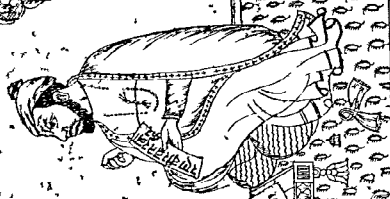

शिवशंकरावशोकला

जीजानकीजी

शिवजीरसिंहजीवालीजबूकशमीरनिबतदा
॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

सूचिसार

प० पृ० पं०

२	१	८	वैशाखकृष्णप्रतिपदि वन्हिपूजा
१	२	६	ज्यैष्ठकृष्णप्रतिपदि श्रीप्राप्तिव्रतम्
१३	१	२	आषाढकृष्णप्रतिपद्याशयव्रतम्
२	१	३	श्रावणकृष्णप्रतिपदि चातुर्मास्यादिव्रता रंभः
२	११	१	भाद्रकृष्णप्रतिपदि मधुपायसलवणफा. णितदानम्
४	२१२	१	आश्विनकृष्णप्रतिपदि वन्हिपूजनमन्तक लदंचपित्ताढम्
४	२११	१	कार्तिककृष्णप्रतिपदि का. नियमधारणव ह्निपूजाच
१	११६	१	मार्गशुक्लप्रतिपदि योगविशेषस्तत्रंगमा स्तानंसूर्यग्रहणशतपुण्ड्रम्
११	५	१	पौषकृष्णप्रतिपदि कनकदानंशीलावाप्ति व्रतंच

सूचिसार

प० पृ० पं०

२	११०	१	माघकृष्णप्रतिपदि वन्हिपूजनंत्रतारंभश्च
१	२	४	फाल्गुणकृष्णप्रतिपदि वह्निपूजादिकृत्यम्
७	२	८	चैत्रकृष्णप्रतिपदि नैकत्रतादिविधानम्
२	११०	२	वैशाखकृष्णद्वितीया समानकल्पादिस्त त्रशाढमन्तफलदम्
३	२११	१	ज्यै-कृष्णद्वितीयायां ब्रह्मवह्निगौरीपूजनम्
१३	१	८	आ० कृष्णद्वितीयायां ब्रह्मपूजनंसुभगागौ रीपूजनंच
२	१	९	आ.कृ.द्वि.अशून्यशयनव्रतम्
२	१५	२	भा.कृ.द्वि-अशून्यशयनव्रतम्
४	२१४	१	आ.कृ.द्वि.ब्रह्मपू.शाढमन्तवृत्तिदंच
४	२११	१	का.कृ.द्वि-यमपूजा
१	११३	१	पौष.कृ.द्वि-गुरुवारविधिपूजाकार्या
२	१११	१	मा.कृ.द्वि.ब्रह्मपूजातद्वतंच
१	२	४	फा.कृ.द्वि.ब्रह्मपूजादिकृत्यम्

प०ष्ट०पं०	सूचिसार	प०ष्ट०पं०	सूचिसार
२ ११ ६	मा-कृ.च-तिलचतुर्थीव्रतंतत्कथाच	२ ११ १	मा-कृ-पं-नागपूजादिव्रतम्
१ २	फा-कृ.च.विघ्नविनायकव्रतम्	२ ११ १	फा-कृ-पं-नागपूजादिकृत्यम्
५ ३	चै.कृ.च. संकष्टचतुर्थीव्रतंचंद्रोदयेऽर्घ्यदा नंपंचगव्यप्राशनंच	१ ६	चै-कृ-पं-काश्मीरदेशीयेऽव्याश्रातंचवर्षे नम्
१ १ ३	कै.कृ-पं-नागपूजनम्	२ ११ ३	कै-कृ-प-स्कंदपूजनव्रतंच
१ १ ४	ज्यै.कृ-पं.शंखपालनागपूजनम्	१ १ ४	ज्यै-कृ-प-स्कंदकुमारार्चाव्रतंच
१ ३	आ.कृ.प-नागपूजाव्रतम्	१ १ ०	आ-कृ-प-गुहनामस्कंदपूजाव्रतंच
१ २	आ-कृ-पं-श्रद्धाव्रतंत्रापितृदेवार्थमन्न- दानंच	१ १ ३	आ-कृ-प-स्कंदपूजनव्रतंच
१ १	भा.कृ.पं-नागपूजनम्	१ ३	भा.कृ-प-कुशपलाशव्रतंचद्रपष्टीव्रतकथो द्यापनंच
५ २	आ.कृ.पं-श्राद्धंपंचाशक्लपसहस्रतृप्तिदं पितरूपदेवीपूजाच	२ १ ०	आ-कृ-प-श्राद्धंपाष्टिकल्पसहस्रंपितृत्पि प्रदंभौमयोगेकपिलापष्टीव्रतंतत्कथोद्या- पनंच
१ १ ५	का-कृ-पं-नागपूजाव्रतम्	१ १ ५	का-कृ-प-स्कंदपूजा
३ २ ६	मा.कृ-पं-गणेशादिनागपूजा	१ १ १	मा.कृ-प-भविष्योक्तंसूर्यपष्टीव्रतम्
२ १ १	शौ-कृ.पं-नागपूजनव्रतंच		

सूचिसार

प० पृ० पं०	पौ-कृ-प-स्कंदपूजनंत्रतंच	१	४
२	माघ-कृ-प-विशोकपष्ठात्रतम्	३	५
१	फा-कृ-प-स्कंदपूजादिकृत्यम्	१	१२
५८	चै-कृ-प-एकभक्तादिव्रतंभारकरपूजास्कंद	१	१
	पुराणोक्तकथाच		
२	वै-कृ-स-सूर्यपूजांत्रतंच	१	१४
१	ज्यै-कृ-स-रव्यर्चनंत्रतंच	१	१४
१	आ-कृ-स-निक्षुभार्कसूर्यपूजा	१	११
१	श्रा-कृ-स-रविपूजांत्रतंच	१	१४
१२	भा-कृ-स-शीतलांत्रतंतत्कथाच	३	३
१२	आ-कृ-स-सूर्यपूजांत्रतंच	१	८
६	का-कृ-स-वैकुण्ठकल्पादिस्तत्रसूर्यपूजनम्	१	२
४	मा-कृ-स-पष्ठात्रतमेवकार्यम्	१	१
२	पौ-कृ-स-उभयसप्तमीतत्रसूर्यपूजांत्रतंच	१	४
४	मा-कृ-स-सर्वाक्षिनामकत्रतम्	१	४

सूचिसार

प० पृ० पं०	फा-कृ-स-अष्टकादिकृत्यम्	१	२
५८	चै-कृ-स-तिथिस्वामिन्वेनसूर्यपूजनंत्रतंच	३	३
२	वै-कृ-अ-शीतलाष्टमीव्रतंतपूजनंच	१	१४
१	ज्यै-कृ-अ-त्रिलोचनास्थयशिवपूजा	१	२
१	आ-कृ-अ-दुर्गापूजांत्रतंच-	१	१३
१	श्रा-कृ-अ-सुगतिप्रदनामकत्रतम्	१	२
१४	भा-कृ-अ-कृष्णजन्मादिवहुविधसोद्यापनं व्रतवर्णनम्	१	३
१२	आ-कृ-अ-माध्यावर्षसंज्ञकंश्राद्धगयानुत्य	१	११
	फलदम्		
६	का-कृ-अ-पुत्रकामव्रतंदर्भमयहरगौर्योःपू	१	२
	जनमहोदईव्रतंच		
४	मा-कृ-अ-कालभैरवोत्पत्तिरनेकविधोपवा	१	२
	सादिव्रतविधानंच		
२	पौ-कृ-अ-अष्टकाश्राद्धंरुक्मिण्यष्टमीव्रतंच	१	५

पं०	श्लो०	सूचिसार
५४	१	मा-कृ. न. मांसेन श्राद्धकार्यम्
५५	२	फा. कृ. न. श्रा. पित्राद्यर्थपिंडनिर्वपणम्
५६	३	वै-कृ. अ. रविभौमवारेकाश्याभिरवयात्रा दुर्गापूजनमशोकाष्टमीव्रतं च शीतलाट- मीव्रतकथाशीतलाष्टकस्तोत्रम्
५७	४	वै-कृ. न. चंडीपूजनं व्रतं च
५८	५	ज्यै-कृ. न. दुर्गासरस्वतीपूजनं व्रतं च
५९	६	श्रा-कृ. न. ऐंद्रिदुर्गापूजनं व्रतमपि
६०	७	श्रा-कृ. न. कौमारिपूजनं व्रतं च
६१	८	भा-कृ. न. गोपालनवमीविस्थितातत्रष्टप भगमिशिवपूजनं दुर्गापूजनं च
६२	९	श्रा-कृ. न. रथनवमीव्रतं भविष्यं क्तं बिल्व शाखायदिवीप्रबोधनं च
६३	१०	का-कृ. न. दुर्गापूजाव्रतं च देवीप्रबोधनं च
६४	११	मार्गकृ. न. नक्तव्रतम्

पं०	श्लो०	सूचिसार
६५	१२	पौ-कृ. न. नक्तव्रतं दुर्गापूजनं च
६६	१३	मा-कृ. न. श्रान्वष्टकाश्राद्धविधानम्
६७	१४	फा-कृ. न. दुर्गापूजादिकृत्यम्
६८	१५	वै-कृ. न. वाराहजयंतीव्रतम्
६९	१६	वै-कृ. इ. यमपूजादिकूपूजाच
७०	१७	ज्यै-कृ. इ. उभयदशमीव्रतं धर्मराजपूजाच
७१	१८	श्रा-कृ. इ. धर्मपूजनं दिशापूजाव्रतं च
७२	१९	श्रा-कृ. इ. यमपूजादिकूपूजाच
७३	२०	भा. कृ. इ. यमपूजादिकूपूजाच
७४	२१	आ. कृ. इ. यमपूजादिकूपूजाच
७५	२२	का-कृ. इ. धर्मराजपूजादिकूपूजाच
७६	२३	पौ-कृ. इ. धर्मपूजाच
७७	२४	मा-कृ. इ. उद्योतकल्पादिस्तत्र श्राद्धादिवि
७८	२५	फा. कृ. इ. धर्मराजपूजनम्
७९	२६	वै-कृ. इ. धर्मराजपूजनं व्रतं च

पृ०	पं०	सूचिसार	पृ०	पं०	सूचिसार
२	२	वै.कृ.ए.हरिपूजनंत्रतंच	२	४	आ.कृ.द्वा.तिथिभ्रंतृत्वेनहरिपूजनम्
२	१	ज्यै.कृ.ए.अपरातत्कथाच	१	११	आ.कृ.द्वा.श्रीधरपूजनंकार्यम्
१	२	आ.कृ.ए.योगनीतत्कथापुंडरीकाक्षपूज.नंच	१	४	भा.कृ.द्वा.गोवत्सपूजापिष्टमयगोःपूजा
२	३	आ.कृ.ए.कनिकाव्रतंस्त्रीभिःकार्यं श्रोत	१	६	आ.कृ.द्वा.संन्यासिनांमहालिपंश्राब्दका
३	२	व्याचकथारेहिणीयोगेरोहिणीचंद्रपूजात्र	१	१	का.कृ.द्वा.गोवत्सपूजाकथाच
३	२	भा.कृ.ए.अजातत्कथाच	१	४	मा.कृ.द्वा.कृत्यविशेषाभावेनेकादशी
२	११	आ.कृ.ए.इंदिरातत्कथाच	१	१	त्यमेव
७	२	का.कृ.ए.रमातत्कथाच	१	१	पौ.कृ.द्वा.संप्राप्तिद्वादशीस्वरूपद्वादशी
५	११	मा.कृ.ए.उत्पन्नतत्कथाच	१	८	मा.कृ.द्वा.तिलद्वादशीव्रतम्
३	६	पौ.कृ.ए.सफलतद्गतं कथाच	१	३	फा.कृ.द्वा.हरिपूजादिकृत्यम्
१	११	मा.कृ.ए.षट्तिलातत्कथाच	१	३	वै.कृ.द्वा.वैराजकल्पादिस्तत्र श्राब्दंमहा
२	३	फा.कृ.ए.विजयातत्कथाच	१	३	लम्
६०	११	वै.कृ.ए.पापमेघनतद्गतं तत्कथाच	१	५	वै.कृ.त्र.गौर.कल्पादिस्तत्र श्राब्ददिकदि
२	१	ज्यै.कृ.द्वा.हरिपूजाव्रतंच	१	१	ज्यै.कृ.त्र.वटसावित्रीव्रतरंभः
	२		१	४	आ.कृ.त्र.कामपूजाव्रतंच

सूचिसार

प०	१०	पं०	भा-कृ-च-मासशिवरात्रिव्रतम्
३९	१	१४	आ. कृ-च-शस्त्रहतानालक्षकोटिकल्पसह
२८	१	१	स्रतासदेकोष्ठश्राद्धविधानम्
१३	१	८	का.कृ-च. अनकंचनुदंशितत्रचतुदंश्यादि
९	१	५	द्वितीयांतमभ्यंगस्नानम्
७	१	५	मार्ग.कृ. च.देविकार्थप्रादुर्भाबस्तत्रस्ना
७	१	५	नदानादिकमननफलदम्
६	१	७	पौप.कृ-च.मासशिवरात्रिव्रतम्
३	१	७	माघ.कृ-च.यमतर्पणहोमःकृशरान्नदानंच
६२	१	३	फा.कृ.च.शिवरात्रिव्रतम्
६२	१	३	चै.कृ-च.पिशाचमोचनीभौमवोरणातिप्रश
२	१	६	स्ताऽत्रशिवसन्निधौ स्नानदानाद्यनंतफल
	१	६	दं देविकायात्राय
	१	६	वै.अ. द्वादशामावस्याफलदायिनीतत्रश्रा
	१	६	द्धादिनामवश्यकताऽकरणप्रत्यवायोक्ति

सूचिसार

प०	१०	पं०	श्रा-कृ-त्र.कामत्रयोदशीव्रतंच
३९	१	१३	भा.कृ-त्र.कलियुगादिस्तत्रश्राद्धविधेयम्
२२	१	२	श्रा.कृ-त्र-गजच्छायायोगः
११	१	६	का.कृ-त्र-यमदीपदानव्रतंपंचाहगोवर्धनं
९	१	८	वृजनगोपीपूजाहनुमज्जन्मदिनकृत्य
७	१	८	मार्ग-कृ-व.प्रदोषव्रतसू
६	१	७	पौ.कृ-त्र-पक्षप्रदोषव्रतम्
३	१	३	मा-कृ-त्र-पक्षप्रदोषव्रतम्
६१	१	३	फा.कृ-त्र-पक्षप्रदोषव्रतम्
३	१	३	चै-कृ-त्र-शतभियायुनावारुणशनिवार
३	१	३	युतामहा-शुभयोगवर्तमिहामहावा
३	१	३	वै.कृ-चतु-मासशिवरात्रिव्रतम्
३	१	३	ज्यै-कृ-च.माहेश्वरकल्पादिस्तत्रश्राद्धवि
३	१	३	श्रा.कृ-च-मासशिवरात्रिव्रतम्
३	१	३	श्रां.कृ-च.मासशिवरात्रिव्रतम्

श्र

२	२	६	श्रै.श्रमा. वटमावित्रीव्रतंसौभाग्यस्थि रतार्थसौभाग्यस्त्रीभि. कार्यतत्रयमपु-अ रुंधतीपू- सुवासिनीपू. उदकुम्भाबुदा. व्य जनदा. बंदनदा. त्रिविक्रमपूजनच
२	२	११	श्रा-श्रमा-वर्षसाध्यपिटमयशूलव्रतम्
९	१	१५	श्रा-श्रमा-पिटश्राद्धदानहेनादिकचवि-
३३	१	१५	भा- श्र-कुसाग्रह-श्रत्रसमंत्रककुशोन्मूल नंसंग्रहश्च
२०	२	२	आ.अमा- गजच्छायायोगस्तत्रश्राद्धम नंतफलदं स्त्रीशुद्धादीनांश्राद्धकरणेऽधि कारश्चश्राद्धकालपठनीयोरु. चिस्तवश्च का.अमा. दीपावलिस्तत्कथाकौमुदीव्रतं प्रदोपेदीपप्रज्वालनपूर्वकलक्ष्मीपुजाप्र- लक्ष्मीसूक्तपठश्चात्रैवव्रतारातण्यपि

९	१	३	मा.श्रमा.पिटपूजनंगौरीतीपोव्रतंच
१	१	५	पा.श्र. श्रधोदयोगःसचपौषम.गोपोणे मास्योर्भध्यवार्तेदर्शेभवति
२	१	४	नाघाऽमायामर्धोदययोगस्तत्र सपायस कांस्यपात्रसुवर्णाद्विदानं स्कंदपुराणोक्त मर्धोदयमाहात्म्यंच तिलपवंतगोशय्या द्विदानंच
२६	१	११	फा-अ-मन्वादिस्तत्रश्राद्धदानादिकृत्यम्
६२	२	४	चै.अ. श्रत्रथभ्योऽन्नदानंमहाफलमियमे वसोमभौमजीवशनिवोरणतत्त्वामवती. भवतिपथासोमवोरणसोमावती तत्कथो द्यापंचतत्रैवल्लिखितम्
२	१	९	वै-शु-श्रारोग्यप्रतिपदा तत्रधातुनामक सूर्यपूजाव्रतंचतथीशत्वेनवन्हिपूजाऽपि ज्यै-शु- प्रति.आरोग्यव्रतंवरुणसूर्यपूजा

प० पृ० पं०	सूचिसार
३	रस्सवर्षस्वामीतपूजनं प्रपादानंधर्मघट दानंचव्रतांतरमपि
४	वै-शु. द्वि. नीललोहितकल्पादिस्तत्रश्राद्ध दानादिकर्तव्यंचतुर्मुखरूपसूर्यपू. व्रतंच
५	ज्यै-शु. द्वि. कलियुगादिरत्रसूर्यपूजासोम पदाप्यस्थानामाऽत्रवेदायध्यननिषेधः
६	आ-शु. द्वि. अत्ररथयात्रोत्सवः पुण्यक्षेयु- ताचेतत्रमहाराजयात्रोत्सवोऽपिसर्वपुरेषु
७	कार्थ्यः
८	आ-शु. द्वि. विश्वकर्मशयनव्रतं श्री- कांतपूजनंच
९	भा-शु. द्वि-शक्राख्यघातपूजनं नवोदितंच द्रुदर्शनेऽर्घ्यदानंच
१०	आ-शु. द्वि-दानमनंतफलदम् का-शु. द्वि-यमद्वितीयाकृत्यम्

प० पृ० पं०	सूचिसार
११	व्रतंचकरवीरव्रतंदशहरांगंगापूजारंभश्च आ-शु. प्रति. आरोग्यप्रति- व्रतंविद्याप्रा- प्तिव्रतांगतयाब्रह्मपूजनंसूर्यपूजनंच
१२	आ-शु. प्रति. आरोग्यव्रतं विल्बेरोटकव्रतं- विद्याप्राप्तिव्रतंच
१३	भा-शु. प्रति. मौनव्रतं शिवाचनंनाम्नांसह स्रपाठमाहा-मौनव्र. कथाचस्कंदपुराणे
१४	आ-शु. प्रति. अशोकव्रतं नवरात्रव्रतं रंभ श्रविस्तरेणतिथ्यष्टककृत्यदेवीपूजनंच
१५	का-शु. प्रति-बलिपूजनं गोवर्धनपूजनंच
१६	मार्ग-शु. प्रति. धनव्रतम्
१७	पौ. शु. प्रति-भानुपूजनकव्रतंच
१८	मा. शु. प्रति. बन्धिरूपशिवपूजाव्रतंच
१९	फा, शु. प्रति-बन्धिपूजादिकृत्यम्
२०	चै-शु. प्रति-वत्सरारंभोविधेशोऽत्रयोवास

पृ० ११०

सूचिसार

११० मा.शु.हि.पितृश्राद्धपूजनंच
 ११५ पौ.शु.हि.गौरीव्रतंशृंगोदकप्राशनंवालेंदु
 दर्शनमारोग्यव्रतंच
 ११६ मा.शु.हि.भानुरूपप्रजापतिपूजाव्रतच
 ११७ फा.शु.हि.फाल्गुणादिशिवपूजाव्रतंच
 ११८ वै.शु.हि.द्वादशवर्षात्मकसशक्तिकब्रह्मपू
 जनम्
 ११९ वै.शु.त.गौरीव्रतंदिवाशानगोमयप्राश
 नंत्रतायुगादिरपि तत्र नित्यंकाम्यंश्राद्धच
 जनार्दनपूजांगस्नानं तःपूजनंमौदिक
 दानंचंदनदानमुदकुंभदानमक्षयतृतीया.
 व्रतं श्रीधरपरशुरामजयंतीअक्षयतृतीया
 व्रतेभविष्योत्तरविष्णुधर्मोक्तंविधानंकथा
 पूजनम्
 १२३ ज्यै.शु.त.रंभाव्रतभविष्योत्तरोक्ततत्कथा.

पृ० ११०

सूचिसार

विधानंचललितादेवीपूजनं सौभाग्यशय
 नव्रतंघृतप्राशनंमंदारपुष्पाग्राणभद्रगो
 रीपूजनंच
 १२३ आ.शु.त.सश्रीकहरेःपूजनंसखीकहिन-
 पूजनंचसौभाग्यसुंदरीव्रतंगौरिनृतीयात्र
 तंच
 १२४ आ.शु.त.स्वर्णगौरीव्रतंतदुद्यापनंचत्रि-
 वाऽनतसूतयिाव्रतंतत्कथाच
 १२६ भा.शु.नृ.वासुदेवप्राण्यैपायसदानमंत्रैव
 हरितालिकाव्रतंसविधिपूजनंतत्कथाया.
 पनंचत्रैवगौरीश्वरीहस्तगौरीहरितालि.
 कानां व्रतम्
 १२६ आ.शु.नृ.दृहद्गौरीव्रतम्
 १२७ का,शु.तृ.विष्णुगौरीव्रतम्
 १२८ मा.शु.तृ.आरभ्यभविष्योत्तरोक्तं रंभाव्रतं

प०	पृ०	पं०	सूचिसार
			तद्विधानं च
७	२	१५	पा.शु.तृ.ब्रह्मगौरीव्रतम्
९	२	१२	मा.शु.तृ.सौभाग्यसुंदरीपूजा तद्व्रतं भविष्योत्तरोक्ततद्विधानं चइयमेव ललितातृतीयाऽऽंबरसकल्याणिनोव्रतगौरीतृतीयाव्रतंचत्रैवगुडलवादिदानम्
२६	१	१४	फा.शु.तृ.कुलसौर्यपदातृतीयाव्रतंभूमिकाव्रतं
२३	२	१२	चे.शु.तृ.बालवैधव्यनाशनं व्रतत्रयं तत्कथोद्यापनं चत्रैवप्रपंचितम्
५	२	१३	वै.शु.च.अनिरुद्धपूजाव्रतमलबुपाव्रदानं च
६	१	७	ज्यै.शु.च.सतीदेवीव्रतम्
३	१	६	आशु.च.रथंतरकल्पदिस्तत्रकल्यादिगणोक्तंश्राद्धदानादिविधेयम्

प०	पृ०	पं०	सूचिसार
३	२	७	आ.शु.च.सोमकल्पदिस्तत्रसंकष्टचतुर्थीव्रतविधिः पार्थिवगणेशदूर्वागणेशंत्रतपूजाविधिस्तत्कथांचंद्रोदयेऽर्घ्यदानं च
४९	२	१४	भा.शु.च.-सिद्धिविनायकव्रतविधानंतत्रचंद्रदर्शनंतद्वोपपरिहारार्थं स्यमंतकोपाख्यानंश्राव्यीशवाचतृथाव्रतमपिहर्षणदिर्वीपूजनं च
९०	२	१०	आ-शु.च.-कपर्दीशविनायकव्रतंतत्पूजाविधीकथाच
२८	१	९	का-शु.च-नागाव्रतम्
१६	१	३	मा-शु.च-कृच्छ्रचतुर्थीव्रतमत्रैववर्षचतुष्कसाध्यं सर्वार्थसाधकं चरचतुर्थीव्रतम्
८	१	१	पो-शु.च-विघ्नेशपूजाव्रतम्
१२	१	५	मौ-शु.च, शांतिचतुर्थीविरदचतुर्थीव्रतम्
२७	१	६	फा.शु.च.इंडिराजव्रतं मंगारचतुर्थीव्रतंत

सूचिसार

५०८०५०

दुद्यापनंतत्कथाचसुखचतुर्थीच
 चै-शु-च-वासुदेवरूपिणेशपूजाआश्रम
 व्रतं कांचनवासुदेवप्रतिमाऽत्राह्मणाय-
 देया
 वै-शु-पं-शिवपूजाव्रतंच
 ज्यै-शु-पं-पितृपूजनंतदर्थश्राद्धदानादिवि-
 धेयम्
 आ-शु-पं-अत्रदिनेशपूजनंत्रामाह्वहिःपंच
 वर्षांध्वजस्थापनमुपवासत्रतिनाभूमिशय
 नादिविधेयंवायुपरीक्षणंच
 आ-शु-पं-नागपंच-व्रतमवद्वारस्थोभयतो
 गामयलिखितनागपू-वासुकिंकुडत्नानंवि-
 धेयमित्यमानवकल्पादिरपि
 भा-शु-पं-अत्रपंचवर्णलिखितनागपू. तत्र
 मंत्रो नागदृष्टव्रतंच ऋषिपंचमीव्रतविधि

२७ ११६

५ ११८

६ ११०

३ ११६

१६ ११०

५७ २

५०८०५०

स्तत्कथोद्यापनंच
 आ-शु-प-उपांगल्लिताव्रतं श्रीसूकेनपू-
 जाविधानंतत्कथोद्यापनंचशांतिपंचमीव्र-
 तमपि
 का-शु-पं-जयापंचमीव्रतम्
 मा-शु-पं-नागपं- अत्रनागपूजाविधानं
 श्रीपंचमीव्रतंच
 पौ-शु-पं-मधुसूदनपूजाव्रतम्
 मा-शु-पं-श्रीपं-व्र, वस्तपं-व्र- रतिकाम
 योःपूजा-वसंतोत्सवारंभश्च
 फा-शु-पं-पितृव्रतंनागपूजनंच
 चै-शु-पं-तृतीयादिपंचम्यंतंश्रीव्रतमपरंच
 र्षिसाध्यंश्रीपंचमीव्रतमत्रचन्द्रपूजनं पृथ्वी
 पूजनंचइदमेवसौभाग्यव्रतंमत्स्यपं- व्र-क
 ल्पादिरपीयम्

१० २ ६

२८ ११३

१७ २ ३

८ १ २

१२ २ ६

३१ २ १४

२७ १ ३

सूचिसार

प० पृ० पं०

५	२१५	३१	२१५	वै-शु. प. र. रं. द. पूजाव्रतं मातृसौख्यव्रतं च
६	११०	२७	२१६	ज्यै. शु. प. स्कंदपुराणोक्तं दिननाथरविपू-
१	२१४	५	२१६	आ. शु. प. स्कंदपूजाव्रतं च
१६	२११	६	११२	आ. शु. प. स्कंदपूजनं
६२	२१४	१	२१५	भा. शु. प. सूर्यपृष्ठीयमेवललितापृष्ठीचात्रे वचंपापृष्ठीव्रतं विधेयम्
९८	२	१	२१५	आ. शु. प. बिल्ववृक्षेदेवीबोधनंतच्चनबरा व्रतकरणेज्ञेयम्
२९	१	१६	२१३	का. शु. प. भौमवारिचेत्तदादेवसेनान्वित स्कंदव्रतोत्सवः कार्यः
१९	१	१	१	मार्ग. शु. प. मल्लरिपूजोक्ताऽत्रैवफलपृष्ठी व्रतमत्तस्तत्रफलदानं विधेयम्
८	१	६५	१	पौ. शु. प. विष्णुरूपिसूर्यपूजाव्रतं च
१३	१	९८	२	मा. शु. प. अरुणाख्याऽत्रारुणपूजनं विधेय म्

सूचिसार

प० पृ० पं०

३१	२१५	३१	२१५	फा-शु. प. पशुपतिपू-व्र. इयमेवदारिद्र्यहर पृष्ठीअतोदारिद्र्यपरिहारार्थं व्रतं विधेयम्
२७	२१६	२७	२१६	वै-शु. प. स्कंदपृष्ठीअत्रकुमारपूजनं व्रतं च
५	२१६	५	२१६	वै-शु. स. गंगाप्रादुर्भावस्तपूजननादिव्रतं च विधेयम्
६	११२	६	११२	ज्यै-शु. स. देवद्वारविपूजनं व्रतं च
१	२१५	१	२१५	आ. शु. स. इंद्रास्थ्याविवस्वदास्यसूर्यपू- जनं व्रतं च
१६	२१३	१६	२१३	आ. शु. स. अरुणस-व्र-कर्पाससूत्रमयस सत्वाहनसूर्यपूजनव्रतं कार्यं पापनाशि सप्त मी व्रतं च
६५	१	६५	१	भा. शु. स. अनंतसप्तमीव्रतं तत्कथाचात्रैवा मुक्ताभरणसप्तमीव्रतं तत्कथापूजाच
९८	२	९८	२	आ-शु. स. शुभसप्तमीव्रतं तत्रैव मासोपवा सव्रतारं भस्तत्रयोगश्च

सूचिसार

प० पृ० पं०

२९	११६	का.शु-स. शाकसप्तमीव्रततत्रशाकभक्षणं
२०	४	सुसवर्णशाकदानंचविधेयम्
८	१	मार्ग.शु-स-मित्रसप्तमीव्रतम्
१३	२	पौ.शु-स-उभयसप्तमीव्रतम्
	१	मा-शु-स-अचला.त्रिलाचना.जयंती-रथ
	१	स-रथांकस-आरोग्यस-विशोक-सिद्धार्थ
	१	कान्हेमंस-विजया-अन्नोदकस. वराटिका
	१	स- १ २ मन्वादिरपीयमत्रतालकदा-रथ
	१	दा. विधानुडधापनकौमुद्युक्कमचलासप्त-
३२	१	विधानंरथसप्तमिकियातद्विधानंच
२८	११६	फा.शु- स-अर्कपुटव्रततत्रार्कपत्रैःसूर्यपू०
	१	चै.शु-स-अत्रापुटलकमलसूर्यपूजनमग्नि
	१	प्रतिष्ठापनं तन्नामिहोमउद्यापनंचअत्रै
	१	वहिरण्यमूर्तिगोशय्यादिदानं दमनस-
	१	अन्नोदनस- नामसर्धविष्णुधर्म.केसूर्यै

सूचिसार

प० पृ० पं०

पूजनंच

२	१०	१४	वै.शु-अ.शोतलाष्टमीव्रततत्पूजनंच
३	१	१६	ज्यै.शु-अ.शुद्धादेवीव्रतपूजनंच
३	२	३	आ.शु-अ- महिषघ्नचंडीपूजाव्रतंचतत्रपू.
			हरिद्रातोयादिभिरेवकार्यम्
१७	१	५	आ-शु-अ-दुर्गाष्टमीतत्पूजाव्रतंच
६८	१	८	भा.शु-अ.ज्येष्ठाष्टमीव्रतं राधाष्टमीव्रतं
			तपूजाविधानंकथानकंचअत्रैवदूर्वाष्ट-दूर्वा-
			पू-मंत्रंअ
६७	२	१	आ-शु-अ-तत्कृत्यंअश्वपूजनंलोहाभिसा
			रिकादितत्रविस्तरंएतत्प्रपंचितम्
२९	२	३	का-शु-अ-गोपा ८ तत्रचातुर्वर्ण्येनगोपू
			नंकार्यम्
८	१	९	पौशु-अ.दुर्गापूजाव्रतंच
१९	२	१२	मा-शु-अ-भीष्माव्रतंभीष्मतर्पणादिविधे-

प० पृ० पं०	सूचिसार	प० पृ० पं०	सूचिसार
३३	विधेयम् फा-शु. अ. शु. छा ८ शीतला-बुधाष्ट. सोमा ष्ट- अर्काष्ट. अशोकाष्ट. विश्वरूपाष्ट- व्रतं तदुद्यापनच अत्रैव शिवपूजनम पिकार्यम्	२९	गवती प्रीत्यर्थं शय्यादा. वृषभदा-उभयतो मुखीगोदानंच
२९	चै. शु. अ. अत्रभवान्या उपत्तिराशोकक लिका प्राशनं लोहितनदे स्नानंच अत्रैव दे. व्यामहापूजनं कार्यम्	१	का. शु. न. कृतयुगादिरत्र कूपमांडदानंतुल सीविवाहादिकृत्यारंभो नगरप्रदक्षिणा तत्कथानुलसीविवाहकथाच
७	वै. शु. न. चंडिकादेवीपूजनं व्रतंच	४	मार्ग. शु. न. नंदिनीनवमी
३	ज्यै. शु. न. उमादेवीपूजा व्रतंच	८	पौ- शु- न. महामायापूजैकभक्तव्रतंच अत्र दुर्गास्तराजपाठो देवी मंदिरे ध्वजारोप- णंच विधेयम्
३	आ-शु. न. ऐरावतनिपण्णेंद्रिदेवीपूजनम्	५	मा-शु. न. नंदान-तत्र स्नानदानाद्यनंतफल दम्
१७	आ-शु. न. कौमारीदेवीपूजनं व्रतंच	११	फा-शु. न. नंदादिपंचनवमी व्रतानि
७२	भा-शु. न. शीतलानंदानवमी व्रतम्	७	चै. शु. न. रामजयंती व्रतंतत्रानेकविधव्रतो पयोगिकृत्यम्
१०१	आ-शु. न. महान-अत्र भद्रकाली द्र-रथन- त्र. उत्कान-त्र. शौर्यव्र-अत्रोत्सवविधानंभ	६	वै. शु. द. धर्मराजपूजनं व्रतं तदिकपूजनंच दि

धेयम्

६ २ ४ ज्यै-शु-द-द-शहरांगंगापू-द-शहरास्तीब्रं.

चात्ररामेणसेतुबंधरामेश्वरःप्रतिष्ठापितः

३ २ १४ आ-शु-द-द-मन्वादिस्तत्रज्ञानदानाद्यन्त

फलदम्

१७ १ ११ आ-शु-द-सर्वाशापुतिदा तद्गतम्

७३ १ ७ म-शु-द-द-शा-तार-त-विधानम्

१०३ १ ३ आ-शु-द-द-विजयादशमीविधानंविस्तरेण

नवरात्रविधानेशमीपूजनच

३३ २ ४ का-शु-द-सर्वभौमत्र-राख्यावातिन-ब्रह्मा

वातिव्रतच

२२ १ ८ मा-शु-द-आरोग्यदशमिव्रतम्

१० १ १ पौ-शु-द-द-विश्वेदेवपू-व्रतंईशानकल्पदि

पीयंतदानाद्यन्तफलदम्

२० १ १० मा-शु-द-आरोग्यद-धर्मव्रतत्रयं

३६ १ २ फा-शु-द-आशाद-तत्रयमपूजनव्रतच

४७ २ ४ वै-शु-द-धर्मराजपू-व्रतंच

७ १ ९ वै-शु-ए-मोहिनीतत्कथाच

८ २ ८ ज्यै-शु-ए-निर्जलातत्कथाभविष्योत्तरपुरा

णसंग्रहेब्रह्मवैवर्तेच

४ १ ५ आ-शु-ए-देवशयनीतद्गतमविष्यपद्मपुरा

णोकातत्कथाचर्मत्रक्षयोगेवासुदेवद्वादशी

व्रतमपि देवस्यशयनोत्सवश्चातुर्मास्यत्र

तारंभश्च

१७ १ १२ आ-शु-ए-पुत्रदान-तद्गतकथाच शत्रेवबुद्ध्या

दशीव्रतंपवित्रारोपणचकार्यं नृसिंहपरि,

चर्योक्तंपवित्रलक्षणच

७४ १ ७ भा-शु-ए-पद्मा-तत्कथाश्रवणधुताचेद्विज

या-श्रवैववामनावतारः कटिदानोत्सव

स्तरपूजाविधिश्च

प० पृ० पं०	सूचिसार	प० पृ० पं०	सूचिसार
१०६	आ-शु-ए. पापांकुशातः कथातत्रैवकार्तिक स्नानत्रताद्दीनानारंभो मासोपवासव्रता रंभश्च	४७	द्वादशीव्रतंच
३४	का-शु-ए. हरिप्रबो- पद्मस्कंदपुराणोक्त त्कथाचत्रैवभीष्मपंचकव्रतविधानं ध्वजा रोपणविधानंच	८	स्तुपूजादमनोत्सवश्च वै-शु-द्वा. जामदग्न्यद्वा. व्रतमत्रैव वासर नक्षत्रसद्योगेनव्यतीपातयोगे माधवपूजा ज्यै-शु-द्वा. राघवद्वा. व्र-अत्रयमुनास्नानादि विधेयम्
२२	मा-शु-ए. मोक्षदातद्व्रतं तत्कथाचत्रैववन्हि पुराणेक्तनामद्वादशीव्र. भविष्योत्तरोक्तं च रणिब्रतंचनारदोक्तं मत्स्यद्वादशीव्रतं-पि	१३	आ-शु-द्वा. विभूतिद्वा. तत्कथा मन्वादिस्त त्कृत्यं लवणाचलदानंचानुराधायोगे पार णविचारश्च
१०	पौ-शु-ए. पुत्रदा. पद्मपुराणोक्तत्कथाम न्वादिरपीयंतव्रदाक्षिणात्यानां माघस्नाना रंभस्तद्विधिश्च	१५	आ-शु-द्वा. श्रवणयोगे व्रतपारणनिषेधः श क्रध्वजोत्थापनं विधेयं वामनपूजाचनदीसं गमलक्षणंतरस्नानंचोक्तं श्रवणद्वा- कथाच त्रा-शु-द्वा. पद्मनामद्वा. तत्रविष्णुमंदिरेदी
२२	मा-शु-ए. जया-भैमसेनी अत्रवराहद्वादशी व्रतम्	७७	२१
३७	फा-शु-ए. आमईकी. तत्कथाऽवैवमनोरथ	१७	२

प० पृ० पं०

सूचिसार

पदान्तत्साहास्यपुत्रप्राप्तित्र-त्रिरात्राशो
कत्रतंच

का-शु-द्वा. अत्रनीराजनविधिस्तच्छांतिक
थाचचतुर्मास्यत्रतसमाप्ति वीराहोक्तप्रबो
धविधिश्च

मार्ग-शु-द्वा-नारदपुराणोक्तसाध्यव्रतंद्वाद
शादिस्यव्रतमखंडद्वादशीव्रतं चात्रैवतार.

कद्वादशीव्रतम्

पौ-शु-द्वा-सज्जन्मद्वादशीगोविंदद्वा.व्रतंच

मा.शु-द्वा-तिलद्वादशीभीमद्वाद-तल्कथाच

फा.शु.द्वा.नृसिंहद्वा-गोविंदद्वासुकुतद्वाद-
व्रतम्

चै-शु-द्वा.मदनद्वा-भर्तृद्वादशीवाराहपुरा
णोक्तावामनद्वादशीव्रतकथाऽत्रैवसंकल्प

द्वादशीव्रतम्

प० पृ० पं०

सूचिसार

वै-शु-त्र-कामदेवपूजाव्रतंच

ज्यै-शु-त्र.द्वौभाग्यशमनव्रतम्

आ-शु-त्र.उमामहेश्वरव्रतंजयापार्वतीव्र

तंच

श्रा-शु-त्र- वैधव्यनाशनव्रतंसंतानवर्द्धन

व्रतंच

भा-शु-त्र-त्र-गोत्रिरात्रव्रतंसोद्यापनमंत्रवा

शोकत्रिरात्रव्रतंच

आ-शु.त्र-त्रिरात्राशोकव्रतम्

का-शु-त्र. शिवपूजनव्रतंनामाष्टोत्तरशते-

नसहस्रदीपदानंच

मार्ग-शु-त्र.अनंगत्रयोदशीव्रतंभविष्यो

त्तरोक्तमप्यन्यत्

पौ-शु.त्र-अच्युनपूजाव्रतंविप्राघृतादि

दानंच

सूचिसार

प० पृ० पं०	सूचिसार
२६	मा.शु.त्र.त्रिरात्रमाघस्नानत्रतारंभः
४१	फा-शु-त्र.धनदत्रतम्
५४	चै.शु-त्र.चन्द्रनामकमदनपूजाऽजटानंचय
८	मुदानकल्पादिस्तस्कृत्यंच
९	वै.शु.च.न्यसिंहजयंतोत्र-सोद्यापनतत्पूजा
१०	विधानंचांकारेश्वरयात्रागारुडकल्पादिर
	पीयम्
१३	ज्यै.शु.च.पंचतपास्थयंपंचान्नित्रतम्
२०	आ.शु.च-शिवशयनत्रतम्
२८	आ.शु-च.देवीपवित्रारोपणत्रतम्
९४	भा-शु.च.अनंतभगवद्गततपूजाविधानंत
	त्कथोद्यापनंच नष्टडोरकप्रायश्चित्तमत्रैव
	पालि.त्र.रंभात्र-अगस्त्यार्घ्यदानंच
१०९	आ.शु.च-धर्मराजप्रतिमादानम्
४९	का.शु.च.वैकुण्ठचतु.तत्रहरिपूज-शंभुकूर्च

सूचिसार

प० पृ० पं०	सूचिसार
१३	व्रतंकाश्यांविश्वेश्वरयात्रापाषाणचतुर्दशी
४२	व्रतं च
१२	मा.गै.शु-च.मत्स्यपुराणोक्तशिवचतुर्दशी
	व्रतम्
१३	पौ.शु-च-विरूपाक्षशिवत्रतम्
२६	मा.शु.च-यमतर्पणादिकृत्यम्
	फा.शु-च.देवीपूजामहेश्वरव्रतंच
५५	चै-शु-च.शिवपूजामहोत्सवोदमनोत्सव
	श्रकाश्यांपशुपतीश्वरयात्रा न्यसिंहपूजा
	व्रततद्द्वैलोत्सवश्च
१३	वै-पौर्णमासी. तत्रवैशाखस्नानत्रतोद्याप
	नंगेदनादिकृष्णालिनदानप्रयोगोब्रह्म
	पुराणदानंच
१३	ज्यै. पौ. योगविशेषणमहास्यैष्टीतत्र
१३	जलपूर्णघटच्छत्रतालहंतचंदनानित्रिवि

वृतकंवलविधिर्माघस्नानोद्यापनं ब्रह्मवैव

तरकंदपुराणदानं च

फा-पौ-सूर्यसोमपू. अशोकपू-लक्ष्मीनारा

यणपूजात्र. होलिकापू-तत्कथातदंतैवसंत

महोत्सवः

चै.पौ.चित्रायुतामहापू. मंदार्कगुरुवारयो

गेमहापुण्यदाऽत्र सर्वदेवानां दमनोत्सवो

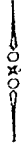
मन्वादिरेपीयमित्द्रपू. निकुंभयात्रातृणम

यपिशाचपू- तदनंतरंब्राह्मणभोजनंवारा

हपुराणदानं च

निधिपतिशोधितःसूचिसारः

समाप्तः

वृत्तकंवल्लिविधिर्माघस्नानोद्यापनं ब्रह्मवैव

तरकंदपुराणदानंच

फा-पौ-सूर्यसोमपू. अशोकपू-लक्ष्मीनारा

यणपूजात्र. होलिकापू-तत्कथातदेतेवसंत

महोत्सवः

चै.पौ.चित्रायुतामहापू. मंदार्कगुरुवारयो

गेमहापुण्यदाऽत्र सर्वदेवानांदमनोत्सवो

मन्वादिरेपीथिर्मिद्रपू. निकुंभयात्रादृणम

यपिशाचपू- तदनंतरंब्राह्मणभोजनंवारा

हपुराणदानंच

निधिपतिशोधितःसूचिसारः

समाप्तः

द्वृतकंवलविधिर्माघस्नानोद्यापनं ब्रह्मवैव

तरकंदपुराणदानंच

४२ २ १

फा-पौ-सूर्यसोमपू. अशोकपू-लक्ष्मीनारा
यणपूजात्र. होलिकापू-तत्कथातद्वैवसंत
महोत्सवः

५६ १ ८

चै.पौ.चित्रायुतामहापू. मंदाकंगुरुवारयो
गेमहापुण्यदाऽत्र सर्वदेवानांदमनोत्सवो
मन्वादिरेपीयामिंद्रपू. निकुंभयात्रादृणम
यपिशाचपू- तदनंतरंब्राह्मणभोजनंवारा
हपुराणदानंच

निधिपतिशोधितःसूचिसारः

समाप्तः

श्रीरणवीरस्वामीविजयतेराम्

स्वस्तिश्रीगणेशायनमः ॥ श्रीशंणेशंशिवांशिवांच वाग्देवतामकुर्वांश्रखेत्न श्रुतिस्मृतीनामपिसंप्रणेत्यन्
 वंदा महेदेवमुनीश्वरांश्च ॥ १ ॥ विश्वसर्गोविस्वर्गादि तरंगदियथांबुधौ वितन्यतेयथायस्मिं स्तौवंदेप्रकृतीश्वरौ ॥
 २ ॥ सकलदेवगणार्चितपंकजौ निजजनेप्सितदानसुरदुमौ कथमपिस्मरतांदुरितापहौ हरिहरोनिजचेतासिसंश्र
 ये ॥ ३ ॥ त्वमेपांलोकानांसकलसुखहेतोरुदयसे निहंस्थेवध्वतंप्रतिवसतिनैशांधतमसं रवेर्यावद्भूमीतलकमल
 जालांतरभवं तमोनिघ्नैकहृदयकनलंमैपिकलय ॥ ४ ॥ प्रसन्नतांयानगताभिपेकतस्तथानमल्लेवनवासदुःख
 तः मुखांबुजश्रीरधुनायकस्यसा सदास्तुमेमंजुलंगलप्रदा ॥ ५ ॥ श्रीलावण्येक्षणकृतरुचेरप्रमेयप्रभूते लींलालो
 कप्रथितुरामितःसुससर्वात्मशक्तेःयस्मिन्कल्पेप्रथमभवच्छैतवाराहसंज्ञेविष्णोःशेषेशयितुरुद्धौनाभिपद्माधिधाता
 ॥ ६ ॥ तन्मानसान्मुनिरभूत्प्रथममरीचिर्मन्त्रादिसर्वनिगमार्थविचारदक्षः प्रोवेदवोधितविधानविदाविधात्रां कम्मो
 दितंमुनिभिराकलयंचकार ॥ ७ ॥ तेपेतिदुष्करमसंस्कृतगानसानां सृष्टिविषद्विद्यिपुरुग्रतमंतपोयः येनोच्यतेसकृदि
 यंखलुकाशयपीसा तस्माद्भवभगवानथकश्यपर्षिः ॥ ८ ॥ आशाविभाजनकोऽखिललोकसाक्षी वर्षर्षुमासादिवि
 धेरदित्यां हेतुस्ततोधिकतरः समभूद्विष्वान् दक्षप्रजापतितनुभुवामासमानः ॥ ९ ॥ तस्माज्जातः सूर्यवंशोति
 पुण्योऽयस्मिन्भूपाः पुण्यपुंजावभूवुः सर्वान्वक्तुंतांध्यकर्माणितेषां कोस्मिच्छकस्तत्प्रधानान्भुवेहम् ॥ १० ॥ तत्रप्र
 सिद्धाः खलुयेनैर्द्रा महेंद्रद्रुस्साध्यतरार्थसिद्धेः संसाधकाधर्मभूतांवरिष्ठा स्तेपांतुकांश्चिच्छकतजान्ब्रवीमि ॥ ११ ॥
 रामायणेभारतादौ श्रीमद्भागवतेपिच महाकविनिबधेपुंज्ञेयोवंशस्यविस्तरः ॥ १२ ॥ विवस्वतोभूरियशामनस्वी वै-
 वस्वतोनामनुर्वभूव आद्योन्मृपाणामुनिमाननधी यथाश्रुतीनांप्रणवःपुरस्त्यः ॥ १३ ॥ इक्ष्वाकुरभवत्तस्मात्पुत्रस्त
 स्यपुरंजयः इंद्रवाहःककुत्स्थश्च ख्यातोयःकर्मभिक्षिभिः ॥ १४ ॥ महेंद्रमास्थायमहोक्षरूपंयःसंयतिप्राप्तपिनाकिली

लः वकारवाणैरसुरगणानां गंडस्थलीः प्रोषितपत्रलेखाः ॥ १५ ॥ उतंकस्यमुनेमुंदेकुवलयांश्वोपिक्षितीद्रस्ततःस्थ्या
तस्तंत्रचंधुमारइतितंधुनिहंत्यासुरंयः साध्यो नसुरैरणेन्द्रपसुतायद्रक्कजाताग्निनां दग्धास्तत्क्षणेमेकविंशतिसहस्रा
पेयवशिष्टास्त्रयः ॥ १६ ॥ सप्तद्वीपवतीं प्रशासति महीयस्मिन्नूपेदस्यवो भीतस्तेयमपास्यपर्वतगुहावासादशास्याद
यः यस्यक्षेत्रमभूदुदेतितरणियावच्चसंतिष्ठते मांधातासमहीपतिः क्षितितलेलंकारभूतो भवत् ॥ १७ ॥ वदान्यो भूद्वरिश्च
द्रः संगरः सागरोपमः येन गंगासंमानीतासवभूवभगीरथः १८ ॥ एवमन्येपि भूपालाः कृतेऽभूवन्महाबलाः अथैवमेव
भूपालां क्षितांजातान्त्रवीन्यहम् १९ मवभूवतदन्वयोधिजेताऽजितमेतत्त्वविचार्ययोत्रतिष्ठन् अजयत्परलोकमप्य
द्वारं भुविक्षट्वांगन्दुपोमुहूर्तमात्रे ॥ २० ॥ जातः कुलेतस्य किलोरुकीर्णः कुलप्रदीपोन्द्रपतिर्दिलीपः अतिष्ठदेकोनश
तं क्रतुत्वैशक्राभ्यसूयाविनिवृत्तयेयः ॥ २१ ॥ यस्मिन्महोशासति नरैकनिनां निद्रां विहारार्द्धपथगतानां वातोपिनास्रस
यदंशुकानिःकोलं वयेदाभरणाय हस्तम् ॥ २२ ॥ सनादिनीं समाराध्यगां त्रिरात्रत्रतेन च पुत्रविश्वस्य जेतारं रघुनामान
माप्तिवान् २३ ॥ स्थान्तोरघुस्तं स्थपदं प्रशास्य महाक्रतोर्विश्वजितः प्रयोक्ता चतुर्दिगावर्जितसंभृतां यो मृत्पात्रशेषामक
रो द्विभूतिम् ॥ २४ ॥ आरूढमद्रिनुदधीन्प्रतीर्णं भुजंगमानां वसतिं प्रविष्टम् ऊर्ध्वगतं यस्य न चानुवंधि यशःपरि-
च्छेत्तुमिद्यं चालम् ॥ २५ ॥ रघुवंशतयावनीप्रसिद्धोरिवंशोप्यधुनापियेनभूयः कुलिशत्रणवान्स्विश्वजेता रघुना-
मांसतदात्मजो नृपोजः ॥ २६ ॥ अजोर्षाद्रिमुनीं लब्ध्वा जित्वा शत्रुगणारणे पुत्रेराज्यधुरं न्यस्य परनिर्वाणमीधिवान्
॥ २७ ॥ अजसुतो वनिसेकरथेनयो दशदिगंतपयोध्युपलक्षिताम् अजयदप्रतिपिद्धरथागमो दशरथोऽवरथोद्धत-
वैरिषः ॥ २८ ॥ सइजे पुत्रकामेष्ठाचतुरात्मानमीश्वरम् तस्याविरासीत्पुत्रत्वे रमेशो माहर्षिपत्रये ॥ २९ ॥ हत्वावात्येवय
सिक्किटांताडकांकारयित्वा गाधेः पूज्याध्वरमृषिपिधूंशापतोमोचयित्वा भंक्ताशंभोधं नुरवानिजां प्राप्य हत्वा खरादीन्

कृत्वासेतुदशकमवधीरसानुजोरामचंद्रः ३० सोपिकृत्वाश्वमेधास्त्रीन्पुत्रान्दत्त्वाष्टधाधरं सौकेतस्वपुंरनित्येस्वपदं
 चापुनर्भवम् ॥ ३१ ॥ कुशेतरसत्तरयुप्रवीरा ज्येष्ठपुरोजन्मतयागुणैश्च चक्रुःकुशंरत्नविशेषभाजं । सौभ्रात्रमेपांहि
 कुलातुंसारि ॥ ३२ ॥ परितापवतीर्वीक्ष्यनिश्चयोध्यापुरेश्वरीं त्यक्त्वाकुशावतीसद्योभेजेयोध्यापुरीकुशः ॥ ३३ ॥ एवम
 न्येपिभूपालाद्वापरेकोन्वयोद्भवाः वभूवुस्तिप्ययुगजानानादेशनरेश्वराः ॥ ३४ ॥ विख्यातश्रीनिजभुजबलोत्सादितारा
 तिवर्गौयुद्धाकांक्षीप्रतिदिशमगाद्यः प्रतिद्वंद्वभावात् चक्रभूभृदुरुतरशिलाक्षेपणतोलनंच सोस्मिन्वंशेनिखिलजगती
 पालकैमालदेवः ॥ ३५ ॥ तस्यान्ववायेप्रथितप्रभावः कर्पूरदेवोऽजनिधर्मनिष्ठः राज्ञापुसप्तस्वपिसुत्रतासु द्वाविंशति
 स्तत्तनयावभूवुः ॥ ३६ ॥ तदंशेप्रियसंग्रामोनीतिज्ञोपिन्द्रपोभवत् संग्रामदेवइतियः संज्ञामान्वार्थकीमधात् ॥ ३७ ॥
 अपियत्रनिरुद्धधर्मिणीद्वे यमुपाशिश्चयतुश्चशांतिशौर्ये अधुनाप्यवनीतलेध्रुवश्रीध्रुवदेवोधरणीश्वरोवभूव ३८ ॥
 तस्याऽपत्यचतुष्टयीस्वमहसाजाल्वल्यमानासभा वेद्याविश्वहितायसाधुविहितास्वलोक्तपानामिव लोकैष्यागम
 पंक्तिरेवरुच्येसद्वर्णमालोच्छसत् सन्मंत्रादिविधानवोधकुशलाप्रज्ञाहितार्थप्रदा ॥ ३९ ॥ तत्राद्योरणजीतेदेवधरणी
 श्रुधेननीतावशे कुल्लुभोटदुसेहराधिपतयोजालंधरेशाश्रये यैत्रगर्तसुखेत्तभूमिपतयोमडीकल्लूरेश्वरा प्रत्यदं प्रद
 दुः प्रियायनियंतयद्वापिकोपायनम् ॥ ४० ॥ तस्यश्रीघनसारदेवइतिचश्रीसूक्तसिहाभिधः पश्चात्योवलवंतसिहइ
 तियः सोदर्यवर्ग्याश्रमी जेतारोरणदुः सहारिपृतनवीराग्रणीसंहते स्तत्सूनूर्जरजदेवइतिचः काश्मीरमन्हा
 छिनत् ॥ ४१ ॥ योऽभूसूरतसिंहवर्मविदितोवीराग्रगण्योवली तस्यश्रीढुमेतवैभूवतनयोगोविप्रसंरक्षकः श्रीजो
 रावरसिंहइत्यभिधयास्यतोभवत्सुतो भूभाग्यायकिशोरसिंहधरणीपालेवलीयान्सुधीः ॥ ४२ ॥ पुत्रास्त्रयोधिक
 रुचोवालिनोवभूवु स्तस्यप्रतापनिधयोरिपुतापद्मज्ञा ज्येष्ठोजिगायधरणीसगुलावसिंहःश्रीध्यानसिंहचपतिश्चसुवे

तसिंहः ॥४३॥ एषाभूपवरत्रयीगुणमयीसर्वात्ममूर्त्तित्रयी देवानां त्रितयीव यात्ममहसापथ्याप्तलोकत्रयी शक्ती
 नां त्रितयीवसाधुसकलासौराज्यधर्मत्रयी साधूनामवनायपुण्यनिचयै स्वैरत्तव्यकित्रयी ॥ ४४ ॥ आसीद्यश्रुगु-
 लावसिंहपतिर्भूमंडालाखंडलो भूयोयेनचनिर्जितनिजधराधीशावनिर्थावती तामासाद्यपदातिदुर्गममपिदिम्भाभ्र
 त्यथंवाजिगं रम्यीकृत्यलदाखभोटविषयाधीशाञ्जिगायोद्वतान् ॥४५॥ देशारूसवनायुपारसमहाचीनीवर्चीना
 द्विकागांधारादितुरुष्कपूर्वविषयायेयावनीयाः परे रूमाद्याश्चपिशोरकावलमुखायेयारकंदादयो यस्मिन्मंत्रमुपाश्रि
 तेसपतयोविभ्युर्निदेशाश्रिताः ४६यंसन्नद्धमभीकमुद्यतमहाखड्गविलोक्याग्रतो दत्त्वाष्टमुपाद्रवन्महदपिल्मेच्छा
 धिपानावलं उकंयेनपिशोरखेव्हरणेमेत्वतियत्कावलं मन्येतेनतदादितपुरमापिख्यातांक्षितौकावलं ४७ मोद्राभद्र
 तरोवभूवसुचिरेयेत्ताशतद्रोरलं लावण्योपचितश्रियाजनपदंसंरुपाधिजातं दिवः यद्वाचोमृतशीलनंसुमनसांसर्वागम
 द्योतकं यन्मंत्रननिजोपिवेदविधिव्कोन्योनिगूढजनः ४८आदिस्त्वोवलपुरंसवलंगरेजानितावशेमतिमतापथिये
 नतेभ्यः साध्याञ्चशासनमवाप्यदुरापमन्यैस्थकाहितञ्च सिकतालवतांप्रपेदे ॥४९॥ कृतोनीतिविदायेनपुरारिरपि
 नामतः शंकरोदेविकातीर्थपुरमंडलमंडनः ॥ ५० ॥ गंडकथानर्मदायाश्रगयायात्रापिसिच्छिलाः आनाय्यदेविकादेवी
 सर्वदेवमयीकृताः ॥५१॥ काशीत्रहसरः प्रयागमथुरागंगावनगव्हरं वृंदाचंगजवाजिगोभिराधिकवासोऽगृहेभूसुरा
 न् रत्नाढ्यैर्वलयंगुलीयमुकुटैः केयूरसकुंडलैः सन्मान्योत्तमरांकवै सयुवतीञ्छ्रय्याभिरातोपयत् ॥५२॥ शौर्य्य
 येस्यतुरुष्कराजसुभेटरद्यापिजेगीयते धैर्य्यधीश्चतुःसमुद्रधरणीपालैरलंस्तूयते औदार्य्यद्विजराजराजिभिरलंसं
 श्लाघ्यतेप्रत्यहं प्रायेयत्प्रकृतिः परैरपेनिजैरन्यैरभिज्ञैरपि ५३॥ यस्संभाव्यधराधुरंनिजधियावोदुंसमर्थनिजपुत्रं
 श्रिरिणवीरसिंहमाखिलप्रेमांस्पदंसद्गुणैः तस्मिन्नौरसिकेनिधायसकलंराज्यश्रियंसन्मनाध्यायंश्रीरघुनाथमप्रक

टपंल्लोकेनिजात्मज्ञताम् ॥५४॥ सोयंश्रीरणवीरसिंहधरणीपालोगुणीयोधुना शास्तिक्षमांससुतःस्वधर्मविधिनाव
 णीश्रमस्थापक.वीरश्रीविलसद्भुजार्जितमहारारजेशब्दोवली क्षात्रोधर्मइवात्मकर्मकलनासंसिद्धयेमूर्त्तमान
 ५५ येनात्मयिकुलप्रधानधरणीपालाप्ताराज्याधिका राज्यश्रीःसमुपाजिताप्रतिदिनंष्टिंप्रणीताःश्रियाःआपूर्वा
 परदक्षिणोत्तरपयोराशोः समुद्रावितः सर्वत्रक्षितिपुंकुदधवलाः श्लाघ्याः सतांकीर्त्तयः ५६ योसाविंगिलिजा
 धिभिरिपुकुलदमाजिद्धिरभ्यर्थितो दिह्लोदृप्ततमैर्निजैरपिबलैरालोक्यरुद्धापैरैः साहाय्येसवलोलप्रहितवांस्त
 स्त्रीतयेसोऽधिकं तैरप्याप्तपनोरैरनुसदः संस्लाध्यतेदीर्घदृक् ५७ प्रातःप्रत्यहनीश्वरार्थनविधिदानविधायार
 दांमध्यान्हविधेयराज्यरचनाभिज्ञाप्तगोष्ठ्युत्सव. मध्यान्होत्तरमप्युदाररधिषणः कृत्वासमाजं पुनःसायंपश्यतियो
 न्वहंस्वपृतनाब्ज्यूहंचसांश्रामिकं ५८ श्राहतान्कालिनाशंखासुरैणैवविभात्यसौ उद्धतुकामःसम्रद्धोहयश्रीवइवगमा
 न् ५९ उद्धतःकेदलोवेदोहयश्री. एनापर उद्धारयतिविद्वाद्भिः सोपवेदागमानयम् ६० येनाह्यनिबंधकपविशद
 श्रापेर्वराऽऽराभूमूपाभिः परितोपिता.सविदुषा सर्वागभज्ञाद्विजाः सौराष्ट्रद्विडांग्रजंगरयाकाशीकुरुक्षेत्रतः
 शास्त्रस्योद्धारणायपंकुहरप्र्रायेमिमंशोः कलौ ६१ नाऽनस्कृतः कोपिमदीयराष्ट्रमेवेत्त्रिवर्षेष्वितिभूरिदत्त्वा ध
 नंभतुर्वेदविदोपिप्रिप्राःकाशीपुरोयेनसतोपहूताः ६२ यस्त्रैवर्ष्यविधिविधि.सुरखिलेराज्यनिजैर्नगमंप्रत्याहूयचदुद्र
 वायचतुरोविप्रांश्रुतुःदिनः प्रत्येकरातमाद्रिकारजतजास्तेपांविधायान्हिकं तेभ्योन्नांवरसंशयादिरहितान्संपाठय
 त्यर्मकान् ६३ यःसंध्याःसमुपास्यतामुपदि शत्येवंद्विजैरार्थवन्नोधीतायादिपठयतांचकुशलावेदेविधेयाःसुताःएभ्यःपुं
 संवनादिकाश्रुतिभवासंपाद्यतांसंस्कृतिर्य.कुर्मर्यादधिकंप्रियोस्तिस्सहिमेनोचेदपांकोहिसः ॥ ६४ ॥ नकेपिमूर्त्ती
 विपयेमदीयेभवेकृतोयेनविदानिदेशः विधायशास्त्राप्रतिशालमेकः सुपंडितोस्थापिपुपाठनाप ॥ ६५ ॥ ना

नारायणश्रीतशैलसिंखुनिष्णाताये संस्कृतप्राकृताब्धौ गोष्ठितेषां योर्थसिद्धौ विधेयं प्रातः प्रमणा प्रत्यहं पंडितानाम्
 ६६ - तर्काकेतां ककुलेरसकर्मयुक्तेर्विज्ञैर्भिरश्वरजनैरथशाब्दिकैश्च वेशेषिकैर्वहुविशेषविचारदक्षैः सांख्यैः
 सुयोगानिपुणैर्नयनीतिविद्विः ६७ सद्बुद्धिकैः परिलसच्चतुरागमज्ञैर्मामसकैर्मिथुनकर्मकलापदक्षैः वेदांतिभिश्च
 विधिवद्विदितात्मतवैः काठ्याप्तनाद्धुतकथाकुशले कवीशैः ॥ ६८ पाराणिकैः प्राणयवाद्भरुदारगाथासंकोत्तनैर्ग
 णिन्यशास्त्रविभारदैश्च अन्यैरुत्तमैश्च यिनरोनिमद्व्यविधागंगैर्मल्लकैर्गलिशाकुनेश्च ६९ मंत्रप्रयोगनिपुणैः
 संधपस्वरज्ञैः स्वपैः सुवर्णवलयांगदकुंडलाढ्यैः आगतैर्करनुविशद्भिरुपांजनिशंयपूजाग्रहविशदनुश्रुतिभासतैलम्
 ७० श्लोकयनेन विदुषां समाजं वर्णैस्ववर्णविधिन कलिनावधूतान् सांचित्यचोक्तमाखलाव्दतिथिप्रता
 मंधर्मोदयाजगतीक्रियतां प्रबंधः ७१ तस्याज्ञया वीक्ष्य महानिबंधान्विद्वाद्भिरुपैरनुमोदितेन विलिख्यते शीर
 णवीरसिंहरत्नाकरोयं शिवशंकरेण ॥ ७२ ॥ दास्यत्येवकरावलंबमभितोरत्नाकरेयुयाः ये संतः सततोपकारनिर
 तादृष्टपदं मेस्खलत् ये तु ब्रह्मकुलायमानपटवो हास्यविधास्यतिवै ते कुर्वतुन कुर्वतो किमहिं दृष्टाविवेकोऽज्ञिताः ७३
 सद्बुद्धो विधिसेतुस्तत्रमहोच्छाराः प्रकारोद्गमोदानो मंत्रतविभ्रमो ब्रतकथाकल्लोलकांतांतरः पूर्णोद्यापननोः

सुपर्वणि महादानादि कल्पद्रुमो भूयाद्दर्मजलांचितोरघुपतेरत्नाकरोयमुदे ॥ ७४ ॥

अथोच्यते निबंधस्य साक्षि शोचयमनुक्रमः अत्रादौ धर्मरूपस्य प्रथमो रत्नसंग्रहः द्वितीयः कालरूपस्य स्वर्तयिस्तिथि
 वेधयुक्त्या बदेकादशीतुर्ग्ये सामान्यतिथिनिर्णयः पंचमेपो णिसास्यतः षष्ठे मापर्वनिर्णयः सप्तमे पितृपक्षे षष्ठिपूर्वकालादि
 निर्णयः त्रैवर्णिकस्य शूद्रादिश्रीद्यापनमस्वोष्टमे नवमो वत्सरारंभप्रमुखश्चैत्रकृत्यवान् ततो वैशाखकृत्यानां दशमोरत्न
 संग्रहः ष्यष्ठमासब्रतादीनां विधानं रुद्रसंख्यके श्लोकश्रीपाठकृत्यानां द्वादशे ब्रतसंग्रहः त्रयोदशेश्रावणस्य ब्रतादे

श्राप्यंनुक्रमः ततः श्रौष्ठपदस्य षिचिधानंमनुसाम्मितं श्राश्विनस्यव्रतादेःश्रविधानंतिथिसंरूपके षोडशतूलंमासीषु
 व्रतादेर्विधिग्रहः मार्गमासव्रतादानांविधिः सप्तदशेश्विलः ततश्चाष्टादेशौपमासस्यविधिसंख्यः ऊनविशेतुमा
 र्धस्यसमस्तविधिरुत्तमः त्रिंशोतपरस्यऋत्यानां व्रतादानांविधिःस्फुटः एकविंशो प्रकृत्याख्येऽधिमासादिसंकीर्णति
 थिकृत्यता श्राधिमासादिसंकीर्णतियिकृत्यततोधिके द्वाविंशोसर्वसंक्रांतिपंचांगव्रतसंख्यः त्रयोविंशत्यक्षपूजावृक्षो
 द्यापननिर्णयः चतुर्विंशोशेतरुतस्यनारायणार्चनं पंचविंशेतुंगायाधरायांस्थितिनिर्णयः एवमेतेत्रसंक्षेपत्कृत्यर
 त्तसमुच्चयाः॥ धर्माज्ञानकुलेशरिरपटुतासौभाग्यमायुर्धनं धर्मेणैवभवंतिनिर्मलयशोविद्यामहोसंपदः कांतारेपुमहा
 भयेपुसतंतंधर्मः परित्रायते धर्मः सम्यगुपासितोभवतिहिस्वर्गोपवर्गत्रदः १ यन्नागामदभिन्नगंडकतटास्तिष्ठति
 निब्रालवो द्यारेहेमविभूपिताश्रतुरगाहूंबतिपहर्षिताः वीणावेपुमृदंगशंखपणवैःसुहरतुयोयेभ्यते तःसर्वसुरराजलो
 कसदृशंधर्मस्यिविस्फूर्जितम् २ यावेहेदाऽयंगंगाचहरिनामजगत्त्रये तावत्सद्धर्मसंबद्धाकीर्तिस्तिष्ठतुश्रीनाम् ३
 श्रीः॥ अथात्रवक्ष्यमाणव्रताद्यनुष्ठाननिर्वधे धर्मादर्थश्रकामश्रमोक्षश्रमस्तपेभेति स्वर्गोपवर्गादिपरमपूरपार्थजन
 कत्येनाऽभ्यार्हंतव्राह्मणादीनां तस्य मूल्यतमांगत्वाच्चादौ धर्मेनिरूप्यते तत्रचोदनालक्षणोर्धोधर्मइत्याद्याभियु
 क्तस्मृतेःयद्यप्यपूर्वविशेषाएवधर्मास्तथापितज्जनिकसुक्रियास्वपिशिष्टानांप्रयोगइतिताएवनिरूप्यते तत्रतत्स्वरू
 पेमनुः विद्वद्भिःसेवितः सद्भिर्नित्यमेद्वेपरागभिः हृदयेनाभ्यनुज्ञातोयोधर्मस्तन्निवोधत एवंपरुपःसधर्मइत्येकोयो
 गस्तन्निवोधतेति विश्वामित्रः यमार्याः क्रियमाणेहिंशसंत्यागमधेदिनःसधर्मोयंविगर्हंति तमधर्मप्रचक्षते आर्याः
 शिष्टाःफल तोधर्मनिरूपणेतेत्तरीयश्रुतिः धर्मेविश्वस्यजगतः प्रतिष्ठालोकधर्मिष्ठंप्रजाउपसर्पति धर्मेणपापमप
 नुदतिधर्मसंधं प्रतिष्ठं तस्मोद्धर्मपरमवदंतिगौरामःवर्णाआश्रमाश्रस्वधर्मनिष्ठाः प्रेत्यकर्मफलमनुभूयततःशेषेणा

गंतमिति चतुर्लक्षेत्तत्संख्यापूरकमित्यर्थः उपपुराणानिकूर्मपुराणे अन्यान्युपुराणाः निमुनिभिः कथितानि तु अष्टादश
 पुराणानि श्रुत्वा संश्लेषतो द्विजा पुराणफलमाप्नोति व्यासस्य वचनं तथा आद्यं सनत्कुमारोक्तं नारासिंहमनंतरं तृतीयं
 पाद्ममुद्दिष्टकुमारं एतन्नारासिंहं शिवधर्माख्यं साक्षात्तद्विप्रभाषं तुर्वासासोक्तमाश्विनारदोक्तमतः परं कापिलं वा
 मनवेवतयोवेशनसांज्ञितं तथैव विष्णुधर्माख्यं कालिकाह्वयं मेव माहेश्वरं तथा सांशोरधर्मार्थसंश्रवं पराशरोक्तमप
 रं मारीचं भार्गवाह्वयं इदं तु तत्पदशं पुराणं कौरुर्ममुच्यते एतानि तुतथान्यानि स्मृतिकारेण शिष्टपरिगृहीतानि धर्मशा
 स्त्राणि अथ शीलं भारते अद्भोहः सर्वभूतानां कर्मणामनसापि वा अनुग्रहश्च ज्ञानं च शीलेमेतद्विदुर्वुधाः आचारो लौकिक
 कावगीतः आत्मतुष्टिः नानापक्षसंभवे एकपक्षपरितोयः अत्रैव भद्राः तेनैव वैदिकानेकधर्मधर्मसंस्कृतात्मनां आत्मतुष्टेः
 प्रनाणः संसिद्धयै त्रय सकलानुदानो प्रकारकत्वात् तत्र परिभाषानिरूप्यते तत्र जावालः श्रुतिस्मृतिविरोधे
 तु श्रुतिरेव गरीयसी अविरोधसद्भाकार्थस्मात्तैव वैदिकवत्सदापंडितेनेत्यर्थः भविष्यपुराणे स्मृत्यर्थयोर्विरोधे तु ह्यर्थशा
 लस्य बाधनं परस्परविरोधे तु न्याययुक्तं प्रमाणवत् स्मृतिर्धर्मशास्त्रत्रयोऽर्थशास्त्रं तेन धर्मशास्त्रस्य नन्वादिर्थशास्त्रस्य
 दंडनीत्यादेर्विरोधे दंडनीत्यादिविश्रुते तस्य धर्मनभियोगात् तदुक्तं जैमिनिनापि तत्र तत्त्वमभियोगविशेषात्स्वादिति
 त्रयं शास्त्रयोर्विरोधेनियुक्तिकं वाध्यते स्मृतिशास्त्रविकल्पस्तु व्यवस्थासंभवे सति अदृष्टे धर्मशास्त्रेभिन्नविषये व्यव
 स्थासंभवे सति विल्यः शास्त्रार्थः यथा अग्नौ करणहोमस्तु कर्त्तव्य उपवीतिना प्राङ्मुखेनैव देवभ्यो जुहोतीति श्रुतिः श्रु
 तेऽत्र पसव्येन वा कार्योदक्षिणाभिमुखेण तु निरूप्यहविरन्यसना अन्यस्मै न हि हूयत इति कात्यायनवचनेनाग्नौ करण
 होमे सव्यापसव्यविल्यपउक्तः स च शास्त्राभेदान्निवृत्तस्मृतिशास्त्रविकल्पस्तु आकांक्षापुराणसति यथासूत्रं तु कर्त्तव्य
 तथा कर्मानुष्ठानेनैव कर्त्तव्यांतरेण तदर्थकसूत्रस्य न समुच्चयः अधिकस्य तु तदर्थस्य समुच्चय एव सर्वशास्त्राप्रत्ययमे
 कं कर्त्तव्यं न्यायात् मनुः त्रार्थधर्मोपदेशं च वेदशास्त्रविरोधिना परस्तेर्केणानुसंधत्ते सधर्मवेदनेतर इति तात्पर्यं भ

विश्वपुराणे सम्यक्संसाधनं कर्तव्यमधिकारिणा निष्कारो न यदा वैष्णव्यात्म्यं कामान्स्वितेन च त्रिचारयुक्तः श्रद्धा
 वान्देवो भ्यास्त्रिचिंतकः कर्मणां फलमाप्नोति न्यायार्जितधनश्च यः श्रधिकारिणेति शुचिविहितकालजीविनेत्यर्थः त्र्यार्य
 एतमर्थं पंचविदुष्यर्थः निष्कामेनेति एतन्नित्यपरं मुमुक्षुपरं वान्यायेति तत्क्रियां तुष्ठानोपयुक्तमपरं सामर्थ्यं च वि
 हितकाले शुचिजीविनोः निषिद्धं शर्यानुष्ठानक्षमस्य तत्र देशे शयानस्थः सितिलास्थः सधोर्गाद्रः क्षणं ध्यात्वा ब्रवी
 न्मृतीन् यस्मिन्दे शमृगः कृष्णस्तत्र धर्मनिबोधत मनुः कृष्णसारोधिचरति मृगो यत्र स्वभावतः स ज्ञेयो याज्ञिको देशो म्ले
 च्छेदं शस्तु तत्परः कालस्तु पूर्वोदिः स्नातोधिकारी भवति देवे पित्र्ये च कर्मणि पवित्राणां तथा जप्यदाने च विविधं दर्शने पवि
 त्राणां मंत्राणां पवित्रं मंत्रमिति निरुक्तं भविष्यपुराणे स्नानानामिह सर्वेषां वारुणैरेव मानवः कर्तुमर्हति कर्माणि विधि
 वत्सर्वदा द्विजः असामर्थ्याच्छरीरस्य कालदेशव्यपेक्षया मंत्रस्नानादयः पंचकेचिदिच्छंति सूरयः असामर्थ्यं वारुण
 स्नानसंघि शरीरा पाटवंतत्र च आशिरस्कं भवेत्स्नानं स्नानाशकौ तर्कमिणां आर्द्रैण वा ससायापि देहि कं मा ज नं विदुः
 मनुः शुभुः प्रथमकल्पस्य येन कल्पेन वसेत् यत् न सांपरायिकं तस्य जायेत दुर्मतेः फलं सांपरायिकं मार्कण्डेयपुराणे
 सूर्योदयं विनये वस्नानादायः क्रियाः श्रद्धे विकरणं चैव क्रतुभावश्च लक्ष्यते अत्र सूर्योदयेन उपः कालो लक्ष्यते
 तथा च त्रिदिवारात्रो न स्नानं प्रातः स्नात्वरुणश्रुतां प्राचीमवलोक्य स्नायादिति विष्णुवचनात् इदमनुदितहो मांत
 रपरं तथा च सद्योपवीतिनाम्न्य सदा बद्धशिखेन च विशिखेो न्युपवीतश्च यत्करातिन तत्कृतं सदेत्यनेन शिखा
 वंध्यनोपवीतधारणयोः पुरुषार्थतोक्ता तत्तद्धारणे प्रत्यवायकल्पनात् सदाधारणेऽकर्मकालेपि धारणेऽप
 तिः तत्कर्मगीगतानास्त्वैवं तदुक्तं विशिखइतिन तत्कृतां विगुणितेन फलापार्थक्यमित्यर्थः केवलपुरुषार्थं वैहि
 त्तधारणे हि कर्मनांगमेव न स्यात् पुरुषः परंप्रत्यवायी स्यात् नन्वेवमिति कर्मो गत्वोपदेशे प्रयोजनं क्रतुपू
 रुषार्थं स्वभुभयथाप्ययुक्तं अतएव पिवतोमिह तत्रैव भुंजतो नुपवीतिनः प्राणायामत्रिपट्टं नृत्तु न कं त्रि

णानां दुकूलं पट्टवस्त्रं यमः क्षौमकार्पासकुतपाश्र्मकं कंबलं कला सर्वेषां तु भवेच्छुक्लं ब्राह्मणसस्तत्परिधानिकं मार्कण्डेयपु
 राणे नचापिरक्तवासाः स्याच्चित्रांशुधरोपिवा नचकुर्याद्विपर्यासं वाससो नचभूषणे विपर्यासमुचारीयादेरधरीयः च
 वज्र्यैश्च विदंशयस्त्रसं त्यतोपहंतं च यत् त्रास्यंतोपहंतं सुरादिलिप्तं नरसिंहपुराणे नरकमूर्खेण वासो ननीलं यत्र श
 स्यते मलाकंचदशाहीनं चर्जयेदंबरुधुः महाभारते अन्यदेवभवेद्वासः शयनीये सदैव हि अन्यद्रथ्यासु देवानां पूजा
 यामध्यदेवहि वैवाधायनः यत्किंचिदिष्ट्यासंयुक्तं स्यात्तदरेकै नैव वाससा कुर्व्यात् आपस्तंबः नीलरक्तं यदा वा सो ब्राह्म
 णैर्गोविधारयेत् अहोरात्रोषितो भूत्वा पंचगव्येन शुद्ध्यति उपित उपोषितः भृगुः स्त्रीभृता शयने नीली ब्राह्मणस्य न दुप्य
 त्ति नृपस्य वृद्धवैश्यापर्वण्ये च विधारणं कं वले पट्टये च नीली रगो न दुप्यति नृपः क्षत्रियः वैवाधायनः काषायवासाः
 कुरुते जपहोमप्रतिग्रहान् नतद्द्वैधं संभवति हव्ये कव्ये यथा विधिकाषायवासा वृक्षत्वः दिनारक्तवासा इति कल्पतरुः
 व्यासः आर्द्रवासारतुयः कुर्व्याज्जपहोमप्रतिग्रहं सर्वतद्राक्षसं विद्याद्ब्राह्मिणो नुचयत्कृतं वहिर्जानु जान्वोर्वहिः स्थितह
 स्तोपयानस्यात् वैवाधायनः होमवेदाश्चेनाद्यासु क्रियास्वाचमेन तथा नैकवासाः प्रवर्तेत द्विजवाचनिके जपे द्विजवाच
 न्ति कृत्स्वस्त्वयनादौ द्विवस्त्रत्वेप्येकवस्त्रत्वमाह शातातपः सव्यादं गार्ग्यपरिश्रष्टं कटिदेशे शृतांवरं एकवस्त्रं विजानीया
 द्वैधेपुत्र्ये च वर्जयेदिति संकथादधः पतिते उचारीये एकवस्त्रता भवतीत्यर्थः योगियाज्ञवल्क्यः परिधानाद्बहिः कक्षा निव
 द्वात्रासुरी भवेत् धर्म्यैश्चि विद्याद्भिर्वर्जनीया प्रयत्नतः वहिः कक्षा असंवृतपरिधानोभयांतः असंवृतं पश्चादंचलमि
 न्येव सिष्ठः जपहोमोपवासे पृथौ तवस्त्रधरो भवेत् असंवृतः शुचिर्भौनीश्राद्धादौ विजिते द्वियः शातातपः दानमाचमनं हो
 मो भोजनं देवतार्थं त्रौढपादो न कुर्वीत स्वाध्यायं पितृतर्पणं आसना रूढपादः स्तुजानुने जघयो रपि कृतावसथिये कोय
 स्तु त्रौढपादः स उच्यते कृतावसकथिकः कृतपथ्यं कबंधः कात्यायनः आसीन ऊर्ध्वः प्रह्वोवानियमे यत्र यादृशः सदा

सीनेनकर्तव्यं न प्रक्रेननतिष्ठता प्रकौऽधनतकायः तथाच यत्रादिङ्निपमोनास्तिजपहोमादिकर्मसु तिस्रस्तत्रदिशो
 ज्ञयाएङ्गीसौम्यापरजिता सौम्यालक्षरा अपराजिता ऐशानी कर्मोपदिश्यतेयत्रकर्तुरंगनचोच्यते दक्षिणस्तत्रकर्त
 ङ्यः कर्मणांपारगः करः लघुहरीतः जपहोमेतथादानेस्वध्यायेपित्ततर्पणे अशून्यं नुकरं कुर्यात्सुवर्णरजतैः कुशैः बहुन
 ज्वनेमेकस्यसुवर्णस्वरजतसुवर्णैकस्य धारणे पु्यपद्यते सुवर्णादिजातेरवयवावयाबिद्यततत्वात् बहुवचनं कर्पिजल
 न्यायात्त्रित्वपरं अशून्यमित्यादिनासुवर्णरजतकुशत्रयाणां धारणविधानादर्थोऽस्समुच्चयः तत्रदक्षिणकरणानामिकायां
 सुवर्णधारणं अनामिकायां तद्वाग्यं दक्षिणस्य करस्य चेति हेमधारणप्रकरणस्य देवीपुराणवचनात् रजतधारणमपि त
 त्रैवं तः संसामित्यध्याहारोदितिकल्पतरुः रजतधारणमपि तत्रैव तर्जन्यां रजतं धार्यमिति पठति केचित्तर्जन्यां रजत
 धारणमाहुः तच्च निभूलं कुशोपुकास्यायनः हरितायज्ञियादर्भोः पीतकाः पंचयज्ञियाः समूलाः पित्तदैवत्याः कल्माषा वैश्व
 दैविकाः ह्रस्वाः प्रचरणीयाः स्युः कुशार्दीर्घास्तुवार्हपः दर्भोः पवित्रमित्युक्तमतः संध्यादिकर्मसु सव्यः
 सोपग्रहः कार्योदक्षिणः सपवित्रकः यज्ञियादशां दियज्ञार्हाः पीतकाः पीतवर्णाः पंचयज्ञार्हाः समूलाः सात्राः पित्तक
 र्मदैवकर्मसु सात्राः समूलका इति ब्रह्मवैवर्तपुराणवचनात् कल्माषाश्चित्रवर्णस्ते च वैश्वदैव आर्वाहाः ह्रस्वाश्च
 न्निन्यूनपरिमाणाः गोकर्णपरिमाणार्दीर्घाहरिताः श्राद्धे सात्राः समूलका इति वायुपुराणात् ते च प्रचरणीयाः प्रच
 रणमनुष्ठानं तस्माधनभूतादीर्घाश्चरन्त्यधिकप्रमाणादभइति यज्ञार्हो हरितादयो विशेषविहिताः अतः संध्यादिपुद
 र्भमात्रं पवित्रं शुचि न्तुपवित्रलक्षणमेतत् अतइत्यस्यान्वयात् नचात्रार्पितिपदान्वयः इत्यतइत्यन्वयविवक्षितत्वात्
 अतएवपवित्रलक्षणमाहसएव अनंतर्गोभिणंसांशकौशिकद्विलेभेवच प्रादेशमात्रं विज्ञेयपवित्रं यत्र कुत्रचित् तदेववेधि
 जलिकालक्षणं समुदाहृतं आज्यस्योत्पन्नार्थयत्तदप्येतावेदवतु अनंतर्गोभिणमिति गर्भोऽस्यास्तीति गर्भो अनंतर्गो

भविष्यत्त्वात्कारितुर्थे आह्य द्विलमिति । पत्रद्वयमित्यर्थः । तेनेतादृशपत्रद्वयमेकपत्रं भवति । एवं पत्रद्वयपि । एवं
 सर्वत्र वैधेकमेणिवामपाणौ कुशत्रयं दक्षिणेन च कुशपत्रद्वयं धार्यं । जपहोमदानस्वान्वाध्यायपितृत्तप्राणेषु । दक्षिणकरे कुश
 त्रयं धारणं । धारणपिपूर्वलिखितं । हारीतवचनादिति । याज्ञवल्क्यः । कनिष्ठतज्जन्यं गुठ्ठमूलान्यं शकरस्य तु । पितृप्राजापतिब्रह्म
 देवी र्थान्मनुकभातः । मनुः । ब्राह्मेण विप्रस्तीर्थेनित्यकालमुपशोतः । कार्यत्रेदेशिकाभ्यां बानपित्र्येण कदाचन बुद्धे
 स्पृशेत् । आचमिन् । हारीतः । मां जनाचमबालकर्म देवेन । पित्र्यार्थपत्रेणः । प्रतिग्रहसाधेयेन । गृह्णीयात् । आभेयं करतलम्
 धर्ममध्यत्राग्नेयमितिवर्चयान् । कात्यायनः । अक्रियात्रिविधा प्रोक्ता विद्वाद्भिः कर्मकारिणां । अक्रिया च परोका च द्वितीया च
 यथा क्रिया । अक्रियेति । यथा क्रिया विरहः । सतुत्रेया । क्रिया विरहात् । परोका चरणत् । स्वौककमुविधातात् । तत्राद्ये सु
 एवं हि । प्रधानास्थाल्क्रियायवनांगतक्रियेते पुनः । तदंगस्याक्रियायां तु नाट्यचिनीपितक्रिया । तत्क्रियातदंगमावक्रिया
 सापि नास्ति । किंतु तत्र योगि याज्ञवल्क्योक्तं विष्णुस्मरणमात्रं । द्वितीयेत्वाहस एव स्वास्वाश्रयमुः सज्यपुशशाखाश्रयं
 नृत्यः । कर्तुमिच्छति दुर्मेधाभीघंततस्य चोष्ठितं इदं नुतत्कर्मणः । स्वशाखीयेवेसति द्विष्टव्यं । अन्यथा पारशाखिकं न पिप्रः ह्य
 माह । स एव यन्नास्तीतं स्वशाखायां पारक्यमविरोधियत् । विद्वाद्भिस्तदनुष्ठयमीभिर्होत्रादिकर्मवत् यत्र तु स्वशाखायां
 स्तोकाभिधानं । तदंगाकांशापूरकं पारक्यमपि ग्राह्यं । तदाह स्मृतिशास्त्राविकल्पस्तु । आकांक्षापुरणसति यत्र कर्मवत्सू
 त्रेण नवोसामान्यविधिनात् । किंतु परोक्तनकार्थमित्याह स एव बह्वल्पं वा स्वगृह्योक्तं च स्वकर्म प्रकीर्तितं तस्य ताव
 त्तिशास्त्राधिकृतैः सर्वैः कृतौ भवेदिति । तृतीयेः । वाहस एव प्रवृत्तमन्यथा कुर्याद्यदि मोहात्कथंचन यतस्तदन्वयाभूतं तंतं
 एव समापयेत् प्रारब्धकर्मयतः । पदार्थादन्यथा कृतमिति मध्ये स्मर्यते । पुनस्तत एवाभ्यं शेषं कुर्यादित्यर्थः । अन्यथा
 करणं यदि कर्म समाप्तौ ज्ञातं तदात्वाहस एव । समाप्तं यदि जानीयान्मयैतदन्यथा कृतं तावदेव ततः कुर्यान्नो वृत्तिः

सर्वकर्मण्येति तावदेवेति अयथाकृत्यसमात्रमेव करणीयं ननु तदुत्तरपदार्थी अपीत्यर्थः इहमपि तदनुष्ठानं
 मकरत्वेसतिष्ठेद्यं दुष्करत्वेतु विष्णुस्मरणमितितद्विका प्रमादात्कुर्वतां कर्मप्रच्यवेताध्वरेपुयत् स्मरणादिबेत्ति
 र्णः संपूर्णस्यादिति श्रुतिः याज्ञवल्क्येन तु विधिदृष्टेनुयुक्तं कर्म करेत्यविधिनां नरः फलनकिंचिदात्रेति क्लेशमात्रेन तु
 र्पतन्त्रे त्रयव्यवस्थाः अकृतस्य पुनः करणाद्विष्णुस्मरणार्थं फलाभावात् प्रत्यवायाभावात् अथसेपयते अपि च आसीनः
 श्री इमं स्वोद्वेगं भेषाणि पत्नीतिदुस्तरा मंत्रावांतीवहं शिखीसर्वकर्मस्वयं विधिः वीयुशंणे क्रियामाचरते मेदादनाद्यभ्ये
 हनीस्ति कर्माध्वेति हृद्यं धातस्य क्रियाः सर्वानसंशयं तथादानं प्रतिग्रहो मोभोजनं वलिरैवैवः सांगुष्ठेन सदा कार्यमसु
 रेभ्योऽन्यथा भवेत् एतान्येव तु कर्माणि नानि विशेषतः अंतर्जानु विशेषत इदं च मनं नृप अंतर्जानु जानु मध्ये यथा
 हस्ते भवेतां तथा करेभ्यानीत्यर्थः वीधायनः कर्मयुक्तो नरो न भिरंधः स्पर्शं च वंजयेत् कात्यायनः यथोक्तवस्त्वसं
 पत्तोऽप्यंतं नुकारियन् यवानामिव गोधूपं व्रीहीनामिव शालपः स्वस्ति अरणवीर सिंह धरणीपालो वदान्याग्रणी
 नीनां शालाविचारसारं सेवित्सद्वृत्तं संरक्षकः धर्मधर्मविभागं कुरुवृत्तेः पादांबुजांचीरतो जिव्यात्पुत्रकलत्रमित्रसहि
 तैः संपालयन् क्षमं चिरम् १ अरणवीर सिंह भूषे शकारिते कृत्यसागरे आद्यः संपूर्णतामापधर्मरत्नसमुद्रकः १ अत्रैवं स
 कलपुरुपाथे निदानं भूतसांगं धर्मनिरूप्यतस्य च कालनिपतत्वीदादौ कालस्वरूपनिर्णयश्चोच्यते कालस्वरूपं च
 हेनद्रौ कर्मपुराणे अनादिरेपभंगवान् कालो नतोऽजरोऽमर इत्यादिः कालेनैव हि सृज्यते स एव प्रसते पुनः तस्मान्
 ल्कालो त्मके विध्वंस एव परमेश्वरः विष्णुधर्मोत्तरेः अनादिनिधनः कालो रुद्रः संकर्षणः स्मृतः कालनात्सर्वभूताः
 नीसकालः परिकीर्तितः सर्वभूतं रामि त्वाञ्जसं रुद्रः परिकीर्तितः कर्षणात्सर्वभूतानां मनुसं कर्षणः स्मृतः अनादि
 निधनत्वेन समहोत्परमेश्वरः तस्य भूक्षांति सूक्ष्मस्य त्यादिः यद्यप्यपरिच्छिन्नसंज्ञा कवेनास्य दुर्विज्ञानस्य

क्रियानगत्वनं ननिर्णयत्वन्तथापिसूर्यादिगत्युपाधिपरिच्छिन्नस्यक्रियांगत्वात्त्रिणैयत्वमुपपद्यते तस्यसूर्यादिग-
 तिपरिच्छेद्यत्वं विष्णुधर्मोत्तरेभिहितं तस्यसूक्ष्मातिसूक्ष्मस्यतथातिमहतोद्विज मानसंख्यावृक्षज्ञयाग्रहगत्यनुसा-
 रतइति प्रत्यक्षोपलभ्यमाननिमेक्रियापरिच्छेदश्चतैवदर्शितः लक्ष्मणसमावादिनेभ्यःपरिकीर्तितः श्रुतः स-
 क्ष्मतरः कालो नोपलभ्योभूगतम नोपलभ्यं यथाद्रव्यसूक्ष्मं तु परमाणुतः द्वौ निमेषौ द्वुटिः प्रोक्ता प्राणोदशद्वुटिः स्मृतः
 विनाडिकः तु पटप्राणास्तत्पष्टयानाडिकास्मृता अहोरात्रं च तत्पष्टानित्यमेव प्रकीर्तितम् ज्योतिःशस्त्रेपिगुर्वक्षरैः स्त्री-
 दुमितैः सुतैः पडभिः पल्लैर्घटिकाखण्डभिरित्यादि विष्णुधर्मोत्तरे विंशन्महूर्त्तश्चतथा अहोरात्रे त्रिणकीर्तितः तत्रप-
 चंदेशप्रोक्तरामनिन्धिद्विचाराः नक्तंचरास्तथैव हि महूर्त्तदशपंचय उत्तरांतु यदा काष्ठा क्रमात्सक्रमेत्तरे विः तथा तथा
 भवेद्द्विदिवसस्य महाभुजदिवसश्च यदा रामवृद्धिसमधिगच्छति तदा श्रितमुहूर्त्तानां तथा वृद्धिः प्रकीर्तितान्दिनवृद्धि-
 यारामदोपाहानिस्ताथा तथा तदा श्रितमुहूर्त्तानां हानिर्ज्ञेया तथा तथा दक्षिणाशायदाराम क्रमादा क्रमते रविः दिवसस्य
 पाहानिर्विज्ञेया तावेदवतु क्षीयते तस्य हानौ तु तन्महूर्त्तस्तथैव च - राश्याश्रिताश्रवक्षेत्तरात्रिवृद्धिस्तथा तथा यद्गोमंश-
 हंस्त्रांशुस्तुल्यैव प्रवर्तते - संमरान्निदिवः कालो विषुवद्द्वयवाचक इति ननु कालेन विद्यातुं शक्यः विधानापादनयो-
 रस्य चानुपादेयत्वात् - उच्यते - उपादानस्यानुष्ठानरूपत्वेन पुण्यापारत्वाद्द्विधानस्य वा प्रवृत्तप्रवर्धमानानाम्-
 र्भत्वाद्वा विधानोपादानयोरैक्यं अतो विधेयप्राप्तविषयत्वात्प्राप्तकर्मनुवादेनाऽप्राप्तकालासंबंधविदध-
 स्वरूपतोऽनुपादेयं कालं तद्विशेषणतया स्पृशतीति भवति कालस्य विधेयत्व न न्यस्तुकालस्य विधेयत्वं कमा-
 क्यं उच्यते प्रतिपदाद्यधिकरणन्यायेन लाघवादेकस्मादपूर्वमिति निश्चिते तत्र कर्मणस्तावेदकश्रुत्या
 रणत्वेनिर्णयति येदेकस्मादपूर्वतंदेतरतदर्थमिति न्यायेन कालस्य कर्मगतवनिर्णयः अतएव गार्थेणोक्तं

क्रियान्गत्वं न निर्णयत्वं तथा पिसुख्यादिगत्तुपाधिपरिच्छिन्नस्य क्रियंगत्वात्त्रिण्यत्वमुपपद्यते । तस्यैसुख्यादिग-
 त्तिपरिच्छेदात्वं विष्णुधर्मोत्तरेभिहितं तस्यैसुख्यमतिसूक्ष्मस्य तथातिमहतोद्भिज मानसंख्यावुद्भिः प्राग्रहगत्यनुसा-
 रतइति । प्रत्यक्षोपलभ्यमाननिमेषक्रियापरिच्छेदश्च तत्रैव दर्शितः । लघ्वक्षरसमामात्रानिमेषः परिकीर्तितः । अतः सु-
 क्ष्मतरः कालो नोपलभ्यो भूगत्तम नोपलभ्यं यथाद्रव्यसूक्ष्मं तु परमाणुतः दौर्निभेषां त्रुटिः प्रोका प्रा णोद शब्दादिः स्मृतः ।
 विनाडिकात्पटप्राणस्तत्पृथानाडिकारमृता अहेरात्त्रयत्पृथानित्यमेवं प्रकीर्तितम् ज्योतिःशास्त्रेऽपि पूर्वक्षरैर्ध-
 द्मितैरसुखैः पडभिः पल्लैर्धटिकाखवडभिरित्यादि विष्णुधर्मोत्तरे दिशन्महूर्त्तश्च तथा अहेरात्त्रेणकीर्तितः । तत्र प्र-
 चदशप्रोकारामनित्यदिव्याचराः न कंचरास्तथैवं हि महूर्त्तदशपच च उत्तरांतुयदाकाशां क्रमात्संक्रमते भवितथा तथा
 भवेद्वाद्धिदिवसस्य महाभुजदिवसश्च यदा रामवृद्धिसमाधिगच्छति तदा । अतमहूर्त्तानंतया वृद्धिः प्रकीर्त्ता दिनवृद्धिर्ध-
 यारामदोषाहानिस्तथा तथा तदा अतमहूर्त्तानं हा निर्ज्ञेया तथा तथा दक्षिणाशां यदा राम क्रमादा क्रमतरविः दिवसस्य
 तथा हा निर्ज्ञेया तावदेव तु क्षीयंततस्य हानौ तु तन्महूर्त्तानं स्तथैव च रात्र्या अतश्च वृद्धैरेरात्रिवृद्धिस्तथा तथा यद्गोमेषं
 सहस्रांशुस्तुलाच्चैव प्रवर्तते । समरात्रिदिवः कालो विषुवद्द्रवयाचक इति । ननु कालेनाविधातं शक्यः विधानापादत्तयोर
 भेदात् । कालस्य चानुपादेयत्वात् । उच्यते । उपादानस्यानुष्ठानरूपेत्वनपुण्यापारत्वाद्धिधानस्य वा प्रवृत्तप्रवर्तमानान्प्र-
 कल्पेन शब्दार्थमत्वात्त्राविधानोपादानयो रकथं अतो विधेयप्राप्तविषयत्वात्प्राप्तकर्मनुवादेनाऽप्राप्तकालासंबंधाविदध
 दंयविधिः स्वरूपतोऽनुपादेयं कालतादृशेषणतया स्पृशतीति भवति कालस्य विधेयत्व न न्यस्तु कालस्य विधेयत्वं कमा
 भित्वनिर्णयस्तु कथं उच्यते प्रतिपदाद्यधिकरणन्यायेन लाघवादेकस्मात्पूर्वमितिनित्ये तत्र कर्मणस्तावदेकश्रुत्या
 फलभावनाकरणत्वेन निर्णयते यदेकस्मात्पूर्वतदेतरतदर्थमितिन्यायेन कालस्य कर्मणत्वेन निर्णयः अतएव गार्हपत्योक्तं

सौरमनुत्रयं सौरतुंजितयप्रदिलुमयनमितिदीपिकोकेः सौरमानमधिकृत्यविष्णुधर्मोत्तरेषि ऋतुत्रयं चायनं स्यादिति
अप्यननिरुक्तिरनुमाधवीये अनेयात्यनेन ऋतुत्वपेण सूर्योदाक्षिणाशामुत्तराशाचेत्युत्तरयमयनं तथा च वाजसने
यिनः पंचाग्निविधायां दक्षिणोत्तरमाग्नीयोः समागन्तियान्धरमासान्ददिणादित्यएतियान्धरमासानुत्तरादित्यएतीति
केचित्तु चांद्रमानेनायनद्वयमभ्युपगच्छति मार्गशिरमासादिकौस्त्रिभिः ऋतुभिः कल्पितः कालः एवमासात्मकमुत्तरात्
नं त्र्येष्टमासादिकैर्दक्षिणायनमिति तत्र प्रमाणं ज्योतिःशास्त्रादौ मृगं तच्चाद्विविधं दक्षिणमृत्तरंचेति कर्कसंक्रांति
मारभ्य दक्षिणं मकरसंक्रांतिमारभ्योत्तरं अनयोर्बिंनियोगो मदनरत्ने सत्यव्रतेनोक्तः देवतारामवाप्यादिप्रतिष्ठोद
दुमत्तरवो दक्षिणाशामुखकुर्वन्नतः फलमवाप्नुयादिति वैखानसः नात्तु भैरववाराहनारसिंहत्रिविक्रमाः महिषासुरहं
व्याश्वस्थाप्यावैदाक्षिणापने अत्र वैशब्दाऽप्यथे निषेधप्रतिप्रसवोयं देवविशेषैरत्नमात्त्रायां गृहे प्रवेशाच्चिदशप्रति
ष्टाविवान्तौ लव्रतबंधपूर्वं सौम्यायने कर्मशुभं विधेयं यद्गार्हपत्यं तत्त्वत्तु दक्षिणे चेति इत्ययननिर्णयतम् अथ ऋतुहेमाद्रौ
ऋतवश्च पट्टहेमं तशिशिरयोः समासेन पंचपट्टाऋतवः पंचतंवः हेमं तशिशिरयोः समासेनोत्थ्रुतेः प्रयाजानुमंत्रणे प्र
योगितपचहेमं तशिशिरयोरेकीकरणं वसंतऋतूनां ग्रीष्मऋतूनां वर्षाऋतूनां शरदऋतूनामिति चतुर्णामनुमंत्रणम
भिषाय हेमं तशिशिराद्युनामिति पंचमरयात्तुमंत्रणे ह नोर्द्धोपादानात् ऋतुशब्दार्थो माधवीये ऋतुशब्दऋगतावि
त्यस्माद्धातोर्निष्पन्नइति आशोकपुष्पविकासोऽदि आसाधारणलिंगमिति वसंतादिकालविशेषऋतुः तेष्वसंतोपक्रमाः
मूलं वा पण्यमनुनां यद्दसंतइति श्रुतेः निरूपिताश्रुते क्रमेण श्रुतौ मधुश्च माधवश्च वासंतिकावृतं शुक्रश्च शुचि
श्च येषामावृतं नभश्च नभस्यश्च वाष्पिकावृतं इषश्चोर्जश्च शरदावृतं सहश्च सहस्यश्च हेमं तिकावृतं तपश्च तपस्य
श्च शशिशिरावृतं अत्र ऋतुइति द्विवचनं ऋतुवचनमासाद्विधाभिप्रायेण मध्यादिशब्दाश्चैनादिवचनानाः तथा चाहुः

श्रीमुखोभावाद्युवाधातेभ्यस्तथाचित्रभानुःशुभानुश्चतारण परिधेवोद्यय विंशतिर्ब्रह्मविंशत्यावत्सराःपरिकीर्त्ताः
 २० सर्वाजित्सर्वधारेचविरोधाविकृतिःस्वरःनदनोविजयश्चैवजयमन्मथदुमुखाः हेमलदीविलंबश्चिकारोशार्चरीह
 वःसुभकच्छोभनःक्रोधोविधायमुपरभावोवत्सराविष्णुविंशत्यामुनिभिःपरिकीर्त्ताः २० प्लवंगाःकीलक सौम्य
 रतथासाधारणोमतः विरोधकतमः प्रोक्तःपरिधाविप्रमाणो आनदीराक्षसश्चैवन्लपिंगलसंज्ञकाःकालयुकश्च
 सिद्धार्थोद्भेदुर्भतेदुभी रुधिरोद्धारिरकाक्षोकोधनःक्षयकत्स्मृनः वत्सराःरुद्रविंशत्यानामतल्पफलप्रदाः-२० त
 दानयनं रत्नमाल्यांश्रोपतिराह शक्रेन्द्रकालःपृथगाकृतिप्रःशाशांकनंदाश्वयुगैःसमेतःशाराद्रिवाँस्वदुहृतःसलब्धः
 पद्मामिशेषप्रभवादयोब्दाः एषांफलानि ज्योति शस्त्रिज्ञेयानि एतत्प्रारंभक्रममाह श्रोपतिः तपसिखलुयदा-
 सावुद्गमयातिमासि प्रथमलवगताःसन्वासेवासेवासेज्यः निस्रलजनहितार्थवपूदंवरिष्ठःप्रभवइतितदानीं
 जायतेन्दरतदानीं यद्यपि ज्योतिषेगुरोर्मध्यमराशिभोगेन प्रभवादीनांमावादी प्रवृत्तिरुक्ततथाप्यप्रभवादीनां
 इत्त्वमप्यस्ति चांद्राणांप्रभवादीनां पंचक युगमितिमाधकोके तानिच युगंमेवेद्वत्सरेपचकेनयुगाश्चतेद्वादशवर्षे
 पृथा भवतितेषामधिदेवताइचक्रमेणवक्ष्यामिमुनिप्रणीताः विष्णुर्जीवःशक्रेन्द्रहन. त्वष्टाहिबुधैःपितर.विश्वेसां
 मश्वेन्द्रज्वलनानासत्यावंतकदम्बभगः इति द्वादशयुगादवतानि युगस्यपंचवर्षाणांनान्याहयथाक्रम सप्वसंवत
 सरश्चप्रथमोद्वितीयः परिवत्सरःतस्मादिडावत्सरश्चचतुर्थश्चानुवत्सर. इड्वत्सरः पचमश्चफलमेपांयथाक्रम
 मिति तेनचांद्रोब्दादिश्वैत्रसितेप्रवर्तते बाहंरपपत्यरतुमावादी तयोनियोगोज्योतिर्निबंधं ब्रह्मासिद्धाते ऽप्या
 बह्यारिकसंज्ञापकालः स्मृत्यादिकर्मसुषोज्य सर्वत्र तत्रापिजैवोवानमंदोरे आर्षिपेणः स्मरेत्सर्वत्रकर्मर्दा
 चांद्रसंवत्सरसदा नान्यंपरमाहत्सरादीन्द्रवृत्तिरतस्यकीर्त्तेति इति संवत्सरनिर्णयः ॥ अथायनम् ॥ तत्र

सौरमनुत्रयं सौरतुंश्रितयप्रदिएमयनमितिदोषिकोकेः सौरमानमधिकृत्यविष्णुधर्मोत्तरपि ऋतुत्रयंवाप्यनंस्थादि
 ति श्रयननिरुक्तिरनुमाधर्वाये श्रयेनेयात्यनेनऋतुत्रयेणसूर्योदाक्षिणाशामुत्तराशांचेत्यनुत्रयमपनं तथाच बाजसने
 यिनःपंचाग्निविद्यायादक्षिणोत्तरमार्गायोः समानंनंतियान्पथमासान्ददिणादित्यएतियान्पथमासानुत्तरादित्यप्रीतीति
 केचित्तुचांद्रमतेनायनद्वयमभ्युपगच्छति मार्गशिरमासादिकैस्त्रिभिर्ऋतुभिः कल्पितःकालः पथमासात्मकमुत्तरात्
 नं व्येष्टुमासादिकैर्दक्षिणायनमिति तत्रप्रमाणज्योतिःशास्त्रादौमभ्यं तच्चद्विविधं दक्षिणमृत्तरंचेति कर्कसंक्रांति
 मारभ्यदक्षिणं मकरसंक्रांतिमारभ्योत्तरं अनयोर्विनियोगोमदनरत्ने सत्यव्रतेनोक्तः देवतारामवाप्यादिप्रतिष्ठोद
 ङ्गुमत्तरवौ दक्षिणाशामुत्तुर्कूर्वातत्कलमंवाप्रुयादिति वैखानसःःात्पूर्ववत्तराहनारसिंहात्रिविक्रमाःमहिषासुरहं
 द्यश्वरथाप्यावौदक्षिणायने श्रवणैवावौशब्दाऽप्यथं निषेधप्रतिप्रसवोयं देवाविशेषरत्नमात्रायां गृहप्रवेशान्निदशप्रति
 ष्टिविवाहवैलव्रतबंधपूर्वं सौम्यायनेकर्मशुभंविषेययद्गार्हपत्येनैतत्त्वल्लुदक्षिणेचेति इत्ययननिर्णयितम् अथऋतुःहेमाद्रौ
 ऋतवश्वपट् हेमंतशिशिरयोःसमासेनपंचपट्वाऋतवः पंचतवःहेमंतशिशिरयोःसमासेनोतिश्रुतेः प्रयाजानुमंत्रणोप
 योगितयाचहेमंतशिशिरयोरेकीकरणं वसंतऋतूनां श्रीरमऋतूनां वर्षाऋतूनांशरदऋतूनामितिचतुर्णामनुमंत्रणम
 भिषाय हेमंतशिशिराष्टतूनामितिपंचमरप्रानुमंत्रणेद्गेर्द्वौपादानात् ऋतुशब्दार्थोमाधर्वाये ऋतुशब्दऋगतावि
 त्यस्माद्धातोर्निष्पन्नइति श्रशोकपुष्यविकासोदि आसाधारणालिंगमितिबसंतादिकालविशेषऋतुत्वेष्वसंतोपक्रमाः
 मूर्त्वापणान्तूनांपदसंतइतिश्रुतेः निरूपिताश्रुतेक्रमेणश्रुतौ मधुश्चमाधवश्चवासांतिकावतू शुक्रश्चशुचि
 श्वग्रैष्मावतू नभश्चनभस्यश्वर्वापिकवतू इषरवेःऋश्वशारदावतू सहश्चसहस्यश्चहैमंतिकावतू तपश्चतपस्य
 श्वशैशिरावतू श्रवऋतुइतिद्विवचनं ऋत्ववयवमासद्वित्वाभिप्रायेण मध्यादिशब्दाश्चैवादिद्वचनः तथाचाहुः

चैवोमासोमधुः प्रोक्तो वैशाखो माघवो भवेत् ज्यैष्ठ्यासस्तु शुक्रः स्यात् द्वाषाढः शुचिरुच्यते नभोमासः श्रावणः
 स्यान्नभस्योभाद्र उच्यते इष्यश्चाश्वयुजोमासः कार्तिकश्चार्जुसंज्ञकः सहोमासो मार्गशिरःसहस्यः पौषनामकः
 माघमासस्तपः प्रोक्तस्तपस्यः फाल्गुणः स्मृतइति सौरवसंतादयस्तु मीनादि सौरद्रव्यात्मकावा वौषाधनेन मी
 नमेव यो र्भेषु ययोर्वावसंत इत्याभिधानात् तदनुसारेणोत्तरेषामपि द्वैविध्यकल्पना एतेषांचतुर्णां वसंतैर्ब्राह्मणोऽधीनाद
 धीत्येत्यादिवाक्येभ्योवर्षांतव्यः श्रौतस्मात्क्रियाः सर्वाः कुर्याच्चंद्रमसतुंषु तदभावे तु सौरतुंष्विति ज्योतिर्वदांमत
 मिति त्रिकांडमंडनः हेमाद्रौ यदात्वधिकमासो भवति तदा चंद्रमानेन मासत्रयात्मकोपि कश्चिद्भक्तुः संपद्यते तथा
 च त्रिकांडमंडनेनोक्तं चंद्रमाने यदा चैव भासादिमालिनस्तदा शुद्धिपिमालिने चैत्रवैशाखेपिवसंतता ननु सैवेयमा
 योतामासत्रयवसंतता सत्यं गत्यंतराभावात्सैवान्भ्युपगम्यते मास त्रयोवसंतः स्यात्पक्षाद्यमथवातिमं अत्रो
 च्यते विकल्पो हि सौरमासेषु पुण्यते न तु चंद्रपुण्यकोसौमलमासानुवर्तिष्वित्याद्युक्ता षड्भक्तवदित्येषां श्रुतिः सप्तमच्चा
 रिकोत्तस्मादधिकमासः स्यात्तेष्वेव तुंषुकुत्रचित् यदैषो भवेन्मासः सभक्तुः सान्निमासिकः यद्वा षष्टिदिने मास ए
 क एवोभयात्मकः अतो ज्ञापिवसतत्वं स्यात् योरैव मासयोः ॥ इति वसंतादिषु षड्भक्तुनिर्णयः ॥ अथमलभासनिर्णयो
 मदनुरत्ने सचमासोमस्यतेपरिमायते चंद्रवृद्धिक्षयादिनेति व्युत्पन्नेन मासशब्देन योगरूढ्याभिधेयः म धवीयेतु त
 त्रसकारंतिमासिति प्रोतिषादि कंचंद्रवाचितस्यायं काल इति मासः ऋसश्रुतयो सावनः सौरश्राद्धेनाक्षवश्रुति विंश
 द्दितः स्वावतः अर्कसंक्रांत्यवधिः सौरः पक्षद्वययुक् चंद्रः चंद्रस्य सर्वे नक्षत्रभोगेन नाक्षत्रः विदुषधर्मोत्तरे सर्वक्षेप
 रिवर्तस्तुनाक्षवोमास उच्यते एतदुपयोगेनाक्षवसत्त्रेद्रष्टव्यः चंद्रस्तु चिन्नाद्यनिवर्णमासीयोगाच्चैवादि संज्ञा
 लभते पकं नादिशब्दावत् चैनादिशब्दायो गरूढाः नक्षत्रेण युक्तः कालः सास्मिन्पूर्णा मासीति सूत्राभ्यां पाणिना रूढि

बोधकसंज्ञायामित्यभिधानपूर्वकं कात्यायनेन चारिस्त्रेवार्थैश्चैत्रादिशब्दानां व्युत्पादनत्वं ननु चैत्रादीनां चैत्रादि
 योगव्यभिचारित्वात्कथंचिन्नादिपुक्तचांद्रमासवचनत्वं चैत्रादिशब्दानामिति चेन्न चिन्नादिपदेन पथार्थचित्रास्वा
 त्यादिनक्षत्रादिकोपलक्षणात्योगस्य च सकलचैत्राद्यनुगतत्वेन चैत्रादीनां तदव्यभिचारात् चांद्रोमासोद्देशा
 शुक्लादिरमांतःकृष्णादिः पूर्णमांतश्च अन्नयोश्च चांद्रोपि शुक्लपक्षादि कृष्णादिर्श्चेति स द्विधेत्युक्तादेशेभेदेन व्यव
 रथामाहात्रिकांडमंडनः कृष्णपक्षादिकमासनां गीकुर्वंतिकेचन येषीच्छतितेषामपीष्टो विध्यस्य दक्षिणइति विध्यस्य
 दक्षिणे कृष्णादिनिर्घेयादुत्तरतोद्देश्योरप्यनुगमः तत्रापि शुक्लादिर्मुख्यः कृष्णादिर्गौणः ज्योतिर्निर्घेयगर्गः पूर्णमास्यव
 सानः स्यान्मासोद्देश्यः क्रतुस्तथा दर्शांतरांतर्याम्यौ आर्षुषेणः दर्शांतर्याम्यौ आर्षुषेणः दर्शांतर्याम्यौ आर्षुषेणः
 स्मात्सर्वच्यते शास्त्रे चैत्रशुक्लप्रातिपद्येव चांद्रसंवत्सरारंभोक्तेः तथा च दीपिकायां चंद्रोद्देशो मधुशुक्लप्रातिपदारंभइति
 नहि पृष्ठादिर्मन्यते तेषां संवत्सरारंभोभिद्यते अतः शुक्लादिर्मुख्यः कृष्णादिनामलमाससंभवाच्च चांद्रादीनां व्यवस्था
 का हेमाद्रौ ब्रह्मसिद्धांते श्रमावास्यापरिच्छिन्नोमासः स्याद्ब्राह्मणस्य तु संक्रांतिपूर्णिमासीभ्यां तथैव न पूर्वैश्वयोः श्र
 त्वासाणादीनां यत्र कर्मविशेषवचनांतरेण वसंतं ब्राह्मणो मीनादधीतेत्यादिवन्मास उक्तस्तत्र दर्शांतर्याम्यत्रानिय
 म्यते ननु सर्वकर्मसु दर्शांतर्याम्येति दृष्ट्या र्थसौभरेण महिपादिनिधननियमवद्विधिलाघवाच्चैवार्णिकानां सर्वकर्मसु
 मासविशेषविधेः सावनादीनां शूद्रानुलोमादिपरत्वापत्तेश्च ज्योतिर्गर्गः सौरोमासो विवाहादौ यज्ञादौ सावनाः स्मृ
 तः श्राव्दिके पितृकार्यदौ चांद्रोमासः प्रशस्यते ऋष्यशृंगः विवाहव्रतयज्ञेषु सौरमानं प्रशस्यते पार्वणत्वैव ठकाश्चा
 द्वे चांद्रमिष्टं पाण्डिके स्मृत्यंतरे एको द्विष्टिविवाहादावृणादौ सौरसावनौ ज्योतिर्गर्गः आयुर्दायविभागश्च प्राप्याश्च
 तक्रियातया सावनेन वक्तव्या शूद्राणां चाप्युपासना विष्णुधर्म नक्षत्रसत्त्वाप्ययनानि चैदोर्मासेन कुर्याद्भग

णास्केनेति ब्राह्मेति धिक्त्वेच कृष्णादि ब्रतेशुष्कादिमेव च विवाहादात्तुसौरादिमासकृत्ये विनिर्दिशेदिति ॥
 इति शुद्धमासनिर्णयः ॥ अथ मलमासनिर्णयः ॥ तत्रैके संक्रातिरहितश्चाद्रोमासो मलमासः संक्रातिद्वयवतः क्षयमास
 रूपसंग्रहपेकइति सच द्विविधः अधिमासः क्षयमासश्च तदुक्तमदन्तरत्नं कालकृग्रह्ये ग्रस्मिन्मासेन संक्राति
 द्वयमेव वा मलमासः सविज्ञेयो मासः स्यात्तत्र योदश इति न संक्रातिरित्यनेन अधिमासग्रहणं संक्रातिद्वयमेवेति क्षय
 मासस्य सत्यव्रतोपि राशिद्वयग्रमासिसंक्रमेतादिवाकरं नाधिमासो भवेदेषो मलमासरतुकेवलमिति अथ च मास
 श्राद्धएव अतरश्च यत्राभावस्याद्वयमध्ये संक्रातिर्न स्यात्संक्रातिद्वयं वा भवेत्स मलमास इत्यर्थः तदाह गार्ग्यः अभावा
 स्याद्वयं यत्र विसंक्रातिर्बाजितं मलमासः सविज्ञेयो मासः शुद्धास्य उत्तर इति अस्मैव मलिम्लुचइत्यपिसद्वा तदुक्तं
 ज्योतिःशास्त्रे रावेणालंघितो मास इचांद्रः स्यातो मलिम्लुचइति चांद्रोपिशुष्कादिरैव विवाक्षितः तदुक्तं लघुहारातेन इ
 दधीयन्नहुयेतमासादि सप्रकोर्तितं अश्रोपोमौस्मृतौ मध्ये समातापितु सोमको तपति क्रभ्यतु यदारविर्गच्छेत्कदाचन
 आद्यो मलिम्लुचो ज्ञेयो द्वितीयः प्राकृतः स्मृतः अधिमासस्य मलत्वं आधिकमासत्वात् तदुक्तं गृह्यपारिशिष्टे मलंबदांति
 कालस्य मासं कालविदो धिकमिति कालाधिक्यं च विष्णुधर्मोत्तरे दार्शेयत सौरैणावृत्तमानेन यदा भवति भागव सावनं
 हितं दामानादिनपट्केन पुर्यते दिनरात्र्यश्च तारामप्रोक्ताः संवत्सरे णपट् सौरसंयत्स रयतिमानेन शशियजेन तु एकादशा
 तिरित्येते दिनानि भृगुनदन समाद्वये साष्टमासे तस्मान्मासोतिरित्येते सचाधिमासकः प्रोक्त प्रोक्तकर्मसु गृह्यत इति
 अत्राधिकमासस्य ज्योतिःशास्त्रेः संभवकाल उक्तः दिवसस्य हरत्यर्कः षष्टिभागमूर्तो गतः करोत्येकमहश्रेष्ठं तथै
 वैकंच चंद्रमाः एवमर्द्धतृतीयानामब्दानामधिमासकं अस्याथ दिवसस्याहोरात्रस्य तिथेर्वा षष्टिभागदंडात्मकं अ
 कं प्रतिदिनं हरति न लंघयति अतश्चरुतौ षष्ट्यहोरात्रैः षष्टिनाइयाकर्षणान्तिथेरेकासुर्येण कष्टा भवति एवमिदुना
 पि चंद्रकार्भ्यामृतं प्रातिदिनं द्वयापकर्षणाद्भ्रूषणं द्वादशदिनानि लभ्यते एवं सार्धमब्दद्वयपर्यंतं नाधिमासा

लभ्यते श्रयंनपुंसकइत्यप्युक्तं ज्योतिः शालेभ्यसंक्रांतो हि यो मासः कदाचित् तिथिवाहितः कालांतरात्समायातिस
 नपुंसकज्ज्यतेनपुंसकत्वं च मासपुंस्त्वप्रयोजकसूर्यस्याभावात् तदापित्रैवोक्तवरुणः सूर्योभानुस्तपनइवद्रोरविर्गभ
 स्तिप्रचअर्थ्यमहिरण्यपरेतोदिवाकरामिन्निविष्टेषु च एतेद्वादशसूर्य्यामाघाद्यैपूदयानिमासेषुनिः सूर्योधिकमासोमालि
 न्नुवाख्यस्ततः पापः मासेषुद्वादशादित्यारतपंतोहेयथाक्रमनपुंसकेकिमासिभंडलतपतेरवरिति मालिन्नुचत्वंत
 र्प्यकर्मफलचौरैरक्षसादिभिराक्रांतत्वात् तदुक्तंशातातपेनवत्सरांतगतः प्राणयज्ञानांफलनाशकृत नैर्ऋतैर्यातुधाना
 द्यैःसमाक्रांतोविनाशकैःमालिन्नुचैःसमाक्रांतैसूर्यसंक्रांतिवर्जित मालिन्नुचंविजानयिद्याद्वाहैतंसूर्यकर्मसुहृतिभ्रत्ररु
 ट्पमानागतासंक्रांतरेवाधिमामस्त्वेनग्राह्याननुमध्यमाभ्रनेनशुक्लप्रातिपदादिदर्शात्संक्रांतमासस्यविधानिषेधाप
 योरयाधिमामस्त्वन्निधिगन्प्यतेनचमध्यमानागतसंक्रांतिनियनेनशुक्लप्रातिपदादिदर्शात्ःअस्यहिनियतोभवनकालोव
 स्तिष्ठसिद्धांतदर्शितद्वात्रिशद्विर्गतेमासैर्दत्तैःषोडशभिस्त्वथा घटिकानांचतुकेणपतत्येकोधिमामसकइतिएतनुसंभवा
 धनतुनियमार्थं श्रयथाषोडशादिनाधिकद्वात्रिंशन्मासानंतरं कृष्णपक्षनियमेन शुक्लादिव्यभंगापतेःतेनन्यूनाधिक
 कालेमलमासपतोपनैवदोषःयान्यापिमासोत्रिशत्तमेभवेदित्यादृनिवचनानितान्यपि संभवाभिप्रायेणैव नतुनियमग
 भिप्रायेणव्यभिचारस्यरुफुटत्वात् निर्णयामृतद्विसंक्रांतिमाम्स्त्वमलमासएवनेवधिमासः तदाहसत्यत्रतःराशिद्वयं
 यत्रमासेसंक्रमेतादिवाकरःनाधिमासोभवेदेषमलमासस्तुकेवलं त्रयंद्विसंक्रांतिमासःक्षयाख्योपितदुक्तंज्योतिःशा
 ख्ये अंसंक्रांतिमासोधिमासःरुफुटःस्यद्विसंक्रांतिमासःक्षयाख्यःकदाचितक्षयःकर्तिकादित्रयेनान्यतःस्यात्तदावर्ष
 मध्येधिमासद्वयंचेतिरुफुटःरुफुटमालभ्यःद्विसंक्रांतिमासोयदाभवति तत्रवर्षमध्येमासद्वयमधिकंभवतितत्रपरौदु
 षःआद्यःशुद्धःतदुक्तंतेव एकत्रमासद्वितयंपादिस्याद्दर्पाधिकंतेत्रपरौधिमासः त्रयोदशंतुश्रुतिराहवेदेचतुर्दशःका

पिनचारितदृष्टइति जावालिरपिमासद्वयेवदमध्येतुसंक्रांतिर्नपदाभवेत् प्राकृतस्तत्रपूर्वःस्यादधिमासस्तथोत्तरःप्रा
 कृतःशुद्धकर्माहर्द्वैत्यर्षःउत्तरइतिउत्तरएवाधिमासःकर्माहर्द्वैत्यर्षःतथासएव एकस्मिन्नापिर्वर्षेचद्वौमासावधिनासक्रौ
 पूर्वोमासःप्रशस्तःस्यादपरस्तुमलिभ्लुचइति अयंचत्रयोदशोमासश्चांद्रएव नसौरःतदुक्तं अस्तित्रयोदशोमासएवं
 श्रुत्यानिगद्यतेअसौचांद्रो नसौरःस्यान्नास्त्यसौहिचतुर्दशइति यत्रब्रह्मसिद्धांते चैत्रादर्वाह्नाधिमासःपरतरत्वाधि
 कोभवेत् यत्रज्योतिःसिद्धांते षट्कन्यागतेसूर्यवृश्चिकेवायधान्विनि मकरेवाथकुंभेवानाधिमासोविधीयतइति तद्
 दृश्चिकदिभ्रतुष्टयेमलमासेसाति पूर्वतुलाकन्यागतेसूर्येक्षयात्पूर्वभाव्ययिमासस्त्यकालाविक्रयमात्रानिपेधार्थंनत्वधि
 क्रमात्तस्य दशानांफाल्गुणादीनांप्रायोमापरयचक्रचित् नपुंसकत्वंभवतीत्यपशास्त्रस्यानिश्रयइति हेमाद्रौ विष्णु
 धर्मविरोधात् मलमासेषुकादिनिपेधानुपपत्तेश्च मकरेथवाकुंभेचेतिदृष्टार्थंप्राप्त्यभावात्अस्यागमनकालउक्तःसिद्धां
 तशिशोमणौगतोऽप्याद्भेदंनैमित्तिकाकालेतिथीशैर्भविष्यत्यथांगाक्षसूर्यैः गजाद्यग्निभूमिस्तथाप्रायशोयंकुर्वंददु
 र्वैःकचिद्भोगुभिश्च १ - अस्त्यर्षः चतुःसतत्यधिकनवशत १७४ वर्षशाककालेक्षयमासोऽनात्तथा
 पंचदशाधिकैकादशशत १११५ वर्षमितेशाकेक्षयमासोऽभविष्यति तथाषट्पंचाशदधिकद्वादशश
 तवर्षमिते ११२५ - शाकेभविष्यति अपृसतत्यधिकत्रयोवशशतवर्षमिते १३७८ शककालेभवि
 ष्यति - अस्त्यसंभवएकचत्वारिंशदधिकशतवर्षमिते काले १४१ नियतःकचिद्गोक्रुभिश्च एकोनाविंशतिव
 र्षेपिसचाप्या नियतएवेतिवोऽयम्एतावद्वैर्षैः कचित् पूर्वोत्तरक्षयमासयोर्द्वयवधानंभवतीति नतुनियमेन सैःयंक्षय
 मासोऽमाससंज्ञाप्रयोजककांतिद्वययुक्तत्वान्मासद्वयात्मकः सएवायंचांद्ररूपति संज्ञकः अस्मात्पूर्वभाव्यसंक्रांते
 मासः संसर्षः उत्तरभाव्यसंक्रांतिमासोऽधिमासः एतदेवाग्नित्रेत्योक्तंवाहर्द्वैत्ये ज्योतिर्ष्ये यस्मिन्मासेन

संक्रांतिः संक्रांतिद्वयमेव वा संसर्पाह रूपतीमासावधिमासश्चानिदित्विति अत्रपूर्वासंक्रांतद्विसंक्रांतयोः संसर्पाह
रूपतिमाससंज्ञकत्वमुत्तरासंक्रांतमासस्याधिमासत्वं क्रमेणाभिधानादवगम्यते संसर्पोऽसंक्रांतोपि नमलमासः किं
तु शुद्धतुल्यः उतरएवासंक्रांतोमलमास इत्युक्तं प्राक्। इतिमलमासस्वरूपनिर्णयः॥ अथ ससंक्रांतमासे कश्चिद्विशेषो
निर्णयः प्रस्तूयते तत्रादौ तदुपयोगि चैत्रादिलक्षणं तत्र कमलाकरो कर्त्तव्योऽसंक्रांतिपरिसमाप्तामासात्कत्वमित्या
दितथा च माधवमते ज्योतिषवचनं मेघादिस्थसवितरियोमासः प्रपूर्व्यते चांद्रः चैत्राद्यः सहायः पूर्वाह्नित्वेधिमासा
त्यइति न चैतत्तत्पूर्वासंक्रांतेषां सामितिवाच्यं पृष्ठिभिर्दवसैरित्याद्युत्तया पृथगेवलक्षत्वात् अतएव मेघादिनां शुद्ध
माससंज्ञां प्रत्येव प्रयोजकत्वं मलमासस्योत्तरमासशेषत्वश्रवणादिति माधववचः संगच्छते यदाभाद्रपदोत्तरमधिकं त
तत्राश्विनः ततः कार्तिकः ततो मगशीर्षोऽद्विसंक्रांतः ततः पौषः ततो माघः ततः फाल्गुणोऽसंक्रांतस्ततश्चैत्रवह्नितिक्रमः
तदामेपसंक्रांतिपरिसमाप्तामासात्कत्वंचैत्रत्वमित्यवरीत्या धनुःसंक्रांतिपरिसमाप्तामासात्कत्वः मगशी
र्षकत्वमन्यत्र मगशीर्षप्रसिद्धं तस्यात्रद्विसंक्रांतरभावात् मगशीर्षोलुप्तः अतएव क्षयइति व्यवह्रियते एवं
सात्समासपक्षतिथिरुपट्टइत्यादिना तान्मासविशेषणपुरस्कारेणाविहितप्रत्यादिनां सांख्यकालायाऽभ्यासिद्धान्या
रमतामित्यादेरिव लोपप्रसंगः तत्र मृतानामागामिर्वसंधितान्मासे लोपप्रसंगश्च यदि चमकरसंक्रांतिपरि
समाप्तावास्य कत्व रूपौषत्वसद्भावेपि रविसंक्रमहनेनोवर्ज्यावर्ज्याविधिः स्मृतः स एव तु द्विसंक्रांते मलमासेषु
दीरितइति काठकग्रह्येण पौषप्रयुक्तानामपिलोपप्रसंगः यदि च पूर्वोक्ततन्मलमासलक्षणं तदुत्तरसंक्रांते
ऽतिव्याप्तमित्युच्यते तदानीं तरयाद्यतिथिकत्वः चैत्रत्वं आधातिथिः शुक्लाप्रतिपत्तत्त्वं च प्रतिपदाद्यक्षणाव
च्छेदेनैवेत्येवंपरिपाठ्याद्यदि च कस्याद्यतिथिकत्वं मगशीर्षोपकल्पधनुःस्याद्यतिथिकत्वमिति विभाव्यते तदापौषोलुप्त

इति तत्पुरुस्कृतपूर्वककार्यविलोपः अतिदेशु मार्गशीर्षपुरस्कृतकार्यप्रसंगाः नृषुष्टापतिः प्रत्यवापश्रवणादि
ति श्रुतान्प्रवृत्तिश्चर्द्धप्रथमपूर्वाहृतीयर्द्धतदुत्तरः सासाविति बुधैश्चैश्याक्षयमासस्य मध्यगाविति ज्योतिषवचनात्
क्षयमासैद्वयत्वेत्प्रियातत्तन्मासप्रयुक्तदोषस्य परिहृतत्वात् तत्र लक्षणभेदेनान्यतरामासाविशेषो गौणः मुख्यसंभ
वगौणपरिग्रहस्यावग्रस्यकेषु अन्यत्र प्रसिद्धेः अतिदेशप्रयुक्तलोपोद्धारस्तु इत्थं तत्राद्यादिदिकस्य मलेषिविहित्वादि
वनलोपः द्वितीयादेशुः मलेनान्यगतिः कुठ्यात्रित्यामिति कीक्रियामितिकाठकगृह्ये पौषविधानात् मूलत्वं
चारुप अंहरपतित्वात् एवंवाहार्पनाटकादावपियोज्यं तत्र तत्तत्त्रिषुपूर्वोत्तरार्धयोस्तत्कर्मकालाव्याप्तौ
व्याप्तौ च एकदेशव्याप्तौ वा कर्मकालाव्याप्तौ शासनमनुसर्तव्यं तच्चादिकविषये दर्शचर्पौर्णमासं च पितुः सांव
त्सरं दिनं पूर्वविद्धमकुर्वणो नरकप्रतिपद्यते इति नारदीयवचनं तद्ब्रह्मव्यापिनीचेत्स्यान्मृताहस्य च सातिथिः पूर्व
विद्धवकर्तव्यात्रिमुहूर्तैव या भवेदिति बृहमानवाीयं ह्यपरान्हव्यापिनीचेदादिदिकस्य यदातिथिः महतीयत्रतां विद्वां
प्रशंसति मनीषिण इति सारीचवचः ह्यहेपि वयपि नीचेत्स्यान्मृताहस्य यदातिथिः पूर्वविद्धाप्रकर्तव्यात्रिमुहूर्ता
च या भवेदिति सुमंतुवचः हमलाकरैरप्युक्तं अत्र मृताहस्येत्यनेन कांक्षितमासपक्षइति मृताहस्त्वलक्ष्यत्वा
धकत्रायकैकवाक्यपत्तया तत्तन्मासविशेषत्वविधिविशेषाभावस्य अपराह्मद्वयेन वाधनात् विशेषव्याभावप्रयुक्तविशि
ष्टाभावनादाय तिथ्यन्तरेकर्तव्यतावोधनवत् विशेषाभावप्रयुक्तविशिष्टाभावमादाय मासांतरेपितद्वाधनात् इदं चा
वश्यकं अन्यथा यदा अत्राचतुर्विंशतिघटिका प्रतिपत् अष्टादशघटिका तदा प्रतिपत् श्राद्धं मासांतरं तथ्यंतरसंबन्धप
राह्नेन स्यात्तत्रेष्टापतिः शिष्टैरनुष्ठायमानत्वात् अस्य च प्रकृतेरुदाहरणं यदा प्रतिपच्चतुर्विंशतिघटिका द्वितीयाष्टादश
तदामार्गद्वितीयाश्राद्धं पौषप्रतिपदिकर्तव्यं यदा तु द्वितीयाऽस्मन्मनेन प्रवृत्ता तदा त्रिमुहूर्ताभावात्पूर्वाक्याभावात् मार्ग
द्वितीयाश्राद्धं पौषद्वितीयापात्रिमुहूर्तानच यद्वा परत्वं कृते हि सुतिवचनात्कर्तव्यामित्येवं सर्वत्र संयोग्यं वाहार्पनं अत्र

दित्येदयकालिकी । तदभावेयुग्मादिनानिर्णयइति नचेदं व्यर्थं । त्रिंशत्तिथिसमूहात्मकमासस्यावयवभूतयात्र
तिथीनां गार्गीर्षव्यपौषव्यस्य च सर्वं निर्वहति । तत्रोक्तप्रकारेणान्यतरस्यारोपितत्वात् । अरोपितानारोपितप्रो
र्विरोधाभावात् । विभागस्वीकारविनैव सर्वतिथीनां प्रत्येकतद्भयात्मकत्वापेपादानायकर्तुं शक्यत्वादि
तिवाह्यं । अत्रमृतस्यजातस्यचाग्निमवर्षीयतन्मासद्वयेपि । आदिकश्राद्धवाह्यापनानुष्ठापनापत्तेः । तच्चानि
ष्टं । अतएवतिथ्यर्द्धप्रथमेपूर्वाह्नितीर्थे तदन्तरद्वयमुक्तं । अयभावाः । मासावित्येकविशेषणमासद्वयं । विधिर्ध-
द्यप्यविशेषणप्रतीयते । तथापि यदप्रयेचप्रजापतयेचसायंजुहोतीत्यनेनमंत्रवर्णप्राप्तं । विध्यनुवादेनप्रजाप-
तिदेवताविधानवन्मुख्यमासानुवादेनपूर्वार्धावच्छेदकपुरस्कारेण । मासांतरादात्मन्यातिदेशोविधीयते । मुख्य-
मासत्वात्नुवादावच्छेदकविधानार्थोसमानान्तरस्यावच्छेदकत्वंतूपेक्षितविशिष्टमिति । अत्रयवांतरेतन्मासत्वाभावः ।
मुख्यमासत्वंयद्यप्यवयवांतरेसंभवति । तथापि तदकिंचित्करं । अतिदिश्यमानधर्मविरुद्धस्याश्रयप्रयुक्तकार्यभावा
स्यातिदेशस्यभावसिद्धत्वात् । यद्यपि अत्रच्छेदकभेदेनमासद्वयकल्पकवचनजातस्यकमलाकरेण क्षयंजातपुरस्का
रेणाभिधानं कृतं । तथापिमाधवेनापि विशेषणंतदुपन्यस्यद्वादशमासः संवत्सरइत्यादिश्रुतिविरोधपरिहारस्यकृतत्वा
द्दुपलक्षणं । अन्यथातिथिपूर्वाह्नप्रसूतायाः पौषप्रयुक्तशांत्याद्यापत्तेः मलेसतिप्रसूतकर्णवेधस्य तिथिपूर्वाह्नं । अनुष्ठा
नोपिपौषप्रयुक्तप्रशरस्यापत्तेरत्र किंच एकएवयदामासइत्यादिनातिररकृतमासद्वयात्मकत्वस्य तिथ्यर्द्धप्रथमपूर्वमि
त्यादिवचनमंतरेण । मासद्वयात्मकविधायकवचनानुपलंभात् । अनेनतु अत्रच्छेदकभेदेनैवताद्विधारयते । उपलंभेवापूर्वा
कवोचित्र्यसिद्धार्थेपतदेकवाक्यतयाअन्यायत्वाच्च । एतच्चाग्नेविस्तरेणवक्ष्यते । अतः सर्वत्रावच्छेदकभेदेनैवमासद्वया
त्मकरूपग्रहीतुमुचितत्वात्संकोचोयुक्तः । एतेनगार्गीर्षीर्षगतं चादिकभेकस्मिन्नेवमासेतिथिपूर्वाह्नाद्विभिभागविनैव

कार्यमित्याचार्योक्तं यथाश्रुतकर्मलाकाराशयवर्णनमात्रबोधं विभागाविभागाभावपक्षयोः क्वचिक्लृप्तयेपिक्लृ
क्विक्लृभेदात् तथाहि यदापूर्वदिनेप्रतिपद्वद्योष्टादश ॥ १८ ॥ द्वितीयात्तरदिने त्रयोविंशतिदंडा ॥ २३ ॥ तदा
विभागाभावपक्षे मार्गशीर्षद्वितीयाश्राद्धपूर्वाद्धितीयाश्राद्धचपूर्वदिने कृत्स्नापरह्णव्यासेः विभागापक्षे तु गतौष्ययोगेन
सर्वास्तियेषद्यः ॥६५ ॥ तत्रसार्धद्वान्नाश्रद्धवटिकापर्यंतमार्गशीर्षः तदुत्तरपूर्वः मार्गशीर्षद्वितीयाश्राद्धपूर्वदिने पूर्
पाद्वितीयाश्राद्धतृतरदिने एवंबहुशः स्थलेपूर्वोध्यं अत्रजातानामृतानांचतस्रिथिपूर्वोत्तरार्धभेदेनाग्निमवर्षसंबुधित
रन्मासनिर्णयः वर्षपूर्वतुपच्छ्राद्धमातापित्रोभ्यैतहनि मासद्वयेपितत्कुर्ष्याद्द्व्यध्याप्रस्यवचनंयथेतिगालवीयवचनं एक
एवयदाभासः संक्रांतिद्वयसंयुतः मासद्वयगतंश्राद्धंमलमासेपिशस्यते इतिशातातपीयं तत्राक्संज्ञयधिमासकोयदि
भवेत्त्रत्यसांवत्सरं तस्मिन्शुद्धतयाक्षयेपिवचनात्कुर्ष्याद्द्वयोः कोविद इतिदीपिकावचनं कैकमूलकत्वकल्पनानु
रोधात् क्षयव्यवहितपरं परंनुवक्ष्यमाणप्राकृतत्वविषयं तस्मिन्शुद्धतयेत्युक्तेः वटेश्वरीयचालनप्रकारोपिनात्र
तथाहि मासः संक्रांतिहिनोधिक इतिकथितः शीघ्रवक्रप्रचारैः संसर्पोहिरुपतिः स्यात्समाविपमतयाचालनंतुक्षुप्र
स्यपूर्वश्रद्धार्कयोगोर्वरहितरविसंक्रांति तश्चालनंस्याद्दक्रश्यार्कोधिमासेयदिनचलतितदामासयुग्मंभविष्यत्सामिति
इचनं माधवाचार्यैरुचितं अस्यार्थः संक्रांतिजन्यः आधिकः अध्यारूढशब्दात्त्यज्ञातरपदलोपश्चेति आधिक
मितिसूत्रेणनिपातः शीघ्रवक्रप्रचारैः शीघ्रप्रचारैर्वक्रप्रचारैरित्यर्थः शीघ्रप्रचाराधिकदिनंल्लघनं वक्रप्राचारात्संयु
नदनाल्लघनं तत्रपूर्वणसंसर्पः द्वितीयेनश्रद्धरुपतिः तद्विभक्तिप्रतिरूपकमव्ययं तयोर्मध्यइत्यर्थः क्षयस्यैवचालनं कर्त
व्यमितिशेषः तच्चसमाविपमतारूपविशेषेणतृतीया तत्रसमत्वकृतेपिचालनपूर्वमासापरित्यागाः विपमत्वं तत्यागाः कैः
कर्तव्यमित्याशंकायां पूर्वैरित्यादिक्षयात्पूर्वभावाभिरित्यर्थः चांद्रदिवसैरर्कदिवसैरस्य - अथ्याहर्तकव्यमित्यनेना
न्वयः कर्तव्यमित्याशंकायामाहविरहितेतिविरहितारविसंक्रांतिर्यत्रारिमन्नर्थे सप्तम्यंतात्तासिः यच्चालनमुक्ततत्र

तत्पर्यंतवास्त्यादित्यनेनान्वयः सत्रकचिदव्यवहितः कचिदेकेनव्यवहितः कचिद्द्वभ्यां तच्चसाक्षत्परंपरयावा यदि
वक्रश्रुतः पूर्वोक्तविषयमचालनेवैषम्यसिद्ध्यर्थमाह । अर्कमासेइतिसंक्रातिइत्यर्थः तच्चद्विसंक्राति एकसंक्रातिवान
चलतितत्रैवस्थिराभवतात्यर्थः मासपुनर्मतदाश्रस्यतदेत्यादिशेषः । तिथिपूर्वाधैकः अपरार्धे एकइतिमासद्वयवोधेयं
प्रकृते अनयारित्याधनुः स्थोऽर्को यथापिपूर्वत्रचलति तथापि दुश्चिकस्थोर्कोनचलतीति साक्षात्परंपरयावा असंक्रांत
पर्यंतचालनं संभवतीति क्षयादव्यवहितसंक्रातिपिम ध्रुवद्विमद्विश्रसंभाव्यते क्षयादेकेनद्वभ्यावाव्यवहितस्तुधर्म
शास्त्रिचोदाहृतएव तत्रक्षयसामान्यलक्षणं द्विसंक्रातिव्वमात्रं तदुक्तंन्यातिःसिद्धांते असंक्रातिमासोधिमासः । रफु
टःस्थाद्विसंक्रातिमासःक्षयाख्यःकदाचित् क्षयःकार्तिकादित्रयेनान्यतः स्थातदावर्षमध्येधिमासद्वयंचेति तन्नियत
सहचारि रूपं तु तत्पूर्वमासत्र मान्यतमासंक्रातिव्येसतिउत्तरमासत्रयान्यतमासंक्रातिव्वं अत्रवर्षमध्येधिमासद्वयंचेति
तुवैश्वानराधिकरणन्यायिनावयुष्यानुवादः अन्यथा द्वांद्रशाकेक्षयमासश्चास्तितास्त्रिषाष्टी १६०३ । प्राप्नितुभा
वा वेदाण्युत्राद्यादि १७४४ युतेश्रुगोत्र्याभविष्यतिखाट्टधृतिप्रमेत्यइति न्यातिःशास्त्रप्रसिद्धप्राकृतक्षेत्रश्रव्याप्यापत्तेः
मासद्वयेवमध्येतसंक्रातिर्नयदाभवत् प्राकृतसत्रपूर्वस्थ्यादधिमासरतथोत्तरइतिजावात्यायुक्तप्राकृतत्वमपि प्रकृते
नृसिति श्रवदमध्यैइत्युक्तेः नचेदमापिपूर्ववदवयुष्यनुवादः यस्मिन्मासेनसंक्रातिः संक्रातिद्वयमेववा । संसर्पाहरूप
तर्मासावधिमासश्चनिदित । इतिवचनविदितस्य त्रयाणांनिदितत्वस्यैवैवैव्यापत्तेः नचैवं संसर्पइतिसमाख्यावलादत्र
निदितत्वानन्वयइतिवाच्यं । तस्याः सर्वतोदुर्बलत्वाद्वाक्य्यादिप्रमाणप्राप्ततदन्वयस्यवाधायोगात् । नच साचरितायां
पूर्वोक्तप्राकृतवेनवाधितानन्वयस्यलेखारितायां इति प्रकृतमूलप्रयुक्तदानादितु । त्रिव्यपिमसेषुअनुषेयं । अत्राश्विनपूर्वा
संक्रातिरुपमलत्वं यथापि न कालाधिक्यप्रयुक्तं अन्यासंक्रांतवत्तथापि । बृहस्पतिर्नर्गतः प्रापोयज्ञानांफलनाडांकन

तं नैवांशुयान्तीयं, समुक्तां विनायकैः, मुलिभुवैः, सभाकांतरविसंक्रातिवर्जितैः, मलिभुवैर्विजानीयास्वक
 नेसुगर्हित इतिनायवकत्वे, शाश्वतपेकद्रष्टव्यं क्षयस्यग्राहरणतिरेवात् ॥ एकएवयदा मास संक्रातिद्वयसंयुतः ॥ मास
 द्वययतं शोडशमूलमसिपुशरस्यवक्षयत्र, अलङ्कारय क्षयमासइतिहेमाद्रिप्रावधारयातवाचोति ॥ प्रकृतत्रायादिद्विकम
 संक्रातिद्वितीयाद्यादिद्विकंतुशुद्धएव एवदाहित्रप्रातिपच्छाङ्कानवरात्रदुर्गात्सवादिश्च शुद्धे एवति- नैवेदसर्वथकारैर्नाक
 सिद्धिवाच्यं, तत्र भूकिसवमस्तुपूर्वभूकिसुततपच्यर्धनोसोकं नायः अतुपूर्वभेदस्याऽकिंचित्करत्वात् ॥ न द्वितीयं मा
 धवादितात्पर्यपूर्ववस्तुत्वाद्धितिद्विकं ॥ अथप्रसंगादेकादशवर्षसंक्रांतद्वये पूर्वस्यप्राकृतत्वं ॥ तत्र कर्तव्यं कर्तव्यति
 शयः ॥ तत्र प्राकृतवदुत्तरमित्यसुत्रादिद्विकननरात्रादिकंचालुत्यानुष्ठेयं नतुसकृत्करणुःशास्त्रस्य ॥ कृतार्थत्वमितिन्या
 यस्यवसुत्रे ब्राह्मणोऽतीतादधीतेत्येदादीर्णमाश्रवणात् ॥ अथहिंस्रमासप्रदाविधिरष्टद्वयेनैकवाक्यता तथाच ॥ त
 स्मिन्सतस्मिन्सद्वर्षेऽसतिप्रतिव्ययके, प्रातियोगिद्वयाधिकरुष्टतदनुष्ठानाभावस्य, प्रत्यवाच्यप्रयोजकत्ववत् ॥ अतवर्धततत्तना
 स्यत्सद्वर्षेवैवतिषिद्वयकोत्र तादृशान्धावरुप प्रववायप्रयोजकत्वस्यत्रप्रसिद्धः ॥ तस्यात्रापिसंश्लेषनाहरहः ॥ संश्लेषामु
 प्रसृतिद्वयादिवद्वत्वात्तद्वर्षात्सत्त्वात् ॥ नचापिनस्वपुररकरेणाविहितानामुत्तरत्र काभ्यतलादीनांतुःप्राकृते इति वैचित्र्यं
 ज्ञाविदंशुकेपदे शुककृतं च कुंशकथा ॥ ५ ॥ टिप्पिद्वसैरित्यादिना ॥ एकमासत्वप्रशं ॥ सुस्यतुभैकमाश्रिनत्वं ॥ तदशोडकन्या
 सस्य संवत्सुरण्यस्ति केतुशुद्धस्यसर्वकंठ्य तत्रतलादीन्नामपिकार्यं कर्मनैकिकनेतिनिषेधात् ॥ शुद्धत्वापेक्षार्वाउक
 ट्याप्यसचरणान्तरत्रैवानुषानुप्राकृतस्यवैयर्थ्यापत्त्याविनिगुमजाविरहस्यभिधयतुल्यत्वात् ॥ यष्टिभिर्दिवसैरित्यस्या
 भावेनतत्पूर्वस्यासंक्रातस्यश्रिनत्वंपिद्विकतुःप्राश्रिनत्वंपुर्वरुकरेणुविहितानाद्विगारिष्यापनादीनां भ्रमसाप्रकरणे लिषे
 धेना ॥ एकस्मिद्द्वयवित्तत्रयनाप्राकृतत्वंतदात्रप्राकृते द्विप्रभुनधानं विना नोपकारकवादिति ॥ तत्रोत्तरत्रयानुष्ठानाद्युक्तिः

काम्यतुलादानादिरतु सकृदनुष्ठानेन कामनासिद्धेः उक्तन्यायसंबन्धे उतरत्रैवानुष्ठानयुक्तं प्राकृतत्वंतु ज्ञापकसिद्धाभि
 नत्वपुरस्कारेण विहितकार्यसंपादनं कतार्थमिति भाति यदातु द्विसंज्ञा । इदं व्यवाहृतपूर्वाऽसंक्रांतः संभाव्यते उत
 रत्त्वसंक्रांतः एतदुभयमानवत्सरान्तगतस्तदा तस्य प्राकृतत्वं निर्ववादं उत्तरशेषत्वं च तथा तत्रोत्तरस्य तिथ्यर्द्धे प्रथमे इ
 त्यनेन विभागेन मासद्वयान्मकत्वाक्यपरिरेण विभागिनो भयान्मकत्वा तत्रान्यतरामसंगीणः अन्यतरं मुख्यः त
 न्मुख्यशेषमुख्यप्रयुक्तकार्यकार्यस्तः उभयशेषत्वे उभयप्रयुक्तकार्यकार्यस्तः प्राकृतत्वं च स्वोत्तरवृत्तिपर्यभव
 त्वमुपदिश्यते अथवा स्वोत्तरवृत्तिशुद्धत्वं अथवा क्षयानधिकरणवत्सरान्तगतस्वरुथानां पक्षमासवृत्तिशुद्धत्वात् अथ
 रत्त्वस्वोत्तरयोर्मुख्योरपि मलेन न्यगतिः कुर्यादिति उभयत्र शब्दादिप्राप्तौ नदीपिकावचनमवकाशमहति द्वितीयेपि स्वा
 तरत्रशुद्धत्वाभावात् पूर्ववदेव नावकाशमासादयेत् ततोयेतु शुद्धत्वात् तत्रैवोभयशेषत्वंपक्षे मासद्वयप्रयुक्तं श्रद्धादि
 नतु क्षयेऽनन्यगतर्भावात् क्षयवचनादित्यस्मानवसरः एकएवत्यत्रहमाद्रिव्याख्यातु मलेन न्यगतिमित्येतन्मूलकं
 मिति नात्र संशय इति यदि स्वोत्तरसंक्रांतो भिन्नवत्सरान्तगतस्तदा प्राकृतत्वमेव न सतीति मलेन न्यगतिः कुर्यादित्येतन्मा
 नवचिपयः एवं च मुख्यशेषत्वंपक्षे ततोयं प्राकृतत्वं गृहीतत्वाऽऽव्यवहितदीपिकावचनस्यावकाशोवाच्यः तथा चोत्तरप
 चिपयता तदपक्षया व्यवहितत्वाव्यवहितसाधारण्ययुक्तं किंच यत्रोत्तरामुख्यः तत्रैव च्छेषत्वात् अस्य तत्र प्रयुक्तमत्रिन्यात्
 पूर्वप्रयुक्तक्षयस्यादिति व्यययुक्तं भिन्नमापद्यत ततो दीपिकावचनं व्यवहितदीपियमित्युक्तं किंच तत्रागित्य
 रययव्यव्यवहितएव प्रवृत्ति रथात्ताहि संगीयस्य वैयर्थ्यस्यात् कृतवृत्तस्मिन्सतश्चापिः संगीतिपधीतं पुरुषेण एकव्य
 वहितमेव गृह्णियादिति व्यवहितमेव प्राक्तसंगिव्यवृत्तु स्पृष्टार्थे अत्र शुद्धत्वयति प्राकृतत्वमूलकं नत्वानन्यगतिमूल
 तथासति तस्मिन्क्षयेवचनादित्येववदेत् नतु शुद्धत्वयति एतेन प्राकृतत्वमपि अनन्यगतिमूलकमित्येवपारं किंच

तस्य तन्मूलकत्वे तत्र त्वद्वयमध्यै इत्यादिर्वायुध्यांश्च माधवप्रभृतिभिरनन्यागतिकं क्षये व्यवहितमेव उदाहरणद्वयमुक्त्वा
 प्राकृतत्वोक्तेश्च क्षयादप्यव्यवहितरत्तुसंभावितः प्रकृते प्राकृतत्वाभावस्तु द्वितीयासंक्रातस्य भिन्नाब्दप्रदृत्तित्वासिद्धजव
 एवसिद्धइति तदर्थमेवायं प्रयासो महतो वंशस्तंभादितिन्यायमनुसरतीति दिक् उभयात्मकत्वं तु तिथिपूर्वाद्वादि विभा
 गेनैव सर्वत्र बोध्यं न त्वविभागेन तथा हि न तावत्प्रकृते मुख्ये भागं शीर्षणीयातिदेशः आरोपितानारोपितयोर्विरोधात्मा
 वेनोभयसमावेशेऽपि अतिदिश्यमानधर्मविरुद्ध इति न्यायेन भागं शीर्षकाकार्यासिद्धेः न चोभयत्वेनातिदेशः उभयता
 वच्छिन्नोद्देश्यकहेतुमंताशिशिरयोरित्यादिविहितमासद्वयात्मकं ऋतुद्देश्यकादिकमेवातिदिश्यते न तु भागं शीर्षयाच
 च्छिन्नोद्देश्यकप्रत्याब्दिकं न च भागं शीर्षत्वपौषत्वएतदुभयवदतिदेशः तथास्यपि उभयत्वावाच्छिन्नत्वच्छेदकताकोद्देश्यताकायादिरेवातिदेशेनानि
 श्यताकायादिरेवातिदेशेनानि सिद्धिः स्यात् न तु निरवाच्छिन्नपौषत्वादिनिर्भावच्छेदकताकोद्देश्यताकाप्रत्याब्दिकेति ति
 थ्यद्वैप्रथमेदत्वेन यो यत्र नास्ति तस्य च पूर्वः तस्य तिथिपूर्वाद्वातिदेशः यो यत्र नास्ति तस्य च उत्तरः तस्य तिथ्युत्तराद्वातिदेशः
 शः मासाविति तु लक्ष्यमेतदाभिप्रायकं अतिप्रसंगस्तु अतिदिश्यमानेति न्यायेन वारणोपः शत्रौश्चाद्दप्रसंगस्तु पूर्व
 वारितएवं कौत्तिकादिषु मासेषु यादिस्यातां मलिभ्लुचौ सर्वकर्महरः शक्रः पूर्वस्त्वजमलिभ्लुच इति वचनं तथा श्रुतमेव
 प्रकृतानुपयोगि यादेव कौत्तिकादिमसेषु येषु सति मलिभ्लुचौ स्यातामितिर्थः सदा प्रकृतोपयोगिपिकात्तिकादिषु
 त्यव्यावर्तकं किंच पूर्वेष्वसर्वकर्महरैश्चैव नियमाकारे उत्तरस्य सर्वकर्महरत्वाभावः सिध्यति पूर्वः सर्वकर्महरएवेत्येत
 स्यापि नियमस्य संभवात् एतत्फलं तु पूर्वस्मिदिनाप्ययप्रयुक्तमलत्वस्योत्तरत्र यथासद्भावस्तद्भावेनाऽस्य कर्मह
 रत्वे प्राप्तिनेन पूर्वोक्तमलिभ्लुचाधिष्ठितत्वरूपमलत्वव्यवस्थापनं तस्यापि यत्र प्राकृतत्वं तत्रैतनाप्युदाहरद्वि वचनान्तरवि
 रोधाद्भवत्यलं अथास्य कालदीर्घवत्त्वान्मलमासमात्रे वर्ज्यावर्ज्यानिर्णयः तत्र सत्यत्रतः भलिभ्लुचस्तु यो मासः स मासः

पापसंज्ञित वज्रित पिष्टदेवाभ्यासर्वकर्मसुवनेयेदतिवापाठ साधुः मनुः एकशशिरिथतेसूर्ययेदादशद्वयंभवेत् हृदय
कण्यक्रियुदाहातडाज्ञियाधिमासक शालातपः वस्सरांतर्गत पाषाणयज्ञानाफलनाशकत् वैश्वदेव्यातुयानथै समाक्रां
ताधिमासक मलिभ्लुचै समाक्रांतसूर्यसंक्रातिवर्जितं मलिभ्लुचैविजानायाद्द्वैतसर्वकर्मसु गृह्यपरिशिष्टे मलिभ्लु
चस्तुमासेवैमलिन पापसंभव गार्हितःपिष्टदेवैभ्यःसर्वकर्मसुतंयजेत् ब्रह्मासिद्धति यदाशशियातिगभस्तिमंडलंदि
वाकर संक्रमणकरोरपनु तदाधिमास कथितेविराचिनाविवाहयात्रोत्सवपद्मदोषकृत् सिनीवालीमतिक्रम्ययदासंक्र
मंतरविः भानुनालंघितोमासोह्यनहःसर्वकर्मसु ज्योतिःशास्त्रात्तरे सवितमंडलमेतियदाशशीतदनुसंक्रमणंकरतेर
वि मत्समहोत्सवनाशकरस्तदामुनिवरै कथितोधिकमासकः पृथानसिः श्रौतस्मात्तक्रियाःस्वीदादशस्विकोर्त्तताः
त्रयोदशेतुता सर्वाणिकलाइतिकोर्त्तता तस्माद्त्रयोदशेमासिनकुर्याताःकथंचन कुर्यान्नथैवाशुकुर्यादात्तमविना
शानमिति त्रयोदशत्वंच संक्रांतियुक्तदादशमासापेशया श्रानिष्फलाइत्यभिधानात्फलकामनयाप्रवृत्तकर्मनिधिंधत
इतिगम्यते तथाचस्मृत्यंतरम् इथादिसर्वैकाम्यंतुमलमासेविवर्जयेदिति यद्यपि पूर्ववचनेपुसर्वकर्मत्वेत्यतान्निषेधा
मलमासेप्रतोयते तथापि नकुर्यादधिकेमासिकाम्यकर्मकदाचन मलवदंतिकालरूपमासकालविदोधिकं नकुर्याद
धिकेमासिककर्मकथंचन मुक्त्वा नैमित्तिककर्मताद्वैतत्रैवकोर्त्तमित्यादिशंखसुभंतुवचनेभ्यानित्यनैमित्तिकेकुर्या
त्प्रपत सन्मलिभ्लुचइत्यादिप्रतिप्रसववचनेभ्यश्च काभ्यानामेवस तत्रशंखवचने कर्मैकमशब्देन काम्यकर्मव्य
त्तद्विफलकामै क्रियमाणत्वात्कर्मतदकामैरक्रियमाणत्वात्कर्म कर्मचतदकर्मवैतिकर्मधारय निच्यनैमित्तिकानां
तद्वरणमेव निच्यनैमित्तिकेकुर्यात्ब्रह्मकुप्यान्मलिभ्लुचै त्रिपिनक्षत्रवारोक्तकाम्यनैवकदाचनेति जायालिवचनेनात्
तद्व्यपगतिकानामेव श्रान्त्यगतिर्कानिंत्येकुर्यान्नैमित्तिकतयेतिस्मरणात् मलेऽनप्यगतानिच्येकुर्यान्नैमित्तिकीक्रिया

मितिकाठकवचनात्, अनन्यगातकचयस्यानन्यस्यमुख्यकालात्क्रमज्वन्यस्यकालात्तरस्याननुज्ञात्त्वादप्यतल्येपि-
 प्रायश्चित्तप्रसज्येत्, तत् मलमासेकाभ्यन्तिपथोप्यारंभसमाप्तिविषयएव, असूर्यानामयेमासानेतुममसंमतः, ज्ञाता
 नावैव्यज्ञानामारभश्चसंभाषणमिति द्वेष्टसिद्धांतवचनात्, प्रारब्धासमाप्ततुकाम्यकर्म, मलमासेपि भवत्येव प्रारब्धं
 कर्मयाकिंचित्तुकार्यमल्लभ्य इति तत्रैवोक्तत्वात्, चातुर्मास्यव्रतारंभानंतरतरसमाप्तिकालदर्भाङ्गमध्यपतितेऽपि
 मासे ऋषिर्मासुतिपातोपह्येपएवविक्रम इतिवचनेन तद्व्रतस्याभ्यनुज्ञादर्शनेन काम्यकर्मांतरैवित्यपितथाकल्प
 यितुमुचितत्वात्, ऋषेःश्रयकर्तृ काम्यकर्ममलमासेप्यारभ्यकर्तव्यं यथातीव्रव्रत्याभिभवे तद्यादृश्यर्थं श्रीरुद्रजपाद्य
 नष्टान्तमलमाम्सुमाप्तिवीक्षायामनर्थप्रसंगात्, तदाहमराचिरोगोचालभ्ययोगेचसीमतेपुंसवैपिच यद्दानादिसमुद्दिष्टं
 पूर्वत्रापिनदुष्यतीति पूर्वत्रापि मलमासेर्षार्यर्थं तथाभिचरतः प्रतिचरतश्चेष्टादिकर्मप्यभ्रावैष्णवमकादशकपालंनि
 वपदभिचरन्निति, प्रतिवैपरस्तादभिचरतिइत्यादिवाप्यविहिततदप्यावश्यकरत्वात्तत्रकार्यमेव तथा राजद्रोहादिना
 पस्योः प्रसकस्तेत्रयोमुख्यैर्विभिधात्तरमाएतांप्राजापत्यांशतकृष्णलानिर्वपदित्येयादिना विहितेऽपि कर्तव्येव कृष्ण
 लाः सुवर्णकलानि यवत्रयपरिमितानियस्यां निर्वपणीयानिसेष्टिः शतकृष्णला तथा यदादृष्टाभावत्सस्यानि शुष्यं
 ति मलमासश्चागनस्तदा कारीर्या दृष्टिकामोयेजेतिति विहितेऽपि न कालविलंबं सहेते एव समाप्तं न्यप्यावश्यकान्यु
 दाहरणीयानि अनन्यगतिकानितुनित्यानि शुद्धपरिशिष्टदृढाहृतानि अत्रपटकारहेमभ्यपवैचाप्रयणसथा मलमासे
 पिकर्तव्यकाम्याहृष्टिवैर्जयेदिति अत्रपटकारहेमा ऋग्निहेत्रवैश्वदेवादयः पूर्वदर्शपूर्णमासोपार्षणस्थालीपाकश्च
 आश्रयणकर्तव्यताचपुराणालाघे तल्लभ्यैव कर्तव्यतैव, अनेनैवाभिप्रायेणा पैठीनसिनपि संक्रांतिरहिते मासिकुठ्या
 दाश्रयणं न विविकल्प उक्तं नैमित्तिकान्यपि कानिचिदावश्यकानि नियमेन दर्शयतीति चंद्रसूर्यग्रहेस्तान आद्धान

जपादिकं कार्याणि मलमासेषु पितृव्ये नैमित्तिकं तथेति स्मरं वं तरे चंद्रसूर्यग्रहेषु वृषभरेषु पुत्रजन्मनि मूलमासेषु देयं स्या
इत्तमक्षयतां जेदिति चंद्रसूर्यग्रहणं च कपिलपुष्पाद्यलभ्ययोगानामप्युपलक्षणं गत्यंतरयुतानितुतिरव्यतीमिति काव्य
पितृजनकार्याणि तान्यापिकानि चित्काठकग्रहपरिशिष्टे दर्शितानि सोमयागादिकर्माणि नित्याभ्यापिमालि मूलवे पृथ
व्याश्रयणधानचानुर्मास्यादिकान्यपि महालययाएकाश्राद्धोपाकर्माद्यापिकर्मयत् स्पष्टमासविशेषाख्याविहितं वर्जयेन्म
लइतिसोमयागोवसंतविहितस्त्वमलमासेवर्जनेषु शुद्धमासेऽनुष्ठानेवसंतोऽनुष्ठितसंभवात्सगति कत्वं पृथीटिकाठ
कशाखादीनासिद्धा पुत्रेष्टिरित्यन्यत्रपाठः तत्रपुत्रगतपूतत्वादिकलार्थं द्विष्टिरिवत्स्यतीमिति कत्वात् निमित्तानंतरकरणे
प्रसकेपिशेषविरोधाद्भिन्नितानंतर्क्यबंधनशौचकालरूपांगोपसंग्रहव्यवस्थापूतनाशौचापगसेनानुष्ठानसिवमलमासे
व्यतीतिसंयनुष्ठानंतस्य न्याय्यत्वाद्दुपपद्यतइतिसगति काजातिष्टिर्मूलमासे न क्रियते हेमाद्रौ पृथीतिपाठः तत्रापि पुत्रपु
ष्यर्थात्पुत्रेष्टिरिव अन्यस्या इदं रक्षणं महालयोभाद्रपदस्यात्पुस्तः श्रुतएवनावश्यकनिषेधोऽप्यस्य परि
शिष्टे मलं वदंति कालस्य मासं कालविदोषिकं न हेतानविशेषेभ्यामन्यत्रावश्यकदिधारिति यच्च श्रुतं मलमासात्प्राप्यत
कास्यमसनापितं श्रागतेमलमासेपितस्त्वमाव्यप्रसंशयमिति मूलमासेषु कान्यकर्मणः समाप्तिप्रतिपादककाठकग्रह्य
तत्सावनमानोपजाविकृच्छ्रांदापणालिविषयभित्तेकेचित् हेमाद्रिरुत् श्रुतं मलमासात्प्रापति समाप्त्यभ्यनुष्ठानं म
लमासात्प्रागारब्धस्यानिपतकालस्यापि आसूर्याइति समाप्तिनिषेधस्तु मोहात्तत्रैव श्रुतं स्य कान्यस्य मलमासे समा
पनेनापातिशयार्थोतनार्थइत्यह तदयुक्तं प्राक्प्रवृत्तस्यान्यनिपतकालस्य समाप्तिः श्रुतं तत्रैव श्रुतं स्य कान्यस्य मलमासे समा
प्रसवस्याव्यगतीकविषयत्वात् मलमासे व्यनुवत्तेन च प्रायोगप्राशस्त्याभावभंगाभावात् श्रुतेति वचनस्य निपतका
लकर्मरूपविषयान्तरसाध्यादिति तद्वैतदपानरमणिवं श्रुतं तत्रैव निपतकालनियतकालसाधारणशब्देनाभिधानात्

अमूर्त्याश्चिचनदयवशथाशंभलमासप्रादयस्यैव समासितत्रनिधिधत इत्यत्राप्येवकारस्याप्यनर्थकत्वेन तुश
 व्दरुयथातुयुत्तिथोतकवेनसर्दसंमताथंक्तेनैवव्याख्यातुशक्यत्वञ्चिते तस्मादावश्यकमेवकाम्यं अनन्यगतिकातिनि
 स्थतैमितिकानिचकर्माणिमलमासआरंभणीयानिसमापनीयानिच सावनमाससाध्यानिचकाम्यान्यपिप्रादयव्यानि
 समापनीयानि तदिदतरपांत्वारंभःसमाप्तिश्चनकर्तव्यं अनुवर्त्तनमात्रकर्तव्यमिति एवंसामान्यतेवर्ज्यवर्ज्यविकेसि
 द्विशेषधत्वर्ज्यवर्ज्याणि संग्रहप्रदर्शयते तत्रपुंसवनस्मिंतान्यनजातकर्मसिप्राशनांतानिकर्माप्येतेत्सर्वानिमितिका
 भ्युदयिकश्राद्धचंद्रसूयग्रहप्रयुक्तस्नानश्राद्धदानजपादिके रोगशांत्यर्थकर्मार्थाद्यथाखलभ्ययोगानिमित्तश्राद्धदानवत्तादि
 कर्मत्वेदिदहजोदकदानापिंडदानास्थिसंचयभजनश्राद्धैकदद्याहिकद्येत्सर्गपोडशश्राद्धसापिंडीकरणानि मघात्रयो
 दशाश्राद्धसूय्यांवदनासिंहोत्रातिपातगोवयादिनिमित्तप्रायश्चित्तमद्यनाशादितिमित्तकं पुनराधानजतिमादि संस्कार
 त्नाशहेतुकाद्यपुनःप्रातिष्ठापूर्वदृष्टव्यंश्राद्धगजच्छायाश्राद्धादीनिनिमित्तवशात्मलमासेपिकर्तव्यानि तथाचस्युतिसंयुहे
 ज्ञातकर्मचपुंसुतिः स्मिंतोत्तयंत्रंत्वं मलिम्लुचंप्रिकुर्वीतनिमित्तंजडायाते पुंसुतिःपुंसवनं द्रतशब्देन श्रुतभ्ययोगादि
 निमित्तकद्रवतानामवश्यकप्रायाश्चतरूपकच्छ्रयांजपयादीनाचयहर्षं प्रमः शर्भेवार्थुपिकेभूयैश्राद्धकर्मणिमासिकं स
 पिंडीकरणेनियेनाधिभासंविजर्जयेत् तीर्थस्नानंजपोहोमोपवर्त्रीहित्वादिभिः जातकर्मैत्यकर्माणिनवश्राद्धंतथैवच
 मघात्रयोदशीश्राद्धश्राद्धान्यपिचपोडश चंद्रसूयग्रहस्नानंश्राद्धदानजपादिकं कार्याणिमलमासेपिनिरयनेमित्तिकं
 यति शर्भेगर्भसंस्कारे पुंसवनदादौ वार्धुपिकेतत्कृत्येद्यदिग्रहे भूयेज्ज तत्कृत्येभूतिग्रहे मासिकं श्राद्धकर्ममावास्या
 श्राद्धं पोडशश्राद्धानांष्टगुणादानात् निरयनित्यदानं होमोद्योपासनहोमः यवव्रीहितिलादिभिरित्यग्निहोत्रहोमोवि
 हितकरणद्रव्योपादानात् श्रुत्यकर्माणिदहजोदकापिंडदानास्थिसंचयनदीनि कालादशंकारेपि सादशाहःसापिंडांतं

कर्मग्रहणजनमनोः संसामंतपुंसवैश्राद्धवितैजातकर्मचरिगणोतिरलभ्यैवयोगिश्राद्धव्रतानिचंप्रायश्चित्तनिमित्त
 स्वेवशात्पूर्वपत्रयाश्रद्धादेकैभमन्वादिमहालययुगादिमुश्राद्धदेशीयग्रहःश्राद्धमन्वाद्यमासिकंमलिम्लुचान्यमासि
 पुमृतानांश्राद्धमादिकश्राद्धतुपूर्वदृष्टपुतार्थैवैवयुगादिपुमन्वादिपुतुपहानदानेनदिनचयत्तिलगोभूहिरथानांस
 ध्योपासनयोःक्रियाःपूर्वहोमश्चाप्यवर्णसाधोरिष्टिपूर्वणाःनित्यगृहमाश्रवलिद्वैवतातिथिपूजनंज्ञानचस्त्रनिवि
 धिनाश्रमश्रयापेयवर्जनैतर्पणयानिमतस्यवाहुभयत्रैश्रानित्यमनिमित्तवदानैवमहदादिकेश्रमंशाधाना
 ध्यरापूर्वतीर्थयात्रामरक्षणं देवारामतडागादिप्रतिष्ठामाजिवधनं आश्रमस्वीकृतिःकाम्यवृषारस्मरणचनिक्रमःश्रृंजा
 निपेकःप्रथमश्रुडाकर्मव्रतानिचश्रत्रप्राशनमारभेप्रहाणांचनिवेशनंज्ञानविवाहानामातिपन्नैदंमहत्सर्वव्रतारं
 मनसनासिचकर्मकाम्यचपापघनः प्रायश्चित्ततु सर्वस्यमलमासेविवर्जयेत्उपाकर्मरसर्जनचपवित्रदंमनापूर्णश्रवरी
 हरचहमतसर्पाणांखलिरुकाःइशानस्यबालिविष्णाःशायनंपरिवर्तनं दुर्गैरुथापनारंथानध्यजेथानचवज्जिणःपू
 वत्रप्रतिषेदानिपरत्रान्यच्चद्वैविकमितिश्रत्रहादशाहद्वयारभ्यान्यच्चद्वैविकमित्येतेनमलमासेवाजितानांश्राद्धमं
 त्यमानिमत्तवत्यारभ्यवर्जयेदित्येतन्नवर्ज्यसग्रहःउपाकर्मरपारभ्यान्यच्चद्वैविकमित्येतेनमलमासेवाजितानांश्राद्धमं
 वरपेकतैव्येनसंग्रहःश्रत्रगर्भत्यादीनिसाक्षिवचनान्युदाहृतानिद्वैवताजातकर्मचर्यत्रएतौपुंसवनसामंताएतच्चग
 र्भाधानाद्यात्रप्राशनानांतसरकारेपलक्षणं तदुक्तदोषिकायां गर्भाधानमखंचौलविधितःप्राणोजातयांगविनाकुच्छेद्या
 प्रयणजेद्रपुरतश्छाद्यामवानगयोःतीर्थदक्षययोश्चपित्र्यमधिकमारयेवमथाचरदितिस्थिति संग्रहःपुत्र्यागादिक
 मासिकचश्राद्धचापरपाक्षिकमन्वादिकतार्थिकचकुटुम्बान्मासद्वयेपिचेतिश्रपरपाक्षिकंप्रतिकल्पणपक्षविहितश्राद्ध
 तु महालयापरपक्षश्राद्धातिपेधस्याप्रैवश्यमाणत्वात् मह्यपुराणैन्दशैवाहरःश्राद्धदानचप्रतिवासरैर्नोभूतिल

हिरण्यनामासिपुण्यान्मलिभ्लुचइति व्यासः जातकर्मणिपच्छाददशश्राद्धतथैव मलमसिपितत्कार्यव्यासस्य
वचनपथति यत् सवसरतिरेकणमासियः स्यान्मलिभ्लुचः तस्मिन्नयोदशश्राद्धंनकुठ्यादिदुसक्षय इत्युप्यशुभावच-
नगोदग्रथपुल्लिरित तत्कार्तिकादिमासविशेषसंबद्धमास्याविहितफलविशेषार्थश्राद्धपरं शुभमासविशेषास्यं
विहितवज्ज्यन्मल इत्येतदेकवाक्यत्वात्सर्वकानार्थविहितकाम्यश्राद्धविषयं नकुठ्यादधिकेमासिकाम्यकर्मकदा-
चनति स मध्यवचनेन तस्यापिनिषेधात् केचित्तुनकुठ्यादिदुसक्षयइतिप्रमादपाठः नकुठ्याज्ञापितधृतइतिबहु-
प्रथदृष्टपाठोऽप्यायानिर्याहुः स्मृत्यन्तरे श्राद्धजातकनामानिसंस्काराश्चैवसन्नताः मलिभ्लुचेपिकत्तव्यादृष्टाः
काम्याश्वजनेपेदिति संस्कारा शन्नप्रशाननिष्क्रमणद्वयः जनार्दनशायनादारभ्योत्थापने यावद्धृत्वाशार्थारण्यपर-
णादिकं करिष्यामीतिसंकल्पसाहिताः सन्नताः काम्याश्रापि इष्टिग्रहणं काम्यपशुबंधादिकर्माप्लक्षणे सर्वेषामपि
काम्यानामाश्रयकत्वेनवर्जनापत्वात् हारातोपि अधिमसिनकत्तव्यं श्राद्धमाभ्युदयंतथा तथैवकाम्यंयत्कर्मतिपत्कः
न्यकर्मश्रादिकत्त मलमासेन कत्तव्यमित्यर्थः गमस्तिः एकोद्विदुपच्छादितत्रैमित्तिकमुच्यते तत्कार्यपूर्वमासे
चकालाधिषेधपिधमत्तइति गौतमोपि जातकर्माण्यच्छाद्धन्वश्राद्धतथैवच ग्रहणपुसवादाचतत्पूर्वत्रपरंवेति निमि-
त्तवशादितिवाक्यशेषः श्रादिशब्दास्सिपितादिसंस्काराणामलभ्ययोगादानिर्वापसंप्रहः मरीचिः रणिचालभ्ययोगचसा
मत्पुसवपिष पद्धानादिसमुद्धिपूर्वजापितदुप्यतीति व्यातिः शास्त्रे तत्रदत्तमदत्तचहुतचाहुतमेवच सुजसमप्यजसस्या
ज्ञोपवासः श्रुताभवेत् नयाज्ञानविवाहे तुनववारस्तुनिवेशनं नप्रातिष्ठान्दवानाप्रासादग्रामभूरुहामिति श्रजापतिरपि
उपकर्मचहव्यचकल्पपवात्सवतथा उत्तरेनियतकुठ्यात्पूर्वतन्न फलभवेत् श्रव्यजापि श्रवरोहश्रद्धेसंतः सर्पाणांबलि-
रष्टकाः ईशानस्यबलिर्दिष्णाश्रयनंपरिवर्तनं प्रायश्चित्तसर्वस्यमलमासिविर्वाज्यत्तं गान्यः श्रपूर्वदत्तताहृष्ट्वाशुचः

स्तुनंष्टभार्गवे मलमासेत्वनानुत्तरतर्षिषात्राविवर्जयेत् शातातपोपि अस्तंभतिगुरौशुक्रेवृद्धेबालेमलिम्लुचे व्रतारंभ
 पवर्भचनकुर्यान्मौजिवधनमिति गार्घ्यापि नामान्नप्राशनंभौलिविवाहंमौजिवधनं निष्क्रमंजातकर्मादिकाम्यंशुषुपवि
 सर्जनं अस्तंभतेगुरौशुक्रेबालेवृद्धेमलिम्लुचे उद्यापनमुपरभंभ्रतानातैवकारयेदितिनामंतिस्वकालेऽकृतनामविवधं
 तद्गहगारर्षेः नामकर्मचजतिष्टिंयथाकालंस्माचरेत् अतिपातेनकर्तव्यंप्रशस्तेमासिषुष्यभइति वासिषोपि वार्षीक
 पतडागादिप्रतिष्ठांयज्ञकर्मच नकुर्यान्मलमासेपिमहदानव्रतानिचेति मरिचिरपि गृहप्रवेशगोदानस्थानाश्रमम
 होत्सवान् नकुर्यान्मलमासेपिशुक्रागूर्वारुपशुव्रइति पराशरः अग्न्याधेयप्रतिष्ठांचयज्ञदानैस्त्रतानिच वेदव्रतदृषो
 न्सर्गचुडाकरणैस्वलाः मांगर्यमभिपेकचमलमासेविवर्जयेत् अस्यापवादःचंद्रसूर्यग्रहेचैवमरणेषुत्रजन्मनि मल
 मासेपिदंश्याद्वत्तमक्षय्यकारकमिति । अग्न्याधेयप्रतिष्ठांचेत्यजानावश्यकत्वेसतीतिशेषोद्गृह्यः तेनमलमासेपिप्राय
 श्चित्तभूतमग्न्याधेयमग्न्यनुगत्यनंतरकर्तव्यंनप्रतिपिष्यते एवं प्रतिमासंस्कारनाशेषु नःप्रतिष्ठानप्रतिपिष्यते कौथ
 षिः अद्दमंबुधटंदादन्नचापिसुसंस्कृतं संवत्सरेविवृद्धेप्रतिभासंचमसिकमिति तथाच त्रिंशात्सोदकुंभाभ्राद्भ
 दानानि एकमासिकचतदधिकंभवतीत्यर्थः अतएववासिषः संवत्सरमध्येयद्यधिमसोभवेन्मासिकार्थंदिनमेकंवर्द्धये
 दिति यत्तु उच्योतिःपराशरैणोक्तं उपाकर्मतयोरुत्सर्गंप्रसवाहोत्सवाष्टकाः मासवृद्धौपराःकार्यार्वाज्यित्वातुपैतृकं पराः
 कर्षार्वाज्यित्वातुपैतृकं पराःकार्यार्वाज्यित्वातुपैतृकं पराःकार्यार्वाज्यित्वातुपैतृकं पराःकार्यार्वाज्यित्वातुपैतृकं पराः
 काठकगृह्येपि प्रेतमात्यादिमारभ्यश्राद्धंनैमित्तिकाहते मघात्रयोदशीश्राद्धंप्रत्युप
 श्राद्धस्यापि मलमासेविधानात् काठकगृह्येपि प्रेतमात्यादिमारभ्यश्राद्धंनैमित्तिकाहते मघात्रयोदशीश्राद्धंप्रत्युप
 श्राद्धस्यापि मलमासेविधानात् काठकगृह्येपि प्रेतमात्यादिमारभ्यश्राद्धंनैमित्तिकाहते मघात्रयोदशीश्राद्धंप्रत्युप
 श्राद्धस्यापि मलमासेविधानात् काठकगृह्येपि प्रेतमात्यादिमारभ्यश्राद्धंनैमित्तिकाहते मघात्रयोदशीश्राद्धंप्रत्युप

निमित्तप्रायश्चित्ताग्निनाशादिनिमित्तपुनराधानादरूपसंग्रहः दृहरपतिः नित्यनैमित्तिकेकुर्यात्प्रयतः संभलिभ्लुचै
तार्यश्राद्धं गजच्छायाप्रेतश्राद्धं तथैव ब्रजगजस्यया पूर्वस्यां दिशि छाया सा गजच्छाया परमाद्गतुं यो दद्यात्पिष्टाणां भु
नासह छायायां तु गजेंद्रस्य पूर्वस्यां दिशि छाया मुख इति विश्वामित्रोका मुख्या प्राद्या नदुयदैदुःपिष्टैर्वेहं सश्रैव करे स्थ
तः यान्यतिथिर्भवेत्सापि गजच्छाया प्रकीर्तिते तैर्नैवोका पारिभाषिकी मलमासे तदसंभवात् मघाद्युक्तत्रयोदश्यां
करेहस्ते च सूर्यस्यावस्थाने सति भाद्रमासे कन्यासंक्रातिरेव शयंभावेन तस्य मलमासेत्यागसंभवात् नागरखंडे नभोवा
धनभर्योवामलमासे वदाभवेत् सप्तमःपितृपक्षः स्यादप्यत्रैव तु पंचम इति तत्र श्रापाद्धीमवाधिकृत्या सप्तमपंचमौ द्रष्ट
व्यौ श्रापादयोः पंचमे पक्षइति वचनात् श्रापादमासांतर्गतभागे कर्कसंक्राती नभसोऽधिकमासत्वं श्रावणमास
स्यात्तभागे सिंहसंक्राती नभस्य स्याधिकमासत्वं तयोस्तभयोरपि पक्षयोः कन्यायां वर्तमाने सवितारै यः कृष्णपक्षः
सप्तमो भवति असातिद्विवेद्यश्रधिमसे तु पंचमः देवलः अर्कनभस्येकभ्यास्त्वे श्राद्धपक्षात्प्रकीर्तितः सिनिवावली
मतिक्रभ्यवदाकन्यां ज्ञजेद्रविः तदा कालस्य दृष्टत्वाद्दीर्घात्तच्चपि द्वाक्रियेति अतीते पंचमपक्षमतिक्रान्ते एवंच यत्कैश्चि
दुक्तं कन्यासंक्रातिनिमित्तानां श्राद्धानां षोडशदिवसे पुनैमित्तिकस्य च श्राद्धस्य मलमासे निषेधाभावात्तानिकावर्षाणि
तदुक्तं प्रजापतिना मुक्त्वा नैमित्तिकं श्राद्धमिति ब्रह्मसिद्धांते सूर्येण लघितो मासो न कर्मण्यः स्मृतो बुधैः तस्मान्नवन
कुर्यात् श्राद्धं नैमित्तिकादते नितितत्वं श्राद्धं प्रति कन्यासंक्रातिः पुराणोक्तं कन्यां गते सवितारियान्यहानि तु षोडश क्रतु
भिस्तानि तुल्यानि पिष्टाणां दत्तमक्षयमिति तन्निरस्तं काष्ठांजिनिः नभस्य स्यात्परपक्षेतिथिषोडशकरतुयः कन्याग
तान्वितश्चत्स्यत्सकालः श्राद्धकर्मणि प्रशस्तइति शेषः यत्तु जातूकएवंचनम् श्रापाद्धीमवाधिकृत्यायः स्यात्पक्ष
स्तु पंचमः श्राद्धं तत्र प्रकुर्यात्कन्यां गच्छतुवानवा तत्पूर्वदर्शितवाक्यनिचयपर्यालोचनयापक्षोपक्रमोभिप्रायं तथाच

काष्णानिनिः श्रुतवायदिनामध्यत्रकन्यारविर्ब्रजेत् पक्षस्तुपंचमः पूज्यः श्राद्धपोडशकंप्रति तेन कन्यागतस
 वितरिइत्यादिपुराणवचनंपक्षमध्ययस्मिन्नहनि कन्यासंक्रमणसति प्रतिपदादिषोडशाप्यहानि उपदिधानि इत्ये
 वंग्यस्वयेपं नतुसंक्रमणपूर्वाणि हेयानीत्येवंशुद्धमासस्तस्यप्रथमाब्दिकं मलमासमृतानां प्रत्याब्दिकश्राद्धं च
 तत्संवाधिसस्यस्यप्रथमाब्दिकश्राद्धंचतत्संबंधिमासस्य मलमासत्वे मलमासएव कार्यं तदाह लुद्धवसिष्ठः असं
 क्रातिपिकतंग्यमाब्दिकंप्रथमसूतैः तथैवमासिकंश्राद्धंसिर्पिडीकरणतयेति यमः श्राब्दिकंप्रथमंगस्यातर्कुर्वीतमलि
 न्मुचे त्रयोदशतुसंक्रातिकुर्वीतपुनराब्दिकं द्वितीयादिवाषिकंत्रयोदशेमासिसमाप्तिसतिचतुर्दशाश्रवेशादिनेकुर्वीत्यर्थः
 लघुहारीतोपि प्रत्यब्दंद्वादशेमासिकार्थापिंडक्रियासुतैः कचिन्नयोदशेपिस्थादाद्यंमुक्त्वा तुवत्सरमिति द्वादशेमा
 स्यतीतिऽनंतरदिने कचिन्मृतिमासे मल्लिनेत्रयोदशोतीतिऽनंतरदिनेषु स्यात् किंवाद्यवत्सरमुक्त्वाश्राद्यवत्सरानंतर
 मृतिमासएव मल्लिनेतुद्वादशोतीतिऽनंतरदिने एवेत्यर्थः अत्रयमः संवत्सरस्यमध्येतुयादिस्थादाधिमामकः तदात्रयोद
 शमासिक्रियाश्रितस्ययार्थकी इतिविष्णुधर्मतरात् त्रयोदशोतीतिवार्षिकयुनाब्दिकसर्पिडीकरणरूपा मासपक्षति
 थिरुष्टयेयस्मिन्विषयतेहनि प्रत्यब्दंतुतथाभूतक्षपाहंतरस्यतंविदु रितिव्यासवचनाच्च अन्यथाकार्तिकमृतस्याश्विनेप्र
 थमाब्दिकप्रसंगः प्रथमवर्षेऽधिमामसापतिऽधिकमासिकविधानाच्च यद्वा यथातुदिवसैर्मास इतिवचनाच्छुद्धा
 शुद्धमासयोरेकमासत्वमभिप्रेत्यतत्रापिद्वादशोतीतेवाब्दिकं एतादृशव्यवहारोपपादानार्थमेकमासत्वाभिधानात्
 तिनमलमासमृतानां कालक्रमेण्यदाकदाचिन्मृतिमासएवमलमासस्तदानांतिनमाब्दिकं यदाच मृतिमासात्रयोदश
 एवमलमासस्तदा प्रथमाब्दिकं च मलमासएव मलमासेमृतानांतुयच्छ्राद्धं प्रतिवत्सरं मलमासितुर्कतंग्यनान्येषांतुक
 दाचनेति भृगुवचनेन श्राब्दिकंप्रथमंग्यस्यातर्कुर्वीतमलिन्मुच्यइतिस्मरणेन च मलमासएवकर्तव्यं शुद्धमासमृतानां

द्वितीयाद्यादिङ्कतु तन्मासेधिकेसतिशुद्धमास एवकत्तव्यामिति षैथीनसिरपि मलमासेपिकत्तव्यंश्राद्धयत्प्रतिवत्सर
सवत्सरमवद्धतश्राद्धतत्रमृतेहनि अत्रपूर्वाद्धं मलमासमृतविषयं मलमासेशुद्धमासमृतप्रत्यादिदकश्राद्धनिष्पात
मलमासेपरिपरिवधारणे उत्तरार्द्धशुद्धमासमृतप्रथमादिदकाविषयं सांवत्सरं प्रथमादिदकं नवद्धतनाभयत्रकरणिय
किंतु तत्रमलमासेकत्तव्यमित्यनुपड्यते यत्तुसत्यत्रतः वर्षवर्षेपंतुयच्छ्राद्धंमातापित्रोमृतेहानि मलमासेनतत्कार्य
व्याप्रस्यवचनंपथेति तद्वितीयाब्दादिवापुिकविषयं आदिदकप्रथमयत्स्थानत्कुर्वीतमलिम्लुचइतिपूर्वाकवचनात् त
नद्वितीयादिशुद्धमासएव ष्टुथीचंद्रोदये दिवोदासीये मदनपारिजातेचैवं श्रत्रकेचितं मलमासेसांवत्सरिकंश्राद्धं
त्वापुनरतदुत्तरमासेतदेवावत्तनीयुं आदिदकं प्रथमयत्स्थानेतिपूर्वाकयमवचनात् श्रत्रच त्रयोदशेत्सतिचतुर्दशमासप्र
थयादिनेपुनरादिङ्ककुर्वीतेत्यर्थःसांवत्सरंनवद्धेत्यस्यायमर्थःनवर्षेत्तनविच्छियेतति तेनैतदेवमासद्वयेपिश्राद्धमनुष्य
यमितिप्रतिपादयतीतिवत्सुत्तु उभयत्र श्राद्धानुष्ठानेप्रमाणाभावात् यमवचनस्यतु प्रथमादिदकद्वितीयाद्यादिदकाविष
यत्वेनव्यवस्थापितत्वात् नतवद्धेत्यस्यप्रजाविच्छियेतैत्यर्थकवच्छिष्टत्वापत्तेश्च यत्तु दृढवसिष्ठः श्राद्धोपाहिनिसप्राप्त
ह्यधिमासोभवद्यदि मासद्वयेपिकुर्वीतश्राद्धमवनमुह्यति यच्चव्यसः उत्तरदेवकार्याणिपितृकार्याणिविभयोरिति
तन्मासिकादंविषयं योगादिकंमासिकंचश्राद्धचापरपाशिकं मन्वादिकर्तव्यकंचकुट्यान्मासद्वयेपिचैतिचंद्रिकोके
तार्थिकुर्वीत्ये श्राद्धयच्चमासद्वयेपितत्कार्यमितिभिस्पर्शान्मैतौभद्राः क्वचित्तु प्रतिमासंमृताहेचश्राद्धयत्प्रतिवत्सरं म
न्वादीचयुगाद्वैवतन्मासोरुभयोरपि इतिमरीचिवचनात् वर्षेवर्षेपंतुयच्छ्राद्धंमातापित्रोमृतेहनि मासद्वयेपितृकुट्या
द्वेषुाप्रस्यवचनंपथेति गालवोकेश्च प्रत्यादिदकंमासद्वयेपिकार्यामिर्त्याहुः तत्तुच्छप्रतिमासंमृताहेक्रियमाणं मासि
कश्रतिसंवत्सरकियमाणं कल्पादिश्राद्धमितिमरीचिवचसोमदनरत्तव्यास्थानात् गालवोयस्यच मासद्वयात्मके

क्षयमासइतिमाध्वेनव्याख्यानात् अत्रएवकौशुमिःश्रधिमामेनकतंयथाश्राद्धंसांवत्सरादिकं वर्षद्वयाभिनेकादिकतं
 व्यमधिकेनत्विति यदपिनिर्णयाम्यते पूर्वोक्तकालादर्शवचनात्मलमासिश्चाद्धदिनस्यबंध्यत्वनिरासार्थपिङ्गुशेनब्राह्म
 णान्भोजयित्वा शुद्धमासेसपिंडकश्राद्धंकुर्यात् पिंडवर्जमसंक्रातिसंक्रातिपिंडसंयुतं प्रातिसंवत्सरंश्राद्धमेवमासद्वयेपिचे
 तिवृद्धपरशरोत्तरिति तदपिचिंत्यं पूर्वोक्तवचनस्य क्षयपूर्वभाव्यधिकमासविषयत्वात् तत्रहिमासद्वयेश्राद्धमुक्तम् तथा
 चसत्यतयाः एकएवयदामासः संक्रातिद्वयसंयुतः मासद्वयगतंश्राद्धंमलमासेऽपिशस्यते मासद्वयगतं पूर्वापरसंक्रां
 तिगतंक्षयमासगतंच मलमासेक्षयमासे श्रपिशब्दात्पूर्वाधिमामसेचेति हेमाद्रिदीपिकायामपि तत्राक्तसंज्ञयधिक
 मासोयदिभवेत्तत्रत्यसंवत्सरं तस्मिन्शुद्धतयाक्षयेवचनान्कुर्याद्द्वयोः कोविदइति कालादर्शोऽपि कथंचिदतिद्विष
 यतयैवव्याख्येयइत्यहं एवमलमासेवर्ज्यावर्ज्येनिर्णयेकृते क्षयमासेऽपि मलमासत्वात्मलमासनिषेधप्राप्तौ रविसंक्रम
 हीनोयोवर्ज्यावर्ज्याविधिः स्मृतः सएवतुद्विसंक्रातौमलमासेप्युदीरितइतिकारुण्यह्यवचनादधिमामसप्रयुक्तनिषेधप्राप्तौ
 चविशेषोऽभिधीयते अत्रकाम्यव्रतादिकर्मणांप्रथमारंभमेवनकुर्याद्वितीयाद्यारंभसमाप्तिचकुर्यादेव अन्यथापीषमा
 रंशर्षयोः क्षयमासांतःपति चातुर्मास्यव्रतानामसमाप्तिः प्रसज्येत प्रारब्धकर्मणामसमाप्तौपुनरनारंभेचसंकल्पवि
 रोधः श्रांरंभानियमेदोषश्चासमाप्तौस्यादितिकत्यायनवचनविरोधश्च अधिमामसेशुद्धमासांतरसद्भावादारंभसमाप्त्यो
 रतत्रोपपत्तेरधिमामसे तयोः प्रतिषेधे न कश्चिद्विरोधः प्रथमारंभोपिक्षयशुद्धमासांतराभावात्कस्मान्नस्यादितिचेन्न न
 कुर्यान्मलमासेतुमहादानव्रतादिकंचेतवचनविरोधात् अस्त्यथ प्रथमारंभव्यतिरिकारंभसमाप्त्यादिनिषेधपरत्वे
 संकल्पविरोधस्योक्तत्वात् काम्यव्रतादीनां क्षयमासे प्रथमारंभनिषेधपरत्वेऽपि रोधाच्चेति नन्वेवंसति यदिकार्तिकेऽ
 धिमामसेभवतितदाकार्तिकव्रतानांशुद्धाश्विनएवारंभः शुद्धकार्तिकेचसमाप्तौसांपवाप्तव्रतस्यापि मासद्वयएवानुष्ठानं

प्राप्नोति तच्चाऽशक्यं उच्यते यदाह मासोपवासव्रतस्याश्विनेप्रारम्भविधानं शुद्धकार्तिकेच समाप्तिविधानंस्यात्स्यादेवं
 नत्वेवमस्ति किंत्वस्याश्विनशुक्लद्वादश्यामारम्भमभिधायोपरितनशुक्लद्वादश्यां समाप्तिर्विष्णुरहस्येऽभिहिता आश्विन
 स्यामलेपते एकादश्यामुपोषितः व्रतमेतनुग्रहणेयाथावद्विशानितु अनूनाधिकमेवंतुव्रतं त्र्यश्विनैः कृतं कृत्वा
 मासोपवासंतु संयतात्माजितेन्द्रियः ततोर्चयेतवैपुण्यं द्वादश्यां गरुडध्वजं पूजयेत्पुष्पमालाभिर्गंधपुष्पविलेपनैः वस्त्र
 दानादिभिश्चैव भोजयेच्चद्विजोत्तमान् दद्याच्चदक्षिणांतिभ्यः प्राणिपरयविसर्जयेत् अतः शुद्धाश्विनशुक्लद्वादश्यामेवतद्
 तमारभ्योपरितनकार्तिकशुद्धद्वादश्यां समापनीयं मासद्वयमनुष्ठेयं मासोपवासव्रतस्यचकाम्यत्वात्काम्यस्यच मलमा
 सात्प्रागारब्धस्यमलमासेऽपिसमाप्तिविधानान्नकश्चिदोपः मासद्वयसंबंधीनि क्षयाहादिश्राद्धान्यपि क्षयमासाएवकर्त
 ष्याति तदाह सत्यव्रतः एकएवयदामासः संक्रांतिद्वयसंयुतः मासद्वयगतंश्राद्धंमलमासेऽपिशस्यतइति एवंमासद्व
 यसंबंधान्यन्यपिकर्माणितत्रैवानुष्ठेयान्यगतिकत्वात् मासद्वयगतं कर्मतत्रकुर्याद्विनिर्णयः एकस्मिन्मासिमासौ
 द्वौयदास्यातांताद्वयोः तावेवपक्षौताएवतिथयस्त्रिशोदेवहीतिस्मृत्यंतरवचनाच्च क्षयमासस्यमासद्वयात्कमेकनक्षयमा
 सेयावतीयातिथिस्रतस्याः पूर्वार्धं स्रतस्य जातस्यच क्रमेणवर्धांतरेक्षयाह श्राद्धंवाद्वापनोत्सवंच क्षयमासांतर्गतपूर्वमास
 संज्ञिकेकुर्यात् तदुक्तम् तिथ्यर्द्धप्रथमे पूर्वार्द्धेतिथेऽर्थेथेतरः मासावितिर्वुधाश्चैर्यौक्षयमासस्यमध्यगाविति इदंचक्ष
 यमासतिथिपूर्वोत्तरार्द्धयोः क्रमेण पूर्वोत्तरमाससंबंधीत्यस्य व्यवस्थापकंवचनं क्षयमासकत्वंयमासद्वयसंबंधिश्चाद्ब्र
 तादिविषयं श्रपरहृणादिकालविधायकनेकवचनबाधप्रसंगात् तस्मात्कार्तिकमार्गशीर्षयोःक्षयमासांतःपति कार्तिके
 कसंबंधीनिमार्गशीर्षसंबंधीनियानि श्राद्धव्रतादीनियस्मिन्पक्षे यस्यां त्रिंशयस्मिन्नपरहृणादिकालेविहितानि तानि
 क्षयमासे तत्रैव कर्तव्यानि एवं क्षयमासांतरेऽपिद्रष्टव्यं ततश्चकार्तिकशुक्लप्रातिपद्युक्तं पितृक्षयाहैकोद्दिष्टमार्गशुक्ल

सहिताप्रदं पि स्यात्सप्तरात्रंगुरुशुक्रदोश्रवालत्वमन्हादशकंचवार्धः । कृद्धोभ्रितेभ्यावशुभोशिष्टुवेशरतौयतरतावुप
 चापयानो हृतशते बालः शुक्रोदिवसदशकंपंचकंचैवदृढः पश्चादन्हात्रितयमुदित पक्षभैश्चाक्रमेण जीवोदृढः
 शिशुरपितथापक्षमन्यैः शिशुतौ दृढौत्रोकौदिवसदशकंप्राग्दिनान्यदृढबालः पश्चादन्स्तेपंचदिनानिदृढः पूर्वा
 दये दिनत्रयं बालः परोदये दिनत्रयं बालः पूर्वार्त्ते दशादिनानिदृढत्वमर्थः जीवोभ्रुस्तुपचदशदिनान्युभयत्रैवेति श्र
 न्यत्रान्यथोक्तं प्राक्पश्चाद्दृढितः शुक्रः पंचसप्त दिनं शिशुः विपरीतंतुदृढत्वतद्दत्तगुरोरप्रीति रत्नमालायामपि
 प्रागुच्यतः शिशुरहस्त्रितयंसित स्यात्पश्चाद्दशाहमशपंचादिनानिदृढः प्राच्यांतुपक्षममर्द्धगुरोस्तुपक्षप्रागप्यथाग
 पिवदंतिवसिष्ठमन्थः श्रवविशेषः पक्षदृढोमहास्तेतुबालरुश्रवात्रदशाहिकः पादास्तेतुदशाहानिदृढोवालोलोदि
 नत्रयं महारत्तपादास्तेलक्षणं तु द्वात्रिंशद्दिनस्यारुस्तेसमहान्प्रारिकीर्तितः न्यूनाः पादास्ते श्रवणव्यवस्थामाह
 निहिरः बहवोदर्शिताः परतोपेवत्येवार्धकेपिवा माह्यारत्तत्राधिक्राः दोषादेशभेदाद्दुत्पापदिति देशभेदश्रगान्येषाद
 शितः शुक्रोभ्रुः प्राक्पराकवालोविष्येदशावांतिपुससरात्र्यं चगेपुहृणुचंपंचपट्टशेषेदेकोत्रिदिनंवदंतीति दृढ
 त्वमप्येतत्प्राणं दृढत्वमं सिंहस्त्रिभुरौविशेषमनाहमादृढत्वः श्रुतिवैधजातकालप्राशनचूडादिकंसर्वे यविभवनस्थेजीवे
 कार्प्यवर्ज्याविवाहस्त्रिवाति तथा रविक्षेत्रगतेजीवेज्रविक्षेत्रगतैरथौ वर्जयेत्सर्वकर्मणिद्वितस्वरत्ययनानिच तथा
 गुर्वोदित्येगुरोसिर्शुक्रेश्वरत्तमुपगते त्यजेथान्मन्हादानं द्रव्यविलोकनं लल्लः गुरुक्षेत्रगतेभानुर्भानुक्षेत्रगतेगुरुः
 गुर्वोदित्यः सविज्ञेयः सर्वकर्मसुगर्हितः शौनकः भूकशाग्निगतौभानुर्जीवोस्थतांयदापुनः द्रतवंधविवाहादिशुभं
 कर्माविलंलयजेत् राजमातैर्दे यत्रांचूडाविवाहंश्रुतिविवरविधिंशंखप्रदाप्रवेशं प्रस्नादोधानहर्षसुरनरभवनारंभवि
 द्याविधान भौर्जीवंशप्रतिष्ठामणिकनकरताधारणं कर्तये सत्यः सिद्धस्त्रिगतयेगान्तिनकरयोरेकशाशिश्रितौ च तथा

गुधादित्यगुरोःसहेनष्टशुक्रमलिभ्लुचे वाभ्यायनेहरौसुतेसर्वकर्माणिवर्जयेत् । सिंहरेथगुरोर्विशोऽयमाह शा. तातप
 माभ्यांयदिमयानासितसिहेगुरुरकारणं अन्यत्रापि मृधाऋक्षंपरित्यज्ययदासिहेगुरुर्भवेत् तदाचेत्कन्यकाऊढाऋभुभ
 गासुप्रियाभवेत् तथा. माधीमपर्धसंयुक्तामवायांचधुरुर्भवेत् महामाघस्तदाप्रोकोक्तोद्वाहौपरित्यजेत् वृद्धगार्ग्यः
 मतिधनुषिसिहेचरिभ्रतेसत्तुरंगमे क्षौरकर्मनकुर्वीतविवाहं गृहकर्मच तथा वापीकूपतडागयागामनक्षौरश्रतिषात्र
 तं विद्याभंदिरकणैवधनमहादाःखंवनसेचनं क्षीरक्षानविवाहदेवभवनमंत्रादिदेवक्षणं दूरैषैवजिर्जाविपुःपरिहरेद्
 स्तंभोतभार्गवइति लल्लोत्रपुनर्विशेषमाह उपह्वेवशीतलभानुभान्वोरधौदेववाकपिलास्यपष्टां सुरासुरेत्यास्तमेयचती
 थयात्राविधिःसक्रमणेचशस्तः गुरुशुक्रास्तमयादिनिषिद्धकालेग्रहादाौनदोपइत्यर्थ. वासिष्ठः श्रतिचारगतोर्जावरतं
 राशिनैतिथेःपुनः लुत्संवत्सरद्विवःसर्वधर्मवदि षकतः अस्यापुवाद्ः दृपेमेपञ्चपुकेभयद्यतीचारगोःगुरुःनतत्रकालो
 पःस्यादित्याहगालवोमुनिरिति राजमसिंडित्वन्येपावाधकांतर्भूतत्वेनाभिमतः संख्याकालोऽपि पृथगुक्तः भवेत्संख्या
 गतःपश्चादंतमेभ्यानिदंनत्रयं दिनानिपंचपूर्वेषात्कृतेकर्मवर्जयेत् बालदृद्धचसंख्याशेचतुःपंचत्रिवासरान् जीवित्चभा
 र्गवैवैवियाहादिषुवर्जयेत् बालदृद्धचसंख्यायानष्टचभृगुनंदने दुर्गताचासतीवंध्याःस्पृशुकाफलक्रमात् बालेयय
 दुर्भंगानासीदृद्धेनष्टशुक्राभवेत् नष्टचमृत्पुमाशोतिसर्वमेतद्गुरावपीति अन्य चतुःपंचात्पकालकथनमापाद्विषयं यस्तु
 दक्षिणापद्ये चातुर्मास्येच कर्मनिषेधः समपेक्षदग्भयननियमस्तद्विषयः कान्ययज्ञादिविषयश्च यथा विष्णुधर्मोत्तरे
 ज्ञेयचतुरेमासान्धावल्लवतिकातिंकः विशिष्टानप्रवर्ततेतदायज्ञादिकाःक्रियाः नाभिपेक्षेयान्पश्चैत्रियावद्धवतिकातिं
 कःभविष्योत्तरेपि सुसेवापिजगन्नाथेकशेवगरुडध्वजे निवर्ततेक्रियाःसर्वाश्चातुर्वैधर्म्यभारत ताश्च विवाहत्रतबंधा
 दिचूडासंस्कारदीक्षणं गृहयज्ञप्रवेशादिदानार्चनप्रतिष्ठितिः पुर्यानिप्राप्तिकर्माणुवर्जयेदक्षिणापनद्धतिसर्वास्त्रत्र

परिगणिताः भोजराजिये सुसेहैरैप्रकटशेषफणोपधानेल्क्ष्मिकारब्जपरिभाजितपादपञ्चे भौनेरवौधनुपिचारस्त
 मितेचशुक्रेवास्तुक्रियाविधिरसौमुनिभिर्निषिद्ध इति एवंगुर्वतिचारसिंहस्थमकरस्थगुरुकेत्व, धडुतेतरससाहादिसर्व
 पांशुभानामावश्यकर्मणां अकाललट्टयापुत्तरैकाहादिपुत्र परिगणितानामेवयात्रादीनानिपथस्तत्रज्योतिःशास्त्रवचने
 भ्योज्ञेयइत्यलमन्यथाप्रसक्तानुप्रसक्तचितया प्रकृतमनुसरामः यदुकमनालृतीर्थस्नानमनादिदेवतादर्शनंमलमासा
 दौनकसैव्यमिति तस्यगयाथाप्रतिप्रसवीवायुपुराणे गयायांसर्वकालेषुपिंडं दद्याद्विषक्षणः अधिमासेजन्मदिनेश्रस्ते
 चगुरुशुक्रयोःनस्यकल्पंगयाश्राद्धंसिंहस्थपिठहस्यतौइति अत्र श्राद्धस्ययात्रापूर्वकत्वाद्गयांप्रतियात्रापिनिपिद्धेत्प
 र्यं तथा गोदावर्यगयायाचश्रीशैलेग्रहणद्वये सुरासुरगुरूणांचमौढ्यदोषोनविद्यते ग्रहणद्वये तन्निमित्तिकुरुक्षेत्रक
 यात्रादादित्यर्थ, अस्तदादेरपवादःकार्शाखंडे नग्रहास्तोदयकरोदोषोविश्वेश्वरालये सदासौम्यायनंतत्रसदातत्रमहोद
 यइतिएतानिकाशीस्तुतिपराणीतिमयूखे तत्रएतेषांकाशीस्तुतिपरत्वोपिउपरिहिदेवेभ्योधारयतीतियावत् बलवत्तरवा
 धकासत्वेविधिकरूपकत्वस्ययुक्तत्वादित्यलंबहुपल्लवितेन इतिश्रीमन्महाराजाधिराजरघुवंशतिलकश्रीरणवारासिंह
 महाराजकारिते कृत्यरत्नाकराभिधेये धर्मोदयनिबंधेऽविमासक्षयमासभेदद्वयात्मकमलमासनिर्णयः

॥ अथासंक्रांतिमासनिर्णयप्रसंगात् संक्रातिनिर्णयश्चाच्यते ॥

तत्रमेपाटिद्वादशराशिपुक्रमेणसंचरत,सूर्यस्य पूर्वस्माद्गोश्रस्तराराशौसंक्रमणंप्रवेशःसंक्रांतिशब्देनोच्यते तारतुरा
 शिसंस्थानुक्रमेण द्वादश्याप्रसिद्धाः तासांसंज्ञात्रापि द्वादशैव तदाहवसिष्ठः अयनेद्वेविषुवतीचतस्रःषडशीतयः चतस्रो
 विष्णुपथश्चसंक्रांतयोद्वादशस्युताः इत्यपकेटसंक्रांतिहेतूदग्दक्षिणायने तुलामेषौविषुवतीतयोर्मध्येततोपराःदृष्टु
 टश्रिककुभेपुसिहेवैवयदारविः एतद्विष्णुपदानामविषुवादाधिकंफलमिति कन्यायांभिभुनेर्मानेपनुष्पाणौरवेर्गतिः

पडशीतिमुखाः प्रोक्ताः पडशीतिगुणाः फलैः दांपकायामाप हव्याप्रवृत्तास्तदृशिकषट्पैवकस्ययः संक्रमः कन्यामार्गान
 धनुर्दंयुक्षुषडशीत्याख्यस्तुलामिषयोः प्रोक्ततद्विषुवंहयेयनमुदकर्काटकेदक्षिणमिति हर्षार्थिर्विष्णुपदं न्युक्मिथुनं
 आसामेव संक्रांतीनां वारभेदेनामभेदोरत्नमालायां घोरारवौर्ध्वादिमृतद्युतौचसंक्रांतिरारचमहैदरीस्यात् मंदा
 किर्नीज्ञेचगुरौचमंदमिश्रभृगौराक्षसिकार्कपुत्रे इति तत्फलान्यापि तत्रैव आसुच पुण्यकालउकः त्रिचतुःपंचमसाष्ट
 नवद्वादशएवच क्रमेणघटिकाह्येतास्तत्पुण्यंपारमार्थिकमिति आसुचस्नानादिकमुक्तं नागरखंडे रवेः संक्रमणं राशी
 संक्रांतिरितकथ्यते स्नानदानजपश्राद्धहोमादिपुमहाफला हेमाद्रौविष्णुधर्मं श्राद्धसंक्रमणेभानोः प्रशस्तं ट्यथैवापते
 संवर्तः अमावास्याद्वादशीचसंक्रांतिश्च विशेषतः एताः प्रशस्तास्तिथयो भानुवारस्तथैवच श्रन्नस्नानं जपो होमो देवता
 नांचपूजनं उपवासास्तथादानमैकैकंपावनं रम्यतमिति देवीपुराणे विषुवेषु चयज्ञसंदंभवति चाक्षयं एवंविष्णुपदे चै
 वपडशीतिमुखेषु च भरद्वाजः पडशीत्यांतुयद्वत्तयद्वत्तं विषुवद्वये दृश्यते सागरस्यांतस्तस्यांतौ नैव दृश्यते वसिष्ठः अयने
 कोटिपुण्यंच लक्षं विष्णुपदे फलं पडशीतिसहस्रत्तु पडशीत्यां रम्यत्वं बुधैः शतमिदुक्षयेदानं सहस्रं तु दिनक्षये विषुवेशतसा
 हस्रं व्यतीपाते त्वनंतकमिति स्कादेनागरखंडे यएतेते मया प्रोक्ताः कालाः संक्रांतिपूर्वकाः नैतेषु विद्यते विधायतश्चाक्षयसं
 क्षिताः अश्रद्धयापि यद्वत्कंपात्रेभ्योपि मानवैः अकालेऽपि चतस्सर्वसख्यमक्षयतां व्रजेत् अत्र स्नानाकरणेऽपि मप्याह हे
 माद्रौ शातातपः रक्संक्रमणे प्रातेन स्नायाथायस्तुमानवः सप्तजन्मानि रोगी स्यान्नैर्धनश्च ब्रजायते संक्रांतौ यानि दधानि
 हव्यकं व्यानिदात्तभिः तानि निर्यददात्यर्कः पुनर्जन्मनिजन्मनीति पापक्षयकामस्य संक्रांतिनिमित्ताहेरात्रोपवासा
 ऽपनविषुवयोस्त्रिरात्रोपवासश्च विहितो वासिष्ठेन उपाष्यैवं तु संक्रांतौ स्नातो योभ्यर्चयेद्दरिं प्रातः पंचोपचारेण सकाम्यं फ
 लमश्नुते इति हरिं सूभ्यं दृढवसिष्ठः अयने विषुवैव त्रिरात्रोपेषिते नरः स्नात्वा यस्वर्चयेद्ब्रानुं सर्वकामफलं भवेत्

५५

अशकावाहापरंतवः अघनेविषुवैद्यग्रहणेचंद्रसूर्ययोः अहारातोषितः स्नातः सर्वपापैः प्रमुच्यत इति एतच्च पुत्रब्रह्मरथ
 व्यतिरिक्तविषयं पुत्रवताग्रहस्थेन सकामिनापि संक्रातिनिमित्ते पवासो नकार्यः आदिग्रहेह निसंक्रांतौ ग्रहणेचंद्रसूर्ययोः
 उपवासो न कर्तव्योऽग्रहिणापुत्रिणात्थेति वचनात् संक्रांत्यामुपवासं च कर्णिकादिशिवसंरचंद्रसूर्यग्रहे वैवनेन कुर्यात्पुत्र
 वान्ग्रहितिनारद्वचनाच्च अत्र विहितस्य आह्वयनित्यत्वमाहाऽपराकैविष्णुः आदित्यसंक्रमणं विशेषेण विषुवदपनद्व
 यं व्यतीपातो जन्मक्षेमभ्युदयश्च एतांस्तु आह्वकालान्नित्यानाह्वप्रजापतिरिति तच्च पिंडरहितं कार्यं अयनद्वितये आह्व
 विपुनद्वितये तथा संक्रांतिपुत्रसर्वासु पिंडनिर्वपणादते इत्यपराकैमात्स्योक्तैः अत्र च द्वादशादिनैरर्वागयनांशप्रवृत्तावपि पु
 र्यवकुमयनग्रहणं अन्यथा संक्रमणेनात्सिद्धेरयनग्रहणं व्यर्थं स्यादित्यपराकैः वस्तुतस्तु अयनांशाः पट्टिष्ठाः स्फुटरवि
 गत्याभोजिताः लब्धेन दिनादिनात्द्राशिसंक्रमान्पूर्वचलसंक्रांतिः एवं यनायनांशकाले ऋणायनांशकाले तु लब्धादिना
 दिनांशैश्चलसंक्रांतिर्भवति ऋणायनांशास्तु पूर्वस्थिताः तदुक्तैर्वदांगज्योतिषे प्रपद्येते श्रविषादैस्त्वर्थाचंद्रमसावदुक् सा
 र्थाह्वदक्षिणोर्कैस्त्वनायथावणयोः सदा एतादृशसंक्रमणं ज्योतिष्यति ऋणायनांशकाले महायुगादावयनांशाभावः तत्र
 रेवतीयोगतारामेषादेर्जापिका अन्यदात्सर्वस्त्रांताराणां स्वस्वस्थानात् सौरवर्षेण चतुःपंचाशद्विकलाभिः पश्चिमतः
 पूर्वतश्चलनं भवति तत्र विषुवत्संक्रातिवृत्तसंपातात् पश्चिमतः क्रान्तिवृत्तेऽष्टादशशतसौरवर्षश्चलनमृणसंज्ञभयनि त
 स्य सप्तविंशत्यंशपर्यंतमुपचयः पुनस्तथैव धनसंज्ञानामुपचयापचयौ एवं द्विशताधिकसप्तसहस्रैरैकोभगणो भवति स
 एव पुनरयनांशाभावकालः पुनस्तथैवायनांशप्रवृत्तिः पूर्वतभगणाः शुभेखवारिमिताः ६०० भवति तदुक्तसूर्य
 सिद्धति त्रिंशत्कृत्योयुगेभानां चक्राकर्परेलंबते तद्वणाद्भूदिनैर्भेकाद्युगणायदावप्यते तद्वीलिष्ठादशासांशां विज्ञेया
 अथनाभिधाः त्रिंशत्कैर्वांशानि भिस्तदुणाणैर्वांशानि रित्यर्थः स्फुटदृक्त्वत्यतां च्छेदयने विषुवद्वयं प्राक्चक्रं फलितं

हीनि छायाकार्ककरणगते श्रंतरांशौरथवावृत्त्यपश्चाच्छेषेवथाधिके यत्पूर्वरुक्म संक्रातिरर्वाक्द्वादशादिनैरयनसंक्रा-
 तिस्तद्वनद्वादशांशायनकाले इदानींतुशाके ॥ १ ७८१ ॥सूर्यासिद्धांतानुसारिकरणमतेन मकरंदाख्येनसाधनंयथा-
 भूलाचनाविधिरहितः ॥ ४२१ ॥ स्वदिगंशर्हानश्राकः स्वतर्का॥६०॥ विहतोयनभागकाःस्युरित्यनेन साधितेन विशा-
 र्थंशाद्वात्रिशत्कलामिताश्रयनभागकइति मेघार्कात्पूर्वदशकलौनैकविंशतिभिर्दिर्नैर्षुवाद्द्वानमितसर्वसिद्धांतरहस्य
 करणमुंजालाचार्यमितनोक्तं तद्यथासिद्धांतशिरोमणौ श्रयनचलनंयदुक्तं मुंजालार्थैः सएवायं तत्पक्षेतद्गणनाः कल्प-
 गणतुंनंदगोचंद्राः ॥१९१६६९॥ इति तत्साधनंग्रहलाघवे वेदाढ्यधूनःस्वरसहतःशकोयनांशाइति तेनद्वविंशत्वं
 शाः पंचविंशतिकलाश्रयनभागाःसंति गालवः श्रयनांशकतुल्येन कालेनैवस्फुटंभवेत् तत्संक्रातिकालेस्युरुक्तविष्णु-
 पदादयः श्रयनांशच्युतिरूपसंक्रांतिकाले विष्णुपदादयः प्रवर्तते तेनतत्प्रयुक्तंपुण्यकालादितनापिज्ञेयमित्यपरार्कः
 श्रस्वाश्रचसंक्रांतेः सूर्यमंडलेनेमिरेखेकदेशस्य तन्मध्यकेद्रस्थवापूर्वराशिंसंबंधस्यप्रिणोत्तरराशिश्रैवेशरूपायाःकाल-
 रथातिसूक्ष्मतायादुर्ज्ञानतयाचतर्कस्थापिज्ञानादिकर्मणोऽनुष्ठानुमश्रयत्वाद्दहूनसुतरां तथास्वास्निहितकाले ता-
 न्यनुष्ठानव्यानि संधिस्निहितकालइवदशपूर्णमासौ सचकालः किमुभयतः किंचान्यतरतः किंयांश्चेत्याकांक्षायां हे-
 तुपूर्वकं ग्राह्यकालोदेवलेनदर्शितः संक्रांतिसमयः सूक्ष्मोदुर्ज्ञेयःपिशितेक्षणैः तद्योगाच्चाप्यधश्चोर्ध्वंत्रिशद्वादशः प-
 वित्रिताइति श्रधश्चत्रिशद्वादश ऊर्ध्वं च त्रिशद्वादशः संक्रांतितिनिमित्तस्नानदानादिपौरयाइत्यर्थइतिभाष्यः हेमाद्रि-
 रतु श्रधःपंचदश ऊर्ध्वंपंचदशेत्येवंमिलित्वात्रिशदित्यपिठ्याचंस्थौ यत्तैकैश्चिदुक्तं श्रतीतानागतोभोगोनाडयःपंच-
 दशसम्यताइतिदेवीपुराणविरुद्धं भुञ्येतेपात्येतेविधिनिषेधावस्मिन्नितिभोगः मुंजपालनाभ्यवहारयोरितिस्मरणात्
 तत्रागतभ्यविजृम्भिं सामान्यकालस्यैकत्वात् विशेषकालस्य तु त्रिशत्ककेटकेनाडयोयायाः सन्निहिताइत्यादिवक्ष्य-

माणत्वात् तथाच सामान्येनानध्यायप्रकरणे हेमाद्रौ श्चिचेद्रौत्रिभुमंस्याद्वात्रौचद्वाभ्रद्वयं संक्रातिःपक्षिणीज्ञेया
 दानाध्ययनकर्मस्त्वियादिवाक्यएव सामान्येन कालविधानात् माधवोक्तावपिनदूषणोद्भावनंयुक्तं इदंच सामान्यतः
 सर्वसंक्रातिविषयं विशेषरतूच्यते कर्कटपूर्वास्त्रिंशद्वाड्यःपुण्याः मकरेतु माधवमते पराविंशतिनाड्यःपुण्याः तदा
 हृद्ववसिष्ठः श्रुतानानागतेपुण्येह्रदवदक्षिणायने त्रिंशत्कर्कटकेनाड्योमकरेविंशतिःस्मृताइति हेमाद्रिमतेतु मक
 रसंक्रांतौचत्वारिंशद् घटिकाः पुण्यकालः तदुक्तंब्रह्मवैवर्ते त्रिंशत्कर्कटकेनाड्योमकरेतुदशाधिकाः भविष्यत्ययनेपु
 ष्याश्रुतितेचोत्तरायणे दशाधिकारश्चारिंशदित्यर्थः हृद्वरूपतिः श्रयनेविंशतिःपूर्वामकरेविंशतिः पराः वसिष्ठः मध्य
 तुविषुवेपुण्यंश्राणिविष्णोदक्षिणायने पडशीतिसुखेपुण्यमतीतेचोत्तरायणइति मध्ये उभयतइत्यर्थः विष्णो विष्णुपदे
 पुण्यभित्तिचतुर्ध्वव्यनंपंगः श्राणित्यस्य दक्षिणायनइत्यनंतरमपि यत्तुनव्यैरुक्तं श्रत्रचशब्दादुत्तरायणेनागतेपुण्यामि
 ति हेमाद्रिः तत्रमानंस्ययमिति तत्र हेमाद्रौ संक्रातिसामान्यकालाभिप्रायेण तथाभिधानात् श्रुतानानागतेपुण्ये
 ह्रदवदक्षिणायने उत्तरेच्यनेपुण्यमतीतेचोत्तरायणइतिवसिष्ठवचनं पूर्वाह्नोदवदक्षिणायनयोरतीतानागतका
 लरूप पुण्यत्वमभिधायोपात्तरयोत्तराह्रेशपस्यातीतेचोत्तरायणइत्यस्यानागतपुण्यत्वबोधकेनैवसार्थक्यात् हेमाद्रौत
 थैवल्यारथानाञ्च विषुवयोरतु श्राक्पश्चाद्दशानाड्यः पुण्यायाथासएवाह वर्तमानेतुलानेपेनाड्यरसूभयथादशेति
 विष्णुपदीपुत्राक्पेडशपश्चाञ्चोडशनाड्यःपुण्याः तदाहृद्ववसिष्ठः पुण्यायांविष्णुपद्यांतुत्राक्पश्चादपिषोडशेति
 पडशीतिपु पश्चात् पाठिनाड्यःपुण्याः तदाह हृद्ववसिष्ठः पडशीत्येव्यतीतायांपाठिरुक्तारतुनाडिकाः पुण्याख्यावि
 ष्णुपद्याश्राक्पश्चादपिषोडश स्मृत्यर्थसारेतु पडशीतिसुखेपश्चात्पेडशघटिकाःपुण्याइत्युक्तं श्रत्र हेमाद्रिःपड
 शीतिसुखानांचतस्दृष्टामैकैकर्याः पंचदशपंचदशपंचदशपंचदशेतिमिलित्वा पाठिनाड्यःपुण्याइत्यर्थः तथाचरुकादि

पडशोतिमुखेऽतीतिनाड्यः पंचदंशस्मृताइति कालतत्त्वविवचनेतुपरमाथातरस्त्वधिरितिपाठः श्रष्टिःषोडश तच्छंदसः षो
 षडशाक्षरत्वात् विष्णुपद्याः पराः षोडशाघटिकाः पुण्यतमाइतिव्यवस्थाइष्टव्या याम्नायनेविष्णुपदेतथादौ दानाद्य
 नंतविपुवेतुमध्ये वदत्यतीतिपडशीतिविक्रमहर्षयः भवत्वयनेचसौम्ये पडशीतिमुखेऽतीतिवृत्तविवुवद्वह्य इत्यादिखौ
 नाक्षाधनेकवचनेपूर्वकालस्यपुण्यत्वप्रतिपादनात् कचिदतीतिविवुवद्वह्यइतिपाठः कन्यायाभिभुनेचैवमीनेधनुषिच
 द्विजाः घटिकाः षोडशाज्ञियाः परतः पुण्यदायिकाः दृपभेदश्रिकेचैवास्मिहेकुभेतथैव पूर्वमष्टमुहूर्तं तुग्राह्यं स्नानजपादिपु
 इतिदृहक्षारदीववचनात् यमः विष्णुपद्यांधनुर्मानन्युक्कन्यासुवैयदा पूर्वोत्तरगतं रात्रौ भानोः संक्रमणभवेत् पूर्वोह
 पंचनाड्यरतपुण्याः शोक्तामहर्षिभिः अप्रराह्लेचपंचैवश्रीतेस्मार्त्तचकर्मणीति न्युक् मिथुनं रुकादि धनुर्मानावतिक्रम्य
 कन्यांचमिथुनंतथा पूर्वापरविभागेनरात्रौसंक्रमतेरथिः दिनातेपंचनाड्यस्तुतदापुण्यतमाः स्मृताः उदयेचतथापंचद्वैव
 पित्र्येचकर्मणीति ननुसंक्रांतसामान्यविवयत्वेनपरचादधरचञ्जिशाब्दाद्यः पवित्राहृत्युक्तं वाक्यांतरेतु षोडशादीनां
 पुण्यत्वमुक्तमिति परस्परविरोधइतिचेन्न जिन्याब्दादीनांपुण्यत्वं षोडशादीनां तदपेक्षया सन्निहितत्वात्पुण्यतरत्वं त
 तोपिसन्निहितानांपुण्यत्वमिति विरोधपरिहारात् तदाहवसिष्ठः याथाः सन्निहितानाड्यरतारताः पुण्यतमाः स्मृताः
 इतिसंक्रांतानांपूर्वात्तरकालौपुण्यतयानिणीतौ ताश्चसंक्रांतयः कदाचिदतिहभवंति कदाचिद्रात्रौभवंति तद्वेदादनुधा
 नभेदमाह दृढवसिष्ठः श्रुतिहसंक्रमणेपुण्यमहः कृत्स्नप्रकीर्तितं रात्रौसंक्रमणेपुण्यदिनाईस्नानदानयोः श्रद्धंरात्रादय
 स्तस्मिन्मथानहस्योपारिक्रियाः ऊर्द्धसंक्रमणेचोर्द्धमुदयात्प्रहर्ह्यमिति श्रद्धंरात्रात्पूर्वरात्रौसंक्रमेपूर्वादिनद्धात्तरं
 पुण्यंश्रद्धंरात्रादूर्ध्वसंक्रमेउत्तरदिनपूर्वाईपुण्यं स्नानदानादिचोत्तर्यमित्यर्थः तथाच श्रासन्नसंक्रमंपुण्यादिनाईस्नानदान
 योरिति यदासंपूर्णं श्रद्धंरात्रे संक्रांतिः स्यात्तदादिनद्वयपुण्यं तदाह दृढवसिष्ठः संक्रमस्त्वुनिशाथिस्यात्पड्यामाः

पूर्वपश्चिमाः संक्रातिका लिविज्ञयास्ततः ज्ञानादिकचरदिति ज्योतिर्वसिष्ठोपि . पुण्यवैवाह्ये त्रैतुपदासंक्रमेतरविः . त
 दादिनद्वयं पुण्यमुक्त्वा मकारकटाविति मकारकटयोस्तु विशेषो वक्ष्यते . गार्भ्यः काले न्यूनैर्हारात्रैतुपदासंक्रमणं भवे
 त् . तदहः पुण्यमिच्छंति गर्गा लवगास्तामाः देवापुराणे संपूर्णं वाह्यं त्रैवेदं यस्तमये ऽपि च मानाह्यं भास्करे पुण्यम
 पूर्णं शर्वरीदले संपूर्णं ऽहं रात्रे निशांषा इत्यर्थः . उदयः प्रातःसंध्यं अस्तमयः सायंसंध्या मानाह्यं प्रहरदयं अस्त
 मये पूर्वदिनप्रहरदय उदयेतारदिनप्रहरदयं प्रत्यासतेः संपूर्णं अहं रात्रेदलद्वयसंधौ संक्रमणे उभयोः पूर्वोत्तरदिनयो
 रत्तरपर्याहं पुण्ये अपूर्णं शर्वरीदले सायंप्रातः संध्योरुत्तरपूर्वभागयोरित्यर्थः . योगेन लक्षणया वा भास्करो दिवसः दे
 वीपुराणे अहं रात्रेतु संपूर्णं देवापुण्यमनागते संपूर्णं चोभयोर्द्वैयमतिरेके प्रेहति अत्रातं पूर्णाहं रात्रा उदेन सायंस
 ध्या निशांषा पूर्वभागश्च गृह्यते तत्र संक्रमणे न विद्यते अनातं आगमनं यस्ततत् अर्वातामित्यर्थः . नपुसके भावेकः एव
 महं रात्रसंक्रमणे दिनद्वयस्याहं स्याद्विकल्पेन ग्राह्ये त्रैप्रासव्यवस्थाकता देवीपुराणे आहौ पुण्यत्रिज्जानीयाद्यभिज्ञा
 तित्थिभवेत् अहं रात्रेव्यतीततु विज्ञेयमपरेहनीति अर्धरात्रसंक्रमणे यदि संक्रमकालीनाचारित्येः पूर्वदिवसोत्तर
 द्वयं त्रैतीति व्यभिज्ञा भवति तदा पूर्वदिनोत्तराहं ग्राह्यं यदि भिज्ञाना भवति तदा पूर्वादिनार्धं न ग्राह्यं किंतु परदिनपूर्वाहं मित्य
 र्थात्सिद्धम् अहं रात्रेव्यतीते तु संक्रमणे त्कालीनातिथिभित्तत्वे ऽपि परादिनपूर्वाहं भवेत् पुण्यमित्यर्थः यदा त्वर्धरात्रसंक्र
 मणे त्कालीनातिथोर्देन द्वयेपि भवेत्तदा विष्णुपद्या पूर्वादिनोत्तराहं ग्राह्यं षडशीतिमुखे त्तरदिनपूर्वाहं ग्राह्यं विपुवे
 त्पूर्वादिनार्धमुत्तरदिनाहं च ग्राह्यं कौस्तुभे तु दिनद्वयद्वयं चित्थ्ये भेदे ऽपि अयं न व्यतिरेकसर्वसंक्रांतिषु पूर्वदिनार्धं भवेत्
 एवमित्युक्तं मकारस्य तुरात्रो संक्रमे परदिनं पुण्यं कर्कटस्य तु रात्रो संक्रमे पूर्वदिनं पुण्यं अतएव गार्भ्यः यदास्तमनवे
 लायां मकारं याति भास्करः . यदा पूर्वाहं रात्रे वा स्नातं दानं परेहति . अस्तमयत्रैलायां अस्तमयसन्निहिते तदुत्तरकाले

प्रदोषपूर्वरत्रे भविष्यत्तरेऽपि कामुकेतुपरित्यज्यमृगसंक्रमतरांघः पुनस्तत्रवामथुनात्ककसक्रातवाद्स्यादशुभः ॥ ७
 नः प्रभातेवानिर्थाथेयाकुर्यादहनिपूर्वतः एवमकरकंकटयोरात्रौसंक्रमेपूर्वोक्तवचननिपमेन दिवैवस्नानदानादिकर्तव्य
 ताप्रतिपादिता इदानीरात्रावपित्रज्ञानदानानादिकर्तव्यताप्रतिपादकानिवचनालिरुप्यते भविष्यपुराणरात्रौस्नानं
 कुर्यात्तदानैवविशेषतः नैमित्तिकतुर्कुर्यात्स्नानदानंचरात्रिषु दृढवसिष्ठः पुंजंन्मनियज्ञेचतथासंक्रमणेरवः राहोश्चदर्श
 नेस्नानंप्रशस्तंनान्यथानिश्चि भ्रयनेविपुत्रुत्त्रनभ्यायेविशेषः रमृत्यतरैर्भ्रह्मिचेद्भ्रविपुगमस्याद्रात्रौचेद्वासरद्वयं संक्रा
 तिःपक्षिणीहियादानाभ्ययनकर्मसुदानंवेददानंश्रद्धापानमितियावत् अन्यत्रापि निशाहयंदिवारत्रौसंक्रमेवासरद्वयंश्र
 नभ्यायंप्रकुर्यात्त्रयनेविपुत्रयेथेति संक्रातिवत्तदयनेपुण्यकालमाहजावालिः संक्रातिषुपथाकालस्तद्वैषेऽन्यत्तथा
 श्रयनेविशतिःपूर्वामकरेविशतिःपराह्मितिश्रयनेमकरायनेपूर्वाःपुण्यतमाःमकरेमकरसंक्रातौतुपराःपुण्यतमाइत्यर्थःमाध
 योपि मकरव्यतिरिक्तैकदशसंक्रातिसंवाधिनित्वयनेसंक्रातिवत्पुण्यमिति आदित्यस्वरशिंसंक्रमवत् नक्षत्रसंक्रमेऽपि
 स्नानदानादिकंकटर्थं तदाहर्जोमनिः नक्षत्रराश्वयोरविसंक्रमेस्युरर्वाषपश्चापिरसेदु ॥ १६ ॥ नाड्यः पुण्यास्तथै
 दोस्त्रिधरापल्लैर्पुगे एकैवनाडी ॥ ११३ मुनिभिःशुभोदिता नाड्यश्चतस्रःसपलाः ॥११४ ॥ कुजस्यवधस्यतिस्त्रिामनवः
 पला ॥ ३१९ ॥ नि सार्द्धाश्चतस्रःपलससयुका ॥ ११३ ॥ गुरोश्चशुक्रस्यपला ॥ ११४ ॥ इचतस्रः द्विनागना
 ड्यःपल ॥ ८१० ॥ ससयुकाः शनैश्चरस्याभिहिताःसुपुण्याः श्राद्धांतमध्येजपदानहोमंकुर्वन्नवाप्नोतिस्त्रैर्द्रव्याम
 ग्रहांतरस्यपदासंक्रमस्तदैवपुण्यकालः नतुदिवैव तत्रापवादाभावात् गार्ग्यःवस्यजन्मदर्शमाधराविसंक्रमणंभवेत्
 तन्मासाभ्यंतरेतरस्यवैरुक्षेयावनक्षयाः तगारसरोरुहपञ्चैरजनीसिद्धार्थलोप्रसंयुक्तैः स्नानंजन्मर्तगतरेविसंक्रमणैरुष्टा
 शुभदं श्रयसंक्रातिकृत्वं हेमाद्रौ श्रयनादौसदादेयंद्रव्यामिष्टग्रहेषुपत्तु षडशोतिमुखैर्व्याविमोक्षेचंद्रसूर्ययोः ब्रह्म

पुराणे शुद्धपक्षे तु सप्तम्यां यदासंक्रमते रविः महाजयात्तदासावै सप्तमीभारकरप्रिया ज्ञानदानं जगद्दिग्गजः पितृदेवादि
 पूजनं सर्वकोटिगुणप्रोक्तपनेन महौजसा अस्यां धृतपयोभ्यारविं स्नात्वा अश्वमेधफलप्राप्य सूर्यलोकतां यतीत्यादि
 तत्रैवोक्तं अथ संक्रांतिविशेषदानानि तिथितत्त्वे ददाति यो हि मे पादौ स कून्बुधटान् चितान् पितृनुद्दिश्य विभ्रभ्यः सर्व
 पापैः प्रमुच्यते मे पादौ मे पसंक्रमणे हेमाद्रौ विधामिन्नः मे पसंक्रमणे भानो मे पदानं महाफलं ह्यपसंक्रमणे दानं ग
 वां प्रोक्तं यैव च ब्रह्मात्तदानपानानि मिथुने विहितानि तु धृतधेनुप्रदानं तु कर्केटपरिशरयते ससुवर्णैश्च दानसिंहे
 चाविहितं सदा कन्याप्रवेशे ब्रह्माण्डसुरभीणां तथैव च तुलाप्रवेशे धानानां च महाफलं इष्यते यैव शोचोत्तमं कीटप्रवेशे ब्रह्माण्डविंशम
 नादानमेव च कीटोद्युश्चकः धनुः प्रवेशे ब्रह्माण्डधानानां च महाफलं इष्यते यैव शोचोत्तमं दानान्यथैतानि मया द्विजेंद्राः प्रोक्तानि काले तु नरः
 शोदानतु गयामंबुत्तणस्य च मीनप्रवेशे स्थानानां महाफलं पितृचोत्तमं दानान्यथैतानि मया द्विजेंद्राः प्रोक्तानि काले तु नरः
 प्रदत्त्वा प्राप्नोति कामं मनसोऽपि सतंच तस्मात्प्रशंसति हि कालदानं धेनुं तिलमर्षी राजनदध्याच्चैवोत्तरायणे सर्वान् कामा
 नवाप्नोति विदते परमं सुखं विष्णुधर्मोत्तरे उत्तरे च येन विप्र ब्रह्मदानं महाफलं तिलपूर्णं मन इहं दत्त्वा रोगैर्विमुच्यते मं
 गलकृत्ये च्योतिर्निर्वेनारदः त्याज्याः सूर्यरयसंक्रांतिः पूर्वतः परतस्तथा विवाहादिपुकार्येषु नाड्यः पौडशापौडशे
 ति एतत्पुण्यकालोपलक्षणं भानोः संक्रांतिभोगश्च कुलिकश्चार्द्धयामक इति उद्योतिः अक्राशे वर्धये पुसंक्रांतिभोगस्य
 परिगणनात् अथ संक्रातीनां फलविशेषकथनाय पुनरपि ता एव सद्भाज्योतिर्वृकल्पतरौ विपुबन्धेन पतलये रयनं मकरे
 रवौ कुलरे च पडशीतिर्दशरीरे विष्णुयदासुरिथेराशी अथ मेघविपुब्रत्तः पुरुषचक्रं शीर्षे सप्तसुखेर्जाणि हृद्ये पंचचैव
 हि हस्तयोः पादयोश्चिस्त्रिरेतद्विपुबलक्षणं रवि संक्रांति नक्षत्रं मुखे दत्त्वा स्वजन्म नक्षत्रं यत्र पतति तदंगं
 फलं द्रूयात् तथा कपाले भूपालस्तदनुवदने पीडितवरो धनाध्यक्षो वक्षस्य धूर्ध्वरक्षुर्धूर्ध्वरक्षिणकरे करे वा मे भिक्षाप्यट
 विगमनं दक्षिणपदे पदे वा मे भृत्पुर्भवति निज नक्षत्रपतनान् अथ तुलापुरुषः रसशरव्रक्षानन

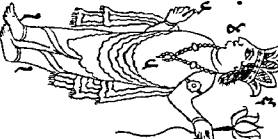
कर्कसंक्रांती

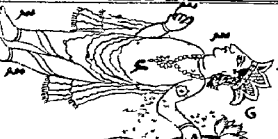
मकरसंक्रांती

नृलासंक्रांती

भोगसंक्रांती

हृसिंहकसंक्रांती

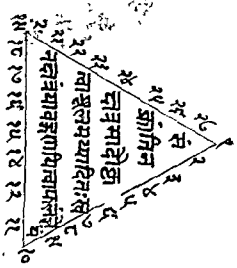
मिर्लंथंश्रीनसंक्रांती

दक्षिणापनशुक्लः अत्रायणशुक्लः नृलासिषुवशुक्लः भोगसिषुवशुक्लः म्पि रक्षिसुपदीशुक्लः द्विस्रभावषडराशिः

दशनेत्रेशिरमुखंहृदयकरचरणेषुमानवैरवहुमुखलाभभोगासंतुलविषुवच अथांतरायणपुरुषः । कपालेहरेनत्राणि
दनेचत्रयंतथा हस्तयोश्चद्वयं द्यात्स्क्रंधयोश्चद्वयं हृदयेशरसंयुक्तनाभावेकतथागुदे पादयुग्मेवसून्द्यादुत्तरायणपू
रुपे अर्थलाभमिष्टपानमैश्वर्यस्थानमानता अत्रनुपद्रवसौर्यचकीचिह्नलाभश्चनाभितः ईहितंचतथागुह्यप्रवासश्चपद्रव
ये । दक्षिणापनपुरुषः । शीर्षेत्राणिमुखेत्राणिहृदयेपंचकंतथा हस्तेपादेकलामाहुर्दक्षिणापनमरितं फलेमतस्योत्तरा
यणपुरुषवत् । अथषडशीतिपुरुषः मुखैकैकंरूपंचपदयुग्मेद्वयं क्रोडेवाणास्तथावेदाःकरेसवंपिपंचच द्वयंद्वयं
तथानेत्रेमस्तकोशिवलोचनं एकंभंचतथागुह्यषडशीतिमुखेश्रुतिः मुखदुःखंकरेलाभःपादयोश्चमणंभवेत् कांतासौ

स्वर्हद्विजया महस्तेवंधनं सन्माननेत्रयोश्चेशीर्षाधिक्यमायुषः गुह्यैववतथास्युःपडशानिफलश्रुतिः । अथ
 विष्णुपदीपुरुषः ऋक्षसंक्रमणयत्रतदकेविनिर्जयेत् चत्वारिदक्षिणवाहोनिर्जणपदद्वयेत्वारिवा महस्तेचहद
 येषंचनिर्देशत् आक्षणेर्द्वयंध्रप्रोक्तानाभैद्वैकभंगुदे रोगोर्भोगस्तथाख्याचबंधनंध्रमेवच एथयर्थाजपूजाचअ
 पस्युरितिक्रमात् । इतिहादशरशानांसंक्रातिफलानि । यस्मिन्नक्षरविसंक्रमणरयातत्रक्षत्रंकांकादियथास्थानेद
 त्वायस्यजन्मनक्षत्रयदंगेपततितदंगफलंगोचरेजातकेचतस्मैदूयात् । अत्रचक्रसारःसंक्रातिमात्रप्रोक्तः चक्रसारविलि
 त्यग्रहप्रतिरयनंसंक्रमेचेत्करोति यस्मिन्नक्षत्रदक्षंमरणभयकरंशूलपाथ्यैर्धलाभः सौर्यस्याच्चक्रगर्भेजयधनविभुता

राजसन्मानलभः धर्मिभृद्देशरिसंक्रमणोऽत्तरेवादिक्षणापेनवाभवेत् तत्रक्षेत्रप्रथमंशूलेदत्वाततोवचनानुसरिणफ
 लंब्रूयादिति इतिपट्सङ्गीर्कद्वादशसंक्रातिपुरुषफलज्ञानम् ॥ अथचंद्रपुरुषः जन्मराशेश्चनक्षत्राक्षेत्रवर्तमानकं
 णणयेद्गणकः प्राज्ञश्चंद्रस्यैवशुभाशुभं पडास्येष्टकेपट्चत्रयवाहौत्र्यगुदे त्रयपुद्दित्रयकंठेदद्याद्देश्यंशुभाशुभंमुखे
 हानिश्चविज्ञेयाधनलभोहिष्टके हस्तेराजभयंराजसन्मानंशुह्यकंभवेत् स्थानभ्रशोभेत्पादंकेठेसर्वंमुखंभवेत् अथ
 त्रिकोणचक्रसंक्रमणेश्चैयं कोणेत्रयंपट्चमध्येत्राराट्टयायथाक्रमं संक्रमक्षेत्रज्ञात्वागणयेज्जन्मभावाधि प्रथमकोणे
 संक्रमनक्षत्रदत्वाक्रमेणत्रिराट्टयायत्रजन्मनक्षत्रंपततितत्फलंब्रूयात् प्रवासोभोगलाभश्चत्वरसिस्तापसंपदौवि
 जयोस्यपुरर्थातिः फलमेतद्यथाक्रमं अथसूर्यादीनांभोचरफलानिज्योतिःशास्त्रे सूर्यःशत्रुभयंशशीसदृशानंभौभो
 विवादंऋणं सौम्योवंचनमंगिरामतिधनभ्रंशंभयवैरितः हर्षदैत्यपुरोहितेधनहर्तैदंन्यचसूर्यात्मजो राट्टुर्वित्तहर्ति
 करोतिनिधनंचेजन्मराशिगतः १ सूर्योमिबजनैःकलिहिमरुचिःक्लेशक्षयंभूमिजो धर्मार्थक्षयमिदृजोवहुसुखंलाभं
 सदासर्वतः जीवोज्ञानसुखेत्परववहृथाभोगंभूगोरात्मजो राट्टुःसूर्यसुतश्चवित्हरणयातोविधत्तेधने ॥ २ ॥ भानभू
 रिधनंशशीरिपुकुलभ्रंशंकुजोर्थागमं स्थानप्राप्तिधनंस्थिरंशशिसुतःसतापमंतर्गतं जीवोबंधुविदेशयानविभवध्वं
 संसितोरिक्षयंसौरिभूरिधनंतमश्चकुरुतेनिर्यत्ततीयस्थितः ३ सूर्योदुःखपरंपराहिमरुचिःसूक्ष्माभयंक्ष्मासुतःशत्रो
 र्धैमववर्धनंशशिसुतोलाभंप्रसादंयथाः जीवोबुद्धिहर्तिभूगुर्वहृविधाःपूजादिकाःसंपदः सौरिवित्तहर्तितमोरिपुभयंकुर्या
 चतुर्थगतः ४ सूर्यःशोकवियोगरेगममृताधारश्चकार्यक्षयं भौमश्चंचलताशुबंधनहर्तिरेगंधुधोवैशसं जीवोज्ञानध
 नात्मजान्भूगुसुतःपुष्टितथास्त्ररिति शौरिविधुशुचितमोरिपुभयंकुर्याद्भ्रतःपंचमे ५ भास्वानैभवमत्तमंहिमरुचिश्चितप्र
 सादंपरंभौमवैरिविभर्दनंशशिसुतोमानंयथाःसन्मतिर्जीवः शत्रुसमृद्धिमर्थमत्तलंशुक्रोविपादंशानिर्वित्तंशत्रुहर्तितमोवहु

धनपेक्षकरोतिस्थितः ॥ ६ ॥ उद्योगंदिननायकोहिमकरःस्थिरत्नवितोदयभौमोदुःखहतिशुचःशाशिसुतरोरंगभयभूपतेः
 जिवःकांचनमानवातिविभवंशुक्रोत्सजसूर्यजो राहुश्चापि विदेशपापानमरणं कुर्याद्गतःसप्तमे ७ भानुःशोकावियोगरेणम
 स्ताधारोभृशैर्भवभौमः परःकवैरिभोतिमतुलांसौम्यः सुखंसर्वतः स्थानस्थानमयोगुरुर्भृगुसुतः पुनार्थलाभं
 शानिः पातश्चापि धनक्षयंतृपभयंयातोविधत्तेभे ॥ ८ ॥ सूर्योवितविनाशनंहिमकरोरंगभयभूमिजो भित्तिवै
 रित्यपाद्रयंशाशिसुतस्तापंसदासर्वतः जिवोमानधनाभित्तिविभवंशुक्रोर्थलाभंशानि विक्षेपंस्वजनैस्त्वमश्चिररुजं
 कुर्याद्गतोर्धमभे ॥ ९ ॥ सूर्योर्थापचयंगणाधिपतितांचंद्रःसमृद्धिपरां भौमःस्थितिमनुत्तमांशाशिसुतःशांतिपरसं
 पदं जीवोत्रांधवाविग्रहंतृपभयंशुक्रःसुमित्रक्षयं सौरिव्याधिविनाशनंविधुरिपुर्विसंविधत्तेखगः ॥ १० ॥ भानुवै
 भवमुत्तमाहिमसाचिमिष्टलापानंकुजः स्थ्यातिंचंद्रसुतोर्थलाभमतुलंजीवःपरानिर्दति शुक्रोगीतकविवधर्मकुनुकंसौ
 रिःपरसंपदं । राह्वैरिविमदंनंवहुविधंकुर्यात्सदैकादशे ॥ ११ ॥ भानुवैधुवियोगशोकमभ्युत्ताधारोभयंभूमिजो बंधं
 चंद्रमुतोधनात्मजयशोधर्मनगुरुःऋषितां शुक्रः सौख्यमहीनशंवहुधनंसौरिविदेशास्थितिं राहुज्ञानविलोपनंवहुशु
 चःकुर्याद्गतोद्वादशे ॥ १२ ॥ अस्थ्यापवादः पशुपतिसंज्ञायां सुहृद्गतःस्वोच्चगतोपिवास्यानिमत्रोक्षितोवास्वग्रह
 गतावा आनिष्टसंस्थापिध्रुवनंराणांसर्वाग्रहः श्रेष्ठफलंदाति ॥ १३ ॥ इतिगोचरफलम् अथगोचरफलप्र
 संगान्तेपांघ्राणामनिष्टफलपरिहारार्थमुपचारोच्योतिःशास्त्रे चेचांवरस्थाः खलगांचरार्थैर्दशाक्रमाद्यैरशुभाभवं
 ति दानादिनातिचयथाप्रसन्नाभवंतिदानादिविधिप्रवक्ष्ये ॥ १ ॥ कौश्लेयत्वग्रहेमताद्यकलशंचोर्णावरंकुंकुमं मा
 णिकयंचगुडप्रवालममलंमध्वेलयावः क्षितिं प्रावारारसनरकचंदनवृत्तंगोधूमनानाफलं सूर्यार्यव्यजनंचरकवसनं
 धनुंसवत्सांग्रहम् ॥ २ ॥ इतिसूर्यस्य शंखरफाटिकमौक्तिकंगजमदंवंजधनुस्तरंडुला दुरंधंदुरधाविकारपट्टवसनं
 क्षौद्रांप्यरोप्यफलं कर्पूरंसितवत्सपांडुपभंकस्नरिकचंदनंप्रावारंलवणेशुगंघृतुरंगचंद्रायद्यात्सुधाः इतिचंद्रस्य

॥ २ ॥ ताम्रचामरमायुधक्षितिगुडकौशेयकांबरं तिकरकमहेश्वरककुसुमंगोधूमकंकुमं प्रावारंचमसूरिकां
 मृगमदंस्वर्णफलविद्रुमं वक्रायप्रवदंतिचासनमथगोरककंकवलं इतिभौमस्य ॥ ३ ॥ दासीदासमहीफलानि
 तुरंगगारुभ्रमकंगोषृतं मुद्गाचामरतडुलायुधजंकांशंशृहंहाटकं कर्पूरहरिचंदनंमरकतंचेन्नागदंतासनंदूर्वाभास्व
 रपदसंमृगमदंसौम्यायदेयमुदा इति वृषस्य ॥ ४ ॥ नागोनागमदंन्यातकनककौशेयपीतांबरं छत्रंचामर
 पुष्परागतुरंगशोणीशृहंशर्करा पीतान्नरजनीचमैकिकफलंरौप्यंचकस्तूरिकां क्षौद्रंगोयुगलोर्णवस्त्रलवणंसदीयतैवै
 गुरोः इतिजीवस्य ॥ ५ ॥ वचंगोक्षितितंडुलाश्वरजतंशुभावरंमौकिकं करतूरसितचंदनंसितहयः प्रावारमू
 र्णाविकं कौशेयान्म्लकांघणुष्पकमथोंगीरथंकवलं शालिग्रामशिलां वगंचरजतंशुक्रायदधान्मुदं इतिशुकस्य
 ॥ ६ ॥ माघान्नाक्षितिभिर्दनालमहिर्पादासःपतत्रिशिला स्तैललेहधराश्वसीसकरभोदासः कुलथास्त्रपुः
 स्यान्भाषान्नमुपानहौमृगमदंगां कृष्णवर्णा तथा मंदायप्रवदंतिषोडशमहादानानिसत्कवलं इतिशनेः ॥ ७ ॥ गोमे
 दंतिलकांस्यपात्रमहिर्पातैलंतथाकवलं राजावर्तगोष्ट्रासमहिर्पाकौशेयनीलांबरं दासीहिगुफलास्त्रकामुकशराः
 शय्यासनंगोमिर्हा दानंदेयमुपानहौसतुरगंदैत्यस्यतुष्ट्रोसदा इतिराहोः ॥ ८ ॥ केतोर्दान्मुदंरितंहिलवणकौशेय
 नीलांबरं वैदूर्यतिलकंवलोर्णवसनंसद्वधतैलासनं कस्तूरीहरिचंदनंदाशविधंगादंतितंदहयं खट्वांगायुधमस्त्रकं
 चमहिर्पादासीचदासफलं इतिकेतोः ॥ ९ ॥ इतिनवग्रहदानानि । सौरमासस्वरूपेणाखिलसंक्रांतिनिर्णयः । सां
 गोपांगंचतत्कृत्यंसप्रसंगानिरूपितं अथपक्षोनिर्णयते तत्रपक्षशब्दः पक्षपरिग्रहे इत्यस्माद्धातोर्निष्पन्नोदेवकार्या
 यंपितृकार्यार्थपरिग्रहते यः कालविशेषस्तवदंति अथवाचंद्रस्यपंचदशकलामापूरुणक्षयोवापरिशुह्यते यत्रसप्तप
 क्षः सचद्विविधः शुक्लः कृष्णश्चंद्रकला दुधुपलक्षितः शुक्लः चंद्रकलाक्षयोपलक्षितः कृष्णः एतौशुक्लकृष्णप

क्षीपूर्वापरपदावित्युच्यते पक्षीपूर्वापरशुक्लकृष्णामासस्तुतावुभावित्यमरसिंहेनाभिधानात् शुक्लपक्षश्चापूर्वमाणा-
 इत्युच्यते अनयोश्चविनियोगोऽप्योतिःशास्त्रादौदाश्रितः उभौनियुक्तौखलुशुक्लकृष्णौशुभाशुभकर्माणितौप्रशस्ता
 वित्यादिभिः इतिपक्षानिर्णयः ॥ अथदिवसानिर्णयः सचतुर्विधः चांद्रसौरसावननाक्षत्रभेदात् एतेषांस्वरूपमुक्तं
 विष्णुधर्मोत्तरे तिथिनैकेनदिवसरचांद्रेमानेप्रकीर्तितः आहोरात्रेषुचैकेनसावनोदिवसः स्मृतः आदित्यभागभोगे
 नसौरोदिवसउच्यते चंद्रनक्षत्रभोगेननाक्षत्रोदिवसःस्मृतइति तिथिभागयोर्लक्षणतत्रैवदार्शितं त्रिंशंशश्चतथारा
 शर्भांशद्वयभिर्धायते आदित्याद्विप्रकृष्टस्तुभागद्वादशकंपदा चंद्रमाः स्यात्तदारामतिथिरत्यभिधीयतइतिदिवसानि
 र्णयः । अथतिथिनिर्णयः । तत्रतिथिशाब्दस्वनेतेर्धातोर्निष्पन्नः तनेतिविस्तरायति वर्द्धमानांक्षीयमाणांचंद्रकलामे
 कांयः कालविशेषः यद्वायथाक्तकालपात इतितिथिः तदुक्तंसिद्धांतशिरोमणी तन्यंतेकलयायस्मात्तास्तस्मात्ति
 थयः स्मृतइति एतदभिप्रेत्यस्कादेषुठथते अमाषोडशभागेनदेविप्रोक्तमहाकला संस्थितापरमामायादिहिनादि
 हधारिणी अमादिपौर्णमास्यंतायाएवशशित्रःकलाःतिथ्यश्चत्वाः समाख्याताः षोडशैववराननइति अयमर्थः
 यामहामायाधारशाकिरूपदोहिनद्विधारिणी संस्थितासाचंद्रमंडलस्यषोडशभागेनपारिमिताचंद्रदेहधारिणी अ
 मानाममहाकलेति प्रोक्ताक्षयोदयरहितानित्यनित्यसंज्ञकैव इतराऽपिपंचदशकलादिवसव्यवहारोपयोगिन्यः
 क्षयोदयव्ययः पंचदशतिथयोभवंति तेनतिथयः षोडशैतविरुद्धवचनं, श्रुतिरपि तस्यरात्रयएवपंचदशकलाश्रु
 वेवास्यषोडशकलेति एवंसत्यत्रसामान्यविशेषरूपेणतिथिद्वैविध्यमुक्तंभवति तत्रयेयमनेस्युक्ताक्षयोदयवर्जिताधुवा
 षोडशैकलतादयुक्तः कालरितिथिसामान्यरूपस्त्ववशिष्टाद्यद्विषयोपेताः पंचदशकलास्ताभिर्निविष्टाः कालवि
 भगान्स्थितिविशेषास्तासांपंचदशानामकैकांकलावन्त्यादयः श्रुजापत्यंताः पंचदशदेवताः क्रमेणपिबंति त

त्रवहिरिकांपिवतिप्रथमैत्युच्यते तयामुकः कालः प्राथम्यवाचिनाप्रतिपच्छब्देनाभिधीयते एवंचद्वितीयादिपंच
 दशयतानानामान्वयगतव्यानिताएताः ऋणपक्षतिथयोभवन्ति पुनश्चताः पीतः कलाञ्जनेनैवक्रमेणवह्यादिदेव
 ताभ्योनिर्गम्यचंद्रमंडलंपूरयति ताभिर्बुकाः कलाविशेषाः शुक्लपक्षगताः प्रतिपदाद्यास्तिथयोभवन्ति वह्नयादि
 देवतानांकलापान्तंसोमात्सिविषये प्रथमांपिवतेवह्निर्द्वितीयांपिवतेरविः विश्वेदेवास्ततीयांतुचतुर्थीसालिलाधिपः
 पंचमार्चवपटकारः षष्ठीषिवतिवासवः सप्तमस्त्वषयोदिव्यामष्टमभ्रजएकपात् नवमार्कणपक्षस्य यमः प्राश्नाति
 वैकलां दशभीषिवतेवायुः पितृत्येकादशीपुमान् हेमाद्रौतु रुद्रएकादशीकलामितिपाठः द्वादशींपितरः सर्वसमं
 प्राश्रतिभागशः त्रयोदशींधनाध्वक्षः कुवेरः पिवतेकलां चतुर्दशींपशुपतिः पंचदशींप्रजापतिः सतिष्यतिः क
 लाशेषश्चंद्रमानप्रकाशते कलापोडशिकायातुञ्जपः प्रविशतेतदा भ्रमायतुसदासोमञ्जोपधिः प्रतिपद्यते तमौष
 धिगतंगावः पितृबंधुगतंचयत् तत्क्षीरमसृत्तंभूत्वाभंजपूतंद्विजातिभिः हुतमग्निपुयज्ञेषुपनराप्ययतेशशां दिने
 दिनेकलावृद्धिः पौर्णमास्यांतुपूर्णतेति ॥ इतितिथिशब्दार्थानिर्णयः ॥ स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदान्याश्र
 णीर्नानाशास्त्रविचारसाररसवित्सद्वंद्वसंरक्षकःधर्माधर्मविभागकृद्रघुपतेःपादांबुजचार्यरौजीव्यारघुब्रकलत्रमित्रसहितः
 संपालयन्धर्मांचिरम् ॥ १ ॥ रणवीरसिंहभूपेनकारितेकृत्यसगरे द्वितीयः परिपूर्णैककालरत्नसमुद्रकः ॥ २ ॥
 इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीरणवीरसिंहकारितेकृत्यरत्नाकरसेवत्सरादिकालनिर्णयः समाप्तः ॥ २ ॥ ० ॥
 अथसामान्यतः सर्वासांतिथीनानिर्णयः तिथिर्धैर्धासंपूर्णखंडाय तत्रसंपूर्णाः रकंदपुराणेदशिताः प्रतिपत्प्रभू
 तयः सर्वाउदयादुदयंरवेः संपूर्णाज्ञतिविरच्यताइतिव्योतिः सिद्धति सर्वाह्येताश्रयसंपूर्णाश्चोदयाद्दुदयंस्थिताः प
 ष्टिषटिकात्मिकासंपूर्णातिथिरितिनारदीये अथषटिकासाधनं निर्णयाम्बतेमहाभारतेनिरूपितं कर्षेणाप्यधिकैः प

द्विः पल्लेस्तावत्प्रभोजनं त्रिशदंगुलविस्तारमुच्छ्रितं चतुरंगुलं स्वर्णमाषणकृत्वाष्टचतुरंगुलकाष्ठिका मध्यभागेतथा
 विदेनाडिकापाटिकारमृता तद्रंश्रेणामसापात्रं यावत्कालेन पूर्व्यते सकालेनाडिकातस्याः षष्ठिभागेविनाडिका नाडि
 हयमुहूर्तस्तुतेपंचदशवासरः एवंरात्रिस्तथापक्षमासत्व्यनवत्सराः ॥ इति ॥ स्वर्णमाषादिमानं चागरस्येनेके
 यवःस्यात्सर्पैः पट्भिर्गुजाचस्याद्विभिर्द्वैः गुंजाभिः पंचभिश्चैकोमाषकः परिकीर्तितः भवेत्पोडशाभिर्माषैः
 सुवर्णसैः पुनः रमृतं ॥ पलंसुवर्णाश्रत्वारः पंचवापिप्रकीर्तितमिति कर्षस्तुपलस्यचतुर्थोभागः तदुक्तं
 त्रिकांड्यां मानंतुलंगुलप्रस्थैर्गुजापंचायमाषकाः तेषोडशाक्षः कर्षोस्त्रिपलंकर्षंचतुष्टयमिति असंपूर्णातिथि
 दिनद्वयसंबन्धिनाखंडा तस्यांदिनद्वयसंबन्धिन्यांसत्यां व्रताद्यनुष्ठानपूर्वापरवोपादेयेत्यादिसंदेहे निर्णयःकि
 यते तत्रप्रतिपदाद्याः सर्वाःसंखडारिस्थायोमप्याह्लादिकालविशेषे विहितेष्वेकभकादिपुयास्मिन्यास्मिन्दिनेत
 व्रतव्रतकालव्यापिन्योलभ्यते तत्तद्दिनगताएवग्राह्याः कर्मणोपरस्यःकालरतकालव्यापिनीतिथिः तथा
 कर्मणि कुर्वीतहासतृद्धानकारणमिति दृढगार्यवचनात् गार्यः निमित्तकालमादापद्युत्तैर्विधिनिषेधयोः विधिः
 पूज्यतिथौतत्रनिषेधःकालमात्रके तिथीनांपूज्यतानामकर्मानुष्ठानयोग्यता निषेधस्तुनिवृत्त्यात्माकालमात्रमपेक्षते
 इति नचकेवलंशाचनिकएवायमर्थः किंतुन्यायोपातिनिषेधस्त्वत्यनेनसूचयति तथाहि विधिषुविधेयानुष्ठानस्या
 भ्युदयहेतुत्वंप्रमेयं सकृदनुष्ठानादेवत्यभ्युदयासिद्धेस्तिथिद्वैकुञ्जानुष्ठेयमिति विधेयजायतेसंदेहः निषेधपुतुकालवि
 शेपकर्मविशेषस्याननुष्ठानस्यानर्थहेतुत्वंप्रमेयं यदाकदाचिदापितकालेत्कर्मानुष्ठानेऽनर्थप्रसंगात्सदैवतकालेत्तद्व
 र्ण्यंभवतीतिनास्तिसंदेहः नन्वेवंवचनात्तत्रागतश्चकालविशेषः प्राणुकसर्वानिषेधानांतावत्कालिकत्वसिद्धौ श्रभ्यंगमै
 धुनदंतथावननिषेधेषु पुनरताकालिकत्ववचनंकिमर्थमभ्यंगोचोदितिज्ञानेदंतथावनमैथुने जातचमरणैवैवतकालव्या

पितीतिथिरिति सत्यं विधेयकर्मविशेषएवसाकल्पापादादर्थतस्मिन्वचनेतिप्रेथानांकेपांचिदुपादानं दृष्टान्तेवजज्ञ
 नममरणयोरनुष्ठेययोः साकलयवचनंप्रवर्ततेयेनतदुपादादः साकलयवचनेस्त्वा नदानजपादिभिश्चत्यादिवचनेतदर्थकेन
 दानाध्ययनकर्मञ्चिति बहुवचनेनचानुष्ठेयानामेवकर्मणांप्रहणात् अतएवनिप्रेथानामप्यल्पसदृशयात्त्वानुपादानं न
 चजननमरणाभ्यांतात्रिमितकस्यानुष्ठेयकर्मणिएवोपादानं तत्रिमितकश्चादादौसाकलयस्तेष्वत्वादिवदप्रसंभवात् त
 स्माज्जननमरणयोस्तद्विज्ञेयैथानामपिदृष्टान्ततयैवतत्रोपादानं अतएवतिथिशेषाधिकरणकोपात्तादिनिमित्तानांसाक
 लनिप्रेथानांचोपलक्षणमेवतदप्रहणमिति नतुयुग्मादिवाक्यविशेषात् कथमयंनिर्णयः तथाहि युग्माभिियुगभूता
 नांपरमुन्योर्वसुरंध्रयोः रुद्रेणद्वादशीयुक्ताचतुर्दश्याचपूर्णिमा प्रतिपद्यप्यमावास्यातिथ्योर्दुर्भममहाफलं एतद्व्यस्तं
 महादोषहतिपुण्यपुराकृतमितिनियमवचन युग्मंद्वितीया अत्रिसत्ततीया ॥ १ ॥ युगंचतुर्था भूतंपंचमी ॥ २ ॥
 षट्पृष्ठी भुतिः सप्तमी ॥ ३ ॥ वसुरष्टमी रंध्रनवमी ॥ ४ ॥ रुद्रएकादशी द्वादशी ॥ ५ ॥ अत्रद्वितीयातृती
 येत्येकयुग्मं अत्रद्वितीयादिप्रतिपदांतामुक्तेमणद्वयोर्द्वयोस्तिथयोः परस्यरमेवयुग्मं अक्षय्यफलं नपुनवर्धस्तं
 तिथ्यंतरयुग्ममित्यर्थः अस्मिन्युग्मसप्तके पूर्वातिथिरुत्तरतिथिविद्वाप्राह्या उत्तरातुपूर्वाविद्वेत्यर्थः ततश्चानेनव
 चनेन अमावास्याविद्वाप्रातिपत्सर्वदाप्राह्येतिविधीयते कर्मणोयस्ययः कालइत्यनेनतु द्वितीयायुतायाः प्रतिपदः
 कर्मकालाख्यापित्वेवसाप्राह्येत्युच्यतेइत्यनयोर्विरोधः तथा खर्वोदपूरुतथाहिंसा त्रिविधतिथिलक्षणं खर्वदपौपरो
 पूर्यौहिंसास्यापूर्वकालिकोतिव्याप्राशनसोर्वाकथं खर्वस्तथेः साम्यं दर्पोद्विः हिंसाक्षयः एतेद्विहिसाम्यक्षयाः पूर्व
 तिथ्यपेक्षया यथा एकापूर्वाह्निमभ्याह्लादधिकारवर्तते अन्याप्यन्यस्मिन् तथैवपूर्वातिथेरधिका खर्वः समतिथिः पूर्व
 दिनेमभ्याह्नव्यापिनी अन्याप्यन्यस्मिन्तत्वावत्पेवेति हिंसातिथेर्हींसः तद्योगात्तिथरपिहिंसेत्युच्यते यथाएकापूर्वदि

नेमध्याह्नान्भूनाश्रन्याप्यन्यस्मिन्तर्धैवपूर्वतिथेन्यूनति ततश्चट्ठिसाम्ययोरुत्तराग्राह्याद्व्यधरंतुपूर्वत्यर्थः प्रतिपादक
 तानेनकर्मकालव्यापिन्येवतद्विपरीतातिथिर्ग्राह्येतिप्रतिपादकस्यकर्मणोपरस्येत्थेवमादेर्विरोधइति तथा शुक्लपक्षेतिथे
 र्ज्ञापारम्यमभ्युदितोरविः कृष्णपक्षेतिथिर्ग्राह्यापरम्यमस्तिरविरितिमाकेडेवचनेनापि विरोधः तस्मात्परस्पर
 वचनविरोधात् कथंपूर्वोक्तनिर्णयइतिचेत् उत्पत्ते तत्रसंज्ञातिथिः पंचधाभवति अन्यतरस्मिन्नेवदिनेसकलकर्मका
 लव्यापिनी १ अन्यतरस्मिन्नेवदिनेकर्मकालैकदेशव्यापिनी २ दिनद्वयेपिसकलकर्मकालव्यापिनी ३ दिनद्वयेपि
 कर्मकालैकदेशव्यापिनी ४ तत्रव्याप्तौप्रकारद्वयंसाभ्यंचेतिदिनद्वयेपिकर्मकालसंबंधरहिताचेति ५ तत्राद्यपक्षद्वयेत्र
 तदानादावेकोद्विष्टादिशब्देचकर्मणोपरम्ययः कालइत्यनेनैवनिर्णयः नतुयुग्मवाक्ययादिभिः १ तत्रहि युग्मवाक्येन
 निर्णयैकदाचिदभावास्यादिविद्धाः कर्मकालव्यापिन्यः प्रतिपदादितिथयोग्राह्याः स्युः तथाखर्वदपूर्वाक्येनात्रनिर्ण
 येकदाचित्तिथिद्वैकर्मकालव्यापिन्युत्तरविद्धाग्राह्यास्यात् ॥ तथाच तत्कर्मविशेषप्रतिपदादितिथिविवायकानैकधा
 क्यवाधः स्यात् संभवतिचवाधेवाधकरूपनमयुक्तं तृतीयपंचमपक्षयोरुत्तुग्मवाक्येनखर्वदपूर्वाक्येननिर्णयः पूर्वोक्त
 दोषाभावात् तत्राप्येवंव्यवस्थायुग्मादिकाक्यंत्रतदानादिविषयमेव द्वितीयादिकयुग्ममानांपूज्यतानिन्यमादिपुण्यकोद्विष्टा
 दिदृष्ट्यादौह्रासदृष्ट्यादिवोदनेतिव्यासोक्तैः नियमादिपुत्रतदानादिद्वैवकर्मसु एकोद्विष्टादीत्यादिशब्देनाभ्युदयि
 क्व्यतिरिक्तशब्दग्रहणदृष्ट्यादिशब्देनाभ्युदयिकशब्दग्रहणं चतुर्थपक्षे यदादिनद्वयेपिकर्मपर्याप्तकालव्यापिनीत
 दानुग्मादिवाक्येननिर्णयः एकस्मिन्नेवदिनेकर्मपर्याप्तकालव्यापिनीतदासैवग्राह्याविहितेतिथिग्राह्यात् यदाभ्यत्रा
 पिनकर्मपर्याप्तकालसंबन्धाकं तूभयत्रापिकर्मकालैकदेशसंबन्धेना तत्रन्यूनानधिक्येऽधिककालव्यापिनीग्राह्यानान्या
 योयस्यविहितः कालः कर्मणस्तदुपक्रमे तिथिर्ग्राभिमततासात्कार्थ्यानोपक्रमोल्लिखतेतिवौधाप्यनवचनात् स्कादिपि

योपरयविहितः कालः कर्मणस्तदुपक्रमे विद्यमानो भवेदंगेनोच्चितोपक्रमेणतु सर्वथाकर्मकालव्याप्यभावेतुकर्मो
 पक्रमकालैवग्राह्या कर्मोपक्रमकालगतुकृतिभिर्ग्राह्यानयुग्मादर इतिदीपिकोक्तेरितिनिर्णयसिद्धौ श्रतएवयाति
 थिसमनुप्राप्यउदययातिभारकरः सातिथिः सकलाज्ञेयास्नानदानादिकर्मस्त्रियादीनिदेवलवचनानि दिनद्वयेपिकर्मकालव्यापित्थयभावेयुग्मा
 रः सातिथिः सकलाज्ञेयास्नानदानादिकर्मस्त्रियादीनिदेवलवचनानि दिनद्वयेपिकर्मकालव्यापित्थयभावेयुग्मा
 दिवाक्यविहिततिथेः संपूर्णत्वंप्रतिपादयति इदंच उदयास्तमयकालिकतिथेः संपूर्णत्वाभिधानं यदोदयादूर्ध्वं
 मुहूर्तत्रयं मुहूर्तद्वयंवाविहितातिथिर्भवति अस्तमयात्प्राक् मुहूर्तत्रयं तदावगंतव्यं तदुक्तं विष्णुधर्मोत्तरे उदि
 तैदयंतभानोऽपित्र्यंयास्तमितेरवौ त्रिमुहूर्तांत्रिरह्यथातिथिर्हंव्यकव्ययोरिति भानावुदितेसत्यहोमुहूर्तद्वयंदैवतं अ
 स्तमितेत्पूर्वकालीनमहोमुहूर्तत्रयंपित्र्यंश्रतस्तत्कालव्यापिर्नातिथिर्हंव्यकव्ययोर्ग्राह्या सातिथिरस्तदहोरात्रयस्या
 मभ्युदितोरपिः वर्धमानस्यपक्षरयह्रासस्त्वस्तमयेस्थितः त्रिमुहूर्तानकत्तंव्यातिथिः क्षयगामिनी द्विमुहूर्तापिक
 त्तव्यायातिथिर्द्विगामिनीति दक्षवचने द्विमुहूर्ताग्रहणं उदयसर्वधिन्यामेव अस्तगाथाश्चत्रिमुहूर्तयाएवग्राह्य
 त्वात् तदुक्तंस्कंदपुराणे यांतिथिसमनुप्राप्ययात्यस्तपच्चिर्नापतिः सातिथिरस्तद्विनेप्रोकात्रिमुहूर्तानसाम्भवेदिति अ
 त्रिमुहूर्तानेतिदक्षवचनात् ह्रासद्विवशेनतिथिनिर्णयः ग्रामश्चाह्वविषयः तस्यास्तुत्रिमुहूर्तायाः क्षयद्विवेका
 रणमिति स्कांदवचनं ब्रतादिविषयं द्वितीयादिकेव्यासनिगमवचनात् यानितु ब्रतोपवासस्नानादौघटिकैकापिया
 भवेत् उदयेसातिथिर्ग्राह्यावेपरीतातुपैतके आदित्योदयेवेलायांयास्ताकापित्तिथिर्भवेत् पूर्णाहृत्यवगंतव्याप्रभूतानो
 दयंविनेत्यादीनरकंदपुराणैर्ग्राहयनवचनानि मुहूर्तत्रयादल्पकालव्यापिन्यामपित्थौसंपूर्णत्वंप्रतिपादकानि
 तानिवैश्वानराधिकरणत्यायेनावयुत्यानुवादरूपतयात्रिमुहूर्तव्यासतिथिप्रशंसापराणि युग्मवाक्यादिनिर्णयस्तु

नक्षत्रवारादिपोगप्रशस्ततिथिव्यतिरिक्तविषयः श्रतएक्योपिलः यातिर्थाऋक्षसंयुक्त्याचयोगेननारदमुहूर्त्तत्र
यमात्रापि सापि सर्वाप्रशस्यते द्वितीयोऽपिशब्दः भिन्नक्रमः सर्वापरिवन्धयः उदये त्रिमुहूर्त्तगायाश्रतमये
चत्रिमुहूर्त्तगाताः संपूर्णायाभिधानं वक्ष्यन्नाणाभ्यंगादिव्यतिरिक्तविषयं तदुक्तंरक्तदपुराणे ॥ अभ्यगेचोद
धिज्जानंदस्यादिमन्वादादौयुगादौवप्रहणेचंद्रसूर्ययोः व्यतीपातवैधृतौवतत्कालव्यापिनीक्रियेति मन्वादिपुस्ता
नदानथाह्लादिक्रियामन्वादि कालएवकर्तव्या नकालांतरइतिमन्वादाविव्यस्यार्थः नारदायै पारणेमरणेऽप्या
तिथिस्तात्कालिकोस्मृता यदात्वेकैवतिथिः पूर्वाग्रहैत्येकवचनेनोच्यते उत्तराग्रहैत्यनेनतदाशुक्लपक्षेतिथिर्था
ह्यतिमार्कंडेयवचनं व्यवस्थापकं सर्वसंज्ञसम् इतिसामान्यतः सर्वातिथिनिर्णयः ॥ अथैकभक्तकालनिर्णयः ॥
ब्रह्मपुराणे वैश्वानरत्रतेपठ्यते प्रतिपद्येकभक्ताद्यासमासेकपिलाप्रदइति तत्रादावेकभक्तत्रिविधं स्वतंत्रंअन्यांगमु
पवासप्रतिनिधिरूपंवेति तत्रस्वतंत्रैकभक्तस्वरूपं तन्निर्णयश्चरकदि दिनाद्वंसमयेतीतेभुज्यतेनियमेनयत् एक
भक्तमितिप्रोक्तमतस्तस्माद्विवेकहीति देवलोपि दिनाद्वंसमयेतीतेभुज्यतेनियमेनयत् एकभक्तंतुतन्प्रोक्तंन्यूनंग्रासत्रये
णत्विति तत्रैकभक्तंमध्याह्नव्यापिन्यांकार्थं तदुक्तंब्रह्मपुराणे मध्याह्नव्यापिनीग्राह्याएकभक्तत्रतेतिथिरिति वौधा
यनोपि उदयेतूपवासस्यनक्तस्यास्तमयेतिथिः मध्याह्नव्यापिनीग्राह्याएकभक्तत्रतेतिथिः अत्रमध्याह्नेनामपंचधा
विभक्तस्याहस्ततीचोभागः तत्रत्रहोरात्रयोस्त्रिंशन्मुहूर्त्ताः अह्निपंचदशरात्रौपंचदश एतेषामुहूर्त्तानानामानिज्यो
तिःशास्त्रिकारयेपेनेकानि गौरैर्वल्लभसर्पमिन्नापितरोवस्वंबुविश्वाह्वया ब्रह्मांभोरुहशंभुवह्निऋतिभूतेशानक्तंचरा
तोचेशार्यमयोनादशतथापंचक्षणावासेरे इत्यादि रुद्राजाहिर्बुध्न्यपूयाश्विनःःस्युःकीनाश्याभिर्धातुचंद्राश्विर्नाज्याःवि
ष्णुर्भानुस्व्याष्ट्रवातामुहूर्त्ता रात्रौक्रूरस्वतंकालाग्निरुद्राइति स्मार्त्तानिनामानिपुराणोदाशतानि रौद्रः श्वेतश्वसैत्रश्व

तथासारमटः स्मृतः सावित्रीवैश्वदैवश्रगांधर्वः कुतपस्तथा रौहिणस्तिलकश्रैवविभवोनिर्ऋतिस्तथा शावरवि
जयश्रैवभेदाः पंचदशस्मृताइति एतेपंचदशसूर्योदयादारभ्यक्रमेणदिवामुहूर्त्ताः तथारात्रिमुहूर्त्ताः शंकरराजपा
ञ्चैवतथाहिर्वृन्ध्यपूपकौ आश्विनोयाभ्यवाह्न्यौवैधात्ररांद्रएवच आदितेयोश्रजैत्रइचवैष्णवः सौरएवच ब्राह्मयोतो
मरुतइचैवमुहूर्त्ताः क्रमशोनिशीति शत्रपाटिकाइयात्मकोमुहूर्त्ताः तदुक्तंनिर्णयास्तेमहाभारते नाडीद्वयमुहूर्त्तं
स्त्विति यदुक्तंरत्नमालायां दिनस्ययःपंचदशोविभाशोत्रस्तथातद्विमुहूर्त्तमानमिति तल्लक्षणाभिप्रायेणज्ञेयं
यथापिअहोविभागः त्रेधावतुर्थापंचधादृश्यते तथापि बहुसमतत्वात्पंचधाविभागएवग्रह्यते पूर्वाहणेअपरहणइति
हेधाविभागः सचोक्तः रकादि आवर्त्तनाच्चपूर्वाहणेह्यपराहणस्ततः परइति तस्यचपर्वनिर्णयाद्विपुत्रइति श्रुताव
गमाह यातातपः यस्मादहंरुतपूर्वाहणेदेवाअश्रान्तमभ्यवहरति मध्यदिनेमनुष्याः अपरहणेपितरइति श्रुताव
पि पूर्वाहणोदेवानामध्याह्नेमनुष्याणामपराहणःपितृणामिति एतस्यशब्दाद्विपुत्रयोगः चतुर्धाविभागमाह गोभि
लः पूर्वाहः प्रथमंसाह्नमध्याह्नःप्रहरेतथा आत्तृतीयादपराहणः सायाह्नश्चततःपरमिति एतस्यचयत्रकर्म
विशेषेणमकसद्रावस्तत्रोपयोगः पंचधाविभागस्तुव्यासेनोक्तः उदयादिमुहूर्त्तत्रयंप्रातः कालः तदनंतरंमुहूर्त्तत्र
यंसंगवः ततः परंमुहूर्त्तत्रयमध्याह्नः ततः परंमुहूर्त्तत्रयमपराहणः ततः परंमुहूर्त्तत्रयंसायाह्नः ननुत्रिंशद्वप
टिकात्मकेदिवसेपंचधाविभागोसति एकैकस्यकालस्यमुहूर्त्तत्रयात्मकत्वंसंभवति षडशित्यादिपुदिनमानह्रासेकथं
त्रिमुहूर्त्तात्मकत्वेनायविभागइतिचेत उच्यते त्रिमुहूर्त्तात्मकमित्यह्नः पंचमभागेपलक्षणं अतश्चाह्राह्रासद्वयैव
नदापः एवंचषट्पाटिकात्मकमध्याह्नेनतरिस्मन्पाटिकात्रये एकभक्तकत्तैवंपुम् ॥ अन्यथादिनार्धसमयेतीतइति
वचनस्थानार्थकंप्रसज्येत इत्यभेवनिर्णीतं निर्णयास्तु हेभाद्रौमदनरत्नेच अत्रमध्याह्नशब्दोदिनार्धसमयेतीतइ

विवचनान्मध्याह्नेतरदलेपटदभइतिवत् तत्रस्वतंत्रमकभक्तं यस्यातिथौविहितस्यामध्याह्नेतरदलं गापिन्यां
 कर्तव्यंदिनद्वयोपितद्यापिन्यांपुण्यमवाफ्यात्रिण्यः दिनद्वयेपिमुख्यकालारूपशौपूर्ववग्नाह्या गौणकालव्यापित्वात्
 तस्यापथ्यकभक्तं मुख्यकालएवकर्तव्यं तिथ्यादिपुन्यवेधाधानद्वासेत्तद्विः परेहनि तावान्ग्राह्यस्तुपूर्वचरुदुष्टोपि
 स्वकर्मणीतिवचनेन पूर्वतिथेरपि तावतोद्वासस्यकल्पनेनमुख्यकालेपिएकभक्तादितिथिसंभवात् केचित्तु तिथ्यां
 परस्थाघटिकाश्रयाःस्युर्नरास्तथैवाभ्यधिकाश्रतासां श्रद्धेवियोज्यंचतथाप्रयोज्यंहासेचट्छौप्रथमंदिनेस्यात् इति
 लौगाक्षिवचनेनोत्तरतिथिद्वासाद्धैर्यपूर्वतिथौ योजनान्मुख्यकालेतत्संभवमहुः दिनद्वयेमुख्यकालैकदेशरय
 त्तुत्यकालव्याप्तौपूर्वग्नाह्या गौणकालस्यापिव्यापनात् यदाचैकान्मुख्यकालैकदेशमधिकंव्याप्नोति तदाधिक
 मुख्यकालव्यापित्वेनसैवग्नाह्या श्रयानिर्णयः स्वतंत्रैकभक्तविषयः अन्यगतत्वंकभक्तप्रधानद्वतेनमध्याह्नेपूज्यं
 नृपत्यादिवचनान्मुख्यकालानुरोधेषुणविरोधेचतादध्यादिदितिन्यायेनमुख्यकालात्प्रच्युतमपिगौणकालैकर्तव्यं यथाद
 क्षिणायनेष्टः प्रधानसोमयागानुरोधेनेष्टिकालारूपवर्णः प्रच्युताकालतरिक्रियते उपवासप्रतिनिधिरूपत्वेकभ
 क्तमुपवासदिनेमध्याह्ने उपवासतिथेःसद्भावेऽसद्भावेपिवातत्रैवकर्तव्यं तिथिर्यथापवासस्यादेकभक्तेपिसातथेतिस्मृतं
 वचनात् ॥ इति श्रीरघुवंशतिलकश्रीमहाराजरण्वारसिंहकारितेकरपरत्नाकरेएकभक्तकालनिर्णयः ॥

श्रयानक्तकालनिर्णयः ॥

नक्तंनामाहश्शनंवर्जयित्वारात्रौभक्तव्यमितिनिघमादिवारात्रिद्वयं तस्मादेतद्विवारात्रिव्यापिन्यामिवेतिथौकर्तव्यं
 तद्वक्तंरुक्दपुराणे दिवारात्रिद्वयतयस्मएकमेवतिथौरुद्वयं तस्यामुभयव्यापिन्यांकुर्यादेवद्वयंव्रतंव्रती श्रत्रोभयव्यापिन्या

अलाभेप्रदोषव्यापिन्यांकाठर्थं तदाहवत्सः प्रदोषव्यापिनीयाह्यातिथिनंकव्रतेसदा एकादशीविनासर्वा. शुके
 रुणसमाःस्मृताः एकादश्युपवासप्रातिनिधिरूपनकमेकादश्युपवासदिनएवकाठर्थं । नतत्रेकादश्याः प्रदोषव्या
 पित्वापक्षेव्यर्थः प्रदोषपरिमाणंरुकादपुराणिप्रोक्तम् उदयात्प्राकनीसंध्याघटिकात्रयमिष्यते सायंसंध्यात्रिघटिका
 अस्तादुपरिभास्वतः प्रदोषस्त्रिमुहूर्तःस्याद्वावभृत्गतंतेसतीति व्यासोपि . त्रिमुहूर्तं प्रदोषः स्याद्धानावस्तगतं
 सति नक्तंत्रप्रकतंव्यामितिशास्त्रस्थानिश्रयइति विश्वादर्शो प्रदोषोस्तमयादृध्वैघटिकात्रयमिष्यते ॥ अस्य
 चनकस्यकालद्वयमार्वाव्यपुराणेशीतं मुहूर्तौनदिननकंप्रवदंतिमनीपिणः नक्षत्रदर्शनात्प्रकमहंमन्येगुणाधिकमि
 ति अत्राधिकारिभेदेनव्यवस्थामाहदेवलः नक्षत्रदर्शनात्प्रकंग्रहस्थस्यवृधै.रभृतं यतोर्दौनाष्टमेभागेतरपरार्शौनि
 षध्यतइति स्मृत्यंतरेषु नक्तंनिशायांकुर्वीतग्रहस्थोविधिसंयुतः यतिश्रविधवाचैवकुर्यात्तस्मदिवाकरं सादिवाकरं
 तत्तस्योक्तमतिमेघटिकाद्वये निशानकंतुविज्ञेयंयामार्धेप्रथमेसदिति इत्थंव्यवस्थानककालद्वयस्यामाधवेनोका मदनर
 त्नेतुप्रकारंतरेणव्यवस्थोका अग्रंचप्रदोषे.भकन्नतस्यमुख्यकालः अस्तमयात्प्राचीनोमुहूर्तौनकल्पः मुहूर्तौनदिनं
 नकामितिभविष्यपुराणे शिवेननक्षत्रदर्शानोत्तरप्रदोषकालस्याहंमन्यइतिस्वाभिमतत्वेनाभिधानात् इतरस्यतुपरा
 भिमत्तत्वेनाभिधानाद्दौणत्वस्याभिप्रेतत्वात् अत्रवचनेननक्षत्रदर्शनादितिल्यप् लोपेपंचमी अतश्चनक्षत्रदर्शनंप्रा
 प्यनक्तंविहितभोजनंविधेयमित्यर्थः अतथात्वेपरन्नस्यादर्वांगस्तगतंतेहितजावालिवाक्येदिनद्वयेपि प्रदोषव्याप्य
 भावेसायाह्रव्यासैराश्रयणाच्च यदानकतीणि.पूर्वदिनेप्रदोषंव्याप्नोति अपरदिनेअस्तमयादर्वाचीनांत्रिमुहूर्तैंव्याप्नोति
 किचिद्वारुशति तदापूर्वत्रैवनक्तंकाठर्थं तदुक्तंजावालिनो अहःसुतिथयःपुरयाःकर्मानुष्ठानतोदेवा नक्तंव्रतेषुसर्वेषुरा
 त्रियोगःप्रशस्यतइति यदानकतिथिःपूर्वापरयोर्होःप्रदोषव्याप्नोति तदापरैवयास्यादिवारात्रिव्यापित्वात् तदाहजा

चालिः यदिस्याद्भयोरङ्गैः प्रदोषव्यापिनीतिथिः तद्दोतरञ्जनकंस्याद्भयत्रापिसायत इतिदिवारान्नावपीत्यर्थः यत्तु
 कर्मपुराणे प्रदोषकालस्यश्रस्तमयात्पानमूहृतत्रयस्यनककालत्वाभिधानं प्रदोषव्यापिनीयत्रिमूहृतीदिवायदि
 तदातकद्रतकुर्यात्स्वध्यायस्यनिषेधवत् तन्मुख्यगौणसाधारण्येनावगतव्यं यत्तुभविष्यपुराणादादितोप्यल्पकाल
 ग्रहणम् तदङ्मुख्यकालिपितःश्रायस्यायेति तेनास्यनविरोधः ननुउदयात्प्राक्तनीसंध्यावटिकात्रयमुख्यतेसायंसंध्या
 विषटिकाश्रस्तादृपरिभास्यत इतिस्कंदपुराणे संध्याया वटिकात्रयात्मकत्वाभिधानात्तस्यांच चत्वारिमानिकर्माणि
 संध्यायांपरिवर्जयेत् आहारंभूयन्निद्रांस्वाध्यायंचवतुर्थकमितिवचनेनभोजनप्रतिषेधात्कथंनक्षत्रदर्शनांतरंनक्त
 भोजनविधानमितिचेन्न भोजनानिषेधस्यमुख्यसंध्याकालसंबंधेनैवककुंशकयत्वात् गौणत्रिषटिकात्मकसंध्यात्रयेका
 रणाभावात् संध्यानामदिनरात्र्योःसंधौविहितासंध्योपासनादिक्रियासंधिश्रवणमाहमंडलोपलब्धिसमयः तस्या
 त्पञ्चात् क्रियायाश्चिरेस्तत्वेनतावतिकालिकर्तुमशक्यत्वान्मुख्यार्थविधेसतिसंध्यासंबंधेनसंधिसंबंधः पूर्वापरक्रि
 यापर्याप्तःकालोत्पद्यते यायाःसन्निहितानालयस्तास्ताःपुण्यतमामता इतिसंक्रांतिकालवत् श्रातश्चसर्वलोकप्रसिद्धः
 खंडमातएडमंडलोपलब्ध्यादितारकोदयान्तोमुख्यः सायंसंध्याकालः तथाच याज्ञवल्क्यः प्रातःसंध्यांसनक्षत्रांसायंसं
 ध्यांसभास्करांजपज्ञासतिसाविर्वाप्रत्यंगातारकोदयात् पूर्वासंध्यांसनक्षत्रांतिषेदासूर्यदर्शनात् स्मृत्यंतरैच नक्षत्रदर्श
 नात्संध्यासायंतत्परतःस्थितं तत्परारजनीज्ञियारात्रिधर्मान्निवर्जयेदितित्रिषटिकात्मकसंध्याकालस्तु दैवादकृतानास
 ध्योपासनादीनावटिकात्रयपर्यंतकर्तव्यताभ्यनुज्ञानार्थः संध्यागर्भितदिनांविहितानध्यापनादिपरश्वहेमाद्रौमदनर
 त्नेच अस्तुवाषटिकाद्वयंसंध्याशब्दार्थः तथापिनतत्रनिषेधः तस्यरागप्राप्तभोजनविषयत्वात् यत्तुनिर्णयसिधौ गौ
 ङारस्तु प्रदोषोस्तमयादूर्ध्वघटिकाद्वयमिष्यते इतिवत्सैकःप्रदोषःसंध्याच दिनरात्र्योःसंधौमूहृतेः श्रद्धार्कास्तम

प्रासंख्याव्यक्तभूतानतारकतियावत् तेजोपरिहानिवशाद्दानोरर्द्धाद्यंयावदितिवराहेकरित्याहुः तत्र अस्तसंख्यां
 दनातध्यायादिपरत्यादिति तस्यागलभ्यविक्रुमितं शिवपूजनैकभोजनेचतस्यैवप्रदोपकालस्यसर्वत्रविहितत्वात् य
 दध्युक्तमदनरत्ने नकरूपवेषव्याद्रागप्राप्तभोजनगोचरोनिषेधइति तत्र विधेर्निषेधाविवरोधात् अन्यथाकपिजलानि
 त्यत्रात्रिभ्योऽधिकतानाहिसनस्यादितितत्सर्वविधिसुष्टुनिषेधानवकाशादितिर्मांसविवरोधात् घटिकाद्वयत्रयप्रदोपप्र
 तिपादकमाध्वग्रंधविरोगाच्चोपेक्ष्यं कालतत्त्वविवेचनेपि घटिकात्रयसंख्याग्रहणेपिषेधनक्तभोजनेनक्षत्रदर्शनानं
 तरं घटिकात्रयमध्येपिक्रियमाणेनदोषःतद्विषयत्वेतु विधिप्राप्तोनिषेधप्रवृत्तौविहितनिषिद्धत्वेनादृष्टदोषदृष्टविकल्पा
 पत्तरेति अनेनैवभ्यापेनादित्येवारसंक्रांथदिपुरात्रिभोजननिषेधस्यरागप्राप्तविषयादृष्टभ्यादिनक्तत्रतरविवारादि
 योगेपरात्रावैवकर्तव्यं यदादिनद्वयेपिनत्रदोषसंबंधःतदोत्तरदिनेसायाह्नैकर्तव्यं तदुक्तंस्कांदे प्रदोषव्यापिनीनस्या
 दिवानक्तविधीयते आरामनोद्विगुणच्छायामतिक्रामतिभास्करे तत्रक्तंनक्तमित्याहुर्नक्तंनिशिभोजनं एवंजात्याततो
 विद्वान्सायाह्नैतुभुजिक्रियां कुर्यान्नक्तव्रतंनक्तफलंभवतिनिश्चितामिति अतथात्वेपरत्रस्यादित्याद्युक्तमेवअवाशेष्टु
 पक्षेध्वकमकवन्निरुणोद्रष्टव्यः सौरनक्तमपियत्सप्तमराविवारादौविहिततत्समायाह्नैव्यकर्तव्यं तदुक्तंसुमंतुना त्रिमुहूर्
 तैरुपेगवाहिनिसिधैतवतीतिः तस्यांसौरचरेन्नक्तमहन्वेषतुभोजनमिति कूर्मपुराणेपि नरस्यद्विगुणच्छायामति
 क्रामतिभास्करः तदासौरचरेन्नक्तंनक्तंनिशिभोजनामिति भविष्यपुराणेपि यैवादित्यदिनेब्रह्मन्नक्तंकुर्वतीमानवाः
 दिनतितेतुभुंजोरात्रिषेधोरात्रिभोजनइति हरिकैवशिषेःस्कांदे उदयस्थसदापूज्याहरेर्नक्तव्रततिथिरिति अन्यनके
 तु संक्रांत्यादावपिरात्रावैवनिषेधस्यरागप्राप्तभोजनगोचरत्वेनवेषवाधकत्वात् यानितु यदातुद्विगुणांछायांकुर्वरतपति
 भास्करःतत्रनक्तंविजानीयान्नक्तंनिशिभोजनमित्यादौनिसौरधर्मादिवचनादिदिवानक्तविषयाणि तानियथायथदिन

इयंप्रदोषव्याप्यभावाविषयाण्यतिनकविषयाणिवाद्द्रव्यानि अत्रमाधवः यत्वादिद्यदिनेत्रह्नात्रितिभविष्यपुराण
 मधिकृत्य अस्मिंश्चदिवानकभोजनेउत्तमोत्तममुहूर्तामध्यमउपपत्त्यः ततःप्राचीनोजघन्यः एवंचसरयतिमभागत्रिभा
 गमुहूर्तवचनान्युपपद्यंतरात्रिभोजनेपि षटिकात्रयमुत्तमःकालः षटिकाषट्कमध्यमःकालः एतदेवाभिप्रेत्यवचनंस्म
 र्यते प्रदोषोरत्तमयादूर्ध्वघटिकात्रयमिष्यते त्रिमुहूर्तःप्रदोषःस्याद्द्रवावस्तगतसतीतिच निशीथपर्वतोजघन्यःकालः
 नक्तंप्रकर्वातइतिसामान्येनाभिधानादिति कालतत्त्वविवेचनकारारन्तु मुख्यकालेपि त्रिमुहूर्तात्मकेआर्यामुहूर्तद्वयंमु
 र्ययतरं निशानकंनुविज्ञेयंयामार्घ्वप्रथमंसतीतिस्मरंपतरादिभ्युकवंतः अनेनैवन्यायेनसौरनकेतुसाम्ब्येनैवपरमेषावा
 दिनद्वयेप्रदोषैकदेशव्याप्तौपरच्युरेवनेकार्यसायंकालस्यमुख्यतिथिव्याप्तत्वात् सायंकालदेशव्याप्तौपूर्वातिथिर्वा
 ह्या प्रदोषकालस्यगौणस्यतुतिथिव्याप्तत्वात् एकभक्तनकेयोरैकस्मिन्दिनेप्रसक्तौएकभक्तप्राथम्यात् एकभक्तमुख्य
 कालएवातुष्यं नक्तुद्वितीयदिने नातिथिः सायंकालेगौणसत्वेद्वितीयादिनेअनुष्यम् द्वितीयादिनेगौणकालेपितीथे
 रसत्वेतुभार्यापुत्रादिना तद्दिनेकार्यमितिनक्तुंनैयमोव्यासेनदर्शातः मदनरत्ने हविष्यभोजनंस्नानंसरयमाहार
 लाघवम् अन्निकार्यमधःशायानंक्तमोजषिडाद्यशेदिति ॥

इति श्रीमन्महाराजरणवीरसिंहकारितेऽष्टमस्कन्धेनकाशेनकालनिर्णयः ॥

॥ अथायाचितनिर्णयः मदनरत्ने निर्णयः ॥

नावियतेयाचितंपस्मिन्नभ्यवहरणेतदयाचितं अहोरात्रेयाचितमन्नंनभोक्ष्येइत्येवंरूपोऽयाचितोऽन्नभोजनाभावविषयः
 संकरपइतिवावत् अतएवप्राजापत्यकृच्छ्रप्रकरणेगौतमेनोक्तम् अथापरंअहनकंचनयाचेतेति अभ्यवहरणंभक्ष्य

भोज्यलेह्यपेषचोपपभेदनपंचविधं तत्रदंतैरेवावखंडयत्खंडयन्ननिर्गद्यतेतद्द्रव्यंदंतवखंडनमंतरेणमुख व्यापरिणै
 वयन्निर्गद्यतेतद्भोज्यम् जिह्वयागृहीत्वापदंतर्गिर्यतेतच्छ्लेहं पेषपयोजलादिप्रसिद्धं चोष्यंनामयद्द्रव्यांतर्गतसारंरसं
 मुखं व्यरिणैवगृहीत्वांतर्गिर्यते असारमन्यत्प्यतेतत् यथास्वफलेक्षुदंडादितत् अस्यचोपवासवदहेरात्रसाध्य
 त्वादयचित्तच्चतिथिर्दिवारात्रियोगित्वे तस्यानिवानुष्ठानम् दिवारात्रिब्रतंपद्येतिस्कंदपुराणवचनात् यदातुतिथिरे-
 कस्मिदिदंतेदिवैव अन्यस्मिनरात्रौववतदहंव्यापिन्वेवयाह्या अहस्सुतिथयःपुण्याइतिजावालिवचनात् अथा
 चितान्नभोजनपरित्यागनिर्वाहान्नलोपःश्रत्रमाधवः अथाचितशब्दस्यश्रार्थद्वयंप्रतिषेधः पर्युदासश्च प्रतिषेधपर्यु
 दासयोः प्रतिषेधपक्षप्राजापत्यकृच्छ्रव्याख्यानेर्गौतमोव्याजहार अथापरंभ्यहंनकंचनपाचेति पर्युदासंघहस्य
 तिवर्षाजहार अहंप्रातरभ्यहंसायंभ्यहमयादयाचितं अहंपरंचनाश्रीयारत्राजापत्यंचरान्द्विजइति स्मृत्यंतरेपि
 अथाचितार्थोमितभुक् परांसिद्धिमवाप्नुयादिति मितभोजित्वं दशयासमाद्यं तदुक्तंचतुर्विंशतिमिते प्रात
 र्स्तुद्वादशयासादनेकेपंचदशैवतु अथाचितेतुद्वौचाष्टौप्राजापत्येविविधिःस्मृतइति तच्चभोजनद्रव्यंपरकीयप्रयत्नो
 पनोतं अथाचिताहतंत्राह्यामपिटुष्टकर्मणां अन्यत्रकुलटाषंडपतितेभ्यस्तथाहिपइति ॥ याज्ञवल्क्यवचनात् ॥
 तथायतिधर्मपूशनाः भिक्षाशनमनुयोगात्प्राक्केनाप्यनिमज्जितंअयाचितं तुतद्द्रव्यंभोक्तव्यंमनुरब्रवीत् यदिप्र
 तिषेधः यद्विवापर्युदासः उभयथाप्येकभक्तादिवन्नकालोविशेषणीयः प्रतिषेधकालविशेषान्नपेक्षणात् पर्यु
 दासेपरार्थान्त्वात् असातितुकालविशेषविधौकर्मकालव्याप्तिवचनमन्नप्रवर्तते किंतु पुरुषवाक्येनैवनिर्णयइति
 यत्तुमपूखे अथाचितेविशेषवचनान्भावाद्दुपवासानिर्णयइति केचित् तन्न एकभक्तायाचितयोर्द्वयोर्विंशद्व्यटिका

ग्रथि सातिथिः सर्वदाज्ञेयानकेसायाहसंगततिशाङ्गधरीयेनारदोकेरिति तच्चिद्व्यं एतद्वचनस्यहेमाद्यादिनिबं
 धादावदर्शनान्तिर्भूलत्वं इत्यर्थाचितकालनिर्णयः ॥ एकभकादिब्रतानांखंडतिथौप्रारंभसमाप्त्योःप्रतिपिद्वत्खंडा
 स्वरूपमभिर्धायते निर्णयायते यातिथिरुदयादारभ्यदिनाद्व्यापितानस्यात्सखंडा तस्यंब्रतानांप्रारंभसमाप्ति
 चनकुर्यात् तदाहसत्यव्रतः उदयस्थितिथियांहिनमभवेहिनमध्यागा साखंडानब्रतानांस्यादाभ्रंभोनसमापनमिति अ
 खंडायांतिप्रारंभसमाप्तीञ्चाह वसिष्ठः अखंडवर्त्तमानाँडायाम्खंडाभवेत्सोथिःव्रतप्रारंभणंतस्यामनष्टगुरुशुक्रयोरिति
 नन्यवचने समाप्तिपदाश्रवणात् तत्रसमाप्तिःकर्तव्येति कुतोवागम्यते इतिचेत्सव्यं खंडतिथौनिषेधवलादेवाखंडतिथौ
 विधानंप्राप्तं भावाभावौविहायतृतीयावस्थायाः कचिददर्शनादिति । इतिखंडतिथिस्वरूपनिर्णयः । अत्रैवप्रसंगात् नक्ष
 त्रगामिनाक्षत्रं दिनद्वयेष्वस्तमयकालव्यापिभवति तदार्धरात्रादार्वाक्चंद्रण्युकेनक्षत्रकार्थं तदुक्तंविष्णुधर्मोत्तरे उपो
 पितव्यंनक्षत्रंयस्मिन्नस्तमियाद्भविःयुज्यतेयत्रैवतारानिशीथशशिशानसेहति भ्रानिशीथशशोदनाँधरात्रादार्वाचानःकालो
 लक्ष्यते अन्वयशामुभंतुवचनविरोधःस्यात् यदुक्तं यदाहंरात्रादार्वाक्नक्षत्रंप्राप्येतिथौतत्रक्षत्रव्रतंकुर्व्यादृतीतेपारणंत
 थ्येति नक्षत्रोपवास्येयातिथिः सैवनक्षत्रविहितनक्षत्रकर्मकयोरपिग्राह्या तदुक्तंस्कंदपुराणे नत्रैवोपवसेदक्षयन्निशीथा
 दधीभवेत् उपवासेयदक्षंस्यात्तथानकैकभकयोरिति इतिनक्षत्रव्रततिथिनिर्णयः अथतस्याएवतिथेर्दानहेमन्नता
 दिपुफलयत्तारतभ्यविज्ञानार्थेदेवमानुपराक्षसकालात्मकविभागनिर्णयःप्रोच्यते एतेपांचपूर्वाहणः कालोदैविकःपू
 र्वाहणोवैद्यानामिति श्रुतेः तथाच पूर्वाहणोदैविकःकालोमध्याह्नश्चापिमानुषः अपरार्हणः पिच्छणांचसायाह्नोरा
 क्षसःस्मृतइतिव्यासवचनञ्च तेनैतानिहेमदानार्चनार्दानिपूर्वाहणव्यापिन्यांतिथौकार्याणि अतएवयाज्ञावत्कथः ॥
 पूर्वाहणकारतृतिथयोदेवकार्थंफलप्रदाइति नन्वेकार्मिन्दिनेतिथिद्वयविहितस्यैकभकादेःकथमनुष्ठानं यस्यदान

हे मुक्तादिभिश्चान्विरोधस्तत्कमेष्टानुष्ठेयं । तत्रैकवधं कृत्वा ऽथ द्वादिना प्रतिनिधिना कारयेदिति साधवमद
 न्तरदादयः । यत्र तु चतुर्दश्यादौ । एकभक्तादिना हि भोजनं प्राप्तं । भूताष्टम्यां दिवा भुक्त्वा रात्रौ भुक्त्वा तु पूर्वाणि । एकादश्याम
 होरात्रं भुक्त्वा द्वात्रिंशत्परेदिति । तत्रिरोधश्च तत्रैकभक्तादेवैधत्वाद्दिवैव भोजनं । त्रिपेधस्तुरागनास भोजनविषयत्वं च भो
 जनमुपवासनिपेधे द्विविधवचनादनकरेपनकार्थं । एवं चतुर्दश्यां शिवरात्रिन्नतपारणायाम्पि वेधत्वाद्दिवैव भोजनं । एवमष्ट
 म्यादौ नक्तत्रतेसकान्यद्देवैरासंकटचतुर्थ्या रात्रौ भोजनं । यत्र द्वष्टम्यां दिवा भुजनिपेधः । संक्रमे च रात्रौ विधितिनिपेधद्वयं
 तत्रोपवासः कार्थः । यद्यपि पुत्रिण उपवासोपनिषदः । तथाऽप्युपवासनिपेधेतु किंचिद्दश्यं प्रकल्पयेदिति वचनात् । किंचि
 द्दक्षयि चोपवासः कार्थः । यतुनिर्णयसिधौ चांद्रायणमध्ये एकादश्यादौ तु भोजनं कार्थमेव चांद्रायणस्य क्रम्यत्वेन नित्य
 बाधकत्वादिदुक्तं । तन्मध्यं फलदायशनेनापि चांद्रायणव्रतस्य सौ एकादश्यां भोजनं निपेधवाक्यानामानं त्यत्वेन । बाधासौ
 चिरयात् ॥ इति श्रीरघुवंशतिलकश्रीमहाराजराणविरसिंहकारिते कृत्यानिबंधसखंडखंडादिविद्वतिथिनिर्णये होमादि
 रसविस्महदं सरक्षकः । धर्माधर्माविभागकृद्गुपतेः प्राद्विज्जाचारतो । जीयात्पुत्रकलत्राभिन्नसहितः संप्रालयन् रक्षां
 रणविरसिंहभूपनकारिते कृत्यवारिधौ । तिथिरूपलसत्कातिस्तुरीयोरत्नसंग्रहः ॥ २२ ॥

अथ प्रतिपदादिसामान्यनिर्णयः प्रस्तूयते ॥ २३ ॥

अथ प्रतिपदादिसामान्यनिर्णयः प्रस्तूयते ॥ २३ ॥

वाक्यानामितरेतरं विरोधपरिहारोन्नतिर्णयस्तत्स्वदर्शनमिति तत्रादौशुक्लप्रतिपदःसंवत्सरादिव्यवृत्तिसिद्धेस्तावदादौ
तस्याएवनिर्णयःप्रतिपाद्यते अथसामान्यतःशुक्लाकृष्णा शुक्लायाप्रतिपत्तस्याऽप्यनं हेमाद्रौ तिथयोह्यधुनोच्यन्तेप्र
तिपदद्विभुजारुणा भेषगाशक्तिपात्रासासितपक्षादिममतेति अथकृष्णप्रतिपद्यानं धूसराकृष्णपक्षाद्याभाससं
स्थचतुर्भुवा अक्षसूत्रंध्रुवंपुरतंप्राञ्चधत्तेचतुर्भुजैति । अथात्रप्रतिपत्सामान्यतोनिर्णायते अस्याश्रनामनिरुक्तिर्भ
विष्योत्तरे तिथिर्नांप्रवरायस्माद्ब्रह्मणासमुदाहता । प्रतिपद्यापदेपूर्वंप्रतिपत्तेनसोच्यतइति तत्रशुक्लप्रतिपदमा
वास्यायुतैवकार्यो युग्माग्नीत्यादिवचनात् पैठीनसिनाप्युक्तं पंचमीसप्तमीचैवदशमीचत्रयोदशी प्रतिपत्तवमीचैव
कर्त्तव्यासंमुखीतिथिरिति संमुखीसायाह्वय्यापिनीतिनिर्णयास्यूतोकोर्थाःप्राणादिकः उत्तरवचनविरोधात् हेमाद्रि
विरोधाच्च संमुखीपूर्ववद्वैतियुक्तं सापिपद्यदापंचधायविभक्तस्युद्भूतशुभभावाद्यपिनीतदैवपूर्ववद्विद्याग्राह्या । तदभवे
सायाह्वय्यापिनीब्राह्मितीसाधवमतं तदभवेतुसायाह्वय्यापिनीपरियह्यतामित्युक्तेः अपराहणोत्तरकलिप्रवृत्तावुत्तरवि
द्वैवग्रह्येति मदनरत्ने प्रातिपत्संमुखीकार्यायाभवेदपराह्णिकांतिस्कंदपुराणवचनात् नन्वेतद्वचनंप्रतिपन्मात्रविषय
मस्तु विशेषाश्रवणात् नचप्रतिपत्सद्वैतियास्यादिति वचनविरोधः । तेपामपराह्णिकान्यप्रतिपद्विषयत्वेनोपपत्तौरि
तिचेन्न अस्त्यकृष्णप्रतिपद्विषयत्वेन वचनांतराभ्यास्तस्यपूर्ववद्वैतस्यापराह्णिकत्वरस्यचाविधेयत्वेनगौरवापत्तेः शुक्लप्र
तिपन्मात्रविषयत्वेतु तस्य वचनांतरेणपूर्ववद्वैतस्याप्यथासावाद्दशराह्णिकमात्रस्यविषयत्वेनगौरवम् यत्तु प्राति
पत्सद्वैतियास्याद्वैतियाप्रतिपद्युत्तेत्यापस्तंबवचनं । तत्कृष्णप्रतिपद्विषयं अपराहणोत्तरकालप्रदत्तशुक्लप्रतिपद्वि
षयंच पूर्वोदाहृतवचनविरोधात् तस्मादापराह्णिकीशुक्लप्रतिपत्पूर्ववथाह्य । अन्याशुक्लप्रतिपदुत्तरैवेति मदनरत्ना
दिसिद्धांतः कृष्णानूत्तराकृष्णानूत्तरतीरिखलेतिदीपिकोक्तैः कृष्णापिपूर्वैत्यनंतमुदहतिनिर्णयसिद्धौ उभयथातुं शुक्ल

कृष्णप्रतिपत्पूर्ववशाद्वा प्रतिपत्पूर्वचमीचैवउपेय्यापूर्वसंयुतेतिजावाल्लिखन्नात् यतिपत्पूर्वचमीभूतसावित्रीवटपूर्णिमा
 नवमीदशमीचैवनेपोप्याःपरसंयुताइतिवह्नवैवत्तवचनेनच द्वितीयापंचमीचैवदशमीचत्रयोदशी चतुर्दशीचोप
 वसेहृन्युःपूर्वोत्तरेतिथो उपवाससप्तमातुवेधाद्धन्त्युत्तरदिनमितेदृढवसिषवचनेनच द्वितीयाविद्यायाञ्जुपोप्यत्वामि
 धानाच्च वेधश्चपैठीनसिनासर्वासुतिथिषुसामान्यतेदर्शितः पक्षद्वयेप्रतिथयस्त्रिथिपूर्वात्तद्योत्तरां त्रिभिर्मुहूर्त्तैर्वेधं
 तिसामान्योयंविधिःस्मृतइति उदयान्तरस्थितात्रिमुहूर्त्तपूर्वातिथिविधयति अस्तमयात्प्रकस्थिता त्रिमुहूर्त्तौत्तरा
 तिथिःपूर्वतिथिविधयतीत्यादिपूर्वमुक्तमेवं निषिद्धपूर्वतिथिवेधस्तूपवासविषये स्वल्पोऽपि त्याज्यः तथाच स्मृत्यन्तरे
 घटिकाभाजवेधोपद्रुपयत्युत्तरातिथिषट्त्रिंशन्मतेपि घटिकाद्धस्त्रिभागेवास्वल्पोवाद्रूपयेतिथिपंचगठ्यघटपूर्सुराया
 विदुकोपेथेति इदंचवाक्यमुपवासस्यद्रुपकमितिनियेधेभिधानात् अतएवबौधायनेनाप्युपवासतिथेरुदयकाली
 नत्वानियमउक्तःउदयेतूपवासस्यनक्तस्यास्तमयेतिथिरिति भविष्योत्तरपुराणे ब्रह्मोपवासनियमेघटिकेकायदाभवेत्
 सातिथिःसकलज्ञेयापिअर्थेचापराहणिकीति पाद्मस्कांदयोरभ्येवं यदातूत्तरदिने उपवासतिथिःस्वल्पापिनलभ्यते
 तदानिषिद्धपूर्वतिथिविद्याप्युपेया तथाचऋष्यशृणाः अवेदानिनिषिद्धैश्चलभ्येतेदिनानितु मुहूर्त्तैःत्रैचसिर्विद्याग्रा
 ह्यैवैकादिशीतिथिः तदार्धविद्यान्यन्यातिदिनान्युपवसेन्नरइति अरुणोदयमारभ्यपंचमुहूर्त्तकैवेधः सूर्योदयमारभ्य
 साहसुहूर्त्तद्वयवेधोपिज्ञातठ्य अवेदानामलभेतुपयोदधिकलानिवा सकृदेवारूपमश्रीयात्तूपवासस्ततोभवेदिति अ
 यसिद्धविरुद्धादिकलिरयते इयंशुक्रवारेणसिद्धोच्यते तदुक्तम् शुक्रेणप्रतिपत्त्पथैकादशाचत्रगोदशी सिद्धाप
 गोत्तरापाडाहस्तश्रवणरेवती श्रवसर्वाणिशुभकर्माणिसिद्धांतिति भौमवारेणोयंविरुद्धा तदुक्तम् कुजेतुवैश्वदेवाद्वाप्र
 तिपत्पूर्वमादिन्यादि बुधवारयुक्तेचत्सर्वैकयोगोभवति बुधेधमिधाभरणीप्रतिपच्चविवर्जयेत् अत्र तिथिपत्त्वेन

चक्षिःपुंश्च श्रम्यांशेगिनिसांभ्रम्यात्पूर्वस्यांयात्रांश्यांश्यां इति प्रतिपत्सामान्यानिर्णयः अथ द्वितीयानिर्णयते तत्रादौ
 शुक्लकृष्णद्वितीयत्वानं हेमाद्रौ द्वितीयहंसग्राह्यापञ्चपुरतकधारिणी कृष्णाचकुमुदाभासादृक्षस्यासाक्षकुण्डिकेति
 अथ द्वितीयासामान्यनिर्णयः तत्रकृष्णापूर्वाशुक्लत्सरेतिहेमाद्रिः कृष्णाद्वितीयादिमापूर्वाह्णैयदिसासितानुपरेतःस
 वंतिदीपिकोके साहितोयापरोपोष्या पूर्वविद्धाततोन्वयेतिस्मृत्यंतरं एकदश्यष्टनीपधीद्वितीयाचचतुर्दशी त्रयोदशी
 त्रामावास्यात्पोष्याःस्युःपरांनितानां इतिविष्णुधर्मोत्तरांश्च मदनरत्नेपि शुक्लद्वितीयापरायाह्यायुग्ममासीतिवचनात्क
 ष्णद्वितीयातुपूर्वावह्वयग्राह्या - द्वितीयाप्रतिपद्युत्तव्यापस्त्ववचनात् - प्रतिपत्समुखीकार्याद्वितीयाद्विजसत्तमेति अक्षय
 यतंयचनाच्च - प्रतिपत्संमुखीप्रतिपत्संगतात्तद्विद्वेत्स्यर्थः इत्युक्तं - नन्वेतेपुवचनेपुद्वितीयामात्रश्रवणात्कथं द्वितीयाविशेष
 विषयत्वमेवामितिचेदुच्यते - युग्मयांशयेप्रतिपदोऽमावास्यायुक्तवासंभवाच्छुक्लप्रतिपदोऽमावास्यायुक्तयायुग्मवाक्ये
 प्राशरन्त्यमुक्तंथाप्य शुक्लप्रतिपदद्वितीयायुग्ममेतच्छ्रुतमित्यदोषानभिधानेननिषिद्धत्वाभावाग्नेगमवाक्यस्याविषयः
 एवंचप्रतिपत्सद्वितीयेत्यर्थादिवक्यस्यशुक्लप्रतिपदद्वितीयात्तदीत्यायुग्मविषयत्वनिगमवाक्यविरोधः - निगमवाक्यस्य
 चद्वितीयाविषयत्वेतिरवकाशादात्परांतंवचनविरोधइतिप्रथोकेविषयत्वमेवंगोक्तंठंय - इतिद्वितीयासाभ्यनिरणयः
 दृहस्पतिवारयुक्ताद्वितीयासुविधिपूजनमुक्तं ब्रह्मपुराणे - दृहस्पतौद्वितीयायांविधिवद्विधिपूजनं - कुत्वानकंसमश्रीयाह
 भवेभूतिमुत्तमामिति - विधिर्ब्रह्मात्तत्पूजनंयथाव्यापारिणमंत्रेणवा - अस्थानकन्नतविशेषतत्कालव्यापिपुन्येवद्वितीया
 आह्योतिस्त्रिजातः अत्रसिद्धविरुद्धादिकं द्वितीयावधवरेणसिद्धा - ज्योतिषे - बुधवरेद्वितीयाचद्वादश्रीसप्तमीपुनः मृगोनु
 राधाहस्तश्रुक्लत्रिकासिद्धिदायेकेति - अत्रकार्यारंभःसिद्धोभवति - इयंशुक्रवरेणविरुद्धा - अत्रशुभकार्येनकार्यम् - भा
 गवरोहिणीज्येष्ठाद्वितीयासप्तमीपुनः - पुष्येस्ययातथाशुभसर्वकार्येषुवर्जिताइति - श्रुथात्रद्वितीयायावैवाहिककर्मप्रण

कर्मरथादीनां कर्ममार्गमन्त्रतारभर्षाणिकं कर्मचक्रुर्वाततदुक्तं भारस्करेण त्रतर्षाणिके द्वितीयाद्वादश्याः सप्तमीपुक्रुर्वात
 पत्न्युद्धनग्रहासन्शयनशकटयानाश्चकर्मणां पिति द्वितीयायां विदुश्शनियशूद्रैर्मलापहंस्नानं कर्तव्यं तदुक्तं भारस्करेण
 त्रयोदश्यां द्वितीयायां दशम्यां च विशेषतः शूद्रविदुश्शत्रियाः स्नानं चाचरेयुः कथंचनेति स्नातुस्तनूजान्दशमीत्रयोदशीति
 द्वितीयाद्विद्यतिहं अन्नमलापहस्नाननिषेध एव नानित्यनेमितिककाम्यवाधः शत्रोत्तरस्यां दिशियात्रानकार्या धनु
 र्भूत्तरशौ द्वितीयादशम्यां भवति इति द्वितीयानिर्णयः ॥ अथ तृतीयानिर्णयः तत्रादौ शुक्लकृष्णाभेदेन तृतीयाध्यानम्
 तृतीयादृपणाणोरिशूलपात्रधरासिता तृतीयातादर्थगानीलशंखपात्रधराद्विदोः द्विजुहाइत्यर्थः तृतीयारंभाव्यति
 रिकंचतुर्थीयुतैवोपस्था एकादश्यऽष्टमीषष्टीपौर्णमासीचतुर्दशी अन्नावस्यातृतीयात्ताडपोप्याः परान्विता इति वि
 षणुधर्मोत्तरवचनं युग्मवाक्यं रंभात्रताविषयं रंभाख्यां वर्जयित्वा तृतीयां द्विजस्वयम् अन्येषु सर्वकार्येषु पुण्ययुक्ता प्रश
 स्यत इति ब्रह्मवैवर्तात् गणयुक्ता चतुर्थीयुक्ता आपस्तंबोपि चतुर्थीसंयुतायां च सातृतीया फलप्रदा अथैधव्यकरुस्त्रि
 णांपुत्रसौभाग्यदायिनीति अस्यां द्वितीयाधेयानि पुधा ब्रह्मवैवर्ते द्वितीयाशेषसंयुक्त्या करेति विमोहिति सावैधव्यमुक्त्वा
 शोतिप्रवदंति मनीषिणः दीपिकायामधिरंभां विहायोत्तरतस्त्वृतीयामित्यादि अयंचद्वितीयावेधः स्वल्पोऽपि गौरिद्विते
 षुऽप्योत्तमूहर्त्तत्रेपपरिमित एव अत एव मदनरत्नेस्कंदपुराणे कलाकाष्ठापिवाचैवद्वितीयासंप्रदश्यते सातृतीयानकर्त
 व्यकर्तव्या गणयंत्युत तितेतेते पुगौरिद्वितेपुतरदिने स्वल्पापितृतीयाग्राह्यानि मुहूर्तैव कर्मकालव्यापित्वाद्यादरः मुहूर्त
 भात्रसत्वेऽपि दिने गौरिद्वितांते रशुद्धाधिकायामभ्येकगणयोगप्रसंसनादिति माधववचनात्पदात्तरदिने स्वल्पापि नूला
 र्भूतेतदाद्वितीयादिप्राह्यातादाचद्वचसिष्टः एकादशीतृतीया चषष्टीचैवत्रयोदशी पूर्वविद्धापिकर्तव्या यदि न स्या
 र्भूतेहन्तीति रंभात्रतविषये तु पूर्ववद्ग्राह्या कृष्णाष्टमीतृहत्तपासावित्रीवटपौविकी अन्नंगत्रयोदशी रंभात्तपोप्याः पूर्वसंयु

ता इति निगमवचनात् एवं च सर्वाणि तृतीयाव्रतानि चतुर्थीयुतायामेव कार्याणि तिस्रः पक्षद्वयगतस्वपितृतीयास्तु
 त्रिथीशत्वेन गौरी पूज्या तदुक्तं चतुर्थीगणनाथस्य गौर्यस्तत्पूर्ववास इति अत्रासिद्धिरुद्धादिकं लिख्यते तृतीया
 भोगवारेण सिद्धा तदुक्तं भोगे पठितृतीयास्यादष्टमी चत्रयोदशी मूलाश्विनभृगोऽश्लेषासिद्धा उत्तरभाद्रपदा तृतीया
 धवारेण विरुद्धा चतुर्थीनिष्ठान्तराणि द्वात्रिंशत्समाचिता तृतीयानवमी प्रतिपद्नेव तीर्थाभिर्वाजतेति विरुद्धयोगेषु शुभं क
 र्त्तव्यं नकार्यं शत्रुकृत्यानि जयासुसंभ्रामवलीपयोगिकार्याणि सिद्धातिविनिर्भितानीति तृतीयायामोत्रयथायोगिन्द्रियेव
 संत्यतस्तत्समुत्तरीयात्रान्तकार्यैर्द्वितृतीयाप्रकरणं श्रथ चतुर्थीनिर्णीयते तत्रादौ शुक्लाश्लेषाभेदेन चतुर्थीध्यानं नीला
 रपलदलश्यामा चतुर्थीमूषकरिथता परशुं विभ्रती पादं पीतवस्त्राहिसंयुता १ चतुर्थीकज्जलाभासामाहि परथा चतुर्थीजाध
 रैक्ष्मालिकादंडचतुर्थीयाचदंष्ट्रिणीति २ सा चतुर्थीतिथिगोशं कुंडचतुर्थी बहुलाव्रतव्यतिरिक्तेषु पंचमीयुतैर्व्याह्या
 तथैव भाषे शं कुंडवहुलाव्यतिरिक्ताः प्रकीर्त्ताः चतुर्थीपंचमि विद्वादेव तांतरयोगत इति मदनरत्ने ब्रह्मवैवर्तवचनो
 त् - धुरमसूतं निमित्तियुगमवाक्यं त एकादशी तथा षष्ठीश्रमावस्या चतुर्थीकाडपोष्याः परसंयुक्ताः पराः पूर्वेण संयुता इति
 वृद्धवासिष्टे के श्र गणेशव्रते चतुर्थीतृतीयायुतैवोष्या चतुर्थीगणनाथस्य मातृविद्याप्रशस्यत इति वृहस्पत्युक्तेः हेमा
 द्यौब्रह्मवैवर्तेषु चतुर्थीसाहितायास्तु सा तृतीया फलप्रदा चतुर्थी चतृतीया माहापुण्यफलप्रदा कर्त्तव्या कतिभिर्वरुणा
 नाथसुतोपिणीति गणनाथसुतरतोप्यतीत्यर्थः तथा च स्कंदपुराणे कृष्णाष्टमी चतुर्थी च सा विज्जीवटपैतृकी शुक्लत्रयोद
 शीरंभानोषोष्याः परसंयुताः श्रत्रापि चतुर्थीगणेशचतुर्थ्यवेदितव्या श्रिन्यथायुगभूतानामिति निगमवाक्यविरोधः
 स्यात् नाथचतुर्थी तु मध्याह्नव्यापिनी त्राह्येति निर्णयामृतमाधवीये चतुर्थीगणनाथस्य मातृविद्याप्रशस्यते मध्याह्न
 व्यापिनी चेत्युत्तरतश्च परेहनीति वृहस्पतिवचनात् प्रातःशुक्लतिलैः स्नात्वा मध्याह्ने पूजयेन्नृपेति तत्कथाभिधानाच्च

णा। शांत्तमुद्रां तथा प्राशां विधाणा पंचमीमता पंचम्योमाधवमते सर्वाश्रतुर्थीयुताः कार्यः चतुर्थीसंयुताकार्यः पंचमीपर
 यानतु द्वैकर्मणि अपि त्र्ये च शुक्लपक्षे तथासि तद्दितिहारितोक्तैः स्कंदपुराणेऽपि पंचमीचतुर्थीसंहिताविभोदति तथाप्य
 पुराणभविष्योत्तरपुराणयोः पूर्वोत्तरविद्वान्विषयोविधिनियमौ स्मर्यते पंचमीचतुर्थ्यानुष्ठानपुक्तां नकारयेदिति मदन
 रत्ने पूर्वविद्वान्नाह्येऽयुक्तं युगभूतानामिति युग्मवचनात् पंचमीसंक्षमि चैव दशमीचतुर्थीदशी प्रतिपन्नवमीचैव कर्तव्या
 संसुखीति थिरिति पूर्वैर्निसि वचनाच्च स्कंदोपवासाव्रतेतु माधवमतेऽप्युत्तराकार्यः स्कंदोपवासेऽस्वीकार्यः पंच
 मीपरसंयुतेति जावालिवचनात् ब्रह्मवैवर्तात् मदनरत्नेऽनियोग्याभूते च स्कंदोपवासपंचमीव्यतिरिक्तसर्वापि पंच
 म्युपवासे पूर्वविद्वेद्याह्या प्रतिपत्यंचमीचैव उपोष्या पूर्वसंयुतेति जावालिवचनात् नागव्रतेतु पंचमीपरविद्वान्नाह्या
 तदुक्तं रसुत्पत्तरे श्रावणे पंचमीशुक्लासात्रोक्तानागपंचमी तांपरित्यज्य पंचम्यश्रतुर्थीसंहिताहिता इति हेमाद्रिमतुक्क
 ष्णापूर्वापरसिताइति दीपिकायामपि कृष्णापूर्वयुतासितापरयुतास्यत्पंचमीति यत्तु पंचमीतु प्रकर्तव्यापृष्टायुक्तातु
 नारदेत्यापुस्तंवीये तन्नागपूजाविषयमित्यनंतभट्टनिर्णयास्तदादयः चमत्कारचित्तमणौ च पंचमीनागपूजायां का
 र्यांपथीसमन्विता तस्यांतुत्तुषितानागाइतरासचतुर्थीकेति नागपूजायांपरैवेति श्राथपंचम्यासिद्धिविरुद्धादिकं पंचमी
 गुरुवारैणासिद्धा गुरौदशमिपंचम्यौर्णोमासीविशाखिका भाग्यानुराधासिद्धाः स्युस्तथापुष्यपुनर्वसूइति भाष्यं
 पूर्वाफाल्गुनी पंचमीशानिवारेणानिषिद्धा सौरैहस्तोत्तराषाढारैवतीचित्रयासह पंचमीचैव पृष्टीचत्र्यर्षणासह वर्जिते
 त्तिपंचम्यादि पूर्णातिथ्युभयांगत्वविवाहयात्रापोष्टिकादिशांतिककर्माणि कार्याणि तथा च श्रीपातिः पूर्णासुभयांगत्ववि
 वाहयात्रासुपौष्टिकशांतिककर्मकार्यं सदैवदर्शापत्कर्ममुक्त्वा नान्यद्विद्व्याच्छुभमंगलादिपौष्टिकनामायुर्वृद्धार्थं
 क्रियमाणो हेमादिकं कर्म शांतिकग्रहोत्पातादिशांतिक्रियमाणं शुभं शांतिकादिमंगलं विवाहादिद्विष्यं पंचमीरिवि

शौभ्यनीनामन्यतमेकूरग्रहे मेपादिराशित्रुष्टयस्थितेदृष्टाभवति अन्नचंद्रक्षिणस्यधिगिनीसामुख्यात्वाज्ञानका
 र्यपक्षद्वयगतासुसर्वासुपंचमीपुतिथिपत्वेननागाःशेषादयःपुज्याःउक्तंचशेषादीनांफणिनांचपंचम्यांपूजनंभवदिति
 श्रीमन्महाराजरणवारासिंहकारितेकृत्यरत्नाकरेपंचमीसामान्यनिर्णयप्रकरणम् ॥

अथपष्टिसामान्यनिर्णयः तत्रादौशुक्लकृष्णभेदेनपष्टीध्यानम् हेमादौ मयूरगारुणापष्टीपातकुक्कुटधारिणी १ कृष्णप
 क्षे अक्षामयूरगारकाशयिकुक्कुटधारिणी एकास्याद्विभुजापष्टीरक्तवस्त्रासुभूषणा नीलकुंडलकंठासज्जटारखड्गेंदु
 भूपताइति शुक्लपक्षेपष्टीतिथिरुपवासत्रतादिपुरस्कंदत्रतातिरिक्तेषुसप्तमीतुंबव्याह्या पण्डुन्योरितिद्युग्मवाक्यात्
 एह रूपतिनाप्युक्तं एकादश्यष्टमीपष्टीद्वितीयाचचतुर्दशी आभावास्यात्तृतीयाचताडपोष्याःपराश्रिताइति स्मृतिसमु
 द्भवविष्णुधर्मोत्तरयोरप्येवमेव रकादंपि नागाविद्वानकर्तव्यापष्टीचैवकदाचन सप्तमीसंयुताकार्यार्थापष्टीधर्मार्थंश्चित
 करिति नागाविद्वानुपापष्टीशिवविद्वानुसप्तमी दशम्येकादशीविद्वानोपोष्याःस्युःकथंचनेति शिवरहस्यसौरपुराण
 नचनेनपूर्वविद्वानुपापष्टीशिवध्याञ्च अत्रपंचमीवेधःपण्डुहृतौत्मकोज्ञेयःतथाचमाधवीयेस्कंदपुराणे नागोद्वादशनाडीभिर्दि
 क्पंचदशभिस्तथा भूतोष्ठादशनाडीभिर्दुपयस्युतरांतिथिमितिनेनपण्डुहृतंन्यूनपंचमीयोगे पूर्वोपोष्या तदुक्तंस्कंद
 पुराणे कृष्णाष्टमीस्कंदपष्टीशिवरात्रिश्रतुर्दशी एताःपूर्वयुताःकार्यास्तिथ्यन्तेपारणंभवदिति अस्यांसप्तमीमानुयोगे
 पश्चकार्ययोगाडकोनिर्णयामृते पष्टीचसप्तमीयोगोवारचंद्रशुभालिनः योगोऽयंपद्मकोनामसूर्यकोटिग्रहैःसमद्भ
 ति श्रान्नदानदानादिकृतमक्षयफलदंभवतीति सर्वेष्वपिमासेषुविशेषादययोगोवेद्व्यव्यइतिनिर्णयसिधौ अचलास
 प्तम्यामित्यनेय अस्यामेवरविवासरयोगोलैल्यार्कयात्रिकाकाशोखंडे कृतानियानिपापानिनरैःसंबत्सरादपि नश्य
 तितक्षणतस्तानिपष्टकैलोलदर्शनादितिवापैकयादाप्युक्ता तत्रैव मार्गशीर्षस्यसप्तम्यांपष्टावारविवासरै विधाप्य

वार्पिकपि/नानरः पापान्प्रमुच्यत इति पठिन्नानां विशेषकृत्यैवनादितोवदयते अथात्रपद्यांसिद्धविरुद्धादिकमुद्रु
 ते शुक्रेण प्रातिपद्युष्टीतिप्रातिपत्तिर्णयेप्रोक्तप्रार्थनानापिसिद्धा भौमेषुष्टीतत्वात्त्यादितिचोक्तमेव पठि शानिवारे
 णाविरुद्धा तदुक्तं सौरहस्तोत्तरापाण्डरेवतीचित्रयासह पंचमिचैवपठिचअर्चमूणासहवार्जितोति पद्यांशानिवारेणकक
 याभिधोयोगः तदुक्तंरत्नमालायां तिथेश्चवारस्यचयत्रसंख्ययात्रयोदशरघुमैलनेकतेसति स्मृतःस्योगाःकृक्वा
 भिधानकोविदवर्जनीयः शुभकर्मसुप्रवीणति अत्रदंतकाष्ठतैलाभ्यगस्नानंचानिपिद्धं यथा दंतकाष्ठकुलद्रव्यज्ञातिनाशो
 यथाक्रमं जायतेपद्यमावारःप्रातिपद्युक्तेसति तथाचरत्नमालाया पठिपुतैल्पलमपठमीपुशौराक्रयाचैवचतुर्दशैषि
 स्त्रिसिवतनपठकलासुपुंसामागुःश्याधैमुनयोवदतीति अत्रदंतकाष्ठादिनिषेधस्ताकातिक्रियामेव तदुक्तंस्नानेच्चा
 श्वयंजनैश्चवदंतश्यावनसैशुने तिथिरस्ताकातिक्रियाहातथामरणजन्मनोरिति अत्रपठिपुतैलतिलतैलमेवनिपिद्धं ननु
 सर्वतैलंतदुक्तंस्मृतिस्मृत्तत्रये यत्रतैलानिषिद्धंरघुानिलतैलानिषिध्यते आभ्यंगायानिषेधेनसार्धपाण्डरेपीत्युतद्वीति पुष्ट
 शुकैपुसर्वथाप्येऽनिषेधः सार्धपांशतैलंचयतैल्पुष्पवासितं अन्यद्रव्ययुतंतैलनदुप्यतिक्रान्तुतिप्रचेतोवचनान्
 रत्रिभौमशतानामेकतमेकुरग्रहसिंहस्थितेपठिदुष्टाभवाति पराःपरेपामित्युक्तंवात् तथाकर्मपरसूर्येपठिदरघु
 भवति तत्रशुभकर्मनकार्यपद्यां पश्वेमेयोगिनिसामुख्याद्याना न कार्या इति सर्वपठिनिर्णयः इति श्रीरघुवंशति
 लकश्रीमहाराजरणवीरसिंहकारेतेकृत्यरत्नाकरेपठिस्नानान्यनिर्णयः ॥

अथसप्तमीसामान्यनिर्णयः ॥

तत्रादौशुक्लकृष्णभेदेनसप्तमीध्यानम्

साधवणाजपाभासाहपरथासप्तमीमतेति कृष्णपक्षे नीलकुंतलकंठासजटारखड्गोदुर्भूषिता इभरथासप्तमीशो
 धीदिभुजावज्रपात्रिणी हेमद्रौ शुक्लपक्षेसप्तमीतिथिरुवासादिपुष्यपठ्युतैवत्राह्या युग्मवकयातपठिद्यतासप्तमी

चकतं तथा सा च सर्वदा प्रपिचसतमीयत्रतत्रसन्निहितो हरिरिति मदनरत्नादयः स्कन्दवचनान्तं यथेकादश्यामावा
 रया पूर्वा विद्वत्तायाः सप्तमीपरविद्वाननोपेक्ष्यतिथिपंचकमितिरकंदपुराणवचने परविद्वानाः सप्तम्या उपवासे-
 निषेधाच्च श्रवणमाधवयदा पूर्वयुरस्तमयपर्यन्तापद्यी परेयुरितिथिष्वेष्टेणस्तमयादवर्गाः सप्तमी त्रिमुहूर्ता तदा पूर्वा विद्वान्
 याश्चलभाद्रपुरविद्वानाश्च प्रातिपदित्वात्कुशानुष्ठानमिति चेत् निषधमुद्धृष्ट्याप्युत्तरविद्वान्नामिति ब्रूमः यद्यप्यस्मि
 ष्टयवचननेपलभ्यते तथापि येषिलोपस्यान्यायत्वाद्दुत्तरविद्वानौणकालत्वेन रवीकादर्थ्येति इति सप्तमीसामान्यानि
 शेषः श्रयसप्तम्यां सिद्धविरुद्धादिकमुच्यते सप्तमीवधवारेण सिद्धा तदुक्तम् बुधवरेद्वितीया च द्वादशी सप्तमी पुनरि
 तिसप्तम्यां रविवारेण संवत्तारव्ययोगो विरुद्धो भवति सप्तम्यां दिनकरवासरयादिस्याद्धारश्वेत्यतिपदिचंदनं न स्यु
 संवर्तं मुनिभिरुदीरितः सयोगस्तथा ज्यः शुभसुखकांक्षिभिः प्रयत्नादिति सप्तमीरवियोगादिविरुद्धयोगेषु काश्चि
 यथा विरुद्धयोगास्तिथिवारजातानक्षत्रवारशभवाश्च ये च हूणेषु वैशेषु खशेषु वर्ज्याश्च न्येपुंदेशेषु ते विद्विशेषो लिरव्यते
 रुद्धा इति सप्तम्यां चाद्वितीयायां व्रतपौष्टिकादिकर्मकार्यं व्रतपौष्टिकाद्वितीयासप्तमी द्वादशी सप्तमीषु कुर्वतेत्यु
 क्त्वात् सप्तम्यामालकस्नानं लक्ष्मीनां शूलकरम् तदुक्तं सप्तम्यनिदुनवमीषु च संपदिच्छु स्नायात्कदाचिदपि त्रिंशु
 लकैर्मनुष्यै रविभोगशानिनामन्यते मङ्गुरभेहकन्याराशिस्थिते सप्तमीशुभकर्मसु निषिद्धा तदुक्तं परा परेषामित्या
 दिसप्तम्यां वायव्ये गिनीसां मुख्याद्यात्तानकार्या वायव्ये शानयो रित्युक्तत्वात् इति श्रीमन्महाराजरघुवंशति
 ल्लकश्रीरणवोरसिंहकारिते कृत्यरत्नाकरे सप्तमीसामान्यनिर्णयप्रकरणम्

अथाष्टमीनिर्णयते

तत्र शुक्लाष्टमी धानम् घंटापात्रधारागोस्थानोक्षीरधवलाष्टमी अथ कृष्णाष्टमी धवनं त्रेतगाचाष्टमी रकार्णप्रवृत्ति

तांशुका श्रक्षेत्रेऽतथावद्गंगान्नधत्तेचतुर्भुजेति श्रष्टमीतिथि सर्वमतपूर्वा सितापरा व्रतमात्रेऽष्टमीकृष्णापूर्वाशुक्ला
 ष्टमीपरतिमाधवोक्तिः परयुक्शुक्लाष्टमी पूर्वयुक्कृष्णातिदीपिकोक्ते शशुक्लपक्षेऽष्टमीचैवशुक्लपक्षेचतुर्दशीपूर्वविद्वानक
 तंव्याकर्तव्यापरसंयुतेतिकृष्णपक्षेऽष्टमीचैवकृष्णपक्षेचतुर्दशीपूर्वविद्वैवकर्तव्यापरविद्वानकुञ्चित उपवासेपुराजेन्द्र
 एषधर्मस्माननइतिनेमाच्च हेमाद्रिमाधवनिर्णयसिंधुकालविवेचनप्रवृत्तिसर्वमतेकृष्णाष्टम्युपवासादिपु पूर्वविद्वैव
 तिसिद्धांतःमदनरत्नेतपवासेपुपक्षद्वयेऽप्यष्टमीपरयुतैव ग्राह्या उपवासेसप्तमीतुवेधाङ्क्युत्तरदित्रं पक्षयोरुभयोरुप
 उपवासाविधिःस्मृतइतिवारदीपवचनेनपक्षद्वयेऽपिसप्तमीविद्यायानिषेधात् एकदृश्यष्टमीपठोतिपूर्वाद्वाहृतमुत्तुव
 चत्राच्चोतिनामवचनमुपवासग्रहणेरुद्रोपवासविषयं रुद्रव्रतेषुसर्वेषुकर्तव्यासंमुखीतिथिः अन्येषुव्रतकल्पेषुपुपुथादि
 ष्टमंपात्रसोदितिसमूल्यतरवचनान्नतेनास्यविरोधःशक्तिपूजायांलष्टमीरात्रिव्यापिनीग्राह्या तदुकेदीपुराणेनिशाया
 पूजिताद्वैवैष्णवीपापनाशिनी तरमात्सर्वप्रयत्नेनश्रष्टम्यांनिशिपूजयेदिति श्रुतएवदुर्गाभक्तितरंगिव्यामपि र
 त्रिपूजायामष्टमीरात्रिव्यापिनीप्राज्ञेयुकं कालव्यापिशान्नात् शुक्लपक्षेपूर्वविद्वांदरेण कृष्णपक्षेविचारभावाच्च
 द्विनद्वयेरात्रिव्यापत्तावधिकरात्रिव्यापिनीग्राह्या तुल्यव्यापत्तावुत्तरैव प्रातरारभ्यकालपर्यंतसद्भावात् शिवाचूर्तच
 द्रिकायांकुलाणैवे नित्यार्चनंदिवाकुर्याद्वात्रौनैमित्तिकाचर्चनमित्यभिधानाच्चेति इत्यष्टमिसामान्यनिर्णयःअथाष्टमीकृ
 त्यानि तत्रसर्वास्वष्टमीषुभैरवयात्रोक्ताकाशीखंडे श्रष्टम्यांचचतुर्दश्यांरविभूमिजवासरयात्तचभैरवीकृत्यानरयापा
 त्यमुच्यते इति तत्रैव श्रष्टम्यांचचतुर्दश्यांभौमवरेविविशेषतःश्रंपूज्यमततंकाश्यांदुर्गान्माताविनाशिनानिमिति इत्यष्टमी
 मंत्रसामान्यकल्पम् अथासिद्धविद्वादेकमुच्यते श्रष्टमीभौमेनसिद्धा भौमेषठीवृत्तियास्यादष्टमीचत्रयोदशीति इयंशु
 रुवारोणाविरुद्धा न्यथाजिवेष्टमीचतुर्थीचेति श्रानसंग्रामवल्लोपयोगीनिकाठ्याणिकुर्यात् यथा जयासुविदधातिशुवल

अथ नवमनिर्णयः तत्रादौ शुक्लकृष्णानवमोऽध्यानम् नवमोऽसिंहनाशुभ्रापाशपात्रधराशुभा इति कृष्णा अक्षंखड्गं
 तथा खेटपात्रं पत्तचतुर्भुजा सर्पगानवमीनलिङां ट्टिणीपात्रतर्जनी इयं सर्वमते उपवासादिष्वधमीयुतैव ग्राह्या वसुरंध
 योरिति युग्मवाक्रयात् अष्टम्यानवमो विद्वाक् तैव्या फलकांक्षिभिः न कुर्व्यान्नवमीवातदशाभ्यां तु कदाचनेति ब्रह्मवैवर्ते
 वचनाच्च नवम्येकादशोच्चैव दशाविद्वायदाभवेत् तदावर्ज्याविशेषेण गंगाभिः सुरयायथेति यमपुराणाच्च इति नवमोऽस्माना
 न्यनिर्णयः ॥ अथानासिद्धिविरुद्धादिकं नवमीज्ञानिवारेण सोमवारेण चासिद्धा तदुक्तं श्रौतौ चतुर्दशी नवमीति सोमे तु नव
 मीपुण्यः श्रवणो रोहिणी मृगाश्रुतानि सर्वदा वारसिद्धिदानि स्वकर्मास्तिवति बुधवाररेण चाविरुद्धा तदीयानवमीत्याद्युक्तमे
 व नवम्यां शत्रुवधधनाद्युप्रकर्मकार्यं चतुर्थ्या च चतुर्दश्यां नवम्यां चारि मर्दनमित्यादि अत्रामलकस्नानं कार्यमित्या
 द्युक्तमेव सप्तम्यानि दुनयमीपुत्रेत्यादि अत्र दंतकाष्ठमपि बर्ज्यमुक्तं यस्मिन् प्रतिपत्पर्वपथीपुनवम्यां हरिवासेरे दंतानां
 काष्ठसंयोगोदं हत्यासप्तमंकुलमिति अत्र योगिनीनां सामुख्यारूप्यार्वादेशियाजानकार्या दृश्चिकरभेकूरग्रहेनवमीदश
 मीचाशुभाभवति पराः परेषामित्यादि नवम्यां तु शीफलमपि न भक्ष्यमिति इति श्रीमन्महाराजराजराजविरसिंहकारिते कृत्य
 ॥ रत्नाकरे नवमीसामान्यनिर्णयप्रकरणम् ॥

॥ अथ दशमनिर्णयते ॥

तत्रक्रमेण शुक्लकृष्णदशमीऽध्यानं हेमाद्रौ वीरभिञ्जोदये च सिंहसन्नस्थिताशुभ्रादशमीपातकुंतला ज्ञानसु
 द्वाभयाचेयंपातवत्त्वाच्चमालिनी ॥ १ ॥ कृष्णवर्णालुलाघरस्थोदशमीदंडपात्रिणीति सा पूर्वविद्बैवग्राह्या ॥ तथा
 च स्कंदपुराणे ॥ दशमीचक्रकर्तव्यासदुर्गाद्विजसत्तमेति यदा दिनद्वये कर्मकालव्यापिनो तदा पूर्वा
 परावेति हेमाद्रिः संपूर्णादशमीकार्या पूर्वयागररथधवा युक्तानदूषिताघरमादतः सा सर्वतोमुखीत्यंगिरोवचनत्

कृष्णपूर्वांतराशुक्लादशभ्येव्यवस्थितेतिमाधवः मदनरत्ननिर्णयाश्रुतानिर्णयासिंधुपुनपवासादिपुनवमीवैद्वयग्राह्या
 तदुक्तंपैठीनसिनापंचमीसप्तमंचैवदशमीचत्रयोदशीप्रतिपन्नवमीचैवकर्तव्यासंमुखीतिथिरिति श्रापस्तवोपिदशमी
 त्रयकर्तव्यासदुर्गाद्विजसतमेति यत्संपूर्णदशमीकार्यैर्यगिरिवचनं तत्तन्वमीयुक्तायाञ्जलामि उदयकालव्यापिनी
 ग्राह्येवपरं अथवा एकादशीव्रतान्गत्वेनाक्रियमाणं दशम्यामेकभकादिपरं यत्तुनंदाविद्धेति कूर्मपुराणवचनमुत्तरवि
 द्धानिषेधकं तत्कृष्णपक्षविषयमितकालतत्त्वविवेचने अत्रकेचित् यत्तुहेमाद्रिः दिनद्वयकर्मकालव्यापित्वाभावेए
 च्छिकोविकल्पइत्याह तत्राशास्त्रतोव्यवस्थासंभवे ऐच्छिकस्वर्थागादिपूयु तन्मृग्यं दिनद्वयेहेमाद्रिणाकर्मकालव्या
 प्यभावे ऐच्छिकविकल्पाभिधानानुकोपलंभप्रसंगात् इतिदशमीसामान्यनिर्णयः ॥ अथदशमीकृत्यानि तानिचैत्र
 शुक्लादितोवक्ष्यंत अथानसिद्धविरुद्धादिकलिर्यते दशमीगुरुवरेणसिद्धा यथा गुरौदशमीपूचन्याविति दशम्यां
 भौमवारेणककचयोगोद्देशम्यांपंचम्यांयन्मंगलयंविवाहयात्रादिकार्यमेव दृशिकरथेसूर्येदशमीदश्याभवति दश
 म्यांशत्रियादित्रयोवणाश्रभ्यंगज्ञानं न कुर्युः उक्तं त्रयोदश्याद्वितीयायांदशम्यामित्यादिप्राप्तं ज्ञानंलीलाकां
 नाथात् उक्तं च श्रीपूर्वप्राज्ञांश्रि इति दशम्यामुत्तरदिशिगमनं योगिनीसामुद्र्यात्रकुर्यादितिदशमीसामान्यनिर्ण
 यः इति श्रीमहाराजरेणवीरसिंहकारितेकृत्परत्नाकेदशमीसामान्यनिर्णयः ॥

अथैकादशीनिर्णयते ॥

तत्रशुक्लकृष्णैकादशीभ्यां एकादशीष्टपरश्यातुनीलशुभाश्रिलिनी ताम्बवर्णाष्टपारुढापत्रश्वटारसिंपंकाजा १ एका
 दशीमहान्श्यातुलाकर्तारिकायुता सिंहाननारुणगलातुंदिनीलासिनीपरेति अथैकादशीमहिमाहेमाद्रौ तत्त्वसागेरमा
 तेवसर्वबालानामौपधरेणिणामिव रक्षाधैसर्वलोकानांनिर्मैकादशीतिथिः तथा एकादश्युपवासीयःसधन्यःसच

वृद्धिमान् तथा एकादशीपरित्यज्योन्यद्गतमुपासते सकरस्थमहारत्नं त्यक्त्वा लोष्टं हि याचते तथा एकमिकादशीं
 चापिसमुप्यजनादनं कामेनापिसमभ्यर्च्य संसारात्मोक्षमाप्नुयात् तोयेनापिसमभ्यर्च्यैति वा पाठः प्रसंगादथवादं
 भाह्येभाह्यं चिदशाधिपं एकादश्यां नमस्कृत्या संसाराद्दिप्रमुच्यते संसाराख्यान्महाव्याधिदुःखिनां सर्वदेहिनां एकाद
 श्युपवास्ति यन्तिर्भतः परमौ पथं संसारो रगादृष्टानानं राणां पापकर्मणां एकादश्युपवासेन सद्यएव सुखं भवेत् नारदीय
 पुराणवा सिद्धः एकादश्याः समुत्थेन वह्निना पातके धनं भस्मतां यतिरार्जुद्रश्चापि जन्मशतौ द्रवं तावत्पापानि देहिस्मि
 र्तिष्ठति मनुजाधिप यावन्नोपवसेजंतुः पद्मनाभदिनं शुभं श्रवमेधसहस्राणि बाजपेयशतानि च एकादश्युपवासस्य
 कलानां हैतियोडेशीं एकादशीं द्वियैः पापं कृतं यद्भवता प्रभो एकादश्युपवासेन तत्सर्वं विलयं ब्रजेदिद्यादि हेमाद्रौ द्रष्ट
 व्यं ब्रह्मवैवर्ते सर्वप्रायश्चित्तमिदं संसारोत्तारकारकं एकादशीत्रतं विप्रकुर्वन्मुक्तिमवाप्नुयात् नरोदिनैर्यदशभिश्चतुर्भि
 श्चकरोत्यथ उपोष्य पंचदशमं दिनं विष्णोर्हि मुच्यते कलावस्मिन्नभिशानामहिंसापावितात्मनां एकादशीं विना विप्र
 नसंसारोद्दिमोक्षणं पद्मपुराणे एकनः पृथिवीदानमेकतोहरिवासरः नसमः कविभिः शोको वासरोह्याधिको मतः भविष्य
 त्पुराणे एकाविष्णुमयी शक्तिरन्ताह्यश्यास्थिता सत्येनाभ्याप्रद्रष्टव्या मुर्याचैकादशीसतीति सनत्कुमारप्रोक्तम्
 कृत्वा पापसहस्राणि ब्रह्महत्याशतानि वै एकादशीं रोभन्त्या समुप्ययुचिर्भवेत् देवीरहरयस्कंदपुराणयोः पापं च
 निविधं शोक्तं पातकं चोपापातकं लघुपातकं संत्रां च महापातकमेव च प्रकीर्णकंच तत्सर्वमेकादश्याः मुपाषणात् विलयं याति
 तोयस्थं यथास्य एमयभाजनं सौरधर्मेषु एकतश्चाग्निहोत्रादिहादशमिकतः प्रभुः तुलया तोलयत्तत्र हादशीचां वीशय्यते
 देवीरहस्ये गायत्रीहयथा सर्वपापपंजरभेदिनी एकादशीतथा सर्वपापपंजरभेदिनी स्कंदपुराणेपि श्रभोज्यभोजना
 ज्ञातमगम्यगामनाच्च यत् श्रयाज्ययाजनाद्यच्च श्रमभ्याणां च भक्षणत् श्रष्टृश्रपश्येनाद्यच्च परवितापहारतः ज्ञाता

ज्ञातकृत्यं यच्च पातकं चोपपातकं तत्सर्वं विलयं याति एकादश्यामुपोषणात् वैष्णवतंत्रे एकादशीमहापुण्याविष्णोरीश्वरस्य
 वल्लभा तस्यामुपोषितो यस्तु द्वादश्यापूजयेद्भरिं तस्य पापानि नश्यन्तीत्यादि रुकंदं भविष्यत्पुराणयोः यैत्रादश्यामुपवसं
 त्यनिलंबमध्यये वाङ्मयैस्सुकुसुमैर्हरिभर्चयति तेषां तपांडुरप्योनिधिराजहंसाः संसारसागरजलस्य तरं तिपारं रुद्र
 पुराणे यः करोति नरो भक्त्या एकादश्यामुपोषणं स याति विष्णुसालोक्यं याति विष्णोः स्वरूपां विष्णुपुराण उक्त्वाः सर्व
 दैवानां पथैवाद्यः प्रपूजितः तथा सर्वव्रतानां तु द्वादशो व्रतमुत्तमम् इत्येकादशीमहिमा तत्रैकादश्युपवासोद्देशा निषेधप
 रिपालनात्मको व्रतरूपश्च तत्राद्यः नशंखेनपि वेत्तोयं नखादेत्कूर्मसूक्तौ एकादश्यां भुंजीत पक्षयोरुभयोरपीति क्रमो
 देवलाद्युक्तः अग्निपुराणेऽपि गृहशशात्रह्यचारां चत्याहिताग्निस्तथैव च एकादश्यां भुंजीत पक्षयोरुभयोरपीत्यादि व्रत
 रूपस्तु ब्रह्मवैवर्ते प्राप्ते हरिदिने स न्यविधाय नियमं निशि दशम्यामुपवासश्च प्रकुर्याद्द्वैष्णवं व्रतमिति शिवधर्मपि वै
 ष्णवो वाथशैवो वा कुर्यादेकादशीव्रतं इदं शिवभक्तादिभिरपि कार्थ्यामित्युक्तं सौरपुराणेऽपि वैष्णवो वाथशैवो वा सैरोपे
 तत्समाचरेदिति सोपिद्देशा नित्यः काम्यश्च उपोष्यैकादशीं नित्यं पक्षयोरुभयोरपीति पक्षपक्षे प्रकृतं न्यमेकादश्या
 मुपोषणमिति नारदे किञ्चनित्यता यदीच्छेद्विष्णुसायुष्यं रिशरासं सतिमात्मनः एकादश्यां भुंजीत पक्षयोरुभयो
 रपीति कौर्मदिपु फलश्रुतेरचकाम्यता उपोष्यमेकादशीव्रतं च गृहस्थातिरिक्तानां भवन्तियं गृहस्थस्य तु शुक्राया
 मेव व्रतं नित्यं न कृत्वायां एकादश्यां नभोक्तव्यं पक्षयोरुभयोरपि वनस्थयति धर्मोयं शुक्रमिव सदा गृहीति देवलोकः
 न चानेन निषेधकलने मेव वनस्थयति विषये उपसंह्रियते न तु व्रतमिति वाच्यं अस्म्यप्यर्थात्सिति विधेयपरत्वात् अन्यथा
 पूर्वोक्तपुराणवचने निषेधपालने गृहस्थाधिकारोक्तिविरोधः स्यात् निषेधो निवृत्तमात्रफलकत्वेन नाविशेषानपेक्षणात्
 उपसंहारायोगात् अभावस्य धर्मत्वाभावाच्च तस्मादेनेन सर्वेषामेवैकादशीव्रतविधायिनं सांन्यवाक्यानां वनस्थ

यतिविषये उपसंहारात् गृहस्थस्य कृष्णायां नित्यव्रतसमाप्तिः कथं तर्हि संक्रांत्यामुपवासंचकृष्णकादशवासरे चंद्रसू-
र्यग्रहे चैव न कुटुर्यात्पुत्रवान्गृहाति नारदादिव्रतनेपुकृष्णानिविधः प्राप्तभावादिति चेच्छ्रुयतां शयनीवोधिनीमध्यया
कृष्णकादशीभवेत् सैवोपोप्यागृहस्थेन नान्पाकृष्णाकदाचनेति पाश्चे गृहस्थस्य आपाढीकार्तिकीमध्यस्थायकृष्णावि-
हितापुत्रवती नतिपिब्रते अन्यकृष्णायां नुनविधिः सर्वविधिनां वनस्थयतिषूपसंहारात् शयन्यादिवाक्यंतुपुत्रिगृहस्थगो-
चरमित्यनंतमद्वेहमाद्यादिश्रयाः दीपिकायामपि अस्मितादंशयनीचोद्धांतरस्थाप्यथोत्तर्यात्तन्मज्जिनोत्तातिमदनरत्ने
भविष्येपि यथाशुक्लतथाकृष्णाद्वादर्शमिसदाप्रियाशुक्लगृहस्थैः कर्तव्याभोगसंतानवाद्धैतौ मुमुक्षुभिस्तथाकृष्णासाका-
न्याग्रहिणां भवेत् पुत्रवांश्चसभार्यश्च बंधुयुक्तरथैव च उभयोः पक्षयोः कार्थ्यव्रतं कुटुर्यात्तु वैष्णवमतिनारदाकेः एतस्स
वैकालादर्शोऽकं विधवायावनस्थस्य यतेश्चैकादशाद्वयेऽपवासो गृहस्थस्य शुक्लायामेवंपूर्वाभिः भुजान्विषयः कृष्णायांसि
द्वस्तस्य ततो व्रतइति प्राचंयारतु वैष्णवगृहस्थानां कृष्णापिनिरया नित्यं भक्तिसमायुक्तैरैवैष्णुपरायणैः पक्षेपक्षचकत्
व्यनैकादश्यामुपोषाणां सपुत्रश्चसभार्यश्चसजनेभ्यक्तिसंयुतः एकादश्यामुपवसेत्पक्षयोरुभयोरपीति नारदाकेरित्याहुः
श्रजपुत्रशब्दश्चापत्यमान्नवचनः नारायणवृत्तौ पुमांसंप्रथमेपुत्राजायेरन्नित्यत्रापत्यमान्नत्ववाचित्वाकेः जनयेद्गृहपुत्रा
नितिलिंशात् पौत्रोमातामहस्तेनेति मन्केः पुत्र्याश्चपत्यमित्यर्थे तु स्त्रीभ्योऽकिपौत्रेयइत्यापत्तेः पुमान्पुत्रो जायतइति च उ-
पवासनिषेधविशेषोवायव्येऽक्तः उपवासनिषेधे तु भक्ष्यं किंचित्कल्पयेत् नद्दुष्यत्युपवासश्च उपवासफलं भवेत् भक्ष्यं
चतत्रैवाकं नक्तं हविष्यान्नमनोदनं वा फलं तिलाक्षीरमथांबुचाण्यं यत्पंचगव्यं यदि वापि वेपुः प्रशस्तमत्रोत्तरभुतरेचैत्यु-
क्तं श्रवोपवासो निषेधव्यवस्थापुनराहमस्यपुराणे एकादश्यांतुकृष्णायामुपोष्यविधिवन्नरः पुत्रानायुःसस्यद्धिचसद्युज्यं
वैवगच्छति दिनद्वयेपि पुत्रवतो गृहस्थस्योपवासो निषिद्धः मदनरत्नेऽप्यासः एकादशीपुनष्टासुरवासैः क्रमणेतथा पारणं चो-

पवांसंवनकुर्ष्यात्पुत्रवान्ग्रहीदिनक्षयेतुसंप्राप्तनोपोष्यादशमीयुतायदीच्छेत्पुत्रपौत्राणामृद्धिसंपदमात्मनः मत्स्यपुरा
 णेपि दिनद्वयैकं संक्रांतौ ग्रहणे चंद्रसूर्ययोः उपवासंनकुर्वीतपुत्रपौत्रसमन्वित इति दिनक्षयलक्षण पद्मपुराणे द्वौतिथ्यं
 ताविकवारोयस्मिन्स्यात्तद्दिनक्षयइति वसिष्ठोपि एकस्मिन्सावनेत्वाहितिथीनां चितयंभवेत् तदादिनक्षयः शोकरत्तत्रसाह
 स्त्रिकं फलमिति फलमत्रपुत्रवतउपवासव्यातिरिक्विषयमितिदृष्टव्यं अत्रत्रिरूपवर्णनं विष्णुधर्मोत्तरे प्रथमकाण्डे
 करगीतासुशंकरवाक्यम् दिवागतातुदशमीव्यतीतास्यात्तिथिर्द्वैज रात्रिशेषेत्थान्याचभविष्यांरुपशतेतिथिं तिथित
 तयसंस्पशाद्दहोरात्रभूगत्तम अहस्पृक्साविनिर्दिष्टापुष्यस्तास्त्रितयः स्मृताः तत्रोपोष्याशिरः स्नातैः कर्तव्यं देवतार्चनं
 जपहोमंतथादानं कामयाद्विर्महत्फलं कर्मणां परिशेषाणामकर्मण्यचताद्विनं श्रीविष्णुप्रीतये रामवाह्याणस्तत्रभोजयेदि
 तिवाक्यानुर्वैष्णवैर्भृहस्पतैर्वैष्णुप्रीतये पूर्ववकार्षेति तस्योपवासनिषेधः उपवासनिषेधोपि भक्ष्यं किंचित्त्राणुकमेव भक्ष्यं
 चाविद्याविषयेवश्यमुक्तं अविद्यानामलभेतुपयोदधिपृतानिच सकृदेवात्पमश्रीयादुपवासफलं भवेत् भक्ष्यच नकंहवि
 प्यात्तमित्यादि अथैकादशीनिर्णयतेसाषड्विधाशुद्धाविद्याचयासंपूर्णासाशुद्धा अथोपवासानुष्ठानसिद्धीं शुद्धविद्यादि
 भेदेनैकादश्याष्टादशभेदात्तच्च्यंते पष्टिदशः ६० ॥ समता ॥ १ ॥ षष्टितोन्यूनाश्चैदद्यद्यस्तदा न्यूनता ॥ २ ॥ पष्टितो
 ऽधिकः श्वेतदाऽधिकताज्ञेया ॥ ३ ॥ अत्रशुद्धैकादशी समन्यूनताऽधिक्ययोगाच्चिविधाभवाति सात्रिधापि द्वादशीसा
 म्यन्यूनताधिक्ययोगात्त्रयेकत्रिधाभवति एवंनवभेदाभवन्ति तेषां शुद्धसमैकादशी ॥ ६० ॥ द्वादशी ॥ ६० ॥
 समा १ ॥ शुद्धसमैकादशी ६० द्वादशी ६१ । ६८ । ६७ न्यूना २ शुद्धसमैकादशी ६० द्वादश्य ६१ । ६२ । ६३
 धिका ३ ॥ शुद्धन्यूनैकादशी ६१ । ६८ । ६७ द्वादशी ६० समा ४ ॥ शुद्धन्यूनैकादशी ६१ । ६८ । ६७ द्वादशी
 ६१ । ६८ । ६७ । न्यूना ५ ॥ शुद्धन्यूनैकादशी ६१ ६८ । ६७ द्वादश्य ६१ । ६२ । ६३ धिका ६ ॥ शुद्धाधिकैकादशी

६१ । ६२ । ६३ ॥ हादशी ६० समा ७ ॥ शुद्धाधिकैकादशी ६१ । ६२ । ६३ हादशी ५९ । ५८ ।
 ५७ न्यूना ८ ॥ शुद्धाधिकैकादशी । ६१ । ६२ । ६३ हादश्य । ६१ । ६२ । ६३ धिका
 १ ॥ एवंदशम्याविद्धापिसाम्यन्यूनताधिक्ययोगात्त्रिधाभवति साविद्धापिहादश्याः समन्यूनताधिक्ययोगात्प्रत्येकत्रिधा
 भवति एवंतयभेदाः तेष्वपिथा दशम्याविद्धैकादशीसमा ६० हादशी ६० समा १ दशम्याविद्धैकादशीसमा ६० हा
 दशी ५९ । ५८ । ५७ न्यूना २ ॥ दशम्याविद्धैकादशीसमा ६० हादश्य ६१ । ६२ । ६३ धिका ३ ॥ दशम्यावि
 द्कैकादशीन्यूना ५९ । ५८ । ५७ हादशी ६० समा ४ ॥ दशम्याविद्धैकादशीन्यूना ५९ । ५८ । ५७ हादशी
 ५९ । ५८ । ५७ न्यूना ५ ॥ दशम्याविद्धैकादशीन्यूना ५९ । ५८ । ५७ हादश्य ६१ । ६२ । ६३ धिका ६ ॥
 दशम्याविद्धैकादश्याधिका ६१ । ६२ । ६३ हादशी ६० समा ७ ॥ दशम्याविद्धैकादश्याधिका ६१ । ६२ । ६३
 हादशी ५९ । ५८ । ५७ न्यूना ८ ॥ दशम्याविद्धैकादश्याधिका ६१ । ६२ । ६३ हादश्य ६१ । ६२ । ६३
 धिकान्यति ९ ॥ एवंमल्लिखाऽष्टादशभेदाभवति तत्रतावद्दशम्याविद्धायवैष्णवैस्व्याज्या सदशम्यावेधः प्रपंच्यते
 दशम्यावेधस्त्रिविधः ॥ अरुणोदयवेधः सूर्योदयवेधः पंचदशनाड्येधश्चेति तत्रारुणोदयवेधोभविष्यपुराणे ॥
 अरुणोदयवेलायादिशानांघोभवेद्यदि दुष्टतत्रुप्रयत्नेनवर्जनीयंनराधिपेति दिशागंधःदशम्यासंबंधः गारुडेऽपि
 दशम्याशेषसंयुक्तोपदिस्वादरुणोदयः नैवोपोष्यवैष्णवेनतदैनैकादशीन्नतमिति वैष्णवलक्षणेच रकादे पर
 मापदमापन्नोहर्षवासमुपस्थिते नैकादशीत्यजेधस्तुपस्यदोशास्तिवैष्णवी समात्मासर्वभूतेपुनिजाचारदविस्तृतः वि
 ष्यापुंताखिलाचारःसहित्वैष्णवउच्यतेइतिवचनोक्तएववैष्णवइतिसिद्धंरुह्यंतरपि वैखानसाद्यागमोक्तदीक्षायुक्तोपि
 वैष्णवइतितत्र यथापिपित्रादिरागमदीक्षायांतन्मात्रस्यैव वैष्णवत्वं नतत्पुत्रादेस्तथाऽपि पारंपर्यमसिद्धमेववैष्णवत्वं

रुमात्तैवंचमन्यतेवुधाः तत्त्वसागरेभविष्येयथाशुक्लतथाकृष्णायथाकृष्णतथेतरा तुल्येतमन्यतेयस्तुसर्वेषुण्यवउच्यते
 इति अरुणोदयप्रमाणतुस्कंदनारदाभ्यामुक्तं उदयात्प्राक्चतस्रस्तुषटिकात्ररुणोदयइति हेमाद्रौ चतस्रोषटिकाः
 प्रातररुणोदयउच्यते यतीनांस्नानकालस्तुंगांभःस्मदशःस्मदइति तथा निशिप्रातंतुयामार्द्धदेववादिबवादनै सार
 स्वतानध्ययनेचारुणोदयउच्यते तथा अरुणोदयवेधरतुसार्धतुषटिकात्रयमिति एतेपांसर्वेषांभवचनानांत्रिमानह्रा
 सयुद्धिभ्या मुहूर्तद्वयपरतैव उदयात्प्राक्प्रमुहूर्तद्वयसंयुतेति आदिष्योदयवेलायाःप्राक्मुहूर्तद्वयान्विता संपूर्ण
 कादशीनाम तत्रेवोपवसेद्वतीति गारुडे सौरधर्मादिवचनम् यच्चभविव्ये आदिष्योदयवेलायाःप्राङ्मुहूर्तद्वयान्विता
 एकादशीतुसंपूर्णोवेदान्यापरिकोत्तैतेति तदप्युपसंहारन्यायेन दंडचतुष्टयपरमेव हेमाद्रावप्येवं यत्तद्वसवैवसं च
 तस्रोषटिकाप्रातररुणोदयनिश्चयः चतुष्टयविभागोत्रवेधादीनां किलोदितः अरुणोदयवेधःस्यात्सार्द्धतुषटिकात्रयं अ
 तिवेधोद्विषटिकःप्रभातंदर्शनाद्वेधः महवेधोपितत्रैवदृश्यतेकौनदृश्यते तुरीयस्त्वत्रविहितोयोगःसूर्वादयेवुधैरिति
 तदप्यवयवद्वारारुणोदयवेधविशेषपरमेवतिमाधवीये मदनरत्नैच अन्यस्तूदयवेधःतुशान्येपिवेधांमाद्रौ माधवी
 येगारुडेच उदयात्प्राक्त्रिषटिकाव्यापिन्येकादशीयदा संदिग्धे कादशीनामवर्ज्येधर्मकांक्षिभिः उदयात्प्राङ्मुहूर्त
 नव्यापिन्येकादशीतुया संयुक्तैकादशीनामवर्ज्येधर्मकांक्षिभिः हेमाद्रौ रात्रेरयाष्टमभागेष्यरुणोदयउक्तः निशा
 प्रातंतुयामार्द्धइत्यादि अत्रैके एतेपांसर्वेषाणां मुहूर्तद्वयेनक्रोडीकारान्निशःप्रातइतिवचनंज्ञं रात्रिमानवशात्सार्द्ध
 त्रिदंडादयोऽनेकेऽरुणोदयाः हेमाद्रिः सार्द्धत्रिषटिकारूपोकिरष्टाविंशतिघटांमानरात्रिंविषया महत्तरायारतुरात्रे
 तेचतस्रोषटिकाद्वयुक्तमाहुः अतोऽरुणोदयशब्दस्यानेकार्थत्वापत्तेः नचमुहूर्तद्वयमर्थः दंडद्वयैकमुहूर्तादिवेधानांतथा
 प्यनुपपत्तेः नहितेपांयामार्द्धैवमरुणोदयतैवारिति मुहूर्तद्वयस्ययामार्द्धैर्यवचतस्रोषटिका इत्यनेनैवोपसंहाराच्च न

तदर्थः नचसाद्धंघटिकात्रयमित्यनेनापितदापत्तिः शक्या तेनचतुर्दंढवेधस्यैवचतुर्थदंढघटिकादशमीसत्वेद्विधेधस्य
दर्थः द्विघटिकादौतदयोगाच्च यच्चमतं कियताऽरुणोदयइत्यपेक्षायांसाद्धंघटिकातोऽन्यूनदशमीसत्त्वेनदोषइतियत
नुच्छं द्विदंढदावपितदापत्तेः दशमीशेषसंयुक्तोपादिस्यादरुणोदयःनैवोभोध्यैवैण्वेनतद्विनैकादशीद्रतामिति गारुडभ
विष्येचयोगमात्रानेपथात् नारदीयेपि लववेधेपिशर्जेन्द्रशभ्येकादशीत्यजेत् सुरायविद्विनाऽस्पृष्टगामाभङ्गानिर्मलंस्कां
दपि कलाकाषादिगत्यैवदृश्यतेदशमीविभो एकादश्यांनक्तैव्यंनंतराजनकभ्यंचनेति माधवोप्यहसायंकलादिवेधोऽरु
णोदयवेधेसूर्योदयवेधेचसमानइतिनिगमोपि सर्वप्रकाशवेधोयमुपवासस्यदूपकइति अतएवमाधुवनारुणोदयाद्धंढेऽ
ल्पदशमीरूपशंसृष्टका कृत्स्नघटिकायोगसंदिग्धामहूतव्याप्तौसंयुक्ता उदयेसर्कोणाप्युक्ता अरुणोदयवेलायादशमीय
दिसंप्रुता संपृक्तैकादशीतांतुभोहिन्धैदत्तवान्प्रभुरितिगोभिल्लद्युक्तेः पूर्वोक्तगारुडद्विश्रसामान्यतोवैशेषतश्चारुणोदय
वेधोनिषिद्धःयत्त्वष्टमभागोरुणोदयइति हेमाद्रिणोक्तं यच्चमहत्तराराजिरितितत्परंस्वयमेवदूषितं अतैष्युक्तेवेधतारतम्यं
चदशतारतम्यादुपपद्यतइति दोषतारतम्यंचप्राथम्यश्चतारतम्यादवगम्यतेतच्चोक्तहेमाद्रौऽस्तुःयतश्चज्ञानावाद्यदिवाम्.
हात्कुर्वन्नेकादशीनरदशमीशेषसंयुक्तंप्राथम्यद्विचलमिदं चरेत् कच्छूपादंनरश्चीर्वाणान्चदद्यात्सवत्सकंसुवर्षस्याढकंदयं
तिलद्रोणसमन्वितं विधानांतरं तत्रैव ब्राह्मणान्भोज्यजिज्ञासांचदद्यात्सवत्सकंसुवर्षस्याढकंदयं
अन्नवेधतारतम्याद्वावस्थेतेहेमाद्रिः वैष्णवैःशंकरस्वामिनाजितैस्तज्जितैस्तकालेषुशरणवाक्यालाभादेवथष्टमप्रवृत्तै
रकितैः पश्चात्पुराणेषुतत्तस्थलेपुस्वत्वोपयोगीनिवाक्यानिप्रकल्प्यस्वेच्छाचारीयमतक्षिप्तं तत्रत्याग्येववाक्यानीति
ज्ञापते सुवर्णाढकदानस्यैकादश्यर्थराज्ञोप्यसमर्थत्वात् यत्तत्करेणोभोक्त्युत्पादकत्वाच्चाऽसतिनशाप्रतिस्वयपिदोषाधि
क्यार्थमेव तस्माच्चतुर्घटिकात्मकएवारुणोदयइतिसिद्धतेनपटुपंचादाइदंनवरंदशमीप्रवेशरुणोदयवेधउक्तेभवति

श्रंयोपितत्रैवकखेतोक्तः उदयोपरिविद्धानुदशम्येकादशीयदि दानवैभ्यःश्रीणानार्थेनवान्पाकशासनइति रसुत्पंतर
 पि दशम्याःप्रातमादाययदेदितिदिवाकरः तेनसृष्टुह्ररिदिनंदंजंभासुरायविति तत्रारुणोदयेधैवैष्णवाविषयः
 तद्वाक्येयुवैष्णवग्रहणात् तत्स्वरूपंतुमाधवीपेरकादि वैष्णवलक्षणमुक्तं प्राक् केचित्तुदशम्यानावमविषयमपित्यजंतित्र
 मूलंमुर्यं उदयेवेधस्तुपरिशेषाद्द्वैष्णवगोचरः अरुणोदयेवेधस्तुवेधः सूर्यादयेतथा उक्तौद्वैदशमीवेधौवैष्णवरमार्तं
 योःकमातद्द्वयदिवार्यैः रमात्तंस्वविधेरवरसुत्पंतरवाक्यानांपूर्वोक्तानांपूर्वान्मिति सिद्धिरिति हेमाद्रिरतु केषांचिद
 धरात्रोपिदशमविषयमाह अधरानेतुकेषांचिदशम्यावेधइत्यते कपालवेधइत्याहुराचार्ययिहरिप्रयाः नतन्मममेत
 यस्माद्धियामारात्रिरिष्यते इतिब्रह्मवैवर्तात् अस्यार्थः अन्धतनेऽतीतेलङ्कित्यत्रातीतायारात्रेःपश्चिमयामद्वयमागा
 मिन्यारात्रेः पूर्वयामद्वयदिवसरचसकलः एषोऽद्यतनः इत्युक्तंमहाभाष्ये वर्तमानःकालः एकादश्यहोरानेत्रेउपोष्यः
 तन्मध्येदशमप्रवेशेविद्वान्वाऽप्या अतएवहेमाद्रौ दशम्याः संगदेषेणअधरात्रात्परैणत् वल्लिप्रयत्नुरेयामान्दिव
 सरस्यउपोषणइति स्वमतेतुरानेत्रियामत्वात् ग्रहरत्रयपूर्वशेषः तेनचतुर्थग्रहरएवैवधायुक्तः सोष्यरुणोदयएव
 सूर्योदयविनाशैवस्तानदानादिकक्रमइति मार्कंडेयपुराणवचनात् प्रत्पूर्पोहर्मुक्तकल्पः इतिकोशादरुणोदयमारभ्य
 सूर्यांशुप्रदत्तेरतत्रैवनिषेधः तेनमत्तमेदाह्यवस्थतिकेचित् कैमुत्तन्पापेनारुणोदयेवेधस्थैवस्तुतिरितिमाधवःयतुदि
 कृपंचदशाभिस्तथैतिवधः सउपवासातिरिक्त्विययइतिमाधवः सर्वंप्रकारवेधोयमपुत्रासस्यद्द्वैपकः सार्द्धसप्तमुहू
 तंस्तुयोगोषंवाधतेन्नतिमितिनिगमादित्यलं माधवमेतवैष्णवैररुणोदयेविद्वान्वाऽप्याऽप्यदात्वेकदादप्रयवशुद्धाद्दशीवो
 भयंवातदापरैषोष्या एकादशीद्वादशीवाधिकाचत्पश्यताद्दिनं पूर्वप्राह्यंतूतरस्यादितिषैष्णवनिर्णयइतिमाधवो
 क्तैः सार्त्तंस्तुसूर्योदयविद्वान्वाऽप्या यदात्वेकदादशीशुद्धासतीवधतेद्वादशीचसमान्पूनावातदाऽहस्त्यैः पूर्वयतिभि

रुतराकार्या प्रथमेह निसंपूर्णाप्याहोरात्रसंयुता द्वादश्याचतथातदहरेतेपुनरेव च पूर्वकार्याग्रहस्यैव च यति
 भिश्चोत्तराविभो इतिरुकादिकेः वर्द्धमानोप्याह उभयवृद्धौतुशुद्धायावासर्वेषांपरैव संपूर्णकादशीयत्रभतेपुनरेव
 सा सर्वैरेवोत्तराकार्यांपरतोद्वादशीयदीति नारदीकेः द्वादशीमात्रवृद्धौशुद्धायांपरैव नचेदकादशीविष्णुद्वादशीपर
 तस्थिता उपोष्यैकादशीतत्रयदीच्छेत्परमंपदमिति नारदीकेः द्वादशीमात्रवृद्धौतुशुद्धाविदेव्यवरिषते शुद्धापूर्वा
 तराविह्यारमार्त्तार्ण्यईदृशइति माधवोक्तः मदनरत्नेष्येवं यतु विद्याप्यविद्याविज्ञेयापरतोद्वादशीनचेत् श्राविह्यापि
 चविद्यास्यात्परतोद्वादशीयदीति हेमाद्रौपाश्रवचनं तदेकादश्यावृद्धौज्ञेयं तदुक्तंमाधवेन एकादशीद्वादशीचेत्युभये
 वर्द्धतेयदा तदापूर्वादिनंत्याग्यंस्मार्त्तार्ण्यंपरंदिनमिति विदेकादश्याद्वादशीमात्रवृद्धौ च सर्वेषांपरैव तत्रचेकाद
 शीमात्रवृद्धौप्यहिएः पूर्वायतेरुत्तरेतिपूर्वाक्तपाश्वोक्तेः एकादशीविवृद्धौचच्छुक्केरूपेविशेषतः उत्तरांतुयतिःकुर्व्यात्पू
 र्वामुपावरे इतीतिप्रचेतसोक्तेः एतच्छ्रद्धावियुद्धातुत्यमितिमाधवः त्रयोदश्यांनोपलभ्येद्द्वादशीयदीकेचन उपोष्य
 कादशीतत्रदशमीभिश्चितापिचेतिरुकादात् श्राविह्यानिनिषेधैश्चैत्रलभंतेदिनानितु मुहूर्त्तैःपंचभिर्विद्यायाह्याचैका
 दशीतिथिरिति ऋष्यशृंगोक्तेः मुहूर्त्तंपंचकमरुणोदयमारभ्यज्ञेयं श्रन्यथोत्तराहिएकादश्यभवात्संभवात् तथाचस
 एव सर्वत्रैकादशीकार्याद्वादशीमिश्रितानरैः प्रातर्भवतुवामाभ्यस्मान्नित्यमुपोषणमिति यथापिेमाद्रिणाशुद्धसमा
 शुद्धन्यनाधिकद्वदशिकाचेत् सर्वेषांपरैरेत्युक्तं तदपिर्विष्णुशाविषयं स्मार्त्तार्त्तार्ण्यपूर्ववत्यवरोधः हेमाद्रिमतैरुच्यते तत्र
 शुद्धाविद्याद्वयानंदोत्रेधान्यूनसमाधिकैः पट्प्रकारपुनस्त्रेधाद्वादश्यूनसमाधिकैरित्यष्टादशैकादशाभिन्दाः तत्रशुद्धाधिका
 न्यूनद्वादशिकाशुद्धाधिकासमद्वादशिकाचसकामैः पूर्वातिकामैरुत्तराकार्या प्रथमेह निसंपूर्णैतिपूर्वांकरुकादात् ऊ
 नद्वादशिकायांतु विष्णुश्रीतिकामैरुत्तराकार्या संपूर्णैकादशीयत्रप्रभातेपुनरेवसा लुप्यतेद्वादशीयस्मिन्नुपवासः

कथं भवेत् उपोष्येद्वेति शीतत्रयिष्णुप्रीणनतरपरैरिति तुल्यवसिधोकेः शुद्धन्यूनाशुद्धसमाविद्धसमावाधिकद्वादर्शिकाचेत्
 सर्वेषांपरैवेति हेमाद्रिः मदनरत्नेतु शुद्धाधिकपारासंपूर्णकादर्शियत्रेति पूर्वोक्तेः अन्यपूर्वा शुद्धाद्यदासमाहीनाए
 कादर्शीमुपवसे त्रशुद्धवैष्णवीमर्पातिरकादात् शुद्धाएकादर्शी उत्तराद्वादर्शी नचैवैकादर्शी विष्णवाविति नारदोक्तेश्च
 यत्तुश्राविद्धापिचविद्धारयादिति पाद्ये तच्छुद्धाधिकपरं यत्तु संपूर्णकादर्शित्याज्यापशतोद्वादर्शीयदि उपोष्याद्वादर्शी
 शुद्धाद्वादर्शयमेव पारणमित्यादि तद्वैष्णवपरं स्मार्त्तानांतु पूर्वैरेषुकं विद्धन्यूनासमद्वादर्शिका तु समुत्सृष्टांपरा अन्ये
 पांपूर्वा पुत्रवतोपि पूर्वैति मदनरत्ने विद्धसमासमद्वादर्शिको नद्वादर्शिका तु समुत्सृष्टाभिः पराऽन्यैः पूर्वार्कायां दक्षार्मांमिश्र
 तापूर्वाद्वादर्शयदिलुभ्यते शुद्धैवद्वादर्शी राजहनुष्यामोक्षकांक्षिभिरिति व्यासोक्तेः मोक्षकांक्षिग्रहादन्येषां पूर्वैव
 तत्रैकादर्शिका चार्थद्वादर्शीमिश्रितानरैः प्रातर्भवतुवाभावाय तानित्यमुपोषणमिति पाद्योक्तेः विद्धाधिकसासमद्वादर्श
 का सर्वेषांपरैव पारणाहेनलभ्ये तद्वादर्शिकलयापिचेत् तदानीं दर्शमीविद्धाप्युपोष्यैकादर्शिति थिरिति ऋष्यशृंगो
 केश्य माधवमतेतु श्रत्रगृहिणां पूर्वायतेरुत्तरा विद्धाधिकान्यूनद्वादर्शिका मोक्षपापक्षयविष्णुप्रीतिकामैः पराका
 र्या गृहरथेन तु नक्तंकार्यं एकादर्शाद्वादर्शाचरात्रिभ्ये त्रयोदर्शा उपवांसन कुर्वति पुत्रपौत्रसमन्वित्वाइति कौन्भ्यं दि
 नक्षये उपवासनिषेधात् दशभ्येकादर्शा विद्धाद्वादर्शी चक्षयंगता क्षीणासाद्वादर्शी ज्ञेयान कर्तुं गृहिणः स्मृतमिति तु ह
 शातातपो केश्य गृहिणः पूर्वोपवासः एकादर्श्याः शुद्धन्यूनत्वे शुद्धसमत्वे वाद्वादर्श्या न्यूनसमत्वयोरेकादर्श्यामुपवासः या
 नितु दशम्यनुगतानिद्वाद्वादर्शी फलं धर्मापत्पथनायुं पित्रयोदर्श्यां तु पारणमिति कौर्भादीनां दर्शमीवैधे त्रयोदर्शी
 पारणयोनिषेधकानि विहिता भिन्नपराणि श्रत्रमूलवचनाति तद्यवस्थया चाकरे ज्ञेयाय तु काले हेमाद्रौ बहुवाक्यविरोधेन सं
 देहाजायते यदा द्वादर्शा तु तदा ग्राह्या त्रयोदर्श्यांच पारणमिति माकडेयोक्तेः संदिग्धेषु च वाक्येषु द्वादर्शीसमुपोषयेत् तथा

विवादिपुत्रसर्वेषु ह्यदश्यांसमुपोषणं पारणं तत्र यो दश्यामज्ञेयं मामकीमुनेरिति पाद्मोक्तेश्च वेधसंदेहे ज्योतिर्विदां विप्रति
 पत्नीचापराकार्यैर्यस्युक्तं तद्वैष्णवविषयमित्यलं बहुप्रचिंतनं श्रानोपयुक्तं किंचिदुच्यते तत्र दशम्येकादशीयोगे दशार्मा
 मध्यएवभोजनं कार्यमेकादश्यां नभुंजीतेति तस्याएवतिषिद्धत्वात् तिषेधस्तु निवृत्त्यात्मककालमात्रमपेक्षत इति देव
 लोके श्व केषु चित्तु एकादशीव्रतांगत्वेन पूर्वद्युरेकभक्तविधानाद्विधिरष्टे च तिषेधानवकाशात्त्रकांम्यव्रतांगेभोजनतिषेधः
 प्रवर्तते तैनेकादशीमध्यपूर्वादिनमित्याहुः श्रानाधिकारी माधवीयिकात्यापनेनेकः श्रष्टर्षाधिको मर्यो ह्यशीतिन्यूनव
 रस्सः एकादश्यामुपवसेत्पक्षयो र्भुमपोरपीति मिविष्ये ब्रह्मचारी च नारी च शुक्लामेव सदा गृह्णीति यत्तु विष्णुः पर्यौजीवति च्या
 नारी उपोष्य व्रतमाचरेत् आयुष्यं हरते भर्तुं नरकं चैव गच्छति इति भञ्जननुज्ञा विषयमिति प्राणुक्तं उपवाससामर्थ्यं तु मा
 कैडयकौर्मयोः एकभक्तेन तन्केन तथैवायाचितेन च उपवासेन दानेन निर्द्वादशिको भवेत् श्रानैकभक्तयोर्मध्य उपवा
 सव्रतंचरेदिति एकभक्तादिषु उपवासशब्दस्तद्वर्मातिदेशार्थः तेन तत्प्रयुक्ताः सर्वे वर्माः तस्त्वानापन्नैकदावापि भ
 वंति संकल्पनेत्रयैकभक्तादिपदेनेहः कार्ययं इति मदनरत्ने तथाऽसामर्थ्यं प्रतिनिधिनकारयेदिति प्राणुक्तं व्रताकरणे
 प्रायश्चित्तमाह नाधवीयिकात्यापन्नः श्रकैर्पर्वद्वेषे रात्रौ चतुर्दश्यष्टमीषु वा एकादश्यामहोरात्रेभुक्त्वां द्रायणं चरेदिति श्रय
 कान्यव्रतविधिः लघुनारदीये दशम्यादिदिने पसुचिदिने परि वर्जयेत् गंधतांबूलपुष्पादिह्यसिंभोगं न हायशाः तत्र दश
 म्याविधिः कौर्म्ये कांश्यमांसमसूरांश्च कण्ठान्कोरूपाकान् शाकं भयुपराजं च ल्यजेदुपवसन्नखियम् तथा शाकं नांसं
 मसूरांश्च पुनर्भोजनमैधुनं द्यूतमत्स्यवुपानं च दशम्यां वैष्णवस्वजेत् मदनरत्ने नारदीये आक्षारलवणाः सर्वहैविष्यान्न
 निषेधिणः श्रवर्नतितत्पशयना खियाः संगमवर्जिताः श्रथव्रतझान्याह हेमाद्रौ दिवलः असकृज्जलपानाच्च सकृत्तांबूल
 भक्षणान् उपवासः प्रणश्ये तदिवास्वापाच्च मैधुनात् श्रानाशकौमदं नरत्ने दिवलः अत्ययेचां वुपानेनोपवासः प्रणश्यति

अथये प्राणान्पथकटु वज्र्याण्यहविष्णुः गात्राभ्यंगंशिरोभ्यंगं तत्र विलं चानुलेपनं व्रतस्थोवर्जयेत्सर्वेष्वान्यत्र
 निराकृतं प्रायश्चित्तमुक्तनिर्णयामृतसंग्रहे रतेनहिंसकयोः सख्यं कृत्वा रतेन्यंच हिंसनं प्रायश्चित्तव्रते कुर्याज्जपेनाम
 शतत्रयं मिथ्यावादिदिवारस्वपिवहृशोवृत्तिष्वपे श्रष्टाक्षरं व्रती जप्त्वा श्रातमष्टोत्तरशुचिः उं नमो नारायणाय इति मंत्रोष्वाक्ष
 रईरितः तत्रैवपैठानासिः त्रिवूलचर्वणैस्त्रिसंभोगेमांसांनिषेवणे व्रतभंगो न चैत्कुर्यात्कृष्णावह्रतवर्जनमिति संभोगेऋतु
 कालादन्यत्र रेतःशेकारमसंभोगंमृतेनात्रक्षयः स्मृतइति दंतकाष्ठवर्जनहेमाद्रौवसिष्ठः उपवासितथाश्राद्धेनकुर्याद्वं
 तथावनं दंतानांकाष्ठसंयोगोदहर्यासतमकुलमिति काष्ठग्रहणान्मृष्टेष्वाद्यतिषेधइतिहेमाद्रिः विष्णुरहरये आ
 द्वीपवासादिवसेखादिच्वादंतथावनं गायत्र्याश्रातसंपूतंमंत्रप्राश्यविशुध्यतीति निर्णयामृतव्यासः वर्जयेत्पारणेमांसं
 व्रताहेप्यौषधंसदेति एकादश्यांश्राद्धप्राप्तौकात्यायनः उपवासोपदानित्यःश्राद्धनैमित्तिकंभवेत् उपवासंतदाकुर्यादा
 प्रायपितृसेवितं मातापित्रोः क्षयेप्राप्तमेवेदेकादश्यादि आभ्यर्च्यपितृदेवांश्चआजिघ्रैरिपत्सेवितमिति हेमाद्या
 दिसर्वानिवेषेव्यप्येवम् एतेनैकादशीनिमित्तकंश्राद्धादश्यांकार्यमिति वदंतःपरास्ताः किंचमहालयं सपक्षःसकलः
 पूज्यः श्राद्धपांडशकंप्रतीति श्रुतं पांडशकत्वंचैकादश्यांचमन्वादिश्राद्धं क्षयाहारपारिजानेचतरपक्षैकादश्यां
 विहितंश्राद्धंवाधितमेवस्यात् यदपरिमृत्तिचंद्रिकायांपठति भ्रात्राश्रितानिपापानितद्भोक्तुंदातुरेववा मज्जातिपित
 रस्तस्यनरकेशाश्रुतीःसमाः इतितस्यापिरागप्राप्तभुजिगोचरस्य वैश्वश्राद्धकृतवतांमहत्साहसामित्यलं एकादश्यांतु
 यःपिप्यदिनेचश्राद्धनिश्चयात् जलुपिंडंविनादानं कृत्वा नरकमात्रजेदिति लघुनारदीये एकादश्यांश्राद्धनिषेधः समा
 तापितृभित्तविषयः पूर्ववाक्ये तदग्रहणात् यद्वाश्राद्धनिश्चयः श्राद्धेप्रतिग्रहः अथव्रतज्ञान्याह मदनरत्नेदेवलयः स
 र्वभूतभयंरुपाधिः प्रमादीगुरुशासनं हविर्ब्राह्मणकाभ्याचगुरोर्वचनमौषधं नारदीये श्रानुकल्पानुष्णांप्रोक्तःश्रीणानांव

रवाणि फलमूलंपयस्तोयमुपभज्यंभवेच्छुभे नखेवर्जानकौश्रिकेकादश्यावर्धैःस्मृतं अस्यापवादः शयनेचमदु
 र्थानेमत्पार्थपरिवर्त्तने नरोमूलफलहारोहदिशलयंममार्पयेत् इदंवातिसंकष्टविषयं व्रतेवविरोधिनोनिर्णयाम्ते
 सर्वव्रतेपुत्रियाः तत्रैकादश्यासंक्रम्यः गृहीत्वोदुंबरपात्रंवारिपूर्णमुदङ्मुखः उपवास्तुगृह्णीयाद्यद्वावाचामिधारयेत्
 इति माधवीयेवराहोक्तेःमंत्रस्तुविष्णुकः एकादश्यांनिराहारःस्थित्वाहमपरहेनि भोक्ष्यामिपुंडरीकाक्षशरणंभेभवान्यु
 तेति शैवादीनांतुसौरागमे सावित्र्याप्यथवानाम्नासंकल्पंतुममाचरेत् शिवादीनांगायत्र्योयजुर्वेदप्रसिद्धाःवारहे इ
 त्युच्चार्यततोविद्वान्पुण्यांजलिमथार्पयेत् ततस्त्तुजलंपिबेत् अष्टाक्षरेणमंत्रेणार्जिषदासिंजितं उपवासफलत्रेप्सुः
 पिवेत्पात्रगतंजलमिति कात्यायनेनोक्तेः मध्यरात्रेउदयेवादशमीवेधेरात्रौसंकल्पइतिमाधवः दशम्याःसंगदोषेण
 अर्धरात्रपरणतु वर्जयेच्चतुरोयामान्संकल्पार्चनयोःसदा विद्वोपवासेनत्वंतर्दिनेत्यक्कासमाहितः रात्रौसंपूजयेद्विष्णुं
 संकल्पंचतदाभवेत् इतिनारदीयोक्तेः तत्रैवपूजामभिधाय देवस्यपुरतःकुर्वाज्जागरंनियतोव्रता द्वादश्यांनिवेदनसं
 कल्पउक्तः कात्यायनेन अज्ञानातिनिरांधस्यव्रतेनानेकेशव प्रसादंसुखेदेवज्ञानटष्टिप्रदोभवतिनारदीये ब्राह्म
 णान्भोजयेच्छस्यदद्याद्दक्षिणांततः स्कांदे कृत्वाचैवोपवासंतुर्योश्चातिद्वादशादिने नैवेद्यंतुलसीमिश्रहृत्याकोटि
 विनाशनं द्वादश्यांचवर्ज्यान्याहवृहस्पतिः दिवास्वापंपराश्रंचपुनर्भोजनमैथुने क्षौद्रंकारयामिपतैलंद्वादश्यामष्टवर्जये
 त् हेमाद्रौब्रह्मांडपुराणे पुनर्भोजनमध्यायोभारश्चायासमैथुने उपवासफलंहन्युर्दिवानिद्राचपंचर्मा स्कांदे पराश्रं
 कांस्यतांबूललोभंनितथभाषणंवर्जयेदतिशेषः विष्णुधर्मेषु असंभाष्याह्रिसंभाष्यतुलस्यतसिकदलं आमलक्याः
 फलंवापिपारणेप्राश्यशुद्ध्याति वृहन्नारदीये रजस्वलांचंधालंमहापातकिंनंतथा सूतिकांपतितंचैवजच्छिष्टंरजका
 दिकं व्रतादिमध्यशुणुयाद्ययेपांध्यनिमुतमः अष्टोत्तरसहस्रंतुजपेद्वावेदमातरं एतद्भूतंसूतकेपि कार्थ्यम् सूतकेभूतके

केवापिनत्याज्यं द्वादशीव्रतमिति तत्रत्यकंदानादिसूतकतिकार्यं सूतकान्तरः स्नात्वा पूजयित्वा जनाहंनं दानंदत्वा
 धिधानेन व्रतस्य फलमश्नुत इति मत्स्योक्तेः एतद्ब्रजोदशनेनैपिकार्यं एकादश्यां नभुंजीवनानीहीट्टेरजरूपपीतिपुलस्त्यो
 क्तेः श्रधपदाद्वादश्यां श्रवणार्क्षतदाशुदामप्येकादशीत्यन्नातत्रैवोपवासःकार्यः शुक्लावापदिवाहृणाद्वादशीश्रवणा
 न्विता तयोरेवोपवासश्चत्रयोदश्यांचपारणमितिनारदीयोक्तेः एतेचनियमाकार्म्यव्रतेनियताः नित्यव्रतेस्मृतिसंभवे
 कार्याः शक्तिमांस्तनुपुनः कुर्यान्निधमंसविशेषणामितिकात्यायनोक्तेः अशक्तौ तु माधवर्षये व्रह्मवैवर्ते इति विज्ञाप्य कुर्या
 तावश्यमंकादशीव्रतं विशेषनियमाशक्तो होरात्रोपोपितो भवेत् श्रधसंगादष्टौ महाद्वादश्यः तत्र शुद्धाधिकैककादशी
 युताद्वादशी उन्मीलनसिद्धा ॥ १ ॥ द्वादश्येव शुद्धाधिकवर्द्धते चेत् सावंजुली ॥ २ ॥ वासरत्रयस्य शिनीचिरुट्ट्या
 ॥ ३ ॥ श्रधेपर्वणः संपूर्णाधिकत्वे पक्षवाह्वेनी ॥ ४ ॥ पुनरक्षयुताजया ॥ ५ ॥ श्रवणयुताविजया ॥ ६ ॥ पुनर्वसुयु
 तापापनाशिनो ॥ ७ ॥ फाल्गुनशुक्लाश्रामलको ॥ ८ ॥ सैवश्रावर्दिको अथद्वादशादश्याजयतीसंज्ञकाः ॥ १२ ॥
 ताश्रयसर्वाद्वादश्यासिपुक्रमशोवक्ष्यंते तासामनुष्ठानविशेषोऽपितत्रैवोच्यते एताभ्यश्चान्येषुद्वादशीभेदविशेषास्तपिक
 त्यावस्तारएववक्ष्यंते एताः सर्वाश्रयिपापशयमुक्तिकामोयथासंभवमुपवसन्ते अत्रमूलहेमाद्रौ त्रिषं एकादशीद्वादश्यो
 रंकेत्वेचोपवासः पार्थक्येचतुशकस्योपवासद्वयं तथा एकादशीमुषोष्येवद्वादशीसमुपांपयेत् इति विष्णुरहस्यात् अशक्तो
 तुद्वादश्यामत्र एकामिकादशीस्तुत्याविष्णुचसमुपांपयेत् पूर्ववासरजंपुष्यं सर्वप्राप्तोऽप्यसंशयमिति तत्रैवोक्तेः यदात्वल्पा
 द्वादशीतदोक्तं तस्यै यदाभयवतिस्त्वल्पापिद्वादशीपारणादिने उपकलिद्वयंकुर्यात्प्रातर्मध्याह्निकंतदा नारादीये अ
 ल्पायामपिराजंद्वादश्यामरुणोदये स्नानार्चनक्रियाकार्यादानहेमादिसंयुताइति संकटतुमाधवीयेद्वलः संक
 टदिवसेप्रातिद्वादश्यांपारयेत्कथं अद्रिस्तुपारणंकुर्यात्पुनर्मर्केनदोषकटिति संकटे उषोदश्यांश्चाप्यजोनाडी च्च

कैचिदाहुः अपकर्षवाक्यानिन्यूनाधिकानि तास्त्रिवयाणि अग्निहेत्वादीनां श्रौतत्वेनापकर्षयोगादिति द्वादश्यांचप्र
 थमपादमतिक्रम्यपारणंकार्थं द्वादश्याःप्रथमःपादोहरिवासरसंज्ञितः तमतिक्रम्यकुर्वीतपारणविष्णुत्परइति नि
 र्णयस्यते मङ्गनरत्नेच विष्णुधर्मोक्तेः अत्रकीचित्संगदंते यदाभूयसीद्द्वादशीतदापिमूहत्तत्रयेपारणंकार्थम् सर्वेषामुप
 वासानांप्रातिरेकहिपारणभित्तिवचनादितिनिर्णयसिद्धौ तत्रैवोक्तं वस्तुतस्तुवद्वनांकर्मकालानामपिनाकारणवाधापक्षे
 प्राणकुवचनैश्चालपद्वादश्यामेवापकर्षविधानादपराहणएवकार्यामिति प्रातःशब्दस्तुसायंप्रातर्द्विजातीनामशनंश्रुतिचो
 दितमिति वचनादपराहणवाच्यप्युपपन्नः नचवाक्यवैयर्थ्यपुनर्भोजनात्सायंपारणानिर्द्वयर्थवात्तस्येत्याहुः ऽ मर्दान
 एकादश्युपवासाति क्रमेऽपराहणे वाराहे स्कादशीविरुतात्त्रैपरतोद्वादशीस्थिता उपोष्याद्द्वादशीतत्रयदीच्छेत्परमं
 पदमिषिञ्जनादियोनोनिपमाः सर्वत्रोत्पूर्वाद्धव्याः अन्येचनवरात्रिवद्व्यते इतिदिक् अथैकादश्यांसिद्धिविरुद्धा
 दिकंलिरुच्यते एकादशीशुक्लवाररेणसिद्धा यदुक्तं शुक्लप्रातिपत्त्यष्टौएकादश्यापिसिद्धिदाइति चंद्रेचित्रोत्तराषाढापू
 र्वाषाढाविशाखिका एकादशीज्योदश्यांनष्टयोगाः प्रकीर्त्तताइति एकादश्यांतर्तनादिकार्थं नंदस्मृतत्तैर्नक्षत्रमभि
 त्युक्तेमेव एकादश्यांशाणुप्याणिनखादेत् तत्रोक्तेमेव नखचर्मतिलानिति सर्वांस्वेकादशीषुतिथिपत्त्वेनशिक्षःपूज्यः
 तदुक्तं एकादश्यांशिवस्यचेति स्वस्तिश्रिरिणवीरसिंहधरणीपालोवदान्याप्रणीर्नानाशास्त्रविचारसारसरसविरसहृदं
 संरक्षक- धर्मार्थमभिभागकद्रुप्रुपतेःपादांबुजाचारतोर्जात्वात्पुत्रकलत्रमित्रसहितःसंपालयन्स्वर्मांचिरम् १ राण
 वीरसिंहभूपेशकारितेकृत्यसागरे एकादश्यामभ्युदयंपंचमोदरत्नसंग्रहः २ अथद्वादशीसामान्यनिर्णयः तत्रादौक
 पणशुक्लद्वादशीध्यानम् द्वादशीगुरुडाळुढामेषवर्णांचपात्रिणी द्वादशीशुक्लवक्षेत्रंनलकुंतलभूषितेति द्वादशीतूपवा
 सादिपुषक्षद्वयेप्येकादशीयुतैवग्रह्णा रुद्रेणद्वादशीपुकेतिपुत्रमप्राधान्यात् द्वादशीतुश्रकत्तंन्याएकादश्यायुताप्रभो

सदाकार्यां तु विद्विर्बिण्णुभक्तैश्च मानवैरिति स्कान्दवचनाच्च दानार्थेनातिविशेषकृत्ये पूतरेति इति द्वादशीसामान्य
निर्णयः श्रधसिद्धविरुद्धादिकं लिख्यते द्वादशीबुधवारण्युक्तासिद्धा तच्चोक्तं बुधवारद्वितीयाचसप्तमीद्वादशीतिच
रविवारेण कक्रचार्ययोगो विरुद्धो भवति तदुक्तम् सूर्यो विशाखाभरणीद्वादशीच चतुर्दशी मघानुराधाश्चैषा च वर्ज
नीया इत्यनेन तद्वति द्वादश्यां व्रतपौष्टिकादिकार्यं तच्चोक्तं व्रतपौष्टिके द्वितीयाद्वादशयोरिति श्रद्धाविरुद्धफलं न भक्षयेत्
नखचर्मतिलानि चैत्यादि पूर्वमेवोक्तत्वात् तुलामकरस्थे सूर्ये द्वादशीदग्धा भवति द्वादश्यां योगिनीसामुत्पाद्यैर्ऋत्यां
दिशियात्रानकार्यं सर्वस्वपि द्वादशीपुतिथिपत्वेन विण्णुरचनीयः इति द्वादशीसामान्यनिर्णयप्रकरणम् श्रद्धा
योदशांसामान्यनिर्णयः तत्र कृष्णशुक्लत्रयोदशीध्यानं चापवाणधरागौरमिक्करस्थत्रयोदशीति श्रद्धोक्तकालिका
वाणचापवात्रयोदशी मंचासनस्थिता इयामादिरिद्धत्वात् न दालसा गदापात्रधरागौरानिधिरस्यास्याच्चोदशीति शु
क्लात्रयोदशी सर्वमेतत्पूर्वाग्राह्या त्रयोदशीप्रकर्तव्याद्वादशीसाहितामुने भूतविद्वानकतंत्यादर्शः पूर्णाकथंचन वर्ज
नीयामुनिश्रेष्ठसावित्रीव्रतउच्यते इति ब्रह्मवैवर्ते पूर्वविद्वान्विधानाद्दुत्तरविद्वानिषेधाच्च त्रयोदशीकर्तव्याया भवेदाप
राहिकीति स्कान्दाच्च आपराहिकीपूर्वविद्वेयर्थः पंचमीसप्तमीचैव दशमीचत्रयोदशी प्रतिपन्नवमीचैव कर्तव्यासंभु
रशीतिथिरिति पौठानसि वचनाच्च एतानि शुक्लत्रयोदशीविषयाणि यद्यप्यत्र शुक्लपक्षबोधो नास्ति तथापि कृष्णत्रयोद
श्याः परविद्वतापवाचनिकत्वात् विद्वतायाः शुक्लपक्षाविषयत्वं परिसिद्धियते कृष्णत्रयोदश्याः परविद्वत्वमुक्तं निगमे
पष्ठाष्टमीश्रमावास्याकृष्णपक्षत्रयोदशी एताः परपुताः पूज्याः पराः पूर्वपुतास्तथेति तस्मान्तु शुक्लात्रयोदशी पूर्वपुता कृ
ष्णात्रयोदशी परपुता इति सिद्धं शुक्लत्रयोदशीपूर्वापरकृष्णात्रयोदशीतिमाधवोक्तेश्च त्रयोदशीतिथिः पूर्वास्ति पश्चादि
तिथीपिकोक्तेश्च यदातुकृष्णपक्षे परविद्वानलभ्यते तदा पूर्वविद्वान्ग्राह्या तदाहवसिद्धः एकादशीतृतीयाचपृष्ठीचैव

त्रयोदशी पूर्वाविहानुकर्तव्यायादिनस्यात्परहर्षीति उपवासेऽप्ययमेवनिर्णयः एकादश्यष्टमीषष्ठीद्वितीयाचचतुर्दशी त्रयोदशीश्रमावारस्याउपोष्याःस्युःपरान्विताः द्वितीयापंचमीवेधादशमीचत्रयोदशी चतुर्दशीचोपवासेहन्युःपूर्वात्परिधी इतिरुद्रवसिष्वचनयोर्मिथोविरोधेपूर्वाकनिगमवचनेनक्रमेणकृष्णशुक्लत्रयोदशीविषयत्वेनव्यवस्थापनात् इति सामान्यत्रयोदशीनिर्णयः अथमिद्विरुद्धादिकलिरूपते त्रयोदशीभौमवारेषामिह्या तदुक्तं भौमेषष्ठीतृतीयास्यादशमीचत्रयोदशीति सोमेनतविरुद्धा त्रयोदश्यांक्षत्रियादिभिर्मलापहज्ञानंनकार्यम् तदुक्तं ज्ञातुर्जनस्य दशमोतनयांस्त्रयोदशीत्यादिमलापहज्ञानंनिषिध्यतइत्याद्युक्तमेव त्रयोदश्यादक्षिणदिशि योगिनीसांमुख्याद्याना नकार्या क्रूरग्रहेकुंभस्थितेत्रयोदशीशुभकार्येषुवर्ष्या त्रयोदश्यादंताकानिनभक्षयेत् ॥

इति श्रीमहाराजरणविरसिंहरत्नाकरेत्रयोदशीतिथिसामान्यानिर्णयप्रकरणम् ॥

अथचतुर्दशीनिर्णीयते तत्रकृष्णवतुर्दशीध्यानम् अब्जस्थापाटलाभासाफलपानमुशमृता नीलकंठीद्रुगोपापला चनेयंचतुर्दशी अथशुक्ला रवद्भुभच्छरानीलकुनलाशुभभूषणा द्विभुजानुरगाख्ण्डाकृष्णवर्णाचतुर्दशी चतुर्दशीतशुक्लापरशाह्या - चतुर्दश्याचपूर्णमिति युग्मवक्तव्यात् एकादश्यष्टमीषष्ठीपूर्णमासीचतुर्दशी श्रमावारस्यातृतीयाचतुर्दश्याःस्युःपरान्विता इतिरुद्ररूपतिवक्तव्याच्च शुक्लाचतुर्दशीप्राह्यापरविद्वांसदात्रत इतिव्यासवाक्याच्च कृष्णचतुर्दशी पूर्वाविह्वकर्तव्या पूर्वाविह्वकर्तव्यापरविद्धानकुत्राचिच् उपवासादिकार्येषुष्यधर्मःसनानन इत्यापस्तंबवचनात् मदनरत्नादिषुत उपवासेतुशुक्लकृष्णपरएवत्राहो तदाहवसिष्ठः एकादश्यष्टमीषष्ठीउभेपक्षेचतुर्दशी श्रमावारस्यातृतीयाचतुर्दश्याःस्युःपरान्विताइत्युक्तं हेमाद्रौतु यदातुशुक्लकृष्णचतुर्दश्यापूर्वादिनापराहृणंव्याप्तस्त्वतदात्रयोदशीयुतेएवशाहो तथाचस्कंदपुराणे चतुर्दशीतुकर्तव्यात्रयोदश्यापुताविभो ममभक्तैर्महावाहोभवेद्याचापराहृणिकी

दर्शविद्वानकर्तव्याराकाविद्धाचनेति मदनरत्नकालतत्त्वविवेचनयोस्तु शैवव्रतेपक्षद्वयगतायाऽपिचतुर्दश्याऽत्र
 पराहणिकथाः पूर्वविद्वानभिधायकमिदंवाक्यमुपन्यस्तं ममभक्तैरितीश्वरोकिलिंघात् यदाचापराहृणंन्यथाश्रुत
 स्तदापरयुतेग्रह्ये अष्टभ्येकादशीपथीकृष्णपक्षचतुर्दशी अमावास्यातृतीयाचकर्तव्यापरसंयुनेतिब्रह्मवैवर्तवचनात्
 यत्तूवासादिकार्थेष्वित्यापरस्तंवचने उपवासेकृष्णचतुर्दश्याःपूर्वविद्धवाभिधानं तदुद्रोपवासाविषयमिति तत्रैव
 प्रपंचयते इतिचतुर्दशीसामान्यनिर्णयः अथासिद्धिविरुद्धादिकंलिरथते चतुर्दशीशानिवारेणसिद्धा रविवारेणविरु
 द्धा सूर्यविशाखाभरणीत्युक्तमेव अत्रशत्रुवधादिकंकार्थं तदुक्तं चतुर्दश्यांचतुर्थ्यांचनवभ्यांचारिमर्दनमिति अत्रश्री
 रंयात्रांचवर्जयेदिति अत्रविशेषतयोर्गोनसिंसांमुख्यात् वायव्येयात्रानाकार्या अत्रपूर्वत्वाहंतथायन्नंबर्ज्यं अत्रसर्व
 चतुर्दशीपुतिथीशत्वाच्छिवःपूज्यः इतिश्रीमन्महारजरणवारासिहरत्नाकरेचतुर्दशीसामान्यनिर्णयप्रकरणम् ॥

अथपौर्णमासीनिर्णयते तत्रादौपौर्णमासीव्ययानम् शशिंगापूर्णिमाशुश्यामौक्तिकाभरणात्निवता सुधापूर्णवटाधारावा
 मदक्षिणबाहुकेति पौर्णमासीतु वटसावित्रीव्यतिरिक्तसर्वव्रतेपुपराग्राह्या भूतविद्धेनकर्तव्येदंशुर्णैकदाचन वर्जयि
 त्वाश्रुतिश्रेष्ठसावित्रीव्रतमुत्तममिति ब्रह्मवैवर्तान्तं पूर्वविद्धाऽवकर्तव्यासावित्रीव्रतमिन्नैः पौर्णमासीमहीपालपरैव
 निगममेततिमाधवार्थेषुअपुराणवचनाच्च सावित्रीव्रतमन्तरेपौर्णमास्याःपराइतिदीपिकोक्तेश्च उपवासेपरैव एकादश्य
 दर्मापर्षापूर्णिमासांचतुर्दशी अमावास्यातृतीयाचताडपोष्याःपरान्विता इतिनिर्णयास्ततृपूतवचनात् यत्तु पञ्चेकाद
 श्यमावास्यापूर्वविद्धातथाष्टमी पूर्णिमापरविद्धाचनोपोष्यतिथिपंचकामिति ब्रह्मवैवर्तपुराणवचनं चतुर्दश्याचपू
 णिमेतियुग्ममाकथं तत्सावित्रीव्रतविषयं पूर्वोदाहृतैकादश्यष्टमीति वचनविरोधात् सावित्रीव्रतेतुपूर्ववयाह्या
 प्रतिपरंपंचमीभूतःसावित्रीवटपूर्णमा नवमीदशमीचैवनेपोष्याः परसंयुताइति ब्रह्मवैवर्तेपरविद्धायानिषेधात्

यदा चतुर्दशष्टादशनाडिकाभवति तदासावित्रीव्रतमपितत्रपरिरथायं भूतोष्टादशनाडमिदं पयत्पुत्सरातिथिमि
तिरस्मृतिरिति माधवः अन्ध्यास्मिन्विषयेऽष्टादशनाडीवचनस्यवर्जयित्वेति विशेषवचनेनबाधाद्भूतविद्वेषाह्यति
निर्णयसिद्धौ सावित्रीव्रतंज्यैष्ठ्यपूर्णमासंवक्ष्यते सर्वास्वपिपूर्णमासुश्रमावास्यावच्छादंनिर्णयं श्रमावास्यान्वयी
पातपौर्णमास्यष्टकासुच विद्वांश्छाद्मकुर्वाणोनरकंप्रतिपद्यत इतिपितामहेन अकरणेप्रत्यवायिकेः तच्चापिडकं
कार्यं तदुक्तं निर्णयप्रदीपेगर्णेण पौर्णमासिपुसर्वासुनिषिद्धापिंडपातनं वर्जयित्वापौष्यपूर्वायथादर्शस्तथैवसेति
इतिसामान्यपौर्णमासनिर्णयः अथसिद्धविरुद्धादिकंतिरुच्यते पूर्णमासुरत्तरिणसिद्धा गुरौदर्शमीपंचम्यौपू
रणमासीति पंचमीवादिवाहयात्रोत्सवंकार्यं श्रानापितिथिपत्वाच्चंद्रःपूज्यः तदुक्तं पर्वणीदेभिर्वैत्यूजेति क्रूरग्रहधन
राशिरुच्यतुक्केपूर्णिमाऽशुभाभवतिपूर्णिमायायोगिनासांभुख्यादैशान्यायात्रानकार्या ॥ ॥ स्वस्ति श्रीरण्वोरसिह
धरणिपालेवदान्याश्रणीनानाशास्त्रविचारसरसवित्सद्वृद्धसंरक्षकः धर्माधर्मविभागकृद्रघुपतेःषाटंब्रुजार्चरवोर्जा
चारपुत्रकलत्रमित्रसहितःसंपालयन्क्षमांसदा १ रण्वोरसिहभूपेनकारितेकृत्यवारिधौ सामान्यनिर्णयोजातःपौर्ण
मासीतिधरयम् २ इतिश्रीरण्वोरसिहस्तनाकरेपौर्णमासीश्रामान्यनिर्णयः अथव्रताष्टुपयुकोऽमावास्यासामान्यनि
र्णयः प्रपंच्यते तत्रादावमावास्याध्यानम् स्वङ्गभल्लधरार्नालकुंतलांशुकभूषणा श्रमावास्याचंध्यातन्व्यादिदोर्मरक
तप्रभा दिदोर्द्विभुजा दर्भासनरिशताचेयदर्भापिंडधराकशेति उपवासादिष्वमावास्याप्रतिपद्युतैवञ्चास्या प्रतिपद्यमा
वास्थितिपुग्मवाक्यात् श्रमावास्यातृतीयाचतातृपेयाःपरान्विताइतिस्मृतेश्च पद्यपुराणेषु पष्ठाष्टमीतथादर्शःकृष्ण
पक्षेनयोदर्शा भूतविद्वाप्यमवास्यानयास्यामुनिपुंगव उत्तरोत्तरविद्वारताःकर्तव्याःकाठकश्रुतेरिति सावित्रीव्रतेतु
पूर्वविद्वेषाह्या तथाचस्कंदपुराणे भूतविद्वांसिनीवालीनवुतत्रव्रतंचरेत् वर्जयित्वातुसावित्रीव्रतंतुयिखिवाहनेति

भूतविद्वेनकर्त्तव्येदर्शपूर्णकदाचन वर्जयेत्त्वामुनिश्रेष्ठसावित्रीव्रतमुत्तममितिनिर्णयसिधौ ब्रह्मवैवर्त्तकेथ इत्यभेव
मदनरत्नहेमाद्रिप्रभृतयःमाधवीयेतुविशेषःयदाद्यतुर्दश्यष्टादशनाडिकभवाति तदासावित्रीव्रतमपितत्रपरित्याज्यंभूतो
ष्टादशनाडीभिरितिवाक्यात् अभायायोगविशेषाणिअप्रशार्केन्यासःअमावास्याभवेदारोपदाभूमिसुतस्यैव जार्हवीत्या
नमत्रेणोसहस्रफलंभेत् तथा अमातुसोमवारैणरविवारेणसप्तमी चतुर्थीभौमवारैणविष्वक्सदृशफलं तत्रैवव्यासः
सिनीबालाकुहूर्वापिपादिसोमदिनेभवेत् गोसहस्रफलंतेनदत्तंवेन्मौनिनाकृतं हेमाद्रौयहन्मनुः श्रवणाश्विधनिषाद्रा
नागदैवतमस्तके यद्यभारविवारैणव्यतीयातःसत्तच्यते नागदैवतमश्वेषाशिशोमृगशिरा अन्नश्राद्धंनित्यं अमावा
स्याव्यतीयातर्षोणमारयष्टकासुच विद्वाब्ज्ब्रह्मकुर्वाणोनरकंप्रातिपद्यत इतिपितम्होकेः श्राद्धीयाऽमावास्यानिर्ण
यस्त्वभेवक्ष्यते अस्याश्वपर्वत्वात्प्रसंगेनान्यान्यपिपूर्वाण्यत्रैवप्रदर्शयति तथाचावणुपुराणे चतुर्दश्यर्ध्मचैवअमावा
स्याचपूर्णिमा पर्वाण्येतानिराजेंद्ररविसंक्रातिरेवचेति अमाश्राद्धप्रसंगतः पण्णवतिश्राद्धकालानाह तेषामयंसं
ग्रहः अमा १३ मन १४ युग ४ संक्राति ॥ १२ ॥ वैधृति ॥ १३ ॥ पात ॥ १३ ॥ महालयः ॥ १६ ॥ अ
न्यष्टक्यंच ॥ ४ ॥ पूर्वद्युः ॥ ४ ॥ टाद्धिः ॥ १ ॥ क्षयाहः ॥ १ ॥ विरष्टक् ॥ १ ॥ पण्णवत्यष्टकास्तथेति अत्रार्धि
ददानविधिनियेधादिःप्रागुक्तः अन्नकृत्यविशेषोहेमाद्रौ सावित्राब्ज्ब्रह्मलिहोमांश्रुकुर्यात्पर्वंमुनित्यशइति सावि
त्रान्सावित्रीदेवतान् अस्मिंश्रहोमगायत्रोमंत्रः अथसिद्धविरुद्धादिकंलिरयते अमावास्यागुरुवारैणसिद्धा शानिवा
रेणविरुद्धा अत्रैशान्यांयोगोनीसांमुर्यायात्राविशेषतोऽन्यत्रापिनकार्या अस्यांक्षीसेवनंनकार्थं अथप्रातिपदादिद
शांतासुपर्वातिथिपुत्रह्यादयोदैवताःप्रत्येकंपूज्यत्वेनाभिहितारस्तेच रत्नमालायामुक्ताः बह्निर्विरचिर्गिरिजागणेशो
नागोविशाखोदिनकन्महेशः दुर्गातकोविण्णहरास्मरश्वशर्कः शशीयेतिपुराणट्टाः कालादर्शोपि अग्निर्विरचिरि

द्याद्युक्ताः स्तनमालापामेकादशीद्वादशयोर्विष्णुर्वेदेवतोक्तः कालादर्शेषकादश्याः शिवोद्वादश्याविष्णुरित्तीयान् विशेषः
 आसांप्रतिपदादिपंचदशयंतानातिथीनां निराद्यथा नंदाचमद्राचजयाचरिकापूर्णाति सर्वास्तिथयः क्रमात्स्युः कानिष्टम
 ध्यादिफलान्तशुक्लेकृष्णेभवंसुत्तमभ्यर्हानाः अथप्रतिपदादि सर्वातिथिषु सामान्यतः प्रत्येकं वर्णवर्गमुक्तं मूहूर्तदीपि
 कार्यां कूर्मदंडहतीफलानिलवणं वन्यैतिलान्छंतथा तैलं चामलकं दिनप्रसवनं शीर्षकपालांत्रकं निष्पावाश्रमसूरि
 काफलमथोद्यंताकसंज्ञं मधुतंत्रीगमनं क्रमात्प्रतिपदादिष्वेवमाषोडशेति अथतिथिसामान्यनिर्णयप्रसंगात्कल्पपा
 दितिथयोऽप्युच्यंते मत्स्यपुराणे कल्पानुकीर्तनं वक्ष्ये सर्वं तापप्रणाशनं यस्यानुकीर्तनादेव वेदपुरेण्यनुच्यते प्रथमः
 श्वेतकल्पस्तु ॥ १ ॥ द्वितीयोर्नाललोहितः ॥ २ ॥ वामदेवस्तृतीयस्तु ॥ ३ ॥ तुरीयस्तुर्यंतरः ॥ ४ ॥ रौरवः पंच
 मः शोकः ॥ ५ ॥ पठः श्राणइति स्मृतः ॥ ६ ॥ सप्तमोथ्यहत्कल्पः ॥ ७ ॥ कंदर्पश्चाष्टमः स्मृतः ॥ ८ ॥ साध्यथन
 व्रमः शोकः ॥ ९ ॥ इंशानोदशमः स्मृतः ॥ १० ॥ ध्यानएकादशः शोकः ॥ ११ ॥ स्तथासारस्वतः परः ॥ १२ ॥ त्र
 योद्देशोद्दानस्तु ॥ १३ ॥ गारुडोथचतुर्दशः ॥ १४ ॥ कौर्मः पंचदशः शोकः ॥ १५ ॥ पौर्णमास्यः प्रजापतेः ब्राह्मणः
 कौर्मकल्पस्यैव पौर्णमास्यइति संज्ञान्तरं षोडशो नारासिंहस्तु ॥ १६ ॥ समानस्तुततोपरः ॥ १७ ॥ श्राद्धयोऽष्टादशः
 शोकः १८ सोमकल्पस्ततोपरः १९ वैकुण्ठार्व्यस्ततः शोकः २० लक्ष्मीकल्पस्ततः परः २१ मीनकल्पस्ततः शोक
 २२ स्तत्पुमानिति वापरः २३ चतुर्विंशस्ततः शोकः सावित्रीकल्पसंज्ञकः २४ पंचविंशतमोघोरो २५ चाराहश्चततः
 परः २६ सप्तविंशस्तु वैराजो २७ गौरीकल्पस्ततः परं २८ माहेश्वरस्ततः शोक्तस्त्रिपुरेश्वत्रधातितं २९ पितृकल्पस्त
 तः शोक्तोवाकूहर्ब्रह्मणः स्मृता ३० इत्यंघं ब्रह्मणोमासः सर्वपापप्रणाशनः श्रादावेवाहिमाहात्म्यं यस्य यास्मिन् विधीयते
 तस्य कल्पस्य तत्त्वामविहितं ब्रह्मणा पुरा यस्तुदद्यात्दिमान्कृत्वाहैमान्पर्वणिपर्वणि ब्रह्मविष्णुपुरेकल्पं पूजितो मुनिभि

वसेत् अथश्राद्धादिमहाफलाभिर्युक्तं हेमाद्रौनागरसंखे अथकल्पपादयः पुण्याः कथ्यन्तेतिथयःशुभाः यासुश्राद्धेकृते
 तसिःपितृणामक्षयामयेत् वैत्रशुक्लप्रतिपदिश्वेतकल्पःपुसाभवत् १ तस्यशुक्लत्रयोदश्यामुदानःसमजापत् २ कल्प
 स्तुनारसिंहाख्यःकृष्णयात्रतिपद्यभूत् ३ अथकृष्णत्रयोदश्यांगौरिकल्पोऽपिकल्पितः ४ वैशाखस्यद्वितीयायांशुक्ला
 यानीललोहितः ५ चतुर्दश्यांतुशुक्लायांप्रद्युत्तोगारुडाभिधः ६ समानस्तुद्वितीयायांशुक्लायामुदपद्यत् ७ महेश्वर
 श्रुतुर्दश्यांकृष्णपक्षेसमागमत् ८ द्वैष्टशुक्लद्वितीयायांवाग्देवस्यसंभवः ९ पौर्णमास्यतुत्तस्यैवकौर्मःप्रवृत्तेनृप १०
 कृष्णपक्षेद्वितीयायामाग्नेयःसमपद्यत् ११ पंचदश्यांतुकृष्णयांपितृकल्पःसमागमत् १२ शुक्लांतुर्थाचापादश्राध्यरा
 थतशोभवत् १३ चतुर्थांतस्यकृष्णयांशोमकल्पःसमापत्त् १४ श्रावणेशुक्लपंचम्यरावणःसमवर्तत् १५ तस्यैवशु
 क्लपंचम्यांसमानःप्रत्यपद्यत् १६ पृथ्वीश्रपदशुक्लांप्रथम्याभिधोभवत् १७ सितेतरायांप्रध्यांतुत्स्यतत्पुरुषाह
 यः १८ वृहत्कल्पस्तु नतम्यांशुक्लायामाग्नेनस्यतु १९ कृष्णयामपिर्वैकुण्ठःप्रविवेशविश्रापते २० कार्तिकस्यासि
 ताष्टम्यांकल्पःकंदर्पसंज्ञकः २१ असितायांपुनर्जैलक्ष्मीकल्पस्यकल्पना २२ मार्गेशुक्लनवम्यांतुकल्पःसद्योभ्यप
 द्यत् २३ अस्सितायां वसावित्रीकल्पःप्रारंभमभ्ययात् २४ पौषेदशम्यांशुक्लायामीशानःप्रादुरासह २५ अस्सिताया
 मघोरस्यकल्पस्यो मक्रमोभवत् २६ एकदश्यांतुशुक्लायामाग्नेव्यानःप्रजज्ञिवान् २७ तस्याग्नेवतमिन्नायां
 यारहःसमपद्यत् २८ सरास्वतरतुद्वादश्यांशुक्लायांफाल्गुनस्यच २९ कृष्णायामपिर्वैराजो विरराजमहामनाः
 ३० एताश्रमांतमासाभिप्रायेण ज्ञेया इतित्रिंशदमीकल्पपरिस्थयः परमोष्ठिनः तासुश्राद्धेकृतेपुण्यमाकल्प
 रथापिकल्पयत्तद्वति एतत्कर्तुमसमर्थप्रतिमात्स्ये ब्रह्मणोपदिनादर्वाकल्पस्यादिःप्रकीर्तितः वैशाखस्यचतुतीया
 वाकृष्णयाफाल्गुनस्यच पंचम्यां वैश्रमासस्यचतुर्थ्यां चतुर्थ्यापरा तस्यचैत्रस्यैवपराकल्पादिरित्यर्थः शुक्लत्रयो

दर्शमाषेकार्तिकस्वतुलसप्तमी मार्गशीर्षस्वचतुष्मासैताः संस्मरान्यहं कल्पानामाद्येह्येतादत्तरथाक्षयकारिका
 इतिकल्पादिषु ब्रह्मणः पूर्जा विधाय दानश्राद्धादिकरणोऽश्वफलमिति संप्रदायः अथमन्वादितिथयः मत्स्यपुराणे
 अथपुक्नुक्लनवमी १ द्वादशीकार्तिके तथा २ तृतीयाचैत्रमासस्य ३ तथाभाद्रपदस्य च ४ फाल्गुनस्यत्वमावास्या
 ५ पौषस्यैकादशी तथा ६ आपादस्यापिदशमी ७ माघमासस्यसप्तमी ८ श्रावणस्याष्टमिकृष्णा ९ तथाषाढे
 तूर्णमा १० कार्तिकी ११ फाल्गुनी १२ चैत्री १३ ज्येष्ठपंचदशी तथा १४ मन्वंतरादयश्चैतादत्तरथाक्षयका
 रिकाः अथयुगादितिथयोप्युच्यन्ते ताश्चनारदेनोक्तः कार्तिकेशुक्लनवमीचादिः कृतयुगस्य सा त्रेतादिर्माघेशु
 क्तवर्तयापुष्यसंमिता कृष्णापचदशीमाघेद्वापरादिरुदीरिता कल्पादिस्थानथाकृष्णानभस्येचत्रयोदशी मन्वादि
 युगादितिथिषु श्राद्धंभारतादिपुत्रोक्तं यामन्वाद्यायुगाद्याश्चतिथयस्तासुमानवः स्नात्वाहुत्वाचजप्यवाचदत्त्वानंतफलं
 भवत् तथाचमनुः सहस्रगुणितदानंवेदतंयुगादिषु कर्मश्राद्धादिकंधैवतधामन्वंतरादिषु अत्रयुगादिप्रसंगात्पुगां
 ततिथयोपि हेमाद्रौ ब्रह्मपुराणे सूर्यस्यसिंहसंक्रांत्यामंतःकृतयुगस्य तु अथलश्रिकसंक्रांत्यामंतस्त्वैतायुगस्य तु ज्ये
 स्तुल्यसंक्रांत्यांद्वापरांतस्तुसंख्यया तथाकुंभस्यसंक्रांत्यामंतःकलियुगस्य तु अत्रापि श्राद्धमुक्तं युगादिपुत्रुगांतेषु श्रा
 द्धमक्षयमुच्यते तत्रैव युगाद्येषु युगांतपुस्तानदानजपादिक यत्किंचिक्रियतवस्य युगांतफलमौरित अत्रसमुद्रस्नान
 प्रशस्तं पृथ्वीचंद्रादये सौरपुराणे युगादौ तु नरः स्नात्वा विधिवल्लवणांबुधौ गोसहस्रप्रदानस्य कुरुक्षेत्रे त्रिहृदयफलं त
 र्फलभते मत्स्योष्मिदानस्य च ध्रुवमिति आश्वलायनः समुद्रे पूर्वसुत्सायादमायांच विशेषतः यार्षीमुच्यते सौरमाया
 स्नानमाचरेत् भृगुभूमिदिने स्नानानि त्यमेव विवर्जयेत् महाभारते अथत्थसागारौ सैव्यौ न स्पृष्टव्यौ कदाचन अथत्थंमंद
 वस्तेसागारं पूर्वसुस्पृशेत् पृथ्वीचंद्रादये रकादि पुनति पर्वाणि स्नानान्तर्षीः सरितापतिः कदाचिदपि नैवात्र स्नानं

कुर्यादपवाणि अस्यापवादस्तत्रैवप्रभाससंदे पर्वकलिचसंप्रातेनदीनांसंगमेतथा सेतुबंधेयथासिंधीतीर्थेष्वन्येषु
 संयतः एवमादिपुसर्वेषुमेधोऽन्यत्रतुपर्वाणि तथा विनामंत्रविनापर्वशुभकर्मविनानरैः कुशाभ्रेणापिदेवेशिनरुष्टटन्धो
 महोदधिः तथाच नकालनियमः सेतौसमुद्रज्ञानकर्माणि तद्विधिश्चतत्रैव पिप्पलादसमुत्पन्नेकृत्येलोकमयंकारि पा
 पाणंतेमयादत्तमाहारार्थंप्रकल्प्यतामिति पापाणंप्रक्षिप्य विश्वाचीनुवृनाचीचविश्वयोनिविशांपते साऽन्निधं कुरुमेद्वेवस
 मुद्रेलवणांभसि नमस्तेविश्वगुसायनमोविष्णोभसांपते नमोजलधिस्तृपायनदीनांपतेयत्नमःनमस्तेजगदाधारशंखच
 क्रगदाधर, देहिदेवममानुजांतवतीर्थानिपेवणे त्रितत्त्वाधिकर्माशाननमोविश्वमपांपाते साऽन्निधं कुरुदेवशसागरेलवणां
 भसि आर्द्रश्रयोनिरतिलश्रदेहेरतोधाविश्वममृतस्त्यनाभिः एवंस्तुवृणाडवसत्ययाकयंततेवगाहेतपतिनदीनामिति
 भारतीकमंत्रान्पठित्वा विधिक्वस्नात्वा सर्वरत्नोभयान् श्रीमान्सर्वरत्नाकरोमतः सर्वरत्नप्रधानश्रयष्टहाणाधर्मशोदधे
 इत्यर्धदत्त्वात्तर्पयेत् तथाक्तं पृथ्वीचंद्रोदये रुद्रादे पिप्पलादादिकेकंठचक्रातंतंजीवकेश्वरं वासिष्ठं गामदेवंचपरशुरमुमाप
 तिं वाल्मीकिनारदंचैववालाखिल्यंस्तथैवचनलंतीलिंगवाक्षचगवयगंधमादन जांबवंतंहनुमंतंसुग्रीवंचांगदंतथा भैदं
 चद्विविदंचैवटपभंशरभंतथा रामंचलक्ष्मणंचैवसीतांचैवयशस्विनीं एतांस्तुतर्पयेद्विद्वान्जलमध्वेयिचोपतः आत्रहस
 स्तंचपर्थंतयाकिचिस्त्वचराचरं मयादत्तेनतोयेनत्तमेवाभिगच्छतु इतिसमुद्रज्ञानम् स्वभित्तिश्रीरणीरीसिंहधरणी
 पालिवदान्याग्रणीर्नानाशास्त्रविचारसाररसविस्सहृदंसंरक्षकधर्मधर्मविभागरुद्रशुपतेःपादांबुजाचौरते, जीयात्पुत्रक
 लत्राभिजसहितः संपालयन्त्समांसदा १ रणीवीरसिंहभूपेनकारितेरत्नचारिणी सामान्यपर्वाविज्ञानःपद्यं
 रत्नसंप्रहः ॥ २ ॥ इति श्रीरणीरीसिंहरत्नाकरधर्मकृत्यानिबंधंश्रामावास्यादिसामान्यपर्वातिर्णपप्रकरणम् ॥

उं श्रीपरमात्मनेनमः श्रिंगणेशशिवयोस्तनूजंसुरासुरैरचितपादपीठं स्वर्गापवर्गादिफलप्रभू

र्यैवंदामहेतिव्यमुदाहरसत्वम् १ श्रीरामचंद्रायनमः

अथश्रद्धायामावास्थानिर्णयते

साचश्रद्धेअपराहृणोपिदृष्टणामितिश्रुतेः शातातपोपि दर्शश्राद्धंतुयस्योकेपर्वणंतत्प्रकीर्तितम् अपराहृणोपिदृष्टणान्तुवत्र
दानंप्रशस्यते यमोऽप्याह पक्षान्तिनिर्वपत्तेभ्योह्यपराहृणेतुपैतकामिति एवंचापराहृणस्यमुस्यकालत्वात्पूर्वंगुरेवाप
रेधुरेवत्पराहृणव्यापिन्यमावास्थायर्ह्यतव्या पूर्वतिथेरपराहृणव्यापिन्याग्राह्यतामाहहरितः यस्यांसंध्यागतःसो
मोसृणालमिवदृश्यते अपराहृणेतुयांतरयांपिंडानांकरंशुभ्रयामिति यत्तु काष्णांजनिवचो भूतविद्वाममावास्थामेहा
दज्ञानतोपिवा श्रद्धेकर्माण्येकुरुंस्तेषामाद्युःप्रहीयतइति तत्पूर्वादिनेपराहृणव्याप्यभावाविषयं तथाभूतायाउत्तर
तिथेर्ग्राह्यतामाहहरितः अपराहृणोपिदृष्टणान्तुयापराहृणानुयायिनी साग्राह्यापित्कर्तुंनपूर्वार्त्तानुयायिनीति
उभयनसाम्भ्येनैकदेशव्याप्तौत्वंदयादिवाक्यवाचिण्यः समुद्यंतरेपि तिथिक्षयेसिनीवाल्मीतिथित्त्वौकुहूर्भतासाम्भ्यै
चैवकुहूर्ज्ञयावद्वेदांगवेदिभिरिति पूर्वासिनीवाली उत्तराकुहूः तदुके व्यासेन दृष्टचंद्रासिनीवालीनष्टचंद्राकुहू
मर्तति शिवराघवसंवादेपि अमावास्यातुगाहिस्यादपराहृणद्वयोपसा क्षयेपूर्वापरादृष्टौसाम्भ्येपुत्रपररसमृतेति वै
पन्येणैकदेशव्याप्तौसमुद्यंतरे अपराहृणद्वयव्यापिन्यमावास्थायदाभवेत् तत्राल्पत्वमहत्त्वाभ्यांनिर्णयःपित्कर्म
णोति याधिकव्यापिनी साग्राह्येत्यर्थः यदादिनद्वयेष्वपराहृणनरुष्टशति तदा साम्निकनिरग्निभेदेनव्यवस्थाद्रष्ट
व्या यदुकेजावालिनो अपराहृणद्वयव्यापीयादिदर्शसिताश्रये ग्राहिताग्नेःसिनीवालीनिरदेरन्यदादेः कुहूर्भतेति आ
दिपदेन स्त्रीशुद्धयोरपिसंग्रहः तदुकेल्लोगाक्षिणा सिनीवालीद्विजैः कार्यासाग्निकैःपित्कर्मणि स्त्रीभिःशुद्धैः

कुहूँयातथावानन्निकोद्धंजिरति हेमाद्रौ तु यदा मादि नदयेत्पराह्णव्यापिनी न भवति तदातिथिस्तये पूर्वादिनसं
 वायेनीसिनीवात्येवग्राह्या तथा च कात्यायनः यदा चतुर्दश्यामंतुरेयमनपुरयेत् अत्रावास्त्रक्षीयमाणा तदैव श्राद्ध
 म्पद्यते क्षीयमाणपरदिने पराह्णव्यापिनीनेत्यर्थः दिनद्वयेष्वपराह्णव्यापिनीनेति फलितार्थ इति स्थितं अत्र यद्य
 पि पूर्वाहोर्देवानामध्यदिनो मनुष्याणां अपराह्णः पितृणां मिति श्रुत्या लोचनया त्रिधा विभक्तं दिनं विभूषा एवापराह्ण
 प्रतीयते पिंडान्वाहार्यकं श्राद्धं क्षीणराजनिशस्यते वासरस्य तृतीयं शेनातिसंख्यासमीपतइति छंदोगपरिशिष्टादपि
 तयोर्पिंडः पिंडपितृयज्ञानमनुश्राद्धिवते क्रियते इति पिंडान्वाहार्यकं पिंडपितृयज्ञानंतरभावात्तियावत् राजनिचंद्रतस्मि
 न्क्षीणेऽमावास्यायामित्यर्थ इति चंद्रक्षयकालश्चतुर्दश्यष्टमप्रहरादिको मावास्यासप्तमप्रहरपर्यंतः तदाहस एव श्राद्धे
 श्चतुर्दश्याः क्षीणे भवति चंद्रमाः अमावास्याष्टमेशे च पुनः किल भवेदणुरिति तथापि सायाह्णस्त्रिमुहूर्तः स्याच्छ्राद्धंत
 न्नकारयेत् राक्षसीनामसात्रोक्तगार्हित्यसर्वकर्मस्त्विति यमेनसायाह्णस्य श्राद्धकालत्वे प्रतिपिद्धे र्थादेकादशद्वादशमुहूर्त
 तयोस्तत्कालत्वं सिद्धयति यत्तु दीपिकायाहं माद्रिसिद्धांतोक्तः त्रिधासितदिनस्यातिपराह्णे चरेदिति सोऽप्येतत्परतयैवैक
 थयिद्धयार्वयेयः माधवर्वायेपि सायाह्णस्य प्रतिपद्ये सस्य पराह्णकर्मकालेन परिशिष्यत्यइति मदनरत्ने तु सानान्निकैः स्व
 स्वान्वाधानदिने अमावास्या श्राद्धकर्मव्यं तथा च श्रुतिः तस्मत्पितृभ्यः पूर्वैद्युः क्रियते उत्तरमहर्द्देवान्यजंतेपितृभ्य एव त
 द्यज्ञानेष्कामजपमानः प्रतनुतइति अतएव वैवाधानः चतुर्दश्यांचतुर्थ्यामे अमाषन्नदश्यते श्वोभूते प्रतिपद्यत्रभूते क
 र्वादिर्का क्रियेति नदश्यतइत्यत्र नञ् अल्पार्थत्वाद्दल्पादश्यतइत्यर्थः निरादिकैस्तु यापराह्णव्यापिनीसैवग्राह्या त
 दहशातातपः दशश्राद्धंतयत्रोक्तं पार्वणंतत्प्रकीर्तितं अपराह्णेपि पितृणां तत्रदानप्रशस्यतइति हेमाद्रौ तु सकलापराह्
 णव्यापिनीनां सिनीवात्याममावास्यायां श्राद्धविधानमग्निमाद्विषयं अनान्निकानांतुकुत्पकालव्यापिन्त्यांकुहूनामावास्या

यांश्चद्विधानं तथा चहारितः भूतविद्वाप्यमावास्याप्रतिपान्निभिश्रितापि वा पित्र्यकर्माणिविद्वाद्भिः कार्यकुतपकालिकी
ति कुतपलक्षणं तु मत्स्यपुराणे श्रद्धामुहूर्त्तविस्थातादशपंचचसर्वदा श्रावणमासुहूर्त्तौ यः सकालः कुनपः स्मृतः श्रान्यत्रापि
मुहूर्त्तसप्तमाहूर्ध्वमुहूर्त्तान्नवमाह्वयः सकालः कुतपे द्विभ्यः पितृणां दत्तमक्षयमिति एवं सति दिनद्वयसंबन्धिन्याममावास्या
यांसंख्यां युकुतपकालव्यापिर्नासैवानाग्नेिकैर्ग्राह्यैर्युक्तं भवतीति निर्णयामतेतु तो भयत्रापरहणव्यापिर्नितु परैव कुत
पादिकालव्यापिर्नाश्रिता तदुक्तं हारितेन भूतविद्वाप्यमावास्येति श्रवणकृतपशोदनेनाष्टममुहूर्त्तमात्रमुच्यते किं
तुकुतपरौहिणविरच्यामुहूर्त्तौ उच्यते तदुक्तमापरं तेन कुतपाद्यान्मुहूर्त्तौ श्रान्यदाचरति भारकरः सकालः कुतपरस्तत्र
पितृणां दत्तमक्षयमिति कालतत्त्वविवेचनेपि उभयत्रापरहणव्यापित्वाभावे स्वतंत्र्येण कुतपकालव्यापिर्नविधीय
तइति माषवीयेतु एतदुक्तो द्विष्टवपयं तस्यैको द्विष्टुलमध्याह्नइत्यादिवचनेन कुतपकालव्यापिधानात् यद्वा प्रतिपान्नि
भ्रितायाः श्रापरहणव्यापित्वाभावे निरश्रैकरिपहेयत्वाशंकायां ग्राह्यत्वे कुतपव्यापिरनुकल्पस्तेनाभिधीयते श्रापरह
णव्यापिः पार्वण्यमुख्यः कल्पः कुतपव्यापितिरनुकल्पः यथात्र मुख्यसंभवेन कल्परूपोपादेयत्वात्त्रिग्निकैः प्रतिपान्नि
भ्रितायाहर्तुशक्यव इति निर्णयसिंघावप्येवं मयूखेतु नारदवचनम् मध्याह्निमुहूर्त्तैतु यदाचरति भारकरः सका
लः कुतपोनाभिपितृणां दत्तमक्षयमिति यदापे कुतपाद्यानिति पूर्वोक्तमापरं तत्र वचनं तत्कुतपरौहिण्योरुष्टमनवममुहूर्त्तं
शौरारभ्य कुतपे श्राद्धरौहिण्यंतु नलं यद्येदेत्यनेनैको द्विष्टुलमध्याह्नइत्यादिनामुहूर्त्तत्रयात्मकमध्याह्नस्यैको द्विष्टकालतया विधीयते षमनवममुहूर्त्तं
भपरइतिकेचित्तु युक्तं एको द्विष्टुलमध्याह्नइत्यादिनामुहूर्त्तत्रयात्मकमध्याह्नस्यैको द्विष्टकालतया विधीयते षमनवममुहूर्त्तं
तं योरतत्कालतया विनियोगे वा यिष्टस्य दशमस्योपयोगाकांक्षायां उतरभाषितया गौणकालतापरत्वमिति यत्तु मत्स्ये श्र
ष्टमभास्करेयस्मान्मदी भवति सर्वदा तस्मादन्तःकालदमन्त्रारंभो विधिप्यते ऊर्ध्वमुहूर्त्तैकुकुतपाद्यन्मुहूर्त्तैव तु षष्ठ्यं

मुहुर्त्तंपंचकं हितस्त्वधाभयनमिष्यतइति तदेतदेकोद्विष्टपर्वणकालकोडीकाशभिप्रायं पार्श्वेत्वेकादशदशमुहुर्त्तयो
 रेवमुखकालत्वेनमुहुर्त्तंत्रयस्यतदेवंनिर्णीतायांश्रद्धोपयोगिन्याममावास्यायांयान्युच्चवचानिबहुनिवाक्यानिताजिस
 र्वाणिनिरूपितेष्वभाषेदेष्वन्यतमविषयत्वेनयथायोग्यो जनांयाति तथाहि मध्याह्नपरतोपराह्णव्याप्यचतुर्दश्यनुवर्त्तते भू
 तविद्धातुसाज्ञेयानसापंचदशीभवेदितिवाधानलुहस्यत्विवचसा मध्याह्नपरतोपराह्णव्याप्यचतुर्दश्यनुवर्त्तते म
 ध्याह्लादूर्ध्वंश्रपराह्णामतिक्रम्यपुरस्तादमावास्याप्रवर्त्तत इति व्याख्येये परेशुरेवापराह्णव्याप्तौ योजनीयेच यत्तु
 कथायायनवचः- पिंडान्वाहायैकमित्यादिपूर्वमलिखितेनापिपिंडान्वाहार्यकंपिंडपितृयज्ञोत्संक्रियमाणंदर्शश्राद्धंतत्
 क्षीणराजनिर्दंष्ट्रैर्कर्मव्यास्रस्यतृतीयांशइतिश्रुतेन किंच श्रद्धेपराह्णः सायुहसहितोभिधीयते तत्रनातिसं
 ध्यासमीपत इतिसायाहस्यप्रतिषेधस्यपराह्णः कर्मकालत्वेन परिशिष्यते तथाच कर्मकालव्यापिनीयाह्येति
 भंग्यतरणोक्तंभवति यदपि प्रतिपत्स्वप्यमावास्यापूर्वाह्णव्यापिनीयदि भूतविद्धैवसाकार्यापित्र्येकर्मणिसर्वदेति
 जायालिवचनं तत्रापिपूर्वाह्णव्यापिनीतिविशेषकथनाद्विशेषविधितिषेधोपनिषेधाभ्यनुज्ञाफलकावितिभययिनापरा
 ह्णव्यापिपत्वेनास्तीत्यवगम्यते तादृशीचद्विधापूर्वेशुरपराह्णव्यापिनीतस्साहेताचेति श्राव्यपक्षेसर्वैरपिभूतविद्धाका
 र्या द्वितीयपक्षेसाश्रिकैरेवभूतविद्धाकार्यैतियच्च पूर्वाह्णेचदमावास्याश्रपराह्णेणचेत्तसा प्रतिपद्यापिकर्त्तव्यंश्राद्धंश्रा
 द्दविदेवितुदितिजायालिवचनं तद्विषयद्वयेष्वपराह्णव्यापित्वाभावेसति निरश्रिकविषयंद्रष्टव्यं यदपि वौधाप्यनेना
 कं घटिकैकाप्यमावास्याप्रतिपत्सुनचेत्तदा भूतविद्धैवसाप्राह्लादैवपित्र्येकर्मणीति तदपि प्रतिपत्सुघटिकैकाक
 र्मकालसंबंधेनीयदिनस्यात्तदाभूतविद्धैवशास्त्रेयेवंबोध्यं इतिपत्स्वप्यमावास्यायेतिजायालिवचनसमानार्थवत्लाभात्
 हेमाद्रौ यत्तुल्लवसिष्ठमचनम् श्रुणोदप्यवेलायाममावास्यायदाभवेत् सकालः परभोजेयः पिष्ट्वात्तमक्षयमिति

तत्पितृत्वं पण्डितिविषयं अतएव पद्मपुराणे अमायाप्रतिपद्युका सर्वपापहरातिथिः चंद्रसूर्यग्रहैस्तुल्यास्नानदानजपादि
पु यदपि प्रचेतो वचनम् घटिकैकाप्यमावास्या भवेद्यदि चतुर्दशी तदाप्यमातद्देवपिश्ये कर्माणि चोदितमिति तदपि देवपि
तु प्रथानोपवासविषयं यत्तु हरितवचनं कन्यामकरमर्निपुतुलायामियुनेतथा भूतविद्वैत्सर्वेषां पुण्ड्या भवति यत्नत
इति तद्गतविषयं तथा च जगत्कालिः तुलायामिभुनेमनिकन्यायांमकरे तथा भूतविद्वान्ब्रते प्राह्य शेषे तु प्रतिपद्यतेति एवम
न्यान्यपि वचनानि यथा योगं वयस्य या वयस्ये यानीत्यलं अमाश्राद्धातिक्रमे प्रायश्चित्तमुक्तमभिवधाने न्युपवाचंज
पे नमंत्रं शतवारं तु तादृशे अमाश्राद्धं यदनास्ति तदासंपूर्णमेतितदिति ॥ इत्यमावास्याश्राद्धकालनिर्णयः ॥ अथात्र प्र
संगात्स याहश्राद्धकालनिर्णयलिख्यते तत्क्षयाहस्वरूपं स्मृतानुक्तम् मासपक्षतिथिरुपेयोरिभिव्यतेहनि प्रत्य
वदंतु यथा भूतक्षयाहं तस्य तं चिदुरिति मासश्चांद्र एव ग्राह्यः श्राद्धिके पितृकार्ये च मासश्चांद्रमसः स्मृत इति व्यासव
चनान्त यतु यस्मिन् ग्राह्ये गते सूर्ये विपत्तियातिमानवः तद्ग्राशावेव कर्तव्यं पितृकार्यं स्यतेहर्नातिवचनं तदधिमासस्य तद्वि
विषयं आधिमासस्य तानांतसौरमाससमाश्रयेत् स एव दिवसस्तरस्य श्राद्धपिंडोदकादिक इति स्मृत्यंतरस्य चनात् ए
तच्च द्विविधं एकोद्दिष्टपार्ष्ण्ये च आद्यमाहयमः सपिंडोकरणादूर्ध्वं प्रति संवत्सरं सुतैः मातापित्रोः पृथक्कार्यं कोद्दिष्टस्य
तेहर्नाति अल्पमाहं श्राद्धांतपः सपिंडोकरणात्कार्यं पार्ष्ण्यस्य दा प्रति संवत्सरं श्राद्धं जगत्त्रयोदितो विधिः यः
सपिंडोदकं प्रतं पृथक्पिंडो नियोजयेत् विधिप्रस्तेन भवति पितृहोत्रोपजायतइति अनयोः पक्षयोर्दशाचारद्वयस्ये
तिसर्वानि वंधासिद्धांतः तच्च क्षयाहश्राद्धमेकोद्दिष्टं चैव क्रियते तदा तन्मध्याह्नकार्यं पार्ष्ण्ये चैतदापराह्णे कार्यं मध्याह्न
व्यापिनीयास्यात्सैकोद्दिष्टतिथिर्भवेत् अपराह्णव्यापिनीयापार्ष्ण्ये सातिथिर्भवेदिति गौतमवचनात् एकोद्दिष्टस्य म
ध्याह्नकालत्वं शिवरापयसंवादादिपि मध्याह्नव्यापिनीयास्यात् सैकोद्दिष्टतिथिर्भवेदिति अस्य च स्वरूपमुक्तं व्यासेन

एकमुद्दिरयप च्छाब्दद्वैवहनिंविधीयते । एकोद्दिष्टुतत्प्रोक्तमध्याह्नतस्कर्त्तव्यमिति मध्याह्नश्चसप्तमाष्टमनवममुहूर्त्तम
 कःतेचमुहूर्त्तानां धर्वकृतपरौहिणसंज्ञकाः अस्म्यचपूर्वात्तरभागावकोद्दिष्टापक्रमइच्छयाविकल्पितौव्यासेन कृतपप्रथमे
 भागएकोद्दिष्टमुपक्रमेत् आवर्तनसमीपेवातत्रैवानियतामवान् इतिसमाप्तिकालश्र्वात्तमनोक्तः आरभ्यकृतपाच्छाब्दकु
 र्यादासौहिण्युधः विधिज्ञोविधिमार्थायसौहिण्युत्तलंययेदिति कृतपशब्दनिरुक्तिश्चस्कंदवायुपुराणयोः कृप्यत्रगोपति
 गोभिः कार्स्वयेनतप्रतिक्षेणे सकालः कृतपोजेयस्तत्रदत्तमहाफलमिति तदेवंकृतपर्यैकोद्दिष्टशब्दकालत्वेनिर्णीतेतत्का
 लव्यापिनीतत्रातिश्रुत्या तत्रान्यतरदिनेष्वतद्व्याप्तौनकोपिसंदेहः उभयत्रसाम्येनतद्व्याप्तौतद्व्याप्तौवापूर्वचुरेवत
 दनष्टेयं अमावास्याप्रकरेणउदाहृतानां पावर्णश्राद्धप्रकरणेउदाहरिष्यमाणानां पापराहसायाहस्तमयव्याप्तिविषया
 णवचनानामनुग्रहात् उभयत्रसाम्येनैकदेशव्याप्तौस्वर्वादिवाक्यान्निर्णयः तच्चसामान्यतिथिनिर्णयप्रस्तावेदद्वितवैष
 म्यैकदेशव्याप्तावधिकव्याप्त्यानिर्णयइति तदेवंसंक्षेपैकोद्दिष्टकालोनिर्णीतः अथपावर्णश्राद्धकालोनिर्णीयतेतत्रय
 चापिपर्वणिभवंपावर्णमित्युत्पत्त्यादर्शश्राद्धं तुयस्योक्तं पावर्णतत्सर्कात्तितमितिशातातपवचनेनचात्रिपुरुषाद्देशेनामावा
 क्रियमाणश्राद्धमेवपावर्णशब्देनाभिधातुंशक्यमथापितद्विकृतरूपतयात्रानुद्दिश्यतुयसद्विपावर्णमुनयोविदुरितिकएव
 वचनेनत्रिपुरुषाद्देशेनकसंख्यादिकादेशोपिपावर्णत्वव्यवहर्तुंशक्यं तत्र पावर्णश्राद्धमपराहणव्यापिन्यां कर्तव्यं अपरा
 हणव्यापिर्नायायापावर्णेसातिंशिः स्मृता पूर्वस्यानिर्वपेत्पिण्डमित्यादिऋषिभाषितमिति वचनात् दर्शचर्पाणामासंचापि
 तुःसांवत्सरंदिनं पूर्वविद्धमकुर्वाणोनरकंप्रतिपद्यतइतिनारदीयपुराणञ्च अन्यत्रापि अपराहणः पिण्डाणां तुयापराहणा
 नुयायिनी साकार्यापितृकृत्थेपुनपूर्वाहणानुयायिनीति ननु उदितेद्वैवतंभानौपिभ्रंचारस्तमितेसर्वौ द्विमुहूर्त्तस्त्रिमुहूर्त्तश्चेत्
 सकालः पुण्यदायकः दिनतिपंचनाडयस्तुपुण्याः प्रोक्तमनोपिभिः उदयेचतथापिभ्येद्वैवैवचकर्मणीत्यादिवचनैः साया

हर्यापि पितृकालत्वमुक्तं तत्कथमपराहणस्यैवपार्षणश्राद्धकालत्वमुच्यतइति चेन्मैवंतस्य प्रतिपिद्धत्वात् तथाहिरकंद
 पुराणे उपसंख्यंनकुर्वीतपितृपूजांकथंचन सकलश्रासुरःशोकःश्राद्धतत्रविवर्जयेदिति मत्स्यपुराणे सायारहस्त्रिमुहूर्तः
 स्याच्छ्राद्धतत्रनकारयेत् राक्षसीनामसावेलगार्हीतसर्वकर्मस्विति वौधयनहारातावप्येवं तर्हि सायारह्विधायकपूर्वा
 कवचनानांकीविपयइतिभेत्शूणु श्राद्धांगत्वेन निषिद्धस्य सायारहगौणकालतयाभ्यनुज्ञानं श्रातएवव्यासःस्वकालातिक्र
 मेकुर्याद्रात्रिः पूर्वतयाविधिरिति व्याघ्रपदोपि विधिभिःश्राद्धयोपेतःसम्यक्पात्रानियोजकः रत्नेरन्यत्रकुर्वाणःश्रेयःश्रा
 प्रोत्थनुत्तमं पृथ्विचंद्रोदयेत् पूर्वांकवचनेपुयत्रसायारहसमययोगिनीतिथिरुकातत्रापराहव्यापिनीज्ञेया सायारहस्त्रिमुहूर्
 तःस्यादिति मत्स्यादौ सायारहनिषेधात् यत्रत्रिमुहूर्तादिग्रहणतच्छ्राद्धार्हापराहरूपत्रिमुहूर्तंपरमिति कालतत्त्व
 विवेचने यच्च वायुपुराणवचनं शुक्लपक्षस्यपूर्वाह्णेश्राद्धंकुर्वाद्धिचक्षणः कृष्णपक्षेपराह्णेतुर्गौहिणंतुनलंघयेत् इति
 तदंशेधाविभक्तपूर्वाह्णांतर्गतस्य कुतपूर्वभाषस्य तादृशापराह्णांतर्गतस्य च तदुत्तरभागस्य पक्षभेदेनोपक्रमकाल
 लत्वव्यवस्थापनपरं एवं व्यवस्थायां न कस्यचिद्वाधोपेक्षितविधानंच लभ्यते विष्णुनाऽपि पूर्वाह्णापराह्ण
 योः पक्षभेदेनोपक्रमोदाशितः शुक्लपक्षस्यपूर्वाह्णेकृष्णपक्षापराह्णके विप्रान्ज्ञातांस्तुविधिवन्नत्वात्तानुपवेशये
 दिति हेमाद्रौतुवायुपुराणवचनस्यैकोहिष्टविषयत्वमप्युक्तं एकोहिष्टमपि पक्षभेदेन कुतपूर्वोत्तरभागयोरुपक्रमणिय
 मिति ननुसायारह्विपयदाकार्यचित्प्रचूहस्तदाश्राद्धस्य किलोपपूर्वाकैवारात्रावपिकर्तुंशकयते श्रात्रमाधवः नतावद्रात्रौ
 सर्वैमनाश्राद्धस्य निषेधोक्कुंशकयतेश्रापरत्तंवेनरात्रौश्राद्धसमाप्त्यभ्युपगमात् नचनक्तंश्राद्धंकुर्वीतारंवेचभोजनस
 मापनामिति श्रात्रभोजनग्रहणंपिंडदानोपलक्षणं नन्वेवमापिरात्रौसमाप्तिरेवाभ्यनुज्ञायते नत्वारंभइतिचेत् मैवं
 श्रात्रंभस्यापिसमाप्त्या उपलक्षणीयत्वात् श्राद्धिकश्राद्धपरित्यगेनप्रत्यवापवाहृत्यस्मरणात् तानिचप्रत्यवापयोध

कानिवचनान्यथेवदध्यते कालतत्त्वविवेचनेन प्रारब्धश्राद्धैवमानुप्रतिबंधादसमात्तयदिरावररस्तीमयात्तदा प्रारब्धत्वा
 द्वात्रापितत्समाप्तेः प्रसक्तिः नचनक्तं श्राद्धं कर्वातेति निषेधः तथा च श्रसमानसि कृतमेव रस्यापयित्वा परेषुः कृत्वा तत्स
 मापनीयं यजमानं नापितदुत्तरमेव भोक्तव्यं नतु पूर्वादिन इति श्रुतमेयोत्तरसूत्रं प्रारब्धे चाभोजनमसमापनादिति हरद
 तः प्रारंभश्च पूर्वार्था निवेदनामिति नन्वेवंसतिरात्रैरथत्र कर्वाणः श्रेयः प्राप्नोत्यनुत्तममिति स्मरणात् अपरहृणवन्मु
 र्यत्वेन साधारणवद्गौणत्वेन वा प्रातः संगवावापि कालौ प्रसज्येयतां नायंदोषः शिवराधवसंबादे प्रातः कालस्य ति
 पिद्धत्वात् प्रातः काले पुच श्राद्धं न कर्त्तव्येति ज्ञोत्तमः नैमित्तिकेषु श्राद्धेषु न कालनिवमः स्मृत इति यद्यपि संभावो न सा
 श्नादिपिद्धरतथापि कुतपमुहूर्तं मुख्योपक्रमस्य गार्ध्वमुहूर्तं गौणोपक्रमस्य अभिधाने सति श्रयार्थनिषेधः परिशिष्यते उप
 क्रमद्वयं शिवराधवसंबादे दर्शितं ग्रहादिद्वयतिरिक्तस्य प्रक्रमे कुतपः स्मृतः कुतपादृश्यां धर्वादास नं कुतपे भवेदिति ब्र
 ह्महृणं आदिशब्देन संक्रांत्यादिनामि तमुच्यते तस्य निमित्ताधीनत्वात् कुतपो नियंतु न शक्यते इतरस्य च सांवात्सरिका
 देरस्ति कुतपनिवमः कदाचित्कार्थवशात् श्राद्धस्य सहसा करणीयत्वे सति कुतपादृश्यां धर्वादास नं कुतपः काल
 तथाभ्यनुज्ञायते कुतपस्य मुख्यत्वमनेकवचनविहितत्वात् वगंतव्यम् तदेवं पार्वण श्राद्धस्यापराहृणः कुतपः प्रारंभ
 काल इति तदुभयव्यापिनीति श्रयार्थाद्या यदा तु कुतपापराहृणो भयव्यापिनी न संभवति तदा केवलपराहृणव्यापि न्ये
 वतिथिर्गृहीतव्या पित्रर्थे चापराहृणिकीति भाविष्यत्पुराणाभिधानात् यत्तु मथ्यान्हव्यापिनीया रस्यात्तिथिः पूर्वापरापि
 वा तत्र कर्माणि कर्वातं हासस्य श्राद्धं नकारणमिति वचनं तदेकादिष्टं तु मथ्यान्ह इति वचनांतरसंबादे नैकादिष्टविषयं का
 लतत्त्वविवेचनेऽपि मुहूर्तपंचकं सार्द्धं मुहूर्तचतुष्टयं पार्वणप्रयोगकालः यदि च तावत्कालव्यापिनीलभ्यते तदा उदारः
 कल्पः यदा च तादृशी न लभ्यते तदा प्रधानप्रयोगकालविमुहूर्तत्वकापराहृणव्यापिनी ब्राह्मीति तत्र यदैकारि मन्नेव

दिनेकारस्पर्शनकदेशेनवोक्तकालव्यापिनी सैव दिनद्वयेवैपम्येण तदेकदेशव्यासैतदाधिक्यवतीग्राह्या तदाहमरीचिः
 धापरार्हणव्यापिनीचेदादिकस्ययदातिथिः महतीयत्रतांशुद्वांप्रशंसतिमहर्षयइतिमदनरत्ने यदिदिनद्वयेऽपितुल्या
 परार्हणैकदेशव्यासिस्तदातिथिक्षेपपूर्वाकर्तव्यादृष्टौत्तरा तथात्वक्षयाहप्रसंगेवौधायनः अपरार्हणद्वयव्यापिन्य
 तीतरस्ययदातिथिः क्षेपपूर्वानुकर्तव्यादृष्टौकार्यार्थोत्तरेति तिथिसाम्येत्पूर्वैवग्राह्या दर्शचपौर्णमासंचेति पूर्वा
 दाहतनारदीयपुराणवचनत् यच्चखर्वोदर्यइतिवचनं तत्क्षयाहव्यतिरिक्त्वाद्धविषयं द्विरहव्यापिनीचेत्स्यादा
 दिकस्य यदातिथिः पूर्वविद्वाप्रकर्तव्यानिमुहूर्ताभवेद्यदीति स्मृत्यंतरवचनविरोधात् कालतत्त्वविवेचनेतु दिनद्वये
 साम्येनतदेकदेशव्यासिस्तस्याएवतिथेः क्षयेनसाम्येनदृष्ट्याचभवतित्रखर्वोदर्यस्तथाहिंसेतिवचनात् निर्णयःख
 र्वःसाम्ययथास्तिथिः दर्पोदृष्टिमान् हिंसाक्षयस्तद्वानित्यादिमुख्यवचनस्यापिसंप्रतिकलक्षणयाप्रयोगः अतएवलिङ्ग
 रथागोभंगाज्ञादवत् तिथिलक्षणतिथिरवर्णभावपरत्वेनखर्वोदिशब्दानां व्यास्थानपरंपूर्वकालिकीत्यनेनान्वया
 द्रुपेक्षितं अत्रखर्वोदिनांपरपूर्वविभागेनग्राह्यत्वाभिधानात्स्पष्टमेवखर्वोद्वेदिनांग्राह्यतिथिगतत्वं अपरार्हणद्वयव्या
 पिन्यतीतरस्ययदातिथिरितिपूर्वाकर्तव्यापनवचनंतु दिनद्वयेसंपूर्णकर्मकालव्यासिपिपयमेव इहेतुव्यापिनीचेत्स्या
 न्मृताहस्यतुयातिथिःपूर्वस्यानिर्वपेत्पिडमिद्व्यागिरसमाधितमिति मनुवचनमपिकारस्पर्शनं दिनद्वयेकर्मकालव्यासिवि
 पयं अत्रचवौधायनवचनेक्षयदृष्टिसाम्यानिदिनद्वयसंपूर्णकर्मकालव्यासेदृष्ट्वेकनियतत्वात्त्रातिथौचसंभवेनग्राह्यति
 थ्यंतरतिथिगतानिग्राह्याणि दर्शचपौर्णमासंचपितुःसांवत्सरंदिनं पूर्वविद्मकर्तव्याणानरंकंप्रतिपद्यतइति नारदीय
 पुराणमपिपूर्ववचनसंवादि अतएवतत्रतज्ञोक्तम् यत्कालव्याप्यनिर्णयं तत्रपूर्वोत्तरविद्वाग्राह्यत्ववचनानिप्रवर्ततइति
 यत्रमूलतिथिःशोकाशास्त्रज्ञैः कालकोविदैः यस्यामस्तरविधीतिपितरस्ताभुपासते परार्हणव्यापिनीयातुपूर्वणैसा

उदाहरेत्त्यादीनिवचनान्यप्यत्रोपोहनीयानि यदातुदिनद्वयेप्यपराह्णसंबंधाभावस्तदापूर्वमाह्या तदाहमनुः नद्वय
द्वयापिर्नांचरस्यान्वृताहस्यचयातिथिः पूर्वविद्वैकसंत्यात्रिमूर्त्तापियाभवेदिति यथापठ्याप्यभावरकदेशसन्वैपिसं
भयतितथापित्रिमूर्त्तापियाभवेदिति वाक्यशेषात्स्पर्शाभावएवात्रह्रासः श्राद्धंकेकभकादिवत्स्वकालएव तत्र तसिथ्य
भवैपिकसंतंयं तिथ्यादौचभवेद्यावाह्रासोद्युद्धिःपरहनि तावान्प्राह्यःसपूर्वदुरदष्टापिस्वकर्मणीतिवचनात्तसिथिक्षय
स्यपूर्वतिथीप्रक्षेपण्यातिथिसमनुप्राप्यश्रस्तयातीतिसाकल्पवचनेनच तत्र तसिथेः सत्वात् तिथ्यादावित्यदिपदेन
तक्षत्रयोगोपयते तदेतक्षयाहश्राद्धमवश्यकसंत्यामित्युक्तं ब्रह्मपुराणे श्राद्धप्रकरणे प्रतिसंवलसरंकार्यमातापित्रो
मृतहनि पितृव्यस्याप्यपुत्रस्यभ्रातृर्षस्यचैवहि पितृव्यादिग्रहणे मातामहादानामप्युपलक्षणं भावित्यपुरा
णे सर्वेषामेवश्राद्धानांश्रेष्ठसांवरसरमतं क्रियतेतत्तत्रगश्रेष्ठमृतेहनिवृथैःसदा मृतेहनिपितृव्यस्तुनकुर्याच्छ्राद्धमा
दरात् ॥मातृश्रवणशादूलवत्सरान्तंमृतेहनि नाहंत्स्यस्यगश्रेष्ठपुजांयद्दृष्ट्वाभिनोहरिः नब्रह्मानचवैरुद्रोनाचा
न्येदंवतगणाः तस्माद्यत्नेनकसंतंयर्षवर्षमृतेहनि प्रतिवर्षैरगश्रेष्ठभोजकेनविशेषतः भोजकोयस्तुर्वश्राद्धं
नकरोतिखगाधिप मातापितृभ्यांसततवंपर्वमृतेहनि सयातिनरकयोरंतामिस्त्रानामनामतः ततोभवतिदुष्टा
त्मानगरेशूकरःखगेति भोजकोभोजयितासंपद्युक्तइत्यर्थः एतक्षयाहश्राद्धं सूर्यग्रहणादिनेभोर्कुर्यात्ब्राह्मणस्यालभि
तद्दिन एवामात्रादिनाकसंतंयं तदुक्तंभोभिलेन दर्शरविग्रहेपित्रोः प्रत्यादिकमुपरिभूतं श्रद्धेनासंभवेह्या
कुर्याद्विभनवासुत इति दर्शपित्रोःसुप्तरवातिचसर्वमविवाक्षितमुपलक्षणं आमपदेनच वितुपतंडुलादिगृह्यतेनतुसतुपं
सस्यक्षेत्रगतप्राहुः सतुपधान्यमुच्यते आमंतुवितुपंप्रोकांस्विन्नमन्नमुदाहृतमितिवसिष्ववचनात् प्रत्यादिकग्र
हणंच श्रद्धेनैवादिदिकंकुर्यात् हेन्नावाभिननकचिदिति वार्षिकेसर्वथासाधनत्वं ननिपिद्धस्यामादेः प्रतिप्रसवार्थ

एतच्चमासिकस्याप्युपलक्षणं यानितु ग्रहणात्तद्वितीयहिरजोदीपात्तुपंचमे तथाग्रस्तोदयेचंद्रप्रत्यवदंसमुपरिथितं तद्वि
नचोपवासः स्यात्प्रत्यवदतुपरेहनि तथा ग्रस्तावेवास्तमानंतुर्वाट्टप्राप्तोयादि प्रत्यवदंतुतदाकार्यपरेह्नयेवसर्वदा चं
द्रसूर्यापरागतुतथाश्राद्धंपरेहनि इत्यादीनि वचनानि तानिमहानिबंधेषुकाप्यनुपलंभात् पूर्वोक्तवचनजातविरोधाच्च
निर्मूलानि अमावास्यादिश्राद्धंतुतत्रामनैवमवति श्राद्धविघ्नद्विजातीनामामश्राद्धंप्रकीर्तितं अमावस्यादिनियतं
मासंसंवत्सरादहतिहारैतवचनात् श्राद्धस्यापकश्राद्धस्याविघ्नेश्रसंभवेवामाससंवत्सराशब्दाभ्यांमासिकसांवत्सरी
कोपादानं सूतकेनादिदके श्राद्धंतरिते सूतकानंतरदिनेत्कुर्यात् तदाहऋष्यशृंगः आदिदकेचैवसंप्राप्तेश्रशौचंजायते
यादि श्रशौचेचंपतिकालेतत्रश्राद्धंविधीयतइति श्रशौचानंतरदिनेपिकरणासंभवे अमावास्यायांकुर्यात् तदाह
गोपिलः देवास्त्रयादिदके श्राद्धंत्वतरास्यतसूतके श्रशौचानंतरंकुर्यात्तन्मासेदुक्षयेऽपिचेति मर्याचिनेकादश्याप्युका
श्राद्धविघ्नसमुत्पन्नेप्यविज्ञातेभूतेहनि एकादश्यांतुक्तव्यंकृष्णपक्षेविशेषतइति तत्रविघ्नपदंसूतकालेदितरविघ्नसामा
न्यपरं श्रशौचेतरविघ्नेऽतदिति माधवीये पृथ्वीचंद्रोदयेच केचित्त्वशौचानंतरंपुनः क्षयाहतिथावेवकार्यमित्याहुः
यथा तदहश्चेत्पुन्येचकेनाचित्सूतकादिना सूतकानंतरंकुर्यात्पुनस्तदहरेवचेति अत्रसूतकानंतरमिति सूतकपदं वि
घ्ननिमित्तस्योपलक्षणं तदहइत्युत्तरमासागतोत्सिघ्नोवादिनइत्यर्थः श्रशौचांतरेप्यश्रायःपक्षः मुर्याकालप्रत्यासत्तेः
ततोदशः ततःकृष्णोकादशी ततःशुक्लाततउत्तरमासे तदहरितिहेमाद्रिरिति मयूखे एतन्मासिकविषयमित्यन्ये यच्च
देवलवचनं एकोद्विष्टुसंप्राप्तेयदिविघ्नःश्रजायते मासेन्यस्मिन्निति शौतस्मिन्ब्रह्मिहिकुर्यात्प्रयत्नतइति तदपिमासिकपर
मिति मदनरत्नेहेमाद्रौचिति निर्णयसिधौ पत्न्यारजस्वलायातुक्षयाह श्राद्धंप्रकाशनेवकर्तव्यं पुष्पवत्स्विपिदरिषुविदे
शश्रीप्यनशिकः अत्रैनावादिदंकुर्याद्विघ्नोवापिननकाचिदितिलौगाक्षिवचनात् अत्रत्रामस्याप्युगुदानाद्विज्ञेनेव

एवञ्चात्रशब्दःसिद्धांतपरः तेनपत्न्यारजस्वलायामपि तदहरेवपकेनैवसर्वस्यापिसांवरकारिकाश्राद्धानुष्ठानमुच्यते मरी
 चिरपि अत्रान्निकःप्रवासांचयस्यभार्यारजस्वला आमश्राद्धद्विजःकुर्यात्तत्कुर्यान्मृतेहनीति काण्णानिः आपन्नो
 प्याब्दिकेनैवकुर्यादामेनकुञ्चित् अन्ननतदमायान्तुकृष्णवाहरिवासरे रजस्वलायामभार्यायांश्राद्धंयःपरित्यजेत् सर्वे
 नरकमाप्नोतिपावदाभूतसंश्रवं देवयाज्ञिकनिबंधेपि भर्तुःश्राद्धंपंचमेहिकुर्याद्ग्राह्यारजस्वला पुत्रःपित्रोःप्रकुर्यात्
 मृताहन्पशुचिर्घतः कालादर्शोऽपि विदेशकोवाविगताग्निकोवारजस्वलायामपिघर्भपत्न्यां श्राद्धमृताहेविदधार्थातपा
 केनाभिनहेक्षानतुपंचमेहिएवंमासिकेपि यतु मृताहानितुसंप्राप्तेयस्यभार्यारजस्वला श्राद्धंतदानकर्तव्यंकर्तव्यंप
 चमेहनीतिहेमाद्रिमाधवादिलिखितवचनं तद्यस्यमृतस्यश्राद्धकर्त्तव्यंभार्यारजस्वलेतियारूपेयं नतुपस्यश्राद्धकर्तव्यं
 यारजस्वलेति पूर्वाक्तवचनजातविरोधात् अतएवश्लोकेगौतमः अपुत्रातुयदाभार्यासंप्राप्तेभर्तुराब्दिके रजस्व
 लाभवेत्सातुकुटुर्थात्तत्पंचमेऽहनीति नन्वशुचिन्वादेयाधिकारप्रतिबंधवचनंव्यर्थमितिवत्सत्यं गर्भिणीसूतिकादिश्रकु
 मारंवाथरोहिणी यदाश्राद्धातदान्येनकारयेत्प्रयत्नारजस्वयामिति हेमाद्रिधृतभवप्यवचनेनाधिकारप्रसक्तैःसत्वात् य
 तु आपयानन्नातीर्थंचप्रवासपुत्रजन्मानि आमश्राद्धंप्रकर्त्तव्यंभार्यारजस्वला इतिकात्यायनवचनं तन्मासिका
 ब्दिकव्यतिरिक्तविषयं श्राद्धविश्लेषद्विजातानामिति पूर्वाकहारांतवचनात् हेमाद्रिस्तु पाणिग्रहणाद्विसहत्वंकर्म
 श्र्वितिवचनेनग्रहस्थस्यश्राद्धेपिभार्ययासहैवाधिकारत्तस्याश्चरजस्वलादशायामशुचिन्वादेनाधिकारेऽप्यासज्यटुत्तैर्भ
 र्तृगतस्याप्यधिकारस्याविधातात्तस्यास्तदहशापगमएवाधिकारः एवमेवैकभार्यस्यश्राद्धमुचितमिति यस्यश्राद्धकर्त्तु
 रित्यादिरैवमृताहनीतिवचनार्थः पुष्यवत्पर्णातिवचनंतु सहाधिकृतभार्यारसद्भावविषयमित्याह दीपिकायाम
 पि भार्यसांसातिपचमेचदिवसेस्याद्दार्पिकंमासिकं एकान्नैर्बहुभार्यकस्त्वधिकृतेपत्न्यंतरेरतिष्ठति कुर्यात्तद्विशेषस्वमु

रथदिवसइति पाणिग्रहणाद्धांतवचनस्याहंशब्दस्वरसादनुवादरूपत्वन्त्यायमूलकत्वादुभयस्यभाष्येभ्यः। अस्या
 थ्यश्रोतस्मात्तर्कमंधिपयत्वेनानुभयसाध्यश्चाद्विपयत्वे प्रमाणाभावाच्चित्यमेतदिति कालतत्वाविवेचने निर्णयसिंधु
 मयूखादावप्येवं परमार्थतरु मीमांसकयुरीणस्यहेमाद्रेभंतयुक्तमेव यद्देवेभ्योयज्ञपिडादिकेभ्यः कुटर्पाद्गतीभ्यर्ध
 नंसत्क्रियायं तस्याद्धैवसाफलान्याचितानारभुंकेभर्तृशुभ्रूप्यैवति रुकादवचने अनामिसाध्यद्वैवपिडाभ्यर्चन
 सत्क्रियादिसकलकर्मजन्यफलाधीर्भाणित्वस्यप्रतीतिस्तदंतर्गतश्चाद्विपिसहधिकाराविधात् आद्विपित्वत्प्रत्य
 ययपरिवारातिरिकायुरादिफलानां भ्रवणाच्च प्रजासहत्वकर्मभ्यइति श्रुतेः पूर्वोक्तस्कादवचनानुरोधेनाग्निसाध्यक
 कर्मविपयत्वेनसंकोचेभ्रमाणाभावाच्च आपस्तंबीयधर्मसूत्रमपि ब्राह्मे विवाहेवंयुरीणश्रुतारोभ्याणिवध्याप्रजासह
 त्वकर्मभ्यः प्रतिपादयेच्छक्तियिपयेणात्कृत्येति व्याख्यातंचैतद्धरदत्तेन प्रजाधंसहत्वकर्मार्थंचेति किंच मृतहनी
 तिवचनस्यापुत्रातुयद्गामार्थेतिगौत्मीयवचनसमानार्थतयाव्याख्याने अधिकाभिरयाः स्त्रियाःशुद्धौ तदंतश्चाद्धानुधा
 नस्यजननमरणशौचवन्नून्यायादेवासिद्धेरेतद्धचनवैयर्थ्यापत्तेः नचगामिण्यांति पूर्वोक्तवचनेनाधिकारप्रसक्तिः एतद्धच
 नस्यारंथव्रतादिविपयत्वेनमृताहश्चाद्विपयत्वाभावात् तस्मान्मृतेहनीतिवचनस्यरजोदर्शनकालेश्चाद्धानुधानवोध
 करयपुष्पवत्स्वपीतिवचनस्यचतदनुधानवोधकस्यपरस्परविरोधेएकमार्थेणतरस्यांरजस्वलायांश्राद्धनकत्तव्यं अने
 कमार्थेणतुभ्यथायांरजस्वलायांतरस्यांशुद्धायांतुक्तनिधायान्तादृश्यमापिकत्तव्यंउपेध्यानविनेतरेतिवचनेनउपेधयाएवस
 हाधिकारप्रतिपादनादितिसर्वसुरं माधवस्तुमत्तद्वयमिदंलिखितवान् नतुकिंचित्पिणितवान् इतिदर्शेश्चाद्धंतुभार्यार
 जसि अभिनकोपं श्राद्धविश्वेद्विजातीनामितिहेमाद्रौहारतिकेऽभ्यन्यशापि आर्त्तवेदेशकालानांविश्वेसमुपस्थिते
 आमश्राद्धद्विजैःकार्यशूद्रःकुर्यात्सद्वैवहीति दीपिकायामपि दर्शतुभार्यात्तैवप्यामश्चाद्विधिरित्यादिमयूखे श्राद्ध

विद्योऽजरत्नीरजोदर्शनं अपरत्नीकः प्रवासिचयस्य भार्यारजरत्नत्वात् । सिद्धातिननकर्त्तृत्वात् । अतस्त्वयिधीयत इत्युच्यते ।
अथात् आमाभावे तु व्यासः द्रव्याभावो द्विजाभावे प्रवसिषु ब्रजन्मनि हेमश्राद्धं प्रकुर्वीत यस्य भार्यारजरत्नत्वेति निर्णयसि
धौ तु इदं च महमविधानं पाकासंभवे पाकाभावे द्विजातीनामात्मश्राद्धं विधीयत इति सुमंतकेः मासिकानि सर्पिण्डं च भ्रागावा
स्यात् आदि कं आमात्नेन तु कर्तव्यं यस्य भार्यारजरत्नत्वेति कालिकायचनस्य कालादर्शे तु खियारजोदर्शने दर्शश्रा
द्धं प्रथमे हीति प्रश्नांतरमुक्तं पारिजातेष्वयं एवं महालययुगादावपीति वस्यतु क्षयाहो न ज्ञायते मासरुत्तु ज्ञाय
ते तस्य तन्मासस्याभावात् श्राद्धश्राद्धं क्षयाहश्राद्धं कर्तव्यं तदाह दृष्टरूपतिः न ज्ञायते मृताह श्वेतोपतिस्त्रिष्य
ते सति मासश्चेत्यतिविज्ञातत्वात् दर्शश्राद्धं कर्तव्यं मदनरत्ने तु मृताहर्नीति पाठः मृताहेय कर्तव्यं तदर्शक
र्तव्यमित्यर्थः ५० पितृवृत्ति मृत्ततिथ्यज्ञानकारणोपलक्षणं अतएव सामान्यतो भविष्यत्पुराणं मृताहर्नयोनजानाति
मानवोचिनतां रम्यं तेन कार्यं ममावास्याः श्राद्धं सां वत्सरं नृपति श्राद्धविघ्नसमुत्पन्न इति पूर्वोक्तमरीचिवचनमपि यद्य
पि वात्र कृष्णपक्षे विशेषत इत्युक्तं शुकैकादशयनुकरत्तथापि शुकपक्षमृत्तइति ज्ञानेनैव ग्राह्या पक्षस्याप्यज्ञाने
तु सा नुकरत्त इति द्रष्टव्यं मरणदिनाज्ञाने मासाज्ञाने मार्गशीर्षभाद्रमाघानामभ्यर्तनमासे तद्दिने कर्तव्यं तथा च म
विष्यपुराणे ॥ दिनमेवा विजानाति मासे नैव तपोनरः मार्गशीर्षे वा भाद्रे माघे वा अस्माचरेदिति श्रुत्वापि शुकपक्षज्ञा
ने तद्गतातिथिः नोच्यते कृष्णपक्षे नैव तस्याः पिश्ये प्रशस्तत्वात् निर्णयामृते तु श्रापाद्योष्युकः यदा मासो नाविज्ञातो
विज्ञातां दिनमेव तु तदात्वात् पादके मासि माघे वा तद्दिनं भवेदिति दृष्टरूप्युक्तेः कालादर्शेपि मासाज्ञाने कार्यं माघा
दमाघयो रित्युक्तं यदोभयमपि न ज्ञायते तदा प्रवासमासादिवसो ग्राह्याः तदाह दृष्टरूपतिः दिनमासावविज्ञा
तौ मरणस्य यदा पुनः प्रस्थानमासादिवसो ग्राह्यौ पूर्वोक्तयो रित्युत्प्रेत्यायमर्थः प्रस्थानस्यापि मासाज्ञाने च मार्ग

शीर्षादिषु तस्यां तिथौ तिथ्यज्ञाने तु मार्गमासां श्राद्धं कार्यं तदभावे प्रस्थानविधायिति शुक्लपक्षतदज्ञानयोः पूर्ववत्
 यदा मरणप्रस्थानमासादिनज्ञानं तदा मरणवार्ताश्रवणदिने तत्राप्यसंभवे वार्ताश्रवणमासवारस्यायां कुर्यात् तदुक्तं प्र
 चेतसा अपरिज्ञाते मावारस्यायां श्रवणदिने वेति भविष्यपुराणेषु मृतवार्ताश्रुतयोर्ह्यौतौ पूर्वोक्तक्रमेण विवृति पूर्वोक्तक्र
 मेण विवृत्यस्यायमर्थः मरणवार्ताश्रवणसंबन्धिमासनाश्रमरणे तदमावारस्यादिषु तद्दिनभात्रन्मरणे मार्गशीर्षादिसं
 बन्धिनितदिने शुक्लपक्षादि तदज्ञानयोः पूर्ववत् अस्य तु मरणं तत् श्रवणप्रस्थानानां सर्वेषामपि दिनमासपरिज्ञाने त
 दादिदकविषये प्रभाससंज्ञे मृतस्याहर्नजानान्तिमासवापिकथंचन तेन कार्यममावारस्यां श्राद्धं मायेथमार्गकइति कथं
 चनेति मरणादिरूपेण केनापि चिह्नेनेत्यर्थः यस्य च ज्ञाने तद्देशगतस्य जीवनमरणाद्यन्यतरानिर्द्धारणार्त्तचद्शवर्षाधि
 प्रतीक्ष्य प्रश्यास्यति कतिदा ह्यर्थाध्यैदं हेतुक्रियते तस्य दाहकालनिर्दिष्टावेवादि के कार्यं तथा च जातू कर्णः पितरिभ्योपि
 तेष्यस्य नवार्त्तानैव चागतिः ऊर्ध्वपंचदशार्द्वर्षकृत्वात् तस्यति रूपकं कुर्यात्स्य च संस्कारयथोक्तविधिना ततः तदानामे
 व सर्वेषां णि प्रेतकर्मणि संशयरेदिति पितरित्येतत्सोपेतमात्रस्योपलक्षणमित्यमदनरत्ने तदानीमिद्यतदानि मृतस्येव च भ्रने
 न सर्वत्र दाहदिनस्यावधिद्वं भविष्योत्तरं तु तदादीन्येवेति पाठः कालतत्त्वविवेचने तु पंचदशवर्षप्रतीक्षापितृविप
 यापितरिति वचनान् यन् यस्यानश्रुयते वार्त्तायावत्तद्दाहकार्येण कुर्यात्पुत्रकदाहेन तस्य स्यादवधारणमिति दृष्टस्य
 तिवचनं प्रोपितस्य यदा कालोपातश्चेत्तद्दाहशाब्दिदकः प्राप्तेत्रयोदशैवर्षेषु प्रेतकार्याणि कारयेत् जीवन्वदिस्त्र्यामच्छेत्
 घृतकुंभेन योजयेत् उद्धृत्या पापित्वा स्य जातकर्मोदिकारयेत् द्वादशाहं व्रतं कुर्याच्चिराज्जमधचारस्य तु स्तत्रोद्धहेत
 तांभार्यामन्यां वा तद्भावतः श्रीनाथाय विधिवद्दाहस्यसोमेन वा यजेत् श्रद्धेद्वाग्नेन पशुना गिरिगत्वा च तत्र तु इहिमायु
 र्मातां कुर्यादीप्सितांश्च कर्तुं स्ततद्वति दृष्टमनुवचने तत्पित्रातिरिक्त्वाप्यं ज्ञियात्त्रियादिनापितयोपि मवत्पेव व्रतचर्याच्च

ह्यवय्वरूपापंचाशद्वर्षन्मनवयस्कस्यपंचदशवर्षप्रतीक्षातदधिकवयस्कस्यद्वादशवर्षाणीतिकेचित् दर्शवर्षाण्येकादि
 श्राद्धप्राप्तौकालादर्शांविशेषउक्तः दर्शस्यचोदकुंभस्यदर्शमासिकयोरपि नित्यस्यचाद्विकस्यापिदर्शकाद्विकयोरपि
 इत्युक्त्वा संपातेदेवताभेदान् श्राद्धयुग्मंसमाचरेत् निमित्तानेयातिश्राजपूर्वानुष्ठानकारणमिति अन्नक्रमोनिर्णयर्दीपउ
 क्तः नष्टबंधेयदाकालेक्षयाहदिवसोभवेत् वैश्वदेवंक्षयश्राद्धंकुर्यात्प्राक्दर्शकर्मणः वैश्वदेवामतिक्षयाहश्राद्धविशे
 षण्णेतनपार्वाणमितिलभ्यते एतच्चोपरंजकनतव्यावर्तकं अनावास्यापांक्रियमाणस्याद्विकश्राद्धस्यनियतपार्वाणरूपा
 त्वान् तदुक्तंशंखेन अमावास्याक्षयोयस्यप्रतपक्षोयवापुनः पार्वाणतस्यकर्तव्यंनैकोद्विष्टकदायनेति आमश्राद्धंवा
 नुपनीतोपिकुर्यात् तदुक्तंश्राद्धशूलपाणौमात्स्ये अमावास्याष्टकाकृष्णपक्षपंचदशीपुष्येयुपक्रम्य एतच्चानुपनीतोपि
 कुर्यात्सर्वपुष्येसु श्राद्धंसाधारणानामसर्वकामफलप्रदं भार्याविरहितोष्येतत्त्रयासस्थोपिनित्यशाः शूद्रोष्यमंत्रव
 त्कुर्यादनेनविधिनानुष्यदति स्मृत्यर्थसारेतु अनुपनीतस्त्रीशूद्राश्चश्राद्धंऋत्विजाकारयेयुः स्वयंवांमंत्रवर्षंकुर्धुरिति
 श्राद्धिकादिदिनेद्रव्याद्यभावात् श्राद्धकारणसंभवेपिददानमाशंकुर्यात् तस्याप्यसंभवेप्युपवासंकुर्यात् तदुक्तंपिंड
 मात्रंभद्रातव्यमभावेद्रव्यविप्रयोः श्राद्धाह्नितुसंप्राप्तेभवेन्निरशनोपिवेति पात्राभावेतुविशेषःस्मृत्यंतरप्राक्तः पा
 त्राभावेपरंकुर्यापितुयज्ञाविधिंनरः निर्दिश्यप्यन्नमुहून्यत्रपात्रंनभोजयेदिति पितृयज्ञाविधिः श्राद्धाविधिःअन्यत्रा
 पि सर्वाभावोक्षिपेदन्नोगवेदयात्तथात्सुवा ननुप्रासस्थलोपेरित्तपैतकस्याविशेषत इति सर्वस्यांकस्यानिपिद्धस्य च
 पात्रस्याभावइत्यर्थः अतिदरिद्रस्यतर्पणमात्रेऽपि तिलाद्यभावेतुह्रवसिधेनविशेषउक्तः अग्निनावाद्देहेकक्षंश्राद्धकाले
 समागतं तस्मिन्नपयसेदह्निजेपेद्वाश्राद्धसंहितामिति कक्षंत्वाणसमूहं विष्णुपुराणेतु सर्वाभावेवर्नगत्वाकक्षमूलप्र
 दर्शकः सूर्यादिलोकपालानामिदमुच्चैः पठेत्ततः नमेरितिवित्तंनधनंनचान्यच्छ्राद्धोपयोगिस्यपिदृढन्नतेस्मि तृप्यंतुम

तत्रापितरौमभौभुजोःकृतौवर्मनिमास्तस्य इत्येतत्पितृभिर्गीतंभावभावप्रयोजकं यःकरोतिऋतंन श्राद्धंभवतिपा
 ऽपिचेति इत्यादिदृक्श्राद्धतिथिनिर्णयः श्राधौष्टकालोऽनिरूप्यते यद्यर्पाष्टप्रतिपदिकर्तव्यतयाप्रतिपत्प्रकरणेव श्र
 यमभिन्नात्तुमुच्यते तथापि पर्वचतुर्थांशस्यापिप्रतिपदइष्टिकालत्वेनसंधीयजेतेति श्रुत्यासंधिकालसापेक्षत्वेनचपर्वानि
 ष्ठयानंतरमस्यानिर्णयस्यावसर इति पर्वनिर्णयानंतरनिर्णयते यद्यपि संधीयजेतेति श्रुतौसंधिकालमात्रस्याग्रां
 त्वंप्रतिभानि तथापितस्यातिसूक्ष्मत्वेनतत्रसांगप्रयोगानुष्ठानानुपपत्तेः संधिषाढौलक्षणयाकर्मानुष्ठानयोर्भयंसंधि
 पार्थद्वयगतिकालविशेषंलक्षयति अतएव श्रुतिः संधिमभितोयजेतेति वौघायनोपि सूक्ष्मत्वात्संधिकालस्यसंधीर्षि
 पयउच्यते सामीप्यविपयग्राह्युः पूर्वेणालापरेणवा वाशब्दश्राथं तच्चपर्वद्विविधं पौर्णमास्यमवास्याचेति तत्रशु
 ष्ठापंचदशोचंद्रमंडलकलाभिः सर्वोत्तनापुंयेते सोममंडलेपरिपूर्णपौर्णिमेत्यनेननास्त्राज्ञायते तदुक्तं ब्रह्मांडमत्स्यपु
 राणयोः कलाक्षयेत्यतिक्रान्तिदियापूर्णपरस्परं चंद्रादिव्यैपराहणेनपूर्णत्वात्पौर्णिमास्मृत्येति ब्रह्मःपरोभाणःपराहृणः
 सूर्यास्तमयकालइत्यर्थः तत्रयथाद्वैत्यः संपूर्णमंडलः सतस्तमेति तथात्तरेक्षणचंद्रः संपूर्णमंडलः सद्भुदेतिदृष्टं
 तदाष्टौतिकभावस्याविवक्षितत्वात् द्वयोरदिद्वयचंद्रयोरुपन्यासः यथांमंडलपूर्णत्वाविवक्षया पौर्णिमाशब्दःप्रयुज्यते
 तथापूर्णत्वाविवक्षयापौर्णिमासोशब्दःप्रयुज्यते तदुक्तंभविष्योत्तरे पूर्णमासामहाराजसोमस्यदक्षिततिथिः पूर्णोमा
 सोमवेद्यस्मात्पौर्णिमासीततःस्मृत्येति पूर्णिमान्वास्यायोर्विकल्पोमात्सप्रस्तवेदक्षितः अन्वास्याइत्यनेननास्त्रा
 वहवोर्थाःकथ्यन्ते तत्राऽमाशब्दस्यचत्वारोर्थाः सूर्यराशिश्चंद्रकलाकन्यासहभावश्चेति वसुशब्दस्यापिचत्वारोर्थाः
 पितृविशेषःनिवासश्चंद्रइंद्रश्चेति तत्रामाशब्दस्यसूर्यराशिश्चत्वेवसुशब्दस्यानिवासवाचित्वेऽन्यथायांराशिरश्मवसु
 र्वासोचर्याइतिनर्वचनं तथाचस्कंदे नागरखंडे अमानामविधोराशिःसहस्रप्रमुखःस्मृता यस्यात्रतेजसासूर्यः

प्रोक्तत्वे लोके यदीपकः तस्मिन्व्यसति येनं दुर्भवात्स्यात्ततः स्मृतेति आमाशब्दस्य सहभावाच्चित्त्वेव सुशब्दस्य निवास
 वाचित्वे आमासहवभुर्निवासीयस्यामिति निर्बचनं तदुक्तं नस्य वायुब्रह्मांडपुराणेषु आमावसेतामृक्षे तु यदा चंद्रदिवा
 करौ एषा पंचदशी रात्रिर्भावात्स्यात्ततः स्मृतेति आमाशब्दस्य चंद्रकलावाचित्वं स्कांदिदर्शितं आमाषोडशभागेन द
 विप्रोक्तमहाकलेति तं कलाभुपर्जोवतीति निर्बचनं भगवतीपुराणे दर्शितं कलावशिष्टानिष्कांतः प्रविष्टः सूर्यमंडलं
 आमायां विशते यस्मादमावास्याततः स्मृतेति आमाशब्दस्य कन्यावाचित्वे वसुशब्दस्य पितृवाचित्वे आमावसुं पृच्छत् अ
 र्यां रात्रावित्थमवास्विति निर्बचनं तथा च ब्राह्मपुराणे आग्निव्यासा इति स्थतापञ्चानो यज्ञसंस्थिताः अश्वोदानाम
 तेषां तु मानसिकान्यकानदी तमथामावसुं नाम पितरं वीक्ष्य संगतेत्यादि वसुशब्दस्य चंद्रवाचित्वे आमाशब्दस्य सह
 भाववाचित्वमंगीकृत्य आमाभिः श्रोपधीभिः सह चंद्रो वसत्यस्यां रात्रिवित्थमवास्विति निर्बचनं अयमर्थः शतपथ
 ब्राह्मणान् तद्यदेप एतारां त्रिभिर्हावसति तस्मादमावास्यानामिति तुहदारण्यके ष्येवम् आमाशब्दस्य सहभाव
 वाचित्वे वसुशब्दस्य इंद्रवाचित्वे आमासहवसुरिंद्रोद्यास्तीत्यमवावस्येति निर्बचनं अयमर्थः शतपथब्राह्मणे दर्शपूर्ण
 मासप्रकरणे श्रूयते ते देवाश्चतुर्वन् आमावैतोद्यवसुर्वसतियोनः प्रावात्सीदिति तैत्तिरीयब्राह्मणे पुरुष एवमवमवार्थः श्रू
 यते इंद्रो हि देवानां वसुस्तदमावास्यायाश्चमावास्यात्वमिति आमावास्याशब्दपर्यायेदर्शशब्दोऽपि दृश्यते सच द्विवि
 धः सूर्याचंद्रमसौ परस्परं पश्यते ज्ञेति दर्शः आश्रित्यताममावस्यां पश्यतः सुसमानतौ अन्योन्यं चंद्रसूर्यातौ यदासौ
 दर्शो दृश्यत इति मत्स्यवायुपुराणयो रभिधानात् तेषां ण्येवास्यामवास्वो द्विविधे राकाचानुमतिश्चैवर्षाण्येनासीद्विधा
 रस्यता सिनीवाली कुहूश्चैव आमावास्याद्विवैवाचित्वेति पुराणवाक्यात् अत्रानुमतिः सिनीवाली च चतुर्दशीमिश्रे राका
 कुहूश्च प्रतिपान्मिश्रे तथा च काठकः श्रुतिः या पूर्वा पूर्णमासिसानुमतिर्योत्तरासां राका या पूर्वा मावास्यासासिनीवाली

योत्तरासाकुहुरिति तद्वत्सिद्धः राकाचानुमतिश्चैवपौर्णमासिद्धयविदुः एकासंपूर्णचंद्रस्यात् कलोनानुमतिःस्मृ
 ता पौर्णमासीदिवाहृदिशाशिन्यनुमतिःस्मृता रात्रिहृष्टेपुनस्तास्मिन्सैवराकेतिकर्तिता भगवतीपुराणे यदावस्त
 मियात्सूर्यःपूर्णश्चंद्ररुपागमेत् युगपत्सोत्तराराकातदाभवतिपूर्णमा मस्यब्रह्मांडपुराणयोः यस्मात्तामनुमन्यते
 पितरदेवतैःसह तस्मादनुमतिर्नामपौर्णमाप्रथमास्मृता अर्चयैराजतेयस्मात्पौर्णमास्यानिशाकरः राजनाम्ब्रचंद्र
 स्यराकेतिकययोविदुः मस्यब्रह्मांडपुराणयोः सिर्नावालीप्रमाणस्तुक्षीणशेषोनिशाकरः श्रमावास्याविशत्यर्क
 सिर्नावालीततःस्मृता अवासेनेतिपावत् अर्चयेवल्लोरयस्तीतिवालीसिर्नाचासौवालीचेतिसिर्नावालीसिर्नावालीप्र
 माणः वालाग्रमात्रइत्यर्थः कुह्वितिकोकिलेनोकेपावत्कालःसमाप्यते तत्कालसंज्ञिताह्येपान्श्रमावास्याकुहूःस्मृता
 तथा अनुमतिश्चराकाचसिर्नावालीकुहूस्तथा एतासांद्विलवः कालःकुहूमात्राकुहूःस्मृता इत्येपपर्वसंधीत्कालो
 वेद्विलवःस्मृतः ननुपौर्णमास्यांपौर्णमास्यांयजेत श्रमावास्यायाममावास्यायांयजेतेतिवचनात् कुत्सोष्टिप्रयोगस्तुपर्व
 कालवेप्राप्तौ तत्कथं संधिकालापेक्षत्वमितिचेत् उच्यते पूर्वैशुरभिर्गृह्णाति उत्तरमहर्षजतीत्यादिश्रुत्यंतरादनुवा
 धानाद्यनुष्ठानेनोपक्रमोवपर्वाणे इतरसकललाभापेतप्रधानानुष्ठानंतुप्रतिपदीति ब्रह्मकालसाध्यत्वात्तस्मापेक्षत्वं अ
 तएवगोभिलेनोके पक्षताउपवस्तव्याः पक्षाद्यगोभिषष्ट्याइति श्रौत्रेवास्त्रशब्देनाग्न्यान्वाधानादिविवाक्षिततास्मि
 न्क्रियमाणे यजमानसमौपेदेवतानानिवासात् तथाचैतित्तिरीयब्राह्मणंउपास्मिन्श्रौत्यद्वयमाणेदेवतावसंतिपएवंविद्वा
 नभिर्भुपस्त्वृणातीति एवंपौर्णमास्याद्वयोः प्रयोर्गौकदेशान्वयेनसंकाचः पौर्णमास्यांपौर्णमास्यामित्यादिश्रुतेः पौर्ण
 मार्वमावास्याशब्दयोस्तिथिविशेषेरुहत्वात् एवंसंधौयजेतेतिश्रुतिरीपसंधिष्वभितोयजेतेति श्रुत्यंतरैकवाच्यत्वा
 त्पर्वप्रतिपत्समुदापलक्षणयाकृत्स्नप्रयोगकालविधायिकैव एवंचस्त्वितिपौर्णमास्यामावास्याश्रुतिरप्यमावास्यायाम

पराह णिपेडापितृयज्ञेनचरंतीत्यादौवृत्तिकारादिभिःसंधिवाचित्वेनव्याख्यानात् पौर्णमास्यमावास्याशब्दनिर्वचनार्थादापदाश्रितप्रयोगाच्च पौर्णमास्यमावास्याशब्दयोरपिसंधिवाचित्वात्पराहणादिशब्दसमभिव्याहारस्यवाहिरानलक्षणाविस्ययाभवात्पूर्वोक्तरीत्या पार्थिव्यवर्तितेष्विद्वयलक्षणयासंधौचर्ततित्वत्कृत्प्रयोगेकालविधायिकेत्यपिवक्तुंशक्यं तत्रपूर्वस्मिन्पूर्वदिनेयागप्रारंभःसचान्वाधानामिधमावाहैः संपादनमध्यर्पणगार्हपत्यादिपुसमाप्तावत इत्यादिभिःसमिदाधानेक्रियमाणेष्वजमानेनाग्निगृह्णामीतिमंत्रपठनरूपेणप्रतिग्रहउपस्तरणेष्वेवमग्निः तद्यार्चते तिरियत्राह्येषुश्रूयते पूर्वेषुरिधमावाहैः करोति यज्ञमेवारभ्यगृह्णोपवसतीतिशतपथब्राह्मणेपि पूर्वेषुरग्निगृह्णाति उत्तरमहर्षजतीतिप्रतिपदिनेतुकर्मणैवेवेभ्य इत्यादिभिरध्वर्युहस्तप्रक्षालनतंडुलनिर्वापपुरोडाशप्रदानादिलक्षणंप्रयोगं करोति तदिदंपजनं तत्रापिनसंपूर्णपूर्वान्वाधानकालः नापिसंपूर्णः प्रतियागकालः कितुपर्वणेशात्रयमन्वाधानस्यकालः पर्वचतुर्थीशसहितंप्रतिपदः आद्यमंशत्रयंचयागस्य तथाचलौगाक्षिः त्रींशानौपवस्तस्ययागस्यचतुरोविदुः द्वावशावुत्सृजेदंर्योयागेचव्रतकर्मणि श्रौपवस्तस्योपवासस्याग्न्यन्वाधानाद्विज्ञानंशाच्चिदुः यागस्यचतुरोशाच्चिदुः अस्यावंशीपंचदशीप्रतिपत्संवाधनावुत्सृजेत् अस्यामंशंपंचदश्याः व्रतकर्मणि यागेच प्रतिपदः श्रुतुर्थमंशं अयंचप्रतिपत्स्यवार्त्स्यचतुर्थीशभिन्नोश्रुतुरश्रुतिपुर्नुदासविधयापूर्वशेषेव नतुत्स्रतंत्रस्यागाविधिः पर्वणोपश्रुतुर्थीशइत्यादिवार्त्स्यवार्त्स्यशब्दाद्वाफ्रयभेदापत्तेश्च अन्वाधानेपर्वचतुर्थीशावर्जनंचस्यरकालव्यतिरिक्तविषयस्यरकालतायांतत्रैवतदनुष्ठानात् कथंताहैयागेचतुरइत्यपेक्षणेयज्ञपार्थ्व्यं पंचदश्याःपरःपदःपक्षादेःप्रथमाश्रयः कालःपर्वणि यागेस्यादन्पथातुनविद्यते कात्यायनःनयट्वंचतुर्थीशेयागैः प्रतिपदःकचित् रक्षांसितद्विलुप्यंति श्रुतिरेपासना तर्ना तथाप्यहनि यागः कर्तव्यः पूर्वेषुरग्नि गृह्णाति उत्तरमहर्षवतायजेत्त्यहर्वाधानात् तत्रापिपूर्वाह्नप्यपूर्वाह्नैवेदे

यानामिति श्रुतेः तत्रापि प्रातरिव पर्वणोपश्रुतर्थाशः आधाः प्रातिपदात्प्रथमः यागकालः सविज्ञेयः प्रातरुक्तो मनीषिभिरिति
 एतद्वातातपचयनात् प्रातयंजध्यमश्रितेति मंत्रालिंगाच्च प्रातःकालश्च पंचविधा विभक्तदिनस्याधाश्चिमुहूर्त्तो भागः ले
 क्षाप्रभृत्यधादित्येचिमुहूर्त्तोरुत्थतेतुवे जातकालइति प्रोक्तो भागश्चाहः सपंचमः समुहूर्त्तौ त्रितयं प्रातरित्यादिवचनाच्च
 यस्तनुहूर्त्तविभागपक्षे सार्धप्रहरात्मके आधाभागे संगवाध्यद्धसंयुक्तः प्रातरित्यभिधीयत इतीदानीं तानानां प्रातः सा
 द्यप्रयोगः सलक्षणयाश्रुतकार्यत्वस्यान्यायत्वात् पूर्वार्हप्रहरं सार्द्धमिति गोभिलेन तस्य पूर्वार्हणत्वोक्तेश्च ऋग्भिः
 प्रातर्द्विविदेव इत्यत इति त्रिधा विभक्तदिनाद्यविभागविषयोऽपि प्रयोगस्तथा एवं गौभिलीयादौ पूर्वार्हप्रहरण्येनेदं शशा
 तः परमेव पर्वण्यन्वाधानादिकं प्रातिपदिष्टिरिति संधिपार्थव्योः आरंभसमाप्तीव्यवस्थिते एवं यागान्वाधानकालिरिथते
 यदा पूर्णं मस्य मावास्त्ययोस्तदुत्तरप्रातिपदोश्च सूर्योदयास्तमयस्थाशैत्वं तदान कोऽपि संदेहः तयोः खंडत्वे तु निर्णयोऽभि
 धीयते तत्र गौभिलः श्रावत्तनेयदासंधिः पर्वंप्रातिपदोर्भवेत् तदहर्द्यागइत्येतपरतश्चेत्परहेहानि पर्वंप्रातिपदोः संधिरर्वागा
 वर्तनाद्यादि तस्मिन्नहानियष्ट्यं पूर्वंध्रुस्तदुपक्रमः श्रावत्तनात्परः संधिर्थादितस्मिन्नुपक्रमः परंध्रुरिष्टिरित्येव पर्वंद्वयवि
 ति श्रयइति मदनरत्नेऽपि यदारान्त्रौऽप्रराह्णो वासंधिदिने न्वाधापरे ध्रुव्यं तदाहलौगाक्षिः अप्रराह्णोथवारात्रौप
 दिपर्वसमाप्यते उपोष्यतस्मिन्नहानिश्रोभूतेयागइत्यत इति यदातु पूर्वार्हणमध्याह्णो वासंधिस्तदासंधिदिने यागः पूर्वदि
 नेत्वाधानम् तदाहसएव पूर्वार्हणो वाथमध्याह्णो यदि पर्वसमाप्यते उपोष्यतत्र पूर्वंध्रुस्तदहर्द्यागइत्यते इति माधवोषेपु
 वचनेऽपि मध्याह्नादिशब्दायोगिकाः ननु पंचधा विभागमाश्रित्य तु त्वास्तथास्यह्णमध्याह्णइति व्युत्पत्तेः संवत्तं
 नमध्याह्णशब्देनाभिधीयते अतएव गौभिलेन वर्तनशब्दः प्रयुक्तः शाताते नमध्यामशब्दः प्रयुक्तः पूर्वार्हणमध्यामवापि
 यदि पर्वसमाप्यते तदोपवासः पूर्वंध्रुस्तदहर्द्यागइत्यत इति अह्णः पूर्वभागः पूर्वाह्णः अह्नोऽपरोभागोऽप्रराह्णः

अतस्ताभ्यांशब्दाभ्यामावर्तनात्पूर्वोत्तरभावावाचको आवर्तनात्तुपूर्वाहोस्यपराहणस्वतःपरः मध्याह्नरतुतयोःसं
 धिर्थादावर्तनमुच्यते इत्येतत्प्रकरणपठितवचनात् आवर्तनादिति आवर्तनात् आङ्मर्थादायातेनस्पूर्वोदयमारभ्या
 वर्तनमर्थादाकृत्यपूर्वाहणइत्यर्थः अस्मादेववचनादेतत्प्रकरणमध्याह्नशब्द आवर्तनरूपदिनमध्यभागमात्रवचन
 इति निर्णयसिंघावपि अत्रद्वेषविभागः आवर्तनात्तुपूर्वोक्तवचनादितिमाधर्वाये वाजसनेयिनांतुविशेषमाहमाध्या
 र्थसंग्रहकारः मध्यादिनात्स्यादहनीहयस्मिन्प्राक्पूर्वणःसंधिरिवंततीया साखर्विकावाजसनेयिसत्यातस्याप्तुपो
 व्याप्यरेद्युरिष्टिरिति आवर्तनादूर्ध्वमस्नमयादर्वाभयदासंधिर्भवति तदहःसंधिमतीतिथिःप्रथमारात्रौसंधिश्चेत्साति
 थिर्द्वितीया उभेभ्यपेक्ष्यपूर्वाहोसंधिमतीपर्वतिथिरुत्तरीयाभवतिरस्यातिथौ पर्वकालस्यालपत्वात्साखर्विकेत्युच्यते
 च्यतेशाखांतराध्यायिनामीदृशोविषयेपूर्वेद्युरन्याधानादिकंसंधितीयाविष्टिः वाजसनेयिनांतुसंधितीयावन्वाधानंतत्तर
 तिथाविष्टिः एवंसतिवाजसनेयिनां नकापिसंधिदिनात् पूर्वद्युरन्याधानादिकमस्तिसेयंविशेषइति एतद्वचनंपौर्णमासी
 पराभितिमदनरत्नेअपराहणं पूर्णमासंथावुत्तरेद्युःप्रातःप्रतिपच्चतुर्थीश्रासंभवेतत्रयागकरणेपिनदोषः यदाहदृढशाला
 तपःसंधिर्षयंपराहणेश्याद्यागंप्रातःपरेहनि कुर्याणःप्रतिपद्गोचतुर्थीपिनदुष्यतीति नयपट्यंचतुर्थ्यश्रादतिकार्यायनव
 चनंतुपूर्वाहणेपर्वसंधौवेदितव्यं यदाह संगवादूर्ध्वमध्याह्नात्प्राक्चेदावर्तनाद्रवेः सापौर्णमासीवज्ञेयासद्यस्कालविधौ
 तिथिरितिश्रापस्तंबोपि पौर्णमास्यामन्वाधानपरिस्तरणोपवासावासद्यस्कालायांसर्वंक्रियत इति संगवावर्तनयो
 मध्येपौर्णमासीप्रातिपदोःसंधौसतिपूर्वोदाहर्तव्येनैःसंधिदिनात्पूर्वेद्युरन्याधानादिकंप्रातंत्रसद्यस्कालवाक्यैःसंधिदि
 नउत्कृष्यते ननुतथापिपर्वप्रातिपदोःसंधिरर्वागावर्तनाद्यदितस्मिन्नहनिपट्यंचपूर्वेद्युःस्यादुपक्रमइति गोभिलवच
 नानविरोधोभविष्यतीतिचेत्तसंगवात्पर्वण्यपिसंधेरर्वाचीनत्वात्तद्विषयत्वंगोभिलवाक्यस्य कात्यायनवाक्यंतु संगवो

दंभाविमध्यह्लादवाचनसंधिविषयत्वं यद्वा गोभिलवचनंपर्वद्वयसामान्यविषयकार्थापयनमिति विशेषवचनेनसामा-
 न्यवचनवाधइत्यविशेषः यदाचावचनेनतत्पूर्वसंध्योःपर्वचतुर्थीश्रियागानुष्ठानं तदा नयागप्रयोगः पूर्वमध्यसमापनी-
 यः किंतुप्रतिपदिप्रविष्टायांसमापनीयः प्रतिपद्यप्रविष्टायांयदिचेष्टिःसमाप्यते पुनःप्रार्थायकृत्स्नेष्टिःकर्तव्याया
 भावित्तमैरितिगार्थवचनेन्यथादोषस्मरणत्वात् प्रणीयाश्रिमितिशेषः अत्रचत्रातरारभ्यसर्वकर्मनिर्वर्त्यविष्णुक्रमादि-
 कःसमाप्तिर्पदार्थः प्रतिपदंशेकर्तव्यइतिमदनरत्ने प्रतिपदिप्रविष्टायांज्ञास्यणभोजनमंत्यपदार्थःसमाप्तिःकर्तव्ये
 तिहेमाद्रौ परिशिष्टेनुपस्थादितरोरुपक्रमोपिपक्षेप्रतिपदंप्रतिक्ष्यैवकर्तव्यइत्युक्तं यथादिविवकूर्वातसदापसादिकंचरु-
 पूर्वाहएवकूर्वातविद्वेष्यन्यमनीपिणइति विद्वेषपूर्वविद्वे अभवावस्थायामिविशेषमाह दृढशतातपः द्वितीयाविमुहूर्त्ता
 चैत्र्यातिपद्यापरहणिकी अन्वाधानंचतुर्दश्यांपरतःसोमदर्शनादिति बौधायनोप्येवं दृढवासिधोपि इंद्रोन्निरक्षेप
 यसिपुरस्तादुदितेविधौ यद्वैशाख्यंहतेतास्मिन्पश्चादापहितद्भवदिति अयमर्थः संपूर्णचतुर्दश्याममवास्याभ्यांयान्वा-
 धानं कृत्वाहविषिनिरुत्से उपसि पूर्वस्यां दिशिचंद्रोदयेसतिपदर्श्यांगरभ्यवैशाख्यंतथागदिनेपश्चिन्मायांदिशिचंद्रोदये
 सतिपदर्श्यांगरभ्यवैशाख्यंतथागदिनेपिभवतीति श्रुतिरप्यमुमेवाथंबोधयति यस्मिन्नहनिपुरस्तात् पश्चाच्चसोमो
 नदृश्यतेतदहर्षजेतिति अयमर्थः सिर्नवाल्यांपुरस्ताच्चंद्रोदश्यतेद्वितीयायुक्तायांप्रतिपदिपश्चाच्चंद्रोदश्यते अन्योऽरु-
 भयोरेपियागोनकर्तव्यः किंतु चंद्रदर्शनरहितायाममावास्यायांप्रतिपदिच यागः कर्तव्यः चंद्रदर्शनेपेतायांशुक्लप्र-
 तिपदिद्यागानुष्ठानेनायाश्चत्तमाहकार्थापनः यजनीयेहिसोमश्चास्तरयादिशितृश्यते तत्रव्याहृतिभिर्हृत्वादंडंदाद्
 द्विजातयइति दंडंदाक्षिणांत्रह्लादंडमितिमदनरत्ने अत्रचच्छुद्धोदयोयजतिनिमित्तत्वप्रतीतिवैशेष्येणसंक्रमादेवंनिमित्तत्वा-
 कथाभिव्यक्तिः चारुणासोमदर्शनवद्दोषयजनीयंयागसंबंधित्वान्मोहाच्चोभयप्रयजेततदाव्याहृतिभिर्हृत्वादंडंदादिति

हविरात्तमादित्यस्यहविश्रेद्वात्तप्रातिविशपुस्यदिति वचनेनयजनीयवोकिरप्यनुपपन्नास्त्वयंतरे अर्वाणस्त
मयाद्यत्राद्वितियातुप्रदृश्यते तत्रयागंनकुर्वतीविश्वेदेवाः पराङ्मुखाः यंतइत्यर्थः आत्राद्वितियाः त्रिमुहूर्ततिदृष्टव्यं त्रिमुहू
र्ताद्वितियावोदितिवाक्यांतरात् आत्रायंच पृथुर्दासः चंद्रदर्शनार्हः प्रातिपद्दिनायां प्रातिपदीतसायान्यत्राप्युपजा
यनिषेधोवात्यपठ्यमिति वत् नतु यथाचंद्रदर्शनवतो दिनस्ययागे पृथुर्दासः श्रुतस्त्वथान्वाधानेऽपि तस्माद्य
दैवैर्नपुरस्तात्परस्तात्पश्येत्सर्होवोपरमेदित्यादिसत्यद्ययोरपि चंद्रदर्शनरहितकालः ससंपूर्णायाममावास्यायां प्रातिप
दिचादिनद्वयेऽपि चंद्रदर्शनाभावाद्बुभयत्राप्यनुगच्छते यदात्वेकस्मिन्नेवादिने चंद्रदर्शनंतदोत्तरयोः स्वकालत्व्यासंभ
वश्रेणगुणविरोधोभवतीतिन्यायेन चंद्रादर्शनदिनेयागस्यपूर्वार्त्तमश्वद्रदर्शनवत्पच्यन्वाधानस्यानुष्ठानयुक्तं अतएव
श्रुतिरपि तद्वैकैट्ट्युपवसंतीति गोभिलोप्याह दृश्यमानेप्येकदेति तैत्तिरीयब्राह्मणेन चंद्रदर्शनदिनेपि याग
उक्तः एषावैसुमनानामिष्टिर्जयोजानंपश्चाच्चंद्रमाश्रभ्युदेर्यस्मिन्नेवास्मैलोकैकंभवति अयमर्थः येयमिष्टिश्चं
द्रदर्शनदिनेपश्चाच्चंद्रमासिउदितेतस्मैयजमानायांस्मिल्लोकैसमृद्धिर्भवतीति अर्यंतरेऽपि यदहःपश्चाच्चंद्रमाश्रभ्युदेति
तदहर्जन्निमांलोकानभ्युदेति आपस्तंबवसूत्रभाष्यार्थसंग्रहकारेणापि तत्रैवयागइत्युक्तम् अपरहोष्यवारात्रौयदिपर्व
समाप्यते उपोष्यातत्ररकास्यात्सापूर्णात्सर्पिलक्षणे पूर्वाह्णेवाथमध्याह्नियदिपर्वसमाप्यते उपोष्यानुमति
स्तत्रसाथ्यपुरितलक्षणा अपरहोष्येक्षयायांवायदिपर्वसमाप्यते उपोष्यातुकुहूरुतत्रयदहर्नैतिलक्षणा पूर्वाह्णे
याथमध्याह्णेपर्वसंधिर्दग्भावेत् तत्रोपोष्यासिनीवालांश्वानद्रणरक्षणोति अत्रपदद्वये स्वस्वसूत्रानुसारेण ऽप्यव
स्था ज्ञातव्येतिमदनरत्ने माधवयोगेपि सोयंविशेषोनाश्वलायनापस्तंबविषयइति हेमाद्रिस्वपरहोष्यसंधावपि
परदिनेपि यद्यत्थांशो चंद्रोदयेच सतिद्वितीयादियपठव्यं नक्षत्रेसतिपूर्वद्युर्वागाःकर्तव्यः नचंद्रदर्शनइत्याह

पर्वणांशोत्तुर्पंत्यष्टव्यं तु द्विजातिभिः द्वितीयासाहितं यस्मात्तदुपयत्याश्रयाय न इति वचनात् कितीयेत्विति पाठो मदन
 रत्नेसोपकैमुतिन्यायेन चतुर्थांशपरएव भूतंपंचदशी पूर्णा द्वितीयाक्षयगामिनी चरुरिष्टिरमायां स्याद्भूतेकव्यादकोकि
 येत्युक्तेश्च इत्थमेव निर्णयामृतकालतन्वविवेचनयोः सिद्धांतितं वौधायनमतानुसारिणामन्वाधानवद्वर्णश्राद्धमपि स्व
 र्पाभावात्सोपेतायां चतुर्दश्यां कर्तव्यं यदा चतुर्दश्यामभिन्यादिवौधायनवचनात् एवंपिंपित्यज्ञस्यापेतत्रैवानुधा
 नं चंद्रक्षयवत्यपराहणे तस्यापि विधानात् अपराहणे ददातीति तस्मिन्श्रीणे ददातीति कर्मप्रदीपितु पक्षांतकर्मनिर्व
 र्णयैश्चदेवं च सांशिकः पिंडयज्ञंततः कुर्यात्ततोन्वाहार्यकंबुधर्यादिवचनैरन्वाधानपिंडोपेतु गज्ञश्राद्धानामेकदिनसा
 ध्यत्वात्पितृयज्ञश्राद्धयोश्चाह्वयचंद्रक्षये विधानादन्वाधानकालवाक्यगतमपि चंद्रादर्शनं चंद्रक्षयोपलक्षणमित्युक्तं य
 दुक्ते यदहस्त्वेव दर्शनं नैति चंद्रमाः तक्षयापेक्षयाज्ञेयं क्षीणेरानजनिचेत्यपीति एतच्च परस्वशाखायामेकदिने नुष्ठेय
 त्वमुक्तं द्विपर्यं द्रष्टव्यं संधिनिर्णयश्चातिथिसाम्ये यथास्थित एव तु द्विदक्षययोस्तत्र विशेषमाह लौगाक्षिः तिथेः परस्या
 यादिकारतुयाः स्युर्न्यूनस्तथैवाभ्याधिकश्च तासां अर्द्धवियोज्यं च तथा प्रयोज्यं ह्रस्वे च तु ह्रस्वप्रथमेदिने तदिति ततश्च यदा
 चतुस्त्रिंशत्त्राहो रूपपरमदिनसमये पौर्णमासीपोडश्यायादिकारूपपरमर्शाणदिनसमये च द्वादश्यायादिका न
 योदश्यायादिका एवं विपुवदादावप्यूह्यम् परमदिने च प्रातिपत्तिमुहूर्तं तद्वत्तदयथास्थितसंध्यालोचने श्रावर्तनत्पूर्वसं
 धेः पर्वचतुर्थ्यां शरूपयागकालालाभाच्च संधिदिने यागः प्राप्नोति अर्धं तु द्विप्रक्षेपेण तु संधिनिर्णये परदिने एव मन्यदप्यूह्य
 म्परदिने प्रातिपत्तिमुहूर्तं न्यूना दाप्राहणसंधौ संधिर्धयपराहणे स्यादिति वचनात्प्रातिपच्चतुर्थ्यां शरूपयापिके पांचिनमते
 यागकालव्यापारदिने यागः प्राप्नोति यथास्थितसंध्यालोचने अर्धक्षयप्रक्षेपेण तु संधिदिने एवति विशेषः श्रवकचित् यदि
 चतुर्दश्यां द्वादशापर्वचंपंचदशदंडमितं प्रातिपत्तु एकोनविंशतिदंडा प्रातिपद्वट्टे रद्वंद्वयंपर्वति प्रोक्षपति एवं चतुर्दशी

यदि पंचविंशतिदंडा पर्वकोनविंशतिदंडं प्रति पञ्चतुर्दशदंडात् प्रातिपद्दासाद्धिघटिकाद्वयं वर्तति प्राप्तिपति तदुक्तं ईदृश्या
विषये पर्वापेक्षया प्रातिपदोद्देशस्य वृद्धेर्वाभावात् प्रत्युत्तवृद्ध्याहारणोद्देशस्य एवास्ति ह्यसोदाहरणे च युद्धिरिति घटिकान्य
नाधिक्यभावेद्दासवृद्धीभवतः किंतु चतुर्दशस्य उत्तरमभावस्याः पर्यघटिकारस्य च आधिक्येन्यूनत्वे प्रातिपदोद्देशस्य वृद्धीति
एवमालोच्यसाधिर्निर्णयः मयूत्वे यदा प्रातिपदिने पंचमथाविभक्तदिनचतुर्थभागरूपपराहृणव्यापि द्वितीयाप्रवेशेन चंद्र
शर्तं तदा चतुर्दश्यामन्वाधानं साधिदिने च यागः तथा च वृद्धवसिष्ठः आदित्ये रतमि ते चंद्रइत्यादिकात्यापनः पूजनी
ये हि सोमश्रेयसि वृद्धशातातपः त्रिमुहूर्ताद्विनीयाचेदिति यच्च तत्रोक्तं एतानि वचनान्यपराहृणोऽस्मात् प्रातिपत्संधि
पराणीति हेमाद्रिः तत्र रात्रिसंधायापिनथापत्तेरिति तच्चित्यं तदा कौमुतिकन्यायेन तत्र संधौ तथापत्तिविरहान् नवापरा
हृणशब्देन योगवृत्त्यावर्त्यावर्तनेतरभागान्भिधाने रात्रिसंधौ कौमुतिकन्यायाप्रवृत्तिरिति वाच्यम् दिनचतुर्थभागरूपा
पराहृणे काले संधौ यदि उत्तरदिने यागस्तर्हि रात्रौ पर्वं प्रातिपदोः संधौ उत्तरदिने याग इति कौमुक्तकथमित्येवं रूपकै
मुतिकन्यायः प्रवृत्तौ वाधकाभावात् तस्माद्दिनि गमना विरहादितानि वचनान्यावसंतततः पूर्वमुत्तरं वाऽस्मात् प्रातिपत्संधौ
प्रवर्त्तनापराहृणसंधावंचेति युक्तमिति यदुक्तं तदेवायुक्तं यदापि मयूत्वे यत्तु कंचिच्चंद्रशर्तनभेव यागानि पंधकं नत्रि
मुहूर्ताद्वितीयाप्रवेश इति तत्र त्रिमुहूर्ताद्वितीयाचेदित्यादिवाक्यपाक्षिकानुवादतापत्तेरिति तदप्युपेक्ष्यं परतः सोमद
शनादिति हेतुसंधैव त्रिमुहूर्तैष्यस्योपलक्षणप्रतीतेः ननु प्रकृतेर्यथोक्तकालात्कालांतरं कचिस्मर्पते षोडशेहृण्यर्थाष्टिर्भ
ध्यापंचदशेहृनि चतुर्दशे जघन्येष्टिः पापास्तदशेहृनाति श्रयमर्थः पूर्वप्रातिपदिनमारभ्य गणनायामागामि प्रातिपदिन
षोडशं भवति तत्रोष्टिर्भाष्टोत्तमा ततः पूर्वास्मिन्नेवादिने मध्यमा ततः पूर्वास्मिन्श्चतुर्दशेहृनि जघन्यात्तदेव कालत्रये विहिता
उत्तमकालात् षोडशादिनादूर्ध्ववर्तिनिसप्तादशादिने प्रातिपद्वा वाढंतत्रोत्तममध्यमपक्षौ शास्त्रीयौतिथीनांतुद्धिक्षयाभावे

तद्वत्तनः पक्षः प्राप्नोति एकारि मन्दिने क्षीणे सति मध्यमः प्राप्नोति । जघन्यपक्षस्तु नशास्त्रियः । दिनद्वयक्षयभावात् । अतो
 जघन्यपक्षद्वेनिते पथिवयक्षया प्रयुक्तः । नतु पक्षान्तरावयक्षया । यदा पादश्यादिने मावास्यादश्यादिकारसप्तदशदिने प्रतिपद्
 दंततदन्त्याद्या प्रातिवद्यतु र्थांशे नुधानप्रसक्तं । यायासप्तदशे च तिवचने न निवार्यते । तच्च न्याय्यं । पूर्वाहणसंभ्युपेतदिने इष्टः
 कर्तव्यत्वं न निर्णीतत्वात् । यदा तु महत्यादृष्यापोद्दशादिने प्रतिपद् कर्तव्यत्वं न प्रातिपद्यते । पवस्यं कर्मपजर्नायाञ्चोपादशा
 भ्यं च सप्तदशे पितृप्रयत्ने न वर्जयेदिति । तत्र त्रयोदशे सप्तदशे निषेधौ नित्यानुवादाविव । दिनद्वयद्वेदं नद्वयक्षयस्य वा
 भवात् । इमाद्रिकालतत्वाविवेचनयोस्तु । पोदयेह न्यर्थादि रितिवचनं प्रधानयागविययत्वावभासमानमपि इष्टयुक्तमा
 न्यापानपरमथाद्यास्नातं । अस्य वचनस्य पूर्वाह्नं मावास्याविययमुत्तरार्द्धौ णिमासीविययमित्यापि पक्षान्तरहेमाद्रौ स्थितं
 यत्नवचनान्तरं । ऊर्नेपचदशांयाज्यासमेयाज्यातुपोदर्थः । ऊर्नेवाप्यधिके बापिने ज्यासप्तदशो कश्चिदिति सप्तमीनेपेधपर
 मन्थाधानयागविययत्वाकथं विदवास्वयमितिदिक् । निषेधसिधौ । यत्तुमाधयः । यस्तुवाजसेनार्थास्थान्तरस्य संधिदिनात्पु
 रानकारव्यन्याहृतिः । किंतु सप्तसंधिदिने हिसेत्यह । यच्च कालादर्शेष्युक्तं । श्रावत्तनादयः संधिर्ध्वन्याथायातादिने । परेषु रिष्टि
 रित्याहुर्विप्रयाजसतोपिन इति । यच्च मदनरत्ने । मध्यदिनात्स्यादहर्वाह्यास्मिन्नित्यादित्कर्मभाष्यदेवजानो श्रीमंतमा
 प्यादिसकलतन्त्रासौषधप्रथविरोधाद्वृद्धानादशोपेक्षयमित्युक्तं । तदेतत्तद्द्रव्यपर्यालोचनयावधातव्यं । योयमितिका
 लनिर्णयः । सत्यान्तरस्यात्सोपाकेष्वयवन्तव्यः । तत्रोत्स्यात्सोपाकान्वाधानगृहप्रवेशानां यहीमानन्तरभाविन्यां णिमास्या
 मारंभणीयो । नतु र्थां यद्यारभकाले मलमासपौष्युक्तास्मादिभवाति तदे धारंभः कर्तव्यः । यानितु उपरागोधिमासश्च यदि
 प्रथमपर्वणे । तथा मलिभूतचंपांभेनान्वारंभणमिष्यते । गुरुमार्गवमौढेयचंद्रमूर्धप्रहेतयंत्यादिसंयहवचनानितान्या
 लस्यादिनातिक्रान्तशुद्धकालधारमविययाणि । नामकर्मचदशांदिष्टिद्यथाकालं समाचरेत् । अतिघाते सति तयोः । प्रयास्ते

मासिपुण्यभे इत्यपराक्रमेणवचनादिति प्रयोगपारिजाते मयूखे तु आधानानंतरौर्णमासिचिन्मलमासजा तस्यामरंभ
 णीयाद्धानकुर्वीतकदचिनेति मदनवचनादन्वारंभणीयामलमासोत्तरं शुद्धकालकार्या तत्रकालातिक्रमनिमित्ताद्यष्टि
 रव्यादीभकार्यतिकेचित् तत्रपुरुषापरधकालातिक्रमरूपविश्राष्टिनिमित्ताभावादिति याज्ञिकारतुपूर्वोक्तत्रिकांडमंडन
 वचनाच्छुद्धकालएवविश्राष्टिर्बुधान्वारंभणीयांकुर्वीतकालादर्शसंप्रहेपिअरंभदर्शपूर्णेश्वरभित्तोजस्यचादिमं प्रतिधाः
 पंचकूर्माद्यामलमासेविवर्जयेदिति एवंप्रकृतिकालोनिर्णीतः अथविकृतिकालोनिर्णीयते सचश्रुतौअभिहितः यदीष्ट्वा
 यद्विपशुनापदिसोमेनयजेत सोऽमावास्यायांपौर्णमास्यवितिपौर्णमासीकालिनोपांशुयाजाग्निपोमीयादिविकाराणांपौ
 र्णमास्यामेवामावास्याकालिनसाक्षायादिविकाराणांमावास्यायामेवेतिव्यवस्थाप्रमाद्व्यवस्थार्थमिदंवचनं पौर्ण
 मस्याममावास्यायामिति विधेयकालगतैकवचनस्यविवक्षितत्वेनैकर्यांपौर्णमास्याममावास्यायांसंगप्रयोशोपादा
 नारसद्यस्कालान्त्वाथैतानिर्णीतंत्ररत्ने नचोष्टिपशुसोमानामनेकधामुद्देश्यत्वातिनिमित्तोमावास्यापौर्णमास्योद्वयो
 र्निमित्तत्वाच्चवाक्यभेदः स्यादितिव्याख्यंइष्टिपशुसोमेध्वनुगतस्वयागत्वरस्यैकस्योद्देश्यतामावच्छेदकस्यामावास्यापौ
 र्णमास्यनुगतस्यचपर्वत्वस्याविधेयतावच्छेदकस्यसद्भावात्तस्यपरिहर्तुंशक्यत्वात् अत्रपौर्णमास्यामावास्याशब्दाभ्यांत
 दंत्यश्लेषोपह्यातेततद्व्यहोरात्रइत्यर्थमाहारामांडारइतितिर्णयसिधौ सोमस्यवैराडोर्दमासस्यरात्रयः पत्नियश्रास
 त्रासाममावास्यांचपौर्णमासोचनेोपेदित्याथर्थवादगतवैदिकप्रसिद्धेश्च तयोस्तिथिवाचित्वमेवेति कालतत्त्वविवेचने त
 त्रसंपूर्णपर्वपरारहसंधौतदाप्रकृतिप्रधानानुधानाभावाद्दिकृत्कृत्वाप्रकृतिरुपक्रामितव्यायदीष्ट्वाक्यवहितकालला
 भादितिमांसकानांयाज्ञिकानांचविप्रतिपन्नमेव पूर्वारहसंधौत्वोदायिकपर्वणः प्रकृत्यावरुद्धत्वात्पर्वण्येवोपदिष्टपर्वका
 लव्यनुरोधेनादिदेशप्राप्तं प्रातः कालंइत्याहकालवद्वहाधिव्याविकृत्यनुधानंयुक्तमितिमांसकाः तदुक्तंत्ररत्ने एवंचपद्ध

तंस्वाभ्यादिभिरुच्यते प्रागावर्तनाप्रतिपत्त्येवदशोसंधीसतिकृत्वाप्रकृतिःप्रतिपदिविकृतिःकर्तव्येति तदन्थाद्यमन
 भिमतंभगवतोभाष्यकारस्येति नचपूर्वाहसंधिदिनएवधिकृतिमनुष्यप्रकृतिरनुष्यतां तस्याः प्रतिपद्यप्यविरोधादिति
 वाक्यप्रकृतावुपदिश्यप्रतिपत्तः कालस्यवाधितुमशक्यत्वात्पूर्वचरुनुष्ठानेत्तुपदिष्टपूर्वकालत्वानुरोधेनविकृतावतिदिष्टत्वा
 धरूपन्यायत्वान् निशांशादिवदनन्यगतिकवचनाभावं, पूर्वचरन्वाधानेनोपक्रांतस्यऽकृतिप्रयोगस्यमध्येकर्मांतरा
 नुष्ठानस्यानुचितत्वाच्च अतएवसंपूर्णपूर्वपरःहोसंधीचविकृत्यनुष्ठानानंतरमेवप्रकृत्यन्वाधानंयुक्तं अतिदिष्टविकृति
 प्रधानांप्रातः कालानुरोधाच्च प्रकृत्यन्वाधानस्यतूपदिष्टोपि प्रातःकालोपानकालत्वाद्वाध्यएवेति याज्ञिकमतानुसा
 रणतुञ्जतेयदासंपूर्णपूर्वतदापूर्वाणिविकृतियानां कृत्वातत्रैवपश्चादन्वाधायप्रतिपदिप्रकृतांष्टिः कर्तव्या खंडपूर्वाणितुञ्ज
 तैतत्पूर्वसंध्योऽप्रकृत्यनुष्ठानंकर्तव्यं तदुक्तंकार्यायनत्रिकांडमंडनाभ्यां आवर्तनात्प्राम्यदिपूर्वसंधिः कृत्वातुत्तस्मि
 न्नप्रकृतिविकृत्याः तदैवयानाःपरतोपदिस्यात्तस्मिन्विकृत्याः प्रकृतेः परेद्युरिति आवर्तनात्प्राम्यदिपूर्वसंधीप्रकृति कृत्वाप
 श्यादिकृतिःकर्तव्येति आपरतवनाप्युक्तं प्रकृतेःपूर्वात्कृत्वात्पूर्वमतेस्यादिति अपूर्वविकृतिप्रकृत्योरितेप्रकृतेः समाप्तौ
 सत्यां तस्यात् प्रकृतेःपूर्वात्कृत्वात्तदेप्रथमतः सकलांगोपेतत्वंतोपदिष्टत्वादिःयथैति एतच्चहेतुवादेन श्रुतिमूलत्वा
 भावाद्वांवास्मभिर्व्यवहारादिति वदप्रमाणा मिति निर्णयसंधीकालतत्वाविवेचनेतु श्रुतिमूलकवचनमेवैतदित्यंभीक
 र्तव्याज्ञिकमतेश्चद्वैतव्यमित्युक्तं मयूखेतुञ्जप्रपइष्टेःत्यादिश्रुत्यासांगायाविकृतेः पूर्वाणि विधानादावर्तनपूर्वसंधावपि
 पूर्वाणोपिकरणत्वश्रुतेः कर्मणोपस्ययः कालरतत्कालव्यापिनीतिथिरितिरुभूतेश्चप्रकृतिविकृतिपर्यामपवास्त्वैतद्विन
 एवोभयोः कर्तव्यत्वेप्राप्तक्रमः पूर्वाह्विथीयतेप्रकृतेः पूर्वात्कृत्वात्पूर्वमतेस्यादिति वचनमप्यतरपरमेवनचसंधिमभि
 तोयजेतैतिवचनात्प्रकृतिसमाप्तेः प्रतिपदिकर्तव्यत्वेननकर्माणिकर्मांरमइतिनिषेधेनचतन्मध्येविकृत्यनुष्ठानमनुचित

नितित्वाद्यं नकर्माणिकर्मरंभइत्यस्यप्रयोगाशुभावभाप्रसंगमूलकत्वेनश्रुतिमूलकत्वात्तावान् प्रयोगाशुभावभां
 गस्यवात्रप्रतिपत्ततीक्षयाविकृत्यनुष्ठानेनप्यावश्यकत्वादित्युक्तं अन्वारंभणीयातुचतुर्दृश्यांकार्येतिहिरेष्यकेशिष्टतौमा
 तदतीयेअन्धेपांपर्वण्येवकालांतरमभ्याहवौधायनःआमावास्थेनवानहविषेष्टानक्षत्रेतिशुक्लपक्षेकृत्तिकदिशिशाखां
 तेपुदेवनक्षत्रेष्वतिकेशवस्वामित्याचरयौचनुर्मस्येवपिदादशाहपथाप्रयोगपक्षयोर्नक्षत्रेष्वप्यारंभः यावर्जायसाव
 त्सरप्रयोगयोरितुफालगुण्यचैत्र्यावारभः आग्रयणकालानाहापरतंबः वर्षासुद्रयामकैर्यजेतशरदित्रोहिर्भिवसेतेयैर्ध
 यतुनेषुपर्वैरिति श्रुतिरपिग्रहमेधात्रीहिंयवाभ्यांशरद्वसंतयोर्धजेतस्यामकैर्निर्यैर्वर्षापर्येवापत्कालेचान्येनपुराणैर्वेतिवा
 त्तिककरोपि यजेत्पूर्वपूर्णमाहर्ध्वं दर्शनेवेत्याश्याप्रयणोष्टिः दीपिकायादर्शोष्ठाः परमुक्तमाग्रणयकं प्राक्पूर्णेमासाद्य
 तदिति श्रुतिरपिसायातास्मिन्कालेमात्रारयोर्धसंपद्येत तयेष्टाप्येतयायजेतइतिपूर्णेमासेनयजेतेति आमावास्या
 दर्शोष्टिः तथाअमावास्यायाएतयाप्रयष्टेष्टाअनयावाचोत्तरंयाचेदंपर्यवसन्नपूर्णेमास्यावास्थेष्टोरंतरणप्रयणाननुष्ठान
 एतच्चत्रीहिभिरिष्ट्याव्रीहिभिरेवयजेतायेवभयोयैरिष्ट्यापर्वैरेवयजेताव्रीहिभ्य इतिश्रुतिवलाह्रीहिंयवाग्रयणरूपपूर्वा
 तराधिष्ठेवस्थितं प्रकृतौयेपांश्रीहिंयवानुष्ठानंताद्विषयपूर्णेमासेकहर्हविकल्पानियमादर्शस्यतयावाथायदहश्चंद्रमानह
 रयेत ताममावास्यामितिगोभिलगभयंतद्राष्यम् अथशब्दःपूर्वप्रकृतापेक्षः तत्पूर्णेमास्यांयागार्थहविरुपकृतंतदभा
 वास्यायामप्युपलक्षणांयामित्यर्थः दर्शांतीर्णेमासायैककर्मैतिवचनात् येनहविषयाप्रकातंतेनैवसमापनीयमितिन्या
 याद्य हेमाद्रिस्तु पौर्णमास्यांपूर्वमाग्रयणानुष्ठानंसद्यस्कालप्रकृत्यनुष्ठानविषयमिति पशौकालानिर्णयमाह गोविंदा
 णैवेकत्वायानः आहोदंद्भोभवतिनिपतःपर्वसाधिःपरस्मात्कृत्वात्स्मिन्प्रकृतमथतुस्यात्पशुःसद्यएव आधिकार
 पशुत्त्वन्नीपोर्मावेणसवनंयेन वा समानतंत्रः कार्यइतित्रिकाडमंडनः सौमित्रेवाहापरतंत्रः अमावास्यायांदीक्षाजनीये

वासुत्यमहः पौर्णमास्यांदांक्षाजनीयेवापौर्णमास्यांजनीयेवासुत्यमरिति ल्यापापमसूत्रेपि पूर्वपक्षस्यप्रथमेहनिर्दा
 क्षेत्तनक्षत्रयोगेवेति पूर्वपक्षः शुक्लपक्षयोगेवेत्यमर्थः वैश्यादिपौर्णमास्यश्चित्रादिनक्षत्रयोगेदोक्षेतेकालतरव
 विवेचनेखंडपर्वाणितुपशौसोमेपिमीमांसकमतेतिथेरेवांगत्वेनोपदेशात्तस्याश्रुतिष्कटयोरवर्तनंतत्पूर्वसंध्यः पूर्वं
 शुभंयः प्रयोगोकेदेशांशासिलाभात् क्वितीष्टादिवत् तयोस्तत्रैवानुष्ठानंयाज्ञिकमतेतुपौर्णमास्यमावास्याशब्दयोस्ति
 थिवचनखलदिवेष्टादिवेदवपशुसोमयोरपिपरचुरनुष्ठानं तयोःसंध्योःतद्विषयमपिकचित्पामाणिकयाज्ञिकग्रंथे खंडेप
 दाणिसोमश्चेत्यातिप्रथमि श्रपर्वाणि सोमसुत्याप्रयोगेन्येहाहकौपीतकीश्रुतिरितित्रिकांडवचन एतेन गेनकालःशास्या
 तद्वदित्दर्शपूर्णमासविकृतिकालनिर्णयप्रकारादिदेशकंसंस्कृताणामुत्रवचनोलिखितं संधिवचनत्ववादिनांतुयाज्ञिकानां
 तद्वदहोरात्रलक्षणयाआद्यमयकत्वात्न्यायोप्येतद्वचनानुग्रहकोलभ्यतइति सुतरांतयानुष्ठानंबंधुक्तंयाज्ञिकाचारोप्येवमे
 वेति आधानंतुपर्वाणिनक्षत्रेषुचोक्त तत्रपर्यंतकार्हापत्यमादधाति इत्यादिकर्मकालंभ्यापिग्राह्यं दिनद्वयेवतत्परंभ्रा
 ह्मसंकल्पपर्वाणालाभात् पूर्वनक्षत्रयोगेतदेवग्राह्यं यत्रत्राणिसन्निवतितान्यजुनक्षत्रंपर्वतत्समर्ह्यत्रिप्रतिपेधेनक्षत्रव
 लीचइतिहिरिण्यकेशिभूजान्ततस्तुवसंतैब्राह्मणोर्ग्रानादधातेत्यादिः रेणुकारिकायांनु मावादिपंचमसंपुश्रावणेचाश्वि
 नेतथा सार्गशार्पिशुद्धपक्षेआधानमथकारयेदित्युक्तं आत्रमूलंमृगं आधाननक्षत्राणित्वापरस्तंबसूत्रे कृत्तिकारोहि
 णीसृगशार्पिर्षुनर्वसुपर्वांतराहस्तचित्राविशाखानुराधाश्रवणोत्तराभाद्रपदाइति ज्योतिःशास्त्रितु पुष्यरेवत्यानप्युक्तेसो
 मपर्वाधोनिवेशेपमाहापरस्तंबः सोमेनयक्ष्यमाणोतूर्न्मूर्धेनक्षत्रमितिनर्तुंष्टेदित्याश्वलायनसूत्रे आत्रप्रकरणादा
 धानकालवधत्वेनसोमस्यवसंतकालतानवाध्यतइतिरुद्रदत्ततौनारायणतौचोक्तं धूर्तवर्भातुसोमस्यापिनर्तुंन्मू
 र्खंडतिलिखनानुभवकालवाधमन्वते श्रीरामांडाररुतकालंतरविधानंवासर्वकालानादरेवेतिपक्षद्वयमुक्तवान् तत्रा

योक्तिकादिकालांतरस्य यथोक्तसंज्ञायाधेनविधानंतथासोमेभ्युदगयनपूर्वपक्षपुण्याहसन्निपातेयज्ञकालोनादेशे इ
 तिखंडागसूकोदगयनावाधेनसोमामिसंधिरूपकालांतरविधानादुदगयनत्वपेक्ष्यतइत्युक्तं द्वितीयपक्षेतुयदैवैर्नश्रद्धाय
 न्मेदितिसर्वकालानादरउकइतिभारद्वाजसूत्रात् सर्वशब्दस्यचविश्वजित्सर्वकालवाधइति तेनदक्षिणायनेपिभवती
 त्युक्तम् पङ्गुसभाप्येदेवजातभाप्ये तन्नरलोचपटस्वपिभ्रुतुभुभवतीत्युक्तमितिदिक् पिंडपितृयज्ञस्तुकार्थावर्नैर्वाग
 दिनात्पूर्वेषुः कार्यः पूर्वोवांगत्वात् पिंडपितृयज्ञइति सूत्रात्तमार्यातंचैतत्कर्कार्यः पूर्वएवदर्शात्पिंडपितृयज्ञो न
 पश्चात् कृतः श्रांगत्वात् तथाचरम्यतिः तस्मात्पूर्वेषुः पितृभ्यः क्रियत उत्तरमहैवान्यजतइतितेनकर्मतेचतुहैशीपु
 कदर्शापिंडपितृयज्ञ इति श्री अतंतभाप्येपुत्रपुरेद्युरित्युक्तं तत्रेद्वेधाप्यायारोहश्यते इत्थंकात्यायनानां पिंडपितृयज्ञका
 लोनिर्णयितः आपरतंवादिभिरस्वभावास्यायामपराले पिंडपितृयज्ञेनचरंतीतिश्रुतेः संधिमदहेरात्रापरालेपिंडपितृय
 ज्ञानुष्ठेयः श्रात्रयः परमोविप्रकर्षः सूर्यांचंद्रमसोः सपौर्णमासीयः परमः सन्निकर्षः सामावास्थितिगोभिलोकेरमावा
 स्यापद्वयथापिसूर्यांचंद्रमसोः परमसंज्ञिकर्षद्वयत्पक्षेणशकंतथापि तत्रकर्मानुधानाशकस्त्वददहेरात्रांलक्षयति अतएव
 यदहश्चंद्रमसंनपश्याति तदहः पिंडपितृयज्ञं कुरुतइत्यापरतंयसूत्रंअस्यचैवंरुद्रदत्तौयात्प्याख्या पिंडैर्युक्तः पितृयज्ञः पिं
 डपितृयज्ञः सचकर्मांतरंनतुदर्शोपः यथावक्ष्यति पितृयज्ञः स्वकालविधानादमांगस्यादिति तंचयदहश्चंद्रमसंनपश्वं
 तिपंचदश्यांप्रतिपादियातदहः कुरुते यदहस्त्वयोः संधिस्तदहस्त्वियथैइति श्रीरामांडारोप्याहपिंडपितृयज्ञस्तुपूर्वसंधि
 मदहेरात्रापराल इति अतएवयदैवैवनपुनस्तादृशेनपश्चादथापितृभ्योनिर्वपतीतिशतपथश्रुतिरपि पूर्वसंधिदिनेहि
 पूर्वतःपश्चाच्चंद्रेनदश्यतएवश्रतोमावास्यातिथेरपरालोव्याप्यभावेपिअंत्यक्षणावच्छिन्नाहोरान्नएवपितृयज्ञः पूर्वादिना
 परालोव्यातिरस्वनादरइत्याश्वलायनापरतंयसूत्रमितिभाष्यकाराः अतएवमुहूर्तस्टरगमावास्याप्रतिपथपिचेद्रवत् तद्व

तमक्षयज्ञेयपर्वशेषानुपूर्ववदिति हेमद्रौवचनं पिंडपितृयज्ञपरमुक्तं प्रयोगपारिजाते मयूखेतु अमावास्याशब्दस्य प्रयोग
 गस्तावत्तिथिशेषं सार्धं जानीतोति विवादः तत्र चैकदेशवर्तिनोऽपि परमसन्निकर्परयसंभवति प्रवृत्तिनिमित्तत्वं चाक्रियत
 इव विथेपदिवानां यद्यपेति थिविशेषे लक्षणा तथापि निकटत्वात्सैव युक्तानाहोरात्रे आधुनिकी चंद्रदर्शनंतु अमायुक्ता
 पराह एवत्ये होरात्रेऽप्यवाशिष्ट ईदं गहोरात्रेऽप्यवाशिष्ट ईदं गहोरात्रपूर्वाभां व्युपः कालीनंतु चंद्रदर्शनं पूर्वाहोरित्रीर्वात्तैवात्र
 विरुद्धं अथ पुरस्तात्पदसार्धं कया च तदेव विरुद्धं तदा परस्तात्पदसार्धं कया यसंभ्युत्तरहोरात्रगतनापित तथास्यात् अतोप
 राह युक्तं वा माग्नाह्या न तु संधेराग्रह इत्यपराह स्वत्रयं च धाविभक्तदिनोपांत्यो भाग इति वृत्तिकारोक्त एवादिन द्वये पराहोस्प
 शंभवेतु पूर्वदिने एव तत्र स्मृत्या धापादित चंद्रक्षयस्योत्तरदिने च तादृश्याश्चंद्रद्वेः सत्वात् यथाह हारीतः चतुर्दश्यष्टमे
 भागे क्षीणो भवति चंद्रमाः अमावास्याष्टमे भागे पुनः किल भवेदणुपूर्वाहो वैदेवानामिध्यंदिनो मनुष्याणामपराहः पिंढणा
 मित्यस्यपि तु यज्ञप्रकरणपाठात् त्रैधाविभक्तदिनांत्यभागास्तु युक्तः हारीतवचनस्तूपासासपरं यदहरेवैपनपुरस्तात्पश्चा
 दहशेतदह रूपवसेदिति श्रुतेः यायजूकारतु वृत्तिभाष्याद्युक्तं संधिमदहोरात्रप्रायः पंचधा विभागं चारुध्याचरंतीत्युक्तं अ
 यंच स्यात्ताभिमतं संपूर्णैर्दशैश्चाह्वयति षोणकार्यं व्यतिषंगेनामो भवोः सहा नुष्ठानंतत्तच्चरथाल्पा लनसहापिंडार्थं भूदृ
 तैतिसुत्रे वृत्तिकृतं कं खंडपूर्वाणि तु पूर्वदिने केवलं श्राद्धं परदिने तु केवलं पितृयज्ञः कालभेदेन तंत्रन्याया प्राच्युतैः अतएवो
 कं वृत्तिकृतानात्रापूर्वस्थालीपाकश्चाद्यते सर्वं श्राद्धेषु प्रसंगादिति पिंडापितृयज्ञाकरणे प्रायाश्चित्तमाह पराशरमाधवीये
 कात्यायन पितृयज्ञात्पयैवैवैश्वदेवात्पयैपिच भोजने पतितान्नस्य चरुवैश्वानरो भवेदित्यलम् ॥

॥ इति श्रीमन्महाराजाधिराजश्रीरत्नश्रीरसिंहकारिते कृत्यरत्नाकरे पर्वसंधिनिर्णयः ॥

॥ अथेष्टिनिर्णयफलायतेमन्त्रिचंध्याफलम्

हलपुर्वायत्राह्मणसर्वस्वे तत्रपद्मपुराणम् त्रिनश्रीनथवाचैकचार्यैर्हन्यहनिसेवते सर्वभूतदयापन्नोनाप्रजजिाय
 तेनरः तथाच दर्शचर्पीणामासंचयेयजतिद्विजातयः नतेपांपुनराद्यत्तिर्ब्रह्मलोकत्कदाचन यमः नाग्निहोत्रात्परोध
 मंनान्निहोत्रात्परंतपः नाग्निहोत्रात्परंदानंनान्निहोत्रात्परंदमः तथा स्वर्गान्तान्यग्निहोत्राणिनयतिपरमंगतिं अत्र
 स्वर्गश्रमोक्षश्रयोयथागंतुमिच्छति जाबालिः संतोपाभृतमासाद्यततन्मनाधर्मवितुषुः अक्रामेनाग्निहोत्रस्यहेतास्व
 गतिमाप्नुयात् देवलः नाग्निहोत्रंस्मदायजीविकाधर्मपरित्यजेत् सर्वेवेदारतदर्थांहिलोकान्ब्राह्मणजन्मच अस्व
 करेणदोषःकुर्मपुराणे बयाणामिहवर्णानांयहस्वथाश्रमवासिनां नास्तिकयादथावालस्याद्योग्निनाथातुमिच्छति यजे
 तवानयज्ञेनसयातिनरकान्बहून् तामित्यमंथतामिस्त्रमहारौरवराैरवी कुभीपाकैवैतरणीमसिपन्नवन्तथा अन्यांश्चनर
 कान्घोरान्भस्त्राप्यंतसुदुर्गतिं अस्वजानिकुलेविप्रशूद्रयोर्नाचजायते तस्मात्सर्वप्रयत्नेनब्राह्मणोवैविशेषतः स्वा
 ध्यायाग्निबुद्ध्यात्मयजेतपरमेश्वरम् भविष्ये वेदैरुक्तैर्यथावीरस्वराज्यंस्सुपुत्र्येव अस्मान्येद्ब्राह्मणभूमभावभ्यस्य
 त्स्त्रिनश्रिकाः क्षिप्र्यतितेसदासर्वमूढावैफलकांधया अन्तुधानविहीनानामस्मानभ्यस्यतांभुवि केशोहिकेवलदेव
 नरस्मदभ्यसनेफलम् तथा अन्तुधानपदंदेवमस्मात्स्वभ्यसनात्सदा इत्येवराजशार्दूलवेदाऊचुर्हैवेधसं व्यासशा
 तातर्पो योग्यहोत्र्याविवाहाग्निग्रहस्थइतिमन्यते अन्नंतस्यनभोक्तव्यंदुथापाकोह्यासौभवेत् अथपक्षादिकालः छं
 दोगपरिशिष्टेकाव्यायनः पक्षादावेवकुर्वीतसदापक्षादिकंचरुं पूर्वाहण्येवकुर्वतिविद्वेष्यन्येमनीपिणः लघुहारीतः प
 र्वाण्यंशितुरीयेतुकार्यार्थाद्विद्विजातिभिः द्वितीयासाहितंपस्माद्दुपयत्याश्वलायनः अथपक्षादिकर्म तत्र पारस्करः प
 क्षादिपुस्त्यालंपाकंश्रपायित्वा दर्शर्पीणमासेदवताभ्योहुत्वाजुहोति ब्रह्मणेप्रजापतये विश्वभ्योदेवेभ्यो यावाप्य

धिवीभ्यामिति विश्वभ्योदेवभ्योबलिहरणं भूतपुद्गलभ्यः रवाहा आकाशाद्यैश्वदेवस्याग्नौजुहोति अग्नेयस्वाहा प्रजाप
 तयेस्वाहा विश्वभ्योदेवभ्यः स्वाहा अग्नेयस्विष्टकृतेस्वाहा इतिवाह्यतः श्रीबलिहरतिपुंस्त्वेषस्यस्यः शुक्लापकृष्णापद
 तायापापिनांपतयेनमो वैभेप्रजामुपलोनयतिग्रीमेवसंत उतआरयेतिभ्योनमस्तुवभ्योह्यारम्यरितेभेस्तु प्रजान्मेद
 दाचेतिशंखमद्भिः प्रपलात्ये ततोब्राह्मणभोजनम् अन्नदशानंतरंप्रतिपदिदृश्यादेवताभ्यः स्थालीपाकंहृत्या पौर्णमास्य
 नंतरंप्रतिपदिपूर्णमासादेवताभ्यः स्थालीपाकंहृत्या ब्राह्मणादीन्तरंशालीपाकेनहोमोविधेयः तन्नदशोदेवताः आग्निं
 ण्णारिद्राग्नौचपौर्णमासेचदेवताः अग्नीषोमैचछंदोगपरिः शिष्टे कार्यायनः यामताहोमः निर्दक्षिर्भवेद्वायन्नकीर्तिता शो
 पंचैवभवेत्किंचित्सावस्तुनिर्वेपत्वरुं अथसुवादिपत्रनिर्माणानंतरं सामान्यधर्मकार्यायनः तेषां प्राक्शः कुशैः का
 यंसमाख्याग्नौजुह्यास्त्रतापंचालिसान्प्रक्षाल्योष्णेनवारिणा यात्रासदनेकार्यायनः श्रपणस्यपश्चादुत्तरदावित्यत्र
 चप्रांत्युदंचिकर्मणीतिसामान्यपरिभाषावचनात्त्राग्राह्येवयजुर्वेदिनापात्राण्यासादीनि यज्ञपार्थः कंडसेचंचैव
 तथैवोच्छेद्यनक्रिया सकृदेवापित्वास्याहैवेत्रिवंधियायते गोभिलः दक्षिणोत्तराभ्यां पाणिभ्यां त्रिवलीकृतान्तंडुल्या
 स्त्रिदंबेभ्यः प्रक्षालयेदित्याहुः द्विर्मनुष्येभ्यः सकृत्पितृभ्यः इतिपवित्राहितार्स्तंडुलानावपेत् कुशाल्यश्रितमिवस्था
 लीपाकंश्रपेत् प्रदक्षिणमुदायुह्ननप्रदक्षिणमुदन्नरत्निति दक्षिणावर्तेनस्थालीपाकेनसमवतिलोडयन्नित्यर्थः श्रि
 तमभिषाव्योद्धारस्यप्रत्यभिधारयेत् इतिपक्षादिकर्मप्रयोगः ॥

॥ इति श्रीमहाराजकारिते कल्परत्नाकरे पूर्वसाधिनैर्णयानंतरं प्रक्षादिकर्मविधिः ॥ ३३

अथामापितपक्षभूतानांक्षयाहेरुमृत्सुधाकरोकाव्यवस्था तत्रपूर्वसामान्यैकोहिष्टरुवरूपं एकोहिष्टश्राद्धं तु एकापिंडक
 म्कार्थकमेकपात्रत्रकमेकपात्रकमेकत्राह्यणकमग्नौकरणावाहनविश्वदेवराहितं कर्तव्यमिति तत्रैकोहिष्टपदं योगज्ञतये

वेकोद्विष्टवाचकमित्याह एकमुद्दिश्ययच्छाब्दतदेकोद्विष्टमुच्यते श्रीनसमुद्दिश्ययच्छाब्दपार्वणमुनयोविदुः इतिवचनादि
 ति पिंडादीनामैकत्वंश्राव्वाहानादिराहित्येचकार्यायनसूत्रप्रमाणयति अथैकोद्विष्टमेकोद्वाह्यएकैर्घएकंपवित्रं एक
 पिंडोनाद्यौकरणंवाहन्ननविश्वेदेवाइतिकात्यायनसूत्रादिति मूत्रंवादेव कतिप यदेशीयत्रिपुरपक्षयाहशाब्दसंप्र
 दायदूषयति एतेनैकोद्विष्टपक्षयहेत्रिपिंडाचरणं सर्वथानिर्मूलमितिस्मत्त्वंत्रिपिंडानिपेधत्वंतरमाह क्षयाहेपार्वणकु
 र्वद्यथाध्यातिमानवइतिवचनात् वस्तुतस्त्रिदमसंगतमेव तथाहिकात्यायनसूत्रं हि यत्रएवोद्दिश्यते तत्रैतिकर्तव्य
 तामाह नतुत्रिपिंडानकर्तव्यतिनिषेधः अतएव पतिव्रताधर्मपत्नीपितृपूजनतत्परा मध्यमंचततःपिंडमद्यात्स
 न्यकस्मृतार्थनीतिमनुस्मरणात् मत्प्रमादादसंदिग्धशुचिदंभुंजंगम श्राद्धावसानेभुंजीरन्मध्यमंपिंडमात्मजाः तथा
 चकृतवान्शाब्दंसनाग-कंबलानुजः पिंडचमध्यमंतद्वद्यथावदुपभुक्तवानिति माकंडेयपुराणेऽथतरंप्रतिशिववचश्चसं
 गच्छते नहेकोद्विष्टादौमध्यमन्त्वमेकरूपपिंडस्यसंभवति त्वेषभ्राजश्चतुर्थाद्याःपित्राद्याःपिंडभागिन इति शाब्दविवे
 कनिबंधमपिवचनंत्रयाणामेवपिंडाधिकारमह किंचनैकमुद्दिश्यत्रिपिंडीमाचरति कश्चियेनसूत्रविरोधःस्यात् किंतु
 त्रिपुरर्षामुद्दिश्यतितदोपः अपिपेच सर्वथात्रिपिंडाचरणनिषेधे सापिंडीकरणादूर्ध्वयत्रयत्रप्रदीयते तत्रतत्रत्रयंकु
 र्यादितिशातातंपवचनंव्याकुच्यत यच्चत्रिपिंडानिपेधेक्षयाहेपार्वणकुर्वन्नितिवचनेहेतुत्वेनोपन्यस्ततदत्यसंगतं य
 तस्तद्विश्वेदेवपूर्वकपट्पुरूपकशाब्दनिषेधयति तत्रैवपार्वणपददत्तैःसर्वसमतत्वात् तस्यक्षयाहरुथानीयंपदपिंडकपार्व
 णमेव पार्वणनिषेधानेनदेयमग्निमतासदेत्यादिवदंता स्वयमापितथैवस्वाकारात् अन्यथापूर्वापरविरोधात् तस्माद्
 मावास्यातिरिक्तक्षयाहेत्रिपिंडानिपिंडा वर्जयित्वास्मृताहनीतिवचनस्यपार्वणतिरिक्तक्षयाहेपरत्वात् अत्रमायांचक्षयोप
 स्त्यादि प्रतिप्रसवविपयातिरिक्तरथलएव निषेधप्रदत्तैः उत्सर्गस्थानिषेधविपयमिवानिषेधस्यप्रतिप्रसवविपयंपरि

त्यर्थैव प्रवृत्तेरिति ध्येयं प्रसंगारसाक्षिण्यार्हनिर्णेतुमाह साक्षेस्तु इत्यादि इदानीं प्रेतपक्षादक्षिण्यार्ह विश्वेदेवपूर्वं
 कमेकोद्विष्टसंप्रदाहं दूषयति श्रमावास्यामाश्विनापरपक्षेवेत्यादिना तदुत्तरेयं तेन हेतुमाह निर्मूलत्वादिति तत्रापि
 हेतुः शक्तिलक्षणयोरभावादिति शंकते तत्वेति तत्त्वालपुनं शक्तिकल्पनं समाधत्ते कृष्णपक्षे इत्यादि श्रयमर्थः प्रेता
 नापक्षः प्रेतपक्ष इति व्युत्पत्त्यादिकल्पनात् साचकृष्णपक्षेऽपि समाना शुक्लेदेवानां कृष्णाऽपि तद्विधायित्वात् सिद्धेः दूष
 णांतरमाह श्लेषेति तत्र प्रकृतिकत्वात्पार्वणप्रकृतिकत्वादित्यर्थः दृश्यभावादेव महालयपदमपि नाश्विनापरपक्षवा
 चकमित्याह महालय इत्यादि येयं दीपान्वितेत्यादौ तीर्थयाचकत्वेनाप्युपपत्तेरिति भावः तदेतदपि विचारपदवर्तिना
 रोहति तत्रानेकनिबधग्रंथाप्रासिद्धस्य शातातपवचनस्य निर्मूलत्वोक्तिरेव निर्मूला श्रयवाक्यस्य पार्वणविधानां शानि
 मूलता एकोद्विष्टस्य योग्यत्वादिति चेन्न दर्शादक्षिण्यार्हपार्वणस्यैव सर्वसंभ्रमत्वात् श्रौंसक्षेत्रज्ञौ पुत्रौ विधिनापार्व
 णेन तु प्रत्यन्दमितरे कुट्युरेकोद्विष्टसु तदशेति शंखलिरितौ क्षयाहमात्रे पार्वणस्मरतः किंतु दर्शापितृपक्षयोः क्षयाहे
 पार्वणमित्याक्यं दर्शाद्यतिरिक्तपरंपार्वणपार्वणस्य वाक्यभरेणासिद्धौ वचनद्वयस्य नियमपत्त्वेन त्रिपिंडीपरत्वेनै
 वाप्युपयुक्त्येयञ्च शक्तिलक्षणयोरभावादिति तदेवोदाहृतं पंक्त्यादिपदवत्प्रेतपक्षस्य योग्यरूढित्वात् कन्यागतै
 सवितारियान्यहानितुषोडश क्रतुभिरुत्तानितुल्यानिपितृत्वात् तन्मक्षयमित्यादि वचनबलादाश्विनापरपक्षस्यैवा
 भ्यर्हितत्वे सामान्यकरणया श्रसंगतत्वात् किंच वाक्येऽभावात्स्याद्युद्धृतिर्दिष्टाना हि सामान्यकृष्णपक्षपरत्वेव युद्धृ
 निर्देशार्हतेति सैवाश्विनापरपक्षत्वे साक्षिणा यञ्चाह महालयपदस्य तीर्थयाचकत्वेनापरपक्षवाचकतानुपपत्ति
 रिति तदप्यसंबद्धं न ह्येकवाचकत्वे परवाचकताक्षीयते श्रनेकार्थशब्दे बोधापत्तेः प्रत्युत कालप्रकरणे तीर्थया
 चकतैवासागताप्रकरणविवरोधात् तस्मात्सामान्यत्वात्क्षये पर्येतिसाक्षात्पवत्त्वात्तदौ रसक्षेत्रज्ञौ पुत्रौ विधिनापार्वणेन तु

इति शंखवचनत्पर्वणिपार्वणन्यायप्रसक्त्याच्च क्षयाहेपार्वणीमितिवचनस्य पवाताारकक्षयाहपरत्वपावणकस्य ५५५
 धर्मपत्नितिमनुस्मरणात् मत्प्रसादात्संदिग्धभिर्यादिमर्कंडेयपुराणवचनाच्च उद्धृतास्ति वराहेण पृथिवीभया विव्ह
 ला तत्र स्थित्या प्रकुर्वीत श्राद्धं पिंडत्रयं तथेति वराहपुराणात् पर्वणिपार्वणस्यान्यथा कथ्यैरेवासिद्धौ पुनर्विधानस्य त्रिपिंड
 परत्वात्क्षयाहेपार्वणस्य हि निषेधानुरोधेन त्रिपुरकंवाकंत्वंयामिति निष्कंटकः पंथाः अथ स्मृतिस्सुधाकरो मूलपाठी
 हिरयते एको हि पृथुश्राद्धत्वेकमेवावदंमकपात्रमेकवाह्य एतन्मैकारणावाहनविश्वेदेवरहितं कर्तव्यम् एकमुद्दिश्य यच्छ्राद्धं
 तदको हि पृथुमुच्यते इति वचनात् अथैको हि पृथुमेको ब्राह्मण एको षं पात्रमेकं पवित्रमेकः पिंडो नाग्नौ करणं नावाहनं चापि
 श्वेदेवा इति कात्यायनसूत्रात् एतेनैको हि पृथुक्षयाहे त्रिपिंडाचरणं सर्वथानिर्मूलमिति स्मर्तव्यम् क्षयाहेपार्वणं कुर्वन्नथोर्धा
 याति मानव इति वचनात् सांशेस्तु क्षयाहनि श्राद्धं चारुयेव न दर्शनविना श्राद्धमाहिताग्निर्द्विजन्मन इति वचनात् अतएव
 तस्य क्षयाहस्थानार्थं पट्टपिंडकंपार्वणमेव पार्वणेन विधानेन देवमग्निमात्सादति अमाशास्यायामाश्विना परपक्षे च ऋ
 तस्यैको हि पृथुमपि सदैव कर्तव्यं अमाथां विक्षयो यस्य तत्र पक्षे शवापुनः सपिंडीकरण इध्वैतस्योक्तः पार्वणो विधिरिति वा
 क्यमात् विश्वेदेवातिदेशात् विध्यंतरस्य प्रकृतिस्त्वेनैव प्राप्तिरिति प्राचीनैर्वधतत्कल्पनं कृष्णपक्षे एव कल्पनापत्तेः श्योप
 पार्वणधर्मप्राप्त्यापत्तेश्च तत्प्रकृतिकत्वादिति महात्सयपदस्यापि तीर्थविशेषवाचकत्वेनाश्विना परपक्षवाचकत्वाभावादि
 तिवक्ष्यमाणवचनाच्च पार्वणश्राद्धे च निधेः अपराहो मुग्धः कालः तथा श्राद्धस्य पूर्वाह्नादपरहो विधिष्यते इति मनुयच
 नात् एतत्समस्तसविस्तः प्रागेव प्रपचितमित्यलंबहु पृच्छवितेन ॥ इति क्षयाहश्राद्धे पार्वणैको हि पृथुवादि कर्तव्यतानिर्णयः

॥

अथ ग्रहणकालनिर्णयः कल्पद्रुमे

॥ ॥

तत्र ग्रहणनामप्रतिपरसंधारहाहणासूर्याचंद्रमसोर्ग्रसनं तदाहट्टद्विगारधर्मः पूर्णिमाप्रतिपरसंधारहाहः संपूर्णमंडलं अस्ततेवं

द्रमर्कचदर्शाप्रतिपदंतरइति तत्रपर्वणोत्तभागः रूपश्रीकालः प्रतिपदश्रावभागेमोक्षकालः तदुक्तं ब्रह्मसिद्धिति यावांका
 लः प्रवर्णोत्तप्राप्ततिपदादिमः रवीन्दुग्रहणानेहाः राहुग्रहणकालः तत्रकस्तेषुमुक्तहेमाद्रौ माधवाद्युदाहृतायांरसुतौ
 ग्रह्यमानिभवेत्तान्ग्रहस्तहेमोद्विधीयते मुख्यमनिभवेदलंमुक्तैस्तानविधीयतइति तथाचब्रह्मवैवर्तैस्तानंस्यादुपरागा
 दीमध्यहेमः सुरार्चत्तं अन्यदपि कुर्यंमहभारते गंगाप्रदानं तु कुर्यात्तत्रहणचंद्रसूर्ययोः महानदीषु चान्यांस्तानंकुर्या
 द्यथाविधीति श्रवचग्रहणेष्वपि वापीकूपतडागेषुगिरिप्रत्नवणेषु च नद्यंबरेदेवरातिसरसीषूद्धतांबुना इति उपणोद
 केनवास्त्यापाद्ग्रहणचंद्रसूर्ययोरिति शंखवचनेन सर्वत्रोक्तसाम्बं च सर्वजलानां सर्वभूमिसमदानं सर्वब्रह्मसमाद्विजा
 सर्वगंगासमतो यराहुग्रहस्तेदिवाकरे स्वर्धुन्यंतः समातिर्युः सर्वाण्यंभांसिभूतले कूपस्थान्यपिसोमार्कग्रहेणना
 न्नसंशयइतिव्यासेनोक्तं तथापितत्रशंखासात्रं तत्रतन्म्यत्वावश्यकं श्रतएवमाकंडेयेनोक्तं भूमिषुमुद्धृताएपुण्यंततः प्र
 स्वणोदकं ततोपिसारसंपुण्यंततः पुण्यंनदीजलं तीर्थतोयंततः पुण्यंमहानचंबुपावनं ततस्वतोपिगंगांयुपुण्यंस्याच्च
 ततोबुधिः शीतमुष्णोदकाएपुण्यसंप्राप्त्यंशरोदकादिति तत्रापिगंगां कुरुक्षेत्रं च सर्वदाग्रहणस्तानादींश्च तद्वाहद्वव
 सिषः इंद्रो लक्ष्मणं पुण्यं रेवर्दं शण्णंततः शंभातो ब्रह्मसंभ्रासिद्धीः कोटीरवर्दं य गवांकोटिसहस्रस्यस्यभदत्तस्ययत्क
 लतफलं जाह्नवास्तानिराहुग्रहस्तेदिवाकरे पुनस्तत्रकुरुक्षेत्रेन्द्रशसंख्यमुदाहृतं तथाच चंद्रसूर्यग्रहेचैवयोगाहेतजाह्नवी
 सस्तातः सर्वतीर्थेषु किमर्थमस्तेमहामिति अन्यकालीनितचतीर्थैस्तानियत्पुण्यं तदिदोर्ग्रहेतत्रस्ताने लक्षणुणरवः ग्रह
 षुदशलक्षणकोटिदशकोटयः स्कंदपुराणे उपरागे कुरुक्षेत्रं पवित्रं मुनयो विदुरिति मत्स्यपुराणे दशजन्मकृतं पापं
 भंगासागरसंगमे जन्मांतरसहस्रेषु यत्पापं समुपाजितं तत्तत्रशयेत्सन्निरहृत्यारोहुग्रहस्तेदिवाकरे सन्निरहृत्यांकुरुक्षेत्रे अत्र
 गंगाशब्देन कृष्णाविष्णीगोदावरीजाह्नवउच्यंते तदुक्तं ब्रह्मपुराणे तिस्रो नद्यो महोपाण्या गोदाविष्णी च जाह्नवी गार्हरी

शांद्धिकप्रसासंभवाद्द्विहकौर्त्तता हरिश्वेशश्वहरश्रीतथोरंध्रिः पादः कंशिरः अंध्रिश्वकंचश्रद्धिकं हरेःपादादश्वर
 स्थशिरसगेभिर्भूमिं शस्त्रांगायद्यपिजाह्नव्येवतादश्री ननुवैष्णोर्गादे तथापिछिन्न्यायेन जाह्नव्यासहतिर्द्विष्टथरपिगं
 गात्वमविरुद्धं गंगायाभ्रसंतिधाने अन्यनदीपुस्तानकुर्भ्यात् ताश्वब्रह्मपुराणोदाश्रिताः गोदावरीभीमरथीतुंगभद्राच
 वलिङ्का तापीपयोष्णीविध्वस्यदक्षिणेतुप्रकौर्त्तताः भार्गरीधर्मदाचयमुनाचसरस्वती विशोकचवितस्नाचाविध्व
 स्योत्तरतस्त्वथेति उष्णोदकस्यातुरविषयत्वं व्याघ्रआह आदित्यकिरणैःपूतंपुनःपूतंचवह्निना अतोऽप्याध्यातुरःस्त्राया
 द्ग्रहणेप्युष्णवारिणेति अतएवपूर्वगंगतोत्रमारभ्योष्णोदकातेपूतरानुकल्पत्वमुक्तं अतएवानातुराभिप्रार्थेणैव त
 द्विषयोऽसिहितः सृतेजन्मनिसेकौर्त्ताग्रहणेचंद्रसूर्ययोः अस्पृश्यस्पर्शनेचैवन्त्यायादुष्णवारिणेत्यादियमादिवचने
 पु एश्वीचंद्रोदयेप्रभासखंडे गावोनागास्तिलथाप्यंरत्स्नानिकनकमही संप्रदायकुरुक्षेत्रेयःफललभतेनरः तदिदुग्र
 हणेभोर्षोस्नानाद्भवतिपङ्गुणं तत्रैवसौरपुराणे श्रुत्वाधिरत्नानमुपक्रम्य दानानोमानिलोकेषुविरुयातानिमनीधिभिः त
 पांफलमवाप्नोतिग्रहणेचंद्रसूर्ययोः ग्रहणाविशेषेनदीविशेषस्तत्रैवाभिहितः गोदावरीमहापुण्याचंद्रैराहुसमन्विते सूर्य
 र्यचराहुणाप्रस्तेतमोभूतेमहामुने नर्मदातोयसंस्पर्शात्कृतकस्याभवति ते येसूर्यसैहिकेयेनप्रस्तेरेवाजलनरः स्पृशं
 तिचावगाहंतिनासप्रकृतिमानर्वातिदेवीपुराणे गंगाकनखलेपुण्यंप्रयागंपुष्करंतथा कुरुक्षेत्रमहापुण्यं राहुग्रस्तेद्विवा
 करइति मासविशेषग्रहणे तन्नितिस्नानादेस्तीर्थविशेषसंबंधेफलातिशयउकस्तत्रैव कार्तिकेग्रहणेश्रेष्ठगंगायमुनसं
 गमे मागेतुग्रहणंपुण्येदेविकायांमहामुने पीपेतुनर्मदापुण्यामाघेसन्नितिशुभा फाल्गुनेवरणापुण्याचैत्रेपुण्यासरस्व
 ती वैशाखेनुमहापुण्याचंद्रभागासरिहरा उषैष्ठेकौशिकीपुण्या श्रापाढेतापिकानदी श्रावणेसिंधुनामातुतथाभाद्रेच
 गोटिका श्राश्विनेसरयूःश्रेष्ठाभूयः पुण्यातुनर्मदेति ब्रह्मवैवर्ते मकरेवर्त्तमानेतुग्रहणेचंद्रसूर्ययोः दुर्लभंत्रिपुलकेपुंगंगा

दां पेंडपातनामिति स्नानवत्स्मरणादिष्वपि पुण्यमाह मार्कण्डेयः स्मृत्याश्रितकतुफलं दृष्ट्वा सर्वाघनाशनः स्फुट्वागोमि
 धजं पुण्यपीठानामिण्डुलभेत् स्नात्वाद्याजिमखपुण्यं प्राप्नुयादविचारतः रविचंद्रोपरगोचश्रयनेचोत्तरे तथा एवंगणा
 दिदृष्ट्व्यातद्देवस्मरस्वतीति वारविशेषयोगेन च ग्रहणैः फलविशेषोऽप्यसिनोक्तः सूर्यवारैरवशांसः सोमसोमग्रहस्तथा
 चूडामणिरिति स्थातस्तत्रानतफलभेत् वारेष्वन्येषु पुण्येषु ग्रहणैश्चंद्रसूर्ययोः तेषु पुण्यकोटिगुणितं प्राप्ते चूडामणौ रभृत
 मिति श्रवज्ञानमावश्यमेव ग्रहणैः संक्रमे चैव न स्नायाद्यदि मानवः तस्याशौचं भवेत्तावन्मयावदपरोग्रहइति सकांति
 प्रकरणोदाहृतद्वयसिध्वचनेन श्रकरणोत्पत्त्यवायस्मरणात् काम्यमपि फलश्रवणात् तथा च दक्षः उपरमुपासित्वत्स्ना
 नं संध्याया मुदिते रवौ चंद्रसूर्यापरागे तु प्राजापत्येन तत्स्ममिति तच्च स्नानमाद्यंतयोः कार्द्व्यंश्रस्ममानइति वचनात् विमु
 के यदि न स्नायाच्चंद्रसूर्यग्रहे तथा तस्य स्नात्वादाशौचं यावदभ्यः परोग्रहइति तत्रैव मुक्तस्नाने दोषश्रवणाच्च उभयत्रापि
 सर्वैलं ग्रहणैश्चावमाशौचं विमुक्तौ सौतिकं स्मृतं तयोः संपत्तिमात्रेण उपरुपस्थाक्रियाक्रमइति ब्रह्मांडपुराणे शावाशौ
 चनिमित्तत्वोत्तया विमुक्तेश्चाप्रसववत्त्वोत्तया तथा जननमरणयोः सर्वैलस्नानादेव नित्युत्तिरतदुत्तरमेव कर्माधिकार
 स्तथाशापीत्यर्थस्य प्रातिपादनात् सर्वेषामेव वर्णानां स्तंकराहुदंशंते सर्वैलुभवेत्स्नानसूतकान्नचवर्जयेदिति उद्धव
 सिधोकेश्च सर्वैलमिति मुक्तिस्नानांतपरमिति मदनरत्नउक्तं इदंच स्नानममंत्रकं कार्याभितिरिस्तुतिरत्नावल्यां श्रवचतुर्द्व
 वसिध्वचने सुतकमाशौचं बहुमूतके इति पाठे पूर्वसूतकशब्देनारुप्यत्वमुच्यते सूतकान्नग्रहणाशौचांतरित पूर्वपकं
 श्रतएव प्रद्विवशान्मते सर्वस्यैव पूर्वाहस्योत्तरार्द्धस्य - स्नात्वाकर्माणिकुर्वीतं भृतमन्नं विवर्जयेदिति सतंतदंतरितस्योपल
 क्षणम् नवश्राद्धेषु यच्छिष्टग्रहपर्युषितंच यदिति मितक्षरावचनात् - केपुचित्प्रतिप्रसवः शारनालंतथाक्षीरं किंकाटुघृत
 सकवः स्नेहपकचतैलचनकदाचिः प्रदुष्यतीति तत्रविशेषोवचनंतरि श्रारनालचतक्रंचस्यादेवं घृतपाचितं उदकंच

कुशच्छन्नदुष्यद्राहुदर्शनइति मणिकरुनोदकंवेतिपाठान्तरं मंत्रमुक्तावल्यां अत्रपक्रमिह व्याज्यंस्नानंस्वसनंग्रहे वा
 रितकारनालादितिलदर्भैर्नदुष्यतीति जलेश्वदोषो गंगाविषयः ग्रहोपितजलपीत्वापादकच्छूस्माचरोदिति तत्रैवचतु
 र्विंशतिमतेजलस्यापिदोषोके अत्रपानवन् श्राद्धमपिनित्यकार्यं सर्वस्वेनापिकुर्वीतश्राद्धवैराहुदर्शने अकुर्वाणस्तुना
 स्तितकयात्पंकेगौरिवमज्जतीतिमहाभारते नैमित्तिकंतुक्तंन्यग्रहणेचंद्रसूर्ययोः वांधवानांचमरणेनारकोस्यादतोऽन्यथेति
 कर्मपुराणोक्तप्रत्यवायश्रवणात् यत्तुमार्कंडेयवचनं विशिष्टब्राह्मणेप्राप्तेसूर्येन्दुग्रहणायने जन्मर्क्षग्रहपीडासुश्राद्धकुर्वी
 तेषुच्येति तदपिइच्छयाचेर्यन्वयेनश्राद्धं प्रतिरुचिश्चैवेत्येतरस्मानार्थतयाव्याख्यातंकान्यमपीहश्राद्ध तथाहविष्णुः
 राहुदर्शनदत्तंहेश्राद्धमाचंद्रतारक गुणवत्सर्वकार्मायंविदहणामुपतिष्ठतीति ऋष्यशृणोषि चंद्रसूर्यग्रहेयस्तुश्राद्धवि
 धिवदाचरेत् तैत्तैवसकलापृथ्वीदत्ताविप्रस्यवैकरेइति शातातपोप्याहसैहिकेभोयदासूर्यग्रसतेपर्वसंधिषु गजच्छायातु
 सद्भिर्वापिदृष्टादत्तमक्षयमिति तथास्त्रिगपुराणे व्यतीपातक्षणंवावयावच्चंद्रग्रहेक्षणः गजच्छायातुसाप्रोकापिदृष्टादत्त
 मक्षयमिति चंद्रग्रहणानिभित्तंस्नानश्राद्धादिरात्रावपिभवेदितितदाहशातातपः स्नानदानंततः श्राद्धमन्तराहुदर्शने आ
 सुरीरात्रिन्यत्रतस्मात्पार्वर्जयेदिति देवलोपि यथा स्नानदानंचसूर्यस्यग्रहणेचयथादिवा सोमस्यापितथारात्रौ
 स्नानदानंचिधीयतइति विष्णुरपि संध्यानरात्रौकुर्वीतश्राद्धचैवविशेषतः द्वयोरपिचकर्तव्यंपदिस्याद्राहुदर्शनमिति
 अपरार्कंन्यसोपि ग्रहणेद्वाहसंक्रांतियात्रात्तत्रसवेपुच दानंनैमित्तिकज्ञेयंरात्रावपितदिष्यतइति इदंचश्राद्धमाभेनहे
 स्नावाकार्यं तदुक्तशातातपेन आपच्यनम्रौतीर्थेचंचंद्रसूर्यग्रहेतथा आसमश्राद्धप्रकुर्वीतहेमश्राद्धमथापिबोति वौधायनो
 पि अत्राभावेहिजाभावेप्रवासेपुत्रजन्मनि हेमश्राद्धसंग्रहेचकुर्वीत्श्राद्धःसदैवहीति इत्थमेवनिष्णीतवतेहिमाद्रिमाधवम
 दनरत्नादयोनिखिलनिबंधकाराः निर्णयसिधौत अपरार्कंसमन्तप्रकारान्तरमपिलिखितं ग्रहणेद्विजातीनाममश्राद्धं

पाकासंभेददृष्ट्यंतीर्थं श्राद्धवत् पाकाभाविद्विजातीनामामश्राद्धं विधीयत इति सुमंतकैः संहिकेधोयदासूर्ध्वमित्युपक्रम्य घृतेन भोजयेद्विधान् घृतं भूमौ समुत्सृजेत् इति वायव्योकेश्च विज्ञानेश्वरोप्याह ग्रहणे श्राद्धभोक्तुर्दोषोदात्तुश्चाभ्युदयइति सूतके मृतके मुंके गृहीति शशिभारकरे छायायाहं स्तित्तश्चैव न भूयः पुरुषो भवेदित्यापस्त्वनेन भोजननिषेधाच्च श्रयं च भोजननिषेधः श्राद्धभोक्तुर्हस्तिच्छायासाहस्यद्यत् ननु ग्रहणे श्राद्धं संपिंडकमपिंडकं वा कर्तव्यमिति संशयः निर्णयसिधौ रस्युति रत्नवल्यां पुत्रेजातेष्वर्वापिते ग्रहणे चंद्रसूर्ययोः श्राद्धं कुर्यात् प्रसूतेन अपि डनिर्बणदृढ इति श्राद्धकाशिकायां नमस्व्यपुराणं ततः प्रभृति संक्रांतावुपरागादि पूर्वसु त्रिपिंडमाचरेच्छ्राद्धमेको हि ष्टमृताहनीति प्रजापतिरपि संक्रांतावुपरागे च वर्षात्सवमहालये निर्वपेदत्रापि डां ह्यिति प्राह प्रजापतिरिति श्रब्रमहणनिमित्तकश्राद्धेनैवामासंक्रांत्यादिनिमित्तकनां सिद्धिः दर्शकालाद्ययोरपरातिकालदर्शोक्तिरिति कैचिद्दानं चात्रेति श्रयनादौ सदां दयमिति शातावपीये सदाशब्दश्रवणात् नित्यत्वादेव च मलमसिपितद्रवतीत्युक्तं मारस्ये चंद्रसूर्यग्रहे चैव मरणेषु जनन्मनि मलमसिपिदेयं स्यादसमक्षयकारकामितिकाम्यस्रक्षदं भूमिर्गोवः सुवर्षैर्वायाच्यं वा यद्यदीप्सितं तत्सर्वग्रहणे देयमात्मनः श्रेयइच्छतेति भारतवचनत्प्रहणैयद्यानंतत्पात्रिकर्तव्यं तदुक्तं तत्रैव श्रयने विपुत्रे चैव ग्रहणे चंद्रसूर्ययोः पात्रभूतयद्यविप्राय नृभिर्दद्यात्सदक्षिणां पात्रलक्षणं तु केषां ज्ञावत्कथेन न विद्यया केवल्यतात्पसावापि पात्रता यत्र स्यातामिमे चोभेति द्विपात्रं प्रकीर्तितमिति श्रवानुकल्पमाहर्वायायनः श्रश्रोत्रियः श्रोत्रियो वा पात्रं वा पात्रं भव वा विप्रद्वयोपि वा विप्रो ग्रहणे दानमहंतीति यथां पूर्णपूर्वसर्वेभ्यः ससमाह्विजाइत्युक्तं तथापि तद्वाहाणस्तुत्यर्थं दानस्यावश्यकत्वाथैव न तु पात्रव्यगिनयसैमकसैमिचिद्वा नप्रतिपादनाथं अतएव पात्रतारतम्येन फलतारतम्यमुक्तं दक्षस्तुतौ सममद्राहाणोदानं द्विगुणं द्राहाणद्वयं श्रोत्रिये शतसाहस्रं प्रजे चानंत्यमभृते इति श्रान्नाहाणो जातिमात्रं द्राहाणः संस्कारादिरहितः द्राहाणद्वयं उक्तश्रतुर्विषया

तिमते गर्भाधानादिंस्स्कारवदोपनयनैर्युतः नाध्यापयतिनाधोतिसभवेद्राह्यणवृद्धति श्रोत्रियःसर्वस्स्कारपूर्वक
 वेदाध्ययनवात् तुलापुरुषदानादिकालप्रक्रमे यच्चंद्रसूर्यग्रहणे तन्न नतेपातान्निमित्तकत्वाय किंतु तत्कालकत्वाय
 कालसंदर्शात् आदिसध्यावसानेपुपयद्विहितंरघतस्यफलतिशयउकोब्रह्मपुराणे उपमर्हैलक्षगुणग्रहणेचंद्रसू
 र्ययोः पुण्यकोटिगुणमध्यमुक्तिकालेत्वनतकमिति ग्रहाणकालेजननमरणशौचसत्त्वेपित्तानादिभवेवैव तदुक्तंलि
 गपुराणे चंद्रसूर्यग्रहेस्त्रायाःसूतकेसूतकेपिच आस्त्रार्थिसूर्यमश्रोतिस्त्रार्थिपापनार्थवदति दृढवासिष्ठेनापि सूतकेसूत
 केचैव नदीपोराहुदर्शने तावदेवभवेच्छुद्धिर्थावन्मुक्तिर्नदृश्यते इति राहुलक्षितचंद्रसूर्योपरागनिमित्तज्ञानादाहेमा
 दौदानंश्राद्धादिविषयमेतत् नैतु स्नानमात्रविषयं ग्रहणेशावमाशौचविमुक्तिसूतकंरसूतं तयोःसंपातमात्रेयउपरुष्ट
 रथक्रियाक्षमइति ब्रह्मांडपुराणवचनविरोधात् स्नानहेमदेवपूजादानाक्रियानुष्ठानहिक्रमउपपद्यते स्नानमात्रानुष्ठाने
 स्नानस्यपूर्ववाक्येनैवसिद्धौ द्वितीयवाक्येवैवर्थप्रसंगाच्च भवत्पक्षेद्वितीयवाक्येनैवस्नानासिद्धेः पूर्ववाक्येवैवर्थप्रसं
 गइतिचेन्न श्रस्त्रांतरस्यानिष्ठविशेषसंबंधप्रतिपादनार्थत्वात् यावत्तद्वच्छब्दानुपपत्तिप्रसंगाच्च तावत्कालव्यापिकर्म
 सुश्रद्धायामवधिधातव्ययायाहितौसार्थकौ स्नानमात्रंतु नतादृशं अतएवाविशेषेणैवजननमरणान्निमित्तशौचप्रयुक्तान
 धिकाराभावोग्रहणान्निमित्तकर्मसु रमर्थयते सूतकेसूतकेचैवयदिस्याद्राहुसूतकं तावत्सूतकनास्त्रियावद्ब्राह्मणंमुं
 चतीति रक्तपुराणे सूतकेसूतकंनैवसूतकराहुदर्शने तावदेवभवेत्शुद्धिर्थावन्मुक्तिर्नदृश्यते कालादर्शो श्र
 णिराः सर्वेषुर्णाविशुद्धाःस्युःसूतकेराहुदर्शने स्नात्वाश्राद्धप्रकुर्वीरन्वितश्राद्धयविवाजितमिति पट्टत्रिशन्मतेपि रमा
 र्त्तैरुर्भयस्त्रियागोराहोरन्यत्रनूतके श्रौतकर्मणैरनैकालंस्नातःशुद्धिमवाप्नुयादिति सूतकेश्राशौचे राहोस्त्रितदुपलक्षि
 तेष्वरणादन्धनिमित्तकानांरमातकर्मणारस्त्रियागोनततन्निमित्तकानामिर्यर्थइति हेमाद्रिः सूतकेयः रमत्तकर्म

परिद्वान्गः सराहुसूतकान्तुकालप्रानतिर्पांथाभाइत्येतेन तेनश्राद्धंकिंचिद्वानेचोपररागतिमितकंमार्थोचैवश्यंभवतिन
ज्ञानमात्रं संवत्सरप्रदीपादिपुचेदंस्मृतिवचनंलिखितं सूतकेस्मृतकेचैवतदोषोराहुदर्शने स्नानमात्रंतुकर्तव्यंदानंश्रा
द्धविजितंएतच्चपूर्वादाहृतवहुश्रुतिविरोधानिर्मूलम् मदनरत्नपारिजातेष्वंनिर्णयसिंघावपि इयंचशुद्धिरविशेषा
तंत्रदीक्षापुरश्चरणादिसर्वस्मार्तकर्मभविष्येति मदनरत्नेनप्येवं रजस्वलायास्तुविशेषोभार्गवार्चनदीपिकायां सूर्यो
दयनिबंधे सूतकादिपुटोपेस्तिभ्रहोमजपादिषु भस्तेस्नायादुदकयाहृतीर्यादुदक्यवारिणेति अत्रच स्नानेनिमि
त्तिकेप्रातेनारीयादिरजस्वला पात्रांतरितेपेनस्नानंकृत्वाव्रतंचरेदितिमिताशरोकोविधिर्दृश्यः यत्तु ग्रहणनिमि
त्तमाशौच तस्नानेन निवर्त्तं तदुक्तंब्रह्मांडपुराणे आशौचंजायतेन्दृणांग्रहणेचंद्रसूर्ययोः राहुरपर्थेतयोःस्नात्वा
दानादौकल्पतेनरइति निर्णयास्यते ग्रहणकालस्यसर्वस्यापिपुण्यत्वेरुपर्शकालः स्नानादिकर्मसुग्रहः मध्यकालो
मध्यमः मोक्षकालरुच्यमःतदाहव्यासः त्रिदशाः स्पर्शसमयेतुर्ध्यातिपितरस्तथा मनुष्यामध्यमेकालेमोक्षकाले
तुराक्षसाइति एतच्चवचनमपिशोपात्सर्वदेवपितृदेवैकर्मपरमिति केचित् स्नानंस्यादुपुराणादौमध्यहोमसुरार्चन
भिर्यादिभिर्वचनैर्होमदेवार्चनयोर्भयविधानात् भस्ममतेभवेस्नानमितिपूर्वादाहृतवचनाच्चनैतद्युक्तं किंतुहोमदे
वपूजादयदिरिकविषयमेतदितिहेमाद्रौ एतानिचग्रहणनिमित्तकानिसंक्रातिविषयततःपूर्वमुत्तरंवा भवति उ
त्तरग्रहणकाल इत्यपेक्षायां जावालिः संक्रांतौपुण्यकालस्तु षोडशोभयतःकलाः चंद्रसूर्योपरगतुयावदर्शनगोच
राइति अत्रकल्पतरुकारप्रभृतयः दर्शनशब्दश्चाक्षुषज्ञानपरः नशास्त्रार्थज्ञानवचनः निमित्तरयज्ञातर्यैवनेमित
कप्रयोजकरेननिमित्तत्वबोधकश्रुत्यैवतच्छाभिनदर्शनशब्दप्रयोगस्यवैयर्थ्यप्रसंगः तच्चदर्शनंस्वकीयमेवनिमित्तं प
रकीयपददर्शनस्यपरकीयस्नानादिप्रयोजकत्वाभावात् एवंचस्वयंग्रहणेदृष्टेस्नानादिकर्तव्यं नमेयाद्युतेइतिपर्यव

सत्रं श्रवकेचित् गोचरशब्देऽत्रावतफलोपधानपरः तत्काले एकरस्यापिकर्मणः कर्तुमशक्यत्वात् किमुतबहूनांकिंतु
योग्यतापरः साचप्रयत्नापनेयथाक्षुपज्ञानप्रतिबंधराहित्ये तथाचयोग्यत्वाभावादपिनेमेधाच्छत्रेस्नानादीत्याहुः निर्ण
याभ्युत्प्रेयं तदेतत्तच्छंवाक्षुपज्ञानविषयत्वविवक्षायां नक्षेतोद्यंतमादित्यंनारतंयतंकदाचन नोपरकंनवारिस्थंनम
ध्यनभसोगतमिति स्नानप्रकरणपठितमनुयाक्येन स्नातकानांप्रस्तादित्यदर्शनानिषेधात् स्नानाद्यभावप्रसंगात् श्रं
धर्दानांतदभावप्रसंगाच्च नचेष्टपत्तिः सूर्यग्रहोपदाराबौद्धिचंद्रग्रहस्तथा तत्रस्नानंनकुर्वीतदद्याहानंतुनक्वचिदिति
निगमवचनस्य स्नानादिनिषेधस्यवैयर्थ्यप्रसंगात् याक्षुपज्ञानाभावेनतस्याप्यभावात् निषेधस्यप्रातिपूर्वकत्वात् य
दंप्येतद्वचनस्यप्रस्तास्तपरत्वेनव्याख्याने रविचंद्रयोरस्नानांतरंराजिदिवाग्रहत्वादिति तदपितुच्छं यावदर्शनगोचर
इत्यनेनैवारतेतरभागयोर्निमित्तत्वपर्युदासेनवैयर्थ्यपरिहारात् राहुदर्शनदसंहिश्राद्धमाचंद्रतारकं स्नानंदानंजपः
श्राद्धमनंतराहुदर्शनइत्यादिपुकर्मविशेषवचनेऽशापिदर्शनपदादानेप्रस्तास्तोत्तरभागस्य दर्शनागोचरत्वेननिमित्त
त्वाप्रसक्तेश्च किंचदर्शननिमित्तानंतर्भावेतदावृत्तौस्नानाद्यावृत्तिप्रसंगः प्रातिनिमित्तैनिमित्तिकावृत्तिरितिन्यायात् दृ
शिरहितेषुबहुवचनेषुतत्पदाध्याहारप्रसंगात् किंचनिमित्तेषुनिमित्तवत्प्राधिकारादाधिकारिणश्चतदकरणेप्रत्यवायद
र्शनेसति स्नानाद्यकरणे प्रत्यवायप्रसंगात्तदभावेतदभावात् प्रत्यवायकश्चकर्मनुष्ठानान्यतरप्रयोजकंदर्शनवृद्धि
पूर्वकारिकोपिनकुर्था देवतितान्नियोजकःस्नानादिविधिर्दृशितत्वात् नन्वेवमाधानाध्ययनाभ्यामग्निविसर्जनमपि
कोपिनकुर्थात् तास्मिन्सत्याग्निहोत्रादिकर्मकरणे प्रत्यवायस्यतत्परिहार्यकष्टाकर्मकरणस्यापत्तेः श्राधानाध्यय
नयोः कर्मविधिप्रसज्येवेनासिद्धाग्निविधावर्यस्यकर्मधिकाराभ्युपगमात् सत्प्रव्रात्यतानाहिताग्निधारुपपातक
गणनेयाद्योतकंकिंचिदस्ति श्रथेतदपिपरिहारायदर्शनस्यास्नानार्थागत्वेनविधेयैवैवन्मिच्छते निशेगजन्तं जन्तं

वरस्पर्दापि दाह्यतमार्कडेयवचन उपवासासाहचर्यात्स्वटुं प्रतीयते एकराजमुपो वैश्वराहुं दृष्ट्वा क्षणं नरः पुरयमाश्रो
 तिकृत्वा च स्नानं श्राद्धविधानत इति निमित्तज्ञानत्वेन तस्य अधिकारसंप्रादनेने प्रयोगिताः श्रमपनाधानवत्प्रनाणानावा
 तु तयोर्नागत्यां किं तूपकारकतामात्रं दर्शनस्य तु प्रमाणावथागतप्राप्तौ नैवोपकारेण श्रवच यद्यप्युपवासदर्शनयोः स्ना
 नश्राद्धयोश्चाक्षयंपुरयमाप्नोति ऐतन्नेव सर्वेषां तत्र रंभासते तथापि बहुपुत्रवचनेषु स्नानश्राद्धयोरिव फलसंबंधश्रवणा
 दनाद्युपवासदर्शनपूर्वकस्नानश्राद्धविधायक्षाप्युपयमाप्नोतीति योजनयोपवासदर्शनयोरेगत्वं द्रष्टव्यं विशेषविधि
 तां चाश्रीपार्सीयादि हिंसाविधिनैव न हिंसादिति निषेधस्युनोपरकांमत्यादिनिषेधस्य बाधेन रागप्राप्तेश्चैव विषयत्वकर
 णात्सर्वनैमित्तिकार्थत्वेण सकृदर्शनं कृत्वा सर्वकर्तव्यं एवं जन्मादिशशिशुस्थोपि तद्विषयत्वस्यापि दर्शनानिषेधस्य राग
 प्राप्ताविविषयत्वात् तस्माद्दर्शनविधिविषयत्वेन जन्मादिशशिशुस्थोपरि भावतामितरवत्सकृदर्शनस्नानादिभवत्मेव श्रवा
 दीनामेव तदशकेरनाधिकारात्तत्र भवतीति चेत् श्रवत्वादामः अस्तु दर्शनविधिः तद्वत्त्वादेव च पूर्वोक्तप्रकारेणैव स्यां
 गत्वमपि तथापि सो पूर्वविधिरस्तावन्नसंभवति निमित्तज्ञानतया दर्शनसापेक्षप्राप्तत्वात् किं तर्हि निमित्तज्ञानस्याधिकार
 रसंपादकत्वेनैकरूपस्य संभवात् पक्षे प्राप्तस्य दर्शनस्थानियमविधिरयं श्रवतादादेव ततश्च नैमित्तिकेऽप्यप्यशक्यां
 गहानिनाप्यधिकारस्य न्यायसिद्धत्वात् दंयादीनामिवाद्यावरणे वा कथदर्शननिग्रमरूपसंभवेऽपि स्नानादि युक्तमेवेति नेष्टु
 सिद्धिः श्राधेकारसंपादकत्वेनारयणस्य श्रमिद्विद्यादिवत् नद्यथाशक्तिन्यायविषयत्वात्ति चेत् तेषु स्यात् श्रमिद्वि
 द्यादिपुहिकर्मप्रयोगविध्यप्रयोग्यत्वात्तत्राशक्तिन्यायवत्त्वं नाधिकारसंपादकत्वात् उपरागदर्शनानियमस्तु त्रयोग
 विधिप्रयोग्यत्वेति भवति यथाशक्त्या संबंधस्य विषयः अस्तु तर्हि निमित्तत्वमेवेति चेन्न दत्तान्तरत्वात्किंच यद्विद्विष्ट
 ग्रहणं स्नानादिनिमित्तं तथासत्त्वेद्दर्शनग्रहणस्य विशेषणं दर्शनमविवक्षितं स्यात् युरोभयं हविरातिं गच्छेद्विद्येने

रस्थान्प्रतितयोरपि दर्शनयोग्यः स्वस्य चानिषेधवलादेवलाभात् । अतिसूक्ष्मतरकालतया अत्रानदिशयानांतु कस्यापि दर्शन
 योग्यवानाम् । तद्योग्यताविशेषणादेवानिमित्तत्वरूपयुग्मासः यदपि मुक्तिदृष्टानुभोक्तव्यस्नानं कृत्वा ततः परं भित्त्यादिपु
 ष्टयैतिपदं तदपि शास्त्राधिज्ञानपरं । अत्रगौडनिषेधे रस्यतिवचनम् । मेघमालादिदोषेषु एषु दिमुक्तिर्न दृश्यते । आकल
 यवततः कालस्त्रावाभुंजातवाभ्यतद्वति । नचप्रस्तास्तमेये चंद्रसूर्योदयात्प्रागपिशालतोमुक्तिविज्ञापस्थानभोजनादिप्र
 संगः । प्रस्तावेवास्तमानं विधिविदक्षप्रमाणभूगुणवचनेन दिनांतरे स्नानभोजनविधानान् । अहोरात्रं नभोक्तव्यनिविदक्ष
 माणविष्णुधर्मोत्तरवचनेन प्रस्तास्तमेये चंद्रसूर्योदयात्प्रागभोजननिषेधाच्च । तस्माच्छालावगतदेशविशेषपावच्छेदेन
 चाशुप्रज्ञानयोग्यमेववाग्रस्तास्तग्रहणस्नानादिनैमित्तिकानुष्ठानप्रयोजकमित्याहुः । योग्यताचस्वरूपैरेव नत्कालएव
 स्नानादिनतुसकालिवत्पूर्वापरयोः भोजनंतु तत्काले तत्पूर्वकाले चानिषेद्धम् । तथाच ब्रह्मपुराणे । नाश्रीयादथतत्काले प्र
 स्तयोश्चंद्रसूर्ययोः । मुक्तयोश्च कृतस्नानः पश्चाद्भुज्यन्ते त्वेषु मनीति । अत्ररवेः शर्मनीतिवाक्येभेदेन । तद्दिने परात्तभो
 जननिषेधः । विष्णुधर्मोत्तरे । चंद्रस्य यद्विवाभानोर्यस्मिन्नहानिभार्गवग्रहणंतमेव तत्र न पूर्वभोजनक्रिया । अखलसिखितौ
 तस्मिन्नहानिनाश्रीयाच्चंद्रसूर्यग्रहोपदि । मुक्तिदृष्ट्या तु भुंजति स्त्रावाच्चैव यथाविधीति । पूर्वकालभोजननिषेधविशेषमा
 हं । वसिष्ठः । ग्रहणतु भवेदिदोः । प्रथमादधियामतः । भुंजातावर्तनात्पूर्वपश्चिमप्रथमादधुः । रवेस्त्यावर्तनादूर्ध्वमवागिवनि
 शीथतः । चतुर्थप्रहरं चैत्स्यत्स्यत्तुर्ग्रहारादधु । इति । राजौ प्रथमयामोत्तरं चंद्रग्रहणं । चैन्मध्याह्नात्पूर्वभुंजति । रात्र्यंतयामे
 चंद्राग्निप्रथमयामात्पूर्वभुंजति । दिनस्य तर्वापग्रहरे चैद्रविग्रहस्तदापूर्वादिनस्य । ह्यं । रात्रात्प्राक् भुंजति । अरुश्चतुर्थप्रहरे चै
 द्रविग्रहणतदारान्नेश्चतुर्थप्रहरादधोभुंजति । इदंचनरात्रिभोजनपरं । किंतु सूर्यग्रहे पूर्वयामचतुष्टयं त्याज्यम् । चंद्रग्रहं या
 नत्रयमित्येव परमिति । अधयः । तदुक्तं दृष्टगौत्तमेन । सूर्यग्रहे तु नाश्रीयात्पूर्वयामचतुष्टयं । चंद्रग्रहे तु यामां स्त्रीत्वाल्लुहका

वहविविपटभयत्वं अतःकेवलंग्रहणमेवनिमित्तमितिवकव्यम् तच्चज्ञातमेवनिमित्तं सर्वनिमित्तानां ज्ञातानामेवैवैभिन्ति
 कप्रयोजकत्वमिति विज्ञानेश्वरदिभिस्तत्रतत्रानिरूपितत्वात् तच्चज्ञानं शास्त्रायमेवतलौकिकं नचशास्त्रियज्ञान
 विवक्षयादेशान्ग्रहणेपिज्ञानादिप्रसंगइतिवाच्यं सूर्यग्रहोयदारात्रावितिपूर्वोक्तनिगमवचनेनतत्रज्ञानादिनिषेधात्
 ननुतर्हिबहुप्राथयेपुत्रयुक्तस्यदर्शनपदस्यकाणतिरितिचेत् अन्नदाक्षिणात्याः दशरुहेश्विविषयत्वेनग्रहैकत्ववद
 विवक्षयाश्चाक्षिसज्ञानानुपादकत्वमेवप्रयुक्तश्रद्धिशिर्ज्ञानसामान्ये अष्टमीरेहिणीयुक्तानिश्यद्धदृश्यतेयदेत्यादिपुम
 नसापश्यतीत्यादौ लौकिकप्रयोगेच पश्यार्थैश्चानालोचनइति व्याकरणसमुत्था दशर्ज्ञानसामान्यवाचित्वम
 नुमन्यते भवतुवाचाक्षुपज्ञानमिवतस्यवाच्यमितरत्रलाक्षणिकत्व तथाप्यत्रतदाश्रयणेपिनदोषः चंद्रसूर्यग्रहेना
 धात्तास्मिन्नहनिपूर्वतः राहोर्विभुक्तिविज्ञापयन्तात्वाकुर्वीतर्भोजनमिति गौतमवचसस्तात्पर्यार्थाग्राहकस्यसत्त्वात् वि
 धिलाघवार्थमनुवादत्वापेक्षणात् तस्याश्रदोषत्वाच्च श्रुत्वापुत्रस्यजन्मचेत्यादिवत् अन्यथा रजसेदर्शनेनारीञ्चि
 रात्रिमशुचिर्भवेदित्यादावप्यथस्त्रीणामशौचाभावप्रसंगः यद्वा यावद्दर्शनगोचर इत्यादौ गोचरशब्दोयोभ्यताप
 रएव तेनयश्चंद्रसूर्योपरागोयस्मिन्देदेशयावत् कर्मपर्य्याप्तश्चाक्षुपज्ञानयोग्यः सतत्रदेशतावत्सुकर्मसुनिमित्तमि
 त्यर्थः पर्यवस्यति तादृशस्यचशास्त्रतोज्ञानंतदनुष्ठानंप्रयोजकं तच्चतत्कालएवतनुसंक्रांताविवतत्पूर्वोत्तरकालयोः
 अतश्चाक्षुपज्ञानयोग्येभ्यकालीयेग्रहेष्मानपूर्वकं दानादिज्ञानमात्रंवायावदेवतुप्रकर्तुंशक्यम् तावदेवकर्तव्यं वर्तमा
 नमेव ग्रहणतादृशमाशौचवत्निमित्तम् नवतीतंनचभाविचेतिपर्यवसितोर्थःदेशविशेषणंच सूर्यग्रहेयदारात्रा
 वितिवचनेन दर्शातरस्थानमित्त्वपर्युदासोवगम्यते अतएवाचाक्षुपज्ञानयोग्यतायानितान्तंतीतत्वे रात्रिरविग्रह
 स्य दिवाचंद्रग्रहस्यातश्चैवज्ञानमित्त्वत्वात्प्रसक्तस्यज्ञानादेस्तत्रनिषेधः पर्युदासोवानतथैकइत्यप्यसत् दर्शात

तुरैर्विना श्वधरात्रादथश्वैर्ध्वयदिचंद्रग्रहो भवेत् । पूर्वपूर्वत्रभोक्तव्यमुत्तरेचोत्तरेपिचेति श्वयोद्वितीयग्रहरे ऊर्ध्वतृतीय
 पूर्वत्रपूर्वाहो दिनप्रथमाद्वितीयग्रहरयोः उत्तरेपि एवंप्रसूतिः । सूर्यग्रहानिमित्तभोजननिषेधाद्विषययामचतुष्टयस्याप्यवध्य
 पक्षस्यग्रहणयामएवावधिः चंद्रस्यग्रस्तोदयेविशेषमाह उद्धवसिद्धः । अस्तोदयेविधौ पूर्वनाहर्भोजनमाहरेत् । अस्त
 स्वमयेविशेषमाहभृगुः । अस्तविवास्तमानंतुरर्वाद्दुप्राश्रुतोपदिः । परेतुरदयेस्त्रात्र्याशुद्धोभ्यवहरेत्तरद्वाति उद्धगार्ग्यो
 पि । संध्याकालेयदा राहर्भसतेचंद्रभास्करौ । तदहर्नैवभुंजीतरात्रावापिकदाचनेति । यदा सूर्यस्यग्रहणंसायं संध्यायां । च
 द्रग्रहणंप्रातःसंध्यायां । तदासूर्यस्यग्रस्तास्तमयेपूर्वास्मिन्नह्नितस्यांरात्रौनचभोक्तव्यं । चंद्रग्रस्तास्तमयेपूर्वरात्रौतैत्त-
 रस्मिन्श्राद्धिनभोक्तव्यमित्यर्थः । विष्णुधर्मोत्तरेपि । अहोरात्रंनभोक्तव्यंचंद्रसूर्यग्रहयदा । मुक्तिदृष्ट्वात्तुभोक्तव्यंस्तानंक
 त्याततःपरमिति । तदापिग्रस्तास्तमयपरं । पूर्ववचनैकवाक्यत्वात् । तत्र सूर्यग्रस्तास्तमयेसम्यगेव । चंद्रग्रस्तास्तंतु
 सायंहिदर्शनेतरमित्वात्राहरित्यहोरात्रंद्रष्टव्यं । अमुक्तयोरस्तगयोर्दृष्ट्वास्त्रात्वापरहर्नातिवचनं । शातातपः । नाद्या
 त्सूर्यग्रहात्पूर्वमहिसायंशशिग्रहात् । ग्रहकालेचनश्रीयात्स्त्रात्वाश्रीयात्तुमुक्तयोः । मुक्तेशानिभुंजीनयदिनस्यान्म
 हानिशा । स्त्रात्वाद्दृष्ट्वापरहयथाद्ग्रस्तास्तमितयोरिति । महाजिशाचमार्कडंयेनोका । महानिशाद्विघटिकेरात्रिमध्यम
 यामयो । नैमित्तिकंतदाकार्थैकाम्यं । तुनमनांगपीति । अतियामंधाटिकाद्वयमैकेकावाघटिका । तेनमूर्द्धतद्वयमेकोवामु
 हर्तः । सार्द्धग्रहानंतरंमूर्द्धतंचतुष्टयंमहानिशेतिकत्पंतस्तः । शिब्रहस्थेपि । नाचरेत्सग्रहंचैवतथैवास्तमुपागते । यावत्स्या
 त्तोदयस्तस्यानाश्रीयात्तावदेवतु । मुक्तिदृष्ट्वात्तुभुंजीतस्त्रानंकृत्यायंयाविधीति । सग्रहेग्रहणंसाहितेत्तदन्तमानकालेत्तथैव
 रस्युत्तरेपि । संध्याकालेयदा राहर्भसतेचंद्रभास्करौ । तदादिवा नभोक्तव्यमातुरस्त्राशिशुनिवनेतिदिवेत्त्यहोरात्रात्पूर्व
 वालादीनामसमर्थानांतुमूर्द्धतंचयात्तमकसायाह्लादिग्रहणकालं । प्राचीनेकैकस्मिन्नेवातादृशेपराहर्दाभोजननिषेध

तथा च मात्स्यमर्कडेययोः सायाह्न्यग्रहणं च रस्यादपराह्निभोजनं अग्रराह्निमध्याह्नमध्याह्नेन तु संगवे भुजतिसंगवे च
 रस्यात्र पूर्वभोजनक्रियेति सायाह्नादौ ग्रहणैकमेवापराह्नादौ बालवृद्धांतुरैर्नभोक्तव्यं अग्रराह्नादिपूर्वकाले तु भोजने त
 पानदोषइत्यर्थः विशेषनिषेधस्य शेषांशे न दोषइत्यर्थः विशेषनिषेधस्य शेषांशे भ्यनुज्ञाफलकत्वात् कालतत्त्ववि
 चने तु सूर्योपरागावियमभवेदं बालादीनां भोजननिषेधप्रतिपादकं चंद्रग्रहणं रात्रितृतीयचतुर्थग्रहरांते बालादि
 भिर्यामत्रयमपि निषेधपरिपालनसंभवात् तिषाथपि उत्सर्गतः सर्वस्यामपिरात्रौ भोजनं विनैवावस्थानात् यदांतुते
 पां रात्रिप्रथमद्वितीययामगते चंद्रग्रहे यामद्वयव्याप्तिनिषेधपरिपालनासंभवस्तदारात्रेरपि पंचभागान्कृत्वा ग्रहणका
 लभूतभागावधिकान्निमुहुत्तात्मकैकभागात्मक एव रविग्रहवद्भोजननिषेधकालोद्भव्यः यत्तु ग्रहणं कालावधिकभागद्वये
 भोजननिषेधप्रतिपादकरमदयंतरवचनं सायाह्न्यसंगवेशीयारपरराह्न्यसंगवादयः मध्याह्न्यपरतो शीयान्निपावांसो रविग्रह
 इति शारदेअपरराह्न्यइत्यर्थः यदपराह्न्ये यथा रादिनिश्चुतेः रविग्रहः शशिग्रहस्याप्युपलक्षणात् एतच्च पुत्रवद्ग्रहस्थवियपुं श्रा
 दित्येह तिस्रं कांतौ ग्रहणे चंद्रसूर्ययोः उपवासेन कर्तव्यो गृहिणा पुत्रिणा तथेति रम्ययंतरवचनान्च कालतत्त्वविचनेन तु वं च
 नमिदं बालादिविषयमेव अस्तत्सूर्ययोस्तमयविविषयं नोपवासे रविग्रहइति वाक्यशेषात् तत्रैव चाहोरात्रव्यापि निमेषात् म
 कोपवात्सप्रसक्तैः अग्रराह्नात् प्रातः परागो ग्रस्तास्तमयः संभवत्येवममध्याह्न्यपरतो शीयादिद्युक्तं त्रोपरागो ग्रस्तास्तमयसंभ
 वात् यद्यपि चतत्र पूर्ववाक्यादुपरागात् पूर्वसंभवात् तत्रैव प्रातर्भोजनं संभवति तथापि भागद्वयवर्जितस्यात्रवाक्येन तत्र
 तिपादानादन्यत्रापि ग्रहवर्जनं मुख्यः कारणः पाकभागवर्जनं त्वनुकल्पइति सूच्यते इत्युक्तं ग्रहणवैधकाले हि माद्रौ
 त्रयोदश्यादितो वर्यदिना नानवकं भ्रुवं मां गत्ये पुचं सर्वे पुग्रहणे चंद्रसूर्ययोरिति अत्र्युत्रापि इदं रस्यादितृतीयांते विधेइ
 द्ग्रहैरभूतः एकादश्यादिकः सौरैश्चतुर्थैः प्रकीर्तितः इदं संपूर्णग्रहे खंडग्रहे तन्नियतं दिनत्रयं ग्रहं खंडग्रहे तयोरिति

वचनात् इदं च प्रस्तास्त्रादि न पूर्वा मतिनारद्वचनेन प्रस्तास्त्रमिदं ग्रहणं पुं ज्येति निबंधे च्यवनः ग्रहणेत्यातं भेद्याज्य
सांगल्पे पुष्कृतत्रयं यावच्चरविणामुक्ता मुकं भदं तकाष्ठवत् अन्यदृष्टि विकारादितत्कलं च दैवज्ञेभ्यो ज्ञेयं अत्रकाभ्यो प्रवास
माह दक्षः अथ नेविषु वैचैग्रहणे चंद्रसूर्ययोः अहोरात्रोपितः स्त्रात्वासर्वपापैः प्रमुच्यत इति आदिकर्मणिकः केचित्तु भूते
कमभिप्रेत्यग्रहणपूर्वादिनेषु प्रवासमाहुः अत्र एव ग्रहणादौ आदित्येह निसंकांताविति वचनेन प्रारणानिषेध उच्यते ब्र
ह्मपुराणे नित्यं ह्यारय नयोस्तथा विपुवंतादयोः चंद्रार्कयोर्ग्रहणयोः व्यतीपतिपुकर्मुसु अहोरात्रोपितः स्त्रानं श्राद्धदानंत
थान्तं यः करोति प्रसन्नात्मा तस्य स्यादक्षयं हितत् इति कालतत्त्वविवेचने अयं चोपवासः सत्यामापुनि धायामयनग्रहणा
दिमत्प्यहोरात्र एव नतु पूर्वस्मिन् अयनादि समभिन्व्याहारान् तद्ग्रहोरात्रस्यैव प्रतीते स्तुग्रहणस्यैव युक्तत्वात् तथैवाशिष्ट
समाचाराच्चकः पूर्ववत् एकारात्रमुपैष्यैव स्त्रापादयाच्चशक्तिः कंचुकादिवसर्पस्य नित्यतिः प्रापकोशत इति लिंगपुराण
गतस्य पुद्रत्ययोपि समानकटुत्वमात्रे मुखं व्यादाय त्वपि तिवत् तत्रैवात्रिरात्रोपवासोयुक्तः त्रिरात्रसंमुपैष्यैव ग्रहणे
चंद्रसूर्ययोः स्त्रात्वात्वायावधि विधेयं मोहते ब्रह्मणोसहेति अत्रापि त्रितयमुपवाससहितमेव तद्व्यतिरस्यैव त्रिरात्रस्योपरा
गादिनोपलक्षणात् पुत्रवद्ग्रहस्थस्तुपापक्षयकामोपि ग्रहणानिमित्तोपवासं न कुर्यात् तदुक्तं नारदेन संक्रांत्यामुपवा
संचकृष्णिकादाश्रिवासेरे चंद्रसूर्यग्रहे चैवन कुर्यात्पुत्रवानप्युह्यौ यदातुरविर्भस्तस्नदापुष्पिणाग्रहरथ्यहि त्वावालादि
व्रजो जनकार्थ्यं नतप्रवासः सायाह्नेग्रहणे चेत्यादिति मार्कंडेयवचनत्सायाह्निसंगवे श्रौयादिति स्मृतेश्चेति हेमाद्रिः मा
धवमतंतु पुत्रिणोपितत्रोपवास एव अहोरात्रं न भोक्तव्यमिति पूर्वाकनिषेधस्य तेनापि प्रालनमिच्छत्वात् उपवासानिषे
धस्तत्रतरूपोपवासपरः कृष्णिकादर्शावादि तिमदनरनेप्येव युके चैतत् यतः तत्र प्रयुक्तोपवासस्य निषेधोऽयमुदाहृतइति
वाक्यशेषेण विहितकाम्योपवासानिषेधो नानुपगमात्स्यनानुपगमात्सायता नित्यमप्यपि विनाशस्तं कि

इदं संकल्पारूपकव्रतरूपपवासरूपपृथक्कौनतर्जनिवृत्तैतस्म्यलक्षणात् अन्वयेपवासव्रतचरदिव्रतश
 ब्दसमाभिव्यहारात्संकल्पसिद्धावधिकवलपवासशब्दघटितवाक्यपुसंकल्पसिद्धयप्रसंगान् तथाचापवासनिर्घेषु
 गणानुरूपयोर्भिरपेकार्थसंप्रत्ययइतिन्यायान् मरुत्प्रयेवग्रहणोचित्यमिति यदाचैवकारणान्तरप्रयुक्तभोजनाभावमा
 ज्ञानव्रतरूपेपवासप्रसाकिरतदाग्रहणानिमित्ताद्धाधिकारिणा प्रारब्धेचामोजनमासमापत्तादिति विहितश्चाहंगर्भा
 जननिर्घेषपरिपलनेपिनक्षति ग्रहणानिमित्तपिच आहपूर्वद्यत्परस्युवासायामिकेवाह्यणनिवेदनं आहप्रारभवेत्तु
 र्नातंसंभवत्येव नभ्रुर्गेचत्राच्यः आहधिकारिणोग्रहणादिनेतत् पूर्व तस्मादत्सूर्यप्रस्तास्तेपुत्रवद्ग्रहणोप्यहा
 रात्रंभोजननिर्घेषः परिपालनीयएव व्रतरूपकान्यवपवासपरनकार्थ्यं चंद्रप्रस्तास्तेनत्तरदिनेसंध्याहोमादीनिदो
 प तदाहंशानाः ग्रस्तेचारंतेतेवैद्विज्ञात्वामुत्पद्यवारणं स्नानहोमादिककार्थ्यंभुर्जातेदृश्येपुनः पुनस्तदाहिताभिवि
 ष्य अपरहैव्रतार्पातीयमश्नात् इतिकार्यायनेकेवत्स्यश्रीतत्वेविविहितत्वेनचप्रावल्यात् आदिश्रंतं कुर्यादिति
 ण्यदर्शाप रागशासभोजनेकालनियमेयं तेनैवराद विवभोजननितिकर्कानुसारिणः ग्रहणांतरितस्यपूर्वसकल्पित
 स्यद्रव्यस्यादत्तस्यद्वैगुण्यंभवतीतिश्लोकाः पठति तच्चव्रह्मवैवर्ते दातव्यमितिनोकार्थावक्तव्यं कुत्रचित्कचित् दशो
 तं परं सुस्याच्छतं चंद्रग्रहं भवेत् सूर्यग्रहं सहस्रं तन्मरणतकस्मत्तमिति श्रवमूलं चित्यमिति निर्णयसिधौ ग्रहणतत्पूर्वं
 कालभोजनेप्रायश्चित्तं पटुविशन्मतेभिहितं चंद्रसूर्यग्रहं भुक्त्वाजापत्यं समाचरेत् तस्मिन्नेवादिनेभुक्त्वात्रिरत्रैवशु
 द्यतीति त्रिरत्रैवत्रिरात्रोपवासैनेनप्राजापत्याहंमुक्तं भवति प्राजापत्यस्यपटुपवासास्तुत्यश्नात् ग्रस्तास्तेत्संनिषिद्धं
 कालभोजनेपित्रिरात्रमेवतस्मिन्दिनेद्वयविक्षेपाभिधानात् स्त्रियालुल्लङ्घानात्तदर्थं ग्रहणप्रसंगात्कुरक्षेत्रप्रातिग्रहेप्रा
 याश्चित्तमुच्यते अत्रणस्मृतौ प्रातिग्रहीकुरक्षेत्रेनभूयःपुस्येभिवेत्तं तथापि मनसःशुद्धयेप्रायाश्चित्तं समाचरेत् तस्यकच्छेद

धं कुर्याद्देवेन समान्यतः सत्रेण वा यजताथ जपद्बालक्षसप्तकं वापि कपतद्गागादिवृत्तैर्वसुजद्वनभितिएतत्र यद्वा हि
 तेनार्जयति ब्राह्मणाः कर्मणा धनं तस्योत्सर्गेषु शब्दादिदानेन तपसापि चेति मनूकैरुत्सर्गोत्तरं ज्ञेयमिति दिक् । अथ ग्रह
 षोसामान्यतो वक्ष्यामि । न स्वपञ्चभुजो तन कुर्यान्मज्जेहने न मथुनं चाम्यंगं भोजनं च वंधनं । पत्रपुष्पतण्डु
 गालि चार्के शात्रशोधयेत् न निश्चयाभापण कुर्यात्त्रैकशावरधारणम् एतेषां फलानि सति सग्रहे विषया जायते व्याधि
 मंत्रेदुःखमवाप्नुयात् पुरीषे कृमियानिःस्थान्मथुने प्रामशूकरः श्रम्यगेन भवेत्कृषीर्भाजनं स्यात्तद्योगातिः । वंधने च भवे
 तसर्पवधे च न रकंजो दिति कालमाधवे ग्रहणदिने निषिद्धमाह गार्ध्वः । नमंगलं न प्रतिष्ठान प्रारामसत्क्रियाः ना
 श्रिहोत्रं प्रण्टणीत न यज्ञारंभमाचरेत् न जातकादि संस्कारं न कथं न चाविक्रयं । ग्रहणदानरूपं तु स्य बहुरंतुल्यै किं
 दत्वाकरेति शानाथे राहुणा साधिते सति कुर्यात्तत्र दिने किंचित्तथैराभ्यंगमज्जनं ग्रहणं न रात्रयदाति निषिद्धं तदुक्तं
 ष्योतिषे । त्रिषड्दशा योपगतं नराणां शुभप्रदं स्यात्ग्रहण रवौर्द्विः । द्विसप्तदं देषु च मध्यमं स्याच्छेषेष्वनिष्टकथितं मुनी
 रैरिति प्राय एकदश नंद नव इपुपंचमं मदनु रत्ने गर्गाः । जन्मसत्साथ रिफांकं दशमस्थे निशाकरे । हृष्टोरिष्टप्रदो
 राहुर्जन्मक्षेति धनेपिच रिफोद्वादश श्रको न वति धनससमतारा । पृथ्वी चंद्रोदये विष्णुधर्मोत्तरे यत्नक्षत्रगतो राहुर्भस
 ते चंद्रभारकरो तज्जातानां भवत्युपि नराः शांतिवर्जिताः । श्रमि भवति सैहि केयश्चंद्राकौपस्य जन्म नक्षत्रे । तस्योत्त
 कादिव भयं विधाहुः खं मनस्तापम् हेमाद्रौ । ये पातुं भारकरस्थाने राहुश्चंद्रमुपक्रमेत् कर्मक्षयपरिक्लेशान् प्राप्नुवति च तेज
 नाः । पितृपक्षविना शायसुपस्थाने भवेत्ग्रहः । मातृपक्षविना शायचंद्रस्थाने भवेत्ग्रहः । होरायां प्रसते यस्य नक्षत्रे वा नि
 शाकरं प्राणसं देहमाश्रोति सवामरणमुच्छति । पृथ्वी चंद्रोदये पुराणोत्तरे सूर्यस्य संक्रमो वापि ग्रहणं चंद्रसूर्ययोः यस्य
 त्रिजन्म नक्षत्रे तस्य रोगोपधा मृतिः । तस्य दानचहोमं च देवाचनं जपो ध्या । उपरगोभिपेकं च कुर्याच्छ्रातिर्भविष्यति

यंकुर्थाद्वेनसमन्वितं सत्रेणवायजेतायजपेद्बालक्षसप्तकं वापिकपतद्गागादिवननैवसुजेद्वनभितिएतन्नयद्गर्ह
 तेनार्जयतिब्राह्मणाःकर्मणाधनं तस्योत्सर्गेषुशब्दतिदानेनतपसापिचैति मनूकैरुत्सर्गोत्तरं ज्ञेयभित्तिदिकं श्रथग्रह
 णोसामान्यतोवर्ष्याणि नस्वपन्नचभुजोतनकुर्थात्मजमेहने नमैथुनंचाम्यंगंभिजनंचवंधनं पत्रपुष्पतुणैर्नी
 गंछिद्यात्केशादशोधयेत् ननिध्याभापणकुर्थात्त्रैकशाबरधारणम् एतेपांफलानिसृष्टतिसग्रहे विधयाजायतेव्याधि
 म्भेदुःखमवाप्नुयात् पुरीषेकमियोनिःस्थानमैथुनेग्रामशुकरः श्रभ्यगेनभवेत्कुष्ठीर्भाजनस्यत्तद्योगातिः वंधनेचभवे
 तसर्पावधेचनरकंजजोदिति कालमाधवे ग्रहणदिनेनिषिद्धमाहगार्ध्वः नमंगलंनप्रतिष्ठानप्रारामसत्क्रियाः ना
 श्रिहोत्रप्रगृहीतनयज्ञारंभमाचरेत् नजातकादिसंस्कारंनकथंनचविक्रयं ग्रहणदानरूपतुष्यबृहत्तुलौकिकं
 द्वािकरनिशानाद्येराहुणासांधितेसति कुर्थात्तत्रादिनेकैचिन्नक्षेत्राभ्यंगमजनं ग्रहणंजनराद्रयादौनिषिद्धं तदुक्तं
 ष्यातिपे त्रिपद्दशायोपगतंनराणांशुभप्रदंस्यात्ग्रहणरर्षाद्विः दिससतंदेषुचमध्यमंस्याच्छेषेष्वनिषिद्धकथितंमुनि
 रैरिति प्रायएकदश नंद नव इपुष्यंमं मदत्तरत्नगर्भाः जन्मससाष्टरिफांकदशमस्थेतिशाकरे इष्टोरिष्टप्रदो
 राहुर्जन्मक्षेतिधनेपिच रिफोद्वादश श्रकोनवतिधनससमतारा एश्वीचंद्रादये विष्णुधर्मोत्तरे यन्नक्षत्रगतोराहुर्मंस
 तेचंद्रमारुकरौ तज्जातानांभवेत्पीडायेनराःशांतिवर्जिताः श्रभिभवतिसैहिकेयश्चद्राकौपुस्यजन्मनक्षत्रे तस्यान्त
 कादिवभयंविधाहुःखंमनस्तापम् हेमाद्रौ येपातुन्मास्करस्थानेराहुश्चंद्रमुपक्रमेत् कर्मक्षयपरिकेशान्प्राश्रुवतिचतेज
 नाः पितृपक्षविनाशायसूर्पस्थानेभवेद्ग्रहः मालपक्षविनाशायचंद्रस्थानेभवेद्ग्रहः होरायांप्रसतेपस्यनक्षत्रेवाग्नि
 शाकरं प्राणसंदेहमाश्रोतिसवामरणमुच्छति एश्वीचंद्रोदये पुराणात्तरे सूर्यस्यसंक्रमेवापिग्रहणंचंद्रसूर्ययोःयस्य
 त्रिजन्मनक्षत्रेत्तस्यरोगोपयाप्यतिः तस्यदानचहोमचदेवार्चनजपोपया उपरगोभिपेक्चकुर्थाच्छातिर्भविष्यति

यंकुर्थाद्वेदेन समाहृतं सत्रणवायजतथ्यजपद्बालक्षसप्तकं वायंकुपतद्भागान्दिवननेर्विसृजेद्वनमिति एतच्च यद्बहि
 तेनाजंयति ब्राह्मणाः कर्मणाधनं तस्यैस्सर्गेषु शुभं तिताने तपसापुत्रेति मनकैरुसर्गोत्तरं देयमिति दिक् श्रयग्रह
 णे सामान्यतो वर्याणि नस्वपेन्नभुञ्जीत न कुठ्यर्था न्मन्त्रमेहने नमैशुनं चान्यंगं भोजनं च वंधनं पत्रपुष्पदणैर्ना
 गं ध्यात्के शास्त्रशोधयेत् ननिध्याभापणं कुठ्यर्थात्केशांधारणम् एतेषां फलानि रस्यति संग्रहे विधायानायते व्याधि
 म्भेदुःखमवाश्रयात् पुरीषे कर्मियोनि रस्यानैशुने ग्रामशुकरः श्रम्यंगेन भवेत्कुठुभाजने रस्यादधोगतिः वंधने च भवे
 त्सर्पवधे च नरकत्रजेदिति कालमाधवे ग्रहणदिने निषिद्धमाह गार्ग्यः नमंगलं न प्रतिष्ठानप्रपारामसत्क्रियाः ना
 ग्रिहो जंप्रग्रहीत न यद्भारं भमाचरेत् नजातकादि सभकारं न क्रयं न वा विक्रयं ग्रहणदानरूपं तु यवहारं तु लौकिकं
 दिवा करे निशानाथे राहुणासंघिते सति कुठ्यर्थात्त्रदिने किंचिन्नक्षीरभ्यंगमज्जनं ग्रहणं जन्मराद्ग्रहादनिषिद्धं तदुक्तं
 श्योतिषे त्रिपद्दशाधोपगतं नराणां शुभप्रदं रथादग्रहणरवीन्द्रोः द्विसप्तदं देषु च सध्वमं रथाच्छुषेत्पानिष्टकधितं मुनी
 रैरिति श्रायएकदश नंद नव इपुपंचमं मदं नररत्नगर्भाः जन्मसत्ताद्यरिफांकदशमरथे निशाकरे दृष्टोरिष्टप्रदो
 राहुर्जन्मक्षीनि यनेपि च रिफोद्वादश अकतवति धनसप्तमतारा एध्याचंद्रोदये विष्णुधर्मोत्तरे यन्नक्षत्रगतो राहुर्भस
 ते चंद्रभारकरो तज्जातानां भवेत्पांडायेन राशांतिवार्जिताः अभिभवति सैहिकेयश्चंद्राकौयस्य जन्मनक्षत्रे तरयांत
 कादिवभयं विधाहुः खं मनस्तापम् हेमाद्रौ येषां तु भारकरस्थाने राहुश्चंद्रमुपक्रमेत कर्मक्षयपरिक्षेपान् प्रवृत्ति चतेज
 नाः पितृपक्षविनाशाय सूर्पस्थाने भवेद्ग्रहः मातृपक्षविनाशाय चंद्रस्थाने भवेद्ग्रहः होरायां प्रसते यस्य नक्षत्रेवानि
 शाकरं प्राणसं देहनाशोतिसवाभरणस्य च्छति एध्याचंद्रोदये पुराणोत्तरे सूर्पस्य संक्रमो वापि ग्रहणं चंद्रसूर्पयोः यस्य
 त्रिजन्मनक्षत्रे तस्य रोगो प्रवामतिः तस्य दानचहो भवेद्देवाचनं जपथवा उपरागेभिपेकं च कुठ्यर्थात्तिर्भविष्यति

सदक्षिणं सवस्त्रं ब्रह्मास्त्राणां प्रांतं देवैः त् सौवर्णैः राजतैः पितृवैः कश्चात्स्वशक्तिः अत्र पराणुभूत्रं केशिच्छेदे विप्राय कुरुपयेत्
मंत्रस्तु तमो मयमहाभिर्मसो मसूर्या विमहंत हेमनागप्रदानि नुमसुशातिप्रदो भव विधुतुद तमस्तुः युंसिंहिकृतं दनाद्युत
दानेनानेनागस्य रक्षमविधजाद्रयादिति अत्र शक्तिरुच्युक्तं मास्त्रयेद्युरराशिं समसाद्य भवेद्दण्डसंभवः स्थानं तस्य च
वक्ष्यामि सर्वोपाधि समन्वितं चंद्रोपरागं संप्राप्य क्वावास्त्रावाचनं संप्राप्य चतुरो विप्रांस्तुरे कुरुत्वा तु लपयैः पूर्वभवेत्
परागस्य समानीर्पायथादिकं स्यात्पुत्रैश्चतुरः कुंभान्नयतः सागरान्निर्घानं राजाभ्य रथवल्मीकसंगमाद्भ्रजगोकुलात् रा
जद्वारप्रवेशाच्च सदमातोयतिक्षिपेत् पचगाव्यपचरन्तं पचवपुत्रपुञ्जवान् रुच्यनपुत्रकं शंखकुंभरकचंदनं शुक्तिरु
टिकतीर्थैर्वासितसर्पपुण्यगुलून मधुकंदवदारुचविष्णुकांतां शंतावरीं ब्रह्मचंसहदेवैश्च विशाद्वितयमेव च एतत्सर्वा
निक्षिप्य कुंभेष्ववाहयेत्सुरान् सर्वसमुद्राः सारतस्तीर्थानि जलदानदाः श्रायात्तयजमानस्य दत्तरथधकारकाः योसो
वज्रधरो देवश्चादित्यानां प्रभुमतः सहस्रनयनश्चंद्रो ग्रहर्षाड्ढव्यपाहृतु मस्यः सवेदवानां सतां चैरभितद्यतिः चंद्रो-
परागसंभूतां ग्रहर्षाड्ढव्यपाहृतु यः कर्मसाक्षी लोकानां धममहि पवाहनः यमश्चंद्रोपरागोत्थाग्रहर्षाड्ढव्यपाहृतु
क्षीगणाधिपः स्यात्क्षेत्री लालजलसमप्रभः खड्गहस्तातिर्भमश्च ग्रहर्षाड्ढव्यपाहृतु नागपक्षाधरो देवः सदा मकरवाह
नः सजलाधिपतिर्देवग्रहर्षाड्ढव्यपाहृतु प्राणरूपो हिलाकानां सदा कृष्णमुग्धाभिः वायुश्चंद्रोपरागोत्थाग्रहर्षाड्ढ
व्यपाहृतु योसो निधिपतिर्देवः खड्गगालगदाधरः चंद्रोपरागकल्पधनदात्रोव्यपाहृतु चास्यावेदधरो देवः पनाकवित्
पवाहनः चंद्रोपरागपापानि सनाशयतु शंकरः त्रैलोक्यपानिभूतानि स्थवराणां चराणि च ब्रह्मविष्णुकैरुद्राश्च दह
तुममपातकं एवमावाहयेद्देवानं संजैरभिश्चकारणैः एतान् वतयामन्नान् चणुपद्मविलसन्वत् तस्मापद्मश्यालिस्थनववस्त्र
तथैव च मस्तके यजमानस्य तित्थस्ते दिजितमाः कलशान्द्रव्यस्युक्तान् जात रूपसमन्वितान् गृह्णन्वास्त्रापय

स्वर्णवशाप्रिष्टमकृत्वासर्पस्यचाकते ब्राह्मणाप्रददुत्तरयनरोभादिश्चतःकृतः जन्मनक्षत्रं तत्पूर्वात्तरं च द्विजन्मनक्ष
 त्रमिदयुच्यते जन्मदशमको नविंशताराइतिकेचित् । सपस्यतद्दकारस्यराहो रित्यर्थः अद्भुतसागरोभागेवः यस्पुरा
 उच्यस्व नक्षत्रे स्वभां नुरुपरुच्यते राश्यभंगं सुहृद्वाशं मरुणं वा विनिर्दिशेत् राश्यस्य नक्षत्रमभिप्रेकनक्षत्रमिति तत्रैव व्या
 स्यतं मडलाधिपदैवैर्यैर्भ्रमर्युजयादिभिः होमकुर्थास्ययत्नेन तत्तन्मंत्रान्जपेत्सुधीरिति । मडलाधिपानि तत्र
 क्षत्राणात्मकान्याग्नेयवाराख्यापव्यशा नारयानि तदापुत्राश्चाप्यादयस्त्वहैवत्ये रित्यर्थः नक्षत्रविशेषपुत्रहृणेषुदापा
 न्याति शास्त्रतो वगंतव्या राजभिर्नु प्रजाहितैर्धृतत्तन्मडलेषु तत्रच्छांतयोभ्यर्धवैदोका करणीयाः ज्ञानेयिकार
 येच्छांतिशांतिकुर्पांश्चार्णो वायव्याकारयेच्छांतिमैशानुकारयेत्तथा । विशांपलरतथाद्वाभ्यां क्रव्यानाभापतिनर
 विशन्मापमितनागहैर्मंतवचकारयेत् वस्त्रयुग्मेन संवेष्ट्याकस्य पात्रनिधापयेत् तस्यांत्रताष्यपत्रे च विशांपलमिति
 न्यसेत् धृतकुंभोपरिन्यस्य दद्याच्चद्रसमौक्तिकं रूप्यचक्रसहितब्राह्मणापकटविते सुवर्णदक्षिणदंयातव शान्ति
 मवाप्नुयादिति सारसग्रहे च तथा कुर्था न्माहर्द्रांतत्रकारयेदितिकथ्याय नववनात् । प्रयातेरप्रकारांतरमुक्तं ग्रहणे
 ग्रहपीडितनाडांस्तत्रदपेप्रथमनाय ॥ सहशतपुष्पैः । स्नायात्कालिनीफलत्रदनोशीरैः । ताव्यपात्रतिलैः । पूर्ण
 पूर्णवर्णवसर्पिणा । भृशकरग्रहणे दद्यात्नाडादोषोपसृजितः धृतकुंभोपरिनिहितवाखं नवनीतपारतदयात् नाड्या
 दिदोपशां चोद्दिजायदोपाकरग्रहणे । नाडी नक्षत्राण्याह दशमपीडशाष्यदशत्रयोविंशत्त्रयविंशति । भागं वा च नदी
 पिकाया ज्योतिः सागरे सौवर्णैकरूपेनागं मलेनार्धपलायतः तदर्थेन तदर्थेन फणायामौक्तिकं न्यसेत् ताव्यपात्रनिधा
 याथ्युतपूर्णविंशत्त कांयेवाकोतिलोहवाप्यस्य दद्यात्सदक्षिणं चंद्रग्रहे तरुभ्यस्यावैवं दद्यात्सदक्षिणं नागं रुक्मम
 यंसर्पग्रहे विवचग्रहमज्जत्तराराश्याभामितिलसुपिश्रकांचनं कालतरवविकेपि । सुवर्णनिर्मितनागसवितुंकारं च भोजनं

सदसिषसवस्त्रत्रास्त्राण्यनिवेदयेत् सौवर्णराजतवापि विंबं कृत्वा स्वशक्तिनाडपरामुत्रे केशच्छिदे विप्राय कुरुपेत्
मंत्रस्तु तमोऽम्यमहाभीष्टस्योमसूर्याविमहेन हेमन्ताप्रदानेन सुशालिप्रदो भवति धुनुदतमस्तु भ्यासिंहिकातनाड्युत्त
दानेनानेनागस्य रक्षमवंधजाद्वयादिति श्रजशातिरुच्युक्तान्तरस्य प्रशिक्षमासाद्युमवेदहणसंभवः क्षान्तस्वय
वक्ष्यामिसर्वोपाधिसमन्वितं चंद्रोपरगणसंप्राप्य कृत्वा ब्राह्मणवचनं संप्राप्य चतुरो विप्रानरेकमात्यातुले प्रनैः पूर्वभेदो
परगणस्य समाचार्योपादिकं रथाप्येच्छतु कुंभान्नयत् सागरान्निर्धानाजान्भ्ररथवल्मीकसंगमाह्रजगोकुलात् रा
जद्वारप्रवेशाच्च मृदमानोयानिक्षिपत् पंचगव्यपंचरसं पञ्चवक्त्रपुत्रपञ्चवान् राघवनपुत्रकेशुकुर्मरकचंदनं शक्तिरु
टिकतीर्थावसितसर्पगुग्गुलून् मधुकंदवदारुचविष्णुकातांशुत्वरु बलाचमहदवंचनिशाहितयमेव च एतसर्ववि
निक्षिपत्कुम्भेवावाहयेत्सुरान् सर्वसमुद्रांसिरतस्तीर्थानिजलदानदाः श्रापान्पूजमानस्पर्शरितक्षयकारकाः योसौ
वज्रधरो देवश्चादित्यानां प्रभुर्भूतः सहस्रनयनश्चंद्रो ग्रहर्पांडाव्यपाहत् सख्यः सर्वदेवानां सत्प्राचरमित्यतिः चंद्रो
परगणसंभूतां ग्रहर्पांडाव्यपाहत् यः कर्मसाक्षी लोकानां धामां महिपवाहनः वमश्चंद्रोपरगणोत्थाग्रहर्पांडाव्यपाहत्
क्षीगणधिपः साक्षात्तीलजानसमप्रभः खड्गहस्तातिभिमश्च ग्रहर्पांडाव्यपाहत् नागपञ्चाधरो देवः सदासकरवाह
नः सजलाधिपतिर्देवो ग्रहर्पांडाव्यपाहत् प्राणरूपो हिलोकानसदाकृष्णसुभात्रियः वायुश्चंद्रोपरगणोत्थाग्रहर्पांडा
व्यपाहत् योसौ निधिपतिर्देवः खड्गशूलभदाधरः चंद्रोपरगणकल्पधनदात्रव्यपाहत् योसाविदधरो देवः पिनाकपि
पवाहनः चंद्रोपरगणपापानि सनाशयतु शंकरः ब्रह्मविषयानि भवतानि स्थवराणि चराणि च ब्रह्मविषयकैरुद्राश्च द
त्तममपातकं एवमावाहयेद्देवानं मंत्रैरेभिश्चाराणैः एतानवतयामजान्स्वर्णपट्टविलख्यत् ताम्पट्टे धवालिरथ नववस्त्र
तथैव मस्तकेयजमनस्य निदध्मस्ते द्विजोत्तमाः कलशान्द्रव्यस्युक्तान्जातारूपसमन्वितान् गृहीत्वा स्त्रापये

द्रुपमद्रपीठेपरिरिस्थतं पूर्वैरेवतुमंत्रैश्चयजमानं हिजितमाः श्रीमपेकंततः कर्पुर्भवेवार्णसूक्तकः श्रीचायववरयप
 श्यास्त्वणपट्टनिवेदयेत् आचार्यदासिणाद्वाद्दानं चरवशा कितः होमं चापि प्रकुर्वीत सत्सव्याहृतिभिस्तथा दानं च श
 कितो दद्याद्यदीच्छदात्मनो हितं सूर्यग्रहे सूर्यनामयुक्तान्मंत्रान्प्रकीर्त्तयेत् अनेन विधिनयस्त्वग्रहणे स्नानमाचरेत् नत
 स्यग्रहजोदोपः कदाचिदपि जायते ग्रहणदर्शनं तु गूढकार्यमिति शिष्याः प्रत्यक्षदर्शनं यथानभवति तथा वस्त्रादिना क
 तव्यवधानमित्यर्थः इति भास्वयोकाग्रहशांतिः ग्रंथान्तरे तुर्वाकुशेशीरशमीशिलालजिसर्वार्थसर्वापधिपंचमङ्गिः
 स्नानं विदध्याद्ग्रहणैर्विद्विः पीडाहरं शांतिवहं हितस्य भागवार्धनं चंद्रिकायां ब्रह्मसिद्धाति सर्वैः पद्धश्चित्वाद्यं स्व
 च्युतैलां वुदुर्षणैः ग्रहणं गुर्विणीया तु न पश्येत्तु पटविना अन्नग्रहणादिसप्तदिनपथ्यंतरामगोपालाद्यागमदीशोकाशि
 वाचं चंद्रिकायाम् ज्ञानार्णवे मंत्राधारं मणुकुं ध्यात्ग्रहणं चंद्रसूर्ययोः ग्रहणाद्वापि देवेशिकालः सप्तदिनावधीति र
 तनसागैरसतीर्थैर्काविधुप्रासेतथादमनपूर्वाणि मंत्रदीक्षाप्रकुवाणामासर्क्षादीन्नशोधयेत् तत्र सूर्यग्रहकाले तु नान्यद
 न्वेषितं भवेत् सूर्यग्रहकाले न समानान्यः कदाचन मासतिथिर्वारो दिशोधनम् सूर्यपूर्वाणी तत्रैव काले चरवचना
 त चंद्रग्रहे तु यादीक्षायादीक्षात्रतवारिणां त्रतस्थसूर्यचयादीक्षादारिद्र्यससजनमस्त्विति तत्रैव योगिनो तत्रे निषेधाच्च
 अथपुराथरणचंद्रिकायुकोरहरस्य पुरश्चरणविधिः अथवान्यप्रकरणपुरश्चरणमित्यति ग्रहणैकस्य च दोर्वाशुचिः पूर्व
 मूर्णोपितः नद्यांसमुद्रगामिन्यानाभिमात्रोदकोरिस्थतः सद्वापुष्योदके स्नात्वा शुचिः पूर्वमूर्णोपितः अहणादिविभोक्ष।
 तं जपेन्मंत्रं समाहितः अतंतरं दशांशेन क्रमाद्धोमादिकं चरेत् तदंते महतीं पूजां कुर्याद्ब्राह्मणतर्पणम् ततो मंत्रप्राप्ति
 व्यर्थं गुरुं संपूज्यतोषयेत् एवं च मंत्रस्तिद्धिः स्याद्वैवतात्प्रसीदति अथवान्यः प्रकारो यूपैरश्चरणैकोविधिः चंद्रसूर्यो
 पराणे च स्नात्वा प्रयत्नमानसः स्यपूादिभोक्षपथ्यंतं जपेन्मंत्रं समाहितः जग्राद्देशांशतो होसंतथा होमाच्चतर्पणं एवं

कृत्यात्तुमंत्रस्य जायते तसि द्विरुत्तमा होमाशको जपंकुर्याद्विमसंख्या चतुर्गुणं पृष्टुगुणं चाष्टगुणितं अथासंख्यं द्विजातयः
 तेषां ह्यिष्टां तु विज्ञेयसतेषां भिवसमोजयः पंचाणमाश्रितः शुद्रस्तजयस्तस्य कोर्त्तितः मूलमंत्रसमुच्चार्य तदंतै देवताभि
 धां द्वितीयां तामहंपश्चात्तर्पयामिनमोतकः तर्पणस्य दशांशो नमोर्जनं परिकर्त्तितं तच्चैवं देवतां रूपां ध्यात्वा तनानंप्रपू
 जय च नमो तमंत्रमुच्चार्य तदंतै देवताभिधां तौर्धैरजलिना शुद्धैरभिधिवेतमूर्द्धति मार्जनस्य दशांशो नमो द्वाह्याणानपि भो
 जयेत् विप्राराधनमात्रेण सर्वसांगं भवेद्यतः जपेर्चापूर्वकं होमस्तर्पणं चाभिषेचनं भूदेवपूजनं पंचप्रकारैश्च पुरस्क्रिये
 रित्यादितच्चरहस्यपुरश्चरणं अस्तास्ते अस्तादेव्ये च भवति स्पर्शादिमुक्तिपथैतन्नित्यमिधानात् तयोश्च यावद्दशी न
 गा च रइत्युत्पदादशी नयो जयत्वापेक्षणादित्यलम् इति ग्रहणकाले कार्थ्याकार्थ्यानिर्णयः स्वस्ति श्रीरणवीरसिंह
 धरणापालो ०१ ॥ एणवीरसिंहभूषका रितैकृत्यसागरेपितृयज्ञोपरागादिर्घोतकोरत्नसंग्रहः रइति श्रीरघुवंशातिल
 कश्रीमन्महाराजाधिराजश्रीरणवीरसिंहकारिते कृत्यरत्नाकरे समस्तपर्वणिनिर्णयकः समाहो रत्नसंग्रहः ॥

टांश्रीगणेशायनमः श्रीदंगणेशशिवयोस्तनूजं-सुरासुरैरर्चितपादपीठं स्वर्गापवर्गादिफलप्रभूयै वंदांमहेनिरय
 मुदारसत्त्वम् १ एतावताप्रबंधेन व्रतानुष्ठानोपयोगभूतकालसामान्यतोनिरूप्येदानींप्राधान्येन प्रतिज्ञाविषयीभू
 तंत्रतस्वरूपं तदुपयोगिचान्यदपिनिरूप्यते तत्र व्रतनामाभियुक्तप्रसिद्धिविषयः संकल्पविषयः अभियुक्तप्रसि
 द्विविषयमंत्रवत्स्वकत्वेव्यविषयोनियतःसंकल्पोन्नतमिति श्रीदत्तादयः तत्त्वप्रतिज्ञासंख्यावदनादिविषयसंकल्पेति
 प्रसक्तं नचसंकल्पस्यव्रतवैव्रतसंकल्पयेदित्यन्यथापाकपचति दानंदद्यादिति वत्प्रत्ययानुग्रहार्थप्रयोगापत्तेःतत्र
 कर्तव्यतयावत्संकल्पपतंतद्रतं संकल्पश्चात्राणं अन्येतुतादृशार्थाविषयःसंकल्पएव व्रतं नागूर्हाताविशेषेणन्यात्रात
 उभयथापि संकल्पविनाकर्मानुष्ठानदर्शितफलानन्वये विशिष्टकर्मासिद्धेःसचसंकल्पःकालाद्यभिलाषपूर्वःसंकल्पः
 कर्ममानसमितिनिरुक्तेश्च सचसंकल्पः मानसकायिकोभयनियमरूपतयाकुशातिलजलर्यागादिरूपः संकल्प
 शास्त्रार्थः एतेन भानसकामाद्यभिलाषपूर्वाजपहेमाचर्चनदानोपवासादिशास्त्रविहितदेशकाद्यनियमोधर्मोन्नतसा
 मान्यलक्षणम् उभयविधैःसंकल्पएवारूपमुर्यमंगमिति श्रमुक्त्वात्राराहारं व्रतसंकल्पयेद्गतीति बक्ष्यमाणविधाना
 च व्रतजिज्ञासा नागरखंडे कलिकालकृतोकीचिद्भूतशंसमहासुने स्वल्पायासंमहापुण्यसर्वपापप्रणाशनं बह्शयु
 पः सदांमर्त्यान्नहान्कृतयुगेयथा व्रतायांदापरैवैवनतकलियुगेतथा तस्माद्वर्षव्रतसंयत्काकीचिदेकाहिकवद थःकार्य
 मयकुर्वीतपूर्वान्हेचापरान्हिके नहिमृत्युःप्रतीक्षेत्कृतमरपनवाकृतम् भर्तृयज्ञउवाच श्रस्तिराजन्व्रतंपुण्यशिवरात्री
 तिसंज्ञितं एकाहिकमहारजसर्वपापप्रणाशनं तत्रयदीयतेदानंहुतंजसंतथैवच सर्वमक्षयतांगानि शिवव्रतप्रभावं
 तः शिवरात्रीपुण्यलक्षणं एवंसर्वव्रतेषुज्ञेयं श्रथव्रतप्रशंसा विष्णुधर्मोत्तरे व्रतोपवासेष्वैषीषुर्नान्यजन्मनितोपितः
 तेनरामुनिशार्दूलग्रहरोगादिवाधिताःतथा चस्कंदपुराणे नपूजितोभूतपतिः पुराधैर्व्रतंतचीर्षेनचसत्त्वमुक्तं दारिद्र्य

शोकामयदुःखदग्धाः प्राथेन्नशोचन्तितएवमर्थाः राज्ञ्यंश्रयंजगतिसाधुजनेोपभोगंप्राप्नोतिचिपिशिवलोकमधामृत
त्वम् नानाप्यमस्तिभुवनेपुटद्वयतानांतस्मात्सदाव्रतपरैरणनेरणभाठयम् पद्मपुराणे नाश्लिचिन्नरकंयतिनस्वरुनी
नसद्गती नाश्रमेधादियाजीचगोसहस्रप्रदोनेच तथागौरांप्रतिशिववाक्यं देवदेवंदेवताःप्राप्तानियमैर्नियमान्विते
तारारूपाञ्जलंवेतेनियमाद्वैतेषुधने रुकंदे नियमानांचदृश्यंतसमृद्धाःफलसिद्धयः यथाविनियमानांचयोराठ्याश्रा
दियोनयः तथावायुपुराणे किंचिद्व्रतंवाक्रियतेपूज्यतेवाविलोचनः विभ्रेभ्योदीयोतपर्वमेतज्जन्मतरैःफलम् नकंह
विष्यान्नमनोदन्वाहविरितलार्क्षारमथांबुवाञ्ज्यं यत्पंचगोठयंदिवापिवायुःप्रशरतमत्रोत्तरमुत्तरंच एतत्सर्वं शान्तयनु
सरेण किंचिद्व्रतविषयं अथव्रताधिकारिणः रुकंदपुराणे निजवर्णाश्रमाचारनिरतःशुद्धमानसाः श्लुब्धः सत्यवा
दांचसर्वभूतहितैरतः व्रतेष्वधिकृतोराजन्नन्यथाविकलश्रमः श्रद्धवान्पापभारिश्रमददंभविवाजितः पूर्वानियममाश्रि
त्ययथावत्कर्मकारकः अर्वेदंनिंदकोर्धामानधिकारोव्रतादिषु निश्रयोनिषायस्थानिजवर्णाश्रमाचरेत्यनेनचतुर्णाम
पिवर्णानांवतेष्वधिकारः संकोचेमानाभावात् व्रतोपवासनियमैःशरीरोत्तापनंतप इतिदेवलंन व्रतादेश्वपेहेतुःवा
भिधानात् तपश्च श्राद्धकर्मतपश्चैवसत्यमक्रोधएवच स्वेपुदरिपुसंतोपः शौचंनित्यालिसूयता श्रात्मज्ञानंतितिक्षाच
धर्मः साधारणोनुपेति महत्भारते साधारणधर्मत्वश्रवणात् शूद्रेवर्णश्रुतुर्धोपिवर्णत्वोद्धर्ममहति वेदमंत्रस्वधा
स्वाहावपट्यारादिभिर्धिनैतिठ्यासोर्केः शूद्ररतुर्णो जपेनमैतमास्तेभोगविवाजितइतिविशंप्रविधानाच्च ब्राह्मणाक्ष
त्रियाःवैश्याःशूद्राश्चैवहितोत्तम अर्चयंतिमहादंवंयज्ञदानजपादिभिः व्रतोपवासनियमैर्होमस्वाध्यायतर्पणैः तेषां
रुद्रसायुज्यंसांमिप्यंवातिदुर्लभं सालोक्यप्रयत्नाधसारूप्यंजाप्यतत्तत्प्रसादतइति कर्मपुराणाच्च वैश्याः शूद्राश्चैवमोहा
दुपवासंप्रकुर्वन्तिरात्रोपंचरात्रवंतेपांपुष्टिर्नविद्यते इतिमहाभारतेविशेषनिषेधाच्च कश्चिन्म्लेच्छादीनामप्यधिकारः

वद्वयः शूद्रंभक्तिपुके मल्लच्छैरन्यैश्चमलवैरिति नयरात्रप्रकरणोभिधानात् स्वर्गकामादाविवाधिकारिशेषण
 स्य हि गस्याविधायितत्वात् स्त्रीणामप्यधिकारः अतएव नरोवायादिवानारोत्यादि तत्राभिधानम् यत्तु अनश्रय
 रनुषेविप्रारुतेषांश्रमिजगते द्रतोपवासनियमैर्नादानैस्तथानुपेतिभविष्यवचनं तदनुश्रीनादिष्टयाद्यन
 धिकाराद्दनादिभिरैव तेषामेव श्रेय इतिप्रतिपादनार्थं नतु सारन्याधिकारार्थं दानेष्यन्धिकारापत्तेः निर्णय
 सिधौ श्रवानश्रिप्रहणमुपवासविषयं अतएवदेवलः आहितशिरनङ्गान्ब्रह्मचारीचतेत्रयः अश्रतएवसिद्धिं
 तिनैपांसिद्धिरनश्रतामिति एकादश्यांतुविशेषवचनं तेषामपि उपवासधिकारोवक्ष्यते समर्तकस्त्रीणां भर्त्वनुज्ञां
 विना द्रतेष्वनाधिकारः नःस्त्रिस्त्रीणांपृथग्भज्ञानद्रतंताप्युपोषणामितिमनुवचनात् भर्तुं समानद्रतचारिरत्वमिति
 विष्णुवचनात् पर्यनुज्ञयातु पृथगप्यधिकारः यथाहद्वयासः पर्त्नापर्यनुज्ञाताद्रतादिष्यधिकारिणीति शंखलिखि
 तावपि कामंभर्त्वनुज्ञातायांद्रतोपवासनियमेज्यादीनामभ्यासः स्त्रीधर्म इति अभ्यासः पुनःपुनरनुष्ठानं तथाआदि
 त्यपुराणे पर्युरभ्याधिकंनारोनेपवासद्रतंचरेत् अनान्युष्यद्विजश्रेष्ठगत्पुस्तखास्तदुच्यते देवताराधनं कुर्यात्कामंवा
 द्राष्ट्यणोत्तम नारीयथाननुज्ञातामर्वापिब्रासुतेनवा विकलंतद्रवेत्तस्यायत्करोर्यौधैर्देहिकमिति उधैर्देहिकंको
 कांतरोपयोगिद्रतादिकं कार्यायनोऽपि भार्याभर्त्तुमेतैवद्रतादीनाचरेदिति यत्तु रुकादिं नास्त्रिस्त्रीणांपृथग्भ
 ज्ञानद्रतंताप्युपोषणं भर्तुं शुश्रूष्यैवैतालोकादिनांजतिहि धर्मार्थकामसंसिद्धौनारोभर्त्तुःसहायिनी यद्देवेश्यो
 यथापिनादिकेभ्यः कुर्याद्भ्रतःभ्यर्चनंसत्क्रियां य तस्याधैवेशाकुरुनान्याचितानारीभुकेभर्त्तुशुश्रूष्यैवेति तद्भर्त्तु
 नुज्ञाविषयं एवंच पर्योर्जीवितियानारोउपोष्यद्रतयाचरेत् आशुश्रुहरेत्पत्तुर्नरकैवगच्छतीति विष्णुकेः सासा
 न्यत् उपवासनिषेधोप्यननुज्ञातायाःपृथग्पुपवासविषयः अयद्रतमेदाः आर्हिसास्वपुनरतेयंयस्यचर्ममकलमपं

एतानिमानसान्नाहुर्व्रतानिब्रतचारिणां एकभक्तथानकमुपवासादिकंचयत् तत्सर्वकायिकंपुंसांब्रतंभवतिनान्य
 था कचिच्चैविध्यमप्युक्त कायिकंवाचिकंचैवमानसंनिविधंरुसृतम् यज्ञोदानंतपश्र्वैवदत्तस्त्वच्छुत्पन्ने अहि
 साब्रह्मचर्यंचतपःकायिकमप्युच्यते वाचिकसंयवचनंभूतज्ञेहिविवाजितं मानसंमनसाशांतिःसर्वैराग्य ब्रह्मण्यभिति
 श्रय ब्रतगधिकारिधर्माभविष्यत्पुराणे क्षमासंयदयादानंशौचमिन्द्रियनिग्रहः देवपूजाहिहदनंसंतीषःरतं
 यवर्जनं सर्वश्रतेष्वर्धर्मस्तान्नाभ्योदशधारिणतः शौचंपापांडादिसंसर्गविसर्जनं शुद्धिदिनःस्नानमारुहनादि
 च इंद्रियनिग्रहोऽवलोकनादिवर्जनं देवलः ब्रह्मचर्यमहिंसावसत्यमाभिपवर्जनं ब्रतंवेनालिखत्वारिचरित
 यानिनिर्ययः ब्रह्मचर्यं रुमरणंकीर्तनंकेलिःप्रेक्षणंगुह्यभाषणं संकरपीड्यवसायश्चक्रियानिर्वृतिरेवच एत
 न्मैथुनमठानंब्रतदंतिमनीषिणइतिदक्षोकाठिविधैर्मथुनःयागः देवलः स्त्रीणांतुप्रेक्षणात्स्पर्शानाभिःसंकथानाद
 षि विपद्यतेब्रह्मचर्यंनदरेष्वृतसंगमादिति परदरेष्वितिपाठोनिर्णयाभ्युते ऋतुशब्देनात्रपोडशपोडशानिशा
 या अर्वाचीनः सावनःसावकाशःकालोविवाक्षितइति तत्रव्याख्याने परस्त्रीणामपि मात्रादितुल्यदर्शनेनदोषः
 निषेधस्तुसरागाविषयःपोडशदिवसात्मक ऋतुकालः तत्र सर्वथाश्रसंभवे ब्रतदिनेऽपिऋतुर्द्वैयः निर्णयाभ्युते
 कार्यायनः रेकःसेकःरमकंभोगाभ्युतेन्यत्रक्षयःरुसृजइति अतःस्वदाराणांस्पर्शनादिभिरपि ब्रह्मचर्यंभंगोनास्ती
 ततत्सिद्धांतः आभिपंपमांसं तथा आमिपटतिपानांयगोवर्जैर्क्षीरमामिषं मसूरमामिषंसस्येफलेजंवीरमामिषं
 आमिपशुक्तिकाचूर्णमारनालंतथामिषमिति पृथ्वीचंद्रोदये श्रमिपुराणे निर्यस्नायीनिराहारोऽनुद्वेयद्विजाचं
 कः क्षारक्षौद्रंवलवणंसांसानिपरिवर्जयेदिति क्षाराणिवृत्तत्रैवोक्तानि तिलमुद्गादतेसिधंयस्सरेणोयूष्मकोद्भवौ धान्य
 कंदेवधान्यवशामीधान्यंतथैक्षवं स्त्रिब्रधान्यंतथापंपमूलक्षारगणः रुसृतः गोा तंत्रैवप्रतिप्रसवः मदन

अष्टैतान्यन्नतन्नातिश्रापेमूलंपयोदधि हविर्द्रोह्लाणकाम्याचगुरोर्वचनमौपधं पयः प नाशिनमन्नतन्त्रं स्त्रीविला
 द्यंयंतपीडिताविषयं अन्येपिधर्माह्रिरेवेशप्रदर्शिताः अशाल्यविद्वंशयनमासन्नंचतथाविधं रचयं प्रक्षालितंचापि
 पादयोरनुशादितं अनुशादितंचततोपयोगितयाकथितं अश्रुप्रपातोरौपश्रकलहस्यकृतिरतथा उपवासाद्गताद्वापि
 सद्योश्रायतिस्त्रियम् स्त्रियमित्युपलक्षणं शुक्लमेवसदावासः प्रशरतंचंद्रसंभवे श्रंतर्वासोऽपरंचैवउपवासेद्वैतथा ॥
 वशिष्ठः जपहोमोपवासेपुथैतवत्प्रथरोभवेत् अलंकृतःशुचिर्मात्नीश्रद्धावान्वितोद्विषः वौधायनः कापायवासाः
 कुंतेजपहेमपरिश्रमं सर्वतद्ग्राससांवल्लिदैवैपिभ्येवर्जयेत् याज्ञवल्क्यः परिधानाद्बहिःकक्षानिवद्वाश्रुस्रीभ
 वेन् धर्मकर्मणिबद्धिर्वर्जनीयाप्रयत्नतः बहिःकक्षावहिविगतेत्यर्थः गोयानमसृष्ट्यानंचकथंचिदापिनारुहेत् ख
 रयानंचसततंच्रतेचाप्युपसंकरमिति उपसंकरोऽरुश्यस्पर्शः विष्णुधर्मोत्तरे ब्रतेपुतृपवासेपुपुष्टान्वाथसुवासि
 नी धारयेदुक्वत्याणिकुसुमानिसितानिच एतच्च मंगलादिब्रतविषयम् पादुकार्थरुदौःकार्थसर्वदाब्रतकेसति
 उपवासेपिचाधिरैपएवप्रकीर्तितः श्रजन्तरोचनंचापिगंधान्मुसुमनसरथा ब्रतकेचोपवासेचनिरयमेवविवर्जयेत्
 रोचनंकुंकुमादिनामुखोज्वलीकरणं दंतकाथशिरःस्नानमुद्धर्तनमथापिवा विवाजितंमृदासर्वशौचाथैतुविधीयते
 तिलामलफलैर्निर्यंश्रफलेष्वचविधीयते प्रक्षालनंतुशिरसःसदासृन्मिश्रितैर्जलैः शिरसोभ्यंजनंसौम्येनैवमन्न
 प्रशस्यते नपादयोर्नगात्रस्यस्नेहेनेतिस्थितिःरुमृतेति श्रजगंधादिवर्जनाभिधानं पुण्यप्रकब्रतविषयं ब्रतान्तेतु
 समर्तकायानदीपः दंतधाधनपुष्पादिब्रतेष्वरयानदुष्यतीतिव्यासवचनात् श्रजन्चसतांवलंसिंदूररकवाससी
 विभूषास्त्रसोपवासापिश्रवैवध्यकरंपरमिति भाविःपुपुराणाञ्च भंधालंकारवासांसिपुष्पमास्त्रयानुलेपनं उपवासेन
 दुष्पंतिदंतधाधनवर्जनमिति दुह्यशातातपवचनात् भंधःसौरभं अर्नुलेपनस्य पृथगुपादानात् उपवासेतथा

रत्नेऽभिपुशणे वीहि पट्टिः मुद्राश्च कलायाः सतिलंपयः श्यामाकाश्चैव निर्वाणार्णो धूमाद्याव्रतहिताः कूर्पाङ्गालाद्युवा
र्तकपालिकोऽप्येतिस्त्रिका रत्नजेत् चरुभैक्षं शक्तकलाः शाकदधिघृतंपयः श्यामाकाः शालिनीवारयावकंमूलतंडुलं
हविष्यं व्रतनकादावशिकार्पादिकोर्हेन मधुमासाविहायान्यं ह्रतेवाहनमीरतिभिति शमीधान्यं मापादिवात्तकः शाक
विल्वकइतिरभसः पालिकीमध्यदेशे यौद्र इतिप्रसिद्धा व्योस्त्रिका कौशातकीमितक्षरायंगौत्तमः चरुभैक्षं सक्तु
णयावकशाकपयोदधिघृतमूलफलोदानि हर्वाप्युत्तरेत्तप्रशस्तानि पयोदधिघृतं गठयमिति मदनरत्नेऽङ्गिप्यप
शिंशुष्टे हविष्येषु पयवामुरूयास्तदनुर्वाहयः रमृताः मापर्कद्रवगौरादाः सर्वाभावेपिवर्जयेत् भविष्योत्तं हैमंतिकचित्त
स्त्रिशंधान्यं मुद्रावयवैरितलाः कलायंकं गुनीवारारारुक्लीहमोचिकाः पट्टिकाः कालशाकं चमूलकं कमुकतन्तु कः
धनतामुद्रे गठये च दधिसर्पिणी पयोनुदुतसारं चपनसास्यहरीतकी पिप्पलीजीरकं चैव नगरं चैव तांतीषी कदलीलव
लीयात्रीफलानि गुडभैक्षवम् अतैलपकं मुनयो हविष्याणि प्रचक्षते इत्यगस्त्यसंहितायां हैमंतिकाद्युक्ता नारिकेलफ
लं चैव कदलीलवलीतथा आश्यामामलकं चैव पनसं च हरतीतकी व्रतान्तरप्रशस्तं च हविष्यं मन्वते बुधाः सितं च शसितं चेति
विग्रहः कलायोद्विविधः अस्त्रोत्तुलश्च लोकवयाणो इति महाराष्ट्रभाषायां प्रसिद्धः कुलस्थइति स्मृतिकौस्तुभेऽभिहितं
गौडपुहिलासेति प्रसिद्धः कमुकं गौडपुं कं वृत्रासिद्धः मूलकं लवलीरीजामलकीति कचित् लवलीस्थाने दाडिमीति कचि
त्पाठः अतैलपकमित्युक्तं हविष्याणां विशेषणं सर्वभूतभयं व्याघ्रादिसर्वेभ्यः भूतेभ्यो भयं व्याधिः प्रतिबंधक्षमः प्रमा
दोऽवस्मरणं गुरुशासनं गुरोरज्ञासत्याभिधाने व्यापिनिमित्तेषु पुनः पुनस्त्यागो दोष एव ब्रह्मपुराणे अतरथः प्राणरक्षार्थं
कश्चिदुदकं पिबेत् फलमूलेषु क्षीरं यज्ञशिष्टं नथाहविः व्रतमध्ये चरोगासौ वैद्यप्रोक्तमहौषधं करोति च गुरोर्विष्यं व्र
तरथस्तत्क्षणादापि ब्राह्मणस्याभिलषितं साधयेदविचारयन् एतान्यष्टौ व्रतस्थानान्न व्रतज्ञानिकुञ्चित् पद्मपुराणेपि

शृष्टेर्नान्यन्नतन्नातिश्रापोमूलंपयोदधि हविर्द्रोह्लाणकाम्याचगुरोर्वचनमप्यथं पयःपानादीनामन्नप्रचयं स्त्रीबाला
 द्युत्थतपीडितविषयं अन्योपिपयमर्हरिवंप्रोप्रदर्शिताः अशल्पयिद्वंशयनमासन्नंचतथाविधं स्वयंप्रक्षालितंचापि
 पादयोरेतनुशब्दितं अनुशब्दितं व्रतपयोगितायाकथितं अश्रुप्रपातरोपश्रकलहरूपकृतिरतथा उपवासाहताह्लापि
 सयोथंशयातिस्त्रियम् स्त्रियमित्युपलक्षणं शुक्लमेवसदावासाःप्रशरतंचंद्रसंभवे अंतर्वासोऽपरंचैवउपवासेद्वैतथा ॥
 वशिष्ठः उपहोमोपवासेपुथौतवस्त्रधरोभवेत् अलंकृतःशुचिर्मानोश्चद्धावानिवर्जितंद्रियः वीथायनः कापायवासाः
 कृतेजपहोमपरिश्रहं सर्वतद्राक्षसंवेद्विदैवेषिभ्येचवर्जयेत् यज्ञवल्ग्वयः परिधानाद्दहिःकक्षानिद्वान्नासुरीभ
 वन् धर्मकर्मणिद्विद्विर्वर्जनीयाप्रयत्नतः वहिःकक्षावाहिर्विगतेर्यथः गोयानमपृथयानंचकथंचिदापिनारुहेत् स्व
 रयानंचसततंव्रतचाप्युपसंकरमिति उपसंकरोऽरुद्रश्चरुपर्शः विष्णुधर्मोत्तरे व्रतपुत्रपयासेपुपुसान्वाथसुवासी
 ना धारयेदु कवस्त्राणिकुसुमानिस्तितानिच एतश्च मंगलादिव्रतविषयम् पादुकार्थरुदणैःकार्थरसर्वदाव्रतकेसति
 उपवासिपिचाधिरेपएवप्रकीर्तितः अंजनरोचनंचापिगंधान्मुमनसरतथा व्रतकेचोपवासेचनित्वमेवविवर्जयेत्
 रोचनंकुसुमादिनामुखोज्वलंकरणं दंतकांधारिःस्नानमुद्दन्तनमथापिवा विवर्जितंसृदासर्वशौचार्थतुविधीयते
 तिलामलफलैर्नित्यंश्रीफलैश्चविधीयते प्रक्षालनंतुष्टिरसःसदासृन्मिश्रितैर्जलैः शिरसोभ्यंजनंसौम्येनैवमत्र
 प्रशस्यते नपादयोर्नगान्त्रस्यस्नेहेनेतिस्थितिःस्मृतिति अन्नगंधादिर्वर्जनाभिधानं पुत्रप्रकन्नतविषयं व्रतान्तेतु
 समर्तकायान्दोषः दंतधावनपुण्यादिव्रतेष्वस्यानदुष्यतीतिव्यासवचनात् अंजनंचसतंवलंसिद्धैररकवाससी
 विभूयात्सोपवासापिभ्रवैष्यकंरंपरमिति भविःश्यापुराणाश्च गंधालंकारवासांसिपुष्यमारयानुलेपनं उपवासेन
 दुर्भ्यतिदंतवाषनवर्जनमिति दुश्चशातातपवचनात् गंधःसौरभं अन्तुलेपनस्य पृथगुपादानात् उपवासेतथा

मित्युक्तेः नतु प्रधानदिने प्रसक्त्यभावात् इत तत्र तावू रुचर्वणमांसं भक्षणनिषेधस्यैकवाक्योपात्तत्वाद् इति न एव
 न्याय्यत्वात् रागप्रसक्तेः सत्त्वात् वर्जयेत्पारणमांसमिति पारणदिनेः पृथग्विषयस्यैव ध्यापत्तेश्च तावूलभक्षणे
 स्त्रीसंभोगमांसनिषेधेऽत्र लोपो भवेत् कञ्च वद्भुजिवर्जनामिति निर्णयामृतधृतव्रतलोपप्रायाश्चित्तप्रकरणपठि
 तपैठानसिवाग्नेय तावूलभक्षणद्विक्रपाथिश्चिन्ताप्रायाश्च अशकौतु अस्येयं चां वुपाने चनोपवासः प्रणश्य
 तीति अस्येयं प्राणायमये हेमाद्रौ प्रवृत्तमन्यथा कुर्याद्यदि मोहात्कथंचन यतस्तदन्यथा भूततत एव समापयेदिति भ
 वंति हि दृश्यातस्य क्रियाः सर्वा ह्यसंशय इत्थं धर्मरत्नसमुच्चयिभिर्हितमत्राप्युक्तम् आचमननिमित्तान्याहयमः उत्तीर्था
 दकमया मेदवती यंतथैव चेति दृहरूपतिः अथोवायुसमुत्सर्गश्चाक्रंदेकोऽधसंभवे मार्जारसूपकस्यैव प्रासासेन तभापणे
 निमित्तेऽप्येव पुसर्वैपु कर्म कर्त्तव्यपः स्पृशेदिति अथद्विराचमननिमित्तानियाज्ञवत्कथः स्नात्वा पीत्वा क्षुते सुप्तभुंकारथ्यो
 पसर्पणे आचान्तः पुनराचानेद्वा सो विपरियायचेति आचमनासंभवे तु कर्त्तव्या लंभनं वापि दक्षिणश्रवणस्य विवति मा
 केंद्रयोः कदक्षिणकणालं मनवोऽप्यं अथ हस्ततीर्थानि हेमाद्रौ हारतः शृंगुष्ठस्यान्तरतरे रेखावाह्यतीर्थकानि ध्यायाः
 पश्चात्प्राजापत्यमंत्रसर्वां गुर्लानां दैवमंगुष्ठप्रदेशिन्यो रन्तरापि त्र्यंध्यध्यश्राग्नेयं प्रतिग्रहमाग्नेयेन गृह्णीयादित्यभि
 हितप्राक् उगलेयः हस्तमध्ये वा ह्रितीर्थं दक्षिणाग्रहणे तु तत्र ब्रह्मपुराणे मूले रेखा मुख्यां गुष्ठमणिवंधेषु म
 ध्यमं प्राजापत्यं महातीर्थं विप्रस्तेनाचमेत्सदा वनाद्युर्दाररेखा तु सोमतीर्थं तु मध्यमं लाजादिहवनं तेन कर्त्तव्यं
 त्रपनंतथा वपनमत्र व्रीह्यादिनिर्वापः दधिप्राशनं सोमतीर्थेन कर्त्तव्यं स्नातोऽधिकारि भवति दैवेऽपि त्र्येककर्म
 णि पवित्राणां तथा जप्येदाने च विधिनोदिति शाकटायनः दानमाचमनं होमं भोजनं देवताचनं प्रौढपादेन कुर्या
 नस्तथाऽध्यायां पिट्यतर्पणम् आसने रूढपादस्तु जान्वावर्जं प्रयोस्तथा कृत्वा वसुधैव कुटुम्बकमिति

श्रापस्तवः तस्मादोमित्युदाहृत्ययज्ञदानतपःक्रियाः प्रवर्तयिष्यामोकाः सततं ब्रह्मवादिनां त्रिमात्रारतुप्रयोक्तव्याः
 कर्मारभेपसर्वशः त्रिलः सार्द्धंस्तु कर्तव्यमात्रास्तर्थाश्रितकैः पमः पुण्याहवाहनंदैवब्राह्मणस्यविधीयते
 एतदेवनिर्णयकारं कुर्यात्सा त्रियवैश्वयोः मार्कण्डेयपुराणे सूर्योदयविना नैव स्नानदानादिकाः क्रियाः श्रमोर्विहरणे
 वैवक्रत्वभावश्चलक्ष्यते सूर्योदयश्चदेन उपःकाले लक्ष्यते तेन रात्रौ न कुर्यादिति तात्पर्यं दक्षः दैवकार्याणि पू
 वाह्णे मनुष्याणां सुमध्यमे पितृणामपराह्णेतुकार्याणीति विनिश्चयः श्रिगिराः संध्ययोरुभयोर्जप्येभोजनेदंत
 धावने पितृकार्ये च दैवे च तथा मूत्रपुरीषयोः गुरुणां सन्निधौ दाने यागे वैवविशेषतः एषु भूतिसुपुतिष्ठः खगैः प्राप्नो
 तिमामवः व्रतांगलोपप्रापयश्चितानि त्वेकादशीप्रकरणे वक्ष्यते गृहीतव्रतस्यागे दोषउक्तो मदनरत्ने छागलेन पूर्वव्रतं
 गृहीत्वा तु नाचरेत्काममोहितः जांवन्यवतिचांडालो मृतः श्वाचाभिजायते इति व्रतस्यागे प्रापयश्चित्तमप्युक्तं पृथ्वीचंद्रो
 दये गारुडे क्रोधात्प्रमादाहो भाद्राव्रतभंगो भवेद्यदि दिनत्रयं न भुंजीत मुंडनं शिरसो शयेति प्रायश्चित्तानंतरमुपक्रां
 तानुष्ठानकार्यम् प्रायश्चित्तमिदं कृत्वा पुनरेव व्रती भवेदिति वायुपुराणोक्तेः अन्योपिविशेषस्तत्रैव दानं प्रतिग्रहो हेमो
 भोजनं वल्लिरेव च सांगुष्ठेन सदाकार्यमसुरेभ्यो न्यथा भवेत् एतान्येव तु कर्माणि दानानां तिविशेषतः श्रतर्जानुविधेयानि
 ततदाचमनं च पाज्ञवल्लभयः शौचपि प्यानसुरान्मंत्रांस्तथा ह्येवाभिचारकान् व्याहृत्यालभ्य चात्मानमुपरुश्यान् यदा
 चरेत् स्त्रीव्रतविक्षेपो हारिंशो स्नात्वा स्त्रीप्रातरुद्यायपतिविज्ञापयेत्सती तथा गृहीत्वौदुंबरपात्रं सकृशं साक्षतं तथा
 गोः शृंगं दक्षिणां सिच्यप्रगृह्णीयात्तज्जालं दौदुंबरं ताम्रमयं सकृशं साक्षतं च यत् ततो भर्तुः सती दद्यात्स्नातस्य प्रय
 तस्य च आत्मनश्चामिपे कव्यं भर्तुः शिरसितज्जालं त्रैलोक्ये सर्वतार्थेषु स्नानभेदे दुदाहृतं उपवासिपु कर्तव्यमेतद्धि
 व्रतकस्य चेति श्रथसर्वव्रतानामारंभे संकरपविधिश्चोकोमहाभारते गृहीत्वौदुंबरपात्रं चारिपूरुणं मुद्गमुरवः उप

वासं नृगृणीयाथासंकल्पयेद्व्युधः देवलः अमुक्त्वा प्रातराह रंस्त्वात्वाचम्य समाहितः सूर्याय देवताभ्यश्च निवे
 द्य ब्रतमाचरेत् अत्र प्रातर्ब्रतमाचरेदिति संबन्धः प्रधानक्रियात्वयस्याभ्यवहितत्वादिति वीरमिन्द्रोदयः वर्तनिशा
 मुखे ग्राह्यवह्निस्तारकदर्शनादिति विष्णुनोक्तं प्रकरणात्प्रायश्चित्तविषयम् अन्यत्र तेष्वापि यच्च पूर्वदिने ब्रतग्रहणं
 श्रूयते तत्र पूर्वदिने एव ब्रतग्रहणं अथ ब्रतरंभकालः भदनरत्ने गार्ग्यः अस्तगेच गुरौ शुकेवालि तुद्धमलि म्लुचे उद्याप
 नमुपारंभं ब्रतानानैव कारयेत् रत्नमालायां सोमसौम्यगुरुशुक्रवासराः सर्वकर्मसु भवति सिद्धिदाः ॥ भानुभौमशानि
 वासरेपुत्र प्रोक्तमेव खलुकर्मसिद्धति तथा विरुद्धसंज्ञाद्वाहयेचयोगास्तेषामनिष्टः खलु आद्यपादः सर्वैधृतिस्तु व्य
 तिपातनामा सर्वोप्यनिष्टः परियस्य चार्धं तिस्रस्तु योगे प्रथमे सर्वव्ये व्याघातसंज्ञेन वपंचशूले गंडिति गंडे च पडे वना
 ड्यः शुभे पुकार्यं पुणिवर्जनीयाः संग्रहे कृष्णशिदिशयो रूढ्यं सप्तमी भूतयो रथः शुक्ले देशयो रूढ्यं भद्रा प्राग्वसु पूर्ण
 योः शीघ्रतिः न सिद्धिमायाति कर्तव्यविषयां विपारिधातादिकमत्र सिद्धं व्यवहारसमुच्चये दशम्यामष्टम्यां प्रथमघटि
 कापंचकपरं हारिद्युः सप्तम्यां द्विदशघाटिकां त्रिघटिकं तृतीयां काकायां स्वयमघाटिकाभ्यः परभवं शुभं विष्टुः पुच्छं क्रि
 वति थिचतुर्थ्यं स्तुविरमे तत्रैव सर्पिणी तु सितपक्षे कृष्णे चैव तु टाश्चिकी सर्पिण्यास्तु मुखं त्वात्प्यं टाश्चिक्याः पुच्छमेव च
 माधवीये विष्टिर्दाह निति थैरपरार्धजाता पूर्वांर्धजानि शि तया शुभदा च पुच्छे ब्रह्मयामले दिनभद्राय दाराश्री
 रात्रिभद्राय दादिवा नत्याल्प्या शुभकार्येषु प्राहुरेवं पुरातनाः टोडरानंदे देवीपुराणे ब्रते च तार्थैः ध्ययने श्राद्धेऽपि च
 विशेषतः पराज्ञभोजनाद्वे विषयस्या ब्रतं तस्य तत्फलम् प्रतिमास्वरूपं भदनरत्ने भविष्ये अन्तु क्रद्व्यतत्संख्या देवताप्र
 तिमास्तुप सौवर्णैराजतीता वां तु अजामात्तं की तथा चित्रजापि प्लेखोत्थानि जचितानुसारतः श्रामापात्पलपर्यंतं क
 तं व्याशांठ्यवर्जिता निजचितानुसारत इत्यपि पाठः अथ कुशापवित्रं कात्यायनः अन्तर्गर्भकं सां प्रकौशां द्विदलमेव च

प्रादंशानाञ्च विज्ञेयं पवित्रं प्रकृशाचित् श्रयसमिधः पालाशाश्वत्थत्वरिशोहितोदुंबरोद्ववाः तदभवि कंटकवर्षं
 सचंवनरुपनानांसनिधोशाह्लाः तस्यामानंकर्मप्रदीपे नांगुलादाधिका कार्यासामितस्थूलतयाकचित् नवियुक्तावचार्चै
 यनसंकोचनपाटिता प्रादेशात्तापिकन्यूनानतथास्याद्विशारिका नसर्पणासमिक्कार्याहेमिकर्मणिजानता इति
 कत्यापनः योनाधिपिजुहेत्यग्नौत्वंगारिशिषपावके मंदाशिरामयावीचदरिद्रश्रोपजायते तस्मात्समिद्धेहोतव्यं
 नासमिद्धैकंधंवन नकुर्यादाश्रयमनंकदाचिद्रव्यजनादिना मुखेनैवधमेदश्लेमुखाद्ग्निरजायत तत्रैवधान्ते ॥
 प्राञ्चंद्रव्यमनादेशो जुहेति पविर्धीयते भंजस्यदेवतायाश्च प्रजापतिरिति स्थितिः होमाहुतिर्संस्थामानंमंस्त्रेय श्रनुक
 संस्थापयन्नरुपान्छतमष्टात्तरस्मृतं अष्टाविंशतिरष्टौवायथाशाकिविधीयतेइति मदनरत्ने ब्राह्मे यथाकवस्वसंपत्तौ
 ग्राह्यत्तदनुकारियत् यवानामिवगोधूमश्रीहीणाभिवशालय इति हेमाद्रौ दध्यभवेपयः कांश्मिध्वभवेतथागुहः
 धृतं होमगतं सुसुर्यं तदभवेमहिषमाजंवा तैलेसार्धंपंकौसुंभंवा भंजस्यदेवतायाश्च विधने प्रजापतिर्देवतासमस्त
 व्याहृतिभंजः स्मृत्यंतरेपि नव्याहस्यासमंहुतामिति गरुडे प्रणवादिनमौतंपचतुर्थ्वतंचसत्तम देवतायाः स्वकंताम
 नूलभंजः प्रकीर्तितः ब्रतोपापनानुकौतु एथोचंद्रोदये नंदिपुराणे कुर्यादुच्चापनंतरम्यसमाहौषदुर्दांितं उच्चा
 पनंदिनापनुत्तुत्तं निष्कलं भवेत् यदि चोच्चापननोके ब्रतानुगुणतश्चरेत् वितानुसारतोदद्यादनुकोच्चापनेव्रते गाश्चै
 वकांचनं दद्याद्ब्रतस्य परिपूर्त्तये अशकोतुनारदीये सर्वपामपथलमेतुयथोक्करणां विना विप्रवाक्यं रस्यतं शुद्धं ब्रत
 स्वपरिपूर्त्तये एथाविप्रवचोवस्तु गृह्णाति मनुजः शुभं अदत्त्वा दक्षिणांपापः सपातिकरकंधुवम् अश्रदानविभागानि
 णयः हेमाद्रौ श्रगिराः बहुभ्यो न प्रदेयानि गो गृहं शयनं खिपः विभक्तदक्षिणाहेतादात्तारंपातयति हि एकाएकरस्यदा
 तव्यानवहुभ्यः कंधंवन सातुयिक्रयमापत्तादहं व्याससमं कुलम् विकेत्तरेवैतदोपप्रदर्शनं नदात्तुरितिकाव्यायनोपि

कन्याशय्यागृहैकदेशंपञ्चास्त्रियादिकं तदेकस्मैप्रदातव्यंनवहुभ्यःकथंचनोति वैजवापः शिवनेश्रीद्भवं
 परमाद्भजतांशिवब्रह्मं श्रामंगलंतथात्नेनदेवकार्थंपूर्वर्जयेत् कलशालक्षणं तदेवताश्रीकोदधीपुराणे पंचाशान्गु
 ल्वैपुत्र्यमुखसिधःषोडशांगुलः कलशानांप्रमाणंतुमुखमष्टांगुलंभवेदिति विष्णुधर्मोत्तरेच हेमरजतात्प्राश्रम्यएवया
 लक्षणांन्यताः पानोद्वाहप्रतिघातौकुंभाःस्फुरमिषेचने तथाच पूर्णाःपूतेनतोयेनसितास्त्वैकांततोद्बलाः सारिस्सरः
 खातजेनताडागेनजलेनवा वापीकूपोत्थदिवेनसामुद्रेणसुखावहाः कलशाःसर्वमंगल्याःसर्वाकलिवपनाज्ञानाः
 श्रभिकेकसदाग्राह्याःकलशाःसुदृढाःशुभाः यात्राविवाहादिकालेप्रतिषाद्यज्ञकार्भाणि योजनीयाविशेषेणसर्वकाम
 प्रसाधकाः तथा कलशस्यमुखेब्रह्माग्नीवापांचमहेश्वरः मूलेचसंस्थितोविष्णुर्मध्येमातृगणाःस्मृताः शेषास्तुदेवता
 र्ससर्वावेष्टपंतित्तुदंशं ष्टाद्यिन्यायानितीर्थानिकलशोनिवसंतिहि ग्रहादेयाश्रयातिश्रपुष्टिश्रमतिरेवच ऋग्वेदश्रप
 जुर्वेदःसामवेदरतथैवच अथर्ववेदसहितारसर्वेकलशमास्थिताइति श्रथपंचपञ्चवाः ब्रह्मांडपुराणे अथर्वथोदुंबरश्क्ष
 चूतन्यग्रोपपञ्चवाः श्रथपंचरत्नानि कालिपुराणे कनककुलिशानीलंपद्मरागंचमौक्तिकं एतानिपंचरत्नानिशस्त्रि
 दृष्टानिसूरिभिः कुलिशं हीरः आदित्यपुराणे सुवर्णरजतंमुकाराजावर्तःप्रवालकं रत्नपंचकमास्त्यातामिति ॥
 श्रभावेसर्वरत्नानाहेमंसर्वजयोजयेत् तथासुकाफलंहिरएयंचवैदूर्पद्यारागकं पुष्परगंचगोमिदंनिलंगारुत्मततथा
 प्रवालपुकान्युक्तानिमहारत्नानिवैनव नदनरत्नेतु हिरएपरशानेहीरकामितिपाठांतरम् अथ सौभाग्याष्टकं मत्स्य
 पुराणे इक्षवस्तरराजंचनिष्पावाजिवधान्यकं विकारवज्रगोक्षीरंकुसुंभकुसुमंतथा लवणंचाष्टमंत्रत्रसौभाग्याष्टकं मत्स्य
 मुच्यते मितक्षरायांपराशरः गोभ्रंजगोमयक्षीरंदधिसर्पःकुशोदकं पंचगव्यमितिप्रोक्तंपवित्रंकायशोधनं गोमूत्रं
 ताव्यवर्णियाःश्वेतायास्त्वथगोमयं पयःकांचनवर्णियांनिलायास्त्वथवैदधि घृतवैकुण्ठवर्णियाः सर्वकापिलमेवथा

श्रुत्याभिसर्ववर्णोपाः पंचगणेष्वेव्यविधिः गोमंत्रमापकांस्त्वष्टौगोमयस्यतु गोडश क्षीरस्यद्वादशश्रोकादधरतुदशका
 तिताः गोमूत्रवद्वृतस्यापितदधैतुकुशोदकमिति नृसिंहपुराणि गोशकृद्धिगुणंमूत्रंसापिर्दयाच्चतुर्गुणं क्षीरमष्टगुणं
 त्रीकंपंचगणेषुतथादधि वीरमित्रोदये र्कांदे ताप्यारुणश्चेतकण्णनीलानामहरेद्रवां गोमूत्रंगोमयंक्षीरंदाधिसर्पिपि
 चक्रमात् विष्णुवह्निदुवात्त्वर्कैद्वयतानियथाक्रमं विद्येतानिकुशोदंषपितृराजाधिदैवतान् श्रोकाभावेह्यथैतानिकपि
 लायाःप्रकरपयेत् गोमूत्रमगस्तस्याधैशकृक्षीरस्यचत्रयम् इयंदध्नोपृतस्यैकमेकश्चक्रुशवारिणः गायत्र्याचैवगो
 मंत्रंगंधद्वारेतिगोमयं श्राप्यायस्वेतिचक्षीरंदधिक्रावणैतिवैदधि तेजोसिशुकमित्याज्यं देवस्यत्वाकुशोदकम्
 एभिस्तुपंचभिर्भैत्रैः पंचगणेष्वंप्रचक्षते एतदेवमहापुण्यंब्रह्मकूर्चमितिस्मृतम् इतिपंचगणव्यविधिः पंचामृतंशिवधर्मं
 पंचामृतंदधिक्षीरसिताम्भुवृत्तंतेथेति श्रथ सप्तधान्यानि ग्रंथांतरे व्रीहयोयवगोधूमामुद्गाभापाःप्रियंगवः ति
 लाश्रसप्तमाःश्रोकाधान्यसप्तकमुच्यते तथाच यवगोधूमधान्यानिविलाः कंगुस्तथैवच श्यामाकंदेवधान्यंचसप्त
 धान्यमुदाहृतम् श्रुटादशधान्यानिमाकंदैयपुराणे वीरमित्रोदये व्रीहियवगोधूमकंगुसर्पंप्रियंगुदारकोरदूपस
 तीनकमापमुद्गमसूरानिष्पावकुल्लथाढकीचीणकण्णहैमांतिकानि व्रीहयः षष्टिकाः उदारोदेवधान्यं कोरदूपः
 कोद्रवः सर्तीनकोवर्तुलकलाधः निष्पावोवह्लः भदनरने स्कंदपुराणेतु यवगोधूमधान्यानितिलकंगुकुल्लस्य
 काः मापमुद्गमसूराश्रानिष्पावाःश्यामसर्पपाः गवेधुकाश्रान्नीवाराश्राढक्यथिसतीनकाः चणकाश्चीणकाश्चै
 यधान्यान्यष्टादशैवतु श्यामःश्यामाकः सप्तधातवोःभविष्यत्पुराणे सुवर्णरजतंताम्रमारकूदंतथैवच लोहंअपु
 स्तथासीसंघातवःसप्तकोतितंताः श्रथ सुवर्णादिमानं पंचगुंजात्मकेमाघरतेसुवर्परतुपोडश पलंसुवर्णाश्रत्वारः
 पंचचापिप्रकीर्तितम् धान्यमानंच पलंचकृद्वःप्रस्थश्राढकोद्गोण्णवच धान्यमानेपुवोद्धव्याःक्रमशोमीचतुर्गुणाः

पेटशद्रोणाः स्वारीभवतीतिदिक् सर्वधातुगणामस्वपुराणि तालकं च शिलावज्जमं जनं श्याममेव च काक्षीकांसी
 समाक्षीकं गौरिकं चादितः क्रमात् तालकं हरितालं शिला मनश्शिला वज्जं वज्राधकं अप्रतरं कठोरं गणोरुक्जालस
 त्तिभं यन्नशब्दाद्येतेव न हौतौ वैच्छूनं भवेदपि सदाकरसमुद्भूतं वज्रतिप्रथितं च तत् श्याममंजनं काक्षीसौराष्ट्र
 तिका कांसीकरं पं माक्षिकं माक्षीकं तत्रैव आपः क्षीरं कुशाग्राणि दध्यक्षत तिलास्तथा यवास्ति सद्धार्षिकाश्चेति ह्य
 र्षोऽङ्गः प्रकीर्तितः पंचरत्रे रजांसि पंचवर्णानि मंडलार्थं तु कारयेत् शालितंडुलजं शुर्करं कौमुभसौंदुरम् हरिता
 लोद्भवपिं कृष्णदण्डपयोद्भवं रजांसि पंचवर्णानि हरितं पीतं कृष्णयुगिति कौतुकास्यानि भविष्ये दूर्वायवांकुरा
 श्वेन्नूतनाश्रुतपङ्कजाः हरिद्राद्वयसिद्धार्थाः शिखिपत्रोरगतवचः कंकणौषधयश्चैव कौतुकार्योद्भवाः स्मृतइति
 मस्वपुराणे अथ सप्तभृत्तिकाः गजाश्वरथवल्मीकसंगमाद्भद्रगोकुलात् राजद्वारप्रवेशाच्च मृदमानीयानिक्षिपेत्
 चत्वरतिवापाठः इति सप्तभृत्तिकाः सर्वौषध्यः छांदोग्यपरिशिष्टे कुष्ठं मंसिंहारद्वे मुराशौलेयचंदनं वचाचंपकमु
 र्ताचसर्वौषध्योदशस्मृताः अथ सर्ववीजानि देवीपुराणे यवगोधूममुद्गरशालार्घ्याष्टिकमाढकं तिलाभाषाः प्रसा
 तीचरथामाकाशववालकाः श्राढकं श्राढकीफलं दाक्षिणात्यभाषायां तुरतिप्रसिद्धम् प्रसातीतीवारः आशवं आशुधा
 न्यफलं वालकाः कंगुः मधुरजयं कात्यायनः श्राद्धं क्षीरं मधुतथामधुरजयमुच्यते अथ यक्षकर्दमोऽगस्त्यपुराणे कपूरं मग
 श्वेवकरतूराचंदनं तथा कंको लंच भवेदभिः पंचभिर्यक्षकर्दमः सर्वगंधयथा गृह्यपरिशिष्टे कपूरं चंदनं दपेः कुकुमं च
 चतुःसमं सर्वगंधमितिरथा तं समस्तसुरवल्गुमम् अथ गंधाष्टकं शर्करेयथा चंदनागुरुकपूरचरैर्कुकुमरोचनाः जटामां
 संकपियुताः शर्करेयथाष्टकं विदुः चौरः कृशटी कपि कठियाना गौसमीये चंदनागुरुहृविरेकुष्ठकुंकुमरोचनाः जटामां
 सीमुरमितिविष्णोर्गंधाष्टकं विदुः इति विष्णोर्गंधाष्टकं हृविरेवाला शैवं गंधाष्टकं शारदायां चंदनागुरुकपूरतमालजल

पैठानसिनोकाः भार्यापत्युद्वृतंकुर्वाद्भार्याश्रयतिव्रतं असामर्थ्यपरस्ताभ्यांव्रतभंगोनजायते कालितत्वाविवेचने
 ब्रह्मवैवर्ते उपवासासमर्थश्चेदकेव्रतभोजयेत् तावद्वनादिकंदद्याद्यद्ब्रह्माद्दिगुणंभवेत् सहस्रसन्निमतादिर्वाजिपद्वा
 प्राणसंयमान् कुर्याद्द्वादशसंख्याकान्यथाशक्तिव्रतेनर इति राजपस्थशशत्रियाद्यर्थैकादश्यामुपोषितः पुरोधःक्ष
 त्रियस्वार्थफलप्राप्तोतिनिश्चितं पितामहदीनिद्विश्यैकादश्यामुपोषिते सुतेनतत्फलंविधाः समग्रंसमवाप्नुयुः
 कर्त्तादशगुणंपुण्यप्राप्तैत्यन्नसंशयः यमुद्विश्यकर्त्तसोपिसंपूर्णफलभाग्भवेत् स्कांदेऽपि पुत्रंवाविनयोपेतंभगि
 नींश्चातरंतथा एषामभावएवान्यंद्वास्त्राणंविनियोजयेत् तथा आतरंभगिनींशिश्वंकारयेद्ब्राह्मणादिभिरिति हे
 माद्रौवाहपुराणे असामर्थ्यंशरीरस्यव्रतेतुसमुपरिश्चिते कारयेद्धर्मपत्नींवापुत्रंवाविनयान्वितं भगिनींश्चातरं
 वापिव्रतमस्यतलुप्यते माधवीयेरुसृज्यतरंपि पितृमातृआताशिष्यश्चश्रूणुर्वादिभूभजां ऋदृष्टार्थमुपोषित्वास्व
 वंतत्फलभाज्यंवेत् नारीचपातिमुद्विश्यैकादश्यामुपोषिता पुण्यंक्रतुशतंप्राहुर्मनयः पारदर्शिनः कल्पयान्तः
 पितृमातृश्चात्पातिभुर्वर्षाविशेषतः उपवासंप्रकर्त्तवाः पुण्यंशतगुणंलभेत् दक्षिणानात्रदातव्याशुश्रूवाविहि
 ताहिंसा मदनरत्नेप्रभासखंडे भर्तापुत्रःपुरोधःश्चआतापत्नीसखापिच यात्रायांधर्मकार्येचकर्त्तव्याः प्रतिह
 रतकाः एभिः कर्त्तमहादिविरस्ययमेवकृतंभवेत् स्वयंकर्त्तमशकश्चेत्कारयेत्पुरोधसा दक्षरुमता स्वयंहंभिफलं
 यस्स्यात्प्रतदन्येनजायते ॥ ऋद्विक्पुत्रोगुरुर्थाताभागिनियोधविट्पतिः एभिरेवकृतंपुततद्भ्रतस्वयमेवतु
 शूद्रस्य ब्राह्मणः प्रतिनिधिर्भुक्तः जपस्तपस्तीर्थसेवाप्रब्रज्याभंजसाधनं ॥ विप्रैःसंपादितंपुण्यसम्प
 न्नंतस्यतत्फलमितिमरीचिवचनात् यत्तुनिर्णयसिंघावुकं प्रब्रज्यादीनांशूद्रेऽसंभावान्निदंवनंद्वाह्यणस्यशूद्रप्रतिनि
 धिस्त्वपरं किंतुसंपूर्णतावाचनपरमितितन्न प्रब्रज्यामात्रस्यशूद्रेऽसंभवेपि जपादीनांसंभवेनताद्विषयसंकोचायोगात्

एतद्वचनस्यप्रतिनिधिप्रकरणे पाठेनसंपूर्णतावाचनपरत्वायोगाच्च हेमाद्रौ कात्यायनः पुरोधस्तुश्रुति
 योवाद्दयोःसमामितारितं उपवासफलंताभ्यांसमग्रंसमवाप्यते वायुपुराणे उपवासेत्वशकस्तुआहिताग्निरथापिवा
 पुत्राद्वाकारयेदाद्यं ब्राह्मणादपिकारयेत् अथवाविप्रमुख्येभ्योदानंदद्यात्स्वशक्तितः उपवासफलंतेनसमग्रंसमवा
 प्यते तत्रभोजनदोषोपितक्षणादेवनश्यति द्रव्यदातोपवासस्यफलंप्राप्तोऽप्यसंशयं कर्तातुनतदाप्तोतिनात्रका
 योविचाराणा धृणयावान्यमुद्दिश्यएकादशयामुपोषितः यमुद्दिश्यकृतंविप्रास्तस्यपूर्णकृतंभवेत् अत्रविशेषमाह
 त्रिकण्डमंडनः कान्येप्रतिनिधिर्नास्तिनिर्वेचोभित्तिकेचसः कान्येप्युपक्रमदूर्ध्वंकेचित्प्रतिनिधिविदुः तरमा
 स्रतिनिधिर्भ्रजस्वामिदेवाशिकर्मसु स्वदेशकालयोर्नास्तिनारणेरशिवसा नापिप्रतिनिधातव्यंनिषिद्धंवरतुकुत्र
 चित् हरिकेशसूत्रेऽपि नस्वामिनोऽस्य भाषायाःपुत्रस्यदेशस्यकालस्याग्नेदेवतायाःकर्मणःशब्दस्यचप्रतिनिधि
 विद्यतइति स्वस्तिश्रीरश्वारसिंहधरणीपालोवदान्याग्रणी नानाशास्त्रविवारसारसवित्सद्वृत्संर
 क्षकः धर्मार्थवैविचारकद्रद्युपतेःपादांबुजाचारितो जीव्यात्पुत्रकलत्रपौत्रसहितःसंपालयन्क्षमांचिरम् १ ॥ र
 णवीरसिंहभूपेशकारितेकृत्यसागरे परिभाषाभिधोज्ञातश्चाष्टमैरत्नसंग्रहः २ ॥ इतिश्रीरघुवंशतिलकश्री
 महाराजरणवीरसिंहकारिते कृत्यरत्नाकरे धर्मनिबंधे परिभाषाप्रकरणं नामाष्टमम् ८ अथसर्वत्रतेपुत्रेताधिष्ठा
 देवतापूजोपयोगीसर्वदेवतासामान्यपूजाक्रमोलिरूपते तत्रादौपूजोपचारःपदार्थादर्शोज्ञानमालायां अष्टत्रिंश
 त् षोडशवादाशुपंचोपचारकाः तान्विभज्यप्रवक्ष्यामिकेतेतैश्चकृतैश्चकिम् अर्थंचपाद्याचमनेमधुपर्कमुपरुष्ट
 शं स्नान्तीराजनंवरत्नाचमनंचोपवीतकम् पुनराचमनंचैवदर्पणालेकनंतथा शंघपुष्पेधूपदीपौतैवंधंचततः क्र
 मात् पानोपंतोयमाचामहस्तवासस्ततःपरं करौद्वत्तैनमित्यर्थःताभ्यूलमनुलेपंचपुष्पदानंपुनः पुष्पांजलिदानं

लक्षपुष्पव्रतादिविधिनतियावत् ॥ गौतंवाद्यंतथान्तर्यंरतुतिश्रैवप्रदाक्षिणम् ॥ पुष्पांजलिर्नमस्काराश्चाष्टा
 त्रिंशत्समीरिताः इत्यष्टात्रिंशत् ३८ ॥ आसनंस्वामतंचार्घ्यपाद्यमाचमनीयकम् मधुपर्कचमस्तानवसनाभ
 रणानिच सुगंधःसुमनोधूपदीपमन्त्रेनतर्पणम् माल्यानुलेपनंचैवनमस्कारोविसर्जनम् इतिषोडशोपचाराः १६ ॥
 अर्घ्यपाद्याचमनेवमधुपर्कचमन्यपि गंधाद्योन्तिवेद्यांताडपचारादशक्रमात् इतिदशोपचाराः १० ॥ गंध
 पुष्पधूपदीपौनैवेद्यंपंचमंरस्यतं इतिपंचोपचाराः ५ ॥ महानिवधेषुचतुःषष्ट्युपचाराश्चप्युकार्स्तेविस्तरभयादत्र
 नोक्ताः शारदातिलके षोडशोक्ताः तेषथाआसनस्तानवस्त्रभूषणानिपरित्यज्यद्वादशाप्युक्ताः कापि
 लंपंचरात्रे गंधतैलमथोदद्याद्दैवरूपप्रतिमांततः दूर्वाद्यविष्णुक्रांताचश्यामाकंपद्ममेवच पाद्यांगानिचचत्वारि
 कथितानिसमासतः इतिपाद्यं कर्पूरमगुरुपुष्पद्रव्याण्णामचमनीयकं सिद्धार्थमक्षतंचैवदूर्वापरितलमेवच यथा
 गंधफलंपुष्पमष्टांगंत्वर्घ्यमुच्यते इत्यर्घ्यः स्नानेवस्त्रे तथाभोज्येदद्यादाद्यचमनीयकं उदत्तैनमपितत्रैव रजनीस
 हदेवीचाशिरिषंलक्ष्मणापिच सह्याभद्राकुशाग्राणिउदत्तैनामिहोच्यते भञ्जतंत्रप्रकाशिकायां अक्षतान्गंधपुष्पाणि
 स्नानपात्रैतथात्रयं तत्रैव द्रव्याभावेप्रदातव्याःक्षालितारसंतुलाःशुभाः अगारस्यसंहितायां तथाचमनपात्रैश्चद
 द्याज्जातोफलंमुने लवंगमपिकंकोलंशस्तमाचमनीयके तंत्रांतरे तंडुलान्प्रक्षिपेत्तत्रुद्रव्याभावेपुतत्समरन् प्र
 योगपारिजाते व्यासः प्रतिमांपटयंत्राणानिलंघंस्ताननकारयेत् कारयेत्पूर्वादिवसेयदाचामलयारणम्
 ज्ञानमालायां नाक्षतैरर्चयेद्विष्णुंनतुलस्याण्णाधिपं नदूर्वयायजेद्देवीवित्त्वपत्रौर्दिकाकरं उन्मत्तमर्कपुष्पंचवि
 ष्णोर्वर्च्यंसदावुधैः अक्षतारतुयवाःशोका इतिपदार्थादर्शो उकल्वाद्यवानामेवायानिपेधोनतंडुलादीनां तंत्रांतरे
 महाभिषेकंसर्वत्रशंखेनैवप्रकल्पयेत् सर्वत्रैवप्रशस्तोवाजःशिवसूर्यार्चनंविनेति अन्यत्रापि कुंदंशिरिषंतुलसी

गणेशेषु चतुर्विधं तगरं तथा कं धत्सु रमकं क्षतमब्जपाणीं वर्ष्यं शिवकेतकं शंखवारिद्विति श्रयावाहनादिमुद्राः देव
 तानेन संतुटासर्वदासु मुखी भवेत् श्रंगुष्ठीनिक्षिपेत्पाणीमुद्रा चावाहनरिभृता संक्षिप्यनिक्षिपेत्सिंधं मुद्रां वास
 नसंक्षिता श्रयोमुखीरिवयंचैव रथापितामुद्रिकामता श्रंगुष्ठावुच्छ्रितौ कुर्यात्संमुखीकरणिभवेत् प्रसृतगुलिकौ
 हस्तौ निष्ठां छिद्रौ तु संमुखौ कुर्यात्स्वरदयेचयं मुद्राप्रार्थनसंज्ञिका इत्येवं सर्वदेवानां पूजनेषु द्रष्टव्यं शिव
 पूजायां लिङ्गमुद्रा उच्छ्रितंदक्षिणां गुंधं वामांगुंधेन वंधयेत् वामांगुलीं दक्षिणाभिर्गुलीभिश्च वेष्टयेत् लिङ्गमुद्रं
 वनारण्याता शिवसान्निध्यकारिणीति श्रीकामशीर्षिण्कुर्यात्तराज्यकामरतुनेत्रयोः मुखेत्स्वनाद्यकामरतुपादयोः
 सुखकामकृत् हृदये सर्वकर्माचक्षानार्थान् अभिमंडले राज्यकामरतुगुह्यैर्ध्रुवायारोगशान्तिकृत् हेमाद्रौ स्मरमु
 खीकल्पहस्तौ द्वौ किंचित्संकुचिताङ्गुलीति समारण्यातापं कर्जाचपंकजप्रसृतैवसा पूर्वाकामकुलीयाचप्रदेशानिःसृता
 गुलिः व्याकोशमुद्रामुकुलापद्यमुद्राप्रदर्शिता श्रंगुष्ठाविवितानौ तु स्वर्कायांगुलिर्वेष्टितौ उच्चौ चाभिमुखौ हस्तौ
 योजयित्वा तु निष्कुरा तर्जनीयाकुंचितं कृत्वा तथैव च कर्नायसी श्रयोमुखीदृष्टनखास्थिता मध्यकररयतु चतस्रश्चो
 दिधताः पुष्टशगुलैरेकतः करे नालं व्यावस्थितौ द्वौ तु व्योममुद्राप्रकीर्तता रामपूजने सप्तदशमुद्रा रामार्चनचंद्रिका
 यामगारुष्यः श्रावाहनस्थानचिसान्निधौ करणीतया सुसन्निरोधिनीमुद्रासंमुखीकरणितया सकलीकरणार्थैव म
 रमुद्रातथैव च आसां लक्षणाणि प्रागेवाभिहितानि शंखचक्रगदापद्मधनुर्करं तु गगारुडाः श्रीवत्सवनमालिच
 णानि मुद्रां प्रदर्शयेत् एताभिः सप्तदशभिर्मुद्राभिस्तु विचक्षणः यो राममर्चयेन्नित्यं मोहयेत्ससुरेश्वरं द्वावयेदपि
 प्रपन्नततः प्रार्थितमाप्नुयात् मूलाधारालादशां वमानीतकसुमांजलिः त्रिशथानगततेजोभिर्वनीताप्रतिष्ठादिपु
 ण्वाहनीयं मुद्रास्याद्देवानं विधौ मने एवैवाधोमुखीमुद्रास्त्रपने शरयतेवर्धुः चतस्रांगुष्टयोगेन मुष्टीकृतकरद्वयं

सत्रधीकरणीमुद्रादेवार्चनाविधौमुने श्रंगुष्गार्भिणीसैवमुद्रास्थान्तिसिरोधिनो उत्तानमुष्टियुगलासंमुखीकरणीमता
 श्रंगैरेवांगविन्यासः सकर्त्तकरणीभवत् अन्योन्यकरसलशाविरतारितकरद्वयो महामुद्देयमाख्यातान्यूनधिकस
 मापनी कनिष्ठानामिकामध्यान्तरथांगुष्ठातदभ्रतः गोपितांगुष्मूलेनसन्नद्धामुकुलीकृता करद्वयेनमुद्रास्थान्छंखास्थे
 यंसुरार्चने श्रन्योन्याभिमुखरुपर्शोव्ययेनतुवेष्टेत् श्रंगुलीभिःप्रयत्नेनमंडलीकरांमुने चक्रमुद्देयमाख्यातांग
 दामुद्राततः परम् श्रन्योन्याभिमुखाश्लिष्टाततः कौरुतुभसंज्ञिता कनिष्ठेन्योन्यसांश्लिष्टे 5 भिमुखेहिपररुपरं वांम
 स्थतर्जनीमध्यमध्यानामिकयोरेषि वामानामिकसंरुष्टातर्जनीमध्यशोभिता पर्यायेणततांगुष्ठद्वयीकौरुतुभलक्षणा
 कनिष्ठान्योन्यसंलज्जाविपरीतातुघोजिता श्रधस्तात्प्रापितांगुष्गामुद्रागारुडसंज्ञिका तर्जन्यंगुष्ठमध्यस्थामध्यमाना
 मिकाद्वयी कनिष्ठानामिकामध्यतर्जन्यप्रकरद्वयी श्रीवस्संज्ञामुद्देवंवनमात्मभवेततः कनिष्ठानामिकामध्यामुष्टिरु
 द्रततर्जनी परिध्वांताशिरस्युच्चैस्तर्जनीभ्यांदिवौकसः योनिमुद्रासमाख्याताद्योतकरद्वयाश्रिता तर्जन्याकृष्टमध्यां
 तरिथतानामिकयुत्तिकामध्यस्थलस्थितांगुष्ठायेयंशरतामुनेचने इतिमुद्रालक्षणे श्रधसर्वव्रतेषु सामान्यतः पूजा
 विधिस्तत्रादौविष्णुव्रतेषु सामान्यतोविष्णुपूजाक्रमोलिख्यते व्रतदिवसे व्रतकर्त्तव्यत्वात्तत्रिभ्यःसंभृतपूजोपचारः
 धृतशुद्धिवासा यागमंडलमागत्य स्वेष्टदेवंनमस्कृत्य व्रतपूजासंकरपंकुर्यात् उमयेत्यादिपंचांगस्मरणपूर्वकं स्व
 गोत्रनामस्मरणं कृत्वात्मनः सर्वपापक्षयादिकाम्बोविष्णुप्रीत्यर्थमेकादश्यादिव्रतंभूताविष्णुपूजनमहंकारिभ्यश्चति
 संकरपः ततःकलशपूजनंकुर्यात् कलशजले गंगाचयमुनेचैवगोदावारिसरस्वति नर्मदेसिंधुकावेरिजलेस्मिन्सन्निधिं
 कुरु ब्रह्मदेवतीर्थानिकरैःरुष्टधानितेरेव तेनसत्येनर्षेद्वतीर्थंदिहिदियाकर गायत्र्यामूलमंत्रेणचदेवध्यातज्जलं
 संपूज्यस्ववामेष्टकोणमंडले शंखस्थापनंकुर्यात् त्रिपादिकायां बहिर्मंडलायनम इतिसंपूज्य तत्रशंखस्थापयित्वा

श्रकर्मडलायनम इतिसंपूज्य त्वंपुरासागररेपत्नो विष्णुनाविधृतःकरे नामितःसर्वदेवैश्रपांचजनन्यनमोरुते
 इतिसंप्राथ्यं तत्रकलशजलदंष्ट्रा चंद्रमंडलायनम इतिसंपूज्य ततोपंटापूजनंकुर्यात् आगमार्थतुदेवानांगमना
 र्थतुरक्षसां कुर्वंपंटावरवंतस्मादेवताह्लादलक्षणं सर्ववाद्यमयीपंटाविष्णोश्चाख्यन्तवच्छभा यस्यावाद्यप्रभावे
 णजायतेभुविमंगलम् इतिपंटापूजनम् ततःस्वदेहेपुरुषसूक्तन्यासान्कुर्यात् तत्रादौविनियोगः सहस्रशीपेत्यादी
 नांपेडशास्त्रचानारायणऋषिः आद्यानां पंचदशानां अन्तुष्टुपुष्टंदः अन्त्यायाश्चात्रिष्टुपुष्टंदः सर्वासांपेडशास्त्र
 चां महापुरुषोदेवता जगद्बीजं न्यासे पूजायांच विनियोगः ॥ टोंसहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः
 सहस्रपात् सभूमिःश्रिसर्वतस्त्पृत्वात्यतिष्वदशांगुलम् वामकरायनमः १ ॥ पुरुषएवेदंश्रं सर्वैयद्भूतंयच्चभाव्यम्
 उतामृतत्वस्वेषानोयदनेनातिरोहति दक्षिणकरायनमः २ ॥ एतावानरयमहिमातो जयायांश्रपूरुषः पादो
 स्वविश्रामभूतानिजिपादस्यामृतदिवि वामपादायनमः ३ ॥ त्रिपादूर्ध्वउदैःपुरुषः पादोस्वयेहाभवत्पुनः ततोविष्व
 इव्यक्रामत्साम्नानानशनेऽश्राभि दक्षिणपादायनमः ४ ॥ ततोविराडजाब्जतविराजोऽश्राधिपुरुषः सजातोऽश्राव्य
 रित्यतपश्चाद्भूमिथोपुरः वामजानुनेनमः ५ ॥ बरुमाद्यज्ञात्सर्वहृतःसम्भूतम्पृदाजपम् पशूंस्तांश्रक्रोवा
 यव्यानारण्याग्राम्याश्रये दक्षिणजानुनेनमः ६ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहृतऋचःसामानियज्ञिरे छंदा
 श्रंसियज्ञिरतरुमाद्यजुस्तरुमादजायत वामोरवेनमः ७ ॥ तस्मादश्वाऽश्राजायंतयेकोभयादतः गावोहयाज्ञिरे
 तरुमात्तरुमाजाताऽश्राजायधः दक्षिणोरवेनमः ८ ॥ तंयज्ञंवाहिंषिषीक्षन्पुरुषजातमग्रतः तेनदेवाऽश्रायजंतसाध्या
 ऽऋषयश्चये नाश्र्येनमः ९ ॥ यत्पुरुषंपव्यदधुः कतिथोव्यकल्पयन् मुखंकिमस्यासीत्किवाहूकिमूरूपादाऽउच्येते
 हृदयायनमः १० ॥ ब्राह्मणोस्वमुखमासीद्ब्राह्मराजन्यः कृतः ऊरुतदयद्वैश्यःपद्भ्याष्टं शूद्रोऽश्राजायत कंठायनमः

चंद्रमामनसोजातश्वक्षोः सूर्योऽज्जायत श्रोत्रोद्वायुश्वप्राणश्वमुखादन्निरजायत मुखायनमः ॥ १२ ॥
 नाभ्याऽआसीदन्तरिक्षंश्रीर्णोद्यौःसमवर्तत पद्भ्यांभूमिर्दृशःश्रोत्रान्तर्यालिकांश्रकल्पयन् शिरसेनमः १३
 यत्पुरुषेणहविषादेवायज्ञमतन्वत वसन्तोऽस्यासिदाज्यंघ्नोऽमहधमःशरद्विः शिखायैनमः ॥ १४ ॥ सप्ता
 र्यासन्परिषयास्त्रिस्सप्तसामिधःकृताः देवायद्यज्ञंतन्वानाऽश्वधन्पुरुषन्पशुम् कवाचायनमः १५ ॥ यज्ञे
 नयज्ञमयजन्तदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकम्भहिमानःसचन्तयन्नपूर्वसाध्याःसन्तिदेवाः
 ब्रह्मायनमः १६ ॥ अथध्यानं शांताकारंभुजगशयनंपद्मनाभंसुरेशंविश्वाधारंगगनसदृशंमेघवर्णंशुभांगं ल
 क्ष्मीकान्तंकमलनयनंयोगिभिर्ध्यानगम्यं वेदिविष्णुभवभयहरं सर्वलोकैकनाथम् १ ॥ ध्येयःसदासवित्तमंडलमध्य
 वर्त्तनारायणःसरसिजासनसन्निविष्टः केषूरयान्मकरकुंडलयानिकरीटीहारीहिरण्मयवपुर्धृतशंखचक्रः २ ॥ इति
 ध्यात्वा पूजाभारभेत् आगच्छदेवदेवेशतेजोरशेजगरपते क्रियमाणामयापूजां गृहाणसुरसत्तम सहस्रशीर्षत्या
 वाहनं १ ॥ नानारत्नसमायुक्तंकार्तिक्यरविभूषितं आसनंदेवदेवेशाश्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यतां पुरुषण्वेद्यासनं ३ ॥
 पाद्यं गृह्णादेवेश सर्वशेमकरं विभो भक्त्यामयापि तं देवलीकनाथजगरपते एतान्तर्येति पाद्यम् ३ ॥ नम
 स्ते देवदेवेशानमस्ते धरणीधर नमस्ते जगदाधारश्चर्युनः प्रतिगृह्यताम् त्रिपादूर्ध्वैरप्यर्धम् ४ ॥ कर्पूरवासितं
 तोयं मंदाकिन्याः समाहृतं आचम्य तांजगत्नाथमयादत्तं हि भक्तितः ततो विराडित्याचमनम् ५ ॥ अथपंचामृत
 स्नानं त्र्यंशुः पृथिव्यांपयऽजोपधीद्विन्यन्तरिक्षे पर्योधाः पयस्वतीः प्रदिशः सन्तुमह्यम् १ इति पयःस्नानं
 देवस्यः वासवितुः प्रसवेभिनोवाहंभ्यांपूष्णोहस्ताभ्याम् इति शुद्धस्नानं २ दधिक्राणोन्नकारिपंजि
 ष्णोरश्वर्यवत्ताजिनः सुरभिज्ञो मुखोकरः प्रणऽश्रायः शुषितारिपत् इति दधिस्नानं देवस्य वेति शुद्धस्नानम्

भक्ष्यभोज्यसमायुक्तैर्बेद्यप्रतिगृह्यताम् · नाभ्याभ्रासीदितिर्बेद्यम् १३ सर्वपापहरादिब्यंगान्गोयनिर्मलजलं पा
 नार्थंचमयादंतगृहाणपुरुषोत्तम पुनराचमनीयं १४ इदंफलंमयादेवस्थापितंपुरतस्तव तिनमसफलावाप्तिर्भवेजन्म
 निजन्मनि यत्पुरुषेतिफलम् १५ पूर्णाफलंमहादिव्यंनागवल्लीदलैर्भूतं कर्पूरलासमायुक्तं बूतंप्रतिगृह्यताम्
 इतितंबूलं १६ अथदक्षिणा हिरण्यगर्भगर्भस्थंहैमवीजविभावसोः अनंतपुण्यफलदमतः शान्तिप्रयच्छमे सत्सत्या
 सन्परिधयस्त्रिःसप्त सामिधः कृताः देवायद्यज्ञंतत्त्वानाऽश्रवध्वनपुरुषंपशुम् इतिदक्षिणाद्रव्यम् १७ चंद्रादिव्यौच
 धरणीविद्युदग्निस्तथैवच स्वमेवज्योतिषांज्योतिरात्तिकयंप्रतिगृह्यताम् ॥ १८ ॥ इतिनीराजनम् ॥
 नमस्तेपुडुरिकाशनमस्तेस्त्वमरप्रिय नमस्तेजगदाधारदेवदेवनमोस्तुते यज्ञेनयज्ञमितिपुण्याजालिः ॥ १९ ॥
 अथान्यानि देवसूकानि पठित्वा सहस्रनामस्तवादिभिरपिपुण्यांजलीसमर्पणं कुर्यात् ततःप्रदक्षिणा
 यानिकानिचपायानिजन्मांतरकृतानिच तानितानिप्रणश्यंतिप्रदक्षिणायाः पदेपदेइति प्रदक्षिणा नमः
 सर्वहितार्थायजगदाधारहेतवे साष्टांगोयंप्रणामस्तेप्रयत्नेनमयाकृत इतिनमस्कारः यन्मयाभक्तियोगे
 नपत्रंपुष्पफलजलं निवेदितंचनैर्बेद्यंतद्गृहाणानुकंपया इतिसर्वपदार्थसमर्पणम् आवाहनंनजानानिर्नैवजाना
 म्पूजनं विसर्जनंनजानामित्वांगतिः परमेश्वर एवंपूर्वपूर्जांसमाप्य व्रततिदक्षिणात्रदानादिभिर्ब्राह्मणात्परितो
 व्य तैरनुज्ञातोव्रतपारणं कुर्यात् इतिविष्णुव्रतेपुसामान्यपूजाविधिः अथशिवव्रतेपुसामान्यशिवपूजाविधिः तत्रा
 पिव्रतकर्ता कृतानित्यक्रियः पूजोपचारसंचयंकृत्वाःसंकल्पंकुर्यात् उमद्येत्यादिसर्वपापक्षयोत्तरधर्मा र्थकाममोक्षा
 र्थसांवसदाशिवप्रसादासिद्धयर्थं शिवपूजाव्रतमहंकारित्वे यथाविधिनकलशस्थापनंकृत्वा आर्घ्यपात्रस्थापनं
 विधाय पंचव्रह्ममंत्रन्यासंकुर्यात् स्त्रीशूद्राभ्यांपंचाक्षरन्यासोविधेयः उँअरुयश्रीशिषुपंचाक्षरमंत्रस्य वामदे

अथधृतस्नानं धृतं धृतपावानः पिवतवसां वसापावानः पिवतां तारिश्करयहविरसिस्वाहा दिशः प्रादिशश्चादिशो
 विदिशऽउद्विदिशोदिग्भ्यः स्वाहा इति धृतस्नानं देवस्यत्वेति शुद्धस्नानं अथमधुस्नानं मधुवाताऽ
 ऋतापतेमधुक्षरं तिसिधवः माध्वीन्नः सन्त्वोपधीः मधुनकञ्चुतोपसोमधुमत्पथार्थैर्वष्ट्रजः मधुधौरस्तुनः पि
 तामधुमात्रोवावनस्पतिर्मधुमां अस्तुसूर्यः माध्वीर्गाथोभवन्तुनः इति मधुस्नानं देवस्यत्वेति शुद्ध
 स्नानम् स्वादुपवस्वदिव्यायजन्मने स्वादुरिद्रायसुहवीतनासि स्वादुर्मिन्नाय वरुणाय वायवे उहस्पतयेम
 धुमांश्चाभ्यः इति शर्करास्नानं देवस्यत्वेति शुद्धस्नानम् ५ ततः पंचासृतद्रव्यमेकाकृत्य शर्करारससंयु
 कं पयोदधिधृतं मधु पंचासृतं समानीतं स्नानार्थं परमेश्वर इति पंचासृतस्नानं पुनः शुद्धोदकस्नानं तत आपोहि
 ष्ट्यादिभ्यः कल्पेन पुनः पंचोपचारैः संपूज्य महाभिषेकं कुर्यात् गंगाचयमुनाचैव नर्मदाचसरस्वती तार्पीपयोष्णीक
 ण्याचताभ्यः स्नानार्थं माहृतम् तोयमेतत्सुखरूपशैस्नानीयं प्रतिगृह्यताम् तरुमाद्यज्ञात्सर्वहुतः सभूतत्पदज्य
 म् पशूस्तांश्रुकेवायव्यानारण्याप्राभ्याश्च ये इति स्नानम् ६ सर्वभूषाधिकेसौम्ये लोकलज्जानिवारणे मयोपपादि
 तंतुभ्यंवासपीप्रतिगृह्यताम् स्ममाद्यज्ञात्सर्वहुतऋचेति वलं ७ सर्वदेवनमस्तेतु आहिमांभवसागरात् ब्रह्मसूत्रं
 सोत्तरीयं गृह्णाण परमेश्वरमाह ॥ वाद्भ्याऽभ्रजायतेति यज्ञोपवीतम् ८ श्रीखंडचंद्रनंदिद्व्यं गथाढ्यसुमनोहरं वि
 लेपनं सुरश्रेष्ठप्रोत्थयथैः प्रभुं दक्षिं तं यज्ञवर्द्धिषि प्रोक्षति गंधम् ९ मात्पयादीनि सुगंधानि मालत्वादीनि वैप्र
 भो मया हतानि पूजार्थं पुण्याणि प्रतिगृह्यताम् यत्पुरुषं वन्दयिषुरिति पुष्पम् १० वनस्पतिरसोत्पन्नो गंधाढ्यो गंध
 उत्तमः आग्नेय सर्वदेवानां धूपो यं प्रतिगृह्यताम् ब्राह्मणो रयेति धूपम् ११ आऽयं च वान्तिसयुक्तं वहिना योजितं मया
 दीपं गृह्णाण देवेश नैलोक्येति मिरापहम् चंद्रमामनसो जात इति दीपम् १२ अन्नं चतुर्विधं स्वादुरसैः पद्भिः समन्वितं

भक्ष्यभोज्यसमायुक्तं नैवेद्यं प्रतिगृह्यताम् । नाभ्याश्चासीदिति नैवेद्यम् १३ सर्वपापहरं दिव्यगणेशं निर्मलं जलं पा
 नाद्यैश्च मया दत्तगृहाण पुरुषोत्तम पुनराचमनीयं १४ इदं फलं मया देवस्थापितं पुरतरतव तिनमैस्फलावातिर्भवेज्जन्म
 निजन्मनि यत्पुरुषेण तित्फलम् १५ पूर्णाफलं महादिव्यं नागवल्लीदलैर्भूतं कपूरैस्सामायुक्तं त्रिवलं प्रतिगृह्यताम्
 इति त्रिवलं १६ अथ दक्षिणा हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमवीजं विभावसोः अनंतपुण्यफलमतः शान्तिप्रयच्छमे सप्तस्त्रा
 सन्परिधयस्त्रिःसप्त सप्तमिधः कृताः देवाय च दत्तं त्रिधा । ऽश्रवध्नपुरुषं यशुम् इति दक्षिणा द्रव्यम् १७ चंद्रादित्यौ च
 धरणीविद्युदाग्निस्तथैव च स्वमेव ज्योतिषां ज्योतिरार्त्तिकं यं प्रतिगृह्यताम् ॥ १८ ॥ इति नीराजन्म् ॥
 नमस्ते पुंडरीकाक्ष नमस्ते स्वमरप्रिय नमस्ते जगदाधारदेव देवनमोस्तुते यज्ञेन यज्ञमिति पुण्यांजलिः ॥ १९ ॥
 अथान्यानि देवसूकानि पठित्वा सहस्रानामस्तवादिभिरपि पुण्यांजलीसमर्पणं कुर्यात् ततः प्रदक्षिणा
 यानिकानि च पापानि जन्मान्तरकृतानि च तानि तानि प्रणश्यति प्रदक्षिणायाः पदे पदे इति प्रदक्षिणा नमः
 सर्वहितार्थाय जगदाधारहेतवे साष्टांगाय प्रणामस्ते प्रयत्नेन मया कृत इति नमस्कारः यन्मया भक्तियोगे
 न पञ्चपुष्पफलं निवेदितं च नैवेद्यं तद्गृहाणानुक्रं पया इति सर्वपदार्थसमर्पणम् श्रावाहनं न जानामि नैव जाना
 मि पूजनं विसर्जनं न जानामि त्वंगतिः परमेश्वर एवं पूर्वपूजां समाप्य व्रतति दक्षिणात्तदनादिभिर्ब्राह्मणां पारितो
 ष्य तैरनुज्ञातो व्रतपारणं कुर्यात् इति विष्णुव्रते पुसामान्यपूजाविधिः अथ शिवव्रते पुसामान्यशिवपूजाविधिः तत्रा
 धि व्रतकर्त्ता कृतानित्यक्रियः पूजोपचारसं चयं कृत्वा संकल्पं कुर्यात् उामद्येत्यादिसर्वपापक्षयोत्तरधर्माद्यैकाममोक्षा
 र्थसां वसदाशिवप्रसादसिद्धयर्थं शिवपूजाव्रतमहं करिष्ये यथाविधिना कलशस्थापनं कृत्वा श्रद्धयं पात्रस्थायानं
 विधाय पंचव्रतसंमन्त्रन्यासं कुर्यात् त्रिब्रह्मभ्यां पंचाक्षरन्यासो विधेयः उं श्रुर्य श्रीशिवपंचाक्षरमंत्रस्य वामदे

वक्रापरनुपुच्छंदः श्रीसदाशिवोदेवतान्यासपूजादौविनियोगः वामदेवऋषयेनमः शिरसि ज्ञानुपुच्छंदसेनमोमुखे
 श्रीसदाशिवोदेवतार्येनमोः हृदि सदाशिवश्रितियेन्यासपूजादौविनियोगः सर्वांगेषु १ उर्ध्वतत्पुरुषायनमो हृदि
 मश्वोरायनमः पादयोः शिसद्योजातायनमोगुह्ये वांगामदेवायनमोमूर्धनि यईशानायनमोमुखे उर्ध्वगुणभ्यांन
 मः नतर्जनीभ्यांनमः मध्यमाभ्यांनमः शिञ्जनामिकाभ्यांनमः वांकिनिष्ठिकाभ्यांनमः चंकरतलकरपृष्ठाभ्यांनमः
 एवंहृद्यादिन्यासं कुर्यात् श्रथभ्यांनं सूयंकोटिप्रतीकाशं चिनेत्रं चंद्रशेखरं त्रिशूलवज्रसञ्चक्रपाशां
 कुशधरं विभुम् वरदाभयपाणिं च सर्वाभरणभूषितं उमालिं गितवामांगं शातं ध्यायेत्सदाशिवम् इति ध्यायन् अथ
 वाहनम् आगच्छत्वं महदेव उभयासहशंकर ममपूजां गृह्णाणामां प्रसन्नो भव सर्वदा सद्योजातं प्रपद्यामीत्यावाहनम्
 १ भद्रपीठमिदं देवनानाभरणभूषितं मयानिवेदितभक्तया आसनं प्रति गृह्यताम् सद्योजाताय वै नम इत्यासनम् ॥
 २ ॥ पाद्यं गृह्णाण देवेश गंधपुष्पाक्षतैर्युतं कुशोदकसमायुक्तं प्रीत्यर्थां प्रति गृह्यताम् भवे भवेनातिभवे भवस्व मां पाद्यं स
 मर्पयामि ॥ ३ ॥ सदाशिवनमस्ते स्तुभक्तानामभयंकर गंधपुष्पाक्षतैर्युक्तं गृह्णाणार्ध्वं नमो रतुते भवोद्भवाय नमः
 अर्धसंस्पर्शयामि ॥ ४ ॥ गंगाजलं समानीतं सुवर्णकलशस्थितं गृह्णाणा च मनो देवपार्वत्यासहितप्रभो नमः शि
 वाय आचमनं समर्पयामि ॥ ५ ॥ मधुपर्कं गृह्णाणो मंदिमिधमध्वात्संयुतं गृह्योक्तो न विधानेन जगदानंदकारक वाम
 देवाय नमः मधुपर्कं समर्पयामि ॥ ६ ॥ आप्यायस्वोतिक्षीरस्नानं १ देवस्य च्छेति शुद्धस्नानम् ॥ २ ॥ घृतं घृतपावान
 श्रितिघृतस्नानं ३ मधुवतितिमधुस्नानं ४ स्वादुपक्वस्वेति शर्करास्नानं ॥ ५ ॥ असौ परताद्यो अरुणऽउतवभृः सुमंग
 लः चैवैनं शूरुद्रा अभितो दिक्षु श्रिताः सहस्रशो वै पांशुं हेर्द्धमेह शुद्धस्नानं ॥ ६ ॥ पृथ्कापार्ससंभूतेनानारागसम
 न्विते मयोपपादिते तु भ्यं वाससी प्राति गृह्यताम् ज्येष्ठाय नमः वस्त्रं ॥ ७ ॥ कार्पासनिर्मतं सूत्रं ब्रह्मग्रंथिसमन्वितं

भक्त्यादत्तमयाशंभो गृहाण शशि शोखर श्रेष्ठाय नमः यज्ञोपवीतम् ॥ ८ ॥ सुगंधचंदनं दिव्यं करतुरीकं कुमान्धितं
 मयान्वेदितं स्वामिन् गृहाण जगतीपते कालाय नमः गंधम् ॥ ९ ॥ अक्षताः परमाः शुभारजनी चूर्णभिश्चिताः मया
 पिता गृहाणे शासु शिरिथत्वं कारकं कलविकरणापनमः श्रक्षतान्समर्पयामि १० मल्लिकामालती जातीचंपकः पाटली
 तथा मया हतानि पूजार्थं पुष्पाणि प्रति गृह्यतां सर्वभूतदमनाय पुष्पाणि समर्पयामि ॥ ११ ॥ अश्रांगं पूजां सद्यो
 जाताय नमः पादौ पूजयामि वामदेवाय नमः गुल्फौ पूजयामि श्रयोराय नमः जंघे पूजयामि तत्पुरुषाय नमः जानु
 र्नापूजयामि ईशानाय नमः गुह्यं पूजयामि महादेवाय नमः नाभिं पूजयामि विश्वकर्त्रेण नमः उदरं पूजयामि सर्वतो
 मुखाय नमः पार्श्वं पूजयामि स्थाणवे नमः स्तनौ पूजयामि नीलकंठाय नमः कंठं पूजयामि शंभवे नमः नेत्रत्रयं पू
 जयामि शूलपाणये नमः श्रोत्रं पूजयामि पिनाकिने नमः ललाटे पूजयामि शिवाय नमः शिरः पूजयामि पशुपतये
 नमः शिखां पूजयामि महादेवाय नमः सर्वांगं पूजयामि ततश्चाष्टोत्तरशतनामभिर्विल्वपत्राणि समर्पयेत् ततो रुद्र
 सूक्तादिभिर्महाभिषेकं कुर्यात् वनस्पतिरसोत्पन्नो गंधाढ्यः सुमनोहरः आग्नेयः सर्वदेवानां धूपो यंत्रप्रतिगृह्यताम्
 वलाय नमः धूपं समर्पयामि ॥ १२ ॥ पंचवर्तिसमायुक्तं वह्निना ज्वालितं मया दीपं गृहाण देवेश जैलोक्यतिभिरापह
 म् वलप्रमथनाय दीपसमर्पयामि नमः ॥ १३ ॥ अन्नं चतुर्विधं स्वादुरसैः पट्टभिः समन्यितं भक्त्या निवेदितं चारु
 नैवेद्यं प्रतिगृह्यताम् सर्वभूतदमनाय नमः नैवेद्यसमर्पयामि १४ उत्तरापोशानं हस्तप्रक्षालनं उदकुंभं प्रदास्या
 मिशीतलोदकपूरितं कर्पूरचंदनाढ्यं च उष्णैराभृतसंयुतं मनोमननाय नम आचमनीयं समर्पयामि ॥ १५ ॥
 नानाविधफलश्रेष्ठं पुत्रपौत्रदत्तं सर्वैर्भयं प्रदं नित्यं गृहाण फलप्रदमिति फलम् ॥ १६ ॥ हिरण्यगर्भगर्भ
 रथं हेमवीजं विभावसाः श्रान्तपुण्यफलदमतः शान्तिं प्रयच्छन् इति दक्षिणा चक्षुषप्रदं च लोकांशान्तिमिरस्य निवारणं

ध्यातिर्यकलिपतंभक्त्यागुहाणपरमेश्वर शशिशेखरायनमःनीराजनंसमर्पयामि १७ विश्वेश्वरविरूपाक्ष
 विश्वरूपसदाशिव शरणंभवभूतेशकरुणाकरशंकर इति पुष्पांजलिस्मर्पयामिनमः १८ हरशंभोमहादेव
 समस्तसुरवह्मभ शिवशंकरसर्वात्मज्ञालोकंठनमोस्तुते २० इतिनमस्कारः ॥ यानिकानिचपापानिजन्मां
 तरकृतानिच तानितानिप्रणश्यतिप्रदाक्षिणपदेपदे ॥ इतिप्रदाक्षिणा २१ नमस्तेपार्वतीनाथनमस्तेभ
 कवत्सल ईदिसतेभफलेदेहिभवान्यनंदवर्धन २२ ॥ इतिप्रार्थना एकादशफलेर्भुक्तवेणुपात्रसमन्वितं वा
 यनंदेवदेवस्वदाग्निगिरिजापतेः पार्वत्यानिर्मितेश्रद्धांणिसंभारयदायकं वायनंद्विजवर्षायश्रतःशांतिंप्रय
 च्छमे इतिवायनदानम् यस्यस्वय्याचनामोत्प्रातयोयज्ञक्रियादिषु न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्योवंदेमहेश्वरम् श्र
 नेनपोडशोपचारपूजनेन भवानीशंकरः प्रीयतामित्युक्तापूजनंसमर्पयेत् गच्छगच्छसुरश्रेष्ठभवानीसहितप्रभो कै
 लासवासिन्देशपुनरागमनायच इतिविसर्जनं इतिश्रीशिवव्रतेषु पूजापद्धतिःसमाप्ता अथाष्टोत्तरशतनामा
 नि एभिरेवशिवपूजनमप्युक्तं उंशिवायनमः १ उंमहेश्वरायनमः २ उंशंभवेनमः ३ उंपिनिकिनेन
 मः ४ उंशशिशेशेखरायनमः ५ उंवांमदेवायनमः ॥ ६ ॥ उंविरूपाक्षायनमः ॥ ७ ॥ उंअकपर्दिनेनमः ८
 उंलोहितायनमः ॥ ९ ॥ उंशंकरायनमः ॥ १० ॥ उंशूलपाण्डयेनमः ॥ ११ ॥ उंस्वट्वांजिनेनमः १२
 जुह्वभायनमः १३ शिपिविष्टायनमः १४ श्रन्विकानाथायनमः १५ श्रीकंठायनमः १६
 भक्तवत्सलायनमः १७ भवायनमः १८ शर्वायनमः १९ त्रिलोकेशायनमः २० शितिकंठायनमः २१
 नमः २२ उत्रायनमः २३ कपालिनेनमः २४ कामारयेनमः २५ श्रंभकासुरसूदनायनमः २६
 येनमः २७ ललाटाक्षायनमः २८ कालकलायनमः २९ कृपानिधयेनमः ३० भौमायनमः ३१

परशुहरतायनमः ३२ मृगणायनमः ३३ जटाधरायनमः ३४ कलासवासाननमः ३५ कवाचिननमः ३६
 कठोरायनमः ॥ ३७ ॥ त्रिपुरांतकायनमः ३८ तुपांकायनमः ३९ तुपमारूढायनमः ४० भस्मोद्धृतविग्रहा
 यनमः ४१ सामत्रियायनमः ४२ स्वस्मयायनमः ४३ त्रिमूर्तयेनमः ४४ श्रवनीश्वरायनमः ४५ सर्वज्ञाय
 नमः ४६ परमात्मनेनमः ४७ सोमसूर्याशिलोचनायनमः ४८ हविषेनमः ४९ यज्ञमयायनमः ५० सोमायनमः ५१
 पंचवक्रायनमः ५२ सदाशियायनमः ५३ विश्वेश्वरायनमः ५४ वीरभद्रायनमः ५५ गणनाथायनमः ५६ प्र
 जापतयेनमः ५७ हिरण्यरेतसेनमः ५८ दुर्धर्षायनमः ५९ गिरिशायनमः ६० गिरिशायनमः ६१
 श्रनयायनमः ६२ भुजंगभूषणायनमः ६३ भर्गायनमः ६४ गिरिधन्वनेनमः ६५ नि
 रिप्रियायनमः ६६ आष्टमूर्तयेनमः ६७ श्रानेकात्मनेनमः ६८ सात्त्विकायनमः ६९ शुद्धविग्रहायनमः ७०
 शाश्वतायनमः ७१ खंडपरशवेनमः ७२ श्रजायनमः ७३ पाशाविमोचनायनमः ७४ कृतिवाससेनमः ७५
 पुरारातयेनमः ७६ भगवतेनमः ७७ प्रमथाधियायनमः ७८ मृत्तुंजयायनमः ७९ सूक्ष्मतन्वेनमः ८० जगद्ब्या
 पितेनमः ८१ जगद्भुस्वेनमः ८२ द्योमकेशायनमः ८३ महासेनजनकायनमः ८४ चारुविक्रमायनमः ८५
 रुद्रायनमः ८६ भूतपतयेनमः ८७ रथाणवेनमः ८८ अहिर्बुध्न्यायनमः ८९ दिगंबरायनमः ९० मृडायनमः ९१
 पशुपतयेनमः ९२ देवायनमः ९३ महादेवायनमः ९४ अथ्यायनमः ९५ हरयेनमः ९६ पुण्डंतभिदेनमः ९७ श्रुण्य
 यायनमः ९८ दक्षाधरहररायनमः ९९ हरायनमः १०० भगनेत्राभिदेनमः १ अत्रुमायनमः २ सहस्राक्षायनमः ३ सह
 स्पदेनमः ४ अपवर्गप्रदायनमः ५ अनंतायनमः ६ तारकायनमः ७ परमेश्वरायनमः ८ इत्यष्टितरशाननामपूजनम्
 विल्वपत्रैः प्रशस्तैर्वापुंश्वतुलसीदलैः तिलाक्षतैर्ध्वजेर्देवैर्जिवन्मुकोनसंशय इतिफलरतुतावुकत्वात् अथ

धार्तिकयंकलिपतंभक्त्यागृहाणपरमेश्वर शशिशेखरायनमःनीराजनंसमर्पयामि १७ विश्वेश्वरविरूपाक्ष
 विश्वरूपसदाशिव शरणंभवभूतेशकरुणाकरशंकर इति पुष्पांजलिस्मर्पयामिनमः १८ हरशंभोमहादेव
 समस्तसुरबल्लभ शिवशंकरसर्वात्मर्वालंकठनमोरतुते २० इतिनमस्कारः ॥ यानिकानिचपापानिजन्मां
 तरकृतानिच तानितानिप्रणश्यतिप्रदक्षिणपदेपदे ॥ इतिप्रदक्षिणा २१ नमस्तेपार्वतीनाथनमस्तेभ
 कवरसल ईधिसर्तंभफलेदंहिभवान्यानंदवर्धन २२ ॥ इतिप्रार्थना एकादशफलैर्युक्तेषुपात्रसमन्वितं वा
 यनंदेवदेवस्यददामिगिरिजापतेः पार्वत्यानिर्मितंश्रेष्ठंशिखांसौभाग्यदायकं वायनंद्विजवर्षायश्रतःशान्तिप्रय
 च्छमे इतिवायनदानम् यस्यसमृद्ध्याचनान्मोक्षपातयोयज्ञक्रियादिषु न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्योवंदेभहेश्वरम् श्र
 नेनपोडशोपचारपूजनेन भवानीशंकरः श्रीयतामिस्त्युक्तापूजनंसमर्पयेत् गच्छगच्छसुरश्रेष्ठभवानीसहितप्रभो कै
 लासवासिन्देशपुनरागमनायच इतिविसर्जनं इतिश्रीशिवव्रतेषु पूजापद्धतिःस्ममात्ता श्रथाष्टांतरशतनामा
 नि एभिरेवशिवपूजनमप्युक्तं त्रैशिवायनमः १ त्रैमहेश्वरायनमः २ त्रैशंभवेनमः ३ त्रैपिनाकिनेन
 मः ४ त्रैशाशिशेखरायनमः ५ त्रैवामदेवायनमः ६ ॥ त्रैविरूपाक्षायनमः ७ ॥ त्रैकपर्दिनेनमः ८
 त्रैर्भाल्लोहितायनमः ११ ॥ त्रैशंकरायनमः १० ॥ त्रैशूलपाण्डयेनमः ११ ॥ त्रैखट्वांगिनेनमः १२
 विष्णुबल्लभायनमः १३ शिपिविष्टायनमः १४ श्रुत्तिकानाथायनमः १५ श्रीकंठाययनमः १६
 भक्तवत्सलायनमः १७ भवायनमः १८ शर्वायनमः १९ त्रिलोकेशायनमः २० शितिकंठायनमः २१
 कपालभूतेनमः २२ उषायनमः २३ कपालिनेनमः २४ कामारयेनमः २५ श्रंधकासुरसूदनायनमः २६
 गंगाधरायनमः २७ ललाटाक्षायनमः २८ कालकालायनमः २९ कृपानिधयेनमः ३० भीमायनमः ३१

परशुहरतायनमः ३२ मृगपाणयेनमः ३३ जटाधरायनमः ३४ कैलासयासाननमः ३५ कवाचनेनमः ३६
 कठोरायनमः ॥ ३७ ॥ त्रिपुरांतकायनमः ३८ तृपांकायनमः ३९ तृपभारूढायनमः ४० भस्मोद्धृतविग्रहा
 यनमः ४१ सामप्रियायनमः ४२ स्वरमयायनमः ४३ त्रिमूर्तयेनमः ४४ श्रवतीधरायनमः ४५ सर्वज्ञाय
 नमः ४६ परमात्मनेनमः ४७ सोमसूर्याग्निोचनायनमः ४८ हविषेनमः ४९ यज्ञमयायनमः ५० सोमायनमः ५१
 पंचवक्रायनमः ५२ सदाशैवायनमः ५३ विश्वेश्वरायनमः ५४ वरिभद्रायनमः ५५ गणनाथायनमः ५६ न
 जापतयेनमः ५७ हिरण्यरेतसेनमः ५८ दुर्धर्षयनमः ५९ गिरिशायनमः ६० गिरिशायनमः ६१
 श्रनवायनमः ६२ भुजंगभूषणायनमः ६३ भर्गायनमः ६४ गिरिवन्धनेनमः ६५ गि
 रिप्रियायनमः ६६ अष्टमूर्तयेनमः ६७ श्रनेकालनेनमः ६८ सात्विकायनमः ६९ शुद्धविग्रहायनमः ७०
 शाश्वतायनमः ७१ खंडपरशवेनमः ७२ श्रजायनमः ७३ पाशविमोचनायनमः ७४ कतिवाससेनमः ७५
 पुरारातयेनमः ७६ भगवतेनमः ७७ प्रमथाधिपायनमः ७८ मृदुयुजायनमः ७९ सूक्ष्मतेनवेनमः ८० जगद्व्या
 षिनेनमः ८१ जगद्गुरवेनमः ८२ द्योमकेशायनमः ८३ महसिनेजनकायनमः ८४ चारुक्रिमायनमः ८५
 रुद्रायनमः ८६ भूतपतयेनमः ८७ रथान्वेनमः ८८ अहिर्बुध्न्यायनमः ८९ दिगंबरायनमः ९० सृढायनमः ९१
 पशुपतयेनमः ९२ देवायनमः ९३ महादेवायनमः ९४ अठ्ययायनमः ९५ हरयेनमः ९६ पुष्यदंतमिदेनमः ९७ अठ्य
 यायनमः ९८ दक्षाध्वरहरायनमः ९९ हरायनमः १०० भगनेत्रमिदेनमः १ अठ्ययायनमः २ सहस्राक्षायनमः ३ सह
 रूपदेनमः ४ अष्वर्षाप्रदायनमः ५ श्रनंतायनमः ६ तारकायनमः ७ परमेश्वरायनमः ८ इत्यष्टोत्तरशानामपूजनम्
 विल्वपत्रैः प्रशस्तैर्वापुष्पैश्चतुर्लसैर्दलैः तिलाक्षतैर्ध्वजैर्ध्वजैर्विन्मकोनसंशय इति फलस्तुतावुक्त्वात् अथ

व्रतभंगेसंपूर्णताविधिः हेमाद्रौ भविष्ये युधिष्ठिर उवाच संपूर्णतामनुष्ठानं व्रतानां वदके शय कुरु प्रसादं गुह्यार्थमेतन्मेव
 कुमर्हसि श्रीकृष्ण उवाच साधुसाधुमहाभागशृणुराजन् युधिष्ठिर रहस्यानां रहस्यतेकथया मिव्रतेन च संपूर्णताकृ
 ताय व्रतस्वयत्सम्यक्फलप्रदं यद्यीष्टी नरनारीभिर्भवेत्संपूर्णकारकं श्रवयंतस्य कर्तव्यं संपूर्णफलकांक्षिभिः कि
 चिद्रात्रे प्रमादेन यद्भ्रतं व्रतानि स्थितं तत्संपूर्णभवेत्सर्वव्रतेनानेन पांडव उपद्रवे वहविषे महामोहादिसंभवे यद्भ
 र्नाकिंचिदेव स्वार्द्रतं विप्रविनाशकं तत्संपूर्णभवेत्पर्यसंख्यं न संशयः का वं नरूप्यकरूपं शिल्पिना तु वटापयेत् भ
 र्नात्र तस्य यो देव तस्य स्वरूपं विनिर्मितं व्रतं लीपुंसयोश्चैव प्रारब्धं यद्भूतं किल न च निष्पादितं किंचिद्देवात्सर्वतथास्थितं
 द्विभुजं पंकजारूढं सौम्यं प्रहसिताननं निष्पादितं शिल्पिना च तस्मिन्नेव दिने पुनः व्रतं दिने इत्यर्थः तन्मनि तु पु
 नः प्रातर्ब्राह्मणो विधिना गृहे स्नापयेत्पयसा दध्ना घृतक्षौररसांशुभिः गंधचंदनपुष्पैश्च पूजां कुर्यात्समाहितः तोय
 पूर्णस्य कुंभस्य मुखे विन्यस्य देवता धूपदीपाक्षतैः पुष्पैर्वस्त्रैर्बहुप्रकारकैः श्रद्धैर्प्रदद्यात्तत्रास्त्राभंत्राणानेन पांडव उ
 पासनस्य दानस्य प्रायश्चित्तश्रुतं जले शरणं वै प्रपन्नाः रुमः कुरुष्वद्यद्यं पुनः प्रसन्नो भव भीतस्य भिन्नाचार्यं व्रतस्य च
 कुरु प्रसादं संपूर्णव्रतं संजाप्यतां मम यज्ञाच्छिद्रंतपःच्छिद्रं यच्छिद्रं व्रतकर्मणि तत्सर्वदेवस्य सादेन संपूर्णजाप्यतां पुनः
 पूर्वदक्षिणपश्चाच्च उत्तरे पुर्याच्छिहरेत् उपर्यपरस्तात्सर्वभ्यो दिक्पल्लिभ्यो नमो नमः इदमर्थमिदं पाठ्यं तेभ्यस्तेभ्यो
 नमो नमः पादौ च जानुनी चैव कटिशीर्षिकं च क्षसी कुक्षितुहदयं पृथंवा कृच्छुःसशिरोरुहान् पूजयित्वा स्य देवस्य त
 तः पश्चात्क्षमापयेत् पूजितस्त्वयथाशक्तयानमस्ते रतुपुरोत्तम ऐहिकामुक्तिर्कार्यं सिद्धिं च दत्त्वमे एवं क्षमा
 पापयत्वा तदेव रूपं विधानतः ॥ तन्मूर्त्तं ब्रूचद्देजातिभ्यो विधिवत्प्रतिपादयेत् ॥ स्थित्वा पूर्वमुखो विप्रो गृह्णी
 याहर्भपाणिना ॥ विप्रहस्ते प्रयच्छेत्तदा तां चैवोत्तरमुखः ॥ मंत्रेणानेन कौंतेय सोपवासाः प्रयत्नतः

इदं व्रतं मया खंडं कृतमासीत्पुरा द्विज तस्मै पूर्णमेवास्तु तव भूर्तिप्रदानतः ब्राह्मणोऽपि प्रयच्छे तं भञ्जानि न तद् व्रतं वाक्यं
 पूर्णमतः पूजाव्रतेनानेन ते पुरा संपूर्णं स्यात्प्रसादेन तव पूर्णं भनोरथाः ब्राह्मणा यत्प्रभापते तन्ममंति दिवो कसः सर्वं
 देवमया विधानतद्ब्रजनमन्यथा जलधिक्षारतानीतः पावकः सर्वभक्ष्यतां सहस्रनेत्रः शकोऽपि कृतो विभ्रैर्महात्माभिः
 ब्राह्मणानां तु वचसा ब्रह्महत्या विनश्यति अश्वमेधफलसाग्रं लभ्येतेनात्र संशयः व्यासवाल्मीकिवचनात्पराशरव
 शिष्ठयोः नारदस्य भृगोरुक्त्या पूर्णं भवतु ते व्रतं यद्ब्राह्मणास्तु ह्यतमावदति तदेवताः कर्मभिराचरंति तुष्टेषु तुष्टान्मुनयो
 वदंति प्रत्यक्षदेवपुपरोक्षदेवान् एवं विधिविधानि न गृहीत्वा ब्राह्मणो ब्रजेत् दाता तत्र प्रेपयेत्सर्वं ब्राह्मणस्य गृहस्वयम्
 ततः पंचमहायज्ञान्निर्वपेद्भोजनादिकं एवं यः कुरुते भक्त्या व्रतमेतद्भूपोत्तम तस्य संपूर्णतां याति तद्भ्रतं यत्पुरा कृतं
 खंडं संपूर्णतां याति प्रसन्नं व्रतदेवते भग्नानि यानि मदमोहवशाद्गृहीत्वा जन्मान्तरेष्वपि नरेण गतस्मरेण संपूर्णपू
 जनपरस्य पुरोभयति सर्वं व्रतानि परिपूर्णं फलप्रदानि इति श्रीभविष्योत्तरपुराणेषु खंडव्रतसंपूर्णतां विधानम्
 स्वस्तित्थीरणीरसिंहधरणीपालिवदान्याप्रणीर्नाशास्त्रविचारसारसविस्मद्वंदसंरक्षकः धर्माधर्मविभागाकृ
 द्रपुपतेः पादं वृजार्चारतो जीव्यात्पुत्रकलत्राभिन्नसहितः संपालयन्क्षमांसदा १ रणीरसिंहभूपेशकारिते क
 त्पसागेर व्रतसाभान्यपूजाख्येन वमोरत्नसमूहः २ इति श्रीरणीवीरसिंहकृत्यरत्नाकरेन वमोरत्नसमूहः ॥ ९ ॥

श्रयस्वयं व्रते पुसामान्य उद्यापनविधिः पृथ्वीचंद्रोदये नदिपुराणे कुर्यादुद्यापनं तस्य समाप्तौ पटुदीरितं उद्यापनं वि
 नापनुत्त रतं निष्कलं भवेत् यत्र चोद्यापनं नोक्तं व्रतानुगुणतश्चरेत् । व्रतानुसारतो दद्यादनुकोद्यापने व्रते गां वैवका
 चनं दद्याद् व्रतस्य परिपूर्तये समात्तावुद्यापनमनुकोद्यापनविषयं उकोद्यापने तु श्राद्धौ मध्ये यवाचांति व्रतस्योद्या
 पनं भवेदिति वचनात् त्रितयत्रापि व्रतानामुद्यापनं यथासंभवं कार्यम् उद्यापनं विनापनुत्त रतं निष्कलं भवेदिति व
 चनादुद्यापनस्याऽ वश्यकता विहिता । तत्रादौ मंडपप्रमाणपंचरात्रे कनीयान्दशहस्तः स्यान्मध्यमोद्वादशोम
 तः ततः षोडशाभिर्हस्तैर्मंडपः स्यादिति तमः प्रतिघासारसग्रहे तु मंडपः स्यात्कलाहस्तः सर्वलक्षणसं
 युतः दशद्वादशहस्तो वा द्विद्विद्वद्वा ततः क्रमादिति मंडपनिर्माणप्रकारः पंचरात्रे कुर्याद्वैष्णवयोगेषु चतुर्द्वारं
 शंश्रमंडपान् सारदारुमयान्स्तंभान्दृशांकुर्याद्वज्रसमान् मंडपार्थोच्छ्रितान् वेदसंख्यांश्चूडान्वितान्स्तथा पंचमां
 शान्त्पुसेद्भ्रुमावेपसाधारणो विधिः वलिकारस्तूर्ध्वतस्ते पांस्तंभद्वादशकंपुनः बाह्यपीठप्रमाणेन तत्रसूत्रविधानतः क
 ल्पयेद्द्विकरं दारुं चतुरंगुलद्विहितः मध्यमोत्तमयोर्वेदी मंडपस्य त्रिभागतः चतुर्थांशो धितस्तरस्यास्त्रिसप्तपंचमो
 षिवा नवैकादशहीनं वा द्विष्टिकाभिः प्रकल्पयेत् इति द्वारदेहलयावहिर्हस्तमन्त्रेण द्वारशाखान्तिखयाः द्वारेषु का
 यां णि च तो रणा नि च त्वा र्थं पश्चि रव न र्प त र्ति नां ह र्त्तं वि हा ये त्वा दि मा र्स ये व्र त खं डे त द्द्वि ह र्त्तं वा हि र्स्व क्त्वा तो र णा नि
 निवेशयेदित्युक्तम् मारस्ये पताकाश्रोकाः लोकेशवर्णाः परितः पताकामध्ये ध्वजः किंकिणिकायुतः
 स्यादिति लोकपालवर्णान्तु इंद्रः पीतो यमः श्यामो वरुणः रुफटिकप्रभः कुबेरस्तु सुवर्णाभो ह्यग्निश्चापि
 सुवर्णभः तथैव निरर्हतिः श्यामो वायुर्धूमः प्रशस्यते ईशानस्तु भवेद्रक्त एवं ध्यायेदिमान् क्रमात् सप्तहस्ताः
 पताकाः स्युः सप्तमांशेन विस्तृताः लोकपालानुवर्णैः नवभीतुहिनप्रभा पीतरकादिवर्णाश्च पंचहस्ता ध्वजाः

रमताः द्विपंचहस्तैर्दंडैश्चवंशजैःसंयुतास्तथा ध्वजेषुपूर्वादिक्रमेणाटदिक्षु लोकेशवाहनानि लिखेत् ॥
 तदुक्तंक्रियासागरे मातंगवस्तमहिषसिंहमस्त्येणवाजिनः दृपभंचयथान्यायंध्वजमध्यक्रमाल्लिखेत् इति
 अथवादिभजानटवैराधणपुरस्सरान् ध्वजेषुविलिखेदुक्तथातुमिश्रसलक्षणमिति पताकासुचलोकेशानामस्त्रा
 णालिखेत् तानिच वज्रशक्तिदंडखड्गपाशांकुशागदात्रिशूलचैरयुधैरुपेताः पताकाः क्रमेणकार्यः अथकुंडा
 निभविष्ये वेदिपादांतरेत्यक्काकुंडानिनवपंचवा वेदास्त्राण्येवतानिर्युर्वर्तुलान्यथवाक्वचित् कुंडकरणाशकौस्त्य
 डिलभेवकायै तदुक्तंविश्वकर्मशास्त्रे खाताधिकेभवेद्रोगहिनिधेनुधनक्षयः भार्याविनाशनंकुंडंप्रोक्तंन्याविव
 जितं अपत्यध्वंसनंप्रोक्तंकुंडयत्कठार्जितं सिद्धांतेश्वरे मानहेनिभवेद्वयाधिरधिकेशत्रुवर्धनं योनिहानित्वपरमारो
 वाभयानःकंठवार्जिते तत्रैवस्थडिलंवापिकुर्वतिसुसिद्धैःसिकतैःशुभैः हस्तमात्रं प्राविस्तारंसुसमंभ्यगुल्लोच्छ्रितं शार
 दातिलके नित्यंनेमित्तिकंहामंस्थडिलेवासमाचरेत् हस्तमात्रेणतत्कार्यंवालुकाभिःसुशोभनम् अथसमिधःब्राह्मे
 शर्मापलाशान्यप्रोथश्श्वैककतोरुद्रवाः अथशोदुवशोवित्वचंदनस्सरलस्तथा शालश्रदेवदारुश्रखदिरश्रैतिथ
 द्विधाः तदभावेकंटाकिवर्जसर्ववनस्पतीनांसमिधःकार्याः कर्मप्रदीपे नांगुलादधिकार्कार्यासमित्स्थूलतया
 क्वचित् नवियुक्तावचावैवनसंकोचनपाटितां प्रादेशात्राधिकानानानतथास्याद्विश्राविका नसर्पणासमित्कार्या
 हेमकर्माविजानता भविष्यपुराणे भूमौस्थितेनपत्रिणवित्तेनचपाणिना वामेनकुरुशाटुंलनांतारक्षेत्तुह्यते धना
 युर्दाररेखासुसोमतीर्थतुमध्यमं हवनंतेनकर्तव्यंकर्तव्यंपावनंतथा कार्यायनः यवाहुतिर्द्वादशपर्वपुरिकारसादि
 नाचेस्तुक्पर्वपुरिता दैवेनतीर्थेनचह्वयतेहविःस्वांगारिणिरवाचिषिसिद्धपावके योनार्चिषिजुहोत्यप्रौढ्यंगार
 णिचपावके मंदाग्निरामयार्वाचदरिद्रश्रौपजायते तस्मात्समिद्धेहेतव्यंनासमिद्धेकदाचन आरोग्यामिच्छतायुश्च

शिष्यमाद्यतिकीपरां जुहुयाच्चहविर्द्रव्यं पाणिस्पर्शुवादिभिः न कुर्व्यादश्विधमनकदाचिद्व्यजनादिना मुखेन
 वयमेदशिसुखादशिरजायत वह्वचपरिशिषे अथोबुधः सधुमेतजुह्वयाच्चहुताग्ने यजमानोभवेदंधः सपुत्रइतिशुश्रु
 मइति ग्रंथांतरे होमेमुद्रात्रयोक्तमगीहंसीचभूकरी शूकरीकरसंकोचीहंसीमुक्तकनिष्ठिका मृगीकनिष्ठातर्जन्यौ
 मुद्रास्तिस्त्रइतीरिताः शांतिपौष्टिककर्माख्यौमृगीहंसीप्रकर्तितेइति अथादित्यादिग्रहरथापनं वर्णरूपगुणै
 र्तुकाग्रहानावाहयेत्तान् मास्ये देवानांतत्रसंस्थाय्यार्विशतितर्दादशाधिका आदित्याभिमुखः सर्वसाधिप्रत्य
 धिदेवताः ग्रहाणां दक्षिणेश्वरथापयेदधिदेवताः तेषामेवोत्तरेभोगेन्यसेत्प्रत्यधिदेवताः विनायकादिस्थापनं
 ग्रहांतरे इतिसंप्रदायः दक्षिणपश्विमवायव्योत्तरपूर्वपृथक्क्रमित्यन्ये रहुमंददिनेशानामुत्तरस्यां पृथक्क्रम
 स् गणेशदुर्गेवायुंचराहकेवोश्चदक्षिणे आकाशमश्विनौ चतिर्पृथ्वीतान्स्थापयेद्बुधइति स्कंदपुराणे जन्मभू
 गोत्रमेतेपांजन्मस्थानमुखादिच योऽज्ञात्वाकुरुतेशांतिग्रहास्तेनावमानिताः तत्रैव उत्पन्ने कः कलिंगेपुप्यमनायां
 चंद्रमः अंगारकरतुरेवद्यांमगधायांहिमंशुजः सैंधवेपुगुरुर्जातःशुक्रोभोजकटेतथा शौनश्चरत्सुरसौराष्ट्र
 राहुर्वैराटिकापुरे अंतर्वंयांतथाकेतुरित्येताग्रहभूमयः अथगोत्राणि आदित्यःकाश्यपोत्रोत्रःश्रात्रियश्चद्रमाभवेत्
 भारद्वाजोभवेद्गौमस्तथःत्रेयश्चसोमजः शक्रपूज्योऽगिरोगोत्रःशुक्रोवैभार्गवस्तथा शनिःकाश्यपगोत्रीयोराहुःपैठी
 नसिस्तथा केतवोऽभिनीयाश्चग्रहालोकहितावहाः अथवर्णाणि भानुरंगारकोरकौश्वेतौशुक्रनिशाकरौ सोम
 पुत्रोऽगुरुश्चैवतावुभौपीतवर्णकौ कृष्णंशतैश्चप्रविद्यात्तथाचित्राश्रकतवः वर्णरूपगुणैर्युक्तान्यग्रहानावाहयेत्तान्
 भारक्षरमंडलाकारमर्धचंद्राकतिविधुं अंगारकीत्रकोणंतुदुधवाणाकतितथा पद्माकारंगुरुविद्यः चतुष्कोणंतुभार्गव
 दंडाकतिशानिराहुमकराकारमेवच खड्गाकारंतथाकेतुरथापयेदनुपूर्वशः अथस्थानानि मध्येतुभास्करविं

धारसोमपूर्वांतरेणतु

दक्षिणेनुधरापुत्रबंधपूर्वांतरेणतु

उत्तरेणगुरुंविचारपूर्वेष्वेवतुभास्करं

शनैश्चरणाश्रमधारहृदक्षिणपश्चिमे

पश्चिमोत्तरतःकेतुरथापथेदनुपूर्वशाः

आदिद्याभिमुखः

सर्वसाधित्रयधिदेवताः

शुक्राकौशाड्मुखौज्ञेयैगुरुसैम्यावुदङ्मुखौ

प्रत्यङ्मुखः

शानिःशो

कः शेषादक्षिणतोमुखः इति

अथाधिदेवताः प्रत्यधिदेवताः

भारस्करस्यश्वरंविद्यादुर्माचशशिनस्तथा

स्कंदमंगारकरयापिबुधरयापिहरितया

ब्रह्माणचगुरोर्विद्याच्छुकरयापिशचीपतिं

शनैश्चरस्यापिपमंराहोःक

लंतथैवच

केतूनांचिनगुप्तचसर्वेषामधिदेवताः प्रत्यधिदेवताश्चतत्रैव

अग्निरापः क्षितिर्विष्णुरिंद्रश्चैद्रिश्चदेवताः

प्रजापतिःसर्पब्रह्माज्ञोकाःप्रत्यधिदेवताः अथैषांसमिधः

ऋकःपलाशाःखदिरौह्यपामागोथपिपलः

उदुंबरःश

मीढूर्वाग्रहाणांसमिधः क्रमात् अथहोमद्रव्यपरिमाणं सिद्धांतशेखरे

होमद्रव्यप्रमाणातिकथ्यतेच यथाक्रमम् क

र्पप्रमाणमाज्यचमयुक्षीरचतस्समं तदुलानंशुकिमात्रंप्रायसंप्रसूतेःसमं

कर्पप्रमाणमक्ष्याणिलाजामुष्टिमितामता

प्रादेशमात्राःसमिधोव्रीहिणामंजलीसमाः तिलसकुकणादीनां

मृगीमुद्राप्रमाणातः पत्रपुष्पफलादीनांप्रमाणा

इतिरिष्यते चंद्रश्रीखंडकरतूरीकुंकुमागुरुकर्ममाः हरिभंथसमाः

शोकागुगुलुर्वदरपमः हरिभंथश्चणकः आ

हर्तानामिदंमानं कथितंवेदादिभिः स्याद्विमूर्धामूर्गामुद्राहोमिसर्वफलप्रदेति

मानांतरमत्रशारदातिलकटीका

यांपदार्थादर्शो कर्पमात्रमितंहेमेशुकिमात्रंपयःस्मृतं

उकानिपंचगव्यानिशुकिनावाणिसाधुभिः तस्मिन्दधि

दुग्धेनप्रासमानमुदाहृतं दाधिप्रसूतिमात्रंस्याच्छाजाःस्युर्मुष्टिसंमिताः

पृथुकारतत्प्रमाणाःस्युः सकवोपितथावि

धाः पलाधैगुडमानचशर्करापितथाविधा

प्रासार्धमात्रमत्नानामिदुःपर्वप्रमाणकः

एवंस्यात्पत्रपुष्पंचतथाधू

पादिकल्पयेत्

मातुलंगचतुः खंडंपनसंदशाधाकृतं

ऋष्टधानारिकेलंचचतुर्धाकदलीदलं

द्विधाकृतंफलैवैतद्व

कापेत्थखण्डितं द्विधा व्रीहयोमुष्टिमात्राः रघुमुद्रामापायवारतथा तंडुलाः रघुस्तदर्धाशाः कोद्रोमुष्टिसन्मितः लव
 णशुक्तिमात्रं रघुनामरिचान्येकविंशतिः दूतस्वकार्षिको हेमः शीरस्वमधुनस्तथा शुक्तिमात्राहुतिर्दशः प्रसृतिः
 पादस्सप्ततु खंडत्रयंतुमूलानां फलानां स्वप्रमाणतः प्रासमात्रं तु हेतव्या इतरेषांच तंडुलाः
 अक्षतारस्तु यवाः प्रोक्ताः अभावो व्रीहियः रसुतः तदभावे तु गोधूमानतु खण्डितं तंडुलाः येषां केचिदन्वेषां द्रव्याणाम
 न्यसंभवे सर्वत्राप्यमुपादेयं भारद्वाजमुनेर्मातुः सर्वप्रमाणमाहुत्यापंचांगुलग्रहीतयेति तथा इक्षुणां पर्वकमा
 नंलतानां गुणद्वयं च द्रव्यं दनकार्शरीरकस्तरीयज्ञकर्दमान् कलापसंमितानेतान्गुणगुलुं च दरारास्थिवत् द्रव्यं सु
 वेणुहेतव्यं पाणिना कठिनं हविः स्त्रुवपूर्णान्नावाः प्रोक्ताः कठिनायासमात्रकाः व्रीहयो यवगोधूममिप्रियं गुतिलशाल
 वः स्वरूपेणैव हेतव्या इतरेषांच तंडुलाः ॥ अथ ऋत्विग्गवर्णं हेमाद्रौ मास्ते वात्साभिहोत्रिणि विप्रंसुस्वरूपं च गुणा
 न्वितं सपत्नीकंच संपूज्य भूपयि रवाच भूपणैः पुरोहितं मुखकर्म कृत्वा न्यांश्चतुष्टयार्तिवजः चतुर्विंशद्गुणोपेतान् सप
 त्नीकाग्निमंत्रितान् दृहतां वरसंछन्नान्स्त्रिविणः शुचिभूषितान् श्रंगुलीयकभूषांश्च कर्णवैद्यान् प्रदापयेत् तत्रैव लि
 ङे वल्लयुग्मंतयोऽर्णापंकुंडलकंठभूषणाम् श्रंगुलीभूषणं चैव मणिवंधस्वभूषणं एतानि चैव सर्वं पाणिप्रारंभे सर्व
 कर्मणां पुरोहितापदत्वाथ ऋत्विग्भ्यः संप्रदापयेत् पूर्वोक्तभूषणसर्वसांख्यीषं वल्लसंयुतं दद्याद्देवप्रयो
 कभ्यञ्जान्छादनपटंतथा व्रतानां मधुपर्कमाह तत्रैव विश्वामित्रः संपूज्यमधुपर्केण ऋत्विग्भ्यः कर्मकारयेत्
 अंपूज्यकारयन्कर्मकरिविषे नैव युज्यते ऋत्विक् संस्थामाह मास्ते हेमालंकारिणः कार्याः पंचविंशतिः ऋत्विजः
 दीक्षयेच्च समसर्वानां चार्थां हि गुणं भवेदिति द्विगुणयादक्षिणया चार्थं तोपयोदित्यर्थः अत्र कार्यानुसारेण पंचविंश
 तिः पौडशाष्टाचत्वारो वा ऋत्विजो भवन्ति नवप्रहमखेतु चत्वारः ऋत्विजः रुकादि नवप्रहमखे कर्थाद्विजश्चतुर

इशुभान् अथवाचैकमभ्यर्चयविधिनान्नह्यणसह अत्राचार्यब्रह्मणोर्वरणादिकमावश्यकमितिनिकृष्टोर्थः अथस
 र्वतोभद्रहैमाद्रैस्कादे प्रागुदीच्यांगतारखाःकुर्यादेकोनविंशतिः खंडदुस्त्रिपदःकोणे शृंखलाःपंचभिःपदैः एका
 दशपदावलीभद्रंतुनवभिःपदैः चतुर्विंशत्पदावापिपरिधिर्विंशतिःपदा मध्येषोडशभिःकोष्ठैःपञ्चमष्टदलंरसुतं
 श्वेतदुःशृंखलाकृष्णवल्लीनीलेनपूरयेत् भद्रारुणासितावापिपरिधिः पतितवर्णका परिध्यावेष्टितपद्मवाह्येस
 त्चरजस्तमः तन्मध्येस्थापयेद्देवान्नाह्यणश्रिसुरासुरान् इतिसर्वतोभद्रम् अथचतुर्लिंगातोभद्रम् रेखास्त्वष्टाद
 शत्रोकाश्रतुर्लिंगसमुद्रवे कोणदुस्त्रिपदः श्वेतस्त्रिपदःकृष्णशृंखलाः वल्लीसप्तपदानीलाभद्रंरकंचतुष्पदं भद्र
 पार्श्वमहासुद्रकृष्णमेकादशैःपदैः शिवस्यपार्श्वतोवापिकुर्यात्पंचपदान्शुभान् पदमेकतथापतिंभद्रवाप्योस्तुमध्ये
 तः शिरसिशृंखलायाश्चकुर्यात्पीतपदत्रयम् लिंगानांस्कंधतः कोष्ठाविंशतिरकवर्णकाः परिधिःपतितवर्णस्तु
 पदैःषोडशभिःरसुता पदैस्तुनवभिः पश्चाद्रकंपञ्चसकार्णिकं इतिचतुर्लिंगातोभद्रम् अथाष्टलिंगातोभद्रम् आग्ने
 ये चतुर्विंशतिरालस्या रेखाःप्राग्दक्षिणायतः ॥ कोणेपुशृंखलाः पंचपदवल्परस्तुपार्श्वतः पदैर्नैव
 भिरालस्या श्वतुर्भैलंघुशृंखलाः लघुवल्पर्यःपदैःषड्भिरस्ततोष्टादशभिःपदैः कृत्वालिंगानिवाप्यःस्युख
 वोदशाभिरंतरा ततोवीथिद्वयेनैवपीठंकुर्याद्द्विचक्षणः तस्याःपदाःपंचपदद्वाराण्यपितथैवच एकाशीतिपदंम
 ध्येपद्मंस्वस्तिकमुच्यते कोणेपुशृंखलाः कार्याःपदैस्त्रिभिरितःपरम् पदैश्चतुर्भिर्दिक्षुस्युर्भद्राण्येषांसमततः ए
 कादशपदावल्पर्योमध्येष्टदलमालिखेत् पद्मंनवपदंसेवांलिंगातोभद्रमुच्यते शृंखलाःकृष्णवर्णेनवल्लीनीलेनपूरयेत्
 रकेनशृंखलांलव्हीवल्लीनीलेनपूरयेत् लिंगानिकृष्णवर्णानिश्वेतनाप्यथवापिकाः पीठंसंपाद्यश्वेतनपीतेनद्वा
 रपूरणं मध्येनशृंखलारका वल्लीनीलेनपूरयेत् भद्राणिपीतवर्णानिपीतापंकजकार्णिका दलानिश्वेतवर्णानि

यद्वाचिनाणिकारयेत् तिस्रोरेखावहःकार्याः सितरकासिताःक्रमात् इत्यष्टलिंगतोभद्रम् अथद्वादशालिंगतो
भद्रनिर्माणम् तत्रैव प्रागुदीच्यायतारेखाः पङ्क्तिंशत्परिकल्पयेत् पदानिद्वादशशतपंचविंशतिरेवच स्वंदन्दु
स्त्रिपदःकोणेशूखलाःपट्पदैःस्मृताः त्रयोदशपदावलीभद्रंतुनवाभिःपदैः त्रयोदशपदावापिलिंगमष्टदशैःस्मृतंम्
लिंगत्रयस्वपंकौतुशुभाःकोषाश्चतुर्दशतेपामुपरिपंकौतुकोषाःसतदशैवतु पूजापांक्तिस्तुविज्ञेयापरितःपरिकल्पिता
पूजापत्तयंतरापंकौकोषाश्चाशान्तिसंस्थया परिधिःस्तुविज्ञेयोमध्यमंडलयोर्द्वयोः परिध्यंतरकोष्ठेषुसर्वतोभद्र
मालिखत् विशेषश्चात्रविज्ञेयःशूखलापट्पदाभवेत् त्रयोदशपदावलीभद्रंतुनवाभिःपदैः पंचविंशत्पदावापि
परिधिःषोडशात्मकः भद्रवाप्यंतरालेनुत्रिपदंचित्रवर्णकं मध्येनवपदपद्मकार्णिकाकेसरान्वितं सत्त्वरजसतमेव
र्णाःपरितोमंडलस्यतु त्रयःपरिधयःकार्यार्थस्तत्रद्वाराणिकारयेत् सितंदुःशूखलाःकृष्णवलीनीलाप्रकीर्तिता
भद्रंयवारुणेशयवापोस्याच्छ्वेतवर्णका लिंगानिकृष्णवर्णानिपार्श्वतोद्वादशैवतु परिधिःपीतवर्णास्यात्मकमल्पच
वर्णकं इतिद्वादशालिंगतोभद्रम् ॥ अथैकालिंगतोभद्रंगौरीतिलके तिर्यग्भूर्धगतारेखाःकार्यार्थः स्निग्धास्त्रयो
दश कोणंदुस्त्रिपदःकार्यःशूखलास्त्रिपदाःस्मृताः वलीतुपट्पदानीलाभद्रंरक्तप्रकल्पयेत् पदैर्द्वादभिःस्वष्टुम्
तरेपूर्वदक्षिणे पश्चिमायामहाम्बुद्रश्चावशातिकोष्ठकैः लिंगपार्श्वतयामूर्ध्वंअष्टौकोषाःस्पीतकाः लिंगमेकंतथा
गौर्पर्याःस्निग्धतुरकमंडलं पूजयेत्तंडुलैःश्वेतैस्त्वरस्यगौरीप्रसीदति इदंचगौरीद्वैतपुपुजनीयं अथसर्वतोभद्रमं
डलं देवतापूजाक्रमः तत्राप्यसंग्रहः कल्पदुमे आसुनोपरिसंविश्यन्यासजालंविधापच शंखं
त्रपूजयेद्योगधनुष्पाक्षतादिभिः कलशंवागमभागस्थपूजाद्गव्याण्णिवारत्तु विलिखेत्सर्वतोभद्रंवेदिकोपरि
सुंदरं सर्वद्वैतसमुदितंसर्वतोभद्रमंडलं तत्रद्वैवताः मध्येद्वद्वाष्टासदिक्षसोमाद्याश्चाष्टद्वैवताः वायुसोमद्वयो

मधेवसूनष्टौसमर्चयेत् सोमईशानयोर्मध्येरुद्रानेकादशैवतु इंद्रईशानयोर्मध्येऽग्निदित्याग्नाद्वादशैवतु इंद्राग्नि
मधेवचतथा आश्विनौद्दौप्रपूजयेत् आग्नेययमयोर्मध्येविश्वेदेवान्सप्तैतकान् यान्यनैर्ऋतयोर्मध्येसप्तचक्षाश्वपू
जयेत् नैर्ऋत्यजलयोर्मध्येनागान्सूताश्वपूजयेत् आप्यवायुऋयोर्मध्येगंधर्वापुसरसोयजेत् ॥ ब्रह्मसोमद्वयोर्म
ध्येमहादेवगणान्यजेत् ॥ स्कंदनंदीट्टपंशूलंमहादेवंतथाविकामं ब्रह्मैशानयोर्मध्येदक्षार्दिनसप्तपूजयेत् ॥ ब्रह्मैन्द्रयो
स्तथामध्येदुर्गाविष्णुंतथैवच ॥ ब्रह्माग्निमधेवचतथास्त्वधांतत्रपूजयेत् ॥ ब्रह्मणोनिर्ऋतेर्मध्येगणेशंतुप्रप
जयेत् वरुणब्रह्मणोर्मध्येऽपःसंपूजयेत्ततः मध्येवायोब्रह्मणश्चमरुतःसंप्रपूजयेत् ब्रह्मणःपादमूलेतुमेदिनीपरि
पूजयेत् कविरानमर्दाचैवयमनुाचसरस्वती गंगाकृष्णातथागोदापूज्याःसप्तचसागराः क्षारक्षीरमधुसापिभैरे
क्षुदधिसंभवाः ब्रह्मयज्ञानमित्याद्यैर्मंत्रैःस्थाप्यारतुदेवताः गंधपुष्पादिभिःपूज्यादीपान्दद्याच्चसर्वतः सर्वत्रभद्रं
यस्मात्तत्सर्वतोभद्रमुच्यते मंडलाद्वहिरस्त्राणिदेवैरिद्रादिभिःसह वज्रंशूलंगदांशकिदंडंखड्गंततथैवच पाशं
ध्वजंचांकुशंचगदांचपरिपूजयेत् गौत्तमंचभरद्वाजांविश्वामित्रंचकरुषपं यमदग्निवाशिष्ठाश्रीनरुंधातिपुतान्यजेत्
सूर्यादिकान्ग्रहान्सर्वान्मेपादिराशिसंयुतान् महैर्द्रमथकौमारोद्वाह्योवाराहरूपिणां चामुढांविष्णुवादिर्दामाहे
शोचवितानधिकीं वेदमंत्रैःप्रतिष्ठाप्यप्रत्येकंसहपूजयेत् स्थापनंप्रत्येकंकुर्यात् पूजनंसहमित्तोपचारैः का
यमितिसुकरःपंथाः श्रथाग्निकार्यैकुशंडिकाक्रमोनारदर्ये कुशाःपरिसमूहायसप्तशाखाःप्रकीर्तितः गोमयेनो
पलिप्येयंतदर्थमिति नारद वंध्यादुष्टाचहीनांगोमृतवत्साचयाभवेत् यज्ञार्थंगोमयंतस्थानाहरेदितिभाषितम् ये
धमंतिसदाकाशेपतंगाथाभयंकराः तेषांप्रहरणार्थायमतंप्रोद्धरणं द्विज स्तुवेषुचकशेनापिकुर्याद्दुच्छैखनंभुवः श्र
रिषकंटकशुद्धयधैद्रक्षणापारिभाषितं श्रापोदेवगणाःसर्वंतथापितृगणाद्विज तेनाग्निःप्रोक्षणंप्रोक्तंमुनिभिर्विधि

काविदैः अन्नैरानयनं शोकं सौभाग्यस्त्रीभिरेव च शुभदंष्ट्रमये पात्रे प्रोक्ष्याद्भिरतंनिधापयेत् अमृतस्य क्षयं दृष्ट्वा
 वात्रह्नाद्यैः सर्वदैवतैः वेद्यांनिधापितस्वत्स्मात्सामिन्द्रमोहताशनः दक्षिणस्यां दानवाद्याः स्थिता यज्ञस्य न्यनारद
 तेभ्यः संरक्षणायां ब्रह्माण्डादिशिन्यसेत् उत्तरे सर्वपात्राणि प्रणीता यानि पश्चिमे यजमानारपूर्वतः स्युर्द्विजाः स
 र्वं पितारद द्यूते च व्यवहारे ययज्ञकर्माण्ये च द्रवेत् कर्त्तव्यासीना चितस्वत्कर्मन स्यादिति स्थितिः ब्रह्माचार्यै
 स्वशास्त्रीहिकत्तं वयोयज्ञकर्माण्ये ऋत्विजां नियमो नारित यथालाभं समर्थयेत् द्वैपात्रे त्रैद्वयं गुले स्वतः प्रोक्ष
 णी चतुरंगुला आन्यस्थाली त्र्यंगुला च चरुस्थाली षडंगुला द्वयंगुलं तूपयमनमेकं समाजानां कुर्यां स्तुवं षडंगु
 लं प्रोक्तं स्तुवं सार्धं त्रयंगुलं प्रादेशमात्राः सन्निधः पूर्णपात्रं षडंगुलं अन्नप्रोक्षण्यादि पात्राणां चतुरंगुलादिमानं
 मुखविस्तारद्वैर्ध्यातः स्थूलत्वादिमाने यथासंभवं वाच्यं पूर्णपात्रं षडंगुलमिति मुखविस्तारे ज्ञेयं तत्र तद्दुलमानं य
 था अष्टमुष्टिभवेत् कुचः कुचाष्टकमथाढकं चतुराढकं भवेद्द्रोणः स्वारीन्द्रोणचतुष्टयम् अन्य प्रकारे यथा अष्टमुष्टिभवे
 त्कुचः कुचा अष्टौ तपुष्कलं पुष्कलानि च चत्वारि पूर्णपात्रा विदुर्वुधाः प्रोक्षण्यात् उत्तरे भागे प्रणीता पात्रमष्टभिः या
 निकानि च तार्थानि समुद्राः सारितस्तथा प्रणीतायां समासीनास्तस्मात्तां पूरयेज्जलैः वेदिका वस्त्रहर्निना च नशासं प्रोच्य
 तद्विज परिरतीर्यततो दैर्भैः परिदध्यादिमां वुधः इंद्रवज्रं विष्णुचक्रं यमतूदंढं त्रिशूलकं दर्भरूपतया जीणिपवित्र
 च्छेदनानि च प्रोक्षणाचक्रत्तं व्याप्रणीतोदकसंयुता नेनातिपुष्पदं कर्मपवित्राभितिकोत्तं तम् आन्यस्थालीप्रकत्तं
 व्यापत्रमात्रमाणि का कुलालचक्रपाटितमासुरंष्ट्रमयं रंष्ट्रतं तदेव हस्तपाटितं स्थाल्यादिदैविकं भवेत् स्तुवे च
 सर्वकर्माण्ये शुभान्यप्यशुभानि च तस्यैव पावनार्थं तु वृहतापनमोरितं अग्नेहुतेन वैष्वोमं मध्ये वैष्वप्रजाक्षयः मू
 ले च धियते हेहातेन तापनमोरितम् अग्नौ तस्माद्दिशुद्धयर्थं तद्विचार्य प्रयत्नतः अग्निरसूर्यश्च सोमश्चाविरचिरनिलो

यमः स्तुवपडेतेदेवाःस्युःप्रत्यंगुलमुपाश्रिताः आग्निर्भागधर्तनाशाथसूर्पाव्याधिकरोभवेत् निष्कलस्तुरमृतःसो
मोविरेचिः सर्वकामदः अतिलोबुद्धिदः प्रोकोयमोमृत्युप्रदोमतः संमार्जनोपयमनंकरतव्यचकुशद्वयं सर्वतः स
वंशाखंस्व्यात्पंचशाखंतथापरं श्रीपणीचशर्मातद्वत्खदिरश्रयविकेकतः पलाशश्चैवविज्ञेयाःस्तुवैवैवतयास्तुचे हस्तो
न्मितंस्तुवंशस्तंत्रिदशांगुलकंस्तुवं विप्राणांचैतदाख्यात मन्त्रेयामंगुलोनकं शूद्राणांपतितानिखरादीनिचिना
रद दृष्टिदोषविनाशार्थंप्राणांश्राणंरमृतं अकृतंपूर्णप्रांत्रुपज्ञाच्छिद्रं समुद्रवेत् तरिमन्पूर्णेकृतेविप्रयज्ञसंपू
र्णताभवेत् अष्टमुष्टिभवेत्किंचिदपुष्कलंतच्चतुष्टयं पुष्कलनिचयववारिपूर्णप्रांत्रुवितुर्गुथाः होमकालेचसंप्राप्तिनदद्या
दशानंकाचित् दत्तेऽतस्तोभवेद्वह्निहः शापंदथाच्चदारुणं आथारौनसिकेप्रोक्तेआज्यभागोचचक्षुषी प्राजापत्यंमुखं
प्रोक्तेकटिर्गार्हातिभिः रमृता शीर्षहस्तौचपादौचपंचवारुणमरितं तथास्त्रिष्टकतंविप्रश्रोत्रेपूर्णाहुतिः रमृता
द्विमुखंचैकहृदयंचतुः श्रोत्रंद्विनासिकं द्विशार्पिकंचपटनेत्रार्पणंलसससजिन्हकं सव्यभागोचिहस्तंचयंतुर्हस्तंचद
क्षिणे स्तुक्स्तुवौचाक्षमालाचशाकिर्दाक्षिणकेकरे त्रिनेखलंनिपादंचयूतपात्रंद्विचामरं मेपारूढंचतुः शूर्पावाता
द्विष्यसमप्रभं उपर्वातसमायुक्तंजटाकुंडलमंडितम् ज्ञात्वैवमग्निदेहंतुहोमकर्मसमाचरेत् पर्योदधिघृतंचैवस्नेहप
कंतयैवच जुहुयाद्यस्तुहस्तेनसविप्रोद्वस्त्रहाभवेत् यदन्नंपुरुषोश्चातितदन्नंतस्यदेवताः सर्वकामसमृद्धार्थंतिळा
धिक्यंहविर्भतम् होमेमुद्रात्रयंप्रोक्तंमुर्गाहंसीचसूकरा अभिचारेसूकरांरनामूर्गाहंसीजुभस्मिके सर्वांगुलिभिः
क्रोडीरयाद्वंसीमुक्तकनिष्ठिका मध्यमानासिकांगुष्ठंमूर्गीमुद्राप्रकीर्त्तता एवंप्रभाणयाहुत्यापंचांगुलिगृहीतया द
धिमेध्याज्यसंयुक्तैर्नर्द्विभिर्जुहुयात्तिलैः कुशास्त्वनामिका सक्ताःकार्दुर्याःस्युःपुण्यकर्मणि ॥ चिनायकः कर्मवि
प्रशांत्पथैर्विनियोजितः गणानामाधिपत्येचशिवेनब्रह्मणातथा इत्यादिनाम्ने चिनायकशाय्यादिकर्मोऽभिहितः

अथ कृतव्याजो ह लिखितः अथानंतरकृत्यं भाविव्यात्तर रामनामोद्यापने ततोऽग्निसंप्रतिष्ठाप्य स्वशास्त्रोक्तविधानतः
 विष्णुसूक्तेन होतव्यं मूलमंत्रेण वा पुनः नवग्रहान् सदिक्पालान् मंत्रानुक्ता तु होमयेत् पुरुषसूक्तेन होतव्यं समिदाज्य
 च स रितलाः पूजायै तत्रोवाहै वलिपूर्णं हुतं तथा श्रेयसपायादानच भ्राम्भिकसमाचरेत् आचार्यपूजयेत्पश्चात्सु
 वर्षा यतधेनुभिः प्रतिमां दानमंत्रेण आचार्याय निवेदयेत् प्रतिमादानसिद्ध्यर्थं शस्त्र्यास्वर्णैस्तु शपयेत्
 दानं पराश्रितादीनां तत्सर्वानि एकलं भवेत् ब्राह्मणान् शातसाहस्रं भोजयेन्मधुसर्पिणा पकान्नैः पायसैः खाद्यैः कदली
 शर्करां चितैः ब्रह्मिण्यभ्यां दक्षिणादित्वाभूयसीदं क्षिणादं देत् तदंतेषु तपत्रां च तिलपात्रं च कचनं शोभ्या च वस्त्रदानादि
 दशदानं च शकितः अशकश्चेत्स्वर्णमेव दत्वा विप्रान्निभत्पुनः तिलकधारयेत्पश्चादाभिपिचेत्सपल्लवैः पूर्वमाचा
 र्यकृतोऽभिषेकः अत्र च विप्रकृतहोतृविवेकः द्विजैस्त्वया शिषो देवान् त्वारतु त्वाविसर्जयेत् इति श्रीमन्महाराजा
 धिराज श्रीरणवीर कारिते व्रतरत्नाकरे धर्मकर्मनिबंधे व्रतोपयुक्ता समान्योद्यापनकृत्यपरिभाषा समाप्ता
 अथोद्यापनसामान्यप्रयोगः तत्रादौ र्वरितवाचनं पुण्याहवाचनं च कृत्वा रुद्धिश्चाद्धं गणपतिपूजनं मातृकापूज
 नच कुर्यात् त्रिकांडमंडनः गर्भोद्यानादिसंस्कारो विष्टापूर्णादिकर्मसु रुद्धिश्चाद्धपुराकार्यं कर्मदौ र्वरितवाचनं उ
 पनयनादि महत्सुकर्मसु एकविंशत्यहोयज्ञो विवेहेदशवासरान् त्रिषष्ट्यौ लोपनयने नान्दीश्चाद्धविधायित इति
 वचनात्पूर्वत्रकार्यं स्वल्पकार्यं पुनर्दहरवस्वल्पविधिनकार्यम् अत्र व्रतकर्ता एकादश्यादि व्रतोद्यापनं चिकीर्षुः पूर्व
 शुः कृतहविष्यादि नियमो व्रतदिने प्रातः समुत्थाय कृतानित्यक्रियः सन् अहत्शुक्लांबरः सप्रक्षालितपाणि
 पादिमण्डपपश्चिमद्वारसमीपे श्राद्धमुखो वा उदङ्मुखो महतां ब्राह्मणानामाज्ञामदाय तेष्यो नमस्कृत्य देवेभ्यश्च ति
 लकं विधायाचार्य तूर्पसृदंगादिमंगलवादिस्वस्तिवाचनं ध्वनीं प्रष्टुते धर्मपत्न्यासह ग्रथिवंधनं कृत्वा कुर्या

त्रयतिलयवजलान्पादाय प्रतिज्ञासंकरंपकुर्यात् । उतैतस्त्वद्यामुकमासेऽमुकपक्षेऽमुकतिथावमुकवासरयन्वितता
 याममुकगोत्रोहममुकशर्माहं सकलपापक्षयपूर्वकं शीघ्रज्ञपुरुषलक्ष्मीनारायणश्रीतये चैकादश्याद्यमुकव्रतोत्थापन
 महंकरिष्येति प्रतिज्ञाविधाय ततःकंकणबंधनंकुर्यात् भद्रंकरौभिः शृणुयामदेवाभद्रं पश्येमाशिमिर्षजत्राः
 स्थिरैरंगैरुत्तुवाङ्गं सतनुमिर्ष्यसंभवेवाहितयदायुः इत्यनेनग्रंथिबंधनम् ततोब्राह्मणान्संपूज्यस्वस्तिवाचनं कु
 र्यात् व्यासः संपूज्यगंधमालयाभिर्ब्राह्मणान्स्वस्तिवाचयेत् आश्वलायनः वौदिकेतांत्रिकेचादौततःपुण्याह
 इष्यते श्रीनाधिकान्ब्राह्मणान्स्वलादिभिःपरितोष्योद्भुमवानुपवेश्य पुण्याहंभवंतोन्नवतिब्राह्मणान्यजमा
 नास्त्रिःश्रावयेत् ततोब्राह्मणाः पुण्याहं पुण्याहं पुण्याहं तत्रवाक्यं ब्राह्म्यंपुण्यमहेत्यच्चसृष्ट्युत्पादनकार
 कं वेददृशोद्भवंपुण्यतरपुण्याहंभवत्विति पुनंतुनादेवजनाःपुनंतुमनसाधिपः पुनंतुविश्वामूतानिजातवेदःपु
 नाहिमां १ भोभोब्राह्मणाश्रस्ययजमानस्यग्रहेकल्याणंभवतोन्नवतित्रिःश्रावयेत् कल्याणं कल्याणं क
 ल्याणं वाक्यं च पृथिव्यामुद्धृतायांतृपकल्याणंपुराकृतं ऋषिभिःसिद्धगंधर्वैस्तत्कल्याणंद्भवंतुनः यथेमांवा
 चकल्याणीमावदानिजनेभ्यः ब्रह्मराजन्याभ्याङ्गिशूद्रायचार्यायचस्वायचारणाय च त्रियोदेवानांदाक्षिणायैदातु
 रिहभूयासमयमेकामःसमृद्धतामुपमादोनमनु २ भोभोब्राह्मणाश्रस्ययजमानस्यग्रहेऋद्धिंभवंतोन्नवतुऋद्धिःऋ
 द्धिःऋद्धिः सागरस्यचयाऋद्धिर्महालक्ष्म्यादिभिःकृता संपूर्णासंप्रभावाचतामर्द्धिसंद्भवंतुनः मंत्रः सन्नस्य
 ऋद्धिरस्यगन्तमज्योतिरमृताश्रभूम दिवंपृथिव्याश्रध्वारुहामाविदामदेवान्स्वर्ज्योतिः क्षत्रियऋद्धिः ३ भो
 भोब्राह्मणाश्रस्ययजमानस्यग्रहेस्वस्तिभवंतोन्नवतु उंस्वस्ति स्वस्ति स्वस्ति ३ मंत्रः स्वस्तिर्याश्रवि
 नाश्राखापुण्यकल्याणदृद्धिदा विनायकप्रियानिरयंतांस्वस्ति संद्भवंतुनः स्वस्तिनद्भद्रोदृद्धश्रयाःस्वस्तिनःपूपा

विश्ववेदाः स्वस्तिनस्तादर्थ्योऽरिष्टनेभिः स्वस्तिनोऽह स्वपतिर्दधातु पयः पृथिव्यांपयऽऽपोपथीपुपयोदिद्व्यंतरीक्षेपयो
 धाःपयस्वर्ताःप्रदिशःसंतुमह्यम् एतच्चब्राह्मणान्ननेन परितोऽप्य पुण्याहं स्वस्तिऋद्धिरित्योकारपूर्वकं त्रिस्त्रिरे
 केरुमाशिपोवच्यिवेत्यादिनावौधायनेनोक्तम् यमः पुण्याहवाचनैवदंब्राह्मणस्यविधायते एतदेवनिरोकारं कु
 र्यादन्नियवैश्ययोरि ति वह्न्यवपरिशिष्टे तु श्रवतिकृतजानुमंडः कमळमुकुलसदृशमंजलिशिरस्स्थाथाप द
 क्षिणेन पाणिना सुवर्णपूर्णकलशंयथारयित्वा दीर्घानागानयोगिरयस्त्र्योणिविष्णुपदानिवतेनायुः प्रमाणेन पुं
 ष्याहंदीर्घमायुरस्तु शिवाश्रापःसंतुसौमनस्यमायुष्यमस्तु अक्षतंचारिष्टमस्तु गंधाः पांतु सुमंगलव्यंचारस्तु अ
 क्षताःपांतु आयुष्यमस्तु पुण्याणि पांतु सौश्रियमस्तु तांबूलाःपांतु ऐश्वर्यमस्तु दक्षिणाःपांतु आरोग्यमस्तु
 दीर्घमायुःशांतिःपुष्टिरस्तुष्टिःश्रीर्षयोविद्याविनयोवित्तं बहुपुत्रंचायुष्यंतेरत्तु यंक्त्वा सर्ववेदयज्ञाक्रियारंभा
 श्रमाःप्रवर्त्तते तमहर्भंकारमादितःकृत्वा ऋग्यजुःसमाथर्वाशांर्वचनंवह्वपिमतंसमनुज्ञातंभवाद्भिरनुज्ञातः
 पुर्याहंवाचयिष्ये वाच्यताम् भद्रंकर्णोभिःशुणुयामदेवामद्रंपश्येमाक्षिर्भयजञ्जाः स्थिरैरंगैरस्तुष्टुवाक्षं सस्त
 नुभिर्धर्मसमदेवाहितंयदायुः १ द्रविणोदाद्रविणोत्स्नुरस्यद्रविणोदाः समरस्याप्रियंसत् द्रविणोदावीरवतीमि
 पंतोद्रविणोदारारासतर्दीर्घमायुः २ सवितापश्चात्सवितापुरस्तात्सवितोत्तरात्सवितोऽधस्तात् सवितानःसुवसु
 सर्वतातिसवितोरासमतर्दीर्घमायुः ३ नवानोभवातिजायमानोऽहंकिंतुरुपसामत्वयं भागदेवेभ्योविदधात्वायन्न
 श्रंद्रमास्तिरतेदीर्घमायुः ४ उच्चादिविदाक्षणावतोश्चरस्युर्षेश्चश्चदासहतेसूर्येण हिरण्यदाश्रमृतत्वंभजतेवासोदाः
 प्रतिरतश्रायुः ५ पुण्याहंद्रयात्तु व्रतनिष्पततपः स्वाध्यायकतुदमदानविशिष्टानां सर्वेषांब्राह्मणानां मनः समा
 धायतां समाहितमनसःस्मःप्रसिदंतुभवंतःप्रसन्नाःस्मःशांतिरस्तु पुष्टिरस्तुष्टुष्टिःस्त्रिरस्तुश्रविज्ञमस्तु आरोग्य

मस्तु आयुष्यमस्तु शिवं कर्मास्तु कर्मसमृद्धिरस्तु पुत्रसमृद्धिरस्तु धनधान्यसमृद्धिरस्तु इष्टसमृद्धिरस्तु आरिष्टानि र
 सनमस्तु यथापंतप्रतिहतमस्तु यच्छ्रेयस्तदस्तु उत्तरोत्तरमहरहरभित्तिरस्तु उत्तरोत्तराः क्रियाः शुभाः शोभनाः
 प्रवर्तते तिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रसंपदस्तु तिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रग्रह उन्नाधिदेवताः प्रीयंताम् तिथिकरणमुहूर्त
 नक्षत्रसग्रहसदैवते प्रीयेताम् अभिपुरोगाविश्वेदेवाः प्रीयंताम् इंद्रपुरोगामरुद्राणाः प्रीयंताम् वशिष्ठपुरोगाः
 षिणाः प्रीयंताम् माहेश्वरीपुरोगामातरः प्रीयंताम् अरुंधतीपुरोगा एकपत्न्यः पतिव्रताः प्रीयंताम्
 विष्णुपुरोगाः सर्वे देवाः प्रीयंताम् ब्रह्मपुरोगाः सवैवेदाः प्रीयंताम् ब्रह्माचन्द्राक्षणाश्वश्रीयंताम् श्रीसरस्वत्या प्रीये
 ताम् भगवती कात्यायनी प्रीयताम् भगवती माहेश्वरी प्रीयताम् भगवती ऋद्धिकरी प्रीयताम् श्रद्धामेधे प्रीयेताम् भगव
 ती लृद्धिकरी प्रीयताम् भगवती विद्मविनायकौ प्रीयेतां सर्वाः कुलदेवताः प्रीयंताम् हताविष्णुद्धिषः हताः परिपं
 थिनः हताश्वविद्वकर्तारः शत्रवः पराभवंतु शान्धंतु वीराणि शान्धंतु पापानि शान्धंतु त्वयः शुभानि वर्धताम्
 शिवाश्रापः संतु शिवाश्रापः संतु शिवाश्राहृतयः संतु शिवावनस्पतयः संतु शिवाश्रुतिथयः संतु आहोरात्रि
 शिवस्वयाताम् निकामेतिष्कामेनः पर्जन्योवर्षंतु फलवत्यो न उोपधयः पच्यंताम् योगक्षेमो नः कल्पताम् शुक्रां
 गारकवुधवृहस्पतिशानिराहुकेतुसोमसहिताश्रादिष्यपुरोगमाः सर्वे ग्रहाः प्रीयंताम् भगवान्नाशायणः प्रीयताम्
 भगवान्पर्जन्यः प्रीयताम् भगवान्स्वामिोमहोसिनः प्रीयताम् पुण्याहंवाचविष्णु वाच्यता उद्रातेवशकु
 नेसाम गायसि ब्रह्मपुत्रद्रवसवनेषु शांससि वृषेववात्सि शुभमतीरपीत्यासर्वतो नः शकुनेभद्रमावह विश्वतो नः श
 कुनेभद्रमावह याज्ययायजति प्रातै वैवाच्यापुण्यैवलक्ष्मीः पुण्यामेवतल्लक्ष्मीसंभावयति पुण्यांलक्ष्मीसंस्कुरुते
 यत्पुण्यं नक्षत्रं तद्वत्कुरुतीत्यच्छुप्रयदा वै सूर्य उदेति अथ नक्षत्रे उदेति यावति तत्र सूर्यो गच्छेत् यत्र जघन्यं

पश्येत् तावत्कुर्वीतयत्कारिस्वात् पुण्याहएवकुरुते पुण्याहंभवतोद्भवंतु उँपुण्याहं स्वस्तयेवायुमुपद्भवामहे
 सोमंस्वस्तिभुवनस्यवरपतिः उहरुपतिसवर्गाणस्वरतये स्वस्तयन्नादित्यासोभवंतुनः आदित्यउदयनीयः
 यथायँवतःस्वस्त्या प्रयंति यथास्वस्तिमभ्युद्यंतिस्वस्त्येयेनः प्रयंतिस्वस्त्युद्यंति स्वास्तिनऽइन्द्रोवृद्धश्रवाः स्व
 स्तिनःपूषाविश्वेदाः स्वस्तिनस्तादित्योऽश्रिरष्टोमिः स्वस्तिनोवृहस्पतिर्दधातु अष्टौदेवाःवसवःसोम्यासःचतस्रो
 देवारजराश्रविष्ठाः तेवज्ञपातुरजसःपरस्तात् संवत्सरीणाममृतठँस्वस्तिस्वस्तिभवतोद्भवंतु आयुधमतेस्वस्ति ऋ
 ध्यामस्तोमंसतुमाभवान्जमानोमंत्रंसरशेहोपयात्म् यद्गनेनपकंमधुगोपांतराभूतां अभिनैकाममघ्राः सर्वांमृद्धि
 मधुयानिति तंवतेजसेवपुरस्तात्पर्यच्छंदोभिर्मध्यतोक्षैरुपरिष्टाद्वायव्यासर्वतोद्वाद्वाहं परिभूय सर्वांमृद्धिमाधो
 रसर्वांमृद्धिमधोतिवएवंवेद ऋध्यासमहर्ष्येनमसोपसद्यामिन्द्रंदेवमिन्द्रधेयनोअस्तु अन्पूराधान्हविषावर्धयंतःशतंजी
 वेमशरदः सवीराःश्रीणित्रीणिवैदेवानासृध्यानिर्वाणिछंदासित्रीणिसवनानि त्रयइमेलोकाःऋध्यामेवतद्वाँर्यएपुलोके
 पुप्रतिति धति ऋद्धिभवतोद्भवंतु ऋध्यातांश्रियेजातःश्रियन्नातिरियायाश्रियेवयो जरितभ्योदधातिश्रियं वसान अ
 मृतत्वमायन्भवति सत्यासमियामितद्रौ श्रियएवैतच्छ्रियामादधाति संततमृचापट्कृत्यंसंतर्षेसर्वायते प्रजयाप
 शिर्भयएवंवेद यस्मिन्ब्रह्माभ्यजयःसर्वमेतत् अमंचलोकमिदमुतसर्वं तन्नो तन्नक्षत्रमभिजिद्विजित्यश्रियं दधात्व
 हुर्णावमानब्रहेवुध्रियमंत्रेगोपाय यमृपयस्त्रयीविदोविदुःऋचःसामानियजूष्ट्रिपिसाहिश्रीरमृतासतांश्रीरस्त्विति
 भवंतोद्भवंतु अस्तुश्रीःपुण्याहवाचनसमृद्धिरस्तुभगवान्प्रजापतिः प्रीयतामृततोर्नाराचनमभिपेकंचयथाशाखंकारपे
 दितिपुण्याहवाचनम् आदावंतेचमधेयचकुर्याद्वाह्यणवाचनम् अथपुनःसंकल्पकुर्यात् उँतस्मद्ब्रह्मेत्यादिदेशकाल्यैसं
 कीर्ष्यं ममकर्त्तव्यंकादृश्यद्विद्वतोद्यापनकर्मणोनिविद्वतासिद्ध्यर्थेगण्यपतिदुर्गाश्रीसहितगौर्यादिर्पांडशमात्कपू

जनाभ्युदयिककलशस्थापनसूर्यादिनवग्रहद्रा दलोकपालानहंपूजायिष्ये तत्रादौगणपत्यादीनांस्थापनक्रमः उांग
एानांत्वागणपतिंश्लहधामहे प्रियाणांत्वाप्रियपतिंश्लहधामहे निर्धानांत्वानिधिपतिंश्लहधामहे वसोममश्राहमजानिग
भंयमात्त्वमजासिगर्भंयम् उांगणपतिरसिगणपतेइहागच्छ उांगजास्यगणनायत्वंसर्वविघ्नविनाशन लंबोदरसुतेजा
त्रसमागच्छगणाधिप १ गौरिदेविसमागच्छवरदाभयशूलधृक् कुलाविकेकवृषारूढेशांतिकुरुममात्वरि हिमाद्रितन
यादेर्वीवरदांभिरवाप्रियां लंबोदरस्यजननीं गौरिमावाहयाम्यहं एहोहिर्नालोत्पलतुल्यवर्णेश्वतांबरिश्रोज्ज्वलशूल
हस्ते नगेंद्रकथ्येभुवनेश्वरित्वंपूजांगुहानुहंतुंमखमस्मदपिं उांभूर्भुवः स्वगौरिभगवति इहागच्छइत्यक्षतरावाह्यपूज
येत् उांपद्मेत्वंपद्महस्तासिपद्मनाभसमोपमे पद्मनाभस्यदायिते एहिसौम्येशुभंकुरु पद्माभांपद्महस्तांचपद्मना
भोरसिरिथतां जगत्प्रियांपद्मवासांपद्माभावाहयाम्यहं एहोहिपद्मेशशितुल्यवक्त्रेपंकरुहस्थेशुभचक्रहस्ते सुरा
सुरेंद्ररभिर्वादितांघ्रिपूजांगुहानुहंतुंममयज्ञभूमिम् ३ उांभूर्भुवः पद्मेइहागच्छइत्यावाह्यपूजयेत् उांपराशारस्यदुहिते
वज्रहस्तेभगाभिति श्राचिदेविहिनोयागेदुष्टारिमथानिःकले दिव्यरूपां विशालाक्षीं शर्चांकुंडलधारिणीं रक्तमुक्ताचलं
कारांशर्चांमावाहयाम्यहम् १ प्रतप्तकार्तस्वरतुल्यवर्णैर्गजाधिरुढेनलिनाभनेत्रे सञ्जाप्रिये प्रोज्ज्वलयज्रहस्तेपूजांगु
हानुश्राचिदेविश्रीप्राप् ३ उांभूर्भुवः श्राचिदेविइहागच्छइत्यावाह्यपूजयेत् ३ मेषेहंसगतासित्वंचित्स्वरूपाहदि
रिथता श्राचारदानमस्तुभ्यममेहिदेविजगत्प्रिये १ विश्वेश्वरीं विशालाक्षीं महावलप्रदायिनीं बुद्धिप्रबोधिनीं सौ
म्यांमिथामावाहयाम्यहं एहोहिर्मेघेशुभभूरिवक्त्रेपीतांबरपुस्तकपाशहस्ते बुद्धिप्रदेहंससमाधिरुक्तेपजांगुहानु
खमस्मदीयम् ३ उांभूर्भुवः मेषेदेवि इहागच्छइत्यावाह्यपूजयेत् ४ सावित्रिसर्वदेवानां ब्रह्मादीनां विशेषतः पू
जनीयासिदेवित्वमेहियज्ञेशुभंकुरु १ जगत्सृष्टिकरीं धार्वादीं प्रणवमातृकां वेदगर्भाज्ञानमर्यासावित्रीं पूजया

न्यहं एहोहि सा विविज गद्विधात्रिब्रह्माप्रियेत्सुकृत्ववपाशहस्ते प्रतसजानुनदतुल्यवर्णे पूजां गृहीतुं नखमस्मदीयं
 उंभूर्भुवः स्वः सा विविदे विश्वहागच्छइत्यावाह्यपूजयेत् ५ विजये विश्वरूपात्वं विश्वात्मा विश्वतो मुखी महादं
 हेमहाकाये समागच्छ महेश्वरेण १ सर्वास्त्रधारिणीं देवीं सर्वाभरणभूषितां सर्वदेवीः स्तुतां रमयां तां विजयं शिष्यापया
 न्यहम् २ एहोहि सर्वास्त्रधरे कुमारि सुरासुराणां विजयप्रदात्रि त्रैलोक्यवन्दये शुभरत्नभूषे गृहाण पूजां विज
 येन मस्ते ३ उंभूर्भुवः स्वार्विजये इहागच्छइत्यावाह्यपूजयेत् ६ जयेदेवि समागच्छ जगदेसिंहवाहिनि वज्रा
 सिचक्रैर्गदयारिपुनाशय मेध्वरे सुरारि मथना देवी देवानामभयप्रदां त्रैलोक्यवन्दित दिर्विजया मावाहया न्यहम् २
 एहोहि पंकेतहलोचने त्वं जयप्रदं वचलशक्तिहस्ते ब्रह्मादिदेवैरभिवंध्या माने जयेन्न सिद्धिकुरु सर्वदा मे ३ उंभूर्भुवः
 स्वर्जयेदे विश्वहागच्छइत्यावाह्यपूजयेत् ७ देवसेने समागच्छ देवतानां पुरोगमे देवाधिदेवात्वं प्रोक्तानि हंसिरिपुमध्वरे १
 मयूरवाहिर्नादेवी खड्गशक्तिधनुर्धराम् भ्रावाहये देवसेनातारकासुरमादीनीम् २ एहोहि चापासिधरे नये त्वमयूरवा
 हे कमलायतासि इंद्रादिदेवस्थितिहेतुभूते गृहाण पूजां मम देवसेने ३ उंभूर्भुवः स्वर्देवसेने देवि इहागच्छइत्या
 वाह्यपूजयेत् ८ स्वयेपितृमनुष्याणामेकात्वं त्रिगुणात्मिके कारणं हृदिसर्वेषामेहि देवि ममाध्वरम् १ श्रिश्रिकतां पितृ
 तभ्यो हि कन्याथं या प्रयच्छति पितृहृणां तृप्तिदा देवी स्वयामावाहया न्यहम् २ एहोहि वैश्वानरवच्छभेत्कव्यं पितृभ्यः
 सततं ददासि स्वर्गाधिवासे शुभशक्तिहस्ते रवधे प्रतः प्राहि मखं नमस्ते ३ उंभूर्भुवः स्वः रवधे देवि इहागच्छइ
 त्यावाह्यपूजयेत् ९ स्वाहेत्वं लक्ष्मणैर्मुंकादिहियज्ञाभिवाहितं त्वमागच्छाध्वरे देशं समस्ता विहितक्रिये १ हविर्गु
 हं विवा सततं देवभ्यो या प्रयच्छति तां दिव्यरूपां परमां स्वाहा मावाहया न्यहम् २ एहोहि वैश्वानरपत्नि देवित्तिप्रभे
 शक्तिधरे कुमारि हस्ते गृहीत्वा सुरतासि हेतोस्वाहे प्रसीद मखमस्मदीयम् ३ उंभूर्भुवः स्वः स्वाहे देवि इहागच्छइत्या

धाह्यपूजयेत् १० उँभूर्भुवः स्वर्मातरौत्रसमागच्छतलैकमातरौत्रसमागच्छत आवाहयाम्यहंमातृः सर्वदाली
 कपूजिताः सर्वकल्याणरूपिण्योवरदानैकभूषणाः १ आगच्छतागच्छतम,तरोत्रनाह्यीमुखाः सर्वजनैः प्रपूजिताः व
 रप्रदादिन्द्र्याविभूषणाढ्याः पूजांगृहीतुंममयज्ञभूमिं उँभूर्भुवः स्वर्मातरौत्रसमागच्छत ११ उँभूर्भुवः स्वर्ल
 कमातरइहागच्छतइत्यावाह्यपूजयेत् हृष्टेसंतोषयुकासिसौभ्याचंद्रमसोदिताः संसंव्याफलदासिःत्वविपरीताभ
 यावहा १२ सर्वहर्षकरौदेवीभक्तानामभयकरीं हर्षांस्फुल्लस्वकमलाहृदिमावाहयाम्यहम् १ एहोहिसर्वाभय
 देकुमारिसमरतर्लकाप्रियहेतुभूते प्रोत्फुल्लपकेरुहतुत्यनेत्रेहृष्टमखपाहिशिवस्वरूपे उँभूर्भुवः स्वः हृष्टिदेविइहा
 गच्छ इत्यावाह्यपूजयेत् पुष्टेगर्भविशुद्धार्थपुष्टिप्रेषयसेनृणां रक्षदेविसमागच्छममांगकमलेक्षणो १ पोषयतीजग
 त्सर्वस्वदेहप्रभवेनैवैः शारायामूलैः फलैः रत्नैः पुष्टिमावाहयाम्यहम् २ एहोहिपुष्टिशुभरत्नभूपरकावररकविशा
 लनेत्रे भक्तिप्रियेपुष्टिकरीत्रिलोक्याः पूजांगृहीतुंमखमरमर्दयिम् ३ उँभूर्भुवः स्वःपुष्टिदेविइहागच्छइत्यावाह्य
 पूजयेत् १६ आनंदगुणसंयुकेरूपमान्यसमन्विते तुष्टिदेविसमागच्छमगलंकुरुमेसदा भावैराराधितादेवीसदा
 संतोषशालिनीं प्रसादसुमुखीदेवीतांठमावाहयाम्यहम् २ एहोहितुष्टेखिल्लोकबंधैर्बैलोक्यसंतानविधानदक्ष
 पीतांबरशक्तिनादाजगहस्तोशिवायनः पाहिमखंनमस्ते उँभूर्भुवः स्वः तुष्टिदेविइहागच्छइत्यावाह्यपूजयेत् १४
 आत्मदेविसमागच्छचित्स्वरूपमयिरिष्यते वरादिगुणसंयुकाशांतीकुरुममाध्वरे १ पत्तनेनगरेश्रोमिविपिनेवर्त्मनिग
 हे नानाजातिकुलेशान्तीदेवीमावाहयाम्यहम् २ एहोहिचारमत्कुलदेवतेत्वंशोभाप्रदेशोमितपादपद्मे कल्याणदे
 सर्वकुलस्वमातः पूजांगृहीतुंमखमरमर्दयिम् ३ उँभूर्भुवः स्वःरात्मकुलदेवतेइहागच्छइत्यावाह्यपूजयेत् १५ इ
 त्यंवाग्रापतिसाहितः पोडशमातृदुः प्रत्येकमंत्रैः प्रतिष्ठाप्यादौगणपतिपोडशोपचारैः पूजयेत् तद्यथा गणेशं

प्रथमं पूज्यततो माहः प्रपूजयन् नश्यंति सर्वदुःखानि कल्याणानि भवंति हि कृष्णेन भाषितं सर्वदेवानां ब्रह्मणोतिके मं
 गलेषु ध्येतेषु भुक्तिर्वैदिविनायके भूमिर्हृदोद्धृताभून्पायी जहीनायथा भवेत् गणयागविहीनश्च तथा यज्ञो भविष्य
 ति अथ प्रतिमासगणपतिपूजाक्रमः मार्गमासे गणपतिः वैश्वपूजयेति नायकः भजयन्नस्तथा मार्गभाद्र
 श्रफाल्गुने उत्प्रेक्ष्यैत्रमासे तु वैशाखे विघ्ननाशनः ज्येष्ठे शिवसुतः पूज्यश्चापत्तिहरनन्दनः हेरंबः श्रावणे पूज्यो भा
 द्रतयोदरस्तथा आश्विने च कदंतश्च महावीरश्च कार्तिके विघ्नहाचधिकमासि एवं पूजयेत् गणेश्वरः अथ पूजा
 न्यायाह्वान्यहृदेवं गणेशिवन्दनं तथा प्रथमैश्वर्यरंभपालयज्ञोपवीतिनं भजयन्नगणायक्षसर्वविघ्नविनाशन
 न्नास्मिन् यज्ञसमागच्छत्योदरनभिरुत्तरे गणानां व्यागणपतिं ह्यह्वयामहे इति मंत्रेण अनागच्छन्नगच्छन्नगच्छन्नराजा
 चित्तेश्वर अनाथनाथ सर्वज्ञलोकेश गणनायक इत्यावाहनं मौक्तिकैः पद्मरागैश्च नानारत्नैर्विराजितं रत्नसिंहा
 न्तं तत्र स्थाप्य तं सुरसत्तम इत्यासनं अथ ध्यानं ध्यायेद्भजानन्दं देवं तस्य कान्तं सान्निभं चतुर्भुजं महाकायं सर्वाभ
 रणभूषितं दंतमाद्यकरदयाद्द्वितीये कुलिशो तथा पाशो तृतीये कदवाच्चतुर्थे मोदकं न्यसेत् कनकसटशयणैः सर्वल
 र्त्मप्रदंतं गजमुखमस्त्राक्षं च लक्ष्णैर्युग्मं दशनकुलिशापाशं मोदकंधारयंतं सुभगचतुरहररतं नौमिसि सर्वाय
 सिद्धये इति ध्यानम् देवदेवस्त्वपूजार्थं पाशो गंधाक्षतैर्युतं गृहाणार्थं मया दत्तं सर्वसिद्धिप्रदं हि मे इत्यर्थं गौरा
 सुतसमस्तुः शंभुपुण्याक्षतैर्युतं तव पादं मया दत्तं गृहाण प्रणतप्रिय इति पादं गंगाजलं समातीतं सुवर्णकलश
 स्थितं सुगन्धेन समायुक्तं सन्ध्याच्यमनं कुरु इत्याचमनम् विश्वेश्वरविशालाक्षसर्वानामविशारद मधुपर्कं गृहा
 णत्वं मया संपादितं विभो इति नधुपर्कं स्नानं पंचास्रतं दिव्यं पयोदधि द्यूतं मधु शर्करां च गृहाण रत्नसिद्धयर्थं सुरपु
 जित इति पंचास्रतम् गंगाजलसमातीतं सुवर्णकलशस्थितं तोयमेतत्सुखरूपं स्नानार्थं प्रतिगृह्यतां इति शुद्धो

दकस्तानं रक्तवलयुगंदिव देवांगसदृशंनवं मयादत्तंगृहाणिदं सर्वप्रश्नमोरतुरे इतिवस्त्रं सुजातं ब्रह्मसूत्रं
 चकांचनं चोत्तरीयकं उपवीतंगृहाणिदं भक्तानामातिनाशन इति यज्ञोपवीतं अनेकरत्नस्वचितं सर्वाभरणसंयुतं
 गृहाण भूषणं देवद्विं प्रयच्छ मे इत्याभरणं भयं कर्पूरकरत्नरीतानांगंधैश्च संयुतं विलेपनंगृहाणिदं गणाध्य
 क्षायै नमः इति गंधं अक्षतानरुणान् देवसिद्धगंधं पूजित मया हतानि मान्देव गृहाण सुरसत्तम इत्यक्षताः सु
 गंधानि च पुण्याणि रक्तत्राणियानि च एकविंशतिपत्राणि गृहाण त्वं विनायक इति पुण्याणि पत्राणि च दशांगु
 ग्गुल्लंघं सुगंधं च मनोहरं उमासुतनमस्तुभ्यं गृहाण वरदो भव इति धूपम् सर्वज्ञ सर्ववरद सर्वेषां विदुषां वर गृ
 हाण दीपकं देवसद्रभियनमोस्तुतं इति दीपम् सयुतं सफलं देवमोदकं घृतपाचितं नैवेद्यं गृहाण भो देवनमस्ते विप्र
 नाशन इति नैवेद्यम् सपूगच्छैकपूरनागवल्लीदलैर्युतं भोगप्रदं श्रीकरं च तांबूलं प्रतिगृह्यतां इति तांबूलम्
 नीराजनं गृहाणिदं बहुदीपप्रकाशितं अज्ञानतिभिरातिघ्ननमस्ते विप्रवारक इति नीराजनं इदं फलं मया देवस्थानि
 तंपुरतस्तव तेन मे सफलवातिर्भवेजन्मनिजन्मनि इति फलं हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमवीजं विभावसोः अन्नंत
 पुर्य फलदं मत्तः शान्तिं प्रयच्छ मे इति दक्षिणा आशुवाहनं देवशविश्वं च गजानन प्रदक्षिणिकरो मि त्वां मम त्वं स
 क्षिधौ भव इति प्रदक्षिणा नमस्ते देवदेव शानमस्ते विप्रनाशन साष्टांगो यंत्राणामस्ते मया स्मर्यु योजित इति
 नमस्कारः न्यूनानि रिकानि परिस्पृष्टानि हार्तिकां णि मया कृतानि क्षम्यानि सर्वाणि त्वया गणेशप्रयाहि तृष्टुः पु
 नरागमाय इति विस्मर्जनम् एवं गणेशं संपूज्य उंगौर्ध्वेनमः पद्मार्धेनमः शब्धेनमः नेयार्धेनमः सावि
 त्र्ये नमः विजयार्धेनमः जयार्धेनमः देवसेनार्धेनमः स्वयार्धेनमः स्वाहायै नमः मातृभ्यो नमः लोकमातृभ्यो
 नमः हृष्टयै नमः पुष्टयै नमः आत्मकुलदेवतार्थे नमः इति देवमातृकाः सर्वापचारैः संपूज्य उंगौर्ध्वः स्वः गण

पति सहिताः पौडशमातृकाः पूजिताः स्थक्षम्यतां श्रीर्भगिरमतां उरूपदेहिजयदेहिभारयंभगवतिदेहिमे पुत्रा
 न्देहिधनं देहि सर्वाङ्गामान्द्रदेहिमे इति ततो भित्तौ उत्तरोत्तरक्रमेण पंचसप्तवारस्वाः कुर्यात् अनेन क्रमेण उं
 वसोः पवित्रमसिञ्जतधारां वसोः पवित्रमसिंहस्रधारं देवस्त्रासवितापुनातु वसोः पवित्रेण शतधारेण सुप्याकाम
 धुशइति प्रतिधां कृत्वा रक्तसूत्रवस्त्रसहितपंचोपचारैः संपूज्य प्रार्थयेत् उल्लक्ष्मीः श्रीश्रधृतिर्नैधा प्रजास्वाहा। मर
 स्वती सर्वपुष्टिकार्थं पुंससैतापृतमातरइति श्रधवा ललिताचण्डमर्गोरीञ्जविकासलिलाश्रया भगार्हाचम
 गार्हाचससैतापृतमातरः यद्वा ब्राह्मिमाहेश्वरीचैवकोमारीचैवैष्णवीतया वाराहचिंतशेंद्राणी वामुंडाः सप्त
 मातरः इति मातृपूजाभ्युदयिकप्रयोगः श्रधाभ्युदयिकश्राद्धं तच्च सपिंडकमपिंडकं वाकार्थं तत्रसौकार्यार्थाऽ
 पिंडकमेवकार्थं तरुयकृपनारायणीयेविशेषः अग्नौकरणमर्धैवावाहनंचावनेजनं पिंडश्राद्धे प्रकुर्यात्पिंडहीने
 निवर्तते यथाच पिंडनिर्वापरहितं यत्रश्राद्धं विधीयते स्वधावाचनलोपोस्तविकरस्तुनलुप्यते अश्वयंदासि
 णास्वस्वितसौमनस्यं यथास्थितिरिति श्रधास्यसांक्षिप्तप्रयोगः उोमर्धैकादश्यादित्रतोद्यापनपूर्वाङ्गः चसांभतासिद्धि
 र्धैश्चाभ्युदयिकश्राद्धमहंकारिष्ये उंसत्त्वयस्संज्ञकाविश्वेदेवा उंभूर्भुवःस्वः इदं वः पाद्यं मातृपितामर्हाप्रापिता
 मह्योनादीमुख्यः उंभूर्भुवःस्वः इदं वः पाद्यं उंापितृपितामहप्रपितामहानादीमुख्यः उंभूर्भुवःस्वः इदं वः पाद्यं
 यानामहप्रमातामहदुहप्रमातामहानादीमुख्यः उंभूर्भुवःस्वः इदं वः पाद्यं इदं सर्वसद्व्येनैवकार्थं अत्रतिलार्थ
 स्तुपर्धैरेवकार्थं इति शास्त्रसंप्रदायः सत्पदसुसंज्ञकानां विश्वेपदेवानां उंभूर्भुवःस्वः इदं मासं न सुखासनं नादी
 श्राद्धशष्ठाक्रियेतां तथाप्राप्तं भवंतौ प्राप्नुवावः मातृपितामर्हाप्रापितामहीनानादीमुख्येनां उंभूर्भुवःस्वः इदं मा
 सनं सुखासनं नादीश्राद्धशष्ठाक्रियेतां पितृपितामहप्रापितामहानां नादीमुख्येनां उंभूर्भुवःस्वः इदं मासं न सुखासनं

नादीश्राद्धे क्षणीक्रियेतां तथा प्राप्नुतां भवंती प्राप्नुतावः उंमातामहप्रमातामहदृढप्रमातामहानां नादीमु
खानां उंभूर्भुवःस्वइदमासनंसुखासनंनादीश्राद्धेक्षणैक्रियेतां तथा प्राप्नुतां भवंती प्राप्नुतावः ततो गंधादिदा
नं अन्नसर्वत्र युग्मब्राह्मणपूजनमतो द्विवचनोच्छेद्यः कार्यः सत्यवसुसंज्ञकेभ्यो विभ्येभ्यो देवेभ्य उंभूर्भुवःस्वइदं ग
ंधाद्यर्चनं स्वाहासंपद्यतां दृद्धिः मातृपितामही प्रापितामहीभ्यः उंभूर्भुवःस्वइदं गंधाद्यर्चनं स्वाहासंपद्यतां दृद्धिः
उं पितृपितामहप्रापितामहेभ्यो नादीमुखेभ्यः उंभूर्भुवःस्वइदं गंधाद्यर्चनं स्वाहासंपद्यतां दृद्धिः मातामहप्रमा
तामहदृढप्रमातामहेभ्यः सपत्नीकेभ्यो नादीमुखेभ्यः उंभूर्भुवःस्वइदं गंधाद्यर्चनं स्वाहासंपद्यतां दृद्धिः ततःपरि
वेषणं कृत्वा गायत्र्या प्रोक्ष्य उंष्टिथीति पात्रं चौरपिधानं ब्राह्मणशामुखे श्रमृतेऽमृतं जुहोमि स्वाहा इति पात्रमालभ्य
इदं विष्णुर्विचक्रमेत्रे धानिदधिपदंसमूढमस्य पाद्भ्यसुरे सत्यवसुसंज्ञकेभ्यो विभ्येभ्यो देवेभ्य इदं युग्मब्राह्मणभोजन
पठ्यार्समन्नममृतरूपेण स्वाहासंपद्यतां दृद्धिः मातृपितामहप्रापितामहीभ्यो नादीमुखेभ्य इदं युग्मब्राह्मणभोजन
पठ्यार्समन्नममृतरूपेण स्वाहासंपद्यतां दृद्धिः पितृपितामहप्रापितामहेभ्यो नादीमुखेभ्य इदं युग्मब्राह्मणभोजन
पठ्यार्समन्नममृतरूपेण स्वाहासंपद्यतां दृद्धिः मातामहप्रमातामहदृढप्रमातामहेभ्यो नादीमुखेभ्य इदं
युग्मब्राह्मणभोजनपठ्यार्समन्नममृतरूपेण स्वाहासंपद्यतां दृद्धिः उंस्वस्ति न इन्द्रो बृहश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्वे
दाः स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो आरिष्टनेमिः स्वस्ति नो वृहस्पतिर्दधातु श्रानेन नादीश्राद्धेन कर्मांगदेवताः प्रियंतां
शन्न पुरुषसूक्तादिजपः कार्यः नादीश्राद्धं सुप्रोक्षितमस्तु शिवाश्रापः संतु सौमनस्यमस्तु अक्षतंचारिष्टमस्तु
नादीमुखोत्पत्तरः प्रियंतां नादीमुखापंपत्तरः पितामहाः प्रपितामहाः प्रियंतां नादीमुखा मातामहाः प्रमातामहादृ
ढप्रमातामहाः सपत्नीकानादीमुखाः प्रियंतां ततश्चादीः प्रार्थनम् गोत्रं नो वर्धतां दातारो नो भिषर्धतां वेदाः संतति

रत्नत्र श्रद्धाधनोमाठ्यगमत् बहुद्वेषचनोऽस्तु अन्नचनो बहुभवेदतिथ्यां श्रुलभेमहि याचितारश्च न सतु माचया
 चिपमं कंचनेति सप्राथ्यं ततोविधौ गोत्रोवोवर्द्धतांदातारोचोभिवर्धतां वेदांसततिरेवच श्रद्धाचवोमाठ्यगमत् बहु
 द्वेषचुवोऽस्तु अन्नचवो बहुभवेदतिथ्यां श्रुलभं ध्याचितारश्च सतु माचया च ध्यं कंचनेति प्रत्युक्ते द्राक्षामलकादित
 त्रिष्कयत्वेन दत्तिष्णां दद्यात् ओमथैकादश्यादिब्रतोद्यापनागभूतविश्वेषां देवानामभ्युदयिकश्राद्धप्रतिधार्यमिमेक
 लमूले वनरूपतिदैवते ॥ तत्रिष्कयभूतभिमां ॥ द्राक्षिणा यथानामगोत्राय ॥ द्राह्मणाय ॥ दातुमहमुस्मजे
 जोमयकारिष्यमाणैकादश्यादिब्रतोद्यापनागभूतकृतैतन्मातृपितामहौ प्रपितामहीनां ॥ नादीमुखानां ॥ पितृ
 पितृमह प्रपितामहानां नादीमुखानां मातामह ॥ प्रमातामह ॥ वृद्धप्रमातामहानां ॥ नादीं मुखानां ॥
 नप्रतीकानामाभ्युदयिकश्राद्धप्रतिधार्य मिद द्राक्षामलकादिनिष्कयरूपं द्रव्यं यथानामगोत्रेभ्यो ब्राह्म
 णेभ्यो दातुमहमुस्मजे वाजेवजेवतवाजिनोर्धनेषु विप्राश्चरुताऋतज्ञाश्चरुय पिवतमादयथ्य यूयंयातरवसित
 न सदाभिविश्वेदेवाः प्रीयतामिति विसर्जयेत् ॥ इति नादीश्राद्धप्रयोगः ॥ अथोद्यापनप्रयोगः तत्रादावाचा
 र्थ्यादिवरणकुठ्यात् ओमथेत्यादिदेशकालौ संकीर्यामुकगोत्रोमुकशर्महंसर्वपापक्षयार्थं चतुर्वर्णीफलसिद्धयर्थं यथा
 कालसमाचरितेकादश्यादिब्रतोद्यापनकर्मणि श्रमुकगोत्रममुकशर्माणैर्ब्राह्मणमाचार्यैवेनत्वामहं दृणे ततोस्मीति
 प्रतिवचन यथाविहितं कर्मकुरुकरवाणीति आचार्योक्तो ततः प्रथमा आचार्यस्तु यथास्वर्गशक्रादान्दहस्व
 तिः तथाल्वंममयज्ञोस्मिन्भवाचार्यो द्विजोत्तम मंत्रनूतं भवाद्याथसंसारोच्छेदकारक देवपूजाविधानाहं कुरुष्व
 र्थ्यांगतिचुमे संसारभयभीतेन मया यज्ञः प्रवर्तित प्रारब्धस्वप्नसादानेन निर्विघ्नोऽभंभवेदिह अथापरं देवतारं ब्राह्म
 णगयाद्विभिरेभ्युत्थं ब्रह्मत्वेन दृष्टुयात् ओमथैकादश्यादिब्रतोद्यापनयागकर्मणि कृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्तुं

नमुकृणां नमुकशर्माणं त्वां ब्रह्मत्वेनाहं वृणे यथा चतुर्मुखं ब्रह्मा सर्वलोकापितामहः तथा त्वं मम यज्ञैस्मिन् ब्रह्मा भव
 द्विजोत्तम त्वं नो जुरुः पितामता त्वं प्रभुरस्त्वं परायणं त्वत्प्रसादाच्च देवान् प्रसवैस्वयात्सुशोभनं आपद्भिर्मक्षिणाथार्थकृ
 रयज्ञमतादितः ऋत्विग्भिः सहितः सर्वैः संयतैः सुसमाहितैः आचार्यैश्च संयुक्तः कुरु कर्म यथादितामिति प्रार्थ्य पू
 वां दिदिग्द्वारजापकान् वृणुयात् तत्र मंडपस्य पूर्वद्वारे भूमिदेवाय नमः इत्यर्थं देव्यां गांवादिभिः संपूज्य बह्यालंका
 रादिकं हस्तेन गृहीत्वा तामद्यास्मिन्नुद्यापनकर्मणि पूर्वद्वारे शांतिपाठार्थं द्वारपालत्वेन त्वामहं वृणे इतोस्मिति प्राति
 वचनं तेषां प्रार्थयेत् यजमानः ऋग्वेदः पद्यपत्राक्षिणाद्यज्ञ सोमदैवतः अग्निगोत्रश्रविषं द्रः ऋत्विक्त्वं मे मत्स्ये भव शां
 तिपाठमस्य कुरु एवमन्यविप्रपूर्वद्वारे जापकत्वेन त्वामहं वृणे प्रार्थनं पूर्ववत् २ ततो मंडपदक्षिणद्वारे शांतिपाठार्थं
 मंके जापकत्वेनापरं विप्रं वृत्वा प्रार्थयेत् २ कातराक्षो यजुर्वेदस्यैष्टुभोगविष्णुदैवतः वैशंपायनविषं द्रः शांतिपा
 ठमस्य कुरु ततो मंडपस्य पश्चिमद्वारे सामवेदिनौ द्वौ विप्रौ गांवादिभिः संपूज्य वृणुयात् शांतिपाठार्थं मंके जापक
 त्वेन चापरं २ वृत्वा प्रार्थयेत् सामवेदस्तु पिगाक्षो जागतः शक्रदैवतः भारद्वाजस्त्वितिषं द्रः शांतिपाठमस्य कुरु २
 ऋत्विक्त्वं मे मत्स्ये भव २ ततो मंडपस्योत्तरद्वारे द्वाव्युर्वेदिनौ विप्रौ गांवादिभिः संपूज्य एकं द्वारपालत्वेन १ अ
 परं शांतिकां ध्याय पाठार्थं वृत्वा प्रार्थयेत् वृहत्नेत्रो यथर्वेदेनौष्टुभोरुद्रदैवतः सुमंतुश्चापि विषं द्रः शांतिपाठमस्य कुरु
 १ ऋत्विक्त्वं मे मत्स्ये भव २ एवं सर्वत्र द्वौ द्वौ ब्राह्मणौ वृत्वा संप्रार्थ्य ततश्चान्यं विद्वांसं विप्रं पूज्योपदेष्टुत्वेन वृत्वा स
 दस्यत्वेनैकमपरमपि वृत्वा ज्ञाननिधानकुलीनानन्यान् विवृत्वा सर्वानेव कृतजालिः प्रार्थयेत् अस्वयं गार्ग्य
 निष्परमैर्भवंतोऽपार्थतां यथा सप्रसन्नैस्तु कर्त्तव्यमेतत्कर्म यथादितं १ अस्मिन्कर्मणि विद्येत् वृत्तां गुरुमुखाम् द्विजाः सा
 वधानाः प्रकुर्वंतु स्वत्वं कर्म यथादितं १ ततो वरणकर्मणमधुपर्कं ण सर्वेषां विप्राणां यथाशास्त्रं पूजनं कुर्यात् आचार्य

वाह्यणीस्त्रयहोक्त्रविधानेनाऽत्रयमेवमधुपर्कणपूजनीयौ मधुपर्कविधानंचतुर्वेदविधानेनपृथक्कलित्वितं यथासंभव
 मन्त्रयोजनयं ततोयजमानः सप्तधान्योपरिकलशं आजिघ्रकलशंमहात्वेतिवक्ष्यमाणमंत्रैः कलशस्थपत्नवि
 धिनासंस्थाप्य तदुपरिपूर्णादेवीतिवक्ष्यमाणमंत्रेणधान्यपूर्णपात्रंन्यस्य तत्रग्रहान्संस्थाहतिप्रणवपूर्वकैर्नामं
 त्रैरावाह्य ओंभूर्भुवःस्वःसूर्यादिनवग्रहान् ब्रह्मवरुणसहितान्सदैवतकांस्यपरिवारानहमन्नसंस्थापयामीतिसंस्था
 प्यसंपूज्य पुष्पांजलिदद्यात् ततश्चाचार्यो रक्तवस्त्रखंडैर्दूर्वाक्षतसर्वपदानधिसुवर्णांन्यितांपाटलिकारक्षाविधिंमंत्रेण
 यजमानहस्ते श्लथवोचदधिवकाप्रथमोदैव्योभिषक् अहेश्रसर्वाजंभयंत सर्वाश्रयातुगान्योधरार्चिःपरासुव
 इतिमंत्रेणवश्रयात् ततोयजमानोयथाविहितंकर्मकुरुध्यामिति सर्वांन्साचार्यान्ब्राह्मणान्ब्रूयात् ते च स्वस्वकर्म
 करवामद्वितिब्रूयुः पुनर्यजमानः संसारभयमतिनश्ययज्ञःसुभक्तितः प्रारब्धस्त्वत्प्रसदिननिधिंश्रोत्रेभवात्विहंति
 आचार्यसंप्राप्त्यै आचारोदचलश्रांथ्यपत्न्यासहविश्राय शंखरवेजायमानिसपरिच्छेदोजलपूर्णकलशपुरःसरःसा
 चार्यैर्विषमहामंडपप्रदक्षिणीकृत्वातंप्राविशेत् उंमद्रंकार्णोभिःशृणुयामदेवाःभद्रंप्रथमाक्षिभिर्बज्राः स्थिरैरं
 शैरनुष्टुबाह्यैस्सत्तनुभिर्व्यसेमदेवाहितंयदायुरितिमंत्रेण तत्रयजमानाचार्यैर्विजानंपश्चिमद्वारेणप्रवेशः यजमान
 पत्न्यादाक्षिणद्वारेणपूर्वद्वारेणमंडपमध्येद्रथानयनं दानीयद्रथस्यदाक्षिणद्वारेण पूजासंभाराणामुत्तरद्वारेण
 वंयजमानोमंडपंप्राविश्य महोवेद्याःश्राद्धमुखोभद्रासनेसपत्निकउपविशेत् ततश्चाचार्यःपूर्वसंपदितपंचगव्येना
 पोहिष्ठामयोभुवइत्पृचाकणैश्चनचमंडपंप्रोक्ष्य श्रपक्रागंतुभूतानिपिशाचाःसर्वतोदिशं सर्वेषामविरोधेनब्रह्मकर्म
 समापये १ यदन्नसंस्थितंभूतंस्थानमाटुत्प्यसर्वतः स्थानंत्पत्कानुतत्सर्वयंत्रस्थंतन्नगच्छतु इतिमंत्रेणश्वेतसर्वप
 विकरणेनभूतसिसारणंविधाय देवाभ्यायान्तुयातुधानाश्रपयांतु विष्णोदेवयजनरक्षस्विति रक्षाकृत्वा पंचपल्लवा

धुपेतिस्मृत्या कृणुष्वपाजइत्यादिरक्षेत्रसूक्तमंत्रेणमंडपसंवेष्ट्य ब्राह्मणैर्गंधादिकं ग्राहयित्वा मंडपमनुमंत्रयेत्
 वितानेफलपुष्पाक्षतद्रव्याणि क्षिप्त्वा पूर्वोदारभ्य मध्यगताश्वत्सः रथूणाः पूजयेत् उर्वसुदायै नमः १ उर्व
 भद्रायै नमः २ अदित्यै नमः ३ नंदायै नमः ४ उर्भुर्भुवः वसुदामावाहयामीत्यायाह्य उर्वसुदायै नमः ५ इति पंचोपचारैः
 सर्वाएव पूजयेत् ततो मंडपप्रवेशकोणादारभ्य उर्भूमिमवाहयामि भूर्भयै नमः ६ पूर्वसंध्ययै नमः ७ मध्यसंध्या
 यै नमः ८ पश्चिमसंध्यायै नमः ९ गायत्र्यै नमः १० उहृत्यै नमः ११ अदित्यै नमः १२ विलग्रायै नमः १३ पौर्ण
 मार्यै नमः १४ सिनीवाल्यै नमः १५ नंदायै नमः १६ मंडपस्य ईशानकोणे प्रमथनायै नमः १ देवहृत्यै नमः २
 शिवायै नमः ३ लक्ष्म्यै नमः ४ इति मध्यरतं मसाहिताः कोणस्थूणाः पूजयेत् ततः सर्वैभ्यो वंधनेभ्यो नम इति शा
 खोद्धवनाद्यभिमंत्र्य संपूज्य पश्चिमद्वारेण निर्गत्य पूर्वोदितोरणपूजामारभेत् इति मंडपानुमंत्रणं अथ पूर्वं आधा
 हिवजसंकाशापूर्वद्वारे कृताधिप ऋग्वेदाधिपतेनाद्यास्तुशोभननमोरतुते इति द्वारदेवतामालभ्य अश्वत्थे तोरणा
 य नमः उर्जाग्निमंडिपुरोहित यज्ञरथदेवशुचिजहंतारं रत्नधातममित्यालभ्य ऋग्वेदं पूजयेत् प्राचीं दिशं समार
 भ्यसुदृढनामतोरणं महावीर्यमहाकायार्जुनायुधसमप्रभं अस्मिन्महोत्सवे यज्ञैकत्वं नांप्रवरेशुभे १ एहो हि अ
 श्वत्थे तोरण मालयवत्पर्वतसाहित ऋग्वेदाधिधित इंद्रदेवस्य एतं यज्ञं रक्ष सर्वं विघ्नान्निवारय ऋग्वेदाधिधिताय
 अश्वत्थे तोरणाय नम इति गंधादिभिः संपूज्य तस्य त्रिशूलशृंगेषु प्रादक्षिण्येन त्रानादिर्यापूजयेत् इंद्राय नमः
 १ धात्रे नमः २ भगाय नमः ३ इत्यादि त्रयं नाम मंत्रैः संपूज्य द्वारशाखयोर्वसुद्रव्यं पूजयेत् ध्रुवाय वसवे नमः अथ राय
 वसवे नमः तत्र शृंगेषु शाखयोश्च वखाणि वद्ध्या शाखामूलयोर्धान्यपुंजोपरि वारिपूणैरत्नगर्भां वस्त्रयुगाच्छन्नौ प्र
 शांतिशिरनामानी कलशौ जातवीजं कुरशरावपिहिताननी आजिप्रकलशमिति प्रतिष्ठाप्य प्रशांतकलशाय नमः

शिशिरकलशायनमः २ इतिगधादिनासंपूज्य स्क्वचंदनादिनाऽल्लंकृत्य तनराहुदहरपती आवाह्य राहवेनमः
 उहरस्पतयेनमः २ एवगधादिनासंपूज्य दक्षिणतोरणपूजाभारभूत् इतिपूर्वतोरणपूजा अथदक्षिणतोरणपूजा
 नमस्तेयमंराजायत्रेतायुगाधिपायच यजुर्वेदाधिदेवायसुनद्रदरदक्षिणे इतिद्वारदेवतामावाह्य उदुवरविकट
 नामतोरणपूजयेत् उदं प्रेतोर्जैस्त्वत्पायवस्थदेवोः सविताप्रापर्यतुश्रेष्ठमायकर्मणे आप्यायधमन्यादेवभा
 गभूर्जस्वतीप्रजापतिरनमीवा अयक्ष्मंमावस्थेतईशतमाधशंस्त्रद्रस्पहेतिः पारितोषणकुध्रुवाऽस्मिन्गोपती
 स्यात्तवहर्वर्षजमानस्यपशून्पाहि इत्यालभ्य यजुर्वेदसंपूज्य दक्षिणांदिशमाश्रित्यविकटनामतोरणं महावीर्यं
 महाकार्यंभिन्नानससमन्न अस्मिन्महोत्सवेयज्ञेकृतानां प्रवेशुभे एतेहिउदुवरमहातोरण गधमदनपर्वतस
 हितयजुर्वेदाधिष्ठितयमदैवस्य एतं यज्ञं रक्ष सर्वविघ्नान्निवारय यजुर्वेदाधिष्ठितायविकटनास्त्रे उदुवरतोरणाप्यन
 मइतिगंधादिनापूजयित्वा शूलशृंगपुञ्जीन् आदित्यान् आदित्यायनमः १ गिवायनमः २ वरुणायनमः ३ द्वा
 शारख्योः सोमायवसेवेनम आप्यायवसेवेनम २ इतिनाममंत्रैर्गधादिनासंपूज्य शृंगेपुशास्त्रयोश्चवस्त्राणिबद्ध्वा
 शाखाभूलयोर्धान्यपुंजोपरिवारिपूर्णौपर्जन्याशोकनामानौकलशौ जातवीजंकिंरशरावपिहितानौ आजिघ्रकल
 शमित्यादिनाप्रतिधाप्य पर्जन्यायनम अशोकानमः एवंगंधादिनाभ्यर्च्य स्क्वचंदनादिभिरल्लंकृत्य तोरणसूट्यं
 यनम १ अगारकायनमइतिगधादिभिरर्चयेत् इतिदक्षिणतोरणपूजा अथपश्चिमतोरणपूजा उर्ध्वमस्तेकामदेवाय
 पश्चिमद्वाराधिपाय सामवेदाधिपत्वंहिनास्त्राकल्याणकारक इतिद्वारदेवतामावाह्य ज्ञाक्षसुभीमनामतोरणं उंश्च
 आयाहिवेतिपृष्ठानेहव्यद्वारवेनिहोतासस्तिवर्हिर्पित्यालभ्यसामवेदंपूजयेत् प्रतीर्त्वादिशमाश्रित्यसुभीमनाम
 तोरणं महावापभिर्होकायसुंवलसदर्शप्रभ अस्मिन्महोत्सवेयज्ञेकृतानांप्रवेशुभे उंएह्येहिज्ञाक्षतोरणविव्यपर्वत

सहितसामवेदाधिष्ठितवरुणदैवतएन्यङ्गरक्ष सर्वविघ्नान्निवारयसामवेदाधिष्ठितायद्वाक्षतोरणायनमः इतिगंधादि
भिःसंपूज्य त्रिशूलशृंगपुत्रीन् आदित्यान्संपूजयेत् अथरणेण्आदित्यायनमः १ अश्वेनमः २ विवस्वतेनमः ३
गंधादिभिरभ्यर्च्य द्वारशास्ययोः वसुद्वयंपूजयेत् अनिलायनमः अनलायनमः २ गंधादिभिःसंपूज्य शृंगेषुशा
खयोश्चवस्त्राणिवद्भ्यां शाखमूलयोर्धान्यपुत्रोपरि भूतसंजीविनश्मृतनामानौकलशौ जातवीजांकुरशरावपिहि
ताननौ आजिघ्नकलशमित्यादिनाप्रतिष्ठाप्य भूतसंजीविनायकलशायनमः अमृतनाम्निकलशायनमः २ इत्येवं
गंधादिभिरभ्यर्च्यत्सुकचंदनाऽलंकृतोरणे वुधायनमः १ शुक्रायनमः इत्यावाह्यपूजयेत् इतिपश्चिमतोरण
पूजा अथोत्तरतोरणपूजा नमस्तेदित्यरूपायअथर्वाधिपतेप्रभो कलेरधिपतेनात्मानंगलंचोत्तरासन इतिद्वा
रदेवतामावाह्य उत्तरांदिशमाश्रित्यसुप्रभंतामतोरणं महावीर्यमहाकायंशुद्धरफटिकसन्निभं अस्मिन्महोत्स
वेयज्ञेकतूनंप्रवरेशुभे वटदृक्षोद्भववटतोरणं ओंशन्नोदेवीरभिष्टये आपोभवंतुपीतये शंध्योरभिस्रवंतुन इत्या
लभ्य अथर्ववेदंसंपूज्य ओएहोहिअथर्वाधिपतेनैयप्रोधतोरण हिमवत्पर्वतसाहितसोमदैवत्यैएन्यङ्गरक्षसर्वविघ्नान्
त्रिवारय अथर्वाधिष्ठितान्यप्रोधतोरणायनमः इतिगंधादिभिःसंपूज्यशृंगेषुर्बान् आदित्यान् त्वद्देवैश्चादित्या
यनमः १ सवित्रेनमः २ विष्णवेनमः इतिगंधादिभिरभ्यर्च्य द्वारशाखयोः प्रत्यूपायवसवेनमः १ प्रभासायव
सहेनमः २ इतिवसुद्वयंगंधादिनाभ्यर्च्य शृंगेषुशाखयोश्चवस्त्राणिवद्भ्यां शाखामूलयोर्धान्यपुत्रोपरिवा
रिपूणैरत्नगर्भैवस्त्रयुगाच्छन्नौ जातवीजांकुरशरावद्वयपिहितमुखौ धनप्रदार्थाप्रदानामानौकलशौ आजिघ्नक
लशामित्यादिनासंस्थाय धनप्रदायकलशायनमः १ श्रीप्रदायकलशायनमः इतिगंधादिनाभ्यर्च्य
त्सुकचंदनादिनाऽलंकृत्य सोमशक्तिकंतुवावाह्यपूजयेत् सोमायनमः शनयेनमः केतवेनमः ३ एवंगंधा
दिभिःपूजयेत् इत्युत्तरतोरणपूजा सर्वतोरणेपुस्वसजातीयकाष्ठनिर्भितशूलनियानं सर्वद्वारकलशानामुपरिषूत

पुरितर्दापरथापनं पूजनं च इति तोरणपूजा अथ द्वारपूजा तत्र प्रथमं पूर्वद्वारमागत्य आजिघ्रति रथापिते कलशद्वये
 इंद्रमवाहयेत् एहो हि सर्वा मरसिद्धसाध्यै रभितुतवैजयधरामरेशे संवीज्यमानोऽस्मरसांगणे नरशाध्यरं तोभगव
 तमस्तु इत्यावाह्य उवाता रमिंद्रमवितारामिंद्रं हवे हवे सुहवक्ष्णुरमिंद्रमवहयामि क्रंपुस्रुहतामिंद्रं स्वस्ति
 नो मयवाधा विंद्र इति मंत्रेण गंधादिभिः संपूज्य इंद्रः सुरपति श्रेय वज्रहस्तो महाबलः शतयागाधिपो देवस्तस्यै
 नित्यं नमो नम इति नमस्कृत्य इंद्र आसने तावृहस्त्रपतिर्दाक्षिणायज्ञः पुरएतु सोमः देवसेनानामभिभंजतानां जयती
 नां मरुतो यं वयमिति पताकामालभ्य योमेदंडः परापतद्देहाय सोधिभूम्यां तमहं पुनराददे आयुषे ब्रह्मवर्चसायेति
 दंडमालभ्य उवातारमिंद्रमिति पुनः पठेत् उवाशुः शिशानो वृषभो नभो यनावनः शोभणश्चरुणां संकंद
 नो निति पएकर्वारः शतश्रुंसेनाश्रजयत्साकामिंद्र इति मंत्राभ्यां पीतौ पताकाध्यजावुच्छ्रेयत् उवाद्राय सां
 गाय सपरिवारायैप सवृते दनवलिर्नमः उवांभो इंद्र इमं सदीपं द्यूते दनवलिं गृहाण मम सपरिवारस्य
 वजमानस्य आयुःकर्ता क्षेमकर्ता शान्तिकर्ता वरदो भव लोकेशेनां पताकां गंधपुष्पादिकं बलिं मया
 दत्तं गृहीत्या च पाहियज्ञमिह स्थितः इति बलिं समर्पयेत् शनयै वरीत्या तत्तद्वेदानुवकेन सर्वत्र बलिर्देयः ततः शचीपते ग
 जारुढवज्रहस्तामराधिप पूर्वावकाशेषुष्मभिरक्षणीयं प्रयत्नतः इति सांग्राह्यं तत्रैकलशद्वये एरावतं दिग्गजम
 प्यावहस्य पूजयेत् एरावताय दिग्गजाय नमः द्वारशास्योः भूर्लोकाय नमः भुवोलोकाय नमः २ पुनः आदि रथाय
 नमः सोमाय नमः २ ऊर्ध्वोर्दुर्वरे ऋग्वेदाय नमः १ अथोवास्तु पुरुषाय नमः २ इति संपूज्य ध्वजे कुमुदाय नमः
 योमेदंडः परापतद्देहाय सोधिभूम्यां तमहं पुराददे आयुषे ब्रह्मवर्चसायेति ध्वजदंडमालभ्य दंडे हेतुकर्मैरवाय
 नमः क्षेत्रपालाय नमः ३ एवं नाममंत्रैर्गंधादिभिरभ्यर्च्य ऋग्वेदः पक्षपत्राक्षो गायत्रः सोमदैवतः आग्निगोत्रश्च विन्द्र

ऋत्विक्त्वंमसखे भवेति ऋभेदं ध्यात्वा सांसपरिव रं गंधाद्युपचारैः पूजयेत् शैवव्रतोद्यापने तु पूर्वद्वारे वामभा
 गे नदिनेनमः दक्षिणभागे महाकालाय नमः इति द्वारपालावपिसंपूज्य तत्र जपः श्रीसूक्तं १ पावमानं च २ सोम
 सूक्तं ३ सुमंगलं ४ पौरुषं ५ रुद्रसूक्तं च ६ वामदेव्यंतथैव च ८ आग्नील्लिङ्गत्यादीनेकविंशत्यनुवाकान् ९
 तथा ऋभेदोक्तशान्तिकाध्यायमिति पूर्वदत्तौत्राह्यणौ जपेतां इति पूर्वद्वारपूजा २ अथाऽऽग्नेयकोणे गत्वा आच
 न्य एककलशं तत्र प्राभ्वत्स्थापयित्वा तत्राग्निमावाहयेत् ॐ एहो हि सर्वा मरुद्व्यवाहमुनिप्रवीरैरभितो भिजुष्टः
 तैजोवता लोकगणेन सार्धं ममाध्वरं रक्षकवेन मस्ते १ इत्यग्निमावाह्य ॐ अग्निदूतं पुरोदधे हव्यवाहमुपब्रुवे देवां
 आसादप्यदिह १ इति गंधार्थैरुपचारैः संपूज्य सर्वदेवमयो देवोरकोविहिर्महावलः सप्तजिह्वो महावीर्यो नमो वै
 श्वानरायते इति नमस्कृत्य अन्नआयाहिर्वीतये गृणानो हव्यदातये निर्दोता सस्मिर्वाह्वि इति रक्तध्वजपताके
 आलभ्य ॐ स्वन्नो अन्नैवरुणस्य विद्वान् देवस्य हे हो अन्नवयासि सर्षाः यजिष्ठे वहि हितमः शोशुचानो विथा द्विपालं सिप्र
 मुमुभ्यस्मत् ॐ अग्निदूतं पुरोदधे हव्यवाहमुपब्रुवे देवां आसादप्यदिह इतीमं न्नद्रयमुच्चार्य अन्नये सांगा यसपरिवा
 राय एपदीपधृतोदनवालिनर्मः भांभो अन्नै ए नं सदीपधृतोदनवालिनृहाण यजमानस्य शान्तिकर्ता क्षेमकर्ता तुष्टिक
 तां वरदो भव इति वालिदत्त्वा प्रार्थयेत् नमस्ते अन्निरूपाय नमो वै श्वानरायते चंडाय चंडरूपाय नमस्ते हव्यवाहन इति
 अत्राग्नेयकोणे पुंडरीकादिगजं पूजयेत् ॐ पुंडरीकाय नमः १ इति गंधादिना पूजयेत् इत्याग्नेयकोणपूजा ततो
 दक्षिणद्वारपूजा अथातो दक्षिणे गत्वा च न्यप्रतिद्वारकलशं पूर्ववत्स्थापितकलशद्वये धर्मराजमावाहयेत् एह्ये
 हिवैवस्वतथर्मराजसर्वामरै रर्षितथर्ममूर्ते शुभाशुभानंदशुचामधीशाशेवायनः पाहिमखं मदीयम् १ दंडहस्तो
 यमो देवो धर्माध्यक्षो महावलः आवाहये धर्मराजं तस्मै प्रेतपते नमः इत्यावाह्य ॐ अस्मि यमो अश्यादित्यो अश्वर्षासि

तदांगुशेनन्नतेन आसिसंमिनसनपाविष्टकआहुस्तेर्वालिदिविधयनानतिगंधाद्युपचारैःसंपूज्य यमापत्वासुर्ध
 स्यन्नातपसंदेयस्यसथितामध्यानकष्टथिष्टयासस्युंस्तरुशरपाहि इतिपताकालंभः योमेदंडइतिदंडालंभनम् आद्यंगीः
 एभिन्नकर्मादशदद्यातरंपुरःपितरंचप्रयंस्त्वइतिभंजणशयमिध्वजपताके उच्छ्रयेत् सुगानुपंधाप्रदिशन्नएधिययोति
 र्मध्यंस्त्रजरात्रायुः श्रुपेतुस्युरसुतम्मश्रागाद्द्वस्त्वतोनाश्रमयंकुणोतु इतिभंजपठित्वा यमायसांगाय एपस
 दौपमापभक्तवर्तिनमः भोयमएनंसदिपमापभक्तवर्तिष्टहाण यजमानस्यशांत्यादिकर्त्ताभव एवंमापभक्तवर्ति
 दंशायाद्यंपेत् वैवस्वतमहावाहो नमस्तेधर्मसाक्षिणे शिवाज्ञापिहितोदेवदिशंरक्षभवानिति तस्मिन्नेवकलशद्व
 यं वामनांदिगजसंपूज्य वामनायनमः १ द्वारशाखयोःस्वर्लोकायनमः १ महर्लोकायनमः २ भौमायनमः १
 बुधायनमः २ ऊर्ध्वादिंबरैयजुर्वेदायनमः १ द्वारशाखयोःगोदावर्यैःनमः १ कृष्णायैःनमः २ उत्तरांगे गणेशा
 यनमः १ श्रियैःनमः २ श्रयोवास्तुपुरुपायनमः ध्वजेपुंडरीकाक्षायनमः योमेदंडइतिदंडमालभ्य तत्राश्रगुन्या
 स्ववेतालायनम इतिनामसंत्रैंगंधादिनासंपूज्य बलिदानांतविधाय कातराक्षयिजुर्वेदल्लिष्टु भोविष्णुर्देवतः वैशं
 पायनविष्टेद्रश्रुत्विक्त्वंमेमतेभवेति यजुर्वेदंध्यात्वा ईपेत्वाजैत्वितिभंजपठित्वा गंधादिनार्थयेत् ३ शैवोद्यापने
 दक्षिणद्वारयामं गणेशायनमः दक्षिणभागोत्पभायनम इतिद्वारपालवपिसंपूज्य तत्रजपः श्रानोभद्रानुवाकश्च
 १ आशुःशिशानकस्तथा २ वद्वेवात्राणिचपठेत् ३ ततोष्टौचपुनंतुमां ४ श्रभिधाश्रसिसक्षैव ५ दीर्घायुरतेऋ
 चंपठेत् ६ योःशांति ७ रेकाप्यापस्व ८ पट्पयःएथिठ्यामेकया ९ नमोऽस्तुसर्षेभ्यः १० आकृष्णेन ११
 देवस्यत्वाष्टकृष्टयक् १२ नमःशंभव १३ इत्येकोश्रिदैवताक्रमात् १४ ज्ञातारामिद्रमित्येका १५ सोमंरा
 जानकेकया १६ श्रतपते १७ महदंडः ऋचंधार्चंसमप्रकं १८ इतिदक्षिणद्वारपूजा श्रधर्नैऋतेगत्वा श्राचम्य

अर्थसंस्थाप्य पूर्ववत्स्थापितकलयोनिर्ऋतिमावाहयेत् उं एस्थिहिरशीगणनायकरत्वंविशालयैतालपिशाचसंघैः म
 माधरपांहाशुभाधिनाथलोकेश्वरस्त्वंभगवन्नस्ते १ सर्वश्रेताधिपोदेवानिर्ऋतिर्नोलाविग्रहः खड्गचर्मधरोनिन्द्यै
 ऋतांयनमोनम इत्यावाह्य उंमोपुण्ड्रद्राद्रपुस्सुदैवैरस्तिवहिष्मातेषुष्मिन्नवयः मह्यश्वियस्यर्मातुपोयव्याहवि
 षमतावदतेर्गा इतिकृष्णपताकालंभः उं एपतेनिर्ऋतेभागस्त्वंजुपस्वत्वाहेति कृष्णेध्वजपताकेउच्छ्रयेत् उं अ
 सुन्वंतयजमानमिच्छस्तेनस्येत्यामन्विहितस्करस्य अन्यमस्मदिद्वसातइत्यानमोदेविनिर्ऋतेतुभ्यमस्तु इतिगंधा
 दिनानिर्ऋतिपूजनं उंमोपुण्ड्रइतिमंत्रपठित्वा सांगाथसपरिवारायानिर्ऋतये इमंकृष्णव्रीह्यन्नंपुराणघृतसहितं
 बलिंशुहाण यजमानस्य शांत्यादिकर्ताभव इतिबलिंदत्वा ध्वजेवामनायादिभगजायनमः १ योमदं
 उंइतिध्वजदंडमालभ्य तन्नाप्रोजिवहायक्षेत्रपालायनम इतिगंधादिनाबलयंतपूजनंकृत्वा निर्ऋतिखड्गहरंत
 चसर्वलोकैकनायकं आवाहयामंयज्ञेस्मिन्पूजेयंप्रतिशुह्यतां राक्षसेभ्योहिरशार्थंभवानन्नप्रतिष्ठितः निर्वि
 द्रांपन्नभूमिंक्वकुरुध्वशवशासन इति निर्ऋतिं संप्राथ्य इति नैर्ऋत्यकलशपूजां श्रापयश्रियमद्वारपूजा
 पश्रियमद्वारदेशेपूर्ववत्स्थापिकलशद्वयेवरुणमावाहयेत् एहोहियादोगणवारिधीनांगणेनपर्जन्यगणेनसार्धंवि
 याधरेद्रामरगोयमानपाहाहिवमस्मिन्भगवन्नमस्ते पाशहस्तात्मकोदेवोजलराशयधिपोमहान् निम्नगा
 मातिविरभ्यतोवरुणायनमोनम इत्यावाह्य उं तंत्वायामिन्नणावैदमानरतदाशास्तेयजमानोहविभिः
 श्रहेडमानोवरुणोहवोध्युरुपश्रुसमानश्रायुःप्रमोपोरिति गंधादिना संपूज्य पाशहस्तं चवरुणमंभसांप
 तिर्माश्वरं आवाहयामिपुत्रेस्मिन्वरुणायनमोनम इति नमस्कृत्य उं इमंमेवरुणशुधीहवमध्यात्रमृड
 यत्वामवस्युराचके इति श्वेतपताकामालभ्य उं उं दुत्तमं वरुणपाशमस्मदवाधमं विमधुपन्श्रुश्लथाय

अथावयमदिद्यत्रतेतवानागसोऽदितपेरयामइतिश्वेतौपताकाध्वजावुच्छ्रयेत् उँलंन्नोऽश्वेवरुणस्यविद्वान् देव
 स्यहेडोऽश्वयासिसीष्टाः यजिथेवाह्नितमः शोशुचानोविश्वेपांशुस्त्रिप्रमुभयस्मत् इतिपठित्वा सांगायसपरि
 वारायवरुणायनवर्नातयुतौदेनवालिनमः भोवरुणइमंवालिंगुहाण यजमानस्यशांथ्यादिकर्ताभवेति पूर्ववत्सर्दा
 पवलिदानं अपांपतिरितिआधोवैदेवनिगद्यसेशमंनयाशुविधानिनमोमकरवाहन इतिसंप्राथ्यं तस्मिन्नेव
 कलशद्वये अंजनंदिग्भजंसंपूज्य अंजनायनमः इरशाखयोः जनलोकायनमः १ तपोलोकायनमः २ पुनः
 बृहस्पतयेनमः १ शुक्रायनमः २ उर्वाहुंवरसामेन्द्रायनमः इरशाखयोः नर्मदायैनमः १ तार्यैः नमः २ उत्तरां
 ने गणेशायनमः १ अथैनमः २ अथोवास्तुतुपुरायनमः ध्वजेशंकुकार्णायनमः योमदंडइतिध्वजदंडमाऽभ्य-
 तस्मिन् कालायनमः क्षेत्रपालायनम इतिगंधादिवलयंतसंपूज्य सामवेदस्तुपिशाक्षीजागतः शक्रदैवतः भा
 रद्वाजस्तुविश्वेन्द्रऋत्विक्त्वमेमस्तेभव अत्रशैवोद्यापने प्रत्यग्द्वारेवामभागे भृंगारिदथेनमः दक्षिणेस्कंदायनमः
 इतिद्वारपालवापिसंपूज्य तत्रजपः इन्द्रायसामगायत १ अहस्मिप्रथमजा २ सेतूत्ता ३ स्वादिदृथा गायं
 तित्वांगायत्रिणः ५ करपतूतंकतमस्यास्यतानां ६ सशुक्तिंबृहत्साम १ ज्येष्ठसाम ८ रथंतरं ९ तथाचसाम
 वेदेकंशांतिपाठपठेद्वयः १० इतिपांश्विमद्वारपूजा अथवायव्यकलशपूजा ततोवायव्येगत्वा आचम्य पूर्वव
 स्स्थापितकलशेवायुमावाहयेत् एतेहिपद्मेइवररक्षणायमृगाधिरुडः सहसिद्धसंघैः प्राणाधिपः कालगतः सहा
 यग्राहणपूजाभगवत्तमस्वते वायुमाकाशागंदिवंपवनंमेघवाहनं आवाहयामि यज्ञेस्मिन्पूजेयंप्रतिशस्ततां इत्यावासा
 तववायव्यद्रतरपतेत्वपुर्जामातरद्भुत अवाळंस्यावृणीमहे इतिमंत्रेण गंधाद्युपचारैःसंपूज्य तस्मिन्नेवकलशेषुप
 दंतंदिग्भजमावाह्य पुष्यदंतायनम इतिसंपूज्य आनोनिमुद्भिः शतीनामिभिरध्वरश्लंमहस्त्राणिभिरुपयाहियज्ञं

यापोऽस्मिन्सदानेमाद्यस्त्वप्युयंस्वास्तिभिः सदान इति पताकालंभःत्रायोयेतसहस्त्रिणोरथासस्तेभिरागहिनिपुत्रा
 न्सोमपीतयेइति तववाद्ययवूहतस्फतइतिवा धूम्योपताकाध्वजावुच्छ्रयेत् आतोनिपुद्भिरितिपाठित्वा सांगा
 यसपरिवाराय वायवे यवोदनवालिनैमः भोवायोसदीपयवोदनवालिशूहण यजमानस्वशांत्यादिकर्ताभवेतिपूर्व
 वद्यालिदानं ततोध्वजे सावेभोमायनम इतिगथादिभिः संपूज्य यामदंडइतिध्वजदंडुमालभ्य तस्मिन्सर्व
 नेत्रापक्षेत्रपुलायनम इतिगंधादिनासंपूज्य प्राणिनांप्राणरूपोयामहाबलपरक्रमः महावेगमृगाकुटादिशं
 रक्षप्रभंजन इतिप्रार्थयेत् इतिवयव्यस्वस्तभपूजा श्रथोत्तरद्वारपूजा ततउत्तरदेशेगत्वा आचम्य श्रद्ध्यंस्त
 रथाप्य पूजात्मकरूपंविधाय पूर्ववत्प्रतिद्वारशास्वस्थापितकलशद्वये सांभमावाहयेत् एतेहिचक्षेत्रपरयज्ञरक्षां
 विधस्वन्नक्षत्रगणनसाहै सर्वापधीभिः पितृभिः सहैवगृहाणपूजांभगवन्नमस्ते नक्षत्राणांचसर्वेपांसोभिरा
 जाप्रकीर्तितः रत्नांगीचमहाहस्तसोमराजायतेनम इत्यावाह्य उंआप्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोम वृण्यंभवा
 याजरुपसगद्ये इतिगंधादिनासंपूज्य सर्वन्नक्षत्रमध्येतुसोमोराजाप्रतिष्ठितः तस्मैदेवायसोमायनक्षत्रपतयेन
 मः उंसोमोधेनुष्टंसोमोश्रवैतमाशुष्टंसोमोवीरंकर्मएयंददाति सादन्यविदश्वपुष्टंसभेपंपितृश्रवणंयोददासादस्मै
 इतिपताकालभः उंवयष्टंसोमवतेतवयनस्तनुपुविश्वतः प्रजावंतः सचेमहि ॥ इतिस्वर्णवणेध्वजपताके
 उच्छ्रयेत् वयष्टंसोमवतेमत्रेणगंधादिनासंपूज्य शिषंगववालिसांगायसपरिवारायसोमायएपद्रैयंगववालिनैमः
 भोसोमइभंसदीपंप्रैयंगववालिशूहण यजमानस्वशांत्यादिकर्ताभवे इतिवालित्वाप्रार्थयेत् प्रालेयांशोमहारूपनक्ष
 त्राणामधीश्वर श्रोपर्धानांप्रभोरक्षुडर्वांचैत्वसमाहितइति तस्मिन्नेवकलशेसार्चयोमंदिग्गजमावाह्य सार्चयोमाय
 नम इति नामसंज्ञेणसंपूजयेत् ततोद्वारशाखयोः सत्पलोकायनमः श्रुवल्लोकायनमः २ पुनःशोनेश्वरायनमः

राहुकेतुभ्यांनमः ऊर्ध्वोर्दुवरे अथर्ववेदाद्यनमः द्वारशाखयोः वेद्यैनमः पयोष्ण्यैनमः उत्तरांगिणेशायनमः श्रिये
 नमः २ अधीवास्तुपुरुषायनम- ध्वजेसुमुखायनमः योमेदंइतिमंत्रेषुध्वजदंडालंभः तस्मिन्नेकपादायक्षेत्रपाला
 यनम इतिनाममंत्रेषुप्रधादिनापूजयित्वा सुवर्णनयनोर्ध्वार्धानुष्टुपुष्टदस्तथाऋषिः वेदोवैतानगोत्रस्तुऋत्विक्त्वंमे
 मरेवभवेत्यथर्ववेदंध्यात्वा उांशानोद्वीरभीष्टयश्चापोमेवंतपूतये शंखपोरभिस्रवंतुनइतिगंधायुपचारैः पूजयेत् शैव
 ब्रतौद्यापनेतु उत्तरद्वारे वामभागे उमाद्यैनमः दक्षिणेचंडिश्वरायनमः इतिद्वारपालवपिपूजयेत् तत्रजप- अथ
 वींगिरसंघैव १ अथर्वाशिरसंतथा २ तथैवशातिकाध्यायं ३ पठेदुत्तरतः स्थितइत्युत्तरद्वारपूजा अथैशा
 नकलशपूजा ततईशानस्तंभसर्मापमाणय अथचम्य पूर्ववत्स्थापितकलशेईशानमवाहयेत् उांएहोदिविश्वे
 श्वरनास्त्रिशूलकपालखट्वांगवरेणसाधुं लोकेशपद्मेशिवरयज्ञासिद्धौगृहाणपूजाभंगवन्नमस्ते सर्वविद्याधिपेदेवईशा
 नोनामनामतः शूलपाणिर्महादेवस्रैलोक्यपतयेनम इत्यावाह्य उांकडुद्रायप्रचेतसेमीडुष्टमायतपसे वो
 चेमशंतमेहृदे इतिगंधादिनासंपूज्य उांनमः शंभवायचमयोभवायचनमः शंकरायचमयस्करायच नमःशि
 वायचशिवतरायचेति पताकामालभ्य उांतमीशानंजगतस्तस्थुस्त्विति विगंजिनचमवसेहृमहेवयं पूपातो
 यथावेदसामसद्वेषरक्षितायुरदब्धः स्वस्तये इतिश्वेतौपताकाध्वजावुच्छ्रयेत् कडुद्रायेतिमंत्रंपठित्वा संगायसप
 रिवारायेशानायसदीपंगवेधुक्कबलिसमर्पयामि भोईशानइमंसदीपंगवेधुक्कबलिगृह्ण यजमानस्तस्यशांत्यादिक
 तंभव इतिबलिदत्त्वाप्रार्थयेत् रक्षणंकरुमेदेवज्जिनंत्रायत्रिशूलिने वृषध्वजापयज्ञायनक्षत्रपतयेनमइति तस्मि
 न्नैवकलशेसुप्रतीकदिग्गजमवाह्य सुप्रतीकायनम इतिसंपूज्य ध्वजेसुप्रतीष्ठिनायनमः योमेदंइतिध्वज
 दंडमालभ्य तस्मिन्भीमायक्षेत्रपालायनम इतिगंधादिना वलयंतपूजनार्थंवायप्रार्थयेत् उपस्कंधसमारूढ

शूलहस्त्रं त्रिलोचनं श्रावाहयामि यज्ञैस्त्रिभूजैः प्रतिसृष्ट्या तामितीशानकलशपूजा ततो नैर्ऋत्यपुश्रिययोर्मध्ये
कल्पिताथ प्रदेशे श्रान्तमावाहयेत् ॐ ऐं ह्रीं हि पातालधरामरेंद्रनागानाकिन्नरगीयमान यक्षोरगेद्रामूरु
कस्यैरन्तरिक्षाभ्वरमस्मदीयम् ३ पन्नगाधिपतिर्देवो यो न तनीलविग्रहः पाताले वसते नित्यमनंताय न मनो भू इ
त्यावाह्य ॐ नमोस्तु सर्वभूयोके चष्टथिर्वीमतु येतरिक्षे यो दिवितेभ्यः सर्वेभ्यो नम इति पताकालंभः ॐ तं द्विष्णो
परमंपटङ्गसदापश्यति सूरय दिवीवचक्षुराततं इति मेघवृष्णीपताका ध्वजावुच्छ्रयेत् श्रायंगौरिति भंत्रेणवा ॐ
विष्णोर्नुकवीर्यार्णप्रबोध्यं पार्थिवानि विभेम रजांश्चिसि योश्चक्रमायदुत्तरं सुसधस्यैव चक्रमाणस्त्रिधोरुगायो वि
ष्णवेवा इति पठित्वा सांगायसपरिवाराय श्रान्तं ताय एषमाषमकबलिर्नमः ॐ नो श्रान्तं इमं मापमकबालिसदीप
गृह्ण यजमानस्य सपरिवारस्य शार्त्यादिकर्ता भव इति बालिदत्त्वा पार्थयेत् योसावन्तरूपेण ब्रह्मांडं सचराचर
पुष्पवद्धारयेददंतस्मै नित्यं नमो नम इति नमस्कृत्य श्रान्तत्वादनं रुत्वफणेशाधिपते हरे त्वयाजरक्षणाकार्यं कृ
ष्णनेत्राय तनम इति ध्वजे योर्मदंड इति दंडमालभ्य तस्मिन्भैरवाय क्षेत्रपालाय नम इति नामभंत्रेण गंधादिव
त्पतं पूजयेदिति इत्यनंतकलयपूजा तत पूर्वैशानयोर्मध्ये कल्पितोर्ध्वप्रदेशे प्राग्वत्स्थापितकलशे ब्राह्मणभापाद
येत् ॐ ऐं ह्रीं हि सर्वाधिपते सुरेंद्रलोके न सार्धं पितृदेवताभिः सर्वस्य धातास्य भितप्रभावो रक्षाध्वरं नो भगवन्नमस्ते १
पद्मयोनिश्चतुर्भुजैर्दवावास पितामह आयाहि ब्रह्मलोकान्त्वं तस्मै ब्रह्मात्मने नम इत्यावाह्य ॐ ब्रह्मयज्ञानं प्रथमं
पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचो वेन श्रावः सवुभ्या उपमा अस्थविषाः सतश्च योनिमसतश्च विवः इति भंत्रेण सपूज्य यद्देवा
देवहेडनदेवासश्चक्रमावयं श्रिमातं रमादेन सोविथान्मुंचवं हसः इति पताकालंभः ब्रह्मयज्ञानं त्रैणैवरकोपता
का ध्वजावुच्छ्रयेत् ततः सागायसपरिवाराय ब्रह्मणे पायसर्वालिदद्यात् भो ब्रह्मन् इमं पायसर्वालि गृहाण यजमानस्य

सपरिवारस्य शान्त्यादिकर्त्तव्य इतिवलिद्वयाप्रार्थयेत् ब्रह्मयोनिश्चतुर्नातैर्वावास्ःपितामहः यज्ञाध्यक्षचतु
 र्वक्रतरमोनिच्यनमोनम इतिपाठेत्वा पितामहजगत् श्रेष्ठकृष्णेशाव्ये मरुपिणे व्योमस्थायनमस्तुभ्यंरक्षस्वमम
 लंप्रभो इतिप्रार्थ्य ध्वजेसुप्रभायनमः योमेदइतिध्वजालंभुः ध्वजदंडभूतनाथायक्षेत्रपालायनम इतिगंधा
 दिनाबलयंतपूजयेत् इतिब्रह्मपूजा ततश्चाचम्यमडपस्वमध्ये ब्रह्ममर्षीपेवा किंकिणीचामरमयूरपिच्छयुतोऽस्तु
 शोपोदशहस्तदंडोदशहस्तदंडोवाविचित्रणोमहाध्वजस्थायः मंत्राः इंद्रस्वदणोरुणस्वरज्ञादिस्थानान
 स्तांश्रुश्रार्धउग्रम् महागमनाभुवनच्यवानाद्योषोदेवानांजयतामुदस्थ्यादितिसंस्थाप्य ततोः गणानांवागणपतिं
 द्वापमहे इत्यादिमंत्रेणगणपतिसंपूज्य डानमोरुद्रेभ्योयेदिविषेयवर्धमिपवतेभ्योदशप्राचीर्दशदक्षिणादश
 प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्धाः तेभ्योनमोऽस्तुतेनोवंतुतेनोमृडयंतुतेनोयं द्विध्मोयश्चेनाद्वैष्टितमेपजंमेदध्म इत्यादि
 मंत्रत्रयेणदिक्षुविदितुरुद्रानसंस्थाप्य तेभ्योवलिद्वया ईशानभागेसार्वभौतिकवलिद्वयात् भूमौत्रिकोणवृत्तंचतुर
 स्त्रमदलंविधाय तत्रफलपुण्याद्युपेतकृष्णशरादिबलिनिधायहस्तजलंगृहीत्वा अयश्चैवतयैलिकाञ्जसराश्चैवप
 न्नागाः सपत्नीपरिवाराश्चप्रातिगृह्णांविमबालि २ येकेचित्विहलोकेपुञ्जागतावलिकाक्षेणः तेभ्योवलिप्रयच्छा
 मिनमस्कृत्यपुन पुनः ३ बलिगृह्णांविमदेवाञ्जादिदेवावसवस्नया मरुतोयाश्विनौदेवाःसुपर्णाःपन्नगाग्रहाः
 आसुराद्यानुयानाश्चपिशाचामातरोनगाः शाकिनयोयुक्षवेतालायांभिन्य पुतना शिवाः जंभकाःसिद्धगंधर्वांमाला
 विधाधराखगाः दिक्पालालोकेपालाश्रयेचाविधावनायकाः जगतांशांतिकर्त्तारोब्रह्माद्याश्रसहर्षयः माविधं
 नाचुमेपापंमासंतुपरिपाथेनः सौम्याभवंतुमेतत्सादेवाभूतगणास्तथा ७ इतिवलिं समुर्षयन्पठंत अथैवंपूर्वभा
 गोवबालिद्वयात् त्रैलोक्येयानिभूतानिस्थावराणिचराणिच ब्रह्माविष्णुशिवाःसाक्षैरक्षकुर्वंतुतानिमे देवदानवगंधर्वाः

यक्षराक्षसपन्नगाः ऋषयोमनवोगावोदेवमातरएव च सर्वमाध्यरेरक्षः प्रकूर्धतुमुद्रान्विताः ब्रह्माधिष्णुश्चन्द्र
 अक्षेत्रपालगणैः सह रक्षतुमंडपं सर्वेद्यतुरक्षांसिसर्वत इतिरक्षोद्भानंत्रान्पुष्टिश्वा संक्षेपेणवल्लिदानंकुड्यात् यथा
 पूर्वदिग्वासिदिक्यतिदिग्भूताधिपदिमुद्रादिग्मात्तदिकक्षेत्रपालेभ्योत्तमः इतिबाल्लिदत्वा तथैवमंडपदाक्षिणे दक्षि
 णदिग्वासिदिक्यत्वादिभ्योबलिदानम् २ तथैवपश्चिमदिग्वासिभ्योबलिदानं एवंचोत्तरदिग्वासिसर्वभूतेभ्योब
 लिदानं एवंसर्वतोबलिदानंविधाय आचम्य मंडपस्यपोडशस्तंभेपुदेवभ्योत्तमः वंशेषुकिन्नरेभ्योत्तमः पृथेप
 दग्गेभ्योत्तमः इतिनमस्कृत्य अथवितानारोपणंपंचरात्रागमे नवेन्निधिववक्षेत्रणवितानंकारयेच्छुभं अथवाशुक्ल
 क्षेत्रणवितानंकारयेदपिउत्तमाधममध्यंतुप्रमाणंतस्यकीर्तितं मंडपरम्यप्रमाणेश्चेधतस्स्याद्वितानक मध्यमंवेदिमा
 जतुक्तानिष्टमंडलस्यतु ततोयजमानःसाचाद्यैर्हस्तौपादौप्रक्षाल्याचम्यैः प्राग्द्वारेणमंडपंप्रविश्य दाक्षिणद्वारस्य
 पश्चिमत उपविश्य यथाविहितंकर्मकुरु इत्याचार्यंप्रेषयेत् इतिमंडपप्रतिष्ठा ततश्चाचार्यैर्महावेद्युपरिफलपु
 ष्पसंवितवितानंदत्वा पश्चिमतउपविश्य आचम्य आर्घ्यंसंस्थाप्य प्राणानायम्य महवेद्युपरिसर्वतोभद्रंवापाड
 शारंतुमंडलं पंचवर्णैःपूर्वोदितक्रमेणसंपाद्य शैवाकादिब्रतोद्यापनेतुलिंगतोभद्रंसंपादयेत् तत्रसर्वसाधारणं
 चतुर्लिंगतोभद्रं सर्वतोभद्रंदेवस्थापनंकुड्यात् उोमद्येहएकदशयादिव्रतोद्यापनकर्मणिपूर्वागतवेनमंडलदेवताना
 मावाहनं स्थापनंपूजनंचाहकारेण्ये इतिसंकरव्य उंषणवस्यग्रह्णाऋषिर्देवीगायत्रीछद्मः परमारमादेवतात्रि
 ष्ण्यहर्तानांविश्रयामिन्नजमदग्निमरद्वाजाऋषयः गायत्र्युणिगनुष्टुप् छंदांर्यभिवायुसूर्यादेवतामंडलदेवतानामावाह
 नेवित्तियोगः तत्रमध्येब्रह्माणंस्थापयेत् उंवाह्नयज्ञानमितिगोतमोवामदेवऋषिर्ब्रह्मादेवतात्रिष्टुप्छंदः ब्रह्मरथा
 पनेवित्तियोगः उंवाह्नयज्ञानंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमत्ःसुरुवेत्वेनश्रावः सुवुंभ्याउपुमाश्रयविश्राःसतश्रयोनिप्रसत

श्रवियः उात्रस्येणमः ब्रह्माण्स्यापयामि ततोमंडलहृदिः प्राणादिक्रमेणलोकेशान्स्थापयेत् तत्रप्रथमपूर्वं
 वाप्यां उात्रातारमिन्द्रमितिगोत्तनऋषिः त्रिष्टुपुछंदः इंद्रोदेवता इंद्रावाहनेविनियोगः आतारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं
 हवहवसुहवध्रुशूरभिन्द्रमावहयामशक्रंपुरुहृतमिन्द्रंस्वस्वितनोमघवाधाविवेन्द्रः इंद्रायनमः इंद्रमावाहयेत् २ ततः
 आग्नेष्टप्यं त्रिपदेखंडह्रौ त्वत्रोश्रमेइत्यस्यहिरण्यतूतपऋषिः त्रिष्टुपुछंदःश्रिर्देवताअग्नावाहनेविनियोगः उांत्वत्रो
 ऽग्नेवरुणस्यविद्वान् देवस्यहेडांश्रदयासिसीष्ठाः यजिष्ठेष्टेर्गंहृतमःशोशुचानोविप्रवाह्निपांश्रुसिप्रसुमुभ्यस्मत् अन्न
 येनमः श्रिन्नमावाह्य ततोदक्षिणारयांगाप्यां यमायत्वेतिविवस्वतऋषिः त्रिष्टुपुछंदः यमोदेवता यमावाहनेवि
 नियोगः उांयमायत्वामत्वायत्वासूर्यस्यत्वातपसोदेवस्ववासवितामध्यानकुप्रायिठ्याःसंश्रुत्पुशरपाहि आर्धिरसि
 योचिरसितपोसि यमायनमः यममावाहयामि ४ ततोर्नैर्ऋत्ये त्रिपदे अस्नुवंतमयजमानमिच्छस्तेन्यस्येत्याम
 निवहितस्करस्य अन्त्यमस्मदिच्छसातइत्यानमोदेवीनिर्ऋतेतुभ्यभस्तुनिर्ऋतयेनमः निर्ऋतिमावाहयेत् ५ तत्वाया
 मीतिशुतःशेफऋषिःत्रिष्टुपुछंदः वरुणोदेवता वरुणावाहनेविनियोगः उांतत्वायामिन्नह्यणावंदमात्तरतदाश्रास्ते
 यजमानोहविभिः अहेडमानोवरुणोहवोभ्युरुपंश्रमानश्रायुःप्रमोपीः वरुणायनमः वरुणमावाहयेत् इतिपश्चिमे
 वाप्यां ततोधायत्रेपदेखंडह्रौ उांश्रानोनिशुद्धिरितिप्रजापतिऋषिः त्रिष्टुपुछंदः वायुदेवता वाय्वावाहनेविनियोगः
 उांश्रानोनिशुद्धिःश्रानिनाभिरध्वरंश्रसहस्त्रिणीभिरुपयाहियज्ञं वायोश्रिमन्स्सर्वेनादयस्वयूप्यंयातरस्वस्तिभिःस
 दानः वाययेनमः वायुमावा ७ ततउत्तरे वाप्यांवायध्रुसोमेत्यस्यसुबंधुऋषिर्गार्थत्रिछंदः सोमोदेवता सोमावाह
 नेविनियोगः उांवायध्रुसोमव्रतेतवमनस्तनपुविश्रतः प्रजावंतः सचेमाहि सोमायनमः सोममावा ८ ततएशान्यां त्रि
 पदेखंडह्रौ तर्माशानमित्यस्यगीतमऋषिः जगतीछंदः ईशानोदेवता ईशानावाहनेविनियोगः उांतर्माशानंजग

तस्वत्स्वधुपर्यातिविधयोजिन्यमवशोऽहमहेवयं पूषानेयथावेदसामसद्वृथे रक्षितायायुरद्वय.स्वस्वतये ईशानाय
 नमः १ ततर्ईशानमध्ये भद्रे उँसुगावोदेवाः सद्गना अकर्मजञ्जआजभेदःश्रुसवनंजुपाणाः भरमाणाहवमानाहवीश्रुष्यस्मेधतवस
 विनियोगः उँसुगावोदेवाः सद्गना अकर्मजञ्जआजभेदःश्रुसवनंजुपाणाः भरमाणाहवमानाहवीश्रुष्यस्मेधतवस
 वोवसूनिस्वाहा वसुभ्योनमः १ ० इंद्राग्निमध्येभद्रे रुद्रासश्रुंसज्येतिप्रजापतिःश्रुपिः त्रिष्टुपुष्टदः रुद्रादेवतारुद्राणामा
 वाहनेविनियोगः उँरुद्राःसलंसृज्यटथिर्वावृहज्योतिः सामिधीरतेषांभानुरजस्रहचुक्रोदेवपुरोचते रुद्रेभ्योनमः
 रुद्राना. ११ अग्निपममध्येभद्रे द्वादशादित्यान् यज्ञोदेवानामिति कुंसःश्रुपिः त्रिष्टुपुष्टदः आदित्यादेवता
 आदित्यानामावाहनेविनियोगः यज्ञोदेवानांप्रत्येतिमुन्मथमादित्यासोभवतासृडयतः आर्वावर्चासुमतीर्वृत्त्याद
 श्रुहोश्रिथावावारिवोवितरासदादित्येभ्यस्त्वाद्वादशादित्येभ्योनमः द्वादशादित्याना. १२ यमनिःश्रुतिभद्रेमरुतः
 मरुतोपर्येति गोत्तमःश्रुपिर्गांधीछंदः मरुतोदेवताः मरुतागा. विनियोगः उँमरुतोयस्याहिक्षये पाथादि
 वोविमहसःसमुगीपातमोजनः मरुद्भ्योनमः मरुतश्चावा. १३ निःश्रुतिवरुणयोर्मध्ये भद्रे विश्वान् देवान्
 उँमासश्रुपिः त्वय्यमधुच्छंदःश्रुपिः गाथत्रीछंदः विश्वेदेवादेवता विश्वेदेवानाम्बावाहनेविनियोगः उँमासश्रुपि
 षांधृतेविश्वेदेवासशागतदाथाश्रुसोदाशुपःसुतं विश्वेभ्योदेवभ्योनमः विश्वान्देवाना. १४ वरुणवायुमध्ये
 भद्रेसाध्यान्देवान् यज्ञेनयज्ञमितिनरायणःश्रुपिः त्रिष्टुपुष्टदः पुरुषोदेवता साध्यानाम्बावाहनेविनियोगः यज्ञेन
 यज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वसाध्याःसंतिदेवाः इतिसाध्येभ्योन
 मः साध्याना. १५ वायुसोममध्येभद्रेश्रुशिवनो चार्वाकशोर्यस्य मेधातिथिःश्रुपिः यजुर्गायत्रीछंदः श्रुशिवनो
 देवता श्रुशिवनोरवाहनेविनियोगः श्रुशिवनोयावांक्रश.मधुमत्पशिवनसूत्तावातेतयायज्ञातिर्भमीक्षताम् श्रुशिवना

तेजसाचक्षुःश्रोत्रेणसरस्वतीर्वीर्यवाचंद्रोवलेनेन्द्रायदधुराद्विषं आश्विनभ्यांनमः आश्विनाआवाहयामि १६ सोम
 शानभधेयभद्रेस्कंदम् वदक्रंदःप्रथमंजायमानउद्यन्तसमुद्रादुतवापुर्गिपात् प्र्येनस्यपक्षार्हरिणस्यबाहुः उपरस्तुस्य
 माहिजातैश्वर्येन रुकंदाधनसः दुपमाधनमः रुकंदमावाहयामि दुपमसुवाहयामि १७ ब्रह्मद्रमधेयवल्त्यांविष्णु
 इदंविष्णुरितिभेषातिथिःशक्रपिः भाषशीछंदः विष्णुर्देवता विष्णोरावाहनेविनियोगः इदंविष्णुर्वचक्रमेत्रेधाति
 दधेपदंसमूढमस्यपाश्लुनेरे विष्णुवेनमः विष्णुमावाहयामि १८ ब्रह्माग्निमधेयवल्त्यां गणपतिं गणानांविोति
 प्रजापतिःशक्रपिः शोणियज्जुषिछंदांसि गणपतिर्देवता गणपत्यावाहनेविनियोगः गणानांश्रगणपतिश्छंदामहे
 त्रियाणांश्रियाप्रियपतिश्छंदामहे निर्वाणांश्रियानिधिपतिश्छंदामहेः वसुामुमश्राहमजानिगर्भमात्वमजसिगर्भधं
 गणपतवेनमः गणपतिमा. १९ ब्रह्मपमधेयवल्त्यां पितृन् आयांतुनइत्यस्यप्रजापतिःशक्रपिः त्रिष्टुप्छंदः पित
 रदेवता पितृणामावाहनेशिनियोगः उंआयांतुनःपितरःसोम्यासोश्चिप्रात्ताःपथिभिर्दंबयानैः आस्मिन्यज्ञेस्वध
 यामदंतोधिद्रवतुतेवंस्वस्मान् पितृभ्योनमः पितृतावाहयामि २० ब्रह्मनिर्ऋतमधेयवल्त्यां गंधर्वाप्सरसः
 ऋतापाडित्वस्वयामदंवःशक्रपिःगायत्रीछंदः गंधर्वाप्सरसोदेवता गंधर्वाप्सरसामावाहनेविनियोगः उंऋतापाड
 तथामाश्रितंघर्वस्तस्योपययोऽप्सरसोमुद्रोनामताभ्यः गंधर्वाप्सरसोभ्योनमः गंधर्वाप्सरसआवाहयामि १२
 ब्रह्मवरुणमधेयवल्त्यां सतमादृढः श्रैवेश्रैवेकैइत्यस्यप्रजापतिःशक्रपिः अनुष्टुप्छंदः सतमातरौदेवताः सतमादृ
 णामावाहनेविनियोगः उंश्रैवेश्रैवेकैश्रैवालिकेनभ्रान्तयतिकश्चनसमस्तस्यश्रकःसुभाद्रिकांश्राल्यांसिनी सत
 मादृभ्योनमः सतमादृशवाहयामि २२ ब्रह्मवायुमधेयवल्त्यांसर्पान् नमोःरतुसर्पेभ्यइत्यस्यप्रजापतिःशक्रपिः
 अनुष्टुप्छंदः सर्पादेवताः सर्पाणामावाहनेविनियोगः उंनमोःरतुसर्पेभ्यकेचष्टाश्रिविमानु यंतरिश्रैवेदिवितेभ्यः

सर्पभ्योनमः सर्पानामावा। २३ ब्रह्मसोममध्यवल्त्यादुर्गा जातवेदसंइत्यस्य कश्यपऋषिः त्रिष्टुपुंछदः जातवे
दोभिर्देवतादुर्गावाहनेविनियोगः उंजातवेदसेसुनवामसोमरातिपतो निदहातिवेदः। सनः पर्षदतिदुर्गाणिवि
श्वानावेवसिंधुंदुरितारयन्निः दुर्गायैनमः। उंदुर्गा मावाहयामि। २४ ब्रह्मेशानमध्यवल्त्यापंचनदीः पंचनद्य
इत्यस्य मध्यसंमदऋषिः अनुष्टुपुंछदः गंगादिनद्यादेवताः गंगाद्यावाहनेविनियोगः उंपंचनद्यः सरस्वतीमपि
यंतिदेवस्त्रितसः सरस्वतीतुपंचयासोदेशेभवत्सरितः पंचनदीरावाहयामि। २५। ततोमंडलांतः ब्रह्मेशानदलादा
रभ्यदलाप्राठकेपुंशान्यादलाप्रे अदितियाँरित्यस्य गौतमऋषिः त्रिष्टुपुंछदः दक्षाद्यादेवता दक्षाद्यावाहने
विनियोगः अदितियाँरदितिरंतरिक्षमदितिर्मातासपितासपुत्रः विश्वेदेवाअदितिः पंचजनाऽअदितिर्जातमादिति
र्जातिव्यं दक्षादिभ्योनमः दक्षादीनामा। २६। पूर्वदलाप्रे पुरुषं सहस्रशीर्षं तिनारायणऋषिः अनुष्टुपुंछदः पुरु
षोदेवता पुरुषावाहनेविनियोगः उंसहस्रशीर्षांपुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात्। सभूनिर्झंसर्वतः स्पृत्वात्यतिष्ठ
शांगुलम् पुरुषायनमः पुरुषमावाहयामि। २७ अग्नेय्याजतवेदसइत्यादिना दुर्गायैनमः दुर्गांमावाहयामिनमः
२८ दक्षिणस्यांदलाप्रे स्वधा उदीरितामित्यस्य शंखऋषिः अनुष्टुपुंछदः स्वधादेवता स्वधावाहनेविनियोगः
उंडदीरितामवरउत्परासउन्मध्यमाः पितरः सौम्यासः असुर्वईपुरदुक्राऋतज्ञासतेनोव्रतुपितरोहवेपु स्वधायैनमः
स्वधामावा। २९ नैर्ऋत्यादलाप्रे मृत्युं परं मृत्यो इत्यस्य कोशिकोऋषिः त्रिष्टुपुंछदः मृत्युदेवता मृत्योरवाह
नेविनियोगः उंपरंमृत्योअनुपरं हि पंथांयस्तेअन्यइतरादेवयानात् चक्षुष्मतेशुष्यतेतेन्नवाभिमानः प्रजाश्चरीरे
पामोतवोरान् मृत्यवेनमः मृत्युमावाहयामि इतिपश्चिमदलाप्रे शेषं आर्याँरित्यस्य विश्वेदेवाऋषयः अनु
ष्टुपुंछदः शेषोदेवता शेषावाहनेविनियोगः उंअग्नेयैः पुश्चिरक्रमादसदन्मातरंपुरु पितरंचप्रयंस्वयः शेषायैनमः

शेषमावाह. वापव्यादंलाप्रे इभमेइत्यस्यशूनःशेकऋषिः गायत्रीछंदः वरुणदेवता सप्तसागरवाहिनैथिमि
 योगः इभेनैवस्वरा . श्रुर्वाहवमभ्यवाचमृडदरामवस्युराचके सुससागरैभ्योनमः सप्तसागरानावाहयामि
 ॥ ३२ ॥ उत्तरेदलांश्रे मरुतः ॥ मरुतोयस्येति गौतमऋषिर्गायत्रांछंदः मरुतोदेवता मरुतामावाहनेविनि
 योगः ॥ मरुतोयस्येतिमंत्रः पूर्ववत् मरुतऋ. ॥ ३३ ॥ ब्रह्मणःपादमूलेगणपतिं ॥ गणानांत्वेति
 प्रजापतिऋषिर्पुंजःछंदः गणपतिदेवता . गणपत्यावाहने विनियोगः गणानांत्वेति मंत्रः पूर्ववत्पठनीय
 गणपतये. गणपतिमा. ॥ ३४ ॥ कर्णिकायाम्भिनावाहयेत् . स्योनाएथिवीत्यस्यमेधातिथिऋषिःगाय
 त्रीछंदः एथिर्वादेवता एथिव्यावाहनेविनियोगः स्योनाएथिवीनेभवान्क्षरानिविशनीयच्छान.शर्भसप्रथाः
 एथिव्येनमः एथिवीमावाहयामि ३५ . तदुपरिभरेवेनमः मरुमावाहयामि तरपरितःपूर्वातिक्रमेण पूर्वऋ
 ऋवेदं श्रिभर्मालेपुरोहितेयज्ञस्यदेवमृद्विभंहोनारंरंरतथातमं ऋग्वेदायनमः ऋग्वेदमावाहयामि ३६ दक्षि
 णस्यांयजुर्वेदं उांइपेवोर्जेत्वावायवस्यदेवोव.सविताप्राभर्पयतुश्रेष्ठतमायकर्मण आध्यायध्वनघ्न्याइंद्रायभा
 शंप्रजावतरिनर्मावाऽश्रयद्भामावस्नेनईशतमावशश्लं सोश्रुवाश्रिस्मिन्गोपतौरुपातवव्हार्यंजमानत्स्यपशुन्याहि
 यजुर्वेदायनमः यजुर्वेदमावाहयामि ३७ ततःपश्चिमेसामवेदम् उांश्रग्नःआयाहिवीतयेगुणानोहव्यदातये
 निहोतासस्तुवर्हिषोति सामवेदायनम सामवेदमावाहयामि उत्तरेऋथुर्वेदं उांशानोदेवीरभिष्टयःआपोभव
 तुर्पोतयेशंथोरभिन्नवंतनः अथर्ववेदायनमः अथर्ववेदमावाहयामि ४० मंडलाद्वाह्ये प्रागादिक्रमेणलो
 कपालायुधानि ८ पूर्ववज्रायनमः शक्रयेनमः दंडायनमः स्वङ्गायनमः पाशायनमः शंक्रुशायनमः
 गदायनमः त्रिशूलायनमः ४८ इत्यष्टादिक्रमेणपूज्यानि पुनःपूर्वाहितः लोकपालानांवाहनानिऋष्टौ ८

ऐरावतायनमः मेघायनमः महिषायनमः श्रैतायनमः भकरार्चनमः हरिणायनमः शिविकार्चनमः तु
 पमायनमः ५७ पुनःपूर्वाधिक्रमेणतद्वाह्ये गौतमायनमः भरद्वाजायनमः विश्वामित्रायनमः कश्यपा
 यननः अत्रयनमः जम्बवयनमः वलिधायनमः अरुधर्वयनमः तद्वाह्येपूर्वाधिक्रमेण आदित्यायनमः सोमा
 यनमः वुवायनमः तुह्यरूपतयेतमः शुक्रायनमः शनैश्वरायनमः राहवेतनमः पूर्वशांभुरालेकेतुभ्योऽयनमः
 तद्वाह्येपूर्वाधिक्रमेण एवेतनमः कौमर्द्येनमः ब्रह्माण्येनमः वाराह्येनमः चामुंडायेनमः माहेश्वर्येनमः
 वनायक्येनमः लिगतोभद्रेऽपि एनादेवता 'अनेनैकमेणावाह्यप्रतिष्ठयपूजनीयाः इयानत्रविशेषः पूर्वे
 अस्मितागौभैरवायनमः १ अश्वत्थारुभैरवायनमः ३ दक्षिणेचंद्रभैरवायनमः ३ वैश्वदेवक्रोधाभैरवायनमः
 ५ पश्चिमेऽन्यतभैरवायनमः ५ वायव्येकपालिभैरवायनमः ६ उत्तरेभेऽपणभैरवायनमः ७ ईशानेसंहा
 रभैरवायनमः ८ पुनःपूर्वादिदिक्षु पूर्वभांवायनमः १ अश्वत्थारुभैरवायनमः २ दक्षिणेऽपणभैरवायनमः ३
 वैश्वदेवैरुभैरवायनमः ४ पश्चिमेऽपणभैरवायनमः ५ वायव्येऽपणभैरवायनमः ६ उत्तरेभेऽपणभैरवायनमः ७ ईशानेसंहा
 रणमः ८ पुनःपूर्वादिदिक्षु अन्तर्वायनमः १ वासुक्येनमः २ तक्षायनमः ३ कुलिकायनमः ४ कर्कोट
 कायनमः ५ शरषाण्डायनमः ६ कंबलायनमः ७ अश्वत्थरायनमः ८ ईशानेन्द्रयोर्मध्ये उांशूलायनमः
 १ इंद्राश्वयोर्मध्येचंद्रमौलयनमः २ अग्निधमयोर्मध्येचंद्रमसेनमः ३ उषमनैर्ऋतयोर्मध्येऽपुषभध्वजायनमः ४
 निऋतिवरुणयोर्मध्येऽत्रिलोचनायनमः ५ वरुणवाद्योर्मध्येऽशक्तिधरायनमः ६ वायुसोमयोर्मध्ये महेश्वराय
 ननः ७ सोमेशानयोर्मध्ये शूलपाणयेनमः ततोऽवहिः ऐरावतादिवहनानि ८ तद्वाह्येगौतमादिऋषीन् ८
 तद्वाह्येऽसुरार्चनप्रदान ९ पूर्वादिदिक्षु गणेशं दुर्गां २ क्षेत्रालं महाकालं च ४ पूजयेदिति लिङ्गतोम

द्रमंडलदेवतापूजाविशेषः अथाग्निस्थापनं तद्यथा तत्रार्दावग्निकार्यार्थं यथोक्तक्षेत्रस्थंडिलविधाय ओमर्च्य
 हकर्तव्येन्मिदंकादश्यादित्रयोद्यापनेकर्मांगत्वेनकुंडेरुथंडिलेवा अग्निस्थापनंपूजनंचकारिष्ये इतिस्कल्प्य पंच
 भूसंस्कारान् कुर्यात् त्रिभिर्दूर्भैःस्थंडिलस्यपरिससमूहनकरवा दूर्भानैशान्यात्पक्वा गोमयेदकेनोपलेपनम्
 स्वामूलेनाविस्तेखनं अनामिकांगुष्ठाभ्यां रेखाभ्यःपांशुद्धरणं प्रतिरेखंजलेनाभ्युक्षणम् तत्रकास्यपात्रेण अ
 क्षिस्थायपनम् एवंसक्षिप्तसंस्कारान् विधाय संक्षेपैर्नैवाग्निपूजांकुर्यात् ओंभूर्भुव स्वप्नेहृत्वागच्छइहातिष्ठ अत्र
 शतमंगलनामावरदोवाग्निःसंपूज्यः अन्नयनम इतिगथादिदक्षिणांतपूजांविधाय अग्निप्रज्वलितवंदेजातवेदंहु
 तायानं स्वर्णवर्णममलंस्मिद्धसर्वतोभुज्व मित्तिप्रणभ्य अथग्रहस्थापनकुर्यात् ओमर्च्यैकादश्यादिब्रह्मोद्याप
 नकर्माणिकर्मांगत्वेनार्यांवांमूयांदिग्रहाणामधिदेवताप्रत्यधिदेवताविनायकादिपंचलोकपालसहितानां स्थाप
 नपूजनंचकारिष्ये ओंप्राणवस्यपरब्रह्मऋषिः परमात्माअग्निर्देवता त्वाहतीनांक्रमेणविभ्यामिन्नजमदग्निभरद्वाजा
 ऋषयः अग्निवायुसूर्यादेवता गायत्र्युष्णिगनुष्टुप्छंदांसि सूर्यादिग्रहदेवतानारुथापनंपूजनंचकारिष्ये आकृष्णे
 तिमयर्धमंत्रस्य हिरण्यस्तूपऋषिः सवितादेवता त्रिप्रपुच्छदः सूर्यांवाहनेविनियोगः ओंआकृष्णेनरजसावर्तमानो
 निवेशयन्नमृतमर्च्यैचहिरण्येनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन् ओंभूर्भुवःस्वकलिगदेशोद्भवकाश्रपगोत्र
 सूर्पइहागच्छ इहतिष्ठतिस्थापयेत् इतिमध्ये अग्नेये आप्यायस्वेतिगौत्तमऋषिः गायत्रीछंदः सोमोदेवता सो
 भावाहनेविनियोगः आत्प्यायस्वसमेतुतेविश्वतःसोमंदृष्ट्यर्धमद्वावाजस्यसंग्रथे ओंभूर्भुवःयमुनातीरोद्भव अत्रिये
 गोत्र अग्निदेवता प्रत्यधिदेवता सहितसोम इहागच्छेत्यावाह्यः इहतिष्ठतिस्थापयेत् ओंभूर्भुवःअग्निर्भूर्वातिर्भौ
 मुमंत्रस्य विरुपांगिरसऋषिरगुरकोदेवता गायत्रीछंदः भौमावाहनेविनियोगः ओंअग्निर्भूर्वातिःकुरुपति

णांस्थापनं विधाय गंधपुष्पाक्षतैर्वर्जेत् ॐसूर्याय नमः १ ॐचंद्रमसे नमः २ ॐभौमाय नमः ३ ॐवृथाय नमः ४
 बृहस्पतये नमः ५ ॐशुक्राय नमः ६ ॐशानैश्वराय नमः ७ ॐराहवे नमः ८ ॐकेतवे नमः ९ इति नाममंत्रैर्गंधपु
 ष्पाक्षतधूपदीपनैरेव दक्षिणादासोभिर्यथासंभवं पूजयेत् ॥ १ ॥ धिदेवताः श्वेतपुष्पाक्षतैः क्रमात्सूर्यादीनां दक्षिणतः
 रथापयेत् त्र्यंबकमित्यस्य वासिष्ठऋषिः रुद्रो देवता श्वेतपुष्पछंदः रुद्रावाहने विनियोगः ॐत्र्यंबकं यजामहे सु
 गांधिं पुष्टिवर्धनं उर्वारुकमिव बंधनामृत्पयोर्मुक्षीय मामृतात् ॐभूर्भुवःस्व ईश्वर इहा गच्छ श्रीश्वते इत्युत्तरनां रा
 यणऋषिः उमादेवता त्रिष्टुप्छंदः उमावाहने विनियोगः ॐ श्रीश्वते लक्ष्मीश्वरपत्न्या वहेरान्नेपारश्वेन क्षत्राणि
 रूपमश्नि नो वधातं इच्छन्निपाणामुम्मइयाणसर्वलोकम्मइयाण ॐभूर्भुवःस्व उमे इहा गच्छ ॐवदकंद इति भाः
 गर्वाजमदग्निदीर्घतमसऋषयः रुकंदो देवता त्रिष्टुप्छंदः रुकंदावाहने विनियोगः ॐयदकंदः प्रथमं जायमा
 न उद्यत्समुद्रादुत्तवापुरीपात् श्येनस्य पक्षाहरिणस्य वाह् उपरुत्तुत्थं महीजातं ते भ्रवंन् ॐभूर्भुवःस्व रुकंद इ
 हा गच्छ ॐविष्णोरराटमिति प्रजापतिऋषिः विष्णुर्देवता यजुःछंदः द्विष्णोरावाहने विनियोगः विष्णोर
 राटमसि विष्णोः सप्तत्रैरथो विष्णो रस्यूरसि विष्णोश्चोसि वैष्णवमसि विष्णोर्वेत्वा ॐभूर्भुवःस्व विष्णो इहा ग
 च्छ. ४ ॐत्राह्यपज्ञानमिति ब्रह्माऋषिः त्रिष्टुप्छंदः ब्रह्मादेवता ब्रह्मावाहने विनियोगः ब्रह्मयज्ञानं प्रथमं पुरस्ता
 द्विसीमतः सुरुचो वेन श्रावः सुबुध्या उपमाश्रय विधाः सतश्च योनिमसतश्च विव ॐभूर्भुवःस्व ब्रह्मन् इहा
 गच्छ. ७ ज्ञातारमित्यस्य गर्गाऋषिरिन्द्रो देवता जगतीछंदः इंद्रावाहने विनियोगः ॐज्ञातारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं
 हवे हवे सुहवः शूरामिन्द्रमावहयामिशकं पुरुहूतमिन्द्रं स्वस्ति नो मधवाधात्सिद्धः ॐभूर्भुवःस्व इंद्र इहा ग
 च्छ. ६ यमापत्वा इति भार्गवजभट्टादिदीर्घतमसऋषयः त्रिष्टुप्छंदः यमो देवता यमावाहने विनियोगः ॐयमाय

व्वांगिरसेस्वाहा स्वाहा धर्मायस्वाहाधर्मपित्रे ॐ भूर्भुवः स्वः यमइहागच्छ. ७ ॐ कार्पासिसिमुद्रस्यत्वक्षित्याउन्नयामि समपो
 ऋषिः अन्तुष्टुपुच्छदः कालदेवता कालावाहनेविनियोगः ॐ कार्पासिसिमुद्रस्यत्वक्षित्याउन्नयामि समपो
 अद्भिरमतसमोपधीभिरोपधीः ॐ भूर्भुवः स्वः कालमावाहयामि कालइहागच्छ- चित्रावसोइतिप्रजापतिर्ऋषिः
 जगतीछंदः चित्रगुप्तोदेवता चित्रगुप्तावाहनेविनियोगः ॐ त्रिभावसोरथरितेपारसशीय संत्वमग्नेसूर्यस्यव
 र्वसागथाः समर्पाणारत्तुतेन ॐ भूर्भुवः स्वः चित्रगुप्तइहागच्छ- ८ अथप्रत्यधिदेवतानांस्थापनं ॐ अग्निदूत
 मितिविरूपाक्षऋषिः अग्निदेवता अन्तुष्टुपुच्छदः अग्न्यावाहनेविनियोगः ॐ अग्निदूतंपुरोदधिहव्यवाहमुपद्भुवे
 देवां आसादयादिह ॐ भूर्भुवः स्वः अग्नेइहागच्छ. १ ॐ अप्सुमेतिमेधातिथिर्ऋषिः आपोदेवता अन्तुष्टुपुच्छदः
 अपामावाहनेविनियोगः ॐ अप्सुमेसोत्रोन्नवतीदंतविध्यानिभेपजा अग्नेचविश्वसंभवमापश्चविश्वभेपजाः ॐ
 ॐ भूर्भुवः स्वः आपइहागच्छत २ ॐ संयोनाष्टथिर्वीत्यस्य मेधातिथिर्ऋषिः भूमिदेवता गायत्रीछंदः भूमिरा
 याहनेयिनियोगः ॐ संयोनाष्टथिर्वीतोभवानृक्षरानिवेशनयिच्छानः शर्मसप्रथा ॐ भूर्भुवः स्वः भूमइहाग
 च्छ. ३ इदं विष्णुरितिमेधातिथिर्ऋषिः विष्णुदेवता गायत्रीछंदः विष्णोरावाहनेविनियोगः ॐ इदं विष्णुर्विंश
 क्रमे त्रयोनिदधेपद समूढमस्यपाङ्गसुरे ॐ भूर्भुवः स्वः विष्णोइहागच्छ. ४ इदं श्रेष्ठाणीतिगृहसमदऋषिः इ
 दं देवता त्रिष्टुप्पुच्छदः इद्रावाहनेविनियोगः ॐ इदं श्रेष्ठाणिद्रविणानिधेहिचित्तंदक्षस्यसुभगत्वमस्मै ॐ भूर्भुवः
 स्वः इद्रइहागच्छ. ५ ॐ इंद्राणीतिवृषाकपिर्ऋषिः इंद्राणोदेवता पांकेच्छंदः इन्द्राणवाहनेविनियोगः ॐ इंद्रा
 णीमासुनारिपुसुभगामहश्रवं नह्यस्याअपरं नजसामरतेपतिविश्वस्मादिंद्रजत्तरः ॐ भूर्भुवः स्वइंद्राणिइहागच्छ ६
 ॐ प्रजापतेरितिहिरण्यगर्भऋषिः प्रजापतिदेवता त्रिष्टुप्पुच्छदः प्रजापत्यावाहनेविनियोगः ॐ प्रजापतेनत्वदेता

न्यन्याविश्वारूपाणिपरितावभूव यत्कामास्तजुहुमस्तन्नोऽस्त्वयमभुध्यपितावयष्ट्रयामपतयोरयाणां उँभूर्भुवः
 स्वः प्रजापते इहागच्छ ७ उँनमोरस्तुसर्पेभ्यइतिदेवाऋषयः सर्पादेवता अन्तुष्टुच्छंदः सर्पाणामावाहनेधिति
 योगः उँनमोरस्तुसर्पेभ्योयकेचष्टयिर्वामनु येऽर्शतरिक्षयेदिवितेभ्यः सर्पेभ्योनमः उँभूर्भुवः स्वः सर्पाइहा
 गच्छत ८ उँब्रह्मयज्ञानमिति प्रजापतिर्ऋषिः ब्रह्मादेवता त्रिष्टुच्छंदः ब्रह्मावाहनेविनियोगः उँब्रह्मयज्ञा
 नंप्रथमंपुरस्ताद्विसीमतः सुरयोवेनऽत्रावः सुबुध्याउपमात्रसायविद्या सतश्चयोनिमसतश्चविवः उँभूर्भुव स्वः ब्र
 ह्मन्इहागच्छ इहतिष्ठ ९ इतिप्रत्यधिदेवतानामावाहनंस्थापनंच नाममंत्रैस्सर्वेषुपूजाकार्यै ईश्वरायनमः
 उँउमार्भ्यैनमः उँस्कंदायनमः उँविष्णवेनमः उँब्रह्मणेनमः उँइंद्रायनमः उँयमायनमः उँकालायनमः
 उँचित्रगुप्तायनमः १ इत्यधिदेवतापूजनम् अथप्रत्यधिदेवतानां उँऽश्रभयेनमः उँऽश्रद्रयोऽनमः उँभूर्भुवैनमः
 उँविष्णवेनमः उँइंद्रायनमः उँप्रजापतयेनमः उँसर्पेभ्योनमः उँब्रह्मणेनमः इतिप्रत्यधिदेवतापूजनं नं
 धपुष्पक्षतधूपदीपनैवेद्यदक्षिणांकार्थं अथविनायकादिपंचलोकपालानांस्थापनं उँगणानांवेतिप्रजापतिः
 ऋषिः गणपतिर्देवता यजुः छंदः गणपस्यावाहनेविनियोगः उँगणानांत्वागणपतिष्ट्वहवामहे प्रियाणांत्वाप्रियप
 तिष्ट्वहवामहे निर्धानांत्वानिधिपतिष्ट्वहवामहे वसोममऽहमजानिगर्भधमात्वमजासिगर्भधम् उँभूर्भुवः स्वः
 गणपतेइहागच्छ. उँऽश्रवेऽश्रविकेइतिप्रजापतिर्ऋषिः दुर्गादेवता अन्तुष्टुच्छंदः दुर्गावाहनेविनियोगः उँऽश्रवे
 ऋविकेऽश्रवालिके नमानयतिकश्चनसमस्यभयकः सुमद्रिकाकांपीलवासिनीम् उँभूर्भुवः स्वः दुर्गेइहागच्छ. २
 उँवातोवामनोवेतिगंधर्वाऋषयः उँष्णक्छंदः वातोदेवता वायवावाहनेविनि. उँवातोवामनोवागंधर्वाः सप्तवि
 दष्ट्यशतिः तैश्रप्रथमयुञ्जंस्ते अस्मिञ्जवमादधुः उँभूर्भुवः स्वः वायोइहागच्छ ३ ऊर्ध्वंऊपणइतिप्रजापति

ऋषिः शत्रुघ्नपुत्रः आकाशोदेवता आकाशाग्रहने विनियोगः ऊर्ध्वऊपरऊपरपथिष्टादेवो नः सविता ऊर्ध्वो व
 जस्वसवितोपशंतिभिर्माद्यदिक्रमासहे उर्भूर्भुवस्वः आकाशश्च शाक्यः १५ यावां कशोऽपस्वमेयातिथिर्ऋषिः श्व
 थितो देवते यजुर्गायत्रीः १६ श्विनोरावाहने विनियोगः उवावाकशामधुमत्यथिनीसूततासोतयायज्ञोमिमि
 लिनम् उर्भूर्भुवस्वः श्विनो देवता १७ इत्यावाह्यस्थापनो वेवाप उर्विनायकायनमः १८ उर्विनायक
 नः २ उर्गायवेनमः ३ उवावाकाशायायनमः ४ उर्गायथिभ्यांनमः ५ इतिगंधादिदक्षिणांतः पूजयेत् श्वयसदा
 चारत्रासमजापिदिक्रमः लभ्यापनं लिखनवे पूर्वजातराभिद्रमितिगंधयऋषिर्द्रोदेवता त्रिष्टुष्टदः इन्द्रावाहने विनि
 योगः उवावाकाशो देवता रभिमद्रश्च देवते सुहवश्चक्षुरभद्रमः कृमिमिशकंपुरह्वतनिद्रश्चरुस्तिनामववाधिरिवद्रः उ
 र्भूर्भुवस्वः इन्द्रह्लागच्छः १ उर्गायथिद्रुतमेतिविरूपाक्षरूपे तुष्टुष्टुः श्वसिदेवता श्वान्नावाहने विनियोगः
 उर्गायथिद्रुतमेतिविरूपाक्षरूपे तुष्टुष्टुः श्वसिदेवता श्वान्नावाहने विनियोगः २ उर्गायमायदेगिभार्गावज
 मश्विदेविनामसऋतयथिष्टुष्टुः यमो देवता यमावाहने विनियोगः उर्गंयमानेन गिरसस्वभेषिषु नतं स्याद्वाहा
 हाषर्नायस्वहाहाषर्नायथि उर्भूर्भुवस्वः यमइह्लागच्छः ३ उर्गायपनेतिऋतइतिवरुणऋषिर्ऋतः उर्गायपनेतिऋतइति
 निरुत्वावाहने विनियोगः उर्गायपनेतिऋतइतिवरुणऋषिर्ऋतः उर्गायपनेतिऋतइतिवरुणऋषिर्ऋतः उर्गायपनेतिऋतइति
 दनेभ्योदक्षिणासद्रथ स्याद्वा विथ्येदेवनेत्रेभ्योदेवभ्यः पश्यात्सद्भ्यः स्याद्वा मित्रावरुणनेत्रेभ्योदेवभ्योवात्मस्त्रेभ्यो
 वादेभ्योभनउत्तरसस्य स्याद्वा सोमनेत्रेभ्योदेवभ्योउपरिसस्योदेवभ्यः स्याद्वा उर्भूर्भुवस्वः निऋते इह्लागच्छः उर्गायम
 इति शुनः शक्रऋषिर्गायत्रीः त्रिष्टुष्टुः वरुणादेवता वरुणावाहने विनियोगः उर्गायममेवरुणशुधीहवमयाचमडुग
 द्वापयस्पुराचके उर्भूर्भुवस्वः वरुणइह्लागच्छः ५ उर्गायतोवात्मोवाइतिगंधयऋषिः उर्गायतोवात्मोवाइतिगंधयऋषिः

वाद्यावाहनेविनियोगः ॐ वातेवामनोवाग्ंधर्वाःसतीविष्णोःतिःतेश्चैश्वर्यंजस्तेश्रिभ्रमज्जवमादयुः ॐ भूर्भुवः स्वः
 वायोइहागच्छ ६ ॐ वंपयळसोमवतेतिवंधुऋषिर्गीयत्रीछंदः कुबेरोदेवता कुबेरावाहनेविनियोगः ॐ वंपयळं सोमव्र
 तेतवमनस्तरनूपुविभ्रतःप्रजावंतःसचेमहि ॐ भूर्भुवः स्वः कुबेरोइहागच्छ ७ ॐ तर्भाशानामितिगोत्तमऋषिर्जगती
 छंदः ईशानोदेवता ईशानावाहनेविनियोगः ॐ तर्भाशानंजगतरस्तरशुषरपतिपियंजिन्वमवसेह्महेवयम् पूषानो
 यथावेदसामशाहृषेरक्षितापायुरदध्यः स्वरातये ॐ भूर्भुवः स्वः ईशांनइहागच्छ ८ ॐ ब्रह्मयज्ञानमिति ब्रह्माऋषिः
 जिष्णुछंदः ब्रह्मादेवता ब्रह्मावाहनेविनियोगः ॐ ब्रह्मयज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्विसीमतः स्मरुचोवेनश्रावः सुबुध्न्या उप
 माश्रयविधाः सतश्चोनिमसतश्चोविवः ॐ भूर्भुवः स्वः ब्रह्मन्इहागच्छ ९ ॐ नमोऋतुसर्पेभ्य इति देवाऋषयः अ
 नुष्टुप्छंदः सर्पावाहनेविनियोगः ॐ नमोऋतुसर्पेभ्योपेकेचपृथिवीमनु येऽंशतरिक्षेयदिविभ्यः सर्पेभ्यो नमः ॐ भूर्भु
 वः स्वः अनेतइहागच्छ १० इतिप्रत्येकमावाह्य प्रतिष्ठापनप्रणवादिनभोर्तैर्नर्मन्त्रैः पृथक्पृथक्पूजयेत् ॐ इंद्राय
 नमः १ ॐ अश्विन्ये नमः २ ॐ अयोमाय नमः ३ ॐ निऋतये नमः ४ ॐ वायवे नमः ५ ॐ कुबेराय नमः ६
 ॐ ईशानाय नमः ७ ॐ ब्रह्मणे नमः ८ ॐ अनेताय नमः ९ ० इतिगंधादिदक्षिणादानार्जपूजयेत् प्रार्थना ॐ ब्रह्मापुरा
 रिस्त्रिपुरांतकारिभानुःशशीभूमिसुतोब्रुधश्च नुरुशुशुक्रःशनिराहुकेतवःसलोकपालाःशुभदाभवंतु इतिप्रार्थनानम
 रुकारः अथकलशस्थापनम् ततोवेदिकाया ईशानादिभगवो दध्मः ततविभूषणं चूर्ताश्वथवटां हुंहरुद्रपल्लवसं
 पुकं फलवस्त्रयुगान्वितं अंतःप्रक्षिप्तपंचरत्नं शुभं निर्मलं तीर्थवारिपरिपूषी सप्तमूर्तिकासवौपाधिसभेतः ॐ कल्श
 मक्षतानामुपरिस्थापयेत् तत्रकमः आपोहिष्ठेतिऋक्त्रयसिधुर्वापऋषिर्गार्ग्यत्रीछंदः आपोदेवता कलशार्चनार्थं
 भूमिप्रोक्षणोविनियोगः ॐ आपोहिष्ठामयोभुवस्तान्कर्त्तव्यातानमहेरण्यचक्षसे योवःशिवतमोरसस्तस्यभाजय

विश्वतः भोमदुःखं भगवान् स्वसंगये इति क्षीरप्रक्षेपः । उँदा विकारण इत्यस्य । इति विकारण ऋषिः । अश्वीदेवता
 अनुदुषु छंदः इति प्रक्षेपे वि ० उँदा विकारणोऽकारि धंजि एणो रश्वस्य व गजिनः । सुरभिर्नो मुवा कर र्मण आ यु ध्वं पि ता
 रिपत् । इति दक्षिण ० उँदा वज्रवती भुवनानामभिः श्रेयोधाः । एष्टानि धुदये सुभ्रसा । धावा एष्टि वी वृण इत्यथ र्मर्षा ।
 विकारि र्ज्ञाने र्भूरितसा इति धा प्रक्षेपः । उँदा ध्रुवता इत्यस्य भी त्तम ऋषिः । विश्वे देवा देवता । गायत्री छंदः ।
 नधु प्रक्षेपे वि ० उँदा मधुव्याता ऋत्रुयते मधुशरं तिसिधुः । सा ध्वीर्नः तुं वी यधीः । मधुन कमुतोप सोमधुमत्पाथुं
 वध्वरजः नधुधौरस्तनः पिता । मधुमत्तौ विन र्मपाति र्मधुर्गा । २ ॥ अस्तु नमूर्धः सा ध्वीर्ना वि भव नुनः । इति मधु प्रक्षेपः ।
 उँदा प्रधु र्मुद्रय सष्टं । सुधु संतद्वृत्तमाहितं । अर्षरसस्य योरससत्तवो गृह्णा म्भुतम् । उपयाम गृहीतो सी द्रायत्वा
 जट गृह्णा न्नेपते वीति र्द्रायत्वा जुष्टतमम् । इति शर्करा प्र ० उँदा कांडाकाडा । इत्याग्नि ऋषि र्नु ट्पछंदः । द्वादेवता
 द्वा प्रक्षेपो विनियोगः । उँदा कांडाकाडा त्रयोहंति परुयः परुपरि । एयानो देव प्रतनुमहस्येण शतेन च । इति द्वा प्रक्षेपः ।
 उँदा शरसः कुशरामो भर्षिः सौर्यर्षा उँत्तमोजा । अदृष्टा वी र्णा सर्वसाकति जस्य च । इति कुशा प्रः । उँदा अश्व रथयोनि
 पदनं पथो वसतिः कृता । गोभाज इति कलासथयत्स नवथपूरुपं । इति पंचपल्लव प्रः । रथो ना एष्टि वीति मेधाति ऋषिः ।
 एष्टि वी देवता । गायत्री छंदः । सप्तसप्तिका प्रक्षेपे वि । रथो ना एष्टि वीती भवान् नक्षरानि वेशनीय च्छानः शर्मसु र्ग्याः ।
 इति सप्तिका प्रक्षेपः । उँदा कालिर्नार्था अफलाया अणुपपाया श्यपुष्टिणीः । लहस्पति प्रसूत्रास्तान्ना भुं चत्वच्छ्रसः ।
 इति पूर्णाकल मदानं । उँदा विद्या जपतीत्यस्य सोम ऋषिः । अग्नि देवता । गायत्री छंदः । पंचरत्न प्र वि- उँदा परि राजप
 तिः कवि र्मर्षे व्पान्य क्रमो तदवद्रना निदाशुपे । इति पंचरत्नानि । उँदा हिरण्यगर्भः समवर्ततां प्रभूतस्य जातः ।
 पतिरेक आसीत् । सज्ञा पार एष्टि वी । धामुतमां । कस्मै देवाय हविषा विधेम इति । हिरण्यम् । उँदा सजातो

न्येतिपासहशभ्र्मवर्धुमासदस्वः वासेऽश्रौविश्वरूपंश्रुसंभवस्वविभावसी इतिकलशस्वकंठेवासीवशीयात्
 उंपूर्णादिविपरपतसुपूर्णनरापतवस्त्रेविक्रीणावहाइपमूर्जंश्रुशतक्रतो इतिथान्यपूर्णपात्रकलशोपरिनिदध्या
 त् उंतत्वायामितिभ्र्मस्वशुनःशेफक्रुपिः विप्रुष्टंदः वरुणोदेवता कलशोवरुणावा वि उंतत्वायामिब्रह्मणा
 वंदमानरतदाशारतेयजमानोहविभिः श्रहेडमानोवरुणोह वेऽधुरुष्ट्समानश्रायुःप्रमोषीः इतिकलशोवरुणमा
 वाह्यंयुजयेत् तत्रादौगंगादितीर्थानामावाहनं गंगययमुनेवैवर्गोदावरिसरस्वति नर्मदेसिधुकावेरिजलेस्मिन्स
 क्षिधिकुरु१ उंसर्वसमुद्राःसरिरतीर्थानिजलदानदाः आधातुयजमानस्वदुरितक्षयकारकाः इतिगंगाधावाहनम्
 ततःकलशान्भिमंत्रणम् कलशस्वमुखोवंपुणःकंठेरुद्रःसमाश्रितः मूलेतस्यस्थितोब्रह्मामध्येमालागणाःस्मृताः
 कक्षौतुसागराःसतसतदीपावसुंवरः अरुवैदोथयजुर्वेदःसामवदोह्यधर्वण अंगैस्तुसहिताःसर्वेऋत्यंतुसनाश्रिताः
 अस्मिन्कलशे उंवरुणदेवताथैनमः इतिगंधादिभिःसंपूज्य गंगादितीर्थेभ्योनमः एगतीर्थानिचसंपूज्य तनःकल
 शंप्राथयेत् उंदेवदानवसंजादेनधमनिमहोदधौ उत्पन्नोसितदाकुभविधृतोविष्णुनास्वयं स्वतोयेसर्वतीर्थानि
 देवाःसर्वेत्वयिस्थाताः त्वयितिष्ठतिभूतानित्वयिप्राणाःप्रतिष्ठिताः शिवःस्वयंत्वमेवासिबिष्णुस्त्वंचप्रजापतिः
 आदित्यावसवोऋशविश्वेदेवाःसपैतकाः रश्चितिष्ठतिसर्वोपेयतःकामफलप्रद त्वत्प्रसादादिमंत्रंयज्ञंकरुमीहेजलो
 ह्रव साश्रिभ्यंकुरुमेद्वप्रसन्नोभवत्सर्वदा इतीशानकलशपूजा श्रथैवमेवसर्वतोमद्रादिमंडलेपिकलशस्यापनंपूज
 नंचविधाप तदुपरिदुग्धपूर्णै सौवर्णैराजतंताम्रमृगमयान्यतमंलघुकलशं स्थापयेत् तदुपरिन्नतोद्यापनदेवता
 मूर्तिस्थापयेत् तस्यामानंच आमापात्यलपयंताकर्तव्याशाठ्ययर्जितैः श्रंगुष्टपर्वादारभ्यवितस्वयधिकःकृतेति
 प्रथमतस्याश्रान्युत्तरणंकुर्वात् तत्रमंत्रः अस्वयंप्राणाःप्रतिष्ठतुश्रस्यैप्राणाःक्षरंतुच अस्वयैसुरत्वमर्चायैमामहैति

प्रणम्यति करिष्ये

एतद्यस्य पंचदशाष्टतिगणनया कुर्वात्

सतीरकांभोधिरथपति

इति ध्यानं

पूर्वांशपठेत् ततः सर्वतोभद्रस्थपूर्णांशोपरिसौषण्णैर्देवं तस्मिन्काशकमूलमंत्रेण वेदमंत्रेण तद्रूप्यावासंस्थाय्यपूजयेत् तत्र पूजाविधिर्ब्रह्मविद्यापनांगत्वेन धुना लिख्यते ओमर्षैकादशो ब्रह्मविद्यापनांगत्वेन श्रीपरमेश्वरदेवतापूजामहं करिष्ये तस्मिन्सहस्रशीर्षं देवावाहनं आगच्छेद्वेदवेषशतेजोरशोजगत्पते गृह्याणाचार्यमया इत्सां कृपया परमेश्वर १ पुरुषप्रवेशे यासन्म नातारत्त्वसमायुक्तं कार्त्तस्वरविभूषितं आसनं देवदेवेशाया प्रीत्यर्थं प्रतिगृह्यतां २ एतावानस्येति पाद्यम् गंगादि सर्वतोर्ध्वं भ्योमया प्रार्थनया हृतं तोयमेतत्सुखरुपशीपाद्यार्थां प्रतिगृह्यतां नमस्ते देवदेवेशानमस्ते पराधिप नमस्ते कमलाकांतश्च रंजितः प्रतिगृह्यतां त्रिपादूर्ध्वं देवर्षं ४ ततो विराडित्याचमनीयं कर्पूरवासितो वीचं मंदाकिन्याः समाहृतं आचमयतां जगन्नाथमया दत्तं सुभक्तिः ५ परंपुरुषमित्याचमनम् गंगाचयमुत्तमैव नमंदाचसरस्वती तार्पां पयोऽग्निरिवावताभ्यः स्नानार्थमाहृतम् तोयमेतत्सुखरुपशीस्नानार्थां प्रतिगृह्यताम् इति स्नानम् पंचाश्रुतं समानार्त्तं पंचोदधिद्वयं मधु शर्कराजलसंमिश्रं स्नानार्थं प्रतिगृह्यताम् पंचाश्रुतस्नानम् तं यज्ञमिति वस्तं सर्वभूपाधिके देवदो कलजातिगारेण मयोपपादिते तु भ्यवासासती प्रतिगृह्यता इति वस्त्रम् तस्माद्यज्ञसर्वहृतः समुत्पन्नश्चानिति चक्षोः पर्वीतं देवदेवनमस्ते स्तुत्राहिमांभवसागरात् ब्रह्मसूत्रं सोत्तरीयं गृह्याणामुरसत्सम तस्माद्यज्ञसर्वहृतः शशांशान्तिनाहरे इति गंधम् श्रीसर्वहृतं च नंदिं च गंदाद्यं सुमनोहरं दिक्षुपन्नं न्मुरस्तेऽनीत्यर्थं प्रतिगृह्यता ६ तस्माद्ब्रह्मदत्तं पुष्पं मङ्गिका मालती जालीकैतर्काचं पकानि च मया हतानि पुष्पाणि पूजाार्थां प्रतिगृह्यता ७ परंपुरुषमिति धूपम् वनरपतिरसो दिव्यो गंदाद्यः सुमनोहरः श्राद्धेयः सर्वदेवानां धूपोचं प्रतिगृह्यता ८ १ ब्राह्मणोऽस्येति दीपम् श्राद्धं यवार्त्तं च युक्तं वह्निना योजितं मया दीपं गृह्याण देवेश श्रीलोकायति निरापहं २ चंद्र

मात्मनस इति चैवम् । अत्र च त्रिविधं स्थादुरसैः षड्भिः स्वमन्वितम् । भक्ष्यभोज्यसमायुक्तैश्चैव्यं प्रतिगृह्यताम् १ ३
 इदं फलं न वा दं व्यस्थाति तं पुरतस्तव । तेन मे स कलावातिर्बुधैः जन्मनि जन्मनि । इति फलम् १ ४ नाभ्याञ्जार्सीदिति वा
 ब्रूलम् । पूर्णाफलं न ह्यदिदं न गावस्तीदलैर्बुतं । कर्पूरादि समायुक्तं तं बूळं प्रतिगृह्यताम् १ ५ सत्तारयाः सन्निहितक्षि
 णा हिरण्यगर्भं गर्भं रन्ध्रमपीति भावसोः अतस्तु पृथक् फलदमत्तः शांतिं प्रयच्छ मे १ ६ चंद्रादित्यौ च धरणी विद्युदग्निरथै
 व च संपांश्वीति गतिर्गोतिरासैश्च यं प्रतिगृह्यताम् १ ७ इति नीराजनं यज्ञेन यज्ञमिति पुष्पांजलिः । नमस्ते पुंडरीकाक्ष नम
 स्तेस्तु सुरश्रियं । नमस्ते कनलाकां तथा सुदेव नमोस्तु ते । यानि का निव पापानि ब्रह्महत्यासमानं च तानि सर्वाणि नश्यंतु
 प्रदक्षिणपदे पदे इति प्रदक्षिणा । अथ यो मे गृह्यतां देवभाके मे ह्यचल कुरु । ब्रतं संपूर्णं तया तु स फलाः स्युर्भनोरथाः इति
 फलपुष्पाक्षतदक्षिणा युत न र्ध्वं प्रदानं कुर्यात् । नमः सर्वाहेतार्थाय । जगदाधारहेतवे । साष्टांगो यं प्रणामस्ते प्रयत्नेन मया
 कृतः इति साष्टांगप्रणामं कृत्वा । आवाहनं न जानामि नैव जानामि पूजनं । विसर्जनं न जानामि । क्षम्यत परमेश्वर । इति प्रा
 र्थना । अथ होमः प्रणीता पात्रं पुरतः कृत्वा । जलेनापूर्य कुर्यात् । राधायं ब्रह्मणो मुखमवलोक्य । अग्नेरुत्तरतः । कुशोपरिनि
 दध्यात् । ततः परिरुत्तरणं वह्निं पृथतु र्धभागमादाय । आग्नेयादीशानांतं । ब्रह्मणोऽग्निपर्यंतं । नैर्ऋत्याद्वायव्यांतं । अग्नि
 तः प्रणीतापर्यंतं । ततोऽग्नेरुत्तरतः । पश्चिमदिशि पावित्र्ये दनार्थं कुशत्रयम् । पवित्रकरणाथैः साश्रमन्तरगार्थं कुश
 पत्रद्वयं । प्रोक्षणीपात्रं । आश्रयस्थाली । स्त्रिवसंमार्जनार्थं कुशत्रयं । उपयमनाथैः वेणीरूपकुशत्रयं । समिधास्त्रि
 त्वापालाश्रयः । आश्रयं स्त्रुवः । पट्टं पंचाशद्दुत्तरयजमानमुष्टिशतद्वयावच्छिन्नतंडुलपूर्णपात्रसंपूज्य । पवित्र्ये द
 नकुशानां पूर्वपूर्वादिशिके मण्णासादनीयानि । ततः पवित्र्ये दनकुशैः प्रादेशाभितति पावित्र्यकरणं । ततः सपवित्र्यकरणे
 प्रणीतोदकं । त्रिः प्रोक्षणीपात्रोन्निधाय । अनातिकान्गुणान्भ्याद्विपावित्र्ये दत्तराग्नेगृह्णीत्या । अरुच्यवनं । प्रोक्षणीपात्रस्य स

व्याहस्तकरणं अनामिकागुणभ्यांपवित्रेग्रहीत्वा त्रिरुद्धिङ्मानं प्रणीतोदकेनप्रोक्षणीप्रोक्षणं प्रोक्षणीजलेन
 यथासादितवस्तुसेचनं श्लाघिप्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रनिधाय श्लाघ्यस्थाल्यामात्र्यनिर्वापः ततोधिश्चयणं
 ततोऽथल्लटणादिनाहविर्बैठयित्वा प्रदक्षिणक्वनेणश्लघ्नौतत्प्रक्षेपः इदंपर्यन्तिकरणं ततःस्तुवप्रतपनं कृत्वा सं
 मार्जनकुशानामभैरंतरतोमूर्त्यैर्वाह्यतः इतिश्रुवंसमार्जनं प्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्य पुनःप्रतप्य स्तुवंदक्षिणतोनिद
 ध्यात् ततश्चाज्येप्रोक्षणीवदुत्पवनं त्र्यवेक्ष्यसत्यपद्रव्ये तन्निरसनं पुनःप्रोक्षिष्युत्पवनं तनश्चाज्यमशेरद
 तार्थं उपयमनकुशान्त्वामहस्तेनादाय उत्तिष्ठन् प्रजापतिमनसाध्यात्वा तूर्णमश्लोघृताकाःसमिधस्तिस्त्रः
 प्रक्षिपेत् ततउपयिष्य सपवित्रप्रोक्ष्यपुद्रकेन प्रदक्षिणक्वनेणाग्निपट्युक्षणां प्रणीतापत्रिपवित्रेनिधाय पा
 तितदक्षिणजातुः कुशेनब्रह्मणात्वारव्यःसमिद्धतमेऽश्लोत्त्रुणेणव्यहृतीर्जुहुयात् तत्राघारादारभ्य द्वादशाहुतिपुतस
 दाहुजनंतंस्तुत्रावयथतद्दुतशेषघृतस्यप्रोक्षणीपत्रिप्रक्षेपः ततोहोमः तत्रान्वाधानप्रयोगः देवताः विनायका
 धाद्दत्तराज्यधंनदेवता इंद्रादिदिक्पतिदेवताश्चन्नतोद्यापनकर्मणः प्रधानदेवताःसांगसपरिवाराःसमिदाज्यति
 ल्यादिहविर्निमित्तंअंसांगकर्मणासद्योहंयक्ष्ये इतिद्वेसामिवेश्मशौचिःक्षिपेत् तत्रायंप्रयोगः सूर्यादिद्वात्रिंशद्देवता
 भ्यो ग्रहोक्ताशाधारोदिदेवताभ्यःपरिस्तरणादि श्लाघ्यसंस्कारानंतरंयजमानोयष्टव्यदेवताहोमीयद्रव्यत्वा
 नंकर्यात् होमधसूर्यादिदेवताभ्यःप्रायश्चित्ताहुतिदेवताभ्यःस्विष्टकृदन्नयेद्इदंसंप्रादितंसमिदाज्योदिद्रव्यंमया
 त्यक्तं नित्यभिलषेत् तत्तदिभ्यमादाय ओंप्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये इतिमनसा इंद्रायस्वाहा इदमि
 द्राय इत्यावाहौ उेश्मयेस्वाहा इदमश्रये सोमायस्वाहा इदंसोमाय इत्याज्यमर्गात्ततोप्रहोमः उा

आकृष्टेण तिस्रुर्धर्मत्रस्य हिरण्यरत्नपद्मः सवितो देवता विष्टपुष्टः नृकसमिदात्पचरुसर्पादिनद्रव्येणसूर्यो
 तयेहोमेवितियोगः उोआकृष्टेण रजसावर्तमानो निवेशयत्तंमर्थं चहिरण्येन सवितारथेनादेवोयाति भुवनानि प
 र्यनस्यहा १०८ इदंमूर्याय अनेनहोनेन श्रीसूर्योदेवत्त प्रीतोस्तु ततः प्रार्थना सहस्राकारणः श्रीमान्संसा
 थ्यलोक्यांधयः भकानांयर्दोभानुः प्रीतो भवतुभारकरः १ उो इमं देवोति सोममंत्रस्य प्रौतमः ऋषिः द्विपदा विराद्
 छंदः सोमो देवता पलाशासमिदादिसंपादितद्रव्येण सोमप्रीतयेहोमेवितियोगः इमं देवाश्रसपत्न्यसुयध्वंमह
 तैसत्रायमहतेष्येष्टाय महतेजानरत्नयार्थेद्रव्योद्विषाय इदममुष्यपुत्रमसुष्येपुत्रमसुष्येविश एषवोमीराजा
 सोमास्याकदाह्यणानाश्रुजा इदंसोमाय १०८ अनेनहोमेनसोमां देवता प्रीतोस्तु उोष्टिर्धस्यसैते प्रक्षेपुरा
 णामसुतंतुयः संपूर्णमंडलोवालः सोमोमः प्रीयतांमम २ उो अग्निर्भूतिर्भोममंत्रस्यविरूपाक्षऋषिः मौमो देव
 ता गायत्रीछंदः भौमप्रीतयेवदिरसमिदादिसंपादितद्रव्येणभौमप्रीतयेहोमेवितियोगः उो अग्निर्भूतिर्भूतिः ककु
 र्पतिः ष्टथिठ्या अग्रं अग्रपाश्र्वेराश्र्वसिजिन्यतिस्वाहा इदंभौमाय १०८ अनेनहोमेनभौमो देवता प्रीतोस्तु उो भूमि
 पुत्रोमहातेजावहिरूपीमहावलः ग्रहाणामधिपः ऋष्टः सोमोमः प्रीयतांमम ३ उो इहृद्वास्वतितुधमं अरुपुत्रपद्मः
 त्रिष्टुपुष्टः त्रुयो देवता तुधप्रीतये उदुंवरसमिदादिसंपादितद्रव्येणहोमेवितियोगः उो इहृद्वास्वतो ज्ञातिजाग्रही
 त्व मिष्टापूर्तेसंश्लेषेथामयं च अस्मिन्सथस्थेऽप्युत्तरस्मिन्स्थे देवायजमानश्चसीदतस्वाहा इदं वुधाय अनेन
 होमेन वुधो देवता प्रीतोस्तु सिंहासनस्थोवरदः कर्णिकारसमद्युतिः स्वर्गाचर्मगदापाणिः सवुधोवरदोस्तुनः ४ उ
 हरपतेद्वतिर्मंत्रस्यऽरसमदऋषिः उहरुपतिर्देवता त्रिष्टुपुष्टः उहरुपतिप्रीतये अश्वरथसमिदादिसंपादितद्रव्येहो
 मेवितियोगः उो उहरुपते अति अदर्यो अर्हाष्टुमद्विमतिकतुमज्जनेषुयद्दीद्यच्छवसऋतप्रजाततदं समाप्सद्द्विषुंधे
 हिचिन्नंस्वाहा १०८ इदं उहरुपतये अनेनहोमेन उहरुपतिर्देवता प्रीतोस्तु इंडाक्षसुत्रधारी चकमडलुधरः

सदा पीतवर्णश्चतुर्बाहुःपातुनोवाक्पतिर्भूषा ५ अत्रापेरिस्रुतेतिशुक्रमत्रस्यभरद्वाजःऋषिर्जगतीछंदः...शुकोदिव
ता शुक्रप्रोत्पैडदुंबरसमिदादिसंपादितद्रव्यहोमविनियोगः अत्रापेरिस्रुतेरसोब्रह्मणाव्यपिवत्क्षेत्रपयःसोम
प्रजापतिःऋतेनसस्यमिंद्रिचंपिपानस्यशुक्रमंधसः इंद्रभ्योद्विपदिदंपयोमृतंमधुरवाहा १०८ इदंशुक्राय अनेन
होमेनशुकोदेवताप्रीतोस्तु श्वतवर्णश्चतुर्बाहुःसाक्षसूत्रकमंडलुः सरस्वत्याःपरधामशुकोभूयाद्हरप्रदः ६ उंजा
नोदेवीतिशानिनंत्रस्यसिधुर्वापऋषिः शानिर्देवता गायत्रीछंदः शानिंप्रीतयेशर्मासमिदादिसंपादितद्रव्यहोमे
विनियोगः शन्नोदेविरभिष्टव आपोभवंतृणितस्येशंठयोराभिस्तवंतुनः इदंशानैश्वराय १०८ अनेनहोमेनशानिर्देव
ताप्रीतोस्तु भिन्ननीलजानप्रस्योवरदोशुधवाहनः धनुःशूलशरैर्भीमःसदाशानुप्रमर्दनः १ मुनीर्द्रैर्ऋषिभिः
साधैर्देवैश्चानमरुतः पातुनोर्कसुतःश्रीमान्प्रहैःसर्वैःप्रपूजितः७कयानश्चितिसंत्रस्यवामदेवऋषिः रःहुर्देवता
गायत्रीछंदः राहुप्रीतये दूर्वासमिदादिसंपादितद्रव्यहोमविनियोगः उंकयानश्चित्रआभुवदतीसदाद्युयःस
खा कयाशाचिष्टयाद्यत स्वाहा इदंराहवे १०८ अनेनहोमेनराहुर्देवताप्रीतोस्तु तंद्राकौंभसतिपरतूर्भीमःप
र्वाणिपर्वाणि राहुःसदानवश्रेष्ठःसर्वदाप्रीयतांमम ८ कर्तुंकृण्वन्निति केतुमत्रस्य मधुछंदःऋषिः केतयोदेव
ता गायत्रीछंदःकेतुप्रीतयेकुशासमिदादिसंपादितद्रव्यहोमविनियोगः केतुंकृण्वन्नकेतवेपेशोभ्यर्थाऽप्रपशसे सु
मुपद्विरजापथा स्वाहा इदंकेतवे १०८ अनेनहोमेनकेतुर्देवताप्रीतोस्तु पीडयंतर्पीडयाध्रप्येद्व्रगंधर्वाकित्त
राः सकेतुर्धमवर्णाभःप्रीतोभवत्सर्वदा ९ अथाधिदेवतानानाममंत्रैर्होमःकार्यस्तेषांश्रीतमंत्राः संथापनक्रमेया
क्लिखितास्तेषथार्सभत्रमत्रापिपठनीयाः उंरुद्रायस्वाहा १ उभापैस्वाहा २ रकंदायस्वाहा ३ विष्णवे
स्वाहा ४ ब्रह्मणुस्वाहा ५ इंद्रायस्वाहा ६ चमायस्वाहा ७ कालायस्वाहा ८ विजगुसायस्वाहा ९ अथप्र

स्थधिदेवतानाहोमः डोऽश्रयस्वाहा १ श्रद्ध-स्वाहा २ पृथिवीस्वाहा ३ उोऽनारायणायस्वाहाः ४
 इंद्रायस्वाहा ५ इंद्राण्येस्वाहा ६ राजापतयेस्वाहा ७ सर्पेभ्यःस्वाहा ८ उोऽब्रह्मणेस्वाहा ९ श्रौतमंत्राश्च
 रथापनक्रमेज्ञियाः प्रायविनायकादिपंचलोकपालनाममंत्रैर्होमः उोऽविनायकायस्वाहा १ दुर्गायै
 स्वाहा २ वायवेत्याहा ३ आकाशायस्वाहा ४ आग्निभ्यःस्वाहा ५ ततोदिकपालानां नाममंत्रैर्होमः उो
 ऽग्नायस्वाहाः १ श्रद्धयेस्वाहा २ यमायस्वाहा ३ निर्द्धयेस्वाहा ४ वरुणायस्वाहा ५ वायवेस्वाहा ६
 सोमायस्वाहा ७ ईशानायस्वाहा ८ ब्रह्मणेस्वाहा ९ अर्नतायस्वाहा १० इतिसर्वसाधारणोर्होमक्रमः
 वैष्णवप्रतीयापनेषु सहस्राशीर्षांपुरुषद्वय्यादिभूक्तानां रतिमंत्रहोमोविषेयः अष्टाक्षरादिमंत्रेण अंगदेवतापरि
 वारदेवतानामपिनाममंत्रैर्होमः कार्यः शैवप्रतीयापनेषु त्र्यंबकमंत्रेणरुद्रसूक्तादिमंत्रैःशिवपंचाक्षरादिमंत्रैःपरिवा
 रदेवतानां अंगदेवतानांचनामपत्रैर्यासंभवंहोमकार्थ्यैकुर्यात् एवमन्येषूप्यनुक्तानामपिषष्टदेवतानामंत्रैस्तदं
 णदेवतानां नाममंत्रैर्देवतीयापनेषुहोमं कृत्वा सर्वतोभिद्राखिं गतोभद्रमंडलदेवतानां नाममंत्रैःश्रौतमंत्रैर्वायथासंभवं
 होमकुर्यात् तत्रायक्रमः ब्रह्मणेनम-स्वाहा १ इन्द्रायस्वाहा २ अश्रयेस्वाहा ३ यमायस्वाहा ४ निर्द्धये
 स्वाहा ५ वरुणायस्वाहा ६ वायवेस्वाहा ७ उोऽसोमायस्वाहा ८ ईशानायस्वाहा ९ अष्टवसुभ्यःस्वा
 हा १० एकादशरुद्रेभ्यःस्वाहा ११ दुर्गायैस्वाहा १२ गंगादिनदीभ्यःस्वाहा १३ दशायस्वाहा १४
 नारायणायस्वाहा १५ दुर्गायैस्वाहा १६ स्वर्थायैस्वाहा १७ सृच्येस्वाहा १८ शेषायस्वाहा १९
 समुद्रेभ्यःस्वाहा २० मरुद्भ्यःस्वाहा २१ गणपतयेस्वाहा २२ पृथिवीस्वाहा २३ मेरवेस्वाहा २४ ऋग्वेदा
 यस्वाहा २५ यजुर्वेदायस्वाहा २६ सामवेदायस्वाहा २७ अथर्ववेदायस्वाहा २८ वज्रायस्वाहा २९

शक्येस्वाहा ३० इंद्रायस्वाहा ३१ खड्गायस्वाहा ३२ पाशापस्वाहा ३३ अंकुशापस्वाहा ३४ नादा
 येस्वाहा ३५ त्रिशूलायस्वाहा ३६ ऐरावतायस्वाहा ३७ मेपायस्वाहा ३८ महिपायस्वाहा ३९ प्रेता
 यस्वाहा ४० मकरायस्वाहा ४१ रूपायस्वाहा ४२ शिविकायैस्वाहा ४३ उपमायस्वाहा ४४ गौत
 नायस्वाहा ४५ भारद्वाजायस्वाहा ४६ विश्वामित्रायस्वाहा ४७ जमदग्नेयस्वाहा ४८ अन्नपेरवाहा ४९
 वसिषायस्वाहा ५० ब्रह्मर्षयेस्वाहा ५१ सूर्यायस्वाहा ५२ सोमायस्वाहा ५३ भौमायस्वाहा ५४ वृ
 धायस्वाहा ५५ गुरवेस्वाहा ५६ अमरगुरवेस्वाहा ५७ शनैश्वरायस्वाहा ५८ राहवेस्वाहा ५९ केतवेस्वाहा
 ६० इंद्रयेस्वाहा ६१ कौमार्यैस्वाहा ६२ ब्राह्म्यैस्वाहा ६३ वारह्वीस्वाहा ६४ चामुंडायैस्वाहा ६५
 वैष्णव्यैस्वाहा ६६ माहेश्वर्यैस्वाहा ६७ वैन्याययैस्वाहा ६८ उषश्चतुर्भिश्चतुर्भिश्चद्वाभ्याधिचभिरवच
 ह्यतेचपुनर्द्वाभ्यांतस्मैयज्ञात्मनेनमःस्वाहा ७० भूःस्वाहा ७१ भुवःस्वाहा ७२ स्वःस्वाहा ७३ भूर्भुवःस्वाहा ७४
 इतुरुपायस्वाहा ७५ ततः उं अन्नयोस्विकृतेस्वाहा ७६ ततोयजमानः देवायवायणं निवेदयेत् अनेनमंत्रेणत्वभिकमाद्यं
 पुरुषपुराणं नारायणं विश्वसृजं यजामहे मयैषसांगोविहितोविधेयो गृहाणहव्यं जगतामधीश शैवोद्यापने सदा
 शिवं विश्वसृजं यजामहे एवमन्यत्रतोद्यापनेपि देवतानां हिमः कार्द्यः क्षतिनिवेद्यतिष्ठेत् ततश्चाग्निं चत्तुर्वा
 रंवाप्रदक्षिणीं कृत्य जानुभ्यां धरणीं गत्वा प्रार्थयेत् देवदेवाय वंध्याय परायपरमेष्ठिने कर्त्तव्यं विश्वं त्रैलोक्यं
 मोनम इति नत्वा देवायनिवेदितं वायुणं मूर्ध्ना स्फुटवाकेशैर्वाह्मयुच्चैर्वदेत् वयं वैष्णवावयं शैवाद्भितिप्रतिवचः शु
 र्वाहविः शेषमपि दत्त्वा उं नमो भगवते वासुदेवाय उं नमो भगवते रुद्राय इति मंत्रेण स्वयंहविः प्राश्याचम्य प्रा
 णायामं कृत्वा ततोयजमान आचार्यो वा उं सिद्धयेस्वाहेति अग्नीं आर्जयं जुहुयात् ततोयजमानः यत इन्द्र

भयानहेतुतोनाश्रमयकृषिप्रवञ्छन्वित तत्रनऊतिभिर्विधिषोविमृधोजहीति आःमानमभिः। नयेव ततआःचा
 र्थः प्राथश्रितादिहोमशोपसमापयेत् उँदेवतोअग्नेइतिवामदेयऋषिः अग्निवरुणौदेवते त्रिष्टुप्छंदः प्राथश्रित
 हांमर्वा नियोगः सःरशोइतिवामदेवऋषिः अग्निवरुणौदेवते त्रिष्टुप्छंदः प्राथश्रितहांमेविनियोगः उँअथा
 श्राग्नेवामदेवऋषिः अग्नेदैवता त्रिष्टुप्छंदः सर्वप्राथश्रितहांमेविनियोगः येतेशतमिति वामदेवऋषिः वरुणः
 अविताविश्वेमरुतः स्वकादेवताः त्रिष्टुप्छंदः सर्वप्राथश्रितहांमेविनियोगः उद्दुनममितिशुनः शोकऋषिः वरु
 णोदेवता त्रिष्टुप्छंदः सर्वप्राथश्रितहांमेविनियोगः १ उँदेवतोअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोअग्नायासिसंधाः
 यजिषेयारहितमःशोशुचानोविश्वहेनःस्रंस्रममुग्धस्मन्स्वाहा इदमशोवरुणाभ्यां उँमस्वतोअग्नेवमोभवोती
 नंदिषाअस्याउपसोऽपुष्टौ अत्रयश्चणोवरुणस्रंराराणोव्रीहिसुडकस्रुमुहवे नएधिस्नाह २ उँअयःश्वः प्रस्यन
 भिशस्तिपाशरसस्यनियमयाञ्जसि अयानोवज्ञंवहास्ययानोधिहेभपजंस्रंस्वाहा ३ उँतेशतंवरुणेसहस्रंयजि
 यःपाशाविततामहांतः तेषिर्त्रोअयसवितोतावेष्णुविश्वेभुंचंतमरुतः स्वकाःस्वाहा इदंवरुणायसन्विने विष्णोवोवि
 श्वेभ्योदेवेभ्योमरुतस्यःस्वकंभ्यः ४ उँउद्दुत्तंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्वमस्रंखयायअथ वयमादित्यव्रतेतवा
 नागसोअदितयेस्वाभस्वाहा ५ इदंवरुणाय ततआचम्य उँमद्यास्मिन्नेकादश्य त्रिद्रतोद्यापनहोमकर्मणि कृ
 ताकृनवक्षणरु न ब्रह्मकर्मवतिदार्धमिदंपूर्णपात्रं सदाक्षिणप्रजापातिदैवतममृकगोत्रायामुकशर्मणेब्राह्मणायब्रह्मणे
 दक्षिणादात्नहमुःस्रुने इतिपूर्णपात्रानसकल्पः तत्पुत्रविभ्रगृहीत्वा उँसुनोत्रंयानत्रापउपोषधयःसंतु इति
 प्रणालजलेनशिरःममुडन उँदेभिःत्रियामरुतमैसंतुयोस्मन्नेष्टिनेचवयद्विध्वनइतिप्रणालामैशान्यांन्युब्जो कुर्यात्
 ततःपरिस्वरणकर्मणव हेरुःस्थाप्यघृतान्करुत्वा तस्यहोमः तन्नमंत्रः देशगात्रविदोगतविश्वानामितमनस्सुपत

इमं देवयज्ञं स्वर्वाहावाते धारयाहा इत्यत्रौ वैद्विर्होमं कुर्यात् ततो यजमानश्चाचार्योर्वाभंडपरस्य मंडले वा प्रागादिदिक्षु
 लोके शानांवालिदानं क्रमेण कुर्यात् पूर्वं वा तारमिन्द्रमिति गर्गऋषिः इंद्रो देवनात्रिष्टुपुच्छं इंद्रप्रीत्यर्थं वालिदानो वि
 नियोगः वा तारमिन्द्रमिति इंद्रसंपूजनं इद्राय सांगापसपरिवाराय सायुधाय साशक्तिकायाऽमुंसदीपं मापभक्तवाल
 समर्पयामिनमः इति वालिद्रव्याभो इंद्रादिशंशक्ष वालिभक्ष ममसकुटुंबस्वययुःकर्ताक्षे नकर्ता शुभकर्ताशांतिकर्तापु
 ष्टिकर्तारदोभव १ आग्नेये आग्नेदूतमिति विरूपऋषिः आग्नेद्वैवता गायत्रोच्छं इंद्रः आग्निप्रोतये बालदानो वि
 नियोगः आग्नेदूतमित्यसिंपूज्य आग्नेयसांगायसपरिवाराय ८ स. ० सश ० आमुंसदीपं मापभक्तवालिस ० भो आग्ने
 दिशरक्ष वालिभक्ष ममसपरिवारस्येत्यादिवरदोभव २ याम्येयमायवेति मंत्रस्यार्पादिकं रसृत्वायमसंपूज्ययमाय
 सांगायसपरिवार, येत्यादि आमुंसदीपं मापभक्तवालिस ० भो यमदिशंशक्ष वालिभक्ष ममसपरिवारस्येत्यादि ० वरदो
 भव ३ एषतेति ऋग्यरथार्पादिकं रसृत्वां निऋतिसंपूज्य निऋतये सांगायसपरिवारायेत्यादि आमुंसदीपं मापभक्तव
 लिसमर्पयामि भो निऋते इमंसदीपं मापभक्तवालिभक्ष दिशंशक्ष ममयजमानस्यसपरिवारस्यसकुटुंबस्वययुःकर्ता
 क्षेमकर्ताशांतिकर्तापुष्टिकर्तारदोभव इमं मेवरुण इति शुनःशफऋषिर्वरुणो देवता यजुःच्छं इंद्रः वरुणोतीतवेवालिदा
 नो विनि ० इमं मेवरुण इति संपूजनं वरुणाय सांगायसपरिवाराय इमंसदीपं मापभक्तवालिस ० भो वरुणादिशंशक्ष ०
 ममयजमानस्यायुःकर्ता वरदोभव वायव्ये वातो वामतो वा इत्यस्यार्पादिकं रसृत्वा वायुसंपूज्य वायव्ये सांगायस
 परिवाराय साशक्तिकायसायुधाय इमंसदीपं मापभक्तवालिसमर्पयामि भो वायोदिशंशक्षवालिभक्ष ममयजमान
 स्यसपरिवारस्य आयुःकर्ता वरदोभव उत्तरेवयस्यसिं महति सुबंधुऋषिः सोमो देवता आनुष्टुपुच्छः सोमप्री, वालि
 दानो वि, वयस्यसिं महति संपूज्य सोमाय सांगाय, इमंसदीपं सापभक्तवालिस, भो सोमदिशंशक्ष वालिभक्ष मम

यजमानस्यसर्पारिवास्यायुः कर्त्ता. वरदोभव. तर्माशानामिति गौतमऋषिः ईशानोदे. जगतीछंदः ईशानप्रतिथं
वलिदानेति. तर्माशानामितीशानंसंपूज्य ईशानायसांगाय. इमंसर्दीपंपापभक्तबालिस- भोईशानदिशंरक्ष वलि
भक्ष ममयजमानस्यसर्पारिवास्यायुः कर्त्ता. वरदोभव ८ नमोस्तुसर्पेभ्यइतिदेवाऋषयः अनंतोदेवता अनु
पृच्छदःअनंतप्रीतेषवलिदानेति. अनंतायसांगायस. इमंसर्दीपंपापभक्तबालिस. भोअनंतादिशंरक्ष वलिभक्ष
ममयजमानस्यायुःकर्त्ता. वरदोभव. ९ ब्रह्मयज्ञानामितिप्रजापतिऋषिर्ब्रह्मादेवता यजुश्छंदःब्रह्मप्रीतये वलिदाने
विंशत्यज्ञानामितिसंपूज्य ब्रह्मणोसांगायइमंसर्दीपंपापभक्तबालिसम-भोब्रह्मन्दिशंरक्षबलिभक्ष ममयजमानस्य
सर्पारिवास्यायुःकर्त्ता. वरदोभव- ततोग्रहान् अधिदेवताप्रत्यधिदेवतासाहितान् पूर्वोक्तवेदमंत्रैर्गार्ग्यप्रणवठ्या
इतित्रयपूर्वकनाममंत्रैर्वासंपूज्य ग्रहेभ्यःसांगेभ्यःसर्पारिवारेभ्यःसशक्तिकेभ्यःसायुधेभ्योऽधिदेवताप्रत्यधिदेवतासा
हितेभ्य इमंसर्दीपंपापभक्तबालिनैवेधंसमर्पयामि भोभोग्रहा अधिदेवताप्रत्यधिदेवतासाहिताः सर्वतोसर्वादेशो
रक्षत वलिनैवेधंभक्षत ममयजमानस्यसर्पारिवास्यायुःकर्त्ताःक्षेमकर्त्तारःशांतिकर्त्तारःपुष्टिकर्त्तारो
भवत एवंविनायकदुर्गावाटगकाशाश्विसंज्ञेभ्यः पंचलोकपालेभ्य इ नंसर्दीपंपापभक्तबालिसमर्पयामि ममयज
मानस्यायुःकर्त्तारःशांतिकर्त्तारोभवत १ क्षेत्रस्यपतिनावयामितिक्षेत्रपालंसंपूज्य सिंदूरकज्जलांनितबलिद्रव्यं
सर्दापमादाय क्षेत्रपालाय डिकिर्नाशाकिर्नाभूतत्रेतापिशाचादिसहिताय इमंसर्दीपंपापभक्तबालिसमर्पयामि
भोक्षेत्रपालइमंसर्दीपंपापभक्तबलिभक्ष ममयजमानस्यसर्पारिवास्यायुःकर्त्तक्षिमकर्त्ताशांतिकर्त्तापुष्टिकर्त्तावरदो
भव इतिबलिदानं ततोयजमानस्यसाचार्यऋष्विककर्त्तकोभिषेकः सचस्वशाखोक्तवैदिकमंत्रैःपौराणिकमंत्रैश्च
कार्त्तैः श्रवणैराणिकमंत्राद्यथा सुरास्त्वमिभिर्पिंचंतुब्रह्माविष्णुमहेश्वराः वासुदेवोजगन्नाथस्तथासंकर्षणोविभुः

नादिकोणचतुष्टयस्यापितधृतकुंकुमगोधूमसजलपूर्णकुंभां स्वीच्छीर्षकं प्रदेयारथापितधृतपूर्णनिद्राकलशां हंसा
लीप्रच्छन्नांशुभंगदोषघानकां प्रच्छदनपटीसप्तधाव्यतांबूलादर्शकुंकुमक्षीटकपूरानुरुचंदनदीपिकोपानच्छत्रचाम
रदंडासनरीतिपात्रकांस्थपात्रताषपात्रलोहपात्ररजतगयभाजनजलपात्रादियुतां दंपतीपरिवेषस्वर्णरजतम
यमणिगणखचितभूषणसमस्त्वस्त्रोपस्करादिसहितां राजोपयोगिराज्यचिन्हैरलंकृतां लक्ष्मीनारायणयज्ञपुरुष
प्रीतिकामनयामुकगोत्रायामुकशर्मणेत्राहाणायतुभ्यमहंसंप्रददे पात्राप्रामाएयेतु यज्ञपुरुषप्रीत्यर्थंदातुमहमुत्सृजे
शय्योपरारिस्थतलक्ष्मीनारायणमुद्दिश्यभूमिस्थितकुशकरिपुत्रविष्टरोपरि संकल्पजलमुत्सृजेत् लक्ष्मीनारायण
प्रार्थन। लक्ष्म्यापथात्वदीयाहिनशून्याक्षिरिसागरे शय्याममाप्यशून्यारतुतथाजन्मनिजन्मनि अशून्यंकृष्णशय
नंपथासनागरजातया प्रभोममतथाभूयद्दशून्यंभवसागरे लक्ष्मीनारायणौदेवीयथागौरिगिरेश्वरौ शचीपुरंद
रयुक्तैतथैतौद्विजदंपती ततःशय्यां प्रदक्षिणीकृत्य हिरण्यदक्षिणां उभयकृतैतदेकादश्यादिव्रतोद्यापनहोनादि
कर्मणःसांगफलायंशय्यादानप्रतिषार्थमिदंस्वर्णमप्रिद्वैवतं तन्मौल्यभूतरजतताम्रमुद्रादिद्रव्यं व्रतोपदेयैविप्राय
तुभ्यमहंसंप्रददे इतिदानप्रतिषांदायात् अथगोदानं ततोयजमानरितश्यादिसंकारिषं उभयकृतस्यैकादश्यादि
व्रतोद्यापनहोमादिकर्मणःसांगफलावाप्तये साचार्यऋत्विजोन्यांश्रसद्विप्रान्गोदानतांबूलवस्त्रावदानदक्षिणादिनि
रहंपूजयिष्ये तत्रप्रधानगोदानमहंकारिष्ये तत्र आचार्यं दक्षिणावस्त्रादिभिर्गोदानप्रतिप्रहार्थं त्वामहं वृणे इति
संपूज्य उभयैकादश्यादिव्रतोद्यापनपूर्तिकामः श्रीलक्ष्मीनारायणप्रीतयेआचार्यार्यमांगामहंप्रदारस्ये इतिसंक
ल्प विधाय गोपूजांकुर्यात् नदिनी सुनंदा सुमंगलां भद्रकरिंणामावाहयामि इत्यावाहांगन्यासंकुर्यात् शूगमूल
पार्श्वहविष्णुभ्यांनमः ललटेमहादेवायनमः नासावंशेषमुखायनमः कर्णयोरेश्विभ्यांनमः चक्षुषोरशशक्ति

भारुकराभ्यांनमः ॥ दंतेषुमरुद्गणेभ्योऽनमः॥नासिकायांवरुणाभ्यनमः॥हुंकारेसरस्वत्थैनमः॥गंडयोर्मलभ्यांनमः
उाधयोःस्वभाद्रयायनमः ॥ प्रीवायाइंद्रायनमः ॥ कुक्षिदेशेऽंभ्योऽनमः ॥ उरसिसाधेभ्योऽनमः
चतुर्पुपादिपुचतुर्पादधर्मायनमः ॥ स्वरमध्येषुगंधर्षेभ्योऽनमः ॥ स्वरपार्श्वेषु
एष्टेएकादशरुद्ग्रेभ्योऽनमः ॥ सर्वसंधिषुवसुभ्योऽनमः ॥ श्रोणितटपितृभ्योऽनमः ॥ लांगुलेसोमायनमः
वाल्लेषुश्रादित्यपरशिमभ्योऽनमः ॥ गोमूत्रेगंगाधैनमः ॥ क्षीरेसरस्वत्थैनमः ॥ दध्निनिर्मदाधैनमः ॥ सर्पि
पिहुताशनायनमः॥ गोमयेलक्ष्म्यैनमः॥ रोमसुदेवानामष्टाविक्रतिकोटिभ्योऽनमः॥ उदरेऽपथिव्यैनमः॥ पयोधरेषु
चतुःसागरेभ्योऽनमः ततःपूजाक्रमः सौरभेयिसर्वाहितेपवित्रेपापनाशानि गृह्णीष्वेनमयादत्तपाथंत्रैलोक्यवंदिते
इतिपाथं डॉभूर्भुवःस्वःरुद्ररूपिण्यैपाथंनमः सर्वदेवमयेदेविसर्वतीर्थमयेशुभे गृहाणार्थमयादत्तसौरभेयिन
मेरुतुते इत्यर्धं देहास्थितासिरुद्राणांशंकरस्वसदांप्रिये धेनुरूपासादिविममपापंघ्नपोहतु इतिज्ञानम् आच्छा
दन्मयादत्तंगविसन्धयक्रसुशोभनं सुरभैःसर्वदानिनप्रीयतांपरमेश्वरः इतिवर्षं श्रीखंडंचंद्रंदिंड्यंसर्वगंधैःस
मन्वितं विलेपनंसुरश्रेष्ठेगृहाणपरमेश्वरि ततो ऽलंकारान्दद्यात् शृंगयोः सुवर्णैर्नैप्रयोरनद्वयं कंठबंधांपु
रुपमालांघ्रं सर्वांगेषुपट्टकूलम् एष्टेताक्षं पुच्छेमुक्ताफलस्त्रजं कुंकुमकरतूरिकादिसुगंधितद्रव्याणि सप्तधान्यानि
मादयानिचसुगंधानिमालत्यादीनियानिच सुरभिव्जगन्मातःपुण्याणिप्रतिगृह्यतां इतिपुण्याणि वनरुपतिर
सोदिव्योगंधाढ्योगंधजतमः आध्रियःसर्वदेवानांधूपोयंप्रतिगृह्यतामितिधूपं आढ्यंत्रिवर्तिसंयुक्तंवाहिनायोऽज
तंमया दीपगृहाणसुरभितुभ्यंभक्त्यासमार्षितम् इतिदीपम् सुरभिव्जगन्मातादिविविष्णुपदेस्थिता सर्वदेवस
प्रेयासमयादत्तमिमंप्रस सौरभेऽयःसर्वाहिताःपवित्राःपापनाशनाः प्रीतिगृह्णादिविमंश्रासंगोवस्त्रैलोक्यमातरः

उनिगां प्राप्तिं वक्ष्यं पंचगावः समुत्पन्ना मध्यमानान्महोदधेः तस्मांमध्ये तु यानंदत्तस्यैवैवमोनम इति नमस्कारः
द्विरुत्पन्ना मर्गमस्त्वं हंमर्वाजं विभावसोः अनंतपुण्यफलदमतः शांतिप्रयच्छमे इति दक्षिणां गावो मर्माप्रतः संतुगां वा
ने संतुष्टुतः सव्यदक्षिणयोर्गाविगां मध्ये वसाम्यहं इति प्रार्थना ततो विप्रपूजा रुद्ररूपिणे ब्राह्मणाय नमः
एवं संपूज्य गादानप्रतिग्रहार्थं त्वामहं वृणे इति वरणसामप्रतिस्मै दत्त्वासजलतिलकुशाक्षतंगोपुच्छं हस्ते गृहीत्वा
उपस्थासुकगोत्रोऽमुकशर्महं सर्वपापक्षयार्थं धर्मार्थं कामार्थं शरूपचतुर्विधपुरुपाथार्थसिद्धये कर्तव्यं तदेकादश्यादिब्र
तोद्यापनफलप्राप्त्यर्थं मिनां शांतादिस्थानेषु सुवर्णाद्यलंकारां सवत्सार्द्रद्वैवतां यथानामगोत्राय ब्रह्मणे ब्राह्मणाय
चातुःमहसंप्रददे इति विप्रहस्ते दद्यात् तेषु जसाद्यनभूताया विश्वस्याधौ घानाशिनी विश्वरूपधरो देवः प्रीयता
मनपागवेति मंत्रः घृतक्षीरप्रदाग वौघृतयो न्ये घृतोद्भवाः घृतनद्यां घृतावर्तारतामंसंतु सदा गृहे घृतं भूहृदये नि
त्यं घृतं नाभ्यां प्रतिष्ठितं घृतमे सर्वतश्चैव घृतमेव वहिः स्मृतं ततोदानप्रतिष्ठां दद्यात् उभेभ्य कर्तव्यं दानं स्तु
स्तिर्धर्मदं दक्षिणाद्रव्यं तुभ्यमहसंप्रददे इति दानप्रतिष्ठां दत्त्वा ब्राह्मणं घेनुच नमस्कृत्वा गोमर्तं विधिं पठेत्
गावः सुरभयो नित्यं गावो गुग्गुलुगंधिकाः गावः प्रतिष्ठभूतानां गावः स्वस्वयं यनं महत् श्रद्धमेव परं गावो देवानां ह
विरुत्तम पावनं सर्वभूतानां गावः शरणमुत्तमं गावः परिवर्षं परं गावे भंगलमुत्तमं गावः मर्वस्पर्शकल्यगां कोष
प्रतिष्ठिताः सर्वेषां भवभूतानां गावः शरणमुत्तमं गावः परिवर्षं परं गावे भंगलमुत्तमं गावः मर्वस्पर्शकल्यगां कोष
न्याः सुवाहनाः तनी गोभ्यः श्रीमर्ताभ्यः सौरभेयीभ्य एव च नमो ब्रह्मसुताभ्यश्च यत्रिभ्यश्चानामो नमः ब्राह्मणाश्चै
व गावश्च कुलमेकं द्विगाकृतं एकत्रमंत्रारितं धत्ति ह विरेकत्रतिष्ठति इति यन्नां गोमर्तं विधिं जपेत् महाभास्वते पि
सुरभ्यः सौरभेयश्च स्वरितः सागरं यथा गावः पृथयाभ्यहं नित्यं गावः पश्यंतं नांसंदां गावो मर्माप्रतः संतुगां वा

रततोवयं गावोममाग्रतः संतुगावोमेसंतुष्टतः ततोपजमानएकादशीव्रतोद्यापने शुक्लैकादश्याः कृष्णैकादश्या
 उद्यापनेकृते द्वादशकुमान् यथाविभवपकात्रयदक्षिणासहितान् प्रतिभावस्त्रपादुकादिसहितान् उभयैकादशीव्र
 तोद्यापनेतुचतुर्विंशतिं पद्विंशतिं वा ब्राह्मणान्केशवादिदेवस्वरूपान् केशवादिनामभिरव संपूजदद्यात् तत्रमंत्रः
 पकात्रपूरितान्कुमान्दक्षिणावस्त्रयुतान् ददामिद्विजयर्थेभ्योदेवोमेप्रीयतामिति प्रत्येकंपूजनेतु पकात्रपूरितं
 कुभंदक्षिणावस्त्रसंयुतं ददामिद्विजयर्थेभ्योदेवोमेप्रीयतामिति शिवरात्र्यादिशैवव्रतोद्यापनेचतुर्दशब्राह्मणान् श्र
 जैकपात्रहिर्दुग्भ्योभव शशर्वटनापतिः रुद्रः पशुपतिः शंभुर्वरदः शिवर्द्धभरः महर्देवोहरोभिमिनामान्यवचतुर्दश
 इतिप्रत्येकनामभिः संपूज्यकुमान्दद्यात् तत्रमत्र पकात्रपूरितान्कुमान्दक्षिणावस्त्रसंयुतान् ददामिद्विजयर्थेभ्य
 शिवोमेप्रीयतामिति प्रधानकुभदानेमेवशेषः शोभाप्रसाददेवेशसर्वलोकेश्वरप्रभो तवरूपप्रदानेनमम
 संतुमनोरथाः ततः पीठं सर्वांपरकरसंयुक्तं सर्वतोभद्रोपरिस्थप्रधानदेवताप्रतिमासहितं पूर्वोक्तमंत्रेणाचा
 र्याप्यदद्यात् उतैतस्त्वश्रयकृतैतदेकादश्यादिब्रतोद्यापनस्य सांगफलावाप्तये इमां प्रधानदेवताप्रतिमा
 सर्वां परकरसाहितपीठसमन्वितां श्रीपरमेश्वरस्वरक्ष्मीनारायणश्रीत्यर्थं मुमामहेश्वरप्रीतये वा श्रमकगोत्राया
 मुकशर्मणे आचार्यायनुभ्यमहंसंप्रददे ततः कृत्विभ्यः गोदक्षिणां द्यात् उोमद्यकृतरुर्योद्यापनकर्मणः द्वारपालत्वजा
 पकत्वविवेचः सांगफलावाप्तये इमां दक्षिणां नानातामगोत्रेभ्योयथासुखमृद्विभ्योदातुनहमुत्सृजे ततरितलपात्र
 दानं उोमद्यास्मिन्नुद्यापनकर्मणिज्ञाताज्ञातन्यनातिरिक्तदोषपरिहारार्थमिदं तिलपात्रजपापतिदैवतं सुवर्णादिदक्षि
 णाद्रव्यसहितममुकगोत्राया मुकशर्मणे ब्राह्मण्यतुभ्यमहंप्रददे मंत्रः तिलाः स्वर्णयुतारतुभ्यंप्रदत्ताह्यवनाशनाः
 विष्णुप्रीतिकरानिःप्रमत्तः शान्तिप्रपच्छमे ततः पूर्णाहुतिकुर्ध्वात् उोमूर्धानुसिंघस्य भ्ररक्षजक्रपिस्त्रिष्टुच्छदः

जनः ३ ब्राह्मणानां तु वचसा ब्रह्महत्या विनश्यति सर्वतीर्थाभिषेकश्चेत्पावाकपोदकेन हि ४ उदधिः क्षारतानीतः
 पावकः सर्वभक्ष्यतां सहस्रनेत्रः शक्रोपिकृतो विप्रैर्महात्मभिः ५ व्यासवाल्मीकवचनात्पराशरवशिष्याः नारदस्य
 भृगोरुक्तयास्य पूर्णवास्तुतेजसम् ६ उपवासो ब्रततीर्थजपहोमादिकंच यत् विप्रैः संपादितं तस्य संपन्नतस्य तत्फलम्
 ७ ॥ यद्ब्राह्मणारतुष्टतमावदंति तद्देवताः कर्माभिराचरन्ति तुष्टेषु तुष्टान्कवयो वर्दति प्रत्यक्षदेवेषु परोक्षदेवान्
 ८ ॥ समस्तसंपत्समावाहितवः समुत्थितापत्कुलधूमकेतवः अपारसंसारसमुद्रं सेतवोरक्षतुमां ब्रह्मणपादरेणवः
 ९ ॥ आपद्बन्धतस हस्तमानवः सर्माहिताथार्पणकामधेनवः समस्ततीर्थेषु विप्रविभ्रमूर्तयोरक्षतुमां ब्राह्मणपाद
 पंसवः ॥ १० ॥ आधिण्याधिहरन्दृणांदुःखदारिद्र्यनाशनं श्रीकोत्तिषुष्टिदं देवि प्राणापादपंकजम् ॥ ११ ॥
 अथ नियमविशेषोऽथापनं एकमासं द्विमासं त्रिमासं चार्धमेव च दिनानि दशपंचत्रिंशत्तमेकादिनार्थकं यत्किंचि
 त्स्वीकृतं कृत्यं शाकपत्रादिभोजनं मूलिकामत्स्यमांसादिदंताकादिफलानि च तत्सर्वं भक्षयिष्यामिति तृतेजव्रतकर्म
 णि ततो ब्राह्मणैराशेषो देयाः मंत्रार्थाः सफलाः संतु पूर्णाः संतु मनोरथाः शत्रूणां विद्धिनाशो रतुभिन्नाणामुदयो रतुवः
 ततो यजमानः सर्वान्सदन्नदक्षिणादिभिः परितोष्य नैराज्ञतः समहोत्सवं हट्टेजनेः सहभुंजीत ॥ इति श्रीरघु
 वंशतिलकश्रीरणवीरसिंहकारिते कुर्यरत्नाकरे त्रैवाणिकानां सर्वव्रतानां सामान्योऽथापनम् ॥

अथ शूद्रस्य वर्णव्यवहारे समाप्त्यर्था उच्यते महाभारते श्राद्धकर्मतपश्च सत्यमक्रोधव्यवच स्वेष्टुदरेषु संतोषः शौचं नि
 द्यानसूयता आत्मज्ञानं ततिश्लाघ्यमर्मसाधारणो नृपेति नाधारण्यमव्यवच तत्रादौ निषिद्धमर्मः वेदाक्षरविद्या
 रणब्राह्मणीगमनेन च कपिलाक्षीरदानेन शूद्रश्रद्धालतां ब्रजोदिति पराशरकेः जपस्तपस्तीर्थसेवा ब्रह्मज्यामंत्रसा

धनं दयना राध नैव यज्जीशूरापगतानि गृह्णित्वान्ति नृत्तेश्च अथ शूद्रास्त्वयि हितुधर्मश्च शूद्रेवर्णश्चतुर्गोपिवर्णत्वाद्धर्मम
हं । अथ वदन् ब्रह्मस्वधास्वहा । वषट्कारादिभिर्विनैतिव्यसोक्तैः शूद्रस्तूर्णो जपन्मौनमास्तेभोगिविजिन इति विशे
पाविधानाच्च तथा वास्य देवपूजाव्रतोपवासयज्ञदानशमादिनियमैर्होमतर्पणादिभिश्च रुद्रसायुज्यादिफलाभिधा
नमुक्तं कूर्मपुराणे ब्राह्मणाः क्षत्रियवैश्याः शूद्राश्चैव द्विजोत्तम अर्चयन्ति महादेवयज्ञदानशमादिभिः ब्रतोपवास
नियमैर्होमस्वधाध्यायतर्पणैः तेषां वै रुद्रसायुज्यं समीप्यं याति दुर्लभं सार्धो जपता च सारूढं जायते तत्प्रसादतद्गति
वेदमंत्रस्वराहा वषट्कारादिभिर्विनैति तदुक्तं निर्णयास्तु तथैवातिथितत्त्वे रुद्रादि स्वहांप्राणवसंयुक्तं शूद्रे मं
त्रं ददं द्विजः शूद्रो नैरयमाप्नोति ब्राह्मणः शूद्रतामियात् एवं च पौराणविष्णुसहस्रनामचंडीसतोत्रादिषु पठेत्प
नधिकारः श्रवणमत्राधिकारेण पाठाप्रसक्तैः तथा यद्दं शृणुयात्तित्यं यश्चापि परिकीर्तयेत् नाशुभं प्राप्नुयात्किं
चित्सोमं ब्रह्मचरानवः वेदांतगो ब्राह्मणः स्यात्क्षत्रियो विजयी भवेत् वैश्याधनसमृद्धः स्यात् शूद्रः सुखमवाप्नुयात्
इत्यथ श्रवणारूपपूर्वापादानप्राधान्यात् शूद्रः श्रवणेनैवेति शंकराचार्यैर्व्याख्यातं किं बहुना शूद्रकर्तृकत्वात्
द्वाद्वै प्रस्वेष्य पौराणमंत्रपाठः शूद्रस्य तु श्रवणमात्र श्रावयं चतुरोवर्णान्निपादस्थपतियाजयेदिति वत् शृणुपुरेऽय
र्थेन शूद्रं प्रति श्रवणजन्यज्ञानस्यैव कर्मभिर्भ्रंश एता पुराणपठनपाठाभावे तत्तन्मंत्रेषु पाठाप्रसंगाच्च वाहिपिः अथ मे
यविधिः प्रोक्तः शूद्राणामंत्रवर्जितैः अर्चनस्य तु शूद्रस्य विशेषेण गृह्यते अन्नः शूद्रकर्तृकदानश्राद्धादीं अर्थ
प्रकाशनार्थं सर्वत्राविशेषेण मंत्रपाठः कार्थ्यैर्हति शूलपाणिः वैदिकोपि विशेषेण पठनीय इत्याचार्यचूडामणिः श्राद्धे
परस्यां प्राखापायां विप्रस्य मंत्रपाठोक्तः स शूद्रस्यापि आठ्यः स्यादिति कौमुद्यां वदनपालः अर्चनस्येति विशेषेण
शूद्राणां खोलाणंतत्त्वयानांचेति शूलपाणिः यत्तु तैत्तिरीयं भंजन्भयनियमादृष्टसिद्धिर्नमस्कारेणैवैत्येते त्रिज्ञातो नमस्कार

मंत्रइति गौतमोपि कल्पतरुस्तुपौराणकमैलांछिंशूद्रान्प्रतिविधिष्यविधानात्तथांशसंप्रविशिष्टानामुत्पत्त्यात्थैव
 विनियोगात्पौराणमंत्रपाठोभवेदेवत्याह तत्र नमस्कारेणवाधात् अन्ये तु देवानादेवनाः स्मृतुपिट्टणानामगोत्रतः
 आवाहनादिकेत्यंथशशूद्रेणतच्छृणु इतिभविष्योक्तिः सर्वत्रदेवेभ्योनमः पितृभ्योनमः इतिनाममंत्रमहाः न
 मस्कारेणमंत्रेणपंचयज्ञात्तहापयेत् तेनशूद्रकस्तुकतुलादानादिव्यपिशूद्रस्यनमस्कारोमंत्रः पौराणस्तुविप्रपठनी
 यइत्यविरोधः अतोनुमतोस्यनमस्कारमंत्रइति गौतमोपि अत्रकोविदाहुः विप्रोमंत्रेणगृह्यते इत्यत्रैदिको
 मंत्रोविप्रस्य पौराणस्तुशूद्रपठनीयः नवेदेव्यधिकारैहिकचिच्छूद्रस्यवियते पुराणव्यधिकारोभेदाशतोब्राह्मणै
 रिति शूत्रपाणौपात्रोक्तिः तिथितत्त्वे वैदिकेतरमंत्रपाठशूद्रस्याधिकारः श्रोतव्यमेवशूद्रेणनाश्रितव्यंकदाचन
 इतितत्पुराणमंत्रपरा नमस्कारेणमंत्रेणिति ब्रह्मक्षत्रविशाचैवमंत्रवत्त्वानामिष्यते तूष्णींभेवतुशूद्रस्यसनमस्का
 रकमत्तइते यज्ञवल्क्येनापि अथमेवाविधिः प्रोक्तः शूद्राणामंत्रवर्जित इत्यनुमतो नमस्कारमंत्रोवैदिकपुराणयोर्नि
 वेधाच्च कूर्मपुराणे नाश्रितव्यमिदंशाखंडपलस्यचसन्निधावितिपौराणानिपेधनेवेदस्यदूराक्षात्तत्वात् अश्रितव्यं
 ब्राह्मणेनवैश्येनक्षत्रियेणच श्रोतव्यमेवशूद्रेणनाश्रितव्यंकदाचन श्रौतंस्मार्तचैवधर्मप्रोक्तमस्मिन्नूपोत्तम तस्मा
 त्शूद्रैर्विनाचिप्रंनश्रोतव्यंकदाचनेतिशूद्रपाणौ पुराणाधिकारे भविष्योक्तिः अतएवविप्रोमंत्रेणगृह्यते इति सर्वा
 धंपरंनश्राद्धमात्रमितिशूद्रपाणिः नन्वेवं श्रवणविधौ सति श्रावयेच्चतुरेवणानित्युकेर्द्विजानामपितुलादानादौ
 श्रवणमेवस्याज्ञपाठ इतिचेदत्रब्रूमः अश्रितव्यं ब्राह्मणेनवैश्येनक्षत्रियेणच श्रोतव्यमेवशूद्रेणनाश्रितव्यंकदाच
 निति एवंव्रतोपवासादावपिशूद्रस्याधिकारः श्रवणविधिसिद्धविषयत्वद्वैदिकमंत्राभावाच्च प्राच्यास्तु वैश्यशूद्र
 योर्द्विरात्राधिकोपवासनिषेधमहाः वैश्यः शूद्राश्रयेमेहाहुपवासंप्रकुर्वते त्रिश्रंषं चरात्रं वतियां वुष्टिर्नैवियते

सु सर्वकर्मगन्धर्वं पुर्याहवाचनमाचारानुसारणोत्पत्ते व्यासः संपूज्यगंधमात्म्याद्यैर्द्रव्याणां स्वस्तिवाचयेत्
 काम्पकर्मणिमांशत्वे संश्रामाद्भुतदर्शने यमः सांकारेनुद्विजः कुर्यान्निराकारमहिपतिः उपांशुचत्तथावैश्व
 स्वस्तिजोद्रेप्रकीर्तयेत् तत्र कर्त्तृदावाचन्य सुमल्लश्वकदंतश्चेत्यादिविधैः पठ्यमानं श्रुत्वा तामयेत्यादि
 देशकाली संकीर्त्य श्रभुकर्गांशोमुकदासोह्यगामनःस्वैपापक्षयसकलभिष्टश्राद्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरंश्री
 त्यर्थं यथाकालसमाचारितैकादश्यादित्रितस्य सांगफलात्तये तदुद्यापनकर्मकारिष्ये तदंगतया गणेशपूजनं
 पुण्याहवाचनंचकारिष्ये इति संकल्प्य गणेशं पूजयेद्यथा देहेरंवत्वमभ्येहि श्रविकान्ध्रं वकात्मज सिद्धिवुद्धि
 युतप्रक्ष सर्वलोकपितः पितः नागास्वयनागहारत्वं गणनाथ चतुर्भुज भूपितः स्वायुर्धेर्द्वैः पाशांकुशपरश्व
 धैः श्रावाहयामि पूजार्थं रक्षार्थं च मम कर्त्ताः इहा गच्छ गृहाण त्वं पूजार्थं च चमत्कृतुमित्यावाह्य षोडशोपचारैः संपूज्यपान्नि
 सफलमर्घ्यमादाय रक्षरक्षणगणाय चक्षत्र्यक्षत्रैलोक्यरक्षक भक्तानामभयं कर्त्ता जाता भव भवाणैवात् ईमानुरकपा
 सिधोपायानुत्तराग्रजप्रभो वरदस्ववंदेहि वाञ्छितं वाञ्छितार्थं श्रनेन फलदानेन फलदा भव मे प्रभो इत्यर्घ्यं दत्त्वा व
 रतुं उमहा कल्पेति प्रार्थयेत् यद्वा विश्वेश्वराय वरदाय सुरप्रियाय लंबोदराय सकलाय जगद्धिताय नागाननाय
 सतासर्पविभूषणाय गौरि सुताय गणनाथ नमोनमस्ते १ भक्तार्त्तनाशानपराय गणेश्वराय सर्वेश्वराय शुभदाय सुरेश्व
 राय विद्याधराय विकटाय च वामनाय भक्तप्रसन्नवरदाय नमोनमस्ते २ नमस्ते ब्रह्मरूपाय विष्णुरूपाय ते नमः नमस्ते
 इन्द्ररूपाय कारिरूपाय ते नमस्ते तिस्रप्रार्थयतः स्वाग्नेधान्यराशिद्वये कलशं संस्थाप्य तत्र दूर्वापंचपल्लवफलैर्हमपंचरत्ना
 ष्टिदत्त्वा धान्यपूरुणपात्रद्वयं न्यस्य तत्र पाशहस्तं च वरुणमंसं सांपतिमश्वरं श्रावाहयामि यज्ञोस्मिन् पूजयेन्नति गृह्य
 षान्निविबरुणमत्वार्यसंपूज्यकलशस्य मुखे विष्णुः कंठे रुद्रः समाश्रितः मुखे तस्य स्थितो ब्रह्मामधये मातृगणारिभ्यताः

मंत्रइति गौतमोपि कल्पतरुस्तुपीराणकर्मणांस्त्रींशूद्रान्प्रतिविशिष्यविधानात्तेषांचर्मंत्रविशिष्टानामुत्पथ्यातथैव
 विनियोगात्पौराणमंत्रपाठोभवेदेवेत्याह तन्न नमस्कारेणवाधात् अन्येतु देवानादिवनःसाक्षिपृच्छांतामगोत्रतः
 आवाहनादिकर्तव्यंयथाशूद्रेणतच्छृणु इतिभविष्योक्तिः सर्वत्रदेवेभ्योनमः पितृभ्योनमः इतिनाममंत्रनाहुःन
 मस्कारेणमंत्रेणपंचयज्ञान्हापयेत् तेनशूद्रकर्तृकतुलदानादिष्वपिशूद्रस्यनमस्कारोमंत्रः पौराणस्तुविप्रपठन्ती
 यइत्यविरोधः श्रतोनुमतोस्यनमस्कारमंत्रइति गौतमीयेपि श्रत्रकेषिदहः विशीमंत्रेणशुह्यते इत्यत्रवैदिको
 मंत्रोविप्रस्य पौराणस्तुशूद्रपठन्तीपः नवेदेव्यधिकारोहिकचिच्छूद्रस्यविद्यते पुराणेष्वधिकारोभिदशीतोब्राह्मणै
 रिति शूलपाणौपाद्योक्तिः तिथितत्त्वे वैदिकेतरमंत्रपाठेशूद्रस्याधिकारः श्रोतव्यमेवशूद्रेणनाध्येतव्यंकदाचन
 इतितत्पुराणमंत्रपरा नमस्कारेणमंत्रेणिति ब्रह्मक्षत्रविशाचैवमंत्रवत्तानामिष्यते तूष्णीमेवतुशूद्रस्यस्यनमस्का
 रकमतइहात यद्वावत्कथेनापि श्रयमेवावैविःश्रोक्तःशूद्राणामंत्रवर्जित इत्यनुमतोनमस्कारमंत्रोवैदिकपुराणयोर्नि
 र्धयाच्च कूर्मपुराणे नाध्येतव्यमिदंशाखंडपलस्यचसन्निधावितिपौराणनिषेधनेवेदस्यदूराज्ञातत्वात् अध्येतव्यं
 ब्राह्मणेनवैश्येनक्षत्रियेणच श्रोतव्यमेवशूद्रेणनाध्येतव्यंकदाचन श्रौतस्मार्तचवैधर्मश्रोक्तमस्मिन्नूपेतन्न तरस्मा
 त्शूद्रैर्विनाविश्रंनश्रोतव्यंकदाचनेतिशूलपाणौ पुराणाधिकारे भविष्योक्तिः श्रतएवविश्रामंत्रेणशुह्यते इति सर्वा
 र्थपरंनश्राद्धमात्रमितिशूलपाणिः नन्वेवं श्रवणविधौ सति श्रावयेच्चतुरेवर्णानित्युक्तेर्द्विजानामपितुलदांनादा
 श्रवणमेवस्यात्रपाठ इतिचेदत्रभूमः अध्येतव्यंब्राह्मणेनवैश्येनक्षत्रियेणच श्रोतव्यमेवशूद्रेणनाध्येतव्यंकदाच
 नेति एवंब्रतोपवासादावापिशूद्रस्याधिकारः श्रवणविधिसिद्धविषयत्वद्विदिकमंत्राभावाच्च प्राच्यथास्तु वैश्यशूद्र
 योर्द्विरात्राधिकोपवासानिषेधमाहुः वैश्याःश्राद्धश्रयमेहाहुपवासांसंप्रकुर्वते त्रिरात्रंपंचरात्रवतिषांत्युत्थिनैविद्यते

मंत्रइति गीतमपि कल्पतरुस्तुपीराणकर्मणांस्त्रीशूद्राःप्रतिविशिष्यविधानात्तेषांचर्मप्रविशिष्टानामुत्तरयात्तथैव
 विनियोगात्पीराणमंत्रपाठोभवेदेवेत्याह तन्न नमस्कारेणवाधात् अन्येषु देवानादेवनःस्त्रातुपिच्छणानामगोत्रतः
 श्रावाहनादिकर्तव्यंयथाशूद्रेणतच्छुणु इतिभद्रिष्योक्तिः सर्वत्रदेवभ्यो नमः पितृभ्यो नमः इतिनाममंत्राहुःन
 परकरेणमंत्रेणपंचयज्ञात्तहापयेत् तेनशूद्रकर्तृकतुलादानादिष्वपिशूद्रस्यनमस्कारोमंत्रः पीराणस्तुविप्रपठनी
 यइत्यविरोधः अतोनुमतोस्यनमस्कारमंत्रइति गीतमप्यपि अत्रकेचिदहुः विशीमंत्रेणगृह्यते इत्यत्रवैदिको
 मंत्रोविप्रस्य पीराणस्तुशूद्रपठनीयः नवेदेव्याधिकारोहिक्वाचिच्छूद्रस्यवियते पुराणेष्वधिकारोभिदार्थतोब्राह्मणे
 रिति शूलपाणौपाद्योक्तिः तिथितत्त्वं वैदिकेतरमंत्रपाठशूद्रस्याधिकारः श्रोतव्यमेवशूद्रेणनाथेतव्यंकदाचन
 इतितत्पुराणमंत्रपरा नमस्कारेणमंत्रेणिति ब्रह्मक्षत्रविशाचैवमंत्रवत्तानामिष्यते तूष्णीमेवतुशूद्रस्यसनमस्का
 रकमतइते याज्ञवल्क्येनापि श्रयमेवाविधिःश्रोक्तःशूद्राणांमंत्रवर्जित इत्यनुमतोनमस्कारमंत्रोवैदिकपुराणयोर्नि
 र्बंधाच्च कूर्मपुराणे नाथेतव्यमिदंशाखांड्यलस्यचसन्निधावितिपीराणानिषेधनेवेदस्यदूरास्तातत्वात् अथेतव्यं
 ब्राह्मणेनवैश्येनक्षत्रियेणच श्रोतव्यमेवशूद्रेणनाथेतव्यंकदाचन श्रौतंस्मार्तंचवैधर्म्योक्तमस्मिन्नूपोत्तम तस्मा
 त्शूद्रैर्विनाविभ्रंनश्रोतव्यंकदाचनतिशूलपाणौ पुराणाधिकारे भविष्योक्तिः अतएवविप्रोमंत्रेणगृह्यते इति सर्वा
 र्थपरंनश्राद्धमात्रमितिशूलपाणिः नन्वेवं श्वणविधौ सति आशयेच्चतुरोवर्णानित्युक्तेर्द्विजानामपितुलादानादौ
 श्वणमेवस्यान्नपाठ इतिवेदत्रब्रूमः अथेतव्यंब्राह्मणेनवैश्येनक्षत्रियेणच श्रोतव्यमेवशूद्रेणनाथेतव्यंकदाच
 नति एवंव्रतोपवासादावापिशूद्रस्याधिकारः श्वणविधिसिद्धविषयत्वाद्द्विकर्मत्राभावाच्च प्राच्यास्तु वैश्यशूद्र
 योद्देशाच्चधिकोपवासानेपथमाहुः वैश्ययाःश्राद्धश्रयमेवाहाहुपवासं प्रकुर्वते त्रिशोत्रपंचरात्रंवातिषांड्युष्टिर्नैवियते

यत् पंचगण्यपिवेच्छुद्रैर्ब्राह्मणस्तुसुरांपिवेत् उर्भौतौतुल्यकर्माणौपूर्याख्येनरकेस्थितौ तत्राप्यश्रित्विनते
नायंविशेषःप्रायश्चित्तरत्नेज्ञेयः एवंपूतंपि जलाशयोत्सर्गप्रासादप्रतिष्ठमहादानादिपुशूद्रस्याधिकारः अथि
कारभिवेच्छुद्रःपूतैर्धर्मनवौदिके पूतैर्वाहहेमाद्रौ मदनरत्ने जातूकर्षः वापीकूपतडानादिदेवतायतनानिष
न्नदानप्रपादानमारामःपूतैमुच्यते नारदः गृहोपरगोद्यनंमूर्धसंक्रमणादिषु द्वादश्यादिषुयद्दानं
तंपूतैःस्वमुदाहृतं शंखादिभिरप्येवमुक्तं यत्र महादानादौ शूद्रस्य होमदावाधिकारस्त्वत्रेद्वधागतिः वैदिक
संजराहित्विषैः कार्थमित्येकः पक्षः संजयजैनदुष्प्रतिभिराःपीठिकीक्रियाभिति भन्वादिभिरप्येवमु
दाहृतं अन्येत्वाहुः विषैर्वैदिकमंत्रेष्वैवहोमादिकार्थैर्वक्ष्यमाणपाराशरिकैः माधवीत्येवंपंच पौराणमंत्रेष्वार्यै
कृतकेपुर्याण्येव याजमानेषुतेषांश्रवणमात्रमुक्तम् श्रवणविधिजन्यज्ञानस्थैवांगत्वात् वैदिकेतुयाजमानेनमस्कारएव
श्रुतमत्तरप्यनमस्कारोमंत्रशतितौतमोक्तिः व्यासमन्वादिवाक्यान्यप्येताद्विषयाएवैव अस्थितिपथीश्रुत्यात्संबंधि
त्वात्पौराणोपिविप्रस्यैव अमंत्ररप्यतशूद्रस्यविश्रामंत्रेणग्रह्यते इतिपूर्वोक्तवाराहोकेः एतंशूद्रस्याद्भनरोगशाति
कर्मविपाकमुलदानादावपिह्योशूद्राश्रयधर्मोपपत्तिरुभूतेः अतएवशूद्रकृतकहोमोविप्रद्वारं वपरशशरेणोकेः त
था दक्षिणार्थतपोविप्रःशूद्रस्यनुग्रहाद्विद्विः ब्राह्मणस्तुभयेच्छुद्रः शूद्रस्तुब्राह्मणोभवेदिति अन्नमाववाचार्यैः पो
विप्रः शूद्रादाक्षिणामादायतदीयंहविः-शांतिपुष्टयादिसिद्धये वैदिकमंत्रैर्जुहोति तत्रविप्रस्यैवदोषः शूद्रस्तु हेम
कलंभवेतिव्याचक्षते एतच्च निरुपसिधुशूद्रकमलाकरशूद्रवर्नरूपतिकोमुयादिनिबंधेषुसाविरररमुकमत्रदि
द्भान्नमपि तेनसमेन्नशूद्राणां वैदिकमंत्रहेमैर्पूक्षो विप्रद्वारा मंत्ररुः अत्रकेकानाम्नात्रेति पौराणिकोपिविप्रद्वारा
श्रवणमात्रमित्येषप्रागुक्तमेवअथशूद्रस्येषापूक्षादिकर्ममुगर्भाधानादिसंस्कारेषु महादानव्रतैर्वापनादिकर्म

इतिहेमाद्रौ भविष्योक्तैः नवरात्रे तु भवत्येवं ब्राह्मणैः क्षत्रियैर्वैश्यैः शूद्रैरन्यैश्च मानवैः स्त्रीभिश्च कुरुशादूर्लताद्विधान
निरुद्धं इति भविष्ये शूद्रस्याप्युक्तं एवं प्रायाश्चित्तं शूद्रे जपहोमादिरहितं देयं तस्माच्छूद्रं समासात् सदायमपथे
स्थितं प्रायश्चित्तं प्रदातव्यं जपहोमाविवर्जितमित्येताभिरायामगिरसोक्तं अत्र जपहोमवर्जं प्रायाश्चित्तं प्रदातिती
र्थात् प्रादौ न शूद्रसंबंधविधेरुपसंहारः हविरुभयत्वगद्विशिष्टेशेवाकथमेदादद्विजानांतदभावापत्तेश्च किंतु शूद्रसं
बंधप्रायश्चित्तोदेशेन जपहोमवर्जत्वविधिर्नोभयतः अत्र केचित् प्रथानभूतयोर्जपहोमयोर्निर्बंधान्त्वंगभूतयोः अत्र
एव महाणुवे लौकिकाद्यौ शूद्रयोः प्रायश्चित्तान्गभूतव्याहृतहोमोविप्रद्वारे कइत्यहः तत्र आरंभे सर्वकष्टाणां
समाप्तौ च विशेषतः आरंभे नैव तु शालाश्रीजुहयाद्याहर्ताः पृथक् आहं कुर्याद्ब्रतांतु गोहिरण्यादिद
क्षिणा स्त्रीणहोमोनकत्तैव्यः पंचगण्यंतयैव चैति जावालिनो गृह्याग्निपमात् न चान्नेः प्रतिनिधिर
स्थाप्युक्तम् अथ शूद्रस्य देवपूजाधिकारः शिवसर्वैरभविष्ये च परतुपूजयते लिंगे वादिनां जगत्पतिं ब्राह्मणः क्ष
त्रियां वैश्ये शूद्रो वा मत्परस्य एतस्य श्रीतः प्रदास्यामि शुभालोकाननुत्तमान् पूजान्नस्य शरहितानि स्थलीभूतौ स्त्राणा
मनुपनीतानां शूद्राणां च नरेभ्यः स्थापनेन अधिकारो रिति विष्णोर्वं शंकरस्य च यः शूद्रः संस्कर्तं लिंगं विष्णो गायत्रिनेन
रः इहैवाच्यतदुत्सानि परस्य त्याज्यमिमेके किमु शूद्रो वा नुपनीतो वा नरी वा पातितो पिया कुशत्रं वा शिवं वा पिरुद्रवानर
कमश्नुते अथ शूद्रस्य महादानावप्यधिकारः मात्स्ये हिरण्यगर्भदाने नरो वा यद्विधातारी पुनं ब्रह्मात्मसंभवं यः करो
ति मह। पुर्यं शूणु न स्यापि यत्कलं कामधेनुं नानपि आग्नेये ब्रह्म विदुः क्षत्रशूद्राणां कर्तव्या यत्नतो नृपेति तथावा न्यत्राप्यु
क्तं अधिकारो भवेच्छूद्रः पूतैर्धर्मनैवैदिके मोक्षधर्मपिमं ब्रह्म ननु उपति कुर्वाणाः यौष्टिकी क्रिया मिति पंचगण्यविधाने स्त्री
शूद्राणां विकल्पः स्त्री शूद्रस्य विशुद्धार्थं प्राजापत्यं समादिशेत् पंचगण्यं तु कुर्वीत स्त्रावापीत्येव श्चिर्भवेत् इति पराशरोक्तैः

यत्तु पंचगव्यपिवेच्छुद्रोच्चाह्यणस्तुसुरांपिवेत् उर्भौतौतुल्यकर्मणौपूयारुधेनरकंस्थितौ तत्प्रायश्चित्तंविनाते
नायंविशेषःप्रायश्चित्तरत्नेज्ञेयः एवंपूर्तेपि जलाशयोत्सर्गत्रासादप्रतिषामहादानादिषुशूद्रस्याधिकारः श्रद्धि
कारभिवेच्छुद्रःपूर्तधर्मनवौदिके पूर्वत्वाहहेमाद्रौ मदत्तरत्ने जातूकर्णः वापिकूपतडागादिदेवतायतनानिच
श्रद्धदानप्रपादानमारामःपूर्तेमुच्यते नारदः गृहेपरगोपदानंमूर्धसंक्रमणादिषु द्वादश्यादिषुयद्दानं
तत्पूर्तैःश्वमुदाहृतं शंखादिभिरप्येवमुक्तं यत्र महादानादौ शूद्रस्य होमनादाधिकारस्तत्रद्वेधागतिः वैदिक
मंत्राहितंविश्वैः कार्थभित्तकः पशुः मंत्रवर्जनतुल्यंतिकुत्रांणःपौष्टिकिकयाभिति गन्वादिभिरप्येवमु
दाहृतं अन्यत्वाहुः विश्वैर्वैदिकमंत्रैश्चैवहोमादिःकार्थैश्चप्रमामाणपाराशरिकैः माधवोप्येवं पौराणमंत्रैश्चाकार्थ
कर्तृकेषुपाठेष्व यजमानेषुतेपांश्वेषामात्रमुक्तम् श्रवणविधिजन्यज्ञानस्थिवांगत्वात् वैदिकेतुयाजमानेनमस्कारएव
श्रुतमतीत्यनमस्कारोमंत्रशतितौतमोक्तिः व्यासमन्वादिवाक्यान्यप्येताद्विषयाएथेव अस्थितिपथीशुश्र्यातत्संबंधि
त्यापैराणोपिविप्रस्यैव अमंत्रस्वतुशूद्रस्याविभोमंत्रेणपृह्यते इतिपूर्वोक्तवाराहोक्तैः एवंशूद्रस्याहृत्तरोगशान्ति
कर्मविपाकमुलादानादावपिस्त्रीशूद्राश्रयधर्माणइतिस्मृतेः श्रात्एवशूद्रकर्तृकहोमोविप्रद्वारै वपराज्ञरेणोकेः त
था दाक्षिणांश्वंतु गोविप्रःशूद्रस्यजुहुयाद्वविः ब्राह्मणस्तुमंत्रेच्छुद्रः शूद्रस्तुब्राह्मणोभवेदिति अत्रमाधवाचार्यः यो
विप्रः शूद्राद्वस्त्रिणामादावतदीःयहविः शान्तिपुष्टयादिसिद्धये वैदिकमंत्रैर्जुहोति तत्रविप्रस्यैववदोपः शूद्रस्तु हेम
फळंभेतैवेतिव्याचक्षते एतच्च निर्णयमिधुशूद्रकनलाकारशूद्रधर्मस्मृतिकोमुयादिनिबंधेषुसाधिरारमुक्तमत्रदि
ड्मन्त्रमपि तेनसर्गशूद्राणां वैदिकमंत्रहोमेशूपक्षो विप्रद्वारानंत्रकः श्रात्त्रकानास्त्रात्रेति पौराणिकोपिप्रद्वारु
श्रवणमात्रमित्यस्यप्रागुक्तमेवश्रवणशूद्रस्येषापूर्तादिकर्ममुगर्भाधानादिसंस्कारेषु - महादानत्रतोद्यापनादिकर्म

सु सर्वकर्मगतं न पुण्याहवाचनमाचारानुसारं च्यते तथासः संपूज्यगंधमालयध्वजैर्द्वारान्स्वस्तिवाचयेत्
 काम्यकर्मणिमांसेषुसंप्रामाद्युत्तदर्शने यमः सांकार्तुद्विजः कुर्यान्निराकारमहापतिः उपशुचिर्थावैश्व
 स्वस्तिशुद्धप्रकीर्तयेत् तत्र कर्त्तादावाचम्य सुमुखश्चैकदंतश्चैत्यादिविधैः पठ्यमान श्रुत्वा, उमयेत्यादि
 देशकालौ संकीर्त्य श्रभुकर्त्तात्रोमुकदासोहृतात्मनःसर्वपापक्षयसकलभिएत्रासिद्धारा श्रीपरमेश्वरश्री
 स्वर्ध्वं यथाकालसमचरितैकादश्यादित्रतस्य सांगफलासये तदुद्यापनकर्मकरिष्ये तदंगतया गणेशपूजनं
 पुण्याहवाचनं च करिष्ये इति सकल्प्य गणेशं पूजयेद्यथा हेहेरं वत्वमभ्येहि श्रविकाश्र्यं वकात्मज सिद्धिबुद्धि
 मुत्प्रयत्नसर्वलोकपितः पितः नागारयनागहारत्वं गणनाथ चतुर्भुज भूपितः स्वायुधैर्द्विधैः पाशांकुशपरश्व
 धैः श्रावाहवामिपूजाधैरक्षाधैचममकर्त्ताः इह गच्छ भद्राणुत्वं पूजार्क्षचमत्कतुमिद्यावाह्य षोडशोपचारैः संपूज्य पाश्र्व
 सफलमर्धमदाप रक्षरक्षणायैष्यक्षत्रैलैकपररक्षक भकानामभयंकर्त्तात्राताभवभवाणीवात् ईमानुरक्तया
 सिधोपायसातुस्यजलप्रभो वरदस्त्ववरदेद्विवांछितं वांछितार्थं श्रनेन फलदानेन फलदोभवमेप्रभो इत्यर्थं दत्त्वाव
 क्रतुं तमहाकलयतिप्रार्थयेत् यद्वा विश्वेश्वराय नमस्त्वाय सुरप्रियाय लंबोदराय सकलाय जगद्धिताय नागाननाथ
 सितसर्पदेभूषणाय गौरैः सुताय गणनाथ नमो नमस्ते १ भकर्त्तनाशानपराय गणेश्वराय सर्वेश्वराय शुभदाय सुरेश्व
 राय दिव्याधरय विकटाय च वाननाय भक्तप्रसन्नवरदाय नमो नमस्ते २ नमस्ते ब्रह्मरूपाय विष्णुरूपाय ते नमः नमस्ते
 सद्गुरूपाय काररूपाय ते नमस्ते तिसंप्राध्वं ततः स्वाश्रेयान्यराशिद्वेषकलशं संस्थाप्य तत्र दूर्वापंचपल्लवफलैर्मपंचरत्ना
 न्दत्त्वाधान्यपूर्णपात्रद्वयं न्यस्य तत्र पाशहस्तं च वरुणमंभसांपातिमिश्रं श्रावाहवामि यज्ञिस्मिन्पूजेयं प्रति गृह्य
 तामिनि वरुणमावाह्य संपूज्य कलशस्य मुखे विष्णुः कंठे रुद्रः स्वमाश्रितः मुखे तस्य स्थितो ब्रह्माभयं मत्तु गणारिपिताः

इत्याद्यःस्तत्राप्य भातद्वयामव पतद्वयामव आचापद्वयामव आताथद्वयामव आशिषः प्राथयते एताः सत्याशिषः संतु
 श्रवतिकृत्तानुमंडलः कमलमकुलसदृशमंजालीशिरस्याधाय दक्षिणे त्रयाणि नासुवर्णपूर्णकलशयारानिर्वादीर्घानां
 गानयोगिरस्त्रिविष्णुनादानि च तेनायुःप्रमाणेन पुण्याहदीर्घेनाधुरस्तु शिवाश्रापः संतु गीमनस्यमस्तुश्रुतं चारि
 एमस्तुगंधाः पांतुमुंगत्पंचास्तुश्रुतः प्रांवायुष्यमस्तु पुण्याणि पांतु सौश्रियमस्तुतावृत्तानि पां वैश्वर्यमस्तु दक्षि
 णाः पांतुवहुद्वेषचारस्तु इतिविग्रहस्तद्वत्या यंकृत्वासर्वे इत्यज्ञक्रियाकरणकर्मांभ्याः शुभाः शोभनाः प्रभाते तमहंन
 स्वभवाद्भिरनुज्ञातः पुण्याहंवाचायिष्यं वाच्यतामिति तैरुक्ते माविभ्रंमाचमेपापंमांसंतु गरिपंथिनः सैः स्याभ्रवंतसु
 खिनः सर्वलोकाः सुखावहाद्वितिकर्तावदेत् ॥ त्रिप्रासतथास्त्रियुक्ता करोतुस्वस्वितेव ब्रह्मास्वस्वितचाग्निहजातयः
 सरसुपाश्वयेदुष्टास्तेभ्यस्तस्वस्वितसर्वादा ययानिर्हृत्पश्रैवधुधुनारोभगरिथः तुभं राजर्षयः सर्वे स्वस्वितकुर्वंतु
 तिर्यथाः स्वस्वितेस्त्वदिपादेभ्यश्चतुर्नादिभ्यश्च स्वस्वस्वपादकेभ्यश्चमूर्ध्नाः स्वस्वितेसदा स्वाहास्व
 धारावीधैवस्वस्वितकुर्वंतु तेसदा लक्ष्मिश्चतुर्वर्ती चैव स्वस्विते कुलतांसदा आसितो देव लश्चैव विभ्यामिन्नस्तथागिराः
 वसिष्ठः काश्यपश्चैव स्वस्वितकुर्वंतु तेसदा धाताविधाता लोके शोदिशश्चसिद्धिभिराः स्वस्विते च प्रयच्छं
 तु कालैकेयश्च एमलः विधस्वान्भगवान् स्वस्वितकरोतु तव सर्वदा दिग्गजाश्चैव चत्वारः दितिश्च गगनप्रदः शंभु
 स्ताद्वरणो दोसो नागाधारपते सदा शेषपवपन्नगश्रेष्ठः स्वस्विते तुभं प्रयच्छतु इति ब्राह्मणावश्युः तत्कृत्वास्त्रिधा
 मनःसमाधीयत मसमाहितमनसः स्मइति तैव्युः प्रसादंतु नंतः प्रसन्नः स्मइत्युक्ते कुंभाज्जठपातयन्वत्तु श्रा
 वितस्तु पुष्टिरस्तु तुष्टिरस्तु लुष्टिरस्तु अग्निमस्तु आयुष्यमस्तु आरोग्यमस्तु शिबं कर्मास्तु कर्मसमृद्धिरस्तु
 पुत्रसमृद्धिरस्तु धनधान्यसमृद्धिरस्तु इष्टसंपदस्तु अग्निहोतारसमस्तु यत्पापंतः प्रविहंतस्तु यच्छ्रेयस्तदस्तु

उत्तरकर्भणपवित्रमस्तु उत्तरोरत्तराः क्रियाः शुभाः शोभनाः संपद्यंताम् तिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रसंपदस्तु तिथिकरण
मुहूर्तनक्षत्रग्रहलभाधिदेवताः प्रीयतां दुर्गापांचाल्यप्रीयतां आग्निपुरोगविश्वेदेवाः प्रीयताम् इंद्रपुरोगाः मरुद्गणाः
प्रीयतां ब्रह्मपुरोगाः सर्वदेवाः प्रीयतां वसिष्ठपुरोगाः क्रुपिगणाः प्रीयताम् अरुं यतीपुरोगाः एकपत्न्यः प्रीयतां ब्रह्मपु
रोगाः सर्वब्राह्मणाः प्रीः श्रीसरस्वत्योः प्रीयतां श्रद्धामेषे प्रीयतां भगवतीकल्याणनी प्रीयतां भगवतीश्वदेवरी प्री-
भगवतीपुष्टिः श्री- भगवतीतुष्टिः श्री- भगवतीविघ्नविनायकौ प्री- भगवान् स्वामी महासिनः सपत्नीकः ससुतः सपापुंद्-
सर्वस्थानगतः प्रीयतां सर्केश्वराः भदेवताः प्रीयं- सर्वाः कुलदेवताः प्री- सर्वा इष्टदेवताः प्रीयंतां हताब्रह्मद्विषः हताः
परिप्रेथिनः हताश्वस्यकर्मणो विघ्नकर्तारः शत्रवः पराभवंयानु शान्यंत्योराणि शान्यंत्व्यातयः शुभानिवर्धयतां
शिवान्नापः संतु शिवान्नाश्रयः संतु शिवाश्रौषधयः संतु शिवाश्रुतवः संतु शिवावनस्पतयः संतु अहोरात्रशिवस्त्री
तं शुक्रांगारकवृषटहस्पतिशोभश्वरराहुकेतुलोमसहित आदित्यपुरोगाः सर्वप्रशः श्री- भगवात्पारायणः श्री- भगवा
नर्जन्यः श्री- पुरगहकालान्वाचायिप्ये व ल्यतामत्र ह्यंपुण्यमहर्ष्यसृष्टयत्पादनकरकं वेददृशोऽन्ननिवत्यंतं पुण्यं हि
त्र्यंतुनः दीपंतेयनदत्तं निपुणंतेचादिनातनः दृश्यतेयत्रनांगलयत्पुण्यं गहंसदास्तुने भो ब्राह्मणामभ्युद्देश्यकर्मणः
पुरगहंभवंते त्रुवंतु त्रिः स्वस्तिपुण्यगहमितिविप्रान्नयुः ततः स्वस्तिर्याचायिनाश रुनापुण्यकल्याणवृद्धिदा वित्तवृ
काप्रिया नित्यं तां स्वस्तिभोजनं त्रुवंतुनः ममग्रहे स्वस्तिभवंते त्रुवंतु आयुष्मते स्वस्तिविविप्रः ३ सागरस्यतयावृद्धि
महालक्ष्म्यादिभिः कृता सपूर्णचैव चंद्रेयाताष्टदिभेद्युत्तुनः ऋष्यतामिति विः पृथव्यामुद्गायांतु परकल्याणपुरा
कृतं ऋषिभिः सर्वैर्गंधैस्तकल्याणं त्रुवंतुनः ममग्रहे कल्याणं भवंते त्रुवंतु कल्याणं विरतिविप्रः ३ ततः क्षीरेद
धिसमुद्गनामध्वमंजनं हादयो विष्णोश्चाप्रिया नित्यं तां श्रयंभो त्रुवंतुनः श्रीरत्नितिविघ्नोक्षणाः ३ अस्तु श्रीरिति

तैरुक्ते चर्षशतपूर्णमस्तु शिवमस्तु वंशाभिष्टद्विरस्तु प्रजापतिः प्रीपतां ततोधिप्रः सुरास्त्वामभिषिचंतिविरया
 यः ॥ पौराणधर्मिभिर्षिष्यैः तत्रपत्नीबाने श्रयानंतरं कर्तुं स्वस्तिनेद्वस्तिपूर्वैर्कैर्षजमानस्यनीराजनम् तिलक
 मशोर्वादांश्चदधुरितिसर्वज इतिशुद्रकमलाकरे केशद्रस्यपुष्पाहवचनश्रयशुद्रस्यमातृकापूजनंतत्रकर्तव्यं तदुलपने
 पुणारीपद्माश्रीमेधासावित्रीविजयाजया देवसेनास्वयाराहामातरौ लोकमातरश्च्युतिः शुद्रित्स्वथातु टिरामनः कुल
 देवता गणेशेनाधिकारोऽर्थादिषोडशमातरो ब्राह्म्यादिसप्तमातरश्चसर्वाइहागच्छन्तु सुप्रतिष्ठितावरइ
 सप्तमातरइतिच गणेशपुतागौर्यार्थादिषोडशमातरो ब्राह्म्यादिसप्तमातरश्चसर्वाइहागच्छन्तु सुप्रतिष्ठितावरइ
 भवंतु इत्येवंनामभिः पृथक्पृथगवाह्य षोडशोपचारैः संपूज्याः ततः कुडये धुमेनसप्तधाराः कस्या वसुधाराधुने
 मः इत्यावाह्यसपूज्य ललिताचउमागौरीश्र्विकासलिलाशया भगार्हाचभगाश्रीचसत्ताष्टौमातर इति षोड
 शोपचारैः संपूज्य ततोनांदीश्राहंकुर्षान् अन्नसंकल्पदौ विशेषः संप्रहे शुभायप्रथमतं नदुह्यैः सकल्पमाचरेत्तन्न
 धयापदिवाकुर्ध्यानमहान्दीपोभिजायते अन्नसंबंधशब्दानामरूपानामरोगिणां अन्नः स्यात्तिलाधैश्चनांदीश्र
 व्चसंघवत् कारिकाच संबधनामरूपणिवर्जयेदन्नकर्मणात् अन्नसत्यवसुमंज्ञकौविश्वदेवौ तस्त्वाभेदौ त्रिभो
 मात्रादीनांचप्रत्येकद्वौर्वावैशतिर्वाह्यणाः यद्वा मात्रादीनांचयाणद्वौर्वा एवमष्टौ मात्रादीनामिति मानपिताम
 हीप्रपितामहीनां पिष्टपितामहप्रपितामहानां मातामहप्रमातामहदुह्यप्रमातामहानां सपत्नीकानां ह्यनन्नत्रयेप्र
 त्येकद्वौ विवेदेवानद्वौ एवमष्टावेव अन्ननापसठगतिलकाद्यैर्पुत्रवाएव स्वधाराश्यानेरवाहाशुद्धः विप्रार्थिनां
 नशुद्रस्यसंघजानतिपातनाभावः आमात्रादिदानं प्राङ्मुखएवकुर्यात् ऋजदनाः क्रियात्तर्वाभिर्वा इत्याहयो

एद्विथाद्वेमहावांहेकुलं वर्मनवेदयत् पिंडदाने शिषोपोशसिष्ठेनोक्त दधिकर्कधुवदरीकलंतच्चुणितं तथा एकैकस्त्रीपि
 इदंपदेयं एकनाम्न परंतूष्णीदयापिंडद्वयवृधःपिंडद्वयदानद्वयार्थं यद्वा विवाहव्रतचूडासुवर्षमर्धतदर्धकं पिंडदानं
 च्छरोस्त्राननकुट्यातिलतर्पणमिति पित्रादिशपाहश्च द्वाते क्रमदोषपरिहारार्थं देयंतत्र एकनाम्नापरंतूष्णीनितिपिंड
 दानपक्षेअत्रापरोविशोरोरूपनः र यणीये श्रम्यौकरणमर्धं चावाहनंचावनेजनपिंडश्च द्वे प्रकुर्वीतपिंडद्वौर्नोन्नवर्तते
 यथापिंडनिर्वापरहित यत्रश्च द्वावेधीयंते स्वधावाचनलोपांस्तिविकरस्तुनालेस्वनेते श्रद्धयंयदक्षिणारुवस्तिस्त्रीभूत
 रंपंपयारिथतिरितिकर्तव्यमेव अथशूद्ररुपापिंडकवृद्धिश्च द्वे संक्षिप्तप्रयोगः सत्यधसुसंज्ञकविश्वेदेव इदं वः पां
 मातृपितामहीप्रापितामहयोनादीमुखाइदं वः पः ५ २ पितृपितामहप्रपितामहानां दीमुखाइदं वः पां ३ मातामह
 प्रभानामहवृद्धप्रमातामहानां दीमुखाः सपत्नीकाइदं वः पां ४ इदमासनम् ततो गंधादिशनं एवगंधः इमानि
 पुण्याणि एषुधुपः इदनाच्छादन सत्यवसुसंज्ञकभोविश्वेदेवेभ्यः १ मातृपितामहीप्रापितामहीभ्यो नदीमुखीभ्यः
 २ पितृपितामहप्रापितामहेभ्यो नदीमुखीभ्यः ३ गतामहप्रनातामह वृद्धप्रमातामहेभ्यो नदीमुखीभ्यः सपत्नीकेभ्यः ४
 इदं गंधाय च न संपयतां वृद्धिः इतिरथा च तनुटये यथा क्रमं दत्वा नतः परिनेपणार्थं मंडलमभ्युक्ष्य तत्रपरिवर्षणं वि
 धाय सत्यवसुसंज्ञकविश्वेदेवेभ्यः १ मातृपितामहीप्रापितामहीभ्यो नदीमुखीभ्यः २ पितृपितामहप्रापितामहेभ्यो
 नदीमुखीभ्यः मातामहप्रमातामह वृद्धप्रमातामहेभ्यो नदीमुखीभ्यः ३ पुत्रमन्नक्षणेभोजनपर्याप्तमन्नममृतरू
 पेषुसंपयताम् वृद्धि रितिरथान्तचतुष्टये यथाक्रमं देयं श्राद्धं सदाश्रिणनेव देयम् अत्रापि रश्रितवत्प्रभितिसप्रद
 यः अनेन नदीश्राद्धेन कर्मादेवताः प्रायंतां वृद्धिः नदीश्राद्धं सुप्रोक्षितमस्तु शिवाञ्जापः संतु सौमनस्यमस्तु श्र
 क्षतंचारिष्टमस्तु नदीमुखोमातरः प्रीयतां नदीमुखाः पितरः प्रीयतां नदीमुखामातामहाः प्रीयताम् गोत्रेनोवर्धताम्

दातारो नो भिवथैतविदः संततिरेव च श्रद्धाचरो नामाद्यगन्तुः बहुदेषचने अस्तु श्रद्धाचरो बहुभेदतिथी श्रद्धामेव
 हि याचितार श्रद्धाः संतु भाव्यां च भक्तवनेति संघार्थं विगैस्तथा सति तिवाच्यं गोत्रानेवर्तताम् वेदसंततिरेव
 च श्रद्धाचरो नामाद्यगमन्तु बहुदेषचने अस्तु श्रद्धाचरो बहुभेदतिथी श्रद्धामेव याचितार श्रद्धाः संतु भाव्यां चिद्धनुकं
 चनेति ननु कं तते दक्षिणादानं तद्यथा कुरैतत्रादीं श्रद्धाकर्माणः सांगतासिद्धये दक्षामलकार्त्तिलिः कथं वादक्षि
 णां अरे कंददामि विश्वेश्वाः प्रीथताम् नादीं मुख्याः देवताः प्रीथताम् मातापितामही चैतथैव प्रापितामही पितृ
 पितामहश्चैतथैव प्रापितामहः मातामहस्तपिताच प्रमातामहकादयः एतेभ्यः तुने प्रीताः प्रपच्छंतु वमंगलमिति
 नयाविसर्भयेत् इति शूद्रस्य तु हि श्राद्धम् ॥ अथोवापनप्रयोगः सवस्त्रैः शूद्रयोः समानधर्मत्वादेवैदिक एतैक
 प्रजातः पौराणानं प्रपुत्रस्त्वतोभि योयते तत्रादौ स्वावाच्योपि ष्टीत्यासतरे णां धिदिमंडपवापुथाशाकि संपाद्योवा
 पनसंभूतिवादाय आसने उपविश गाचमयप्रतिज्ञासंकरंपुर्वात् देशकालौ संकीर्त्या मुकगोत्रो मुकदासो हस्त्रो चै
 दमुकगोत्रो मुकदासांचाहं सर्वपापक्षयपूर्वकसकलाभो भूषाः पशुत्तर विष्णुप्रभृतिस्वामी यदेवता प्रीत्यर्थं यथाविद्या
 चरितैकादश्यादि व्रतसांगलावाप्तये तदुवापनं करिष्ये तत्पूर्वागत्वेन गणेशादिपूजार्थं मावाच्यो द्विवरं च कारि
 ष्ये अथावाच्ये वरणं अथारिभक्तिकादश्यादि व्रतोवापुनकर्मण्यवाच्यं देवेन स्वाभहं हण्ये अथार्यं ननु यथा स्वर्ग
 याक्रादानां ह्यहस्पतिः तथा स्वंमपज्ञोस्मिभयाचार्यो द्विजोत्तमेत्याचार्यं वृणुयात् सातिविभवचतुर्हरेषु जापकान्
 द्वारपालांश्चैव हृणुयात् ऋग्वेदः पद्मपत्राक्षो गायत्रः सोमदेवतः आत्रिगोत्रस्तु विंशद्भक्तिक्रवमेसस्वभव १
 काचाराक्षोपजुर्वेदस्ये तु भो विष्णुदेवतः कश्यपपयस्तु विंशद्भक्तिक्रवमेसस्वभव २ साधुवेदस्तु पिगाक्षो जागतः
 याक्रदेवतः भारद्वाजस्तु विंशद्भक्तिक्रवमेसस्वभव ३ एहमेवैष विंशद्भक्तिक्रवमेसस्वभव ४ एहमेवैष विंशद्भक्तिक्रवमेसस्वभव ५

त्वनेमखेभव ५ यदांवाचार्यैकस्तदाऋत्विगादिवरणंकुट्यात् अथाचार्योयजमानस्यवस्त्रफलाघातादिकं
 चद्वा अभिषेकंकृत्वा रक्षामुत्रकरेवद्वा स्वरितवाचनकृत्वा तिलककारयित्वा दूर्वाक्षतादिकं दद्यात् तत्रमंत्रः करो
 तुस्वरितनेत्रहास्वस्तिचापिद्विजातयः सरीसृपाश्रये श्रेष्ठस्तेभ्यस्तेस्वरितसर्वदा १ ययातिर्नहुपश्र्वधुंधुमारिभर्गा
 रयः तुभ्यंराजर्षयः सर्वेस्वरितकुर्वंतुनित्यशः २ स्वरिततेस्तुद्विपादेभ्यश्चतुष्पादेभ्यएवचस्वरस्यस्वपादकेभ्यश्चतव
 नित्यमहामखे ३ स्वाहास्वधाशर्चाचैवस्वरितकुर्वंतुनित्यशः लक्ष्मीरक्षधर्ताचैवकुरुतांस्वरिततेसदा ४ आसितेदेवल
 श्रैवाविश्यामिब्रह्मणांशः वसिष्ठः कश्यपश्चैवस्वरितकुर्वंतुतेसदा ५ धाताविधातालोकेशोदिशश्चसादिर्गोभराः
 दिग्गजाश्रैवचत्वारः क्षितिश्चसनवग्रहाः ६ स्वरिततेसंप्रयच्छंतुकार्तिकेयश्चएमुखः विवस्वान्भगवांश्रैवकरो
 तुस्वरितसर्वदा ७ अथस्ताद्धरणोयोसौनागोधारयतेसदा शेषश्चपन्नशश्रेष्ठ स्वरिततुभ्यंप्रयच्छतु ८ इतिस्वरित
 वाचनम् पठित्वापुण्याक्षतादिकंसर्वदधुः अथ चार्थभूतोस्सारणंकुर्यात् अपसर्वंतुतेभूतायेभूताभंविंस्त्रिभ्यताः ये
 भूताविद्वकर्तारस्तेनद्र्यंतुशिवाज्ञया १ यदन्नसंस्थितंभूतंस्थानमाहृत्यसर्वतः स्थानंत्यक्त्वातुत्सर्वयत्रस्थंनगा
 च्छतु अथतोरणपूजनम् पूर्वं सुदंष्टोरणएन्यंज्ञंरक्ष सर्वविद्वाःत्रिवारयेत्यावाह्य ऋग्वेदाधिष्ठितायसुदंष्टोरणा
 यनमइतिसंपूज्य दक्षिणेविकटतोरणएन्यंज्ञंरक्ष सर्वविद्वाःत्रिवारयेत्यावाह्य यजुर्वेदाधिष्ठितायसुकर्मतोरणायनम इति
 न इतिसंपूज्य पश्चिमेसुकर्मतोरण एन्यंज्ञंरक्ष सर्वविद्वाःत्रिवारय सामवेदाधिष्ठितायसुकर्मतोरणायनम इति
 संपूज्य उत्तरे सुहोत्रतोरण एन्यंज्ञंरक्षसर्वविद्वाःत्रिवारय द्वारेषुकलशान्संस्थाप्यसंपूज्य सर्वत्रकलशेषुर्दापादे
 याः ततोद्वारपूजनम् पूर्वद्वारेध्वजेनमः विधाजेनमः द्वारश्रियै नमः गणपतयेनमः वास्तुपुरुषायनमः दक्षिणेवला
 यनमः सुवलायनमः द्वारश्रियै नमः गणपतयेनमः वास्तुपुरुषायनमः पश्चिमेजयायनमः विजयायनमः

द्वारश्रेयै नमः गणपतये नमः वास्तुपुरुपाय नमः उतर चंडाय नमः प्रचंडाय नमः द्वारश्रेयै नमः गण
 पतये नमः वास्तुपुरुपाय नमः मंडपपूजाया ब्रतोद्यापननिबंधेषु प्रायशो नु कत्वा हेदमं भैरेवानुष्ठेयत्वाच्च स्त्रीशु
 द्राश्वसधर्माण्डव्युक्तिमाश्रित्यात्रपरित्यागाच्चितः श्रथसर्वतोभद्रपूजाप्रारभ्यते तद्यथा कारयेत्सर्वतोभद्रं
 द्विकोपरिसुंदरं तिर्यग्भूषणगारैरथाः कृयादिको नविशतिः संडेदुस्त्रिपदः कोणशुखलाः पंचकोष्ठाः ए
 कादशपदावलीभद्रचनवाभिः पदैः चतुर्विंशत्पदावापिपरिधिः विंशभिः पदैः मध्येपोडशाभिः कोष्ठीः पद्ममद्वलं
 रमृतं सिंतदुः शुखलाकृष्णावलीनीलिनपूरयेत् भद्रकणासितावापिपरिधिः पीतवर्णका शुक्लवायदिवारकंपद्म
 कार्धुसुशोभतं बालांतरादलाभेताः कर्णिका पीतवर्णका खंडेदुः शुखलावलीवापीभद्रतुत्रचम परिध्यावेष्टितं
 पद्मवाह्यसत्त्वरजस्तमः सर्वव्रतंसमुद्दिष्टसर्वतोभद्रमंडलं कारयेत्सर्वधान्यैर्वावर्णैरुपशोभितं पीतहरिद्राचूर्ण
 र्यागरिसतंतडुलसंभवं कौसुंभचूर्णमरुणकृष्णदग्धपुलाकजं विलवादिपत्रैर्हरितमवंस्वयारपंचवर्णकं तन्मध्येरथा
 पयेद्देवान्ब्रह्माद्यांश्चुरासुरान् श्रथस्थानप्रकारः मध्येब्रह्मातथाष्टासुदिक्षुसेमादिदेवताः वायुसेमद्वयोर्मध्ये
 वसून्ष्टौतुपूजयेत् सोमईशानयोर्मध्ये रुद्रानेकादशैवतु इंद्रईशानयोर्मध्ये त्रादित्यान्द्वादशैवतु इंद्राग्निमध्ये चतथा
 श्रथ्वीनौपूजयेत्तथा श्रात्रेयमयोर्मध्ये विवेदेवान्सप्तैतकान् यान्यनैर्ऋतयोर्मध्ये सप्तयक्षांश्च पूजयेत् नैर्ऋतयां
 दुपयोर्मध्ये नागाभूतांश्च पूजयेत् श्राप्यवायुं योर्मध्ये गंधर्वां पसरसोपजेत् ब्रह्मसेमद्वयोर्मध्ये रुद्रानेकादशाचंयेत्
 रुकंदनदीवृषशूलमहादेवं च पूजयेत् ब्रह्मेशानद्वयोर्मध्ये दक्षदीनि सप्तपूजयेत् ब्रह्मांतकादिशोर्मध्ये रवधांचैव प्रपूजयेत्
 ब्रह्मणो नैर्ऋतमध्ये गणपंतु प्रपूजयेत् वरुणब्रह्मणोर्मध्ये श्रपः संपूजयेत्तथा मध्ये वायोर्ब्रह्मणश्च मरुतः संप्रपूजयेत्
 ब्रह्मणः पादभूलेतमे दिनीत प्रपूजयेत् कावेरीनादीवैद्यसुनाचस्वरस्वती गंगाकृष्णातथा गोदापूज्याः सप्तचसागराः
 क्षारशीरमधु रसा पुंभैरुद्विधा धिसंभवाः तद्ब्रह्मेवास्त्रपत्राणि दिगोशानामनुक्रमात् पत्राणि वाहनानि सप्तपंचोग्रहा

श्रवमाहं शीघ्रमुत्तान्नि ॥ १ ॥ स्थापनयुजाक्रमः सर्वतोभद्रमध्ये कर्णिकायां ब्रह्मणेनमः ब्रह्माणमावा
 हनामि १ पूर्ववापराइद्रायनमः इन्द्रनावाहयामि २ अग्नेष्टयांखड्गेऽशूवरोपरिअग्नेनेनमः अग्निमावा
 हयामि ३ दक्षिणेष्वोप्यांनमायनमः यन्ममावाहयानि ३ नैऋत्यखड्गेऽशूवरोपरिनिर्ऋतयेनमःनिर्ऋ
 तिमः०१ पाश्र्विभेष्वोप्यां वरुणायनमःवरुणमा१यायन्खड्गेऽशूवरोपरिगार्ग्यवेनमः वयुजावाहयामि३ उत्तरेवा
 प्यांसोमायन-सोममा. ७ ईशानेखड्गेऽशूवरोपरि ईशानायनमःईशानमा. ८ ईशानेद्रमध्ये भद्रवसुभ्योनमः
 वसुनावा.५ इन्द्राग्निमभेभद्रे रुद्रेभ्यानमःरुद्रानावाहयामि१० अग्निममध्येभद्रे आदित्येनमःआदित्या.११
 यमानेर्ऋतियेभद्रे मरुत्येनमःमरुतश्चावा.१२ वायुसोममध्ये अश्विभ्यांनमःअश्विनावा१३ सोमैशानमध्येरुकंददृ
 पभ१५ ततोब्रह्मैन्द्रमध्ये वरुणांविष्णवेनमःविष्णुमावाहयामि १५ ब्रह्माग्निमध्ये वरुणांणपतयेनमः गणपति.१६
 ब्रह्मयममध्येवरुणां पितृभ्योनमः पितृहना- १७ ब्रह्मनिर्ऋतियेवल्गुत्यांघर्वांसरोभ्योनमःअधर्वाप्यारसः१८
 ब्रह्मवरुणमध्येवरुणां सत्यमातृभ्योनमःसत्यमातृरावाहया- १९ ब्रह्मवायुमध्येवरुणांसर्पोभ्योनमःसर्पानावाहयामि
 २० ब्रह्मसोममध्येदल्लत्यांदुर्गायैनमःदुर्गामा२१ ब्रह्मेशानमध्येदल्लत्यां गंगादिपंचनदीभ्योनमःपंचनद्यश्चावा-२२
 ततोमंडलांतः पद्मस्याष्टदलेषु ईशानदलेदक्षायनमः दक्षमा. २३ पूर्वदले- पुरुषाय- पुरुषमावा. २४ अग्नेयदले
 दुर्गामावाह- २५ दक्षिणदलेरवगार्ग्येन- रवगामा. २६ नैऋतदलेसुतयेनमः सुतयमा- २७ पश्चिमदले
 शेषायनमः शेषमा- २८ वायव्यदलेसप्तसागरैभ्योनमः सप्तसागरानांवा- २९ उत्तरैरमरुत्तोनमः मरुतश्चा,
 ३० ब्रह्मणःपादमूले गणपतयेनमः गणपतिमा. ३१ कर्णिकायांभेरेष्टयेनमः पृथिवीना. ३२ मेरुवे
 नमः मेरुमा ३३ पूर्वैऋतवेदायनमःऋतवेदमा.३४ दक्षिणेष्वनुदायनमः यजुर्वेदसां.३५ पश्चिमेत्सामवेदायनमः

सामवेदमा. ३६ उत्तरश्रयवेदायनमः श्रयवेदमा. ३७ पूर्वोदितः वज्रायनः ३८ शाक्येयनमः ३९ इंद्रायनमः
 ४० खड्गायनमः ४१ पाशायनमः अक्रुशायनमः ४२ गदायैनमः ४३ शूलायनमः ४४ पुनःपूर्वादितः ऐराव
 तायनमः ४५ मेघायनमः ४६ महिषायनमः ४७ भेनायनमः ४८ मकरायनमः ४९ एणायनमः ५० शिव
 कायैनमः ५१ तृपभायनमः ५२ पुनःपूर्वादितः गौतमायनमः ५३ भरद्वाजायनमः ५४ विश्वामित्रायनमः
 ५५ कश्यपायनमः ५६ जमदग्नयेनमः ५७ श्रवणेनमः ५८ वाशिष्ठायनमः ५९ अरुंधत्येनमः ६० पुनःपू
 र्वोदितः श्राद्धित्यायनमः ६१ सोमायनमः ६२ भौमायनमः बुधायनमः ६३ गुरवेनमः ६४ शुक्रायनमः ६५
 शानयेनमः ६६ राहवेनमः पूर्वशानयोर्मध्यकोत्तुभ्यानामः ६७ तद्वाह्यपूर्वादितः इंद्राशक्येयनमः ६८ कौमार्येन
 मः ६९ ब्रह्मायैयनमः ७० वाराह्येनमः ७१ चामुडायैयनमः ७२ वैष्णवेयनमः ७३ महेश्वर्येयनमः ७४ वैनायक्येयनमः इति
 सर्वदेवतासाधारणसर्वताम्रद्रूपजनं भगवत्पुण्याक्षतैर्विधेयम् शिवशाक्तिवत्पुलिंगतोभद्रमंडलविशेषोक्तम् तस्यो
 द्धारक्रमोलिंगपुराणे रेखास्त्वष्टादशाः कायर्ध्यालिंगतोभद्रमंडले कोणद्विस्त्रिपदः श्वेतास्त्रिपदः कृष्णशंखला बल्लसि
 सपदानालामद्गरकचतुष्टयदं भद्रपार्थ्यमहोरुद्रकृष्णमेकादशैः पदैः शिवस्यपार्श्वतोवार्धिकायर्ध्यात्पंचपदांसिता पदमे
 कंतथापतंभद्रवाय्पोरतुमध्यत. शिरसिशंखलायाश्चकुर्यात्पितंपदत्रयं लिंगानांस्कंदतः कोष्ठाव्यं शतीरकवर्णकः
 पारिधिः पतिवर्णस्तुपदैः षोडशाभिः स्मृता पदैस्तनुवाभिर्मध्येरकंपद्मसकार्णिकं श्रान्नापिसर्वतोभद्रमंडलदेवतापूज
 नं शक्तिपूजांतकरा श्रष्टनैरवानांकार्यं पूर्वश्रासितांभैरवायनमः ॥ १ ॥ श्राद्धेयार्तरुभैरवायनमः ॥ २ ॥ द
 क्षिणचंद्रभैरवायनमः ३ ॥ ईश्वर्येयक्रोधभैरवायनमः ४ ॥ पश्चिमोत्तमत्तभैरवायनमः ॥ ५ ॥ वायव्येकपालिभैरवायनम.
 ॥ ६ ॥ उत्तरभायणभैरवायनमः ॥ ७ ॥ ईशानिसंहारभैरवायनमः ॥ ८ ॥ पुनःपूर्वादितः भवायदेवायनमः

॥ १ ॥ शर्वायदेवायनमः २ पशुपतयेदेवायनमः ॥ ३ ॥ ईशानायदेवायनमः ॥ ४ ॥ रुद्रायदेवायनमः ॥ ५ ॥
 उषायेदेवायनमः ॥ ६ ॥ भीमायदेवायनमः ॥ ७ ॥ महतेदेवायनमः ॥ ८ ॥ इतिमंडलदेवतापूजनं कृत्वा त्रतो
 यापनदेवतापूजार्थं कलशस्थापनं कार्थं तच्च ग्रहदेवां प्रहपूजापूर्वकं कार्थं श्रयकरिष्यमाणैकादश्यादिब्रतोयापन
 कर्मणो यथोक्तफलप्राप्त्यर्थं सूर्यादिदेवग्रहाणामधिदेवताप्रत्याधिदेवतासहितानां स्थापनमहकरिष्य कलिनादेशो
 द्रवकाश्यपगोत्रइंश्वराधिदेवताश्रमिप्रत्याधिदेवतासहित सूर्यइहागच्छ १ यमुनातीरोद्भवश्रान्नेयसगोत्रउमधिदे
 वता श्राप. प्रत्यधिदेवतासहित चंद्रइहागच्छ ॥ २ ॥ अर्वातीसमुद्भवभारद्वाजगोत्रस्कदाधिदेवनाभूमिप्रत्याधिदे
 वतासहितभौमइहागच्छ ॥ ३ ॥ मगधदेशोद्भवश्रान्नेयगोत्राण्यधिदेवताप्रत्याधिदेवतासहितवुधइहागच्छ ४
 सिंधुदेशोद्भवश्रान्तिरसगोत्रब्रह्माधिदेवताइंद्रप्रत्याधिदेवतासहितलृ. इस्पतेइहागच्छ ॥ ५ ॥ भोजकटदेशोद्भव
 भार्गवगोत्रइंद्राधिदेवताइंद्राणीप्रत्याधिदेवतासहितशुकइहागच्छ ॥ ६ ॥ सौराष्ट्रदेशोद्भवकाश्यपगोत्रयमश्रुधिदेव
 ताप्रजापतिप्रत्याधिदेवतासहितशनेइहागच्छ ॥ ७ ॥ राटिकापुरोद्भवपैठीनासिगोत्रकालाधिदेवतासर्पप्रत्याधिदेव
 तासहितराहोइहागच्छ ॥ ८ ॥ श्रंतवेदीसमुद्भवजैमिनिगोत्राचिन्नगुप्तश्रुधिदेवताब्रह्माप्रत्याधिदेवतासहि तकेतो
 इहागच्छ ॥ ९ ॥ आदित्यादिग्रहभ्यश्रुधिदेवताप्रत्याधिदेवतासहितेभ्यानमः इतिसर्वोपचारैः पूजयेत् श्रथप्रार्थ
 नां श्रादित्यश्रंद्रमाभौमेवुधोजावःसितोर्कजः ग्रहाः सर्वेप्रसादतुराहुःकेतुश्चपूजिताः १ ततो गणेशादिपंचलोक
 पालपूजन शनेरुत्तरभागणपतेइहागच्छ १ शनेरुत्तरभागदुर्गेइहागच्छ ॥ २ ॥ रवेरुत्तरभागवायोइहागच्छ ३
 राहोर्दक्षिणभागेशाकाशइहागच्छ ॥ ४ ॥ केतोर्दक्षिणभागेश्रुधिनोर्देवोइहागच्छतां ॥ ५ ॥ गणपतयेनमः १
 दुर्गायै नमः ॥ २ ॥ वायवे नमः ॥ ३ ॥ आकाशाय नमः ॥ ४ ॥ आश्रिभ्यो नमः ॥ ५ ॥ एवं सर्वोपचारैः संपूज्य

॥ ६ ॥ ततोऽग्रहमंडलात्पूर्वादितः इंद्रहहागच्छ इंद्रायनमः ॥ १ ॥ अग्नेर्हहागच्छ अग्नेयेनमः ॥ २ ॥ धमइहाग
 च्छयमायनमः ३ निर्ऋतेइहागच्छ निर्ऋतेयेनमः ४ वरुणइहागच्छ वरुणायनमः ५ वायोइहागच्छ वायेनमः ६
 सोमइहागच्छ सोमायनमः ७ ईशानइहागच्छ ईशानायनमः ८ ब्रह्मन्इहागच्छ ब्रह्मणेनमः ९ श्रानंतइहागच्छ
 श्रानंतायनमः १० इत्यावाह्यसर्वोपचारैः संपूज्यप्रार्थयेत् आखडलोभिर्भगवन् न्यमोवैनिर्ऋतिस्तथा वरुणः पव
 नरश्चैव धनाध्यक्षः सदाशिवः ब्रह्मणासहितः शेषोदिकपालः पातु सर्वदा इति समस्तमंडलदेवतापूजनम् सर्वतोभ
 द्रादिमंडले ब्रताधिषाठ्देवतापूजाथैकलशंस्थापयेत् भूभयं नम इति भूमिस्पर्शः यवगोधूमधान्यानितिलाः कणु
 स्तौयेच्च श्यामाकारचणकारैवस्तथा न्यामितिरुदृतं सप्तधान्यैर्भ्योनमः इति सप्तधान्य कलशायनमः इतिक
 लशस्थापनम् गणचयमुने चैव गोलावारिसरस्वति नर्मदोसिंधु कविरिजले रिमन्सन्निधिकुरु इति तीर्थजलेनापूर्य्य क
 पूरं च दनं दर्पं कुंकुमं च चतुःसमं सर्वगंधामिति स्यात्तं समस्तसुरवच्छभं इति गंधद्रव्यनिक्षेपः कुष्ठमांसिहिरद्रेद्वेमुराशौ
 लेयचदनं यथा चंपकमुस्ताचसवैपधिगण रुदृतः सर्वाधिभ्योनमः इति सर्वाधिनिक्षेपः अश्वत्थादिवरः
 छत्रश्चूतन्यग्रोपपञ्चवः पंचपञ्चयेभ्योनम इति पंचपञ्चवप्रक्षेपः गजाश्वरथवल्मीकसंगमाद्भद्रगोकुलात्
 राजद्वारप्रवेशाच्च रुदः सप्तविनिक्षेपेत् उद्धृतासि 'वराहेण कृष्णेन शतबाहुना' मूर्तिकेहरमेपाप्यं नम
 यादुष्कृतकृतमिति सप्तमूर्तिकाम्भ्योनमः इदं फलं महं हि दिव्यं समस्तफलदं मतामिति फलं हिरण्यगर्भं
 गर्भस्त्वहेमर्वाजं विभावसोः श्रानतपुण्यफलदमतः शांतिप्रयच्छतु इति हिरण्यं कनकंकुलिशंती
 लंप्यप्रारंगंचमैकिं पचरत्नमिति स्यात्कलशेषु नियोजयेत् पंचरत्नेभ्योनमः 'दूर्वासि शतपत्रासि शत
 मूलाशलाकुंरा शतहरसि पापापानि शतमायुः प्रवृद्धये दूर्वायूनमः इति दूर्वाक्षेपः' शारण्यं सर्वलोकानां लज्जायाः

परिरक्षणं यस्मिन्सुखं लघा रित्वं वासः शान्तिप्रपच्छतु इति रक्तं स्त्रिणा विष्णु पूर्णाग्नाः पूर्णसंकाशाः पूर्णाः संतुमनोरथाः
पूर्णकुम्भरूपपूर्णैर्पूर्णपात्रंप्रदीयते पूर्णंपात्राय नमः इति पूर्णपात्रं कलशोपरिदध्यात् ततः सर्वसमुद्राः सारितस्ती
र्थानि जलदानदाः श्रायांतु यजमानस्य दुरितक्षयकारकाः वरुणकलशां यनमः इति सर्वैर्पूर्वैः संज्य प्राथ्येत कल
शस्य मुखे विष्णुः कंठे रुद्रः समाश्रितः मूले तस्य स्थितो ब्रह्मांशधेमातृगणाः स्मृताः कुक्षौ च सागृशाः सतसतीपावसु
धरा देवदानवसंवाधिमध्यमनिमहोदधौ उत्पन्नो सितदाकुम्भविधृतो विष्णुना स्वयं त्वत्तये सर्वतीर्थानि देवाः भवन्त्व
धिस्थिताः त्वयि तिष्ठति भूतानि त्वयि प्राणाः प्रतिष्ठिताः शिवः स्वयं वमेवास्ति विष्णुस्त्वं च प्रजापतिः आदित्यावसर्वा
रुद्रा विभेदेवाः सर्पैतकाः त्वयि तिष्ठति सर्वोपयतः कामफलप्रदः स्वप्नसादादिमयं जकर्तुं माहं जलोद्भव
साक्षिधं कुरु मे देव प्रसन्नो भव सर्वदा इति कलशस्थोपनंतं विधाय शान्ताकारं भुजंगाशयनं पद्मनाभं सुरेशाभित्यादिवि
ष्णुव्रतपुण्यानम् कर्पूरगौरकरुणावतारं संसारसारं भुजगेंद्रहारं सदावसंतं हृदयारविदेभवं भवतीसि हितं न मामि इ
ति शिवरात्र्यादिव्रतपुण्यानम् श्रागच्छ देवदेवेशतेजोराशोजगत्पते क्रियमाणान्यापूजां गृह्याणु सुरसत्तम इत्यावाह
नं नानारत्नसमायुक्तं कर्तव्यं विभूषितं आसनं देवदेवेश श्रीरथं प्रतिगृह्यतां इत्यासनं पाद्यं गृह्याणु देवेश सर्वक्षेम
करं प्रभो भक्त्या समापितं देवलोकनाथनमोस्तुते इति पाद्यम् नमस्ते देवदेवेश नमस्ते धरणीधर नमस्ते जगदाधार
श्रद्धेय नः प्रतिगृह्यतां इत्यथर्धम् कर्पूरवासितो यंमं द्वाकेन्याः समारहतं आचम्य तां जगन्नाथमया दत्तं हि भक्तिः
इत्याचमनम् शर्करारससंयुक्तं पयोदधि द्यूतं मधु पंचाभृतं समानीतं स्नानार्थं प्रतिगृह्यतां इति पंचाभृतस्नानम् गणा
चयमुना चैव नर्मदा च सरस्वती तार्पाण्योष्णैरेवाचताभ्यः स्नानार्थमाहृतं तोयमेतत्सुखरुपर्शस्नानीयं प्रतिगृह्यता
इति शुद्धस्नानं सर्वभूषाधिके सोम्ये लो कलजा निवारणे मयोपपादिते तु भयं वाससी प्रतिगृह्यतां इति वस्त्रं ॥ ८ ॥

सर्वदेवनमस्तेस्तुत्राहिमाभवसागरात् ब्रह्मसूत्रं सोत्तरायं गृह्णाण परमेश्वर इति यज्ञोपवीतस्थाने पीतसूत्रादिकदेवम्
 १ श्रीखड्गचंदनादिव्यंगधाढ्यं सुमनोहरं विलेपनसुरश्रेष्ठगृहाण परमेश्वर इति गंधः १० मातृयादीनि सुगंधीनि माले
 त्यादीनि वैप्रभो मया नीतानि पूजाधिपुष्पाणि प्रतिगृह्यताम् इति पुष्पाणि ११ यनरुपतिरसो दिव्यो गंधाढ्यो गंधउत्त
 मः आश्रेयः सर्वदेवानां धूपो व्रति गृह्यतां इति धूपं १२ साढ्यं त्रिवर्तिसंयुक्तं विहनाथो जितं मया दीपं गृह्ण देवेषु
 लोक्यातिमिरापहं भक्त्या दीपं प्रयच्छामि देवाय परमात्मने आहिमानरकादधोरादीपञ्चोत्तिर्नोस्तुते इति दीपम् १३
 श्रद्धं चतुर्विधं रवादुरसैः षड्भिः समाहितं भक्ष्यभोज्यसमायुक्तं वैद्यं प्रतिगृह्यतां इति नैवेद्यम् १४ समस्तदेवदेव
 शसर्वतृत्तिकरं परं श्रवणं तदसंपूर्णपानीयं प्रतिगृह्यतां इति जलम् १५ इदं फलं मया देवरथापितं पुरतरतव तेन मे स
 फलाधात्तिर्भवेजन्मनि जन्मनि इति फलं १६ पूर्णफलं मह्यदिदं नानावल्लीदलैर्भुतं कपूरैलासमायुक्तं ताम्बूलं प्रति
 गृह्यतां इति ताम्बूलम् १७ हिरण्यगर्भगर्भरथैर्मवीजविभाषोः अंततपुण्यफलदमतः शांतिप्रयच्छमे इति दक्षिणा
 द्रव्यम् १८ इंद्रादित्यौ च धरणीविद्युदक्षिणमेव च त्वमेव सर्वव्योतीषि आत्तं यं प्रतिगृह्यताम् इति तीराजनम् १९
 नमस्ते पुंडरीकाक्षनमस्ते स्त्वमरणियं नमस्ते जगदाधारदेव देवनमोस्तुते इति पुष्पांजलिः २० यानि कानि च पापा
 नि जन्मान्तरकृतानि च तानि सर्वाणि नश्यंतु तदाक्षिणपदे पदे इति प्रदक्षिणा २१ नमः सर्वहि तार्था यजगदाधारहेतवे
 साष्टांगो यं प्रणामस्ते प्रयत्नेन मया कृतः इति नमस्कारः २२ यन्मया भक्ति संयुक्तं पुष्पं फलं जलं समर्पितं च नैवे
 द्यं तद्गृह्णाण जगत्पते इति प्रार्थना २३ आवाहनं न जानामि न जानामि न विस्मर्जं नम् पूजामहं न जानामि क्षमस्व पर
 मेश्वर परस्परस्य च नामोक्तया तपो यज्ञक्रियादिषु न्यूनं संपूर्णतायाति सद्यो वेदतमच्युतं इति सर्वसाधारणपूजा
 विधानं अथैकादशी व्रतोद्यापने कश्चिद्विशेषो भिधीयते अत्र द्वादशमासस्यैश्वर्यं शक्येकादशी व्रतदेवतानां मूर्तयः

कलशेषुपूज्याः सर्वतोभद्रस्यपरितः प्रागादिक्रमेण अथवा द्वादशकमलादौपूज्याः श्रियासहितायत्रादिकेशवाय
 नमः १ रुक्मिणीसहितायकेशवायनमः २ कात्यासहितायमाधवायनमः ३ मोहिनीसहितायचक्रिणेनमः ४
 शक्त्यासहितायविष्णवेनमः ५ त्रियासहितायवैकुण्ठायनमः ६ विभूतिसहितायमधुसूदनयनमः ७ मोहिनी
 सहितायजनादर्नायनमः ८ इच्छासहितायत्रिक्रमायनमः ९ लक्ष्मीसहितायउपेंद्रायनमः १० प्रीत्यास
 हितायवामनायनमः ११ कीर्त्यासहिताययज्ञपुरायनः १२ रत्यासहितायश्रीधरायनमः १३ पद्मासहिता
 यवासुदेवायनमः १४ मायासहितायहर्षकेशायनमः १५ प्राप्तिसहितायहरयेनमः १६ राधासहितायपद्म
 नाभायनमः १७ सुशक्तिसहिताययोगीश्वरायनमः १८ महिमासहितायदामोदरायनमः १९ प्राकान्धस
 हितायपुंडरीकाक्षायनमः २० अंजनीसहितायकूर्मायनमः २१ मंगलासहितायपृथ्वीधरायनमः २२ वरदा
 सहितायतसिंहायनमः २३ शुभासहितायउपेंद्रायनमः २४ सर्वापचारैर्यथाशक्तिसंपूज्य अथत्रैवचतुर्विंशत्ये
 कदशानांपूजापिकार्या तत्रादौशुक्लाः कृष्णाश्चैकदशेनाममन्त्रैः संपूजयेत् एकदशीष्टपस्थतुनीलशुभ्रात्रिशूलि
 नी ताम्रवर्णारथारूढापात्रसेटासिंपंकजा १ एकदशेशुभ्रावृजस्थतुल्यकर्तारिकायुता सिंहाननारुणगलातुंदिनीला
 सिनीपरा २ मतेवसर्ववालानामौषधरोणिणामिव रक्षार्थसर्वलोकानानिभैतैकादशीतिथिरतिथ्यात्वा तासानाम
 मंत्राणि चैत्रकृष्णापापमोचिनी १ चैत्रशुक्लाकामिका २ वैशाखकृष्णावस्थिनी ३ वैशाखशुक्लामोहिनी ४ ज्यै
 ष्टकृष्णापरा ५ ज्यैष्ठशुक्ला-निर्जला ६ आषाढकृष्णायोगिनी ७ आषाढशुक्लाशायिनी ८ श्रावणकृष्णाका
 मदा ९ श्रावणशुक्लापुत्रदा १० भाद्रकृष्णाभ्रजा ११ भाद्रशुक्लापद्मा १२ आश्विनकृष्णाइंदिरा १३ आ
 श्विनशुक्लापापाकुशा १४ कार्तिककृष्णारमा १५ कार्तिकशुक्लाहरिवोधिनी १६ मार्गकृष्णाउत्पत्ता १७ मार्गशुक्लानो

क्षदा १८ पौषकृष्णासफला १९ पौषशुक्लपुत्रदायिनी २० माघकृष्णापद्यति २१ माघशुक्लाजया २ फाल्गुण
 कृष्णाविजया ३ फाल्गुणशुक्लाश्रामलकी ४ एताश्रापिचतुर्विंशतिकलशेषुनामंत्रैस्तत्रैवसंपूज्याः ततः कृतांजलिर्द
 द्यमाणमंत्रैः प्रार्थयेत् धृतोस्त्रिभगवान्भक्त्या प्रत्यब्दं यावद्ब्रतप्रसिद्धदेवदेशसर्वाकामान्प्रदेहि मे अज्ञानाद्ज्ञान
 तोवापि जातं न्यूनानाधिकंचयत् दीनस्य ममनाथस्त्वक्षमस्वपुरुषोत्तम एतत्कालं ब्रतं चीर्णं भगवन्पन्माहाहरे ब्रतं त
 त्पूर्णां तां तु वत्ससादाब्जनादेन मार्गशीर्षं मया देवयत्कृतं ब्रतमुत्तमं भवेत् तन्मे प्रीतौ सजाया कृष्णकेशवौ १ पौष
 मास्यपि देवशयद्रतं कृतमच्युत तेनानंतः सपत्नीकः प्रीतोनारायणोऽस्तु मे २ माघे चितः सपत्नीको माघश्याच्यु
 तोमया ब्रतेन तोषिता वद्यप्रीतौ स्यातां जनादेनौ ३ फाल्गुणशुक्लभक्त्या विहितं तेन मे हरे विश्वेशचक्रिणौ देवौ प्री
 येतां पापमोक्षदौ ४ चैत्रे वैकुण्ठविष्णुतौ सजाया पूजितौ मया येन ब्रतेन तेनाद्यसुप्रीतौ शर्भयच्छतां ५ जनादेन श्य
 वैशाखे तथैव मधुसूदनः शार्चितौ यौ मया पूर्वप्रीतौ स्यातां ममाद्यतौ ॥ ६ ॥ ज्यैष्ठ्ये चितौ सपत्नीको मयोपेन्द्रा विविक्
 म्भौ तुष्येतां मिहृतेनाद्यदेवशौ सपरिच्छदौ ॥ ७ ॥ आषाढे पूजितौ यौ तु यज्ञपुरुषवामनौ अद्यमेतौ सपत्नीकौ सुप्री
 तौ शर्भयच्छतां ॥ ८ ॥ वासुदेवः श्रीधरश्च श्रावणे पन्मया चर्तौ ब्रतेन देवदेवशौ प्रीतौ तौ मेयकेशवौ ॥ ९ ॥ अ
 र्चितौ देवदेवशौ नभस्येमासि यौ मया तौ मेहरिहरीकेशौ प्रीयेतां सपरिच्छदौ ॥ १० ॥ योगीश्वरः सपत्नीकः पद्म
 नाभस्तथैव च यौ मया श्ययुजेमासि प्रीयेतामद्यतौ मम ११ कार्तिके पुंडरीकाक्षस्तदादा मोदरे विभुः अद्यमेतौ स
 पत्नीकौ सुप्रीतौ पापशान्तिदौ १२ एवं देवो जगद्यो निरचतुर्विंशतिकरूपधृक् चतुर्विंशत्सपत्नीकः प्रीयतां भिजगत्प्र
 भुः ममेच्छीत्वं माघमेदास भावो मामूर्त्वं माकुटेशे भुजन्म भिष्टग्राहृष्टिर्भान्मस्यात्कदाचिज्जातो जातो विष्णुभ को भवे
 यम् इति पूजाविधानम् अथ होमविधानम् अथ शूद्रकर्तव्यं कदाचिदिनिर्वंधो कविवाहसंस्कारा

रा। हिरपते तत्राचार्योहस्तगान्स्थण्डिलविधाय रथंडिलादक्षिणे ब्रह्मासनं दत्त्वा ब्रह्मणोवरणपूजादिकं वि
 धाय यथाचतुर्मुखोन्नत्नाद्वत्यादिसंप्रार्थ्य तमुपवेश्य मृगमयेपात्रेजलपूर्णेकुशांनिधायोत्तरतः कुशेषु निधायाम्ने
 दमैःपूर्वादितःपरिस्तीर्यासादनंकुर्थात् श्रीणितुणानिद्वेषत्रिंशोक्षणी आज्यरथालिचरुस्थालीसाम्नाः कुशाः
 उपयमनकुशास्त्रिस्तःसन्धिः स्रुव आज्यपूर्णपात्रं ततःप्रादेशामात्रेषुवित्रेकृत्वा प्रोक्षणींसंस्कृत्य पवित्राभ्यामु
 त्पूय तत्रतेपवित्रेनिधाय दक्षिणेनसठ्यं कृत्वोदिग्नंकृत्वा पात्राणिप्रोक्ष्यनिधाय आज्यस्थाल्यानिरूप्यामौदक्षिणे
 धिश्रुत्थ पठ्यन्नि कृत्वा स्रुवंप्रतप्य कुशैःसंस्तुज्य प्रोक्षणीभिःप्रोक्ष्य पुनःप्रतप्य दक्षिणेनिधाय आज्यमुद्धारस्यो
 त्पूयावेश्य स्रुयनिरस्य पुनःप्रोक्षणीवदत्पूयावेश्योपयमनकुशानादाद्यामौतिस्रःसन्धयोभ्याधाय प्रोक्षणीभिःप
 र्युत्स्ययजमानोन्वारण्योदक्षिणंजान्वाच्यब्रह्मदक्षिणहस्तेन्वारण्यः स्रुवेणाज्यंजुह्यात् प्रजापतयेनमः इंद्रायन
 मः इत्याचारौ इदं प्रजापतये इंद्रायनमनेति अग्नेयेनमः सोमायनम इत्याज्यभागौ अग्नेयेनमः वायवेनमः
 सूर्यायनमः अग्निवरुणाभ्यांनमः द्विःअग्नेयेवरुणाय सवित्रेविष्णवे विश्वेदेवमरुत्स्वर्केभ्यो वरुणायादित्या
 य अदितये प्रजापतयेनमः इत्याज्याहुतीहुंत्वाततोवृताकयवतंडुलतिलानाहोमः गणपतयेनमः सूर्यायनमः
 चंद्रमसेनमः भौमायनमः बुधायनमः एहस्वपतयेनमः शुक्रायनमः शनयेनमः राहवेनमः केतुभ्योनमः इं
 द्यादि अत्रब्राह्मणकर्तृकःस्वाहाकर्मप्रयोगः नमो नम इति शूद्रकर्तृकप्रयोगः शूद्रोवर्णश्चतुर्थोपि वर्णत्व, दर्भमर्ह
 ति वेदमंत्रस्वधास्वाहावपट्कारादिकं विनोति नृसिंहतापिर्नाथो कवचनात् अधिदेवताहोमः ईश्वरायनमः ॥ १
 उभायै स्कंदाय- विष्णवे- ब्रह्मणे, इंद्राय, यमाय, कालाय, विचित्रशुसायनमः अथ प्रत्यधिदेवतायै नमः अग्नेये
 नमः ॥ १ ॥ अह्यो नमः एषिठ्यै विष्णवे नमः इंद्राय नमः इंद्रायै प्रजापतये सर्वेभ्यो नमः ब्रह्मणे, पंचलोक

पालनाममंत्राहमः गणपतये दुर्गायै वायवे ॥ आकाशाय ॥ अधिभ्यां ॥ अथशुक्लादशीदेवताहोमः ॥ केशवा
 यः नमः माधवाय गोविदाय विष्णवे मधुसूदनाय त्रिविक्रमाय वामनाय श्रीधराय हृषीकेशाय पद्मनाभाय
 दामोदराय गरुडध्वजाय अथकृष्णादशीदेवताहोमः ॥ संकर्षणाय वासुदेवाय प्रद्युम्नाय अनिरुद्धाय पुरुषोत्तमा
 य अधीक्षजाय नरासिहाय अच्युताय जनार्दनाय उर्देराय हरये कृष्णाय नमः ॥ एताश्चैकादशीदेवताः ॥ वृ
 ताकपायसेनहोतव्याः ॥ केवलाख्येनहोमः ॥ स्त्रीचतुःसहस्रसंहितायै रुक्मिण्यै नमः ॥ स्त्रीचतुःसहस्रसंहितायै सत्य
 भामायै जांबवत्यै स्त्रीचतुःसहस्रसंहितायै कालियै नमः ॥ शंखाय नमः ॥ चक्राय नमः ॥ गदायै पद्माय गरुडाय इंद्रा
 य अश्रये यमाय त्रिशूतये वरुणाय वायवे ॥ सोमाय ईशानाय नमः ॥ ततो ब्रह्माद्याः ॥ सर्वतोभद्रमंडलदेवताः
 ॥ केवलाख्येनहोतव्याः ॥ ब्रह्मणे नमः ॥ इंद्राय इत्यादिदशलोकपालाः ॥ पुनरपि होतव्याः ॥ अष्टवसुभ्यो नमः ॥ एकादश
 रुद्रभ्यः दुर्गायै ॥ गंगादिनदीभ्यः ॥ दक्षाय ॥ नारायणाय ॥ दुर्गायै ॥ स्वधायै ॥ सत्यवे ॥ शेषाय ॥ समुद्रेभ्यः ॥ मरुद्भ्यः
 गणपतये ॥ १ ॥ एधिठ्यै ॥ भैरवे ॥ ऋग्वेदाय ॥ यजुर्वेदाय ॥ सामवेदाय ॥ अथर्ववेदाय ॥ वजाय ॥ शक्ये ॥ दंडाय
 खड्गाय ॥ पाशाय ॥ शंक्रुशाय ॥ गदायै ॥ विशूलाय ॥ ऐरावताय ॥ मेघाय ॥ महिषाय ॥ प्रेताय ॥ मकराय ॥ सुगाय ॥ शिवि
 कायै ॥ टपाय ॥ गौतमाय ॥ भरद्वाजाय ॥ विश्वामित्राय ॥ जमदग्ने ॥ अत्रये ॥ वसिष्ठाय ॥ अरुंधत्यै ॥ सूर्यादिभ्यो ग्रेहभ्यः
 ॥ ९ ॥ ॥ इंद्रयै ॥ कौमात्यै ॥ ब्राह्मण्यै ॥ वाराह्यै ॥ चामुंडायै ॥ वैष्णव्यै ॥ माहेश्वर्यै ॥ वैनायिक्यै नमः ॥ अथ योः स्थिष्टकृते नमः ॥ सं
 स्तवप्राशनप्रणीतापवित्राभ्यां मूर्जनं ॥ तयो रशौचक्षेपः ॥ प्रणीताविमोक्तः ॥ पूर्णप्राज्ञदानं ॥ अमंत्रकंपूर्णहृत्विदानं ॥ अ
 भयेजातवेदसेनमेनमः ॥ ततोऽपि जमनां ऽभिमुषतिष्ठत ॥ तत्रमंत्रः ॥ त्वामेकमाद्यं पुरुषं पुराणं नारायणं विश्वसृजं यजाम
 हे ॥ मयैपसांगोविहितो विधिर्योऽहं ॥ एहं व्यंजगतामथ शशां ॥ ततोऽपि त्रिभिः प्रदक्षिणीकृत्य ॥ देवमुपतिष्ठत ॥ कृष्णाय वासुदे

वायहरयेपरमात्मने शरण्यायाप्रमेयायगोविंदायनमोऽनमः ॥ तमः शूलायसूक्ष्माद्युपापकाद्युपापकाय च ॥ अन्नता
यजगद्वाविव्रह्मणेनंतमूर्तये ॥ अथकमाग्रालेशायचिद्रूपयगुणात्मने ॥ नमोमूर्तीयसिद्धायपरायपरमात्मने ॥ शरण्या
याप्रमेयायगोविंदायनमोऽनमः ॥ देवदेवायवृंद्यायपरायपरमेष्ठिते ॥ कर्त्रेविश्वस्यगोप्त्रेचतस्रहर्षेनमानमः ॥ इतिस्तु
त्वादेवायवायनंविनिवेदयेत् ॥ ततोयजमानस्तिथ्यादिसंकीर्त्य ॥ कृतस्यार्यैकादशोन्नतोद्यामनस्यसांगतासिद्धयं य
थाविधिनाह्वानाचार्यादीनि ॥ ब्रह्मतांबूलदक्षिणादिभिः ॥ पूजयिष्ये ॥ इति संकल्पं ॥ विधाय ॥ स्तोपकरणशु
भ्यादिदानं कुर्यात् ॥ आचार्यायगोदानं दद्यात् ॥ तत्रथा ॥ अथ कृतस्यैकादशोन्नतस्य संपूर्तकामिनारयणश्री
तये श्राचार्यार्यागोदानमहंकारिष्ये ॥ गवामंगेषु देवार्तान्यासं कुर्यात् ॥ शृंगमूलयोर्ब्रह्मविष्णुभ्यां नमः ॥ ललाटे महो
देवाय नमः ॥ नासावंशेषरुमस्त्राय नमः ॥ कर्णयोरेश्विभ्यां नमः ॥ ब्रह्मपाः ॥ शशिभास्करभ्यां नमः ॥ देवपुत्राद्युभ्यु
नासिकायां वरुणाय ॥ हुंकारे ॥ सरस्वत्यै ॥ गंडयोर्धूमलाभ्यां ॥ उषधोः ॥ सुध्याद्वयाम ॥ श्रीवायां ॥ इंद्राय ॥ कुक्षि
देशे हृदयेभ्यो नमः ॥ उरसिसाथेभ्यो ॥ चतुष्पादिपुत्रतुर्गणधर्मभ्यो ॥ सुरभ्यो ॥ राधर्वभ्यो ॥ सुरपात्रैषु श्रुत्सरो
भ्यो ॥ पृष्टुंकादशरुद्रेभ्यो ॥ सर्वसंधिषु ॥ वसुभ्यो ॥ शोणितटे ॥ पितृभ्यो ॥ लागले सोमाय बाले ॥ प्वादिस्वर
श्मिभ्यो नमः ॥ गोमूत्रे ॥ गंगायै ॥ क्षीरे ॥ सरस्वत्यै ॥ दक्षिण ॥ उर्मदायै ॥ सर्पिषि हृताश्रनाय ॥ रोमकेपुं देवानां
मष्टाविंशतिकोटिभ्यो ॥ उदरे पृथिव्यै ॥ पयोधरेषु चतुःसागरेभ्यो न ॥ सौरभेयिसर्वहितेपवित्रेपापनाशिनो ॥ गृह
णीष्वेभ्यो नमः ॥ तंत्रासंज्ञैलोक्यवंदिते ॥ सर्वदेवस्वरूपेषु यै नमस्ते रुद्ररूपाणि ॥ तवपाद्यं मया दत्तं गृहाण ॥ सुरवदिते ॥ सर्व
देवं मये देवि सर्वार्थमये शुभे ॥ गृहाणा ॥ धर्ममया दत्तं सौरभेयि नमो रतुते ॥ देहस्थितासि रुद्राणां शंकरसदाप्रिये ॥ धेनु
रूपेण सा देवी मम पापं व्यपीहतु ॥ श्राच्छादनं मया दत्तं स भ्य कृशुद्धं शुशोभनं ॥ सुरभ्यै ब्रह्मदानेन प्रापितं परमेश्वरः ॥ श्री

खंडचंदनंदिठ्यं सर्वगंधसमान्वितं । गृहाणपरयाभसयामयादत्संसुरेश्वरि । ततोश्चलंकारान्दद्यात् । मालयानिचसुगं
धानंतिपुष्पं । वनस्यातरेरसोदिव्याधूपम् । श्लाघ्यं सद्वातिसंयुक्तं द्रुपिं । सुरभिल्वं जगन्मालानैलं च रुद्रपदुरिष्यता । सुर्वदे
वमथेभ्रांसमयादत्तानिदं प्रस इति गोप्रासं । पूर्णफलं महादिव्यमिति ताल्वलं । हिरण्यगर्भं त्रिदक्षिणा । पुंजगावः समुं
त्यत्रामथ्यमान्महोदधिः । तासांमध्ये तु यानंदात्सैवधन्वैतमोत्तमः । इति नभस्कारः । ब्राह्ममाध्यातः संतुगावोभिसंतुष्ट
तः गावोमेहदये संतुगावांमध्ये वसाध्यहं । इति प्रदक्षिणा । इति गोपूजां कृत्वा स्वगोत्रादिकमुच्चार्य विप्रस्य पि गोत्रादिक
समुच्चार्य इमां गांसवत्सां । यथाशक्तिभूषितां । एकादशी ब्रूते यापन्नपूर्णातासिद्धये श्रीविष्णुप्रोक्त्यै तुभ्यमहंसप्रदे
इति सतिलजलकुशायुतं पुच्छं चिप्रहस्तेनिः क्षिपेत् । नमभुतिव्यागं कुर्ष्यात् । यज्ञसाधनभूताया विध्वस्यार्घ्याघृणाशिला
विभ्ररूपधरोदिवः । प्रीयतामनयागवा । अनेन गोदानेन श्रीविष्णुः । प्रीयतां । ततो गोदानसंगतासिद्धये । हिरण्यग
र्भेति भंजेषु सुवर्णदक्षिणां दद्यात् । गावोममाश्रतः । संतु । इति भंजेषु प्रदक्षिणां कृत्वा विसर्जयेत् । ततो यजमानः । शुक्लैका
दशी कृष्णैकादश्यां रुथापनसंपूर्तिकामो द्वादशसंख्याकान् । ब्राह्मणान् । केशवादिद्वादशनामाभिः । संकर्षणादिद्वा
दशानामभिश्च यथाविभवं पकालादिभिः । संपूज्य पकालपुरितान्वस्त्रतांबूलप्रतिमावल्लसहितान्द्वादशकलशान् । प्र
त्येकविभ्रेभ्यो दद्यात् । तत्र मंत्रः । पकालपुरितं कुंभं दक्षिणां वृत्रसंयुतं । ददामि द्विजवर्यां यविष्णुर्मे प्रीयतामिति । के
शवः प्रीयतामि त्यादिभंजपाठः । प्रत्येकं कलशदाने कार्द्वयं । तत इदं सोपस्करं प्रीठं । सोपस्करं शब्दार्थं । श्रीलक्ष्मीनारा
यणप्रतिमां च श्रीमहाविष्णुप्रोतये तुभ्यमाचार्याय संप्रददे । ततश्चाचार्यः स्त्रीठदेवतामुखाप्य । तत उद्धृतकलशोदकेन
यजमानमभिषिंचेत् । श्रथामिपेकमंत्राः । सुरास्त्राप्रिषिंचतुद्रस्य विष्णुमहेश्वराः । वासुदेवो जगन्नाथं स्तथा संकपुं
णो विभुः । प्रद्युम्नश्चानि रूद्रश्च भवंतु विजयायते । आर्षुदलाशिर्भगवान्यभो वैतिर्ऋतिस्तथा । वरुणः । पवनश्चैव धना

ध्यक्षस्तथाशिवः ब्रह्मणासाहितः शेषोद्विक्पालः पातुमिसदा कीर्तिलक्ष्मार्थतिर्भयापुष्टिः श्रद्धाक्रियारतिः बु
 द्दिल्लज्जावपुः शान्तिः पुष्टिः कांतिश्चमातरः एतास्त्वामभिर्ध्वंत्तु देवपत्न्यः समागताः आदित्यश्रद्धामाभीमो
 वधुर्जावः सितोर्कजः ग्रहास्त्वामभिर्पिचतुराहुःकेतुश्चतर्पिताः देवदानवगंधर्वायक्षराक्षसपत्न्याः ऋषयोमनवो
 गावोदेवनातरएव च देवपत्न्योद्भुमानागौर्दय्याश्चाप्सरसांगणाःश्रद्धाणिचैवशस्त्राणिशतशोवाहानानिच डौपधानि
 चरन्तानिकालस्याववाश्रये स्मरितःसागराःशैलास्तीर्थानिजलदानदाःएतेत्वामभिर्पिचतुर्वर्षकामार्थासिद्धये मंत्रा
 र्थाः सफलाःसंतुपूर्णाःसंतुमनोरथाः शश्वणांबुद्धिनाशोस्तुमिवाणामुदयोस्तुवः इत्याभिषेकतेस्नातियजमानःमंत्रही
 नाक्रियाहीनविधिहीनचपक्कतं तत्सर्वैक्षन्पतद्देवप्रसादपरमेश्वर यांतुदेवगणाःसर्वेपूजामादायमामर्का इष्टकाम
 प्रसिद्ध्यर्थपुनरागमनाय च इतिविसर्जनम् ततःकतरपकर्मणःसांगतासिद्धयैर्ब्राह्मणान्यथासंस्थयापरिमितायथाश
 किर्भोजयिष्ये यथाशक्तिभ्यर्सांदाक्षिणांदांतुमहमुत्सृजे श्रनेनकर्मगन्धरूपी श्रीपरमेश्वरः स्वीयतां ततः सदाक्षि
 णेनसदनेनब्राह्मणानसंतोष्य आशेषोपगृहीत्वा व्रतसंपूर्णतांवाचयेत् जपच्छिद्रतपश्छिद्रंगयाच्छिद्रंयज्ञकर्मणि सर्वं
 भवतुचाच्छिद्रं ब्राह्मणानांप्रसादत इतिप्राथम्यं सर्वंभवतुतेच्छिद्रयज्ञविष्णुप्रसादत इतिवैदपुः ततस्तान्नमस्कृत्यवि
 सर्जयित्वा इष्टजनैःसह समहोत्सवोयजुमानोभुंजते ११ इतिशुद्धकर्तृकएकादश्यादिव्रतोत्थापनप्रयोगः स्वारित
 श्रीरणवीरसिंहधरणीपालविवान्याप्रणानिर्नाशास्त्रावृत्तारसाररसविसिद्धदंढंरक्षकः धर्माधर्मद्विभगकद्रुपुपतेः
 पादाब्जपूजारतो ज्ञायारुपुत्रकलत्रमित्रसहितः संपालयुनक्षमांचिरम् रणवीरसिंहभूषकारितेकृत्यसागरे शु
 द्धद्वैतनिष्ठायाश्चमूद्रन्समुच्चयः २ इतिश्रीसत्सूर्यवंशावर्तसरष्टुकुलभूषणश्रीमहाराजरणवीरसिंहकारितेक
 र्त्यरत्नाकरेशुद्धकर्तृकव्रतोत्थापनरत्नसंप्रहः दशमोःरत्नसमुच्चयः ॥ १० ॥

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायंबालये ॥

लालाशिब्वामह्लाधिकारदेशभरत्नसमुच्चयस्समाप्तः

सम्बत् १९४१ वैश्व प्र. ११

उं श्रीगणेशाय नमः श्रीगुरुगणपदुर्गावटुर्काशिवमच्युतं ब्रह्माण्डगिरिजालक्ष्मीवाणीवदेविभूतये अश्वत्थवर्षमासदिना
दिविशेषकल्पंतिरुप्यते तत्रादौ संवत्सरारंभस्य प्रथमोपरि श्रितत्वात्संवत्सरारंभप्रतिपदानिर्णीयते सा च वैत्रशुक्लप्राति
पदा तस्यामेव संवत्सरारंभः कार्यः अत्र प्रति सूर्योदयव्यापिना ग्राह्या तदुक्तं ब्राह्मे श्रीभगवानुवाच वैत्रेमासि जग
द्ब्रह्माससर्वप्रथमे हनि शुद्धपक्षे समग्रतुतदासूर्योदये सतीति भविष्योत्तरेपि प्रवृत्तमधुमासे तु प्रातिपद्युदितरेवौ ब्र
ह्माप्रवर्तयामास कालस्य कलनामपर्यादादि दिनद्वये तदव्यासावव्यासावौ पूर्ववत् तदुक्तं व्यापिनि वैधवे वैश्वीसतप्रातिपदि
यो वारोर्कौदये सर्वेषाः उदयादितये पूर्वोनादयुगलोपि पूर्वः स्यात् यस्माच्चैत्रासितादेरुदयाद्भानोः प्रवृत्तिरब्दे रपि व
सिष्ठेनाप्युक्तं वत्सरादौ वसंतादौ वलिराजयेत शैव च पूर्वविविद्धकर्तव्या प्रातिपत्सर्वदावुधैरिति पूर्वदिने सूर्योदया विद्वा प्र
तिपदि त्वयः यदा चैत्रे मासि मलमासो भवति तदा देवकार्यस्य तत्र प्रातिपदि देवच्युद्धे मासि संवत्सरारंभः कार्यः वैत्रशुक्ला
दितो वत्सरारंभः सर्वसंमतः मलमासस्त्वुक्लप्रातिपदादितो भवति तस्य पूर्ववर्षे यांतर्भावः उदयसंबंधाभावो संवत्सरा
रंभप्रयुक्तकार्यलोपप्रसक्तौ पूर्वतिथिविद्वा ग्राह्या देवचनं न तु सर्वथामायुक्तग्राह्यत्वं अत्र तैलाभ्यंगो नित्यः वत्सरादौ व
संतदौ वलिराज्ये तथैव च तैलाभ्यंगमकर्वाणो नरकंप्रातिपद्यते इति वृद्धवसिष्ठवचनात् कौस्तुभेऽस्यामेव प्रातिपदि वत्स
राधिपपूजोक्त्याप्योतिर्नैव धेयश्चैत्रशुक्लप्रातिपदि न वारोत्तरो हि सः तस्य पूजाविधातव्यापताकातराणादिभिः प्रतिगोहं
ध्वजः कार्यः शक्तया द्वाह्या एतर्षाणि निरीक्षणं च कर्तव्यं शकुनां शोभेभ्युभिरिति भविष्यवैत्रे मासि महाबाहो पुण्याया प्र
तिपत्पराश्रम्यां वैनिवपत्राणि प्राश्य संश्रुणुयात् तिथिभिरिशाकादिश्रवणमप्यत्रोक्तं र्गोतिः शास्त्रेशकवत्सरभूपमंत्रिणार
सधान्येत्थरेमेव पादिनां श्रवणारपठनाच्चैत्रेण शोभतां यात्यशुभं सहाश्रियेति अस्यामेव न वरात्रन्नतारंभः तत्र प्रातिपत्प
रमुत्तैव ग्राह्या अमायुक्तानकर्तव्या प्रातिपद्वाङ्किकार्चने मुहूर्तमात्राकर्तव्या द्वितीयादिगुणादिवेति देवीपुराणात् तिस्त्रो

हेताः पराः कार्यास्तिथयः कुरुनंदन कार्तिकशुक्लपुनर्वसुशुभे मासि च भारततिहेमाद्रौ ब्राह्मिकेः पराः पर्युताः कार्याश्च विशेषस्तु शारदनवरात्रेवक्ष्यते अत्र प्रपादानमप्युक्तं भविष्ये अतीतफाल्गुने मासि प्रातिपदेषु चैत्रमहोत्सवे पुण्ये हि विप्रकथिते प्रपादानं समारभेत् तत्र मंत्रः प्रपेयं सर्वसामान्यभूतेभ्यः प्रातिपादिता अस्याः प्रदानात्पितरस्तु व्यतुष्टाः प्रपादिताः शनिवार्यतते दिवं जलं मासचतुष्टयमिति प्रपादात्तुमशकेन विशेषाद्धर्मोत्पत्ता प्रत्यहं धर्मघटको वस्त्रसंघटिताननः ब्राह्मणस्य गृहे देयः शीतामलजलः शुभः तत्र मंत्रः एष धर्मघटे दत्तो ब्रह्मविष्णुशिवात्मकः अस्य प्रदानात्सकलाममसंतुमनोरथाइति अनेन विधिनान्यस्तु धर्मकुंभं त्रयच्छति प्रपादानफलं सोऽपि प्राप्नोतीह न संशय इति इयं प्रतिपत् श्रेयतकरपादिः अत्र श्राद्धदानादिमहाफलं तदुक्तं हेमाद्रौ नागारखंडे अथ कल्पपादयः पुण्याः कथ्यंते तिथयः शुभाः यासु श्राद्धकर्ते तृसिः पितृणामक्षयाभवेत् चैत्रशुक्लप्रतिपदि श्रेयतकल्पः पुराभवदिति अत्र ब्रह्मपूजाकाहेमाद्रौ विष्णुधर्मोत्तरे चैत्रमासस्य यापुण्याशुक्लाप्रतिपदाभवेत् तदा हि ब्रह्मणः कृत्वा सोऽपवासास्तु पूजनं संवत्सरमवाप्नोति सौख्यं निभृगुनंदनेति स्मृतिर्कारुण्यं मत्स्यजयंतीत्युक्तां कृते च प्रभवं चैत्रे प्रतिपत्तुल्लक्षणा रेवरयां चो गविष्कुंभे दिवा द्वादशानाडिकाः मत्स्यरूपं कुमार्यां तु श्रवतीर्णा हरिः स्वयमिति मात्स्यादिर्युक्तं कल्पभेदाद्ब्रह्मवस्तुज्ञेया अथात्र ब्रतान्युच्यंते संवत्सरां भविष्यति रूप्यते श्रीभगवानुवाच चैत्रे मासि जगद्ब्रह्माससर्जप्रथमे हनि शुक्लपक्षे समग्रं तदासूर्योर्दये सति प्रवर्तयामास तथा कालस्य कलनामपि ग्रहानवदाद्यतन्मासात्पक्षान् संवत्सराधिपान् ददासि भगवान् ब्रह्मासर्वदेवसमागमे ब्राह्म्यां सभायां ब्रह्माण्मनिर्देश्य तन्ततः यथोक्तैस्तेन मत्स्यंतः स्तुवंतश्चाप्युपासते ततस्ते कृतशुश्रूषणत्वाच्चैव स्वमालयं स्वानि स्वान्यथकार्याणि नित्ययुकारतु चक्रिरे ब्राह्मीसभाकामरूपा विशेषणत्वाज्ञया धारयत्यमलरूपमनिर्देश्य मत्तोहरा ततः प्रभृति यो

नमो हर एमपाय च भद्राश्वकेतुमालाभ्यां नमः सर्वत्र सर्वदा इत्याहताय च नमो हरिर्वर्षाय चैव हि नमो केषु रूपाभ्य
 रथभारताय नमो नमः नमो भारतभेदेभ्यो नवभ्यश्च यथाशसर्वदा पातालभ्यश्च सप्तभ्यो नरकेभ्यो नमो नमः काला
 तिलद्रोणभ्यां हरिर्वक्रोत्तरपिण्डे सप्तभ्यश्चाथलोकभ्यो महाभूतेभ्य एव च मनसे युद्धयै च नमः प्रकृतये तथा पुरुषा
 याभिमानाय नमो रस्तु व्यक्तमूर्तये हिमवत्प्रमुखेभ्यश्च पर्वतेभ्यो नमो रस्त्वथ पौराणीभ्यश्च गंगाभ्यः सप्तभ्यश्च न
 मो नमः नमो रस्त्वाय मुनिभ्यश्च सप्तभ्यश्च यथाशसर्वदा नमो रस्तु पुष्करादिभ्यस्तीर्थेभ्यश्च पुनः पुनः निम्नगाभ्यो
 नमो नित्यं वितस्तादिभ्य एव च चतुर्दशभ्यस्तीर्थेभ्यो धरणीभ्यो नमो नमः नमो धाने विधात्रे वल्लदोभ्यश्च
 नमो नमः सुरभ्यै रावणाभ्यां च नमो भूयानमो नमः नमो रस्त्वथोच्चैः श्रवसे धृत्वाय च नमो नमः नमो रस्तु धन्वंतररे
 यात्वात्वाभ्यां नमः सदा विनायककुमाराभ्यां विद्वेभ्यश्च नमः सदा शाखाय च विशाखाय नैगमेयाय चैतमः नमः
 स्कन्दग्रहेभ्यश्च स्कन्दमातृभ्य एव च ज्वराय रोगपतये भरमप्रहरणाय च अर्पसरोभ्यः सोमपेभ्यो देवेभ्यश्च नमो
 नमः अस्सोमपेभ्यश्च नमो रस्तु पितृभ्यो नमः सदा आदित्येभ्यो नमो नित्यं द्वादशाभ्यश्च सर्वदा एकादशाभ्यो रुद्रे
 भ्यस्तपस्विभ्यो नमः सदा सदैकेन पंचाशत्त्वामे रुद्राश्च नमो नमः शिल्पाचार्याय देवाय नमस्ते विश्वकर्माणे
 अष्टभ्ये लोकापालेभ्यस्सानुगोभ्यश्च सर्वदा आयुधेभ्यो वाहनेभ्यो वर्मभ्यश्च नमः सदा आसनेभ्यो दुंदुभिभ्यो देवेभ्य
 श्च नमः सदा देवराक्षसगंधर्वादिपिशाचेभ्यश्चानिद्यक्षाः पितृभ्यस्सप्तनेदिभ्यो मातृभ्यश्च नमो नमः सुसूक्ष्मेभ्यश्च देवेभ्यो
 भावगभ्येभ्य एव च नमस्ते बहुरूपाय विष्णवे परमात्मने अथाके बहुनेके नमो त्रेणानेन चार्चयेत् प्राङ्मुखो दक्ष
 मुखो विप्रान् देवान् दिश्वपुर्ववत् ब्राह्मणान् देवतोद्देशेन पूर्ववत् मंत्रोक्तक्रमेणार्चयेदित्यर्थः अत्रालं वित्तरेण अर्धैः पु
 ष्यश्रद्धेपुश्च वल्लैर्मार्यैः सुहृदकं सरैर्मां च पूजयेदित्यर्थः धनधान्यानुवभवेर्दक्षिणाभिश्च सर्वदा इतिहासपुराणानां

प्रवक्तुं श्चिजेतिमान् कालज्ञानं वेदवेदज्ञानं भूदानं संबंधिबांधवान् अनेनैव तु मन्त्रेण स्वहतिनपुष्पकप्रविष्टिर्था
 यमुहोऽप्रःकृतव्यःस्वर्गतस्ये वेदविश्वेषु देवधारणानेनाधानिकेसति प्राविष्टाय श्रेष्ठाय वेदवेदज्ञाय वेदोक्तविधिज्ञानेन
 शः मदनरनेतु वेदवर्तइति पाठः खवेदोक्तविधिजेतिव्याख्यातं चक्षुषीभ्याज्यभाषौ प्राधानिकेरथानेप्रधानं हेमारेमहे
 मुरभेवतकुटुर्भगालभनंनरः मदनरने शालोहोमस्ततः कार्यामंगलांभेनंततः भोजयित्वादिजान्स्त्रीः सु
 हस्त्वंधिवांधवान् विशेषणतुभोक्तव्यकार्यश्चापि महत्संवः नवसंवत्सरारंभः स्वर्गसिद्धिप्रदायकः इति ब्रह्मपुराणो
 कः संवत्सरारंभविधिः ॥ इयंच पूजादमनकेनकार्येति स्थितिकौरुभे यथोक्तदेवीपुराणे ब्रह्मोवाच ॥ त्रैनादौकार्ये
 त्पूजांममवत्सयथाविधि गंधधूपार्चनार्दानैर्भार्यैश्च दमनोद्भवैरिति दमनुभावे दूर्वयाकुशाक्षतैर्वा अन्नकार्योमहा
 शातिरित्युक्तवान्नमहाशातिलंस्थिते भवित्योत्तरः शकृष्णार्दवाच्च महुःशातिप्रक्श्यामि महादेवेनभाषितांतपाभि
 पकेसाकार्यायाज्जकालेनृपरयतु दुःस्वप्नेदृनिमित्तचग्रहवैगुण्यसंभवे विद्युदुत्कानिपातचजन्मक्षयहभेदनेः केतुद
 येचनिर्घातचतुर्थेचाष्टमेतथा यदाभ्युर्गुरुमंदाराः सूर्यश्चैव विशेषतः युद्धेग्रहाणां सर्वेषां सूर्यशीतांशुकीलके वखायुध
 गवाश्वेषुभस्मिते शयनासने यदाग्निः परिदृश्येतरात्राविश्रयनुभतथा वेधमनश्चतुलासुर्गोभैश्चाश्वतरीषुच राविविबद्ध
 यदष्टमेहाशातिः प्रशस्यते रवौदोरुपररागेचमहोत्कापतनेषुच उर्यातेपुतथान्येषुतिमितेषुचसर्वतः सर्वांरिषोपशमनी
 महाशातिर्निगद्यते सर्वाणिदृनिमित्तानिप्रशमंयांतिसर्वथा तांकुट्युब्राह्मणाः पंचकुलशीलसमान्विताः चतुर्वेदाधि
 वेदाश्चद्विेदाश्चापि पांडव आथर्वणविक्रोपज्ञावहृदचश्चसुसंयुताः शुचयः श्रुतसंपन्ना जपहोमपरायणाः कच्छेऽपवांस
 नकार्यैः कृतकायविवशोधनाः पूर्वमारभ्यमंत्रांस्तुत्रारभेपुरततः क्रियाः मन्त्रान्प्रयोगेनैवक्ष्यमाणान् दशहोदशहस्तंवा
 मडपंकार्येच्छुभंतन्मध्येवेदिकांकुट्याच्चतुहस्तं प्रमाणतः आग्नेयकारयेत्कुंडहस्तं मात्रं सुशोभनं मेखलात्रयसंयुक्तं

येन्यावापिसमद्विवर्त चारुचन्दनभास्त्रेयत्वेष्टिणालंकेतेथा। गोमयेनोपालिसेचभ्रंशयेतेद्विजातयःशुक्रांतरधराःस्ताः।
 शुक्रमाल्यानुलेपनाःकर्मकर्युरितिशेषः ततश्चपंचकलशंस्तस्या। वेद्यानिधापयेत्श्राद्धेयादिपुकोणेपुपंचममध्यमंत
 था श्रष्टपत्रकृतपद्मचतुःप्रलंबधारीणः। ब्रह्मकूर्चविधानेनपंगव्यंतुकारयेत्। ब्रह्मकूर्चविधानंयथा । गोमूत्रेतास्यवर्णाया
 इत्यादिपरिभाषिकार्थःश्राद्धीधंधरत्नानिरेचनाचंदनंतथा सिद्धार्थकारतथादूर्वाकुशान्त्रीहि यवांस्तथा। अथा
 मार्गफलवर्तान्यद्रोधोद्विवरौतथाःश्राद्धेयक्रपित्यश्चत्रियंगुश्चतुःप्रलंबान् । हस्तिदंतमदचैवकोणिकुंभेभुनित्तिपत्क
 लवतीगंधप्रियंगुः पुण्यतीर्थोदकेपेत्पंचगव्यंतुमध्यमेः। चंद्रवाचासितीर्दाहिवहिकुंभाभिमंत्रणं। आशुः शिशाः। नो
 ऋत्याप्येहवावायुगोचरे। ईशावास्त्यमितिशान्त्याकुंभस्त्यत्त्वभिमंत्रणं मध्यमेत्त्वयजसवंधारुद्राः। कुंभेयजुर्भवाः। शंघपुरपा
 क्षतैवैस्त्रैवेद्यैर्धृतपाचितैः फलैश्चनारिकेलवादीर्दीपकैः कुंभपूजनं । इत्वास्तिवाचनिकचैवकारयेत्तदन्तरं क्रमेण।
 नेनशान्तकैराश्रिकाथैर्प्रयोजयेत् अनेनवक्ष्यमाणेन । अग्निदूतमिहाग्निंजपुर्वमेवतिथापयेत् पूर्वकलशस्थापनत्
 श्रानिस्तथापनानंतरंकलशस्थापनं कुख्यादिर्यथः । हिरण्यगर्भः समितब्रह्मासतनिजोजनः। कयानयाप्रणीताश्च
 मेत्रणविनियोजयेत् कल्वाचारस्तरथं वहेराश्रयसंस्कारमेवच । अथवासादयेदत्रद्रव्यंयस्यप्रयोजनं तत्रः। पुरुषसूकेन
 प्रायसंश्रयणंभवेत् श्रमिधार्पाथसंसिद्धंप्रायसंस्थापयेद्भुवि । आष्टादशप्रमाणेनदद्यादथशमीमयान् । पालाशसि
 मिधःसप्तसप्तवेदतिदापयेत् । आधारावद्यमगौतुजुह्यानुक्रमेणतु । जुहयादाहुतीःसप्तज्ञातवेदसहस्रपूजाः। स्यात्की
 याकस्यजुहुयात्पूर्वैजातिवेदसे । तस्समंद्गीसूकेनजतल्लेजुहयाजतः । प्रभापयेतिवससान्याःस्वाहा। तजुह्याजतः । इदं
 विष्णुस्ततःसप्तजुहयादाहुतीर्नृपाः । जक्षत्रेश्वरस्ततःस्वाहा। सप्तविंशतिरहुतीः। नक्षत्राहुतयःस्वाहेत्यादिभिर्भैः। कर्त्याः।
 तत्ररोहिणीर्द्रपुण्यहस्तादित्रयान् । षष्ठाभिर्जिह्वपश्चात्तुभिः। षष्ठैकैकवचनं । पुनर्वसुप्राणानिहयविशाख। श्रितीषु

द्विवचनं शेषेषु बहुवचनं परकुर्मणे नु युपासतः स्त्रियष्टकते पुनः अहहोमस्वतः कार्यस्ति लैराप्रप्र रिशुनीः अत्र लिखिष्या
 तैकैकलिपकयवादि निवृत्त्यर्थमित्यर्थः प्रायश्चित्तं ततो हुत्वा होमकर्मसमापयेत् ततस्तनुत्तुर्गन्धिर्घोषः शकवाहलानिः
 स्वनीः यजमानस्य कर्तव्यो ह्यग्निप्रेको द्विजोत्तमैः क्राष्टमर्ष्यदृक्षसंभृते समे भद्रासनो स्थिते काङ्गमर्ष्यदृक्षः श्रौपर्णो भद्रा
 सनं वेदिमध्यगतं कृत्वा हुनिमित्तप्रशांतयेः प्रंजभिः कलशैः पूर्यैर्भद्रैरैर्षुशक्रमं सहस्राक्षं तु प्रथमं ततश्चैव यत्ता
 युषाः सजोषसाद्भद्रातिविश्राविवरुणोति च दुपदादिवेति च ततः स्नापयेयुः समाहिताः ततो दिशां वलीन्द्रया द्विचि
 श्राव्यसमाश्रितान् नमोस्तु सर्वदक्षेभ्य इति संसंभ्रमुदीरयेत् स्नातस्य ब्राह्मणाः सर्वपठेयुः शांतिमुचमां शांतिं येन
 धारांचपातयित्वा समंततः पुण्याहवाचनं कृत्वा शांतिकर्म समापयेत् तीर्थे देवालयैवैव गोदोहंकारयेद्दुग्धः क्षितिं
 हिरण्यवासां शिष्यजान्यासुनां चित्रं विभ्रभ्यो दक्षिणां दद्यात्पुथायासया विमत्सरः दीनानाथविशिष्टभ्यो दद्याद्द्वै
 वयुधिष्ठिरं भोजनं चानि शं द्रवत्ततः सर्वैः प्रसिद्धाति आयुश्चलभते दीक्षिश्राव्यजयते क्षणात् दुर्गाणि चास्यासिंध्यं
 त्पुत्रांश्च लभते शुभान् यथाशक्त्यद्वा राणां कवचं भवति वारणं तद्देवोपघातानां शांतिर्भवति वारणं अहिंसकस्य
 दांतस्य परमांजितधनस्य च द्रव्यादां शिष्ययुक्तस्य सर्वसानुग्रहाद्याहाः। अथर्षान् समर्पयति वृद्धयति यत्र भ्रमं समर्द्धय
 तितस्य अपि नष्टि पापं यः कारयेत्स कलदोषहरामहार्थांशांतिं प्रशान्तहृदयः पुरुषस्य एव अथ महाराजातिप्रयोगः तत्रादी
 न्निदिसंस्कारादिभंडप्रामावपक्षकार्थं तत्र वेद्युं अग्निं कोणैः अग्निस्थानाथैः हस्तमांबकुंडं रथादित्वं कार्थं वेद्यारच
 न्वादिद्वाराणि सतरेणानि परिकरपुत्रां रुचं दत्तपुष्पमालावस्त्रादिभिर्लंकृत्य यद्योक्तं पंचगव्येन आद्यापल्लवं नगापय्य
 भंडपर्वदिवा प्रोक्ष्या सने उपविश्य आचम्य अथ विचित्राः पवित्रां वा सर्वां रथां तां तां विवायः स्मरेत्पुंडरीकाक्षं सवाह्याभ्यतरः
 शुभ्रः ततो द्वेशाश्चायात् सर्षपादिपूजनं विधाय संक्षिप्तसंकल्पं कुर्यात्। इति आध्यात्मकगोत्रोत्सुकस्यार्थाः शुभ्रकवर्माह

स्वर्पापक्षयुसकलग्रहपीडासर्वोपात्तजन्मिदमवर्षिरेषितितपूर्वकं ज्ञातुमेतेदेशकं दुष्टपरिवारशरीरादौ धनधान्य
 संपत्त्युरोरेषुदिसर्वाभिधसिद्धयर्थकतं प्रमहाशातिप्रघास्यपूर्वाभवेन मृगुणेशपूजापुरणहवाचनस्वस्तिवाचनमा
 त्कुपूजनाभ्युदयिकश्राद्धश्रावणश्राद्धिगादिवरणकरिष्ये मस्त्युपुराणे प्रतिज्ञावरणं वैवस्वस्तिपुरयाहवाचनमिति
 श्रादौ धदिज्ञा त्वत्थात्रार्थवरणं गणपत्यादिपूजायामंत्रगणार्थमर्थाभ्युत्थादि महाशांतिप्रार्थकर्मणः पूर्वांगत्वेन
 गणपतिमातृकापूजावसोर्ध्वारारक्ष्यमादिशति धाट्टा हि श्राद्धपुरयाहवाचनप्रहस्थपनप्रतिष्ठादिकर्मकार्यितुमाचरं
 त्वेनत्वा महदृणे आचार्यं तु यथास्वर्गोर्ध्वारक्षितदृहस्थतिः तथा इव मयज्ञो मित्तमवाचार्योर्दिजोत्स इत्याचार्यवर
 णविधाय भद्रं कर्णेभिः शृणुयाद्देवात्मद्रं प्रश्रुयात्क्षिभिर्जुजवाः रियरैर्गौरतुष्टवाः शंसस्तनुभिर्व्यसेम देवहितं वदतु रि
 तिमंत्रेण यजमानहस्ते कंकणवधनं च गणपतिसहितमातृकापूजनकुर्यात् । उगणानां स्वागणपतिं ह्वयामहे त्रिया
 णां वया प्रियपुत्रिं ह्वयामहे त्रियानुत्वा निधिपतिं ह्वयामहे वसेमममग्रहभुजा निगमं यमात्त्वमजा सिगर्भं ध्व ॥ १ ॥
 उानमो गणेशो गणपतिभ्यश्चो जमोः । नमो द्यातेभ्यो द्यातप्रतिभ्यश्चो नमो । नमो विध्वरूपेभ्यश्चो नमो । नमो
 गत्सेभ्यो गत्सेपतिभ्यश्चो नमः । उं नमो भवन्गणपते हरहा च्छहति प्रममपूजा गृहाणः । उं नमो भगवते गणाधि
 पाय नमः इति सर्वोपाचारैः संपूज्युः सुमुखश्चैकं तश्च कपिले गजकर्णकः खंडोदरश्च विकटे विघ्ननाशो विनायकः धुक्कं
 तुर्गणाशुशोभात् खंडो गजानुत्तः खंडो शैलानि नामानि यः पठेच्छृणुयादपि विद्यारंभे विवाहे च प्रवेशे निर्गमे तथा संग्रामे
 संकटे च वैविक्रतस्य न जायते । ततो मातृकास्थपतं गौरीपुत्राया चोपासा विनीविजया जया देवसेना स्वधारास्त्राहसा
 त्रैलोक्यमात रहृष्टिः पुष्टिपतिरुष्टिराक्षतः कुलदेवताः शणेशेनाधिकारः पूज्याः उद्वेपाडशमातृकाः पाडशमातृका इ
 हा गच्छत इह तिष्ठत श्रीसाहितो षडशमातृभ्यो नमः एवं शंघादिनैवेद्यात पूजनं पाडशमातृकाः पूजिता रक्षसं ध्वतवः क

दद्यादितुभाः सप्तसमुद्राः सप्तपृथगा रावसोर्धाराः कर्तव्याः उँ लक्ष्मीः श्रीश्रधृतिर्नधा प्रज्ञास्वाहासरस्वतीसर्वेषुवादि
 कार्यपुससैतापृतमातरः लक्ष्म्यादिसप्त मातृकाइहागच्छतेत्यादिश्रावाह्यपूजा लक्ष्म्यादिसप्तमातृभ्यो नमइतिगंधा
 दिनैवैपदक्षिणतंपूजनंरकचक्रमंगलसूत्रादिद नंअथाभ्युदयिकश्राद्धं उँश्रपवित्रः पवित्रोवा देवताभ्यः पितृभ्यश्च
 उँसत्यवसुसंज्ञकाविवेदेवाः उँभूर्भुवः स्वइदं वः पाद्यं १ मातृपितामहीप्रापितामहीनादिमुस्यः उँभूर्भुवः स्वइदं वः पाद्यं
 संपद्यतांवादिः २ उँपितृपितामहप्रापितः महानांशुसखा उँभूर्भुवः स्वइदं वः पाद्यं संपद्यतांवादिः ३ उँनातामह प्रभाता
 मह उद्धप्रमातामहा नांदीमुखः उँ भूर्भुवः स्वइदं वः पाद्यं संपद्यतांवादिः ४ इदमासनं वः संपद्यतांवादिः ५ इदं नांवाद्यार्चनं वः
 संपद्यतांवादिः ६ मंडलं २ परिषेवण १ विधापटुश्रिते पात्रधारिपिधानंत्राहाणस्य मुखे श्रमृतं श्रमृतं जुहोमिस्वाहाइदं
 विष्णुर्वैचक्रमेशिधानिदधेपदंसमूढमस्यपात्रं नुरेविष्णोहोत्रं रक्षनदीपं उँ सत्यवसुसंज्ञकेभ्योविवेभ्योदेवभ्योपुत्रम
 ब्राह्मणभोजनपर्यार्तामिदमन्नं सोपकरणंसदक्षिणवः संपद्यतांवादिः ७ एवस्थानचतुष्टयेद्रादशयादत्वा उँ श्रन्नहीनां कि
 याहीं नमंत्रहीनविविहीनंचयद्रेत् तत्सर्धमाच्छिद्रमरुत इतिजपत्या सत्यवसुसंज्ञकाविश्वदेवादत्तैतदन्नपानादिभिः
 प्रायंतां १ मातृपितामहीप्रापितामह्या दत्तैतदन्नपानादिभिः प्रायंतां ३ मातामहप्रमातामह वृद्धप्रमातामहा दत्तैतदन्न
 पानादिभिः प्रायंतां ४ महामहप्रमातामह उद्धप्रमातामहा दत्तैतदन्नपानादिभिः प्रायंतां ततः गोत्रं नोवर्द्धतां द्वा
 तारो नोभिवर्द्धतविदाः संततिरेवच श्रद्धाचनोमावगमद्वहृदुदंपंचनोऽस्तु श्रन्नंचनो बहुभवेदतिथीश्रुलभेमहि याचि
 तारश्चनः संतुमाचयाचिष्मकंचन इति संप्राशयं एताः सत्याश्रियेवः संतुइतिविप्राणांप्रतिवृचनं उँमद्येत्यादि महाश्रां
 तियागकर्मणः पूर्वांगत्वेनकृतरूपं विभ्येपां देवतां नदिं मुखश्राद्धस्यप्रतिष्यार्थमिदं द्राशामलकफलमूलादिद्रव्यं निष्क
 मभूतं दक्षिणाद्रव्यं यजानामगोत्राप्राहाणाय दत्तुमहभुसुजे एवंमातृपितामही प्रापितामहानां पितृपितामह

प्रापितामहानां मातामह प्रमातामहवृद्धप्रमातामहानां नादीमुखानां कृतेतदाभ्युदधिकश्राद्धस्यप्रतिधार्थमिफल
 मूलवनस्पतिद्वैतदक्षिणाद्रव्यसहितेयथानामगोत्रायब्राह्मणायदातुमहमुत्सृजेद्विद्विश्वाद्विधाय ततोयदाआ
 चार्यद्वारामहाशांतियागादिकार्यं तदात्रैवपुनर्ऋत्विगादिवरणसहितमाचार्यवरणंकार्थ्येनक्रमःपुष्ट्यचुंदनतांबूल
 फलवत्सदक्षिणाद्रव्यमादाय कुलशीलवेदविधिसंपन्नब्राह्मणमाहूय श्राद्धमुखमुपदिष्टरवयवंदांजलिःप्लतास्मिन्मत्क
 तंक्रमहाशांतियागकर्माणित्वेभेगुरुभवंभयानीतितेनोके ततोवरणसंभूतिमादाय उभयास्मिन्महाशांतियागकर्म
 णिमत्प्रतिनिधित्वेनसमयाधिकारयितुममुकगोत्रममुकशर्माणत्वामेभिः पुष्ट्यचंदनतांबूलवत्स्त्राभरणकमंडलुदक्षि
 णादिभिराचार्यत्वेनत्वामहं वृणो वतोस्मीतिप्रतिवचने यथाविहितं कर्म कुरु कराणीतिप्रतिवचने ततःप्रार्थनाश्राचा
 र्यंस्तुयथारत्नैर्गैः मंत्रमूर्तिर्भवाश्राथसंसारोच्छेदकारक देवपूजाविधानार्हैकुरुधर्म्यैर्गातैश्चन इतिसंप्राथ्यं ततःस्व
 स्तिवाचनपुण्याहवाचनऋद्धिवाचनशांतिपाठार्थं चाग्नेयनैर्ऋत्यवापठ्यैशानमध्यस्थकुंभेषुऋचवाचमाशुः शिशान
 यद्देवदेवहेडनरुद्रपाठादिमंत्रैः कुमाभिमंत्रणार्थमन्यान् ब्राह्मणान्स्वस्तिवाचनऋद्धिवाचनशांतिवाचनार्थमाग्नेयनैर्ऋत्यवापठ्यै
 न्महाशांतियागकर्मणितानांतामगोत्रान् ब्राह्मणान्स्वस्तिवाचनऋद्धिवाचनशांतिवाचनार्थमाग्नेयनैर्ऋत्यवापठ्यै
 शानमध्यस्थकुंभेषुऋचवाचमाशुशिशानयद्देवदेवहेडनमृचवाचंप्रपद्येतत्र शांतिपाठं कारयितुमुत्मानहृद्योदताः
 स्मइतिप्रतिवचनेयथाविहितं कर्मकृतकरवामइतितैरुके ततः स्वस्तिवाचनं उंस्वास्तिनः इंद्रोद्वहृश्रवाः स्वस्ति
 नःपूषाविश्रवेदाः स्वास्तिनस्ताश्चर्योऽरिष्टनेभिः स्वस्तिनोद्वहृस्पातिर्दातु १ इत्यादिस्वस्तिवाचनेक्रियमाणेश्राचा
 र्यादिसहितोयजमानःसपत्नीक. उंभद्रंकोणैर्भेःशूणुयामदेवाः भद्रंपश्येमाक्षिभिर्पंजत्राःरिथैरैर्गैः तृष्टनांष्टंस्त
 न्भिर्वर्षसेमदेवाहितंपदायुरितिभेजुंमंडपप्रविशेत् ततोयजमानाद्वायसऋत्विक्श्राचार्यः मंडपाकरणेवदिंप्रविशेत्

तत्रवेदिसंस्कारं कुर्यात् तत्रादौ सर्पपविकरणेन भूतानुत्सारेयेत तत्रमंत्राः यदत्रसन्धितं भूतं स्थानमाहृत्य सर्वतः स्या
 नंत्यक्त्वा तु तत्सर्वं यत्र स्थतं तत्राच्छतु १ श्रपकामंतु भूतानि पिशाचाः सर्वतोदिशं सर्वेषामुविरोधिनमहाशां तिसमारभे
 र भूताः प्रेताः पिशाचाद्याह्यपक्रान्तराक्षसाः स्थानादस्माद्भ्रजं त्वन्यदिह शांतिं करोम्यहं ३ ततो गोमंत्रं गोमयं
 क्षीरं दधिः सर्पिः कुशोदकं समभ्रकं कुर्यात् तत्रमंत्राः तत्सवितुर्वरेण्यमित्यादि गायत्र्या गोमंत्रं गंधद्वारं इंद्ररावर्षी
 तिर्यपुष्टं करीपिणी ईश्वरं सर्वभूतानां मिहोपवहयोश्च यं इति गोमयं श्राप्यायस्व समंतु तं विभ्रतः सोमदुष्टं यत्र भु
 वावाजस्व संगये इति क्षीरं दधिक्रावणोश्चकारिषं जिष्णोरश्वस्यं बवाजिनः सुरभिन्नो मुखो किरत्प्रणश्रायूं ध्रुषितारि
 पत् इति दधि धृतं मिमक्षे धृतमस्य यो निर्वृताश्च नो धृतमस्य धाम श्रनुष्वध्वमावहमादयस्व स्वाहा धृतं दृपं भव
 क्षिहं वयं इति द्यूतं उं श्रापो हिष्ठा मयो भुवस्तान ऊर्जं दधात न महिरणाय चक्षसे यविः शिवतमोरसस्तस्य भा
 जयतेहनः उशतीरिवमातरः तस्माद्भ्रगं गामवोयस्यक्षयायाजिन्यथ श्रापेज नयथात्न इति कुशोदकं गृहीत्वा
 गायत्र्या सर्वाण्येकीकृत्य प्रणवेनालोडय पचगठयेन परिकल्पितां भूमिं प्रोक्षयेत् ततो वेदं स्फुरयेत् तत्रमंत्रः
 उं वैधां वेदिसमाध्यं क्षेवर्है पावर्है र्द्विष यूपेन यूपश्राप्यते प्रणीतो श्रग्निरग्निना इति संस्कारः श्राधाचार्यः
 वंदिकायाद्धारचतुष्टये तोरणचतुष्टयपूजामारभेत् उं श्रग्निमीलेपुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजं होतारं रत्नधातम
 भित्तिपूर्वतो रणंगत्वा प्राङ्मुख उपविश्य श्राचम्य धाम तोरणमूले पुष्ट्या क्षतान् ग्रादाय उं भूर्भुवः स्वः मेरो इहा
 मच्छ इति मेरुमावाहास्य पयित्वा मेरुधनमः इति पाद्यासनगार्धपुष्टयूपं त्रैवैधवस्त्र इक्षिणादिभिः संपूज्य
 ततस्तोरणदक्षमूले मंदरमावाहा पूजयेत् मंदरायनमः तोरणवामाग्ने विष्णुमावाहा पूजयेत् उं विष्णवे
 नमः तोरणोपरिमध्यमगो उं शिवाय नमः शिवमावाहा पूजयेत् तोरणदक्षाग्ने उं ब्रह्मणे नमः ब्रह्माणे

मवाह्यपूजयेत् तैरणाथःप्रदेशे उभूनापदानारातरैस्वरामिविस्त्रेपइच्छंहंवाश्राय्याष्टिथियाम्भूतैरिक्षेभन्वे
 मिष्टिथिव्यास्त्वानामोगादयाभादि-रा-र्षं उगस्थगेहंरक्ष इत्यनेनपंचभूतानिइहागच्छतेहतिष्ठतेयावाह्यप्रतिष्ठा
 प्य गंपादिभिरभ्यर्च्य सुभद्रं विकटया चकारिकतपंचभूतानि पूजयेत् द्वारमध्येश्रक्षतादिभिः कुमुदाक्षमावाह्यपू
 जयेत् इतिपूर्वद्वारपूजा १ ततोदाश्लिणद्वारे पूर्वाभिमुखउपवेश्य उंइषेत्येर्जैत्वावाप्यर्चयेद्वैवःसविताप्राप्य
 त्तुश्रेष्ठतमायकर्मण आर्चयायध्वमद्वाइन्द्रायगानप्रजावतीरनमीवाश्रयक्षमाभावरत्तेनईशतमाघशशंसोध्रुवा अस्मि
 न्नगोपतौस्यातवहव्योर्पजमानस्यपशूनाःहि इतिमन्त्रेणदक्षिणद्वारतोरणंकृत्वा ततःपूर्ववत् क्रमेणभरुं १ मंदरं २
 विष्णुं ३ शिवं ४ ब्रह्माणं ५ तारणस्यवाममूलेवामाग्रमध्येदक्षिणाग्रायःस्थानेषु पंचभूतपर्यंतान्पूजयेत् द्वार
 मध्ये पुंडरीकं वामनंच पूजयेत् ततः पश्चिमद्वारेउंश्रमश्रायाहि वीतये शृणोतेहव्यदातये निर्होता
 सत्सिवाहिंपिइतिमन्त्रेण पश्चिमद्वारतोरणं कृत्वा तैरणादक्षमूले भरुं उत्तरमूले मंदरं दक्षायैविष्णुं मध्येशि
 वम् उत्तराग्रं ब्रह्माणं श्रागः पंचभूतानि द्वारमध्ये शकुकर्णं सर्वेन्नंचपूजयेत् ३ तत उत्तरद्वारे शक्तोद
 वीरामिष्टयं श्रापोभवंतपीतये शंठनोरभिन्नवतुन इत्यनेनोत्तरद्वारतोरणंकृत्वा पश्चिमतोरणमूले भरुं पूर्वमूले
 मंदरं पश्चिमाग्रे विष्णुं उपरिशिवं पूर्वोत्तराग्रे श्रायः पंचभूतानि द्वारमध्येमुखं सुप्रतिष्ठं पूजयेत् त
 तोयजनान आचार्यैर्वा पश्चिमद्वारेऽपश्य श्रासनेर्चापाविरय शुचिराचम्य महाशांतियागस्य प्रधानसकल्पं
 कुर्यात् उंतिरसत् श्रयास्मिन्वर्षे दुः स्वमदुर्भिति विद्युत्कानिपातकतूदयानिप्रातसूर्याचंद्रमसोर्वैवतांतगतकलि
 कदर्शाननिर्शोद्रधनुर्दशानभूकपमूलगंडांतप्रभूतिट्टन्मलयप्रसवयुग्मप्रसवविकृतप्रसवकाकोलुकादिवेश्म प्रवेशक
 स्मिकभञ्जच्छत्रवेश्मतुलाभगाश्वतरीगर्भसंभव शय्यासनगवाश्रादिष्वग्निदर्शनभस्मितादिदर्शनादिसर्वोत्पात

जन्मसर्गारिष्टशांतिसाहित आत्मनोजन्मरशिनामराशिजन्मलश्रवणलशादिषु जन्मस्थानचतुर्थाष्टमद्वादशस्थाने
पुनरुत्पन्नादिद्यशानिराह्लादिदुष्टग्रहादिजन्मोत्पातमयपीडादिनित्यन्तरनिजदेशदेहादेहपारवारान्धीधनधान्यसंप
त्यरिष्यादिसदभीष्टसिद्धर्थं महाशांतिविद्यामहंकरिष्ये केचित्तु आचार्य्यादिनिर्वाणमन्त्रैर्वच्छंति तत्रैत्र्याचार्यत्वेन
त्यामहं दण्डितिवृत्त्या आचार्यस्तुयथान्वर्गोहत्यादि प्रार्थना ततोब्रह्मवरणं उंब्रह्मत्वेनत्वामहदण एवंदत्त्वा यथा
चतुर्मुखोब्रह्मासर्वलोकपितामहः तथात्वंमयज्ञस्मिन्ब्रह्माभवद्विजोत्तम इतिप्रार्थना यथाश्रेयसैर्ऋत्यवायव्यै
ज्ञानकोणस्थकलशेषुमध्यकलशेच ऋचवाच आशुशिशान ईशावास्यपद्वेवादेवहेडनरुद्रपाठकट्टेन ब्राह्मणान्
पूर्वमेवदत्तान् प्रार्थयेत् ऋग्वेदः पद्मपत्राक्षोगापत्रः सोमदैवतः अग्निगोत्रस्तुविश्वेन्द्रऋत्विक्त्वंमेमखेभव १
काचराक्षीयजुर्वेदश्वेष्टुभोरुद्रदैवतः भारद्वाजस्तुविश्वेन्द्रऋत्विक्त्वंमेमखेभव २ सामवेदस्तुपिंगाक्षोगागतः शक्रदै
वतः कश्यपःस्तुविश्वेन्द्रऋत्विक्त्वंमेमखेभव ३ दृहतेजोबोधर्वेदेनष्टुभोरुद्रदैवतः वैतानगोत्रविश्वेन्द्रऋत्विक्त्वंमेम
खेभव ४ ऋत्विजस्तुयथापूर्वशक्रादीनामखेभवन् यूयंतथामेभवितुमुत्विजोहंथसोमपाः यूयमेऋत्विजः स्वस्थाः
स्वस्थाःस्मद्दयुक्ते पूर्वमाराधयमंत्रांस्तुकर्मकुर्याद्विजातयइतिपूर्वमुक्त्वात् तेच स्वस्वेस्थाने स्थिता मंत्रानावर्तये
युः श्राप्तेयकोणरिषितोब्राह्मणः ऋचवाचप्रपद्येमनोयजुः प्रपद्ये सामप्राणंप्रपद्येचक्षुः श्रोत्रंप्रपद्येवागोजः सोहजो
मयिप्राणापानौ १ यन्मेच्छिद्रंक्षुपेहृदयस्यमनसोवातितत्पुंवृहत्स्वरुपतिर्मतैतदधत्तु यज्ञो भवतिभुवनस्ययस्वतिः
२ गायत्रीच ३ इत्यादिमध्यायंवाजपेत् १ अथनैर्ऋत्ये आशुः शिशानोवृषभोत्तर्भीमोषनाघनःक्षोभणश्रुपर्णीनां
सकंदनोतिमिपएकर्वारःशतश्लेसेनाऽजयत्सकमिन्द्रइतिमंत्रवात्समग्रमध्यायंजपेत् अथवायव्ये यदेवदेवहेडनंदे
यास्तश्रुमावचं श्राप्तिमात्सस्तस्मादेनसोविश्वान्मुच्येत्सःश्रयदितिवायदिनकमेनांसिचकमावय वायुर्मात्सस्मा

देनसो। विश्वान्मुचत्वंहसः २ यदिजाग्रद्यदिरस्वप्रजितं। स्थिसिचमेमावयं सूर्योमातरमादेनसो। विश्वान्मुचत्वंहसः ३ यद्ब्रह्मा
 मेवदस्त्वयस्सभायां यद्विद्विषेणवर्षणा यदेनश्चक्रमावययदेकर्याधिधर्मणितरस्यावयजनमासि ४ यद्पाञ्चल्यह
 तिवस्वणेशापासमहेततोर्नावरुणोर्मुचश्चभूथानिचुंपणामिचेस्वरसि निचुंपणः ५ श्वेवैवर्देवकृतमेनोयश्चवमर्देव्यकृतं
 पुरुरावणोदेविरपरुपाहि ६ श्रथैशानेर्दशावारयमिदं श्रंसर्वैयत्किचिगज्जत्याजगततेनत्प्रकेनभुजीथामागुथाः करुय चि
 ह्नंइतिभञ्जसमग्रमध्यायवाजपेत् ७ श्रथमध्याकलयो उर्गनमस्तेस्सुद्रमन्यववतौतइपवेनमः बाहुभ्यामुततेनमः इतिभं
 षोडशऋचोवास्मग्रमध्यायजपेत् अथात्रवेदिकायामपि गणपतिपूजनमादौ कर्तव्यं तथा उर्गणानांत्वागणपतिकं
 हवामहे त्रियाणांत्वाप्रियपातिं हवामहे निर्धानांत्वानिधिपातिं हवामहे वसोममआहमजानिगर्भधमत्व्वमजासि
 गर्भधम् नमोर्गणेभ्योर्गणपतिभ्यश्चवो नमो नमो ब्रातेभ्यो ब्रातेभ्यश्चवो नमो नमो गृहसेभ्यो गृहस्सपतिभ्यश्चवो
 नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यश्चवो नमः २ उर्गभूमवः स्वर्गोणपतिइहागच्छइहतिष्ठेत्वावाह्यप्रातिषाध्य उर्गोर्गणप
 तयेनमइति भञ्जेण पायासानाद्यंस्तानवखगंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यतांबूलफलदाक्षिणाभिः संपूजयेत्ततः स्वस्तिवाचनं
 पुण्याहवाचनं च कुर्वीत् तदाह आश्वलायनः वैदिकेतां ब्रिकेवादीततः पुण्याहवाचनं तच्चरूपनारायणीये इत्थं श्री
 नधिकान्ब्राह्मणान्दक्षिणावासो ब्रदानादिभिः परितोष्य पुण्याहं भवतो ब्रुवंतु इति प्राङ्मुखः श्रावयेत् उर्गपुण्याहं
 पुण्याहं पुण्याहं ब्राह्मं पुण्यमहोयच्चंसुंष्ट्युत्पादनकारकेवेददक्षोद्भवं नित्यं तत्पुण्याहं ब्रुवंतु नः ब्राह्मणाः पुण्याहं इति
 त्रिर्द्वयुः ततोपजमानस्यस्वयंवा पुनंतुमादेवजनताः पुनंतुमनसाधिपः पुनंतुविश्वाभूतानिजातैवदः पुनीहिमां भो
 ब्राह्मणा श्रस्यपजमानस्यग्रहं ऋद्धिभवंतो ब्रुवंतु सागरस्यचयाऋद्धिर्मेहालक्ष्म्यादिभिः कृता संपूर्णा संप्रभा
 वाचताः सृद्धिसंब्रुवंतु नः ऋध्वातां ऋध्वातां इति त्रिर्द्वयुः मंत्रः सन्नस्यऋद्धिरस्यगन्मज्योतिरिभ्यता अर्भूमदिवं

एषिव्याश्रयारुहामाविदामदेवान्स्वर्ग्यातिः क्षत्रियऋद्धिः ३ भोब्राह्मणाश्रययजमानस्य गृहं स्वस्तिभवंता
 ब्रुवंतु स्वस्तिर्वाश्रविनाशाख्यापुण्यकल्पाणुद्युद्धिदा विनायकप्रियातिर्यंतस्वस्तिसंब्रुवंतुनः ॐस्वस्तिस्वस्तिस्व
 स्ति इतित्रिद्वेषुःस्वस्तिनइंद्रोद्वश्रवाः स्वस्तिनःपुषाविश्ववेदाःस्वस्तिनस्ताक्षर्योश्रिरिष्टनेमिःस्वस्तिनोवृहस्पति
 र्दधातु ॥ १ ॥ पयः एषिव्यांपयजोषधीषु ॥ २ ॥ विष्णोरराटमसि ॥ ३ ॥ आग्निर्द्वेवता ॥ ४ ॥ योःशांतिरंत
 रिक्षुश्रान्तिः ॥ ५ ॥ आनोभद्रहृतिदशर्चंसूक्तस्यरह्णपुत्रोतौतमऋषिः विश्वेदेवादेवता निपंचायाःसतमीज
 गतः पट्टिविराट्स्थानाशिष्टास्त्रिष्टुभःपाठविनियोगः ॐश्रानोभद्राःऋतवेषंतु विश्वतोदधासो अपर्रीतासउद्दि
 दः देवानांयथासदभित्थेश्रासन्नप्रापुवोरक्षितारोदिवेदिवे ॥ १ ॥ इतिदशर्चंसूक्तपाठः ततःकनिकदइतिदशर्च-
 शाकनसूक्तपाठः तस्यापमाद्यमंत्रः ॐकनिकदंतनुपप्रब्रुवाणइयात्तैवाचमरितेवनावं सुमंगलश्चशकनेभवामिमा-
 न्याकाचिदभिद्राद्धिदत् ॥ १ ॥ इत्यादि ततःस्वस्तिनोसर्भतामश्विनाभगः स्वस्तिदेव्यदितिरनर्वाणः स्वस्तिपू-
 षाश्रसुरोदधातनः स्वस्तिद्यावापृथिवी सचंताम् ॥ १ ॥ इत्यादिपंचर्चस्वस्त्वयनपाठः ततःॐहिरण्यवर्णाहिरिणी-
 सुवर्णरजतस्रजं चंद्रांहिरण्यर्णालक्ष्मीजातवेदोमभावह इतिपंचदशर्चंश्रीसूक्तपाठः ॐस्वस्तिन इंद्रोद्वद्वश्रवाः
 स्वस्तिनः पूषाविश्ववेदाः स्वस्तिनस्ताक्षर्योश्रिरिष्टनेमिः स्वस्तिनोवृहस्पतिर्दधातु व्रतनियमतपः स्वाध्याय-
 क्रतुदभदानोविशिष्टानांसर्वेषां ब्राह्मणानां मनःसमाधीयतां समाहितमनसःस्मःप्रसीदंतुभवंतःप्रसन्नाःस्मयजमा-
 नस्यगृहंपुत्रकलत्रमिन्नगुरुस्वसुभागेनेयसर्वाधेवाधवानादीर्धमापुरस्तु पुष्टिरस्तु तुष्टिरस्तु अविघ्नमस्तु
 श्राश्रयमस्तुशिवकर्मास्तुकर्मसमृद्धिरस्तु पुत्रसमृद्धिरस्तु धनधान्यसमृद्धिरस्तु इष्टसमृद्धिरस्तु श्रिरिष्टनिरस-
 नमस्तु यत्पापंतत्प्रतिहतमरतु यच्छ्रेयस्तदरतु उत्तरोत्तरमहरहरभित्थिरस्तु उत्तरोत्तराःक्रियाःशुभाःशोभनाःप्र

वर्तते तिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रसंपदस्तु तिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रप्रहलभार्थिदेवताः तिथिकरणमुहूर्तनक्षत्रेसप्रह-
सदैवतेप्रीयेतांआग्निपुरोगाविश्वेदेवाःप्रीयेतांइंद्रपुरोगानरुद्राःप्रीयेतांवासिष्ठपुरोगाऋषिगणाः प्रीयेतां महिषव
रीपुरोगाऽभामातर.प्रीयेतां अरुंधतीपुरोगा एकपत्न्यःप्रीयेतां विष्णुपुरोगाःसर्वदेवाःप्रीयेतां ब्रह्मपुरोगाः सर्व
वेदाःप्रीयेतां श्रीसरस्वत्यौप्रीयेतां श्रद्धामेषेप्रीयेतां भगवतीकात्यायनोप्रीयेतां भगवतीमाहेन्द्ररीप्रीयेतां भग
वतीऋद्धिकरीप्रीयेतां भगवतीवृद्धिकरीप्रीयेता। भगवतीविश्वविनायको प्रीयेतां सर्वाःकुलदेवताः प्रीयेतां हता
यस्त्रद्विपः हताः परिपंथिनः हताश्रविघ्नकर्तारःशत्रवःपरामभवयांतु शान्धंतुवे,राणि शान्धंतुपापानि शान्धन्वी
तयः शुभानिवर्द्धतां शिवा आपः संतु शिवा अन्नप्रयः संतु शिवा आहुतयः संतु शिवा वनस्पतयः संतु शिवा अ
तिथयःसंतु अहोरात्रेशिवेस्पयातांआब्रह्मन्ब्राह्मणोब्रह्मवर्चसीजायतामारारुणैरान्यः शूरऽऽप्येनिव्याधीमहा
रथोजायेतान्दोभार्थेनुवाढान इवानाऽःसासिः पुरंधियोपाजिणुरथेष्टाः सभेयोयुवास्थयजमानस्यवीरोजायता
त्रिकामे निकामेनः पर्जन्योवर्षंतु फलवन्द्योनजोषधयः पच्यतां योगक्षेमेनः कल्पतां शुक्रांगारकबुध
वृहस्पतिशनिराहुकतर्भूमसहिता आदित्यपुरोगाः सर्वैप्रहाःप्रीयेतां भगवान्नारायणः प्रीयेतांभगवान्पर्जन्यः
प्रीयेतां भगवान्स्वामीमहासेनःप्रीयेतां पुण्याहकालंवाचयिष्येवाच्यतां पुण्याहंभवतोब्रुवंतुपुण्याह ॥ ३ ॥
स्वस्तित्भवतोब्रुवतु आयुष्यतेस्वस्तित् ॥ ३ ॥ ऋचः सामानियजूषिसाहिश्रीरभतांसतां श्रीरस्त्वितिभव
तोब्रुवंतु अस्तुश्रीः पुण्याहवाचनसमृद्धिरस्तु भगवान्प्रजापतिःप्रीयेतां इतिपुण्याहवाचनं आतोभद्रा स्व
स्तितोमिमीता कनिकेद श्रीसूक्त इत्येषंत्वर्णसूक्तानांवाजपाठःकार्यः प्राक्प्रमादेनलिखिताः ततोयजमान
आचार्योवा अस्पयागस्वनिष्यस्यैभवतोभ्यार्थितामया सुप्रसज्जैस्तुकर्तव्यशान्तिकंविधिपूर्वकं गणपतिपूजा

मातृकापूजा वसोर्दारारामिकासप्तमातृपूजा श्रान्पद्धतौ प्रागेवालिरितां श्रथग्रहरुथापनं वेदिकाया मीशानको
 णे ग्रहरुथापनाथंमडलं विरुच्य ग्रहरुथापनं कुर्यात् उोप्राणवस्य ब्रह्मा ऋषिः देवीगायत्री छेदः परमात्मा श्चिदेवता
 व्याहतीनां किमेण जमदाग्निभरद्वाजभृगवऋषयः श्रिप्रियायुसूर्यादेवताः सूर्यार्थावाहने वित्तियोगः उोभूर्भुवःस्वः क
 लिंगदेशोद्भवकश्यपगोत्र ईश्वराधिदेवताग्निप्रत्यधिदेवतासहितं वायुविनायकदुर्गाकाशाशिवपंचदेवतामध्ये वायु
 देवतासहितसूर्य इहागच्छ इहतिष्ठ उदयंतमहतेजसाचाभयंकरं सर्वदुःखहरं देवं सूर्यमावाहयाभ्यहं श्रीसू
 र्याय ईश्वराधिदेवताग्न्यधिदेवतासहिताय नमः इमां मासनपाथार्थ्याचमनस्तानगंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यतबूलवा
 सोदक्षिणात्मकां सर्वोपचारपूजांसमर्पयामिनमः प्रार्थना भोभोसूर्यग्रहाध्यक्षकलिंगाविपयोद्भवः रक्तः काश्यपगो
 त्रस्त्वंहिभुजः पद्मलोचनः सप्ताश्ववाहनागच्छपद्मद्वयेवरप्रदः ॥ १ ॥ उदयस्त्वं महाभातेजसाचाभयंकर स
 हस्तरश्मिदीप्तश्चह्यादिरयः प्रीयतांमम ॥ १ ॥ श्रथचंद्रपूजा उोभूर्भुवःस्वः यमुनातीरोद्भव श्रान्त्रियसुगोत्र उमा
 धिदेवताश्रप्रत्यधिदेवतासहित सोमइहागच्छ इहतिष्ठ द्विजराजसमुत्पन्नस्तरागणसमन्वितः उोषधीनांचयो
 राजासोममावाहयाम्यहं उोचंद्रमसे उमाधिदेवताजलप्रत्यधिदेवतासहिताय नमः आसनंपाद्यादिदक्षिणांतं सं
 पूज्य प्रार्थयेत् श्रहोचंद्रजगन्प्राणयमुनाविपयोद्भव सुइवेतात्रियगोत्रियगदाभयवरप्रद द्विजराजोमहापुरुषस्तरा
 रापतिर्विशेषतः उोषधीनांमहाराजःससोमःप्रीयतांमम ॥ २ ॥ श्रथभौमपूजा उोभूर्भुवःस्वः शर्वतीसमुद्भवभार
 द्राजसगोत्र रुकंदाधिदेवताभूमिप्रत्यधिदेवतासहित भौमइहागच्छ इहतिष्ठ भूमिपुत्रोमहाकायस्तेजस्वीचाभ
 यंकरः ऋषिभिः रतूपमानस्त्वभौममावाहयाम्यहं उोभौमायाधिदेवताप्रत्यधिदेवतासहिताय नमः आसनपाथा
 दिदक्षिणांतांसर्वोपचारपूजांसमर्पयामि प्रार्थना उक्त्वापिन्यांसमुत्पन्नभोभोभौमचतुर्भुज भारद्वाजकुलेजातः शूलशा

किगदाधरः वरदैविषमरूढःस्कंदविप्रतडित्तमः स्योताष्टविधितिभ्रंश्रेण्डलेर्याभ्युप्रातिष्ठितः ॐनाजिताङ्गस्का
तिभूमिपुत्रेणशाश्वती शत्रवश्चहातयेनभौमेनमहतात्मनाः सप्रितयेभेभौमोद्युतंष्टिमयाद्वरप्रदः ॥ ३ ॥ अथवृष
पूजा उंभूर्भुवःस्वः मगंधदेशोद्भवश्चानियसगोत्रविष्णुनारायणाधिदेवताप्रत्यधिदेवतासहितवृषहृगच्छ इहतिष्ठ
मेरुमूर्धिसदातिष्ठदेवतानांपुरोहितः ब्राह्मणानांहितार्थायगुरुमावाहयाम्यहं उं वृहस्पतयेब्रह्मिंद्राधिदेवताप्र
त्यधिदेवतासहितायनमः आसनपाद्यादिदक्षिणांतपूजांसनर्पयामिनमः दंडाक्षसूत्रवरदकमंडलुधरप्रभो महो
इंद्रतिसंपूज्योदीधिवच्चेतरेदले मेरुमूर्धिसमाक्रांतोदेवराजपुरोहितः ज्ञातायःसर्वशास्त्राणांसगुरुः प्रीयतांमम ५
अथशुक्रपूजा उंभूर्भुवःस्वः भोजकटदेशोद्भव इंद्राधिदेवतेद्राणीप्रत्यधिदेवतासहितशुक्रहृगच्छ इहतिष्ठतादी
तेजाः प्रभाशूरेदानवानांपुरोहितः तेजोहासर्वशत्रूणांशुक्रमावाहयाम्यहं उंशुक्रायेंद्राएवधिदेवताप्रत्यधिदेव
तासहितायनमः परिधाक्षावर्लाहस्तकमंडलुधरप्रभो शुक्रवत्पूर्वपुत्रेशुक्रोऽन्योतिःस्वरूपकः सोमतुल्यप्रभा
यस्यचासुराणांगुरुस्तथा जेतायः सर्वशत्रूणांसकाव्यःप्रीयतांमम ॥ ६ ॥ अथशानिपूजा उंभूर्भुवःस्वः सौराष्ट्रदे
देशोद्भवकाश्यपसुगोत्रपमाधिदेवताप्रजापत्याधिदेवतादुर्गादेवतासहित शाने इहागच्छ इहतिष्ठ कृष्णाक्षःकृष्णा
वर्णश्चकृष्णगंधानुलेपनः शनैश्चरनानरीक्षश्चशनिमावाहयाम्यहं उंशानैश्चरायनमः आसनादिदक्षिणांतपूजा
प्रार्थना कृष्णवर्णःकृष्णाश्वनीलजामूतसान्निभः शनैश्चरःसूर्यपुत्रःस्मशौरिःप्रीयतांमम त्रिशूलिन्समगच्छवरदो
युधवाहनः प्रजापतेतिसंपूज्योपमवद्वारुणेदले १ इतिशानिपूजा ७ अथरहुपूजा उंभूर्भुवःस्वःस्वराटिकापुरा
द्रवपैठिनसीगोत्रकालाधिदेवतासर्पप्रत्यधिदेवतासहितविनायकाकाशोदेवतासहितराहोद्दहागच्छ रक्तवर्णमहाक्रूर
रकाजिनधरतथा सिहिकगर्भसंभूतरहुमावाहयाम्यहं आसनादिदक्षिणांतपूजनं प्रार्थना रक्षार्थं धृच्चवर्णिभो

विजितारिर्महावलः अथाहुश्चांतरिक्षस्थः सराहुः प्रायतांमम २ अथकेतुपूजा उंभूर्भुवः स्वः श्रतर्वर्दीसमुद्र
 वर्जोभानिसुगोत्र चित्रगुप्ताधिदेवताब्रह्मपर्याधिदेवता अश्विनैर्देवतासहित केतोद्दहागच्छ क्रूरात्त्वैगमिनोद्द
 द्याशुभाशुभफलप्रदान एकधिकसहस्रतुक्तैतनावाहयाम्यहं आसनादिदक्षिणांतपूजा प्रार्थना अग्निपुत्रोमहा
 तेजाःकेतुः सर्वजहातकः क्षोभयेद्यः प्रजाः सर्वाः सकेतुः प्रायतांमम अथाइंद्रादिदिकपालपूजन उं भूर्भुवः स्वः इं
 द्रइहागच्छ अग्नेइहागच्छ यमइहागच्छ निश्रंतेइहागच्छ वरुणइहागच्छ वायोइहागच्छ कुबेरइहागच्छ ईश्वरइहाग
 च्छ इहतिष्ठेयवाहास्य पूजयेत् एषामत्राणिवलिदानपूजायामत्रोलिख्यंते ततोन्निरथापनांत्राभिर्दंभैःकुंडस्थंडिलवाप
 रिसमूह्यगोमयेनोदकेनोपलिष्य स्नुमूलेनत्रिरुष्टिस्यअनामिकांगुष्ठाभ्यारंखाभ्यः पांशुमुद्धृत्य तत्राग्निं समाधा
 यअग्निरथापनमंत्रः अग्निदूतमित्यर्यमेधातिथिर्ऋषिः गायत्री उदोऽग्निर्देवता अग्निरथापनेविनियोगः अग्निं
 दूतलणोमहे होतारंविश्ववेधसश्चरययज्ञरयसुक्रतु अत्रापरोमंत्रश्चाग्निदूतपुरोदधेहव्यवाहमुपद्रवेदानसादया
 दिहश्चथान्नरावाहनंआयाहिदेवंपुरुषंमहत्सुरासुरैर्वह्महरीश्वराद्यैः ब्रह्मादयोपस्य मुखेवसंतिप्रविष्टकुंडसुरलोकना
 यत्रयथानंप्राड्मुखोवसतेबन्दिः आड्मुखस्यद्विजस्य च प्राकप्रणीताश्चयेमंत्रास्तेश्चप्रत्यड्मुखोभवेत् हृदयैकद्विवक्र
 कद्विनासिकचपडदक्षिंकिंमिखलंत्रिपादंचससाजिव्हाभिरन्यितंमेषारूढंचतुःशुभंजटामुकटमण्डितदक्षिणेतुचतुर्हस्तंवा
 मभागेऽत्रिहस्तकंशक्तिरेभ्रस्तथाचैवस्रुक्स्रुवदक्षिणेकरे तोमरव्यजनचैवधृतपात्रंचवामतः तवरूपमिदंवल्येभ्यांनंस
 वार्थसाधक ततश्चाग्निपूजा अग्नेयेत्स्वाहासाहितायपाद्यादिनमः ततोब्रह्मरथापन हिरण्यगर्भदतिमंत्रस्य ब्रह्माक्रुषिः गा
 यत्रीछन्दः ब्रह्मादेवताब्रह्मरथापनेविनियोगः जोहिरण्यगर्भः समवर्तताग्नेभूतस्यजातः पतिरेकश्चासीत्सदाधारष्टधि
 र्दीवाभुतेमंकरुर्भेदेवायहविषाम इत्येवब्रह्माण्मासनेपरिनिधाय आसनादिदक्षिणांतंस्पृज्यततोब्रह्मणेवरण

उतस्सत्तथास्मिन्वर्षेजनिष्यमाणदिव्यांतांरिशभौमिरेपातवर्गदः स्वप्रदुर्निमित्तादिसकलप्रहवैगुण्यकृतसर्वारिष्ट
 निवृत्तिपूर्वकस्वदंशदेहकुटुवपरिवारवर्गादाँधनधान्यसंपत्त्यारोगयादिसदभीष्टसिद्धार्थकर्तव्येस्मिन्महाशांति-याग
 होमकर्माणिकताकृतावेशणरूपब्रह्मकर्मकर्तुंमनुकगोत्रममुकप्रवररममुकवेदशाखाध्यायिनममुकशर्माणभिःपुष्पचंद
 नतांबूलोपवीतपवित्रवासोदाक्षिणादिभिरभ्यर्च्यब्रह्मत्वेनत्वामहंतणे वृत्तरमीतिप्रतिवचनं यथाविहितंकर्मकुरुक
 रवाणीतिब्राह्मणेवेदन् श्रथकलशस्थापनम् तेचपट्कलशाःएकोत्तरशांतिक्कलशाः १ एकोवह्निकोणे २ एको
 नैर्ऋत्ये ३ एकोवायव्ये ४ एकेशानौ ५ एकश्रमधेय ६ तत्रउोषधीपंचरत्नानिरोचनं चदनंसिद्धार्थकान्श
 भीदूर्वा कुशान्पयवव्रीहिश्यामार्गफलवतीत्रियंगुन्यशोधोदुंबरहृक्ष श्रथस्थपृष्ठवान् सकपायान् कपिस्थप्रियं
 शुचतपृष्ठवान् हस्तिदंतगजमदं सप्तमृत्तिकाश्रु कोणचतुष्टयकभेषुनिक्षिपेत् मध्यकलशेर्नंत्रवत्पंचगव्यविशेष
 तांनिक्षिपेत् श्रथैतेपांस्थापनकसः : उांमहीधौःऽष्टयिचीचनद्रमंयज्ञामिमक्षतापिष्टतान्नोभरीमभिः इतिभूमिस्पर्शेत्
 धान्यमसिधुनिहिदेवान् प्राणायत्त्वोशनायत्त्वान्वयानायत्त्वा दीर्घामनु श्रसिति म.युष्यां देवोवःस्वित्ताहिरण्यपा
 णिःप्रतिशुभ्णात्त्वच्छिद्रेणपाणिनाचक्षेपत्त्वामहीनांपयोसि इतिसप्तधान्यप्रक्षेपः तस्थोपरिकलशंस्थापयेत् आजि
 श्रकलशंमहात्वारिशांत्विंदवः पुनरुजानिबर्त्सव सानः सहस्रधुश्वोरुधारापयस्वतीपुनर्माविशताद्रापिः इतिकलः
 शसस्थाय कलशोत्पत्तिपठेत् उत्तरोहिमवत्पृष्ठक्षीरोदानामसागरः उत्पन्नःकलशस्तत्रसर्वतीर्थसमान्विततः कलं
 कलोहिदेवानांदातवानांतथैवच कलाभिः सकलादेवाःसौम्यमंगल्यकर्मणि निर्भितोयंतदातत्रकलशस्तेनउच्यते
 धारितोविश्वरूपेणकलशःकामरूपिणा कलशस्यमुखेविष्णुःकंठेरुद्रःसमाश्रितः मूलेत्स्यस्थितोब्रह्मामध्यमात्तुग
 णाःस्मृताःकुक्षौतुसागराःसप्तसप्तद्वीपावसुधरा अर्जुनीगोमतीचैवचंद्रभागान्सासरस्वती कावेरीकृष्णवेणीचंगार्चैव

महानदी सिन्धवेवती पूर्णा चर्म एवती च देविका तापि गोदावरी चैव नर्मदा च महानदी परीशरीषयो षण्चिसरस्यूर्ध्व
कतथा ज्वालाक्षिप्रामहातीर्थीणामारकंटकं । केदारचप्रयागंचयमुनावाराणसीतथा विंध्यप्रदिपुतीर्थानि
श्रीपादयानिसंतिवै प्रभासंपुंकरचैव गंगासांगरसंगंभः । पृथिव्यायातिर्थातिपातालेसंस्थिता निच तानिसर्वा
णितोथानिकलशेतिवसंतिवै सहिरण्यः संवत्खंचः । पुष्पमालासमन्वितं क्रुश्रवदोथयजुर्वेदः । सामवेदरतथैवच
अथर्ववेदशतथाकलशेसुप्रतिष्ठिताः । ईशानकोणेसंस्थान्यरुद्रकुंभस्योभनं चूताश्वत्थवटश्लक्ष्मन्ययोर्द्वरपृष्ठवान्
पंचपृष्ठवसंयुक्तदधिचंदनचार्चितं तंडुलोपरिसंस्थान्यसर्वतोयूपदीपनं । तथैव नारिकेलश्लक्ष्मकलशोपरिविन्यसेत्
श्राजिद्रकतिमंत्रेणकलशेताम्रप्रतिष्ठयेत् । इतिकलशोत्तंप्रभावंचरंशुद्धा । उर्वरुणस्योत्तंभनमस्तिवरुणस्यस्कं
भसर्जनरिथा वरुणस्यऋतसदन्यसिं वरुणस्यऋतसदनमस्तिवरुणस्यऋतसदनमासीद । इति । जलेनापूर्य
पंचपृष्ठवमंत्रः अश्वत्थेवानिपदनं पर्णेवोवसतिः कृतां गोभाजइत्तिकलापत्सन्नवथपूरुषः । अथदूर्वाप्रक्षेपः । कांडा
त्कांडात्प्ररोहतीपरुपः परुपरुपरि एवांनोर्दुर्वैप्रतनुंसहस्त्रेणशतेनच । अथपूर्णाफलमंत्रः याः फलिनीर्याः फलाः अणुपुष्पा
याश्चपुष्पिणीः । इह रूपतिप्रसूतास्तानोमुचत्वंहसः । अथपंचरत्नमंत्रः कनकं १ । कुलिशं २ । नीलं ३ । पुष्करागंच ४ । मौ
क्तिकं ५ । का निपंचरत्नानिनारदेनमहावर्षिणा । उर्वरिवाजपातिकविरभिहैव्यान्यकर्मतिदधद्रत्नानिदाशुषेअथहिरण्य
मंत्रः हिरण्यगर्भः समवर्त्सतामि भूतस्यजातः पतिरेकआसीत् । सदाधारः पृथिव्यास्मृतमाकस्मैदेवापहविपाविषे । म
अथगंधद्रव्यमंत्रः गंधद्वारादुंराधर्पानित्यपुष्पाकरीपिणी । ईश्वरसर्वभूतानामिहोपहृदयेभिष्यम् । अथसर्वौषधिमंत्रः
यादोषधीः पूर्वाजातादेवैभ्यस्त्रियुगपुरा । मनैनुवश्रुणांसहस्त्रशतं धामानिससत्तच । अथससमृत्तिकामंत्रः अथस्थानाद्गज
स्थान । इहर्मकारसंगमाद्भद्रात् । राजद्वारद्विकुलाच्चमृदमानिया निक्षिपेत् । स्थानाष्टादिधानोभवा नृसरा निवेशनीय

च्यानःशर्मसप्रथाःश्रधकुशपवित्रमंत्राःपवित्रेस्थोर्वैष्णव्यासवितुर्वैः प्रसववर्तुनान्मयाच्छिद्रेणपवित्रेणसूर्यस्वरश्चि
 भिःतस्यतेपवित्रपतेपवित्रपूतस्ययकाम.पुनेतच्छक्रेयं कलशोपरि तंडुलपूर्णपात्रं पूर्णाद्विपरपतमुपूर्णपुनरापतव
 स्तवविकीर्णावहा इपमूर्जश्रुतकतो कलशोपरिश्रीफलनिधाय श्रीश्रतेलक्ष्मीश्रपल्ल्यावहोरात्रेपार्थेनक्षत्राणि
 रूपमाश्रनौठयात इर्णानिपाणामुम्मइपाणसर्वलोकमइपाण 'उमनोजूर्तिर्जुपतामाज्यस्यवृहरपतिर्यज्ञामिंतनो
 व्वरिष्टयज्ञश्रंसमिमं धातुविश्वेदेवासइहमादयतामोप्रतिष्ठोभूर्भुवःस्वः गणेशवरुणइहागच्छ इहतिष्ठ गणान्तिवा
 गाणपतिश्रुह्वामहे इतिगणपतिमावाह्य उंतत्वायामिन्नह्यणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविभिः श्रहेडमानोव
 रुणेहवीधुरुशश्रंसमानश्रायुः प्रमोपी इतिपोडशोपचारैः संपूज्य 'कलशैषुंगगाद्यावाहनं सर्वैसमुद्राः' सरि
 तस्तीर्थानिजलदानदा.श्रायांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः ततः कलशानामामिमंत्रणकलशास्यमुखेविष्णुरित्या
 दिपूर्वाकामंत्राः कलशंतसमाश्रिता इत्यंतपठनीयाः ततः पुनरेवंप्रार्थयेत् 'देवदानवसंवादेमध्यमानेमहोदधौ
 उपन्नोसितदाकुभविधृतोविष्णुनास्वय व्ययिस्वर्वाणितीर्थानिदेवाःसर्वेत्वायिस्थिता.व्ययितिष्ठतिभूतानित्वायिप्राणाः
 प्रातिष्ठताः शिवःस्वयत्वमेवासिविष्णुरस्वंचप्रजापतिः श्रादित्यावसवोरुद्राविश्वेदेवाःसर्पैतकाः व्ययितिष्ठतिसर्वे
 पियतः कामफलप्रदः त्वत्प्रसादादिमंयज्ञकर्तुमहिजलोद्भव सान्निध्यंकरुमेदेवप्रसन्नोभवसर्वदा इतिकलशानांप्राथ
 नांतंसर्वसर्वार्हाणैरासिकोणादिवेदिकामध्यस्थश्चकट्यै कलशानामुपरिसूक्तदेवानांमूर्तिस्थापनंपूजनचकार्यंऋ
 चंवाचंप्रपद्येइतिपठित्वावह्निकोणकुंभाभिमंत्रणं १ आशु.शिशानइतिनैऋत्यकुंभाभिमंत्रणं २ यदेवादेवहेडन
 वायव्यकुंभाभिमंत्रणं ३ ईशावास्यामितीशानकुंभाभिमंत्रणं ४ उमनमस्तेरुद्रमन्यवइति मध्यकुंभाभिमंत्रणं का
 र्यं ततः सर्वपांकलशानानांधपुष्पाक्षतैर्वृतपाचितनैवेद्यैः नारिकेलादिफलैः वस्त्रैर्दोषकैः पुष्पमालादिभिः । पृथक्

पृथक् पूजनं कर्तव्यं कुम्भपूजानंतरं स्वस्वयमपाठ सर्वैरेव कर्तव्यं : अथाचार्यः कुशंडिकाक्रमकुर्यात् ब्रह्मवरणं पूर्वं
 न कृतं चेदन्न कर्तव्यं तत्रादौ यजमानो यष्टव्यदेवपूजानंतरं होमद्रव्यदानं कुर्यात् । होमधारि मन्महाधाति होमकर्म
 णिमयात्संपादितमिदं होमद्रव्यं यष्टव्यसमस्तदेवताहोमार्थमयात्यकमिव्यभिलषेत् । ततश्चाचार्यः । अग्नेर्दक्षिणतः
 शद्धमासनं दत्त्वा तदुपरि प्राणान् कुशानास्तीर्थं ब्रह्माणमग्निप्रदक्षिणक्रमेणानीय अन्नत्वेन ब्रह्माभवेति करिप
 तासने उपवेशयेत् ततः प्रणीतापात्रं पुरतः कृत्वा जलेनापूर्य्य कुशैराच्छाद्य ब्रह्मणो मुखमवलोक्य अग्नेरुत्तरतः कुशो
 परनिदध्यात् ततः परिरुत्तरं वहिपश्रुतुभ्यागमादाय अग्नेयादर्धानां तं ब्रह्मिणोऽग्निपर्यंतं नैर्ऋत्याद्वायव्यात् ।
 अग्नेतः प्रणीतापर्यंतं कुशानां परिरुत्तरं ततोऽग्नेरुत्तरतः पश्चिमदिशि पवित्रच्छेदनार्थं कुशत्रयं पवित्रकरणार्थं सा
 यमनंतरगर्भं कुशपत्रद्वयं प्रोक्षणीपात्रं आज्यस्थालीं स्तुवसंमार्जनार्थं कुशत्रयं उपयमनार्थं णीरूपकुशत्रयं प्रादे
 शमाज्जारितस्तः समिधः स्तुव आज्यं धत्पंचाशदुत्तरमाष्टिशतद्वयावाच्छिन्नाम तंडुलपूर्णं पूर्णपात्रं पवित्रच्छेदनकुशानां पू
 र्वपूर्वादिशिक्रमेण सादनीयानि तस्यामेव दिशि असाधारणवस्तून्पुपकरपनीयानिततः पवित्रच्छेदनकुशैः पवित्र
 करणकुशद्वयं छित्त्वा प्रादेशामितपवित्रद्वयकरणं सपावित्रहस्तेन प्रणीतोदकत्रिः प्रोक्षणीपात्रनिधाय अनामिकां तु
 धाभ्या पवित्रेभ्यो हित्वा त्रिरुत्तरं प्रोक्षणीपात्रस्य सव्यहस्तकरणं तथैव प्रणीतोदकेन त्रिः प्रोक्षणीप्रोक्षणीं प्रोक्षणीज
 लेन यथासादितवस्तुसेचनं अग्निप्रणति योर्भ्यो प्रोक्षणीपात्रनिधाय आज्यस्थाल्यामाज्यनिर्वापः ततोऽधि शयणं
 ते कयानरिचत्राभुवदूर्तीसदादृधः सखाकयाशचिषया वृता ततोऽबलतृणादिनाह विवंष्टवित्वा अग्निप्रदक्षिणां कृत्य
 अशौतस्य क्षिपेत् इत्याज्यसंस्कारं कृत्वा ततः स्तुवप्रतपनं कृत्वा संमार्जनकुशानामग्नेः स्तुवस्यांतरतोयात्तं मूर्द्ध्वो ह्य
 तो मूलं तं मध्येन मध्यं पुन स्तुवप्रतपनं कृत्वा प्रणतोदकेनाभ्युक्ष्य स्तुवंदक्षिणतो निदध्यात् ततश्चाज्यस्याग्नेरेव

तारणं ततः पुरुषसूक्तेन पापसश्रयणं कुर्भ्यात् । उँसहं स्तशीर्षा पुरुषः सह स्तः क्षः सह स्तः प्रात् । सभूमिळं सर्वतः स्पृत्वा
 त्यति षट्शानुलम् १६ इति षोडशऋचां पाठः । पायंसंभुविरंथापयित्वा । ततः पायसेऽन्नाद्ये च श्रेयशीवदुत्पवनं सत्य
 पद्व्येतान्नेरसनं पुनः प्रोक्षेद्युत्पवनं तत उपयमनकुशान्वांसहं रेतं कृत्वा । उत्सिधेन् प्रजापतिं । मनसा ध्यात्वा तूर्णो
 ध्रुताकाः । समिधस्ति स्तः क्षिपेत् । तत उपविश्य सपवित्रं प्रोक्षेद्युदकेन प्रदक्षिणं क्रमेणाग्निपर्युक्षणं कृत्वा । उँसूर्यस्या
 र्धं पृथग्याः पयोसितस्य तेशीयमानस्यापि एवमाननिर्वपामि । पंचानां वा देवांभ्य गृह्णामि । गृहीत्वा यजूनां भृगूणां सोम
 राशिरिति । ऊर्जं त्यन्नावधि श्रयति तत उतार्थ्य दर्भपवित्रेण । उतानद्वयस्यांगुष्ठानामिकाभ्यां गृहीतेन । उँ श्रेजे जिह्वासि
 पृद्वेभ्यां धाम्नि धाम्नि च्वाय जुपेय ज्वनं इति सकृन्मंत्रेण हि स्तूर्णो प्राणीतापत्रिपवित्रे निधाय पातितदक्षिणजानुः । कुशाग्ने
 वंक्षणा न्यारब्धः । समिद्धतमे शौ स्तुवेणाज्याहुतीर्जुहुयात् । तत्राचारान्भ्यद्वादशाहुतिपुतत्तदाहुत्यनंतरं हुतशेषवृत्तस्य
 प्रोक्षणीपात्रो निक्षेपः कार्यः । ऋष्यहोमः प्रथमं केवलज्येन । प्रजापतये स्वाहा । इदं प्रजापतये इति मनसा । १ इन्द्रा
 यस्वाहा । इदं मिन्द्राय इत्याचारौ । २ उँ श्रेये स्वाहा । इदं मन्त्रये । ३ सोमाय स्वाहा । इदं सोमाय । ४ इत्याज्य
 भागौ उँ भूः स्वाहा । इदं भूः । उँ भुवः स्वाहा । इदं भुवः । ६ उँ स्वः स्वाहा । इदं स्वः । ७ एतामहा व्याहृतयः । उँ एव नोऽश्र
 नेवरुणस्य विद्वान् देवस्य हेडोऽन्नवयासि सीष्टाः । यजिधो वाहितमः । यो शुचानो विश्वदिपाळं । सिप्रमुभ्यभ्यस्मत्स्वा
 हा । इदं मग्निवरुणाभ्यां । ८ उँ सत्वं नोऽश्रनेवमो भवो तानि दिष्टोऽश्रस्य । उतपसोऽव्युष्टौ । श्रवयश्च नो वरुणोऽरराणो वीहि स
 र्दीकळं सुहो न एधि स्वाहा । इदं मग्निवरुणाभ्यां । ९ उँ श्रेयाश्चाग्नेस्य नाभुशस्ति पाश्र्चस्य मित्यमयाऽश्रसि । श्रेयानो यज्ञं
 वहस्य यानो यो हि मे पजळं स्वाहा । इदं मन्त्रये । १० उँ यैते वा तं वरुणये सहस्रं यं जियाः । पाश्रावितानमहांतः । तेभिर्नोऽश्रय
 सवितो तविष्णुर्वैश्वेभ्यं मुचतुमरुतः स्वर्काः स्वाहा । इदं सविविष्णुर्वैश्वेभ्यो देवभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यः । १२ उँ उदुत्तमं

वरुणप्राशमस्मदवाधमंविमध्यमद्वैलथापश्रथावयमादित्यव्रतेतवानागसोश्रदित्येषामस्वाहा इद्वरुणाय १२
 श्रयप्रोक्षणमंत्रः-उंञ्जाप.श्रिवा.श्रिवतमाः शान्ताःशान्तमारुतस्तेकृष्यंतुभेषजम् इत्याधाराज्यभागाप्रापयश्रिताहुती
 वारुणसंज्ञकारचहुत्या ततः पुरुषसूक्तसिद्धेनचरुणासततेश्रश्रइतिमंत्रेणसतपालाशीः सामिधोजुहुयात् उंससते
 श्रश्रइतिमंत्रस्याश्रिऋषिः जगतीत्रिष्टुपुष्टंदःससवान् श्रश्रिद्वैवता होमविनियोगः उंससते श्रश्रसामिधः सस
 जिवहाः ससऋषयः ससधामप्रियाणिससहेताससधात्वांयजंति ससयोतीराष्टणस्वधृतेनस्वाहा इतिससाहु
 तीहुत्या ७ जातवेदसेइतिमंत्रेणच ससाहुतीजुहुयात् जातवेदसे इतिदुर्गाभंजरस्य कश्यपऋषिः त्रिष्टुपुष्टंदिगिदु
 र्गादेवताहोमविनियोगः उंजातवेदसेसुनवामसोमंभरातीयतेनिदहातिवेदः सनःपर्षदतिदुर्गाणिषिथानावेवासिं.
 धुंदुरितात्यग्निःस्वाहा इतिससाहुतीःपालाशीःसामिधोहुत्या ७ पुनरपिजातवेदसे इतिमंत्रेण श्रश्रादशप्रमाणाः
 शर्मासमिधोजुहुयात् १८ स्थालीपाकचरुणैर्नाथसर्वोहोमकार्यैः ततस्तरस्समंदीसूकेनचतस्रश्राहुतीजुहुयात्
 उंतरत्समंदीधावतिधारसुतस्यांधसः तरस्समंदीधावति उत्तोदेववसूनांमर्षस्यदेव्यवसः स्वाहा १ तरस्समं
 दीधावतिसुतस्यांधसः तरस्समंदीधावतिध्वस्रयोः पुरुषयोरासहस्त्राणिदद्वहेस्वाहा २ तरस्समंदीधावतिधार
 सुतस्यांधसः तरस्समंदीधावति श्रापयोस्त्रिशतंतनासहस्त्राणिचदद्वहेस्वाहा ३ तरस्समंदीधावतिधारसुतस्यां
 धसः तरस्समंदीधावतित्रिविष्टेवसवितर्वर्षिष्टैःसौमधामभिः श्रश्रेदक्ष्यैः पुनीहिनःस्वाहा ४ इत्यपिशमीसमिध्या
 रुपसूकचरुणाहिमः यथायेतिसससान्याःस्वाहाताजुहुयात्ततः उंयमायसौमइतिमंत्रस्य यमऋषिःयमोदेवता.
 त्रिष्टुपुष्टंदः होमविनियोगः उंयमायसौमंस्वधतययमायजुहुयाहन्निः यमेहयज्ञागच्छत्यग्निदूतोश्ररुंकृतःस्वाहा
 ७ इदंविष्णुस्वत.ससजुहुयादाहुतीर्नृप इतिससाहुतीजुहुयात् उंइदंविष्णुरितिसोमऋषिर्गायत्रीछदः विष्णु

दंवताहे।मेविनियोगः उद्वदंविष्णुविक्रमे अर्धा निदधे पदं समूहमस्यपाल्मुरेस्वाहा ८ नक्षत्रेभ्यस्त
 तःस्वाहा सप्तविंशतिराहुतीः २७ जुहुयात् उक्त्तिकाभ्यस्वाहा १ रोहिण्यैस्वाहा २ मृगाश
 रस्स्वाहा ३ श्राद्धार्थैस्वाहा ४ पुनर्वसूभ्यांस्वाहा ५ तिष्यायस्वाहा ६ अश्लेषायस्वाहा ७ मघाभ्यःस्वा
 हा ८ पूर्वाफाल्गुनीभ्यांस्वाहा ९ उत्तराफाल्गुनीभ्यांनमः १० हस्तायस्वाहा ११ चित्रार्थैस्वाहा १२ स्वा
 ल्यैस्वाहा १३ विशाखाभ्यांस्वाहा १४ अनुराधायैस्वाहा १५ ज्येष्ठायैस्वाहा १६ मूल्यायस्वाहा १७ पू
 र्वाषाढाभ्यःस्वाहा १८ उत्तराषाढाभ्यःस्वाहा १९ श्रवणायस्वाहा २० धनिर्षाभ्यःस्वाहा २१ शतभिषेस्वा
 हा २२ पूर्वार्भाद्रपदाभ्यःस्वाहा २३ उत्तरार्भाद्रपदाभ्यःस्वाहा २४ वैश्वेयैस्वाहा २५ आश्विनीभ्यःस्वाहा
 २६ भरणीभ्यःस्वाहा २७ यत्कर्मणाहुतं तत्कर्मणास्वाहा उक्त्तमयेरिवष्टुतेस्वाहा ग्रहहोमस्ततः कार्यास्ति
 लैराज्यपरिभ्लूतैः अथग्रहहोमः तेषांसामिधः अर्कःपलाशः खदिरश्चपामार्गश्चपिप्लुः । इदुंबरः शमीदूर्वाकुशा
 श्यसामिधःकामात् १ आर्कानाशयतेव्याधिपालाशासर्वकामदा खदिरौचार्यलाभायश्यापामार्गावहुभुजा आश्व
 र्याचशुभंदद्याद्गतदद्याद्ददवरी शमीशमयतेपापदूर्वाभंगलवर्दिनी कुशाश्चपित्तल्प्यर्थमेवताःसमिधुनव ३ अ
 र्कसामिधःश्राकृष्णेनरजसावसैमानोनिवेशयन्नमृतमर्थेच हिरण्येयनसवितारथेनादेवोयातिभुवनानिपश्यन्स्वा
 हा पालाशासामिधः इमन्देवाञ्जसपत्नंशुभुवञ्चमहते क्षत्रायमहते वैश्वेयामहतेजानराज्यायेन्द्रस्यन्द्रियायइ
 मममुष्णपुत्रमस्य विशऽएषवोमीराजासोमोस्माकं ब्राह्मणानांश्राजस्वाहा इदं चंद्रमसे २ खदिरस
 मिधः अग्निर्मूर्धादिवः ककुधतिः टण्ठिव्या अथ अपाश्रं रताश्रं सिजिन्वतिस्वाहा इदंभीमाय ३
 श्यामार्गसामिधः उद्बुभ्यस्वाग्नेप्रतिजागृहीत्वामिष्टापुर्तैसश्रं सूजेथामयंथ अस्मिन्सधस्ये अथ्यत्तरास्मिन

विश्वेदेवाय जमानश्वसीदत्स्वाहा इदं बुधाय ४ अश्वस्यसमिधः उँहस्वपते अतिपदर्थोऽर्धांशुमद्वि
 भातिकृतमज्जनेषु यर्हादयच्छवसऋतप्रजाततदस्मासुद्रविणैर्हिचिन्नध्रुस्वाहा । इदं हस्वपतये उदुंबरसमिधः
 उँश्चान्नात्परिस्तुतोरसं ब्रह्मणा व्यापिवत्सन्नपयः सोमं प्रजापातिः । ऋतेनसंधंमिन्द्रियं विपुत्नध्रुशुकुमंधसु इन्द्रस्य
 द्विपमिदंपयोऽतंमधुस्वाहा इदं शुक्राय ६ शमीसमिधः शन्नो देवीरभिषयन्नापो भवंतपीतये शंयोरभिस्त्रधंतुनः
 इदं शनैश्चराय ७ दुर्वाः उँकथानश्चिन्नान्नाभुवदूतीसदावृध सत्वाकयांश्चिषयात्तारस्वाहा इदं राहवे ८ कुशस्य
 मिधः उँकेतुं कृष्वन्नकेतवेषेयोमिदर्थान्प्रपेशसे समुपर्द्धिरजायथास्वाहा इदं केतवे ९ अनेनहोमेन सूर्यादयो
 नवग्रहाः प्रीयतां ज्यथप्रार्थना सहस्यकिरणः श्रीमानससाथ्यो लोकवांधवः भक्तानां वरदो भानुः प्रीतो भवतु भास्करः १
 दधिर्धस्यासिते पक्षे सुराणाम् अतंतुयः संपूर्णमंडलोवालः ससोमः प्रीयतांमम २ भूमिपुत्रो महति जावाह्निरूपीमहा
 बलः ग्रहाणामधिपः श्रेष्ठः समौमः प्रीयतांमम ३ सिंहस्य नरशयो वरदः कर्णिकारस्य मद्युतिः खड्गधर्मगदापाणिः
 सवधो वरदो रतुनः ४ दंडाक्षसूत्रधारी चक्रमंडलधरः सदा पीतवर्णश्चतुर्बाहुः पातु नो वाक्पुतिर्बुधम् ५ श्वेतवर्णः
 श्वतुर्बाहुः साक्षसूत्रकमंडलुः सरस्वत्या परंधामशुको भूयाद्भरप्रदः ६ कृष्णवर्णः कृशांगश्च नीलजीमूतसूत्रिभः सशः
 निःसूर्यपुत्रश्च सर्वदा प्रीयतांमम ७ चद्राकौंभ्रसते यस्तुभीमः पर्वाणि पर्वाणि राहुः सदानवश्रेष्ठः सर्वदा प्रीयतांमम
 ८ पीडयंतो पीडयायस्य देवगंधर्वाकिन्नराः सकेतुर्बुधवर्णश्च सर्वदा प्रीयतांमम ९ उँरुद्रायस्वाहा १ उमायैस्वाहा
 २ रुकंदायस्वाहा ३ विष्णवेस्वाहा ४ ब्रह्मणेस्वाहा ५ यमायस्वाहा ६ कालायस्वाहा ७ विन्नगुप्तायस्वाहा
 ८ इत्यधिदेवताहोमः उँश्चान्नेपेस्वाहा १ अन्नः स्वाहा २ पृथिव्यैस्वाहा ३ उँनारायणायस्वाहा ४ इंद्राय
 स्वाहा ५ इंद्रायैस्वाहा ६ प्रजापतयेस्वाहा ७ सूर्येभ्यस्वाहा ८ ब्रह्मणेस्वाहा ९ इति प्रत्यधिदेवता

होमः उर्विनायकायस्वाहा १ दुर्गायैस्वाहा वायवेस्वाहा ३ आकाशायस्वाहा ४ आश्विभ्यांस्वाहा ५ इति
 विनायकादिपंचदेवताहोमः उद्देन्द्रायस्वाहा १ अन्नयेस्वाहा २ यमायस्वाहा ३ निर्ऋतयेस्वाहा ४ वरुणायन्वा
 हा ५ वायवेस्वाहा ६ कुबेरायस्वाहा ७ ईशानायस्वाहा ८ अन्तायस्वाहा ९ उर्व्रह्मणेस्वाहा १० इतिदि
 कपालहोमः प्रायश्चित्ताहुतयोमहाव्याहतीनामाहुतयश्च आत्रापिदेयाइतिपद्धतिकारः ततः संस्त्रवंप्राश्य पुनराचम्य
 पूर्णपात्रदानं उमद्यकतेस्मिन्महाशांतिपात्रकर्मणि कृताकृतविक्षणरूपव्रह्मकर्मप्रतिष्ठार्थमिदं पूर्णपात्रंसदक्षिणं
 जापतिदेवतं यथानामगोत्रापश्नाचार्यार्थतुभ्यमहंसंप्रददं ततः प्रणीताविभेकः ततोभिभेकः काशमीर्यवृक्षसंभवभ
 द्रासनस्थयजमानस्यपंचकलशोदकैः साचार्यैर्द्रोहाणैः कर्तव्यः तत्रमंत्राः सहस्राक्षमितिमंत्रस्यंत्रजापतिऋषि
 इन्द्रोदेवता त्रिष्टुपुच्छदः यजमानाभिभेकविनियोगः उंसहस्राक्षशतधारऋषिभिः पावनं कृतं तेनत्वामभिषिचामि
 पावमान्यः पुनंतुते १ भगंतेवरुणोरजाभगंसूर्योदहरूपतिः भगनिंद्रश्रवायुश्रमगंसप्तपर्षादधुः २ यत्के
 शेपुदैर्भाग्यंसीमतेयञ्चमूर्धानि ललाटेकर्णयोरक्षणेरापरसत्वंदंतुसर्वदा ३ सजोषा इंद्रसगणोमरुद्भिः सोमं पिब
 तत्रहाशूरविद्वान्जहिशञ्चूनपृथ्वीनुदश्याभयं कृणुहिविभ्यतेनः ४ सजोषा इंद्रसगणोविभ्यानिवरुणेनतुशूर
 विद्वान्जहिशञ्चूनपृथ्वीनुदश्याभयं कृणुहिविभ्यतेनः ५ दुपदादिवमुमुचानः स्विन्नः स्नातोमलादिव पूतंपवित्रेणे
 वाज्यमापः शुंघंतुमैनसः ६ आपोहिधामयोभुवरतानजं ज्जैदधातन २ महैरणायचक्षसे ३ योवाः शिवतमोरसः
 ४ तस्यभाजयतेहनः ५ उशतीरिवमातरः ६ तस्मात्प्ररंगमापवः ७ यस्यक्षयायाजिन्विष्य इतिभूमौ ८ आपो
 जनयथाचन १ ॥ अर्णैरपिवेदमंत्रैरभिषेकः अथपौराणिकमंत्राः सुरास्त्वामभिषिचंतुब्रह्माविष्णुमहेश्वराः वासु
 देवोऽजनात्वाश्वस्तथासंकर्षणोविभुः प्रच्युस्राश्यानिरुद्धश्रमवंतुविजयायते आखंडलोऽशिमर्गवान्पयोर्धेनिर्ऋतिस्तया

वरुणः पवनश्चैव वनाध्यक्षस्तथाशिवः ब्रह्मणः संहिताः शेषोदिकपालः पातुते सदा कीर्तिलक्ष्मीधृतिर्भवा तु
 ष्टिः श्रद्धाक्रियारतिः बुद्धिलज्जावपुःशांतिः पुष्टिः कांतिश्चमातरः एतास्त्वामभिषिचंतु देवपत्न्यः समगताः आदि
 त्यश्रद्धमाभौ भव्युर्जीवः सितोर्कजः ग्रहास्त्वामभिषिचंतुराहुः केतुश्चतर्पिताः देवदानवगंधर्वायक्षराक्षसपन्नगाः ऋष
 यो मन्त्रो गार्वादेवमातर एव च देवपत्न्योऽद्भुमाना गार्वादेत्याश्राप्स्यसरां गणाः श्रद्धाणि चैव शस्त्राणिराजानो वाहनानि च
 उर्ध्वपथानि चरन्तानि कालस्यावयवाश्च ये सारितः सागराः शैलास्तीर्थानि जलदानदाः एते त्वामभिषिचंतु धर्मकामा
 र्थसिद्धये इत्यभिषेकः होमावसने कृततूर्यनादौ गुरुर्गृहैत्वावलिपुष्पधूपं आवाहये श्लोकपतीन् क्रमेण मंत्रैरमी
 भिर्ब्रजमानयुक्तः उं एहेहि सर्वा मरासिद्धसाध्यै रभिष्टो वज्रपरामरेशं संवाच्यमोताप्स्यसरां गणानरक्षाध्वरं
 नो भगवन्नमस्ते उं ज्ञातारमिन्द्र भवतारमिन्द्र श्रुहवे हवे सुहवश्च शूरमिन्द्रम् हवयामि शक्रं पुरुहूतामिन्द्रश्च स्वस्ति
 नो मयवाधात्विन्द्रः भो इन्द्र इहा गच्छ इह तिष्ठ इन्द्राय नमः इत्यां सनादनि दत्त्वा पूजयेत् एवाभिद्रंसांभं सप
 रिवारं सायुधं सशक्तिकं पूजयेत् इहा गच्छ इह तिष्ठेत्यावाह्य इन्द्रेऽपरावतारुढो वज्रपाणिर्महाबलः देवतानां च यो
 राजा इन्द्रमावाहयाम्यहं गंधायुपचारैः संपूज्य इन्द्रः सुरपतिर्देवो वज्रपाणिर्महाबलः शतयज्ञाधिपिो देवस्तस्मै
 नित्यं नमो नमः इति नत्या इन्द्राय सांगाय सपरिवाराय सायुधाय सशक्तिकायामुंसर्दीपं मापभकवालिसम
 र्पयामिनमः भो इन्द्रे मं सर्दीपं मापभकवालिसं भक्ष मम यजमानस्य आयुःकर्ता क्षेमकर्ता शुभकर्ता पु
 ष्टिकर्ता तुष्टिकर्ता वरदो भव ततः प्रार्थना इन्द्रस्तु महसादीप्तः सर्वदेवाधिपो महान् वज्रहस्तेऽमहासर्वस्तरुमै
 नित्यं नमो नमः १ अथाग्नेरावाहनं उं एहेहि सर्वा मरहव्यवाहमूनिप्रचारैरभितोभिजुष्ट तेजोवता लोकाग
 णेन सार्द्धं ममाध्वरं रक्षके नमस्ते उं अग्निदूतं पुरोदधे हव्यवाहमुपवृषे देवां आसादयादिह भो अग्ने इहा गच्छ ह

तिष्ठत्यावाह्य श्रमये सपरिवाराय नमश्चतिपाद्यादिभिःसंपूज्य ततोवाह्निदद्यात् श्रमयेसायुधायसश

कायसपरिवारायामुसदीपंपापभक्तवालिसमर्पयामिनमः भोज्ञमोहमसदीपंपापभक्तवालिभक्षममयजमानस्यसप

वारस्यश्रायु.कर्ताक्षेमकर्ताशुभकर्ता पुष्टिकर्तातुष्टिकर्तावरदोभव वालिदानात्पूर्वपूठनीयोमंत्रः स्वतेजोधिपोदेवे

धृषकेतुरनाधृष्यस्तस्मैतिथ्यनमोनम. २यमपूजा यमश्रमहिषारूढोदंडपाणिर्महावलः सूर्यपुत्रमहाकायधर्मगाव

हयान्पुहं उँएह्निहिवैवस्वतधर्मराजसर्वाभरैरैर्वतादिव्यमूर्तेशुभाशुभाचारविचारसाक्षिन्शिवायतःपाहिमस्वनमस्ते

स.भोयमइमसदीपनापभक्तवालिभक्ष ममयजमानस्यायु.कर्ताक्षि- वरदोभव दंडहस्त.कण्णवर्णोर्ध्वमाध्यक्षोमहाव

लः प्रेताधिपतयेतुभयधर्मराजनमोरतुते १ उँयमश्रोत्पलपत्राक्ष.किरीटीदंडभूस्सदा धर्मसाक्षीविशुद्धात्मातस्मै

नित्यंनमोनम.२ श्रथनिर्ऋतिपूजा त्वमागच्छमहाभागखड्गपाणेमहावल दितिपुत्रमहावेगानिर्ऋतिपूजयान्पुहं

१ एह्निहिरक्षिणाणनायकत्वपिशुशिवेतालविशालसंघैः ममाध्वरंपाहिशुभाधेनाथलोकेश्वरस्त्वभगवन्नमस्ते १ भो

निर्ऋतेसपरिवारइहागच्छ इत्यावाह्यसपूज्य योवैरक्षोधिपोदेवोनिर्ऋतिर्नालविग्रहः महाखड्गधरोनिरचंतस्मै

निरयनमोनमः १ उँनिर्ऋतयेसां. इमंस- मापभक्तवालिस. भोनिर्ऋतेइमंसदीपंपापभक्तवालिभ. ममयज

मानस्यस-श्रायुःकर्ता.वरदोभव.उँनिर्ऋतिस्तुपुमान्कण्णःसर्वरक्षोधिपोमहान् खड्गहस्तीमहासत्वस्तरभैनित्वं

नमोनमः ४ श्रथवरुणपूजनं श्रावाहयान्पुहदेववरुणलोकपूजितं प्रतीर्त्वाकर्मलेपत्रेदेवमावाहयान्पुहं १ उँएह्नि

हियादोनाणवारिधिनागणेनपर्जन्यनाणापसरोभि. विधाधरेद्रामरणीयमानपाहिह्वमस्मान्भगवन्नमस्ते १ भोवरुण

१ भोवरुण

इहागच्छइत्यावास्वरुणायनम. इतिसपूज्यशक्तिपाशधरोनित्यजलरजोमहाबलः निस्रगः शुक्लवर्णस्तुनमोरतुवरु
 णायते उंबरुणाय- इतंस- बालिस. भोवरुण बालिभक्ष. ममयजमानस्यश्रायुः कर्ता; वरदाभव वरुणः सज्जलो
 विष्णुः पुरुषोनिस्त्रगाधिपः पाशहस्तोमहाबाहुस्तस्मै नित्यं नमोनमः ५ श्रथवायोरोवाहनं पवनंसर्वभर्तृवसर्वदेव
 नमस्कृत पवित्रसर्वकर्षेपुत्रायुमावाहयाम्यहं ७ एह्येहियद्गैमनरक्षणायमृगाधिरूढ सहसिद्धसंघैः समिरण
 श्राणगतिः सहायलोकेशपूजाभगवन्ग्रहाण १ भोवायोइहागच्छ श्रावाह्यपूजयेत् सर्वत्राणाधिपदेवः सर्वजंतुष्व
 वरिथतः ध्वजहस्तोमयवर्णस्तस्मैवातात्मनेनमः वायवे- सर्दापमापभक्तवलिनमः भोवायो. सर्दापमापभक्तव
 लिभक्ष. ममयजमानस्य-वरदाभव वायुरतुसर्ववर्णायसर्वगंधवहः शुचिः पुरुषोध्वजहस्तश्चतस्मै नित्यं नमोनमः
 ६ श्रथरुवेरपूजा दिशुत्तरेसदास्थायी/परमात्मपदंपरं धनादिसंग्रहवित्तयं कुवेरपूजयाम्यहं. १ ७ एह्येहिय
 क्षेथरयज्ञरक्षांकरुष्यथदादिगणोनसाद्धं सर्वैर्पथैः सहभूतसर्वैर्ग्रहाणपूजाभगवन्नमस्ते १ भो कुवेरइहागच्छ
 इत्यादिपूजा सर्वनक्षत्रमध्येयः सोमोराजाव्यवस्थितः शुक्लवर्णो गदाहस्तस्मै नित्यं नमोनमः ७ सोमोमायकुवे
 राय इमसर्दीप. बालिस. भोसोमकुवेर. बलिभक्ष. यजमानस्य वरदाभव गौरायस्तपुमानसोमः. सर्वाधि
 समन्वित. नक्षत्राधिपति. सोमस्तस्मै नित्यं नमोनम. ७ श्रथशिवपूजा शिवंशंकरमीशानद्वादशाह्वाह्लाचन
 उमयासहितैर्देवांशिवमावाहयाम्यहं १ ७ एह्येहिये श्रथशरनस्त्रिशूलिनकपालिखट्वादिगणोनसाद्धं. भूतेश्लोके
 श्रथयज्ञासिद्धेग्रहाणपूजाभगवन्नमस्ते १ भोशिवइहागच्छ इत्यावाह्यपूजयेत् सर्वदेवाधिपदेवईशान. शुक्लविग्रह.
 शूलपाण्डिपारूढोरुद्राधिपत्येनमः १ ईशानाय. बालिस- भोईशान. सर्दीपंमापभक्तबालिभक्ष- ममयजमान-
 स्तप. वरदाभव ईशानः पुरुष. शुक्ल. सर्वाधियाधिपोमहान् शूलहस्तो विरूपाक्षस्तस्मै नित्यं नमोनम. ८ श्रथानवपूजा

एह्यहि पातालधरामेन्द्रनागानाकिन्नरगीयमान रक्षणंष्ट्रामरलोकयुकोह्यनंतक्षायरमस्मदीयं भौश्रनंत इ
 हागच्छन्नतंतायनमइति पूजा पन्नगाधिपतिर्देवोयो नंतो निलिचिग्रहः पातालवसतिर्नित्यं तस्मै नित्यं नमोनमः श्रुतं
 तापसां-सदीपमापंवलिस-भौश्रनंत इमंसदीपमापभकवाल्लभक्ष यजमानस्यायुःकर्तावरदोभव योसावन्त रूपेण
 ह्यहिसचराचरे पुष्पवद्धारयन्मूर्ध्नितस्मै तित्यं नमोनमः १ श्रथब्रह्मणः पूजा प्रणम्याशिरसादेवमष्टनेत्रचतुर्भुजायत्रीसा
 हितं देवं नित्यमावाहयान्यहं १ एह्येहिविश्वाधिपते मुनीन्द्रलोकनसाद्धिपितृदेवताभिः चतुर्मुखस्त्वैभव नः शिवायापिता
 महस्त्वभगवत्तमस्ते भो ब्रह्मन् इहागच्छ इति संपूज्य पत्न्याशकुसुमाकारो ब्रह्मा च वैवाक्षसुत्रधृक् सर्वयज्ञपतिश्च ध्रुवः
 तेनमोनमः ब्रह्मणोसां इदंसदीपं मापभकवाल्लिस भौब्रह्मन् इमंसदीपं मापभकवाल्लिभक्ष ममयजमानस्यायुष्क
 र्ताक्षमकर्ता शुभकर्ता पुष्टिकर्ता तौष्टिकर्ता वरदोभव पद्मयोनिश्चतुर्भुवदेवासाः पितामहः यज्ञाध्यक्षश्चतुर्वक्त्रस्तरस्मै
 नित्यं नमोनमः श्रथनवग्रहवाल्लिः ग्रहेभ्यः सांभ्यः सपरिवारेभ्यः सायुधेभ्यः सशक्तिभ्यः इमंसदीपं मापभकवाल्लि
 समर्पयामि भौग्रहा इमं मापभकवाल्लिभक्षत ममयजमानस्यायुःकर्तारः क्षमादिकर्तारोः वरदाभवत उं दुर्गायै एपभ
 कवाल्लिनमः भोटुर्गे इमंसदीपं मापभकवाल्लिभक्ष-ममयजमानस्यायुःकर्त्रीक्षमादिकर्त्रीवरदाभव श्रथक्षेत्रपालव
 लिः दधिमापसैदूरकजलंसदीपं वलिमादाय उंक्षेत्रपालाय सपरिवाराय डकिनीशाकिनीभूतप्रेतपिशाचवेता
 लसहिताय इमंसदीपं मापभकवाल्लिसमर्पयामि भौक्षेत्रपाल इमंसदीपं मापभकवाल्लिभक्ष ममयजमानस्यायुः
 कर्ताक्षमादिकर्ता वरदोभव पुनरपि शांतिपाठः शांति तोये नसमंततः क्षीरनारधारां पातयेत् ततः पुण्याहवाचन
 भूमिसुवर्णवस्त्रशय्यासनादिदानं यथारुचिकृत्वा पूर्णाहुतिं कुर्यात् तत्रादौ प्रणीता पात्रारपवित्रेष्टहीत्वा
 मुभिन्नियानश्रापडोपधयः संतु इति प्रणीता जलेन शिरःसंमाज्यं दुर्भित्र्यास्तस्मै संतु योस्मान् द्वेष्टियं च वयां द्विष्टिनः

इति प्रणीता पात्रमैशान्यां यजुर्वाकुर्यात्ततः परिरत्तरणक्रमेणार्वाहिरुत्थाप्य द्युताकं कृत्वा तस्य हेम उदेवागात वि
देगा तु विद्यागा तु प्रितमनसस्पतइमंदेवयज्ञस्वाहा वातेधाः स्वाहा श्रथपूर्णाहुतिमंत्रः उमूर्दानमित्यस्य भरद्वाजऋ
षि वैश्वानरो देवता त्रिष्टुप्छंदः श्रपूर्णपूर्णाहुति हेमो विनियोगः उमूर्दानादिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरस्य तज्जाजात
मंत्रिकविल्सघाजमतिथिजनानामासनापानं जनयंत देवाः स्वाहा पूर्णाहुत्यनुतरं वसोर्द्धारां जुहुयात् ततः स्तुवेण
भस्मानां यज्यायुर्जमदग्नेइतिललाटे कथयस्यत्यायुषं इति श्रीवाथयं देवानां व्यायुष इति दक्षिणासि तत्ते अस्तुत्या
युषमिति यजमानस्य त्यायुषकरणं आत्मनश्च तन्नो अस्तुत्यायुषमिति पाठः ततो वारुणकलशादभिषेकः कार्थः
पचपल्लवैर्दूर्वाकुर्योः तत्र आपोहिष्टामयो भुवः ९ः श्यौः शांतिरित्यादिका अपि सुरास्त्वामाभिषिपंतु इत्यादिपौरा
णिकाश्च ततो ऋदिवग्भ्यो दक्षिणादानं उतं तस्मत् अद्य कर्तव्यमहाशांति यागकर्मणि कृताकृता वैशरणरूपव्रह्मकर्म
त्रिधासहितस्वस्तिवाचनपुण्याहवाचनऋद्धिवाचनान्नेत्यादि कुर्भेपु यथाविहितशांतिस्तुक्तपाठादिसकलकर्मणः सां
गकलप्रात्प्यर्थं निमां दक्षिणानानाविधवक्ष्यभूषणानि द्रव्यसाहितानानागोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽमुकामुकशर्मभ्यो यथा
विधिविभज्यदातुमहमुत्सृजे स्वस्तिरिति ते प्रत्येकं सर्वेद्रव्युः ततो गोदानकुर्यात् अथ भूरिदक्षिणासंकल्पः उमद्यकृतं
रथास्य महाशांति यागाहोमयागस्य न्यूनानातिरिक्तदोषपरिहारपूर्वकसमग्रफलात्प्यर्थं निमांभूयसीदक्षिणां विष्णुदेव
तां नानानामगोत्रेभ्यो वा ललाटुरदीनानाद्येभ्यो यथाविभज्यदातुमहमुत्सृजे ततो यज्ञांतदक्षिणादानं उमद्यक
तैव हुरस्य प्रदानिं भतसर्वोत्थातज न्यसर्वा रिएफलनिवृत्तिपूर्वकस्वदेहदेशापरिवारादौ धनधान्यसंपत्त्यासिभ्यादिसम
ग्रभूषणलप्रात्प्यर्थं महाशांति यागांगसमस्तदेवताष्टदशोत्पथ्यां निमांभूयसीदक्षिणां विष्णुदेव
वता दक्षिणां यथानामगोत्राया वाप्यार्थं पुषेयस्ये च दातुमहमुत्सृजे ततो ब्राह्मणेभ्यो दक्षिणासहितं भोजनदानसकल्प

कृत्वा आर्ध्रेमुखाल्लेकनातेछायापात्रदानविधायाग्निप्रदक्षिणीकृत्यप्रार्थयेत् धर्मदेहिधनदेहिपुत्रपौत्रांश्चदेहिने
 आपुरारोमयर्मैश्वर्यदेहिमेहव्यवाहन १ श्रद्धामिधांपशः प्रज्ञांविद्यां बुद्धिमयोधंन देहिमेपुत्रपौत्रांश्चप्रीत
 स्वंहव्यवाहन २ इत्यग्निमडलदेवतारचनमस्कृत्य प्रमादात्कुर्वतां कर्मप्रच्यवेताध्वरेपुपत् स्मरणादेवतद्विष्णोः
 संपूर्णस्यादितिश्रुतिः १ यस्परस्मृत्याचनामोत्तयातपोयज्ञाक्रियादिषु न्पूनंसंपूर्णतानितिसद्योवंदेतमच्युतम् ॥ १ ॥
 इति श्रीमहाशांतिप्रयोगः ॥ इति श्रीसूर्यवशावतंसरघुवंशतिलकश्रीरणवारासिंह

महाराजकारिरेकृत्यरत्नाकरमहाशांतिविधानंसंपूर्णम् ॥

अथास्यामेवैत्रशुक्रप्रतिपदि भविष्योत्तरेकं तिलकव्रतमारंभणीयम् युधिष्ठिरउवाच ब्रह्मेशकेशवादिनांगी
 र्यर्गणपतेस्तथा दुर्गासोमाग्निसूर्याणां व्रतानिमधुसूदन शास्त्रांतरेणदृष्टानिमवद्वाङ्गितानिच तानिसर्वाणिने
 देवयेनदेवकिनंदन प्रतिपत्कमयोगेनविहितापस्ययातिथिः देवस्ययस्ययत्कार्यैर्तदशेषेणमेवद श्रीकृष्णउवाच
 वसंतैकिशुकशोकशोभितेप्रतिपतिथिः शुक्लतरस्यांप्रकूर्वातस्नानंनियममारिथतः नारीनरोवारार्जेन्द्रसंतर्धपितृदेव
 ताः नद्यारतीरेतडणेषागृहेवातदलाभतः पिष्टातकेनविधिवद्दस्तरंपुरुषाकृतिम् पिष्टातकोगयद्द्रव्यचूर्णविशेषः पिष्टा
 तकपदवाच्यः ततश्चंदनचूर्णेनपुष्पयूपादिनार्चयेत्तन्मासर्तुनामभिश्चवनमस्कारांतयोजितैः मासर्तुनामभिश्च
 तादिकनामभिः पूजयेद्वाह्मणोविद्वान्मंत्रैर्वेदोदितैः शुभैः सवत्सरोसोतिपठन्मंत्रेदेदितं बुधः भनस्कारेणमंत्रेणशुद्धो
 पार्श्वेप्रपूजयेत् आपिशब्दाह्मणामप्यत्रपरिग्रहः तासांविशेषविध्यभावे वैदिकमंत्रानाधिकारात् तत्रवैदि
 कमंत्रः सवत्सरोसि परिवत्सरोसि इडावत्सरोसां ह्रस्वरोसि वत्सरोसि वत्सरोसि वत्सरोसि वत्सरोसि वत्सरोसि वत्सरोसि
 सवत्सरायनमहत्यादिना मासर्तुनामभिर्वेदोदितैरित्यर्थः तेषामपिमंत्राः मधुश्चमाधवश्च

वासंतिकावतू अश्वरतःश्लेषोत्तिकल्पतां यावाऽपिर्विकल्पतामापउपधयःकल्पतामश्रय.पुष्टममनैषधायसुव्रताः
 अश्रयःसुमनसंतैराद्यावाऽपिर्वा इमेवासंतिकावतू अभिसविशंतुतयादेवतयांगिरस्वध्रुवेसीदंतं १ शुक्रश्चशु
 चिश्चश्रैऽपमावतू अश्वरतःश्लेषोसि इमेभैऽपमावतू-अभिकल्पमानातयादेवतयांगिरस्वध्रुवेसीदंतं २ नभुश्चनभस्पर्श
 वार्षिकावतू-अश्वरतःश्लेषोसिक. इमेवार्षिकावतू. अश्वरतःश्लेषोसिक-इमेवार्षिकावतू अभिकल्पमाना. देवतयां
 गिरस्वध्रुवेसीदंतं ३ इपपर्चोर्जश्चशारदावतू अश्वरतःश्लेषोसि ३ इमेशारदावतू. अभिकल्पमाना. देवतयांगिर
 स्वध्रुवेसीदंतं ४ सहस्वसहस्वश्चहैभंतिकावतू अश्वरतःश्लेषोसि. इमेहैभंतिकावतू अभिकल्पमाना. देवत
 यांगिरस्वध्रुवेसीदंतं ५ तपश्चतपस्पर्शशैशिरावतू. अश्वरतःश्लेषोसि. इमेशैशिरावतू- अभिकल्पमाना
 देवतयांगिरस्वध्रुवेसीदंतं ६ वसतायनमः १ र्भाऽपमायनमः २ वर्षार्थेयनमः ३ शरदेयनमः ४ हेमंतायनमः
 ५ शिशिरायनमः ६ इतिनामभिःपूजा. वैशापयनमः १ वैशाखायनमः २ ज्यैष्ठ्यायनमः ३ आषाढायनमः
 ४ श्रावणायनमः ५ श्रौष्टपदायनमः ६ आश्विनायनमः ७ कार्तिकायनमः ८ मार्गशीर्षायनमः ९ पौ
 षायनमः १० माघायनमः ११ फाल्गुणायनमः १२ एवमभ्यर्च्य विधिवत्पश्चात्तमाभिवेष्टयेत् कालोद्भवैर्म
 लफलनैवैद्यमोदकादिभिः ततश्चपूजयेत्पार्थपुरःस्थित्वाकृतांजलिः प्रार्थनामन्त्रः भगवत्स्वरूपसादेनवर्षेक्षमाहिहा
 रतुमे सवत्सरोपसर्गोमेविलयंयात्वंशेषतः एवमुक्त्वायाथाशक्त्यादत्त्वाविप्रायदक्षिणांललाटपट्टतिलककुर्याच्चद
 नपंकजं ततःप्रभृत्चनुदिनंतिलकालकृतंमुखं धार्ढ्यंसवत्स्रंयावच्छिशोनेवनभस्वतल एवनरोवानारीवाद्यतमेतत्स
 माचरेत् सदैवपुरुषव्याघ्रभोगान्भुविभुनक्तयसौ भूतभेतापिशाचाद्याहुर्वा रात्रौरेणोग्रहाः निरर्थकाभवत्येततिलकं
 वैद्विपतःक्षणात् निरर्थकाः प्रयोजनशून्याश्चनित्कारेणऽसमर्थइत्यर्थः इतिव्रताविधिः अथकथा श्रीकृष्णउवाच

कृत्वा प्राज्ये मुसलकनति छाया पात्रदानं विधायाः प्रिप्रदक्षिणी कल्पप्राथयेत् धर्मदेहिघनंदेहि पुत्रपौत्रांश्च देहि मे
 प्रापुरारोग्यमैश्वर्यदेहि मे हव्यवाहन १ श्रद्धामिधांशुशः प्रज्ञां विद्यां बुद्धिमयो धनं देहि मे पुत्रपौत्रांश्च शीत
 रत्नहव्यवाहन २ इत्यादिमंडलदेवताश्च नमस्कृत्य प्रनादात्कुर्वतां कर्मप्रच्यवेताः खरेपुपत् स्मरणादेवताद्विष्णोः
 संपूर्णस्यादिति श्रुतिः १ यस्परममुखाचनामोत्तयातपोयज्ञाक्रियादिषु नूनं संपूर्णतामेतिसयोर्वदेतमच्युतम् ॥ १ ॥
 इति श्रीमहाशांतिप्रयोगः ॥ इति श्रीसूर्यवंशावतंसरघुवंशतिलकश्रीरणवारासिंह
 महाराजकारिते कल्परत्नकरे महाशांतिविधानं संपूर्णम् ॥

प्राथास्यामेव चैत्रशुक्लप्रतिपदि भविष्योत्तरोकं तिलकव्रतमारंभर्णायम् युधिष्ठिरउवाच ब्रह्मेशके श्रवादीनां
 र्यगणपतेस्त्वथा दुर्गासोमाग्निसूर्याणां व्रतानिमधुसूदन शास्त्रांतरेण दृष्टानि भवद्बुद्धिगतानि च तानि सर्वाणि मे
 देवयेन देवकिनंदन प्रतिपत्कमयोगेन विहिता परम्ययातिथिः देवस्य च स्वयत्कार्यं तदशेषेण मे वद
 वसंतैकिशुकाशोकशोभिते प्रतिपतिथिः शुक्लतरुयां प्रकुर्वीतस्नानं नियममस्थितः नारीनरो वाराजेंद्रसंतर्प्य पिठदेव
 ताः नद्यारतिरेतदगोवागृहे वा तदलाभतः पिष्टातकेन विधिवद्देवस्य पुरुपाकतिम् पिष्टातको गंधद्रव्यचूर्णविशेषः पिष्टा
 तकपदवाच्यः ततश्चंदनचूर्णेन पुष्पधूपानादिना च येत्तमासर्तुनामभिश्च वनमस्कारांतयोजितैः मासर्तुनामभिश्च ब्रवसं
 तादिकनामाभिः पूजयेद्ब्राह्मणो विद्वान्मंत्रैर्देवितैः शुभैः संवत्सरोर्सातिपठन्मंत्रं देवोदितं बुधः मनस्करेण मंत्रेण शूद्रो
 पार्थप्रपूजयेत् आपिशब्दात्स्त्राणामप्यत्र परिग्रहः तासां विशेषविध्यभावे वैदिकमंत्रानाधिकारात् तत्र वैदि
 कमंत्रः संवत्सरोसि परिवत्सरोसि इडावत्सरोसादित्सरोसि वत्सरोसि स्वत्वमाधिकवत्सरोसि नमस्कारेण मंत्रेण
 संवत्सराय नम इत्यादिना मासर्तुनामभिर्वेदेदिदैरित्येकमासर्तुनां वेदेदिदैरित्यर्थः तेपामपि मंत्राः मध्यश्च मासगतश्च

वासंति कावृत् आग्नेरतः श्लेषोसिकल्पतां चावापिथिर्कल्पतामापजोपधयः कल्पतामग्रयः पृथङ्ममजैषधायुसुव्रताः
अग्रयः सुमनसोतराद्यावापिथिर्वा इमेवासंति कावृत् आभिसंविशंतुतयादेवतयागिरस्वध्रुवेषीदंतं १ शुक्रश्चशु
चिश्चप्रोष्मावृत् आग्नेरतः श्लेषोसि इमेप्रोष्मावृत् आभिकल्पमानातयादेवतयागिरस्वध्रुवेषीदंतं २ नभश्चनभस्परश्व
वार्षिकावृत् आग्नेरतः श्लेषोसिक इमेवार्षिकावृत् आग्नेरतः श्लेषोसिक इमेवार्षिकावृत् आभिकल्पमाना देवतया
गिरस्वध्रुवेषीदंतं ३ इषरश्चोर्जश्चशारदावृत् आग्नेरतः श्लेषोसि ३ इमेशारदावृत् आभिकल्पमाना देवतयागिर
स्वध्रुवेषीदंतं ४ सहशयसहस्यश्चहैभंतिकावृत् आग्नेरतः श्लेषोसि इमेहैभंतिकावृत् आभिकल्पमाना देवत
यागिरस्वध्रुवेषीदंतं ५ तपश्चतपरुपश्चशैशिरावृत् आग्नेरतः श्लेषोसि इमेशैशिरावृत् आभिकल्पमाना
देवतयागिरस्वध्रुवेषीदंतं ६ वसतायनमः १ प्रोष्मायनमः २ वर्षायैनमः ३ शारदेनमः ४ हेमंतायनमः
५ शिशिरायनमः ६ इतिनामभिः पूजा चैत्रायनमः १ वैशाखायनमः २ ज्यैष्ठ्यायनमः ३ आषाढायनमः
४ श्रावणायनमः ५ श्रौष्ठ्यायनमः ६ आश्विनायनमः ७ कार्तिकायनमः ८ मार्गशीर्षायनमः ९ पू
षायनमः १० माघायनमः ११ फाल्गुणायनमः १२ एवमभ्यर्च्य विधिवत्पश्चात्तमामिषेष्टयेत् कालोद्भवैर्मू
लकूलनैवेद्यमोदकादिभिः ततश्चपूजयेत्पार्श्वपुरःस्थित्वाकृतांजलिः प्रार्थनामंत्रः भगवन्स्त्वत्प्रसादेनवर्षक्षेममिहा
रतुमे सवत्सरोपसर्गोमेविलयथात्वशेषतः एवमुक्त्वापथाशक्तयादत्त्वाविप्रायदक्षिणांललाटपट्टेति लकुकुर्वाचं
नपंकजं ततः प्रभृत्पुनर्दिनंति लकालकृतं मुखं धार्ढ्यं संवत्सरं यावच्छशिते वनभरतलं एव नरो वानारी वा व्रतमेतत्स
माचरेत् सदैवपुस्तपत्याप्रभोगान्भुविभुनक्तयसौ भूतप्रेतपिशाचाद्यादुर्वार्यैरिणोग्रहाः निरर्थकाभवत्येतिलकं
वाक्ष्यतक्षणात् निरर्थकाः प्रयोजनयून्याश्चानिष्टकरणेऽसमर्था इत्यर्थः इतिव्रतविधिः अथकथा श्रीकृष्णउवाच

पूर्वमासोन्मर्हीपालोनास्त्राशत्रुंजयोर्जयी चित्रलेखेति तस्याभूद्वाध्याचारिभूषणा । तथाव्रतमिदं चक्रे गृह्णीतं हिजिस
 त्रिषो वत्सरपूजायित्वा च ध्यात्वा ह्यदिजनादनं हतुमाक्षेप्तुमान्वास्मान्गच्छति यः पुरा प्रयाति प्रियकृतस्यादृष्टावृत्ति
 लकनरः सपत्नानादपहं रावशीकृतमहीतला भर्तृहृष्टाग्रहदृष्टासासुखमास्तेनिराकुला यावद्गुरोणाभिभूतो भर्ता
 पुत्रः सवेदनः शिरोतिनासंप्रयातः सुहृदांसुखदायकः धर्मराजपुरःत्राताः प्रविष्टाग्रहमंतरा शत्रुंजयंसमानितुं काल
 सत्पुपुरःसराः पार्थरिथतां चित्रलेखां तिलकालं कताननां दृष्ट्वा प्राणष्टसंकल्पाः परादृश्याताः पुनः शतेषुते पुसत्पुः पुत्र
 णसहभरत सानुजोयुभुजे भोगान् पूर्वकर्माजितान् शुभान् अक्रूरं एणमास्थ्यातं व्रतमेतद्युधिष्ठिर एतच्चित्रकोतिल
 कार्यायै भूषणं च पुण्यव्रतं सकलदुष्टहरपरं च इत्यं समाचरति यः स सुखं विह्वल्य मर्त्यैः प्रयाति पदमद्वयमिदमौलेः इ
 ति भाविष्योत्तरो काले कव्रतम् अथार्यामेव प्रातिपदिसमारभ्यं विष्णुधर्मोत्तरो कमारोग्यप्रातिपद्व्रतम्

माकंदेय उवाच सवत्सरावसाने तु पचदश्यामुपोषितः प्रातः प्रातिपदि स्नात्वा कुठ्यां द्रवतमनन्यधीः पूजयेद्भारकरं
 देवं वर्णकैः कमलेकते वर्णकैरकथ्यतपीतनीलादिभिः शुक्लेनांधमालेयनचंदनेन स्तितेन च । तथा कुंदरुधूपेन दूतधूपेन
 पैनभागीय कुंदरुःसलकानि यासि अ्रपूपैः सैकतैर्दध्नापरमाक्षेपनभूरिणां सैकतैः शर्कराविकारैः उदनेन च शुक्लेन सता
 लवणसपिंपा क्षीरेण च फलैः शुक्लैर्वाहित्वा स्त्राणतर्पणैः पूजयित्वा जगद्धामादिनभोगोचतुर्थके आहारं प्रथमं कुठ्यां तस्य दूर्त
 पुरुषोत्तम सर्ववमनुज श्रेष्ठवृत्तहीनं विवर्जयेत् भुक्त्वा च सकृदेवाग्नाहारं नस्माचरेत् । पानीयपानं कर्तव्यं तत्रास्त्राणानु
 मते पुनः प्रथमनाहार एकत्रासमात्रं प्रथमं भक्षयेत् शेषमन्नं परित्यजेत् ब्राह्मणानुमत्या शेषमन्नं भुंजीत पानीयपानं
 च कुठ्यादिमर्त्यैः ब्राह्मणानुमत्या भुंजानोपि दूतहीनं भुंजीत दूतहीनं विवर्जयेदिति निषेधात् संवत्सरमिदं कृत्वा

व्यहृदशप्रतिमाश्वत्थान्नकुम्भदक्षिणायुतादधात् आचार्यापपाठंगांशुध्यादिकंदत्वा पूणाहुतमाभ्यपक्य कारय
त्वात्राह्मिणान्पायसाद्यत्रेनतर्षयेत् इतिसोद्यापनमारोच्यप्रतिपद्धतम्

अथास्यामेवविष्णुधर्मोत्तरोकविद्याप्राप्तिव्रतम्

मार्कडेयउवाच अष्टपञ्चतुकमलविन्यसेद्वर्णकैःशुभैः ब्रह्माण्काणिकायांतुन्यस्यसंपूजयेद्विभुं ऋभवेदंपूर्वपत्रैतुयजु
वेदंतुदक्षिणे पश्चिमेसामवेदंतुउदक्याथर्वणन्यसेत् आग्नेयेचतथागानिधर्मशास्त्राणैर्भर्तुं पुराणैववायव्येर्
शान्त्यान्यायविस्तरं एवंविन्यस्यधर्मज्ञःसोपवासरस्तुपूजयेत् वैश्वशुकमथारभ्यसोपवासोजितोद्द्वियः सदाप्रतिपदं
श्राप्यशुकपक्षस्ययादव संवत्सरंमहाराजशुक्लंघानुलेपनैः भूरिणापरमात्रेनधूपदीपैरंतद्वियः संवत्सरतिगाद
धातव्रतैर्चाणोत्तरात्तम इदंव्रतंपरस्तुकरोतिराजन्सवेदाविस्त्र्याद्भुविधर्मनिष्ठः कृत्वासदाद्वादशवत्सराणिविरंचित्वा
कंपुरुषःप्रयाति इतिमदनरत्नविष्णुधर्मोत्तरेविद्याप्राप्तिव्रतम्

अथगरुडपुराणोक्तमस्यामेवविद्याप्राप्तिव्रतम्

सनत्कुमारउवाच अथत्वंप्रतिपत्कृत्यंशुणुसंवत्सरंव्रतं यत्कुर्वाणःश्रियंविदेदुलंभानुनुपरिह शालितंडुलसंसिद्ध
मंडलंचतुरस्रकं श्रीशंश्रियमथोब्रह्मन्पूजयेत्सपुरःसरं अप्राच्छिन्नदलैःपादौरयुतैरंतंप्रपूजयेत् सहस्रैर्वायथायोग्यं.
पयसापायसेनच ततश्चविधिनाभ्यर्च्यपाश्वेदोत्तरस्वर्ती अग्रतःपूजयेदिन्दुगुरुंपश्चादनन्यधीःपरिवारानियोगेन
तांस्तुसंस्कारयेदथ अन्नमंत्रः ममविद्यांप्रादिशतुदेवीवागीश्वरोह्रिः विद्याधिदैवतदेवीविद्यादिशतुमेदश सरस्व
तीप्रदिशतुवाग्यद्विमतिशालिनी सितांशुरपिमेपुष्टिसर्वर्भोगप्रपूरिणी पूजातुप्रणवादिनमोर्तानममंत्रैरेवकार्य्या
इत्येवंकारयेत्साध्यंप्रसन्नःपूजितोभुरुः साध्यंशिष्यं विधिनाचोपवासंतुकारयेद्विधिनान्वितं समभ्यर्च्यद्वितीयायां

देवदेवंश्रियःपति भुञ्जीथात्पायसाव्रतशुचिराचभ्यसन्निधौ साध्यइतिशेषः आचार्याप्यवरंरंजाकुर्यात्सुप्रीणनंपुनःव
 रंहिरएयमित्यर्थः श्रनर्थात्तमनारंघंतदानिमिरभेद्रुः विद्याव्रतनिदं प्रोक्तं गुरुद्वैवतमित्यपि तन्मुखाद्धितदात्स्य
 तिःश्रेयससमागमः सदातदुक्तकारिस्थान्नस्थान्छासनातिगः तिष्ठतिष्ठन्मुगुरुपुनचासिततदग्रतः नशयतिवदा
 सीनकुर्वीतवचनान्यपि नलययीतवचनगुरोक्त्येयतेतच निवेद्यगुरवेसर्वकुर्यादादात्तदाहितं एवमाचार्यनिष्ठ
 स्तुमतिमान्प्राज्ञसन्मतःउत्पन्नज्ञानवैराभयोदीर्घमायुरवाभ्यच यशश्चविपुललब्ध्यात्दाचारप्रवर्तन पुत्रपौत्राश्रिया
 जुष्टपुर्यांगतिमवाप्नुयात् एवंसमापयेद्विद्वान्विद्याव्रतमुदरधीः दद्यात्फलानिविप्रेभ्योस्त्यक्तृष्टानिवहून्यपि कद
 लीचूतपनससंघानिशुर्चान्यपि यस्त्वेवंकुरुतेविद्वान्विद्याव्रतमनन्यधीः समस्तविद्यानिपुणोवैष्णवंपदमुच्छति ॥

॥ इतिचैत्रशुक्लप्रातिपदाकृत्यम् ॥

श्रथचैत्रशुक्लद्वितीयाकुर्यानि नारदीये चैत्रशुक्लद्वितीयायां ब्रह्माण्यसशक्तिकं हविष्यान्नैनांधार्थैःरतोप्यसर्वक्रतो
 द्रवं फलंलब्ध्याखिलान्कामान्तत्रश्रपदं ब्रजेत् श्रमिन्नेवदिनेविप्रवालेंदुमुदितंपरं समभ्यर्च्यनिशारंभेभुक्तिमु
 क्तिफलीभवेत् श्रथवारिमिन्दनेभक्त्यादस्त्रावभ्यर्च्यभक्तितः सुवर्णरजतेतैर्देप्रदद्यात्तुद्विजातये प्राणयात्राव्रतंह्य
 ब्रदध्याचापिघृतेनच नेत्रव्रतंद्वादशवत्सरतंतैकृत्वाभवेद्भूमिपतिर्द्वेन्द्र सुरूपरूपोरिगणप्रतापीधर्माभिरामोनृपवर्ग
 मुरूपःनिर्णयामृतप्युक्त चैत्रशुक्लद्वितीयायामुमापूजाचकार्यात्तदुक्तंभाविष्यपुराणे चैत्रशुक्लद्वितीयायामुमापूज्याफला
 र्थिभिःशिवपूजात्रिपूजाचकर्तव्यामुनिसत्तम देवीपुराणे उमांशिवंहताज्ञचद्वितीयायांप्रपूजयेत् हविष्यमन्नैवे
 यदेयंगंधार्चनान्वितं फलमाप्नोति विभेद्र सर्वक्रतुसमुद्भवं श्रत्यामेवारभ्यंवालेदुव्रतंविष्णुधर्मोत्तरे मार्कण्डेयउवाच
 इमत्तथान्यांवाक्ष्यामिद्वितीयांसर्वकामदा यामुपोष्यन्तरःकामान्सर्वानाप्नोत्यभीष्टिसत्तान् चैत्रशुक्लद्वितीयायां

सप्राप्यनुपमानयः दिनावसानिकुर्यात्सम्यक्स्ताननदजिल दिनावसाने संध्यासन्निहितकालेवालुढुमंड
 लकल्वापूजयेच्छ्रुतवर्णकैः चंद्रदर्शनकाले तु चंद्रमावाह्यपूजयेत् श्वेतपुष्पैः कले श्रवणपरमात्मेतभूरिणा इक्षणेक्षुवि
 कारैश्चशुद्धनलवणेन च दिनावसाने देवेशपूजयेद्दानिशाकरे अभ्रचंद्रदर्शनविनापि गगनस्थचंद्रमंडलमनासि
 कृत्वा पूजयेदित्यर्थः घृतेनहवनकृत्यानकभुंजीतवाग्मतः प्रणवादिनमोतेनस्वाहातेनकर्मणोत् नानामंत्रोपूजा
 होमौ तत्तैलैः पाचिततुभक्षयेत्सर्वदेवतु अतैलपाचितंयावद्भ्रातारणतावत्तैलपाचितंनभुंजीतित्यर्थः एतद्भ्रत
 नरःकृत्वासम्यक्स्वत्सरंशुचिः सौभाग्यमहदांश्रुतिस्वर्गलोककर्मच्छ्रुति स्वत्सरवपपृथतप्रतिमासशुक्लदि
 तीयायांपूजाहेमिनकभोजनानिकार्याणि एतत्प्रवित्ररिपुनांशकारिसौभाग्यदरोगहरं च राजन् प्रोक्तं
 तंयादववंशमुख्यकार्यप्रयत्नेनकुलस्त्रियापिइतिविष्णुधर्मोत्तरकेवाल्मीकिव्याज्वतः

अथसर्वासुशुक्लादितोयासु अभिनवचंद्राध्यदानाविधिः भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच पार्थपार्थिवराजश्री
 मुखपंकजसदने शृणुष्वऽभिनवस्यंदांस्तदग्नेर्ध्याविधिपरं रवेर्हादंश्राभिभागेवांसु एवाहृद्रच्यतेश्रायी अदोपसमंचे
 राजत्रय्येदयात्तदाविधोः द्वितायायांसितपक्षसंध्याकालेह्यपरिस्थिते संस्थांध्याभिनवचंद्रभूमौगोमयमण्डलेराहि
 णीसहितचंद्रचदननसुशोभनं राजतवाष्यकास्थिवाभाजनश्वेततट्टुलैः पुष्पचंदनधूपैश्चदीपाक्षतर्जकैः शुभैः
 दुर्वाकुरैरत्नवरैः दध्नावस्त्रेणपांडुरैः मंत्रेणानेराजेंद्रक्षत्रियःसंपुरोहितः तवान्नोमांसिमांसिजायमानुःपुनः
 पुनः आप्यायस्वसमं चैवसोमराजनमारुते अन्नेनविधितं चाध्यैसर्वकामफलप्रदं यः प्रयच्छतिकौतयेमांसिमां
 सिंसमाहितं सकोर्यार्यशसकांयाधृत्वाचभुविमानवः पुत्रः नौत्रोपरिदृतागोत्रान्यधनसंकुलः स्थित्वावर्षश्रा
 तमर्चयत्ततः सोमपुरव्रजेत् तत्रास्तिदिव्यवपुषामुज्ज्वभोगांमनोरमानं चरस्त्रिभिःसहात्स्यर्थयावदाभूत्सं प्लवं

धर्म्यांसमृद्धिमतुलांघ्रिवांछसिन्धुमासानुमासिमिहमद्वचनं कुरुष्वसोमस्यसोमकुलनंदनपुष्पधूपैरर्घ्यं प्रपच्छविधि
 नाभिनवोदितस्य इतिभविष्योत्तरेभिनवचंद्रार्घ्यदानविधिः अस्यामेवविष्णुधर्मोत्तरोक्तंनेत्रव्रतम् ॥
 माकंडेय उवाच नासत्यैदेवभिषजावश्विनोपरिकीर्तितौ तवेवप्रथितौलोकसूर्यतरारभिधीनप सूय्यचंद्ररूपावि
 त्यर्थः अथयानरतौयस्मादाश्विनापरिकीर्तितौ चैत्रशुक्लद्वितीयायांसोपवासो जितेन्द्रियः नासत्यैदेवभिषजापूज
 येः प्रायतः शुचिः शोधमारयनमस्कारैर्धूपदीपाब्जसंपदा कृत्वाचमूतैर्निर्माणं नासत्यैपूजयेन्मृप नासत्यमूर्तैस्तु
 विश्वकर्माका द्विभुजादेवभिषजागौरांगौचारुलंचनीः तयोरोषधीः कार्यादिव्यादक्षिणहस्तगाः सपुस्तककरीका
 र्यादंशनीयोत्तथाद्विज दीपमालांतथादद्यात्तयोर्नीशि विशेषतः कनकरजतंचापिदद्याद्विप्रेषुदक्षिणां संपूज्यनेत्रयु
 गलंविष्णोः संवत्सरंनप प्रदीप्ततेजाभवतिचक्षुष्मांश्चैवजायते प्राणयात्रांप्रकुर्वीतदश्राष्टृतयुतेनच नेत्रव्रतंद्वा
 दशवत्सराणि कृत्वाभवेद्भूमिपतिः प्रदीपः सरूपरूपोरिगणप्रमार्थधर्माभिरामो नृपवर्गं मुख्यः ॥

इतिविष्णुधर्मोत्तरोक्तंनेत्रव्रतम् इतिचैत्रशुक्लद्वितीयाकृत्यम् :

अथचैत्रशुक्लतृतीयाकृत्यं नारदीये चैत्रशुक्लतृतीयायांगौरैर्कृत्वासभर्तृकां सौवर्णींराजर्तवापितास्त्रजांष्ट्रम
 योद्विज अन्धचर्यंगंधपुष्पाद्यैर्वस्त्रैरामरणैः शुभैः दुर्वाकाडैश्चविधिवत्सोपवासातुकन्धका वराधिनीतुसौभाग्यपुत्रभ
 र्त्रिणी तथा द्विजभार्याभर्तृमतीः कन्यकावासुलक्षणा सिंदूरंजनवस्त्राद्यैः प्रतोष्यप्रतिमानसा रात्रौजागरणं कु
 र्याद्भ्रतसंपूर्तिकाम्भया ततस्तत्राप्रतिमांविप्रगुरवेप्रतिपादयेत् धातुजांष्ट्रमर्षीवापिनिक्षिपेच्चजलाशये एवंद्वाद्दश
 वर्षाणि कृत्वागौरैर्ब्रतं शुभं धेनुर्द्वादशसंकरप्यदद्याद्दुस्सर्गसिद्धये किमत्रवहुनोक्तं गौरिसौभाग्यदायिनी स्त्रीणां
 यथातथानान्या विद्यते भुवनत्रये धनंपुत्रान्पतिविद्यामाज्ञासिद्धयश्चाः सुखं लभतसर्वमेवैष्टं गौरिभ्यर्च्यर्च्यभाकित इ

तिसौभाग्यगौरीव्रतं ब्रथार्यभिसौभाग्यशयनव्रतं मारस्य वसंतमासमासाद्यवृत्तियायांजनाप्रिये सौभाग्यपयसा
 दार्ढ्याभिः कार्थपुत्रसुरेणुभिः शुक्लपक्षस्यपूर्वाह्नितिलैः स्नानसमाचरेत् तस्मिन्नह्नितिसादेवीकिलविश्वारम
 नासती पाणिग्रहणिकैर्भैत्ररुढायावरार्णिनी तयासहैवदेवेशतृतीयायांसमर्चयेत् फलैर्नानाविधैर्धूपैर्दीपैर्नैवेद्य
 संयुतैः प्रतिनांपंचगव्येनतथागंधाद्योदकेनच स्नापयित्वाचैत्येद्रौरीमिदुशेखरसंयुतां नमोस्तुपाटलायारस्तुपादैर्
 द्याः शिवस्यतु शिवायेतिचसकीर्त्ये १ जयार्थैर्गुरुरफ्योस्तथा १ त्रिगुणयितरुद्रस्य २ भवान्यैजघयोर्पु
 ङ्गशिवेरुद्रेश्वरायति ३ जयायेद्व्रतिजानुनी संकीर्त्यैर्हरिकेशाय ४ तद्योक्तवरदेनमः ईशार्थैशंकरं ५ रथै शंकरा
 यतिशंकरं कुक्षिद्वये ६ चकोटद्वयै शूलिनः शूलपाणये ७ मंगलार्थैर्नमस्तुभ्यमुदरंचापिपूजयेत् ८ सर्वात्मनेनमो
 रुद्रर्माथान्यैचकुचहयंशिवंवेदात्मनेतद्गुद्राण्यैकठमर्चयेत् १० त्रिपुरश्रायविश्वेशमनतार्थैकरुद्रय ११ त्रिलोच
 नायेतिहरैवाहूकालानलप्रिये १२ सौभाग्यभवनायेतिभूषणादिसमर्चयेत् ततोर्धनारीशहरमसितांगीतिनासि
 कां १३ 'नमउधायल्लोकेशंललितेतिपुंगंधवोः शिवायपुरहंताखंभुद्रेठ्यैतथालिकं १४ नमःश्रीकठनाथायक्षि
 वंकेशांस्तथाचंयेत् १५ भीमोग्रसौम्यरूपिण्यैशिर सर्वात्मनेनमः १६ शिवमभ्यर्च्यविधिवत्सौभाग्याएकमि
 त्यत. रथापयेतव्रतानिशांचकुसुंभाजिजरीरकतालारजेसुलवणकुस्तंबुरुमथासुमं दत्तंसौभाग्यकृद्यस्मात्सौभाग्याए
 कमित्यतः एवंनिवेदयेत्सर्वमथतः शिवयो.पुनः चैत्रेशृंगोदकंप्राशयस्वपेद्रूमाचारिदंम पुनःप्रभातेतुतथाकृतःस्नान
 जप श्राधिः संपूज्याद्विजदांपर्यंमारयवस्त्रविभूषणैःसौभाग्याएकसंयुक्तसुवर्णप्रतिमाद्वयप्रीयतायत्रललिताव्राह्मणा
 यनिवेदयेत् एवसंबत्सरंपावतृतीयाप।सदा।मुने प्राशनेदानमन्त्रेचाविशेषायांनिर्वाधने गोशृंगोदकमाद्यैस्वार्हैशारेव

गोमयंपुनः उपेष्टमंदारकुसुमविल्वपत्रंशुचौरुमृत श्रावणेदधिसंप्राप्यनभस्येचकुशोदक क्षीरमाश्रयजेमासि
 कातिकेष्टपदाज्यकं मार्गशीर्षंतुगोमूत्रंपर्येषेसंप्राशयेद्वृत्तंमाघेकृष्णतिलस्त्रद्वर्यंचगठ्यंचफाल्गुने ललितविजया
 भद्राभवान्किमुदाशिया वासुदेवोतथागौरोमगलाकमलासती उमाचदानकालेतु प्रियतामतिकीर्तयेत् मङ्घिका
 शोककमलंकफोलानीतिमालती कुव्जकंकरवीरंचवाणमभ्यातुकुसुमं सिद्धवारचसर्वेषुमासेषुकमशःस्मृतं वाणनी
 लकंठः जपाकुसुमकुरुतंभमालतीशतपत्रिका यथालाभंप्रशस्तानिकरवीरंचसर्वदा एवंसवत्स्र्यावदुपोष्यवि-
 धिवन्नरः स्त्रीवाप्यकाकुमारीवाशियावभ्यर्च्यभक्तिः व्रतातिशयनंदद्यात्सर्वोपरकरसंयुतं उमांमहेश्वरहैमंतुप
 भंचगवासह स्थापयित्वाचशयनेत्राह्लाष्यनिवेदयेत् गोपुगंहेमं अन्यान्यपियथाशक्त्यामिथुनान्यवरादिभिःधा
 न्यालंकारगोदानै रभ्यर्च्यधनसंचयैः वित्तशाठ्येनरहितःपूजयेद्भतविस्मयः एवंपरोगतियःसभ्यकसौभाग्यशयनं
 व्रतं करोतिसप्तचाष्टौवाश्रिकंठभुवनेमरैः पूज्यमानेवसेत्सभ्यभयात्कल्पायुतत्रयं नारीवाकुरुतेवापिकुमारीवानरे
 श्वर साापितफलमाप्नोतिदेव्यनुग्रहलालिता इत्युद्यापनाविधिः इतिमत्स्यपुराणोसोद्यापनसौभाग्यशयनंगौरीव्रतं
 श्रवैवगौरीदोलोत्सवउक्तः

हेमाद्रौदेर्वापुराणे तृतीयापांधिजेदेर्वाशंकरेणसमन्वितां कुकुमागुरुकस्तुरीमणिवस्त्रमुगर्भितां सुगंधीपुष्पधूपैश्वद
 मननसुमालिना आदोलदोलयेद्वत्साशिवोमातुष्टयेसदा रात्रौजागरणंकार्यंप्रातर्देयातुदक्षिणा सौभाग्ययाक्षयदा
 स्त्रीभिःकार्योपुत्रसुखाधिभिः हेमवत्प्राप्तपानानितांबूलानिस्त्रजस्तथा सौवर्णतुह्युमाकार्याराजतःशंकरस्तथा
 चतुर्भुजस्तुदेवेशोद्विभुजोमाप्रकीर्तिता इयमहूर्तमात्रापिपराग्राह्यागौरीदेवत्वत्वात् महूर्तमात्रसत्त्वेपिदिनेगौरीव्रतं
 परे इयमन्वादिरेपि श्राद्धेज्जपराल्द्व्यापिनीग्राह्यास्त्रानाहौपग्राह्यान् ॥

इतिदेविपुराणोक्तगौरौदोलोत्सवतृतीयायांमन्वादाँश्राद्धमुक्तं मात्स्ये

कृत्याश्राद्धविधानेनमन्वादिदुपुत्रादिपुहायनानाँद्विसाहस्रपितृणाँदुत्सिदंभवेत् चैत्रशुक्लतृतीयायां श्रीरामचन्द्रदोला
त्सवः श्रीरामार्चनचंद्रिकायां गारुडे मधौशुक्लतृतीयायांजानकीरमणंप्रभुं राजोपचारैःसंपूज्यमासमादौलयेक
त्री दक्षिणाभिमुखंदेवंदोलमानंतुरेश्वरं संपूजितंसकृद्द्रवा सर्वपापैःप्रमुच्यते चैत्रमासितेपक्षेतृतीयायांरमा
पतिं दोलारूढंसमभ्यर्च्यमासमादोलितंभुवि दोलारूढंप्रपश्यंतियेकृष्णंमधुमाधवे श्रापराधान्प्राहित्वा
शुभकारतेनात्रसंशयः दोलारूढस्यतस्यैवयेप्रकुर्वतिजागरं सर्वंपूर्णफलावाप्तिनिमित्तिपनिमिषेभवेत् निरयं
चैत्रद्रवमूर्जमधौदोलितिवचनात्

दोलानिर्माणं चैत्रमासकल्पेवोध्वम् इयमेवगौरीतृतीयाच्यते तन्नमुद्दू

तेमत्रापिपरयुताग्राह्येयुक्तं श्राध्यास्वामारभ्यंगौरौत्रितं शिवउवाच गौरीव्रतमथोवक्ष्येस्त्रीणांसौभाग्यवर्द्धनम्
चैत्रशुक्लतृतीयायांत्रितंगौर्यार्च्यमाचरेत् उपोष्यतुप्रयत्नेनविधानमिदमाचरेत् रकांवरधरोभूत्वाक्रोधलोभावि
वर्जितः स्थंडिलेहस्तमात्रेकर्तव्यंगंधमंडलं कुकुमंदुसुश्रातिनेचतुलंपरिवर्तयेत् इंदुःकर्पूरःसुशीतंचंदनं तत्र
मध्येपूजितव्याप्रतिमाहेमसंभवा मधुजातदभावेतपुरकेनापिनिर्मिता रकचंदनजावाथकर्तव्यासाप्रमाणातः पं
चतृताथवापूज्यातत्रमासविधानतः पंचतृतापंचापिण्डमयीत्यर्थः रकपुष्पैरुत्तंसंपूज्याजातीचंपकसंयुतः पाटलाक
रवीरैश्वरकपदैर्यथातथा कुडलाभरणान्धत्ररसनादीनिदापयेत् रसनाक्षुद्रघटिका भक्ष्याणिदृक्कुसा-
निघृतखंडयुतानिच शीतलंचवनंदुग्ंधंमुग्ंधंचदाधिपिच्छिलं मुग्ंधंमनोहरंपिच्छिलंकिणं करंभंनवनीतंचतथाशिशिर
रिणींपुनः करंभोदधिसक्तवःशिशुरिणीरसाला मध्येदेशेप्रासिद्धा पानकैवपानियंसचंद्रंदापयेत्ततः पानकं

हितस्त्रयीनागातिशोभया । सुप्रसिद्धजगत्त्रयापतकनहतुना । श्राद्धणउवाच भवानधर्मार्थकुशलःसर्वज्ञइतिमेम
 तिः ब्रतंचैतज्जाद्व्यासनाख्यातेतनेतमया यथारितश्रवणेषुबुद्धिःश्रूयतांपांडुनंदन कोन्यःश्रोताजगत्यास्मिन्भवता
 सहशोमम जयाचविजयाचैवपार्वत्याःपारिचारिके आगन्धमुनिकन्याभिःपुष्टेर्भाष्टफलेच्छया भवत्यैसर्वदादेव्या
 श्रित्तट्तिविदेकिल केनब्रतोपचारेणकरिमब्रह्मनिपार्वती पूजितातोपमायातिमंत्रैःकैश्वरानने तासांतद्वचनंश्रु
 त्वाजयाप्रोवाचसादरं श्रूयतामभिधारायामिसर्वकामफलप्रदं ब्रतमुत्सवसंयुक्तंनरनारिमीनोरमं चैत्रेमासितृतीया
 यादंतथावनपूर्वकं उपयासरयनियमंयद्दृष्टीयाद्भक्तिभावतः श्रंजनंचसतांवलंसिद्धूरंरकवाससी विसर्जयेत्सोपवा
 साप्यवैषव्यकरंपरं विधवापतिमार्गुणकुमारीवायदृच्छया कुर्यादाप्यार्चनाविधिं श्रूयतामज्ञचक्रमः विचित्रपटवक्ष्ये
 स्तुकुर्यान्मंडपिकांशुनां कारयेत्कुसुमामोदवासितांभाषितांशुनां प्रवालालंबितप्रातामंतादिव्यवितानकां विन्य
 स्तपूर्णकलशांपिठस्थितलसद्द्विजां पुरतःकारयेत्कुंडहस्तमात्रसमेखलं ततःस्नात्वाशुचिर्भूत्वापरिधायसुवास
 सीं देवान्पितृन्समभ्यर्च्यततोद्वीगृहंब्रजेत् नामाष्टकेनसंपूज्यगौरांशंकरवल्गुनां नामाष्टकेनवक्ष्यमाणेनशोभ
 तैवल्गुनामितिपाठेपमध्यजवल्गुनामित्यर्थः तत्कालप्रभवेः पुष्पैर्गंधादालिकुलाकुलैः कुकुमेनसमालभ्यकपूर्रा
 गुरुचंदनैः एवंसंपूज्यविधिवत्सुधूपनाधिवासयेत् पार्वतीललितागौरागायत्रीज्ञांकरशिवा उमासतीसमुद्दिष्ट
 नामाष्टकमिदंशुभ लङ्ङुकैःखड्गवैष्टश्रगुणकैः सिंहकेसरैः सोहालकैःश्वशुरसैर्दधिभक्तैःस्पूपकैः घृतपक्कैर्वहुवि
 धैःशुचिभिःपारिकल्पितैः दृष्टिप्राणप्रियैर्हृद्यैर्नैवद्यैःपूजयेदुमां सिंहकेसरैःसिंहकेसरवद्वर्णाकैः धान्यकंजारिकंभ
 वंयंकुमंलवणंगुडं विकारवृश्चयत्थरिहरिद्रांचपुरान्यसेत् भव्यमुत्कृष्टं नारिकेलंसनारंगंवीजपुरंसदाडिमं कूपमा
 ड्भपुसंघृतंतदधिदधियपनसंतथा घनंघनवत्नातिपकमित्यर्थः त्रपुसंवालकं दधिरंशकपिरंशं कालोत्तवादिनाङ्गादि

शर्कराघादिफलरसःसंब्रंरसकर्पूरं रक्तव्याणित्तिद्यानिर्भारार्थानिचाप्रतः आचार्यश्चैवपूजतिपूजनीयःप्रयत्नतः
 हेमवत्प्राप्तपानैश्वर्यतशाठ्यविनासुतः रात्रौजागरणंकार्द्वकुमारीभोजये तथा देवीनामनिवक्ष्यामिमामासि
 यथाक्रमं प्राशनंतुविशेषेणयथावदनुपूर्वशः गौरांउभाचलखितासुभगाभगमालिनी मनोन्मनीभवतीचक्रामदा
 भोगवद्धनी श्रधकाचतथाकृष्णास्त्राणीपूजयेत्क्रमात् इत्येताःसितपक्षेतुकृष्णपक्षेत्थाङ्गु रतिःप्रीतिर्धृतिर्बुद्धिः
 भैतिःपुष्टिश्रकीर्तिता प्रज्ञामेधातथाचार्यश्रीरकार्कीर्तिरेवच सितान्सितारभ्यांपक्षाभ्यांन्रतयत्नान्स्माचरेत् श्रशक
 त्वादभवाच्चद्रव्याणांतुस्थितंहितं प्राशनंतत्रकर्तव्यंशास्त्रिकेनचवर्त्मना ततन्मासोकद्रव्याल्लभैरोगादिजनक
 त्वेनचप्राशानाशकौचक्रमेण्णद्दशमासिपुयस्तिथतं यच्छब्धयच्चहितत्प्राशानीयमित्यशकादेरित्यर्थः प्रातिमासंप्रव
 क्ष्यामिश्रुणुवक्ष्येक्रमेणतु क्षीरंदधिधृतचैवगोमूत्रंचकुशादकं विल्वपत्रोदकचैवतथान्यच्चंदनीदकं जातीपत्रोदकं
 चैवपद्मकेसरमेवच नागकेसरसंज्ञंचलवंगंचंद्रमेवच शुक्लपक्षेतुक्थितचैवात्प्रभृतिपरमुख प्राशनंकृष्णपक्षेतुक
 थ्यमानंशुणुष्वतत् वलांककेलकचैवप्राशयेत्तुशतावरीं घनतायुसुरंदारुसारिपांशवपुष्टिकां शैरींपंसुरभीयुकं
 रकंचमौक्तिकंतथा तयोदकद्वादशकंप्राशनैकथितंतव इदंगौरीव्रतंरयातंसौभाग्यस्त्रीपुपुत्रदं आयुरारोगयदंस्त्री
 णानिहलोकैपरत्रच इदंन्रतवरंपक्कास्त्रीपुनान्यवर्तंहितं तस्मान्स्सर्वंप्रयत्नेनगौरीव्रतमुपाचरेत् श्रजनंरक्तवत्स
 चतांबूलंकुंकुमंतथा दर्पणव्यजनंछत्रमासनंयानमुत्तमं गृहोपकरणंसर्वहेमजंवाथतास्त्रजं व्रतंतचैवदातव्यमा
 चार्यायप्रयत्नतः स्त्रीणांचैवकुमारीणांवत्स्त्राण्याभरणानिच दातव्यानिप्रयत्नेनयदीच्छेद्धृतिमात्मनः इत्येतत्स
 रहस्यंतुगौरीव्रतमुदाहृतं ॥ इतिकालांतरेकंगौरीव्रतं ॥ श्रथचैत्रभाद्रपदमाघशुक्लतृतीयासुभविष्यंकंगौरीव्रतं
 युधिष्ठिरउवाच चैत्रेभाद्रपदेमाघरूपसौभाग्यसौर्यदं तृतीयात्रयमेतन्मेकृष्णकरमात्रकीर्तितं किमहंभक्तिर

फलानि पुरतो न्यसेत् पत्रकौल्लखलशिलाशूर्पाणां ततिभिः सह नेत्रांजनं शलाकांचनखसाधनकानि च दर्पणनिर्मलं ध
 टांभवाभ्यो विनिवेदयेत् शंखतूर्पांनिनादैश्च गीतमंगलानिः स्वनैः भक्तया शक्त्या च संपूजयेद्वींशं करवल्गुभां ततोस्तस-
 मये मानो कुमार्थैः करकैर्नैवैः स्नानं कुर्युर्मृदायुक्ताः सौभाग्यारोभयसिद्धये कुमार्थैश्च तत्र चारिणीनामुपलक्षणं वा
 भयाभोगे तस्नानं देवापूजनमेव च तैरेव नामभिर्होमस्ति लाज्येन प्रशस्यते पञ्चासनस्थितासाध्वीतेनैवाद्द्रैणा वा ससा
 गौरिव क्लेशणगता रात्रिंतामतिवाहयेत् काश्चिद्रायंति संहृष्टाः काश्चिन्त्येतिहायिताः कथयंति कथाः काश्चिद्भक्तमाध
 संश्रयाः गीततालानुसंबद्धमनुद्धतसमाकुलं नृत्यंति च पुरोदेव्याः काश्चिद्विलसितभ्रुवः नृत्येन तुष्यति हरिगौरी गीति
 नतुष्यति सद्भवेनाथवासर्वैरुह्यंते त्रिदिवोकैः सुवासिनीभ्यस्तत्वावलं कुंकुमकुसुमानि च प्रदेयं जागरवतामन्येषा
 मप्यवगिरितं नटैर्वटैर्भटैर्भद्रैः पूरणैः प्रोक्षणात्सर्वैः सखाभिः सहितारात्रिं गीतनृत्यहसैर्नयेत् एवं शभातसमये स्ना
 त्वासंपूजयेत् पार्वती शक्त्या तुलां समा रोहे हृद्यालंकारभूषिता तालयेति सतयात्मानं गुडे नलयेन च स्तितया शकं
 रया कुंकुमेनाथवाशक्त्या कपूरगुरुचंदनैः पर्वतानामपीच्छंति दानं केचिच्चसूरयः कुंडमंडपसंभारमंत्रैरपि च
 सैश्वर्यं लयेन तद्यात्मानं तोलयंत्वा गुडेन च कथपि शक्तिरतया सौभाग्यमनुत्कीकृतं शक्तिरतया देवीरतया एवं
 देवांप्रणम्या र्चासमाप्य गृहमावेशेत् श्रांमंथ्य द्विजदांपर्यं वासोभिर्भूषणैस्तथा संपूजयेत् भोजयित्वा थ दद्यात्ति
 भ्यो थ दक्षिणां यद्यदात्मानमाभ्युदयं शयनं यानमेव च वस्त्रमाभरणं गावः सर्वं तेभ्यो निवेदयेत् हेमपत्रं रत्नफलं
 मुक्ताचूर्णां चूर्णात् तां वलंके चिदिच्छंति दीयमानं सखीजने पत्रस्थाने सुवर्णैरुपयत्वाणि पूगस्थानैरत्नानि
 चूर्णस्थाने मुक्ताफलानि एवं विधत्वा वलं सखीजने देयं श्रांमं च मधुरप्रायं भोजयित्वा सुवासिनीः स्वयं भुजा
 तसाहितान्नाति चंपुजनैः स्वकैः यद्यदेव्याः पुरोदत्तैरेव चिदिसुशोभनं प्रतिगोहं नयेत् सर्वं विभक्त्या श्रांतमानसा

दत्तायनकाहटाकृतकृत्याभवेत्तः विधिर्भाद्रपदेह्येपःसौरपसंपरश्रादायकः सप्तधाद्यविरूढश्चशूर्पस्थांपु
 जयेदुमां पूर्णकलशस्थानेशूर्पेदतिविशेषः गोमूत्रप्राशनंयस्मात्तस्माद्गोमूत्रसंज्ञिता माधमासेतृतीयायांविशेषः
 श्रुयतामयं पूर्वोक्तसकळकृत्याप्रभातियत्रसंस्तरे स्थापयित्वाकुंदपुष्पैः पूजयेत्ससुतामुनां एतेनकारणेनोक्ताचतु
 र्योक्तुदसंज्ञिता पूर्वोक्तसकलतृतीयायांक्त्वाप्रभति चतुर्थीदिवसेससुतांविनायकसाहितामुमापूजयेदित्यर्थः उ
 मारूपंतु कर्तव्यं गोधासनगतंशुभ सौवर्णचमहाराजसाक्षसूत्रकमंडलुं विनायकश्चकर्तव्यो गजवक्रश्चतुर्भुजः त
 तीयात्रयभेतेतेकाथितं सर्वकामदं जययामुनिकन्यानांयत्पुरासमुदाहृतं एवयाकापिकुरुतेनारीव्रतानिदंशुभं सारु
 पसौभाग्यंयुतामृतास्वर्गमर्हायते नदुर्भगाकुलेतस्याःकुलेभवतिभारत नदुर्वीनीतश्चसुतेनभृत्योविघ्नकद्रवेत्
 नदारिद्र्यन्दृष्टेतास्मिन्नव्याधिरुपजायते यत्रसारमतेनारीधीतयानीकरप्रभा अन्याश्रयाःकरिष्यंतिब्राह्मणानुम
 तेव्रतं संपूज्यवाचकंभक्त्याभूपणाच्छादानाशनैः तारताःस्युःसुखसपत्नाश्रविपन्नमनोरथाः भविष्यंति कुरुश्रेष्ठ
 कुलज्येष्ठनमोस्तुते माधेमहार्हमणिमंडितपादपीठांघैत्रेविचित्रकुसुमोत्करचार्चितांगी शूर्पप्ररूढनवशापपमर्षी
 नभस्येसंपूज्यशमुदयितांप्रभवंतिनार्यः

इतिभविष्योत्तरोक्तगौरातृतीयाव्रतत्रयम् अथैत्रशुक्लतृतीयायामरुंयतीव्रतम्

तत्रत्रोणमेवाधिकारः अथैवंध्यादिफलश्रवणात् अत्राद्रौपूजा अष्टपत्रकार्णिकायामंडलेपूजयेद्भुवं अरुधतीम
 हादेर्वावसिधसहितांसतीं त्रिमधयैत्रशुक्लतृतीयायांसर्वपापक्षयपूर्वकावैधव्यादिसदर्भाशसिद्धये अरुंधतीव्रतंगं
 त्वेनवासिष्टसाहितारुंधव्याःपूजनमहंकारिष्ये आगच्छवरदेदेविमंडलेस्मिन्नास्थिराभव वसिष्ठेनसमायुक्तापूजास्वी
 कुरुसंस्कृता इत्यावाहन अरुंधतिमहादेविसर्वसौभाग्यदायिनिदिधंयसुचारुवेपंत्वमासनंप्रतिगृह्यतां इत्यासनं

कुट्यात् पुण्यांजलिचदद्यात् वंशपर्जास्थितं पूर्णवाचं नंद्रव्यसंयुतं अरुंधत्याः प्रीणनाथं ब्राह्मणाय दद्यात् । इति वा
 यनं सुवर्णप्रतिमायुक्तावसिष्ठेन सुशोभितां अरुणतीं वारुिष्ठं ब्राह्मणाय दद्यात् । इति मूर्त्तदानमंत्रः । गच्छेद्विषय
 धारस्थानसर्वालंकारभूषिते अरुंधतिनमस्तुभ्यं देहि सौभाग्यमुत्तमं । इति विसर्जन-अथकथा हेमद्रौ र्कादि ईश्वर उ
 वाच अरुंधती ब्रतं वक्ष्ये सदासौभाग्यदायकं वनचर्णैर्न वैसम्यङ्गना रिसौभाग्यभाजनम् जायते रूपसंपन्ना पुत्रधौ
 व्रसमन्विता वसंततु समासाद्य तृतीया पुरुषर्षभ स्नानं कृत्वा तु वैसम्यक्त्रिरात्रोपोयितासती निधुना नितु चत्वारि
 समद्वयपतिव्रता पूजयेत्पुण्यातां वृत्तैश्च नैश्चतयाश्चतैः कुंकुनाशुरुकर्पूरैः सैन्दूरैर्हृगनाभिभिः शिलापट्टेन संप्रा
 प्यर्जिरकं लवणान्वित लोष्टकेन समायुक्तं क्वल्युभेन योष्टितं श्रावाहयेन्महादेवांश्चिष्ठेन समन्वितानां स
 र्वासां मुख्या देवभागिनि द्विभुजां चारुसर्वांगीसाक्षसूत्रकमंडलुं प्रतिमां कांचतीं कृत्वा नामभिस्तानां प्रपूजयेत् देव
 वंशेन प्रपादौ जानुभ्यां लोकावदिते कटिसंपूजयेत्तस्याममसंपत्तिदायिनी नाभिर्गंभीरानाभिर्तुल्योकायाश्चैतथारव
 ती जगद्धात्रैतथास्केधौ वाहुरांश्चैनमस्तथा हस्तौ तु वरदापैतु मुखधुंश्चैनमोनमः अरुंधति महापूजा शिरस्तु सकल
 त्रिषा एवं संपूज्यतां देवांगधुषोपचारकैः पूजयित्वा सती देवी ततश्चाथैर्ब्रदापयेत् अरुंधति महाभागो वसिष्ठ
 त्रिषवादिनि सौभाग्यदेहि मे देवि धनपुत्रांश्च सर्वदा उत्तरार्थमंत्रः पुत्रान् देहि नंदे हि सौभाग्यं देहि सुब्रते अन्यं
 श्रसर्वकामांश्च देहि देवि न मे रतुते इति प्रार्थना सुवासिन्धो यं संपूज्या समासिदिवसेतथा शुभं गधाक्षतै पुष्पैर्द
 द्यात्स पूर्णसमोदकान् हेमैर्धवतथा कुट्यांस्त्रिमिद्विश्रितैः पृथक् अष्टोत्तरशतसंख्या प्रार्थनामंत्रतः सुधीः मिथुना
 निचसंपूज्यभूषणाच्छादनादिभिः नानाविधोपचारैश्च चतुर्विंशतिसंख्यया आचार्यसमाह्वयसुबलाभरणानि च
 शय्यां सोपस्करं दद्यात्कांश्यपात्रं सदीपकं आदर्शचामरं चैव धेनुं दद्यात्पयस्विनीं शक्त्या च भोजयित्वा यस्त्रियः सु

पान्समोदकान् मोदकान्कान्चनेवैवतंथावस्त्रंयथाविधि पालिकाधृतपूपांश्वपूरिकाश्वशिशेपतः सोहालिकाश्वदत्त
 व्याएकैकंदिगुणं तथा भोजनद्वयपद्व्यासर्दानानाथांश्चतर्पयेत् एवव्रतं समाप्याथपश्चात्कक्षमाचरेत् श्रनेनैववि
 धानेनमानिनीकुरुतेव्रतं श्रवैषव्यमवाशोतितश्चाजन्मसहस्रकं पुत्रपौत्रसमायुक्ताधनधात्यसमन्वितता जीवेद्धर्ष
 शतंसाग्रसहभर्त्सापतिव्रता एवमभ्यर्चयित्वातुपदंगच्छत्यनामयं देवभार्यायथास्वर्गेभद्रपिभाट्यर्पितशैव्य राज
 भार्यामहाभागान् सर्वकामफलप्रदा पुराव्रतभिर्दंवित्राः शृणुध्वं व्रतमुत्तमं आसीद्धिप्रःपुरावित्राः सर्वशास्त्रविशारदः
 तस्यैकाकन्यकाजितास्वरूपेणाप्रतिमाभुवि ततोविवाहसम्यर्पितातस्याकरिद्धिजाः बालरंडातुसांजातानिर्वदाद
 गमद्ग्रहात् यमुनातीरमासाथ्यचकारविपुलंतपः एकभकाशनैश्वकृच्छ्रचांद्रायणैरतथा मासोपवासानियमैरा,
 त्मानं पावयन्सती कदाचिदागतस्तत्रश्रमन्गौर्धर्यासदाशिवः यमुनातीरमासाथ्यपार्वतीताददर्शह कपयाचशिव
 गौरीमहादेवमुवाचसा पार्वत्युवाच देवकेनेदशीं प्रासावालयैषव्यतेदशां बदेश्वरमहदेवकृपां हत्वात्मनोपरि महा
 देवज्याच श्रयंविप्रः पुरगौरिकुलशीलयुतोभुवि तेनकन्यापरिहृतासुरूपायुगतीसती एतांविवाह्यत्ररूपां विदेशमग
 मद्धिजः श्यापस्यवहृत्थिकालमपर्यपुनरागमं नागतस्तुमहाविश्रायावल्जिवंतुसजितस्यजन्मानगमत्सर्वविनाप
 त्यातुनिष्कलं तेनपापेनाविप्रोसौनारीत्वंप्रासावानाशिवे स्वनाशैषःपरित्यज्यनिर्दोषांकुलसंभवां यातिदशां रचाथ
 शशाधिमदनाणवे परदाररतीवास्यादन्यांवाकुरुतोस्त्रियं सोऽन्यजन्मनिर्देवेशिस्त्रीभूत्वाविधवाभवेत् यानारितुपाति
 त्यक्त्वमनोवाक्त्रायकर्मभि र्हःकरोतिवैजारंगत्वाच्चपुरुपांतरं भोगान्भुक्त्वाथसावोपिस्सर्दानाप्रमदासती तेनकर्म
 विपाकेनसातारोविधवाभवेत् स्वपत्नीकुलसंभूतांपतिव्रतरतांसती श्रनुकूलांपरित्यज्यपरार्थोपातिस्वेच्छया स
 पापर्णजायतेन्यस्मिन्नस्त्रीहीनोविप्रजन्मनि श्रनेनसदृशंलाकेसदशोनास्तिपातकं नवैदव्याहपरं व्याधिनैवैषव्या

एपरिचरः नवैधव्यापेरः शोकोत्तैधव्यापरेकुशः नरकेनचैधव्यातकष्टैधव्यतानपु तेनपार्षेनघारेणजाति
 यवाखरंउक्ता सतउदाच इतिदेववचःश्रुत्यासागौरीविस्मिताभवत् पद्मच्छन्महादिवंगौरीसाकरुणान्विता केनेट
 शंनहापापवाल्क्यैधव्यदायकं नश्यतेकर्मणायेनतन्मवादकृपांकुरु श्रीमहादेवउवाच शृणुशिवदक्ष्याभिवाल्क्यैध
 वपनाशन अरुंधतीव्रतंपुण्यनारीसौभाग्यदायकं यत्कृत्वावाल्क्यैधव्यः न्मुच्यतेन। बभूवः श्रुतभेततदाविप्रागौट्या
 शंकरोद्विजाः यमुनातीरमासद्यउपदिष्टतदाद्विजाः तस्येनाट्यैमहादेवाकृतमेवव्रतंतथा तेनपुणेनमहताव्रतं
 नमुनीचरः अरुंधतीव्रतमिदंत्स्मात्कार्यसदास्त्रिया नारीवैधव्यते। मुच्येनसौभाग्यप्राप्तुयाःपरं इतिहेमुद्रौरकाद
 वाल्क्यैधव्यनान्नं सिध्यापन अरुंधतीव्रतीयाव्रतं अस्रयाविधानं उमेयाहंसर्वपापक्षयेत्सरजन्मजन्मंतरेष्ववै
 धव्यस्थिरसौभाग्यरूपसंपत्तिपुत्रपौत्रसंततिसंप्राप्तिधनधान्यसंपत्त्यादिसमस्ताभ्येकामना। सिद्ध्यर्थमरुंधतीसमा
 नपातिव्रतमहंमप्राप्तिकामनया। अरुंधतीव्रतीयाव्रतकरिष्येइतिसंकरप्यचत्वारिद्विजद। पत्यभिधुनानिसमाहूयते
 न्येयथाशक्तिसौभाग्याएकादिद्रव्यंत्वा अन्तर सौवर्णा वसिष्ठारुंधतीमूर्त्तिर्वाडशोपचारैः संपूज्य वायनंदत्वा
 तृतीयापुपवात्समाचरेत् चतुर्थ्याद्विजदांपत्यानिययाशक्तिसौभाग्यद्रव्यैःपरितोष्यभोजयित्वा तांमूर्त्तिमाचर्यायद्
 द्यात्तत्रमंत्रःसद्दर्शप्रतिमायुक्तांवासिष्ठेनसुशोभितांअरुंधतीवासिष्ठंचव्राह्मणायददान्यहं एवमाचार्यायमूर्त्तिदत्त्वा
 स्वयंभुंजति एवंयथाशक्ति त्रिचतुःषं चदर्षाणिव्रतं कृत्वा अंतउद्यापनंकुट्यात् पूज्यादितसंकरपाति अरुंधतीव्रतो
 द्यापनंकरिष्ये सर्वतोभद्रोपरिमूर्त्तिं प्रातिषाप्य मंडलदेवतापूजनति अग्निस्थापनंविधाय अन्वाधानंतेवसिष्ठः
 द्योर्नाममंत्रैर्गायत्र्याचाष्टोत्तरशताहुतर्हिव्वा मंडलदेवताश्रेकैकयाहुत्या हुत्या चतुर्विंशतिभिश्चानिभोजयित्वा
 इत्परुंधतीव्रतीयोद्यापनं॥ चैत्रशुक्लचतुर्थ्याकथंनारदीये चैत्रशुक्लचतुर्थ्यातुवास्तुदेवस्वरूपिणं गणपंसंन्यगन्धर्व

दत्वाकांचनदक्षिणां तिथिकल्पप्रकरणे गणेशकारयेत्पूजांलङ्घुकादिभिरादरात् चतुर्थ्यादिप्रनाशापसर्वकामस
 मृद्धये श्रवैवविष्णुधर्मोक्तमाश्रमव्रतंचतुर्मुर्तिव्रतंच चैत्रस्यामलपक्षेत्तेपवास्तोर्जितेन्द्रियः चतुर्थ्यावासुदेवंस्यक
 त्वासंपूजनंशुभं कांचनदक्षिणांदाद्याद्द्विजपयव्रह्मचारिणे इत्याश्रमव्रतं श्रयचैत्रशुक्लपचन्यात्तृतीयादिपंचम्यंतांनि
 राजसाध्यहेमाद्रौ विष्णुधर्मोत्तरोक्तंश्रीव्रतं मार्कण्डेयउवाच श्रथातः सप्रवक्ष्यामिश्रीव्रतंनामतेःव्रतम् चैत्रशुक्लतृती
 यायांज्ञानमभ्यंगपूर्वकं कृत्वाशुक्लंवरोरराजन्शुक्लमात्स्यानुलेपनः तिषेद्द्यूतोदनाहारोभूमौस्वप्यग्निसांचताम् चतु
 र्थांचतथाज्ञानंवाहिरैवसमाचरेत् पंचम्यांचविशेषेणशुक्लंवरधरःशुचिःलक्ष्मीसंपूजयेत्पद्मेकृतकेकृत्केपिवा श्रकृत
 केषश्चत्वजात्याक्रांति शुक्लेनगंधमालयेनपूतदीपेनचाप्यथ हरिद्रयाचधान्येनश्राद्धंकेनगुडेनच इक्षुण्शुविकारैश्चल
 वणेनचभूरिणा स्वशक्तयाचमहाराराजभूरिणावालिकल्पनम् श्रीसूक्तनततोवाह्निजुहुयात्कमलानितु तदलाभेचवि
 दत्वांनितदलभेतथापूतम् ब्राह्मणान्नारसप्रायंपूतभूयिषमापयेत् आश्रायेद्देजेयेत् सुवर्णमाषकंद्याद्ब्राह्मणायच
 दक्षिणाम् अनाहारस्ततःस्वप्यात्शुचौदेशेयथाविधि ततस्त्वपंचमर्षान्नाप्यपूर्वाह्णेपश्चिनीजले ज्ञात्वासंपूजनकु
 र्यात्प्रातर्वदेवतथाश्रियः भूयएवाह्निजेदद्यात्पूर्वं कनकमापकम् पूर्वदक्षिणात्वेन पूर्वोक्तं पद्माक्षमथावावित्वंप्राश्री
 यातदन्तरम् ततोहविष्यमश्रीयाद्वायतोमानवोत्तमः सवत्सरमिदं कृत्वाव्रतं पार्थिवस्तनम फलमाप्नोतिविपुलं
 राजसूयाश्रमेधयोः विनाकनकदानेनव्रतमेतत्समाचरन् व्रतंतेनापकस्वर्णमग्निष्टोमफलंलभेत् संपूज्यसोपवासा
 स्तुशुक्लपक्षस्यपंचम्याम् नित्यमेवाश्रयेद्वर्षिश्रियमाप्नोत्यनुत्तमाम् धनमुत्तममाप्नोतिरूपमारोग्यमेवच जगत्प्रधा
 नांवरदांचपुण्यांविभावरसर्वगतांतरेंद्र श्रद्धान्वितःपूजयतीहयस्तकामानवाप्नोतिस सर्वकालम् ॥

श्रद्धेयप्रसंगारसंस्वरपर्यंतं पद्योक्तशुक्लपंचम्यांलक्ष्मीव्रतं लक्ष्मीभ्यर्चयंपंचम्यामुपवासिभिवेतुषुः
 समतिहेमकमलंदद्याद्विमसमन्वितम् सर्वेण्यवपदंयातिमानवःकुलनंदनि एतल्लक्ष्मीव्रतंनामदुःखशोकविनाशान
 नितिपशुपुराणोक्तंलक्ष्मीव्रतं श्रद्धास्वामिवपंचम्यांचंद्रपूजनपृथ्वीपूजनंचोक्तवीरमित्रोदयेविष्णुधर्मोत्तरे, पंचम्यां
 पूजनकृत्वातथाचंद्रमसोनरःश्रायुश्रियिपुलांलक्ष्मीसर्वैश्वर्यधर्चविन्दति ॥ इतिविष्णुधर्मोत्तरोक्तसौभाग्यव्रतं
 पंचम्यांपिथिवीचैवतथासपूजयेन्नरः तामेवाश्रोत्ययत्नेननात्रकार्याविचारणेतिविष्णुधर्मोक्तपृथिवीव्रतम् अस्यामेव
 चैत्रशुक्लपंचम्यांपशुपुराणीयपालालखंडोक्तहयपंचमीव्रतम् अथराड्मृतोजातोवातरंहोमनोजव-उच्चैः भवा, पूजनी
 यःपंचम्यांचैत्रशुक्ले तत्रैवपूजयामंधर्वारतुरंगाणांतुवांधवाइत्यादि इयमेवमत्स्यपंचमीचोक्तानारदीये॥प्रोक्तामत्स्य
 जयंतितुपंचमीमधुशुक्ला अस्यामत्स्यावतारभक्तैः कथ्योमहोत्सवः श्रीपंचमीतिचैवोक्तातत्रकाठ्यैश्रियोर्चनं ग
 धार्थरुपचारैरतुनैवेधैःपायसादिभिः यस्तांसंपूजयेत्तत्रतंवैलक्ष्मीनैमुच्यति पृथ्वीव्रतंतथाचांद्रहयश्रीवज्रंतथा
 कार्थ्यंतत्तद्विधानिनतत्फलमभीप्सुभिः तथाचब्रह्मपुराणे शुक्लायामथपंचम्यांचैत्रेमासिशुभानना, श्रीब्रह्मल्लोका
 न्मानुष्यंसंप्राप्तकेशवाज्ञया तस्मातांपूजयेत्तत्रयस्तंलक्ष्मीनैमुच्यति एषाश्रीपंचमीकार्याविष्णुलोकगतिप्रदा चैत्र
 स्यशुक्लपंचम्यांपूजयित्वातथाश्रियं सकृदेवाभुगदेतत्फलंसंवत्सरोद्भवामितिहेमाद्रौविष्णुधर्मोत्तरे इयंचैत्रशुक्लपं
 चमीकल्पादिःहेमाद्रौ मात्स्ये ब्रह्मणोयादिनस्यादिःकल्पादिस्साप्रकीर्ता वैशाखस्यतृतीयायांकृष्णायांफाल्गुण
 स्यच पंचमीचैत्रमासस्यतथावाग्यातथापरा शुक्लत्रयोदशोमावकार्तिकस्यतुसप्तमी नवमीनार्गशीर्षस्यसप्ततःस
 स्मराम्यहं कल्पानामादयोह्येतादत्तस्याश्रयकारकाः, श्रत्रसर्वोपिश्राद्धादिनिर्णयोमन्वादिबृहज्जैयः ॥
 अथचैत्रशुक्लपष्टांस्कंदपूजाब्रह्मपुराणे श्रमावास्यांसमुद्गतः स्कंदः पूर्वहृताशनात् जातः पर्यणिपष्टातशुक्ला

यत्रैवनामति सेनापत्येभिपिकरतुदेवानां वसुधाणां पुराजितवांस्तारकदैत्यकौचशक्तया विभेदच तस्मात्सत्रविधिना
 स्कंदमार्यैः सुगधिभिः दीपालकारवस्त्रात्त्रकुम्भैः पूज्यएवहि अक्षक्रीडनकैर्मयैर्वीटाचांभरदर्पणैः सर्वासुशुक्ल
 पृथिपुपूज्योवाश्रद्धयानरैः श्रावण्यकामैर्वालिनां पुत्रवद्विर्विशेषतः नारदीयेषु वैत्रेमासिशुक्लपक्षां कुमारत्र
 तमुत्तमं तत्रेष्टवापएमुत्तदेवनानापूजाविधानतः पुत्रसर्वगुणोपेतं प्राप्नुयाच्चिरजीविन भद्रनरत्ने वैत्रेशुक्लपृष्ठांमार
 ष्यप्रारभ्यकुमारत्रत ईश्वरउवाच वैत्रशुक्लात्समोरभ्यत्रतार्थमधुनोच्यते उपोष्याविधिर्नोपध्यांविशेषात्पएमुख्यजे
 त् नृएनर्थाप्रतिमंरभ्यातदाकुर्याद्विशेषतः एण्मुख्यद्वादशभुजंघोतत्कांचनसुप्रभं मयूरवाहनंदेवंसौम्यंलावण्यपूरै
 त् शार्किंघंटांपताकांचपाशं कुक्कुटभूषित दंडाभयसवरदंखड्गेपुषिशरारसनं सपूज्यपरयाभक्त्याशुक्लपुष्पपिचार
 कैः नैवेद्यगांधवस्त्राणिशुक्लान्येवप्रदापयेत् ब्राह्मीरसंसमाधापकापिस्थान्यफलंतथा सरस्वत्यणुनामंभ्यसंहस्त्राष्टौत
 रेणुत् सरस्वतीमंत्रेणानुमंत्रणं कृत्वैत्यर्थः श्रावाण्यपूजयेद्भक्त्या वस्त्रहेमात्त्रवाहनैः ब्राह्मीरसंसघृतं चांतप्राशयेत्प्रानिहि
 तं मासिमासिप्रकर्तव्यं यावत्सवत्सरवाधि ब्रह्मचर्येणशुचिनाश्राद्धमेकसमाचरेत् महाकविर्भैवेत्सोपिभुविवाचरप
 तिर्यथा सकृद्ग्रहणातिशास्त्राणिवादिनांमूर्ध्नि तिष्ठति रशोविनायकास्तस्मिन्सति कदाचन स्कंदग्रहामहावोरा
 स्तथापममारदर्ग्रहः नहिंसतिमहासेनत्रतस्यारूपप्रभावतः इदं व्रतोत्तमश्रेष्ठकर्तव्यं भूमिवर्द्धन एण्मुख्यपार्वतीपुत्रस्कं
 दंग्रहकुमारकं कार्तिकेयंतथावात्सलथाभ्यक्रौंचसूदनं तारकारातिस्त्रं चनथान्यकृतिकासुत वैशाखचविशाख
 मासिमासिप्रपूजयेत् सूर्धसूर्धकलायुक्तशशिनामूर्ध्निभूषित क्रमेणभंजावोह्वय्याद्वादशानां शिखिध्वज इतिवैत्रा
 दिद्वादश शुक्लपृथिपुकुमारपूजात्रतम् ॥

श्रयचैत्रशुक्लसप्तम्यां सूर्यपूजात्रत तत्रैव नारदीयेषु वैत्रेशुक्लसप्तम्यां त्रानं गृहैः भंसाचरेत् रथंडिले गोमयांल्लिपे

गोरुशक्तिकयासितं लिखित्वा छदलंपद्मकाणिकयां विभावसुं विन्यसेत्पूर्वपञ्चेतद्द्वौ देवौ कृतघातकौ ॥ अग्नेयेचन्यसे
 एवं देवौ देवौ कृतकारकौ दक्षिणेचन्यसे तत्र तथैवाप्सुरसद्वयं अकृतौ दोषेभ्यसेत्पञ्चैर्नैर्ऋत्ये मुनि सतम काद्रवेयामहा
 नागौपश्चिमेकृतकारकौ वायव्येयातुधानौवानूत्तरेचक्राषिद्वयं ऐशान्येचन्यसे तत्र प्रहमेकं द्विजोत्तमते पांसं पूजनं
 कार्यं गंधमाल्यानुश्लेषनैः धूपदीपैः सनैवेद्यैस्तान्दूलक्रमुकादिभिः एवं संपूज्य होमं तु घृतेनाप्यशतं चरेत् सूर्यं च
 षाचान्येषां प्रदद्यादाहुतीः क्रमात् नाममंत्रेण भेषा वीततः पूर्णाहुतिं ददेत् दक्षिणाचततो देयाद्द्विजोभ्यः शक्तितो द्विज
 एष्य कृत्वा विधानं तु सर्वसौंस्थ्यमवाप्नुयात् देहांते मडलं भानोर्भित्वा गच्छेत्परपदं अस्याविधिः सप्तन्यां वहिः स्नानं गौर
 मृदागोमयलितैरेस्थलेऽ छदलंपद्मकृत्वा मध्ये विभावसुं संपूज्य दले पुक्रमेण कृतघातकारान् संपूज्य अग्निस्थापनं विधा
 य अन्वाधानांते सर्वपांनाममंत्रैरष्टोत्तरशताहुतीर्घृतेन दद्यात्सर्वतोभद्रमंडलादिपूजापरिभाषोक्तक्रमेण कुर्यात् य
 तांते पूर्णाहुत्यादिविधाय द्वादशब्राह्मिणस्महिरथ्यमूर्तिकुंभदानादिभिः परितोष्य आचार्यार्घ्यमूर्तिसंशयगोदानादि
 कंद्यात् इत्युद्यापनविधान ॥ अग्नेयेचन्यसे सप्तन्यां वहिः स्नानं समाचरेत् अथैवं मडले छदलं विधाय तस्मिन्नेव सूर्यपूजां विधाय
 भारस्करस्य तु सप्तन्यापूजादमनकादिभिः कृत्वा प्राप्नोति भोगादीनि विगता रिर्भहायश इति अस्यामेव भेषा वीतरेक
 मनेदनसप्तर्षावतं हेमाद्रौ चैत्रशुक्लसप्तम्यां वहिः स्नानं समाचरेत् अथैवं मडले छदलं विधाय तस्मिन्नेव सूर्यपूजां विधाय
 दधापायसेन द्वादशब्राह्मिणस्संतर्प्य स्वयमनेदं द्विजभुक् शेषं प्राश्नीयात् आचार्यपूजा होमादिकं प्रावत् चरेत् इत्य
 नोदनसप्तर्षावतं अस्यामेव भेषा वीतरेक नामसप्तर्षावतं तदुक्तं हेमाद्रौ चैत्रशुक्लसप्तम्यां वहिः स्नानं समाचरेत् इत्य
 त्यादि ॥ अत्र चैत्रादारभ्य शुक्लसप्तमीषु द्वादशादित्यान् क्रमेण पूजयेत् घाता १ अर्घमा २ मित्रः ३ वरुण ४
 इन्द्र ५ धिक्स्वान् ६ पर्जन्यः ७ पूषा ८ अश्वः ९ भगः १० वृषा ११ जिष्णुः १२ रेतान प्रतिभासैर्भैकताक्षा

पूजेयत् वस्तरति सर्वतोभद्रमडले देवतापूजनमाशकापचकृत्वा श्रव्याधानात् नाममन्त्राकृष्णनत्या। दमन्त्रह। म
 संपाद्यपूर्णाहुत्याचार्यादिपूजां यथाविधिसमाचरेदिति तामससमीत्रतं॥ अथास्यानेवविष्णुधर्मोत्तरोकं सूर्यव्रतम्
 चैत्रस्य शुक्लपक्षे तु सन्ध्या कृप्या मुपोषितः ससन्ध्यामर्चनं कुर्थाद्देवदेवस्य गोपतेः वहिरस्नानसदा कृत्वा पूजनं सर्वदा चरे
 दिति सर्वदेतिसर्वास्त्यशुक्लपथीषूपोषणः ससर्मापुसूर्यस्य पूजनं कुर्थादिति सूर्यससमीत्रतं यावज्जीवन्तं तावत्कार्यं
 नारयेयाद्यापनादिविधानं नित्यपूजावादित्यर्थः ॥ अत्रचैत्रशुक्लाष्टम्यां भवान्या उत्पत्तिः तन्नवधर्मायुताष्टमीयाह्या
 श्रष्टमीनवधर्मायुक्तानवधर्माचाष्टमीयुतेति ब्रह्मवैवर्तात्॥ अत्रभवानीयात्रिकाकाशासिंहो भवानीयस्तुत्पश्येत् शुक्लाष्टम्यां
 मर्षीनरः नजातुलभतेशोकंसदानंदमयो भवेदिति तथाचनारदीये शुक्लाष्टम्यां चैत्रमासे भवान्याः प्रोच्यते जनिः प्र
 दक्षिणशतं कृत्वा कार्यायात्रामहोत्सवः दर्शनं जगदंवायाः सर्वानंदप्रदं नृणामिति श्रैत्रैवाशोककालिकाप्राशनम्
 कं हेमाद्रौ लिंगे श्रशोककालिकाश्चाष्टौ येष्विति पुनर्वसौ चैत्रेमाससिताष्टम्यां नतेशोकमवाप्नुयुः नारदीयेपि श्रैत्रे
 वाशोककालिकाप्राशनं समुदाहृतं अशोककालिकाश्चाष्टौ नतेशोकमवाप्नुयुरिति पूर्वपाठ एव महाष्टमीतिसात्रिकादेव्याः
 पूजाविधानतः अशोककालिकाप्राशनमंत्रस्तु त्वमशोकहरानिष्ठं मधुमाससमुद्भवं पिवाभि शोकसंतो मामशोकं स
 दाकुरु इत्यत्र पुनर्वसुयोगोऽनावश्यकः कितु प्राशस्त्यातिशयार्थः तिथिः शरीरं देवस्यातिथौ नक्षत्रमाश्रितं तस्मा
 त्साष्टम्यां संति नक्षत्रं तिथिविनेति उच्यतेः शास्त्रात् तथाचातिथितत्वे रकादिर्माने मयोः शुक्लपक्षे श्रशोककस्यांतया
 ष्टमीं पिवेदशोककालिकाः स्नायात्लोहि त्यवारिणि अत्रमधुश्राद्धः पृथुर्कूर्मानग्रहणात् अत्रविशेषः पृथ्वीच
 द्रोदये विष्णुः पुनर्वसुव्रथोपेता चैत्रेमाससिताष्टमी लौहित्ये विरजेत्स्नायात्सर्वपापैः प्रमुच्यते पृथिव्यां पानितीर्थं
 निसरितः सागरादपः सर्वलौहित्यमायाति चैत्रेमाससिताष्टमीं अत्रस्नानमंत्रः ब्रह्मपुत्रमहाभागशंतनोः कुलव

दंत भ्रमोपागभसंभूतपापंलोहितमेहरेति कालिकापुराणिपि चैत्रमसिसिताष्टम्यांयोनरेनियतैर्द्रियः स्नायाह्लौ
 हित्यतोपेपुसयातिब्रह्मणःपदं लोहितात्सरसोजातोलौहितारूपस्वतोभवत् चैत्रंतुसकलंमांसंशुचिःप्रयतमानसः
 लोहितेवतोपेयः स्नायात्सकैवल्यमवाप्नुयात् ॥ इति भ्रम्याभेवाष्टम्यांदिव्यामहापूजाकार्यं तदुकं माकंडेय
 पुराणे देवोमाहात्म्ये शारत्कालिमहापूजाक्रियतेयाचचार्षिकं तस्यांममैतन्माहात्म्यंश्रव्याभाकिसमन्वितः सर्वावा
 धाविनिर्भुकोधनधान्यसमन्वितः मनुष्योमत्प्रसादेनभविष्यतिनसंशयः श्रव्याचचार्षिकीत्येनेनसैववत्सरस्यादा
 चैत्रशुक्लप्रतिपदमारभ्याष्टमीपर्यंतंक्रियमाणापूजाविधीयते ततश्चैत्रद्वसतयोस्तुत्यएवदुर्गोत्सवइतिसंप्रदायादिदः
 प्राहुः ॥ अथचैत्रशुक्लनवम्यांश्रीरामजयंतीव्रतत्रादौ ॥ रामनाममहिमारुकादिमोक्षस्वडे रुद्रगीतायांश्रीराम
 प्रति रुद्रवाक्यं मुमुक्षोर्माणिकर्णतेश्रद्धादकनिवांसिनःःश्रहंदिशामितेमंत्रतारकस्योपदेशतः श्रीरामरामरामेतिप्
 तसारकमुच्यते अतस्त्वंजानकीनाथपरंब्रह्माभिधीयतेति भविष्योत्तरे श्रीपार्वत्युवाच धन्यास्म्यनुगृहीतासिद्धता
 यास्मिजगत्प्रभां विच्छिन्नोतिसेदहेधार्थिर्भवदनुग्रहात् त्वन्मुखद्रहलितंरामतत्त्वास्तुरसायतं पिवंद्यामिमनोदेव
 नत्प्यतिभवापह श्रीरामस्यास्तनामश्रुतंसक्षेपतोमयाइदानींश्रीतुमिच्छामिविस्तरेशरुटाक्षरं श्रीमहादेवउवाच
 शृणुदेविप्रवक्ष्यामिगुह्याद्ब्रह्मतरंमहत्प्राप्नोतिपरमास्तुद्धिर्दार्ढ्यायुःपुत्रसंपदं रामनामलिखेद्यस्तुल्लक्षकोटिज्ञतावधिष्
 कैकमक्षरंपुंसामहापातकनाशनं सकामोपिलिखेद्यस्तुनिकामोवापियोलिखेत् इहैवसुखमाप्नोतिमाक्षयतेसमाप्नु
 यात्रामरामेतिरामेति सर्वस्वंममवलम्बे अथातःसंप्रवक्ष्यामिपौरश्रराणिकविधिः विनायेननसिद्धः स्यान्मंत्रोवर्षशतै
 रपिप्रणवंपूर्वमुच्चार्यल्लिखेन्मंत्रसदाप्रिये अत्रेप्रणवमुच्चार्यल्लिखेन्मंत्रसदाप्रिये अत्रेप्रणवमुच्चार्यनमेसीतापातीदि
 ये आदावतिचमभ्येचन्नतस्योत्थापनचरेत् उद्यापर्नावनानैवफल्गुसिद्धिमवाप्नुयात् तरमात्सर्वप्रयत्नेनसम्यगुद्या

पनंचरेत् श्रीपार्वत्पुत्राच्च नतास्त्वहंमहादेवभक्तानुग्रहकारक उद्यापनिधिग्रहीविस्तरणमंत्रप्रभो श्रीमहादेव
 उवाच शृणुदेविप्रवक्ष्यामिधिरस्तरणप्रथाविधि नास्त्रामुद्यापनंचान्नभक्त्याभवदनुग्रहात् सुवर्णप्रतिमांकुठ्यार्त्तसी
 तारामसलक्ष्मणां हनुमत्प्रतिमातत्रचतुर्थीशनहाटकीं सुवर्णस्थप्रमाणं तुपल्लोटकमुदीरितं अशकश्चरपलनैवतद
 र्द्धाद्वेनापुनः श्रीरामस्यप्रतिकृतिवितशाठ्यनकारयेत् रजतेनास्नकुठ्यार्त्तनादैःषोडशाभिरततः पीतवस्त्रेणस
 वेष्टस्थायुपयेत्तुलोपरि तंडुलानाम्राणांतुभवेद्द्रोणचतुष्टयं शुचौदेशेयहेतीर्थेमण्डपकारयेद्दुधः तोरणानिचद्वारेपु
 वंधपेदास्यपृष्ठैः भूमौगोमयलितायांसर्वतोभद्रमंडपं रचयेत्ससयान्यैर्वानानारगैःसुशोभन कुंभानलौचपूर्वादीं
 रथापयेद्द्रोणानपि कुंभेकमध्यदेशेस्थापयेत्तंडुलोपरि शुद्धादकेनसंपूर्द्धपचरत्नैःसपृष्ठैः नारिकेलफलात्प
 ट्टैर्करामायदापयेत् आचार्यैर्वरयेत्त्रवेदशास्त्रविशारदं ब्रह्मादिऋतिविप्राणांवरणंकारयेत्ततः मधुपर्केणसंपू
 जयत्सालंकारभूषणैःऋत्विजःषोडशाष्टौवावरयेद्देवप्रभान् स्नात्वानिर्धविधायादौपूजयेद्गणनायकं पुण्याहवा
 चायित्वादीपूजयेद्गामभद्रकं ततोऽग्निचप्रतिष्ठाप्यस्वशाखोकविधानतः विष्णुसूक्तेनहोतव्यंमूलमंत्रेणवापुनः नव
 यहांश्रुदिक्पालान्मंत्रान्कृत्वाचहोमयेत् पुरुषसूक्तेनहोतव्यंसमिदाहोतव्यंचरुत्तिलान् अष्टोत्तरसहस्रतुराममंत्रेणहे
 मयेत् होमतिपूजयेत्सर्वारामंचद्रादिदेवताः पूजयित्वाततोहृत्वाद्वापूर्णाहुतितथा श्रेयःसंपाद्यदानचश्रुतिपेकस
 माचरेत् रामंनत्वाचैपित्वाचप्रार्थयित्वापुनःपुनः आचार्यैपूजयेत्पश्चात्सुवर्णैवरधेनुभिः प्रतिमांदानमंत्रेणआचा
 र्यांप्रतिवेदयेत् दानमन्त्रः नतोस्मिदेवदेवेशवहुबुद्धिमहात्माभिः यश्चैत्यसेकर्मपाशाढ्ढदिनित्यंभुमुशुभिः माय
 यानुणमद्यत्वंसृजस्ववासिलुंपसि अतस्त्वत्पादभकेपुत्रवद्रकिरतुश्रियोधिका भक्तिमेवाभिवाळितित्वद्भक्ताःस्मारये
 दिनः अतस्त्वत्पादभकेपुंभकिरेवसदाःरतुमे संसारमयमीतानाम्पैपूजंभकिरेवते रामसीतास्वसौमित्रिहनुमद्भक्तिव

त्परःदानेनानेतरामलंभुकिमुकिप्रदोभव प्रतिमादानसिद्धार्थशक्त्यास्त्वर्णतुदापयेत् दानंयदक्षिणाहानंतस्सर्वनिष्क
 लंभेवत् ब्राह्मणान्शानसाहसंभोजयेन्मधुसार्पिणी पक्वाःशैःपायसैःखाद्यैःकदलीशर्करान्चितैः ऋत्विग्भ्योदक्षि
 णांद्वाभ्युसर्दक्षिणांयजेत् तद्वेदवृत्पात्रंचतिलपात्रंचदापयेत् शय्याभ्यरथदानानिदशदानानिशक्तिः अथा
 कश्चेत्स्वर्णमेकंदत्वारामंनमेत्पुनः तिलककारयेत्पश्चादभिषिचिस्सपल्लवैः द्विजैस्सुचाशिपोदियानत्वारसुत्वाविस
 जयेत् उमामहेश्वरौपुर्व्यापूजयेद्दृढकंठथा कुमारोणात्रयंभोज्ययोगिराजंघपूजयेत् क्षेत्रपालवालिंद्रत्राध्यात्वार
 मंसदाजपेत् ब्रह्मादिभिरुत्तरत्पुण्यवक्त्रशक्यनकिंचन अश्वमेधसहस्राणिवाजपेयशतानिच एकनरामनाम्नातुत्
 फललभतेनरः नारांवापुरुषोवापिशूद्रोवाप्यधमोनरः रामनाम्नैवमुकारतेसत्यसत्यंव्यानने अथध्यान मूलैक
 त्पट्टमस्याखिलमणिविलसद्भक्तिसिंहासनस्य कोदंडद्वंद्वपाणिललितकरयुगोर्णितलक्ष्मणेन वामाकिन्यरतसी
 ताधृतभरतमहामौकिकच्छत्रकांतिं शत्रुघ्नचामराभ्यांवलसितमनिशारामचंद्रभजेहम् ॥

इति श्रीभविष्योत्तरेपुराणे उमामहेश्वरसवादेरामलेखनोद्यापनंसंपूर्णं

अथास्यप्रयोगः उमद्येत्यादितिथ्यादिसकीर्त्यात्मनोनेकपापक्षयपूर्वकसकलमनोरथावासिनया श्रीराम
 प्रीत्यर्थं मयालिखितंयकोटिलक्षामुक्ताविधिरामनामतसंपूर्णतासिद्धयेतदुद्यापनास्यकर्मकारिष्ये इतिसकल्प्यत्
 ताचार्यः सर्वतोभद्रस्यकलशोसाक्षतपूर्णपात्रंघण्टशामाषारमकराजतासिंहासनेसुवर्णस्वपत्नेनतदर्दाह्नवानिर्भितरा
 नंवामतः सीतादक्षिणतोलक्ष्मणंपुरतोहनुमंतंचसुवर्णप्रीतिमास्तुसंपूज्य नाममंत्रैःपुरुषमुक्तेनच परितोष्टकलशे
 पु लोकेशान्संपूज्य प्रात रभिप्रतिष्ठाप्य अन्वाहुतिंविदध्यात् अत्रलेखनदशांशेनहोमः तत्रप्रधानारामंसाज्यद्
 व्येणलेखनदशांशेनमूलमंत्रेण परिवारदेवताब्रह्मादिदेवताश्च एकैकयाज्याहुत्यायस्ये एवंपूर्वाकविधिनाहोमं

संपाद्य श्राचाद्यं वस्त्रादिभिः स्नानं च दक्षिणुं पीठं प्रतिमां च श्राद्धार्थाय दद्यात् तन्नमंत्रः सीतासौमित्रिहनुमद्यु-
 तं रामं सदक्षिणं ददामि द्विजवर्यं भयो रामो मे प्रीयतामिति ततो ब्रतपूर्तये सालंकाराणां गोदानविधिना दत्त्वा धृतपुरित-
 कां स्य पात्रं सुवर्णतिलपात्रं च दत्त्वा यथाशक्ति दशदानानि दत्त्वा योगिराजं वटुकत्रयं कुमारशिवभोजयित्वा सदन्ने-
 नान्यानां पित्राह्वयान् दक्षिणादिभिः परितोष्य श्राद्धिपोयहीत्वा इष्टजनैः सह भुंजित इति रामनवम्यां रामनवमी-
 ब्रतसहितं रामनामलेखनीयापनम् ॥ अथ रामनवमी ब्रतमहिमा

तदुक्तमगस्त्यसंहितायां अगस्त्य उवाच सर्वानुष्ठानसारते सर्वदा नोत्तमं रहस्यं कथयिष्यामि सुतीक्ष्णशृणु-
 सत्तम वैत्रेन वभ्यां प्राक्पक्षे दिवा पुण्ये पुनर्वसौ उदये गुरुगौराश्राः स्वोच्चस्थे ग्रहपंचके भेषूपणिसंप्रोक्षे लक्ष्मिकं-
 टकावहये श्राविरासीत् स्वकलयार्कौ सत्यायां परः पुमान् तथा चोक्तं रामार्चनार्द्रिकायां उच्चस्थे ग्रहपंचके सुरगुरौ
 सेंदानवभ्यां तिथौ लक्ष्मिकंटेके पुनर्वसुयुते मे पंगते पूपाणि निर्दग्धुनि खिलाः पलाशसमिधो मध्यादयो ध्यारणे रावि-
 भूतमभूत् पूर्वविभवं यत्किंचिदेकमहः पलाशासमिध इति पलं मांसं तदभ्रति ये ते राक्षसास्त एव सामिधस्तानिर्दग्धुं श्रयो-
 ध्यवारणिरश्मिभयनाकाधंतं मध्यादाविभूतं यत्किंचित् अनिर्वचनीयं महस्ते जगि शेषः श्रीरामश्चा विवर्भवेत्यर्थः तथा
 च वैत्रेमासिनवभ्यां तु शुक्लपक्षे रघूत्तमः प्रादुरासीत् पुरा ब्रह्मन्परं ब्रह्मैव केवलं तस्मिन्दिने तु कर्तव्यमुपवासास ब्रतं सदा
 तत्र जगारुणं कुर्याद्द्रघुनाथपरो भुवीति अन्यत्रापि तस्मिन्दिने महापुण्ये राममुद्दिश्य भक्तितः यत्किंचित्कियते कर्मभवं
 त्यक्षयकारकं तेषां पणजागारुणं पितृदनुद्दिश्य तर्पणं तस्मिन्दिने तु कर्तव्यं ब्रह्मप्राप्ते रमीप्सुभिः राम एव परं ब्रह्मतद्दिनं
 रामतोपकमिदयादि श्रथैतत्स्य ब्रतस्य नित्यं च प्रतिपाद्यते रामार्चनार्द्रिकायां नित्यं नैमित्तिकं नभ्यं ब्रतं चेति विचा-
 र्यते निःकामानां विधानात् तद नकानभ्यं तावादिष्यते मुमुक्षुषोऽपि हि सदा श्रीरामनवमी ब्रतं नत्पुंजति मुरश्रेष्ठदेवे

शोषिविशेषतः अत्रसदापदश्रवणात् यावज्जीवरामनवमीव्रतं कर्तव्यमिति तात्पर्यम् नहि नैमित्तिकं चैव सदेति
 श्रयतेततः नित्यमेव भवेत्तरमात् श्रीरामनवमीव्रतामिति नत्वस्य नच नित्यत्वं प्रपञ्चशब्दात्फलश्रुतेः सूर्यग्रहकुरु
 क्षेत्रमहादानैः कृतैर्मुहुः यत्फलसमवाप्नोति श्रीरामनवमीव्रतादिति नारदीयेऽपि चैत्रस्य शुक्लपक्षे तु श्रीरामनवमी
 व्रतं सविधुग्रहपापानि व्रजेद्विष्णुपदंपरं भैवंफलश्रुतेर्नैवंलक्षणभावात्ततोऽथवा नित्यतातत्रनाथो निग्रहोऽत्रा
 विरोधतः नांत्योप्यकरणतस्य महादोषश्रुतेः स्फुटं प्राप्ते श्रीरामनवमीदिने मर्त्याविरूढधीः उपोषणं कुरुते कं
 र्भापाके पुपच्यते अकृत्वारा मनवमीव्रतं सर्वव्रतं तप्तं योव्रतान्यानि कुरुते न ते पांफलभाग्भवेत् यत्तुरामनवभ्यां तु
 भुंक्ते मोहाद्विमूढधीः कुर्भीपाकेषु घोरैषुपच्यते नात्र सशयइति अत्रश्याकरणे दोषविधानाद्विषयतास्थिता कुर्याद्वा
 मनवभ्यां उपोषणमर्तद्वितः नमात्तुर्गर्भप्राप्तिसर्वैरामो भवेत्स्वयं तस्मात्सर्वान्मना सर्वैकत्वं नवमीव्रतं मुच्यते
 सर्वपापेभ्यो याति ब्रह्मसनातनमित्यादिवचनैः पापक्षयद्वारा मोक्षार्थत्वमवगम्यते संयोगपृथक्त्वाच्च न फलनित्य
 त्वयोर्विरोधः अत्रकेचिच्चतुदुपासकानामेव दंनत्वन्वेषामित्याहुः अन्येत्वकरणे दोषश्रवणात् तस्मात्सर्वान्मना
 सर्वैः कार्यैर्नवमीव्रतामिति पूर्वोक्तवचनाच्च जन्माष्टभ्यादिवादिदमपि सर्वेषां नित्यमन्यथा जन्माष्टभ्यादावपि तदु
 पासकानामेव नित्यतां षक्तुः को वारयेतेत्याहुः इति नित्यत्वकथनं शुद्धाविद्वेति भेदेन नवमीसाद्विधामता समाप्त्यना
 धिका चेति शुद्धापिनवमीत्रिधा पुनर्नक्षत्रसंयोगावियोगाभ्यां तु षड्विधा समाप्तिः क्रुक्षभेदादिभेदैर्विद्धापि षड्विधा
 एवं द्वादशाधाभिधानवमीतत्रानिर्णयः महाफलप्रदा शुद्धापुनर्वस्तुक्षयोगतः चैत्रे मासिनवभ्यां तु जातोरामः स्वयं हरिः
 पुनर्वस्तुक्षसंयुक्तासातिथिः सर्वकामदा श्रीरामनवमीशोकाकोटिसूर्यग्रहाधिका चैत्रे शुद्धा तु नवमी पुनर्वसुयुतायदिसै
 वमभ्याह्वयंगणमहापुण्यतमा भवेत् केवलापिसदापोष्या नवमीशब्दसंग्रहात् तरमात्सर्वान्मना सर्वैः कर्तव्यं नवमी

ब्रतम् सर्वरितिसर्वेषामधिकारः प्रकाशयते विद्वैवचेदक्षयता ब्रतंतत्रकथं भवेत् । विद्वानिषेधश्रवणात्प्रवर्माचेति वा
 कथतः नवर्मावाद्युष्मा विद्यायाऽप्यविष्णुपरायणैः उपोषणं नवर्मायां तु दशम्यामेव पारणा मिति वैष्णवानां विशेषात्तु तत्र
 विष्णुपरैरिति दशम्यादिपुत्रद्विवेद्या द्विद्वत्वात्प्यवैष्णवैः तदन्येषां तु सर्वेषां ब्रतंतत्रैव निश्चितं दशम्यामेव शब्देन
 दशम्यानिवलययेत् निश्चित्यैवं विचरेण नवर्मा ब्रतमाचरेदिति शत्रुविष्णुपरायणैरिति वदताः प्रातस्त्रिमुहूर्तां नवर्मा
 चतस्त्रिभन्नेदिने समाप्यते तदारमात्तानामुत्तरदिवस एकादशीति मितोपवासेन नवर्मा ब्रतंगणपारणालोपोमाभादिति
 तत्र समात्तरैष्टमिविद्वैवप्रस्थानां त्वरुणोदयप्रसंग इति द्वितीयैवतैः कार्येति सूचितं दशम्यादिद्व्यभावेष्टमिविद्या
 याः क्षये च वैष्णवैरपि विद्वैवोपोष्येत्यर्थसिद्धं तद्वैवं द्वितीयदिवसे नवम्याभ्याहृत्यापिन्यभावेप्यष्टमिविद्यायाः
 सर्वथात्प्यत्वाद्द्वैष्णवैर्द्वितीयैवोपोष्येति रामार्चनचंद्रिकामतं हरिभक्तिविलसे दशम्यां पारणायाश्च निश्चयात्प्र
 माक्षये विद्यापिनवर्माग्राह्या वैष्णवैरप्यसंशयामिति मदनरत्नादौ तु इयंतिथिवैध्यामभ्याहृत्यापिर्नासैव ग्राह्यात्तत्र
 कर्कटकाहृत्य इत्येव गत्यसंहितायां नमभ्याहृत्य जन्मकालत्वाभिधानात् सर्वैमभ्याहृत्येनेन महापुण्यतमा भवेदिति
 वचनान्ना उभयत्र मभ्याहृत्यपित्वे मभ्याहृत्यापिन्यभावेवायापुनर्वसुयुतासैव ग्राह्या पुनर्वसुक्षसंयोगः स्वल्पोपि
 यादिदृश्यते तत्रैव शुद्धनवर्मायां तु सापुण्या सर्वकामदेव्ये गत्यसंहितावचनात् यद्वा दिनद्वयेपि पुनर्वसुयोगेवात्र मभ्या
 हृत्ये उत्तरत्र मभ्याहृत्ये विहाय तदा मभ्याहृत्य पुनर्वसुयुता ग्राह्या मुरुषे श्रीरामजन्मकालयोगस्य लाभात् यदा तु परदिने
 पि मभ्याहृत्ये नवर्मा पुनर्वसुयोगः यदा वा दिनद्वयेपि मभ्याहृत्ये विहाय मभ्याहृत्ये पुनर्वसुयोगः यदा वा दिनद्वयेपि पुन
 र्वसुभावस्तदा तत्रैव ग्राह्या नवर्मायाऽष्टमिविद्वैववचनादिष्युक्तं निर्णयसिद्धौ तु दिनद्वयेपि मभ्याहृत्यासौ तदभावे वा
 पूर्वदिने पुनर्वसुक्षयुतामपि त्यक्त्वा परैव कार्येषु कं यत्तु नद्वैः पुनर्वसुयुतामपि नवर्मात्यक्त्वा नवर्मायाऽष्टमिविहाय

चलत् परैवकायंतिस्त्रिभुकारमतमसंमंजसं नवमीचाष्टमीविद्धेति वाक्येऋक्षपदाभावात् अत्रऋक्षपदाभावेपिनवमी
 चाष्टमीविद्वानिपेयस्यसंकेधेमानाभावात् पुनर्वरुक्षसंयोगइत्यगस्त्यसंहितावचनस्यपुनर्वसुयोगेनाशस्त्यबोधक
 नेनसंकोचकत्वमितिदिक्॥इतिकल्पद्रुमेकोरामनवमिनिर्णयः॥अत्रप्रसंगाद्वैष्णवलक्षणेमुच्यते सांगसमुद्रं सन्या
 संस्रष्टुपिच्छद्वैवतं सर्दाशाविधिसंस्थानं संपन्नं द्वादशाक्षरं अष्टाक्षरमथान्यं च ये मंत्रं समुपासते । इयस्ते वैष्णवा
 लोके वैष्णवधनरताः सदा सर्दाशाविधिसांगं वामंत्रराजसंयंत्रकं सहस्त्राक्षरसंयुक्तं मूलव्यूहादिभेदतः पंचायतन
 रूपंचये विद्याः समुपासते महावैष्णवसंज्ञास्ते महाविष्णोरतिप्रिया इति विष्णुपुराणे नचलतिनिजवर्णधर्मतोयः स
 ममतिरात्मसुहृदिपक्षपक्षे नहरतिनचहतिकंचिदुच्चैः सितमनसंतमवेहिविष्णुभक्तं श्रीभागवतेपि त्रिभुवनविभवहे
 तवेऽप्यकुंठस्मतिराजितात्मसुरादिभिर्विभूभयात् नचलतिभगवत्पदारविदाह्णवानीमिपाद्वंमर्पाहवैष्णवाभ्य इत्यादि
 इतिवैष्णवलक्षणं अशकविपयेप्रतिनिध्यादिकंतुपरिभाषायांद्रष्टव्यं रामार्चनचंद्रिकायां सुतीक्ष्णमाहचाररयः
 प्रकारः सोमिधायतेक्रमेणयोरसर्वसौकर्याथैव्रताथैनां पडक्षरादिकैराममंत्रैः स्यात्पूजनं यथा सर्वपांरानमंत्राणां
 मंत्रराजः पडक्षरः तारकं ब्रह्मचैत्युक्तं तेन पूजाप्रशस्यते यद्वा पुरुपसूक्तेन दीक्षाविधिमजानतः वैदिकस्याप्यभावितुना
 ममंत्रैर्भवेद्भुवं अष्टम्यांचैत्रमास्त्प्रशुक्लपक्षे जितेन्द्रियः दंतधावनपूर्वतु प्रातः स्नायाद्यथाविधि नद्यांतडागेकूपेवाद्दे
 स्तवणेतथा ततः संध्यादिकंकुर्वात्संस्मरन् नरापवहंदि ग्रहमंगलव्यविश्रौसौकुर्वादाँपासनादिकं दानंतं कुटुंबिनं चिंश्रं
 वेदशास्त्ररतंसदा श्रीरामपूजानिरतंसुशालिंदंभवर्जितं विधिज्ञराममंत्राणाराममंत्रैकसाधनम् श्राद्धयभस्त्यासं
 पूष्यटुणांप्राथम्यन्निति श्रीरामप्रतिमादानं करिष्येहं द्विजोत्तम तत्राचार्योभवप्रीतः श्रीरामोपिस्वमेवच इत्युक्त्वा
 त्वचंयेद्विभ्रंस्नापयित्वा ततः स्वयं वैलेनाभ्यंगयचत्नायाञ्चितयनराषवहंदि श्वेतांबरधरः श्वेतगंधमाल्यानिधारयेत्

श्राद्धं तो भूषितश्चैव कृतमाध्याह्निकक्रियः श्रावार्धभोजयेत्पश्चात्साल्विकान्नैः भुवि स्तरं भुञ्जीत स्वयमप्येवं हृदिराम
 मनुस्मरन् नवभ्यामकभकेन श्रंगभूतेन राघव इक्ष्वाकुवंशतिलकप्रोतो भवरूपतम इत्येकभकानिवेदनमंत्रः ए
 कभकतुनवममुहूर्तमकमध्याह्नोत्तरं सार्धं मुहूर्तमधिकर्तव्यं एकभकत्रतीतत्रसहाचार्योर्जितेन्द्रियः शुण्वन्नामकथं
 दिव्यामहःशोषनयेन्मनं सायं संध्यादिकाः कुर्यात्क्रियाराममनुस्मरन् श्रावार्धं साहितोरात्रावधः शार्योर्जितेन्द्रियः
 स्वपेत्स्वयंतैकान्तिश्रीरामार्पितमानसः श्रावार्धकरणेशकः स्वयं भुक्त्वा स्वपेत्सुखं इत्यलुमीकृत्यं श्राधनवमक्रियंम्
 तत्रैव ततः प्रातः समुत्थाय स्नात्वा संध्याविधाय च प्रातः सर्वाणिकर्मणि शीघ्रमेव समापयेत् उपोष्या नवमीत्वद्ययामेष्व
 ष्टसुरापव तेन श्रोते भवत्वं वै संसारात्त्राहिमाहरे इत्युपवासनिवेदनमंत्रः ततः स्वस्थमना भूत्वा विद्वद्भिः साहितेन च
 स्वग्रहे चोत्तरे भागे यागमण्डपमारभेत् चतुर्द्वारपताकाढयंसुवितानं सुशोभनं मनोरममहोत्सेधुपुष्पाद्यैः समलंकृतं
 शालचक्रहनुमद्भिः श्रावद्वारे समलंकृतं गुरुत्नच्छाड्गावाणैश्च दीक्षिणसमलंकृतं गदास्वट्वाङ्गैश्चैव पाश्चिमे समलंकृतं
 पद्मस्थितिकमानैश्च कौबेरसमलंकृतं मधेग्रहस्तचतुष्काढ्यं वेदिकायुक्तमायतं विचित्रन्तुत्यगीतैश्च वाद्यैश्चैव सुसंयु
 तं पुण्याहं वाचयेत्तत्र विद्वद्भिः श्रोतमानसैः तत्र संकल्पयेच्चैव राममेव स्मरन् हृदि श्रस्यारामनवम्यां तुरारामाशयनतत्प
 रः उपोष्या ष्टसुयामेषु पूजायैत्वा यथाविधि इमांस्वर्णमयोरामप्रतिमांसुप्रयत्नतः श्रीरामप्रीतयेदारुण्ये रामभक्ता
 यर्था मते श्रीतो रामो हरश्चाशुपापानि सुवह्नुनिमै श्रनेकजन्मसंसिद्धान्यभ्यस्ता निमहाति च इति त्रिभिः प्रतिमा
 दानसंकरूपः शकाशकात्प्यशकस्वमूर्त्तिनिर्माणमुच्यते ततः स्वर्णमयोरामप्रतिमां पलमानितः निर्मितं
 द्विभुजां दिव्यां वा मां कस्थितजानकीं विध्वर्तदक्षिणकरे ज्ञानमुद्रामहामते वामेनात्मकरे णारा देवीमालिभ्यसं
 स्थितां सिंहासने राजतेत्रपलद्वयविनिर्मिते श्रायकोपे महाभागतस्य विज्ञानुसातः पलेनार्द्धतदर्शनतदर्द्ध

द्वेनवामुने ततोऽप्यशकोरौऽप्येणकारयेद्भ्रुनंदनं लोहेननिर्मितं कुर्यात् । शिलयांदास्त्राणि च यद्वालैर्यविले
 प्यंवाभातुरं कर्मातं हरिं कोमलांगिवशालाक्षमिंद्रनीलमणिप्रभं दक्षिणदिशरथपुत्रान्वेषणतत्परम् ॥ १७ ॥
 लक्ष्मणदेवसहस्रत्रयं सचामरं पार्श्वभरतशंभुप्रीतालटंतकरावुभौ । अग्रदंध्यग्रह नूनमंतरामानुग्रहकाक्षिणं ॥
 वितशाठ्यमकथैवमूर्तिकुर्यात्प्रपन्नतः प्रतिमाविशेषः कौरुभेलेनो सयः प्रमूर्तां कौशल्यां पितरं भ्रातृभिः सह
 सुवर्णेन पृथक्कृत्वा श्रीरामं सीतया सह लक्षणाकाः स रूपास्ताः पूजयित्वा यथाविधि सहेय्यनेन श्रीरामं चामांकरिथ
 तदंज्ञायते अतएव चंद्रिकायां । ततः स्वर्णमयीमिथादिना प्रतिमानिर्माणमिच्छमुं कनिति । भविष्ये विभवे सति यो
 मोहात् न कुर्याद्द्विधिविस्तरं नतः फलमवाप्नोति देवद्रीही स उच्यते इति मूर्तिलक्षणं आसन्नोपरिसंविश्य न्यासजा
 लं विधापय च शंखप्रपूजयेद्भ्रुं गंधपुष्पाक्षतादिभिः कलशं चामभागस्थं पूजाद्रव्याणि चादरात् पात्रं च प्रोक्षयेद्
 तया चारामानमंत्रमुच्चरन् विलिखेत्सर्वतो भद्रं वेदिकोपरिसुंदरं तिर्पणार्थं गतारिखाः कुर्यादिको न विवशतीः खड्गे दुःखि
 पदः कोणेशूखलाः पंचकोष्ठकैः एकदाशपदावल्लीभद्रंतु नवभिः पदैः चतुर्विंशत्पदावापिः परिधिर्विंशतिः पदैः । मध्ये
 षोडशभिः कोष्ठैः पद्मवाष्टदलं रम्यं सितं दुःशूखलाकृष्णवर्णनीलेन पूरिता । भद्रास्त्राणि सितवाप्यः परिधिः पीतवर्ण
 कः वाह्यांतरदलश्चेत्तर्काणिका पीतवर्णिका खड्गे दुःशूखलावापीवल्लीभद्रंतु पचम परिध्यावो टितं पद्मवाह्ये सत्स्वरज
 स्तमः सर्वत्र ते समुद्दिष्टं सर्वतो भद्रमंडलं मध्ये ब्रह्माण्डसुदिक्षसोमाधिदेवताः वायुमोमद्वयोर्मध्ये वसूनष्टचका
 रयेत् सोमईशानयोर्मध्ये रुद्रानेकादशैशानु इंद्रईशानयोर्मध्ये आदित्या नद्वादशैव तु इंद्राग्निमध्ये च तथा अश्विनौ पू
 जयेत् तथा आग्नेयमयोर्मध्ये विश्वान्दवान् सपैतृकान् याम्यनैर्ऋत्ययोर्मध्ये सप्तपक्षांश्चकारयेत् नैर्ऋत्यजलयोर्मध्ये
 नागभूतांश्चकारयेत् आप्यवाप्यव्ययोर्मध्ये गंधर्वाप्सरसः कुरु ब्रह्मसोमद्वयोर्मध्ये रुद्रानिचकारयेत् रकदन्दी

नृपंशूलं महादेवं चकारयेत् ब्रह्मेशानद्वयमभ्येदक्षदिन्संप्रपूजयेत् ब्रह्मद्रयोस्त्वधामभ्येदुर्गाविष्णुतथैव च ब्रह्माग्नि
 मध्ये च तथा स्वर्वाचैव प्रपूजयेत् ब्रह्मष्णोति ऋते मध्ये गणपंतु प्रपूजयेत्, वरुणब्रह्मष्णो मध्ये अथः सपूजयेत् तथा मध्ये वा
 यो ब्रह्मष्णश्चमरुतः संप्रपूजयेत् ब्रह्मष्णः पादमूले तु मेदिनी तत्र कारयेत् कावेरी नर्मदा चैव यमुना च सरस्वती गंगा कु
 ष्णालया गोदा पूज्याः सप्त च सागराः क्षारक्षीरमधु रस पिंमरैश्चुदधि सभवाः ब्रह्मयज्ञानमिच्छाद्यैर्मन्त्रै रथाप्यारतु देव
 ताः गंधपुण्यादिभिः पूज्या दीपान्दद्यात् सर्वतः सर्वत्र भद्रं यस्मात्तत्सर्वतो भद्रमुच्यते ॥ इति सर्वतो भद्रं ॥ अथ मंड
 ले तत्सन्मन्त्रेण तत्तद्देवता रथापनपूजाप्रयोगः तत्र मध्ये ब्रह्मष्णं ब्रह्मयज्ञानमिति गौतमवामदेवो ब्रह्माग्निषु ब्रह्मस्थापने
 पूजनविनियोगः एवमथोपि ब्रह्मयज्ञानं उदीचीमारभ्य वायवीपर्वतसोमादयो वद्वता अष्टौ लोकपाला रथापनीयाः त
 न्नाप्यायस्व गौतमः सोमो गायत्री उं आप्यायस्व स- अभिवाधी गतिः शुनः शेफर्ड शानोजगती अभिवादेव
 सवितः इंद्रवोमधुच्छद इंद्रो गायत्री उं इंद्रवो विश्वतः उं अग्निं एवमेधातिथिरग्निर्गायत्री अग्निं दूतयमायसो
 मं यमो नुष्टुप् यमायसो मं मोपुणो चौराः कएगोति ऋतिर्गायत्री उं मोपुणः तत्वायामिशुन- शेफो वरुणस्त्रिष्टुप्
 उतत्वायामि वायो शतं गौतमो वायुरनुष्टुप् वायो ज्ञतवायुसोम मध्ये अष्टौ वसून्तथात्र मंत्रैवावरुणिर्वा सिष्टौ वसवास्त्रिष्टु
 प् उमया अत्र सोमेशानमभ्ये एकादश रुद्रान् आरुद्रासः श्यावाश्व एकादश रुद्राजगती उं आरुद्रासः ईशां नैद्रमध्वे,
 द्वादशादित्यान्त्यानुत्सामंदो मरुत्यमंत्रैवावरुणिर्मान्यो वावहवो वामरुत्यक्षपयः द्वादशादित्या गायत्री उं रयानुक्ष,
 त्रिपान् इंद्राग्नि मध्ये अभिरत्ना राहु गणोत्सो श्विनायुष्णक् उं श्विना नार्त्तं अग्निप्रथम मध्ये विश्वेदेवान्संपैतृकान्
 शोभासो मधुच्छदो विश्वेदेवा गायत्री उं मासः यमनि ऋति मध्ये सप्तयज्ञान् अभित्यं देववामदेवा सप्रपक्षा प्रकृतिः अ
 भित्यं देवं सवितारमो एपोः कविकर्तु मर्चामि सत्यसर्व रत्न धामभिः प्रियं मर्तिकवि मूर्ध्याय स्यामतिर्भा आदि युतः सर्वा म

निहिरण्यपाणि रभिमांतसुकतंरुपास्व. निऋति वरुणमध्येभूतनागान्श्रायंगीःसांपराज्ञीसर्पागायत्री उँश्रायंगीः
वरुणवायुमध्येगंधर्वाप्सरसः अप्सरवातरशानमांगंधर्वाप्सरसोनुष्टुप् उँश्रप्सरसांगंधर्वाणांधतश्रान्यग्रयेषुश्र
प्सरसाभैतशक्रुष्यशुंगइत्युकंतन्सावानुक्रमाविरोधादुपेक्ष्य ब्रह्मसोममध्येस्कंदंनदीश्वरशूलमहाकालान् कुमारं
कुमारस्कंदस्त्रिष्टुप् उँकुमारंमाः ऋषभंऋषभोवैराजाऋषभोनुष्टुप् उँऋषभंमाब्रह्मेशानमध्येदक्षादीन्सप्तश्रादि
तिलोक्षयो दृहरूपतिदंलानुष्टुप् श्रादितिह्यजनिष्टब्रह्मद्रमध्येन्दु तामन्नियवाणीसौभारिदुमात्रिष्टुष्टांतामान्नियवाँइद
विष्णुःकृत्वोमेधातिथिर्विष्णुगायत्रीउँइदंविष्णुर्वे- ब्रह्माग्निमध्येस्वधां उदीरताशंखःस्वधात्रिष्टुप् उँउदीरतामव
रउत्तरास ब्रह्मयममध्येमृत्युरोगान्परमृत्योः संकुशुकोमृत्युरोगास्त्रिष्टुप् उँपरमृत्योश्चनपरेहिब्रह्मानिर्ऋति
मध्येगणपतिगणानांत्वाभ्यस्तमदोगणपतिर्जगती उँगणानांत्वा ब्रह्मवरुणमध्येश्रपः शन्नोदिवारिःपःसिधुर्द्वाप
श्रापोगायत्री शन्नोदेवीः ब्रह्मवायुमध्येमरुतःमरुतोयस्य राहेगणोमरुतोगायत्री उँमरुतोयस्य ब्रह्मणःषाद
मूलेकर्णिकायांपृथ्वीर्योनामेधातिथिभूमिर्गायत्री उँर्योनाष्टुथिवि तत्रैवंगान्दिनयःइभंभोसिधुक्षित्रैप्यमेधादयो
नयोजगती इममेगंभयमुनेतत्रैवसप्तसागान् धाम्नोधाक्षोरान्जनितोवरुणोमुच यदापोश्रन्याइतिवरुणतिश
पामहे ततोवरुणोमुच भैवापोमोषधीहिँसिरतोविश्वन्पभूरत्वेतोवरुणोमुचतदुपरिभरेवेनमइतिनास्त्राभेरम्
ततोभंडलाइहिःसोमादिसमीपेतुक्रमेणायुधानिगदां त्रिशूलंवज्रशकिदंडखड्गपाशाशंक्रुशतद्वाहोपुनरपितेनैवक्र
मेणगौतमभरद्वाजविश्वामित्रकश्यपंजमदाश्रिवसिष्ठं श्रात्रिश्रुंधतीतदाह्यपूर्वादीं ऐर्दीकौमारहीचामुंडवि
ष्णोर्वाभाहेश्वरीविनायकीनाममंत्रैःपूजयेत् अथमंत्रः उँब्रह्मयज्ञानंप्रथमंपुरुस्ताद्विसीमतः सुरवोचैनश्रावः स
वुन्ध्याउपमाश्रस्यविष्ठाः सतश्चयोनिमस्रतश्चुर्विषः १ आप्यापस्वसेभतेतिश्वतः सोमदृप्यंभववाज्राजस्य

सगधे २ अभिवादेवंसवितरोशानवापाणा सदावभगमीमह ३ इन्द्रवोविश्वतस्यरिहवामहेजनेभ्यः अ
 रुमाकमस्तुकेवलः ४ अभिदूतं तृणीमहेहोतारं विश्वेदसं अस्ययज्ञस्यसुकृत्म् ५ यमायसोमंसुनतः ६
 सोपुणः परापरानिर्ऋतिर्दुर्हणावधीत् यदाष्टदण्णयासह ७ तत्वायामिन्द्रहणावदमानरतदाशारतेयजमानोह
 विभिः अहेडमानोवरुणेहवोभुरुशंसमानायायुः प्रसोपीः ८ वायोः शतं हरीणां युवस्वपोष्याणां उतवाते
 सहस्रिणोरथश्रायातुपाजसा ९ उमयाश्रवसवोरतदेवाडरावंतरिक्षेभर्जयंतशुभाः अर्वाकपथः उरुज्वयः
 कृणुध्वं श्रोतादूतस्यजग्मुषोवोश्रस्य १० आरुद्रासइंद्रवंतः सजोपुणो हिरण्यरथः सुवितायगतन इयं
 वोश्रसमत्सतिहयंतेमतिस्तृणजेनंदिवः उत्साउदन्यवे ११ त्यानंक्षत्रियांश्चवश्रादिव्यान्वाचिपामहे सप्त
 दर्काश्रभिष्टये १२ उमासश्वर्पणीधृताविश्वेदेवासऽआगतदध्याष्टं सोदासुपःसुतं १३ अभिरयंदेवंसवि
 तारमोष्योः कधिकृतमर्चामिसव्यसर्वरत्नधामभिप्रियंमतिकविं ऊर्ध्वायस्यामतिर्भांश्रदिद्युत्सर्वामनिहिरण्य
 पाणिर्मिर्मातसुकृते-कृपारवः १४ श्रायंगोःपृश्निरकमीदसदन्मातरंपुरःपितरंचप्रयंत्रवः १५ अप्सरसां
 गंधर्वाणांमृगाणांचरणेचरन् कोशिकेतस्यविद्वान्स्वास्वादुमादितमः १६ कद्रुद्रायप्रचेतसेमिदुष्टमायतव्यसे
 वौचैमश्रान्तमंददि १७ कुमारंमातायुवतिःसमुध्वंगुहाविमर्जिनदातिपिञ्जं अतीकमस्यनमिनज्जानामःपुरःपश्यं
 तिनहितमरुतौ १८ ऋपभमासमानासपत्नीनांविपासाहिं हंतांशत्रूणांक्रुधिविराजंगोपतिगवां १९ आदिति
 स्तनिष्टदक्षयादृहितातव तादिवान्वजायंतभद्राश्रस्यतबंधवः २० तामप्रिवर्णांतपसान्वलतीं २१ इदंविष्णु
 विचक्रमे २२ उदीरतामवरउत्परासः २३ परंस्तयोअनुपुरेहिपयायस्तेस्वदूतरादेवयानात्चक्षुःमतेशुएवतेव
 धीनिमानःशजारीरिषोमोतवीरान् २४ गणानांवागणप्रतिह्रैहवामहेकार्किविनामुपश्रवस्वनं उयेउरानं ब्रह्म

णां ब्रह्मणस्पतिं आनश्नवंतोतिभिर्सेदिसादनं २६ शत्रोर्देवीरभिष्टयं २६ मरुतोयस्यहिंसेपाथादिवोविम
 हसःससुगोपातमोजनः २७ स्थोनाष्टाधिबिनोभवा २८ इमंमेगंयमुनेसरस्वतीशतद्रुस्तोमंसचतापरुष्या आसि
 क्ण्यामरुद्वेधवितस्तयार्जीकंपेशुण्ण्हाशिपोमया २९ धाम्नाधास्रोराजत्रितोवरुणोमुच यदापोअह्न्यावरुणेति
 शपामहेतलोवरुणोमुच ३० इतिसर्वतोभद्रमंत्राःतदुक्तंत्रसरि अनुक्तेकल्पयेद्यत्रलिखेत्पद्मदलाष्टकंपट्कोणांतर्गतं
 तत्रवेदद्वारोपशोभितं कमलरचनाकारस्तु आद्यात्तृतीयततएवभूतंभूतात् द्वितीयंतनयश्चतुर्थं चतुर्थमाद्यंपुनरवेमवे
 योगोभवेदष्टदलंचपद्यानितिश्रयोदकैःपूर्णकुम्भंचरेखोदरंशुभं चूतपञ्चवपुष्यैश्चयुक्तं संस्थाप्यचार्षितं सौवर्णैराजते
 ताधिपात्रेपट्कोणमालिखेत् आलाभोवित्वपीठवाक्कलशोपरिसंस्थिते स्थाप्योपरिवस्त्रयुग्ममच्छिन्नंसदशशुभं
 दिव्यसिंहासनंतत्रस्थोपयित्वाचंयेत्सुधीः उैनभोभागतोविष्णवेसर्वभूतात्मनेवासुदेवायसर्वात्मसंयोगापद्मपीठा
 र्त्मनेतम इति तन्मंत्रेणतन्मध्येकुर्यात्पुण्यांजलिंपुनः इतिपीठार्चाश्रद्धर्षपाद्यादिकंदद्यात्स्नानंपंचासृतेनच ल्प्या
 दौनाभिपेकःस्याद्दद्याद्द्वित्रोपवातकम् ततःसंस्थाप्यपीठंतंज्जांकुर्याद्यथाविधि आवाहनंस्थापनंचसन्निधापनमेवचा
 सद्भिरोधनमेवंस्याद्वरोधनमंजसा तत्तन्मुद्राभिरेश्वरस्यादेवसंप्राथम्यं कितः नानारत्नविचित्राणिदद्याद्भरुणांनिच
 हिनांबुद्वष्टरचिरपनसारसामन्वितं गंधंद्यात्प्रयत्नेनसागुरुंचसकुंकुमं कल्हारकेतकीजातीपुंनागाद्यैःप्रपूजयेत्
 चंपकैःशतपर्जन्यैश्चंदनैःसुमनोहरैः चूतपञ्चवपुष्यैश्चदूर्वाभिरुत्तलसीदलैः कोमलैर्विल्वपत्रैश्चशोककुसुमैस्तथ
 रामस्यजननीचासिरामात्मिकमिदंजगत् आतस्त्वांपूजयिष्यामिलोकमातर्नमोस्तुते इतिकौसल्यायां नमोदशर
 थायैत्रपूजयेत्पतरंतथा इतिपितृपूजनं ततोनुज्ञाप्यदेवेशंपरिवारान्समचयेत् पूर्वपट्कोणकोणेपुहृदयादीनिच
 क्रमात् तथावरुणं हनुमंतंचसुग्रीवंभरतंसविभाषणं लक्ष्मणांगदशशुभ्रजान्बवतंदलेष्विभान् द्वितीयं धांजिचयंतं

विजयं सुराष्ट्रं एव क्वेनं श्रकोपधर्मपालं च सुमंतं दलमध्यतः तृतीयं दलाग्रे लोकापालांश्च इति चतुर्थं तदस्त्राणि ततो वाहिः
 पंचमं नाम मंत्रैर्नमस्कारयत्तु र्थाभ्यां प्रपूजयेत्तदंटां च वादयन् धूपं दीपं चारस्मैति वेदयेत् भक्ष्यभोज्यादिनाभक्त्या नैवेद्यं वि
 धिना चरेत् आचमन च सतांबूलं महानिराजन्ततः नमस्कुप्यंततः स्तोत्रैः स्तुत्वा च पूजयेन्मन्त्रं शृण्वन् नृजयंतीं महात्म्यां दि
 व्यंशामकथां तथारामभक्तैः समं यामं नयेद्गाममनुस्मरन् शंखाद्यावाहनाचार्यं च कुर्याद्यामेष्वयं तद्वितरामो द्वितीयः संपूज्यो
 मध्याह्ने जन्मभावयेत् उच्चरयेत् ग्रहपंचके सुरगुरौ इत्यादि मन्त्रैर्ववादेयद्वाद्यादधर्षजगत्पतेः फलपुण्यां विसंपूर्णं गृह्णा
 त्वा शंखमुज्ज्वलं शशोकचूतकुसुमैर्मुक्तं चतुलसीदलैः दशाननवधार्थार्थयधमसंस्थापनापच दानवानां विनाशाय देव्या
 नां निधनाय च परित्राणाय साधूनां जातोरामः स्वयं हरिः गृह्णाण धर्ममादात्तं आत्माभिः सहितो नव इत्यध्वं मंत्रः
 पुनः पुण्यां जलं देत्वा यामेयमेह्यतं द्वितः पूजयेद्विधिवद्द्रव्यादिवाराजं नयेद्बुधः इति रामनवमीविधायकसंग्रहः
 श्रथयत्तपद्धतिः तत्रादावष्टम्यादंतं धावनपूर्वकं नयादौ स्नात्वा नित्यं निर्वर्त्याचार्यावरणं कुर्यात् तत्र मंत्रः श्रीरामप्र
 तिमादानं कारयेद्येहं द्विजोत्तम तत्राचार्यो भव प्रीतः श्रीरामोपि त्वमेव चेति आगतं स्नापयित्वा स्वयंतैलेनाभ्यंज्य
 विप्रं साविकान्निर्भोजयित्वा स्वयं भुज्जीत ततो नवम्यामेकमकेन श्रंगभूतेन राधय इक्ष्वाकुवंशतिलकप्रीतो भवरधू
 द्दहेत्येकमकेति वेद्यसायं संध्यां कृत्वा आचार्यं साहितो रात्रावधः शयनं कुर्यात् इत्यधमीकृत्य पद्धतिः ततः नवम्यां प्रातः
 समुत्थाय पुण्यां दिभिर्गौर्दुर्पश्वमुत्संशोऽथ नयादिपुस्त्यात्वा संध्यां विधाय नित्यपूजनादिशीघ्रमेवा निर्वर्त्य ततः सूर्यः सो
 मीयमः कालः संधये भूतान्यहः क्षया पवनोदिपतिर्भूनीराकाशं स्वेचरानराः ब्राह्मशास्त्रनमास्थाय कल्पध्यामिह सन्नि
 धिमिति मंत्रेण सूर्यादिदेवताभ्यो व्रतं निवेद्य अपसर्पं नृपे भूताभुविसिस्थिताः ये भूता विघ्नकर्तार रस्ते नश्यंतु शिवा
 ज्ञयेति मंत्रेण भूतान्पुनस्तार्यं जामद्यसोपवासं रामनवमीव्रतमहं करिष्ये उपोष्यान्वमैत्वेद्ययामेष्वष्टसुराधव तेन श्री

ताम्बत्वमेतस्ससारान्नाहिमाहरे इत्युक्त्वाद्यर्थात्रस्थसपुण्याक्षतंजलंक्षिपत् ततःचतुर्द्वारपताकाद्वयमित्यादिनापूर्व
 मुक्तशंखचक्रादिभिरलंकृतंचतुर्हस्तवंदिकायुक्तं हस्तमानवोदिकायुक्तवानडपंविधायतन्मध्येसर्वतोभद्रंकमलवावि
 लिख्यतत्रकुमरस्थापनंकुर्यात् तत्रक्रमः आदौगणपतिपूजनंमातृकापूजनं पुण्याहवाचनंचकृत्वा महीधरैरितिभू
 मिसृष्ट्वा डंडोपधयइतिथयान्निक्षिप्य तत्रआजिघ्रोतिकलशंसंस्थाप्य इयमेगंभइतिजलेनापूर्य्यबंधद्वारामिति
 गंधयाञ्जोपधारेतिसर्वापथिःकांडादितिदूर्वा आश्वत्थेवोपंचपृष्ठवान्स्थानाःपृथिवीतिसप्तसृदःयाःफलिनीरितिक
 लंसाहिरतानीतिपंचरत्नानि हिरण्यरूपइतिहिरण्यचनिक्षिप्य युवासुवासाइतिवस्त्रेणावेष्ट्य पूर्णादूर्वातिपूर्णात्र
 निधाय तत्रतत्वायामीतिवरुणंसूज्य कलशस्यमुखइतिपठेत् इतिकलशस्थापनाविधिः ततःकलशोपरिसौवर्णादि
 पात्रिपट्टकोणमालिख्यतदुपरिसदशमहतवस्त्रयुग्मंसुवर्णसिंहासनंस्थापयेत् ततःश्रीरामस्मरणंकृत्वा आस्याराम
 नवम्यातुरामाराधनतत्परः उपोष्याष्टसुयामेपुपूजयित्वायथाविधि इयंस्वर्णमर्धरामप्रातिमांसुप्रयत्नतःश्रीरामश्री
 तयेदास्येरामभकायधीमते श्रीतीरामोहहरत्वाशुपापानिसुबहूनिमे अनेकजन्मसंसिद्धान्यभ्यरतानिमहातिच इतिभि
 भिव्रतसकरपंकुर्यात् अशकरुतइमांधातुमर्गामितिपठेत् स्वर्णादिमठ्यामन्युत्तारणंलेख्यादौतुनास्त्रितततआसनेपृ
 थ्वीतिंमंत्रेणउपविश्यतस्याधः कूर्मार्चनमः आधारशक्तयेदुष्टविद्रवणायन्सिंहायनमइतिपूजयेत् अप्रक्रमंत्वि
 तिपाठित्वापाठिणवातत्रयंकृत्वा भूतसंघानुत्सार्थं डोरःश्रद्धायफट्ट इत्युक्त्वाकारुफालनेनछोटिकामिश्वसर्वादिभवंध
 नंकृत्वा स्ववामेगुरुभ्योनमःदक्षिणगणपतयेनमः मध्येस्त्रेवेष्टेवतायुंनमइतिनत्वातालत्रयंकृत्वापुनःडोरःश्रद्धायफ
 ट्ट इत्युच्चार्यदक्षिणहस्तेजलंगृहीत्वा स्वत्नानंपरितःशोभयन् आग्निप्राकारमुद्रया आग्निप्राकारभावेयेत् ततः
 भूतशुद्धिगोणप्रतिषेधकेवलमातृकान्यासचकृत्वाकेशवादिमौलिकान्यासंकर्यात् इतिगणपतिय नमः॥१॥

सध्या रायणऋषि गायत्री छंदः लक्ष्मीनारायणो देवता हला विज स्वराः शाक्तिः राममंत्रा गते नन्यासि
 विनियोगः श्रृंगुष्ठादिपुटसु स्थानेषु वक्ष्यमाणपडंगमनैर्यासि विधाय हृदयादिपुन्यसेत् ॐ श्रीं ॐ
 नमोनारायणाय हंसः सोहं श्रंकखंगंधं आं ओं ह्रीं हंसः सोहं ॐ नमोनारायणाय कुक्षौ लकाय स्वाहा ॐ
 श्रीं देव्यै नमः हृदयाय नमः ॐ नमोनारायणाय हंसः सोहं इंचं लं जं झं अं ईं ओं ह्रीं हंसः सोहं ॐ नमोनारायणाय महा
 लकाय स्वाहा श्रीं पद्मिन्वै नमः शिरसे स्वाहा ॐ नमोनारायणाय हंसः सोहं उंटं उडं टं ङं ञं ओं ह्रीं हंसः सोहं ॐ नमो ना
 रायणाय वरो लकाय स्वाहा श्रीं विष्णुपत्न्यै नमः शिखायै वषट् ॐ नमोनारायणाय हंसः सोहं एंतं थं धं नं एं ॐ ह्रीं
 हंसः साहनेमोनारायणाय हृद्युलकाय स्वाहा ॐ श्रीं वरदायै नमः कवचाय हुं ॐ श्रीं ॐ नमोनारायणाय हंसः सोहं ॐ
 पं कवं भं मं श्रीं ॐ ह्रीं हंसः ॐ नमोनारायणाय सुखो लकाय स्वाहा श्रीं कमलारूपायै नम इति नेत्रं ॐ श्रीं नुं नमो नारा
 यणाय हंसः सोहं श्रंपरं लवं शं पंसं हं लं क्षं श्रः ॐ ह्रीं हंसः सोहं नूनमोनारायणाय अर्नते लकाय स्वाहा वः शूलिन्वै नमः
 इति श्रंखं इतिके शवादिमातृकान्यासपडंगंतो ध्यानं विद्यारविंदमुकुरामृतकुंभपद्मकौमोदकींदरसुदर्शनशोभिहरं
 सौदामिनीमुकुरकांतिविभाति लक्ष्मीनारायणारत्नकमखांडितमादिमूर्तिवपुरितिशेषव्यामायः करमारभ्य दक्षिणाधः क
 रपथैतमायुधक्रमोत्रोद्यव्यः ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं श्रं क्रीं श्रीं ह्रीं ॐ केशवाय कल्पै नमः शिरसि ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं श्रां क्रीं श्रीं ह्रीं ॐ न
 मोनारायणाय कल्पै नमः मुखदत्ते ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं इं क्रीं श्रीं ह्रीं ॐ माधवाय तुष्टै नमः दक्षनेत्रे ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं इं क्रीं श्रीं ह्रीं ॐ
 गोविंदाय तुष्टै नमः वामनेत्रे ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं उं क्रीं श्रीं ह्रीं ॐ विष्णवे धृत्वै नमः दक्षकणे ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं ऊं क्रीं श्रीं ह्रीं ॐ
 सुदनाय तुष्टै नमः वामकणे ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं ऋं क्रीं श्रीं ह्रीं ॐ अतिक्रमाय दयायै नमः दक्षनासापुटे ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं ऋं क्रीं
 श्रीं ह्रीं ॐ वा मनाय दयायै नमः वामनासापुटे ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं लं क्रीं श्रीं ह्रीं ॐ शिष्यराय मे धायै नमः दक्षगंडे ॐ ह्रीं श्रीं क्रीं लृ

श्रीश्रीह्रीं।।हृयकेश।।प्रहर्षयै नमः।।वामगेडउह्रींश्रीह्रीं।।ह्रींश्रीह्रीं।।उं।।पद्मनाभायश्रद्धायै नमः।।उर्ध्वोपउं।।ह्रींश्रीह्रीं।।
 श्रीह्रींउं।।दामोदरायलज्जयै नमः।।अथरोषे उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।उं।।श्रीह्रीं।।ह्रीं।।उं।।वासुदेवायलक्ष्म्यै नमः।।ऊर्ध्वदंतपंकौ उं।।ह्रींश्री
 ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं उं।।संकर्षणायसरस्वयै नमः।।अथोदंतपंकौ उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।उं।।प्रद्युम्नायप्रियै नमः।।मूर्धनि उं।।
 ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं उं।।अनिरुद्धायसरस्वयै नमः।।मुखे उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।कंठीश्रीह्रीं उं।।चक्रिणायप्रियै नमः।।दक्षबाहुमूले उं।।ह्रीं
 श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं उं।।गदिनेदुर्गायै नमः।।दक्षकूर्परे उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।गंकलीश्रीह्रीं उं।।शार्ङ्गिणेरमयै नमः।।दक्षमणि
 वंधे उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं उं।।खड्गिनेसव्यायै नमः।।दक्षगुल्लिमूले उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।ह्रीं।।श्रीह्रीं उं।।यांशि
 नचद्रायै नमः।।दक्षगुल्लयधेपु उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं उं।।हरितेनवाण्यै नमः।।वामबाहुमूले उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।ह्रीं।।श्री
 ह्रीं उं।।सुमालिनेविलासियै नमः।।वामकूर्परे उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।जंठीश्रीह्रीं उं।।शूलिनेविजयायै नमः।।वाममणिरंधे उं।।
 ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं उं।।पाशिनोविरजायै नमः।।वामगुल्लिमूले उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।
 प्र उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं उं।।सुकुंडायविमदायै नमः।।दक्षोरुमूले उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।
 दक्षजानुनि उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं उं।।नदिनेरसुदयै नमः।।दक्षगुल्लि उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।ह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।
 दंगुलिमूले उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं उं।।नरकाजितेसमुद्धयै नमः।।दक्षगुल्लयधेपु उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।
 द्वायै नमः।।वामोरुमूले उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं उं।।रुणायलज्जयै नमः।।वामजानुनि उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।
 भुत्तयै नमः।।वामगुल्लि उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं उं।।सात्वतायसरस्वयै नमः।।वामपादांगुलिमूले उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।
 उं।।शौर्येक्षमायै वामगुल्लयधेपु उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।
 उं।।जवादेनाप्रजमायै वामपाश्र्वे उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं उं।।सुधरायकेदिन्यै एषे उं।।ह्रींश्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।श्रीह्रीं।।

लापिच्छिन्नायै, नामोऽंही श्रीच्छिमंछी श्रीहं उं श्रीकुंठायवमुदायै नमः उठरे उं ही श्रीकीपुकी श्रीही उं त्वगात्मने पुरुषो
 तमायवसुधायै नमः हृदये उं ही श्रीकीरंकी श्रीही उं आसृगात्मने वालिने परायै नमः दक्षासे उं ही श्रीकीलंकी श्रीही उं मां
 सात्मने वलानुजाय परायणायै नमः ककुदि उं ही श्रीकीवंकी श्रीही उं मेधात्मने वलाय सूक्ष्मायै वामासे उं ही श्रीकी
 शंकी श्रीही आस्थ्यात्मने तुपां प्रये संध्यायै नमः हृदादि दक्षकराय पर्यंतं उं ही श्रीकीपिंकी श्रीही उं मज्जात्मने तुपाय
 संध्यायै नमः हृदादि वामकरपर्यंतं उं ही श्रीकीसंकी श्रीही शुद्धात्मने हसप्रभायै हृदादि दक्षपादांतं ही श्रीकीहंकी श्री
 ही प्राणात्मने वराहायानि शायै नमः हृदादि वामपादांतं उं ही श्रीकीलंकी श्रीही उं आस्थ्यात्मने विमलाय आमेवायै
 नमः हृदादि नाभ्यंतं उं ही कीच्छिच्छिं श्रीही उं परमात्मने नृसिंहाय दिद्युतायै नमः हृदादि मूर्द्धांतं यद्वा प्रणवादि
 कामबीजपूर्वकमात्काक्षरादीन्वा केशवादिकादीनामोतान्यसेत् इति केशवादिन्यासः अन्ये च वैष्णवमंत्रान्या
 सारामार्चनरत्नाकरे ज्ञेयाः अथ शंखस्थापनं तत्रातिसूक्ष्मप्रकारेणोत्तमोत्तमैश्च शंखं प्रक्षालय हन्मंत्रेण प्रपूरये-
 त् पूजयेत्प्रणवेनैव सामान्यार्चामिदं स्मृतं अथ विस्तरेण शंखप्रतिष्ठा सामान्यार्चामिदं केन स्वपुरतः त्रिकोणपट्को
 णवत्तरं लंबं डलं कृत्वा आधाराशकये कूर्माय अर्चनं तत्रापथि उं येन मइति स पूज्य शंखमुद्रां प्रदर्शय धूपुष्पाक्षतैः आग्नेये
 हृदयाय नमः नैर्ऋते शिरसे स्वाहा वायव्ये शिखायै वपुष्पुष्पायै नमः शंखेनेत्राभ्यां वापुष्पुष्पायै नमः पूर्वादिदिक्षु
 अत्रायपट् इति मंडलसंपूज्य मूलेन विविदि कां प्रक्षालय रश्मि मंडलाय दृशकलात्मने श्रीरामार्चपात्रासनाय नमः
 इति मंडलोपरि आधाराप्रतिष्ठाप्य तत्र पूर्वार्थाद्यदिक्षु उपर्यथश्च अग्नेदशकलाः पूजयेत् पूर्वयथूच्चार्यै नमः अग्नेये रं
 उच्यते नमः दक्षिणे लंबवलि न्यै नमः नैर्ऋत्ये वज्रालि न्यै नमः पश्चिमे शंखि रफुलि नि न्यै नमः वायव्ये परित्रियै नमः उ
 तरे संसुरूपायै नमः ऐशान्ये हंकापि लायै नमः पूर्वैशानयोर्मध्ये लं हं व्यवाहायै नमः पश्चिमैर्ऋत्यमध्ये क्ष कव्यवा

हाथेनमइति ततश्चत्वेणशंखंप्रक्षालयसंसूर्पमंडलायदादशकलात्मने श्रीरामार्घपात्राधारायनमः इतिपात्राद्या
 धारनिधाय शंखोपरि दत्ताकारेणसूर्पस्यदादशकलाः पूजयेत् पूर्वादिप्रादाक्षिण्येनकभंतापिन्यैनमः खवंतापि
 न्यै-गांफधूष्याथै. यंपंमरीच्यै.डंनंज्वालिन्यै. चंधंरुच्यै. छंदंसुषुन्नाथै. जयभोगदाथै. झंतविश्याथै. अणुवोधि
 न्यै- टंठधारिण्यै-डंडक्षमाथैनमइति ततरतीर्थोदकेन क्षलहंसपशवंलरयंभवंफंपंनंधंदंथतंणुडंडंठंजंनंजंछंछंछं
 गंखंकंश्राः शंश्रींश्रीं एंएंलंलंनंरुंनंऊंउंईंश्रींश्रींमूलमंत्रचजल्वा शंखमापूर्य्य उंंसोममंडलायपोडशकलात्मने
 श्रीरामार्घाम्तायनमइतिसंपूज्य तत्रचंद्रकलाः पूजयेत् शंश्रमृताथैनमः श्रांमानदाथै इंपूपाथै. ईंतुष्ट्यै
 नमः उंपुष्ट्यैनमः ऊंमत्थैनमः ऋधृत्थैनमः ऋशशिन्यै. लंछंद्रिकाथै लंकाथै एंज्योत्साथैनमः एं
 श्रियै श्र्योंप्राथै श्र्योंश्रंगदाथैनमः श्रंपूर्णाथै-श्राःपूर्णास्ताथैनमइति ततोब्रह्मांडोदरतीर्थानिकरैः रुष्ट्या-
 नितेरथे तेनसत्थेनभेदेवतीर्थं देहिदिवाकर गंगेचयमुनेचैवगोदावरिसरस्वति नर्मदेसिंधुकावेरिजलोस्मिन्स
 ज्वाधिकुरु इतिसूर्यमंडलतीर्थं श्रंकुशमुद्रयाश्रावाह्य शंखेसंचोड्य गंधपुण्यादयैः शंखजलंसमभ्यर्च्य शंखे
 पाणितलंदत्थामूलमंत्रमष्टयाजपेत् तज्जलंचिनमयसंचित्यश्रस्त्रमंत्रेऽसंरक्ष्यधेनुमुद्रयाऽमृतीकृत्य शंखमुद्रांलंडमुद्रां
 चप्रदर्श्यपरमीकृत्यगंधपुण्याभ्यांशंखंसंपूज्य तेनजलेनदेवमात्मानंपूजाद्रव्याणुचप्रोक्षयेत् इतिशंखप्रतिष्ठा
 शंखात्पूर्वादिप्रादाक्षिण्येन अर्घ्यपाद्याचमनीयमधुपर्कौदिसामान्यादयविविधिना स्थापयेत् ततोवामभागस्थक
 लशंपूजाद्रव्याणुचप्रोक्षयेत् श्रथांतर्गंगः स्वदेहंमंडूकादिन्यासंश्रुत्वा स्वहृदये धर्मकंदसमुद्गतंज्ञानालसुशोभितं
 ऐश्वर्याष्टदलंपद्मंपरवैराभयकार्णिकं तस्मिन्पीठेचिदात्मानंराघवंचस्वरूपिणं ध्यात्वामानसेधूपदीपाद्यैःसंपूज्यनैवे
 द्यावत्सरेकिञ्चिजपंक्त्वा गुह्यतिमंत्रेण जपंसमर्पयेत्ततः स्वाधिष्ठानगतविकोणकंडेप्रज्वलितंचिदग्ने ध्यात्वा

विदुनादप्रणवनाहतादकहृत्वाततः पूजाहामादकदवकृतयत्वनुग्रहात् तनप्रातामवद्वभाः शुद्धमानसशुभ
 इतिमंत्रेणश्यासमार्गगततेजइत्युक्तात्मानं समर्पयेत् ततरुत्तनमयः सच्चिदानंदमयो भुवःक्षणातिष्ठत् इत्यंतर्थागः
 अथपठपूजा स्ववामभागे श्रीगुरुभ्योनमः दक्षिणेगणपतयेमध्येरवेष्टेवतायेपीठमध्ये उमंडूकाग्रनमः कालाग्निरु
 द्रायकूर्मय आधाराशक्तये अर्नता टुथिवैय क्षीरसागराय रत्ननदीपाय नरनमंडूपाय कल्पलक्षभ्यो नरनवेदि
 कयै रत्नासिंहासनायनम इतिउर्ध्वपरिसंपूज्य धर्मायनमः आग्नेयेजानाय नैर्ऋत्ये वैराग्र्याय वायवेय ऐश्वर्याय
 ऐशान्येअथर्माय पूर्वैश्चजानाय दक्षिणेऽथर्वैराग्यायपश्चिमेऽन्नैश्वर्याय उत्तरेततोमध्ये अन्नंदकुंदाय सवित्रालाय स
 वंतवकमंलसनाय प्रकृतिमयपत्रेभ्यो विकृतिमयकसेरभ्यो पंचाशद्वर्णायैकार्णिकायै अन्नकर्मंडूलाय द्वादशकला
 र्मने, उत्सोममंडलाय पौंडशकलात्मने मंवाहिमंडलाय दशकलात्मने संसख्याय ररजसे तंतमसे अग्नात्मने
 अश्रंतसारामने नंपरमारामने हींज्ञानात्मने मायातत्वाय कलातत्त्वाय विद्यातत्त्वाय परतत्त्वाय उंजकार्वा मीता
 योगपीठाएकैकोपरिरूजयेत् ततःपूर्वादिप्रादाक्षिपेननवशक्तीः पूजयेत् विमलार्थैः पूर्वैर्ज्वालापैश्चैश्चाग्नेयेज्ञानादिदक्षि
 णेऽक्रियायै नैर्ऋत्येयोगायै पश्चिमेप्रथमै वापठयेत्सत्यायै उत्तरेईशानायै ऐशान्येऽन्नप्रहार्यायै मध्येऽततः पूर्वांजलि
 यहीत्वा पीठं मंत्रेणपुष्पांजलिदद्यात् उंनमोभगवतेविष्णवे सर्वभूतात्मनेवा सुदेवाय सर्वात्मसंयोगपद्मपीठात्मने
 नमः ततो मध्या नहेजन्मभावयेत् उच्चरथेग्रहपंचकेसुरगुरोसंदीनवभ्यांतिथौ त्लभककंदकेपुनर्वसुसुते मध्यगते पूषणि
 निर्दग्धुनिखिलाः पलांशसमिधोमध्यादयोध्यारण राविर्भूतमभूतपूर्वविभवंयत्किंचिदेकमहः ततः पूर्वोक्तमूर्तौ अया
 ध्यानगोरेरभ्येरत्नमंडपमध्यगे स्मरेत्कल्पतरो मूलैरत्नसिंहासनं शुभं तन्मध्येष्टदंष्ट्रपद्मनागारत्नप्रातिष्ठितं मातुरं
 क्रातरं रामाभिद्र निलमाणुप्रभं कोमलांगं विशालाक्षं विधुर्दण्वराजनं भानुकोटिप्रतीकांशं किरितिविराजितं रत्नधै

वैयक्यैररत्नकुंडलमंडितं रत्नककणमंजीरकाटिसूत्रैरलंकृतं श्रीवत्सकौस्तुभोरस्कमुक्ताहारोपशोभितदं क्षिणां
 गोदशरथं पुत्रान्वेषणतत्परं पार्श्वभरतशत्रुघ्नौ तालवृत्तकरावुभौ श्रेष्ठेभ्यः ग्रहणमंतं रामानुग्रहकाक्षिणं एवं विधं ससीतं रा
 मं ध्यात्वा पुण्याजलिं गृहीत्वा मूलमुच्चार्य श्रात्मसंस्थमजं शुद्धत्वा महं परमेश्वरशरण्यमिव हव्याशंभूर्तावावाहयान्यहं
 इति मंत्रं पठेत् सहस्रशीर्षेत्यावाहावहर्नामुद्राप्रदर्शयेत् ततः तवेयं नहिमामूर्तिं स्तरस्यां त्वांसर्वंगप्रभो भक्तिस्नेहसं
 माकण्ठदीपसंस्थापयान्यहमिति पठित्वा रुथापनीमुद्रां प्रदर्शयेत् सर्वांतर्थाभिणंदेवं सर्ववीजमयं शुभं स्वार्त्तमस्थमपरं
 शुद्धमासनं कल्पयान्यहमिदमुक्तापुरुष एवेत्यासनं श्रमिन्वरासेन देवसुखसिनोक्षरात्मकप्रतिष्ठितो भवेत् शाल्वंप्रसी
 दपरमेश्वरैस्तुक्तेपवेशनं श्रथासन्निधापनं श्रानन्यातवदेवशामूर्तिशक्तिरयं प्रभो सात्विध्यं कुरुतस्यां त्वं भक्तानुग्रहतत्परे
 त्युक्तामूलतिसन्निधापनं सन्निधापनीमुद्रां प्रदर्शयेत् श्रथसन्निरोधनं श्रज्ञयातवदेवेशकृपां भो वेगुणां च भुवे श्रात्मा
 नंदैकलसंत्वां निरुणधिभपितगुरो इत्युक्तामूलतिसन्निरोधनीमुद्रां प्रदर्शयेत् श्रज्ञानाद्दुर्मनस्त्वाद्वा वैकल्यात्साधन
 स्य च यदपूर्णं भवेत् कल्पंतथाप्यभिमुखो भवेत् युक्ताभिमुखीमुद्रया सन्मुखीकरणं दृशापीपुष्यवर्षिण्यापूरयन्वज्ञाविष्टरं
 मूर्तीं धाय ज्ञसंपूर्त्तां स्थितो भवमहेश्वर इति प्रार्थना मुद्रया प्रार्थना श्रभक्तवाङ्मनश्शुः श्रोत्रदुरंतरैरुते स्वतेजः पंजरेणा
 शुबेष्टितो भव सर्वतद्दति श्रवगुंठनमुद्रया श्रवगुंठनं ततो देवदेहे पडगेन सकलं करणं धेनुमुद्रया धुऽमृताकिरणं
 महामुद्रया परभीकरणं ततो दीपिन्या विधया दीपनं साच यथा मूलमंत्रं पठित्वा एव देवदेवाग्वादिनिर्देके कि
 ल्लेकेदिनिर्केदयमहाशोभकुरु कुरु कसौमहाशोभकुरु कुरु सौः स्यै इति आकारादक्षकारान्तानामात्कानामुच्चार्य
 श्रार्थं देकेन देवं त्रिः प्रोक्ष्य देवस्य हृदयं स्पृशन् प्राणप्रतिधां कुर्यात् सायधर्षो श्रद्धीं क्रोपं रंलं वंशः प्रसंहं हंसः सोहं श्री
 भगवतः प्राणइह प्राणाञ्जो आह्नीक्रोपं रंलं वंशं प्रसंहं हंसः सोहं भगवतो जीवइह स्फितः ओं श्रद्धीं क्रोपं रंलं वंशं प्रसंहं हंसः

सेह भगवतो वा इमनश्शुः श्रोत्रा प्राणा इहा गत्यसु खंचिरंति धनुस्वाहा परम्यदर्शनमिच्छंति देवाः स्वामी धिसिद्धये
 तस्मै ते परमेशाय रामाय स्वर्गागत नमः कृताथो नुग्रहीतोऽस्मि सफलजीवितमम आगतो देवदेवेश सुस्वागतमिदं पुनः मू
 लंति श्रीरामसुस्वागताभव ततः शंख १ चक्र २ गदा ६ पद्म ४ ध्वज ५ गुरु ७ श्रीवलरस टयोनि १० मुद्राः प्रदर्यपूर्ण
 जालि गृहीत्वा मूलंति श्रीरामाय स्वाहनाय सपारिवाराय स्वशक्ति युकाय पुण्याजलि पारिकल्पयादि नम इति समर्प
 येत् यद्भक्तिलेशसर्पकल्पपरमानंद संभवः तस्मै ते चरणोत्तम जाय पाद्यं शुद्धाय कल्पयेते एतावानस्येति मूलंति श्रीरामाय
 पाद्यं पारिकल्पयामिनम, पाद्यपादयोर्दद्यात् तापत्रयहरदिव्यपरमानंदलक्षणं तापत्रयविनिर्मुक्तत्वामर्थकल्प
 याम्यहं त्रिपादूर्ध्वः मूलंति रामाय इदमर्थस्वहा इत्यर्थं शिरसि दद्यात् वेदानामपि वेदाय देवानां देवतात्मने
 श्रावमनकल्पयामीशशुद्धानां शुद्धिहेतवे ततो विराड्मूलंति श्रीरामाय इदमच्यमनीयं सुधा श्रावमनं मुखे दद्यात्
 सर्वकालेष्वहीनाय पारिपूर्णसुखात्मने मधुपर्कमिदं देवकल्पयामि प्रसीद मे मूलंति श्रीरामाय मधुपर्कसुधा म धुप
 कं मुखे दद्यात् उच्छ्रितोऽप्यशुचिर्वापि पश्यस्मरणमात्रतः शुद्धिमाप्नोति तस्मै ते पुनराचमनीयकमिति पुनराचमनं दद्यात्
 स्नेहगृहाण स्नेहेन लोकनाथमहायशः सर्वलोकेषु शुद्धात्मनः ददाभिस्नेहमुत्तममिति स्नेहसमर्पणं ततः सुगंधद्रव्यादि
 ना उद्धर्तनं कारयित्वा उष्णोदकेन शुद्धावनवास्त्रांपत्यत् अथ पंचासृतस्नानं आप्यायस्वेति पयःदधिक्वाण्डादिदधि
 घृतं भिमिक्षतइति घृतं मधुवाताइति मधु स्वादु पवस्वेति शर्करा ततः परमानंदवोधो ध्यानिमज्जनिजमत्सैपे सागोपां
 गामिदस्नानं कल्पयाम्यहमंशिते द्रवियेन च शुद्धात्मनः सर्वगंधजलेन च सर्वोदकस्नानं ततो मूलेन शखेदकेनाऽभिपि
 त्यपुनराचमनीय चरम्यशक्तित्रयेणोदं सप्रोतमखिलजगत् यज्ञसूत्राय तस्मै यज्ञसूत्रप्रकल्पये तस्माद्यज्ञात्मस
 वहुतः संभूतमिह्युपवीतं रवभावा सुदरंगा यनानाशक्त्या श्रयायते भूषणानि विचित्राणि कल्पयाम्यभरार्चंति

भूपणानि हिमाव्वेनसारागरुकुंकुमधृष्टंभकनिष्ठयासमर्पयेत् परमानन्दसौभाग्यपरिपूर्णादिगंतरंभृष्टहाणप
 रमणयकृपयापरमेश्वर तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतइतिगंधदत्त्वा तुरीयवनसंभूतनानागणमनोहरंभ्रमदसौरभंपुष्पं
 यत्प्रतामिदमुत्तनमितिपठित्वा तस्मादभ्याइति पुष्पदत्त्वा पुष्पजलित्रयंदद्यात् ततश्चंद्रनाक्षतपुष्पादिभिर्भिता
 सकौशल्यवांपूजयेत् रामरयजननीव्यातीरामात्मकमिदंजगत् अतस्त्वांपूजयिष्यामिलोकमातर्नमोस्तुते -ततो न
 मोदशरथायेतिदशरथसंपूज्यलक्ष्मणभरतशत्रुघ्नोचसंपूज्यहनुमंतंपूजयेत् ततश्चावरणपूजार्थमनुज्ञाप्यभृष्टशुपूज
 नंकूर्वात् इतिप्रथमावरणम् हनुनतंचसुग्रीवंभरतसविर्भाषण लक्ष्मणागदशत्रुघ्नान्जामवंतंदलेत्विद्वान्भक्तिवंधं
 धृष्टजयतविजयंसुराष्ट्राष्ट्रवर्धनं अक्रोपंयर्भंपालंचयसुर्मंतंदलमभयतः तुरीय दत्त्वाग्ने लोक्पालांश्वचतुर्भुवदस्त्रा
 णिततोवहिः पंचमं तत पुष्पांजलिदत्त्वा वनरपतिरसोपेतोगंधाढयःसुमनोहरः आध्रियःसर्वदेव्यातींबूपोयत्रति
 यत्प्रह्लातां यत्पुरुषंव्यदधुरितिधूपंदद्यात् सुप्रकाशोमहादीपः सर्वतरितमिरापहः सवाह्याभ्यंतर्भ्येतिदीपोयंप्र
 तिष्टह्लाताम् ब्राह्मणोस्थेतिदीपम् अथनैवेद्यम् मूलेनास्त्रायफडितिचसंप्रोक्ष्यचक्रमुद्रयाभिरक्ष्य मूलेनाष्टधाभिमन्य
 धेनुमद्रांचप्रदर्शयं मूलेनाभिमन्य दक्षिणहस्तेउदकमादाय शालीभकंशाशिकरसितंपायसापूयसंप्लेह्यप्रेयसुचोढ्यं
 सितमसृत्फलंधारिकाधंसुखाधं आज्यप्राज्यसुभोज्यनयनकचिकरंराजिकैलामरीचं स्वादीयःशुक्रराजोपूरिकर
 समृताहारजोपनुपस्व हेमपात्रागतंदिव्यंपरमाहंसुसंस्कृतं पंचधापडसोपेतंगृहाणपरमेश्वर चद्रमाभ्रनसहृतिनैवे
 द्यम् अमृतोपस्तरणमसीनिजलदत्त्वा प्राणायत्वाहेत्यादिपंचमसांत्विकचोत्पलमुद्राभिः आहायित्वाः नमस्ते
 देवदेवेशसर्वतुष्टिकरपरं अखंडानंदसंपूर्णगृहाणजलमुत्तममिति मध्येपातीचंदत्वास्रभ्येजवनिक्त्वा ब्रह्मेशाद्यैः
 परित्तउरुभिःसुपर्णैश्चसमेतोलक्ष्म्याशिजह्लयकरयासादरवीज्यमाननर्मक्रोडाप्रहसनपरोहास्यनर्पाकिभोकरहच

भुंकेपत्रिकनकघटितेपट्टसान् श्रीरमेशदांतिपाठं वा - याश्चतारत्नकामद्रुमांभवभुवांमंडनंमंडलानां सर्वांसां
संपदांयज्ञिजातिजगतामंगलमगलानां हेमामन्नस्थदूर्वादाधिमधुलवणैष्टमुत्तार्यचार्यैर् - नारायणोरामचन्द्रोदिन
करकरजिद्रत्नदीपावलीभि रितिध्यात्वाथथावाकिकेजर्पकत्वाः अमृतापिधानमसिंष्टुत्तरापोशानदत्त्वा विश्वक्सेना
यनम इति उच्छिष्टशेषदत्त्वा हस्तौपक्षाल्यकरोद्धर्तनदत्त्वात् इदंफलमितिफलं पूर्णफलमितितिवूलंहिरण्यग
र्भतिदक्षिणां मुकुटाद्याभूषणानिउन्नवाप्यरादीनिपरिकल्प्य महानाराजनं कुर्यात् नाभ्यान्नासीदितिनमस्कारान्स
त्सत्यासन्नितिप्रदक्षिणां यज्ञेनेतिपुष्पांजलिंदत्त्वा भगवन्प्रसीदितिनमस्कृत्यस्तुधीत ध्येयंसदापरिभवन्नभीष्टदो
हतीर्थार्पदंशिवविरिचिनुत्तरशरण्याभूयार्तिहंप्रणतपालभवाविधयोतवंदेमहापुरुषतेचरणारविंदं त्यक्त्वासुदुरन्यजसु
रेत्सितराजमलक्ष्मीधर्मिष्ठश्रायवचसायदगादरण्यमायाभृगंदियतेपिस्सितमन्वधावद्वंदेमहापुरुषतेचरणारविंदम् र
श्रीरामचंद्ररघुपुंगवराजवर्षराजेंद्रशाम्बरघुनायकराधवेश राजाधिराजरघनंदनरात्मभद्रदासोहमद्यभवतःशरणाग
तोस्मि यस्यामलंतृपसदस्सुयशोधनायगायंत्यजस्रमृषयोदिग्भिर्भद्रपत्न्यः तत्राकपालवसुपालकिरीटजुष्टपादां
बुज्जरघुपतेःशरणप्रपद्ये ३ नमोब्रह्मण्यदेवायराभायाकुठमेधसे उत्तमश्लोकधुर्यायन्यस्तदंडाचैतांप्रपद्ये इदंवि
रदलश्यामोरामोराजोवलोचनः वर्ततेमानसेयस्यास्तांसीतांप्रणमाम्यहंततःपुष्पांजलिंदेत्वाकपिसुद्राविधायप्रार्थ
येत् यदावापसर्वगताहतातेध्यानेनचेत परितोहतते स्तुत्यानवावापपरताहतातेक्षमस्वसर्वममद्वेदेव ब्रह्मानादथ
वाज्ञानादशुभंयन्मयाकृतं क्षतमहंसितस्सर्वदास्थेनचग्रहाणमां श्रीगोविंदमुकुटकेशवशिबश्रीबल्लभश्रीनिवे श्रीवैकुं
ठसुकुंठकुंठिनखलस्वामिभक्तोदय शुद्धधेयविधूर्तधूर्तधवलश्रीमाधवाधोक्षज्ज - श्रद्धावद्विवेहिनस्त्वविधिधय गी
राधारिर्नाथर त्वमेवमार्कंजनयस्त्वमेवमामुद्धारास्मात्पातितमवांघेः छिष्टकपालेनदयारित्चित्तेवतेहिहाकर्मवशो

हतोस्मि गजान्प्रादित्यपंचास्यशक्तिस्सिंहास्यरूपवान् ममकृतेनसर्वात्सामःप्रीणातुचिद्वपुः ततउत्तरार्धे
 दद्यात् फलपुष्पांयुसपूर्णैर्गृहीत्वाशंखमुज्ज्वलं अशोकचूतकुसुमैर्मुक्तचतुलसीदलैःश्रद्धैर्मंत्रस्तु दशाननवधार्षी
 यधर्मसंस्थापनायच परित्राणावसाधूनजातारामः स्वयंहरिः गृहाणार्धैमयादत्तंभ्रातृभे सहितो नयेतिततो
 यमियामेपुष्पांजलिदत्त्वायथाशक्तिपूजायित्वारात्रौजागरणंकुर्यात् इतिरामनवमीपूजाविधिःअथदर्शार्माकृत्यततः
 प्रातःसमुत्थायज्ञानसंस्थादिकाःक्रियाःसमाप्यविधिवद्रार्भपूजयेत्पूर्ववन्मुने ततोहोमप्रकुर्वीतमूलमंत्रेणमंत्रवित् पु
 र्योक्तपर्णैर्कुंडेनारुंधाडिलेवासमाहितः लौकिकाग्नीविधानेनशतमष्टोत्तरततः साधेयनपायसेनैवस्मरन्नाममनन्य
 धाः अथवित्स्तरणहोमविधिः तत्रयजमानः कृतनित्यक्रियः शुचि परिहितवासादर्भपाणिः पीठोपविष्टः प्राङ्मु
 खोवाचंयतोद्विराचभ्यप्राणानयभ्यदेशकालौसंकीर्त्य रामनवमीव्रतांगंसाज्यपायसहोमकरिष्येइतिसंकरूप्य तद
 गस्थंडिलादिककरिष्ये इतिसंकरूप्य शुद्धगृहेशान्यांचनुरंगुलेत्नतमष्टादशांगुलविरुतंहोमानुसरिणतद
 धिकंवामध्योन्नतरथंडिलकुर्यात् स्थंडिलगोमयेनोपलिप्य यज्ञियशकलेनउदगायतां पश्चात्प्रागायतां
 तयोर्मध्ये उदक्संस्थाः प्रागायताः प्रादेशसमितारित्स्त्र इत्यल्लैरूप्य तासुतच्छकलंडंउदगप्रानिधायस्थं
 डिलमद्भिरभ्युक्ष्यशकलमात्रेय्यां निरस्यापउपरुष्टस्य ततस्त्वैजसेनस्यएमये नवापात्रयुग्मेन संपुटीकृत्यसुवा
 सिन्धाः श्रोत्रिवागारात्स्वगृहाद्वासामिदमग्नेमाहृत्य स्थंडिलाद्विहिरिभ्रेय्यानिधाय एह्यग्नेरुदगणोत्त
 मोन्नस्त्रिष्टुप जुष्टोदमूनाअग्नेयोवसुअनोन्नोस्त्रिष्टुप अग्न्यावाहनेविनियोगः एह्यग्नेरुदगणोत्तः
 सुपुरएनाभवानः अथतात्वारोदसीविश्रमिन्वेयजामहे सौमनसायदेवान् जुष्टोदमूनाअतिथिदुरोणइभ
 शेषेयद्रमुपयाहिविद्वान् विश्वाअग्नेअभिजयोविहत्याशक्रयतामाभराभोजनानि इत्यक्षतैरावाह्याच्छादनं

दूरं क्रुत्य समस्तव्याहतीनां परमेष्ठीं ० प्रजापतिर्देहती ० अग्निप्रतिष्ठापनेविः ० उांभूर्भुवःस्वरित्यात्मभिमु
 खपाणिभ्यांपद्सुलेखासुतत्कर्मसुतत्तात्मकमग्निप्रतिष्ठापयामांरयग्निप्रतिष्ठाप्य प्रोक्षितेधनानिप्रक्षिप्य वेणुधम
 न्याःप्रबोधयध्यायेदैवं चत्वारिशृंगावागामदेवोभिस्त्रिष्टुप् अग्निभूर्तिध्यानोवि. चत्वारिशृंगात्रयोऽश्वस्यपादाद्वैशार्पेससह
 स्तासोऽश्वस्य त्रिधावद्वोटपभारोऽरवीतिमहेदेवोमर्त्याऽग्नाविवेश सप्तहस्तश्वतुःशृंगीसप्तजिबुहोद्विशार्पकः त्रि
 पादप्रसन्नवदनःसुखासीनःशुचिःस्मितःस्वहातुदक्षिणेपाश्वर्देवीवामेस्वधांतथा विंशद्वक्षिणहरैरनुरशकिमन्तं स्तुवं
 श्रुवं तोमरव्यजन्वामेघृतपात्रचधारयन् आत्माभिमुखमसीनएवंरूपोहृताशनः एषोहिदेवःप्रदिशोनुसर्वाःपूर्वोह
 जतःसउगर्भेश्वतः सएवजातःसजनिष्यमाणः प्रत्यङ्जनस्तिष्ठतिसर्वतोमुखः अन्नैवैश्वानरशाण्डित्यगोत्रमेपध्वज
 प्राङ्मुखममसन्मुखोभवतिध्यात्वा ततोऽन्वाधानंदध्यात् किपमाणेरामनवर्मात्रतोद्यापनहोमेदेवतापारिश्रार्थमन्वा
 धानंकरिष्यद्वतिसंकल्प्य समिद्धयमादायाःस्मिन्नन्वाहितेधौजातवेदसमग्निमिधेनप्रजापतिंवायारदेवतेऽप्येना
 श्रीधौमैचक्षुषीऽप्येनात्रप्रधानंश्रीरामणैतरशतसंख्याकाभिः साऽप्यपायसाहुतिभिः सीतारामस्यजननींदाश
 र्थंऋश्मणभरतंशात्रुघ्नंहनुमंतहृदयंशिरःशोखांकचचनेत्रंश्रुखंशुश्रीवंभरतंविभीषणंलक्ष्मणं श्रंगदं शत्रुघ्नजामवंतं
 धृष्टिं जयतं विजयं सुराष्ट्रं राष्ट्रवद्धनं श्रकोपं धर्मपालं सुमंतं इद्रं अग्निं यमं निर्वृतिं वरुणं वायुं कुबेरं
 ईशानं ब्रह्माणं अर्नंतं वज्रं शार्कं दंडं खड्गंपाशं अकुशं गदां शूलं पद्मं चक्रं एताः प्रधानदेवताः
 प्रत्येकमष्टाविंशतिसंख्याकाभिरष्टाभिर्वासाऽप्यपायसाहुतिभिः श्रेषेणस्त्रिष्टुक्तमग्निमिधेनसन्नहनेनरुद्रमर्ध्मणम
 श्निदेवान्विषणुंअग्निवायुं सूर्यंप्रजापतिंचएताःप्रायश्चित्तदेवता आऽप्यद्रव्येणज्ञाताज्ञातदोषनिवहैणाथैत्रिवारमग्नि
 सक्नुमस्तथाऽप्येनांगदेवताः प्रधानदेवतास्सर्वाः सन्निहिताःसंतु सांगेनकर्मणासद्योपश्ये व्याहतीनांपरमेष्ठी

प्रजापतिर्दहती श्रन्वाधानसामिहोवि- उःभूभुवः स्वः स्वाहा प्रजापतयेइदं इधमवाहिपोः सन्नहनं
 तत्रायंक्रमः प्रादेशमानान्पट्टिश्रादर्थान् रज्जुकरणाथंशहीत्वा तत्र द्वादशदर्भैःसंधितपवनारंजं प्रादक्षिण्ये
 नक्षत्रापुनरन्धरज्जुं पंरज्जुदंशहीत्वा तद्रज्जुदंशसप्रादक्षिण्येनसमन्या पुनरन्या रज्जुपूर्ववत्कृत्वा प्रादक्षिण्येन
 त्रिवत् समस्याये प्रादक्षिण्यथिकृत्वा तां रज्जुमुदगथां वितत्यतत्रप्रादेशमानान्मुष्टिपरिमितान्दर्भात्रिधायातया
 रजशातान्दर्भान् द्विरावेष्ट्य रज्ज्वयंणतद् रज्जुमूलसकृदावेष्ट्य तद् रज्ज्वग्रशेष पूर्वमावेष्ट्य रज्ज्वधस्तत्रिबीयाःस्मि
 दंभेसदायतनस्यपश्चाद्गागडपरिनिदध्यात् ततःपूर्ववदन्यांत्रिदतीरंज्जुं कृत्वा दगथां वितत्यतत्रपलाशखदिंराधन्ध
 तनमुष्टियद्यश्रयद्विश्रादेशप्रमाणं पंचदशसामितात्मकमिधमं प्रागग्रं निधाय तयारज्ज्वासकृदावध्यायतनस्य
 पश्चाद्गागडपरिनिधाय ततश्चाग्निमायतनाद्दहिःसोदकेनपाणिनाग्नेयमारभ्यैशानपर्यंतपरिसमूह्य ततःप्राच्यामुदग
 भैःदक्षिणस्थानागग्रैःप्रतीच्यामुदगभैरुदीच्यां प्रागग्रैर्दर्भैःपरिस्तणुयात् पूर्वपश्चिमपरिस्तरणमूलयोरुपरिदक्षिण
 परिस्तरणान्ग्रहोरधस्तादुत्तरपरिस्तरणं एवमग्निपरिस्तीर्य कांश्चिदुत्तरतोदर्भान्नास्तीर्याग्नेरेशानी मारभ्यपूर्ववत्प
 र्दंशदुर्भेषूत्तरतःपात्राणिन्यचिसादयेत् दक्षिणसव्यपाणिभ्यांक्रमेणचरुरथालाप्रोक्षययौदवींज्जुचौप्रणीताज्यपात्रे
 इधमवाहिर्पोशूर्पकृष्णाजिने उलूखलमुसले प्रोक्षणीपात्रंचभानिकृत्यप्रादेशमानान्धान्याङ्गैः पूरयित्वांष्टोपंक
 निष्टिकाभ्यामसंसुष्टेयहीत्वात्रिरूप्यपात्राण्युत्तानानिकृत्वादर्भैश्चिस्त्रस्यत्रिःप्रोक्षयेत् प्रणीतापात्रमग्नेःप्रत्यङ्गनि
 धायतत्रपान्नोनिधायोदकंपूरयित्वा नांधपुण्याक्षतान्निक्षिप्य अस्मिन्कर्मणिब्रह्माकृताकृतावे- यजमानस्तत्प्रणीता
 पात्रंनासिकासमीपेनीत्वोत्तरतोद्दर्भेषूनिधाय अन्धैर्दर्भैरच्छादयेत् तेषावेत्रशूर्पनिधाय श्रीराममु द्विशयत्पर्णीच
 तुरोमुष्टीत्रिरुष्येत्तरदेवताभ्यः सीतापूर्ववाज्जुष्टिर्निर्वपामीत्यादित्यतुरश्वतुरेमुष्टीत्रिर्वयेत् श्रीरामायज्जुष्टोप्रीक्षाभीति

तथैवसीतायैत्वाजुष्टेप्रोक्षामीतिमंत्रेणप्रतिदिवतंचतुः संस्र्धंप्रोक्षंणपश्चात्प्रत्यगर्धावेकार्धलोभिकृष्णाजिनजल्लुखलं
निधायोलूखलनिरुसर्वाहीनमुसलेनचिरवहतात् त्रिःफलीकृतांस्तंडुलान्पयासि श्रपयेत् असंस्रुकताग्नौश्रपणपक्षे
सूर्यादीनांचतुर्णानिर्वापादीनांचानिदृत्तिः पर्यंत्रिकरणस्यतुन तेषुवित्रेआज्यपात्रोतिथायाज्यपात्रं पुरतः संस्था-
प्यतत्रविलीनाज्यंनिक्षिप्य ततःपरिस्तरणाद्दहिरुस्तरतोन्नरंगारानपोह्य तेष्वज्यपात्रंनिधायवामहस्तेदर्भाग्रद्वयंध्रु-
व्याज्वलंतादर्भात्मुकेनावज्वाल्यदर्भाग्रद्वयमंगुष्ठपर्वमंत्रप्रक्षालितं तत्र निक्षिप्य ज्वलतातेनैवोत्मुकेन चरुसाहि-
तंत्रिःपर्यंत्रिकुर्यात् उत्मुकंनिरस्यापउत्परुश्याज्यंकर्पस्त्रिवोदमुद्धारस्यांगारानग्नौ प्राक्षिपेत् ततोंगुष्टेपकनिष्ठिका-
भ्यामुत्तानाभ्यांपाणिभ्यांपावित्रेअसंहतेधृत्वा सावितुष्टाहिरण्यरूपः सावितापुरउत्पिक्क आज्यस्योत्पवनेविःस-
वितुर्वःप्रसवइत्पुनान्याच्छिद्रेणपावित्रेणवसोः सूर्यस्यरश्मिभिः प्रागुत्पुनातिसकन्मंत्रेणद्विरूष्णीं पावित्रे आद्भिः
प्रोक्ष्याग्नौप्रहरेत् अग्नेःपश्चात्परिस्तरणाद्दहिरात्मनोभ्रभुवप्रोक्ष्य भुविवाहिःसन्नहर्नरिज्जुमुदगप्रावितरयत्तद्दहिःप्रा-
गभ्यमुदगपपर्वगामारतोर्पतत्राज्यस्थापनंकृत्वासकुशौदर्वास्त्रुवावग्नौप्रताप्यभूमौदर्वांनिधायस्तुवाविलभदर्भाग्रैःप्रागप-
वर्गीभिःसंसृज्यस्तुवपृष्ठदर्भाग्रैरात्मभिमुत्संनिःसंसृज्यकृशमूलेनपृष्ठादारभ्यविलपयैतदंडांभिः संसृज्यप्रोक्ष्यप्रताप्य
धृतादुत्तरतःस्थापयेत्तथैवदर्वांसंसृज्यस्तुवस्योत्तरतोनिधायतान्दर्भानाद्भिःप्रोक्ष्याग्नौप्रहरेत् ततःस्तुवेणाज्यग्रहीत्वा
प्रातंहविरभिधार्थेदुग्धास्यांन्याज्ययैर्मध्येनतीत्वादक्षिणवर्हिष्यासाद्यपुनरभिधार्थसहस्रपणपेक्ष पात्रांतरंजुमुद-
व्येदंश्रीरामायेष्यादिवक्रांतांपृष्ठगामिसृश्रपंगंधपुष्पाक्षरैरग्निमर्चयेत् चिश्वानिश्वानिनइत्यनयोर्वसुश्रुतोभिस्त्रिष्टुप्
अरण्यर्चनेवि-विश्वानिनोदुर्गंहाजातवेदःसिंधुननवादुरितातिसर्षिं अग्नेश्रिविनमसाग्रहणानास्माकवोध्यवितानूना-
यस्त्वाद्दकारिणामन्यमानासिर्धैमर्ष्यांजोहवीमि जातवेद्योयशो अस्मासुधेहिप्रजाभिरग्नेअमृतस्वमश्यामिःपु

श्रुतिधृतिः खंडः । स्विष्टकृद्विभवांनियोगः यदस्यकर्मणोऽन्यारोरेवयद्दान्यूनमिहाकर आग्निष्टुस्विष्टकृद्विदान्सर्वस्वि
 ष्टकृतंसहृतंकरामे अन्नयेस्विष्टकृते सहृतहेतुसर्वप्रायश्चित्तौहीतीनां कामानां समर्द्धयित्रं सर्वाशः । कामान्समर्द्धय
 र्नाहा अन्नरोशानदेशेजुहुयात् आगोश्रिष्टकृतइदंपंचावताप्रधानहेमभयापूर्वार्द्धात्पश्यार्द्धाद्विभिरवधाति-
 स्विष्टकृतउतरार्द्धात्पूर्वार्द्धाच्चिहिरपनिइतइत्यमत्तं तत्तइधमवंधनरज्जुंविस्त्रस्यरुद्रायपणुपतयेस्वाहोतिहुत्वा । रुद्रा
 येदंनममेतित्यक्पापउपस्त्पश्य स्ववेणाऽयमादाय अयाश्चेत्यस्यविवदोयाश्रग्निःपकिः प्रायश्चित्तहोभेवितिनियोगः
 अयाश्रग्निस्वनाभिश्रास्तिपाश्र्वसन्व्याभिरयमयाश्रपसाचपसाकृतोयाह्वयमूहिपे यानोधिहिभेपजंस्वाहा अन्नयेअय
 सहदश्रतोदेवाइतिदयोर्मेधातिथिराथायादेवदेवताद्वितीयायाविष्णुर्गार्थीप्रायाश्र्वत्तहोभेवितिनियोगः । उंत्तोदेवाश्र
 वंतुनोपतोविष्णुर्विचक्रमेष्टुथिव्याःससधामभिःस्वाहादेवंभ्यइदं इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रधानिदधेपदंसमूढमस्यपा
 सुरेस्वाहाविष्णवेइदं ऽयस्वतसमस्वतसप्तव्याहतीनां विश्वामित्रजमदाग्निभरद्वाजभृगवऋषयः आग्निवायुसूर्यस्रजा
 पतयोदेवता गायत्र्युष्णिगानुष्टुप्इदंः खंडांसि प्रायश्चित्ताऽयहोभेवितिनियोगः । उंभूःस्वाहाअन्नयइदं । उंभूवःस्वा
 हावायवइदं, उंस्वःस्वाहासूर्यायइदं । उंभूर्भुवःस्वःस्वाहाप्रजापतयेइदं- ब्रह्मोपताःस्वाहाइतीर्जुह्यात् । सत्र
 विपर्यासादिनिमित्तप्रासेदोपे अनाज्ञातमितिभ्रजस्यहिरण्यगर्भऋषिः आग्निदेवतानुष्टुप्इदः प्रायश्चित्ताऽयहोभेवि
 तिनियोगः अनाज्ञातंप्रयत्क्रियतेमिथः अन्नैतदमाकल्पयन्वंहिदेवैरथयथातथस्वाहाअन्नयइदं पुरुपुसंमितोपज्ञोयज्ञ-
 पुरुपसंमितः अन्नैतदस्यकल्पयन्वंहिदेवैरथयथातथस्वाहाअन्नयइदं पत्न्याकन्येत्पत्न्याऽप्यस्त्रितोमिस्त्रिष्टुप् । प्रायश्चि
 त्ताऽयहोभेवि । पत्न्याकन्यामत्तसादानदक्षायजस्यमन्वेतेमर्त्याः । अग्निष्टुक्ताः ऋतुर्विद्विजानानंयजिद्विदेवाः ऋतुशो
 यजातिस्वाहा अन्नयइदंयद्देवाश्रभितयामरुतास्त्रिष्टुप्प्रायश्चित्ताऽयहोभेवि । यद्देदेवाश्रतिप्रायानिवाचाचपय

तोदेवहेलातडनं श्रयोश्रमंश्रिभिक्षुनपनेन्यत्रास्मन्मरुतरतातिधेतनुस्वाहामरुद्भयइदं सर्वंप्राप्यश्चितंकरिष्ये
 भूर्भुवःस्वःस्वाहाप्रजापतयइदं ततोयजमानश्रस्यकर्मणः सपूर्णतासिभ्यर्थपूर्णंहुतिहोष्यमिनिसंकरप्यदादशय
 हतिनाष्टयहतेनचतुर्थहतेनवाज्येनस्त्रुवंपुरयित्वा तदुपरि वस्त्रादिपुतं चंदनादिभूषितंफलनिधाययजमानान्वार
 ष्यःश्राचार्थरितधनपूर्णाहुतिजुहुयात् समुद्रादूर्भिरित्येकादशर्वस्यसूक्तस्यगीतमोवामदेवश्राद्याःस्त्रिष्टुप्श्रंत्वाजगत्
 पूर्णाहुतिहोमेवि० उासमुद्रादूर्भिमधुमंडारदुपाळंशुनास्मसूतत्त्वमानट्यतस्यनामगुह्यंयदरिताजिह्वादेवानामसुन
 स्यनाभिः वयंनामप्रष्टवामाद्युतभ्यास्मिन्यज्ञेधारयामानमोभिः उपब्रह्माशूणवृक्ष्यामानंचतुः शृंगोदमीर्द्गैरपृतत्
 चत्वारिशृंगास्त्रयोश्रस्यपादाहेशीर्षसतहस्तासोश्रस्य त्रिधावद्वोष्टपभोरोरवातिमहेदेवोमर्त्याश्राविवेशात्रिधाकृतं
 पाणिभिरुग्रहामानंगविदेवासोवृत्तमन्वविदन् इद्रएकश्रूमूर्पएवंजपानवेनादेकश्रस्वययानिष्टतक्षुः एताश्रर्षतिहृद्या
 स्समुद्राच्छतत्रजादिपुणानाचचक्षुवृत्तस्यधारश्राभित्रिकशोमिहिरण्ययोवेतसोमभ्यश्रासांसंन्य क्स्वतुवंतिसरीतोनि
 धेनाश्रंतहंदांमनसापूयमानाः एतेश्रर्षैयूर्भयोद्युतस्यसुगाइवक्षिपणोरापमाणः सिंधोरिव प्राध्वनेशुयनासोवत्त
 प्रमियः पतपतियह्लाःद्युतस्यधारश्ररुपोनवाजीकाटामिदूर्मोभिः पिन्वमानः श्राभिप्रवंतसमनेवेयापाःकल्पया
 एयःस्सयमानसोश्राशेषूतस्य धाराःसामियोनसंतताजुयाणोहर्यति जातवेदाः कन्याइव वहतु मेतवानुश्राश्रयंजा
 नाश्राभित्रिकशोहिषत्रसोमसूयतेयत्रयज्ञोद्युतस्यधारश्राभितन्यवते श्रभ्यशात सुष्टर्तिगव्यमाजिमस्मासु भद्राश्रिवि
 णानिधतइमंयदंनयतदेवतानोद्युतस्यधारध्वमन्यवतेधामतेविश्रंभुवनमपिश्रितमंतः समुद्रेहृद्यंतरायुषिश्चपाम
 नीकेसामिधेयदाभूतस्तदश्याममधुमंततदूर्मिस्वाहा अपरिमितधारंस्त्रवताद्रव्याश्रेणसावशेषहुताश्रइदंनममेतिर्य
 क्काविज्योतियेन्यस्यजातोवशाक्कविः श्राश्रिदंनताजिष्ण षंदःहोमेविनि० विज्योतिषावृहताभान्यग्निरविर्विथानि

निरपदशपूर्वदेशावरैः रामदूर्वादलश्यामंपद्माक्षपीतवाससं रतुवतितानभिर्दिव्यैर्नतसंसारिणोजनाः रामाय
 रामभद्रायरामचंद्रायवेधसे रघुनाथायनांथायसीतायाःपतयेनमः इमंमंत्रमहादेविजपन्नोदिवानिशां सर्वपापवि
 त्तिसुकोविण्डुसायुष्यमाप्नुयात्

॥ इति श्रीपद्मपुराणेउत्तरखंडेहरगौरीसंवादेशीरामचंद्रस्याष्टोत्तरशतनामस्तोत्रम् ॥

श्रीरामचंद्रायनमः

अस्याभिवनवभ्यांकालोत्तरोकमातृकाव्रतं चैत्रशुक्लनवम्यांतुमातृव्रतंसमाचरेत् चतुःषष्टिरतुसंपूज्याभैरवेणसम
 न्विताः स्वगगधवलनैवेद्यैःप्रभूतैःसुसितैःशुभैरित्युपक्रम्य नवम्यांपूजयेद्यरतुनासिचाश्वयुजेसदा अखंडितप्रभा
 वरतुभवेदेवनसशायइत्यादिहेमाद्रौस्पष्ट इतिमातृव्रत अस्यामेवभद्रकालीपूजनमुकंकल्पतरौवाह्ये चैत्रेनव
 म्यांशुक्लायांभद्रकालीमहावला योगिनीनांतुसर्वसासाधिपत्येभिषेचिता तस्मात्तंपूजयेत्त्रसोपवासासोजितोद्दियः
 विचित्रैर्वाल्लिभिर्मत्तयासर्वासुनवमीपुषोति चैत्रशुक्लनवम्यांचतुष्पाट्टियोगिनीपूजा तासांनामानिआगमशास्त्रादौ
 उंविजयायैनमः १ मंगलयै. २ भद्रायै. ३ धृत्यै- ४ शांत्यै- ५ क्षमायै. ६ शिवायै- ७ सिद्धौ- ८ पुष्ट्यै. ९
 उमायै. १० श्रियै. ११ रत्यै. १२ दीतायै. १३ कांत्यै. १४ यशस्विन्यै. १५ लक्ष्म्यै. १६ ईश्वर्यै- १७
 उर्ध्वै- १८ सिद्ध्यै. १९ जयायै. २० ब्राह्म्यै- जयंत्यै. २१ अपराजितायै. २३ जितायै. २४ मानस्यै. २५
 श्वेतायै. २६ दिव्यै. २७ मायायै- २८ महामायायै. २९ मोहिन्यै. ३० रतिलालसायै. ३१ तारायै. ३२
 विमलायै. ३३ गौर्यै. ३४ शरण्यायै- ३५ कौशिक्यै- ३६ मत्स्यै. ३७ दुर्गायै. ३८ क्रियायै. ३९ अरुंधत्यै४०
 घंटायै- ४१ कर्णायै-४२ कापालिन्यै- ४३ रौद्र्यै. ४४ काल्यै- ४५ मयूर्यै. ४६ त्रिनेत्रायै. ४७ मुरुपायै. ४८

वहरुपायै- ४९ रिपुहायै. ५० श्रविकायै. ५१ चर्चिकायै- ५२ सुरपूजितायै. ५३ वैवस्वत्यै. ५४ कौमार्यै-५५
 महालक्ष्म्यै. ५६ कार्तिक्यै. ५७ शिवदूत्यै. ५८ चांमुडायै. ५९ ब्रह्मायै- ६० दमायै- ६१ माहेश्वर्यै- ६२
 वैष्णव्यै. ६३ वाराह्यै. ६४ उर्भैरवायनमः एताभैरेणसहपूज्याः इतिमातनवमीव्रतं ॥ चैत्रशुक्लदशम्या
 धर्मराजपूजानारदीये चैत्रशुक्लदशम्यानुधर्मराजंप्रपूजयेत् तत्कालसंभवैःपुण्यैःफलैर्गंधादिभिरतथा सोप
 वासश्चैकभकोपूजायित्वादिजोतमान् चतुर्दशतस्तेभ्यःशक्त्यादद्याच्चदक्षिणां एवंयःकुरुतेविप्रधर्मराजस्यपू
 जनं सधर्मस्याज्ञायागच्छेद्वैःसाधधर्मच्युतः धर्मराजमुद्दिश्यचतुर्दशविप्राणांपूजाकार्यं तत्रमंत्रः यमायध
 र्मराजायमृत्यवेचांतकायच वैवस्वतायकालायसर्वप्राणहरायच उदुंबरयनीलायदध्नायपरमेष्ठिने तुकोदरा
 यचित्रायचित्रगुप्तायवैनमः पाशाहस्तायदेवेशसपरिवारायतेनमः अयचैत्रशुक्लकादश्यांदोलिरसवउकौत्राहो
 चैत्रमासस्यशुक्लामेकादश्यांतवैष्णवैः श्रांदोलनीयोदेवेशःसलक्ष्मीकामहोरसवैः अस्यांतांसिहपरिचर्यार्
 यामपिगारुडविशेषः चैत्रमासिसितेपक्षे दक्षिणाभिमुखंहारिं मासमादौसमभ्यर्च्य मासमांदोलयेत्कलौ दौला
 रुडश्चभगवानवश्यांसांलोक्यार्थिभिः पक्षयागार्थिभिश्चालोकनीयः तथाचोक्तत्रैव ' दौलासंस्थंचयेकृष्णं प
 श्यतिमधुमाधवे क्रीडतिविष्णुनासाद्वैकुण्ठेदेवदंदिताः दौलारूढचपश्यांतकृष्णंकलिमलापहं अपराधसहस्रै
 रस्तमुकास्तेषूणैकतेन वूर्णमेश्रांदोलने दौलारूढस्यपुरतोजागरणमपिकुर्यात् तथाचंतत्रैव दौलारियतस्य
 कृष्णस्ययेषेकुर्वीतिजागरं सर्वपुरणफलवाप्तिसिर्भैषकैणजायते पद्मपुराणे क्षणंतुयज्ञफलदंघाटिकातुचतुर्गु
 णाः ग्रहरःकोटिगुणितचतुःसंख्यानंदंघ्यते इयचैकादशी कामदा पद्मललितारुप्याच । तदुक्तंनारदीये । चैत्र
 स्यशुक्लैकादश्यांसोपवासोजितेन्द्रियः कृत्वाचिनियमान्सर्वान्वक्ष्यमाणान्दिनत्रये द्वादश्यामर्चयेद्भक्त्यावासुदेवं

स्तनातनम् उपचारैः पीडयामिस्ततः संभोज्ययाडवान् दत्त्वा च दक्षिणां तं भ्यो विसृज्यां श्रेयां तं च स्वयं इयं तु काम
 दानामसर्वपातकनाशिनी भुक्तिमुक्तिप्रदाविप्रभक्त्या सभ्यगुणोपिता अथारस्याः कथा वाराहपुराणेषु अथपुरा
 णे च युधिष्ठिर उवाच वासुदेवनमस्तु भयं कथयस्व ममाश्रितः चैत्रस्य शुक्लपक्षे तु कानामैकादशी भवेत् श्रीकृष्ण
 उवाच शृणुष्वैकमनाराजन्कथाभेतापुरातनी वसिष्ठायामकथयत्प्राग्दिलीपाय पृच्छते दिलीप उवाच
 भगवन् ह्येतुमिच्छामि कथयस्व ममाश्रितः चैत्रे मासि सिते पक्षे किनामैकादशी भवेत् वसिष्ठ उवाच शृणुष्वैक
 थयिष्यामि ब्रतानामुत्तमं ब्रतं पापघ्न च यं शुकमाद्रै वै बहु जन्मजं सकलं दहते सौं हरे वासरायकः चैत्रस्य वि
 शदे पक्षे तिथिरेकादशी तु या त्रैया कामप्रदानास्त्रासामहापापनाशिनी शृणुराजन्कथां दिव्यां पापघ्नीं श्रुतिसौख्य
 दां पुरा नागपुरे रभ्य हे मरत्न विभूषिते पुंडरीकमुखाना गानि वसति मदेकादशाः नागरत्न पुंडरीकाख्यो राजाराज्य
 चकार च गंधर्वै रप्सरोभिश्च सेव्यमानो दिवानिशं वराप्सरसोऽपि ललितो पद्मरागोपशोभता ललितोऽपि स गंध
 र्वीयुवाकार्णामदेकादशः उभौरागोऽस्य पृक्तौ दंपती कामो हितौ रमति तौ तु स्वग्रहे धनधान्यसमाकुले ललितोऽपि स गंध
 रत्सल्येनो ह्यासीत्स ललितस्त्वदा ललितस्वचस्वाते सालशासाच्छलितो भूयः पुंडरीकादयो नानागवर्तै तसदसि रफु
 ट ललितस्त्वंबु रश्रैव कुरुतां गानमुत्तमं गानकूर्वंत्स ललितः सस्मारा ललितोऽपुनः कामवाणवशात्त पुंडरीकस्य चा
 श्रतः गानं कूर्वंत्स र खलितो ललितो मेव संसमरन् गंधर्वकुलरत्नं ससर्वविद्याविशारदः तस्य भावं तु तत्र रथः कर्को
 टो ज्ञाता तवांस्तदा कर्कोट उवाच शृणुष्व पुंडरीकाख्यमवाक्यं तु सांप्रतं ललितस्वत्वया भावो विज्ञातो गानवाप
 मो कर्कोटकवच श्रुत्वा पुंडरीकोमहोरगः ललितं भर्त्सयामास ललितो गतमानसं रौद्रो भूत्स तदानागो दुर्निरी
 क्ष्यो भयंकरः शशाप ललिततूष्णीं कोषसरकलोचनः राक्षसो भवदुर्वृक्षे कव्यादः पुरुपादकः यतः पद्मनिवेशो जाता

गायमानेममाग्रतः ललितायावशंप्राप्तः किन्नरनरत्वयाकृतं वचनातस्वनागरस्वराक्षसः सोभवत्क्षणात्
 रौद्रानतोविरूपाक्षोदीर्घकायोभयंकरः योजनायतकायश्चकंधरांसमुखस्त्वया चंद्रसूर्यनिभाक्षश्चपर्वतोपमम
 स्तकः गुहाप्रतिमगंधीरनासारंध्रभयंकरः चपलोष्ठस्तीक्ष्णदंतोयोजनांयामविग्रहः इंद्रशोराक्षसोभूत्वाक
 च्छ्रेणविपिनगतः चिंतयामासललितापतिरशक्षसविग्रहं ध्यायमानातोमयाम्महादुःखालिपिमध्यगा किंकरोमिकेग
 च्छामिपतिशापेनमोहितः इतिसंचिंतयललितासौरव्यंनलभतेस्मसा राक्षसःसविरूपाक्षोनागराज्ञासयोजितःशाम्य
 माणोदिवारात्रंनसुखंलभतेस्मसः ललितातंवियोगार्तांचितयतीपतिमुहुः वश्रामविपिनैवोरुरदंतीकरुणशर्नैः ए
 कादातुश्चपर्वतोसांधीध्वपर्वतमस्तके रम्यमाश्रममासाद्यददर्शतपसिस्थित शृंगिसंशंसुनिंतजसर्वभूतहितेरतं दृष्टातु
 तंमुनिंतंचतत्पाश्वंसाययौशर्नैः मुनिदंष्ट्रव्यथतस्याग्रेविनयावनताभवत् तामुवाचमुनिःशृंगीकात्वंकस्यसुताशुभे
 किमर्थमिहसंप्राप्ताकथयस्ववरानने ललितोवाच गंधर्वोवीरयन्वाख्येयोरिततस्यसुतास्म्यहं ललिताख्य
 मुनिश्चष्टपत्यर्थमिहचागता पतिर्मेललितोनाद्यामदासकमना कुधीःपुंडरीकाख्यनागेनशतीराक्षसतांगतः तदा
 प्रभूतिमेब्रह्मन्नसुखंजायतेकाचित् तद्व्रतंमुनीशार्दूलकथयस्वप्रसादतः यस्यप्रभावात्तरस्यापिराक्षसत्वंप्रया
 स्यति मुनिस्वाच चैत्रमासस्यचाद्यैवशुक्लापक्षेहिजायते नाम्नासापद्मललिताकथितैकादशीवृधैः त्वयासै
 कादशीभद्रेक्रियतांपतिमुक्तये कृत्वाचतत्पुण्यफलंसंपूर्णैतस्यदीयतां दत्तेपुण्येक्षणादेवभ्रतत्वंयास्यतिक्षयं इ
 तिश्रुत्वामुनेर्वाक्यविनयावनतास्थिता शक्ररोद्विधिनोसम्पगल्लितैकादशीव्रतं विप्रस्यैवसर्मापेतुमुरारेरभ्रतो
 मुदा इतिवाक्यंजगादासौपत्युःसंतारणायच मयाचयत्कृतपुण्यपत्येदत्तददद्युत । तेनगोविंदेमेपत्सुरीक्षस
 त्वप्रणश्यतु, दत्तपुण्यतयापद्मल्लितैकादशीभवं इतिज्ञात्वातुरार्जेद्रकर्तव्यासाप्रयत्नतः राक्षसत्वंगतस्य

कृणुते महिस्वाः प्रादेवीमायाः सहते दुरापाः शिशोति शृंगरक्षसे विनिक्षिप्त्वा ह्यनेनावाशिष्टं सर्वं दुःखाग्रय इदं नममे
 त्यक्त्वा विश्वभ्यां देवेभ्यः स्वर्गाहेति संस्त्वा वहुत्वा विश्वभ्यां देवेभ्य इदं श्रथ पूर्वमासादितं पूर्णपानं श्रस्तीर्णवाही पिदाक्षिण
 पाणिना निधाय तत्र गंगादिपुण्यनदीः स्मृत्वा दक्षिणपाणिना भिमशान् पूर्णमसिपूर्णैर्भूयाः सुपूर्णमसिपूर्णैर्भू
 भूयाः सदसिसन्नेभूयाः सर्वानसिसर्वैर्भूयाः आक्षितिरसिमाने टाइति जापित्वा प्राच्यादिपंचदिक्षुकुशाग्रैः प्रादक्षि
 ष्यक्रमेण उदकमुद्धक्षेत् प्राच्यादिशि देवा ऋत्विजो मार्जयन्तां दक्षिणस्यां दिशि मास्यः पितरो नार्जयन्तां प्रतीच्यादि
 शिब्रहाः पश्चो मार्जयन्तां उदीच्यां दिश्या पश्चो पथये वनस्पतयो मार्जयन्तां उर्द्धामां दिशि यज्ञः संवत्सरः प्रजापतिर्मा
 र्जयन्तां ततः स्वर्गाशरशोकुशाग्रैरभिषिच्येदेभिर्भग्नैः श्रापां श्रमानि त्यस्य देवश्वाश्रापास्त्रिष्टुप् मार्जने विनियोगः
 श्रापो श्रमान्मातरः शुभयतु वृते नमायुतप्वः पुनंतु विश्वं हिरिप्रप्रवहंति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरापूत एमि इदमाप
 इत्यस्य सिधुर्दा पश्चापो नुष्टुप्रमार्जने विनि इदमापः प्रवहताय किंचिद्वरितं मयि यद्दामभिर्दुद्रोहयद्वाशे फउता न्युन
 सुमिन्नियान श्रापश्रोपथयः संतुः दुर्मिन्नास्तरमै संतुयोस्मान् दोष्टेयं च यद्यद्विषः ततो यजमानो वा मपार्थो स्थित पत्स्यंज
 लोस्ववाभकरे च पूर्णपानस्थजलं माहं प्रजापरासिधयानः ममावरीस्थानसमुद्रे वो निनयानि संपाथो श्रपथिन्येकं शु
 व्योत्सवाग्रः पद्मुरां निषिच्य तजलं वही विनिषिचेत् ताश्रापः समुद्रं गच्छन्तीति ध्यात्वा ततो यजमानो त्रैवायं वपदे शं
 स्थितः उंचमेस्वरश्वमं यज्ञोपचते नमश्रथते न्यूनंत उपयज्ञोतिरके तस्मै ते नम इत्युपरथा यपरिस्तरणा निविमूज्य परि
 समह्य पधुं रथ विश्वानि व इत्यग्निमलं कुर्य मानस्तीके कुरो रुद्रो जगती विभूतिग्रहणे वि मानस्तीके तनेयमान
 श्रापुपेमानो गोपुमानो श्वश्वपुरिरिषः मानो वीरान् रुद्रभाभि नो वधोर्हं विष्मंतः सदभित्वा हवामहे इत्यनेन वि
 भूतिं गृहीत्वा उं श्रापुपंजमदमे लैलादे कश्यपस्य श्याः पुषमिति केठे श्रगस्यस्य श्याः पुषमिति नाभौ पदे वानां श्या

युपनिदिदक्षिणस्कधेतन्मशस्तुभ्यायुपनिवितामस्कंधे शतायुषामितिशिरसि ततःस्थ्यापितानांदिवेतानांडत्तरपू
जनंकत्वाचार्थगंधादिभिः संपूज्यप्रतिमादानतस्मैकुर्यात् आचार्यायदक्षिणां ब्राह्मणभोजनभूयसीचदत्त्वा यस्य
रमुच्येतिपटिव्वाकर्म्मभ्यर्पणंकुर्यादिति इतिहोमविधिः समाप्तः ॥ ततोभक्त्यासुसंतोष्यन्नाचार्यपूजयेन्मुनेकु
डलाभ्यांसुरेनाभ्याभंगुलीयैरनेकधा गंधपुष्पाक्षतैर्दक्षैर्विचित्रैःसुमनो हरैः ततोराभंस्मरन्दद्यादेतंमन्त्रमुदीरय
न् इमांस्वर्णमूर्धारामप्रतिमासमलकृतान्चित्रयत्त्रयुगच्छत्रांशुमेहराघवायते श्रीरामप्रतिपेदास्वयेतुष्टोभवतुराधव इ
तिदत्त्वाविधानेनदद्याद्दक्षिणभुवंग्रन्थेभ्यश्चयथान्यायगोहिरण्यादिशक्तितः दद्याद्वासिद्युगंधान्ययथाविभव
माहतः ब्राह्मणैःसहभुंजाततेभ्येदद्याच्चदक्षिणां ततःपारणंकुर्यात् इयंचपारणावदापूर्णाविदयामुपवास
स्तदापिनवमीमतिक्रम्यदशान्यांकर्तव्या दशम्यामेवपारणमित्येवकारेणान्ययोगतय वछेदपरेणनवन्य
पारणस्यनिवर्तित्वात् तदनंतरंपारणनिवदन तवप्रसादस्त्रीकारात्कृतंयत्पारणंभया ब्रतेनानेनसं
तुष्टःस्वस्मिन्भक्तिप्रयच्छमे इतिपारणं कुर्वैवब्रह्महत्यादिपापेभ्योमुच्यतेश्रुवं तुलापुरुपदानादिकलंप्राप्तिमा
नवः श्नतेकजन्मसंसिद्धःपापेभ्योमुच्यतेश्रुवं वहुनाकिमिहोकेनमुक्तिस्तस्यकरेस्थिता कुरुक्षेत्रेनहापुत्रेषूसुदंपदं
एयनेकशः तुलापुरुपदानार्थैर्कृतैर्षष्ठभ्यतेफलं तत्फलंलभतेमर्त्यांब्रतेनानिनसुब्रत ३ इतिदशमीकृतं श्रीकैच
नेपिनियतमूर्त्त्येनवमीदिने कृत्वाजगारणंभतथापूजयेद्विधिवन्मुने जपन्राममनुंमाया रमानंगसप्तनितंत
ह्रींश्रींछौरामावनमः एकाक्षरंवाविधिपत्सर्वन्यासकृतोन्नतिःप्रातःसंध्यांचविधिवद्विवांसंध्यादिकाःक्रियाः गोभूति
लहिरण्यादिदद्याद्वितानुसारतः श्रीरामचंद्रभक्तेभ्योविद्वज्यःश्रद्धयान्वितः पारणंचप्रकुर्यात्ब्राह्मणैःसहभक्तितःए
वंयःकुरुतेभक्त्यासर्वपापेषुमुच्यते गंगायांचक्षिपेच्छेष्यंमूर्त्तेर्ग्रहैर्न्यसेत्तद्रथ्यकिंचनब्रतं शकस्ययद्ब्रतंप्रोक्तमश्रा

नीवाग्नीसखवात्सख्यविक्रमः सख्यत्रतोत्रतफलः सदाहनुमदाश्रयः २२ कौशलेययः खरध्वंसीविराधवधपंडितः
 विर्भाषणपरिज्ञातादशम्यविशिरोहरः २७ सप्ततालप्रभेताचहरकोदंडखंडनः जामदग्न्यमहादर्पदलनस्त
 ढकांतकृत् ३१ वेदांतसारवेदात्मामवधैकमेपजं दूषणनिशिरोरिश्चित्रिर्मातृत्रिगुणः श्रयः ३७ त्रिविक्र
 मखिलोकात्मपुण्यचारित्रकर्त्तनः वैलोक्यवरसकोधन्वादिडकारणपुण्यकृत् ४३ अहल्यापावनश्रैवपिदुभको
 वरप्रदः जिर्वाद्भ्रिजितक्रोधीजितलोभोजगद्गुरुः ५० ऋक्षयानरसंघाताचित्रकूटसमाश्रयः जपतत्रस्तवरदः
 सुत्रिजपुत्रसेवितः ५४ सर्वदेवाधिदेवश्चमृतवानरजीवनः मायामारीचहंताचमहाभागोमहामुजः ५९ सर्वदे
 वस्ततःसोम्योब्रह्मण्योमुनिसत्तमः महायोगीमहोदारःसुयोगिश्चिरराज्यकृत् ६६ सर्वपुण्याधिकफलःरुमृतस
 र्वापनाशनः आदिपुरुषोमहापुरुषःपरमःपुरुषस्तथा ७१ पुण्योदयोमहोदारःपुराणपुरुषोत्तमः स्मितवक्रोनि
 तमार्धापूर्वभार्पाचरायवः ७८ अनंतगुणगंभीरोदीरगुणोनरः मायानानुष्यचारित्रोमहादेवाधिपूजितः ८३
 सेतुकृत्जितवारीशःसर्ववार्धमयोहरिः श्यामानःसुंदरःशूरःपातवासोधनुर्धरः ९२ सर्वयज्ञाधिपोयज्ञोजरामरण
 योजितः शिवालिंगप्रतिष्ठासर्वाष्टगुणयोजितः ९३ परमात्मापरंब्रह्मसच्चिदानंदविग्रहः परंज्योतिपरंधामप
 राकाशःपरारण्यः परेशःपारगःपारःसर्वभूतात्मकःशिवः १०८ इति श्रीरामचंद्रस्यनाज्ञामद्योत्तरंशतं गुह्याद्गु
 ह्यतरदेवितवस्तहस्यकीर्त्तितं यःपठेच्छृणुयाद्वापिभक्तिप्रदहेणचेतसा ससर्वैर्मुच्यतेपापैःकल्पकोटिशतोद्भवैः
 जलानिरुथलतांयांतिशत्रुवायांतिमित्रतां राजानोदासतांयांतिवादिनांयांतिसौम्यतां सानुकूल्यंचभूतानिरुथैर्ध्या
 तिवलाःश्रियः श्रानुग्रहंग्रहायांतिशांतिमायांपुण्यदाः पठतोभक्तिभावेननरस्यागिरिसंभवे यःपठेत्परयाभक्तया
 तस्त्ववश्यंजगन्नृपं यथात्कामंभक्तकुरुतेतत्तदासोक्तिर्कीर्त्तनात् कल्पकेटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानांनैव वैकुण्ठेनोदने

गं पर्यन्तमभूर्पुनः ततस्तौदं पती हृष्टौ ललितो ललिता तदा पूर्व रूपं पुन प्राप्ती विमानवरमास्ति तौ गतौ स्वर्गं
 तदा पद्मललितैकादशी व्रतात् इति मन्वामहाराजकसंन्यासामहाफला लोका नांतु हि तार्थाय काथिता सामया तव
 इह लोके विवर्गं रच परलोकै च मुक्तिदा ब्रह्महत्यादि पापघ्नो महाकल्याणकारिणी कुरुत्वं तच्च शादुं लदि लीपैका
 दशी व्रत श्रीकृष्ण उवाच दिर्लिंगो पितदा चक्रे स्वर्गैर्द्वैतमत्तमम् वसिष्ठ वचनात्सौर्यं प्राप्य लेभे परंपदम् ॥

॥ इति श्री वाराहपुराणे चैत्रशुक्ला कर्मद्वैकादशी व्रत कथा ॥

अस्यामेवैकादश्यां स्त्रीभि रक्षि मणी यात्रा कार्या तदुक्तं निर्णयाम्ते ब्रह्मपुराणे एकादश्यां तत स्त्रीभिर्देवीपूज्या च
 रुक्षि मणी पुण्यालंकारधूपात्नवस्त्रब्राह्मणतर्पणैरिति ॥ अस्यामेवैकादश्यामपराह्णे वारतु पूजा कार्या तथा चो
 क्तं निर्णयाम्ते पद्मपुराणे तत्रापराह्णे वारतुश्च वंशयानां वंशधारकः अर्धैर्मात्यैश्च वस्त्रैश्च पूज्यो रगैः सुचि
 त्रितैरिति अथात्र संक्षेपतो वारतु पूजा भि विक्रममतानुसारेण तत्रादौ त्र्यर्धसंस्थाप्या च मय प्राणानायम्य जे
 द्यैकादश्यातिथौ आत्मनो वंशयानावश्राद्धव्ये वारतु पूजनं करिष्ये प्रणवस्त्रब्रह्मा ऋषिर्गायत्री छंदोभिः परमात्मा
 देवता व्याहृतीनां प्रजापति ऋषिर्गायत्र्या षिणानुष्टुभंदां स्य द्विर्वायुः सूर्यो देवता वास्तुमंडले शिखाद्यावाहने
 विनियोगः उं भूर्भुव स्व विशिखि विहागच्छ इति पितपदे ईशानो शोखिने नमः १ पीतपदे पर्जन्याय नमः २
 पीतपदे जयंताय ३ पीतपदे कुलिशायुधाय पूर्व ४ रके सूर्याय ५ श्वेते सत्याय ६ कृष्णे
 भूशाय ७ आग्नेये धूमे वायवे ८ रके पूष्णे ९ पुनारके वितथाय १० पीते गृहक्षताय ११
 ११ कृष्णपदे यमाय १२ दक्षिणे रके गधर्वा १३ कृष्णे भृंगराजाय १४ पीते मृगाय १५
 वायव्ये रके पितृगणाय १६ पुनारके दैवारिकाय १७ शुके सुभीवाय १८ रके पुष्पदत्ताय १९

पश्चिमे श्वेतेवरुणाय. २० पीतेऽश्वसुराय. २१ कृष्णे शोषाय. २२ पीते पापयक्ष्मणे- २३ वायव्ये रकेरीगा
 य. २४ पुनारके ऋषे. २५ पुनारके मुख्याय. २६ कृष्णेभल्लाटाय. २७ शुक्ले उत्तरेसोमाय- २८ कृष्णेसर्पाय
 २९ पीतेऽदित्यै- ३० पुनःपीतेदित्यै. ३१ पर्जन्यायः श्वेते अणाय- ३२ जयतायः श्वेते अपवत्साय- ३३
 कृत्तिशायः कृष्णे अर्यम्णे- ३४ सत्याधरके सवित्रे. ३५ भृशायः शुक्लेसावित्राय. ३६ सावित्रायः शुक्ले
 विवरुवते. ३७ तस्मादधः श्वेतेजयताय. ३८ ततउत्तरे रकेविबुधाधिपाय. ३९ ततोप्युत्तरे श्वेतेमित्राय- ४०
 ततोप्युत्तरे रकेराजयक्ष्मणे. ४१ ततोप्युत्तरे रके रुद्राय- ४२ तदुपरिरके पृथ्वीधरायनमः ४३ मध्ये श्वेते
 पीतेवाज्रह्मणेनमः ४४ ततोवाह्ये ईशानकोणे ध्रुवचरक्येनमः ४५ पूर्वैरकेरुक्दायनमः ४६ आग्नेये रकपदे विद्वा
 रिकायै- ४७ दक्षिणेकृष्णपदे अर्यम्णेनमः ४८ तैर्ऋष्ये हरितपदे पूतनायैनमः ४९ पश्चिमेरकपदे जंभका
 यनमः ५० वायव्ये कृष्णपदे पापरक्षस्वैनमः ५१ उत्तरेपीतपदे पिलिपिच्छायनमः ५२ ततोवाह्यतः पूर्वकं सा
 र्वभौतिकवर्तिदद्यात् तद्यथा उंभूतेभ्योनमः उंषितृभ्योनमः उंराक्षसेभ्योनमः उंषिप्राचेभ्योनमः उंमातृभ्यो
 नमः उंगणेशेभ्योनमः उंदिद्व्यांतरिक्षेभ्योभूतेभ्योनमः देव्योदेवामुर्नाद्रश्रयचान्येवालिकांक्षिणः तैवलिंप्रतिगृ
 ह्णंतुतुष्टायांतुंस्वमंदिरं ततः प्रार्थना पूज्योसि त्रिषुलकेषु यज्ञरक्षादिहेतवे त्वाविनानहिस्मिद्ध्यति यज्ञदानान्य
 नेकशः १ अथोत्तरेभगवन्भर्गल्लाटस्त्विदसंभव गृह्णाणार्धमयादत्तं वास्तोरवाभिलभोऽस्तुते २ मंत्रहेतुनिक्रियाही
 नंभक्तिश्रद्धाविवर्जितं यत्पूजितं मया देवपरीपूर्णतदस्तु मे इतमस्ते देवदेवेश सर्वविघ्नहरो भव शान्तिकुरु सुखं देहि स
 र्वान्कामान् प्रदेहि मे ४ इति वास्तुपूजनं ग्रहयागसाहितं कार्थ्यम् भोगादिपूजनं पायसादिवलिदानं ॥ इति चै
 बशुक्तेकादश्यां ब्रह्मपुराणेऽंकं वास्तुपूजनं आस्थामेवैकादश्यां दमनोत्सवः कार्थ्यः तदुक्तं मद्भरुने निर्णयः स्ते च

ब्रह्मपुराणे चैत्रेमास्यशुक्लपामित्युपक्रम्य दमनेनाचैयित्वाथरात्रौजागरणं चरेदिति नृसिंहपरिचर्यया
 मयेवं रामार्चनचंद्रिकायांतुद्वादशयंदमनोत्सवः कथय्यइत्युक्तं द्वादश्यांचैत्रमासस्यशुक्लपान्दमनोत्सवः वीधाय
 नादिभिःशोकःकर्तव्यः प्रतिवत्सरंतत्रस्यात्स्वीयतिथिपुनःह्यादेर्दमनार्पणः वःह्यादयोदेवतारत्नमालायां
 चन्दिहर्विरच्योगिरिजागणेशः फणीविशाखोदिनकृन्महेशः दुर्भातकोविण्णुहरीस्मरश्चर्चः शशीचतिक्रमेणउक्ता
 श्रवदेवताविशेषेणतिथिविशेषोऽप्योतिर्नवधे भविष्योत्तरेपि चतुर्थीगणनाथस्यदुर्गायानवर्गीतथा विण्णोस्तुन
 वर्गपुण्यातथैवद्वादशीशुभा त्रयोदशीयुतस्यैवश्रेष्ठारण्यनिवासिनः भैरवसूक्तैकद्वारायाज्ञेयभूतक लिप्रदा भू
 ताचतुर्दशी पूर्णमासवर्देवानांश्रेष्ठदमनकार्पणइति श्रकरेणप्रःयवायसतत्रैव पद्मपुराणे ऊर्जाव्रतंमधीदेव्यांश्रा
 वणेऽनतपूजनं चैत्रेचदमनारोपमकुर्वाणोब्रजत्ययइति शिवमकादिभिश्चतुर्दश्यादौकार्यं तत्रस्यात्स्वात्मातिथि
 द्वित्युक्तेः श्रयागमर्दक्षावतोदमनकारोपणाविधिः रामार्चनचंद्रिकायामुक्तः श्रस्यप्रयोगः प्रातःस्नानादिनि
 त्यंनिर्वर्यं प्रार्थनांकुर्यात् क्रियालोपविधातार्थ्यत्त्वयाविहितंविभो नमोविघ्नोभवेदत्रकुरुनाथदयानमयि सर्वथास
 वेदाविष्णोममत्वंपरमगतिः उपयासेनत्वादिवतोपयामिजगत्पते कामक्रोधादयोहितेनमेस्युन्नतघातकाः श्रय
 प्रभूतिदेवेशपावद्वैशेषिकदिनं तावद्रक्षात्वयाकार्यार्सर्वस्यास्यनमोरतुते एवंविज्ञाप्यदेवेशंगरुंनत्वःप्रपूज्यच त
 तःसंपूज्यविधिवद्वेशंप्रयतःशुचिः गच्छेदमनकारण्यमेकादश्यांसुशोभनं क्रमेणस्वायतीकृत्यपूजयेच्चंदनादिना
 नेपयामिरामपूजार्थमिति संप्राथम्यंतंनमेत् सांयत्सरिकपूजायाःपरिपूर्णात्वास्तिद्वये दमनत्वंसमायाहिक्षमस्त्वचन
 मोरतुते विष्णुकार्पसमुद्दिश्ययेत्तव्योसि शिवाज्ञयेति दमनमामंत्रयेत् श्रान्यदेवतापूजनेतन्नामात्रकहनयिं उरपाद्य
 पंचगव्येनश्राद्धप्रदद्यात्पवारिणा ततोऽशोकमूलेदेवाग्रेस्थदिलिंकृत्वा तदुपरिकऊशेष्यक्षतपूजेवा शशोककृत्क्षका

लवसंतकामान् क्रमेणचतुर्भिर्मंत्रैः प्राणप्रतिष्ठापूर्वकंप्रपूजयेत्तत्रा आशोकामस्तुभ्यकामस्त्रीशोकनाशनाशोकार्ति
हरमोनिःपमानंदंजनयस्वमे कालपूजामंत्रः ऋद्योदिकल्पपर्यंतःकालरूपोमहाबलः कलतेवैवयःसर्वैतरुमैकाला
त्मनेनमःवसंतपूजामंत्रःवसंतायनमस्तुभ्यदक्षगुलमलताश्रय सहस्रमुखसवाहकामरूपनमोस्तुते कामपूजामंत्रः
नमोस्तपुष्पवाणायजगदाह्लादकारिणे मन्मथायजगन्नेत्ररतिप्रीतियुतायते इतिदमनमुपस्थाप्य कामभस्म
समुद्भूतरतिवाष्पपरिभूत ऋषिगंधर्वदेवादिविमोहकनमोस्तुते इतिसंग्रह्यादमनंपूजयेन्मनुनामुना नमोस्त्वितिपू
र्वैकमंत्रेणदमनसंपूज्यतस्मिन्दमनेरकवस्त्राभरणमात्यानुलेपनंवाभदाक्षिण्योरतिप्रीतियुतं पाशांकुशेक्षुचापवाण
धरंकामदेवंध्यात्वा प्राणप्रतिष्ठापूर्वकं ह्यैकामदेवायनमइतिमंत्रेणगंधादिभिःपंचोपचारैःसपूज्यकामदेवरस्यवामतो
रतिं गौरवार्थैरकवस्त्रपरिधानां सर्वाभरणभूषिणां पद्मद्वयकरांध्यात्वा श्रीश्रीश्रीक्रौर्यैःनम इतिमंत्रेणगंधादि
भिःसंपूज्य कामस्यदक्षिणभागेप्रातिं श्यामवर्णीसर्वाभरणभूषितारकवस्त्रपरिधानां तांबूलकरांध्यात्वा श्री
श्रीश्रीक्रौंधीयैःनमइतिमंत्रेणपंचोपचारैःसपूज्य पूर्वोक्तनमोस्तपुष्पवाणायेत्यनेनकामप्रार्थनांकुर्यात् ततोदमन
स्यभागद्वयंकवैकस्मिन्भागे ओंह्यैकामायनमइतिमंत्रेणदमनसंपूज्य द्वितीयभागेदमनायनमइतिदमनसंपूज्य
नयेपटलेनिधाय धौतेनवाससाछाद्यधंटाध्वानिपुरुषसूकादिसर्वनैः खग्रहमानयेत् इतिदमनस्यग्रहानयन ततो
रामाग्नेपुरतःस्थंडिलमुपलिप्य तत्राष्टदलंकृत्वासितकृष्णर्षांतरकवर्णैःसंपुट्यं तद्वहिश्वतु.कोणुकृत्वार्षातवर्णैःसंपू
ट्यं तद्वहिवर्तुलमंडलत्रयविधायश्चेतरकर्षातवर्णैः संपुट्यं तद्वहिश्वतु.कोणुसंपाद्यरकवर्णैःनसंपूरयेत् तदेतत्सा
र्वकानिकमंडलं यद्वासर्वतोभद्रमुद्धरेत् उपरिपचवर्णैवितानंकुर्यात् ततोदेवरस्यमहापूजनकृत्वा पूर्वोक्तमडलेक
लशंस्थाप्य तदुपरिदमनाधिवासनंकुर्यात् तत्रमंत्रः पूजाश्रीदेवदेवस्थविष्णोर्लक्ष्मीपतेःप्रभोः दमनत्वमिहागच्छ

सान्निध्यं कुरुते नमः ततो दमनकपूजां कृत्वा क्रीकामदेवाय नम इति कामसंपूज्य श्रीश्रीश्रीकौरवै नम इति रति
 श्रीश्रीश्री कौश्लियै नम इति प्रातिचंपोपचारैः संपूज्य पटंगपूजां कुर्यात् क्रीकामदेवाय नमः क्रीशिरसे स्वाहा
 क्रीशिरसायै वपट् क्रीकवचाय हुं क्रीनैत्राभ्यां वाँ वपट् कृश्रस्त्राय फट् ततो ठदलेषु देवाग्रमारभ्य प्रादक्षिण्ये नमस्मशरी
 राय नमः श्रनंगाय नमः २ मनमथाय नमः ३ कामाय नमः ४ वसंतसखाय नमः ५ स्मराय नमः ६ इक्षुचा
 पाय नमः ७ पुष्पास्त्राय नमः ८ इति संपूज्य चतुरस्रै इन्द्रादीन् लोकपालान् वज्रादीन्यायुधानि च संपूज्य
 पुनः कामतन्त्रेणाभ्यर्च्य प्रणम्य उं सत्स्वरूपाय विद्महे कामदेवाय धीमहि तन्नो नंगः प्रचोदयात् इति कामगाय
 त्राष्टोत्तरशतं दमनकमभिर्मंत्र्य धूपदीपाद्युपचारानुपकल्प्य हृदयाय नम इति पुष्पांजलिं दत्त्वा उं नमोस्तु पुष्प
 याणायेत्यनेन कामदेवनमस्कारं कुर्यात् ततः स्वेटदं वसंपूज्य हरते पुष्पांजलिं गृहीत्वा श्रामंत्रयेत्
 श्रामंत्रितो सिंदेवशपुत्राणपुरुषोत्तम प्रातस्त्वापूजयिष्यामि सान्निध्यं कुरु केशव क्षीरोदधि महानागशय्याव
 स्थिता विग्रह प्रातस्त्वापूजयिष्यामि सन्निधो भवते नमः ; निवंदयाम्यहं तुभ्यं प्रातर्दमनकं शुभं सर्वथा सर्वदा वि
 ष्णो नमस्ते रतु प्रसीद मे इत्थमामंत्र्य देवेशं दत्त्वा पुष्पांजलिं पुनः पूजितं तद्दमनकं कुंभस्थो पारिंस्थित श्रद्धे
 ण सर्वतो रक्षेत्कवचेनावगुंठयेत् रक्षेद्वाचकर्मत्रैश्च नारसिंहे णवैपुनः उं स हस्त्रारहुं फट् इति चक्रमंत्रः नारसिं
 हमंत्रो यथा उग्रवीरं महाविष्णुं ज्वलंतं सर्वतोमुखं नृसिंहं भीषणं भद्रं मृत्योर्मुच्युं नमान्य हं ब्राह्मणेभ्यो नमस्कृ
 त्वं गुरुपादौ प्रणम्य च नीतिमंगलनिर्वापै कुर्याज्जागरणततः सद्यो धिवास्ति जाति चतत्रजागरणं नहीति दक्षिणामूर्तिं
 संहितावचनात् इति दमनाधिवासनम् श्रद्धाधिवासोत्तरदिनकृत्यं प्रातर्नत्वा च देवेशं कुर्यात्स्नानं यथाविधिः नित्य
 पूजांततः कृत्वा कुर्यात्त्रिभिर्नितिकीर्ततः दमनं दूर्वायुक्तं गंधाक्षतमथापूयेत् तत्र मंत्रः देवदेव जगन्नाथवांछितार्थप्रदायक

कृत्वाऽनूपुरयमेकामान्पद्मकामेश्वरीप्रिय इदं दमनकदेवग्रहाणमदनुग्रहात् इमांसांस्वत्सरीं पूजाभिगवन्परिपूरय मूल
 संपुटितोत्सृष्टपद्मनारोपणे मनुः नृसिंहपरिचर्यथात् ततो दमनमंजरीं गृहीत्वा हृदयेनाभिमंथ्य च सर्वरत्नमयीं दं
 वसवंगंधमयीं शिवां ग्रहाण देवदेशनमस्ते स्तुतुकेसरिन् इति मंत्रेण देवस्य शिरस्यारोपयेत् रमापते इत्युहोत्रज्ञेयः
 ततस्तत्त्वपरिभावनया दमनकमंजरीं वनमालां कृत्वा हृदयमंत्रेणाभिमंथ्य सर्वरत्नमयीं देवदामनीं वनमालिकां ग्रहा
 ण देवपूजार्थं सर्वगंधमयीं विभो इति मूलमंत्रेण देवस्य मुकुटसमर्थान् देवताभ्यः स्वस्वमंत्रेण समर्पयेदित्युक्तं एवं स
 मर्प्य देवाप्यप्रार्थयेद्विष्णुमन्त्रं मणिविद्भुममालाभिर्नैदारकुसुमादिभिः इयं सांस्वत्सरीपूजा तवास्नुगरुडध्वज वन
 मालां यथा देवकौस्तुभं व हसेहदि तद्वदामनकमालां पूजां च हृदये व ह जानता जानता वापि न कृतं यत्त्वा च नं तत्सर्वं पू
 णं तां या तु त्वत्प्रसादाद्ग्रमापते जितं तं पुंडरीकाक्षनमस्ते विश्वभावन नमस्ते स्तु हृषीकेशमहापुरुषपूर्वज भंजहीनं क्रि
 यार्हां न भक्तिहीनं जनार्दन यत्पूजितं मयारामपरिपूर्णं तदस्तु मे एवं संप्राप्य देवशान्तिपते इदं वद्भुवि श्रथसंपूजयेद्भ
 तया गुरुं वस्त्रादिकां वनैः स्वयं धृत्वा भ्यर्च्य ध्वं ध्वं न विप्रान् संपूज्य वारयेत् स्यादश्रमे धजं पुण्यामित्याह भगवान् शिवः
 पारणाहेन लभ्येत द्वादशीयाटिकापि चेत् तदा त्रयोदशी ग्राह्यापि त्रयदमनापणे निर्येचेदं ऊर्जं व्रतं मधौ दौलां श्राव
 णेन तपूजनं चैत्रिचदमनारोपमकुर्याणो व्रजत्यथ इति पाश्चात् माधवे दमनारोपः स्यान्मधौ विस्मृतो यदि वैशाखे श्रा
 वणे माद्देकैतं व्यंचतदर्पणमिति वचनेन गौणकाले तद्विधानात् दक्षिणामूर्तिसंहिताया मपि चैत्रादयस्त्रयोमासाः प्रोक्ताः
 पक्षौ सिते तरौ एते पापूर्वपूर्वस्तु कालः सर्वोत्तमो भवेत् श्रावणवाधि शुक्रस्ते कर्तव्यमिति नारद इति पाठांतरं इदं च
 मलमस्तेन कार्थं उपाकर्मात्सर्जनं च पवित्रं इमनापणे इति कालादर्शमलमासवर्जं प्रप्रतिपादान् उपाकर्मात्सर्वं च
 चकव्यं पर्वात्सर्वं तथा उत्तरे नि यतं कुर्यात्पूर्वतन्निष्कलं भवेत् इति माधवीये प्रजापतिवचनाच्च शुक्रास्वादौ तु कार्थं

भवेत्पूर्वाकरत्वात् उपाकर्मैःसज्जनंचपवित्रदमनापेण ईशानस्यवालिर्विष्णोःशयनंपरिवर्तनं कुर्याच्छुक्रंस्वचमु
 र्धोऽद्वयोपतिविनिश्चय इतदमनकपूजनरौपणविधिः अथसंक्षिप्तदमनकपूजनं प्रातःज्ञात्वानित्यपूजांतिनि
 वर्यं दमनकारामंगत्वा क्रमेणतमादाचचंदनादिनातत्रैवपूजयेत् श्रीरामपूजार्थंत्वानिव्यामीतिप्रणमेत् अन्यदेवता
 यांतु अमुकदेवतापूजार्थमित्युहः ततःपंचगव्यंनार्भिर्पिच्य शुद्धोदकेनप्रक्षालयाशोकमूलं केवलंस्थाडिलेवास्था
 पयित्वा तत्राशोकेअशोककालवसंतकामान्गंधादिभिःअपूजयेत् ततःशुचौदेशेकाममात्रंपूजयेत् पूजांति अशोका
 यनमस्तुभ्यमित्यशोकः त्रुत्यादिकल्पपर्यंतःकालरूपीमहाबलः कालात्मन्नेनमइतिकालंवसंतापयनमस्तुभ्यमिति
 वसंतं नमोस्तुपुष्पवाणाय इति कामं-कामभस्मसमुद्धृतइत्यदिदमनमुपतिष्ठेत् ततःकामायनम इति सपरिवार
 रंमन्मथरूपिणुदमनकंगंधादिनाभ्यर्च्य ततएवसमुद्धृतदमनंनप्रपूजयेत् ततोद्यौतगाससाखाद्यवैष्णवपटलेनिधाय
 गीतमंगलपुरुपसूकादिस्वनेर्गृहमानयेत् तत्रारत्रौदेवंसंपूज्य तदाज्ञयादमनमधिवारस्वदेवस्यपुरतःस्थंडिलमुप
 लिच्य तत्राष्टदलंसितर्पातकृष्णरकवर्णैःकृत्वा तद्वाहिश्रुतःकोणर्पातेनपूर्य्य तद्वाहिर्वर्तुळमंडलत्रयंश्वेतारकपीतैःपूर्य्य
 तद्वाहिश्रुतःकोणरकवर्णेनपूरयेत् सर्वतोभद्रंवाकारयेत् तदुपरिपंचत्रणवितानंकृत्वा उक्तमंडले शुद्धेदिककंभं हेम
 रत्नफलपल्लवयुतंसंस्थाप्य पूजार्थंदेवदेवस्याविष्णोर्दक्षमर्पितोर्विभोः दमनत्वामिहागच्छसाक्षिभ्यंकुरुतेनम इतिद
 मनकपूजनं ह्रींरामदेवायनम इतिकामपूजनं श्रीश्रीश्रीक्रौंर्यैनमः श्रीश्रीश्री क्रौंश्रीर्यैनम एवंरतिप्रीतीपूजन
 क्वाह्दययानमःह्रींशिरसेस्वाहा कुंशोखयैवपट् कैंकवचायहुं कौंनत्राभ्यांवौपट् कःअस्त्रायफट् इतिपडंगमभ्यर्च्यं
 ततोदेवात्प्रादाक्षिष्येन भस्मशरीरायनमः १ अन्नंगायनमः २ मन्मथायनमः ३ कामायनमः ४ वसंतसखा
 यनमः ५ स्मरायनमः ६ इक्षुचापायनमः ७ पुष्पास्त्रायनमः ८ इतिसंपूज्यवाहिश्रुतस्त्रिदंश्रायनम इत्यष्टौलोके

शान् वज्रायनम इति तेषामायुधानि चारभ्यर्च्य तत्पुरुषाय विद्महे कामदेवाय धामहि तन्नोऽन्तः प्रचोदयादिति
 कामगायत्र्याष्टोत्तरशतवारमभिमन्त्र्य गंधादिभिः संपूज्य हृदयाय नम इति पुष्पांजलिनिवेद्य नमोरुत्तुप्पवणाय जग
 दात्हादकारिणे मन्मथाय जगन्नेरतिप्रीतिप्रदायते इति नत्वा क्षीरोदधिमहानागशय्यावरिथतविग्रह प्रातस्त्वां
 पूजयेत्पामिसंनिधौ भवतेनम इति देवं संपार्थ्य पुष्पांजलिं दत्त्वा दमनमल्लिणसर्वतोरक्षेत् कवचेनावगुंठयेत् ततो
 गीतादिनारात्रिमतिवाहयेदिति दमनाधिवासनं कृत्वा प्रातर्नित्यपूजतिपुनरनेकोपचारैः संपूज्य सद्गुर्वागधाक्षतफ
 लांदमनमंजरीमूलेनाभिमन्त्र्य कारभ्यां गृहीत्वा जयजय श्रीरामचंद्रैर्युञ्ज्याथर्ममूलं पठित्वा देवदेवजगन्नाथवाञ्छिता
 थप्रदायक हस्त्यान्पूरयमेविष्णो कामान्कामेश्वरप्रिय इदं दमनकंदेव भृहाणमदनुग्रहात् इमांसां वरसरीपूजां भग
 वन्परिपूरयेति जप्त्वा मूलेन भगवंतं समर्पयेत् ततो यथाशोभं दमनकमारोपय भगवंतं प्रार्थयेत् मणिविद्रुममालाभि
 र्दंरकुसुमादिभिः इयंसां वरसरीपूजा तवास्तु गुरुद्वयज वनमालां यथादेवकौरुतुभं व हसेहदि तद्दत्त्वा मन्कीमालां
 पूजां च हृदये वह जानता जानता वापिनकृतं यत्तवार्चनं तस्मै पूर्णं तां यातु रत्प्रसादाद्द्रमापते जितं ते पुंडरीकाक्षनम
 र्त्वे विश्वभावन नमस्ते रतु हृषीकेश महापुरुष पूर्वज भंजहीनं ततो देवं नमस्कृत्य गुहं दमनेन वस्त्रादिना संतोष्य
 भगवते कर्मानिवेद्य स्वयं षट्प्रसादत्वेन दमनशो धृत्वा द्विजान्संपूज्य भोजयेत् स्वयं वं युभिः सह भुंजीतेति इति सं
 क्षेपतोदमनोरसवविधिः अस्थेदं क्रमद्वयं जयासिंहकरपद्मभक्तं श्रीमन्त्यासिंहदेवस्य परिचर्यासिकौरुतुभां रामार्च
 चंद्रिकांचैव दष्टुवेष पद्धतिः कृता इति चैत्रशुक्लद्वादश्यां मदनव्रतमाचरेत् रथापयेदत्राणकुंभं सिततंडुलपूरितं नानाफल
 युततद्वादिक्षुदंडसमन्वितं सितवस्त्रयुगच्छन्नं सितचंदनचर्चितं नानाभक्ष्यसमोपेतं सहिरण्यं स्वशक्तिः ताद्यथाऽं
 गुडोपेतं तस्योपरि निवेद्यायेत् तत्र संपूजयेद्देवं कामरूपिणमच्युतं गंधाढ्यैरुपचारैरनुसोपवासः परेहनि पुनः प्रात

समुत्थाय द्राक्षाणाया निवेदयेत् द्राक्षाणाभोजयेच्चैवतेभ्यो दद्यात्तदक्षिणां वर्षमेवं व्रतं कृत्वा धृतयेन समन्वितानां शय्यां
च दद्याद्दुरवे सर्वोपरुकरसंयुतां कांचनकामदेवं च शुक्लां गांचपयास्विनीं वा सोभिर्द्विजदांप्रयं पूजयशस्य ताददं पर्येत् श्रीय
तां कामरूपी मे हरिरित्येवमुच्चरन् यः कुर्याद्विधिनानेन मदद्वादशां व्रतं स सर्वपापनिर्मुक्तः प्रयाति हरिसाम्भवात् अप्य
भृत्तद्वादशां व्रतं श्रम्यामेव समुद्धिष्टं भृत्तद्वादशिका व्रतं स्वार्त्ततांतत्र शय्यांतु कृत्वा तु श्रीधुतं हरिं संस्थाप्य मंडपे पुष्पै
स्वतदुपव्यपिकल्पयेत् ततः संपूजयं धार्थी व्रती जागरणानिशी नृपयादिजगताद्यैस्ततः प्रातः परे हनि सस्थाप्य
श्रीं हरिं द्विजान्प्रयापयति वेदयेत् द्विजांसंभोज्य विसृजेदक्षिणाभिः प्रतोपितान् एवं कृतव्रतस्यापि दांप्रयं जायते
स्थिरं सप्तजन्मसुभुक्ते च भोगान् लोकद्वयं भित्तान् अथ यत्र शुक्लद्वादश्यां मदद्वादशां व्रतविधानं मत्स्यपुराणे ॥
रत्तजवाच ॥ पुरादिवा सुरयुद्धे हेतुपुरिणा सुरैः पुत्रपौत्रपुत्रो कर्ता गत्वा भूलोकमुत्तमं स्यमंतपंचकेतीर्थसरस्वत्यास्त
ं प्रयागं भृगुराराधनपरातप उग्रचकार ह तदादितिदैत्यमाता ऋषिरूपेण सुव्रता फलाहारतपस्तेषु कृच्छ्र्यां द्वा
याणां च नृनया वदपैशतं सांजराशोकसमकुला ततस्सातपमातस्त्रावांसि टादीनपृच्छत कथयंतु भवतो मे
पुत्रां भाग्यानां भावं व्रतं सौभाग्यफलदमिह लोके परत्र च ऊर्चुर्वासिष्टप्रमुखामदनद्वादशां व्रतं सुतानेकोनपंचाशद्ये
नं लोके भिषाणि पुत्रा ॥ सुतजवाच ॥ यद्दसि टादिभिः पूर्वदितेः कथितमुत्तमं विस्तरं णत देवदेवं मत्सकाशात्तिवोधत
वैशेमासीतं परं द्वादशप्रथमं निषतव्रतः स्थापयेद्व्रणं कुंभं सिततंडुलपूरितं नानाफलयुतं तद्वदिदं इदं समन्वितं
रितवस्त्रपुत्राच्छ्रं ॥ रातश्च नचाचैतं नानाभक्ष्यसमोपेतं सहिरण्यं स्वशाकितः तास्य पात्रं गुण्डोपेतं तस्योपरिनि
ष्यं प्रत् तदभावे कथं कुटुम्बार्थं कामं कथायोनिरः कामनाद्वाहरे रच्चैस्त्रापयेदुष्णवारिणा शुक्लपुष्पाक्षततिलैरर्च
यन्तु पुत्रं कामायपदादीं संपूर्य प्रथमं प्रथमं यदाय च उरौ स्मरयेति पुनर्मन्मथायेति वैकटिं स्वच्छोदरयेत् स्वदर

मनांघैरपुरैर्हरैः सुखंपद्मसुखायेतिवाहूपंचशारायवै नमःसर्वात्मनेर्भौलिमर्चयेदितिकेशवं एवंजागरणुकृत्वाशुक्ल
मार्यांवरौव्रती ततःप्रभातेतंकुंभ्राह्मणायनिवेदयेत् ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यास्वयंभुजातवंधुभिः भुक्त्वातुदक्षिणां
दद्यादिसंभ्रमुदीरयेत् प्रीयतामत्रभगवान्कामरूपीजनार्दनः हृदयेसर्वभूतानांपञ्चानंदोभिधीयते अनेनविधि
नासर्वमासिमासिसमाचरेत् उपवासीत्रयोदश्यामर्चयेद्विष्णुमन्वयं फलमेकंचसंप्राशयद्वादश्यांभूतलेस्वपेत् तत
स्त्रयोदश्यासेषुतथेनुसमन्वितानां शय्यांदद्याद्द्विजेंद्रायसर्वोपस्करसंयुतां कांचनकामदेवंचशुक्लांगांचपयस्वर्णां वा
सोभिर्द्विजदंष्ट्रैर्यूप्यंशक्त्याविभूषणैः सर्वैशय्यादिकंदत्वाप्रीयतामित्युदीरयेत् होमंशुक्लितैःकुर्यात्कामना
मानिकीर्तयेत् गन्धेनसापिंपातद्दद्यायसेनचधर्मवित् विभ्रेभ्योभोजनंदद्याद्विज्ञाशठ्यांविचर्जयेत् इत्युदंतांश्रयोद
द्यात्पुंगमालांरवशक्तितः यःकुर्याद्विधिनानेनमदनद्वादशीमिमां सर्वपापविनिर्मुक्तःप्राप्नोतिहरिसिम्पयतां इह
लोकेवसानुभान्सौभाग्यंसुखमश्नुते यःस्मृताविष्णुरानंददातासिचमहेश्वरः सुखार्थीकामरूपेण्यजेत्तंजगदीश्वरं
तच्छ्रुत्वाचचकारासौदितिःसर्वमशेषतः कश्यपीव्रतमाहात्म्यादागात्पपरयामुदा वरेणुलंद्यामाससातुवेत्रेसुतंवरं
ततःसाव्रतमाहात्म्याच्छेभेगर्भमनुत्तमं कदाचिच्छ्रव्यसंचारञ्चात्रुताज्जठरांदितिः प्रविश्यैकोनपंचाशत्कृत्वाशक्रोज
यानतं तावतोवालकाभूत्वारुरुदुर्नस्यतिगताः ततोवैशितयामासकिमेतद्वितितुन्नहा धर्मस्यकस्यमाहात्म्यात्पुनः
संजिविताश्रमी कदाचिदनयानूनंमदनद्वादशीकृता तत्प्रभावेनजावतितनयानिहताश्रपि नूनमेतत्परिणतम
युनातत्कृतंव्रतं वज्रेणनिहताःसंतोतविनाशमवाप्नुयुः एकोप्यनेकतामापवद्धानिहतोप्यलं अहोमाहात्म्यमेत
स्मिन्मदनद्वादशीव्रतं जीवपुत्रावहुसुतायेननारींप्रजापते ॥ इतिमत्स्यपुराणोक्तंमदनद्वादशीव्रत आस्याभिवभर्तु
द्वादशीव्रतं नारदात्प्रसरसंवाटमधिकृत्यवाराहपुराणे नारदउवाचवसंतेशुक्लपक्षस्यद्वादशीयाम्भवेच्छुभा तस्या
सुषोष्पविधिवत्सश्रीकंहरिमर्चयेत् पर्यर्चकारतरणकृत्वाज्ञानरतरणसंपुतं तत्रलक्ष्मणापुतंदेवरीप्यंकुःवातिवेशयेत्

तस्योपरिततः पुण्यैर्मंडपंकारयेद्वयः नृत्ययादित्रयोपैश्च जागरतत्रकारयेत् मनो भवायेतिसिरस्स्वत्तंभायेति
वैकटिं कामायवाहुमूलचकुसुमास्त्रायचोदरं मन्मथायेतिवैपादौहरयेद्वतिसर्वतः पुण्यैःसंपूज्यदेवेशंमहिंकाजा
तिभिस्त्वया पश्चाच्चतुरश्रादायश्चुदंडान्सुशोभनान् चतुर्दिक्षुःन्यसेत्स्यदेवस्यप्रणतोबुधः एवंकृत्वाप्रभतित्दाप
येद्ब्रह्मणायतं वेदेदेदांगयुक्तायसंपूर्णगार्धभासते श्राह्मणांश्चतथाभोज्यव्रतमेतत्समापयेत् व्रतस्यातितथावि
द्युर्भर्तावोभविताक्षुवं अकृत्वामत्प्रणामंतुष्टुष्टुर्गवैणशोभनाः व्रतेनानेनदेवेशंपतिंलब्ध्वाभिमानतः श्रवसानेपह
रणगोपालैर्वोभविष्यति एवमुक्त्वातुदेवर्षिः प्रययौनारदःश्रणात् ताभ्यर्प्येत्तद्रतंचक्रुस्तुष्टुश्रात्सरसांहरिः इतिभर्तु
द्वादशीव्रतं श्राधरणीव्रतेपुत्रैश्चशुक्लद्वादश्यां वासनद्वादशीव्रतं वाराहपुराणे दुर्वासोवाच एवमेवमुनेमासिचैत्रेसं
कल्प्यद्वादशीं उपोष्याराधयेद्भक्त्यादेवदेवंजनादनं वासनयेतिपादौतु, वैष्णवेकटिमर्चयेत् वासुदेवायजठरमुरः
संकर्षणापच कंठीवश्वभूतेपूज्यशिरसैर्वैद्योमरूपिणे बाहूविश्वजितेपूज्यस्वनास्त्राशंखचक्रके अनेनविधिनान्य
व्यं देवदेवंजनादनं प्राग्बद्धन्तोदरं कुंभसयुगंपुरतोऽप्यसेत् वल्लयुरनेनचकुंभयुग्ममित्यर्थाः प्राणकपात्रं संस्था
प्यवामनं कांचनंबुधः यथाशक्त्याकृतं हंस्वसितयज्ञोपवीतिनं कुंडिकंस्थपाप्येत्त्वाभ्रंछन्निकापादुकेतथा अक्ष
मालांच संस्थाप्ययाष्टिकांचविशेषतः एतैरुपस्करैर्युक्तं ब्राह्मणायानवेदयेत् दापयेत्श्रीयतां विष्णुर्नृस्वरूपीति कीर्त
येत् मासनाम्नातुसंयुक्तं प्रादुर्भावाभिधानकं प्रीयतामिति सर्वत्राविधिरेपउदाहृतः मासनाम्नामर्गशीर्षके शवादिना
म्ना प्रादुर्भावाभिधानकं मत्स्यरूपीकर्मरूपीनृसिंहरूपीति कीर्तयेत् श्रूयतेचपुराराजाहर्षयः पृथिवीपतिः श्रु
तश्चतपस्तेपेपुत्रामिच्छंस्त्वपोधन तस्यैवंकुर्वतस्त्विष्टुत्रार्थं मुनिसत्तम श्राजगामहरिर्देवोद्विज रूपधरः स्तदा स
चोवाच नृपराजनाकितेव्यवासितविभो पुत्रार्थमिति प्रोवाच स च तं प्रोच्युवाच तं इदमेवविधानं तु क्रुराजः प्रयत्नतः स

विप्र एवमुक्त्वा च क्षणादांताहैतरततः राजा चतस्रकाराथमंत्रवितं द्विजातये दरिद्राय तश्चाप्रादाज्ज्योतिर्गर्भाय धीमते म
 न्त्रियथादि तेरपुत्राया इत्यादिर्मन्त्रविज्ञः तं वामनं श्रुतेन विधिर्नोकेन तस्य पुत्रो भवन्मुने उभाश्वदतिविरुयातश्चक्र
 वर्ती महावलः अपुत्रोऽलभते पुत्रान्धनहीनो लभेद्वनं भद्रराज्यो लभेद्राज्यमंते विष्णुपुरं ब्रजेत् ॥ इति वाराहपुराणे
 धरणीव्रतपुत्रे भृशुक्लदृश्यां वामनहादशीव्रतं ॥ चैत्रशुक्लत्रयोदश्यां चिंदनात्मककामदेवपूजनं नारदीये चैत्रशुक्ल
 त्रयोदश्यां चिंदनं च दनात्मकं कृत्वा संपूज्य यत्नेन वीजयेद्यजनेन तु ततः संक्षुभितः कामः पुत्रपौत्रविवर्धनः श्रानं
 याव्रातत्रोकातां निबोधमुनीश्वर सिद्धरजनीश्रीः कलकेन गमाहित्वेत् रतिप्रोति युतं श्लक्ष्णं पुष्पचापे पुधारिण का
 मदेववसंतं च वाजिवकं लृप्यजं मध्याह्ने पूजयेद्भक्त्या गंधस्नानभूषणान्शुक्रैः भक्ष्यैर्नानाविधैश्चापि मंत्रेणानिनारद
 नमो रामाय देवाय कामदेवस्य मूर्तये तस्मिन् विष्णुशिर्वंश्राणामनःशोभकराय वै ततस्तस्याप्रतो भक्त्या पूजयेद्गताप
 तिं वस्त्रमात्यविभूषणैः कामोयमिति चिंतयेत् पूजयेद्द्विजदांपत्यं गंधवस्त्रविभूषणैः एवयः कुरुते विप्रवर्षे वर्षे म
 हेत्सर्वं वसंतसमये प्रासेह्येष्टः सदैवसः प्रतिमासं पूजयेद्वायावर्षे समाप्यते मदनं १ हृद्वं २ कामं
 ३ मन्मथं च ४ रतिप्रियं ५ श्रानं ६ चैवकंदर्पं ७ पूजयेन्मकरध्वजं ८ कुमुमायुध
 संज्ञं च ९ ततः पश्चान्मनोभवं १० विप्रमेतुं तथा विप्र ११ मालतीप्रियमित्यापि १२ अजानां दानमप्युक्तं
 स्नात्वा नद्याविधानतः अजापयस्विनर्दिपादारिद्राय कुटुंबिने भूयस्त्वेतन् दानेन यमलोकं नगच्छतीति श्रैवैवाजा
 दानां त्वेन न कद्रतारंभः कार्यः तदुक्तं भविष्योत्तरे चैत्रिचित्राव्रतकाशीनद्यां स्नात्वा ददाति यः अजास्तत्रपयस्वि
 न्योदरिद्राय कुटुंबिने न जायते पुनरसौ जीवति के कदाचनेति श्रथाजादानं तत्र सुमंतः अजापालो महीपालो ह्यजा
 दानेर्दिवंगत इत्यादि विधितस्य प्रवक्ष्यामि विध्यामि त्रैण भाषितां सर्वरत्नोपसंपन्नान्सप्तधान्यापरिस्थितां वस्त्र

मात्प्रथममात्प्रथमतःपशुजातकी वज्रनेत्रीहेमशृङ्गासदाहेनरसमान्वितां ससुतारौप्यपादांबुकुश्रौदद्यात्कुशोदकं
 गोदानवत्प्रयुजोतमंत्रेणाननसंयतः मंत्रश्च मंत्रवत्तत्रैकैश्वर्यसंपत्करंशुभे सुष्टुत्वंदहनेपापंजन्मांतरशतैः
 कृतं एवंसमुच्चरद्द्रव्याद्विजहस्तजलाक्षिपेत् प्रायतांपद्मनाभायवासुदेवायै नमः एवंप्रदक्षिणीकृत्यसूर्यसमवला
 कथेत् ततश्चस्त्वग्रहंभगवत्वाहरिसंस्मृत्यमानवः येवालव्वेकृताःपापाःकामतोवाप्यकामतः द्यौदेनेवाहंकोनदिदस्य
 गेनापिपातकं अजादानस्त्वमाहाःन्यान्निष्पापोजायतेनरः पुत्रपौत्रसमायुक्तःसदाचारगतिभिरं विष्णुधर्मोत्तरे
 पिनंत्रः त्वंपूर्वब्रह्मणासुष्टापविनाभवतीपरं त्वत्ससूतौस्थितायाज्ञास्तस्मच्छांतिकरंभय प्रातिग्रहोः । । टष्ठे
 शश्रोक्तः इयंयोदानकरणादिरितिकल्पादितिदिनिर्णयेप्रागुक्तम् अत्रआहदानादिअनंतकलदं अथवैश्वशुक्ल
 तुर्दशितापूर्वाग्राह्या नयोःश्रावणमासस्ययाचशुक्लचतुर्दशी सारात्रिव्यापिनीग्राह्यानान्याशुक्लकदाचनेति इ
 माद्रौवाधाद्यनोक्तैः परापूर्वाहंप्यापिनीतिवापाठः अत्रकेचिद्यथाश्रुतमेवपठति निश्चिन्मंतिसूतानि शाक्तयज्ञूल
 धारकाः अतस्त्वत्रचतुर्दश्यांसंन्यातत्पूजनंभवदितिब्रह्मवैवर्तात् हेमाद्रिनाथवादिलिखितयथेवं संप्रदायाविद
 स्त्वाहुः चतुर्दशीतुकर्तव्यात्रयोदश्यायुताविभंइतिस्कादंमुत्सर्गः तदपवादश्च मयोःश्रावणमासस्येति तत्रापवा
 दाभावे पुनस्त्वसंगरिथतिरिन्यायनंपूर्वविधैवग्राह्येतिस्त्विति ब्रह्मवैवर्तेतु सागान्यरूपमन्वजसावकाशान्तिव
 चनेनपूर्वदिनेत्रिमुहूर्तवैधेपूर्वा अन्यथात्तरति नारदोपेि वैश्वशुक्लचतुर्दश्यांक्कुमागुरुचंदनैः गंधाद्यैर्वैश्वमणिभिः
 कार्यार्चामहतीशिवे विमानभ्यजछत्राणिदत्वापूज्याश्रमातरः एवंकृत्वाचर्चनिवप्रसोपवासोपवैकभुक् अथैमधा
 धिकंपुण्यंलभतेमानवोभुवि अत्रैवदनानार्वाचकारयेद्वंधपूर्वकैः समर्पयेच्चपूर्णाचिंशियायाशिवरूपिणे ईवागमे न
 धुमासितुसंप्रातेचैत्रशुक्लचतुर्दशी रथातामदनभुंजीतिस्त्रिसुरमहेत्सवा तत्रयेमूलमंत्रेणसमूलंदमनोवधं नि

वेदंति गौरी शोते पांशुवाचं न फलमिति । श्रवणं गुराणो विशेषतः । मदं न तु त्रयोदश्यां तालं च तानि लेन तु हंस
 यानसमारुहः कामो मंत्राविवर्धितः । नारीभिर्वाजितश्चैव त्रैलोक्यो नाम दा माचरेत् । तन्निर्वाणकामेन च तदुदश्यां महा
 मुने । ततोऽथै मया प्रोक्तानां धर्मश्राधनरास्तथा । कुर्वतिकर्दमेनैव श्रात्मनस्त्वन्नुत्पन्नं । निर्वापितानं गण्डिभक्त्ये
 वममाज्ञया । एतदर्थं सदा कार्यं कृदिनं कर्दमेन च । प्रातः प्रहरमात्रं तु कर्तव्यं कृदिनैः । प्रक्षालयान्ततः कृत्वा गंध
 मारयानुत्पन्नं । वस्त्रतांबूलगीतादि रथ्याहं द्रेषु चाचरेत् । वादित्रयोषि तं पौवानिर्यं कृत्वा शिवाग्रतः । सर्वकामसमृद्ध
 स्तुव्यसंछिद्यपुरे नरः । स्वयंतुल्लिगमे कंतुदृष्टात्तास्मिन्दिने नरः । ज्ञानलव्यशिवः सम्यग्भवदेवनसंशयइति । तथा च
 मधुमासे तु संप्राते तथा शुक्लचतुर्दशी । प्रोक्तामदनपूजा तु सिद्धिदा तु महोत्सवइति । श्राद्धमनोत्सवविधिः स्कंदपुरा
 णे । चतुर्दशी तु दननां वद्यानिहितकाम्यया । लोकानां पुण्यजनकं सर्वसौख्यप्रदायिनीं । यस्माद्दमनकैः पूजायतु
 दर्श्यां विधानतः । क्रियते शांकीरी तस्माद्दमनास्त्याच्यतुर्दशी । चैत्रशुक्लचतुर्दश्यां यथावत्पूजयेच्छिवं । प्रासादशोभा
 कृत्वं च सम्यक् संमार्जनादिभिः । संस्त्राप्यावाधिवेदं क्षीरेण क्षुरसादिभिः । श्रीखंडागुरुकूर्पूरकुंकुमैश्चानुत्पयेत् । ततो द
 मंनकैर्विदेवैः पत्रैर्मरुचकैः शूर्भैः । श्राद्धं गणी ठपथ्यंतं पूजयेद्ग्रथैस्सतथा । अगुरुदेवदारुं च श्रीफालग्वथथासिंहकं तगरं
 माहिपाक्षचधूपं चानिर्दहेत्ततः । शालिपिष्टे द्वैदीपैः पंचभिर्नवाभिस्तथा । कुंभ्यादारारार्तिकं शोभोः कांस्यपात्रे समुज्ज्वलै
 विचित्रवल्गुजाचकर्तव्या महतीश्रिवे । पुष्पमंडपिकांचि श्रांसवितानो ज्ज्वलांशुभां । महोत्सवेनाविधिवद्देवं तूर्ध्वरेण्यः
 विधिवैर्भक्ष्यभोज्यैश्च नैवेद्यं चोपकल्पयेत् । संभवे सति कार्यास्त्याद्ग्रथयात्राणि नाकिनः । प्रोक्षणीयैस्त्वथान्द्वैर्वाद्यप
 त्रैश्च भोजनैः पूजयेच्छिवभक्तांश्च विप्रानन्यांश्च शक्तितः । प्रथितं शिवइत्युक्तानकं भुंजीत च स्वयं । वर्षे वर्षे प्रकर्त
 व्यमेतच्चैत्रोत्सवं महत् । शिवभक्तैस्तथान्यैश्च कर्तिसि श्रेयो भवितु इत्ये । ॥ इति चैत्रशुक्लचतुर्दश्यां शिवदमनोत्सवाविधिः ॥

श्रम्यामेवचतुर्दश्यांकाश्रियासिभिः पशुपतीश्वरयात्राकार्यार्त्तदुक्तंकार्शिसंघेः वैत्रशुक्लचतुर्दश्याप्रपणपराय
 णः पूजयित्वापशुपतिराज्जीवनारण्यंररेदिति हेमाद्रौ वैत्रशुक्लचतुर्दश्यांशिवसंपूज्यमाकितः रोचनापलमात्रेण
 ततोर्लिंगावलिपयेत् नैवेद्यपायसंप्रस्थंखड्गलड्डुकसंयुतं सद्यतंगुणलुंदापयलानातुशतंपुनः निवेद्येद्विष्टालेगं
 तिलप्रस्थसहेमटुक् शिवदक्षिणदिग्भागेस्थापितव्यंप्रयत्नतः भवुरुद्रायनिर्दंश्यंश्रावार्धपूजयेत्ततः एवंकार्यं
 यत्नेनमोक्षमक्षयनिच्छतेति श्रम्यामेवचतुर्दश्यांतिसिंहदोलोरेसंवःकार्यः ॥ उदुक्तंगारुडे वैत्रशुक्लचतुर्दश्यांत
 सिंहजगतःप्रभुं राजोपचारैःसंपूज्यमामासमांदोलयेन्नरः ॥ तत्रैव मर्षौजुक्लचतुर्दश्यांनासिंहजगतांपतिं दक्षिणा
 भिमुखंदेवदोलमानंसुरेश्वरं संपूजितंसकृद्दृष्ट्वासर्वापापैःप्रमुच्यते ॥ इतिवैत्रशुक्लचतुर्दशी ॥ वैत्रपूर्णमाप्ताना
 न्यनिर्णयेपरैव श्रात्रविशेषोनिर्णयाभ्युतेविष्णुस्मृतौ वैत्रीचिजायुतचिरेत्यातस्यांचिब्रवमुप्रदाः तेनसौभारश्रमा
 शोतीति तथाच ब्राह्मे योगविशेषेणफलाविशेषः संदेवाकंगुरौवापिनारेव्येतेपुंशैर्ब्रह्मा तत्राश्र्वभयजंपुर्यत्नान
 श्राद्धादिभिर्भवेत् श्रवसर्वदेवानांदमनपूजोक्ता तत्रैववायव्ये संवत्सरकतार्थायाःसफलायाखिलास्सुरान्द
 मनेनाब्देयैत्र्यांविशेषेणसदाशिवमिति श्रवसर्वायस्त्रोयतिथ्यादेवतानांदमनारोपविशेषः स्वर्गायतिथादकरणे
 चैत्र्यांसर्वेग्रामेव इत्यभ्येर्दाक्षिततरविषयभेवव्यवस्थेत्पररे इधंमन्वादिस्वका नन्वादिगणनायां श्रभापिश्राद्धदा
 नाप्यनंतपुण्यकरं तथाचपुण्यकरं नारदीयेसनातनः वैत्रेपूर्णतुविश्रैद्रमन्वादिःसमुदाहता श्रम्यांसात्रोदकं
 भद्रदयारसेामतुष्टये मन्वादितिथिःश्राद्धे परारुद्रयापिर्नोग्राह्या उत्तरांस्तानदानादावित्युक्तः श्रवश्राद्धमुक्तंमास्त्रे
 कृतंश्राद्धविधानेनमन्वादिपुत्रुगादिषु हावनानांदिसाहस्रपिट्ठणांतसिद्धंभवेदिति इदंचाधिकमात्रेपिविधेयं मन्वा
 दिकंचौपायिकंकुट्यान्मास्त्रस्येपिचेतिस्मृतिंधाद्रिकोक्तेः श्रभापिप्रिद्धदानंनस्ति तथाचकालादर्थे धिपुवाचनसं

कांतमन्वादिपुत्रादिपु विहायपिडनिर्वापंमध्वै आदिसमाचरदिति अक्राणशायश्रितं ऋषिप्रधानं स्वभुवःप्रति
 भंनश्चातवारंजलेजपुत्रं मन्वाद्योवदान्पूनाकुसुतेनैवचापदि एवंपुनवति आद्यायापिनित्यानि तेषानर्थस
 मः अमासनुगक्रातिधृतिपात्रमहालयाः अन्वटकंचपूर्वद्युःपणनवत्यःप्रकसिताः इयंपूर्णावित्रायोरोनहौचैत्रीभ
 यतिवदुं ब्रह्मपुराणे माससंज्ञयदाःऋक्षपौर्णमास्यांभवेत्कचित् महतीसातिथिः प्रोक्तान्नदानंभुवाक्षया अक्षयंत्वं
 कल्पान्तस्थापिफलजनकत्वं अस्मायेववेदंपूजाः ययां तदुक्तंनिर्णयासुतेद्वीपुराणे चैत्रविधिप्रकने पौर्णमास्यातथा
 चार्थसर्वकार्यसमृद्धयेदंद्रापसहसाध्यायकामिकेकभतेफलमिति अस्यामेवनिकुंभपूजाकार्यं तदुक्तेमादौ आ
 दित्रपुराणे सनत्कुमारउवाच उपोष्यचचतुदंश्यां पौर्णमास्यांहिरिजेत्पौर्णमास्यांनिकुंभश्यापिशाचैःमहितोवर्ज्यो
 नियोद्धृषिशाचांश्रासिकताद्वापवांसिनइति अत्रस्यपंचतल्पमयंवापिशाचकृत्वगांधमात्यादौऽन्मध्याह्निपूजावित्वात्
 रितवाचनं कृत्वा ब्राह्मणांश्चिसृज्याद्विर्तायादिवसेसर्मापस्थपवंतमास्तद्वत्तरसोपकरणाद्विसृज्यमहभागत्वयादित्रविशो
 र्पेजनकोत्याहलैश्रमशेरेसवंकृत्वाटकाद्यैःसुवोद्धिततृणत्रयसंधृक्त्वा सर्पापमर्पशामन्तत्रखंडग्रहेग्रहेपूजनांबंभुगुप्तं
 नराक्षितव्यंचद्रत्तरमिरेपंतेनभ्रंयन महाचैत्रादीनांलक्षणं गार्भ्यणोक्तं माससंज्ञिचनक्षत्रचंद्रः संपूर्णोडलः गुरुणाया
 तिसंयोगंसातिथिमहतीस्मृतेति शंकरगीतायां देवीप्रति एकराशिगतौबालेयदगुरुनिशाकरौसापूर्णेमासीमह
 तीसर्वपापहरामता तथा पौर्णमासीपुसर्वासुमासक्षसहितासुच ददतामिहदानानांफलदंशगुणंभवेदिति अत्र्यापु
 राहपुराणदानमुक्तं नारदांये इत्येयंतववारहंप्रोक्तंपापप्राणाशानंपठंतंश्राएवतां चैवमगवद्भक्तिवर्धनं कांचनेगस्ट
 कृत्वातिलधेनुसमाचिवत् लिखित्वातत्रयोदयाञ्चैश्रांविप्रायभाकितः सलनेद्वैष्णवंधामदेवर्षिगणवर्धितःयेदानुक्त
 मणीमतांशृणोत्यपिचसादरं सोपिभक्तिभेदिविष्णोसंसारेच्छेदकारिणी ॥ अथैवत्रशुक्लपक्षतिथित्वाप्युच्यते ॥

तिथिकृत्येचकृष्णादिब्रतेशुक्लादिमेवच विवाहादौचसौरादिमासंकृत्याविनिर्दिशेदिति ब्राह्मण्यप्राथम्येनसूत्र्य
त्रैवशुक्लप्रातिपदमारभ्य तिथिकृत्यनिरूपणमुचितं ब्रतादिनिरूपणेष्वत्रैवशुक्लप्रातिपदमारभ्य वरसरारंभारोभ्य
व्रतविधाप्रातिव्रहस्पृजादिब्रतकृत्यनिरूपणमुचितमतः त्रैवशुक्लादितोत्रब्रतानिरूपणारंभः सकलानिवंधकृतसंप्रदा
यसिद्धःसौरैणमासेन संक्रांतोरारभ्यात्रिशोद्धिर्दिनेरशौर्वाभुर्कैर्भवति सच पूर्वचान्द्रमासस्यशुक्लादितोभवति, नक
दापिप्रकृतचंद्रमासशुक्लादितः प्रकृतसौरमाससंक्रांतौ भवत्यतोत्रकृष्णपक्षद्विव सौरमाससंक्रांतेः पुण्यका
लदिनिर्णयः प्रपञ्च्यते तत्रादौर्भेनसंक्रांतौपश्चात्पौडशघटिकाःपुण्यकालः रात्रौतुनिर्शाथात्प्रागुद्धतश्चसंक्रमे
पूर्वादिनपरदिनयोः परभागपूर्वभागीपुण्यकालयुक्तौ सामान्यनिर्णये नारदःयान्मायनेरिथरेत्वाद्याः पराः सौ
म्येद्विमासिर्भे मध्याविपुवतिप्रोकाःपुण्यःपौडशनाडिकाः यान्मय,यनेकर्कटे संक्रांतौरिथरराशौ लृपसिंहदृष्टाश्चि
ककुंभसंक्रांतिपु संक्रांतिकालादाद्याःपूर्वनाडिकापुण्यः सौम्यायनेमकरसंक्रांतौ द्विमासिर्भेस्वभावराशीनां
मिथुनकन्याचापर्मानराशीनांसंक्रांतिपुचपराः पौडशनाडिकापुण्यः विपुवतिभेपतुलराशयोःसंक्रमे मध्याना
डिकाःकतिचिपुण्यद्वतिसामान्यनिर्णयः श्रध्वत्रैवशुक्लप्रातिपदिकृत्याविशेषः पद्मपुराणे त्रैवेमासिमहावाहेपुण्य
प्रातिपदापरा तस्यांधःश्वपचंरूपट्टवास्त्रानुकुट्यात्वरेतमःनतरम्यदुरितंकीचिन्नाथयोऽप्याथयोऽन्य भयातिकुरशादूर्लत
रमास्तानंसमाचरेत् नारीनारान्तनतत्रसर्वरोगविनाशनं गोमाहि व्यादियत्किचिस्सर्वतद्भूपयेन्नृपतैलवस्त्रादिभिःसर्वा
स्तेरणाधरुततोनेयत्त्राह्मणानांततोभोऽप्यकुर्यात्कुरुकुलोद्धति श्रवप्रातिपदादयिकीप्राह्या प्रवृत्तेमधुनासेतु
प्रतिपद्युदितेरवावितिमविष्योत्तरवचनात् श्रवहोलिकादीपनाऽप्यहितोत्तरादिनंप्राह्यामित्युक्तं श्रतएवद्वज्वसिधे,
नपूर्ववविहिता वरसरद्वैवसंतादौत्रैलिरात्रेतेयैवच पूर्वविद्वैवकर्तव्याप्रातिपत्सर्वदावधैरिति पूर्वदिनेसूर्योदयवि

दाप्रतिपदित्यर्थः श्रवतैलाभ्यंगानित्यः वत्सरादीवसंताद्वैवालिरोज्यतथैवच तैलाभ्यंगमकुर्वाणोनरकांप्रतिप
 द्यते श्रकरणेप्रत्यवायोत्थातैलाभ्यंगस्यनित्यत्वंतुद्ववसिष्ठिनोकं अथकृष्णपक्षादिवैज्रमासस्यकृत्वमहाभारते
 चैत्रतुनियतोमासमेकभकेनयःक्षिपेत् सुवर्णमणिमुकादयेकुलेमहतिजायते स्कंदपुराणे यःक्षिपेदेकभकेनचैत्रमासं
 नरोत्तमः धनधान्यसमृद्धेतुकुलेमहतिजायते वामनपुराणिदानमप्युक्तं चैत्रेचिचित्रवस्त्राणिशयनान्यासनानिच
 विष्णोः प्रोत्पद्यन्तेतानि देयानिब्राह्मणेभ्यश्च श्रद्धेयानिब्राह्मणेभ्यविविहृत्वांत्रित्यमात्रपर्ववासितंकिपिंजलान्यायात्
 भत्स्यपुराणवर्ज्येचैत्रमासेतुपरतुगंधानुलेपनं शक्तिगंधभृतांदद्याद्विप्रायसितवामसी वारुणपदमाश्रितिट्टव्रतमि
 दंरुमृतामिति गंधपूर्णाशक्तिसितवासोयुगमंतदेयमित्युद्यापनं चैत्रादिततुरोमासान्जलंदद्यादयाचितं व्रतांतेमणिक
 दद्यान्नववस्त्रसमन्वितं तिलपात्राहिरण्यंचब्रह्मलोकेमहीयते कल्पयतिभूपतिर्नमानदन्नतमुत्तनं वर्जयित्वासर्षीय
 स्तुशिविश्वरघुतेशुक्रान् दद्याद्ब्रह्माणिसूक्ष्माणिरसपात्रैर्युतानिच संपूज्यविश्विशुभंशौरिमेप्रीयतामिति एतद्गौरैर्व्रतं
 नामभवानीलोकदायकं भविष्यपुराणे मासिचैत्रेत्तुसंप्राप्त्यै कृत्वाञ्जकभोजनं शाल्यन्नंपयसायुक भुंजानःसं
 यतैद्वियः भान्वेपाटलांदद्याद्द्वैष्णवार्तरुणैर्नृप पुष्परागमर्ष्यान्नीनाहसानुयायीभिः नकभोजनमिदंमासव्या
 प्तिव्रतांतैतरुण्यागाःप्रदानत्वेविष्णुदेवतत्वेन भानुलोकप्राप्तिःफलं तथाचात्रप्रपादानमुक्तंभविष्यपुराणे अती
 तेकार्गुनेमसिप्राप्त्यैत्रमहेत्सवे पुरोहितेभिरकथितेप्रपादानंसमारभेदिति तत्रमंत्रः आविचाट्यंतनेदेयंजलं
 नासचतुष्टयं तथाच प्रपादात्तुमशकेनविशेषाद्धर्मलिप्सुना प्रत्यहंधर्मघटकेवस्त्रसंवेष्टितानतः ब्राह्मणस्यगृहदं
 यःसत्त्वःशीतजलंशुचिः तत्रमंत्रः एपधर्मघटोदात्तवस्त्रविष्णुशिवारमकः अस्यप्रदानात्सकलाममसंतमनोरथाः
 अनेनविधिनापस्तुधर्मकुंभंप्रयच्छति प्रपादानफलंसेषिप्राप्तोहीहनसंशयइति इयंचैत्रकृष्णप्रतिपदानारसिंह

करपादि अत्रापि श्राद्धदानादि महाफलमिति त्रिंशदमी करपास्ति ध्यः परमेष्ठिनः आरभति यस्वता सुयुक्ताः पुरयतना
 मताः तासु श्राद्धकृते पुरं करपां तस्थापि कल्पयत इति नागरखंडात् अथ वैत्रकृष्णायां प्रातिपद्यापि सर्वदा मल्लम
 ल्लनदानानुद्रष्टव्यकौतुकमहदिति वैत्रकृष्णाद्वितीयायां तिथिपत्रेन ब्रह्मणः पूजाकार्या वैत्रकृष्णतृतीयायां सांभार्य
 सुंदरीव्रतांगत्वेन रतिसंज्ञागौरीपूजा बलाया उदकप्राशयेत् वैत्रकृष्णचतुर्थी श्रावणकृष्णादिक्रमेण संकष्ट
 चतुर्थीव्रतं तत्राण्यपतिपूजने चंद्रोदये च द्रायाधर्दानं पंचगव्यप्राशनं वैत्रकृष्णपंचम्यां काशमीरदेशीपूजा
 देशीपुराणे वैत्रेणु कृष्णपंचम्याकाशमीरातुरजस्वला नित्यं भवति तस्मान्नांकृत्वा शौण्णय्यां स्त्रियं २ अभ्यंगवस्त्रै
 र्वैः पूजयति दिनत्रयं पुष्पालकारवस्त्रैश्च गोरसवर्जयति च कृष्णाष्टम्यां द्विजैः स्नाप्य सर्वौषधियुक्तैर्जले स्नापयित्वा
 चतुर्दशोपधुपैश्च पूजयेत् स्विष्टपिष्टैस्त्रिकोणैश्च तथा भक्तैश्च शालिले जेतं वा चं सुमधुरं श्रोतव्यं च सदादरत्तन्निवेदि
 तपुष्पचयायितव्यग्रहेग्रहे अतः परमनुत्सवागार्भं ग्रहातिमोदिनीं वैत्रकृष्णपष्टां स्कंदपुराणोक्तं दारिद्र्यहररपष्टी
 नामतिथिः पूज्या सामान्या देवतैरपि एकभक्तेन केनतैश्वायाचिनेन वा उपवासेन दानेन तैलक्षारविर्जातः
 अथ च भगवान्देवो भारकरः सः परद्युतः येन शैश्वेण दृश्येत तद्गुह्यकथयामहं गोपेनोपव्रतं दिव्यभि-
 हलके मुखप्रदं चरिमन्कृतेव्रतं वैवदारिद्र्यनभवे कुले षष्ठीतिथिसमुद्दिश्य ब्राह्मणस्य तु भोजनं शास्त्रोद्भवं
 च पयसि कृत्वा शर्करया युतं वर्तुलघृतसंयुक्तं वर्धनकंप्रदापयेत् कुलतस्यैव जेजातां च भविष्यति नानागः अक्ष
 यारुते महात्मानो व्रतेन पुण्यपावनाः ईहितवैवगच्छंति तद्दारिद्र्यं प्रणश्यति षष्ठीमात्रेण ससर्गमानुयोगपञ्चकार्यो
 योग उको निर्णयामृते षष्ठीच ससर्गयोगो वारे च दंशुमालिनः योगोपपद्यते नामसूर्धकोटिग्रहैः समइति अथ
 स्नानदानादियत्कृतं तदक्षयफलदं भवतीति सर्वेष्वपि मासेष्वधिके शेषादप्योगो बोद्धव्य इति निर्णयौ अथ वैवप

धामात्रतिथैरैवावासरयोगोलोचना काशीखंडेप्रोका कृतानियानिपापानिनरैः संवत्सरादिपि नश्यातिक्षण
 तस्तानिपष्टार्कलोलदशनात् अत्रलोलिनामलोलार्कः तत्रवार्षिकयात्राप्युक्ता काशीखंडे सामार्गशीर्षे
 काठर्या पक्षद्वयनातामुसर्वमासपष्टेपुतिथिपर्वेनस्कंदपूजा तदुक्तं पष्ठांपूजागुहस्यचेति चैत्रकृष्णसप्तम्यां
 तिथिपर्वेनसूर्यपूजाव्रतं उक्तंचसप्तम्यांभास्करस्यचेति चैत्रकृष्णाष्टम्यां काश्यांभैरवयात्रोकाकाशीखंडे अ
 ष्टम्यांचचतुर्दशरारविभूमिजवासरे यात्रांचभैरवां कृत्वा नरः पापैः प्रमुच्यते तत्रैवदुर्गापूजाप्युक्ताअष्टम्यांचच
 तुर्दश्यांभौमवारविशेषतः संपूज्यसततंकार्यादुर्गादुर्गातिनाशिनीमित्याष्टमीसामान्यकृत्यंअथभयिव्योत्तरोक्तं सो
 माष्टमिव्रतं अस्वसामरयचाष्टम्यांपक्षयोऽरुमयोरपि विधिवच्चंद्रचूडंतुसोभसंपूजयेन्निति सोमं उभयासाहितमित्य
 धः पूजयेदितिशेषः इतिसोमाष्टमिव्रतं अशोकाष्टमिव्रतंचादिपुराणे भानुरवाच अष्टमीपुत्रसर्वासुपूजनी
 याप्यशौकिका अशौकिकाअशौकतिलका गंधमात्यनमस्कारधूपर्दापात्रसंपदा तस्मिन्नहनिषोभुंकेनक
 भिदुविवर्जिते इंदुवर्जितेकृष्णपक्षे भवत्यत्रविशोकासापुत्रपौत्रसुखान्विता भाविव्योत्तरोक्तंचंडिकाव्रतं यो
 वन्दमेकनभुंजातंचंडिकाराधनेरतः सयातिपरमंस्थानयत्रसांचंडिकारिथेति अथाष्टम्युद्यापनं तत्रव्रतकर्ता
 अथथाष्टम्यांप्रातःस्नानादि नित्यनैमित्तिकंविधाय मंडपशोभांविधाय पुनःसंध्यायांसायंसंध्यादिनिर्वर्त्य उद्यां
 ननसंकरपविधाय गणपतिपूजादिकलशस्थापनार्तं कृत्वा तदुपरितासपत्रैरकवस्त्रोपरिमंडुकादिपरतत्वात्
 गीठंसंपूज्य सौवर्णाभिष्टुदेवप्रतिमांसांघांतीराजनातोपचारैः संपूज्यरात्रौजागरणं कृत्वा नवम्यापुनः पूजयित्वा
 श्राद्धेनवैदिकमूलमंत्रेणवाष्टोत्तरशतरं स्वयाहोमंविधाय आचार्यायगोस्वर्वादिसहितं देवदत्त्वादंपर्तकुमारी
 अथसंभोज्यस्वयमपिभुंजात चैत्रकृष्णाष्टम्यांविष्णुधर्मोत्तरोक्तंसंतानाष्टमिव्रतम् हेमद्रौ कृष्णाष्टम्यांचैत्रमासेस्नातो

निपतमानसइत्यादितत्रकृष्णदेवकीचान्धर्व्योपोष्यात्तरदिनेपारणकुर्यात् इति संतानाष्टमीव्रतं इयमेवशीतलाष्ट
मी रुकडव्याच भगवन्शीतलारतोन्नवदेव्यामहफलम् अतीवभक्तिर्भजात्ताव्रतंवापिब्रवीहिमे ईश्वरउवा
च साधुवत्समहाभागपरपृच्छासिद्रतोत्तमम् कथयामियथापूर्वपार्वत्यात्स्वकृतम् सर्वोपद्रवनाशाप्यसर्वरोगो
पशांतये वैभ्रमासिसितेपक्षेयाष्टमीशीतलाह्वया तामारभ्यप्रकृतंयथावन्मासचतुष्टयम् पतिपुत्रसमेताभि
र्वाधिः श्रद्धयान्वितं विधानशृणुमेवत्सयैतस्म्यक्प्रपूजयेत् सुशीतलजलैस्त्रात्वास्नानोगोमयलेपिते सु
गंधैःशीतलैस्तोषै कलशालक्षणांनितं आपूर्याविधिवत्चस्थापयेत्तत्रशीतलां लिखित्वावाह्यतांमूर्तिपूजयेद्वि
धितानुना पुष्पचंदनकर्पूरवासितंशीतलंजलम् पात्यार्घ्याचमनीयंचशीतलेप्रतिगृह्यतांसर्वस्तापकामनंसाधि
मनसःश्रियम् गृह्यतांचंदनदेविमत्कुलंशीतलंकुल यदन खरयानसनारूढेनिवप्लव्यारारिणि शीतलेकुरुक
ल्याणपूजेयंप्रतिगृह्यताम् सपूज्यविधिवद्देवाशृणुयाच्छीतलाष्टकम् पूर्वमय्येवसंप्रोक्तच्छृणुवंसमाहितः उोन्न
माभिर्शीतलं देवीरासभरथादिगंधरां मार्जनाकलशोपेतांशूर्पालकृतमस्तकाम् रुकडव्याच भगवन्देवदेव्या
शीतलारतोन्नमुत्तमं वक्तुमहंस्य शेषेणविरुफोटकभयापहम् ईश्वरउवाच वंदेहशीतलादेवीं सर्वरोगभयापहां
यामाराधयन्निर्वर्ततेविरुफोटकभयमहत् शीतलेशीतलेचतिपांब्रूयाद्वाहपीडितः विरुफोटकाभयपापंक्षिप्रंतस्यप्र
णश्यति यस्त्वामुदकमध्येतुध्याध्यापूजयतेनरः विरुफोटकभयंघोरंकुलेतस्यनजायते शीतलेज्वरदग्धस्यपू
तिगंधहतस्यच प्रणष्टचक्षुषःपुंसस्त्वामाहुर्जीवनौपधम् शीतलेतनुजात्रोगान्नाहंरसिद्धस्यजान् विरुफोट
कविशीर्षानांवेगकास्तवर्षिणी गलगंडमहारोगापेचान्येदास्त्रणान्त्वा वदनुध्यानमात्रेणशीतलेयातिसक्ष
यम् नमंत्रनौपधाकींचित्पापरोगस्यविधते त्वमेकाशीतलेधात्रीनान्यांपश्यामिदेवताम् मृणालतंतुसदशाना

भिन्नमध्यसंस्थिताम् । परस्वार्थितयेतेदिवतस्य मृत्सुर्नजायते । शीतलेत्वंजगन्माता शीतलेत्वंजगद्विपुता । शीत
 लेत्वंजगद्वान्शीतलाय नमो नमः । शीतलाटकमेवेदं देयं परस्य कथञ्चित् । तातव्यं हि सदा तस्मै ब्रह्माभक्तिमुत्ता
 य च श्रोतव्यं पठितव्यं च ब्रह्माभक्तिसमन्वितैः । उपसर्गविनाशाय परं स्वस्वस्थयनं महत् । रासभोगार्दभश्चैव स्वरेवै
 शाखदाहनः । शीतलावाहनं चैव दर्वाकदनन्दनः । एतानि खुरनामानि शीतलाप्रचयः पठेत् । तस्य देहचगेहञ्च
 शीतलाश्रमजायते । शीतलाटकम् ॥ ततश्चाप्यतर्दीर्घादद्याद्विप्राय दक्षिणाम् । स च यते ततो येन स्वानुपति
 पुत्रकम् । भोजनं यत्प्रकर्तव्यं तच्छृणुत्वं पदानन । भक्षयेदटकान् पूर्वांश्चैवै शीतला । नितान् । वैशाखे सक्नुकापाय
 साऽप्यशर्करयान्वितम् । ज्येष्ठशकुकुलिका शीता । पूरिकाश्च तथा विधाः । आपादेपायसंसाऽयं सितशर्करयान्वितं
 एतन्मासविधानं तैकथितं पार्वतीमुत । एवयाकुरुते नारी । द्रवर्षचतुष्टयम् । तत उद्यापनविधिर्विर्वाहितफलमाश्रुयात् ।
 तत्कुलेनोपसर्पति गलगाडग्रहादयः । न च त्रयाधिभयं तस्य पतिपौत्रसमन्विता । पतिसौस्थ्ययुता सा । ध्विचिरकालं
 प्रमोदते । इति स्कन्दपुराणे शीतलास्तोत्रसमाप्तम् । अथ वैशशकनवम्यां । वाराहजयंतीव्रतं । चैत्रशुक्लनवम्यां तु
 हरिर्वाराहरूपयुगोतिपुराणोक्तेः । अत्रैव दशावतारजयत्योऽन्या अपि निशीथते । पुराणसमुच्चये मत्स्यो भूद्वतभूक
 दिने मधुसिते कूर्मो विद्यो माधवे । वाराहो गिरिजासुते न भसि यद्भूते । सिते माधवे । सिंहो भाद्रपदे सिते हरिर्थाश्रवा
 मनोमाधवे । रामो गौरिति थावतः परमभद्रा । मोनवम्यां मधौ । कृष्णाष्टम्यां न भसिते परे वाश्वने यद्दशम्यां । बुधः का
 र्तिके न भसि स मभूच्छुक्लपञ्चाक्रमेण । अथैषां प्रादुर्भावादिकालाः । १ । अहोमध्ये चाजनीरामरामौ । मत्स्यः क्रोडश्च
 पराह्णविभागे । कूर्मः सिंहो वैदिकल्की च सायं । कृष्णो रात्रिः कालसाभ्ये च पूर्वे । इति अत्र केचित् स्फुटान् श्लोकाऽन्य
 ऽन्ति । चैत्रे तु शुक्लापंचम्यभगवान्मिनरूपधृक् । ज्येष्ठे तु शुक्लादश्यां कर्मरूपधरो हरिः । चैत्रशुक्लनवम्यां तु हरिः

वाराहरूपभूत् नारसिंहश्रुतदर्शयैवाश्वशुक्लपक्षके । राधशुक्लतीयायामोर्गवनामधुक् वैत्रशुक्ल
 नवम्यांतरामोदशरथात्मजः नभस्येतुततीयायांवलभद्रोभवद्वरिः श्रावणवहुलेष्टम्यांकृष्णोभूहोकरक्षक
 ज्येष्ठशुक्लतीयायांबुदकल्कीभविष्यतःकौणारतुवाराहपुराणतत्वेनवांकथानिपठति आपातंशुक्लपक्षेत्एकाद
 र्यांमहातिथौ जयंतीमस्यनास्तीतिरस्यांकार्यमुपोषणं नभोमासित्तीक्ष्णयांहारिःकमठरूपभूत् वैशाखस्य
 चतुर्दश्यांतुसिंहःसमपद्यत वैशाखेतुततीयायांशुक्लपक्षेभूद्रहः मासिभद्रपदेशुक्लकाठरयांयाननेह्रिः
 वैत्रेनवम्यांरामोभूत्कौशलायांपुरःपुमान् श्रावणवहुलेष्टम्यावासुदेवोजनार्दन पाँचेतुशुक्लसप्तम्यांकुर्याहुद
 स्यपूजनं माघशुक्लतृतीयायांकारिकिनः एतेपांपूजाकालनियमः प्रातःप्रातरुतमध्याह्नैसाप्यसायंतयानिर्झि
 मध्याह्नैमध्यरात्रेवसायंप्रातरनुक्रमादिति तत्रसमूलत्वनिषेधेविकल्पभेदेनव्यवस्थाद्रष्टव्या एताश्चतस्रुपा
 सकानांतिरथाः अग्नेयंतिक्वाम्याः एषांविशेषमग्नेवक्ष्यामः धरणीव्रतेपुरुरुटीभविष्यति वैत्रशुक्लदशम्यांतिथि
 पत्वेनधर्मराजपूजाव्रतं देवीपुराणे धर्मराजंदशम्यांतुपूजायित्वासुगांधिके विगतारिर्नशतंकइहचातेपरंपद्यमिति
 वैत्रशुक्लैकादशी पापमोचनिका भविष्योत्तरपुराणे मांघातेवाच आत्मनश्चाहितार्थायलोकानांचहितायच
 पृच्छामिलोमशाहत्वांस्त्वंदयंमुनिसत्तम वैत्रस्यप्रथमेपक्षेनाद्यावैपापमोचिनी शृणुराजन्कथांदिव्यांपवित्रांपांपूनाशिनी
 यस्वममाश्रतः लोमशउवाच वैत्रस्यप्रथमेपक्षेनाद्यावैपापमोचिनी शृणुराजन्कथांदिव्यांपवित्रांपांपूनाशिनी
 पुरांचैत्रश्रयंताप्रवनंकोकिलनादितं मयूरनादसुभगांकिन्नरीभिवर्राजितं देवकन्यारुतत्रैवनिवसंतिमनोरथाः न
 नरपुण्यदंकिंचिद्वनंचैत्रश्राद्धनात् तस्मिन्वनेहिमनयस्त्वृतिपुरमंतपः तत्रासीन्मुनिशार्दूलोमेधावीनामनामना
 तपरंतंमुनिश्चष्टमंजुषांप्राभिधात्सुराः इंद्रेणश्रेष्ठेताव्रततपेहुंतमाययौ तस्यशापमयाद्गीताकोशामत्रैचसाजर्गो

कामोपि विजयाथैशिवभक्तं मुनिं तदा जवानकुसुमैर्दाशैः शिववैरदानारत तस्याश्रुवैधुः कृत्वा तत्पक्ष्माणि गुणं
 तथा नयनाभ्यां तुवाणाभ्यां जवानमद्वतो मुनि गार्धतीतां पुरोदृष्टवो भधावी मुनिपुंगव. कामवाणवशं प्राप्तं शंभुनैव
 शशाकसः मंजुघोषोपितदृष्ट्वा सुदंरं मुनिपुंगवं कामवाणाह तमनामंदं मंदं तदा जगौ मंजुघोषानमागत्य पुरो मेधावि
 नमुनि- मोहयामासवामोरुर्हावभावैः शुचिस्मितः अथ संस्थाप्य सर्वाणां परिरंभे मनोदयो बर्हिवपार्थ्यदृक्षेणामि
 लितामुनिना तदा मेधावी च तयारमे सतयामंजुघोषया तथा सार्धं गतस्तत्र यत्रासीद्विजनं वनं शिवतत्वं गतं तस्मै कानि
 मारंस्थानुरागिणः रात्रिं दिनतया साकारवाश्रमे रमातिस्मसः एव गतो महान् कालस्तस्य मेधाविनो मुने मजुघोषो एक
 दोवाचरमंततमूनीश्वर आज्ञां मेदेहि मेधावि न्स्वर्गं स्थगमता रभो महान्कालो लयतीतो मेत्वं तस्मैपि मुनीश्वर मुनि
 रुवाच अथैव त्वं समायाता नृद्यूषायां पुरातने प्रात संस्थासमायातित्वा वरं सुस्थिराभव इति श्रुत्वा मुनेर्वाक्यभयभी
 ता तदा भवत् पुनः सारमयासमुनिं मेधाविनं मुदामुनेः शापभयाद्गता वह्कालं च सारमत पंचाशत्पंचवर्षाणि नवमासं
 दिनत्रयं रमित्वा मंजुघोषामुनिं प्रोवाच वैशर्नैः मंजुघोषोवाच प्रसादं कुरु मे ब्रह्मन्ममादेशः प्रदायतां त्वत्प्रसादा
 न्मुनि श्रेष्ठस्वर्गेयास्यामि स्ववर् मुनिरुवाच प्रात कालः समायाति शृणु भव च नमम प्रात संस्थायावदहं कुर्वता वस्तिथ
 राभव इति वाक्यं मुनेः श्रुत्वा मजुघोषाभयावह हसित्वा सातदा विप्रं प्रत्युवाच शुचिस्मितः मंजुघोषोवाच किं प्रसा
 णं च विप्रं प्रेतवसं ध्यामि विष्यति मयि प्रसादं कृत्वा तु पश्चात्सर्वं विचार्यतां इति श्रुत्वा चरतस्याधिस्मयोऽफुल्लोचन.
 सुचिरं मनसि ध्यात्वा विचारमकरोन्मुनि. सप्तार्शोति श्रवर्षाणि जातानि वं फलानि मे ततश्चुकोपतस्यै समुनिः क्रो
 धारुणेषुः नेत्राभ्यां तस्य विप्रवर्षेत्तुर्वाहिके कणाभूशं एव विचारयामास मेधावी मुनिपुंगव चिरार्जितं तपोहृत्पदकप्र
 भयानया काष्ठवद्भस्मतानीतकागातिर्मे भविष्यति स्फुरदोदृष्टवैरोपापप्रत्युवाचा कुलेन्द्रियः मंजुघोषोऽत्र मे शापाद्

भूयास्त्वंवैपिशाचिनी धिकांपापेटुरांचारामतपोनाशितंत्वया भुनेःशापेनसांत्रस्तांविनयावनताव्रवीत् प्रसादंकुरु
 मे ब्रह्मन्शापांतं च वदस्व मे सतांसंगेभुनिश्रेष्ठैर्नैतद्युक्तं कदाचन त्वया सह मया ब्रह्मन्नीताश्ववहयः समाः भेषा
 ट्पुत्राय भंजुषोपे मम मुखात् शृणुशापांतं मात्मनः वैत्रमांस्यसिते पक्षे पिशाचत्वविनाशिनी पापमोचनिकानां
 कादशीपापहारिणी यदासायातिचोष्यातवनश्रेयैरिपशाचता इत्युक्तां मुनिश्रेष्ठः श्राजगामनिजाश्रमं श्रा
 यातंतं सुतं दृष्ट्वा च्यवनोवाक्यमब्रवीत् यत्तेपापं कृतं वत्सजाने तत्रात्र संशयः किमर्थं यत्कृतं पुत्रवध्यासितु एष संशयः
 इति वाक्यं पितुः श्रुत्वा भेषाची वाचय न ब्रवीत् मेधाठ्युवाच बहुपापं कृतं तात ह्यप्सरोरमता मया यत्कठेनार्जितं पु
 एष तत्सर्वं भिक्षयं गतं उपायः कथ्यतां तन्न मुच्ये येन पापतः द्यवन उवाच वैत्रमारयसिते पक्षेनास्मावैपापमोचनी
 कर्तव्यासात्वया यत्नात्ततो नश्यति तेऽप्ययं इति श्रुत्वा पितुर्वाक्यं कृतं ब्रतमनुत्तमं कृतं पापं मुने रतस्य तत्क्षणात्प्रलयं
 गतं शापेन भंजुषोपायादि वसावहवोगताः नष्टपापंच तस्यापि पापमोचनिकाव्रतात् दिव्यरूपधराजतागता
 स्वर्गवराप्सरा लोमशा उवाच एव न न्योपियः काश्चिन्नापमोचनिकावतं कुर्यात्तरयतुरार्जुद्रपापं नश्यति तत्क्षणात्
 कामदां विहलोकसापरलोकचमोक्षदा गार्गास्य श्रवणादस्यागोसहस्रफलं लभेत ब्रह्महाचैव गोद्वयसुरापेगुरुत
 लपागः स्वर्णचौरश्च पूतं स्यात्पापमोचनिकाव्रतात् ॥ इति भविष्योत्तरे वैत्रकृष्णापापमोचनिके कादशीमाहात्म्यम्
 वैत्रकृष्णाद्वा दशा दशोत्तमासत्वेन वैराजकरपादि श्राद्धापि श्राद्धाद्यनंतफलं भवति इति करपादितिथिनिर्णयः वैत्रशु
 क्तयोर्दशौ शतभिपानक्षत्रयुतावारुणोत्तत्रंगानास्नानमुक्तं रकादि वारुणसमयुक्तमर्षीकृष्णत्रयोदशीगंगायां
 यदिलभ्येतसूर्यग्रहशतैः समेति इयमेव शनिवारशतभिपानक्षत्रोपेतामहावारुणी तथाथोक्तं वैव शनिवारसमायु
 क्तासामहावारुणीमता गंगायायदिलभ्येतकोटिसूर्यग्रहैस्समेति इयमपि शुभयोगयुतामहावारुणी संज्ञा तदप्यु

कंतत्रैव शुभयोगसमायुक्ताशनैश्चताभिपायदि महामहतिविरथातात्रिकोटिकुलमुद्धरेत् इति आद्यास्यांवारुर्णापर्व
 योगस्यवरुणदैवव्यदत्रवारुणमंत्रैर्हामदानादिकाद्यैतस्मादत्रसप्तसागरदानं कर्तव्यमुक्तमस्त्यपुराणे आथातःसंप्र
 वक्ष्यामिमहादानमनुत्तमं सप्तसागरकंठामसर्वपापप्रणाशनं पुण्यंदिनमथसाध्यकृत्वाब्राह्मणवाचनं तुलापु
 रपवत्कुर्याच्छेकेशावाहनंततः अश्विद्वन्द्वपसंभारभूषणालादनादिकं कारयेत्सप्तकुंडानिकांचनानिचिक्षणः
 प्रादेशमात्राणितथारत्निमात्राणिवैपुनः कुर्यात्सप्तपलाद्वृद्धमासहस्राब्जशकितःसंस्थाप्यानिचसर्वाणिकृष्णा
 जिनितिलोपरि कृष्णाजिनाभावसकुशवस्त्रतिलोपरिस्थप्यानि प्रथमंकारयेत्कुंडंत्वणेनविचक्षणः द्वितीयंपय
 सातद्वृतीयसर्पिपाततः चतुर्थतुण्डेनैवदशपंचममेवच पटंशर्करयातद्वत्सप्तनतीर्थवारिणा स्थापयेच्छ्वणस्प्यंतं
 ब्रह्माण्कांचनंशुभं केशवक्षीरमभ्येतुवृत्तमभ्येमहेश्वरं भास्करंशुडमभ्येतुदधिमध्येसुराधिपं शर्करायान्यसेच्छर्शो
 जलमभ्येचपावतीमसर्वेषुसर्वरत्नानिधान्यानिचसमंततः तुलापुरुषवच्छेषमात्रापरिकल्पयेत् ततोवारुणहोमति
 क्षाधिपतोद्विजपुंगवै त्रिःप्रदक्षिणमावृत्यमंत्रानेतानुदारायेत् मन्त्राः प्रयोगेज्याः इतिददातिरसाभ्युत्संस्युतान् शुचि
 रविरमचसागरान् आखिलकाचनवर्णमयानसौम्यदम्पैतिहेररमराचैतः 9 सकलपापविधौतविराजितः
 पितृपितामहपुत्रकलत्रकं नरलोकसमाकुलमप्ययंज्ञातिनेतुमलशिवभंदिरमिति अथदानकर्तव्यदिनापूर्वं
 दिनेपर्वदिनेवाडा मयमहामहावारुर्णापर्वदिनेवाश्रात्मनः सकलकलुषक्षयसभावितनरकनि वासिपितृ
 पितामहपुत्रकलत्रादि सप्तगोत्रजत्रिकोटिकुलाशिवमंदिरप्राप्ति पूर्वकरामतस्त्वविशिष्टसर्वयहरिपदप्राप्ति
 कामः सप्तसागरदानंकरिष्ये ततो गोविंदपूजादिगुरुविविनियोगात् प्रकृतवल्कवाक्रमासादितसकुशकृष्णाजि
 नवस्त्रादिपुतिलद्रोणैल्यण्डमधुघृतगुडदाध शर्करातीर्थवारिभिः कांचनसप्तकुडानि सप्तकलशान्वावारुण

कलशासहितानसंस्थाप्यतेपुत्रव्रह्मकेशवमहेश्वरभास्करसुराधिपलक्ष्मीं पार्वतीसूतीःस्थाप्यपरितोदशधान्यानिवि
 तानकंचोपरिक्रुच्यब्रह्मादीनसपरिवारानसपूजयेच्च तत कुडसर्मापरश्वकलशस्थापनवनरपतिहेमांतकुडेपुश्रुष्टावि
 शाल्यष्टांतरशताष्टसहस्रान्यतमसंस्थयास्वशाखायैर्वारुणमंत्रैस्त्रिलान्नुह्वान्स्त्रिष्टुक्दादिपूर्णाहुत्यंतमभिषेकतत्र
 कृतंक्रुवाभिषेकतिसतसागरांशुः प्रक्रम्यमंत्रान्पठेत् नमोवःसर्वसत्वानामाधारेभ्यःसनातनाः जन्तान्प्राणदे
 न्यश्रसंगरेभ्योनमोनमः क्षीरोदकान्यदधिमाधुर्यावाणेषुधारस्मृतेनभुवनत्रयजीवसधान् आनंदधतिवसुभिश्च
 यतोभवंतस्तस्मान्ममाप्यचविद्यातमलंविदग्धं यस्मात्सभस्वतभुवनेपुभवतएवतीर्थानरासुरनिवह्मणिप्रदानं पा
 पशयाश्रुतविलेपनभूषणायलिकरययिभ्रतिवदस्तुममापिष्टक्ष्मीः इत्यनुमंत्र्य पुण्याणिनिक्षिप्यनत्वाचवेदीपरिच
 मततपविश्य उंतस्वत् श्रुच्ययाद्विपूर्वाकदेशकालादिकर्तन्ति सकलकलुषक्षयेत्यादिनहासकल्पमुक्त्वाइमानि
 वारुणदेवतलवणदुग्धघृतगुडदधिशर्करातीर्थवारिभिः पूरितान्कांचनादिकुंडकलशादिरूपानसससागरान् विष्णु
 देवतान्नुलापुरुषोक्तमस्वपुराणीवव्यवस्थयानानानामगोत्रभ्योब्राह्मणैर्भ्योयुद्धभ्यमहसप्रदेनसमेतिदानांतिसु
 वीदक्षिणाद्व्यात् स्वल्पेध्वंकांसि विधिरतिकेचित् सप्तकलशदानमाद्यत्वायथासंस्थमपिस्वशक्त्याकार्दमित्या
 हुः शत्राशकौश्रीगोविदभंगवत्पुण्यमूर्तित्रयं कलशत्रयसहितयथाशक्तिपूजातिदेयमित्यावश्यकदानम् ततःपुण्या
 हवाचनप्रहादिविसर्जनब्राह्मणादिवयाशाक्तिकुर्यादिति वारुणीपर्वांनुष्टयंसतसागरदानम् चैत्रकृष्णचतुर्दशीं पिशा
 चमोचनीं पुराणसमुच्चये चैत्रकृष्णचतुर्दश्यां स्नायाच्छिरसन्निधौ भंगायांविशेषेणनसंप्रेतोधिजायते चैत्र
 शुक्लचतुर्दश्याभंगारकदिनंयद्वि पिशाचखंपुनर्नस्याद्भंगायांस्नानभोजनात् भोजनंवात्रजलपानं अत्रान्यदपि
 कुर्यं तत्रैव धवलितकलशान्यस्तारकपताकान्वितास्तुर्होभवन्ते चैत्रासितभूतदिनेपारुजदूरतोयत्ते अत्रब्रह्मपुरा

ए तस्यानिशायां कर्तव्येनैर्नैर्दं प्रजागरः शंभुः पूज्यो निकुम्भश्चापि शाचेभ्यो बालिहरेत् मत्स्यमांसानि भूरीणित
 धामापोदन्नशुभं दक्षमूले पुनोष्टे पुनथा शून्यग्रहेषु च तनुष्ये पुरध्यासु चत्वरै पुनदीषु च देवालयेषु पुष्ये पुराजमा
 नंपुनित्यशः तस्यानिशायां रक्ष्याश्रुपिशाचेभ्योथवालकाः द्रष्टव्यं पुंश्रुलान्त्वं न कुर्वात्स्त्रिनिषेवणा मिति चैत्राम
 वास्यायां कुंभविशेषस्तत्रैव अमायांचैव चैत्रस्य सारभैवैश्रकारश्चपैः वासुदेवाद्धरालेख्यः प्रभूतभोजनञ्चिदिति तस्मा
 तत्रपिष्टन्देवांस्तर्पयित्वा द्विजैः सह शुनामन्नप्रभूतंचपश्चाद्द्वियथेषु पिसतं तत्रमन्नः श्यानीद्वैश्यावशवलौ वैवस्वत
 कुलोद्भवौ ताभ्यामन्नप्रदास्यामि स्यातामेतवाहिसकाविति इयममावास्यामन्वादि कालगुनस्यत्वमावास्यायति म
 न्वादिगणात् साचश्राद्धे अपराह्निकी प्रश्रितिदर्शात्तमासत्वंनेयं कालगुनस्योका अथामाद्ययोगविशेषेण क
 त्यविशेषो हेमाद्रौ शाततपेनोकः अनायातुभेवद्दारोयशभूमि सुतस्य वै जाह्नवीस्नानमात्रेणोसहस्रफलत्वेन
 इतिभोमावास्या महाभारते अमासोमेचभोलोचगुरुवारयदाभवेत् तत्सर्वपुष्करनामसूर्यपर्वशताधिकं इतिस्त्रिन
 भौमगुरुवारैवमयायोगः तथाशान्तिवारयोगोप्यनयां फलाधिक्यमुक्त रक्तपुराणे अर्वातीमाहात्म्ये शान्तवार
 यदाभावजायते सर्वकामदा तस्यां स्नानं तथादानं श्राद्धं चैव चकारयेत् तस्य हस्तगतालक्ष्मीर्जायते सर्वदा भुवति-
 अथामायां विशाखानुशाधा ऋक्षयोगेन श्राद्धकरणे फलमुक्तं अमावास्यायदा मूत्रविशाखा ऋक्षयोगेनी श्राद्धेपि त
 गणारुत्सितदात्रेत्थपृथार्पिको अन्वयश्च अमावास्यायदा पुष्ये रौद्रक्षेत्रे वा पुनर्वसौ हादशाब्दे तदा तसि त्रयांतिपि
 तरोर्धताः अत्रैवान्यदप्युक्तं वासवाजैकपादक्षेपिष्टेण तसि च्यतां वारुणेचाप्यद्वैद्वैद्वानामपि षडुल्लभा अमा
 इतिशेषसंबन्धः मैत्रमनुराधारौ द्रक्षेमाद्रौ वासवं धनिटा अत्रैकपात् पूर्वाभाद्रपदावारुणशतभिषा अाप्यं पु
 वं पादा इति नक्षत्रयोगविशेषामावास्या अथामायां पारिभाषिकयोगविशेषेण च्यतीपातयोगेन त्रयोकोभारते

श्रवणाश्रियनिर्घाटीनागदैवतमस्तकैः श्रमाधिद्रविवारेणरुन्तीपातःसउच्यते । अत्रदंतहृत्तंजससर्वकोटिगुणभवते
 नानदैवतमश्लेषामस्तकशीर्षकं सोमावारादिपुता श्रमावाराससम्यदभ्यः सूर्धग्रहसमानाटकाः तदुक्तं यांवेन
 श्रमावास्यातुसोमेनससर्माभानुनासह चतुर्थीभौनपुत्रेणसोगपुत्रेणवाष्टमी चतस्रस्त्रिययेहेताःसूर्धग्रहणसन्नि
 भाः स्नानदानंतयाश्राब्दसर्वतत्राक्षभंभवेदिति इयंसोमवारादिपुता श्रमावास्त्रिययः कपिलवारातीर्थश्राद्धश्रां
 द्वादावतिप्रशस्नातदुक्तंकार्शाखंडे श्रमासोमसमायोगे श्राब्दयद्यत्रलभ्यते तीर्थकपिलधारेस्मिन्नाययापुष्करेण
 किं दिव्यंतरिक्षभौमनियानितोर्थानिसर्वतः तान्यजनिवसिष्यतिदरांसोमदिनान्विते अयंचयोगेदिवैवशस्तः
 इतिशिशुः श्रयसोमवयमावास्याव्रतकथाभविष्ये युधिष्ठिरउवाच हतेपुकुरुमुखेपुर्भामसेनेनकोपिता तथाप
 रेपुसर्वेषुहतेपुयुर्विजणुना दुर्योधनकुत्रेणजातोऽस्याकंकुरुक्षयः नसतिभुविभूपालावालयद्वाराहते अवाशि
 ष्टवयंपंचवशेभारतसंज्ञके एकालपत्रनापेनेनरुच्यंभुविरोचते दृष्ट्यासंततिविच्छेदं संतापोहृदयेनिशं जीवितेपि
 जुगुप्सामेनयांगपुरतिःकवित् श्रथस्यामात्रिनिर्दग्धउत्तरागर्भसंभव अतोमेद्विगुणदुःखंषिंडाविच्छेददर्शनात्
 किकरोमिकगच्छामिपितामहस्त्रिहाधुना येनसंपद्यतेसद्यःसंततिश्रिरजीविनी भीष्मउवाच शृणुराजन्प्रवदंयां
 मित्रानामुत्तमव्रतं यस्याचरणमात्रेणसंततिश्रिरजीविनी श्रमावास्यायदापार्थसोमवारयुताभवेत् तस्यामश्व
 रथमागारपूजाधिरवाजनार्दनं श्राष्टरशतंकुर्यात्स्मिन्दक्षेप्रदक्षिणाः तावत्संस्थान्युपादायरत्नधातुफलानि
 च व्रतराजमिदंराजन्विष्णुप्रीतिकरंपरं उत्तरांकारयप्राज्ञगर्भजीवमवाप्सति भविष्यतिगुणिपुत्रस्त्रिपुल्लोकेपुवि
 श्रुतः श्रुत्वापितामहवचःप्रत्युवाचयुधिष्ठिरः युधिष्ठिरउवाच तद्भ्रतव्रतराजाख्यंविस्तरेणप्रकाशय केनप्रकाशि
 तंमयंकेनदं चकृतंविभो भीष्मउवाच अस्त्रियासर्वविस्वयाताकांचीसंज्ञामहापुरी ब्रह्मक्षत्रियविद्शूद्रैःस्वकुर्भेनिर

तैर्दत्ता राजताचलसंकाशैःसौधयुग्मैर्विराजिता सुवर्णेनारजरत्नैर्नारीभिरुशोभिता रूपचातुर्यव्यर्थाभिवैश्याभिः
 समलंकता श्लोकैकधरेरस्यशक्रस्त्रेवामरावती तैजोवतीवरत्नाढ्यापावकस्त्रमहापुरी तन्नराजारत्नसेनोवभूवा
 भित्तविक्रमः तस्मिन्शासतिभूचक्रंऋद्धमासीदतीवहि तस्त्रदेशेवसद्विभ्रोवेदेवांगपारगः देवस्वामीतिनाम्नावै
 देवतातिथिपूजकः तस्यभार्यातुविप्रस्यनाम्नाधनवतीशुभा यथार्थनामधेयासात्क्ष्मीरिवसविग्रहा तस्यां
 सजनयामाससप्तपुत्रान्शुभान् नितान् एकाद्विहतरंस्यांनान्नागुणवतीत्यप कृतदारश्चतेपुत्राविहरंति
 यथामुखंकन्याकुमारिकाचासीदनुरूपप्रियार्थिनी श्रान्तरेद्विज.कारिचक्रिक्षार्थीसमुपागतः दीप्यमानं
 स्वतेजोभिर्भ्रातृभानिवपावकः द्वारदेशमथानत्यप्रयुजोजाशिषंतदा देवस्वामिरनुषाः सप्तसप्तमृथायससं
 धमं भिक्षांप्रत्येकमानीयददुस्तरभैद्विजन्मने श्रवैधव्यशिशिपुः प्रादात्ताभ्यः सौभाग्यसंपदांततो
 गुणवतीमात्राप्रहितासहभित्तया विप्रायभिक्षांप्रददौकृत्पादाभिर्ददं श्राशिषंप्रयुजोविप्र शुभेधर्मवती
 भव स्ववैलक्ष्यंगुणवतीश्रुत्वाश्रव्याययौगृहं मात्रेनिवेदयामासश्राशिषंतनयोजितां श्रुत्वाधनवतीपुत्रीकरेधृ
 त्वासमाययौ प्रणताभ्योरनुपाभयोमेत्वयादत्तावराशिशिपुः श्रवैधव्यकरा.पुत्रसुखसौभाग्यदायकः सुतायांप्र
 णतायांविपरीतत्वयोदितं भद्रेधर्मवतीभूयाद्वल्पुदीर्घपुनः पुनः श्राशीःप्रयुक्ताविप्रर्षेकारणंवदसत्वरं द्विजउ
 वाच धन्यासित्वंधनवतिप्रस्त्यातच.रिताभुवि यथायोभ्याप्रयुकेयंमयाशीर्दुहितुरुतव इयसप्तपदीमधेवैधृ
 ंरंसमवाप्स्यति धर्माचरणमत्यर्थकर्तव्यंपरमेतया यदागताभवेत्सोमागृहेचेत्तर्हि सुंदरि तस्या.पूजनमात्रे
 णभवेद्देधव्यनाशनं श्रतोमयाशीर्देत्तयंशुभेधर्मवतीभव श्रुत्वाधनवतीजाताचित्ताकुलितलोचना उवाचवचनं
 दलिनंश्राणिपत्यपुन पुनः धनवत्पुवाच सोमागमनमात्रेणभवेद्देधव्यभंजन कासासोमात्वयात्रोकाकाजातिः कुत्र

संस्थितिः तस्यावदमहाभागानकालो विस्तरस्यमे द्विजउवाच सासोमारजर्काजातिः स्थितिस्तस्याश्च
 सिंहले सापदायातितेष्वरमतदावैधव्यभंजनं इत्युक्त्वात्त्राह्येन्यत्रगतोभिक्षाप्रतीक्षया धनवच्यपिपुत्रभ्यु
 प्रोवाचवचनंतदा धनवच्युवाच इयंमूलंलितापुत्राःस्वसागुणवतीशुभा सोमानयनमत्रेणमवेद्वैधव्यभंजनं
 अस्तियस्यापितुर्भाकिर्मानुर्वचनगौरवं सप्रयातुसहस्वत्सासोमामानयितुद्धृतं पुत्राऽचुः ज्ञातंमातस्त्वस्वार्तं
 पुत्रोऽस्त्रेहवशंवदं यतोदेशांतरंपुत्रान्प्रस्थापयसिदस्तरं अंतरादुस्तरःसिंधुःशतयोजनविस्तरः अशक्यंगम
 नंतजनक्षमगमनेवयं देवस्वान्पुवाच अपुत्रःसतभिःपुत्रैरहंयास्यासिंहलं आनयित्यामितांसोमांपुत्रीवैध
 वपनाशिर्ना एवंवादिनिसक्रोधेदेवत्वामिनितक्षणे शिवस्वाभिकनिष्टश्रुत्रःप्रोवाचसन्नतः भैवंदमहाभा
 गरोपावेशवशंगतः मयिप्रिथतिकश्कोगंतुद्वीपंहि सिंहलं समुक्तः सहसोत्थायप्रणम्यशिरसागुरुं प्रतरथेसहितः
 स्वत्साद्वीपंसिंहलसंज्ञकं किपद्दिदेवसैर्गत्वातिरंप्राच्यसरिरपतेः तंतुंनवुधितत्रप्रयासमकरोद्दद्विजः सद्दद
 र्शसविस्तीर्णन्यग्रोधद्रुममंतिके तत्कोटरेसुखासीनापुधराजसुताख्यः तत्पादपेततःस्थित्वाताभ्यन्तितंतुद्वि
 नं प्रावकालांकेतेमांसंयुद्धैर्वाशिशुभोजनं भोजनंदत्तमपितैर्भुजतेस्मनशावकाः पप्रच्छचाप्रतोपधःशावका
 न्रयानिहिविन्हलः गधउवाच कथंनभुंजेनपुत्राभवंतशुधिताभ्रपि आनीतंकोमलंमांसंभवद्योयमिदंमया ज्ञात्र
 काऽयुः एतद्वक्षतेलेतातमानवौचाजतिष्ठतः अस्वीकृतेतयोस्तातकथंभुंजामहेवयं एतच्छस्त्वांस्युधरातुकरु
 णाहतचैतनः तयोरेतिकभागत्पवचनंप्रत्यभापत गधउवाच ज्ञातस्त्वयुवयोःकामोभोजनंक्रियतामिदं पार
 मुत्तारधिभ्यामिजलयैःप्रातरैवतु ततोराभ्यांठपतीतायामुदितेतुद्विवाकरे पारमुत्तारितौतौनुपधराजनेवैगिनासि
 हलद्वीपमागत्यरिपतौसोमप्यहतिके ततःप्रत्युपसमयेसम्युत्प्राणनमंडलं लेपनंचक्रतुस्त्वन्नतज्ञावसिद्धिनंप्रति

एवंविद्यत्वेति तत्र पूर्णैः संवत्सरोत्थयो रत्नुपाः पुत्रान् रत्नान् ह्रस्वसोमाप प्रच्छविस्मिता मार्जानं लेपनं कोवाकरं तिमम
कन्वयतां एकदेवाद्यजगदुः सर्वाः कार्यार्थोपदेहिनाः एकदा रजकोसोमानिभूतासंस्थितानि शो ददर्शां ब्राह्मणीकन्या
मन्त्रं यतीं गृह्णानं लिपंतमगनं प्राप्तं भ्रातरं च सुदुर्गतं सोमाप प्रच्छतौ गन्त्वा कौयुवां कथयतां मज्जवत्तु तदाऽष्ट
चात्रा ब्राह्मणपुत्रकौ सोमोवाच दग्धास्मि वतनदास्मि ब्राह्मणौ गृहभार्जकौ गातिवतयास्यानिपायादस्मादसंश
यं पापनास्या स्म्यदहं स्याता रजकीस्वर्निदिता कथं वा ब्राह्मणो भूत्वा विरुद्धं मे चिकीर्षथ शिवस्वाम्युवाच एषा
गुणवती नाम स्वसामन्सुमध्यमा इयं सप्तपदी मध्ये वैष्वयं संप्रपस्यते तवसां द्विभ्यमात्रेण भवेद्द्वैष्वयभंजनं अतो
हेतोः सदृशत्वादासकर्मकरो निते सोमोवाच अतः परनकर्तव्यं यास्यामितवशास्मनात् इत्युक्त्वा गृहमागय रत्नुपा
न्वः प्रत्युवाच ह यः कश्चिन्ममराज्ये स्मिन्निचयते मानवः कश्चित् तथैव रक्षणीयोसौ यावदागम्यते मया कस्यचिद्
चनात्कोपिनदभचन्द्रः कथंचन तथेच्युकारत्नुयाभिः सासोमायातामहां वधिं पारमुत्तरायामासक्षणे न द्विजपुत्रकौस्व
यनाकाशयानेन सातारमहां वधिं प्रासाः कर्वां पुरीं सर्वे निमेषात्तत्र भावतः सोमांधनवती दृष्ट्वा तत्र पूजाभ्यंशकं
रोत् अत्रांतरो शिवस्वामी तदादेशांतरारस्वसुः ब्राह्मणं रुद्रशर्माणं गुणेन सदृशं स्वसुः ततः स रजकोसोमा वै
वाहिकमथाकरोत् सुलभेचसुनक्षत्रे देवस्वामी तु कन्यकां ददौ तस्मै गुणवतीं गुणिने रुद्रशर्माणे ततो वैवाहिकं म
हेह्वयमाने हुताशने अथ सप्तपदी मध्ये रुद्रशर्माणो मृतो भवत् रुद्रदुर्वाधवाः सर्वे स्थिता सोमानिराकुलाश्चाक्रंदः सुम
हानासीद्विहो कानां तत्र पर्यतां धनवयैव सत्तूणीं ब्रतराज प्रभावंजं पूषं संकटं ध्वविधिवद्ददौ मृत्तिविनाशनं रुद्र
शर्माणितस्माच्च ब्रतराज प्रभावातः आससाद तदा जीवं मुक्तवत्सहसो स्थितः एवं विवाहं निर्वर्यं ब्रतराज निवेद्य च
श्राद्धं च्छत्वा धनवतीं सोमा प्रायाद्गृहं प्रति एवं सारजकोसोमा जीवा विच्छ्वा मृत्तद्विजं च्छ्वात्सहसं पूर्णं पूर्णं कामास्वमं द्विरं

अत्रात्रेभ्येतस्याः प्रथमंतनयोमृतः पुनःस्वामीमृतस्तस्याजामाताचततोमृतः आगच्छन्त्यास्त्वदातस्याः
 सांभवारान्वितातिथिः अमावास्यावभूवाथमृतसंजोविनीतिथिः साददशैतोपार्त्तिकाचिद्वृद्धांस्त्रियंतदा तूल
 भरभराक्रान्क्रंदमानांसुदुःखितां दृष्ट्वावाच अत्रातरयमेपुत्रितूलभारंशिरःस्थितं एतद्भारभराक्रान्क्रंदमानां
 सुदुःखितां सोमोवाच अमावास्याथहेपुत्रिसोमवारयुतातिथिः तूलराशिनरुष्टशामिनियमोयंनयाकृतःपुनर्द
 दर्शसायार्त्तमूलभारवर्तीस्त्रियं साप्युवाचततःपुत्रिमूलभारोमहानिति अत्रातर्यदंतिष्टसंगेयार्याभ्यहंतव
 सोमोवाच अथमूलंतथातूलंनरुष्टशामिकथंचन ततोअथयतस्यैवनदीतीरभवंपयि स्नात्वाविष्णुंसमभ्यर्च्यश
 केशाभिःप्रदक्षिणां साचकारमहाभागतेदेवाष्टोत्तरंशतं भीष्मउवाच यदाप्रदक्षिणावर्त्तकृतंशर्करहस्तया
 तदाजिवितवंतस्तेजामातापतिपुत्रकाः नगरंश्रीसमाकीर्णैतद्गृहंचविशेषतः अथायातामहाभागसोमास्त्वभ्वनं
 प्रति जीवितंवीक्ष्यमर्त्तंरूर्णोजामातरंतथा अतूलंरत्नान्समासाद्यजगामकृतकृत्यां प्राणिपत्यस्तुपाःसर्वाःप
 प्रच्छुस्तंतपस्विनीं स्नुपाऊचुः मृतास्तेतनयादेविपतिजामात्वान्धवाः जीवितस्तेकथंदेविमृतास्तेचकथंभवद
 सोमोवाच गुणवर्धमयादत्तंद्रतराजप्रभावकं मृतास्तेतद्विपाकेनपतिजामात्वपुत्रकाः तूलकंतमयारुष्टमूल
 कंचतथैवच अथरथेविष्णुमभ्यर्चयंतदातन्नप्रदक्षिणां शर्कराहरंतयामूयःकृतमष्टोत्तरंशतं जीवितारस्तस्रभा
 वेणपतिजामात्वपुत्रकाः सर्वाभिःक्रियतामद्यन्नतराजंविधानतः भविष्यतिनवैधव्यंसौभाग्यंसंभविष्यति स्नुपा
 स्याःकारयामासतथासोमाव्रतेभ्यरं भुक्ताभोगान्वहृंस्तन्नपुत्रपौत्रादिभिःसह तैश्वसर्वैःपरिवृताविष्णुलोकमवाप
 सा इत्येतत्कथितंपार्थविरस्तरणमपातव युधिष्ठिरउवाच माहात्म्यंद्रतराजस्यकोविधिवर्दविरत्नरात् कर्त्तव्यंके
 नर्भवेमंदनारीभिःपुरुषेणवा भीष्मउवाच अमावास्यातिथिःपार्थसोमवारान्वितायदा तदापुण्यतमःकालोदेवा

एवंविदयतेरतत्रपूर्णेःसंवरसरोययो रसुपाःपुत्रास्त्रनाह्वयसोमापप्रच्छविस्मिता मार्जनलेपनंकोवाकरोतिमम
 कथ्यतां एकदैवाथजगदुःस्वर्वाःकार्यभेदंहिनः एकदाएजकीसोमानिभूतासंस्थितानिथि ददशंब्राह्मणीकन्या
 मार्जयतींशृङ्गानं लिपंतमंगनंप्राप्तंभ्रातरंचसुदुर्गतं सोमापप्रच्छतौगत्वाकौयुवांकथ्यतांममऊवतुस्तौतदाष्ट
 चयांत्राह्यणपुत्रकौ सोमोवाच दशवास्मिभवतनष्टास्मिब्राह्मणौशृहभार्जकौगंगतिवतयास्यानिपायादस्मादसंश
 यं पापजत्या स्म्यहंरथ्याता राजकीस्वीनिदित्ता कथंवाब्राह्मणोभूत्वाविरुद्धंमेचिकीर्षथ शिवस्वाम्युवाच एपा
 गुणवतीनामस्वसामनसुमध्यगः इयंसतपदीमध्वेवैधव्यंसंप्रपस्यते तवसात्रिभ्यमत्रिणभवेद्वैधव्यभंजनं अतो
 हितोःसदस्वस्त्रादासकर्मकरोमिती सोमोवाच अतःपरनकर्तव्यंयास्यामितवशासनात् इत्युक्तशृहमाणस्तुया
 भ्यःप्रच्युवाचह यःकश्चिन्ममराज्येस्मिन्मयतेमानवःकचित् तथैवरक्षणीयोसौयावदागन्पतेमया कस्यचिद
 चनात्कोपिनदण्डव्यःकथंचन तथैच्युकारनुषाभिःसासोमायातामहाविधिंपारसुतारयामासक्षणेनद्विजपुत्रकैस्व
 यनाकाशयानेनसातारमहाविधिं प्राप्ताःकांचीपुरीसर्वेनिमेषात्तत्रभावातः सोमांधनवतीदृष्ट्वातत्रपूजामथाकं
 रोत् अत्रांतरेशिवस्वस्त्राभतिददित्थांतरास्वसुः ब्राह्मणंरुद्रशर्माणंणुणेनसदशंस्वसुः ततःस राजकीसोमावै
 काहिकमथाकरोत् सुलभेचसुनक्षत्रेदेवरवामीतुकन्यकां ददौतस्मैगुणवतींगुणेनरुद्रशर्माणे ततोवैवाहिकेभ
 नैह्वयमानेहुताशने अथसप्तपदीमध्वेरुद्रशर्माणोभूतोभवत् रुरुदुर्वांधवाःसर्वेस्थितासोमानिराकुलाश्चक्रंदःसुम
 हानासीच्छोकानांतत्रपश्यतां धनवधैवसत्तूषैव्रतराजप्रभावंजं पूरणंसकल्प्यविधिवददौमृतिविनाशनं रुद्रः
 यार्नापितरुमात्रवतराजप्रभावातः आससदतदाजीवंसुतवस्सहसोस्थितः एवंविवाहंनिर्वर्त्यव्रतराजोनिवेद्यच
 श्राभंभ्यत्रांधनवतीसोमाप्रायाद्गृहंप्रति एवंसारजकीसोमार्जोवाचित्वामृताद्विजं चचात्सहर्षंपूर्णंपूर्णकामास्वमादिरं

अत्रांतरंगहेतुस्याः प्रथमंतनयोमृतः पुनः स्वामीमृतस्तस्याजामाताचततोमृतः आगच्छत्यास्तदातस्याः
 सांभवारान्वितातिथिः अमावास्यावभूवाथमृतसंजातिनितीतिथिः साददर्शततोपार्तीकांचिद्द्विस्त्रिंशत्तदा तूल
 भरभराक्रान्क्रंदमानांसुदुःखितां दृष्ट्वावाच श्रवतारयमपुत्रितूलभारंशिरःस्थितं एतद्भारभराक्रान्क्रंदमानां
 सुदुःखितां सोमोवाच अमावास्यायहेपुत्रिसोमवारयुतातिथिः तूलराशिनरुष्टशामिनिपमोचंमयाकृतः पुनर्द
 दर्शसापार्तीमूलभारवतीस्त्रियं साप्युवाचततः पुत्रिमूलभारोमहानिति श्रवताठ्यंशुतिष्ठसोपयास्यान्यंहंतव
 सोमोवाच अथमूलंतथातूलनरुष्टशामिकथंचन ततोश्रवतारुचैव नदीतीरभवंपथि स्नात्वाविष्णुंसमभ्यर्च्यश
 कंराभिः प्रदक्षिणां साचकारमहाभागतेदेवाष्टितरंशतं भीष्मउवाच यदाप्रदक्षिणावत्तैकृतंशकंरहस्तया
 तदाजीवितवंतस्तेजामातापतिपुत्रकाः नगरंश्रीसमाकौंशैतद्गृहं चविशेषतः श्रथायातामहाभागसोमास्वभवंन
 प्रति जीवितंवीक्ष्यभर्तारंपुत्रौजामातरंतथा अतुलंस्तान्समासाव्यजगामकृतकर्यतां प्रणिपत्यस्नुपाः सर्वाः प
 प्रच्छुस्तांतपस्वितीं स्नुपाकचुः मृतास्तेतनयादेविपतिजामातृवांधवाः जीवितारस्तेकथंदेविमृतास्तेचकथंवद
 सोमोवाच गुणवर्षमयादत्तंत्रतराजप्रभावकं मृतास्तेतद्विपाकेनपतिजामातृपुत्रकाः तूलकंनमयारुष्टुष्टमूल
 कचतथैवच अथवर्षेविष्णुमभ्यर्च्यतदातत्रप्रदक्षिणां शकंरहस्तयाभूयःकृतमष्टोत्तरंशतं जीवितारुतस्यभा
 वेणपतिजामातृपुत्रकाः सर्वाभिः क्रियतामद्यदतराजंविधानतः भविष्यतिनवैधव्यसौभाग्यंसंभविष्यति स्नुपा
 स्वाःकारयामासतथासोमाद्रतेश्वरं भुक्ताभोगान्ध्वहूंस्तत्रपुत्रपौत्रादिभिः सह तैश्वसर्वैःपरिहृताविष्णुलोकमवाप
 सा इत्येतत्कथितं पार्थविसूतेरणमयातव युधिष्ठिरउवाच माहात्म्यं चतराजस्य कोविधिर्वदविसूतेरत् कर्तव्यंके
 नर्भोमेदंनारीभिः पुरुषेणवा भीष्मउवाच अमावास्यातिथिः पार्थसोमवारान्वितायदा तदापुण्यतमः कालोदेवा

नामपिटलेभः प्रातरुत्थायव्रतिनां ज्ञानंकार्जलाशये स्नात्वाभौनेनकौशयंपरिधापयव्रतीततः प्रायादश्वत्थ
दक्षस्यसर्मापंकुरुतंदन शश्वत्थमूलैकतंत्र्याविष्णुपूजासमंत्रका विष्णुपूजांत्रः ष्यकाढ्यकरवरूपायमु
ष्टिरियत्पंतकारिणे आदिमध्यांतहीनायविष्टरश्वसेनमः एवंसंपूज्यगोविंदंपीतवस्त्राक्षतैः फलैः कुसुमैर्विवि
धैश्चैवभक्ष्यभोज्यैरतथाविधैः शश्वत्थपूजनंकार्यंप्राकभंत्रेणण्डिव शश्वत्थपूजांत्रः शश्वत्थाहुंतमावास
गोविंदस्यसदाश्रय शशेषहरेमेपापंशुक्षराजनमोस्तुते इतिसोमायनमः सोमवारायनमः सोमाद्यैःनमः एवं
पूजविधिं कृत्वाततः कुर्यात्प्रदक्षिणं मौक्तिकैः कांचनैरौष्यैर्हैरैकमणिभिरतथा कांस्यपात्रैस्ताद्यपात्रैर्भक्ष्यपूर्णाः
पृथक्पृथक् गृहीत्वाश्वमणुकार्यंप्रादक्षिण्येनापिष्णुले तावत्प्रदक्षिणं कार्यं यावदष्टांतरं शतं तद्वस्तुजातं विप्रा
यपुरंधीभ्यः प्रदीपते ततो निरामिधाहारं कुर्यात्प्रारीजनैः सह एषते कथिते भूयो व्रतराजविधिर्मया द्रौपदीचमुभद्रांच
कारयस्वतथोत्तरांततरागर्भसंस्थारस्तु जीवितलभतेचिरात् युधिष्ठिरउवाच यत्कारपविभवानारीकांचनाद्यैर्विनाकृता
साकथं लभते पूर्णव्रतराजफलवद भोष्णउवाच फलैः पुष्पैस्तथाभक्ष्यैर्वस्त्राद्यैरपिण्डिव कुर्यात्स दक्षिणावत्तंसापि
पूर्णफललभेत व्रतमिदमस्विलंनरेंद्रविष्णोः श्रुतमनपापिपराक्रमं त्वयापि पतिमुतधनामिच्छतीपुरंधीसपदिक
रेतुनवाञ्चिन्नमस्ति भोष्णउवाच शृणु पार्थप्रदक्ष्येहमुद्यापनविधिशुभं विनायेन व्रतस्यास्त्वनपूर्णाफलभारभवेत्
सर्वतोभद्रमध्येतुस्थपापयेकुंभमक्षतं दक्षराजंसुवर्णस्यपंचरत्नसमन्वितं तन्मूलेप्रतिमां विष्णोः सौवर्णोच्चतुर्भु
जां लक्ष्म्यावाहनसंपुक्तामामापात्तपलावापि उपचारैरनेकैश्च यथाविभवविरतैः नैवेद्यैः पुष्पपूर्पुष्पश्रदीपैश्चप
रितैः शिथैः राज्ञोऽजागरणं कुर्यात्प्रभाते होममाचरेत् सामिद्रिपैष्पलाभिरस्तुपायसेनतिलैस्त्रया पूर्णाहुतिंच
जहुंवाह्रांचदद्यात्पयस्विनीं द्वादशब्राह्मणाभोज्याधृतपायसमोदकैः उपवीतानिबलाणितेभ्योदद्याच्चदक्षिणां

प्राणम्यदंडवद्भूमौ प्रायश्चित्वा वि सर्जयेत् ॥ इति भविष्योक्तं सोमवत्यमावास्याव्रतं अथोद्यापनप्रयोगः तिथ्या
 दिसंस्कार्यत्समन्त्रवैषधव्यपुत्रपौत्रप्राप्तिपूर्वकानुलसौ भाग्य सिद्धिद्वारा अथः यरूपानारायणप्रतिथ्यं माचरितसोमव
 त्यमावास्यासांगताफलसिद्धयेतदुद्यापनारंभकमहंकरिष्य इति संकल्प्य वृताचार्यः सर्वतमिन्द्रस्थकलशेरोप्यमं
 यपीठस्थसौवर्णाथस्थदृक्षाधस्थहैमं लक्ष्मनारायणं इदं विष्णुरिति मंत्रेण पूजयेत् अथस्थसोमादिपूजामपि
 कुर्वन्त तत्रमंत्राः पूर्वोक्ता एव ज्ञेयाः कथाश्रवणादिनारात्रिनयेत् प्रातः अग्निं प्रतिष्ठाप्य अन्वादाध्यात् तत्रप्रधानं
 लक्ष्मनारायणमथस्थसमित्यायसतिलद्रव्येण प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिः ब्रह्मादिदेवताश्रैकैकयाज्य
 हुत्पायक्षै एवंहैमसमाप्यदादशब्राह्मणान्वत्यादिनासंपूज्य लड्डुकपायसमंडकादिपकान्नैः संतर्प्य अथस्थ
 प्रतिमादिकमाचार्यायदत्त्वागांधसोपस्करांदत्त्वाशिपथ्यशुहीत्वाभुंजीत इति सोमवत्यमावास्याव्रतोद्यापनम् ॥
 अथसर्वमासेष्वमावास्यासाधारणव्रतानि हेमाद्रौ अमायांतुनि राहारभ्रवदभेकंसुयंजितः शूलंपिष्टमयंकृत्वावर्षी
 तं विनियेदयेत् अनेनभूणहस्यादिपातकहानिररिनाशश्चाशिवलोकप्राप्तिश्च भवतीति शिवधर्मोक्तममायांशूलव्रतं
 अथापितव्रतं हेमाद्रौ अगस्त्यउवाच सर्गादौ ब्रह्मणामुष्टास्तमभूः पितरस्तदा व्रतिनो देहि भगवन् यथावर्तामहे
 वयं ब्रह्मोवाच अमावास्यादिनं वोस्तु तस्यां कुशातिशोदकैः तर्पितामानुषैस्तर्हि परांगच्छतानान्यथा तिलदिया
 स्तथैतस्यामुपोप्यपितृभक्तिः चिरायतस्थसंतुष्टावरेयच्छतमाचिरं तस्मादस्यातिथो विद्मनेतत्सर्वैरमावरेत्
 इति वाराहपुराणोक्तममायांपितव्रतं भविष्योत्तरेऽपि तव्रतं यथा ब्रह्मोवाच पितरः स्वदिनेषु देरिष्टाः कुर्वन्ति स
 र्वदा प्रजावृद्धिं यनं रक्षामायुष्यं वस्त्वमेव च मूलमंत्राः स्वसंज्ञाभिरंगमंत्राश्च कर्त्तव्याः गंधपुष्पोपहारैश्च यथा
 शांतिविधायते पूजातु वितशांटे येन कृतापितृफलप्रदाः आज्यधारासामिन्द्रिश्च दधि क्षीरान्नमाक्षिकैः पूर्वैकफलदो

रान्तरत्न शान्तिवतला इतिभविष्यपुराणोक्तमनायांपितृवतं श्रयास्पांपयोवतं ब्रह्मपुराणे वपुमेकं भवेद्यरतुं पं
 दरदांपदं प्रतं वपुश्शयामनायास्यापां यत्नरांतं जलकुंभयुतानि वासांसि दद्यात् तेन विष्णुलोक प्राप्तिर्भवेति
 इति ब्रह्मपुराणोक्तमनायांपयोवतम् स्वार्त्तश्रारण्यारसिंहधरणीपांड्यावदान्याश्रणीर्नानाशास्त्र
 विद्यारत्नारत्सिद्धिसिद्धसंस्तवकः पुनांपर्भविभागद्वयपतेः पादांबुजाचार्योर्जात्व्यात्पुत्रक
 टवभिन्नताहितः संपाट्यपन्नांचिरं १ रण्यारसिंह नूपेशकारिते कृत्यसागरे श्रभय
 चंद्रकृतपालारन्योरत्नसमुच्चयः ॥ २ ॥ इति श्रीमत्सूर्यवशावतं
 सरयुकुलतिटक श्रीरण्यारसिंहमहाराज
 कारिते कृत्यरत्नाकरे च
 भासकृत्यरत्न
 समुच्चयः ॥

ॐ

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायनालये ॥

लालाशिवामहाधिकारचैत्रमासोष्ठितस्समाप्तिमणमत्

संवत् १९४१ ज्यैष्ठ प्र. २०

॥ डौस्वस्तिश्रांणेशांयनमः ॥ अथवैशाखमासिकृत्यनिर्णयः ॥ मेषसंक्रमणेपराः प्राक्चंद्रशष
 टिकाः पुण्यकालः रात्रौचेत्प्राणुकोनिर्णयः मध्याविषुवतिप्रोक्ताइतिस्वामान्यनिर्णयेनारद्विषवचनात् अत्रथ
 नंघटादिदानम् पृथ्विचंद्रोदये तीर्थेषानुदिनस्नानतिलैश्चपितृत्तर्पणम् दानंधर्मघटादिनामधुसूदनपूजनम् माध
 वेमासिकुर्वातमधुसूदनतृष्टिम् रकंदपुराणे वैशाखेयःक्षेपेन्मासमेकमेकमानवः सयातिश्रेष्ठनाल्लोकेपूजितो
 धनवानपि मत्स्यपुराणे वैशाखेपुष्पलवणवर्जायित्वतुगोप्रदः भूत्वाविष्णुपदेकल्पंश्रित्वराजाभवेदिह विष्णु
 पदेविष्णुपुरे भविष्यपुराणे वैशाखेमासिराज्जद्यःकुर्वान्नकभोजनम् दध्योदन्तुभुजानोजितक्रोधोजितद्विषः गो
 हेसायमधःशायीनिशायामेकवस्त्रधृक् नियमेचयथादिष्टसामान्यसर्वदाचरेत् महाभारते निरतरेदेकमेकमेवैशा
 खयोजितेद्विषः आयुष्यंब्रह्मचर्यंचमहापातकनाशनम् निरतरेदतिवाहयेत् ब्रह्मचर्यमत्रब्रतगणम् महापातक
 नाशश्चात्रफलम् विष्णुधर्मोत्तरे हेमाद्रौ यःक्षेपेदेकमेकमेवैशाखेपूजयेद्धरिम् नरोवायदिवानारीज्ञातीनांश्रेष्ठ
 तंत्रिजेत् तत्रैव मार्कंडेयउवाच यैष्यांतुसमतीतायांयावन्मासदिनेदिने पूजयेद्देवदेवेशंनुसिंहमपराजितम् हा
 मांसिद्धार्थकैःकुर्यात् प्रत्यहंप्रयतोनरः वैशाख्येकनकंदयात्त्रिरात्रोपिपितृण्यज्ञानावासिकरंस्त्रितद्वतंबुद्धिविव
 द्नमिति तथाचात्रापूदानम् तत्रच अपूपानांप्रदानेनवैशाखेमुखमश्रुते राजमातैर्दपि तुलामकरमेषेपुप्रातः
 स्नानार्थिदाभवेत् हविष्यंब्रह्मचर्यंचमहापातकनाशनमिति पृथ्वीचंद्रोदयेविष्णुस्मृतिपाद्ययोः ॥ अथवैशाख
 स्नानविधिः ॥ अत्रसौरिमासउकः अन्यत्रपक्षद्वयपादौ मधुमासस्यशुक्लायामेकादश्यामुपोषितः पंचदश्यांतु
 भोर्वारमेपसंक्रमणेपिवाः वैशाखस्नानानियमब्राह्मणानामनुज्ञया मधुसूदनमभ्यर्च्यकुर्यात्संकल्पपूर्वकम् तत्रमं
 नः वैशाखसकलंमासमेपसंक्रमणंरवेः प्रातःस्नियमःस्नानेप्रीयतांमधुसूदनः मधुहंतुःप्रसादेनब्राह्मणानामनु

ग्रहात् निर्धनस्तुनेपुण्यैशारखलानमन्वहम् प्रार्थनाच माधवेमपेभानौसुररेमधुसूदन प्रातःस्नानमेनाथ
 फलदेभवपापहन्ति तीर्थविशेषोपि तत्रैवोक्तः भेषसंक्रमणंभानौमाधवेमासियन्तः महानद्यानदीतीर्थेनदे
 सरसिनिर्झरे देवखातेतथास्नायादथप्रासेजलाभाये दीर्घिकाकूपवापीपुनियतात्माहरिस्मरन्इति संकरेपचती
 धनानमग्राह्यम् ब्रह्मातेतुविष्णुतीर्थमितिवदेत् तथाच तत्रैव यदानज्ञायतेनामतस्यतीर्थस्यभोद्विजाः तत्रेयुञ्जार
 णकार्थविष्णुतीर्थमितिविति तीर्थस्यदेवताविष्णुसर्वत्रापिनसंशयः अथान्योपिविशेषस्तत्रैवपादौ तुलसीकृष्ण
 गौरास्पातथाभ्यर्च्यमधुद्विपं विशेषेणतुवैशाखेनरोनारायणोभवत् माधवसकलमासंतुलस्यायोर्चयेन्नरः त्रिसं
 ध्वंमधुहंतारतरस्यास्तिपुनर्भवः तथाच प्रातःस्नात्वाविधानेनाधवेमाधवाप्रिये योश्चथ्यमूलमासिचैतोयनवहं
 नासदा कुट्यात्प्रदक्षिणांतंतुसर्वदेवाप्रियततः पितृदेवमनुष्यांश्चतर्पयेत्सचरारचरं योश्चथ्यमूलमासिचैतोयनवहं
 ततः कुलानामधुतंतेनतारितस्यान्नसशयः कंडूयष्टतोगांतुस्नात्वापिजलतर्पणम् कृत्वागोविदमभ्यर्च्यनदु
 गीतिमवाप्नुयात् तथाचात्रव्रतविशेषोपि एकभक्तमथोक्तमयाचितमतंद्रितः माधवेमासियःकुर्याच्छिभतेपुण्यमा
 प्सितम् वैशाखेविधिनान्स्नानंदेवनयादिकेवाहः हविष्यंब्रह्मचर्यधर्मभूशयानियमस्थितिः व्रतंदानंदभोदेवमधु
 सूदनपूजनम् अहिजन्मसहस्रंशंघपापंहरितदास्त्रामिति मदनरत्नेस्कांदे प्रपाकार्थार्चिवैशाखेदेवेद्यागालंतिकाः
 उपानद्वयजनच्छत्रसूक्ष्मवासांसिचंदनम् जलपात्राणिदेयानितथापुण्यग्रहाणिच यानिकानिर्विचत्राणिद्राक्षारंभफ
 लानिच देयानितानिर्वैशाखेमधुसूदनप्रीतये तिथितरेच ददातियोहिमेपादौशकूनंबुपटान्वितान् पितृदनुद्विरय
 विप्रेभ्यःसर्वपापैःप्रमुच्यते तथा वैशाखेयोषट्पूण्यैर्भोज्यवैद्विजन्मने ददातिसुरराजेंद्रसयातिपरमांगतिम् एवं
 संपूण्यस्नानाशकौश्र्यहवास्नायात् तदुक्त तत्रैवपादौ त्रयोदश्यां चतुर्दश्यां चैशाख्यां वादिनत्रयम् अपि सन्पुत्रविधानेन

नारीवापुरुषोपिवा प्रातःस्नातःसंनिपमः सर्वपापैःप्रमुच्यते इति तथा च तत्रैव निश्चिप्यजलपात्रेचप्राप्तिमाधेवं
 मासके माधेव्येर्चायैत्यतिदेवतास्तेनराभुवि स्वर्णपात्रेयवारौप्येतांस्त्रवाभ्युपयेपिवा । तीयस्थयोर्धेवदेवंशा
 ग्रामशिलोद्भवम् प्रतिमांवाग्महाभागतस्यपुण्यमनंतकामिति हेमाद्रौ वामनपुराणेच वैशाखेपुष्पलवणवर्जयित्वा
 चगोप्रदः एतत्कालिब्रतंतामकांतिसौभाग्यदायकमिति विष्णुरेवात्रदेवता यदावैशाखेमलमासोभवति तदाका
 न्यानां तत्रैवसमाप्तिनिर्वधानमासइयम् तत्रियमांश्चकर्तव्याः । मासोपवासचांद्रायणादिसमाप्तिरनुमलमासएव
 तदुक्तदीपिकायांनियतं त्रिशद्विनत्वाच्छुभेमास्यारभ्यसमापयेत् । मालिनेमासोपवासव्रतमिति श्रद्धांताविशेषतः को
 ऽपराकैवामनपुराणे गथाश्रमालयान्तिथौवैशाखेसुरभीणिच देयानिद्विजमुर्येभ्योमधुसूदनतुष्टये एवस्नानादि
 नियमंविधिनान्विधाय तस्योद्यपनम् तदुक्तं तत्रैव ॥ मासमेवंवाहि स्नात्वा नद्यादौविमलेजले एकादश्याच
 द्वादश्यांपौर्णमास्यामद्यापिवा उपोष्यनियतोभूत्वाकुट्याद्व्यापनंचुवइत्युद्यापनविधानम् तत्रैवाभिधास्यते श्र
 थवैशाखसकृष्णप्रातिपदायां तिथिपत्वेनवाह्लिपूजाविधानं ब्रह्मपूजा वैशाखस्नानादिविधिः वैशाखकृष्णद्वितीयाम
 मानकल्पदि श्रद्धकल्पादिविधानांके श्रद्धदानादिकाः तिथिपत्वेनब्रह्मपूजापि वैशाखकृष्णतृतीयायांगौरी
 व्रतान्त्वेनधातिदेव्या पूजनं कंकालोदकप्राशनं वैशाखकृष्णचतुर्थ्यां श्रावणादिसंकष्टव्रतान्त्वेन गणपतिव्रतया
 तपत्रप्राशनं वैशाखकृष्णपंचम्यातिथिपत्वेनगणानांपूजनं वैशाखकृष्णषष्ठ्या तिथिपत्वेन स्कंदपूजनं वैशाखकृ
 ष्णसप्तम्यांचतिथिपत्वेनसूर्यपूजनं वैशाखकृष्णअष्टम्यांचैत्रकृष्णादित्वेनशीतलाव्रतविधानम् वैशाखेशक्तसंयावं
 साध्यंशर्करयान्द्वितमित्स्त्राभिःकार्यम् चैत्रवैशाखकृष्णशुक्लनवम्योश्रद्धेपूजनमुक्तं भावय्योत्तरे निर्णयास्तं वै
 शाखेमासिराजेंद्रनवम्यांपक्षयोर्धयोःउपवासपुरोभूत्वापूजयान्श्वचडिका । हेमकः दुर्भकायातेजसाध्रुवसन्निभम् वि

नानवरमास्त्रदेवलोकेमहीयतइति वैशाखकृष्णदशम्यामार्गशीर्षादारभ्येभयदशमीव्रतत्रयांगवेनधर्मराजपूजा
 दियांपूजाचकार्या इतिविष्णुधर्मोत्तरे वैशाखकृष्णैकादशीवरूथिनी तथाचभविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच वैशाख
 रयासितेपक्षेकैनामैकादशीभवेत् महिमानंकथयमेवासुदेवनमोस्तुते श्रीकृष्णउवाच सौभाग्यदायिनीराजन्य
 इहलोकपरत्रय वैशाखकृष्णपक्षेनुनासाचैववरूथिनी वरूथिन्याव्रतेनैवसौख्यंभवतिसर्वदा पापहानिश्चभवति
 सौभाग्यप्राप्तिरेवच दुर्भगायाकरेत्येनांसास्त्रिसौभाग्यमाप्नुयात् लोकानांचैवसर्वेषामुक्तिमुक्तिप्रदायिनी सर्वपाप
 हरणदृशांसर्वपापनिर्कृती वरूथिन्याव्रतेनैवमांथात्तास्वर्गातिगतः धुंधुमासादयःसर्वैराजानोवहवस्तथा ब्रह्मकपा
 लनिर्मुक्तोवभूयभगवान्भवः दशदर्पसहस्राणितपरतत्तंतिथेनराः सतेपांकलमाश्रोतिवरूथिन्याव्रतादपि श्रद्धावा
 न्कुरुतेपरतुवरूथिन्याव्रतंनरः वाञ्छितलभतेसोपेपरत्रेहापिमानवः पवित्रापाविनीह्यिषामहापातकनाशिनी भुक्ति
 मुक्तिप्रदाह्येपाकर्तृदृष्टारजसत्तम अश्रदानात्परदानंनृपश्रेष्ठराजस्यतु गजदानाद्भूमिदानंतिलदानंततोधिकं अन्न
 दानात्परदानंनभूतंनभविष्यति पितृदेवमनुष्याणांतिसिरन्नेनजायते तत्समंकविभिःशोकंकन्यादानंनृपोत्तम धेनु
 दानंचतसुत्यमित्याहभगवास्त्वयम् एतेभ्यःसर्वदानेभ्योविद्यादानंविशिष्यते तत्फलंसमवाप्नोति नरःकृत्वावरू
 थिनी कन्यावितेनजायंतिथेनरःपापमोहिताः पुण्यक्षयतिगच्छंतिनिरयंयातनायुतम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेननप्राह्यं
 कन्यकाधनम् कन्यांपुण्येनयोदयाद्यथाशकिरलंक्रताम् तत्पुण्यसंख्यांनृपोचिन्नगुप्तोनेत्यलमृततुल्यपुण्यमाप्नो
 तिनरःकृत्वावरूथिनी कांस्थंमांसंमसूरान्नंचणकोद्रवांस्तथाशाकमधुपरांन्नंचपुनर्भाजनमैथुने वैष्णवोव्रतकर्त्ता
 चदशम्यांदशवर्जयेत् द्यूतंक्रोडांचानिद्रांचतांबूलंदंतधावनम् परापवादापैशून्यंस्तेयंहंसितंथारतिम् क्रोधा
 यत्तत्वाक्यंचएकादश्यांविवर्जयेत् कारंयंमांसमसूरान्नक्षौद्रतैलंविभाषणम् व्यायामंचप्रयासंचपुनर्भाजनमैथुने

स्मृष्टास्मृष्टा टिपरद्रोहं द्वादश्यांपारिवर्जयेत् अनेन विधिन राजन्विहिते धव रूपिनी रात्रौ जागरणं कुर्यात्पूजितो
 मधुसूदनः सर्वपापविनिर्भक्तस्तेषांति परमां गतिम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेन कर्तव्या पापार्थरुभिः आदित्यत
 नयाद्गीतैर्न र्देवव रूपिनी पठनाच्छृणुयाद्वा जन्मगोसहस्रफलभजेत् सर्वपातकनिर्मुक्तो विष्णुलोके महीयते इति भवि
 व्यपश्याथो वैशाख कृष्णवश्येन्येकादशी व्रतकथा वैशाख कृष्णद्वादश्यांतिथीशपूजात्वेन हरिपूजाभोजनदक्षि
 णादिभिर्बैष्णवादिजानां परिचर्याकार्या वैशाख कृष्णत्रयोदशी गौरी कल्पपादि अत्रापि कल्पपादि कल्पत्वेन श्राद्धदानादि
 रक्षयफलकल्पादिगुणप्रतिपादनात् वैशाख कृष्णचतुर्दश्यांमासशिवरात्रिचतुर्दशी व्रतांगत्वेन वर्षांशिवरात्रिव्रतव
 दुपवासजागरणप्रहरचतुष्टयपूजादिविधानसर्वकृष्णचतुर्दशीषुकार्थम् वैशाखस्यामावास्यायां श्राद्धदानादिक
 विधेयम् अकरणे प्रत्यवायः श्रामास्याव्यतीपातपौर्णमास्याष्टमीषुच विद्वान्श्राद्धमकुर्वाणो नरकप्रतिपद्यत
 इति वैशाख कृष्णपक्षकल्पनिर्णयः अथ शुक्लपक्षकल्पनिर्णयः वैशाखशुक्लप्रतिपदायाम् अशोभयप्रतिपदा
 वतांगत्वेन धास्तनामानं सूर्यम् पूजाव्रतं च कुर्यात्तत्रातिथिपत्वेन यन्निह पूजामपि कुर्यात् वैशाखशुक्लद्वितीयायांती
 ललोहितकल्पादि तत्रकल्पादि श्राद्धदानादिविधानं कुर्यात् अत्रविशेषो नारदीये राघशुक्लद्वितीयायांभास्करं भवना
 धिपंचतुर्वक्त्ररूपं च समभ्यर्चयेत् विधानतः भोजयित्वा द्विजान्भक्त्या भास्करलोके मन्त्रुयात् वैशाखशुक्लतृतीया अक्ष
 यतृतीया इयं गौरी व्रते पूजता कार्या रंभास्यां वर्जयित्वा तृतीयां द्विजसत्तम अन्येषु सर्वकार्येषु गणयुक्ता प्रशस्येत्
 इति ब्रह्मवैवर्तान्त गणोन्नगणेशः तदेवाह चतुर्थीतीया विद्वो तृतीया चतया पुनः कर्तव्या व्रतिभिस्तत्तथ मं कामाद्यंतरपर
 रितिरकटपुराणे द्वितीया विद्वानिषेधप्रयोजकस्त्वत्रद्वितीया विधानमिमुहूर्तपर किंतुकलाकाटादिरूपोपि अतएव तृ
 तीयाह गौरी व्रते स्वल्पापि पराकार्या व्रतांतरेषु तन्निमुहूर्तवंधनस्याज्यत्वं द्वितीयायापि तन्निमुहूर्तं या ट्पथग्नाह्यात्वा मि

तिपदानुबन्तुर्लुताकचिदापिनलभ्येतदागौरावतीत्रमुहूर्त्तलभिचइतरत्रतेष्वपिद्वितीयाविद्यापिप्रसिद्धाएकादशीत
 तंपाचपटांचेषचतुर्दशीपूर्वविद्यापकत्तव्यापदिनस्यात्परहेर्नातितुद्ववासिषवचनात् शत्रुसौभाग्यगौरावतांगत्वेन
 उभाद्व्यापुजादापिप्राशनं केवलगौरावतांगत्वेनविजयागौरांपूजांगोमयप्राशनंच इयंचत्रेतायुगादिवत्रश्राद्धंनित्यं
 शान्धय युगादीन्प्रकल्पयानोयवप्यत्रातिलोर्वोभिश्चंद्रयात्पितृभ्यःप्रयतोमनुष्यइतिविष्णुपुराणात् श्राद्धवियम
 परान्हव्यापिर्नाश्राज्ञातस्यापरान्हकालवचनात् कालव्याप्तिशस्त्रस्यसर्वापेक्षयाव्यापकत्वात्अतएवश्रमांवास्या
 श्राद्धमुक्तकालादंशं एवंमन्वन्तरादीनांपुगादीनांविनिर्णयःमहालयस्यपक्षस्यह्यष्टकानामपिरुमृतइति यत्तुद्विशुक्ले
 दंतथात्पुण्यगार्दकयमांविदुः शुद्धपूर्वान्हिकशस्त्रेकृष्णचैवापराहिक इतिवचनं तदपिउपक्रमकालपरं शु
 द्धपक्षस्यपूर्वाह्नाहकुर्याद्विचक्षणःकृष्णपक्षेपरान्हेतुरौहिणुतलंघयेदितिवायव्यायवचनात् रौहिणमुहूर्त्तनलंघये
 दित्युक्तंचद्व। शुद्धपक्षगतायुगादितिथिःपूर्वास्मिन्दिनेकृतपेत्तरादारभ्यप्रदत्तोत्तरदिनेद्वयाश्रपरान्हैर्पिकचित्तवत्सं
 ततदात्संपूर्णाया अपरान्हव्यापित्वेनपूर्वदिनेनूनातायाएवशास्त्रताप्राप्तिःतदपवादत्वेनकृतपक्षयवित्तरूपएवपूर्वाह्
 न्यापिर्नाश्रपरान्हनस्यांशान्युत्तराधिप्राप्तेतिविधीयतेनचतदापरान्हनशास्त्रस्यात्थतयाथःश्रपरान्हनेपिकचित्तस्या
 विधनानत्वान् हेमाद्रिरनुमन्यादिविधानिर्णयः समतयामन्वयायुगाद्याश्रतिथयस्तासुमानवः स्थात्वाहृत्वाच
 र्त्वाचनप्रधानंतफलंलैभदितिभारतकेः स्नानादौतूत्तराकेचित्तुवैशाखस्यदृतीयांयःपूर्वविद्धांकेरोतिवै ह्रंयदेवा
 नश्राष्टीतिकदर्थचपितरस्तथीतगोभिलवचनाच्च श्राद्धेपिपूर्वाह्नव्यापिन्युत्तराकाठैर्यतिवदंति तत्काज्जादशांदिदिरुद्धा
 न्युक्तंच श्रपरान्हःपितृष्णान्श्रपरान्हेतुपैतृकं अपरान्हैर्पितृक्रियेत्यादिवचनैरपरान्हकालव्यागोमिथानात् कर्मणोः
 नस्तथकात्तरत्काटव्यापिर्वातिथिः तयाकर्माणिर्कुर्यात्तद्वासदर्शनकारणमित्तिवापयादपरान्हव्यापिन्याएवश्रा

द्वेषास्त्वच्चात् पूर्वलिखितगोभिलवचनंरचनाकरं - साकरत्वेपिपुत्रुहेशताक्रियमाणतर्पणादिविषयेत्याख्येयंनारद
 वचनंतदुद्देशुक्तेइतिवचनादेवव्याख्येयं इदंचयुगादिकुर्य्ययुगादितिप्रियमध्यएवकर्तव्यं - मन्वादीचयुगादींचग्रहणेच
 द्रसूर्ययोः स्वतीपातेवैधृतौचतकालव्यापिनोक्तिरेति स्कदपुराणात् अत्रकल्पमुक्तं ब्रह्मपुराणे वैशाखेमासि
 शुक्लापांत्तर्तियायांजनादंनःयवानुत्पादयामासयुगंचारठववान्कृतं ब्रह्मलोकान्निपथगांष्टिथिव्यामवतारयत् तस्यां
 काट्यैयवैर्होमो नवैविष्णुसमर्चयेत्तपवन्दद्याद्द्विजातिभ्यः स्वयंच प्राशयेद्यवानुपूजयेच्छंकरंगंगकैलासंचहिमाल
 यंभर्गारयंचत्पतिममरांशुषावहंस्तानंदानतपःश्राद्धंजपहोमादिकंचयत् श्रद्धयाक्रियेतत्रतदन्त्यायकलपनोसिं
 धोरतीरेविशेषेणसर्वमक्षयमुच्यते होमश्रायविष्णवेस्वाहा उपक्रमेतथादर्शनात् यवप्राशान्तद्विकारहातिवृद्धाः
 विष्णुःवैशाखस्यतृतीयायामुपैपितोऽश्वतैर्वास्तुदेवमभ्यर्चयतानेवदस्याच पापेभ्यःपूतोभवति यच्चतस्मिन्नहनिप्र
 यच्छातितदक्षयत्वनाशोति अभ्यर्चयतृतीयायाभित्यन्वयः तंनोपचासोद्वितीयायामित्यर्थान् अश्वतैर्ध्वः अक्षता
 रतुपवाः प्रोकाश्वत्यादिकोशात् भविष्येयमः वैशाखेशुक्लपक्षेत्तृतीयायांतथैवचंगानोपेनरस्ताःरासर्वपापैः
 प्रमुच्यते भविष्यपुराणे इत्येपातिष्ठिरित्येवंतृतीयात्लिकाविश्रता सदाविशेषतःपुण्यावैशाखेनास्मिपामनेत्वार
 दानप्रशस्तंरयान्मोदकानांचभारत वैशाखेमासिराजेंद्रतृतीयाचंदनस्यच चंदनस्यदानंप्रशरतमित्यनुपंगःदेवी
 पुराणे तृतीयायांतवैशाखेरोहिष्यर्षेप्रपूज्यच उदकुंभप्रदानेनब्रह्मलोकमर्हायते कलधौतवथाचाज्ज्वानंचापिशे
 पतः अस्यांदत्तमक्षयंस्यात्तेनेयंत्वक्षयासमता पूज्येतिदेवीदुर्गासिति क्रमात्तेनरेहिणीनक्षत्रयुक्तयामक्षयतृतीयायां
 दुर्गापूज्यापूर्वादितकुंभदानस्यब्रह्मलोकमहितत्वंफलमित्यर्थःकलधौतहिरण्यदानस्याप्यज्ञाप्यत्वंकलधौतान्नघृन
 दांतमद्यंतप्रशरतमित्यर्थः तथाइत्थेपाकथिताराज्ज्वतृतीयातिथिरुत्तमा तृतीयायांतवैशाखेब्रह्मलोकमर्हायते व

दनीयपटीमक्ष्यलङ्घुकादिभोऽप्यशक्यत्वादिभविष्यान्तरे वीशांस्वस्यतृतीयायां श्रीसमेतजगद्गुरुनारायणं पूजय
 त्पुष्पधूपविलेपनैः वस्त्रालंकारसद्भावेनैवैधौर्विधिवैश्वरतथा तत्सत्सयायतेधेनुं लवणस्योढकेन तु कुर्यात्कुरुकुल
 श्रेष्ठचतुर्भागेन वरसकरुचर्मर्षारैरथोप्यकल्पयधिव्याविधानतः श्रीधरः श्रीपतिः श्रीमान् श्रीशः संप्रीयतामिति श्री
 नेतविधिनान्दत्वाधेनुं वे प्रायभक्तिः गोसहस्रं दशगुणं प्राप्नोति हिनर्भशयः नारद्विधिषि तत्रराधातृतीयायामिच्छुप
 क्रम्यपुष्पधूपविलेपनैः यद्वागंगांभिसिरसातोमुच्यते सर्वाकिल्बषैः श्क्षतैः पूजयेद्विष्णुं स्नायादप्यक्षतैर्नैरः सकुन्संभो
 जयेद्विप्रान्स्वयमभ्यवहरेञ्चतान् एवं क्वाच्चतं विप्रनरं विष्णुपरायणः विष्णुलोकमयाप्नोति सर्वदेवतमस्कृत इति
 श्रवदानविशेषस्तत्रैवैवमाविष्ये इमामक्षयतृतीयां प्रक्रम्य उदकुंभान्सकनकान्सान्नात्सर्वरसैः सहयवगोधूमचणुका
 न्सकुन्दरथैर्दानंतथाग्रीटमकंसर्वमेवात्रसरं यदाने प्रशस्यते देवापुराणे तृतीयायांतु वैशाखरोहिण्यर्क्षे प्रपूज्य च उदकुं
 भप्रदानेनाशिवलोके मर्हायते भंजस्तु एषधर्मपटोदत्तो ब्रह्मविष्णुशिवात्मकः शस्यप्रदानात्तुष्यतुपितरोपिपितामहाः
 गंधोदकतिलैर्मिश्रैः साक्षं कुंभफलान्वितं पितृभ्यः संप्रदारयामि श्क्षय्यमुपतिष्ठतु श्रवश्राद्धं पिंडरहितं कार्द्वं श्रयन
 द्वितये श्राद्धं तथा च विपुवद्वये युगादिपुचसर्वासुपिंडनिर्बणणादतेश्चिह्माद्रौ पुलस्त्यवचनात् श्रवराशिभोजने प्राय
 श्चित्तमुकसृष्टिवधाने रात्रौ भुंके वरसेरतुमन्वादिपुयुगादिपु श्रमिस्त्वष्टिमंत्रं च जपेदशनपावनमिति श्रपरार्कैश्चमः कृतो
 पवाससालिलं युगादिपुदिने पुचशरयं यत्नादिसहितं तेषां लोकामहोदयाइति वैशाखे मलमासे सति तत्रैव युगादि दिनं
 कार्द्वं तथा च हेमाद्रांशुप्यशुगाः दशहराः स्वतोत्कर्षः चतुर्ध्वपि युगादिपु उपाकर्षेण चिरसर्गे ह्येतद्दृष्टयादितइति
 कालादर्शेषि श्रवदेदकुंभमन्वादिमहालययुगादिष्विति मलमासकल्पे युगणान् महालयशब्देन मन्वादित्रयेदृश्य
 स्यते इति माधवरमताति चन्द्रिकायां तु मासद्वयेष्यकत्तैव्यमिच्छुकैर्गौगादिकं मासिकं च श्राद्धं चापरश्रिकं मन्वादिकं

तथैकं च कुर्यान्नामसद्वयेपि वेति अपरपक्षोपिकृष्णपक्ष न तु महालय . तस्य तन्ननिषेधात् मदनरत्नेमरीचिरपि प्रतिमा
 समुत्ताहैच श्राद्धं तस्यतिवासरं मन्वादीचयुगादीचतन्मासोरुभयोरपीति चरसरक्रियमाणकल्पादि श्राद्धमिति स
 वल्पाचर्याश्रन्नश्राद्धकरणे प्रायश्चित्तश्रुतिवधानेन यस्वपावामंत्रचशतवारतदाजपेत् युगादयोपदान्यूनः कुरुते
 नैव चाप्यइति श्रन्नसमुद्रेत्तानं प्रशस्ततदुक्तं पृथ्वीचंद्रद्वये सौरपुराणेषु गादीचनर . स्त्रावाविधिवल्लवणे दधीगोस
 हस्यप्रदानस्य कुरुक्षेत्रेनेहियत्फलं तत्फलसमवाप्तोति भूमिदानस्य च धृवाभिति इयमेव तृतीयापरशुरामजयती सा प्र
 दोपन्नापि तीग्राह्या तदुक्तं रकादिभार्वाचनदीपिकायां वैशाखस्य सितेपक्षे तृतीयायापुनर्वसौ निशायाः प्रथमेयामे रा
 मास्यसमये हरिः स्वौच्चैर्गो . वड्यग्रहैके मिथुने राहुमास्थितेरेणुकायास्तु योगार्भादवतीर्णो भुवि स्वयभिति दिनद्वये तद्द
 सावंशतः समन्वासाचपरा अन्यथापूर्वं . तदुक्तं तत्रैव च भाविष्ये शुक्लतूर्तया वैशाखे शुद्धोषोष्यादि नहयेति सायां पूर्व्या
 भवेत्तु तरान्यत्र पूर्वकेति आथाक्षयतृतीयात्र तेषां धिः भविष्ये श्रीकृष्ण उवाच वैशाखस्य तृतीयायां श्रीसमेतं जगद्गुरुं
 नाराचणं पूजयेथा . पुष्यपूष्यविलेपनैरिति चोस्यां ददातिकरकान् चारि वीजसमन्वितान् प्रयाति पुरुषो वीरलोका न्वै हेम
 मालिनः वीजमन्नं हेममालिनः सूर्यस्य बहूनात्र किमुकेन किवक्षशरमालया वैशाखस्य सितामेकां तृतीया मक्षयां शू
 ण श्रुत्यां स्नानं नपे होमः स्वाध्यायः पितृतर्पणं दानं चाक्रियते तस्यां स्वल्पं वा यदिव बहू तः सर्वमक्षयं प्रोक्तस्मात्सा
 ह्यक्षयारमृता आदिकृतयुगस्येयुगादिसृतेन कथ्यते सर्वपापप्रशमनी सर्वसौभाग्यदायिनी पुरामहोदये पार्थवणि
 गासीरसनिर्द्धनः तेन श्रुतावाच्यमाना तृतीया रोहिणीयुता यदास्याहुधस्युक्ता तदासाह महाफला तस्यां यद्दीप्यते
 किंचिदक्षयस्यात्तदेवाहि इति श्रुत्वा तु गंगायां संतर्प्य पितृदेवताः गृहमागत्य करकान्सात्रानुदकसंयुतान् अन्नपू
 षान्वृहत्कुंभान्जलेन विमलेन चयवगोधूमलवणान्सकुन्दध्यादन्तथा द्राक्षाक्षीराविकरान्श्रुसाहिरण्यान्स्वशाकितः

सुविशुद्धनमनसाद्यः।स्येभ्योऽद्वैवाणिक् भाष्येयावायर्भाणापीकुटुंबांसकाचितया तयातस्यास्थिरेसत्त्वमत्वमिर्वाविन
 थरं धर्मासकमतिः।पार्थकालेनवहुन।ततः जगामपंचत्वमसौवासुदेवमनुस्मरन् ततःसक्षिन्त्रियोजातःकुशावर्ष्या
 धुधिष्ठिर बभूवचाक्षयातस्यसमृद्धिर्दर्मसंयुता इयाजसमहायज्ञैःसमाप्तवदक्षिणैः ।सददौगोहिरएयानिदानान्प
 न्यान्पहनिंश ववुजेकामतोभोगान्दीनाधि।स्तरपंपन्यार्नः तथाप्यक्षयमेवास्यालयंयातिततद्धनं श्रद्धापूर्वतता
 यायांपदतंविभवंधिन। इत्येतत्समाख्यातंश्रुतामत्रयोविधिः तृतीयांतांस्मासाद्यसंतर्ष्यपितृदेवताः एकभा
 वतदाक्रुपांद्वासुदेवंप्रजयेत् उदकुंभान्सकरकान्साभान्सर्वरसैःसह श्रेष्ठिकंसर्वमेवात्तंसंस्मर्यदातेत्रशस्यते छत्रो
 पानत्समायुक्तंगोभूकांचनयाससां यथादिष्टतमंचान्यत्तद्वयमविशंकर्या । एतत्सर्वमाख्यातंकिमन्यच्छ्रेतुमिच्छसि
 श्नानारूपंयंनमेकिचिरस्वास्वितस्त्वसदानपथ अस्म्यंतिथौक्षयमुपूर्तिकृतंतुदत्तंतेनाक्षयतिकथित।मुनिभिरुतीया
 उहिरयद्वैवतापितृकिपतेमनुष्यैस्तत्राक्षयंभवतिभारतसर्वमेव अथविष्णुर्भर्माकमक्षयतृतीयात्रतं वैशाखशुक्लप
 क्षेत्तुतृतीयायामुपोषितः अक्षयंकलमाशोतितेनसाप्यक्षयामतायदासाकृत्तिकोपेताविशेषेणप्रपूजिता तत्रदत्तंहृतंज
 संसर्वमक्षयमुच्यते अक्षयासातिथिस्तस्मात्तस्यांस्तुकृतमक्षयं अक्षरैः पूज्यतेविष्णुस्तेनसाप्यक्षयामता अक्षरैस्त्नु
 नरःस्त्रातोर्विष्णोर्दंवातयाक्षतान्सकूंश्रसंस्कतांश्रैवदत्वाचभृगानंदन एवमेवतृतीयायायांसर्वासांतुफलभेत् इति
 वैशाखशुक्लचतुर्थीकल्पमनारद्विये वैशाखस्यचतुर्थ्यातुसंप्रपूज्यानिरुद्धकं यतिभ्योल्लंघुपात्राणिदत्वाभ्राण्डलभेन्नरः
 चतुर्भातिव्रतान्येवंकत्वाद्वादशवत्सरं उद्यापनाविधानेनकत्तंव्यंफलमिच्छता वैशाखपंचम्यांशिवपूजोका तत्रैव
 प्रथमेशालपंचम्यांशिवंचाभ्यर्च्यभक्तिः सर्वनागगणैर्दुर्कंसीभीष्टलभतेफलमिति वैशाखशुक्लपष्टीकपंच तत्रैव
 वैशाखशुक्लपष्ठातुपूजयित्वाचकार्तिकं लभतेमातृजंसारुनात्रकायांविचारणा वैशाखशुक्लसप्तम्यांभोत्पत्तिर्ना

रदीये वैशाखशुक्लसप्तम्यां जन्हुना जार्वीपुरा क्रोधाद्यातापुनस्त्वकाकारे धातुदाक्षिणात् तां तत्रपूजयेत्स्नात्वा
 प्रत्यपे विमलेजलं गंधपुष्पाक्षताद्यैश्च सर्वैरेवंपचारकैः ततो घटसहस्रतुद्वयं गंगाव्रतं त्रिदं भक्त्या कृतं सप्तकुलं न
 वेरस्वर्गमसंशयः गंगापूजनप्रकारस्तु दशहराप्रकरणे द्रष्टव्यः अत्र सप्तमीपूर्वाह्नव्यापिनी प्राप्तिस्मयमयूखे
 निर्णयसिद्धौ त्रिशोडशान्ध्याह्नव्यापनी प्राप्तिः पुनश्च अस्यामेव कमलसप्तमीव्रतं नारदीये कमलव्रतमप्यत्र
 प्रोक्तं तद्विधिरुच्यते तिलपात्रे तु सौवर्णविधायकमलं शुभं वस्त्रयुग्माद्युतं कृत्वा गंधपुष्पादिना चयेत् नमस्ते पद्मं ह
 स्तापनमस्ते विश्वधारिणे दिवाकरनमस्तु भ्यं प्रभाकरनमोस्तुने इति संप्राथ्यं देवेशं सूर्पे चारुतमुपागतं सोदिकुं भं
 तुत्पाजं कपिलं त्रिविजयेत् तद्विनेतृपवासस्तुभो कल्पचपरेहनि संभोज्य द्वाहाभक्त्या द्वातसाफल्यमाप्नुयात्
 पाञ्चतु वसंतामलसप्तम्यां स्नाताः सन् गौरसूर्पैः तिलपात्रे तु सौवर्णविधायकमलं शुभागित्युपक्रम्य एवं संवत्सरं कृ
 त्वा श्रुते सुवर्णकमलान्वितं सूर्पे शयनादि यद्वात् सर्वसौभाग्यान्वितो भवतीति कमलसप्तमीव्रतम् अस्यामेव सप्त
 म्यां निवसतमाव्रतं भावव्याप्तरे नारदीयेपि निवव्रतं च तत्रैतद्विधानमिदं शुणु निवपन्नैस्सुता पूजाभास्करस्य
 द्विजोत्तम खसोत्कायेति मंत्रेण प्रणवाद्येन नारद उां खसोत्कायनमः श्रुतेन सूर्पपूजनीं निवपन्नैश्च भक्षणं कुर्यात् निव
 पन्नंतोत्पीठान् स्वपेद्रुमां च वाशयतः द्विजान् परे हि सन्भो न्यस्वयं भुंजान्तं वधुभिः निवव्रतमिदं चैतत्कण्टिकां सर्धसौ
 रूपदं भविष्योत्तरव वैशाखशुक्लसप्तम्यां जतक्रोधो जितेन्द्रियः निवपन्नंतोत्पीठान् वात्सस्तम्यां मंत्रतो नरः मंत्रस्तु
 निवपल्लवभद्रं ते सुभद्रं ते रतुसर्वदा ममापि कुरु भद्रं वै प्रशानाद्रोगहा भवेति इत्यं प्राश्य स्वपेद्रुमां देवस्य पुरतो नृप
 ष्टम्यां भानुं पूजायित्वा द्वाहाभक्त्या चैव स्वयं भुंजति इति निवसतमाव्रतम् अस्यामेव शर्करासप्तमीव्रतं पद्मपु
 शणे-पुलस्त्यजवाच वैशाखे शर्करानामसप्तम्यां श्रद्धयान्वितः प्रातः स्नात्वा तिलैः शुक्लैः शुक्लान्तराले पनैः

रथडिलेपद्ममालिरूपकुंकुमिनसकार्णिकं तस्मै नमःस्वतिनोति पुष्पधूपंनिवेदयेत् रथापयेद्वपुंकुंभंशर्करापात्र
 सयुतं शुद्धवस्त्रेणसंवेष्टाशुद्धमालयानुलेपनैः सहिरण्यंयथाशाक्तयामंत्रेणानेनपूजयेत् विश्वेदेवमयोयस्माद्देवता
 दतीपठथसे स्वमेवास्तसर्वस्वमतःपाहिसिनातन पचगन्धततःपीत्वास्वपेतत्पार्थार्थक्षितौ सौरसूक्तंजयंस्तिष्ठत्पु
 राणश्रवणेनवा श्रहोरात्रेगतेपश्चादृष्ट्यांकतानिर्यकः तत्सर्वैवदेविदुपेन्द्राह्मणायनिवेदयेत् भोजयेच्छक्तितोवि
 प्रांठर्करावृत्तपायसैः भुञ्जीतातैलत्वणंस्वयमप्यथवाग्नयतः अग्नेनविधिनःसर्वमासिमासिसमाचरेत् वत्सरात्रिपु
 नर्दयात् ब्राह्मणायसमाहितः शयनंवल्लसंवातंशर्कराकसरान्वितं सर्वोपरुकरस्युक्तंयैकांगापयस्त्रिनी गृहं च
 शक्तिदेव्यात्समस्तंपरुकरान्वितं सहस्रेणायनिष्काणकत्वाद्द्याच्छतेनवा दशभिर्वाग्निभिर्वाग्निष्केणैकेन
 वापुनः पद्मं च शक्तिदेव्याद्वितशाठयविवार्जितः पद्मसौवर्णं अन्नभञ्जः अमृतं पिबतावकात्सूर्यस्यामृत
 विद्वान्निपेतुर्यैःसमुत्पन्नाः शालिभूदगयवेक्षवः शर्कराचपुनस्तस्मादिक्षुसारामृतोपमाद्द्वारवस्ततः पुण्याश
 र्कराह्वयकठययोः शर्कराससर्भर्षिवावाजिमेधफलप्रदासर्वदुःखोपशमनीपुत्रसंततिवर्द्धनी अस्यांतुशर्क
 रादानशर्कराभोजनंतथा कर्तव्येहिप्रयत्नेनद्रतमेतद्द्वित्रियं यःकुर्षेत्परयाभक्त्यासर्वसद्गतिमाप्नुयात् कल्प
 मेकंवेत्सेत्स्वर्गतोराजाभवेत्परम् इदमपिचश्रुणोति यःस्मरंद्वापठतिसयातिसुरेश्वरस्यलोकं मतिमपिचददाति
 योजनानांममरवधूजनकिन्नरैःससेव्यः इतिपद्मपुराणेनारदीयेचशर्कराससभीद्रतम्

वैशाखशुक्लाष्टमीकल्पम् नारदाये वैशाखस्यसिताष्टम्यांसमुपोष्यचवारिभिः स्नात्वापराजितादिर्वी
 मांसीवालकचंदनैः स्नापयित्वाच्यर्गंधाद्यैर्भैवेद्यंशर्करामयं कुमारीभोजयेच्चापिनवम्यांपारणाश्रतः ज्योति
 र्भयविमानेनधाजमातोयथारविःलोकेपुविचरेद्दिप्रदंयाश्चैवंप्रसादतः देवीपुराणेतुःसहकारफलैःक्षान्ति वैशाख

स्वाद्यमोदिने आत्मानंदवतांस्त्राप्यमंसीवालुकवारिभिः लपनंफलं कूर्पूरधूपंचसुगांधिकं फलंजातिफलं पंचसुगां
 धिकं कंकोरुपुनकपूरजातीफललवंगकैः सुगंधपंचकंप्रोक्तमायुर्वेदप्रकाशकैः देव्याःपूजांचकुर्वीतकेतभ्याःपंचके
 नच शकंशक्षीरनीवेद्यकन्याविद्विपुभोजने आत्मानः पारशंप्रश्नाद्वलिशाशक्तिोददेत् सर्वतीर्थान्भिक्षेकंवातेनप्रा
 प्रातिभांधंतिवैशाखशुक्लाकृष्णानवमीद्वयकृत्यम् नारदीये राधेनवम्यादंलयोश्राडिकांपरतपूजयेत् विधिना।
 सविमानंतुदेवतैः सहमोदते तथाच निर्णयामृते भविष्योत्तरे वैशाखेमासिराजेंद्रनवम्यांपक्षयोर्द्वयोः उपवास
 परमेततयापूजयानरतुचांडिकाहंसकुंदेंद्रसंकाशरतेजसाध्रुवसान्निभः विमानवरमारूढोदेवलोकेमहीयतइतिवैशाख
 शुक्लदशम्यांकृत्यमुक्तं नारदीये दशम्यांमांधंवेविप्रधर्मराजस्वरूपिणं प्रपूज्यशुक्लैर्वाद्यैर्दिग्गुणभ्यर्चयमान
 वःगंधार्थैरुपचारैरनुभवेत्पुष्पैःसुगांधिभिः शतंप्रदक्षिणाः कृत्वाविप्रांसंभोज्यभक्तितः लभतेवैष्णवलोकनात्रका
 यविचारणा वैशाखशुक्लकादशीमांहीहिनीतदुक्तंनारदीयेवैशाखशुक्लकादश्यांसमुपोष्यचमोहिनीम् स्नात्वापरे
 हिसंपूज्यगंधार्थैः पुरुषोत्तमसंभोज्यविप्रांन्मुच्येतपंतकेभ्योत्तसंशयः अस्यांकथाः कौर्म्येषांधं युधिष्ठिरउवाच
 वैशाखस्यसितेपक्षकावाह्निकादश्यांभवेत् किंफलकोविधिरतस्याः कथयस्वजनार्दन श्रीकृष्णउवाच कथया
 भिकथाभेतांश्रुणुष्वधर्मनंदन वसिष्ठेयामकथयत्पुरारामायणुच्छते श्रीरामउवाच कथयस्वप्रसादेनवसिष्ठमुनि
 सतम मयाकृतानिपापानिसीताहरणकालतः केनद्रतप्रभवेनतानियास्यतिसंशये तद्गतंमुनिशादुल्लव्यमाख्यातुं
 मयाहंसि श्रीवासिष्ठउवाचसाधुसाधुमहाराजत्वत्समीनास्तिमानवः त्वन्नामोच्चारणोद्वेषूतोभवतिनारकां सभ
 वाण्डुच्छतिद्रतं पापघ्नंसर्वकामदं मनुष्यतांत्वमापन्नः परमात्मासिमांततः तद्गतंराजरजेंद्रकथयिष्यामिर्विस्तरा
 त् येनपापानिनश्यंतिसहस्रादिकानिच वैशाखस्यसितेपक्षेराधर्वैकादशिरमृताः मोहिनीनामनाम्नाधैसर्वपा

पहरापरा अस्याप्रतप्रभावेनभस्मसाधातकंभवेत् शृणुत्पराजशादूलकथांपापहरांपरां यस्याःश्रवणमंत्रिणप्र
 पानानिःकतिर्भवेत् सरस्वत्यास्तटराजन्पुरीमद्रावतीपुरा द्युतिमात्रामराजवैतस्याराज्यंचकारहसोमबंधशसमुद्भू
 तोराजापरमधार्मिकः धनपालितान्नावीतस्याभूत्पुकलंधनं सकृत्प्रतीयेत्यथमंकारोद्धर्मसंचयं पुण्यान्याय
 तनाप्येवविधिधानिषकारसः पंचैवपुत्रास्वत्स्यासन्सुरूपाश्रित्रसन्निभाः सुमनाद्युतिर्माश्रैवमेधाधीमतिरेवच पं
 धमोपुष्टबुद्धिश्रमहापापस्ताःसदा वारस्त्रीपुत्रमध्यपुत्रांसिपुत्रिविधंधनं पितृस्तेनक्षयनीतमन्यायात्पितृसंचितंम
 हाण्यपस्तोदुष्टःसोभूद्रास्यणानेदकः अभक्ष्यभक्षकोनिर्यंपापासकमनाः सदा वैश्यारकंधेक्षिष्यबाहुवैश्यास्यंप
 जनदृष्टिपंध्रासंतलजामकरोत्खलः आतुभिःसतदात्यक्तः स्वजनैर्जनैकनच गणिकाभिश्चसंस्थकोध
 णातादरः सर्वैर्यदापरित्यक्तस्तदाचित्तापरोभवत् किकरोमिकगच्छामिकेनोपायनसंप्रति जीवान्यहंद्र
 ष्यहनिभाःपत्नीत्रोलघुस्वततः स्तैयकर्मकरिव्यामिस्वपितुर्नगरंधुना इतिसंचित्यतेनेत्यमुपिधतंनगरंपितुः ज्ञात
 राज्ञस्तुगौरवात् एकदासन्पस्थायेनीतोनगररक्षकैः संप्रेष्यराज्ञाकार्षीतक्रियतानगराद्वहिः
 गुप्तापितोनगराद्वहिः पुरपारैस्त्वतोरएयंगहनंप्राविवेशह क्षुधितस्तुषितश्रैववभ्रामसइतस्वततः
 गुमरभेमसंज्ञाविविभूवसः शरांस्तीक्ष्णान्करेभ्यस्वत्तुष्णिरुष्टयागतः निर्दयन्वात्पापकर्मस्वाणैरहेन
 न्मुगान् तत्रैवमनिर्वयोभूत्कौण्डिन्योप्यचरत्तपः प्रत्यहंजाल्हीतीरेस्नानार्थंसमुपाययौ वैशाखेमासिसन्ज्ञानदानंच
 स्नानंजगामाशुमर्षोण्वाश्रमंप्रति मार्गमध्येधुष्टबुद्धिदुःखितसंदर्शसः कौण्डिन्यःकृपया
 गांगवारिणात्ततस्त्वयंपदास्सुष्टोमुनिनागांगवारिणा तद्वैवपुण्यवान्जातो भुष्टबुद्धिःप्रहर्षितः कौ
 निशादुलंबिनपावनतोद्वर्वात् द्रतंकथयमेस्वामिन्विनावित्तेनयद्रवेत् कौण्डिन्यउवाच द्रतंतेकथयिष्यामिपे

नपापक्षयोमवेत् वैशाखस्यसितेपक्षेमोहिनीनामनामतः एकादशीमहापुण्यानराणां पापनाशिनी मेरुतुल्यानिपाया
निस्यंनश्र्पतितक्षणात् पातकानिक्षयंयातिपंचाश्लक्षजनमनां तमांस्यर्कादयेनैवमोहिनीयैकादशीव्रतात् इति
व्यासुर्नैवायंविधिदृष्टयथाविधिः भक्त्याकारोद्धृष्टबुद्धिर्भौहिनीयैकादशीव्रतं सर्वपापक्षयनीतंत्रतेनतेनैवजन्मतिमो
क्षणापन्नोभवनास्तडासनः इदंशंक्रियतराममोहिनीयैकादशीव्रतं माहारस्यश्रवणादस्यागोसहस्रफलंभेत् इति
कूर्मपुराणेपाद्मेचवैशाखशुक्लामोहिनीयैकादशीव्रतकथा - वैशाखशुक्लद्वादश्यांधरणीव्रतेपुजांमदन्यद्वादशीव्रतं दु
र्वासाउवाच वैशाखेव्येयमेवंतसंकरयविधिनातरः तद्वत्स्नानमृदाकृत्वाततेदेवालयंव्रजेत् तत्र राधयहिरिभक्त्या
संत्रैरभिर्विचक्षणः जामदग्न्यापपादौतु उदरंसर्वधारिणे मधुसूदनायेति कटि मुरः श्रिवरसधारिणे क्षत्रांतका
यवाद्दुवमणिकठायकंठकं स्वनात्रांशुयत्रकेतिशिराब्रह्मंज्यारिणे एवमभ्यर्च्यैमेधाविस्रावैतस्याप्रतोषट विन्य
सेद्वाटनंतत्रपुरमतेत्रविशेषतः वैश्वेनचपात्रेणनस्मिन्नसंस्थापयेद्धरिं जामदग्नेयेनरूपेणकृत्वासैवैरणंभ्रतः दक्षि
णेपरशुं चैवहस्तेतस्यवकारयेत् सर्वगंधैश्चासंपूज्यपुण्यैर्नानाविधैस्त्रया ततस्त्रस्यागतः कुर्याज्जागरंभक्तिमात्रः प्र
भाभविमलेसूर्येनाश्लक्षणापनिवेदयेत् एवंनिषमयुकस्यपरफलंतात्रिवेधेने आसीद्भ्रजामहाभागोर्वरैस्त्रयोमहाबलः
अपुत्रः सपुनरसीदंनपस्तिपेमहाबलः चरतस्त्रुतपेयोरेयाइत्यलक्षयोमहामुनिः श्राजगाममहायोर्गीतंद्रुष्टुं चाभियोगतः
राजोवाच कथंभवितापुत्रः स्वल्पयासेनवैद्विज एनन्मेकथपयोरेयाभगवन्नप्रणतस्यवैएवमुकोमुनिस्तेनपार्थिवे
नवशास्त्रिना आचर्युर्षोद्वादशींचेमांशैशाखेस्तिपक्षजां सहिराजाविधानेनपुत्रकामोविशेषतः उपोष्यलब्ध
वान्पुत्रतेनपरमधार्मिक योयापिकीर्यतेलोकपुण्यश्लोकांतरात्तमः प्राप्तज्ञफलंहेतद्गतस्यास्यमहामुने परंपु
त्रोजापतेनेनविद्यावाक्कोर्तिरुत्तमा इहजन्मनिकीचित्रं परलोकेशुणुवमे कल्पमेकं ब्रह्मलोकं उपिवाप्स रसांगणैः

पहरापर। अस्याप्रतप्रभवेनभस्मसात्पातकंभवेत् शृणुष्वराजशाटूलकथांपापहरांपरां यस्याःश्रवणमात्रेणप्र
 पानानिःकृतिर्भवेत् सरस्वत्यास्तटेराजन्पुरीभद्रावतीपुरा शुक्तिमाद्यामराजवैतस्याराज्यंचकाररहसोमवंशसमुद्भू
 तोराजापरमधार्मिकः धनपालितिनान्नावीतस्याभूत्पुष्कलंधनं सकृत्प्राप्तियेत्यर्थमकरोद्धर्मसंचयं पुण्यान्याय
 तनान्येवविधिनिष्कारसः पंचवपुत्रास्तरयासन्सुरूपामिश्रत्रसाक्षिभाः सुमनाद्युतिमांश्चैवमेधावीमतिरेवच पं
 धमोपृष्टबुद्धिश्चमहापापराताःसदा वारस्त्रीषुचमध्येषुमसिषुःचिविधंधनं पितृस्तेनक्षयंनीतमन्त्रायात्पितृसंचितंम
 हापापरतोदुष्टःसीभूद्वाह्मणानिदंकः अभक्ष्यभक्षकोनित्यंपापासकमनाः सदा वैश्याःरकंधेक्षिष्यबाहुर्वैश्यास्यंप
 रिचुंबति जनदृष्टिपथंप्राप्तिनलजामकरोत्खलः आत्तुभिःसतदात्यक्तः स्वजनैर्जनकनच गणिकाभिश्चसंत्यकोप
 नहीनोगतादरः सर्वैर्घंदापरित्यक्तस्तदाचितापरोभवत् किकरोमिकगच्छामिकेनोपायिनसंप्राति जीवान्यहंद्र
 व्यहनिभार्यहानोलघुस्ततः स्तेयकर्मकरिव्यामिस्वपितुर्नगरधुना इतिसंचित्यतेनेधंमुचितंनगरंपितुः ज्ञात
 श्यरैर्गृहीतोपिमुकोराज्ञरतुगौरवात् एकदासनृपस्यायेनीतोनगररक्षकैः संप्रेष्यराज्ञाकोप्यतंक्रियतानगराद्वाहिः
 राजाज्ञयातद्वैवाशुप्रापितोनगराद्वाहिः पुरपारैस्त्वतोरण्यंगहनंप्रविवेशह क्षुधितरतुपितश्रैववधामसइतस्ततः
 सृगयाकर्तुंमारभेमांसिर्जावीवभवसः शारांस्तीक्ष्णांकरेन्यस्पत्तृणोरंष्टभगातः निर्दयन्वारपापकर्मस्वाणैरहंन
 न्मृगान् तत्रैवमुनिवर्योभूत्कौण्डिन्योऽप्यचरत्तपः प्रत्यहंजाह्नवीतोरेस्तानार्थसमुपाययो वैशाखेमासिसंज्ञानंदांतं च
 विधिनकरोत् कृत्वास्तानंजगामाशुमार्गोणस्वाश्रमंप्रति मार्गमध्वेषुष्टबुद्धिदुःखितंसंदर्शसः कौण्डिन्यःकृपया
 सद्यः स्फुष्टवान्गांगारिणाततस्त्वंधयदास्फुटोमुनितगांगारिणा तद्वैवपुण्यवान्जातो भूषुबुद्धिःप्रहर्षितः कौ
 ङिन्यंमुनिशार्दूलिवनयावनतोब्रवीत् ब्रतंकथयमेस्वामिन्विनावितेतयद्ब्रवेत् कौण्डिन्यउवाच ब्रतैकथयिष्यामिचे

नपापक्षयो भवेत् वैशाखस्य सिते पक्षे मोहिनी नामनामतः एकादशी महापुण्या नराणां पापनाशिनी मेरुतुल्या निपा-
निक्षयं न प्रयति तत्क्षणात् पातकानि क्षयं याति पंचाशच्छक्षजन्मनां तमांस्पर्कादयेनैव मोहिनीक्यादशी त्रितात् इति क्र-
त्यासु नैवां कथां विधिदृष्टयथाविधिः भक्तपाकरोद्धृष्टबुद्धिर्भोहिनीक्यादशी त्रितं सर्वपापक्षयनी तं ब्रतेन तिनैव जन्मति मो-
क्षपापत्रोवभूवगारुडासनः इदं शक्यितराममोहिनीक्यादशी त्रितं माहारम्यश्रवणादस्यागोसहस्रफलं भवेत् इति
कूर्मपुराणे पाद्वे च वैशाखशुक्लामोहिनीक्यादशी त्रितं कथा वैशाखशुक्लद्वादश्यां धरणी त्रिते पुनामदभ्युद्गादशी त्रितं दु-
र्वासादवाच वैशाखे ज्येष्ठमेवंतु संकल्पय विधिनानरः तद्वत्स्नानं मुदा कृत्या ततो देवालये त्रजेत् तत्र राध्यद्विभक्तया
मंत्रैरेभिर्विचक्षणः नामदभ्युपायादात्तु उदरं सर्वधारिणे मधुमदनायेति कटि मुरः शीवस्सधारिणे क्षत्रांतका
यवाद्भुवनमणिकटापकंठकं स्वनान्नाशं खचक्रेति शिरो ब्रह्मंडधारिणे एवमभ्यर्च्य मेधावात्रावैतस्याप्यतोषट विन्य-
सेद्विष्टानंतत्रयुग्मतेत्रविशेषतः वैष्णवेन च पात्रेण नस्मिन् संस्थापयेद्द्विं जामदग्नेयेन रूपेण कृत्वा सौवर्णमभ्रतः दक्षि-
णे परशुवैवहस्ते तस्य वकारयेत् सर्वार्थेश्रंसं पूजयुष्मैर्नानाविधैस्त्रयाः ततस्त्रयाः प्रतः कुर्याज्जागारं भक्तिमात्रः प्र-
भो भविष्यते सर्वज्ञाश्रयापतिवेदयेत् एवं त्रियमप्युक्तस्य परफलात्तत्रैव धमे आसीद्वाजामहाभागो वर्षे रसेनो महाबलः
श्रयुजः सपुनस्तीव्रं न परस्तेपे महाबलः चरतस्त्वत्पेधोरथाज्ञा वत्कथो महासुनिःश्राजगाम महायोगी तं द्रष्टुं चाभियोगतः
राजोवाच कथं भवित पात्रः स्वल्पापासेन वै द्विज एनन्मैकथय प्रीत्या भगवन् प्रणतस्य वै एवमुको मुनिस्तेन पार्थिवे
नयशास्त्रिणा आचरन्पौद्वादर्शां चैमांशैशास्त्रे सितपक्षजां सहिराजा विधानेन पुत्रकामो विशेषतः उपोष्य लब्ध-
वान्पुत्रं तेन परमधार्मिक योधापि कौर्यते लोके पुण्यश्लोको नोत्तमः प्राप्तज्ञक फलं होत इतस्यास्य महासुने पर-
त्रो जायते तेन विद्यावान्कोर्त्तरुसमा इह जन्मानि कीचित्रं परलोके श्रुणु वने कल्पमेकं ब्रह्मलोके उपिवत्वाप्सरसांगणैः

श्रीदिव्यतेपुनःमृष्टीजायतेचक्रवर्तिनः शिशकल्पसहस्राणिजायतेनात्रसंशयः इतिवाराहपुराणेधरणीव्रतेपूर्वं
 शाखशुक्लजानदभ्यद्वादर्शिव्रतकथा अस्यामेवद्वादश्यांयोगविशेषोहेमाद्रौपंचाननस्थीगुरुभूमिपुत्रौमेपेरविः स्या
 दिहशुक्लपक्षे मासाभिधानाकरभेणयुकातिथिर्धतीपातइतीहयोगः अस्मिन्गोभूमिहिरण्यवस्त्रदानेनपापं
 परिहायसर्वं सुरत्वभिद्रवमनामयत्त्वमर्याधिपत्वंलभेतमनुष्यइति पंचाननः सिंहमासाभिधानामास
 संस्थाभिधानातिथिर्द्वादशी करभेणहरतऋशेणयुका अस्यामेवमायवपूजनमुक्तं नारदीयेवैशाखशुक्ल
 द्वादश्यांसिंपत्रासोर्जितेद्वयः संपूज्यमायवंभक्त्यांगंधाद्यैरुपचारकैः पकान्नतसिजनकं मधुरंसोदकुंभकं
 विधायदद्याद्विधिवत्माधवः श्रीयतामिति वैशाखंशुक्लत्रयोदश्यांकामदेवपूजाव्रतम् नारदीये राधाशुक्ल
 त्रयोदश्यांकामदेवव्रतंरमृतं तत्रगंधादिभिःकामंपूजयेदुपवासवान् प्रतिमासंततः पश्चात्त्रयोदश्यांसितेदले
 एवमेवव्रतंकार्यवर्षातिगामलंक्रतां दद्याद्विश्रायसत्कृत्यव्रतसांगत्त्वसिद्धये वैशाखशुक्लचतुर्दश्यांनसिंहजयंतीव्रतं
 तदुक्तंयाराहपुराणे वैशाखस्यशुक्लपक्षेचतुर्दश्यांमहातिथौ जयंतीतत्रकर्तव्यानुसिंहस्याद्विजोत्तमैरिति गोविंदाणै
 व्राह्मि चतुर्दश्यांशुक्लपक्षेमासिमाधवसंज्ञके प्रादुर्भूतेनृपंचास्यसतस्मात्तांसमुपोपयेदिति इयंप्रदोषव्यापिर्नाग्राह्या
 तदुक्तंमदनरत्ने हेमाद्रौ नसिंहपुराणे वैशाखेशुक्लपक्षेचतुर्दश्यांनिशामुखे मज्जनसंभवंपुण्यंव्रतंपापप्रणासनं
 वर्षवर्षतुर्कर्तव्यममसंतुष्टिकारकमिति टोडरानदेस्कादि वैशाखस्यचतुर्दश्यांसोमवारेलिलक्षके श्रवतारोनुसिंहस्य
 प्रदोषसमयेद्विज तथाच नूसिंहप्रसादोदाहृतं नूसिंहपुराणे वैशाखशुक्लपक्षस्यचतुर्दश्यांविषस्वति अस्तंगा
 भिनिसर्वेषांपुरतस्तंभमध्यतः प्रवभूवमहाविष्णुर्नरसिंहकतिर्नृप तरुणाव्रतंनरैःकार्यमहाविष्णोरतिप्रियमिति कू
 भसिंहोवैदिककल्कीचसायनितिपुराणसमुच्चयाच्चदिनद्वयेप्रदोषव्यासावेकदेशे संकल्परूपव्रतोपक्रमकाल

सखात् शुक्रपक्षगतत्वाच्च वैष्वयनेकदेशयोगेऽधिकव्याप्तिमतीत्याह्याकृत्यरत्नांवलयाभ्येवं दीक्षितोयनुदिनद्वये
 ऽप्यासावव्याप्तौवापूर्वापूर्वादिनेगौणकालव्याप्तेःसखात्परदिनेर्चतर्दम्बावादिभ्युक्तं यत्तुर्केश्विदुक्तपूर्वादिने प्रदोषका
 लव्यापिनीचतुर्दशीसद्भावे उत्तरदिने प्रदोषकालार्षपक्षेऽपि उत्तरविद्वाप्रांहा अनगेनसम्पायुक्तौवोपोष्याचतुर्दशी
 धनापर्यैर्विद्युत्ततस्मात्तापरिवर्जयेदितिवचनेन पूर्वविद्वा निषेधादिति - तत्र एतद्वचनस्यहेमाद्रिमदनरत्नादि
 सकलमहानिबन्धेष्वल्लिखितत्वेनानाहतत्वात् अस्याएवयोगाविशेषेणप्राशस्त्वमुक्तं नस्सिहपुराणे स्वातीनक्षत्रयो
 गेचशानिवारमहद्गतं सिद्धयोगस्यसंयोगवाणिजकरणेतथा - पुंसांसीमागययोगेनलभ्यतेद्वयगतःसर्वैरैरतुसंयु
 क्तेहृत्वाकोटिविनाशनं एतैर्योगैर्विनापिरयान्मदिनंपापनाशनमिति आरुमन्त्रेतेसर्वेषामधिकारः सर्वेषामपिब
 र्णानामधिकारोस्तिमद्गते मद्गकैरनुविशेषेणकसैव्यमत्परायणैरितितत्रैवोक्तेः इदंचसंयोगपृथक्त्वन्याय्येन सल
 ष्वेपदिनद्वये प्रदोषकालेसमव्याप्तिसत्त्वेपूर्वविद्वायानिषेधकत्वाच्च वैष्णवानांतुस्मरविद्वायानिषेधात्सर्वथाशुद्धे
 वोपोष्या तथाच हरिभाकिविलासे बृहन्नारसिंहे वैशाखशुक्रपक्षस्यचतुर्दश्यांसमाश्रितेत् मज्जन्मसंभवंपुर्यंघ्रतं
 पापप्रणाशनं स्वातिनक्षत्रयोगेनलभ्यतेद्वयगोतः सर्वैरैरतुसयुक्तहृत्वाकोटिविनाशनं केवलचक्रकर्तव्यंम
 हिनंफलकांक्षिभिः वैष्णवैरनुनक्तसैव्यास्मरविद्वाचतुर्दशीति आगमोपि त्रिषेचतुर्दशीभौमकर्तव्याकिरवपापहा
 कामविद्वानकर्तव्यास्वातीभौमयुतापदाति इदंघ्रतंनिष्यकाम्यच वर्षवर्षतुक्तव्यमितिवीभ्साश्रवणात् तथाच
 विज्ञायमहिन्यस्तुलयेत्पापकृन्नरः सयातिनरकयोरंप्रावञ्चद्रदिवाकरावित्यकरेणदोषश्रवणाच्च अपुत्रोत्संभ
 तेषुत्रानित्यादिफलश्रवणाच्च इतिनासैहजन्मप्राह्यातिथिनिर्णयः अर्थाञ्जकस्यमुच्यते कल्परत्नावल्यां श्रया
 स्याःसोधापनोन्नतविधिः अस्यांप्रातःकृत्यंविधायमस्यार्दिद्वेवताभ्योन्नतंनिवेद्यान्नस्य - प्राणानोन्नयद्दंडुस्त्वैवारे

पूर्णताद्यपात्रग्रहविद्यासंकल्पकुर्यात् तदुक्तमादां नृसिंहपुराण नियमंचप्रकुर्यात्तदंतथावनपूर्वकमिति दंतथावन
 ग्रहणप्रातःशुक्रोपलक्षणं दंतथावनचतुणपर्णादिनाद्वादशांगंदूर्पूर्वाकार्यं उपवासादिनेदंतकाष्ठनिषेधात् निर्णयासि
 धौ दीक्षितएव संकल्परूपत्रतकर्मसमारभेदिति नृसिंहपुराणोक्तिरिति मदनरत्नेष्येवमेव वस्तुतस्तुसंकल्पःप्रातर
 वक्तुंमुचितःप्रातः सकल्पयेद्विद्वानुपवासव्रतादिकमित्यादिवचनात् व्रतकर्मसमारभेदिति नृसिंहपुराणोक्तिरनु
 व्रतस्यपूजादिरूपस्योपयोगियन्मंडपादिसामग्रीसंपादनंतत्परत्वात् तिल्यकर्मसमारभेदितिपाठस्यैववहुशोदृष्टत्वे
 नतत्रव्रतप्रारभानुकेश्च सकल्पमंत्रस्तत्रैव श्रीनृसिंहोत्रदृष्टस्त्वदयांकुरुमन्त्रोपरै श्रथाहचविधास्याभिन्नतानिर्विश्व
 तानयेतिनिर्णयासिधौतु नृसिंहदेवदेवेशतत्रजन्मदिनेशुभे उपवासंकरिष्यामिसर्वमोगिविवाजितइतिसंकल्पमंत्रउक्तः
 ततोव्रतस्थनमिष्यालापपाखड्यादिसभापणवर्जनकार्यं ततोमध्याह्नेनद्यादौ ऋद्धोमयतिलोदकैः स्नात्वानित्यक
 र्मानिर्वर्षग्रहगच्छेत् ततःसायकालेगोमयोपालितेभूषुषुदशोऽष्टदलं कृत्वा तत्रकलशंसस्थाप्यसर्वतोमद्भ्रंवाविरच
 द्य आचार्यादिवरणंचविधाप कलशोपरै हैर्भासुवर्णानृसिंहप्रतिमांपलपलाधार्थादिमितं लक्ष्मीप्रतिमांच सं
 स्थाप्य अश्रुशुत्तरपूर्वकंप्राणप्रतिष्ठां कृत्वा मूलमंत्रेणुवादिकेन चबलनखापविश्रहे तीक्ष्णदंष्ट्रापथीमहि तन्नोनारासि
 हःप्रचोदयात् इतिगणध्याननाममंत्रेणचपोडशोपचारैः पूजयेत् तत्रादौपूजोपयोगित्वेननृसिंहमंत्रन्यासादिकमु
 च्यते उानमःउग्रवीरंमहाविष्णुंज्वलतसर्वतोमुखं नृसिंहंभीषणंमद्भ्रंमृत्युमृत्युनमान्मूह अस्वयंमंत्ररूपव्रह्माक्र
 पिरनुष्टुप्छंदःश्रीलक्ष्मीनृसिंहदेवता हवींजईशक्तिःन्यासेविनियोगः ब्रह्माण्डेऋषयेनमः शिरसि अत्रनुष्टुप्छंदसे
 नमोमुखे श्रीनृसिंहदेवतायैनमोहृदये हवींजायनमोगुह्ये ईशकपेनमः पादयोः उग्रवीरं श्रंगुशाभ्यांनमः महा
 विष्णुंतज्जनीभ्यांस्वाहा ज्वलतंसर्वतोमुखंमध्यमाभ्यांपवद् नृसिंहंभीषणंअनामिकाभ्यांहूं मद्भ्रंमृत्युमृत्युकानि

धिकाभ्यांवापट् नमाभ्यहंकरतलकरष्टुष्ठाभ्यांपट् एवमेवहृदयादिध्वगःयासंकुर्यात् ततोऽध्यातंकुर्यात् नृसिंहभ
 जेजानुविचरतवाहुंनिनेत्रभुजेप्रोष्ठसखचक्रंक्रथानूपमज्योतिषादीसदृशशिरःशोभिदप्रसुदीप्तोप्रजिवहम् १
 वामकेन्दुरेःपूज्यालक्ष्मीभूषणभूषिता वामेपश्चरादक्षबाहुनात्हारिविभुं २ आच्छिप्रतीश्रातिमूर्तिमर्तोगानिप्र
 कल्पयेत् ध्यानांतरचारमे मणिकयाद्रिसमप्रभानिजरासांजस्तारक्षोगणं जानुन्यस्तकरांबुजंनिनयनरत्नो
 हसद्रूपणं बाहुभ्यांधृतशंखचक्रमनिशा दंप्रोप्रयकोष्ठसन्जालाजिवहमुदयकेशानिचयंवदेनसिंहविभुम् १
 एवंध्यात्वामानसैरुपचारैःसंपूज्य शंखस्थापनपट्कोणमंडले विधाय पूजांकुर्यात् अगच्छदेवदेशप्रह्ला
 दवरदायक यावत्पूजांकरोभ्यत्रतावत्स्वस्त्रिधरोभव सहस्रशार्पित्यावाहनं नानारत्नसमायुक्तंकार्तस्वरविभू
 पित नृसिंहदेवदेशस्वसासनंपरिगृह्यतां पुरुषएवेदमित्यासनं २ गगादिसर्वार्थैर्भयोमयाप्रार्थनयाहृत तो
 प्रसेतत्सुखरुपशार्पार्थंपरिगृह्यताम् ३ नृसिंहान्यतदेवेशालक्ष्मीकांतनमोऽस्तुते अर्धैशगृह्याणुदेवेशभक्तानां व
 रदायक त्रिपादूर्ध्वैत्यर्धम् ४ कर्पूरवासिततोयमंदकिन्त्याःश्रमाहृतं श्राचभ्यतांतवयादेवमयादत्सहिभक्तिः त
 स्माद्विराडित्याचमनम् ५ पंचामृतनस्त्रपनंकरिष्येसर्वसिद्धिदं पयोदाधिधृतं गठयंमाशिक्षकं रारा तथा पंचामृते
 नस्त्रपनं गृह्याणुस्त्रसत्तम ६ आप्यायस्वेतिपयसा १ दधिक्राणेतदध्रा २ घृतमितिघृतेन ३ मधुव्यातेतिमधु
 ना ४ स्वादुःपवस्वेति शर्करया ५ एवंपंचामृतस्नानम् गगाचयमुनाचैव नर्मदाचसरस्वतो तार्पापयोष्ठीक
 णाचताभ्यःस्नानार्थमाहृत तोयमेतत्सुखरुपशार्पस्नानार्थं प्रीतिगृह्यतां घृत्पुरुषव्यदधुरितिस्नानम् ७ स्नानानं
 तरमाचमनीयम् पीतांबरयुगदिवसर्वकार्यार्थसिद्धये मयानिवेदितं भक्त्या नृसिंहवरदायक तं यज्ञमिति वक्ष्यम् ८
 लक्ष्मीकांतनमस्तेस्तुत्रादिमंत्रकवत्सल ब्रह्मसूत्रं सोत्तरीयगृह्याणुसुरनाशक तस्मात्पूजात्संभूतमिति यज्ञोपवी

तम् १ शीतलंचंदनदिव्यंचंद्रकुंकुममिश्रित दद्यामितवतुष्टाशनासिंहप्ररमभ्यरे तरुमाद्यज्ञासर्वहुतइति
 गधम् १० शशताश्चसुरश्रेष्ठकुंकुमाकाःसुशोभनाः नृसिंहदेवदेशाग्राव्याध्वस्वीकुरुप्रभा इत्यश्वताः कालो
 द्रवानिपुष्पाणितलस्यादीनिवैप्रभापूजयामि नृसिंहत्वां लक्ष्यासहनमोरतुते तस्माद्भ्या इतिपुष्पा
 णि ११ कालागुरुमयदिव्यंसर्वदेवतवह्मं धूपंयहांएदिवेशसर्वकामसमृद्धये यत्पुरुषेणितिधू
 पम् १२ दीपःपापहरःशोकस्वमोराशिवाविनाशनः दीपेनलभतेजस्तस्माद्दिापददामिति ब्राह्मणस्यै
 तिदीपम् १३ नैवेद्यंसुखदंवारुमक्षयभोज्यसमन्वितदद्यामितेरमाकांतसर्वपापक्षयकुरु चंद्रमानन
 सइतिनैवेद्यम् १४ इदंफलंमयानातामितिफलम् पुगीफलमहादिव्यमितितांबूलं हिरण्यगर्भगर्भ
 रथामितिदक्षिणा पंचवर्तसिमानायुक्तंसर्वमगलदायकनोरानजनीनरीक्षस्वरमाकानमोरतुते इतिनीराजन मा
 लतीमल्लिकापुष्पैर्नागचंपकसंयुतैः पुष्पांजालैश्छायापादांबुजयुगोपैत इतिपुष्पांजलिसमर्पयेत्नृसिंहदेवदेव
 शसर्वकामफलप्रद लक्ष्मीकांतनमस्तुभ्यंपुत्रपौत्राभितुष्टये नमस्तदेवदेशानमस्तसुरनायक नमस्तिकमलाकां
 तनमस्तैभकवरसल नमस्तैसर्वभूतेशवासुदेवनमोरतुते नाभ्याभ्रासीदिति प्रार्थनानमस्कारंचक्रुर्थात् सत्ता
 स्यासन्नितिप्रदक्षिणांचक्रुत्वा उत्तरार्ध्वचदद्यान्तत्रमंत्रः नृसिंहच्युतदेवेशलक्ष्मीकांतनमोरतुते अनेनार्ध्वप्रदा
 ननसफलाःस्युर्मनोरथाः ततोयज्ञेनयज्ञामितिमंत्रेणपुष्पांजलिदत्त्वा शत्रौणीतवाद्यपुराणश्रवणादिभिर्जागरणकु
 र्यात् इतिव्रतविधान उद्यापनेपिसर्वतोभद्रेसर्वमंडलदेवतापूजांते कलशोपरिनारसिंहभंत्रेणयथाविधिपूजनं पू
 र्णोक्तमत्रैर्विधायप्रातःपुनरपिदेवतापूजांमंडलदेवतासाहितांविधायकुंडिस्यादिलेवाब्रह्मवरणचात्रिसंस्थापनंविधाय
 वाधान्तिव्याहृतिभिर्हृत्वा नरसिंहभाषय्यात्वा ज्येनचरुणाहुत्वाब्रह्मादयोमंडलदेवतामहादियानदेवताश्रेकैकया

हृत्प्राणहृत्वा नसिंहैश्चतुर्दशाधिकान् ब्राह्मणान् प्रतिमाकुम्भवस्त्रपवित्रादिभिरभ्यर्च्य स्वर्णमयीसहस्रहि
तान् श्रीमद्वासिहप्रधानप्रतिमांगीमूहिरण्यतिलपात्रशब्दासाहितामाचार्यापदत्वाप्राथम्येत् महेशयेत्रराजानोजिष्य
विचयेपरै तान्समुद्धरदेवेशदुस्तराद्भवसागरात् पातंकार्षणमग्रस्यव्याधिदुःखांबुवारिभिः जीवैरनुपरिभूतस्यम
हदुःखगतस्यमे करावलंबनंदिहिशेषशापित्जगतपते श्रीनृसिंहरमाकांतमकानांभुवनाशान क्षीरांबुधिनिवास
शचक्रपाण्डनादेन व्रतनानेनदेवेशभुक्तिमुक्तिप्रदोभवः एवंसंश्राब्धंप्रतिमांसोपस्करामात्रार्पापदद्यात् तत्रमंत्रः
पतिंवरमहाबाहोप्रह्लादभयनाशकत् अनेनार्थप्रदानेनयथोक्तफलदोभवति ततः पूर्णाहुतिविधाय दक्षिणादि
भिर्ब्राह्मणान्सतोष्य मध्याह्नैर्बुधभिः सहभुंजतिति इतिनृसिंहचतुर्दश्याः सोद्यापनापूजा अथनृसिंहपरिचर्य
यामस्याः कथा हेमद्रौ नृसिंहपुराणे हिरण्यकशिपुहृत्वादेवदेवजगद्गुरुं सुखांसिनितदुस्संगेशातकोपरमापति
प्रह्लादोज्ञानिनांश्रेष्ठः प्रालयनराज्यमुत्तमं एकाकीचितदुस्संगेप्रियंवदचननमवर्वात् प्रह्लादंउवाच नमस्तेभगवन्वि
ष्णोश्रीनृसिंहरमापते त्वद्भक्तोहसुरेशैकत्वाष्टच्छामितुतत्त्वतः स्वामित्वविमज्जाभिन्नाभक्तिजातात्वनेकथा कथंच
तेप्रियोजातः कारणवदमेप्रभो श्रीनृसिंहउवाच कथयामिमेहाप्राज्ञाशुणुष्वैकाग्रमानसः भक्तैर्यत्कारणवत्सप्रिय
त्वस्यचकारणं पुराकालेह्यभूद्विप्रः किंतुतनाप्यधातवान् नान्नास्त्वाद्यवामुदेवोहिवेश्यस्वांसक्तमानसः तस्मिन्ज
न्मानेनैवत्वचकारसुकृतंकिपत् मुक्तातुमद्भक्तैकेशयसांसगतिलांसः मद्भक्तस्यप्रभविनभोकिर्जातातवानप्य प्रह्ला
दउवाच श्रीनृसिंहोच्यतातावत्कारस्यपुत्रस्यकिंव्रतंविश्रयायावर्तमानेनकथयतच्चकृतंमया येनतद्विष्णुमाहात्म्यंयुक्ते
महंसिसंप्रदत्तं नृसिंहउवाच पुरावतिपुरेह्यासीद्ब्राह्मिणोविदपारगः तस्यनामसुशर्मतिवहुलकिंपुविश्रुतः ब्रह्माके
यासुनिधतसर्वासुकिलत्परः तत्परश्चासक्तः ब्राह्मिष्टोभादिभिर्षडैरिष्टैः सर्वसुरैस्तप्ताः तेनापिदिव्यमानेनकृतना

दुष्टकृतं किपत् तस्य भार्या सुशीला च विख्याता भुवनत्रये पतिव्रता सदा चारापतिभक्तिपरायणा जज्ञिरस्य सुताः
पंचतरुमाद्विज्वरात्तथा सदा चाराः सुविद्वांसः पितृभक्तिपरायणाः तेषां मध्ये कति धर्मवेष्यसंगतितत्परः तथा नि
पिथ्यमानेन सुरापानं तथा कृतं सुवर्णैश्चाप्यपहृतं चौरैः सार्धं त्वया बहु विलासिन्या गृहे निर्यं वसतोऽप्यविचारतः विला
सिनीवेष्या एकदा तद्गृहे स्नासीत्तथा सह महकालिः ततः कलहभवेन भोजनं न त्वया कृतं श्रद्धानाम्भूतं कृत्वा व्रताना
मिदमुत्तमं त्वया विरहयोगेन रत्रौ जागरणं कृतं वैश्यायावल्लभं किंचिन्न ज्ञातं न तथा सह राजौ जागरणे र्णैर्यत्कामो
गमने कथाः व्रतेनानिर्वाणं न मोदते दिवि देवताः सृष्टार्था हि पुरा ब्रह्माचक्रे ह्येतदनुत्तमं भद्रतरुप्रभावेन निर्मितं स
चराचरं ईश्वरेण पुरा र्वाणं विपुराणां वार्थिनां माहात्म्येन व्रतस्यास्य त्रिपुरा विनिपातिता श्रुत्यैतु बहुभिर्देवैर्ऋषि
भिश्च पुरानप राजभिश्च महाप्राज्ञा विहितं व्रतमुत्तमं एतद्भूतप्रभावेन सर्वसिद्धिमुपागताः वैश्यापि मन्त्रिप्राजाता
व्रतोक्ये सुखचारिणी इदं शंभूतं त्वस्यै लोके चैवातिविश्रुतं कलहेन विलासिन्या व्रतमेतदुपस्थितं प्रल्हादतेन ते
भक्तिर्मेयिजातास्तनुत्तमा धूर्तया च विलासिन्या ज्ञात्वा व्रतमिदं महत् कलहश्च कृतो येन मद्भूतचक्रतभवेत् सा वैश्या
ल्यधराजाता भुक्त्वा भोगाननेकशः भुक्त्वा कर्मविहीनस्त्वं प्रल्हादादविशसि मयि कार्या र्थैश्च भवानास्ते मच्छरीरपुथ
कथा विधाय सर्वकार्याणि शीघ्रं वैवागमिभ्यसि यद्दं व्रतमावश्यं प्रचारिष्यंति मानवाः न ते पापुनराद्युत्तिर्भूतः कल्प
यत्तरपि अप्रभो लभते पुत्रान्मद्रकांश्च सुवर्चसः दरिद्रो लभते लक्ष्मीं धनदस्य च यादृशी तेजस्का मोलभे ते जोराज्या
धीराज्यमुत्तमं श्रायुः कामो लभेदायुर्प्रादृशो तच्छिवसा च स्त्रीणां व्रतमिदं साधुपुत्रदं भाग्यदं तथा श्रवैष्यं कर्तासां
पुत्रशोका विनाशनं धनान्यकर्त्तव्यं ज्ञाति श्रेष्ठकरशुभं स्त्रियोवापुरुषोवापि कुर्वीत व्रतमुत्तमं तेभ्यो ददान्यहं सौख्यं
भुक्तिभुक्तिसमन्वितं बहूनां केनैकेनैव तस्मात्प्रवृत्तस्य फलं महत् मद्भूतस्य फलं कुं नाहं शको न शंकरः ब्रह्माचरुर्भवे

कैश्चनलभेन्महिमावाधिं प्रल्हादउवाच भगवंत्स्वप्नसादेनश्रुतं व्रतमनुत्तमं व्रतस्यास्य फलं साधुव्ययेन भक्तिका
 रणं स्वामिन् ज्ञातिविशेषेण च तत्र प्रापानिकृतं न श्रधुना श्रेतुमिच्छामि व्रतस्यास्यास्य विधिपरं कस्मिन्मासे भवेद्व्रतक
 रिमन्वावासरप्रभो एतद्विस्तरतो देवकर्महंसि सांप्रतं विधिना येनैवैस्वामिन्समग्रफलभागभवेत् ममोपरिक्रपा
 कृत्वा द्वाहिल्वंसकलंप्रभो श्रीनृसिंह उवाच साधुसाधुमहाभाषा व्रतस्यास्य विधिपरं सर्वकथयतीमिदं त्वमेकाग्रमतिः
 शृणु वैशाखशुक्लपक्षे तु चतुर्दश्यां समाचरेत् मज्जनमसंभवं पुण्यं व्रतं प्राप प्राणानं वर्षे वर्षे प्रकृतं व्यवमसंतुष्टिकारण
 महागुणमिदं श्रेष्ठमनुभवं भो शशिः कर्तव्यमिति शेषे तेनैवैकियमाणेन सहस्रद्वादशीफलं जायते मत्सखा एवमा
 नुपाणं महात्मनां मानुपाणं मध्ये जायते इत्यन्वयः मत्सखा श्रुत इति शेषः स्व्याति नक्षत्रयोगे च शानिवारे महद्भ्रत सिद्धि
 योगस्य स योगे वाणिजकरणे तथा पुसांसौ भाग्ययोगे न लभ्यते इव योगतः सैवैरेतैस्तु स युक्तं हत्याकोटि विनाशानं एत
 दन्वतरे योगे तद्विनपापनाशनं केवलेपि प्रकृतं व्यवमहिने व्रतमुत्तमं श्रन्यथानरकं याति यावद्ब्रह्मदिव्यकरौ यथा
 यथा प्रवृत्तिः स्यात्पातकस्य कलौ पुगे तथा तथा प्राणश्रयति सर्वैर्धर्मानसशायः महत्तस्य प्रभावे न मतिर्न स्याद्दुरात्मतः
 विचार्यैर्ध्रप्रकृतं व्यवमाधवे मासि महत्तं नियमश्रप्रकृतं यो दंतथावनपूर्वकं श्रीनृसिंहमहोत्पत्तं कृपां कुरु ममोपरि
 श्रयाहं च विचारयामि व्रतं तं तद्व्रतानय इति व्रतग्रहणमत्रः व्रतस्थेन कर्तव्या संगतिः पापिभिः सह मिथ्यालापान
 कर्तव्यः समग्रफलकांक्षिभिः स्त्रीभिर्दुष्टैश्च ज्ञालापान् व्रतस्थेनैव करयेत् स्मत्तं यं भे महारूपं महानिसेकले पुमिभिः ततो
 मध्याह्नवे लापानवादी विमले जले गृहे वा देवखाते वा तडागे विमले दके वैदिकेनैव मंत्रेण स्नानं कृत्वा विचक्षणः - सृति
 कागोमयेनैव तथा धात्री फलेन च तिलैश्च सर्वपापश्रेः स्नानकृत्वा महामतिः परिधाय शुचिवासेन त्यकर्म समारभेत्
 ततो गृहं समागत्य स्मरन्मभां कियोगतः गोमयेन प्रलिप्याथ कुर्याद्गृहदुर्लभम् कलशं स्थापयेत्तत्र रत्नपङ्कजग

भित्तम् तस्योपरि न्यसेत्पात्रतद्वलैःपरिपुरितम् हेमन्तत्रयमन्मूर्तिरथाप्याभ्यर्च्यतथैवच - पलेनचतद्वदनतदंधा
 दनवापुनः यथाशक्तिस्वथाकार्यावित्तशाठ्यविवर्जिता पंचामृतनसस्त्राप्यपूजनचसमाचरेत् ततोब्राह्मणमा
 ह्वयतमाचार्यमलोत्तुपं संदाचारसमायुक्तशांतदांतिजित्द्रियम् तेनैवकारयेत्पूजाइथाशास्त्रानुसारतः आचार्य
 पठनार्द्धमानपूजांकुंठ्यार्थथाविधिः मंडपकारयेत्त्र्यंणुपरस्वकशोभितम् ऋतुकालोद्भवैःपुंषीःपूजयेद्यतमान
 सःउपचारैःपोडशाभिर्भैर्नामभिरक्तैः ततःपरौराणिकैर्भैःपूजनीयार्थथाविधिः चंदनंशोतलदिव्यंचंद्रकुंकुमंमि
 श्रितं ददामितवतुष्टार्थंनृसिंहपरमेश्वरइतिचंदनमंत्रः कालोद्भवानिपुण्याणितुलस्यादीनिवैप्रभी पूजयामितृसि
 हव्यांलक्ष्मासहनमोरतुते कालागुरुमयंधूपंसर्वदेवसुवल्भम् करोमिदंमहाविष्णोःसर्वकामसमृद्धये दीपःपाप
 हरःशोकरतमोराशिविनाशनः दीपेनलभ्यतेतेजस्समादीपददाम्यहम् नैवेद्यंसौरभ्यददेवमक्षयभोज्यसमन्वि
 तम् ददामितैरमक्कतसर्वपापक्षयंकुरु नृसिंहाद्युतदेवेशलक्ष्मीकांतजगरते अनेनार्घ्यप्रदानेनसफलाःस्युर्म
 नैरथाः पीतांबरमहावाहोप्रल्हादाभयदायक यथाभूतार्चनार्थाद्यथोक्तफलदोभवन् रात्रौजागरणंकार्यंगीत
 ज्ञादित्रानिःस्वनैः पुराणपठनैर्नरैःश्रोतव्याचकथाशुभाः ततःप्रभातसमयेस्नानंक्वाह्यतंद्रितः पूर्वोक्तनिविधा
 ननपूजयेन्मंत्रप्रयत्नतःवैष्णवंतुचरेच्छ्राद्धमद्येस्वस्थमानसः ततोदानानिदेयानिवक्ष्यमाणा निचानय - पात्रेभ्य
 स्तुद्विजेभ्यश्चलोकद्वयजिगीषया सिंहःस्वर्णमयोदयोमभसतोपकारकः गोभूतिलहिरण्यानिदेयानिचफले
 प्सुभिः शय्यासतूलिकादेयासतथान्यसमन्वितानि अर्घ्यानिचयथाशक्त्यादेयानिममंतुषुपे वित्तशाठ्यंनकर्त
 व्यंपथोक्तफलमिच्छता ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यतेभ्योदेयांचदक्षिणां निर्दनेरपिकर्तव्यंदेयशक्त्यनुसारतः सर्वपा
 भववर्णानामधिकारोस्तिमद्भते मद्रकैरनुविशेषेणैकैर्तव्यमत्परार्थेषु मद्भक्षयेचराजानो जनिष्यंतित्रयमत्पुराः

तान्संमुद्धरेद्वेशदुस्त राज्ञवसागरात् । पातकाणामप्रस्यव्याधिदुःखांशुंराशिभिः । जीवैस्तुपरिभूतरूपमहादुःख
गतस्य च करावलंबनदेहिपशापेनृजगत्पते । श्रीनृसिंहरमाकांतमकानांभवनान्न क्षीरांबुधिनिसार्वं
चक्रपाणोजनार्दनं ब्रतेनानेनदेवेशभुक्तिभुक्तिप्रदोभव । एवंशार्थतदेवविमुच्यचयथाविधिः उपहारादिकंसर्व
माचार्यापनिवेदेयत् । मध्याह्नेतुसमापुकोभुंजीतबंधुभिःसह यद्दंशुयाद्रक्त्यान्नतंपापप्रणशानं तस्यश्रवण
मात्रेणब्रह्महृद्यव्यपेहति । ब्रतंनामब्रतास्थानमित्यर्थः पवित्रपरमगुह्यकीर्तियेयस्तुमानवः सर्वांकामानवाप्नो
तिन्नतस्यारूपफलमेत् । इतिनृसिंहचतुर्दशीब्रतकथा । अस्यामेवचतुर्दश्यां । उंकारेश्वरयात्रापुष्पां काशीखंडे । रा
पशुक्वचतुर्दश्याममापिक्षेत्रवांसिनः । तत्रयात्राकरिष्यंतिमहीत्सवपुरःसरां । तत्रजागरणंरुवाचतुर्दश्यामुपेधिताः ।
प्राप्तुवतिपरंज्ञानंयत्रकुत्रापियेस्यताः । ब्रह्मांडोदरमध्येतुयानितोर्थानिसर्वतःतानिवैममभूयासुरागत्याकृतिदृशनाइति
अस्यामेवकालांतरोक्तलिंगाब्रतम् । तदुक्तेमाद्री चतुर्दश्यांशुक्वपक्षैवशाखस्यप्रयत्नतः । शिवंपूज्यविधिनैनुमहस्नाप
नपूर्वकम् । विलिप्यकुंकुमेनैवचंदनैश्चाथेयच्छिवम् । लिंगादिष्टिमयंकृत्वहैमपुष्पावलिपनं तिलप्ररुश्रवणैर्युतंगुणद्व
गुरासिंहकंधूपंदत्वा दमनपुष्पैः संपूज्यभवापरुद्रायितनाम्नादद्याद्ब्रतकूर्तुस्तद्विष्णुणांवाशिवलोकाप्रतिभैवतीति
अस्याःसर्वमेवकल्पनारदयिष्युक्त्स्वैशाखस्यचतुर्दश्यांश्रीनृसिंहब्रतंचरेत् । उपवासाविधानेनशाकेशकस्तैथैकभूक
नियोगमेतसंपूज्यन्तृसिंहंदैत्यसूदनंउपचारैःपोडशाभिःस्नानैःपंचामृतादिभिःततःश्रमापन्नैर्देवंभजेणानेनारदः । तस
हाटककेशांतव्वल्लेष्यावकलोचनवज्राधिकनखरुपश्यादिव्यसिंहनमोरतरे । इतिसंप्राथ्यंदेवशत्रुतीरुयारुण्डिलेश
पः । जितेन्द्रियोजितक्रोधःसर्वभोगविधार्जितःएवंयःकुरुतेद्विद्वान् । विधिवद्ब्रतमुत्तमं वर्षैर्वृषैसलभतेभुक्तभोगोहरःपदंउं
कारेश्वरयात्राचकार्यात्रैवमुनीश्वर । दुर्लभंवागसंचात्रदर्शनंपापनाशनं । किमब्रवहनेकिनपूजाध्यानाजपेक्षणात् । य

ज्ञानमिक्षप्रदं नृणाम् ब्रजालिगव्रतंचापिकर्तव्यंप/पनाशनं पंचाशतेनसंस्तान्प्यालिंगमालिष्यकुंकुमै
 र्द्यैःर्दीपावालिविभूषणैः एवंपःकुरुतेपेष्ठलिंगसर्वार्थासिद्धिदं भुक्तिमुक्तिसलभतेमहादेवप्रसादतःइय
 दिःतत्रकरपादिविधानोक्तं श्राद्धदानादिसर्वमेवाक्षयफलदमुक्तंभवति इतिवैशाखशुक्लचतुर्दशी
 वैशाखपूर्णिमायां वैशाखज्ञानं प्रातरवश्यमेवकार्यं तथा/चभविष्ये वैशाखीकार्तिकीमार्घातिथयो
 ज्ञानदानविहीनासानकार्यापांडुनंदन अरण्यादानप्रकारेनारदीये वैशाख्यामपिपूर्णायादानंसर्वः
 यद्गोवंददद्विभ्रेततदाप्रोतिनिश्चितं धर्मराजव्रतंचात्रकथितंतात्रिशामय वृतात्तमुदकुंभंचवैशाख्या
 रसुकृष्णाजिनंदयास्सकृत्यविधिपूर्वकं सर्वशास्त्रविदेससद्दीपभूमिप्रदःसर्वै मोदतेविष्णुलोक
 रकं कुंभान्स्वच्छतिलैःपूर्णान्हिरण्येनसमन्वितान् यःश्रद्धयाद्द्विजाश्रयेभ्यः सनशोचतिकर्हिचि
 त्तंवीधिवस्तात्वाभाजपद्महाश्याणन्दश कृशरंसर्वपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयइति विष्णुवर्भास
 तुत्राश्याणान्ससंपंचवा क्षौद्रयुक्तैस्सिलैःकृष्णैर्वाचयेयादिवेत्तरः प्रीयतांधर्मराजतिथयद्वा
 र्दत्तैस्सरेतिशेषः वाचयेत्स्वस्तिवाचयेदित्यर्थः यावज्जीवकृतात्पापात्तत्सणादेवमुत्नतइति य
 र्थः ॥ १ ॥ राजः प्रीयतां विष्णुः प्रीयतामितिवा तथा प्रपाकार्याप्रयत्नेनगोद्विजाश्रयप्रयत्नतइति
 नारण्यांतसुष्टाःकमलयोनिना तिलाःकृष्णाश्रगौराश्रतुष्टेयसर्वदेहिनां तरमात्कार्यतिलैः
 न् निवेदयेच्चविधिवत्तिलापांचविष्णवे तिलतैलनदीपाश्रदेयादेवेभ्यएवच मोदताश्र
 धीपल्लतर्पणम् तिलैःसमश्रुभिर्मुक्तत्राहाणेभ्यश्चभोजनं दातव्यमदक्षिणाचपितिलैर्मयुच्यतेः
 राणंपारंपर्यक्रमायतं तिलारतुसोमदैवत्याःसुरैःसुष्टारतुगोसवे स्वर्गप्रदाःस्वतंत्राश्रतेमरंक्षंतु

निच्यशः दद्यादनेनमंत्रेणतिलपात्राणितत्रय एवंकृतसमुक्तःस्यात्थपैर्जेनमशाताजितैः महाभारतेषु वैशाखायां
पौर्णमास्यांतिलान्दद्याद्द्विजातेषु तिलाभक्षयितव्यास्ततथैवालभनंतिलैः कार्षसततमिच्छद्भिः श्रेयःसर्वात्मना
गृहे शालंभनमुद्धर्तनं जायालिः सुवर्णतिलसंपुकेःब्राह्मणात्पंचसतवा तर्पयेदुदपानैश्चब्रह्महृत्प्यांयपेह
ति तर्पणमत्रतिलानांदानमुक्तं वैशाखमाधिकृत्यदेवोपुराणे इंद्राग्निदेवतेऋक्षेपौर्णमास्यांतथैवच पूजांकृत्वाभ
वेद्ब्रह्मन्विगताद्योनसंशयः इंद्राग्निदेवतंविशाखा पूजादुर्गायाः देवोपुराणोपक्रमात् तेनविशाखायु कार्पावैशा
खपौर्णिमायांदुर्गायाःपूजांकृत्वा ससुवर्णतिलदानेनसकलावनायाःफलं सुवर्णनाभिकृत्वातुसखरंभृगुमार्गकतिलैः
प्रच्छाद्यपोदद्यात्तरयपुण्यफलंशृणु ससमुद्रगुहातेनसशैलवनकानना चतुरंतारभवेदत्ताष्टिथिधीनान्नसंशयःकृष्ण
मार्गकृष्णभृगुचर्म एवमेवानिर्णयाभ्यते पुराणासमुच्चये वैशाखापौर्णिमास्यांतुविशाखासुविशेषतः परतुकृष्णा
जिनदद्यात्सखरंशुभासयुतामित्यादिना अथस्यांसोमव्रतं सुभंतुरुवाच सोमव्रतंतथाचात्रशंकरश्रीतयेशृणु ताच
पात्रंपयःपूणैकृत्वातत्रचशंकरं प्रच्छाद्योपरिवस्त्रेणंधपुण्याक्षतमहत् महत्ताम्रपात्रमित्यन्वयः पट्टीत्रशदंशु
लपात्रमुत्तमंपरिरीकृतमितिप्रतिपादितं शिवभक्तैर्द्विजेदद्याद्भोजयित्वाविधानतः प्राच्यांसमुद्धर्तसोमेप्रती
द्यंविगतेशौ पौर्णिमास्यांतुवैशाख्यांष्टहपञ्चिवाग्रतः प्रीयतांतिमहःदेव सोममूर्त्तिर्जगत्पतिः तस्मैवि
प्रायतरपात्रमर्पयेद्राकितःशतैः एतत्सोमव्रतंनामकृत्वासोमांतिकंव्रजेत् रुद्रलोकादिहायातोभवेज्जातिरुम
रोनरः पूर्वाभ्यासेनतेनैवपुनःशिवपुरं व्रजेत् इतिवैशाख्यांसोमव्रतम् वैशाखीकार्तिकीमायातिथित्रयमाधिकृत्य
वैशाखीपौर्णिमाविधानम् भविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच संवत्सरेपियाः कार्श्रियत्तथयःपुण्यलक्षणाः ताभैवद
यदुश्रेष्ठस्तानिदानिमहाफलाः श्रिकृष्णउवाच वैशाखीकार्तिकीमायातिथयोरतीवपूजिताः स्नानदानविहीनारतान

द्रवे तस्समुद्दिष्टज्ञानमोक्षप्रदं दृष्ट्याम् आबलिगवतंचापिकर्तव्यंपापनाशनं पंचामृतैर्नसंस्नाप्यलिंगमालिप्यकुंकुमै
 नैवैस्सफलैर्हैर्द्यौर्दीर्घावलि विभूषणैः एवं यः कुरुते पैंष्ठलिंगसंवायं सिद्धिदं भुक्तिमुक्तीसलभते महादेवप्रसादात् इयं
 चगारुडकल्पपादिः तत्रकल्पपादिविधात्तोकं आद्धदानादिसर्वमेवाक्षयफलदमुक्तं भवति इति वैशाखशुक्लचतुर्दशी
 कल्पानि अथ वैशाखपूर्णिमायां वैशाखस्नानं प्रातरवरयमेवकार्थं तथा च भविष्ये वैशाखीकार्तिकीमार्थातिथयो
 तीव्रपूजिताः स्नानदानविहीनास्नानकार्थापांडुनंदन अस्यां दानप्रकारेणारदीये वैशाख्यामपि पूर्णायानं सर्वः
 स्वसर्वदम् यद्यद्द्रव्यं ददद्दिशेत्तदाश्रितं धर्मराजव्रतं तत्रकथितं तन्निशामय दृतात्प्रमुदं कुंभं च वैशाख्यां
 वौद्धजातये परतुक्कृष्णजिह्वं दद्यात्सत्कृत्यविधिपूर्वकं सर्वशास्त्रविदेससद्दीपभूमिप्रदः सर्वै मोदते विष्णुलोक
 हिषावचंद्राकर्तारकं कुंभान्स्वच्छतिलैः पूर्णान्हिरण्येन समन्वितान् यः प्रदद्याद्द्विजान् प्रयेभ्यः सनशोचति कर्हिचि
 दिति पात्रे वैशाख्यां विधिवत्स्नात्वा भोजयद्ब्राह्मणान् दश कशरं सर्वपापेभ्यो मुच्यते नात्र संशय इति विष्णुधर्मोत्स
 रं वैशाख्यां पूर्णिमास्यां तु ब्राह्मणान्सप्तपंचवा क्षौद्रयुक्तैस्सिलैः कृष्णैर्वाचयेद्यदित्येन्नरः प्रायतां धर्मराजिति यद्वा
 मनसि वसेते तिलैर्दत्तेति विशेषः वाचयेत्स्वस्तिवाचयेदित्यर्थः यावज्जीवकृतात्पापात्सत्स्नात्वा देवमुच्यते इति य
 त्कालः स्यादित्यर्थः धर्मराजः प्रायतां विष्णुः प्रायतामिति वा तथा प्रपाकार्थां प्रयत्नेन गोहिजार्थं प्रयत्नतइति
 ब्रह्मपुराणे वैशाख्यां पूर्णिमास्यां तु सृष्टाः कमलयां निना तिलाः कृष्णाश्च गौराश्च तुष्टये सर्वदेहिनां तस्मात्कार्थातिलैः
 स्नानं तथा शौद्रयानि तिलान् निवेदयेच्च विधिवत्तिलपात्रं च विष्णवे तिलतैलनदीपाश्रये या देवेभ्य एव च मोदकाश्च
 तिलैः स्नानं कर्तव्यमिति तर्पणम् तिलैः समधुभिर्कुंकुमास्त्राणैश्च भोजनं दातव्यादक्षिणाचापि तिलैर्भयुचुर्तैः
 सह भोजयेच्च पौराण्यपर्यक्रमादात् तिलारजुसोमदैवत्याः सुरैः सृष्टारजुनां सवे स्वर्गप्रदाः स्वतंत्राश्च ते मरिंक्षंतु

निरयशः दद्यादनेनत्रैणतिलपात्राणितत्रच एवंकतेसमुक्तःस्थारपापैर्जन्मशतार्जितैः महाभारतेपि वैशाख्यां
 पाणिमस्यांतुतिलान्दद्याद्द्विजातिषु तिलाभक्षयितव्यारतुतथैवालंभनंतिलैः कार्यंसततामिच्छाद्भिः श्रेयःसर्वात्मना
 गृहे आलंभनमुद्धतंनं जायातिः सुवर्णतिलसंयुक्तैःत्राहाणात्पंचसप्तवा तर्पयेद्दुर्पात्रैश्चब्रह्महत्यांघ्नयेद्गृहे
 ति-तर्पणमत्रतिलानांदानमुक्तं वैशाखमधिकृत्यदेवीपुराणे इन्द्राग्निदेवतेऋक्षेपाणिनास्यांतर्पेवच पूजांकृत्वाभ
 वेदह्यन्विगताघोनासंशयः इंद्राग्निदेवतंविशाखा पूजादुर्गायाः देवोपुराणोपक्रमात् तेनविशाखायु कार्पावैशा
 ख्याणिर्मायादुर्गायाःपूजांकृत्वा ससुवर्णतिलदानेनसकलाधानायाःफलं सुवर्णानभिकृत्वातुसखुरंसृगमार्गकतिलैः
 प्रच्छाद्ययोदद्यात्तस्यपुण्यफलंशृणु ससमुद्रमुहातेनसशैलवनकानना चतुरंताभवेदत्ताष्टाशिवानात्रसंशय कृष्ण
 मार्गकृष्णमृगचर्म एवमेवानिर्णयाभ्युते पुराणासमुच्चये वैशाख्यांपाणिनास्यांतुविशाखासुविशेषतः परतुकृष्णा
 जिनदद्यात्सखुरशृगसयुतामिद्यादिना अथास्यांसोमव्रतं सुमंतुरुवाच सोमव्रतंतथाचात्रशंकरश्रीतयेशृणु तद्य
 पात्रंपयःपूर्णकृत्वातत्रचशंकरं प्रच्छाद्योपरिवस्त्रेणगंधपुष्पाक्षतमहत् महत्ताक्षपात्रमिदंन्यन्यः पट्टीत्रिशदंशु
 लपात्रमुत्तमपरिकीर्तितनितिप्रतिपादितं शिवमकोद्विजेदद्याद्भोजयित्वाविधानतः प्राच्यांसमुद्धतेसोमिप्रती
 च्यांचिगतेरौ पाणिंभारस्यांतुवैशाख्यांगृहपञ्चशिवाग्रतः प्रीयतांतेमहःदेव सोमसूक्तैर्जगत्पतिः तस्मैवि
 प्रायत्त्याजमर्षवेद्भक्तिःशनैः एतत्सोमव्रतंनामकृत्वासोमांतिकंव्रजेत् रुद्रलोकादिहायातोभवेज्जातिरुम
 रोनरः पूर्वाभ्यासेनतेनैवपुनःशिवपुरव्रजेत् इतिवैशाख्यांसोमव्रतम् वैशाखीकार्तिकीमाघातिशिब्रयमधिकृत्य
 वैशाखीपाणिंमविधानम् भविष्योत्तरे युधिष्ठिरउवाच संवत्सरेपिपाः कार्श्चित्तथयःपुण्यलक्षणः तासेवद
 पदुश्रेष्ठस्तानेदानिमहाफलाः श्रीकृष्णउवाच वैशाखीकार्तिकीमाघातिथयोतीवपूजिताः स्नानदानविह्वितानस्तान

नैऋतं पाण्डुनंदनं तर्थास्तानंतथाशस्वतदानं वितानुसारतः वैशाख्यां पाण्डुवैश्वस्यैः प्रपुण्याचौ जायिनीमिता कार्तिक्यां पुष्क
 रश्रेष्ठमाघवाराणसीमता स्नानिनोदकदानेन तारथ्यविलापिपेदन् कुम्भाच्छुद्धजलैः पूर्णानिहरण्यात्सगन्वितान्
 वैशाख्यांवाश्लेषेदत्त्वानशौचतिकताकृतौ मधुरान्नरसैः पूर्णं भाजेन कनकोज्ज्वले बहूनि धनधान्यानि भक्त्या परमया
 यतः गोभूहिरण्यावासांसि विप्राय विधिनाप्य माध्याह्नात्वातथासन्म्यक्संतर्प्य पितृदेवताः तिलयात्राणि देयानि
 तथासफलमोदनं कार्पासदानमत्रैव धेनुदानं प्रशस्यते कंबलाजिनरत्नानि मोचकौपापमोचकौ उपानदानमत्रैव
 तुल्यमश्वरथेन तु प्रत्युपेतत्रवास्त्रानंदातीवितानुसारतः काले कालोद्भवसर्वेशस्यते पाण्डुनंदन कार्तिक्यां तु तृप्तोऽस
 भिविवाहं पुरपलक्षणम् कुर्यात्कुरुकुलश्रेष्ठहरेर्नीराजनंतथा गजाश्वरथदानानि दूतधेन्यादिकानि च प्रदेयानि द्वि
 जातिभ्यस्तस्ताः संस्मृत्य देवताः फलानि यानि विद्यते सुगंधीन्यगदाजि च अगदान्यौषधानि एलालवंगादीनि तानि
 च केकोलकफलं जालिवंगोलवलीफलं खर्जूरनारिकेलं चकदलीफलं मेव च दाडिमं मातुलिं गचककोटं च पुंसंतथा
 देतां केकारवेच्छचिंचाफूष्मांडिमेव च फलानामप्रदानेन येषां तु त्रिधयोगाः व्याधिताश्च दरिद्राश्च जायंते भुवि मान
 वाः न केवलं ब्राह्मणानां दानमत्रप्रशस्यते भागिनीभागिनेयानां मतुलानां पितृभ्यः दरिद्राणां च धूनां दानकोटि
 गुणोत्तरं मित्रं कुलीनश्चापन्नो बंधुर्दारिद्र्यपीडितः अभ्यगतो हि दूरस्थः सोतिथिः स्वर्गसंक्रमः वनं प्रस्थापिते
 राने ससीते सह लक्ष्मणे माता महकुलादेव्य विशुद्धेनांतरात्मना शपथैः श्रावितान्कैः कौशल्याभरतेन वै यदानुप्र
 स्य यं यता कदाचि कौशलात्मजा तदासाशुचिभावेन तिथयः श्राविताः पुनः वैशाखीकार्तिकीमाघातिथयो मरूपू
 जिताः अग्रदानवतो यांतु यस्यार्यो नुमते गतः अकमानियभरतं सत्व्वयामास दुःखितं एतन्तिथानां माहारम्यकथि
 तंबहुनि स्तरं भूपस्तुसं प्रवक्ष्यामि तव भारतसत्तम वैशाखकार्तिकमाघासिहितानरेद्रया पूर्णमाश्वति पूर्णेशां कचिहा

तस्याजलात्रकरकान्वरमासपञ्चदश्याप्रयातिपुरुषः पुरुहूतलोकं इतिभविष्यतिरे वैशाखीकार्तिकीमाथीवि
 धिः अथवैशाखकथोद्यापनं अपराकैवामनपुराणे मासमेवंबहिः रनावानद्यादौविमलेजले एकादश्यांचद्वा
 दश्यापीणिमायामथापिवा उपोष्यन्तियतोभूत्वाकुर्यादुद्यापनंबुधः मंडपंकारयेदादौकलशंतत्राविन्यसेत् निष्केण
 वातदर्धेनतदर्धाधेनत्रापुनः शक्त्यातुकारयेदेवंसौवर्णैलक्षणाण्वितं लक्ष्मियुतंजगन्नाथंपूजयेदासनेबुधः भूपणै
 श्वदनैःपुष्पैर्दीपैर्नैवेद्यसंचयैः एवसंपूज्यविधिवद्रात्रौजागरणंचरेत् श्योभूतेकतमैत्रोष्यप्रहेवद्याग्रहान्यजेत् होमकु
 र्यात्प्रयत्नेनपापसेनविक्षणः तिलाभ्येनयैर्वापितैलैर्वापिस्वशक्तितः अष्टोत्तरसहस्रंवाशतमष्टोत्तरतुवा प्रत
 विष्णुत्तरेणैवइदंविष्णुरेननवा व्रतसंपूर्तिसिद्ध्यैधेनुमेकांपयस्विनीं पादुकोपानहौलत्रगुरवेठयजन्तथा शक्त्या
 सोपस्करांदद्याद्दीपिकांदर्पणंतथा ब्राह्मणान्भोजयेत्त्रिंशत्तैभ्योदद्याच्चदक्षिणां कलशांरत्नोपसंपूर्णैस्तेभ्योदद्याद्यंवा
 रस्तथा एवंकृतेमाधवस्यडद्यापनविधौशुभ फलमाप्नोतिसकलंविष्णुसायुज्यमाप्नुयात् एतावत्यशकौ तत्रैवाकं
 वैशाख्याविधिवस्तत्त्वात्वाभोजयेद्ब्राह्मणान्दश कृशरंसर्वपापेभ्योमुच्येतान्नसंशयः इतिवैशाखीद्यापनम् अथ
 होममंत्री प्रतविष्णुस्तुवतेर्वायेणमृगोनिभीमःकुचरोगारिष्ठः यस्यारुधुवित्रामेणवधियंतिभुवनानिविधा १ इदं
 विष्णुविचक्रमेधयानिदधेपदंसमूढमस्यपाङ्कसुरे २ अथगोदानरथाग्निः तत्रादौदेशकालौ संकीर्यश्रात्मना
 सह एकविंशतिपुरुषतारणार्थंसर्वैर्धिवदानफलप्राप्त्यर्थंच वैशाखमासस्यस्नानदानजपहोमब्राह्मणपूजतदक्षि
 णात्रदानादिसमस्तफलप्राप्तिभूतगोदानमहंकरिष्ये ततोणपप्रतिपूजनपूर्वकागोदानप्रतिग्रहीतारं ब्राह्मणंउष्ण
 यात् श्रात्मनोगोत्रप्रवरनामादिकमुच्चयंद्वाह्यणस्यगोत्रप्रवरनामादिकहर्तायात्मुञ्चार्थं अस्मिन्गोदानप्रतिग्र
 हकर्मणित्वामहंउष्णे एवंकथ्यायथामिलितोपचारैर्विप्रसंपूज्य गवेनमइतिसवत्सागांसंपूज्य तद्देहेदेवानावाहयेत्

शृंगमूलयोर्द्वैशिविष्णुश्रावाहयानि १ शिरामध्येमहोदंभ्रावाहयामिललाटाग्रौरीमांनासावंशेषणमुखमा० ४५ना
 सापुटयोःकंचलाश्वतरौनागावा- ५ कर्णयोरश्विनावा ६ नेत्रयोः शाशेभास्करावा- ७ दंतपुत्रायुमा. ८ जि.
 ल्हायांवरुणमा ९ हुंकारेसरस्वतीमा १० गंडयोर्धक्षानावा- ११ उोषयोःसंध्याद्वयमा. १२ श्रीवापामिंद्र
 मा, १३ कुशोरक्षांस्वप्ना. १४ उरसिसांध्याना- १५ स्वराभेषुश्वसरोगणाना १६ पृष्णकादशरुद्राना. १७
 सर्वसंधिपुत्रमूना. १८ श्रोणीतटपिहना. १९ लांगूलेसोममा. २० बालसमूहेश्रादित्यरश्मीन् २१ गोमू
 त्रंगामा. २२ गोमयेयमुनामा- २३ क्षीरेसरस्वतीमा. २४ दधिनिर्तमंदांमा. २५ सर्पिषिहुताशनमा- २६
 रोमसंधिपुत्रमूना- २७ समस्तसंधिपुत्रदेवकोटीरावाहयामि उदरेपृथिवीमा. स्तनेपुत्रतुरः सागरानावाहयामि
 इत्यावाह्य सर्वानेवमितिपंचोपचारैः संपूज्य श्राच्छादनंमयादत्तंशुद्धंदिविनिर्भतं सुरभ्यैवत्सदानेनप्रायतांरम
 श्वर इतिमंत्रेणवस्त्रनिवेद्य स्वर्णशृंगरौप्यसुरताम्यपृष्ठमुकलान्गूलनियथास्थानंनिवेशयन्वैवद्यंदत्त्वा कांस्यदो
 हनंनिधाय प्राङ्मुखोदातापुष्पांजलिंशर्हात्वा त्रिभद्राक्षिणीकृप्य यालक्ष्मीःसर्वभूतांतांयाचद्वैवध्वरिस्थता धेनु
 रूपेणसादेवीममपापंव्यपाहंतु १ देहस्थयायाचरुद्राणांशंकरस्वसदान्निया धेनुरूपेणसादेवीममपापंव्यपाहंतु २
 विष्णोर्वंशसियालक्ष्मीःस्वहायाचविभावसौ चंद्राकंशक्रशाक्तिर्याधेनुरूपास्तुसाश्रिये चतुर्मुखस्यालक्ष्मीर्याल
 क्ष्मीर्धनदस्वय लक्ष्मीर्यालोकपालानांसाधेनूर्वरदास्तुमे स्वधायापितुमृग्याणांस्वाहायज्ञभुजांतथा सर्वपापह
 रायेनुरतस्माच्छांतिंप्रयच्छमे इतिपुष्पांजलिंदत्त्वागोपुच्छोदकेनदेवर्षिपितृतर्पणंकुर्यादितिकेचित् तत्रमूर्त्तिर्चय
 ततस्त्वाश्रपात्रिकांस्यपात्रेवाधृतदधितिलकुशोदकसुवर्णादिदक्षिणांत्वितं गोपुच्छं कृत्वाजोमयेत्यदिदेशकालौसंकी
 र्ण्यस्मिन्नश्रपात्रप्रवरनामादिकमुच्चार्य पूर्वोक्तफलंविचिंत्य भुक्तिस्मृक्तिप्रदसर्वयज्ञान्यफलप्राप्तिं सर्वपापक्षयकामो

वैशाखभासस्तानदानादिपथोक्तफलेवाप्तये इमांगारुद्रदेवत्यांसुवर्णशृंगारौपयखुरताद्यष्टादिसर्वोपरकरसंयुतांश्च
 मुक्तेयंतर्गताममुकशालिनैयथानामगोत्रप्रवरायामुकशर्मणेब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रददेनममइतिगोपुच्छं विप्रकरे
 दत्त्वा यज्ञसाधनभूतायाविश्वस्यावाविनाशिनी विश्वरूपधरोदेवः प्रीयतामनयाभावितिपठित्वा दूतशरीरप्रदाना
 योपुतयोन्योस्तोद्भवः दूतनद्योवृतावतैस्तमिसंतुष्टेसदा गावोममाप्रतः संतुगावोमसंतुष्टतः सत्यदक्षिणयो
 गावोगावामध्यवसान्ग्रहं कइदकोदात् इतिपाठित्वा स्वस्त्यतिवदेत् ततो गोप्रतिष्ठार्थमिदंहिरण्यपंदशमापमितं
 तुभ्यमहंसंप्रददेइत्युक्त्वाद्यात् विप्रोगांप्रतिगृह्यगोमतीविद्यांपठेत् गावोमामुपतिष्ठतुहेमशृंगभ्यः पयोमुचः सुरभ्यः
 सौरभेव्यश्चसरितः सागरास्तथा चावः पश्याभ्यहंनित्यंगावः पश्यंतुमांसदा गावोस्माकंयतासांयतो
 गावस्ततोवयं गावः सुरभयो नित्यंगावोगुणुलुसन्निभाः गावः प्रतिष्ठाभूतानांगावः स्वस्त्ययन्महत्
 श्रावमेवपरगावोदेवानांहविरुत्तमं पावनंसर्वभूतानांरक्षतिचवहतिच सर्वेषामेवभूतानांगावः शरणमुत्तमं गावः
 सर्वस्थलोकस्यगावोधन्याः शुभावहाः नमोगोभ्यः श्रीमतीभ्यः सौरभेर्याभ्यएवच नमोब्रह्मसुताभ्यश्च
 पवित्राभ्यो नमोनमः ब्राह्मणाश्चैवगावश्चकुलमेकद्विधाकृतम् एकत्रमंत्रारितंधतिहाविरेकत्रतिष्ठति ततोब्राह्म
 णेभ्योभोजनं भूपर्सां दक्षिणांच संकल्पयेत् इतिगोदानविधिः अथकृष्णजिनदानप्रयोगः तत्रादीदे
 शकालौसंकीर्णं ममपुत्रभार्याद्यावियोगवहुधनत्वस्वदेशापरित्यागसमग्रभूमिदानफलसर्वलोकजयकामचारित्वा
 भूतसञ्चयंस्वर्गावासादिसकलाभीष्टप्राप्तिकामः कृष्णजिनदानमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य गोमयोपलिसभूमौ
 कुशोपरिकंवलमारतीर्ष्यं तत्रसखुरं सशृंगं कृष्णजिनमारतीर्ष्यं तत्रशृंगयोः सुवर्णदंतपुरीष्यं लिंगुलेमुक्ताः
 संनिवेश्यत्प्राप्तसमितिलैरारूप्यं वासोयुगलेनाच्छाद्य सुवर्णनाभौ निवेश्ययथाशक्तिरत्नैर्गंधैश्चालंकृत्य चतु

दिक्षुपूर्वादिकमेणस्तनपूर्णा निचत्वारिकोस्य पात्राणि दूतक्षैरदाधेमधुपूर्णानि चत्वारिसुत्पात्राणि चसंस्थापयेत् दा
 नत्रदेशाद्वहिर्गोमयाविरचितमंडले चंपकशाखायुक्तमूर्णपीतवस्त्रसहितं जलपूर्णकुंभंस्थापयेत् ततस्त्रिलपूर्णं
 लोहपात्रपश्चिमपदिमधुपूर्णं कांस्यपात्रदक्षिणपदि १ मधुपूर्णं तस्त्रपात्रं अग्निमदक्षिणपदि त्रिलपूर्णं रजतपात्रं
 अग्निमवामपदि अक्षतपूर्णसुवर्णपात्रं नानाभिदेशे ५ वक्ष्यमाणपंचमंत्रैः प्रत्येकं न्यसेत् त्रैचमंत्राः यानिकान्यपि
 पापानिमया लोभात्कृतानि वै लोहपात्रप्रदानिनप्रणश्यंतु ममाद्यै यानि पापान्यकामानि कामोत्थानि कृतानि च कांस्य
 पात्रप्रदानेन तानिनश्यंतु मे सदा २ परापवादपैशुन्याद्दृष्टमांसस्य भक्षणत् तत्रोत्थितं च मे पापं ताद्यापात्रप्रणश्य
 तु कन्यान्तर्गवां वैवपरदारप्रधर्षणम् रौप्यपात्रप्रदानेन क्षिप्रं नाशं प्रायातु मे जन्मजन्मसहस्रेषुकृतं प्रापंकुबुद्धिना
 सुवर्णपात्रदानात्नाशयाशुजनादनं ५ एवं पंचपात्राणां पंचमंत्राण्युक्ता ततो हेममुक्ता विदुमद्राडिर्बज्रपूरसर्वशा
 कसर्वफलानिनिकटे संस्थाप्य श्रवणयोः प्रशस्तपत्रे सुरेपुशुंगाटकानि संस्थाप्य समस्तगुणोपेतं स्नातमाहिनाग्नि
 पात्रं वस्त्रयुग्मेन दृत्वा यथाशक्त्या लंकारैश्च संपूज्य उतं तस्त् पूर्वोक्तफलकर्तनंति इदं कृत्वा जिनंगोमपोषलि
 सारत्तकुशोपरिकंबलवस्त्रोपरि स्थितं सुवर्णशुंगरीप्यदंतं मुक्तालंगूलं वस्त्रयुगाच्छ्रं चतुर्दिक्षुरत्नपूरितकांस्यपात्र
 चतुष्टयं दूतदधिक्षैरमधुपूर्णमृत्पात्रयुतं चतुर्भुषादिषु त्रिलमधुदूतशर्करापूर्णो लोहकांस्यताक्षरजतपात्रयुतं ना
 भिदेशोऽक्षतपूर्णं सुवर्णपात्रयुतं हेममुक्ता विदुमद्राडिर्बज्रपूरसर्वशाकसर्वफलयुतं कर्णयोः प्रशस्तपत्रयुतं सुरेपु
 शुंगाटकयुतं भुवणं नानाभि यथाशाकिरत्नगंधादिभूषितममुक्तगोत्रायामुक्तशर्भणे अमुक्तगोत्रो मुक्तनामशर्भतुभ्यम
 हंसंप्रददं न मे मद्युक्तासजलं पुच्छं विप्रहस्तोक्षिपेत् तत्रमंत्राः कर्ता कृत्वा विभुर्देवः कृत्वा जिनधरस्तथा त्वदानहतपाप
 स्य प्रापतां भिनमो नमः त्रयस्त्रिंशत्सुराणां त्वमाधारस्त्वेव वारिस्थितः कृत्वा सिमूर्तिमांसात्कृत्वा जिनमोस्तुते

एषधुजः श्रीयतामिह पुत्कादानसद्गुणार्थं यतानिष्कादिदक्षिणां यथाशक्ति दद्यात् विप्रो यथाशास्त्रं कामस्तुतिं पठित्वा
 देवस्येति यजुपागृह्णीयात् ततो विप्रं स्वगृहात् विमुञ्च्य गोमयादिरचितं मण्डले यजमानः पूर्वस्थपित्तपकशाखा
 यत्तकुंभस्थाङ्गिराप्यायस्त्वेत्यष्टभिर्भूमिः समुद्रज्येष्ठेत्यादिभिरष्टभिर्भूमिभ्यस्तानिभिरद्विश्रंपकशाखायुक्तकु
 भस्थाङ्गिराभिपक्तः स्नायात् ततः पूर्वस्थपिताजीर्णपीतवस्त्रेण श्वाश्रुणं कृत्वा श्वाहेतवाससं परिधाय आचातश्रं द
 नादिना श्वलं कृतः शुद्धो ह मिति भावयेत् श्वाश्रुणवस्त्रं कुंभसहितं चतुःपथ्यश्रिपत् ततश्चान्येभ्यो ब्रह्मणोभ्यो यथा
 शक्तिदक्षिणां दत्त्वा अचिद्धमस्तिन्वा निवाचयेत् ततो ब्राह्मणोभ्यो भोजनं संकल्पयित्वा कृतस्वकर्मण ईश्वरार्पणं कुर्या
 त् इति वैशाख्यं कृष्णजिनदानविधिः ॥ अस्यां ब्रह्मपुराणानुसृतं नारादीये एतद्ब्रह्मपुराणं तु भागद्वयसमन्वितं वर्णितं
 सर्वपापघ्नं सर्वसौख्यप्रदायकम् सूतशौनकसवातंभुक्तिमुक्तिप्रदायकम् लिखित्वैतत्पुराणं यो वैशाख्यमाहेमसंयुतं जल
 धनुयुतं वापि भक्त्या दद्याद्द्विजातये पौराणिकायसंपूज्य वस्त्रभोज्यविभूषणैः स्वसेद्ब्रह्मणो लोकियावच्चंद्राकर्तारकमिति
 भेषसंकातौ गरुडपुराणदानमापितत्रैव इत्येतद्गरुडनामपुराणं भुक्तिमुक्तिदम् कीर्तितं पापयामनं पठतांशु एव तानं
 णाम् लिखित्वैतत्पुराणं तु विप्रयेयः प्रयच्छति सौवर्णहंसयुग्ममाढयं विप्राय सदिवं ब्रजेत् इति गरुडपुराणदानं अत्रै
 वमत्स्यपुराणदानमपि नारादीये लिखित्वैतत्पुराणं तु हेमसत्स्यसमन्वितम् विप्रायाभ्यर्च्य यो दद्यात्सयाति परमं
 पदम् मत्स्यपुराणेपि विप्रयद्वैमत्स्येन धेन्वा वैवसमान् विनम् यो दद्यात्पृथिवी तनदसा भवति चाखिला इति मत्स्य
 पुराणदानम् ॥ स्वर्हितश्रीरुणबीरसिंहधरणापालो दान्याभ्यां निर्नाशास्त्रविचारसाररसावित्सद्गुदं संरक्षकः पर्मा

धर्मविभागकद्रुपतेः पादांबुजाचरतीर्जायात्पुत्रकलत्रमित्रसाहितःसंपालयन्धर्माचिरम् १ रणवीरसिंहभूपेनका
 रितेकल्पसागरे अभूद्देशाखकल्पानांरम्पोरत्नसमुच्चयः २ इति श्रीसूर्यवंशावतंसरघुकुलतिलकश्रीरणवीरसिंह
 महा राजकारितेकल्परत्नाकरवैशाखमासकल्परत्नसमुच्चयस्समाप्तः ॥ समाप्तोप्यवैशाखमसः ॥ । * * * * * ॥

॥ तत्सद्रस्य ॥

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायनालये ॥

लालाशिवामल्लाधिकारवैशाखमासोसुदितस्समाप्तिमगमत्

संवत् १९४१ आपाढ प्र. २१

॥ ॥ श्रीगणेशायनमः श्रयैष्टमासकृत्यनिर्णयः तत्रादौ वृषसंक्रांती ॥ पूर्वाषाढशायटिकाःपुष्यका
 लः रात्रोसंक्रमणेसति प्रागुक्तोनिर्णयः श्रयणासकृत्यं महाभारते उषषामूलचथोमासमेकमेकनसक्षिपेत् ए
 श्वर्यमतुलंश्रेष्ठपुमान्स्त्रीचाधितिष्ठति संक्षिपेदधिवाहयेत् तथाच निदायकालेपानी नयस्यतिष्ठत्यवारितं संसर्गावि
 यमंकच्छूनकदाचिदवाप्नुयात् छत्रदाना तथाऽप्यैष्टेसर्वान्कामानवाप्नुयात् छत्रोपानहयोदानतस्मात्श्रेष्ठहिजोत्तुमाः
 श्रक्षयफलमात्रोतिनाकलोकसंगच्छति श्रक्षयफलंछत्रादिदानेनभवेदित्यर्थःवामनपुराणे तस्माज्ज्यैष्टेसदाभूपतो
 यशंथयोर्वयेद्धरि वीततापोनरस्तिष्ठेद्यावदाभूतसह्यं विष्णुधर्मोत्तरे अखिलज्यैष्टमासव्यापिश्रीप्रातिव्रतमुक्तं
 वैशाख्यांसमतीतायां प्रतिपत्प्रभृतिक्रमात् पूर्ववत्पूजयेदेवंश्रीसहायंदिनेदिने पुष्पैर्मूलफलैश्श्रेयजुहुयादक्षतां
 स्तथा विलवांश्ववह्नौसततंगोरसैर्भाजयेद्विजान् त्रिरात्रोपापितोऽप्यैष्ट्याकनकप्रतिपादयेत् वस्त्रयुग्मंचराजेंद्रतेन
 साफल्यमाप्नुयात् इतिश्रीप्रातिव्रतं भविष्योत्तरे पिष्टेनकजकल्वाऽप्यैष्टेमासिस्वेदकं पुष्पैःसंपूज्यगंधार्घ्यैर्नानाव
 न्नाविभूषणैः वर्षकोटियुगंसाग्रसूर्यलोकमहीयते कजजोब्रह्मा वामनपुराणे उदकुंभांबुधेनूश्वतालदंतंसचदन त्रि
 ऋकमस्यश्रीत्यर्थंदातव्यज्यैष्टमासिच ज्यैष्टकृष्णप्रतिपदमारभ्यश्रीप्रातिव्रतारंभोत्रैवोकः ज्यैष्टकृष्णद्वितीयासमा
 नकल्पदिः तत्रश्राद्धादिकल्प्यादिकृत्योक्तं ज्यैष्टकृष्णतृतीयायागारिब्रतान्गत्वेनधृतिगोष्ठ्योः पूजन शतवारिपूजनं
 ज्यैष्टकृष्णचतुर्थीब्रतान्गत्वेन गणपतिपूजनं चद्रोदये श्रद्धदानं नूतप्राशनंचकार्यं ज्यैष्टकृष्णपंचम्यां शंख
 गाणपूजनं ज्यैष्टकृष्णषष्ठां स्कदकुमारपूजाब्रतं ज्यैष्टकृष्णसप्तम्यां उभयसप्तमीब्रतान्गत्वेन मित्रारव्यसू
 जाब्रतं ज्यैष्टकृष्णष्टम्यां त्रिलोचनाख्याशिवपूजारंभिनारदीये ज्यैष्टेमासिद्विजश्रेष्ठकृष्णाष्टम्यांत्रिलोचनं य.पू
 जयतिलोकेशानाकलोकं ब्रजेत्तरः भविष्योत्तरेपि ज्यैष्टेमासितथामादश्रवणेचतथापरे अपरे भाद्रपदेमासि

पूजयेच्चतुराभासाद्विहितपलकदंढकैःत्रिपुरांतकरंशुभंशिवलीकेवसेनरःउपैष्ठकृष्णनवम्यांदुर्गासरस्वतीपूजा उपैष्ठक
 णदशम्यातिथिपत्वेनधर्मपूजेत्पुन्यदशमीव्रतं उपैष्ठकृष्णैकादशीश्रपरा युधिष्ठिर उवाचउपैष्ठस्यकृष्णपक्षेचकावा
 ह्येकादशीभवेत् एतदाचक्ष्वमेकृष्णयावैपापस्यमोचनी श्रीकृष्ण उवाचसाधुष्टव्याराजन्लोकांनाहितकाम्यया
 उपैष्ठस्यकृष्णपक्षेतुह्यपरानामनामतः एकादशीमहाराराजमहापातकनाशिनी ब्रह्महामथपःस्तेय्यागोब्रहाशूणहा
 तथा श्रपरासेवनाद्राजन्पूतोभवतिमानवः कूटमानीकूटसेवीकूटसाक्ष्यवदेनरः तुलाकूटकरःपापीकूटभापारतश्र
 यः उपोतिपांकूटगणकःकूटयुवैदिकोभिपक् कूटशास्त्रप्रवकाचविज्ञेयानरकौकसः श्रपरासेवनादेपांपनश्य
 तिनान्यथा क्षत्रियोयःक्षात्रधर्मैत्यकृत्वायुद्धात्पलायते सगच्छेन्नरकंधोरयावदिंद्राश्वतुर्दशाशेष्यःशास्त्रिपाठित्वायो
 गुरुंतिदतिनित्यशः चतुराशीतिकल्पान्तरैरेवेनरकेवसेत् स्वभर्तारपरित्यज्ययासिंवेत्परपूरुषं - सातारिनरकं
 गच्छेद्यथावदाभूतसंश्रवं श्रपरासेवनादेपांपनश्यतिनान्यथा कथयिष्यामिमाहात्म्यमपराध्यात्पूतम - श्राणुष्व
 परयाभत्थासर्वपापप्रणशानं पुष्करेचप्रयागेचकाश्यांचतृपसतम त्रिष्वरप्येपुराजेंद्रनदीनांसंगमेषुच केदरि
 चविशालायां जंबूमागेतथैवच हरिद्वारेकनखलेकुशावतंतथैवच - ॥ कोटितिर्थप्रभासेचकुरुक्षेत्रेचपांडव द्वारिका
 यांचगोमत्यांगारासागरसंगमे तीर्थेष्वेतेपुराजेंद्रसेव्यमानिषुपत्फलं तत्फलसमवाप्नोतिह्यपरैकादशीव्रतात्
 रविग्रहेकुरुक्षेत्रेदानहोमनिषेवणात् गयायांपिंडदानेनप्रयागेस्नानमात्रतःयःफलंमुनिभिःशोकमपरासेवनात्तत्
 नातःपरतराकाचिन्पुण्याशुभफलप्रदा श्रध्रप्रसूतांगाराजन्योदातिद्विजन्मने तेनैवष्टाद्येवीदत्ताससप्तद्वीपसागरा
 तरमाच्छतगुणपुण्यमपराश्रितसेवनात् लोकानांचैवसर्वेषांहितायकथितातव माहात्म्य श्रवणादस्यादशगोदानजं
 फलं ह्यैषुमांसमवाप्नोतिनात्रकार्ष्याविचारणा इतिब्रह्मांडपुराणे पृथ्वपुराणे उपैष्ठकृष्णपरैकादशीव्रतकथा

उषैष्टकृष्णदश्यांतिथिपत्वेनहरिपूजाकार्थ्या उषैष्टकृष्णत्रयोदश्यांवटसावित्रीव्रतारंभः कार्थ्यः पक्षप्रदोपन्नतम
 विकार्थम् अत्रसावित्रीव्रतारंभे श्रमावास्यां पूर्णमानुरोधेनयथानिरात्रसंपत्तिस्तथात्रयोदशीकार्थ्यैतिकथायामु
 कं कृत्परत्नावत्याममापूर्णमयोः प्राधान्याभिधानात् - उषैष्टकृष्णचतुर्दशीमहिश्वरकल्पयादितन्नश्राद्धं कल्पा
 दिकृत्पोककार्थ्यम् अस्याभिवेमासतीजन्मदिनव्रतं स्त्रीभिः सौभग्यासयेकार्यम् तथोक्तं नारदीये - उषैष्टकृष्णच
 तुर्दश्यांजातापूर्वमुमासती तरुमात्सातत्रसंपूज्यास्त्रीभिः सौभाग्यदृश्येः उपहारैश्चविधैर्गीतं नृत्यैस्त्वदिभिः
 होमैः पर्योभिर्बहुैश्चपत्रपुष्पैः सुगंधिभिरिति अथउषैष्टस्यामावास्यायांसा वित्रीव्रतम् उषैष्टमास्यावास्याया
 सावित्रीव्रतमुत्तमं श्रवैष्वध्यायकुर्वन्तिस्त्रियः सर्वाः समन्विताइतिराजुमातंडे उक्तंचनिर्णयास्यतेभविष्ये उषैष्टमायां
 तथाउषैष्टवटमूलेमहामतिः शिरात्रोपांपितानारीविधिनानेनपूजयेत् अशकौतुत्रयोदश्यांनकंकुठ्यांजितेद्रिया
 श्रयाचितंचतुर्दश्यामभायांसमुपोषणम् अथव्रतविधिः उद्यापनेच नद्यादौ तिलामलकरजनीविलेपनपूर्वकंस्ना
 त्वाचार्यकत्वात् पूजादिकनिर्वर्ये उद्यापनपूजादिसंकल्पकुर्यात् तद्यथा तिथ्यादिकमादावुच्चार्यममभर्तुः पुत्रा
 दीनांचायुरारोरेणैश्वर्यादिप्राप्तिपूर्वकमिहजन्मानि जन्मत्तरेच श्रात्स्ननश्रावैष्वधयप्राप्तये आचरितवटसावित्री
 व्रतोद्यापनपूजादिकमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य वृताचार्यैर्वटमूलेष्टहृत्वात्रेदिकांविधाय तत्रसर्वतोभद्रं विरच्यतत्र
 ब्रह्मादिदेवताः संपूज्य तत्रकलशद्वयंप्रतिष्ठाप्य एकस्मिन्कलशेहैमं-ब्रह्माणं ब्रह्मयज्ञानमित्तंत्रेण गायत्रीमंत्रे
 णसावित्रीहोमीप्रतिष्ठाप्य तदुत्तरद्वितीयकुम्भे पलादधिकराजतपर्धके हैमोसत्यवत्सावित्रीयमनारदप्रतिमाः
 संस्थाप्यनाममंत्रैरवाह्य पुरतः काष्ठभारं कृठारं च हैमराजतंचनिधायपूजयेत् अत्राशकौएकस्मिन्कलशेएकस्या

मेवमत्तास्वर्वापूजनं पुष्पपूजांतरनामभंजैरंगपूजा । सावित्र्यपादौपू-सावित्र्ये जानुनीकमलपत्राद्यै कटिभूतथा
 रिष्यैउदरंपू-गायत्र्यैकटिपू-ब्रह्मत्रिपायैशिरःपू-पञ्चपुष्पपूजानंतरं श्रद्धैदद्यात् । रजतादिपात्रेणइषोरपिपुजाकार
 पूर्वकदेविवीणापुस्तकधारिणि वेदमातर्नमस्तेस्तुश्रद्धैवध्यं प्रयच्छमे पतिव्रतेमहाभागोभर्तुंश्राप्रियवादिनि श्रद्धै
 धर्षयंभार्यदेहिदेवंममसुव्रते पुत्रान्पौत्रांश्रसौभार्यंगृहाणाद्यैर्नमोस्तुते श्रद्धयन्नसत्प्रवतोरर्धदानं त्वया
 सृष्टजगरत्सर्दसदेवासुरमानुषं सत्यव्रतधरदेवब्रह्मरूपनमोस्तुते श्रद्धयमायश्रद्धदानं त्वधर्मसाक्षीलोकानांशु
 भाशुभविवेककृत् वैवस्वतगृहाणाद्यैर्धर्मराजनमोस्तुते । ततोनारदीयाद्यैर्दानं नारदायनमस्तुभ्यंसुरेशादिभिर
 र्वित गृहाणाद्यैर्मयादत्तमवैधव्यंप्रयच्छमे श्रद्धसर्वंप्रार्थना सावित्रीब्रह्मगायत्रीसर्वदाप्रियभाषिणी तेजस
 र्वेनमापाहिदु खसंसारसागरात् मयाकृतंमहाघोरजन्मांतरशरीरधं भस्मीभवतुतरसर्वमवैधव्यंप्रयच्छमेब्रह्मस
 त्यवतोः प्रार्थना श्रद्धेयोग्यथादेवसावित्र्यासहेतविभो-श्रद्धियोगस्तथास्माकभूयाज्जन्मनिजन्मनि सावित्र्याः
 प्रार्थना सावित्रीत्वयथादेवितुर्वधशतायुषं पतिंप्रासासिगुणिर्नमदेवितथाकुरु यमप्रार्थना कर्मसाक्षिनज
 गत्पुंस्यसर्वंध्यप्रसोदमे संवत्सरव्रतंसर्वपरिपूर्णदस्तुमे ततःसुवासिनीःसंपूज्य वायनानिदद्यात् कश्चाश्रवणा
 दिना रात्रिनेयेत् प्रातःश्राग्निप्रतिष्ठाप्यश्रन्वाद्यथात् - सावित्रीगायत्रीमंत्रेणपायसद्वृतदूर्वातिलश्रीहियवद्रव्यैः प्र
 त्येकमष्टोत्तरशतसंख्याकालुतोमंत्रेण्णधर्मराजनारदंचठ्याहतिमंत्रेण तिलश्रीहियवद्रव्यैः प्रत्येकमष्टोत्तरश
 तसंख्याहुतिभिर्ब्रह्मादिदेवताश्र्यैककयाज्याहुत्या पक्षे सत्यव्रतसावित्र्यैर्ब्रह्मसावित्र्येश्च यवाहुत्याहु
 त्वा एथक् होमादिकानारतीति पूजादौ तन्नामंत्राभ्यामेव तयोः पूजाइत्युक्तत्वात् एवंहोमसंपाद्य तत
 र्व्यतुर्विशतिर्द्वादशा श्रद्धैवाचत्वारि मिथुनानि वस्त्रादिनासंपूज्य पूरिकाभोदकमंडकादिकूर्मांडनारिकेल

मातलुंगादिमर्वाजपुरादिफलहरिद्राकुंभकेसरविचूर्णैकजालकंठसूत्रकणामौक्तिकपादभूषणवृत्तकंचुकीआदर्श
 पात्रादिदक्षिणातांबूलादियुतं सूर्पशंनवंसूर्पसाहितंवायनंदद्यात् तत्रमंत्रःसोपस्करंदिजश्रेध्रतसंपूर्तिकारकं वाय
 नंतप्रयच्छामिसावित्रीप्रियतामिति ततःपीठंव्रतपूर्तयेगांचदत्त्वा सद्दत्तेनब्राह्मणान्संतर्प्य आशिषोऽग्रहीत्वा इष्टज
 नैः सहभुंजति इयानत्रविशेषः रात्रीश्रुंयती दृष्ट्वा संपूज्य अर्घ्यंदद्यात् श्रुंयतिनमस्तुभ्यंवासिषस्यप्रियेऽग्ने
 पुत्रान्देहिमुखंदेहिग्रहाणांर्धनमोरतु इत्यर्घ्यंदत्त्वाभुंजति अथात्रपंचतपोव्रतं मात्स्ये ऋषेष्टपचतपाःसापिंहम
 धेनुप्रदोभवेत् यात्यष्टमीचतुर्दश्योरुद्रव्रतमिदंस्मृतं ऋषेष्टेऽभ्यर्चनांचतुर्दश्यांच शुक्रायांपचतपाःपंचाग्निव्रतधृक्च
 तुर्दश्यांसायंकालेव्रततेहेस्रोधेन्वाश्रदानादिवंयातीत्यर्घ्यः हेमधेन्वारितिपर्धासमासः पष्टयर्धैलक्षणाप्यते तथाचा
 न्नये ऋषेष्टपचतपाःसायचतुर्दश्यष्टमीपुत्र यःकरोतिसुवर्णस्यधेनुदानद्विजातये सयातिशांकरंलोकंरुद्रव्रतामिदं
 स्मृतम् धेनुंसौवर्णीशेषंपूर्वव्रतइति इंद्रव्रत ऋषेष्टशुक्लपक्षेकर्तव्यंसदाहमात्रसाध्यं अत्राशक्तौशुक्लपक्षे अष्टमी
 चतुर्दशीमन्त्रिणाकार्यम् तत्रैवारयसमासिदर्शनात् अष्टमीचतुर्दश्योःप्रत्येकदिनसाध्यंवा अस्व्य समासिश्चतुर्द
 श्यामिवाकासायंकालेवैत्युकत्वात् वामनपुराणे शुक्लपक्षदानमुक्तम् उदकुंभांबुधेनुंचताल्लवृत्तंसचंद्रं नं त्रिवि
 क्रमस्वप्रोत्थर्षदात्वयंसाधुभिःसदेति ऋषेष्टप्रकरणात् सदाऽर्षेष्टशुक्लपक्षेएवेददानं प्रतिवर्षंप्रदेयमिति सदापद
 द्योतनाभिप्रायः शिष्टाश्राव्युदाहरति योऽप्यवातीनिसवितारीशिरीषवरवीजमश्नाति सनरःखगपतिसदृशोत्तम
 कुलंदृश्यतेसततमर्वाजवरेण कौट्याद्यद्विदता ऋषेष्टशुक्लंप्रतिपदायामारोऽप्यप्रतिपद्व्रतंगत्वेन वरुणारव्यसूर्पपूजा
 व्रतंकार्यं नारदीये अत्रकरवीरव्रतमुक्तं अथऽर्षेष्टशुक्लपक्षेपक्षत्यांदिवसोदये देवोद्यानभवहृद्यंकरवीरंसमर्चयेत् रक
 तंतुपरीधानंगंधधूपविलेपनैः प्रभूतसप्तधान्यैश्चनारौर्वाजपूरकैः अभ्युक्ष्याभ्युक्ष्यतेयेतन्नेष्टेऽत्यक्षमापयेत्

आस्था वह तयातथारंभासाविर्भावपटकी कृष्णाष्टमीत्रैभूताचकसंव्यासंमुखीतिथिरितिस्कांदीकेऽत्रस्थाःकथाविधा
 नंच भविष्ये युधिष्ठिरउवाच स्त्रीणांसंपद्यतेयेनमृत्सर्वलोकैर्गृहेशुभ पतिप्रेमतथाप्यतंतन्मद्रूहिन्नतशुभ श्रीकृष्ण
 उवाच एकदापार्वतीशुभस्थितौमुनिसुरादृतौ कैलासशिखरेरन्येनानाधातुविचित्रिते नानाद्रुमलताकीर्णाना
 पुष्पोपशोभिते शंकरःपार्वतीप्राहकिंत्वयासुद्रतंकृतं वांमिस्त्रियेनमेत्यंतप्रियास्विवरवर्णिनि आगच्छजानुदंशंमसुप्र
 सन्नाननाप्रिये ब्रूहिचवितथंसर्वत्वयापार्वत्त्रियस्कृतं इत्युक्ताप्रणताभूत्वागौरिप्राहशिवंशुभा तृतीयायांसमाचार्त्वा
 णैमयारंभाव्रतंशुभ तेनमेवंमनोहरिभर्ताभूतोऽसि शंकरइश्वरीचाप्यहंस्त्रीणांतांतवदेहाधंहारिणी ईश्वरउवाच कांदेशं
 तद्रतंभद्रेसर्वसौरूपप्रदायक ब्रूहिपार्वतियत्तेनयत्रोष्णपितुरतिके गौर्युवाच पुराहदेवातिशामिकुमारी भवनेपितुःहि
 मवद्गुरुररभ्येसर्वगणसमादृता ततोहमेनपाप्रोक्तस्त्वापिजाचहिमाद्रिणा पुत्रिरंभाव्रतंचोष्णचिरसौभाग्यवर्धन
 येनप्रारब्धमात्रेणसर्वसंपत्स्यतेतव । सौभाग्यशीगणैश्वर्यमहादेवांपदंततः एवंप्रकरोमिवेतातनयाचोक्त्वचःपितु
 मनोभिलषितंकांतयेनप्राप्तोमिशंकरः-मनोवाचः अथशुकतृतीयायांस्तादेवानियमतत्पर । कुरुपार्थ्युपंचाग्नीन्व
 लमानानहृताशानात् गार्हपत्यंदक्षिणांक्षिमानायाहवनयिकं पंचमंभारस्करंतेजइत्येतंपंचवह्नयः एतेपांमध्यमाभू
 त्वातिष्ठपूर्वमुखोचिर सर्वाभरणसंचुकादिवीमभिसुतीकुठ महालक्ष्मीमहाकालीमहामायांमहामहीं चतुर्भुजांध्या
 नपरांपंकजोपरिसंस्थितां मृगाजिनच्छन्नकुचांजटावलकलधारिणीं गंगाचयमुनासंधुःशतदुर्नमदानदी सरस्व
 तीवैतरणीसैवत्रेकमहासती तस्याश्चप्रोक्षणपराम्भवंतंद्वावमाविता होमंकुर्युयतास्मान्ब्रह्मणाःसर्वतोदिशं । दे
 व्याःपूजाप्रकर्तव्यापुष्पधूपदिनाततः बहुप्रकारैर्भक्ष्यैश्चनैवैर्घृतपाचितैःस्थाययेत्पुरतोद्व्याः पृथक्सौभाग्यमेव
 चजीरकंतेणराजरश्चकुसुंभंकुमंतथा निष्पावाःपावुनतरालवणशंकरेशुडं पुष्पमंडपिकाकार्यार्णधूपपाधिवीसासि

मातुलुगादाडिमवीजपूराटिफलहरिद्राकुंकुमकेसरविचूर्णकज्जलकंठसूत्रककण्ठीकपादभूषणवलकचुकीआदर्श
 पात्रादिदक्षिणातांबूलादियुतं सूर्पर्यनवंसूर्पसाहितंवायनंदयात् तत्रमंत्रःसोपरकरंद्दिजश्रेध्वत्रसंपूर्तिकारकं वाय
 नंतप्रयच्छामिसावित्रीप्रियतामिति ततःपीठंव्रतपूर्तंपगांचदत्त्वा सदत्तेनब्राह्मणान्संतर्प्य आशिषो गृहीत्वा इष्टज
 नैः सहभुंजति इयानत्रविशेषः राज्ञींश्रंथती दृष्ट्वा संपूज्य अर्घ्यं दद्यात् अशंथति नमस्तुभ्यं वासिष्ठस्याप्रियशुभे
 पुत्रान्देहिमुखं देहि गृहाणा अर्धं नमोस्तु ते इत्यर्घ्यं दत्त्वा भुंजति अथात्रपंचतपोव्रतं मत्स्ये ज्यैष्ठ्ये पंचतपाः सायं हेम
 धेनुप्रदो भवेत् वाप्यष्टमं चतुर्दशयो रूद्रव्रतमिदं स्मृतं ज्यैष्ठ्ये अष्टम्यां चतुर्दश्यां च शुक्लायां पंचतपाः पंचाश्रितव्रतधृक् च
 तुर्दश्यां सायंकाले व्रतति हेमो धेनुवाश्रदानादिवयातीत्यर्थः हेमधेनोरिति पृष्ठासमासः पृष्टयथैलक्षणापत्ते तथार्था-
 न्नये ज्यैष्ठ्ये पंचतपाः सायचतुर्दशयष्टमीपुत्र यः करोति सुवर्णं स्वयधेनुदानद्विजातये सयातिशांकरं लोकं रुद्रव्रतमिदं
 स्मृतम् धेनुसैवर्णशेषं पूर्ववत् इति इन्द्रव्रत ज्यैष्ठ्यशुक्लपक्षे कर्तव्यं सप्ताहमात्रसाध्यं अत्राशकौशुक्लपक्षे अष्टमी
 चतुर्दशीमात्रे पिवाकार्यम् तत्रैवारयसमातिदर्शनात् अष्टमी चतुर्दश्याः प्रत्येकदिनसाध्यं वा अस्य समाप्तिश्चतुर्द
 श्यामेवोकासायंकाल एवेत्युक्तत्वात् वामनपुराणे शुक्लपक्षे दानमुक्तम् उदकं भांडुधेनुचतालुत्तंसचंदनं त्रिवि
 क्रमस्य प्रीत्यर्थं दातव्यं साधुभिः सदेति ज्यैष्ठ्यप्रकरणात् सदा ज्यैष्ठ्यशुक्लपक्षे एवेददानं प्रतिवर्षं प्रदेयमिति सदापद
 योतनाभिप्रायः शिष्टाश्चाप्युदाहरति योऽपवातीं निसवितारेशिरीषवरबीजमभ्याति सनरः स्वगपति सहशोनाग
 कुलं दृश्यते सततं सर्वाजवरंण कीटाद्या विह्वता ज्यैष्ठ्यशुक्लं प्रातिपदापामारो ज्यप्रतिपद्गतंगत्वेन वरुणाख्यसूर्पपूजा
 व्रतं कार्यं नारदीये अत्र करवीरव्रतमुक्तं अथ ज्यैष्ठ्यशुक्लपक्षे पक्षत्यां दिवसोदये देवोद्यान्भवहृद्यं करवीरं समर्चयेत् रक
 तंतुपरीधानं गंधधूपविलेपनैः प्रभूतसप्तधान्यैश्च नारैर्वाजपूरकैः अभ्युक्ष्याभ्युक्ष्यन्ते यिनं नमो ज्यैष्ठ्यक्षमापयेत्

ग्राह्या वहतयातथारंभासावित्रोवटपैतकी कृष्णाष्टमीचैभूताचकत्तव्यासंमुखातिथिरितस्कादिके अस्याः कथाविधा
 नंच भविष्ये युधिष्ठिरउवाच स्त्रीणांसंपद्यतेयन्मर्त्यलोकेयद्देशुभू पतिप्रेमतथात्यतंतन्मद्रूहिब्रतशुभ श्रीकृष्ण
 उवाच एकदापार्वतीशुभ्रस्थितौमुनिपुराहृतौ कैलासशिखररम्येनानायातुविचित्रिते नानाद्रुमलताकीर्णानाना
 पुष्पोपशोभिते शंकर.पार्वतीप्राहर्किंत्वयासुहृतंश्रुतं वामोत्प्रेयनेत्यतन्प्रियासिवरवर्णिनि आगच्छजानुदेशंमसुप्र
 सन्नाननाप्रिये ब्रूहिचावितथसर्वत्वयापार्वतियत्कृतं इत्युकाप्रणताभूत्वागौरौप्राहश्चिवंशुभा तृतीयायांसमाची
 र्णमथारशाव्रतंशुभं तेनमेत्वंमनोहारिभर्ताभूतोसि शकरइश्वरीचाप्यहंस्त्रीणांतवदेहार्धहारिणी इश्वरउवाच कीदृशं
 तद्व्रतंभद्रैःसर्वसौरूपप्रदायक ब्रूहिपार्वतियत्नेनयच्चोर्णिपितुरातिके गौर्धुंवाच पुराहदेवतिष्ठामिकुमारीभवनेपितुःहि
 मवद्गृहैररम्येसर्वांगणसमाहता ततोहमेनपाप्रोकास्वपेनाचाहिमाद्रिणा पुत्रिरंभाव्रतंर्चाणीचिरसौभाभयवर्धन
 येनशारब्धमात्रेणसर्वसंपत्स्यतेतव सौभाग्यक्षीणार्थैश्वर्यमहादेवीपदंततः एवंकरोमिवेतातमयाचोक्तवच पितुः
 मनोभिलषितंकातंयेनप्राप्तोमिश्रंकरं मेनोवाच अद्यशुक्लतृतीयायांस्त्रात्वा नियमतत्पररा कुरुपार्थ्वेषुपंचाग्नीन्ज्व
 लमानानहतांशनात् च गार्हपत्यंदक्षिणाग्निमानायाहवनीयकं पंचमंभारुकरंतेजइत्येतंपंचवह्नयः एतेषामभ्यमाभू
 त्वातिष्ठपूर्वमुखाचिर सर्वाभरणसंयुक्तादेवीमभिसुखीकुरु महालक्ष्मीमहाकालीमहामायांमहामहिं चतुर्भुजांभ्या
 नपरांपंक्तोपरिसंस्थितां मृगाजिनच्छन्नकुचांजाटावत्कलधारिणीं गंगाचयमुनासिंधुः शतद्वुर्नर्मदानदी सरस्व
 तीवैतरणीसैवत्रैकामहासती तस्याश्चप्रोक्षणपराभवत्तद्भावमाविता होमंकरुर्धृतात्मनोब्रह्मणाः सर्वतोदिशं दे
 व्याः पूजाप्रकत्तंव्यापुष्पयूपादिनाततः बहुशकारैर्भद्रैश्चनैवैधृतपाचितैः स्यापयत्पुस्तोदेव्याः एधकसौभाग्यमेव
 चजीरकंतेणराजश्चक्रसंभंक्रमतथा निष्पावाः पावुन्तरालवणशंकरागुडं पुष्पमंडपिकाकार्यांगंधपुष्पाधिवासि

करवीरदृष्यावासनमस्तेभानुबल्लभ दंभोलिभूस्सदुर्गादिदेवानां सततां प्रिय आकृण्वेति वेदोक्तमंत्रेणैर्यक्षमापयेत्
 एवंभक्त्यासमभ्यर्चयेदत्वाविप्रापदक्षिणां प्रदक्षिणततः कृत्वा पश्चात्संभुवनं ब्रजेत् इदं करवीरपूजाव्रतं भविष्योत्तर
 पि एतद्व्रतं पुरापाठसूर्याराधनकाम्यया श्रुतिर्दिविधुभयासावित्र्या सत्यभांभया दमयंत्यासरस्वत्यागायत्र्या
 गंगायतया श्रन्याभिरपिनारीभिर्मर्त्यलोकेष्यनुष्ठितं करवीरव्रतं पार्थसर्वसौख्यफलप्रदं संपूज्य रक्तकुसुमार्चित
 सर्वशाखनीलैर्दलैस्तततनुकरवीरदक्षं मुक्कामनोमिलधितान्भुविभूयभोगांस्तेवैप्रयांति भवनं भरतायभानोः श्र
 यारथामेव ज्यैष्ठशुक्लप्रातिपदि दशहराव्रतान्गत्वेन गंगापूजास्तवादिप्रारंभः कार्थः तदुक्तं काशीखंडे ज्यैष्ठ
 मासिसितंपक्षे प्राप्य प्रातिपदतिथिं दशाश्वमेधिके स्नात्वा मुच्यते सर्वपातकैः एवं सर्वासु तिथिपुक्रमस्नायीनरोत्तमः
 आशुक्लपक्षदशमीदशजन्माषमुत्सृजेदिति दशहरागंगारोत्रं दशहरादशमीविधाने वक्ष्यमाणं ज्ञेयम् ज्यैष्ठशु
 क्द्वितीयायांचतुर्वक्ररूपमनुजानारदीये ज्यैष्ठशुक्लद्वितीयायां भास्करं भुवनीधिपं चतुर्वक्रस्वरूपंचसमभ्यर्चयेदि
 यानतः भोजयित्वा द्विजान्भक्त्या भास्करं लोकमाप्नुयात् इयं ज्यैष्ठशुक्लद्वितीया कलिजनयती तदुक्तं ज्यैष्ठशुक्लद्वितीया
 यां वैदः कल्किर्भविष्यतीति नमस्ये च द्वितीयायां बलभद्रो भवत्तदेत्यादि इयद्वितीयासोपपदा इति कालादर्शे सि
 ताज्यैष्ठद्वितीयाचक्राश्विने दशमीसिता चतुर्थी द्वादशीमाघे एता सोपपदाः स्मृता इति श्रत्रवेदाध्ययननिषेधो नार
 दीये युगादिषु च सर्वासु तथा मन्वंतरादिषु श्रनंध्यायं प्रकुर्वीत तथा सोपपदास्वधीति ज्यैष्ठशुक्लद्वितीयायां रंभाव्रत
 मुक्तं नारदीये भविष्ये च श्रथज्यैष्ठद्वतं यातुशुक्लारंभेति नामतः तस्यां समाप्त्यै विधिवत्पूजयेद्ब्राह्मणोत्तमम् गन्ध
 पुष्पांशुकार्यैस्तु नारीसौभाग्यकाम्यया रभाव्रतमिदं विधिवत्स्मृत्तं पितं ददाति चित्तपुत्रांश्च मतिधर्मेशुभाव
 हा माघवीये भविष्ये ऽपि भद्रे कुरुष्वयत्नेन रंभास्वयं व्रतमुत्तमं ज्यैष्ठशुक्लद्वितीयायां स्नातानि यमतत्पुरेति सा च विद्वा

ता पद्मास्नेनसातिष्ठेद्यावत्परिणतोरविः ततःप्रणम्यसद्गार्णिसंभेतदुदीरयेत् वेदेषुसर्वंशालेषुद्विविभूमौधरात
 ले दृष्टःश्रुतरचबहुशोनशक्तयारहितःशिवः त्वशक्तिरत्नंस्वधारुथाहात्वंसावित्रीसरस्वती पतिगृहेदेहिदेविवसु
 देहिनमोस्तुते एवक्षमापयेद्देवीं प्राणिपत्यपुनःपुनः देहिभक्त्यांगृहंरम्यविचित्रं बहूमिक छायांकाटारकेदारक
 पोतालिबिभूषितं कडूपस्तभगवाक्षाद्दंभमाणिमडिततोरणं पद्मारागमहानलिवज्रवैदूर्यभूषितं गृहदानविधाने
 नब्राह्मणायतपस्विने सपरनीकायसंपूज्यसर्वोपरस्करसंयुतं सुवासिनाभ्यस्तद्वंशंनैवेद्यंसूर्पसंस्थितं निर्वर्णविधि
 नानेनततः पश्चात्क्षमापयेत् दंपत्यनिचपूज्यानिचतृभूर्ध्यामधुरसैः इत्युक्तयामयार्णोहरंभाद्रतपर व्रतति
 गरुधमुनयेदत्तगृहवरंशुभ लोपामुद्राप्रियापत्नितस्यवेश्मनिपूजिता तेनधर्मैणदेवैवभर्तालब्धोऽसिंशंकर अर्ध
 कायेस्थितानेनस्त्रीणाज्येष्वपिचेथरी श्रातएतद्गतंरम्यंयाश्चरिष्यंतियोषितः कौतेयपुरुषोवापिस्थ्यातब्रह्मव्रतंभुवि
 तासांपुत्रागृहभोगाःकुलदृष्टिर्भविष्यति स्त्रीणांचातुलसौभाग्यंगाहंस्थसावकामिकं बालदृढंरथमध्यानारूपलाव
 ष्यदृंहण सपत्नीदर्पदलनंवशिकरणमुत्तम श्रनेनव्रतधर्मणपरलोकैर्युधिष्ठिर चिंतितोवापिसंपूर्णः पिंडवधः
 प्रजापते मर्त्यलोकेशुभेदेशेशुभेप्राम्शुभेपुरे हिमवादिभयोरमधेचार्थावर्त्तननेहरे उत्पद्यचशुभेवासे
 पूर्वोत्पन्न धनेकुले सतःस्यकपुरयतिततिविष्णुपुरं व्रजेत् ततःशिवपुरयातिव्यासस्वयचनंयथा यद्रंभ
 यामलभयाश्रहरेस्ततश्चर्गायार्था हिमद्रिभवनस्थितायापत्नीं तस्याव्रतंभुविकरोतिरतास्वधर्मव्रह्मे
 शकेशवपतिंसुखदंलमेत्सा इति भविष्योत्तरे यंचान्निसाधनंरंभाव्रतं उर्ध्वशुक्लतृतीयायांकार्धश्रुर्यो
 धापनं यथाशाक्तिगृहदानसाहितंकार्धं गृहदानं कूर्मपुराणे शक्तिःसर्वसंपूर्णिगृहंरम्यमथापिवा सदक्षिणाद्विजे
 दत्त्वाद्यश्लोकं व्रजेधरः गारुडे च ऐहिकंदारवंवापिस्यमयंवापिंशक्तिः सर्वोपरस्कराणोपतंददातिविपुलं गृहं

ब्राह्मणपदारद्रायविदुषेचकुटुंबिने कीर्दिवान्सुचिरकालमानुष्यलोकमागतः भवत्यव्याहृतैश्वर्यः सर्वकामसमन्वितः
 शयगृहदानप्रयोगः गृहमध्यक्षिणमगेषं चवर्णरजोभिः पद्मविलस्य तदुपरिप्रस्थमान्नातिलान्तदुपरिशय्या
 स्थापयित्वा शय्यापरिसीवर्णालक्ष्मीनारायणं चसंपूज्य प्रतिग्रहं तारं सपत्नीकं प्रतिग्रहाथं वृत्वा तं च करे गृहीत्वा स
 मंत्रयोपवक्ष्यमाणमंत्रं गृहं प्रवेशयेत् ते च मंत्राः एहं हि नारायणदिव्यरूपसर्वामरैरर्चितपादं पद्मशुभशुभानदशुभा
 मर्षाशालक्ष्मीपुत्रस्त्वं च गृहं गृहाण नमः कौस्तुभनाथाय हिरण्यकवचाय च । शीरोदण्डसुताय जगद्भिनमो नमः भू
 लोके प्रमुखा लोकास्तव देहे व्यवास्थिताः नंदंति यावत्कल्पं तं तथोस्मिन् भवमे गृहे स्वल्पसादेन देवेश पुत्रपौत्रैर्भुंते गृहे
 पंचपद्मक्रियायुं को वसेदाचद्रतारकं ततस्तत्पूर्वस्थापितशय्यापरिउदहमुखमुपवेश्य स्वयमासने प्राङ्मुख उपविश्य
 उभयोरेषादिदेशकालकीर्तमानं तस्मिन्कगोत्रायां मुं कशर्भेण ब्राह्मणाय देपे क्राष्टिकादिरेचितयथोपपात्तिसंपादितकं स्थ
 ताद्यादिभजनसर्वधान्मूलवणगुडगुर्करादि विविधरसोपेतं गोबलीवर्ददासीदासमंचतूलिकावितानादि सर्वापकरण
 युतसर्दीपप्रमोक्षयाज्ञं सर्वदेवनंगृहं सर्वपापक्षयपूर्वककल्पकोटिशताय विग्रहं लोका मर्हापन्वादि यथाभिलषितकामन
 यातुभ्यमहंसप्रददे शिलाकाष्ठपकेष्टिकाश्चित्रगृहे तु कल्पकोटिशताय विना रायणसमीपक्षीराणुं विनयासकाम इति
 मृत्मयगृहदानेपि एकैकमन्वंतरावच्छिन्नप्रतिलोकपालपुरनिवासकाम इति इह तु मतोभिलाषितमहेश्वरप्रनिमभर्तुर
 तिप्रेमान्वितश्चिरसौभाग्यप्राप्तये रभतूतीयाव्रतयोपनसंभताय सवेदं तुभ्यमहंसं प्रददे ततः प्रार्थना इदंगृहं गृ
 हाणत्व सर्वोपरस्करसंपुतं तव विप्रप्रसादेन ममास्त्वभिमतं फलं गृहं मम विभूत्यर्गु गृहाण त्वद्विजोत्तम प्रायतां जगन्ना
 थोवास्तुरुपाजनर्दनः ततः प्रतिग्रहं तो देवरूपत्वेति यजुप्राप्रतिगृहं णीयात् । कामरतुतिं च पठेत् ततः स्वर्णसहस्र
 मारश्चैकसुवर्णपर्वतदानदक्षिणा यथाशक्ति प्रदेया पादुकोपानच्छत्रचामरादिकं दद्यात् संपन्नं वाप्यसंपन्नं

गृहीत्स्वरभूषणं सर्वसंपूर्णमैवास्तुत्वत्प्रसादाद्द्विजोत्तमैति प्राथयेत् अस्य फलं मास्ये य एवं सर्वसंपन्नं पकेष्टं विनिवे
 दयेत् कल्पकोटिशतं यावद्ब्रह्मलोकं महीयते शैलजदारुजं वापि यो दद्याद्दिवाधिपूर्वकं वसेत्क्षीराणुं वैरभ्येनारायणसमा
 पतः शुभमयं वापि यो दद्याद्ग्रहं सुप्स्वरान्वितं पुरे तु लोकापालानां प्रतिमन्वतं रवेसेत् अत्र वास्तुपूजनमपि कार्थं मंड
 पवर्दिपूजासर्वतोभद्रमंडलदेवतापूजाग्रहहोमादिकं वाचापार्थानुमत्यायथाशक्तिकुर्वात् चतुर्दिक्षु चवारिकुंडानि वि
 धाय तक्षिणाग्निप्रमुखान्निपूजाहोमादिकं ब्राह्मणैकारयित्वा दक्षिणावस्त्रगोदानादिकयथाशक्तिकुर्वात् इति सोद्या
 पनं रभात्तदीयाव्रतम् अस्यासौभाग्यशंयनव्रतं गत्वेन ललितादेवीपूजा घृतप्राशनं गौरीपूजाव्रतं मदारुपुष्पप्राशनं च
 इति उच्येष्टशुक्लवतीयाव्रतानि उच्येष्टशुक्लचतुर्थ्यां सतीव्रतमुक्तं नारदीये उच्येष्टशुक्लचतुर्थ्यां तु सर्वाव्रतमनुत्तमं
 कृत्वा गणपतेर्मातुलोकं मोदत तस्मिन् निर्णयाद्युक्ते अस्यामुमाजन्मोक्तं उच्येष्टशुक्लचतुर्थ्यां तु जाता पूर्वमुमासती तस्मा
 रसातनसंपूज्यास्त्रीभिः सौभाग्यवृद्धये उपचारैश्चावधिर्धर्मात्तत्त्वयोत्सवादिभिः होमैः पयोभिर्वस्त्रैश्च यत्र पुष्ट्यैः सुगं
 धिभिराति उच्येष्टशुक्लपंचम्यां पितृपूजनं नारदीये तथा उच्येष्टस्य पंचम्यां पितृहृन्मन्थयेयेत्सुधीः सर्वकामफलावाप्त्यै
 वायनैर्वैश्वभैजनैः उच्येष्टशुक्लषष्ठां दिननाथपूजाव्रतम् उच्येष्टमासे शुक्लषष्ठां विधिनेष्ट्वादिवाकरं लभते त्रिंशितान्कामांसु त
 सादाव्रतसंशयः उच्येष्टशुक्लषष्ठां मेवरुक्तं पूजाव्रतमपि कार्थ्यं उच्येष्टशुक्लसप्तम्यां मिद्ररविपूजाव्रतं नारदीये उच्येष्टे तु शुक्ल
 सप्तम्यां जातद्वंद्वैररविः स्वयं तं संपूजय विधाते न सोपवा सो जेतो द्वेयः स्वर्गात्तिलभते विप्रदेवं द्रस्य प्रसादतः उच्येष्टशुक्लाष्ट
 म्यादेवीपुराणोक्तं शुक्लदेवीपूजाव्रतं शुक्लाष्टम्यां पुंरदेवीशुक्लदेवीभद्राशानि वधायदानं वैद्राणां शुक्लपूजयेत्
 अशानि जगद्दतिशेषः नारदीयेष्टपंच उच्येष्टे शुक्लैतथाष्टम्यां यो देवीपूजयेन्नरः स विमनिनचरति गंधर्वाप्सरसांगणैः
 उच्येष्टशुक्लनवम्यां मुमाव्रतं नारदीये उच्येष्टशुक्लनवम्यां तु सोपवासो नरोत्तमः उर्ध्वान् संपूजय विधि वत्कमारोर्भाजयेद्द्विजान्

स्वशास्त्रादादिषु। दत्वाशास्त्रपयसाक्षुतं । स्वसाधतमिदं विप्रय कुश्याद्विधिवत्परः । सम्भक्तवैह्वरानभोगान्तेस्वर्ग
 यातिलभेत् । अथैवंभविष्योत्तरेषि उपवासपरो भूत्वात्नवभ्रांणुजयेदुमां । ग्राह्याणिमितिवैनाद्या । श्वत्स्वर्गेषु । ऋषिणां । ऋ
 धेमासिदुपश्रेषकत्वानकस्युर्वीविधिं । शास्त्रज्ञं पयसोपेतं स्वभुंजीतिवाचयतः । कुमारोर्भोजयेद्भक्त्यास्त्रशक्त्याब्राह्म
 णास्त्वयति । ऋष्यशुक्लदशमीदशहारास्वा । तदुक्तं जारददि । ऋष्यशुक्लदशम्यात्तुजाह्वीस्रितां वरा । समायाताधरास्त्र
 गात्स्मारासापुण्यद्रुमता । अत्रदशयोगविशेषस्तत्रैव । ऋष्यशुक्लदशम्यात्तुजाह्वीस्रितां वरा । समायाताधरास्त्र
 ताः कर्ण्येदुर्दृषभारकरः । दशयोगः समाख्यातो महापुण्यतमो भूतः । हरतेदशपापापातितस्माद्दशहारास्मृता । अस्त्रांघो
 जान्हर्षात्पाप्यस्नातिसंघ्रातमानस । विधिना जान्हर्षीति विषयति । हरिसिद्धिं । हेमाद्रौ भविष्ये । अस्याः केवलदशम्यात् । एव
 हस्तमात्रयोगेदशहारात् । स्वमुक्तम् । ऋष्येनासिस्तिपक्षेदशमीहस्तसंयुता । हरतेदशपापापातितस्माद्दशहारास्मृता ॥ बारा
 हेतु । गंगाया एवदशहारेति नामविशेषः । दशम्यां शुक्लपक्षे तु ऋष्ये धेमासि कुजेहनि । अत्रतीर्णां यतः स्वर्गाद्दक्षिणं च सुदिररा
 हरतेदशपापापातितस्माद्दशहारास्मृता । तस्यास्त्रानप्रकुर्वीतदानं चैव विशेषतइति । स्कादं प्रिदशयोगाडकोयथा । ऋष्ये धेमा
 सिस्तिपक्षेदशम्यां तु यहस्तयो । शरानंदं व्यतीपातिकन्या चंद्रे तु परवी । दशयोगेनर । स्त्रात्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते । अत्र
 बुधभौमयोर्भोजकल्पभेदेन व्यवस्था । इयच यत्रयोगे वा । हरुयंतत्रैवकार्या । योगाधिक्यपश्रवणात् । ऋष्ये धेमलमासेसति
 योगे विशेषणं तत्रैव कार्या नतु शुद्धे । दशहरात्त्रोत्कर्षश्चतुरश्रवापि युगादिप्रिवतिवदिति हेमाद्रौ । अत्रप्यसुगोकेः तथाच
 ब्रह्मपुराणे ऋष्ये धस्य शुक्लदशमीसवत्सरमुखीस्थता । तस्यास्त्रानं प्रकुर्वीतिदानं चैव विशेषतइति । इयच युगादिवत्स्वतत्रैव
 योगविशेषं विनापि दशपापहरति । तथाच स्कादं । यांकांचिस्मरितं प्राप्य दद्याद्दशमैस्ति लोदकं मुच्यते । दशमीः पापैर्महा
 पातकसमवै । एवंपुष्पे शुक्लदशम्यां नदीस्त्राजमात्रस्य दशविधपापानि युतिः । फलं । एवदात्तस्यापि । तथाच । ऋष्ये धेमासि

स्तितमस्येश्वरशर्मावुषसंयुता हरतेदशपापानितरुमाहशहररुमता अत्रवुषयोगत्राधानं अत्रहरतयोगोऽधिकः
 सर्वत्रतिलतपणुतिलयागस्यतुरपायुत्वमपेक्षते नदीनात्रस्तानिदशत्रिविषपापानिवृत्तिरिफलविशेषः तथाज्यैषशुकद
 शम्पुतुभवेऽस्यदिन्यदि देशहरस्तक्षसंयुकासर्वपापहरात्रिविषः तथात्र गंगास्तानासिताज्यैषेदशमीहरतसंयु
 ता हरतेदशपापानितरुमाहशहररुमतेतिकल्पमहापुत्रेणियारुपयोगनिवृत्तेन ज्यैषमासिषितिसुतदिनेशुकपक्षे
 दशम्याहरेतशैलाग्निभामयदिवंजानहर्वात्मत्यंलके पापंतस्यहरतिहितिशैसाहशुत्याहुराध्याःपुष्यदद्यादपिदशगु
 षंवाग्निमेधायुतस्य एवंचात्र हरतभूमयुताधाज्यैषशुकदशम्यां गंगास्तानरुमदशाविषुपापनाशवाजिमेधायुतश्रात
 गुणपुष्यश्रासिःफलं दशत्रिविषपापानितु परिभाषितानि भविष्यपुराणि स्कंदपुराणि काशीखंडेन परद्रव्येभ्रवनि
 स्यातंभनसाभिष्टवितं वितथाभिविशशश्मानसंनिविष्टंरुमत्तम् १ पारुष्यमवतंचापिपुशुन्युचापिसर्वशः
 अस्ववद्वश्लप्रश्नवह्ममयंस्यात्तुर्वेषम् २ अद्रस्तानामुषादानंहिसाचैवाविधानतः परदारोपसेवाचकायिकंत्रिविधं
 रुमत्तम् आभिषयानं निघृक्षा अत्रविशेषःकाशीखंडे ज्यैषमासिस्त्वेषुषाध्ययतिप्रदंतिथिं दशाश्वमेधिकेस्त्रिहाम्
 ज्यतेस्यैपातकैः एवंसर्वासुतिथिपुरुमस्त्रायिनरोत्तमः आषाढशुकवर्षमाश्रितजन्मादिमुस्सुजेदिति ज्यैषशुक
 श्रतिपदगारभ्यापादशुकनक्षत्रमयंत कार्यादशाश्वमेधिकेस्त्रिहाम् दशाश्वमेधिस्वरदर्शनं तथात्र लिगांदशाश्वमेधेश
 दृष्ट्यादशहरातिथौ दशजन्मार्जितैःपापैरुष्ययतेनात्रसंशयः दशहरादशमाविधानं भविष्योत्तरकाशीखंडमा
 निशायांजागंरुष्यासमुपोष्ययथाकितः मुष्पुर्णशुश्रुतैर्वैःफलैश्चदशसंस्वया तथादीपैश्चतवत्तैःपूजयेच्छुद्धया
 निवतः स्त्रावाभक्त्यातुजाह्वयंदशकृत्वाविधानतः दशप्रसूतिभिश्चैवतिलारसाभिश्चवैजले सकुपिडानुदपि
 दान्दशाश्वदशसंस्वया ततो गंगातरंरुपेहैस्वारोम्पुष्यावातथा गंगायांप्रतिमां कृत्वावदशमाणस्वरूपिणो संस्था

त्पूजयत्पुत्रदत्ताभ्युदात्तपुत्रः श्रुतश्रोत्रपुत्रश्चाह्वयत्पुत्रवान् वक्ष्यमाणमत्रणकुशयत्पूजावशापतः
 नारायणमहेशं चन्द्रशाण्डभास्करं तथा भगीरथचवारीशंहिमवंतं गेभ्ररं शंघुपुण्यादिभिः सम्पन्नयथाशक्तिप्रपूजये
 त् दशप्रस्थतिलान् दद्यात् शशप्रस्थान् यवानपि प्रस्थः षोडशपलानि श्रुष्टिमात्रं पलं स्मृतमिति महार्णवमिधानात् म
 त्स्थकच्छपमंडुकमकरादिजले चरान् कारयित्वा यथाशां कस्वर्णैर्न रजतेन वा तं दत्तमिममृगमयं श्वसंपूज्यकसुमादि
 भिः गंगायां प्रतिपदां ज्येदीप्रश्रिवात्रदापयेत् पूजयेद्गंगामंत्रेणानेन भाकितः गंगामंत्रश्च नमः शिवायै प्रथमं ना
 रायण्ये पदतलः दशहरायै पदमिते गंगायै मंत्र एष वै स्वाहातः प्रणवादिश्रुभवादिशाक्षरोमनुः उँ नमः शिवायै नारा
 यण्यै दशहरायै गंगायै स्वाहा मुनिर्व्यासो रघवै उँ दः कृतिर्गंगा स्मदेवता त्रिवेदेव हिवाणां त्रिनेत्रवर्णैः पडंगकं श्र
 स्तृगंगामंत्रस्य वेदव्यासश्चरुपिः कृतिः उँ दः गंगादेवता गंगामंत्रैर्यथैव नियोगः ऋण्यादीन् शिरासि मूत्रहृदयैक
 म्नेण न्यसेत् विनियोगश्च सर्वांगे व्यापकत्वेन न्यस्तव्यमः त्रिवेदेवेदं वाणां त्रिनेत्रवर्णैः पडंगकं उँ नमः १ शिवायै २
 नारायण्यै ३ दशहरायै ४ गंगायै ५ स्वाहा ६ इति पडंगन्यासः श्रयथ्यानं उच्युष्णामलपुंडरीकनिलया
 रुण्यै शिव्यात्मिका कुंभेष्टः भयतीत्यजानिदधती श्रुतां वरां लं कृता हृद्यारयाशाशिशैखराशिविलनदीकोणादिभिः सं
 विता इयथापापविनाशितानकरगामगारयासाधकैः १ लक्ष्मणपेदशांशिन जुहुयात्सघृतैस्त्रिलैः जयादिश
 क्रिभयुकेपीठमगारिषीयजेत् यजेत्त्रावसरे ध्वजदले रुद्रं हरिविधिं सूर्यं हिमाचलं मेनां भगीरथमपां पाति दत्तात्र
 योभान् कुर्मंडुकमकरानपि हंसकारं दत्वांश्च क्रवाकान् सारसकानपि चतुरस्रैश्चक्रमुख्यानायुधैः संयुतां न्यजेत् एवं
 संसापितो मंत्रो भीष्टयच्छति मंत्रिणां त्रैयं शुक्लदशम्यां तां विशेषेण भजेद्दुषः दद्याद्दशाभ्यां विप्रभ्यां दशाप्रस्थमितं
 स्त्रिलान् प्रस्थाप्येदशपलानि श्रुष्टिमात्रं पलं स्मृतमिति इति मंत्रमहोदधीं श्रुत्या गायत्रीं च नमः शिवाय विद्महे

नारायण्यैर्धामाहि तन्नो गंगाप्रचोदमात् अन्नगंगारतोत्रामपिदशवार्ष्ठेन तदुक्तं भविष्ये तस्याद्दशान्यामेतच्चरतोत्रं
गंगालोस्थित यः पठेद्दशकृत्वस्तुरिद्रो ज्ञापि चक्षुः सः सोपितकलमात्रोतिगणांसंपूज्यभक्तिः इदस्तोत्रचप्रतिप
दादिदशमर्पयैतं दिनद्विसस्यथापठनीयमिति शीष्टाः । अथ दशहरागंगास्तोत्रकाशीखण्डे नमः शिवायै गंगायै शि
वदायै नमोनमः नमस्ते विष्णुरूपेणैव ब्रह्मभूयैत नोनमः नमस्ते रुद्ररूपेणैव शाकट्यैत नोनमः सर्वदेवस्वरूपे
णैव नमो भेषजभूतये सर्वस्य सर्वव्याधौ नाभिपक्श्रेष्ठे नमोस्तुते रथाणुजंगमसंभूतविषहंश्रै नमोस्तुते सस्यारवि
पनाशिन्यै जगन्नाथै नमोस्तुते तापञ्जितयसहजैः प्राणैश्चैत नोनमः शांति संतानकारिणै नमस्ते शुद्धभूतये सर्वसं
शुद्धकारिणै नमः पापारिभूतये भुक्तिभुक्तिप्रदायिन्यै भद्रदायै नमोनमः भोगायै भोगदायिन्यै भोगव्यै नमोस्तु
ते मंदाकिन्यै नमस्ते रतुस्वर्गदायै नमोनमः नमस्ते लोकप्रदायिन्यै भद्रदायै नमोनमः नमस्ति शुक्लसंस्थायै क्षमाव्यै
नमोनमः त्रिहुताक्षानसंस्थायै तैजोवत्यै नमोनमः नंदायै लिंगधारिण्यै सुधाधारामने नमः नमस्ते विभ्रमुर्यायै
रेवत्यै ते नमोनमः बृहद्यै ते नमस्ते रतुलोकधात्र्यै नमोनमः नमस्ते विश्वामित्रायै नदिन्यै ते नमोनमः पुरावरयाताढ्या
यै तारायै ते नमोनमः पूण्यै शिवायै नमोस्तुतयायै चमुदयायै नमोनमः पाशजालनिकंतिन्यै अभिजायै नमोस्तुते
वारिधायै वरदायै नमोनमः उस्त्रायै सुखजग्धै च संजाविद्यै नमोस्तुते ब्रह्मिधायै ब्रह्मदायै दुरितायै नमोनमः प्रयाता
तैः प्रभजिन्यै जगन्मात्रे नमोस्तुते सर्वापश्यति पक्षायै गंगालायै नमोनमः शरणागतदीनार्तपरिज्वालणपरायणे सर्व
स्थार्तिहरेर्देवि नारायणि नमोस्तुते - निर्लेपाये दुर्गाहंश्रै दक्षायै ते नमोनमः परात्परपरायैव गंगो निर्वाणदायिनि गंगे
ममाप्रतः पाहि गंगे मे देवि पृथतः गंगे मे पाश्र्वयोरिधि गंगोत्वय्यस्तु मे स्थितिः आदौ त्वमेतमभ्येच सर्वैर्द्वगंगं तं शिवे
त्वमेव मूलप्रकृतिस्त्वं पुमान्पर एवाहि गंगे त्वपरमात्मा च शिवस्त्वं च नमः शिवे यद् इदं पठति स्तोत्रं शुणुयाच्छुद्धयापि

यः दशधा मुच्यते पापैः कायवाचिकमानसैः . रोगस्थो रोगतो मुच्ये त्विपस्यश्च विपद्रतः . मुच्यते बंधनाद्बन्धो भीतो
 भति . प्रमुच्यते सर्वान्कामानवाप्नोति प्रेत्य चात्रिदिवं जंतुं दिवं विमानमारुह्य दिव्यस्त्रां . पुरिर्वाजितः गृहे पि लिखितं
 पस्य सद्वाति धति धारितम् नाश्चि र्भयं तस्य न सर्पादि भयं क्वचित् . ऽन्येषु मासि सिते पक्षे दशमी हरत् संयुता साहरे
 धिविबंधपापं वयरेण संयुता तस्य इदं शान्थामेतच्च सर्वतो नागा जलैरिष्यतः यः पठेद्दशकृत्वरतुद्दिशो वापि चक्ष्मः सो
 पितृकलमाप्नोति गंगां संपूज्य भक्तिः उपवासी वक्ष्यमाणैर्दशपापैः प्रमुच्यते सर्वान्कामानवाप्नोति प्रेत्य ब्रह्माण्डे
 पते इति दशहरनांगारतोत्रं अस्यां सितुबंध रामेश्वरस्य प्रतिष्ठापितत्वात् तत्र विशेषेण एणुजाकार्या तदुक्तं र्स्कादं से
 तुमाहास्म्ये न्येषे मासि सिते पक्षे दशम्यां बुधहस्तयोः गारानंदं व्यर्त्तयते कन्या चंद्रदृष्टे परवौ दशयोगे स तुबंधो लि
 गरूपपरहरम् रामो वै स्यापपामसाशिवालिंगमनुत्तमम् इति न्येषु शुक्लदशम्यां दशहराविधिः न्येषु शुक्लैकादशी
 निजंला तत्र निजं लमुपो न्येषु विप्रैः योजलकुंभान् दद्यादिति निर्णयामते . उक्तं मद्रनरत्नैस्कादं पि न्येषु मासि तु पश्वे
 षया शुक्लैकादशी शुभा निर्जलं समुपो व्यात्रजलकुंभान् सशर्करान् प्रदाया विप्रस्ये न्येषु विणुलोकसमोदते तथा च
 नारदीये न्येषु शुक्लैकादशी च निजं लां समुपो व्युत्तु उदयाद्बुदयं यावद्गारुकरस्य द्विजोत्तम प्रभाते कृतानि रच्य स्तुद्वा
 दश्यामुपचारकैः इपीके शंसमभ्यर्चय विप्रान्संभोज्य भाकितः बतुर्वैशैकादशी नाफलं यत्तस्मात्प्रयात् . अथास्याः
 कथा भीमसेन उवाच भगवन् देवदेवेश वासुदेव जनार्दन एकादश्यां नभोक्तव्यमिति वेदविदो विदुः एकभक्तं नरा
 क्रोमि चोपवासस्तुद्दूरतः शुक्रनामा तु यो वहिर्बर्त्तते जठरे मम प्रतिक्षणं मुहूर्त्तं भोजनं क्रियते मया उपवासं न शक्नो
 मिकर्तुं देवकिनंदन तदहं किं करोमीह जपहोमादिकं हरे एतद्ज्ञात्वा कृपां कृत्वा मम श्रेय प्रभो धेनाखिलैकाद
 शो नात्रोत्तनफलमाप्नुयात् तद्भर्त्ते ममाचक्ष्वभकोस्मि तव माधव श्रीभगवानुवाच सत्यं सत्यं त्वया वीरमभात्रे

कथितं तत्रः तत्रैव तस्मिन्नेतयेन वत्सर्कादशा फलं उपस्थासितुं प्रासत्प्रभरेषु दिवाकरे श्रयवा मभुनस्त्वं कया शुके
 कादशी भवेत् निर्जलानामसाशोकामहापातकनाशिनी उपवासस्तु यस्तस्यां करोति जलवर्जितं तेनैवाश्रितिसन
 रो वत्सर्कादशी फलं दशम्यां नियमः कार्यादंतथावनपूर्वकं एकादश्यां निराहारवर्ज्यामिव जलं द्वादश्यां पा
 रण्यैव करिष्यामि जनार्दनं व्रतेनानेन गोविंदशरणमिवाच्यते एकादश्यां निराहारैरत्रौजागरतत्परः
 द्वादश्यां पूजयेन्न स्यादेवं नारायण हरिः गदाचक्राक्षिणो हस्तस्य द्वागश्रवतुदक्षिणे शयश्च वामहस्ते तु वामे
 चक्रतथां मुखं निर्जलायां हर्षकेशो भक्तिभावेन पूजितः इह लोके शुभान्येते ददति परमगतिं जलं यो वर्जयेन्मर्यादिति
 जलं कादशीदिने फलं कोटिगुणं तस्य सुवर्णस्योपजायते यानारीकुरुते भक्त्या निर्जलं कादशीव्रतं वारुपत्रप्रसुः सार्या
 नूनं जन्मनि जन्मनि पूजयेत्परया प्रसन्नया गंधपुष्पादिभिः सदा देवदेवं हर्षिकेशं संसाराण्यवतारकं उदकं भक्तदातव्यं द्वा
 श्राण्यप्रयत्नतः नानावस्त्रावसयुक्तः खोपानहसंयुतः हेमरत्नैस्तथा मुक्तमालया लंकृतो गच्छेत्सितशर्करापायुक्तस्तत्रै
 नं भवमुच्चरेत् सितशर्करापायुको हेमरत्नादिसंयुतः उदकं भद्रदानेन श्रियतां भिक्षिक्रमः इमं भवं समुच्चर्य पदं दद्यात् हि
 जन्मने धेनुदानं तथा कुर्याद्यथा कविधिनानरः योषिद्व्याश्रयार्थमियथेष्ट फलमाप्नुयात् द्वादश्यां भोजयित्वा तु विप्रा
 न्दत्त्वाद्यदि क्षिणांसकलेर्वायवैः सार्धं पश्याद्भोजितवैस्वयं यद्दत्तं कुरुते भीमानिर्जलं कादशीव्रतं स प्राश्रितिरालोकसम
 स्तैकादशी फलं महारम्य श्रवणादस्यागोसहस्रफलं भवेत् तस्मात्कुरु सदा भीमानिर्जलं कादशीव्रतं इति पुराणसंग्र
 होका निर्जलं कादशीव्रतकथा ॥ उं श्रय न्यैष्टुं कैकादशीव्रतकथा युधिष्ठिर उवाच श्रुता मे मानवाधर्मवैदिकाश्च श्रुताश्चेत्
 श्रमया श्रुताः द्वैपायनपथो द्विष्टान्वैष्णवान्वक्तुमर्हसि १ व्यास उवाच श्रुतास्ते मानवाधर्मवैदिकाश्च श्रुताश्चेत्
 कलौ पुगेन शक्यं ते तैवैकं तु जनार्धिप सुखोपायमल्पकेशधर्मैकं महाफलं ॥ पुराणानां च सर्वेषां सारमतं वदामिति

एकादश्यां न भुंजीत पक्षयोरुभयोरपि . एकादश्यां न भुंकेषो नयाति नरकं तु सः . व्यसस्व वचनं श्रुत्वा किंपितोश्च स्वपत्र
 वत् भीमसेनो महाबाहुर्भोजो वाक्यमभाषत भीमसेन उवाच पितामह नशको ह्यमुपवासकशोमिकिं श्रतो बहुफलं ब्रूहि ब्र
 तमेकमपि प्रभो . व्यासं उवाच हृत्पस्थे भिक्षुन स्थे केशु शुक्रेऽहिकादशी भवेत् ज्यैष्ठ्यासि प्रयत्नेन सोऽपोष्या जलवाज्जिता स्ना
 न्वाच मनचैव वर्जयेन्नोदकबुधः उपभुंजीत नैद्युः स्य द्रतं भोगो न्यथा भवेत् उदयादुदयं यावद्बर्जायि त्वोदकबुधः श्रम्यत्ना
 दवाप्नोति द्वादश्यादश्यां नरः ततः प्रभाते विमले द्वादश्यां स्नानमाचरेत् जलं सुवर्णैर्दत्त्वा तु द्विजातिभ्यो यथाविधि भुं
 जीतकृतं कृष्यस्तत्राहस्यैः सहितो वशी . एकं कृते तु पुण्यं यद्भीमसेनशृणुष्व तत् संवत्सरस्य मध्ये तु एकादशयो भवति याः
 तासां फलमवाप्नोति नास्ति मे चात्र संशयः . अस्मिन्नतस्य यत्पुण्यं तस्मै प्राह जनार्दनः . एकादश्यां सिते पक्षे ज्यैष्ठ्ये
 कर्वाजितं उपोष्य फलमाप्नोति तच्छृणुष्व ह्येकोदरः सर्वव्रतेषु यत्पुण्यं सर्वतीर्थेषु यत्फलं सर्वहोमेषु यत्पुण्यं तदस्याः समु
 पोषणात् उपोषितास्तु ताः सर्वा एकादश्या न संशयः धनधान्यवहाः पुण्याः पुत्रारो रथप्रदास्तथा उपोषिता नरव्याघ्र
 इति सर्वव्रदाभिते यमदूता महाकाणाः करालाः कृष्णपिगलाः दंडपाशाधरा रोग्नामरेणोद्दिष्टोचराः न प्रयांति नरव्या
 घ्रा एकादश्यामुपोषणात् पीतांबरधराः सौम्याश्चक्रहस्ता मनोजवाः श्रंतकाले नयं प्रेते वैष्णवा वैष्णवर्धितनुं तस्मा
 र्स्वर्गप्रयत्नेन उपोष्य जलवर्जितं जलधेनुं तथा दत्त्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते इति हेमाद्रौ महाभारते किं निर्जलैकादश्यां
 हारंभ्यं श्रमब्रह्मवैवर्तपुराणे निर्जलैकादश्यां हारंभ्यं भीमसेन उवाच पितामह महाबुद्धेशृणु मे परमवचः युधिष्ठिरश्च
 कुंतो च तथा द्रुपदं नदिनी श्रुतुं नो न कुलश्रैव सह देव रतैश्चैव एकादश्या नभो कठ्यं कदाचिदपि सुव्रतं ते मा ब्रूवति न
 त्यंहि मा भुंक्ष्व एवं ह्येकोदर श्रद्धां नान्नव्रवात वृषु क्षादुःसहामम् दानं दास्यामि विधिवत् पूजायिष्यामि केशवं भीमसेन
 वचः श्रुत्वा ऽप्यासौ वचनमब्रवीत् . व्यास उवाच यदि रवर्गो ह्यभीष्टस्ते नरकरत्या ज्यैष्णव एकादश्यां नभो कठ्यं

पक्षयोः सभयोरपि भूमिसेन उवाचापितामहमहाज्ञाज्ञकथयामितवाप्यतः एकमकनशकोहमुपवासंकुतोमुनेयेनैवप्राप्य
 तत्त्वगतन्मेवदपथातथा टुकनामातुयोवाहिरुसर्वदाजठरमम अतीवाब्रंयदाशामितदासमुपशाभ्यतितदेकंवदानि
 श्रियैयेनभयोहमाप्रुपां व्यासउवाच उपस्थेमिशुनस्थेयायदाचैकादशीभवंतुव्यष्टेम सिप्रयत्नेनसोषोष्योदकवांजि
 तातत्रस्तानाचमनादभ्यहर्जायिवोदकंबुधः माषकस्यसुवर्णस्ययत्रमज्जतिवैमणिः एतदाचमनंप्रोकेपवित्रकांयशो ध
 नं उपयुंजीतान्यनुव्रतभंगोन्यथाभवेत् उदयादुदयंयावद्धर्जायिवोदकंततः अयत्नत्समवाप्नोतिद्वादशद्वादश्याफलं
 प्रभातेविमलेजातेद्वादश्यांस्तानमाचरेत्ससुवर्णजलं दत्वादिजातिभ्योयथाविधि भुंजति कृतकृत्यस्तुद्वाहाणैः सहितो
 वंशी एवं कृतेतुयत्पुण्यं भूमिसेनशुणुष्वतत् संवत्सरेतुयावत्प एकदशयोभवंतिवै तस्मांफलमवाप्नोति त्रमेनास्ति
 संशयः इति मंकेशवंः प्राह शंखचक्रगादाधरः सर्वधर्मन्परित्यज्यमासिकशरणुं ब्रज एकादश्यां निराहारः सर्वपापा
 र्थमुच्यते इत्यशुद्धिः कलौ नास्ति संस्कारः स्मार्त्त एव च वैदिकश्च कुतश्चास्ति प्रांसदुष्टेकलौ पुनो किंतु ते बहूनी केन
 वायुपुत्रपुनः पुनः एकादश्यां भुंजीत पक्षयोः सभयोरपि एकादश्यां सिते पक्षे ज्यैष्ठ्ये मारयुदकं विना पुण्यं फलं वा प्राप्नो
 तितच्छृणुष्वहकोदर सर्वार्थपुण्यत्पुण्यं सर्वदानं पुण्यफलं तत्फलं समवाप्नोति इत्यां कृत्वा टकोदर संवत्सरोपियाश्च
 र्मुः शुक्लाः कृष्णा टकोदर उपापितास्ताः सर्वाः स्मुरेकादश्यां न संशयः धनधान्यवहाः पुण्याः पुत्रारो ज्यफलप्रदाभ्यम
 दूतामहाकायाः करालाः कृष्णा पिंगलाः दंढपाशधरा रौद्रानतिपश्यंतितनरं पीतांबरधराः सौम्यश्चक्रहस्ताभनो
 जवाः श्रतकालेनयेत्येनमानवैवैष्णवां पुरातरुमात्सर्वप्रयत्नेन सोषोष्योदकवांजिताजलधेनुंतदादत्वां सर्वपापैः श्रमुच्य
 ते इति श्रुत्वा तदाच कुरुपांडवा जने जय तथा एवमापि भूपालसोपवासोचनं हरैः कुरु सर्वप्रयत्नेन सर्वपापप्रशां
 तये स्वप्रेतहरशयमानं यन्मदंतरगतं यत् नतस्य मम देवोस्तु प्रार्थयेत्वा महं प्रभो भोक्ष्ये परे हि देवे शानिर्द्विकुरु मे

द्युत इत्युच्चार्यते ततो मन्मथसपरिभवेत् सर्वपापविनाशाय श्रद्धाभक्तिसमन्वितः मेरुमंदिरमात्रं स्थितो वा पुं-
 परस्य वा सर्वतद्ग्रहसमांयाति एकादश्याः प्रभावतः नशक्नुवति वेदातुं जलधुनिराधिप सकां च नः प्रदातव्यो घटको
 वस्त्रसंलुतः तोषस्यानियमयो रस्यां कुरुते वै सपुण्यभाक् पलकोटिसुवर्णस्य यामेयं शतं फलं स्नानं दानं जपहोमं च द
 स्यां कुरुते नरः - तत्सर्वं चाक्षयं प्रोक्तमेतत्कण्ठेन भाषितं किंवापरे णार्धमणनिर्जलकादशीं तप उपोष्य सम्यग्विधिवद्
 ण्यवंपदमाश्रुयात् स्वर्णमन्त्रं वा सांख्यदस्यां संप्रदीयति तत्सर्वैव कुरु श्रेष्ठसर्वं चाप्यक्षय भवेत् एकादशीं दिने चात्र
 भुंके पापं सकेवलं इह लोके सचंडालो मृलोढुर्गतिमाश्रुयात् ये प्रदास्यंति दानानि द्वादश्यां स मुपेक्ष्य वै उषैष्ठमासि
 स्तिते पक्षे प्राप्स्यंति परमंपदं ब्रह्महोममद्यपः स्तये गुरुदृष्ट्या सदा व्रती मुच्यंते पातकैः सर्वे द्वादशीं यैरुपायिता विशेषं
 शृणु कौतेय निर्जलकादशीं दिने यः कर्तव्यो नरैः स्त्रीभिः श्रद्धाभक्तिसमन्वितैः जलशार्पातुसंपूज्यो देवायै नु श्रुतन्मयी प्र
 त्यक्षावाकुरु श्रेष्ठदूतये नुरथापि वा दक्षिणाभिश्च पुष्टाभिर्भैष्टानैश्च पृथग्विधैः तोषणीयाः प्रयत्नेन द्विजाधर्मभूतां वर तु
 टो भवंति वै क्षिप्रैस्त्वष्टैर्भोक्षदो हरिः आत्मद्रोहः कृतस्त्वैस्त्वष्टैरेषानह्युपायिता पापात्मानोदुराचारादुद्वारस्तेनात्र स
 शयः कुलानां शतकपापिकुलातीततथाशत आत्मनासाहितं नातं वा सुदेवस्य मंदिरं कूर्वाद्भिर्जागरं रात्रौ यैरेपासमु
 पोषिता श्रद्धाधानतथा गावो बलशय्यासनशुभं कर्मंडलुतथा क्षिप्रं दातव्यं निर्जलादिने उपानहो यो ददाति पात्रभू
 मिद्विजोत्तमे समौ वर्णं नयानेन स्वर्गलोके मर्हयति यश्चेदशृणुयाद्भक्त्या यश्चापि परिकर्तयेत् उभौ तौ स्वर्गभोगं तारा
 नात्र कार्या विचारणा यत्फलं तत्रिहत्यायां राहृश्रस्ते दिवाकरे कृत्वा श्राद्धं लभेन्मर्त्यस्ते दस्याः श्रवणादपि नियमश्च
 प्रकृतं चोदत्तं पावनपूर्वक एकादश्यां निराहारो वर्जयेत्प्यामि वै जलं केशवप्रोणानार्थाय अन्पदाचमनाहते द्वादश्यां च
 देवेशः पुनर्नोपास्त्रि विक्रमः गधपुष्पोस्तथ दीपैर्वारिभिः प्रियदधैर्नैः पूजयित्वा विधानेन मन्त्रमेतदुदीरयेत् देवदेव हयो

केशसंसारार्थवतारक उदंकुंभप्रदानेननयमां परमांगतिं । ततःकुंभाःप्रदातव्याद्याह्मणभ्यःस्वशाक्तिः । साभवत्प्र
 युगाभिमच्छत्रोपानयुगान्विताः दानानिचान्त्रदेयानिजलधेनुविशेषतः । भोजयित्वाततोविप्रान्स्वयंभुंजीतवान्यतः
 एवंयःकुत्तेर्भामद्वादशीपापनाशिनी । सर्वपापविनिर्मुक्तोपदंष्ट्रच्छयनामयं । ततःप्रभृतिभिर्निनकृतांशिकादशीशुभं
 पटवद्वादशीसिपालिकेख्यातावभूवह । इतिब्रह्मवैवर्तेज्यैष्ठ्यशुक्लानिर्जलकद्वादशीमाहात्म्यम् । अत्रनिर्जलमुपाध्यवि
 श्रेष्ठोजलकुंभान्दद्यादितिनिर्णयाम्बुते । उक्तमदनरत्नेस्कादेषु ज्यैष्ठ्यमासिनृपश्रेष्ठयाज्ञैकादशीशुभानिर्जलसमुपा
 द्यात्रजलकुंभान्प्रशर्करान् । प्रदायविप्रसुर्येभ्यस्तापत्रयविवर्जितः । विष्णोर्लोकमवाप्येहमोदतविष्णुसातेथावि
 धि एवमेतस्यामेकादश्यांपुराणपुत्रलधेनुदानचोक्तं तत्रकारस्तुच्यतेहेमद्रौ बःसिष्ठउवाच जलधेनुं प्रवक्ष्यामि श्रेय
 त्देवतयाप्रया देवदेवोहृषीकेशःसर्वेशःसर्वभावतः जलकुंभंनरव्याघ्रमुधर्णरजतान्वितं । रत्नगर्भमशेषैस्तुप्रारभ्य
 धार्म्यैःसमन्वितं सितवस्त्रयुगाच्छत्रंदूर्वापल्लवशोभितं कुष्ठमांसीमुरोशिरवालकामलकैर्युतं । त्रियंशुपत्रसहितं सितव
 स्त्रोपवीतितं छत्रोपानत्समायुक्तदर्भविष्टरसंस्थितं चतुर्भिःसंयुतंभूपतिलपात्रैश्चतुर्दिशं । रथापितंदाधिपात्रेणद्वृत
 क्षौद्रयुतंमुखे उपोषितःसमभ्यर्च्यर्वासुदेवंजनेश्वरं । पुष्पधूपोपहारैश्चवधाविभवमादतः । संकटं पथं जलधेनुं चतंक
 भमभिपूज्य च । पूजयेद्ब्रह्मकंतद्वत्कृतं जलमयं बुधः । एतं संपूज्य गोविंदं जलधेनुं सवत्सकां । सितवस्त्रधरःशातोवीतरागो
 विमत्सरः । दद्याद्विप्राय राजेंद्र प्रीतये जलशापिनः । जलशायीजगद्योनिः प्रीयतांममकेशवः । इति चोच्चार्य भूना
 यविप्राय प्रतिपाद्यतां । अप्रकवाशाशिनान्स्थेयमहोशत्रमतः परं । अत्रायं प्रकारः जलकुंभमित्यादिकुंभोजलकंलशः
 सूवर्णरजतयोःसुवर्णस्यशुं गकतिस्वरजतस्य च खुराकतिस्वतिलपात्राणां तांस्वमयत्वं । दधिपात्रस्य कार्श्यमयत्वं । अग्नि
 यतपरिमाणतयाशक्तिविधानं । पंचरत्नानिधान्यानिचपरिभाषायामुक्तानि त्रयद्यपि सामान्यतोपदेशः तथोपित

रस्मान्पादिनरेपुतथात्वमिति न्यायादितरेषु नुवदविरुद्धमप्यनुधानं वेदितव्यं यथासुवर्णस्य शुभाकृतिव्जरजस्य
 सुराकृतित्वं तिलपात्राणां ताभ्यमयत्वं दधिपात्रस्य कांस्यमयत्वं चानुसंधेय तथापान्यानि पाश्वर्द्धये कुष्ठादीनि द्राण
 देशे प्रियंगुपात्रं श्रवणे यज्ञोपवीतं शिरःस्थानं रथापयेत् वरसोपि चतुर्थीशेन धेनुवत्कार्थः क्वचित् पूजयेद्दत्सकत
 द्रवत्पूतमयवुध इति पादाद्जलवृतयोर्विकल्पविवगभ्यत्रै कृष्णाजिनचतुर्हस्तं प्राग्भवीवधिन्यस्रेद्भुवि गोमयेनोपलि
 सायां दर्भानरतीर्षसर्वतः लव्हेण काजिनंतद्वद्रस्स्य परिकल्पयेत् प्राड्मुखी रथापयेद्देनुमुदकपादांसवत्सका एण
 काजिनकृष्णाजिन प्राड्मुखी प्राक्शिरसमित्यर्थः तदुत्तरेण वत्सोपित्थैव परिकल्पनीय इति मत्स्यपुराणे प्राग्भुद्
 डधेनुवदन्नद्रव्यं परिमाणोभ्य तच्च उत्तमाशुडधेनुः स्यात्सदाभारचतुष्टय वत्सभारेण कूर्वातभारं न्यामिभ्यमृ
 ता श्रधंभारेण वत्सस्यादयहवितानुसारत भारस्तु तुलास्त्रियां प्लशतभारः स्याद्विशतिस्तुला इति वचनाद्विशति तु
 लापरिमितयहवितानुसारत इति श्रोत्रोत्तममध्यमादिकल्पनानि जवितानुसारतः कर्तव्येत्यर्थः अथ प्रयोगः कर्त्ता
 दशकालैस्कीर्त्तयामुसकधेनुदानमहं करिष्ये इति संकल्प्य गणेशपूजनं पुण्याहवाचनमाचार्यवरणं ब्रह्मवरणं च क
 र्त्वाचार्यः स्वयं भूशुद्धादिकुर्यात् तत्रक्रमः यदन्नसंस्थितं भूतमितिसितसर्षपान् विकीर्त्तय शुर्चावोहवैत्यभिभूमे
 संश्रोक्ष्य समेभूद्देशगोमयेपलिसायां भूमौ दर्भानरतीर्त्तय तदुपरिश्रीहि यवगोधूमकं गुसर्षपमापमुद्गरूपाणि ग्राम्य
 धान्यानि यथाप्रमाणपाश्वर्द्धये निवाप तत्रकुंभसजलदंर्भविष्टरस्थित सुवर्णं रजतं चितरन्तगर्भदूर्वापल्लवशोभितं
 सितवस्त्रयुगच्छन्नं चतुर्दक्षितिलपात्रोपेतं सच्छन्नं सोपानत्कंसंस्थाप्य मुखत्रदेशे दधिपूतक्षौद्रं सहितानि श्रीणि पात्रा
 णि विन्यस्य द्राणदेशे कुष्ठमसिं सुरोशीरामलकादीनि न्यस्य प्रियंगुपात्राणि श्रवणयोर्विन्यस्य शिरसि यज्ञोपवीतानि
 धापद्मालाफलेक्षणानि सितकंबलगतकंबलां तास्य ककुषुष्ठांसितचामररोमाणं विट्पुमभ्युगोपेतां इंद्रनीलतारकां नव

नीतस्वनांकिताश्रीमपुच्छांकांस्पदेहां स्वर्णशृंगाभरणोपेतीं राजतसुरां नानाफलरूपवंतयुकांगंसिक्त्संसिंपाद्य
 आगावोत्रासन्नितिसुकपठनोत्तरं सवत्सायैगवेनम इत्यवाह्यप्राणप्रतिधंक्त्वामनोज्युतिरितिनातिष्ठापूर्वकसंपूज्य
 पुष्पाजालिशृहीत्वात्रिःप्रदक्षिणीकृत्यप्रार्थयेत् यालक्ष्मीःसर्वभूतानांयावदेवेष्ववस्थिता धेनुरूपेणसादेवीममशांतिं
 प्रयच्छतु देहस्थथाचरुद्राणाशकररयसदाप्रिया धेनुरूपेणसादेवीममपापंध्यपोहतु विष्णोर्वंशसिपालक्ष्मीः
 स्वाहायाचविभावसौ चंद्राकंशक्रशक्तिर्यधेनुरूपस्त्रुसाश्रिये चतुर्मुखस्ययालक्ष्मीर्यालक्ष्मीधनदरयच लक्ष्मी
 यालोकपालानसांधुनुर्वरदास्तुमे स्वयात्त्वपितुमुख्याणांस्वाहायज्ञभुजांतथा सर्वपापहरधेनुस्तस्माच्छांतिंप्रय
 च्छमे एवमामंत्र्यातधेनुं ब्राह्मणायनिवेदयेत् अत्रैषदानप्रयोगः अथश्रमकस्मिन्काले श्रमकगोत्रोहममुकशर्मा
 ऽमुककामः श्रमकगोत्रायामुकशर्मणोब्राह्मणाय इमाजलधेनु सर्वापस्करणवतीं यथोक्तवत्ससाहितविष्णुदैवता
 तुभ्यंसंप्रददेनमम देवस्यत्वारुद्रायगामित्यादिब्राह्मणस्तुपुच्छदेशेगृहीत्वा स्वस्तिकुर्यात् कइदकस्मात्प्रदात्काम
 मःकामायादात्कामोदाताकामः प्रतिगृहीता काम समुद्रमाविशकामेनत्वांप्रतिगृह्णामि कामैतत्त एष्टिरसिधौ
 स्वाददातुष्टाथिवेत्वाप्रतिगृह्णातु इतकापरतुर्तपठेत् ततोदक्षिणादानं ततोऽपुच्छतर्पणं कृत्वा गोरतवंकुर्या
 त् भवामगोपुतिधंतिभुवनानिचतुर्दश यस्मात्तस्माच्छिवमस्यादिहलोकैपरत्रच गावोमैश्रप्रतःस्तुगावोमैसंतुष्ट
 तः गावःशिरसिमनित्यगवांमध्येवसान्यहं पंचणावःसमुत्पन्नामध्यमानैमहेदधौ तासांमध्येचयानंदातरुयैद्व्यै
 नमोनम. कर्मपरमेश्वरार्पणकृत्वा ब्राह्मणाभोजयित्वास्वयंभोजनंकुर्यात् इतिजलधेनुदानविधिः अथघृतधे
 नुदानविधिः वासिष्ठवाच तिलाभावेत्तथादद्यघृतधेनुप्रयत्नतः येनभूपविधानेनतदिहैकमनाःशूणु वासुदेवंजगन्नाथं
 घृतक्षीराभिषेचनैः संपूज्यपूर्ववत्पुष्पैर्गंधपूपादिभिर्नैवैःश्रोत्रोत्रोपितोभत्वात्रभिषयवत्तान्द्वैपं घृतांश्चिपजगन्नाथ

देवदेवनमोस्तुते इतिस्तुतिः गव्यस्यसार्पिणकुंभेषुप्रमालाविभूषितं कांस्यपिधानसंयुक्तं सितवस्त्रयुगेन च हिर
 प्यंगर्भसहितं मणिविद्रुममौक्तिकैः श्रयः पलसहस्रपरिमाणः कुंभः द्वादशपलाधिकानि पचशतपलानीतिकेचित्
 कांस्यपिधानसहितं कांस्यपात्रपिहितं मध्यवर्तिनाहिरण्येन सहितमित्यर्थः मणिविद्रुममौक्तिकैः सहि
 तमिति शेषः इक्षुघट्टिमयान्पादान्खुरान्नीच्यमयांस्तथा सौवर्णैर्वाक्षिणीकुठ्यात्तृशृणोषागुरुकाष्ठके श्रय
 सुवर्णोदिरनुदितसस्त्रयथापयथाशक्तिविधानं सप्तधान्यमयेपार्थिवेपत्रोणैर्नचकवलं कुठ्यात्तुरुक्कपूर्णेद्राणफल
 मयान्स्वनाम् तद्वच्छर्करयाजिह्वानुडक्षिरमयमुखं पत्रोणैर्धौतकौशेयम् तुरुक्कः सिलहकः सिलारसतिप्रसिद्धक्षौ
 मसूत्रेणलंगूलैरेमाणिसितसर्पैः ताव्यपात्रमयं पृथक्कुठ्याच्छब्दास्मान्वितः इदंस्वरूपासंकल्प्यवृत्तधेनुंनराधिप
 तद्वत्कल्पनया विद्वान्पृत्तवःसंप्रकल्पयेत् तद्वद्वेनुवत्खुरशृणादियुक्तमित्यर्थः सचेधेनोश्चतुर्थभाजनकतैः यः तद्यदि
 प्रमहामागंमनसैवधृताधिपं कल्पयित्वा ततस्तस्मैप्रयतः श्रुतिप्रादयेत् एतांममोपकाराय गृह्णोष्वद्विजसत्तम
 न्नीयतांममदेवेशोद्युताधिः पुरुपात्तमः इत्युदाहृत्यविश्रायद्यादद्याद्वितुंनराधिप स्कंदपुराणेष्वयंमंत्रः द्युतंगावःप्रसूयते
 द्युतंभूमौ प्रातिष्ठितं द्युतमग्निश्च देवाश्च द्युतं मे सप्रगृह्यतामिति विष्णुधर्मोत्तरे तु द्युतमग्निर्धृतं सोमस्वन्मयाः सर्वदेवताः
 द्युतधेनुप्रदानेन सर्वास्तुष्यतु देवताः द्युतरत्नसुवर्णानां सम्भ्यक्कल्पनया कृतां दत्तैकरात्रिंशत्त्वा तुष्टताहारोत्तराधिप
 मन्वते सर्वपापिभ्यस्तथादानफलशृणु द्युतक्षीरवह्नानयोयत्र प्रायसकर्दमाः तेषुलिकेषु सर्वेषु सुपुत्रेषु पूजा
 यते पितृनुर्ध्यानयेत्स्वर्गापुरुपासतस्ययेष्यधः तांस्तेषु त्र्यल्लिकेषु संनेय द्युतकल्पमपः सकामानाग्नि
 भंयुष्टैः काश्चित्वाह्यपसत्तम विष्णुलोकनरायातिनिष्कामां द्युतधेनुदाः द्युतमग्निर्धृतं सोमस्वन्मयाः सर्वदेवताः
 द्युतप्रपच्छतां तृक्षां भवंः यल्लिल्लदेवताः सुवर्णमत्रदक्षिणा श्रुतुकदक्षिणेषु तस्य यथाशाक्तिं चिहितत्वात् कृष्ण

जिनादिसाधनकंजलधेनुवत्कार्थं शोस्तुतिःपूर्ववदेव अस्याःप्रयोगादिकंजलधेनुवत् इतिविष्णुधर्मकोषुतथेनुवि
धिः अस्यामेवराधवद्वादर्शाव्रतं तत्र द्वादशीश्राद्धेनएकादशेयवग्रहाद्वा दुर्वासोऽवत्च उर्ध्वेमासेऽप्येवमेवसक
ल्प्यविधिनानरः अर्चयेत्परमेद्वंपुष्पैर्नानाविधैःशुभैः दुर्नमोराधवायेतिपादौपूर्वप्रपूजयेत् त्रिविक्रमायेतिकटि
धृतविश्रवायचोदरं उरःसंवत्सरायेतिकटिसंवत्सकायच सर्वास्त्रधारिणोवाहूमूलमव्जरागके सहस्राशिरसंभ्यर्च्य
शिरस्तस्यमहात्मनः अर्वाजरागकेशांस्त्रयक्रे एवमभ्यर्चयेद्विधिवत्प्राग्बकुंभंप्रकल्पयेत् प्राग्बद्धस्त्रयुगाच्छुद्धौसौ
वर्णौशामलक्ष्मणौ प्राग्बन्मत्स्यप्रतिमावत् अनयोःस्वरूपं तथाचविष्णुधर्मोत्तरे रामोदाशरथिमौलीराजलक्ष्णल
क्षितः मौलीमुकुटवान् भरतोलक्ष्मणशैवशत्रुघ्नश्रधधनुर्धरः तथैवूननकर्तव्याःकेतुमौलिविधिवर्जिताइति अर्चयेत्वा
विधानेनप्रभतिब्राह्मणायतौ द्वातव्यैमनसाकामर्माहतापुरुषेणतु प्रीयतामिराप्रवोयंरामोलक्ष्मणसंपुतः अपुत्रे
णपुराष्टशेराज्ञादशरथेनतु वसिष्ठःपुत्रकामायप्रोवाचपरमादृतः इदमेवविधानंतुकथयामासतंहिजाः प्राग्रहरयं
विदित्वानुसराजांकृतवानिदं तस्यपुत्रःस्वयंजातोरामार्योमधुसूदनः चतुरंशोऽप्यभूद्विष्णुःपरितोषान्महामुने
र्तद्वैहिकमारुपातेपारत्रिकमतःशुणु दिव्यान्भोगान्भुञ्जतेस्वर्गसंस्थोपावेच्छद्रादशाचद्विद्विसंस्थाः अतीत्यकालंपुन
रेवमर्ष्यराजारहांजायतेयज्ञयाजो दशाचद्विद्विसंस्थारश्चतुर्दशद्रादित्यर्थः नश्यतिपापानिचतस्यपुंसःकामानवाप्नो
नियथासर्माहान् निःकामएतद्भवत्वात्प्राप्तोतिर्वाणपदंस्थिरंतव इतिवारराहपुराणेधरणीव्रतेपुण्ड्र्यैष्ठशुक्का
दशयाराधवद्वादर्शाव्रतं इतिनिर्जलैकादशीविधिः समाप्तः उर्ध्वेष्णुक्छद्वादश्यांपुमुनाज्ञानं भविष्यपुराणे यमुनास
लिलेस्तात्वापुरुषोमुनिसत्तम उर्ध्वेष्णुमास्यमलेपक्षेद्वादश्यामुपवासकत् समभ्यर्च्यैद्युतंसम्यंक्रमशुःसांसमाहि
तः अश्वमेधस्यपद्मस्यप्राप्तोत्यविकल्पं अत्रैकादश्यामुपवासोद्वादश्यामर्चनमिति नारदीये द्वादश्यांउर्ध्वेष्ठ

शुद्धायां पूजावित्यात्रावक्रमं गथाद्यं मधुरावाद्यकरकांवांनवदयत् दद्यादां हंजायतत्पृश्नादकर्मकसमाचरत् व्रतना
नेन संतुष्टो देवदेवास्त्रिविक्रमः ददाति विपुलान्भोगान्स्ततो मोक्षं च नारदः उषैष्ठशुक्लत्रयोदश्यां दौर्भाग्यशमनं व्रतं नार
दीये उषैष्ठशुक्लत्रयोदश्यां दौर्भाग्यशमनं व्रतं तन्नस्त्राद्या नदीतीये पूजयेच्छुभदेष्टाजं श्वेतमंदारमकैवाकरवीरं चरकं
निरिक्ष्य गगने सूर्यप्रार्थयेन्मंत्रतस्तथा मंदारकरवीरार्का भवतोभास्करांशजाः पूजिताममदौर्भाग्यनाशाय तु नमो
स्तुतवः इत्यं यो चंपते भक्त्या वर्षे वर्षे दुर्मन्त्रं नश्यति तस्य दौर्भाग्यनाशकार्या विचारणा भविष्योत्तरेऽपीदं व्रतमुक्तं
धिषिर उवाच इति मे षट्शार्दूलव्रतं गधविनाशनं कृतं यद्दति रोगचदौर्भाग्यनाशनं तथा श्रीकृष्ण उवाच इमं प्रश्नं पु
रापार्थजातं कर्णमहामुनिः एष्टे राज्ञ्यामहामन्यासश्रौचिः कालमंदया कथयामास सप्रश्रमुपाविष्टाशुणोति सा देवी
कृतांजलिपुटाजातू कर्णो वदद् व्रतं उषैष्ठमासि सितपक्षेत्रयोदश्यायुधिषिर गत्वा पुण्येन दीतो वै पूजयेच्छुभदेष्टाजं श्वेत
मंदारमकैवाकरवीरं चरकं निंबं च सूर्यो देवस्य वल्लभं तुलंभं तथा दीपनैवेद्यपुण्याद्यैर्मंत्रेणानेन पांडव निरीक्ष्य गग
ने सूर्यं ज्ञात्वा हृदि समुच्चरेत् सूर्यं च श्वेतमंदारश्वेताकार्कं समप्रभं करवीरनमस्तुभ्यं निवतु क्षनमोस्तुते इति योभ्य
चंपन्नतया वर्षे वर्षे एष्टाद् नरः वर्षत्रयं नृपश्रेष्ठनारीवाभर्तुं संयुता तस्याः वरीरेदौर्गन्ध्यदौर्भाग्यचनजायते नसापत्यं
भवञ्जोकेन बंध्यात्वं ध्रुवं लभेत जायते तीवसौ भाग्यमर्त्यञ्छिदुर्लभं नृप कथितं याश्चरिष्यंति गंधदौर्भाग्यनाशनं स
र्वपापविनिर्मुक्ताः सुखं वत्स्यंति मातरः निंबंः सिताकं करवीरलताः सपुण्यायाः पूजयंति कुसुमाक्षतदीपदातैः ताः सर्वं
कामसुखवृद्धिसमृद्धिभाजो दौर्भाग्यदोपरहिताः सुभगा भवन्ति श्रवतु क्षत्रयाः शिववृक्षोपिक इति नारदीयादिशेषः
उषैष्ठशुक्लत्रयोदश्यां पंचतपस्वयं रुद्रव्रतं नारदीये उषैष्ठशुक्लत्रयोदश्यां दिवा पंचतपानिशा मुखे देदेह्मधेयं नृरुद्रव्रत
मिदं स्मृतं उषैष्ठ्याणामासो मन्वादिः सा च पूर्वोद्धृणिकीयाद्दिति मन्वादिनिर्णये आदिष्वपुराणे उषैष्ठ्यासितिलान्

दद्यात्पूर्णिमास्यां विशेषतः श्रध्वमेधस्य यत्पुण्यं तन्प्राप्नोति न स प्रायः विष्णुरपि यैषीत्येष्टायुताचेत्स्याच्छ्रोत्रोपान
 हदानतः नरो नराधिपत्यमाप्नोतीति हेमाद्रौ ज्योतिषे श्रत्रयोगविशेषः ऐन्द्रे गुरुः शशां चैव राजापत्ये राविरतथा
 पूर्णिमा ज्येष्ठमासस्य महज्येष्ठाप्रकारिता अपरं कर्त्तव्यमनपुराणे ज्येष्ठा किं भवुदनिचता लवृतं स च दन त्रिविक्रमस्य
 श्रित्य यद्दत्तव्यं ज्येष्ठमास्यपि अथास्यां पूर्णिमा यं वटसा वि श्रोत्रत इयच पूर्वविक्षकार्या पूर्वविक्षानकर्त्तव्या श्रमाव
 स्याच्च पूर्णिमा वज्रचित्वा मुनि श्रेष्ठसा वि श्रोत्रत मुत्तममिति ब्रह्मवैवर्ते वैजयिन्वति पर्युदासाद टादशनाडीवेषो वटसा
 वि श्रोत्रतातिरकपरः इयं च यद्योदर्शानारभ्य पूर्णिमा तं यावच्चिरात्र रूपं तथा च स्कादभवेत्पुयोः ज्येष्ठमासि सिते पक्षे
 इन्द्रश्यां रजनीमुखे व्रतीञ्जिराजमुद्दिश्य एवं होराश्रितो भवेत् इत्युपकन्य श्रते उपट्टंहितं ज्येष्ठमासि सिते पक्षे
 मायांतथा व्रतं चोष्णिपुरामहाभक्त्या कथिते ते मया नयेति धर्म उवाच नाराया विववावापि स पुत्रा पुत्रा जितेता सभ
 तुकास पुत्रावा कुर्याद्भ्रतामिदं शुभ ज्येष्ठे मासि तु संप्राते पूर्णिमा स्यां पाति व्रता स्नात्वा चैव शुचिर्भूत्वा नियमं कारयेत्
 तः निर्णयास्यते भवित्येव अमायां च तथा ज्येष्ठे वटमूले तथासती चिरात्रोपापिता तत्र व्रते नानेन पूजयेत् इति
 श्रयव्रतविधिः आचम्य मासपक्षशुद्धिरस्य मम भर्तुः पुत्राणां चापुरारो ग्यप्राप्तये जन्म जन्म न्यवैष्यत्यप्राप्त्यर्थं च सांवि
 श्रोत्रतमहकरीष्ये इति संकल्प्य वटसेवनमंत्रः वटसेचामिते मूलं सलिलै र्मृतापसैः सूत्रेणैव धेयद्भक्त्या गंधपु
 त्पाक्षतैर्धजेत् डो न भो वैवटायेति श्यामयं ती प्रदाक्षिणं भक्त्या दत्तं धर्मराज सावित्रि प्रातिगृह्यतां पायं भक्त्या म
 पाहतातो यं फलपुष्पसमन्वितं श्रध्वं गृह्णाण सावित्रि ममास्य व्रतसिद्धये श्रध्वं सुगंधिसहक पूर्णं सुरभि रत्वा दुशीत
 ल स्वपत्न्या सह सावित्रिकुरु प्वाचमनीयकं श्रद्धिः पंचासृतेः स्नानं यथा भक्त्या प्रकल्पितं मंदाकिन्याः सभानीतमुदकं
 चसदाप्रियं सावित्र्यै नमः धर्मराजाय च नमः इति सर्वत्र पूजामंत्रः आचमनं सूक्ष्मतंतुमय वस्त्रं कार्पासेनाविति

मितं सावित्रिसव्यवत्कान्तमयादत्तप्रगृह्यतां इतिवस्त्र सावित्रिसव्यवत्कान्तैर्धर्मराजसुरेश्वर सावित्रिब्रह्मणासा
 ईमुपवीतंप्रगृह्यतां इत्युपवीतं कुंकुमागुरुकर्पूरकरुरीरोचनान्वितं चंदनतेमयादत्तंसावित्रिप्रतिगृह्यता चदनं श्र
 क्षतारचसुरश्रेष्ठंकुंमकाःसुशोभनाः मयानिवेदितामन्थागृहाणपरमेश्वरि इत्यक्षताः मात्यादीनिस्वर्गधीनिमा
 ल्यादादिनैवैप्रभो मयाहतानिपुण्याणिपूजार्थंप्रतिगृह्यतां पुण्याणि श्रथंगपूजा सावित्र्यैपादौपूजयामि प्रसा
 वित्र्येजेषु कमलायताक्षकैकटिभूतधात्र्यैउदरंपू- ब्रह्मप्रियाधैशिरः श्रथब्रह्मसव्यवतोरंगपूजा धात्रेनम.पादौ
 ज्येष्ठावउदरं- परमेष्ठिनेगुह्यं श्रित्तिरूपायकटिपू. वेधसेऊरू. पद्मनाभायहृदयं. सुमेधसेकठ. हिरण्यगर्भा
 यमुखं. ब्रह्मणेशिरः विष्णुवेसवर्गंगंपूजयामि देवद्रुमसमुद्भूतः कालागुरुसयन्वितः आद्येयोगमहाधूपःसावित्रि
 प्रतिगृह्यतां धूपं चक्षुदंसर्वलोकानातिभिरस्थनिवारणं आर्तैक्यंकलितभन्थागृहाणपरमेश्वरि .दीपं श्रत्रंचतु
 र्विधंत्वाहुरसै.पद्मभिःसमन्वित भक्ष्यभोज्यसमायुक्तैर्वेद्यंप्रतिगृह्यतां नैवेद्यं पूर्णाफलंमहादिव्यंनागवल्लीदलै
 र्धुतं खटिराचूर्णसहितंतांबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं हिरण्यगर्भगर्भस्थैर्भर्वाजैर्विभावसोः श्रन्ततपुण्यफलदमतः
 शार्तिप्रयच्छमे इतिदक्षिणा सावित्रीचप्रसावित्रीसततंब्रह्मणःप्रये जगत्पूज्येजगत्प्रातर्विधात्रिवरदेनम. सावि
 त्रित्वंप्रयादिविचतुर्वर्षप्रतायुषं पतिप्राप्तासिगणितंनमदेवितथाकुरु सावित्रीचप्रसावित्रीसततंब्रह्मणःप्रिये पूजि
 तासिद्विजैःसर्वैःस्त्रीभिर्मनिगणैरतथा त्रिसंध्यंदेविभूतानांवंदनीयासिस्त्रते मयादत्ताचपूजेयंत्वंगृहाणतमोरनुते
 इतिपुण्याजालंदत्त्वा ततोर्ध्वंदद्यात् उँकारपूर्वकेद्विसर्वदुःखानिवारिणि देविमातर्नमस्तुभ्यमवैधव्यंप्रयच्छमे प
 त्रव्रतेमहाभागचाद्रिजातेशुचिरिमतं दृढव्रतेदृढभवेसर्वदाप्रियवादिनि श्रवैधव्यचसौभाग्यंदेहिवममसुन्नते पु
 जाधैःत्रिश्रमोत्स्यचगृहाणाधैर्नमोनम इत्येधैर्दत्त्वा प्रार्थयेत् सावित्रीब्रह्मगायत्रीसर्वदाप्रियभाषिणी तेन

सत्त्वेनमां पाहिदुःखसंसारसागरत् । त्वगौरित्वं शिचिगौरित्वं प्रभाचंद्रमंडले । त्वमेवच जगन्माताः । नामुद्धरवानने
 यन्मयादुःकृतं पूर्वकृतजन्मभारैरपि । भस्माभवतु तत्सर्वमवैषम्यं च देहि मे । श्रावियोगो यथादेवसावित्र्याः । स्थितस्त्वव
 अविद्योऽस्वथारमाकंभूयाज्जन्मनिजन्मनि । इतिप्रार्थना । इतिपूजाविधिः । अथकारुण्डे । सनत्कुमारउवाच । कु
 लश्रीणां त्रतदेवमाहात्म्यं चतथैवहि । श्रवैषुष्यकरश्रीणां पुत्रपौत्रपुत्रपुत्रवद इश्वरउवाच । आसिन्महैषुष्यमांजाः । निपर
 नधार्मिकः । नात्याचांश्रपतिर्वीरैर्वेदवेदांगपारणाः । अनपत्यो महाबाहूः । सर्वैश्वर्यसमान्वितः । सपत्नोकरुतपत्न्ये ससमा
 राधते तंपुः । सावित्रीचप्रसावित्रीजपत्रास्तेमहामनाः । जुहोतिचैवसावित्रीभक्त्यापरमयापुतः । तत्स्तरुणानुसावि
 त्रीसादेवोद्विजसतम । साधिग्रहवतदेवोतस्य । आदर्शनमागता । तां तदृष्ट्वा जगद्गंधांसावित्रीचनृपोत्तमः । प्रणिपत्यनृ
 पोभक्त्या प्रहृष्टेनांतरात्मना । तदृष्ट्वापतितभूर्मातुष्टादेवीजगादह । तुष्टाहंतवरार्जुंद्रवरं वरयसुन्नत । एवमुक्त्वा
 राजा प्रसन्नतांमुवाचह । अनपत्योह्यहं देविपुत्रामिच्छामिशोभनं । चान्यंदृष्टोमिसावित्रीपुत्रमेवजगन्मये । अनपद
 स्तिसमभ्रंभोक्षितौ यथापिदुर्लभं । प्रसादात्तवदेवेशितत्सर्वं विद्यतेऽह । एवमुक्त्वा तु सादेवी प्रत्युवाच नराधिपं । पुत्रस्ते
 नास्ति राजेंद्रकंथैकति भविष्यति । कुलद्वयंतु साराज्जनुंदरिष्यति । भासिनी । मन्नास्माराजशादूर्लतः । स्थानामभविष्य
 ति । इत्युक्त्वा तं मुनिश्रेष्ठराजानंदह्याणाः प्रिया । श्रंतर्धानं गता देवी स संतुष्टो महीपतिः । ततः कतिपयाह रसुतस्य राज्ञी
 महीभुजः । ससत्त्वा सुपूर्वेकन्यां पूर्णकाले सुखाय च । सावित्र्या तुष्टयादत्ता सावित्र्या जतयातथा । सावित्रीतेन वरदात्
 स्थानामभवभूवह । राजतेदेवगर्भाभाकन्याकमललोचना । ब्रह्मतेचमुनिश्रेष्ठचंद्रलेखेवचांधरे । सावित्रीब्रह्मणो वैसाश्री
 र्वायायतलोचना । तां दृष्ट्वा हेमगर्भां राजा चिंतामुपेधियान् । श्रयाच्यनानाघवरैरूपेणाप्रतिमाभुवि । तस्यारूपेण
 तेषर्वसत्तिरुद्धामहीभुजः । ततः साराजासंचिष्यत्वाचकमलेक्षणां । पुत्रिप्रदानकालस्तेयाचंतेनवकेचन । स्वयंवर

यद्दत्तं पतिं गुणसमन्वितं मनःप्रलहादनकरं कुलेनाभिगुणेन च इत्युक्तातां सराजं द्रोष्टुद्दामात्यैः सहैवतां वस्त्रा
 लकारसहितं धनरत्नैः समन्वितं विसृज्य च क्षणं तत्र यावत्तिष्ठति भूमिपः तावत्तत्र समागच्छन्नारदो भगवान्। विःस्रं
 पूज्य च ततो राजान् प्रार्थय पाद्येन तं मुनिं आसने सुखमासीनं प्रोवाचेदं द्विजोत्तम पावितो हं स्वयाविप्रदर्शनेनाद्यनारद
 यावदेवं वदन् राजा तावत्सकमलं क्षणा आश्रमादागता देवा वृद्धामात्यैः समन्विता आभिवाद्य पितुः पादौ वंदे
 सामुनिततः नारदेन तुष्टासाहृष्टवाप्रोवाच भूमिपम् कन्येयं देवगर्भाभाकिमर्थं न प्रयच्छसि वरायत्वमहावा
 हो वरयोग्यापि सुंदरी एव मुकुरतदा तेन मुनिनाराजसत्तमः उवाच तां मुनिवाक्यमुभिनार्थेन प्रेषिता आगते यं वि
 शालाक्षी मया संप्रेषिता सती अतया च हृतो मर्ता पृच्छस्व मुनि सत्तम साष्टुष्टा तेन मुनिना तस्मै ठ्या चष्टुभामिनी आश्र
 मे सत्स्यवात्त्रामद्युमत्सेन सुतो मुने भर्तृत्वेन मया विप्रहृतो सौर जनंदनः नारद उवाच कष्टकृतमहाराज दुहिजातव
 सुवत अजानं द्याष्टतो भर्ता सत्स्यवानिति विश्रुतः सत्यं वदत्यस्य पिता सत्यं माता प्रभाषते स्वयं सत्यं प्रभाषते स
 त्यवानिति तेन सः तथा चाश्याप्रियास्तस्य श्रथैः कीदृति म् रामयैः चित्रेण च लिखत्यश्यांश्चिनाश्च इति चोच्यते
 रूपवान् गुणवांश्चैव सर्वं श्रास्त्रा विपारदः न तेन सदृशो लोके विद्यते चेहमानवः सर्वैर्गुणैः ससंपूर्णो रत्नैरेव महार्णवः
 एकोदंशो महीतानस्य गुणाना वृत्त्यतिष्ठति संवहरेण क्षीणो युर्देहस्यागकरिष्यति अश्रय पतिरुवाच अन्यं वरभद्रं ते
 वरं सावित्रिगम्यतां विवाहस्य तु कालोप्यं वसेते शुभलोचने सावित्र्य उवाच नान्यमिच्छाम्यहं तत्तमनसापि वरं विभो
 यो मया व्यहृतो भर्तासंभेनान्यो भविष्यति विचित्य मनसा पूर्वं श्राद्धाचंसमुद्धरेत् क्रियते च ततः पश्चात् शुभवायादि
 वाशुभं उत्तमन्यं पुमांसं च कथंचान्यं वृणोम्यहं सकृज्जटपतिराजानः सकृज्जटपतिपंडिताः सकृत्कन्याः
 प्रदं विवर्तेन्नोप्येतपुनिसकृत्सकृत् पतिमत्त्वानमेवुद्धिर्विचलंती कथंचन सगुणो निर्गुणो वापि मूर्खं पण्डित एव च दीर्घाय

रथवानापुःसचभर्ताममप्रभो नान्यं वृणोमिभर्तारं यदियास्याच्छयीपतिः इति मत्वा मया तातपत्कर्तव्यं सुखेन च नारद
 उवाच स्थिरा बुद्धिश्च राजेंद्रसावित्र्याः सत्यवान्पतिः वरयस्व विवाहाद्यभर्त्सासहकुरु स्थिति ईश्वर उवाच निश्चितं तु म
 तिज्ञात्वा स्थिरबुद्धिश्चानिश्चयात् स्वल्पानुगामहारं राजः प्रतस्थे सौवन्प्रति गृहीत्वानुसूतारं राज्ञाम्मत्सेनस्य स
 त्रिधा नारदस्तुततः खैवतत्रैवांतरं यीयत सगात्वारजशादूर्लोद्युमत्सेनवन्गतः दृढश्रांथश्च राजा च दक्षमूलमुप
 श्रितः तथा श्रयति राजा सीपादं जग्राह वार्यवान् स्वनामचसमुच्चार्य तस्थौ तस्थसमीपतः उवाच राजा तं भूपां किमाग
 मनकारणं पूजयित्वा धर्मदानेन वन्यमूलफलैश्चसः वतः प्रपच्छकुशलं सराजामुनिसत्तम श्रयपतिरुवाच कुशलं
 दर्शनेनाद्यत वराजन्ममाद्यवै दृहितानामसावित्रीतवपुत्रमभीप्सती भर्तरि राजशादूर्लप्राप्तोत्वियमनिदिता ममे
 दंकां सितं पूर्वं भर्तारमनया विभो श्रावयोश्चैव संवंधो भवत्वद्यममपिसतः द्युमत्सेन उवाच दृढश्रांथश्च राजेंद्रफल
 मूलाशानोत्पन्नो राज्याच्च्युतश्रमेपुत्रो वनेनाद्यच जीवति साकथं सहेतुः खदृहिता तव कानने श्रानभिज्ञा च द्रुखा
 नांप्रत्यहं साभिकां क्षते श्रयपतिरुवाच श्रानया च दृते भर्ता जानंत्प्याराजसत्तम श्रनेन सह वासस्तुतवपुत्रणमानद
 स्वर्गा तु लयो महाराज भविष्यति न संशयः एवमुक्त्वा तदा तेन राज्ञा राजर्षिसत्तमः तथेति सप्रतिज्ञाय च कारोद्वाहमन्तमं
 कृत्वा विवाहं राजेंद्रः संपूजय विविधैर्धनैः श्रभिवाद्यद्युमत्सेनं जगाम नगरं प्रति सावित्री तु पतिं लब्ध्वा इंद्रप्राप्य श्रा
 चं यथा सत्यवानपित्रहस्रपेतयापत्न्याभिर्नदितः कीडतेन गृहे द्वे जेपौ लोभ्यामभयवानिव नारदस्य चतद्वाक्यं हृद
 येन मत्तास्विनी वहतीति यमं च केद्रतस्यास्य च भासिनी गणयंतीति नान्ये धनलेभे तोपुमत्तमं ज्ञात्वा चादिय संविप्र
 भर्तुर्मरणकारणं श्रानांतरै च नियमं विदित्वा स्य मनस्विनी तस्मिन् दिने जगामि पावने सत्यवतो भवत् कुठारं सपारिगृ
 ह्यर्पाठकं चैव मत्तमं प्रस्थितश्च धनार्थैसावित्री वाक्यमब्रवीत् नानांतव्यं नेत्वद्यममवाक्येन मानद श्रयवागभ्ययते

साधिमयासहचनं ब्रज संवत्सरश्वसंपूर्णोऽर्थाश्रमोऽस्मिन्ममप्रभो तद्वनं द्रष्टुमिच्छामि प्रसादं कुरु मे प्रभो सत्यवानुवा
च नाहं स्वतंत्रः सुश्रेणिषु च्छरुवपितरौ मम ताभ्यां प्रस्थापिता गच्छ मया सह विनिश्चिता एवमुक्ता तदा तेन भर्त्रा सा
कमलेक्षणा श्वश्रूश्च शुरयोः पादावभिवशेद म ब्रवीत् वनं द्रष्टुमिच्छेय मा ज्ञामह्यं प्रदीयतां उवाच वचनं सा ध्विवरमे
कंप्रयच्छत भर्त्रा सहचनं गतुमेतद्हरयते मनः तस्यास्तद्वचनं श्रुत्वा युमत्सेनो ब्रवीद्विदं व्रतं कतं त्वया भद्रे पारण कुरु सुब्र
ते पारणांते सीरुतते गतं तावत्त्रयमहं सि सा विञ्चवाच नियमश्च कृतो रमा कारवौ चंद्रोदये सति जाते मया यत्कतं वं
पारणं ताते मेशुणु वनदर्शनं कामोऽस्ति भर्त्रा सह ममाद्यै नमेतन्न भवेद्वानि भर्त्रा सह नराधिप इत्यु कस्तु तदारजा बु
मत्सेनो महं पतिः व्रते भिलखितं तन्वितं कुरु त्वसु मभ्यमे तमस्फुत्वा यसा वित्रीश्व श्रूश्च शुरयो रथ सहिता तेन सा
साध्विविनं सत्यवता ययी श्रवलो कयंती भर्त्रा रं तं च कालं मनश्चिनी व्रतं च फलितं दृष्ट्वा पुष्पिपतदु मसंकुलं दुमा
णां वैवनामानि मृगाणां वैवभामिनी पश्यतीं मृगायूथानि इदं येन प्रवेपती तत्र शाब्वा सत्यवान्यै फलान्यादाय सत्वरः
काथातिच समदाय वचंय भारकतदा कठिनं पूरया मास कृत्वा दृशा वलोकं च दृक्ष स्य सासा ध्वि उपविष्टामह्या
सती काथान्याददत्तरत्त स्य जाता शिरसि वेदना जलानि श्रमहती जाता ग्राजाणां वैपथुस्त्वदा श्रा गत्स्य दृक्ष
सार्धं ध्यंसा विर्वाभिद म ब्रवीत् जलानि श्रमहती जाता शिरसश्चापि वेदना कंठकौ भिद्यते भद्रे शिशो मे शूलसार्धं
तैः उत्संगतवसु श्राणि स्वप्नुमि च्छामि सुब्रते श्राभिज्ञानाद्विशालाक्षी तस्य मृत्योर्मे नश्चिनी प्रासकालं मन्व्य
माना तस्थौ तत्रैव भामिनी सत्यवानापि सुप्तस्तु क्रुवोत्संगे शिरसतदा तावत्तन्न समागच्छत् पुरुषः कृष्णोऽपि
गळः जाड्वत्पम नोवपुषा तं दर्शय भामिनी उवाच तत्रा क्यं वा क्यज्ञा कस्वं लो कभयं करः यम उवाच ॥
क्षीणापुस्तु वरा राहे भर्ता तव मत्स्रिचानि विना केनापि मानं तेन शक्यस्तु त्वेव दंतिके द्विविदुर्विपह्वेजः सोदृशा कयं नते

शुभे इतिज्ञात्वाभङ्गान्स्वयमगमनंमम इत्युक्तातंवरशिर्हीतस्यदेहान्महात्मनः श्रृगुष्ठमात्रंपुरंभवहवापासेन
 सत्वरं विचकपततोवेगाद्ग्रहीत्वाप्रस्थितःपुरीं सावित्रीचतलःपश्चादनुयातिरुमतंप्रति यमउवाच निवर्तस्वमहाभा
 गेवंदूरंसमुपगता गत्वास्वभवनश्रीप्रंकुरुवैवोर्ध्वदौहिकं सूचमुकानुसातेनप्रच्युवालयमंतदा नश्रमोर्नैवचरलानिः
 सकाशोतवमानद् विशेषतश्चभुर्तुर्नकृतोन्लानिःसुरेश्वर धर्मंणत्वपाल्यसेधर्मणव्विवर्द्धसे नाफुलंदरीनंदंवनती
 मुक्तकदाचन आहुःस्तपदीर्घाभितिवेदविदोविदुः ईश्वरउवाच संतुष्टस्तववाक्येनधर्मराजोयमस्तदा वराणामी
 श्वरोदात्तावरंतस्यैदिदेशह सापश्चादात्मनःपुत्रान्पितुःपुत्रान्शतंतथा चक्षुःप्राप्तिसंसावद्रेश्च श्रुश्वशुरयोरापि राज्य
 प्राप्तिं तथाब्रह्मज्जोवितंचतथाविभोःभर्तुकमलपञ्चाक्षीनिहतासासुमभ्यमा प्रदक्षिणततःकृत्वाधर्मराजस्यमुन्नता त
 थैत्युक्त्वाधर्मराजोनामचस्वमालयं सागात्वावटसामीप्यंकृत्वात्संगेशिरस्तथा प्रबुद्धस्ततोब्रह्मन्सत्यवानिदमब्र
 वीत् मयासुसंतवराशेहृदमद्यैवभासिति तत्सर्वं कथितंतस्यायद्ब्रह्मसर्वमेवत तथाचकथितंसर्वसंवाद्श्रयमेनहि
 श्रस्तंगतततःसूयधुमस्सेनोमहीपतिः पुत्रस्यापमनाकांक्षाइतश्चतश्चधावति आश्रमादाश्रमगच्छन्पुत्रदर्शनकांक्ष
 या श्रावणोरधयोर्पाण्डुःकगतोसिबितावयोः एवसविविधक्रोशान्सपत्नीकोमहीपतिः चकारदुःस्वमत्युग्रपुत्रपुत्रेति
 चासकृत् श्रकस्मादेवराजेंद्रोऽलव्यचक्षुर्महीश्वरः तददृश्वामहदाश्चयैचक्षुःप्राप्तं द्विजोत्तम तद्यपूर्वतदावाक्यमूचुरेति
 तापसाभूशचक्षुःप्राप्तिश्चतेराजन्सूच्यतेतुमहासते पुत्रेणचसुसयोगं प्राप्यसेन्यपसत्तम ईश्वरउवाचयवदेववदत्येनं
 तापसाद्विजसत्तमाः सावित्र्यासहितःप्राप्तःसत्यवान्द्विजसत्तम नमस्कृत्यद्विजान्सर्वांन्पितरमातरंतथा सावित्री
 चततोब्रह्मन्ववदेचरणाविति श्वश्रुश्चशुरयोर्ब्रह्मन्सावित्रीकमलेक्षणा मुनयज्जुः किंतुसावित्रीजानासिकारणंवरव
 णिति दृढयोश्चक्षुषोःप्राप्तिःश्वश्रुश्चशुरयोस्तव सावित्र्याच नजानामिद्विजश्रेष्ठश्चक्षुषोःप्राप्तिकारणं चिरसुस्त

स्तुमेभत्तैतेनकालव्यातिक्रमः सत्यवानुवाच श्रुत्याःप्रभावात्संजातनदृष्टंकारणंपरं तत्सर्वंविद्यतेविप्राःसावित्र्या
 स्तपसःफलं व्रतस्यैवतुमाहात्म्यंदृष्टमेतन्मयाधुना ईश्वरउवाच एवंतुवदत्तस्मात्सत्यवतोविभोः पौरास्समा
 गतास्त्वन्नश्वक्षुर्नपतिर्यतः येनराज्यंवल्लाद्वाजन्हत्कूरुणमंत्रिणाश्रमात्पेनहतःसोपिद्वितीपौराःसमानताःपौराःऊचुः
 उत्तिष्ठराजशादूर्त्तस्वराज्यपालयप्रभो श्रामिषिचस्वराजेंद्रपौरैर्भीत्रपुरोहितैः ईश्वरउवाच सगत्वारजशादूर्लः
 स्वपुत्रजनसदतः पितृपैतामहंराज्यंसंप्राप्तश्रमहात्मनाः सावित्रीसत्यवांश्वैवपरामुदमवापतुः जनयामासपुत्रा
 णांशतवैवाहुशालिनी व्रतस्यैवतुमाहात्म्यात्तस्याःपितुरजायत पुत्राणांचशतब्रह्मन्प्रसन्नाद्यमराजतः एतत्केशि
 तंसर्वव्रतमाहात्म्यमुत्तम क्षीणापुत्रीवितोभर्ताव्रतस्यास्यंप्रभावतःकर्तव्यंसर्वनारीणामवैधव्यफलप्रदं सनत्कुमा
 रउवाच विधानंब्राह्मिदेवेशव्रतस्यास्यचश्र्यंवक क्रियतविधितोयेनस्त्रीभिः पुरानिषूदन ईश्वरउवाच वर्षैकानि
 यमंकृत्वाएकभक्तेनमानद नकाहारेणवाविप्रभुक्तंप्राप्य द्विजर्षभ त्रिदिनंलघुधित्वातुवतुर्थोदिवसेशुभे चंद्रायावर्षेप्र
 दद्याच्चपूजयित्वासुवासिनीः सावित्रीचप्रसावित्रीगंधधूपानिवेदनैः मिथुनानियथाशक्त्याभोजयित्वापथसुखं भो
 जयेहजगाद्बिनिर्विप्रकुरुमेशुभे दिनप्रतिदिनंश्रेष्ठकुर्यान्नन्यप्रोधसेवनं कृत्वावंशमयेपात्रिचास्तप्रस्थमेवच सत
 धान्यादृतंपात्रप्रस्थैकेनद्विजैस्तिम कारयेन्मुनिशादूर्लवल्लपुरमेनवेष्टयेत् तस्योपरिन्यसेद्वर्षासावित्रीब्रह्मणासह सा
 वित्रीसत्यवांश्वैवकाठ्यारौर्ष्यमयाविर्षो पीठकश्चकुठारश्चकुत्वारौष्यमयौद्वैज फलैःकालैःऋषेर्देवीपूजयेद्ब्रह्मणः
 त्रिपां हरिद्रारजितैश्वैवकंठसूत्रै समर्चयेत् सखीनांकंठसूत्राणित्रिदिनंप्रातिपादयेत् पकान्नानिचदेयानित्यमे
 चाद्विजोत्तम माहात्म्यंचैवसावित्र्याः श्रोतव्यंमुनिसत्तम पुराणश्रवणकार्यंसतीनांचरितविभो पूजयेन्नित्यमे
 वैहमत्रेणानेनसब्रत सावित्रीचप्रसावित्रीसततब्रह्मण त्रिया पूज्यसेद्द्वयसेदेविद्विजैर्मुनिगणैःसदा त्रिसंध्यंदेवि

भूतानां विदितत्वात्वं जगन्मये मया दत्ताच्च पूजयंस्व गृहाण नमस्तुते नमः सांख्यपादात्पूजयामांत्वात्पूज न सा वि
त्रीच प्रसावित्री द्विधा भूता सि शोभने जगत्त्रये स्थिता देवि त्रिसंध्यत्वं तथा न वे त्रिवेदे वि त्रिलोके त्वेव यागौ स्त्वं महेश्वरि
पुत्रा देहि धनं देहि सर्वजन्तुसं सर्वदा रूपे देहि यशो देहि सौभाग्य देहि मे शुभे व्योपितं सकलं लोकमते मां पाहि सर्वदा
यथा तेन विप्रेण गस्तु भर्त्रा सहसुरेश्वरि तथा मे मुग्धा भागो कुरु त्वं जन्म जन्म नि एवं संपूजयेद्देवी कमलासन संस्थिता
एवं दिनत्रयं नीत्वा चतुर्थे ह निसत्तम भियुना त्रिचसंपूज्य षोडशैव द्विजोत्तम पूजयेद्दसुंदानैश्च भूषणैश्च द्विजोत्तमान् श्र
वंप्रियत्वा तथा चार्थसंपत्तीकं सुसन्मतं तस्मै संकल्पितं सर्वैह मसा वि त्रिसंयुतं मंत्रेणानेन दातव्यं द्विजमुख्यपयसत्तम
सा वित्री कल्पविदुः प्रप्राणैष्यत् तथा मुने सा वित्री जगतां माता सा वित्री जगतां पिता मया दत्ताच्च सा वित्री ब्राह्मणप्रतिगृ
ह्यता श्रवैष्यं च मे निर्यं पावज्जन्म निजन्म नि मृत्वा च वसते लोके ब्रह्मणः पतिना सह तत्रैव धा चिरं कालं भुंके भोगा
ननुत्तमान् श्रनेनैव विधानेन कर्तव्यं व्रतमुत्तमं सर्वान्मनोरथान् प्राप्य श्रते रुद्रो ष्यजायते इति रका देसा वित्री व्रते श्र
था देसाप्य हेमाद्रौ रका देव धर्मराजवरदानानंतरं सा वि श्रुत्वा च याम देव्यं व्रतं देव भक्त्या नारी करिष्यति भर्त्रा
सा सहिता सा ध्वी सदा रयात्सुखभाजना धर्मराज उवाच नारी वा विद्यावां पिश्रुत्वा पुत्रवर्जिता स भर्तृका स पुत्रा
वा कुर्याद्दत्तानि दं शुभं व्येष्टे मासितु सं प्राप्ते पूर्ण मरुप्यपति व्रता स्तात्वा चैव शूचिर्भूत्वा वटं सिंचेद्बहुदकैः सुत्रेण वेष्टये
द्भक्त्या गंधपुष्पाक्षतैः शुभैः नमो वै वस्वतायेति श्रमयती प्रदक्षिणं राज्ञी कुर्वीत नके च भ्रमु कंच समाहिता तथैव वटदृक्षं
च पक्षपक्षे प्रपूजयेत् संप्राप्ते च पुनर्येष्टे लघुभुक्त्वा दर्शानयेत् दंतानां धावनं कृत्वा नि यमं कारयेत्ततः त्रिरात्रं लघयि
त्वा तु चतुर्थे दिक्से गृहं चंद्राया ष्यं प्रदा रया मि पूजयित्वा शुभाः सती मिष्टानां सि यथाशा तं या भोजयित्वा द्विजोत्तमान्
भोक्ष्येदं तु जगद्भिनिर्विक्रं कुरु मे शुभे इति नि यमं नमः कृत्वा च यामये पात्रे वा लुका प्रस्थ मे व च सप्तधान्ययुतं पात्रं प्ररुषे

'केनद्विजोत्तम वसुधोपरिस्त्रथाप्यसावित्रीब्रह्मणासह हैर्मोततस्त्रयोःश्रीर्ष्वै त्रिरात्रमुपवासतः न्यश्रोधस्त्रयतले
 तिष्ठेत्पावञ्चैवदिनत्रयं सौवर्णाच्चैवसावित्रीसत्येनसहकारयेत् रौप्यपर्यंकमारोप्यशेषोपरिनिवेशयेत् पलादुर्द्ध्वं
 यथाश्रातपरार्थरौप्यमयंशुभं काष्ठभारंकुठारंचवटचैवमुविरुतत् एवंचमिशुनं कृत्वापूजयेद्गतमस्त्रः वतुलंमङ्गलंका
 र्यंगोनयेत्तपोधन पंचास्तेनस्तपनंगंधपुष्पोदकेनच चंदनागुरुकर्पूरैर्मालयवत्त्राविभूषणैः नमःसावित्र्यैपादीनुप्र
 सावित्र्यैतुजानुर्ना कटिकमलंपञ्चाक्षर्यैउदरंभूतधारिण्यै उँनमोगायत्र्यैकठेशिरस्त्रिब्रह्मणःप्रिये अथ ब्रह्मसत्यवंत्यैः
 पादैःपूजयेत्प्रयत्नस्तदा धान्नममइतिपूज्यावूरुज्येषायावैनमःपरमोष्ठिनेतथामेरुंश्राद्धिरूपायवैकटि वेधसेचोदरंपूज्यं
 पद्मनाभायवैदृदिकंठंमुमेषसेपूज्यमुखहिरण्यगर्भंजैब्रह्मणैर्वैशिरःपूज्यसर्वांगविष्णवेनमःश्रभ्यर्च्यैवंक्रमेणैवशाब्दा
 कविधिनाशुभं ततोऽरजतपत्रिणअर्घ्यंदाद्द्वयोरपि अथार्घ्यमत्र.उँकारपूर्वकार्यैवविष्णोपुरतकधारिणिवेदमतर्न
 मस्तेस्तुश्रवैष्यवंप्रयच्छमे पतिव्रतेमहाभागवान्हिजातेशुचिरिभते दृढव्रतेदृढमतेभर्तुश्राप्रियवादिनि श्रवैष्यवंच
 मेदेहिदेवि.त्वंममसुव्रते पुश्रान्पौत्रांश्रसौरुच्यंयहाणाःर्घ्येनमोनमःअथब्रह्मसत्यवत्योरर्घ्यमत्र.त्वयाभूटजगत्सर्वस
 देवासुरमानुपंसत्यव्रतधरादेवब्रह्मरूपनमस्तिरुतेयमादर्घदानं त्वंकर्मसाक्षिकानांशुभाशुभविवेककृत् वैश्वर्यवत्तगृ
 हाणाःर्घ्यधर्मराजनमस्तिरुते धर्मराजःपितृपतिःसाक्षिभूतश्चजतुपु कालरूपगृहाणाःर्घ्यमवैष्यंयंयंयंयंयंयंयंयंयंयंयंयंयं
 नैवेद्यैःफलैः कुसुमदांपकैःरकवस्त्रैरलंकारैःपूजयेद्गतमस्त्रःअथसावित्रीप्रार्थना सावित्रीब्रह्मगायत्रीसर्वदाप्रियभा
 पिशीतिसत्येनमांपाहिदुःखसंसारसागारात्त्वंगौरीत्वंशुचीलक्ष्मीस्त्वंप्रभाचंद्रमंडले त्वमेवजगतांमातामामुद्धरभ
 वार्णवात् सौभाग्यंकुलदुर्द्धिचदेहित्वंममसुव्रते यन्मयादुष्कृतं सर्वकृतजन्मशरीरपि भस्मीभवतु तस्त्वमवैष्य
 वंपंचदेहिमे अथब्रह्मसत्यवत्योःप्रार्थना श्रवियोगोपयादेवसावित्र्यासहितस्वते श्रवियोगस्तथास्त्रमार्कंभयाज्ज

नमनि जन्मनि यमप्राथना कर्मसाक्षिजगत्पूज्यसर्वव्यप्रसीदने अथसावित्र्याः सावित्रे रत्रयथादेवित्त्वर्थय
 ताद्युपपतिप्रार्तासिगुणितंमदेवितथाकुरु सावित्रोचप्रसावित्रीसततं ब्रह्मणा प्रिया पूजितासिद्विजेः सर्वैर्ह्यभि
 र्मुनिगणैस्तथा त्रिसंध्यदेविभूतानां वंदनीयासिसुव्रते मयादत्ताचपूजेपंतगृहाणनमोस्तुते जागरतत्रकुर्वीतगीतदं
 द्यादिमंगलेः सुवासिन्यस्तथापूज्यादिवसेदिवसेगते सिद्धं कुंकुमं चैवांबूलंचसपूरकं तथादद्याच्चपूजाणि भक्ष्यं सौ
 भाग्यमष्टकसौभाग्यमष्टकं परिभाषोकं यातिष्ठेच्चदिवारात्रीकामक्रोधाधिवाजिता दिनत्रयेपिकर्तव्यमेवमर्धादिपूजनं
 ततश्चतुर्थदिंसेकं न्यंतच्छृणुष्वमे मिथुनानिचतुर्विंशत्पौशदादशाष्टवा पूजेयद्रमुगोदानैर्भूषणाच्छादनासनैः
 आचार्यंचततः पश्चाद्भूतस्वयधिकारकं सर्वलक्षणसंपुके सर्वशास्त्रार्थपारंगवेदविद्यात्रतस्त्रातंशान्तंशान्तंजितेन्द्रियसप
 ल्नाकिसमभ्यर्च्यवस्त्रालंकारकुंडलैः शय्यां सोपरकरां दद्याद्गृहं वैवातिशोभनं अशकस्तुयथाशक्त्यास्तोकंस्तोकं प्र
 कल्पयेत् सौषणीप्रतिगंपुत्रगतिना सहदापयेत् दानमंत्रः सावित्रे रत्रयथादेवित्त्वर्थयथाशक्त्यास्तोकंस्तोकं प्र
 यदत्तात्थाकुरु सावित्रीजगतांमतांसावित्रीजगतांपिता मयादत्ताचसावित्रीवाह्याप्रतिगृह्यतां प्रतिग्रहमंत्रः
 मयागृहंतासावित्रीत्वयादत्तासुशोभने यावच्चंद्रश्चसूर्यश्चसहभर्जामुखीभव गुरुचगुरुपत्नीचततोभक्त्याक्षमपयेत्
 यन्मयाकृतैकल्पत्रोतस्मिन्नदुरधिधितं सर्वसंपूर्णतांयातुयुवयोरर्चनेकृते अथयत्सेचनमंत्रः धर्मराजोयमेधा
 तानिलः कालोतकोऽययः वैवस्वताश्चित्रगुतोदतोभ्यः क्षयोवटः मासिमास्तिथीस्तैर्नामभिः सिंचयेद्दटं इति
 द्वादशनामभिर्द्वादशमासेषुवटसेचने द्वादशमंत्रा ज्येष्ठादितांजियाः ॥ १२ ॥ न्यत्रोधेहं वसेति रथंतस्माद्दयद्वेतिसे
 चयेत् इति सावित्रीप्रतिधर्मराजवचनं ततो गुरुं सपत्नीकं पूजेयद्भक्तविस्मया भूषणैश्च सुवस्त्रैश्च कुंकुमैश्च मनाह
 रैः न्यत्रोधस्यसर्मापे तु गृहे वा स्थंडिले शुभे सावित्र्याश्चैव मंत्रेषु घृताहं मंतुकारयेत् पापसंजुह्याद्भक्त्या घृतेन स

हमामिनि व्याहृत्याचैवमनेणातिलश्रीहियवांस्तथा होमतिदक्षिणां दद्यात् वित्तशार्थ्याविवर्जितां क्षमापयेत्ततो
विप्रबंधपादाप्रयत्नतः भुंजातवासरतितुनकेशांताथशस्त्रिनी अर्धदद्यादरंधयै द्रुवाचैवप्रणम्यच अलं
धतिनमस्तेस्तुवासिधस्याप्रियेभुमे सर्वदेवनमस्कार्यपतिव्रतेनमोस्तुते अर्धमेतन्मया दत्तं फलपुष्पसमन्वितं
पुत्रान्देहिधनं देहिगृह्णाणत्वशुभमम सर्वाभिर्ब्राह्मणैः साद्विभुंजातविजितेन्द्रिया एवंकरोतियानासि ब्रतमेतदनुत्तमं
भ्रातरः पितरौ पुत्राः श्वशुरौ स्वजनस्तथा चिरायुषस्तथारोग्याः स्युश्चजन्मशानत्रय भर्त्वाचसहितासाध्वीब्रह्म
लोकेमर्हियते इतिस्कदपुराणसोद्यापनंवटसावित्राव्रतं अथार्यप्रयोगः संक्षिप्तप्रकारेण इदं व्रतं त्रयोदशोमार
भ्यपचदश्यांकार्ष्यं कृष्णपक्षश्रमांतं शुक्लपक्षेपौर्णमास्यंतं कार्ष्यं तं ब्रविधिः नद्यादौ तिलामलकरजनीविलेप
पूर्वकस्तत्त्वा व्रतस्यवार्धिकत्वात् पूजादिकनिवर्त्योद्यापनंसंकलपंकुर्यात् तथाथा तिथ्यादिसंकार्यं ममभर्तुः पु
त्रादीनांचपुरारोभ्यैश्वर्यादिप्रातिपूर्वकइहजन्मनिजन्मातरैवात्मनोः वैधव्यफलप्राप्तये आचरितवटरवित्रोब्र
तोद्यापनं करिष्य इति संकल्प्य आचार्यवरणाविधायवदमूलेग्रहेवा वेदाविधाय तत्र सर्वतोभद्रविरह्न ब्रह्मादिदेव
तास्यग्रहादिकाः संपुण्यतत्रकलशद्वयंप्रतिपाद्य तत्रैकस्मिन् कलशे ब्रह्मयज्ञानामिति मंत्रेण हेमं ब्रह्माणगायत्रीम
ंत्रेण हेमासावित्रीचंप्रतिपाद्य तदुत्तरे द्वितीयकलशे पलादधिकराजतपर्यकैर्हैमीः प्रतिमाः सत्यवत्सावित्रीयमनार
दानां नाम मंत्रैरावाह्य पुरतः काष्ठभारकुठारचहैमराजतंचनिधाय पूजयेत् अत्राशकौ एकस्मिन्कलशे सर्वेषां पु
जा पुष्पपूजातिं सावित्र्यै पादौ पूजयामि प्रसावित्र्यै जातुर्ना कमलपत्राद्यैकटि भूतधारिण्यै उदरंगायत्र्यै कंठ
ब्रह्मप्रियायै शिरःपु मंत्रपुष्पार्चनानांतरं अर्धदद्यात् राजतादिपात्रेण द्वयोः कलशयोरुपरि उंकारपूर्विकेद
विधिणा पुरतः कारिणे वैधातर्धनमस्तेस्तु अर्धवध्वंप्रयच्छमे पतिव्रतेमहात्मने भर्तुश्च प्रियवादिनि अर्धवध्वं

चसीभारयंदेहिद्वंममसुव्रते पुत्रार्थोत्रांश्चसीभारयंगुहाणाद्यनमोस्तुते अथब्रह्मसत्यवतीः त्वयासृष्टंजगत्स
 र्वसदेवासुरमानुषं सत्यव्रतधरोदेवब्रह्मरूपनमोस्तुते यमस्य त्वंकर्मसाक्षीलोकानांशुभशुभाविवेककृत् वैवं
 रवतग्रहाणार्थंयमराजनमोस्तुते नारदायनमस्तुभ्रंभंसुरेशाद्याभिवंदित गृहाणार्थंमयादत्तमवैश्वंयंप्रयच्छमे
 ततःसावित्रीप्रार्थयेत् सावित्रीब्रह्मगायत्रीसर्वदाप्रियभाषिणी तेनसत्येनमांघादिदुःखसंसारसागरात् मयाकृ
 तंमहाघोरंजन्मंतरशतैरथं भस्मीभवतुतत्सर्वमवैश्वंयंप्रदेहिमे ब्रह्मसत्यवतीः अविद्योगोयथादं वसाविद्यास
 हितस्त्वय अविद्योगस्तथास्माकंभूयाज्जन्मनिजन्मनि सावित्र्याःसावित्रिवंयथादेवीचतुर्वर्षशतायुषं पतिंप्राप्ता
 सिगुणिनंमयदेवितथाकुरु यमस्य कर्मसाक्षीजगत्पूज्यसर्ववंध्यप्रसीदमे संवत्सरव्रतसर्वपरिपूर्णदस्तुमे ततः
 सुवासिनीः संपूज्यवायनातिदद्यात् कथाश्रवणादिनारात्रिनयेत् प्रातरग्निप्रतिष्ठाप्य अन्वाद्ध्यात् सावि
 त्रींगायत्रीमंत्रेण पायसंपूतदूर्वातिलनीहिवैःप्रत्येकं श्लोत्तरशतसत्यकाहुतिभिः ब्रह्माण्धर्मराजानंतरदं
 च व्याहृतिपूर्वकनामंत्रेण प्रत्येकमष्टोत्तर १०८ शतसंख्याकाहुतिभिर्हुत्वा ब्रह्मादिदेवताद्वैकैकयाहुत्या
 हुत्वा पक्षि सत्यवत्सावित्र्यो ब्रह्मसत्यवतो ब्रह्मसावित्र्योश्च पृथक्पृथक्होमोनास्ति तत्तन्मंत्रैस्तयोःपूजाप्रार्थ
 नैरेष्य कत्वात् ततश्चतुर्विंशतिद्वादशाष्टौचत्वारिंशतिभ्युनातिवस्त्रादिनासंपूज्य पुरिकामोदकमडकादिकूपमांडना
 रिकेलमातुलिंगादिमूर्त्तयोरुपरादिकहरिद्रा कुमुदकेसरकरतूरीविचूर्णितकज्जलकंठसूत्रककण्ठीकपादभूष
 णयस्त्रकंचुर्कोश्यादशेषत्रादिदक्षिणातांबूलादिपूतनवसूर्पविहितंवायनंदद्यात् तन्नमंत्रः सोपरकरद्विजश्रेष्ठव्रत संपू
 र्त्तिकारक वायनंतप्रयच्छामिसावित्रीप्रार्थनाम ततःपीठंरतपूतयेगाचदत्त्वा ब्राह्मणानंसंतर्प्य आशिषोऽष्टौ
 त्वाद्द्वजने सहभुजोत इयानतत्रविशेषः रात्रौश्रुतंघटीदृष्ट्वा संपूज्यश्रुतंघट्यात् अरुधतिनमस्तेस्तुवाशिष्टस्याग्निरे

शुभे पुत्रान्दीहिसुखं देहि गृह्णाणार्थं नमस्तुते इति वटसा विनीव्रतोऽथापुनं श्रमयन्निवर्ज्यैष्यैर्णामार्यापुत्रकामव्रतं
पद्मपुराणे सुहिते भीष्मजवाच श्रोतुमिच्छाम्यहं ब्रह्मन् ज्यैष्ठ्यपूर्णमाव्रतं सुतानिकेनपंचाशद्येनलेभुर्नादितिः
पुत्रस्त्वजवाच यद्ब्रह्मसिद्धादिभिः पूर्वैर्दिवैकथितपूर्वकं विस्तरेण तदेवेदं मरुसकाशाग्निशामय ज्यैष्ठ्यमासि सिते पक्षे
पूर्णमास्यां व्रतव्रता रथापेद्व्रणकुम्भसितं तदुलूपरितं नानाफलमृततद्ब्रह्मदिक्षुदंडसमन्वितं सितवस्त्रयुगच्छत्रंसित
चंदनचर्चितं नानाभक्ष्यसमेपेतं सहैररयंतु शक्तिः ताद्यपानं शुद्धेपेततस्योपरि निवेशयेत् तस्मादुपरि ब्रह्माण्सी
वर्णकलशोपरि कुर्यात्शर्करयोपेतं सावित्रीतस्वनामतः गंधधूपतयोदद्याद्भित्वाच्यं चकारयेत् तदभावे कथाकु
र्त्याथ धातुव्येपितानहः ब्रह्मणः रथाप्यप्रतिमां कृत्वा गुडमयीं शोभां शुक्लपुष्पाक्षततिलैरर्चयेत्पद्मसम्ब्रह्मणेषादौ
संपूज्य जंपंसोभान्यदाय च विथाय चोरुगुग्गुलुचमन्मथायेति वैकटिं स्वच्छेदरायेत्युदरमतं द्रायेत्युरेदितं मुखंपद्म
मलायेति वाद्भुवैदपाणये नमः सर्वात्मने मौलिमर्चयेच्चोपि पद्मज ततः प्रभाते तत्कुंभं ब्रह्मणाय निवेदयेत् ब्राह्मणा
भोजयेद्ब्रह्मस्य वतुलवर्णा विना भक्त्या तु दक्षिणां दद्यादिमं ब्रह्मदुरयेत् श्रीयतामन्नमगवान्सर्वलोकपितामहः
इदं येपंसमालोक्य तच्चा नदोभिधीयते अनेन विधिना सर्वैर्मांसिमांसि समाचरेत् उपवासी पाँर्णमर्यामर्चयेद्ब्राह्मण
त्रयं फलमेकं च सप्तराश्वशयवर्धयै भूतले स्वपेत् ततस्त्रयोदशमासेषु तथेनुसमन्वितां शय्यां दद्याद्दिरच्ययसर्वोपस्क
रसयुतां ब्रह्माण्कांचनं कृत्वा सावित्री रजतैस्तथा पद्मात्मकः सुटिकर्ता सावित्रीमुपलभ्यतु वस्त्रैर्द्विजसपत्नीकंपू
ज्य भक्त्या विभूषणैः शय्यासनादिकं दद्यात्शीयतामिच्युदरियेत् होमं शक्त्या तिलैः कुर्याद्ब्रह्मनामादिकं तं यन् ग
येन सपिपात इत्यायसेन च धर्मवित् विप्रैर्भ्यो वा यनं दद्यात्पुष्पमाला च शाकितः यः कुर्याद्दिधि नानेन पाँर्णमार्या
स्त्रयोपि वा सर्वपापविनिमुक्तः प्राप्नोति ब्रह्मसाम्यतां इह लोके यनं पुत्रान्सांभार्यं ध्रुवमन्नतु यो ब्रह्मास्तरमृतो वै

प्रणुरानदात्तमामहेश्वरः एकार्थस्वरूपेणस्मरेद्देवंपितामहं एवश्रुत्वाचकारासौदितिःसर्वमशेषतः कद्रयपात्रत
 माहात्स्यादागत्यपरयामुदा चकारकर्मशांभूयोरूपलावण्यसंयुतां वरैस्तांछदयामाससात्रवज्रेवरवरं पुत्रशक्रव
 यार्थायसमर्थचमद्गैजसं वरया।मिमहात्मानंसर्वाभरानिपूदनं उवाचकश्यपोवाक्यभिद्रहंतारमूर्जितं प्रदास्याभ्यं
 ह्मतेनकृतञ्चक्रियतांश्रुतं आपरतंभांकुरुविविष्टपुत्रीयामियशस्विनि विधास्यामिततेगर्भगर्भस्येष्टस्तनौशुभे ॥
 भवित्यतिशुभोगर्भदिंविशकानिपूदनः आपरतंभाततश्चक्रेपुत्रोद्ध्रविष्णाधिकां इद्रशत्रोभवस्वैतजुहाववहुविरत
 रं देवाश्वमुदुदैःयादानवामुमुदुरतदा दिव्यांगर्भमथाधत्तकश्यपःप्राहतांपुनः मुखंतेचंद्रप्रतिमस्तनौविल्वफलोप
 सौं अथरौविदुमाकारौवर्णश्यातिवशोभनः र्नाद्विष्टाहविशालाक्षिविस्मरामिस्वकांतं तथैवगर्भःसुश्रोणिहस्तेरुष्ट
 धारतनौतव त्वयायत्नोविधातव्योह्यस्मिन्गर्भेवशानने एवंसवत्सरशतमस्मिन्नेवतपोवने संध्यायानैवभो कव्यं
 गर्भिएयावरवाणीति नस्थानव्यनंगंतव्यंदक्षमूलेपुसर्वदानोपरकरेपुनिविशेभुंशालोत्सखलादिपु जलंनैवावगाहेशाः
 शून्यागारचवर्जयेः नशयानासदातिष्ठेर्व्यायामंचविवर्जयेः नतुपांगारभस्मास्त्रिकपालेषुसमाविशेत् वर्जयेत्कल
 हंरतोकंगान्नाभ्यगंतयेवच नमुककेशातिष्ठेतनाशुचिःस्यात्कथयचन नशयेतोत्तरशिरानंचैवाधःशिराःकचित् नवख
 हीनानोद्विज्ञानचार्द्रचरणोसती नामंगत्यावदेद्वाचंनवकस्याधिकभवेत् कुर्याच्चगुंभिर्निर्यंपूजांगलतत्परां स
 चांपथिभिःसुष्ठेनवारिणालानामाचरेत् कृतरक्षासुशुभ्रूपावाःचापूजनतत्परा तिष्ठेत्प्रसन्नवदनामर्तुःप्रियहितैरुता
 नतर्जयेच्चभर्तारसर्वायश्मपिकचित् कृशाश्लादुर्वलाच्चैवाह्निकंप्रममचागतं स्तनौमेचलितौरिथानान्मुखंचवलि
 भिवृतं एवंविधात्वयाचाहृजताहिनवदेकचित् स्वरस्वरतुतेगमिष्यामितथेत्पुकरस्तयापुनः पश्यतांसार्वभूतानां
 तर्जयांतर्याम्यत ततःस्वभर्तृवाचो कविपिनसमतिष्ठत अथद्वात्वातथेद्देोपुदितेःपार्श्वमुपागतः विहायदेवसदनंतां

शुभे पुत्रान्देहि सुखं देहि ग्रहाणां ध्यानमेरतुतेइति वटसावित्रीव्रतेश्यापुत्रं श्रारुथामेव ज्यैष्ठ्यां मां स्यां पुत्रकामव्रतं
 पद्मपुराणसृष्टिवदे भीष्मजवाच श्रोतुमिच्छाम्यहं ब्रह्मन् ज्यैष्ठस्य पूर्णिमाव्रतं सुतानेकेन पंचाशद्येन लेभे पुनर्दिति.
 पुलस्त्यजवाच यद्ब्रसिष्ठादिभिः पूर्वदिष्वैकथितपूर्वकं विस्तरेण तदेवेदं मत्सकाशास्त्रिशामय ज्यैष्ठमासि सिते पक्षे
 पूर्णिमास्यां व्रतव्रता स्यात्पेदत्रणकुम्भसिततंडुलपूरितं नानाफलमुततद्ब्रह्मसमन्वितं सितवस्त्रयुगच्छत्रांसित
 चंदनचर्चितं नानामक्ष्यसमोपेतं साहिरण्यंतुशकितः तास्य पात्रं गुडोपेततस्योपरि निवेशयेत् तस्मादुपरि ब्रह्माण्सी
 वर्णकलशोपरि कुर्यात्शर्करापोतांसावित्रीतस्य वामतः गंधधूपंतयोर्दद्याद्द्वीतं वाचं च कारयेत् तद्भावे कथां कु
 र्याद्यथा तु न्येति पतामहः ब्रह्मणः स्यात्प्यप्रतिमं कृत्वा गुडमयी शुभां शुक्लपुष्पाक्षततिलैरर्चयेत्पद्मसमवंब्रह्मणे पादौ
 संपुज्य जंपसौभाग्यदायच विथायत्रोरुपुग्मंचमन्मथायेति वैकटि स्वच्छेदराधेयुदरमतं द्रयेत्युरेदितं मुखंपद्म
 मुखयोतिवाद्भवेदपाणये नमः सर्वात्मने माँलिमर्चयेच्चापि पद्मज ततः प्रभातिते कुंभं ब्राह्मणायानि वेदयेत् ब्राह्मणा
 ः भोजयेद्रत्नस्य रत्नतुलवणं विना भक्त्या तु दक्षिणां दद्यादिमं ब्रमुदिरयेत् प्रीयतामन्नभगवान्सर्वलोकपितामहः
 हृदये यंसमालोक्यतच्चानदोभिधीयते अनेन विधिना सर्वमासि समासि समाचरेत् उपवासी पूर्णिमास्यामर्चयेद्ब्राह्मण
 त्रयं फलमेकंच सप्राशयशवर्ध्यां भूतले स्वपेत् ततस्त्रयोदेशमासे धृतधेनुसमन्वितां शययं दद्याद्द्विरव्याय सर्वोपस्क
 रसयुतां ब्रह्माणकंचनं कृत्वा सावित्रीरजतैस्तथा पद्मात्मकसूटिकर्ता सावित्रीमुपलभ्यतु वस्त्रैर्हजसपत्नीकंपू
 ज्यभक्त्या विभूषणैः शय्यासनादिकं दद्यात्प्रीयतामि त्युदिरयेत् होमं शक्त्या तिलैः कुर्याद्ब्रह्मनामादिकार्तयन् ग
 डेन सार्धं पातहृत्पायसेन च यर्भवेत् विभ्रेभ्यो वा यनं दद्यात्पुष्पमालाचशकितः यः कुर्याद्द्विधिनानेन पूर्णिमास्यां
 स्त्रियोपि वा सर्वपापविति मुक्तः प्राप्नोति ब्रह्मसाम्यतां इह लोके धने पुत्रान् सौभाग्यधुवमन्नतु यो ब्रह्मास रमृतो वै

प्रपुरानदात्नामहेश्वरः एकार्थस्वरूपेणस्मरेद्देवपितामहं एव श्रुत्वाचकारासौदितिःसर्वमशेषतः कद्रमपात्रत
 साहायन्यादागत्यपर्यामुदा चकारकर्मशाभ्योःरूपलावण्यसयुतां वरैस्तांछिदयामाससात्रवन्नेवरवरं पुत्रशक्रव
 धार्थायसमर्थ्यमहौजस वरयामिमहत्मानसवर्गामरनिपूदनं उवाचकश्यपोवाक्यमिंद्रहंतारमूर्जितं भद्रास्याभ्य
 ह्रमेतेनाकृतञ्चाक्रियतांश्रुतं आपरतंभांकुरुद्विष्टिपुत्रियांमिषशरिवानि विधास्याभिततो गभंभस्येष्टस्तनौ शुभे ॥
 न्विद्यतिशुभो गभंदि विशकृतिषूदनः आपरतंभाततश्चक्रेपुत्रोष्ट्रविष्ठाधिकं इद्रशत्रोभवस्त्रैतिनुहाववहृविरत
 र देवाश्रमुददंयादानवाभुमुदस्तदा दिव्यां गभंमथाधत्तकश्यपःप्राहतापुनः मुहंतेचंद्रप्रातिमस्तनौवित्वफलोप
 म्नां अथरौविदुमाकारौवर्णश्यातीवशोभनः र्नांदृष्टाहंविशालाक्षिविस्मरामिस्वकांतं तथैवगभंःसुश्रोणिहस्तेरुष्ट
 धौरतनौतव त्वयायत्नोविधातव्येह्यस्मिन्गभंवरानने एवंसवत्सरकालमस्मिन्नेवतपोवने संभ्यायानैवभोक्तव्य
 गभंएथावस्वर्वाणिनि नस्थानव्यंनगंतव्यंदृक्षमूलेषुसर्वदानोपस्करेणुनिवेशेमुंशालोत्स्रलादिषु जलनैवावगाहेथाः
 शून्यगारचर्वर्जयेः नशयानासदातिष्ठेर्व्यायामंचाविर्वर्जयेः ननुपांगारभस्माश्चिकपलेषुसमाविशेत् वर्जयेत्कल
 हस्तेकंघान्नाभ्यंगंतथैवच नमुक्तकेशातिष्ठतनाशुचिःस्वात्कथचन नशयेतोत्तरशिरानवैवाधःशिराःकचित् नवस्त्र
 हानानोद्विज्ञानचाद्रं चरणसती नामंगल्यवेद्वान्वनवकस्याधिकामभेत् कुर्याच्चगुरुभिर्नैवपूजामंगलतत्परा स
 र्वापथिभिःसुष्ठेनवारिणालानमाचरेत् कवरशासुशुशूपाक्चापूजनतत्परा तिष्ठेत्प्रसन्नवदनामर्तुःप्रियहि तेरता
 नतर्जयेच्चमर्तारं सर्ववस्थमपिकचित् कृशाशादुर्वलाच्चैववाहिक्यममचागतं स्तनौमेचलितौस्थानान्मुखं चवलि
 भिर्युतं एवाविधात्वयात्वाहकृताहिनवदेकचित् स्वस्थस्त्वतेगामिष्यामितथेद्युक्तस्तयापुनः पर्यतांसर्वभूतानां
 तन्नैवांतरर्थापत ततःस्वभर्तृवाचोक्राविधिनःसमतिष्ठत श्रुद्धान्वात्तथेद्रेऽपिदितैःपार्श्वमुपागतः विहायद्वेषदन्तंतां

शुश्रुप रवास्थितः दितेः छिद्रांतरेभ्यः भवत्पाकशासनः विपरीतोदरव्यग्रः प्रसन्नवदनोवाहिः अजानिकचतकाठ्यमा
 र्त्मनः शुभमाचरत् ततोवपश्र्वातेसायुनेतुदिवसैस्त्रिभिः मेनेकतार्थमात्मानं प्रीत्यावस्थितमानसा अरुत्वापादयोः
 शौचं शयानामुक्तमूर्धजा निद्राभारसमाक्रांतादिवापरशिराः क्वचित् ततस्तस्यांतरं लब्ध्वा प्रविश्यांतः शचीपतिं
 वज्रेण सप्तधा चक्रेत्तद्रभीचिद्रशाधिपः ततः सप्तवने जाताः कुमारः सूर्यवर्चसः रुद्रंतः सप्ततेवाहानि पिब्राजं भेदिना
 भूयो पिरुदमानां रतानैकैकं सप्तधा चिच्छनत् एवमेकोनपचाशद्भूतस्तेरुरुर्भुशं इंद्रो निवारयामास मारुदभ्यपुनः पु
 नः ततः सार्चितयामास वितर्कमतिवज्रहा कर्मणः करयमाहारम्यात्पुनः संजीवितारुस्वमी विदित्वापुण्ययोगेन
 पैर्णमासीफलं विदं नूनमेतत्परिणतमथवा ब्रह्मपूजनात् वज्रेणाभिहताः संतो न विनाशमवाप्नुयुः एकोप्यनेक
 तामाप्यस्मादुदरगोप्यथ श्रवध्यानूनमेवैते तस्माद्देवाभवां विवति यस्मान्मरुदइत्युकारुदतो गर्भसंस्थिताः मस्तो
 नामतेनास्त्राभवंतु सुखभागिनः ततः प्रसाद्यदेवाः क्षमस्वोतिदितिपुनः अर्थशास्त्रं समाख्यायमयैतद्दुःकृतं कृत्वा
 मरुदेषु देवैः समेतो ह्यमराधिपः क्षिति विमानमारोप्य संयुक्तानामदिवं यज्ञभागभुजो जातामस्तस्तेततो भवन्
 नजगन्मुरैष्यमसुरैस्तस्तेतस्ते सुरवच्छमाः इति पाश्चात्पुष्टिं प्रपूष्य पां पुत्रकामव्रतं अथास्यामेव ज्यैष्ठ्यां विल्व
 त्रिराजव्रतं ब्रह्मविच च ज्यैष्ठ्यामासितु संप्रोसोपौर्णमास्यां द्विजोत्तम ज्यैष्ठ्याकुजादिने कुर्यात्सिद्धार्थैः स्नानमुत्तम श्राव
 क्षं सितयेद्रक्यागधपुष्पैश्च पूजयेत् वत्सरं देवकभक्तुहविष्यान्नेन कारयेत् श्वशूकरखरादीनां दृशीने भोजनं त्यजे
 त् श्रतेन विधितानासम्यक्मसिमासिसमाचरेत् ततः संवत्सरे पूर्णगात्वा विल्वसर्भापतः गृहीत्व वा लुकापात्रे प्रस्थमा
 चांमहामुने अथदाधान्यमादाय यवशालितिलदिक् ततोर्वशमये पात्रे वस्त्रयुगेनैवैष्टयेत् उभामहे श्वरं हेमं श
 स्याकुर्याद्विभूषितं रकवस्त्रयुगं दद्यान्नैवेकफलसंयुतं पुष्पैर्दहविधैश्चापि फलैर्नानाविधैस्तथा गुह्यं क्षुरिकैस्तत्र लव

ऐतद्विरुद्धैः सप्तधान्यैस्तथादीपैर्विशपात्रप्रकल्पितैः राजनीकंठमूत्रैश्चशुभ्रैः कुंकुमकेशरैः श्रवतरङ्करो
 त्पेषाजमदेवाहरप्रिया श्रीनिकेतनमस्तुभ्यंशिवप्रियनमोरुते श्रवैषोऽप्यचमेदेहिश्रियंजननिजन्मनि श्रियंय
 नपतिपुत्रानारोभ्यकुलसंतति सौभाग्यरूपसंपत्तिपूजितस्त्वंप्रयच्छमे सहस्रं विल्वपत्राणांहीमयेतुयथाविधिः
 पयसंतत्रजुह्याद्विप्रभ्रांतोयमंत्रवित् राजतंश्रीतरुकृत्वासुवर्णफलशोभितं श्रष्टेत्तरशतंयावत्प्रीतवन्नेषुवप्येत् ॥ ३
 योदश्यांसमारभ्ययावत्पूर्णाभवंतिथिः त्रिरात्रजागरं कृत्वापीठवासीजितेंद्रियः उमापतेपशुपतेत्रैलोक्यधाधिपते
 प्रभो गृहाणार्घ्यंमहादेवगौर्यसहमहेश्वर ततःप्रभातिसत्रासिज्ञात्वाचतिलसर्पैः वस्त्रालंकारयुगैश्चगुरु
 दांपत्यमर्षयेत् पादुकोपानहच्छत्रशय्यागांचसुभूपितां गुरुसंपूज्यभक्त्यातुदधादेतत्प्रयत्नतः पौडशाष्टौतुचतुरो
 द्विजान्दांपत्यभूपितान् वस्त्रालंकारगोदानैस्तरस्मिन्नहनिपूजयेत् मिष्टान्नभोजनं देयमात्मनःश्रेयइच्छता याना
 रिकुरुतेचैतद्भूतपापप्रणाशनं सर्वसिद्धिकरंपुण्यशिवलोकमर्हायते कल्पकोटिशतंयावदास्थायशिवसन्निधौ ततो
 राज्ञोभवेन्मर्षेपुत्रपौत्रसमन्विता इतिरुकंदपुराणोक्तंसायापनं विल्वत्रिरात्रव्रतं अस्यामेवपौर्णमास्यांतिलदानंछ
 त्रोपानहादिदानंचकुर्यात् तदुक्तंनिर्णयाष्टे उषैष्टमासितिलान्दधात्पौर्णमास्यांविशेषतः अश्वमेधस्ययत्पुण्यं
 तस्याप्तोतिनसंशयः विष्णुयमार्त्तरे सोपवासस्तथाऽप्येष्टपूणैतुशशलक्षणे उपानहौतथाछत्रं दत्त्वायतसुखीभवेत्
 तत्रमंत्रः उपानहौप्रदास्यामिकंठकादिनिवारणे सर्वस्थानेषुसुखदेभ्रतःशांतिप्रयच्छमे छत्रदानमंत्रःइहामुत्रातप
 त्राण्कुरुभकेशयप्रभोछत्रवत्स्रीतेपदं तत्रास्त्राणायमयासह मयालक्ष्म्यासह विष्णुरमृतौ उषैष्टोऽप्येषायातचेत्स्यात्
 तत्रोपानहप्रदानेनरानराधिपत्यमाप्नोति तथवात्मनपुणे उदकुंभांबुदानांनिक्रिमस्यप्रतिपद्यंदातव्यं उषैष्टमा
 सित्विति इयंचरौऽयमन्वादिः तत्रमन्वादिकार्यत्वेनश्राद्धदानादिविधेयं तथाचकौर्मकल्पदिरिपिकल्पादिकार्यं

मापिकाट्यं श्रवणपुराणदानमुक्तं सत्स्यपुराणे एतदेव यदापश्चमभूद्धैरणमयं जगत् तत्कथांताश्रयंतद्रूपान्नि
 र्मुच्यते बुधैः पादगतं पंचपंचाशत्सहस्राणि तु पठ्यते ऽथैषेमासितिलैर्युक्तं सोश्रमेधफलं लभेत् नारदीये च एतद्वै
 पंचपंचाशत्सहस्रं पञ्चसंज्ञितं पुराणैल्लखयित्वा वैश्वैष्यांस्वर्णावजसंयुतं यः प्रदद्यात्सुसंस्कृत्य पुराणज्ञायमानवः
 स प्रातिवैष्णवधाम सर्वदेवनमस्कृतः इति पद्मपुराणदानं ॥ स्वस्ति श्रीरणवीरसिंहधरणीपालो वदान्याप्रणीता
 नाशास्त्रविचारसाररसवित्सहृदसंरक्षकः धर्माधर्मविभागकृद्गुपतैः प्रादां वृजार्चारतो ज्ञायारूपत्रकलत्रमिब्रसहि
 तः संपालपद्मभां चिरम् १ रणवीरसिंहभूपेन कारिते कृत्यसागरे श्रमवद्भयैषकृत्यानां रन्योरन्नसमुच्चयः २ इति
 श्रीमत्सुर्वंध्यावतसरघुकलतिलकश्रीरणवीरसिंहमहाराजकारिते कृत्यरत्नाकरेऽथैषेमासकृत्यरत्नसमुच्चयः ॥

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायनालये ॥

लालाशिवामहाधिकारैज्यैष्ठमासोमुद्रितस्समाप्तिमगमत्

संवत् १९४१ श्रावण म. २४

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ॥ अर्जुनस्य वचनम् ॥ १ ॥

श्रीपादशासत्रम्

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ॥ अर्जुनस्य वचनम् ॥ १ ॥

ङ इन्द्रस्यानुचरो भवेत् आषाढकृष्णदशम्यां धर्मराजस्य पूजनं भविष्यपुराणोक्तं यमव्रतं दशम्यां धर्ममउद्धिष्टः
 सर्वव्याधिहरो ध्रुवं मूलमंत्राः स्वसंज्ञाभिरगमंत्राश्च कीर्तिताः मूलमंत्राः प्रधानमंत्राः अंगमंत्राः परिवारमंत्राः प
 द्मपत्रेषु परिवारदेवतासहितं कार्णिकस्थं तीर्थान्नां धादिभिः पूजयेत् सातलक्षीरात्रमाक्षिकैर्होमं कुर्यात् तत्रादौ
 यमाय धर्मराजोपेत्यादिपरिवारदेवतापूजा ततो घृताकधानाहोमस्तत आभ्यधारदिहोमः ॥ इति भविष्यत्पु
 राणोक्तं यमदशम्यां व्रतं इदं दर्शमार्माने सर्वमासेष्वनुष्ठेय आरोग्यव्रतमपि दर्शमार्माने सर्वदा अनुष्ठेय आषाढकृष्णैकाद
 शीयोगिनी तदुक्तं नारदीये आषाढकृष्णैकादशीयोगिनीसमुपोष्यतां सर्वदानफलंप्राप्य भो देते विष्णुमंदिरे अ
 स्याः कथा युधिष्ठिर उवाच आषाढकृष्णपक्षे तु कावाह्यैकादशी भवेत् किं नाम कोविधिस्तस्या एतद्विस्तरतो वद
 श्यै कृष्ण उवाच व्रतानामुत्तममिदं लोकानां च हिताय च कथयिष्यामि राजेंद्र भुक्तिमुक्तिफलप्रद आषाढस्य कृष्णपक्षे यो
 गिनी नामनामतः तस्या व्रतप्रभावेन पूतो भवति मानवः तस्मात्सर्वं प्रयत्नं कर्तव्यैकादशीतियि कामप्रदेहलोके च
 परलोके च मोक्षदा महापातकहर्त्रा च महापुण्यफलप्रदा योगिनी नाम यस्य स्मात्तस्मात्सर्वैतमास्मृता सप्सारेदुस्तरं
 राजसंस्चरैकादशीव्रतं जगन्नयमसारवैसारवैयोगिनीव्रतं कथयामि तवाग्रे हं कथापौराणिकीं शुभां अलकायां
 राजराजः शिवमकिंपरायणः तस्यासीत्पुष्पवटुको हेममालीति नामतः तस्य पत्नी सुसूया च विशालाशीति नाम
 तः स तस्यां लिहसंयुक्तः कामपाशवशंगतः मानसात्पुष्पनिचयमार्गं यस्व गृहस्थितः पत्नीं प्रेमसमायुक्तो न कु
 रंरालंघंगतः कुर्वरेद्वेवसदने केति शिवपूजनं मध्याह्नसमये राजन्पुष्पागमसमीक्षकः हेममालीस्वभवनैरम
 तैकांतपासह यक्षराट्प्रत्युवाचाथ कालातिक्रमकोपितः कस्मान्नायाति भो यक्षो हेममालीदुरात्मवान् मिश्रयः क्रिय
 तांमस्य इत्युवाच पुनः पुनः यक्षो ऊचुः वनिता कामुको गेहि रमते स्वच्छयान्त्प तेषां वाक्यसमाकर्ण्य क्वैरः कोपपूरितः

ब्रानयामासतंतुँवटकहेममालिनं ज्ञात्वाकालाप्ययंसांपिभयवधाकुल्लोचनः अस्मात्पवचागतयकेवररवा
 धत.स्थितः तद्वधूधनदःऋद्ध् कोपसरकलोचन. प्रत्युवाचरुपाविष्ठः रफुरदोष्ठपुटद्वयः धनदउवाचं आःपा
 पट्टुदुर्दंतकतंभेद्वहेलन अष्टादशशृत्रकुष्ठिविकःकांतयातया अस्मात्स्थानादपथ्यस्तेगच्छस्थानमथाधमं
 इत्युकोधनदेशेनतस्मात्स्थानात्पुपातसः महादुःखाभिभूतश्चकुष्ठुःपीडितविग्रहः तैवतोयनमस्यं चवनेरैद्रालभद
 दसौतसुखदिवसेतरुयननिद्रांलभतेनिशि यात्केनाभिभूतोपिपूर्वकर्मस्मरत्यसौ छायायापिडिततनुर्निदाधेत्पपी
 ङितः शिवपूजाप्रभावेनरमृतिरतस्यनलुप्यते अमपाणस्ततो गच्छदिमाद्रिपर्वतोत्तमं तत्रापश्यन्मुनिवरंमाकैडेयं
 तपोनिधिं यस्यापुर्विद्यतेससब्रह्मणोदिवसान्यथ आश्रमंतगतस्तस्यऋषेर्ब्रह्मसदःसमं वदंदिचरणांतरस्यदूरतः
 पापकर्मकृत् माकैडेयोमुनिवरोदृष्टवात्कृष्टिर्नतदा परोपकरार्थायसमाहुयेदमब्रवीत् कस्मात्कुष्ठाभिभूतस्त्वंकु
 तोनियतराह्यसि इत्युक्तःसत्रत्युवाचमाकैडेयमहामुनि हेममात्पुवाच राजराजस्थानुचरोहेममालीतिनामतः
 मानसात्पुपनिचयमानायिप्रत्यहंमुने शिवपूजनेवलायांकेवरायसमर्पये एकस्मिन्दिवसेकाललोपश्चविहितोम
 या पत्नीसौरव्यप्रसकेनकामव्याकुलचेतसा तत क्रुद्धेनरासोहराजराजेनवैमुने कुष्ठाभिभूतःसजातोवियुक्तःकां
 तयातथा ब्रधुनतववसानिध्वंश्रासोस्मिभुभकर्मणा सतांस्वभावतश्चित्तपुरोपकरणक्षमं इतिज्ञात्वामुनिश्रेष्ठमां
 शाधिक्रानासं मार्कडेयउवाच स्वयासत्यमिद्राकनासात्यभापितंपतः अतोवतोपदेशोत्कथयामिशुभप्रदं आ
 पाठेकृष्णपक्षेत्तुयेगिनीव्रतमाचर आस्थाव्रतप्रभावेन कुष्टनप्रयातितेनय इतिवाक्यंमुनेःश्रुत्वादंडवत्पतितः क्षि
 तौ उत्थायदिष्टेमुनिनावभूवातीवहर्षितः मार्कडेयोपदेशेनकततेनद्वितोत्तमं तद्गतस्यप्रभावेनदेवरूपोभवभूवसः
 संयोगंकांतयालेभैवभुजेसौरव्यमुत्तमं ईदृविषयत्पश्रेष्ठकथितंयोगिनीव्रत अष्टादशसहस्राणिद्विजान्भोजयते

तुपःतत्फलं समवाप्नोति योगिनो व्रतकृत्तरः महाप्रापन्नमनीमहात्पुण्यफलप्रदा शुचीकृष्णिकादशान्तिकथिताया
निनिनिय पठनाच्छ्रवणान्तर्यं सर्वपापैः प्रमुच्यते इति ब्रह्मवैवर्तपुराणे ॥

पद्मपुराणेषु आषाढकृष्णयोगिन्येकादशीमाहात्म्यं

अस्यांपुंडरीकाक्षनामविष्णुपूजनं आषाढकृष्णद्वादशर्यांतिथीश्रवणेनहरेःपूजनकार्थं आषाढकृष्णत्रयोदश्या
त्रयोदशीमात्रव्रतत्वेनकामत्रयोदशीव्रतं हेमाद्रौ भविष्योत्तरे कामभूज्यत्रयोदश्यामुरूपेजायतेशुभ इष्टारूप
वर्तमानार्थालभेत्कामांश्रुष्णकलान् मूलमन्त्रागसंज्ञाभिरंगमन्त्राः प्रकीर्तितः पूर्ववत्पद्मपत्रस्य कर्तव्यश्चातिथी
श्वरःअंधपुष्पोपहारैश्चयथाशक्तिविधायते पूजाभावितंशाठयेनकृतापिनफलप्रदा आज्यधारासामिद्धिश्चदाधिदी
रावभाक्षिकैः पूर्वोक्तफलकोहोम कृतःशान्तिनचेतसा अन्नमूलमन्त्रःकामगायत्रीसिाचैत्रशुक्लत्रयोदश्यांअन्नंयत्रयो
दश्यां अन्नंमन्त्राअपि तत्रैव ज्ञेयाःआषाढकृष्णचतुर्दश्यां मासिशिवराजिन्नतांगत्वेनशिवचतुर्दशीव्रतं तदुक्तंमदन
रत्ने स्कंदपुराणेयतःकृष्णचतुर्दश्यांपूजायत्नेनमेकता तथाजागारुणरात्रौसत्रियौमेकतंतथिति आषाढामावास्यामि
तकल्पमादिःकल्पमादिकृत्यमधिकृत्यात्रश्राद्धादिविधेयं अमावास्यायांसकलामावास्यासाधारणं शूलव्रतं हेमाद्रौशे
वधर्षेपु अमायांतुनिराहारयोद्धमेकसुयंत्रितःशूलंपिष्टसंयुक्तवाधर्षैतिविनिवेदेयत् अनेनरूपुहृत्यादिपापानिसक
लान्यपि नश्यंत्यरिविनाशश्चाशिवलोकगतिर्भवेत् अथाषाढशुक्लप्रतिपदायामारोग्यप्रतिपद्व्रतं विद्याप्राप्तिव्रतंग
त्वेन सूर्यपूजनं ब्रह्मण पूजनच संवत्सरमिदं कृत्वा ततःसाक्षात्त्रयोदशं पूजनंदेवदेवस्यतास्मिन्नहनिभागंवेतिविष्णु
धर्मोत्तरेकमारोग्यव्रतं सदाप्रतिपदप्राप्यशुक्लपक्षस्ययादव संवत्सरमहाभागशुक्लगंधानुलैपनैरित्यादिशुक्लप्र
तिपदिसवितस्तरंज्ञेयं आषाढशुक्लद्वितीयायारथयात्रोत्सवः तदुक्तातिथितत्वेत्सकादि आषाढस्यसितेपक्षेद्वितीया

पुण्यसयुता - तस्यांरथेसमारोप्यरामंमंभद्रयासह नारदांयापश्चात्तस्यास्तपश्शिक्षतीयायुष्यसंपुतत्यादि द्विजा
 तिभिर्दत्तस्यार्थपरिक्रम्यपुरोदितं जलाशयातिकंभावाकारयेच्चमहोत्सवं तदंतेदेवभुवनंप्रवेश्यचयथाविधि ब्राह्म
 णान्भोजयेच्चैवव्रतस्यास्यप्रपूर्तयेदति आषाढशुक्लतीयायां सलक्ष्मीकेशवपूजा नारदीये आषाढस्यतृतीयायां
 शुक्लपक्षेचवाससा केशवंतुसलक्ष्मीकंसखिकितुद्विजोर्ध्वेत् भोजनैःसुरभीदनिर्वैस्त्रैश्वेवविभूषणैः प्रियैर्वापर्यभूषण
 श्रित्यानारीसौभाग्यवांछया समुपास्यव्रतचैतन्नधान्यसमन्विता देवदेवप्रसादेनविष्णुलोकगवाप्तुयात् आषाढ
 शुक्लचतुर्थी रथंतरकल्पादिः तस्यांकल्पादिश्राद्धदानादिकमनंतफलदमित्तिवाक्प्रपंचितम् आषाढशुक्लपंचम्यां पं
 चवर्णध्वजश्राभाद्दक्षिणैरोपातिनिधायवायुपूजासर्वलोकपालपूजा तदुक्तंनारदीये आषाढशुक्लपंचम्यांवापुंसवर्गात्सु
 नेत्रामाद्दक्षिणैर्नित्यधरोपांतंसेमास्थितः ध्वजंचप्रचयेतुवंश्यादंढाग्रसंस्थितं संमूर्च्छतानिदध्यात्तुक्त्विपतासतमध्य
 नः, ततस्तन्मूलदेशेतुदिक्षुसर्वांमुनारद लोकपालान्समभ्यर्च्यकुर्याद्वापुपरोक्षेण तस्मैतस्मैदिर्भाशायपूजांस्यप
 कप्रकल्पयेत् एवंस्थित्वातिराहारस्तत्रयामचतुष्टयं सायमागत्यभोहस्वंभुक्त्वास्वयमवस्थितः लोकपालान्नमस्कृत्य
 सुप्याद्भूमितलैरुत्थतः यःस्वप्नोजायतेतस्यरात्रौयामेचतुर्थके सएवभवितानूनंसत्यमित्याहवैशिवः अशुभेनुसु
 त्यन्नःशिवपूजापरायणः सोपवासायजदेवयामंतद्दिनेमेववा भोजयित्वाद्विजानष्टैततःशुभफललभेत् एतमेतत्स
 मुद्दिष्टशुभाशुभनिदर्शनं नृणांसौभाग्यजनकमिदल्लोकैपरत्रच इतिसौभग्यजनकपंचमंत्रितं आषाढशुक्लपञ्चांरिकं
 दव्रतं नारदीये आषाढशुक्लपञ्चांतरिकदव्रतमनुत्तमं उपोष्यपूजायित्वैवाशिवोभाप्रियंमात्मजं लभतेवाञ्छितान्का
 मान्पुत्रपौत्रादिसंतति आषाढशुक्लसप्तम्यां सूर्यपूजाव्रतं नारदीये आषाढशुक्लसप्तम्यांजातहृद्रौरावैश्वयं सं
 पूज्याविविधात्नेत्रोपवासोर्जितोद्विधः स्वर्गातिभलतेविप्रदेवैर्द्रस्यप्रसादतः निर्णयाद्यनेऽपि आषाढशुक्लसप्तम्यां

करपपाद्विस्वात्तामसुयोजातः तत्रवर्तुलमडलस्थितसुधूपदीपानुलेपनादिभिः संपूज्यनैवेद्यं दद्यात् तदुक्तं ब्रह्म
 पुराणे आषाढशुक्लसप्तम्यां विस्वात्तामभारकरः जातः पूर्वततस्मात्तत्रोपोष्ययजेत्सदा रथचक्राकृतौ रम्यमडल
 सर्वकामदः भक्ष्यभोज्यं स्तथाप्यैः पुष्पैर्धूपैर्लेपनैरिति आषाढशुक्लाष्टम्यामहिषघ्नदेवीव्रतं नारदीये शुक्लाष्टम्यां
 तथापादस्त्रादेवाचैवानिशावना तेनैवस्त्रापयेद्वापूजयेच्चविधानतः ततः शुद्धजलैः स्नाप्यविलिप्तेस्तेदुचंदनैः नैवेद्यं शर्क
 रीपुतंदत्वाचमनमर्पयेत् भोजयित्वा ततो विप्रान्दत्त्वास्वर्णचंद्रशिखाः विसृज्य चततः पश्चात्स्वयं भुंजीतवाभयतः एतद्ब्र
 तनरः कुत्वा देवलिङ्गकमवाप्नुयान् तथा च देवीपुराणे अष्टम्यां व्रतथापादनिशातेयेन स्नापयेत् ततो देवीजले कुर्ध्वं र
 दामुदकेन च स्नात्वा विलिप्य कर्पूरचंदनरश्चनान्बुभिरिति पाठांतरं धूपचंदनकर्पूरवालकैः सितसिंहकैः भक्ष्यात्तथा
 करया पूर्णान्तिकानिशुभानि च द्वापयेत्कल्पकाविप्रान्भोजनं चात्मनस्तदा शक्तिोदाक्षिणां दद्यान्महिषघ्नोचकी
 र्पयेत् दीपमालाद्युतनैवसर्वाङ्कामान्प्रयच्छति सर्वयज्ञमहादानसर्वार्थफलभेत् एतद्ब्रतवरं शुक्रमया रुद्रेणावि
 ष्णुना जगतोहितमिच्छाद्विष्वोष्णदुर्गाव्रतमहत् भानुनाग्रहविध्यं ससमरे चकृतपुरा देवासुरैर्यक्षनागाकिन्नैर्मानवै
 रस्तथा आप्सरसिभिरुत्थास्त्राभिः सौभाग्यपस्य विवृद्धये कृतं वैद्यहशाद्वलयुश्च कुर्याद्यथाविधि श्रवणादस्य चाशोतिस
 वकामसुखानि च इष्टानिलभते मर्त्यावध्यापुत्रं प्रसूयते इति महिषघ्नदेवीव्रतं आषाढशुक्लनवम्यां भद्रिदेवीपूजा
 व्रतं नारदीये आषाढस्य नवम्यां च यः कुर्यात्तद्व्रतयोर्द्विज नक्तं श्रीसमभ्यर्च्य सितामैरावणिरिश्तां सभवेद्द्वेवलो
 कतुभोगभागद्वयदानगः आषाढशुक्लदशमिभन्वादि का नारदीये आषाढशुक्लदशम्यापुण्यामन्वादि कामतां तस्यां स्ना
 नदानजपोहोमिवास्वर्गातिप्रदः अथात्त आषाढशुक्लैकादशीदिनशयनीकरणं नारदीये आषाढशुक्लैकादश्यां पाद्विधान
 ततच्छृणु तर्पाप्यतस्मिन्दिवसे विवन्मदं पशुभे स्थपयेत्प्रतिमां विष्णोः शंखचक्रगदां वज्रैः लसच्चतुर्भुजां सौम्यां

कांचनीवापिराजती पीतांबरधरांशुध्वयैकेस्वस्ततेद्विज-ततःपंचाभ्युत्थानंवी शुद्धजलेनच, पीरुपेणवसूकेन
 उपचारान्प्रकल्पयेत् नीराजनांतान्प्राचादिस्वित-संप्राथयैदरैः सुस्त्रेवपिजगत्प्राथम्यगत्सर्वचराचर इतिसंप्राथ्यं
 देवाश्यातुर्मास्वन्नतोदितान् निधनरितुपथाशक्तिगृह्णीयात्प्रकृतिमान्नरः ततःप्रभातेद्वादश्यांसमर्चयेच्छेषश्रापिनं उ
 पचरैः नोडशभिस्वित-संभोज्ययाडवान् प्रतोप्यदक्षिणाभिस्तुस्वयंभुंजीतयान्यतः ततःप्रभृतिविप्रेदंगंधार्थैःप्रत्य
 ह्यजेत् कृत्वाविधिनाविप्रदेवरथशयनत्रते मुक्तिमेतयतेमर्त्येभवाद्दिष्णुप्रसादतः श्रवैवदेवशयनोत्थापनत्रत
 नक्तं भविष्योत्तरं मिथुनस्थेसहस्रांशौरवापयेन्मधुसूदनं तुलाराशिगतेतस्मिन्पुनरुत्थापयेद्धरिं श्रापाडस्युस्विते
 पक्षेएकादश्यामुपोषितः इत्यादिकृत्यकलापोऽप्रवक्ष्यते अथदेवशयनेकादशीकथा भविष्योत्तरं पद्मपुराणेच सु
 धिधिरउवाच श्रापाडस्यस्वितेपक्षेकावाह्येकादशीभवेत् किं नामकोविधिस्वत्यागिकेपुण्यंचवद्स्वमे श्रीकृष्णउ
 वाच शृणुप्राथम्यप्रवक्ष्यामिगोविंदशयनत्रते कटिदानंसमुत्थानंचतुर्नरुथन्नतकर्म योधिरउवाच किदेवशयनं
 नामकिं वैदेवःस्वपित्यहो देवःकिमर्थस्वपतिकिविधानंचतद्वद-कर्मत्रःकेचत्तियमावतान्यन्नकृतिश्चक्राः किंयाह्यं
 किचभोक्तव्यं सुस्त्रेदेवजनार्दनं श्रीकृष्णउवाच मिथुनस्थेसहस्रांशौरवापयेन्मधुसूदनं तुलाराशिगतेतस्मिन्पुनरु
 त्थापयेद्दुतं श्राधिकेमासिपतितएपएवविधिकमः नान्यथास्वापयेदेवंतथोत्थापयेद्धरिं श्रापाडस्य
 स्वितेपक्षेएकादश्यामुपोषितः रथापयेत्प्रतिमांविष्णोःशंखचक्रगदाधरां कांचनीराजनीताख्यमर्त्यां तैलिकीर्तया
 पीतांबरधरांसौम्यापर्यैकेस्वस्तस्वितेशुभेस्वितवस्त्रयुगाच्छ्लेषेसोपधानियुधिष्ठिरइतिहासपुराणज्ञेयब्राह्मणोवेदपारंगःस्वा
 पयित्वादिपिशीरपुतक्षौद्रैर्जलेनवा समालभ्यशुभैर्वाधैरुपुष्पैःसुधूपितां पूजितांकुसुमैः शुद्धैर्ब्रह्मणोनेनपाडव सु
 स्त्रेवपिजगत्प्राथम्यगत्सर्वचराचर-एवंतां प्रतिमांविष्णोःस्वापयित्वापुधिष्ठिर

तस्यैवाग्रस्वयारथत्वात्प्रहृष्टायात्रयमात्ररःचतुरावापकान्मासाद्द्वयस्थापनाबाधं गृहता॥ नयमःशुद्धानावध
संचयानुपे स्वीवानरोवामद्गकोधर्मज्ञोयद्वद्व्रतः गृह्णोयान्निषयमानितान्दंतथावनपूर्वकं तेषांफलानिवस्थामिक
हंष्टांतिष्ठप्रभृत् मधुरस्वरोभवेद्राजन्पुरुषोऽनुवर्जनात् लुभेच्चसतातिदीर्घापुत्रपौत्रादिर्वाद्दीर्घा तैलरयवर्ज
नात्पार्थसुंदरांगःप्रजायते कटुतैलपरित्यागाद्विपुनाशमवाप्नुयात् मधुतैलपरित्यागात्स्त्रिभानयमतुलंभवेत् पुष्पा
दिभोगनिषमात्स्वर्गोविधाधरोभवेत् योगान्ध्यासीभवेद्यस्तुसब्रह्मपदमाप्नुयात् कटुकतिकमधुरकपायक्षारजात्र
सान् वर्जयेत्स वैवैरूप्यंदीर्घधनाशुयात्सदातांबूलवर्जनाद्देगीरककंठश्चजायते शाकपत्रशानाद्देगीचापाकृतमलो
भवेत् पदाभ्यगपरित्यागाच्छिरोभ्यगविवर्जनात् दीप्तिमान्दीप्तकरणोपशोद्द्रव्यपतिर्भवेत् लभतेसंततिर्दीर्घातैल
पकविवर्जनात् भूमैस्स्तरशार्धाधिहररनुचरोभवेत् सदाभुनिः सदायोगीष्कसरयस्थभोजनात् निर्वर्धाधिर्ना
रुजोऽजस्रमद्यमांसविवर्जनात् एवमादिपरित्यागाद्धर्म्यःस्पाद्धर्मनंदन एकांतरोपवासेनब्रह्मलोकमही
यते धारणांनखलोभानांगभास्त्रानदिनेदिने मौनव्रतीभवेद्यस्तुतस्यज्ञास्त्रालिताभवेत् भूमौभुक्तनरो
यस्तुष्टाधिष्यतिर्भवेत् उंनमेनारायणपतिजपित्वानंतकफलं पादाभिवंदनाद्विष्णोर्लभेद्भोदानजफलं
कल्पस्थार्थोभवेद्राजन्सनरोऽनजसंशयः विष्णुपादांबुजस्थार्थैककृत्योभवेन्नरः विष्णोर्देवालयकुर्वा
दुप्लेपनमार्जनं कल्पस्थार्थोभवेद्राजन्सनरोऽनजसंशयाः प्रदक्षिणयातंपरुत्करेतिस्त्वुतिपाठकःहंस
युक्तविमानेनसत्तुविष्णुपुरंजनेन त्रिभुवनभोजनाच्चैवमेतदेतिविदेववत् पदहर्भोजनाद्वाजन्देवोवैमानुषोभवेत्
प्राज्ञापस्थं चरंश्चैवचातुर्मास्यव्रतंनरः मुच्यतेपातकैःसर्वैस्त्रिविधैर्नाजसंशयः तसकच्छ्रुतिक्छ्रुत्भ्यांयःक्षिपेन्शयनं
हरः सयातिपरमंस्थानंपुनरास्तिसिवाजितं चार्द्रायणोर्नरोराजन्क्षिपेन्मासचतुष्टय दिव्यदेहोभवेत्सोषसोमलोका

चगच्छति शुक्लपक्षेनरोयोर्वैष्येजदत्तादिभक्षणं तेनपक्षोपवासिनप्रतिपक्षहशिश्रियः सगच्छदरिसापुत्र्यं नभूपरु
 प्रजायते भिक्षाभोजीनरोयोहिसिभवेद्वेदपारगः नलिष्यतेसपापेरुत्तुपद्मपञ्चमिवाभसा कृष्णोविष्णोः ह्यीकेशप्रसुते
 मधुसूदने पराश्रवर्जयेद्यस्तुकृतकृष्णोभवेद्विजः पराश्रवर्जनास्वार्थचांद्रायणफलंलभेत् सर्वपापविनिर्मुक्तः सो
 मल्लिकमहीयते शाकाहारतुयःकुर्थ्याद्राजन्मासचतुष्टयं तस्यवंशसमुच्छेदकदाचित्तोपजायते लवणवर्जयेद्यस्तु
 भूपमासचतुष्टयं त्रिजन्भोपार्जितपापं सर्वं तंशमवाप्नुयात् शक्तयादानंतुयःकुर्थ्याद्यावन्मासचतुष्टयं विष्णुमहिरयरा
 जेंद्रसेदवत्ववानुयात् पंचगट्याशानःपार्थचांद्रायणफलंलभेत् निर्मलंहृदमाश्रितिंगास्त्रानांदिनेदिने कार्श्यमासिन
 तंच्युतंठ्यापामंक्रोधमैथुने हिसातैलविवादांचानिद्रानैर्नात्यलंपनं द्वादश्यांद्वादशैतानिविष्णुभक्तोविचर्जेत् उपवा
 संतयानकमेकभक्तमयाचितं शशाकस्तुपुमान्कुर्थ्यात्सायंत्रातरखंडितः स्नानंपूजादिसंयुक्तंसनरोहरिलोकभाक्
 गीतवाद्यकराविष्णोर्भाधर्वलोकमाप्नुयात् लोकान्प्रवोधयेद्यस्तुसंतैविविष्णुपुरंदरजेत् .. कृत्वाश्रक्षणकदिठ्यंलोकम्
 धररसांवेजेत् कृत्वाश्रक्षणकविष्णोर्निर्मलंहृदमाप्नुयात् निर्यत्नापीनरोराजन्नरकंनैवपश्यति भोजनंवर्जयेद्यस्तुस
 स्नानंपौष्करंलभेत् तीर्थजंघृहिरिस्नानाद्विर्मलंहृदमाप्नुयात् एकभक्त्याशानाद्विर्यमग्निहोत्रफलंलभेत् श्रयाचितंन
 चाश्रितियापाकूपप्रपाफलं पण्डितःकालभोगेत्तरथार्थानरोभवेत् भोगेनभोजनेनैर्यथः पत्रेपुपोनरोभुंके
 कुरुक्षेत्रफलंलभेत् शिलायांभोजनेनिर्यथप्रयागज्ञानजफलं मुत्सेनायेजगन्नाथेकशवेगस्तुल्यजे - निवर्तैतिक्रियः
 सर्वाश्रानुर्मास्वेयभारत यामद्वयजागारणाक्षरंभैरभिसूयते क्षणंतुपद्मफलदंघटिकानुचतुर्गुणा प्रहरःकांदिगुण
 तस्ततःसंख्यानविद्यते ॥ इतिपद्मपुराणोजागारणफलमुक्तम् ॥ एवमादिव्रतैःपार्थतुष्टिमयापतिकेशवः विवाहव्रत
 वंधादिक्रियाःसंस्कारलक्षणाः क्षौरशुभ्रसंवेष्टानोदानादिप्रतिष्ठितं पुण्यानियानिकर्माणिवर्जयेद्वक्षिणायने श्र

संक्रांततथामासंदेवेष्विविवर्जयेत् मल्लिंभुचमशौचवरविसंक्रांतिवर्जिते प्राप्तेभाद्रपदेमासिष्कादश्यासित्तिहानिक
दिदानंभवेद्विष्णोर्भहापूजाप्रवर्तने कृष्णकृष्णजगन्नाथयोगिगन्धनिरजन कटिदानंकरुष्वायप्राप्तेभाद्रपदेशुभे क
दिदानपार्थपरिवर्तनम् मदेतदेवशयनंतन्मेकारणशुणु पुरातपःप्रभावेणतोषयित्वाहरिप्रभुं यचितमुखसन्नास
संस्थानयोगनिद्रया निरीक्ष्यचात्मनोदेहंरुदंलक्ष्म्याउरःस्थलंशुखचक्रासिशाईर्गेश्वाहवोप्यथपरशुमे नामे
रयोनिरुदंभेवेनतेयनपश्चिष्णामुकुटेनाशेरुद्वकुंडलैःश्रवणेतथाःद्वान्मयहंततस्तुष्टोनेत्रयोःस्थानमादरात् चतुरोवा
पिकान्मासाव्यसप्रांताभविष्यसि योगनिद्रापितद्वान्प्रयंश्रुत्वापौराणिकशुभं चकारलोचनावासमतोर्थेन्युधिधिर
अहंतुतावदश्यामिमानयामिमनस्विर्नो योगनिद्रामहानिद्रांशोपाहिशयनस्वयं क्षीरोदतोयवोच्यथैवातपादंसमा
हितं लक्ष्मीकरांबुजैःस्थिरुदंभ्यमानंपदद्वय तत्रकालेतुयोमासात्मद्रकश्चतुरक्षिपेत व्रतैरनेकैर्निवृत्तैःपाडवश्रेष्ठमा
नवः कल्पस्थायीविष्णुलोकवसतेनात्रसशयः ततोविवोधयेद्देवंशखत्कगदाधरं कार्तिकेशुक्लपक्षरयष्कादश्या
एयसुत भेषणानेनराजेंद्रदेवमत्थापयेत्ततः उत्तिष्ठोत्तिष्ठगोविंदयोगनिद्राविहाय च लक्ष्मीविसूच्यलोकंभवमल
क्ष्मींमुदंकराय समुत्थितंतदाविष्णोक्रिया सर्वाप्रवर्तते तन्नैवदेवदेवरयत्पूर्ववत्स्नानमाधेत् । महानूर्ध्वरवैरात्री
धामयेत्स्वयंनोस्थितं दशोपेसर्वलोकेश्चउत्थितधरणीधरं । मसदेशोपिराजेंद्रसर्व स्वर्गायिक्लपते राज्ञोऽजागरणं
कार्यभेकादश्यासुरालये प्रभातेविमलेस्नात्वादाश्याविष्णुमर्चयेत् जुहुयाद्वयवाहंचहविर्द्रव्यैर्पूर्वादिभिः ततो
विप्रान्शुभाचाराग्नेजपेदन्नविसृष्टैःपूतक्षीरादधिक्षौद्रकपायगुडमोदकैःयजमानोभूत्स्थित्वात्पादहस्त्यविवर्जितः
एकादश्यादश्यादश्याभोजयेत्करुसत्तम अर्थयेत्तदनेश्वरैःपूर्वैर्भैर्वादिभोजनम् । शास्त्रोक्तविधित्वापार्थभोजयेद्भगवद्भ
तान् आश्वतेपथस्ततोदद्यात्पंक्यकिंचिदेव च स्वमाथाद्यदभादेवेदुत्तपुष्पफलादिकं चतुरोवर्षिकात्मासिन्धियुग्मे

स्ततोनिर्वाणमपनुयात् ॥ इतिवारहपुराणधरणीव्रतेषु आषाढशुक्लैकादश्यां वसुदेवद्वादशीव्रतमाहारभ्यं पद्मपुरा
 णे श्रीमहर्षिदेवउवाच अथमथसहस्राणिवाजमेयशतानि च एकादश्युपवासस्यकलानाहैतिषोडशीं ज्ञानदा
 नंजपूर्वोम स्वाध्यायदेवतार्चनं चातुर्मास्येकृतंयच्चसर्वैर्हिचाश्रयंस्मृतम् एककालं द्विकालंवापुराणशृणुतेनरः स
 वंपापंविनिर्मुक्तोविष्णुलोकंसगच्छति हरौसुतेविशेषेणहरैर्नामपठन्जपन् तत्फलंकोटिशुणितलभतेद्विजसत्तम
 देवेष्वोद्गाह्येणोपरतुपूजनप्रकरोतिहि सएवसर्वधर्मात्मपूज्यएव न संशयः चातुर्मास्यमिदंपुण्यं पवित्रंपापनाशनं
 श्रुत्वातुलभतेपुण्यं गत्वा तसमुद्भवं व्रतं कृत्वा महभागयादिनोद्यापनं चरेत् सकर्ता कर्मणां तात न स म्यक्फल
 भागभवेत् व्रतैकैकल्पमासाद्यकुष्ठीनामप्रजायते एतस्मात्कारुण्यैव कुर्यादुद्यापनं द्विज गृहीत्वानियमाने
 तान्पालयित्वा पथविधिं सुतोत्थितेजगद्वायेगत्वाद्वाह्यसन्निधौ क्षमापयेद्देवदेवं यथाविधिसवितरम् यत्प
 क्तिनियमेनाजतसहचारसदक्षिणं शय्यांसोपस्कररादद्याद्वासोदद्याद्विजातये गोभूहिरएयवासांसि यद्दोषकरणा नि
 च अशक्तौ तु यथाजाकिद्वाह्यणा नैव भोजयेत् यथा शक्तिप्रपूज्याथ सर्वसंपूर्णतामियात् इत्युत्तरखंडे आषाढ
 शुक्लैकादश्यां स्नापमहोत्सवउकोमदनरत्ने ब्रह्मपुराणेपि एकादश्यां तु शुक्लायामाषाढे भगवान्हरिः भुजगशा
 यने श्रेते क्षीराण्यजले सद्वा ततस्तरन्नातिमाकार्यां सर्वलक्षणसयुतां सुसातुशेषपथं केशैलमृद्धिरुत्वारिभिः तां क्षा
 रकूटरजतैस्तथा चित्रप्रदेषुवा लक्ष्म्या उत्सगहं स्तेच विन्यस्तचरणान्बुजा उत्संगहस्ते उत्संगस्तिथतहस्ते नाना
 विधोपकरणैः पूजाद्यविधिपूर्वक उपवासश्च कर्तव्ये रत्नौजानगरं तथा तस्यां रात्र्यां त्यतीतायां द्वादश्यां पूजयेत्
 यथा त्रयोदश्यां तथा गीतान्तर्याम्यां चोदिति टोडरानंदेऽपि आषाढशुक्लैकादश्यां कुर्यात्स्नापमहोत्सवमिति
 अथ च द्वादश्यां मपिकार्यं त्र्यंभाकीर्णं पुनस्तेषु मिथुनेमाधवस्य च द्वादश्यां शुक्लपंचम्यां प्रस्वापावर्तनेऽसवः ॥

इति निर्णयसिधौ भविष्योक्तैः आषाढशुक्लद्वादश्यां शिराद्विषयान्तरसम्बन्धः कार्योन्मथात्वनान्द्विषयैर्व्यपारिणक
वते इति रामानुजचन्द्रिकोक्तेश्च द्वादश्यामिष्यत्रपारणान्द्विषयविक्षितपारणान्द्विषयैर्व्यपारिणक
वितत्रैवोक्तैः नानुसंहपरिचर्यायामपिष्यद्यपि आषाढस्यास्तितपक्षे एकादश्यामुपेक्षितः ननु द्विजवरश्रेष्ठश्रेणीया
स्त्रियमंत्रतो कार्तिकेशुक्लपक्षस्य एकादश्यांसमाहित इत्यादिवचनैरेकादश्यामिवानुष्यतान्गन्धते तथापि च
द्वादशादेवप्रयोगार्थवित्तमितेति ननु त्रिगानुगृहीतशिष्टाचारोद्वादश्यां मध्यनुष्यतानि धार्यत इत्युक्तं यत्त्वादश्यां
शंयनादिकमुक्तं नमिष्युना र्कएव आभाकार्येषु मस्येति भविष्योक्तैः स्वापकालविशेषस्त्विति शिस्वापिोदिवोत्थानं
संख्यायां परिवर्तनमिति ब्रह्मपुराणवचनेन विप्रोक्तैः एताश्च द्वादश्यां रात्रिस्वध्यादिनेष्वनुराधाश्रवणैरेवतीना
मादिसंख्यांतमागतकार्कः क्रमेण प्रस्थापादिषु प्रशस्ताः तथा च नारदीये भैत्राद्यापादे स्वपितीह विष्णुः श्रुते श्रमः
परिवर्तमिति पौष्णावसानं न सुंरिहंता प्रवृध्यते मासचतुष्टयेनेति भविष्योक्ति आंभाकस्मितपक्षे पुंभैत्रश्रवणैरेवती
रथर्तस्य अतस्मात्सोपः आदिमध्यावसाने पुं प्रस्थापावर्तनैरेवः यदा तु द्वादश्यां पुराभ्यादिभागेषु तत्र तत्र अभागी
नास्विततदा द्वादश्यां तत्र अभागी पुराभ्यादिगतो ग्रहः पादयोगो यदा तस्य दृशेणोपेतत्ता भयोदिति वा साहपु
राणां विष्णुर्दिवान स्वपितिन च शशोऽप्रवृध्यते द्वादश्यां मरुपसंयोगे पादयोगो नकारणमिति विष्णुधर्मोत्तराच्च
दातुद्वादशीं पुराभि नक्षत्राणि न सस्येव किं चैकादशीं पुत्रयोदशीं पुत्रा तत्र तत्रापि तत्र तत्र अभागा एव निशादि वेला
दरेण प्रस्थापादे कार्क्ये अत्रासिद्वादशीं मक्षेत्रस्थानशयने हरेः पादयोगे न कर्तव्येनाहोरात्रं विचिंतयेदिति जीम
तवाहनपूतवचनात् पादयोगो दन्वतिथोद्वादश्यां मक्षसंगामादिति वचनाच्च कौस्तुभे तु अत्रासिद्वादश्यादिवचनं
स्यात्कार्क्येनापि निमित्तेनात्कृते रसेवेन पुंसि च योद्वादश्यादिगौणकार्क्ये तत्र उरसवः पादयोगवशेन दिवैव वा कार्क्योत्तरा

योयेति संदेहनिघमाय ननु नक्षत्ररहितत्वाद्दर्शावाधेन प्रयेदश्यादौ पादयोगोऽ प्राप्तकर्तव्यत्वायाः प्राप्णापूर्व
 रात्र्यादिनिषेधाथं अर्धभूविषोःगौरवादि विन्यस्तगतत्म् एवं च द्वादश्यानिशाद्यादरेऽ न्यतिथौ च नक्षत्रपादयोगा
 दैवानि जते सति यद्वाद्वादर्शां पुनिशादेरन्यत्र तदक्षमगोयोऽ न्यतिथौ च तदितर नक्षत्रस्यैवयोगः तदाद्वादश्यापुसं
 ध्यायां प्रत्यापादि द्वादश्यासंधिसनयेन नक्षत्राणामसंभवे आभाकसितपक्षे पुशयत्वावर्तनादिकमिति वाराहवचनात्
 संधिसनपयइति श्रमनादावन्वयेति संधिसमयश्चासायं संशैवरेवः यादेरलाभेनाद्वादश्यांचुविमाभवेत् उभयोरप्यभा
 वेत्संध्यापांचमहोरसयः ॥ इतिहरिभक्तिविलासे रेवत्यां तोष्यदारात्रौद्वादश्यांचसमागतः तदाप्रबुधेभ्यो विष्णुर्दि
 नात्तशाप्यरेवतीभिति जीमूतवाहनवचनात् अत्र बहवचने पुचतुर्थभागवाधिपादग्रहणाच्चतुर्विभक्तानुराधारिवरयो
 रायां पपादयोरेवत्यापयोर्धोरसयोर्कायौ नचादिमध्यावसाने प्रवित्वाकं ये समं रयां दश्रुतत्वादिति त्रैधाविभागाए
 व अत्र एवमध्याग्रहणमप्युपयतइति वाच्यं वचनांतरे पुपादग्रहणेन विशेषश्रवणाद्भ्रुतत्वादिति हेतोरसिद्धेः श्रवणं
 स्यतुत्रेयाविभक्तमध्याभागएव ग्राह्यः ॥ आपादकार्तिकपौर्णमासयोरापि स्वापप्रबोधवाहाहयमः क्षीराब्दाशेषपथैकं
 न्नापाद्व्यां खविशेहरिनिद्रां च तिका र्तिकयं तयोस्तंतपूजयेत्सदेति अत्रत्रापादौ कार्तिकी द्वे आपादस्य यं कार्तिकस्यैव
 भित्तिपुत्रपथैकादशां परे नचदुद्धिर्मुस्यावामादेरिति दृढसंज्ञाथ लज्जापादौ यमिति स्यादिति वाच्यं कचिदप्रवाद
 विषये प्यारसार्त्तिकप्रदृतिरितिन्यायेनाणुप्रत्ययेनेष्टिसिद्धिरितिलक्ष्मीधरभट्टाः यत्तु आपादशुक्लपक्षातिभगवान्मधुसू
 दनः भोगिभोगेनिजामायायोगनिद्रांसमाप्नुयात् शेतसौचतुरेमासान्पावद्रवतिकार्तिकीति वचनं तदपि पौर्ण
 मास्यां शयनप्रबोधस्वीकारोचित्येन तद्विषयशैथ्यं श्रीदादादयस्तु आपादशुक्लकादशीमारभ्य पौर्णमासी पथैतं
 विष्णोर्निद्राग्रहणरूपशयनसमयः अत्र एव एकादश्यां शयनमभिधाप्य तदादिदिनं च केकर्मकथं नं ब्रह्मपुराणे वाराह

पुराणे च निद्राग्रहणं शानंतरमापादमासे द्वादश्यामित्याभिधानं । वामनपुराणे वा । अनुज्ञां ब्राह्मणेभ्यश्च द्वाद
 श्यां प्रयतः श्राविः । लब्ध्यापीतांबरधरः स्वस्तिनिद्रांसमानयेदित्याभिधानं च । अंगसंस्तौत्वात्पादोपदेश्योपाधिस्तत्रै
 व प्रवृत्तेः पूर्णिमायां शयनाभिधानं च संगच्छते विष्णुधर्मोत्तरे उप्येवम् । केचित्तु भगवतः शयनकालविकल्प एव कथं
 न्यथा श्रौतैशाखाद्भुजगवनिताचुवनयासस्त्रिभो देवोदैन्यप्रन्नरपरशुर्पावदैकांतसुरः श्रंतः शय्यापरिणतवतु
 र्योगनिद्रामुपैति तावद्धृष्टैः समयउदितो ब्रह्मणोभाषितेनेति गणकशाखाहैशाखादिमासिहरिशयनं भिर्याहुः । एते
 पांचपक्षाणां यथासंप्रदायं व्यवस्था श्रीरामस्य तु पारणोत्तरं द्वादश्यामध्यत्रयोदश्यामध्यवापूर्वरात्रे स्वापत्सकः पार
 णोहपूर्वरात्रइति रामार्चनचंद्रिकोक्तैः शिष्टारतुसर्वदेवानामपि पारणोत्तरमेव रात्रौ कुर्वतीति केचित् । यत्तु मोहचूडोत्त
 रं मिथुनस्थं यदाभानुरनावास्याद्वयं स्पृशेत् द्विरापादः स विज्ञेयो विष्णुः स्वपितृककंठइति तदुत्तरवर्णगतकर्काकं
 स्वापपपरिमिताधवः । मेपादिमिथुनं विपुयदादशैद्वयं भवेत् । श्रजातिरेतद्व्यश्रयं मिथुनाकं हरिः स्वपेदिति व
 राहमिहिरिोक्तैः एतस्य चावश्याऽनुधेयतोका रामार्चनचंद्रिकायां गारुडैः मिथुनस्थसहस्रांशान् स्वापयति यो हरि
 वैष्णवैः सहसंभूय स्यात्तदृष्टिस्तदाभवेदिति श्राथरामार्चनचंद्रिकोक्तैः । स्वापमहोत्सवविधिः पारणाहपूर्वरात्रोद्यंटा
 दौ न्यादयेन्मुहुः विधाय महतीं पूजां विष्णुभ्य उर्ध्वैष्णवान् । नीराज्यनरयाने च रामसरोप्यैष्णवैः । गीतवादित्र
 योपेण देवं तत्वाजलाशये पुष्पाजलिप्रदायाय यानादुत्तरयेत्प्रभुं । तीरेपुन्याप्लासमाशास्यं हस्तं दत्त्वा प्रवेद्यथेत् धौतां
 प्रिपाणि रात्रांतः कुर्यात्संकल्पमादतः न्यासकृत्वा च देवस्वर्णधर्मं तनुवाकतः । तथा पुरुषसूक्तेनोत्तरनारायणेन च
 पंचासृतेन संस्त्राप्यसंपूज्यापय रवूतमं श्रतीदेवैति भजेण जलस्रस्वापयेत्प्रभुं । शिंपपयैकवयं स्मिन्फणामणिगणसले
 श्वतर्दीपांतरे देवकुरुनिद्रानं धरिते त्प्रशकृत्वा महापूजां गंधस्त्रधूपदीपकैः । श्रवतां ब्रह्मन् देवाद्यैराशास्यानग्रहं हरिः

सुतेवपिजगन्नाथेनात्मसम्भवाद्देव विबुद्धैर्चाविवृद्धैतत्प्रसन्नोभिभवात्पय इति संप्राथम्यतस्याग्नेग्रहणीयात्रियमिति
मान् श्वेतदीर्घभोगिनाथयोगनिद्रास्थितेवधि चातुर्मास्यत्रतेऽनुज्ञां देहिलक्ष्मीपतेमम लठब्धात्तुज्ञांशखहस्तोय
थाप्रोषितःशतृका चतुरोर्वापिकाभ्यासात्राघयोत्थापनावधि इमंकरिष्येयानियमंनिर्विघ्नं कुरुमन्पुत्र इदं व्रतं मया दं व
ग्रहोत्रं पुरतस्तव निर्विघ्नसिद्धिमायातु प्रसादात्तेरमापते ग्रहैतस्मिन्नेतेदवपंचत्वंपदिमेभवेत् तदाभवतुसंपूर्ण
प्रसादात्तेरपूतम इत्यभ्यर्थार्थदवापशंखेनाथार्थानिवेदयेदिति श्राधप्रयोगः एकादश्यां नित्यं नै
भित्तिकंपूजनं कृत्वा नरयानेनरथेन वा भीतवादित्रघोषेण देवं जलाशयेनीत्वा पुण्यांजलिं धदाय यान्तादुत्तार्थैरव
हस्तैह स्तं दद्यात्तारुषवे शयेत् ततः स्वययथौतांघ्रिपाणिं राचातः संकल्पं कुर्यात् ततो विष्णुमंत्रस्य छंदः ऋषिन्व्यास
पूर्वकं ध्यानं कृत्वा केशवादिनात्कंस्वदेहे देवे च न्यसेत् ततः सुवर्णवर्मानुवाकपुरुषसूक्तैतरनारायणानुव. कान्यसेत्
तेनुपया सुवर्णवर्षैपरिवेदेवंतं इंद्रस्थानानंदशयाचरंतं शतः समुद्गमनसाचरन्तम् ब्रह्मन्वावेददशहोतारमणु
शतः प्रविष्टः शास्ता जनानां एक सन्यहृथाधिचारः शतशुकणियत्रैकभवति सर्वदेवायत्रैकभवति सर्वहोतारोयत्रैकं भ
वति समानसान्नात्मानानां शतः प्रविष्टः शास्ता जनानां श्लुसर्वाश्च प्रजायत्रैकभवति चतुर्होतारोयत्र संपदंग
च्छति देवैः सानासोऽन्नाजनानां ब्रह्मेद्रमिजिगतः प्रविष्टादिव आत्मानं श्लुसावतारं दहरपतिं चतुर्होतारोयत्र प्रविशो
ते नृश्लुषं वाचोदीर्घतपसान्वादि नृश्लुषंगः प्रविष्ट कर्तारनेतं स्वहारं श्लुषपाणिकुर्वंतविपाश्र्य अमृतस्य प्राणं यज्ञमेतं
चतुर्होत्वा न्नात्मानं कवपोनिचिन्तुः शतः प्रविष्ट कर्तारनेतं देवानां धुनिहितं गुह्यसु अमृतं नलकृतं यज्ञमेतं चतुर्हो
त्वा न्नात्मानं कवपोनिचिन्तुः शतं निपुनः परिवेदविश्ववारः विश्वमिदं दृष्ट्वा तं इंद्रस्य आत्मानिहितः पंचहोता अमृ
तं देवानां पुः प्रजानां इंद्रांश्च राजानं श्लुसावितारमेतं वायोरात्मानं कवपोनिचिन्तुः शतं श्लुसरमानां मध्ये तपतं ऋतस्य

पदेकवयोनियति यथाङ्कोशभुवनैविमति अनिर्विणःसत्रयलोकान्विचरि यस्याङ्कोशश्लेषमाहुः प्राणमुलवं
 तेनकृतोमृतेनाहमस्मि सुवर्णकोशश्लेजसापारितुतं देवानांयमुग्रानांविराजं १४ अमृतस्यपूर्णतामुकलांविच
 रते पादश्लेषटोतुर्नैकिलाविविसे येनर्तवः पचयेतकृताःउतवापइधामनसेतकृताः तंश्लेषकृताःस्युभिःकल्प
 मानंश्रुतरूपपदेकवयोनियति श्रुतःप्रविष्टकर्तारमेतन्नतश्चद्रमासिमनसाचरतं सहैवसंतनविजानतिदेवा इन्द्रस्या
 र्थानश्लेशतथाचरत ॥ ५ ॥ इन्द्रोराजाजगतीयदेशे सप्तहेतासप्तधाविक्रुसःपरेणतंतुपरिविच्यमानःश्रतरादित्वेम
 नसाचरतं देवानांश्लेखयद्राचावित्तव ब्रह्मैतद्रणउजभार अर्केश्रुतंतश्लेसरिरस्यमध्ये अयस्मिन्तसपेरवःमेहंव
 हुलाश्लिप्रियवन्दश्रामिन्द्रगोमती ॥ ६ ॥ अच्युतांवहुलाश्लिप्रिय सहारिर्वसुवित्तमः पेरुरिद्रायापिन्वते बवहश्रामि
 द्रगोमती अच्युतां बहुलाश्लिप्रियम् मह्यमिन्द्रोनिचच्छतु यातश्लेशताभ्रस्ययुकाहरीणां अर्थांडानुवसुर्भारश्मि
 रिद्र प्रमश्लेष्मणोवहुलाश्लिप्रियं रश्मिरिद्रःसवितामेतिपच्छतु ॥ ७ ॥ घृतंतेजोमधुमारिद्रिय मध्ययमग्निर्दधातुह
 रिपतंगः पठरसुपर्णविचक्षयानमसापयति सनइद्रःकामपरददातुं पंचारचक्रपरिवर्ततेपृथु हिरण्यज्योतिःसरि
 रस्यमध्ये अन्नसुंज्योतिर्नमसासर्दति सनइद्रःकामपरददातु सतयुंजतिरथैकचक्रं ८ एकोभ्रथोवहतिसप्त
 नामा त्रिनाभिक्रमजरमर्न्द येनेमाविश्याभुवनानितस्युः अद्रंपर्यंतउपसेउरयेतपोदांक्षासुपयः सुर्वावैदःततः
 क्षत्रंवलभोजश्रजातं तदरसैदेनांश्रामिसत्तमंतुश्रुतश्लेन्तरिन्मनुष्यमानं अर्पन्तिरश्मिमागलाएकरूपाःशतश्लेमहस्ता
 णिप्रयुतानि ताठनानांजगयं येतोरश्मिःपरिसर्वाभिर्दंजगत् अजापशून्धनानिश्रस्माकंददातुश्रुतारश्मिःपारस
 वैदभुव भुगनाह्यपशून्धरुपात् पतगक्तमकमसुरस्यमायया १९ हृदापश्यतिमनसामनोपिणःसमुद्रंश्रनः
 क्वयंपिचक्षते मरीचैर्नांमदितिच्छेत्तियंयसः पतंगोवाचंमनसाविभर्ति तासांघुर्वावदन्नभैन्नतःतायोतगामःश्लेत्त्वय

मनीषां श्रुतस्वपदेकवयानियंते येप्राग्भाः पशवोविश्वरूपाः । विरूपासंतो बहुधंकरूपाः श्वाभस्तांश्रुश्रममुक्ता
कुदेवः प्रजापतिः प्रजयासंविदानः धीतंश्रुतकेरुते पुवनस्मा सुमिषच्छतं । प्रप्रयज्ञपतिनिरयेप्राग्भा पशवोवि
श्वरूपाः विरूपासंतो बहुधैकरूपाः तेषुं प्रसातानां निहरतिरस्तु रायस्थोपायसुवीर्याय यश्चारण्याः पशवोविश्वरूपा
वयुस्तांश्रुश्रमप्रयुकादेवः प्रजयासंविदानः इडाये ससंयुनवच्चराचरं देवाश्रान्वविदन् मुहाहितयज्ञारण्यः पशवोवि
श्वरूपाः विरूपासंतो बहुधैकरूपाः तेषांश्रुं नज्ञानामिहरतिरस्तु रायस्थोपायसुप्रजास्त्यायनवीर्याय ॥ १३ ॥ सह
स्वशीर्षांपुरुषः सहस्त्राक्षः सहस्त्रगात् सभूमिंश्रुसर्वतः स्फुल्वत्यतिष्ठशानुलम् १ पुरुषवेदंश्रुसर्वधेयद्रुतंपञ्चभाठयं
उतासतस्त्वश्वशानो यदज्ञनातिरोहति २ एतावानस्यमहिनातोऽन्यायांश्चपूरुषः पादोऽस्य विश्वभूतानिषिपादंस्या
सृतदिवि ३ त्रिपादुब्धेदं पुरुषः पादोऽस्येहाभवत्पुनः ततोविश्वद्वयक्रामत्साधानानशनेश्रभि ४ ततोवि
राड्जायत्रविराजोऽग्निपुरुषः सजातोऽग्नयरेच्यतपश्चाद्भूमिथोपुरः ५ यः पुरुषेणहंविषादेवायज्ञमत्नवत् वसंतो
स्यासीदाऽप्यंघ्र्योऽपमदधमः शरद्वतिः ६ सतास्यासन्पाशिवयस्त्रिः सतासामिधः कृताः देवायद्यज्ञंतन्वानाः श्रवधन्पुरुषं
पशुंतयज्ञं वहिषिष्यौ सन्पुरुषं जतामप्रतः तेन देवाऽग्नायजंतसांघ्याऽऽर्चयंश्चये ७ तस्माद्यज्ञात्सर्वहृतः सन्भूतं
उपदाऽप्यपशुस्तांश्चक्रेवापठवानारण्याग्राभ्याश्चये ८ तस्माद्यज्ञात्सर्वहृतः सामानिजाहिरं छंदांश्रुसिजाहिरं
तस्मात् यजुस्तस्मादजायत १ ० तस्मादश्वाश्रजजायंतयेकेचोभयादतः भावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताअजावप
११ यत्पुरुषं वदधुः कतिधाऽप्यकल्पयन् मुखकिमस्यां किं कवहू किं मरूपादाऽउच्यते १२ द्राह्मणोऽस्य मुखमासीत्
बाहुराजन्यः कृतः ऊरुतदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यांश्रुशुद्रोऽग्नायत १३ चंद्रमामनसो जातश्चक्षोः सूर्योऽग्नायत ॥ मुखोऽिंद्र
श्वाग्निश्च प्राणाऽह्यायुरजायत १४ नाभ्याऽग्नासीदंत रिक्षशीर्ष्णोऽयोः समवर्तत प्रक्याभूमिदिशाः श्रोत्रात्तथालोकंश्रुकः

त्वयन् १५ वेदाहमेतंपुरुषमहान् आदित्यवर्णतमसस्तुपरे सर्वाणि रूपाणि विचिन्त्य गीर नामानि कृत्वाभिद यद्गु
 रते धाता पुरस्ताथमुदाजहार शक्रः प्रविद्वान्प्रदिशश्चतस्रः तमेवंविद्वान्मृतइह भवति नान्यः पंथाः अन्यनान्यत्रियते
 यज्ञेन यज्ञमयजतं देवास्ता निधर्माणि प्रथमान्यासन् तेह नार्कमहिमानः सचंत यत्र पूर्वसाध्याः संति देवाः १७ अथ
 संभूतः पृथिव्यै रसाच्च विभक्तर्भणः समवतंत्यो तस्म्यत्त्वशा विद यद्गुपमेतितत्पुरुपरया विश्वमाजानमये वेदाहमे
 तंपुरुषमहान्तं आदित्यवर्णमसः पुरस्तात् तमेव विद्वान्मृतइह भवति नान्यः पंथाः विद्यते यनाय प्रजापति
 रवरतिगर्भे अतः प्रजापमानो बहुधा विजायते तस्य धीराः पुरिजान्तियोनितं मरीचानां पदमिच्छति वेधसः यो दे
 वेभ्यश्चातपति यो देवानां पुरोहितः पूर्वयो देवेभ्यो जातो नमो रुचाय ब्राह्मणे रुचब्राह्मंजनयंत देवाश्च यो तदद्भुवनम् ॥
 यस्वैवं ब्राह्मणो विद्यात् तस्य देवाश्च सन्वथो श्रीश्च तैलक्ष्मीश्च ते परन्यावहोरेत्रपार्श्वे नक्षत्राणि रूपांश्चैतौ व्यासं
 दक्षिणाणुमर्द्धाणुसर्वलोकमइषाण ॥ २१ ॥ पुरुषसूक्तेन संपूज्यश्चो देवैति मंत्रेण जले यद्य नंकुर्यात् शोषपथं
 कवर्थैस्मिन्फणामणिगणामले श्वेतद्वीपंतरे देवकुरुनिर्द्वानमोरत्तुते इति मंत्रेण तत्रापि महांपूजां कृत्वा अस्मिन्
 हरेरनुग्रहमशास्य सुतेत्वयि जगन्नाथे जगत्सुतं भवेदिदं विबुद्धे च विबुधे तत्र सन्नेम भवाव्येति संज्ञार्थं श्वेतद्वीपेभ्यो
 गिनाथे योगिनाथे स्थिते त्वयापि चातुर्भार्य्यव्रताऽनुज्ञादिहिलक्ष्मीपतं मेति भगवत्कृपा कटाक्षदत्तामाज्ञां लब्ध्वा शंख
 हरतं देवस्थानं प्रमर्द्धाकारं कुर्यात् तत्रकारस्तु हेमद्रौ भविष्ये एवंतं प्राप्तिमा विष्णोः पूजायित्वा स्वयं नरः प्रभापं
 ताशतो विष्णोः कृताजलिपुटरतथा तत्र मन्त्रं यत्तुरेवापिं कान्मासात् सायवो रथापनावधि इमं करिष्ये नि यमं नि
 र्विघ्नकुरु मत्पुत्र इदं व्रतं मया देव्यर्हति पुरतस्तं य निर्विघ्नसिद्धिमाया तु प्रसादात्ते रभापतं यर्होति व्रतं देवपंचत्वं य
 दिमे भवेत् तदा भवतु मे पूर्ण प्रसादात्ते रयुत्तमेति ततो देवालये देवशंखनाध्यानि वदेयत तत्र मंत्रः शंखनाजमं

तीर्थफलपुष्पसमन्वित श्रद्धैर्गृह्णाण देवेशरमकांतव्रप्रदेति श्रद्धैर्दानोत्तरं भगवतः स्तुतिं कुर्यात्सोचयथा यः
 पुष्पाभस्वराणामयदिविजैः संप्राथैताश्चिन्मयः संजातः पृथिवीतलेरविकुलेमायामनुष्पोऽन्यथः निश्चक्रहृतराक्षसः
 पुनरगाद्ब्रह्मत्वमाद्यं स्थिरां कां सैपावाहराविधायजगतस्वस्तं जानकशंभजे १ विश्वोद्भवस्थितलयादिषु हेतुकेना
 यांश्रयं विगतमप्यमद्वैत्यमूर्तिं श्रानदसांद्रममलं निजबोधरूपसीतापतिं विदिततत्त्वमहेतुनामि २ भजेहंसद्वाराम
 सिद्धिवरभंभवारण्यदावानलाभाभिधानं भवानीहृदाभिवितानंदरूपेभवाभवहेतुभवादिप्रसन्नं ३ सुरनिकटुः
 सौपनाशैकहेतुनराकारदेहनिराकारमिडयं परेशपरानन्दरूपवरेण्यंहारैराममशंभजेभारतीशम् ४ प्रपन्नाश्चिता
 नंददेहेप्रसन्नप्रपन्नातिनाशेहुताशाभिषेय तपोयोगयोगीश्रमावाभिभाव्यं कपीशादिमिजनजेशमिन्म ५ सदा
 भोगभाजांसुदुरेथभातंसदायोगभाजाभदुरेविभावं विदानदकदंसदाशायवेशीवेदेहात्मजानंदरूपंपपये ६ म
 ह्वायोगमायाविशेषानुयुकोविभासीशालीलानरकारवृत्तिः चिदानदलीलाकथापूर्णैः सदानंदरूपाभवंतीहृत्के
 ७ श्रद्धमानपानाभिभक्तः प्रभक्तोत्वेदाखिलेशाभिमानाभिमानः इदानीं भवत्यादपद्मप्रसादाञ्जलिकोधिपत्याभिमा
 नोविनष्ट ८ रफुरद्रत्नकेयूरहारामिश्रामंधराभारभूतास्वरनीकदावं शरच्चद्रवक्रं लसत्पद्मनेत्रं दुराचरपारंभजे
 नारायणेशम् ९ सुरार्थीशनीलाशमनीलंगकार्तिविराधादिरक्षोणणालोकशांति किरीटादिशोभयुरारालिलाभंभजे
 शरभचंद्ररूपणामर्धाशम् १० लसच्चद्रकोटिप्रकाशादिपीठसमासीनमकेसमाधायसीतां रफुरद्वैभवर्णतडिपुंजभासं
 भजेरामचंद्रं निवृत्तातिंदम् ॥ ११ ॥ इत्यध्यात्मरामायणे करभचंद्रस्त्वोत्रम् ॥

इति स्तुत्या प्रजापालशजवाशान्धमंगल शंखतीर्थचसंप्रोद्धियशोतनुंत्यादिनाहरिं परितोऽप्याश्रसंपुज्यवैष्णवाक
 रयानक भयवतसमारोप्यगीतवादित्रयोपकैः श्रानारण्यमदिरेकत्वामहानोरत्नप्रभैः विसृज्यवैष्णवान्देवभूर

येषमुत्संस्वपेत् इति शयनोत्सवः मदनरत्नेन हामारते आषाढे चासिते पक्षे षष्ठादश्यामुपोषितः चातुर्मास्यव्रतं
 कुर्याथात्किंचित्प्रयतो नरः सनत्कुमारस्तु चातुर्मास्यव्रतारंभस्य कालांतरं मप्याह एकादश्यां तु गृह्यणि पादशकौ
 कर्कटस्य वा आषाढ्यां चानरो भक्त्या चातुर्मास्योदितं व्रतमिति अस्य च प्रारंभो भूर्वस्तादावपि कार्यः तथा च दृग्गा
 र्ग्यः न शौचावं न मोढयं च शुक्रगुर्वोर्नयातिथेः खंडत्वं चितयेच्चादौ चातुर्मास्यविधीनरः तच्चाविशेषान्निभमव्रतान्प्र
 यमारंभविषयमपि यदपि हेमाद्रौ व्रतप्रकरणे भविष्ये अस्मिन् क्रान्तं तथा भासं देवपित्रैश्च कर्मणि मलमासमशौचं
 च वर्जयेन्मतिमात्र इति तच्छ्रावणे वर्जयेच्छाकमित्यादिनाश्रावणादिमासविशेषविहितव्रतानुदत्त्यर्थं स्पष्टमासं
 विशेषारूपाविहितं वर्जयेन्मल इति वचनात् चातुर्मास्यव्रतानित्वंतरामलमासेष्यनुदत्तैतदेवैत्यपर इति मयूखे
 तद्वचनं चातुर्मास्यप्रकरणे पठितमापि अस्मिन् वद्वार्थे वात्पूषानुमंत्रणन्यायेनात्रोत्कृष्टं यमिति ज्ञेयं प्रकरणानिवेयोपि चाप्र
 थमारंभविषयं ज्ञेयमिति निर्णयसिधौ वस्तुतस्तु अधिमासनिपातेऽपि हेमपुत्रेणैव विधाय तेनैतद्वचनं तत्र प्रकरणे पठितमिति ज्ञेयं विषयं
 रमानंतरं समाप्तेः प्रागतरामलमासपातेऽनुदत्तं विधाय तेनैतद्वचनं तत्र प्रकरणे पठितमिति ज्ञेयं विषयं एकाद
 श्यामशौचे पूर्णमायां कर्कसंक्रातौ वारंभेत् त्रितयेष्यशौचे प्रथममतो नारंभे एव आरंभेऽसूतकं न स्याद नारंभे तु सूत
 कमिति विष्णुक्तेः द्वितीयारंभस्तु भवत्येव प्रतियर्थचयः कुर्यात् देवैस्संस्मरन् हारिं देहातोति प्रदीप्तेन विमानेना
 कं चर्वसा मोदते विष्णुलोकैसायवदाभूतसंस्तुत्रा भिति हेमाद्रौ भावेऽप्यवचने न प्रतियर्थी क्रियमाणस्यैकफलसंबंधेनै
 कव्रतत्वेन प्रथमारंभस्य वृत्तत्वात् इति यत्त्वं नदीपिकायां र्कादे अशुचिर्वाशुचिर्वापि यदस्त्रिंशदिवापुमान् व्रत
 मेतन्नरकुर्यान्मुच्यते सर्वपातकैरिति तदारभोत्तरं वाष्यम् ॥ चातुर्मास्यव्रतानि भविष्योत्तरायेति हिासप्रसंगेन पूर्वमे
 वोक्तानि अथ चातुर्मास्यवर्ष्यानि भविष्ये श्रावणे वर्जयेच्छाकदधिभाद्रपदे तथा दुश्चयगाश्च युजे मासिकात्किंचयानि

परपञ्चेत् द्विल्लव्यजेत्यपि पाठः प्राण्यंगचूर्णचर्मावृजवीजपूरकं श्रयज्ञशिष्टमन्नाद्यद्यद्विष्णोरनि
 वेदित दुग्धमन्नमसूरचर्मांसमष्टिविषमत्तं रुच्यतत्तद्देशलभ्यंफलमूलादिवर्जयेत् ॥ पात्रैकार्त्तिकमहात्म्ये द्वि
 जक्रीतारसाः सर्वलवणभूमिजंतथा। तास्यपात्रस्थिताव्यंजलपत्वलसंस्थितं आत्मार्थपात्रित्वात्तत्रमश्रितं तत्सु
 तंबुधैः ज्वीरराजनापांश्रमूलकं गृजन्त तथा कूर्पांडचैशुदंढचचातुर्मांस्वित्यजेद्वुधुः तथा विशेषाद्दरिंधार्वाकू
 र्पांडांततिष्णित्यजेत् जीर्णार्वाभ्रीफलं ग्राह्यं कश्चित्कापशाधनामिति तथा निष्पावान्तरजमापांश्रमसूरान्संचि
 तानि च टंताकंचकलिगंचसुप्तदेवेन भक्षयेत् रुकादे चार्वायेतानि त्रिपाति चतुराश्रमवात्तनां प्रथमेमासिकर्तव्यं
 नित्यं शाकव्रतं नरैः द्वितीयेमासिकर्तव्यं दधि व्रतमनुत्तम पयोव्रतं तृतीये तु चतुर्थे पित्रा मय द्विल्लवहृवीजं च
 लताकंचैव व्रजयेत् नित्यान्येतानि विप्रं द्रव्रतान्याहुर्मनीषिणः रुकादे वा र्षिकांश्चतुरासां प्रसुप्तैवैजनादेन मंचख
 द्वादिशयनं वर्जयेद्वा किमात्नरः श्रान्तौ वर्जयेद्वा र्थमांसं मधुपरोदनं पटोलं मूलकंचैव टंताकंच वनभक्षयेत् शाकशब्द
 श्रदशयारूढः मूलपत्रकरारामफलकांडाधिकरूढकाः त्वक्पुष्पकवकंचैव शाकदशाविधं रुमत्तमित्युक्तेः अधिरूढं श्रं
 कुरः रुमत्तिकौरुत्तुभे मूलपत्रोत्थमित्युक्तौ शाकाकशब्दस्य व्यंजनतया प्रासिद्धे चैव फलमूलदिपूपसंहारः लोकव्यव
 हारादिति यत्तत्कालोद्भवाः शाकावर्जनीयाः प्रयत्नतः बहुवीजमवीजंच विकारि च विकिर्जयेदिति भाविष्यवचनंतरप्र
 यत्नात् इति विशेषप्रहणात् एतेषां शाकानां दोषाधिक्यज्ञापनार्थं बहुवीजमिति च द्वाधिकवीजवत्फलमित्यर्थः श्रवो जं
 विकार इति पदद्वयेन कालादिविक्रतं विकारवशेन विनष्टजं फलमुच्यते चकारुद्वयमेकरि मन्तार्थमिणो विशेषद्वयसूचनार्थं
 आचारप्रदीपे टंताकंचकलिगंचविल्वोदुवरभिस्सटाः उदरेयस्य जीर्णविवस्य दूरतरशहरिः भिस्सटादादणवैर्बर्धं भिस्स
 दैर्दीर्घपठित्नाभः सदांश्चर्मांतकमिति ध्वं वरि निर्वैटः पत्तुत्सिंहपरिचर्यापां टंताकंसदावैष्णवैर्बर्धं ये भक्षयेति टं

ताकंतेपांद्रतररोहरिरिद्यादिनिदाश्रवणादिति तत्श्वेतदृताकपरंतथाचपरशरःपलांडुश्वेतदृताकं कुसुमंवनकट
 कंतालिकावालपुपचमुक्तादिनमभोजनं अत्रापिपलांडुमितिश्वेतपलांडावेवोपसहितइतिमाधवः देहर्दी
 दीपकन्यायेनतथैवयुक्तमिततदाशयः एतान्यातुररुपाभिपकृत्क्रियापाद्मश्रुतिषिद्धानीतिसुमनुः तथाचतुर्थ्यपिहिमा
 सेपुहाविष्याशनिप्रपभागिति हविष्याण्यपरिभाषायाद्रष्टव्यानि महाभारतेदानधर्मेषु कचिद्वर्षप्रवक्ष्यामिमानं
 पाणांसुखावहमिति प्रकृत्य चतुरोवार्षिकान्मासान्वाद्ददातितिलोदक भोजनंनचयथाशक्तिब्राह्मणैवेदपरमो अ
 न्निकार्थं चकत्तंयंपरमज्ञेनभोजनं दीपकश्चापिकत्तंयःपिट्ठणासितिलोदकः एतेनविधिनामर्यः श्रद्धधानंभू
 माहितः पशुपथयातस्येहफलश्राप्नोतिपुष्कलमिति अत्र क्रमेण पैतृकाण्येव तर्पणश्राद्धदीपदानानिर्विधी
 यंते अन्निकार्थंमशोकरणं परमज्ञेनेत्यस्यमध्यमणिन्यायेनान्वयः अन्येचचातुर्गस्यनियमानाविव्योत्तरैकेति
 हासेद्रष्टव्याः ॥ अथचातुर्गस्यव्रतसमाप्तौविशेषउच्यते चातुर्गस्येतुयत्यक्तभक्ष्यभोज्यादिकंच
 चत् चतुरोवार्षिकान्मासान्द्विप्रमोयस्ययःकृतः कथापिरेवद्विजेभ्यस्तद्दद्याद्भक्त्यासदक्षिणम् दत्त्वाविसर्जयेद्विप्रान्
 ततोभुंजितचस्वयमिति अथतत्तद्दस्तुत्यागाव्रतसमाप्तौदेयद्रव्याणि काशाखड्डे पत्रभोजीभवेदूर्जकारयंर्याड्यं
 प्रयत्नतः कांस्यस्यनियमेदद्यात्कांस्यसर्पिःप्रपूरितं ऊर्जनभक्तयेत्तदौद्भमतिक्षुद्रं गतप्रदम् मधुर्यागेषुतदद्यात्पा
 यसंचसर्गार्करं अर्भ्यगेभ्यववहारैवेतैलमूर्जेविवर्जयेत् तैलस्यागोतिलान्दद्यात् द्रोणुमात्रात्सकांचनान्
 वाहुलेकांस्यभोजयिः सकृमिःपृथशोणिते मांसाशिनोपिपेभूनास्त्वयज्युस्तेपिकात्तिके नियमेमस्यमां
 सानां दद्यात्कात्तिकेव्रतीकूष्मांडानिसमापातिर्वशस्वर्णपुलान्यपि विशदितिकूष्णांडविशेषेण कार्तिकेमा
 नभोजयिःसोश्राप्यमृतमेवाहि सद्यंटांसवलाभांती सहिरण्यंप्रदापयते कार्तिकेनवर्णान्केशेननन्यंन

अग्निहाः श्रयथाः इत्येवदस्याः यत्तयथा द्राह्याणस्यतथा निर्यंततचक्रं क्रधारणम् इति पाद्ये एतं प्रकारं स्तुराम्भवं
 चंद्रिकातेजसः पृथ्वी चंद्रोदयदि श्रंथेषुत यस्तु संतत शंखादिलिगाचिह्नतनुर्नरः ससर्वयातनाभिगीच्छडालोच्चमका
 टिपु द्विजंतुतत शंखादिलिगांकिततनुंनराः संभाष्यरौरव्यांति यावादिद्राश्वतुर्दशोतिष्ठह्यारदीयोकेः शंखचक्राद्यं
 कनंयगीतनुस्यादिकतथा एकजातिरथधर्मनजातुस्याद्द्विजभूमनः शंखचक्रं मुदापरतु कुटुर्वाससापसेनवा सशूद्रव
 दहिकाः कर्णः सर्वस्माद्द्विजकर्मणः यथाश्रमशानजं कष्टमनर्है सर्वकर्मसु तथाचक्रांकितो विप्रः सर्वकर्मसु गाहृतः तथा
 शिवकेशवयो रंकाज्जूलचक्रादिकाद्विजः नधारयेतमतिमान्वादि केवर्भति शिथतइति विश्वाश्वलायनादिवचनात् ऋ
 ग्वेदादिश्रुतीनांतु यर्मादिरतुति परश्वत् अन्यश्रुतीनांच तथाविधानामनुपलंभाद्गुदाहृतपाद्यावचनस्य चाकरप्रयेष्यं
 नुपलंभाच्चक्रादिधारणं शूद्रविषयमेवेत्युक्तं यथापि नपेधस्य अतिसापेक्षत्वा द्विधिविना चतुर्दशोणादुपजीव्य विरोधे
 न एकजातिरथधर्मइत्यनेन सामान्यवाक्यानामुपसंहाराद्विजातनिषेधो निरंवासवादइति तदाशयइति निर्णयसिंधौ
 यथापि विश्वाश्वलायनादिवचनेन पुष्टदापि शंखचक्रादिधारणनिषेधः प्रतीचते तथापि शंखचक्रांकितो विप्रः श्रमज्ञानोश्चि
 यतोपैवेत् प्रयत्नेनागतिः प्रोकासागानितसस्थनारदोति विष्णवायुधांकितं चिन्हं गोर्पाचंदनस्य स्तया प्रयागादिपुतीर्थ
 पुसगाहोकारिष्यतीत्यादिवाराहपुराणवचनेर्भृदाकर्तव्यतावागभ्येनविहितप्रतिपिद्धत्वाद्विकल्पोऽवसीयतइत्यलम
 नयाप्रसकारितया यतः प्रचरात्राभं मुद्राधारणस्याधिकारिविशेषमपुरस्कृत्यविहितत्वान्मुद्राधारणं सर्वंपुरुष
 धर्मइतिकेचिदाहुः ॥ तथाहि पंचरात्रागभे तद्धारणविधिवदेष्यमहापातकनाश्रानं शंखचक्रं संसाराः यथापि पुष्पा
 दिभिः शुभैः इत्युपक्रम्याग्निनैयसुसंयुक्तं चक्रमादापयामकं दक्षिणं वाहूनलं सर्वं दहद्विगतसाधकः उच्चारयाज्ञिमं
 त्रं यदे शेषां विचिंतयन् सुदर्शनमहाज्वालकोटिसिद्धं सर्वमप्रभं ब्रह्मानांधरयभेनेत्येविष्णोर्भाषं प्रदर्शय इमं भेजं

सदा रथकार्त्तवरेसास्तिनतत्स्वगोगांप्रदापर्येत भूषण्यकार्त्तिकुर्वन्नमंचसंस्पृश्येद्धती पश्यकंभूशंयोदचारसुत
लंसोपधानकम् फलव्योगेफलदेपरसत्यगेचतद्रसम् धान्यप्यागुचतद्वान्यमयाशालयःस्मृताःधेनूद्व्याप्रयत्न
सालङ्काराःसकाञ्चनीःएकतः सर्वदानानिदीपदानंतथैकतः कार्त्तिकेदीपदानस्यकलानाहृतिषोडशीः तथा दी
पय कार्त्तिकेदद्यादखंडधृतवर्त्तिकं मोहांधतमसंप्राच्यनसगच्छतिदुर्गातिविति ॥ चातुर्मास्यव्रतासंभवेकंचिद्दत्तम
वश्यकार्त्तयं चतुर्थ्यापिचमासंपुनसामर्थ्यव्रतयदि तदोजाव्रतिनाभाव्यमर्थ्यफलमिच्छताःऽव्रतःकार्त्तिकेयेपांगतो
मूढधियाभिह तेपांप्यस्यलेशोपिनभवेत्सुकरात्मनाभितिकार्त्तस्यडात् अत्रैवदेवाग्रैस्वस्तिकादिकमपिकर्त्तव्यमि
तिपाद्य इदंचकार्त्तिकशुद्धादश्यावकव्यमपिप्रसादादञ्जलिस्थितं तथा भार्गवाचनदादिकायांपाद्य शयनीवाधि
नोमध्येशमिद्वर्षापमार्गकैः भृंगराजेनदेवांस्तुनार्चयार्त्तकदाचनेतिहेमाद्रौपाद्यैश्चापाडादिचतुर्मासानभ्यंगवर्ज्यव्र
तः समाप्तौचपुनर्दद्यात्तिलतैलघृतघटम् आषाढादिचतुर्मासंवर्ज्येक्ष्वकंतनं दृताकंभृजनेचैवमधुसर्पिर्घटान्वितं
कार्त्तिकयत्पुनर्हेमश्राह्मणाद्यानिवदंश्रेत् अन्यानपिघर्जनसंकरुपाणिअन्येभ्योऽग्रथेभ्योऽज्ञेयानि । ॥ ७

आषाढशुद्धादश्यातत्समुद्गाधारणमुकरामार्चनचंद्रिकायांशौनकेन तत्समुद्रंकाधारणंकर्त्तव्यवैष्णवैरेतत्संप्रदायानु
रोधतः शयन्याचैववोदिन्याचकरीर्थातथैवच शंखचक्रविधानेनवह्निपूतेभवेन्नरइति तथा पवित्रतेविततंब्रह्म
णस्पतेप्रभुगात्राणिपर्षिषिवेश्वतः श्रतस्तननंतदोमोअश्रुतेशूतासइहहंतस्तनंसमासत ॥ तपौष्याचित्रविततंदि
श्वेदशोचतेअस्वतंतवाच्यवशिरन् इतिऋग्वेदे सहोवाचयाज्ञवलकथस्तत्पुमानात्महितायभ्रमणाहरिभजेत् सु
श्लकर्मोलेर्वर्माण्याग्निनासध्वनइतिशातपाथिकश्रुतौ प्रतेद्विष्णोब्रह्मजचक्रेसुतसिजन्मंभोधितसैवेपर्षिणाः मूलेवा
ंहोदिवतेन्येपुराणालिगान्यगोताकान्यर्षयंति इतिसामवेदेउरुकमस्यचिन्हैरेकितालोकेसुभगाभवामइत्यर्षवेदे

श्रीमहाश्रयथाऽनुसंधेदभ्याभ्ययतं यथा ब्राह्मणस्य तथा निर्यतस चक्रां कधारणम् इति पाद्ये एतत्प्रकारस्तु रभ्रचन
 चादिकां तं ज्ञेयः पृथ्वी चंद्रेदिपादि ग्रंथेषु तु यस्तु संसतशंखादि लिगाचिह्नतनुर्नरः ससर्वयातनाभिगीचंडालो जन्मको
 टिपु द्विजंतुतसंशखादिलिगांकिततनुंनरः संभाष्यरौरवंयांति पावादिंद्राश्वतुर्दशोतिवृहन्नारदांयोकेः शंखचक्राद्यं
 कनं चगीतत्त्यादिकतथा एकजातिरथधर्मो नजातु स्याद्द्विजन्मन शंखचक्रे सदापरतुभुर्यासतायसेनवा सशूद्रव
 दहिःकार्थः सर्वस्माद्द्विजकर्मणः यथाशमशानजकाष्ठमनर्हसर्वकर्मसु तथाचक्रांकितोविप्रः सर्वकर्मसु गाहृतः तथा
 शिवेकशयपोरकाज्जलचक्रादिकाद्विजः नधारयेतमातिमान्वादिंकेवर्धनिरिथतइति विश्वाश्वलायनादिवचनात् ऋ
 गवेदादिश्रुतीनांतुवर्मादिस्तुतिपरत्वात् श्रान्यश्रुतीनांच तथाविधानामनुपलंभादुदाहृतपाद्वावचनस्य चाकरग्रथेवं
 नुपलंभाच्चक्रादिधारणं शूद्रविवयमेवैत्युक्तं यथापि निषेधस्य प्रतिसापेक्षत्वा द्विधाविच्यवतदयोगादुपजीव्यविरोधे
 न एकजातिरथधर्मइत्यनेन सामान्यवाक्यानामुपसंहारो द्द्विजातनिषेधो नित्यासुवादइति तदाश्वयद्वतिनिर्ययसिंधौ
 यथापि विश्वाश्वलायनादिवचनेन पुसृदापि शंखचक्रादिधारणनिषेधः प्रतीच्यते तथापि शंखचक्रांकितोविप्रः शमशानो द्वि
 यतेपिचेत् प्रयागेयानातिःशोकासागानिस्तस्य नारदोति विष्णवायुधांकितं चिन्हं गीर्षाचंद्रस्युत्स्रया प्रयागादिपुतीर्थ
 पुसगात्वाकिकरिष्यतीत्यादि वाराहपुराणवचनेर्हृदाकर्तव्यतावगभ्येनविहितप्रतिषिद्धत्वाद्दिकरूपोऽवसीचतइत्यलम
 नयाप्रसकार्यतया यत पंचराश्राभमेमुद्राधारणस्याधिकारिविशेषमपुररुरुः यविहितत्वान्मुद्राधारणस्य सर्वपुरुष
 धर्मइतिकेचिदाहुः ॥ तथाहि पंचरात्रागभे तद्वारणविधिवद्वेषमहापातकनाशानं शंखचक्रं सनाशाभ्यर्गंधपुष्पा
 दिभिः शुभैः इत्युपक्रम्याग्निवैवसुसंयुक्तचक्रमादायनामर्कं दक्षिणं वाहुमूलरुवंदहेद्विनत्साधकः उच्चारयाग्निमं
 ब्रह्मदेशपां विचिंतयन् सुदर्शनमहात्वालकोटिसिद्धं सप्रभं ब्राह्मिनांधस्यभेतिर्यविष्णोर्भागीप्रदर्शय इमं भेजं

समुच्चार्यदक्षिणं याहमकयेत् पांचजन्यनिजं ध्यानं धरन्त पातकसंचय पाहिमां पापिनं धोरं ससारणं वतारण इति
मंत्रं समुच्चार्य दहेत्संध्यभुजंतयेति उक्त एव सनत्कुमारसंहितादिष्वपि साधारणयेन चक्रादिधारणं विधाय कानि च चना
निद्रद्वयानि एवं सति पुराणादिवचनान्यपि चक्रादिधारणं विधाय कान्युपलभ्यते वामनपुराणे लीलयापिलिखे
द्यस्तु वाहुमूले सुदर्शनम् कुलकोटिसिमुद्धव्यसगच्छेद्देवावंपदमिति कर्मपुराणे चक्रां कितधराः क्वचित्कुले विष्णुपरि
ग्रहाइति महाभारते भीष्मपर्वणे ब्राह्मणैः क्षत्रियैश्चैर्यैः शूद्रैश्च कृतलक्षणैः अर्चनीयश्च संव्यश्च नित्ययुक्तैः स्वकर्म
रिवति चिह्नं लक्ष्मचलक्षणमित्यभिधानं कोशाद्बालक्षणाशब्देन तस्य चक्रादिचिह्नमेव विवाक्षितं यज्ञोपवीतादीनां सर्वं
साधारणत्वाभावात् विष्णुधर्म्ययमार्कं करसंवादे भवतांश्च मतमत्र विष्णुसंश्रयमुद्रया आक्रांतो गोचरो नैव भविष्यति
नरः क्वचित् इति हाससमुच्चये पुंडरीकाख्यानके चिह्नक्रां कित इत्यत्र त्रिधा विचरंति हि विचरंति यथा यो जगुष्यतीर्थं
प्रशंसिन इति तस्मिन् द्वंचक्रादिधारणसर्वपुरुषधर्मइति अन्ये तु पंचरात्रागमविहितं सुदर्शनादिधारणं शूद्रादीनां त्रिधा
कानां च धर्मः तत्र नार्ग्यश्रवैदिकमार्गान्मार्गांतर एव वैदिकं तु पुरस्कृत्या यश्च तंत्रसमाचरेदिति वचनेन वैदिकतां चिककर्म
णां क्रमविधायकैर्न वैदिककर्मानुष्ठानानंतरं तान्त्रिकसंभितं ज्ञयतांदिपेडशकर्मणां विलक्षणरोऽप्याविहितत्वात् एवं च तां
त्रिकोपनयनादिसंस्कारैर्वचगुरुल्युकरपाश्र्पणेन तान्त्रिपूजनमुच्चाद्य च फलार्थं यथा विधीयते संस्कारैर्वैष्णवैः शूद्रः
पूजाहो भवति शुभमिते पांचरात्रवचनेन तान्त्रिकपूजाधिकारिसंस्कारकत्वेन तेषां विधानात् अत्र च प्रकरणवत्त्वात् पूजा
शब्देन तान्त्रिकपूजैव श्यते तान्त्रिकमार्गस्य च वैदिककर्मानुष्ठानसह नित्यवदनुष्ठानानियमः वैदिकानां तान्त्रिकक
र्मानुष्ठाने प्रत्येवाप्ये शोधकवचनाभावात् किंतु तंत्रमार्गेषु श्रेयः प्राप्तिमिच्छतः स्वच्छं यात्रमार्गं प्रवेशः एवं चैतादृशात्
अमार्गं प्रविष्टानां प्रत्येकशस्त्रचक्राद्यं कनाशास्त्राद्योपवीतादिधारणवसां चिककर्म कर्तुं संस्काररूपतया विधीयते ननु

स्वतंत्रफलसाधनपापफलवत्तान्त्रिकपूजाविधिसविधिपठितस्यप्रधानकर्म्मव्ययौगोनांशव्ययेवौचेत्यात् फलव
 त्सतिधावफलतदंगमितिन्यायात् अतएवपांचरात्रोद्वयसिद्धांतप्रतिपादितं तत्तत्रप्रथेशाश्वततत्रोक्तवर्मना दी
 क्षाचिह्नदिककाद्यैवैष्णवाशौपथाविधिः यथाकृप्यादिसंस्कारात्क्षेत्रसस्यफलोदयः तथातापादिसंस्कारात्पु
 रुषस्यफलोदयः भगवच्चिन्हसतसोभगवच्छास्त्रचोदिते धर्म्यदिनवर्ततथातयेत्तमहीपतिरिति सनत्कुमारसंहि
 तायामपि तत्रसंस्कारयुक्तरुतंत्रमार्गमनाश्रयन् केवलवैदिकमार्गैस्तेष्वमानःपतएवधःउपवीतादिवह्यार्थाः शंखच
 क्रगदाध्यजाःतंत्रमार्गप्रवृत्तस्यवैष्णवस्यवध्याविधि अप्रसन्नप्रवृत्तानांचिन्हमत्रध्यजोयथा तंत्रमार्गप्रवृत्तानांत
 ध्यायक्रादिधारणचक्रादिधारणपुंसांहारिसंबधवेदनं यातिव्रह्मनिमित्तंहिकलयोद्विभूषणमिति एवंच सुदर्शनधार
 यित्वावाह्नितसंहिजोतमःउपनीयविधानेनपश्चात्कर्म्मसुयोजयेदितिवचनेनसुदर्शनादिधारणस्यतां त्रिकोपनयनंग
 त्वेनप्रदीयते उपवीतादिवह्यार्था इतिसनत्कुमारवचनेनैवकुर्ष्यात् उपवीतीशोखिविश्रश्चक्रलांछनसंयुतः
 चक्रलांछनहीनस्यविप्रस्यविफलाक्रियेति यमवचनेनापि लांछनहीनस्य तांत्रिकक्रियावैकल्पमेवप्रतिपाद्यते
 पूर्वोक्तप्रमाणैश्चक्रादिलांछनस्यतांत्रिकक्रियायामिवांगत्वावगमात् चक्रांकितापदत्तानिहोव्यकठ्यानिपानिवै रक्षां
 सितानिगच्छन्तिनपिहृदयचदेवताइत्यादिवचनैःकेवलवैदिकानामुक्ताचारस्यनिषेधाच्च अथपूर्वोक्तरीत्यातसमुद्राधा
 राणस्यतांत्रिकविषयत्वमरतुगोर्ध्वदनादिकृतसुदर्शनस्यसर्वस्वरूपसाधारणस्यात् गोपीचदनतानित्वंलांछितंय
 स्यविषयहम् शंखचक्रगदापद्मैर्देहेतरस्यसदाहृदिः कृष्णायुधानं पुण्यगोर्ध्वदनमष्टस्तथा प्रयागादिपुतीर्थेषुस
 गत्यांकिरिष्यति ललाटेतुंगदाधार्यामूर्ध्निपाशदरौतथा भूमधेनंदकंचैवशंखचक्रौभुजद्वये इत्यादिपद्मपुराण
 वचनेषुपुरुषविशेषाश्रवणादितिचेन्न अनारभ्याधीतरस्याग्निष्टोमप्रवृणकीत्यादिवार्क्यादग्निष्टोमार्थवदत्त्यन्तिवा

कथसंनिधायश्रुपमाणयजमानसंबंधस्यापि गोपीचंदनादिकृतचक्रादिधारणस्य गोपीचंदनस्तोत्रैः शंखचक्रा
 दिलाहितःस्वग्रहेपूजयेदंपांचरात्रविधानतद्वतिवाक्यातांत्रिकपूजांगत्वावगमादित्याहुः - परंतु वैष्णवसंस्काराः
 सर्वपिविष्णुवालयपूजायां एव ननुग्रहविष्णुवाराधनार्थाः श्रीशास्त्रेसंकर्षणाद्युत्सवांतानामालयपूजाप्रकाराणा
 मयवहुशाः प्रपंचमानतयाशालयपूजायाएवप्रकरणवैचित्र्यात् महाराधनस्यकाचिकविधानप्रकरणीयत्वार्था
 गात् तथाचसुदर्शनधारणमालयपूजकदेवलकादिविषयभेदेत्याहुः वस्तुतस्तु पांचरात्राद्यागमांतर्गतानाद्विजा
 न्यादिपदघटितवचनानांपांचरात्राद्यागामोक्तदीक्षासंस्कृतद्विजातिविषयत्वेन प्रामाण्यव्यवस्थापित द्विजाद्यादि
 पदघटितस्यनिषेधशास्त्रस्यापितद्विषयत्वमेवयुक्तं तथाचविहितप्रतिषिद्धत्वाद्ग्रहणं ग्रहणव्यग्रावाज्यभागवद्वि
 कल्पोमुद्राधारणस्यवैदिकतांत्रिकदीक्षासंस्कृतानां नचशुद्धवैदिकानामेवश्रांत्यादिप्रसक्तचक्रादिधारणनिषिध्यत
 इतिवाच्यं वह्नानानिषेधवाक्यानांविधायकत्वंसंभवति नांतरिक्षेनदिवेद्यादिवदनुवादकत्वानौचित्यात् नचाष्टदोषदु
 ष्टिकरपापतिःश्रामाभाएथापपर्यायानुवादकरत्वापेक्षयाफलमुखत्वेनविकल्पस्यस्वीकर्तुंमुचितत्वात् निषेधवाक्या
 निवह्नितुराणादिपूपलभ्यंते स्वशरीरेऽन्यदेहेवाअनंककरणाद्द्विजइति इदंहिमनुवचनंनब्रह्मविष्णुरुद्राणांचिन्ह
 भकस्यधारयेदितिवचनानुरोधेनद्विजशब्दप्रतिपाद्यानांब्राह्मणक्षत्रियवैश्यानां ब्रह्मविष्णुरुद्रचिन्हकनरूपनिषेध
 परशातातपरस्मृतौनाकेषन्नदेहद्रात्रंदेवतायुधलांछनैश्चक्रयेद्यदिवागोह्रापतयेवनसंशयइतिप्रमस्मृतौनाकेषन्नदेह
 द्रात्रंदेवतायुधलांछनैःदहनास्त्रिखनाहिस्रपातिर्ययातितरक्षणात् इतिवैधायनस्मृतौनाकनायदहेदहेदहेदहेदहेदहेदहे
 रतनाधिकुर्बतितद्वयागान्श्रौतस्मार्तैकर्मस्त्विति अन्यत्रापि ततश्चक्रधराश्रैवपंचायुधधराश्रपि पाखडासर्वएवैते
 सर्वकर्मवहिष्कृताडितस्मृतिसारसंग्रहं चैडालंपतितरणगततत्रचक्रधरद्विजं स्तुतिकामाभिदंदद्वेषवासवाजलमविकेदि

तिग्रथांतर कुकुटश्रयराहश्चतसचक्रधरस्तथा रजस्वलाचपंडश्रपंचैतेश्रीहृदूपकाः चक्रांकितापदसानिहव्यक
व्यानियानिवै रक्षांसितानिगच्छन्तिनपिटन्नचदेवताः पाखंडिनश्चपतितापेचचक्रांकिताहिजाः पुण्यकर्मणितेपां
वैसान्निधिनैष्यतेकचित् तसचक्रांकितांविप्रनपश्येत्पुण्यकर्माणि तदष्टवाचद्विजाभूमावशुद्धिसहसामुप्रात् अज्ञाना
दथवालोभादंकितीवासुदर्शनम् धत्तेकुलप्रतंदष्ट्वासासाजलमाविशेत् भुजापेसलिलेनैवविलिखेद्यः सुदर्श
नम् वेदशास्त्रविनीतोपिदहत्याससमंकुलमिति चक्रांकितातनुर्वापिराजन्लिंगांकितीपिवा मधिकारीसावित्रेयःश्री
तरस्मार्तपुकर्मसु शंखचक्रचलिंशंचयोमूढोधारयत्यसौ पाखंडःसहिविज्ञेयः सर्वकर्मभवहिःकृतः पाखंडिनंपा
शुपर्वविकर्मस्थानीरीश्वरम् विद्यासयेस्वरप्राप्तुसर्वानेतानवैदिकानिति तास्यरौप्यमुवर्णादिकतचक्रादिलिखितम्
विधीयतेहिशूद्राणांतद्विजानांकथंचनेति नारदवचनं आदिपपुराणे वेदेषुयज्ञभागेषुपुण्यस्यास्यवधिकारिता स
तापयिवाचक्रादिधारयेस्त्वभुजद्वयमिति शंखचक्राद्यंकंचन्यत्पगीतादिकतथा एकजतिरेषंधर्मोऽनजानु स्याद्
द्विजन्मनः पथाश्मशानजकाष्ठमनहैसर्वकर्मसु तथाचक्रांकितांविप्रः सर्वकर्मसुगर्हितः शंखचक्रंमुदाय
स्तुकुर्ध्यात्तसापसेनवा सशूद्रवद्वहिःकार्यैःसर्वस्माद्द्विजकर्मणइति किंच लीलयापिलिखेद्यस्तुवाहुंमूलसु
दर्शनम् कुलकोटिसमूहद्वयसगच्छेद्द्वैष्णवंपदमित्यादिमानवादिवचनैः स्वतंत्रफलार्थवचिहितस्य सुदर्शनधारण
स्यपांचरात्राद्यागमविहितदीक्षाकारुत्संस्कारकत्वेप्रमाणाभावः नचप्रकरणात्तदवगमः प्रकरणापेक्षयावर्लियसा
वान्येनफलाप्यतयाविनियुकरयदुर्वलेनप्रकरणेनविनियोगासंभवात् किंचात्रप्रकरणमेवसंभवति परस्परकां
क्षात्क्षणांहिप्रकरणं नचफलार्थवैनेविनियुक्तस्यमुशालधारणस्यरूपकार्याकांक्षारितं नचचक्रलिखितस्यविकल्पा
क्रियते पूर्वोक्तवचनेनात्रिकजांगत्वेप्यस्त्वितिवाच्यं अतःकियाशब्देनफलसाधनपंचरात्राद्यागमविहितहोमदि

क्रियायाः श्रमिधानेन पूजादेः क्रियाशब्देनाभिधेयत्वेन तदंगत्वे प्रमाणाभावात् न च वैष्णवत्वस्य सिद्धर्थमित्यादि
 वचनेर्दीक्षांगत्वावगमः तत्र वैष्णवत्वस्य सिद्धर्थसंभवेन वैष्णवत्वस्य विष्णुभक्तेर्ध्वजकत्वस्यैव प्रतीतेः न चोपनी
 तादिवद्यार्थाः शंखचक्रादिधारणे तत्र मार्गप्रवृत्तस्य वैष्णवस्य यथाविधीतवचनेन ताञ्चिककर्मांगत्वावगमः
 तद्वचनस्य शंखचक्रादिधारणे तत्र मार्गप्रवृत्तवैष्णवरूपकर्तृविधायकत्वात् शुद्धताञ्चिकविषयत्वेन मिश्रमा
 र्गप्रवृत्तवैष्णवविषयत्वाभावाच्च एवं च सुदर्शनधारयित्वा विहितसंदिज्ञोत्तमः उपनीयविधानेन पश्चात्कर्म
 मयोजयेदिति वचने त्वाप्रत्ययः कालमावधिधायकः न रत्नंगत्वबोधकोपि दर्शपूर्णमासाभ्यामिष्ट्यासोभिनयजे
 तेतिवत् वस्तुतरतुचक्राङ्किततनुर्वापिराजन्लिंगाङ्कितोपिवा नाधिकारिपरिज्ञेयः श्रौतस्मार्त्तपुर्कर्मस्विति
 तद्वद्वारिकवचने चक्राङ्किततनोः श्रौतस्मार्त्तकर्मस्वधिकारनिषेधप्रतीयते चक्राङ्किततनुश्च तत्र दीक्षासंस्कृतएव
 तस्य च वैदिकतुपुरस्कृत्वापरुचात्तत्र संसमाचरेदिति वचनेन वैदिकधर्माधिकारप्रतीतिर्भ्रमार्गप्रवृत्तानां स्फुटविकल्प
 सिद्धानिचकेवलतंत्रमार्गप्रवृत्तानामपि विकल्पस्यादिति वाच्यं वैदिकाधिकारिणामेव निषेधविधिविषयत्वेन
 तत्रैव विकल्पोचित्यात् वैदिककर्माधिकारशून्यानानामेकेकेवलतंत्रमार्गाधिकारात् एवताक्षरौप्यसुवर्णादिकृतं चक्रा
 दिखंडनं विधीयते हि शूद्राणामिद्विजानां कथंचनेत्यादिस्य पुराणवचने कथमपीति कथंचनेति पदेन घटिते ताञ्चिक
 दीक्षासंस्कृतवैषिचक्रादिधारणनिषेधापत्तेः तस्मात्केवलवैदिकैः शंखचक्रादिधारणं न कार्यं प्रापकप्रमाणाभावा
 त् मिश्रमार्गप्रवृत्तैः पूर्वाङ्कदिशादिविकल्पेनानुष्ठेयं केवलतंत्रमार्गप्रवृत्तस्य ननु षेयमितिसमाप्ताप्रकृता
 नुकृतिपरंपरयेत्यलंब्य वस्था श्रथमस्य पुराणोक्तं विभूतिद्वारादशावतं नंदिकेश्वर उवाच शृणु नारद वक्ष्यामि
 विष्णोर्द्विंशतमनुत्तमं विभूतिद्वारादशीनामसर्वाभ्यं विभयं कात्तिकेत्वय वैशाखे मार्गशीर्षे तत्फाल्गुणे श्रापादेवैदशभ्यां

तुशुक्लायालघुमुद्गरः कृत्वासापंतनीसंध्यांणुहीयातिप्रमवुधः एकदरुपांनिराहारःममभ्यर्च्यजनादंभ द्वाद
शपाद्विजसंयुक्तकारिष्यभोजनततःतदविघ्नमेयात्तुसाफल्यमधुसूदन ततःप्रभातवेद्यापकतस्नानजपःशुचिपूजये
रंपुडरीकाशशाभमालयानुलेपनैः विभूतिदेनमःपादौवेशोक्रांघोतिजानुनी नमःशिवायैत्यूरुचकटिर्धैविश्रुत्पिण्डे कं
दर्पायनमोभेदुमादित्यायनमःकरो दामोदरायेरुद्ररासुदेनायचरतनोमाधगायेरुद्रोविष्णोःकंठमूर्कठिनेनमः श्री
धरायमुखैकशांकेशायैतिनारद एष्टशाङ्गैधरायेतिश्रवणौवरदपाणध शिरःसर्वाभेनब्रह्मसमद्वयमभिपूजयेत् म
रस्यमुत्पलसंयुक्तहैमकृत्यातुशःकितः उदकुमसमायुक्तहंप्रतःस्थापयेद्विभो गुडपात्रातलैर्घुंकासितवस्त्राभिधाटितं रा
त्रौजागरणंकर्यादितिहासकथादिक प्रभातायांतुशार्कंधीब्राह्मणायकटुविने सकांचनोत्पलदेवसोदकुंभनिःदयेत्
यथानमुच्यतेविष्णुःसदासर्वविभूतिभिः तथामामुद्धराशंषटुःस्वसंसारकहंमात् दशावताररूपाणिप्रतिमासंकमा
न्मुने दत्तत्रिवंतथाढ्यासंमुच्यतेनसमन्वितं प्रतिमास्तुक्तंढ्यामूर्तयःकांचनेनवैकांचनस्यैवपद्मस्यसरथापयोपरि
पूजयेत् पुष्पधूपान्दैनैवधैर्मक्ष्मोऽम्बैःसदीपकैः वस्त्रैरभरणैश्चैवयथाविभवसारतः रात्रौजागरणंकर्यादिति
ध्यादिभिर्नरैः तत प्रभातेविमलेकृतस्नानादिकक्रियःउपदेष्टुदातढ्यंसर्वभूतसमाहृतंप्रतिमासंपुराणवैदवेदांग
पारगे ततःसंवत्सरतिथिविश्वशशक्तिपूर्वकं शक्तिपूर्वकमिति सविभूतिपुरःसरंकरवांसंपूज्यलक्षणपुर्वेतेनसमान्ये
तं - लवणपर्वतदानविधिरुदानखड्गेयेषणीपः शय्यासोपस्करांश्रेष्ठगणिवैवोपस्करान्त्वितानं-श्राद्धदेशपतिर्दद्यात्
क्षेत्रग्रामपतिस्तथा निवर्तनशेषपतिर्भवनंत्वसष्टुद्धिमत्पूर्वविभवसारणपूजाधिरवेदशगुरुं श्रंघंनानिपिष्यथाशक्त्या
तर्पयित्वाद्विजोत्समान् वस्त्रात्तगोहिरण्यादिसत्वमारुथायचोत्तनं यत्रसत्त्वतं बहुरिस्तोपमंश्रांघसंशयं यथातिनिः
स्वःपुरुषोभक्तिमात्साधवंप्रति पुष्पाध्वनविधानेनसत्कुर्याद्द्वैसरत्राय श्रनेनविधिंतंपरंशुचिभूतिदाद्शुचिर्नकुप्येत्स

पापनिर्मुक्तः पितृणां तारयेच्छतं सप्तजन्मभ्यसौमर्त्या विभूतिं प्राप्नुयात् परां रोगदौर्गन्ध्यापापानां भाजननीपजायते म
 किश्च यज्ञपुरुषे तस्य जन्मनि जन्मनि प्राप्नुयादच्युतं स्थानमच्युतस्य प्रसादतः इयं चारंखडितं कार्याधिभूतिं द्वादशीना
 रः सर्वपापप्रशमनी सर्वफलप्रदायिनी इति कलुषविदारणजनानां पठतिसदाथाश्रुणोति वैसिभक्त्या मातिमपि च ददाति
 देवलोके वसति चिरंचसपूज्यते ऽमरौघैः इति मत्स्यपुराणे कां विभूतिं द्वादशीव्रतं ॥ * अथस्कंदपुराणे स्कंदेश्वराय
 यन्प्रेकादशीव्रतं तथा च पद्मपुराणे युधिष्ठिर उवाच आषाढस्य सिते पक्षे किं नामैकादशी भवेत् कोविधिः केन वार्चाणां
 किंपुण्यं च वदस्व मे श्रीकृष्ण उवाच कथयामि कथां पुण्यां स्वर्गमोक्षप्रदायिनीं कामिकानामनाम्निति सर्वपापहरा प
 रा यस्याः श्रवणमात्रेण वा जपेन फलं भवेत् सत्स्य सत्स्यं मया प्रोक्तं नातः परतरं दृष्ट्वां पापिनां पापनाशाय तु एतावान
 लोपमा श्रुतः परं न रश्रेष्ठ नैव मोक्षप्रदायिनी यस्मात्तत्कारणं द्राजन् श्रूयतां गतिरुत्तमा वैष्णवैर्मम भर्केश्वर सततं श्रुति
 योपकैः आषाढे वामनोपैरतु पूजितस्त्वं जगत्तैर्जगत्त्रयं वामनः पूजितो येन कमलैः कमलेक्षणैः तेनार्धितं जगत्सर्वं त्रयोदेवाः
 सनातनाः एतस्मात्कारणं द्राजन् कर्तव्यं हरिवासरं युधिष्ठिर उवाच संशयोऽस्ति महाभाग श्रूयतां मे जनादंन कथं
 सुतोसि देवेश कथं त्वं वलिमातदः संतुष्टः एभिर्वा देवाकैर्कुर्वति जनास्तदा किं व्रतं केविधिश्चैव वातुर्भारय्ये समागते एत
 द्विस्तरतो देव संशयांछिधिमे प्रभो श्रीकृष्ण उवाच श्रूयतां राजशाट्टैल कथां पापहरां परां वलिर्वैदानवः पूर्वमासीत् तत्रेतापु
 गे तथा पूजयंश्चैव मानि त्वं मद्रुको मत्परायणः यज्ञैस्तु विविधैः भूकैर्जपनास्ते सति त्रयशः द्विजानां पूजको नित्यं यज्ञक
 र्म कृततः परं सत्विं द्रविद्वेषादिद्रुलोकमजीजयत् महत्तं भिद्रुलोकं तज्जिततेन दुरारमना एवं विधो वहुधास्तुतं इंद्रेण
 सूक्तिभिः गुरुणा देवैः सार्धैव बहुधा पूजितो ह्यहं ततो वामनरूपेण प्रवतरे तु पंचमे अत्युग्ररूपेण तदा सर्ववह्नांडरू
 पिणा बालकेन जितः सोपि सत्पमालंघयतास्त्रिधा वान् मया त्रयासं च तत्सर्वं त्रैलोक्यं सप्तसागरं एत्वरूपतदा कृत्या

श्रुयतां राजसतम सकल्पमात्रेण कृतपदत्रयमिदं क्रमात् प्राथम्यमिति मयितदा संकल्पः पतितः कारात् भूलोकं तपुदंभ्य
 स्वभुवर्लोकं तु जानुनी स्वर्लोकं तु कटिन्यस्थमहर्लोकं तद्योदरं जनलोकं च हृदयंतपोलोकं च कटकम् सत्यलोकं मुखं
 रथाप्यतनां जंतुदंभ्यके सूयं च द्रग्रहाः सर्वनक्षत्राद्योगासंयुताः देवाः सैद्राश्रनागाश्रममत्सशुस्तयोदरे स्तुवंतो वे
 दसंभूतैः सूकैश्च विविधैस्तदा करे गृहीत्वा तु बालिनिपादैः पूरितामही अर्धतुत्स्य एष्वैतदान्यस्थपदत्वहं क्षितीरसा
 तले राजन्दातवोममपूजकः क्षिसेतुदातवैवैवकिमक्कुर्वंततः परं विनयावनतो सातु प्रसन्नो हं जनार्दनः आपादशु
 क्पक्षैवैकामिकाहरिवासरः तस्यामेकाचमेमूर्तिर्धलिमाश्रित्य तिष्ठति हितोयाशेषपृथंके शिराद्व्यौसागरोत्तमे सुप्त
 मयि हृषीकेशे यावच्चायातिका तैकी तावदेतन्न द्वैः पुष्यं सर्वपुण्ये तमेतमं एतस्मात्कारणाद्राजन्कर्तव्यासाप्रय
 र्गततः नातः परतरकाचिदप्यत्रापापनाशिनो वस्यां प्रसुष्यते देवः शंखचक्रगदाधरः श्रियुक्तपूजयेद्देवैर्बैलोक्यस्य
 पितामहं रात्रौ जागरणं कृत्वा भसया युको विशेषतः एतं यः कुरुते राजनेकादश्याविधानकं सर्वपापहरं वैश्वभुकिमु
 क्पदायकं शृणुयाच्चैव यो मर्त्यः कथापापहरं परं अथ मेधस्य यज्ञस्वफुलं शोभाति मानवः ॥

॥ इति श्रीस्कंदपुराणे देवशायनीकामदंकादशांशतकथा ॥

अस्यामेवापादशुक्लैकादश्यां नन्वादि तिथिस्तत्रः श्राद्धं कर्तव्यं तत्रैकादशीमध्याह्न्याह्न्यापि नीश्राह्येति ॥ ५ ॥
 प्राक्मन्वादि कृत्वेभिधानात् आपादशुक्लैकादशीकृत्य निर्णयः श्रजापादशुक्लद्वादश्यामनुराधायां गारहितायां पारणं
 कुर्यात् तदुक्तं हेमाद्रिभविष्ये आभाकासितपक्षे पुनैत्रश्रवणरेवती संगमि तहि भोक्तं यद्वादशीं ध्रतमाचरेत् ॥ अस्या
 र्धः आपादभाद्रपदकातिकशुक्लद्वादशीष्वनुराधाश्रवणरेवती एकादशांशतकस्यापारणं कुर्यात् आसुभिस्स
 प्यप्येकादशीपूवात्सत्रात्कर्तव्यतेका तथा नभगावदचर्न मच्छयने तु मनुष्यान्नेमर्याश्वपरिवर्तने जरो मूलफलाहा

शोऽतिशयं मां पति यदा पादहादशयं मे त्रिणाटया मास्मको वा भस्वदीपवासहृदयसंगादशकादिभर्त्त्रेणाद्यपादयो
 गप्यपाराणिवः; तदुक्त्विविष्णुवर्मोत्तरे भैत्राद्यपादेस्वपादेहाविष्णुः पौष्णात्पपादेऽप्रतिबोधमेति श्रुतेश्रमध्यप
 रिवर्तमेति सुसिप्रवोद्यपरिवर्तनमेव वर्धयामिति इदं वनुराधायोनेपारणवर्जनकनटिद्युगांतरविषय तथा च योतिर्नि
 वधमहाभारते आभाकानासितपक्षैश्चात्य श्रुतिरोहिणी संगमेनैवभोकर्यं द्वादशाद्दशार्हरेत् भैवर्द्धैतुतेत्याज्यं
 त्रैतायारिवत्त्वित्तु श्रयपुनरपि देवशयनमुक्त्वा सर्वपादेवतानां शयनकालः प्रदश्यते वामनपुराणे एकादश्यां
 जगत्स्वार्माशयनपरिकल्पयेत् शेषहिभोगार्थकैकत्वानसपूज्यकेशव स्वपापवित्रकंधैवसम्भक्तसंपूज्यचन्द्रिजान् ॥
 अनुज्ञाद्वाहाशेष्यश्रद्धादश्यां प्रयत्तः शुचिः लब्धवापीत्वांतरधर स्वस्तिनिद्रासमापयेत् त्रयोदश्यां नतः कामः स्वपि
 तेशयने शुभे कदवानां संगथानां कुसुमैः परिकल्पिते चतुर्दश्यां तथा यक्षाः स्वपतिसुखशीतले सौवर्णपकजकृते सु
 खास्तीर्णपिधानके पौर्णमास्यामुमानाशः स्वपिते चर्मसमवे वैद्यांसजटाभारंसमुद्ग्रथ्याथचर्मणा यदादिवोक्त
 रोरार्थिसमाधातित्रककंठ ततो मराणारजनीभवति दक्षिणाघनं नीलोत्पलमये शुभे ब्रह्माप्रतिपदितथा तत्स्व
 पितिलोकानां दर्शयन्मार्गमुत्तम विश्वकर्माह्वितायायां तृतीयायां गिरेः सुता विनायकश्चतुर्थीतुपंचम्यानापि धुर्भ
 राद् पद्यांस्कंठः स्यपिति हि सप्तम्या भगवान् रुचिः कान्यायनीतथाष्टम्या नवम्यां कामलालया दशम्यां भुजभेश
 र्यस्वपतिवायुभोजना एकादश्यां तु कृष्णायां साध्या ब्रह्मस्त्वपाति च ॥ एवमेकादश्यां शयनपरिःकल्पनं ह्युश्या
 निद्रोदयः इति वामनपुराणात् श्रवणविभूदादश्या लवणपर्वतदानमुकपाद्य उत्तमः पौडशद्रौणैः कर्तव्यो लवणचलः
 मध्यमः स्यात्तदूर्ध्वं चतुर्भिरेधमः रम्यत विवर्हीतोपशशास्यद्रोणादध्वतकारयेत् चतुर्थीशो न विकुंभपर्वतानकारये
 तृथ्यकं त्रयण्यभिः युके प्रह्वेकमेरुद्रव्यचतुष्टान्गणैः सिन्धेन लवणेन विष्कंभपर्वतयनकरुमयधान्यपर्वतवत्

विकुम्भश्चतुष्टयमिति मदनः श्रवणविधानं धान्यपर्वतवृत्तज्ञेयं मंत्राश्च सौभाग्यरससंभूयेतो धूलवणोरसः तदा
 त्मकत्वात्पाहादिपायात्तस्मान्नमोनमः यस्मादन्नरसाः सर्वे नोत्कृष्टालवणं विना त्रियं च शिवयोर्नैव तस्माच्छां
 तिप्रयच्छने विष्णुर्देहसमुद्भूतं यस्मादारोग्यवर्द्धनं तस्मात्पर्वतरूपेण पाहिसंसारसागरान् श्रनेन विधिन। य
 रतुदद्यात्स्त्रवणपर्वतं उमालोके वसेत्कल्पततो यतिपरंगतिं सकल्पश्च कल्पपर्वतमुमालोकप्रोत्तिसमनंतरपरम
 गतिवकामर्द्दश्वरप्राप्तिकामो बालवणाचलदानमहं करिष्ये एवमेव दानविधानं इति लवणाचलदानम् ॥ अथ चातुर्मां
 स्थिधारणापारणाव्रतविधानं भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच शृणु कौंतेय ब्रह्म्यामि धारणापारणाव्रतं वांघवादिबध्
 दोपसर्वापद्रवनाशकम् चातुर्मास्थितिधावादीमासिकोत्थसुव्रत पुण्याहंकारयेत्पूर्वमेकादश्यां शुभे दिने पश्चात्स
 कल्पयति यमंतदारभ्य व्रतं चरेत् आदौ मासितथा चोत्तं चातुर्मास्यमथापि वा एकस्मिन्धारणं कार्द्व्यं परं च तथा
 परं उपवासो धारणं स्यात्पारणं भोजनं भवेत् धारणाद्यादिने प्राप्ते अर्धपूर्वा निवेदयेत् पारणं तु ततः कार्द्व्यं मंत्रमष्टांश
 रंजयेत् श्रुष्टेत्तरवातं दद्यात्दधैर्देवाय तन्मनाः समाप्ते मासि राजद्रुकर्द्व्यं दद्यात्पनयुः चातुर्मास्यव्रतं चाथमा
 सिमासेतु कारयेत् उपवासदिने प्राप्ते पुण्याहंकारयेत्पुरा आचार्यं चरेत्पश्चाद्ब्रह्माण्डततः परं कर्द्व्यं तु प्रतिमां त
 बलक्ष्मीनारायणस्य च पूर्णकुम्भं त्वारं रथाप्यपूजयेत्तत्र शिभूमिप पंचासृते रतथापुष्पैस्तुलसीदलसंपूर्तैः ॥ माल
 त्तिकेतकीभिश्च मल्लिकाकुसुमैस्तथा राशौ जागरणकुर्द्व्यं पुराणपठनादिभिः प्रातःकाले तु संप्राह्वं ब्राह्मणान् त्रुनिभञ्जयेत्
 मासे विप्राः पंचदशदिमसि हि गुणान्प चातुर्मास्यं चतवारान् तथा त्रिंशत्भूसुरान् आनीप्यं मंत्रं पारान्जन् ब्राह्म
 णं रतात्रिंशत्पत् पश्चात्पूजादिकं कृत्वा देवपूजां समाचरेत् पश्चाद्दशिसमां धाय ह्यं कुर्द्व्यं चार्थाविधि निषसीदिति
 मंत्रेण जुहुयाच्च तिलोदकं श्रारजिकेशां मंत्रेण जुहुयाच्च तिलोदकं ब्रह्मक्षेत्रं मंत्रेणार्थं संजुह्वयात्ततः लक्ष्मीनारां

यथादेवःस्थानत्रयेपिदेवता। पूर्णाहुतिततोहुत्वहिमशेषसमापयेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तार्थपूजयेत्ततःएवं
कृत्वामहाभागब्रह्महत्यादिपातकैः मुच्यतेनात्रसंदेहस्तस्मात्कुरुमहाव्रतं सुभोवस्तुपुराराजन्कृत्वावालिनामा
हवे नारदीपिपुराराजन्पूर्वजन्मनिशूद्रजः द्विजेभ्यउपदेशात्तुसकृदारण्यारणं होमादिकविनाचापिब्रतस्यास्य
प्रभावतः जितेन्द्रियस्ततोभूत्वाब्रह्माभूद्वाशेनांवरः तस्मात्सर्वप्रयत्नेनधारण्यारण्यकुल इन्द्रियाणां वशा र्थाप्यसर्व
पापापनुत्तये तस्मात्स्वमपिराजेंद्रकुरुत्वेदव्रतोत्तमं किंदा नैस्तपसासाध्वैः किमन्यैश्चब्रतैर्यमैः धारण्यारण्यकु
र्याद्भ्रतानामुत्तमं व्रतं सर्वयज्ञेषु तीर्थेषु सर्वदानेषु परकलं तत्कलं समवाप्नोति कृत्वा धारण्यारण्यं इदं व्रतं महापुण्यं त
पसामुत्तमं तपः यज्ञानामुत्तमो यज्ञो व्रतानामुत्तमं व्रतं तस्मात्स्वमपिराजेंद्रकुरुष्वविधिपूर्वकं वांधवादिबधैर्दोषै
र्मुच्यसेनात्रसंशयः इतितसंप्रभाष्याथकृणःस्वांचपुरीययौ दृश्यमानः पौरजनैः समस्तैः पांडुपुत्रकैः युधिष्ठिरो
पिराजिर्षिश्चकारेदंमहाव्रतं विमुक्तः सर्वपापेभ्यो वंशपश्यतयाभवत् इति भविष्योत्तरे धारण्यारण्यव्रतम् अस्या
मेव द्वादश्यां कृत्यांतरं नारदीये आषाढशुक्लद्वादश्यां विप्रात्तद्वादशभोजयेत् मधुराग्नेनरं पूज्यपृथग्गंधादि
भिः क्रमात् तेष्योवासांसिदंडांश्च ब्रह्मसूत्राणि मुद्रिकाः पात्राणि वददेद्वत्तथा विष्णुर्भर्त्र्या यतामिति महाभारते द्वा
नधर्मेषु आषाढमासिद्वादश्यां वा मनोति च पूजयेत् नरेभ्यमवाप्नोति पुण्यंच लभते महदिति आषाढशुक्लत्रयोद
शीभारभ्यपंचदिनात्मकमुमामहेश्वरमुनिपूजाव्रतं नारदीये शुचिशुक्लत्रयोदश्यामेकभक्तसमाचरेत् पूजापितृव्रज
नानाधाडमामाहेश्वरीतनु हेम्यौरोप्यौष्ट्यमयौवायाथाशक्तिविधाय च सिंहोक्षरथैर्दिवग्दहे गोपेन्द्राह्मण्येशमनि स्या
पषित्वा प्रतिष्ठाप्य देवमंत्रेण नारद ततः पंचदिने पूजाचैकभक्तव्रतं तथा स्त्रीवापि दिवसे प्रातः स्नात्वा स्नं पूज्यती पुनः सम
र्षणीयौ चिप्राय वेदवेदांगशास्त्रिने वर्षे वर्षे ततः परचा द्विधेयं पंचवर्षकं तद्वेदेभ्यनुभवेन सहिषीतौ प्रजापयेत् इत्येकनरो

वानारीवक्रवाव्रतसिद्धं शुभं नैवदापरविविद्धदंलभतेसतजन्मसु ॥ इति श्रीश्यापनमुमार्गहेश्वरव्रतं श्यापाढ्येन्द्र
 श्यांजयापार्वतीव्रतं भविष्योत्तरे श्रीलक्ष्मीस्वाच देवदेवजगन्नाथशुक्तिमुक्तिप्रदायक कथयस्वप्रसादेनलोकानुप्र
 हकाम्भया नरिणांयद्गतं वैवश्ववैधव्यकरंशुभं येनचार्णनारीणामखण्डफलदंभवेत् श्रीभगवानुवाच सत्यमुक्तं
 यादेविनचमिथ्यास्वयोदितं तद्गतं कथयिष्यामिनास्वपातं कस्यचिःपुरा येनवीर्णनारीणामवैधव्यं प्रजायते श्रकथं
 परमं गृह्यं पवित्रं पापनाशनं श्यापाढ्यैव कर्तव्यं शुक्लपक्षे जयोदशी पृहणीया नियमंतवदंतथावनपूर्वकं तवदंत
 धावनमंत्रः आसुर्वलयं गोवर्चः प्रजापशुवसूनिच ब्रह्मप्रज्ञां च मेधां च तन्नो देहि विवन्नरूपते नियमात्फलमाप्नोति नि
 फलं त्रिधंमं विना तस्मात्सर्वप्रयत्नेन व्रतं नियमपूर्वकं एवं भक्तव्रतं वैवकारिष्ये विधिनाधुना स्वादुरहितधाप्येन
 तेन पापं व्यपोहेतु उमामहेश्वरौ काठयोः सुवर्णरजतादिभिः श्रयवास्युमयोः सिंहदुपदेहोपरिस्थितौ गोष्ठे वा
 लवेवापितथा ब्रह्मणवे शमनि स्थापयेद्देवं त्रैलोक्यप्रतिष्ठातत्रकारयेत् तदिनेदंतकाष्ठं च पृथिक यावराजने कुकुमा
 गुरुकस्तूरीसिंदूरैरुष्टगंधकैः चंपकैः सत्तत्रैश्वर्याथिकायास्तोद्भवैः श्रीवासूत्रेणदूर्वायाः पूजयित्वा विधानतः अर्ध
 णचातिशुश्रेणचोत्तरीययुगेनवै श्रीलक्ष्मद्राक्षादाडिमैस्तथाजातीफलैश्च आधादेवीचशर्वाणेशंकरस्वसदाप्रियं
 श्रार्थं यद्वाणदं वेदिमनोपरिकुरु इति पूजाप्रकर्तव्या कथां शृणु द्विजोत्तमात् श्रीलक्ष्मीस्वाच अच्युताय नमस्तु
 न्यंपुरुषादिस्वरूपाणि व्रताः यश्महाप्राज्ञस्त्वं तु द्विषयकारक कथयस्व प्रसादिनव्रतानां व्रतमूलनं केनचादौपुरार्चा
 णमर्चलोके प्रकाशितं एतत्सर्वं प्रसादेन ब्रूहि मे जगदीश्वर श्रीभगवानुवाच श्रयातः संप्रवक्ष्यामि पार्वत्यास्ते क
 थामिमां यांश्चत्वा सर्वपापभयोमुच्यते नात्र संशयः आसिं पुरा कृतयुगे कौण्डिन्यनगरे वरेन्द्राक्षणे विस्वते तत्र स्वर्ग्यौ
 च परायणः गुणावाब्जोऽलिस्वतोपीवामनो नाम नामतः तस्य भावार्थोऽपि प्रयासत्वा रूपलक्षणसंयुता धनाढ्या विद्वन्नि

दुर्गाग्रहयैसर्वसपदः केनकर्मविपाकेनसंतानरहितोभवत् अपुत्रस्यग्रहशून्यंरम्यानसदृशंभवत् दंपतीतिनहुः
 खनक्षामौजतोशरीरतः एकदाकालयोगेननारदोग्रहमागतः श्रद्धयंपाद्यं कर्ततेनकथांचकेमुनासह वामनउवाच
 नारदयंमुनिश्रेष्ठसर्वज्ञानपरायण कथयस्वप्रसादेनकथंदुःखंप्रशाम्यति दानेनकेनदेवर्षेवैतेननियमेनच तीर्थे
 नकेनदेवर्षेसंतानंभविष्यति नारदउवाच शृणुविप्रप्रवक्ष्यामिसंतानंतुभविष्यति वनस्यदाक्षिणेपार्थिवेवदृ
 क्षरयमध्यतः विद्युलिंघाचविरूपातंभवानीसाहितंपरं सपर्याकुरुयत्नेनतुष्टोदारस्यतिसंततिं श्रुत्वांलिंगमभ्य
 र्थंपूज्यस्यचप्रदीपेन अनाथप्रेतसंस्कारंकोटियज्ञफलंलभेत् इत्युक्त्वा नारदःस्वर्गीगतोवैमुनिपुंगवः वनमध्यग
 ताद्द्वारोदंपतीपुत्रकाक्षिणौ विलम्बमध्यगतंदृष्ट्वाशिवलिंगंपुरातनं विल्वपत्रेणजीर्णैर्नलिंघंतत्रैवछादितं विहायवि
 ल्वपत्राणितदादायविलेपनं पंचासृतेनप्रक्षाल्यपूजां कृत्वा मनीरमां नित्यंनियमसंयुक्तंपूजयन्परमेश्वर पंचा
 दंपूजितस्तेनपार्वतीसाहितोहरः एकदालुगतोसौहिष्यपार्श्वेब्राह्मणेत्तमः कुसुमशुद्धतेयावत्सावदृष्टरत्नपत्रगैः
 पतितस्सद्वेनेयोरिसिंहव्याघ्रसमाकुले तृतीयेनमुहूर्तेनतद्रार्थंथितयत्तदा केनापिकारणेनाथाकथनायातिमेप
 तिः पार्वतीतस्मायातायत्रतिष्ठ तेत्राह्मणी ऋदमानांचताहंप्रवापार्वतीवरदाभवत् सुधाशीकरहरतेनविप्रवक्त्रे
 प्रसिंचती उरिथतोब्राह्मणरतबनिशीयेनिद्रयायथा तवैत्यचरणौदेव्याशुर्हीत्वाविनयाच्चितौ पार्वत्योत्त भिदंवाक्यं
 वरवरयसुव्रते ब्राह्मण्युवाच त्वंप्रसादेनरुद्राणिलब्धंत्वच्छिर्तमया संतानचैवभेनास्तिएतद्दुःखंचमेनद् पार्व
 त्युवाच व्रतं कुरुविधानेनममनास्त्राचविश्रुतं जयाममव्रतं नामत्रैलोक्येपावनंपर जयापार्वतीव्रतंचैतदापाठेचार्क
 लोचने नवाद्ग्रहितथान्येनलवणरहितेनचभो कवंपंचकदिनं कर्तव्यं तुदृढव्रतं त्रयोदश्यां समाश्रित्य तीर्थायांसिमा
 पन शुकपशेसमारभ्यकृत्वापक्षेसमापनं पंचादंदंपावनान् रत्नवतंकार्थंप्रयत्नतः पंचादंदंतुयवैश्वेनव्रतं

तुल्यणविना । पंचाब्दं तद्दुर्यैः कार्यमिक्षुरसविवाजितं । पंचाब्दं चैव मुद्गरस्य एवंहाप्यनार्थशान्तिः । विशन्मेततो वेदतु ब्र
ह्मद्वारं समाचरेत् । दंपत्योः परिधाने हि प्रदद्याद्ब्रह्मप्रतिपत्तेः भौंड्यसुवासेनिनिनाचतृतीयायापथ्योचितं । विशान्तिः प्रथमे
पक्षे वित्तशाठ्यमतः परं । वधकंपचकेकार्थपरिधानं सभोजनं । नात्तरसैः समायुक्तवृत्तं खड्गसमन्वितं । संभर्तुकार्ये दा
तव्यं भौंड्यसौभाग्यमहेतवे कुंकुमचजलं । इयमब्देऽदेच स्वशाकितः शत्रौ जागरणकुर्भ्यादसंखड्गफलं भवेत् । ज्ञानेन विधि
नापरतुकुरुते ब्रतमुत्तमं जागरणे कृते याति ब्रतं संपूर्णतो सदा । ब्रते नरहितानारी विधवा जन्मजन्मनि शोचते तु । स्वसंयु
क्तानवसौभाग्यमभयवत् । नारीणां च ब्रतैर्दानैः परिभक्त्या ततः परं सौभाग्यमतुल्यं याति पतिसंतीपदानतः । एवमुक्त्वा
ब्रतवर्ततत्रैवांतरधीयत । पश्चाद्ग्रहं समागत्य सापत्या च समन्वित्वा पूर्वाकेन ब्रतकृत्वा प्रासुपुत्रसुखतयोः भर्तारं च विशेषे
ण ऋणवैषट्यं परं सुखं । मुक्त्वा च विविधान्भागान्ते प्राप्सौ शिवालयं श्रीभगवानुवाच । एवं या कुरुते नारी न च भर्ता विद्यु
ज्यते । कुलत्रयं समुद्दत्य नयते शिवमंदिरं । सन्निध्य सुखमाप्नोति शिवा लोके महीयते । कथां श्रुत्वा विधानेन सर्वपापैः प्र
मुच्यते ॥ इति भविष्योत्तरगुर्जराचारप्राप्तं । जयापार्वतीव्रतं । आपादशुक्लचतुर्दश्यामपि शिवपूजाव्रतं नादीये
शुचि शुकुचतुर्दश्या शिवसंपूर्णमानवः देशकालोद्भवैः पुण्यैः सर्वासंपदमाप्नुयात् । आपादपूर्णिमायां गोपद्य ब्रतं । को
किलागौरो ब्रतं नारदीये चतुर्भुजमहाकायं जंघानदसमप्रभं । शंखचक्रगदापद्मरमागरुडशोभितं । सुवितं मुनिभिर्द
र्शयं शंघार्थकानरैः । एवं विधं धरिष्यात्वा तत्र पूजां समाचरेत् । पौरुषैणैव सूकेन गंधार्थैरुपचारकैः श्रावार्थैश्च । अर्घ्यं च भूषणैश्च
स्तोत्रैश्च स्तन्यमनसः भोजयेन्मिष्टपकान्नाद्विजानन्याश्च शकितः । एवं कृत्वा ब्रतं विप्रप्रसादात्कमुलापतेः । ऐहिकानु
त्तिककामान्मूलभतेनात्र संशयः । कोकिलाव्रतमप्यत्र प्रोक्तं द्विधिरुच्यते । पूर्णिमायां संभारभयव्रतं तत्राथाह हि जैले
पूर्णान्तं श्रावणमासि गौरीमभ्यर्च्य कोकिलां स्वर्णपत्रां रत्ननिर्वाला मुखपुंजान् कस्तूरीवर्णसंयुक्तामुत्पन्नानंदनेवने

चतुर्ध्वकटक्षत्रशकलगंभीरनादिनीं चितयेत्पूर्वतं दिवीकोकिलारूपधारिणीं गोधास्यः प्रत्यहं प्र चंछिततां वर्णकैः
 पदे ततो ब्रतते हर्मणा तिलपिष्टमधीद्विज प्रायादिप्रायश्चोणम तथा सस्वर्णदक्षिणां देवि चैत्रशोत्पन्नकोकिलहर
 वंछमे सपूज्यदत्ताविप्राय सर्वसौख्यकरो भव द्विजं सुबासिनीं शिशुदेकां वा भोजयेत्ततः वस्त्रादिदक्षिणां प्राशत्वा
 नत्वा विमर्जयेत् एवया कुरुते नारीकोकिलो ब्रतमुत्तमं स्नात्मेत्सुखसौभाग्यं ससजन्मसुनारद ॥ अष्टगोपद्यत्रत
 पूजाक्रमः नत्रादौ तिथ्यादिसंकीर्त्यात्मन एहिकामुष्मिकसर्वकामावाप्तिका मोविष्णुप्रांत्तर्थगोपद्यत्रत करिष्ये ध्यानं
 चतुर्भुजं महाकायजांबुनदसमप्रभ शंखचक्रगदापद्मरमागरुद्रशोभितं सेवितमुनिभिर्देवैर्धक्षगंधर्वाकिन्नरैः एवं
 विधं हरिभ्यात्वा ततो यजनमारभेत् श्रावाहयानि देवेश भक्तानामभयश्रद्धं स्त्रियकोमलकेशं च मनसा वाहयेत् शुभं स
 हस्यशीर्षे व्यावाहनं १ सुवर्णमणिभिर्दिव्यै रचितं देवनिर्मितं दिव्यस्त्रिहास्यनविष्णोत्पविद्रयप्रसीदमे पुरुषुष्वेत्या
 सनं २ पादोदिकं सुरश्रेष्ठसुवर्णकलशोर्पितं गंधपुष्पाक्षतैर्धुकंपाद्येन प्रातिगृह्यतां एतावानस्यति पाद्यम् ३
 श्रेष्ठद्रव्यसमायुक्तस्वर्णपत्रोदिकशुभ श्राभयकरभक्तानां गृह्याणाचमनीयक तस्माद्विराडित्याचमनम् ४ गणगोटाव
 रीपुष्पाद्यधमुनाचसरस्वती नर्मदासिंधुकावेरीतभ्यः स्नानार्थमाहृतं पत्रपुरुषेणोते पंचासृतादिस्नानम् ५ वल्लयु
 गमंसमानांतपदसूत्रेण निर्मितं सुवर्णरश्मिं विद्विष्य गृह्याणत्वमुरेश्वर तं यज्ञानिति वस्त्रम् ६ कार्पासतंतुभिर्धुकत्र
 ह्यणानिर्मितं पुरा शनैकरत्नसवचितमुपवीतं गृह्याणमे तस्मादितियज्ञं पर्वीतम् ७ चदनं मलयोद्भूतं कस्तूर्यैर्वागुरु
 संयुतं कर्पूरेण च समुक्तं त्वांकुशुभानुलेपन तस्मादिजिघाम् ८ शतपत्रैर्कोणिकारैश्च पंचकैर्भस्त्रिकादिभि तुलसी-
 मुक्तपुष्पाणि गृह्याण पुरुषोत्तम तस्मादश्यादिति पुष्पम् ९ दशमिगुग्गुलं धूपं सुगंधं च मनोहर कृष्णागुरुसमायुक्तं
 धूपदेव गृह्याणमे पत्रपुरुषमिति धूपम् १० श्राद्धपसुवर्तिसंयुक्तवाहिन्या योर्जितचक्षत दीपगृह्याण देवेश वैलोफय

तिमिरापहं ब्राह्मणोऽप्येतत्पुष्पं ११ अन्नचतुर्विधस्वदादुरसःषड्भिःसमानंवेतं भद्रप्रभोऽपसमायुक्तं नवेद्यप्राप्तं
ग्रह्यतां चंद्रमादतिवेद्यं १२ इदंफलमितिफलं नाभ्याभ्रासादिति तांबूलं १३ हिरण्यगर्भमितिः सुताःस्वा
सान्निति दाक्षिणा १४ यज्ञेनयज्ञमिति भंत्रपुण्याजलिः १५ अथतत्सद्रूर्णकंवायणं सपकात्रामिदंविप्रवायणं
परिग्रह्यतां स्वप्नसादाद्दृहेमवैव्रतस्यफलमायुषां यानिकानीतिप्रदक्षिणाः सत्रहीनमितिप्रार्थनाइतिपूजा अथ
कथा सनत्कुमारउवाच नाथैकंपरिष्टच्छामिचतुर्विधंफलप्रदं नारीणामथयःपुंसाम्भुक्तिमुक्तिफलप्रदं ब्रूहिचेदस्तिदे
वर्षकपांडुःश्यागमोपरि नारदउवाच भगवन्सर्वमंशुभंशुभियःपुष्टिविदुपात्वेवया भोपञ्चकद्रतनामत्रतानानिदमुतमं
कार्पासिद्रिकरंलोकविलस्यातंभुवनत्रये सनत्कुमारउवाच भगवन्भूगभवेयशसर्वशास्त्रविशारदः तद्रतंश्रुहिमेसर्वक
थमुद्यापिनंभवेत् पुरंदकेनवाचीणैरेवर्षकथयस्वमे नारदउवाच आषाढकार्तिकीमासौ व्रतग्रहणसिद्धिदौ आषाढ
पौर्णमास्यांनुतथाष्टम्याहरोर्दिने प्रारभेद्रतमेतत्तुकार्तिकवाधिततिथौ तिलमलककरकेतस्यः तानिःस्थंविधापयच
नदीतिरितथागोधेशिवागारहरंभृहे शुभेष्टदावनेचंपिलिखेद्रोपद्याकपदे त्रयास्त्रिशासुपद्मभिकुट्योद्गसयादिनेदि
ने तस्मैस्वपापकर्मव्याज्जर्षप्रदक्षिणानतीः बालकृष्णसगृहिरमलक्ष्म्यासहजगद्गुरुः शंवाधैरुपचारैस्तुयथाश
क्त्याप्रपूजयेत् ब्राह्मण्यवततःपुत्रपद्यासंख्यंप्रपूजयेत् प्रथमेवैत्रेचवटकैर्द्वितीयेपूपकैर्ब्रती तृतीयेंशाकभिर्द्वि
शतुर्थेपूरिकादिभिः पंचमेपरमद्वैस्तुसद्यगंपूजयेद्ब्रती अथैवैदाह्रंतीममितिहासंपुशतनं ऋषीणांष्टच्छंभानां
नामूतेनांकमयाश्रुतं ऋषयहृद्युः केनवादीपुराचार्यैर्मर्त्यकनष्ककारिभः कथमुद्यापनंतस्यैकफलंसतकल्प्यतां सुत
उवाच पुराशक्रोमरावर्षादेवदानवकिन्नरैः रुद्रैरदित्ययश्वर्यैर्षावैर्यथाभिःसह रंभात्तस्यसमारंभेकीदालोभे
नविह्वला एवंतस्यसमारंभेयज्ञादितैरचर्मसंडलं क्षणमाज्ञाविचार्यार्थंभ्रंराजसतमकंवानं यमजवाच जन्ममहेत्य

तेष्वश्विनकृतं प्राणिभिः क्वचित् तच्चर्मस्त्राग्निभिः शक्रकर्तव्यं छादनं तयोः नारदेन श्रुतं तत्र जगाम यदुनंदनं श्रुत्वापि
 त्वाश्रितं कृष्णो वचनं च मन्त्रं वीत श्रीकृष्ण उवाच सर्वलोकैः पुद्गैर्षु भुवनेषु चरताः सदा किमाश्रुद्वैषत्वया इष्टं सव्यमेव हि
 नारद नारद उवाच शक्रस्य भवने इष्टमाश्रुद्वैव संसदि तत्र सर्वसमायाताः सुराश्चैद्राश्रुतुर्दश रुद्रा एकादशा वि
 धाश्चादित्याद्वादशापि वसवोऽष्टौ तथा नागा यक्षराक्षसपन्नगाः रंभयाचसमारब्धं त्वं शक्रस्य पश्य तः श्रुतिं चर्मवा
 यानामनुवंस्तस्य साधने यमः ग्राहतादादूतान् सुभद्राह्यद्रताः स्तभोः तामानय ख्यं तच्चर्मवाद्योऽयं सदाऽस्त्विति तच्छ्रु
 त्वात्वरयाभद्रभीत्यासर्वनिर्वादि तं सूत्र उवाच इति नारदवाक्यं तु श्रुत्वा कृष्णस्त्वरान्वितः सुभद्रायाऽष्टहंगत्वाऽपूजि
 तरतामुवाचह किंचिद्दत्तं त्वया भद्रैर्कर्तव्यं निति शंसमे सुभद्रोवाच सर्वं व्रतानि भूकृष्णकृतान्येव तसंशयः नोचेत्तव स
 होदव्यातं स्वामजुर्नावल्लभः पुत्रोऽभिमान्युश्च कथं कथयस्व जगत्पते श्रीकृष्ण उवाच तथापि त्वं महामनो व्रतमेकं समा
 चर गोपश्चतित्विंशतिरातां त्रिपुल्लोकेषु वि श्रुत इति कृष्ण उवाच श्रुत्वा सुभद्रा ततदाकरोत् कृष्णोऽपि दिष्टा विधित्वा स्वर्
 तस्वमापित सोऽथापने व्रतैर्पूर्वकाले यमभटाद्युगैः दूताऽजुचः सुमद्रेतव देहस्य चर्मार्थे त्वागता वधं तच्चर्म देववाद्या
 श्रयमेतपरिकल्पितं इति दूतवचः श्रुत्वा सव्रतास्मितिं सा व्रतीत् ततं यमभटाः सर्वैर्देहशुःसादृशस्तदा पश्चानानि च
 धंतस्याऽष्टहंगवसवस्वकां रथाडिल्लिहस्तमात्रं तु सुसामिद्धं ताशानं कृष्णोऽपि दिष्टार्थैव भटाजग्मुर्धमाति कं प्रापन्न
 तत्र भवेन सुभद्रा पदमच्युतं इति सूतवचः श्रुत्वा मुनयश्चक्रिरे व्रतं सनत्कुमर उवाच भो भो नारद देवैर्षसर्वज्ञानसु
 धानिधि शीघ्रं द्रुहि सशेमस्तं व्रतस्योऽथापने विधिं नारद उवाच पूर्णतुष्टं चर्मैर्वै व्रतस्योऽथापनं चरेत् श्रीविष्णोः प्रति
 माकाठयोऽसुवर्णस्य पलं नवै पुष्पमंडपिकाकाठयोर्चितुर्दशैरे सुशोभना तन्मन्त्रेण पूजयेद्भक्त्यारमयास्सहितं हरिं त्रयास्त्रिं
 श्चत्तो विब्रान्द्रमहामंसमारमेत् श्रुती देवैर्निर्देष्टुं नृणां तिलपायसं रक्तवलयुतधिनमाचार्याय प्रदापयेत्

ब्राह्मणांश्च सपत्नीकान्भोजयेच्च यथाक्रमं १ एषं याकुरुते विप्रतस्याः श्रीरचला भवेत् २ यं यांचितयते कामंतं तं प्राप्नो-
 त्यसंशयं श्रुतिविष्णुपदंगच्छत्सर्वपापविवाञ्छितं ३ इति नारदोक्तसोद्यापनगोपद्मव्रतं श्रवणमूलशिष्टाचारएव आस्य
 भवापाटपूर्णमायाकोकिलाव्रत तस्यविधानं ज्ञात्वा आचमयत्राणानायम्यमासपक्षाद्वाह्निस्त्वयमभेहजन्मानि सर्वपा-
 पक्षयपूर्वकपुत्रपौत्ररिपरलक्ष्मीत्वावैधव्यसपत्नीनाशसौभाग्यासिद्धिद्वाराकोकिलारूपगौरीप्रीत्यर्थकोकिलाव्रतक-
 रिष्ये इतिसंकल्प्य आपाटपौर्णमास्यांतुसंध्याकालिह्यपरिषथे संकल्पयेन्मासमेकश्रावणेप्रत्यहस्यहं ज्ञा-
 नकरिष्येदेवाशकोकिलप्रतिभेतव जलेस्मिन्पावनेपुण्येसर्वदेवजलाशये इति मंत्रेण तिलामलफलैः सर्वापिधि-
 जलेनच पिष्टेन चाष्टौ दिनानि प्रत्येकतिलामलकपिष्टेनचौपधियुतेनच पङ्कदिनान्येवंमासावधिसनानिक्रमः एवं
 ज्ञात्वा रारविध्यात्वातरमैश्रधर्मदद्यात् ततः आदित्यभास्कररश्मिर्भक्तसूर्यदिवाकर प्रभाकरनमस्तुभ्यं गृहाणाध्यं-
 नमोस्तुते इति सूर्यार्घ्यश्रधर्मदद्यात् तत स्वर्णपक्षारौष्यपादांभौक्तिकेनेत्रां प्रवालमुखारं रत्नपृष्ठांचूतचंपकदृक्षस्थं
 गौरीरूपिणीकोकिलालिखित्वा पूजयेदित्युक्तेः ध्यानं कुर्यात् स्वर्णपक्षारकनेत्राप्रवालमुखचंपकजां कस्तूरीवर्ण-
 संयुक्तामृतपन्नानंदनेवने चूतचंपकदृक्षस्थपुष्टस्वरसमन्वितान् चितयेत्पार्वतीदेविकोकिलारूपधारिणी श्रीसू-
 क्तेन गौरीमिमायेति मंत्रेण पूजा आगच्छकोकिले देवदेहि मेवाञ्छितं फलं चंपकद्रुममारुढा क्रीडसे नंदनेवने इ-
 त्यावाहनं आसनं शौभवे खणनिर्मितचानयेतव गृहाणोऽंमयादत्तं कोकिले प्रीतिवर्द्धिनि सौभाग्यधनपुत्राश्च देहि मेको-
 किले नमः तिलपुष्पफलैर्घृकंपाद्यन्नेप्रतिगृह्यानां इति पाद्यं रत्नचंपकपुष्पैश्च प्रतिचंदनसंयुतं हेमपात्ररिष्यते तोय-
 गृहाणाध्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यं निर्मलं सलिलं गांगकोकिले पशिरूपिणि वासि त्वं च सुगंधेन गृहाणाचमनीयकं इत्या-
 चमनं पंचाश्रुतेन जपनं कोकिलकण्ठके मयादत्तेन सुप्रीता भवत्वं परमेश्वरि इति पंचामृतं मृदाकिनीजलपुण्यसर्व

तीर्थसमन्वितं स्नानार्थं तेषामयादत्तं कोकिले गृह्यतां नम इति स्नानं यस्मात्कर्पाससूत्रेण वासांसि विविधानि च पा-
 तवत्यप्रदानेन प्रीता भवन्माविके इति वखं कंचुकं च मया दत्तं नानावर्णैर्विनिर्मितं कोकिले गृह्यतां दिवि प्रसीद पर-
 मेश्वरि कचुकं हरिद्रा रजितं देविकं ठसूत्रं मया पितं कोकिले सुभगे देवि विवरदा भवमेविके कंठसूत्रं यानिरत्ना-
 निसर्वाणि गार्ध्वं पूरगे पुच तीर्थं कंभूपणं हैमकोकिले प्रति गृह्यतां इत्याभरणं श्रीखंडचंदनं दिव्यं मलयार्द्रि समुद्र-
 वं विलेपनं सुरश्रेष्ठे गृह्यतां परमेश्वरि इति गंधं आश्रिताः कुकुमाकाश्रकं मिनीभूषणारुपदं सौभाग्यदे गृहाणे-
 हनमस्ते हरवच्छभे इत्यक्षताः शतपत्रैर्जातिपुष्पैश्चंपकैर्भृशपत्रकैः पाटलैश्चैव दूर्वाभिर्गुंतं पुष्पं गृहाणे इति पुष्पाणि-
 तिलस्रिहेतिलमुखेतिलसौख्यतिलप्रिये सौभाग्यं धनपुत्राश्च देहि मे क्रोके तिलमः पुष्पोत्तरमंगलपूजा शिवायै शिरः-
 पूजया मि वनवासिन्यैः ललाटपूजया मि २ सुरूपायै सूत्रमध्यं पू. पार्वत्यै च वु-पू. तीर्थं कल्पिपैकं ठपू. कोकिलायै.
 हृदयपू. पक्षिरूपिण्यै गृह्यं पू. पद्मावत्यै-पादौ पूजया मि कृष्णवर्णायै सर्वांगं पू. वनरुपतिरसो धूमेति धूपं आङ्ग्यसद्व-
 र्त्तिसंयुक्तमिति दीपं शर्कराखंडखाद्यानि दधि क्षीरघृतानि च आहारार्थं मया दत्तं नैव धं प्रति गृह्यतां मि तैर्देवां पाटलो-
 शीरकपूरयुतं रवाद्दुसुशीतल पानीयं तेषामया दत्तं कोकिले प्रति गृह्यतां मि तिलं च दत्तं नानुत्कपूरकस्त्री कुकुमान्वितं
 करोद्धर्तनकंदविको किले प्रति गृह्यतां इति करोद्धर्तनं कूर्मखंडं नारिकेलं च पनसं कदलं दिलं जंबूचमातुलगंच फलं गृह्य-
 एतन्मोरतुते इति फलं पूजाफलं महादिव्यमिति तं वृंहिरण्ययभंति दिक्षिणा कोकिले कृष्णवर्णं च सदावससिकानने
 भवान्यै हरकंतायै कोकिलायै नमो नम इति नीराजनं पूजिता परयाभयया कोकिला हरवच्छभा पुष्पैर्नानाविधैस्तुष्टाव-
 रदास्तु सदा मम इति पुष्पांजलिः कोकिलारूपधारिण्यै नमो नमो स्तुते शरणागतदीनार्थनाहि देवि सदायै विके इति
 नमस्कारः गंधपुष्पफलैर्देवैः कंतो यहे न फलान्वितं कोकिले लंघं गृहाणा धूर्त्वां छितार्थं प्रयच्छमे आयादस्य सिते पक्षे मध-

वृणोहरप्रिये कोकिलेव्वर्जगन्मातर्गृहाणा धूर्तनोरतुते इतिपुनरर्थे ततःप्रार्थना रूपदेहिजयंदेहिसौभाग्यंदेहि
 मेसदभ पुत्रान्देहिधनंदेहिसर्वान्कामान्प्रयच्छुभं काकर्वंध्याविवत्सांचमृतवत्सातिदुःखिता ताःसर्वाःफालिताः
 संतुकोकिलेवत्प्रसादतः स्वयालब्धःपतिदैवःशंकरोलोकशंकरः श्रोतृहंत्वनप्रसादेनलभेयंपतिमत्तमनितिप्रा
 र्थना श्रोतृहंभीतिलपिष्टजावाकोकिलंक्वाविप्रापदद्यात् देविचैत्रयोत्पत्तौविध्यपर्वतवासिनि आर्चितापूजि
 तासित्वंकोकिलेहरवृद्धमे कोकिलेकलकंठासिमायवेमथुरस्वरे वसंतवससेदेविगच्छस्वनंदनेवनेइतिविसर्जनं
 इतिकोकिलाव्रतपूजा त्रयकथा युधिष्ठिरउवाच स्वभर्तृरतिसंबंधेमहासिंहोपथाभवेत् कुलस्त्रिणांतथाचक्ष्व
 व्रतंममजगद्गुरो श्रेष्ठाउवाच यमुनायास्तत्पूर्वमथुरास्तिमहापुरी तस्याशत्रुघ्ननामाभद्राजारघववंशजः त
 स्वभार्थाकीर्तिमालानाम्नासिप्रथिताभुवि तयाप्रणम्यभगवान्विशोधोमनिसत्तमः षष्टःकथंमुनिश्रेष्ठसौभाग्यम
 तुलंभवेत् एवमुक्त्स्वयाज्ञानोवसिष्ठःकीर्तिमालया ध्यात्वामुहूर्तेमाचक्षुर्पौकोकिलाव्रतमुत्तमं वसिष्ठउवाच आपा
 दपूर्णमास्यांतुसंध्याकालेह्युपरिथिते संकल्पयेन्माससेकंश्रावणंप्रतिपद्यद्वातु स्नानं गरिष्येनियताव्रह्मचर्यंस्थितासती
 भोक्ष्यामिनकंभूशय्यांकरिष्येप्राणिनांदयां इतिरंकल्प्यपुरोधेनारीवाब्राह्मणातिके प्राप्यानुज्ञांततःप्रातःस्वर्ध
 सामिधिसंयुतःपुरुषःप्रच्युतःकालेदंतधावनपूर्वकंस्नानंकुटर्थाद्भृतीपार्थमुनंयामलकैस्त्रिलैःपिष्टाष्टकंततःपश्चात्सर्वा
 पंध्याःपुनःपुनःस्नात्वाध्यात्वारविंसंध्यांतर्षिदत्वापिदंस्वया पूजयित्वाल्लिखेत्पिष्टैःकोकिलांपादिरूपिणीं कलकंठा
 शुभःपुष्टैःपूजयेच्चंपकोद्भवैः पञ्चार्घ्यपुनैवेद्यैर्दीपालककचंदनैः तिलतंडुलदूर्वाद्यैःपूजयेत्तांक्षमापयेत्निरंधंतिष्ठन्नती
 भक्त्यामंत्रेणानेनपांडव तिलसोहेतिलमुखेतिलसौख्येतिष्ठेत्प्रियं सौभाग्यंघनपुत्रांश्वदेहिभेकोकिलेनमःइत्युच्चा
 यर्षततःपश्चाद्गृहमागत्यसंपतःकृताहारःस्वपेत्पार्थयावन्मासःसमाप्यते मासंतेताम्रपात्रं तुकोकिलोतिलपिष्ट

जां रक्तेनांरवर्षपक्षांवाहाणायनिवेदयेत् बलैर्गुडैःसमायुंकांश्रावण्यंक्लृज्जातिका श्यश्रुश्रुश्रुवर्णवाद्देवज्ञैवा
 पुरोहिते व्यासेचसंप्रदातव्याव्रतिभिःशुभकाक्षया तिलस्नेहहृद्यादितिलदानमन्नः एवंयःकुरुतेनारीकोकिलाव्रत
 मादरात्सतजन्मानिसौभाग्यसाधोतीतिनिश्चरानिःसापत्नपतिभवंसस्नेहंप्राप्यभूतलेमृतागौरीपुरयातिविमा
 नेनार्कवर्चसा तथाचानुष्ठितपार्थसन्धकीर्तिमालया तस्याश्रुसर्वसंपन्नवासिष्ठवचनादिह पुत्रसौभाग्यसत्कारंशत्रु
 प्रस्यप्रसादञ्च एवमन्यापिकैतेयकोकिलाव्रतमादरात् चरिष्यतिव्रततस्याःसौभाग्यंचभविष्यति यकोकिलांक्ल
 रवांकलकंठपीठायच्छातिसाज्यतिलपिष्टमयीद्विजेभ्यः तेनंदनादिपुत्रनेपुविह्वकामंमर्द्वैसमेत्यमधुरध्वनयोभवति
 ॥ इतिहेमाद्रौभविष्योत्तरेकोकिलाव्रतकथा ॥ अथवारहकोकिलाव्रतं कीर्तिमालोवाच वदमेवंमुनिश्रेष्ठसौ
 भाग्यप्राप्तिद्वंद्वतं पूज्यःकथंचभगवान्शिवःकेनव्रतेनवै वसिष्ठउवाच यदिपृच्छसिसत्संहिव्रतानामुत्तमंव्रततर
 णंसर्वपापानांकथयामिनिषेधवत् दशप्रजापतेर्ज्ञेपुरादेवाःसमागताः ऋषयश्चतयासर्षेविद्याधरगणारतथा
 ब्रह्माविष्णुश्चवायुश्चदेवराजस्तथैवचवरुणोऽग्निर्ऋहाःसर्वेचान्येचदिवोकसः वसिष्ठोवाहिकोगार्ग्योविश्वामित्रोम
 हामुनिः एतेचान्येचवहवःसर्वेयज्ञार्थमागताःश्रुपश्यन्नारदस्तत्रसंतिकेजागताइति ईश्वरेणविनासन्पगृह्ण्वासर्वा
 न्समागतान् शिखांसरुष्टश्यपाणिभ्यांननर्तकलहप्रियः ज्ञात्वाकलहमूलंचततःकैलासमापयौसर्वाधनाशनस्थानं
 कैलासाशिखरंशुभं तत्रदृष्ट्वासमासीनगौरीसाहितर्माश्वरं कतजालिपुटोभूत्वाप्राणिपत्यमुनिःस्थितःईश्वरस्तमुवाचा
 धनिःश्वसंतमनकथा किमागमनकृत्येतमदीयसदनप्राति निश्वासेच्छाससयुकरतन्नेब्रूहितपोधन ईश्वरस्ववचःश्रु
 त्वाशिरवांसंरुष्टश्यपाणिना दुःस्वयुकइवोवाचनारदःकलहप्रियःनारदउवाच यन्निमित्तमहंदैवमर्त्यलोकात्समागतः
 त्वदतिकंदुःस्वयुकस्तच्छृणुष्वजगत्पते दक्षपुत्रमहंद्रष्टुमयुदेवारसमागताःतत्रयज्ञैरिथिताः सर्वेदक्षजाभातरःप्रजाः

दृष्टान्तेन च तन्माध्यनदृष्टत्वं त्रिलोचनतावावज्ञाकृतात्तेन पृथ्वीणापुण्यकर्मणा तेन निश्वाससंयुक्तश्रागतीस्मिन्त्वदंतिकं
 ईश्वरेण विना किंचिद्वर्मकार्यं नास्मिन्निति श्रुतोऽस्य दिफलः सर्वः प्रयासः स्वमत्वं प्रति तस्य तद्गर्पितं श्रुत्वा न तन्मिथ्येति
 चिंतयन् सक्रोधस्तुततो जात ईश्वरो जगदीश्वरः गौर्यार्थासंप्रार्थितो देवः श्रुत्वा तत्तारदिरितं तस्य यज्ञस्य वा ताथै देव
 देवव्रजान्म्यहं इत्युक्त्वा त्वरितकोपादीश्वरेण निवारिता जगदीशानमस्तुभ्यं व्रजामिपि तु वेष्टमनि नारदो नाथसहि
 तागणनाथेन संयुता यज्ञार्थमागता चैव दक्षद्वारो यिवा प्रिया वल्लोदृष्ट्वा वसोर्द्धरां लज्जिता च शिवा प्रिया तिरुती द्वारितां
 दक्षो नददंशमहासती क्षणमेकं च सा तिष्ठद्यदादौ नोनपश्यति तदैवां च तितंदेव्या जीवितव्यं मया कथं धाविताकुंड
 निकटेहाहा कृत्वा च सा ततः वनहैक्षितं तदगौर्यार्थापदत्वा सुदारुणं दृष्ट्वा तच्चरणे शनपाशाः पंशुरुथातः शुब्धो ह्य
 सौतदात्पथैर्गौर्याश्रयार्थं गणाधिपः पाशेन वद्ध्वा कतिचित्कोपाग्निहतवान्सुरान् दक्षेणो दितो देवाः सर्वे युद्धाय निर्ध
 युः महद्युद्धमभूत्तत्र सहदैवैर्गोणेशितुः तददृष्टानारदः शीघ्रं पुनः कैलासमाययौ निवेदयामास च तमुदंतं सर्वर्मा
 श्वरे तच्छ्रुत्वा रफालयामास जटाकोपाट्टमापतिः ततो जातो तिविकटः पुरुषोरकलोचनः सवभाषेमहादेवं स्वर्गा
 भिवाज्ञांप्रदेहि मे वीरभद्रे तिनारभारय कृत्वा वाज्ञांतमादिशत् दक्षयज्ञविनाशाय गच्छ वीर इति सत्वरम् श्रुत्वा तदी
 श्वरवचः सर्वप्रमथ संवृतः श्रापयौ यज्ञसदनमसुभवा ह्निपुनिक्षिपन् तत इंद्रो देवो देवस्त्वदथाय विनिर्धयुः
 क्षणपरराजितान्तेन विदुतास्ते दिशो दश श्रुतुतां श्रुतान् सोऽपि पूर्णो दंतान् पातयत् भगस्य ते त्रिनासांचसहसा
 विन्यकृतत एवं विद्वांश्चितान् सर्वांश्चाखिरोपक्षस्य चिच्छिदे कूर्त्वा वं यज्ञथातंस श्राजगामा शिवांतिकं नमस्कृत्य
 पुरस्तश्चोक्तं कार्यमिति ब्रुवन् तथा प्रशांतः कोपोऽस्य ज्ञात्वा वैवंज्ञानचक्षुषा प्रसादयितुमीशानंब्रह्मविष्णुसमीपतुः
 नमस्कृत्य पुरतस्ताभ्यां प्रसन्नो भूत्सदा शिवः नारदस्तुं वरुश्रैव गतीः शिवमतेष्वप्यन प्रसन्नो वीक्ष्य तं विप्रः शिवांसं

सृष्ट्यपाणिना ननर्तनरदस्त्रवतीपयत्राधिकंशिवं एतस्मिन्नंतरेब्रह्माविष्णुश्रमभाधिप व्यजिज्ञापस्वंदक्षा
 दीर्घपादष्टायालोकय कृतांगान्कुरुपूर्णान्मृतान्संजीवयप्रभो विलोकितास्तेदेवेनकृपादष्टाविलोकिताः यथापूर्वं
 सुराःसर्वेऽभूवस्तत्प्रसादतःउत्थापपादमूर्त्तययौदक्षःपिनाकिनः अण्णधक्षमस्वेतिपुनःपुनस्वाचह उत्थापितः
 करेणासौततोदक्षःपिनाकिना उकश्रमापुनःकार्पांरेवमीशावमाननं विचरस्वसुखेनेतिभूयस्तंकोपञ्जाविशत् शशाप
 चतदागौरियज्ञविद्वकरीशिवःयज्ञेविद्वकृतवतीदक्षस्यैपाततश्रिशत् तिर्यग्योनिंसमापज्ञाविचरिष्यतिभूतले ततो
 गौरिवभापतं प्राणिपःपसदाशिवं कथंयास्यामितिर्यंक्ष्मंतलेवस्थितिःकथंअन्यथानैवभविताशापएष्वयोदितःको
 किलानांस्वरंरूपंनारीरूपंपतिव्रता विद्यारूपकूपाणक्षमारूपंतपरिवनां अचिरादेवचपुनःकुलेमहतिजन्मानि
 भूयास्त्वमेवभर्ताचनवियोगश्चनैयातःवरयेत्कुलजाप्राज्ञ कुरुपामपिकल्पकां दुःकुलेपासमुत्पन्नाभर्तुःपातयतेकुलं
 नदीपातयतेकुलंनारीपातयतेकुलं नारीणांचनदीनांचस्वच्छंदल्लितागतिःततस्तुष्टिमहादेवश्चकेशापाविमोचनं द
 श्यवर्षसहस्राणिकोकिलारूपधारणी नंदनेदेवविपिनैचरिष्यसिगतःपर हिमालयसुताभूत्वामतिप्रयात्त्वमुपप्यसि दे
 वानांचयथाविष्णुःसहकारोमहीरुहां गगाचसर्वतीर्थानांभव्यातिर्यक्षुकोकिला आपादौदौपदास्यातांकोकिला
 दास्त्रदार्चनं सदायाकुरुतेनारोनासावैधव्यमाप्नुयात् वशिष्ठवाच एतद्वाक्यावसानेतुगौरासकोकिलाभवत् त
 द्वाद्वादिशुचेद्वैवेकोकिलयात्रतंशुभं यानारीनैवकुरुतेमोहात्साविधवाभवेत् कुरुत्वमेतकत्प्राणिकीर्तमालेव्रतंशु
 भं कीर्तमालेवचं कथमाराध्यतेगौरीकोकिलारूपधारिणी विधानंतद्रूहिमेव्रह्मन्स्वरप्रसादाकरोम्यह वासिष्ठ
 वाच कौकिलेव्रतमहात्म्यंविधानचवदान्म्यहं शृणुदेविप्रवक्ष्यामिमंत्रैःपोराणिकैर्वृतं मलमासेत्वतिक्रान्तिशुद्धा
 पादिसमागतं आपादथापीर्णमार्यांतुसंभ्याकालिह्यपरिच्यते सकल्पयेन्नसमेकंश्रावणैप्रतिगृह्य च ज्ञानसमाचरे

त्रिर्यत्रस्यचर्चिरथतासती भोक्ष्येनर्कचभ्रशशयार्कव्येप्राणिनांदयां सौभारययनधान्यादिप्रातयेशिवतुष्टये इति
 सानतवायासंकल्प्यविप्रायेनारीविप्रेभ्यएवच प्राप्यानुज्ञांतुसंपाद्यसामर्थ्यसंकलामपि प्रच्युपेचप्रतिदिनंदतथाव
 नपूर्वकं नद्यांगत्वाथवाप्यांवातडगोगिरिनिक्षरे स्नानंकरोमिदोशकोलिलेप्रतिवेतव जलेरिभनपावनेपुण्येसर्वदेव
 जलाश्रयस्नानंकुर्वाहतीदिविसुगयामलकैरितलैः दिनाष्टकततःपश्यात्सर्वैपथ्यापुनःपृथक् ततपिष्ठेनचस्नानदिना
 न्यथैसमाचरेत् तिलामलकपिष्ठेनसर्वौषधिपुतेनच पट्टदिनानिततःस्नानंसंपूर्णकालेपसया स्नात्वाथ्यात्वारवित
 रुमैदथादर्थ्यप्रयत्नतःश्राद्धैभ्यभास्कररवेह्यकसूटर्थाद्विवाकर प्रभाकरनमस्तुभ्यगृहाणार्थ्यनमोस्तुते इत्यर्थ्यमंत्रः
 कारयेत्कोकिलदिदीसौवर्णीसर्वकामदां सौप्यचरणोश्रवनेत्रयोश्रापिमौक्तिक रत्नानिपंचपृष्ठतूचूतदक्षसमाधि
 तां श्रयवातिलपिष्ठेनकोकिलांपक्षिरूपिणीं निधायतास्त्रयात्रितांपूजयेत्सुसमाहिता उपचारैःपोडशाभिर्यथावस
 त्रिवोषय आवाहयामिस्वादेवीकोकिलारूपधारिणीं श्रवतारंकुरुष्वान्नप्रसादंकुरुसुव्रते आवाहन आगच्छको
 किलेदेविदेहिभोखिलयांछितं चूनदक्षंसमारुह्यारमसेनंदनेवने आसनं तिर्यग्योनिनिसमुद्धृतेकोकिलेवल्लठके ति
 लपुण्याश्वतैरर्धगृहाणत्वंनमोस्तुते आर्थ्य आघाटस्यसितेपक्षमेघवर्णैरुवरूपिणि कोकिलेनामब्दं देवेस्नानी
 यंप्रातिगृह्यतां स्नान कोकिलेकलकंठेचमाधवंमधुरस्वरे वसंतेवससेदेविवस्त्रचप्रतिगृह्यातां वस्त्रं श्रीखंडचंदनंदि
 ल्यंगंधाद्व्यंजुमनोहरं विलेपनंमयादसर्प्रायेथ्यं प्रतिगृह्यतां गंधं हरिद्राकुंकुमद्रथ्यैःकोकिलेकामसंभवे कुंकुमेना
 र्थितोस्त्विन्वमतःशांतिं प्रयच्छने हरिद्रा कृष्णशुक्लं चरुं कवावासांभिविधानि च पीतवस्त्रप्रदानेनप्रीताःभ्युःसर्व
 देवताः वस्त्रयुग्म शतपत्रजैतिपुष्पैर्यंषकैर्मरुपत्रकैः पाटलैश्चैवदूर्वाभिर्युतंपुष्पगृहाणसे इतिपुष्प वनस्पत्य
 न्नवइतिपुष्पं आरंभसद्वर्तेस्यु कामितिदीपं सर्भक्ष्यसमायुक्तैःसर्वैःसमन्वित सर्वदेवसमाहारं नैवेद्यं प्रतिगृ

लताभित्तित्तैवेद्यं कूर्मगण्डैर्नरिरकलैश्चखजूरैर्दण्डिमीफलैः चूनजवीरजंबूभिःश्रीफलामलकैरतथा इक्षुवादाभवदरै
 र्मातलुंगैः सयार्कैः फलानि नागवल्लीदलंशुबकंपूर्वैलासमन्वितं पूगोफलं सखदिरंतांबूलंप्रतिश्रुतां तांबूलं हिर
 एष्यगर्भमितदक्षिणा भिन्नानिकंटसूत्राणिदद्यादापिदिनेदिने कुंकुमंपुष्पतांबूलमश्वतांशवादिनोदिने कुठ्यादेवंविधां
 जपूजांश्रावण्यंतच्च सुव्रती विसर्जयेत्तपश्चालांसावर्णीकोकिलांयदि यदातुलियापिष्टरयाक्रियतेकोकिलयादि कुठ्यां
 नुत्रयहंपूजांभित्रायारुतुविसर्जनं रभ्यवनंसमागत्यश्रुत्वाकोकिलकूलितं यदानश्रूयतेशब्दउपयासरुतुतद्दिने
 कोकिलकृष्णवर्णवसदावासोवनेपुते सोमभयमतुलंदेहिश्रुहाणार्थनमोस्तुते इत्यर्घदत्त्वाविसर्जनं तत्रभंत्रादेवि
 चैत्रशोत्पन्नैर्विंध्यपर्वतवासिनि गच्छगच्छमहादुर्गस्वरथानिन्दनेवने प्रार्थना नमस्कारमंत्रः रूपंदेहिपतं
 देहिसर्वसौर्यचंद्रेहिमे पुत्रान्देहियशोदेहिसौभाग्यदेहिसंपदः इत्युक्तःचतनःपश्चाद्द्विप्यात्वेनसुव्रती नक्त
 भोजीभवेत्तावद्यावन्मासःस्माप्यते मासांतेतत्त्रपात्रेकोकिलांस्वर्णनिर्दितां वस्त्रयान्पगुडैर्बुकांश्रावण्यंकुडलं
 तथा दद्यात्सदक्षिणांचापिदैवज्ञैवापुरोहितं एवमाषाढमासस्यद्वैविंध्यंसमुपरिथते सद्यवाविधवावपियानरी
 कोकिलान्नतं करोतिसप्तजन्मानिसौभाग्यंलभतेतुसा सृतागौरौपुरंयातिमानेनाकंतेजसा भविष्येत्तरे श्री
 कृष्णउवाच एतद्भक्तवसिष्ठेनमुनिनाकार्थितंपुरा तथाकृतंसुतस्वर्वाविधनाकार्तिमालया तस्याःसर्वचनेपुत्रं
 वसिष्ठवचनंयथा एवमन्यापिकौंतेयकोकिलान्नतमुत्तमम् कारिष्यतिततरतस्याःसौभाग्यंचभविष्यति श्रापाढौद्वौ
 यदास्यातांकोकिलान्नतमाचरेन् नकरोतियदानारिज्यालीमिवातिकानने एकतःसर्वदानानिकोकिलान्नतमेकतःक
 तंपुराप्सरोभिश्चक्रुपिपत्नीभिरादरात् अहत्पयापसंस्तारवाक्यश्रापविभुक्ते अरुं धत्यासदास्तांत्वापूजिता
 कोकिलान्प सीतयापूजितासापिसर्वकामार्थासिद्धये गीतम्यादंडकारण्येस्तानं कृत्वायथाविधि नलान्वेषणकामाय

दमयन्वाचपूजिता रुक्मिण्याचततःस्त्रात्वापूजिताकांकेलांशवा विष्णोःपत्न्युरवाप्यर्थं तच्चजातंनसंशयः
 कुचैलाभिलिनादीनापरकर्मरतातथा एवंभंग्याकाकंभयाकन्यावत्सविधवत्सकाः सर्वास्ताःफलभाजः रघुर्द्ध
 तस्यास्यप्रभावतः आचुरारोग्यमैश्वर्यंमुखसुखदुःखियशःसुनान् सौभाग्यंसुंदररूपंनारीप्राप्नोतिनान्यथा एवं
 व्रतंमधार्यातंकार्थंवारत्रयंनृप तृतीयातिचविधिवत्कार्थंभुयापुनंशुभं एकरमाल्जायतेद्द्रव्यद्वितीयाच्छभतेस्तुता
 न् तृतीयाश्चापिसौभाग्यंप्राप्तुयान्नात्रसंशयः ॥ इतिवारहं कोकिलाव्रतम् ॥ अथोद्यापनं भविष्योत्तरे
 युधिष्ठिरउवाच उद्यापनविधिंद्वाहंव्रतस्यास्यममप्रभो येनविज्ञातमात्रेणसौभाग्यंचभविष्यति ॥ श्रीकृष्ण
 उवाच ॥ श्रावण्यंशौणमास्यांतुशुक्लपक्षेविशेषतः द्वितीयायाभिकमकंदंतथावनपूर्वकम् उपवासस्यानियमं
 कर्तुंव्रतपरायणं तृतीयापुण्यफलदामभयाह्लेसमुपोषिता उपलिप्य शुचौदेशेमंडलंतत्रकारयेत् लिखेदष्टद
 लंपद्मचतुष्कोणोपशोभितम् सप्तधान्यभूतंपात्रंप्रस्थेनैकेनपूरितं तदभावेतदद्वैवाकुडवेनाथपाण्डव ऊर्ध्वं
 दंष्ट्रुणवर्णैरुभमंदयात्स्वशक्तितः तस्योपरिन्यसेद्वैकोकिलोपूजयेत्ततः अन्नगंधप्रदानेनधूपदीपप्रदानकं
 नैवेद्यमोदकाधंचपकांत्रंसपृतंवहु श्रार्थंयैवप्रदातव्यतांबूलफलमुत्तमं रात्रौजिगारणंकार्थंवाद्यनृत्यसमन्वितं
 पूजापित्तैकाचित्तनफलं प्राप्नोतिचाक्षयं प्रभातेविमलेजतिस्त्रानंस्कृत्वाविधानतः निरयंनिर्वर्त्याविधिवद्दोमंचाविधि
 नाह्विजः तिलपंचकपुष्पैश्चतंडुलेर्धृतपायसैः श्राष्टोत्तरशतंहुत्वाटुर्गामंत्रैश्चवैदिकः कोकिलाप्रीतयेतद्वट्प्याहती
 नांशतत्रयं ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सपत्नीकांश्चपंचय अशकोद्दिकयुग्मंचभोजयेच्चतथागुरुं स्त्रीभ्यश्चैवप्रदा
 तव्याःकरकाःपंचयैवतु मोदकाश्चससूत्राश्चवंशपात्रासयन्विताः कृष्णवर्णैसमायुक्ताःपक्वान्नैवपूरयेत् सर्वोपरक
 रसंयुक्तंनिस्त्रीभ्यश्चप्रदापयेत् आचार्यंपूजयेद्भक्त्याशांकेष्णांचसवत्सकां उपानहैतथाशब्दांचामरंछन्नमेवच

मधुरस्वरे वसंतवससेद्विषाच्छुचं नंदनवनंदतिमन्त्रेण विसर्जयेत् तंत सदन्नेन ब्राह्मणात्सतोष्य आचार्याय कोकि
लाप्रातिमांसोपरकरांशद्यथांशं च दद्यात् भूरिदानेनान्यानापि संतोष्यात् शोषेऽष्टुण्यिवादिति कोकिलाव्रतेषापत्तं
श्रुयामेवाविकान्नतं ब्रह्मपुराणे आषाढस्य पौर्णमास्यां यो वैषेद्विकान्नरः सोपवांसो महाभागसयाति परमांगतिं
सोपवासः कृतेपवासः परमगतिर्मांसः ब्रह्मशिवपूजाकाभिव्ययपुराणे आषाढस्य पौर्णमास्यां विधिवत्पूजयेच्छि
व सोऽथमेवमदाप्नोति विष्णुलोकमहीयते अत्राभिपुकाः पठति शुचिसितदिनकरवारकरमूलैश्च द्रूमूलस्य नागारैरि
वनानागः प्रयाति केलदूरतरस्तस्य तथा आर्द्रायाः प्रथमेपादक्षीरमश्रातियोन्नरः अपिरोपान्वितस्तस्य तक्षकः किं
करिष्यति क्षीरपरमात्ममश्राप्यं वलदिति ब्रतिहस्तकाः तथा मूलंतंडुलवारिणापि वतियः प्रत्यंगिरासं मवं
निदिपुष्टशुचिभद्रयोगादिवसेतस्याहिर्भोतिः कुतः कुर्यादिवयदाफणीदशतितं मोहान्वितो मूलयं स्थानेन स एव
याति निपतंचक्रमस्त्रयाचिरत् शुचिराषाढः प्रत्यंगिराशिरीषः ब्रह्मशिवे देवपूजाका ब्रह्मपुराणे आषाढं यते वैश्व
देवेन क्षत्रे सति शोभने दशान्पूजयेत्तत्र विश्वेदेवात्महावलात् वैश्वदेवं उत्तराषाढानक्षत्रं ते च दश क्रतुर्दक्षो वसुः
सत्यः कालः कामस्तथैव च धीरश्च लोचन ईषेव तथा चैव पुरुरवाः आश्वश्वदशैते तु विश्वेदेवाः प्रकीर्तताः इति वृ
हस्पत्युक्तेः भविव्यराणे आषाढ्यां ज्ञानपूजे च श्रावण्यां सततं नरः आषढ्यामथ कर्तिक्यां माध्यां प्राश्य च पादपान्
पानयेत्पितृपूर्वतुदत्तनक्षयमुच्यते इति अत्रादिष्णुपुराणदानमुक्त नारदाय एतद्विष्णुपुराणं तु सर्वशास्त्रार्थसंग्रहः
वाराहकल्पटोत्तरांशेन काथितं विह यो नरः पठनेभक्त्या यः शृणोति च सादरं तावुर्भौविष्णु लोके तु ब्रजे तांभुक्तभौ
मको तच्छिखित्वा च पेदादाषाढ्यां वृत्तयेतुना सततं विष्णुभक्त्या यपुराणार्थविदे द्विज सयाति वैष्णवं धाम विमा
नेनार्कवचसा हति घृतेनेन दानं विष्णुधर्मोत्तरे ज्ञेयम् अस्यां शिवशयनमुक्तं हेमाद्रौ विमानपुराणे पौर्णमास्यामुमा

नाथः स्वपतेचमसंस्तरै वैयाघ्रेचजदाभारंसमुद्गृह्याहिवर्मणेति इयंरुद्रत्रयवार्पूर्वविद्यायाः आत्रवेणुश
यनमप्युक्तं प्रागेकादशीप्रकरणे आत्रैव आपाढीशयात्रापूजाचोकाकाशीखंडे उद्दीच्यभारभूतेशमाढीशंसमर्चयेत्
आप द्यापंचदशरावैनपापैःपरितप्यते कृत्यासांवरसीर्यानामनेनाजापतेनरइति अस्यांकिंचिदानंकार्यमापाढी
कालिकेत्यादिनाथैशारवाप्रकरणेइदमस्म आरुणामेवाशिवपवित्रारोपणमुक्तं हेमाद्रौ शिवधर्मपुराणमप्येचयोः
पौर्णमास्यां तथा पाढ्यां शिवसंपूजयत्येततः उपवीतं शिवेद्यां छिवभक्तांश्रुपूजयेत् पुनरेवचकार्त्तिक्यांपूज्यशंभुं
क्षमापयेत् यतिभ्योदाशिणां द्यासूत्रवह्यादिपूर्वकं यः कुर्यात्सकृदप्येवंचातुर्नारथेपवित्रकं करपकोटिशतं
दिव्यरुद्रलोकमहीयतइति आत्रैव फालांतरशिधिपूर्वकनित्यचमुक्तं लंगारे आयाढ्यतेचतुर्दशयानभस्वयनभसा
स्तथा आठम्यांचतुर्दशंपक्षयोक्तभयोःसमं पवित्रारोपणंकार्थं सप्तम्यांवात्रयोदश्यांतत्रगंधपवित्र
शिवेकार्थं पौर्णमास्यामनुष्ठानपक्षेचतुर्दश्यामठम्यांवाचिधियासनपूर्वकं गंधपवित्रारोपणं
कामित्तिहेमाद्रिवचनात् पवित्रारोपणंशंभोःकुर्यान्नभसिवाशुचौ चतुर्दश्यामष्टम्यामधिवास्याविवधानतः
शायणेप्रौष्ठपद्यांचपवित्रारोपणंतुयः कुरुतेनापवित्रः स्यात्सतुसंवरंस्तरंरइति शिवरहस्यवचनाच्च प
वित्रारोपणंशुचौ आप द्यामाधिमासत्वेतत्रनेदंकार्थं आपाढीतुनकर्तव्यसुतेदेवेजनादेन इतिवचसातदभि
प्रायेणनिबंधकद्रिः प्रत्याख्यानात् उक्तमासत्रयं तदकरणे कन्यागतेऽपि सूर्ये तत्कार्थं उक्तमासत्रये
यस्त्वनकुर्यात्सूत्ररोहणं असौकन्यागतेमानीं यथादशाणुनाकृतं कुर्यात्तत्रवित्रंशंभोरतु तुलायांनकथं
चनतिवचनादशाणुना आचोरमंत्रेणेति त्रयास्यातं हेमाद्रिणा सहकालासंभवेसद्योपिनत्कर्तव्यं यद्वातद्दे
वकर्तव्यं यदिप्रत्याश्रयतातदागोदोहांतरितं दृत्वास्याधिवास्विकं पवित्रकामितिवचनानरात् नंजातिरिक्वधिरेतु

विष्णुपवित्रारोपणवद्विध्यः अस्यामेव पौर्णमास्यां संध्यासिनामसौम्यैकसंचरेणचातुर्मास्यगतापवादस्य परिपालन
 संकल्पंगत्वेनशौर्यं व्यासपूजादिकं विहितं उरसर्गशास्त्रं चाहथेताश्चतसरे एकशत्रवस्त्रेष्टेषु तनुदिनत्रयं पुरेदि
 नद्वयभिक्षुर्नगरेपंचरात्रकम् वर्षार्त्तुनकत्र तिष्ठतरथानेपुण्यजनाश्रिते आरंभवत्सर्वभूतानिपश्यान्भिक्षुरचरेन्महीभिति
 श्रुणुस्यतौ वर्षासुभ्रुवशीलरत्नमाः स्वैकाकीयतिश्चरेत् । द्वावेवाचरेदिति अत्रवर्षासुमाः स्वितिकार्त्तिकाताश्चत्वारो
 मासाउच्यन्ते - द्वावितिद्वयोर्वाश्रावणमाद्रपदयोरित्यर्थः भ्रुवशीलः एकस्मिन् चरेदिति भिक्षाटनाद्यनुवादः स
 धातिभिः आपाद्वर्षांपौर्णमास्यांचकारयेद्वपनयतिः चातुर्मासस्यमध्येतुवर्जयेद्वपनंयतिरिति तथाच वपनंतनुपु
 नःस्नानमद्भिर्द्वैदशभिर्थातिरिति द्वादशयांचक्रुर्वीतशौरांतेप्राणसंयमानिति अग्निः वपनानंतरं स्नात्वापूजयेत्पुरुषो
 तममिति यतिधर्मसमुच्चये देवकृष्णामुनिव्यासं भाष्यकारं गुरोर्युहं गुरुदेवगणाध्यक्षदुर्गादेर्वीसरस्वतीं गणंगणे
 शश्र्वाध्यक्षेत्रापालं अत्रशौरादिसंकल्पकर्म्मणि औदधिकार्त्तिसमूहार्त्तौ पूर्णमाग्राह्या त्रिसूहृत्तधिकग्राह्यंपर्वशौरप्र
 णमयोरित्यभियुक्तोक्तैः कृत्वरत्नावल्यादौ तु मध्याह्नव्यापिर्नाग्राह्यादिनद्वयेतादृशांचरेत्पर्वेयुक्तं केनापिप्रणिधा
 नेन पौर्णमास्या अस्यासंकल्पविधेरसंभवेद्वादशयामेवातुष्टयं द्वादशयंपौर्णमास्यांवाक्कुट्यारसंकल्पमात्मविद्वेष्य
 दिवचनादिति अथव्यासपूजाविधिरुच्यते आपाद्वर्षांपौर्णमास्यांयतिः प्रातरुत्थेयसुच्छौचादिकृत्वा अष्टोत्तरशत
 स्नानपूर्वकशौरिस्नानसंध्यादिपर्वतर्पणांतकाद्यै ततोव्यासपूजांरुद्रापनांगत्वेन हरतौपादौप्रक्षालयप्राणायामंच क
 र्त्वा ब्राह्मणैः सहतिथ्यादिसंकीर्त्यं व्यासपूजांकरित्येद्वैतिसंकल्प्य श्रीपण्डितृभपीठंतिथाय तदुपरि सदश धौत
 वस्त्रं निरुसाद्य तत्रसंन्यासर्पाठंगथादिनालिखेत् तत्रायंक्रमः प्रागायताद्वादशरेखा उदगायताउदकसंस्थाद्वादशरे
 खा लिखत्ततः पृथिव्यामरुष्टध्वजपिः सुतलछंदः कूर्मोद्वेपना आसनेपवेशनेविनियोगः पृथिव्येत्विति पाठित्वा आधारा

नाथः स्वपतेचर्मसंस्तरं वेषाप्रचजदाभारसमुद्गृह्यादिवचमणेति इयं रुद्रत्रयत्वापूर्वाविद्यामाह्ला अत्र वैष्णवा
 यन्मध्युकं प्रागेकादशीसकरणे अत्रैव आपाढीशयात्रापूजाचोकाकाशीखंडे उदीच्यांभारभूतेशमाढीशंसमचयेत्
 आपद्भ्यांपंचरुद्रमार्चनपापैःपरितप्यते कृत्वासांवत्सरीयात्रामनेनाजायतेनरइति अस्माकिंचिद्वानंकार्यमापाढी
 फातिके रनादिगर्वेशार्षाप्रकरणेद्रद्वयम् अरुनामेवशिवपवित्रारोपणमुक्तं हेमाद्रौ शिवधर्मपुराणमविवचयोः
 पौर्णमास्यां तथा पाढ्यां शिवसंपूजयत्नतः उपवीतं शिवेद्याच्छिवभक्तं श्रपूजयेत् पुनरेवचकार्तिं कथांपूज्यशंभु
 क्षमापयेत् यतिभ्योदक्षिणां दद्यात्सूत्रवत्यादिपूर्वकं यः कुर्यात्सकृदप्येवयातुर्नास्थेपवित्रकं कल्पकोटिशतं
 दिव्यं रुद्रलोकमहीयतइति अत्रैव फालांतरादिपूर्वकानित्येत्स्मुक्तं कलांतरे आयाद्व्यतेचतुर्दश्यांनभस्वनभसो
 स्तथा अष्टम्यांचचतुर्दश्यांपक्षयोःसमं पवित्रारोपणं कुर्यात्सप्तम्यांचाधियासनपूर्वकं गंधपवित्रारोपणं
 शिवेकार्द्यं पौर्णमास्यामनुष्ठानपक्षेचतुर्दश्यामष्टम्यांवाचाधियासनपूर्वकं गंधपवित्रारोपणं
 कर्मितिहेमाद्रिवचनात् पवित्रारोपणंशंभोःकुर्यात्सप्तम्यांचाधियाशुचौ चतुर्दश्यामष्टम्यांचाधियासनपूर्वकं
 श्रावणेपौषपद्यांचपवित्रारोपणंतु यः कुरुतेनापवित्रः स्यात्सतुसंवत्सरंनरइति शिवरहस्यवचनाच्च प
 वित्रारोपणं शुचौ आप् द्यामाधिमासवेतत्रनेदंकार्द्यं आपादितुनकर्तव्यं सुहेदेवेजनार्दन इतिवचनात्दामि
 प्रायेणनिबंधकद्रिः प्रत्याख्यानात् उक्तमासत्रयं तदकरणे कन्यागतेऽपि सूदर्थं तत्कार्द्यं उक्तमासत्रये
 यस्त्वनकुर्यात्सूत्ररोहणं अस्सौकन्यागतेमानौ यथादक्षाणुनाकृतं कुर्यात्प्रायेवित्रंशंभोरतु तुल्यानां कथं
 चनेतिवचनादक्षाणुना अघोरमंत्रेणेति व्याख्यातं हेमाद्रिणा सहकालासंभवेसद्योपिनत्कर्तव्यं यद्वातद्दे
 वकर्तव्यं यद्विप्रराग्रतयातदागोदीहांतारितं रुद्र्यासाधिवारिकपवित्रकमितिवचनांतरात् मंत्रातिरिक्त्वधिरतु

विष्णुपवित्रारोपणवद्वेष्य अस्यामेवपौर्णमास्यांसन्धासिनामौर्सागैकसंचरणचातुर्मास्यगतापवादस्य परिपालन
सकलपागत्वेनशौरंठ्यासपूजादिकविहित उत्सर्गशास्त्रं चाहश्रुताश्रुतरधि एकरात्रवसेद्वेषेपत्तनेतुदिनत्रय पुरेदि
नद्वयभिक्षुर्नगरेपचरात्रकम् वर्षांस्त्रयस्य तेष्वेतरस्थानेषुएवजनाश्रिते आत्मवत्सर्वभूतानिपश्यान्भिक्षुरचरेन्महीभिति
श्रुणुस्मृतौ वर्षासुध्रुवशीलस्त्वमा स्वेकाकीयतिश्रुते । द्वावेवाचरेदिति श्रुत्रवर्षासुमा स्त्वितिकार्त्तिकाताश्रुत्वारो
मासाउच्यंते द्वावितिद्वयोर्वाश्रावणमाद्रपदयोरित्यर्थः ध्रुवशीलः एकस्थिरः चरेदिति भिक्षाटनाद्यनुवादः से
धातियिः आपाह्यापौर्णमास्याचकार्येद्वपनयति चातुर्मासस्यमध्येतुवर्जयेद्वपनयतिरिति तथाच वपनांतुपु
नःरनानमद्दिर्द्दशभिर्धतिरिति द्वादशयांचक्रुर्वातशौरातेप्राणसंयमानिति श्रुत्रिः वपनानंतरंस्नात्वापूजयेत्पुरुषो
त्तममिति यतिधर्मसमुच्चये देवकृष्णामुनिव्यासभाष्यकारगुरोर्ग्रह गुरुदेवगणाध्यक्षदुर्गादेवीस्त्वती गणगणे
शश्राध्यक्षेअपालं श्रुत्रशौरादिसंकल्पकभीणि औदैयिकीत्रिमुहूर्तापूर्णमाश्रा त्रिमुहूर्ताधिकश्राह्यंपर्वशौरप्र
णानयोरित्याभियुक्तोक्तैः कथ्यरत्नानवलयादौ तु मध्याह्नह्रयापिर्नाश्राह्यादिनद्वेषतादृशाचेत्परवैत्पुर्क कनापिप्राणिधा
नेन पौर्णमास्या अस्यसंकल्पविधेरसंभवेद्वादशयामेवातुषेयं द्वादशयांपौर्णमास्यांवाकुर्यात्संकल्पमात्मविदित्य
दिवचनादिति श्रुषव्यासपूजाविधिरुच्यते आपाह्यपौर्णमास्यायति प्रातरुत्थेयसृच्छौचादिक्वा श्रुशेतरशता
स्नानपूर्वकशौरस्नानसंध्यादिपर्वतर्पणांतकार्यं ततोठ्यासपूजास्रष्ट्यापनांश्वेन हस्तौपादौप्रक्षाल्यप्राणायामंच क
त्वा ब्राह्मणै सहतिथ्यादिसंकीर्त्यव्यासपूजाकरिष्येइतिसंकल्प्य श्रापणीदृशपीठंतिथाय तदुपरि सदशं धीत
वस्त्रंनिस्साध्यं तत्रसन्धासपीठगधादिनालिखेत् तत्राचंक्रम प्रागायताद्वादशरिखा उदगायताउदकसंश्राद्वादशरि
खालिखेत्तत एयिव्यामैरुषधऋषिभुतलछंदः कुमदिवता आसनीपवेशनविनियोगःपृथिव्येवतिपठित्वाश्राधारश

कथनमः वेदव्यासायनमः अनंतायनमः इत्यासनमवाह्य पूर्वक्षतुर्गोविदेत्यानेव्यांगरुडध्वजः यान्धारक्ष
 तुवारहीनारासिंहस्तुर्गोविदे केशवोवाकुरिरेक्षेद्व्यायव्यांमधुमदनः उत्तरेश्रीधरोरेक्षेदेशान्यातुंगाधरः ऊर्ध्वगोव
 दनधरोह्यधस्तातुमहीधरः इतिदिग्बधः प्राणायामत्रयकृत्वाङ्कारत्यासौकृत्वा प्रणवस्यऋष्यादिरस्यत्वा पादादि
 न्यासाभ्यानकृत्वा सलिलंभृष्टोत् आधाराशक्तिमारभ्य साक्षतपुष्पैः पीठदेवताआवाहयेत् आधाराशकथनमः व
 राधायनमः ऐश्वर्यायनमः वेदव्यासायनमः अनंतायनमः वराहायनमः पृथिव्यैनमः रत्नदीपायनमः रत्न
 प्रासादायनमः दिव्यसिंहासनायनमः धर्मायनमः ज्ञानायनमः वैराग्यायनमः ऐश्वर्यायनमः अधर्माय
 नमः अज्ञानायनमः श्रैवैराग्यायनमः अनैश्वर्यायनमः संसर्वबोधार्त्तमनेनमः रंरजसेप्रकृत्यात्मनेनमः तं
 तमसेसोमात्मनेनमः ऊमलायनमः कंदायनमः ऊनालायनमः पद्माय. पद्मेभ्यो- केसरेभ्यो. काणिकायै. द्वा
 दशाकलात्मनेसुवर्गय. पौडशकलात्मनेसोमाय. दशाऽकलात्मनेश्राग्निमंडलाय. आत्मने. अंतरात्तमनेनम इतिर्पा
 ठदेवताआवाह्य ततोमुरूपदेवताऽऽवाहनं तत्रक्रमः गंगाणपतये दुंदुर्गायै क्षंक्षेत्रपालाय . इंद्रंद्राय संसर
 स्वयै. त्रिनिऋतये- इत्याशेषवापुर्वैशाननैऋत्यकाणपुरस्थापयेत् मध्येश्रीकृष्णायंकृष्णपूर्वं वामुदेवाय- दक्षि
 णेसंकर्षणायनमः पश्चिमेप्रद्युम्नाय- उत्तरेश्रानिरुद्धाय- इतिकृष्णपंचकम् कृष्णदक्षिणमगिव्यासपंचकसंस्था
 प्य मध्येवेदव्यासाय. व्यासपूर्वसुमंतवे व्यासदक्षिणेर्जैमिनये व्यासपश्चिमवैशपायनायनमः व्यासोत्तरेपैला
 य- इतिव्यासपंचकन्या- कृष्णवामभागेशंकराचार्यपंचकम्. मध्येशंकराचार्येभ्योनमः पूर्वविश्वरूपाचार्ये
 भ्यो-दक्षिणपद्मपादाचार्येभ्यो- पश्चिमेहस्तामलकाचार्येभ्यो. उत्तरेत्रिकाचार्येभ्योनमः इतिशंकराचार्यपंचक
 मावाह्य कृष्णपार्थिवोर्बह्मरुद्रौ पश्चिमादौ सनकादीन्स्थप्य सनकायनमः सनंदनायनमः सनत्तनायनमः

सनत्कुमारायनमः सनत्सुजातायनम. पंपरमशुरुभ्योनमः पूपरमेष्टिशुरुभ्योनमः अन्याश्वब्रह्मविद्याचाट्योऽन्य
 जयेत् तत्र ब्रह्मब्रह्मविशिष्टदशशक्तिश्चैवपराशरः व्यासःशुक्रोऽगोडपादोऽगोविन्दस्वामिःशंकरः इडविडाचाट्य
 भ्योनमः समस्तब्रह्मविद्यासप्रदायप्रवर्तकाचाट्यभ्योनमः तत इन्द्रादिदिकपालान् स्वैस्वस्थानि स्थापयेत्
 तत्रायंक्रमः पूर्वं इंद्रायनमः अग्नये नम. यमायनमः निर्ऋतयेनमः वरुणायनमः वायवेन
 मः सोमायनमः इंशानायनम. ब्रह्मणेनम. अन्नतायनमः आत्मनेनमः अंतरात्मनेनमः परमात्मनेनम इ
 त्तिदिकपालानावाह्य ब्रह्मन्वैप्रतिष्ठाप्य ततस्तुमंत्रावरुणौ ततःषोडशोपचारैर्वेदमंत्रैः पूजयेत् सहस्रशोष
 तिषोडशोर्चस्य नारायणऋषिः पुरुषोदेवता अन्नपुष्टदंडः अंश्यात्रिष्टुपुंषांशोपचारपूजायाविनियोगः
 सहस्रशोर्चयावाहनं पुरुषयेत्यासन एतावानस्थितिपाद्यं. त्रिपादूर्ध्वमित्यर्धं. तस्माद्विराडित्याद्यमन आ
 प्यायस्वतिमंत्रै पंचासुन यत्पुरुषेणेतिज्ञान तयज्ञामोतिवत्य. तस्माद्यज्ञात्सर्वंहृत.सभूतमितियज्ञोपवर्ति. हि
 रण्यरूपद्वयलकारान् तस्माद्यज्ञात्सर्वंहृत ऋचःसामान्तिश्चाश्रुताः तस्मादश्वेतिपुण्याणि. परिमलद्रव्यम्
 यत्पुरुषंयद्युरितिपुषं ब्राह्मणोस्येतिदीपं चंद्रमामनसइतिनैवेद्यम् मध्येपान्तिपं. उत्तरापोशानंकरोमिह्युद्धर्त
 नम् नाभ्याभ्यासीदितिफलम् तांबूलंच ससास्यासद्वितेदक्षिणा नीराजनंच यज्ञेनयज्ञमितिमन्नपुष्पं अथवा
 सर्वानेव तत्रशास्त्रायति पूजयेत् पथ्य दंतकाष्ठवस्त्रचंद्रनेदकचदद्यात् व्यासयुक्तानिमात्सर्वान्पूजयेच्चपथाक्रमा
 अथपुण्यांजलिः लक्ष्मीकलत्रललिताऽवनेत्रपूण्ड्रचक्रंपुरुहूनामंत्रं कारुण्यपात्रंक्रमनीयगात्रंवेदपवित्रंरसुद्धेवपुत्र
 म् १ उंनमोभगवतेशसुदेवय शुद्धबुद्धस्वरूपिणे हिरण्यपरतसेतुभ्यंश्राधान्यवलरूपापिणे १ नमोस्त्वन्नर्ताय
 त्रिलोकेष्वलक्ष्म्यामपीतायस्वरहरिम् शंखचक्रगदापद्मधारिणंप्रणामात्पहंसं १ इतिवैशंपायनपण्यांज लि

स्वपश्यात्प्राथम्यत्वं जंपरमानदरूपिणम् । ब्रह्माण्डशंकराचार्यप्रणामिविवेकिनम् २ ० परात्परतरं शांतयोगीन्द्रयोगि
 सेवितं प्रातंड्रयजितक्रोधसायंप्रणाममग्रह इति शंकराचार्यपूर्णजलिः । पदेपदे महापापसंघान् हंत्यसकृत्तान
 प्रदक्षिणात्तान्द्रसयाग्रह । एतजगदीश्वर इति प्रदक्षिणा ततः पूर्वात्सन्तोपरिश्रित्वानमस्कारकुर्यात् । व्यकाव्यकरशूल
 सूक्ष्मनिर्गुणसगुणशुभम् विश्वव्यापिनमीशानवदेदेवरमापतिम् १ इति नमस्कारः । उद्भिर्जैरुद्भिर्वापि प्राणिभिर्या
 प्यते मही सूक्ष्मासद्भैर्वा कियुर्कैर्नात्सुखैः समतत एते पंरक्षणाय । हमापाद्यदिवसान्वयत् अस्मात्प्रतिवंचतुमासान्वै
 वार्षिकानिह । नियमांमिति सकल्प्य मनसा विविपूर्वक वार्षिकसकल्पे सन्ध्यासि वकठ्याभ्यजानाहात्रि । नांधव
 शत्रुरेमासान्सर्वभूतहिताय वै । निद्रायारयत्तेशोपाके लक्ष्म्यासहजगरति । सुप्तश्चैवोश्रितो यावन्नभवेत्ससनातन
 अहंतावन्निरयामिसर्वभूतहिताय वै १ इदं व्रतमयादवग्रहीतपुरतरतवा निर्वैश्वसिद्धिमायातु प्रसादात्तरमापते २ प्राह
 ट्कश्चेत्प्रायेण प्राणिभिर्यथाप्यतमही रथाऽयामि चतुरंगमासानतस्ते पाहिताय वै ३ रथापाय्ये यामिशोपांकेत् ४ न्या
 सहजगत्पति शेषपर्यंकवर्थे स्मिन्फणाभाणि गान्विते श्वेतद्वीपात्तरे चैव कुरुनिद्रांजगरपंत ४ सुप्ते त्वच्चिजगद्भाये
 जगत्सुप्तभवेद्द्रवि । विबुद्धच विबुद्धैः प्रसन्नो मभवाव्यय श्वेतद्वीपयोगिनाथमोगिनाथे श्रिते त्वयि चातुर्मास्य व्रतान्
 ज्ञादं हि लक्ष्मीपते नम चतुरोवापैकान्मासान् देवस्योत्थापनाद्यधि इति ज्ञातुर्मास्यसंकल्पः । तत उक्तयति वचु पाश्व
 रथायोद्धिजातय । निवसतु सुखेनात्र गमिष्यामः श्रुतायंता दर्शनात्सहवासाच्चभाषणादिभिवदनात् । भिक्षादानाह
 खटानाद्रमिष्याम कतार्थता । त्वयिभुकेऽजगन्नाथे । भुके भवति सर्वदा । त्वयि सुते देवगणाः । सतोपयाति सर्वदा । श्रुतो
 भवान्नि रथातव्यचातुर्मास्यव्रतावधि । शुश्रूपां व यथाशक्तिकरिष्यामो ह्यहर्निशा । गृहस्थैः प्राथितो भिक्षुः । त्रवरथा
 रथापीति प्रतिवदेत् । त गोपति यस्मिन्सुहृदेषु । अनेन परमेश्वरः । श्रियतामिति वदेत् । ततोऽग्रहस्थैरासनः ।

क्रीडानां तर्वासां विहिंवांसुः श्रावणेषु च तेषु धूपदीपसाधनैः च फलनाराजनमंत्रपुष्पप्रदक्षिणाः नम
 रकरैर्यद्विस्तोषणीयः पूजानिवेदनं कृत्वा ब्राह्मणानसंपूज्य यथाशक्ति दक्षिणां दत्त्वा श्रीपरमेश्वरः प्रीयतां सिति यथाश्र
 ित्राश्रयणान्भोजयेत् इति गृहस्थधर्माः प्राग्दृष्टं दमदाय श्रद्धां किंचिदपीडयन् प्राग्दृष्ट्यै ध्यात्वा तमासयोः एवं सृ
 तिकां संप्रहोदं तका धंदोदकपात्रादिकं संप्रहं प्रदर्शनार्थः तस्य सर्वस्य समानत्वात् स्मरन् यज्ञेश्वरं विष्णुवामनं क्रौड
 रूपेण येनेद्धतासिदिवेत्क्रीडरूपेण दधुयात् वयासहसमायातुके शोषो धरणीधरः इति सः संप्रहः इति शंकराचार्य
 कृता व्यासपूजासमाप्ता ॥ * अस्थोमेव गजपूजाकाव्रतहमाद्रौ एव भरिस्वतिदेवेश्वरतमुवाच मंतगजं श्रा
 षाद्यं च तथा भाव्यांसमभ्यर्च्य गजाधिपं तव पूजां करिष्यंति दत्तो ह्येषो वरस्तवेति तद्विधिरसु तत्रैव ब्रह्मव्यः विस्तरम
 याज्ञेह प्रतन्यते इयं मन्वादिः अस्मिन्नेव दिवि शेषे वायुसंज्ञा रेफलविशेष उकोऽप्योतिः शास्त्रे श्राधाढ्यां भारकरास्ते
 सुरयति नित्ये वाति वाते सुदंष्टिः सस्याद्धं संप्रकुर्यादादिदं देहनादिभिर्मदं दुष्टिर्धमेन नैर्ऋत्ये सस्मना शोषरुणादिभि
 जलं चायुको ण प्रवायुः कौवेर्यासस्य पूर्णां सकलवंसुमती तद्वीशानवायौ १ श्रन्नक्षत्रयोगवशादादिफलविशेष
 उक्तः संहितायां श्राधाढ्यां पूर्णमायांतु यज्ञक्षेत्रं विचारयेत् पूर्वापादेषु भिक्षं स्थानमूले दुर्भिक्षमुच्चकैः उत्तरापादके श्वा
 नापीडावच्छकसहतिरिति अस्थो विष्णुराणदं तं तस्त्रिखित्वा च यो दधादा पाढ्यां धृतधेनुनेत्युक्तम् धृतधेनुदानं वि
 ष्णुधर्मैतरे तिलाभावे तथा दद्यात् धृतधेनुं प्रयत्नतः वासुदेवं गन्नाथं धृतक्षीराभिश्च नैः संपूज्य पूर्ववत्पुष्पैर्भाषधू
 पादिभिर्नरः अहोरात्रोषितो नान्नाश्रमिषूज्य धृतां चैषं गव्यस्य सर्पैः कुंभपुष्पमालाविभूषितं कारं योपधानसं
 युक्तं सितवस्त्रधुनेन च हिरण्यगर्भसहितं भाषिदुर्भूमभौक्तिकैः कुंभः पलसहस्रपरिमाणो वा दशपलादिकानि पंचश
 तपलानि वा कुंभः इक्षुपश्चिमात्पादान्पुरातनैरेष्यस्य यास्तथा सौवर्णे चाक्षिणीकुर्यात् शृगेचागुरुकाष्ठजे स

सधान्यमयेपाथ्यंपञ्चैणचक्रंरुम पञ्चैणैतकौशेयं कर्पातुरुष्कफपूरैप्राणफलमद्यानस्तनान् तुरुष्कःसिंह
 केशिलारसइतियावत् पुच्छुञ्जीममयंकार्पैरोमाणिसितसर्पुषी तांबटुहविचित्रतुईदकरूपीमनोहरा विधिनाक
 तयत्सावकुठ्यर्णलक्षणात्क्षिता एवकृत्वातथानन्वापजधिवाधिधानतः तद्भकायप्रदातव्याभगलाशास्त्रपारग एता
 नयोपकारायगृहाण त्वंदिनात्तम प्रायताममदेवशौघनाथैःपुरुषोत्तमः इत्यदाहृत्यविप्रायदद्याद्दैनुराधिप स्का
 दंत्वयमत्रः घृत्माग्निश्चदेवाश्चयुतमेदीयतामितिफलं घृत्क्षीरवहानयायनपायसकंदमाः त्रिपुलकेपुसवपुसख
 भार्गोभवेन्नरः सकामानांविषयंव्युष्टिः कथितान्पुससतम वृणुष्टिःफलं विष्णुलंकिनरयातातिष्कामायदित्येत
 इत्यादि दक्षिणात्वेकसुवर्णप्रभृतियथाशर्कातिहिरण्यमितिघृतयेनदानविधिः ॥ स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपा
 लोदद्याद्यप्रणानानाशास्त्राविद्यारसारासरासवित्सद्दसराक्षकः धर्मायमीविभागकद्रघुपतेःपादबुजार्चार्तो जीया
 त्पुष्कलत्रामिजसहितसंपालयनक्षमांचिरम् २ रणवीरसिंहभूपेशकारितिकवसागरे श्रुभूदापाढकृत्यानािरन्योइ
 रत्नसमुच्चयः॥ ३ ॥ इतिश्रीमत्सूर्यवंद्यावतसरघुकुलतिलकश्रीरणवीरसिंहमहाराजकारितिकवपरत्नाकरे व्याघ्र
 त्पामंकरत्नसमुच्चयः समाप्तोऽप्यनपाढमासः ॥ *

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायंजालये ॥
लालाशिवाभ्यायिकारेआषाढमासोसुदितस्सभासिमगमत्

संवत् १९७१ भाद्रपद व. २८

श्रीगणेशायनमः श्रीरघुनाथोजयति

अथ श्रावणमासकर्मण्यनिरूप्यः तत्र कर्कटसंक्रांती पूर्वाश्लिष्टाष्टघटिकाः पुण्यकालः सूर्योदयोत्तरसंक्रमे तु परदिने
एव पुण्यकालः राशौ तु निशांशात्प्राक् परतश्च संक्रमे अपराके हेमाद्र्यन्तभट्टादिभित्तिपूर्वात्तरयोर्दिनयोः पंचपं
चत्वाद्द्वयपुण्यकालः धनुर्भांनावतिक्रम्य कन्यांचामिथुनंतथा पूर्वापरविभागेत्तरात्रौ सूचरत्तरविः दिनानि पंचना
इयरतुत्तदा पुण्यतमामताः उदयेष्वितथा पंचदशैवेऽपि त्र्यंशकर्मणि इतिरकांशोकेः पूर्वापरविभागेनेति सकर्कक
दभिन्नसंक्रांते परं वक्ष्यमाणावचोविरोधात् इत्युक्तमदनरत्ने तेनायमर्थः रात्रौ पूर्वविभागे मकरपंचनादयः पुण्य
कालः रत्रार्धपरविभागे कर्कटसंक्रमे पूर्वदिनाते पंचनाद्वयः विपुवतोः पूर्वदिने पंच परदिनेति वाक्यांतरानुरोधत्वे
नहेभाद्रिमाषययो सर्ववचनानांचाविरोधः माषयमतेतु अर्धरात्रितदूर्ध्वतुसंक्रांतौ दक्षिणायने पूर्वमेवादिनं ग्राह्यं या
वन्नोदयेत्तरावेरिति तु ह गणोक्ते मिथुनात्कर्कसंक्रांतिर्षदास्याद्दंशुमाश्लिनः प्रभातेवांनिशयिवात्तदा पुण्यतु पूर्व
वत् इति भविष्योक्ते श्रुपूर्वादिनाप्यपुण्यं दाक्षिणात्यास्त्वेतदेवाद्रियते अर्धरात्रावां पिस्नानदानादिभवेतीत्युक्तं
ब्राह्मण्यत्र दानोपवाराद्याप्युक्तं तथा ज केशादि विधकत्तं निपिद्ध कुंभेचकर्कटेषु पितथैव कर्मुकेपि वा रोमखंडभृह
रथरयपि पिट्ठन्यातयत्तद्विष इति सुनुतुधचनादिति विशेषस्तु जीवतिपि तृविपये अन्ननदीनारजोदोषैः हेमाद्रावभिः
सिंहकर्कटयोर्गंधैस्सर्वानद्योरजस्वलाः तासु स्नानं न कुर्वीतवर्जायित्वासमुद्रगाभिति व्याघ्रोक्तेश्च इदं शद्रनदीवि
ध्याहत्स्त्रे स्वगारयद्यथावधि त्वमुक्त यावत्तोदिति भगवान्दक्षिणाशां विभूषणं तावद्रजोवहानद्यः करतोयाः प्रकी
र्तितः करतोयाः स्तत्पेदिकाः तथा च कात्यायनः याः शोषमुपगच्छ तिम्रीनेन कुसरितोभुवि तासु प्राटपिनस्तायाद

पृथं दशवासरे रम्यते सग्रहे धनु सहस्राण्यष्टौ च गतिर्यासां न विद्यते न तानदीर बभ्रवहं भासां रते काथिता भुवं म
 हानदी पुभवि प्योके आदौ कर्कटके देवि महानद्यो रजस्वलाः त्रिदिने तु चतुर्थे हि शुद्धाः स्युर्जाह्नवी यथा महानद्यश्च
 ह्ये गोदावरी भीमरथी तु गमद्वा च वेणिका तार्पा योष्णी विध्या च दक्षिणे परिकीर्तिताः वेणिका कृष्णवेणा भार्गव
 यी नर्मदा च यमुना च सरस्वती विशोका च वितस्ता च विंध्यस्योत्तरतः स्थिताः दादशैता महानद्यो देवश्रीक्षेत्रसभवाः म
 दनरत्ने पुराणोत्तरे महानद्यो देविका च कवेरी च जरा तथा रजसा तु प्रदुष्टा स्तुं कर्कटादौ त्र्यहं नृप कत्यायनः कर्क
 टादौ रजोदुष्टा गोमती वासरत्रय चंद्रभागा सर्वा सिंधुससरूर्नर्मदा तथा इदं गंगाद्यतिरिक्त्वा यमुना च गंगा च यमुना च
 यक्षशतचसरस्वती रजसांताभिभूंयंते ये चान्ये नदसंज्ञकाः शोणः सिंधुर्हिरण्यस्यः कोकिलो हितवर्धराः श
 ब्रदृश्वतथा सप्तपावनाः परिकीर्तिता इति देवलोके यतु प्रथमं कर्कटके देवि त्र्यहं गंगारजस्वलेति जान्हवीभिन्ना गोदाव
 र्यादिगंगानरपरामिति मदनरत्ने श्रान्ये तु नतुतीरनिवासिता भित्तिनिगमोकेः नूतनकूपादौ योग्या इति वल्क्यः श्रजा
 गावो महिष्यश्च द्राक्षणी च प्रसूतिका दशराद्रेण शुभ्रं तिमिरं च न वेदकमिति कचित्तु दौषाभावमाह क्याद्रपा
 दः अभावकूपवापोना मन्येनापि पुयोभूतं रजोदुष्टेषु पियासि ग्रामभोगे न दुष्यति तेनोद्धृते नदीषः तथा तासु स्नानन
 कुर्वति तद्गन्धाहुः वसिष्ठापि इत्या कर्मणि चोत्सर्गो भूतस्नाने तथैव च सूर्यचंद्रग्रहे चैव रजोदोषान विघ्नते इत्यलं विस्त
 रेण अथ श्रावणे कृत्य विशेषाश्चाग्नेयपुराणे यं श्रद्धेन ददेद्देवि वर्षादि च तुरो क्रतून् घृतघेनुप्रदेति च परं ब्रह्मादिगच्छ
 ति यातातपश्रयनादिदानमाह अयनादौ क्षुद्रादं यद्रव्यमिष्टग्रहेषु यत् यदा तु कर्कटं याति भगवांश्चंद्रादौ धितिः त
 तः प्रभृतिकालः स्याद्वाक्षिणा म्नसंज्ञकः तत्र प्रादुस्तसु सूप्लफलपुष्पादिभिस्तथा गौरसाकारितथासकूनब्राह्मणे
 श्राने निवेदयेत् हिमं च शर्करां चैव शशाकमूलफलातिथं उपानच्छन्नमाख्या नितिलघे तुं च जाल्यवत् तत्र कर्कटसंक्रांति

दिनेहिमंकरं श्रवणवर्ग्यफलं विश्वजिन्यायात् भविष्ये नैरंतर्यण्येमास्विधिनानाचपजेद्रवि पुण्यं तदेव सकलं
 भवेद्विषुवदर्वनात् एवमेव च विज्ञेयग्रहेणोत्तरायणे संक्रातिदिवसेष्वेवंपडशीतिमुखेषु च तर्कात्कथाभवेत्पुण्यं
 समाराध्यदिवकर पुण्यमेवंचफालगुण्यामाषाढ्यांसेवमेव च मत्स्यपुराणान्निपुराणयोः आषाढ्यादिचतुर्मासा
 न्प्रातः स्नानाभिषेकश्च वित्रिभोजनदद्यात्कात्कर्त्तव्यं गोप्रदो भवेत् सर्वैषणवपदयाति विष्णुव्रतमिदं स्मृतं आषा
 ढीति बहुब्रीहिरतद्गुणसंविज्ञाना श्रारभ्यचतुरोमान्कार्त्तव्यं गोप्रदो भवेदिति श्रवणात् आश्वयुष्याणि अयनादयन
 यावद्दर्जेत्पुण्यसर्पिणी तदंतेपुण्यदानानिष्ठतेन्यासहैवतु दद्याच्छिवपुरंयाति विप्रायद्युतपायसं एतच्छीलव्रत
 नासशीलारोमयप्रदायकं महाभारते श्रावणं नियतो मत्स्येकमकेनयः क्षिपेत् यत्रतत्राभिषेकेनयुज्यते ज्ञातिभि
 धनैः यत्रतत्रेति कर्त्तव्येजलाशयेऽपीति श्रावणकृष्णप्रतिपदायां श्रावणमासनिमनान्प्रारभ आषाढ्यामुप
 षण्यसकल्परचविधेयः श्रवतिथिपदेनवह्निपूजाऽपिकार्यं श्रावणकृष्णद्वितीयायामशून्यशयनव्रतं मर्हत्पुण्ये
 श्रीभगवानुवाच श्रावणस्यद्वितीयायां कृष्णायामधुसूदनः क्षीराण्येवलक्ष्मीक सदर्शयति केशवः तस्यासपू
 ज्यगोविंदं सर्वाङ्कामानवानुयात् गोसहिरण्यदानानि शतकल्पशतायुषं श्रान्यशयनीनामद्वितीयासप्रकीर्त्तता
 तस्यासपूज्यगोविंदमथैरभिविंक्षणाः श्रीवत्सपारिन्श्रीकातश्रीवासशान्तिकेतन गार्हस्थ्यमाप्रणाशनेयानुधर्माथ
 कामद श्रमयोमाप्रणश्यतुदेवताः पुरुषोत्तम पितरोमाप्रणश्यंतु तत्रोदांपत्यभेदतः लक्ष्म्यावियुज्यते देवो न कदाचि
 द्यथादिवि तथाकलत्रसंबोधदेवमभिवियुज्यतां लक्ष्म्यानशून्यं वरदयथति शयनसदा शय्यामनाप्यशून्यारुतत
 थामिधुसूदन गीतवादित्रनिघांपदेवदेवरस्यकारयेत् घटाभेवद्द्रशकरस्य सर्ववाद्य पर्यायत एवसंपूज्यगोविंदं भोज
 नैर्लवर्जित सशकृशारलवणयावन्मासचतुष्टयं ततः प्रभाते क्षजाते लक्ष्मीपतिस्मन्विता दीपान्नभोजनैर्यकाश

र्यादियाद्विचक्षणः पादकोपानहच्छत्रचामरासनसयुतां श्रीष्टोपरकर्युंकांशुक्लपुष्पांवरवृतां सापधानकाव
 श्रामांकलैर्नानाविधैर्युतां तथाभरणधान्यैश्चयथाशक्त्यांसमन्वितां श्रद्धयंगायचाविप्रायवैष्णवायकुटुंबिनि दात
 व्यावेदवितुपेनचकुर्येतकस्यचित् तत्रोपवेश्यदांपत्यमलंकृत्यविधानतः पत्न्यास्तुभजनदद्याद्दक्षभोज्यसमान्वि
 तं ब्राह्मणस्यापिसौवर्णैर्भुपस्करसमन्वितां प्रतिमां देवदेवस्यसोदकाविनिवेदयेत् एवंयस्तुमान्कुर्याद्शून्यशायुनं
 हरे. वित्तशाल्येनरहितो नारायणपरायण. नतस्यपत्न्याविरहः कदाचिदापजायते नारीवाविधिवद्ब्रह्मन्यावच्चद्रार्क
 तारकंनविरूप्यविशोक्तचदापत्यमभिजायते नंपुत्रधनंरत्नानिश्चयंयातिपितामह सप्तकल्पसहस्राणि सप्तकल्पश
 तानिच कुर्वन्नशून्यशयनविष्णुलोकेमहीयते विष्णुपूजयेदित्यर्थः ङप्रक्रमेतथाकर्तव्यतात् स्त्रियाश्चपि एतद्भक्तिक्रयमा
 णकलत्रपदेपतिपदेह पुरुषस्यस्त्रियश्चेतिप्रक्रमात् यावन्नस्याच्चतुष्टयंस्यादित्यर्थः एवंसंपूज्यगोविंदमश्रीयात्तैल
 यार्जवितिपूजानंतरमत्रातैलाशनप्रतिपादनात् यत्रैवदिनेपूजातत्रैवदिनेऽतैलाशनं पूजनच कृष्णद्वितीयाया
 मेष तस्यांसंपूजयेद्विष्णुमतिकर्तनात् श्रौत्यावतृतीयाभवात्तत्वात्कृष्णद्वितीयातिथिगोविंदपूजनं नकमक्षा
 रतैल्लवणभोजनमित्यर्थः ततः प्रभातव्रति चतुर्थकृष्णद्वितीयांतरं प्रभतिशय्यादिदानमित्यर्थः लक्ष्मीपतिसमन्वि
 तामिति लक्ष्मीपतिनाधिवासितांशय्यादद्यादित्यर्थः नतंतंप्रतिमान्वितां प्रतिमयाश्चाप्येदानकथनात् इतिम
 त्स्यपुराणे श्रूयन्नशून्यनद्वितीयाव्रतम् भविष्यपुराणे श्रीभगवानुवाच श्रूयन्नशयनानामद्वितीयांशुणुभारत श
 तेजगत्यातिः कृष्णः श्रयासाईर्महोपते श्रूयन्नशयनानामसदाकार्याहिसातिथिः कृष्णपक्षद्वितीयायां श्रावणेमासि
 भूपते इदमुच्चारयेत्प्रातः प्रणम्यजगत पति श्रीवत्स्यारिन् श्रीकांतश्रीवास्यश्रीपतेऽव्यय गार्हस्थ्यमाप्रणाशभेषातु
 धर्माधिकामद शुचयेत्माप्रणश्यन्तुमाप्रणश्यंतुनिर्जरा जामयोत्माप्रणश्यंतुपतीदापत्यमेवच लक्ष्म्याद्वियुज्यतेदेव

नकदा चिच्यथाभवान् तथा कालत्रयसंबोधे देवमाभिवर्ष्यन्त्या लक्ष्म्या न शून्वन्वरदं पथतिशयनं सदा । श्रद्धयाममापुंशुश्रमा
स्तुतथैवमधुसूदन एवं प्रसाद्यपूजां च कालं लक्ष्म्यास्तथाहरेः फलानि दद्याच्छ्रद्धयापामर्भाटानि जगत्पतेः न कप्रणम्या
यतने हरिर्भुंजीतिवापयतः ब्राह्मणाप्यद्वितीये न्हि शययां दद्यात्सदा क्षिणां शतानी कञ्च वाच कानिका निवभीष्टानि फला
निकेशवस्य तु योज्यानि शयने विप्रदेवदेवस्य रुथयता किंचिद्वा न द्वितीये न्हि दातव्यं ब्राह्मणस्य च भूकैर्नरे द्विजश्रे
ष्ठदेवदेवस्य शक्तिनः सुमं तरुवाच यानि तत्र महत्बाहो कालसंति फलानि च मधुराण्यतिर्वा नितचान्तिकटुकानि च
दातव्यानि तृपश्रेष्ठस्वशक्त्याश्रयने तदा मधुराणि च दत्वा तु मनो वञ्छभतानि यात् तस्मात्कटु कती ब्राह्मिणि क्षिणानि च
र्जयेत् खर्जूरमातुलुंगानि स्थितानि शिरसा सह द्वितीये न्हि प्रदेयानि भक्त्या शक्त्या च भारत वासादानंतथावात्पु
दानं चान्नस्य शस्यते एवं करोति यः सम्यङ् नरो मास्य चतुष्टयं तस्य जन्मत्रयं वीरशूहभंगो न जायते अशून्यशयन
श्रम्याद्धर्मकार्यसाधकः भवत्यप्यहर्तैश्चतुर्थः पुरुषो नात्र संशयः नारी वारजार्थमज्ञाव्रतमेतद्यथाविधिः याक
रोति न शोच्यासौ बधुवर्गस्य जायते वैषण्यं दुर्भगात्वं च भर्तृस्यागंच सत्सम ताभोति जन्मत्रितये कृत्वैतद्गतपुत्तमं इत्येपा
कथितार राजन् द्वितीयातिथिरुत्तमा यामुपोऽप्यनरो राजन् द्विष्टु द्विष्टु द्विष्टु भ्रियं लभेत् भागधेयप्रियासहप्रणम्येत्यर्थः
उपोऽप्येत्यत्र उपवासनमुपासनं श्रेयं नक्तं भुंजीतेत्याभिधानात् शुचयोऽग्रयः शिरसा विद्यमानव्रतेनेत्यर्थः नादिकेरेणे
त्यनेन यज्ञभागहरो विष्णुर्गागेयमत्रसुवर्णं मास्य चतुष्टयं तत्तन्मासकृष्णचतुर्थी चतुष्टयमित्यर्थः श्रिकटिकपक्षकल
त्रसंबन्धो मानवियुज्यतामित्यत्र पदर द्यानेपतिपदीह पूर्ववदेव फलानि दद्याच्छ्रद्धयापामि तिधारण्मात्रं अश्रेदानाभि
धानात् नक्तप्रणम्येत्येदौ नक्तं प्रणम्यमुजोतेत्यन्वयः इत्येपाकथितेयादिना कर्मरंभफलंतरार्थं श्रापाढयन्तरय
रमाचारान् इत्येपाप्यशयनाद्वितीयाव्रतस इदं श्रावणादिमास्य चतुष्टयं कृष्णपक्षद्वितीया राशुकाद्यै द्वितीयाव्रतं च

उपनिषदाः। एकभक्तियानकेनिश्चिद्यद्येवते तिथिरताःकालिकीप्राहेतिमदनरत्नरम्यतिसग्रहवचनात्
 चन्द्रोदयव्रतव्यचारस्य चन्द्रोदयेऽर्घ्योदात्तव्योदधयक्षतविभूषित इतिचन्द्रोदयेऽर्घ्यविधानात्।दिनहयेतत्सत्वेऽसत्ये
 यापूर्वाचतुर्थसितपक्षेपुमासेपुश्रावणादिषु अशून्यास्पन्नतंकुर्धर्माज्जाययात्तफलाधिक्यभितमदनरत्ने।लाहृतवचना
 त् अत्रपूर्णमांतोत्तसोप्राह्य दिनहयेतथात्वेपूर्वाञ्जत्रगोपूजायवानांप्राशनमितिशेषोर्गद्विदोतास्ये श्रावणक
 षणत्तर्तयाकज्जलीसंज्ञेतिदिवोदास्ये कृत्वरत्नावल्यां तत्रश्यामवर्णपुण्यादिभिः सांजनाक्षतैश्चदेवीपूजाकज्ज
 लादिसौभाग्यद्वयसुवांसिर्नाभयोदेयभितोक्रोडाचारान् अस्यामृदश्रवणयुक्तायाविष्णुपूजा तदुक्तेहमादौ विष्णु
 धर्मात्तरे तर्तयाश्रावणकृष्णायसाश्रवणसंयुता तस्यांसंपूज्यगोविंदंतुष्टिमप्राप्तवानुयादिति श्रावणकृष्णचतुर्थी
 सोमकरणादि तत्रश्राद्धादिकल्पतात्स्थायिकफलप्रदमुकल्पणादिप्रबंधेश्रावणकृष्णचतुर्थीसंकटचतुर्थीव्रतम् तच्चंद्रो
 दपव्यापिन्याकार्थं श्रावणेवहूलेपक्षेचतुर्थीतुविदुदये गणेशपूजयित्वाचचंद्रायाध्व्यप्रदीयते इतिकथायां तत्रच
 पूजाविधानात् दिनहयेतद्वासावय्यासौवापूर्वां मानुविद्विगणेश्वरइतिवचनात् गणेशगौरिचहुलाप्यतिरिका प्रकी
 र्त्तताःचतुर्थ्यःपंचमीविह्लादेवतांतरयोगत इतिमन्त्ररत्ने ब्रह्मवैवतंवचनाच्च नंचतुर्थाप्यविह्लाविधाप्यकवचनात् दिवा
 त्रिमूर्तवैधेस्त्वेषवप्रवृत्तिर्नरात्रावितिश्रामितव्यं अह स्तथियय.पुण्याःकर्मानुष्ठानतोदिवा नकादिब्रतयोगेपुरा
 त्रियोगोविशेष्यतइति नरात्रिवेधस्यांपिरान्त्रिसाध्यकर्मसुहेनाद्रिमाधयाद्रिभिरुक्तत्वात् अथव्रतविधिः मासप
 क्षाद्युच्छिरस्य विद्यापनपुत्ररोगमुक्तिसकटनाशकाम स्त्रीतुभर्त्रादिविरहसंकटविमुक्तिकामात्मकटचतुर्थीव्रतपूजादिकं
 करिष्य इतिसंकल्पःसौवर्णरौप्यताम्रभूषणयाद्यन्यतमा गणेशमूर्तिरुत्वा जलपूर्णीवस्त्रयतंकुभंतरस्याअग्नेरथापदि
 त्वापेह्रिशोपचारै पूजयेत् तत्रादौध्यान लंबोदरचतुर्बाहुत्रिनेत्ररक्वर्णक नानारत्ने सुभेषाद्वयप्रसन्नास्थविचितयेत्

ध्यायेद्भजानंतदेवंतरसकांचनसन्निभ चतुर्भुजमहाकांचेयुष्यकटिसमप्रभं आवाहनं आंगच्छस्वजगन्नाथसुरासुर
 नमस्कृत आनाथनाथसर्वज्ञविभ्रराजनमोरतुते गजारायायनमः १ आसनं गार्गादेवंसर्वलोकानामिन्द्रादीनां विशेपतः
 भक्तदारिद्र्यच्छेदिकदत्तनमोरतुते विभ्रराजायनमः २ पाद्यमभोदिकानामर्पणनभक्तानां वरदायकदेवदेवनमस्ते
 स्तुभक्तानां वरदेभिव लंबोदरायनमः ३ आर्द्यममहाकायमहोरूपश्रंततफलदायकदेवदेवनमस्तुभ्यसर्वपापनाश
 नशंकरमूनवेनमः ४ आचमनं स्नानपचाभृतेनैवगृहाणानायक आनाथनाथसर्वज्ञनमीभूयकवाहन उमासुता
 यनमः स्नानकुरुप्याचमनदेवसुरवधभ्यवाहन सर्वापदलनस्वामिनीलकटनमोरतुते वक्रतुंडायनमः ६ चखारकव
 ल्कयुग्मचदानामाभिदुर्लभं गृहाणमंगलदेवलवाटारनमोरतुते शौर्षकणायनमः ७ यज्ञोपवीतम् ब्रह्मसूत्रं सोत्तरीयं
 गृहाणगणनायक आरंक्तब्रह्मसूत्रंचकनकरुपात्तरीयक कुवजायनमः ८ चंद्रनम् गृहाणेश्वरसर्वज्ञादित्यचंद्रनम्
 तनम् विनायकनमस्तुभ्यं शिवसूनो नमोरतुते विभ्रनाशनार्थनमः ९ अक्षताः शालितड्डलसंभूतान्ब्रुकुकुमाकां
 स्त्वस्त्राडितान् अक्षतान्गणनाथत्वं गृहाणवरदेभिव पुनर्विघ्ननाशनार्थनमः १० पुष्पं सुगंधिद्रव्यमाल्यचमृद्गृहा
 णत्वमिभानत विनायकनमस्तुभ्यं शिवसूनो नमोरतुते विकटाक्षायनमः ११ धूपं दशांगुलगुल्लुपमुत्तमंगणना
 यक गृहाणद्वेवशत्रुमासुतनमोरतुते विकटाक्षायनमः १२ दीपं सर्वज्ञसर्वरश्नानां सर्वशिवविधाप्रिय गृहा
 णमंगलदीपं धूतकपूरसंयुतं वामनायनमः १३ नैवेद्यम् नैवेद्यगृह्यतादिवंनानामोदकसंयुतं सर्वान्नफलसंयुक्तं
 सर्वभक्तिसमन्वितं सर्वदेवायनमः १४ फलं फलान्भ्यमृतत्वयानिसुगंधीन्यधनाशत आनीतानियथाशक्त्या गृ
 हाणोमनिमानद सर्वादीनां शिनिनमः १५ तांबूलं तांबूलगृह्यतादिवंनानां वल्लीदलैर्युतं कपूरगंधसंयुक्तं सुगंधिसुखम्
 पणं विघ्नहर्त्रेणमः १६ समस्तपूजापिणम् सर्वदेवादिदेवाय सर्वसिद्धिप्रदायक भक्त्या कृतामिमापजां गृहाणोमां सर

प्रभां सर्वदेवायनमः १७ एवंपूजाप्रकर्तव्यापाठशैरुपचारकैः मोदकान्कारयेत्प्रातरसिलजान्दशपावति-दे-
 वाप्रस्थापयेत्पंचपंचविप्रायकल्पयेत् पूजयित्वातुतंविप्रभक्तिभावेनदेववत् दाक्षिणांचयथादत्त्वाशक्त्यापंचैवमोद-
 कान् भक्षयेन्नाशेचंद्रस्यश्रथर्द्धद्याद्यथाविधि चंद्रार्चनंनमः क्षीरसागरसंभूतसुधारूपनिशाकर गृहाणार्धमयाद-
 तंगणेशप्रतिवर्धन मोदकदानमंत्रः विप्रवर्धनमस्तुभ्यंमोदकान्वैददाभ्यहः मोदकान्सकलान्देवदेवदत्तिणया
 न्वितान् आपदुद्धारणार्थायगृह्णाद्विजसत्तम प्रार्थना श्रुद्ब्रह्मतिरिक्त्वाद्रव्यहीनमयाकृतं तत्सर्वपूर्णांयातुवि-
 पररूपगणेश्वर ब्राह्मणान्भोजयेद्वैविपायसेनयथासुखं स्वयंभुजीतपंचैवमोदकान्फलसंयुतान् अशक्तश्चक्रमर्त्र
 चाभुंजातदधिसंयुतं अथवाभोजनंकायमेकवारहिमाद्रिजे प्रतिमांगुरवेदद्यादाचार्यायसदक्षिणांवलकुंभसमायुक्तं
 त्रमश्रमिभंजयेत् यमामर्तविविश्वेशविश्वनाथमुमसुतं विघ्नेश्वरक्षिप्रवरतुभ्यंदास्याभ्यर्थाष्टदं विसर्जनमंत्रःगच्छग-
 च्छसुरेश्चष्टस्वस्थानेत्वंगणेश्वर . व्रतेनानेनमेनित्यंपथोक्तफलदीर्घव इतिश्रावणकृष्णचतुर्थ्यांसंकष्टचतुर्थीव्रतम् प्र-
 संगादत्रपार्थिवगणेशपूजाच्यते अथापार्थिवगणेशव्रतविधिः शमीगर्भस्त्रवरमर्कान्मूलादश्वत्थतोषिवा कुलाल
 चक्रयंत्रोत्थानदीकुलगतांमृदं आनीयेतिशेषः तीर्थदेवकुलेचापिगृह्णापिसमाचरेत् प्रतिमाभितिशेषः गणेशा
 यनमः मृदाहरेण गणपतयेनमः सेचन हेरबायनमः संघटनम् धरणीधरायनमःप्रतिष्ठापनं महागणपंत
 येनमः आवाहनं लक्षलाभकर्त्रेणमः स्नान शिवांत्रियायनमः पूजनं क्षिप्रायनमःक्षमापनं श्रमोघसिद्धयेनमः
 विसर्जनं अनेनैवविधानेनमौनेनप्रतिमांपजेत् वामहस्तेतिथतादिंय्यांसपूज्याथ विसर्जयेत् प्रथमादि विभेदेनविशे-
 षाःस्युरिमेरमृताः रक्तधंदनगंधोवैकरवीरचंपुष्पकं दशार्गोनुगुलाधूपानैवेद्यतुगुडोदनं जातीपुष्पद्वितीयेतुनैवे-
 द्यशर्करातथा तृतीयेपंचकंपुष्पनैवेद्यंलडुकंतथा चतुर्थैवकुलंपुष्पनैवेद्यंतुस्यपूपकं पंचमेशतपत्रतुनैवेद्यंषटकंतथा

पंचकद्वारकपुष्पवैद्यपुरिकामता । सप्तमवैवमदारनैवेद्यधिरिकारमृता । अष्टमस्यकपुष्पंचमकनैवेद्यमुच्यते नव
 पंशकद्वारकपुष्पवैद्यपुरिकामता । सप्तमवैवमदारनैवेद्यधिरिकारमृता । अष्टमस्यकपुष्पंचमकनैवेद्यमुच्यते नव
 गस्तिपुष्पचैवैद्यपयस्स्मृतं दशभरिणीपुष्पदुग्धनैवेद्यमुच्यते एकादशेकदंबचनैवेद्यपंचलायकं द्वादशेकुंदपु
 ष्पचनैवेद्यकदलीफलम् त्रयोदशेमालतीपुष्पनैवेद्यदाडिमीफलं चतुर्दशेश्वेतपुष्पनैवेद्यजामनंफलं पौडशेविल्वप
 ञ्चद्राक्षानैवेद्यमुच्यते विष्णुक्रांतं सप्तदशेकालिंशचनिवेद्येत् शतावर्य्यष्टादशंकेमयूकफलेयेवच एकोनावेश्वेत
 धामुंगराजंचदीरिका विश्केचशर्मांपत्रियालंचनिवेद्येत् एकविंशेचदूर्वाचनैवेद्यचष्टातेदन दिनेदिनेतथादूर्वा
 टादिकाःकार्याप्रयत्नतःएकविंशतिमूर्तीर्वाप्रत्यहंपूजयेत् रः त्रिसप्तिनपर्यंतंक्षिप्रसिद्धिः प्रजायते रकचदनगंधीवा
 सर्वाभावेतथाक्षताः पुष्पाथैचतथादूर्वाचनैवेद्यपंचलायकं एकात्राहारशालःस्थान्दूनिशाथीजितेद्रिय भाद्रमासि
 चतुर्थ्यांतुच्यपनविधिंचरेत् चतुर्थ्यावारणहैमपलेनापितदर्थकं सौवर्णगणपंचापिबिधिनापूजयेन्नरः तद्वत्समा
 हरेत्सम्यगेकविंशतिपुत्रिकाः रात्रौजागरणंकुट्यर्द्धाद्वाद्यादिमगैलः सहस्त्रनामस्ते।त्रचप्रभातेह्यरुणोदये क
 ंधानित्याविधिसर्वमागमोक्तविधानंतः अष्टद्वयैंगणेशस्यभोदकैःपायसेनवा रंभाफलैःसलानैश्चक्षुषेत्तरसहस्रकं
 अष्टोत्तरशतंवापततःपूर्णाहुतिंहुनेत् आगमोक्तविधानेनवोदिकेनाथवाप्यजेत् दिक्पालेभ्योबालेदद्याद्भिषेकंसना
 चरेत् आचार्य्यपूजयेत्पश्चाद्द्विस्तालंकारभूपणैः० तस्मैतांप्रतिभंद्यात्सपूष्पाविधिंचरः दानमत्रः यन्माप्नोतिविश्वे
 शंविश्वनाथमुमास्तु विश्वेश्वरंक्षिप्रवरंतुभ्यंदारयान्पमीष्टद विघ्नेश्वरःप्रीयतांभिक्षिप्रकारीशिवप्रदः हैमवारणदा
 न्नसर्वविघ्नेवनश्यतु ततोगादिक्षिणादद्यादेकवर्णौपयस्विर्ना सहस्रंवाज्ञंतवापि एकविंशतिमेवच ब्राह्मणान्भोजं
 चंपश्चात्पायसैःसाज्यशर्करैः एवंकेतुदेवपैसर्वसिद्धिःप्रजायते इतिचिंताभाणिकल्पेपाथ्यगणपतिपूजाविधिः
 समाप्तः उक्तंचहेमाद्रौ विष्णुपुराणे चतुर्थ्यावारणहैमपलद्वाध्वंतुशोभन कारपित्वाकुशपुतंतिलद्रोणोपरिन्यसेत्

यत्पुत्रं पूजयित्वा न वेद्यं विनिवदयेत् । तत्र तु शास्त्राणोदयाद्गणेशः प्रीयतामिति । काठ्यारंभे पुस्वर्षपुत्रस्य विघ्नं
 जायते । राजकामस्तथाऽप्यश्रीकामः शिष्यमाप्नुयान् । चारणां सप्तजलांतिभवाभिर्मदविह्वलाः । इदं चैत्रं श्रावणेका-
 तिके कार्वाभितिहेमाद्रिः । अथ दूर्वागणपतिव्रतकथा । सौरपुराणे । ईश्वर उवाच । " शृणु मे स्वप्रवक्ष्यामि त्रानामुत्तमं द्र-
 तम् । अस्मिन् दूर्वागणपते व्रतं त्रैलोक्याविश्रुतं । भगवत्यापुराचरिणीं पार्वत्याचमयामह । सरस्वत्यामहद्रेण विष्णुनाथन
 दत्तं च । अथैव श्रद्धेव गंधर्भुनिभिः । किन्नरैर्नरैः । चाणैस्तद्गतं सर्वैः पुराकल्पपण्डानन । चतुर्थीयामवेच्छुक्रामभां मात-
 र्मुपपद्यता । तस्यान्नतमिदं कर्तव्यं । कासिकथावाप्लानन । गजाननं चतुर्बाहुमेकदंती द्विपाननं । विधाय हस्त्राविघ्नेशहेम-
 पाठामनुरिच्यते । तथा हेममर्षीदूर्वातदाधारैरेव वसिष्ठं । संस्थां च विघ्नहृत्सारिकलशेताद्यभाजने । वेष्टितैरकवच्छे-
 सवैर्नोभद्रमंडले । पूजयेद्भक्तकुमुभैः । पत्रिकाभिश्च पंचभिः । क्लृत्वा पत्रमपामगार्शभादूर्वाहिरिप्रियां । तुलसीमित्यर्थः । अन्तः
 सुगंधिकुसुमैः । पत्रिकाभिर्विशेषतः । फलैश्च मीढकैः । पश्चात्तु पहारं प्रकल्पयेत् । यथावदुपचारैश्च पूजयेत् । द्विरजासुतं । उमा
 सुतनमरतुभ्यावेथव्यापि न सनातन । विघ्नोघ्रां छिंधिसकलमर्थं । पार्यादां मिते । अर्थं पार्यामंत्रो । गणेश्वराय देवाप्यु-
 मारगुरवे नमः । लंबोदराय देवाय सर्वविघ्नोपहारिणे । पूजामंत्रः । 'दमांगमलसंभूतोदानदानां वधाप्यै- । अनुग्रहाप्यु-
 दानां सदेवः । पातविश्वधूक धूपभञ्ज । परं येति । प्रकाशाय सर्वसिद्धिप्रदाय च । दीपंतुभ्य प्रदारयामि महीदेवारमनेन
 मः । दीपमंत्रः । गणानां वागणपतिं ह्रुह्वे । इत्युपहारमंत्रः । गणेश्वरगणाध्यक्षगौरिपुत्रगजानन । व्रतं संपूर्णनाया
 तुल्यं प्रसादादिमानन प्रार्थनामंत्रः । एवंपुत्रपविघ्नशंथथाविभवविरैः । सौप्तिकरगणाध्यक्षमाचार्यानि व्रदेवेत् ।
 गृहाण भगवन् ब्रह्मन् । गणराजं सदाक्षिणं । व्रतं च दधान । दद्यात्संपूर्णैयात्सुव्रत । दानमंत्रः । एवंपंचवर्षाणि कृत्वा । या
 पनभारमेत् । ईदिसितान् लभते कामान् । इति शंकरः । अथवा शुक्लपक्षस्य चतुर्थ्यां संयते द्विपः । कुर्याद्दृश्यं नयत्येवं

सर्वासिद्धिमवाप्नुयात् उद्यापनं विना यस्तु करोति तत्र भुक्तं तेन शुक्रतिलैः कार्थी प्रातः स्नानपठानन हेन्नावार
 जतेनापि कृत्वा गणपतिं दुधः पंचगणैश्च रतुसंस्नात्वा दूर्वाभिः संपूजयेत् मंत्रैस्तु दशाभिर्भक्त्या दूर्वायुक्तैः शिखिभ्यज
 दूर्वायुक्ते रिरपनेन प्रातिमं ब्रह्मवर्तुत्सिरनुज्ञापते मंत्राश्रनामात्मकाः स्कंदपुराणे गणाधिप नमस्ते स्तुतमापुत्राव
 नाशन विनायके शुभो वा तसर्वासिद्धिप्रदायक एकदंते भवक्रति तथा मूपकवाहन कुमारगुरवे तुभ्यमेभिर्नामपदैः
 यमिति इत्येव कथितवत्ससर्वसिद्धिप्रदं शुभं व्रतं दूर्वागणपतेः किमन्यच्छेत्तुमिच्छसि इदं व्रतं श्रावणे कार्तिके वा
 रंभणीयं चतुर्थीयाभवेच्छुक्लानभोमासस्य पुण्यदा तस्यां व्रतमिदं कुर्यात्कार्तिके वा वापठानन कार्तिकशुक्लचतुर्थ्या
 मारंभणीयं कार्तिकशुक्लचतुर्थ्यां वा व्रतं कुर्यादिति शुक्लचतुर्थ्यां समाभिव्याहाराच्च श्रावणदूर्वालक्षणं सप्तपत्रारतु
 हरितादूर्वाः प्रादेशसंमिताः यद्वा पंचशाखाः स्युर्ध्वस्तथाः पटभिरंगुलैः प्रत्येकं मूलमंत्रैण लक्षपूजां समाचरेत् समाप्तौ तु
 महापूजाहैर्मदूर्वासमर्पयेत् प्रथमदिनानुसरिण क्रमेण पुण्यानि वेदनक्रम उच्यते करविरपुण्यादि विष्णुक्रांतिं पुण्या
 णिपत्राणि चोति श्राथश्रावणकृष्णवतुर्थ्यां सकष्टचतुर्थ्यां व्रतकथा हेमाद्रौस्कां दे ऋषय ऊचुः दारिद्र्यशोककष्टाद्यैः पी
 डितानां च वैरिभिः राज्यभ्रष्टैर्दुष्टैः स्वैः किवते किं सुखायैभिः यनहीनैर्जनैः स्कंदसर्वोपद्रवपीडितैः विद्यापुत्रग्रह
 भ्रष्टैरोगयुक्तैः शिवाथैःभिः कर्तव्यं किं वदोपायं पुनः शेषार्थां सिद्धये स्कंद उवाच शृणु ध्यं मुनयः सर्वे व्रतानां व्रतमु
 तमं संकष्टतरणनाम पुत्रादि सुखदायकं येनोपायेन संकष्टतरति भुवि देहिनः यद्भक्तदेवकी पुत्रः कृष्णः पुत्राय दत्त
 वान् श्रावणैश्चिश्यमानाय पुनः शेषार्थं सिद्धये यथा कथितवान्पूर्वगणे शोमातरं प्राति तथा कथितवान् श्रीशोद्दाप
 रैण्डवान्प्राति ऋषय ऊचुः कथं कथितवान्वां पावर्तार्थं गणेश्वरः तथाष्टच्छंतिमुनयो लोका नुग्रहकांक्षिणः स्कंद उ
 वाच पुराकृतयुगे पुण्ये हि माचलसुतासती तपस्सत्सवती भूरि नट्टः शंकरः पातिः तदा सरमारहेरं वंगणे शं पूर्वजं मुत्

तःशशादागतदृष्ट्वागणेशंपरिपृच्छति पार्वत्युवाच तपस्वतप्तमाघोरदुस्तरंलामहर्षणं नप्राप्तःपार्वतीकांतोभि
 रीशोममवल्लभः संकष्टरक्षणंमन्त्रतंनारदउक्तवान् त्वदीयंयद्भूतंतामर्कभयस्वपुरातनं तच्छस्त्रंवापार्वतीवा
 चयंसंकष्टरक्षणं प्रीत्याकथितवान्देवोगणेशोज्ञानसिद्धिदः श्रीगणेशउवाच श्रावणकृष्णपक्षतृचतुर्थ्यं तुविधू
 दये गणेशंपूजयित्वाचन्द्रार्थाध्यं प्रदीयते पार्वत्युवाच क्रियतेकेनाविधिनाकेकाठ्याकीचपूजनं उद्यापनकदा
 कां धर्मत्राःकेरुंस्तुपूजने किं प्रधानं श्रीगणेशस्त्रयणंशवदविस्तरं त गणेशउवाच चतुर्थ्याप्रातरुत्थायदंतथा
 चनपूर्वकं ग्राह्यंनतमिदंपुण्यसंकष्टरक्षणशुभं कर्तव्यमितिसंकल्प्यन्नतस्मिन्गणपंस्मरेत् तत्रमंत्रः निराहारो
 स्मिन्नेवेश्यावच्चंद्रोदयोभवेत् भोश्यामिपूजयित्वाहसंकष्टात्तारयस्वमां एवंसंकल्प्यरार्द्रज्जात्वाकृत्वातिलैःशुभैः
 श्राहिकंतुविधायेवपश्चात्पूज्योगणाधिपः त्रिभिर्मासैस्त्वदर्थेनतृतीयशिनवःपुनः यथाशक्त्यातुवाहैर्भोक्रियतेप्रति
 मालथा वितशाठ्यंनकर्तव्यंकेतकार्थंविनश्यति जलपूर्णावस्त्रयुतंकुंभंतस्याग्रतोन्यसेत् पद्ममट्टदलंपुरयंगंध
 पुष्पैःप्रपूजयेत् एवन्नतंतुकर्तव्यंप्रतिमासंत्वयाद्रिजे यावज्जीवंतुवावर्षाण्येकविंशतिवातया अशक्त्यारेवकेवर्षंवा
 प्रतिवर्षमथापिवा उद्यापनंतुकर्तव्यंचतुर्थ्याश्रावणोऽसिते रव्याकारश्रतथाकार्थःसंकष्टहरणेतिथौ गणेशंचत
 थाचार्यसर्वं रास्त्रविशारदं श्रद्धयाप्राथयेदादौतेनोक्तंन्रतंमाचरेत् एकविंशतिविप्रांश्चवस्त्रालंकारभूपणैः पूज
 येद्देहिरूपयैर्हुत्वादीविधिनानलं होमयेन्मोदकान्पश्यात्तिलाकांन्यूतंसयुतान् श्रद्धेस्तरसहस्रंवानोचेदटांत
 रंशतं श्राष्टाविंशतिसंस्पर्धामोदकैर्वासंशकैरैः श्राज्याकाष्टौशुभान्शूलान्जुहुयाज्जातवेदसि भीतैर्योदित्रनिन
 दैर्माकिभावपुरस्कृतैः पुराणवेदाध्ययनैःपूजयेत् श्रीगणेशरं एवजागारणंकार्थंदत्त्वादानादिकंतथा सपत्निक
 मथाचार्यभूपयेदस्त्रभूपणैः उपानच्छन्नगोदानकमंडलुफलादिभिः शय्यावाहनभूदानधनधान्यग्रहादिभिः

यथा शक्त्यात्र कर्तव्यं तद्विरम्यान्वायमिच्छता एकविंशतिविप्राश्च भोजयेन्नामभिर्भूम गजस्थो विघ्नराजश्च लब्धवाद्दर
शिवारमर्जो चक्रतुंडः शूर्पकर्णः कुब्जश्चैव गणेश्वरः विघ्ननाशो हि विघ्नकटावासनः सर्वदेवतः सर्वातिनाशो भगवा
निघ्नहर्ता च धूम्रकः सर्वदेवाधिदेवश्च सर्वैर्पोडशैस्सृताः एकदंतः कण्डूरूपो भालंबद्रे गणेश्वरः गणपश्चैकविंश
श्वसर्व एते गणेश्वराः एव कृतविधानेन प्रसन्नो हंन संशयः ददाभिवांछितां कामान् प्रवृत्तं मन्त्रियं कुरु श्रीभगवानु
वाच एवमुक्तमथितं पूर्वे गणेशेन स्वयं नृप पार्वत्या तत्कृतराजन्व्रतं संकटनाशनं ब्रह्मेनेन सालेभे महदेवपतिस्वकं
तं कुरु एवमहा राजन् ब्रतं संकटनाशनं च नृथीसंकटानामस्सकंदेन कथिता मुनीन् ऋषिभिर्लोकपालैश्च लोककृतमिदं ब्रत
सूत उवाच एवं युधिष्ठिरो राजा जयकामनया द्विज ब्रतं शत्रून्निहरयतींश्च राज्यं प्राप्तवान् स्वयं तस्मान्स्त्रयनेन ब्रत
कार्थं विचक्षणैः ब्रतं कृत्येति शेषः येन धर्मार्थकामाश्च सर्वे आभिभवोत्किल करोति यो ब्रतं विप्रसवं कामार्थं सिद्धिदं स
वाहितफलयाति पश्चाद्गणपतां ब्रजेत् यदा यदा पदं विशान्नरः प्राप्नोति संकटं तदा नदाप्रकर्तव्यं ब्रतं संकटनाशनं त्रिपु
रं हंतुं कथिनकृतं देवनशूलिना शैलोक्यभूतिकामेन मेहेद्रेण यतस्कृतं रावणेन कृतं पूर्वे बालिबंधनभक्तं स्वकायं प्राप्
वान् राज्यगणेशस्य प्रसादतः सीतान्वेषणकोमिनकृतं वायुसूतेन च संकल्पदृष्टवान्सायं सीतारामप्रियापुत्रां दमयं
त्याहृतं पूर्वेन लान्धं पणकारणात् सापतिनैपथं लेभे पुत्रपत्न्योः कटिजोत्तमाः अहल्यापिपतिलेने गौतमं प्राणवच्छभं वि
द्याधालं भते विद्यां वनाधीधनमाश्रुयात् पुत्रार्थं पुंजमात्रोतिरे गौरोगारं प्रमुच्यते ब्रतमेतद्वर्णेश्च स्वसर्वकामफलप्र
दं येन दीर्घेन देवेश्च नरो राज्यं च विदति राज्ञि च जायते नारीश्च पिदासकुलोद्भवा राजपुत्रो जयच्छन्नगस्सः पन्नगानिव
द्वास्स एतद्व्रत्सर्वं स्त्रं प्राप्य सर्वोपि यो भवेत् वर्णाश्रमविहीनोपि सोपि सिद्धिं च विदति इति संकटचतुर्थो ब्रतकथातयैव
नारदो वि श्रावणस्य नसुश्रुतुं जाते चंद्रो देव्ये मुने गणेशाय प्रदद्याच्च ह्यर्धै विधि विद्वान् वंद्रे देव्ये अर्धदानाभिधानात्

कृष्णपञ्चचतुर्थ्यभिधानं तत्रध्यानं लंबोदरंचतुर्बाहुत्रिनेत्रं कर्णकं नानारत्नविभूषाढांप्रसन्नास्यं विंचितयेत् आ
 दाहनदिभिः सर्वैरुपचरैः समर्थयेत् तैवेद्यमोदकान्दद्याद्गणेषु पदमाप्नुयात् नानेनसदशान्यद्गतमस्तिजपञ्चये
 तस्मात्कार्यप्रयत्नेनसर्वान्तकामानर्भेत्सता श्रावणकृष्णपंचम्यामद्यत्रतम् नारदीये श्रावणकृष्णपंचम्यांत्रत
 नेत्समुद्धिदं चतुर्थ्यदिनशेषेतुसर्वाण्यवज्ञानिनारद एष्टकपात्रेषुसरथाप्यजलेनाप्लवयेत्सुधीः ततोयानात्तरे
 तसुनिष्कारपात्राणिधापयेत् प्रातर्भानौसमुदितेपिन्दुश्रवतथाऋषान् देवाश्चान्यर्च्यसुत्तात. कृत्वा नैवेद्यमद्यत. तद
 द्वायाचकेभ्यश्चत्राप्यच्छेद्योतमानसः सर्वादिनांशिषुदेवप्रदोषेतिशिवालये गत्वासपूज्यदेवेशालिगरूपिणमिथ्वर गंध
 पुष्पदिभिः सम्यक्पूजयित्वा महेश्वरं यजेत्पंचाक्षरीविद्याशतचापिसहस्रकं जपनिवेशदेवायभवायभवरूपिणे
 स्नात्वा नैवेद्यैर्दिकैरवपारिणैश्चापिनाकुलः प्रार्थयेदेवर्माज्ञानशश्वत्सर्वार्थसिद्धये शारदीयानिचान्ना नितथावा
 सांतिकान्यपि यानिरूपुरतैः समृद्धोहंभूयाजन्मानिजन्मानि दत्त्वात्तद्वाह्यणादिभ्यः स्वयभुर्जातवाभयतः एतद्वन्न
 तनामिविविनाचरितंभिः सर्वान्नमंपजनकपरलोकैर्गतिप्रदं श्रन्नैवश्रावणकृष्णपंचम्यास्तुहीविटपटपटपटपटपूजा
 तत्राशुधाः सुतेजनाहंनैदेवपंचम्याभवनगणे पूजयेन्मनसादेवस्तुहीविटपट
 सचंदनैः स्नापयेद्गन्धपयसातथाशीतोदकेनच सधृतंपयसापूर्णैर्दीपंदद्यात्सगुणुलं मनसादेवींविपहरा इति
 मंत्रेणमौनव्रतेनारया. पूजाकार्यं सर्पेष्टाश्चकादिविषशातिर्भवतीति श्रन्नश्रावणकृष्णपट्टास्कंदपूजागुहस्येव
 तिस्मरणात् श्रष्टसर्वमासससर्मापुतियिपत्वेनादित्य पूजयः उक्तच सप्तम्याभास्करस्यचैति श्रद्धात्राष्टम्यासुगति
 प्रदव्रतगत्वेन नकाशीत्वष्टमीपुर्याद्वत्सरतेचगोपद पौरुषपुरंयाति सुगतिव्रतमुत्तममितिपद्मपुराणवचनात्
 श्रद्धाश्रावणमासिकृष्णशुक्लनवम्याः कौमारपूजातदुकेति न्यास्यते भविष्योत्तरे श्रावणमासिसराब्देद्रय कुर्यान्नकभा

जनं दारपाष्टकमकनस्यभूताहतरतः उपवास्तपरवावापनवन्थापनवाहथाः कानाशागातवनादाय

डिकापूजयेत्सदा कृत्वा रौप्यमर्थाशक्त्यादुर्गावैपापनाशिनो करवीरस्यपुष्पैश्चर्त्तुं श्यागुरुचंदनैः धूपेनचदशां

गेनमेदकैश्चापिपूजयेत्कुमारीभोजयेत्पश्चात्स्त्रियोविप्रशिष्यशक्तितः भुंजीतवाग्यतःपरवाहिल्वपत्रकताज्ञानः

एवंयःपूजयित्वाथ्याश्रद्धाभक्तिसमन्वितः सयातिपरमंस्थानंयत्रदेवोगुहःस्थित इति श्रथ श्रावणकृष्णदशम्यां

विधिपत्वेनांतकपूजाव्रतं तदकं दशम्याभंतकरुयेति श्रंतकोपमः तस्य पूजा कार्या श्राव

णकृष्णकादश्यांरोहिणीयोगान्वितायांरोहिणीचंद्रव्रतंभविष्योत्तरे युयिष्ठिरउवाच धनादुत्तरेदेववर्षाकाल

उपस्थिते मयूरकेकाकुलितेदुर्दुरारावपूरिते कुलस्त्रियःप्रयच्छतिकस्यार्धैकात्रदेवता किंव्रतंकरयविख्यातानिदंकर

स्यातिथौभवेत् श्रीकृष्णउवाच प्रवृत्तेश्रावणमासिकृष्णपक्षेह्युपरिथिते एकादश्यांशुचिर्भूत्वास्नात्वासावौषधीजलैः

भापचूर्णनरजेंद्रकुर्यादित्दुरिकाशतं भोदकांश्चतथापंचद्वतप्रस्थंसुनिर्मलं नरानेकैकमुद्दिश्यततोगतवाजलाश्रये

दृष्टपानांयारहितेनवमेपजलैर्भूते तस्यैवपुलिनरेभ्येजलातिगोमयादिना कृत्वामरगडिकदंतपिष्टकादिभिरावृतं चर्चि

तंभंधकुसुमैर्धूपदीपाक्षतैर्जलैः तत्रचंद्रंलिखेदेवंरोहिण्यासाहितंविभुं शर्चयेत्संसाधार्योहिमंत्रेणानेनभावितः

सोमराजनमस्तेस्तुरोहिण्यैतेनमोनमः महासतिमहादेविसंपादयममोत्पितं इत्थसंपूज्यतस्याग्नेनैवेद्यंदयमाधि

तं तत्रैवब्राह्मणेदद्यात्सोमोमिप्रोयतामिति प्रोयतामितिभेदेवंरोहिणीशाशिनःप्रियेति एवमुच्चार्यदत्त्वाचतुर्तोल

जलमाविशेत् कंठांतकटिमात्रंवागुरफातंवाजलाश्रये ध्ययेतमनसाचंद्ररोहिणीसाहितंदायावत्समस्तंयद्भुक्तंभूत्वा

चांतरतटेस्थितः निवेद्यवसनंप्राप्यततोविप्रायभोजनं दक्षिणासहितंदेयंनिष्पावंवापिकल्पयेत्तमत्तथाशक्त्यापथा

वित्तंपथाच्चित्तथातथा-यः करोतिनरोराजन्नारीवाचकुमारिका वर्षेवर्षैर्विधानेनपथेदंरोहिणीव्रतंइहलोकेचिरं

रिषत्वाधनधाम्यसंमाकुले गृह्णाश्रमे शुभालंक्ष्मीपुत्रपौत्रादिसंततिं ततस्तुतीर्थमरणंतो ब्रह्मपुरं ब्रजे तस्माद्दिग्भु
 रंपार्थततोत्तद्रपुरशुभं हेरोहिणीशशधरामिमताहिताचक्रिकारणं शुणुनरेद्रं निवेदयामि संसृष्टमाषवरविंदुविकासि
 तंपदुक्तं जेठे शुद्धपूतेन फलं तदेव इति भविष्योत्तरे रोहिणीचंद्रवतं इयं श्रावणकृष्णिकादशी कामिका श्रियाः कथा ब्रह्म
 वैवर्ते पद्मपुराणे च युधिष्ठिर उवाच श्रावणस्यासिते पक्षे किनामैकादशी भवेत् तन्मे कथय गोविंद वासुदेव न मारु
 ते श्रीकृष्ण उवाच शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि कथां पापप्रणाशिर्ना यात्रोका ब्रह्मणा पूर्वेष्टच्छने नारदाय च नारद उवा
 च भगवन् श्रोतुमिच्छामि त्वतोहं कमलासन श्रावणस्यासिते पक्षे किनामैकादशी मता को देवः को विधिस्तस्याः
 किंपुरय कथय प्रभो ब्रह्मोवाच शृणु नारद त्वेवाचिमलीकानां हितकाम्यया श्रावणैकादशी कृष्णकामिकानामनाम
 तः यस्याः श्रावणमंत्रेण वा जियेय फलं लभेत् अस्यां पूजयेद्देवं शंखचक्रगदाधरं श्रीधराख्यमहाविष्णुमाधवं मधु
 सूदनं पूजते ध्यायते यो वै तस्य पुण्यफलं शृणु नगयायान्काश्यांचनैभिरेन च पुष्करे तत्फलं समवाप्नोति यत्फलं कृ
 ष्णपूजनात् गोटावर्ध्यां गुरीं महेंद्वयी पाते च दंडके न तत्फलमवाप्नोति यत्फलं कृष्णपूजनात् ससागरवतोपेतायो
 ददाति वसुधरां कामिकाव्रतधारिण्य उभौ समफलौ स्मृतौ प्रसूयमानां यो धेनुं दत्त्वा सो परकरान्प तत्फलं समवाप्नो
 तिकामिकाव्रतकृत्वरः श्रावणे श्रीधरदेव पूजयेद्यो नरोत्तमः तं नैव पूजितं दिवा गंधर्वो रणाकिन्नरः तस्मात्सर्वप्रयत्ने
 न कामिका दिवसे हरिः पूजनीयो यथा शाकिमानुषैः पापभीरुभिः ससागराणवमशाये पापपंके सममाकुलाः तेषामुद्धर
 णार्थाय कामिकाव्रतमुत्तमं एव नारद जानीहि पुरा प्राह हरिः स्वयं ॥ श्रध्यात्मविद्यानिरतैर्दत्तफलं प्राप्य ते नरैः ततो बहु
 तरं वैदिकामिकाव्रतसेवनान् रात्रौ जागरणकृत्वा कामिकाव्रतकृत्वरः नश्यति यमरोद्रं नैव पश्यति दुर्गातिं
 न पश्यति कुयोनिं च कामिकाव्रतसेवनान् कामिकायाव्रतकृत्वा कैवल्ययोगिनिगताः तस्मात्सर्वप्रयत्नेन कर्तव्यं निय

तांमभिः तुलसीप्रसवैः पत्रैर्गोनरः पूजयेद्वरिं नसालिष्यति पापेन पद्मपत्राभिर्वाभसा स्वर्णभारसहस्रं तुरजतंच चतुर्गु
 णं तत्फलं समवाप्नोति तुलसीदलपूजनात् रक्तमौक्तिकैर्दूर्ध्वप्रवालादिभिरर्चितः ननु ष्यति तथा चिष्णुस्तुलसीपूज
 नायथा तुलस्यामंजरीभिरस्तुपूजितोपेनकेशवः आजन्मकृतपापस्यतेन संमार्जितालिपिः यादृष्टानिखिलावसंघशम
 नीशुष्टयावपुः पावनो रोगानामभिवंदिता निरसनीसिकांतकत्रासिनीः प्रत्यासात्तिविधायिनी भगवतः कृष्णस्य संरोपिता
 ष्यस्तातच्चरणौ किं फलदा तस्यै तुलस्यै नमः दीपं ददाति यो मर्त्यो दिवारत्रौ हरेर्दने तस्य पुण्यस्य संस्थानं चित्रगु
 षो नोत्थयल कृष्णाग्नेदीपकोयस्य ज्वलत्येकादशीदिने पितरस्तस्य तृप्यति ह्यमृतेन दिविरिष्यताः धृतेन दीपं प्रज्वाल्य
 तिलतैलेन वा पुनः प्रयाति मूर्धलके सदीपकोऽतिशयैर्दंतः इयंतवाग्नेकाथेता कामिकामहिमामया अतो नरैश्च कर्त
 त्वा सर्वपातकनाशिनो ब्रह्महत्याप्रशमनी शूण्ड्या विनाशिनो त्रिदिवस्थानदात्री च महापुण्यफलप्रदा श्रुत्वा
 माहात्म्यमेतस्या नरः श्रद्धासमन्वितः विष्णुलोकमवाप्नोति सर्वपापैः प्रमुच्यते इति ब्रह्मवैवर्ते पद्मपुराणे च आवाण
 कृष्णकादशौ कामिकाव्रतम् अथ श्रीधरनाम्नो विष्णोः पूजनं नारदीयेषु आवाणकृष्णपक्षे तु एकादश्या नरोत्तमः कामि
 कां समुपोर्ध्वे वनियमेन द्विजोत्तमः दत्त्वा च दक्षिणां तेभ्यो विसृज्या श्रीतवांधवैः एव यः कुरुते विप्रकामिकाव्रतमुत्तमं स
 सर्वकामान् लभते याति विष्णोः परंपदमिति अत्र द्वादश्यां श्रीधरपूजादिकां विधेयम् तदुक्तं महाभारते दानधर्मे अ
 होरात्रेण द्वादश्यां श्रावणे मासि श्रीधरं पंचयज्ञमवाप्नोति विमानरथः समोदते इति अत्र त्रयोदश्यां कामत्रयोदश्याव्रत
 हमाद्रौ ब्रह्मो वाच कामं पूज्य त्रयोदश्यां सुरूपो जायते नरः इष्टारूपवर्ती मास्युर्कामं श्रलभते ऽधिकान् पक्षत्रयोद
 श्याव्रतमपि कर्तव्यं आवाणकृष्णचतुर्दश्यां पक्षचतुर्दश्याव्रतं शिवरात्रिचतुर्दश्याव्रतं आवाणानावास्यायां श्रद्धादि कृत्वा
 मुक्तं नारदीये ॥ श्रुचौ नभसि भद्रं चमसे पूर्णोऽस्ति ते तिथौ ॥ पितृश्रद्धां न हामसुरार्थ्या नं च्यमश्नुत इति ॥

श्रवणश्रमाधारयां पितृश्रावतं मध्येदेशे तु पोलाद्विति प्रसिद्धं साप्रदोपय्यां पिनी ग्राह्या यदा पूर्वरात्रौ प्रदोपठ्या पत्यमा
 यस्तदा पराकार्या श्रथव्रतविधिः मासपश्चाद्युच्छिश्यममहहजन्मनिजन्मांतरैः पुत्रपौत्रफलावाप्त्यर्थं पितृश्रावतं क
 रिष्य इति संकल्प्य देवीपूजां कृत्वा संध्याकाले स्नात्वा प्रदोपसमये देवीसंपूज्य पोडशोपचारैः ब्राह्मणसुवासिनीसभो
 ज्य पश्चात्स्वयं भुंजीत इति विधिः नमो देव्यै इति मंत्रेण पोडशोपचारैः पूजनं कर्तव्यं श्रथकथा इन्द्राण्युत्राच श्रपु
 बालभतेकामं परञ्चमहत्कलं व्रतानां परमं श्रेष्ठं कथयत्वहि पार्वति पार्वत्युवाच प्राचीन श्रीधरो विप्रञ्जि गोत्रोद्य
 नेभ्यः तस्य भार्या सुमित्रा च गृहधर्मण्यवर्तते श्रीधरस्य सुगोत्रेष्ठः शंकरो नामनामतः तस्य भार्या विदेहा च मृताप
 त्याभवत्तदा श्रीधरस्यापितुः श्राद्धे विदेहा च प्रसूयते दुःस्वयुक्तासु मित्रा च विदेहा परिवर्जयत् दुःस्वयुक्ता वनं प्राप्ता म
 ठमेकददर्शसा सरिच्च प्रचलायत्र विदेहा तत्र सागता मठमध्ये स्थिता तारां पश्यती च पुनः पुनः कुत्रेयमधुना प्राप्ता तदा
 णान्वितसुंदरी मठाधिपा विचार्यैव विदेहा माह सत्वरं त्वकिनीपश्यते तालरनेकै र्स्थायते शुभे त्वां प्रसिद्ध्यां नमक
 लागच्छशीघ्रं यथागतं विदेहोवाच दुःस्वयुक्तां च मां चान्नक्रामंती च वनांतरं माघसेवुश्चापि गार्गाक्षि भ्रमं मभवेत्कथं न
 ठनार्पुवाच श्रत्रागत्य चतुःषष्टिदिव्ययोगयादयस्त्विमाः पूजनार्थं समायातां तिशामध्ये शुभा स्थिताः तव कामं प्रक
 र्ति जीवित्यति च बालकान् विल्वपत्रेषु गृह्णास्व न धुना भवमाभिनी लुशातत्र विदेहा च विल्वपत्रेषु संस्थिता क्षणेनै
 केतशोऽटिगामठमध्ये समागताः ज्ञात्वा मन्युपगंधं च मठनारी मष्टच्छन कुतो मन्युपगंधश्चमठगेहसमाश्रितः निशा
 मध्ये चतुःषष्टि देव्यन्तत्र समागताः श्रनेकैश्च महारतैः फलैर्नानाविधैरपि निविष्टां मठदेवीतामाह्वानं कुर्व
 तस्माहि श्रावणस्य तु मासस्य कृष्णपक्षे कुहुतिथौ पूजां कृत्वा चतुःषष्टिरतिथौ न्द्रवतेस्माहि वदते स्म मन्युप्यासा
 लुसाथप्रकटाभवत् ममाशुचि वत्वमापन्नं मातर्मे बालकं मत तवाग्नेस्तमादात्प्राप्तियनारुमिति च बालकं पठगण्य

तृकाभित्थयैतदुद्यापनाख्यं कर्म करिष्ये तृताचापयैतकप्रकारणसवतामद्रथ्वाकलशां प्रतिषाप्य सप्तकलशेषु
 क्रमेण हैर्माः सप्तप्रतिमानामंत्रेण ब्राह्मी महेश्वरी - कौमारी. वैष्णवी- वाराही. इंद्राणी- चामुडा.
 ब्राह्म्य य ज्ञानांसप्तमातरैश्च्यनेन पूजयेत् तदुत्तरे सुवर्णादिपूर्णपात्रयुते कलशे चतुःषष्टियोगिनीः हैमप्रति
 मासुश्रक्षतपुत्रेषु ब्राह्मयेत् दिव्ययोगिनी १ महायोगिनी २ सिद्धयोगिनी ३ गणेश्वरी ४ प्रेताक्षी- ५ ङ्कि
 नी. ६ काली ७ कालरात्री ८ निशाचरी ९ ह्रींकारि १० रुद्रवैताल ११ क्रींकारि. १२ भूतडामरी १३ ऊ
 ष्यंकेरी १४ विरुवाक्षी १५ शुक्लांगी . १६ नरभोजनां १७ भराडी १८ वीरभद्रा. १९ धूम्राक्षी. २० क
 लहप्रियां- २१ राक्षसी. २२ घोरराक्षसी २३ विश्वरूपां. २४ भयंकरी २५ मास्वरी २६ रौद्रवैताली २७
 श्रीपणी २८ त्रिपुरांतकां २९ भैरवीं ३० ध्यासिनीं ३१ क्रोधिनीं ३२ दुर्मुखीं ३३ प्रेतवाहिनीं ३४ कटकी ३५
 क्रांतिनी- ३६ यमदूती ३७ कराली ३८ खट्वांगी ३९ दीर्घलंबोष्ठी. ४० मालिनी. ४१ मंत्रयोगिनी. ४२ कालांनि
 गहिणी- ४३ चक्री. ४४ कंकाली. ४५ भुवनेश्वरी- ४६ रुफारासी- ४७ कामुकी. ४८ लौकिकी ४९ काकटाक्षि. ५० अघो
 र्मुखी- ५१ भक्षणी. प्रेरणी. ५२ उघाघ्री. ५३ कंकणी. ५४ प्रेतभक्षणी- ५५ कालरूपां ५६ वीरकौमारिकां ५७ चंडां. ५८
 वाराही. ५९ मुंडधारिणी ६० कामाक्षी ६१ उघ्राणी ६२ जालंधरी ६३ महालक्ष्मी ६४ ततः सुवर्णपात्रेण फलपुष्पयु
 तमर्घ्यनामंत्रेण प्रथेकं दद्यात् रात्रिं निनयेत् प्रातः पीठैवेताः संपूज्य शशिप्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् सप्तमाहः श्र
 येत्तरशतमाज्याहृत्यायोगिनीश्रैकैकयाज्याहृत्या ब्रह्मादिदेवताश्रैकैकयाज्यहृत्या पक्ष्ये पूजासंज्ञाहोमः होमस्तु
 कृतः ततः सप्तमिथुनानि वस्त्रादिनासपूज्य वस्त्रदक्षिणाप्रतिमायुतान्सप्तकलशांस्तेभ्यो दद्यात् तत्रमंत्रः सो
 परस्करचकलशशशाणह्रिजसत्तम प्रीयतां मातरैर्मह्यैरे कानांस्थितिहेतवे ततो योगिनीपीठमाचार्यापदत्वाव्रतपूर्ते

ये श्रुष्टांगस्तेभ्योदत्त्वासदन्नेनसंतर्प्य श्राशियापोयुद्हीत्वास्त्रयंभुजोतइतिपिठोरव्रतम् श्रावणशुक्लप्रातिपदमारभ्या
 चारप्रातर्विल्वरोटकद्रतम् युधिष्ठिरज्वाच हर्षिकेशमयाकारिव्रतदानाद्यनेकथा श्रोतुमिच्छामिदेवेशव्रतसंपत्तिका
 कारकं येनव्रतेनदेवेशपुनराख्यंलभामहे तथाव्रतमुदेहिपांडवानांकृपाकर श्रीभगवानुवाच वक्ष्यामिशुभदंपार्थ
 लक्ष्मणद्विप्रदायक धर्मार्थकामक्षोणाणिदानंपरमव्रत राजोवाच केनचादौपुराचीर्षीमर्त्यैकेनप्रकाशितंविधिनाके
 नकर्तव्यंतत्सर्ववदकेशव श्रीभगवानुवाच आसीत्सौम्यपुरेराजासोमोनामिति विश्रुतः क्षात्रधर्मैतिकुशलःप्रजापाल
 नतत्परः तस्यराज्येप्रजाःसर्वाःसौम्याधर्मपरायणाः तस्यराज्ञस्तुचामार्यःसोपिसौम्यःशुभावहः तरिमत्सरस्तुसौ
 म्यंचसदासौम्यांबुनासुतं अभूत्सोमेश्वरोदेवोलोकानांपालनायच तत्राभवत्सोमशर्माब्राह्मणोवेदपारगः वेदार्थवि
 द्यास्त्राविद्यशुद्धाचारोतिदुर्लभः तस्यभार्याशुभाचारपुरंधीचारुभापिणी भर्तृशुश्रूषणरताकल्याणाप्रियवादिनीसौ
 करोच्चकुटुम्बार्थकण्ठज्जिदिनेने नलभ्यतेविकतेनयनयान्यतथैवच .व्रतैवखेदखिन्नस्तुविचार्यचपुनःपुनः किं
 रानिक्रमच्छामिसंभाव्येहंमहीतले केनकर्मविपाकेनलभतेचेदशफलं श्रयवार्थकरधर्म्यदेवपूजादिकंतथा ससौ
 भेश्चकरोद्भक्तिदैन्यनाशायपार्थिव कदाचिहस्वेदखित्तोसावाजंगामसरोवरं अभूत्सोमेश्वरःसाक्षात्स्मिन्तदृष्टः सरो
 वरे उद्ब्रवाह्यणरूपेणकृपयापरयायुतः तेनसंदुःखितोदृष्टःसोमशर्माद्विजोत्तमः दुर्लभिकर्मसंजातंत्वन्यथाचरणेन
 च किंचिद्वसंतानास्मितपूर्वतदर्थमिदशफलं तस्यतद्वचनश्रुत्वाब्राह्मणस्त्विदमब्रवीत् भोभोविप्रवश्येवव्रतसंकवदा
 भिते तेनदिदृष्टव्रतंचदपूर्णसंपत्तिकारकं सोमशर्मांगच भोभोब्राह्मणशादूलव्रतंतद्वदमेप्रभो यस्यानुष्ठानमात्रे
 णलक्ष्मीवृद्धिःप्रजायते कस्मिन्मासेचकर्तव्यंकिंदांनकिंचभोजनं धनलाभायकर्तव्यकरयदेवंस्यपूजनं केस्तुपुष्टिः
 प्रकर्तव्यापूजाचारुतराशुभा नैवेद्यंकीदृशदेयमर्थ्यैकर्तफलैर्भवेत् यदित्तिशिविब्रह्मतरसर्वब्राह्मिप्रभो ब्राह्म

एतयाप साधुविप्रव्यापुष्टं प्रतंष्टद्विप्रदायकं विधा नंतरववक्ष्यामि सर्वासिद्धिप्रदायकं श्रावणरायसिद्धिप्रथ
 मेतेप्रयासरं प्रकृतं व्रतं विप्रशुभं नियमपूर्वकं स धिमासत्रयं विप्रकर्तव्यं विधिपूर्वकं विल्वदलैस्तु कर्तव्यं भुत
 दंश्यांतु कार्तिके व्रतरत्नस्तु कर्तव्यं निवमश्राविचक्षणैः श्रावणरायव्रतदेवरोटकारत्नं नोहरं करोमि परयाभक्त्या
 पाहिमागतानुरो दिनेदिने प्रकर्तव्या पूजादेवस्य शूलिनः कथां विना भोक्तव्यं प्रत्यहं च पुनः पुनः उषोपणचतुर्द
 श्यां कर्तव्यं विधिपूर्वकं शुचिर्भूत्वादिने तस्मिन्कर्तव्यं गेटकव्रतं चतुर्दश्यां निराहारं स्थिराच्यैव परेह नि भोक्ष्यामि
 पार्वतीनाय सर्वसिद्धिप्रदायक इत्युपापणमत्रः कृत्वा माध्याह्निककर्मनिरयपूजाटिकं तथा तस्या रात्रौ तु कर्तव्या पूजा
 देवस्य शूलिनः शुभं चैतत्प्रदेशतु कर्तव्यं पुष्पमण्डप पूज्यस्तत्राशिवो देवो धर्मकार्माधारसिद्धये क्षीरादिस्नानं कुर्या
 चंदनादिविलेपनं कृष्णागुरुसकं पूरं भूगनाभिं विमिश्रितं पुष्पैर्नानाविधैरन्ध्रैः पुष्पोद्देवो महेश्वरः धनकामिनकर्तव्या
 पूजादेवस्य शूलिनः विल्वपत्रैरखडैश्च तुलसीपत्रैकैस्तथा नीलोत्पलैश्चारुतरै कर्तव्या पुण्यवादिनी कल्हारकर्म
 लेशैश्च वकुमुदैश्चातिशोभनैः चंपकैर्मालतीपुष्पैरं कुंरविद्वैः शुभां वहैः मदारेरकं पुष्पैश्च पूजात्नान्यैः शिवप्रियैः अन्यैर्ना
 नाविधैः पुष्पैर्भूतकालोद्भवैः शुभैः धूपैर्नानाविधैः पाथैः पुण्यवर्धनसायकैः दीपारत्नत्रयदातव्या वृत्तपूर्णामनोरमाः
 लहैः पथैस्तथा भोज्यैः स्वादाभिश्च विधिविधैः अन्यैर्नानाविधैरस्यैस्तथा विप्रवरैस्तत नैवेद्यं तु प्रकर्तव्यं रोटकानां
 विशेषतः कर्तव्यं रोटका पंचपुरपाहारमानतः द्वातुर्वे प्रायदातव्यं द्वाभ्यां वभोजनं शुभ एकोदेवाघदातव्यो भवे
 चाथैः सदावुधैः महेशापप्रदातवन्ता बूलंसुमनोहरं अर्घ्यदानप्रदानव्यं धनसपात्तिकारकं गुर्जरीचशुभाद्राक्षामातु
 लिंगमनोरमं श्राद्धोदानादिमन्त्रानुरागानि शुभानि च कर्कटीचशुभाप्रोकाश्र्चर्घदाने मनोहरा अन्यैर्नानाविधैः
 पाथैर्भूतकालोद्भवैः शुभैः यः करोत्यर्घदानचतस्य पुण्यवदान्यहं इत्याय सागैर्पुंकारं तैश्चान्यैर्भनैः रभैः दत्त्वा

यत्फलमाप्नोति तत्फलमाप्नुयात् श्रुतेन विधिनतितत्कार्यं व्रतासिद्धये पंचवर्षं प्रकर्तव्यमनुलूधनलिप्सुभिः
 यथादुद्यापनं कुर्याद्गोदोषकस्य व्रतस्य च उद्यापने तु कर्तव्यौ हैमरीष्योत्तरोटको इति शिवपुराणविल्वरोटकव्रतम् ना
 रदीये ऽप्येवं नमःशुक्लप्रतिपदि लक्ष्मीटुद्विप्रदायकं धर्मार्थकाममेवाशाणानिदानं परमं व्रतं सोमवारं समाभ्य
 यावन्मासत्रयं द्विज कार्तिकेसितभूतायामुपोष्यव्रतकृत्वरः पूर्णार्थांशिवभभ्यर्च्यसौवर्णवस्त्रसंयुतं दद्याद्विप्रा
 यसंकरत्पथधनतुष्ट्यै मुनीश्वर श्रावणशुक्लद्वितीयायां विश्वकर्माशयनम् तत्र चंद्रायार्घ्यदानं नारदीये नमःशुक्लद्वि
 तीयायां विश्वकर्माप्रजापतिः स्वपतेसातिथिः पुष्यह्यशोकशयनावहया सशक्तिकंतुशययायां पूजयित्वा चतुर्मुखं
 इममुच्चारयेन्मंत्रं प्रणम्य जगतां पतिं चंद्रार्घ्यदानमत्रोक्तं सर्वासिद्धिप्रदायकं श्रावत्सधारिन् श्रीकांत श्रीवास श्रीपते
 व्यय गार्हस्थ्यमाप्रणाशोभेयातु धर्मार्थकामददति श्रावणशुक्लतीयायां स्वर्णगौरीव्रतं नारदीये नमःशुक्लतीया
 यां स्वर्णगौरीव्रतं चरेत् उपचारैः षोडशभिर्भवानां नामभिर्यजेत् पुत्रान्देहि धनं देहि सौभाग्यं देहि सुव्रते अन्यथाश्व
 सर्वकामान्मेदेहि देवि न भोस्तुते एवं संप्राप्य देवेशीं भवानां भवसंयुतां व्रतसंपूर्त्तकामानुवायनं दापयेत्तथा एवं
 षोडशवर्षां लिङ्गवानारीशुभं व्रतं उद्यापनं चरेद्दत्तयावित्तया विज्ञाया विवर्जिता मंडपे मंडले शुद्धे गणेशादिसुरार्चनं
 कृत्वा ताल्पमयपत्रं कलशोपरिविन्ध्यसेत् सौवर्णीं प्रतिमां तत्र भवन्त्याः परिपूजयेत् गंधपुष्पादिभिः सम्यक्तो हो
 मसमाचरेत् वेणुपात्रीः षोडशभिः प्रकारैः पूजयेत् स मर्त्यदेवैर्नैवेद्यं द्विजशंतां त्रिवेदेयत् वायनं च ततः पश्चाद्
 द्यासं चंधिबंधुषु प्रतिमानुरवेदं व्याद्विजेभ्यो दाक्षिणां तथा पूर्णलभेः फलं नारीव्रताचरणतः परा अथार्यां श्राव
 णशुक्लतीयायां स्वर्णगौरीव्रते पूजा देवि देवि समागच्छ प्रार्थये हं जनमये इमं मया कृतां पूजां गृहाण सुरसत्तमे आ
 वाहनम् १ भवान्निबंधं महदेवि सर्वसौभाग्यदायके श्रुते कर्त्तव्यं कर्त्तव्यं प्रतिगृह्यतां आसनम् २ सघोरुशी

तलंदिव्यनानांगंधसुगवासितं पाद्यंशुहाणदेवेशिशिवेनसहितोशिवे पाद्यं २ अर्घ्यंशुहाणदेवेशिफलरत्नसमान्धितं
 ० अष्टांगंकरिपतंभक्तयाशिवेनसहसुन्नते अर्घ्यम् ३ गंगातोयंसमानतीतंसुवर्णकलशेशिस्थतः आचम्यतांमहादेविशं
 करप्रियवादिनि आचमनं ४ गंगासरस्वतीरेवापयोष्णीयमुनाजलैः स्नापितासिमयादेविसदाशांतिंप्रयच्छमे
 तानं ५ सर्वभूपाधिकेसौम्येलोकलज्जानिवारणे मयोपपादितेदेविवाससीप्रतिशुभतां वस्त्रं ६ कर्पूरकुंकुमैर्धुकं
 हरिद्रादिसमन्वितं कस्तूरिकासमायुक्तंचंदनंप्रतिशुभतां चंदनं ७ अक्षतान्धवलान्देविकुंकुमाकान्सुशोभनान्
 भालालंकारसिद्धार्थगिरिजेप्रतिशुभानां अक्षताः ८ माल्यानिचसुगंधीनिमालरघादीनियानिच मयाहृतानिपु
 प्पाणिपूजार्थंप्रतिशुभतां पुष्पाणि ९ देवदुमरसोद्भूतःकालागुरुसमन्वितः आदीपतेमयाधूपोभवानिप्राणत
 पंणः १० आल्यंचवर्तिसंयुक्तंवल्लिनार्योजितंमया दीपंशुहाणदेवेशिब्रैलोक्यतिमिरापहं दीपं ११ अन्नंचतुर्विधं
 रथादुरसैःषड्भिःसमन्वितम् नैवेद्यंशुभतांदेविप्रसादंकुरुसर्वदा नैवेद्यम् १२ कर्पूरालवंगादितांबूलदलसंयुतं
 क्रमुकर्यफलंदेवितंबूलंप्रतिशुभताम् तंबूलं १३ इदंफलंमयादेविरथापितंपुरतस्त्वव तेनमेसुफलानासिभैव्रज
 न्मनिन्नमनि फलं १४ हिरण्यगर्भगर्भरथंहर्माजविभावसाः अन्नंतपुण्यफलदमताःशांतिंप्रयच्छमे दक्षिणा १५
 पुत्रान्देहिधनंदेहिसौभाग्यदंदिहिसुव्रते अन्यांश्चसर्वकामांश्चदेहिदंविनमोस्तुते प्रार्थना भवान्याश्रमहादेव्यान्न
 तसंपूर्तहेतवे वायनंहिजवर्यायप्रतीयेहंददामिते १७ वायनदानमंत्रः १८ नानाषोडशपक्वैर्वैष्णुपात्राणिषो
 ढश कुपर्वाद्वस्त्रादिभिर्मुक्तान्याह्वयद्विजदंपतीः व्रतोद्यापनपूर्वर्ष्यंवाह्मणोभ्योददान्मयहं स्वलंकृताःसुवासिन्यःपा
 त्रिद्वयेनभूषिताः ममकामसम्बद्धार्थंप्रतिशुभंस्तुमोदिता इतिस्वर्णगौरीव्रतपूजा अयोद्यापनं युधिष्ठिरउवाच
 उद्यापनविधिंश्रुहितृतीयायाःसुरेश्वर भक्तितःश्रोतुमिच्छामिन्नतसंपूर्तहेतवे श्रीकृष्णउवाच उद्यापन

विधिं वक्ष्ये सावधानेन वैश्रुणु त्रिंशदहं त्रमाणेन विस्तीर्णं दक्षिणोत्तरं प्रत्यक्षं प्रावैतुराजैर्द्रवज गोचर्भमुच्यते गोचर्म
मात्रं सल्लिप्य गोमेयेन विचक्षणः मण्डलकारयेत्तत्र नानावर्णैः सुशोभनं ग्रहं मण्डलपार्श्वेषु त्र्यम्बकं मण्डलं लिखेत् तन्म
ध्यस्थाप्यैकुंभमद्रणं सृष्ट्वा यं शुभं तास्य पात्रं प्रकुर्वीत पलैः षोडशभिस्सततः तदर्धार्धेन वा कुटुर्धार्धितशाठ्यं विवर्ज
येत् कर्पमात्रसुवर्णेन प्रतिमांकारयेद्बुधः तदर्धमध्यमं प्रोक्तं तदर्धतु कनिष्ठिकं कृत्वा रूपं प्रयत्नेन पार्वत्या च हरस्य च
श्रयताम्यनयेत्त्रिप्रतिमां तच्च विनयेत् श्वेतवस्त्रयुगच्छन्नं श्वेतयज्ञोपवीतकं भाजनं च तिलैः पूर्य कलशोपरिविन्ध्य
सेत् पार्वत्यासंयुतं कृत्वा रथापरिवशा विधानतः वेदोकेन प्रतिष्ठाचकत्तं प्राचयथाविधि पंचामृतेन स्नापनं कृत्वा दे
वस्य चोत्तमं स्नानं च कारयेत्पश्चात्ततः पूजां समाचरेत् चंदनेन सुगंधेन सुगुणैश्च प्रपूजयेत् धूपं च कल्पयेद्द्वंद्वं चंदना
गुरुसंयुतं नानाप्रकारैर्वेद्यंतथादीपंचकारयेत् शर्वणैः पूजयेद्द्रव्यैश्च तथा गंधपुष्पैः फलाक्षतैः श्रावाहनादिकर्तव्यं पु
राणागमसंभवेः कार्या विधानतः पूजाभक्तिश्च द्वासमाप्तिवैः देवदेवसमागच्छन्नार्थयेहं जगत्पते इमं मया कृतां
पूजां गृह्णाण सुरप्रसन्न एवंपूजाप्रकर्तव्या राजाजगणततः गीतान्द्वयदि संयुक्तं कथापुस्तकवाचनं शर्वणैः पूज्यं
वहैवं परब्रह्मं समाचरेत् रगद्यहो कविधानेन कृत्वाग्निस्थापनंततः प्रारभेत्ततो होमं नवग्रहपुरःसरं तिला
श्च यवसंमिश्रानाज्येन च परिशुनान् स्विष्टकृद्ब्रह्मो मप्यर्थं तं कृत्वा विधिवदाचरेत् एवं समाप्य होमंतु तत्राचार्यं प्रपूज
येत् शर्वणपुष्पप्रदानेन ब्रह्माहंकारभूपणैः शक्त्या तु दक्षिणां दद्यादोकारेण समन्वितं धनुंसदक्षिणां दद्यात्सुशी
लां च पयस्विनीं स्वर्णशृंगिरीं पयस्वुराकारं रयदोहनसंयुतां रत्नपुच्छं ब्रह्मयुतां तास्य पृथ्वीमलंकृतां सवत्सामद्राणं
द्राविन्द्यात्प्रयत्नतः सुवर्णेन समापेतामाचार्याय च साधवे षोडशभिः प्रकरैश्च पकान्नैः प्रीणयेत्सदा षोडशप्राति
मां दद्यात्साण्यैः प्रयत्नतः वंशपात्रैश्चितैः पशुवाहपाद्भिस्तानुसारतः वंधुभिः सह भुंजति यत्पशुपरेहनि एतं क

त्वांभवेत्पार्थपरिपूर्णावतीतमम् इतिभविष्योत्तरे स्वर्णगौरीव्रतोऽद्यापनं अथकथासूत्रउवाच कैलासशिखरे
 रभ्योसिद्धिगंधर्वसेविते उभयासहितःस्कंदःपप्रच्छशिवमव्ययम् स्कंदउवाच करुणासागरेशानलोकानाहितका
 न्यया द्रतकथयदेवेशपुत्रपौत्रप्रवर्धनं शंकरउवाच साधुष्टमहाभागकथयामिपदानन स्वर्णगौरीव्रतंतामस
 र्वसंपत्करंनृणां पुरासस्वतीतीरेविमलास्यामहापुरी तत्रचंद्रप्रभोनामराजाभून्नदीपमः तस्यश्रीरूपलावण्य
 सौंदर्यस्मरविश्वमे महर्देवीवेशालाश्वेद्वैभार्येचमृगक्षणे तयोःप्रेयतराज्येध्रतस्यासीन्नृपतेर्भता सकदाचिद्वनं
 भेजेमृगयासक्तमानसः तत्रशादूलवाराहवनमाहिपकुंजरान् हत्वावश्यामत्तृष्णार्तः सरसीविपनेमहत् चको
 रचक्रवाकाटहपुंडरीकशतकुलं उत्कृष्टमल्लिकोद्दामकुमुदेत्पलमंडितं समासाध्यसरस्तीरेपीत्वाजलमनुत्तमं
 भक्तयागौरीमर्चयंतंददर्शाप्सरसांगणं किमेतदितिपप्रच्छराजाराजीवलोचनः स्वर्णगौरीव्रतमिदंक्रियते
 रमाभिरुत्तमं सर्वसंपत्करंनृणांतंकरुष्यत्युत्पेतम राजोवाच विधानकीदृशंव्रतंकिफलंविस्तरान्ममताज्जबुयोपि
 तःस्वर्वाभोमासिनृतीयके प्रारब्धवंप्रव्रतमिदंगौर्य्याःपोडशवत्सरान् तच्छ्रुत्व.सोपिजग्राहव्रतंनियतमा
 नसः गुणैःपोडशाभिर्मुक्तंडोरकंदक्षिणेकरे वध्नाभ्यनेनभेत्रणकरिष्येहंव्रतंतव ततःकृत्याव्रतंदेव्यामदिरामदम
 तयाप्रभृतंदोरकंहस्वेतदृष्ट्यापत्न्यतिकोपिता त्रोटित्यासाचक्षिष्यवाह्यशुष्कतरूपरे नकर्तव्यंनकर्तव्यमितिराजि
 वदत्पपि तेनसरष्टमात्रेणततःपच्छिवितांगकः तंहितीयाततोदृष्टवाभिकेव्याकलितभवत् तन्मूलेडोरकंछिन्नगृहं
 त्वासाववंधह ततस्तरह्रतमाहाःश्यात्पत्युःप्रियतराभवत् देवीकृतापचारणसात्यकादुःखितावने प्रयथैसातुमहिर्ष
 ध्यायंतीविस्मयाकुला मुनीनामाश्रमेपुष्योनिवरुंतसितीक्रादित् निवारितामुनेवरैर्भेच्छपाथैर्वयाम्स्व धावंतीवि
 पिनेषीरेगणाध्वशंददशोह तेनदृष्टापिसागौरीश्याज्यपमनपेपिता ततोददर्शाग्रगतांगच्छतीतुसरःश्रियं ततो

वनश्रियं चाग्नेसर्वभरणभूषितां पश्यतीशकुनैरतत्र हजंती विवमानुषी तैस्तेनिराकृतादृष्टानि विषणानि एषपातह नत
 स्तत्कृपयागौरीप्रादुरासीन्महासती तादृष्ट्वादंदवद्रुमैर्नत्वानुत्पांगना जयदेवि नमस्तुभ्यं जयभक्तवरप्रदे
 जयशंकरवामांगिमाले सर्वमंगले ततो लब्ध्वावरभक्त्यागौरीमभ्यर्च्य तद्रतं चक्रे देवापदं तस्यै ददौ सौभाग्यसंपदः
 इति गौर्याः प्रसादेन सर्वाङ्कामानवाप्य च श्रुते शिवपुरासः कंताभिः सहितो नृपः यः शोभनं व्रतमिदं कथितं शिवा
 याः कुर्यात्स चाप्रयतरो भवेता च गौर्याः प्राप्य श्रियं समधिकं भुवि शत्रुसंघं निर्जयति नैर्लपदं सहसा प्रयाति इ
 तिरकंदपुराणस्वर्णगौरिव्रतकथा इयमेव तृतीया मधुसूतवेति नाम्ना गुर्जरदेशे पुत्रासिद्धा परयुताग्रस्येति दिवोदासः
 एतस्याचारविधिरपि तत्रैव श्रम्यामेवाऽनंततृतीया व्रतं भविष्योत्तरे युधिष्ठिर उवाच सौभाग्यारोभ्य फलदं विद्वा
 धिक्षयकारकं भुक्तिमुक्तिप्रदं किंचिद्ब्रतं ब्रह्मिजनार्दन श्रीकृष्ण उवाच यदुमांथाः पुरादेव उवाचासुरसूदनः कथासु
 संप्रवृत्ता सुललितारारधनं प्रति तदिदानीं प्रवक्ष्यामि भुक्तिमुक्तिफलप्रदं नराणामथ नारीणामारधनमनुत्तमं शू
 णु एवावहितो भूत्वा सवंपापप्रणाशनं नभस्येत्थयवैशाखे पुनर्मांगेशिरे तथा शुकपक्षे तृतीयाप्यास्ताः त्वासाह्रैरसुपुंषुः
 गौरीचनंच गोमूत्रं मुस्ताच गोशकृतथा दधिभंदनसंमिश्रं ललाटे तिलकं न्यसेत् सौभाग्यारोभ्य कथं रमात्सदा च ल
 लिताप्रिया प्रतिपक्षं तृतीया सुवद्व्यावार्पातवाससीं धारयेदथ वारकसितां नि कुसुमानि च विधवापांडुरकानि कु
 मारीशुक्लवाससीं दध्यर्धं च गव्ये न ततः क्षीरेण केवलं तर्पयेन्मधुना तद्द्वरुप्यगंधोदकेन च पूजयेत्तु शुकपुंषुश्चक्र
 लैर्नानाविधैरपि धान्यकाजानित्यवणगुदक्षीरघृतादिषु शुक्लाक्षतैस्त्रिलैरर्घ्यैर्ललितायाः सदा र्चयेत् आपादादर्वनं
 कुर्याद्गौर्याः सन्ध्यसमासतः वरदायै नमः पादौ तथा गुल्फौ श्रिये नमः अशोकायै नमोजिषे भवान्यै जानुर्नानथा कु
 रूर्मंगलकारिण्यै वारुदेव्यै व तथा कटिं पद्मे द्विवायै जठरमुरः कामाप्रिये नमः करे सौभाग्यवासिनेयै वृशः शिमुखश्रि

यं मुखं दण्डं वासिन्धोस्मि तर्गोऽर्थं नमस्तथा तथा नासिं सुनेत्रायै त्रिनेत्रायै विलोचने . तुष्टयै ललाटफलकं काट्याय
 न्यैशिरस्तथा नमोर्गोऽर्थं नमः सुष्ट्यै नमः कांठ्यै नमः शिथे रंभायै ललितायै च वासुदेव्यै नमो नमः एवं संपूज्य विधि
 वदथतः पञ्चमालिखेत् पञ्चदशशक्तिभिर्युक्तं कुंकुमसकार्णिकं पूर्वेण विन्यसेद्गौरामपुष्पाञ्चततः परं भवान्निदिशि णेतद्
 द्वादशार्णिततः परं विन्यसेत्पश्चिमे सौम्यां ततो मदनवासिनीं वायव्यां पाटला मुश्रामुत्तरे णेत तेषु भां लक्ष्मीं स्वाहा
 स्वधा तुष्टिर्गणला कुमुदासती रुद्राणी मध्यतः स्थाप्या ललिता कार्णिकोपरि कुमुमैरक्षतैः शुभ्रैर्नमस्कारेण विन्यसेत् गी
 तमंगलघोषैश्चकारयित्वा सुवासिनीं पूजयेद्दक्षवासिभारकमारयानुलेपनैः सिंदूरकुंकुमस्नानमिष्टांशिरसि पा
 तयेत् नमस्ते पूजयेद्गौरामुत्पलैरसितैस्तथा बंधुजीवैराश्वयुजे कार्तिकेशतपत्रकैः कुंदपुष्पैर्गोशिरपौषैर्कु
 कुमेन च माघतुपूजयेद्देवीं सिंधुवारैण भक्तिः जात्या तु फाल्गुणे पूज्या पार्वती पाटुनंदन चैत्रे तु नल्लिकाशो कर्वाशाखे
 गंधपाटलैः ष्यैष्ठिकमलमंदारैराषाढे च जपत्रुजैः कर्द्वैरथमालस्याश्रावणे पूजयेद्दुर्गां गोमत्रगोमयं क्षीरं दधिसर्पिः कुशो
 दकं विलवपत्रां कूप्ये च गर्वांशुं गोदकं तथा पंचगण्यं तथा विलंबं प्राशयेत्तुल्यैः दक एतद्गद्गपदायां तु प्राशनं समुदाहृतं
 प्रतिपक्षं लतीयायां मया प्रोक्तं वरानने ब्रह्माण्डास्त्राणि चैव शिवं गौरैः प्रकल्प्य च भोजयित्वा चंद्रं च तथा वस्त्रमाल्यानुले
 पनैः पुंसः पीतांबरं दद्यात् स्त्रियः कैः सुं भवाससी . निष्पावाजानिलवणमिक्षुद्रं हसमान्वितं स्त्रियै दद्यात्फलं पुंसः
 सुवर्णां रत्नसंयुतं यथानदेवदेवेशस्त्वां परित्यज्य गच्छति तथा मांसं परित्यज्य पतिर्नान्यत्र गच्छतु कुमुदा विमला
 नंताभवा नीवसुधाशिवा ललितारसुकला गौरैः सर्तं रंभा च पार्वती नमस्त्वादिपुमसेषु श्रीयतामित्युदीरयेत् व्रतति वा
 यनं दद्यात्सुवर्णकमलान्वितं भिषुना निचतुर्विंशतदधैः सकदर्वयेत् श्रावण एषावथपुनश्चातुर्नरैः समर्चयेत् तथोषदे
 शरमपि पूजयेच्च तथा गुरु नपूजयेत् गुरुर्धनसर्वास्त्रनाफलाः क्रियाः उकानंतत्तरीयै पासदानंत फलप्रदा सर्वपापहरा

देवीसौभाग्यवरवाधिती नचैनावितथा। ठयेनकदा। चिदा। प्लिंघयेत् नरोवायादिवानरौ। वितशा। ट्पत्पत्तयधः गभिं
 णां। सूतिकानकंकुमारीवाधरे। गपुक यदाकदा। चिदनेनक्रियमाणानुकारयेत् इमानंतफलदातीतृतीयः। प्रःसमाचरे
 त् फल्पकेटिशतसाध्यांशिवलोकेशपूजयेत् वितहीने। पिथः। कुर्याद्वर्षत्रयमुपैणैः युक्तमत्रविधानेनसोपितः। फल
 माप्नुयात् नारीवाकुरुतेयातुकु। नारीविवयातथा सा। पितः। फलमाप्नोति। गौर्धनुग्रहभा। चिता इतिपठति। शृणोत्यपाप
 मिच्छन्। गिरितनया। व्रतमिद्रलोकासंस्थः। मतिमपिचददाति। सोपिदेवैरमरवधूजनाकिन्नैरश्वपूजयइतिभविधे। योत्तरभाद्र
 शुक्लानंततृतीयाव्रतं श्रथश्रावणेका। तिंकेशुक्लचतुर्थी। दूर्वागणपतिव्रतं मदनरस्ते सौरपुराणे रकंदउवाच केनव्रते
 नभगवत्सौभाग्यमत्तुलंभयेत् पुत्रपौत्रधनैश्वर्यैर्भनृजःसुखमश्नुते तन्मेवदमहादेवव्रतानामुत्तमं व्रतं श्रीमहादेवउ
 वाच अस्ति तदूर्वागणपतेव्रतं त्रैलोक्यविश्रुतं भगवत्यापुरार्थी। णैर्पार्वत्याश्रद्धयासह सरस्वत्याभेद्रे। णविष्णुनाथनेदे
 नच अन्यैश्वदेवैर्भनृजैर्गर्ध्वैः। किन्नरैरुनथा वी। णैर्नतद्भनंसर्वैः। पुराकल्पेपदानेन चतुर्थी। यामेवच्छुक्लानभोमासस्य
 पुण्यदा तस्यां व्रतमिदंकार्यकालिकथांवापदानेन कालिकेशुक्लचतुर्थ्या। निर्यर्थः। चतुर्थी। विघ्नहर्त्तारं। कलशेतायाभा
 जनेवेष्टितं रक्वलेण सर्वते। भद्रमडले पूजयेद्रक्कुसुमैः। पत्रिकाभिश्चपत्रभिः। विल्वपत्रमपामा। शमीदूर्वाहरिप्रिया
 हरिप्रियातुलसी अर्घ्यैः। सुगंधकुसुमैर्घंधालव्यैः। सुगंधिभिः। फलैश्चमोदकैः। पश्याद्दुपहारंप्रकल्पयेत् यथावदुपचा
 रैश्चपूजयेद्हरिजा। सुतं गजाननं चतुर्बाहुमेकदंते। रविप्रभं विधा। चहेना। विघ्नशोहेमपीठ। सनरिथतं आगाच्छदंबदेवे
 शगणनाथजगत्पते विना। पकनमस्तुभ्यं। गौरि। मलसमुद्भव आवाहनं अनेकरत्नस्वचितं मुक्ताफलाविभूषितं
 स्वर्णसिंहासनच। रुश्रीत्यर्घ्यप्रतिगृह्यतां आसन उमासुतनमस्तुभ्यं। विश्वरूपा। पिन्सना। तन विघ्नोर्वाछिंघिस
 कलंतुभ्यं। पाद्यसमर्पितं राद्यं गणेश्वर। यदेवापठन। पुत्रायैवेयसे पूजा। मयाप्रपच्छामिगृहाणभगवन्मम इत्यर्घ्यै

लानपंचामृतदिव्यपयोदधिघृतमधु सितयाचसमायुक्तपूजार्थप्रतिगृह्यतां इति पंचामृतस्रनं गंगादिसर्व
तीर्थभ्योमयाप्रार्थनयाहतं गृहाण विप्रराजेंद्रमयादत्तंमुभक्ति इति शुद्धेद्रकस्नानं विनापकायशूरायवृद्धा
यगजानन उमासुतासुदेवायकुमारगुरोनेम इतिगंध लंबोदरायदेवायसर्वविघ्नापहरिणे उमांगमलजाता
यज्ञानयानांवायव्ये इतिपुष्पाणि दशांगंगुगुलधूपंसुगंधसुमनोहर उमासुतनमस्तुभ्यंगृहाणवरदायक इति
धूपं परंर्योतिःप्रकाशायसर्वसिद्धिप्रदायच दीपंतुभ्यप्रदास्यामि महिदेवात्मनेनम इतिदीपं गणानांस्वागणपति
शुद्धवामहे इतिदीपं लड्डुकापूपपकान्नफलैर्नानाविधैर्युतं नानामक्ष्यंपायसंचनैवेद्यंप्रतिगृह्यतां इतिनैवेद्यं
पूगीफलमहादिव्यमितितांबूलं हिरण्यगर्भगर्भस्थभित्तिदाक्षिणा गणेश्वरगणाध्यक्षगौरिपुत्रगजानन व्रतसंपूर्ण
तांयानुक्वप्रसादादिमानन इतिप्रार्थना एवंसंपूज्यविशेषायथादिभवविरतैः सोपरकरंगणाध्यक्षमाचार्यार्
यनिवेदयेत् गृहाणभगवन्ब्रह्मन्गणराजंसदाक्षिणं व्रतंरवदर्वनादद्यपूर्णतांयानुस्रजत इतिमूर्तिदानमंत्रः एवं
यःपंचवर्षाणिशुभोद्यापनमाचरेत् लभतेसर्वकामानादेहातिशयकरुणं अथवाशुक्लपक्षस्यचतुर्थ्यांसयतेद्वियः कुर्या
हर्षत्रयस्वेवंसर्वसिद्धिमवाप्नुयात् उद्यापनंविनायस्तुकरोतिव्रतमुत्तमं तेनशुक्लतिलैःकार्थ्यंश्रातःस्नानंपडानन हे
स्नाधारजतेनापिकृत्वागणपतिबुधःपंचगणैरनसंस्नाप्यदूर्वाभिःसंपूजयेत् अथदूर्वालक्षणं सप्तपत्रास्तुहरिता
दूर्वाःप्रदेशसंमिताः यदिवापंचपत्रास्तुविरतूनाःपृष्ठभिरंगुलैःप्रत्येकंमूलमंत्रेणलक्षपूजांसमाचरेत् समाप्तैःतुमहा
पूजाहोमोदूर्वासमर्पयेत् इतिदूर्वाप्रकारः इदंदूर्वापूजनंपाथैवगणपतिपूजायामपिकाण्डेय तथाचैकविंशतिपञ्चिका
पूजापिकाठर्पा पुष्पपूजापि करवीरपुष्पं १ कल्हारपुष्पं २ कदंबपुष्पं ३ शानावरीपुष्पं ४ जाती. ५ मं
दार- ६ कुंदपु. ७ भृंगराज. ८ चंपकपु- ९ कर्कटपु. १० मालतीपु. ११ शमीपु. १२ वकुलपु. १३

अगस्तिपु- १४ दाडिमपु. १५ दूर्वापुष्पं १६ कर्कटपु. १७ सिंगिण्णपु. १८ अप्रामार्गपु. १९ विल्वपुष्पं २०
विष्णुक्रांतपु. २१ अन्नदूर्वागणपतिपूजायतुर्द्वार्युक्तैः पंचगव्यैर्दशभिर्नाममंत्रैः पूजाकार्यार्थं तत्रप्रयानं
स्नानामात्रमेव दशनाममंत्रः र्कर्कटपुराणोक्तः ॥ गणपतिपूजनमस्तेस्तुतमापूजाघनाशनं विनायकेश

पूजेतिसर्वसिद्धिप्रदायक एकदंतेभवक्रेतितथासूत्रकवाहन कुमारगुरवेतुभ्यमेभिर्नामपदैः क्रमत् इत्येवंकथितं वत्स
सर्वसिद्धिप्रदं शुभं व्रतं दूर्वागणपतेः किमन्यच्छ्रेतुमिच्छसि इति सौरपुराणोक्तं दूर्वागणपतिव्रतं नारदीयेच ॥ अथ
स्मिन्नेवदिवसे दूर्वागणपतिव्रतं केचिदिच्छ्रिते देवर्षेर्तद्विधानमिदं शृणु हैमनिर्भयगणपंतस्वभावोपरिस्थितं वेदि
तं रक्तवस्त्रेण सर्वतोभद्रमंडले पूजयेद्भक्तपुत्रैश्च पत्रिकाभिश्च पंचभिः विल्वपत्रमपामार्गशमीदूर्वाहरिद्रिया एभि
रन्यैश्च कुसुमैरभ्यर्चयेत्फलमोदकैः उपहारंप्रकल्पयाद्यदद्याद्दृष्ट्यसमुत्थितः ततः संप्राथम्यं विशंशमूत्तौ सोपस्करां
मुने आचार्यार्याविधिज्ञापनमस्त्यनिवेदयेत् कृत्वा पंचवर्षाणि सपुत्राप्यथयविधिमुक्तेह भोगानस्त्रिंशच्छोकं
गणपतेर्द्रोदिति दूर्वागणपतिव्रतं अथ शुकपंचमीनागपंचमी सातनागपूजादौ परैवेति तिसप्तसामान्यनिर्णये
प्रागुक्तं चमत्कारचिंतामणायच्येवं पंचमीनागपूजायां कार्यार्थं पृथक्समन्विता तस्यानुतुपितानागव्रतरासुव
तुर्थिकाव्रतराः पंचम्यः श्रावणे पंचमीशुक्लसाप्तमीनागपंचमीतां परित्यज्य श्रेयास्तु चतुर्थीसाहेताहिता इति मद्
नरत्नविधानाच्च तैर्नपांपरैव अन्नविशेषो हेमाद्रौ भविष्ये श्रावणे मासि पंचम्यां शुक्लपक्षे नराधिप द्वारस्योभयतो
लेख्यागोमयेन विगोत्रवणाः पूजयेद्विधिवद्दीर्घादिदूर्वाकुरैः कुशैः गंधपुष्पोपहारैश्च ब्राह्मणानां चतस्रैः एतस्यां
पूजापिष्यति नागाभक्तिपुरस्सरः नतेपांसर्पतर्वारभयं भवति कुञ्चदिति नागाश्च वास्तुकितक्षकालियमणि
भद्रैरावतकर्कोटकधृतराष्ट्रधर्मजयः नारदीयेऽपि श्रावणे शुकपंचम्यां तु भिरासितकथतस्यैः द्वारस्योभयतो लेख्या

गोमयेनविपोलवणाः गंधार्थैःपूजनंतेपांतथेंद्राणिमंतंरं संपूज्यस्वर्णैरूप्यादिदध्यक्षतकुशांबुभिः गंधैःपुष्पैस्त
 धार्थैर्पुर्वापैर्नैवेद्यसंयुतैः ततःप्रदक्षिणार्क्यतद्व्यंसंप्रणम्यच संप्राथम्यंभक्तिभावेनविप्राप्रेषुसमर्पयेत् यदिदंस्व
 णशौष्यादिद्रव्यैर्वैविप्रसात्कृतं तदनंतफलंभूयान्ममजन्मजिज्जन्मनि इत्येवंददतोद्रव्यंभक्तिभावेननारद प्रसन्नः
 स्याद्दानाध्यक्षःस्वर्णादिकफलप्रदः एतद्रतंनरःशुक्लाविप्राःसंपूज्यभक्तिः पश्चात्स्वयंभूर्जीतदारापत्यसुहृद्वतः
 अस्यामिवपंचमयावासुकिकुंडस्तानं यःस्नातोनागपंचभ्यांकुंडेवासुकिसंज्ञके नतरयविपसंसंगोभवेत्सर्पसमुद्रवः
 नागाःप्रसन्नाजायंतेकुलेतरस्यापिसर्वदेति अत्रैवविपापहपंचमीव्रतं मात्स्ये नागाश्चैवतुकर्तव्याःखड्गशखेटकपा
 णयःश्रधःसर्पाकतिस्तेपांनभेरुर्ध्वं तुमानुर्षा कृष्णश्रमुर्द्धनिकर्तव्याद्विजिह्वाहिनीसमाःअसमाःविपमसंख्या तथै
 वस्कंदपुराणेषु श्रावणेमासिपंचम्यांशुक्लपक्षेवरानने द्वारस्योभयतलेख्या गोमयेनविपोलवणाः कृत्वाकौस्तुभि
 कान्नागानिद्राणीचप्रपूजयेत् घृतोदकाभ्यांपयसास्नापयित्वावरानने गोधूमैःपयसापूषैर्लाजैश्चाविविधैरपि पूजयेद्वि
 धिवद्विविद्विदूर्वाकुरैःक्रमात् गंधपुष्पोपहारैश्चब्रह्मणानांचतर्पणैः येतरस्यांपूजयतीहनागान्भक्तिपुरस्सरं नतेपां
 सर्पतोदेविभयंभवतिकुत्रचिदतिसर्पांभयपंचमीव्रतम् ॥ श्रावणशुक्लपष्ठ्यांस्कंदपूजनं नारदीये श्रावणशुक्लपष्ठ्यांतु
 शारजन्मानमर्चयेत् उपचारैःषोडशभिर्भक्त्याचपरयाऽन्वितः लभतेभीष्टिसतानर्थान्पण्णस्यस्वप्रसादादतइति श्रावण
 शुक्लसप्तमी अयंगसप्तमीनारदीये श्रावणेशुक्लसप्तम्यामयंगसप्तमीव्रतं कार्पासंतुचतुर्हरतंसाग्रवस्त्रादिगोपतेः
 पूजातेप्रीतयेदयव्रतमेतच्छुभावहं अस्यामेवसप्तम्याविशेषोभविष्योत्तरं श्रावणेमासिसप्तम्यादेवाग्रमंसप्तवाहनं
 शुक्लपक्षसप्तम्यर्च्यपुष्पगंधादिभिःशुचिः प्राप्येहविपुलंभोगंधर्मानंतरमक्षयं अमुत्रलोकमायातिदिव्यंदिनपतेः
 पुरं समर्प्याद्यंगमप्यत्रकार्यैर्वैनक्तभोजनं अयंगशोदेनकार्पाससूत्रनिर्मितः सर्पनिर्मांकाकतिरंतः सुचि

रोवस्त्रविशेषः स च द्वाविंशत्यधिकशतंगुलपरिमितउत्तमः विशत्यधिकशतांगुलिर्भयमः अष्टोत्तरशतांगुल
 स्वयधमः इतिवोधः ॥ अस्यामेवपापनाशतीससमीव्रतं हेमाद्रौ शुक्लपक्षस्यसप्तम्यांपृथक्शतुकरोभवेत् तदा
 स्यात्सुमहापुण्याससमीपापनाशती तस्यांसंपूज्यदेवेशित्रिभानुंदिवाकरं सप्तजन्मकृतंपापं व्रतेनानेननश्यति
 नारदीयेष्वेवमुक्तं पद्मिचक्रहस्तयुकेयंतदास्यात्पापनाशती अस्यांदानंजपोहोमस्सर्वमक्षयतांत्रजोदिति ॥ श्राव
 णशुक्लाष्टम्यांदेवीपूजा नारदीये नभःशुक्लेतथाष्टम्यांदेवीचैवविधानतः क्षीरेणस्नापयित्वायमिष्टान्त्रंविनिवेदयेत्
 ततोद्विजान्भोजयित्वापरिरहस्वयमप्युत भुक्तासमापयेदेतद्व्रतंसंतातिवर्धनं अत्रैवदेवीपुराणोक्तं दुर्गाव्रतं देवी
 व्रतंश्रवदस्यामिसर्वकामप्रसाधनं श्रावणशुक्लपक्षेतुष्टम्यांवायुभोजनः स्नात्वासाद्रूपतोभूत्वादेवीक्षीरेणस्नाप
 येत् दत्त्वापायसनेवैधंस्वयंभुजतितह्रतीति ॥ श्रावणशुक्लनवम्यांकौमारीव्रतं नारदीये श्रावणेमासिचिद्वि
 द्नवम्यांनक्तभुक्तरः पक्षयोरुपवासांस्वाकौमारीचण्डिकांपजेत् रौप्यांपापहरांगंधैःपुष्पैर्धूपैश्चदीपकैः नैवेद्यैर्विवि
 धैर्द्रव्यैकुमारीभोजनैस्तथा एवंयःकुरुतेभक्त्याकौमारीव्रतमुत्तमं सविमानेनगच्छेद्देवीलोकंसनातनं ॥ श्राव
 णशुक्लदशम्यांशिवार्चनव्रतं नारदीये श्रावणशुक्लदशमीसर्वाशापरिपूर्तिदा अस्यांशिवार्चनंशस्तंभार्थाद्यै
 रुपचारकैः तत्रोपवासनंकेवाद्विजान्भोजनंजपः होमोदानंचधेन्यादेःसर्वपापप्रणाशनं ॥ श्रावणशुक्लकादशी
 पुत्रदा तदुक्तं नारदीये एकादशींनभःशुक्लेपुत्रदांसमुपोष्यवै द्वादश्यांनिघतोभूत्वा पूजयेच्चजनार्दनं उप
 चारैःपोडश्यामिस्ततःसंभोज्यवाडवान् दद्याच्चदक्षिणातिभ्यःपुत्रंवाप्येहसद्गुणं यातिविविष्णोःपदंसाक्षात्सर्वदेवनम
 स्कृतः अस्याःकथाभविष्योत्तरेपाश्चैच मुधिषिरउवाच श्रावणस्यासितपक्षेकेनामैकादशीभवेत् कप्रयन्व
 प्रसदिनममाग्नेमधुसूदन श्रीकृष्णउवाच शृणुष्ववाहितोराजःकथांपौराणिकींशुभां यस्यःश्रवणमन्त्रेणया

जिष्यफलंभेत् द्वापरस्युपरयादीपुरीमाहिष्मतीशुभा तस्यामहीजिदास्यातोराज्यपालयातिस्वक पुत्रहीन
 स्यतरयैवनत्तद्राज्यंसुखावहं श्रुपुत्रस्यसुखंनारितइहलोकैपरत्रच ततोस्यपुत्रहीनस्यकालोवहुरेणतः नप्रा
 तइचसुतोराज्ञः सर्वसैर्यप्रदीत्तृणां दृष्ट्यात्मानंप्रवयसंराजाचितपापरोभवत् सदेगाशःसभामधेइदंवचनमब्र
 नीत् इहजन्मानिहेलोकानमयापातककृतं श्रन्यायोपाजितंविचक्षिप्तकोशोमयानहि ब्रह्मस्विदेवद्विष्णुम
 यापलतंकथितं न्यासापहागेनकृतःपरस्यबहुपापदःसुतवत्पालितालोकाधर्मणैवजितामही दुष्टेपुपातितो
 दृढांबंधुमित्रप्रियेष्वपि शिष्टस्तुपूजितानिरपद्देष्याश्रमिषयाजनाः इत्येवंब्रजतोमार्गधर्मयुकेद्विजोत्तमाः कस्मा
 न्ममगृहंपुत्रेनजातस्तद्विभृश्रयतां इतिवाक्यंद्विजाःश्रुत्वासप्रजाःसपुरोहितः मंत्रप्रियेवाहितैवजग्मुरतेगहनं
 ननं इतरथैतश्चपर्यंतआश्रमान्मानिसेवितान् नृपतेर्हितमिच्छंतोददृशुर्मनिसत्तमं तव्यमानंतपोयोरंनिरानंदं
 निरामयं निराहारंजितात्मानजितक्रोधंसनातनं लोमशंधर्मतत्त्वज्ञसर्वशास्त्राविशारदं दीर्घायुषंमहात्मानम
 नेकब्रह्मसंभितं कल्पेकल्पेगतेयस्यह्येकलोमारयशीर्षते श्रतोलामशानामास्यत्रिकालज्ञंमहामुनिं तदृष्ट्वाहर्षि
 तःसर्वैश्चाजग्मुरस्तस्यसन्निधिं यथान्पायंयथाहैतंनश्रक्नुर्मर्थाचितं विनयावनताःसर्वैर्जुच्यैःपरस्पर
 श्रमद्ग्रायवयादेवप्रातोयमुनिसत्तमः लोमशउवच किमर्थमिहसंप्रासाःकथयध्वंरवकारणं महर्शनं तद्दृष्ट्वा
 नस्तुवंतइवमार्गिमु जनाजुचुः संशयच्छेदनार्थयश्चागतभ्रवसास्त्रिधिं पद्मयोनिःपरतरस्त्वतःश्रेथेनविद्यते श्र
 तःकार्यंयथात्प्रासाःसर्मायंभवतोवपं महीजिन्नामराजातःपुत्रहीनोस्तिसांप्रतं वयंतस्यप्रजाब्रह्मन्पुत्रवत्तेनपा
 लिताः तंपुत्ररहितंदृष्ट्वातस्यदुःखेनदुःखिताः तपःकर्तुमिहायातामूर्त्तैर्दृष्ट्वातुर्गैष्टिकौ तस्यभारयवशाद्दृष्टोह्य
 स्माभिल्लंतपाथेन महतादर्शनैवकार्यसिद्धिर्भवेत्तृणां उपदंशवदमूर्तेःराज्ञापुत्रोयथाभवत् इतितेषांवचःश्रुत्वा

सुहृदीष्यात्तमादिभ्यः । अत्रत्यवाचमुजिर्जाद्वि । प्रत्यय जल्प पुरातनः । इतिमशब्दवाच्यः । पूर्वजन्मनिवेशयोस्त्वियनहीनो
नशंसकत् । व्यैष्टिमासिसितेपक्षेदशमीदिवसेतथा । अथेगुप्तमुष्णीप्रासेप्रमुसीसिजलशये । वापिकांसजलादृष्ट्वा
जल्पानेनोदधौ । स्वयःसूत्रासवहसाचधिनुस्वज्ञसमागता । अतपितव्येभिद्रावात्तदस्य । अपःपपीतंसा । पिवतीवार
पित्वात् । मसातोपंरवंप्रप्रा । कर्मिणस्तस्यपक्वेनपुत्रहीनोव्यभयता । कस्य । भिजन्मनःपुण्यात्प्राप्तशुद्धयमकंदकं
जाऊयुः । पुण्यात्प्रापंक्षप्रयातिपुराणेक्षयतेमने । अथुष्णीपदेभ्यांकथमभेत्तया । प्रस्थोभवेत् । अथशंभवस्यसादेनपुत्रोभ
वतिभूपतेः । लोमशतवाच्ये । अथावेषुशुक्लपशेतुपुत्रद्विजासविक्षुता । अथकादशीद्विहितद्विकुरुध्वंतद्वतंजनाः । अथथावि
धियथान्यायंयथोकिजागरुदिवंतं । अतस्त्यपुपुष्यसविविभृद्धहृत्वं नृमतेर्जनाः । अथयं कृतेसुनियंतराज्ञःपुत्रोऽभिविष्यति ।
श्रुवातेलोमशवत्संतं प्रणशद्विजोत्तमम् । अथयद्भुख । अतानृमहं धोःकुरुविलोचनः । अथवाणंतुसंसासाद्यरसृ
त्वालोमशभापितम् । अथानुज्ञासहद्वतंजकुसर्वं । अथसुमद्वित । अथपुत्रोद्वाद्दशीपियसेपुष्येत् । ददुर्नृपतेर्जनाः
एवमेवानुपश्रेष्ठुपुत्रदानासुविश्रुता । अथकतंइत्यापुत्रासिद्विद्विहिलोकेपरजन्मं । अथश्रुवात्माहात्म्यमेतरयानरः । पापैः ।
अमुच्यते । इहपुत्रसुखंयाद्व्यमरजसर्पातिलमेत । अथ । इतिमविषयोत्तुप्रप्रपुराणयोः । अथावेषुकापुत्रदाना
मैकादशीवतकथा । अथरामुनिव । अथइहदशशिवंतं । अथरणीयतेषु । अथवाहाहे । अथदुर्वासाद्वेवाच । अथएवमे
वथावणेतुमासिसंकलभ्यदादशमी । अथसिरेपरमंदंयंयुपुण्यात्तुल्यैः । सुद्वेषिप्रादुर्गुपुत्रमश्विधरुयतिवैकटिं । अथो
द्वयापजठरमुरःसंवरसुरापच । असुप्रियायतिवैकुण्ठमना । दौर्गंधिश्चवाहवे । माभ्रवच्छलाणिसंपुत्रयाशुरैषेपरमात्मने । एवम
अथैषमेधावार्तारयव्येपुर्ववत्प्रदं । अथपुष्येत्तत्रसौवर्णवृद्धकथा । विजयाणः । नृहृरुनेद्विभुजःकायाध्यातस्तिमितलोच
नः । एवमेवसंपुत्र्यशाहाणुप्रतिवेदभेत्वा । श्रीधरात्तद्वरुपाविष्णुःसद्गामम् । अथनेनविधित । पूर्वद्वारशिसुम् ।

पोषिता शुद्धोदनस्य बुद्धोभूत्स्वयंपुत्रो जनार्दनः महतीं च शिष्यं प्राप्तः पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ भुक्त्वा ज्ञया शिष्यं सोऽथ ग
 तिरपरमिकान्तः इति वारहे धरणीव्रतेषु श्रावणशुक्लबुद्धदादशीव्रते नारदीये तु ॥ बुद्धोदश्यां तु नभःशुक्ले शिष्यं पूजये
 द्मती गंधार्धैस्तत्परो भूत्वा दधिभक्तौ द्विजो च मान् संभोजयेदक्षिणारौ प्रयदत्वा तत्त्वा वि सर्जयेत् ॥ व्रतानि न देवेशः
 शीघ्रः श्रीयतामिति ॥ अथ श्रावणशुक्लदादश्यां पवित्रारोपणमुक्तं विष्णुरहस्ये ॥ श्रावणस्य सिते पक्षे कर्कटस्येदि
 दाकरे द्वादश्यां वासुदेवस्य पवित्रारोपणं स्मृतं द्वादश्यां श्रावणेषु वापि मंचदश्यां तथापि वा ॥ अनुकूले पुकर्तव्यं पंच
 म्याम श्रावणेषु नारद उवाच श्रुता मया विधानो का विष्णोर राधुन क्रिया त्वत्प्रसादात्सुरश्रेष्ठ जन्मदुःखक्षयप्र
 दा भूयोऽपि श्रोतुमिच्छामि सभ्यकृपूजां फलप्रदां अल्पश्रेष्ठे न देवेश महामुपैष्य फलप्रदां पवित्रारोपणं कृत्वा विष्णो
 भक्तिसमन्वितैः किं फलं प्राप्यते देवनरैस्तद्गतमानसैः ॥ यस्मिन्काले च कर्तव्यं विधानं च तथा भवेत् तिथौ कस्यां पथ
 सूत्रप्रमाणं च यथा विधि यावंतस्ततव रतास्मिन्स्तन्नतन्नानुमंत्रणं तद्वन्म्यासविधानं तु तथा चैवा विवासनं आरोपणवि
 धानं च उपर्वा तस्य चाक्रिया वि सर्जनं च देवस्य पवित्रारोपणादिकं किं कृत्वा फलमाप्नोति हे यते किं न कुर्वतः एतत्सर्वं समा
 चक्ष्वि विधानं त्रिदशे शश्वरवह्नावाच शृणु वत्स परं गुह्यं विधानं देवनिर्मितं मया श्रुतं पुरा सभ्यकृसकाशाच्चक्रपाणिनः पवि
 त्रारोपणं विष्णोर्भुक्तिमुक्तिप्रदायकं आशुःकीर्तय शः पुण्यसंपत्तौ भोग्यनावहं पुण्यानां तु यथा पुण्यं सर्वं प्रापहरं शुभं प
 वित्रारोपणं तत्स्यात्पवित्रं परमं स्मृतं संवत्सरं नरो भक्त्या समभ्यर्च्य जनार्दनं ॥ यत्कलं समवाप्नोति पावित्रारोपणेन तत्
 नकरोति विधानेन पवित्रारोपणं तु यः ॥ तस्य सां वत्सरी पूजा निष्फला मुत्तिसत्तम ॥ तस्माद्भक्तिसमायुक्तैर्नरैर्विष्णुपरा
 यणैः वर्षे वर्षे प्रकर्तव्यं पवित्रारोपणं हरैः ॥ श्रावणस्य सिते पक्षे कर्कटस्येदि वाकरे द्वादश्यां वासुदेवस्य पवित्रारो
 पणं स्मृतं ॥ सिंहस्ये वारवौ कार्द्व्यकन्यायां तु गते श्रवा ॥ तस्याभिवर्तिथौ सभ्यकृतुलास्ये न कथंचन विष्णोरुद्गस्य

त्रिंशत्पुराणोक्तः पवित्रारोपणविधिः शिवार्णमशिवपवित्रलक्षणं एकाशाद्यथवासुत्रैः विश्रताचाष्टयुक्तया । १५
 चाथातावाकसंन्यतुत्पग्रथतरालकं द्वादशाणुलमानानिर्व्यासादष्टाणुलानिवाः ॥ १६ ॥ शिवसंस्थानानिचतुरंगुलिका
 निवाः तथैवपिडिकारूपशैथतुर्ध्वसार्धदैवतं गोभावतरिककार्यपवित्रमतिमुदरं ॥ १७ ॥ शिवः श्रथविष्णुरहस्यो
 कः पवित्रारोपणविधिः नारदउवाच भगवन्नदेवदेशपुंरकौतुहलं हि मे श्रथवित्रारोपणं पुण्यप्रसादात्कुकुमहसि र्पवि
 त्रैतिकथं संज्ञाकृतोत्पन्नकिमुच्यते कृतेवकिं फलं प्रोक्तं ॥ १८ ॥ विधानंतस्यकोटशः द्रव्येनेकेनवाकुर्यार्तिकं प्रमाणांहित
 रस्मृतं किदैवतं चार्कैछंदः कोवातस्यऋषिः स्मृतः श्रथार्थमंचाधिभूतंचत्राधिदैवकथं भवेत् केनमंत्रेण तत्कुर्याद्विधानंत
 स्यकीदृशः कस्मिन्कालेतुक्तसंन्यं नक्षत्रैत्रातथैकथं क्रियंतं प्रियतेकालमेतद्वहिसुरेश्वरं श्रीभगवानुवाच साधुनारद
 धर्मज्ञतोपिहंत्वयानघशृणुष्वतववक्ष्यामिपवित्रारोपणं क्रमात्पावयत्येवयन्निर्यं जायते भववंधनात् पवित्रतेनवि
 स्यातत्राहंतेजोहिरण्यतेविषयास्वयं तत्रिस्थानंतदास्त्रिकेनिगंधते तदेवसूत्ररूपेण यज्ञशः कर्मणः प्रभुः तदेवत्रिगु
 णीभूतमेतन्नारोपणस्य या त्रिदेवास्मां त्रिवेदास्मां श्रथसरः ॥ १९ ॥ एषां त्रैः स्मृतः तैतंतवः समुद्रतावरहाधाणिमिश्रताः कुतउ
 त्पन्नमित्यंतं प्रश्नस्यैवेदमुतरं संपातेनचसंभूतात्रात्मांपरिकर्तितः तैतूनांप्रथमोदेवोवासुदेवोजगद्गुरुः हस्तां
 युधोद्वितीयं श्रथं प्रद्युम्नश्रथं ततीयकः ॥ २० ॥ अपरस्त्वं निसिद्धं स्तु ततो नारायणः ॥ प्रभु ॥ ब्रह्मा विष्णुस्तथैवाग्निर्वरहि
 णसमाश्रितः श्रथिदेवनरूपेण श्रथार्थमंचानिवाधमे ॥ २१ ॥ मनोबुद्धिरहंकारस्तन्मात्राणि तथैव च ॥ २२ ॥ जिवश्रति
 न्तैवात्रश्रथं तिसंतंपवस्त्रिधताः ॥ २३ ॥ शौरंतरिसंपृथिवीभूभुवस्वस्तथैवंच ॥ २४ ॥ अकारश्चउकारश्चमकारश्चाधिभू
 तके श्रथिन्नयंतथाकर्मत्रयंचसदनत्रयं ॥ २५ ॥ त्रियंपवित्रं तद्विद्वानां धिदेवमुदं हिरते ॥ २६ ॥ छंदश्चैवात्रगायत्रिप्रद्युम्नऋषि
 उच्यते वासुदेवः परस्तरस्य ॥ देवतापरिकर्तितता ॥ २७ ॥ योगोरस्य सर्ववेदानां ॥ ब्राह्मणानां विशेषतः ॥ अलं

कारं हि जातं । कां चैव्यं प्रति वत्सरं । शरद्वर्षं सुकुर्वीत पवित्रारोपणं शुभं । यावच्च धारयेत् तं तूस्तावत्कुर्वीत वैश्वतं । तथापि
विक्रकं च्छ्यान्निमासात् । न्मासमेव वा । पक्षं द्विमासम् बंदं वा । त्रिरात्रं च एव वा । अर्वाधिचकार्तिं कं च्छ्यावा सितपक्षाद्यनुक्रमा
त् । यथाशास्यजे देवं कालसंकरणानात्तथा । पावित्रे धियमाणे वै नैत्याज्यं देवतांति कं । अत्र पवित्रे कृते पश्चाद्येथं विव
रेहुधः । अंगुलशोभनं रुद्रं विजयचचतुर्थकं । आर्षाढस्य क्रमेणैव देवतामानि धारयन् । द्वादश्यां श्रवणे वाथुर्वाष्टम्या
मथवा द्विज । अत्रानुकुलेपुत्कर्तव्यं प्रचदं प्रामुखापिवा । सुव्रंतु सत्तिकं कृत्वा तत्रावत्कलसंभवं । कर्पासिकतथा कटुर्ध
दाभिर्कंबुपिकारयेत् । ब्राह्मणी कर्तितं सूत्रमन्यद्वा तु यथासुचि । ध्रिगुणां त्रिगुणीकृत्य दालयुर्द्विर्मंडांभसा । अस्तेन शोधि
येद्दोषान्केशायाश्च स्वयं वृधः । अष्टोत्तरशतं कुर्याच्चतुःषोचशदेवताः । सप्तविंशतिरेवाष्टादशेषु मध्यकनीयसा । अंगु
पर्वमात्रास्तु प्रथमश्रोतसाः । रमृताः । तद्द्वैमस्य ममाश्च वतं दं धूमधमाः । रमृताः । अष्टमं नाभिमात्रं स्याद्दुरूमा । तद्विप्रिकं
स्तमं जातुमात्रं च प्रतिमायाति गद्यते । एवं हिरुप्रतः कुर्यादधुमात्तममध्यमे । अथाशोभं प्रकर्वीत अंशुयै विपमाः । रमृताः ।
सैव प्रोक्तामत्रे देवप्रंथि देवतविग्रहा । आरौणमद्द्विजाश्रेष्ठ एव विद्याद्विचक्षणः । अरुणं हिलेवाश्वयत्यामि प्रथमकार्णिकं । तरे ।
दलाशो द्वितीयं च दिशापालांतं प्ररं यथाशुक्तयं प्रुप्रुप्रवागोहाति क्रमात् । पितृत्वोमात्ततः शुद्धं च्छ्यात्तमशुद्धं रतथै
व च सदाचारिस्थितो भं चोवेदवेदांगपारगः । ब्रह्मबुधोऽपुश्चतःसौम्यः । सर्वभूतहिते रतः । अत्राचार्यः सत्तु विज्ञेयः । सर्वकर्मरतो
हि सः । ब्राह्मणः शान्तियेवैश्वर्यरतथास्त्रीशूद्र एव च । स्वधर्मो वास्थितः । सर्वैसकाश्च मधुसूदनो । पूर्वोक्तं गुरुमासात् । न्न सत्तथा
संतोषयेच्चतं । यज्ञार्थं प्राथयेत्पुत्र्यादुद्धारकुरुमेप्रभो । पवित्रैश्चैव सज्जितसज्जेयं मधुसूदनं । करिष्यास्वयं वामिस्तु । के संभारं । अथ
समाचरेत् । हरेः पूजादिपत्सर्वगुरोरेतन्निवेदयेत् । यथाशुक्तया प्रावित्रं च शुचिः । कुर्यादत्तं द्वितं । अष्टाक्षरेणामेव प्रशुभं ते अं
थयस्व तथा । कुंकुमरोचनान्चैव कर्पूरेण समन्वितं । आदिवुकेन मन्त्रेण । एष स्तेना । धर्मं विनिःक्षिपेत् । समस्तेन ततो मन्त्रो मन्त्रयेत् ।

विचक्षणः उक्तैः नैव तु मंत्रेण याच्यं येन पावित्र्यकं इतिकुंकुमंतिः क्षिप्य नम इति तदुपरिक पूर्णमिति उपरतेन मेलयित्वा उं
 नमो तारायणायोति समस्ते नमंत्रेणामि मंत्र्यः समस्ते नैव पावित्र्यमलंकुर्यात् इति विष्णुरहस्योक्तपावित्र्योपणविधिः
 स्मृतिकौरुमेहेमाद्रौ कालोत्तरे पावित्र्योपणप्रकरणे कृते मणिमयं कार्यं चैतत्पाहिं मसभयं पञ्चदशपरिसूत्रं कार्यं सं
 तुकलौ स्मृतं यत्तेर्मानसकार्यमिति अथ नृसिंहपरिचर्या रामार्चनचद्रिकोक्त पावित्र्योपणविधिः आचरणस्य सिते
 पक्षे द्वादशपंशौ नकादिभिः उक्तस्त्वदाप्रकृतं त्वयः पावित्र्योपणोत्सवः तथा च बह्वृचपरिशिष्टे सस्त्रातः सर्वतोर्षेषु सर्व
 यज्ञे पुदीक्षितः हरेश्च प्रतिभाश्रोति यः पावित्र्यं समाचरेत् विधिनांशः स्याद्वेन योनिकर्षार्थं पावित्र्यक हरंतिराक्षसास्तस्य
 वर्षपूजादि न फलम् पाद्ये तु ऊर्जं ब्रतं मधोदोलां श्रावणाति तपूजनां चैत्रे दमनकारोपमकुर्वाणो ब्रजव्यधः पावित्र्योपणं
 विधात् श्रावणेन भवेद्यदि कार्तिकावाधिसिंहकैकं नव्यामिति नारदः इति पावित्र्यनित्यता प्रयोगासारादुत्पत्तिपावित्र्य
 रूपप्रतन्यते कनीयानवासुके र्थात्पावित्र्यो नाम नारादुत्पत्तिः इति नारादुत्पत्तिविक्रंशरदांशत् तपस्तेषु समाश्रित्य
 देवदेवं महेश्वरं प्रसन्नस्तपसा तस्य पुरतः पुरुषोत्तमः ॥ १ ॥ नार्तिहरं शंभुराद्विशसिद्धिमाधवः प्रसादात्सिमुखं
 दृष्ट्वा दिवेशं भुजंगेश्वरः कंठाभरणतां प्रासन्नैवैव हस्तुत्तुत्तुं तद्युत्थाभाष्यतु कठे दधारत्रिपुरांतकः ॥ १ ॥ याज्ञान्तर
 यान्यपावित्र्यायामयोगिनो येष्वानवदुमन्संवेपथुसांभविती मया ॥ १ ॥ जपहोमादिजते पापफलत्वात्तु निश्चयात्तत्रैव
 श्रावणेण मसिनक्षत्रे वापि वैष्णवे ॥ तस्मादा राधधनुत्वात्तत्पत्नीमितिकोक्तत्वात् ॥ १ ॥ वैदिकाः स कुहो भेन पूजां कुर्वते न ह
 त्वत्सादृश्यानुकारेणानिवीतैव तांत्रिकाः ॥ १ ॥ आचार्योप्यपूज्यार्थं देवताधिपतिरुक्तं नावागुप्तोक्तमार्गोपतस्य कर्त
 व्यतौ च येते हेमरौ उपताद्यशौभैः सूत्रैः कौशेय्यैः शुभैः काशैस्तथाचकार्यसैर्वात्स्यैः शुकैः ॥ कल्पयावापां विव
 र्पात्संपुंश्चत्सादिभिः कृतैः ॥ सात्वादिगुणैः संपुं ॥ १ ॥ त्रिगुणैः कल्पशोधयेत् ॥ अभिषिष्येत्पंचगव्यैरङ्गिः ॥ प्रक्षालयेत्ततः ॥

मूलेनाष्टोत्तरशतं गात्राभ्या रमसंज्ञया । अभिमन्त्रेणेदिति शेषः । शंखोदकेनाभिपिच्यपवित्राणि विनिर्मयेत् । दुग्धद-
व्याज्यविष्णुसूत्रैः पचगोव्यक्रमं विदुः । आप्यायस्वदाधिकावणस्तेजोसिपचगोव्यके । गधद्वाराचगायत्रीक्रमाद्देश्यं वि-
चक्षणैः इतिसूत्रशुद्धिः । तत्रोत्तमपवित्रतृपद्यासहशौखिभिः । सप्तत्यासहितद्वान्भ्यां पवित्रं मध्यमस्मृतं । साशीति-
नाशोत्तैव कनिष्ठतस्माचरेत् । अष्टोत्तरतदर्द्धार्द्धनवसूत्रे क्रमेण वा । जानून्तानभिपर्वतमुत्तमादित्रयं भवेत् । अष्टोत्त-
रसहस्रिणवनामालां प्रकल्पयेत् । उत्तमस्य पवित्रस्य द्वैपुष्येनाभिभावयेत् । आरभ्य मुकुटं प्रातस्तसूत्रेण रचिताशुभा-
श्रापादलं विनामालावनामालां प्रकीर्तित्वा । यजमानपवित्रत्रयाधिव्यासनपवित्रक कनिष्ठेन समकार्यमध्यमेन समंगुरोः कु-
र्वीत। त्रेपवित्रवमध्यमेन समशुभं । साधारणपवित्राणि त्रिभिः सूत्रैः समाचरेत् । उत्तमं तु शतग्रंथिपंचाशदग्रंथिमध्यमं
कनिष्ठं तु पवित्रं स्यात् । त्रिपदात्रिंशद्ग्रंथि शोभितं । षट्त्रिंशच्चतुर्विंशत्तद्वादशोत्तमं चतुर्विंशत्तद्वादशाष्टाविर्यके मुन-
यो विदुः । अंगुष्ठपर्वमानं त्रिकुर्ध्यादग्रथिमद्योत्तमे । तदर्थेन तदर्थेन मध्यमं च कनिष्ठे । अथान्कूर्वात्सर्वत्र सुदत्तान्मुमन्तौह-
रान् । नवैव विपमसंख्याकान् ग्रंथान्कूर्वात्तर्कहिंसितं । विशेषेण प्रदानेन कर्तुः । स्यादशुभं फलम् । पवित्रं परयाभित्तयात्
स्मात्कूर्वात्शोभनं । कुक्कुशोच्चतान्चैकपूरुणचामिश्रितं । तेन संपूजयेत्सूत्रमष्टाक्षरविमंजितं । ततोभिमन्त्रणं कुर्यात्तद्द-
विष्णुश्रमन्त्रतः । द्वादशाक्षरमंत्रो वा सर्वसाधारणः श्रुत इति पवित्रलक्षणं । । ततस्तानि पावित्राणि वैष्णवेषु पटले शुभे सं-
स्थाप्य शुचिवस्त्रेण विधाय पुरतो न्यसेत् । अस्तिसिंमितवर्णं कुर्यात् । षट्त्रिंशत्ताकशैः संत्रयेन्मूलमंत्रेण प्रचगोव्येन शो-
षयेत् । तांतुकक्षांतरे कृत्वामानसंज्ञानामाचरेत् । ततस्तदसुसुवर्तोरक्षकत्वासाहोममाचरेत् । महाज्ञानं प्रकूर्वात् । उपचार-
स्तथैव च । देवस्य सर्वतः स्यात्प्यादंतकाष्ठजलकुशाः । श्रुतिकंठद्विरिद्रांचकुष्ठगोरोचनानि च । पादकोपानहच्छत्रं च ।
मरुद्व्यजन्तथा । द्रोह्यादीनि च धान्यानि पुरतः स्यात्पयुतथा । दडवः प्राणिपतैश्च स्तोत्रैर्नानाविधैरपि । वैदिकैश्च ज-

तवांगेधारयाम्यहं मूलसंपुटितादस्माद्दद्याद्गंधपवित्रकं नीराजयेत्ततोदेवंमंगलाघोषपूर्वकं नैवेद्यविविधदद्यात्तां
 ब्रह्मनतुलेपनं उपतिष्ठेत्ततोदेवंजितमिष्यादिभिःस्त्वैः मंत्रेणाथसुरेशानंदैवदेवंनिमंत्रयेत् । आर्मांत्रितोसिदेवेश
 पुराणपुरुषोत्तम प्रातस्त्वांपूजायिष्यामिसान्निध्यं कुरुकेशव क्षीरोदधिमहामागाशय्यावस्त्रिधातविग्रहप्रातस्त्वांपूज
 यिष्यामिसान्निधीभवतेनमः निवेदयाम्यहंतुभ्यंप्रातरैतत्पवित्रकं सर्वथासर्वदाविष्णोत्तमस्तेस्तुप्रसीदमे निपते
 दंडवद्भूमौक्षिपेत्पुष्पांजलिंपुनः पूजिताग्न्यन्नसूत्राणिकुम्भचपुरतःस्थितं ॥ अस्त्रेणसर्वतोरक्षेत्कवचेनावशुंठयेत्
 रक्षेद्वाचक्रमंत्रेणान्हरेर्मनुनाथवा ब्राह्मणांस्तुनमस्कृत्यगुरुपादौप्राणम्यथ गीतमंगलनिर्घोषैः कुर्याज्जागर
 णततःश्राधिवासेविधिःशोकः कपिलैर्नारदादिभिः श्राधिवासनकालश्च दीपिकायामुक्तः गोदोहांतरिते
 कालेपूर्वैर्घुर्वाधियासनामिति इतिपवित्राधिवासनं ततःप्रातःसमुत्थापयथात्वादेंवपयोदितं नित्यपूजां
 ततः कृत्वापवित्राणांतथैवच नीराजयेच्छनैर्दीपैर्भंगलाघोषपूर्वकं स्तुत्वाचविविधैःस्तेर्बैर्भहादेवंसुर
 च्छितं ततोमंगलनिर्घोषैःशंखतूर्यादिभिः स्वनैः गंधदूर्वाक्षतैर्युक्तं दद्याद्दिवायसूत्रकं उरामरामनमस्तुभ्यं
 हाणेदंपवित्रकं पवित्रीकरणार्थायपंपूजाफलप्रदं पवित्रंतत्कुरुत्वाद्ययन्मयादुष्कृतं कृतं शुद्धोभवाम्यहदेव
 त्वत्प्रसादात्सुरेश्वर मूलसंपुटितोह्येपपवित्रारोपणविभुः श्रंगाद्यादितिदेवैभ्यस्ततोदद्यात्स्वनामभिः नैवेद्यं
 महापूजैततोदद्याच्चभक्तितः नीराजयेत्ततोदेवंरमाकांतं सुमंगलं सर्वोत्पचामरैः पुष्पैर्दण्डशंभेत्तनः विविधानि
 चपुष्पाणिदद्यात्पुष्पांजलिंततः प्रार्थयेद्देवदेवेशंमंत्रैर्भिर्यथाविधि मणिविद्रुममालाभिर्भैर्दरुकुसुमादिभिः इ
 थंसांस्वरीपूजातवास्तुगरुडध्वज वनमालापथादिव कौस्तुभः सततंहृदि पवित्रमस्तुतेतद्द्रूपूजांचहृदयेवह
 जानताऽजानतावापिनकृतपत्तवर्चनं केनचिद्भिद्भिर्दोषेणपरिपूषैत्तदस्तुने अपराधसहस्राणि कियंतर्हानंशमया

साकिकणीककेपूरहारिणाम्णिनूपुर ध्वजच्छत्रांकुशाख्यपपादपकेरुहद्वय तरपादौदिकजांधाराणिपतंतास्वमूर्धा
 नि चितयेद्रहस्यरथेणप्रविशतंरिवकांतनुं तथासंशालयेस्वर्मतर्द्धहगतंमलं तत्क्षणाद्द्विरजामंत्रिजायतेरुफ
 टिकोपमः इदमांतरकंस्तानंसहस्तादधिकंरुमृतम् ततः सर्वतोरक्षणं कुर्यात् तद्यथा जलपुष्पाक्ष
 तान्हरते गृहीत्वा उंह्रः अस्त्रायफट्टइति उच्चार्यात्मनः परितः प्राक्षिप्य अस्त्रायफट्ट इतिछोटिकामिः
 सर्वदिग्बंधनकृत्वा अग्निप्रकारमुद्रां स्वमूर्धानं परितः प्रादक्षिप्येन त्रिधामयेत् तन्मध्यगतमात्मानंसं
 धियेय संक्षेपेणभगवत्पूजांकृत्वा मूलमंत्रेणवैदिकेनवाहोमंविधाय महापूजांकुर्यात् तत्रानित्यपूजनात्पंचामृत
 दिद्रव्यत्रिगुणितंग्राह्यं ततोऽंगधतैलदानानंतरमुद्रतैनंकुर्यात् तत्प्रकारोमहाकापिलपांचरात्रे रजनीसहदेवीच
 झिरीपंलक्ष्मणापिप सहामद्राकुशाग्राणिउद्धर्तनमिहोच्यतइति एतदनंतरं शांखजलेन देवायाभिषेकं कुर्यात्
 तदाहुः शतंसहस्रमयुतंशतयावाप्यभिषेचयेत् शंखसंपूर्यतेनैवसपुष्पेणचदेवतामिति अन्यत्रापि स्वशक्त्या
 नंधतयेनसंस्ताप्यजगदीश्वरं महाभिषेकं सर्वत्रशंखेनैवप्रकल्पयेदिति ततोदेवंसर्वोपचारैःसंपूज्य देवरयपुरतो
 दंतकाष्ठजलकुशान्मृत्तिकांहरिद्रांकुष्ठगोरोचनंपादुके उपानहौ छत्रं चामरंत्वयजनं व्रीह्यादिधान्यानिचरुस्थापयेत्
 तानि चोकानि विष्णुपुराणे व्रीहयःसयवामाषाणोधूमाञ्जणवसितलाः त्रियंगुसप्तमाह्येतेऽष्टमाश्वकुलत्यकाः
 श्यामाकास्त्वथर्नोवाराजर्नैलाःसगवेषुकाः तथाविष्णुव्याःप्रोकारितथामर्कटकामुने ग्राम्यारण्याःरुमृताहेत्राजो
 पध्यश्चचतुर्दंशेति ततः साटांगंप्राणेपर्य नानाविधैःस्तोत्रैर्वादिकैरचदेवंरुत्वाविज्ञापयेत् क्रियालोपविधा
 तांध्यत्वयाविहितंप्रभो मयैतत्क्रियतेदेवत्वचुष्टौचपवित्रक नहि विज्ञोभवेदत्रकुरुतारवदयामपि सर्वथासर्व
 दाविष्णोममत्त्वंपरमभाषतिः उपवासेनत्वादेवतोषयामिजगत्पते कामक्रोधादयोऽप्येतेनमेरुचर्वातपातकाः

अथ प्रभृतिदेवेशयवद्वैशेषिकंदिनं तावद्रक्षत्वेयाकायाँसर्वस्यारूपनमोस्तुते । तवयागंकरिष्येहंपवित्रमयमच्यु
 तं आर्भञ्जितोसिसपरिवारःश्रीरामभोगया रामराममहाराामरक्षमूर्धारणागतं । त्वद्भक्तिरुष्टिसंपूर्णतवतोषकरं
 परं इतिनिजाराधनायदेवंविज्ञाप्यस्वगुरुपादौप्रणम्य देवाग्नेसर्वतोभद्रमंडलं पंचवाविरचय तत्र फलपुष्प
 मालालंकृतंवितानमावध मंडलोपरि जलपूर्णकुंभं महीधौरित्यादिविधिना संस्थाप्य तदुपरिससूत्रवैणवं
 पात्रंचसंस्थाप्य पवित्रपूजनंच कुर्यात् सांवत्सरस्ययागस्यपवित्राकारणायभोः विष्णुलोकार्पणविनाद्यन्नाग
 च्छेहनमोस्तुते इत्यनेनमूलमंत्रयुतेनावाहयेत् उत्तममध्यकनिष्ठेषु ब्रह्मविष्णुरुद्राःसत्वरजस्तमांसि वेदत्रयंच
 ध्यात्वा वनमालायांप्रकृतिमुकुटसूत्रेद्युलोकध्यात्वा ओंसर्वाभरणाचित्रांगसर्ददेवनमस्कृतं ज्ञावपयरूपविध्या
 रत्मन्ज्येष्ठसूत्रंसमाश्रय सर्वलक्ष्मीकारश्रीशसर्वज्ञानमयात्मकं निवृत्तिरूपविध्यात्मन्मध्यरूपंसमाश्रय २ । अ
 तिवेगजगद्योनेपुरुपात्मन्दिवरपते कनीयोमेप्रभोदेवतेजसासूत्रमाश्रय ३ सर्वाधारधरारूपसर्वकर्तःप्रजा
 पते सर्वथात्मेशसूत्रेस्मिन्सात्त्रिधंयंकुरुतेनमः ४ सर्वरत्नोज्ज्वलाकारसमस्तब्रह्मरौचिषं मुकुटोत्तमसर्वांग
 शिरससूत्रब्रह्महिभोः ५ प्रकृतिर्जगतः कर्त्रीसर्वलक्षणदायिनी श्रीसूत्रेसर्वकल्प्याणिसात्त्रिधंयंकुरुतेनमः ६
 उत्तमादिनिसूत्राणिक्रमात्पाणिनाएभिर्भैरालभ्यत्रिसूत्र्यांब्रह्मविष्णुरुद्रान् ओंकारसोभंवाहूनागान्शशिनं र
 विशिवंविश्वान्दान्वान्नवसूत्र्यांक्रियांपौरुषींवीरांविजयांशांतेश्रपराजितां मनोन्मनींजयांभद्रांभुक्तिंश्रथिषुध्यात्वा
 यावदंश्रथिसंस्थापामावर्त्यमानैरेवनामभिरावाह्यपूजयेत् ततश्चावाहनादिमुद्राःप्रदर्श्य चक्रमुद्रयासंस्थपथि
 नुमुद्रयाश्रमृतीकल्प गंधाक्षतपुष्पपुष्पदीपनैवेद्यफलतांबूलादिभिः पवित्रदेवताश्रभ्यर्च्य गंधपवित्रावितस्तिडोर
 कालमकंगृहीत्वा हृदयमंत्रेणप्रणवेनचाभिमंत्र्यदेवंनमस्कृत्य संवत्सरकृताचार्याःसंपूर्णफलदेसिपयत् पवित्रारो

पणायैतत्करकंधरके नामः विष्णुतेजोद्भवं ररयं सर्वपातकनाशनं । सर्वकामप्रदं देवतवांगोधारयाम्प्रथहामिति । मूल
 सप्तदशतन्त्राकद्वयपटित्वादेवकरेवधोयात् । ततो मंगलारत्रिकेन देवंतीराज्यपुनर्नैवेद्यतांबुलादिभिः सपूज्यम् । ४ ययं
 सदापरिवधमभीष्टदेहिं । तीर्थारूपदांशिवविरांचिनुतशरण्यम् । भूत्यासिंहं प्रणतपालभवादिष्यते । ५ देमहापुरुषते
 चरणारविदम् । १ त्वक्वासुदुस्त्यजसुरेणिसतराज्यलक्ष्मीधर्मिष्ठत्रायवचसाद्यदादरएयम् । । मयासुदंतिपितये
 पिसतमन्वधावद्देमहापुरुषेचरणारविदम् । २ श्रीमत्सरोरुहयवाकुशचक्रचापमत्सराकिंतं नवविलोहितपङ्कजाम
 लक्ष्म्यालयं परममंगलमात्मधेयवदेमहापुरुषतेचरणारविदम् । ३ ददावनान्तरमगाटनुभोकुलानासंचारिसर्वपशुभिः
 सुविद्विक्कामि सचिंतयद्भजगिरोभृगुपक्षिणापद्देमहापुरुषतेचरणारविदम् । ४ अद्भोपिकविरहज्जामिप्ररीतदेहा
 रतस्वतनेपुविजह्नुःपरिरभ्यताप । रासेतदीयकुचककुमपकलितंबदेमहापुरुषतेचरणारविदम् । ५ ज्ञानालयं शु
 तिविमृश्यमनादिमर्च्यं ब्रह्मादिभिर्हृदिविचित्रमगाधबोधैः । ससारकूपपतितोत्तराणावलंबवंदेसहापुरुषतेचरणार
 विदम् । ६ येनांगचालनवशात् । स्तनपानवृद्धाक्षिसाक्षिणाहृतमनोविपरितचक्रुः । विध्यस्वतभांडमप्रतद्भुविगोपमूर्ते
 र्देमहापुरुषतेचरणारविदम् । ७ इत्यष्टकंपठतिप । परमस्युपुंसो नारायणस्य नरकार्णवत्पारणस्य । ८ सर्वास्ति
 माशुहृदियः कुरुतेमनुष्यः संप्राप्य देहविलयं लभते चमोक्षम् । ९ । योतं प्राविश्यममनात्प्रमिमां प्रसुसां । सर्वावयवत्य
 खिलशक्तिधरः स्वधाया । अन्त्यांशुहंस्वतचरणश्रवणैस्त्वगादीन् प्राणात्सुभ्रुमभावते पुरुषाय तुभ्यम् । १० । ईरुणादि
 भिः स्तुत्वादिवीनमंत्रयेत् । आमन्त्रितोसिदेवेशपुराणपुरुषोत्तम । प्रातस्त्वांपूजयिष्यामि सन्निधौ भवते नमः । ११ विद्वे
 द्यात्प्रमहंतुभ्यं प्रातरेतत्पवित्रकं । सर्वथासर्वदाविष्णो नमस्ते स्तुप्रसीदमे । १२ तिस्रं प्राध्वं सष्टांशुषिपदेय । १३ पुष्पां
 नालिं दत्वा । भूत्राएषस्त्रेण संरक्ष । कवचेनावयुष्टय । त्सिंहभुजेण रक्षणकुर्यात् । तस्मिंहमन्त्रस्तु । १४ त्र्यं । रिरमहाविष्णुं ।

ज्वलंतसर्वतोमुखं नृसिंहभीषणभद्रसुख्यसुख्यनमान्मयहं ततोद्वाह्यणवदनं गुरुवदनं च कृत्वा राजाजिग
 रणुकुपयत् सद्योधिवासनेतु जागरणनास्ति ततोद्वागरेणुकुपयत्सद्योजागरणनहीति दक्षिणामूर्तसंहिताव
 चनात् इत्येकादश्यां धिवाधवासत् ततोद्वादश्यां निरत्यं नैमित्तिकं च देवं पूजनं कृत्वा पावित्राणि च कृत्वा संपूज्य देवं नी
 राज्यप्रसादं श्रुत्वा । अथ दूर्वाक्षतैर्पुंकंपवित्रहस्ते गृहीत्वा । मूलमंत्रेण । ध्वारमभिवंज्य मूलसंपुटितेन श्लोकद्वयेन प्रवि
 ज्ञमर्पयत् । उरामरासतमस्तुभ्यं गृहाणेदं पवित्रकं । मन्त्रीकरणाभ्यां यत्पूर्णाफलमदं । पवित्रं तत्कुरुत्वा यत्सुयादु
 कृतं कृतं । शुद्धं भवान्मयहं देवत्वसमदाहसुरेश्वरिति । ततो गायत्री देवतास्तत्तन्नामभिर्दद्यात् । ततो महानैवेद्यं समर्प्य नी
 राजनं कृत्वा चामरैः सर्वाज्यादादूर्ध्वं धीपुत्र्यापुष्पांजलिं समर्प्यं । न णिविदुममालाभिर्मांदारकुसुमादिभिः । इयं सा
 वरसरीपूजा । तवास्तु गुरुद्वयज वनमालायथ देवकोरतमस्ततर्हदि पवित्रमस्तु ततस्तपजाचहदयेवह
 जानता । जानतावापिन कृतयत्वा च न कनाचिह्नद्वयापणपरिपुणेतदस्तुम अग्रराधसहस्राणि क्रियंति हनिशमया
 दासोयमितमाम् । त्वत्त्वामस्वमधसूदन इतसंप्राथम्याद्योगप्रणम्य देवप्रसादाभिमुखं विरिच्य मंत्रहानिक्रियाही
 नभकिर्हानसुरेश्वर पूजनं पूर्णतमत्तु पवित्राणां पवित्रतइति पठित्वा गुरवे गंधादिपूर्वकपवित्रं दत्त्वा सुवर्णवस्त्रादिभिः
 पूजयेत् ततोद्वाह्यणसंभोज्य स्वयं भुजितं पवित्रधारणतु देवस्वदेहे च मासपक्षादियथ संभवकार्यं स्नाना
 दिकालिततदुत्तापदेवं रनापयेत् तथैव स्वयं स्नायात् अर्घ्यं तायैनाभिषिच्य देवांगे रयंगिच तद्धार
 येत् विसर्जनसमये देवं सर्वयथाविशेषेण गंधादिभिः संपूज्य विसर्जयेत् विसर्जनमंत्रस्तु । उरसावस्सरीशुभा
 पूजांसपाद्याविधेवमम द्वेजदानीपावत्रावविष्णुलोकविसर्जितः यावह्वेषपवित्राणि तावद्भस्त्रचयादिनियमेन
 रथेष एव यः कुरुते विद्वान् च पवपूनसश्रायः सयाति परमस्थानं यत्र रामः सनातनः यावत्तु पवित्रं ततावत्स्वर्गं म

हीयते आपुरारोभयमभयविपुलतस्यवधते अथसक्षेपणविचारोपणविधिः दशम्याहमरोप्यादिसूत्रपावित्राणि
 कुर्यात् कापाससत्रचतस्यनवसूत्रविधयपचगठयनप्राद्व्य षण्णवनप्रस्थाल्यमलनाष्टोत्तरशतमभिमन्त्रशाचिदंश
 अष्टोत्तरशततदर्धगणितनवसूत्र्या देवस्यजाननाभिपूर्यानि षट्त्रयशस्त्रतुवशातिदादशश्राथिकान्युत्तममध्यमक
 निधनि पवित्राणिविधयाष्टोत्तरसहस्रनवसूत्र्या अष्टोत्तरशतश्राथिकवनमालाविधाय द्वादशानवसूत्र्याभिः ताव
 द्याधिकगंधपवित्रससावशातिनवसूत्र्यागुरुपवित्रचक्रवाग्रधानकमनरजायित्वापामर्गविल्वान्यतरकाष्ठिनदता
 न्संशोदय क्रियल्लिपविधाताश्रयत्वयाविहितप्रभा मयतात्क्रियतेदेवतवतृष्टयपावत्रकं नमेविष्टोभवदत्रकरुनाथदया
 नयि सर्वथासर्वदाविष्णुममत्वपरमागातरित श्राध्वकमकेनतदिहिनमातिवाह्यकदश्याकृतानियाक्रमः श्रारा
 ममहामंडपराजोपचारैः संपूज्य हरैः पुरतःसवतामद्रुथादकुभवणवपटलनिधाय तत्रपूर्वनिमित्तसकलसत्रा
 णिनिधाय त्रिसूत्र्याद्वह्यविष्णुशिवान् नवमन्त्र्या टाकारसामवाहिनहनगणशाशमपसदाभिविध्वदेवान्प्रथि
 पुक्रियापौरुपीराजयापरराजिताविजयासुकिदासदाशिवान्तेनमत्तिसर्वतुसुर्वी प्रणवादिनमेतैरेव यावदश
 त्रिसंख्यमावर्त्यमाननामभिरवाह्य गंधादिभिरभ्यर्च्युत्तमपवित्रं प्रुत्तमादायः प्रणवेनाभिमन्त्र्या विष्णुतेजा
 इवंपरसर्वपातकनाशनं सर्वकामप्रददेवतवागेषारग्राम्यहमित्तमेत्रेण मूलसंपुटितेन अभावेत्पादयोःसमर्प्यार्थ
 वेष्ट आमांजितोसिदवेषापुराणपुरुपात्तम श्रातस्त्वापूजयिष्यामिसिद्धिधौमवतेनमइति तत्कथंजांगरेण तारा
 त्रिमतिवाह्य द्वादश्यां कतनिदयक्रियश्चराम पावत्राणि च संपूज्य मधदुवाक्षतपुककानि षपवित्रमादायदयात्
 मंत्रः देवदेवनमरतुभ्यंग्रहाणदंपवित्रकं पवित्रोकरणाथार्थायवर्षपूजाफलप्रदं पवित्रकंकुरुवाययन्मयादुष्कृतक

त शब्दोभवात्पह देवत्वसादात्सुरेश्वर इति एवं मध्यमात्समवतमालाः एतन्मत्रादृश्या समर्थाः श्रुतदेवताभ्या
 पियथासम्भवंसमर्प्यनारिण्यप्राथम्येन उमाणिविद्रुममालाभिर्मदारकुसुमादिभिः इयसावत्सरोपजातवारुतुगुरु
 डव्यज वनमालायथादेवकोरुनुभसततहृदि तदहृदपवित्रततस्त्वपूजाचहृदयेवह जानताऽजानतावापियत्क
 तनतवाचन केनचिद्द्विद्वद्रापिणपरिपूर्णदत्तुमे अपराधसहसाणि क्रियते हर्निशंभया दसिध्याभितामंत्वा
 शम्यतांपरमेश्वर ततानुरुचसंपुज्यसमर्प्यनाहाणैःसह पांराणांविधायात्रिरात्रब्रह्मचर्यादिनिपमवांत देवंप्रवि
 त्रसदर्भमपिकान्यकालेसस्थाप्य त्रिरात्रातिदेवसंपुज्य पवित्राणिसिर्जयेदिति इतिसंक्षिप्तपवित्रारोपण
 विधिः श्रुत्राप्यसमर्थश्चेत् तित्यपूजातिपवित्रंपूजनं कृत्वांमूलेनदेवायपवित्रसमर्प्याऽऽ वरणदेवताभ्यएकैकस
 मर्प्यंशुरुसंपुज्यं पवित्रं समर्प्य स्वयंपवित्रं धूंत्वां द्रांहाणान्भोजयेदिति इतिसंक्षिप्तपवित्रारोपणविधिः पद्म
 पुराणे महादेवउवाच श्रावणेमासिसंश्रातपवित्रारोपणविधिः शुक्लतेसातिदेवेशिदिन्यभाकिः प्रजायते पवि
 त्रारोपणविधिः कर्तव्यंश्रद्धयावुधैः संपूर्णजायतेतस्म्यपूजाभवतिवार्पिकी पवित्रारोपणविधिर्जायतेसुखमा
 ल्मत्तः संपूजितेसदाविष्णौनातासुखमवाप्नुयुताः सुभ्रैचाश्रसमातीमुद्राहाण्याकृतितंशुभं रुचेनैवकचितंस्त्र
 तेनैवचप्रकारयेत् नशूद्राकृतितंसूत्रद्रह्यंवातयैवन्न श्रान्यथाधिक्रमेणापिग्राह्यंवाचापथातथा क्षौमेनैवप्रक
 र्त्तव्यःपवित्रारोपणविधिः रुध्मेणैवतथाकार्थ्यंपवित्रंविष्णुदेवतः सौवर्णेनापिदेवेशिकर्तव्यंविधिपूर्वकं श्रमव
 सर्वथातनाग्राह्यंसंत्रंथावुधैः कृत्वातुनिवृत्तसंत्रंश्राह्यमुदकंनय लिगलिगप्रमाणवृत्तिमायापयामित पा
 दांतजानुपर्यंततथानानिसमंस्मृतं उधेष्टमश्रुकंतिष्ठचपवित्रकारयेदुबुधः स्ववत्सदिनपहृततदधार्धेनसंभ्यया
 सत्रेणैवप्रकर्त्तव्यंश्रियमष्टोत्तरेण तु तदर्धसंभ्यकेनापियुक्त्यावातत्रपार्वाति लिगवैलिगसज्ञातुंगंगानामभिरन्वित

प्रतिमाधातयदिविषयिवनमालिकं यथाशान्तथाकार्येनविष्णुः प्रसीदति एकत्रैसुप्रवित्रतुंगास्वकारय
 त्सदा तंतुनामेवसंयुक्तंरुच्यवैष्णवैर्नरैः देवानांचतथैवोक्तंप्रवित्रविष्णुदैवतं ज्वरीप्रायमकायश्रुयेचद्वुवा
 दयः पवित्राणिततःपश्चाद्वातव्यानिहृपावति प्रतिपद्धनुदस्थोकापवित्रारापणतिथिः लक्ष्म्यादिव्याहृतिथा
 तुतिथानामुत्तमतिथिः तृतीयातुतवप्रोकाचतुर्थीगणपर्यतु पंचमस्त्रिंशद्भ्रमसः षष्ठीवैकार्तिकस्यतु सप्त
 मीचरवः प्रोकादुर्गायाश्चाधर्मिता नवमीत्रैत्रमाहृष्टांप्रमस्यदशमीतथा एकादशीतुरुद्राणांद्वादशीमाधव
 स्यतु त्रयोदशीतुकामस्यशिवस्योकाचतुर्दशी तद्वत्पंचदशीस्युतायातुवैपूजनेपुनः एतावैतिथयः प्रोकाः
 पवित्रारोपणोक्तमात् कनिष्ठेद्वादशप्रोकामध्यमेदिगुणामताः त्रिगुणाश्चतमेत्रैत्रमंथयश्चपवित्रके कर्पूरकेस
 राभ्यांचचंदनेनहरिद्रया रंजयित्वाततस्सर्वस्थांप्यनवकरंडकेदेवस्यापुतनंपत्रथाप्यतत्रचदेववत् आदौदि
 वार्चनंरुच्वाधिवास्यंचपवित्रकं श्रद्धिंवासितपवित्रेत्ततोवैपूजनंरुमत्तं पवित्रेपुचप्रेदवास्तेपातिकटमाचरेत्
 ब्रह्माविष्णुश्चरुद्रश्चत्रयोवैसूत्रदेवताः क्रियाचपारुषावरिचंतुथाचापराजिततां जयाचाविजयांचैवमुक्तिदांचस
 दाशिवामनोनमनानुनवमादशमीसर्वतासुखांश्रुथानांदेवताश्चैवसूत्रेपुविनिवेशयेत् आश्रवाहंनमद्रयावैशा
 श्लोकाविधिनाततः श्रावाह्यतत्रताः सवाः सन्निधीकरणततः संसंक्षेद्रक्षमुद्राभिर्धनुमुद्रांस्तोक्रियां प्राणे
 वदेवताभैतुगृहीत्वाकलशोदक आणमाकेनमंत्रेणप्राक्ष्यकृष्णमंत्रतः क्लृप्कृष्णायनमइतिप्रोक्षणमंत्रः गंधपुष्प
 धूपदीपनवद्यःफलसंयुतैः तांबूलदक्षिणादानैस्तत्तदावाप्रतःपुनः धूपयित्वापवित्रतुनतिमुद्रांसमाचरेत् एवमभ्य
 र्च्यमंत्रिणामंत्रपेतपवित्रकं श्रामंत्रितोसिदेवेषासाधैदेव्यागणादिभिः मंत्रैर्बालिकपालेश्चसाहितः परिचारकैः

आगच्छभगवन्विष्णोविधिसंपूर्णहेतवे प्रातरस्व्यापूजाविष्यामिस्मान्निध्यानियतंकरु ततोऽथपवित्रं देवस्य चराचरगु
 रारः श्रीविष्णोश्चरणयोर्निक्षिप्य प्रातर्नित्यक्रियाविधाय पुण्याहंस्वस्तित्वाचनं विधाय जयशब्दैर्धृटावादित्र
 घोषैः पवित्रं समर्प्य पूजांकुठ्यात् प्रथमं ज्येष्ठतमं त्र्यम्बकानिष्ठोभिर्भैः सर्वैर्यथाक्रमेण पूजांकुठ्यात् उां
 वासुदेवाय विद्महे श्रीविष्णुं चर्यामहि तत्रादेवः प्रचोदयात् इति पवित्रदानम् अथवा स्वमंत्रैः ततोऽन्नहतीं पूजां
 विष्णोश्चैव प्रसाधिनीं यथाचैवार्थिते देवो विष्णुरात्मा प्रसीदति समंताद्दीपमालाचकर्वेठ्याविधिना ततः चतुर्ध
 शंतथात्त्रचर्नैवेद्यं कारयेद्दुधः पवित्राणि ततो दद्यात्त्राक्सुजाति सुशोभनं भक्त्या चैव विष्णोषु श्रीधरं पूजयेत्ततः व
 त्यालंकारविधिना पूजनीयोगुरुर्महान् पूजयित्वा गुरुं तत्र पवित्रं चारयेत्ततः अथवा वैष्णवाः सति तेभ्यस्तंबूला
 दिकंदत्त्वा पूर्णाहुतिमन्त्रयेत्पश्चाद्दत्त्वा श्रीनिवासाय श्रीकृष्णाय कर्म निवेदयेत् मंत्रहीनक्रियाहीनं भाकिहीनं तु
 केषाव यत्पूर्जातो मया सम्यक् संपूर्णया तु नेष्टुवम् तत उद्धार्य पूजयेद्भुभिस्तथा विभैर्वा साहतः
 सन्मिष्टमन्नं स्वयं भुंजति एतत्पूजनकंदिठं ये शुष्टंति द्विजोत्तमाः सर्वपापानि विमुक्ता यानि विष्णोः परंपदं मया व
 ङ्द्रोजगत्पश्चिन्मन्वाद्यवत्तपति वैरविः पवित्रारोपकस्तथा न्मोदते नात्र संशयः पृथिव्यां यानि दानानि नियमाश्च तथा
 पुनः सर्वसंपूर्णतां यांति पवित्रारोपणे कृते अयमस्वराजो वै पवित्रारोपको विधिः ब्रह्महाशुभ्यते तन्नान्नका
 र्या विचाराणा सत्यं सत्यं पुनः सत्यं यदुक्तं नानादिनि पवित्रारोपणे पुण्यं दर्शनेन तथा स्मृतं अद्वयाद्यमहा
 भागे पवित्रारोपको विधिः कृतो वै भक्तिभावेन सर्वैधन्यतमः स्मृतं धन्याहे कृतकृत्यो हे सुभाज्यो धरोत्तले मया यातु
 कृता भक्तिर्वैष्णवी मुक्तिदायिका इति पद्मपुराणे उत्तरखंडे पवित्रारोपणे श्रावणशुक्लत्रयोदश्यां रतिकामद्यतं शुभं वै
 धव्यं चारण्यं ह्यणिनां तथा संतानवर्धनं कृतोपवासः गुरुशोना रीर्वा द्विजपत्न्यं ताम्नी वा मुएन यौवापि सौ वैष्णवी रीजना

तथा रतिकामौ प्रविन्यस्यंगंधाद्यैः सम्यगार्चयेत् सकृद्यभोज्यप्रतिभेदघाताभ्यासिदाक्षिणे एवंचतुर्दशाब्दंतु
 कृत्वाव्रतमनुत्तमं धेनुपुरमाश्रितेदेधेव्रतसंपूर्तिहेतवे श्रावणशुक्लचतुर्दश्यां देवीपवित्रारोपणं नारदीये नभःशु
 क्चतुर्दश्यांपवित्रारोपणंमत्तं तत्स्यशाखो कविधिनाकर्तव्यं द्विजसत्तम शताभिर्भित्रतं कृत्वा ततो देव्यै समर्पयेत्
 पवित्रारोपणं कृत्वा नरो नाय्यथा वदरात् महादेव्याः प्रसादेन भुक्तिमुक्तिमवाप्नुयात् शिवपवित्रमपि तत्रैव कालांतरे
 श्रापादंतु चतुर्दश्यां नभस्य नभसोर तथा अष्टम्यां च चतुर्दश्यां पक्षयोरुभयोरपि अधिवासं तु दीपिकायां गोदेहांत
 रिते काले पूर्वैश्चुवीधियासनमिति अथ श्रावणं पूर्णिमायां रक्षाबंधनमुपाकर्त्तुं च नारदीये अथ श्रावणपूर्णायां वै
 रोपाकराणरमृतं यालुपैरत्रकर्त्तव्यं देवापि पितृतर्पणं ऋषीणां पूजनं चापि स्वशाखो कविधानतः बह्वृचैरनुच
 तुर्दश्यां साभगैर्भाद्रकेकरे रक्षाविधानेन तथा कर्त्तव्यं विधिकं सिद्धार्थाक्षतराजिकाश्च विधुतारकांशुकारोपि
 ता कौसुभेन च तंतुनाथसलिलैः प्रक्षाल्य कार्त्तयेधुता गंधार्थैरभिपूज्य देव निकारान्संप्राश्य विषण्वादिकान् वध्नी
 याद्विजहरततः प्रमुदितो नत्वा प्रकोष्ठे स्वके ततरतुदक्षिणां दत्त्वा द्विजेभ्योऽध्यायमाचरेत् विसृज्य च ऋषीन्सप्त
 धारवेद्रहसूत्रकं रंजितंकुंकुमाद्यैः तु नवीनि निर्मितस्वयं शक्त्या संभोज्य विप्राश्रयानेकमर्कसमाचरेत् कृते ह्य
 रिभन्त्रते विप्रवापिकं कर्त्तव्यं विरमृतं विधिहीनं च न कर्त्तुं कर्त्तव्यं इत्यभिधानात् तदा उपाकर्त्तुं शिररक्षाबंध्यादि
 कर्मपथा विधानमाचरंति शिष्टाः अथ श्रावणशुक्लं तत्र रक्षाबंधनं कालं तदुक्तं नररत्ने भाष्ये अतरे युधिष्ठिर
 उवाच सर्वे रोगोपशमनं सर्वांशुभाविनाशनं सकृत्कृते नाबुदमेकं येन रक्षान्वितो भवेत् श्रीकृष्ण उवाच शृणु परां
 उवशादुल्लङ्घतिहासं पुरातनं इंद्राण्यथा यत्कृतं पूर्वैश्च कस्य जघद्यद्वे देवासुरमभूद्युद्धपुराद्वा दशार्पिकं तत्रासुरोर्जा
 तः शकः सहस्रैः सुरैस्तमः सहस्रपातैस्तमामंघ्र्यद्वंद्वं च न मन्त्रवति न रथातैश्चैव शकैः सिनगं नैर्ऋतः अर्जुनः

योद्धान्छामानुस्त्वचभ्यवारयत् तयोःसंवदतोरेवशाचात्राहसुरेश्वरं अथभूतमिदंदेवप्रातःसर्वंभाविष्यति अ
 हरक्षांविधास्यामियेनेतजोभविष्यति इत्युक्त्वापौर्णमास्यांसापौर्णमासिकृतमंगला वबंधदाक्षिणेपाणौरक्षापोटलि
 कांततः वद्धरक्षरततः शक्रः कृतस्वस्वयनोद्विजैः जघानदानवानीकक्षणात्कालइवप्रजाःशक्रश्चविजयीभूत्वापुनरे
 वज्रगज्जयं प्राप्येतिशेषः एषप्रभाबोरक्षायाः काथितस्तेयुधिष्ठिर जयदः सुखदश्चैव पुत्रारो न्यधनप्रदः यु
 धिष्ठिरउवाच क्रियतेकेनविधिना रक्षाबंधः सुरोत्तम कस्मिंस्त्रियौकददेव एतन्मेवकुर्महसि यथायथाहिभग
 वन् विचित्राणिप्रभापसे तथातथान्मेतृति वृहवर्थाःशृण्वतः कथाः कृणुजवाच संभ्रातेथावणस्यंति पौर्णमा
 स्यादिनोदये स्नानंकुर्वीतमतिमान्श्रु तिरुमृतिविधानतः ततोदेवान्पिष्टैश्चैव तर्पयेत्परमांससा उपार्कमदिने
 प्रोक्तंश्रुणीणांचैवतर्पणं कुर्यात्तत्राह्मणैःसायिवेदानुद्दिश्यशक्तितः शूद्राणामंत्ररहितंस्नानंयथास्वते ततोपर
 हसमयेकुर्यात्पोटलिक्वांभुभां कारयेद्दाक्षैस्तरडत् सिद्धयैर्हर्मचार्यतां वस्यौर्विचित्रैः कार्पासैः शौभैर्वामल्यार्जतैः
 विचित्रतंतुप्रथितारंथापयेद्भ्राजानोपरि कार्याग्इस्यरक्षा गोमयरचितैःसुवृत्तैस्तु दूर्वावर्णकसहितैर्भक्तौदुरितो
 यशमानाय उपालिसेगृहमध्यवृत्तचतुर्केन्यसेकुंभं पीठं दस्वोपावेशेद्भ्राजामहैर्पुर्तश्चसुमुहूर्त्तवेप्रयार्जनेनसहितो
 मंगलसहितैः समुत्थितैश्चिह्नैः रक्षाबंधः कार्यः प्रशांतिदः सर्वविघ्नानां देवद्विजातिशस्त्रान्वशेरक्षाभिरर्चये
 त्प्रथमं तदनुपुरोधानूपते रक्षाबंधीतमंत्रेण येनवह्नेवलीराजादानवैर्द्वेमहावलः तेनत्वामपिबध्नामिरक्षेमचल
 माचल शस्त्राणैःशत्रिर्षैर्वश्यैः शूद्रैश्चान्यैश्चमानवैः कर्त्तव्योरक्षिकबंधोद्विजान्संपूज्यभक्तिः अनेनविधिना
 यस्तुरक्षबंधनमाचरेत् ससर्वदांपरहितः सुखीसंवत्सरंभवेत् यःशत्रोणविमलमासिविधानदक्षोरक्षाविधानमि
 दमाचरेत्तनुष्यः आस्तेसुखेनपरमेणसर्वर्षमेकं पुत्रप्राप्तैश्चसहितःससुहृजनेःस्यादिति अत्रपौर्णिमाश्राराह्ण

व्यापिनोऽप्राप्त्या ततोपराहृणसमेधरशापोऽलिकांशुभामित्युक्तेः दिनद्वयेतद्यासौऽन्यसौचपूर्वाप्राप्त्या श्रावणी
 दशान्वयमितिहृदयमवचनात् स्मृतिकौस्तुभेतु अस्मिन्कर्मण्यौदधिकीतिथिर्ग्राह्या पौर्णमास्यादिनोदयइत्यु
 पक्रमान् उपकर्मपलक्षितोत्तरकालताप्रतीत्येतिपूर्वस्यांभद्रासत्वेततरप्राप्त्या भद्रायाद्विनकर्तव्ये श्रावणीका
 लगुणीतया श्रावणीनृपातैहतिपुष्पंदहतिफालगुनीतिवचनाच्च अन्नसर्वेषामप्यधिकारः ब्राह्मणैःश्रविष्यैर्वैश्यै
 रितिभविष्यवचनात् इतिरक्षत्रवंधनविधिः ॥ अथोपकर्मकालनिर्णयः तत्रवह्वृथानामुपाकर्मकालमाहाभ्यलाप
 नः अथातोऽप्यायोपाकरणभोपधीनांप्रादुर्भावे श्रावणेनश्रावणरयपंचम्याहस्तेनवेति श्रापधीनांप्रादुर्भावे अं कु
 रोदयइतियावत् श्रावणसर्वेयिन्याहस्तेयुक्तपंचम्याकेवलपंचम्याहस्तेवाकसंन्यानेतिनृपाख्यतातरः यजुर्भद्रागो
 पयेपारस्करः अथातोऽप्यायोपाकर्मश्रावणेनश्रावण्यांपौर्णमास्यांपंचम्याहस्तेनवेतिर्वाश्रायनः श्रावण्यांपौर्णिमा
 स्यावांपाहृत्यछंदांस्यधीयतीति एवमन्यान्यपिपयजुर्वेदिकानांपृथूसूत्राण्युदाहार्यार्थानि छंदोगविषयेगार्ग्यः सिंह
 रवोत्पुष्पंदंपूर्वाहृणोविचरेद्ब्रह्मिः छंदोगामिलिताःकुट्टंयुस्तसर्गसर्वदंडसां शुक्लपक्षतुहस्तेनउपाकर्मपराहाणिक
 मिति श्रावर्ववेदिनांतुपाकर्मकालउक्तः कौशिकमृह्ये अथर्ववेदस्याऽध्ययनविधिवक्ष्यामः श्रावण्यांप्रौष्ठपद्यांवापाकृ
 त्याहृदपंचमासानवायिरन् अर्धमासवोपाकृत्यक्षमेरन् अहमुत्सृज्यभारंशःश्रावण्यामुक्तपौर्ण्यामुत्सर्गइतिगोभिलः
 पर्वण्यौदधिकेकुर्युःश्रावणोत्तिसरायकाःवहृदुचाःश्रावणसैतुहस्तेक्षंसामवेदिन इति मनुः श्रावण्यांप्रौष्ठपद्यांवाउपाकृ
 त्यदधावाधि युक्तःछंदास्त्वधीयतामासाद्विप्रोद्धंपंचमानिति अर्धेनयुतःपंचमेयेपातेऽर्धपंचमाः शाकपांश्रिवादि
 षाद्युत्तरपदलोपिसमासः सार्धांश्रितुरोमासानित्यर्थः दृहस्त्रचेताः भवेदु गकतिः पौर्णमास्यांपूर्वाहृणएवतु ब्राह्म
 णान्भोजयेत्तद्यापिदृष्टनुहिएप्रदेवता इति याज्ञवल्क्यः अथ्यायानामुपाकर्मश्रावण्यांश्रावणेनवा हस्तेनौपविभविवा

पंचम्यांश्रावणस्याविति श्रौषधानांप्रादुर्भावे श्रावणस्येति त्रिसर्वत्रसंबन्धेतेहस्तेनयु कथांपंचम्यामिति स्मृतित्रिंश्रि
 कायां दिनान्तरपिहस्तेनयु कइतिहेमाद्रिः । एवमेवसंस्तुर्थसारेपि । अत्रियंव्यवस्थान्वावहचैरौषधीप्रादुर्भावेसति
 शुक्लप्रतिपदादिश्रावणमासस्य श्रावणक्षत्रेवैदिककर्मत्वात् पूर्वाहणेउपाकर्मकत्वं यजुर्वेदिभिरस्तुश्रावणपूर्वा
 हणेकर्तव्यं उदोगैरस्तुस्मिहस्थसुपूर्वहस्तेनक्षत्रे अथराहणेकर्तव्यम् । एषांप्रहसंक्रातिदुष्टत्वेवहचैःहस्तेनयुकाय।
 श्रावणशुक्लपंचम्यांकेवलपंचम्यांवाहस्तेनयुकेश्रावणशुक्लतिथ्यन्तेरवकाठ्यं यजुर्वेदिभिर्भाद्रपद्ये पाण्ड्येऽप्रापाठु
 कतिरौपाठ्याकाठ्यं वाजसनेयिभिरस्तुपंचम्यां तदुकरस्मृत्यन्तरे उपाकर्मप्रकुर्वतिक्रमात्सामर्थ्यजुर्विदः अहसंक्रां
 त्यदुष्टेपुहस्तेश्रावणपूर्वसु तथा संक्रांतौप्रहणेचैवसूतकेमृतकेतथा गणस्नाननकुर्वीतनारदस्मयवचोपया अथेचहोप
 संयुक्तेपर्वणिस्वातुपक्रमः दुःखशोकामयन्नस्ताशाष्टेत्स्मिन्निजातयः तथा यदि स्याच्छ्रवणं-पर्व प्रहसंक्रातिद्विपि
 तं स्यादुपाकरणशुक्लपंचम्यांश्रावणस्यतु स्मृतिमहाणवे संक्रातिमहाणवापि यदिपर्वणिजायते तन्मासेहस्तेपं
 चम्याकाठ्याजसनेयिभिरिति अत्रपंचम्यातन्मासगतैवग्रह्यते नान्यमासगत। अत्रकृतत्वात् वाजसनेयिग्रहणं
 तेषांग्रह्येपंचम्युकारेतेपामुपलक्षणं येषांग्रह्यसूत्रेपंचम्यानोका तेषामोपधिप्रादुर्भावइवश्रावणगतकालस्यग्रहादि
 दुष्टवेपिभाद्रपदएवोदितश्रावणादिकालेपूपाकर्मोचितं एतद्वापिकर्मित्याचक्षतइत्यादिवाक्यानामौपध्वयप्रादुर्भावेप
 र्वसंक्रातिदोषोपिभाद्रपदप्रापकतायास्तुल्यत्वात् वौधापनीयानांतुश्रावण्याः पौर्णमास्याग्रहादिदुष्टत्वेऽप्रापाठ्यां
 तदनुष्ठानमुचितं श्रावण्यांपौर्णमास्यामापाठ्योच्चापाकृत्यछंदास्यधीयेतिति वौधापनवचनात् प्रहसंक्राति
 दोषश्रयथाकर्मसंविधिन्यहोरत्रिभाष्यार्थरात्रापूर्वक्षत्रपर्वणे विद्यमानएवदूषकोनाच्यथा तथातीतादर्थर
 त्रात्परतोविद्यमानोदूषकोनतत्पूर्वः नाप्युपाकर्मगतभूततिथिनक्षत्रयोः पूर्वोत्तरकालीनेति तिथ्यन्तरेनक्षत्रान्तरवा

विद्यमानः अर्धरात्रादपस्तात्रिसंक्रांतिर्ग्रहणं तथा उपाकर्मनकुर्वीतपरतश्चैत्रदीपाकृत इतिमदनरत्नधृतगारा
 रपंचनान् यथाधरात्रादर्वाकस्याद्ग्रहः संक्रांतिरेवतु ३ नोपाकर्मतदाकुर्याच्छ्रावणार्थाश्रवणोपिचैतिशास्त्रांतराच्च
 यच्छ्रवःश्रवणैकुर्युर्ग्रहसंक्रांतिवर्जिते इत्ययादौश्रवणादिसामानाधिकरण्येनग्रहणादिपर्युदासश्रवणाच्चयानितुत्रयो
 दश्यादितोवर्ज्यदिनानानवकंध्रुवं मांगल्पेषुसमस्तेपुग्रहणेषंद्रसूर्ययोः तथाद्वादश्यादितृतीयांतोवधइंद्रग्रहे
 र्मृतः एकादश्यादिकःसौरैश्चतुर्थ्यतःशर्कांतैः खंडग्रहेतयोःशोक उभयत्रादिनत्रयमित्यादीनितुर्पाणुमासी
 व्यतिरेकदिनानामपिदोषत्वप्रतिपादकानिवचनानि तान्युपाकर्मादिव्यतिरेककर्मविषयाणि निर्वैर्नामिति
 केनप्येहोमपज्ञाक्रियासुच उपाकर्मणिचोत्सर्गग्रहवैधानविद्यत इतिवाक्येन उपाकर्मणिवैधत्वापाभावस्यो
 कत्वात् पर्याण्यग्रहणसतिपूर्वात्रिजादिवैधाभाववंकुमिदं तेनपर्याण्यग्रहणोपि चतुर्दश्याश्रवणकार्य
 मितिहेमाद्रिःयदापिर्णोएकालेपिश्रौषधिप्रादुर्भावाभावः ग्रहसंक्रांतियोगोवाग्निभिस्तांतरेणकेनचिदनयतिर्वाभव
 तितदावपुर्तुंमध्यं यदाकदाचिक्कार्पणंतुश्रावणसंबंधनियमः तदुक्तंशौनकेन तद्वार्पिकमित्याचक्ष्यतइति वर्षा
 सुभवंवापिकमित्यर्थः अतएववह्वचकायाम् श्राष्ट्रधौषधयस्तस्मिन्मासेतुनभवंतिचेत् तदाभाद्रपदेमासिश्च
 यणोनतदिप्यतइति गोभिलः श्राष्ट्रपदीहस्तेनोपाकरणमिति श्राष्ट्रपदींप्राप्येतिशेषः वसिष्ठोपि स्थितंरवाबु
 पाकर्मकर्तव्यंसिंहयुक्के इतिवचनंतुनर्मदोवरभगविषयं नर्मदोत्तरभगोक्तंयंसिंहपुराणोक्तं कर्केटसं
 स्थितेभानाबुपुकर्यार्त्तुदाक्षिणइतिवचनात् कथंतर्हिर्नर्मदोत्तरभगगतानाशिष्टानांकर्केटस्थैरवाबुपाकर्मनिष्ठ
 न् अत्रकोषित् अस्ववचनस्यसामगविषयत्वात्तद्व्यतिरेकानांकर्केटस्थैरवाबुपाकर्मनिष्ठ
 त्वस्यापुक्तत्वादेतस्यवचनस्यशाब्दग्रथपुदाक्षिणोत्पन्नाचिननिबंधेषुपाष्टवत्त्वादानाकरत्नमाहुः एतच्चशुक्रास्त्रा

दावापिकायं उपाकर्मात्सर्जनचपविब्रदमनापर्णमिति । दमनारोपे लिखितवचनात् । यज्ञोपवीतकन्ठ्यं श्रावणे
 गुरुशुक्रयोः मौढ्येपि वार्धकेवात्येनित्यवकर्मनोदित मितिरुमृतिसारसमुद्ययाच्च प्रथमारंभस्तु न भवति गुरु
 भागं वयोर्माँडेपवात्येवावार्धकेपिवा तथाधिमाससंसर्पमलमासादिपुद्भिजाः । प्रथमोपाकृतिरन्यत्कृतकर्मवि
 नाशकदितिसंग्रहवचनात् श्रवण्णादिशब्देनसिंहरथगुर्वाणिदिग्रहणं द्वितीयादिप्रयोगोपि श्रधिमामसे उत्कर्ष
 बालदृष्टैर्यातुपाकर्मदिकर्मणि श्रधिमपेकादिदृष्टानान्तकर्पोयुगादिविविति कार्यायनेनोकेश्च यत्तु दशह
 रासुनोत्कर्मपश्रुतव्यापिपुगादिषु उपाकर्माणिचेत्सगोह्येतादिनचतुष्टय इति ऋष्यभृंगवचनं तत्सामगविविषयं
 तेषांसिंहाकोपजावनेनविहितस्योपाकर्मणोभिममासेसंभवात् एतानिहरतश्रवणपूर्वादिनद्वयेपिकर्मकालप्राप्ता
 वैदिककानिग्रहाणि उत्कर्मस्यपरिशिष्टे धनिष्टाप्रतिपद्युक्तव्याष्टृक्षसमन्वितं श्रावणकर्मकुर्वीरन्ऋग्भृजुः
 सामपाठका इतिव्यासः श्रवणेनतुपत्कर्मउत्तरापाठसंगतं संवत्सरकृतोऽध्यापस्वत्क्षणादेवनश्रयति धनिष्टा
 संयुतं कुर्वात्तश्रावणकर्मभृजुवेत् तत्कर्मसफलं विद्यादुपाकरणसंज्ञितं निगमे ग्रहयोगो गुरुहति संक्रातिः शिष्य
 धातिनी तपोहंयुत्तरापाठात्पाकर्मणिवैष्णवे धनिष्टामिश्रितेकार्यमुपाकरणसंज्ञितं कालिकापुराणे चतुर्द
 श्यांसमुत्पन्नावसुरौमधुकैटभौ वेदान्स्वर्वाकुर्वतः पद्मयोनेरसौजहृतुः श्रुतीः हत्वातावसुरौदेवः पातालतलवासिनौश्रा
 ह्मण्याः श्रुतीस्तस्मैददौलोकगुरुः स्वयं श्रभ्रभ्रुन्ध्वश्रुतिर्वत्सापर्वण्यौदायिकेपुनः श्रुतोभूतयुतेतस्मिन्नोपाकरणमि
 त्यते श्रासुरवर्जयेत्कालं वेदाहरणशक्येति श्रौदायिकानिचपर्वार्दानिप्रातःसांवावात्मकपण्डुहर्तव्यापीनिग्रा
 ह्याणि श्रावण्यां प्रौष्टपद्यांवाप्रतिपत्पण्डुहर्तकैः विद्वारुयाच्छ्रुत्सातत्रोपाकर्मात्सर्जनं भवेदिति निगमवचनात्
 पर्वग्रहणं हरतश्रवणयो रप्युपलक्षणं श्रतप्यष्टध्वीचंद्रोदये श्रावणोर्षोणमासीतुसंभवात्परतोऽद्यदिवैवोदयि

कोप्राह्यानाः पदौदयिकोभवेदिति गार्थवचनं लिखित्वा उदयेसंगवत्परशुत्तौपर्वाणिकर्मे
 ऋभ्यजुःसामनाः क्रमादिति वचनं तरन्मिपि लिखितं रमृत्तिकोरुत्तुभेत् । एवमिदं द्रव्योदाहृतवचनेसंगवत्परशु
 दृष्टान्तं गवैकदेशव्याप्तिः प्रतीयते । निगमवाक्ये तु पृथुहूतैकइति पूर्णभागद्वयव्याप्तिः । तदधिकव्याप्तिरपि
 गार्थवचनान्तरीयते । एषां वचसां पथाशुतार्थं परस्वैः समवाति नान्यतरस्यानुवादादव्यवकुमुचितं नापि विकल्प
 परस्वतरथाप्युदृष्टत्वात् । अनेकश्रुतिकल्पनाप्रसंगाच्च । किनुपेषांशास्त्रिणां परमहूतसंसाध्यमेवोपाकर्मताऽत्रिति
 परमहूतव्याप्तिरेवात्राह्यन्विनासिकाएवमितरे । अपि व्याप्तौ तितच्छास्त्रिणां प्रतिप्राह्यत्वनिगमकेवोध्ये । अतए
 दन्तुदृष्टव्यस्यारोकिः । तिशिखइसह्युदयव्यापिनीप्रयोगपर्याप्तितिथिरूपाकरणेप्राह्येति । एतंचनेकवचनेपुक्
 पित्स्वार्थव्यागः नाप्यनेकश्रुतिकल्पनाप्रसङ्गिः । सर्वेषां कर्मकालव्यापिपथास्त्रप्रपंचकरूपत्वादिति सिद्धाभट्टीये श्रा
 वणः श्रवणं पूर्वसंगवत्पृथग्वाभवत् । तदेवौदयिककार्यं नान्यदौदयिकं भवेदिति । निर्णयसिधौत । उदयव्यापि
 नित्यैव विषयक्षेत्रादिकादयः । तत्कर्मसकलैर्देवैः । तस्य पुण्यत्वन्तकमिति गार्थवचनविरोधा । देतानिवचनानि प्रा
 शस्त्वभात्रपराणीत्युक्तं । परमार्थतस्तु । बहूनां वचनानां प्राशस्य परस्वस्थानुचितत्वादेकस्योदयव्यापिनीति गार्थ
 वचनस्यैवैश्यानराधिकरणव्यायेन । पृथुहूतसंमककालव्यवभूहूतसंमककालस्तुतिद्वाराः पृथुहूतसंम रूपवोक्तका
 लस्त्वावकत्वं युक्तमिति प्रतिभाति । हेमाद्रिसदनृपारिजातादुपस्तुः । पूर्वपृथौदयिके कुटुम्बुः श्रावणतैतिरायकाः । बह
 वाः श्रवणकुटुम्बुः । अहसंक्रांतिवर्जितवर्षात्पुत्रे । तैत्तिरीयकग्रहणात्तैरेवैदयिके कार्ये । पृथानिष्टा प्रातिपद्युक्ता
 मिति गार्थपरिशिष्टवाक्ये । सामान्येन श्रुतीपुत्रजुः । शब्दप्रवृत्तवचनानुरोधेन । तैत्तिरीयकपुरःश्रवो
 वाजसनेयिभिः । श्रावणीदर्शनवर्मात्प्रादुर्गाष्टमीचयुगाः । पूर्वाविद्यातु कर्त्तव्याशिवरात्रिर्वैदिनिमित्तिवचनत्पूर्वाविद्ध

पौर्णमास्यामिदंकार्वाभित्याह मदनरत्नरतु पर्वण्यौदयिकद्वतिवचनस्यवहदुचपरिशिष्टायत्वेनतान्प्रत्येवकर्मविधा
 तंश्रुतत्वाद्दहदुचा श्रावणकुर्म्यभित्यनने वहदुचकतृकउर्पाकर्माणश्रवणान्वितकाल्विहितेकालिकापुराणादौप्राश
 रस्यपूर्वकथजुर्वेदादिविशेषमनुपादायसामान्येनविहित हितयदौदयिकं पर्वतद्दहदुचैः कर्मानुष्ठानयोर्भ्यौदयिक
 पर्वलाभिप्रायस्यवदध्याश्रणपरिरयानेन मायाहीत्येनदर्भं धनिष्ठांप्रतिपद्यु कामित्यादिवकथप्राप्तौदयिकपर्वणो
 यजुर्वेदिसर्वाप्यपर्वण्यौदयिकेकुर्म्युः ॥ श्रावणतौत्तिरियका । इतिवाक्यंप्रतिपादयतीत्येतदनुनादक श्रनुवाद्दस्यच
 प्राप्यर्धानत्वादौदयिकपर्वप्राप्तेश्च यजुर्वेदिमात्रसाधुरणत्वात्तदनुवादावकथगततैत्तरीयपदस्य यजुर्वेदिमा
 त्रपलक्षकत्वात् श्रावणोदुर्गनवमीतिवाक्यस्य पवित्रारोपणादौचरितार्थत्वाच्च सर्वैरपियजुर्वेदिभिरौदयिकेपर्व
 ण्युपाकर्मकतंव्यमित्याह स्मृतिकौस्तुभेत् तैत्तिरियशब्दस्यप्रसिद्धार्थवाधप्रसगात् गोभिलवाक्यस्य वहदुचा
 न्प्रतिश्रवणविधानमात्रपरत्वेन नेतुमशक्यत्वाच्च अथतदपिसामगामितिस्तुतिमात्रविधिपरमित्तिच् नहोला
 धिकरणैरुत्तमानाष्टस्यग्रथानांआध्यापनव्यवस्थयाप्राप्त्याप्यव्यवस्थानाप्राप्ताद्दूरिकृत्य सर्वांन्प्रतिप्राप्त्याप्यस्यस्था
 पितत्वेनतत्परिशिष्टेनतच्छास्त्रीयपुरस्कारेणप्रदत्तविधौर्ववक्ष्यामगीकृत्येतरशास्त्रियांन्प्रति प्रतीपमानविधेयविवक्षां
 गीकारस्यनिर्देतुकत्वादिति इदं ब्रह्मचारैर्गृहस्थवनस्थौह्निभिरपि कार्यं अतएव नारायणदत्तौ अथतोभ्या
 योपाकरणमितिसूत्रव्याख्यानेपरस्माद्ब्रह्मव्रताध्ययनंनित्यंअतउपाकर्मवश्यकमित्यादिना ब्रह्मपज्ञांगनान्युक्तां अ
 तएवजर्णिप्रयोगरत्ने गोभिलः उपाकर्मोत्सर्जनंचवनस्थानामपीष्यते धारणाध्ययनांगत्वाद्गृहिणांब्रह्मचा
 रिणामिति ननुगृहस्थारयसमावर्त्तनंतरं ग्रहणाध्ययनांगतयावाएतस्यकर्मणोऽनुष्ठान कथंयुक्तमित्तिचेत् उ
 च्यते समादृत्तब्रह्मचारिकत्वेनयथान्यायमितरेजायामपीष्यके इत्याश्रयायनसूत्रे व्याख्यातंस्तद्विधेयदत्तिका

रण ब्रह्मचारिकल्पेन ब्रह्मचारिधर्मैरित्यर्थः स्वार्थाय काले विहितोऽर्थधर्मः मधुमांसस्त्रीगमनखट्वादि
 वाशयनादिवर्जनादयः तैर्युक्तोऽर्थार्थातसमावृत्तः मेखलादयस्त्वनभवति अस्वार्थाय धर्मत्वात् इतरे ब्रह्म
 चारिण इत्यर्थः अत्रार्थायने ब्रह्मचारिणमपि प्रवृत्त्यर्थमिदं इतरथासमावृत्तानामेवेति शंकारस्य तस्मावृत्तौ जायां
 गच्छदित्येकश्राहुः ऋतविवगच्छेन्न ऋताविति वेदव्रतानि वापारंतीत्वाहुः भयमेवेत्येवादिश्रुतिरपि वेदसमाप्यभा
 वेऽपि समावर्तनविधानेन गृहस्थानामपि वेदाध्ययनसूचनाच्च अत्र च सायुज्यकामयोर राजपुरोहितयोः कुलापय
 ज्ञइवाध्यैष्यमाणोऽप्यैरन्वारव्यहृत्याथलायनसूत्राच्चतुरवतपचावतास्यभिन्नकल्पनायामप्यधिकारः अत्रापि
 समावृत्तकल्पयोरैवाधिकारोऽस्त्विति चेन्न एतदधिकरणस्य तुल्यकल्पादिकाराधिकारणापवादतायाभावाद्वाप्रतिपदित
 त्वात् स्मृतिकोरितुभेत् प्रधानभूतोऽप्याचार्यो बहुभिरपि चतुरवतिभिः सहोपाकर्मकुर्वन् एकस्यापि नामद
 न्यस्यानुरोधेन पंचावतमं वकुर्यात् आश्रयेण जयन्ये एव चावापृथिव्यनुरोधेन मुख्यानेकेन्द्रान्यदीनां प्रसूमपानियम
 साधकतया द्वादशाध्यायो कस्य कार्थमर्जिन्यायस्य प्रकृतेऽपि तुल्यत्वात् उक्तं हि चतुरवतिनां प्रत्यपि पाक्षिकपचावत
 नुष्ठानं कात्यायनेन तस्य द्विरवतित्रिजामदग्न्यानां सर्वेषां चिभयविरोधादिति व्याख्यातं चैतत् कर्काचार्ये देवयाज्ञिकैः
 स्वशाखांतिरेपंचावतं जमदग्नीनामित्युक्तेस्तेषां पंचावनमेव अन्येषां चतुरवतं पंचावतं वेतिसत्यामप्यत्राव्यवस्थितवि
 कल्पप्रसक्तौ जामदग्न्यानुज्ञैवाजामदग्न्यंशकां कुर्यात् अथ जामदग्न्यो मामभ्यमचावतं कुर्यात् इत्यापत्तवोक्तैः अत्र
 एव तन्नूनपात्रशंसयेति वचतुरवतपचावतयोर्धर्मवस्थाभावात् अजामदग्न्यानां जामदग्न्यैः सहानाधिकारशंकाते
 न राजपुरोहितौ सायुज्यकामौ यजेतामिति वचनात् कुलापयज्ञइवोपाकर्मणि चोत्सर्गहृत्कार्णाजिनिवचनादिहापि

सहाधिकार इति तदुभयमप्यभुक्तवातिमेवत्युपेक्षणीयं नचकुलायदृष्टान्तसमाध्यात्मप्याचितम् . वसिष्ठशौन
कादिगोत्रोत्पन्नेनपुरोहितेनसहैवराज्ञोधिकारप्रतिपादयतेवचनस्योपपत्तौ सत्रवत्कुलाधिप्रिप्रयाजगोचरभिन्नक
ल्याहार्णां सहाधिकारकल्पनानुपपत्तेः सोमचमसाकलचमसाहैवेनभिन्नकल्पयोर्वैप्रशान्त्रिययोः सहाधिकार
प्रतिपादकज्ञयाचारस्याधिकरणस्य तुल्यकल्पयाधिकारणवशादलं समभवत्पाल्यालोकपितृमुचितंविद्वद्भिरि
ति श्रयान्नकर्तव्यमुच्यते कार्णार्जिनिः . उपाकर्मणिचोत्सर्गैयथाकालंस्मेत्यतु ऋषीन्दर्भमयान्कृत्वापूजयेत्
पयेत्तद्वति ऽयासः ऋषीणामर्चनंपूर्वकर्तव्यंचानिर्वातिनेति कार्णार्जिनिः वेदारंभणनःपूर्वैसक्तुंश्रायानत . परं
नययज्ञोपवीतानिदध्यादैधरयेत्तद्वति गालवः कृत्वायज्ञोपवीतानिनवानिवसुधाधिपहुत्वाशौगुरयेदत्त्वापितृभ्यो
धारयेत्तद्वति पितृभ्यइत्ययापिदरेवत्यनुपज्यते वायवीये उपाकर्मणिविभ्रेभ्योदद्याद्यज्ञोपवीतकं श्रायुष्मान्
जायतेतेनकर्मणामान्वोभुवि ब्रह्मचारिणोविशेषः कालादध्रं मौजियज्ञोपवीतंचनवदंडचधारयेत् । अजिनकटि
सूत्रंचनवंध्रतथैवच श्रावविशेष . कारिकायां पश्चादग्नेपुदर्भेषूप्राग्नेपुपविरयच आसिच्यपः शशवादी
दर्भैस्तत्रानिधायच प्राग्नेदर्भगर्भारतेकुर्युर्ब्रह्माजलीस्तथा सठवाहतिजपंध्युञ्जैः सावित्रीब्रह्मयज्ञवन् त्रिरभ्यसे
त्युरोकारंठ्याहतीश्रात्रकर्मणीति गोभिलः उत्सर्जनचवेदानामुपाकरणकर्मच श्रुत्वावेदजप्येनफलंनाप्रोतिमान
व . अतएवचोपाकर्मोत्सर्जनयोर्नैत्यत्वमित्युपाकर्मकालनिर्णये श्रयोत्सर्जनप्रयोगःश्राचार्यश्राचभ्यप्राणानायभ्य
देशकालौसंकोर्य श्रधीतानांलदसामाप्यायनद्वारा श्रीपरमेश्वरश्रीत्सर्थैर्भिर्ब्राह्मणैः सहश्रंतिरितमुत्सर्जनान्द्वयंक
र्भकरिष्ये तदंगहोमकर्तुरभ्यडिलादिकरिष्ये स्थंडिलमुपलिष्योच्छिरुपाभ्युक्ष्य कलशमाग्नेर्यां निरस्यपाणिप्र
क्षाल्य एहमेवराहुगणोर्गौतमोत्रिस्त्रिष्टुप् जुष्टेदमूनश्राचैवोवसुश्रुतेभिस्त्रिष्टुप्प्रश्रयावाहनेविनियोगः उर्षह्य

गृहहोता। निषीदादवधः सुपुरएताभवानः अर्वात्वाशेदसीविश्वमिवेयजामहे सौमनसायदेवान् जुष्टी
 दमून। अतिथिदुराणइमन्नेयज्ञमुपयाहि विद्वान् विश्वान्नेअभिभुजोविहत्याशन्नपतामाभराभाजनानि इत्य
 क्षेत्तरावाह्य व्याहृतीनांपरभेर्धप्रजापतिः प्रजापतिर्देहती अग्निप्रतिष्ठापनेविनियोगः उर्भूर्भुवः स्वः
 अग्निपवकन। मानं प्रतिष्ठापयाम्भोतिप्रतिष्ठाप्य प्रोक्षितेधनानि। निक्षिप्य वेणुधमन्याप्रबोधय ध्यायेदेवं च
 त्वारिशृंगायामदेवो। निस्त्रिष्टुप्शन्नैभूर्तिध्यानेविनियोगः उर्वरवारिशृंगान्नयोअस्यपादह्रिशीर्षेसहस्वतासोअस्य
 त्रिधावहोत्पुभोरे रथोतिमहेदेवोमर्त्या। आविवेश समहस्वतश्रुतुःशृंगाः सराजिह्वं। द्विशोर्षकः त्रिपात्रसन्नव
 दनः सुखासीनः शुचिरसिमतः स्वाहातुदक्षिणेपात्र्येदेवीवामेस्वधांतथा विश्वदक्षिणहस्वैस्तुशक्तिमन्नंस्तुवं
 स्तुवं तोमरं वयजनं वामे दूतपात्रं च धारयन् आत्मानमिमुखमासीनएवंरूपो हुताग्नाः एवधात्वासमिदूद्रयमादा
 यश्चस्मिन्नाक्रियमाणोत्सर्वनहेभेदेवतापरिश्रहार्थमन्वाधानं करिष्ये अस्मिन्नन्वाहितेऽग्नौ जातवेदसमाग्निभिधमेन
 प्रजापतिचापारदेवते आयेन। अग्नेपोमौ चक्षुर्पात्रा। अयेन। अत्रप्रधानं सावित्री। ब्रह्माणं श्रद्धामेधांप्रज्ञां धारणांसदस
 रूपंति अनुमातिच्छंदांरुपपीन् एताः प्रधानदेवताः आयेन्द्रव्येण पुनरत्रप्रधानं अग्निभूसणुसूर्यम् अग्नि
 शक्तं अग्निमेत्रावरुणौ अग्नेअपः अग्निप्रजापतिं देवं ब्रह्माणं अग्निं इंद्रासोमौ इंद्रं अग्निमरुतः पवमानं सो
 मं अग्निं संज्ञानं एताः प्रधानदेवतागृहसिद्धांन्नद्रव्येण स्विष्टकृत्तमग्निमिधमसवहतेन रुद्रमयासमग्नि
 देवान्विष्णुमग्निवायुं सूर्यप्रजापतिं वेताः प्राधांश्रुतदेवता आयेन ज्ञाताज्ञातेदापनिवर्हणार्थं त्रिवारमग्नि
 मरुतश्चायेनसांगोपांगेनकर्मणासद्योयक्षे व्याहृतीनांपरमेधांप्रजापतिर्देहती अग्न्याधानसमिद्धमेविनियोगः

उभयैः स्वः स्वाहा । प्रजापतयइदं तमम् ॥ अग्निपरिसमूहः । प्ररितृणीयात् । अग्नेरष्टांगुलपरिमिते
देशे ऐशानादिशमरभ्यदक्षिणांसभंतादसोदकेन पाणिना । त्रिः । प्ररिसृज्यः । दभैर्दशांगुलमिते देशे प्राच्यादिपुपरि
रुदणीयात् तत्र प्राच्यां प्रातिचरांशोदगप्रादभांश्चोत्थामुदीच्यां च प्राग्ग्राः । पूर्वपश्चात्परिरतरणमूल्योरुपरिद
क्षिणपरिरतरणं । उपरिपरिरतरणं तु तदथयोरथस्तात् । एकैकर्यादिशिक्षत्वारएवपोढशः उत्तरतः । पात्रासाद
गार्थं कांश्चित्प्राग्ग्राहमानारुदणीयात् अग्नेरैशानात्स्त्रिभसमाप्रारिष्विष्यदक्षिणसव्यपाणिभ्यां क्रमेण च रुस्थात् ।
प्राक्ष्यैर्दर्वीत्तुर्वी प्रणीताज्यपात्रेर्दध्मावाहीणी । इति द्वेद्वेषुः यत्प्रासादयेत् । ततः प्रोक्षणीपात्रमुत्तानीकृत्वा । त
वान्तर्गर्भितसायसमरथूलप्रादेशमात्रे कुशद्रथरूपे उत्तराग्नेपवित्रे निधाय शुद्धामिरद्विरत्तपात्रं पूरयित्वा । गंधपु
ण्यादिक्षिप्या अंगुष्ठोपकान्ठिकाभ्यामुत्तानाभ्यां पाणिभ्यामुदगप्रेष्ठथक् । पवित्रेधृत्वा अर्पस्त्रिरूपय्यपात्राण्यु
सानानिकृत्वा इधमग्रंथिविस्त्रस्य सर्वाणि त्रिः प्रोक्षयेत् । प्राणितापात्रमग्नेः प्रत्यङ्गनिधाय तत्र पवित्रे निधायैतू
ताभिरग्निः पूरयित्वा गंधपुण्यादितिः क्षिप्य पूर्णपात्रं पाणिभ्यामादायाग्नेः प्रादक्षिण्येनानामिकाग्रं नीत्वा अत्रोत्तर
तोदभेपुनिधाय पवित्रे गृहीत्वा न्यैर्दध्मावादेयत् गृहसिद्धान्यद्रव्यं त्ररुस्थाल्यामादाय तेषु त्रैत्र्यज्यपात्रे निधाय
तत्पवित्रपुरतः संस्थाप्य तस्मिन्नाज्यमासि च्याग्नेरंतःस्थितां गारान्मस्मानासहान्नैरुदकपरिरतरणाद्वाहितं रूह्य ते
प्याज्यपात्रमधि शिष्य ज्वलतादभौलमुकेन प्रज्यात्प्रांगुष्ठपर्वमानं प्रक्षालितं दर्भाद्यमज्ये प्राक्षिप्य पुनर्ज्वल
तातेनैवदभौलमुकेन सिद्धान्नद्रव्येण सहज्यं त्रिः पर्याङ्कृत्वा तदुत्तमुकमपास्यापः रुष्टुवाज्यपात्रं तु विकर्षेन्नदगु
द्वास्यांगारान्शौप्रत्यस्यपः रुष्टुवा । तत्ररथमेवाज्यं स्रुवितुष्टुवाहिरण्यरतूपः सवितानुप्राणि कञ्चाज्यस्योत्पन्न
श्चिनियोगः सवितुष्टुवाप्रसवउत्पन्नाभ्याश्छिद्रेण पवित्रेणवसोः सूर्यस्यारश्मिभिः इति त्रैत्र्यैकश्च्योच्चारितेनैकवारं

द्विस्तूर्णोत्तरपूतपवित्रे आङ्गिः प्रोक्षयाग्नौप्रहरेत् अथान्नोःपश्चात्परिरत्तरणाद्वाहिर्भुवंप्रोक्ष्य तत्रवाहिः सप्तहर्नार
 ज्जुमदग्नांप्रसार्य तदुपरिवाहिःप्रागग्रमुदगपर्वगमविरत्नमास्तीर्य तस्मिन्नाज्यपात्रंनिधायदक्षिणकरेस्तृक्स्तृवींष्ट
 हीत्वा सव्येनकांश्चिदभानंदायसहैवाग्नौप्रताप्यस्तृचांनिधाय दक्षिणहस्तेन स्तृचस्यविलम्बैरुत्पृष्ठमभ्या
 त्ममग्रतः आरभ्यपृष्ठतोयावद्दुपरिष्ठाद्विलिंभयेत्कुशानां मूलतोदंडमेकैकंनिर्मृजित्वै प्रोक्ष्य प्रताप्य चासाध्यवह्नी
 व्युत्तरतोऽप्यसेत् पूर्वमेवदर्वांमपिसंसृज्यतान्कुशान् कृतसमन्त्रं प्रोक्षयाग्नौप्रहरेत् ततोऽष्टहस्तिद्वान्नमश्याज्य
 योर्मध्येननीत्वा आज्याहदक्षिणतोवाहिंपिसांतरमासाद्याभिघार्याग्निंगधादिभिरभ्यर्चयेत् विश्वानि नइतिसृष्ट्वा
 मानेयोर्वसुश्रुतोऽग्निश्चिदुपृद्धाभ्यामर्चनैर्व्योपरस्थाने विनियोगः विश्वानिनोदुर्गहाजातवेदः सिंधुञ्जनावाद्दुरितानि
 परिपञ्चयेन्नैवित्मसा गृणानोस्माकंवोध्यविततवतूनां यस्त्वाहदाकीरिणामन्यमानोमर्धैमर्त्योर्जाहवीविजातवेदो
 पशो अस्मासुधेहिप्रजाभिरे अमृतत्वमश्यां यस्मैत्यंसुकृतेजातवेद उलोकमग्नेरुणवस्योन्नश्चिन्सुपुत्रिण
 वीरमंतगोमंतरपित्रशतेस्वसित आद्यमंत्राभ्यामष्टसुदिद्वैर्चयेदष्टभिः पदैः अंत्योपरस्थानं आत्मानंचालं
 कुर्यहस्तप्रक्ष्यात् इभ्रंबंधनरज्जुभिर्मस्थानेनिधाय पाणिनेधममादाय मूलमध्याग्नेषु स्तृवेणात्रिरभिघार्य अयं
 तेषामदेवोजातवेदाऽग्निश्चिदुपृष्ट्वा इभ्रमहवनेविनियोगः अयंतइभ्रमश्चात्माजातवेदस्तेनेध्यस्ववर्धस्वचेदध्र्यं
 चारम्हान्प्रजयापशुभिर्नैस्ववर्चसेनात्राद्येन समेधयस्वाहा जातवेदसेशपइदंनश्म ततः स्तृवेणाज्यंष्टहीत्वा
 वायव्यदिशमारभ्याग्नेयीदिकूपर्यंतमाज्यधारामाहरेत् तथैवैर्नैर्नैर्दिशमारभ्यैशानीपर्यंतजुहुयात् प्रजापतिंमन
 साध्यापन्नस्वाहेतिजुहुयात् उभयत्र प्रजापतयइदंनमम ततोऽग्नयेस्वाहा अग्नयइदंतत्तरतः सोमायस्वाहा सोमा
 वेदंदक्षिणतः ततः सावित्र्यादिन्नवभ्यः सावित्र्यैस्वाहा सावित्र्याइदं उच्चस्योस्वाहा ब्रह्मणइदं ऊं अद्वायैस्वाहा

श्रद्धायइदं उंमिधायैस्वाहा मेधायइदं प्रज्ञायैस्वाहा प्रज्ञायइदं उंधारणायैस्वाहा धारणायइदं उंसिदस
 रूपतयेस्वाहा सदरूपतयइदं उंश्रुतुमतेयस्वाहा श्रुतुमतेयइदं उंछंदोभ्यऋषिभ्यःस्वाहा छंदोभ्यऋषि
 षिभ्यइदं आण्यह्रुत्यंतेचतुरव्यप्यायार्थ्यः पचावतिन्शिष्यमाभ्य विंशतिकृत्वः पंचावतं कुर्वीत शि
 ष्याचारश्रेयंपंचावतिनउत्थायार्थ्यः स्वयंचप्रसूतइतिभन्नेणनिवेदंयति प्रसूतोभक्षमकरंचरावपिस्तोमंप्र
 थमः सूरिरुन्नुजेसुतेसातेनपद्यागमंवांप्रतिविश्यामिन्नजमदग्रीदमे ततः स्तुवेषुस्तुव्याज्यमुपस्तीर्थं गृहसि
 द्वात्त्रमध्यदणुषमध्यमानामिकामिरुदगत्राभिर्नखसंस्पर्शनमकुर्वन्नववदायदर्व्यामर्ष्यं ततोन्नपूर्वार्थात् प्राश्व
 मार्थाभिस्तथैवावदायदर्व्याव्यपात्रस्थमन्नमभिघार्थं दर्वीस्थमावर्त्तंचाभिघार्थं श्रानिनीलेविश्यामिन्नोमधु
 छंदोऽग्निर्गायत्री उरसर्जनप्रधानगृहसिद्धात्तद्दामेविनियोगः उंश्रानिनीलेपुरोहितंपद्मरूपदेवमृद्विजं हो
 तारंरत्नधातमंस्वाहा श्राननयइदंनमेतिसर्वत्रत्यागमांचार्थ्यएवकुर्वीत प्राक्संस्थान्युदकंसंस्थानिचावदाना
 निजुह्यादितिजयंतः कुसुंभकोमैत्रावशुणिरगरस्त्योऽपतृणसूर्वा श्रनुष्टुप् उरंसर्जनप्रः उंंकुपुभकंरतंदन्नर्वा
 द्विरेः प्रवर्त्तमानकः दुश्चिकरयारसंविपगारसंष्टुश्चिकतेविपंस्वाहा श्रपृत्णसूर्वैभ्यइदं त्वमग्नेशौनकोष्ट
 त्समदोग्निर्जगती उत्सर्जन. उंत्वमग्नेनद्युभिस्त्वमाशुशुशाणित्स्वमद्वास्त्वमश्मनरपरि त्वंवेनेभ्यस्त्वमोपधीभ्य
 स्त्वंनृणांतृपतेजायसेशुचिःस्वाहा श्राननयइदं उंश्रावदज्जैन्नकोष्टत्समदः शकुंतोजगताउत्सः श्रावइंस्त्व
 शकुन्तेमद्ममावदत् त्वभासीनः सुमतिंचिकिद्धिनः यदुत्तमवदसिकर्करिषयादृहददेमविदथेसुवीराः स्वाहा
 शकुंतापेदं सोमरपमगाशिनोविश्यामिन्नोऽग्निस्त्रिष्टुप् उत्स. उंसोमस्यमानवसवक्ष्यग्नेवाह्निचकथं विद
 थयजभ्यैदेवांश्चच्छादीद्यद्युजेअद्रिशाम्यैश्रग्नेतवंजुपस्वाहा श्राननयइदं गृणानामाभर्गोवोजमदग्निर्मैत्राव

लणीगायत्री उरसः उंभाणानांजागदंनिनावृत्तस्यसीदतंपातंसोममृतावृधास्वाहा । मित्रावरुणाभ्यामिदं ॥ १ ॥
 ह्यभेनगौतमोयामदेवोविरष्टिः उरसः ॥ १ ॥ स्वाहाभ्रमेसदंसिरसमन्येतेदेवांसोदेवमरतिन्येतिरइति कृत्वान्येति ॥ १ ॥
 मर्यैयजतमर्यैष्यादिवयादिवंजननप्रचेतसंविश्वमादेवंजननप्रचेतसंस्वाहा ॥ अश्वयइदं धामंतेगौतमवामदेवभ्रा-
 पोजगती उरसः उंघामंतेविश्वंभुवनमधिभ्रतमंतः ॥ समुद्रेह्यथ ॥ १ ॥ तरांपुंषिभ्रपामनीकसिमेथपभ्रभ्रतसम-
 याममधुनंततकर्मिस्वाहा अश्वइदं प्रवीध्यांजेयोवृधगविधिष्वेवाभिनस्त्रिष्टुप् उरसः उं प्रवोध्याभ्रनिंसामिधाज-
 नानांघ्रातधेनुमिरेनापतीसुपासंपव्हइवप्रयथाभुजिहानांप्रभानवः ॥ सिरसनेनाकमच्छस्वाहा अग्नयइदं गंतान-
 भ्रात्रेयएरुनपामरुन्मरुतोऽ विजगती उरसः ॥ उं गंतानोपतयतिपासुशामिश्रोताहवसरक्षेवपामरुतज्वेष्टासोनि-
 पर्वतासाव्यामनिरूपतस्यप्रचेतसः स्यातदुर्धर्तवोनिदः स्वाहा मरुश्वइदं त्वंह्यग्नेवाहैरुपत्योमरद्वाजोभिनस्त्रिष्टुप्
 उरसः उं र्वंह्यग्नेनप्रथमोतास्याधिपो श्रमावादेरुमहातातुंसीदपन्नकृणोदुंष्टमहोविश्वरुमैसहधैन्वाहा अग्नयइदं
 योनस्वोभरवातः पायुर्देवब्रह्मएयनुष्टुप् उरसः ॥ योनस्वोभ्ररएयपश्रनिष्टाजिघ्रादनिदेवास्तुसर्वेधैवतुवत्सवर्ममसातं
 रस्वाहा देवत्रह्मभ्यइदंभ्रनित्ररोमिन्नावरुणिविसिष्टोनिर्वाहः ॥ उरसः ॥ भ्रनित्ररोदीधिनिभिरएयोहरुतच्युतेजनयं
 तप्रशस्तं दुरेदशंयहपातिमध्वयुंस्वाहा ॥ अग्नयइदं श्रितचक्षुर्मुत्रावरुणिसिष्टइद्रासोमावनुष्टुप्सः ॥ उंप्रतिचक्षु
 विचक्षेद्रश्रसोमजायतं रशोभ्योवधमस्यतमश्रातिप्राजुमब्धुः स्वाहा इद्रासोमाभ्यामिदंमाचिकाएवः ॥ प्रगाथइंद्रोवृ
 हती उरसः ॥ उंमाविदन्याद्विशःसनसखायोमादिप्रएयतइद्रमिसतोमोदपणुंसवासुभेमुहुरुप्रयाचशंसतस्वाहाइंद्रोवृ
 श्रनेनपाहिकाएवःसोभिररनामरुतोनुष्टुप् उरसः ॥ १ ॥ श्रनेनपाहिमरुत्सखाकुरुद्रैभिःसोमपीतयेसोभर्वाडयसुष्टानेमादाय

स्वर्णरेखास्वाहा अन्नामरुन्धइदं स्वादिष्टयवैश्यामित्रीमधुच्छंदः पवमानः सोमोगायत्री उरसः उरिस्वादिष्ट प
 मदिष्टयापवस्वसोमथारयाइंद्रायपातवेसुरतः स्वाहा पवमानायसोमयेदं पतेराजन्मारीचः कश्यपः सोमपवमा
 नः सोमः पंक्तिः उरसर्ज- उरिपतेराजच्छतंहविस्तेनसोमामिभिरक्षतः अरातीवामानस्तरनिमोचनः किंचिन्नामम
 दिंद्रयेंद्रेपरिखवास्वाहा पवमानायसोमयेदंः अग्नेवृहन्नारयस्त्रितोमिस्त्रिष्टुप् उरसः उरिअग्नेवृहन्नृषसामूर्वाअरया
 त्रिर्जगत्वान्नमसोऽप्योतिपागात् अग्निर्मानुषनास्वंगान्जातोविश्वासप्रान्यप्राः स्वाहा अन्नयइदं समानी
 वज्रांगिरसः संवतनः संज्ञानमनुष्टुप् उरसः उरिसमानविश्रकृतिः समानाहृदयाविवः समानमरुतवोमनोय
 थावः सुसहासातिस्वाहा संज्ञानायेदं सुवेणाऽप्युदंर्वाभुपस्तीर्य गृहसिद्धामुत्तन्नरभागतोभूयोनूवानामिरेवांगुर्ला
 भिरवदायदंर्वामपात्रस्थंहविरभिधायै यदस्मकर्मणोहिरएयगुर्भोमिस्त्रितपूतिः स्त्रिवृकृद्धोमोविनिर्योगः उरि
 दस्मकर्मणोत्थरिचिचयद्वाऽनूनमिहाकरं अग्निष्टस्त्रिवृकृद्धिद्वान्सर्वस्त्रिवृष्टुसहृतं करोतुमे अन्नयेस्त्रिवृकृते सुहृतह
 त्सर्वंप्रायश्चित्ताहुतीनांकामानांसमर्द्धपिनेसर्वान्नः कामान्समर्धयस्वाहा अन्नयेस्त्रिवृकृतइदं रुद्रायपशुपतयेस्वा
 हा पशुपतयेरुद्रयेदं ततः प्राणायामकृत्वा पृथगैत्थयस्मंत्रस्मंत्ररुष्टरूपिः कूर्मोदेवता सुतच्छंदः आसनेवि
 नियोगः पृथिव्ययाधृतालोका देवित्वाविष्णुनाधृता एवचथारयमादेविपवित्रंकरुचासनं अपसर्पैतुवामदेवो
 भतान्यनुष्टुप् भूर्त्तस्मादनेविनियोगः अपसर्पैतुतेभूतयेभूतभुविसंस्थिताः येभूताविश्रकर्तारस्तेनशृप्यताशिवान्न
 या अनेनभूतानुत्सार्प शरावेजलंकुशाश्चाध्यायवियुदारमेविधमेपाप्मानमृतास्सत्यमुपैमि तज्जलमभिस्मृश्रयोप
 रेश्चकृते दर्भगर्भद्रह्रांजलिंविधाय प्रणवादिस्वयमुच्चारयन्नन्यान्नाभ्येवमेवोपविष्टान्वात्रयेत् प्रणवस्यपरब्रह्मरूपिः
 परमात्मदेवता देवीगायत्रीछंदः वयाहृतीनांपुरमेधीप्रजापतिः अजापतिवृहतीगायत्र्यागाधिनोविश्यामिन्नः स

वितगायत्री अग्निमीलइत्यादीनिछंदसांवेध्यामिन्नमधुच्छंदादपक्रुषयः आग्नेयादयोदेवताः गायत्र्यादीनिछंदास
 सर्वेषामुत्सर्जनविनियोगः ओंभूर्भुवःस्वः तत्सवितुर्वरेण्यमर्गोदेवस्यधीमहि धियोयो नःप्रचोदयात् ओंभूर्भुवःस्व
 वत्स०महिधियो. यात् ओंभूःस्व. तुत्स. हिधियो- प्रचोदयात् अग्निमीलेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजहोतारंरत्न
 यद्रमं आग्निः पूर्वाभिर्ऋषिभिरीडयानूतनैरुतसदेवांएहवक्षतिआग्निनाुरयिमश्वत्पोषमेवदिर्वेदिवे यशसंवीरवत्तमं
 अग्नेपयज्ञमध्वरविश्वतः परिभूरसिसइदेवेपुगच्छति आग्निर्होता कविक्रतुः सत्यश्रित्रशत्रुस्तमः देवोदंवेभिराग
 मत् यदंभादाशुपेत्वमग्नेमद्रंकरिष्यसितेवतत्सत्यमंगिरः उपत्वाग्नेदिवेदेत्पावस्तराधिवायंनमीभरतएमसि रा
 जतमध्वराणोपास्यतस्यर्दादिविर्वधमानंस्वेदमेसनः पितेवसूनवेग्नेसूपाय नोमवसचस्वानः स्वस्तये आग्निर्वाँदे
 वानामवमोविष्णुः परमः अश्वमहाव्रतम् एषपथाएतत्कर्म अथातः सहितायाउपतिषत् विदामधवनिवदाम
 हाद्यतस्यपंचाविंशतिसामधेन्यः इपेत्वेजोत्वा अन्नआयाहिवीतये यन्नोदेवीरभिष्ये अर्थैतस्य समाप्तायस्यस
 मान्नायः समाप्तातः मय रसतजभनलगभंस्मितं गौः नमा पंचसवुत्सरमयं अथाशिक्षांप्रवक्ष्यामि दृद्धिरा
 दैव् यद्विंद्रादोदाशराज्ञेउदंजनउपश्रुत वींगीश्वरंयाज्ञावल्क्युनारायणंनमस्कृत्य अथातोषमैठ्थास्यास्यामः
 अथातोषमैजिज्ञासा अथातोब्रह्मजिज्ञासा तच्छंपोरादृणीमहे गातुंयज्ञाय गातुंयज्ञपतये दैवीस्वस्तिर
 रत्तुतः स्वस्तिर्मानुषेभ्यः ओंऋध्वजिगातुभेपजंशन्नोअसतुहिपुदंशंचतुष्टुदे। ओंनमोब्रह्मणे नमोऽस्त्यग्ने नमः
 यथैथैनमश्रोषधीभ्यः नमोवाचेनमोवाचस्पतयेनमोविष्णवेमहतेकरोमि इमामृचंन्निः पठेत् भद्रंनोआपि वा
 तपमनः' ओंज्ञांतिः ज्ञांतिः शांतिः दृष्टिरसिदृश्यमेपाप्मानमृतात्सत्यमुपागांततःसर्वैउत्सृष्टावैवेदाइत्युकांजलिस्था
 ऋशानांचार्घ्यापदयुः आचार्यः स्त्रुवेणप्रायश्चित्ताज्याहतीर्जुहयात् तन्नमन्नः अयाश्रविमदोपाआग्निः पाकिः

प्रायाश्च स्तं ज्यहाम् । वा नियोगः । उं । अथाश्राद्धं स्पृशति । शिवाश्रित्याश्रित्य स्वामित्यमयाश्रासि । अयासावपसा कृतायासहव्य
 महिषयातोषेहिभेषजं स्वाहा । अयासेभनयइदं । अतोदेवाइति द्रव्योः-कारवोमेधातिथिऋषिः । पूर्वोद्वेनुत्तरावैष्णवीणा
 यत्री छंदः । मापः । क्षिष्टानिजापित्वा । कुशाश्रुः । प्राच्यादिपचादक्षु । प्रादक्षिण्यक्रमेणोदकमुदुक्षेत् । प्राच्यादिशिदेवा
 ऋत्विजोभार्जयतां । दक्षिणस्यांदिशिमासाः । पितरोभार्जयतां । प्रतीच्यांदिशिग्रहाः । पशवोभार्जयतां । मुदीच्यांदिश्याप
 श्रोषथोवनस्पृशतयोभार्जयता । मूर्ध्व्यांदिशियज्ञः । संवत्सरः । प्रजापतिर्भार्जयतां । भार्जयतांभितिवा । स्वाश्री
 रासिकुशाश्रौरधिषिचदेतैर्भेषैः । आपोऽश्रुमान्देवश्रवा । आपास्त्रिष्टुप्सार्जनेवित्तियोगः । आपोऽश्रुमान्मातरः । शुभ
 यतुष्वतनोषुतप्यः । पुनंतुत्रिभ्यंहिरिप्रप्रवहंतिदेवीरुदिदाभ्यः । शुचिरापूतएमि । इदमापः । सिधुद्वीपश्रापोनुष्टुप्
 सार्जनेवित्तियोगः । इदमापः । प्रवहतायात्किद्विरितंमयि । यद्वाहमाभिदुद्रोहयद्वाशोपउतानृतं । सुमित्र्यापश्रोषथयः ।
 संतुर्दुर्मित्र्यास्तस्मै संतुषोस्मान्द्वेष्टिदं च वयद्विष्मइति । ततश्चाचार्यः । स्वयामकरे प्रणीतायाञ्च । माहंप्रजांपरासिच
 पानः । सयावरीस्थानसमुद्रेवेतिनियानिषयाथोऽप्रीथेत्येकश्रुत्या । पठन्प्रयद्दुमुखमवाङ्निनीयत । ज्वलेनाध्या
 प्यान्भार्जयेत् । विश्वानिनइति । ऋचेनापनेरुत्तरपूजनीपस्थानकुर्यात् । मानस्तोकश्रांणिरसः । कुरसोरुद्रोऽजगतीवि
 भूतिग्रहणेवित्तियोगः । उं । मानस्तोकेतनयेमानश्रायुषिमानोभोगुमानोऽश्रोथपुरैरिषः । वरिण्मनोरुद्रभाभिनावधी
 हविवधंतः । सदामित्वाहवामहे । इतिस्त्वावैलपृष्ठेनविभूर्भितग्रहीत्वा । उं । त्र्यायुषंजमदनेरितिललाटे । कश्यपस्यत्र्यायु
 षं कंठे । अगस्त्यस्यत्र्यायुषं नाभौ । ऋद्धवानांत्र्यायुषुपदक्षिणांसे । तन्मैश्वरतुत्र्यायुषुष्वामांसे । सर्वमरुशतायुषं । शि
 रासिधारयेत् । आचार्याभैर्वायत्प्रदेशेस्थितं । उं । चमेस्त्वरश्चमेयज्ञोपवीतंचतनमश्चयेत् । न्यूनतरस्मैतउपपत्तेतिरिक्
 तस्मैतेनमः । स्वस्तिश्रद्धामिधांपशः । प्रज्ञाविद्यां बुद्धिशिष्यंवलं । आयुष्यतेज आशोऽयं देहिमेहव्यवाह नइति

पूर्वपरिसमूहपुंल्लेव गच्छगच्छसुरश्रेष्ठस्वरथानेपरमेश्वर यत्रद्रक्षाद्योदेवास्नत्रगच्छहुताशन इत्यानि
 विसृज्य चांतुदेवगणाः सर्वे पूजामादायपार्थिवी इष्टकामप्रसिद्धयर्थेषुनरागमनाय च ततउदकतीरंगत्वा
 शरीरशुद्धयर्थमुत्सर्जनंगत्वेन सर्वैःसहस्त्रानानिकुर्यात् तद्यथा प्राणानायम्य देशकालरम्यौ उत्सर्ज
 नांगत्वेनगणस्त्रानमहंकरिष्यदतिसंकल्प्य स्त्रात्वचम्य उत्सर्जनांगत्वेनभस्मगोमयस्त्रानानिकरिष्ये भस्मा
 दायईशानायनमइतिशिरसि तत्पुरुषायनमइतिमुखे अघोरायनमइतिहृदये वामदेवायनमइतिगुह्ये स
 योजातायनमइतिपादयोः प्रणवेनसर्वांगे यद्वा अग्निरितिभस्मजलमिति भस्मस्थरागिति भस्म त्रयोमे
 ति भस्म सर्वहवाइदभस्म मानस्तोकिइतिसर्वांगे विलिप्य स्त्रात्वाचम्य गंधद्वारादुराधर्षान्द्विष्यपुष्टांकीरिषिणां
 ईश्वरस्सर्वभूतानानामिहोपहृत्वेयश्रियं अन्तेनगोमयमादायः श्रेयमग्रं चरं तानामोषधीनां वनेवने तासासुवभ
 पर्त्तीनांपावित्रकायशोधनं यन्मेरोगांश्रयोकांश्रयापांश्रनुदगोमयः सर्वदेतिशिरःप्रभृद्वंगानिविलिप्य स्त्रात्वा
 चम्य वालित्थापर्वतानांछिद्रंविभर्षेपुंथोव । प्रयध्नाभुप्रचत्वानिमल्लजनीपिमहिनि इतिभूर्भिंप्राथर्षं । मावोरिर
 त्स्वनितायस्मैवाकंस्वनामिव द्विपदचतुष्पदस्मकासर्वस्त्वनात्वरम् । इतिखनित्वा स्थानापृथिविनोभवानुक्ष
 रानिवेशनीयच्छातः शस्मसप्रथाः इतिस्मदादाय आपनेतिपरायणोदूर्वारोहंतुपुंषिणीः हृदाश्रुपुंडरीकाणिसमु
 द्रस्यावहाइम इतिदूर्वामादायगयत्र्यासर्वांसुद्रमभ्युक्ष्यभूमौनिधाय आतारमिंद्रमावितारमिंद्रहवेहवेसुहवशूरमिंद्रं
 हवयामिशक्रंपुरुहूतमिंद्रंस्वस्वितनोमयवाधातिंद्रः इतिपूर्वतः यमायमधुमत्तमराज्ञहव्यंजुहोतनइदंनमऋषिभ्यः
 पूर्वजभ्यः पूर्वभ्यः पथिकक्षः इतिदक्षिणतः रंत्वायामिन्द्रह्मणावदमानस्तदाशारस्तेयजमानोहविर्भिः अहेदमानो
 वरुणेहवोऽपुरुशंसमानत्रायुः प्रनोषीः इतिपश्चिमतः वयंसोमव्रतेतवमनस्ततूपविभ्रतः प्रजावंतः सचेमाहि

हंति नयः सर्पौजाणीमिव वचं जहाति पापं साशिरं स्कान्मुपेत्य भंगान्गोतिर्यो द्वयाद्योजनान्जतैरपि मुच्यते सर्व
 पापेभ्यो विष्णुलोकसगच्छति सुमित्र्यानश्रापश्रोषधयः संतु दुर्गमैश्चास्तस्मै संतु योष्माद्वेष्टि र्वचयं द्विष्मः स
 मद्रज्येष्ठः सलिलस्थमध्यात्पुनानाथं त्यनि विषमानाः इंद्रो यवर्जाष्टपभोररादताश्रापो देवीरिहमामवंतु या
 श्रापो दिव्य उत वास्तवति रात्रिभिः उत वापाः स्वयं याः समुद्रायाः शुचयः पावकारता श्रापो देवीरिहमामवं
 तु यासां राजा वरुणो याति मध्यस्थान्ते श्रवणं जनानाम् मधुरश्रुतः शुचयो या पावकारताश्रापो ० यासुराणां
 वरुणो यासुसे नो विश्वे देवा यासुसूर्यो मंद विवैश्वानरो यास्वप्ति स्त्रिविष्टवांस्ताः एतो विद्रंस्तवाम शुद्धं शुद्धं नसाप्ता शुद्धं
 रुच्ये र्वाष्ट्वांशुद्धाशांशोर्वाग्ममकु इंद्रः शुद्धो नश्रागाहिशुद्धः शुद्धामिरुतिभिः शुद्धोरपि तिधारय शुद्धो ममाद्वि
 सोम्यः इंद्रः शुद्धो हि नो रायि शुद्धो रत्ना निदाशुषे शुद्धो वृत्राणि जघ्रसे शुद्धो वाजं सिपासति तरस्समं दीधावनि
 रासुतरथां धसः तरस्समं दीधावति उस्त्रा वेदवसुनां मर्त्यस्य देव्यसवः तरत् ० इन्द्रस्योः पुरुषं यो रासहस्त्राणि द
 धमहे तरत्-श्रापयोस्त्रिशतं तनासहस्त्राणि च दधमहे तरत्-त्रिभिष्टे देवस्य तर्वांशुः सोमधामभिः अग्नेदसैः पुनीहि
 नः पुनंतुमा देवजनाः पुनंतुवसवो धियः विश्वे देवाः पुनीतमाजात वेदः पुनीहिमा प्रधाय स्वप्रस्थं वस्वसोम विश्वेभि
 रंशुभिः देवेभ्य उत महविः उमपि यंपनि प्रतं युवावान्माहुर्वाष्ट्यं अगन्मविद्यतो नमः अलाप्यस्य परशुनं मा
 पचस्व देवसोमश्रावुचि देवसामयः पावमानी रथ्येत्युपिभिः संतरसं सर्वसर्वसपूतमाश्रति स्वदिनं मातारिश्चना प
 दमानी र्योश्च धेति ऋषिभिः संभृतं संतरसैस्सस्वती उहे शीरं सर्पिर्मधूदकं पावमानीः स्वस्वयनीः सुतुवाहिष्ट
 तश्रुतः ऋषिभिः संभृते रसः ब्राह्मणेभ्यस्तुतं हित पावमानी देयांतुतः इमं लोके मथो अमुं कामान्समर्धयंतुतः दे
 वीर्देवैः समाहिता येन देवाः पवित्रेण श्रान्तमानं पुनते सदा वेन सहस्त्रपारेण पावमान्यः पुनंतुना प्राजाप

स्थपवित्रं वा तोषांभिरणमयं तेन ब्रह्मविद्यैव यं पूतं ब्रह्मपुनीमहे इन्द्रः सुनीतीसिहमापुनातु सोमः स्वस्थ्यावरु
 णः समन्विया यमोरजाप्रमृणाभिः पुनातुमा जातवेदां मांजयत्पयापुनातु आपाहिषेति तिसृभिर्मर्जायित्वा इ
 ममेगिगद्युदकमालोड्य ऋतंचेति तिरुवेनायमर्पणं कृत्वा प्रवाहाभिमस्र खीन्मर्जायित्वा चभ्य स्नानांगतर्पणं
 कुर्यात् तद्यथा ब्रह्मादयो ये देवास्तदिवांस्तर्पयामि भूर्देवांस्त ० स्वर्देवांस्त ० कृष्णद्वैपायनादयो ये ऋपयस्ता
 नूर्पास्त ० भूऋषीस्त ० भुवर्ऋषीस्त ० स्वऋषीस्त ० सोम पितृमा यर्मागिरस्वनाभिकव्यवाहनादयो येष पितरस्ता
 निपिंहस्त ० भूः पिंहस्त ० भुवः पिंहस्त ० स्वः पिंहस्त ० भूर्भुवः स्वः पिंहस्त ० अग्निदग्धाश्वयेर्जायायेष्य
 दग्धाकुलेमम भूमौ दत्तेन तोयेन तत्सायांतु परांगतिमिति जलांजालं देनिक्षिप्य यन्मया दूषितं तोयं शारीरमलसंम
 वात् तद्वोपपरिहारार्थं यस्मात्तर्पया प्यहं यक्ष्मतर्पणं कृत्वा ऋषीन्पूजयेत् तच्चैतद्यं प्राचम्य प्राणानायम्य
 देशकालौ संकीर्य ऋषीन्पूजयिष्यद्भ्रति संकल्प्य करयपोत्रिर्भरद्वाजो विश्वामिश्रोशर्गोत्तमः जमदग्निर्वांसिष्ठ
 श्वसर्तैरेऋपयं रमृताः अरुंधतीसहितान्सस्र ऋषीनावाहयामि तदस्त्वमिन्नावरुणां हुं वा वै प्रतिष्ठा अरुं
 धतीसाहितेभ्यः सप्त ऋषीभ्यः सप्त ऋषिभ्यो नमः आवाहनं स आसत्तं पाद्यं अर्धैः प्राचमनीयं
 स्नानीयं पुनराचमनं वस्त्रं आचमनं यज्ञोपवीतं अथ गंधः पुष्पाणि धूपं दधि नैवेद्यं आचमनं कर्ल
 तांबूलं दक्षिणा अरुंधतीसाहितेभ्यः सप्त ऋषिभ्यो नमः मंत्रपुष्पांजालं समर्पयामि मंत्रहीनक्रियाहीनं आ
 वाहनं न जानामीति चक्षमाप्य ततः सावित्र्यार्दास्ति तर्पयेत् सावित्री तर्पयामि ब्रह्माणत श्रद्धा तर्प ० मेधांत-
 प्रज्ञांत- धारणांत ० सदसस्त्वपतित ० अनुमर्तित ० छंदांसुर्पयिस्त ० अल्पणसूर्पास्त ० अग्निंत ० श
 कुंतत ० अग्निंत ० मित्रावरुणांत ० आश्विनोत ० अपस्वतर्पयामि अग्निमस्तस्वत ० अग्निंतर्प ० देवब्रह्मा

णत० अनेतरप० इंद्रसिसौत० इंद्रंतर्प० अगनामस्ततस्त० पवमानसोमंतर्प० अर्पित० संज्ञानतर्प० ब्र
 ह्मयज्ञांगसंयुक्तर्पणस्यादिहापितत् इतिकारिकोक्तः, प्रजापतिस्तृप्यतु ब्रह्मातृप्य० वेदास्तृप्यंतु देवास्त
 प्य ऋग्वयस्तृप्यतु सर्वाणिछंदासितृप्यंतु, उक्तारस्तृप्यतु वषट्कारस्तृप्यतु ष्याहृत्यस्तृप्यतु
 सावित्रीतृप्यतु यज्ञास्तृप्यंतु धावापृथिवीतृप्येतां अतरिक्षंतृप्यतु अहोरात्राणितृप्यंतु साख्यास्तृ
 प्यंतु सिद्धास्तृप्यंतु समुद्रास्तृप्यंतु नद्यस्तृप्यंतु क्षेत्रौषधिवनस्पतिगंधर्वांसरसस्तृप्यंतु नागास्तृप्यं
 तु वप्यांसितृप्यंतु गावस्तृप्यतु साध्यास्तृप्यंतु, विप्रास्तृप्यंतु यक्षास्तृप्यंतु रक्षांसितृप्यंतु भूता
 नितृप्यंतु एवमेतानितृप्यंतु, अथऋषयः, उपवीतीशतीर्थेनस्तृप्यतु मध्यमास्तृप्यंतु गृहसमदस्तृ
 प्यतु विश्वामित्रस्तृप्यतु वामदेवस्तृप्यतु भरद्वाजस्तृप्यतु वसिष्ठस्तृप्यतु प्रगाथारस्तृप्यतु पावमान्य
 रस्तृप्यंतु क्षुद्रसूकारस्तृप्यंतु महासूकारस्तृप्यंतु प्राचीनावीती अत्रजीवादिर्गुरुकस्यापसवेनेविशेषमाह अप
 स्यंयद्विजाश्राणां पित्र्यसर्वत्रकोत्तैर्न आश्रकोष्ठान्यकर्तव्यंमातापित्रोस्तु जीवतोरिति शिष्टाचारत्, सुमंतु
 जैमिनिवैशंपायनपैलसूत्रभाष्यभारतमहाभारतधर्मत्रिष्टयस्तृप्यंतु जानति वाहविगाययंगौतमशाकल्यवा
 श्वथ्यमांडव्यमण्डकेयारस्तृप्यंतु नापीवाचकवीतृप्यंतु बृहदाश्रतैर्धेयीतु० सुलभमैत्रेयीतु० कहलितर्प्याभि
 कौपीतकंत० महाकौपीतकतर्प०, पूर्यंतुर्प्याभि महापूर्यंतुर्प्याभि सुयज्ञंतर्प० साख्यायनंतर्प्या०
 एतैर्यत० महैतैर्यतर्प्याभि ॥ शाकल्यस्तुर्प्या०, वाष्कल्यस्तर्प्या०, सुजातवकं तर्प्याभि, अश्रौ
 द्यार्हतिर्प्याभि महौदवाहितर्प्याभि, सौजार्मितः, शून्कतर्प्या- , आश्वलायनत- येचान्पञ्चाचार्या
 स्तसर्वैस्तृप्यदिति, अत्रकारिका, त्रिष्टयैरेकैस्तृदादशैश्चतुष्टयाभवेत्, त्रयोविष्टयातिवपैरस्तुदेवपीश्वपितृत्सु

क्रमात् । अस्मत्पितरममुकशर्माणमुकगोत्रं वसुरुपस्वधानमस्तर्प्यामि एवं पितामहं प्रापिनामहं मा आदीरिति स्वा
 मातामहादीन्सपत्नीकान्पत्नीसुतादीन्पितृव्यमातुलंभानरं पितृस्वसारं । मातृव्यसारमात्मस्वसारवथापोष्यं स
 धवाः सतनयाः श्वशुरंगुं शिश्यानां श्वत्पंयेत् । आब्रह्मस्ववर्षतदेवर्षिपितृमानवाः । तृप्यंतुपितरः
 सर्वमातृमातामहादयः । अतीतकुलकोटीनां सप्तद्वीपनिवासिनां । आब्रह्मभुवनाह्योकादिदमस्तृतिखोदकं । ये के
 चास्मत्कुलेजाताः अपुत्रागोत्रिणो मृताः । ते शृणुत मया दत्तं वस्त्रनिष्पीडनौदकं । इत्युत्तरायतं तं निष्पीडय सव्येन वा
 यमादीरितपंयेत् । यमंतर्प्यामि धर्मराजतर्प्यामि । ब्रह्मतर्प्यामि । ततो यमो निहंता पितृवर्मराजो वै वस्वतो दंड
 धरश्चकालः । भूतधिपोदत्तकृतानुसारी कृनांतमेतदंशाभिर्जपति इति दशवारजपेत् । ततः शान्तिं आनीभ
 द्राः १० शन्नद्राप्नो १५ त्यमूयवा ३ महिर्गोणांसुष्टृष्यथैति श्रोवाचः । पर्जन्यापुत्रः ३ अच्छावद १० व
 लिथ्यापर्वतानां ३ प्रदेवनावाह्येण ५५ दहरूपते प्रातिमे १३ एतानि पर्जन्यरतुतिभूकानि । ऋषयो वै सरस्व
 त्यांसंजमासते तत्राह्यणखंडद्रव्यचर्चोदिकाः पठति । ततो वेदप्रीत्यर्थं ब्राह्मणान्भोजयेत् । विश्वे ताते सवनेषु प्रवाच्या
 याचकथं मयवा विद्रुसुव्रते । परावतमन्युरुसंभतं वत्सपटुणोः । शरभापशरवंधवे । इत्युपीन्जले उदासयेत् । इत्युत्स
 र्जनप्रयोगः । अथोपाकर्मप्रयोगः । सचोत्सर्जनवद्ज्ञेयः । विशोषो लिख्यते । नूतनब्रह्मचारिणां उपाकर्मार्थतया । नू
 तनकटिसूत्रायुपकल्पनं स्वस्तिपुण्याहवाचनं नां दीश्राद्धं चकार्षं । तादृशब्रह्मचार्यं भावेतूपकल्पनमात्रं कृत्वा च न्य
 प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्तयं । अथीतानामध्ये व्यमानां उदसां यतयामतानिरासेनाप्यायनद्वाराः । श्रीपर
 मेश्वरप्रीत्यर्थं एभिर्ब्राह्मणैः सहोपाकर्मकारित्वे । अन्वाधाने क्रियमाणे उपाकर्महेतवे वा परिग्रहाथैश्च सिद्धावस्थे
 तदधिसकुट्टेण शेषेण स्विष्टकृताग्निमिध्यसन्नहेतुन रुद्रं यज्ञोपवीतेन परमात्मानमयामः । इधमसन्नहन्हेतुनांतं रं

दधिसक्तुप्राशनोपवीतहोमदानधारणानि च दधिक्रावणोवापदेवोदाधिक्रावानुष्टप दधिसक्तुप्राशनेविनियोगः उाँद
धिक्रावणोश्चकारिपंजिष्णोरथस्ववाजिनः सुरभिनीमुखकारत्प्रणश्रायंषितारिषत् इतिमंत्रेणप्राङ्मुखाः प्रत्ये
कदधिसक्तुप्राश्याचामियुः शश्रेःपश्चादंकाधारणया एकैकः प्राङ्मुख उपविश्य मार्जनचकुर्यात् कृत्वायज्ञोप
वीतानिनवानिवसुयाधिप हुत्वाशौगुरवेदत्वापितृभ्योधारयेत्तदिति गालवधचनात् वेदारंभेभ्युपादिस्मरणा
त्सर्वेषामुपाकरणेविनियोगः श्रुतेउपाकृतावैवेदाहृत्युक्ताश्रंजलिस्थान्कुर्यात्कुशादक्षिणकटीनिवेश्यापउपरुपशेयुः वे
दारंभणतः पूर्वं सक्तुप्राशनतःपरं नवयज्ञोपवीतानिदद्याद्द्विधारयेत्तदिति कार्णजिनियचनात् पितृभ्यइत्य
स्यापिदत्वेत्यनेनान्वयः होमिधारणेचयज्ञोपवीतमितिमंत्र स्यपरब्रह्मपरमात्मानिष्टुप्यज्ञोपवीतहोमविनियोगः
यज्ञोपवीतंपरमंपवित्रंप्रजापतेर्वैत्सहजंपुरस्तात् आयुष्यमश्रयप्रतिमुंचयुश्रयज्ञोपवीतंवलमस्तुतेजःस्वाहा परमा
त्मनइदंब्रह्मचारीनूतनमेखलादिधारयेत् आजिनंकटिसूत्रंचनववस्त्रतथैवेति कालादशौदाहृतवचनात् एषां
धारणेक्रमेनअप्रकारश्चोपनयनवहोभ्यः अन्यदुत्सर्जनेनसमानं इत्युपाकर्मप्रयोगः अथान्नकश्चनेपयुक
शाखाथीलिर्यते दृत्तिकृन्मतेउत्सर्जनप्रकरणस्यदेवताग्रहणेनाश्रादीनांसावित्र्यादिभिःसहतेनोक्तत्वात् जयं
तमतेसावित्र्यादीनांप्रधानदेवतांगत्वेननसकल्पन्नान्यस्येवास्विष्टकृतेनवेधाति सावित्र्यादीनामगत्वादि
तितदुक्तेः श्रयकारिकाः श्राज्यसंस्कारपुर्वतमुपलेप्यादिपूर्ववत् श्राज्येनदधिसक्तुनां त्रिःपूर्यानिकरणं
वेत् उन्पूतसातमाज्यवेत्तेपांश्रिः प्रोक्षणांभवेत् इत्यमामिधारणांतंस्यादाज्यस्युद्घासनादिकं श्रुत्वा
भोद्युनाश्रिभ्यः स्वयमेवचनसंतिचेत् प्रकुर्याताज्यभागांतमिधमाधानादिपूर्ववत् इहाज्यभागांतन्नस्तस्तथैवा
त्सर्जनोपवीतौ हुत्वाज्यंचनवभिर्भिःसावित्र्याद्यैरतः परं हुत्वाचदानथर्भणतान्सक्तुदाधिसंयुतान हुत्वाश्रि

मीलहत्यायैर्भौवशक्तिभिः क्रमात् शाकलानां समाप्ता नीवहृत्पृच्छायाः । उंती भवेत् वाक्कलानां तु तच्छयैरित्युच्छाया
 उंती भवेत् योनः स्वतिमत्रेदवब्रह्मतेदेवताइतिसदापः देवानां ब्रह्मणश्च देवतात्वमित्युक्तं अस्य
 ऋचो देवा ब्रह्मचदेवेति भाष्यकृताभिधानात् ब्रह्ममंत्रः समेश्रान्तं शराणां निवारककर्मविद्यतइति व्याख्या
 नदशायामपि भाष्यकृतैववर्मणो ब्रह्मतवगुणाभियेयत्वेन स्वातंत्र्या निराकरणञ्च एवच ऋष्यादिरुमरणकाले पितृव
 ब्रह्मण्यनुष्ठितेष्वेवपतितुमुचितं व्यागश्च देवब्रह्मणइदमिति पंचावतिसरेवद्विरवदाय तथैवदधिसक्तुन् सकृद्द्विर्वा
 वदायाद्विरभिधारयेद्वात्तिकुन्मते जयतमतेतुनाज्यावदानं ततोस्यावशेषः कारिकायां अथशिवदृष्टकंतहुत्वा
 दधिसक्तुभिरैवच दधिसक्तुन्स्वर्थाशिव्यान्प्राशयाचम्यततःपर परिस्तरणदभैरैतरेतदंघतिवाजलीन् अ
 न्येनसेवायित्वापस्ताभिः कूर्वातंमर्जनामिति वेदाभिकारिकाः पश्चादग्नेपुदभैपुप्रागग्नेषूपविश्यच आ
 पित्यापः शरावादीं दर्भास्तत्रनिधायच प्रागग्नेदर्भगर्भास्त्वेक्युर्ब्रह्मांजलीनथ सत्याहृतिवदंर्युच्चैः सा
 विर्वाब्रह्मयज्ञवत् विरभ्यसेत्पुरैकारव्याहृतीशचात्रकर्माणे अग्निमीलेइदेमूकमनुवाक्यंयथाविधिः प्रारभे
 रत्नचंवापित्वध्याप्याद्वाचयेद्गुरुः प्राथशिवतादिसकलंहोमशेषंसमापयेदिति उत्सर्जनज्ञाने याः कारिकाः
 ग्रथतीरमयागत्वतिवगाह्य ततो जलं सावित्र्याद्यास्तथाग्न्याद्यादेवतास्तर्पयति च सावित्रीतर्पयाम्य
 शिवतर्पयामाति तर्पयेत् जपंस्तत्त्वप्रिर्मंत्यादिमंत्रैस्तर्पणमवधीत् ब्रह्मयज्ञांगभुक्तं यत्तर्पणस्यादिहापिचेति
 अत्रगाह्येयनेन भस्मगोमयसृत्नानानि शास्त्रांतरसिद्धानि विहितानि तिशिष्टव्यवहारः अतएवविवाहादु
 ध्वं काले प्रासिद्धस्यापि डनमृदाज्ञानं न कुर्यात् तिलतर्पणमित्यादिनेपेधस्य नात्रप्रयत्तिः नचात्रनदीनारजोदोष
 प्रसक्तिः उपाकर्मणि चोत्सर्गैरजोदोषेन विद्यतइति गार्ग्यवचनं तु वेदाः उंदासिसर्वाणि ब्रह्माद्याश्च दिवोकैः

जलाधिनाथपितरोमरिद्याध्यामहर्षयः उपाकर्माणोत्सर्गस्तानार्थब्रह्मवादिनः पिपासवीनुगच्छतिसंहृष्टाः
स्वशरिरेणः समागमस्तुयत्रैपातब्रह्मव्यामलानिच नूनसर्वक्षययान्तिकिमुनैकंनदीरजः इतिछंदोगपरिशिष्टा
ञ उरसर्गानंतरऋषिपूजातर्पणकार्पे उपाकर्माणोत्सर्गैयथाकालंसमेत्यच ऋगीन्द्रर्ममयान्कृत्वापूजयेत्सर्वे
सग इति स्मृतिचद्विकोदाहृतमचनत् तत्रःयजलोपरस्पर्शनपानाभ्यामाभ्युदयप्राप्तिः ऋषीणांसिच्यमाना
नामंतरालंसमाहितः संविवेचः शरिरेण स्पृशन्मुक्ताजलच्छट्टः विद्यादीन्द्राह्मणःकामान्वरादीन्कन्यकास्तरथा
श्रामुत्तिकान्यपिमुखान्याश्रयारसनसंशयइति छंदोगपरिशिष्टात् ततः प्रकृतदेवतातर्पण ब्रह्मयज्ञानातर्पणस्वपि
त्रादितर्पणंयकार्पं ततोयमतर्पणं कर्पादितिशिष्टाः वाक्कलानांतुनच्छंयोशयुविभेदेवाःशकरीउज्जठंयदेस्वाहा
विश्वेभ्योदिवेभ्यइद इत्युपाकर्मात्सर्जनप्रयोगः ऋगैवप्रसंगादुत्सर्जनकालोनिर्णयते तत्रयाज्ञात्कथःपौषमासस्य
रोहिण्यामष्टकायामथापिवा जलात्छंदसांकुर्पादुत्सर्गविविधइहिः पौषमासस्यरोहिण्यांकृष्णाष्टम्यांजलसनि
धौ ग्रामाद्विर्वदानामुत्सर्जनकर्वादित्यर्थः अन्नयोः पक्षयोः स्वस्वग्रह्यानुसारेणव्यवस्था मनुः पुष्येत्तुछंदसांकु
र्याद्वहिरुत्सर्जनद्विजः माघशुक्लभयवाप्राप्तेपूर्वाह्नेप्रथमेहानि ठयवस्थितश्चायंविकल्पः श्रावण्यांप्रौष्ठयवा
द्युपाकृत्ययथाविविधयुक्तंछंदारस्यधीयातमासान्विप्रोद्धंपचमानितितेनैवोक्तत्वात् तेनश्रावण्याद्यदोप्राकर्मतदापौ
पशुक्रप्रतिपादितउत्सर्जनकार्पं यदाप्रौष्ठयथात्तदामाघशुक्लत्रातिपादिकार्पामित्यर्थः यत्तुहस्तितः अर्धपंचममा
सानधीत्योर्ध्वमूत्सर्जेत् पंचाहंप्रथमिवतितदापादयामुपाकर्मद्विपयं यत्तुकार्पयायनः उपाकृत्योदगयन्ततो
धीयोतधर्मवत् उत्सर्गैवैकएवपातेंप्रौष्ठयदेपिवेति अत्रप्रौष्ठमदासिहोपलक्षकं सिंहेरवावृतिगार्थवचनत्
वोधायनस्तु पौत्स्यांमात्स्यांवाक्पुंश्रवाण्यांपौर्णमास्यांमाप्राद्वयवोपाकृत्यपौत्स्यांमात्स्यां वोत्सर्जेदिति

तस्मिन्नात् तैत्तिरीयान्तु तेषांकार्येषुष्यांषौष्णमाभ्यारोहिण्यांवाविरमेदितितस्मिन्नात् वहवैस्तु माध्याकार्थं अ
 ध्यायोरसर्जनंचाध्यायषौष्णमास्यांविधीयतइति कारिकोकेः मध्यमाष्टकायामिताभ्योन्नतहुत्वाभ्यर्चयति ए
 ताएवदेवतास्तर्पयति आचार्यान्ऋषीन् पितृश्रैतदुत्सर्जनमित्याश्वलायनसूत्राच्च व्याख्यातचैतद्वृत्तिकारे
 ण मध्यमाष्टकाग्रहणएवमासांतलक्षणाथैतन्नतरयाःसमीपेमाध्यांषौष्णमास्यामित्यर्थइति कातीयान्तुमाद्रपदेकुर्युः
 उत्सर्गश्चेत्तदितिष्यतिध्वंतेषौष्टपदेवैतिकार्यायनोकेः अत्रकतीयसूत्रं अर्धप्रधानमासानधीत्योत्सर्जयुर्धसस्त
 मायेवति तथा पौषस्यरोहिण्यांमध्यमायांवाष्टकायांश्रद्धायातनुस्मजेयुरिति अत्रहरिहरः पौषेउत्सर्जन
 कर्तव्यतामाभेयायाह ततस्त्रिराजानंतरंशुक्लपक्षेपुषुदांस्यर्धायीरन् कृष्णपक्षेव्यंगानि ततःपुनरर्द्धप्रधानध्वं
 ससमान्वाधीत्योर्ध्वमेवोत्सर्गविधायत्रिजमेकरात्रव्यवस्थायथेष्टविप्रतिषेर्न् ततः पुनरुपाकृष्यश्रद्धययनं
 यावदुत्सर्गमिति अनेनोत्सर्गद्वयं कातीयानां कर्तव्यमितिप्रतीयते अपरेतु एकसर्ध्वोत्सर्गस्य कालवतुष्टयं
 मन्वन्ते तेनोत्सर्गद्वयमिति अत्राद्वितीयमतमेव सूत्रस्यरसानुसारीतिप्रतीयते सामगारुतु सिंहाकेषुष्येकुर्युः
 सिंहेरधीत्येतिपूर्वाकगार्भ्यवचनात् सर्वरुपाकर्मादिनेवाकार्षं पुष्येतदुत्सर्जनंकुर्यात् उपाकर्मादिनेथेवेति
 हेमाद्रौ खादिरगृह्योकेः स्वाध्यायमधीतेष्टमितिश्चतेष्व यत्तुतिष्यके इदानींतनैराश्वलायनैरप्ययमेवोत्सर्जनं
 कालश्राद्धेपते तत्रमूलंतजानइत्युक्तं तद्भ्रातिविजृम्भितं पुष्येतदुत्सर्जनंकुर्षादुपाकर्मादिनेऽथवेति स्वय
 मेवखादिरेगृह्यस्यमूलत्वेनोक्तत्वात् नचगृह्यसूत्राणां तत्तच्छास्त्रेयात्मत्वेनव्यवस्थितप्रामाण्यकत्वमितिवार्यं
 अविरोधित्वात्केवनेनपरशास्त्रीयस्यापिग्राह्यत्वात् यदासिंहस्थेषुसूर्येसतितन्मध्यस्थहस्तनक्षत्रात्प्राक्पुष्यः क
 कंस्थोभवति तदा तस्मिन्पुष्ये उत्सर्गं कुर्यात् तदुत्तरहस्तेऽप्युपाकर्मात्मगाः कुर्युः मासिषौष्टपदेहरतात्पुष्यः

पूर्वाभवेद्यदा तदा तु श्रवणे कुर्यादुत्सर्गं छंदसां द्विज इति तत्परिशोधकेः अत्र श्रीषु पदं श्रावणशब्दं मीनादि सौरमासा
 भि प्रायेण छंदो गानामुत्सर्जनोपाकर्मणोः सौरमास एव विधानात् एतच्च कर्मद्वयं प्रत्यब्दं कार्यं तदुक्ते माद्रौ का
 त्यायनेन प्रत्यब्दं करणकर्मगोत्सर्गो विधिवद् द्विजैः क्रियते छंदसांतेन पुनराप्यायनं भवेत् अथातयामैश्छंदो
 भिर्वर्कमक्रियते द्विजैः क्रीडमानैरपि सदा तत्ते पांसिद्धिकारकमिति अत्रा द्विजैरिति त्रयाणामाश्रमिणामवर्णना
 माधिकारसिद्धिः यत्तु मासांश्चि प्रोर्धं पद्यमानित्युदाहृतशास्त्रे विप्रग्रहणात् ब्राह्मणस्यैव सतोऽधिकारः क्ष
 त्रियवैश्ययोस्तदन्वारंभमात्रमेवेति ज्ञापनार्थं अध्येष्यमाणोऽध्ययैरन्वारब्ध इत्याश्वलायनसूत्रेऽभ्यापकपरेणा
 ध्येप्यमाणपदेन अभ्यापनाधिकृतब्राह्मणस्यैव स्वतंत्राधिकारप्रतीतिरिति उत्सर्जनेतरं कार्यं मनुराह अत ऊ
 ध्वं तु छंदसि शुक्ले पुनियतः परंतु कारिकायास्तु विशेषः अतश्चारभ्यपयमाणसाम्पुडंगानित्वर्थायते शुक्ले वेद
 मर्धायां तत्कृष्णो गानातिकेचनोति अत्र नदीनां दोषो नास्तीत्याह वसिष्ठः उपाकर्माणि चोत्सर्गोऽत्र तस्मान्तरथैव च
 चंद्रसूर्यग्रहे चैव रजोदोषो न विद्यत इति गार्ग्येऽपि उपाकर्माणि चोत्सर्गो रजोदोषो न विद्यत इति उपाकर्मांस्
 गांन्तरं विरानं पक्षिणी महारात्रं वा अभ्ययनं न कार्यं तदुक्तं निर्णयसिद्धौ मितक्षरायां उपाकर्मेषु स्
 र्गोच निरानं पक्षिणी महारात्रं वा न भ्यायइति एतच्च कर्मद्वयमध्येष्यमाणोऽध्ययैरन्वारब्ध इति सूत्रात्सांश्लेष्यते तद
 धिकारिकस्वकर्मणश्चाचार्यानां न्यस्याभावन्या जुहुयादिति निषेधात् कर्मद्वयमिदं कैचिद्धौ किकायां प्रकु
 र्वात् इतिकारिकोक्तेश्च लौकिकायां वैकृत्यं तदभावे तु अभ्यायोपाकृतिं कुर्यात्तत्रोपासनवाहनेनेति वचनात्
 स्मार्तद्वितीर्गः इत्युत्सर्जनम् अस्यामेव आश्वलायनैः श्रवणकर्मकार्यं श्रावणपापौर्णमास्यां श्रवणकर्मात्
 सूत्रात् सामवेदिनामप्यत्रैव श्रवणकर्मसंप्रवर्तित्यत्र श्रयातः श्रवणकर्मे पाँर्णमास्यामित्यादिना अ

यणाकर्मविधायग्रहरहस्तूष्णींवाहिरेत सायंप्राभवोमादाग्रहायण्यइतितदीपयस्तसूत्रात् अत्रपौर्णमासी
 मानान्नेस्तावापिप्रथांतरवशेनपूर्णमासीविशेषेतदुपसंहारसंभवः कार्तीयसूत्रेऽपि अथातः श्रवणाकर्मश्रावण्यापौ
 र्णमास्यांश्रवणकर्मत्वात्तदेतसर्वालिख्युकः अस्यमिवरात्रौतीतिरीयकैः स्थालीपाकः कार्यः श्रावण्यां पौर्ण
 मास्यांस्थालीपाकइतिसूत्रात् अस्मिन्कर्मद्वये प्रदोषव्यापिनीपौर्णमासी याहा अस्तामितेस्थालीपाकंश्र
 पयित्वेति अस्तमयकालविधानात् कर्मणोर्यस्ययःकालइतिवचनात् पौर्णमासीशब्दस्य पूर्वान्यक्षण
 वचनत्वात्पूर्वसंधिदिवसे रात्रौ श्रवणाकर्मानुष्ठानं वदंति अस्यश्रवणाकर्मणोमुत्पत्त्यात्कालेदेवाद्दकरणेऽपः
 मुरयकालेऽपि सकृदेवकरणमितिकेचित् यथाकमेतत्तुत्पत्त्यात्काष्ठकाप्रकरणेकैणसकृत्करणेचाभ्यासश्रवणा
 दिति अन्येत्वीदृशापाकयज्ञानां प्रत्यब्दमाद्यतिमन्यंते उक्तं हि रेणुकारिकायां अथातः श्रवणाकर्म
 शाल्टट्ट्यामयोच्यते श्रावण्यामेवतत्कार्यमभावाद्गौणकालतः वचनात्सूत्रकारस्यसकृदस्याक्रियाभवे
 त एवमेवतेरेपांस्यादाद्यतिर्वास्तुतेर्वल्त् सकृत्करणमिच्छतिपाकयज्ञेचकेचन आद्यतिकेचिदिच्छ्यतिवन्न
 ट्टतिः सतामतेति अस्यांभवहयग्रीवपूजोक्ताकल्पतरौ ब्राह्मे श्रावण्याश्रवणेजातः पूर्वहयग्रीवहारिः
 जगादसामवेदं तु सर्वकल्पमपनाशनं सिंधुर्नदीवितस्तायांप्राविष्टतत्रचैवहि अतोत्रश्रवणेनब्रह्मानसर्वाथिसिद्धिदं
 तत्रसंगमे कृत्वासंपूजयेदिएणस्यचक्रगदाधरं श्रोतवगान्यथसामानिपूज्याविप्राश्वसर्षदा क्रोडिद्रव्यंच
 मोकव्यंतत्रैवस्वजनैः सह जलक्रीडातुकर्तव्यानारीभिर्भर्तृलब्धयइति अत्रसर्वदेवानांपवित्रारोपणमुक्तं नि
 णेयास्तु मत्स्यपुराणे आषाढ्यामथचाट्स्न्यांचतुर्दश्यामुमापतिं पवित्रैरर्चयेद्ब्राह्म्यांश्रावण्यांवितरान्सुरानि
 ति अस्यामेवपौर्णमास्याद्विर्षपुराणेकंज्याव्रतं हेमाद्रौ अगस्त्यउवाच ब्रह्मण्योविधिः शक्रेकथितोविज

पाहः जयेति पूर्णिमा तात श्रावणस्य शुभा वहेत्यादि श्रत्रवांकुरादियुक्तायां वेद्यां देवीं संस्थाप्य रेचनाचंदनगंधैरुपलब्ध पृष्ठादिभिः संपूज्य यत्र गोधूममुद्गशालिपटिकाढकीतिलमापादीन् विलवादीनि फलानि चानिभेदयेत् इति जया पूर्णिमावतम् श्रत्रजलधेनुदानमुक्त्वा विष्णुः श्रावण्यां श्रवणयुतायां जलधेनुं सा लंकारां यत्र गुणच्छादितो दत्त्वा स्वर्गलोकमवाप्नोतीति विष्णुधर्मोत्तरे श्रावण्यां शुक्लपक्षे तद्वादश्यां प्रीत्यनुत्प गोपदानेन देवशोचःपूर्वैल्लिखितं तत्र कृतोपवासः संप्राश्य पंचगव्यं नरेश्वर धृतक्षीराभिषेकचक्रत्वाविष्णोः समाहितः स भभ्यर्चय च गोविंदं पुष्पादिभिररिंदम उदङ्मुखीं पूजायित्वा तथा गृष्टिपयान्विनीं सपुत्रां वल्रसंवीतां सितयज्ञोपयांतिनीं स्वर्णशूर्पां शुभाकारां हिरण्योपरि संस्थितां हिरण्यवाचयित्वा श्रेत्राह्मणयोपपादयेत् इमां वंप्रति गृह्णीष्व गोविंदः प्रीयतामिति स भयगुञ्जार्थं तं विप्रं गोविंदं तृपकलयेत् शत्रुजज्ञे च गोविंदं पदान्यष्टौ नराधिपश्रानेन विधिना धेनुं विप्राय यः प्रयच्छति गोविंदं प्रीणानाद्राजनिष्णुलाकं स गच्छति सप्तावरं सतथा पूर्वान्सप्ताम्बानचमानवः सप्तजन्मकृतात्पापभ्यो च ये देव नोपते पदे पदे तु यज्ञस्य गोसवस्य तु मानवः फलं प्राप्नोति राजेंद्रदत्तायै वंजगौहारेः सर्वकामफलासात्स्यार्सर्वकाले पुपांशिव भवत्यद्यौषापहरायावदिंद्राश्चतुर्दश सर्वेषामपि पापानां कृता नाम विजानता प्रायश्चित्तभिदं शोक्तमनुतापोपटुहितं गृष्टिरे कवारप्रसूतागौः इमां तं वप्रति गृह्णीष्वैत्यस्य समुच्चार्यैत्यन्ययः तं विप्रं गोविंदं कल्पयेत् गोविंदं रूपतया चैतयेत् दत्त्वा च गोविंदः प्रीयतमिति विप्रवाचयित्वा तस्मै ब्राह्मणाय हिरण्यमुपपादयेत् दद्यादित्यर्थः पदे पदे इत्यादिना श्रनुव्रजनफलेदंनं हिरण्योपरि संस्थितां हिरण्योपरि तस्य रचतुष्टयामित्यर्थः जलधेनुदानं विशेषो विष्णुधर्मोत्तरे जलकुंभं नरव्याघ्रसुवर्णरजतादिविंतं सुवर्णरजतशुंगसुरान्वितमिति सांप्रदायिकाः रत्नगर्भमशोचैस्तु यान्भेदार्थान्यैः समाविवत् सि

।वस्त्रयुगच्छद्द्रव्यपण्डवशोभितं कुष्ठमांसिमुरोशीरबालकामलकैटवंतं त्रियंगुपत्रसहितं सितवस्त्रोपवीतिन
 सद्यस्त्रसदुपानत्कंदर्भाविष्टरसंस्थितं चतुर्भिः संभूतं भूपतिलपात्रैश्चतुर्दिशं । स्थगितं दधिपात्रेण घृतक्षौद्रवता
 मुखे तिलपात्राणि ताम्रस्य दधिपात्रं कांस्यस्यैतिदानविवेके उपोषितः समभ्यर्च्य वासुदेवं जलेशयं । पुष्प
 भूषोपहारैरुत्पथ्या विभवमाहतः संकल्प्य जलधेनुकृभंतमभिपूज्य च पूजयेद्ब्रह्मकंतद्वक्त्रं जलमर्चयुवः । एव
 संपूज्य गोविंद्मजलधेनुं सवत्सकां सितवस्त्रधरः शोतिवीतरागो विमत्सरः दद्याद्द्विजापरजैर्द्रष्टीत्यर्थं जलशापीनः
 जलशापीजगद्योनिः प्रीयतांममकेशवः इति चोच्चार्य भूनाथाविप्राय प्रातिपाद्यतां अपक्रान्नाशिनास्थेयमहो
 राज्ञमतः परं तथा धान्यानि पार्श्वद्वये कुष्ठादीनि घ्राणदेशे त्रियंगुपत्रं श्रवणे यज्ञोपवीतं मूर्ध्नि श्रथार्पयेत्त्वरस
 श्यतुर्गोशेनैव दक्षिणाशक्तितः सुवर्णेन अनेन विधिं नदत्त्वा जलधेनुं नराधिप सर्वान्कामानवाप्नोति सर्वदा भ
 किमान्नरइति श्रथश्रावणं वायुपुराणदान् नारदयि । संहितेयं महापुराणशंकरस्य महात्मनः नर्मदाचारितं य
 ब्राह्मयानापरिकीर्तितं खिलित्वेदं पुराणं तु गुडधेनुसमन्वितं श्रावण्यायोद्देद्रत्तथा ब्राह्मणाय कुटुंबिने रुद्रलोके वसे
 त्रित्यथावदिंद्राश्चतुर्दशोति अथ गुडधेनुः मास्ये उत्तमा गुडधेनुः स्यात्सदाभारचतुष्टयं वत्संभारेण कु
 र्वीतभाराभ्यां मध्यमा रस्यता अर्धं भारेण वत्सः स्यात्कानि धाभारकेण तु चतुर्धा शो न वत्सः स्याद्गृहवितानुसारतः
 भारः पलसहस्राभिति धेनुवत्सौ घृता रस्यौ तु सितसूक्ष्मां वराद्यतौ शुक्तिकर्णा विक्षुपादौ शुक्तिमका फलेक्षणौ
 सितसूत्रशिरालौ तु सितकंबलकंबलौ ताद्यगंडकपृष्ठा तु सितचामररोमकौ गंडकः ककुरप्रदेशः विद्रुमाक्षयु
 गोपेतानेव नति स्तनानान्वितौ क्षौमपुच्छौ कांस्यदोहा विंद्मनालकतारकौ सुवर्णशृंगाभरणौ राजतैः सुवसंयुतौ । ना
 नाफलमर्चयेत्तैर्घ्राणं घण्टकौ इत्येव रचायैत्वा तां धूपदीपैरथार्चयेदिति । इति वायुपुराणसहितगुडधेनुदानविधि

श्रथमंगलागौरिव्रतोद्यापनपूजनविधिः युधिष्ठिरउवाच । उद्यापनविधिं ब्रूहि व्रतराजस्य केशव । यतो निरुद्यापन
 कं व्रतं तं प्रफलयुच्यते कृष्णउवाच । वदामि व्रतराजस्य स्त्रीणां कर्तव्यमुत्तमम् । श्रावणमासि भौमे पुचतु पुत्रव्रतमाच
 रेत । प्रातरुत्थाय सुस्नातासंकरप्यव्रतमुत्तमं । दीपमहातं प्रज्वालयेत्प्रज्वालयेच्छुचिः । श्रथपूजाविधिः । श्रथे
 न्यादिदेशकालसिंकार्थं । मम पुत्रपौत्रादिदृष्टये ऽथैव व्यायुरादिसकलासिद्धिद्वारा । श्रीशिवमंगलागौरौ श्रीत्वर्थपंच
 वर्षपर्यंतं श्रीमंगलागौरिव्रतमहं करिष्ये । प्रथमे वत्सरे मातुर्गौहे कर्तव्यमेव च । ततो भर्तृगृहे कार्यमवश्यं स्त्रीभिरादरात् ।
 पंचमे वत्सरे प्रासिकुर्यादुद्यापनं शुभम् । आचार्यैर्वरेण तत्र वेदांगपारंगं । श्रावणे मासि भौमे पुष्ट्या पानविधिचरे
 त् । प्रातरुत्थाय सुस्नातासंकरप्यव्रतमुत्तमं । चतुस्तंभंचतुर्द्वारकदलीस्तंभमंडितं । वंटिकाचामरयुतं कमलैरु
 पशोभितं । मधे वितानवधनीयात्पंचवर्णैरलंकृतं । तन्मध्ये रथापयेत्पाठदण्डपदंडपलंतथा । रौप्येण कारयेत्पीठं द
 दः । काचनानिर्मितः । रौप्यहेतोरभावे तु पाषाणस्य विधीयते । पीठोपरिन्यसेद्दीर्घाततो ग्रेहपदंतथा । तस्याग्रलि
 गतो भद्रं लिखेद्गैश्वपचाभिः । हरिद्रापिष्टककृत्वा तन्मध्ये ऽष्टदलं लिखेत् । तस्योपरिन्यसेद्दीर्घात्ततो ग्रेहोपपरिसमितां
 न् । सौवर्णैराजतंताम्रकलशं विन्यसेद्बुधः । पंचरत्नानि निक्षिप्य सर्वाधिषिसमन्वित । तस्योपरिन्यसेत्पात्रताम्रं चै
 षण्वसंभवं । उमामहेश्वरौ मूर्तिकाचनेन चानिर्मितां । तस्योपरिन्यसेद्भ्राजन्पूजयेच्छिबमंगलां । महावैदतिं त्रैलोक्य
 तिमूर्त्तौ पीठोपरिस्थापयेत् । तदस्तुमिवावरोत्पृचवावाहनमाचरेत् । गोधूमोद्भवपिष्टेन कारयेद्दीपमुत्तमं । कृत्वा
 प्रज्वालितो दीपो घृतवर्तिसमन्वितः ऽप्यारैः । षोडशभिर्गणपुण्यादिभिस्तथा । पत्रैः पुष्पैः षोडशैश्चनानाजाति
 समन्वितैः । तंडुलैर्वान्यकैश्चैव स्वच्छैः पांडशसंज्ञकैः । आपमार्गस्य पत्रैश्च दूर्वाधनूरसंज्ञकैः । पांडशैर्दूर्वसस्यैकै
 ष्विल्वपत्रैश्च पंचाभिः । नीराजनतत कुर्याद्दीपैः । पांडशसंख्यकैः । श्रथपूजा । कुकुमागुरलिशांगां सर्वाभरणभूष

तां नीलकंठप्रियांगौरिविदेहमंगलावहयां ध्यानम् आत्राणच्छमहादेविसर्वलोकसुखप्रदे यावद्व्रतमहं कुर्वं
इषांजादिरुद्वये आवाहनं शौच्येणवासनं दिव्यरत्नमणिक्थशोभितं मयानतिगृहाणत्वंगौरिकामारिवल्ल
मं आसनम् गंधपुष्पाक्षतैर्दुर्गकाषांशंपादितंमया गृहाणमंगलेगौरिसर्वान्कामान्प्रपूरय पाद्यम् गंध
पुष्पाक्षतैर्दुर्गकमर्धसंपादितंमया गृहाणपुत्रपौत्रादीन्प्रसन्नाभवसर्वदा अर्घ्यम् कामारिवल्लभेदेविकुर्वाचम
त्सर्विके निरतरमहद्वंदंचरणौतवपार्वाति आचमनम् पयोदधिघृतचैवमधुशर्करयासमं पंचासृतेनस्नप
नश्चैष्यतांपरमेश्वरी पंचासृतज्ञानम् जाह्नवीतोयमानीतंशुभं कर्पूरसंयुतं स्नपयामिसुरश्रेष्ठत्वांपुत्रादिक
लप्रदा। ज्ञानम् आचमनम् बल्लचसोमदैवव्यलजायास्तुनिवारणं मयानिवेदितंभक्त्यागृहाणपरमेश्वरि
वल्गम् कंचुकीमुपवस्त्रंचनानारत्नैः समान्वितं गृहाणत्वंगंमयादत्तपार्वतीजगदीश्वरि कंचुकीवल्लम् कुंक
मामुरुकपूर्चंदनंकरतुरीतथा विलेपनंमहादेविगंधंदर्याभिभक्तितः गंधम् रजिताकुंकुमैचैवांसदूरं कज्जलान्वि
तिशोभना समैपदिदिदिनेनप्रसन्नाभवपार्वाति अस्तताः समर्पयामि हरिद्राकुंकुमैचैवांसदूरं कज्जलान्वि
तं सौभाग्यद्रव्यसंयुक्तं गृहाणपरमेश्वरि सौभाग्यद्रव्याणिसमर्पयामि सेवांतिकावकुलचंपकपाटलांजपुत्रा
गजातिकेरीवीररत्नाल्लुपुष्पैः विल्वप्रवालतुलसीदलमालतीभिरत्वांपूजयामिजगदीश्वरिमैप्रसीद पुष्पाणि
अपामार्गस्त्वपत्रैश्चद्रवांचतूरसंज्ञकैः पौडशार्दूर्वास्र्याकौर्विल्वपत्रादिपंचभिः पत्रपूजा अथांगपूजा
साधैतमः पादौपूजयामि गौर्यैतमः जघेपू० पार्वत्यैजानुनीपू० जगद्धात्र्यैऊरूपू० जगत्प्रतिष्ठायै कंठि
पू० शांतिरूपिण्यै० नाभिपू० देवैतमः उदरंपू० लोकबंधायै स्तनीपू० काटयैत- कंठंपू० शि
वायैत- मुखंपू० भवान्यैतः नेत्रेपू० रुद्राण्यैकण्ठीपू० महादेव्यै ललाटं मंगलदात्र्यै० शिरः

पु० पुत्रदाचिन्मैत्रेयः सर्वान्पूजयामि देवदुमरसोद्भूतः कृष्णागुरुसमन्वितः आश्रयेः सर्वदेवानां धूपीयं
 प्रतिगृह्यतां धूपं त्वञ्ज्योतिः सर्वदेवानां तंजसातेजउत्तमं आत्मज्योतिः परं धामदीपोयं प्रतिगृह्यतां
 दीपं अन्नचतुर्विधं स्वादुरसैः षड्भिः समन्वितं भक्ष्यभोज्यसमायुक्तनैवेद्यप्रतिगृह्यतां नैवेद्यम् आचम
 नीय० करोद्देतेन० फलं तांदूलं दक्षिणां वज्रमाणिक्यवैदर्पमुकाविदुममंदिनं पुष्परानसमायुक्तभूपणं
 प्रतिगृह्यता भूपणानि नीराजनम् नमो देवैषु षण्णजालिं प्रदक्षिणां नमस्कारः पुत्रान्देहि धनं दे
 हिसौभाग्यदेहि मंगले अन्ध्यांश्च सर्वकामांश्च देहि देवि नमोस्तु ते इति प्रार्थना ततो वैष्णवपात्रे तु सौभाग्यद्र
 व्यमाक्षिपेत् अन्नं कुक्षिसंयुक्तं सबस्त्र फलदक्षिणं वायनं गौरिविप्राय ददामि प्रीति ये तव सौभाग्यारोपकं
 मानां सर्वसंपत्समृद्धये गौरि गिरिशतुष्टयार्थाय न तद्ददाम्यहं इति मंत्राभ्यां वायनं तस्मिन् वा वैष्णवपात्रे सौभा
 ग्यद्रव्यमाक्षिपेत् लड्डुकं कुक्षिसंयुक्तं सबस्त्र फलदक्षिणं मात्रे सुवागिनिभ्यश्च देयं वायनमुत्तमं जननीं मातृस
 वंधिस्त्रियः षोडशभोजयेत् नीराजनं नतः कुर्याद्दोषैः षोडशसंस्वकैः भोक्तव्याः पूर्णिकाश्चाथस्त्राभिः
 सह स्वयंततः अन्नलवणवर्जितुर्मानेन भोजयेत्स्वयं सुवागिनिश्चापितथावस्त्रालंकारभूपणैः पूजयेच्च ततः प
 श्यात्कुर्याद्गौरिविसर्जनं विप्राय प्रतिमा देयारत्नवस्त्रादिभूषिता एवं कृते विधाने स्मिन्नायं वैधव्यमाश्रयात्
 इति मंगला गौरूपूजायापनविधिः अथ कथा युधिष्ठिर उवाच नंदनं दंनगोविंदं शूण्वतो बहुलाः कथाः कथया
 त्कृष्टपुत्रायुः करममशुभं व्रतम् श्रीकृष्ण उवाच श्रवैधव्यकरं वक्ष्ये व्रतं चारिनि सूदन शूण्वत्संसावधानः स
 न्कथां वक्ष्ये पुरातनी कुण्डिनं नाम नगरं रथात् रत्नत्रादिजाप्रियः आसीद्द्वारिणं धर्मपालो नाम्ना बहुधनोपिसः सप
 स्नीकोऽस्य पुत्रोऽसौ नारतीति व्याकुलोऽहदि तस्य गेहे भस्मलिप्तो देहस्त्राधधारकः जटिलो भिक्षुको नित्यमागच्छत्

नैवेद्यं करशुद्धयर्थं च दनं मलयार्द्रिजं संपाद्य तुष्टहृदयः फलतांबूलदक्षिणाः जजापुमंत्रान्गुप्तोसौसर्गुणध्यानपूर्वकं
 देवीभक्तगृहदैत्यलोभयामाससादरं प्रसन्नावददत्रेयं पूजासंपादितं कथं येन संपादितं तस्मै देवामिव रमद्भुतम् इति
 श्रुत्वा धर्मपालो देव्ये प्राजलिः स्थितः भगवत्पुत्राच्च धर्मपालं त्वं यं सभ्यं कृत्वा संपादितान् ध्वजं वरं युवाच युमद्भुतदा
 मिव तुष्टधनं धर्मपाल उवाच बहुला धनं संपातिवती त्वत्प्रसादात् अर्पयं प्रांसुमिच्छामि पितृणां तारकं शुभं श्रायातिभिः
 शुकोगेहे गृह्णाति नमदन्नकं तेन मे बहुलं दुःखं समाप्य स्योपजायते इति दीनवचः श्रुत्वा देवी बुचनमब्रवीत् देव्युवाच
 धर्मपालकतेऽदृष्टेऽपर्यं नास्ति मुखप्रदं तथापि कथाचयसिक्तं यो विगतं भर्तृकाम् पुत्रमल्पं यापुं वाथाप्युवंदीर्यायुवं
 सुतं धर्मपाल उवाच पुत्रमल्पं युपदेहि तावता कल्पकृत्यतां प्राप्नोमि श्रेष्ठिरेव्यामि पितरो मघोरगाः देव्युवाच
 मत्पार्श्ववर्तमानं रयनाभावारुह्य शुद्धिनः तत्पार्श्ववर्तितं स्य गृह्णीतु फलमद्भुतं पत्न्यै देयं ततः पुत्रो भविष्यति न
 संशयः इति देवीवचः श्रुत्वा गत्वा तत्पार्श्वे एव च नाभिगंजं मुखस्याथा रुरुह्य जग्राह मोहतः फलान्पुत्रार्थं चतुतः फ
 लमेकं ददर्श सः एवं पुनः पुनः कर्त्तव्यं फलमेकं ददर्श सः क्षुब्धो गणपति श्राधर्मपाल उवाच सत्त्वान् प्रोडशे बरस्सरे
 प्राप्ते सर्पः पुत्रं दशिष्यति धर्मपालः फलसम्पत्कृत्वा विवेकवदं ध्यात्वा गमद्गृहं फलपत्न्यै ददौ सापि भक्षयित्वा पतिव्र
 ता गर्भसाधारणामास पर्यासाह सुसंगता संपूर्णवमेमासि प्रासुत सुतमुत्तमं जातकर्मचकारा रुर्यापुत्रास्तुष्ट
 मानसः पृथुपूजाच्च कारास्य पृष्ठे तु दिवसे ततः द्वादशोऽहनि संप्राप्तं शिवनाम्ना जुह्वयत् पृष्ठे मासि च कारासावन्न
 प्राशनमद्भुतं तृतीये वरस्सरे चूडामष्टमं बद्धे ह्यनुत्तमं कुर्यात्पनयनं पार्थिवो भूतं तुष्टमांसः पृष्ठशर्म बरस्सरे प्रात्तऽब्रवी
 द्गार्थापतिव्रता भार्यावाच बालकस्य विवाहोऽपि कर्त्तव्यः समुहं तं के धर्मपाल उवाच मया संकल्पितं कश्यपा
 मन्वा लकस्पतत् क्त्वा समायातु ततो विवाहोऽरभ विष्यति पुत्रोसौ प्रापितस्तेन शयालके न स मान्वितः वार

एस्य प्रास्थतोसो गृहत्वात्बहुलधनं कुर्वती पथिसद्धर्मप्रतिष्ठापुरमापतुः । क्रोडस्य कन्यकादृष्टास्तत्रदेशे मनोरमे
 तासांसमाजिगौरांगीसुशीलानामकन्यका तथा सहस्रलोकचिञ्चकारकलहं भूशं गोलनचन्दौ तस्यै रंडोभा
 न्यमुहुमुहुः सुशीलोवाच साखिवयागालनेनेष्यथदत्तशुभात्तने जनन्यामिमानवत्याश्यास्तिगौरैवतशुभं त
 स्यप्रसादात्सकलाः संवन्धिन्याऽपियाः स्त्रियः आजन्माविधवाजाताः किंपुनः कन्यकां धर्मं । वद्वेत्
 स्यप्रभावं किञ्चत राजस्यभामिनि पूजनैष्यपदीपोऽप्ययत्रतत्रसुखं भवेत् इति श्रुत्वा ततो वाक्यं विस्मयते क्ख
 लोचनः मातुलाश्चितयामास बालकस्य प्रियततः शतजोवीभवेदेष्यत्तद्धस्ताक्षराय दिव्या पतंध्यमुष्यशिरसि
 इति भाव्यपुनः पुनः सुशीलामेव पश्यन्स विस्मयोऽफुल्ललोचनः मुशीलाप्रस्थितागोहेतदनुप्रस्थितावुभौ
 स्वगृहंप्रापगौरांगीनिकटे तद्गृहस्यतौ तदागिरस्यदेशे वासं चकतुरादरात् । विवाहाकाले संप्राप्ते सुशीलान्तको
 हरिः विवाहोद्योगवान्जातो विचचारहरवरः असमर्थहरदृष्ट्वा तन्मातापितरावुभौ स्ययाचतुः शिवबहुं ज
 लविनययुक्तकौ वरपितरावुचतुः उपस्थितो विवाहो नोपुत्रस्य शुभया हरिः सुशीलया कन्ययायमसमर्थश्च
 दृश्यते अतो देयः शिवः श्रीमान्तल्लकाले स्वयां विभो लभं विषयति ततो देयोऽस्माभिः शिवस्तत्रमातुल्लद्वयाच । अत्र
 प्रयत्नकालेऽसौ शिवो ग्राह्यः प्रियंवदः ततो मुहुत्तसंप्राप्तो विवाहमकरोच्छ्रियः तत्रैव शयनं च केससुशीलः प्रि
 यंवदः स्वप्नेसमंगलागारो मातृरूपेण भस्वता सुशीलामेव दत्साध्वीहितं वचनमेव च गौर्युर्वाच सुशीलेतव
 गौरांगिभर्तुर्दशार्थमागतः महान्भुजगात्सिद्धदुग्धस्थापयत्तपुरः घटचस्थापर्याशुत्वंतन्मध्यसगामिष्यति स्व
 वस्त्रमंगास्त्रिकारस्य वर्धनीयस्त्वया घटः प्रातस्तथाप्यदेहि त्वंमात्रे वापनकशुभं इति गौरैव च श्रुत्वा सुशीला
 क्षणमुत्थिता ददर्शाग्नेनिःश्वसतं कण्ठसुभं महामयं ततश्चकार गौर्युक्तं प्रदत्तानिद्रितुततः उवाच वरश्चास्तुः

क्षुल्लग्रामहर्तामम भक्षणायाशुदेहिवल्लुकादिकमुत्तमं श्रुत्वातिवाक्यपर्यसाददौल्लुङ्कमुत्तमं भक्षयित्वाशि
 वहेनतस्मिन्पत्रिगुल्यकं दत्त्वातस्थायामासस्थलेगुक्षेशुभानना - सुखेनशयनंचक्रेष्टधियंसां सर्वकोविदः ततः
 प्रभातसमयेश्विबन्नागाद्गृहंस्वकं स्नानशुद्धासुशीलासामन्त्रेवायनकंददौ माताददर्शातन्मध्येमुकाहारमनुत्तमं
 ददौप्रियायैकन्यायैसहसातुष्टमानसा क्रौडकालेसुसंप्राप्तेहरश्रागात्तुमडपे आदेशपरसुशीलातांक्रौडार्थं
 जननीततः सुशीलोवाच नायंवरमेजननिवेनपाणिग्रहः कृतः श्रुत्वेनसहमनसाक्रौडनेच्छातथानमे इ
 तिश्रुत्वास्माकंतांचितयापितरौततः श्रुत्त्वात्तन्मुपायंचविचेरुत्तरितिद्वुतं तदारभ्यचक्रुस्तौपुराणोक्विधानत
 मुशीलापादयोश्चकेशालनंमुद्रिकान्विता जलधाराददीमाताचंदनंपुत्रकोहरेः हरिददीचतांबूलंबुभुजुस्तत्रमाः
 नवाः इतिरेषान्नदानंतत्प्रवृत्तंभिक्षुसौख्यदं तावुर्भौप्रास्थितौकाश्यांप्राप्तौकार्शासुखप्रदां निर्मलांसिगं
 गायाः स्नानंचक्रुत्तरादरात् स्वर्गद्वारंप्रास्थितौतैकुर्वतीधर्ममत्तमम् पीतांबरराणिददतुर्भक्षकाणां गृहे गृहे श्राशि
 पश्रददुस्तस्मैचिरंजीवोभवेतिच विश्वेश्वरसमायातौनत्वास्तुत्वापुनःपुनः स्वयंगृहंप्रास्थितौतौशिवोमार्गद्वुतंवदन
 शिवउवाच कायेमेकिंचिदस्वास्थ्यंमातुलप्रतिभातिहि ततः प्राणोत्क्रमेतस्ययमदूतावपरिथताः मंगलागौरिकाचा
 पितेपांशुद्वमभूमहत् जित्वातात्मंगलाप्राणान्ददौतस्मैशिवायच शिवोऽकरमादुत्थितोसौमातुलंप्रयुवाचह स्वमे
 यदुदमयादृष्टमंगलायमभूत्ययोः जितास्तेमंगलागौर्याततेहंशयनच्युतः मातुलउवाच यज्जातंशिवतज्जातंनस्मर्त
 वंप्रयथापुनः शच्छावश्रावानगरोपितरौद्रष्टुमस्तुकोऽप्रास्थितौततस्तस्मात्प्रतिष्ठापुरमापतुः - - - - - रम्यतद्वजोतत्रैतौ
 पाक रंमविचक्रतु - दष्टैतीहरिदासीभिर्धर्मपार्दाप्यर्थैशुभौ दास्यकचु - - - - - श्रुत्त्वात्तत्तत्तत्रगम्यतां उभाब्रुवतुः
 भोदास्ये। पात्रिकावावांगच्छावोनकचिद्गृहे - - - - - इति श्रुत्वातयोर्वाक्यदास्ये। तत्रमुत्सुकंगृहम्

स्वस्वा।मिनिकटेवाक्यमवदन्सादरं तदा सचदासीवचः श्रुत्वा तदर्थं प्रभुशब्दरात् प्रेषयामास हस्व्यादिरत्नवस्त्राणि
 भूरिशान्तं दृष्ट्वा विस्मितौ तावागच्छतश्च हरिर्गृहं हरिर्मातुलमभ्यर्चयं शिवं पूजितुमागतः क्षालयंती च सा कन्या चरणौ
 तस्य सन्नया भ्रूमदशेयमिति वजनी भक्त्युवाच हः हरिः पप्रच्छ सा श्रुयं शिवं मंगलदर्शनं हरिरुवाच किंचिच्चिह्नं
 तवारुच्यन्नद्रुहिभवरदर्शनं शिवउवाच ममेदं चिह्नमस्तीह इत्युक्त्वा गृहमागतः ततश्चानीय तस्यां दर्शयामास सादरं
 तस्याप्रचहरिदंष्ट्रा कन्यादानं चकार सः ददौ रत्नानि वस्त्राणि सुवर्णानि वह्न्यपि तामादाय प्रस्थितौ तौ ददाते बहु
 लं धने श्रावणे मासि संप्राप्ते व्रतं भौमि चकार सा भुक्त्वा सर्वं प्रस्थिता रते योजनं जग्मुस्तमः सुशीलोवाच गौरी विसर्जनं
 चापि दीयमानं करिष्यते ततो गंतव्यमस्माभिः पितरौ द्रष्टुमादरात् इत्युक्त्वा आगतास्तत्र गौर्याश्चावाहनं कृतं ददृशु
 र्स्वत्रसैव ण्दं वैवालयमनुत्तमं गौरी विसर्जनं दीयमानं सा च वयं चोकरत् ततः सर्वे प्रस्थिता रते पितरौ द्रष्टुमसुकाः कुंदि
 नासन्नदेशे तान् दृष्ट्वा विस्मयि नो जनाः अन्नवस्ते धर्मपालं सोऽकंठी प्रियदर्शनाः जनाज्जुः धर्मपालाद्यते पुत्रस्स
 भार्यं श्यालकस्तथा समायातो वयं दृष्ट्वा अश्रुनैव समागताः यावज्जनावदं स्वन्नता वत्सोऽपि समागतः न
 मरुकारांश्च कारसौ पितृभ्यां पितृवच्छमः मातुलोऽपि नाति चक्रे भगिनी धर्मपालयोः सुशीलाश्च शुरायापि श्वश्रुनं च्वा
 स्थिता तदा श्वश्रुवाच सुशीले तद्गतं द्रुहियद्गतस्य प्रभावतः आयुर्दुःखिः शोशोर्मेऽपि जाता कमललोचने
 सुशीलोवाच न जनिहं व्रतं श्वश्रुनिमानवती हरी श्वश्रुर्धर्मपालं च श्वश्रुच भवती तथा मंगलदिवतां जनिवरं तु
 युवयोः सुतं इत्युक्त्वा च सुशीला सा बुभुजे स्वां तर्हि वता कृष्णउवाच तस्माद्गतमिदं धर्मस्त्राभिः कार्यं सदैव तु
 युधिष्ठिर उ- फलमस्य श्रुतं कृष्णविधानं द्रुहिकेशव कृष्णउवाच श्रावणेनासि भौमेषु च तु पुत्रं तमाचरेत् प्रातरुत्था
 यमुस्नातासंकरप्यन्नतमुत्तमं उपचारैः षोडशभिः पञ्चयेन मंगलांतथा नीराजन्ततः कुर्याद्दीपैः षोड

रासं रूपया पात्रे सुवासिनीभ्यश्च देयं वापनमुत्तमं भोक्तव्याः कन्यकाश्चापि भ्रतृलवणवर्जितं विसर्जनं गला
 यार्दयमानंततः क्रमात् पंचसंवःसरे ध्वंक्त्तं वंधं पतिमिच्छुभिः इति श्रीमद्विद्योत्तरपुराणे भगलागौरात्रताद्या
 पनंसंपूर्णम् स्वस्ति श्रीरणवीरसिंहधरणापालोवदान्याप्रणीरित्यादि १ रण रिसिंहभूपेशकारिते
 कल्पसागरे श्रभुच्छ्रावणकृत्यानां रभ्योरत्नसमुच्चयः २ इति श्रीमत्सूर्यवशावतंसरघुकुलतिलकश्रीरणवारि
 सिंहमहाराजकारिते कल्परत्नाकरे श्रावणमासकृत्यरत्नसमुच्चयः समाप्तः ॥
 समाप्तोप्यं श्रावणमासः शुभमस्तु सर्वजगताम्

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायंजालये ॥

लालाशिवामह्लाधिकारे श्रावणमासो मुद्रितस्समाप्तिमगमन
संवत् १९४१ आश्विन च. २६

भारतपदमालापरमः

श्रथमाद्रपदमासकथ्यतिष्ठेत् ॥ तत्रादौ सिंहसंक्रमणे आद्याःषोडशनाडयःपुण्यकालःनारदीये याम्नायनस्थिरत्वा
 याःपुराःसौम्येद्विभूर्तिभे मध्याविषुवतिप्रोकाःपुण्यनाडयस्तुषोडशेति तथाचात्र समुवर्णञ्जदानंहेमाद्रौदानखंडे
 विश्वामित्रःमेघसंक्रमणमार्गोभेषदानमहाफलाभिर्युगक्रम्य समुवर्णञ्जदानंसिंहोपिविहितं तथा आत्रसिंहसंक्रांतौ
 कलियुगस्यांतःब्रह्मपुराणे सूर्यस्थसिंहसंक्रांत्यांमंतःकलियुगस्थे तु आत्रश्रद्धादिकमक्षयफलदमिति भुगार्थेपुत्रां
 तेषुश्राद्धमक्षयमुच्यते तच्चापिंडादिकुर्येनिर्णीतं आथात्रसिंहसंक्रांतौ तुलसीघ्नतं विंशतिदिनारत्मकंभारभ्यंतथा
 चसिंहसंक्रांतिदिनमारभ्यदशदिनावधितुलसीमूले प्रत्यहंसूत्रप्रक्षेपः पुनर्दशमदिनेतदादायदशगुणंदशप्रथियु
 तंचकृत्वा पुमान्दक्षिणैर्नार्यामभुजेधृत्वा तच्चदशदिनावधितुलसीमंत्रेणसपूज्यएवंचातिमोचयेत् कथायामुक्तंदा
 नविसर्जनादिककुर्यात् आत्रपूजांमंत्रःतुलसिश्चासिख्युंभेषापहारिणिपुण्यदे नमस्तेनारदनुतेनारायणमनःप्रि
 ये श्रथतुलसीकवचंरुकदपुराणे तुलसीकवचस्यास्यऋषिर्विष्णुरदरितः छंदोनुपूसमस्त्र्यातंतुलसीदेवते
 रिता धर्मार्थकाममोक्षार्थेवित्तियोगःतुलसीमेशिरंशपातुमखंचसुमूर्धामम जिह्वामिपातुसुमदाकंठंविद्यामर्धाममस्क
 धौकरहारिणीपातुभुजांमेषापहारिणी करौपद्मकरपातुहृदयंविष्णुवल्गवा पुण्यदानमध्यमंपातुनाभिंसौभाग्यदा
 यिनी कटिकुडलिनीपातुऊरुनारदपूजिता ज्वालनीजानुनीपातुजंघे सकलवंदिता नारायणप्रियापादौसर्वा
 मंसर्वरक्षका संकटेविषमेदुर्गे भयेवादेमहाहवे तिरयन्हिसंक्षययोः पातुतुलसीसर्वतःसदा इतीदंपरमंगुह्यं
 तुलस्याः कवचामृतं तुलसीकाननेतिष्ठनासीनोवाजपेदिदं सर्वान्कामानवाप्नोतिविष्णुसायुज्यमाप्नुयात् इति
 रुकदपुराणेतुलसीकवचं श्रथ तुलसीघ्नतकथा भविष्योत्सरे श्रीकृष्णउवाच एकदादेवदेवेशोलक्ष्मीप्राण

सनादिषां सगुहापरयाभयपारहस्पर्शविष्णुरत्नवीर्य श्रीविष्णुरुवाच लक्ष्मिलक्ष्मिप्रियेदेविवरवरपसुन्नते
 प्रगतस्वयारदाभ्यपपत्तंमनासिविपते लक्ष्मीरुवाच यदितुष्टोसिदेवेशयदितेवल्लभास्मयहं ऐहिकामुदिम
 कन्दलायसौस्वप्रदापकं तद्वत्तद्ब्रह्मिनिश्रित्ययवानाचोत्तमेतमं केनचादीपुराधीर्षीकुण्डब्रह्मिहिविस्तरात् श्रीविष्णु
 रवाच शृणुलक्ष्मिमहभाषांकुरुत्वतुलसीव्रतं येनव्रतप्रभविष्णुसर्वसिद्धिर्भवेन्नृदणां श्रवतेकथयिष्यामि। कथांपाप
 प्रणाशिर्ना भुक्तिशुक्तिप्रदांपुण्यंसावधानावधारय पुराकृतपुण्यस्यार्देदक्षिणस्यांमहापुरीमाहिष्मतीतिथिरूपातासर्व
 संपःसन्निवता तत्रासौदृभूतांश्रेषेधमंदताभिषेकाली सौदर्यकामतुल्येसौवाण्यंदेवगुरोःस्ममः दानेवलि
 सनेलक्ष्मिपुत्रंपांडुसुतांपथा निदंभोविष्णुभक्तश्च सर्वशाल्वविशारदः तस्यपत्नीमदादेर्विनाश्यास्वयाताजगन्नये
 गुणैर्नृदसमादंयोपतिभक्तिपरायणा धर्मदत्तस्यसाराज्ञीप्राणभ्योपिगरोयसी कदाचिचसुपुवेकन्यांसर्वलक्षण
 संपुत्रां विष्णुशसोत्तवैस्वपाताविष्णुपुजनतत्परा । तत्रकश्चिन्महायोगोविष्णुभक्तिपरायणाः रागद्वेषविहीन
 श्रयर्माःमासंपतंद्रैपःसदातस्यग्रहंयातिसेवार्थंनृपवृद्धिमाहादेवोप्रसंगेनविष्णुदास्यपिसाययी कदाचिन्मृत्यु
 मयासायातोमुक्तिमयापसा साकन्यापिशुभाचारातश्च ^{राजा} ननारपरा प्रत्यहंतद्ग्रहभवासासमार्जनपरायणा द्वेषेण
 क्षापराशरपस्तस्यार्देपमंयपयन् एतन्प्रासिद्धंलोकेषुविभातानैवतुष्यति सपत्नीसतातिदृष्ट्वाह्वेषयुकाहिनिरयथाः
 नृपांप्रकृषितंताभिःकर्षेपाठपभिरिणी प्रयातिप्रत्यहंप्रातः कुत्राचैत्रैवविग्रहे अस्यास्त्त्यागःभ्रकृतंठ्येयतोना
 यातिनेष्टह श्रानतासांवाचःशुत्वारानाचितातुरोऽभवत् एकांतचिनिवासायकन्यायैप्रददौग्रह कन्याविप्रग्रहंन
 राशरुप्येष्टनांतभादितः नुष्टेनतनविप्रैणतुलस्याःकथितंव्रतं कन्येवाच यदितुष्टोसिविप्रंद्रव्रतंवदसविरतर येन
 व्रतप्रभावेणशुभिरन्येकार्कनोसदा विप्रउवाच तुलसांब्रतविधानोहिदृगुप्यवहितारसती यस्मिन्दिनेसमायाति

सिंहराशिदिवाभाणिः तदादशादिनयावतुलसामूलकक्षिपेत् सूत्रंकार्षिसिकशुद्धंशुद्धयादशमेदिने तत्सूत्रंशुद्धशुद्धाक
 त्वादशश्रांघिसमन्वितं पुंसात्तदक्षिणैकार्थ्यनार्थ्यावानेतथाभुजे यावदशाहंवधीयावतवैपरिमोचयेत् तस्यार्चात्
 प्रकतंयथांशुपुण्यादिभिःशुभैः जलपूर्णैषटंदद्यात्सपकात्रंसदक्षिणं सवत्सकतुविप्रायवतसंपूर्तिहेतवे तत्रमंत्रः
 तुलसिश्रीसखिशुभेपापहारिणिपुण्यदे नमस्तेनारदनुतेनारायणमनःप्रिये एवंत्वयाप्रकर्तव्यंव्रतसंकष्टनाशनं
 सर्वसिद्धिप्रदंचैवसर्वसौख्यप्रदायकं भद्रतेस्तुशुभाचारेणच्छशीप्रस्वर्कंयह ततोभृहेनिवासंचकुरुयत्तेपिताददौ
 श्रांतव्यंनमोहेकिचित्कालंप्रतीत्यचविप्रादिष्टासमागत्यप्रविष्टमंदिरंतदा सर्वसपत्समायुक्तमसहायाहरिप्रिय
 तुलसांतत्रसरोष्यहरिपूजनतत्परा व्रतचकारविधिवद्विप्रादिष्टंशुभाश्रिणी तेनव्रतप्रभावेण वाचःसत्यमवाच्य
 सा एकददुःखितासासीत्सूर्यप्रोकवतीसती मदीयाज्ञाविनादेवनेदंयथाहिभस्कर तथास्त्वितिरविः प्राह-
 ततोत्तिकातिदुःखितः निर्वयंनैमित्तिकंकर्मसर्वंनष्टंरविंविना ततोत्तिकाःसमागत्यराज्ञःसन्निधिमवर्वात् किमस्मा
 भिःप्रकर्तव्यंसंकटेसमुपस्थिते इतितेषांच.शुत्वारजााचीतातुरोऽभवत् सुमंत्रिणं समाहूयराजावचनमवर्वात् सां
 प्रतंकेप्रकर्तव्यंलोकोद्धारयंतदुःखितः शूणुराजन्परंगुह्यकन्यातेशुभलक्षणात्वयातस्याःकृतस्यागोनरीवचनका
 रणात् सापदातुष्टिमायातितदासूर्यउदेष्यति राजामंत्रिवचःशुत्वाकन्यायामंदिरगतः ततःसंप्रार्थयामासकन्यकां
 शुभलक्षणां पुत्रिपुत्रिमहाभागममोपरिकृपांकुरु क्षतव्यश्रपराधोमिकुरुलोकसुखान्वितं इतिसंप्राथितापित्रासू
 र्यस्याप्रेसुमानसा उदयंयाहिभोस्वामिन्येनलोकःसुखीभवत् इतितस्यावचःशुत्वाश्रीसूर्यश्चोदयंगतः ततःकर्मा
 णिसंचकेलोकःसूर्योदयेसति राजाष्टुष्टातदाकन्याशुभाचारसुसंयता राजोवाच पुत्रिपुत्रिमहाभागवज्जाताममवे
 रमानि साखंद्वाहिमहाभागव्रतदानंतपश्चके च्ययाकृतंमहाभागोतदेवाद्यकरोम्यहं संपत्नीकःसलोकश्चपितहिंते

सुपुत्रिके पुन्युवाच रामादितिमनाभूपवचनं गमचशृणु शत्र्वेनगरेविप्रोविष्णुभाकेपरायणः महादेवोतिमातामेतस्य
 सेवापरायणा अहं तस्यहिविप्रस्यसदाभक्तिपरायणा उपदिष्टं ब्रतेन तुलस्यामुक्तिदायकं यथापदिष्टं विप्रेणुपिब्रुव
 कं यथातया प्रजाभ्यः कारयामास ब्रतं च केनृपः स्वय ततः प्रभूतिलिकेस्मिन्ब्रतविरह्यातिमागत यथायोग्यं वरं लब्ध्वा
 राजा कन्धाशुभेदये कालैवाहिकेलदिमसुप्रसन्नो नरेश्वरः स्त्रीवापिपुरुषेवापिकरोति ब्रतमुत्तमं एहिकंसुखमाप्नो
 तितथैवामुचिकफल्यशृणोति कथमंतं यतचितः समाहितः सर्वपापविनिर्मुक्तो विष्णुलोकं गच्छति विधिवत्कुरुते
 नारी तुलस्या ब्रतमुत्तम विष्णुदासीसमाज्ञेयासत्यसत्यं वरानने इति भविष्योत्तरे तुलसीव्रतकथा अथात्रसिंहार्केणो
 प्रसवशांति कथर्या ब्रह्मतसागरे नारद भानौसिंहगतेचैवयस्यगौः संप्रसूयते मरणोत्तरस्य निर्दोषबुद्धिर्भिमो
 सैर्नसशयः तत्रशांतिप्रवक्ष्यामियेनसंपद्यते सुख प्रसूतांतक्षणादेवगाविप्रायप्रदापयत् ततोहोमप्रकुर्वीत
 दृताकै राजसर्पैः अहृतीनां दृताकानामयुतं जुहयाततः अग्रहेमोठ्याहतिभिः कार्थ्यः सोपवासः
 प्रयत्नेन दद्याद्विप्रायदक्षिणामिति अथर्ववेदिना गृह्यपरिशिष्टे मायेवुधेचमहिषी श्रावणेवडवादिवा सिंहे
 गावः प्रसूयंते स्वामिनो मृत्युदायका इति अत्र तत्रोका अमृता शांतिः कार्थ्या भाद्रकृष्णप्रतिपदमारभ्य भा
 द्रमासोक्तदानव्रतनियमार्दानामारभः कार्थ्यः मासिभाद्रपदे दद्यात्प्रायसं मधुसर्पिर्षी हर्षिकेशाश्रिणार्थं
 लवणं सगुडोदनमिति अत्र फणितदानमपि विष्णुधर्मोत्तरे प्रौढपादतेथामासिप्रदाता फणितस्य च फणितं खं
 लमडकीतिपायसाविशेषारथं महाभारतं प्रौढपादयोमासमेकमेकं संक्षिपेत् नवाद्यं स्फुटकमलं मे
 थर्ष्यं प्रतिपद्यते भाद्रकृष्णद्वितीयायामशून्यशयनव्रत तथा च चतुर्दशसितपक्षे पुमासिपुश्रावणादिषु अशून्या
 र्थं व्रतकुर्याज्जपद्यतु फलाधिकमिति अत्र जपया तर्तपया विद्वाह्वितीया कार्थ्यस्यर्थः भाद्रकृष्णततीयायां

विशालाक्षीयात्रोक्ताकाशीखंडे भाद्रकृष्णतृतीयायामुपवासपरंरं कृत्वाजागरणोविशालाक्षीसर्मापतइ
 ति अत्रतृतीयात्रिंशत्पिनीप्राह्यारात्रौजागरणविधानादिति भाद्रकृष्णचतुर्थ्यांस्कण्डचतुर्थ्यांव्रतस्कण्डे श्राव
 णेवहृत्पक्षेचतुर्थ्यांतुविभूदये गणेशंपूजयिःवातुंचंद्रायाधर्मप्रदीपयते श्रावणोजामतोप्राह्यःव्रतेशुक्लदिग्मवचे
 तिवचनात् इयंचंद्रोदयव्यापिनीप्राह्योतिप्रागभिधानात् चंद्रोदयव्रतःश्राव चंद्रोदयव्रतचैवतिथिरतात्कालि
 कीरसुतेतिदिनद्वयेचंद्रोदयव्यापित्वे पूर्वा चतुर्थ्यास्तृतीयाचमहापुण्यफलप्रदा कर्तव्याप्रतिभिर्भवस्नगणनाथ
 सुतोपिणीतिवह्नवैवर्तवचनात् गणेशगौरीबहुलाश्रितिरिकाः प्रकीर्तिताः चतुर्थ्यःपंचमविह्वदेवतांतरयोगतइ
 तिवचनाच्चनचतृतीयाविह्वविधापकानिवचनानिदिवान्निमुहूर्तवैयस्येवप्रवर्तते तेनरात्रियोगमात्रतइतिवाच्यं रा
 त्रिसाध्यकर्मसुरात्रावपिवेषस्य जन्माष्टमीप्रकरणे माधयादिभिः प्रदर्शितत्वात् अतएवमहालक्ष्मीव्रतसमापने
 दिनद्वयेश्राष्टभ्याश्चंद्रोदयकालव्यापित्वे कृष्णपक्षेऽष्टमीचैवकृष्णपक्षेचतुर्दशी पूर्वविह्वैकर्तव्यापरविह्वान्कुञ्ज
 चित् इतिवचनात् पूर्वविह्वप्राप्त्युक्तं हेमाद्रौमदनरत्नेच शानि चतुर्थ्याणनाथस्यमातृविह्वप्रशरयते मध्या
 ह्न्यापिनीप्राह्यापरतश्रपरेहनीत्यादिवचनानितु सिद्धिनिायकादिव्रतविषयाणि तेषुमध्याह्नस्यकर्मकालविष्य.
 यत्वात् प्रातःशुक्लतिलैःसात्त्वामध्याह्नेपूजनंसदेतिवचनात् अतएवमाधवेन मध्याह्नस्यकर्मकालत्वसंगीकृतंच
 विनायकव्रतमध्याह्नव्यापिनीप्राह्यस्युक्तं तस्मादुभयत्रचंद्रोदयकालेसर्वथापूर्वैवेतिन्यायः पंधाइत्यलंबहुना श्राथ
 व्रतविधिः उंमद्येत्यादि विद्याधनपुत्रारोपयादिकामः संकटचतुर्थ्यांव्रतकरिष्य इतिस्कल्पः स्त्रीतुभर्तादिशीतिहा
 रासर्वकामावाप्त्यै सकण्डचतुर्थ्यांव्रतकरिष्ये सौवर्ण्यौप्यतास्त्रसुप्तमयाद्यन्यतमांगणप्रातिभूर्तैकृत्वा जलपूर्णैवस्त्र
 पुतंकुंभतरुपांश्रुपापयित्वायोडशोपचरैःपूजयेत् ध्यान् लंबोदरचतुर्बाहुंविनेत्रंरक्तवर्णकं नानारत्नसुवेषाढ्यं

प्रसत्तास्य विधितयेत् ५ य विद्मजानन्देवतसकांचनसन्निभ चतुर्भुजमहाकायसूर्यकोटिसमप्रभं अथव्रताविधिः श्रा-
 तः कृत्वादि कृत्वासूर्यादिदेवताभ्यो व्रतं निवेद्या च न्योदं द्रुमुखो वारिपूर्णताम्रपात्रं गृहीत्वा मासाद्युच्छिरस्य-मम सर्वकर्म
 निर्वद्वसिद्धिपुत्रपौत्रसौभाग्यादिसिद्ध्यर्थं संकष्टहरणाय प्रतिश्रीत्यर्थं संकष्टहरणवतुर्थी व्रतमहकरिष्ये ॥ इति संक-
 ल्प्यर्मानेन दिनमतिवाह्यसंभ्यासमये तैलाभ्यग्नपूर्वकं स्नानं कृत्वा सायं संध्यादिकृत्वा भूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठाकैवलमाह-
 कान्यास च कृत्वा सर्वसंकष्टतरणार्थं चतुर्थ्यां गणपतिपूजनमहं करिष्ये इति संकल्प्याद्यादिस्थापनं कृत्वा पीठे मं-
 ट्रकादिपरतत्वातंसंपूजयतीन्द्रायै नमः ॥ ज्वालिन्यै नमः ॥ नंदायै नमः ॥ भोगदायै नमः ॥ कामरूपिण्यै नमः ॥ उग्रायै नमः ॥
 तेजोवर्यै नमः ॥ सत्यायै नमः ॥ दिक्षु विदिक्षु च मध्ये विद्विनाशि न्यै नमः ॥ सर्वशक्तिकमलासनाय नमः ॥ इति पूजयेत्
 ततः पीठमध्ये सूतौ फलके वा स्वेष्टे देवतागमोक्तप्रकारेण पूजयेत् अथ भ्यानं कोटिसूर्यप्रभे देवगजवक्रचतुर्भुजं पाशां
 कुशधरं देवं भ्यायस्सिद्धिदिनायकं इति ध्यात्वा आत्मसंस्थमजं शुद्धं चामहं परमेश्वरं अरण्यामिव हठ्याशं सूतौ
 वावाहयाम्यहमिति पाठित्वा सहशीर्षे रथावाहनं आगच्छ देवदेवेश गणनाथ नमो रघुते विनायक ननरतुभ्यं गौरी
 मलममुद्भव ॥ आवाहन १ अनेकरत्नसंयुक्तं मुक्ताफलचिभूषितं स्वर्णसिंहासने देवप्रोत्थं प्रतिगृह्यता पुरुष
 एवेति विद्वानाशिनो नमः ॥ इत्यासनं समर्पयामि २ तव यमहिमाभूर्तिस्तस्यात्वा सर्वगं विभो भक्तिस्नेहसमा
 कृष्टदीपवत्स्थापयाम्यहमिति १ अनन्यातव देवेश मूर्तिः शाक्तिर्महाप्रभो सान्निध्यं कुरु तस्यात्वं भक्तानुग्रहतत्परति
 सन्निधापनं २ आज्ञया तव देवेश रुपांभोगुणांबुधे आत्मानंदैकतत्त्वांतिरणा हिमसदानुष्ठेति सानिशोधनं ३ आ-
 ज्ञानाद्दिमनस्याद्वा वैच्छन्पात्साधनस्य च यद्दूर्णैर्भवेत्कल्पं तथाप्यभिमुखो भवेति सम्मुखो करणं ४ अभक्तवा-
 द्मनश्चक्षु श्रोत्रदूराय तयुते स्वतेज पंजरैणाशुवेष्टितो भव सर्वत इत्यवगुठन ५ ततो मूलमंत्र एतस्य कळी

करणं ६. अमृतीकरणं ७ परमीकरणं ८ एवदवदायवादिनिर्णयं छिन्नेकेदप २ महर्षोभंकुर्त्तसिंमहामोहं
 कुरुसीःह्यैः अत्राहत्यादिप्रोक्ष्य प्राणप्रतिष्ठंकर्यात् ॐ अर्होःकौमित्युच्चार्य देवस्यजीवइहस्त्रियतः ॐ अर्होःकौ
 मित्युच्चार्यदेवस्यसंकीर्त्तयामिइहतिष्ठतु ॐ अर्होःकौमित्युच्चार्यदेवस्यवाङ्मनश्चक्षुःश्रोत्रघ्राणप्राणा इहागत्य
 सुखंचिरतिष्ठतुरुवाहा इतिप्राणप्रतिष्ठा. ततःपाद्यं गौरीपुजनमस्तस्तुगणानामीश्वरप्रभो भक्त्यापाद्यंमयाद
 त्सर्वसिद्धिप्रयच्छमे एतावानस्थितिलंबोदरायनमः पाद्यंसमर्पयामिनमः व्रतमन्दिश्यदेवेशांधयपुण्याशतैर्वृतं
 गृहाणार्थमयादत्तंभक्तिस्नेहेनपूजित त्रिपादूर्ध्वत्यर्थं चंद्रधारिणममः आचम्यतांगणाधीशसर्वीसिद्धिप्रदायं
 क अनायनाप्यसर्वज्ञगीर्वाणवरपूजित तस्माद्विराडिति विश्वप्रियायनमः आचमनीयंसं गठ्यंदंधिसमा
 नीतंमधुनाचसमन्वित गृह्योक्तविधिनादत्तंमधुपर्कगृहाणामीः गणपतयेनमः मधुपर्कस- मधुपर्कानंतरंपुनरां
 चमनीयंसं पंचाभ्युत्तंमयानीतंपयोदाधिपूतंमधुं सितयाचसमपुकेस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां पंचाभ्युत्तस्नानंस- गंगा
 दिसर्वतीर्थभ्योत्थयाप्रार्थनयाहृतं गृहाणविभ्ररजेंद्रमयादत्तंहेभक्तिः यत्पुरुषेणति सर्वास्त्रधारिणममः शुद्धोदक
 स्नानंसहाचननं रकवस्त्रंमहादिव्यादिव्यगंधाधिवासितं भक्त्यादल्लगृहाणेशलंबोदरहरात्मज तंयज्ञमिति कुमार
 गुरवेनमः आच्छादनंस-राजतंद्रह्यसूत्रं चकांचनंचोत्तरीयकं गृहाणेभ्यरसर्वज्ञभक्तानांवरदायक तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः
 संश्रुतमिति शिवात्मजायनम इत्युपवातंस- गंधगृहाणदेवेशदिव्यचंद्रनमुत्तमं कर्पूरगुरुसंयुक्तं गणाध्यक्षसुरा
 र्थित तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः ऋचरसा- रुद्रजिंयायनमः गंधंस- अक्षताश्वसुरश्रेष्कुक्कुमाकाःसुशोभनाः गृहाणविधि
 राजेंद्रमण्डलंयाममोपरि विभ्रहर्षेणमः अक्षताः स- सिंदूरगृह्यताद्विववालाकंसदशस्रुते सर्वसंकटनाशार्थदत्तंपर
 श्रुयारिणे परशुधारिणेनमःसिंदूरस-विनायकनमस्तुभ्यं सुरासुरसुपूजितसुगंधीनिचपुष्पाणिगृहाणपरमेश्वर तंस्मा

दन्वद्विति गुणशालिनेपुष्पाणिस- दशांगगुणलुंपुंसुगंधसुमनोहरं उमासुतनमस्तुभ्यग्रहाणधर दीभव यत्पुरुष
 मिति भवानीप्रीतिकर्त्रेणम इतिधूपंस. गृहाणमंगलदीपवृत्तिसमन्वितं भासतंसर्ववस्तुनांतेजोरशोजगत्पते द्रा
 ह्मणोरप्येति गजकर्णायनमः दीपस, लड्डुकण्णिचपक्रान्तिनाताभक्ष्यचपायंसं गृहाणविघ्नराजेंद्रफलैर्ना
 विधैयुतंचद्रमामनसइतिनेवेद्यंस- श्रवनाशिननमः पंचप्राणाहृतीसुख्या; कारयेत् नमस्तेदेवदेवेशसर्वत
 सिकरंपरं श्रान्तिवेदितभक्त्याप्रकतिरशुशुशितलं परमानंदस्पूर्णगृहाणजलमुत्तमं मध्येपानीय उत्तरायो
 शान दत्वा करोद्वर्तनीयादिचदत्वा तांबूलं दद्यात् मूगकपूरसंयुक्तं नागवल्लीदलैर्धृतं तांबूलग्रह्यतांदैव
 सर्वमंगलदायक सिद्धिदायनमः तांबूलसम- नारिकेलसनारंगकदलीमातुलुंगकं इक्षुदंडग्रहाणेशसर्वाप्रियनमो
 रत्ते संकष्टनाशिननमः सफलमित्तदंडंस. हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमवीजाविभावसोः श्रान्तपुष्पकलदमतः शांति
 प्रागच्छमे सर्वभोगदायिने दक्षिणां . ततः पुष्पांजलिदानायैकविंशतिदूर्वाकुरानादाय वक्ष्यमाणनामभिः पूजां
 कुर्यात् गणाधिपायनमः उमापुत्राय. श्रवनाशनाय. एकदंताय- इभवक्राय. मूपकवाहनाय, विनायकाय- ईशपु
 त्राय, सर्वास्त्रिप्रदायकाय. कुमारगुरवेनमः एकादूर्वाग्रहीत्वा गणाधिपनमस्तंस्तुतमापुत्राधनाशन एकदंतिभ
 वक्रोतिनभोमूपकवाहन विनायकेशपुत्रतिसर्वास्त्रिप्रदायक कुमारगुरवेतुभ्यंपूजयामिप्रयत्नतः एभिर्नामभिः
 सपूष्य प्रत्येकनामभिर्दूर्वायुग्मद्विराट्स्थसमर्पयेत् ततः पुष्पांजलिदत्त्वानीराजनंकुर्यात् कपूरवर्तिकायुक्तः सर्व
 वस्तुप्रकाशकः नीराजनाद्युग्मानीतोर्दीपोयंश्रान्तग्रहातां सर्वाविघ्नविनाशिननमः नीराजनंसमर्पयामि पुनः पुष्पां
 जलिदत्त्वासंकष्टहरणकृत्वाहृत्स्थान्कामान्प्रपूरय विघ्नान्नाशयमेसर्वांशायोपस्थितान्प्रभो ह्यवप्रसादेनकार्यार्था
 णिसर्वाणीहकरोम्यह इतिविज्ञाप्यदेवेशप्राणिपत्न्यपुन. पुन. नमस्कारकरोमीशसर्वकामार्थसिद्धये प्रीत्यानु

गृह्यदेवेश प्रसादसुमुखोभव नाभ्याश्चासादातनमस्कारः ततः प्रदक्षिणाकरामांशासवकामाशासिद्धयः सवकामप्रद
 स्वहिसर्वविघ्नहरोभव ससस्त्र्यासन्निति उमास्ताय नमः प्रदक्षिणा पुनर्नत्वाप्रार्थयेत् संसारपीडाव्यथितंहि
 मांसदासकष्टभीतंसुमुखप्रसीदत्वंवाहिमनेचयकष्टसंघात्प्रमोनेविघ्नविनाशनाय त्वामुद्दिश्यकृतमेधयाशक्त्या
 त्पूजन तस्सर्वपूर्णतामेतुवत्प्रसादाद्गंजानन अथवायनदानं श्रीविप्रायनमस्तुभ्यंसाक्षाद्वरस्वरूपिणे गणेशप्रो
 तयेतुभ्यमोदकान्वैदंदाभ्यहं मोदकान्सफलाभौद्गान्दक्षिणामिःसमान्वितान् श्रावयोस्तरारणार्थायगृहाणेमान्न
 मोनमः श्रावयोर्दंपत्योर्वादात्प्रतिग्रहीन्नोरित्यर्थः एवंवायनंदद्यात् ॥ ततश्चंद्रपूजनकृत्वाचंद्रायार्द्धंदद्यात् शंखे
 दुग्धदूर्वाक्षतफलानिदत्त्वा ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंनमस्तेज्योतिषांपते नमस्तेरेहिहिणीकांतगृहाणार्द्धंनमोस्तुते सौ
 म्यायर्द्धंदेवायग्रहराजायशालिने अर्द्धंगृहाणदेवेशाद्विजराजनमोस्तुते क्षीरोदार्यैवसंभूतश्रिनेत्रसमुद्भव गृहा
 णार्द्धंमयादत्तं रोहिणीसाहितप्रभो गंगतार्यवमाणिक्यक्षीराब्धिमथनोद्भव जानसित्वंमदीयांतः सोमराजायते
 नमः क्षीरोदार्यैवसंभूतलक्ष्मीवर्षोनिशाकर गृहाणार्द्धंमयादत्तगणेशप्रतिवर्द्धन समस्ततारकाधीराजगदाह्लाद
 कारक गृहाणार्द्धंमयादत्तबालचंद्रनमोस्तुते इत्यनेनार्द्धंदत्त्वा नमस्कारंकुठ्यार्त्त शंकरस्मललाटरथातिलकतुम
 नोहरं श्रिनेत्रसमुद्भूतनमामिशशिनंसदा नमोमंडलदीपायशिरोरत्नायधूर्जटेः कलाभिर्बद्धमानायनमश्चंद्राय
 चारवे इतिचंद्रप्रार्थनांकुर्यात् ततो गणेशायार्द्धं गणेशशेषविघ्नैश्चासर्वसिद्धिप्रदायक संकष्टहरमेद्वगृहाणार्द्धंन
 मोस्तुते गौरीसुतनमस्तेरतुसततंमोदकंप्रिय सकष्टनाशनार्थायगृहाणार्द्धंनमोस्तुते कृष्णपक्षेचतुर्थ्यांतुपूजितो
 सिशुभातये गृहाणार्द्धंमयादत्तममकामान्प्रपूरय इत्यर्द्धंदत्त्वातिथ्यर्द्धंदद्यात् तिथीनाःमुत्तमेदिविगणेशस्वचवच्छ
 भे गृहाणार्द्धंमयादत्तसर्वसिद्धिप्रदायिके इतिचतुर्थ्यांश्रद्धंदत्त्वा गणेशप्रार्थयेत् यद्दत्तंभक्तिमात्रेणपुष्पपत्रंफलं

जलं निर्वदितं च तेषु देवतद्द्रव्याणामुत्कंपया आवाहनं न जानामि न विस्मर्जनं पूजयित्वा न जानामि च गतिः पर
मेश्वर कर्मणा मनसा वा चात्वेतो नान्यास्ति भेगतिः श्रंतश्चरसि भूतानां द्रष्टव्यं परमेश्वर देवयोनि सहस्रेषु ये पुत्र
जान्मह ते पुत्रेष्वचलाभकिरच्युतास्तु सदा त्वयि देवोदात्ता च भोक्ता च देवः सर्वमिदं जगत् देवो जयति सर्वत्र स देवः स
र्वमेव तत् ततोर्ध्वपात्रमुद्धृत्य साधुवाकर्मदृष्ट्वा यथादात्वरितं मया तत्सर्वं भगवन् देवगृह्याणाराधनं परं इतः पूर्वव्राणवृ
द्धिर्देहधर्माधिकारजाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासु मनसा वा चाकर्मणां हस्ताभ्यां पांशुद्रव्यामुदरेणाशिश्रायत्कृतं पदार्थितं तत्स
र्वश्रीगणाधिप रूपपरब्रह्मार्पणमस्तु श्रीगुरुदेवतासमर्पणमस्तु रश्मिरूपगणेशस्य पूजितायाश्च देवताः गणेशानि
विलीनास्ताः संतु तर्वाः सुखावहा इति पुण्याजलिं दत्त्वा ततो दंतपाशांकुशाविभ्रारशुलटुकवीजपूरस्थाः सप्तमुद्राः
प्रदश्यं ब्रतसमर्पणकृत्वा ब्राह्मणेभ्यः प्रदेष्य भोजनसंकल्पं कुर्यात् सुवर्णमूर्तिंश्च तद्दानं कृत्वा द्वासासयेत् फलकादात्राया
हन्चेत्तदा विस्मर्जनमात्रं दानमत्रस्तु सुवर्णनिर्मितं देवरकवस्त्रेण वेष्टितं ददात्म्यहृद्धिर्द्राघप्रियतांगणनायकः ततो
विस्मर्जनं प्रायात्तस्त्वमुमापुत्रममानुग्रहकाम्यया पूजितोसि मया भक्त्या गच्छ स्थानस्वकंप्रभो उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पतइ
ति विस्मर्जनं कृत्वा ब्राह्मणान्भोजयित्वा स्वयमपि वाग्यतो भुंजित इति संकष्टचतुर्थी व्रतपूजाविधिः ॥ अथ कथा सुत उ
वाच अरण्ये व्रतमानं तृपांडुपुत्रं युधिष्ठिरं सभ्यातरं सुखासीनमाययौ ग्यासश्चादरात् तं दृष्ट्वा मुनिशार्दूलं ग्यासं प्रत्याय
यौ नृपः मधुपर्कतथाहर्षं कृत्वा तस्मै ह्यवोचत् युधिष्ठिर उवाच अथ मे सफलं जन्म भवदांगमनंपतः संकष्टप्रेतुमेजा
तवने च वनवासिनः तेषु वै विलयं याता भवतां दर्शने न हि आत्मानं साधुमन्ये हरारुपं तदृष्णा पराडुमखं दुःखितं मां
कथं स्वामिन् राज्यं तदृष्णा विवेतसं इमं भो मादयः सर्वे बांधवा वपयंति मां दुराधर्पा सर्वा र्थ्या हि मच्छासना विधीहता इ
यन्तु द्वैपदीसांश्चीराजपुत्रीपतिव्रता राज्यभोगोपयोग्या हि सापिदः खेपभोगिनी मया यत्किं कृतं व्यासपूर्वकर्मो नृ

वर्तिना दायादौर्वाचितराज्यं धृतच्छ्वरतैस्तथा पराजितावयव्रह्मन्सुहृद्विर्धुभिः सह वनं प्रस्थापितादुष्टैरेत्यामुकं
चकौरवै इत्थानिराकृताः सर्वतदातुवनमागताः अहतदाप्रभृत्यासात्तद्रक्ष्यामिभावहशान् यद्यस्ति व्रतेनैकहिस्वर्ष
संकटनाशनं राज्यदंराज्यसकानांदुःखितानां सुखप्रदं पुराकतं केनभूमौ फलदं दुःखनाशतं तत्सर्वं कथयवक्ष्यन्
ग्राह्यो भित्तमुने इत्युक्तं तं राजानदुःखसकष्टभाजनं उवाच कृपया व्यासो धर्मपुत्रं धरापतिम् व्यास उवाच नास्ति भू
मंडलेशाज्वात्स्वसमो धर्मतः परः कथयामि व्रतं तु भयशुभदं फलदं भुवि यत्कृत्वा सर्वकार्यणिनिष्पत्तिर्जायते भुवि य
स्तु कुर्याद्भ्रतवरसप्राप्नोति फलपुमान् विद्यार्था लभते विद्याधनार्थं लभते धनं योषिद्वापि पुमान्वापि करोति व्रतमुत्तमं
ईप्सितफलमाप्नोति पतिना सह मोदते संकष्टेषु सदा क्षिप्तो मानवो ग्रहणोऽदितः सदा कुर्याद्भ्रतमिदं सर्वं संकटनाशनं य
त्कृत्वा सर्वपापेभ्यो मुच्यते नात्र स शयः आसीत्पुरा कृतयुगे च द्रसेतो महिषातिः सा व्याज्यदीक्षितो निरयमात्रिभिः परिवा
रितः सुहृद्विर्धुभिश्चैव तथा पुत्रैश्च संयुतः तस्यापि हितकर्त्री च पर्त्ना गुणवती प्रिया नाम्ना रत्नावती चासीत्प्रातिव्रत्य
परायणा तयोपरस्परं प्रीतिरभवच्च गुणाधिकं कदाचिद्वैद्ययोगेन हतं राज्यं च वैरिभिः कोशो बलं चापहृतं विध्वस्तो बंधु
भिः स च रत्नावस्थातया साद्धैर्निर्गतो भूमिवल्लभः वनं क्षुधातपकृतांतो हेय कवासा रत्नपादितः इतरचेतश्चाचिरज्ञात
पक्वभित्तिक्षण एकाकीवनमासाद्य तया साद्धैर्महीपतिः तदा सूर्यारत्नसमये रणेशिवातिनादिते व्याघ्राश्च चक्रुः शु
स्तत्रा पर्जन्यैवैव वर्षद एतस्मिन्नंतरे राज्ञोऽकृच्छ्रेणात्पंतदुःखितां तं विलोक्य नृपश्चेष्टितुः सेनात्पंतपीडितः ततः प्र
भतसमये नाकं डेयमहामुनि ददर्श राजा तत्रैव विस्मया कृष्टमानसः उपगम्य शनैस्तत्र दंडवत्पतितो भुवि
उवाच पश्चाद्भूयोसौ माकंडेयं महामुनि राजोवाच किंकृतं हि न्यादा ब्रह्मन् दुःकृतं कथयस्व मे केन कर्म
विपाकेन राज्यलक्ष्मी पराङ्मुखी ॥ माकंडेय उवाच शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि पितृव्यया पूर्वजन्मनि कृतरे लुब्धक

श्यासोर्त्तर्गतस्त्वं महावनमृगशादुल्लशशकानहनस्त्ववनेतदां तस्योर्त्तर्त्तभन्मन्राजाचतुर्धौ श्रावणस्त्वहिदंष्ट्रशु
 भचकृष्णायातडागपुशुनिर्मितं ततीरेनागकन्यानांसमूहं रक्तवाससां गणेशं पूजयतीति दृष्टुतास्त्रियमशुभं उपगन्व
 शनेस्त नष्टध्वान्तिसिपार्थिव आर्त्याः किमेतत्सर्वहिकथयध्वंममाग्रतः नागकन्या उवाच पूजयामो गणेशहि सर्वसिद्धि
 प्रदायकं शान्तिदं पुष्टिदं निर्यसर्वसकटनाशन पुनःष्टधस्त्वयारतास्तु किदानकोत्रपूजयेते कन्या उवाच यदाचोत्पथ
 तेभक्तिस्तदा पूज्यो गणधिपः कृष्णायां वाचतुर्धौ वै रक्तपुष्पैः प्रपूजयेत् भयैः पुष्पैस्तथा धूपैर्नैवेद्यैर्भक्तिभावतः विवि
 धान्मोदकान्कृत्वा पूरिकां नूतपाचितान् निवेदयेद्गणेशाय ह्येवं कुर्याद्भ्रतं त्विदं तोष्टहीत्वा राजेन्द्र व्रतसंकषणशान
 निर्गतस्त्ववनात्तस्माद्वायन्देवगणेश्वरं तत्प्रभावेण राजेन्द्र गृहं लक्ष्म्या युतं वभौ जातं हि यथा न्यादिपुत्रपौत्रैः समाकु
 लानां विधे रत्नगणैर्गोधनैश्च समन्वितं कस्मिन्नचित्समये राजन्धनलोभेन मंहितः विस्मृतो व्रतराजो हि त्वयामने
 नभूतिदत्ततः प्राप्सिहि पंचसंख्यया प्राणविनाशानंतत्प्रभावाद् राजकुले जातस्त्वं विमले त्वय वयान्ममभूति तौराज्यं
 प्राप्सिहि प्रभो सुहृन्मित्राश्रिया युक्तं प्राप्सिहि विपुलं वपुः कृत्वा वज्राव्रतस्य तैतस्त्रासं फलमिदं ॥ राजावाच श्यु
 नातत्कारिष्ये ह व्रतकथय सुव्रत यत्कृत्वा स कलं राज्यं व्रह्मन्प्राप्स्यामि वै पुनः ॥ मार्कंडेय उवाच ॥ व्रतसंकल्पपूर्वत्वं कु
 रुराजार्पसत्तम प्राप्स्यसि त्वनिजराज्यसंदेहं माकरुष्यहि ॥ व्यास उवाच ॥ ॥ ऋगुरुत्तद्वचनं श्रुत्वा तदा दृष्टो महीप
 तिः अकरोत्तद्ब्रतं भक्त्या मुनिश्रुतं देवेन नृप आयातास्तत्क्षणात्सर्वमंत्रिणस्सहस्रैः सैनिकाः वभूव्रतैः परिवृतः साक्षा
 दाखिलो यथा लब्धराज्यं स्वर्कायैव गणेशस्य प्रसादतः वभूजेनेदितीं सर्वां पुत्रपौत्रसमन्वितः तस्मात्स्त्वमापि राजेन्द्र
 कुरुसंकटनाशं व्रतं सिद्धिप्रदं दृष्ट्वा स्त्रीणां चापि फलप्रदं यत्कृत्वा सकलाभोगात्तनायासेन विदति विद्यार्थोऽलिभूत
 विद्यां यथा र्थोऽलिभूतं योऽपि ह्यैवै पतिवताकरोति व्रतमुत्तम ईदृशितं फलमाप्नोति यथासाहावित्यासिनो कुमारो

व्रतसामर्थ्याच्छ्रमतेपतिमुत्तमं विधयापदिवाकुर्यार्थद्वयंयनपुनर्लभेत पुत्रार्थालभतेपुत्रान्ब्रतस्यास्पृशभावतः यु
 धिधिरउवाच सविस्तरं ब्रतं ब्रह्मि कृपया कष्टनाशनं दातवित्विधिवत्सर्वं ब्रह्मि हितपोधना ॥ ७५ ॥ स उवाच ॥ यदासंछे
 श्रितो मर्त्यानां तदाहुरैश्वर्यादारुणैः तदाहृण्यथुर्भूयैः पूजनीयैः पाणिपत्तैः लभ्यं गन्तव्यं तर्कात् ॥ ७६ ॥ पूजासमाचरेत् रक्त
 पुष्पैश्च धूपैश्च एभिर्नामपदैः पृथक् श्रावाहं गणेशाय श्रासन्निविशनाशिने पाद्यं लंबोदरार्थेति श्राद्धं च द्वादिधारिणे वि
 श्राज्जियायां च मनं ज्ञानं वै ब्रह्मचारिणे भवतीतीति कर्त्तव्यं च धूपं दद्याद्यथाविधि गजकर्णाय वै दीपं नैवेद्यमयनाशिने तां
 बूर्जसिद्धिदायेति फलसकष्टनाशिने ततोर्दूर्वाकुरैः पूज्य एकविंशतिसंस्थया दशभिर्नामभिर्द्वाद्वाकं तं सर्वनामभिः ग
 णाधिपनमस्तेस्तु उमापुत्राधनाशन एकदंतैकवक्रैतितथा मूपकवाहनं विनायकेशपुत्रैति सर्वासिद्धिप्रदायकं कुमा
 रगुरवे तु भ्यं पूजयामि प्रयत्नतः एवं पूजाप्रकर्तव्या श्रायं च द्वाद्वागयकं संसारपीडाचकितं हि मांसदासं कष्टभित्तं सुमुख
 प्रसीद त्वं पाहि मां चोचय कष्टसंवाप्तमो नमो विद्म विनाशनाय ततस्तु दानपतोदद्यन्मोदकं न्युतपाचितान् विप्राय दद्या
 सस्थाकान् दशयामानियोजयेत् तनस्तु मण्डले चंद्रं संपूज्य विधिवद्ब्रती मंडले राजते तं तु लुपि टेन वाराचि ते चंद्रनखि
 तैवाकारपपात्रे श्राद्धं दद्यात् चंद्रात्पूर्वागणेशाय दुग्धेनाथं निवेदयेत् पूजां जपंतथा होमं कुर्यान्मूलेन मंत्रविष्णु श्रा
 वणैः सिद्धलडुकालभस्येदधिभोजनं श्राद्धेने चोपवासचकार्तिकेदधिभक्तं भार्गमासे निराहारं दीपैर्गोमूत्रभक्षणं
 तिलांश्च भक्षयेन्मवाक्फालगुणेषु व्रतशर्करां चैत्रे मासे पंचगव्यं माध्वेशतपत्रिकां घृतस्य भोजनं चैत्रे श्रावणं मधु भक्षणं
 इति मासव्रतं कृत्वा नरो मध्ये तं सकटात् भुंजियाद्वा स्वयं विष्णुः सह स्वस्थस्तु सुव्रतं पूर्वाकेन विधानेन पूजयेद्भक्तिमात्रः
 चंद्रनेन सुगंधेन पुष्पैर्नानाविधैः शुभैः ज्योत्स्नापतेन मस्तेस्तु नमस्ते ज्योतिषां पते ॥ ७७ ॥ णाद्धं मया दात्तरोहिण्यासाहि
 तं शशिन इत्यादि सप्तमंत्रैरेकेन वा चंद्रायाद्धं सप्तवारं देयं नमो मंगलदीपाय शिशोरनाय धूर्जटेः कलाभिर्वर्द्धमानाय

नमश्चन्द्राय चारत्रे इति प्रणामः गजानन नमस्तुभ्यं सर्वासिद्धिप्रदायक गृहाणा धर्ममया दत्तं सकष्टं नाशयान्मुने कृष्णपक्ष
 चतुर्थी वैपूजितोसि शुभोदये गृहाणा धर्ममया दत्तं प्रमकामान्प्रपूरय ॥ अथ चतुर्थी अर्घ्यम् ॥ तिथीनामुत्त
 मेदिवि गणेशरयातिबल्लभे सर्वसंपत्प्रददेवि गृहाणा धर्ममोस्तुते एवं पूजाप्रकर्तव्या भक्त्या विप्रांश्च भो
 जयेत् स्वयंभयतुभुर्जातवाग्यतोवधुभिरसह रात्रौ जागरणं कुर्याद्यथाशक्त्या जितेन्द्रियः भूमिशायी जितक्रो
 धोलो भद्रं भविष्यति ॥ प्रतिमासं तु यः कुर्यात्पंचाङ्गं न्यद्वमेव वा अथवा जन्मतः कुर्यात्तदुत्सृज्यते भुवं दारिद्र्यं
 न भवेत्तरस्य सकटारस प्रमुच्यते शूएवतिथेन्न तमिदं स्वयमीदृशं हितैवै सुखं भविमन्तरथ पूर्णचित्तः निरव्यभवात्तिल
 लनाः पुरुषैः सुखिन्यः पुत्रत्रयैर्बन्धनधन्ययुताः पृथिव्याम् ॥ सूतश्वाच एवमुक्त्वा ततो व्यासस्तत्रैवांतरधीयत युधि
 थिरत्तु तत्सर्वमकरोद्भ्रतमुत्तं भवेन्न तत्र प्रभावेण धर्मोराज्यमवाप्नुह हत्वारणैरिपून्सर्वान्मुहद्विजने सह यज्ञानाना
 विधान्कृत्वा तत सुखमवाप्तवान् प्रद्युम्नेन कतपश्चाद्गणनाथस्य तोषणं कृत्वा वाणासुरं युद्धजयं प्राप्नोत्यथोक्षजः आ
 सीने ह्युपयासात्कर्मनिरुद्धमर्हापते आन्यैर्दासुरनरैः कतविघ्नशत्रुष्टने ऋषिभिर्दानवैश्चान्यैर्षदगंधर्वाकिन्नरैः इति
 भविष्योत्तरपुराणे व्यासयुधिथिरसंवादे सकष्टचतुर्थी व्रतकथा ॥ एवमेव प्रतिमासं सकष्टहरणचतुर्थी व्रतं भाद्रकृष्ण
 पक्षे बहुलाचतुर्थी व्रतं इदं यमभ्यदेशे प्रसिद्धं तत्र चतुर्थी सायंकालव्यापिनी प्राह्या दिनद्वये च द्वादशसत्त्वे वपूर्वैव
 ति उक्तच गौर्यथा श्वतुर्थी सितधेनुपुज्यादुर्गार्चनं दुर्भरहो लिकाच वत्सस्य पूजा शिवरात्रिरेताः परान्विता ध्रुतिच्युपं
 सराश्रमिति आत्रधेनुपुजामात्रमेव व्रतविधानं बहुलेति श्वतगौरैव पुज्यानां न्यपूजादिविधानं तथा च तारदरिषे अ
 यमद्विकृष्णपक्षे चतुर्थी बहुला व्रतधेनु संपूजनीयात्र वत्सगधययादिभिः तत प्रदक्षिणी कल्पशकश्चैवानमाचरेत्
 अशकः पुनरेनातु नमस्कल्पयित्सर्जयेत् पचाद्वा द्वादशाद्वादशाब्दमथापि वा व्रतकृत्वा समुत्पाप्यधेनुं दद्यात्

पृथग्विचरिणी प्रभविणव्रतरस्यास्यमुक्ताभोगान्मनोरमान् संकृतोद्देवतादुर्दैर्गालोकसमवाप्नुयात् भाद्रकण्णपंच
 म्यांमानवकल्पपादि श्रवणुगांतवत्पूजाश्राद्धादिविधेयं श्रंजनानानांपूजोक्तानारदीये भाद्रेतुकुण्णपंचम्यांना
 गान्क्षीरेणतर्पयेत् यस्तरयांपूजयेत्तानांकुलेतरस्यासितानिभरे निर्भरनामानवाच्छिभं भाद्रकण्णपञ्चकुलप
 लाश्राव्रततत्रपष्टमध्याह्नव्यापिनीग्राह्या पूजाव्रतेषुसर्वेषुमध्याह्नव्यापिनीतियिरितिसमरणात् सखिभिःसहंस
 ध्याह्नैगात्वाचराखिलान्तिकमित्यादिनाकथायार्कर्मकालव्यापित्योक्तेः दिनद्वये सत्त्वे ऽसत्त्वंवापराकुशपलाशव्रत
 स्यैवबहुलापष्टीतिसज्ञोक्ता ॥ तत्र रकंदपूजामुपक्रम्यबहुलासितवर्णागौरवपूज्येति श्रस्यामेवचद्रपष्टी
 व्रत सायं चंद्रोदयव्यापिनी ग्राह्या उभयंन तथात्वेपूर्वातदुक्तंभविष्ये तद्भाद्रपदेमसिपञ्चापक्ष
 सितेतरं चद्रपष्टीव्रतं कुर्यार्पूर्वैवेव.प्रशस्यते चंद्रोदयेपदापष्टीपूर्वैल्लिवापरैहानि सप्तम्यामुदितेचंद्रे
 नादर्धद्यात्कटाचन कदापिद्याददेशारी सानारीनरकव्रजोदितिकथायामव्युक्तोरियं . सर्वथापूर्वैकाठ्यर्ग
 चद्रपञ्चासितेपक्षसेवापोष्याप्रयत्नतइति श्रम्याः कथा भविष्योत्तरं ॥ श्रवरीपठवाच ॥ देवराजकर्मखर्ग
 णापातकयातिदुस्त. भुक्तिभुक्तिप्रदब्रह्मव्रतधर्मकरं परम् ॥ इन्द्रउवाच ॥ पुराकृतयुगस्यादौदेवार्पिर्नारदोऽभ
 वत् तेन ऽष्टमेमर्हापालब्रह्माब्रह्माविदावरः ॥ नारदउवाच ॥ रौरवेणधतमसात्रैलोषयपरिवेष्टितं तपोदानं चहोमंत्र
 व्रतं किंचिदप्रकाशय येनासौमुच्यतेजतुर्नरकत्वापसंभवत् नरेवायादिवानारीतद्गतकथ्यरवने ॥ ब्रह्मोवाच ॥
 शृणुवत्सपुंशुह्यवतानामुत्तमव्रत निश्चितसर्वधर्मेषुमहापापप्रणाशनं विदेहनगरंशरभ्यचतुर्विंशसमाकुले गृहप्र
 कारशोभाढ्येवोदिनत्वरमडिने गृहधर्मेणसयुक्तापन्नार्थानरैःसह भृगुश्चेत्समुपज्ञोब्राह्मणोवेदपारगः नृपिरत
 त्रैवनागरेह्यवसद्भवेत्तमः एकदातरम्यचपितुः क्षयाह्.समुपागतः . प्रात.पाकः.श्रकत्तैंपरत्वंयापूतातरत्तगना

द्यं नानादिनिधिकाधिकर्तव्यं पूतसादित एतदुक्तं स्वश्रिया वैतथेयं गीकृतं तथा सद्यो काले च तेनैव द्विजाश्रामं वि
 तारतथ। रात्रौ दिव्यं शास्त्रसाथं संभव्य रजस्वला आत्मानरजसाक्रान्तिनां ज्ञासिस्साद्विजांगना रजसाक्रातया सर्व
 कुतंतत्त्व्यजनादिक तेन कर्मप्रचारेण देवताः पितरस्तथा निःश्यासमुष्णमनुमद्य निराशानिर्गतास्तथा श्रथका
 लेन मया साकेन चिन्मृत्युगोचरं तेन देवेषु सा नारी चंडाली योनिमागता। मृतभार्युरेव सौविश्रानिजकर्मरतः
 सदा। सुताः पचगृहे तस्य गृहकर्मरताः सदा श्वपचस्य गृहं जाता ब्राह्मणीपापसयुता जातिस्मराम्भवत्सा तु पाति
 प्रतप्रभावतः जाता चंडालभवते वर्द्धते स्म दिने दिने श्रुष्टवर्षा यदा जाता गता सा प्रतिमंदरं देवार्चनविदेरतिगृहद्वारं
 ह्युपरि श्रिता त्रिधामदिनशेषतु वैश्वदेवं प्रकुर्वता। बलिचदत्तासम्भवाय सेभ्यो द्विजन्मना तस्मिन्काले तु संप्रारता
 स्यारत्तु मुखदर्शनात् हाहाकारः कृतस्तेन सूर्भस्य च निरीक्षणं स्मरणं वा मुदेवस्य भोजनं च विवर्जितं पुन स्नानं कर्तव्यं
 नदानदत्तचशकितः त्रिरात्रोपोषणकृत्वा चतुर्थं ऽह्निपारणं चतुर्थं ऽह्निपुनः श्रातामातंगस्य चकन्यका मातारस्य गृह
 गत्वा ब्राह्मणस्य सुतस्तदा तमवर्वात्समातंगं कुपितोर्वाक्ष्यसंगमात् किमर्थमागता पुत्री तवारम्माकंचेशमनि श्रव
 तत्प्रमातंगः स गृहणामिह पुत्रिकां तूर्णं गृहं ब्रजस्वामिन्प्रसादं कुरु मे प्रभो द्वितीये दिवसे तत्र मातंगी पुनरागता कु
 पिता ब्राह्मणाः सर्वमातंगस्य चकन्यकां तल्पे त्रेकथयामासुर्मातंगः पुनराह तन्त्रायः चंभं दिजाः सर्वैके रो
 मिसुतां प्रति इत्युक्त्वा गृहमागय कोपि ना विष्टचेतनः रज्जुभिः सादृढं बद्धा ताडिता लगुडेन ह मुकासादिवसस्यति
 मातंगेन दुःखस्मना रात्रौ स्वप्रांगता पुत्राके सुप्तो सिभयान् सुत आगता हंतुं जननीं महत्कष्टं समाश्रिता ॥ पुत्र उवाच ॥
 वदमान कथकष्टसा प्रतंतववर्त्सते केन कर्मविपाकेन मातंगी योनिमागता ॥ मातोवाच ॥ तव दारो स्थित तत्र
 मातंगस्य चकन्यका तामा विष्टिस्वकर्मती विपमा गतिमाश्नुता सहितापितृवशेन गता चंडालतामह स्वार्थं

मविजानं^१द्याकृतकर्ममयां^२पह^३तेनकर्मविपंकिेनरकेपंतितारभ्यहं^४ । तथाकार्थव्ययापुत्रयथाहंमोक्षमाप्नुयां इति
 तस्यावचः^५श्रुत्वा^६तस्मृतः^७शोककर्मितः^८ शोह्यविलोपयते^९नवगांशोसयादमीक्षितं^{१०} । व्रतंचदनपद्या^{११}रुच्यशोकमोहप्रणाश
 नं^{१२}मत्तु^{१३}विमचनयैवचकार^{१४}विधिपूर्वकं^{१५}नभस्यस्यासिते^{१६}प्रक्षेपदा^{१७}पथी^{१८}ब्रह्मभवे^{१९} । तस्यामुपेयणकार्थचंद्रमालो^{२०}भूय
 भोजनं^{२१}रकचदनलेपेन^{२२}लिलेख^{२३}सूक्ष्मसंसारिकं^{२४} । शधैः^{२५}पुष्पैस्तथा^{२६}धूपैर्दीपनैवेद्यसयुतैः^{२७} । मनोरसैश्चविधिभिः^{२८} । पूजये
 त्सु^{२९}समाहितः^{३०}कथानकचंश्रीत^{३१}अथब्राह्मणान्परिभोजयेत्^{३२} । चंद्रोदयेसदादद्यात्^{३३}द्वैचैवफलै^{३४}शुभैः^{३५} । सप्तभ्यामुद्विते^{३६}चंद्रो
 ना^{३७}द्वैद्यत्कदाचन^{३८}कदाचिद्यादद्वेद्वारिसाधुर्वनरकंजलेत्^{३९} । चंद्रायादर्पदानमन्नः^{४०} ॥ क्षीरे^{४१}दसागराजितह्याञ्जिनेत्रस
 म्द्रव^{४२}पृहाणा^{४३}धर्मिमंदवनमोरु^{४४}रजनीपते^{४५} । अनेनविधिनैतंविशेषैः^{४६}ब्रह्मंतकृत^{४७} । तेनपुत्रप्रभवेणगतो^{४८}सौभिक्षमठ्य
 धएतद्धदनपथारुच्यव्रतस्वर्गप्रदं^{४९}दृणां^{५०}गोशतस्यप्रदानंनयत्फलं^{५१}प्राप्नुयात्परः^{५२} । तंफलं^{५३}समवाप्नोति^{५४}व्रतमेतत्करोति^{५५}य^{५६} । सुं
 वरसरं^{५७}कृतपांपल्लोणानशयतित^{५८}क्षणात्^{५९}शुद्धदं^{६०}हाभयेद्वारिव्रतमेतत्समाचरेत्^{६१} । चंद्रलोकेवसेद्वित्यपथावचंद्रदिव्याकरविति
 भविष्योत्तरे^{६२} । ब्रह्मोक्तचंद्रपथीव्रतकथानकम्^{६३} ॥ अथव्रतविधिः^{६४} ॥ पूर्वदिनेनिरामिपमेकवारं^{६५}हविष्यभोजनंकुठर्थत्^{६६} । व्र
 तंदिनेप्रातः^{६७}संकल्पं^{६८}कुर्यात्^{६९} । उग्रामद्याहंमनो^{७०}ज्ञातरजो^{७१}भावंकृतपाकादंसंपकजपापक्षयपूर्वकचंद्रलोकप्राप्तिरूपमेक्ष
 कामनयाचंद्रपथीव्रतंकरिष्येततोनाद्यादौ^{७२}गारथा^{७३}पंचगव्यसहितेनजलेनज्ञानं^{७४}तत्रमंत्रः^{७५}आपस्वस्वमपिद्वेवेशजयोतिषां
 पतिरेवच^{७६}पापंनाशयदेवेशमनोवां^{७७}क्विकर्मजं^{७८}इतिसुवर्षानमसंकारः^{७९} ॥ पंचपञ्चवैमार्जनकत्वा^{८०} । ततोमृतिकयाज्ञान
 नं^{८१}भूतिकेद्रस्रपूता^{८२}सिकश्यपेनाभिंमंत्रिता^{८३} । पवित्रीकुसुमानित्यसर्वपापात्समुद्धर^{८४} । ततोवरुणंप्राथंचेत्^{८५} । पापग्रहरंभव
 वरुणनदानामीश्वरप्रभो^{८६} । अथाहंप्राथियामितेर्वापूर्वं^{८७}संमहेश्वर^{८८} । इत्येवंज्ञात्वा^{८९} ॥ । तिलकंविधाप^{९०} । सूक्ष्मप्यरकचंदना
 क्षतपुष्पैरदर्पद्यात्^{९१} । नमोविदेस्वते^{९२}ब्रह्मन्भारवती^{९३}विष्णुलपिणे^{९४} । जगत्पवित्रेशुचये^{९५}सवित्रेकर्मसाक्षिणे^{९६} । इत्यदर्पदत्त्वात्^{९७}

सदाऽपूजाकीर्तनादिभिर्दिनंस्थाप्यरात्रौ चंद्रोदये चंद्रायार्घ्यं दद्यात् श्वेतचंदनपुष्पफलाक्षतयुतमर्घ्यं पात्रमादाय
क्षीरेदसागरोद्भूतह्याग्निनेत्रसमुद्भव गृहाणार्घ्यमिभं देवतमस्तेरजनीपते इत्यर्घ्यं दत्त्वा निरामिषमक्षारलवणं भोजनं
कुर्यादिति ब्रतविधिः ॥ अथोद्यापनं ॥ यथो कलक्षणं मंडपं वेदिकां वा विधाय तत्रोद्यापनसंभूतिमादाय संकल्पं कुर्यात्
उं अथ आह भवतेने जाता जात रजोभावकृतपाकादिपंचकजनितपापक्षयपूर्वकचंद्रलोकप्राप्तिरूपमोक्षकामनया यथा
कालसमाचरितचंद्रपथोन्नतोद्यापनं करिष्ये ततश्चाचार्यं वरणादिग्रहमंडलसर्वतोभद्रमंडलपूजास्मान्धपद्वातिक
प्रविधाय सर्वतोभद्रस्थकलशेन्नतार्घ्ये धातुदेवताप्रतिमां स्थाप्य पूजाभारभूत् द्विभुजपंकजारूढं सदाप्रहसितान
न निष्पादितं शिल्पिना च तस्मिन्नेवादिने पुनः ॥ अथ ध्यानम् ॥ ध्येयं सदासावितुमंडलमध्यवर्ती नार
यणः सरसिजासनसन्निविष्टः केयूरवाक्कनककुंडलवान्किरीटीहारो हिरण्यपवपुर्धृतशस्त्रचक्रः ॥ १ आगच्छ देव
देवेशतेजोरशो जगत्पते गृहाणार्घ्यं मया दत्तं कृपया परमेश्वर ॥ इत्यावाहनं नानारत्नसमयुक्तं कार्त्तस्वरविभूषि
तं आसनं देवदेवश्रीर्यथै प्रतिगृह्यतामिदं आसनं ॥ गंगादिस्वर्वाद्यर्घ्यां मया प्रार्थनया हतं तोयमेतत्सुखरूपं पा
थार्थं प्रतिगृह्यतां इति पाथम् ॥ नमस्ते देवदेवेशानमस्ते धरणीधर नमस्ते कमलाकांत अर्घ्यं नः प्रतिगृह्यतामिदं य
कंपूर्वासितंतोयं मंदाकिन्यास्समाहृतं आचम्यतां जगत्प्राथमया दत्तं सुभाकेत इत्याचमनं पंचाशृतं समानीतपयो
दधिघृतं मधु शर्करारससंयुक्तं स्नानार्थं प्रतिगृह्यतामिति पंचाशृतस्नानं गंगाचपमूनचैव नर्षदावसरस्वती तापी
पयोष्णिरवाचताभ्यः स्नानार्थमाहृत तोयमेतत्सुखरूपं स्नानार्थं प्रतिगृह्यतां ॥ इति शुद्धस्नानं ॥ सर्वभूयाधिके देव
लोकलज्जानिवारणे मयोपपादिते देववाससी प्रतिगृह्यतां ॥ इति वसिष्ठोत्तं ॥ देवदेवनमस्ते रतुत्राहिर्मांभवसागरा
त् नत्समुन्नसोत्तरि यं गृहाण सरसतम ॥ इति यज्ञोपवर्तितं ॥ श्रीखड्गचंदनदिव्यं गंधाद्यं सुमनोहरं विलेपनं सुरश्रेष्ठ

प्रीत्यर्थं प्रतिगृह्यता ॥ मितिर्भयं ॥ अक्षताधवलाः श्रेष्ठाः कुकुमाकाः सुशोभनाः भक्त्यामयापिता
 देवपूजार्थं प्रतिगृह्यतां इत्यक्षताः मल्लिका मालती जाती केतकी चंपकानिच मयाहतानिदेव
 शपूजार्थं प्रतिगृह्यतां इतिपुष्पाणि वनस्पतिरसोदिव्येगंधाढ्यःसुमनोहरः आश्रयःसर्वदेवानांशुषोभयं प्रति
 गृह्यतां इतिधूपः आढ्यं चवर्तिसंयुक्तं वह्निनायोजितं मया दीपगृहाण देवेश त्रैलोक्यातिमिरापहं इतिदीपम् इ
 दंफलं मया देवस्थापितं पुरतस्तवं तेन मे सुफलवातिर्भवेज्जन्मनिजन्मति इतिफलं पूर्णाफलं महादिव्यं नगव
 ह्निदलैर्युतं स्वादिरासारसहितं त्रैधर्म्यं प्रतिगृह्यतां इतितांबूलं हिरण्यगर्भगर्भसूर्यहं मवीजं विभावसोः अततपुष्प
 लदमतः शांतिप्रयच्छमे इतिदक्षिणा चंद्रादिव्यै च धरणीविद्युदभिरतथैवच सर्वथाज्योतिषाज्योतिर्दीपोऽयं प्रतिगृ
 ह्यतां इतिनांशजनं नमस्तेपुंडरीकाक्षिनमस्तेस्तुरमाश्रिय नमस्तेकमलाकांतवामुदेवनमस्तेतुते इतिपुष्पांजलिः या
 न्तिकानिचपापानिजन्मानंतरकृतानिच तानिसर्वाणि नश्यतिप्रदक्षिणापदेपदे इतिप्रदक्षिणं अर्घ्योऽयं गृह्यतां
 देगभाकिंमह्यचलांकुरु व्रतं मे पूर्णां शंयांतुसकलाः रघुर्मनोरथाः इतिपुष्पफलाक्षतमर्घ्यं प्रदानं कुर्यात् नमः
 सर्वहितार्थायजगदाधारहेतेव साष्टाशोऽयं प्रणामस्तेप्रयत्नेनमयाकृतः इतिसाष्टांगप्रणामः आवाहं नैवजानामि नैव
 जानामिपूजनं विसर्जनं जानामि वंगतिः परमेश्वर इतिप्रार्थना ततः कलशेषुमासदेवतानांपूजनं तांश्चभाद्रपद
 मारभ्यात्रपूजनीयाः उंभगवतेषोर्गोश्वराय प्राकन्यासहिताय नमः इतिगंधादिभिः संपूज्य प्रार्थनांकुर्यात्
 मामिभाद्रपदेपापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृतं प्राकाश्यासहितस्तरमात्पातुषोर्गोश्वरः प्रभुः १ उंभगवतेपुंडरीकाक्षाय
 लघिमासहिताय नमः आश्विंशे मासिधर्यापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृतं तस्मान्मांपुंडरीकाक्षो लघिमासहितोवतु २ उंभेग
 वतेकृष्णाय रुक्मिणीसाहिताय नमः कार्तिके मासिधर्यापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृतं तस्मान्मांश्वभगवन्कृष्णरुक्मिण्यः नह पा

हिमां ३. उंभगवतेसां हितासहितापन्नतायनमः मांशीर्षकृन्पापज्ञानादज्ञानतायत माह्वस्राह्वतानतभगवत्पा
 ऽस्त्रिभगवत् १. उंभगवतेऽच्युताय प्रीतिसां हितायनमः प्रीषमासिकृतंपापमज्ञानादज्ञानतोपिवा . प्रीत्यासहाच्यु
 तां दं वत्तं स्तानं पातु सर्वदा. ५. उंभगवते चक्रिणेशाकिसहितायनमः नायेनास्मिन्पापापमज्ञानादज्ञानतोपिवा. क.
 तनस्मभ्यां धुनातुक्कोशतया समन्वितः ६. उंभगवते गोर्धिकायाक्रियासहितुायनमः कालगुर्नेमासियत्पापमज्ञाना
 दज्ञानतोपिवा . सस्मोक्तिवभ्युनोद्वेगोर्धिकायासादावृतात् . ७. १. उंभगवते जनार्दननाय श्रीसहितुायनमः . वैत्रे
 यान्प्रभयापापमज्ञानादज्ञानतोपिवा . कृतं जनार्दन स्तस्माच्छ्लोसमेतोवित्तात्सदा . उंभगवते उपेद्रायमाहिमासहिता
 यनमः - वैशाखे मासि पर्यापमज्ञानादज्ञानतः कृते . तस्मान्माहिमायुक्त उर्ध्वे विवतु सर्वदा . १. उंभगवते यज्ञरू
 र्मावल्लभोसाहितायनमः . उर्ध्वे षमास्मिन्पापापमज्ञानादज्ञानतः कृतः . तस्माच्छ्लोसमेतोवित्तात्सदा नज्ञ पूरुपः
 १०. उंभगवते नवास्तु देवाद्यकाति सहितायनम . ५. त्राष्टोमासियत्पापमज्ञानादज्ञानतः कृतं . तस्यत्कातिसमायुको
 वासुदेव . पुनतु नः ११. उंभगवते प्रातिसहितुायनमः . श्रावणमासियत्पापमज्ञानादज्ञानतोपिवा तस्मात्प्रातिस
 मायुको हरिर्भासर्वदावतु . १२. - उंभगवते केशवाय ह्यसमेतायनमः . मलगसिपियत्पापमज्ञानादज्ञानतः कृतं तस्मा
 न्नां केशवादेवो ह्यसमेतोवतात्सदा . १३. ॥ इति ब्रह्मविधिष्टात्तु नृपुरुषपूजा ॥ अथ तत्रैव ॥ तान्नापत्रियपदेवा इन्द्रशार
 पदां विधाप - तर्बसौ वासुर्धिविधुं जयेत् . पूर्वोदितुल्यमभ्य . उंभगवते अमदित्याय . प्रनास्यसहितुायनमः . इति मां
 यीर्षमारंभान्यव्रते पूजा ॥ ॥ अथ भद्रपदमारंभैव पूजाकार्यं . उंभगवते यमाय संप्रमनोसाहितुायनमः . मासिभु
 द्रपदे पापं विवाय चारितं यथा . तस्मात्संयमनीयुक्तो यन्मां पारिरक्षतु . १ . उंभगवते त्वष्ट्रे पद्मार्भासहितुायनमः
 अथ त्रिनैचद्वियापापमज्ञानादज्ञानतः कृतं पद्मार्भासमेतोना . यथा तस्मात्सदावतु . २. उंभगवते स्वर्पतये र्वर्भ

तिसंहितायनमः कार्तिकेमासियरपापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मान्मासियर्पतिर्देवः स्वर्गाद्यासहितोवतु २. उंभगवते
 श्राद्धियायप्रभासहितायनमः मार्गशीर्षेदिवपापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्माच्चप्रभयासाकमादिधोहिपुनातुमा
 ३. उंभगवतेदीप्तिसहितायंरवयेनमः पौषेमासिदिवपापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मान्मादांतिसाहितःपुनातुभग
 वान्तरविः ४. उंभगवतेगभस्त्रयेप्रकाशासहितायनमः माघेमासिदिवपापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा तस्मात्स्वका
 रयासाद्धैगभस्त्रेत्वंपुनीहिमां ५. उंभगवतेभान्वेनरीच्यासहितायनमः फाल्गुनेयदिवपापमज्ञानाद्ज्ञानतः
 कृतं तस्मान्मरीच्यासहितोभानुर्मासिर्वदावतु ६. उंभगवते प्रभाकराय तपत्यासहितायनमः चैत्रेपियदिव
 पापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा तस्मात्प्रभाकरोदेवस्तपत्यासहितोवतु ७. उंभगवतेदिवकारायपद्मिनीसहिताय
 नमः वैशाखेमासियरपापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मादिवकारोदेवःपद्मिन्यासहितोवतात् ८. उंभगवतेधर्मपिंह
 रथवाहासमेतायनमः ज्येष्ठेमासिदिवपापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा हठ्यवाहासमेतोमांतस्माद्धर्मः संदावतु ९. उं
 भगवतेतपनायतेजोवतीसहितायनमः श्राषाढेमासियरपापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तेजोवत्यासमेतौवैतस्मान्मांतप
 नोवतु ११. उंभगवतेवरुणायसत्यभामासहितायनमः श्रावणेमासियरपापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मात्पु
 नातुमांवरुणसंयुतस्सत्यभामया १२. ततः श्रवतचंदनेन कार्त्तिकेपात्रे द्वादशपत्रं पञ्चानिर्मायतत्रराजतंचंद्रविंबंनि
 थयपूर्वांकुयति उंभगवतेद्विजराजोवतासतः १. उंभगवतेविधवेश्विनोसाहितायनमः मासिभाद्रपदेपापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृतं
 पूर्वाभाद्रपदायुकोद्विजराजोवतासतः १. उंभगवतेविधवेश्विनोसाहितायनमः मासेवाश्वयुजेपापमज्ञाना
 द्ज्ञानतःकृतं विधुर्भाभगांस्तरस्मादाश्विन्यासहितोवतु २. उंभगवतेकंजराधरायकृत्तिकांसाहितायनमः कार्ति
 केमासियरपापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृतं तस्मान्मांश्रुत्तिकायुक्तः पुनातुकुंजराधरः ३. उंभगवतेमृगाकाय सुगशी

पांनिवायनमः मार्गशीर्षे नथापापमज्ञानाद्ज्ञानतः कृत तस्मान्मृगाशिरयुक्तमृगाकत्वंपुनीहिमां ४ उभग
 वतिसुधाशिवेषुप्यसहितायनमः पीषेमासिचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृत तस्मात्सुधांशुर्भगवान्पुष्ययुक्तःपुनानुमां
 ५ उभगवतेइदंवेमयासहितायनमः माघेमासिचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मान्मघात्समांयुक्तइदुर्मामवता
 त्सदा ६ उभगवतेकुमुदबांधवायपूर्वाफाल्गुणीसहितायनमः फाल्गुणेमासिचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्मा
 त्पूर्वाफाल्गुणीत पायांक्कुमुदवाधवः ७ उभगवतेचंद्रायचित्रासहितानमः चैत्रेमासिचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतः
 कृतं चित्रयासंयुतस्तस्मान्मांचंद्रःसर्वदावतु ८ उभगवतेउषधीशायविशाखासहितायनमः वैशाखेमासिय
 त्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृतं तस्माद्विशाखासहित उषधीशःपुनानुमां ९ उभगवतेनिशाकरायज्येष्ठ्यासहितायन
 मः ज्येष्ठेमासिचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृत तस्मान्निशाकरेदेवोज्येष्ठयासहितोवतु १० उभगवतेसुमनेसपू
 र्वाषाढासहितायनमः श्राषाढेमासिचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतःकृत तस्मान्मांसुमनादेवः पूर्वाषाढायुतोवतु ११ उभ
 गवतेहिमांशवेश्रवणसहितायनमः श्रवणेमासिचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानतोपिवा हिमाशुर्भगवास्तस्मान् श्रवणेनयु
 तोवतात् १२ उभगवतेपुरुषोत्तमयाशांतिसाहितायनमः मालिन्मुलेचयत्पापमज्ञानाद्ज्ञानन कृत यःस्यात्तशा
 तिसमायुक्तपातुमांपुरुषोत्तमः १३ ततःपर्षातिषिःपूज्या इत्येवंपूजाविधाय स्तोत्रपाठोदिनाहःशेषनीवारात्रौजा
 गरणकथाश्रवणादिकचविधाय प्रातःस्नात्वा मंडलदेवतापूजां विधाय गृह्यौकविधिना भिरुथापन विधाय
 ब्रह्मणोवरणचक्रवा अन्यधानांतमन्निकार्यं यथाविधि कुर्यात् ततोमंडलदेवतामंत्र्यहमंत्रैश्चशैमसपाद्य इदं
 विष्णुरितिमंत्रेणाष्टोत्तरशतमार्हुतोः पायसाज्यद्रव्येण तैलाज्यद्रव्येण आण्डणेनतिमंत्रेणाष्टोत्तरशताहुतीर्हुत्वा
 पुन पापसाज्यद्रव्येणाप्यायस्वेतितचद्रमंत्रेण हुत्या ततः सकलहोमशेषं समाप्य स्थिरकूर्द्धेमांने अग्निर्वकं

पूर्णाहतिचक्रत्वात् आचार्यसंपूज्य सर्वतोभद्रस्थकलशप्रतिमादिकर्पाठं वा चार्यार्पायदत्त्वात् व्रतपूर्तये प्रायथादानं
 गोदानं च विधाय यथाशक्तिब्राह्मणान्संदत्तदक्षिणादिभिः संतोष्याशिवो गृहीत्वा .. भूमसीदक्षिणां दत्त्वेष्टजनेः सु
 हर्भुर्जातइतिसोद्यापनचंद्रषष्ठीव्रतस्य अथशुक्लादि-भावणमासिकप्राणसप्तम्याशीतलाव्रतं तच्च मध्याह्नं वं पापिन्द्र्यां
 कार्यम् तथाच माधवीये हारितः पूजाव्रतेपुसर्वेषु मध्याह्नं वं पापिनीतिथिरिति अथव्रतविधिः मासपञ्चाद्युल्लिख्य
 ममावैषं वं पापिरद्रथामावभर्तुवियोगानिरसनपूर्वकवाधानित्युत्थं शीतलाव्रतं करिष्ये तथाच भित्तितोपचारैः
 शीतलापूजविषये इतिसंकरपं विधाय कलशं संस्थाप्य तदुपरिशीतलां पूजयेत् ॥ तत्रध्यानं ॥ वृद्धे
 शीतलादेव्यैरासमभस्थादिगंबरं मार्जनीकलशोपेतासुंर्पालं कृतमस्तकां कुंभेसंस्थापयेद्देवीपूजयेद्नाममंत्रं
 तः शीतलेदहमेपापं पुत्रसौख्यफलप्रदे धनधान्यप्रदेदेविपूजां गृह्णानमोस्तुते इतिसंप्राथम्यं शीतलेशीतलाकां
 रे श्रवैषं वं व्यसुतप्रदं श्रावणस्यासितेपक्षे श्रवणं गृह्णानमोस्तुते इत्यर्थं दद्यात् शीतलेत्राग्निपकानिदध्नाचैवान्वि
 तानि च नैवेधस्वर्वाप्रकूर्वातयूतानि श्रंचसुदरि कुमारैः सुभागाः सप्तपूजनार्थाः प्रयत्नतः इतिपूजाविधिः ॥ अथ
 कथा हेमाद्रैर्भविष्यत्पुराणे श्रीकृष्णउवाच प्रसिद्धं श्रयतारं रम्यं नगरं हरितनापुरं इंद्रद्युम्नश्च राजा भद्रपति
 लोकापालक वर्मकर्मविधानाय तस्य भार्या यथास्विनी क्रियानाम्नात्रिसासाध्विदानशीलाप्रियंवदा बभूव प्र
 थमः पुत्रो महाधर्मतिनामतः बर्हतेपितृवात्सल्यत्कालेकन्यामर्जानत् द्वितीयात्वनथापुर्जातस्याजातानुणोत्तमा
 पुत्री लक्षणसंपन्ना शुभकारितीनामतः वटुवेसापितुर्गोहेसर्वांगुणसुंदरी नास्त्ररूपेण सीवास्त्रासर्वोत्तमं गुणाधिकं
 सामुद्रिकगुणोपेतापद्यहस्ताप्रियंवदा वरंहिदेहमानेन लक्ष्मीवान् रूपवान् गुणैः समाप्य यैव जग्राह पाणिग्रहणं पूर्व
 कं कदाचित्सापितुर्गोहेजामानयनाप्यव श्रांजगामपरिजनैः स्वपुत्र्यात्नयनोत्सुका प्रणम्य चापितुः पादौहेव

रितां चारुहः॥सिनो तत्पुंजानयनायापिजामलाकतद्विप्रहः ततःसाकन्धकाप्रीतापितरंवाक्यमत्रदीतं रथमारुह्य
 हेतातयान्स्यासिस्वपुरेग्रहं तरस्यापितरेयुवाधिदंदंपरयोःशुभहेतवे पुदिं वंस्त्रिथराभूत्वादिनमेकंवदंरथमे कन्यो
 यार् तातन्नपरिज्ञातपटुकंपद्योनिना पातिन्नैत्यसमोधर्मोनास्तीहभुवनत्रये करिष्यामिब्रतयच्चत्त्वयोक्तमति
 शोभनं ततस्तांकारयामासश्रीतलाव्रतमुत्तमं पुत्रीं चैत्रेपयामासब्राह्मणेवेदपारणाः ब्रतोपकरणेषुत्रोमार्गं प्रासासरो
 यरं श्रीतलापूजनाद्वेत्तार्तासाध्यासरोवरं तत्रदृष्टवातदानोहात्तडागंविधिसाधनं च भ्रामसावर्तेश्चैत्रेस्मरंतीं श्रीतला
 व्रत श्रुतिश्रुतां च यौ मोहादभयेन विपिनं महत् स्मरंतीं श्रीतलां वृद्धान्तरीरूपां ददर्श सा सुवासिनि विजातीहि साध्या
 मांवरवाणिं नि भविष्यति चिरं जीवी भर्त्तते भर्तृवत्सले आगाच्छपूजनां ध्यायदर्शयामि सरोवरं तथासद्भगतासाध्यात्
 डांगो विधिपूर्वकं पूजयामास शर्वाणीतोपयामास श्रीतलां पूजयित्वा च तान् देवां सुपयंगंतुमुद्यता श्रीतलां च
 रंगह्यसहस्रस्या च प्रतिश्रुता ययौ सादृशोर एये स्वभर्त्ता किं नु वक्ष्यति सरोवरं समायातो न्येपयन् शतविप्रहः ब्राह्म
 णो निद्रया सुतः पूर्वकर्म स्वभावतः दृष्टो भुजगरूपेण संयुक्तः पूर्वकर्मणा दृष्टुपाति विषहंतं श्रीतलायाः पतिव्रता वरसं
 गृह्यशालायां शिरोदकरुणुं बहू तयोस्तस्मिन् दंपत्योर्भाग्यसौभाग्यं दर्शनात् रुदंतीकरुणं बालाया च यामास तद्भ्रतं याव
 त्पुपरलां कायजनसंधैः सुसंस्कृते कृशाणौ तु सहैवात्र गंतुमिच्छामि बह्विना तस्मात्साहं प्रवेशयामि पावकं पतिना सह श्र
 नीयन्त्ये सुखं दिव्यमक्षयं यद्वांतरे तावद्दर्शनां देवीं श्रीतलां वरदां शुभां श्रीतलां वाच ॥ वत्सो किमिदं मिल्युकेन श्रुतं
 धरवाणिं श्रीतलाव्रतकारिष्यो वै धवं धनैव ज्ञायते स्वममुं ध्याप्य कस्त्रयाणि पतिं सुसंग्रह नय चोधयामासुत्त्वय चोर्ष
 व्रतं वै धव्यपनाशन इत्युका बोधयामास भर्त्तारं सा पतिव्रताः तथैत्युत्थाय तद्भर्त्ता मृतो जीवमवाप्य च भर्त्तापि मुदितं
 पृथ्वान्तिप्रियां धीतकर्मणा दृष्ट्वा त्महदाश्रयं तदृश्यास स्यापिनो जनाः सर्वे ते त्रिस्मयं जन्म ब्राह्मणैः परिवारिताः ब्राह्मणा

हाँतांटाट्टवाप्रणिपत्यपतिव्रता पाचयामासमाभूयोवैधव्यंचवियोगिता अन्यापिश्रीतलायास्तुतत्रनारीकारिपति
 श्रवैव्यमदाारिद्रयमवियोगंरभवर्ततः इत्युत्कांतदंघेदेवीशीतलाकामरूपिणी शीतलायावरंलब्धवाजगामाथरववे
 रमनि प्रद्यानिवात्सप्रभविष्णुबंध्या समर्हणासाधितसर्वमंगला प्रसादमासाद्यचशीतलयानिचोरसवापावर्तितिवद्भूव
 इतिभविष्योत्तेशीतलासप्तमीव्रतं अथशीतलामंत्रजपविधिर्भरतीत्रे अस्यशीशीतलादेवीमंत्ररपउपमन्युऋषिः
 छहतीछंदः श्रीशीतलादेवता उंवांजं ह्रींशक्तिः श्रीकालकंश्रीशीतलदेवीप्रैरपर्थेजपेविनियोगः अथन्य
 सः ऋषिः शिरसि छंदोमुखे देवताहृदि वीजगुह्ये शक्तिः पादयोः कीलकंनारौ विनियोगः सर्वंगो
 व्यापकत्वेनन्यस्तव्यः अथकरपडंगन्यासः ह्रांथां १ ह्रींथ्रीं २ हूंश्रू ३ हूंथ्रें ४ हूंश्रौं ५ हूंःश्रंः ६
 ॥ ध्यानम् ॥ दिग्वाससंमार्जनिकांचसूर्पैकरद्वयेसद्वयतीत्रिनेत्रां श्रीशीतलांसर्वरुजांप्रशांरपैरकागारगस्त्रजम
 चंयाभि १ उंह्रींश्रीशीतलायैनमः इतिदशलक्षजपेत् पायसेनदशांशहोमः तद्वशांशेनतर्पणं तद्वशांशे
 नमार्जनं कुमारिविप्रभोजनंचकार्थं विस्फोटकशांतिर्भवति अस्याःपूजायंत्रं अष्टदलं पद्मं चतुर्द्वारैपेतविर
 चय्य कणिकायापडंगानिसंपूज्य मध्येमूलेनशीतलादेवींसंपूज्य पत्रेभ्येतादेवताःपूजयेथथा उंह्रींश्रीसुतंदायाः
 श्रीपादुकांपूजयामिनमः १ उंह्रींश्रीचांडिकायाःश्रीपा. २ उंह्रींश्रीसुमालायाःश्रीपा. ३ उंह्रींश्रीसुधात्यायाः
 श्रीपा. ४ उंह्रींश्रीमदविवहलायाःश्रीपा- ५ उंह्रींश्रीश्रामोदायाःश्रीपा. ६ उंह्रींश्रीप्रमोदायाःश्रीपादु- ७
 उंह्रींश्रीसुखदायाःश्रीपा. ८ चतुरस्त्रेपुद्गारेपुच इंद्रादीन् ८ पूजयेत् तद्वह्ये वजादीनिआयुधानि ८ पूजयेत्
 अथमंत्रांतरमुच्यते उंह्रींतेनमःशीतलायैविस्फोटकान्विनाशाय- २ वातछेदय. २ दाहंरुतंभय २ उंह्रींतेनमः
 शीतलायैस्वाहा ४८ इत्यनेनमंत्रेणापिजपेयथाशक्तिकार्यैःअथशीतलावाहनस्यनामानि रासभोगर्द्धभश्रैवत्सरै

वैशाखवाहनः शीतलवाहनचैवद्वारक्रंदनन्दनः एतानिखरनामानिशीतलात्रेतुयः पठेत् तस्म्यदेहचगेहचशीतला
 कनजायते श्रधशीतलाकवचंभैरवतिंभे देव्युवाच भगवन्सर्ववेतात्वलोकानांहितकारकाः देवादिदेवदेवभास
 र्वलोकनमस्कृतः श्रीमान्सर्वकलाभिज्ञः सर्वतंत्रविचक्षणः देव्याः श्रीशीतलायाश्च कवचं ब्रूहिभैरव ईश्वर उ
 वाचशृणुदेविप्रवक्ष्यामिहरस्यंसुरदुर्लभं कवचंशीतलादेव्याजगन्मंगलकाभिधम् पठनाद्वारणाद्यस्यशुभंभवतिस
 दतैः श्रीजगन्मंगलस्यास्यकवचस्यश्रुतिः शिवः उंदौनुष्टुप्समाख्यातदेवताशीतलेरिता लक्ष्मीर्वाजंपराश
 किः कामराजस्तुकोलकं बालानां देवि रक्षार्थं विनियोगः प्रकीर्तितः उंञ्जस्यश्रीशीतलादेवीकवचराजस्य सदा
 शिवश्रुतिरनुष्टुप्छंदः श्रीशीतलादेवीदेवता श्रीवीजं ह्रींशक्तिः क्लींकीलकं बालानां विरुकोटकरोगशांतये
 पाठविनियोगः ॥ ध्यानं ॥ उद्यादिद्वुदनांचतुर्भुजांशक्तिपाशपरिधांकुशाद्युधां हारिणीं शिवगतांसितां वरांश्रीं
 तलाभगवतीं हृदिस्मरेत् एवं ध्यात्वा कवचं पठेत् अर्हो श्रीशुभं करीपातुमस्तकं चंद्रशीतला ललाटं सुकुमारां
 गोश्रुवैश्रवाण्डचारिणी नैत्रिमेपातुमातंगीश्रुतीमोच्छिन्नमस्तका नासंनिपातुचामुंडा पायादो धौसुरेश्व
 री मुखं मेपातुसुमुखं दाननेरकदीतिका जिह्वां ज्वालामुखीपातुकं ठं कालमिमावतु स्कंदमाताचंभेरकं
 धौवाहूनेचगलामुखी हस्तौकमलहस्ताव्याप्तखन्मैभैरवेश्वरी वक्षोमेपातुवाराहौ स्तनौपातुमनोन्मना
 पाण्डोपीक्षावरीपातुष्टंभीलसरस्वती शिश्रुमेभगमालाव्यांभेदं महिषघातिनी गुह्यमेगुह्यकेशानी ऊरुभेभुव
 नेश्वरी जान्नेविजयापातुजंघेनपातुभैरवी गुरफौमेपातुवीरेशीपादौ चिपुरसुं ररी विस्मारितंचपस्स्थानंय
 रंस्थानं नामवर्जितं तस्सर्वपातुमेभिर्न्यधिविद्येय श्रीदशाक्षरी पादादिमूर्धपर्यंतं सर्वांगसंघिसंयुतं शिरसः पादप
 र्यंतकोतलापातुमेवपुः रणेराजकुलेद्युतेविविदेशत्रुविग्रहे मारोभयेचतुर्भक्षे श्रीह्रीं क्लींशीतलावतु पूर्वसांपातुब्रौ

ब्राह्मिण्यहो वैष्णवतिथा दक्षिणोर्ध्वमहेशानी एं ह्रीं नैतवर्कं तु पश्चिमर्ध्वकर्मसरो वायव्यं पद्मे नृसिंहिका उत्त
 रपौडशोपायदेशाने श्रीशिवाय वज्रध्वजोर्ध्वतारापाणवधोमेपरान्विता प्रभाते पातुर्मावाला मध्याह्ने त्रिपुरावतु
 सायं सरस्वतीपातुनिशोभद्रकालिका सर्वत्रशुभदापातुर्द्वि श्रीर्ध्वदशाक्षरी इतीदं कवचं गृह्ये नग्नम्.
 गलकाभिध शीतलायाश्च सर्वरहस्यं मम पार्वति सर्वं भोजयति सर्वसिद्धिप्रदायकं पठेद्वापाठयेद्वापि
 कवचं देवदुर्लभं रो गोचमुच्यते रोगाद्द्वेषु देवैतवचनानात् नाग्निर्भोर्ध्वरपीडाच जायते परमेश्वरि बालानां पी
 ढितानां च पठेद्वापाठयेद्यादि सस्योरोगमुक्तरतुजायते सुभगः शिवे कुकुमालककरनुरीरसैर्द्विरवेदिने विलि
 रयकवचं दिव्यं पूजायै च शीतलां श्वेतचंदनपुष्पैश्च सितवस्त्रेण पयति धूपदीपादिनैवेद्यैः क्षीरेण तर्पयेत्ततः
 धारयेद्योपिकवचं मृत्युं प्राप्सोपि जीयति शतावर्तैर्पठेद्यस्तदशावर्तैर्ब्रतीशुचिः तस्मिन् देवीस्त्वयं देवमतिवहितका
 रिणी इतीदं कवचं पुण्यं शीतलापारहस्यकं गोपनीयं गुह्यतममदेषयस्य कस्याचित् ॥ ७ ॥ इति श्रीभैरवीतं
 त्रेयीतलाकवचम् ॥ इति भाद्रकण्डसप्तम्यां शीतलासप्तमोन्नतम् ॥

अस्यामेव वाराहपुराणोक्तं पुत्रप्राप्तिव्रतं तत्र विष्णुसंपूज्य गोपालमंत्रेण सद्यैः कृष्णतिलैश्चरुभण्डं हिमं कृत्वा ब्राह्म
 णांसंनोभ्यविल्वपत्रत्राशानपूर्वकं स्वयमपि पण्डसंभुजीत एवं सर्वांसुकृष्णपक्षसप्तमीपुत्रतर्कुर्यात् वत्सरतिगोपुग्मं
 दद्यात् पुत्रप्राप्तिर्भवतीति पुत्रसप्तमोन्नतम् ॥ अथ भाद्रकृष्णाष्टम्यां दशाफलव्रतं नारदीये नभस्यस्याऽसिताष्ट
 म्यां दशाफलमिति व्रतं उपवासं च संकल्पत्वात्वाकृत्वा च नित्यकं तुलस्याः कृष्णवर्णया दलैर्दृशाभिरर्चयेत् कृष्णं
 विष्णुतथानंतं गोविंदं गरुडध्वजं दामोदरं रूपाकेशं पद्मनाभं हरिं प्रभुं एतैश्च नामभिर्नित्यं कृष्णदेवं समर्चयेत् नम
 स्कारांततः कुर्याद्भक्तानां व्रतसंगं ब्राह्मैर्मध्ये तथा च तैर्होमं कुर्याद्विधानतः कृष्णमंत्रेण जुहुयाच्चरुणाष्टोत्तरं शं

होमांतविधिनासम्भगाचाईपूजयेत्सुधीः सौवर्णोत्पानत्रामुपमेवेणुपत्रके तुलसीदलंसुवर्णेनकारयित्वासुलस
 णं हेम्रावाप्रतिमांकृत्वापूजयित्वाविधानतः विधापप्रतिमांतत्रह्याचार्यायनिवेदयेत् दातव्यगौःसवरसाचवस्त्रा
 लंकारभूषिता दशाईकृष्णदेवायपुरिकादशाचापंपेत् तत्रदद्याद्विधिक्षायस्वयंवाभक्षयेहती वायनंचप्रदातव्यंय
 थायकिद्विजोत्सम दशमेन्हिततोमूर्तिसद्द्वयंगुरवेप्येत् त्रतोतदशायिभ्यःप्रत्येकंदशापूर्णाकारः दद्यादेवंदशाः३३तुक
 त्वाव्रतमनुत्तमं उद्याप्यविधिनाभूपारस्वर्कामसमन्वितः श्रतेकृष्णरयसायुः३३लभतेन,त्रसंशयः इदंशुक्लादिश्रव
 णकृष्ण,ह्रस्वांदाशाफलवतं तत्रारथविधिः ॥ ध्यात्म् ॥ तमद्भुतंवालकमंबुजेक्षणंचतुर्भुजंशंखगदाद्दुदायुधं
 श्रीवत्सलक्ष्मंगलशोभिकोरुतुभंपीतांबरसांद्रपयोदसौभगं महाहैवेदूर्ध्वकिरीटकुंडलविवपापरिवकसहस्रकुतलं
 उदामकांच्यंभद्रभूपणादिभिर्विरोचमानंवसुदेवैश्चत ॥ १ ॥ श्री.गोपालकृष्णपनमःध्यायामि चारुदेवायश्राव
 हयामि शेषशायिने आसनं तीर्थपादाय पाद्यं गंगानकायश्रद्धं यमुनावेगसंहारिणे आचमनं नित्यमुक्तायपं
 चामृतस्नानं कृष्णायशुद्धेदकस्नानं पीतयास्तिवस्त्रं यज्ञप्रियापयज्ञोपवीतं सर्वेश्वर,यगंध आर्धोक्षजायाक्षताःक
 लाप्रियाय पुष्पाणि तुलसीदलानिच तर्तंगपूजां कुर्यात् कृष्णायनमः शिरःपूजयामि विष्णवेनमः
 मुखपूजःहरयेनमः कंठपूज- शेषशायिनेनमोवाहूप० गोविंदायनमोहृदयपू. गरुडध्वजायनमः नाभिंपू.
 दामोदरायनमः गुह्यपू. हृषीकेशायनमः ऊरूपू. पद्मनाभायनमः पादौपू. दर्पेद्रायनमः सर्वांगपूजः
 पारिजाताः,हारकाय धूपं ज्ञानप्रदायदीपं चक्रिणे नैवेद्यं पद्मनाभाय नीराजनं पूर्णफलं तांबूलं
 भद्रफलमितिफलं हिरण्यगर्भगर्भरथमिति दक्षिणा देवदेवनमस्तेरतुमकाप्रियकृपानिधे गृहाणाऽर्धमयाद
 संद्वयकयासांहतप्रभो इत्यर्धं त्रिलोकनाथादेवेयारसर्वभूतदयानिधिः दानिनातेनसुप्रीतोभयदिविहसदात्मन

वायनं श्रीकृष्णः प्रतिग्रहणाति श्रीकृष्णो वैददाति च श्रीकृष्णस्तारको भूषणं श्रीकृष्णापुत्रमो नमः संसाराण्यमशा
नांतराणां पापकर्मणां इह मोक्षफलत्वावाप्तिं कुरुष्वपुरुषोत्तम इति ॥ १ ॥ अथ कथा । सूत उवाच ॥ ॥ ब्रह्म
सूयः सर्वैर्निपारण्यवासितः पुराकतयुगस्यादौ कृष्णदेवेन भाषितं । तद्व्रतं च प्रवक्ष्यामि सांगोपांगं मुनीश्वराः ।
पुरवैद्व्यापस्वयंति पांडवाः कौरवास्तथा । सूतप्रचकिरे सर्वेषु नमानेन मोहिताः । निर्जिताः पांडवाः स्वाह्वानं प्राप्सुर्मही
श्वराः कुंतीविदुरो हेतुसंस्थिता सुमहायशाः । तच्छ्रुत्वा कृष्णदेवोपि कपया परयायुतः श्रापयौ गुरुडारुडो विदुरस्य
ग्रहं प्रति । तत्रापश्यन्महातेजाः कुंतीं पुरमदुःखितां । विदुरेणार्चितः कृष्णः कुंतीं चैवाहभक्तिः । नत्वाह कुंतीं चोद
वीं पश्याम्यथा विडंबयन् । त्वपुत्रास्तु महादुःखं प्राप्सुरतो गहनेवेन । तथापि सुमहद्दुःखं सर्वदा तन्मसापि यं कुरु
वाच हृषीकेशमहाबाहो महादुःखेन कर्षिताः । कृपया परयादेव रक्षिता वयमोदशाः । मम चैवमहादुःखं त्वयि धातु
जसंस्थिते मत्पुत्रास्ते महादुःखात् प्राविष्टा गहनं वनं । कृपया विदुरो मस्य भोजनं प्रशस्य संमितं ददाति प्रत्यहं कृष्णर्जा
वनं मम दुःखदं । ग्रहस्य पश्चिमे भागे वसाभ्यं वंजनादेन । दार्वाता कौरवाणां हि सर्वेषां कुमतिरुत्थया । इति तस्यावचः
श्रुत्वा कृष्णः परमधर्मावित् । दशाफलमिति रथात्ततः तद्रतं कुरुसुव्रते । कुंतु याव च कस्मिन्काले प्रकतं लघतद्रतं केशव प्र
भो वदमां प्रातिचेत्युको जगाद सात्वेतेश्वरः । कृष्ण उवाच । श्रावणस्य सितपक्षे कृष्णाष्टम्यां निर्यायके । देवश्यां वसु
देवाद्यष्टादुर्भवति केशवः । तदग्नेदशागुणितं सूत्रं श्याप्यप्रपूजयत् । हस्तवेदव्यातुतत् । सूत्रं दशाहं व्रतमाचरेत् । संसा
रार्णवमशानां नाराणां पापकर्मणां । इहासुत्रफलावाप्तिं कुरुष्वपुरुषोत्तम । श्रुतेन देवैरकं वदव्यादशवर्षव्रतं चरेत् । देव
स्य पुरतो निवेद्य दशापद्यानि कारयेत् । ततश्चाशुष्यात्पुण्यां कथामांशुभावहां । तुलस्याः कृष्णवर्णाया दैर्दशाभि
रचयेत् । कृष्णविष्णुं तथा तं गोविंदं परुडव्यजं । दामोदरं रूपां केशं प्रपन्नानां हं रिप्रभुं । एतैश्च नामाभिर्निवेद्य कृष्णदेवं सम

चंपेत् नमस्कारं प्रकूर्वात प्रदक्षिणसमन्वित एवं दशादिनं कृत्वा ब्रतानामुत्तमं ब्रतं श्राद्धौ मध्ये तथा चांत होमकु
 र्याद्विधानतः कृष्णमंत्रेण जुहुयाच्च रुणाष्टोत्तरं शतं ततो होमार्तविधिना श्रावाद्यर्थपूर्जयेत्सुधीः सुवर्णताम्रपात्रे
 वा मृत्पत्रे वेणुपात्रके तुलसीदलं सुवर्णेन कारयित्वा सुलक्षणं प्रतिमां च ततः कृत्वा पूजायित्वा विधानतः विधाय प्र
 तिमां तत्र श्रावाद्यर्थयानिवेदयेत् दातव्या गौः स्वत्सा च बस्त्रात्कारभूषिताः दशाहोमेतु कृष्णाय पूरिका दशा
 चांपयेत् दापयेत् ब्राह्मणाय स्वयं भुक्ता तथैव च वायनंतु गृहणीष्वसर्वांस्वरकरसंयुतं ससारार्णवमन्नानां पाहि
 देवकिनंदन श्रनो नो योपनं कृत्वा नमस्करय क्षयापयेत् दक्षिणाभिर्दुर्वादेविदातव्या कृष्णसन्निधौ दशांते दशा
 विभेभ्यः प्रत्येक दशपूरिकाः एव दशसुवर्णपुत्रतं कुर्यान्नरोत्तम एव ब्रतत्वया देविकर्तव्यं कृष्णसन्निधौ एव मुक्ता तु
 णेन कुंतीश्रुत्वा मुदान्विता उवाच कृष्णदेवं तं मम वित्तं न विच्छेत् प्रयुवा च हर्षीके शस्तवा वित्तमविष्यति एवमुक्त्वा यो
 ण कर्णोद्गमुदा न्वितः कर्णोपिसुमहात्मानं कृष्णदृष्ट्वा प्रहर्षितः सिंहासनं ददौ तस्मै पाद्यमर्घ्यं तथैव च कर्णोप्युवा
 च देवेश किमर्थं तव चागमः उवाच कृष्णदेवो धतवमातातिदुःखिता कर्ण उवाच दुर्योधनभयात् कृष्णमातरं याभ्यहं क
 थं कथं वा दुःखिता माता प्रभुच्येत तव दस्त्रमे श्रीकृष्ण उवाच सुवर्णपात्रं संपूर्य पायसक्षीरसंयुतं प्रत्यहंत ब्रदातव्यं
 चार्घ्यपुत्रके तव माता तथा श्रिता भविष्यति न संशयः एवमुक्त्वा तदा कृष्णे जगाम हारिकामुदा सकृष्णभाषितं
 शतानि कंतु वाप्यतः ततः श्रुत्वा कथां कर्णश्चक्रै सर्वमहाशयः पंचमक्षयसमायुक्तं पात्रं स्वर्णेन कारितं शतानि
 एकसमायुक्तं विप्रहस्ते प्रदाय सः प्रत्यहंतैतथा कुंती पुत्रं दृष्ट्वा त्रिहर्षिता देवस्य सन्निधौ कुंती ब्रतं चक्रे तु भक्तिः कृष्णे
 न कारितं सर्वमभारथाय वैश्रुवं कृष्णपूजांततः कृत्वा कथां श्रुत्वा च पूर्ववत् उद्यापने द्वादश ब्राह्मणेभ्यो यथाक्रमं तु
 लसीदलसुवर्णकारयित्वा सुलक्षणं प्रतिमां विष्णुभकाय स्वर्णपात्रे विधाय च गोदानेन समायुक्तमाचार्यार्घ्यमह

सती कुंतीद्वैतदातत्रविष्णुर्नःश्रीयतासिति व्रतं दशसुवर्षपुत्रकारोद्यापन्नततः तद्रतस्यप्रभावेणतनूजाःसमुपा
गतः हत्वाशान्मृद्वेसर्वांकृष्णस्यचप्रसादतः पुथिधिरःसधर्मत्मारवंशज्यंश्रासवान्सुधीः प्रोवाचेद्व्रतं कुंतीद्रौ
पद्मीचपतिव्रतां दशाफलमितिरय्यातंकृष्णदेवेनभाषितं एवंसर्वमहादुःखान्निस्त्वैर्यस्वपुरीं गतः व्रतस्यास्यप्र
भावेण कृष्णस्यचप्रसादतः सापिचक्रमहाभागार्द्रौपदीव्रतमुत्तमं तस्मात्सर्वप्रयत्नेनकर्तव्यंतुव्रतजैः प्राम्भ
सथाकुरुतेनारीव्रतानामुत्तमं व्रतं सर्वाकामानवाप्नोतिविष्णुलोकमर्हियते इदं व्रतं महापुण्यव्रतानामुत्तमं स्मृतं
चदत्ताशुएवतांचैवविष्णुलोकप्रदंशुवम् ॥ इतिभविष्योत्तरदशाफलव्रतम् ॥ अथार्यामेवमाद्रुकृष्णजन्मा
ष्टायां श्रीकृष्णजन्माष्टमीव्रतं ॥ तदुक्तंनारदीये ॥ कृष्णजन्माष्टमीचैपारस्मृतापापहरात्पुण्यां केवलेनोपवासित
स्मिन्नजन्मदिनेहरैः ससजन्मकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः उपवासोविलैःस्नातौनद्यादौविमलेजले सुदेशमंडपे
कुंसेमंडलेखयेत्सुधीः तन्मध्येकलशंस्थाप्यनाम्नंवापिमुण्यं तस्योपरिन्यसेत्पांतांश्रतस्योपरिस्थितं ह्ये
र्भावलयुगान्छत्रांकृष्णस्यप्रतिमांशुभां पायाथैरुपचारैस्तुपूजयेत्स्निग्धमानसः देवकौवसुदेवंचयशोदांतं देववच
लंगोपांस्तथागोपीर्नाश्वदिक्षुसमर्चयेत् ततश्चारान्त्रिकं कृत्वाक्षमाप्यानभ्यभक्तिः तिष्ठेत्थैवाहंरत्रिपुनःसंस्नापये
द्वरि पंचामूर्तेःशुद्धजलैर्गंधार्थैःपूजयेत्पुनः धान्याकंचयवान्चिनागरंशर्करांतथा सर्जीरकंपूतंपानेनैवद्यविनिवेद
येत् पुनरारात्रिकं कृत्वा दशधारां पथारिणं विंचितपन्नं शशांकाय दद्यात्तर्पणं मुच्यते क्षीरोदसागरोत्पन्नह्यत्रिनेत्रसमुद्र
व भृहाणार्थं मया दत्तं रोहिण्यासहितः शाश्विन् ततः शमाप्यदेवेशं शान्तिशोषनयेद्भर्ता पौराणिकैः स्तोत्रपाठो गीतवाधै
रनेकधा ततः शभाते विप्रार्यान्भोजयेन्मधुरान्नकैः दत्त्वा च दक्षिणांतेभ्यो विमुञ्जेत्पुष्टमानसः ततस्तं प्रतिमं विष्णोः स्व
यं धितुसमन्वितं गुरवे दक्षिणां दद्याद्दिसुज्याश्रीतचस्वपम् दारापत्यसुहृद्गुरैर्वैकृत्या विधानतः साक्षाद्देविकमा

शोतिविमानवरमारिथतः नैतेनसदृशान्यन्नतमस्त्रितजगत्रयेकतेनयेनलभ्येतके।टिरकादर्शाफलम् अत्रत्रतिमादा
 न्नेरथर्णधेनुसमन्वितंगोदानमुक्तं सुवर्णधेनुतिलधेन्यादिदानप्रकरणिकं अथवासुवर्णदक्षिणास्त्रिवधेन्युत्ताप्रति
 मादेवइति अथजनमाष्टमीनिर्णयतेसाचामातमासपक्षश्रावणकृष्णाष्टमी पूर्णिमातमासपक्षमाद्रकृष्णाष्टमी उभय
 थाप्यंकेव उभयविधोपिस्मार्तव्यवहारोदशीत्येते साचद्विविधाशुद्धाविद्धाच तत्रशुद्धायामष्टौतत्रसप्तमीयोग
 रहिताशुद्धा सप्तमीयुकाविद्धा शुद्धाच त्रिविधासमान्यूनान्नाधिकान्त्रिति तत्रसूर्योदयादुदयपर्यंतस्थितासनाततेर्वा
 इतिदृत्ता न्यूना तमतिकम्यग्रहताश्चाधिका विद्धापिसमन्यूनधिकभेदेन त्रिधा तत्र शुद्धसमारोहिणीसहितान्द्र
 हिताचेतिद्विविधा शुद्धाधिकतत्पूर्वदिनएवरोहिणीसहिता उभयत्ररोहिणीसहिता उभयत्ररोहिणीरहिताचेतिचतु
 र्विधा एवंशुद्धाप्यष्टविधा एवविद्धसमापिःरोहिणीसहितातद्रहिता विद्धन्यूनपरिरोहिणीसहिता उभयत्ररो
 हिणीरहिताचेतिचतुर्विधा एवंविधाप्यष्टविधा उभयेषांशुद्धविद्धभेदानां मेलनेपोडशप्रकाराभवति द्वावन्यावांतर
 भेदौपथा अर्धरात्रेरोहिणियुकाष्टमीजयतीत्येके द्वितीयानवमीयुकाष्टम्यांवृथवारसोमवारयोरन्यत्रेणयोगे एव
 नष्टदशप्रकाराजनमाष्टमीतत्रसकामैर्निकामैश्चसर्वथापवासःकर्तव्यः यष्टम्यांसखरकाकरयेनचमनिसत्तम बैलो
 रथजनितंपापंभुक्तेननसंशयः येनकुर्वतिजानंतःकृष्णजनमाष्टमीव्रतं तेमवंत्रिमहाप्राज्ञव्यालामहत्तिकानेनं या
 एषेवहुलेपक्षकृष्णजनमाष्टमीव्रतं नकरोतिनरोपरसतुभवतिब्रह्मराक्षसः अकुर्वन्नरकंयातिवावर्दिद्राश्वतुर्दश अर्वा
 तानागतंतेनकुलमेकोत्तरंशतं पातितंनरकेद्योरेयोभुंकेकृष्णवासरे रट्टीहपुराणानिभयोभयोमहामुने तथा कृष्ण
 जनमाष्टमीत्येकपिन्यन्नतमुपासते नाष्ठुवंतिशुभंकेचिदिष्टापूतेमथापिवा श्रावणेवहुलेपक्षेनकरोतिपदाष्टमीःकुरापु
 धाःकुरमुखा॥हिंसतिपमार्किकराः इत्यादिवार्क्यैरकरणेनरपवाय अन्नपाने वधेवधेपुतयानारीकृष्णजनमाष्टमीव्रतं

नकरोतिमहाप्राज्ञव्यालीभवातिकानने वपर्ववर्तुकरतं व्युत्पद्यथैवक्रपाणिन इत्यादिस्कंदोदिवर्षेषु वीर्याश्रुतेश्वव
क्ष्यमाणजयतीव्रतमपिनित्यं यद्वरूपयच्चकौमारेयौवनेवाहकतथा बहुजन्मकृतंपापंहृतिसेषोवितातिथिःसप्तजन्म
कृतंपापराजन्पञ्चिविधन्तृणांतंशाल्यतिगोविंदस्तिथौतस्यांसमर्चतःउपवासश्रुतत्रोक्तमहापातकनाशनःत्रयंस्यां
जगतीपालविधिनानात्रसंशयइतिवन्हिपुराणवचनेतथा शूद्रात्रिनतुपत्पापंशवहस्तस्यभोजने तत्पापंलभ्यतेनरैर्न
र्जयंत्याभोजनेकतइति स्कंदपुराणवचनेन तथाब्रह्मश्रुसुरापश्रुगोवधेस्त्रिविधेपिवा नलोकोमुनिष्ठादूलजयंती
विमुखस्यच नकरोतिपदाविष्णोर्जयंतीस्रभवंव्रतं यमस्यवशमापन्नःसहेतेनारकोऽपथां जयंतीवासरेप्रासेकरो
त्युदरपूरणं स्याद्येतिलमात्रंतुयमद्वैतैःकलेवरम् जेभुंजीतविमूढरमाजयंतीवासरेनृप नरकोत्तरणंनारित्वाद्दशी
मपिकुर्वंत इत्यादिवचनैश्च तदकरणेदोषश्रवणात् शवहस्तस्यभोजनेशावहस्तस्यभोजनइत्यर्थः जन्माष्टमीव्रतं
काम्यमपिफलश्रवणात् तथाचस्कान्दे व्रतनाराधयदेवेशदेवकोसहितंहरि त्यक्त्वायमपथयोरयातिविष्णोःपरंपदं
जन्माष्टमीव्रतंयैवप्रकुर्वतिनरोत्तमाः कारणंत्यथयालिकाच्छर्मास्तेपांसदारिथता स्मरणंवासुदेवस्यस्युत्कालेभ
वेन्मुने सिध्यंतिसर्वकाम्यातिकृतेजन्माष्टमीव्रते इत्यादि तथाजयंतीव्रतमपिकाम्यं महाजयार्थं कुरुतांजयंती
मुकयेऽनघ धर्ममथैवकामंचमोक्षंचमुनिपुंगव ददातिवाहितानर्थान्येचान्येष्वतिदुर्लभा इतिस्कंदोदौ फलश्रुतेः
तथाभविष्यतिरे जयंतीकल्पेपि प्रतियर्थविधानेनमद्भक्तोधर्मनंदन नरोवायदिवानारीयथोक्तंफलमाप्नुयात् पुत्रसं
तानमारोमयसौमारयम तुल्लभेत्इहधर्मरतिर्भूत्वाष्टतैर्वैकुण्ठमाप्नुयादित्यादि तत्रादौजयंतीस्वरूपंतावन्निरूप्यते
माधवीयेविष्णुधर्मोत्तरे रोहिणीचपदाकृष्णपक्षेष्टभ्यां द्विजोत्तम जयंतीनामसाप्रोकासर्वपापहरातिथिरिति स्तन
स्कुरारसंहितायां शृणुष्यावाहीतीराजन्कश्यमानंतंमयानघ श्रावणस्ययमासस्यकृष्णपुण्यांनराधिप रोहिणीयादि

लभ्येतजयंतीनामसातिथिःस्कांदे प्राजापत्येनसंयुक्ताश्रुष्टमीतुयदाभवेत् श्रावणेवहुलेसातुसर्वपापप्रणाशिनी जयं
 पुर्यंचकुरुतेजयांपुण्यांचताविदुरिति शिवपुराणेपित्रिवावाक्यं शृणुवत्सप्रवक्ष्यामिश्रुष्टमीभेदनिर्णयं श्रावणेकृष्ण
 पक्षस्ययदाह्यष्टिर्धदाभवेत् तदाजन्माष्टमीस्यातासन्पूर्णासंप्रकर्षिता रोहिणीऋक्षसंयुक्ताजयंतीसातुकथ्यते
 वस्तिष्ठज्वात् श्रावणेवानमस्येवारोहिणीसाहिताष्टमी यदाकृष्णानरैर्लंघ्यासाजयंतीतिकीर्तिता श्रावणेनभवेद्योगो
 नमस्येतुभवेद्भुवं तयोरभावेयोगस्यतास्मिन्वर्षेनसम्भवइति श्रुत्वाश्रावणइतिमुस्यः कल्पः नमस्योऽनुकल्पः
 यदियाश्रावणेयदिवानमस्येसर्वथापिरोहिणी कृष्णजन्माष्टमीयोगजयंतीत्वितदविवादं पुराणांतरेषु रोहिणीचय
 दाकृष्णपक्षेष्टम्याद्विजोत्सम जयंतीनामसाप्रोकार्शर्वपापहरातिथिः श्रुत्वाचयपिसामान्यतः कृष्णाष्टमीरोहि
 णीयोगजयंतीत्युक्तमिति तथापि पूर्वोक्तवचननिचयपर्यालोचनयात्रत्वष्टमीपदस्यजन्माष्टमीपरतयानेनापिबच
 नेन जन्माष्टमीरोहिणीयोगस्यैव जयंतीत्वमुक्तं श्रुत्वाकेवलानोपवासेनेतिवाक्यं केवलानोपवासस्यफलसंबंधप्र
 तीतिरुपवास एव प्रधानं पूजादेःस्पष्टफलसंबंधानवगमात्तदंगरं तस्यामभ्यर्चनशौरैरहितिपापंविजन्नामि
 त्यादिरतुतिमात्रमितिप्राञ्चः उपवासः पूजाचेत्युभयप्रधानं जन्माष्टमीदिनेप्राप्तइतिस्कांदात् अर्द्धरोत्रतुरो
 हिएषांपदाकृष्णाष्टमीभवेत् तस्यामभ्यर्चनशौरैरहितिपापंविजन्मजं सोपवासोहरेः पूजाकृत्वात्तत्रनसादती
 ति भवित्येत्पुराणाच्च तयोरेवफलसंबंधावगमादितिकालतत्त्वविधेचने श्रुत्वाकेचित् यत्तुमयूखं सोपवासोहरेःपूजा
 मित्यत्र मासिभाद्रपदेऽष्टम्यांकृष्णपक्षेऽर्धरात्रके क्षायांकैट्टपराशिरुथेऋक्षरोहिणिसंज्ञके योगेस्मिन्वसुदेवादिदे
 यकोमात्मजाजन्त तस्मान्मापूजयेत्तत्रशुचिः सम्यगुपोषितः इत्यादाद्युपवासस्य गुणत्वप्रतीतिः सदंतोधाव
 तीत्यादिवत्फलस्स्कारः पूजांप्रधानमिति तदापाततः केवलानोपवासनेतास्मिन्जन्मदिनेशुभे सप्तजन्म

कृताऽप्यापान्मुच्यते। न। अत्र संशय इति वचनेन केवलोपवासस्य फलसंबंधश्च यथा त् अर्द्धरात्रे तुरो हि एष्यां यदा कृणाटमा
 भवेत् तस्यामभ्यर्चनं शौरैर्हृति यां विजन्मजमित्यत्र पूजायाः केवलाया एव जपं त्याग्युपवासश्च महापातकना
 शनः सर्वकार्यमहाभागपूजनार्थश्च केशव इति भविष्यद्दिष्णधर्मयोगे एकवाक्ये फलसंबंधश्च यथा त् अतएव
 प्रयोगभेदकल्पनापत्तिरपि परास्ता यत्राद्येकैकस्य श्रवणं तत्राप्यपरस्योपलक्षणीयत्वाच्च सोपवासो हरेः पू
 जामित्यत्र श्रुतिः सन्ध्यापुरोधित इत्यत्र चोपवासस्य विशेषणत्वेनोपादानेऽपि प्राधान्यं न विहन्यते यजतावद्देशवत्
 एवं च सति वासुदेवसमुद्दिश्य सर्वपापप्रशांतये उपवासं करिष्यामि कृणाटभ्यां नभस्य के इति भविष्योक्तिसं
 कल्पवाक्ये यदुपवासमात्रप्रहणं तत्पूजाया अप्युपलक्षणं विध्यनुसारित्वात्संकल्पः एवं सति वासुदेवं समुद्दिश्यैव
 यंजस्वनेनोक्तमिति पूजाया तस्योद्देशत्वाद्दुपवास उद्देशयान्नेक्षणत्वात् वासुदेवशब्देन तत्प्रीति लक्षणत्वाच्च तद्देवक्ष
 यजवन्त्युपवासपद एव यथाश्रुत तद्वचनार्थं पूजालक्षणायामुक्तत्वात् उपवासोपसर्जनकपूजालक्षणायांच व
 सुदेवं समुद्दिश्यैवैव्यशेषे पूजात्वयोपपत्तेः अतएव द्वितीयसंकल्पवाक्ये श्रुत्यैवोपवासिनभोद्देश्यहमपरेहृनि
 इति पूजायाश्चाप्युल्लेखः तस्मादुभयमपि प्रचानं स्मृतिकौरुमेतु मदनरत्नाद्युदाहृतमविष्योत्तरस्य जन्माद्यमीशा
 स्त्रे तावदालोच्यमाने कौटिशतं ब्रह्मदेव सर्वदेवैरनुष्ठितमित्युपक्रम्य प्रसंगेनापि योभक्त्यादात्रतंपश्येज्जनाकुलमित्यु
 पसंहारात् जन्माद्यमीशज्ञकत्रतरस्यैव प्राधान्यमिति प्रतीयते यत्र शब्दश्च मानससंकल्पवाचित्वेन ज्ञातकत्रत
 प्रकरणेभिषु कैर्लभ्यतातः क्रैविषयक, ससंकल्प इत्याकांक्षायां यावत्थोतराल उपवासपूजादयः फलसंबंधित
 यानिर्दिष्टाः क्रियारतावद्योविषयत्वेन संबध्यते तावद्विषयकसंकल्पस्य फलसंबंधो ज्ञायत एव सकलश्रुतीन
 जातेषु फलश्रुतीनामिव तात्पर्यावगमात् संभवति चैवं सति संकल्पगामंत्र उपवासशब्देन प्राधान्यक्रियाप्रकाशना उ

पवासोनामसेतिकत्वंयताकौभोजनसकल्पइतिहेमाद्रयादिभिरुक्तत्वात् तस्मात्सकल्पस्यैवप्राधान्यमिति ए
 तेनजयतीत्रतमपिठ्याख्यातं तत्रापित्रतशब्देनैवोपक्रमोपसहारादिति नचैवमष्टमीरोहिणीतिवस्तिष्वचनेद्वारा
 न्नस्यमुख्यकालत्वाभिधानमनुपपत्तामितिवाच्यं मुख्यस्यकालइतितत्पुरुषापेक्षया मुख्यः कालः इतिकर्मधार
 यस्यस्यपत्त्याधिकरणन्यायेनौचित्यात् कालस्यमुख्यत्वंय स्वव्याख्याअसाधारण्येननिर्णायकत्वमतो नानुपपत्ति
 रित्युक्तं अस्याश्च पूजायाः कालउक्तोविष्णुधर्मोत्तरे रोहिणीसहिताकृष्णामासिमाद्रपदेष्टमी सतन्यामर्द्ध
 रात्रायः कलयाप्युपदाभवेत् तत्रजातो जगत्प्रायः कौरुतुभीहरिराश्वरः तमेवोपवसेत्कालंतत्रकुर्याच्चजागरं
 शब्दंरात्रेत्युयोगोयतारापत्स्युदयेतथा नियतात्माशुचिः स्नातः पूजांतत्रप्रवर्तयेदिति वसिष्ठस्तु रूपमर्द्ध
 रात्रस्य मुख्यकालत्वमह अष्टमीरोहिणीयुक्तानिष्यर्द्धदृश्यतेयदि मुख्यकालःसविज्ञेयस्तत्रजातोहरिः
 स्वयमिति मुख्यस्य प्रधानस्य कालोमुख्यकालः श्रीभागवते दशमस्कंधे तृतीयाध्यायेऽपि ॥
 अथसर्वगुणोपेतःकालः परमशोभनः यद्द्वैवाजनजन्मक्षंशांतक्षेत्रग्रहतारकमित्युपक्रम्यनिशीथेतमउद्भूतेजायमाने
 जनर्दने देवक्यादेवरूपिएयांविष्णुसर्वगुहाश्रायःश्राविरासीदित्यादिभ्रजनजन्मक्षंरोहिणी यद्यापि त्रिकांडपूजये
 देवंदिवारात्रीविशेषतःशब्दंरात्रोपिचतथाऽप्यर्द्धरात्रकालावाच्छिन्नैव पूजा प्रधानं तथाचभविष्योत्तरे मासिमाद्रपदेऽ
 प्यांनिशीथेरुष्णपक्षगे शशांकैष्टपरशिश्रेऋक्षेरोहिणिसंज्ञके योगेस्मिन्वसुदेवाद्धिदेवकी मामर्जीजनत् तस्मा
 न्मांपूजयेत्तत्रशुचिः सभ्यगुणोपितः ब्राह्मणान्भोजयेन्नक्तयाततेदद्याच्चदक्षिणां हिरण्यमेदिर्निगावावासांसि
 कुसुमानिध पथादिष्टतमंतत्कृष्णोमैप्रायतामिति नारदपिसहितायामपि उपोष्यजन्मचिह्नानिकुर्याज्जागरणं
 तपः शब्दंरात्रयुतात्पन्त्यांसोऽथमेवफलेत्लेभेदिति एवंसत्यर्द्धरात्रेऽष्टमीसद्भवा एवाचकार्यकालउच्यतासिरित्याभिधीयते

यत्तद्देवाभिप्रेतय विष्णुरहरूपे पठयते अर्द्धरात्रेनुरोहिण्यानिद्यादितरिमन्त्रर्द्धरात्रे पूर्वापरयाभयोः कियत्प

रिमाणमपश्चितमिदप्येक्षायामादिद्वयपुराणेदर्शितं अर्द्धरात्रादधश्रौद्धर्षकलयामिप्यदाभवेत् जयतीनामसाप्रोक्ता

सर्वपापप्रणाशिनीति वराहसंहितायामपि सिंहेर्केरोहिणीयुक्तानभः कृष्णाष्टमियदि रात्र्यर्द्धपूर्वापरगा

जयतीकलयामिपंचेतिरात्रेर्द्धरात्र्यर्द्धपूर्वश्रपंचपूर्वापर रात्र्यर्द्धचतेपूर्वापरचतयोर्गाच्छतिवर्तत इतिरात्र्यर्द्धपूर्वा

परगा योगिश्ररोपि रोहिणीसहितकृष्णामासेचश्रावणेऽष्टमी अर्द्धरात्रादधश्रौद्धर्षमित्यादिकलयाश्र्यति

सूक्ष्मत्वेनदुर्लक्षणत्वात्सएवपक्षान्तरमाह अर्द्धरात्रादधश्रौद्धर्षमेकादश्यादिकान्विता रोहिणीचाष्टमीब्राह्माउपवा

सन्नतादिविचति एकाचार्द्धपाटिकाताभ्यामन्यिता कलाद्यपेक्ष्यार्द्धपाटिकारथला तामपेक्ष्यपाटिकारथूलातत्राय

मर्थः पूर्वभागवत्सानएकाघटिका उत्तरभागादौर्ध्वैकेतिमिलित्वातन्निशायशाल्दवाच्यतावत्परिमाणसर्वैरपिसुल

क्ष्यत्वात्सुर्यः कल्पः तदसम्भवेवपाटिकाद्वैपाटिकाऽन्वेष्टव्या तस्याश्रप्यसंभवे कलेति तत्रसुर्यपक्षमभिप्रेतय

विषयोत्तरेनिशीथिकृष्णपक्षगङ्गयुक्त तच्च वचनं साकरत्वेनपूर्वमेवोदाहृतं अत्रजयत्पांचंद्रादधर्षस्यावश्यकत्वेव

त्वात्सुर्यचंद्रोदयकालीनत्वात्निशीथेयोगः प्रशारतः एतदं वमाधर्वीयेविष्णुधर्मोत्तरेऽभिहितं अर्द्धरात्रेयुयोगो

यमित्यादिसोयमर्द्धरात्रयेनासुर्यः कल्पः यस्तुकृत्स्नाहिरात्रयोगः सौम्यसुर्यतरः यश्च यदाकदाचि

दीपयोगः सोऽनुकल्पः सच वसिष्ठसंहितायादर्शितः अर्द्धरात्रेतयोर्गोह्यसंपूर्णोभवेद्यदि मुहूर्त्तमप्यहेरा

त्रयेणश्रेत्तामुपोषयेदिति वासरेवानिशायांवायव्यस्वरूपापिरोहिणी विशेषणभोमासेसैवोपोष्यामतीषिभि

रिति योष्यजयतीव्रतेयोगनिर्णयः सएवजन्माष्टमीव्रतेऽपिद्वष्टयः यस्मिन्वत्सरेयोगोनास्तितास्मिन्वत्सरे ज

न्माष्टमीव्रतमेकमेवप्रवर्त्तते यदाचपूर्वद्युः परेद्युर्वारोहिणीयोगस्तदाजन्माष्टमीजयत्यामंतर्भूताज्ञिया नतुज

न्माष्टमीव्रतपृथक्कार्थं तदुक्तं माधवेनैव यस्मिन्वर्षे जयंत्याख्यो यो जन्माष्टमी तदा श्रंतर्भूता जयंत्याष्टक्षयोगः प्र
 रास्तता इति मदनरत्ननिर्णयामृते गौडमैथिल्यमते प्येवं निर्णयसिद्धौ हेमाद्रिस्तु रोहिणीसंयुतोषो व्यासर्वा
 धौ धविनाशिनो श्रद्धंरात्रादधश्चैधिमिव्यमिपुराणादधरात्र एव रोहिणीयोगस्य प्राशस्त्यान्मूहूर्तमपि ल
 भ्यतेत्यादिना चार्द्धरात्रयोगेषु पपत्तेर्न जयंतीव्रताभिन्नं किंच रोहिण्यामर्द्धरात्रेवेति विष्णुधर्मकेः समायोजेत्तु
 रोहिण्यांनिशीथराजसत्तम समजायतगोविंदोवासरूपीचतुर्भुजः तस्मात्तंपूजयेत्तत्रप्रथयाचितानुरूपत इति
 यहिपुराणार्द्धरात्रस्य कर्मकालत्वमवसीयते श्रतः कर्मणो यस्य यः कालइत्यादिवचनात्पूर्ववैव प्राप्तिः परदि
 नसमपि रोहिणीयोगस्य न प्रयोजकता श्रन्प्रथाव्युधवारान्देरपितत्वापत्तेः किंच जयंतीशब्दे रान्नि विशेषवचनः श्र
 भिजिज्ञामनक्षत्रं जयंतीनामशर्वरी मुहूर्तो विजयोनामप्रब्रजातो जनाईन इति ब्रह्मांडपुराणात् तेन तद्योगिरोहि
 ण्यागौणत्वात्तत्र भेद इत्युचि यानिति स्थितं यत्तु निर्णयसिद्धौ रोहिणीयोगश्चाहंरत्रे चैतामुपोषयेदिति वासिधसंहि
 तो केरित्याद्युक्तं तत्तुच्छमाधवाचार्यधृतवासिधसंहितोकाष्टमीरोहिणीयुक्तेऽतिमुख्यत्ववोधकवचनाविरोधात् पूर्वांक
 माधवग्रंथविरोधाच्चेऽप्यलं तदेवं कर्मकाले निरूपिते वक्ष्यमाणोऽप्यवस्थोपयोगित्वेनैव बोधो निरूप्यते सचात्राति
 ध्यंत्तरवदष्टम्यादिवाप्रवेशसत्त्वेव न किंतुरान्निमात्रसत्त्वेऽपि भवत्येव पूजारूपस्य प्रधानस्यार्द्धरात्रसाध्यत्वात् श्रद्धः
 सुतिशयः पुण्या इति वचनाच्च श्रन्प्रथापि अष्टमीशिवरात्रिश्रद्धार्धरात्रादधोपदि दृश्यते घटिकायारतुसर्वविद्याप्रा
 कीर्तितेति इदमर्द्धरात्रात्पूर्वघटिकासत्रावेव च न संसर्वकृष्णाष्टमीसाधारणं जन्माष्टम्यात्कलासद्भावोऽपि पूर्वोक्त
 विष्णुधर्मोत्तरादिवचनेऽप्यभिहितः तदेवैवधनिर्णयिते संप्रतिपूर्वांकभेदेषुऽप्यवस्थोऽप्यते तत्र श्रद्धयोः समन्दूनयो
 रोहिणीसहितयोस्तर्द्धरानयोर्वा निविवादः उत्तरदिनेऽष्टम्यभावात्पूर्वविद्वयोरपिसमन्पूजयोर्निविवादः शुद्धानिका

विद्वाधिकावायदाभ्यतरारिमन्त्रेयदिने रोहिणीसहिता तदा सैव ग्राह्या जन्माष्टम्यां भवेदत्रकैलकारोहिणी
तप जयतीनामसहोपाजपोप्यासाप्रयत्नतः सप्तजन्मकृतं पापं राजन्यद्विविधं नृणां तत्क्षालयति गोविं
स्त्रिधीतस्य संभावित इति वन्हिपुराणवचनात् कृष्णाष्टम्यां कृष्णजन्माष्टम्यां कालतत्रयविवेचने उत्तर
दिनस्य रोहिणीयोगे निशीथव्यापिर्नामपि केवहुना शुद्धमपि पूर्वापरिच्ययोरसैव जन्मष्टमी व्रते ग्राह्या ननु
चाह्वरत्ररयकर्मकालत्वतावस्थितं कर्मकालव्याप्तिशास्त्रस्य च सर्वोपेक्षया बलवत्त्वमुपादितमेव रोहिणीयो
गेतु प्राशस्त्यात्कलातिशयमात्रं नतु तस्थानिर्णयोपयोगिता नवम्यावधारादियोगवत् अन्यथाप्रितयोगिता
नांतु भ्रतत्वं नाशितं नरैः यैः कृताश्चावणोमास्तिश्रष्टमीरोहिणीयुता किंपुनर्नृववारेण सोमैनापि विशेपतः किंपुनर्न
वर्षायुकाकुलकेटयारतुमुक्तिदेति पद्मपुराणवचनात्पूर्वयुर्धरात्रे रोहिणीयुक्तमव्यष्टमीं विहाय वृधवारोदि
युकापरकर्मव्यारयादिति श्रुत्रोच्यते कर्मकालव्याप्तिशास्त्रादेव प्रधानभूतायाऽह्वरत्रसत्त्वेन प्राप्तग्राह्यं दिवावाय
दिवारावोनास्तिचेदोहिणीकला रात्रियुक्तां प्रकुर्वति विशेषेण दुर्मयुतामिति वचनेन रोहिणीयोगाभावविषयक्रियते
एवहितस्यार्थः दिवात्रच्छेदेन रात्र्यवच्छेदेन वाकलामात्रापि चेदोहिण्यष्टम्यां नस्ति तद्वैच्येद्वेदयसंपुना मर्द्दरात्रव्या
पिनीमिति यावत् प्रकुर्वीत दिनद्वयेपितादृश्याश्रमावेवहुरात्रिस्युतामुत्तरां प्रकुर्वीतिति विष्णुरहस्योदिपदमर्द्दरात्र
गततत्परमिति त्वयं तां शुद्धं तथात्वेवाक्यस्यैवानर्थक्यप्रसगात् यदाहि शुक्लाव्यष्टम्यर्द्धरात्रवर्तमाना ग्राह्या तदरोहि
णीसहितामुत्तरामेति किवचनेन मुहूर्तमव्यष्टरात्रश्रुति यचनेतु रूपद्वैवाहोरात्रसंवाधियुक्तं चिन्मुहूर्तप्रतीतिः उदये
चाष्टमीकिंचित्तवर्मासकलादीत्यत्रय सूर्योदयप्रतीतिः तेन रोहिणीराहितायानिशीथव्यापिन्याश्रयवादेनानिर्णय
कएवरोहिणीयोगेन तु वृधवारोदिव्याश्रयमात्रे तु प्रतीतिरित्यपि युक्तं रात्रियुक्तां प्रकुर्वीततामुपावसेदुपोप्यासा

प्रयत्नः। ध्यादिभूनिर्णयकस्यैव प्रतीतिः शुभकारादियोगवाक्येषु तु प्राशस्त्यमात्रप्रतीतिरिति मयूखेतुपदापूर्वद्वारा
 दिर्णारोहितानि शोभागाचतयिः परेच्युरोहिणीसहितानि शोभासुष्टुचतदापूर्ववशात्। कर्मकालशास्त्रस्य सर्वापेक्षया
 प्राक्त्परस्य प्रंथसिद्धत्वात् रोहिणीयोगे तु प्राशस्त्यात्फलातिशयमात्रं तु तस्य निर्णयोपयोगिता नवमीवृद्ध
 वारयत् न्यन्यथाप्रतयोनिगता नामिति पाश्र्वाय च सापूर्वद्वारद्वारात्रैतानां सरोहिणीमण्युष्टमीत्यक्का बुधन
 वर्धयुतापरैव कार्यत्यापयेति निर्णयसिधावपि यदापूर्वद्वारनिर्णयेषुष्टमीपररोहिणीतदापरैश्चुर्जयतीयेणरस्य स
 र्यात्परैर्वतिमाधवः तदुक्तेनैव यस्मिन्वर्षे जयंत्याख्येति पूर्वद्विद्धाष्टमीयातुह्ययुद्धयेनवमीदिने मुहूर्तमपि
 संयुक्तसंपूर्णसाष्टमीभवेत् कलाकाषामहूर्तापि यदाकृष्णाष्टमीतिथिः नवमीसैवमहास्य रसतर्मासंयुगान्तर्ही
 ति पाश्र्वाकेश्च केचित्तु हेमाद्रौ श्राष्टम्याः प्राधान्यात्तरयाश्च पूर्वयुक्तमकालव्यापित्वात्पूर्व पाश्र्वात् पूर्वोत्तिथी
 थं यद्यष्टम्यभावस्तन्नदत्तं जेयं श्रतर्मावोकिर तुमूखै प्रतिदर्शनमात्रमित्याहुः नत्वष्टम्याः कर्मकालव्याप्तौ विवायादिवेति
 वाक्ये रोहिणीयुताया प्राह्त्वे कर्त्तव्यं नत्कर्मकालव्यापिनीत्यक्कापूर्वापरावात्परापि रोहिणीयुतायास्येति वस्तुतस्तु
 पदासद्वधं कार्यद्वयोनित्यत्वादिति स्थितं शुद्धाधिकपदापूर्वस्मिन्दिने निर्णये रोहिणीयुक्ता उत्तरदिनेपितदुक्तदा
 पूर्ववशात्। रोहिण्यामर्द्धरेत्रे च यदाकृष्णाष्टमीभवेत् सोपवासोहरेः पूजांकृत्वा तन्नर्सादति विष्णुधर्मोत्तरवच
 नात् यदा तु शुद्धाधिकानार्थादि नद्धयस्याद्धरात्रं विहाय रोहिणीयोगस्तदापि पूर्ववशात्। तस्याः सर्वाहोरात्रव्यापि
 वत्प्रथमतिक्रमेकारणभावाच्च यदा तु शुद्धाधिकान्दिने नद्धयेपि रोहिणीरहिततदाप्यहोरात्रव्यापित्वात् पूर्ववशात्। ह्यादिवा
 वेति वचनाच्च विद्याधिकानुपदापूर्वस्मिन्नेव दिने निर्णये रोहिणीयुक्ता दिनान्तरे तु निर्णये विहाय रोहिणीयुक्तादापू
 र्ववशात्। सतर्मासंयुताष्टम्यां निर्णये रोहिणीयदि भवितासाष्टमीपुण्यायावच्चंद्रदिवकराविति विपुराणवचनात्

पञ्चपुराणेषु कार्याविद्धापिससम्यारोहिणीसहिताष्टमीतत्रोपवासं कुर्वीततिथिभातिचपारणमिति आदिष्यपुराणे
विनाऋक्षनकर्तव्यं रातवमीसंयुताष्टमी कार्याविद्धापिससम्यारोहिणीसहिताष्टमी तत्रोपवासं कुर्वीततिथिभातिचपारण
मिति विष्णुधर्मोत्तरे जयंतीशिवरात्रिश्रकार्धभद्राजयान्विते कृत्वोपवासं तित्थंतेतथा कुर्यात्तु पारणमिति जन्माष्ट
मंजयंतीयाशिवरात्रिस्तथैव च पूर्वाविद्धैवकर्तव्यातिथिभातिचपारणमिति जयंत्यापूर्वविद्धायामुपवासं समाचरेदिति
गारुडाद्य यदातुविद्धाधिकोत्तरस्मिन्नेवदिने शीथरोहिणीसहितापूर्वदिने तु निशीथं विहायरोहिणीतदोत्तरैवशा
स्त्रा मासिभाद्रपदेष्टम्यांकृष्णपक्षेर्द्वारत्नके शशांकंष्टपराशिरथेथप्राजापत्यर्क्षसंयुते उपापितोर्ध्वेद्विष्णुपशोदद्वि
कौत्थेतिभविष्योत्तरवक्रयात् यदान्विद्धाधिकोदिनद्वयेष्वर्द्धरात्रोहिणीषु कादिनद्वयेष्वर्द्धरात्रं विहायरोहिणीस
हितवातदोत्तरैवग्राह्या अविद्यायां तु सजायां जातोद्वकेनंदनद्वतिवचनात् वर्जनीया प्रायत्नेसंस्तमीसंयुताष्टमीसं
ऋक्षापिनकर्तव्यासतमीसंयुताष्टमी ब्रह्मवैवर्तेवचनात्तद्देमाद्रौ यदार्द्धरात्राद्ध्यैकलामात्रमप्यतिक्रम्याष्टमीप्रवृत्तारो
हिणी च द्वितीयेद्विमुहूर्तेद्विमुहूर्त्तं वा तदाद्वितीयेवग्राह्या तथा च रुक्दपुराणे सप्तमीसंयुताष्टम्यां भूत्वाऋक्षं द्विजोत्तम
प्राजापत्यं द्वितीयेद्विमुहूर्तां धीभवेद्यदि तदाष्टयामिकज्ञेयप्रोक्तव्यासादिभिः पुरोते पाञ्चपि मुहूर्तेनापिसंयुतासम्पू
र्णासाष्टमीभवेत् किंपुनर्नैवमयुकाकुलकोट्यस्तुमुक्तिदेति तत्रैव पूर्वविद्धाष्टमीयातु उदयेनवमीदिने मुहूर्तेनापिसंयुका
संपूर्णासाष्टमीभवेत् कलाकाष्टमुहूर्तापि यदाकृष्णाष्टमीतिथिः नवम्यासैव ग्राह्यास्तथासप्तमिसंयुतानर्हाति यदाशु
द्धाधिकप्रायं विद्धाधिकप्रायां वा द्वितीयेदिने एवरोहिणीयोगः तदाप्राजापत्यर्क्षसंयुकेति विष्णुरहस्यवचनादुत्तरस्या
ग्राह्यं च प्राणुकं तस्याएव बुधवारोदियोगोत्तप्राशस्त्यातिशयोपि पूर्वोक्तः प्रेतयोनिगतानामिति पञ्चपुराणेषु प्रदर्शितः
निर्णयास्तरेषु यदास्वल्पापिसूर्वादेयेष्टमीसाचरोहिणीषु का उपरिसकलान्वमीबुधवारोपवायुताभवति तदासं

पूष्णामप्यष्टमीपरित्यज्यसेवस्वल्पाप्युपोष्या तदुक्तं ब्रह्मपुराणे उदयेचाष्टमीकिंचित्सकलानवमांयादि भवेद्दुषे
 नसंपुकात्राजापत्यक्षसंपुता श्रापिवर्षशतेनापिलभ्यतेवानवाविभोइति केचित्तुयत्तुमपुरे सोमिनेत्यत्रयुक्तं
 तुचंद्रोदयपुतेत्युक्तं तन्मंथं बुधवारसोमिण्यासोमवारग्रहणौचित्यान्माधवमदनरत्नानिर्णयास्तदादिषुसोमपदेन
 सोमवारग्रहणाच्च नृसिंहपरिचर्यायामपि सोमपदस्यसोमवारत्वमुक्तं निर्णयसिंघीतु उदयेत्यादिवचनं दाना
 दिविषयंउपवासाश्रवणादित्यनंतमद्वःउदयेष्वन्द्रोदये इतिदीक्षिताःश्रुत्येवंगौडारतु नवमांक्षयपरमिदंवचनं नव
 मांसकलायदीतिभविष्योक्तेः एवंतत्पूर्वादिनेजयत्यभावपरमित्याहुः जयंत्यादिसर्वांपवादीयमित्याचार्यबूडाम
 एयादयः ययंतु सत्यं व्रतभेदः जन्माष्टम्युपवासः पूर्वैद्युरेवंपरेद्युर्यंतीव्रतत्वाहुपवासद्वयंकार्यामित्यापिरियं यानु
 विद्वाधिका दिनद्वयेऽपि रोहिणीयोगरहितासायतुर्विंश्या पूर्वस्मिन्नेवदिनेनिशीथेवर्तमानोत्तरस्मिन्नेवदिनेनिशीथेव
 तंमाना दिनद्वयेऽनिशीथेवर्तमानादिनद्वयेपितत्रावर्तमानाचति तत्राद्ययोः पक्षयोर्गानिशीथ्यण्यपि नोसैवग्राह्या
 दिवावायदिवारःत्रावितिवचनात् ततोयचतुर्थयोस्तूत्तरैवग्राह्या बहुतरसंकल्पादिकर्मकालव्यापित्वात् वर्जनी
 याप्रयत्नेनसप्तमीसंयुताष्टमीत्यादिवचनैः सप्तमीसहितायाश्रुष्टमीतिषेधाच्चैतिकृतमलं विसररेण यद्यप्यत्राद्वि
 तीयचतुर्थभेदोमाधवाद्युदाहृताष्टमीशिवरात्रिश्चेतिवचनप्रतिपादितार्द्धरात्रापूर्वंसप्तमीसद्भावरूपेधयग्रहणेऽ नुप
 पन्नौतथापिदिवापदेनप्रकृते सप्तमीमिश्रामत्रोपदानेनानुपपन्नौ श्रधनृसिंहपरिचर्यामतांलिरूपते सूर्योदयानुपरि
 पल्लमाणाष्टमीनिर्गमे सत्यामसत्यांवारोहिण्यांद्वितीयादिनएवजन्माष्टमीव्रतंकर्तव्यं उदयेचाष्टमीतिरकांदवचनात्
 श्रेतयोनिगतानामितिपाश्र्ववचनाच्चसप्तमीविद्वातु सर्वथाप्युपैवजन्माष्टमीपूर्वविद्वांसंश्रुक्षांसकलामपि विहायनव
 भीशुद्धामुपोष्यव्रतमाचरेत् शुद्धांश्रुशहीनां पल्लवेवेतुविश्रंद्रसप्तम्याश्रुष्टमीत्यजेत् सुरायाविदुनारुष्टंगंभः

कलशं यथेति वर्जनीयाप्रयत्नेनेत्यादिपूर्वोक्तस्कांदवचनाच्च श्रष्टम्यनिर्गमेत्सप्तमीविद्याप्युपोष्या एकादश्याञ्चि
 निर्भेदिदशमीविद्यापरित्यगेनशुद्धदादशुपवासाविधानवच्छुद्धनवमपुपवासाविधानाभावात् रोहिणीयोगस्तुबुध
 सोमवारदिद्योगव्याश्रय्यातिरेकपरोनोपवासप्रयोजकः तथात्वेनदभावेव्रतलोपप्रसंगात् कालनिर्णयका
 रास्तुभयाद्धराशेरोहिण्यष्टमीयोगउभयाद्धैराशेरोहिण्यष्टमीयोगाभाव उत्तरार्द्धरात्रएवरोहिण्यष्टमीयोगेपूर्वाद्धैरा
 शेरोहिणीमात्रयोगेचोत्तरैवोपोष्याभ्यदापूर्वा दिनद्वयेऋक्षाभयोपिठयवस्थापयिपवउदयेचैत्यस्यदिनद्वयेप्यद्धै
 राशेरोहिण्यष्टमीयोगपरस्ववर्णयांबुधुः तत्राष्टमीयोगातिरेकस्यऋक्षादिद्योगस्योपवासाविधानायेद्देश्यविशे
 पणतयाविवक्षितत्वेहविरुभयत्ववदापाततोयाक्यभेदस्यपरिहारोदिव्यहृष्टयाशिष्टैरन्वेष्टव्यः हरिभक्तिविलास
 मते श्रीजन्माष्टमीव्रतदिननिर्णयः ॥ तथाचकारिका कणोपोष्याष्टमीमाद्रेरोहिण्याढ्यामहाफला निशो
 यञ्जापिकेचन्दौज्ञेयापिनवमीयुता श्रवयोगवाहुल्ययोगाज्ञाश्रस्वंचोपवासानियामकं तथैवाहनें दुःपूर्वहनि
 ज्ञोवापरचेद्रोहिणीयुता केवलावाष्टमादृहासोपोष्यानवमीयुता दृहादृह्निगाभिनीसतीस्वल्पापीत्यर्थः तथा
 क उदयेचाष्टमीकंचिदित्यादि महूर्तेनापिसंयुक्तासासम्पूर्णाष्टमीभवंदितिच ननुपरचेद्रोहिणीयुतेत्यनेनपूर्वह
 निरोहिणीयुतत्वंनस्तीतिज्ञापनात् परेहनिरोहिणीनवमीयुतेतिहेतुगर्भविशेषणं युतेनवमीयुतातः सैवोपो
 ष्येत्यर्थः नवमीयोगस्यप्राशस्त्यात् तत्रैकेपुनर्नवमीयुकेत्यादौकैमुक्तिकन्यायात् मासिभाद्रपदेकृष्णाश्रष्टमी
 नवमीभवेत् पूष्याष्टमाततःपुंभिःस्त्रीभिश्चापि विशेषतइतिसूत्रोक्तश्रगौतमीतत्रैव श्रष्टमीनवमीविद्याउमामाहेश्व
 रीतिथिः सैवोपोष्यासदापुण्यकाक्षिभीरोहिणीविना श्रवकारिका श्रवकेवलमित्यादाउमामाहेश्वरीतिथिः
 प्रोक्तारैवपरमादृपोष्यत्वेननिश्च्येतेति तत्सयोगाभावेतुकेवलाष्टम्युपोष्या तथाचकारिका रोहिण्याद्विचियु

कापि सोपाप्यां कवलपुष्पा तत्तर्थागस्तु वैशिष्ट्येन तलोपेन यथाभवेत् इत्थं शुद्धं लिखितयोगाद्बहुविधापुष्पा
 ज्यावेदाचसतन्यासा विद्धे कदाशापि या ननु भवत्यष्टमीनिर्गमपरदिनोपवासः अष्टमीक्षयेतदतिर्गमे काठपव
 र्ण्येयायां यथाह तदेवमष्टमीहानौत्रतलोपः प्रसज्यते तन्निरस्तं पूर्वमेवस्कंदवाक्यानुसारतः जन्माष्टमीपूर्व
 विद्धामित्याद्यं पदद्वारिरतिस्कां दीयवचनद्वयपूर्वै लिखितं यथाजन्माष्टमीपूर्वविद्धामित्यादिसकलापिस
 प्रशपापिनवर्मासंयुतापि च जन्मापुष्पापूर्वविद्धान्तकर्तव्या कदाचनेति नवनीसंयुतापि यष्टमी क्षयाभिप्रायेण
 तदेवमेकादश्यानिर्गमेशुद्धादश्रयुपयासवदत्रापिनवर्माशुद्धामुपोष्यत्रतमाचरेदिति वचनवलात्तादृशस्थले शुद्धनव
 र्माद्यतमेवविषयं विद्धाद्यतंतु सर्वथैवत्याज्यमोक्षकाक्षिभिर्भितिविधवाभिश्च सकामैस्तु पूर्वविद्धवाशुद्धाष्टम्यानिर्शा
 थव्यापिन्यामेवकार्यमितिदिक् स्यातिकौरुतेभेपि पूर्वदिनेसप्तर्मावेवेन निशीथव्यापिन्याश्रापिग्राह्यात्वापवा
 दावैष्यथीयः यथोक्तं योतिर्नैवेये सर्वथाः सप्तर्मायुकासंत्याज्यासर्वैष्यथैः उपोष्यान्नवर्मायुकातदुक्तेपुष्करे
 स्फुटं वज्रनीयाप्रयत्नेनसप्तर्मासंयुताष्टमी सक्श्यापिनकर्तव्यासशल्यासात्रकीर्तितेत्यादि तदलमतिप्रसंगेन
 इतिजन्माष्टमीजयंतीनिर्णयः ॥ श्रावकस्थविशेषः ततोष्टम्यातिलैः स्नातो नद्यादौ विमलेजलइत्यादिदिवक्ष्यमाणम
 विद्योकेतिहासेद्रष्टव्यः श्राथप्रयोगः तत्रकर्तव्यजन्माष्टम्युपवासपूर्वदिनेलघुभुक्श्रावौर्जितंद्रियः सुखोप
 वासदिने प्रातः स्नातादिनित्यकृत्यंविधाप्य सूर्यःसोमोयमः कालःसंधैवभूताप्यहः क्षयापवनेादिक्रपतिर्भूमिरा
 कार्थोत्थेचरापम ब्रह्मशासनमारुथायकरपध्वमिहसंनिधिभिर्युक्त्वा सूर्यादिदेवताभ्यो नमस्कृत्याचम्य प्राणा
 नापन्यप्राङ्मुखउदङ्मुखेवादर्भहस्तः फलपुष्पाक्षौर्वापुर्णताद्यादिपात्रं दक्षिणहस्तेनादायमासपक्षवारनक्षत्र
 मुखेस्थामुक्फलकामः पापक्षयकामोवात्रीकृष्णव्रीतेजन्माष्टमीव्रतमहंकरिष्ये तथावसुदेवंसमुद्दिश्य सर्वपाप

प्रशान्तये उपवासंकरिष्यामि कृष्णाष्टम्यां नभस्पदं अथ कृष्णाष्टमीं देवीं नमश्चंद्रसरोहिणीं अर्च
 यित्वा पवासेन भोक्ष्ये ह म परे ह नि एनसो मोक्षकामोस्मि यद्गोविंद वि यो निजं ॥ तन्मेषु च तु मां या हि पति
 तं शोकसागरं श्राजन्ममरणयावद्यन्मया द्दुःकृतं कृतं न स्यात्ता शय गोविंद प्रसदिप रमेश्वर इति पठि
 त्वा जलभुक्तं नृसिंह परिचयोपांतु अथ स्थित्वा निराहारः श्वोभूते प रमेश्वर भोक्ष्यामि पुंडरोकात् शश्वस्मि
 न्जननाष्टमीव्रते ॥ इति संकल्पवाक्यं पठितं ॥ सप्तम्यां वैक म कान्तं र संकल्पं कुर्यादिति यो कं ततो मध्यान्हे कृष्ण
 तिलैः स्नात्वा देवक्याः सूतिकाग्रहादिकुर्वीत ॥ तद्यथा ॥ सूपलि ससुरेशेक इत्येतं मनानावर्णवासः शोभितं
 समं तारं शोपितै रारुष्य पृच्छयादियुतैर्जलपूर्णव कलशैर्दांपावर्जभिः पुष्पमालाभिर्पुनं च दत्तागुरुशुभ्रपितं अग्निखड्ग
 कृष्णछागारसामाणिद्वारं न्यस्तमुशालादियुतं गीतवादित्रतृत्यादिदमालोपेतं पष्ठादेव्याधिष्ठितं देवक्याः सूतिकाग्र
 हं विधापयत्स्य समं ताद्भित्तिषु सकुसुमालाञ्जीन्देवगंधवर्दानिखड्गवर्धं धरं वसुदेवदेवकीर्णगर्भगोपीणकंसानियु कान्
 गोधेनुकंजरा न्यमुनांतर्जलस्थं कालियश्चान्यत्र सकलं नत्कालीनं गोकुलचरितं यथासम्भवं लिखित्वा सूतिकाग्रहमध्य
 मंचकं स्थापयित्वा तदपरि सर्वात्तं भद्रमंडलं परि कलशे सिंहासने वाहैर्मीराजतीता र्वापैतर्जोमणिमयी वाक्षीं मृन्म
 यैलेख्यरूपां वापया संभवं तां श्रीकृष्णप्रतिमां देवकी रतनधर्यां प्रसूतां देवक्याश्च रणौ संवाहयतीत्यक्ष्मीप्रतिमां च
 प्रसूतां देवकीप्रतिमां च संस्थापयेत् तथैव काचित्सदंशे स कन्यकां यशोदां रोहिणीं वसुदेवं तं दंवलभद्रं गोपीगोपांश्चोप
 कल्पयेत्तैवकीसर्मां पेश्वङ्गाहरतं कंसपूतनाराक्षसादींश्चावस्थापयेत् तत्र प्रतिमायां आर्युत्तारणं कृत्वा दे शकालाद्य
 नुसृत्य सपरिवारश्रीकृष्णपूजां करिष्य इति संकल्प्य ॥ हस्तेषु षण्णालिं यद्दर्शयान्गायत्रि रिति मंत्रपुरःसरं देव
 प्यां क्षिपेत् सा च गायत्रिः किन्नराद्यैः सततं परिचरतवे णुवीणा निनादैः भुंगारादरुं कुंभप्रवरकतकरैः किन्नरैः सैव्यमाना

पथंकेस्वस्ततेयामुदिततरमुखीपुत्रिणीसन्मयास्ते सादेवीदेवमाताजपतिसुवदनादेवकीदिग्मरूपेति विश्वे
 श्वरापदेवापतथाविश्वभरापच विश्वस्पतयेतुभ्यंगोविदापनमोत्तमइति श्रीकृष्णायपुष्पांजलिदद्यात् श्रीकृष्णा
 विभांघपरिभांघ तमद्भुतंवालकमंयुजेक्षणचतुर्भुजंशंखादाद्युदायुधं श्रीवत्सलक्ष्मंगलशोभिकौरुत्तमपीता
 न्यरंसान्द्रपयोदसौभगा महाहैवीर्दूर्ध्वकिरीटकुण्डलविषापरिष्वक्तसहस्रकुंतल उद्दामकांठ्यंगदकंकणादिभि
 धिरेचमानवसुदेवेष्वन सविरमयोत्फुल्लविलोचनेहरिसुतंविलोकयानकदंडुभिरतदा कृष्णावतारोत्सवसंश्रमा
 स्मृशन्मुदाद्विजभ्योयुतमाशुतो गवां श्रयेनमस्तौदवधार्यपूरुपपरंनतांगःकृतधीःकृताजलिरिति ॥ जन्मश्लोका
 न्पठेततःश्रीकृष्णमंत्रन्यासान्विदध्यात् तेचयथा शिरसिनारदऋषयेनमः मुखेगायत्रीछिदसेनमः हृदिश्री
 कृष्णपरमात्मदेवतायैनमः कर्षीजायनमः गृहेश्रीशकयेनमःपादयोः ततःपंडगन्धासः क्वांश्रगुशाभ्यांनमः
 कर्तर्जनभ्यांन्वाहा कुंभधयमाभ्यांघण्ट कुंश्रनामिकाभ्यांहु कुंकांनिधिकाभ्यांवौषट् कुंकरतलकरपृष्ठाभ्या
 कट्ट एवंक्वांलटयायनमइत्यादिततोभुद्रादिकप्रदश्यं श्रव्याद्याकोशनीलवृंजस्त्रिररुणांभोजनेत्रोवृजस्थोवलि
 जंवाकटीरस्थलकालितरणैकैकिणीकोमुकुंदः दोभ्यैहैयंगार्वांनदयदतिविमलंपायसविश्वबंधो गोपीगोपाल
 नीतिरुणनलविलसत्कंठभूपश्विरंघ इतिहृदिभ्यात्वापूजनकर्थात् प्रतिमापूजनचसर्वत्रप्राणाप्रतिष्ठापुरःसरंकर्तव्यं
 प्रतिमायाःकपे तौर्ध्वैस्मृष्ट्वादासिष्णपाणिना प्राणप्रतिष्ठांकुर्वीततस्यांदेवस्यवाहरेः श्रुतायांप्रतिष्ठायां प्राणानां
 प्रतिमासुच यथापूर्वतथाभायःस्वर्णादीनानंदेवता श्रन्ध्यामपिदेवानांप्रतिमास्वापिपायैव प्राणप्रतिष्ठाकर्त
 व्यात्स्यादिवचसिद्धये वासुदेवस्यबीजेनतद्विष्णोरित्यनेनच तथैवहृदयेगुष्ठदत्वाशश्वधर्मत्रवित् एभिर्मंत्रैः
 प्रतिष्ठातुदयेषिममाचरेत् अस्मैप्राणा प्रतिष्ठतुअस्मैप्राणाःक्षरतुच अस्मैदेवत्वस्स्यायैस्वहेतियजुरीरयन्

अगमत्रैरंगिभैर्वादिर्करिच्यनेन च प्राणप्रतिष्ठासर्वत्रप्रतिमासुसमाचरेदितिकालिकापुराणात् बीजनमूलभेदेण च
 दंकर्मसमाचरेत् इद्वतंकणमाध्यायपूजनांवेदेषेन्नरइत्यभिप्रपिण यदास्वहृदयेपूजाक्रियते तदाहृदयेगुण्डस्वा
 मंत्राःपठन्त्याः प्रातिमाया कर्पोलौहदयंवारुष्टुवतिविशेषः वैदिकमूलसंज्ञाभावे प्रणवादिचतुर्धैतनमंत्रानाम
 भिरिच्यनेनसंपृह्यतीति अस्मैइत्यस्यस्थानितसदेवतानामयुक्तामस्माइत्यादिस्वाहाहंतिसंज्ञपठन् प्राणप्रति
 धां कुर्यात् ततोगायद्विरिच्यनेनदेवको मांवापिवालकमुसपथैकेस्तनप्रायेन श्रीवत्सवक्षसंशातंनीलोत्पलदल
 च्छविमिति उंनमोदेष्यैश्रियैइतिश्रियंचसमपूजयेत् प्राणवादिनमंत्रंचपृथक्कनामातुकीसंयत् कुर्यात्पूजांवि
 धिज्ञश्चसर्वपायापनुत्तये देवकथैवसुदेवायवासुदेवायचैवाहि बलदेवायनंदायपशोदार्यैपृथक्पृथक्इति नमोदे
 व्यैश्रियैइतीतिचभविष्योत्तरवचनात् एवंनंदपशोदावलभद्रचंडिकादीन् षोडशोपचारैः प्रत्येकंमंत्रेणपूजयेत्
 भविष्योत्तरं तु केषुचिदुपचारेषु विशेषमन्त्राभ्युक्ताः तत्रज्ञानमंत्रः योगेश्वरायदेवाययोगानांपतयेविभो योगे
 इत्यायानिद्यायगोविदायनमोनमइति नृसिंहपरिचर्यायां तु योगेश्वरायदेवायदेवकीसहिताय च योगेन्द्रा
 येतिपूर्ववक्ष्येतिणस्तपयेत् गारुडेण योगेश्वराययोगाययोगिनांपतयेनमः योगामभ्याययोगेन्द्रैर्गोविंदायन
 मोनमः इतिशुद्धोदकस्नपनं यज्ञेश्वरायदेवायतथायज्ञोद्भवाय च यज्ञानांपतयेनाथर्गादिदायनमोनमः अ
 थर्गोवेद्यमंत्रः विश्वेश्वरायविश्वायतथाविश्वोद्भवाय च विश्वस्यपतयेतुभ्यंगोविंदायनमोनमः इतिफलदक्षि
 णादिस्वैदस्वा देवकथैश्चाधैदद्यात् प्रणोमैदेवजननीत्यतोजातस्तुवाप्तनः वसुदेवात्तथाकृष्णो नमस्तुभ्यंनमोन
 मः सपुत्रार्थैप्रदत्तैमशुहाणैर्नमोस्तुतइति ततःश्रीकृष्णायार्थैदद्यात् तत्रमंत्रो गारुडे यज्ञाययज्ञेश्वराययज्ञ
 पतयेयज्ञसंभवायगोविंदायनमोनमइति नृसिंहपरिचर्यायां तु जातःकंसवधार्थायभूभारोत्तारणाय च देवताना

हितार्थाथधर्मसंस्थापनाय च गृह्याणाऽर्धमयादत्तं देवक्यासहितो न धिति ततो देवकी प्रार्थना देवक्यैतु न मस्तु भंधक
 षोरपादनतत्परं पापशयकरी देवती तुष्टिं यातु मया चिंता अदिते देवमातस्व स्वसर्वपापप्रणाशिनि अतस्व पूजिता
 देवी भो तो हं भवसागरात् पूजितासि च य देवैः प्रसन्नास्व वरानने पूजिता तु न याभा तथा प्रसदं कुरु सुवते यथा पुत्रं
 हरिलब्ध्वा जातासि त्वं च निवृत्ता परीता देवि निवृत्तस्व पुत्रान्दर्शयस्व मइति ॥

अथ शीरुष्णार्थानां श्रवतारसहस्राणि करोषि मधुमूदन न संस्थानमवताराणां किञ्चिज्जानाति वैभु वि देवा ब्रह्मादयो वा
 पिरुवरूपं न विदुस्तव अतस्त्वां पूजा विषयमिमांस्तु रसंगसंस्थितं वाञ्छितं कुरु मे देवदुःकृतं चैव नाशय कुरु ध्वमेदं यं
 देवसंसारान्ति भयापहेति ततः श्रीकृष्णाय पुष्पांजलिदद्यात् ॥ गारुडं ॥ यं यि यवर्भेश्वराय यमपतये धर्मसंभवाय
 गोविदाय नमो नमः इति स्वाहा तां घृता कातिलहोमे भञ्जयात्तः ततो गव्ययूतेन वसो धारि कार्या काचिद्गुडपूनेत्यु
 कंततो जातकर्म न लच्छेदनं यष्टी पूजनं नाम कर्म च संक्षेपेण कार्यं तत्रादौ जातकर्म प्रयोगः मासपक्षाध्याखिरयस्य कु
 मारस्य वीजगर्भसमुद्भवै नो निवर्हणद्वारा गर्भावुज्जितो दोषपरिहारश्चैव धायुर्दध्यर्थां जातकर्म माहं करिष्ये तन्नानिर्धि-
 द्यतासि च यं गणपतिपूजनं स्वस्ति पुण्याहवाचनं मातृकापूजनं वसो धारि नादींश्चाहं व करिष्ये इति संक
 ल्प्य ॥ गणानां चोतिर्पंचोपचारैर्गणेशपूजयेत् ततः पुण्याह करयाणं ऋद्धिः स्वस्ति श्रीः पुनंतुमां यद्येनां
 सत्रं यऋद्धिः स्वस्ति नः श्रीश्चने इति पुण्याहवाचनं ॥ अथ मातृकापूजनं ॥ गौरिपद्माशर्वामेधा सावि
 त्री विजयाजया देवसेनास्वधा स्वाहा मातरै लोका मातरः हृष्टिः पुष्टिस्तथा तुष्टिरात्मनः कुलदेवतः ज्ञाह्मीमा
 हे श्वरै चैव कौमारी वैष्णवार्थथा वाराही च तथेन्द्राणि चामुडासप्तमातर इति वसोपवित्रमसि ॥ इति वृत्तयाराः ॥
 पंचसप्तवाकुडये क्त्वा संपूजयेत् ततश्चापुष्पसूक्तजपः आपुष्पवर्चस्य रायस्वपोषमौं ह्रीं इति हिरण्यवर्चस्य

जैत्रायामिशतादिभिः नतद्रक्षांसिनपिशाचाश्चरतिदेवानामोजः प्रथमहेच्छ्रितत् योविभर्तिदाक्षायणश्च हिरण्य
इंसदेवेषुणुतेदीर्घमायुः समनुष्यपुरुणुतेदीर्घमायुः ॥

॥ इतिमातृकापूजनम् ॥

अथानांदिश्राद्धं सत्यवसुसंज्ञकाविश्वेदेवानांदिमुखा भूर्भुवःस्वःइदं वपाद्यं पादावनेजनं पादप्रक्षालनं तुद्धि
गोत्रादादिमुखोमातृपितामहीप्रापितामहाः इदं वः पाद्य पादा० पितृपितामहप्रापितामहाः नांदिमुखाः भूर्भुवः
स्वः इदं पाद्य पादा० द्वितीयगोत्रा मातामहप्रमातामहदुद्धप्रमातामहा भूः इदं पादा० नेत्ररूपशः मासपक्षाद्यु
छिरयश्रस्मिन्कर्मणीसाकलयेनविधिनानांदिश्राद्धमहकरिष्ये सत्यवसुसंज्ञकानांविश्वेर्षादेवानाभूर्भुवःस्वः इमं
श्रासनेवोनमोनमः नांदिश्राद्धक्षणीक्षयेततथाश्राप्तौ भवंतौश्रायुतांगोत्राणामातृपितामहीप्रापितामहीनां इमे
नांदिश्राद्धगोत्राणपितृपितामहप्रापितामहानानांदिः इमं० नांदिश्राद्धक्षताःपांतुपुण्याणिपांतु सत्यवसुसंज्ञ
केभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्योवः गंधार्चनंस्वाहा सपद्यतातुद्धिगोत्राभ्योः मातृपितामहीप्रापितामहीभ्योनांदिमुखी
भ्योवः इत्यणिएपुनर्गंधादिदत्त्वा गोत्रेभ्यः पितृपितामहप्रापितामहेभ्यः नांदिमुखेभ्यः वःगं० द्वितीयगोत्रेभ्यो
मातामहप्रमातामहदुद्धप्रमातामहेभ्यः वःस्वधाममः सत्यवसुसंज्ञकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्यो दास्यमानत्राह्यणयुग्म
भोजनायपायसाद्यंश्राद्धंश्रुतरूपेणस्वाहासंपद्यतां तुद्धिगोत्राभ्योमातृपितामहीप्रापितामहीभ्योनांदिमुखेभ्यः
दास्यमानत्राह्यणभोजनायादीत्युक्तातुद्धिद्वितीयगोत्रेभ्यो मातामहप्रमातामहदुद्धप्रमातामहेभ्यो तुद्धौसत्यवसुसं
ज्ञकाविश्वेदेवाः श्रीयतां तुद्धिगोत्रानांदिमुखोमातृपितामहीप्रापितामहाः श्रीयतातुद्धिगोत्रानांदिमुखाःपितरःश्रीय
तां द्वितीयगोत्राः नांदिमुखाः मातामहाः श्रीयतां सत्यवसुसंज्ञकेभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्योनांदिमुखेभ्यः कृते

अत्र प्रति धासिभ्यश्चैत्राक्षमलकपयमूलनिष्कण्ठी दक्षिणादातुमहमुत्सृजे दृद्धिगोत्राभ्योमात्
 हीभ्योनादीश्राद्धस्यदक्षिणादातुमहमुत्सृजे दृद्धिगोत्रेभ्यः पितृपितामहप्रपितामहेभ्यः कृ
 णादातुमहमुत्सृजे द्वितीयगोत्रेभ्योमातामहप्रमातामहदृद्धप्रमातामहेभ्यः कर्तृतन्नादीश्रा
 तुमहमुत्सृजे उपरस्मैगायतानरः पयमानार्थेदर्वेभ्योभिवेदायईक्षते नादीश्राद्धंसंपन्नसुसपन्नंभ्रनेन
 भ्रकर्मदेवताः प्रीयतां दृद्धिः अनामिकयासुवर्णैतद्वेत्तयामधुषृतेप्राशयेत् भूः त्वयिदधामि
 विदधामि स्वस्त्वयिदधामि भूर्भुवः न्यः सर्व्वयिदधामि आथारयाः पुष्पं करोति ताभ्या
 दिण्वामेवाकर्णेजपति आग्नेरायुष्मान्स्ववनस्पतिभिरायुष्मान् तेनत्वा युषायुष्मंतं करोमि सोमआयुष्मा
 न् सश्रौषधीभिरायुष्मान्तेनत्वायुषायुष्मंतं करोमि ब्रह्मायुष्मान्ब्रह्मणैरायुष्मान्तेनत्वा ऋषयश्चायुष्मंतस्तेन
 तैरायुष्मंतस्तेनत्वा देवाश्चायुष्मंतस्तेनत्वायुष्मंतः तेनत्वा यज्ञायुष्मान्स्ववनस्पतीभिरायुष्मान्तेन इति
 त्रिः त्रायुष्पंजमदशैः कश्यपस्यत्रायुष्पंजदेवानांत्रायुष्पंतन्मेभ्रस्तुत्रायुष्पं इति त्रिः सयस्मिन्देशेज्जातोभव
 तितमभिमंत्रयेत् वेदतेभूमिहृदयद्रमासिभ्यः तंवेदाहंतन्भांतत्विद्यात् परंपमशरदःशतंजीवेमशरदःशतंशुणुया
 मशरदःशतमिति अथैनमभिमृशति अश्रमाभवपरशुर्भवंहिरण्यमस्तुते आत्मावैपुञ्जनामासिजीवत्वंशरदःशतमि
 तिततेनल्लेखेदंनंपथीपूजनचकुर्यात् ॥ ॥ तत्रपथीपूजनविधिः पंचम्यांपञ्चांबरात्रौपितादेशकालौस्मृत्वास्थिरियापो
 सूतिकायाश्चसर्व्वारिष्ठशांतयर्थमायुरारोभयासिद्धार्थंविघ्नेशारूपजन्मदानाःपथीदेव्याः जीवंतिकायाः रुकंदस्वराका
 दीनांचपुनाकारिण्य इतिष्कल्प्यगणेशंसम्पूज्यकलशसंस्थाप्य तत्रप्रतिमास्वक्षतपुजेयुवागणेशजन्मदाः जीवं
 तिकारुक्दंरकामनुमतिंसीवालींकुहूंकुड्येल्लिखितंपथीभगवतींच आवाह्यततस्त्वग्रहान्तर्वैप्रतिष्ठाप्यपिण्डशोपचा

रेः सम्पूज्यदधिभक्तनिवेद्यदीपात्समापभक्तवलीन्दत्वाप्रार्थयेत् गौरीपुत्रोपथास्कन्दःशिशुत्वेरश्वितः पुरा तथा
 ममाप्ययंवालःपष्टिकेरक्षयतानमः ॥ : ॥ अथनामकरणं तच्च दशरात्रेठुष्टेनामकरणमितिशोभिलसूत्रात्
 अहन्धेकादशैनामेतिवाज्ञवत्कथस्मृतेः ॥ दशम्यामुत्थाप्यब्राह्मणान्भोजयित्वा पितानामकारितियह्यसूत्रात् ए
 कादशेच्छिब्राह्मणेनकर्तव्यं तत्रभद्रवैधुर्यमावारयादिकालाशुद्धैर्दादशपूर्णेमासे दशरात्रेवर्षकार्यं क्षत्रादिरतु
 स्वस्वथाचितेकुर्यात् तत्रानियतकालेगुरुभर्गवयोरस्ताद्यधिमत्सादिदोषान्नास्ति अतीतकालेतुसेस्त्वय अतीत
 कालश्चेत् आश्विनीरोहिणीमृगशुभ्रवसुत्तराश्रय हस्तत्रयानुराधाश्रवणत्रयरेवतीषु शुभवारेरिकाष्टमीवर्जितति
 थैकार्धे तत्रपूर्वाह्नेपित्रादिकृतान्हिकः प्राणानापम्यदेशकालकर्तव्यंतेश्वस्यकुमारस्यवैजिगर्भिकैर्नोनिवर्हणापु
 रभिदुल्लिख्यवहारसिद्धिद्वारापरमेभ्यरर्षीतये नामकरणमहंकरिष्ये इतिसंकल्पयतानिक्त्वा ॥ नामकरणपूर्वमा
 ल्वेनविहितब्राह्मणत्रयायभोजनं संपदास्यइतिचसंकल्पयानुच्छिष्टपाकेनत्रोनाधिकान्याब्राह्मणान्भोजयित्वा प्रश
 स्तपत्रेतंडुलेपरिश्रादौलक्ष्मीन्दसिंहभक्तइत्यादि स्वकुलदेवतानामलेख्यम् ॥ ततोमार्गशीर्षादेः ॥ कृष्णेन
 तोच्युतश्रमर्वाकुंठोद्यजनार्दनः उर्वेद्रोयज्ञपुरोवापामुदेवस्तथाहरिः योगेशः पुंडरीकाक्षो मासनामन्यन्
 क्रमात् ॥ इतिक्रमादागतंमासनामकृष्णइत्यादिलेख्यम् ॥ ततोवक्तव्यं चक्रानुसारणजन्मक्षत्राश्विन्य
 दिप्रथमदितार्यात्तर्पचतुर्थपादप्रयुक्ताद्यक्षराणि जन्मनामानिलेख्यानि ॥ तथा ॥ तत्राश्विनीनिक्षत्र
 स्य चूचेचोलात्राश्विनी चूडामणिः चेलयतिः चूडभद्रः लाडिकाइति भरणनिक्षत्रस्य लिल्लुं
 लोमरणी लीलाधरः लूतारिः लोकप्रियः लोकनाथः कृतिकानक्षत्रस्य आईऊरकृतिका आत्मार
 मः ईश्वरभट्टः ऊर्ध्वारभट्टः एकनाथः रोहिणीनिक्षत्रस्य ओवाविवरुहिणी ओंकारेश्वरः वाचस्पति

चरेश्वरः बृहदारण्यः भृगुशिरसक्षत्रस्य वैवोकाकीष्टगाशिरः वेशिभट्टः वासनापतिः कालभट्टः की
 र्मुद्गलद्रव्यादीनिबोध्यानि ततः काचवर्गाणांघोषसंज्ञकं तृतीयचतुर्थपंचमाक्षरंकाराण्यंत्रस्यसंज्ञकं च
 रलयाद्यन्वतमन्यमक्षरंदीर्घाताक्षरंपितामहादिनामकृत्प्रत्ययान्तद्वितांतवर्धव्यद्व्यक्षरंवाशर्मद्राक्षणाभ्य सुखधाच
 कशब्दान्तंनक्षत्रस्यवशा हरदत्तशर्माहरिशर्माइत्यादिक्षात्रियस्यतुवर्मा यथाहरदत्तवर्मा हरनर्माहरदत्तसिं
 हहरसिंहइत्यादि वैश्यस्यतुहरिगुप्तइत्यादि शूद्रस्यतु हरिदासइत्यादिलेखन नामदेवताभिरितिनभू
 त्व्य गातुरुत्संगस्थशिशोर्दक्षिणकर्णे कुलदेवता लक्ष्मीनृसिंहभक्तोसित्यादि ऋष्यर्षियं मासनाज्ञाकृष्ण
 इत्यादि नक्षत्रनाज्ञा शूद्रामणिरसित्यादि व्यावहारिकनाज्ञाहरदत्तशर्मासित्यादिनामचतुष्टयकथनीयं विप्रैर्भनो
 ज्ञैर्दिज्ञेपतामाभ्यस्यदहरपतिर्धज्ञामिभंतनोत्वरिष्टयज्ञैसामिभंदात्तु विश्वेदेवासइहमादयतामोंप्रतिष्ठ इतिभं
 प्राति नाममुप्रातिष्ठितमस्तुद्वतिवकव्यं उत्थितोवह्वांजलिः कर्ता कुलदेवतानाज्ञा लक्ष्मीनृसिंहभक्तनामायंभव
 भिवादयते इतिवदेत् तेवश्रायुष्मान्भवतुलक्ष्मीनृसिंहभक्तइतिवदेषुः एवमेवकर्त्तमासनाज्ञाकृष्णनामायं
 ततोभिवादयते इतिवदेत् तेवश्रायुष्मान्भवतुलक्ष्मीनृसिंहभक्तइतिवदेषुः पुनः कर्त्तानक्षत्रनाज्ञाचूडामणिश
 र्मायंभवतोभिवादयते इतिवदेत् तेवश्रायुष्मान् भवतु चूडामणिशर्मा इतिवदेषुः पुनः कर्त्तव्याव
 हारिकनाज्ञा हरदत्तशर्मायं भवतोभिवादयते इतिवदेत् तेवश्रायुष्मान्भवतुहरदत्त शर्मा इतिवदेषुः ॥
 इतिपुस्तकधारातनामचतुष्टयं श्राभिवादनप्रत्यभिवादेनपूर्यं ततः कर्त्तविप्रान्नाम्ना कर्त्तव्यनामकारणान्तया वि
 हितंदशसंख्याकद्राक्षणेभ्योभोजनसंप्रदास्ये ॥ इतिस्कन्दपुराणान्दशभोजधत् ॥
 विप्रान्संपूज्यत्वाबुलदाक्षिणाभिस्तेभ्यश्चाक्षिपेत्पृष्ण्याह कन्यायास्तु श्रयुताक्षरमकारांतलाक्षितप्रत्ययांत कायं

म।सन।मर।वापि कृष्णानंताच्युताचक्रिणैकुंठाजनाईना उर्षेद्रीपद्मपुरुषावासुदेवीहरियोगेशी पुंडरीकाक्षा इति
नामकरणप्रयोगः ॥ ॥ इति कार्तिकांतां जातकर्म नामकर्मच ॥ ५ ॥

इति कार्तिकांतां जातकर्म नामकर्मच ॥ ५ ॥

ततः प्रतिमादींमंडलेवासांमायसोभेभ्यरायपतये सोमसम्भवाय सोमायनमोतम इति गारुडोक्तमंत्रेण चंद्रं संपूज्य
॥ शंखतोयंस्नानादायसपुष्पकुशचंदनं जानुभ्यां धरणीगतत्वाच्चद्राया धर्मनिवेदयेत् क्षीरोदारुणैवसंभूतभ्राजिने

त्रसमुद्भव गृह्णाणा धर्मशशकैमरोहिण्यासहितोमम ज्योत्स्नापतेनमस्तुभ्यंनमस्ते ज्योतिषांपते नमस्तेरोहिणी
कांतभ्रष्टैमेप्रतिगृह्यतामिति मंत्राभ्यां ततो ज्योत्स्नायाः पतयेतुभ्यं ज्योतिषांपते नमः नमस्तेरोहिणीकां

तसुयावा।सनमोरसुते नमोऽं डलदोपायशिरोरत्नापधूर्जटेः कलाभिर्वंदमानायनमश्चंद्राय चारवे इति मंत्रा
भ्यां प्रणमेत् ॥ ततो भगवत्सुतिं कुर्वत् ज्ञानवामनं शौरैर्कंठं पुरुषोत्तमं वासुदेवं हृषीकेशं माधवं मधुसूदनं

चाराहंपुंडरीकाक्षं तं सिंहदैत्यसूदनं दामोदरपद्मनाभं केशवगण्डध्वजं गोविंदमच्युतं कृष्णमनंतमपराजितं श्र
धोक्षजं गद्दीजं सर्गारिषत्पतकारिणं श्रानादिनिधनं विष्णुं त्रिलोकेशं त्रिविक्रमं नारायणं चतुर्बाहुं शं

खचक्रगादाधर पीतांबरधरनिःस्पंदनमालाविभूषितं श्रीवत्सांकजगत्सेतुं कृष्णं चक्रधरं हरिं प्रपद्येऽहं सदा
देवं सर्वकामप्रसिद्धये प्रणमामि सदादेवं वासुदेवं जगत्पति मिति आहिमां सर्वलोकेश हरें संसारसाग

रात् आहिमां सर्वपापघ्न दुःखशोकार्णवात्प्रभो सर्वलोकेश्वर आहिपति तं मां भवाण्ये ॥ देवकी
तदनः श्रीमान् हेरं संसारसागरात् आहिमां सर्वदुःखघ्न रोगशोकार्णवाद्धरे दुर्गां तं त्रायसे वि

ष्णोपेरुमरं तिस्रकृतसकृत् सौहृदैवेन दुर्दृत्तत्वाद् आहिमां शोकसागरात् पुष्कराक्षनिमग्नोऽहं मायाविज्ञानसागरे आहि
मादेव देवेश त्वतोऽनाद्योऽस्ति त्वरक्षिता यदात्तप्रेयश्चकौ मारयेयौ वनेयश्च वार्द्धके तत्पुण्यं वृद्धिमाप्नोतु पापं हरहला

मादेव देवेश त्वतोऽनाद्योऽस्ति त्वरक्षिता यदात्तप्रेयश्चकौ मारयेयौ वनेयश्च वार्द्धके तत्पुण्यं वृद्धिमाप्नोतु पापं हरहला

मादेव देवेश त्वतोऽनाद्योऽस्ति त्वरक्षिता यदात्तप्रेयश्चकौ मारयेयौ वनेयश्च वार्द्धके तत्पुण्यं वृद्धिमाप्नोतु पापं हरहला

मादेव देवेश त्वतोऽनाद्योऽस्ति त्वरक्षिता यदात्तप्रेयश्चकौ मारयेयौ वनेयश्च वार्द्धके तत्पुण्यं वृद्धिमाप्नोतु पापं हरहला

मादेव देवेश त्वतोऽनाद्योऽस्ति त्वरक्षिता यदात्तप्रेयश्चकौ मारयेयौ वनेयश्च वार्द्धके तत्पुण्यं वृद्धिमाप्नोतु पापं हरहला

मादेव देवेश त्वतोऽनाद्योऽस्ति त्वरक्षिता यदात्तप्रेयश्चकौ मारयेयौ वनेयश्च वार्द्धके तत्पुण्यं वृद्धिमाप्नोतु पापं हरहला

युधेतिमंत्रः प्राथयत् ततः स्तोत्रपुराणपठनादिभी शान्तिशेषमतिवाह्य परादिनेप्रातः स्नानादिनित्यकृत्यं विधाय
पुनः सपरिवारं श्रीकृष्णं यथासंभवं संपूज्य चण्डिकायाश्च यथाविभवं महोत्सवं कृत्वा यथाशक्ति ब्राह्मणान्भी
जपित्वा तेषुः सुवर्णमेदिनीधेनुवस्त्रादियद्यादिष्ट ततः कृष्णोमेश्रीयतामिति दत्त्वा यदेवंदेवकीदेवीवसुदे
यादजीजनत् भौमस्वयं ब्रह्मणो गुणैर्ह्येतस्मै ब्रह्मात्मने नमः सुजन्मने सुदेवाय गोब्राह्मणहिताय च शांतिरस्तु शिवं
चारिस्त्वत्कृप्रातिमामुद्धारयतां ब्राह्मणापदत्वा ब्राह्मणान्विसृज्य इष्टैः सह स्वयंपारणं कुर्यादिति गारुडेणु सर्वा
यसर्वं श्वराय सर्वपतये सर्वभवाय गोविंदाय नम इति पारणारंभे भूताय भूतपतये भूतेश्वराय भूतसंभवाय गोविंदा
य नमः इति समापने मंत्र उक्तः इदं च प्रतिमासं कृष्णानुष्ठानमप्युक्तं मदनरत्ने बह्निपुराणे प्रतिमासं चतुर्पूजा
नुष्ठानं यः करिष्यति मम चैवाखिलान् कामान् सं प्राप्स्यति न संशय इति श्रथ पारणनिर्णयः पारणानुपवासापर
दिने पूर्वार्द्धेण कर्तव्यं उपवासोपसर्वे पूर्वार्द्धेण पारणं भवेदिति देवलस्मरणात् एवं सामान्यतः पूर्वार्द्धेण पारण
प्राप्तौ पारणदिने केवलानुष्ठानं सद्भावतदंत कर्तव्यं तदाह भृगुः जन्मानुष्ठानं हि शिवशिवरात्रिस्तथैव च पूर्वार्द्धे
वर्कतं व्यातिथिभाते च पारणमिति श्रान्नरोहिणीव्रतोपवासेभाते कर्तव्ये इतरोपवासे तिथ्यंते पारणमिति विवेकः
॥ विष्णुरहस्ये ॥ कृष्णानुष्ठानं कदपथां शिवरात्रिश्चतुर्दशी एताः पूर्वयुताः कार्यास्तिथ्यंते पारणं भवेदिति
॥ निगमेऽपि ॥ पूर्वविद्धास्तु तिथिपुमेपुच श्रवणं विना उपोष्य विधिवत् कुर्यात्सदंतं च पारणमिति ॥ विष्णुध
र्मोऽपि ॥ जयंती शिवरात्रिश्च कार्यं भद्राजयान्विते कृतीपवासास्तिथ्यंते तथा कुर्यात्पारणमिति ॥ यदा तु पारण
दिनेऽष्टमी रोहिण्योः संभवस्तदोभयभाते पारणं कर्तव्यं तदुक्तं पद्मपुराणे कार्या विद्धा तु सप्तम्यारोहिणीसाहिताऽ
मी तत्रोपवासं कुर्यात्तु तिथिभाते च पारणमिति ब्रह्मवैवर्तेषु अष्टम्यामश्वरोहिण्यां न कुर्यात्पारणं कश्चित् इत्यात्

पुराकृतकर्मउपवासाभिर्गतकलं तिथिरष्टगुणहृतिनक्षत्रंचचतुर्गुणं तस्मात्प्रपन्नतः कुर्यात्तिथिर्भातिचपारणमिति
 रुकदपुराणे तिथिनक्षत्रनियमेतिथिर्भातेचपारणं अतोऽन्यथापारणेत्तत्रतभंगमवाप्नुयादितिनिर्णयाम्बवे अत्रा
 ट्स्वयंतेपारणंकार्थेरोहिण्येतोनापोक्षितः भातिपारणविधानस्य रोहिणीश्रवणातिरिक्तनक्षत्रविषयत्वात् याका
 श्रित्तिथयःश्रीकाःपुण्यानक्षत्रसंयुताः ऋक्षतिपारणं कुर्याद्विनाश्रवणरोहिणीभितिरमरणात् माधवार्थेन नक्षत्रं
 चतुर्गुणमितिप्रत्यवायस्योदाहृतत्वात् मैवंयुक्तं विनाश्रवणरोहिणीमिति वचनंतु केवलनक्षत्रोपवासविषय
 मनुकल्पविषयवैष्यवर्गतव्यमित्युक्तं ननु यदा पूर्ववैवेदापरोसपरदिनेर्द्धरात्रतदूर्ध्ववातिथ्यतेभवाते तदा महा
 शिक्षार्था भोजननिषेधात् द्वितीयदिनउपवासः प्रसज्येत सच नयुक्तः पारणस्यावश्यकंगत्वात् यदिपारणभं
 गोत्तरयात्तदाप्रतिनिधिविधानं नोपपद्येत तद्विधानंच द्वादशीप्रस्तवि देवलेनदास्यंतं संकटसमनुप्राप्तेद्वादश्यांपार
 येत्कथं अत्रिस्तुपारणं कुर्यात्तपुनर्भकं नदोपकृदिति अतः पारणशब्दबलात्प्रतिनिधिवलाच्च पारणस्यांगत्वंद्र
 ट्स्वपं अतएवादिष्यपुराणे पारणांतंत्रतंत्रैषं व्रतांतितद्विभोजनं असमाक्षेत्रेपूर्वैर्नैव कुर्याद्भ्रतांतरभितिपारणशब्द
 स्य पार कर्मसमाप्तावितिधातोर्नैष्यन्नत्वेनव्रतसमाप्त्यर्थत्वात्तदभावेव्रतस्यासमाप्तिः स्यादितिचेत् सर्वं तिथि
 भातकालः पारणस्यांगं पारणं चार्गिं नहंगमावैगिन एवलेपइतिप्रसिद्धिरस्ति अतश्चतिथ्यंताभावेपि दिवैवपारणं
 कर्तव्यं तदुक्तं तिथ्यक्षयोर्थादाछेदेनक्षत्रं तमवाप्यवा अर्द्धरात्रोऽपिवाकुर्यात्पारणं इत्यपरोऽहनीति अस्यायमर्थः
 तिथ्यक्षयोः छेदद्वयोः परिसमाप्तौ दिवैव पारणं कर्तव्यं अयं मुख्यः नक्षत्रांतद्व्यनुकल्पः नक्षत्रपदंतिथेर
 व्युपलक्षणं अन्यतरंतिवापारणं कुर्यादित्यर्थः अर्थेकार्थरात्रेयद्युभयांतस्तदादिवसे मुख्यानुकल्पयोरुभयोरप्य
 संभवाद्वात्रौच पारणस्यानिषिद्धत्वाच्चाध्यात्तत्राप्युपवासप्राप्ति पारणप्रतिप्रसवः क्रियते अर्द्धरात्रोऽपिवा कुर्यादिति

निर्णयाद्यनेतु श्रद्धरात्रोतिथिमतः स्यात्तदा ऽरेहनि परदिनेपारणकुर्वात् दिवसपारणच सर्वोपवाससाधारणं
तदुक्तं ब्रह्मवैवर्ते सर्वेष्वेवोपवासेषु दिवापारणमिष्यते अन्यथापुण्यहानिः स्यादतेवारणपारणमिति गरुड
पुराणऽपि अन्यतिथ्यागमोरात्रौतामसरत्तैजसोदिवा तामसेपारणकुर्वन्तामसीगतिमश्नुतइति अन्यत्तदसाद्दे
ति स्मृतिकौरतुमे शास्त्रांतरादेवास्थार्थस्यासिद्धत्वेन वाक्यद्वयवैयर्थ्यापत्तेः श्रुतिशब्देन प्रतिप्रसवतात्पर्यव्यो
तनाद्य अन्यतरंतेपारणान्भुज्जनं नारदीयेऽपि तिथिनक्षत्रसंयोगेऽपवासापेयदाभवत् पारणतुनकर्तव्यत्वाव
त्रैकरूपसंक्षयइति बह्निपुराणे जयंतीमुत्क्रम्य भक्तिकुर्वात्तिथेर्वापि शस्त्रंभारतपारणमिति तथा रोहिणी
सहितार्थेयंविद्वद्भिःसमुद्योयिता वियोगेपारणकुर्वाण्यर्थाब्रह्मप्रवादिनः सांयोगिकव्रतेप्रातिपद्येकोपि विपुञ्ज्यते
तत्रैवपारणकुर्वादेवैवेदविदोविदुरिति मदनरत्नंपि यदादिने नैकतरस्याप्यंशः किंतुरात्रात्रैव निशीथार्द्वान्मुम
यांतोन्यतरातोवातदारान्नावप्युमयांतेऽन्यतरंतेवैकत्तव्यं यदातुनिशीथव्यवहितपूर्वश्लेषोमयांतएकतरंतीवा
तदा निशीथे पारणं कर्तव्यं तिष्ठक्षयोरिति वचनादिति निशीथोरत्रैरष्टमेभूहत्तां यत्तु नरात्रौपारणकुर्वाद्द
तेवैरोहिणीव्रतात् तत्रनिश्चयपितत्कुर्याद्वर्जयित्वामहानिशासिति गौडोदाहृतभाविष्योत्तरत्रचनेन महानिशायां
पारणानिषेधः समहानिशातो ऽर्वाक् पारणकाललाभेऽवगतव्यः निर्णयसिंधावापि महानिशातोर्वाग्न्यतरांत
लुभेमहानिशाानिषेधः महानिशायाभेवान्यतरांतलाभे तत्रैवपारणमिति श्रवकचित् यत्तु मयूखडकं पारणंरां
ञानकुर्वात् किंतुदिवैवेति तत्सौष्टिवाद्मत्रं श्रद्धरात्रिपुत्राकुर्यादित्याद्यने क्वचनानर्थक्यप्रसंगात् प्राचीनहेमा
द्रयादिसर्वार्थविरोधाच्च यदप्युक्तंमाधवेन श्रद्धरात्र्यशब्देन रात्रिमात्रंगृह्यत इति तदपिमाधवग्रंथे तादृशार्थानुपलं
भान्मुच्यते महानिशासाह्वयामाहुर्परितोयामः तदुक्तं महानिशातुविज्ञेयामध्यमंमध्ययामयोः तथा मध्यमः

प्रहरैरत्रिविधायामुमहानिशितिसृष्टयंतरमिति इदमेवहेमाद्रिमदनरत्नमाधवादीनामृतं कामधेनौ गार्गस्तु म
 हानिशालुविविधायामभ्यमंप्रहरद्वयमित्यादि दृढशालातपरतु महानिशोद्विघटिकेरात्रौमध्यमयामयोरित्याह वेद
 पाठपरतदित्यन्ये अशकरतु गौणमुखकालाभिषिद्धिवैवपारणकुर्वातु जयंत्यापूर्वविद्यायामुपवासंसमाचरे
 त् तिथ्यतेयोत्सवार्त्तव्रातकुर्वातपरणमिति कालादर्शादिनिवधवचनत् उत्सवाते जाभराद्युत्सवाति द्वितीय
 दिवसेप्रातरित्यर्थः श्रावकचित् यतुकमयुषं उद्यापनंत्वनुकत्वात्नास्तीतितदप्यपेशलं उद्यापनंविनापनुतद्वत्
 निष्कलंभवेत् यदिद्योद्यापनंनोक्तव्रतानुगुणतश्चरेत् वितानुसरतोदद्यादनुकत्वापनेव्रते गांथैवकांचनंद्रथाह्वत
 स्यपरिपूर्तये ॥

॥ इति पृथ्वीचंद्रोदयेनंदिपुराणोक्तेस्तरमत्स्यथा उद्यापनं कर्तव्यम् ॥

॥ तत्प्रकारश्चमविषयोत्तरकेजन्माटमंत्रितकथाच ॥

॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ कीदृशतद्व्रतं देवदेवैः सर्वैरनुष्ठितं जन्माटमीति संज्ञं च पवित्रं पापनाशनं येन त्वं तुष्टिमाया
 सिर्चाणं प्रभावाय यत्नमेतत्त्वतो ब्रूहि साविधानं संवित्तरं ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ मासि भाद्रपदे पुण्यांनि
 शीथे कृष्णपक्षगे शशांकैदृपराशिरथे ऋक्षे रेहिणीसंज्ञके योगेस्मिन्वसुदेवाद्दिदेवकीनामर्जाजनत्

भगावत्याश्चतत्रैव क्रियते स्म महोत्सवः योगेस्मिन्कस्यश्च पुण्यासिंहराशिगतिरथौ सप्तम्याल्लघुभुक्कुर्या

हतथावनपूर्वकं उपवासं स्य निषमं रात्रौ स्वप्याजितं त्रिषुः केवलेनोपवासिनतस्मिन्जन्मादिनेमम सप्त

जन्मकृतात्प्यापान्मुच्यते नान्नसंशयः उपावृत्तस्य पापेभ्योपस्तुवासां गुणैः सह उपवासः सविज्ञेयः सर्वभोग

विवर्जितः ततोऽप्यां तिलैः स्नातानद्यादौ विमलेजले सुदेशशोभनं कुर्यादेवकथाः स्मृतिकाण्डं सितपीतैस्तथारकैः

कर्तुरहंरितः पृथक् वासोभिः शोभितकृत्वा समंतात्कलशैर्नवैः भद्रैः फलैरेनैकैश्चर्दापालिभिरतरतः पुष्प
 मालाविरचितंचंदनागुस्तृपितं श्रितिरन्यमनौपम्यंरत्नजालादिभूपितं हरिवंशस्य चरितं गोकुलचविलेखपत्रवती
 वादिचनितदैर्वाणवेषुणवाकुलतृत्थर्गातक्रमेपितंमनौलेश्चसमंततः वन्हिवारिलिहिसद्वैः कृष्णच्छापाभ्वरादिभिः
 हारिविन्ध्यस्तमुसुलंरक्षितंरक्षपालकैः पद्यादेव्याधिष्ठितंचस्त्रीभिश्चस्वजनैस्तथा एर्वाविभवसारेणकृत्वातरसूति
 कागृहतन्मयेप्रतिमास्थाप्यासात्राप्यष्टविधास्तृता काचनीराजतीताधीर्पैतलीम्बुन्मयीतथा वार्धामणिप्रयीचै
 वयणकौलिखितातथा सर्वलक्षणसंपूर्णैः पर्यैकेचाटुतास्तृते संतसकांचनाभासांसहतपस्विनीं प्रसूतांब्र
 प्रसूतांचस्थापयेन्मंचकोपरि मांतत्रवालकंगुहापर्यैकेरतनपायिनं श्रीवत्सवक्षसंशांतनीलिरपलदलच्छविं वशो
 दातत्रचैकस्मिन्प्रदेशेसूतिकागृहे तद्वच्चकल्पयेत्परार्थप्रसूतवरकन्यकां तथैवममपाश्वस्थाः कर्ताः लिपुटान्तप
 देवाग्रहस्तथानागायक्षाविद्याधरानटाः प्रणताः पुष्पमालाप्रचारुहस्ताः सुरासुराः संचरंतइवाकाशेप्रहारैरकृदितो
 दितैः वसुदेवोपितत्रैवल्लहचर्मधरः स्थितः कश्यपोवसुदेवश्चञ्चदितिश्चैवदेवकी शोर्पोपिवलभद्रांघ्यशोदादि
 तिरन्यभूत् नदः प्रजापतिर्दक्षोर्गंश्यापिचतुर्मुखः गोप्यश्चाप्सरसस्त्वैर् गोपाः सर्वोदिवैकसः एवोवतारोराज
 द्रकसोऽयंकालनेषिजः तत्रकंसानियुक्ताश्चमोहितायोगनिद्रया गोधेनुकजराश्चैवदानवाः शस्त्रपाणयः त्वयंतश्चाप्स
 रोभिश्चांगवर्वाणितत्पराः रन्यापेर्वाविधांकृत्वादेवकीं तत्रसूतिकां लक्ष्मनीयश्चतत्रैवकालियोग्यमुनाहृद्देइत्येव
 मादियात्किंचिच्छमयतेचरितंमम लक्ष्मिप्रैत्वाप्रयत्नेनपूजयेद्भक्तितरपराः ततस्तानपूजयेद्भक्त्यागंधपुष्पाक्षतैः फ
 लैः कृष्णार्डैर्नारिकेलश्रखजूरदांडिनीफलैः वीजपूरैः पूगफलैल्लकुचैश्चपुसैस्तथा कालदेशोद्भवैः पुष्टैः पुष्पैश्चापियुधि
 शिर पायार्धैः पूजयेद्भक्त्यागंधपुष्पाक्षतैः फलैः मंत्राणानेनकैतियदेवकीं पूजयेन्नरः नापयद्भक्तिन्नराधैः सतत

परितृवावणुवाणानिनादै भृंगारादशकुम्भप्रवरकतकरैः किन्नरैः सिन्धुमाना पर्थकेरासत्तैयामुदिततरमुखीपु
त्रिष्णिसम्यगास्तं सादेवीदेवमाताजयति सुवदनादिवर्किकातरूपा पादौर्स्वाहाहृपतीश्रीदेवक्याश्चरणातिक नि
पण्णापंकजेपुत्रयानामोदेव्यैश्रयैइति प्रणवादिनमोत्तंचपृथक्नामानुकार्तिपेत् कुत्वापूजाविधिश्चसर्वपापापनु
तये देवक्यैवसुदेवायवासुदेवायचैवहि वलदेवायनंदाययशोदायैपृथक् पृथक् क्षीरायैः स्नपनं कृत्वा च दनेनानुक्रम
येत् पूजांतरमपीच्छतिकेचिदन्नैवसूरयः चद्रोदियेशांकायश्च ईर्ष्याद्वारिस्मरेत् श्रानघं वामनं शौरिर्वैकुण्ठपुर्या
समम् वासुदेवं हृषीकेशं माधवमधुसूदनं वाराहं पुंडरीकाक्षं नृसिंहं दैत्यसूदनं दामोदरं पद्मनाभं केशांगरुडं च
ज गोविंदमच्युतं कृष्णमनंतमपराजितं श्रधैक्षजं जगद्धिजं सर्गारिष्यरंतकारकं श्रानाग्निधनं विष्णुं त्रिलोकेशां
विक्रमं नारायणचतुर्बाहुं शस्यचक्रादाधरं पीताम्बरधरं त्रिचं वनमालाविभूषितं श्रीवत्सांजगत्सुतं श्रीधरं
श्रीपतिं हरिं योगीश्वराय देवाय योगिनांपतये नमः योगोद्भवाय नित्याय गोविंदाय नमो नमः स्नानमंत्रः यज्ञे
श्वराय देवाय तथा यज्ञोद्भवाय च यज्ञानांपतये चाथगोविंदाय नमो नमः धूपादिमंत्रः विश्वेश्वराय विश्वायतथा
विश्वोद्भवाय च विश्वरूपयतये तु भृंगोविंदाय नमो नमः पूजांमंत्रः मंत्रेणानिनरैरेयं इयाच्छ्रमसेनरः तयैना
ईर्ष्यमंत्रेण श्रानैवैवतुदापयेत् क्षीरोदारिणवसंभूतश्रानिनेत्रसमुद्भव गृहाण ईर्ष्याशकैर्मरोहिण्यासहि नोमम
उयोः स्नापते नमस्तुभ्यं नमस्ते उयोतिपांपते नमस्ते रोहिणीकाल आर्धनः प्रतिगृह्यतां रथांडितस्थापयेद्देवशशां
करोहिणीयुत देवक्याय सुदेवं च नंदं चैव यशोदाया वलदेवं मयासाद्धैमक्यापरमयानूप सपूजयिषि गद्देवी किं ना
मोतिवदुर्लभं शर्द्धरात्रेवसोर्धारापातयेद्देव्यसर्पिणा तनोवाद्धांपयेत्सालपथुनामादिकं मम कर्तव्यं तत्क्षणाद्वा
त्रोन्नभाते नवमीदिने यथामथितथाकार्यो भगवत्यामहोत्सवः ब्राह्मणान्भोजयेद्देवक्यातेभ्योदद्याच्चन्द्रिणां

हिरण्यमेदिर्नागाधोवासांसिकुसुमानिचयद्यद्विष्टतमंतत्कृष्णोमप्रीयतामिति चंदेवंदेवकोदेवीवसुदेवादर्जीज
 नत् भौमस्वब्रह्मणोगुण्यै तस्मैब्रह्मात्मनेनमः सुजन्मनेसुदेव/यगोब्राह्मणहितायच शांतिरस्तुशिवचारस्तुइ
 त्युक्त्वाभिसर्जयेत् ततोवृजनीधंयदीनानाथजनंतथा भोजयित्वासुशांतात्मास्वयंभुर्जात भगवतः एवंय
 कृतेदेव्यादेवकथास्महोत्सवं प्रतिवर्षीविधानेनमद्गक्रोधमर्नदन नरोवायद्विद्यानारीयथोक्तफलमाप्नुयात् पुत्र
 सतानमनधंसौभाग्यमलुञ्जलभेत् इहधर्मसतिभूत्वामृतोवैकुण्ठमाप्नुयात् तत्रदिव्येनमानवपलक्षयुविधिरे भो
 गान्नाविधानभुंक्त्वापुण्यशेषादिहागतः सर्वकामसमृद्धेतुसर्वासुखविवर्जते सर्वरत्नयुतेपार्थसर्वगोकुलमंड
 ले महान्पवारिषानांजायतेहृद्योमम यस्मिन्सदैवदेशेतालिखितवापटापुर्वितं ममजन्मदिनंपुण्यंसर्वालंकारभू
 पितैः पूज्यतेपाण्डवश्रेष्ठजनैस्त्वसवसंयुतैः परचक्रभयंतन्नकदाचिन्मवेत्पुनः पर्जन्य कामवर्षीर्याद्भितभयो
 नभयंभवेत् गृहेवापूज्यतेयस्मिन्देवकथाश्रुतिमम तत्रसर्वसमृद्धिः स्यान्नोपसर्गादिजभयं पशुनोत्कुलध्या
 लात्पापरेगात्रपातकात्ताराजतश्रौत्रतश्रापिनकदाचिद्रयभवेत् प्रसोतापियोभक्त्यान्नतंपश्येजनाकुलं सोपि
 पापविनिर्मुक्तः प्रयातिहरिमंदिरं जन्माष्टमीजनमनोनयनाभिरामा पापापह/सदिति नंदित नंदगोपायो
 देवर्कोसुतयुतांपजतीहितस्यां पुत्रान्वाथसमुपैतिपदंसाविष्णोः ॥

॥ इति श्रीजन्माष्टमीव्रतकथासमाप्ता ॥

श्रन्याकथापद्यपुराणे ॥ ॥ शौनकउवाच ॥ कृष्णजन्माष्टमीसूततस्याम्नाहास्मभुतमं कथयस्वमहाप्राज्ञ
 बौद्धस्वभवांशुवात् सूतउवाच कृष्णजन्माष्टमीब्रह्मभक्त्याकरोतिपानरः श्रंतविकृष्णपुरयातिकुलकोटियुतोद्वि
 ज श्रष्टमीवृषवारेश्चसोमैवेवद्विजोत्तम रोहिणीश्रक्षसपुक्ताकुलकोटयाश्रमुक्तिदा ३ मह/पातकसयुक्तः करोति

ब्रतभुत्तमं सर्वपापादिनिर्मुक्तश्चतयोतिहिरण्यं कृष्णजन्माष्टमीब्रह्मन्तकरोतिनराधमः इहदुः खमवाप्नोति स
 श्रेयनरकंब्रजंतं ५ नकरोति ययानारीकृष्णजन्माष्टमीव्रतं । वर्षवर्षे तु सामूढानरकं यातिदारुणम् ६ जन्माष्टमीदि
 नयोवैतरोऽथातिविमूढधीः महानरकमश्नाति सत्यसत्यवदान्महत् ७ दिल्लीपेनपुराष्टोविशिष्टो भुजिसत्तमः त
 च्छृणुष्वमहाप्राज्ञसर्वपातकनाशनम् ८ दिल्लीपठवाच । भाद्रिमास्थसिताष्टम्यां यस्यां जातो जनार्दनः तदहं श्रो
 तुमिच्छामि कथयस्वमहामुने । ९ कथं वा भगवाञ्जगतः शंखचक्रगदाधरः देवकीजठरे विष्णुः किंकर्तुकेन हेतुना
 १० वसिष्ठवाच शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि कस्माज्जातो जनार्दनः । पृथिव्यां त्रिदिवं त्यक्त्वा भवनकथयाम्यहम् ११ पु
 रावसुधराह्यासां कंसादिनृपपीडिता रथाधिकारप्रमत्तनकसद्वेन तं ङडिता । क्रदंती रुदती क्ष्मा तु ययौ धूर्णिता लोच
 नां यजति धति देवशटमकांतोऽप ध्वजः कसेन ताडितानाथ इति तस्मै निवेदितम् १४ क्रदंती तां समात्येक्य कोपेन
 रफुरिताधरः उभयासहितः सर्वैर्देवैर्दनुद्भुतः । आजगाम महादेवो विधातृ भवन्नरुपा । गत्वा चोवाच ब्रह्माणं
 कंसध्वंसनिमित्तये १५ उपायः । सृज्यतां ब्रह्मभ्रवती विष्णुना सह । श्वरतद्वचः श्रुत्वा गंतुं च प्रोच्यतो विभुः
 शीरोदयत्र्यं कुंठः सुतोऽस्ति भुजगोपरि । हसत्युद्धंसमारुह्य हरैरतिकमायगौ । तत्र गत्वा समं धात्रा देवदुर्हरा
 दिभिः समुक्तेः स्तूय त्रैवादिभिः । कोमलैर्वानि वदंवरैः १९ नमः कमलनेत्राय हरये परमात्मने । जगतः पालयिञ्जे
 च लक्ष्मीकान्तं नमस्तुते २० इति तेषुः स्तुतिं श्रुत्वा प्रत्युवाच जनार्दनः । देवान् । किं शुमुखान् सवर्णिभवाद्भिरागतं कथम् २१
 ब्रह्मोवाच । शृणु देवजन्नाथ यस्मादस्माकमागतं कथयामि सुरश्रेष्ठ तदहं लोकभावन २२ शूलिदत्तवरो नमत्तः । कं
 सराजोद्ग्रासदः वसुधाताडितो तेन करदा नैर्पीडिता २३ पूर्वतपः कर्तते न द्रुष्करं भुवि मानवैः । तस्माच्च कम्पिरे
 दैवाः शूलिनः शरण्ययुः । ततः शूलितरसमपि पंगवावाप्यधुमवाच ह । वरं वरयमद्गतेदारुण्यमि सुरदुर्लभम् । त

तावन्नवरकंसोमाययतु प्रवंचितः भगिनेयंविनाशोभोमरणंभवितान्वे २४ तस्माद्ब्रह्मस्वयंदेवकंसहंतुदुरासदं
 देवकीजठरेजन्मलब्ध्वागत्वात्रगोकुलम् २५ ब्रह्मणाप्रोषितोदेवः प्रत्युवाचवशूलिनं पार्वतीदेहिवेशभोश्रुदंरिष्य
 त्वागामिष्यति २६ उभयारमयासादृशंखचक्रगदाधरः उद्दिश्यमधुरां चक्रे प्रयाणं कमलासन २७ देव
 कीजठरेजन्मलभेतत्रगदाधरः यशोदाकुक्षिमध्यास्तेशर्वाणीभृगुलचिना नवमासांश्रुविश्वम्यकुक्षौनवादिनाधि
 कान् भारुमास्थसितेपश्रेचंश्रुमीसंज्ञिकेतिथौ रोहिणीतारकायुकारजनीयनयोरिता तस्यांजातो जगन्नाथः
 कंसारिवसुदेवजः ३० वैराटीनंदपत्नीचयशोदाऽर्जजिनस्सुता पुत्रपद्मकरंपद्मनाभिंपद्मदंलक्षणं ३१ तदाह
 र्षितुमारभेदृष्ट्याचानकदंडुभिः कंसामुरभयन्नस्ताप्रोवाचेदेवकीतदा ३२ विराटंगच्छभोनाथसुतंप्रत्यर्षितुंकिल
 पुत्रदत्वायशोदायैसुतांतरयाः समानय तस्यावचःसमाकर्णवसुदेवोपिदुःखितः श्रुकेकुमारमादायविर
 टाभिसुखोपयथै ३४ यमुनाजलसपुष्पांतपथोमधवार्तनी आसीत्प्रतिमहादीर्घांगंभीरोदकपूरभाक ३५
 एवंदृष्ट्वातटेरिष्यत्वायमुनामवलोक्यच वसुदेवोऽपिदुःखार्तोविललापातिचिंतया ३६ किंकरोमिकगच्छामिव
 धिनाऽपिहिवंचितः कथमयंगमिष्यामिविच्यटंनंदमंदिरम् ३७ हरिणातत्रसानंदमाययावचितः पिता क्षण
 मात्रं तटेरिष्यत्वायमुनांमवलोकयत् ३८ तेनदृष्ट्वापुनः सापिक्षणाज्जानुवहाऽभवत् तां दृष्ट्वाहृष्टचितः सप्र
 स्थानमकरोत्तदा ३९ मायांकत्वाजगत्नाथःपितुरंकाञ्चलेऽपतत् तंपुत्रंप्रति तदृष्ट्वाहाहाकृत्वासुदुःखितः म
 हापापंपुनः कर्तृत्वधिनातेनवांचिहः ब्राहिमंजगतांनाथसुतरंशसुरोत्तम ४१ जनककंदितं दृष्ट्वाकसारिः कृप
 यामुहुः जलक्रीडांसमार्चयंपितुः कोटमगात्पुनः पथातेनद्विजश्रेष्ठजगामनंदमंदिरं सुतंदत्वायशोदायैसु
 तांतरयाः समानयत् निजागारंरत्नःप्राप्यपत्न्यैप्रत्यर्षित्वासुताः ४१ देवकीचयसूतेतिवार्ताप्रसात्सुरारिणा

आनेतुंप्रपितादूताः सुतांदुहितरतदा आणत्यकसदूतास्तेसुतानेतुंप्रचक्रमुः ४६ वलाद्वरतास्समाकृष्यदंषकीवसुद-
 वयोः कंसदूताग्रहीत्वातमर्षित्वातुसुरारथे ४६ । सधृत्वातांमदारजसम्भयोभूद्दुरासदः शुद्धकांचनवर्णाभांपूर्ण-
 दुवदनाहसत् दृष्ट्वाकसोहसर्तातांविद्युत्स्फुरितलोचनां आदिदेशासुरश्रेणजहिनीत्वाशिलोपारिश्राजालब्धवाऽ
 सुरास्तेवैनिष्येष्टतांप्रवर्तिताः विद्युच्छिन्नतरंगरीजगामस्वकरांतिकात् ॥ शौर्धुर्वाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामि य
 आस्तेशशुरुसमः नंदरूपनिलयेगुप्तस्वहंतासुरोत्तमः ॥ वासिष्ठ उवाच ॥ एवमुक्त्वात्सदिविजिगामानिजमंदिर
 श्रत्वावाक्शयंतोदिव्यःकंसोराजसुदुःखितः भगिर्नापूतनामहागच्छत्त्वंनदमदिर ॥ छद्मनातत्सुतंहत्वागच्छत्त्वं
 वालितं बहु दास्यामिशासन्तं वै ब्रजश्रीप्राशुभंकुरु आज्ञांप्राप्यराक्षसीसांगोकुलाभिसखगता ॥ माययातग्रह
 द्वारंप्रविष्टासुरमर्दनं स्तनपानेनतद्प्राणानाकृष्यनंदगोकुले, केशिनंचवकदैव्यधनुकरासम्पुनः जंभणंचाम्नि
 व्हंयहत्वंवागोवर्धनंदधत् कालीयमर्दनकृत्वाभातोमधुपुरीततः दृष्ट्वाकंसोहतः क्रूरः कसमह्जानजीजयत् पित
 रौतोपयामाससुप्रसहैरसुसंस्कृतः एतत्तेकथितंरजन्विष्णोर्जन्मदिनव्रतं श्रत्वापापानिनश्यतिकृत्वाकिंनभ
 विष्यति यद्दं कुरुतेमर्त्यायाचनारोहरेव्रतं ६१ ऐश्वर्यमतुलंप्राप्यजन्मन्यत्रयथेषित पूर्णविद्वानकर्त
 व्यात्ततीयापधिरेवच श्रष्टर्येकादशीभूताधर्मकामार्थांछिभिः ॥ वर्जायित्वाप्रयत्नेनसत्तर्मासंयुताष्टमीं विनाऋक्षे
 णाकर्तव्यानवर्मासयुताष्टमी उदयेचाष्टमीकेचिस्सकलानवर्मायदि मुहुर्तरोहिणीयुकासंपूर्णास्वाष्टमी भवेत् अ
 ष्टमीवधुधारेणरोहिणीसाहितायदि सोमनवाभवेद्राजत्तिकर्तव्यैव्रतकोटिभिः नवम्यामुदयातिकचिस्सोमवापिपुत्रे
 पितृ अपिपर्वशर्तनापिलब्धात्रापि नलभ्यते विनाऋक्षैर्तुर्तव्या नवमिसंयुताष्टमी कार्याविद्वापि सत्तम्यारो

रिणांभ्युताष्टमी कलाकाष्ठामुहूर्तापिषट्कण्णष्टमीतिथिः नवम्यास्महिताप्राह्यास्मत्तमीसंयुतानहि किंपुनर्बुध
 नरेणमग्निनापिथिगेपतः किंपुनर्नवमीयुकाकुलकोट्यारतमुकिदा पलदेवेनराजेन्द्रसप्तम्याश्रष्टमीत्यजेत् सु
 रायादितुनारुष्टोभंगाभःकलशाथया दिलीपडवाच केनचादौकृतचेदाकेनवातस्प्रकाशितं किंपुण्यकिफलदेवः
 रुधयस्वमहामुने यसिषडवाच चित्रसेनीमहारजाभमहाप्रापयरोमहान् अग्न्यागमनं कृत्यास्वर्णैस्तेयद्विज
 रयच सुरंयाचस शतृत्सोद्यमानांसिसदारतः एप्रापसनायुकोनित्यप्राणिनवरतः चांडालैःपतितैःसार्द्धमा
 लाभसर्वशकरोत् एकदैवविद्योराजाश्रुगयायामनोदधे अरग्रेहीपिनंजात्रावेष्टयित्वाचसर्वतः सावधानंभ
 टान्सर्वान्वाक्यमेतदुवाचह सचवध्वः पुरोयस्यगच्छेद्राज्ञोऽजगामह सत्यजोपिततोरजांठयप्रांयश्चाज्जगामह अ
 नैककेशदुखेन व्याघ्रहंतुंसमाहितः क्षुपिपासाकुलः प्राप सध्यायंयमुनातटम् अष्टमीरोहिणियुकातद्दिनज
 न्मवासरं स्वकन्यायमुनायावैव्रतंवक्रुर्नरथिप नानोपहर्षैर्द्रैवैश्रयधूपदीपै सुशोभनैः गंधपुष्पंतथाद्रव्यं
 कुकुमादिमनेहरम् ॥ अन्नंवहगुणदृष्ट्याभोजनेमानसकृतम् श्रीराजोवाच अन्नाभावान्ममाद्याशुप्राणापार्व्यति
 नाश्रित स्त्रियक्रयुः जन्माष्टम्यांहरैरयनभोक्तव्यंत्वयानय गृध्रमासंखरंकाकंगोमांसमन्नमेवच भुक्त्वान्नत्रसं
 देहोपोभुक्तेकृष्णजन्मनिं किंकिच्छिद्रंनसंजातंसंसारंयसंतानृणा यूनैर्देहेरिथतप्राणेजन्तानि कृतानृप तत्राकृतो
 पवासस्याकठिनंयममदिरं यद्दत्तपितरोनित्यंनगृह्णातिथथाविधेयं पितरं पातिता सर्वैजंत्याभोजनेकृतं इ
 तिश्रुत्वाततोरजन्व्रतचक्रेनराधिपः किंचित्पुष्पंकियद्रवंचवस्त्रचानीयर्हार्धितः एतद्भतेसमायुकास्तिथिमतयपारण
 ॥ सूतउवाच ॥ यत्कलमयुरीगत्वाहृष्ट्याकृष्णमुखंवृजत्तत्कलंप्राप्यतेपुंसांकृष्णजन्माष्टमिब्रतत् ॥ यत्कलंहारिकां
 गत्वाहृष्टविन्वथरहरी तत्कलंप्राप्यतेदीनैस्तरयजन्माष्टमिब्रतत् ॥ इति श्रीपद्मपुराणेहारीजन्माष्टमीब्रतकथनम

॥ अथमविष्णुराणोक्तं नृमाष्टमंत्रतोद्यापनम् ॥

याधिष्ठितवाच उद्यापनविधितत्रब्रह्मिदेवदयानघे येनसंपूर्णताधातिव्रतमेतदनुत्तमम् । श्रीकृष्णउवाच पूर्णा
 ताधिमतुषाभ्यश्रद्धाचित्तादिसंयुतः पूर्वैश्वरेकमक्ताशीस्वपन्मास्वहृदिस्रमरन् प्रातस्त्रयाद्यसरस्वपुष्पश्राका
 न्समाहित निर्वर्थावरपक कर्मब्राह्मणान्स्वास्तिवाचयेत् गुरुमानीपधर्मज्ञेदेवेदांगपारगम् दृणुयाद
 त्विंजश्रैववस्त्रालकरणादिभिः पलेनवातदद्वेनतदद्वेनवापुनः शस्ययाद्याकारयेत्तत्रविंशोऽथविवाजितः सौ
 यणीभ्रतिमाकार्यपाथाध्याचमनादिकं एतस्सपाथाविधिवपूजोपकरणादिकं गोचर्ममात्रसालिष्पमभ्येमंड
 पमाचरेत् ब्रह्माद्यादेवतास्तत्रस्यापयित्वाप्रपूजयेत् मंडपरचयेत्तत्रकदर्लीरुनभमंडितं चतुर्द्वारसमोपेतक
 लपुष्पादिसयुत वितानंतत्रवध्नीयाद्विचित्रैवशोभितं मङ्गपेरथापयेत्कुभताद्यावाप्तुष्पमयशुचिः तस्मोपरि
 न्यसेत्पात्रंराजतं वैष्णवंतुवा वाससाच्छाद्यकैतयपूजयेत्तत्रमावुध . उपचारैः षोडशभिर्भैरवैरपिसमाहित . ध्या
 त्यावाह्यामूर्ताकृत्स्नस्वागतादिभिरादरात् ध्यात्वावाचतुर्भुजदेवंशंखचक्रगदाधर शुद्धेह्यस्मिन्नाधिषात्सन्निधेहि
 कृपाकुरु आवाहनं देवदेवजगन्नाथगण्डासनसन्निधत् नृहाणासनकदिव्यंजगद्धातनमोस्त्वते ॥ आसनं ना
 नातीथां हतं शुद्धनिर्मलं पुष्पसिधितं पाद्यं गृहाण देव्यरेविश्वरूपनमोस्त्वते पाद्य गणादिसर्वतीर्थभ्योमया
 नीतसुशोतलं गृहाणाचमनं कृष्णविभ्यकापनमोस्त्वते आचमनीयं गंधपुष्पाक्षौश्रैवफलेनचसमन्वितं आ
 र्धं गृहाण देवेशमयादत्ताहिभक्तितः आर्घ्यं दधिक्षौद्रघृतशुद्धकपिलायाः सुगंधियत् सुखादुमधुरं शौरिमधुपर्कं गृ
 हाणमे मधुपर्कं आचमन पंचासुतैस्त्वत्पनंकरिष्यामिसुरोत्तम क्षीरोदधिनिसायालक्ष्मीकालायातेनमः
 भद्राकिनिगीतमोवयमुनाचसरस्वती ताभ्यः स्नानार्थं नार्तिगृहाण शिशिरं जलं स्नानं पुनराचमनं शु

द्वाजानन्दप्रस्थेताद्विन्द्रास्वररोचिपी मयोपपादितैर्तुभ्यंवाससीप्रतिगृह्यतांवल्लं पुनराचमनीयं यज्ञोपवीतंपर
 ममित्यज्ञोपवीतं किरिटकुंडलादीनिकांचीवलपयुग्मक कौस्तुभंवनमालांचभूषणानिभजरुक्मे भूषणानि
 मलयाचलसंभृतंगंधसारमनोहरं हृदयानंदनंचारुचंदनंप्रतिगृह्यतां चंदनं मालतीचंपकादीनियूथिकावहु
 लानिच तुलसीपत्रमिश्राणिगृहाणसुरसत्तम पुष्पाणि देवकौवसुदंवररोहिणीसबलांतथा सायकिको
 द्याकूरायुग्रसेनादियादवान् नंदयशोदांतकालप्रसूतांगोपकास्तथा कालिंदीकालिंधैवपूजयेताममंत्रतः
 वनस्पतिरसोद्भूतकालागुरुसमान्वितं धूपं गृहाणगोविंदगुणसागरगोपते धूपं आलंघ्यवर्तिसंयुक्तमितिदा
 पं नैवेद्यं गृह्यतादेवेति नैवेद्यं शास्त्रोदन्तं पायसंचस्त्रितापृतविमिश्रितं नानापकात्रसंयुक्तं नैवेद्यं प्रतिगृह्यतां नैवे
 द्यं तदतिपुनराचमनीयं पूर्णाफलमहद्विष्यन्तगवल्लीदलैर्युतं कर्पूरादिस्ममायुक्तं बूलेप्रतिगृह्यतां तांबूलं इ
 दंफलमितिकलं हिरण्यगर्भगर्भस्थमितिक्षिणा नीराजयेततोभक्तयानंगलंसमुदीरयन् जयमंगलाध्या
 पदं वदेवंसमर्चयेत् दत्त्वापुष्पांजलिंचाथदक्षिणादिपुरःसरं प्राणभेदं डवद्रूमौ प्राकिप्रव्हः पुनः पुनः स्तु
 त्वानानाविधैः स्तोत्रैः प्रार्थयेत्तज्जगत्पतिं नमस्तुभ्यं जगन्नाथदेवकीनंदनप्रभो वसुदेवात्मजानंतयशोदानं
 दवर्द्धन गोविंदगोकुलाधारगोपीकांतनमोस्तुते तवस्तुदाप्येदध्यामिंदोरुदयतः शुचिः कृष्णायप्रथमंद
 द्यादेवकींसाहिताय च नारिकेलेनशुद्धेनद्यादध्यांवेन्नक्षणः कृष्णायपरयाभक्तयाशंखेकृत्वाविधानतः जा
 तः कंसवधार्थाभूभारोत्तारणाय च कौरवाणां विनाशाय दैत्यानां निधनाय च गृहाणाध्यामयादत्ते देवकींसाहितो
 हरे कृष्णार्थमंत्रः शंखेकृत्वा तव स्तोत्रं सपुष्पफलचंदनं जानुभ्यामवनीगत्वा चंद्रायाध्यामिन्निवेदयेत् क्षीरे
 दाण्यासंभृतश्रित्रिनेत्रसमुद्रं गृहाणाध्यामयादत्तरोहिणींसाहितोविधो उपोत्स्यापतेनमस्तुभ्यं नमस्तेजोतिपां पते

नमस्तेरोहिणीकांतग्रहाणाधिनमोस्तुते चंद्रार्धमंत्रः इत्थं संप्राथम्यं देवप्रंशज्जागरणं चरेत् गीतनृत्यादिना च
 वपुराणश्रवणदिभिः प्रत्युपेक्षिमलेस्त्रात्वापूजयित्वा जगद्गुरुं पापसेनतिलान्ध्रश्चमूलमंत्रेण भक्तितः श्रष्टोत्तर
 शतं हुत्वा ततः पुरुषसूक्ततः इदं विष्णुरितिशोक्ता जुहुयाद्देवताहृतीः हेमिशेषं समप्यथ पूर्णाहुतिपुरस्सरं आ
 चार्यपूजयेद्भक्त्या भूपुणाच्छादनादिभिः गार्भिकां कपिलां द्यावृताहृतीः पयस्विनीं सुशीलां च सवत्सासगु
 णां तथा स्वर्णशृंगीरौ प्यखरां कांस्यदेहानिकायुतां रत्नपुच्छां तां च छुष्टीं स्वर्णघटासमाचितां श्रवणगां वस्त्रसंछन्ना
 मेवं संपूर्णतां व्रजेत् कपिलायाश्च भावितुर्गौरन्यापि प्रदीयते ततो दद्याच्चक्रवर्तिभ्योऽन्येभ्यश्चैव यथार्हतः ब्राह्म
 णान्भोजयेत्पश्चाद्दद्यात्तेभ्यश्च दक्षिणां कलशान्नसंपूर्णान्दद्याच्चैत्रसमाहितः प्राप्यानुज्ञां तथा तेभ्यो भुञ्जी
 तसह वंधुभिः एवं कृते महाराजव्रतोद्यापनकर्मणि निःपापस्तरक्षणादेवजायते विबुधोत्तमः पुत्रपौत्रसमा
 युको धनधान्यसमन्वितः भुक्त्वा भोगान् चिरकालमंते मपुरं व्रजेत् इति भविष्योत्तरौ कं जन्माष्टमं ब्रतोद्यापनं
 श्रयश्चरति कौरुत्तमो कं जन्माष्टमं ब्रतोद्यापनं ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ त्वत्प्रसादाद्दुर्षाके शश्रुते मंत्रव्रतमुत्तमं इदा
 नीं कृपया ब्राह्मि ब्रतोद्यापनकर्म च षडद्यापनं चिनात्तैव ब्रतस्य फलमश्नुते कर्त्तव्यं तु कथं भक्तैरखंडफलभोक्ताभिः २
 श्रीकृष्ण उवाच शृणु पांडव दश्यामि ब्रतोद्यापनमुत्तमं ब्रतं कृतेन राजेन्द्र सफलं विपुलं भवेत् ३ यथा तथा च त
 र्कुर्याद्विनाशाद्यं न कारयेत् वर्षे वर्षे तथा षडभ्यां कुर्याद्भ्रतमनुत्तमम् ४ सप्तभ्यां पंचगव्येन विधिवत्कापशोधनं
 कुर्याद्भ्रते तथा षडभ्यां मध्यान्हे चैव धंधुभिः ५ इष्टवंधवोऽपि तन्न सहाया भवेयुरित्यर्थः सर्वोपवेश्वरगंधैः स्नानं शु
 क्तितिलामलैः वेदोक्तविधिना स्नात्वा तर्पयेत्पितृदेवताः ६ ततोपशेकविधिना कुर्याद्दाराधनं हरेः एह्येहि
 कृपया कृष्णक्षिरिदाणवसंस्थित ७ पद्मचक्रमहाशंखलक्ष्मिं गरुडशोभित श्रीवत्सकौरुत्तमोत्तरसकफणासुता

नितप्रभो ८ व्रतस्योद्यापनेनर्वसर्वकामप्रदोभव इत्यवाहनमंत्रः इतिप्रार्थ्यतेतौदेवमर्षितंसनकादिभिः

१ आगतानर्थयेत्सर्वान्गंधपुष्पादिभिः क्रमात् पुण्याहवाचनं कुर्यात्संकरपंचयथाविधि १ ० आचार्यमर्चयेद्दि
क्षान्प्रोत्रिधंचकुटुंबिनं श्रुतिरमृतिसमायुक्तं ब्रह्माण्वरयेत्ततः १ १ धर्मश स्त्रार्थतत्त्वज्ञानन्यांश्चदेवपारगान् वरये
द्यजनाथं हि द्राक्षाणां च सतकं २ आशीर्वादं गृहीत्वा यस्मैऽर्द्धं जवरोत्तमैः शुचौ देशे तु संलिते गोमयेन विचक्षणः १ ३ मं
डलं कारयेत्तत्र पंचवर्षं सुशोभनं नवनाभं सारविंदं सर्वतोभद्रसंज्ञकं १ ४ मंडलकारयेन्मध्ये मनसोऽहार्दकं परं मंडपं
कारयेत्तत्र सुतीरणसमन्वितं १ ५ चतुर्दशान्वितं हेतुस्थाययेदिष्टदेवताः प्रथमे द्वारमार्गोत्तरुष्टं स्थापयेद्दुःशः १ ६ अत्र
तैहलमंत्रेणैवेद्यांतं प्रकल्पयेत् द्वितीयद्वारदेशे तु कुर्वेत्स्थापयेत्ततः १ ७ गणानां स्थितिं मंत्रेण चतुर्थे गणनायकं एवं
सुपूजिते तत्र मंडले पकजादिभिः १ ८ मध्येऽवस्थापयेत्कुंभसौवर्णैराजतंतथा अभावे तत्र जंबवापि सुपमयं वापि कारये
त् १ ९ सुवाधवा लितं कृत्वा चंद्रसूर्यातिमंशुभं नामांकितं तत्कृत्वा जलपूर्णं सरनकं गंधपुष्पादिसंयुक्तं सपङ्कन
फलतथा २ ० पात्रं च कारयेत्पश्चाद्दिक्षावारजेत वा अभावे तस्मिन् पात्रं कुंभस्योपरि विन्यसेत् २ १ सर्वैः समुद्रारस
रितस्तीर्थानि जलदानदाः आयांतु यजमानस्य दुरितक्षयकारकाः २ २ इति जलावाहनं स्थितं च विजग
त्सर्वसदेवा सुरमानुषं आत्मनः कार्यसिद्धयर्थं स्थापयित्वा घटोपरि मूर्त्तिकारयेत्तत्र कृष्णस्यैव विचक्षणः २ ३
अष्टमापप्रमाणानुवित्शाल्यं नकारयेत् तदद्वैनाथवाद्द्वैनाशतया वा कारयेद्दुःशः २ ४ आवाहयेत्प्रयत्नेन मूर्त्तिकलशसं
स्थितां चापरच्छत्रशट्यांचपीठिकां वाथं पात्रकम् २ ५ सूपस्कारसमायुक्तं देवस्याग्नौ निवेदयेत् २ ६ देवस
नीपे स्थापयेत् एवं पात्राभ्यां युक्तं पकल्पनविधानम् पंचाभ्युतेन तस्मान् कुर्याद्देवस्य मंत्रतः स्नानं च कारयेत्पार्थश्या
त्पूजांसमचरेत् ततस्तु पूजयेद्देवं विष्णुं तं विध्वरूपिणम् २ ७ वस्त्रपुरभनसंवातं पीतयज्ञोपवीतिनं चंदनेन सुगंधेन

कर्पूरगुरुगंधिना विलेपेननभोगापश्रीयतामधुसूदनः २८ उकविलेपनेनसहभोगापयदपेक्षितनैययतांबुलादि
 तस्याशुप्रकल्पनंकार्यामित्याशयः अथपूजाप्रकर्तव्यमभैर्वेदपुराणिकैः ३० आगच्छदेवदेवेशतेजोरशे
 जगत्पते पूजयिष्याम्यहंदेवप्रसादमुमुखीभव सहस्रशार्फैर्यावाहनं देवावहादयेयिचस्वरूपंनविदुस्तव अ
 तस्त्वांपूजयिष्यामिमातुरुत्संगथासिनं यस्मावताररूपाणिसमर्चतिदिवोकसः अपश्यत स्वधंरूपतरुभै
 श्रीब्रह्मणेनमः पुरुषर्वेदशासन श्रवतारसहस्राणिकरोपिमधुसूदन नतेसंस्थावताराणांकांश्चिज्जानाति
 तत्त्वतः एतावानस्यतिपाद्यं जातः कंसवधार्थायभूमारोता एणय च देवानांचहितार्थायधर्मसस्थापनाय च
 कौरवाणांविनाशायपांडवानाहिताय च गृहणाधर्मयादत्तेदेवक्यासहितोहरे त्रिपादूर्ध्वैत्यर्धं सुरासुरनरेशा
 यक्षैरारब्धिशयनाय च योगेश्वरायदेवाययोगिनांपतयेनमः योगोद्भवायनित्यायगोविंदायनमोनमः कृष्णायवासु
 देवायदद्यादाचमनंशुभ तस्माद्विराजाचमनीयं नारायणनमस्तेऽस्तुनरकार्णवतारक गंगोदकंसमानोत
 स्नानार्थं प्रतिगृह्यतां तस्माद्यज्ञाद्भ्रतिस्नानं पयोदधिघृतसौद्रशर्करास्नानमुत्तमं त्वत्पथैर्देवदेशगृह्यतां
 देवर्कोसुत पंचास्रतस्नानं शुद्धैदकस्नानं आचमनं क्षौमचपटसूत्रालयमयानीतांशुकशुभं गृह्यतां
 देवदेवेशमयादत्तसुरोत्तम तस्माद्यज्ञाद् द्वितीयबलं च नमः कृष्णायदेवायशखचक्रधराय च ब्रह्मसूत्रं
 जगन्नाथगृहाणपरमेश्वर तस्मादश्वत्थुपथीत नानानांघसमांपुकेचंदनंचारुचर्चितं कुकुमाकाक्षतैर्पुंकगृह्यताप
 रमेश्वर तंपज्ञामितिगंध पुष्पाण्येतेनानिदिव्यानिपारिजातोद्भवानि च मालतीकेसरदीनिपूजार्थं प्रतिगृह्यतां य
 रुरूपमितिपुष्पं अष्टांगपूजा श्रीकृष्णायनमः पादौ पूजयामि संकर्षणायनमः रिक्रौं पू. कालात्मने
 नमोजानुर्ना पू. विश्वकर्मेणे. जयनंपू. विश्वनेत्राय- कटिपूजयामि विश्वकर्मेणे मेरूंपू. वाचस्पते

नितप्रभो

८

व्रतस्वध्यापनेनरवंसर्वकामप्रदोभव इत्यावाहनमंत्रः इतिप्राध्वंतीदेवमार्थैतंस्नकादिभिः

१ आगतानर्थयेत्सर्वान्नांधपुण्यादिभिरक्रमात् पुण्याहवाचनंकुर्वात्संकरपंचयावाधि १ ० आचार्यमर्चयेद्वि
दानश्रोत्रिधं चकुटुविनं श्रुतिस्मृतिसमायुक्तब्रह्माण्डवरयेत्ततः १ १ धर्मशास्त्रार्थान्त्वज्ञानन्यांश्चवेदपारगान् वरये
द्यजतार्थहिदाह्राणानांचसतकं २ आशीर्वादग्रहैत्याद्यसैर्द्विजवरोत्तमैशुचादेशेतुसंलिसेगोमयेनविचक्षण १ ३ मं
डलंकारयेत्तत्रपंचवर्णसुशोभनं नवनामंसारविदंसर्वतोभद्रसंज्ञक १ ४ मंडलकारयेन्मध्येमनसोऽहार्दकंपरं मडपं
कारयेत्तत्रसुतेरणसमन्वित १ ५ चतुर्दशान्वितहेतवस्थाययेदिष्टदेवता प्रथमेद्वारमार्गोत्तराहंस्थाययेद्द्वय १ ६ अत्र
तेहलमंत्रेणैवेद्यांतप्रकल्पयेत् द्वितीयद्वारदेशेतुकुबेरंस्थाययेत्ततः १ ७ गणानांवेतिमंत्रेणचतुर्थेणगणनायक एवं
सुपूजितेत्तत्रमडलेपकजादिभिः १ ८ मध्येऽवस्थायपयेत्कुंभसौवर्णैराजततथा अनावेत्तत्पुनर्वापि स्मृमयंवापिकारये
त् १ ९ सुधाधयालितं कृत्वाचद्रसूर्धनिमंशुभं नामांकिततुतकृत्वाजलपूर्णैस्तरनकं गायपुण्यादिसयुक्तं सप्लव
फलंतथा २० पात्रंचकारयेत्पश्चाद्विद्वावारजतेनवा अनावेत्तास्त्रपात्रतुकुंभस्योपरिविन्धयेत् २१ सर्वैस्समुद्रारुस
रितरतीर्थानिजलदानदाः आयांतुयजमानस्यदुरितक्षयकारकाः २२ इतिजलावाहनं स्थितत्वविजग
त्सर्वसदेवासुरभानुपञ्चालेननकार्यसिध्दयर्थस्थाययित्वाघटोपरि मूर्त्तचकारयेत्तत्रकृष्णस्यैवंविचक्षणः २३
अष्टमापप्रमाणानुवितशाल्यंनकारयेत् तदद्वैनाथवार्द्धनशक्त्यावाकारयेद्द्वय २४ आवाहयेत्प्रयत्नेनमूर्त्तिकलशसं
स्थितां चाप्रच्छन्नशर्याचपीठिकांवाथपात्रकम् २५ सूपस्करसमायुक्तदेवस्थायोनिवेदयेत् २६ देवस
नीपेरथापयेत् एवंपंचासृताद्युपकल्पनाविधानम् पंचासृतेततस्तानंकुर्वाद्देवस्थमंत्रवत् स्नानंचकारयेत्पार्थपश्चा
त्पूजांसमाचरेत् ततस्तुपूजावेद्देवाविष्णुतंविश्वरूपिणम् २७ वस्त्रपुरमेनसर्वात्पीतपद्मैःपवतिन चंदनेनसुगंधेन

कर्पूरगुरुगंधिना विलेपनेनभोगाप्रायतामंधुसूदनः २८ उकविलेपनेनसहभोगापयदपेक्षितेनैवयतांबुलादि
 तस्याशुप्रकरपनंकार्यमित्याशयः अथपूजाप्रकर्तव्यमंत्रैर्द्वेपुराणिकैः ३० आगच्छदेवदेवेशतेजोरशे
 जगत्पते पूजयिष्याम्यहंदेवप्रसादमुमुखोभव सहस्रशोर्षेर्यावाहनं देवान्नसादयेष्वेचस्वरूपंनचिदुस्तव अ
 तस्त्वंपूजयिष्यामिमातुरुत्संगवाप्सिनं यस्मावताररूपाणिममर्षितिविचैकसः अपश्यत स्वरूपतरसं
 श्रीब्रह्मणेनमः पुरुषर्षेदशासन अतारसहस्राणिकरोपिमधुसूदन नतेसंस्थावताराणांकांश्चिज्जानाति
 तत्वतः एतावानस्यतिपाद्यं जातः कंसवधार्थयभूमारोत्तारणापच देवानांचहितार्थायधर्मसस्थापनायच
 कौरवाणांविनाशायपांडवानाहितायच गृहाणार्धमयादत्तेदेवमयासहितोहरे त्रिपादूर्ध्वदृश्यर्धं सुरासुरनरेश।
 यक्षरारुद्धिधशयनायच योगेश्वरायदेवाययोगिनांपतयेनमः योगोद्भवायनित्यायगोविंदायनमोनमः कृष्णायवासु
 देवायदद्यादाचमनंशुभ तस्माद्विराज्जाचमनीयं नारायणनमस्तेऽस्तुनरकार्णवतारक गंगोदकंसमानीत
 स्नानार्थंप्रतिगृह्यतां तस्माद्यज्ञात्प्रतिस्नानं पयोदधिघृतसौद्रशर्करास्नानमुत्तमं तृप्यर्धदेवदेवेशगृह्यतां
 देवकोसुत पंचाभुतस्नानं शुद्धोदकस्नानं श्राचमनं क्षौमचपटसूत्राढ्यमयानीतांशुकशुभं गृह्यतां
 देवदेवेशमयादत्तंसुरोत्तम तस्माद्यज्ञाद् द्वितीयवर्षं नमः कृष्णायदेवायशश्वचक्रधरायच ब्रह्मसूत्रं
 जगन्नाथगृहाणपरमेश्वर तस्मादश्वत्थुपवीतं नानानांघसमायुक्तंचंद्रनचारुचर्चितं कुकुमाकाक्षतैर्पुंकं गृह्यताप
 रमेश्वर तंपज्ञामितिगंध पुष्पाद्येतानिद्विद्यानिपारिजातोद्भवानिच मालतीकेसरार्दीनिपूजार्थंप्रतिगृह्यतां य
 स्तुष्पामितिपुष्पं श्रष्टांगपूजा श्रीकृष्णायनमः पादौ पूजयामि संकर्षणायनमः सिफजौपू- कालामने
 नमोजानुनी पू- विश्वकर्मेणे- जपनंपू- विश्वनेत्राय- कटिपूजयामि विश्वकर्मेणे- मेरुं प्र- वाचस्पते

नमस्तुभ्यमितिसंपूजयेन्मत्वं ललाटेकेशवायवैवल्लटपुं सर्वामिने शिरःपुं कालात्मनविश्वरूपात्मन
 नारायणनमोत्तमः इतिसर्वांगपूजा वनस्पतिरसोदित्योर्गंधाढ्यः सुमनोहरः आग्नेयः सर्वदेवानांधूपो
 यन्प्रतिगृह्यतां ब्राह्मणोस्थितिधूपं त्वंज्योतिः सर्वदेवानांतेजस्वतेजसांपरं आत्मज्योतिर्नमस्तुभ्यंदांपोयप्र
 तिगृह्यतां चंद्रमामनसइतिदीपं नानागंधसमायुक्तंभर्षभोऽप्यंचतुर्विधं नैवेद्यार्थमयादत्तंगृहाणपरमेश्वर
 नाभ्याञ्जोसोदितिनैवेद्यं तांबूलंचसकर्पूरंपूगीफलसमन्वितं मुखवाकरंरम्यप्रीतिदंप्रतिगृह्यतां यत्पुरुषोति
 तांबूलम् सुवर्णैरजततांब्रनानारत्नसमन्वितं कर्मसाद्गुण्यसिद्धार्थंदक्षिणाप्रतिगृह्यतां सत्तारासाञ्जिति दक्षि
 णा इदंफलं यज्ञेनयज्ञामितिफलं १३ ततोर्वैदिकमंत्रैः पुष्पांजलिदद्यात् इदंविष्णुरित्यादिभिः एवं
 पूजाप्रकर्तव्यरात्रौजागरणंतथा गीतवादित्रसंयुक्तपुराणश्रवणंतथा प्रतिमायांविधायैवंपूजादिवरपयक्रिणः
 ततःप्रभातसमयेस्नात्वशुचिजलाशये पूर्ववत्पूजयेद्देवंपश्चाद्बोमंसमाचरेत् स्वगृहोक्तविधानेनप्रतिधाप्यवस्तंतः
 श्रीहीयवतिलैश्चघृतेनचपरिष्ठुतैः श्रौतदेवोतिमन्त्रेणशतमष्टाक्षरंक्रमात् त्रुटयेस्वाहा कालात्मनेस्वाहा
 अहोरात्रायस्वाहा अर्द्धमासायस्वाहा मासायस्वाहा संवत्सरायस्वाहा सर्वात्मनेस्वाहा ततइदंवि
 ष्णुरितिमन्त्रेणपंचसायधुतंरमृतं यथासंस्थवकर्तव्यदुतंसपूर्णमेवच ततोमहाव्याहृतयोहोममंत्राः प्रकोत्तैः
 जपेत्पुरुषसुक्तंतुस्मरन्हेवमनंतकं पूर्णाहुतततोहुत्वायैर्व्रीहिघृतादिभिः आदित्यदीन्प्रहान् सर्वान्शर्कावा
 राययेदित् नवैधैतैरतिश्रुतैर्वत्सैराभरणैःशुभैः कर्णानुलीभूषणैश्चरौप्यं कृत्वापावित्रकं अर्घ्यपुष्पप्रदानेन
 आचार्यैस्तुपूजयेत् आचार्यपूजयित्वाचवत्सैर्नानाविधैःशुभैः वस्त्रंअर्घ्यमंचरत्नादिभिरलंकृतं सकं
 षंहरयुक्तंसपत्निकायदाप्यच मुद्रिकाकर्णभूषैश्चतथावत्सैःप्रपूजयेत् दद्यात्सदाक्षिणांविनुसवरसांचपयस्विनीम

स्वर्णशृंगारोपसुखराकांस्वदेहनसंयुतां तास्यर्थास्वर्णधंटांनासिकामौक्तिकान्वितां रत्नपुच्छां वस्त्रयुतां नि
 एकत्रयसमन्विता भक्त्यासमप्येत्सर्वेषथविभवसारतः सुरभीवैष्णवीमानानिव्यविष्णुपदेस्थिता गोत्रासंतु
 मयादत्तसुराभिप्रातिग्यतां गावोममागतः संतुगावोमसंतुष्टतः गावोमेहदयेसंतुगावामध्येवसाम्यहं धे
 नुरुष्टृवानमस्कुर्पात्कुर्पाच्चैवप्रदाक्षिणां प्रदाक्षिणीकृतातेनसत्तद्दीपावसुंधरा नमोगोभ्यः श्रीमतीभ्यः सौर
 भेयीभ्यएवच नमोद्वस्त्रसुताभ्यश्चपवित्राभ्योनमोनमः नमस्कारः गावामंगेषुतिष्ठतिभुवनानिचतुर्दश
 रमात्तस्माच्छिवंमस्यादिहलोकिकपरत्रय गोप्रार्थना यस्मात्वंष्टथिवीरुपाधेनुरूपेणसंस्थिता इवदर्शनाद्दरिःश्री
 तोममपापं वंधं हतु मंत्रैरेभिस्तुसंपूज्यश्राचार्यायानिवेदयेत् पदंचैवप्रदातंतंयवस्थाद्यष्टकसंयुतं पादुकोपान
 हच्छत्रमुद्रिकादिभिरंकितं नामांकंसजलंकुमंतंडुलैः पूरितंतथा सोपस्करांचप्रतिगामाचार्यायानिवेदयेत्
 कृष्णायानंतरूपायदास्याभिप्रातिगामिनां द्रव्यविष्णुसमुद्भूतामतःशांतिप्रयच्छमे अतिगामंत्रः मंडलं पल
 संयुक्तं ब्राह्मणायानिवेदयेत् अन्येभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च भक्त्या दद्याच्चदक्षिणां श्रमिपेकंततः कुर्याद्यजमानस्य
 मंत्रतः समुद्रेतिप्रतिमंत्रैः शर्करस्त्रितिमंत्रतः कोटितीर्थसंमपूज्यमाचार्यतुक्षमापयेत् मंत्रार्हांक्रियाहो
 नंभक्तिहोतृनादानं संपूजितं मया देव परिपूर्णतदस्तु मे क्षमापनमंत्रः इष्टमिवादि संयुकोत्पद्यमानसंयुतः
 ब्राह्मणाभोजयेत्पश्चाद्यथाविभवविस्तरैः मिश्रान्नपापसैर्भोज्यैः पश्चाद्दद्याच्चदक्षिणां दीनानाथांश्चसंपू
 ज्यब्राह्मणांश्च विशेषतः भुजीतवाचयतीभूतवाचंतयेत्तद्विनेहारे एवंकतेधर्मराजकर्मणासौजनदानः सकृष्ण
 रूपीभगवान्नित्रयोभवति सर्वदा सगरेणपुराचोणैराजभिर्जनकादिभिः मनुनाद्यादिलीपेनरघुणाभरतेनच नृपैर
 न्यैश्च चरितं राड्यं भुक्त्वा दिवं गताः यः करोति तद्दृष्ट्वा श्रेष्ठव्रतस्यैवापन्नं मुदा व्रतस्य फलमाप्नोति विष्णुलोकं महती

यते ॥ इति जन्माष्टम्युद्यापनविधिरसमाप्तः ॥ ॥ ३३ ॥ ॥ अथस्यामेव रोहिणीयुकायामग्नि
पुराणीकं जपं तत्रातम् ॥ वसिष्ठ उवाच कृष्णाष्टम्यां भवेद्यत्र कलैकारोहिणीत्वप जयंती नाम सद्भिषाडपोष्या च
प्रयत्नतः सप्तजन्मकृतं राजन्प्रयापं विविधं तृणां तक्षालयति गोविंदस्त्वित्थौ तस्यां सुभाषितः उपवास
एव तत्रोक्तो महापातकनाशनः जयंत्यां जगतीपालविधिनानात्र संशयः त्रैतायां द्वापरवैवराजं कृतयुगेपुरा रो
हिणीसहितावेधं विद्वद्भिः समुपोषिता विधौ गोपरं च कूर्मनयो ब्रह्मयादिनः सांयोगिके व्रते प्राप्ते यत्रैकोपि
वियुज्यते तत्र पारणकं कुर्यादं वै विधिविदो विदुः श्रतः परं महीपालसंप्राप्तेतामसे कलौ जन्मनो वासु
देवस्य भवितव्यं तत्र मुत्तमं श्रादाधितः स देवकया विष्णुः सर्वेश्वरः पुरा समयोगो तुरो हि एयां निशीथे राजसत्तम
समजायत गोविंदो बालरूपो चतुर्भुजः तं दृष्ट्वा जगतीनां थं प्रणम्य गरुडध्वजं देवकीप्रांजलिर्भूत्वा इदं वच
नम ब्रवीत् देवक्युवाच नाहमेव विधेवो हुं हार्दं प्रस्तुतलोचनं तदेतच्छरणा लोके यशकोमिमधुसूदन वासुदे
व उवाच त्वं मां द्रक्षस्य सांदिग्धं दिने स्मिन्नेव तामसे तव दर्शनमेव्यामि बालरूपेण देवकि येत्वां पुण्यादिभि
दं विपूजयिष्यंति मानवाः दिनेऽस्मिन् मां महाभागास्तवोत्संशो भव्यस्थितं दारयंति ये निशांथेऽर्धं रोहिणीसहिते
विधौ सुवर्णैः न कृते पात्रे राजतेवानरोत्तमाः सर्वां कमानवाः पर्याति इह लोके परं भव सप्तर्षी संयुताः षट्शतानि
शीथे रोहिणीयदि भवितव्याः साऽष्टमं पुण्याया वचं द्रद्विवाकरोः प्रतिमासं च ते पूजां मष्टम्यां यः करिष्यति भवमैवा
स्विलां कामानुस प्राप्स्यति न संशयः वशिष्ठ उवाच श्रौतेन विधिना यस्तु प्रतिमासं नरेश्वर करोति वत्सं पूर्ण
यावदायामनं हरैः दद्याच्छुभं सुसंपूर्णं भोगैरनैरलं कृतां ब्राह्मणा यन्तु श्रेष्ठतस्य पुण्यफलं शृणु यत्पुण्यं सन्त्यागं
एतन्न राजसूत्रेन पार्थिव तत्पुण्यं सफलं लब्ध्वा विष्णोः सास्त्रिकपतां व्रजेत् नानुपुत्रीह्यथ नो दुःस्त्री न वियोगी कुरुपवान

भवेत्नाकालतोमृत्युर्यावजन्मशतं नृपः । शिखेतीपंसमादाप्रसपुष्पफलाचंनं । जानुभ्रं च धरांगत्वाचंद्राया र्धयेति
 देदयेत् । क्षीरोदाण्यसभूतञ्जिनेवसमुद्रव अर्धं गृह्णशायाकं मरोहिण्यासहितो मम रोहिण्यासहितं चंद्रं कृत्वा
 रौप्यमयं वृषः द्वादशांगुलविस्तारं तत्रार्थ्यं सन्निवेदयेत् । ततोऽनुपूजयेत् । तस्य कृष्णादेवकीं नृपः गंधपुष्पैः सन्निवेधैर्ध
 यालाकारभूपुणैः प्रणम्य देवजननीं त्वत्तो जातां स्तुवामनः । वासुदेवरतथा कृष्णो नमस्तुभ्यं नमो नमः । सपु
 ष्पा र्धं प्रदत्ते भगृहोणमं नमोस्तुते । अदितिर्देवमाता त्ववसुदेवस्तु कश्यपः । अजीजनस्त्वमीड्ये हवा सुदेवं सनातनं । इ
 त्येवं पूजयित्वा तु पुनः सूक्तैः सुवैष्णवैः स्तुतवावादिभिर्निर्घोषैर्गीतवाद्यैः सुमगलैः । सुकथाभिर्विचित्रा
 भिस्तथा प्रेक्षणैरपि पूर्वादिहासैः पौराणैः क्षपेत् । अर्धरां नृपः दद्यात्स्वशक्तिं तोराजन् । प्रभातजिते र
 णौ । ब्राह्मणेभ्यो यथाशक्त्या धेनुबलादिकांचनं दक्षिणां तु द्विजेभ्यस्तु सर्वतश्च क्षय भवेत् । भातिकुर्यात्तिथे र्घोपि
 शरतं भारतपारण कृत्वा तेन पूतात्समा राजसूय फललेभेत् । यः कुर्याद्भ्रतमेतत्तु पुण्यवान्शक्तिः सदा
 इहा मुनिसुखो विद्वान्परात्परतंत्रजैत् । आदित्यपुराणे तमेतमेव विधिमभिधाय पूजा विशेषेण उक्तः । गंधैर्भाल्यै
 रतथा घण्टैर्घवैर्गंधूमसंभवैः सगोरसैर्मक्ष्यभोज्यैः फलैश्चावि विधैरपि राजौ प्रजागरः कार्यो नृप्यगीतसमा
 हुतैः । अरुणोदयवेलायां नवम्यां यततः स्थियः रक्तवस्त्रान्धिताः सर्वाः पुष्पमालैर्पैरलकताः । नयाति प्रतिमां
 रंजतानानाविभवसंभवाः । नदीतीर्थं शुभ्रं न्ययि विकंप्रतिवत्सरं । तत्र स्नानं प्रकुर्यात्स्नापयति च तारुतः । ततः प्र
 विश्वचण्डहपवित्रभुंजते च तः । युक्तिशुचिकारे श्रमध्याज्यमरिचैः सह । इति जयंती व्रतम् । श्रथव्रतोऽप्यापनको
 मुमुक्षु संक्षेपेणान्माटमो व्रतोऽप्यपत्तं ॥ ॥ प्रातर्दत्तधावनपूर्वकस्नात्वा देशकालौत्सकीर्यं । ममारिखलपापक्षयपू
 वरुणमार्थकामनोक्षचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिद्वारा । अमुककामनया वात्राचरितं जन्माष्टमी व्रतोऽप्यापनकरिष्ये । तदंभं

पुण्याहवाचनादिक्रवाहताचार्यः गोमयादिलितशुद्धदेशेष्ववर्णुष्यमालादिशोभितायांविद्यांसर्वतोभद्रस्थितो
 परिरयकलशोपरिपूर्णोत्रैरौषध्यपर्यैकेसौवर्णीदेवकीं तद्वत्संगेवामस्तनपापानिंसौवर्णीश्रीकृष्णमिदंविष्णुरिति
 त्रेणविष्णोनुकमितिवापरितः वासुदेवंवलदेवनंदंयशोदांसुभद्रांरौहिणींविधुमत्स्यादिदशरूपानिष्ठादित्यादिग्रहा
 न्शुश्रिन्यादिसप्तविंशतिनक्षत्राणिदेवान् नागान्यक्षान्विद्याथरान् उरगान्यमनांकालियंकसंगां योगनिद्रां सा
 त्यकिंउद्धवंश्रक्रूरंउग्रसेनादियादवान् शंखचक्रंगदंपद्मं श्रुतिकालस्मानं श्रहोरज्रं मासं संवत्सरं सर्वस्मानं द्वार
 पालान् पुण्यशीलं जयंविजयं पुरतोगरुडं एवंनामभैरावाह्य पुरुषसूक्तेनपूजयेत् कृष्णचतुर्भुजंदेवंशंखचक्रगदा
 धरं पीतांबरयुगोपेतंलक्ष्मीयुक्तंविभूषितं लसत्कौस्तुभशंभाढ्यंमेषयशामंसुलोचनंध्यायामिपुंडरीकाक्षंजगदा
 नंदकारकं श्रयांगपूजा कृष्णायनमःपादापूजयामि संकर्षणाय. गुत्फौ कालात्मनेनमः जानुनी. विश्व
 कर्मणे जंघे. विश्वनेत्राय कर्णं पद्मनाभाय. नाभिं परमात्मने-हृदयं. श्रीकराय- कंठं- सर्वास्त्रधारिणे.
 वाहुं. वाचस्पतये. मुखं. केशवाय-ललाटं-सर्वात्मने. शिरसि० पूजांसमाप्यस्त्वोत्रंपठेत् श्रनंधंवामनंशौरि
 श्रीकंठपुरुपोत्तमम् वासुदेवंहृषीकेशंमाधवंमधुसूदनं चारारुहंपुंडरीकाक्षंत्सिंहदैत्यसूदनं दामोदरंपद्मनाभंके
 शवंगरुडध्वजं गोविंदमच्युतंकृष्णमनंतमपराजितं श्रयोक्षजंजगद्दीजंसाष्टिरिथायंतकारकं श्रनादिनिग्रनं
 विष्णुत्रैलोक्येशंजगद्गुरुं नारायणंश्रुतुर्वैदुंशंखचक्रगदाधरं पीतांबरधरंतिर्यवंनमालाविराजितं श्रीवत्सं
 कंजगद्धेतुंश्रीधरंश्रीपतिंहरिं एवंस्तुत्वादेवस्थजातकर्मनामकर्मषष्ठीपूजादिक्रवा पुरतः श्रभयावचाकुर्वन्तु
 द्भुवापिष्यलंश्रुत्वाणिनिक्षिप्याध्वंद्धातु चंद्रोदये जातः कंसवधार्थायधर्मसंस्थापनायच महाणाध्वैम
 यादत्तदेवकींसाहितोहरे ॥ इतिकृष्णध्व ॥ अंगनेभूमौराजतचंद्रविवंसंपूज्यश्रध्वैजन्तुभ्यामवर्णित्वाद्

भाद्रकृत्षिकादशयजानामैकादशीं ब्रह्मांडपुराणे ॥ युधिष्ठिरउवाच भाद्रस्यकृष्णपक्षेतिर्नामैकादशीं
 भवेत् एतदिच्छान्यहंश्रोतुंकथयस्वजनादेन श्रीकृष्णउवाच शृणुवैकमनाराजन्कथयिष्यामिचिरतरान्
 अजेतिनामविरयातासर्वपापप्रणाशिनी पूजयिस्वाहर्षिकेशव्रतमेतत्करोतिथः पापानितस्यनशयंतिमहापा
 तकजान्यपि नातः परतराराजन्लोकद्वयहितवहा स्वयेमतन्मयाशोकंनसत्संममभाषिणं हरिश्चंद्रइ
 तिरयातो चभूपत्न्यपतिपुरा चक्रवर्तीसरयसंधः समस्तायाभुवःपतिः कस्यापिकर्मणोयोगाद्राज्यध
 ऐवभूवसः विक्रीतौवनितापुत्रौसचकारारमविक्रयं पुकसस्यचसदासरंगतेराराजासपुत्रकन् सोऽभनञ्जप
 तिश्रेष्ठोत्तस्याच्चालिनस्तथा एवंभूतस्यत्न्यत्तैर्हवोवत्सशागताः ततश्चिन्ततुरेराजासावभूवातिदखितः
 किकरोमिकगच्छामिनिष्कृतिर्भैकथमवेत् इतिचितयतस्तस्यममस्यदृजिनाएव आजगाममुनिः कश्चिद्ज्ञा
 त्वाराजानमातुरं परोपकराणार्थयन्नक्षणाभिर्भताद्विजाः सतंष्टृवाद्द्विजवरंनानामन्नुपसत्तमः कृतांजलिपुटो
 भूवागौतमस्यागतः स्थितः कथयामासदत्तांतमारमनोदुःखसंयुतं श्रुत्वानुपातिविक्रयंतद्गतमोवि
 र्मयान्वितः उपदेशंतुपतयेव्रतस्यास्यददामुनिः मासेभाद्रपदेराजन्कृष्णपक्षेऽतिशोभना एकादशीसमा
 रथातासाऽजानास्त्रातिपुण्यदा अस्याः कुरुव्रतराजन्पुपस्यांतोमविष्यति तवभाग्यवशादेपासप्तमेऽह्निःस
 मानताऽउपवासपरोभूत्वारराजौजगारणंकुरु एवमस्याव्रतैर्चाणोतवपापक्षयोधुव तवपुरयप्रभावेणआगतोहंन
 पोत्तम इत्येककथयिस्वातुमुनिरंतरधीयत मुनेर्वाक्यंनृपःश्रुत्वाचकारव्रतमुत्तमं कृतेतस्मिन्व्रतेराजन्पा
 पस्यांतोभयर्क्षणात् श्रुयंतराजशादूलप्रभावोऽस्यव्रतस्यच निस्तीर्णोदुःखोराजासिद्धतस्यास्यप्रभावतः
 पत्न्यासहसमायोगेनेत्रेणचसमागतः देवदुंदुभयोनेदुः पुष्पवर्षमभूद्विरः एकादशीप्रभावेणप्यराज्य

मकंटकं स्वर्गैलेभहरिश्रंद्रः सपुत्रः सपरिच्छदः इंद्रविधं व्रतं राजन्यं कुर्वति द्विजोत्तमः सर्वपापविनि
मुक्तास्त्रादिवंपाति तेषु पठनाच्छ्रवणाद्वापि अश्वमेधफलं भवेत् ॥ २० ॥

॥ इति ब्रह्मांडपुराणपद्मपुराणयोर्भाद्रकृष्णार्जकदाशो व्रतकथा ॥

भाद्रपदमासकृष्णदादशीवत्सदादशी ॥ सा च पांचनदादिदेशे प्रसिद्धा अस्यामूलमृग्यं तन्नसवत्सा
यागो. पूजा पिष्टमयीं सवत्सा गां स्त्रियः पूजयंति. तत्रोक्तं भविष्योत्तरे सवत्सांतु ल्यवर्णीगां शीलिनं
च पयस्विनीं च दनादिभिरालिष्युष्युष्यमालाभिरर्चयेत् सवत्सायै धनवे नमः ॥ इति संपूज्य ॥ ब्रह्मि
णाच्छाद्याऽर्घ्यं दद्यात् क्षीरोदाणो वसंभूते सुरासुरनमस्कृते सर्वदेवमेमतरे ऽर्घ्यग्रहणनमोस्तुते ततः प्र
त्यक्षं गांसंपूज्य तस्यै प्रासदानमंत्रः सुरभित्वांजगन्माता नित्यं विष्णुपदे स्थिता सर्वदेवमयी प्रासंमयादत्त
मिमं व्रस ॥ ततः प्रार्थना सर्वदेवमेदे विसर्वरत्नैरलं कृते मातर्ममाभिलषितं सफलं कुरु नंदिनि भाद्रकृष्ण
योदशीयुगादिः ॥ तदुक्तं भविष्योत्तरे कलिः कृष्णत्रयोदश्यां नभस्य मासि निर्गतः अन्नकल्पं युगादीन् प्र
कल्प ॥ पानीयमप्यन्नतिलैर्विमिश्रं दद्यात्पितृभ्यः प्रयतो मनुष्यः श्राद्धं कृतं तेन समा सहस्रं रह
स्यमेतत्पितरो वदंति ॥ विष्णुपुराणोपि ॥ युगादयः स्मृताः संहिताः पितृणां तृप्तिहेतव ॥ भारतेऽपि
यामन्यायायुगाद्याश्च तिथयस्त्वा सुमानवः स्नात्वा दत्त्वा बहुत्वा च जप्त्वा नंत फलं लभेत् युगादिपुण्यातिषु श्राद्ध
मक्षयमुच्यते इत्यन्नश्राद्धमप्युक्तं पानीयमित्यादिना भाद्रकृष्णचतुर्दश्यां शिवपूजाविधीयत इति च
तुर्दश्यां शिवस्य चैतिवचनान् भाद्रामायां कुशाग्रहणं हेमाद्रौ हारितः मासेन भस्त्रेमावास्यातस्यादर्भोच्चयो
मतः अथातथा मारुते दर्भा विनियोज्याः पुनः पुनः अत्रातिदेशमाह नभस्यै कादशी भूतदाशोऽर्च्यर्थां समृद्धताः वर्षयो

रथाः कुशास्तास्वित्यादि नारदीये शूर्वाभसिभाद्रेचमासेपूर्णीतिकेद्विज पितृश्राद्धानहोम सुरार्चानंत्यमरनु
 ते भाद्रदर्शेऽपराह्नेतिलक्षेत्रसमुद्भवान् विरिचिमुनानामंज्यहंफट्छिन्नांकुशान्द्विजः सर्वदासर्वकार्थेषुयाजयेदेक
 दापरान् मंत्ररतु विरिचिनासहेपन्नप्रेसेधिनिर्गज दहपापानिसर्वाणिदुर्भस्वास्विकरोभव भाद्रशुक्ल
 श्रतिपदाकृत्यं नारदीये भाद्रशुक्लप्रतिपदिजपेन्नाम्नांसहस्रकं व्रतमौनमथंकेचिदाहुरत्रशिवाचनं नैवेद्यंतुप
 चेन्मैर्नापोडशत्रिगुणानिच फलानिपिष्टपकानिदद्याद्विप्रायपोडश देवायपोडशान्यानिमुज्यंतेपोडशात्मना
 सौवर्णशिवमभयचंद्रकुंभोपरिविधानवित् तत्सर्वधेनुसहितमाचार्यार्थानिवेदयेत् इतिकृत्वाव्रतंविप्रदेवदेवरूपशू
 लिनः चतुर्दशावर्देहातेभुक्त्वाभोगानिशिवं व्रजेदिति अथभाद्रशुक्लप्रतिपदि स्कंदपुराणोक्तं महत्तमस्वर्थाशा
 वव्रतं तदेवमौनव्रतमित्युच्यते इदं व्रतपूर्वविद्वायमैवकर्तव्यं तदुक्तं निर्णयास्यते ब्रह्मवैवर्ते च पूजाव्रतेषु
 सर्वेषु कर्तव्यासंमुखीतिथिरिति मदनरत्नेस्कंदि नंदिकेश्वरउवाच देवकेनविधानेनव्रतपुण्यमहत्तमं कस्मिंस्विति
 शौतत्कर्तव्यंविधानतद्दत्स्वमे स्कंदउवाच मासेभाद्रपदेशुक्लेशेचप्रतिपत्तियौ नैवेद्यंतुपचेन्मौनोपोडशत्रिगु
 णानिच फलानिपिष्टपकानिदद्याद्विप्रायपोडश देवायपोडशौतानिदत्तानिदत्तानिप्रयत्नतः भुज्यंतेपोडशतथा
 व्रतस्यनियमाश्रयात् सौवर्णकारयेद्वेवमथाशास्त्रयाहिरण्यं सौवर्णकर्मपरिमितसौवर्णयति यथाशक्तिव
 नेत्रत्रयसमायुक्तंजटामंडलमंडितं पचवक्त्रचतुर्बाहुंपडस्पर्जन्यमधयगं त्रिशूलंयज्ञसूत्रचवहंतंदाक्षिणोकरे क
 पालकुंडिकावमिश्रित्यायांचंद्रधारिणं मंत्रास्यतेनस्त्रापनं कृत्वास्मंस्थापयेत्ततः कुंभस्योपरिदेवेशंशुक्लवस्त्रयुगा
 न्वितं गंधपुष्पैः समभ्यर्चयेत्फलैर्नानाविधैस्तथा प्रसिद्धदेवदेवेशचराचरजगद्गुरो दृग्ध्वजमहादेवानेन
 बाधुन्मोक्षमः पूजांमंत्र देवस्यचपरीधानंदद्याद्धेनुंपयास्विनीं अग्नेनतुविधानेनय कुर्याद्भ्रतमूत्तमं सरा

ज्यलभतेदेवदीर्घमायुस्तथैव च सर्वपापाविनिर्मुक्तः शिवलोकिमहोपिते भुक्तातुविविधानभोगांस्ततः शिवपु
 रं ब्रजेत् इतिमहतमन्नतं अथास्यामेवस्कंदपुराणोक्तं मौनव्रतम् पार्वतीप्रश्नानंतरं ईश्वरउवाच शृणु
 देविप्रवक्ष्यामिपटुष्टोऽह्वयथाधुना व्रतमेतत्पुराचीर्णसीतयाराधयेण च अन्नैरपिजनैः सर्वैराचीर्णव्रतमुत्त
 म नभोगासंख्यतिक्रान्तिनभस्येचप्रवर्तिते नभसः श्रावणः नभस्योभाद्रपदः तौचानपूर्णिमाती ग्रह्या ए
 वंकाऽक्रमैणैव श्रावणीपूर्णिमागता तद्दिनंप्राप्यविश्रेणैवश्रेतत्रैवाभिधानत् व्रतमेतत्कर्तव्यपोडशैवदिना
 नितु एतच्छ्रुत्वाततोदेवीप्रहटावाक्यमब्रवीत् पार्वत्युवाच विधानंचपुराप्रोक्तंव्रतंमौनव्रतात्मक तत्सम
 स्तंसमाचक्ष्वप्रसादकुरुमेप्रभो ईश्वरवाच तद्दिनंचैवसंप्राप्यसभार्यः सहवाधवः गत्वाप्रभातसमयेस्तानर्ध
 जलसन्निधौ तडगोवानदीतीरिगत्वाप्रस्त्रावणेऽथवा स्नानंकार्थंतदासर्वैः शिवध्यानपरायणैः दूर्वाः पो
 डशसंगृह्यापोडशार्थाथिसंयुतः तत्सूत्रंचकरैन्धस्यस्त्रियाचामेनदाक्षिणे एवंविधानंकर्तव्यंयावत्स्यात्प्रतिप
 दिनं तद्दिनेचैवसंप्राप्तिस्समाप्यर्धव्रतस्यतु मौनैवैवानयेतोयंमौनद्वोभूमपेपणं मौनैवचकर्तव्यंनैवकंभोज
 नादिकं सर्वोपरस्करमादायगत्वाचजलसन्निधौ स्नानकार्थंतदातन्नित्यकर्मततः परं देवर्षिमनुजानाच
 पितृणांचैवतर्पण पश्चाद्देवापदेवैशिमंत्रैःसंपूजयेत्ततः शूलपाणेष्टुपारूढञ्चंद्रविभूषण तोयेनस्नापितो
 देवपवित्रंकरुमांसदा देवैस्तुवंदितोयेतुः सर्वपापप्रणशिनो तत्क्षिरस्नापितोदेवतित्यंशोकहरोभय काम
 तोऽकामतोवापिपन्मयादुःकृतकृत तत्सर्वविलयंपातुदध्नःस्नानेनमेशिव रसानामुत्तमंत्वाड्यंदेवानांचसदाप्रियं तेन
 ह्यस्त्रापितोदेवनिषिकांतिप्रदोभय यस्योच्चारणमात्रेणतृप्तिंयांतिपितामहाः मधुनास्नापितोद्देवतित्यंशोकहरोभय
 यमलोकाभयत्ररतः शरणांघातःशिव खड्गस्नानेनदेवेश्मांकरुष्वस्वमानुषं यस्यदर्शनमात्रेणशुद्धिमायाति

जामितं तेनैवेतमतेयेनस्तत्तांदिद्विशिष्यंध्रुवम् सुगांधिचंद्रनंदैवकुंकुमेनसमन्वितैः श्रुचिंतोसिमयाभत्तयाशिवलोफ
 प्रदीपव श्रक्षयान्वधुपुजादिज्ञानचैवातिवाङ्मन. श्रुचैवाश्वपलोकमक्षरैरिषितः कुरु सतान. पारिजातश्रुयेचा
 न्येसुरपादयाः तेषांपुष्पैर्मयादेवः सुंदरेगांधवाग्शुचिः इति सतेनवरदेहिपरत्रयशुभांगानि शुद्धशुक्लावरव
 र्गैराश्वेनचसमन्विता दीपशार्त्तप्रदानेनप्रीतः स्यादीश्वरोमम सर्मन्नमयादत्तं देवानां वसदाश्रिय तेनैवा
 त्रप्रदानेनसुप्रीतोवरदोभव शाखाप्रशाखाचसिताचद्वर्वावित्स्तरभूताधरणीतलेयथा ममापिसंतानवरंनथा
 क्षयकुरुष्वदूर्गेशिवपूजनेन नानाविधफलंमुख्यसपुण्याश्वतचंद्रनं भक्तयापरमयादत्तं गृह्णाणत्वंसुरेश्वर ज
 न्मजन्मातिरेष्वेवभावाभावेनयत्कृतं क्षतव्यं देवतत्सर्वशोभोत्वांशरणागतः एतत्सर्वं नमैनेनशुद्धोभूत्वासमाहितः शि
 वपूजाप्रकुर्वाणः कृतकृत्योभवेन्नरः एवंसंपूजयविधिनः संकल्प. क्रियतेततः सुदासपत्नपूजायां श्रीयतांममशंकरः सं
 प्रीतोभवदेवेशभक्तिग्राह्यसदाचिंतः एवंपंचासुतस्तान्यः कारयतिमानवः श्राजन्मोपीर्जतत्पापान्मुच्यतेनाज
 संशयः विभागेनप्रदातव्यत्राह्मणायाशेवायच श्रात्मनाचैवभोक्तव्यंपकांतंविधिवच्छुभं एवंक्रमेणकर्तव्यस
 हृदजनवांधवै. प्रतिनाहितकामार्थद्विजामोऽन्याः सदाश्रिणाः दातव्यं प्रीतिपूर्वणयचेताच्छिद्रकौंजं ततश्चाशिवपू
 जादिभावाभावेनयत्कृतं तत्सर्वममपूर्णैरुपार्द्धमकामार्थसाधनं पूजयेत्पूजयेत्प्रदंहेतत्सर्वकामप्रदं व्रतं एतत्सर्वमया
 स्यात्तत्त्वदयेप्रीतिपूर्वकं श्रुतमात्रेणदेवेशेसर्वपापैः प्रमुच्यते इतिमौनव्रतम् ॥ ॥

भाद्रशुक्लद्वितीयायां शक्ररूपविधात्पूजा नारदीये भाद्रशुक्लद्वितीयायां शक्ररूपजगद्धिषि पूजयित्वा विधाने
 नसर्वकतुफलंलभेत् भविष्यपुराणे भाद्रशुक्लद्वितीयायां अधिकृत्योक्तं माघेभाद्रपदेवापिस्त्रिणांघन्याः प्रचक्षते गुडापू
 यारतुदातव्यामासिभाद्रपदेतथा तृतीयायां पापसंवावास्त्रदेवस्यतुष्टवे इयंमन्वंतरादिः भारते यामन्वाय

चुगाद्याश्रितियपरतासुमनवः स्नात्वादाद्याचहत्वाचजपत्वाचानत्यमश्नुने॥ अथास्याहारितालव्रतं नारदी
 ये भाद्रशुक्लतीर्थायाव्रतवैहारितालिकं कूर्मार्द्रस्यविधानेनपाद्यार्थाचमपूर्वकम् ततस्तुकांचनेपात्रे
 राजतेवापिताद्यके वैष्णवमृगमयेवापिशाण्यासंसदाक्षिणं सकलंचसवस्त्रंचद्विजायप्रतिपादयेत् तदंतेपर
 एकुट्यादिद्वंधुजनैः सह एकत्रव्रतानारीभुक्त्वाभोगान्मनोरमान् व्रतस्यास्यप्रभावेणगौर्याः सहचरी
 भवेत् सौभाग्यद्रव्यवस्त्राणिबंधपात्राणिषांडश दातव्यानिप्रयत्नेनव्राह्मणेभ्योयथाविधि श्रन्धेभ्योविप्रव
 र्धभ्योदक्षिणाचप्रयत्नतः भूयसैचततोदद्याद्विभेभ्योदेवितुष्टने एवयाकुरुतेनारीव्रतसौभाग्यवर्द्धनं सातुदे
 वीप्रसादेनसौभाग्यंलभतेश्रुवं यदाततीयाभाद्रेतुहस्तक्षसहिताभवेत् ब्रह्मगौरीव्रतंनामसमुद्दिष्टतुशौरिणा धर्म
 णहारिणावेतिबोधय तथाकोटीश्वरंनामव्रतंश्रीकांपिनाकिना लक्षेश्वरितिचतथातद्विधानमद्योच्यते अस्या
 व्रतंतुसग्राहंयावद्वर्षंचतुष्टयं उपवासिनकर्तव्यंवर्षैर्षतुनारद अखंडानांतिलानांतुतडुलानांचनारद ल
 क्ष्मकविशोभ्याशक्षिपेत्पयासिसंश्रुते तत्पकेनविनिर्माणोदेवोमूर्तिसुशोभनां प्रकरैर्गंधपुष्पाणापुष्पमालाविभू
 षितां संस्थायप्यपार्वतींतत्रपूजयेद्भक्तिभावातः गंधैः पुष्पैस्तथाधूपैस्तथानैवेद्यविस्तरैः विविधैश्चफलेर्विप्रनमस्क
 र्यक्षमापयेत् सतोविसर्जयेद्देवांजलमभ्येचदक्षिणां दद्याद्विधिविभेभ्योभुंजायाच्यपरेऽहनि इतितेकाशित
 विप्रलक्षकोटीश्वरीव्रतं गौरीलोकंप्रयात्यंतव्रतस्यास्यप्रभावातः श्रतोस्यां तृतीयायां गौरीदैवत्यं व्रतच
 तुष्टयमुक्त ॥ हरितालिकाव्रतं ॥ हस्तगौरीव्रतम् ॥ कोटीश्वरीव्रतम् लक्षेश्वरीव्रतंच ॥ तत्र
 शिष्टपरिग्रहीतं हरितालिकाव्रतं तत्र परविद्यायां कार्यं मुहुर्तेमात्रसत्त्वेऽपि दिनेगौरीव्रतंपरेइतिस्वाध्यांकेः

श्राधामधुश्रावणिकाक जलीहरितालिका चतुर्थीमिश्रितास्त्रीभिर्दिवानकेविधीयते तृतीयानभसः शु
 क्लामधुश्रावणिकारसृता रभारुपावर्जयित्वातुतृतीयां द्विजसत्तमः श्रन्त्येपुसर्वकार्थ्येपुणण्युकाप्रशस्यत इति
 ब्रह्मवैवर्तात् द्वितीययातुयाविद्धातृतीयानकदाचन कर्तव्यासूरिभिरतात्पर्यसर्कामार्थतरपूरैः विहायैकातु
 रंभारुपांतृतीयापुण्यवाद्धैर्नामितस्कादेकैर्द्वितीयविद्वानिषेधप्रयोजकश्चात्र द्वितीयो न विमुहूर्तकः किंतुकला
 काषारमकोपि तदुक्तं स्कादे कलाकाषादिमांत्रादिद्वितीयासंप्रदश्यते सातृतीयानकर्तव्याकर्तव्यागणसमुते
 ति श्रातएव स्वल्पापि तृतीयाचतुर्थ्याभ्यं चालपवेधप्रयुक्तो निषेधो गौरात्रतविषयः विहायैकातुरंभारुपांमितिपठ्यु
 दासेनैव तत्सदृशानामेव ब्रतांतराणां प्रतीतेः इयमन्वादिः भाद्रस्य कजलीकृष्णाशुक्लाचहारितालिकेति दिवो
 दासेनाद्वादहतवचनान्तु श्रयहरितालिकात्रतविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्यममसमस्तपापक्षयार्थसत्तजन्मारोमयसौ
 भाग्यादिदृष्टयेऽमामहेश्वरसायुभ्यतासिद्धयै हरितालिकात्रतमहंकरिष्ये तत्रादौ गौरायुक्तमहेश्वरसंपूजयिष्ये ॥
 अथ ध्यान पीतकौशेयवसनां हेमभां कमलासनां भक्तानां वरदांगीरिं सौशिवांचितयान्वहम् १ मंदारमाला
 कुलितालकायैकपालमालां कितशेखराय दिव्यां वरायै चादिं शंभराय नमः शिवायै च नमः शिवाय २ इ
 ति ध्यात्वा ॥ देवदेविसमागच्छ प्राथये हं जगन्मये इमां सया कृतां पूजां गृहाण सुरसत्तमे शिवगौराभ्यां नम
 इत्यावाहन ॥ भवानिहं महदेवि सर्वसौभाग्यदायिके श्रनेकरत्नसंयुक्तमासनं परिशुभ्रतां इत्यासनम् ॥
 सुचारुशीतलं दिवं नानां धाधिवासिवं पाद्यं गृहाण देवेशिमहादेवि नमोस्तुते पाद्यम् ॥ श्र्यापार्वातिमहाभागो
 शंकर त्रिपयादिनि श्रध्वयै गृहाण कल्याणि भर्मासहपतिव्रते इत्यध्वयम् ॥ १ ॥ गगाजलं समानीतं सुवर्णकलशस्थितं
 श्राध्मयतामहाभगे रुद्रेण सहितेऽनये इत्याचमनम् ॥ गगासरस्वतीरेवाकावेरी नर्मदाजलैः स्नापितासि मया

देविस्दाशातिंप्रयच्छमे स्नानम् ॥ आप्यायस्वेतिपयः दधिक्राणेतिदधि धृतमितिधृतं मधुवातेतिमधु
 स्वादुपवेतिशर्करा पंचास्यतसमानीतंपयोदाधिधृतमधु शर्करांजलसंयुक्तंस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां पंचास्यतस्ना
 नं वरुणस्वेतिशुद्धस्नानं हरिद्रासर्पपद्मैरुद्धर्तनं पुनराचमनं शिवगौराभ्यांनमः सर्वसत्त्वाधि
 केभ्येलोकजानिवारणे मयोपपादितेदेविवाससीपरिगृह्यतां वस्त्रम् कर्पूरागुरुसंघृष्टंकुमादीसमन्वि
 तं करुतारिकासमायुक्तंचंद्रनंप्रतिगृह्यतां गंधम् रंजिताः कुंकुमाद्येन अक्षताश्चातिशोभनाः मसैषां
 देविदानेनप्रसन्नाभवसर्वदा अक्षताः मल्लिकावकुलचंपकपाटलापुत्रागजातिकरवाररसालपुष्पैः विल्वप्र
 वालतुलसीदलमालिकाभिस्त्वांपूजयामिजगदीश्वरिमेप्रसीद पुष्पाणि देवद्रुमरसोद्भूतः कृष्णगुरुसमन्वितः
 श्रान्तीतंमयाधूपोमवानिप्रतिगृह्यतां धूपः त्वज्योतिःसर्वदेवानां तेजसांतेजउत्तमं श्रांतमज्योतिः परं
 धामदीपोधंप्रतिगृह्यतां नैवेद्यम् पुनराचमनं श्रीशिवोभ्यांनमः मलयचाचलसंभूतंकर्पूरेणसन्नचित्तं क
 रोद्धर्तनकंचारुगृह्यतांजगदीश्वरि करोद्धर्तनं इदंफलमितिकलं कर्पूरैरालवंगादितांबूलदलसंयुतं क्रमु
 कस्यफलदेवितंबूलंप्रतिगृह्यतां तांबूलं हिरण्यगोर्भोतिदक्षिणाद्रव्यं वज्रमाणिक्यपर्वदूर्ध्वमुद्गाविद्रुममंडि
 तं पुष्परागसमायुक्तंचानंप्रतिगृह्यतां सुवर्णमन्त्रपुष्पं चंद्रादित्यौचधरणीविक्षुदक्षिरतथैव च त्वमेवस
 वंतेजांसि आर्तिक्यंप्रतिगृह्यतां नीराजनं अथनामपूजा उमायैनमः गौर्द्वयैनमः जगद्धात्र्यैनमः ज
 गत्प्रतिषाधैनमः शान्तिरूपिण्यैनमः हरायनमः महेश्वरायनमः शंभवेनमः शूलपाणयेनमः पिना
 कधृतेनमः शिवायनमः पशुपतयेनमः महादेवायनमः इतिपुष्पांजलयः यानिकानिचपापानि
 जन्मान्तरकृतानिच तानिसर्वाणिनश्यंतिप्रदाक्षिणपदेपदे इतिप्रदाक्षिणा ॥ अन्यथाश्राणान्स्तिवमेवश्राणं

मम तस्माच्छरण्यभावेनरक्षमांपरमेश्वरि इतिनमस्कारः ततोदीणवपाञ्चश्रंवायनंदद्यात् अन्नंसावैष्णोपात्र
रयंप्रकलवस्त्रसदक्षिणं वायनंगौरिविप्रायददामिप्रतिवेतव सौभार्यश्रेयकामाना सर्वसंपरसमृद्धये गौ
रीगिरिशतुष्यर्थवायनंतैददाम्यहं प्रतिग्रह्याद्विजश्रेष्ठसंपूर्णफलदायक स्वप्नसादात्सुरश्रेष्ठमुच्येहंसर्वपात
कात् इतिवायनदानं आचार्यायवगांद्यात्सवत्सांचपर्यास्विनीं शक्त्याचंद्राक्षिणांद्याद्भ्रतसंपूर्णतैहेतवे अर्था
पवाप्तनिवेदनं निराहारोद्यदेवशउत्तमाकातजगद्गुरो भोक्ष्यामिश्रेजगत्ताथास्मिन्हरितालिकात्रते कथांश्रु
त्वातदन्तरप्रतिमदानं अथकथा नारायणंनमस्कृत्य. सूतउवाच मदारमालाकुलितालकायैकपालमा
लांकितिशेखराय दिव्यांबरायैचदिगंबरशयनमःशिवायैचनमःशिवाय कैलासाशिखरासिनिगौरीपप्रच्छशक
रं प्रपन्नास्मिजगत्ताथातथ्यद्ब्रूहिममप्रभो केनव्रतप्रभात्रेणतपोदानेनशंकर अनादिमध्यनिधनोभर्तावज
गतःप्रभुः मयाप्राप्तोसिदेवेशनर्जोनेतस्सदाशिव कथयस्वप्रसादेनयद्यहत्तववच्छभा ईश्वर- शृणु
देविप्रवक्ष्यामि तवाग्नेव्रतमुत्तमं येनव्रतप्रभात्रेणश्राप्तमर्द्धासनंप्रिये यद्गुह्यंममसर्वस्वंकथयामितवप्रिये यथा
चोद्दिगणेषुचंद्रोप्रहाणांभानुरेवच वर्णानांतुयथाविप्रोदेवानांविष्णुरुत्तमः नदीनांतुयथागंगापुराणानांतुभारतं
वेदानांतुयथासामदंद्रियाणांमनीयथा पुराणवेदसर्वस्वमागमेपुयथोदितं तदेकाग्नेणमनसाशृणुवेदंसनातनं
येनपुण्यप्रभात्रेणश्राप्तमर्द्धासनंमम तत्सर्वंकथयिष्यामिस्वममश्रेयसीयतः भोद्रेमासितेपक्षेततीयाहरतसो
मयुक् तदनुष्ठानमात्रेण सर्वांकामानवाप्नुयात् शृणुपूर्वयथादेवित्वचातरुयामनुष्ठेत्स तत्सर्वंकथयिष्यामी
यथाहृत्तंहिमाचले ॥ पर्वत्युवाच ॥ कथपूर्वमयाचिंथांन्रानामुत्समन्नतं तत्सर्वंश्रोतुमिच्छामिस्वकारशा
हृपथ्यज ईश्वरउवाच नानाप्राक्षिणोर्दुर्दुर्कोनानामृगन्तिवेवित्. यन्देवाःसगर्वा. सिद्धचारणगुह्यका.

विहरति यथासौ स्वयं यथा गीत तत्पराः रफाटिकैः कांचनेः शुंगी भाणिवे दुर्धमापितैः भुजौल्लसन्निवाकाशसुन्द
 होमदरो यथा हिमेनापूरितः सर्वो गंगाध्वनिविराशितैः नृवंद्यपरसो यत्र शोभमानो नगेश्वरः तत्र वंशपर्वती
 वाहये आचरती महत्तपः द्वादशाब्दानि देवे शिधुमपानमधोमुखो भूत्वा स्वपतिरिद्रेयवंमदाराधनतत्परासं वत्सरचतुः
 पादुपद्वं पणान्दानं च यथा दृष्ट्वा तातस्तुते कष्टं दुःखिताश्रितो भूशः कस्मै देयानया कन्याप्राप्यं धिता तुरोऽभवत् इत्येवं
 चितया विष्टे देवर्षिर्नारदोऽभ्यजात् पांथाध्याचमनादीनि नारदाय ददौ गिरिः सुखासनं तं तं तु हिमवानिन्द्रमन्त्रवात्
 हिमवानुवाच किमर्थमागतः स्वाभिन्वदस्वमुत्तिसत्तन महाभाष्येन संप्राप्तं देवदीयागमनं प्रभो अथ मे सफलं ज
 न्य अथ मे सफलः क्रियाः गतं चायान्दत्तं मे यज्जानातं वदशानं गताथमानसी चिता यथाहं दुःखिता
 भूशः कन्यारत्नमिदं कस्मै देयं त हि मे मुने नारद उवाच शृणु शैलद्रमद्वाक्यं विष्णुनाम्ने पितो ह्यहं यो
 भयं यो न्ययि यदा तं यकन्यारत्नमिदं च यथा वासुदेवसमो नास्ति ब्रह्मसूयं शीघ्रादिषु चतुर्धनां प्रदं श्रैव दीयातां मम
 संमतं हिमवानुवाच वासुदेवसमो देवः कन्यां प्राप्यते यदि तस्मै देयामया कन्यात्वंदागमनगौरवात् इ
 त्येव गदितं श्रुत्वा वैकुण्ठनादौ यथो श्रीतः श्रीतां वरपरशं खचक्रगदावरं चतुर्भुजं वासुदेवं नमस्कृत्याभ्यभाष्य
 नारद उवाच शृणु देव विवाहार्थं गतं वंशैलजाप्रति तेन दत्तं प्रतिग्राह्यं कन्यारत्नं सुशोभनं हिमवांस्तुत
 दागौरौ मवाचा गीवर्षितः दत्तासि चं मया देवि देवाय गरुडध्वजे श्रुत्वा वाक्यं पितुर्देवी सख्यासाद्देवनांतरं गता
 ह्यनशानं कृत्वा तपस्तप्तु सुदुःखिता सरयुवाच किमर्थं नगपुत्रिः खंदुःखि तातप्यसे पुनः कोवाकां
 मो भिलषितः सखि खानेन वैशुभे पार्वत्युवाच सखि शृणु महान्कामि मनसा विंति तो मया अन्तरेन तप
 सा कसि प्राप्यते मादशैः खलु अतो मया सह पुन श्रुत्वा त्वपंतं वनांतरं सरयुवाच कोवाका मो भिलषितो यो तपेन

तपसातरैः नप्राप्यतेतमेव्रूहे उपायंचितयामिवै ॥ पार्वत्युवाच ॥ कैलासाशिखरासीनदेवदेवंदृषध्वजम्
 भर्तृत्वेनैवमनसाकामयेहेनसंशयः सोपंकामोमहानयमेतातेनकृतोऽप्यथा तरमादेहपरित्यागंकरि
 त्येहंनसंशयः पार्वत्यवचनश्रुत्वासखीवचनमब्रवीत् नगपुत्रिमहद्ग्राभयप्रार्थिताविष्णुनायतः संसेव्योर्द
 वतैः सर्वैर्भेहेन्द्रादिपुरोगमैः यस्मैकगुणलेशेनगुणवंतोभवातिहि सगुणानामनंतत्वादनंतइतिविश्रुतःदेवा
 नांकन्यकभद्रैरुत्कर्त्यांचिष्टदेवतां संपूजयितुमिच्छतिप्राथयतिदिवानिशंश्रतिभाभयवशाद्देविमाहिष्यप्राप्यतेयथा
 किंचत्प्रापायसंत्यक्त्वाभिक्षार्थंगमयतेन्यतः प्राप्यापिकामदंदेवप्राथयतेकामदाहकः श्रितिकाचित्काचिद्भया
 त्रिलोक्यांवादिनाप्रिये नरोत्तमायदत्तासितवपित्राशुभंकृतं माशोचस्वनिवर्त्तस्वजानासित्वगुणांस्तयोः
 ध्यामितास्यथकेनत्वंशुणुष्वैकमनानये किरीटकेशवोनिर्द्यंजटीमृत्पुंजयोऽनघे केशवः सुमुखोभद्रे सचर्भाम
 मुखः सदा सुपांकिरत्नदत्तश्चविपांकिर्दोर्धदृष्टकः रत्नकुडलवान्निष्पुर्णगणकुडलवानिशिवः विष्णुः कमल
 नेत्रश्च ज्वलन्नेत्रः सदाशिवः चतुर्भुजधरोविष्णुः सर्वैदशभुजोमहान् श्रीवत्सलांछनोविष्णुः शिवस्य
 ब्रह्मणःशिरः पातांबरधरोविष्णुः सचचर्भांबरः सदा पद्मपाणिर्धुवाविष्णुः सतद्ब्रः शूलपाणिधुक
 श्मलानपद्ममालःस मुंडमालाप्रियः सच कंठेऽस्यकौस्तुभंरत्नं तस्यकठेविपसदा वाहनंगरुडोयस्य
 जरठोसाशिवस्यच शेषपर्शकाशार्थोस चिताभस्मशयः सच गंधर्वध्वनिनाहृष्टो भूतानारोदनेनसः वि
 ष्णुर्भोगीचयोगीच कथकामयसेशिवं पार्वत्युवाच नजानासिविभूढोत्वयोगिनंशूलपाणिनं यस्याज्ञासाधको
 विष्णुखिलोर्कोपातिनान्यथा राजसेनस्वरूपेणब्रह्मासृष्टिविधातिच तामसेनस्वरूपेणरुद्रोतिसकलरूपा गु
 णानात्सर्वेशोषधं महत्त्वर्थोत्तिकः शुभं यस्याज्ञावशगोभूत्वा विष्णुः पृथ्वीदधारवै पुनः ससूकरं

भूवातांचदंतदधारवै यद्वतान्भुजंतमेगान्बिष्णुर्भोगीतिकथ्यते सहस्रकमलैःपूर्वं विष्णुनाराधितः शि
 वः वैकुण्ठसंश्रयतेज रतेनदत्तंनिजंक्षणात् इंद्रादीनांतुयोदातासदेवोनश्रुतस्त्वया यद्वतंतत्राण्यंतुइंद्राद्याभुंज
 तेषुखं कुबेरेणापिमहती श्रीस्वासावरात्ते चरुणेनजलेष्वत्वं शेषः पातालसंस्थितः सूर्यस्तपतिभीत्यावैवा
 युर्वातिदिवानिशं यमः संयमनीशत्वं तंदेवंकिनवेस्वसि यस्यांज्ञयास्वकालेचमेवावर्षीतिसर्वतः पावकः स
 र्वदेवानांवदनंवर्ततेनये पितरः पितृलोकत्वं मरिचितापर्वतेश्वरः चंद्रोह्युडुगणेशत्वंसमुद्रवैगभीरतां सोमः
 प्रायोपधीशत्वंचंदनश्वसुगंधितां यस्याज्ञयास्वकालेपिमवंप्यादेशवर्तनः दृष्टिशान्तंचधर्मश्व स्वकालेचग
 मागमं शक्राद्याश्रापदिकपालाः स्वादिशंपालयंतिते येषुकल्पेषुपुपदेवायोजितास्तेतुत्परः अन्यथा
 करणेतेपांसचदडंबविधारयति परात्परः सर्वदेवो निर्गुणः सगुणोपिवा निराकारश्चसाकारोयोगीर्भोगी
 सएवच केवलानिर्गुणः साक्षी क्षरश्चाक्षरएवच कोवेदतस्यतद्रूपंयद्भस्मैतिप्रचक्षते ब्रह्माद्यादेवताः सर्वा
 ऋषयश्चतर्षाधनाः योगिनोज्ञाननिष्ठायेयदर्शयकबंधनाः तेषितस्वयनजानंतिस्वरूपंसखिशूलिनः श्रुत
 रतंकामयेहैवैविपतिपतितशुभे ॥ सस्युवाच ॥ सप्तकामोभिलषितस्वतदर्थैत्यकजीवितानि यत्रवैनि
 श्रितावुद्धिः सकामोभवतिध्रुवं ममापिचमहद्भ्राण्ययतस्त्वकर्मकारिका किंचिद्विज्ञप्तुमिच्छामित्वयाचेच्छरू यतेव
 चः श्रविकपूजनंकार्यतन्मयाकामदंश्रुतं तवेष्टदानीयादेवीसापिपूज्याप्रयत्नतः तदिपत्रनुग्रहंदाविमपिर्षा
 तिरनुत्तमा श्रुत्वादानमत्रेणिनैधंसफलतानय करिष्याम्यहमप्येतद्रौंष्याः पूजनमुत्तमं तथेतिंसंमतं
 कृत्वायातायत्रमहावनं पितानिरक्षयामासहिमवांसतांयहेयहे केननीतानुसापुत्रीदेवदानवकिन्नरैः सत्यं
 कृतंचरूपयेकिंदास्वपेगसुडध्वजे इत्येवंचितयाविष्टोमूर्धितोनिपपातह हाहाकृत्वाततोत्तिका प्रधांतिनिज

रिशतिः प्रागत्यमुत्तमः सर्वे पप्रच्छुस्तं हिमात्प्यं किमर्थं भूर्त्तां प्रातः कथयस्व हृदि स्थितम् ॥ हिमवान्
 वाच च दर्शेदुः खसं श्रातः कन्यारत्नं हतं मम दृष्टवाकालसर्पणासिंहव्याघ्रं गहता पतितः शोकसंत
 तोयात् नैव यथा तरुः निर्गतो गिरिराजस्तदुदहितुश्रग्धेपणे गराथाविपिनयोर्भसिहशादुलसंकुल व्याघ्रैः सिंह
 श्रमस्रुर्केर्भुधनार्भैर्हगर्जैः तस्मिन्वने महाघोरे गत्वा तां साखिभिर्धुतां, दृष्ट्वांतत्र नदीरन्वायनमधेगुहातरे उप
 दिष्टालिभिः साह्यं गन्नाहारविवाङ्गिता सस्थाप्य बालुकापिडयार्थव्यासहितमम हस्तं नत्रक्षत्रसंयु कामस्मिभद्र
 सिताजया तत्रायाधेनगीतिनरावोजागरणकृतं तेन तत्र प्रभवेण श्नासनं चलितं नम प्रातोर्हृदवितत्रैव यत्र चंसाखि
 निः सह करोपि मत्प्रार्थयार्थमद्गंधादिलेपनं गुरुषु दिष्टमार्गं एतेन तुष्टे भूशमुदा प्रसन्नोऽस्मि वरं ब्रूहि मन्नाप्रो
 कवरानने ॥ पार्थव्युवाच ॥ प्रसन्नोऽसि यदा देवदत्तस्वमनसोऽपि सतं सर्वज्ञस्य न च ज्ञातां कंचिदस्ति महितले ॥
 महदिव उवाच ॥ ब्रह्मभर्ता भवेयं वैद्विहैतोः कृतं ब्रत तस्याप्यसि त्वसुभगेन लुथाममदर्शनं ब्रतमेतत्कारिष्यं
 तियानार्थो दृढमानसाः प्राप्यापि सकलान्कामान्पुष्येत्तत्र द्वाणासह इत्युक्त्वा च ततो देविकैलासमहभागतः ततः
 प्रभातसमये नद्यामेव विमुञ्च्यतां पारणंतु ततः कत्यायत्रासंवनमभ्यर्चनं पुनस्तत्रैव सुप्तसिसिरव्यासाद्वैसरि
 तटं हिमवानपि तत्रैव संप्राप्तस्त्वं द्वेपणात् पश्यन् नार्थयतुर्दक्षश्रद्धपानविवर्धितः सुसंदृढे नदीतीरे दूरतः क
 न्यकाद्वयं उरथाप्योस्संगमानी यरुदंतीत्यामुवाच ह सिंहव्याघ्रादिभिर्जुष्टसेवितं हि महावन पुत्रिप्राता किमर्थं
 त्वं श्रियं किं कस्वाणिते श्रीपार्थव्युवाच शृणु तात मया ज्ञातं त्वं मदास्वयसि जालिने तदन्वयशुकृततातेनाहं वन
 मगता तथेत्पुंके हि मवता त्वमानीता गृहं प्राति तेनाप्युक्त्वा स्वहं दिवि विवाहार्थं न वयासह ॥ श्रीपार्थव्युवाच ॥
 किंकर्तव्यगिरिणा तत्रा विवाहो भूत्कथमम स्वयात्किं कननाथ श्रोतुमिच्छामि विस्तरात् ॥ श्रीनिहादेव उवाच ॥

ऋषयः सप्तभेदेषु वदथेप्रेषितामया दृष्टस्तेनाराजेनप्रपच्छमुदितानान् कृतश्रागमनंजातंभरतांज्ञानच
 क्षुभा श्रान्यथामहतांप्रातिर्जडानां वैकथभवेत् ऋषयऊचु नाराजवयतावच्छुकराज्ञाविगधिनिः त्वत्समी
 पेतुकन्यार्थदीयतायदिरोचते ॥ गिरिस्वाच ॥ महादेवोयदामतः कन्यांप्राथयतेतदा कन्ययाच
 कृतसम्पत्क्यदर्थेदश्वरंतपः अतस्तेनप्रसादोऽस्याः कर्तव्यः शूलपाणिना ऋषिभिर्गीयतेनिर्वसदेवोभ
 कवत्सलः इतिश्रुत्वागताविप्रामहादेवस्यसन्निधौ तद्वृत्तंत्प्रेमाकर्षणजगाममहेश्वरः श्राजभुस्तत्रवै
 सर्वदेवाइद्रपुरोगमाः पातालादागतः शेषः क्षीराब्धिशयनाद्विभुः यत्रतत्रस्थितादेवा गंधर्वाः सि
 ङ्घचारणाः तैत्स्थानात्समाजभुस्तन्महोत्सवसंश्रमाः विष्णुनाच्युतऊञ्जश्वतंशतशालाकजं इंद्रोवैचा
 मरेदिव्येकुवेरः कौशधारकः स्वफणामणिभिः शेषोदीपमालाविभर्तिसः सहस्रयोजनायामतेनाक
 रिमुमंडप एकस्तंभमयंप्रोक्तयोजनानांशताधिकं ब्रह्माद्यादेवताः सर्वेभंआशेषमर्चाकरन् जयशब्दकृतोदेवाऋष
 यश्रतपोधनाः नृद्यंत्यप्सरसस्तत्रगंधर्वाल्लितंजगुः वाद्यानांस्वनिंतमेधोमंदमंदं चार्जाति विकिरंश्वचतुर्दिक्षुन
 पारकुसुमानिसः देवकन्यानागकन्यालज्जैस्तुक्तमंगलाः सरस्वतीरमदेव्याशच्याद्यादेवतास्त्रियः स्वर्णपात्रेनि
 धायाशुषुप्पचंदनमक्षतान् दधिदूर्वाचासिद्धार्थहृरिद्रारत्नदीपिकां नाराजतंप्रकूर्वातिगिरिजायाः शिवस्यच पुष्प
 टाष्टिप्रकूर्वातेदेवाःसव्यापसव्यतः महोत्सवः प्रवृत्तोभूद्धिमाल्यगिरौतथा गिरिणाचतदातरमैदंतजामादतोपकं
 गजानादशसाहस्रमश्रानांनिपुतंतथा अनर्थान्यपिरत्नानिददौतस्मैगिरीश्वरः मुकानादशकोटयश्वदशकोटय
 श्रविवहुमाःहृरकंदशकोटयस्तुपारिवहददौगिरिः असंख्याताश्रवैदास्योमनःसतृष्टिकारिकाः मैनाकस्तत्प्रिया
 र्थवैगिरिणाप्रेषितःस्वयं एगंगिरिजयासादकैलासमहामातः आगत्यदैवतान्सर्वान्स्वैस्वैस्यःनेसमादिशम्

शिवउवाच ॥ तेनव्रतप्रभावेणसौभाग्यमतुलत्वया प्राप्तमर्द्धासनंदंविसाधितंसुमहत्तरं श्रयारभ्यव्रतदेविनक
 स्थापितंवेदितं यद्गोप्यपरमदेवियज्ञोक्तंकरुणचिन्मया तदुक्तंत्वत्सर्भापंतुत्वत्सौभाग्यविमोहनात् व्रतराज
 स्यनामापिशुणुदेवियथाऽभवत् आलिभिर्हरितायस्मात्तस्मात्साहारितालिका पार्वत्युवाच केनपूर्वकृतनाथ
 विधिंचारस्यवदप्रभो किंपुर्यंकिंफलंचारुपकैश्र्वकियतेनरैः ॥ महर्देवउवाच ॥ शुणुदेविविधिं
 यद्वेनारीणांव्रतमुत्तमं कर्तव्यंतुप्रयत्नेनयदिसौभाग्यमिच्छति तौरणादिवकर्तव्यंकदलीसंतंभमंडितं
 आच्छाद्यपृष्ठवस्त्रैर्वानानावर्णवित्तैः वंदनानिसुगंधीनिलेपयेद्गहमंडपे शश्वभेरीसुदगैश्चवादित्रैर्वहुनिः
 स्वनैः नानाभंगलचारस्तुक्तैर्व्योममसद्धानि रथापयेत्प्रतिमांतत्रपार्वत्यासहितामम पूजयेद्बहुभिः पुष्पैर्भा
 धधूपैर्मनोहरैः नानाकारैश्चनैवेधैर्नानाभक्ष्योपचारकैः नानोषहारतांबूलैरुपवासप्रजागरैः नारिकेलैः पू
 गफलैर्दाडिमैः कनकादिभिः वीजपूरैः सनारंगैरन्यैर्ऋतुभर्वस्तथा - कालदेशोद्भवैः सर्वैः फलैश्चविविधैः
 शुभैः गन्धपुष्पैरुत्थादीपैर्भञ्जणानेनपूजयेत् नमः शिवायशांतायपंचवक्रायशूलिने नंदिभंगिमहाकाल
 गणयुकायशंभवे शिवायैहरकांतायैऋत्यूंसुष्टितेवै शिवायैसर्वभंगरथोशिवरूपेजगन्मये शिवेकल्प्याण
 देनित्यंशिवरूपेनमोनामः शिवरूपेनमस्तुभ्यंशिवायैसततंनमःनमस्तेब्रह्मरूपिण्यैजगद्वात्र्यैनमोनमः संसारभ
 यसंतापात्त्राहिमांसिहवाहिनि येनकामेनदेवित्वंपूजितासिमयेश्वरि राड्यंसौभाग्यसंपासिंदेहिमामवपार्वति पूर्वो
 केनविधानेनपूजयेद्दुमयासह कथांश्रुत्वैकचित्तनदद्याद्ब्रानिभूरिशः आचार्यायप्रदातव्यवस्त्रधेनुहिरण्यकं श्र
 न्येपांदायतेदानंश्रीणांवाभूषणादिक ततोवाचेनर्गतेनतानिशांकांतुकादिना नयेदतीदृितादेवियदिसौभाग्यमिच्छ
 ति तस्मिन्नहन्निपातारौभोजनकुरुतेयदि ससत्जनमभवेद्वध्यवैष्यव्यचपुनः पुनः दारिद्र्यपुत्रशोकाचककंशा -

दुःखमोर्धिनी पतेरसानरकेधो नोपवासं करोति या कांचनं राजतंतां ध्वेषु जंवापिमृन्मयं स्फुटीकृत्य तन्मधेफ
 लानि विधीयानि च हरिद्राकुंकुमैश्च श्रजनादिप्रकल्पयेत् वस्त्राणामभरणानि तांबूलं सहिरण्यकं कृत्वा सं
 छाद्य वस्त्रेण प्रदद्याद्वाहाणस्त्रियै प्रसिध्यै तत्र देवेशिदा नै देयं स्वशक्तिः दत्त्वानेन विधिनो न पारणतदनंतरं एवं
 विधीया कुरुते च नारी भर्ता समं सारमते सुखेन विनाशकाले मम तत्पुरुषं सा युज्यमुक्ति लभते सुखेन श्रवभेषसहज्या
 णिवाजपेयशतानि च कथाश्रवणाभात्रिणतरेषु एख भजेनरः एतत्केचित्तं देवि विधानसरहरयकं कोटियज्ञक
 तंपुण्यमस्य नुष्ठानमात्रतः इति भविष्योत्तरपुराणे हरितालिकाव्रतं श्रयोद्यापनं ॥ पार्वत्युवाच उद्याप
 नविधिं ब्रूहि तर्थायाः सुरेश्वर भक्तिः श्रोतुमिच्छामि व्रतसंपूर्तिहेतवे ॥ महादेव उवाच ॥ उद्याप
 नविधिं वक्ष्ये येन सांगं फलं लभेत् प्राप्ते भाद्रपदे मासि तर्थाया हरस्तसोमयुक् तस्यां रात्रौ प्रयत्नेन यथोक्तं सर्वमा
 चरेत् सर्वतोभद्रसंज्ञं धालिगताभद्रमेव च कारयेद्द्विधिवहे विमंडलस्य प्रपूजनं तस्याग्रेस्य पापयेत्कुंभं त्रणच्छिद्र
 विवर्जितं तस्योपरि न्यसेद्द्वैमं पार्वत्यासहितं शिवं वज्रयुग्मेन संवेष्ट्य पूर्ववत्पूजनं चरेत् ततः प्रभातसमये
 पुमान्पुष्पानि मंत्रयेत् कश्चित्तु पोडशाद्विजयुग्मं श्रयपकान्नाद्यैश्च पूजयेत् सौभाग्यद्रव्यव्याणिवंशपात्राणि
 पोडशोऽयुक्तं तच्छकपरतयाज्ञेयं आचार्यवरयेत्तत्र चतुर्भिर्ब्राह्मणैः सह स्थंडिलं प्रकृतं वंहरस्वमात्रं मुशोभन
 तर्तहोमं प्रकुर्यात्तद्वृत्तदूर्वासमितिलैः पृथक्पृथक् शतकृत्वा मंत्रेण जातवेदसे पातयित्वा वसोधारिणः पूजन
 माचरेत् नमः प्रणतपालाय नमः कैलासवासिने नमो वेदांतवेद्याय उमादेहाद्वयारिणे उत्पत्तिस्थितिं
 हारकं त्रैनेत्रे नमोऽस्तुते येन कभि नमो देवपूजितश्चोमया सह व्रतं संपूर्णं तां यातुं च प्रसादात् जागहुरो इति स्तु
 त्वा महादेवं प्रणिपत्य पुनः पुनः गोमूहिरण्यदानानि वस्त्रदानान्यनेकशः सहिरण्यं सवस्त्रं च तेभ्यो दद्याच्च भ

कितः उमानहेश्वरदेवः प्रीयतामनमामः ततः कुर्यात्स्वयदेवियुभिः सहभोजनं सर्वान्कामा
 नयन्प्रोतिसोभानयलभतेध्रुवं मृतवत्सामुपानारीपुत्रंप्राप्याचिरायुषं नपुनर्गर्भमायातिसर्गोर्षासहस्रीयते ॥ इति
 स्कन्दपुराणेउमानहेश्वरसंवादेसोद्यापनहरितालिकाव्रतकथासंपूर्णा ॥ अथोद्यापनं पार्वत्युवाच उद्यापनविधिं
 ब्रूहृत्ततीयाथाः सुरेश्वर भक्तितःश्रोतुमिच्छामिब्रतसंपूतितेववे ईश्वरउवाच ॥ उद्यापनविधिंयद्येवन्नतराजस्यशा
 भनं यस्यानुधानमात्रेणसंपूर्णोद्दित्रतंभवेत् चतुःस्तंभंचतुर्द्वारंकरदलंस्तरंभमंडितं धंटिकाचामरयुतंकमलैरु
 द्यशोभितं चङ्गनागुरुकपूर्वैर्लपितंधूपितंशुभं मध्येवितानंयध्नीयारुपंचवर्णैरलंकृतं तन्मध्येकारयेत्पद्मं
 चयुगलं मुशोभनैः तस्योपरिन्यसेद्रीहृत्निद्रोणेनपरिसमितान् सौवर्णैराजतंतार्धकलशाविन्यसेद्दुग्धः पंचर
 द्धानितिलिप्यसर्वोपधिसमन्वित तस्योपरिन्यसेत्पात्रंसौवर्णैराजतंहिवा दृष्यारुढंमहादेवंरजतेनविनिर्मितं
 सर्वावयवसंयुक्तार्गैरहित्वाविनिर्मितां पूजयेत्तत्रगंधार्थैः पुष्पैर्नानाविधैः शुभैः राज्ञागारुणंकर्याकथा
 वाचनपूर्वकं ततः प्रभानेविमलेकृत्वास्नानादिकर्मच पूर्ववच्चार्ययेद्देवंपश्चाद्धोमसमाचरेत् स्वगृह्योकाविधा
 नेनकृत्वाग्नेरुथापयेत्ततः प्रारभेच्चततोहोमंनवग्रहपुरः सरं तिलांश्रयवसंमिश्रानाज्येनचपरिप्लुतान् जु
 ह्यादपौरमंत्रेणगौरमंत्रेणमंत्रावित् अष्टोरशानंवापिअष्टाविंशतिरेववा एतंसमाप्यहोमंतुतत्राचार्यंप्रपूजयेत्
 सुवर्णैरत्नवासोभिर्गोचदद्याद्यथाविधि शय्यसोपस्करांदद्यादाचार्य्यायप्रयत्नतः पीडशद्विजपुभमाश्रयप्रकाशाद्यै
 श्रभोजयेत् सोभारयद्द्रव्यवस्त्राणिवक्षपात्राणिपीडश दातव्यानिप्रयत्नेनब्राह्मणेष्वभ्येयथाविधि अन्येभ्यो
 धिप्रययैभ्येदित्तिष्ठांचप्रयत्नत भूयसोपरयाभक्त्याप्रदद्याच्छिष्यतुष्टये उद्दिश्यपार्वतीयाचसर्वंकर्यादितंद्रितं वं
 धुभिः सहभुजोतनियतश्रपरेऽहृत्ति एतंपाकुरुतेनारीव्रतराजंसुमध्यमे साभारयमनुलंतस्याः सप्तजन्मनसंशयः

इति श्रीभविष्योत्तरहरितालिकाव्रतोद्यापनम् ॥ अस्यामेवतृतीयायांकोटीश्वरीव्रतं ॥ मदन्तरे रंभोवाच
 देवलोकमहदेविगणिकाःसौर्यसंयुताः मरुप्लोकेतथासर्वाःस्त्रियः सौभाग्यगर्विताः कथंभाग्यचमो
 गांश्वलभंतेपरमेश्वरि ॥ पार्वर्युवाच ॥ शृणुभद्रपरगुह्यंसर्वकामफलप्रदं दुर्भंगाणांचनारणिंसां
 भान्यकरणंपरं लक्षेश्वरिति विसृयातंततः कोटीश्वरीव्रतं तृतीयाशुक्लपक्षेतुमासिभाद्रपदेभवेत् तस्या
 व्रतंतुसंग्रह्यंयावद्वर्षचतुष्टयं उपवासेनकर्तव्यंवर्षेषुसुंदरं अखंडानांतंडुलानांवातिलानांसुलोचने लक्ष्मिकविवि
 द्याथस्त्रिपरपयासिशोभने क्षीरसंमिश्रितैः काठ्यादेव्यामूर्तैः सुलोचना कृत्वातुपुष्पत्राकारफलपुष्प
 समंडितं संस्थाप्यपार्वतीदेविपूजयेद्भक्तिसयुतः पूजयेद्विविधैः पुष्पैः कुंकुमागुरुचंदनैः गंधैः पु
 ष्पश्रद्धैरचनेवैद्यैर्विविधैरतथा वस्त्रेष्वैवरेकेनपूजयेत्परमेश्वरौ उमादेविनमस्तुभ्यकाव्यायनिनमोरतुते न
 मः शर्वाणिरुद्राणिश्रपणेशंकराश्रियं सर्वभूतहितेदेविजाहिससारसागरात् ॥ अन्नपूजाभंजः ॥ न
 मोलक्षेश्वरदेविकोटीश्वरिनमोरतुते गृहाणाध्वंमयादत्तंशंकरेणसमंमम इत्यध्वंमंजः ॥ पुराव्रतभिदंभ
 द्रेइंद्राण्याथकृतंशुभम् विध्यावल्पाचसावित्र्याश्रंखत्याकृतंपुरा दमयंत्याचरोहिण्याकृतंव्रतवरंशुभं गौरि
 णीर्भोजयेच्छतपाइंद्राण्यध्वंसुदांक्षिता गौरिणिसुवासिनी एवंविधिविधिनिकरोतिनियतव्रतं नतरुथाः
 स्याच्चदारिद्र्यनंचैवेष्टवियोजनं अष्टपुत्राभवेन्नारंभतीरंचगुणाधिकं सुरुर्गुणिकंतपंडितंप्रियदर्शनं ई
 श्वरंचैवराजानंलभेदीर्घायुर्पाश्रियं दातारंचैवभोकारंसमस्तजनवच्छभं सुशीलधार्मिकंशूरचंद्रवत्प्रियदर्शनं सु
 रूपासुभगांचैवसदापरपुः प्रियाभवेत् सदपत्यावराहिकुरुतेराज्यमुत्तमं श्रंतकालेसमंतेनरमतेत्रिदिवे
 तथा पाश्रियर्षसहस्राणिपाश्रियर्षशातानिवा इदं कृत्वापुरेन्द्राणीइंद्रंलभेपतिंप्रियं रोहिणीपतिंलभेचंद्रंव्रत

निषेवणात् सद्वादेवारिभभर्तारमादित्यंप्राप्यसत्यातं इदंतकथितंभद्रेव्रतंकोटीश्वरीभवं लक्षेश्वरीतिवि
ख्यातंकुरुभेयथोदितं ॥ इतिकोटीश्वरीलक्षेश्वरीव्रतम् ॥ ॥ ॥ अथारण्यास्तृतीयाद्याः संक्षि
प्तमुद्यापनमुच्यते तिथ्याद्युल्लिख्यममसकलपापक्षयपूर्वकसप्तजन्मसौभाग्यदुर्द्धिभर्तृवियोगराहित्यदिभोग
प्रातिहारउत्तमहेश्वरप्रीत्यर्थंयथाकालाचारितहरितालिकाव्रतोद्यापनंकरिष्ये आचार्यदुत्वा उक्तविधिनालिंग
तोभद्रेद्रोणपरिमितत्रीहिरुथकलशराजतंशिवहैमिंगौरीपुरतोरानजतदुषभमुक्तमंत्रैः प्रतिधाप्य संपूजयेत् तत्र
मंत्रः मंदारमालाकलितालकायैकपालमालाकिनेशेखराय दिव्यांबरयैचदिगंबरारायनमः शिवायैचनमः
शिवाय इत्यावाहनादिपोडशोपचारैः पूर्ववत्संपूज्य प्रार्थयेत् नमः शिवायसोनायपंचवक्रायशूलिने नं
दिभूर्गोमहाकालगणपुकायशंभवे शिवायैहर्कतायैप्रकृत्यैसुष्टिहेतवे नमस्तैरुद्ररूपिण्यैजगद्धात्र्यैतमो नमः
येनकामेनदेवित्वपूजितासिहरात्रिये सपूर्णकुरुभेकामंसौभाग्यचक्रप्रयच्छमे ततः भुवासिनीः पूज्यरात्रितानि
यतानयेत् प्रातः अग्निप्रतिष्ठाप्य अन्वादाध्यात् अथानं उत्तमहेश्वरचर्गौरीमियायेतिमंत्रः गौरीमि
मायसालिनित्यैकपर्दा द्विपर्दासाचतुष्पर्दी अष्टापर्दीनवपर्दाविभूत्रासहस्राक्षरायहमेव्योमन् त्र्यंबकंयजा
महद्दतिमंत्रः त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिपुष्टिवर्द्धनं ऊर्ध्वारुकमिववंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमास्तुतात् मंत्रान्भ्यांप्रतिमां
च प्रतिद्रव्यंश्राष्टोत्तरशतसंख्याकामिस्त्रिलयवसाज्ज्याहुतिभिर्षुक्ष्ये ब्रह्मादिदेवताः परिवारदेवताश्च एकैकया
ज्याहुत्याषड्येएवंहेमंसमाप्य ततः संपूजितायाचार्यायगादंत्या षडंशाष्टौवायुग्मा निसंपूज्य सौभाग्यद्र
व्यवखलदक्षिणापुतानिसस्रपर्णाणिवायनानिदद्यात् तत्रमंत्रः सौभाग्यारोहकामानासर्वसंपुंससृष्टये नौ
रीगौरीशानुष्ययुवायनंतुददान्पुहं इतिसंक्षिप्तहरितालिकाब्रतोद्यापनम् ॥ अथानैवहरुतगौरीव्रतं ॥ सूतउवाच

कुंयांसुखापाविधायाहस्तिनापुरमुत्तमं मानिताधार्तरैर्द्रश्चतनयैः पंचभिः सह तस्याःकुशलमन्विच्छन्ना
जगामाधमाधवः श्मिनंयसुखासीनंदेवदेवंजनार्दनं उवाचकुंतेसानंदाह्यप्रगल्भमिदंभवचः ॥ कुंचुवांच धन्य
स्मिक्तकृत्यास्मिस्सनाथास्मिपरंतप साहंसभावितायास्मिन्वयासर्वजगद्गुरो यदिमेसुप्रसन्नोसितदाचंद्रव्रतंरे
भो यदिधायसुस्तराज्यंप्राप्तुयांतनयैःसह कृष्णउवाच कुंतेकथयिष्यामिद्व्रतानामुत्तमंव्रतं यत्कृत्वासुखसंता
नंवनधान्यसमान्वितं विधूतदुष्कृतापुण्यासपुत्राराज्यमाप्स्यसि हस्तगौरोव्रतंभद्रेकुरुष्वशुचिमानसा कु
स्युवाच यद्योक्तुव्रतंनार्थाविधानंतरस्यकीदृशं केतपूर्वकृतंदेवतंमेद्रोहजनार्दन ॥ कृष्णउवाच कैलासशि
खरेदेवीहस्तस्येयचदिवकरे दिवाप्रसुप्तासागौरोहरिहरसाविधिमामसा सामुसादेवदेवेशंस्वप्रेशंभुंदर्शाह अर्द्धदेहं
दुपाहंस्थमर्धचंद्रकलांधरं उत्थायसहसागौरोप्रोवाचशंकरंप्रति किमिदंतन्ममाचक्ष्वतप्यतेमानसंमम ॥ ई
श्वरउवाच देविपूर्वनिषिद्धासिहस्तऋक्षगतेरवौ नस्वसंध्यदिवत्त्रतस्येदंविहितंफलं शृणुदेवित्वयायेन
खंडितोहंवलोकितः त्वयारबंधंव्रतंदेविमदारापनकामयया अपूर्णोस्मिन्प्रसन्नोस्मिन्नत्वयाचसमुद्भितं
अपूर्णव्रतचारेणदृष्टोऽहंतादृशस्त्वया तत्कुरुष्वधाधुनादेविहस्तगौरोव्रतंशुभम् पार्कयुवाच ॥ आदिश्यतांव्रतंनार्
थाविधानेनमहेश्वर आरंभोरुपकदाकार्यः कोविधिः कस्यपूजनम् ॥ ईश्वरउवाच मंडपस्थापनंकर्यात्सर्धा
लंकारभूषिते अन्वहंकांचनैः पुष्पैः फलमुकान्वितैः शुभैः नैवेद्यैः पंचखाद्यैश्चशृणुयात्प्रत्यहं
कथां दिनेचतुर्दशोप्राप्तेस्थापयेत्प्रतिमांशुभां पूजयेच्चसुवर्णस्यपुष्पैश्चान्यैः सुगांधिभिः चंदनैर्धूपदीपै
श्चतंबूलैश्चफलादिभिः ध्यायेच्चहृदयेगौरोहरंहरंयसंयुतां दक्षिणांचततोदत्थान्त्वादेवीविसर्जयेत् व्रतंस
माचरेद्वैवियावद्वर्षत्रयोदशं स्वर्णमालनगौरौधादिप्रातिवर्षीविसर्जयेत् ततश्चतुर्दशवर्षतदुत्थापनमाचरेत् सं

त्रयोदशविधत्रयोदशसंख्याकपकात्रपूरितं सौवर्णवेणवे वा पात्रैकत्वा त्रयोदश दंपतीः सुवासिर्नर्वा संपू
 ज्यदद्यात् तत्रमंत्रः पकान्नपूरितंविषत्रतसंपूर्णैस्तेव वापनेतेप्रयच्छानिगौरिगौरिशतष्टुपे तत्रत्राचार्यार्थगंधार्या
 दिकंचदद्यादितिहरतगौरीत्रतोद्यापनम् ॥ ॥ ॥ ॥
 अस्वामिभमाद्रशुक्लतीयायांभविद्योत्तरोकंहिरकालीव्रतम् ॥ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच भगवन्हरिकालीतिकादे
 वीप्रोच्यतेभुवि आर्द्धधान्यस्थितंकरुंमारुण्यतंस्त्रीजननेनसां पूजिताकिंददातीहसर्वमेवद्राहिकेशव ॥ श्रु
 ष्णउवाच पाठ्यपौराणिकोदिव्याप्ततः शूणुकथाभिमां आसीदशस्यदुहितकालीनास्त्रीतुकन्यका वरु
 नापिचसाकृष्णानवनीलोत्पलप्रभा अंबकायचसादत्तामहादेवायशूलिने विवाहितविधानेनशंखतूर्पानिनग
 दिना यज्ञयात्रागतैर्द्वैव्राह्मणानांचनिःस्वनैः निवर्तितेविवाहेतुकल्पसाधैत्रिलोचनः क्रीडतेविविधैःकामै
 र्मनसः प्रीतिवर्धनैः अथ देवसमाजैतुकदाचिद्वृषभध्वजः आस्थानमंडपे रम्येआस्तेविष्णुसहायवान् त
 त्रस्यश्राद्धयामासनमर्णान्त्रिपुरांतकः कालीनीलोत्पलश्यामांगणमत्तगणान्वितां एहोहिव्वंभितःकालिभेन्नक
 ष्णानजनप्रभे कालमप्यतिसौन्दर्यात्तवरूपममाप्रिये इत्येवमुक्तसदेवीब्रीडिताकृदनात्सा निःश्वसोच्छ्वा
 सताव्याक्षांवापगद्गदयागिरां रुरोदसस्वरंवालाप्रोवाचस्फुरिताधरा किदेवनाम्नायगौरीसागौरिरयमिधी
 यते परमानममोपमादात्ताभिन्नकृष्णानजनप्रभो समजेदेवसंघानांवासुदेवस्यसन्निधौ तस्नाहैहामिमंकृष्णं
 जुहोमिज्वालितेऽनले इत्युक्त्वावार्थमाणापिहरिकालीरुपांन्विता मुमोचहरितांछायाकार्तिहरितशाद्वले चिक्षे
 पदंहरौष्णज्वालितेहृदयवाहने पुनः पर्वतराजस्यग्रहेगौरीवभूवसा महादेवस्यदेहाधौस्थितसंपूज्य
 तैसुरैः यामुकाशाद्वलेदेव्याकालकातिः स्वदेहजा सावभूवमहावीर्यादेवीकल्पयन्तीपुनः तयाकृतानि

भूशीणिदेवकार्याणि पांडव तुष्टुर्देवगणैर्देतोवरस्तस्यैशुण्ड्वमे येत्वांशाद्वलसंस्थायैकालोत्तैवरायिनीं पूज
 यिष्यन्ति पुरुषानार्थोवापिविशेषतः सर्वपापवित्तुर्मुक्ताः सुखसौभाग्यगार्विताः चिरायुषोमयिष्यतिभर्तृपु
 त्रसमन्विताः एवंसाहरिकालीतिगौरैसाभ्येव्यवस्थिता ॥ श्रीकृष्णउवाच शुक्लभाद्रपदस्यैवंतर्त्यायां
 समाचरेत् सप्तधान्यैस्तुर्वैरुढैः कृत्वाहरितशाद्वला लज्जुर्नारिकेलैश्चफलैश्चमधुरैस्तथा मातुलंगकुसुं
 भैश्चधान्यकैर्जौरकैस्तथा गंधैः पुष्पैः फलैर्धूपैर्नैवेद्यैर्मोदकादिभिः श्रीगणित्वासमाच्छाद्यपद्मरागेणभास्वता
 घटावाद्यादिभिर्गीतैः शुभैर्द्वन्द्वकथानकैः पूजनीयामहारजमंत्रेणानेन न कितः हरिनाम्निस्समुत्पन्नेहरि
 कालिहरिप्रिये सर्वदाशास्त्रमूर्तिस्थेप्रणतान्तिहरेनमः इत्थसंपूज्यतां देवादिप्रायश्चिणा कृत्वाजगत्पर
 णरात्रीप्रभातौकिंचिद्गृह्णते रवौसुवासिनीभिश्चसानेयातुजलाशये ततो जलाशये रम्ये मंत्रैश्चैवविस
 र्जेयत् श्रावितासिमयाभक्त्यागच्छदेविसुरालयं ममदौर्भाग्यनाशायपुनरगमनाय च एवंतः पांडवश्च
 ष्टहरिकालांघ्रतचरेत् प्रतिवर्षैविधानेन नारीवाभक्तितत्परा चोर्वापत्फलमाप्नोति तदन्पेन न चाप्यते मर्य
 लोकेचिरजीवेत्सर्वकामैः सुपूजिता पुत्रपौत्रसुहृन्मित्रनपत्तुर्दौहित्रसंकुले साग्रं वर्षशानं जीवित्त्रेगान्भुक्त्वा
 मर्हति ततोऽवसाने देहस्थैश्चिबलके मर्हति यते वीरभद्रमहाकालनदीश्वराविनायकाः सर्वप्रसादसुमुखभ
 वंति व्रतयोगतः संपूज्यसंपूर्णतसुसखिरुढसस्यां देवांहिमाद्रितनयाहरिकालिकारुपां नैवेद्यजागरसमुद्धत
 गीतवाद्यैः संप्राप्नुवति मनुजाः सुखैरसुखानि ॥ इतिशशिष्योत्तरौकंहरिकालांघ्रतम् ॥ ॥ अथ
 भाद्रशुक्लचतुर्थ्यां सिद्धिविनायकव्रतम् ॥ हेमाद्रौस्कांदे तच्च मध्याह्नं गणपिन्यांकांठ्यं प्रातः शुक्ल
 तिलैः स्नातो मध्याह्ने पूजयेत्तृपेतिगणपतिकल्पे तत्रैव पूजाविधानात् दिनद्वये तच्चासावन्वयासौवा पूर्वाश्र
 न्यथापरा चतुर्थ्यां गणनाशस्यमाद्यविद्याप्रशस्यते मध्याह्नं गणपिन्यांसा च परतश्चैः परेऽहनीतिवहस्पत्युक्तेः इत्यच

रविर्भोग्यो रतिप्रशस्ता भाद्रशुक्लचतुर्थ्याभौमिनाकेणवापुता महतीत्यत्रादिशिशमर्चायैवेष्टमासुधादिति वारा
 होकिः श्रथयतविधिः मासपक्षाद्युत्थिरुपजयपुत्रादिकामः स्त्रीसुतसौभाग्यादिकामसिद्धिविनायकव्रतेतत्पू
 जनमहंकरिष्ये इतिस्कल्पः ॥ षोडशोपचारैः पूजांकुर्यात् ॥ तत्रध्यानं ॥ एकदंतंशूर्पकण्ठीगजवक्रं चतुर्भुजं
 पाशांकुशधरदंघ्र्यायेतिसिद्धिविनायकं ध्यायेद्गजाननेदं वतसकांचनसन्निभं चतुर्भुजं महाकायं सर्वाभरणभूषितं तं क्ष
 मालापरशुपूर्णोदकधारिणं मोदकासकशुंडायमेकदंतं विनायकम् इति ध्यानं श्रावाहयाभिविधिशसुरराजा ॥
 तेश्वरः श्रनाथनाथ सर्वज्ञपूजाधीनगणनायक सहस्रशीर्षेत्यादिपुरुषसूक्तमंत्रैः सर्वोपचारपूजा सहस्रशीर्षेत्या
 वाहनं विचित्ररत्नवचिर्तद्विध्यास्तरणसंयुतं स्वर्णसिंहासनं चारुगृह्णीष्वसुरपूजित इत्यासनं ॥ गणाध्या
 क्षनमस्तेऽस्तु गृहाण कर्णाकर श्रधैर्चफलसंयुक्तं गंधमालयाक्षतैर्पुतं इत्यर्घ्यं सर्वतीर्थसमुद्भूतं पाद्यं गंधादि
 भिर्युतं विभ्रराजगृहाणेदं भगवन्भक्तदत्तसल इति पाद्यं दध्याल्पमधुसंयुक्तं मधुपर्कमयाहतं गृहाण सर्वलोकेश
 गणनाथमोऽस्तुते मधुपर्कं विनायकमस्तरुभ्यं त्रिदशैरभिवंदितं गंगोदकेन देवेश कुरु त्व्याचमनं प्रभी इत्याच
 मनं ॥ स्नानं पंचाद्युतं दिव्यं सर्वतीर्थार्हतं मया गंधतोयैरुमापुत्रगृह्णीष्वभिष्टदायक स्नानं रक्तवस्त्रद्वयं देवदे
 वांगसदृशप्रभो सर्वप्रदं गृहाणेदं लंबोदरहरशरत्नज वस्त्रं राजतंत्रस्य सूत्रं च कांचनं चोत्तरीयकं गृहाण चारुसर्व
 ज्ञभक्तानाभक्तवरसल यज्ञोपवीतम् नानाविधानि दिव्यानि नानारत्नोद्भवलानि च भूषणानि गृहाणे शापावर्तनीप्रि
 यनंदन श्राभरणं गंधगृहाण भगवन्सर्वगंधं समाचितं गणाध्यक्षनमस्तेऽस्तु भक्तार्भाष्ठफलप्रदं गंधं श्रद्धतान्ध
 वलदेवगृहाण हिरदानन ज्ञानाथनाथ सर्वज्ञगोर्वाणासुरपूजित श्रक्षताः सुगंधीनिचपुष्पाणि जातीकुंदं मुख
 न्यापि विविधानि च पुत्राणि गृहाण गणनायक पुष्पाणि श्रथंगपूजा गणेशाय नमः पादौ पूजयामि १ विभ्रराजाय

नमः जानुर्नापू - २ आखुवाहनयनमः ऊरूपू. ३ हेरवाय- लटिपू. ४ कामारिसूनवे- नाभिं- पू-
 ५ लवोदराय- उदरंपू. ६ गोरोसुताय- स्तनौपू. ७ गणनायकाय- हृदयपू- ८ रथूलकंठाय- कठंपू- ९
 स्कन्दाय- स्कंधौपू- १० पाशहस्ताय- हस्तौपू. ११ गजवक्राय- मुखंपू. १२ विघ्नहर्त्रेण- लला
 टं-पू- १३ सर्वेश्वराय- शिरःपू. १४ गणाधिपयनमः सर्वांगपूजयामि . १५ अथत्रिकापूजा
 सुमन्वायकामाचीपत्रसमर्पयामि- १ गणाधिपयर्भगराजंस. २ उमापूजायविल्वपत्रस. ३ गजान
 नायदूर्वापत्रंस. ४ लवोदरायवदरीपत्रंस- ५ हरसूनवेधंतूरपत्रंस ६ गजकर्णायतुलसीदलंस- ७
 वक्रतुंडायशर्मापत्रंस. ८ गुहायजायश्रपामार्गपत्रंस. ९ एकदंतायहृदहर्तापत्रंस. १० विकटायमधुपत्र
 स. ११ विनायकायश्ररमतपत्रंस. १२ कपिलाय. शर्केपत्रंस- १३ गजदंतायश्रर्जुनपत्रंस- १४
 विघ्नराजायविष्णुक्रांतपत्रंस- १५ वटवेदाडिमिपत्रंस- १६ सुराग्रगणायदेवदारुपत्रस- १७ भ्रा
 लचंद्रायमरुपत्रंस १८ हेरवायासिंदूरपत्रंस. १९ चतुर्भुजायजातार्तापत्रस. २० सर्वेश्वरायश्रगस्तिप
 त्रंस- २१ इत्येकविंशतिनामभिरैकविंशतिपत्रिकापूजा ॥ ॥ कुमारशूरवेतुभ्यंपूजयामिप्रयत्नतः दू
 र्वायुर्मंग्रहत्वातुंगंधपुष्पाक्षतैर्घृत एकैकेनतुनाज्ञातुर्देवैकसर्वनामभिः श्रथैकविंशतिं गृह्यमादकान्घृतपाचितान्
 रुध्रापवित्वागणायशसमोपेकुकनंदनं दूदशविप्रायदातव्याः स्वयंचाद्यात्त्रयादश एकगणाधिपेदद्यारसनैवेद्य
 त्पौत्तम जातरूपमयदेवब्राह्मणायनिवेदयेत् कृत्वानैमित्तिककर्मपूजयेद्विष्टदेवतां ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चा
 त्भुंजयेत्तिलवर्जितं विनायकस्यप्रतिमांवल्लयुरमसमन्वितां दद्याद्विप्रायविदुषेसर्वाविघ्नोपशान्ते एवंक
 नेपमराजिविघ्ननाशस्यपूजने विजयसेतुभवेन्नस्यस्यस्यमयोदितं वृणवाद्यासुदीक्षासुश्राद्धौ पूज्यगणाधिपः

तस्मिन्संपूजितेषु त्रैलोक्यामाचतथारमा हव्यवाहमुखादेवाः । पंजिताः स्फुर्नसंशयः चंडिकायामात्म
 णाः परितुष्टाभवन्ति च तस्मिन्संपूजितेषु प्राप्रकथासिद्धिर्वनायकैः । शृङ्खलायुगात्त्रिनय श्रावयेद्वासमाहितः
 सिद्धिसिर्दकार्याणि सिद्धिरस्य प्रसादतः ॥ इति सिद्धिविनायकज्ञतपूजा ॥ ॥ एवमेवोक्तं नारदीयेऽ
 पि ॥ ॥ श्रधशुक्लचतुर्थ्यां तु सिद्धिवैनायकं व्रतं श्रावाहनादिभिः सर्वैस्त्वचारैः समर्चयेत् एकग्रमानसो भूत्वा
 ध्यायेत्सिद्धिविनायकं पाशांकुशधरं देवं तत्कान्तसिद्धिभं, एकविंशतिपत्राणि चैकविंशतिनामाभिः समर्पयेद्
 कियत्स्तानि नामानि श्रेणु सुमुखाय काकमार्चिणा ध्यायेत्श्रायभृंगं । उमापुत्राय विल्वरस्य दुर्वागजमुखाय
 तु लंबोदराय वदरीयतूरहरसूनवे सूर्पकाय तु लस्राय कतुडाय वैशर्भा गृहाय जायापा मारुगं मकंदताय वाहंतं वि
 कटाय श्मंतपत्रं कपिलायार्कपत्रं गजदत्तायार्जुनचक्रविष्णुक्रांतविघ्नराजके । चटवेदाडिभीपत्रं सुराग्रये सुरद्वुजं
 मरुपत्रं भालचंद्रं प्रदद्याद्भक्तिभावतः । हराय च सिंदूरजाती पत्रचतुर्भुजे सर्वेश्वरेऽगस्तिपत्रं दद्यात्प्रतिविवर्धनं
 विंशतिरेव भवति नामानि विनायकेति नामपूर्वोक्तज्ञेन । दुर्वायुभंततो गृह्यगंधपुष्पाक्षतैर्युतं । पूजां निवेदयेद्भक्ति
 यतो मोदकपत्रं च श्राचभयनमस्कृत्य संप्राध्वं च विसर्जयेत् । विनायकस्य प्रतिमाहं मीसोपस्करां सुने । निवेदयेत्
 द्यधुरवेद्विजोभ्यो दक्षिणां ददेत् । एवं कृत्वाऽर्चनं सत्प्रापंचवर्षाणि नारद । उद्यात्पलभते कामानौहिकामुष्मिकान्
 शुभान् । इति हेतुदो ॥ भविष्योत्तरे च । मासि भाद्रपदे न्या न्याशिवलोकेश्वरपूजिता । तस्यां स्नानतथादानमुपवा
 सोर्चनतथा क्रियमाणं शतगुणं प्रसादाहंति नोत्सव चतुर्थीत्यनुपंगः ॥ श्रवैरश्रावै चंद्रं न पश्येत् तस्य दर्शने न मि
 थ्याभिशाप प्राप्तिर्भवति तदाहापराकं मार्कण्डेयः भद्रं मासि सति पक्षे चतुर्थीत्याति योगिनी मिथ्याभिशापं कुरुते द्वि
 चद्रान्भसंशयः पराशरोऽपि कन्यादि चैव चतुर्थ्यां तु शुक्लचंद्रस्य दर्शनं । मिथ्याभिदूषणं कुर्याद्वाचौ पश्येन्न तं सदा

पंचाननगतेभानौपक्षयोःरुभयोरापि चतुर्थ्योमुदितःसोमोनेक्षितव्यःकदाचनोर्तेतेनचतुर्थ्योऽनपुद्गैर्द्विपथैः प्रधान
 क्रियान्वयलाभात् तेनचतुर्थ्यामुदितस्यपंचम्यननिपेधः अत्ररात्रिशब्दग्रहणारिवाचंद्रदशनेननिपेधइति यत्तुके
 नचिदुक्तेराशिशब्दोऽहरात्रपरइतितन्मृग्यंलाटशार्थप्रतिपादकवचनस्यमहानिबंधवदष्टत्वात् कदाचित्तन्नादा
 दृट्याविष्णुराणिकंश्लोकपठेत् तथाचपुराणांतरततश्चतुर्थ्याराम्यायःप्रमादादीक्ष्यमानवःपठेत्पौराणिकंवाक्यं
 प्रादुमुत्तिवाप्युदरुमुख इतिनिर्णयाम्बते ब्रह्मपुराणेतु चंद्रदर्शनेविशेषउक्तः वासुदेवोभिशासस्तुनिशाकरम
 रोचिपु स्थितश्चतुर्थ्यामांथायामनुभयाणांपतिश्रयसः ततश्चतुर्थ्यांचंद्रतुंप्रयत्नदीक्ष्यमानवः पठेत्पौराणि
 कंवाक्यंप्रादुमुखोवाप्युदरुमुखः तद्वोपशांतयोस्सिंहः प्रसेनइतिवैपठेत् सिंहः प्रसेनमवधीर्त्सिहेजांघव
 ताहतः सुकुमारकरोदीस्तिवह्येपरस्यमंतकइति सिंहः प्रसेनमितिमंत्रिणमिमंत्रितं जलंपेयं स्य
 मंतकोपारुथानंचश्रोतव्यमाचारोदितिस्मार्ता इतिकल्पत्तनावल्यां ॥ ॥ अथस्यमंतकोपारुथानम् ॥ त्रंदि
 केन्धरउवाच ॥ शृणुधैकाप्रचित्तः सन्ब्रह्मवाणेश्चरुशुभं चतुर्थ्यांशुक्लशस्यसदाकार्थंप्रयत्नततः सप्त
 त्कुमारयोगीन्द्रवर्दादंडच्छुभमात्मनः नारीवापुरुषोवापिभः कुर्याद्भ्रमसुत्तमं सोचापिरेवाशुसंकष्टाद्विभ्रद्वति
 नंतरं अपवाद्दहरंचैवसर्वाविघ्ननिवारणं कालारविपुत्रेवैवात्रिपुल्लिकेपुविभ्रतं अत्रेनविद्यतेचान्यपरसंसकष
 नानाम् ॥ सनत्कुमारउवाच ॥ केनचादीपुराचार्षीर्मर्त्यलोकेकथंभवेत् एतस्समस्तविरुत्तार्थ्यदृहिगाणेश्चरं
 तं ॥ नंदिकेन्धरउवाच ॥ चकेद्रतंजगत्तायोवासुदेवः प्रतापवान् आदिष्टनारदेनैवदृथालंछिनशांतये ॥ स
 नत्कुमारउवाच ॥ पट्टगुणैर्ध्वंसपन्नः सुष्टिसंहारकारकः र्वासुदेवोऽजगद्वापिप्रोत्सासवान्जालंनकथं एतदा
 श्वर्यमास्वानंघृहिर्यनंदिकेन्धर न्दिकेन्धरउवाच ॥ भवोभारवत्प्रार्थ्वसुदेवसत्तावुभौ रामकृष्णोसमुची

षीर्षप्रनामहलापुष्पो जरासंधमयान्कृष्णोद्धारिकांसमकल्पयत् विश्वकर्माणमाहूपुरिहाटकानिर्भतां तत्र
 पांडशसाहस्रंलार्णवींशताधिकं भुवनानिमनोज्ञानितेषामंधेप्यकल्पयत् यादवानाभृहारतत्रपटुपंचाशच्च
 कौटयः शन्येचवहवोलाकावसंतिविगतज्वराः यत्किंचित्त्रिपुल्लेकेषुसौंदर्यतत्रदृश्यते सत्राजितप्रसेनास्त्र्यं
 पुत्राउग्रस्यविश्रुतौ अभोधेस्तीरमासायातन्मनस्कतयाचसः सत्राजितस्तपस्तेपेसुर्धर्ममुद्दिरयदुद्धिमन्त्रांत
 निरशानंगहसूर्यसंबल्लोचनः ततः प्रसन्नोभगवान्सत्राजितपुरःस्थितः सत्राजितोपिषुष्टावट्टवादेवादिवाकरम्
 तेजो राशेनमस्तुभ्यंनमस्तेसर्वतोमुख विश्वठयापित्रमस्तेऽस्तुनमस्तेविश्वरूपिणो काश्यपेयनमस्तेस्तुहरिद
 श्वनमोस्तुते अहराजनमस्तेऽस्तुनमस्तेचंडरोचिषे वेदत्रयनमस्तेऽस्तुसर्वदेवनभोनमः प्रसादिपाहिदेवेशसं
 तुष्टयानादिवाकर इत्यंसंस्तुपमानोऽसौदेवदेवादिवाकरः स्त्रिंशशंभीरमधुरसत्राजितमुत्राचह ॥ सूर्यउवाच
 चरंवाहिप्रसन्नोस्मिपथत्तेमनासिचर्तते सत्राजितमहाभागतुष्टोहंतवानिश्रयात् ॥ सत्राजितउवाच ॥ स्थधंतकम
 णिदेहियदितुष्टोस्मिभास्कर ददौतरुपचतद्रत्नंस्वकंठादवतार्यसः ॥ सूर्यउवाच ॥ भाराष्टकंशातकुंभस्त्रवते
 सोमहामणिः शुचिंषमतासदाधार्यैरत्नमेतन्महोत्तमं सत्राजितक्षणेनैतदशुधिंतिमानवं इत्युक्त्वांतर्दधेद
 वस्तेजोराशोर्द्वैवाकरः तर्कंठरत्नज्वलनानरूपः पुरिसंकृष्णस्यविवेशस्त्वरं दृष्ट्वातुलोकामनसादिवाक
 रसंधितवतस्त्रिमिरास्तदृष्टयः समागतांपहरिदश्र्वादीधितिर्जानंदंद्रुमसंशयेन नापंसहस्रांशुरितीहलंकाः
 सत्राजितोपमणिकंठमार्शान् ॥ रुधर्मंतकमहारत्नंदृष्ट्वातं कंठमंडले रुष्ट्वाचकेजगन्नाथो जहारमणितदा स
 त्राजितोजातमयोपाचपिष्यतिमंहरिः प्रसेनारददौधात्रोपार्थयंशुचिनात्वया एकराकंठदेशोस्त्रिष्वंवातंम
 णिमुत्तमं सृगयाक्रीडनार्थंयागतः कृष्णेनसंपुतः श्रंथारूढोऽशुचिश्रसौहृतः सिंहेनतक्षणात् रत्ननमादा

यासं होपि गच्छन् जन्वावताहतः नीत्वात्त्रिविधरेतनेन्दौ पुत्राय जन्वावतात् पुरीं विवेश कृष्णोपि स्वकैः सर्वैः समाहृतः
प्रसेनोद्यापि नायातिहतः कृष्णेन निश्चितं मणिलोभेन हाकपुं गांधवः पापिनाहतः द्वारिकावासिनः सर्वे
जनाऽज्युः परस्परं दृष्ट्वा पावादसंततः कृष्णोपि नागशाच्छनीः सहैव तेर्गतीर एषं दृष्ट्वा सिंहांति पातिवं प्रसेनं वाहनयु
तंतः पदानुसरन्नातः ऋक्षेण निहर्तं सिंहं दृष्ट्वा कृष्णश्च ताद्विलं विवेश योजनशतमं यकारं स्वतेजसा निवारयन् ददर्शा
श्रेयसात् दं वद्भूमिक कुमारं जन्वावंतस्य शंलायामभितथातिं मणिमालं वसाणं च ददर्शा मगवान् हरिः रुद्रमैव
नसंपन्नं कन्यां जन्वावंतीं पुनः दोलादोलायमानां च ददर्शा कमलेश्णः समहा विस्मयं च क्रेदं दृष्ट्वा तां चारुहासिर्दीप्सिहः
प्रसेनमवधीत्सिंहो जन्वावंताहतः सुकुमारकमरोर्दीस्त्ववह्ये परप्रसंतकः मदन्नुत्तरदाहार्ता दृष्ट्वा तं कमलेश्णं च
वाचललितं वाक्पंगमभ्यतांगमभ्यतामिति रत्नं भृहीत्वा वेगेन यावच्छेतेतु जन्वावान् इत्याकर्ण्य हसन् शौरिः श्रायं द्रुध्मी
प्रतापवान् श्राकर्ण्य सहसोत्थाय ऋक्षः संयुयुवेततः तयोर्पुं द्रुध्मो हारिजन्वावंतस्त्वदा द्वारिकावासिनः सर्वे
गतस्त्वसत्तमेदिने मृतः कृष्णेभाक्षेतां वातिः सदिग्वा विचार्य च परलोकक्रियां चक्रुः परैस्त्वचते तदा ऊनार्वि
शदिने पावद्वह्नुप्रहरणो विभुः युयुवेतेन क्रतुलणयुद्धकर्मणि तोषितः जन्वावान् प्राक्तनं रम्यत्वाद् दृष्ट्वा देवबलं महत् जन्
वयानुशाच श्रजेयोऽहसुरैः सर्वैर्षक्षरक्षसदानवैः स्वयाजितोऽहं देवः शदेवस्त्वमुसिनिश्चितं जन्वावैष्णवतेजो
नः त्वया बलगीदृशं इति प्रसाद्य देवशं दौ माणिक्यमुत्तमं सुतां जन्वावंतीं चाथभायाथैव रवाणीर्ता पाणिचग्राहयान्
शासन्नामुद्वेषं च जन्वावान् मणिमादाय देवोऽपि जन्वावंत्याय संयुतः तद्दत्तांतं समाचष्टे द्वारिकावासिनांततः सत्राजितस्य
नाणिरयं दत्त्वा सदासि स्थितः मिथ्याभिशापसंशुद्धिं प्राप्त्वा स्वान्मधुसूदनः सत्राजितोऽपि सन्नरतः कृष्णोपि प्रददौ
सुता सत्यभासा महाबुद्धिर्ददौ सर्वं गुणाच्चितां शतवन्वाः क्रूरमरुपायदादृष्टवानसाः सत्राजितेन ते यैरं चक्रु

रत्नाभिलाषिणः दुरात्माशतधन्वापिगते लुपेऽपि कुत्रचित्त सत्राजितनिहत्याश्रागणित्याहपांपर्धीः कृष्णस्यपुर
 तःसत्यासमाचष्टविचोदितं श्रतहं देवहिः कोपीकृष्णः कपटनायकः बलद्वयपुरैवाकामुनाचनरणीधरः हंरास,
 जालितहंत्वामणिमादापगच्छति निहत्याशतधन्वानंशहीव्यारत्नमावयोः ममयोत्तवंचतद्रत्नंभविष्मतिनसंशय,
 एतच्छ्रुत्वाभयवस्तः शतधन्वापिवादयः आहयाक्रुरन्मानमणिर्नप्रददौचसः आहृत्वावडवांवेगाग्निर्गत
 दक्षिणादिशः श्यस्थायनुगच्छेत्तदात्तदारामजनादनी शतये जनमन्त्रेणममारवडवात्तदा पलायमानोनिहतः पदाति
 रत्नपदातिना श्रदष्ट्वात्तत्रतद्रत्नंनलदेवंपुरैवइत् तदाकर्णमहारुष्टटाचनचतंत्रवलः कपटि त्वसदाकृष्णगार्पी
 लेभिस्तुनिद्वितं अर्थं र्मयजनहंसिकस्त्वांबधुःसमाश्रयेत् अनेकशपथैः कृष्णोवलदेवंप्रसादयत् सोपिधि
 कृकृष्णमित्युक्तःपथैवेदंभमंडलं कृष्णोपिरथमारुह्यद्वारिकांप्रययौपुनः तथैगोचूर्मनाःसर्वेनसाधीभ्रातयहरिःनि
 प्कासितोररनलोभाक्लेपेभ्यातावडेवली तच्छ्रुत्वादानवदनः संतप्तोत्तवभातिच दृशामिशाःप्रसतप्तोवभूमसजग
 त्पतिः अक्रूरोपिविनिर्गम्यतीर्थंयात्रामिपाततः कार्शागत्वासुखेनासाववसत्प्रभुनीश्वरं तोपमुदपादयत्तेनद्रठंय
 णासौचबुद्धिमान् सुरालयगुहैरिवचैर्नगरसमकल्पयत् नदुर्भिक्षनैरोगार्हन्व्योनचवंचनं शुचिनाधार्यैतत्रम
 णिःसूर्यस्थानिरिवत्तं जानन्नापिससर्वज्ञोमानुषंभावमाश्रितः लोकाचारतथामायामज्ञानंचसमाश्रितः बंधुरैरसमुत्प
 न्नसांछिनसमुपारिधत्तं दृथापवादबहुलंजायनानंकथसहे इतिचिंतानुरंकृष्णानारदः समुगस्त्रितः शृहीत्वात्
 त्कृतंपूजासुखासीनरत्तोऽनवती नारदउवाच किमर्थैरिवयसेदेवकिंमातेरोककार्णं यथादृत्तंसमाचष्टनारदा
 यतुकेशयः जानामिकारणदेवयदर्थंलांडनंतव त्वयामांद्रपदेऽशुक्चेचुभृतींचंद्रदर्शनं कृतंतेनसमुत्पन्नंलांछनं
 तुदर्थैवहि श्रीकृष्णउवाच वदनारदमेश्रीभ्रकोदोपश्वचंद्रदर्शने किमर्थंनुद्धितीयायांकुर्वीतित्वयद्रशीनं नारद

उवाच गणनाथेन शशरचंद्रमरूपं दर्पितः स्वहशनेन राणां हि दधानिदाभिं विष्यति श्रीकृष्ण उवाच : किमर्थं
गणनाथेन शशरचंद्रः सुधानयः इदमस्त्यानकश्रेष्ठयथावदकुमहंसि नारद उवाच गणनामाधिपत्येन रुद्रे
णमस्तुणपुरश्रणिगामिहिमात्रेणगरिमालिषिमत्तथा प्राकाम्येशित्वमिन्नेयवश्रार्थकामावसापिताभार्यार्थप्रददौ देवो
गणेशस्तज्जापतिः पूजायेवागणाध्यक्षस्तुतिकर्तुं प्रचक्रमे ब्रह्मोवाच गजवक्रगणाध्यक्षलंबोदरवरप्रद विद्या
धीश्वरदेवेशसाठिसंहारकारक पूजयेयुर्गणाध्यक्षमोदकाद्यैः प्रयत्नतः तेषां ज्ञायते सिद्धिर्निर्दिष्टानसंशयः श्रसं
पूज्यगणाध्यक्षेयां लंति नराः सुख नतेपांजायते सिद्धिः कल्पकोटिशतैरपि स्वद्वन्तयातुगणाध्यक्षविष्णुः पालय
ते सदा रुद्रोपसंहरत्याशुत्रच्छुत्तयैवसुजान्पहं इत्यंसंस्तूयमानोसौ देवदेवो गजाननः उवाच परमप्रोतो ब्र
ह्माणं जगतां पतिम् गणेश उवाच वरं ब्रूहि प्रदास्यामि यत्ते मनसि वचते ब्रह्मोवाच क्रियमाणा तु मे सृष्टिर्नाथ
भंजायतां प्रभा स्वमरित्व तदेयोशोभते त्वामोदकान्करे सत्यलोकः तस्मा गच्छन्स्वेच्छ्यागगने शशीः चंद्रलोकं
समासाद्य रस्य कृतिगणनाथकः अथ हारं यमहच्चक्रैसोमो रूपमदान्वितः तं दृष्ट्वा कोपतावाशो गणनाथः शा गायतु
दशनीयः सुरूपे हंसुंदरश्चाह नित्यथ गर्वितोऽसि शशांकत्वं फलं प्राप्स्यसि सत्वरं अथ प्रभूति लोकास्त्रानं हि
पश्यति पापिनं येषु पश्यति प्रनंदेन त्वानरासुगलां छवे मिथ्याभिशापसंयुक्तं अभिविष्यति हि तेषु वं हाहाकारो म
हान्जातः श्रुत्वा शापं सुदारुणं अस्वयंतम्लानवदनो जले चंद्रः समाविशत् कुमुदेकौमुदीनाथः स्थितस्तत्र कृतालंबः
तत्र देवपिंगंधर्वा निराशा दीनमानसाः सुरासाहंपुरोधाय जन्मस्त्वे त्रपितामहं दृष्ट्वा पितामहं देवशशं सुश्रद्धं
दितं दत्तया पीगणेशेन कथयामासुरादरात् विचार्य भगवान् ब्रह्मज्ञानसुरानिदमब्रवीत् गणेश शशापे देवैश्शा
रुपवेकनवान्पया कर्तुं भिद्रपानमया विष्णुनापि विनश्चितं तमेवैवेदेवैश्चां ब्रजध्वंशारणं सुराः स एव शाप

मोक्षचकरिष्यतिनसंशयः देवाऽऽचुः केतोपपयेनवरदो गजवक्रो गणेश्वरः पितामहमहाप्राज्ञातदरुमकांबदप्रभो
 पितामहउवाच चतुर्थ्यादेवदेवोऽसौ पूजनीयः प्रयत्नतः कृष्णपक्षे विशेषेण न कंकुर्वाच्चतस्त्रिपथं श्रुपूर्वेभूतसंयुक्तै
 मोंदकैः परितोपयेत् मधुराहं हविष्यं च स्वयं भुंजितवाग्मतः स्वर्णरुंगणेश्वरदाता तर्प्यं द्विजसत्तम शक्तया च दक्षिणा
 दस्वावित्तशाह्वयं नकारयेत् गीष्यति त्रेपयामासुः समेत्यग्निदशेश्वराः स्वगत्वा कथयामासवो ब्रह्मो द्विर्भुवत्
 चक्रततश्चन्द्रोपयोक्तं ब्रह्मणापुरा श्रावित्वैभूवभगवान्गणेशो ब्रततोपितः संकोडमानगणनायकं चतुष्टावदृष्टवत्
 कलानिधानः चंद्रउवाच एवंकारणकारणकारणानां वैतासि वेषं च विभो प्रसीद प्रसीद देवेश जगति वासगणे
 शालवोदरवक्रतुड ॥ १ ॥ विरिचिनाशयणपूज्यमानक्षमस्वने गर्भकृतं च हास्यं येत्यामसं पूज्यगणेशानूतंबा
 ङंति मूढा विहितार्थसिद्धिम् ॥ २ ॥ तदैव नष्टानि भूतं च लोके ज्ञातो मया ते सकलः प्रभावः ये चाप्युद्रसिनि तरारु
 पापास्ते यतिपापं नरकं सदैव ३ एवं संस्तूयमानो सौ चंद्रेणाश्रमजाननः उवाच ब्रह्म तन्वा कथने वगंभीरिया
 गिरा तुष्टो हंतवदारुधमिव रं द्रुहिनशाकर ४ चंद्रउवाच लोकानां दर्शनीयोऽहं भवामि पुनरेव हि विपापेऽहं वि
 शापे हंतव्यप्रसादाद्गणेश्वर गणेशउवाच वरमन्यप्रदास्यामि नैतदेव मया तव विश्वशयचनं श्रुत्वा ब्रह्माद्यास्तुभय
 कलाः देवं विशापयाचकुर्णो श्रमकवत्सलं देवाऽऽचुः विशापंकुरु देवेश प्रार्थयामो विषयंतव ततो नु नीतो ब्र
 ह्मायैः प्रसन्नो भूद्भजाननः विशापमकरो ब्रह्मकमलासनगौरवात् शुक्लपक्षे चतुर्थ्यां तु ये पश्यति सदैव हि विभो गानि
 वादमायास्ते प्राप्स्यति न संशयं मासादौ पूर्वमेव त्वयि पश्यंति सदा जनः भद्रायां शुक्लपक्षस्य ते राशे पानजायेन
 तदा प्रभृति लोको भद्रितीयायां कगादरः चंद्रस्य दर्शनार्थार्थगणानाथस्य भारत भाद्रशुक्लचतुर्थ्यां तु पश्य व पश्य गि
 पापधीः मिथ्याभिशापमालिन्मवैवैतस्य जायते पुनरेव तु प्रपच्छकलावान्गणनायकं केतोपपयेन देवेश चंद्रम

वसितद्वद गणउवाच . सदाकणचनुश्वर्थातुमोदकाद्यैःप्रपूजयेत् रोहिणीसहितंवाचसमभ्यर्चयविधानतः य
 थाशक्त्यातुमद्भूयस्त्वैनपरिकल्पित दत्त्वाद्दिजायभकायकथांश्रुत्वाविधानतः सदातरयकरेव्यानिसंकुट
 रयविनाशनं भद्रशुक्लचतुश्वर्थातुमृषयीप्रतिमाशुभा हेमाभावेतुकर्तृगानानापुष्यैःप्रपूजिता ब्राह्मणान्भोजये
 त्यश्राज्जाग्रय्यात्रविशेषतः स्थार्पयेदन्नकुंभधान्यस्योपरिशोभित यथाशक्त्यातुमद्भूयशातकुभेननिर्मितं वस्त्र
 द्वयसमाच्छन्नमोदकाद्यैःप्रपूजयमा रकांबरयरोमर्दोन्नह्यवर्धरतःमृधीः रोहिणीसहितंवाचपूजाप्राप्यचमत्पर
 रजतस्वतुतिरूपंयथाशक्त्यावितर्भितं वस्त्रंशिवप्रियायैनिगणयिपत्ननोऽस्तुते शंखलंबोदरायेतिपुष्पंतिद्विप्रदा
 यच धूपंगजमुखायेतिर्दांपूमपकवाहिने विघ्ननाथायनैवेद्यंश्रुसार्थंसिद्धिः तांबूलकामल्पायदक्षिणांयन
 दायच इत्तुदंडैःस्तदःपूज्यंनान्नाशोभाकरंशुभं विसर्जनसमारंभैःसर्वसिद्धिप्रदायकं एतंसंपूजयन्नैवैवशक्या
 श्रुत्वविधानतः भन्नेणानेनतत्सर्वब्राह्मणायनिवेदयेत् दानेनानेनदेवशाश्रोनोभगणेश्वरं सर्वत्रसर्वदादेवानि
 विघ्नंकरुसर्वदा मानोन्नतिचराज्यंचपुत्रान्पौत्रान्प्रदेहिमे गाश्रधान्यंचवासिंसिद्धयारसर्वस्वशाकितः दत्त्वात्त
 दाह्येणसर्वस्वयंभुजोत्तकामतः मोदकापूपमधुरंलवणक्षारवर्जितं एतंकरोतिवश्रुद्रतस्याहंसर्वदाजयं सिद्धिंच
 धनधान्यचददाभिविपुलांजलां इत्युक्तातर्देधेवोगणनाथोविनायकः तन्ननकुरुकृष्णत्वंततःशुद्धिमवाप्स्यसि न
 दिकेश्वरउवाच नारदेनैवमुक्तश्रुन्नतंचकहरिःस्वय मिथ्याप्रवादसंशुद्धिप्रापदेवोजनार्दनः येशुएवंतितवा
 स्यान्तंस्वमतकमणीयकं चंद्रस्यचरितं सर्वैतेषांदीपोनजायते भ्राद्रे शुक्लवनुश्वर्थातुचंद्रस्यदर्शनंकांचित् जातं
 तत्परिहारार्थंश्रोतव्यंसर्वमेवतु यदायदाभनकदसत्तद्देहमुपजायते तदातदाच्चश्रोतव्यमःस्थानंकटनाशनं ए
 यमुक्तातर्देवोगणेशःकृष्णतोपितः यदायदापश्यतिकार्यमुद्यतनरोनरश्रुत्वापिकरोतिसिद्धन सिद्धतिकार्यनीण

समीक्षितानिकिदुलंभंविश्वहरप्रसन्नैः श्रावणस्यासिनेपक्षेचतुर्धर्मानिकमुभयत्रो व्रतंकुर्व्याहृणेशस्ययावन्मा
सचतुष्टयम् इतिस्कन्दपुराणेस्वयंभक्तोपाख्यानम् ॥ ॥ ॥ अथान्यप्रकारोक्तिसिद्धिविनायकव्रतम् ॥ तत्रप्रा
तःकृत्यादिकृत्वा ॥ सूर्यादिदेवताभ्योव्रतंनिवेद्य श्राचम्योदुदुमुखोवारिपूर्णात्प्राणपानंशुद्धिरवा मासपक्षाद्युद्धि
रुपममसर्वकर्मनिर्विशसिद्धिपुत्रपौत्रसौभाग्यादिसुखसिद्धार्थसिद्धिविनायकगणपतिप्रार्थन्यर्थचसिद्धिविनायकपूजा
महंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ध्यानम् एकदंतशूर्पकर्ममिति आगाठ्ठजगदाधारसुरासुरवराचैत अनाथनाथ
सर्वज्ञगोर्वाणपरिपूजित ॥ श्रावाहनम् १ स्वर्णसिंहासनंदिव्यसर्वमंगलसंयुतं स्वामहंरथापयिष्यामिग
णाध्यक्षनमोऽस्तुते आसनम् २ गोरसुतनमस्तेरुतशंकरप्रियसूनवे पाद्यंशुहाणदेवेशांगंधपुण्याक्षरैःसह
पाद्यम् ३ अर्धगंधोदकंदिव्यसर्वमंगलसंयुतं शुहाणदेवेशभक्तानांवरदायक इत्यर्धम् ४ गंगाजलं
समानांतंमुवर्णकलशेरिष्यतं श्राचम्यतंगणाध्यक्षसर्वविश्वहरभवे श्राचमनम् ५ दक्षिणेशीरघृतंचैवमधुखं
द्विविमिश्रितं तृप्त्यर्थंदेवदेवेशमधुपर्कंदांमिति मधुपर्कं ६ स्नानंपंचामृतंदेवगुहाणवरदायक अनाथनाथसर्वज्ञस
र्वसिद्धिप्रदाभय पंचामृतस्नानं ७ सर्वतीर्थारसमुद्धृत्यंगंधतोयैःकृशादकैः फलतोयैर्जलैर्गौरीःस्नपयानिगणेश्वर शुद्ध
स्नानं ८ रकवस्त्रद्वयंदेवदेवागसदंशंप्रभो गणेश्वरगुहाणवरंभक्तानांवरदायक वस्त्रं ९ राजतंत्रक्षमूत्रंचकांचनंचो
त्तरीयकं गुहाणदेवेशेवेशागणाध्यक्षनमोऽस्तुते यज्ञोपवीतं १० श्रीखंडचंद्रनंदिपंकपुरेणचसंयुतं गंधंदास्यामिदे
वेशागणाध्यक्षनमोनमः गंधं १ अक्षतान्धवलान्देवगुहाणद्विरदानन सर्वदेवोत्तमस्त्वाहिचाक्षयंकुरुमफलम्भ्रक्षताः
१२सुगंधानिचपुष्पाणिगुहाणद्विरदानन विनायकनमस्तेऽस्तुसुरासुरसुपूजित पुष्पं १३ अथांगपूजा गणेशायनमः
पादौपूजयामि १ विश्वराजाय जानुर्नि २ श्राखुवाहनाय ऊरू ॥ ३-॥ हेरंवाय कटिपू-
॥ ४ ॥ गणाधिपाय नाभिंदुलंबोदराय उदरं ॥ ६ ॥ गणनाथायहृदयं ॥ ७ ॥ गुहायजाय

स्कंधीपू० ८ स्थूलकठायकंठपू० १ परशुहस्तायहस्तान् १० गजवक्रायवक्रं ११ विश्रान्नाय नैत्राणि १२ स
 र्वथरःयाशिरः पूजयामि १३ श्रयत्रिकापूजा समुखायनमः सार्धापत्रंसमर्पयामि १ गणाधिपायभृंगराज
 पत्रं-२उमापुत्राय विल्वपत्र ३ गजाननाय दूर्वापत्रं ४ लंबोदराय वदरीपत्रं ५ हरमूनेव धतूरपत्र ६ गज
 कर्णाय तुलसीपत्रं ७ महाप्रजाय अपामार्गपत्रं ८ एकदत्ताय कंटकारिपत्रं ९ वक्रतुंडाय शमीपत्र-१०
 विकटाय करवीरपत्रं-११ इभतुंडाय श्रमंतकपत्रं ॥ १२ ॥ कपिलाय अर्जुनपत्रं-॥१३॥ भिन्नदत्ताय- विष्णुं
 क्रांताय ॥१४॥ पत्नीहीनाय दाडिमीपत्र- १५ वटवेदेवदारुपत्रं ॥ १६॥ भालचंद्राय मरुत्वकपत्रं ॥ १७॥सूर्प
 कर्णाय जातीपत्र ॥ १८ ॥सुराप्रजाय गांधारीपत्रंसं ॥ १९ ॥ सिद्धिविनाय काय केतकीपत्रंसम
 र्पयामिनमः ॥ २० ॥ इत्येकविंशतिपत्राणि समर्पयामि ॥ २१ ॥ अथदूर्वापूजा दूर्वायुग्मं गृही
 त्वा तु गणपुण्याक्षतैर्युतं पूजयेदसिद्धिविशेशं प्रत्येकं सर्वनामभिः एकंसमर्पयामातिशेषः गणाधि
 पायनमः दूर्वायुग्मं ॥ १ ॥ उमापुत्रायनमः २ श्रयनाशिनैनमः ३ विनायकायनमः ४ ईशपुत्रा
 यनमः ५ सर्वासिद्धिप्रदायकायनमः ६ एकदत्तायनमः ॥ ७ ॥ इभवक्रायनमः ॥ ८ ॥ मूषकबाहना
 यनमः ॥ ९ ॥ कुमारगुरवेनमः १० सर्वनामभिरेकं दूर्वादलंसमर्पयामिनमः २१ दशागुग्गुलो
 धूपंसुगंधिवचमनोहरं गृह्णाणेश्वरसर्वज्ञउमापुत्रनमोऽस्तुते धूपं सर्वज्ञसर्वलोकेशसर्वेषांतिमिरापह गृह्णाणमंगलं
 दीपरुद्रप्रियममोस्तुते दीप नैवेद्यं गृह्यतादिव्यभक्तिमेह्यवलांकुरु ॥ ईधिसतंभेवरदंदिहिरत्रवपरंगाति नै
 वेद्यं १६ तांबूलं गृह्यतादिवनागवल्लीदलैर्युत कपूरेणचसयुक्तेवतानांपरप्रियम् तांबूल १७ इदं कलमिति १८
 हिरण्यमार्गस्थमितिदक्षिणा ॥ १९ ॥ त्रिदशैश्वरविष्णोश्चाक्षसर्वाभ्यां फळप्रद प्रदक्षिणं करोनिर्वासां सर्वांका

मानप्रपच्छमे प्रदक्षिणा २० नमस्कृतोसिदेवेशसर्वविघ्नहरोभव ईशितंभवरंदेहिनमस्तेभकवत्सल दे
 वदेवजगन्नाथभक्तानांवरदायक आविघ्नकरुमेदेवसर्वकार्थपुसर्वदा नमस्कारः विनायकनमस्तेस्तुविघ्नेशसु
 रपूजित इशितंभवरंदेहिनमस्तेकस्याकर प्रार्थनामंत्रः मल्लिकामालतीपुष्पनादाचंपकसंयुतं पुष्पांज
 लिगृहाणेभंपदांबुजगुणाधितम् ॥ गणानांवेतिमंत्रेणवाग्नायाधिपनमस्तेस्तुसततंमोदकप्रिय अविघ्नकरुमेदेवसर्व
 कार्थपुसर्वदा दाताविघ्नेश्वरदेवोप्रहीताचसविघ्नराट तस्मादिदंमयादत्तंसंपूर्णैव्रतमस्तुमे गणेशःप्रतिगृह्णाति
 गणेशोवैददाति च दीयतेगणनाथायप्रथिताभिगणाधिपः सौम्यंसौमनसंनित्यंकरेतुगणनायकः इतिमंत्रं
 मृगार्थदशदादाद्विजातये इतिनैवेद्यदानम् ॥ विनायकस्यप्रविभाक्खयुरमसमन्विता ब्राह्मणायप्रदास्यामि
 सर्वविघ्नोपशान्तये इतिप्रतिमादानम् ॥ प्रार्थना विघ्नानाशमायांतुसर्वाणिस्मरनायक कार्याणि सिद्धिमा
 यांतपूजितेस्त्वयिधातरे न्यूनातिरिक्तानिपरिस्फुटानियानीहकर्मणिमयाकृतानि क्षमन्तिसर्वाणिशुभप्रदायप्र
 याहितुष्टिपुनरागमाय अथसंकटहरणचतुर्धनुकत्रकरिणरोहिणीसाहितचंद्रपूजांकुठर्थात् अथकथा ऋषय
 उचुः ॥ निर्विघ्नतुकार्थार्णिकार्थसिद्धातिसूतज अर्थसिद्धिकरंष्टणांपुत्रसौभाग्यसंपदं दंपत्योःकलहं वैश्वं
 वंधुभेदेतथानृणां उदासिनेपुलकेपुकपंसुखतामवेत्, विद्यारंभेतथानृणांवाणिज्यार्थैकपौतथा नृपतेः पर
 चक्रस्यजयसिद्धिकरोनृणां सूतउवाच सत्तद्वयोः पुराविधाः कुरुपांडवसेनयोः पृथ्वानंदेवकीपुत्रं च नृपत्रो
 युधिष्ठिरः ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच निर्विघ्नजयोह्येपांवदेवकथंभवेत् कादेवतानमस्कृत्यसन्ध्याकराज्यं
 भेमहि श्रीकृष्णउवाच पूजयंस्वगणाध्यक्षंदिघ्नंशांसिद्धिदायकं तस्मिन्संपूजितेराजन्त्सर्वान्कामानयात्पृ
 ष्ति युधिष्ठिरउवाच देवकेनविधानेनपूजनीयोगाधिपः पूजितस्तुतिर्धौकस्यांसिद्धिदोगणपोभवेत् श्रीकृष्णउवाच

गजवक्रश्चतुर्थीतिसदापूज्योनराधिप यद्वाचोपयथैभक्तिस्तदापूज्योगणेश्वरः शकृत्पक्षेचतुर्थीतुमासि
 भद्रिपदेतथा प्रातःशुक्रतिलैःस्नात्वाभयान्निपूजयेन्नृप निष्कमात्रमुद्योगेन तदर्द्धात्वनवापुनः स्वशक्तया
 गणनाथस्वर्णरौप्यमयाकृति श्रयव सृष्टमर्षीकुर्याद्विंशश्राव्यावर्जितः कृत्वापूजाप्रयत्नेनस्नाप्यपंचामृतैःशु
 भैः वज्रसर्वप्रदेरकपुत्रमदद्यात्सुभावेत गणाध्यक्षेतिनास्नावैगंधं दद्याच्चभक्तिः विनायकेतिपुष्पाणिधूपंचोमसु
 तैतिच दीपंरुद्रप्रियायेतिगंधं दद्याच्चैवनाथेने ततोर्द्धाकुरन्गृह्य विंशतिचैकमेवाहे पूजयेत्तुप्रयत्नेन एभिर्ना
 मपदैः पृथक् गणाधिपनभस्तेस्तु उभामुभायनाशन विनायकहरपुत्रेति सर्वांसिद्धिप्रदायक एकदंतेभवक्के
 तितथामूपकवाहन कुमारगुर्वेतुभ्य पूजनांयः प्रयत्नतः दुर्भाग्यमगृहीत्वातु गंधयुक्तप्रपूजयेत् एकैकेनतु
 नास्नावैपूजाचैकेनसर्वतः एकेनर्द्धाकुरेणसर्वनागभिःपूजाकार्या द्रव्यैकसर्वनामभिरितिर्वारिभित्रोदये तथैकविं
 शतिगृह्यमोदकान्पूतपाचितान् रथापायित्वागणाध्यक्षसमीपेकरुन्दन दशविप्रायदातव्याः स्वयंचाद्यात्तथा
 दशएकगणाधिपेदत्वात्तैवेद्यचतुपोत्तम गणेश प्रतिगृह्णातिगणेशोर्ध्वददातिच दीप्यतेगणनाथायप्रायतामिगणा
 धिपः सौरुप्यसौमनसानित्यंकरोतुगणनायक इतिमंत्रसमुच्चार्यदशदद्याद्द्विजातये गुरुं व्रतोपदेयारमलंकृत्यप्रय
 त्ततः दद्याच्चदक्षिणांसम्पक्यथाविभवविसतरं जातरूपमयंदं वद्राह्मणाया निवेदयेत् कृत्वा नैमित्तिकं कर्म पूज
 येदिष्टदेवतां ततःशार्धना विद्वानिनाशमयांतुसर्वाणि सुरनायक कार्थुंगोसिद्धिमायातुपूजितैस्त्वधिवातारिविप्रा
 यर्भोजनं दद्याद्गुर्जायातैलवर्जितं एवकृतेधर्मराजगणनाथस्वपूजने विजयस्तेभ्योत्तिष्ठंस्वयंस्वयंमयोदितं त्रिपु
 रदरभुकामेनपूजितःशूलपाणिना शक्रेणपूजितःपूर्वतथाद्वत्रयधेतूप रामेणाराधितःपूर्वसीतामन्वेषनापुरा दृष्टा
 सीतामहाभागयानरणहनुमता भगीरथेनतद्वच्चगणामानायतापुनश्चसुतोत्पादनार्थांश्चान्देवास्सुरैरपि श्रम्यता

हरणात्पूर्वैवेनेतेयेनपत्रिणा - आराधितंगणायथक्षीह्यसृतंनरुतंवलान्यदापूर्वतुदेयेनरुतोसुकिमणिन्दनः आरा
धितोमयातद्वतरुमिमेव्यासाहितेनचकुष्ठव्याधियुतेनाथसाधिनारभेत.पुटा जयकामरतथात्वंहितमाराधयशक्तिरि
प्राप्स्यसिस्त्वंनजरंअयंजिव्याशत्रुपणानुरणे - सिध्यति सर्वकार्याणिनात्रकार्यविचारणा सूतउवाच एवमुक्त
स्तुकृष्णेनसानुजःपांडुन्दनः - पूजयामासदेवेशंपुत्रंत्रिपुरधातिनः "शत्रुसंघान्निहरयशुभ्रासवानरान्जयमीजसा
सिद्धंति सर्वकार्यंणिमनसाधिंतिन्यापि - विद्यारंभपूजनीयोविद्यालाभोभवेद्गुणां विवाहेक्रियमाणितुपूज्यश्चा
सौविनायकः सिद्धंति सर्वकार्याणिअर्थसिद्धिर्भवेद्गुणां - कपिप्रारंभसमयेकार्षिकेणविनायकः पूजनीयःप्रय
त्नेनधातंयतस्याक्षयंभवेत् व्युष्टिकामैस्त्रयाडाद्गैःपूजनीयोगणधिपः विद्याकामोलभेद्विद्याधनकामोलभेद्धनं
जयचजयकामश्चपुत्रार्थालभतेसुत - पतिकामाचभर्तारंसौभाग्यवंतुसुवासिनी - विधवापूजयित्वातुवेधव्यनानुया
स्पुनः यथाचिंतयतेकामतंतंप्राप्नोतिर्लया - वैष्णवादिपुदीक्षासुभ्रादीपूजयोगणधिपः यस्मिन्संपूजितेवि
ष्णुरीशोभानुस्तथाह्युमा । हव्यवाहमुख्यदेवाःपूजितारस्युर्न संशयः - चांडिकाद्यामातृगणाःपरितुष्टाभवातिच य
स्मिन्संपूजितेभक्त्याविप्राःसिद्धिविनायके - यद्दंशृणुयान्नित्यंश्रावयेदापिभक्तिः सिद्धंति सर्वकार्याणिसिद्धि
दस्यप्रसादतः ॥ ॥ इतिस्कंदपुराणसिद्धिविनायकव्रतम् ॥ इयमेवचतुर्थांशिवानार्त्ता ॥ ॥ सुमंतुरु
वाच ॥ शिवाशांतासुखाराजन्चतुर्थांशिविधामता । मासिभाद्रपदेशुक्लाशिवालोकेपुपूजिता । मायशुक्लरुसृ
ताशांताभोमवारिसुखारसृता तस्यांस्नानंतथादानमुपवासांजपस्तरथा क्रियमाणंशतगुणंप्रसादादिति नोप
दंतिनोविनायकरूपेत्थर्थः गुडलवणपुतानादानशुभकरंरुसृतं गुडापूपैरतथार्वारपुण्यंत्राक्ष्णभोजनं - चतुर्थी
नरशादूलपूजनीयाःसदाक्षिपुः गुडैर्लवणपूजाभिः - रक्वस्त्वंश्रुश्चमातरः ताःसर्वाःसुभगाःसंघविधेशरस्यानु

मोदनात्कथ्यकालुविशेषेणविधिननिनपूजयेत् ॥॥ इतिभविष्यतिरोकांशियाचतुर्थीव्रतम् ॥ ॥ अस्यामेवह
 र्पणीनास्त्रीपार्वतीपूज्या तत्रस्मृतिः ॥ भाद्रशुक्लचतुर्थीतुहर्षणीनामयामता पूजयेत्पार्वतीतस्यासौभाग्यं
 नविहन्यते ॥ अथभाद्रशुक्लपंचम्यांनानपूजा ॥ ॥ अत्रपंचमीपरयुताग्राह्या तदुक्तंचमत्कारचितामणी
 पंचमिनागपूजायांग्राह्याषष्टिसमन्विता तस्यांतुषितानागाइतरायचतुर्थिकेतिवचनात्सूर्योदययुतांग्राह्येत्यर्थः प्र
 भातखंडे ॥ शिवउवाच ॥ तथाभाद्रपदेमासिपंचम्यांश्रद्धयन्वितः यस्त्वालेश्यनरोनागान्नीलप्रीतादिवर्ण
 कैः कुरुकुल्यातथावीथ्यांस्वयंहृद्विलिखेद्बुधः कुरुकुल्यामंत्रेण ॥ प्रैकुरुकुलपेहंफटस्वाहा पूजयेद्बुधपु
 ल्यैश्चपयसापापसेनच तस्यसंतुष्टिमायातिपन्नगास्तक्षकादयः आसत्मात्कुलात्स्यनमयंनानागतोभवेत् अ
 त्रापंचोच्यतेमंत्रः सर्वासुखनिपेधकः कारिमन्प्रजसमात्रितुनविपंक्रमतेतदा इत्येवंकथितदेविनागव्रतमनुत्तमं
 यच्छुत्वाचपठित्वाचमुक्तःस्यात्सर्वपातकैः नागाश्चान्न वासुकि तक्षक कालिय मणिभद्र एरावत कर्कोटक
 धनंजय धृतराष्ट्रसंज्ञाः इत्यलेश्यापंचमींश्चत्रैवनागदष्टव्रतमुक्तं सुमंतुरुवाच ॥ नागदष्टानरोरान्
 प्राप्यशुच्युन्नजत्यधः अथोत्तयाभवेत्सर्पैर्निर्विषोनात्रसंशयः ॥ ॥ शतानेकउवाच ॥ नागदष्टःपितायस्य
 श्वातावद्गृहिताशवा सातापुत्रोथवाभाष्यार्कतंयंत्रददस्वमे मोक्षायतस्यविश्रेद्रदानंव्रतमुपेक्षणं ब्रूहिभद्विज
 शादूलयेनतद्वैकरोम्यहं सुमंतुरुवाच उपेक्ष्यपंचमींस्मन्यकुनागानांवल्लवाह्नी त्वमेकमेवतावच्च विधानंश्रु
 तुभारत उपेक्ष्येतिदिवसेभोजनभावस्यांतनकव्रतामित्यत्रेतार्कैः मासिभद्रपदेचैवशुक्लपक्षेनपंचमी सर्व
 पुण्याभाप्रोकाग्राह्यासौगत्यकाम्यया चतुर्थ्यामेकभक्तंचतरयांनकंप्रकीर्तितं तस्यांपंचम्यामित्यर्थः कृत्वारोप्य
 मपनात्तमथनाकलयेत्तत्र अथदारुमयंमन्त्रं मृगस्यवापथभक्तिः ॥ पंचम्यामयंयेद्व्रतयानानागंपंचकण्ठंथ

करवीरस्तथापद्मैर्जातिपुष्पैः सुगंधिभिः मधुपुष्पैः सुनैवेद्यैः स्त्राणिकीरादिभिर्नृप ब्राह्मणान्भोजयेत्पञ्चाद्दृ
 तपायसमीदकैः अनंतवासुकिशखंपद्मकंबलमेव च धृतराष्ट्रशंखपालकालियंतक्षकंतया पिंगलंचतथानाग
 मासिंमासिप्रपूजयेत् पूजयित्वाप्रयत्नेनंपंचम्यानंकभुग्भवेत् श्वंदादशकृत्वावैमासिर्माद्रपदेनृप वत्सरांवेयथ
 शतन्यामहामौज्यंतुकारयेत् ब्राह्मणानयतीनां वनागानुद्दिश्यभक्तिः इतिहासविदंत्नागं कांचनं रत्नाचिञ्चितं
 गाचदद्यात्सवत्सवैसर्वोपरस्करसंपुत्रां दानकालेपठेदेतं रत्नराजप्राणविभुं सर्वगं सर्वधातारं मनंतमपराजितं
 येकेचिन्मत्कौलसर्पे दैष्ट्याः प्राप्ताश्रयिणाति ब्रतं नानि न गोविंदमुक्तिभाजो भवतुते इत्युच्चार्यार्थाक्षतैर्षुकं स्तचंद
 नभिश्चितं वासुदेवाग्रतोभूप तोयंतोयेथानि क्षिपेत् अननेविधिना सर्वेयमारिष्यंति येमृताः सर्पतंस्तेभियं स्यं
 तिस्वर्गातिनृपसत्तम कृत्वा सर्वान्स्वमुद्धृत्य कुलजान् कुलनंदन श्रयति चिष्णुसात्रिभ्यंसेव्यमानोऽप्सरोगणैः वित
 शाठ्याविहीनोयः सर्वमेतत्कलंभेत् नकेनभुक्तिसहितैः किल पंचमीषु ये पूजयति सुभगाः कुसुमोपहारैः
 तेषां हृत्त्वभयदाहिभवंति सर्पादपान् वितामणिमयूषाविभासितांगाः इतिदष्टपंचम्याहृत्यापि नीतिथारितिहाशी
 न्य। ऋषिपत्न्यमात्रात् तत्रमध्याह्नं व्यापिती पंचमीयाह्रा पूजाव्रतेषु सर्वेषु मध्याह्नं व्यापितीतिथारितिहाशी
 तौकेः दिनद्वयेतथात्वे हेमाद्रिमेतेपरा पंचमीतु प्रकर्तव्यापष्टीयुक्तान्त्नारदेतिवाक्यात् सितापरयुतात्सत्स्याद्
 सितापूर्वंस्युतेति दीपिकोक्थशुक्लपक्षेतिथेयाह्रापस्यामभ्युदितोरिविरतिवचनाच्च ऋषिपंचमीपष्टीयुतेतिदिवोदा
 सीयेषि माधवमदनरत्नादिमतेतुपूर्वा सर्वेषु पंचमीपूर्वैः युकेः निर्णयसिंघौकलपरत्नान्वयामप्येवं श्रवण
 पिपूजनमुक्तं नारादीये भाद्रस्य शुक्लपंचम्यां विदिकाकारयेन्मुदा गोमयेनोपालिप्याथकृत्वापुष्पोपशांभितं
 तत्रारतीर्थकुशां चिप्रऋषिं ससससमचयेत् गंधैश्च विविधैः पुष्पैर्धूपदंष्ट्रैः सुशोभनैः कश्यपो जिर्भरद्वाजां विश्वा

मित्रोधगौतम जमदाग्निर्वसिष्ठश्च सप्तैश्वरपुत्रः । स्मृताः एतेभ्यो वैवायुविधिवत्कल्पयित्वा विधानतः नैवेद्यकल्पे
 द्विद्वान्तरयानाकार्थैरकृष्टैः तान्निवद्याविसृज्युतान्स्वयंचाद्यात्तदेवाहि ॥ अग्नेन विधिना सप्तवर्षाणि प्रतिवत्सर
 कृत्वा तानिवचरेत्वाद्यर्थांस्तत्रैवैदिकान् प्रतिमासस्तर्कवर्तितसुवर्णैस्तस्वशक्तिः जटिलाः साक्षिसूत्राश्चकर्मडलु
 समाश्रिताः सस्थाप्यकलशंष्ट्रं तान्तास्त्रेषुमृगमयेषुवा स्थापयं द्विधिवद्गतयापृथक्पचास्यैरपि उपचारैः
 षोडश भिरततःसंपूज्यभक्तितः अर्घ्यदत्त्वा ततो ह्येतांस्त्रिलोकाहियवादिभिः सहस्त्रोमाइति ऋचानाममंत्रै
 स्तुवापृथक् पुण्यैर्मंत्रैस्तथैवान्यैर्हुत्वा पूर्णाहुतिचरेत् ततस्तु सतगादाद्याद्व्यालंकारसंयुताभ्याचार्यैर्पूजयेच्चैव वस्त्रा
 लंकारभूषणैः अन्नज्ञयागुरोः पश्चान्मूर्तीविधेपुचाप्येत् भोजयित्वा च तान्मत्तया प्राणिपत्याविसर्जयेत् ततः
 शिष्टं सहस्त्रातःस्वयं ब्राह्मणशेषतः एवं कृत्वा व्रतसांगं भोगान्भुक्त्वा त्रवाञ्छितान् सप्तर्षीणां प्रसादेन विमानवर
 गोभवेत् ब्रह्मपुराणेषु नभस्य शुक्लपक्षे तु यावै भवति पचमी नद्यादिकेन दास्त्रात्वा कृत्वा नियममेव च ब्राह्मणी
 क्षत्रियवैश्याशूद्राचार्यापिवरानने । कृत्वा नो मित्तिकं कर्म गत्वा निजगृहं पुनः वेदोसम्भक्त्वा कर्त्वा तं गोमयेनोपलेपि
 तां रंगवल्लीसमायुक्तं श्वेतपुष्पोपशोभितां तत्र सप्त ऋषीन् दिव्यान्भक्तियुक्तः प्रपूजयेत् गोमैश्च विविधैः पुष्पै
 र्दुर्घदापैः सुशोभनैः ततो नैवेद्यं सप्तमधुर्दद्याच्छुभैः फलैः तत्रार्घ्यमंत्राः कश्यपोऽत्रिभरद्वाजो विश्वामित्रोश्च
 गौतमः जमदग्निर्वासिष्ठश्च अरुंधत्यासमान्विताः षड्हाण्यर्घ्यमया दत्ततुष्टाभवंतु मे सदेति एवं पूजां विनिर्वर्यं
 ऋषीन्ध्यात्वासमाहितः । अकृष्टपृथ्वीसजातशाकाहारप्रकल्पयेत् षापीतब्रह्मचर्येण ऋषीन्ध्यात्वासमा
 हितः । अग्नेन विधिना सप्तवेदं गणपारगानिद्यादिसर्वत्रपाठः । अन्नज्ञयागुरोः पश्चाद्ब्राह्मणैर्भ्यो निवेदयेत्
 श्रीतिभावसमायुक्तो भोजयित्वा यथाविधि अग्नेन विधिना सप्तमधुदत्तं भितरसमाचरेत् सर्वव्रतेषु येषु यत्सर्वतोर्ध्वं पु

यत्कलं सर्वदानिपुत्रैतपुत्रैतत्कलमाशुयात् ॥ ॥ इति नरदीपे ब्रह्मपुराणे च ऋषिपंचमीव्रतविधयाम्
 अथ कथा हेमद्रौ ब्रह्मांडपुराणे सिताश्रयवाच ॥ श्रुतानि देवदेवेशाव्रतानि सुबहूनि च ॥ संप्र
 तमसमाचक्ष्वद्व्रतं पापप्रणाशनम् ॥ ब्रह्मोवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामि व्रतानामुत्तमं व्रतं ऋषिपंचमीति कि
 र्ण्यतंसर्वपापहरं परं येन चीर्णनराजद्रनरकैव परयति अत्रैवादाहरंतीममितिहासं पुरातनं वैदिशोभूदद्विज
 वरउत्तंगोनामनामतः तस्य भार्ग्यसुरीलेति पातिव्रतपरायणा अस्या अपत्ययुगलं पुत्रोहि मुविर्भयणः अर्धाति
 यान् सुतस्वस्य वेदान्सां पापदकमान् समानिनकुलीनि न सुतायापि विवाहितां विवाहितैव सदैवः द्वैधठयं प्रापसत्तमा
 सशीलं पालयतीसा आरते निजापितृभ्यो हे तस्यादुःखेन संतप्तः सुतं संस्थाप्य वेष्टमनि गंगातीरे खनं प्राप्सः सकलञ्च
 रतयासह सतत्राख्यापयामास यिष्यान्वेदं द्विजोत्तमः सुताचक्रुस्ते तत्र पितुः शुश्रूषणं परं पितुः शुश्रूषणं कृत्वापरि श्रां
 ताकदाचन निशीथे किल ससुसाकमिराशिरजापत तां तेषां विधांष्ट्रवा विवस्त्रां प्रस्तररिथतां शिष्यानि वे
 दयामासुस्वन्मातुः करुणस्त्रियताः सजानो मोवर्धकं चिद्वैसाध्यातिथाविधा कमिराशिमयी जातामातः सपदि
 हरयते वज्रपातसदक्षं तत् श्रुत्वा शिष्यैरुदीरितं संथातमानसा श्रीध्रतस्वमीपमुपागता सुतं तेषां विधांष्ट्रवा वि
 ललापसुदुःखिता उरश्रताडया माससुतरं मेहिमापच क्षणेन प्राप्य वैतन्यमदथाप्य परिमुच्य च समाल
 भ्यचवाहुभ्यां नीत्यातपितुरतिकं स्वामिन्कथयन्नेसाध्याकेन तुष्कतकर्मणा निशीथे संप्रसुतं धंजायते कमिसं
 क्रुञ्जा एतच्छ्रुत्वा ततो वाक्यं मुनिर्ध्यानपरायणः ज्ञात्वा निवेदयामास तस्याः प्राग्जन्मचेष्टितं ॥ ऋषिकृत्वाच
 प्राणिपंससमेतीते जन्मानि ब्राह्मणीह्यभूत् नोत्ससारस्वभंडिभ्यः संजाता चरजस्वला अस्याः कृतेन पापेन जा

पतेऽस्मिन्नदृष्टः रजस्वलापापापेन युक्तमवतिसानधे प्रथमहृत्निघण्टोर्द्धितैर्व्रतस्यार्तिनीं तृतीयैरजकी
 प्रोक्ताचतुर्थं नित्युपधाति तथैतथासर्वसिगाहृतदृष्टवावमानितं दृढव्रतप्रभावेणजाताद्विजकुलेमले श्रवमाना
 हृतस्यारूपकीमराक्षिभयोतुसा एतत्तैकथितसर्वकारणुदुष्कृतस्यच सुशालोवाच ॥ दर्शनादपिपयस्तस्या
 विप्राणांनिर्भलेकुले जन्मयुष्मद्विधासांहि जायतेव्रततेजसा श्रवमानात्प्रजायतेविग्रहेक
 निरादायः महाश्वर्यकरंनार्थतद्गतकथयस्वमे ॥ ऋषिरवाच ॥ सुशीलेभु णुतस्सम्यग्ब्र
 तानामुत्तमंव्रतं येनचार्णसहसापापादस्मात्प्रमुच्यते दुः खत्रयाभिघातश्च जायतेनात्रसं
 शयः कल्याणानिप्रवर्द्धतेसंपदश्चानिशपदः नमस्येभुक्लपक्षेतुयदाभवतिपंचमी नद्यादिषुतदाज्ञानंक
 ल्यानिपममेवच विधायतित्यकर्माणिगत्याद्धारवतीस्यपीन् द्धारवतीश्रिभ्रहोत्रशालां स्नापयेद्विधिवद्भ्रतयापंचासृ
 तरसैः शुभैः चंदनागुरुकर्पूरैर्विलिप्यचसुगंधिभिः पूजयेद्विधिवैः पुष्पैर्गंधधूपालिदीपकैः समाच्छाद्यशुभैर्वस्त्रैः
 सोपवीतेर्नयाविधिः ततोर्नैवेद्यसंपन्नमर्ह्येदद्याच्छुभैः फलैः श्रव्यमंत्रः जमदीर्घभरद्वाजइतिश्रीतव्यमिदमास्थानं
 शाकाहारंप्रकरयेत् स्थालतव्यंव्रतस्यचर्षेणुष्कृपेध्यानपरायणैः श्रनेनविधिनान्मन्त्रव्रतमेतत्समाचरेत् त
 स्यापिजायतेपुण्यंतच्छृणुष्वसमाहिता सर्वव्रतेपुण्यपुण्यसर्वतीर्थेषुयत्फलं सर्वदानेपुदत्तेपुतदस्यव्रतमात्रतः
 कुरुतेपाव्रतंचैतत्सानारासुखभागिनीं रूपलाक्षर्यसंपुकापुत्रपौत्रादिसंयुता इहलोकैस्सदैवस्यात्परत्राप्यक्ष
 यागतिः व्रतस्यास्यप्रभावेणजातिस्मरतिपौर्विकीं ॥ इतिहेमाद्रौब्रह्मांडपुराणैःकृपिपंचमंत्रितकथा ॥ ॥
 अथपूजाविधिः ॥ उमासपक्षाद्युच्छिरुपमयाज्ञानतोऽज्ञानतोवा रजस्वलावरथायांभांडादि संपर्कजनितदोषपरि
 हारार्थंशाब्दोक्तसमस्तफलप्राप्त्यर्थंकृपिपंचमंत्रितपजनमहंकरिष्ये इति संकल्प्य पीठेकलंशोवाटभ्रंशवात्तंभ्रंश

सहितारससकृपीनपूजयेत् तत्रमंत्रः । मूर्त्तब्रह्मण्यदेवस्यवाह्मिणीजमुत्तमं । सूर्येकोटिप्रतीकाशंक्रुपिदं
 विधितयेत् इतिभयान् आगच्छतुमहाभागाश्वतुर्वेदस्वरूपिणः यावद्गतमहं कुर्वेकपयाभवतां प्रभा आवाहनम् क्रुम्य
 जुः सामवेदानांस्वरूपेभ्योनमोनमः पुराणपुरुषेभ्योहिदेवर्षिभ्योनमोनमः । आसनं गंधपुष्पाक्षतैर्युक्तं
 पाद्यं गृह्णतुभोद्विजाः प्रसादं कुरुतर्षीभ्या तुष्टाः संतु सदा मम पाद्यम् नमस्ये शुद्धपंचम्यामर्धिता क्रुपि
 सत्तमाः दहंतु पापं मे सर्वं मयै गृह्णंतु वोनमः अर्थ्यं लोकानां सुष्टि कर्तारो यूर्यसर्वतप्रोधनाः नमो बोधर्मविज्ञे
 भ्योमहर्षिभ्यो नमोनमः आचमनं भद्राकिर्नागौतमीचयमुनाचसरस्वती गोमती नर्मदा तार्पी ताम्यः स्ना
 नीयमाहृतं स्नानं सर्वैनेत्यंतपोनिषावह्नज्ञाः सत्यवादिनः वस्त्राणि प्रतिगृह्णंतु मुक्तिपच्छंतु सर्वदा वस्त्रं यज्ञो
 पवीतपरसंपवित्रानि तियज्ञोपवीतं कुकुमागुरुकपूर्सुगंधैर्भिश्चितं शुभं गंधाढ्यंचंदनं दिव्यं गृह्णतु क्रुपिसत्तमाः चंद
 नं रंजिताः कुकुमोचनश्रक्षताश्वसुशोभनाः गृह्णंतु मम संतुष्टाः प्रसन्ना क्रुपिसत्तमाः अक्षताः मात्स्यानि वकुला
 दीनिमालव्यादीनि वैद्विजाः मया इह तानि पुष्पाणि पूजार्थं प्रतिगृह्यतां पुष्पाणि वनस्पतिरसो धूपो गंधाढ्यः सुमनो
 हरः आधेयः सर्वदेवानां धूपो यत्र प्रतिगृह्यतां धूपः श्राद्धं च वर्तिसंयुक्तं वाहिना योजितं मया दीपं गृह्णतु मुनयश्चैलेष्य
 तिमिरापहं दीपं नानापक्वान्नसंयुक्तं रसैः षड्भिः समन्वितं नैवेद्यमृष्यः सर्वैर्गृह्णंतु वसुदेविकाः नैवेद्यं लोकानां
 नां सुष्टिकतां रोषुयसर्वतपोधनाः नमो बोधर्मविज्ञेभ्योमहर्षिभ्योनमोनमः नम आचमनं पूर्णाफलमहादिदिव्यं नागवह्निद
 लैर्पुतं कर्पूरादिसमयुक्तं वांबूलं प्रतिगृह्यतां ताम्बूलं इदं फलमिति फलं हिरण्यगर्भस्थभितिदक्षिणा यानि
 कानि च पापानि तिस्रदक्षिणा वायनं फलसंयुक्तं व्रतसंपूर्तिहेतवे भवंतः प्रतिगृह्णंतु भ्योतीरुपास्तपोधनाः वायनं
 भ्युनातिरिक्तकर्माणिमया यानि कृतानि च क्षम्यंतानि सर्वाणि पूयं सर्वतपोधना इति प्रार्थना इति पूजा ॥ ॥

अथकथा युधिष्ठिरउवाच श्रुतानिदेवेदेशाव्रतानिसुबहूनिच सांप्रतंसमाचक्ष्व ब्रतंपापप्रणाशनं श्री
 कृष्णउवाच अधान्यज्ञापिरार्जेद्रूपिपचमिसंज्ञिता कथयिष्यामिवाक्स्वानारीपापात्प्रमुच्यते युधिष्ठिरउवाच
 कौटशीपंचमीकृष्णकथयन्प्रसंज्ञिता पातकान्मुच्यतेकरमातारोयदुकुलोद्भव श्रीकृष्णउवाच ब्रह्मानाज्ञानतो
 वापिप्राज्ञाता राजस्मला दुष्टारुशतिभाडानिगृहकर्माणिसंस्थिताप्राप्तिसमहापापंसर्ववर्णसमुद्रवा श्रूणुष्व
 कारणंस्मद्वर्जनीयारजस्वला प्रोत्सार्थ्यार्थहृत्श्यापिचातुर्वर्ष्येनभारत ब्रह्महत्यापुराशकोटब्रह्महत्या
 सवान् तयावैशाडितोराजन् पीडितोव्रहापुनः ब्रह्माणसमुपागच्छदारमन.शुद्धिकारणात् शुद्धिशक्रस्य
 रार्जेद्रप्रदृष्टेनांतरामना विभज्यब्रह्महत्यांतुवर्त्तव्यं चतुर्भुजः प्राक्षिपत्राजशादुल्लचतुःस्थानेषुवैतदा बह्वैत्रय
 मजातासुञ्जालसुचनदीपुत्र पर्वतेपुचरार्जेद्रनारंरजसिधैवाहे अतोरजस्वलानारीप्रोत्सार्थ्यार्चप्रयत्नतः
 ब्रह्मणःशासनारपार्थवातुर्वर्ष्येनसर्वदा प्रथमहनिचुडालीद्वितीयेब्रह्मपातिनी तृतीयेरजकीप्रोक्ताचतुर्थेह
 निशुब्धाति ब्रह्मानाज्ञानतोवापिजातसंपर्कपातक तरयापसंक्षयाथैहिकार्थ्येयसृषिपंचमी सर्वपापप्रशम
 नसर्वोपद्रवनाशिनी ब्रह्मक्षत्रिपविदुशद्रैःश्रीभिःक्राथ्यार्चिषोषतः ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ अथान्यदापिब्रह्मया
 मितवरान्कथानके पुराकृतपुगोरानुविदभाषांयभूवह रथेनजिज्ञामरार्जेद्रश्रुतुर्वर्णानुपालकः तरयदेशे
 चसद्विब्रोवेद्वेदांगपारगः सुमित्रोनामरार्जेद्रसर्वभूतहिते रतः कपिदृश्यासमासीनःकुटुंबपरिपालकः तस्यभा
 र्यसुसाध्वीचपतिशुश्रूषणेस्ता जयश्रीर्नामविस्थातावहुभूष्यसुहृज्जना क्षेत्रादिपुरतासाध्वीव्याकुलकृतमान
 सा एकदारवात्मनिप्रासप्तकालव्युल्लेकपत् रजस्वलापिसलारीपृहकर्मचकारह भद्रानिसारुशद्राजहृ
 तौप्रातेर्षिभिर्निर्ना कालेनबहुनासाध्वीपचत्वमगमत्तदा भार्यातस्यजयश्रीःसाऋतुसपुर्कदोषतः शुनीयोनि

मनुप्राप्तास्तु मित्रोऽपि नरेश्वर तस्याः संपर्कदोषेण बलीवर्देवमूढाह । तद्वेषेण नहराजदुर्गातिर्तीणतोत्तदा सुमित्रस्य
चपुत्रोभूत्पितृशुश्रूषणरतः सुमतिर्नामधर्मज्ञादेवतातिथिपूजकः तस्य तौऽपि तरोपाद्यं ऋतुसंपर्कदोषतः तिर्षणयो
निमनुप्राप्तावुभौ जातिस्मरोत्प उच्छिष्टभोजितं साम्भस्मरती पूर्वपातके सुमित्रोऽपि पिता तस्य बलीवर्देवमूढह
अथस्य हेसंप्राप्तपितृशुश्रूषणरतः भार्थचंद्रवती प्राह सुमतिः श्रद्धयान्विता तथाऽत्तापाकशुद्धिः सुमतेर्भर्तुराज्ञा
या मुक्तपापसम्प्राप्तिस्याः सर्वाणारलंततः दृष्ट्वात्सल्यवाद्गीताशुनीभांडान् स्फुरन्मुहुः द्विजभार्या च तदृष्ट्वाऽउत्सु
केन जयानतां भोजिताद्वाह्येणारतत्रश्राद्धं कृत्वा प्रयत्नतः ततोभुक्तेषु विष्टेषु नोच्छिष्टं प्रददौ वहिः द्वारस्थायास्त
दाशुन्याऽपवासास्स्वथाभवत् ततोरात्र्याऽप्रदत्तायां साशुनी क्षुधितात्प वल्विर्दं मुपागत्य भर्तारमिदमब्रवीत् वु
भुक्षिताय नाथाहं नदत्तं भोजनं तु मे प्रासादिकवानलभक्षुधामांवाधते बलत् अन्यस्मिन् दिवसे पुत्रो मम लेह्यं दद
त्स्यसौ अयमह्यं किमप्येव उच्छिष्टमपि नोददौ पापसन्निपपाताधगरलंसर्पसंभवं मया विचिंत्य मनसामरिष्यति
द्विजोत्तमाः संस्पृष्टपापसंरोषाद्दध्याहं तद्विताभुश दुःखितेन गात्रं मे कटिर्भनाकरो भिक्तिं ततः प्रहरस्य वैभर्ता
भद्रतेपापसंग्रहान् कथंहराम्यशक्यभारवाहव्यमागतः श्रद्याहमात्मजैः क्षेत्रेवाहितः सकलदिनं मारितश्चा
त्मजेनाहं मुखं वदध्यावुभुक्षितः दृशाश्चाह्कृतं तं न जाताय मम कष्टता श्रंकिं षण्डवाच ॥ तथाः संवदतोरैवं मातापि
त्रोश्चभारत शुल्वावाक्यंतदापुत्रोऽपदुक्त्वं च तदोभयोः ततो रजन्या तत्कालं ददौ तस्यै सुभोजनं पि
तरौ तौ विदित्वा तु दत्त्वा न सुमतिस्तदा तदासौ दुःखितः पुत्रः श्रुत्वा वरथा तदा तयोः मातापि त्रोश्चराजं हतदासौ प्रस्थि
तेव नं ज्ञातुमिच्छामि कथं वै मतापि त्रोश्चभारत तज्ञात्वा ज्ञानदृष्ट्वा न्ऋषीन्सस्रवनाश्रितान् प्राणिपत्या ब्रवीद्वा
क्यं हि तं वै वतदा तयोः सुमतिस्तथाच कथयध्वं ब्रह्मर्षयः प्रश्नमेतत्समाहिताः केन कर्मविपाकेन पितरो मेतपो धनाः

इमामवस्थांसप्राप्तोद्भूतप्रतकाकथं ऋषयज्जुः तवमातापुरविप्रस्वग्रहेवालभावतः ऋतुप्रासविद्वान्त्स
 पकेमकरेद्विज वेवकर्मविपाकेनशुर्नयोनिमुपागता पिताचस्पशदोषणवलीवदोभवूवह एतयोर्भुक्तिकामार्थ
 कुरुव्यस्यपंचमी भार्ययासहविप्रैर्दृग्धीन्संपूज्यधत्ततः आचरस्वव्रतं तत्रसवर्षद्विजोत्तमश्रुतेचोद्या
 पनकुख्यादितिशालथविर्जितः शाकाहारस्तुकर्तव्यः श्यामाकाहारएवच नीवारैर्वापिकर्तव्यः कृष्णच्यंनभक्ष्ये
 त् प्राप्यमाद्रपदेमासिशुक्रपक्षस्यपंचमी तस्थामध्याह्नसमयेनयादौविमलेजलेकृत्वापामार्गकपुटिनदंतधावन
 मादितः आयुर्वलयशोवर्चः प्रजाःपशुवसूनिच ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचवंतोदेहिवनस्पते संप्राथ्यानिनमंत्रेणकुख्याद्वेद
 तथावनं मुखदोर्भयनाशायदंतानांचविशुद्धयेर्ध्वनापमलानांचकुर्वेदंतथावनं अग्नेनदतान्सशोध्यस्त्रायात्सुस्त्रा
 नुपूर्वकं तिलामलककरकेनकेशान्सशोध्यधत्ततः परिधायनवेशुद्धेवाससीसुसमाहितः पूजयस्वऋषीन्दिव्यं
 नरुंधेयासमन्वितान् कश्यपोभिर्भरद्वाजाविश्वामित्रोपगौतमः जमदग्निर्वसिष्ठश्च सार्धैर्वाचैवाप्यरुंधती मंत्रेणाने
 नससर्षिपूजयेत्सुसमाहितः व्रतेनऋषिपंचम्यां कृतेनैवंद्विजोत्तमः ऋतुसंपर्कजोदोषैः क्षयंयातिनसंशयः
 िकण्डजाच शुभवातस्समतिर्वाक्यंपरमंऋषिभाषितं गृहमेत्यव्रतं चक्रसभा र्थः श्रद्धयान्वितः व्रतंतु
 ऋषिपंचम्याः सर्वपापविनाशानं कृत्वा सर्वपथोकेत्रमावापित्रोः फलं ददौ व्रतपुण्यप्रभावेणमाता तस्य भवयोनि
 त्मुकातुत्पशादूलविमानवरसास्थिता दिव्यावरधराभूत्वागतास्वर्गचमारत पितापिसोमृतेगच्छत्सुमतेः प्रशुभा
 नितः स्वर्गप्राप्तो महाराजव्रतस्यास्य प्रभावातः काप्यिकवाचिकवापिमानुसंयच्च दुष्कृतं तत्सर्वविलययातिव्रतस्यास्य
 प्रभावातः अस्थयज्जायते पुण्यतच्छृणुष्वन्तु पोत्समः सर्वव्रते पुण्यपुण्यसर्वार्थेषु यत्फलं सर्वदा निपुदते पुत्रदत्तवराणा
 त् कुरुते याव्रतं नारिसामेव सुखभाषिणी रूपलावण्ययुक्ता च पुत्रपौत्रादि संयुताः इह लोके सदैव स्यात्परमव्रतं रांगति

एतत्केचितं राजन् ब्रतानामुत्तमव्रत सर्वसंपन्नद्वैवनारीणां पापनाशनं धनं यशश्च स्वर्गश्च पुत्रानि पित्रभारत पठ
तांश्च एव तां वापि नारीणां पापनाशनम् ॥ इति भविष्योत्तरे ऋषिपुत्रमीव्रतकथा ॥

अथोपापनं युधिष्ठिर उवाच किमर्थे याद्यापनं प्रोक्तं व्रतपूर्णफलप्रदं सुमतिः केन विधिना चकार वदत स्वतः श्रीकृष्ण उ
वाच पूर्वस्मिन्दिवसे कुर्यादेकमकं समाहितः शुचीदेशे समाहितस्य सर्वतोभद्रमंडलं अन्नपूर्णसजलकं मंतां च मृगम
यमेव वा सरथाप्य ब्रह्मसंघीतं कंठदेशे सुशोभने पंचरत्नसमायुक्तं फलदायकं धातुयुतं सहिरण्यं समाख्यायतां चोपपत्
जेन वा वंशमृगमय पात्रेण यवपूर्णं वैवाहि आख्याय चैलेन लिखेददृष्टततः सौवर्णीः प्रतिमाः काठ्यर्षी ऋषीणां
भावितारत्ननां पलेन वा तदर्थे न तदर्थाधेन वा पुनः शक्त्या वा कारयेत्तत्र विज्ञातशार्थं विवर्जितः वितानं पंचवर्णं च फलपु
ल्पसमन्वितं वक्ष्यायादुपरि श्रीमानसंविधाया ज्ञेयैः कानां मध्यान्ह्ये पूजयेद्ब्रह्मण्युत्तमश्रद्धासमन्वितः कश्यपो ज्ञेयैर्
द्वाजो विश्वामित्रो यथागतमः जमदग्निर्वासी सृष्टश्रद्धाध्वै चैवाप्यसंघर्षी मंत्रज्ञानिनरार्जुं द्रकंथापूजां समाहितः राज्ञौ
जागारण्कुर्यात्पुराणश्रवणादिभिः कृतानि रचयिष्येः प्रातर्जुह्यात्तिलसर्पिणा वैदिकोवापि पराणां आधिकारान्म
नुरस्यतात् अन्नवैदिको मंत्रः सहस्तीमाः सहस्रं दस इति ॥ सप्त ऋषय इति वा अष्टोत्तरसहस्रं वा शतमष्टोत्तरं
वा पुनः पूजांततः कृत्वा गुरुं संपूजयेद्ब्रती स्वर्णांगुलीयवासीभिः कुंडलास्यतभोजनैः दद्यादेकास्य वरसांतु गुरवे
गांपयस्विनीं पूजयेद्विजः सप्तवासोभिर्दक्षिणादिभिः कलशांश्च पावित्रांश्च दद्यात्तैभ्यः सुभक्तितः आचार्यं च
सपत्नीकंप्रणिपत्य क्षमापयेत् लब्धानुज्ञो नुभुजीत हृदयैर्धुजनेर्दतः उद्यापनविधिः प्रोक्तसर्वत्रायं फलाधिनां एवं यः
कुरुते भूप उद्यापनविधिपरं सर्वपापविनिर्मुक्तः स्वर्गलोके महीयते इह लोके चिरं कालं मत्री सहंशुचिस्मितापुत्रो
त्र परिहृता भुक्ता भोगान्मनोरमान् निष्पापा सुभगा निष्कलमते च क्षयागतिम् ॥ इति भविष्योत्तरे सोद्यापनस्य

पिंपचमंत्रतम् ॥ ॥ ॥ अथप्रयोगान्वादासंभ्रकद्रंतथावनपूर्वकस्त्रावा नित्यपूजांक्रवा उमद्यम
 मज्ञानतोऽ ज्ञानतोवारजस्वलावस्थायामुक्तसंपर्कजातदुर्गोनिर्वदोपपरिहारार्थशुभप्राप्त्यर्थयथाशक्त्याचरितं
 पिंपचमंत्रतपूजोद्यापनंकरिष्ये आचार्यवरणविधाय सर्वतोभद्रेसप्तकलशेषुएकस्मिन्वा अरुंधतीसहि
 ताःससांप्रतिमाःसंपूजयेत् सप्रशःसर्वतोभद्रादिमंडलदेवतांश्रग्रहयज्ञविधिना संपूज्य कश्यपोत्रिभ्र
 द्राजइतिमंत्रेणवैदिकमंत्रैर्वाऋषिपूजनकार्यं पूजति दायनंदयात् न्यूनतिरिक्तकर्माणिमयायानिकृतांनिच
 क्षमध्वंतातिसर्वांण्युपसर्वतपोपनाः ततःकथाश्रवणादिनारात्रिनयेत् प्रातरग्नेप्रतिष्ठाप्यान्वादध्यात् अत्र
 प्रयानं अरुंधतीसहितकश्यपादिऋषिपूजामंत्रेण तिलव्रीहियवसंपिंद्रव्यैःप्रतिद्रव्यमष्टोत्तरशतमष्टाविंशति
 संख्याहुतिभिर्भस्मादिदेवतायैकैकयाज्याहुत्र्याक्ष्य शेषेणास्त्रिष्टकतमितिहोमंसमाप्यपुनःपूजांक्रवा सपत्नीका
 न्ससत्राह्मणान्सपूजयेत्भ्यः क्रमेणदक्षिणाप्रतिमायुतान् कलशान्दद्यात् तत्रमंत्रः प्रतिगृह्याद्विजंश्रेष्टाःप्रतिमादिस
 मन्वितान् कलशान्कृषिसर्वाथैव्रतसंपूर्तिहेतवे यदककुभेप्रतिमापूजनतदासर्वप्रतिमायुतकलशमाचार्योय अ
 न्येभ्यःपक्रान्नवल्लदक्षिणायुतान् दद्यात् ततःसःसभ्यःसप्तगाः आचार्याणांएकांशान्दत्त्वाप्रार्थयेत् ससांप्रभ्यःशु
 भाःश्रेष्टाःसवपांचफलप्रदाः सर्वपांचमंत्रज्ञानतज्ञानतः कृतं एतेसप्तपयः सर्वभक्त्यासंपूजितामया यथोक्तफल
 दांसनुव्रतस्यफलदायकइति ततश्चाशिषोपगृहीत्वा ब्राह्मणान्संतप्यस्वयंभुर्जात ॥ ॥ इतिऋषिपंचमंत्रतोद्या
 पनम् ॥ ॥ ॥ भाद्रशुक्लपूर्वामुद्यपयुधि ॥ सासप्तमपुत्रेतिविदोदासः शुक्लेभाद्रपदेपद्याज्ञानंभारकर
 पूजनं प्रारानंपंचगव्यस्यचाश्वमेधकजफलमितिवचनात् अत्रस्त्रानादिकृतमक्षयंभवति तदकंभविष्यात्तरं येयुमाद्र
 पदेमासिषोस्याद्भरतपं दयंपापहरापुण्याशिवास्ताशुभानुप स्नानदानादिकसर्वमस्या मक्षयमुच्यते योर्यां

पश्यति गीतं पदं क्षिण्ण पथ्यासिनं ब्रह्महत्यादिपापैस्तुमुच्यते नाऽसंशयः ॥ इयमेव ललिता षष्ठी ॥ तथा चोक्तं ना
 र्दपि ॥ भाद्रे मासि शुक्लपक्ष्यां ललिता व्रतमुच्यते ॥ प्रातः स्नात्वा विधानेन नाराशुक्लां वराहता शुक्लमा
 त्यधराचापिनयोः संगमवालुकां गृहीत्वा वर्षापात्रे तु कृत्वा पिंडाकृतिं वतां पंचधा ललितां तत्र भयपिह्ननं विलासिनीं पं
 कजं करवीरं च नैपुलीं मालिनीं तथा नीलिं रूपलं कंतकीं च संपृह्यत गारतथा एकैका दृशतं प्राह्यतां भयो देवि प्रपूष्य च प्रायं
 यद् भगतः स्थित्वा देवतां गिरिशायिणां गंगादारे कुशावतं विदकने लपयते स्नात्वा कनखले तीर्थहरं लंबवतीं पति-
 लिते सुभगे देवि सुखसौभाग्यदायिनीं ज्ञानतंदोहं सौभाग्यं मलयंतु भयंतमो मनसः मंत्रेणानेन कुसुमैश्चंपकस्य सुशोभनीः
 श्राभ्यर्च्य विधिवत् सत्यानैवैद्यं पुरतो न्यसेत् क्रमकैरपि कुम्भाडिनीं रिकैलेश्च द्वाडिभिः बीजपूरैः स्तुजन्वीरैः कारवेल्लैः सु
 निभैः फलैस्तत्कालसंभूतैः कृत्वा शोभां तदप्रतः विरूढधान्यां कुरकैः सदीपां वलिभिस्तथा साधिं सुगुणकैर्धूपैः सो
 हातिकरंजकैः गुडपुष्पैः कर्णवेटैः मोदकैरुपमोदकैः बहुमकरैर्नैवैद्यैर्यथा विभवमानतां एवमभ्यर्च्य विधि
 यद्वा श्रौजागरणोत्सवं गीतवाद्ययुतं नृत्यैः प्रसंगीयैरनेकशः सखीभिः साहित्यासां शीतारात्रिप्रयतान्तयेत् एवं जा
 गरणं कृत्वा ससन्ध्यां सति नयेत् गंधपुष्पैश्चाभ्यर्च्य गीतवाद्यपुरःसरं तच्च दद्याद्दिजेन्द्राय नैवेद्यादि द्विजेतम स्नात्वा
 गृहसमागत्य हृत्वा वैश्वानरं ततः देवानि पिटंश्च संतर्प्य पूजयित्वा सुवासिनीः कन्यकाश्चैव संभोज्यां वासुणादशपंचचम
 द्यैर्भोज्यैर्वह्निविदेत्वादानान्यनेकशः लालितो भस्ते सुप्रोता इत्युक्ता तां विसर्जयेत् यः काश्चिदाचरेद्देवदत्तसौभाग्यदं प-
 रं नरो वाप्यदिवानरो तस्य पुण्यफलं श्रुणु यद्देवैश्चतपोभिश्च दानैर्वा नियमैरपि व्रते ननेन लभ्यते किं बहु केन नारदः स्तुतं
 रत्नतरं प्राप्य शिवलोकं सनातनं मोदते ललिता देव्यां सहैव सा खिवाच्चिरम् ॥ इति नारादेः पितृ ललिता पृष्टी व्रतम् ॥
 अस्यामेव चंपापष्टि व्रतमुक्तरावे ॥ पृष्टीभाद्रपदे शुक्लविधुते नसमन्विता ॥ विशाखाभास्ये गेन चंपापष्टी ति वि

श्रुता रविवारेणप्युक्ता रविवारेणसंयुक्तासाचपेतीहकीर्तितेतिमदनरत्ने देवासुरमनुष्याणुदुर्भाषादिहा
 यनी कृतेत्रतायांपंचशब्दायनीद्वापरपुनः चत्वारिंशत्कलौत्रिशब्दायनीसफलामता शत्रुस्तेषुसूर्यपूजा ॥
 द्वादशदलेनाममंत्रैः पष्टांकाठर्पा अन्ननाममंत्राः आदित्यस्तपनः पूषाभानुमानभानुर्यना विष्णुःशर्कोरा
 मन्दैवःसहस्रांशुर्विनायकः सूरःसूर्यःश्वगाइति पूजनीयः प्रयत्नतः श्रमादित्यः काणिकापादलपुशेयना
 मभिः पूजाकार्या ॥ रुकंदज्वाच प्रासराज्यंचराजानंधंमपुत्रयुधिष्ठिरं कदाचिदागतोद्रष्टुर्वासानुनिसव
 मः ततोराजातमभ्यर्चयपाथाथैस्दिमज्जवोत् तद्व्रतंश्रोतुमिच्छामिकसंतुंचभानिसत्तम दुर्वासाज्वाच शृणुराज
 नमहाभागव्रतानामुत्तमंत्रतं अस्तीहयज्ञाणुमात्रंसर्वकार्मास्तुपूरयेत् यदिलभ्येतजीवाद्दिदेवनरुपसतन पष्टां
 भाद्रपदशुक्लावैधृतेनसमाहितता विशाखाभौमयोगेनसाचपेतीहाश्रुता तस्मादिदंचपापष्टोद्दियाज्ञयाएकावै
 धृतियोगवती भाद्रशुक्ला अपराविशाखाभौमयोगवरेयपष्टोचेति देवासुरमनुष्याणुदुर्भाषादिहायिनी रु
 तेनेतायांपंचशब्दायनीद्वापरपुनः चत्वारिंशत्कलौत्रिशब्दायनीदुर्लभाततः एतद्वैकृतपुगेपूर्वाचोर्णाविभ्वक
 मणा तत्कलाद्विभ्यक्तत्वंप्राजापत्यमवाप्तयात् एधुनाकार्तवीर्षणभुयिनारायणेनच इंश्वरेणोनयासाद्विभि
 तरेतरलिभसया यश्चैनांविधिवत्कुटुम्बरसोनेतफलमश्रुते युधिष्ठिरज्वाच ताद्विधिंश्रोतुमिच्छामिविस्तराद्द
 तोमुने केमन्त्राः केचनियमाः साचकिल्लसणामवेत् दुर्वासाज्वाच द्विदेवत्यर्षभौमेनवैधृतेनसमाहितता
 नमस्येयासितापष्टासाचपेतिनिगद्यते द्विदेवतक्षेत्रिशाखा पंचम्यानियमकुटुम्बरुपवासस्वयचव्रतो उपवास
 रयांगभूतं नियममेकमत्कुटुम्ब्यादित्यर्थः चंपापष्टोद्द्व्रतंकुटुम्ब्यादित्यर्थः चंपापष्टोद्द्व्रतंकुटुम्ब्यास्ययोक्त्वयनादुरोः
 ततःप्रभतेविमलेदंतायनपूर्वकं कृत्यासम्पक्वव्रतंतस्वसकल्पकुरुतेनरः कृत्येति सकलांगोपेतं व्रतं स्वस्ताभ्य

त्वेनमनसिनिधायेदर्थः निराहारोयदेवेश्वाच्चक्रकस्त्वत्परायणः पूजयेत्प्राग्भ्यहंभक्त्याशरणंभवभारकर संक
 ल्पमंत्राः ततःज्ञानं प्रकुर्यात्तद्यादौ विमलेजले मृदमालम्भमंत्रैश्चितिलैः शुक्लैश्चमंत्रावित् सावित्रः परमस्त्वं
 ह्यिपरधामजलेमम त्वत्तेजसापरिच्छेदपायातुसहस्रधा प्रार्थनामंत्रः आपस्त्वमसिदेवेश्वाद्येति पांपतिरेव च ॥
 पापनाशयेमेदववाङ्मनः कर्मभिः कृतं ज्ञानमंत्रः ततः संतप्येदेवानृपिन्पितृगणानपि तत्रश्रेयश्ग्रहंमौ
 नीपाखंडालापवाजितः स्थाडलंकारयेच्छुभं चतुरस्रसुशोभनं स्थापयेद्ब्राह्मणं कुंभं पंचरत्नसमन्वितं रकधस्त्र
 युगच्छत्रं रकचंद्रं चार्चितं तस्योपरिन्यसेत्प्राञ्चसैवर्णैताद्यमेव च कुंकुमेन लिखेत्पद्मं द्वादशारं सकाणिकं तस्यो
 परिन्यसेत्सूर्यसैवर्णैसरथारुणं शक्त्यावाचितसारेण विज्जगत्तथा विवाजितः तमच्येद्गंधपुष्पैर्दिधि मंत्रपुरःसरं
 पंचामृतैस्तस्मिन्कुठ्यादेवस्य संयुतः ततस्तु गंधतोयेन परां पूजां समाचरेत् भर्षणीना विधीर्द्वैः कर्पूरानुर
 कुंकुमैः फलैस्तद्वत्संभूतैः रत्नैकैश्च सुगांधिभिः मंडपं कारयेत्तत्र पुष्पमाला विभूषितं यथाशोभं प्रकुर्यात्तत्र
 श्यापरिसर्वतः ततस्तु पूजयेद्देवं भारकरं कमलोपरि आदित्याय नमः तपनाय नमः पूषण्य नमः भानुमते नमः
 भानवे नमः अर्धंगोतमः विश्वचक्राय नमः शंशुमते नमः खनाय काय नमः सुराय नमः सूर्याय नमः
 रथगाय नमः एपुत्रयोदशसुनामसु आदित्याय नम इत्यनेन मध्ये पूजनं इतरैर्द्वादशाभिः पूर्वादिद्वलक्रमेण पू
 जनं जन्मांतरसहस्रेण दुष्कृत यन्मया कृतं तस्मै नारायणाय तु दिव्यकरतवाचं नानात् प्रार्थनामंत्रः विनतातन
 योदिवः कर्मसाक्षी तमो नुदः ससाश्वः सत्तरज्जुरचञ्चरुशोभे प्रसीदतु ॥ शरुणपूजा मंत्रः ततः संपूजयेद्देवम
 च्युतंतुरथे स्थितं श्राद्धक्षरेण मंत्रेण गंधपुष्पादिभिः क्रमात् श्राद्धक्षरेष्टुष्टिरिति मंत्रः षुष्टि आदित्याय नमः काला
 त्मासर्वभूतात्मा वेदात्मा सर्वतो मुखः जन्ममृत्युजरा रोगसंसारभयनाशन इत्यर्थमंत्रः ॥ सूर्योदये पठनीयः

ततः संपुत्रयेच्छुक्रांसवत्संगांपयस्विनीसवत्यकंठाभरणांसुघंटाभिरलंक्रां ब्रह्मणोत्पादितदेविसर्वपापविनाश
 निसंतागारार्णवमन्मंगोमातस्त्रातुमहंसि स्वरूपावहूरूपाश्रमातरालोकमातरः गावोमामुपसर्पंतुसरितः साग
 र्यथा यालक्ष्मीः सर्वदेवानां पाचदेवीत्ववस्थिता धेनुरूपेण सा देवीममपापं त्यपोहतु यालक्ष्मालिकापाला
 नत्पालक्ष्मीर्धनदस्त्वच चद्रार्कशक्रशक्तिर्पासाधिर्नृशदाभस्तुमे ॥ धेनुपूजाभजः ॥ तिलहोमंततः कुर्ध्या
 रसाविश्याष्टोत्तरंशत ततस्तत्कल्पयेद्धेतुमर्कोमिप्रीयतामिति आचार्यापततोदद्यादादित्यंसरधारुणं सकुंभर
 तैर्बह्वैश्रसर्वांपकरणैः सह ददाभिभानुंभवतासर्वांपरस्करसंपुत्रं मनोभिलषितावाप्तिकरानुममभारकरः
 दानमंत्रः गृह्णाभिभारस्कररवेभवंतविश्रुतोमुखं मनोभिलषितावाप्तिममयोः कर्तुमहांसि प्रतिग्रहमंत्रः सर्व
 दीर्घमधीधेनुं सर्ववज्रमर्द्याशुभां सर्वदानमर्थादेवीं ब्राह्मणाय ददाभ्यहं गां दानमंत्रः गृह्णाभिभिसुरभिर्देवीं सर्व
 यज्ञमर्द्याशुभां उभौपुनीहिवरद्वैतभयोस्तारकाभव धेनुप्रतिग्रहमंत्रः ॥ ततरस्तुभोजयेद्दिप्रात्नृदादशौवस्वशा
 कितः दद्याच्चदक्षिणातिभ्यः प्राणिपत्यविसर्जयेत् श्रवैकल्पयत्तस्य शंसेयुस्त्वोद्दिजोत्तमाः आभिनंयतमा
 शीर्षः परिरेमुरीनेदिताः ततस्तुस्वयमश्र्यादाद्विजानाशेषमिष्टकं सहपुत्रैः कलत्रैश्चान्यैर्बहुजनेर्दुनः ए
 वंयः कुरुते चंपा सोऽयंतं फलमश्रुते प्रभूणांच प्रभुः प्रोक्तं रत्नं प्रभूणांच गोचरः सर्वैश्चैतद्गतकार्यैस्वशातयुद्दु
 स्वभीरुभिः प्रभुः प्रथमकल्पस्वययानुकल्पेन वतते विफलतस्वः तस्य दानो शस्त्वनुकल्पकः पंचम्यां नियमं
 कुर्यादाचार्यं वचनाद्वतीं पद्यास्त्रानं प्रकुर्वीत संतर्पयति देवताः श्रभ्येत्स्वयगृह्णोतीं सूर्यामनासि चित
 येन स्थापयेद्ब्रह्मणकुंभं स्युत्पात्रं चतयोपरि तस्योपरि न्यसेत्सूर्यपलनेकेनातिर्भत सौवर्णीभक्तिसंयुको विजसा
 रंतयारुणं तमधेयजगदाधर्यहृत्स्वित्वाज्ञां पुरोस्स्वयं पडदशैणमंत्रिणगधपुण्यानुसम्भव उर्ध्वमः सूर्यायेति पडदशर

मंत्रः संपूज्यविधिवद्देवंफलपुण्यादिकंचयत् सूर्यापवेदयेत्सर्वं सूर्योन्मेषीयतामिति ततः प्रभातेविमलेगत्वा
 गुरुग्रहं व्रती सर्वोपकरणैःसूर्यं मार्चार्थायनिवेदयत् धान्यपुष्पफलवस्त्रंरत्नधन्यादिकंचयत् गवांकोटिसह
 श्लिणकुरुक्षेत्रैर्कपर्वाणि चपादानस्यरजेंद्रकलानाहंतिषोडशीं सर्वतीर्थप्रदानानितथान्यान्यपिषोडश। चंप
 यांतिलितानाथाश्रमैकाठपतिरिच्यते आदिंयसत्पत्नःपूषाभानुमान्भानुंर्यमा विश्वचक्रौशुमान्देवः सहखांशु-
 खनायकः सूरः सूर्यः स्वगः पूज्यः पूर्वप्रजादेवइत्यंशुमतोविशेषणं पचन्यामिन्यादिनापुनर्वाताविधिर्नही
 नविषयः इतिस्कंदपुराणोक्तंचंपाधीव्रतम् ॥

ब्रह्मांडपुराणे महारिमहात्म्ये ^{मार्गशीर्षं चंपाष्टयुंकां} मार्गभाद्रपदेशुक्लाष्टमैधृति संयुता रावि
 वारेणसंयुक्तासाचपेतीहविश्रुता ॥ अथभाद्रशुक्लसंस्थान्यामनतसप्तमीव्रत हेमाद्रौ विष्णुधर्मोत्तरे शु-
 क्तपक्षेतुसप्तम्यामासभाद्रपदेनृप तंत्रसुधीदिव्यापूज्यनक्तंभुंजतिवत्सर भरत्यंपुराणेपि शुक्लपक्षेतुसप्तम्यांमा-
 सिभाद्रपदेच्युतं प्रणम्याशिरसानिर्यपूजयेत्सप्तवासरात् पुष्पधूपदिभिर्बोरीरकुतुपानांचतर्पणैः पाखंडादिभि-
 रालापंचर्जनैस्त्रयतात्नना अत्रकृतपात्राह्मणाडकाः - विधायदक्षिणादत्वानकभुंजतिवाभयतः
 तिष्ठन्नजन्प्रस्थितश्चक्षुःप्रस्खलनादिपु आदिंयनामस्मरणं कुरुवृक्षचारणतथा अनेनैवविधानेनमां
 सान्दाइशवैक्रमात् उपाेष्यपारणेपूँसंभयचर्यजगद्गुरुं पुण्येनश्रवणेनेहश्रीण्यन्युष्टिमच्युतां एवयःपुरुषः
 कुर्यादादिव्याराधनशुचिः नारीवास्वयमभ्येत्त्यश्रानंत्यफलमश्नुते ॥ अस्यामेवभाद्रशुक्लसप्तम्याममुकाभर
 णसप्तमीव्रतम् ॥ ॥ तंत्रपूजायांसप्तमीपूर्वाविद्यायाह्यापण्युन्योरितियुग्मवाक्यात् नारदीये ॥

भाद्रस्पशुक्लसप्तम्याममुकाभरणव्रतं सोमस्थतमहेशस्पूजनंचात्रकीर्त्तनं शंखादिभिःषोडशभिरुपचारैःस

मर्चयेत् ॥ प्राथम्येणभ्यविसृजेत् सर्वकामसमृद्धये ॥ श्रवणंभविष्यतिरे ॥ भूमौलिखितोमासहितशि
वप्रतिमायासावाहनं एह्यहिभगवन्देवसर्वपापप्रणशन तवपूजांकरिष्यामिसन्निधौभवशंकरेति भवार्नाशं
करावायास्यपांडशोपचारैःसंपूज्य नमस्तेभूतनाथायनमस्तेशाशेशेखर नमस्तेदक्षयज्ञानमस्तेकामनाशन
नमस्तेपावर्तदेव्येवांडिकोपैनमोनमःवरदायै नमस्तेरत्नभद्रकाट्यै नमोनमः इति संप्राथम्यं ॥ शंकरावृत्तमि
श्रंतद्भुलिपिमुपहारंनिवेद्य एकादशतंतुवृत्तसूत्रमेकादशश्रंथिविशिष्टवामहस्तेवध्वापूजातिकथांश्रुयात् ॥ अ
थपूजाविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्यसर्वपापक्षयपूर्वकंसर्वकामसमृद्धयर्थंउमासहितसोमशकरपूजनव्रतमहंकरिष्ये ॥
भूमौलिखितभवार्नाशकरप्रतिमायासावाहनादिसर्वापचारपूजांकुर्व्यात् देवदेवमहेशानपरमात्मनृगद्गुरो प्र
तिपादितयासोमपूजयापूजयाम्यहं ॥ इत्यावाहनम् ॥ श्रनेकरत्नखचितंसौवर्णमणिसंयुतं मुकान्वितमहदिव
ग्रहाणासनमुत्तमम् ॥ इत्यासनम् ॥ पाद्यंग्रहाणुदेवेशसर्वविद्यापरायण ध्यानगम्यसदाशंभोसर्वेश्वरनमो
स्तुते ॥ इतिपाद्यम् ॥ इदमर्धमनर्ध्वत्वममराधीशशंकर किंकरोभूतसर्वेशमयादत्तग्रहाणवै इत्यर्धम् ॥
गंगादिसर्वतीर्थेभ्यःसमानितंसुशीतल जलमाचमनीयार्थंग्रहाणसोमयासह ॥ इत्याचमनम् ॥ मध्वाज्य
शंकराभ्यश्रसुधयापरिकल्पितं शंकरप्रीतयेतोहंमधुपर्कनिवेद्ये ॥ इतिमधुपर्कः ॥ आदौपंचासुतैःस्ना
नंपश्चाच्छुद्धेनवारिणा स्नानंकुसुमहृदेवनिजधकांतयासह ॥ इतिस्नानम् ॥ स्नानादूर्ध्वमहदिवप्रीत्यागा
पप्रणायान वस्युभंसमानांतंमहत्तंप्रतिग्रह्यताम् ॥ इतिवस्त्रम् ॥ उपर्वतंतंसेतरीयनानाभरणभूषितं ग्र
हाणसोमविमलमयाह्वतमिदंशुभम् ॥ इतिपञ्चोपवीतम् ॥ मलयचलसंभूतंसुगंधिष्वनसारयुक् चंदनंपंचव
दनग्रहाणुदधिवायुत ॥ इतिनैघम् ॥ जातीचंपकपुत्रागावकुलैःपरिजातकैः शतपत्रैश्चकटहारैर्ययेहमुमा

पुनः पुनः मृतवत्सादेनाक्रिबं पुत्रदुःखेन दुःखिता यथा चंद्रमुखीर्तना वभूवनहुपप्रिया पश्चाद्दीर्घाव्रता चैव वभूवक्ष
 तवात्काल्पमपि देवार्कतया भक्तियोग्यसिनसशयः देवकण्ठ्याच कास चंद्रमुखीव्रह्मन्वभूवनहुपप्रिया किंवीर्णाहि
 वतद्विषयतथा संततिवर्देन सपत्न्यादर्पशमनं सौभाग्यारोभयवर्द्धन लोभप्रशुद्ध्याच अगोभयार्वापुराराजा नहुपो
 नानभिश्चतः तस्यासीद्गुप्तपत्न्यादेर्वाचंद्रमुखीप्रिया तथा तत्रैव नगरे विष्णुगणतो भद्रद्विज आसीद्गुणवती तस्य पत्नी
 भद्रमुखी तया तयो रसीदतिश्रीतिः रूढहर्षाया परस्परं अथ तेदपित सख्यौ ज्ञानार्थं सरयूजले प्राप्ते प्राप्ताश्चत
 इव वा ह्यिवैनागरंगनाः ताः तात्वा मंडलचक्रस्तन्मध्ये व्यकल्पिणं लेखायि र्वाशिवं सोममुपयासहशंकर गधपु
 त्रं तैर्भक्त्या पूजयित्वा यथाविधि प्राणभयं तु कागास्ताः पप्रच्छतु वैरस्त्रिय ता ऊचुः शकरोरमासि पार्श्वस्था सहपूजि
 त इदं ध्यासूत्रमयतंतु शिवस्याऽना निवेदितः धारणीयमिदं तावद्यावत्प्राणाविधारण तासा तद्वचनश्रुत्वा सख्यै च भो
 तदेवाहि कृत्वा तु समयत त्रवद्वादांश्चातुडोरक ततरताश्च गृहजगम् स्वसखीभिः समावृताः कालेन महता तस्यास्त
 द्रवैरिस्मृतशुभ चंद्रमुख्याः प्रसताया विस्मृतः सतुडोरकः भद्रमुख्यास्तथा भद्रैरिस्मृतं सर्वं भवतत् मृता कौरिचिदहोरा
 त्रैः सायभूवविहगर्भा भद्राख्या कुक्कुटा जाता व्रतभा च्छुभानने संभूयभूयः समयं प्राणव्रतवक्रतुः सदा कालेन पंच
 तां प्राप्सुर्वाभावात्सहैव ते अद्वैतमातृके वजातिपिकुलसंयुते द्राक्ष्यणि द्राक्ष्यणि जाता राज्ञि चंद्रमुखीपुरा नाज्ञा भद्रमु
 र्त्तोजातभूषणानामसामता अग्निभिलस्य सादत्ता पित्रा तस्य पुरोधमा अतीव वच्छभा चासीद्गुपणा भूषणप्रिया भू
 षिता भूषणवैरुषेणालं कृता स्तनय तरयावभूवरष्टौ च पूजा सर्वगुणां विताः मातृवद्गुप्तसंपत्ताः पितृवद्दर्भशीलि
 नः सरयोते तेन तद्वच जाते जातिस्मरे किल पुनर्निरतराश्रीतिस्तयो रसीच्यथापुरा कालेवहुतिथे जाते
 त्पकासाधकयोवना मध्ये ययासिराज्ञीचपुत्रमेकमजीजनत् ईश्वररीतिगिणं भूकप्रज्ञाहीनं च विस्वर तादृशो

जतवापिसौत्रवाधारयेत्करं मांडकात्वाष्टकां नृदद्यान्मांसपक्षयवादिज स्वयंताश्चर्मकव्याव्रतभंगमयाच्छुभे
प्रतिमासंतुसतम्यंशुलपक्षविशेषतः कुर्यादेवव्रतमद्रं वधीते । पितृदेवके कारितामुद्रताव्रीह्यैर्हर्मैरूप्या
स्वशाकितः ताद्यथात्रैपरिस्थाप्यद्राह्मणेभ्योनिवेदयेत् ॥ आचार्यायविशेषेणसौवर्षीह्यगुलीयकं ॥ पुष्पकुं
कुमसंयुक्तं बूलांजनसूत्रकैः एवंतत्पारयित्वातुव्रतं संततिवर्द्धनं । सर्वपापविनिर्मुक्तभुक्तसौर्यमनामयं सं
तानं वर्द्धयित्वाधशिवलोकेमहीयते एतत्सर्वमाख्यानंमन्त्र्यांतं व्रतमृतमं कुरुदेवकियेननजीवपुत्राभिव्यति
श्रीकृष्णउवाच ॥ इत्युक्त्वा तु मुनिश्रेष्ठस्तत्रैवांतरधीयते । चकारसर्वयत्नेनयदुक्तेनधीमता व्रतस्थस्य प्रभा
वेषुदेवकीमामर्जाजनत् तस्मात्पार्थनरैः कुर्यात् स्त्रीभिः कार्यविशेषतः व्रतं पापप्रशमनं सुखसंततिवर्द्धनं
एवंयः शृणुयाद्भक्तयायश्चैतन्नतिपादयेत् व्रतमाख्यानं संहितं नहि पापैः प्रमुच्यते साख्यानकं व्रतमिदं सुतसौ
र्यकामायास्त्रीकारिव्यातिशिवंहृदयेनिधाय दुःखविहायवहृशः कृतकलमर्षी धान्सास्त्रीव्रताद्भवति शोभन्नर्जाव
वत्सा इति हेमाद्रौ भविष्योत्तरे ॥ अमुकाभरणससमीव्रतं अस्यानिधिः हेमाद्रौ । नद्यादौ जलाशये स्नात्वा शु
हमागत्सोमयादिलिसेशुद्धदेशे मंडलं विधाय । तदुपरि चंदनादिनां उमयासहितं शिवं लिखित्वा कविधिना पूज
येत् देगकालौ संकीर्त्य नमांखिलपापश्रयपूर्वकपुत्रपौत्रधनधान्यसौख्यमतिशयद्वारा श्रीसांख्यसदाशिवश्रीदेव्यर्थ
ममुकाभरणससमीव्रतं करिष्ये इति संकल्प्य पूर्वोक्तप्रकारेण पूजासमाप्य प्रार्थयेत् महादेव महाराज प्रीत्या पापप्र
णशान् अरं मार्कं कुर्वतां पूजां सांख्यवाऽसाधुये जितान् । ज्ञानतो ज्ञानतो वापि भवतो विहितं च यानि संपूर्णं तु वि
श्वशोचि मलांको नलरनुति ततो देवस्य पुरतः यावज्जीवं मया रत्ना तु शिवस्य विनिवेदितः इत्येवं संकल्पं कुर्यात्
सौवर्षी राजवंसौत्रवाडोरकं देवाप्येतत्संप्रयानिनमंत्रेण पृष्ट्वा यात् देवदेव जगन्नाथ सर्वसौभाग्यदायकं गृह्णीयात्

डोररूपत्वांपुत्रपौत्रविवर्द्धनं ततोहस्तेवंधनभंडः सससामोपगीतत्वांधारायामिजगत्पते मन्त्रार्थस्थितं
 नित्यंधारयाभिरिथरेभवेतिभजेणहस्तेवंध्या नतः दहसर्वाणिपापानिक्रपांकुरुदयानिधे । प्रसन्नः सन्नमका
 दीर्घायुःपुत्रदोभवेतिजीर्णडोरकोत्तारणकृत्वा सौवर्णराजतंपुत्रायधिष्यथायद्राह्यणन्वादद्यात् स्त्रिया
 चद्वहितुस्तुपादिभ्योरयसौत्रस्यवेलेविसर्जनीय भित्तिसदाचारः ततोब्राह्मणेभ्यएकदशशत्रुसंख्याका
 न्मोदकान्वेषकान्याधृतदक्षिणायुतान् वायनदद्यात् स्वयंचतुभिः सहभुंजीत । प्रतिमासंशुक्लसप्तम्यामेवै
 तद्व्रतंकार्थं वर्षांतैर्मांराजर्तागामुद्रिकांतास्त्रपात्रोपरिस्थाप्यद्राह्येभ्योयथाशक्तिदद्यात् आचाट्यौयवि
 शेषेणसौवर्णमण्डलियक पुष्पकुमुमतांबूलजनसूत्रयुतंसदक्षिणचदद्यात् ब्राह्मणाभोजयित्वास्त्रयभुंजीत
 संतानदृढिलब्ध्याशिवलोकंमर्हायते इत्यमुकाम्णसप्तमीव्रतः नारदीये शुक्लाष्टम्यानभस्यन्यकुर्वाद्राधा
 व्रतनरः पूर्ववद्ब्राह्मिकादेर्वाकलशरथांप्रपूजयेत् मध्याह्नेपूजयित्वैनामेकभक्तसमाचरेत् शकोभक्तश्रेयसा
 संपरिह्लिविधिनानातः सुवासिनीर्भोजयित्वागुरवेप्रतिमार्पणं कृत्वास्वयंचभुंजीतव्रतमेतत्समापयेत् व्रतेन।
 नेनदेवर्षेकृतेनयधिनान्ब्रती रहस्यंगोष्ठेजलब्ध्याराधापरिकरेवसेन
 श्रयकथाप्रारंभः ॥ शौनकउवाच कथयस्वमहाप्राज्ञ गोलोकंयातिकर्म्मणा सुमतेदुस्तरात्केनजनःसंसारसाग
 रान् राधायाथाष्टमीसूततस्यमाहात्म्यमुत्तम सूतउवाच ब्रह्माणानारद षष्ठः पुराचैतन्महामुनेतच्छृणुष्यसमासं
 नऊचिवांस्तंप्रतिद्विज नारदउवाच पितामहमहाप्राज्ञसर्वशास्त्रविदांर राधाजन्माष्टमीततकथयस्वनामप्यन
 तस्याःपुष्पफलंकेवा कृतंकेनपुराविभो श्रकुर्वतांजनानांहिकित्तिवर्षंकिंभयोद्विजकेनयैतुविधानेनकर्वयंतद्रनकं।
 कस्मात्कालाचसारधातनेमकथयमूलतः ब्रह्मोवाच राधाजन्माष्टमिवत्सश्रुणुष्वसुसमाहितःकथयामिसमप्तेनसम

गहिरणोदितकन्यादानसहस्रिण्यत्पुण्यप्राप्तयेतजनैः गंगादिपुत्रैर्धुत्वावापयफलमाप्यतेसकदाथाष्टमैकं
 नस्माच्छतगुणंभूत् कृष्णप्राणप्रियाष्टम्या फलंभयेतिमानवः एतद्भनतुयःगर्भःश्रद्धयाऽश्रद्धयापिवा क
 रोतिविष्णुसदनंगच्छेकोटिकूर्त्तुं ज पुराकतयुगेवत्सवरनारीसुशोभना सुमध्याह्निरिणेनाशुभागाचारुहासिनी
 सुकेगीचारुकेशीचनामालाल वर्तस्मृता तथावह्निपापानिकृतानिसुदृढानिचसैकदासायनाकाशीनिसूत्रपुरतः
 स्वतःगान्यनगरतत्रदृष्ट्यावैवजनान्गहृन् राधाष्टमीव्रतप्रान् सुदरदेवतारुये गंधपुष्पैर्दूर्वापैश्चैर्नानिविधै
 लैःभक्तिभावै पूजयंतोरागयामूर्त्तिमुत्तमम् केचिद्वायंतिनृद्यतिपठतिस्तवमुत्तमं तालवेणुसुदगां श्रवाद्यतिवक्रमु
 दा जनांस्तथाविधान्दृष्ट्वाकौतूहलसमन्वितान् स्तस्यारतुवचनंश्रुत्वापरकार्ठनीहितेना आरिभिरेतदावकुंभेष्णवात्र
 तत्परराःराधाव्रतिनञ्चु भाद्रेमसिस्त्रिगष्टम्यांजाताश्रीराधिकायतः श्रष्टनासाद्यसप्राप्ताकर्त्तुमप्रयत्नतःगोदा
 नजनितंपापंस्तेयजंब्रह्मघातक परस्त्रीहरणवैवतथाचगुरुत्पगं विश्वासघातजंघैस्त्रीहत्याजानितं तथाएनीनना
 शयःश्याशुठनाराधाष्टमीवृणा तेषांनुवचनंश्रुत्वासर्वपातकनाशनं करिष्याम्यहमि त्येवपरामुद्रयपुनःपुनः तत्रैवत्र
 तिभिः साद्वैकृत्यासाव्रतमुत्तमं दैवास्पापंचांगातासर्पघातेननिर्मलाः ततोयमाज्ञयादृताः पाशमुद्रयाणानःआग
 तारतासमानेत्तुवंधूरज्जुभिस्त्रतदा यदानेत्तुनतश्चक्रुर्मुमस्मदनंप्रतितदानाताविष्णुदृताशखचकगदाधराः हिरण्
 मयंविमानंचराजहंसयुनशुभं पाशस्यछेदनंकृत्वाचक्रेशालिविरान्विताःशयेचारीपयामासुस्तानारौगतकिट्टिपा
 न्युर्वेष्णुपुरतेचगोलोकारुग्मनोहरं कृष्णनरावयास्तत्रस्त्रिधातव्रतप्रसादतः राधाष्टमीव्रतंतातयानकर्त्तुम्वमूढ
 धीः नरकान्निष्कतिर्नास्तिकोटिकल्पशरीरेपि स्त्रियश्रयानकुर्वीतव्रतमेतच्छुभप्रदं राधाविष्णोर्भौतिकरंस
 र्वपापप्रणशान श्रतेवमपुरीमन्वापततिनरकेचिरं कदाचिज्जन्मचासाद्याष्टाच्छिडयुधिधिवधुवं एकदाष्टाधीवी

वस्त्वस्यैश्वर्यात्तदितिः गौर्भूत्वाचभूशर्दानाचापयोत्साममार्तिकं निवेदितानितोदु खंरुदतीचपुनः पुनः तद्वा
 कथंचसमाकर्षयन्तोहंविष्णुसंनिधिं कृष्णानोदितेचाशुष्टिठयादु.खसंचय तेनोक्तंगच्छभोब्रह्मन्देवै साद्धैचभूत
 ले अहंतत्रापिगच्छामिपश्चान्ममगणैः सह तच्छ्रुत्वाहसितोहंवेत्त्रागतःपृथिवीतल ततः कृष्णसमाहूयराधा
 प्राणगरीयसी उवाचवचनेदेवी गच्छेहपृथिवीतले - पृथिवीभारनाशापगच्छा भिमत्यमंडलं इतिश्रुत्यापिसारा
 धाप्यगतापृथिवीततः भद्रैमासिसितेपक्षेत्रपटमेसंज्ञिकेतिथौ वृषभानोर्ध्वंभू भेर्जातासाराधिकदिवायज्ञार्थंगो
 पनार्यश्चक्रुस्तांदिव्यरूपिणीं राजानदमनाभूत्यातांप्राप्यनिजमंदिरं दत्तवान्महर्षिनीत्यासाचतंपरिपालयन्
 इतिकथितंवस्त्वयापृष्टव्यद्वयः गोपनीयंगोपनीयंगोपनीयंप्रयत्नतः सूनउवाच यइदंशृणुगार्हत्याचतुर्वर्गक
 लप्रदं सर्वपापविनिर्मुक्तोप्यतेयातिहरेशहम् इतिश्रीपाद्मब्रह्मस्यदेवतकथाइयमेवज्येष्ठानक्षत्रयोगेष्टाष्टमीत
 थाच नारदीये यदाज्येष्ठार्क्षसंयुक्ताभवेज्येष्ठाष्टमीद्विजं ज्येष्ठानास्तीतिसाज्ञियापूजितापापनाशिनी अथैतांतुसमार
 भ्यन्नतंपोडशावासरं महालक्ष्म्याः समुद्विष्टसर्वसंपादिवर्धनं करिष्येहमहालक्ष्मिन्नतंतैवत्परायणः तद
 विघ्ननेयायात्समासित्वत्प्रसादतः तद्विघ्ननेमयायात्तद्वोरकंदक्षिणेकरे षोडश्याथिसहितंगणैः षोडशभिर्मु
 तं ततोन्वहंमहालक्ष्मींयाथैरर्वेश्वरी यावत्कृष्णाष्टमीतनुचरेदुद्यापनबुधः अथज्येष्ठापूजा लिगपुराणे
 कन्यारुथार्काष्टमीयाज्येष्ठार्क्षमहतीरुमता अलक्ष्मीपरिहरायज्येष्ठांतनप्रपूजयेत् अन्नकन्यारुथार्कयोगेनप्राश
 रुच्यमात्रं मासरुतभाद्रपदश्राद्धेव कालादर्शोपे भद्रेशुक्लाष्टमिज्येष्ठानक्षत्रेणसमान्विता महतीकीर्तिता
 रस्याज्येष्ठांदेवीप्रपूजयेत् यतुज्येष्ठानक्षत्रापेक्षंन्नतं तत्तिथिन्नताद्विन्नं तद्यस्यातिथौज्येष्ठानक्षत्रस्याति

यौकार्यं तदुक्तमाध्वर्यैरुकादि । सासिमाद्रपदेशुकेपक्षेऽप्येवमर्थसंपुते । यस्मिन्कारिणदिनेकुर्याज्येषुष्यायाः ।
 रिपूजनमिति श्राष्टम्याखडहर्येषुष्यायोगवशेनपूर्वापरावाग्राह्याः । दिनद्वयेयोगे तदभावेवापरा । पूर्वह्रिसन्नियोगे
 पूर्वैव नवम्यासहितकार्यार्थाष्टमिनात्रसंशयः । सासिमाद्रपदेशुकेपक्षेऽप्येवमर्थसंपुते । रात्रिर्वास्मिन्दिनेतत्र
 ज्येषुष्यायाःपरिपूजनमिति तत्रैवोक्तेः । अस्यापवादः । यस्मिन्दिनेभवेज्येषुष्यामध्याह्नदूर्ध्वमप्यणुं । तस्मिन्न
 दिहपूजाचपूनाधिपूर्वयाररइति ज्येषुष्यानक्षत्रे तस्यखडवेऽप्येवमर्थसंपुते । धुमिभानुवारयुगन्यतरयुगवाज्येषुष्यानक्षत्रग्राह्यं । तत्रा
 धम्यांभानुवारोपदाज्येषुष्यैर्भवत् । लालज्येषुष्येति साप्राक्काहुलभावहुकालिकेतिरुकादर्थे । अन्यतरागिस्याप्य
 भावेनध्याह्नदूर्ध्वमनुवर्तमानग्राह्यं । पूर्वोक्तकार्कादात् । तथा मैत्रणावाहयेद्वैवाज्येषुष्यायां त्रपूजयेत् । मूलेविसर्ज
 येद्वैवाज्यादिनं ब्रतमुत्तममिति विशाखायोगसति ज्येषुष्यानुमंत्रणानुराधायां । तद्योगरहितायांकार्यं । अस्मिन्वेपाद-
 मानंहित्वारथापयोदिनिर्णयोद्धारउक्तं । अत्रअद्रादित्रैज्वीयित्वाज्येषुष्यानिभवेत् । अपररिहारयोगेतुभद्रामुखभा
 नंरपजेत् । संपूर्णां वैश्रुतिश्चेत्तदापाटिकाः । पांडिशङ्खदंश्यावर्यकामत्रयेत् । इदं ब्रतं महाराष्ट्रेषु प्रसिद्धं । निर्णयासिधौ । इदं
 ब्रतं केवलतिथौ केवलनक्षत्रे चोक्तं । मात्स्ये । प्रत्यादिदकतिथिावुकं यज्येष्टादिवत् ब्रतं । अति ज्येषुष्यान्नतं यच्च विहितं केवलौडु
 नि । तिथौ विवाचरे द्वावाद्धितिं केवलौडुनि । दक्षिणात्प्रासुत्तुः क्लृप्तं एव कुर्वति । अतएव मदनरत्ने मविष्ये उक्तं । मा
 सिमाद्रपदेशुकेपक्षे ज्येषुष्यादासवेत् । राजाजोगरेषु कुट्टरीदेषि भैत्रैश्वपूजयेत् । पूजामत्रो भविष्ये । पुत्रदारं समृद्धार्थं ल
 दंभ्याश्रवविदुदये । अलदंभ्याश्रविनां श्राय ज्येषुष्येव । पूजयाम्प्रहमिति भैत्रिण पांडशोपचारैः । पूजयेत् । ततो नमस्कारमं
 त्रः । ज्येषुष्यैते नमस्तुभ्यं श्रेष्ठाप्यैते नमो नमः । शर्वाण्यैते नमस्तुभ्यं शाक्यैते नमो नमः । अथ कथं कथं पूजयित्वा । भवि
 प्योत्तरे । शुधिष्ठिर उवाच । अतुर्वंध्या तु यानारीका कब्धे पातथाधरा । भर्तृप्रजात्वंती या च यो नारीदोषैश्च दृषिता । निर्वना

श्रवणाये च दारिद्र्यमहतिरिथताः कर्मणा केन मुच्यते तन्मैत्र्यहिनोर्दैन कृष्ण उवाच ॥ मासिभाद्रपदे शुके
 पक्षे च्येष्ट्यादा भवेत् रात्रौ जागरण कर्तव्यं द्वितीयादिभूतिः स्वर्गैः एवं विधिविधानेन एभिर्मन्त्रैश्च पूजयेत् एते
 हि रक्षमहाभाग सुरासुरान्मरुतैः ज्येष्ठैस्सर्वदेवानां मत्सर्मापगता भव ॥ श्रावाहनं ॥ श्रुतसिंहासनस्थान् श्रे
 तवत्परलकृता वरदं पुरतकपाशविभ्रतैवेते नमो नमः आसनम् ॥ ज्येष्ठश्रेष्ठपाणिष्टेब्राह्मिष्ठेब्रह्मवादिनि क्षीराब्धौ
 तसुमद्वैतन्नैर्ज्येष्ठानोस्तुते ॥ अर्धेन शार्ङ्गावाणारचखड्गचक्रासतो मरुदपैर्णोऽन्यैरप्यायुर्वैका ज्येष्ठैश्चाम
 चंयान्यह सुरासुरनैर्वैद्यायक्षकिन्नरपूजता पूजितासिमयादेवि ज्येष्ठैश्चामर्चयाम्यहं विप्रप्रिये नहाभाग सुरासुरसु
 पूजिते स्थूलसूक्ष्ममयेदेवि ज्येष्ठैश्च मर्चयाम्यह एभिर्मन्त्रैः सर्वोपचारपूजा त्वलक्ष्मीस्त्वमुमादेवी त्वज्येष्ठैस्सर्वदाम
 रेः पूजितासिमयादेवि वरदाभवमेसदा इति प्रार्थना मन्त्रः पुत्रदारविद्युत्पाथैर्लक्ष्म्याश्चैवाद्धिजोतमं गुरुं संपूजयेन्न तथैव
 शैराभरणादिभिः द्वादशैवतुवर्षाणि पूजनीया प्रयत्नतः यावज्जन्मतथा पूजया विधिनानि नमानवैः ददाति वित्तपुत्रां
 श्रपूजनीयासदाः स्त्रियः श्रनेन विधिनापुकोयोहि पूजयते नरः नारीव पूजयत्येनां तस्य लक्ष्मीर्विधते ५५ ॥ तुलभते
 पुत्रान्दुर्भगासुभगावेत् मृतवत्सार्जावपुत्राकाकव्याप्रजावती दुःखितो हि नरः करिचत्सर्वदाससुखी भवेत् एवं वि
 धविधानेन ज्येष्ठायस्त्वर्चयेत्सदा विद्मार्सुतस्य प्रणश्यति यथाप्सु जुवणं तथा यथा प्राप्यं कुरु श्रेष्ठ ज्येष्ठ्यायाः शोभनं व्रतं
 निराजनी कुरुने पश्चाद्दीपो ग्राह्य सुभक्तितः नैवेद्यमहितप्राणाहुतिस्त्वग्नेयुधिष्ठिर गुरुहस्तात्सदा ग्राह्यो दीपः प्रज्वलि
 ते न हान् व्रतस्थो भक्ति युक्तरुशा चैः प्रयत्नत्सः श्रनेन विधिना चैव व्रतग्राह्ययुधिष्ठिर ज्येष्ठानामपरादेवो भुक्तिमुक्ति
 फलादा। यस्तु पूजयते राजन्तरमैत्वांग्रयच्छति तत्रैव स्कादिमासिभाद्रपदे पक्षे शुक्ले ज्येष्ठे र्धसंयुते यस्मिन्कस्मिन्दिने
 कुर्याज्येष्ठ्यायाः परिपूजनं तत्राष्टम्यां पदाव रोभानो ज्येष्ठैर्धसंयुते सा प्राक्कालं भावहुकालिकी कृतः सत्ता

नरः कुर्यात्तस्यामन्यत्र्यादिर्न भक्तिपुङ्कः शुचि कुर्यात्तद्विद्यास्तु पूजनं नद्याः पूर्वैश्चुराहृत्यासिकताः शुद्धदेशजाः दे
 वीरुपतुतभैरुत्वात्तुशाल्यैः सह मंडलेतानुमंस्थः प्यदेवीहेममयीततः स्थापयेद्वाजतीर्तास्त्रिरथावापटुकुड्य
 योः श्रावाहयेत्तदेवीमथयापुरनकेपिवा त्रिलोचनांजुक्लदंतीराजजीविभतीतनुं विवस्त्रारकनयतांवेद्यानायाह
 याम्यहं भित्तिभेणतादेवीमावाह्यसुकृतव्रती स्नातं दद्यात्तथापांथापादयोर्द्विजपुंभावः श्रीखंडकपूर्वरयुतं दद्यादर्थं तथा
 र्शनं भक्त्यामयाप्रयत्नेनयदन्नं दयितेव न दृष्ट्याणसुरेशानिनेषे श्रेष्ठेन मीनमः इत्युच्चार्य सुवर्णादिपात्रिणांजलिना
 पिवा श्राद्धं दद्यात्स्मरेद्देवीं गंधपुष्पैस्तथा र्वपेत् गोधूमयवशाल्यादितद्वह्वैरनुत्पारयेत् तन प्रसृतमात्रैस्तुपुरिकादी
 निसिर्पिंपानिवेदयेच्चतैरेव दद्याद्देव्यै प्रयत्नतः ततस्तुत्यामहादेवीं सर्वकामफलप्रदां ज्येष्ठयैतेनमस्तुभ्य श्रेष्ठयैतेनमो
 नमः ज्येष्ठे श्रेष्ठे तपोनिष्ठे ब्रह्मिष्ठे सत्यवादिनि गृह्योहित्वं महामाये श्राद्धं गृह्णानमोस्तुते अर्थस्तुत्येतयास्तोत्रसंपत्त्या
 गीतानि पुरतरततः सौवीरैरेव संयुको दद्याच्छास्त्रेभ्य एव च सुवासिनीभ्यः शक्त्या तु दद्याद्वस्त्रं कृतव्रती तत्र देवामनुज्ञा
 प्यततो भुज्जीतवाभ्यतः भद्रायित्वा तदाचम्य देवीं तस्यापुनः पुनः शयीत ब्रह्मचर्येण कुर्यात्स्नाताविसर्जनं एवमेव प्रकु
 र्याद्ब्रतं तु प्रतिवत्परं विसर्जनं तैत्तज्ञासिकतावारिणोसिपेत् अपूपवटकान् दद्याद्ब्राह्मणेभ्यस्ततो द्विजः कुर्यादेवं
 प्रयत्नेन सायं प्रातर्घसर्जयेत् विचार्या प्राशुयाद्विद्यां शिकामः स्त्रियमाशुयात् शिवस्मरणकारितुं देव्यै दद्यात्सौमिष्यं सौ
 वर्णैरजतं तां चं कृतकृत्यो भवेत्तदा व्रतस्वयं च कृतया कृताहं णः देव्यामहृत्य कथितं तदेवं विधिश्च यत्रार्चनमस्युतस्तथा
 भजोपि सायुज्यकरो व्रतस्तपस्तस्मान्मया ते काथितसद्देवं उाश्रयोथापन उा मद्यममालक्ष्मीपरिहारपूर्वकथनवाच्यपुत्र
 सौभाग्यादिदृष्ट्येव धात्रतोयापनं करिष्ये सौवर्णो ज्येष्ठाप्रतिमां सर्वो भद्रस्थकलशोपरिसंस्थाप्य मंडल देवतास
 हितान्तर्यापूजाकृत्वा त्रिलोचनाशुद्धं तामिति ध्यात्वा विवस्त्रारकनयनामित्यावाह्य ज्येष्ठ श्रेष्ठे तपोनिष्ठेत्यर्थ

दत्वातामग्निवर्णां आपोहिष्ठितिमाभिः हिरण्यवर्णामित्यादिभिःसंपूज्य पस्याःसिंहेरथेयुकोट्याध्रश्चापिमहा
 बलःउद्यधामहामिमांदिर्वीप्रपथेजरणांविभुं नतःप्रार्थना ज्येष्ठांतर्पयामि श्रेष्ठांतर्पयामि विद्यांतर्पयामि वैनायिकी
 तर्पयामितापिनींतर्पयामि श्रृंकृष्णांतर्पयामिनमः तंतःश्रेष्ठवटुकानांवायनंदद्यात् रात्रौजागरणंकुठ्यार्त्तं प्रातःपु
 नःसंपूज्याग्निप्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् ततोहोमंकुठ्यार्त्तं तन्नप्रधानं गौरीतामग्निवर्णांतपसाऽन्वलीतैरो
 चनीकर्मफलैर्जुष्टं दुर्गादेर्वीशरणमहंप्रपथे इतिभेषण ॥ दधिमधुक्षीरघृतैःप्रत्येकमष्टोत्तरशतसंख्याहुतिभिः
 भंडलदेवताश्चैकयाश्राज्याहुत्यापयवादिचरुहोमेनयक्षे एवंहोमसंपाद्य आर्यापपीठप्रतिमावस्त्रगोदाना
 दिदत्वां सुवासिनीर्वाह्याश्रयसंपूज्याःसिकतादिकं नद्यांत्यजेत् एवंद्वादशपर्यंतंश्राजन्मपर्थंतवाऽप्येधाव्रतं
 श्रावपूजा स्नानमाचमनंचैवमधुपर्कंपर्वातकं गंधपुष्पतथाधूपदीपनैवेद्यमेवच पुनराचमनचैवकारयित्वा
 विसर्जयेत् उंज्येष्टायै नमः उंस्त्वय्यै नमः उंक्लियायै नमः उंविद्यायै नमः उंविनायक्यै नमः उंताप्यै
 नमः - उंश्रियै नमः उंश्रीकृष्णायै नमः एभिरेष्टभिर्नामभिरतर्पणहोमंचकुठ्यार्त्तं हविष्यंस्वयमश्रीयाद्वा
 ह्याणस्तेनभोजयेत्श्रनेनविधिनयस्त्वब्राह्मणानांचतुष्टयं व्रतातेप्रतिमांकुठ्यार्त्तसौर्वर्णाफलसंमितां कृष्णवस्त्रे
 णसंपुक्तामाचार्यार्पणिवेदयेत् ब्रह्माभरणमारुपादिलेपनैःपूजितोद्विजं प्राणिपत्यततःपश्चात्तरुसैर्वानिवेदयेत्
 ब्राह्मणानुक्तवंतस्तेप्रकुठ्यार्त्तःस्वस्तिवाचनं एवंकृतेव्रतैःसन्ध्याकुसर्वशांतिःप्रजायते धनधान्यसमृद्धार्थश्रारोभ्यं
 चप्रजायते इतिउपेष्टाव्रतम् ॥ ॥ ॥ अत्रैवदूर्वाष्टमंत्रव्रतम् ॥ नारदीये ॥ दूर्वाष्टमंत्रव्रतंचात्रकथितं
 तत्रमेश्रुणु शुचादेशेप्रजातायादूर्वायांद्विजसत्तम स्थाप्याहोमंततोर्गायैःपुष्पधूपैश्चदीपकैः नैवेद्यैरथेष्ट
 तयादध्यास्तफलदितिः श्राद्धैर्पदद्यात्पूजतेमंत्राभ्यांसुसमाहितइति इदंचपूर्वविद्धायामष्टभ्यांकार्यंश्राव

एतद्गोत्रयमीदृवांशैवहुतशानी पूर्वविद्वानुक्तैव्याःशिवरात्रिर्बलोद्दिनमितिदहयमवचनान् शुद्धाष्टमीतिथि
 यानुमासिभाद्रपदेभवेत् दूर्वाष्टमीतुसज्ञियानोत्तरासाविथीयते इतिहेमाद्रौनदनररनधृतपुराणसमुच्चयवचना
 श मुहूर्त्तरौहिणेष्टम्यांपूर्वावाथिःयापरा दूर्वाष्टमीतुसाकार्याज्येष्टामूलक्षंसयुता तथाभाद्रपदेमासिशुक्लाष्टम्या
 लयोगेकर्मकालव्यारयभवेचद्रष्टव्यं दूर्वाष्टमीसंदाज्याज्याज्येष्टामूलक्षंसयुता तथाभाद्रपदेमासिशुक्लाष्टम्या
 षभारत दूर्वाभभ्यर्थयेद्वत्तयाज्येष्टामूलैविवर्जयेत् ऐदक्षंपूजितादूर्वाहंस्यपरमानिनान्यथा भर्तुरायुहरामूलैत
 र्स्मात्तंपरिवर्जयेदिति मदनरत्नेरुक्तादेशुक्लभाद्रपदेमासिदूर्वासंज्ञाचयाष्टमी सिंहाकंपवकर्तव्यानकन्याकंक
 दाचन सिंहस्थेत्तमामसूर्ध्वेत्तदितेमुनिसत्तम तत्रैव श्रगस्थउदितेत्तानपूजयेदष्टगोद्रवां वैष्वयंपुत्रशोकंच
 दशजन्मानिपंचच यदातुभाद्रशुक्लाष्टम्यामगस्थोदयस्तदात्पूर्वकृष्ण/ष्टम्यकार्यशुक्लपक्षालभिर्पूर्णिमांतमा
 नभाद्रपदलाभात् यदातुभाद्रपदोधिकस्तदासिंहाकंपेतिउदाहृतवचनात् अधिमासेत्संप्राप्तिश्रगस्थउदि
 तसुने अर्वाकृचंद्रतकार्यपरतोनुक्त्वाचिदितिनिर्णयदीपेरुकादाच्चाधिकएवकर्तव्यं इदंचस्त्रीणांनित्यं यानपूजय
 त्तेनारोमिहादिहियथाविधि स्त्रीणिजन्मानिवैष्वयंपलभतेनात्रसशयः तस्मात्सपूजनीयासाप्रतिवैष्वयंपूजनीरितिपुरा
 ष्वयत् यदातुज्येष्ठदिकंविनासर्वथाष्टमीनलभ्येततदाकर्तव्याचैकभकेनज्येष्टामूलयदाभवत् दूर्वाभभ्यर्थयेद्व
 त्पदेनासिशुक्लाष्टम्यामुपोषिनः पूजयेच्छकरभक्तयद्योनरःश्रद्धयान्वितः सयातिपरमंस्थानयत्रदेवास्त्रिलोचनः
 गोत्रापूजयेद्यस्तुद्वयपासाहितंयुने श्रत्रगणेषुः शिवः ॥ फलाद्यैःसकलोद्देवैर्भीषणुष्यैर्विलेपनैः दूर्वापूजयत्ये
 शान्पुत्रपतेसर्वपातकैः युचैदिशेप्रजावापादूर्वायाद्राह्मणोत्तमस्थोप्यतिंगप्रतिष्टाप्यपुष्पैः समर्चयेत् स्वर्जुरे

नारिकेलद्रवमातुलिनैः फलैस्तथा पूजयेच्छंकरंभक्त्यादूर्वायांविधिवद्विज दध्यक्षतोद्विजश्रेष्ठश्वर्षदद्याच्चित्तोचने
 दूर्वाशमिभ्यांसंपूज्यमातवःश्रद्धयान्वितःसर्वैस्फुलतजन्मास्यास्तसर्वदेवींन्मस्तुतः वियांप्राप्तोतिवियाथीपुत्रार्थीपुत्रमा
 यात् धर्माथीधर्ममात्रोतिकन्यार्थीलभतेघतां मनसायद्यादिच्छेदततदाप्रोतिमानवः यएवपूजयेदूर्वाभूतेशमानवःफ
 लैः सःससजन्मपापैर्वैर्मुच्यतेन।त्रसंशयः कृतोपवासःससन्ध्यामष्टम्यांशिवमर्चयेत् दूर्वासमेतंविभ्रद्रदध्यक्षत
 फलैःशुभैः ॥ अथदूर्वापूजामंत्रः त्वंदूर्वेष्टतजन्मासिवांदितासिसुरासुरैः सौभाग्यंसंतति

देहिसर्वकार्यकरीभव यथाशाखाप्रशाखाभिर्ध्वस्ततासिमर्दतले तथाध्वस्ततसंतांतेदेहिध्वमजरामरं तच्छि
 गमंत्रेशीशानमर्चयेत्प्रयतः शुचिः ततः संपूजयेद्ब्रह्मान्फलैर्नानाविधैद्विज अनाश्रिपकमश्रीयाद्ब्रह्मदधिकर्ल
 तथा अक्षारलक्षेत्रब्रह्मन्नश्रीयान्मधुनान्वितं दद्यात्फलानिविभ्रेभ्यः फलाहारः स्वयंभवेत् प्रणम्यशिरसा
 दूर्वाशिवशिवसुपाश्रुते यएवंकुरुतेभक्त्यामहादेवस्वपूजनं गणद्वंयात्पसौब्रह्मन्मुच्यतेब्रह्महृत्पया एवंपु
 ष्यापापहरा अष्टमीदूर्वसंहिता चतुर्णामपिचर्णानांस्त्रीजनानांविशेषतः आदित्यपुराणे अत्रश्रीपूजनमभ्युक्तं
 शुक्लाष्टम्यांतुसंप्राप्तोसिमाद्रपदेतथा दूर्वाप्रतानंसुश्वेतमतराशाभिगामिनं पूजयेद्बृहमानीयगंधमात्पानुले
 पर्तैः फलपुष्पैस्तथाचैवदीपैर्धूपैर्विसर्जयेत् अश्रिपकतथासर्वाननिवेद्यकथंचन भोक्तव्यंघतथाब्रह्मत्राप्र
 पकविवाजितं दूर्वांकुरस्थसंपूज्यविधिनार्यौवनेश्रियं यौवनंस्थिरमात्रोतिपत्रयत्राभिजायते भविष्योत्तरे
 विशेषः अष्टम्यांफलपुष्पैश्चखजूरैर्नारिकेलकैः द्राक्षाभोदकापिष्टैश्चवदरैर्लंकुचैस्तथा नारंगैर्जवैरौषधैर्वा
 जपूरैश्चदाडिमैः दध्यक्षतैःतजोभिश्च धूपैर्नैवेद्यदीपकैः मंत्रिणानिनराजद्रष्टुण्यवावहितोमम त्वंदूर्वेष्ट
 जन्मासिभ्यादिपूर्वोक्तएवमंत्रः दद्यात्पिंडानिविभ्रेभ्यः फलैश्चविविधैःप्रभो तिलपिष्टकगंधुमघान्यपिंडानिप।

त्व भोजयिष्यासुहृन्मित्रसंधिमुजनांस्तथा ततोभुंजाततच्छेर्वस्वयेथशब्दासमन्वितः कर्तव्यैवैकभक्तैरुपेष्टा
 नुलंपदाभनेत् दूर्वाभभयचेद्रकथान वंध्यदिवसनयेत् पक्षेभाद्रपदस्वैवंशुक्लःपुन्यांयुधिष्ठिर दूर्वाष्टमीव्रतंपुण्यः
 करोतीह्नानवनतस्यक्षयमाश्रितिसंतानंसप्तपौरुषपंतदनेवधैतेनिरप्यथादूर्वातथाकुलं इतिभविष्येदूर्वाष्टमीव्रतम्
 भाद्रशुक्लनवम्यांश्रीवृक्षनवमीव्रतम् भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच समुद्यतेपुद्गेवेषुक्षीरोदमथनेपुरादैर्या
 नामोहनाध्यांपयोपेद्भुर्नैजनार्दने विल्ववृक्षेक्षणश्रीताकमलाकमलालया मनेयमितिचान्योन्यपुपुधुर्देवानवाः
 जितासर्वपुरापार्थयुधिष्ठिर्योचक्रिणा पतालगमितदैर्याः साश्रीशमाययौतदा श्रीसमावासितायस्मा
 त्श्रीवृक्षस्तेनसरुह्यतः तस्माद्भाद्रपदस्वैवंशुक्लपक्षेकरुत्तम नवम्यामर्चयेद्भक्त्याईपत्सूर्योदयेञ्चतं श्रीवृ
 क्षंविधिषुः पुण्यैः रनान्निपाचिरीः फलैः तिलमिष्टान्नगोधूमैर्धूपगंधस्त्रगंधैः ईषद्भानुकराताद्यतास्त्रैरुतनभ
 स्तले मंत्रेणानेनराजेंद्रश्रीकाकोलुकर्शाने श्रीनिवाशानमस्तेरुतश्रीवृक्षशंकरप्रिय ममामिलपितंक्रुत्वा स
 र्वविघ्नहरोभव संपूज्यमांततोभयर्चश्रीवृक्षं त्रणिपरवच मंत्रेणानेनराजेंद्रदत्वाद्वाद्वाह्मणभोजनैः ततोभुंजातन
 कर्वातिलक्षारविवाजैतं अनग्निपकमूपाद्भद्रविषुष्यफलंशुभं एवंयः कुरुतेपार्थश्रीवृक्षारभ्यर्चनंनरः नारीवा
 दुःखशोकाभ्यांमुच्यतेनात्रशंशपः सप्तजन्मातरं रावत्सुखसौभाग्यमान्यथा श्रीमतीफलिनोधन्यामःर्यलोक
 महीपते श्रीवृक्षभक्षतफलंस्ततनवम्यार्चयेद्युष्यफलत्रयविरुद्धवान्ः पूज्याप्रभातसमयेपुरुषोत्तमेष्टांसं
 प्राप्नुवन्तिपुरुषाः श्रियमत्तनां च ॥

इति श्रीभविष्योत्तरे श्रीवृक्षनवमीव्रतम्
 अत्रैवन्दानवमी अत्रदुर्गापूजाका नारदीये भाद्रैतुशुक्लानवमीन्दारुपापरिकीर्तिता तस्यांयः पूजयेद्

दुर्गाविधिवञ्चोपचारकैः सोऽश्वमेधफलं प्राप्य विष्णुलोकमर्हायते मदनरत्नेभविष्यत्तरेपिसुमंतुरुवाच ॥ मासि
 भाद्रपदेयातुनवमीवहुलेतरा बहुलः कृष्णपक्षस्तदितराशुक्लानवमी तस्यांघः पूजयेद्दुर्गा विधिवत्कुरुनंदन
 सोऽश्वमेधफलं विधाविष्णुलोकं च गच्छति एकमकेतुसप्तम्यामष्टम्यांसमुपोषितः दुर्वापरिस्थितो देवो मित्यादिखर्ज
 रनारिकेलादिभिः पूजयित्वा रात्रौ जागरणं कृत्वा नंदा मंत्रं जपेत् उं नंदायै न्याहा हुं चरिति ततः प्रभेति
 नवम्यां वां डिकां श्रीं ण्यित्वा गुरुं शक्त्या कुमारं पूजयेत्ततः एवं चाश्वयुजे मासिकार्तिके कार्तिके च पूजयेच्चतु
 रो मासाब्दं द्वाभगवतीं विभो स्नानं कुशोदकं प्रोक्तं प्राशने च नराधिपेत्यादि इति नंदा नवमी व्रतम् ॥ १ ॥
 भाद्रशुक्लदशम्यां दशावतारव्रतं नारदायै अथ नभस्य शुक्लायां दशम्यां द्विजसतम व्रतं दशावतारां स्यं स्नानं
 तत्र जलाशये कृतसंध्योदितिनियमो देवर्षिपितृ तर्पणं ततो दशावताराणि समभ्यर्च्यैस्समाहितः मस्यं कूर्भवं
 राहचनारसिंहं त्रिविक्रमं रामं रामं च कृष्णचर्चोडकं लिखन्नेव च दशमूर्तितुसौवर्णाः पूजायै वा विधानतः दद्या
 दशभ्यो विभेभ्यः पूजायै चानारद उपवासं चैकमकं कृत्वा संभोज्यवाडवान् विसृज्य पश्चाद्भुजं त्रस्यं स्वयं यैः स
 माहितः भक्त्या कृत्वा व्रतं सैत्तद्भुक्तमोगो न होत्तमान् विमाने न ब्रजे देते विष्णुलोकं सेनातनमिति दशावता
 रमूर्तयः पंचरात्रे वामे शंखं गदां दक्षे द्विभुजा नः स्य रूपधृक् नरांश्चिर्भस्य रूपो वामस्वरूपं जनुर्दानः श्रद्धा
 धिर्भस्य रूपो वायुकायुधकर चरणोदिमान् स्वरूप इति विकल्पः कूर्मस्तुकमठाकारो मस्य रूपो कल्पवान् ॥
 नरांगं सुकारस्य च मनावयं न सुभीषणं श्रीवर्षिकूर्परस्थानुधरानंतौ पदानुगौ एतद्गुपधरदेववाराहं भुक्ति
 मुक्तिदं कूर्परदंष्ट्राग्रमिति ॥ ३ ॥ ज्वलदग्नि सभाकारं सिंहवक्त्रं नरांगकं दंष्ट्राकारालवदनं लंजिकं सुभी
 षणं वृतास्यं कुटिलं कुक्षमं नंदर्पानवक्षसं श्रमेद्यतैर्दृष्टानखरमांससंहतदानवतद्वंशोदाप्रैयंतं चंकराभ्यां न

खरभुंशं गदाचक्रधरदोर्भयानरासंहचतुर्भुजम् ॥ ४ ॥ कुंडीछत्रधरोद्दिर्वात्मनः परिकीर्तितः द्विदोर्द्धिभुजः ॥ ५ ॥ क्षत्रांतकरणधोरमुद्रहृत्नपरशुंकरे जामदग्नयश्चकर्तव्योभुंशरोषारुणेक्षणः ॥ ६ ॥ युवाप्रसन्नवदनः सिंहरकर्षोमहाबलः आजानुवाहुः कर्तव्यो रामोवाणधनुर्धरः मद्यपात्रंचसीरंचवामदक्षिणयोः क्रमात् गदाशुशल्यवज्रचहर्लारामः प्रकीर्तितः शंखचक्रगदांपद्मंधानोनीलिनेयमः कृष्णः कमलपत्राक्षः कर्तव्यश्चचतुर्भुजः द्विभुजोवापिकर्तव्यः पीतांबरविभूषितः शंखचक्रधरः श्यामोर्द्धिभुजः कृष्णसङ्गकः ॥ ८ ॥ कषायबल्लसर्वातः रुक्मंधसंसकर्चावरः पद्मासनस्थोर्द्धिभुजो भ्यायीचयः प्रकीर्तितः खड्गोद्यतकरः क्रुद्धो-हयारुदोमहाबलः भ्रूल्लच्छन्देकरः कल्को द्विभुजः परिकीर्तितइति ॥ १० ॥ अस्याविधानंभविष्योत्तरे ॥ युधिष्ठिरउवाच दशन्यांशुकपक्षस्थयासौप्रौष्ठपदेशुचिः स्नात्वाजलाशयेस्वच्छेपितृदेवादितर्पणं कृत्वाकुरुकुलश्रेष्ठशृहमागत्यमानवः शर्हीत्वाधान्यचूर्णस्यस्वहरतेप्रस्मृतित्रयं क्रमेणपाचयेत्तनुपायसंबृतसंपृतं प्रथमेपूपकान्वर्षे द्वितीयेघृतपूपकान् तृतीयेपूपकसरश्चतुर्थेमादकान्शुभान् सोहालकात्पंचमेचपष्टिवैखडवेष्टकान् सप्तमेदंकोकरसामकंपुष्पांस्तथाष्टमे नवमेकर्णवेषांश्चदशममडकान्शुभान् दद्यात्स्वयदशहरेर्दंशविप्रायदापेपत् क्रमेणभक्षयेदत्वायथोक्तविधिनान्तप अर्धार्द्धविष्णवेदेव मर्धाधं चद्विजातये ततोपरार्धमश्रीयाद्देवारन्येजलाशये मंत्रेणानेनमेधारीहरेमभ्युक्षवारिणा मत्स्यकूर्मवराहंचनरसिंहंत्रिविक्रमं रामंरामचक्रुणं चवीर्द्धंचैवसकलिक गतोस्मिशरणंदेवंहरिनाशयणं विभु प्रणतोस्मिजगन्नाथंसमेविविष्णुप्रसीदतु छिनत्तु वैष्णवीमायांभक्त्याप्रीतोजनार्दनः श्वेतार्द्धीपनेयत्तस्मात्प्रयातामासन्निवेदितः अत्रहैमीर्मत्स्यादिप्रतिमाः कृत्वा पुण्याः एवपः कुरुतेभक्त्याविधिनानेनसुव्रतं दशावारनामाद्यतस्यपुण्यफलश्च १ श्रूयतेयस्त्विन्मालोके

मनुष्याणां दशाः । तान्निनिनसंदेहश्चक्रप्रहरणो विभुः । संसारसागरादघोरान्तरमद्वैतपजगत्पातिः । श्वेतद्वैत
 नयस्याशुव्रतेनोन्नतोऽपितः । कितस्य नभवेहो कथस्य तुष्टुजनादनः । यदुर्लभयदत्राप्यमनसोऽप्यत्र गोचरः । तदप्यत्रा
 थितं ध्यातो ददाति मधुसूदनः । सोऽहं जनार्दनः । प्राज्ञः कालरूपधरोऽच्युतः । मर्त्यलोके स्वयंपार्षभुमारोत्तारकारणात् । या
 स्त्रीव्रतमिदं पार्थ चरिष्यति मयोदितं । सालक्ष्म्या च लयुकार्याः । त्रुभभुत्तंसमन्वितता । मर्त्यलोके चिरं स्थित्वा विष्णुलोके
 महीयते । विष्णुलोकाद्द्रुद्रलोकांततोऽप्यतिपरांगतिं येषु पूजयति पुरुषाः । पुरुषोत्तमस्य मत्स्यादिकारुतदशमीपुदशावता
 रान् । मन्वेदशस्त्वपि दशासु सुखविहरत्येयांति यानमाथिरुह्यसुरारिलोकम् । इति भविष्येदशावतारदशमीव्रतम्
 भाद्रशुक्लादशमीपञ्चा । तदुक्तं । नारदीये । नभस्यैकादशी शुक्लापञ्चास्यसंमुपोऽप्यथै । कृत्वानित्यार्चनतः । अकटिदानम्
 याचरेत् । पूर्ववत्स्नापितायास्तु प्रतिमायाद्दिजोत्तम । समुत्सवविधानेन नीत्वा तां सांख्यलक्षणैः । कृत्वा च त्रुभभुत्तंसं । तस्य
 संपूजयति धिनाततः । श्रानोऽयमंडपे तस्मिन्पार्थेन च स्वपयेत् । ततः प्रभति द्वादश्यां गंधार्थैरर्चयामनं । संभोजयत्वा
 दद्यात् । दत्त्वा दक्षिणां च बिसर्जयेत् । एवयः कुरुते विप्रश्चा व्रतमनुत्तमं । भुक्तिमत्रामुत्तमं किल । तेनात्र संशयः । कटिदानं भग
 वतः । पार्थपरिवर्तने शय्यादानमिदं पर्थः । श्रय कथाम् भविष्येत्तरे युधिष्ठिर उवाच । नभस्यस्यासिते पक्षे किं नमैकादशी
 भवेत् । कथयस्व प्रसादिनकेवाञ्च विधिरुत्तमः । कृष्ण उवाच । कथयामि महीपालकथां । माश्र्यदर्पकारिणी । कथ
 यामास यां ब्रह्मानारदाय महारत्ने । नारद उवाच । कथयस्व प्रसादिनचतुर्मुखनमोस्तुते । नभस्य शुक्लपक्षे तु किनाः
 नैकादशी भवेत् । एतदिच्छाम्यहं श्रोतुं विष्णोः शराधनापथै । ब्रह्मेवाथ । वैष्णवोऽस्मिन्निश्रेष्ठसः । श्रुष्टं कविप्रिय
 नातः । परतरं लोके पवित्रं हरिकीर्तितं । पद्यानां भेति विख्यातानभस्यैकादशीः सिता । हृषीकेशः श्रोतये स्यात् । कर्तव्यं व्रतम्
 तमं । कथयामितवाग्निहं कथां । श्रौणिकीं शुभां । यस्यः । श्रवणमात्रेण महत्पापं विनश्यति । सांघातानामराजिर्षीर्षवस्व

इरांतभवः चभूधचकवर्तोसत्पःसत्प्रप्रतापवान् धर्मतःपालयामसप्रजाःपुत्रानिवीरसान्तस्यदेशेनदुर्भिक्षनाथ
 पोत्पापपस्तथा निरातकाःप्रजास्तस्यधनधान्यसमेधिताः नान्यायोपार्जितवित्तकोशेतस्यमहापतिः रथस्य
 मातापर्वतप्रजाधर्मपरायणाः कामधेनुसगामूनिस्तस्यराज्ञोमहापते तस्यैवकुर्धतोराज्यंभवहुवर्षगणागताः अ
 पत्तदाधिस्संजातेविपाकेकिलकर्मणः वर्षद्वयततद्विषयेनववर्षलाहकः तेनोद्विधाःप्रजास्तस्यवभूवुःक्षुधयादिताः
 त्रयप्रजाःसमागन्धराजानमिदमवुवन् शीतल्यंतपशाईलप्रजानां वचनंवया आपोनाराइतिश्रीका.पुराणेषु
 हर्षाभिः अयनंभगवांस्तस्मन्नारायणइतिरुसृतः पर्जन्यरूपीभगवाच्चिद्धन्सर्वगतःरिथतः सएवकुरुतेदृष्टिम
 द्रंचयततःप्रजाःतदभविनवृपतिक्षयंगच्छतिराःप्रजाःतथाकुरुतपश्रेष्टयोगक्षेमंयथाभवेत् राजोवाच सत्यमुकंभ
 वदित्तुतमिदमिहितंवचः अत्रब्रह्मेतिपत्नो कंसर्वमन्नेप्रतिष्ठितं इत्येवंश्रूयतेलोकपुराणिवहुविरतरे नृपा
 णामपचोरणप्रजानांपीडनभवेत् नाहंपश्याम्यपृकृत्यदोषंपश्याद्विचारयन् तद्यापिसाधाविव्यामिप्रजानांहितका
 न्यया इतिकृत्यामतिराजापरिमेयपरिच्छदा नमस्कृत्यविधातारंजनामगहनंवनं चचारुमनिमुस्तयानामाश्र
 नांस्तपसाश्रितान् ददर्शाथतपस्तसम्यपिमांगिरसंनृपःतेजसाद्योतितदिशाद्विर्तापमिवभास्कर तंदृष्ट्वाहर्षितो
 राजाप्रवर्तयेत्स्वयाहनात् नमश्चक्रेन्वपावृत्परराजाजलिपुटीभवत् मुनिरतमभिनवाथस्वरितवाचनपूर्वकंपप्र
 च्छकुशालराज्येससस्वगेपुभूपतेः निवेदयित्वाकुशलप्रच्छानामयंनृपःद्रत्तासोनोर्हृताधर्म मुपविष्टस्वसाक्षिर्था
 प्रत्युवाचमुनिराजापृष्टोस्त्रागमकारणं राजोवाच भगवन्धर्मविधिनाममपालयतोमहो अनाद्युष्टिःप्रत्यत्तवै
 नाहैवदात्रकारणं संशयच्छेदनार्थापह्यागतोहंतवातंके योगक्षेमविधानेनप्रजानांकुरुनिर्दृतिं अगिराडवाच
 यत्तुस्तत्पुंगराजन्पुगानामुतभंसम्दं अत्रधर्मपरालोकाधर्मस्याद्यचतुष्पदःआस्मिन्पुगेतपोयुकात्प्रस्यणानेत्तरेजनाः

विपद्येत्तराजेंद्ररुपलोहितपरस्यतिविकर्मकरणात्तस्य न र्थातिवलाहकः कुरुत्स्यविधेयत्वेनदोषःप्रशाम्यति
॥ राजोवाच नाहमेतन्वधिष्यामितपरस्यतमनागसं धर्मोपदेशकथयह्युपसर्गाविनाशनम् ॥ ऋषिरुवाच ॥
ततःशृणुनप्रथमशुकुरुष्वेकादशीव्रतं नभस्यस्यासितेपक्षेपद्धानाभेतिविश्रुता यस्यावतंकुरुनपसुप्रजःसपारिच्छदः
इतिर्वाष्यस्ये शुक्वाराजास्वयहमागतः तस्याव्रतप्रभावेणसुदृष्टिरभवत्तदा सर्वसिद्धिकरीह्येपासर्वापद्रवना
शिर्ना प्राप्तेभद्रपदेमासिपञ्चाव्रतमथाकरात् प्रजाभिश्चापसर्वाभिश्चातुर्वर्ष्यसमन्वितः एवंव्रतेकृतराजन
प्रववर्षवलहक जलेनप्रावृताभूमिरवसरस्यशालिनी इषीकेशप्रसद्धेनलोकासौर्यप्रपेदिरे एतस्मा
त्कारणादेवकर्तव्यंव्रतमुत्तम भुक्तिमुक्तिप्रदं वैवलोकानांमुखदायकं पठनाच्छ्रवणाद्वाजनसर्वपापैःप्रमुच्यते इ
तिब्रह्मांडपुराणमाद्रशुक्लापञ्चैकादशीव्रतमाहात्म्यकथा आस्यामेवैकादशीश्रवणक्षत्रसमुत्पाद्यांविजयैकादशी
व्रतं तदुक्तंमदनरत्नेहेमाद्रौचभविष्योत्तरे ॥ श्रीकृष्णउवाच हादस्यास्तेविधिःशोकःश्रवणेनपुधिषिरस
र्वपापप्रशमनःसौर्यमोक्षप्रदायकः एकादशीषदाशुक्लाश्रवणेनसमन्विता विजयासातिधिःशोकाभक्तानां
विजयप्रदाश्रर्माष्टासर्वदेवस्यसर्वदाविजयातिधिः एष्वैकार्गुणमासिपुष्येणसहितान्यप विजयाप्रोच्यतेस
द्भिःकोटिकोटिगुणोत्तरा एष्वैवशुक्लपक्षैकादशीपरामृशते एकादश्यांसोपवासोरात्रौसंपूजयेद्दरि सौवर्णे
रौप्यपत्रिवादारुत्रंश्रमयीपिवा सौवर्णैवाभनकुट्युत्सवचित्तरस्यानुसारतःशुभाननधारयंतमक्षसूत्रंतथैवच शि
र्षाकमंडलुपरच्छत्रोयज्ञोपवीतवान् एवंलक्षणसंपन्नंवाभनंपूजयेद्दरि आहाद्यपात्रंवासोभिरक्षतैःफलस्यु
तं मार्गेष्वर्चणानापिमत्तयावाशक्त्यपेक्षया तिलोदकेनसंपूर्णप्रस्थेनकुडवेनवा अलाभेयवगोधूमैःफलंमु
र्यपतिलैर्भवेत् पुष्पैर्गंधैःफलैर्धूपैःकालोत्थैरर्चयेद्दरि तानाविधैश्चनेवधैर्भद्रैर्भोज्यैर्गण्डोदनीः - भिन्नवत्तच्छत

गुणभक्त्या कोटिगुणोत्तरं पूजाभ्रान्प्रवक्ष्यामि तान्शृणुष्वयुधिष्ठिरः । पदसिंहरथाय च नमो नमः कूर्माय जानुनी
 वारहाय नमो गुह्यं नृसिंहायैति नामितः उररुत वामनायैति भूर्जायैति नामायैति नमः । मुखं रामाय च नमः कृष्णाय च नमः
 शिरः मरुस्यः कूर्मावराहश्च नरसिंहोथ वामनः रामो रामश्च कृष्णश्च श्रवणं च यामिनमो नम इत्यर्चनमंत्रः । भणपुष्प
 फलैर्वर्णैर्नैर्वावैधिनार्चयेत् एवमभ्यर्च्य विधिवदेकादश्यां समंत्रकं । जागरितवकुर्वीत गीतवादित्रानि स्वनैः एवं
 सति यमं स्थित्वा प्रभाते विमले सति पूर्वोक्तविधित्वा तद्दक्षयैद्वात्मनं हरिं प्रदद्याद्दिविदुष्यप्रह्लाणे मंत्रतो नृपः । वा
 मनोबुद्धिदेदात्तद्रव्यशो वामनः स्वयं वामनो स्थ्यप्रतिभाही वांमनो वै नमस्कृतः ब्राह्मणो भिरिति मंत्रेण प्रतिगृह्णा
 तमंत्रवित् वामनः प्रतिगृह्णाति वामनो वैददाति च वामनस्तारको भूम्यां वामनाय नमो नम इति प्रतिप्रहर्षः । ए
 वंदत्वात्तः श्रावर्जो जनपुपदाच्यकं पूर्वदत्त्वात् वामनेभ्यः पश्चाद्भुजोत्तचस्वयं भूयोपयेच्छयारानुत्सर्वत्रैव विधिः
 रमृतः एवं कृतव्रते ब्रह्मन्पुण्यं तद्विबोधयेत् यावत्कल्पयत् पूर्णमेकसप्ततिसंख्यया प्राप्यै विष्णुपुरं राजन्क्रीड
 तैकालमक्षयं इहागत्य भवेद्ब्रह्मा प्रातिपक्षक्षयं करः हस्त्यश्चरथदानानां दाता भो कतिविमरसरीः । रूपसौभाग्यसं
 पन्नो दीर्घायुर्नोति जो भवेत् पुत्रपौत्रैपरिपुत्रो जीवेषु शरदांशतं । एषाव्युष्टिः समाख्याता एकादश्यामयं तव व्युः
 ष्टिः फलं पुण्येव समाख्याताद्वादश्यां श्रवणा निवृत्ताः । उपोष्यैकादशीपश्चाद्द्वादशीमप्युपेपयेत् न चात्र विधिः
 पः स्यादुभयोर्दिवतं हरिरिति इदं श्रवणाद्वादशीव्रतमुत्तरदिने । विजयैकादशीव्रतं चैकादश्यामिव श्रवणुपुकार्या
 कार्ष्ण्यश्रवणुपुकारैकादश्याव्रतदिनेऽलभेदशर्मा विद्यायामपि श्रवणुपुकारैकादश्यामेव कार्ष्ण्यं दशम्यैकादश्यापुत्रेभ्यो
 व्रतप्रकरणात् श्रवणं हि पुराणवचनात् विशेषस्तुद्वादशीनिर्णये ज्ञेयः एतत्पार्ष्ण्यं तु परे हि श्रवणापेक्षया कर्तव्यं श्रवण
 स्याधिक्ये पार्ष्ण्यनिर्णये सति श्रवणमतिवाह्यत्रयोदश्यामेव कर्तव्यं तिथिगृह्यैतद्वादश्याव्रतसंस्कारपथात् । दृष्ट्वैकदश्यां

श्रधन्दासिंहपरिचर्याकोविजयात्रातानुष्ठानविधिः । विजयात्रातंसंगमेऽनुष्ठेयं नदीसंगमालामे माके
 द्वयोपदिष्टार्थसंगमेऽनुष्ठेयं तथाच शालग्रामशिलावारितुलसीजलमेवच संगमेचोद्धरतत्रविजयात्रातमाचरे
 द्वियुक्ते तत्रादीर्गुरुंप्राणमयसंकल्पंकुर्ध्यात् ॥ तत्रमंत्रः द्वादश्यांतितिराहारः स्थित्वाहमपरेहति भोक्ष्ये
 त्रिविक्रमानंतशरणमेभवाच्युतेति । साशाङ्गीशरामुखंसौवर्णद्वैकृत्वा तास्यकलशोपरिवेषणपात्रपंचामृतस्त्रापि
 तं सवस्त्रदक्षमुपवेश्य सितचंदनेनानुलिप्य सितवस्त्रछत्रोपानहसमर्प्यवयवपूजांकुर्यात् शिरासिवासुदेवा
 यनमः मुखे श्रीधरायनमः कंठे श्रीकृष्णायनमः वक्षसि श्रीपतयेनमः बावहोः सर्वास्त्रधारिणेनमः पादयोः
 सर्वात्मनेनमः ततोविशेषार्थं दद्यात् तत्रमंत्रः शंखचक्रगदापद्मसशाङ्गीशरपूजित गृह्णाणार्थंमयादत्तं
 शाङ्गीपाणेनमोऽस्तुते इतिधूपदीपौदत्त्वा घृतपकनेवद्यफलतांबूलादीनंचसमर्प्य जागरण कृत्वा प्रभातेस्ना
 त्वा देव संपूज्य पुण्याजलिदद्यात् तत्रमंत्रः नमस्तेभ्रस्तुभोविद्वेषश्रवणसंज्ञक श्रधौषस्यक्षयंकृत्वासर्व
 सौख्यप्रदोभवेति ततः सर्वमाचार्याप्यादत्त्वा पारणकुठर्यादिति श्रस्यद्गतस्यवयवयोगंसति फलातिशयोऽवगतं
 त्प्योवुधश्रवणसंज्ञकेतिमत्रालिं गत् ॥ इतितिसिंहपरिचर्याकारः ॥ श्रवदध्मोदनदानादिकंकार्यं तद्य द्वा
 दशयामनुष्ठेयम् ॥ इतिविजयैकादशीव्रतम् ॥ ॥ श्रवैकालिकद्वादशीव्रतं वाराहे धरणीव्रतेपु-
 दुर्वासालवाच तावद्वादपदेमासिशुक्लपक्षेनुद्वादशी संकल्पयिधिनदिवमंचयेत्परमेश्वरं नमोऽस्तुकालिकेने
 पादौ हरीकेशायवैकटिं मलेच्छप्रध्वंसनापोरुजगन्मूर्तेतथादरं श्रीकंठयोतिवैकंठखड्गपाणीतिवैकटिं स्वना
 म्नाशंखचक्रेश्वमूर्तेतथाशिरः सितवस्त्रयुगच्छत्रंघणपुष्पोपशोभितं कृत्वाप्रभातेविप्राप्यप्रदेयश्रास्त्रवित्तमे श्री
 यतामेहपीकेशकालिकरूपेतिमंत्रतः । पूर्वैराजाविशालोभूक्तशिशुपुठर्यामहाबलः द्वादशींश्रुतवात्सोपिचक्रवर्तीवभू

वह यज्ञेश्राविविधैरिष्ट्यापरांनिवार्णमात्तवान् अथैतासाद्वादशीनांफलानांभेदउच्यते पूज्यतेमत्स्वरूपेणसर्वज्ञ
 त्वमर्भाप्सुभिः स्वर्वशोद्धरणार्थायकूर्मरूपीतिपूज्यते नरसिंहस्वरूपेणसर्वपापभयातुरैः वामनोमोहनाशा
 यदित्ताथंजमदग्निजः शूरशत्रुविनाशापयजेद्वागारथिवुधः बलकृष्णौपजेद्धीमाननुप्रकामो नसंशयः रूपकामो
 यजेद्बृहत्कटिकनंशत्रुघातनं इतिधरणीव्रतेषु कलिकद्वादशीव्रतम् ॥ अथात्रैवकटिपिरिवर्तनोत्सवः तथाचम
 विद्योत्तरे प्राप्तेभाद्रपदेमासिएकादश्यांसितेऽहनि कटिदानमेवद्विष्णोर्महापातकनाशन कटिदानपार्श्वप
 रिवर्तनं रामार्चनचंद्रिकायां शयनोत्सववच्चैवदेवनीत्याजलाशये कटिदानोत्सवंकुर्वेदइतिसंकरव्यपूजयेत्
 देवदेवजगन्नाथयोगगम्यानिरजन कटिदानकरोन्मयप्राप्तेभाद्रपदेऽभ्ये अनेनकटिपरिवर्तिदाक्षिणां प्रकल्प
 येत् महापूजांततः कृत्वापूर्ववत्स्वग्रहंब्रजेत् इतिनिर्णयसिंघौतद्वादश्यांविष्णोःपरिवार्त्तनकृत्यमुक्तं तच्च
 संध्यायांविष्णुसंपूज्यप्रार्थयेत् मन्त्रस्तुतिथितस्वै वासुदेवजगन्नाथप्राप्तेयद्वादशीतव पार्श्वेनपरिवर्त्तस्यसुखंस्वापि
 हिकेशय इतिभाद्रपदशुक्लैकादशीकृत्यं ॥ अथभाद्रशुक्लद्वादशीकृत्यं तत्रपारणश्रवणयोगरहितायाकुठ्या
 त् आभाकासितपक्षेपुंभनश्रवणरेवती संगमनैवभो कठ्यंद्वादशद्वादशीहैरेदितिदिवादासोदाहृतवचनात् उभो
 तिनैवंधेतु आभाकापासिभपक्षेनैत्रांयश्रुतिरोहिणीसंगमनेवभो कठ्यंद्वादशद्वादशीहैरेदितिवायुपुराणेकेःपौषशु
 क्लैकादश्याव्रतपारेऽरोहिणीद्वादशीयोगेऽपिपारणनिषेधकः तत्रैवकृत्युगादिवशाद्व्यवस्थाप्युका महाभारते
 मंत्रैरुपंतुकृतेत्याज्यनेतायारवतीत्यजेत् द्वापुरोरोहिणीत्याज्यकलौतश्रवणेत्यजेत् अत्रश्रवणद्वादशीयोगे
 पारणप्रत्यवाचापास्तिरुका उपोष्यैकैकादश्यामोहात्पारणश्रवणेयदि करोतिहंतितत्पुण्यंद्वादशद्वादशीभवति
 रकदाच्च अस्वतत्रैवप्रातिप्रसवः मार्कांडेयः विशेषेणमहीपाल्यश्रवणं धतेयदि तिथिशुभेनभो कठ्यंद्वादशींलघये

नर्हति इहत्रयदाश्रवणद्वादशीयोगावाहुत्तं तद्वाश्रवणक्षेत्रेधाविभज्यमध्यमविशतिघटिकायोगंरयकापारणकण्डं
 तदुक्तविष्णुधर्मश्रुतेश्चमध्यपरिवर्तमोतिसुसिप्रवोधिपरिवर्तनमेववर्ज्यमिति केचित्तुश्रवणक्षेत्रेधाविभज्यमध्यमपाठ
 द्वयं वर्जयित्वापारणमाहुः अन्येयवामाकावित्यतिमैत्राण्यपाठद्वयपिचिन्मूलमित्याहुः ब्रह्मैवशाक्तध्वजोस्थापनमुत्त
 मपरार्कैः ॥ गर्गोण द्वादश्यातुसितेपक्षमासिमाद्रपदेतथा शक्रमुत्थापयेद्वाजावैश्वश्रवणवाससे ब्रह्मपुराणे
 इन्द्रोमाद्रपदेमासिपक्षेशुकेचविष्णुना नियुक्तः सर्वसस्यानिर्वाहेश्चैवफलानिच दौर्धर्वावजहस्तश्रजनर
 न्पालयत्यपि तद्दयातीनिसर्वाणिवर्धयत्यखिलंजगत् तस्मात्सतत्रसंपूज्यः सभाउर्ध्वश्चादिनेदिने सग
 णःसायुधश्रैवसानुपात्रःसवाहनःपटभित्तकोदेवोरद्वापूज्योविशेषतः भक्तैःफलैर्नैवैर्मूलैर्वल्लेश्वरविशेषतः र
 मुद्विरपार्चयेद्विप्रार्त्तथारंगोपर्जाविनः पटभित्तिकृतइति पटभित्तौवालिखितइति दिनेदिनेइतिवचनार्
 द्वादशीमारभ्यवावदवस्थानंप्रत्यहंपूज्यः ज्योतिःशास्त्रे द्वादशीतुपरित्यज्यतिथावन्यत्रशास्त्रतःशक्रउत्थापि
 तोहंति राजानंराष्ट्रमेवचशक्रमुत्थापयेद्वाजाउत्तरेणकदाचन श्रवणेवाधनिष्टायानतुश्रुक्षान्तरेणनुविश्रमुत्थित
 मन्थिन्यांश्रवणेणमदैवते वासवतुर्वानिष्टायानिदिशशक्रप्रथासयेदिति श्रत्रैवश्रीपतिसंहितावचनम् हिंटापाठे
 तुकन्यापांशक्रमुत्थापयेथादि राज्ञोरज्यंविनश्येतप्रजाधैवनिर्पाडयते श्रथतपूजा तत्रावाहनमंत्रः एह्ये
 हिसर्वांमरसिद्धसाधैरभियतोवज्रधरामरेश समुत्थितस्त्वंश्रवणस्यपादेगृहाणपूजांभगवन्नमस्ते इत्यावाहनम्
 ऐरावतसमारूढोवज्रहस्तोमहाबलः शतयज्ञाधिपोदेवस्तरमैनिर्दंनमो नमः वज्रहस्तसुरारिद्रवहृनेत्रपुंरंदर
 रक्षाधैसर्वभूतानांपूजेयंप्रतिगृह्यतां इत्येतैर्भक्तैः संपूज्यप्रार्थयेत् नमस्तेदेवदेवेशसहस्राक्षनमोरनुतं आ
 खंडलनमस्तेस्वरूपदेहिश्रियंस्थिरां इत्येवदिवसांतंप्रत्यहंसंपूज्यविसर्जयेत् श्रष्टुर्नदिनेभरष्योविसर्जनं राज

मातङ्गे याम्येतोदेवपतेर्निशायां विसर्जनं शांति करं नृपाणां विसर्जने तद्व्यासो कोमञ्ज भाई सुरासुराणै पुरंद
 रशातक नो उपहारं गृह्णन्ते न मे ह्यद्रप्रतिगम्यतां अथ मष्टमे हनि भरण्यो मेव विसर्जनीयः तदुक्तराजमार्ति
 डे श्रंनकस्यादिमध्यांनयादित्यादृष्टे ह्यस्ति शकं विसर्जयेत्वनो विधिश्चाष्टमोपरि पातयेदृष्टेन चाहि लोकापा
 लंतदतिकं निशायां सर्वसत्त्वानां करोति कुशालं भुवि नमस्तु दिने दृष्टो राज्ञा शक्रो भयप्रदः ततो नादृष्टे न मायां
 निशिसुतो नुपातयेत् नवनारपरतः शक मत्करयानुरोधतः येश्यति वज्रगाणि ते पाराप्रविनश्यति अं
 तकांतयनदैवतस्य भरणि नशत्रस्य सुसति निशावसाते अत्रासावष्टमति शावसानि भरण्युः यस्य तन्मध्यांनभ्यतदंतस्य
 वालभेशक्रविसर्जनं तदपितदलभेत देवाश्चिन्वामपि तद्विसर्जनं अत्र भौमशानिवारवर्द्धविसर्जनमुक्ते त
 थाय सौरभूमिजयोर्वारसूतकेष्टतकोपिवा भूमिपालादिकोत्पातेशकं नैव प्रवासयेत् इयमेव श्रवणद्वारादंशी
 नारदीये नमस्य शुक्लद्वारदश्यां व्रतीसंपूज्यवामनं तदश्रेभोजयेद्द्विप्रान्पुण्यसैर्द्वादश्यांतिथौ सौवर्णादक्षिणां
 त्वापि पुण्योतिकरो भवेत् अत्रोपवासादिकं महाफलमित्युक्तं हेमाद्रौ भविष्योत्तरे मासि भाद्रपदे शुक्लद्वार
 श्यां श्रवणान्विता सर्वापापहरा पुण्यात्पद्मासे महाफलंति शुक्लद्वारांश्रवणभावे कृष्णद्वारदश्यामायादौ स
 त्वे सर्वमाहा तदुक्ते माधवयोगे शुक्लवायुदिव्या कृष्णद्वारादंशी श्रवणान्विता ॥ तस्याभिवोपवासश्चत्रयोदश्यां
 तु पारणमिति एतच्च वचनश्रवणपुक्कदादंशीसामान्यामिभ्राय ॥ भाद्रपदशुक्लद्वारदश्यांतिथिभेन श्रवणयोगस्य
 भवात् तत्रैकादश्यां द्वादश्यांश्रवणयोगे सेवे पुण्यैकादशी द्वादशी च वैपुण्यवसापित्तत्रेत् तद्विपुण्युत्खलनामवि
 प्णुसापुण्यकृद्धवेदिति पुण्यभोक्तः यदादि न ह्यपि श्रवणद्वारदश्यांतिथौ गस्तदाप्येकादशी योगस्य प्रशस्तत्वात्तद्युक्ता
 याभिवोपवासादिकं नैव तदुक्ते मदनरत्ने मात्स्ये द्वादशी श्रवणपष्टद्वारभवेदेकादशीयादि ॥ सपुपवेपुण्ययोगो

विष्णुशुखलसंज्ञितः तस्मिन्नेषां विविधभारः संक्षीणकलमप्यथाप्रोत्थुत्तमोसिद्धिपुनराहृत्विजितामिति यदाव
कस्मिन्नहारेण श्रवणमकादशास्त्रुष्टवाद्वादशास्त्रुष्टां निन्दोफलाधिक्यमुक्तं नारदीये-संस्पृश्यैकादशारजान्द्वाद
शांयदिस्त्रुष्टोत्-श्रवणावतिपांश्रुष्टब्रह्महत्यावपेक्षति इति-श्रस्मिन्नुविष्णुशुखलयोनेकादशुपवासश्रुतत्रे
णानुष्ठयैकैवपथवादिरोधाभावाच्च श्रुतत्रैकादश्याः श्रवणयोगाभावापेक्षति नावच्छेदेन श्रवणद्वादशीयेगाद्व
विष्णुशुखलमिति हेमाद्रिमते निर्णयस्यैतत् श्रवणस्यैकादशाद्वादशाभ्यां योऽश्रुशुखलविष्णुशुखलं नान्यथेति श्रुत्रोदया
दुदपपथताऽस्त्रुतमपपथतावामनक्षत्रयोगेणद्वादशीवत्तापेक्षितः मासिभाद्रपदइति भविष्योत्तरवाक्यात्-तथाच
मदनरत्नादिपुस्त्रुत्वपश्रवणयोगेपिसुपुष्पापुष्पतमाभभवतरिचुके द्वादशीश्रवणसुष्टुशुकस्तापुष्पतमातिथिः नतुमाने
नस्युक्तातावत्येवप्रशस्यतइति मत्स्यपुराणत् निर्णयस्यैकादशितोयथं यदातिश्रुयन्तं संयुद्धयावाधिदिकलाम्ना
शमपिश्रवणक्षैभवतितदापिपूर्वैवेत्युक्तं प्रक्रम्य तस्थिनक्षत्रयोर्धोयोगश्रुवनंशोद्धिपुष्पद्विकलयादिलभ्येतसंज्ञयो
ह्यष्टयामिकइति नारदीयेवचनात् तदिवादासिधेत्तुरात्रेः प्रथमयामेश्रवणयोगपूर्वाऽन्यथात्तरात्रेः प्रथमपदिचच्छुव
णह्रिवासरे-तदापूर्वामुपवसत्यात भवति पारणमिचुकेरितिइदं तुनमूलत्वात्पूर्वविरोधोदुर्दयमितानिर्णयसिधौ
दीक्षितस्त्वतिकैरतुभयोर्भवेत्समूलमेवमदनरत्ने निर्णयसिधौ श्रीतापमसिद्धेच-श्रुत्तु-स्यसिद्धिदिनेउदयकालीनश्र
वणद्वादशीयेणारतस्मिन्दिने श्रवणद्वादशीव्रतस्याविधायकं भुदपथव्यापिनीं प्राह्यां श्रवणद्वादशीव्रतइति तद्द्वारादी
यवचन-यत्रस्मृत्तयथासरेउदयव्यापिनीं प्राह्येत्युक्तं-तथादाष्टुद्वादशिकाद्वादशीपरादिनेपूर्वाद्दशकालिकश्रवणयोगो
वती-पूर्वादिनउदयकालव्यापिरीककालिकश्रवणयोगवती-तीर्त्तिसंश्राह्यत्वेवंपरांमिचुकेऽ। श्रुदं तांमुष्पकालीनिः।
श्रवणयोगस्तदा-पूर्वाप्राह्या-वहतरकभकालव्यापिपेत्वात् यदातिश्रवणनक्षत्रमेकादश्यानिवधवति-तद्वद्दश्यां।

178

तदा श्रवणद्वाद्दशीव्रतमेकादशीव्रतमेकादश्यामापिकर्तव्यं तदुक्तं यदा न प्राप्यते ऋक्षद्वादश्यां वैष्णवकर्मित् २ एका
 दशीततोर्षोष्यापापघ्नी श्रवणान्विता उभयोर्देवताविष्णुः पूरणेषु तमः विभेदो नैव कर्तव्यो विभेदात्पतितो मरुद्भिति
 विष्णुपुराणपि याः काश्चित्तिथयः प्रोक्ताः पुण्यनक्षत्रयोगतः तन्मिचतद्भक्तकुर्याच्छ्रवणद्वादशीं विनेति श्रवणद्वादशी
 व्रतश्रवणान्विताया मेकादश्यामापिकर्तव्यम् नतु श्रवणरहितोर्षाद्वादश्याभिवेति नियम इत्यर्थः श्रवणयुतशुद्धिकाद्
 श्याञ्जलभेतुदशमीविद्यापिश्रवणयुताग्राह्या तथा च ब्रह्मिष्णुराणे दशम्येकादशीयजसतोर्षोष्याभवेतिथिः श्रवणे
 नतु संयुक्तोर्षोष्यासर्वकामदेति एतावांस्तु विशेषः श्रवणींकाद्दश्यां वा मनानावताः कृष्णपूर्जाय श्रवणद्वादश्यां
 जनार्दनपूजाविधिस्त्वेकएव हरिभक्तिविलसेऽयं विशेषः तथा च कारिका १ एकादश्यामुपवसेत् प्रादुर्भूतो हि म
 गवान्द्वादश्यामिव वामनः तथा च मत्स्वपुत्राणे उयोष्यैकादशीं पूर्वद्वादश्यां पूजयेद्हरिर्भिति श्रौतोनयादिलभ्येत मध्या
 न्द्वादशीतदा द्वादशीमध्य एवाचौ वामनस्तर्हिसूरिभिः यदा त्वेकादशी शुद्धाद्वादशी श्रवणान्विता तदा तु समर्थ
 नोपवासद्वयविधायत्रयोदश्यां पार ११ कर्तव्यं तदुक्तमवित्योत्तरे १ एकादशीमध्युपोषयेत् न चात्र विधिलोपः स्यदुभयो
 र्देवतहरिरिति पारणमंतरेणैकादशीव्रतसमाप्तिरूपविधिलोपो न स्यादित्यर्थः यत्र विष्णुधर्म पारणांतं व्रतं जेयं व्र
 ततिविश्रमोजनम् श्रमसाक्षे व्रतपूर्वे नैव कुर्याद्भ्रतांतरमिति तदेवदन्यव्रतविषयं १ नारदीयपुराणे द्वादश्यामुपवा
 सोन्नत्रयोदश्यांतु पारण निषिद्धमपिकर्तव्यमित्याज्ञापारमीश्वरीति ११ मार्कण्डेयोप्येवं निर्णयं
 सिषी १ श्रवणगोडाः शृणुराजन्परं काम्यं श्रवणद्वादशीव्रतमिति स्थूलश्रीर्षवचनात् काम्यमेवेदम् तेनाशकं
 स्यनित्यमेकादशीव्रतमेवेति मन्यते १ द्वादशीमुपवसेन शुद्धात्समाह्वयपसर्वशः चक्रवास्त्वमतुलं संप्राप्नोत्पुनर्मा
 श्रियमिति गोडानिचोधमार्कण्डेयोक्ते श्रुति कालत्रयविवेचने १ एताश्चाष्टौद्वादश्याः काम्या एवेति नित्यत्वं प्रमाणा

भावात् फलश्रवणञ्च यत् नकरिष्यतिपेलोकैकादशयोष्टौ ममाज्ञया । तेषां प्रमपूरेवासोयावदाभूतसंश्रवमित्या
दीनिपद्मपुराणस्थवचनातीति केनाचिच्छ्रितानि । तान्यापि वैश्ववप्रथेव्यव्यदर्शनादत्तदरणीयान्येव कौस्तुभेत्
इदंचव्रतंनिरयंकाम्यं उपवासमकत्वात् नरोत्तरकम्बुच्छतीति । श्रवणद्वादशीप्रकरणे वामनपुराण । वचनदिति
तत्रमूलंमुद्रं कृत्परन्नावल्यत्तु श्रवणव्रतकाम्यंनियमितिकेचिदित्युक्तं यस्त्नपवासद्वयासमर्थोयावर्जावं सर्वा
रोत्येकादशीव्रतवसत्वेकादश्यामुपोष्य श्रवणद्वादश्याविष्टुं संपूज्यदभ्योदनदानादिकं कृत्वापारणं कुर्यात् - तदु
कमत्स्यपुराणे द्वादश्यांशुक्लपक्षे तु नक्षत्रं श्रवणं यदिति ॥ ७७ ॥ उपोष्यैकादशीं तत्र द्वादश्यापूजयेद्दरि । अस्यार्थः का
लतत्वाविवेचने हरिपूजा मेव कुर्यान्न त्रपवासामित्यर्थः ॥ उपवासाकरणे तदंगहरिपूजायाः । प्रासत्त्वादेव तद्विधि
वैष्यर्थदिति उपवासद्वयासमर्थो नार्स्वाकृतेकादशीव्रतेन काम्यं नित्यस्य वाधकमिति न्यायेन श्रवणद्वादश्याभिवो
पवासा कर्तव्यः तदुक्तनारदीयपुराणे उपोष्यद्वादशीपुण्यवैश्ववर्षेण संयुतां एकादश्युद्धवंपुण्यनरः प्राशोत्य
संशयम् वाजिप्रेयेयथायज्ञैर्कर्महीनोपि दीक्षितः सर्वफलमवाप्नोति ह्यस्नातोप्य हुतोपि सन्निति । एवमेकादशीं भुक्त्वा
द्वादशीसमुपोषणात् पूर्ववासरजपुण्यसर्वप्राशोत्यसंशयमिति - - निर्णयस्त्रिधात्रापि वामनपुराणे एकाद
श्यां नरो भुक्त्वाद्वादश्यां समुपोषणात् व्रतद्वयकृतपुण्यसर्वप्राशोत्यसंशयमिति दिवेदासीयेभविष्यपुराणे । उ
पवासद्वयं कर्तुं न शक्योति नरो यदिति प्रथमो हि फलाहारो निराहारो परेहनीति । उभयदिने श्रवणो भवेत्तु एकादश्या
मुपोष्यद्वादश्यां वामनोत्सवं कुर्यात् श्रवणं गामाभावे कवलद्वादश्याव्रतविधानाभावात् तथा हरिभक्तिविलासी
कारिका दिनद्वयेपि श्रवणो भवेत्तद्योगेहा नितिः - एकादश्यामुपोष्यैवद्वादश्यां वामनं येत् - पारणेतु भयंति
सुरभ्यः तदुक्तस्कंदपुराणे तिथिनक्षत्रनियमेतिथिभतिचपारणं श्रौतान्मन्त्राप्रारणान्नात्र संनमवाप्नुयात्

तदा श्रवणद्वादशीव्रतमेकादशीव्रतमेकादश्यामापिकत्वय तदुक्तं यदा न श्रावणतश्च द्वादश्यावणवकाशत् एका
 दशांततोपेभ्यापपध्वाश्रवणान्विता उभयोर्देवताविष्णुः पूरणपुरुषोत्तमः विभेदेनैवकर्तव्यो विभेदार्थतितोमरुद्वति
 विष्णुपुराणं यः काश्चित्स्थियः शोकाः पुण्यनक्षत्रयोगतः तामिवांतद्वतं कुर्याच्छ्रवणद्वादशीं विनोति श्रवणद्वादशी
 व्रतश्रवणान्विताया मेकादश्यामापिकर्तव्यम् नतु श्रवणरहितं यांद्वादश्यां भवेति नियमइत्यर्थः श्रवणयुतं शुद्धिकाद
 श्याश्रवणभेतुदश्यामापि विद्यापिश्रवणयुतायाहा तथा च वाहिंश्रवणो दशम्युकादशीयजसातोपेभ्याभवेति यिः श्रवणे
 नतुसंयुक्तसोपेभ्यासर्वकामदेति एतावांस्तु विशेषः श्रवणोकादश्यावामनावतारः कृष्णपूजा च श्रवणद्वादश्यां
 जनार्दनपूजाविधिरुक् एव हरिभक्तिविलासेऽयं विशेषः तथा च कारिका एकैकदश्यामुपवसेत् प्रादुर्भूतो हि म
 गयान्द्वादश्यामेव वामनः तथा च मत्स्यपुराणे उपोष्यैकादशीं पूर्वद्वादश्यां पूजयेद्धरिभिति श्रौतोनयादित्यभ्येतमभ्य
 न्द्वादशीतदा द्वादशीमभ्य एवाचौ वामनस्तर्हिसूरिभिः यदा त्वेकादशी शुद्धाद्वादशीश्रवणान्विता तदा तु सम
 नोपवासद्वयविधायत्रयोदश्यां पारणिकर्तव्यं तदुक्तं भविष्यसंहिते एकादशीमप्युपोषयेत् न चात्र विधिलोपः स्यदुपधं
 देवतहरिरिति पारणमंतरैरेकादशीव्रतसमाप्तिरूपविधिलोपो न स्यादित्यर्थः यत्र विष्णुधर्म पारणतंत्रव्रतज्ञेयं
 ततो विप्रभोजनम् अस्मात्तंत्रव्रते पूर्वैव कुर्याद्ब्रतं तं रमिति तदेतदन्यव्रतविषयं नारदीयपुराणे द्वादश्यामुपवा
 सोन्नत्रयोदश्यांतु पारण निषिद्धमपिकर्तव्यमित्याज्ञापारमीश्वरिति माकैडेयोप्येवं निर्णय
 सिधौ श्रवणोद्वाः शृणुराजन्परं काम्यं श्रवणद्वादशीव्रताभिति श्रुतशीर्षवचनात् काम्यमेवेदम् तेनाशक्त
 स्यनिरपेकादशीव्रतमेवेति मन्यते द्वादशीमुपवसेत् न शुद्धात्सामान्यपसर्वथा चक्रवर्तिस्वमतुल्यसंप्राप्तोत्तमां
 त्रिप्रभिविगोडानिवेधमाकैडेयोक्तेति काळतत्रविवेचने एताश्चाष्टौद्वादश्याः काम्या एवेति नित्यं स्वप्रमाणा

भावात् फलश्रवणत्वात् यत् न करिष्यति येलोके द्वादश्यालौ ममाज्ञायाः । तेषां यमपुरे वासो यावदाभूत् संस्रवांसेत्या-
 दीनि पद्मपुराणस्य वचनानि किं न चिच्छिरितानि । तान्यपि वैष्णवग्रन्थेष्वप्यदर्शनात् सादृशीयान्येव-कौरुभुत् भुत्
 इदं च ब्रतं नित्यं काम्यं उपवासमकृत्वा तु नरो न रकसृच्छतीति । श्रवणद्वादशीप्रकरणे वामनपुराणम् । वचनं इति-
 तत्र मूलं श्रुत् कृत्य रत्नावल्यात् । अत्र ब्रतकाम्यं नित्यमिति केचिदित्युक्तं यस्त्नूत्पवासद्वयसमर्थो यावज्जीवं र्वीक-
 रोत्येकादशी ब्रतवत्सर्वेकादश्यामुष्य श्रवणद्वादश्याविष्टुं संपूज्य दध्योदनदानादिकं कृत्वा पारणं कुर्यात् । तदु-
 क्तं मत्स्यपुराणे द्वादश्यां शुक्लपक्षे तु नक्षत्रं श्रवणं यदिति । उपोष्यैकादशीं तत्र द्वादश्यां पूजयेद्दरिं । आर्यायः । का-
 लतत्त्वविवेचने हरिपूजाभेव कुर्यान्नूत्पवासमित्यर्थः । उपवासकरणे तद्गं हरिपूजायाः । प्राप्तत्वादेव तद्विधि-
 वेष्यर्थ इति उपवासद्वयसमर्थेन र्वीकैकादशी ब्रतेन काम्यं नित्यस्य बाधकमिति न्यायेन श्रवणद्वादश्याभेवो-
 पवासः कर्तव्यः तदुक्तं नारदीयपुराणे उपोष्यद्वादशीं पूज्य वैष्णवर्क्षेण संयुतं । एकादश्युद्धवं पूज्य नरोऽप्राप्तोत्य-
 संशयम् वाजिपथेयथायज्ञैकर्महीनोऽपि दीक्षितः सर्वं फलमवाप्नोति ह्यज्ञातोऽप्यहुतोऽपि साञ्जिति । एवमेकादशीं शुक्ला-
 द्वादशीसमुपोषणात् पूर्ववासरजपूज्यसर्वंप्राप्तोत्यसंशयमिति । नित्यं यस्मिंश्चावपि वामनपुराणे एकाद-
 श्यां नरो भुक्त्वा द्वादश्यां समुपोषणात् ब्रतद्वयकृतपूज्यसर्वंप्राप्तोत्यसंशयमिति । दिवोदासीभेभ्योऽप्यपुराणे । उ-
 पवासद्वयं कर्तुं नशक्नोति नरो यदि प्रथमं ह्यिफलाहारो निराहारो परं हनीति । उभयदिने श्रवणाभावे तु एकादश्या-
 मुपोष्यद्वादश्यां वामनोत्सवं कुर्यात् श्रवणं यां गाभावेकेवलद्वादश्या ब्रतविधानाभावात् तथा हरिभक्तिविलासी-
 कारिका दिनद्वयेऽपि श्रवणं भावेत्त्यागहान्तिः । एकादश्यामुपोष्यैव द्वादश्यां वामनं यजेत् । पारणेतु भयंते-
 मस्युयः तदुक्तं स्कंदपुराणे तिथिभक्त्यनियमतिथिभक्तिचपारणं । अतोऽन्यथाप्रारणं तत्र संगमवाप्त्या त-

उभयतां लाभे एकतरतिवापारणं कुर्यात् । तदुक्तं हेमाद्रामदनरत्ने । "जारादां यपुराण । तांश्चनक्षत्रसमयाग
 लुपुवत्सोयदा भवेत् । पारणं तु न कर्तव्यं यावन्नैकस्य संक्षय इति ।" इयं तु ध्रुवारतिप्रशारता । श्रवणद्वादशीयोगे बुध
 वारोयदा भवेत् । अथं तमहशीनाम्नद्वादशीसांप्रकीर्तितिविष्णुवर्भातरौ यवचनत् । भाद्रपदे साहस्य फलं
 तथा च स्कंदपुराणे । "मासि भाद्रपदे शुक्लद्वादशी श्रवणा विवर्ता । महती दशधा ज्ञेयाऽप्यसि महाफलाऽप्युध श्रवण
 स्युक्ताया चैव द्वादशी भवेत् । अथं यत महती तस्य दंभं वृत्तिचाक्षयमिति ।" अत्रात्र कुरुं परतनावत्नाऽप्युद्ग्राहवत्सं
 पुराणे । बुधश्रवणसंयुक्ता विजयासंगमंतदा । वारिधानां प्रदायास्या दंष्ट्रादेन समन्वितान् । अत्रे तयोर्नौन जायं तं भूज
 विदनां श्रवणमनं । वंशं संपुद्गनस्तेजमुक्तापितृकृणादसौ । अत्र शीर्षं स्नानादिकमनंत फलं भवति । अतदुक्तं विष्णु
 मंत्रे । "भाद्रस्य शुक्लपक्षे तु तदक्षत्रं श्रवणायदि ।" तस्यातीर्थं यस्तु नंतदं नंत फलं भवेत् । देनतापूजना विप्रं श्रीजन्तं हं
 नंतथा । अत्र कजप्यात्सहस्रं स्य जपस्य फलं भवेत् । दातं च महदल्पवासहस्रगुणितं भवेदिति । अत्र स्यं बुधयोगे
 सगमस्नानमुक्तं । अतः परंतु संसर्गयोगां वरुणसंगमः । अथ श्रवणद्वादशीयोगे बुधवारोयदा भवेत् । तदा तस्मि
 न्नरः स्नानयोगो सहस्रा फलं लभेदिति । अत्राह करोति पुस्तत्रतस्मिन्काले बुधशक्तिनि । अतारयेत्सापि रं विवणु
 लोकसंगच्छति । अत्रापत्रापि । नदीनां संगमस्नानमुक्तं विष्णुवर्भातरौ । अथ श्रवणद्वादशीयोगे पूजयित्वा ज्जनादं नंदा
 नंदं त्वाचि विष्णुः सः । अत्रासोर्जितो द्विगुणः । पुण्ये पुस्ततं नरान् नदीतीर्थासंगमेषु बुधयोगात्संख्येयौ भोगायाः शोणस्य च समा
 गमे । इक्षुमुल्याश्च गमायाऽनं गायमनुनयो रस्तथा । अत्रो मरप । श्वसरयथा अर्कौ शिक्था गंडकागमे । अत्र विपाश्यादेव हृद्दो
 यज्ञयोगे प्रपद्यते । विपाश्या च तथा योग्य च यथातिशतदुहः । इरावती तथा योग्यं च यानि वासिं शुना । अत्र भगनातथा योगं
 तीर्त्वा प्यवसमागता । चद्रभागापत्रयाति निरस्तथाः समागमे । महासिंधुश्च संयोगे । यत्र याति विवस्त्वया । विष्णु

लोकंप्रापयति पावदाभूतसङ्घं . राजसूयादिभिर्धैर्धैः फलं समवाच्यते श्रवणद्वदशीप्राप्यतः फलं लभते न इति
॥ श्रवणविष्णुधर्मोत्तरे श्रवणद्वदशीविधानम् राम उवाच उपयासासमर्थानि किंचिदेकमुपैषितं महाफलं महादेवत
न्ममाचक्ष्वष्टच्छतः शंकर उवाच वाराम श्रवणोपेताद्वदशीमहती तु सा तस्यामुपोषतः स्नातः पूजयित्वा जनार्दनं प्राप्नो
त्यप्यत्नद्वर्जो ह्यदशद्वादशीफलं दधेः दानयुतं तस्यां जलपूर्णैव दत्तथा वस्त्रेणोषेति तं दत्त्वा छत्रोपानहमेव च
तदुत्तिमवाप्नोति गतिमश्रयां चार्थदति श्रक्षयं स्थानमाप्नोति नात्र कार्दवीचि चारणा श्रवणद्वदशीयोगे बुधवारो भवेद्य
दिश्रयंत महतीनां भद्रादशी सा प्रकीर्तिता स्नातं जप्यंतथा दानं होम आहं सुरार्चन सर्वमश्रयम। प्रोतितस्यां भृगुकुलो
द्वहतीरि मन्दिने तथा रातोयत्र कचन संगमे सर्गंगा स्नानं रामफलं प्राप्नोत्यसंशयं श्रवणे संगमाः सर्वे परपुष्टिप्र
दाः सदा विशेषाद् द्वादशी बुके बुधयुके विशेषतः नथैव द्वदशी प्रोकासर्वकामफलप्रदा ॥ इति विष्णुधर्मोत्तरो क
श्रवणद्वदशी ॥ श्रवणविष्योत्तरोका श्रवणद्वदशी कथा ॥ युधिष्ठिर उवाच उपवासासमर्थानां सदैव पुरुषा
त्तम एकापाद्वादशीपुण्यातां वदस्व ममानप श्रीकृष्ण उवाच मासि माद्रपदे शुक्लाद्वादशी श्रवणां चिन्विता सर्वका
मप्रदा पुण्या उपवासे महफला संगमसरितां स्नात्वाद्वादश्यां समुपोषितः समग्रं फलमाप्नोति द्वदशद्वादशीभिर्ध
वुधश्रवणसंयुक्तैश्चैद्द्वदशीभिर्धेत् श्रतीवमहती तस्यां सर्वकृतमिहाक्षयं द्वदशी श्रवणोपेता यदा भवति भारत
संगमसरितां स्नात्वा भंगानादि स्नानज फलं सोपवासाः समाप्नोति नात्र कार्दवीचि चारणा जलपूर्णैतथा कुंभं स्थापयित्वा
विचक्षणः पंचरत्नसमोषेत् सोपधीतं सुपूजितं तस्य रक्षे सुघटितं रथाप्यित्वा जनादंनं स्वशक्तयस्वर्णैश्च टि
तं शंखशाङ्गविभूषितं स्नापयित्वा विधानेनासितचंदनचार्चितं सितवस्त्रयुगच्छत्रयस्त्रोपानयुगान्धिवतं उर्ध्वमो
घासु देवाप्यशिरःसपूजयेत्ततः शीघरवायमुखं तद्वैकुण्ठाय दशौ नमः शीघ्रतयेव क्रमुर्जो सर्वास्त्रधारिणे व्यापकाय न

मःकुक्षीं केशवायोदरनमः ॥ त्रैलोक्यजनकायेतिभद्रसंपूर्णयेद्धरिःसर्वाधिपतयेज्येपादौसर्वारमनेनम ॥ अनेनवि
धिनाराजन्पुष्पैर्धूपैःसमर्चयेत्ततस्तस्याग्रतोदेवंनेवेद्यद्युतपाचितं ॥ मोदकांश्चनवाकुंभान्दद्याच्छतशोविचक्षणः
एवंसंपूज्यगोविंदंकुक्ष्यांजागरणानिश्चि ॥ प्रभातेविमलेस्त्राद्यासंपूज्यगरुडध्वजं ॥ पुष्पधूपपादिनेवेद्यैःफलैर्वस्त्रैःसुशो
भनैः ॥ पुष्पांजलिं ततोदत्त्वाभंभ्रमेतमुदीरयेत् ॥ नमोनमस्तंगोविंदवुधश्रवणसंज्ञक ॥ अथोषसेशवंकृत्वासर्वसौ
र्यप्रदोभव ॥ अन्तरं ब्राह्मणे तं वेद वेदांगपारंग ॥ पुराणज्ञो विशेषणविधिवत्संप्रदापयेत् ॥ प्रीयतां देवदेवेशो ममस्कंठना
शनः ॥ अनेन विधिनाराजं न्तनद्यारतीरिनरोत्तमः ॥ सर्वा निवर्तयेत्सम्यगेकभकरतोपिसन् ॥ अत्रार्घ्यदानं भक्तिचंद्रोदये
शंखचक्रगदापद्मशरशाङ्गविभूषित ॥ गृह्णाणार्घ्यमयादत्तंशाङ्गपाणेनोस्तनुते ॥ इति भविष्योत्तरोकंश्रवणद्वादशी
व्रतम् ॥ ॥ अथवामनपुराणोक्ताश्रवणद्वादशीकथा ॥ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ श्रूयतां कथयिष्यामि कथां पापप्र
णाशिर्नां ॥ पुरात्रेता युगस्यादौ यथावृत्ततपोधन ॥ मद्रदेश इति ख्यातो देशो वै ब्रह्मणः ॥ सुत ॥ शाकलं नगरं तत्र स्या
तं स्थानीयमुत्तमं ॥ तत्र विपणिदृत्तिस्थः ॥ सुधर्मस्यो भवद्वाणिक ॥ धनाढ्यो गुणवान्भोगिनाशास्त्रविशारदः ॥ सचै
कदानिजादाप्लास्वराष्ट्रं तुमुद्यतः ॥ सार्धं नमहतयुकोनात्विपणिपण्यवान् ॥ गच्छतः पथितस्याथ ॥ मरुभूमौ
कलिप्रिय ॥ अभवद्दस्युतोत्पन्नो ह्यवस्कंदोतिदुःसहः ॥ ततः सह तसर्वस्वो वाणिग्दुःखसमन्वितः ॥ असह्यायोम
रौतास्मिंश्च शोभन्मत्तवद्दशी ॥ चरतात्तरण्यं वै दुःखाकृतिननारदश्चारमाइव शमीदृक्षो मरावासादितः ॥ शुभः तं
सुगैः पक्षिभिश्चैव हीनं दृष्ट्वा शमीतरुं ॥ क्षांतः क्षुन्नदृष्टिरितामातस्याधः ॥ समुपाविशत् ॥ सुप्तश्चापि सुविश्रांतो
मध्याह्नचसदधिपतः ॥ समपश्यत्तथायातं प्रेतं प्रेतशतैर्वृतं ॥ उद्वाह्यंतमथान्येन प्रेतैः तन्प्रेतनायकं ॥ पिंडाक्षिभिश्च पुर
तोधावद्विर्भामविभ्रहैः ॥ अथाजगाम प्रेतोसौ पर्यादिस्थावना निच ॥ उपगम्य शमीमूलेवाणिकपुत्रं ददर्श ॥ स्वामते

नाभिवाच्यैः संसमाभाष्यपरपरं उपोपविष्टः छायायां पृथक्कुशलमात्मवान् ततः प्रेतधिपतिना पृष्टः सतुवभू-
वतुः कुत आगम्य तं ब्रूहि कसाधिवागमिष्यति कथंचेदमहाराएणं मृगपक्षिविवाजिनं समसन्नोसि मद्रते सर्वमा-
रुना तुमर्हसि सर्वमाख्यातवान् ब्रह्मन्स्वदेशधनविद्युतिं तंच श्रुत्वा सदृतांतं तस्य दुःखे दुःखिता वाणिकपु-
त्रं वधः प्राह मे तपालः संवधुवत् प्रेतपाल उवाच ॥ एवं गोपिमाशोकं कर्तुं मर्हसि सुव्रत भूयोऽप्यर्थाभिषिष्यं-
तियदिभाग्यफलं तव भाग्यक्षय्येक्षीयते भवत्यभ्युदयेन ते क्षीणस्यास्य शरीरस्यार्धतयानोभयं भवेत् इत्युच्चा-
र्य संमारुह्य स्वान्भूत्यान्वाक्यमब्रवीत् अद्यतिथिरयं पूज्यः सहदेशजनैर्मम अस्मिन्हृदेषाणिकपुत्रेयथास्वजन-
दर्शनं अस्मिन्समागतं प्रेताः प्रीतिर्जाताममातुला एवं हिवदत्तरतस्य मृगप्रां सुदृढं नवं दध्योदनेन संपूर्णं भाज-
गामयथेत्सितं तथा नवाच सुदृढा संपूर्णा परमांभसा वारिधानी च संप्राप्ता प्रेतानामग्रतः स्थिता तदागतंच स-
लिलमन्नं विश्वमहामतिः प्राहोतिष्ठवाणिकपुत्रस्वमानिहकमुपाचर ततस्तौ वारिवाहिन्याः सलिलेन विधानतः
कृत्वा निहकावुभौ जातौ वाणिकप्रेतपतिरतथा ततो वाणिकसुते आदौ दध्योदनेन यच्छया दत्त्वा तेभ्यश्च सर्वेभ्यः प्रे-
तेभ्योऽप्यददात्ततः भुक्तवत्सु च सर्वेषु कामतेभ्योसि सतिविते अनंतरंच वभुजे प्रेतपालो वराशनं प्रकामतुते प्रेततु-
वारिधान्योदनेन रततः अंतर्धानमगाद्ब्रह्मन्वाणिकपुत्रस्य पश्यतः ततस्त्वदद्भुततमं दृष्ट्वा सौमतिमान्वाणिकं पप्र-
च्छते प्रेतपालं कौतूहलमनावशां श्रर एयो निर्भले देशे कतेन्नस्य समुद्रवः कुतरतु वारिधानी यंसंपूर्णं परमांभसा
तथा वर्तितमया भूत्यास्तेभ्योर्णोवर्णैतः कशाः भवानपि च ते जस्वी किंचिदपुष्टवपुः शुभः शुक्लवस्त्रपरीधानो वहुनांपरि-
पालकः सर्वमेतन्ममाचक्ष्व भवान्कः काशमीद्वियं इत्थं वाणिकसुतवचः श्रुत्वा सौंप्रेतनायकः यशंससर्वतस्या-
धयथा वृत्संपुरातनं ब्रह्मासंपुराविप्रश्चाकलेन गरोत्तमे सोमशर्भति विख्यातो बहुलागर्भसंभवः नमासीच्च वाणि-

कश्चिन्नाश्रयति वैश्यो महायशाः सोहं कदर्थं भूटात्मा धत्ते पिसति दुर्भतीः नददाभिद्विजातिभ्यो नयाश्चान्यन्नमुत्तमं
 प्रमादाद्यदि भुञ्जेयं दधि क्षिरवृत्तान्वितं राज्ञा ततो नृभिर्धरैस्तद्दधते मम विग्रहः प्रातर्भवति मेघो राम्पुत्रुत्त्या वि
 सूचिका नचकश्चिन्ममाभ्यसेत तत्र तिष्ठति वांधवः कथं कथमपि प्राणामयासं प्राति धारिता एव भेतादशः गार्पोनिव
 सान्यति निघृणः सौर्धरति लपि एथा कशाकुशाकार्दिभोजनैः क्षपयामिकदत्ताधैरामनः कालयाततां एवं तत्र स
 खं मस्य महान्कालोभ्यगादयं श्रवणद्वादर्शो नाममासिभाद्रपदे भवत् तत्र नागरिको लोको गतः स्नानं च संगमैः इराव
 त्या नद्वलाया ब्रह्मक्षत्रपुरःसरः प्रातिवेश प्रसंगेन तत्र स्नातुं गतो ह्यहं कतो पयासः शुचिना वैकादश्यां यतव्रतः ततः सं
 गमतो येन वारिधानि न च दृढां संपूर्णवस्त्रसर्वातिष्ठन्नेपा न हं श्रुतां स्मर्यां श्रमपि मष्टस्य पूर्णदध्योद नस्य हि प्रद
 त्नाश्रणो द्रायशुचये स्नातधर्मिणे तदेकं जीवतादत्तं मया दानं वणिक्सुत वर्षाणां सप्ततीनां तु नान्यद्दत्तं हि किंचन
 मृतः श्रेतस्वमापन्नो दत्त्वाप्येतान्पमेहि मे एतत्ते कारणां प्रोक्तं यद्दत्त तु मया भसा दत्तं तदिदं भायाति मध्याह्ने पिदिनेदिने
 यावच्चात्र न भुञ्जेहं न तावत्क्षयमेति वै मयि भुक्ते चर्पति च सर्वं भताहं तं भवेत् यच्चानपत्रमददं सौयं जातः शर्मातरु उपानयु
 गालेदत्तं प्रेतो मेवाह नो भवत् इदं तवोक्तं सर्वं हि मया ज्ञानवतात्मना श्रवणद्वादर्शां पुण्यातां कापुण्यवार्थिनी इत्येवमु
 क्तं च नेव णिफपुत्रो हवो हवः यन्मया तव कत्तं यं तदनुज्ञा तु मर्हसि तत्सख्यवचनं श्रुत्वा वणिक्पुत्रस्य नारदं प्रेतया
 लोचयः प्राह स्वाश्रयं सिद्धि कारततः यत्त्वया तात कत्तं यं मद्धिताथं महामते कथयिष्यामि तस्म्यक्तव श्रेयस्कर्मम
 गयापार्तिघृणुष्यं त्वां वाशौचसमन्वितः मम नामसमुद्दिष्यापिर्द्धनिर्वापनं कुरु तत्र पिण्डप्रदानेन श्रेतभावादहं सखे
 मुक्तः सर्वपिण्डेषु हि यास्यामि सह लोकात्पापेयं द्वादशीपुण्यामासि प्रोष्टपदं सितं बुधश्रवणसंयुक्तासाते श्रेयस्क
 रैस्समता इत्येवमुक्ता तु वचः श्रेतराजो नृगैः सह स्वनामानि न्यथान्यायं सन्वयगारुयातवान् शुचिः श्रेतरस्कंधं समारोप्य

णिसमाकुला - शमीरविर्पालाशसकरैरश्रुपल्लुकिः - तत्रभीमदुमाः पार्थ कटकैः - सतटाहटाः दुष्टप्राणि
 णार्कणोत्तन्नभूदश्यतेकचित् - अग्न्यकंतापविप्रमानिसृष्टप्राप्सुरोडबलाः ज्वलदृशिसमैवयदिक्वित्तन्नदश्यते
 तथापिजीवाजीवतिसर्वकर्मनिवधनाः ॥ नोदकंमुद्रकाभ्रापारजंस्तन्नवलहकाः ॥ कर्दाचिदपुट्ठश्यतेह्रस्वासावि
 हंगमाः यैकांतारगतैः कैश्चिच्छुभिस्तृपितैः ॥ स्मन्गच्छतिजल्पानायसंश्रमास्सैकतेते सैकतेष्वेव नश्यंतिज
 लैसैकवसेतुवत् तस्मिंस्त्वथाविधेदेशेकैश्चिद्वैवशाद्वणिकः ॥ तिजसार्थपरिश्रः प्रविष्टोमस्जगुल्ले ॥ बुधामर्थीत
 रुदयः क्षुत्तृणाश्रमप्राडितः कथामः ॥ वज्रजः काट्यैर्थास्यामिवहुधेरितः ॥ अथत्रेतान्दुदर्शांसीत्तृष्णाल्लियाकुलिते
 द्विषः स्नायुवद्वास्थिचरणध्रुवमानानितस्ततः ॥ ६ ॥ इत्कचानमलिनान्तरूक्षाभिर्मांसांसीमदर्शानात् ॥ ७ ॥ अत्रैतस्क
 धसमारूढमेकाविकृतदर्शनं ॥ इदंशुबहुभिः ॥ त्रैः ॥ सार्धतात्परिवारितं ॥ आगच्छन्ध्रिवभसांसि ॥ इतुतिशब्दपुरस्सर
 त्रेतस्कथान्महोपात्वातस्यातिकमुपागमत् ॥ सोमिद्विषाद्यवणिकश्चष्टमिदं वृत्तनमब्रवीत् ॥ ८ ॥ अस्मिन्ध्रिरतरेदेशेप्रवे
 शोभवतः कथं तमुवाचवाणिकश्चीमानससार्थश्रयोपातः ॥ अवेशोद्वैवयोगोनरुष्कर्मकृतनतु ॥ ९ ॥ तृष्णासिवाधतेह्य
 र्थक्षुद्रधमेधुभशांतया प्राणाः कठमनुप्रासा ॥ वृचनंतष्ट्रिष्वेभिः ॥ अत्रोपाधुंनपृथ्यामिजिविषयेनकेनचित् ॥ कृष्ण
 दवाच ॥ इत्येवमुक्तः त्रेतस्वं वृणिजंवाक्यमब्रवीत् ॥ इवमुकेतश्चाचकेसवणिकत्तृष्णयादितः ॥ मध्यगह्वरमुये
 प्रतिततस्त्वंदेशामगताः ॥ पुत्रान्गदक्षच्छीतवारिधानीमनोरमासा ॥ दध्नेदत्तस्य ॥ भुकेत्तुर्धमन्तेतसंयुता ॥ अत्र
 र्वायंत-सोथ दधावतिश्रपेवतः ॥ तेषामामंत्रणेनैवप्रसूतिसमुपागतः ॥ वितृष्णोविव्वरश्चैवक्षणेनसममुपातुत्
 तश्च त्रेतसंपरपतरमाद्वागात्कमाद्ददौ ॥ ह्रस्वोदवात्सप्राणीयात्त्रेवारात्तृषिपरांगताः ॥ अतिथितर्पयित्वात्तुत्रैतल्लोकं
 चसर्वथा ॥ तत्-स्वपचवुभुजे भुक्शेषपथासुख तस्यभुक्कवत्सत्रपानीयचक्षुर्धययो ॥ त्रेताधिपंतवस्तुष्टाव

णिवचनमवर्षत् आश्रयमेतत्परमवनेस्मिन्प्रतिभातिमे अन्नपानस्यसंज्ञातिः परसस्यकृतस्त्व रतीके
 नचतथातेनविभर्षिसवहृन्पृथक् । तृसिगात् कथश्चेतिनिर्मासाभित्तकुशयः अप्रचकथंहेतन्मनाश्रयकथ
 यत् । कथमस्यामटव्यात्वंघोरपावकतालया । तदेतत्संशयच्छिविरकौतूहलंमम एवमुक्तः स्वाणियांत्रितो
 वचनमवर्षत् ॥ प्रेतउवाच ॥ शुशुभ्रद्रव्रवश्यामिदुःकृतं कर्म चात्मनः शाकलेनगरेरन्यन्नहमासंसुदुर्भतिः
 वाणिगासंपुराकालेततोभद्रममानया शाकलेनगरेतरस्मिन्नास्तिक्वस्यसुदुरात्मनः । यधनलोभात्तदात्तत्रकदाचिक्र
 मदेरिना । नदताभिक्षवेभिक्षानतत्पणैर्त्तजलं कदा प्रतिवेश्यपस्तुतत्रासीद्वाह्येणुणुवात्नमस श्रवणद्वादशीपु
 गेमासिभाद्रपदेतथा सकदाचिन्मयासाद्धैतौर्पित्तमनर्दाययो । तरुप्रास्तुसगम पुण्योपयत्सिद्धभागया
 द्रभागामिमसुततौषीचैवाकर्तदिति तथा शीतोष्णसलिलसंगमंसुमनोहरं । तर्वाष्ट्वरमासाद्यप्रतिवेश्यपस्तुमे
 द्विजः श्रवणद्वादशीयोगेस्तातश्रैवउपोषितः चाद्रभागस्यतोपस्यवारिधान्योनवाट्टा । द्रव्यादनयुतैसाद्धैस
 पूर्णवृद्धमानकैः उभोपानुद्युगंवलंप्रतिमाविधिवहरेभूत् प्रद्वैविप्रमुस्याप्ररहस्यज्ञोमहासतिः चित्तसरक्षणार्था
 यत्स्यापिचततोमयात् सोपवासितदत्तावैवारिधातीतद्रासया । चाद्रभागस्यतोयस्यदधेयदनयुततदा एत
 त्कत्वायद्वासासततकालेनकेनचित् पंचत्वमहमायातोनास्तिक्वथात्प्रेततागत । अस्यामटव्याघोरयांपथाद
 हस्तपानप । ब्रह्मस्वहारिणस्त्वेतेपापाःअतर्नुमागताः । परदाररत्केचित्स्वामिद्रोहरता परे मित्रद्वेहूरताः
 केचिन्पापुकर्भुरताश्रये ममैतेभूत्पतंवाताअन्नपानकृतेतस्य अक्षयोभुगवादिद्वेषु परमात्सासनाततः स
 दीयतेतमुद्वेष्यग्रक्षयंतत्प्रकोत्तं मुयाविहीना कित्तेवेनेस्मिन्मुभदासुणे । पीडासुभविष्यतिदारुणं कर्मयो
 निज एतेपांतमहाभागममात्प्रहकारयया अनेकनामगोवाणिशुद्धीयास्त्वचिरेणच

खतुर्धरवैश्वैवद्रहस्योपविमि श्रतैः । एवंजागरणं कृत्वा प्रभाते विमले जले । स्नानादिकं विधायाद्यहोमं कुर्यात्तिलैः ।
 सहपूर्जांच पूर्ववत्कृत्वा वा मनस्य समीपतः दद्यात्तद्विभ्रवर्ध्याय वा मनतिलमधुगं । वा मनोबुद्धिधोदाता द्रव्यस्थो
 वामनस्य धं वानं नोस्य प्रतिग्रहीति न वामनतेनमः । वामनः प्रतिगृह्णाति वामनो वैददति च वामनस्तारको
 भाभ्यति न वामनतेनमः ॥ इतिदानप्रतिग्रहमंत्रोः ॥ ॥ अत्रप्रतिमाग्रत इति उपवासदिने श्रवणद्वादशीब्र
 तांगत्वेन यस्याः प्रतिमायाः पूजनं कृतं तदभेदपवासदिने एवोद्यापनांगत्वेन प्रतिमांतरस्थापनरात्रौ पूजांतरविधा
 नमुच्यते उपोषितइति चाशकस्यापि दिवाहारवर्जनरात्रिपूजात्वेन कथ्यते द्रष्टव्यं एवंजागरणं कृत्वेति भले कि पूर्व
 कृतस्नानादिभिन्नवक्ष्यमाणहोमांगत्वेन स्नानवासः परिधानादिविधीयते उद्यापनांगत्वेन जागरणतुल्यतां दर्शयितुं
 तदपवासितलैः सहति पायसाक्षताचां चोत्शिषः पूरुषात्सुकै नपायसुंहोमये सुधीः पश्चात्तिलाक्षितांश्रवपूर्णह
 र्यासमदिवतः दध्यात्तु द्विजवर्ध्याय वामनं विमलं स्थितमिति शास्त्रांतरसंप्रथायात् ॥ ॥

श्रापश्रयोगः भाद्रशुक्लद्वादश्यासंगमे स्नानात् गृहमागत्य श्रवणद्वादशीप्रयुक्तं विष्णुपूजनं कृत्वा बुद्धश्रव
 णद्वादशीव्रतांत्वेनोद्यापनं करेप्ये इति संकल्प्य तदंगत्वेन गणेशपूजनाद्याचार्यवरणांतं कुर्यात् यथाविभवत्स्य पू
 जनं च अथाचार्योहं स्यावामनप्रतिमाया मन्मथुत्तराणां कुर्यात् यथाविभवं तत्पूजनं वसाय संश्रोत्त
 रपूर्वपूजितप्रतिमाप्रोत्पमडपिकायासर्वतोभद्रादिमंडलस्थकलशोपरिचामनप्रतिमायां उर्वामनाय नम इति मं
 त्रेण सहस्रशार्पण्यादिमंत्रसहितं तपोऽशोपचारैः संपूजयेत् तत्र नैवेद्यं बहुविधं प्रदर्शयेत् पूजति देवदेवस्य पुर
 तः दधिषट्शार्पण्यकपूर्णं करकण्डादिवसादयेत् ततो नानावाद्ययौ वैब्रह्मणो नदयौ पिश्र्यजागरणं कुर्यात् सर्व
 प्रहरे पुनानाविधभक्ष्यनैवेद्यसमर्पणं च कुर्यात् ततः प्रार्थनैवं स्नानहोमौ विधाय पुनः स्नानधीनवासास्ति लकथा

ध्यति । मुदा विजयि संहारपाकालेनेकेतविक्रता । समाहस्य प्रियतरमातदा । इत्येदिवैकसा । अदितिर्मप्रयत्ना
 हेतुनाशेषत्रयधिनो तस्यामनी धितदेवकार्यविष्णुरचितयत सवितयिस्वामिचिरदेव्यागर्भावाधारणं अदितिर्वरमा
 मासुदां छिनेन भविष्यति अथकालेवहुगतेगर्विणि सामभवत् । सुवृत्तवर्मासिपुत्रसावामनहरे । हरुपादं ह
 एतकस्यमहाशिरसमनिवत् । पाणिमानिदरकशंहरुवजं योरुकेसरं दृष्टुवान्मनजातमादितिर्मौद्वयकं । भयवभूव
 र्भयानदिवत्प्रतोपमगाम्बु । ज्ञातकानेन शुभकारान्तरकारान्तरवयमेव हि । चकारकश्यपोधीमान्प्रजापतिसम
 हितः । श्रावद्धमेखलैर्दंडीजटीयज्ञोपवीतवान् । कुशचर्मजिनधरः । कमंडलुविभूषितः । वल्लेर्बलवतोयज्ञंजगा
 मवहविवस्तरं दृष्टादैर्यबलसर्ववामनो भेततरक्षणं । अर्थनाहंयज्ञपतेर्दीप्रातामममुदितो । मुहुरयप्रमाणेनया
 चनाधिरुषतोऽभ्यहं । दत्तादत्तातवनथावलिः । प्राहद्विजोत्तमं ततोर्वाद्धितमरिभेवामनानतविक्रमः । पादौभूमौ
 प्रतिष्ठाप्याशिरसाद्युपरादसी तददृष्टवामहदाश्रयं सिद्धादेवप्रयस तथा साधुसाधिवितिदेवेषु प्रशशंसुर्मुदं निवताः । ततो
 दैव्यगणास्वर्वाजिस्वात्रिभुवनं वशी । बलिं प्राहचर्मगच्छ पातालं सवलानुगः तन्नह्वमीप्सितान्भेगात्सुक्तामहाहृष्टा
 लितः । अस्वयं द्रस्यावसानितुर्वमेवद्रोभाविष्यसे । एवमुक्तेवालिः प्रायान्मस्करुपनरोत्तम । विसृज्य च बलिदेवैर्बलि
 कपलानुवाचह । स्वानिधिष्णानिलोकेशागच्छ ध्वविगतज्वराः । देवैर्नोकांगतादेवाः प्रहृष्टापूज्यवामनं देवः कृत्वाज
 गकाल्युत नैवांतरधीयत एतत्सर्वसमभवदेकादश्यांनराधिप तेनेष्टादेवदेवस्य सर्वथाविजयातिथिः एवंचकात्तगुने
 मासिपुष्पेणसहितान्युप विजयाप्रोच्यतेसद्भिः कोटिकोटिगुणरुदा । एकादश्यां सोपवासासोरात्रौ संपूजयेद्धरि रौप्यसौ
 वर्षणा नैवादासुवशमयेपिवा । सौवर्णवामनं कुर्यात्स्ववितरयन्सारातः शिखीकमंडलुधरः । उत्रोपज्ञोपवीतवान् । ए
 वलक्षणसंपन्नवामनं प्रयच्छरिं । आच्छाद्य प्राञ्चवासाभिरहतेः फलसंपुतेः । भार्गोपचर्मणा तद्भैभतयावाशस्तथपुत्रया । ति

लोदकेनसंपूर्णप्रस्थेनकुडवेनच श्रालभेयवगोधूमःफलैश्चाकृतिलैर्नवैः पुष्पीर्गंधैः फलैर्धूपैःकालांशैरर्चयेद्धरिं ना
नाविधैश्चनैवैर्धर्मद्वयैर्भोगैर्गुणैर्दोदनैस्वरयवितानुसारेणसहिरण्यचकारयेत् एभिर्भोज्यैस्तत्रपूजयेद्गुरुद्वयं च
पहारैर्नृपश्रेष्ठशुचिर्भूत्वासमाहितः ॥ ॥ श्रायन्नेभविष्येत्सरोकोवामनजयत्याःप्रयोगः ॥

तत्रादांभाद्रशुक्लद्दश्यां नदीसंगमादितिर्थगत्वा ॥ वरोवरेण्येवरदोवराहोधारणीधरः श्रपवित्रपवित्र
मांकरेतुभगवानहरिरितिभेजेणालकल्कादिविलेपनपूर्वकंस्नात्वा संध्यापूजादिनित्यविधिंसमाप्य संकल्पंकुर्या
त् ॥ ॥ उमद्येत्यादिदेशकालौसंकर्थात्मनोखिलपापक्षयपूर्वकंप्रैशाज्यादिदुर्गतिनिवारणद्वाराविष्णुप्रीत्यर्थं
पुत्रपौत्रादिपरिवारसहितचिरंजीवत्वसुखसौभाग्यादिसदभीष्टसिद्ध्यर्थवानमनजयतीव्रतोयापनांगभूतवाम नपू

जाविधानंकरिष्ये श्राचार्यवरणादिपूजातत्समाप्य मंडपतर्पेदिकायांपीठादौदेवताःपूजयेत् श्राधारशक्तयेनमः
विमलायैनमः उत्कर्षिण्यैनमः ज्ञानायनमः क्रिपायैनमः प्रह्लादयैनमः सत्यायैनमः भेधायैनमः मधेयपर

देवतायैनमः परितोवाह्ये इंद्रादिलोकपालेभ्यः साधुभेभ्यः सपरिवारेभ्योनमः पूर्वादिदिक्षु गणपतिदुर्गाक्षेत्रपा
लं वारतोऽप्यतिमभ्यर्च्य सर्वतोभद्रप्रसादंयत्नव्रत्तादिदेवताश्रावाह्यसपूज्य तदुपरिकुशाङ्गुष्णजिनंवाप्रसादयेत्
त्रद्रोणपरिमिततिलपर्वत श्रालभेयवगोधूमान्उपरितिलपूरितपात्रंसकलशंसंस्थापयत्तडाद्वादशारपद्ये हैर्मावाम

नञ्जतिमांस्थापयेत् तत्रमंत्रः श्रीणिपदानिविचक्रमैर्विष्णुगोपाञ्जदाभ्यः श्रतोधर्मगोणिधारयन् इतिस्मरथाऽप्यपू
जयेत् ॥ ॥ श्राध्यानाम् ध्यात्वाजलमयेद्देवदेवस्यचक्रिणः ब्रह्मांडमुदरेयस्य
महद्गुरौराधिष्ठितं मायावीवामनः श्रीमान्समापायाज्जगत्पतिः शिखाकीकमंडलुधरःछत्रीपद्मोपर्वतवान् एन्

वंलक्षणसंपन्नवामनंपूजयेद्धरि सहस्रशीर्षेतिश्रावाहनम् अगच्छेदेवदेवशतेजोरशीजगत्पते क्रियमाणा

भस्त्रमित्यादिपठेत् १५ चंद्रादिरथैचपरणीविद्युदग्निरतथैव च त्वमेव सर्वज्योतिपिआतिक्पप्रतिगृह्यतां इतिनिराज
 नं यानिकानिचपापानांतिप्रदक्षिणायज्ञेनयज्ञमितिभञ्जपु. पयाजलि नमस्तेपुंडरीकाक्षनमस्तेस्वमरत्रिय नमस्तेज
 गदाधारदेवदेवनमोनमः इतिनमस्कारः १६ ततः प्रार्थना आग्निर्धमोवैश्रवणः केशवः सालिलं शिवः स्वष्टायमोश्वरुणः
 पापमेहतुसर्वदा जगत्पूज्येजगद्वंध्यश्नानदिर्जगदंतकृत् जलाशयोजगद्योनिः प्रीयतांमेजनार्जनः अनेककर्मनिर्वध
 ध्वंसनजलशापिनं नतोस्मिमथुरावासमाधवंमधुसूदनं नभोवामनरूपायनमस्तेस्तुत्रिक्रम नमस्तेवलिवंधायवा
 मनयनमोनमः नमोनमस्तेगोविंदवामनेशात्रिक्रम पापस्वसंक्षयंकृत्वा सर्वकामप्रदोभव सर्वगः सर्वदेवेशः
 श्रीधरः श्रीनिकेतनः विश्वेश्वरायविष्णवे श्रीशायचं नमोनमः एवसपूजयेद्वात्रौ एकादश्यांनरोत्तमः जा
 गरतत्रकुर्वतर्गातवादित्रमगलैः प्रातः पूर्वाक्कविधिनापूजयेद्वापनहरिं स्त्रियोवापुरुषावापिवामनंमन्त्रवद्देव वाम
 नः प्रतिगृहणातिवामनोवैदंतांतच वामनस्तराकोभाभ्यांवामनायनमोनमः इतिपूजा अथोद्यापनांगभूतोहो
 मः तत्रस्वगृहोक्कविधिनाश्रिप्रातिष्टाय अनाध्यानातेमन्निकांठर्धं संनाप्य वामनंपायसद्युतसंमिश्रिततिलैः प्र
 तिद्रव्यमष्टोत्तरशतसंख्याकाहृतिभिः पीठदेवताब्रह्मादिदेवताश्चैकैक्याहुत्वापक्षे इत्यभिलष्य इरावतीतिमंत्रेण
 पायसद्युतचजुहुधात् इरावतीधेनुमतीहिमूतंश्लूमय. वसनीमनवेदशास्याऽप्यस्कभणरोदसांविष्णवेतेदाधर्मथंष्टुथिवी
 मभितोपपूर्वः स्वाहा. १०८ इदंविष्णुरितिपालाशासमिद्धिः इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपद समूहमस्यपाःश्लंस्व
 रस्वाहा १०८ त्रीणित्याज्यहोमः त्रीणिपदानिविचक्रमेविष्णुर्गोपत्रदास्यः अतोधारयस्स्वाहाः १०८ वि
 ष्णोकर्माणित्प्राज्यहोमः विष्णोः कर्माणिपप्रथतयते। त्रतानिपरयशोइद्ररुययुज. सखास्वाहा १०८ ततोहोमशो
 पसमाप्य द्वादशवित्रान् वखादिनासपूज्य दध्नसुपवतिगोपीचदनपूगीफलदक्षिणायुतान्करकान्तेभ्यो

दद्यात् तत्रमंत्रः वासनः प्रतिगृह्णातीति मंत्रपाठः ततः एकं सुगन्धिजलपूर्णं दधिभक्तयुतं द्विज करकंते प्रपद्यामि वाम
 नः प्रीयतामिति वामनः प्रतिगृह्णातीति पठित्वा आचार्यार्थं पदद्यात् सोमस्करं शश्यांगान् च न पूतयेन्नाचार्यार्थं
 पदद्यात् पूर्णाहुतिविधाय ईशानकलशोदकेनाभिके विधाय अन्यानापि भूरिदक्षिणादिभिः परितोष्य आशिषां गृह्णी
 यात् श्रीकृष्ण उवाच एवंदं व्रातत प्रातर्भोजनं पृथदाऽप्युक्तं पूर्वैद्यथा द्वाह्येभ्यः पश्चाद्भोजनं वाप्यतः भूर्यायुषे लया
 राजन् सर्वभैषजिभिः स्मृतः, एककंते वते राजन्यत्पुण्यतच्छृणुष्व मे, यावत्कल्पशतं पूर्णीता बुद्धपाणि सस्यया प्राप्य
 विष्णुपुरभोगान्मुक्तांतो कल्पसक्षये इहागन्धर्भवेद्राजराजानि श्रुपिसेवित्, हसत्यश्वथपदानि दाताभोकाविम
 हसरा रूपसौभ्रयं सपत्नीदीर्घाधुनीति संयुतः पुत्रपौत्रैः परिहृतो जीवेत्स शरदांशतं एषाव्युष्टिर्मयारुताद्वादश्या
 स्तेपुयिष्टिर एव भवसमाख्याताद्वादशीश्रवणाच्चिता उपोष्यैकदशीपश्चाद्द्वादशीमप्युपोषेत् न चान्विधिर्लौपः
 र्थाद्दुभयोर्देवताहरि बुधश्रवणसयुक्ताद्वादशीसगामोदकं दानं दध्योदनं सम्यगुपवासोर्चनहरैः सगरेण ककुत्स्थे
 नधुंधुमारणगायिना एतैश्चान्यैश्च राजेद्रक्तोपद्वादशीविधिः इति भविष्योत्तरे पुराणसोद्यापनं वामनजयतीव्रतम्
 अथारयामिवभाद्रशुक्लद्वादश्यामवियोगाद्द्वादशीव्रतं भविष्योत्तरे पुष्यिष्टिर उवाच ॥ अवियोगव्रतं ब्रूहि मह्यदे
 वाकिनदन विधानं कीदृशवास्याकेपुण्यकात्रदेवता श्रीकृष्ण उवाच शृणु पाद्वयनेन कथ्यमानमया खिलं
 अवियोगव्रतनाम व्रतनाम तु तमोत्तमं प्रौष्टपादेशुक्लपक्षेद्वादश्यां प्रातरुत्थितः सशुचिः शुक्लभरणः स्नात्वा पूर्व
 जलाशये हृद्येभ्यो विलिप्ते वा विलिखन्मंडले हरिं नो धूमचूर्णपिष्टैर्लक्ष्मीमनुपारुश्ववर्तिनी तत्रैव हरगौरौ साहितं
 सावित्रीब्रह्मणा सहितारं दीप्साहितं चरविद्धैलेययोतकर्तारं गंधैः पुष्पैर्धूपैर्नैवेद्यैश्च येथया सा कृपा अवियोगव्र
 तचारान्त्रेणानेन राजेन्द्र नरी वा पुरुषो वा अवियोगव्रतं दृढकृत्या भक्त्या ध्यातीमानि भूत्वा पूजयेद्देवान् सहस्रभूर्द्धा

पुरुषः पद्मनाभोजनार्तना द्यासर्विकपिलचायैभगवानुरुग्रोत्तमः नारायणोमधुलिहाविष्णुर्दामिदरोहरिः म

हावरहर्गोविंदः केशवांगरुडध्वजः श्रीवत्सः पुंडरीकाक्षोविश्वरूपस्त्रिविक्रमः ननु उपदेशोवात्मतेरात्रोवैकुण्ठेनाथ

वोविभुः वासुदेवोहर्षिकेशाः कृष्णः संकर्षणोच्युतुः श्रानिरुहोमहायोगीप्रद्युत्नोत्तमएव च निव्यंममास्तुसुप्री

तः समुतः केशिसुदनः उमापतिर्नैलिकंठः तथाणुसुभर्गोसिंहो ईशोस्तुसहृणवैद्याजकारः शंकरेश्वरः

ब्रह्माशुभुः प्रभुस्तपुष्कराक्षः पितामहः हिरण्यगर्भोवैदज्ञः परमेष्ठीप्रजापतिः वैशाचतुर्मखः कर्ता स्वयंभुः

कमलसुनः विरंचिपद्मयोगेश्रममास्तुवरदः सदा श्राद्धिधुभास्करोमानः सुद्यर्कः सवितारिकः मातंडांम

डर्लज्योतिरिभिरभिमहेश्वरः प्रभाकरः सुसष्टिभिरुत्तरणिः सरणिः श्रुताः दिवाकरोदिनकरः सहस्राशुभैरिचिवा

त् पद्मप्रवाधुनः पूषाकिरणभिरुभूषणः दिक्षुभांवल्लभोदेवः सप्ततिरितसदांमेम लक्ष्मीः श्रीपद्महस्ताचंचवला

कमलालया सदाभवतसुप्रीतामसमहाहरेवल्लभा उमागौरमडानाचिगोरिजामेनकात्मजा सदाभवतुमे प्रीताया

वतीहरवल्लभा सावित्रीभारतीवार्णवीर्णापुस्तकसंयुता सासदासिप्रसन्नारयुता विधिपुकासर

स्वती प्रभाकरयतानित्यखयाभायात्कारिणी शीताभवतुमेसजादिशुभासास्करत्रिया इति

पद्मनाभशंकरपितामहाकः निष्ठा सहितानु एवपुजा कृत्वाट्टब्बादात्तंद्रजेद्वेशमयश्वरतिनरः काश्चि

इतमेतद्भक्तिभावितोत्तक भवतिपशोषधनुसागोसुत्रानिमान विगतसंतापः हरिहरहरिरेष्यगर्भप्रसाकारणा

क्रमेणलोकपु मुक्ताभोगानविपुलानथयुर्भानिदंतो भवति स्त्रीपुसोद्यदिगर्भपुरुषोव्यादिसमाचरतकश्चित् नारी

यात्रतमेतद्व्येवापत्पालयविष्णोः इतिभिविष्णुत्तरहरिहरहरिरेष्यगर्भप्रसाकारणासवियोगावताध्यायः ॥

श्रस्वपामवभाद्रशुक्लदश्याष्टम्यानाव्रतारंभः क्राष्टयः तदकं दुष्यमाश्वयुजेमासातिदुरथवतंपायसादिवर्षे दधि

तमः कृष्णवचः नारदिनपुराजन्मदुःकसंगरादिपुः समरिततस्वयारजस्तच्छुण्वन्नतोत्तमः मासिभद्रा
 पदशुक्लत्रयोदश्यांसमारभेत ॥ त्रयोदश्यांप्रभातितुसमुत्थापशुचिभवेत् ॥ गृह्णीयात्त्रयमपूर्वदत्तधावनपूर्वकः ॥ आ
 चम्योदकमादायहममंत्रमुदरयत् ॥ गोत्रिभ्रन्नतस्यास्योपवासकरणेममः ॥ शरणभवंनित्यंभ्रमस्वतेधेनुरूपिणी
 प्रसिद्धमहादेवाल्हमनारायणः प्रभुः ॥ अल्हमनारायणदेवसौवर्णवास्वशक्तितः ॥ पंचासृतेनगठयेनस्त्रापयेत्क
 मलापति ॥ स्थापयेत्सर्वतोभद्रमङ्गलदृष्टलेपिवा ॥ गंधपुष्पैश्चनैवेधैः स्तुतिगीतादिनतैः ॥ नारिकेलाधर्मदन्निजश्री
 णयेद्वाहारतथा ॥ अल्हमीकान्तजगन्नाथगोजिरोजन्नतमम ॥ परिपूर्णकुसुमं गृह्णाणाध्वनमोरतुते ॥ आरोञ्जकतः कुर्वा
 द्नस्यारुणस्यतुष्टिदं ॥ नवकुम्भजलभूतहविष्यन्निनपुरितं ॥ कृत्वादिनत्रयपार्थश्रीतयेविनिवेदयेत् ॥ पंचपूजात
 तः कृत्वाजलधाराप्रदक्षिणा ॥ पुरादन्वातुमुकटकङ्कुकुमंतथा ॥ अन्नगोदानगंधादिदिव्यपुष्पैः सुदीपकैः
 अहारोन्नमवाकाचिद्वत्तदीपदिनत्रय ॥ अर्घ्यदानतैः ॥ कुर्यान्नारिकेलादिभिः फलैः ॥ अन्नमत्रोन्नम
 पंचगावः समुपत्तामध्वमानमहर्दधा ॥ तिसामध्येतुंयानदातरयेधेन्वैनमानमः ॥ प्रदक्षिणाकृतायेनधेतु
 वद्व्यातुपाडवः ॥ प्रदक्षिणाकृतातनसतद्वापावसुधरी ॥ गावोममाग्रतः संतुगावोमसंतुष्टुषतः गावोमपाश्वतः संतु
 गवांसध्यवसंभ्यह ॥ आरोञ्जकसनवेद्यगीतार्थमहर्त्सवः ॥ कुकुमकलशसूत्रधेन्वदद्याद्द्विचक्षणः ॥ एवंसंपूज्यतांधि
 नंसम्यग्भक्त्यादिनत्रय ॥ यवाश्वयवसवैवचारयत्त्रापपयेदधः ॥ गोमयादागतैर्धैतैः कुर्यात्तैरेवपारण ॥ धेन्वैप्रजागरं
 कृत्वास्वपापप्रणाशनं ॥ त्रिविधान्मुच्यतेपापास्त्रहराह्नपाडवः ॥ तस्यात्तरकृतांपापाह्नहरेणविमुच्यते ॥ चारिवेणु
 पात्राणिकारपित्वाप्रपूजयेत् ॥ नारिकेलान्चकंदलीद्राक्षास्त्रजूरदाडिमैः ॥ शुभैर्विरूढैः सिंदूरैर्वस्त्रैः कुकुमकज्जलैः
 प्रथमेवोजपुराध्वान्द्वितीयदाडिमंशुभं ॥ तृतीयनारिकेलंनदद्यादध्वान्दिनत्रयं ॥ करकारस्तुत्रयः कार्याः ॥ हविष्यान्नपू

रितः लक्ष्मीनारायणदेवतास्त्राणामर्थयासह । पूजयेत्कुसुमैर्वस्त्रैर्मसुत्रैर्पुंधिधिर । दंपत्योर्भोजनंदेयधनुभक्त्यादि
 नत्रयं ॥ पारणैरिणोविप्रानिष्टाश्वधूंश्रभोजयेत् ॥ शुक्ररूपायतापेनुद्विजायप्रतिपादयेत् सकुंकुमांसवस्त्राचघटाभुक्त
 टभृषितां गीतवादिजन्मद्वयादिरुतिपाठपुरस्सर यायाद्द्विप्रगृहंयावत्यापयेत्तएवच एवंयः कुरुतेनारोत्रिवात्रव्रतमुत्त
 मं भवात्तरुताद्यापञ्चिविधान्मुच्येतेनरः ॥ १ ॥ पापाकचिन्नपरयेतभर्तुदुःखनराधिप ॥ २ ॥ पूजपौत्रसुखतरयाभविष्टप्र
 तिनसशय ॥ जन्मानरेष्यसौनारीवैवध्वनेवपरयति ॥ वैधव्यतुमहदुखंनभवेत्तुभवात्तरं ॥ ३ ॥ पुत्रोत्तमतेपुत्रान्धनहीनोऽपु
 नलभेत्कायेनमनसाचैवकर्मणापद्दुपाजिनं तत्सर्वपातकयातिगोत्रिरात्रव्रतेकृते इह भोगान्सविपुलान्भुक्त्वायुः पूर्ण
 मेवच व्रतस्थास्त्रयप्रभावेणस्वर्गलोकेमहोपयेते ॥ कीर्तिदंधनदं चैवसौभाग्यकरणप ॥ ४ ॥ श्रापुरारोग्यपरसर्वपा
 पप्रणशान एतस्मात्कारणाद्भान्सभाधर्यस्त्वंकुरुव्रत यदिराज्यपरांकीर्तिनिर्विघ्नप्राप्तुमिच्छसि ॥ ५ ॥ श्रायगुर्ज
 राचारप्रोत्तनोतिरात्रव्रत ॥ युधिष्ठिरउवाच येनापिसकलालक्ष्मीर्नराणाभवेनभवेत् ॥ संततिर्वैर्द्धतेस्त्रिणातद्भ्रतवद्भने
 प्रभो कृष्णउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिद्व्रतानामुत्तमं व्रतं ॥ येनैवक्रियमाणेनसर्वपापक्षयोभवत् ॥ गोत्रिरात्रमिति
 स्थयतंतुलोणाफलदायक ॥ वांछितजायतेतेपायेपाचेतस्विवर्ते ॥ १ ॥ युधिष्ठिरउवाच कीदृशतद्भ्रतंदेवाविधानंतत्रकी
 दृश ॥ कथमेवसमुत्पन्नंकस्मिन्कालेतुंकंशय ॥ कृष्णउवाच पुराकृतयुगेपार्थमनुर्नामवभूवह ॥ वैवस्वतकुलेजा
 तोवभूवपृथर्वोपति ॥ द्वितीयद्वतिविरुथातःसाक्षान्मनुविरापरः नृपाःसर्ववशांयातावभूवु ॥ वैवस्वतकुलेजा
 परोराजापुजनीयोमनीषिणां नजायतेतुसंतानंतस्वैववंवर्तत सतः ॥ वाछतासंततितेनदत्तामत्रिपुकोशस्य ॥ सर्वत्रार्थसप
 त्नीकोवसिष्ठस्याश्रमययौ वांछाद्भिःपथिकल्याणंसारसै रतोराणीकृतं विविधानिचलुक्षाणिमार्गोपुफलितानिच सरा
 जामहिपसिद्धैरथारूढ सुवाहन.संधयायांयोगिनस्तरस्वमहर्षेःप्रापञ्चाश्रमं सारथिचसमादिश्यवाजीन् विश्रामये

एष रथादुत्तैर्षदांपत्यभाश्रमंतगतंमुनेः एवंकर्माणि संध्यायांदिर्षादीदृशेगुरु । अस्वत्यासमासीनंसावित्रियपि
 तामहं तौप्रणम्यगुरुतत्रमुनिपत्नींविशेषतः स्थितौतस्यसमीपेतुग्रीत्यनुदिनतौतयोः दिलीपचतदंशूरुयधर्मज्ञलो
 कपालकं प्रपच्छकुशलंराजैवसुपायाजामंमुनिः दिलीपउवाच-कुशलंन-सदादेवस्थितेवधिगुरैस्सति सुरेणात्रिम
 नुद्याणांविपस्योरक्षिताभवान् विपयेममकंतायामपत्यकिंनजायते नतुकाट्यधरिभ्यामिनिराशाःपितरामम् तथाकु
 रुमुनिश्रेष्ठपुत्रोभवतिभेषथा राज्ञाविपत्तिसशस्त्रैवदायत्तंसुखंमुने वेदेतिकथिनराज्ञामुनयेवैयुधिष्ठिर । तथामुनिः
 क्षणनस्थाप्यानरितमितलोचनः कारणसंतरेराज्ञोमुनिर्दृष्ट्वासमाधिना पश्चान्निवेदिदंतस्मैदिलीपायप्रयत्नतः वु
 सिष्ठउवाच पुराटत्रारिमाराध्यवसुधांगच्छतस्त्वव श्रभूत्कल्पद्रुमस्याधः कामधेनुर्नवंदिता जातस्त्वस्यास्तदाको
 पंदत्तस्तेशापइंद्रशः नवंदिताहंभवतासांप्रतंपदिभूपते । - भविष्यतिनतेपुत्रस्त्वच्छापेनश्रुतस्त्वया । नपूजयेच्च
 यः पूज्यान्योवंद्यावैवदंते नजायतेतुक्लयाणपातकैरनुलिप्यते । - दिलीपउवाच । कृतोमयापराधोयंकिकरोमि
 महामुने संततिर्जायतेयेनतद्गतंवदमेप्रभो वसिष्ठउवाच । अर्घ्यैर्नानाविधैःपुण्यैस्तपोभिर्नृपदुःसहैः । नजाय
 तैतुसंतानंगोत्रिरात्रव्रतंविना । सपत्नीकःसवत्सामेधुनं । राजनफलप्रदाः । आराधयेकप्रमनागोत्रिरात्रव्रतकुरु ।
 यदिर्यदिलीपस्यमुनिनाकथितंव्रतं तावच्चनंदनीधेनुर्नानादाववृत्तेशुभाः कुडोश्रीतिलकसितंसुकापीलादुग्धशुभ्रि
 र्विष्यती देवानांवरदाशुभोदाधिभवाकामप्रदापाटलाः । रीर्वाणाःसकलाःश्रुतौवपुप्रियैतिष्ठतियस्याश्चते
 संपूर्णशशिनःकलाचदधतीश्रेयस्करापूर्णिमा । भद्रिमासिसमायातशुक्लपक्षेनुपार्थिव । प्रातःस्नात्वात्रयो
 द्रश्यानिपंभतुसमाचरेत् समुपौत्प्यगोत्रिरात्रमर्किकृत्वाततस्त्वव भिद्यहनिचतुर्थेहंसौभाग्ययद्देहिगोमसःइति
 यमभञ्जः ततोनाश्रासमभ्यर्च्यैवच्छलेगधर्षिकेः । नगुरैशतपत्रैश्चैवंपुकाद्यैशुभाननागावाप्यमाद्यतसत्तगावो

निसंतुष्टतः गावोमेपार्थयो.संतुगावांमध्येवसाभ्यहं पचगावःसमुत्पन्नामध्यमानेमेदधौ तासांमध्येत्
 यानंदातरथैधैवैनमोनयः इतिपूजाभयः फलैर्नानाविधैः पुण्यैर्गौरिपिस्वशाकितः पूजनीयाप्रयत्नेनदद्याद
 धैयविधानतः नालिकेरंक्कम्पांडंमातुलिंभचदाडिमं समिष्टांजचनैवेधंकारयेद्यवसंसुतं गोत्रिरात्रत्रतार्थापफल
 मद्यकरेदृतं सर्वकामप्रदंदेविगृहणाध्यंनभोरतुते इत्यर्धयंत्रः वस्त्रयुग्मंविधानेनदद्याद्वासांसिदक्षिणां सप
 न्तीकापगुरवेस्वशक्त्याचत्रतीनरः दिनानिद्वतिभिस्त्रिणिश्रोतव्याचकथाश्रुमा जितक्रोधैस्ततःसर्वैःस्त्रीभिर्वापुरु
 पौरि एवंसपूज्यविधिवच्छ्मभियुक्तंतेकेशवं चतुर्थोदिवसेप्रातिततोधेनुंविमर्जयेत् अथधेनुसवत्सांचमंत्रेणाने
 नपार्थिव दद्याद्विप्रायाविदुपेधमर्द्धशास्त्रपारगे परिपूर्णंत्रतंक्त्वादत्वाकामानभीष्टिसतान् विप्रापयवमप्यादतामा
 तर्भच्छपथासुखं इतिदानमंत्रः ॥ सर्वदानानिदेयानिस्वशक्त्याव्रतिभिर्नरैः विविधैर्भ्योद्विजेभ्यश्चदक्षिणांचस्व
 शाकितः वित्तशाठ्यंनकुर्वीतदापयेच्चतोनरः गृहंयावत्त्रजेतिद्वीतवाद्यपुरस्सरं गोपालानांचपाथेयपूजा
 पूर्वैकरंपरं यथापेचारितानित्येफलैर्नानाविधैःसह भुक्तयेकामयेनवाचसंयुक्तगोमयेनच पारणतीःप्रकर्तव्यं
 सर्वैरिष्टजनैःसह सपत्नीकापगुरवेदद्याच्चान्नसदक्षिणं कृष्णजवाच एवमारारुध्यतांधिंनुराजावैभक्तिरूपर
 ततःप्रजानामधिपः प्रभतेसुरभिमुनेः भाद्रेमासिस्वितेपक्षेत्रयोदश्यांयुधिष्ठिर पूजांक्त्वाविधानेनमुनोच
 त्वरितंशुचिः संख्यापप्रभृतिरिथेवाश्राययौपुनराश्रमं शर्चांसुदक्षिणाकर्तुंनित्वाचाविधिवद्दालि ययौधेनोःस
 भीषेतुवाल्लिदत्त्वादिनत्रय अन्तयातस्ततोधेनोरुत्तरीयेदिवसेपुनः जगतीं गोरुपथरामिवोदधिपयोधरां लताभिः
 श्रततोराजापुण्यैर्वर्धापितस्तदा जयशब्दंचभापतेपक्षिणःसुंदरस्वनाः भीतेचवनदेवीनिर्गयमानंयशःस्वकं शुश्रा
 वचतोराराजाभुशंभनसिदर्पितः तद्विनेधैमुनेधैनुराज्ञोभावंपरीक्षितुं विवेशागृह्वरंतत्रपार्वत्याश्रपितुर्गृहं कृन्निम

श्रततःसिंहोमुनेर्धन्वाभयंकरःसिंहश्रद्धशरज्ञाधेनुकपर्णवलेनवै।दृष्टराज्ञातदाधेनुःकंदमजाराश्वरोलवृणैः।ततो
 धनुर्परःसोपितांमिकुमुपचक्रमे - नृएया सिंहवधार्थापरराजावाणंसमाददे ।दुःखेप।रतुतदारोयःकोपयुकोब्रभूव
 सः।'धनुष्यारोपयन्वाणिविचित्रन्यस्तश्वस्थितः।'हेस्तस्यनिश्चलस्वेनक्रोधस्तस्यद्रववर्धत ।विस्मयंश्रापयस्सि
 होराजानंवेयुधिष्ठिरं म नवस्यगिरिश्राहदृष्टल्वेनगावोस्थितः।५६।सिंहउवाच ।वाए प्रयुकोभवताहृथासिपिभ
 विष्यति ।'ततःकष्टेनमहताश्रमंमाकरुसर्वथा।'।नमारुतरप्रवेगांहिपर्वतोन्मूलनेक्षमः ।जाघेतेनमहोरज
 स्यात्केवलमनोःकुले महेश्वरस्यमारजनाज्ञाकुर्भोदरतुवै ।सयकानांचसर्वपामुख्यंजानीहिभूमिपु ।विलोक
 येसंपुरतोदेवदासमहाद्रुम सिंकांस्त्रहेनभूपालशिवयायंमुतःकृतः।५७।कदाचिदागतोहस्तीभमप्रस्तेनमहाद्रुमः
 तस्यसंरक्षणार्थायनैर्पुंकोयंशिवेनतु कृत्वाशिवेनसिंहत्वयुकोहर्जावृभोजनः ।तर्हीयखलुगौराजन्मद्वयाधिसु
 पनात।'।'त्यक्कालजानिवंतेस्वसुभंकोस्तिगुरोर्भवान् ।'श्रापत्कालइददृत्नस्याच्छन्नभूते।यदि ।दीर्घोनजायतवै
 तस्ययंशोराजन्नगच्छति श्रुवांगिरस्तुसिंहस्वरराजाचैनमुवाचहंईश्वरेणसमोनान्यावेरिसिंहभवजानपि ।स्समीध्र।
 श्चकथंयातिममधेनुरियगुरोः ।प्रसिद्धदेहंइहृणीष्वमुंचयेनुसवत्सका ।भविष्यतिजनन्यारचवत्सेमगीवलोकयन्
 सिहेनंतुदिलपायंकाथितवैतटावचः ।'देहांतेरचदृष्टानिभयकारीणिकुर्वता ।'लोकैनेहेतुना।पार्थकांतछन्नचमुःकृता ।स
 र्वस्यजगते।राज्यवपुरतन्नवंवयः ।त्यंकुमिच्छसिमीराजन्मूर्खत्वकथमादृश ।'ददासिचकथनाणान्प्रजापालनतत्पर
 जोवन्नैवमहाराजमुनेःकोपश्रशान्मति ।'ततो रक्षस्त्रकदेह ।'राज्यंचकुरुभूमिप ।चात्रद्योवाचासिहोसौजगोनानुगता
 गिरः ।दिलोपोपितटापार्थवाणिमितामुवाचह ।'नयानिरीक्षितश्रेयभूमिपोदीननत्रपा ।'किमेराज्येनभो ।सिंह
 विष्टयेर्जीवनेनभ ।'यशोगतचभेसर्वगुरोर्धेनुमद्विष्यसि ।यदिसिंहततश्चाशसिंहस्यपातितस्तदा ।'यावद्विष्टं

पतिर्त्वांसस्य पिड्वन्नुप तावत्सि होरवंकृत्वा धावितश्रमभयकरं दृष्ट्वासिंहं निपतितं च लोचनभूवहं तावत्स्यो
 परिष्ठाच्चपुष्पटुष्टिं पपातावै । उत्तिष्ठत्सम्भूपालवाचमिच्छानिशम्पसं । उदियन्श्रयपुनश्चाग्रंगाददर्शनवैहारिः । स्व
 याचगुरोर्पार्थभक्त्या वैवाविशेषतः प्रीतांकामदुष्टाहं च वरयाच च तद्भवान् । योजयित्वा कारैराजा ययाचेत नर्घततः
 वशं कर्त्तमहाप्राज्ञ शिवभक्तो निरतरः ॥ धेनु रुवाच ॥ गोत्रिरात्रात्रतराजन्मद्रक्त्या भवताकृतं - ततोपस्थाञ्चतेद
 क्षं पुत्रं पौरुषाविग्रहः देवान्येपि कारिष्यति गोत्ररात्रात्रतमम तेषां कामप्रदास्यामि मनसो ह्यनसंशयः - इदं दुष्का
 चलितं धेनुर्वसिधरया श्रमप्रति गामागतं बलिनीत्वा श्राययौ तु सुटाक्षिणा पूजाकृत्वा विद्येन राजपत्नी विशेप
 तः - प्रदक्षिणा क्रियां कृत्वा चलितं वैयुधिष्ठिरं आश्रमे च ततो गत्वा दिर्लोपे सौतत पुनः । गुरोरेभ्रवत्सर्ववृत्तां तमवदी
 र्पुनः नदितो च तटापार्थदपतो तौ सुकोमलौ पारंणच वत कृत्वा प्रास्थितौ नगरप्रति हुताशय च नमस्कृत्य हेतारंगत
 धैवथ आगतश्च ततो राजा उच्यतां कपुरप्रति राजा तं न कशाभिनराज्यमारोपितं भजे दिनैः कतिपयैरेव गोत्रिरात्र
 प्रभावतः राज्यं च कुर्वतस्तस्य सुतरस्तस्य महबला प्रभाति सुमहूर्त्तं च उच्यते रात्रयु सज्ञया रम्यज ततदा सर्वसंजातानि
 र्भलादिशः आददे च हृतं बालिर्वापय शीतलावयुः सृदं गानात्स्वनैरैरभ्यैः पूर्णस्वसमभूत्तदा प्रजाः सर्वास्तदापा
 र्थवदति च पुन पुन गोत्रिरात्र प्रभावेण राजा पुत्रो बभूव ह पुरंदरस्य जेता च महार्धर्मपरायण दिविवजयस्य यज्ञस्य
 कर्ता सोपियुधिष्ठिर यज्ञादिविजयकृत्वा निभेभ्यश्च ददौ वसु ईदं शश्राप्य यसूनुर्गोत्रिरात्र प्रभावत तदा प्रभृतिवैलोक्या
 लोकेशिभ्यः कुर्वतेन्नतं - देवै सर्वैः कृततत्र सर्वकामार्थसिद्धये सर्वाभिर्देवपत्नीभिः कृतचव्रतमुत्तमं गोत्रिरात्रात्तपुष्टं
 विधानेन फलप्रदं कुरुष्वत्वं महाराज कुरु राजयुधिष्ठिर साक्षाद नतरं मातुः कृतामनसि पार्थिव भाद्रपदे स्ववत्सवं
 भक्त्या च्याराधयस्व गा एवयः - कुरुस्ते पार्था गोत्रिरात्रात्तपुनः - सिद्धति सर्वकार्याणि सुखचैव प्रवर्द्धते न जायते यज्ञा

इयं यस्याः पादौ भुवस्तले भक्त्येदं यदि कुर्वीत तस्याः स्याच्च न संशयः तपोभिर्दुष्करैः किंचिद्यज्ञैस्त्रयैर्ब्रतादिभिः
 नुकोरितेभ्यः पापेभ्यो ब्रतमेतद्विधाय तु कुर्वति ये ब्रतमिदं जगति प्रसिद्धं पापापहंसकलचितितकामदं च ॥
 श्रास्वते तव विमानमनुत्तमं च स्वर्गप्रयांति यमभूय भयं विहाय ॥ इति भविष्योत्तरे गोत्रिरात्रव्रतं ॥

श्रयोद्यापनम् ॥ युधिष्ठिर उवाच कथयस्व महापुरुषं गोत्रिरात्रव्रतस्य वै उद्यापनविधिं कृष्ण येन चोष्ण
 तत्फलम् ॥ श्रीऽऽण्ड उवाच वर्षे चतुर्थे संप्राप्ते गोत्रिरात्रव्रतस्य वै उद्यापनविधिं वक्ष्ये सर्वेषां व्रतसिद्धये - तृती
 यं दिवसे स्नायान्मध्याह्ने विधिपूर्वकं देवान्निपेहन्समभ्यर्चयं श्रुद्धे च सुगृहे व्रती रात्रौ च सर्वतो भद्रं गौरोति लकमुत्तमं पूर
 येत्पंचभिर्बुधैः शोभनं च यथादितं ताभ्यस्य कलशं कुर्यात्ताभ्यपानसमन्वितं मासेन केन राजेन्द्र लक्ष्मीनारयणं
 विभुं नवेसूक्ष्मे धृतं वस्त्रे देवार्थपरिकल्पयेत् वंशपात्राणिकुर्वीत सौभाग्यगुणविरहकैः विरूढवस्त्रपकान्निर्गारि
 कलादिभिः फलैः विलेपनैश्च पुष्पैश्च धूपैर्दोषैस्तथोत्तमैः पंचासृते श्रुतैर्वैद्यैः पूजयेद्विधिपूर्वकं लक्ष्मी
 नारयणं देवांसां सवत्सां विशेषतः रात्रौ जागरणं कृत्वा गीतवादित्रकौतुकै ततः प्रभातसमये होमं कृत्वा लवणं च आ
 चात्पयं वरेत्तत्रे देवां गपारगं तदाज्ञायाचकतं व्यसाधु कर्म प्रयत्नतः गोत्रयंच प्रज्ञातव्यमेकामपि सवत्सकां
 बहुदुःखासुशीलां च तारुण्याभरणान्वितां दंपती परिधानं च वस्त्रैरभरणैः शुभैः शय्यां सोपस्करां दद्यात्पानपात्रं
 कमंडलुं चाभिरंधृतपात्रं च तिलपात्रं स दक्षिणं पात्राणि च सुवर्णं च भोज्यागव्येन चोद्विजाः एवं धेनुं च विप्राय यदत्त्वा
 चष्टत्तो व्रजेत् पदे पदेऽभ्यमेव स्य फलं प्राप्नोत्ये संशयः श्रवणं च निदानानिदं च्वातं च विसर्जयेत् भूयसीदक्षिणां
 दद्यात्प्रतसंपूर्णं हेतवे गोपालेभ्योऽपि दद्यात्प्राक्कुर्यात्सिक्कं वलं सर्वक्षमापायेत्वा तु पारणं च तत्श्रुत्वा श्रनाथे
 र्ध्याधिभुक्तेभ्यसीदद्विभ्यकुट्टकैः गवांभक्षितमज्ञयद्दुग्धेन परिपाचितं - तेन जैनप्रकतं व्योदेहरयशुद्धिनिच्छता

एवमुद्यापन्नंकार्ष्यं ब्रतस्य फलमिच्छता शतयभावे द्विजानुज्ञां गृह्णीषुर्वतिनः सदा तथा तत्पूणां तामितिनान्यथापिकदा
 च न नारी वा पुरुषो वा पि पुत्रवान्जायते ध्रुवं इह लोके सुखमुक्ताश्रिते गोलोके मनुष्यात् श्रीकृष्ण उवाच एतत्तकाधि
 तं राजन् ब्रतस्योद्यापनं शुभम् श्रोष्यति वापठिष्यति तेषां सर्वे मनोरथाः चेकरिष्यं स देहं तेषां लोकाश्च शाश्वताः
 इति भविष्योत्तरे सोद्यापनं गौत्रि राज ब्रतम्

अथात्रैव प्रसंगादशोकत्रिरात्र ब्रतमविव्योत्तरे ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ शृणु राजन् पुराट् तमयोध्यायां ब्रतं
 शुभं वसिष्ठेन मुनीन्द्रेण सीताप्रियव्रिषेदित विधाया रावणवधंधं दारामोपुरेभ्यगात् तदा सीताप्रणम्याथ वासिष्ठवा
 न्यमदवात् सीतोवाच भगवन् दंडकारण्याद्रावणेन हतापुरा नपश्यामितदार्किं चिदरमियं विकलं द्विधा
 मसात्तदशोषिता तत्र राक्षसेन हतासती अशोकवृक्षप्रणता जाता चितापरायणा उक्तं ब्रिजटया तत्र वाक्यं हे
 र्षंसपुतं अशोकप्रणमसीते विशोकारं भविष्यसि तथेयुक्तं मया ब्रह्मन्यथो कत्रिजटावचः ततः प्रभुस्य हंशा
 भ्यदंशो कब्रतमारभे तेन ब्रतप्रभावेण हनुमान्पवनारंभजः शतयोजनविस्तीर्णो तैर्वासानं रमयय मया दृष्टो
 द्विजश्रेष्ठसाभिज्ञानो महाबलः पुनश्च कुशलीं जातो दग्ध्यालंकां महाबलः ततो मे प्रत्ययोजातो ब्रतस्यास्य महात
 राः अस्याच ब्रतराजस्य प्रभावेणारंभजो हरिरततः कैश्रदहोरत्रैर्भर्तारो घवो बली निहत्परावाणं संख्ये मां विशुद्धं पृष्टी
 तवान् तदहं भगवन् विप्रपृच्छामि त्वां ददन्नतं अशोकस्य प्रभावं मे व कुमहं स्य शेपतः ब्रतस्य तस्य पुण्यं तु पुराणोक्तं मही
 तले अथावासुरलोके पुसुरनारीनिषेवितं वसिष्ठ उवाच ॥ एवमेतज्जनकजेयथावक्ष्यसि सुब्रते अशोकस्य प्रभमविवेणतद्
 द्वाक्यमया धुना शृणु चान्न मया स्यातं नंदोदिव्यकानने उहरूपतिमुख्याच्छरुत्वाय जाता परमाद्भुतं त्वज्जामिभूते नैन्द्रेण हतौ
 दैव्या रं महासुरा विश्रंसं च्चाहु द्विहानि रतस्य धर्मं धजायत ब्रह्महत्यामवाप्याथ देवैर्द्रो न पृचेत नः त्रैलोक्यपराजं च यत्काशु

समुशरिर्भयादितः एतस्मिन्नंतरेदेवि नहुपो त्वपससमः त्रैलोक्यपराज्यंसकलजहारवलदार्पितः ततःशर्चाप्र
 त्यथिताहतराज्यमवेक्ष्यसा नदनातरमासाद्यतपस्तेपेसुदुष्करंतांश्रुत्वाधर्मनिरतादृहरूपतिरुदारधीःश्रागद्य
 नदनंदेवंवाक्यमाहमहातपः ॥ दृहरूपतिरुवाच किमर्थं त्व्यतेदेवि तपः परमदुष्करं त्वयाकिंप्राथम्यंतेतेन
 तपसाद्वहिकारणम् ॥ शच्युवाच ॥ हत्याभिभूतदेवैर्द्रंहतराज्यंहतात्विपं कापिप्रनष्टंविप्रनजानेहंप्रियंपति
 एतस्मात्कारणद्वह्यन्ततपउग्रसमाश्रिता यथापुनार्जंराज्यंदेवैर्द्रः प्राप्नुयादिति कतिष्ठतिमुनेर्ब्राह्मिणसुरराट्शत्रु
 तापनः प्रसादंकुरुमेदेवसंयोगंतेनचाप्नुयां ॥ वाक्यपतिरुवाच ॥ शृणुपौलोमिदेवैर्द्रेयथानष्टोभयात्तरः मानसो
 भसिसंभूतपंकजानरमाश्रितः ब्रह्महत्याप्रभवेणउद्वेगंरुमाश्रितः अभिभूतामिहापरयत्ततोपसुविलयंगतः का
 मंततःप्रसंगेन सर्वंप्राप्यसिसुवते बहुकालेष्वितंयस्मात्तपसालभ्यतेफलं स्त्रीणापुष्टिप्रदंहेकं ब्रतंप्रोक्तंस्वयंभुवा
 सावित्र्याःपृच्छमानायास्तत्वंकर्तुमिहाहंसि श्रशोकब्रतामित्येवनाम्नाख्यातांश्रिविष्टपे येनचार्णो नपौलोमिनारोदुः
 खंनर्वेदति हरः स्वयंभवेपेयदृक्षराजपुनंदने अस्मिन्तुष्टेहरस्तुष्टइतिविज्ञायानिश्रितं ॥ शच्युवाच पुत्रागनाग
 वकुलंचपकाद्यानमहीरुहान् परित्यज्यकथंचान्यान्हरोरिमकृतसन्निधिः वाक्यपतिरुवाच हरेणनिर्मितःपूर्वश्रयो
 कोयंरुपालुना लोकोपकारकरणेततोयशिववह्मभः वासिष्ठवाच निर्मायदृक्षप्रवरंप्रणम्यभक्तयार्चयित्वाविधिव
 चधर्मपप्रच्छेदेवापुनराहनाम्नादिविष्णुणुवंविधिमरयसर्वं ॥ दृहरूपतिरुवाच श्राारभ्यतद्रतंकार्थ्यत्रिरात्रंसमुपोपुण
 श्रिरात्रेदिविस्थयातमशोकतरुमूलके कार्थ्यनारीभिरमलमनोवाक्कायकर्मभिःतत्र प्रदक्षिणादेयाश्रुत्वांतरशातंफलैः
 नारिकेलैश्चखजूरैर्गोस्तनीभिर्दिनेदिने मंत्रेणानेनमनसा पूजयंतिसदाशिवं श्रशोकशोकापनुदसर्वकामफलप्रद
 ब्रतनानेनपूर्णवधोःकफलदोभव इतिप्रदक्षिणामत्रः तनस्तृतीयेदिवसेसमभ्यर्चयंतियानतः महादेवंद्वप

पुत्रवंशपात्राणिकारयेत् श्रुतेनैवाधिधानिनयः कुर्याद्भ्रतमुत्तमं वैधव्यनामुयात्रारिपुत्रस्यैव्ययुताभवेत् वसिष्ठ उवाच ॥
 ॥ उहस्पतिमुखाच्छरत्वाशर्वाचक्रव्रतोत्तम शास्त्रोकाधिधानासीत् भक्त्यादेवः समागतः ब्रह्महत्याविनिर्मुक्तो य
 थाभवतिवाससः तथात्वंमुपिवांछार्थं व्रतमेतदशोकस्य सर्वकामफलप्रदम् कृष्ण उवाच वसिष्ठस्य वचः श्रुत्वा सीता चक्रैव
 लोकेस्थितादेवो भविष्यति व्रतमेतदशोकस्य सर्वकामफलप्रदम् कृष्ण उवाच वसिष्ठस्य वचः श्रुत्वा सीता चक्रैव
 तोत्तमं रामाज्ञांसमनुप्राप्य श्रयोध्यायांचकारसा सीता व्रते कृते तस्मिन्नुःखहीना सदा भवेत् युधिष्ठिर उवाच ॥
 श्रशोकव्रतराजस्य पूजादेवविधानतः कादेवतात्रयपूजानारिभिर्वदकेशव श्रीकृष्ण उवाच ॥ श्रशोकवृक्षेतिष्ठ
 ति सर्वदेवायुधिष्ठिर पक्ष्मपुत्रशाखासुश्रिवाधाः सर्वदेवहि श्रशोकसन्निधौ रामः पूजनीयः स लक्ष्मणः
 सीतायासाहितो राजन्विष्णुरीशो यतोमतः पृथङ्मंत्रैः पृथग्वस्त्रैरशोकास्त्रयायथाक्रमं पूज्याश्च भरत श्रेष्ठपुराणो
 काधिधानतः श्रशोकवृक्षविहितः शिवाद्यापिसुरोत्तमाः श्रशोकपूजनेनाशु तैः संतुष्टा भवन्ति ह गौ
 र्या लक्ष्म्या तथैन्द्राण्यादमयं तथा च सीतया त्वंसमा राधितः पूर्वं मशोकफलदेो भव इति पूजा मंत्रः ॥ श्रशो
 कवनि कामध्वंसीतया त्वं प्रसाधितः श्रशोकसंक्रम फलो गृहाणा धर्मं नमया इत्यशोका धर्म मंत्रः । रावण
 स्य वधायाप उरुत्वरत्वं मही तले विष्णोरंशो सिद्धेश गृहाणा धर्मं नमो रतुते तात भक्त्यनुमुखं रामं वदेहं लोकमुद
 रं इति रामा धर्म मंत्रः । रामभक्ति युतं भातं सुमित्रानंद वधेन तं लक्ष्मीवर्द्धनं गौरं लक्ष्मणं पूजयाम्यहं इति ल
 क्ष्मणपूजा ॥ श्रवनी तल्लसंभूते सीते सर्वांग सुंदारं गृहाणा धर्मं यदादत्तं पूजां जनकनंदिनि इति सीता पूजा
 लक्ष्म्याः सर्वं सर्वदेवस्य विष्णोरंशो मही तले श्रवतीर्णां यदादत्तं गृहाणा धर्मं नमो रतुते इति सीताया श्रधर्म मंत्रः ए
 वसपूजय विधि वत्सर्वशो कविनाशनं सर्वपापप्रशमनं सर्वकारि विवर्द्धनं श्रपुत्रयापु रापार्थपार्वत्या मंदिरा चले

शशोकःशोकशमनःपुत्रत्वेपरिकल्पितः

दिकचारस्यश शोकस्यमहातरः

कारितंविधिवत्त्रतेनार्था

केनगोतमः याव्रतंकुरुतेनारिपुराणोक्तिविधानतः

शशोकस्यप्रभावेणसर्वान्कामानवाप्नुयात्

अथैवव्ययु

तासातुलक्ष्मीसात्रिधयमाप्नुयात् सर्वोपहारंराजिन्द्रब्राह्मणाथनिवेदयेत् कथामपिसमाकर्षयःकुर्याद्विजपू

जन व्रतस्यफलमाप्नोति सद्यतोहिनिसंशयः युधिष्ठिरउवाच विशेषंद्रहिमेदेवशशोकतरुपूजने येनार्चितेतरौ

सर्वथाप्यतेसकलफलं श्रीकृष्णउवाच कथयामितरोरान्यान्याभिर्द्रवतामिदं कृतं मनुष्यदेवगंधर्वनारिभिःपुत्र

तद्वये शनसूययात्रिपत्न्याभ्ररुंधत्यातथैवच देवकयासीतयात्तथाद्रौपद्यासत्यभामया दमयंत्याचसवि

श्यातद्व्रतं कृतमुत्तम शशोकःपूजितःपूर्वं यथावच्छृणुपाथिव शशोकोराजतथैवसौवर्णश्रतथाशिवः तथै

वकारेयत्सीतासौवर्णौरामलक्ष्मणौ पूजयेद्विधिवन्मंत्रैः पूर्वोक्तैर्दृष्टसत्तम शशोकंपूजयेद्दक्षप्ररूढंशुभपल्लवैः

विरूढैःसतथानैयश्वगुणकर्मोदकैःशुभैः कालोद्भवैः शुभैर्दिव्यैर्नारिकलःसदादिभैः पुण्यादिभिस्तस्याधूपैः पूज

येत्तरुमुत्तमं शशोकःपांडवश्चपृशोकंनारायणतिरमुतः पितृमातृपतीनांचश्वशुराणांतथैवच शशोकस्त्वंशो

कहरोभवसर्वजनकुले इतिश्रीभगवित्योत्तरेशशोकविराजव्रतम्

अथभाद्रशुक्लचतुर्दशीकृत्यानिनारदीये ॥ भाद्रशुक्लचतुर्दश्यामनंतव्रतमुत्तमं कर्तव्यमेकभक्तंहिगोधूमप्रस्थपिष्टकं

विपाच्यशर्कराल्याक्तमनंतयानिवेदयेत् गंधार्थैःप्राक्समभ्यर्च्यकार्पासंपटजंतुवा चतुर्दशान्शियुतंसूत्रं कृत्वासुशोभ

नंततःपुराणमुत्तार्यसूत्रंक्षिप्यजलाशये निवक्षीयात्त्रिवंनारीवामेदक्षेभुजेपुमान् विप्रायमिष्टपकान्प्रदद्यादक्षिणा

नित्तं स्वयंचतमिदंतंवाद्यादिवंकुटुर्पाद्गतोत्तम मंडलं सर्वतोभद्रंघान्यवर्णैः प्रकटप्यच सुशोभनंन्यसेत्त्रकलशंता

स्वजमुने तरंगोपरिन्यसेद्धैमीमनंतप्रतिभाशुभं पीतपट्टाशुकाच्छन्नांतंविधिनापयजेत् गणेशंमातृकांस्वेष्टान्

श्रवणं मध्याह्नं वापि नीमालिप्त्युक्तं श्रद्धान्तपूजनविधिः तत्र नामसपुशाद्याल्लिप्ताखिलपापानिमाकेपवकालमसिद्धि
 पुत्रप्राप्तयेन धान्यसपुश्याराभयामिमाकप्रमगातिस्य चतदशवापादयथावध्यनत्रवतकारुष्य इति सकल्पकृत्वा
 मङ्गलसवतामद्रकृत्वाकमतावन्पुसत् तत्राष्टदलपद्धानुपजयाहणमठयय कर्मापारपात्रविन्यस्य तदप्यष्टदल
 कृत्वा तत्रपूजयादित्यथः कृत्वाद्भूमयदवफणामसकमद्वित्तं तस्युभयतददसत्र ककमुकसशाभन चतुदशय
 धियुतमपुश्यापुत्रपूजयत ततरनेमलमत्रणनमस्कृत्यचतभुज नवाक्षपल्लवाभासापुगलश्मश्रुलाचन पातव
 रथरदवशासचक्रगदाधर प्रसन्नवदनवपुणविश्वरूपवाचतयादतिध्यानमती श्रद्धाशुद्धवताः वपुणरभस्तथा
 दित्यः सहजाक्षः पितमहः इन्द्रगर्पनाकाविध्रशः स्कदः सामस्तथवच वरुणः पवनः पृथ्वीवसवाग्भ्युदवता
 इति तत्रावाह्यपूजयत श्रागच्छानतदवशतजाराशजगतनु क्रियमाणामयापूजागृहणामसस्तमसहस्रशोर्षत्यावा
 हनमधु नानारत्नसमायुक्तकालरथरविभूषितः स्वासनदेवदेवशगृहणपुरुषात्तमपुरुषएवत्यासनं गंगा
 दिः सर्वैर्दशभ्यामर्थाप्राश्नयान्वाहृतं तीयमेतत्सुखरुपशोर्ष्याशुश्रुतिगृह्यतांभः एतवान्मरुतिगुह्यं ३ अनतानतदे
 वेशश्रान्तगुणसागर अतंतीनांतंरूपेसिगृहं एावर्षीनमोस्तुते अत्रिषादुर्ध्वत्यर्धशु कर्पूरवासित्तोषमंदाकिन्याः
 समाहृतं श्रावच्यतहृषीकेशैल्लिफ्यव्याधिसाशनं ततोविशालिद्याचमनं शुब्रांल्लिभं कुरुने देवदुष्टकृतं माविचं राय
 मधुमकैर्गृहणोदंनैल्लिफ्यात्तभयापहं इति मधुपकैर्मुदं ततः पुनश्चाचर्मुनं धूर्त्वा क्रमं त्रेण शार्करामधुमनि श्रंपयो
 दधिधुतंतयाः पंचाभ्युतेनस्त्रपनंगृहणं जंग्रतांपतेः श्राव्यायस्वइति दुभ्यं दधिक्रावणइतिदधिः धृतं मिमक्षेति धृत
 मधुचातेति मधुं स्थादुं पूर्वस्यशार्करा इति पंचाभ्युतं गुंगाचगोमतीरेवायं मुनाचस्यरस्वती नदी नदसहस्राणांतां
 यमेतत्समाहृतं श्रानंतगुणरत्नोपायिभ्यवरूपधराय च नर्मोमाहात्म्यदेवाय श्रानन्तापयनमोमघः इत्युपुपतिस्त्रानं

मलिकामालती चैव्यदिः । इत्यत्र नयत्रमिति नत्रपुण्यालिः । नमः सर्वहिनाय । यजगदाधारवक्षसि । सर्गादि
स्यतरूपाय गृहाणा र्ध्वनमोरतुते । इति पुनरर्ध्वदत्वा । प्रार्थना । अन्तकामानेमदेहिपुत्रपौत्रविवर्द्धन । अन्तः । सर्वकामा
नामधिपः । सर्वकामदः । ब्रतेनानेनसुश्रुतौ प्रविविहसदामम । अन्ताय नमस्तुभ्यं सहस्रशिरसि नमः । नमोस्तुपुत्रना
भायनागाधिपतये नमः । अन्तसंसारमहासमुद्रे मशंहिमासुद्धवासुदेवे । अन्तरूपे विनिर्धाय स्वश्रान्तसत्राय नमो
नमस्ते । इत्यन्तसत्रनमस्कारः । अन्तकामददेव सर्वकामफलप्रदं । अन्तद्वाररूपेण पुत्रपौत्रवर्द्धनं । नमस्ते देव
देवेश नमस्ते धरणीधरः । सत्रार्थेषु सस्थापश्रान्ताय नमो नमः । अथ सत्रग्रहणं । संसारगवह रूपासुसुखावि
हर्तुवाच्छ्रुतिप्रेकुरुकुलोद्भव शुद्धसखाः । संपूर्य च त्रिभुवनैरामन्तरूपवर्धेति दक्षिणकरे वरद्वारकते । इति नतना
न्तसत्रधारणं । अथ ज्योतिर्नतसत्रत्रिसर्जनम् । संवत्सरकृतां पूजां संप्रदायविधिवन्मम । त्रेदानीं सुरश्रेष्ठं वमन्तं
कल्पदं । तस्यां पिपोदशोपचारपूजा र्ध्वः । पूर्वाकेन विधानेन पूजयेद्विष्णुरूपिणं । पूजयित्वा हरेदेवमाचार्यपू
जयेत्ततः । परिधाय संपूर्णैकं वखालं कारभूषणैः । मंत्रैः संपूर्य विधिवत्तदद्यात्स्यदन्तः । सुरभीवैष्णवीमा
गानिदयं विष्णुपुदेस्थितं । आसं गृहणमया दत्तं गोमिदं त्वा तुमर्हसि । गोविंममाग्रतः सतुगावोमिसंतपुष्टतः । गा
शोमे हृदये संतुगवां मधेयवसा मर्हदं । संश्रेणानेन संपूर्य आचार्याद्यनिवेदयेत् । गोदानस्य प्रतीक्षणार्थं । रत्नैर्गृह्या
यथाविधि । ततश्चाभिन्वितानि विमानपूर्वेषु श्वचतुर्दश । वखोपवीतं संपूर्य भोजयेद्ब्रह्मविरतैः । तत्र स्तुतदक्षिणा
तंभ्यो विस्वाथा ठया विवर्जिताः । स्ववशात्थादक्षिणादद्यादाचार्यं च क्षमापयेत् । क्रियाहीनं भक्तिहीनं द्रव्यमहान्तं धै
र्यं च । सत्रहीनं पठेत् । अतश्चातव्रतसंपूर्तिहेतवे । अन्तसंसारमहासमुद्रे । अन्तरूपाय नमो नमस्ते । इत्यन्तं विसृज्या
थवा हास्यात् श्रवणैव सः । इति नां धकपुणेभ्यश्च दद्यात्तानादिकथनं । यथापुत्रान्भो कथं कथं वामाने समव्ययं । अथ

न्यचशुचिर्भूत्वाऽथयेद्विष्णुं च तद्दिने । एकत्रेत्पु श्रेष्ठकर्मणा च जनार्दनः । अनंतरूपी भगवान् तद्युग्मवति सर्वद-
 व्रतस्य फलमाप्नोति विष्णुलोकव्रजे नरः ३ इति सीध्यापनं । प्रतिवर्षमत्र तपूजन्म ॥ अथ कथा ॥ भविष्योत्स-
 युधिष्ठिर उवाच, अहं दुःखिह संजातो आत्भिः सह केशव । कथं कियं दारुमाकर्म तद्द्विः खसागरात् । कदं वपूजति
 त्ववैत्रा पस्यामो राजमुत्तमं । अथ याकिन्न तं कृत्वा त्वत्प्रसादाद्ब्रवीहि नः । श्रीकृष्ण उवाच । अनंतव्रतमस्त्ययति
 थावस्य युधिष्ठिर । सर्वपापहरं दृष्ट्वा स्त्रिणां वै युधिष्ठिर । शुकपक्षे चतुर्दशमासि माद्रपदे भवेत् । तस्यानुष्ठानमा-
 त्रेण सर्वपापं व्यपोहति । युधिष्ठिर उवाच । कृष्णकोयमन्तं तेषां च परैः परैः च यो विभो । केशपनागुग्नाहोस्विदं
 तस्तत्क्षकः स्मृतः । परमात्मा धवानंत उताहा न्नक्षत्राण्युत । कर्णुपानंतसंज्ञो वै तथ्यं मद्रहिकेशव । श्रीकृष्ण उवाच ।
 अनंत इत्यहं पार्थममरूपं निवाधत । आदिद्यादिग्रहमायापः काल उपपद्यते । लवकाष्ठामहतादिदिनरात्रिस्वरूप
 वान् । पक्षमासतुवर्षाणि युगकालव्यवस्थया । योयं कालामपस्त्यतः सोनंत इति कोत्सते । साहकालवर्तण
 त्रभूमरौत्तराणा यचः । दानवानां वधार्थं साधनां पालनाय च । अनादिमध्यपूर्वत । कृष्णविष्णुहरिशिव
 कुंभारक्तसोमसर्वं वं यापिनमीश्वरं । विश्वरूपमहाकालस्य दुसिंहारकारकः । प्रयथार्थमय रूपं फलगुणावप्रदशि-
 तं । पूर्वमेव महाबाहो । योगिभ्यो यमनुत्तमं । विश्वरूपमनतचयस्मिन्नद्राश्रुतु ईश । वसवोऽष्टौ तयादित्या रुद्रा
 एकादशस्तुताः । सतर्पयः समुद्राश्च पर्वताः सरितोद्गमाः । नक्षत्राणि दिशो भूमिः । पातालभुवर्वादि कं माकरुत्वा
 त्रसदेहसोहपार्थनसंशयः । युधिष्ठिर उवाच । अनंत । तमाहात्म्यं विधिं वद विद्वान् । किंपुण्यं किं फलं चारय्य अनंत
 नवांशुणां । केन चादौ पुरा चोष्णं मद्यं केन प्रकाशितं । एवं स विस्तरकत्वाद्ब्रह्मन्तं व्रतं मम । कृष्ण उवाच । आसी-
 त्पुरा कतपुगे सुमत्तु नोमवैद्विजः । वासिष्ठो ब्रवीत्पद्मः सुरूपं च भूगोः सुतां । शीलानास्त्रीचोपयमेव दोकविनिव ।

नृपः । तस्याः काले मसृजाता दुहिता । न तलक्षणम् । शीलानाम् । सुशीलासावर्धते । पितृवेषु मत्ति । माता च तस्याः का
लनव्वरदाहेन पीडिता । अत्रिजनाशानदीतिरेव यथा स्वर्गपतिव्रता । सुमत्तु रत्नतलेन प्राप्तुं वै धर्मपुंसः सुतापुनः । उपपद्ये वि
धाने ननु दुःशीलानामनामते । दुःशीलाकर्कशाब्दं नित्यं कलहकारिणी । सापिशीलापि तु गृहे गृहाचनपरावशी
कुड्यस्तभयद्वृद्धिदेहलतिराणादिकं । वर्णकेश्चनमकरेशीलपुतासितासितैः । स्वस्तिकैः पुष्पकैश्चैव अन्नवर्चतीपुनः
पुनः । ततः काले बहुभक्तौ मुरवशावर्तीनी । पित्रादृष्टातदनेन शोचिहाप्रोवने स्थिता । कर्मदेयासयाशीला विचार्य
तिसदुः । स्थितः । एतस्मिन्नेव काले तु मुनिवैदविदां वरः । कन्युर्थी च गतः । श्रीमान् कौडिभ्यंतामनामते । दुःशुभ्ररूप
संपन्नां वद्विद्यातनयां वृणोः । पितृददौ द्विजद्राघकौडिदयापय शुभेदिने । स्वयग्यहोक्रिधिनित्तविवाहमकरोत्तदा । तत्र
स्यौ द्राहिकसर्वककशां प्रोक्तवान् तदा । किंचिदायादिके देवजाभातुः पुरितोपि । तच्छ्रुत्वा कर्कशाकुलान्निहसादृश्यह
मदल । पेटायां प्रथमं वदध्या स्वग्रहं गमयतामिति । भोज्यावसिष्टचणुं नपाशुयंचत्रकारसा । कौडिदयोपि विवाहानां प्र
थिपच्यन् शवैः शनैः शीलान् सुमंतुरादाय न वेदिभोरथे न वै । मध्यारहे भोजवे लयां । प्रमत्तीत्यसि रित्तददशर्शां लीलास्त्रिणां
तुसमूहं रकथाससां । अतुर्ददश्यां तदा पाथर्वचयं तं जनादर्नं । उपगम्य शनैः शीलापप्रच्छर्त्ता कदंबकुं । श्लाघ्याः किमेत
न्मैद्वत्क्रिजामन्नतर्मादशः । ताऊचु योपितस्तवै । शीलं शीलं विभूषणां । अतंतव्रतमेतद्विवते नंतः प्रपूजयती । सा त्रयीदह
मयेतत्करिष्ये व्रतमुत्तमं । विधानं कौटशतत्रकिं दानकोत्रपूजयते । स्त्रियज्जुः । शीलसदस्य प्रस्थस्य पुना । अः संस्कृत
रथय । अधुविप्राप्यदातव्युमर्द्धं भारमनिभोजनं । शक्तया च दक्षिणां दद्याद्वि तशाढय विवर्जितः । कर्तव्यं ससद्वितीरे वि
धिनानिनभा । मिति । स्त्राव्यातवंत्सुमभ्यव्यमंडले धूपदीपकैः । पुष्पैर्गंधैश्च नैवेद्यैः प्रीतरकैश्चतुःसमैः । चतुःसमैः परिभा
याकगंधद्रव्यैः । तस्याप्यतोदहसुं कुंकुमांकुं सडोरकं । चतुर्दशार्थं धियुतं वाभुं करतले न्यसेत् । अतंतसंसारमहासमुद्रे

मग्रहिमामुद्धरवासुदेव । अतंतत्तुपेविनियोजयस्वअतंतसूत्रायनमोनमस्ते । अनेनडोरकंवद्धव्याभिकांप्यस्वस्थमा
नुसेःध्यात्वानुरायणंदेवमनंतविश्वरूपिणं । भुक्त्वाचात्रेवजेद्वेस्रमभृंशोकमिदंयत्तम् । कृष्णउवाच ॥ एवमाकर्ण्युराज
ऋप्रहटेनांतरात्मना । सापिचक्रेवतशीलाकरेवद्ध्यासुडोरकं । प्राथम्यमधीविज्ञाप्यदत्त्वाभुक्त्वास्वयंततः पुनर्जुगामुसं
हृष्टागोरथेनस्वकं गहं । भर्त्सासहैवशतकैः प्रत्ययस्वतक्षणाद्भूत् । तेनानंतत्रेतेनारस्यावर्भौगोधनसंकुलं गृह्याश्रमांश्रि
यातुष्टुधनधान्यसमुकुलं । आकुलं ग्युकुलं रभ्यं सर्वजातिश्रिभोजनैः । सापिमाणिक्यकाञ्चीभिर्मुक्ताहारविभूषिता
देवांगवस्त्रसंघन्यासाविर्वाप्रातेमाभवत् । कदाचिदुग्रविष्टायादृष्टोवद्धरतुडोरकः । शीलायाहस्तमूलेतुतेनोकांकिमिदं
द्वया धृतस्तुडोरकत्वेनकिमर्थं ब्रूहितत्वतः । यस्यप्रसादात्सकलधनधान्यादिसंपदः । लभ्यतेमानुषैश्चापिसिनं
तोयमयाधृतः । शीलायास्वतद्वचः श्रुत्वाभर्त्सातेनद्विजन्मना । श्रीमदधिपनकौरव्यसापैक्षत्रोदितोरुपा । कोनंतइतिमू
ढेनजल्पतापापकारिणा । क्षितिज्वालाकुलेवहैहाहाकत्वाप्रधावर्ता । शीलागृहीत्वातत्सूत्रंक्षीरमधेयसमाक्षिपत् । तेन
कर्मविपाकेनसाश्रितस्वयक्षयंगता ॥ प्राथमतस्तस्करैर्नैतं गृहं दग्धं धनगतं । यद्यथैवागतंगेहेततथैवपुनर्गतं । स्वज
नैः कल्होनिव्यवंधुभिरनर्जंतथा संज्ञनताक्षिपदोपेणदारिद्र्यपतितं गृहं । नकाश्रिद्धदत्तेलोकतेनसाहैदुषिधिर
रीरेणातिसंतप्तोमनसाप्यतिदुःखतः । विवेदंपरंमंत्रातः कौडिन्यः प्राहतां प्रियां । शीलमेदमुग्रपन्नसहसाश्रिकका
रकं प्रेतादिः खितोरुमां जजतंसर्वधनक्षयं । स्वजनैः कल्होरोहेनकाश्रिन्मांप्रपद्यते । शरीरेनित्यसंतपः । अखेद
श्रुत्सिद्धरुणः । जानासिदुर्नयः कोत्राकेकृतेसुकृतं भवेत् । प्रत्युवाचाद्यत्शीलासुशीलाशीलमंडितः । प्रायेणतकृता
क्षेपपापसंभवजं फलं । भविष्यतिमहाभागतदृश्यत्नमाचर । एवमुक्तः सविप्रर्जिगाममनसाहारी । निर्वादाब्जिर्ज
नामाथकौडिन्यः प्रयथैवतं । तत्पसेकतसकल्पवायुमक्षयोद्विजोत्तमः । मनसाप्यप्यवानंतंकद्वक्ष्यामिचतं विभुं

प्रथमप्रसादात्संजातमाक्षेपान्निधनं गतं धनादिकं ममातीव सुखदुःखप्रदायक एवं संचितयन्सौधवश्रामिद्विज
 यवने प्लुतत्रापश्यन्महाचूतपुष्पितं फलिततथा वर्जितं पक्षिसयातैः कीटकोटिदृतं तथा तमपुच्छत्रयानि
 त्रिकादिदृष्टो महातरौ ब्रह्मिस्मैभ्यमभातीव दुःखं वेतसि विद्यते से। ब्रह्मोद्भूतानां तं कथिज्जानामि वा द्विज एव नि
 ष्कृतस्ते न स जगामाथ दुःखितः कुद्वश्यमिति पश्यन्सगामपश्यन्सवरसकां तृणमभ्येषधावंती मितश्चैत
 २५ पांडव। अद्रवीद्वेनुके ब्रह्मिद्यद्यनतस्त्वपेक्षितः साचूवावाच। शुकौ द्विभ्युनानंतं वेद्युहं द्विज ततो ब्रजन्ददशान्निगो
 धं यथा ह्येति स्थितः दृष्ट्वा पाप्रच्छ गोस्वामि ज्ञानतो वीक्षितस्त्वया गोदुष्टरतमुवाचेदं नानंतो वीक्षितो मया ततो ब्रजन्दद
 शान्निगो र्भ्युपुष्करिणीद्वयं श्रान्योन्यजलकच्छेले र्वाचौ पुर्धृतसंगमं कुनकिं जलककरह। रकमलोत्फलमंडितं सेवितं
 धनरहैसैश्वकैः कारडवैर्वकैः ते चापुच्छद्विजो नंतो भवस्यानो पलक्षितः कचतस्ते द्विज श्रेष्ठानंतो वीक्षितो द्विज। इदं
 शीघ्रवृत्तस्मिन्गार्दभं कुंजरं तथा तवप्युक्तौ द्विजेनेत्यनंतितो भयान्निवेदित एवं संपुच्छयनद्याशरतं वैवसिप्रसादह
 कौ द्विभ्यो विह्वल्य भूतो निराशो जीविते नृप दीर्घमुष्णयानिः श्वस्य पपात भुवि भारत प्राप्य संज्ञामनंतं त्विजलपद्भु इय
 दुःसद्विजः नूनं यक्ष्याम्यहं प्राणानि तिसं कल्पयेत्तासि उन्मथोद्भवदृक्षे हि मस्तावद्भारतसतम। कृपयानंतं देवोपि
 रत्यक्षसमजायत। दृष्ट्वा ब्राह्मणरूपेण इत एहं देव्युवाचतः ५ गृह्यदक्षिणे पाणौ गुहाया च प्रभुश्रयतं रुवां पुर्दश्याय
 ऽस्ति दिवसराशिरुदंतां तस्वयं निविद्यमरामानं दिव्यसिंहासनैशुभे पार्श्वस्थं शलचक्राब्जगदागरुडश्रीसितं
 शोपुमासा विप्राप्य र्वाय रूपमनंतकः विभूतिभेदैश्चानंतैरनंतममितीजसं तं दृष्ट्वा तादृशं रूपमनंतमपराजितं
 ऽधमनोजगदादौ श्चैर्जयशब्दपुरःसरं पापीहंपापकर्महंपापारनापापसंभवः अहिमापुडरीकाक्षसर्वपापहरेश्च
 उच्छ्रुत्वा दिवदेवेशः प्राह सुस्त्रिभयपागिरा मामैस्त्वं ब्रह्मि विप्रैर्द्रपत्ते मनसि वतंते कौ द्विभ्य उवाच न्याभूय

लिङ्गनञोऽतिनंतडोरकः तेनपापविपकेनभूतिर्भ्रमलयांगता स्वजनैःकलहो गेहेनकश्चिन्म्याप्रभाषते ~ निद्वै
दाङ्गमतोरएषेतवदर्शनकाक्षया कृपयादेवदेवेशेवयत्नासंप्रदाशैतः तरयपापस्यभेजातिकारुण्याद्भव
मर्हसि कृणुउवाच ॥ तच्छ्रुत्वा नतदेवेशस्तमुवाचद्विजोत्तम भक्तयासतोषितो देवः किंचिद्दयासमिनि
तः श्रान्ततउवाच स्वशृङ्गच्छकौडिन्यमाविलंबसमाचर चरानंतव्रतभक्तयानववर्पाणिपंचच सर्वपाप
शुद्धात्माप्राप्त्यसिसिद्धिमुत्तमां पुत्रपौत्रान्समासाद्यभुक्ताभोगान्यथोप्सतान् श्रंतंचस्मरणंप्राप्यमासुपैष्युः
संशयं श्रान्यञ्चेतवरं द्दामिसर्वलोकोपकारकं इदमास्त्यानकवरं शोलाजव्रतादिकं शृणोतिचनरोयस्तुकु
व्रतामिदंशुभ सोचिरात्पापनिर्मुक्तः प्राप्नोतिपरमंगतिं गच्छचिप्रशृष्टशोभ्रयथायेनागतोह्यसि कौडिन्यउवाच
स्वामिन्पृच्छामिमेद्वाहि किंचिक्कौतूहलंमया अरण्यभ्रमतादृष्टतत्रवेदान्मेजगद्गुरो सचूतदृक्षःकरतत्रकागौःकं
दुपभस्वतथा कमलोत्पलकल्हारैःशोभितंसुमनोहरं मयादृष्टमहारयोक्तैरपुष्कारिणीद्वयं कःखरःकुंजरःकं
त्रकोसौदृढोद्विजोत्तमः अनंततउवाच सचूतदृक्षेविव्रोसौवेदविद्याविशारदः सोऽर्थतोऽपिनचप्रादाद्विद्येभ्यस्स
स्तांगतः सागौर्वसुंधरादृष्टा सकलायात्वयाद्विज दुर्पोधर्मस्त्वयादृष्टःशाद्वलंसंस्थमास्थितः ब्राह्मण्योक्ति
दृष्ट्यास्तां भगिन्यौतेपरस्परं श्रन्नदानादियत्किंचित्त्रिवेदयतोभिधःविप्रायनकाचिद्दत्तंमतिथ्यौनिर्वलेतथा भिक्ष
दत्तानचार्थेभ्यस्तेनपापेनकर्मणा विचिक्छेलमालाभिर्गच्छतरतेपरस्परं खरःकोधस्त्वयादृष्टः कुंजरोमद
उच्यते ब्राह्मणोसावनंतोहं गुहासस्मारगङ्करं इत्युक्त्वादेवदेवेशस्तत्रैवांतरधीयत ~ स्वप्नप्राप्यंतुत्दृष्टव्रततत् स्व
शृहभागतः कृत्वानंतव्रतंसन्मयवर्षाणिनवपचच भुक्त्वा सर्वमन्तंनयथोक्तंकरुनंदनः श्रंतंचस्मरणंप्राप्यततो
नंतपुरगतः तथात्वमपिराजर्षेकथाशृणुव्रतंशुक्र प्राप्स्यसेचितितंसर्वमन्तंनयवचोयथा यद्यच्चतुर्दशैवप

फलंप्राप्तं द्विजन्मना । वर्षैकेन तदाप्नोति कृत्वोपास्थानकव्रतं । एतत्केथितं भूपव्रतानामुत्तमं व्रतं यद्वत्वा सर्वेषां
भ्योमुच्यतेना । असंशयः । येऽपि पूर्णव्रतसततं पठ्यमानं पठन्ति यः । तेषि पापविनिर्मुक्त्या यस्यास्य ति च हरेः पदम् । संसार
गहरगुहासुसुखं विहृतैवांछंति ये कुरुकुलोद्वहशुद्धसत्वाः । संपूज्य च त्रिभुवने शमन्तं देवं श्रंतिं दक्षिणकुरुरद्वारिभं
ते इति श्रीभविष्योत्तरे । अन्तव्रतकथा ॥

श्रथोत्थापनं ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ देवदेवसपासेन व्रतस्यास्य फलं श्रुतं । उद्यापनाविधिं हि त्वानिव्रतस्य फलं
लभेत् । कृष्ण उवाच । मासे भाद्रपदे प्राते परिपूर्णे व्रतततः । शुक्लायां तु चतुर्दश्यां ब्रह्मचारिभवेत्ततः ॥ एकभुक्ति
न नियमं कृत्वा भागि समान्वितः । स्नात्वा नाद्याद्यदस्थाने तीर्थे प्रसन्नवणेन वा । सर्वाव्युधैः सर्वगंधैश्चित्कलकैरश्रासुक्कैः
वेदीकविधिना सम्यक्तरप्येति पठेदेवताः । नवनाभं सुसंपूर्णैः सर्वैर्तोभद्रभेववा । तस्योपरि त्र्यसेकुंभमन्त्रेण

सुदहनं । ताव पात्रसमायुक्तं पंचरत्नसमान्वितं । सुवर्णद्वारककृत्वा चतुर्दशप्रथियुतं । सूत्रमथान्तरूपं
मापकेण सुवर्णस्य दरिद्रेणापि पार्थिव । शय्यां सोपस्कारां कृत्वा तजानंतं न्यसेद्वती । लक्ष्म्यायुतं वा सुदिवंभुसुलेन ह
लेन च कुंभस्थतास्य पात्रोपरि स्वर्णनिर्मितमन्तं । शय्योपरि स्वर्णसूत्रमयमन्तं पूजयेदिति केचित् । तत्र लक्ष्म्या
युतासिद्ध्यादिरसंगतेः । आचार्यं पूजायि त्वाचवस्त्रैरभरणैस्तथा । कर्णागुलीपवित्रैश्च भक्त्या तत्र समाहितः । तत्र तस्य

पूजयेद्देवमन्तं तं विश्वरूपिणं । वस्त्रयुग्मं शुचिं च समाह्लासुदेवस्य वल्लभं । श्रमं तः प्रीयतातेन पीतवस्त्रेण भुसदात्त्वस्त्रयुग्म
समाच्छन्नपीतपद्मापवातकं । चंदनं न सुगंधेन कर्पूरशुक्रमिश्रिण । लेपयेद्दहतवागानि प्रीयतां प्रधुसूदतः । गंधः पुनः
पुष्पाणि स्युस्त्य पूजयेत्तामभिः पृथक् । श्रमं तापनमः पादागुल्फौसं कर्षणाय च । नमः कालारमने जातु जघनं विश्वरूपि
ण । कटिवी विश्वरूपाय मेढुर्वै विश्वतेजसे । नाभ्यां तु पद्मनाभाय हृदये परमात्मने । कंठश्रीकंठनाथाय वाहुसर्वास्त्रधारि

गोदानस्य विधानार्थाय दद्यात्स्वर्णपत्राविधिः श्रान्तं सपरीवारमाचार्यार्थं निवेदयेत् । ततश्चाभिव्रितां वि-
 प्राणपूर्वेषु श्रमवृद्धेश्च वस्त्रोपवीतैः संपूज्य भोजयेद्ब्रह्मविस्तरैः । ततस्तदक्षिणांतिभ्यो वित्तशाढ्यविर्जितैः स्वशक्तया
 दक्षिणां दद्यात् । चार्थार्थपक्षमापयेत् । क्रियाहीनभक्तिहीनं द्रव्यहीनं तथैव च । मंत्रहीनं पठेत्पश्चाद्भक्तसंपूर्तिहेतवे । दी-
 नं धरुणेषु भयश्च दद्याच्चैव तथा धनं । ततो ह्यष्टैः समस्तैश्च पुत्रसंवाधिवां धवैः यथोपपन्नं भोक्तव्यं कृत्वा । मनसमव्यप-
 न्ना च भ्यचशुचिर्भूत्वा चैवो विष्णुश्च तद्दिने । एवं कृते तपश्चेष्टकर्मण्याशुजनार्दनः । श्रान्तं तस्मिन् भगवान्तुष्टुं भवति सर्वदा
 ब्रतस्य फलमाप्नोति विष्णुर्लोकमहीयते । इति श्रीहेमाद्रिभविष्ये सोद्यापनमन्तव्रतं ।
 श्राद्धहेमाद्रिमदनरत्नोलिखितमविष्यपुराणानुयायी । अनंतव्रतोद्यापनप्रयोगः । तत्र ग्रहणदिनादिकवतुर्दशवधा-
 समासिदिने भयोदश्यां कर्तव्यं कर्तव्यं कर्तव्यं । तत्र शुक्लवतुर्दश्यां ब्रह्मचर्याद्युपवासं नियमवतोप्यासं भवं पुण्यतार्थादीं सर्वो-
 पधितिलकत्कामलैः स्नात्वा स्नानागतपूर्णोत्तं नित्यं कर्म निर्वर्त्यं । गृहमागम्य द्वादशैः कृत्वा । तत्रानवनागसर्वतो-
 भद्रं वावलित्स्वपंचवर्षैर्न्यासं भवं सतथा न्यादिभिः संपूर्त्यं । सपवित्रपाणिशिवस्य मासपक्षाद्युत्तिरूपचारितानंतं व्रतं
 परिपूर्णतथै । उत्तरांगमुद्यापनमहंकारेभ्यः । इति संकल्प्यं । तत्रादौ निर्वंशतासिद्धये गणपतिपूजयेत् । तत आर्य-
 मासनवस्त्रदक्षिणाकुंडलादिभिर्देवापूजयेत् । ततश्चाचार्यो । यद्ब्रह्मसंस्थितं भूतं स्थानमाहृत्य सर्वदा । स्थानं त्यक्त्वा
 तुल्यसर्वेषु ब्रह्मंत न गच्छतु । श्रापवित्रः सपवित्रो विवितपंचगव्येन श्रोत्र्यसर्वतो भद्रं करणपक्षे । तत्र सर्वतो भद्रं देवताश्रा-
 दाह्यपूजयेत् । सर्वतो भद्रं निर्माणप्रकारो देवतापूजादिप्रकारश्च परं भाषायामुक्तः । सोऽत्रापि यथासंभवमनुष्ठेयः । ततो मं-
 डलमन्त्रेण मूर्ध्यादिभ्यो किलशश्चापनमुक्तप्रकारेण कटुर्धं । तत्रताक्षपूर्णपान्नयुतं कलशस्थापयेत् । तस्मिन्माषमात्रा-
 दिस्वर्णनिर्मितं चतुर्दश्यां धियुतानंतं रथापयेत् । तद्दत्तरतः सुविस्मृतां श्रेयसासाध्यं तत्रापि स्वर्णशोरेकप्रतिमायां श्री-

मदन्तापनइतिमंत्रेणावाहनादिपूजास्तस्मिन्नातंरवापैकपूजावैक्यार्थत् । ततोवस्त्रयुग्मंशुचिर्धरमादासुदिवान्व
लभम् । अनंतःश्रीपतितिनवस्त्रयुग्मेनसर्वदा । इतिमंत्रेणवस्त्रयुग्मंयज्ञोपवीतचसंमंत्रकंसमर्थ्यं । चंदनेनसुगंधिनकंपू
रागुरुगंधिना । स्त्रेपयेहंतवांगानिप्रीयतांमधूसूदनः । इतिचंदनसमर्थ्यं । मात्यादीनातिपुष्पाणिसमर्थ्यं । पुष्प
ण्यिहैवेगंपूजांकुठ्यार्त्तं । अनंतान्यनमःपार्दैपू०संकर्षणायनमःगुल्फौ । कालामनेन । ज्ञानुनीपू० । विश्वरूपयकटि
विश्वरुपिणेषनं । विश्वसाक्षिणेमेद्वयंपू०पद्यानाभायनः । नाभिपूजयामि । परमात्मनेहृदयंपू०श्रीकंठाय । कंठं-सर्वास्त्र
धारिणोवाहू । वाचस्पतयेमु । केशवाय-ललाटेपू०सर्वात्मने । शिरःपूजयामिततःकालात्मासर्वभूतात्मनिनेपञ्चदिसंभव
जन्ममृत्युजराव्याधिसंसारभयनाशनः । इतिमंत्रेणपुष्पाणिसमर्थ्यंयूपदीपादिदेवाः । पूजासाहृदयार्थद्विषां ।
चदत्वातीराजनंकुठ्यार्त्तं । ततःकुंभात्पश्चिमभागेकुंडस्थितिलंबातिर्माय । तत्रउद्यापनांगभूतंहोमंकरिष्ये । इति
संस्कारपथ । स्थंडिलोपलेपनादिश्रीप्रतिष्ठापनांकत्वाः । श्रव्यादक्षयात् । तच्चैर्यंउत्सवादिस्मिन्नाहितेभोजातेवद
समिद्धेनप्रजापतिवाचारदेवतेश्रद्धयेन । श्रान्तिपौर्माचक्षुषीश्रद्धयेनप्रददिव्रतान्तं । तमश्वत्थसमितिलक्ष्मीहियवधूत
रथ्यैःप्रत्येवमघांतरशान्ताविंशत्यष्टान्पतमसंस्वययापुनरनंतकालसंवत्सरतुमासाधर्म्याससंवरसरं । श्रान्तिवायुसुर्थ्यं
नजापतिवचरुणाएकैकयाश्रद्धयाहृत्याग्रहान्समिदाभ्येनचरुद्रवेषप्रथेक । मष्टोत्तराष्टायातमसंस्वययावासर्वतोभ
रपीठदेवता । आभ्येनैकैकयाहृत्यास्त्रिष्टकतं । प्रजापतिवाभ्यष्टात्रितिलैःद्वयन्तहवनेनरुद्रभित्यादिसर्वमाज्या
नागांतहृत्वोकोद्रयेनपुरुषसूक्तेन । श्रतोदेवा । उरुपुनेनद्वयविष्णुरिदयेननवाभ्याद्यातक्रमणञ्जुहुयात् । ततः
प्रायश्चित्तहोमससात्पलेकपलान्प्रहरचपचोपचारैः । संपुण्यमबलिदत्तनचकत्वापातिवादिब्रानिनदैः । पूर्णहृतिञ्जु
हुयात् । पुराणश्रवणनागरणादिभिर्भिक्षाद्यतिवाह्याऽप्यरेहिहृत्वाहिहिकेप्यमानः । पूर्वदिनस्यापि त्वमन्तंसपरिव्या

रमडलांतं पूर्ववत् पूजयित्वा आचार्यं प्रपूजयेत् । ततो गौतममागतः । स्तुत इत्यनेन धनं पुञ्जम् । सुरभीषणो नामा
 तादृति मंत्रेण तस्यैव प्रासदं दद्यात् । आचार्योऽप्यतं धिनंदं दद्यात् । ततः प्रतिमां शठया कलशादिभुक्तं मध्याचार्यापानिर्वेद
 येत् । अतः पूर्वद्युनिं भोजानं चतुर्दश ब्राह्मणान् । वस्त्रयज्ञोपवीतादिभिः समुज्जम् । नानाभिनिश्चिनाचार्यसहितान्
 न्भोजयित्वा ते भोजयस्व कलशं प्रतिमां दिसहितान् । अनंतरवती व्यापनं सामर्थ्यादित्यादक्षिणां ब्रह्मन्नाशिप्रोप्येदित्या
 विस्मर्जयेत् । तत आचार्यापदाक्षिणां दित्याक्षमापयेत् । तत्र मंत्रः क्रियाहीनं द्रव्यहीनं भाकिहीनं तथैव च । मंत्रही
 नं कतं प्रचपरिपूर्णं तदस्तु मे इति एवं क्षमाप्यस्वयं भुज्येत । इत्यनंतरवती व्यापनं प्रयोगः ॥ १ ॥
 अथ नष्टद्वारकप्राथम्यश्चित्तं युधिष्ठिर उवाच ॥ अतंतं व्रतमाहात्म्यं कुरुं न कृष्णस्वयं दितं । भगवन् द्वारकुर्येण
 भारप्रदोऽसि महात्पनां । द्वारः प्रसादं तो नष्टेऽप्यदिस्रया द्विदितं जेतः । तदा के करणीयं स्याद्ब्रह्मैकैय पावत्वं । क
 ण्ण उवाच ॥ साधुष्टुटं स्वयं राजानं वक्ष्यामि ब्रतानि पृच्छति । फलं लोकस्य सर्वस्य रक्षां यैशुणु न कर्मात् । द्वारेन
 एमहादेषः प्रभवेद्भक्तिनामिह वरसमां तदोपशां त्यक्त्वा । प्राथम्यं तत्र विधीयते । शुरुप्रदक्षिणी कृत्य नमस्कृत्य समामिह तः
 विज्ञाप्य द्वारं शं च कृत्वा द्वारं व्रतं ततः । हृदयं वाहं प्रतिएष्य तस्मिन् ध्यात्वा हरिं परं । आर्यमनाद्यधिश्चित्त्य दद्याद्वि
 प्राययाससं । अष्टोत्तरं शतं हृत्वा मूलं मंत्रेण वैष्णवं । नाम मंत्रेण जुहुयाद्वाद्दशाणीं युतेन वा । केशवादिसक
 ह्रुत्वा प्राथम्यं च तनुं शक्तितः । केशवादि चतुर्वैशतिनामभिर्होमं कुरुयात्पूर्णं हृत्तितो हृत्वा हिमशेषं समापयेत् । त्रैत
 च्छिद्रं तत्र प्रच्छिद्रं यज्ञच्छिद्रं यज्ञकर्मुं शिवन्ननात् । तस्मिन् देवानां सर्वसं पूर्णतां जेतुं । मंत्रहीनं । क्रियाहीनं । भाकिहीनं जनार्द
 नस्य पूजितं मयद्देवपरिपूर्णं तदस्तु मे । आचार्यं पूजयंतं कर्तव्यं दक्षिणां च नृपैतमः । एवं श्रांतिविधिं कृत्वा पूर्वं बहूतमा
 दिशेत् । प्राथम्यं कुरुयात् पुण्येन स्याद्भवेत् कश्चित् । व्याधिनायासिदिह । श्रियासं त्यज्यते यद्दहं । द्वारस्यातिक्रमे
 चैव चैरत्सर्वमिदं बुधः । यद्दहं कुरुते पापैतस्यायुः पुञ्जसपदः भवतीति शेषः । इत्यनंतरं द्वारं प्रथम्यश्चित्तं

श्रथापरमनंतव्रतीथापने त्वत्प्रसादाच्छरुतं कृष्णमयानंतवर्तसुभं इदानीं ब्रूहि मे नंतव्रतीथापनमुत्तमं श्रीकृष्ण
 उवाच यदाचित्तस्यचित्तस्यसंपत्तिर्जायते शुभा तदाचोथापनं कुर्याच्छुभलभ्रे शुभे दिने संकल्पयेदुपावासदेशकाला
 वनुस्मरन् ततो नदीतटागंगात्वासासर्वावधैस्तथा तिलकल्केमासलकैः स्नायान्मजनपूर्वकं तीरे मंडपिकां कृत्वा
 गृहवापिसुशोभितां तन्मध्ये उपविश्यथ्यदेशकालैस्मरेत्ततः गणेशं पूजयित्वाथ पुण्याहं वाचयेद्विभीः आचार्य
 एणुयाद्गार्थयुतं वेदांगपारशं ब्राह्मणानुवितश्रापिचतुर्दशफलादिना सर्वान्वलांकारैर्जलपानादिनार्चयेत्
 सौवर्णराजतं वापिताम्रजं वापि मृगमयं कुंभं न्यसेत्तदुपरिसुधाचंदनचर्चितं तस्मिन्जले गंधपुष्पफलपल्लवमृत्तिकाः
 क्षितारत्नहिरण्यादिवाससावेधयत्नतः सौवर्णराजतं वाघजातं वंशजमेव च पात्रंतदुपरि न्यस्य पङ्कजला
 दिकं शुभं प्रसार्य तदुपर्यर्थाष्टदलं चंदनादिना पद्मविरचयत् न्मध्ये नंतमूर्तिं निधाय च पलेन च तदद्वैतदद्वै
 नापि वाक्यतां सौवर्णमयाऽऽयुक्तं शंखचक्रगथाब्जकां श्रावाहनाद्युपचारैः पूजयेत्सुसमाहितः पंचाभूतेन स्त्रपये
 ततश्च वसंतद्वयं पङ्कजलादिकं पीतमर्पयित्वा च येद्वर्ती गंधपुष्पादिभिर्नामाक्षयैर्नामा फलैस्तथा एवं संपूज्य
 विधिवद्विधिनार्चिकेण तु पुण्यैः संपूजयेद्गान्धनतं स्त्रपच नामभिः श्रानंताय नमः पादौ गुल्फौ संकर्षणाय च का
 लात्मने जानुनीचजघनं विश्वरूपिणे विश्वनाथाय वैगुह्यं कटिं विश्वरूपिणे नाभिं च पद्मनाभाय हृदयं परमात्म
 ने कंठं श्रीकंठानाथाय बाहुन्सर्वास्त्रधारिणे मुखं च वाचस्य सपये क्षुपर्कपिलाय च ललाटे केशवयेति शिरः सर्वे
 त्मने नमः नमः पादौ जयान्गथैवमादिप्रपूजयेत् एवं पूजां यदायैवं रात्रौ जागरणं चरेत् गातवादिन्नन्द्यादिपुरा
 णश्रवणान्वितं प्रतिमायां प्रकुर्वीत पूजांगं धादिनाहरेः नानाफलानि भक्ष्याणि चोपवासीनिवेदयेत् ततः
 प्रभातसमये स्नात्वा चार्थ्यादिभिः सह श्रानंते पूजयेत्प्रातर्वंजुह्वयात्पश्चिचमेततः कुन्दे वा स्थांडिले कुर्यादग्निस्त्रयाप

नपूर्वकं) आड्यभागात्माचार्यैः स्वग्रहस्यो कविधानतः । ततोश्चंद्रसमिद्रश्चतदलानेनपथापिवा । दधिर्मन्धाड्यं
स्त्रिग्याभिरितलैर्वापापसेनच । आड्येनचप्रातिद्रव्यमटोत्तरसहस्रकं । अष्टोत्तरशतं चाष्टविंशतिजुहुयांक्रमीत् । अतो
देवतिभन्नेष्टाणिवाँनामभन्वतः । प्रणवाद्यंचतुर्थ्यंतमोतानंतनामतः । नामभन्नेश्चजुहुयांघतुंदशमिरादरात् । डोअनं
ताप्रस्वाहा । १ केपिलापरस्वाहा । २ शेषापरस्वाहा । ३ कालात्मनेस्वाहा । ४ अहोरात्रायस्वाहा । ५ अर्धमासा
परस्वाहा । ६ पट्टश्रुतुभ्यःस्वाहा । ७ संवत्सरायस्वाहा । ८ परिवत्सरायस्वाहा । ९ उपसेस्वाहा । १० कंडा
यैस्वाहा । ११ काद्यायैस्वाहा । १२ सुहृतायस्वाहा । १३ समिधादिभिरैवंचप्रत्येकजुहुयांक्रमत् । ततःखिष्टं कर्दार
भ्यपूर्णपात्रांतमाचरेत् । जसापुरुपमुक्तुस्मृत्यानंतसुरोत्तमं । पूर्णाहुतिचजुहुयाहोमंतिविश्रयमित्यूचा । होमशेषंसमी
प्राप्यकृत्वात्र्यायुपमप्यशु । पूजयित्वाहिरिदेवमाचार्यपूजयेत्ततः । वस्त्रालंकारभूषणैस्ततोवेतुं सप्तर्षेत् । पयश्चिन्ती
सुशोलांचवस्त्रालंकारसूपिताः । स्वर्णशुंगीरिष्यसुरीताच्युर्धुसुवामसं । कांस्यदीहारत्नं पुष्टानिकंकटीसंकरसकां । भां
वाभन्नेष्टासंपूज्याधार्यार्पणवसमर्पयेत् । भन्नारतुगवासंभविषतिगावोममाश्रतः । सतुगावोमंसंतुष्टतः । गावोमिहदंशुं
तुगावासंभेयवसान्ग्रहं नञमेतत्समुच्चर्यवस्त्रालंकारभूषणैः । तत्पत्नीपूजयित्वाष्ट्राहाणान्तोपयेत्ततः । ऋदिवजःपूजयि
त्वाष्ट्रतेष्टोदद्याचदक्षिणां । चतुर्दशचक्रुभारचपकान्तपरिपूरितान् । वस्त्रोपवीतंदद्याच्चाध्यन्ततः । शीयतामिति । आवा
र्यार्दीभोजयित्वापूर्णतांवाचयेत्ततः । अथानतंविस्वर्णपिण्डहोणियादाशिपस्वततः । भक्तियुक्तोत्तमस्कृत्यंत्राक्षिणां
स्ताद्विषसर्जयेत् । ततोदृष्टोवंधुयुतोभुंजीतसुसमाहितः । एवंकृतेनंतफलदातानंतानसंशयः । इतिभविष्योत्तरेश्व
नंतब्रततोद्यापनविधिः ।

श्रुभुसंसिप्तप्रकरणतत्रतोद्यापनम् । ब्रतोद्यापनकौमुद्यां । तत्रादीतिर्यादिसंकीर्त्यार्मनोनिखिलपापक्षयपूर्वोत्त

मसिद्धिपुत्रपौत्रपूरितविविधभोगधनधान्यपरमगतिप्राप्तिकां मनया अतुर्दशवर्षाञ्जरितान्तं । अतोद्यापनं करिष्ये इ
 तिसंकरूप्य निःशयविधिना स्वयं देवं संपूज्य ततो ब्रताचार्यः सर्वतो भद्रे ब्रह्मादिदेवताभ्यावाह्यतदुपरिकलशां विधिना
 प्रतिष्ठाप्य तत्र यमुनामावाह्य श्रांसूकेन नाम मंत्रेण वासपूज्य तदुपरि श्शक्षतं परंपूर्णं प्राञ्जिनया येतत्राष्टदलं । विलि
 रूपतत्र स्वर्णनिर्मिता चतुर्दशप्रथियुतामन्त प्रतिमां । सहस्रशरीरं त्विपुरुषसूक्तं न । स्थाययत्सं । तदुत्तरतः सप्तधा न्यो
 परविरतुतसौ व्यशयथायां निर्मितलक्ष्मीसहितं हैमं हलमुं सलीपेतमन्तं देव । अतो देवो तिमंत्रेण इदं विष्णुरिति मंत्रेण
 वास्थापयन् स्वर्णद्वारकप्रतिमायाः पुरुषसूक्तं श्रांमदन्तं तापनमः इति नाम मंत्रेण वा । पूजावापि कवत्काठ्या । अथ
 शिषेदेवताः विष्णुः १ श्रांमिः २ आदित्यः ३ सहस्रशिक्षः ४ अग्निपितामहः ५ इंद्रः ६ पिनाकी ७ विष्णो
 शः ८ स्कंदः ९ सोमः १० वरुणः ११ अप्सवः १२ अष्टधीपः १३ वसवः १४ ततः शययथां प्रतिमायाः ।
 शंखं क्रं गदां पद्मानामंत्रेण । तद्वहिनं मुमन्त्रेण । अन्तं कपिलं दक्षं मन्त्रं राजापतिं । सुं कर्षणं आलं । वनं मालिनं चि
 विक्रम श्शरोरात्रं । श्रार्थमासं मासं ऋतुं श्रयत्सं । संवत्सरं परिवत्सरं । इडां वत्सरं । अन्नं वत्सरं । संवत्सरं । प्रजां
 धक्ष श्रजित सर्वभूतं । प्रद्युम्नं श्रानिरुद्धं श्रिपरं पुरुषोत्तमं । पद्मनाभं । विश्वरूपं । त्रिविक्रमं । ऋणं । श्रच्युतं ।
 तद्वहिरिन्द्रादीन् तद्वहिरष्टवसून् । तद्वहिरैकादशरुद्रान् । तद्वहिरिश्वन्यादिसतां विश्रान्तं क्षीत्राणि । तद्वहिरिब्राह्मणादि
 सप्तमांष्टः तद्वहिश्चैत्रादिद्वादशमासान् । तद्वहिदीप्सादिशकीदीप्सासूक्ष्मप्रभाप्रज्ञाविभूतिं विश्वतो मुख्यां । अमोघां ।
 विशुतातद्वहिविष्कृमादियोगानावाह्य नाम मंत्रैरेव पूजाकार्याः । पीठस्य परितः । एकैकान्नसहितान् । चतुर्दशकुं
 भान् सत्याप्य चतुर्दशानामभिः पूजयेत् । नाममञ्जः । अन्नतापनमः । १ । संकष्टैः पापनमः । २ । कालोपनमः । ३ । अथ
 पनमः । ४ वासुदेवापनमः । ५ विश्वनाथापनमः । ६ विश्वरूपप्यकार्तिपुं । ७ पद्मनाभापनमः । ८ दीप्सादिशयनमः । ९

जगत्प्रथमः ॥ १६ ॥ ब्रह्मैवायनमः ॥ १७ ॥ श्रीकण्ठायनमः ॥ १८ ॥ किशोरायनमः ॥ १९ ॥ स्वर्गायनमः ॥ २० ॥
इति सर्वपापजातितोषणपूजाः ॥ अनन्तपदविपूजयामि ॥ २१ ॥ श्रीकण्ठायनमः ॥ २२ ॥ कालियजयपूजयामि ॥
तुनीपूजावासुदेवायकुरुपूजयामि ॥ २३ ॥ विश्वजायायगुह्यपूजयामि ॥ २४ ॥ विश्वरूपायकुटिपूजयामि ॥ २५ ॥
दासोदरायद्वारपूजयामि ॥ २६ ॥ जगन्नाथायहरतौपूजयामि ॥ २७ ॥ श्रीकण्ठायनमः ॥ २८ ॥ श्रीशवायल
लटपूजयामि ॥ २९ ॥ सवामनेनमः ॥ शिरःपूजयामि ॥ अनन्तायनमः ॥ सर्वांगपूजयामि ॥ त्रुक्षुपादिभूजयामि ॥
रःसंपूजयामि ॥ नमस्कुर्यात् ॥ नमस्तुदेवदेवानमस्तुधरणीधर ॥ नमस्तुसर्वनागैर्द्वन्द्वनंतायनमः ॥ इति नमस्कुर्यात्
ततः प्राथमा अनन्तकामनिवेदिसर्वकामफलप्रदं ॥ अनन्तायनमस्तुभूजयामि ॥ अनन्तं नमस्तुप्रीतोभवावि
हसदानम ततः पुराणपाठजगन्नाथदिभिर्नामनिवाह्यं ॥ प्रातरुत्थितातिशयभक्त्यादध्यात् ॥ तत्र प्रधानं श्रीमन्नतं
प्रथमं यस्मिन् तिलव्रीहियवपत्रं पापसद्गन्धैः प्रत्येकमनुत्तरशतसंख्याकौहृत्तिलैः पीठवृक्षाभ्यावरणवृत्तान्
शैककपाश्याख्याहृत्यात्रहादिदेवताशैककपा आड्यपहृत्यायक्ष्यपूजाकनाममन्त्रः ॥ सकलद्विसंकादर्थं क्वचित्
त्रतदिनैर्एवसर्वहेमामिडंति ॥ प्रातरुत्त्राह्मणभाजनमात्रं ततः पीठसंपूजयवखोदिभिराचारधर्मसंपूजयपीठवृत्तान्
तन्तत्रमन्त्रः प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठसमस्तफलदायकं ब्रह्मसाक्षादहविप्रविसन्धे भववधनात् ॥ अनन्तः प्रतिगृह्ण
तिश्रान्तविदेदांति च ॥ अनन्तस्तरकोभयंयमन्तायनमात्मः ॥ ततः पूजयानिसंज्ञितान् ॥ चतुर्दशब्राह्मणान्
वखादिभिः संपूजयस्यापितचतुर्दशकलशांन्यकांजादिसाहितान् ॥ सदैक्षिणानतभ्योदयात् ॥ प्रातिगृह्णाद्विजश्रेष्ठ्या
दिमन्त्रोपैत्यतपूर्तयेगादव्यासुवर्णदानप्रातिगृह्णात् ॥ ततश्चाग्निपापहीतार्क्षमाप्यंघ्रिविसंजयेत् ॥ क्रियाहीनभक्ति
हीनद्रव्यहीनतथैव च ॥ मन्त्रहीनकृतं यच्चपरिपूर्णैर्दंस्तु मे ॥ ततोवाह्यभोजनं पुरः ॥ सरस्वयभूर्जोत इति ब्रह्मार्था
पनकौमुद्यामन्तब्रह्मार्थान् ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥

अथास्यामेव च तुदंश्यां पालीव्रतम् हेमाद्रौ भविष्योत्तरे युधिष्ठिर उवाच श्रुत्वा पूर्णतडागोपुमहत्तोयाश्रायेषु च क
 स्याद्यैः संप्रपच्छतिकृष्णोत्ताः कुलयेऽपितः । श्रीकण्ठ उवाच भासिभाद्रपदे श्राते शुक्लभूततिथौ तपं तडागपादिया
 दातव्यो वरुणायाद्यैः उत्तमः ब्राह्मणैः क्षत्रियैश्च शूद्रैः खीभिर्विशेषतः तस्मिन्दिने भक्तिनैः श्रेयसाद्यैः पांडुनन्दन
 फले पुष्यैस्तथा वसुधैर्दीपालकचन्दनैः विरूढैः सप्तयान्यैश्च दाधिमिष्टान्नचन्दनैः अनग्रियं कसिद्धात्प्रितल्लत
 उलमिश्रितैः खर्जूरैर्नारिकेलैश्च विजपूरैः फलैस्तथा द्राक्षादाडिमयूरीश्रपुष्पैश्चापि त्रपूजयेत् श्रीलिख्यमंड
 ले देववरुणवारुणायुतं प्रभासतीर्थसहितगयापुष्करसंयुतं मन्त्रेणानेन्नराजेंद्रपूजयेद्देभ्यो किंभावतः वरुणाय नमस्तु
 भ्यं नमस्तेषां दसांपते अपापते नमस्तभ्य रसानापते येनमः मां जेदं माचदौर्गन्धर्वैररयमा मुवेमम वरुणोवाहिणी
 भर्ता विरदारितुसदा मम एवयः पूजयेद्भक्तया पुरुषो वरुणालयं मध्याह्निसरास्त्रात्वा नान्निपकव्रती नृप चातुर्वर्ष्या
 च्यानाशिव्रतेनानेन पांडव निवेद्य ब्राह्मणेदयत्तैर्देव्यं प्रकृतिपतं एवयः कुरुते पार्था पालीव्रतमनु तमंतदक्षणा
 त्सर्वेषु पेभ्यो मुच्यते नात्र सशयः यथांश्च युद्धे गाभीर्यं जायते ते ह कुत्रोच्यते एव हि व्रतानां गेहधर्मज्ञांतुं न शक्यते
 श्रायुपायशसाकीर्त्यासीमायुनेयुतासदाः । भवति । ब्रतमाह । मया ज्ञातवो नात्र संशयः संरुद्धशुद्धसलिलानि
 विलीविशालापालीमुपेधवद्भूमिस्तसुभिः । कतालीं ये पूजयंति वरुणीसाहितं समुद्रतेषां गृहे भवति भूतिरलं पु
 गादथा इति भविष्योत्तरे पालीव्रत ॥ अस्यामेव भोद्रपदशुक्लचतुर्दश्यां रंभाव्रतं भविष्योत्तरे श्रीकण्ठ उवाच ॥
 आरिभक्षे विद्विने पार्थशुण्डससमावले देवलेनपुरागीता देवाधिगणसाक्षिणी अचसरो गणगंधर्वैर्देवैः सर्वैः समर्पितं संसा
 रासरतादृष्टवातत्रय्याकदलीततः शुक्लपक्षे च तुदंश्यां मासिभाद्रपदे नृप जातीफलैः पूगफलैः लंबगी कदलीफलैः
 स कदपैतुरभाये पूजाचाञ्चनिगद्यते तस्मिन्नहनिदाते व्यस्त्रीभिरेत्याभिरव्यलं मन्त्रेणानेनैव पार्थासशुण्डे च नरे ।

तुमः शुभार्थकं दलदलैः कदरये कामदा। यिनि शरीरारोये लावण्यं देहि देहि नमोस्तुते इच्छयः पूजयेद्व्रंभां पुरु
प्रोत्थि माद्वपुः नारीवान्निप्रकात्राचातुर्वर्ण्यं युधिष्ठिर तस्याः कुलेपि न भवेत्कापिनारी कुलाटनीः दुर्गतादुर्भगाव
ध्यास्वैरिणां प्राणुकारिणी विलासिनी वाटपुत्री पुनभूगुणैतरा गणिकास्याविरास्या वामूलकर्मकरा खला
भर्तृव्रताच्च खलितानकदा विप्रजापते भवेत्सौभाग्यसौख्याढ्या पुत्रपौत्रश्रियावता आगुण्यतीर्त्तमतीरमेव
पुत्रातं भुवि एतद्व्रंभाव्रतं चांगायन्यास्वर्गसंस्थया तथा गौर्य्या चकैलासिद्वद्राएयानंदनेवने श्रतद्वीपे तथा लक्ष्म्या
रंभयारविमंडले। मानुष्यानां गपुरव्रतमेतदनुष्ठितं एतद्व्रतं पार्थिवेद्रमासिभाद्रपदे सति याकरोति नसादुःखैः
कदाचिदपि पीडयते उन्निरकं दलदलांकदलीं मनोनायाः पूजयति कुसुमाक्षतधूपदीपैः तासां गृहे पुन भवति कदा
चिद्व्रतदुर्घस्त्वनादुर्घचरिणा विघवा विरूपाः इति भविष्योत्तरोक्तं भाद्रपदशुक्लचतुर्दश्यां रंभाव्रतम् । इति
श्रुथाऽगस्त्याहर्षदानव्रतं पद्मपुराणसुष्ठिले ॥ श्रीगणेश उवाच भूर्लोकोय भुवर्लोकः स्वर्लोकोऽयमहर्जनः तपःस
त्यश्रुससैते देवलोकाः प्रकार्तिताः पुर्यापि णतु सर्वेषामापि पंचकथं भवेत् इह लोके शुभं रूपमापुरारोप्युमेव
लक्ष्मीश्रविपुलां ब्रह्मकथं स्यात्सुरपूजितं ॥ पुरुस्त्व उवाच वसिष्ठे संभवत्पथिस्मिन्नजलकुंभे च पूर्ववत् एतत् श्रैव
वभुवाय सत्सुत्रकमंडलुः अगस्त्य इति शांतां ताम् बभूव ऋषिं सत्रमः मलयस्यैके देशे तु वैखानसविधानतः संभा
र्यः संसुतो विप्रस्तपश्चक्र सुदुष्करं ततः कालेन महतां हृदं कां दिनिर्पादितं जगद्गोप्यसकोपेनर्पातवान्वरुणा
लपः ततोऽस्य वरदाः सर्वे वभूवुः शंकरादयः ब्रह्मा विष्णुश्च भगवांच च्चंद्रानां यजमंतुः वरं तु णिष्य भद्रं तेषु श्रुत्वा
व्रते शुभम् ॥ अगस्त्य उवाच यावद्ब्रह्मं सहस्राणां पंचविंशति कोटयः वैमानिको भविष्यति गंगानां तारवंतानि मद्रि
मानेदये कुर्याद्यः काश्चिदपूजनं मस्यै पुण्यत्वमायातुं वर एकोऽहो मया श्राद्धे यवै करिष्यति पिंडपुत्रं भाकितः

वरुणस्याऽस्रजोयोगीन्द्रिपवटाद्विद्विमर्दनाः॥ कन्यांशोभ्यः॥ पुश्रिभेभ्यः॥ प्रष्टपारभ्यसंख्ययाऽश्रशान्तिदोषिशित्तिर्वावहुंके
 सूर्यस्तुयाश्रिषु विशातिभितिकल्पतरौपाठः॥ उदृतितावृक्षगवानाभस्योऽश्रोः॥ किन्नोद्युमुभितिकन्यांशोभ्युदतिपूर्वद्विक
 शब्दस्युध्याद्वरपंजर्माः॥ पश्रिभेभ्यइतिभ्यधिकरणेन॥ तंतासभ्यः॥ कन्यांशोपूर्वोभ्यः॥ सिहाप्रकेष्यतिसेभ्यः॥ पुष्टभ्य
 शारभ्यः॥ अगारभोदमइतिचोदमाः॥ पूर्वस्याः॥ पुश्रिभत्वमित्येकार्थार्थः॥ अतएवागामः॥ कन्यामनाभावेसूर्यस्य
 धर्मवैससमादितिभ्यः॥ सिहांतिभेध्वशकेषुश्र्णैपदशयति॥ यत्तु॥ आगामुद्योतिषयोः॥ अथादिभ्यः॥ रकरकस्यांश्रि
 भांगीविभिदिनैः॥ श्राध्वैदद्युरागारभ्यययवसतिभदालये॥ इतिवचनंसहाविंशांशादिपुः॥ अर्धदानं॥ तस्यशारभ्यपूर्व
 नतुपूर्वाश्रकतिसेधुपरं॥ धर्मशास्त्रविरोधेनैतद्वचनमनादेयमित्युक्त्वाऽश्रत्नपुरा॥ श्राध्वपरत्वेनैतद्व्यसितिलिखतधनु
 रन्तः॥ कररुसाप्यतदभिभेदं॥ समयप्रदापितु॥ उद्योतिः॥ शास्त्रात्॥ असुदाश्रिशिहांशके॥ अगारभ्योदमरुतदा
 नसुः॥ रिकन्यांशकेषुयमर्दानं॥ आसतराजोदिति॥ श्रवणात्॥ आगामेन॥ कन्यायांसमनुशासे॥ सूर्येध्वः॥ सन्नकीर्तित
 इतिकन्यांशकेषुव्योनिषुद्धइत्युक्तं॥ अर्धपद्रव्याणि॥ रक्तवित्वाक्षरैः॥ पुष्टपूर्वाधिवर्वाक्षरौस्तिर्ज्ञेः॥ स्यामाभ्यः॥ सव्र
 देवतामर्धयोपपरिकीर्तित इतिसामान्यविधिः॥ रत्नाकरतुपुखेनसितपुष्पाक्षरैः॥ जस्तेरध्वोदियइति॥ तस्मिहपुराश्रो
 श्रागारभ्योर्ध्वतथादशनात्॥ इतिदर्शनादिच्युक्तं॥ एतत्सकलमिति॥ एतिसौः॥ नसंपूर्णमित्यर्थः॥ नसकलाभितिपु
 ठेसकलमुर्धमिर्त्यर्थः॥ समावर्णाणिवदेत्येवैतिसंबधः॥ काशापुष्पप्रतीकाशोतिष्यः॥ स्योवर्णपुरुषदत्तैरप्युमेवाध्वसंज्ञः
 मंत्रांतरात्तमिधत्तात्॥ वाह्यणकर्तुके॥ श्राध्वैतुः॥ अगारभ्यः॥ खनमावनाः॥ अग्निर्ध्वः॥ अज्ञानमपुह्यामिपुमानः॥ उ
 भौ॥ वर्षावृष्टः॥ पुष्पास्त्वयादेवेभ्याशेषुजगामुतिवैदिकमंत्रानवयइतिविशेषोऽस्मिन्कल्पेनाऽस्ति॥ एतन्मद्वस्यविश्रा
 पान्तिधुत्तत्रावर्धयेगोचरत्वादि॥ वीरमित्रोदयेश्चत्यवर्धमिति॥ अन्नपुरुष्यागोविशेषः॥ एतद्वयतरेऽवर्धुना

इन्द्रादिनातरस्यैव फलसंबंधो धनान् । ब्राह्मेतुपूर्वैव प्रधानं । तत्रैव सत्त्वो नागतकामलाभरूपफलश्रवणान् । अर्घ्यं द्रव्यं वा
कथ्यताम् । इत्थंच न रस्यपुराणविकल्पे । उपवासश्चाचारवलादिव । अथ च न रस्यपुराणवैपुसा निति श्रवणान्पूर्वसांभवा
धिकारः । ब्राह्मेतुसर्वाधिकारविक्षेपाश्रवणान् । इत्यारः यपूर्वाविधिः ॥

नसिंहपुराणेतु । यदागारः फोदयथा । तिस्रवदासर्वसुराधिप । भ्रगारस्थायदद्राप्यर्घ्यमहापुण्यविवद्वये । संश्लेषेतेऽंशुवितिः
किं प्रसितपुण्याक्षरैर्वृतं । संश्लेषानेनैवैदद्यादिति सतपुण्यासमन्वित । काश्यापुण्याप्रतीकाशयवहितमहत्संभव । सिन्धुवृ
णयोऽपुत्र । कुंभघोतेन मोदतुते । वातापीमक्षितोपमद्वलत्वश्रमहासुरः । समुद्रः शोषितोपेत । सनोऽगस्त्यः प्रसीद
नु । सर्वतुयोद्ददात्प्यर्घ्यमगस्त्ययमहात्मने । सर्वयापवितिर्मुक्तः । सर्वगत रतिदुर्गात्तिम् ॥ भान्निप्योत्तरे ॥

धर्मकण्ठवाच । काचनकारपित्वात्तयथाज्जातयासुशोभनं । पुरुषाकृतिब्रह्मांतचलदांमद्वल्लघारिणं । क्रमं तु कृकरं श्लिष्यं
स्तेषोऽथ धरिवारितं । श्लेषूप्राविषहं तारं दसाक्षत्वरभ्रभुनि । तस्मिन्कुभेसमालशचंद्रनेततोऽप्यश्लेत् । स्त्राप्रिवचानुक्तिं
संबंधनेनसुगंधिना । पूजितंजाति कुसुमैर्हैर्धूपैश्चधूपितं । ततश्चाध्वंशः । अदात्तज्यो । यैर्दंश्ये स्तत्तद्वृष्णश्रमे । खर्जूरैर्न
रिक्तेलेश्चक्षुष्मद्विष्टापुंसेरपि । कर्कोटिः । कारोयेलेश्चकमरैर्वीजपूरकैः । तुलाकैर्दाडिमैश्चैव । नारंगैः । कदलीफलैः । दूर्वा

कुरैः । कुशैः । काशैः । पद्मैर्नौलोरेपलैस्तरुणा । नाताप्रकारैर्भक्ष्यैश्च । गोभिर्वस्त्रैः । शुभैरसैः । विकृतेः । सप्तधा नैवैश्च । चंदा
यां च निधापितैः । सौवर्णैरुपपत्रिणातद्यवशमयेत च । मांशैश्च येन संश्लेषजातुः । धानवर्तुणातः । दक्षिणांशिसुखं । पु
त्याप्यास्वभास्यं शंशुं नृप । दद्यादध्वं प्रयत्नेन पयसागुरुचंदनैः । अर्घ्यपानं शुकदाका । भित्ति संभ्रदायात् । सक्रास्युप

रपाक्षतशुकीतिहेमाद्रिः । काशापुण्याप्रतीकाशयवहितमहत्संभव । सिन्धुवृणयोऽपुत्रकुभघोतेनमोदतुते । वातापीम
क्षितोपेनसमुद्रः । शोषितः । पुरा । क्षिपासुद्रापतिः । शिमान्येत्सौवर्णैः । तसोत्तरेऽप्येतसः । अस्मोदिते तपपापानि विलभंयांति ।

व्याधयः तस्मिन्मनोरेवगस्यायसाश्रेष्यापचपुत्रिणे । आह्लाणिवेदमंत्रेणदद्याद्द्वैतश्रुतमाविदमंत्रस्तुभ्युग
रस्यःखनमनित्यादिपूर्वमुक्तः दत्तैवमंधकैतियप्रणिपत्यविसर्जयेत् । अर्चितस्त्वंप्रथाशक्त्यात्तुगारुत्तनुमहं
ये ऐहिकामुष्मिकांदत्वाकार्यसिद्धिदस्त्वमे इति विसर्जयित्वागारुत्तयैतवियायप्रतिपादयेत् । दैवज्ञान्यासरूपप
वेदवेदांगवेदिने । दानमंत्रः आगारुत्तयोमेमनस्स्थिरतुयोगरुत्तयोःसिमनवदस्तिथतः आगारुत्तयोःदिनरूपेणप्रतिप
हणात्सुसकृतः आगारुत्तयःससजनमोर्धनाशयत्वावयोः । अतुल्यविमलसौख्यंप्रयच्छतुमुहांसुते । प्रतिग्रहमंत्रः
एवंश्रुः कुरुतेभक्त्यात्वनारस्यव्रतमादरात् फलमेकतथाधान्यंरससैकंपरित्यजेत् संपूर्णैवतथावर्षेपुनरभ्युत्प
क्रमेत् अन्यफलरसधान्यादित्यागां द्वितीयवर्षादावुपक्रमेदित्यर्थः । दत्त्वाथ्यससवर्षाणिक्रमेणानेनपांड्व
पुमानफलमवाप्नोतितदेकाग्रमनाः शृणु ब्राह्मणरुत्याच्चतुर्वेदः सर्वशास्त्रविशारदः । क्षत्रियः पृथिवीसर्वं । श्रेष्ठी
व्यर्णवमेखलां वैश्यानां धान्यनिष्पत्तिर्गोपनं विपुलं भवेत् । शूद्राणां धनमशिरुं सुस्मानं चाधिकं भवेत् । श्रेष्ठी
पुत्राः प्रजापतसौभाग्यग्रहसद्विमित्त विधवानामहत्पुण्यभर्तृलोकगतिप्रदः । अल्पं कर्मभाभर्तारमाप्नोतिव्याधिर्मन्व्ये
तदुःखिताः । येपुद्देशेऽवगारुत्तयापूजयं क्रियतेजनैः तेषुदेशेषुपूजन्त्यः कामवर्षीभ्रजायते । ईतद्यः प्रशमंश्रुतिन
रयंतिव्याधयस्तथा । विष्णुरहरस्ये काशपुष्पमयीरम्यां कृत्वा मुत्तित्वाः रुणेः । अक्षरुं पाविन्युत्तितपूर्णकुम्भेखल
कते । जलपूर्णकुम्भे । कुम्भस्थपूजयेत्तत्पुष्पधूपविलेपनैः । दध्यक्षतवाल्लिदद्याद्ब्राह्मीकुम्भ्यादिप्रजागारं । प्रसादितुंस
मादायवायापुष्पयजलाशयं निशावसानतांपश्यन्जलातेप्रतिमां मुनेः । पुष्पमूलेः फलेर्गोधूषैरथसुगांधिभिः । द्रा
क्षाखजूरकैशुनारिकेलोदिभिः शुभैः पंचरत्नसमायुक्तैस्करुण्यसमन्वितं । ससधान्यभूतंपात्रचदनेनसमायुक्तं
तनुतास्त्रमयकृत्वादाद्यादर्थद्विजातये । अगारुत्तयः खनमानइतिपूर्वैर्कोमंत्रः । अगारुत्तयः खनमानेतिपठेत्सत्रमि

मुने पृथालामकृतादर्षेण स्वमपगभ्यदर्षमकितः श्रद्धैर्दुर्गारस्यपशूद्रैर्मन्त्रयिधिरस्वयं काशपुष्पप्रतीक्रिष्टा
 वहिन्मास्तसंभवमिन्नावरुणयोः पुत्र कुभयोर्ननमोस्तुते ॥ १ ॥ अथविष्णुरहस्यानुसारेणगस्त्यार्द्धपदा
 नपद्धतिः ॥ काशपुष्पमयीमगस्त्यप्रतिमां कृत्वा जलपूर्णंचपलखालं कृतश्रुतिष्ठापितकुम्भेत्नमत्रेणतांविन्दुपस्यभा
 पुरुपाकतिप्रशातंचजटामंडलधारिण क मंडलुकरंशिल्पीमूर्त्तेश्चपरिवारितं ॥ २ ॥ सुःपृथविपहंतांरंद्रभीक्षस्तृषुधुसंभुति
 भित्तिध्यात्वा अगस्त्यः स्वनमानइतिर्भेन्नएतासंपूज्य पुष्पधूपदोषैर्नवेद्यादिभिरुर्चयित्वा पुष्पमूलफलग्रंथ
 सुगंधधूपद्राक्षाखर्जूरनारिकेलदिकलपंचरत्नहंसरूपादिभिः ॥ ३ ॥ सप्त्यार्द्धैश्वर्यंदनेनचयुक्ताद्यपान्रंशंस्वयस्रज
 लंपाणिभ्यामादायागस्त्यायार्द्धदद्यात् ॥ तत्रमन्त्रः विंशत्युद्धिक्षयकरमलितोपविपापह ॥ ४ ॥ रत्नवल्लभदशैश
 लंकावासनमोस्तुते वातापीभक्षितोषेनसमुद्रःशोपितःपुरा लोपामुद्रांप्रतिःश्रीमान्द्योसोत्तरमैनमतिमो ॥ ५ ॥
 दितेनपापानिप्रलयंयांतिव्याधयः तरसैनमोस्त्यगस्त्यापसञ्चिष्यायचपुत्रेणे लंकावासनमस्तुभ्यंमृपीणा
 प्रवरोत्तम उदितोद्धारिलंकाया श्रद्धोत्तिप्रतिश्रुतां शरवेपुष्पफलतोषरत्नानिविविधयानिच ॥ सुरासुरमुनिश्चे
 ष्श्रद्धोभिप्रतिश्रुताम् राजपुत्रिनमस्तुभ्यमपीपत्तिनमोस्तुते गृह्णाणार्द्धमयादत्तेलोपामुद्रेशुभानने ॥ इत्य
 गस्त्यार्द्धदानविधिः ॥ अथभाद्रपदपूर्णिमासीकृत्यांति नारदाये शौंष्टपद्यार्णिमास्यामुमाभाहिश्वरंजतं ॥ एकभ
 कस्त्ययंस्ततःशिवसपूज्यमकितः कृतांजलिःप्रायेतश्याकरिरेयेव्रतप्रभो ॥ एवंविजाप्यदेवेशं गृह्णीयाद्भ्रतमत्तमं
 रात्रौदिवान्तिकेस्ताव्याव्युत्थायापररात्रके कृतमैत्रादिनिपमोमस्मरुद्राक्षभूतंतः पूजयेच्छंकरसभ्यगुणचरैः ॥ ६ ॥
 त्रिपैःविल्वपत्रैःसुगंधाढ्यैर्नैवेद्यैर्धूपदर्पकैः ततश्चोपयसिद्धानानाप्रदोषविघ्नदये पुनःस्वपूज्यतत्रैवरात्रौजगारण
 चरेत् एवंपंचदशाब्दंतुल्यंवाव्रतमतद्रितः वर्षवर्षतदुत्सर्गादिदध्यादिधिपूर्वक उभयाश्रमहे शस्त्रसौवर्णश्रुतिस्त्रा

उभामहिथ्रैवसौवर्णप्रतिमादयं संपादनीययन्नेनराजतंत्रामनोहरं पलादुर्द्धप्रकर्तव्यप्रतिमाद्वयमुत्तमं
 श्राधिकंचेयथाशोकितर्तप्यमितियःनतः सौवर्णराजतंत्रापिताद्यंवाकलयोत्तमं संपाद्यतंप्रयत्नेनप्रथतोद्भवतत्पर
 रः ततःसदर्भपुंजातवस्त्रयुरमार्षितंशुभं पृथक्पृथक्स्थानीयंकलयेशप्रतिमादयं आपोहिष्ठादिभिर्भञ्जैस्तथा
 त्रैपवर्णैरपि श्रमिपिच्यप्रयत्नेनपूजयेत्प्रतिमादयं ततःप्रयत्नतोपच्छेदलंकृताशिवालयं शिवस्थानंततःकु
 र्यात्तोरणाद्यैरलंकृतं ततःपोद्गशपत्रेज्येवहिरतरश्चतुर्गुणो अलंकृतैः स्वस्तिकाद्यैः स्थापयेत्कलयंनवं ध्या
 येततेमहादेवमुमादेहार्द्धधारिणं मुकामालाहारनागदुकलयपरिवेष्टितं पंचाननसुमाकांतमनलेंदुरवक्षुं चंद्रा
 र्द्धशेखरंश्रद्धंजटामुकुटमण्डितं त्रिपुंड्रेश्याविलसद्गालभागनामयं भस्मोद्धूलितसर्वांगरुद्राशाभरणात्नितं मं
 दरिमतमनाधारमाधारजगतांप्रभुम् देवैरनतैरनिशांस्तूयमानमनेकधा देवात्मकंदेववंध्याविष्णुब्रह्मादिवदितम्
 विष्णुनीराजितारकपादंपंकजमुत्तमं श्राप्रतिद्वंद्वमद्वंद्वसर्वदंडारकाार्चितं सर्वोत्तममनाद्यंतं सर्वदेवनिषेवितं ऋतंशु
 दंपरंद्रस्यपुरुंपंकणार्पणलं ऊर्द्धकेशंविरूपाक्षंविश्वरूपंचिदात्मकं निष्कलनिर्गुणशांतंनिरवद्यानिरजनं श्राप्र
 भयंजगन्मध्येसुष्टिसंहारकारकं विश्वबाहुंविश्वपादंविश्वार्क्षंविश्वसंभवं विश्वंनारायणाराध्यमक्षरंपरमंपदं वि
 श्वतःपरमंनित्यंविश्वसंशमनामयं एतंःयादेवामहादेवंसर्वदेवोत्तमोत्तमं ध्यायेत्ततःपरंगौरामीमाद्यविद्यामनाभ्यां
 लक्ष्मीसंवितपादाब्जंशोचोसंवितपादुकां सरस्वत्यादिभिर्नित्यंस्तूयमानपदांबुजां श्रावरोधाधरीभूतपृक्कविं
 यफलाभुमां मूलकांतिकलोपेतपूर्णचंद्रामनामयां तिररुक्तालिमालानामलकावलिभिःसदा पीनवक्षोजनि
 दूतचक्रवाकवरांगनां नित्यंतिररुक्ताभोजयनयनाभ्यामानीदितां सीतावार्धकृताशेषकाममञ्जामहानेशं भुकु
 टपुर्द्धाकृतशेषकामचापमनाकुलां बाहुनालकलोद्धृतहेमनालां विलासिनीं रोमावलीतिरोभूतधमद्भ्रमरजामिकानां

भिरंधतिरोद्धतपनावतास्त्रवत्सु। उरुयुग्मतिरोद्धतरंभारुतंभांशुभावाहं। पादयुग्मतिरोद्धतराजितारुणपंक
 जा नहद्रोपद्रजननामहेशाह्निगुभागिनी महेशाश्लिष्टवामांगवरदाभयदांसदां प्रसन्नवदनंशांतास्मिन्पूर्वा
 भिभाषिणा पूर्णचंद्रकलादयाजनाभरणभूषितां स्तूपमनांसदादेवैर्भूद्देविभ्रकेटिशः एवंध्यात्वात्ततः सप्त
 गुपचरान्प्रकल्पयत् ततः पुण्याणिसंग्रहाशिवभावाहयोच्छ्रिता आयावाहनं महद्विदयासिधोविष्णुब्रह्मादिविंदि
 त आवाहयामिदेवैद्यांप्रसीदपरमेश्वर लक्ष्म्यादिदेवयानितापरसिवितुपादके आवाहयामिदेवित्वांप्रसीदपरमे
 श्वरि इत्यावाहनं १ गृहाणसामविश्वाम्नासानरत्नानिभूतं श्रुतंतासनविश्वेशकरुणामगरप्रभो उभेसंसुपरा
 श्लिष्टसामल्लभ्यतेशश्वरे नानारत्नसमाकीर्णमासनपरिशुस्यतां। इत्यासनं २ पाद्यगृहाणगौरेशहेमपात्रस्थितंशुद्धि
 गृहाणदेविप्रभास्वदेवदेवतासंस्तुते इतिपाद्यं ३ अर्घ्यगृहाणदेवेशसपुष्पगंधसंयुतं शिवानतगुणग्रामसर्वाभीष्टफ
 लप्रदं गृहाणार्घ्यंशिवेनित्येसर्वावयवशोभने शिवान्प्रयेजिवाकरेनित्यंभक्तवरप्रदं इत्यर्घ्यं ४ गृहाणाचमनंशोभोशु
 चिभूतशाचाप्रियं गृहाणाचमनंदेविशाचिभूतेशुचिप्रिये इत्याचमनं ५ मधुपर्कं गृहाणेशसर्वदाशुभुपर्कदं मधुपर्कं प्र
 दानेनप्रोतोभवमहेश्वरं मधुपर्कमिदं देविस्वीकुरुप्रियशंकरे मधुपर्कप्रदानेनसुशीलाभवशोभने इतिमधुपर्कं ६ शं
 भांपंचामृतस्नानंस्वीकुरुष्वकपानिधे सर्वतीर्थमयंनित्यंस्नानंशासनपावनशिवपंचामृतस्नानंस्वीकुरुष्वशिवप्रिये
 श्रष्टतीर्थोत्तमेशुद्धेतीर्थराजनिवेधिते इतिपंचामृतस्नानं ७ शंभोशुद्धोदकस्नानस्वीकुरुष्वसुरोत्तम प्रसीदपर्याप्त
 तथापाहिमांकरुणानिधे शिवेशुद्धोदकस्नानंस्वीकुरुष्वशोचिप्रिये प्रसीददेविदानेत्वंपाहिमांशरणगातं इतिशुद्धो
 दकस्नानं ८ सौत्तरीयगृहाणोदं दुकूलशंकरप्रिये प्रसीदपाहिमां दीनमनन्यशरणंशिवे इतिवत्सं ९ उपवीतं गृहाणेश
 शंभोसर्वाभरौत्तम उपवीतं गृहाणोशोचिप्रिये शिवसाश्लिष्टवत्प्रहे इतिवत्सोपवीतं १० गृहाणचंद्रं नंदिकं गंधाद्येन विराजितं

प्रसीदपार्वतीनाथशरणागतवत्सल गृहाणवेदं देवि बालचंद्रविराजितं विश्वेश्वरिमैकेपाहिविश्वनाथप्रियेसदा
 इति गद्य ११ गृहाणामरणनीथानिराथानियमाश्रय विश्वामरणविश्वेश्वर रत्नभरणभूपित गृहाणामरणपर्वसु
 धामरणभापते सर्वप्रिये जगदंधे जगदानंदे शिवे इत्याभरणं १२ गृहाणवित्पुत्राणिसुपुण्याणि महेश्वर सुगंधीति
 नवार्नाशिवत्वकसुमाश्रिय गृहाणवित्पुण्याणिसामोदानिशिवाश्रिये सुगंधिवित्पुत्रमंदारमालिकासमलंकृते इति
 पुत्पवित्पुत्राणि १३ दशांगं गुणुलं धूपनागांधमनोहरं गृहाणभक्तवरदे लक्ष्मीदेव्याधिवां दिते इति धूपम् १४ का
 प्तसर्वार्तिसंयुक्तं गोघृतेन प्रदीपितं गृहाणः पतसूर्याग्निचंद्रप्रभनमो रतुते आश्रयं त्रिवर्तिविरफूर्तिदीपमीथानवल्लभे
 गृहाणचंद्रसूर्याग्निमंडलाधिकसुप्रभे इति दीपम् १५ शोभा गोघृतसंयुक्तं परमाश्रमनोहरं सशर्करगृहाणधिपरमानंददा
 यिते इति नैवेद्यम् १६ शोभा गृहाणा गांध्याढ्यामिदमाचमनीयकं शुद्धे शुद्धिप्रदे देवि शिवभूपिताविग्रहे इत्याचमनीयं
 १७ शोभा गृहाणा तांबूलमैलाकपूरसंयुतं प्रसीदभगवन्शोभा सर्वज्ञामित विक्रम शिवे गृहाणा तांबूलं क्रमुकादि
 फलाश्रितं प्रसीदसुस्मितदेविसोमलिगाढविग्रहे इति तांबूलं १८ गृहाणपरमेशानसरत्नछत्रचामरं दर्पणं य
 जन्त्रेयाशासर्वदुःखविनाशान गृहाणोमेसुराराधये सरत्नछत्रचामरं दर्पणं यजन्त्रचाद्यविद्याधारेन मोस्तुते इति छत्र
 चामरादि १९ प्रदक्षिणनमस्करान् गृहाणपरमेश्वर नर्तनचमहदेवि शिवमाद्यप्रियेशिवे इति प्रदक्षिणनमस्कराः
 २० एवं प्रयत्नतः कार्त्तेशिवयोः पूजनं शिव शिवानी च प्रयत्नेन पूर्वोक्तमपि पूजनं उक्तमंत्रं समुच्चार्य यथापूर्वं यथाक्रमं
 शिवायनमः शिवं पूजयामि श्रावाहंतीति मंत्रस्तु भवान्याः परिकीर्तितः कपर्दिने नमः कपर्दपूजयामि भाल्लोचनाय न
 मः भाल्लपूजयामि सोमसूर्याग्नि लोचनाय नमः नेत्राणि पूजयामि सुश्रोत्राय नमः श्रोत्राणि पूजयामि द्वाणं
 धाय नमः प्राणानि पूजयामि रुम्यति देवाय नमः दंतान् पूजयामि श्रुति जिह्वाय नमः जिह्वान् पूजयामि कंठकु

पोलायनमः कपोलानिपूजयामि ज्ञानोष्वायनमः उोष्वात्पूजयामि नीलकंठायनमः कंठापूजयामि भूरिव
 वक्षसैनमः वक्षसिपूजयामि हिरण्यवाहवेनमः वाहनपूजयामि विश्वोदरायनमः जठरपूजयामि विश्वनखाय
 नमः नखान्पूजयामि सर्वात्मकायनमः सर्वांगपूजयामिनमः ॥ अथगौर्याः ॥ शिवायैनमः शिरःपूजया
 मि पृथुवैयनमः वेर्णापूजयामि सोमतराजितायैनमः सोमंतपूजयामि कुंकुमभालायैनमः भालपूजयामि
 सोमसूर्याभिलोचनायैनमः लोचनानिपूजयामि श्रुतिश्रोत्रायैनमः श्रोत्राणिपूजयामि गंधप्रियायैनमः द्राघुपूज
 यामि सुभगाकपोलायैनमः कपोलापूजयामि कोमलदंतायैनमः दंतापूजयामि विद्याजिह्वायैनमः जिह्वां
 जयामि विबोधायैनमः उोष्पैपूजयामि घृतकंठायैनमः कंठपूजयामि पृथुलकुचायैनमः कुचौपूजयामि विश्रगर्भा
 यैनमः उदरपूजयामि शुभकठयैनमः कटिपूजयामि दिग्भोरुदेशायैनमः ऊरूपूजयामि तृत्तजघायैनमः जंघा
 युगपूजयामि लक्ष्मीसेवितपादायैनमः पादौपूजयामि महेश्वरप्रियायैनमः नखान्पूजयामि शोभन
 विश्वायैनमः सर्वांगपूजयामि श्रंगपूजांसमाप्येवडोरकंतुविसर्जयेत् प्रत्येकंगंधिपुरुवच्छैःस्वच्छैर्विल्वदलादि
 भिः प्रथमगंधिमारभ्य नमःसोमेतिमन्नतः यथाक्रमेणसंपूज्यततोषाद्यर्थतुडोरकं तत्रोपचारः सर्वेपि तेनमं
 त्रेणसादर व्रतिभिर्यत्नतःकार्यैकुंकुमाकंतुोरकं ततःपंचदशप्रस्थगोधूमारतंडुलाश्रवात्पायनार्थमनेयाः
 शुद्धाःकीटाद्यदूषिताः यद्वापंचदशाब्ज्याकागोधूमाधूपमंडकाः ततःशैवैकशरणाःशैवाः शिवव्रतप्रियाःपूजनीयाः
 प्रयत्नेनगंधपुष्पादिभिः क्रमात् ततःसवस्त्रकलशंशिवयोःप्रतिमाद्वय शैवायदेययत्नेनसुवर्णपलसंयुतं श्रा
 दावपायनदद्यादेवमेतदतःपरं उपायनस्यमत्रोपिवक्ष्येतेजविशेषतः उनेशःप्रतिग्रहणातिउभेयोवैददातिच उ
 नेशस्तारकोभाभ्यामुनेशायनमनेनमः श्रमूंभत्रसमुच्चार्यदत्त्वापायनमेव च तथाशैवाःप्रयत्नेन भोजनीया

विशेषतः सुवासिन्यां पियत्नेन भोजनीयाः शिवप्रियाः शैवानेवं भोजयित्वा स्वयं भुंजीत वा भयतः अतिथीन
 पिसंतर्प्य द्वारादे शस्थिता नृप एवं प्रयत्नतः कार्थ्यं प्रतिवत्सरमादरात् नियमेनैव विधिवद्दुकराद्यायथाक्रमं वा
 स्थाद्यैरिदं कार्थ्यं व्रतं सयतमानसैः सर्वाभ्यां प्रदं पुं प्रव्रतमेतच्छिवात्मकं प्राप्ते तु षोडशैर्वर्षकार्थ्यं मुद्यापनं नृप
 उद्यापनविधानं च वक्ष्ये शृणुयथाक्रमं पौर्णमास्यां भाद्रपद्यां ब्रतीद्यापनमादरात् कर्तव्यमिति यत्नेन द्रव्यसंपा
 दयसादरं हैर्मीकार्थ्यासाहं पठ्ये प्रतिमाचपलं निमिता तदर्धेनाथवाकार्थ्या तदर्धेनानृप रजतेनाथवाकार्थ्या
 यथाकपलमानतः संपादनीयाः कुंभाश्च हैमाः पंचदशोत्तमाः श्रधवारजताः कार्थ्या यद्वा तावामयानृप भाद्र
 शुक्लचतुर्दश्यां शैवाद्यास्त्राणुं गवाः निमंत्रणीया यत्नेन प्रातः सप्तदशोत्तमाः ततो गृहं वितानाद्यैरलंकृत्य प्रयत्नतः
 स्वस्तिकार्थैरलंकृत्यां त्शिवस्थानमथापहं ततः साहं प्रयत्नतस्मिन् शंकरमंदिरे पूजनीयाः प्रयत्नेन शिवयोः
 प्रतिमाः शुभाः पूर्वाकेन विधानेन मंत्रैस्त्वेव साधनीः रात्रौ जागरणं कार्थ्यं सोपवासां प्रयत्नतः ऋत्विग्भिः सह
 सांसाहं पर्योभाज्याशनेन वा रात्रौ शिवकथाः श्राव्याः श्रोतव्यापयन्तोनृप कर्तव्या यत्नतोरत्रौ पूजायामचतु
 षष्टे ततः स्वयं प्रयत्नेन स्नात्वा शंकरसविधौ पूजनीयाः प्रयत्नेन शिवो देवः शिवापतिः चतुरस्रं ततः कार्थ्यं कु
 र्दमद्भुदलान्वितं कंठद्वं प्रातर्देहे हस्तद्वयसमन्वितं तत्र वह्निं प्रतिष्ठाप्य विधिवद्गृह्यमाभारतः पंचविंशतिसा
 हस्रहोमः सोमेति मंत्रतः ततः प्रयत्नतोरजन्तमः पूर्वसतारकं ततः पूर्णाहुतिं हुंवा शैवानसं पूजयेत्ततः विल्वप
 त्रभस्मना च पूजनीयायथाक्रमं एकैकस्मै प्रदातव्यं शिवयोः प्रतिमाद्वयं कलशोपि प्रदातव्यं स्ततो वस्त्रद्वयान्वि
 तः प्राचाट्यां प्रदातव्यं सुवर्णशतमादरात् ततो यत्नेन शैवं द्वाभ्यो जनीयापूतव्रतैः सुवासिन्योपि शैवानां भो
 जनीयाः प्रयत्नतः ततो देया स्वशक्त्या च भोजिते भ्यश्च दक्षिणा ततश्च स्वकृतं कर्म शिवाय विनिवेदयेत् उद्या

पभं कतशंभो मयैतदधुना प्रभो इदं संपूर्णतामेतु स्वप्नसां नमहे श्वर मत्रहीनं भक्तिहीनं शक्तिहीनमुमापने विधिही
 नं कृतं कर्म स्वप्नसादा फलप्रद प्रायश्चित्तं वैदिकानां ऽयं गानामपि कर्मणा शिवस्मरणमेवेति श्रुतिरप्यस्ति शंकर
 श्रुतः कृत्वा मिदं श्रुतं कर्म ऽयं गमापि प्रभो सांभवनुविश्वेशतवैवस्मरणप्रभो इति संप्राथम्यं देवेशं सां व सर्वसुरो
 तमं भुजियादधुभिः साद्धिसर्मानलिलवाङ्गितं एवं यः कुरुते स मयगुमा माहे श्वरं व्रतं स सर्वभोगान्भुक्त्वा ते मोक्षप्राप्तोति
 सर्वथा ॥ शंजोयाच गौतमैतद्व्रतं चण्णपुरा केन वदस्व मे कस्य कालमभूत्सिद्धिर्ब्रतस्यास्य प्रभावतः ॥ गौतमोवाच
 पुराशौवचरो राजन् दुर्दासास्त्रयोभुतो श्वरः कदाचिदसंश्रद्धो कान्ददर्शकमलापतिं ततः समागतं दृष्ट्वा दुर्वासा
 भुतिरंजतः विल्वमालाददौ तस्मै शकरेण समर्पितां गृहीत्वा विल्वमालां तां हरिर्नयनसञ्जमात् शिरसापूजनी
 पतंगारुडं शो विनिक्षिपत् तद्वस्ता तादृशीं दीक्ष्य दुर्वासाः क्रोधमूर्छितः हरिश्चाशापवद्बुधाधिधिभजनमेति संवद
 भूः स पाशियावापैतामालादत्ता तु भजनघापहा साकशं गारुडरंकधे विनिःक्षिप्त्वा तु ग्राहुरे गर्धस्य मूलभूते यंतवल
 क्ष्मीर्न नश्यति लक्ष्मीः पततु दुर्वा लक्ष्मी गारुडोपि विनश्यतु वैकुण्ठस्याधिकारो धितवया तु भदाज्ञया निरतेजस्को
 धर्मः पृथ्वे संचरत्या विधुवं इत्युक्त्वा स तु दुर्वासा यथौ लोकांतरमुप ततः एपात दुर्वा लक्ष्मीं विंशुर्गोर्भनो हरा न
 तौ तदुःखितो विष्णुः प्रलपन्वनमारिपतः उवासा विपेने धोरे स्वकृतं कर्म संस्मरन् ततः कदाचिद्भूपाल मया तत्र
 नांतपुरा तदा मामागतं दृष्ट्वा पूजयामास मां हरिः ततो श्रुपूर्णनयनः कृतांजलिपुटो हरिः जगाद पूर्वव्रतांतं स्वल
 क्ष्मीनाशकारणं ततोति क्रांता चिताय विष्णुदेवतमुत्तम तदृष्टेन मया भूपकथितं सादरं मया ततो विलंबं विधि
 चक्रकारश्च द्रव्यान्वितं ततः प्रसन्नो भगवानह रये पादवतीपतिः ददौ लक्ष्मीं स गारुडककृष्णान्निधिरव्यय इदमेव
 भतं योषीं भद्रे ष्याप्यमितीजसा तेन प्रासस्व ततः स्वर्गं स्वर्गर्भो गानाश्च याश्च ता ब्रह्मणा पिब्रतं योषीं मिदं सेवपुरा न्युप

नद्यावागोभरतेनसंप्रासादुद्धर्मापिसा मुदिभिश्चपुराचीर्णव्रतमेतन्मुमुक्षुभिः अस्थव्रतस्याचरणान्माकिः प्रासात्सुनी
 श्वरैः इदं व्रतं प्रयत्नेन यः करिष्यति भक्तिः तस्य सौभाग्यसंपत्तिर्भविष्यत्येव सर्वथा यस्यास्तस्य श्वर्यभोगेच्छामांक्षे
 ष्याप्यनपपिर्नापस्यसर्वाधिपत्येच्छातेनकार्ष्यन्निदं व्रतं वैधुतेनाधिद्विजणभोक्षाऽर्जमतिवत्नतः कृतमेतद्व्रतं पूर्वसर्वा
 भीष्टप्रदायकं शारदानामविभ्रोभ्रद्वैवर्णापारगः वीक्षार्थमतिथयन्नेतन्चीर्णमिदं व्रतं मुक्तिः प्राप्ता च तेनाभिद्वत्
 स्यास्यप्रभावतः यंप्रकाशंसमुद्दिश्यव्रतमेतदनुत्तमं यत्करिष्यति सः कामंतं तमाप्नोति निश्चितं इदं व्रतं न ह्येनसनाख्या
 तमुमांपति कुमाराद्यसमाख्यातमुन्नयैतद्व्रतं नृप नंदिकेश्यायकाचित्कुमारेशव्रतंततः नंदिकेशेनकथितं दुर्वासुमुत्तु
 ततः दुर्वाससापिकाथितमगस्त्यायव्रतोत्तमं व्रतंतस्मागरे मह्यमणस्त्येनमज्ञात्सना मयातिखिन्नचित्तायविष्णुवैक्र
 थितंपुरा तेनचीर्णव्रतमिदंसर्वसौभाग्यदायकं ब्रह्मणैकथितं पूर्वमिदमेव व्रतं मया तेनचीर्णव्रतं सांगवाणीप्राप्यर्थ
 सादरात् सूर्यायेंद्राय चंद्राय यैतत्कथितं व्रतं तेस्तुर्चीर्णव्रतमिदंसर्वसौभाग्यदायकं कश्यपादिमुनिभ्यश्चकथि
 तं व्रतमुत्तमं तैश्चचीर्णव्रतंसत्यक्मुक्तिमुक्तिफलप्रदं भूपव्रतानिसंस्तोववहूनि विविधानि च तथाप्येतद्व्रतसंभ्रतं
 नारत्येव सर्वथा भवानपिकुरुश्रीः यथाभूपालव्रतमुत्तमं इदं व्रतं शिवशैत्रेयः करिष्यति भक्तिः तस्य सर्वार्थसं
 सिद्धिर्भविष्यति न संशयः ॥ इंश्वर उवाच ॥ इत्येतद्वचनं श्रुत्वा सराजा प्रीतमानसः सपुत्रः पूजयामास गौत
 मचीवपुंगवं ततो धर्मव्रतचेदमुपदिश्य स गौतमः पुनः संपूजितो राजा स्वार्थमंश्रुतिसंययौ राजा सपुत्ररतद्वक्रया
 दिदं महेश्वराभिधं व्रतं चकार विधिना यथाक्रममतं द्वितः येनामानन्यहृदयाः सकलामरेशंसंपूजयंतिस ततं धृतभ
 र्मपूताः ते मासुपेयविगताः खिलदुःश्वयं धामद्रूपमेत्यसुखिनो निवसति नित्यम्

इति शिवरहस्ये शिवशैत्रेयकभाद्रपदपूर्णिमास्यामुमाहेश्वरं व्रतं सोद्यापनम् ॥

श्रवैवलेकपालानांपूजाव्रतं तदुकं निर्णयाम्यतेब्रह्मपुराणे पूर्वाभाद्रपदाद्योनेपौर्णमास्यापितामहः शक्रा
प्रियमरसोभोवायुवितेशांकरान् लोकपालास्तुरक्षाधीश्लोकरयामिभवेचयत् पृथिव्याधारणार्थाप्यतथानंतं
चभोगिनं तरुमत्तत्रलिखेत्पद्मपटपत्रंसर्कार्णिकं कार्णिकायांलिखेत्त्रयसानंतकमलोद्भवं प्राच्यादिपुत्रपत्रेपु
वाह्येवाधांश्रसायुधान् ततःक्रमेणतेनैवसंस्थायकलशान्शुभान् पश्चरत्संपूजनीयाश्रमत्तयाब्रह्मादयःसु
राइति

अथभाद्रशुक्लचतुर्दश्यां हेमाद्रौभविष्योकेकदलीव्रतं पुण्येमासिप्रकुर्वीतपौर्णिमायांशुभेदिने
इत्युत्तयापौर्णिमायाकार्ण्यं उमामाहेश्वरपूजायाकथायामभिधानाच्च परासिद्धंसम्भारव्यातकदलीव्रतमुत्तमं त
त्तैहसप्रवक्ष्यामिलोकात्तुग्रहकारकं नाकपट्टैःपुरदैवैर्यक्षशंघर्षकिन्नरैः अस्मरामरकन्याभिर्नागकन्याभिर्नार्यता
संसारासारान्जिह्वाकदलीनंदनिरथता शुक्लपक्षेचतुर्दश्यामासिभाद्रपदेनृप देयमर्घ्यवरस्त्रीभिःफलैर्नानाविधै
रतथा विरूढैःसप्तधान्यैश्चर्दापालीरकचदनैः दधिदूर्वाक्षतैर्वस्त्रैर्वेद्यैर्धृतपाचितैः जातीफलैः पूगफलैः पूज
यद्गतमस्मरः तस्मिन्नहनिदातव्यंस्त्रीभिरन्याभिरेवच मंत्रेणानेनैवाऽर्घ्यंतंशूणुष्वनराधिप चितयेत्कदलीनि
र्यं कंदलैः कामदीपितैःशरीरारोग्यलावण्यंदेहिदेविनमोऽस्तुते एवंयः पूजयेद्रंभांपुरुषोभक्तियान्नुप नारीवान
प्रियकाशीजीन्मासांश्रतुरोपिवातस्मिन्कालेनहिभवेत्काचिन्नारीकुलादिर्नादुर्भगाऽव्यगारैश्चरिणीपापंचारि
णी... भवेत्सौभाग्यसौख्याढ्यापुत्रपौत्राश्रियायुता श्रायुष्मतीर्जाववरसाजीवेद्वर्षशतंभुवि इतिहेमाद्रौभविष्येकद
लीव्रतम् ॥

श्रवणुर्जराचारंभ्रातं कार्तिक्यांमास्यांश्रशास्यांचकदली व्रतं तत्र कदली व्रते पूजनं आगच्छकदलीदे
विसौभाग्यफलदायनी रूपदेहिपयोदेहि जयदेहिसुनिश्चितं आगच्छागच्छवरदे शंकरेणमहेश्वरि

करिष्यमाणान्पूजयिष्यहाणानुग्रहंकरु ॥ आवाहनम् १ कार्तस्वरमथोद्वयनानामणिगणान्वितं अधितिष्ठमहादे
 विशिवेनसहपावति ॥ आसनम् ॥ २ ॥ दूर्वाक्षतादिभिर्मुक्तैरवर्णपात्रैरिथितशुभं पाद्याधीकल्पितंमय्यागृहाणपर
 मेथरि ॥ पाद्यम् ॥ ३ ॥ अर्घ्यपात्रैरिथितोयंरुद्रपुष्पसमान्वितं अर्घ्यगृहाणदेविर्धमत्पदात्तशिवप्रिये ॥
 अर्घ्यम् ॥ ४ ॥ कर्पूरेशीरसुरभिशीतलविमलंजलं गंगाधारतुसमानीतगृहाणापन्नयिकं ॥ आचमनम् ॥ ५ ॥ गंगा
 दिसर्वतीर्थैर्भोगयाप्रार्थनयाहृतस्नानार्थैरेमयातोयगृहाणपरमेथरिगत्नानम् ॥ ६ ॥ वथारंभेविलुद्धिस्तेशाखादीनां
 सदाभवेत् तथावर्द्धयमांदोबसेनारपार्वतिप्रिये ॥ इतिसेचनमंत्रः ॥ ७ ॥ वसंतशुभमिदंशुभ्रंकुमारकशोभनं
 गृहाणाच्छादनंदेवितथावर्द्धयमांसदा ॥ वस्त्रम् ॥ ८ ॥ आचमनविधिं पूर्वोक्तमंत्रेण ॥ अर्घ्यं चंदनंदिठंयवनसारंम
 नोहरं विलेपनंगृहाणदंरुद्राणिप्रियवत्सले ॥ चंदनम् ॥ ९ ॥ गालतीचंपकादिनिशान्नपत्राधिकानिच सुगंधीनि
 गृहाणत्वंपूजाधुंसुमनांसिनः॥पुण्याणि ॥ १० ॥ अशुभंशुभंभूषणंशुभंनोहरं गृहाणदेविवरदंघ्राणत्वादि
 करंपरम् ॥ धूपम् ॥ ११ ॥ चक्षुदंसर्वलोकानांतिमिरस्यानिवारणं आर्तिकयंकल्पितंमत्तयागृहाणपरमेथरि दीपं ॥
 १२ ॥ नानापकान्नसंयुक्तं रसैःपद्मभिःसमान्वितं तेनैवेधंविधिभक्त्याकल्पितंत्वंगृहाणमे ॥ नैवेद्यम् ॥ १३ ॥ क
 पूरलाज्वंगानादिनागवल्लीदलान्वितं पूगीफलसंभायुक्तंतांबूलंभ्रातिगृह्यताम् ॥ तांबूलम् १४ इदंफलंमयादेविसथा
 पितंपुरतस्तव तेनभेसफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि ॥ फलम् ॥ १५ ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्यहेमवीजंविभावसोःश्रानं
 तपुष्पफलदमतः शान्तिप्रयच्छमे ॥ हिरण्यम् ॥ १६ ॥ त्वमिन्द्राणीप्रियानिरुंधंपार्वत्याश्रातिवल्लभा सर्तीनांका
 भदापुष्पाकामानेपरिपूरय ॥ नीराजनम् ॥ १७ ॥ आश्रयोदेवपत्नीनांपूजितात्वंश्रियास्वयं सौभाग्यदारेण्यमा
 धुंधंदेहिरभेनभोरतुते ॥ १८ ॥ प्रार्थना ॥ कदल्पैकमलायिर्धैमेधायैतेनभोतमः रंभधैभूतिसारयैसर्वसौख्य

प्रदेनमः ॥ नमस्कारः ॥ १९ ॥ यथायथातेप्रसवोवर्द्धतेकदलेध्रुवंनथामनोरथानामेप्रभावोवर्द्धतास्वयम् ॥ इति
 कदलीदानमंत्रः ॥ २० ॥ ॥ अथकथा युधिष्ठिरउवाच कृष्णकृष्णमहावाहोसर्ववि
 द्याविशारद ज्ञानधनयाविश्वाम्बुनीनदैर्न्यनिकृतन त्वमस्माकपुरोवधु स्वमस्माकंपर सखा त्वयाभिरक्षि
 तानिरयं विचरामोन्नतिर्भयाः किंचिदृच्छामिदेवेशवदस्वरूपयाविभो यद्ब्रह्मसर्वधर्मेषुकृतेयारिभन्महत्फलं सौ
 भारथाशेष्यदंपुण्यधनधान्यावित्थितं ब्रह्माच्छादनपुत्रादिवर्द्धनं श्रान्तिकेतनं तन्ममाचक्ष्वभगवन्लोकानामुपका
 रक ॥ श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिब्रतानामुत्तमब्रत यत्कथासर्वदुःखेभ्यो नारीमुद्धेतसंकटात् वस्त्रा
 दपानविच्छित्तिर्नभवेत्कदाचन पुरामामेच्छंतेयस्किमणीप्राणवल्लभा शृणुपत्याभवेहीनासर्वकामातयेशुभा
 सौभाग्यमेकयदेवभवेज्जन्मनिजन्मनि सपत्नीनांश्रियंवीक्ष्यस्पृष्टहामेजायतेप्रभो इतिप्रियायावचनंश्रुत्वाहंतांस
 मद्भवं संभ्राजतंकुरुव्याशुसौभाग्यप्राप्तयेशुभं कृतयस्मिन्ब्रतेद्विपरंरौभाग्यमाप्स्यसि इतिश्रुत्वावचोदेवोरुक्मि
 णामामभापत रनाद्यतंभवेत्कीटक् कोविधिःकैचपूजनं केनचादौपुराचार्णमर्षकेनप्रकाशितं रुक्मिणीभाषितं
 श्रुत्वापुनरेवाहमद्भवं रभाज्रतमिदंवक्ष्येशृणुदेवियथादितं गोचर्मगात्रसालिष्यसर्वतोभद्रमटल लिखेत्तत्रतथादण्डं
 नीलपूतसितासितैःब्रह्माद्यादेवतास्तत्रस्थापयित्वाप्रपूजयेत् अथवास्वस्तिकंकुट्यापक्ष्मदृदलतुवैततः सायांस
 पणीहिसस्मितांशुशोभनां समूलंकदलीरुथाप्यपूजयेत्सांयथाविधित्तमांतांसमानोयसेचयेतांसमाहिता वथारं
 भवित्थित्तिरनेथास्वादीनांसदाभवेत्तथावर्द्धयमादेविसेचनत्पावर्ततीप्रियेयथायथातेप्रसवोवर्द्धतेरुदलीनवःतथामनो
 रथानामेप्रसवोभवत्स्वयय एवंसपुण्यविधिवद्रुकिमुक्तेनश्वेतसाएवात्राजानारणकुट्याद्भितवादिभानिःस्वनेःएवयाकुरु
 तेनारी व्रतानामुत्तमंव्रतं भुक्तातुविविधान्भोगान्सौभाग्यंवादेतध्रुव एवमेतत्प्रकर्त्तव्यकदलीव्रतमुत्तम तरमात्कुरु

विधानेन यथाकेफलमाप्सि इति श्रुत्वा विधानेन सा च कारव्रतोत्तमं श्रवापसकलकामं मनसा यदभीप्सितं
 अन्यच्च शूराजं द्रपदाश्रयं करं तृष्णां च्युते पराजितायुषं कृष्णानितासमाप्रतिदुःशासनेन दुष्टेन द्रौढीभुक्तमूर्द्धजा आक
 र्ष्यमाणे वधे तु चित्तमस्मरत्तदा तूष्णीतत्रगतो राजन् द्रौपद्यास्त्राणानापयै अदृश्यमाणः कृष्णायैव तत्समुपतिष्ठ
 वान् तदा कर्तुमशक्ये तु धर्मेति न राजसत्तम रुक्मिण्या चरितपूर्वैयदेतद्भवत्तमं तस्य पुरय फलदं तं कृष्णायै
 राजसत्तम तत्कालमेव वखाणां ससृष्टि रभवत्पुरा दुःशासनेन दुष्टेन अक्षिते वधं शुकं पुत्रं प्रादुर्भूतानि वखाणि
 तानावृणोति मारत खिन्नोदुःशासतः पापो विररा मां शुकग्रहात् तव ह्यभुवर्वास्त्राणिकदलीगर्भवन्नप इच्छंन्नत
 प्रभा वोर्यं गुह्योपिकथितो मया कारपरव विधानेन पूर्णकामो भविष्यसि ॥ श्रयोद्यापनम् ॥
 ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ कस्मिन्मसतिथौ कस्मिन्नाचरेद्भवत्तुत्तमं कथं भावेन किंकार्थं तन्ममाचक्ष्वे केशव
 ॥ श्रोकृष्ण उवाच ॥ कार्तिके माघमासे वा वैशाखे च तरे तु वा पुष्यमासि प्रकुर्वीत पौर्णमास्यां सभेदिने
 ति शिष्यं वर्जयेत् शुभायां सुसमाहितः यस्मिन्देशे न लभ्येत कदली राजसत्तम सुवर्णेन शुभां तत्र कृत्वा पूजां स
 माचरेत् यदिलभ्येत कदली मारोप्यादौ प्रपूजयेत् यावन्नरया फलं तवार्त्सि चैत्री रेणुभूयते तत्रोद्धृतकमेतस्याः
 पश्चाद्दिशान् समाकृष्येत् प्रभाते विमले ज्ञानद्यादौ विभजे जले अहते वाससी बृहत्कृत्वा संव्यादिकर्म च अस्मिन्
 मात्रं कृत्वा तु स्यं डिलवाण्यतः शुचिः शार्ङ्गसंस्थाप्य विधिवत्तत्र होमं समाचरेत् शतमटोत्तरं विद्वान्ति लाज्याहु
 तिमिर तथा एकाग्रचित्तः संदृष्टः कर्तव्याहतीभिः पृथक् ब्रह्मादिभ्यो देवताभ्यो नाम मंत्रैः पृथक् पृथक् आ
 चार्यै च सपर्त्निकं वखाद्यैः पूजयेत्ततः घेनुं पयस्वर्नोदद्यात्सवत्संरत्नभूषितां स्यणं शूरीं च्यसुरां कां स्यदोहानि
 कापुतां ताद्यष्टैरत्नपुच्छां वखाघंटा विभूषितां अभ्यर्चयेत्तदेतदुपेया चार्था निवेदयेत् पादुकोपानहौ लत्रम

लंकाराननेकशः यथाशाक्तिप्रदेयानि व्रतरथपरिपूर्तये चतुर्विंशद्वाडवानांयुग्मान्याद्वयसंयतः वल्लालंकारगंधा
द्यैः पूजयित्वातुभोजयेत् वायनानिनुदेयानिवांशपात्रैस्तु शक्तिः दद्याद्यदक्षिणांसन्ययथाविभवसारतः
अन्येष्वपिपयथाशक्तिदद्यादन्नसुसंस्कृतं क्षमापायित्वानन्देवाव्रतस्वपरिपूर्तये वाचयित्वापयथान्यायमाच्छिद्रं च
क्षमापयेत् दीनानाथान्प्रतर्प्यांशुस्वयंभुंजीतवाग्मतः एवंयःश्रुतेदेविकदलीव्रतमूलमं भुक्तातुविविधान्भो
गान्सौभाग्यंविदतेपरं तस्मात्कुरुविधानेनय किंफलथाप्स्यसि एतंगणिनरेजापियः कुर्यात्कदलीव्रतं स
वांक्रामानवाप्नोतिस्वर्गलोके महीयते इति विद्योत्तरकेकदलीव्रतं एतच्चपौर्णमास्याविहितमपिहेमाद्रिमतेन
चतुर्दशपाकावर्षम्

इतिभाद्रपौर्णमास्यासुवागसिन्योनाथ्योभर्तुरायुराभितृद्वयेसावित्रीव्रतंश्रुवीति शीरमिबोदयेभविष्ये ॥

व्याच रमराभिवहृपीकेशयज्ञैकंभवतामम तस्माद्वित्रीव्रतं ब्रह्मिप्रसादसुमुखोभव ॥ श्रीकृष्णउवाच कचयामि
कुलस्त्रीणामहिसोवहर्दनपरं यथाचीर्णतुसावित्र्याव्रतं वैराजकल्पया शरीरमद्रेपुष्यर्भान्मासर्वभूतहितेरतः पार्थि
दोश्वपतिर्नामपौरजानपदत्रियः सर्वेश्वरोनपरश्वसत्यवाकसंयतेन्द्रियः समभार्योव्रतमिदंचकारापत्यकाम्यया
सावित्रीतिप्रसिद्धं परसर्वकामप्रदायकं तस्यतुष्टातुसादेवीसावित्रीब्रह्मणःप्रिया उवाचदुहिताह्येकालवराजन्भवि
ष्यति तस्याःप्रसादात्तुष्टाभेतवसर्वंभविष्यति मन्नाम्नासाचकतंव्यामहाकीर्तिमतीतुसा भविष्यतिमहाराजनशोकं
कर्तुमर्हसि एवमुक्त्वातुसावित्रीजगामादर्शनंतदा कालेनगच्छताजाताहुहितदेवरूपिणी सावित्री ॥ रात्रीतथादत्तासा
वित्र्याजसवातथा आदिष्टाचैवसावित्र्यासावित्रीसदृशयिततः सावित्रीदेवतामास्याश्वकृत्विप्रारतथापिता साश्रीव

द्विप्रहवतीत्यवर्द्धतपितुर्गृहे कालेवहुतिथेजाते यौवनस्थानभवसा तांसुमध्यांतुसुश्रेणीप्रतिमांकांचनीमिव प्रा
 तेषदेवकन्येतिहृष्टयातामनिरजनाः सातुपद्मपलाशाक्षीप्रश्वलंतीवतेजसा चचारचापिसावित्रीव्रतंपद्मगुणोद
 तत्राथोपोष्यशिरः स्नात्वा सम्यक्संपूज्यदेवताः हुत्वाग्निविधिवद्विप्रान्वाचयित्वंहुपर्वणि तेभ्य सुमनसःसिद्धाः
 प्रातिगृह्यान्पारमजा मखीपरितृताभ्येत्य देवीश्रीरिवरूपिणी साभिवाद्यपितुः पादोविनीताचारुहासिनी क
 तोजलिर्वररोहा नृपतेः पार्श्वतः स्थिता तांहृष्टयौवनप्राप्तास्वांसुनांदिवरूपिणी उवाचराजापत्यर्षसंमन्यस
 हंभञ्जिभिः पुत्रिप्रदानकालोपनच कश्चिद्दृष्टोतिमां विचारयन्नपश्यामिवरंतुल्यनिहात्मनः तथापिदेयासिमयादा
 पः स्यादन्यथामम पठ्यमानंमयापुत्रिधर्मशास्त्रेषुसश्रुतं पिनुर्गृहेतुयकन्या रजःपश्यत्यसंस्कृता ब्रह्महत्या
 पितृस्तस्यसाकन्यातृपत्नीसंभता अतीर्थप्रेषयामित्वांकुरुपुत्रिरवयवरं तुद्धैरमात्यैःसहिता यीश्रगच्छुरवमाचि
 रं वेददानायथावाच्योनभवेयतथाकुरु एवमस्त्विति सावित्रीप्रोकाशीध्राविति र्थ्यौ स्यंदनेनमहाहैष्मत्रिभिः
 परिवारिता तपोवनानिरम्याणिराजर्षीणांजगामसा मान्यानांतनवृद्धानांक्त्वापादाभिदंनं ततोवभ्रामती
 र्थाणपर्वनांवनानिच देशांश्रविविधात्स्मानाश्रमान्सुमनोहरान् एकस्मिन्साश्रमपदेकृतकन्यावैभूवह व
 रंयुःत्वावरसातुश्राजगामस्वमालय सावित्रीमंत्रिसहितापरितुष्टनचेतसा तत्रापश्यतदेवार्धर्नारदंपितुरंतिके श्रा
 सेनामासनविश्रयणभ्यस्मिन्तभापिणी कथयामासत्तत्सर्वंश्रेष्णारूप्यगतासर्वा ॥ सावित्र्युवाच आसीच्छालेषुध
 र्मात्मं क्षत्रियः पृथिवीपातिः शुभस्तेनइतिरुपयातौदेवादंघोवभूवसः तस्यचाप्यभवद्गार्ग्यारुक्मिणीरूपयाालिनी
 तस्यप्रतिहृतराज्यवैरिभिर्देवयोनातः सावालापत्ययासाद्धैर्भार्ग्याप्रास्थितोवनं सचारस्यवनसंहृदः पुत्रःपरम
 धार्मिकः सत्यवात्तामरूपाद्यवर्भर्ततिमनसाकृतः ॥ नारदउवाच अहोकेष्टमहोकेष्टसावित्रिकमिदंकृतं वृत्तस्तेवा

लभावाद्यतगुणवान्सववाङ्मपः सत्यवदस्यसौराजा सत्यवाकेनसः संसृतः निर्यमश्याः त्रियास्तस्य करोरस्यश्याः
 संसृष्टमयान् चित्रोपचलिखत्यश्वान्चित्राश्वस्तेनसोऽप्यते किंवर्णोरतिदिवश्च शक्त्यादानगुणैः समः ब्रह्मण्यः स
 त्यवाग्दक्षः शिविरौशीनरोपथा ययातिरिवचोदोरः सोमवस्त्रियदर्शनः शश्विन्धाविवरूपेणद्युमसेनसुतोव
 लो एकदोषोस्तिनाभ्योस्तिश्वप्रभृतिसत्यवान् संवत्सरेणक्षीणायुर्देहंर्याशंकरिष्यति ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥
 रदादेतदाकर्षुद्वहितामाहपाथिवः पुत्रिसावित्रिगच्छान्द्वंवरंवरयसत्पतिं संवत्सरेणसोलपायुर्देहृत्याशंकरिष्य
 ति ॥ सावित्र्युवाच सकृज्जल्पंतिराजानः सकृज्जल्पंतिपाडिनाः सकृज्जदीयतेकन्यात्रीएथेतानिसकृत्सकृत् दी
 र्घापूर्वापिस्वल्पापुर्निगुणः सगुणोपिदा सकृद्धतोमयाभतानद्वितीयंलृणोभ्यहं मनसानिश्वयंकत्वाततोवाचाभि
 धीयते कियतेकर्मणापश्चात् देपधर्मःसनातनः ॥ नारदउवाच यद्येतदिष्टद्वहितु रततः शीघ्रंविधीयतां श्रविश्वस
 रतुसावित्रीदिष्टमद्रकरिष्यति ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ एवमुक्त्वास्मत्पुन्यनारदास्त्रिदिवययौ उर्याद्यदुःखमतुल तस्य रा
 ज्ञायुधिष्ठिर राजापिदुःखसंविश्व श्वरंध्यानपरोभवत् श्रहेतिदुःखमुत्पन्नमपारमादृशात्मनां एतदुःखम
 ह्निष्ट्वावरभेवानपत्यता सत्यमुकपुराणज्ञैः कन्यादुःखैकभाजनं देव्यायदुकंतस्वै व्यलीकंप्रतिभातिमे
 एवंशोच्यवहुधादधारात्मानमात्मना देविसंस्मृत्यसावित्री मयादत्तोवरःपुरा राजारवदुहितुःसर्वैवाहिक
 मथाकरोत् स्वयंगत्वातुसार्माप्यवनमुनिनिषेवितंशुभेमुद्धर्तपार्श्वशैर्ब्राह्मणैर्देवारगैः समर्पयित्वाकन्यां
 तांत्वादायांश्चपुष्कलान् उवाचेदंमहाभागंसुप्रतिनातरात्मना द्युमसेनमहाभागशृणुमपरमं वचः इदं
 मद्दुहितात्तवल्लभाजीवितादपि भर्तास्समुचितोह्यस्याः सत्यवानसत्यवल्लभः स्वमप्यस्यास्समुचितः
 श्वशुरोऽप्यंयःसलः अतोपराधाःक्षतव्यावल्लिप कार्पवाळिया यदभीष्टवजामातुर्मुवयोर्दभ्राष्टितं तदास्वयेव

मतीस्माकस्वस्वित्तरेस्तुं ब्रजान् यद्दम् ॥ श्रीकृष्ण उवाच इत्यभ्याष्यगतीराजानारदोकेऽप्येष्टान्वितः सावित्र्यपिचतं
लब्ध्यापतिसर्वगुणान्वितं मुमुदनीवतन्वगोदिवसान् यार्थं पुण्यकृत् एवंतर्थाश्रमेतं प्रीतदानिवसतां सतीं कालरत
त्यश्रयतां कश्चिदतिचक्रामभारत सावित्र्यस्तु शयानाय श्रितं यं यं दिवा निशं ॥ नारदेन यदुक्तं तं कदाचिन्नाप
सर्पति ततः काले बहुतिथ्येति क्रांतं कदाचन प्रातः काले हिमर्तं व्ययजसं त्यवतानं च ॥ प्रौष्ट्यदिस्तिपदेशद्विष्ट्यां
रजनीमुखं गणयं याश्रयां विद्याना रदोके वचो हृदि चतुर्थं हानिमर्तं व्यमिति सा चित्यं भासिनी ॥ अतीन्द्रियमुद्विष्ट्युसा
विद्या रूपं महाफलं उपोष्य संस्थिता सा ध्वी सा वित्री सा पतिव्रता ॥ ततोत्थिरां त्रिनिर्वैर्यं स्नात्वा संतप्यं दवनाश्रयश्रुश्रु
रयोः पादौ वंदं चारुहसिनी अथ प्रतस्थे परशुग्रहीत्यासत्यवान् स्वयं सावित्र्यपिचमतीरं गच्छं तं पृष्टो न्वगात्वा चार्थं
प्राणापिसामञ्जां दृष्ट्वा भ्यां वाभिभाषिता उवाच श्रुश्रुमां भद्रे गच्छकं टकिं न वनं सुकुमारारसिकलयाणि बालिसामूनिपु
त्सजे अथ दाहं पदौ र्यातं कथं प्राक्ष्यसितदहनं उपवासास्त्रयस्ते च तस्माद्भुक्ष्यसु मध्यमे सावित्र्युवाच नैपथ्यं भ
वरक्षोणां यद्गतीरिवुभुक्षिते स्वयमेव च भो कञ्चयमित्याहुर्धर्मदर्शिनः अथ रंकौ तुके मे स्तिवनस्याप्यप्रदर्शने भर्त्सा
सहाय्ययास्यामि मतिपेधं करिष्यथ भर्तृर्जासहागामिष्यामि किं विषादे न माचिरं ततो ज्ञात्वा यथावालाजगामाथपु
तिव्रता सावित्र्यनुपदं भर्तुर्वनेतस्मिन्मनोरमे गत्वा सौन्दूरमध्वानं जग्राह। अफलादिकं समित्कुशं च कुसुमं भार्य
यासं वदन्प्रियं काटुकुठरेण तथा पाटयामास लीलाया अथ पाटयतस्तस्य जाता शिरसि वेदना ततः सः सट्टयतस्स
ध्वटच्छापामुपाश्रितः सत्यवावेदनाक्रांतः कैचिद्प्राणितमानसः वटशालामुपाश्रित्य संस्यवान् प्राह गद्गदं सावि
त्रिपश्य शिरसि वेदनामां प्रवाधते न च किंचिदप्रपरयामि भ्रमती वहिते मनः तवोत्संगे क्षणं तावत्स्वस्ति च्छानिसु
दरि सावित्र्युवाच विश्रमस्व महाबाहो सा वित्री प्राह दुःखिता पथादापि गमिष्यामीत्याश्रमं सुसुखादेयं ॥

श्रीकृष्ण उवाच ॥ यावदुत्सर्गांकृत्वाशिरश्चरतेमहीतले नावत्करालवदनशतशोथसहस्रशः आजग्मुर्यम
 दंताश्चरौद्राश्चातिभयंकराः नशुकुट्टेष्टिपातात्तेसावित्र्याःस्थानुंमतिके गत्वाचक्षुरस्तत्सर्वसावित्र्यास्तुयुमुंदुतं
 दृष्टिपातेननास्माभिःसाध्यतेसत्यवाक्कचित् इत्येकार्णयमःकोपादुत्थायचवरासनात् आरुह्यमहिपूरुद्रौद्रः
 प्राणहरवली आजगामत्वरायुकोपत्रस्तेसापतिव्रता सावित्र्यापिचसंब्रस्तावीक्ष्यमाणोइतरततः सविधानाक
 थकोयंभर्तारंमनेष्यति तावद्दशैसावालापुरुपंकृष्णार्णलं किरिटिनपीतवस्त्रंसाक्षात्सूर्यमिवोदितं नमुवाचा
 थसावित्रीप्राणभयमधुराक्षरं सावित्र्युवाच कस्त्वेदोथवादैर्योगार्थर्षयितुमागतः नचाहंकेनचिच्छकया स्वधर्मा
 दवरौपितुं द्रष्टुवापुरुषश्रेष्ठीसावह्निशिरामिव यमउवाच यमःसंयमनश्चाहंसर्वभूतभयं १ः क्षीणापुरेप
 तंभर्तासन्निधौतेपतिव्रते नशक्यःकिंकरैर्नैतुततोहंस्वयमागतः शरीरात्पाशसंयुक्तपथभूतंमहाद्युतिं श्रुष्टमा
 त्रंरुपानिवंकर्षयमोवल्लोत पुनःप्रयातुमोरभेषथानपित्तसेवितं सावित्र्यापिवररोहाकृत्वापादेनसंडलं रक्षार्थं
 भर्तृकायस्थयथावनुपदंततः पतिव्रतातदाश्नांताध्यायमानानिजंपतिं तीक्ष्णतद्व्रतप्राणानामुवाचयमस्तरदा
 थमउवाच निवर्गगच्छसावित्रिसुदूरंतुमिहागता एंपमार्गोविशालाक्षिनकेनाप्यनुगम्यते सावित्र्युवाच नश्रमो
 नंयमप्लानिः कदाचिदपिजायते भर्तारमनुगच्छंयारतवशिष्टस्यसन्निधौ सतांसंतगोगतिनान्यास्त्राणिभर्तासदा
 भातिः वेदावर्णाश्रमणांचशिष्याणांचगुरुभातिः सर्वेषामेवजतनारंस्थानमस्तिमहीतले मुक्तास्ररमेकतुस्त्राणा
 नान्यःसमाश्रयः एभिरेन्यैः समुचितैर्वाक्यैर्धर्मार्थसंयुतैः तापितोधर्मराजस्तुसावित्रीमिदमब्रवीत् ॥ २ ॥ यमुउवाच
 तद्विस्मिंतवभद्रैस्त्वंबरेवरयमुब्रजे साचवेनेस्वराडंयंचविनयावनतासतीचक्षुः प्रासिस्तरंतथाराडंयश्चशरंस्थमहात्मनः
 जीवितंचतथाभर्तुर्धर्मसोद्धिचशाश्वती पितुःपुत्रशर्तौधैवतथाचशतनात्मनः धर्मराजोवरान्दत्वात्रिषयाम्नासतां

ततः आजगामाथसातन्वाऽन्यथाविद्यपंतदा कुर्यात्संगिररतस्यपूर्ववन्निषसादच गात्रसंवाहन्नचक्रेभर्तुःश्रीः
 तस्यभारत उरिथताश्वेतानांप्राप्यतीरुक्प्रहदमादरात् कथंनर्वाधितोभङ्गेकालोतीवगतोमम किंमांविद्यति
 भूततःकिंवासाताचदुःखिता विरुद्धवाचंसजातकालोतीवगतोवने विहायमातापितरौकालोनकापिभंग्यात् इति
 भावाविरुद्धतेकृतनेहप्रबोधनं सावित्र्युवाच कथंत्वयोधयोर्वारपीडितुंशिरोरुजा मभैवात्रविलिखेभूदकार्थस्य
 तवानप्यप्रपश्योद्यथायसावित्रीजग्राहशिरसेधनं समित्कुशादिकंसंशयजग्मतस्तीस्वमाश्रमं नतःपित्रास्वनेत्रा
 भ्याहृष्टौतौप्रथामुदा आर्लिभयमूर्धुपाप्रायपुत्रमंकेनिवेदयसः उवाचदिष्टापश्यामिसमावर्धत्वांसमागतं वि
 ल्वकारणंष्टःसमान्भट्टेयथातथ वेदितार्थोपसंहृष्टःपूजयानासतांसतीं श्रथवापूर्वजैर्भुंकराज्यंनिहतकंटकं दु
 मत्सेनोमहाभागइयाजक्रतुभिरतदा ततोश्वपतिरसायापुजानात्सगुणाधिकान् सावित्र्याश्चेष्टितंज्ञात्वात्जामा
 तुर्जावितंतथा राज्यप्राप्तिंचविपुलंपरंभुदमवापसः सावित्र्यास्थानकमिदंसर्वपापप्रणशानं श्रवैधवंप्रदं
 स्वांस्वर्गमोक्षप्रदायकं सुखसौभाग्यदंचाथप्राजर्तव्यमिदंसदा भाद्रपदेपूर्णिमायामाशुर्चाणैर्व्रतांविदं माहः
 त्पयमस्यनृपतेःकथितंसकलंमया ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ कीदृशंशतद्व्रतंकृण्यसावित्र्यायदनुष्ठितं तस्मिन्भाद्रपदेमासि
 विधांतत्स्यशंससे कदेवताव्रतेतस्मिन् कोमंत्रः किंफलं प्रभो एतदास्थ्याहिभेनाथ नहितुष्यामिमाधुव
 ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ श्रयतापाह्वेश्वशेषसावित्रीव्रतमादरात् कथयामिकथंचणै तयासन्मययुधिष्ठिर त्रयोदश्या
 भाद्रपदेदंतथावनपूर्वकं त्रिरात्रंनियमंकुर्ष्यादुपवासस्यभक्तिःश्राशकश्चत्रयोदश्यांतकंकुर्ष्याजितेंद्रियःश्रयाचितं
 चतुर्दश्यांपौर्णमास्यामुपोषितःनित्यंज्ञात्वात्मानयांतजागोनिक्षेरेपिवा विशेषतःपौर्णमास्यांस्नानंसर्पपुजालैः
 हीत्वावाल्मुकिंपात्रेप्रस्थमाश्रायुधिष्ठिर श्रथवाधान्यमादापयवशांलितिलादिकं ततोर्ध्वमयेप्रात्रेवस्त्रपुरमेनवेष्टिते

प्रयोगः सचदेशाचारपरिग्रहहतस्वग्रहोकाविधिनकार्यः ॥ सर्पिडकाभ्युदयिकश्चाहम् ॥

। अथप्रयोगः तत्रदक्षिणोत्तरक्रमेणद्वादशस्थानेषुप्रत्येकआसादितद्रव्यज्वालितप्रदीपदेशमागत्य आन्नम्य
प्राङ्मुखउदङ्मुखवाउपविशेत् सन्धेयनसर्वकर्तव्यऋजवएवकुशाः तिलकार्थेयवाःकर्तव्या ङोन्नपवित्रःपूर्वि
वोवेत्यादिनापुंडरीकाक्षःपुनाद्विति श्राद्धिपवस्तुनिसिंचेत् कुशादकेन ततःकुशयवजलान्यादायुः ङोन्नयाम्
कगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनांश्रमकामुकदेवीनांदीमुखीनांतथामुकगोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहा
नाममुकामुकशर्मणांनदींमुखानांतथा मुकगोत्राणांमातामहप्रमातामहदृढप्रमातामहानाममुकामुकशर्मणांनदी
सुखानाममुकगोत्रस्यामुकरूपकर्तव्यामुककर्मनिमित्तकमाभ्युदयिकश्चाहमहंकरिष्ये
इतिसंकल्पंकुर्यात् ॥ ततोऽगार्यर्थादेवताभ्यइतित्रिजर्षेत् ॥

ढोन्नयामुकगोत्राणांमातृपितामहीप्रपितामहीनाममुकामुकदेवीनांदीमुखीनामाभ्युदयिकश्चाहसंवाधिनोविश्वेदे
वाहदमासतंत्रोत्तमः ॥ इतिकुशत्रयरूपंवित्रमासनं दक्षिणतः आरभ्यउत्सृजेत् एवंयथोत्तरं ङोन्नयामुक
गोत्राणांपितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणांनदींमुखीनामाभ्युदयिकश्चाहसंवाधिनोविश्वेदेवाहदमासनं
वेत्तिसुः ङोन्नयामुकगोत्राणांमातामहप्रमातामहदृढप्रमातामहानाममुकामुकशर्मणांनदींमुखीनामाभ्युदयिक
श्चाहसंवाधिनोविश्वेदेवाहदमासनंवेत्तिसुः ङोन्नयामुकगोत्राणांनदींमुखीनामाभ्युदयिकश्चाहदमासनं
वेत्तिसुः एवापितामहीप्रपितामहीभ्यामासनंदद्यात् ततः । ङोन्नयामुकगोत्राणांपितृपितामहानाममुकामुकशर्मणांनदींमुखीनामाभ्युदयिक
श्चाहदमासनंवेत्तिसुः एवापितामहप्रपितामहयोरपि ङोन्नयामुकगोत्रमातामहामुकशर्मणांनदींमुखीनामाभ्युदयिक
श्चाहदमासनंवेत्तिसुः एवंप्रमातामहदृढप्रमातामहयोरपि ततः आवाहनं ङोन्नयामुकगोत्राणांनदींमुखीनामाभ्युदयिक

उंविश्वेदेवास आगतशृणुतामइमं ह्वं इदंवाहं निपीदत इत्यावाह्य उंयवोस्त्रियवयारुनहोयवयारातिरि
 तिदेवपत्रेपुयवान्विकीर्यं उंविश्वेदेवाः शृणुतेमं ह्वं मेपश्रुतीरक्षयउपयविषयेभ्रमिजिक्कुडतवापुजत्राभ्रासा
 यास्मिन्वाहं पिमादपथं उंआगच्छतुमहाभगाविश्वेदेवामहावलाः येयनांविहिताःश्राद्धे सावधानाभवंतुम
 इतिपठित्वा ॥ ततः उंपिहहनहमावाहपिप्ये इत्युक्त्वा उंउंशतस्त्वानिधीमहिस्मिताःसामिधीमहि ॥

इतिपिहनावाह्य

उंअपहताभ्रसुरारक्षान्स्त्रिवेदिपद इतिमात्रादिपत्रेपुयवान्विकीर्यं उंआयंतुनःपितर इतिपठित्वा ततोर्धकरण
 तत्रदेवपूर्वकसर्वेषु उंशत्रोदेवतिमंत्रेणजलंक्षिपेत् ततोदेवार्धपत्रेषु उंयवोसी त्रियवान्विकीर्यं मात्रादिप्रा
 त्रेषु उंयवोस्त्रिसोमदेवयोगोसवेदेवनिर्मतः प्रत्नमद्भिःएकःशुष्मत्नांदीमुखान्पिहन्लोकात्प्रीणाहिनुः
 स्वाहा इति मंत्रेणयवान्क्षिप्यवा ततःप्रत्येकं गंधपुष्पाणिक्षिपेत् ॥ ततःप्रथमं देवार्धपत्रं वामहस्ते कृत्वा
 तत्रस्यपवित्रंभोजनपत्रेनिधाय तदुपरिकिंचिदुदकांतरंदत्त्वा उंयदिव्याइतिपठित्वाकुशयवजलान्यादाय
 उंमद्यांमुकगोत्राणामात्पितामहंप्रापितामहीनाममुकामुकदेवीनांनानंदंमुखानामाभ्युदयिकश्राद्धसर्वधिनोविश्वेदु
 याएपवेहंस्तार्षानमः एवंपित्रादिश्राद्धदेवेभ्योमातामहादिश्राद्धदेवेभ्योपिदद्यात् ततोमातरर्षपत्रमादाय पूर्व
 वत् यादिव्याइतिपठित्वाकुशादीन्यादाय उंमद्यांमुकगोत्रेमातरमुकदेविनांदीमुखिभ्राभ्युदयिकश्राद्धेपुतिहस्त
 र्षानमः एवंपितामहंप्रापितामहोरपिदद्यात् ततःपित्रर्षपत्रमादायसंबंधपूर्ववत्कृत्वाकुशादीन्यादाय उंमद्यांमुक
 गोत्रं पितरमुकशर्मन् नान्दीमुखामभ्युदयिकश्राद्धेपुतेहस्तार्षानमः एवंपितामहादिपत्रंभ्योदद्यात् तत्रोवशिष्टज
 लपवित्रमुतप्रथमंदत्त्वार्षपत्रमादाय उंविश्वेभ्योदेवेभ्यःस्थानमसोतिदेवासनुदक्षिणपार्श्वेउत्तानंभ्यापयेत् पुव

मपरदेवाद्यं पात्रद्वयं तत्तदासनदक्षिणभागप्रथेकंस्थापयेत् ततः पितामहीप्रपितामहीश्रवणपात्रद्वयस्थितं प्रविष्टं
 भोजनपात्रोपरिपृथग्वादक्षिणकरेणदाय उँमातृभ्यःस्थानमसीतिमात्रासनवामागोन्युब्जकिर्यर्पात् एवमुँवपित्रा
 र्थपात्राणामिलनं कृत्वा पित्राद्यासनवामभागे उँपितृभ्यःस्थानमसीतिन्युब्जकिरणं ततोर्गंधादिदानं उँमद्यासुक
 गोत्राणामातापितामहीश्रपितामहीनामसुकदेवानानांदिमुखीनामाभ्युदयिकश्राद्धसंघिनोविश्वेदेवाएतांतिप्र
 धपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसित्वेनमः एवंपित्रादिदेवभ्योमातामहादिदेवभ्यश्चदद्यात् ततः उँमद्या
 मुक्तोत्रापितरमुक्तशर्मन्तनांदीमुख्याभ्युदयिकश्राद्धएतानिगंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसित्वेनमः एव
 पितामहादिपंचभ्योपिदद्यात् ततपात्रमर्धासनसहितंचतुष्कोणमंडलंकुर्यात् ततःसजलेपुटकादहस्तेनैवस
 धृतमन्नमादाय उँअन्नयेकव्यवाहनायस्थाहा इत्याहुतिद्वयंजुह्यात् सोमायपितृमतेरवाहो इत्याहुतिद्वयं
 जुह्यात् ततोपसव्यंकृत्वा दक्षिणाभिमुखः पातितवामजानुः सौटकातिलजलान्यादाय उँइदमन्नमेतद्रुस्वामि
 पितृभ्योनामः इतिभूस्वामिनैकैचिदन्नंदायात् पिंडार्थैकैचिदन्नंशेषयेत् ततोन्न्यदन्नंयथासंभवंसर्वत्रपरिविष्यद्
 तंजलंचतत्रोपनीयपात्रमालभेत् तन्नक्रमः उत्तानपाणिभ्यांदेवपात्रंरुष्ट्वा उँष्टथिवीतेपात्रंयौरप्रिथानुब्राह्म
 णस्यमुखेअस्तेअस्तंतंजुहोमिरथाहा इतिपठित्वा ॥

उँइदमन्नंविचक्रमेन्नैथानिदंधेपदंसमूढमंस्यपाङ्गुसुरेकणहठंयंरक्षमदीयं इतिपठित्वा इदमन्नमिदमेते उँ
 इमाआपा इतिजले उँइदमाज्यभित्तयुते उँइदंहरितिरितिपुनरनेदक्षिण्यांगुष्ठमारोप्य उँयवोसिमवयुस्स
 द्वेषेयत्रयारतिरिति यद्वैत्रिकैर्यं कुशादीन्यादाय उँमप्यासुकगोत्राणामात्पितामहीश्रपितामहीनां श्रमुक्ता
 मुक्तेदीनानांदिमुखीनामाभ्युदयिकश्राद्धसंघिनोविश्वेदेवाइदमन्नंसोपकरेणोन्नमः यथेकमेवपात्रभवति तदु

वामेन पाणिना पात्रमच्यजन्नेव ।
 उँ इदं विष्णुरित्यादिपठित्वा ।
 यवक्षेपपथैतैकत्वां कुशादीनादापयित्राद्युह्येत् ।
 पुरा ।
 द्विदेवेभ्योऽपि जलमुत्सृजेत् ।
 एवमेवमातामहादिदेवेभ्यः भिन्नपात्रपक्षे ।
 पृथिवीतेपात्रमित्यादि ।
 उँ इदं विष्णुरित्यादिपठित्वा ।
 ततो मातृपात्रमुत्तानाभ्यामेव पाणिभ्यां स्पृष्ट्वा ।
 उँ पृथिवीतेपात्रमित्यादि ।
 उँ इदं विष्णुरित्यादिपठित्वा ।
 उँ कृष्णकट्यमिदं रक्षमदीयं ।
 उँ इदमन्नमित्यन्नेदक्षिणां पुंष्टिनिवेदयं ।
 उँ अग्रहताञ्जसुरारक्षार्ष्टिसिवोद्विप्रइत्यन्तोपरियवान्विकीर्य ।
 उँ मद्यामुकगोत्रेमातरमुकदेविनां दीमुखिश्वाभ्युदापिकश्चाद्ब्रह्मन्सोपकरणतेनमः ।
 एवं पात्रालंभनादिकं सर्वेकंपितामहीनापितामहीभ्यामपि दद्यात् ।
 एवं पितृपात्रमालभ्य ।
 उँ पृथिवीते इत्यादिपठित्वा ।
 पूर्ववत्सर्वैकत्वा ॥

उँ मद्यामुकगोत्रापितरमुकशर्मन्नां दीमुखाभ्युदयिकश्चाद्ब्रह्मन्सोपरणतेनमः ।
 इति पित्रैवमुत्सृजेत् ।
 एवं पितृमहादिपुं च भ्योन्नमुत्सृजेत् ।
 ततः प्राञ्जलिः ।

उँ अन्नहीनमित्यादि जपेत् ।
 दर्भेषूपविश्रयागयत्रीञ्जिर्जपित्वा ॥
 उँ मधुमधुमध्विति मधुघाता इत्यादि ऋचं जपेत् ।
 पितृमंत्रान् ।
 उँ उदीरातामवरइत्यादीन् ।
 जपेत् ।
 अन्त्यातितुपुरुषसूक्तदीनिपवित्राणि जपेत् ।
 ततः प्रागग्रकुशाग्रसंभूमावासीर्य ।
 जलेन प्रोक्ष्य जलप्रोक्षितं ।
 सयवघृतमंत्रकुशादीना ।
 अन्नमिदं वाश्रये जीवाये प्रदद्यात् ।
 कुले मम ।
 मूर्द्धतेन तुष्पंतु स्यात् ।
 पुराणाति ।
 भित्तिमंत्रेण कुशोपरि ।
 अन्नं विकरेत् ॥

ततश्चाचम्यह रिसृष्ट्वा गायात्रीञ्जिर्जपेत् ।
 चतुरस्रां पितृयोभयभूमिपरिरुक्त्वा चरितरक्रमेण ।
 अथान्नप्रदादेशं भाद्रप रिमापत्तत्र प्रागग्रोत्तर्धं ।
 पुंजलीमूलेन ।
 उँ अग्रहतेत्यादि ।
 जपित्वा ।
 कुट्यार्त् ।
 प्रत्येकं रस्तात्रयोपरि ।
 उँ येरुपांशुतिः ।
 श्रृंगारान् ।
 धामयेत् ।
 तदुपरि प्रत्येकं कुशत्रयमस्तीर्य ।
 प्रत्येकमवने जने दद्यात् ॥
 तत्र क्रमः ॥
 पुनजलं

धृष्ट्या नैव पात्राणि पुरयित्वा एकपात्रं ग्रामहस्ते कुशादीन् यदाप ॥ उमद्यामुकगोत्रिमातरमुकदीविनादीमुखिभ्रा
 न्भ्युदायिकश्राद्धपिंडस्थाने अभवावने निक्ष्वते नमः ॥ इति सर्वदक्षिणकुशत्रयमूलमात्रेऽवने जनं दद्यात् एवमेव
 पात्रांतरमादाय तत्कुशत्रयमध्ये पितामह्यै अवने जनं दद्यात् तत्कुशत्रयाग्रे प्रापितामह्यै श्रवने जनं दद्यात् इत
 श्यतथं मादाय उमद्यामुकगोत्रपिनरमुकशर्मन् नादीमुखान्भ्युदायिकश्राद्धपिंडस्थाने श्रवने निक्ष्वते नमः ॥
 इति सर्वदक्षिणकुशत्रयमूलपित्रेऽवने जनं दद्यात् किंचिज्जलमवशेषयेत् एवं पितामहपितामहयोऽपिंडस्थानेऽव
 नं जनं दद्यात् एवमेव पात्रांतरमादाय उमद्यामुकगोत्रमातामहामुकशर्मन्नादीमुखान्भ्युदायिकश्राद्धपिंडेऽवने
 निक्ष्वते नमः इत्यपरकुशत्रयमूलमातामहायावने जनं दद्यात् एवं प्रमातामहदुह्यमातामहयोर्दद्यात् ततोऽप्यदु
 धिवदरघृताभिश्चिनात्रिनापिंडान्निर्माय एकपिंडं कुशादापि उमद्यामुकगोत्रे मातरमुकदीविनादीमुखिभ्राभ्युद
 यिकश्राद्धएवतेपिंडो नम इति तदवने जनस्थानेपिंडं दद्यात् एवमेव पितामही प्रापितामहीभ्यांस्त्रिंशयावने जन
 स्थानेपिंडं दद्यात् ततश्चतुर्थपिंडमादाय उमद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् नादीमुखान्भ्युदायिकश्राद्धएवतेपि
 ङो नमः एवं पितामहपितामहयोः ततः सप्तमं पिंडमादाय उमद्यामुकगोत्रमातामहामुकशर्मन्नादीमुखान्भ्यु
 दयिकश्राद्धएवतेपिंडो नमः ॥ इति तदवने जनं दद्यात् एवं प्रमातामहदुह्यमातामहयोर्दद्यात् ततोऽर्भुम्
 लं करे प्राच्छन्नाचम्यहरेरस्त्ववा श्रवमातरोमादपथ्यथाभगमाद्यथापथ्यवइति पाठित्वा उदङ्मुखीभूयश्चासंनि
 यन्मतेनैव पथामुखं परावर्तयेत् उंश्रमीमदंतम तरेयथाभगमाद्यथापिपतइति जपेत् ॥ एवं श्रवपितरोमादपथ्यं
 यथाभगमाद्यथापथ्यमिति जपित्वा ॥
 उदङ्मुखीभूयश्चासंनि यन्मतेनैव पथामुखं परावर्तयेत् उंश्रमीमदंतम इत्यादि जपेत् ॥ ततोऽवने जनं वक्षिण
 लं च प्रत्यवने जनं दद्यात् ॥ तत्र क्रमः उंश्र्यामुकगोत्रे मातरमुकगोत्रे नादीमुखान्भ्युदायिकश्राद्धपिंडे प्रत्यवने निक्ष्व

जननिश्वतेनमः इति तदिषोपरिदद्यात् ॥ एवंपितामहीप्रपितामहीभ्यां तथा ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन्
नदिमुखाभ्युदयिकश्राद्धेप्रत्यनेनिश्वतेनमः इत्युपरिदद्यात् एवमेवतत्तदिषोपरिपितामहादिपंचभ्योदद्यात् ततो
निर्वीविस्तरयाचभ्यहरिरस्त्व्यासूत्राण्यादाय ॐ नमोवोमातरोरसायनमोवोमातरो मन्यवेनमोवोमातरोनमोवोमा
तरोमहात्तोमातरोदत्तसतोवोमातरोद्देभ्यः एतद्वासः ॥ इतिमात्रादिपिंडत्रयोपरिप्रत्येकंसूत्रं दद्यात् ततः न-
मोवः पितरइत्यनेनमंत्रेणपित्रादिपिंडपक्षोपरिप्रत्येकंसूत्रं दद्यात् ततः कुशजलान्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रेमातर
मुकदेविनादिमुखाभ्युदयिकश्राद्धेपिंडेएतत्वासाेनमः ॥ एवंपितामहीप्रपितामहीएवंपितामहादीनांपंचानामुत्र
मूःसुजेत् ततोपंचपुष्पधूपदीपतांबूलानिप्रत्येकंपिंडमभ्यर्च्य ॐ शिवाभ्यापः संवित्तिजलं ॐ सौमनस्यमस्वि
त्पिष्णोषाणि ॐ अश्वतं चारिष्टमस्वितितंडुलान्प्रत्येकंपत्रेभुनक्तिष्य कुशादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रायामातु
रमुकदेव्यानादीमुखाभ्युदयिकश्राद्धेदत्तैतदन्नपानादिभिः प्रीयतां इत्यक्षयोदकं दद्यात् एवंपितामहाः प्र-
पिनामहाश्राक्षयोदकं ॐ अद्यामुकगोत्रस्यापितुरमुकशर्मणोनांदीमुखस्याभ्युदयिकश्राद्धेदत्तैतदन्नपानादिभिः
प्रीयतां इतिपित्रे एवांपितामहादिपंचभ्योक्षयोदकं दद्यात् ॥ ततः ॐ अघोरामातरः संवित्तिमात्पिंडोपरिपूर्वाभ्यां
जलधारं दद्यात् एवंपितामहीप्रपितामहोः ततडोअघोराः पितरः संवित्तिपित्रादिपिंडपक्षोपरिपूर्वाभ्यां
जलधारं दद्यात् एतन्नोषड्वंतां तारो नो भिवर्द्धतां वेदाः संततिरेव च श्रद्धाचनोमाठ्यगमहृद्वेयंचनोरिचति ब्रह्मंचनोवहुभवे
दतिथीश्रुत्तभेमाहे याचितारश्चनः संतुमाचयाचिष्मकंचन एताः सत्याशिपः संतुइत्याशीः प्रार्थयन् सपवित्रकुश-
त्रपाणिप्रत्येकमात्रादिपिंडत्रयेमातामहादिपिंडत्रयेदत्त्वा ॐ ऊर्ध्वहंतिरभ्युतं घृतं पयः कीलात्परिश्रुतं स्वधारस्य
तंपयतमेमाहः इतिमात्रादिपिंडोपरिदक्षिणाप्रजलधारं दद्यात् ततस्तथैव ऊर्ध्वहंतिरभ्युतं घृतं पयः कीलात्पं

रिश्रुतं स्वधास्यतर्पयतमेपेक्षन् इतिपित्रादिर्षदपदकोपरिदक्षिणाप्रांजलधारांदद्यात् ततः पिंडमाप्राप्तोत्था
 प्यार्षिणाधारकशाङ्गुलमुकचवर्होक्षिपेत् अर्घपात्राण्युत्तानीकृत्यदक्षिणांदद्यात् दक्षिणाद्रव्यचफलमूलफलमूलंवा प्र
 त्येकतत्रक्रमः उभयामुकगोत्राणांमहापितामहीप्रापितामहीनाममुकामुकदेवीनांनदीमुखीनामाभ्युदयिकश्राद्ध
 संवधिनांविश्वेषांदेवानांकृततच्छ्राद्धप्रतिष्ठार्थमिमेफलमूलवनस्पतिदैवतैयथानामगोत्राथब्राह्मणापदक्षिणांदातुमह
 मुत्सुजेत् एवंपित्रादिश्राद्धसंवाधेदेवताश्राद्धदक्षिणांमातामहादिश्राद्धसंवाधिविश्वेदेवश्राद्धदक्षिणांदद्यात् ॥
 उभयामुकगोत्रायामातुरमुकदेव्यानांदीमुख्याः कृतैतदाभ्युदयिकश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिमेफलमूलवनस्पतिदैवतै
 त्पादि श्रयामुकगोत्रस्यपितुरमुकशर्मणांनदीमुखस्यकृतैतदारभुदयिकश्राद्धदक्षिणांदद्यात् उंवाजेबु
 जेइत्यादिनामात्रादिविसर्जनं विश्वेदेवाप्रीयंतामितिदेवाविसर्जनं ततः उंदेवताभ्यइतित्रिजपेत् दीपनिर्वापण
 म् श्राद्धेयद्रव्यप्रतिपत्तिः ॥ इत्याभ्युदयिकश्राद्धविधिः

अथसंकल्पश्राद्धमपरशाखायास्य मध्याह्नस्नानंविधाय संध्यांकृत्वा तर्पणंविधाय ॥ श्राद्धरथलेगत्वा
 दीपंप्रज्वाल्यमाचम्य शुक्लांवरधरंविष्णुंमितिविष्णुंनमस्कृत्यं वंद्यहोवदंताविदेवदंतितपरंप्रधानपुरुषंतथान्ये वि
 श्वेद्वतेः कारणमोश्वरंवा तस्मैनयोविश्वप्रदिनाशनाय अभीप्सितार्थसिद्धार्थपूजितोयःसुरैरपि सर्वाविघ्नहृदिवस्मै
 गणाधिपतयेनमः स्ववामभागैर्कर्मपात्रपूरणं भूमौंशखचक्रोलिखित्वा आसनं आसनेपात्रं पात्रे पवित्रं
 उंषवित्रेस्थेवैष्णव्यौसवितुर्वः प्रसवउत्पुनाम्यछिद्रेणपवित्रेणसूर्यरश्मिभिः सान्नादेवीतिजलं ॥ उंशा
 न्नादेवीरभिष्ठयऽआपोभवंतृपीतयेशंयोरभिस्रवंतुन उंयवोसीतियवान् ॥ उंयवोसिसयवयारमद्देधो
 यंयथारातीदिवेव्वतारिशायलापृथिव्यैलाशुंधंताह्लोका पितृपदनापितृपदनमासीद् ॥ तिलेस्सिति तिलान् वि

लासिसामदेवत्यागोसवोदेवनिर्मितः प्रत्नमद्भिःपुक्तः स्वधयापितृदंलोकान्प्रीणाहिनःस्वाहा ॥ १ ॥ अंधपत्रिकाक्षता
 दिव्युष्णीनिक्षिप्य तेनजलेन आत्मानं प्रोदयंसंकल्पश्चाद्धसामग्नीःसंप्रोदय प्राणानायम्य पुंडरीकाक्षस्मरण
 विधाय अपवित्रःपवित्रोवासर्वावस्थानंगतोपिवा यः स्मरेत्पुंडरीकाक्षंसवाह्याभ्यंतरः शुचिः उँपुंडरीका
 क्षयनमः उँदेवताभ्यः पितृभ्यश्चमहयोगिभ्यएवच नमः स्वाहायैस्वधायैनित्यमेव नमोनमः ३ सतव्याधा
 दशाणुष्मगाः कालंजरेगिरौ चक्रवाकाःशरद्वीपे हंसाः सरस्मिमानसे तोपजताः कुरुक्षेत्रे ब्राह्मणावेद
 पारगाः प्रास्थितादीर्घमध्यानंयुष्किमवसीदथ श्राद्धकालिगयांभ्यात्वाभ्यात्वादेवंगदाधरं मनासाचपितृदन्ध्यात्वा
 संकल्पश्चाद्धमारभेत् आपसठंय उँसोमस्यनवीरसिचिष्णोशर्मासिशार्वयजमानस्येद्भ्रस्ययोनिरसिसुसारश्चाधिद्व
 तिवाकट्यानीवीवंधनं श्रद्धिष्ववाताः पितृशणाः प्राचीरक्षंतुमेदिशं तथावाहर्षदःपांतं यान्मयाँपेपितरःस्थि
 ताः प्रतीचीषाज्यापाःपांतं उदैवीमपिषोमपाः रक्षोभूतापिशाचैभ्यस्तथैवासुरदोषतः सर्वतश्चाधिपस्ते
 पांयमोरक्षां करोतुमे तिलरक्षंतुदितिजान्दर्भारक्षंतुराक्षसान् पंक्तिवैश्रोगित्रियोरक्षेदतिथिः सर्वरक्षकः सठंय
 उँपदेवादेवहेडनंदेवासश्चाक्रिमावयं श्रान्निर्घातस्माद्देनसोविथानुंचत्वष्टं हसः यदिदिवायदिनकमेनाष्टं सि
 चाक्रिमावयं वायुर्घातस्मादेनसोविथानुंचत्वष्टं हसः २ यदिजाग्रद्याद्विस्वप्नएनाष्टं सिचाक्रिमावयं सूर्याम्ना
 तस्माद्देनसोविथानुंचत्वष्टं हसः गायत्र्याशूद्रादिदृष्टिदोषनिपातारपाकादीनांपवित्रतारतु प्रातिज्ञा उँविष्टु
 ३ इत्यादिदेशकालैस्कोत्यं आपसठंयं श्रमुकनामसंवलसरैश्रमुकायनेश्रमुककन्नतौश्रमुकामसेअमुकपक्षेश्रमुक
 तिथौश्रमुकगोत्राणांश्रमरिपतृपितामहानांश्रमुकशर्मणांसिपत्नीकानांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणांतथाश्रमुक
 णांश्रमत्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानांश्रमुकशर्मणांसिपत्नीकानांवसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां श्रमुकस

इकाविश्वेदेवपूर्वकसंकरपश्चात्कारिष्ये उं कुरुष्व ॥ सव्यम् विश्वेदेवाशासनं यवजलकुशद्वयंगृहीत्वा
 श्वेह- अमुकगोत्रपित्रादित्रयश्चाहसंवाधिनांतथा मुकगोत्रमातामहादित्रयश्चाहसंवाधिनां पूरुरवोमाद्रवसंज्ञा
 कानां विश्वेपादिवानां इदमासनमस्तु उं भूर्भुवःस्वः इदमासनमास्यतां आस्ये ॥ अप्रसव्यम् तिलमोटकजलं
 गृहीत्वा अथेहामुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहपितामहा नाममुकशर्मणां सपत्नीकानां वसुरुद्रादित्यं
 स्वरूपाणां संकरपश्चाद्विदममासनमस्तु उं भूर्भुवःस्वः इदमासनमास्यतां आस्ये ॥ अथेह अमुकगोत्राणाम
 स्मत्पितामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकशर्मणां सपत्नीकानां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां इदमासनमस्तु, उं
 भूर्भुवःस्वः इदमासनमास्यतां आस्ये सव्यं विश्वेदेवार्चनाविधौ अत्र २ सुगंध नमोस्त्वनंतार्यति पूजनं धूपदीपौ ॥
 यवकुशानादाय. अथे- अमुकगोत्रपित्रादित्रयः श्चाहसंवाधिनः तथा अमुकगोत्रमातामहादित्रयश्चाहसं
 वाधिनः विश्वेदेवार्चनाविधौ इमानि गंधाक्षतपुष्पधूपदीपानि निधाय विभागं वोनमः स्वाहा विश्वेदेवार्च
 नाविधेः सर्वपरिपूर्णम् ॥
 अप्रसव्यं अत्र २ सुगंध पितृभ्योऽपि पूजनं धूपदीपौ तिलमोटकं अथेह- अमुकगोत्रा अस्मत्पितृपि
 तामहप्रपितामहाः अमुकामुकशर्माणः सपत्नीका वसुरुद्रादित्यस्वरूपाः तथा अमुकगोत्रा अस्मत्समा-
 तामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहाः अमुकामुकशर्माणः सपत्नीका वसुरुद्रादित्यस्वरूपाः अर्चनाविधौ-
 इमानि गंधाक्षतपुष्पधूपदीपादियथाविभागशः स्वधा ॥ सव्यं अर्चनाविधेः सर्वपरिपूर्णमस्तु अस्तु परि
 पूर्णं गंधादिदानाच्च मनोस्त्वयं वाचमेतत् परिवेषणार्थं भस्मनारेखाकरणं यथाचक्रायुधो विष्णुश्चैलोक्यंपरिरक्षति
 एवंसांभ्रमाकसर्वभूतानिरक्षतु पत्रावलिः संस्थाप्य ॥

ॐमधु ३ अधोमुखाभ्यां पाणिभ्यां पात्रमालभ्य जपति पृथिवीतेपात्रं यौरपिधानं द्राक्षणस्य मुखे अभृते अभृतं जुहो
 मिविष्णो हव्यक्षं रक्ष यवान्विकीट्ये अपहताश्रु रारक्ष्णसि वेदिपद इदं विष्णुर्विचक्रमेत्त्रेधानि दिशेषदं समूढम
 स्य पांशुं सुरे श्रंगुष्ठग्रहणं इदमन्नं इमाश्रापः इदमज्यं इदं शाकादिकं सर्वं हविः ततः कुशयवजलान्यादाय
 अग्रहः अभ्रुकगोत्राभ्रस्मतिपत्रादित्रयः श्राद्धसंवाधिभ्यः तथा अभ्रुकगोत्राभ्रस्मत्तामहादित्रयः श्राद्धसंवाधिभ्यः
 पूरुरवोमाद्रवसंज्ञकेभ्यो विभेभ्यो देवेभ्यः अस्मिन् श्राद्धे इवमन्नं सोदकं सोपस्करघृताद्युपस्करसाहितं यत्परिविष्टं
 परिवेष्यमाणं द्राक्षणस्य तृप्तिपर्याप्तं अस्तस्वरूपं निषर्द्धं ज्ञाक्षणापदीयमानमन्नं च यथाविभागं वोनमः विश्वेभ्यो
 देवेभ्यो नमः यथासुरेन भुंजध्वं भुंजयामि ॥ अप्रसव्यं ॐमधु ३ पात्रमालभ्य उत्तानाभ्यां पाणिभ्यां जपति
 पृथिवीतेपात्रं यौरपिष्णो हव्यक्षं रक्ष यवान्विकीट्ये अपहता इदं विष्णुर्विष्णुः श्रंगुष्ठग्रहणं इदमन्नं पूर्ववत् ॥
 सर्वकव्यं अग्रहः अभ्रुकगोत्रेभ्यः अस्मतिपतृपितामहप्रपितामहेभ्यः अभ्रुकशर्मभ्यः सपत्नीकेभ्यो वसु
 रुद्रादित्यस्वरूपेभ्यः अस्मिन् श्राद्धे इदमन्नं यथाविभागं वस्वधा पित्रादिभ्यो जपति पृथि- विष्णोः कव्य
 क्षं रक्ष तिलान्विकीट्ये अपहता इदं विष्णुर्विष्णुः श्रंगुष्ठग्रहणं इदमन्नं सर्वकव्यं अग्रहः अभ्रुकगोत्रेभ्यः
 अस्मन्मतामहप्रमातामहदृढप्रमातानहेभ्यः अभ्रुकामुकशर्मभ्यः सपत्नीकेभ्यो वसुरुद्रादित्यस्वरूपेभ्यः अं-
 स्मिन् श्राद्धे इदं यथाविभागं वस्वधा मातामहादिभ्यो नमः यथासुरेन भुंजयामि सव्यं ॐपेवेहपि-
 तरो यचेन हयांश्विद्ययाचनप्रविद्यालंबेत्थयति तेजातवेदः स्वधाभिर्षज्ञं सुकृतं जुपस्व इति सर्वेभ्यो जलदानं
 अप्रसव्यं ॐमधुव/ताम्रतापते मधुक्षरं तिस्रधवः माध्वीर्धः सन्वोपधी मधुनक्तमुतोपसोमधुमत्पार्थिव
 क्रजः मधुघोरस्तुनापिता मधुमात्रो वनस्पतिर्मधुमांश्रस्तुसूर्यः माध्वीर्गावो भवतुनः ॐमधु ३ विकरदा

दित्यस्वरूपाणां कृततत्संकल्पश्चाद्वकर्मणः सांगतासिद्धर्थे इमां रजतानिष्क्रयिणीं दक्षिणां श्राद्धभोक्तुभ्यां ब्राह्मणाभ्यां
दास्ये, उत तत्सन्नमम कुशयवानादाय श्रयेह, श्रमुकगोत्रपित्वादित्रयश्चाद्धसवंधिनांतथाश्रमुकगोत्रश्रमन्मातामह
दिवयाणां श्राद्धसंविधानि पुरुरवोमाद्रवसंज्ञकानां प्रीतये कृतस्यास्य संकल्पश्चाद्धर्थे भवेद्वकर्मणः सांगता
सिद्धर्थे इमां सुवर्णनिष्क्रयिणीं दक्षिणां श्राद्धभोक्तुब्राह्मणायादस्ये उतिपितृपूर्वं उंस्वस्तिभवंतो ब्रुवतु तिलकं
सस्यानुष्ठानसंपन्नाः सर्वदायज्ञादुद्धयः पितृभानपराश्रैवसेत्वस्मत्कुलजनराः ॥ देवताभ्यः पितृभ्यश्च

महायोगिभ्य एव च नमः स्वहायै स्वधायायै नित्यमेव नमो नमः ३ सप्तव्याधादशाणैः पुभुगाः कालं जरे गिरौ चक्रवा
काः शरद्वीपे हंसाः सरसिमानसे तेषिजाताः कुरुक्षेत्रे ब्राह्मणावेदपारगाः प्रस्थिता दीर्घमध्यानां यूयं किमवसीदथ
श्राद्धकाले गयां ध्यात्वा ध्यात्वा देवगदाधरं मनसा चापि दृष्ट्वा त्वासां संकल्पश्चाद्धं विसर्जयेत् इदं मया कृतं संकल्पं

श्राद्धं विधिहीनं परकृतं तत्सुकृतमस्तु यन्न कृतं तत् श्रिविष्णोः प्रसादाद्द्विविश्वेपादेवानां ब्राह्मणवचनात्सर्वं परिपूर्णमस्तु
अस्तु परिपूर्णम् ॥ अपसव्यं उतिष्ठेति पितृवित्प्रासानं उत्थाप्य सव्यं विश्वे देवा आसानं च
उत्थाप्य उतं उतिष्ठेत् ब्रह्मणस्पते देवयंतस्त्वमेहे उपप्रियं नमरुतः स्वधानमः इंद्राशुभवासाचा अपसव्य

श्रामावाजस्येति प्रदक्षिणीकृत्य उं श्रामावाजस्य प्रसवोजगन्पादा मायावापुशिवी विश्वरूपे श्रामागंती पितरं
नातरं चामासोमो श्रमदत्त्वेन गन्पात निर्वाचिसंस्थ पाणिना दीर्घनिर्वाप्य सव्येन आचम्य परस्य स्मृत्येति
चतुर्भिश्च कोपेन वाचामनसें द्विर्वैवावुध्यात्मना वा प्रकृतिस्वभावात् करोमि यद्यत्सकलं परस्मै नारायणायेति स
मर्ष्ययामि श्रनेन कर्मणा श्रीभगवान्यज्ञपुरुषः प्रीतोस्तु ॥ इति संकल्पश्चाद्धम् ॥

श्रयातिकार्योऽसकस्वराजादः सक्षेपतः सकल्पश्चाद्धं तत्रादौ पुंडरीकाक्षः पुनात्विति विष्णुं स्मृत्वा

श्राद्धकालगयाध्यात्वितिथ्यानं ॥ गयागदाधराभ्यानमः ओमद्येत्यादि भ्रमुकगोत्रस्यभ्रस्मत्पित्रादित्रयस्या
 मुकामुकसंज्ञस्यवसुरुद्रादित्यरूपिणोमातामहादित्रयस्यचसपत्नीकरयविश्वेदेवपूर्वकर्पावर्णश्राद्धं अथर्वेकोद्विष्टं
 वासंकल्पविधिनाहंकारिव्ये देवताभ्यःपितृभ्यश्चेतिजपित्वा ओमद्यामुकगोत्रस्यात्सपित्रादिनयस्यामुकगोत्र
 स्यमातामहादित्रयस्यच मातादित्रयस्यमातामहादित्रयस्यचसंकल्पश्राद्धसंवधिनांविश्वेपादेवानांश्राद्धविधिसंप
 ल्यर्थमिदंसदक्षिणमघ्नसोपकरणं यथानामगोत्राभ्यां ब्राह्मणाभ्यां दातुमहमुत्सृजे विश्वेदेवाः श्रिताभवंतु इति
 सव्येन अथसव्यं कृत्वा ओमद्यामुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहानाममुकामुकशर्मणां तथाचमातृपिताम
 हीपां पितामहीनांतथाचामुकगोत्राणामातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानांसपत्नीकानामक्षयत्वहितोः सांवत्सरि
 कमहालयपार्वणैकोद्विष्टश्राद्धस्यसमग्रफलप्राप्त्यर्थं दंसिद्धाक्षंपक्वानामान्नवासदाक्षिणं यथानामगोत्रेभ्यो ब्राह्म
 णेभ्यो दीयमानमक्षय्यमस्तु स्वधा पितृभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधानम पितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधानमः
 द्रमातामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधानमः अक्षन्नपितरोमिमदन्तपितर शुंघध्वं श्रीगयागदाधरौ प्रीयतांगोत्रं नो वं
 द्दतामित्याशीः प्रार्थनं ततः सव्यं कृत्वा ओमद्यारस्मत्पित्रादेः कतरस्यास्यसंकल्पविधिश्चाद्धस्यसाहुष्यार्थमिमं
 दक्षिणाद्रव्यचंद्रसूर्याग्निदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय तुभ्यमहंसंप्रददे श्रीगयागदाधराभ्यानमः ॥
 इत्यतिसंक्षिप्तसकल्पश्राद्धम्

अथनित्यश्राद्धप्रयोग आचम्य प्राह्मुखउपविश्यवाउदह्मुखउपविष्टः ओंअपवित्रः पवित्रोवासर्वावस्थांग
 तापिवा यः स्मरेत्पुंडरीकाक्षंसवाहाभ्यंतरः शुचिरितिपठित्वा ओंपुंडरीकाक्ष पुनात्वितिकुशत्रयजलेनश्राद्धीयद्रं
 व्याणिसंचेत ततः कुशत्रयतिलजलान्यादाय ओंअद्यामुकगोत्राणांपितापितामहप्रापितामहानाममुकामुकशर्म
 णानित्यश्राद्धमहंकारिव्ये इतिसंकल्पंकुर्यात् ततस्त्रिगार्घ्याव्रीजपित्वा ओंदेवताभ्यइतित्रिर्जपेत् ततोपसव्यं

कृत्वा दक्षिणाभिमुखः पातितवामजानुर्माँटकतिलजलान्यादाय उँञ्ज्यामुकगोवपितरमुककर्शन्नित्यश्राद्धे-

इदमासनते स्वधेति तिलजलत्रोक्षितं माँटकक रूपमासनं दक्षिणात्रापि विदधात् एवमेवापितामहादिभ्यः प्रत्ये-

कमासनमुत्सृजेत् उँञ्जप्रहताञ्जसुरारक्षाङ्गिसिंवेदिपद इति श्राद्धदेशे तिलान्विकीर्य उँञ्ज्यायां तु नः पितर-

इति जपेत् ततः उँमयामुकगोत्रपितरमुककर्शन्नित्यश्राद्धे एतानि गंधपुष्पधूपदीपतांबूलानितरे स्वधा इतियथासं-

भवं पित्रे गंधादिकमुत्सृजेत् एवमेवपितामहादिभ्योऽप्युत्सृजेत् ततो जलेन मंडलं चतुष्कोणमत्र पात्रस्य चतुर्दि-

शरुत्वात्त्रपरिवेपणं कुर्यात् ततो मधुदत्त्वा उँमधुवातां ऋतायते इति उँमधुमधुमध्विति संवयेत् ततोत्रपात्रं च-

स्ताभ्यामधोमुखान्यापांणिभ्यां रूपात् उँपुथिवीते पात्रं चौरपिधानं ब्राह्मणस्य मुखे श्रम्यतेऽमृतं जुहोमि स्वाहा उँ-

इदविष्णुर्विक्रमेनेधानिदधेपदं समूढमस्ययाऽसुरे इति जपित्वा वामहस्तेनात्र पात्रमत्यजन् उँकृष्णकण्ठमिदं

रक्षमदीयमिति जपित्वा उँइदं सत्रंः उँइमाञ्जपिः उँइदं माजयं उँइदं हविरिति श्रावधृतजले पुनरत्रोपदिक्षिणां

पुष्पं मसिपुष्पं पुष्पं अहताञ्जसुरारक्षाङ्गिसिंवेदिपद इत्यत्रोपरितिलाद्विकीर्यं म्भोटकादीत्यादौ घ्रांः उँसद्यां मुक

गोत्रापितरमुककर्शन्नित्यश्राद्धमिदमंत्रसोपकरणते स्वधेतिपित्रे त्रमत्सृजेत् एवंपितामहादिपंचभ्योऽप्युत्सृजेत् ततो

दक्षिणांसीनं नैः शायत्रीं मुखवाता इति ऋचं उँमधुमधुमध्विति च जपेत् ततः कंणुवपांज इत्यादि ऋचं पठेत् तवश्चित्तान्भू-

मोक्षिं पत्वा उँ उँ इति तामवरेत्यादिपिप्रयंत्रान् उँसहस्रशीर्षेत्यादि पुरुषसूक्तं उँञ्ज्याशुः शिशानेत्यादिकं प्रति रथं म-

न्यानि च प्रविवाणियथाशक्तिजपेत् उँञ्जमस्तुभ्यं विरूपाक्षनमस्तेनेकचक्षुषे नमः पिनाकहस्ताय वज्रहस्ताय वै नमः

इति पठेत् ततः उँमयामुकगोत्राणां पितृपितामहप्रपितामहानाममुककर्शन्नां कर्तव्यं श्राद्धप्रतिष्ठा रथमैकाकि

निर्मुलं रजतं चंद्रं दंतं यथानामगोत्राद्यत्राक्षणापदक्षिणां दातुमहमुत्सृजेत् इति माँटकादिनिदक्षिणां दद्यात् पुनर्दक्षः

पंकत्वा उदिवताभ्यःपितृभ्यइत्यादिविःपठेत् उग्रमादाकुर्वताकर्मइतिप्राठिवा विष्णुंस्मरेत् नित्यश्रा
द्धिपमत्रंवाहाणायप्रतिपादयेत् जलेवाक्षिपेत्

इतिनित्यश्राद्धविधिः ॥

स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदन्याग्रणीर्नानाशास्त्रविचारसाररसवित्सद्वृत्तसंसेवकःधर्माधर्मादिभागकृद्भुप
तेःपादवुजार्चारतोजायात्पुत्रकलत्रमित्रसाहितःसंपालयनरक्ष्मां चिरम् १ रणवीरसिंहभूषकादितैकव्यसागरेभ्य

भूवाभस्वकृत्यानारभ्योरत्नसमुच्चयः २ ॥

इतिश्रीमत्सर्ववंशावतंशरघुकुलतिलकश्रीरणवीरसिंहमहाराजकारितैकव्यरत्नाकरेभाद्रपदमासकृत्परत्नसमुच्च
यःसमाप्तः शुभमस्तुसर्वजगताम् ॥

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायंजालये ॥

लालाशिवाभहाधिकारभाद्रपदमासोमुद्रितरसमाप्तिमगमत्

संवत् १९४१ कार्तिक प्र. २९

कन्याकंसंक्रमणेपरः षोडशघटिकापुण्यकालः शेषं प्राज्वत् संक्रांतिनिर्णयेनेयं ॥
उंश्रीगणेशायनमः अथाश्विनमासकृत्यनिर्णयः ॥

लेमासेषुतंप्रदायाश्विनौपूजचित्कारूपवान्भवति वामनपुराणे तिळारतुरंगंष्टपशंघटिताकारसादिकं श्रीरक्ष
यद्यनाभस्वदेयमाश्वयुजेनरैः आदिशब्देनाभीष्टद्वयपरिश्रमः भविष्यपुराणे कृत्वात्राश्वयुजेमासिविपुलं
धान्यपर्वतं सुवर्णवस्त्रांघाल्यंसूर्यस्याग्नेनेदयेत् सवित्रैःसमहायानै र्वरभोगसभान्वितैः वर्षकोटिसहस्र
णिसूर्यलोकमहीयते योवाप्यश्वयुजंमासमेकभक्तेनसंक्षिपेत् प्रजावान्वाहनाल्यश्चवह्नुपुत्रश्चजायते रकंदपु
राणे योपिचाश्वयुजंमासमेकभक्तेनसंक्षिपेत् वाणिज्यंतुलभेत्सकृपिःपशुगणस्तथा विष्णुधर्मोत्तरे आश्विनेष्ट
तदानेनरूपवानभिजायते अत्रग्रहणमुपक्रम्यदेवीपुराणे आदिचनेसरयूःपुण्यास्नानदानादिकर्मसु नदिपुरा
णे अथवाश्वयुजंमासंवर्जयेन्मांसभोजनं मासपट्टककृतंपुण्यंलभतेनात्रसंशयः मासपट्टकेमांसवर्जजन्यंपुण्यंल
भतइत्यन्वयः अत्रसौरमासएवग्राह्यः कन्यारथार्कस्यफलविशेषप्राधान्याच्च अथमहालयनिर्णायते स्याश्वि
नमासस्यकृष्णपक्षः कन्यारथार्कसहापुण्यप्रदः सचश्राद्धकरणेनित्यः कन्यारथार्कैविनापिनित्यएवमलमास
संभवेकन्यारथार्कस्यविरहत् वनपृथ्वीशंभूदेयेदृढमनुः आषाढीमाघैकृत्वापंचमंपक्षमाश्रिताः वांछतिपि
तरःछिष्टाअत्रमप्यन्वहंजलं अथकन्यार्कैयोगोपुण्यतमलमाह शाकटायनिः कन्यारथार्कान्वितःपक्षसोऽयंतपु
ण्यउच्यते अत्रविशेषमाह दृढमनुः मध्येवायादिवाप्यतेयत्रकन्यां व्रजेद्रविः सपक्षःसकलःश्रेष्ठःश्राद्धषोड
शकंप्रति मार्कंडेयब्रह्मांडपुराणयोः कन्यागतेसवितरियान्यहानितुषोडशक्रतुभिरतानितुरयानिदेवोनारायणो
ब्रवीत् अत्रहेमाद्रिः षोडशत्वंत्रेघाट्याचस्यौ तिथिबुध्यापक्षस्यषोडशदिनत्वे श्राद्धबुधैर्मित्येकः पक्षःभद्रा

पाणिमासहितद्वितीयः पक्षः आश्विनशुक्लप्रतिपत्सहितरत्तृतीयःपक्षइति अत्रकेचित्पोडशशंकाशकविषय
 त्वेनपट्पक्षाइत्याहुः यथा कृष्णप्रतिपदादिशुक्लप्रतिपदांतएकःप्रतिपदादिदशांतीद्वितीयः पंचम्यादिदशांतरत्तृ
 तीयःअष्टम्यादिदशांतरश्चतुर्थः दशम्यादिदशांतरः पंचमः अतएवचतुर्दशीवर्जातादशांतराः दशसप्तपंचतिथिप
 क्षाइतिकेचित् एकतिथिपक्षश्चेतिपट् तत्रप्रथममाह शाकटायनिः नभस्वस्यापरेपक्षेतिथिपोडशकश्चयःक
 न्यागताच्चतश्चेत्स्यात्सकलःश्राद्धकर्मणीति केचिदितिसंदिग्धेसंदेहवचनं नभस्वस्येत्यमांतमांसेन तिथिपोड
 शकश्चामावास्यान्तरांप्रतिपदमादाय देवलेनोक्तं अहःपोडशकंचतुत्रोक्तंप्रतिपदासह चंद्रक्षयाद्विशेषणसार्धं
 दशांस्मिकारस्मृतिवत् पंचदशदशसप्तपंचतिथिपक्षविषयो ब्रह्मपुराणे अभ्ययुकृष्णपक्षेत्तुश्राद्धंकुर्याद्दिनेदिने त्रि
 भागहीनंपक्षंवात्रिभागंत्वंद्वंद्वमेवचेति त्रिभागहीनंपंचम्यादि पक्षंप्रतिपदादि त्रिभागंदशम्यादि अर्धत्वष्टम्य
 दि अत्रतृतीयोभागःत्रिभागःपक्षस्य तद्धीनत्वाच्चाद्यानांचतसृणांचतुर्दश्याश्चवर्जनंएवमर्द्धत्रिभागयोरपिचतुर्दशी
 वर्जनं यच्च नभस्वस्यापरेपक्षे श्राद्धंकुर्याद्दिनेदिने नैवंन्दादिवर्जंस्यान्नैववर्ज्यांचतुर्दशीति वचनेन प्र
 तिपदादिपक्षएवचतुर्दशीवर्जननिषेधादितरपक्षेपुतद्वर्जनप्रतिपत्तेः ॥ नंदादिवर्जनंतुनभवति संख्याहानिप्रसंगात्
 अथापरपक्षःतत्रगौतमः श्राद्धंपितृभ्योदद्यात्पंचम्यादिदशांतरमष्टम्यादिदशम्यादिसर्वास्मिंश्चेति एकदिनपक्षेनानाग
 रसंडे आषाढ्याःपंचपक्षेकन्यासंस्थेदिवाकरे यौवैश्राद्धंनरःकुट्यादिकस्मिन्नापिवासरे तस्यसंबत्संख्यावनृसाःभ्यु
 पितरोध्रुवामिति अस्मिन्पक्षेनंदादिवर्जनमपिभवति अत्रतदप्रदृश्यैकरणाभावात् नंदादिवर्जनमाह नारदः
 ननंदासुभृगोरिरोहिण्यांचत्रिजन्मसु रेवत्यांचमघायांचकुर्यादापरपाक्षिकमिति नंदातिथयः प्रतिपत्पाष्टि
 कादश्यः त्रिजन्मनक्षत्राणि श्राद्धकर्तुर्जन्मनक्षत्रदशमएकोनविंशतिनक्षत्राणि जन्मतारासंज्ञानि यत्तु कर्तु

इचपुत्रदाराणां विजन्मक्षीणिजैवेदिति काचिच्छिवितवचनं तद्यदिसांकरतदैवव्यारव्येयं कर्तुंस्त्वपुत्रस्यतद्दाराणांचाविजन्मक्षीणि आद्यदशमैकोनविंशतक्षत्राणि यत्रदिनेभवाति तद्दिनेश्राद्धवर्जयेदिति अन्यथा त्रिशब्दस्यबहुवचनस्यचवैयर्थ्यापत्तेः केचित्तुत्रिजन्मानार्यत्र जन्मनक्षत्रतःपूर्वोत्तरतश्चनक्षत्रेण त्रिजन्मनक्षत्राणीतिव्याख्यानंतुपूर्वोत्तरनक्षत्रयोर्जन्मनक्षत्रवाच्यत्वाभावान्मूलखेखनाभावाच्चोपेक्षितं अन्यत्रापि श्राद्धनिषेधविषयः नंदाश्वकाममह्यारभूवन्निपितकालभे गंडैवधृतिपातेचोषेढारव्याज्याःसुतेऽस्मभिरिति अश्वेति सप्तमी कोमेतित्रयोदशी आरभौषः अग्निपितृकालमानि कृत्तिकामघाभरण्यान्यानिनक्षत्राणि अत्रपिंढदानग्रहणंश्राद्धोपलक्षणं एककल्पनालाघवात् अस्यापवादःप्रयोगपरिजातोदाहतेसंग्रहवचने अमापातिभरण्यांचद्वादश्यांपक्षमध्यके तिथिवारचनक्षत्रयोगांचनविचारयेदिति मासतिथिसमानजातीयामपिचतुर्दशीभिन्नायांतिथौनिषेधप्रयोजकयुक्तयामापियावत्संभवांशिष्टाः महालयश्राद्धमाचरति आधुनिकेषुग्रंथेषुवचनान्यपिलिखितानि नागरखंडेआपादयाःपंचमेपक्षेकन्यासंस्थेदिवकरे मृताहनिपितुयौवैश्राद्धंदास्यतिमानवः तस्यसंवत्सरंयावत्संतुष्टाःपितरोध्रुवं काल्यापनः यातिथिर्यस्यतातस्यमृताहेतुप्रवर्तते स्मातिथिः पितृपक्षेतुपूजनीयाप्रयत्नतः तथा अशकः पक्षमध्येतुकरोत्प्रेकदिनेयदा निषेधपिदिनेकुर्यात्पिंढदानंयथाविधि इति एतान्निवचनानिमहानिबंधेषुठ्ठर्शानादनारणयानोति तथामाकंडेयः कन्यागतेसवितरिदिनानिनवपंचच पार्षणेनविधानेनश्राद्धंतत्राविधीयते यस्तुवैवाहि तोमासान्सत्यजेद्द्वदशैवहि सापिंडःपिंडनिर्माणंमौजिबंधेषुदेवहीति विद्याहानंतरंपिंडदाननिषेधो ज्योतिः शास्त्रेपरशररेणोक्तः तस्यापवादःस्मृतिसंग्रहे महालयेगयाश्राद्धेमात्रापित्रोर्मुतेहानि यस्यकर्यापिमर्त्यस्यसापिंडीकरणेतथा कृतोद्वाहोपिकुर्यात्तापिंढनिर्वपणंस्तद्ब्रति सन्यासिनंतुमहालयश्राद्धंद्वादश्यांकरतव्यं यतीनांचवन

रूपाणां वृष्णानां तथैव द्वादश्यां विहितं श्राद्धं कृष्णपक्षे विशेषत इति पृथ्वी चंद्रोदयोक्तः वायुपुराणेऽपि 'संया सु
 नोप्योरसादिपुत्रः कुर्याद्यथाविधि महालये तु यच्छ्राद्धं द्वादश्यामेव तद्भवेदिति इदं तत्रैषैव कर्तव्यं सदाहं च सर्षपिण्डं च
 गया श्राद्धं महालयं आपन्नोऽपि न कुर्वीत श्राद्धमाभेन कर्ही चित् इति स्मृतिदर्पणे गालवोक्तेः अथात्र देवताः तत्राद्यं
 तावत्सत्रहर्षोक्तः तातां वाञ्छितयं सपत्नजननीमातामहादित्रयं सखीस्त्रितनयाद्वितातजननी स्वभ्रातरस्तस्त्रिय-
 तातां वात्मभगिन्यपत्यधवयुञ्जायापितासद्गुरुः शिष्यास्ताः पितरो महालये विधीयते यथा तर्पणे अन्नमहालये विधी-
 एते सर्षपिण्डकश्राद्धदानार्हाः तथैते पांपार्ष्णीको द्विष्टादि श्राद्धनिर्णयः पितरो यत्र पूज्यं ते तत्र मातामहा अपि तथा च अ-
 न्यष्टकसुष्टौ च श्रुतिसंयत्संरं तथा महालये गयायां च सर्षपिण्डीकरणारणुनः मातुः श्राद्धं पृथक् कुर्यादं न्यत्र पतिना सह
 हेमाद्रौ महालये गया श्राद्धेष्टौ चान्यष्टकसुच नवदेवतमंत्रेष्टोषपादपौरुषं विदुरिति सपत्नमातुः सहैकतंत्रे
 ण द्विपितृकश्राद्धवत् निर्गमे महालये गया श्राद्धे चान्यष्टकसुच त्रैयं द्वादशदेवत्यं तीर्थे षोडश्यासुच तथा च
 हेमाद्रौ उपाध्यायगुरुश्वश्रुपितृव्याचार्य्यमातुलाः भ्रशूरभ्रातृतत्पुत्राः ऋत्विक्शिक्षिष्याहापोषकाः भगिनीस्वामि-
 दुहितृजामातृभगिनीसुताः एको द्विष्टविधानेन पूजनीयाः प्रयत्नत इति अन्नसंबंधप्रत्यासत्त्यासत्क्रमः ततुल्यत्वभेद-
 ण क्रमते तार्थनिर्णये पाठक्रमादिति बोध्यं अन्नप्रत्यको द्विष्टं द्वादश्यासुच इति मुख्य पक्षः अशक्तौ तु चतुर्विंशतिमते एक-
 स्मिन् द्वादश्यासुच सर्वाचार्य्यार्थान् पूजयेत् दशद्वादश्यासुच पांड्यादकारणं तनु पार्वणानुष्ठौ विप्रानाहयाज्ञवल्क्यः
 द्वौ देवपितृकृत्येर्द्वौ नैककमुभयत्नवा मातामहानामप्येवंतं वा वैश्वदेविकं श्राद्धादेः संपत्तैव दीपिकायां पराशर सं-
 पत्तावत्पयादाणां नैकैकरयत्रयस्त्रयः पित्रादेर्द्वादश्याः प्रोक्ताश्च बारावैश्वदेविके पात्रात्प्रारभेमतुः द्वौ देवपितृकृत्येर्द्वौ
 नैकैकमुभयत्नवा भोजयेदस्मद्द्वौऽपि न प्रसज्येति विस्तिरे अत्यशक्तौ हेमाद्रौ देवलः एकेनापि द्विविधे षण्णष्टपिण्डं श्राद्ध-

माचरेत् । षडर्थाद्वापयेत्तत्र षडभ्यादद्यात्पाहविः । तत्रैववसिष्ठः । पुत्रकर्मोत्तरेषु ह्यहोर्द्वैतत्रैभवेत्कर्मनाशश्च
 पानेसमुद्भवसर्वस्य प्रकृतस्य च देवतायतनकृत्वात्ततः शब्दसमाच्चरेत् । अस्मिन् प्रौढत्वं तद्वत्तदुदाहात्रसञ्चारिणेऽप्य
 न्नदेवतः । एकनापिचविभेणपृष्टशब्दमाचरेत् । षडर्थाद्वापयेत्तत्र षडभ्यादद्यात्तदासन्प्रपिताभुकेविप्रकरेमु
 खभुकेपितामहः श्रुतामहस्त्वतास्तुस्थः कठेमात्तामहस्त्वर्थाः श्रुमातामहश्चद्वयद्वेनामात्तुसंस्थितः । एतन्म
 ध्याचरेच्छब्दपदद्वैतस्यमहात्मने । विलुप्तिकारयेद्यस्तुपिहृत्सप्रजायते । हेमाद्रौसत्यं व्रतः । त्रिधापदसंनिचयस्य
 नैपुसमाहितः प्रोष्यान्तुत्रैष्यसंयुक्तसर्वतत्रप्रकल्पयेत् । मातृशब्दतुत्रिधात्त्राभे सुभासिन्योऽपिभोजनीया । इत्याहा
 परार्के बृहवसिष्ठः मातृशब्दतुत्रिधात्त्राभेपूजयेदपि । एतत्पुत्रान्विताभव्यायोपितोऽष्टौकुलोद्भवइति । वि
 धवायास्तुत्रिशेषः स्मृतिसंग्रहे चत्वारिर्नार्वणातीहविधवायाः सदैवहि । स्वभर्तृश्रमुरादीनांमातापित्रोरस्तथैवच
 ततोमातामहानांचशब्दानामुपक्रमोदिति । तथा । श्वश्रूणांचविशेषणंमातामह्यास्तथैवतुत्रैव्यापिपाठः । तस्याः पद्
 दैवत्येविशेषः स्मृतिरनावत्प्रां स्वभर्तृप्रभृतित्रिभ्यः स्वपितृभ्यः स्तथैवच । विधवाकारयेच्छब्दपञ्चाकालमतंदि
 तेति विधवास्त्रयसंकटपृक्त्वा श्रन्यद्वाराकारयेदिति त्रयोणपरिजातः श्रत्रवैकपाकः वैश्वदेववदेकतंत्रं पृथग्वा
 एकोऽहिष्ट एकोऽहिष्टश्रमौकारणंनकर्तव्यमितिगृह्यकाराः । स्कोऽहिष्टस्वरूपमाह । याज्ञवल्क्यः एकोऽहिष्टद्वैवहीनमे
 काद्यै कपवित्रकं श्रावाहनात्मौकारणरहितत्वपसव्यवदिति । श्रत्रपाणिहोमः पिंडश्राद्धिजातिकरइत्याह । प्रयोग
 परिजाते श्राचार्यः काश्यपभभ्युदयोऽष्टभ्यामैकोऽहिष्टसंथाष्टकं चतुर्ष्वपुकरेहोमः पिंडश्राद्धिजातकइति पार्ष्णीको
 द्विष्टयोः समानतंत्रत्वेतु श्रान्नेसमीप एवहोमः श्रत्रधुरिलोचनैवैश्वदेवौ । श्रापिक्रम्यागतेसूर्येकाम्येचधुरिलोच
 नाविति । हेमाद्रवादिपुपुराणवचनं । तत्काश्यवुद्याक्रियमाणमहालयं शब्दविषयमितिहेमाद्रवाद्यः केचित्तुनिर्येम

ह्यलपश्राद्धतांवादिच्छति ॥ संतरेवतन्नसेवते ॥ ध्यतीनान्नमहं लयपदं श्रयते ॥ किंतुकन्यगावेसूर्ये श्राद्धदेवेषु तन्न
 क्रिकेन्यागतिसुंइत्यधिकरणसंतमी ॥ उतनिमित्तसंसमी ॥ आद्येकन्यगांतोधिकरणेतुवापैकादिद्वैतिप्रसंगोमहा
 यश्राद्धस्यतन्निमित्तकत्वाभावेतन्नधुंरिलोचनीजस्यार्ताकिंतुपुरुखरोमाद्वर्णान्मर्त्तौ ॥ आयादीमुवधिक्रवणुः ॥ स्यात्प्रश
 रनुपंचमः ॥ श्राद्धतत्रप्रकुर्वीतकन्यगानच्छतुर्वा नवां ॥ आगतिं पुरवोकन्यां ॥ श्राद्धे कुर्वीतयत्नतः ॥ आपुढ्याः ॥ संयमः प्रशः प्र
 शस्तः ॥ मृएपकर्मणीति ॥ जातुकणैजावालिवचनभ्यां ॥ महालयं श्राद्धस्य ॥ केवलाषाढ्याः ॥ पंचमप्रश्नप्रयुक्तत्वात् ॥ तत्रैव
 शक्रवजनिपातालोपः ॥ स्यात्पक्षस्तुपंचमः ॥ सविज्ञेयोऽपश्यः ॥ श्राद्धतत्रविधीयते ॥ पुत्रान्नायुर्वर्तं प्राण्यमारोभुमं
 तिमेष्व ॥ ॥ प्राप्नोति पंचमेदत्वाश्राद्धतातथापुराज ॥ अतान्युपि हि हि संति पंचयो वैव्यतिक्रमेत् ॥ ॥ तस्मात्तातिक्रमे
 विद्वान्पंचमपितृकविधिमिति ॥ कन्याकर्मयोगस्य प्राशरयार्थः ॥ नतुतस्यानिमित्तत्वं तर्हि ॥ किनिमित्तमेतद्वचनमितिव
 त् ॥ नादीमुखानांप्रत्यदं कन्याराशिगतेरवौ ॥ ॥ पौर्णमास्यांतु कर्त्तव्यं ॥ श्राद्धतत्रविजानता ॥ इतिविते श्राद्धे ॥ कन्या
 कर्मकपौर्णमास्यानिमित्तत्वेनतत्रकन्याकस्यापुर्नमित्तत्वात् ॥ तत्रभवेताधुरिलोचनी ॥ बहू ॥ कन्याकर्मकृतिसृष्टेभु
 वेताः ॥ नतु कदाचिन्महं लय श्राद्धे इति ॥ श्रवैवंप्रतिदिनप्रयोगभेदाद्दक्षिणायाश्च ॥ अयोगां गत्वाऽप्रत्युक्तं ॥ प्रयोगांतायाञ्जगतव्य
 क्षिणादानमित्युक्तं ॥ तस्कोर्म्येऽपि ॥ प्रातिदिनप्रयोगभेदाद्दक्षिणायाश्च ॥ अयोगां गत्वाऽप्रत्युक्तं ॥ प्रयोगांतायाञ्जगतव्य
 मुक्तमित्यर्थः ॥ एतच्चगर्भुणीपतिनाज्जावद्यित्केणापिपिडरहितंकार्यं ॥ अथपक्षः ॥ मुदंनं पिडनुच्चैवधृतकर्मच सर्वशः
 नजावपितृकं ॥ कुर्वाद्दुर्विणीपतिरेवचेति ॥ जावद्यितृकस्यत्वष्टकावर्षिकादीवचनाद्भवति ॥ नात्यवेति ॥ एतच्चसुदप्रव
 पितृकादिनाजावपितृकेणापिकार्यं ॥ इद्वैतीर्थेचसंन्यसतेतातच्चपतिवेसति ॥ येभ्यएवपितादद्यात्तस्योदुश्रास्व
 यंसुतं इतिकार्यापनोके ॥ यत्सुकाद्विषयः दर्शश्राद्धगणु ॥ श्राद्धश्राद्धापरपक्षिकं ॥ सुजीवावपितृकः ॥ कर्मावतसंन्यस्त

निर्यथाद्वयंदिनेदिनेदिकलनिरपेक्षश्रवणस्वयंनवनत आभ्युत्कन्त्यांगते आद्वयोनकुर्वादिनेदिने ॥३॥ अधु
 पुत्राः कुतस्तरयापितनिः श्वासपीडनादिति ॥३॥ काम्यमपि पार्वणमिदं ॥ तदुक्तं ॥ १॥ १॥ वायुप्राणे ॥ १॥ ॥
 तिपद्धनलाभायलब्धं चारुत्पन्नं शयति द्वितीयायां तु यः कुर्वादिद्विप्रदाधिपतिर्भवत् परार्थनीतर्तीयातु शत्रुर्वापि
 पनाशिनो शब्दचतुर्थ्यां कुर्वाणः शत्रोः छिद्रं सपश्रुति ॥ १॥ १॥ पंचम्यां चैव कुर्वाणः ॥ १॥ १॥ श्रुतिपरमपदं ॥ १॥ १॥
 दप्रकुर्वाणो द्विजास्तपूजयत्युत कुरुते यस्तु ससम्यां शब्दं तु सतं तं नरः ॥ १॥ १॥ महाशत्रुणाण्यवदो बहु बंधुश्च ज्ञाप्यते
 महास्त्वमवाप्नोति योष्टम्यां कुरुते नरः ॥ १॥ १॥ शब्दं नवम्यां कर्तव्यमैश्वर्यं क्षणमिच्छता कुर्वन् दशम्यां तु नरो ब्रह्मी श्रिय
 मवाप्नुयात् वेदांश्चावाप्नुयात्सर्वां न विप्राणां कुरुते तथा ॥ १॥ १॥ एकादश्यां परं दानमैश्वर्यं संतति तथा द्वादश्यां जयलाभं च
 राज्यमायुः प्रजावसु प्रजादृष्टिं प्रभूत्वां स्वातंत्र्यं पुष्टिमुत्तमां ॥ १॥ १॥ दीर्घमायुरथैश्वर्यं कुर्वाणस्तु त्रयोदश्यां श्रमा
 वास्याप्रयत्नेन शब्दं कुर्याद्विचक्षणः सर्वान्कामानवाप्नोति स्वर्गं चानंत्यमश्नुते ॥ १॥ १॥ एतंत्रहसपुराणेऽपि कालाविशेषा
 भिधानात् चतुर्दश्यां तु शस्त्रहतानामेव शब्दं भवति तथा च ॥ १॥ १॥ ब्रह्मपुराणे जलानशानशस्त्राद्विचित्रो द्वयगता
 तथा चतुर्दश्यां भवेत्पूजातु पर्ययमिति निश्चयः ॥ १॥ १॥ इति महालयनिर्णयः ॥ १॥ १॥ श्रथमहालयपक्षे प्रातिदिनकृत्यानि
 तत्रादौ श्राश्चिनकृष्णप्रातिपदायां तिथिपत्वाद्ब्रह्मिजां महालयशब्दं स्कान्दि सेतुखंडे
 तस्माच्छुभे कृष्णपक्षे प्रथमायां तिथौ तथा शब्दमहालयं कुर्याद्योनरो भक्तिपूर्वकं दशकल्पसहस्राणि पितरोयां
 तितृप्ततां श्राश्चिनकृष्णद्वितीया भरणीयुतां ६तीया च कृत्तिकायुतापितृणामतिप्रीतिदा तदुक्तं पृथ्वी
 चंद्रोदये दहरपतिः नभस्यापरपक्षे तु द्वितीयायादियान्यर्भे तृतीयाजाज्ञिताराभिः सहिता प्रीतिदापितुर
 ति स्कान्दिसेतुखंडे वेदविद्ब्राह्मणो मुके द्वितीयायां पञ्चम्यां ॥ १॥ १॥ विशाकल्पसहस्राणि पितरोयां तितृप्ततामिति

आश्विनकृष्णतृतीया कृत्तिकायुता महालयश्राद्धेऽतिपुण्यदेति प्रागुक्तं स्कान्दि संतुखंडे ऽपि
 तृतीयायांतयोभक्त्याश्राद्धं कुर्यान्महालये तु ष्यंति पितरस्वस्त्रिंशत्कल्पसहस्रकर्मिनि त आस्या
 भव हस्ताकंयोगोवृहद्गौराव्रतं भविष्योत्तरे नारदीयेऽपि श्रयान्यद्ब्रह्मतीगौरीव्रतकन्यागतेरवौ मास्मिभद्रपदे
 कृष्णतृतीयायांचतद्व्रतं भाद्रोऽज्यदर्शातः श्रथवृहद्गौराव्रतपूजा चतुर्भुजांसुवर्णाभांनानालंकारभूषितां हिर्भट्टु
 हिनाभासांमुकामणिविभूषितां पाशांकुशधरदेवीं ध्यायेत्सर्वार्थसिद्धिदां कमंडलुवरांसूक्ष्माणपानपान्त्रं च विश्व
 तीं ध्यान एहिमातार्विशुद्धत्वांजिगुणेपरमेश्वरि श्रावाहयाग्निभक्त्यात्वांप्रसन्नाभवसर्वदा श्रावाहनं हेमरत्न
 कृतं देवि श्रासनं तं विनिर्मितं पाशांकुशधरदेवीनासने रथापयाम्यहं आसनं श्रक्ष्मालांकुशधरेवीणापुस्तक
 धारिणि भक्त्यादत्तं मया तोयं पाद्यार्थाप्रतिगृह्यतां पाद्यं अर्घ्यं ददामिते भक्त्या भक्तानामभयं करे गृहाण स्वं वृहद्गौ
 रिनमस्कारोऽस्तु ते मम अर्घ्यं भक्तानामिष्टदेमातः सर्वालंकारसंयुते श्राचम्यतां जगन्मातं वृहद्गौरिनमोऽस्तुते
 श्राचमन संपचायुतं स्नान स्नापयामि जगन्मातस्त्वांसतीर्थजलेन वै प्रार्थितासि मया देवि स्वयस्तापविनाशि
 नी स्नान वस्त्रं धीतं मया देवि दुर्गलंतवनिर्मितं भक्त्या समापृतं मातर्गृह्यतां जगदांबिके वस्त्र श्रथस्त्रिदूरहरिद्राकु
 कुमादिसौभाग्यघ्न्याणि निवेदयेत् मलयाचलसंभूतं च नसारं मनोहरं गंधं गृहाण देवि स्वं वृहद्गौरिनमोऽस्तुते गं
 धं श्रक्षतानरविं दक्षिणं कुंकुमाकानसंक्षिप्तान् गृहाण वरदे मातर्नमस्ते सकलेषु दे अक्षताः ॥ चंपकादीनि पुष्पाणि भ
 क्त्यानीतानि मे शुभे पूजा र्थं गृह्यतां देवि जातीपुत्रागमालती पुष्पं धूपोऽयं गृह्यतां देवि कालागुरुयुतान्वितः श्राप्ते
 यः सर्वदेवानां देवदुर्भरसोद्भवः धूपं दीपं गृहाण देवि शिबैलोक्यतिमिरापहं वह्निनाथो जितं मातं वृहद्गौरिनमो
 र्स्तुते दीपं नैवेद्यं गृह्यतां देवि नानारसमनोहरं भक्ष्यभोज्यादिकं स्वादुशीयतांपरेमेश्वरि नैवेद्यं कर्पूरैः खल्वजा

दिनागवर्द्धादलेपुंत पूर्णाफलपुतंदैवितान्बुलंप्रतिगह्यतां तांबुलं हिरण्यगर्भगर्भस्य हर्मयाजावभाषसा
 पुर्यफलदमतःशांतिप्रयच्छमे दक्षिणद्रव्यं क्षेमसंपत्करेदेषिसर्वसौभाग्यदायिनि सर्वकार्यप्रदेदिविगह्याणा
 र्ध्वनमोस्तुते इत्यर्धं धारयिष्यामिभद्रेत्वांस्वद्वत्प्रावत्परायणा श्रायुर्देहियशोदेहिसौभाग्यदेहिभेषिवे इ
 तितेरकवंधनं गगनांतरसर्वापक्षीरादिषमथनोद्भव भाभासितादिगामोगरमानुजनमोरस्तुते चंद्रायार्धदान
 निति पक्षांत्रफलसंपुक्तंयथापत्रसदाक्षिणं वायनंतप्रयच्छामिदहर्द्वारिनमोस्तुते इतिवायनम् श्राहूतासिमयादि
 विपूजितासिपयाविधि ममसौभाग्यदानाययेच्छातन्नग्न्यतां इतिविसर्जनपूजाविधिः श्रथकथा भाविष्योत्तरे
 विजयोवाच श्रयान्यहृहर्तगौरौन्नतंवक्ष्यामिकन्यके मास्मिभद्रपदेकण्णतर्तवायांचतद्वतं श्रानेयहृहर्तगौरौशा
 लाम्लफलैः सह निक्षिप्यदेवताविधांतदधः सिकतांशुभां न्यसेच्चंद्रोदधंष्टयास्त्रात्वाधीतांवरालता सखीभिः
 सहितासन्पगलंकृत्यप्रपूजयेत् गौरौमावाह्याविधिवत्सिकतामंडलेश्रुमे गंधपुष्पाक्षतैर्दिव्यैर्धूपैर्दीपैरनेकशः
 सर्वापचारैर्दृहर्तौपंचपंचभिरंधयेत् एवंपूज्ययथाशक्त्याकृत्याधैवप्रदक्षिणां डोरकंबंधयेत्पश्चात्तनुपंचकनिर्भित
 चप्रानिडोरकंभक्त्यास्वद्वत्कावरपरायणा श्रायुर्देहियशोदेहिसर्वसौभाग्यदायिनि सर्वकामप्रदेदिविगह्याणा
 र्ध्वनमोस्तुते गगनांगनसर्दीपक्षीरादिषमथनोद्भव भाभासितादिगामोगरमानुजनमोरस्तुते डोरकंप्रथमंवदध्या
 चंद्रायार्धंप्रदापयेत् कथामेतांचशृणुयाद्गौर्यैन्नतन्मनाःसदा ततोगोधूमचूर्णेनपंचाभिःकुडुवैःकृतं पक्षान्नामर्ध
 विप्रायदत्त्वाभुंजितवत्सप एवंवैपंचवर्पाणिकृत्यान्नतमनुत्तमं सर्वान्कामानवाप्नोतिनात्रकार्याविचारणा कन्योवाच
 केनवादीपुरार्चांश्रततंपत्तुत्वयोदितं इत्सितंकोत्रलेभेवाश्रतस्यास्यप्रभावतः विजयोवाच शृणुध्वमप
 यःसर्वेनैमिपारण्यवासिनः पुराकृतगुणस्यादौसर्वभूताहितोपिणा शंभुनाकषितंगौर्यैतद्व्रतंकथयाम्यहं कदाचि

दुपविष्टतं पार्वती पठ्यं पृच्छत शंभोत्वां प्रष्टुमिच्छामि करुणाकरशंकर सर्ववाद्योपशामनं सर्वकामफलप्रदं ब्रता
 नं सर्वदानानामुत्तमं ब्रूहि तत्त्वतः आपुरारो गपदं देवपुत्रपौत्रप्रदायकं तद्गतं ब्रूहि देवेश यथा हंतव्यलभा इश्वर उवाच
 शृणु देवि परं गुह्यं ब्रतं परमदुर्लभं पुराभूद्वा परस्यति पांडोः प्रियवरंगाना वर्षषोडशसंपूर्णसंपन्नवयोवना अ
 नपत्न्यात्सुकुंतीभर्तारमिदमब्रवीत् केन कर्मविपाकेन पुत्रहीनास्मि दुःखिता अन्नपत्ये प्रतीकारमिदानीं ब्रूहि त
 त्वतः पांडुरुवाच ऋषिशापोरितनेमद्रेयतः सोऽनभविष्यति भर्तुस्तद्वचनं श्रुत्वा पितृभेहेभ्यगात्स्वयं पितृभेहेवर्तमा
 नकुंतीव्यासं ददर्श ह नमस्कृत्य च तं आहकुंतीमुकालितां जालिः कुंत्युवाच तातमेकथया शुत्वं पुत्रसत्तानदायक
 सर्वसंपत्प्रदं नदृष्टां ब्रतमेकमहामुने व्यास उवाच शृणु चं दहती गौर्धर्पां ब्रतं संतानदायकं भाद्रकृष्णतृतीयापानि
 शिचंद्रोदये शुभे स्नानं कृत्वा तु विधिवन्मौनं यत्वा ब्रतं चरेत् सर्वसंपत्करं ब्राह्मिणायनपुत्रान्नसौरूपकृत् गोभूहिरप्य
 दानानां सर्वेषामधिकं श्रुतं पंचवर्षविधा तव्यं तत उवाच पापनंचरेत् उवाच पत्नविधानेन संपूर्णफलमश्नुते अंतैतुकार
 येद्भद्रसौवर्णं दहती फलं षडुत्तरचतुर्भिश्च शुभैर्वैजैर्युतं तत् देव्याः पुरस्तात्संस्थाप्य पूर्ववत्सति पूजयेत् आचा
 र्यं पूजयेद्भद्रतथा विद्यानंपचतैषवच सुवासिन्यः पंचपूज्यावस्त्रालंकारभूषणैः कंचुकैश्चैव ताटकैः कंठसूत्रैर्हरिद्रया
 वंशपात्राणि पुग्मानिसूत्रैः सेवेष्टितानि च सिद्धं रजिरकैवैवसौभाग्यद्रव्यसंपुतं गोधूमपिष्टजातं च दहती फलपंचकं वा
 यना निचपंचैव ताभ्यो दत्त्वा तु भोजयेत् अर्घ्यं दत्त्वा वा यनानि स्वयं भुंजीत वा गपता तत्फलं धारयेत्कंठे सर्वकामसदृ
 ष्यं ततः प्रातः समुत्थाप्य सालंकारसत्त्वो जनैः गीतवाद्ययुतानद्यां गौरैः तां तु विसर्जयेत् आहूतास्मि मया देवि पू
 जितास्मि मया शुभे ममसौभाग्यदानापयेष्टं गभ्यतां वया एतद्गतप्रभावेण काचिद्ब्राह्मणकन्यका पतिं संपूज
 यामासति भर्त्स्यं पमार्कैः करान् तरसा चरत्वं ब्रतमेतदाद्यामायुः प्रदं पुत्रसदृद्धिं देवा पुत्रैश्च पौत्रैश्च पुत्राचपत्न्या गौरैः

प्रसादाद्भवतीवपुत्रा

यद्दंशुण्यान्नित्यंश्रावयेद्वासमाहितः समुक्ताविपुलान्भोगान्तेशिवपदंजनेत् ॥ ११

इतिभविष्योत्तरेखहर्षरीव्रतम्

आचार्यपूजयेदंतोविप्रा

नारदाद्येपि इपकण्ठतृतीयापादखहर्षरीव्रतंचरेत्

पंचवर्षविधानेनपूर्वाकमिवनारदः

वंशपात्राणिपंच

नपंचधनादिभिः

सुवासिनीःपंचपुण्यावखालंकारचंदनैः

कुचकेश्वताटकैःकण्ठसूत्रैर्हरिद्रया

वायनानिच

वसूत्रैःसंविष्टतानिच

सिदूरंजीरकैवसौभाग्यद्रव्यसंयुतं

गोधूमपिष्टजातचनवापूपफलादिकं

पंचवतभ्योदद्याच्चभोजयेत् अर्धदद्याच्चायनानिपश्चाद्भुंजितवाग्यता' तत्फलंधारयेत्कंठेसर्वकामसमृद्धयेततःप्रा

तःसमुत्थायसालंकारासस्रोजनैः गीतवाचयुतानयांगौरीतानुविसर्जयेत् आहूतासिमयोदेविपूजितासिपथाविधि

ममसौभाग्यदानाययथेष्टंगम्यतांत्वया एवंकृत्वाव्रतंनारीद्विजदेवीप्रसादतः भुक्त्वाभोगान्तरुदेहातिगौरीलोकमवाप्नु

यादिति अथहस्तक्षेपगतसूर्ध्वं रविवारप्रातहस्तगौरीव्रतं सूतउवाच कृत्यांचतदपेतायांहस्तिनापुरमुत्तमं याचि

तायानंरद्रेश्चतनयैः पंचभिः सह तस्याः कुशलमन्विच्छन्नाजगामाथमाधवः अभिनंद्यसुखासीनंदेवदेवंज

नार्दनं उवाचकुंतिसानंदाह्यप्रगल्भमिदंवचः कुंत्युवाच धन्याऽस्मिंकृतकृत्याऽस्मिंसनायाऽस्मिंपरंतप साहंसंभा

वितहास्मिन्त्वयासर्वजगत्पते यदिमेसुप्रसन्नोऽसितदावक्ष्यब्रह्मविभो यंविधायसुखंराज्यंभ्रातृयुतानयैः सह श्रीक

ण्डउवाच शृणुकृतिप्रवक्ष्यामिबतानामुत्तमं वत्कृत्वास्सुखसंतानंधनधान्यसमन्विता विभूतदुष्कृतापुण्यास

पुत्राराज्यमाप्स्यसि हस्तगौरीव्रतंभद्रेकरुष्वशुचिमानसा यत्कृत्वासर्वतः संपृच्छभतेवांछितंफलम् कुंत्युवाच

यत्त्वयैकं ब्रतं नाथविधानंतस्यकीर्तय केनपूर्वकृतं देवतन्मेद्वाहिजनार्दन श्रीकण्डउवाच कैलासशिखरेदेवीहस्त

त्रैचदिकाकरे दिवाप्रसुतानगौरितुहरसाक्षिपिमागता सासप्तादेवदेव्यंरचन्नेशंभुंदर्शह त्र्यर्षदेहंष्टपाद्वरथमर्षचंद्र

कलाधरं किमिदं तन्ममाचक्ष्वत् प्येतमानसंमम ईश्वर उवाच देवि पूर्वंच सुसांस्मिहस्त ऋक्षगतिरवा नस्वसन्धं दिवात्
 जतरपेदं विहितं फलं शृणु देवि त्वया येन संखडितो हं विलोकितः स्वयारब्धं व्रतं देवि मदारोधनकाम्यया अपूर्णोऽस्मिन्प्र
 सन्नोऽस्मिन्तत्त्वया च समुद्भूतं अपूर्णं व्रतं प्रातेन दृष्टोऽहं तादृशस्त्वया तं कुरु ध्यानादेवि हरतगौरि व्रतं शुभं पाकं युवा
 च आदिशयता व्रतं नाश्रयिधानं च महेश्वर आरंभोऽस्य कदाकार्यः कविधिः कस्य पूजनं इश्वर उवाच मंडपरथाप
 नकुर्यात्सर्वालंकारभाषितं अन्वहं काचनः पूर्णः फलमूकासमन्वितैः नैवेद्यैः पंचखद्यैश्च शृणु प्रात्प्रयहं क
 थं दिने च तुदंशे प्राते स्थापयेत्प्रतिमां शुभां पकान्नैः सुरसैः शुधैः सार्धं सार्धं त्रयोदश सार्धं त्रयोदश दिनं नैवे
 द्यमुपकल्पयेत् फलमूलानि चान्यानितानि वा तिसमपाहरत् पञ्चसवणैर्युष्पशान्यं सुगंधिभिः चंदनैषु पदी
 पैश्च तंबूलैश्च फलादिभिः ध्यायेच्च हृदये गौरिहरहरवसुयुता दक्षिणोत्तरे तद्वानत्वादेव विसर्जयेत् सार्धं त्रयो
 दश तथा दीपिकाश्रोलिकान्विताः सुवासिन्युत्खिपे दत्वात्तपतः स्वयमाहरत् व्रतसमाददं हविवावहर्षेन
 योदशं स्वर्णमजनागौर्य्यादिप्रतिवर्षविसर्जयेत् पूर्वाकविधिना पूजयत्सराणि त्रयोदश चतुर्दशोऽथ दिवसे सं
 जतिश्रातरुत्थिता कृत्वा प्रवासाति यमगाजगौराप्रकल्पयेत् पकान्नस्वर्णापात्रेषु त्रयोदशानिःक्षिपेत् स्त्रीभ्यश्च
 कंचुकेर्दद्याद्भोजयित्वा विसर्जयेत् एवदं विव्रतं कृत्वा सवांस्कमानवसुयात् अशकौ तु मदाकार्णना प्रतिमाभक्तिका
 मयी पात्राणि वैष्णवान्येव पर्याप्तुष्पाणि वैवहि श्रीकृष्ण उवाच ततश्च केव्रतगौरि प्रासासावांछितं फलं त्वमप्येतद्भ्रतं
 कुतिकुरु श्रद्धासमन्विता अथ मरुथा व्रतं कुतिसि विधानमथाकरोत् गाधाराचापितच्छ्रुत्वा व्रतं च क्रमयाविति तुष्टा
 साभक्तिभवेन हस्तगौरिवचोऽब्रवीत् गौर्युवाच कुतितेपरितुष्टास्मि वरं वरय सुव्रते कंतुवाच देहि मे सर्वसंपत्तिं सर्व
 सौख्यं च सैहदं प्रयच्छ मम पुत्राणामहं द्राज्यमनामयं व्रतं मत्तुया कुटुम्बालकमवाप्स्यति नदारिद्र्यं न वैषोढ्यं

गोक्रानापिदुःकृतं कच्छनापस्कतं देविकद्वारं संभविष्यति तथैत्युक्तातोगौरीतन्त्रांतरध्यायत एतद्दत्तसकलदुःख
विनाशहेतुसोभान्यराज्यफलभाजनमाचरति यार्थापितः सुखमनंतमिहाऽपिराज्यगौरीपतिव्रतस्तत्तलभवे
इति भविष्यत्तरेहस्तगौरीव्रतम् ॥

श्राश्विनकृष्णचतुर्थ्यामासचतुर्थी गणेशव्रतमहालयश्राद्धं स्कन्दि सेतुखट्टं चतुर्थ्यातिथिमास्यस्तकर्षात्मिहा

लय पितरः कल्पसाहस्यचत्वारिंशत्प्रहर्षिताः बहुभुजान्प्रदास्यंति श्राद्धकर्मणि तर्पिताः श्राश्विनकृष्णपंचम्यामहा

लयश्राद्धपंचम्यातिथीमर्थ्यायः कशातिमहालयं पचाशत्कल्पसाहस्यत्पयति पितरस्तदा स्तति चार्प्याविच्छिन्नत

स्मैदार्यं तितर्पिताः पर्वतीतुप्रसन्नारथान्महदश्वर्थ्यादीनि एतामाधिकपदवीपराणि तत्रैवकारयेद्वैपितरु

पांमहिदियां कन्याश्चेत्प्रवृत्तसंपूजनीयापयाविधि भोजिगीतिथिमासाद्ययावच्चद्रकर्मणम् तत्रापिमहतीप

जाकर्तव्यापितदवैवे ऋक्षोपिदप्रदानतुल्येषुपुत्रीविवर्जयेत् भोजिगीतिथिः पंचमी तेजात्रापिपंचम्यादयः प्रश

स्ताइति पितृदत्तमन्मरणानक्षत्र मयाच अत्रापिदप्रदाननिषेधाविषयं मयाविषयवश्यत् श्राश्विनकृष्णप

द्यामहालयश्राद्धं स्कंदपुराणसेतुखट्टं पृष्ठातिथीत्येवमर्थः श्राद्धकुर्यान्महालये वाष्टिवपुसहस्राणि पितरार्थाति

तसतां पुत्रानपिप्रदास्यंति शिष्यं च विपुलांतथा आस्यामवरोहिणीतपतिपातभूमिवायुकायाः कपिल

पृथिव्रतं तदुक्तं वाराह नभस्वरूपपुशेतरुहिणीपातभसुतः युकापथिपुराणैः कपिलासायकान्तिता

नभस्योभाद्रमासोऽब्रधर्षितः व्रतापत्रासनिघ्नमैर्स्करंतत्रपूजयेत् कपिलातुहिजाप्रयायदत्त्वाकतफलभत्

पुराणसमुच्चये हस्ताकयोगेनातिशस्ताका भाद्रमासिसितेपुशेभानाचैवकरेस्थिते पातकुजचरोहिण्यासाप

र्षिकपिलारुमता तदुक्तं निष्प्रास्यते हमाद्रौ स्कन्दि स्यागेतुचतुर्णां हिनिदिष्टापुरमपिपति तत्रैव

व्रतं

श्रवणशेषेमाद्रीं रकादि । देवदासतथेशिरं कुंकुमलामनःपिला । पुत्रकंपश्चकथयामिधुवापुनपुपुमेत । क्षीरणा
 लोडयकत्कनंलानंकुयारसमंनक । तनमुन । आपस्त्वमसिदेवशाज्यमिषापातिरवच । प्राप्शामुपसिद्धिवाङ्म
 नः । कायकर्मजा । पंचगव्यकृतस्नानः । पंचभोगैरतुमाजपत् । पंचभोगैः । पंचपुच्छवै । तथा । त्वर्चनाना
 विधुंकेसवैष्णकारयेद्वि । शकितस्तपलादुर्ध्वतदुर्ध्वकपर्तोपिवा । सौवर्णमरुणकुंभयानि । कावैवतधारया । श्वरप
 विजा । अपिपः । किरुचरसा । प्रिकुट्यादिभुविधिः । प्रभासखड्गव । स्थापयदरणकुंभचदनोदकपूरितं । रकवलयु
 नचउद्वंताथपत्रेणसंपुतं । तथा । इमपलस्यैवएकचक्रः । सुचिञ्चितः । सौवर्णपलसंयुक्तान्तिसूयैर्यकारयेत्
 ततः । सूयैष्कपिलां पूजयेदुपचारकैः । दिव्यमूर्तिलोकेश्वरार्द्रादशात्मदिव्याकरः । कपिलासाहितो देवो ममभाकि
 प्रपच्छतुः । यस्मात्वंकपिलेपुरया सर्वलोकस्यप्रावर्तः । श्रद्धज्ञासहस्रैरणममभाकिप्रदाभवेति । अथकथाम् । हिमा
 द्रीं रकादिभुवि कान्तववाच । इरुपसंपदमारेणं संतर्तित्यापिपुष्कला । प्रभ्रंतिरयेन निघंततद्दशमै । अग्रा
 स्यउवाच । साधुसाधुमहाप्राज्ञपरष्टथाहं स्वग्रतथाः । तत्सर्वकथयिष्यामि तव श्रेयोभाविष्यति । शृणुयाधुं व
 श्यामि स्वर्गमोक्षप्रदं तृणः । मङ्गलं पुरारजत्रयसोपेन्द्रादिदैवतैः । श्वसराणां च सर्वैरारक्षसानातयैवच । शंकर
 णपुराचैव पण्डुखाया निवेदितं । साधुमुखेन ममाख्यातं महापातकनाशनां । स ह्यहं रुवा । ब्रह्महागोशः । सुरापांशु रतलप
 नः । आगारदाहीगरदः । सर्वपापरतोपिवा । मुच्यते सर्वपापेभ्यः । स्वर्गलोकं च गच्छति । तच्च पुण्यं पवित्रं च त
 णां दुष्कृतनाशनं । उडपकाराय लोकानां तथा तव नृपोत्तम । शृणु भूपमहापुण्यं पृथग्भिहा । तस्मत्तमं । ब्रह्मशैषयासिते
 पक्षे पृथग्भिनेन संयुता । अथ तृपोत्तरो हि पुर्या । साधुर्धकापिलामतः । द्वितीया तु महापुण्यादुर्लभा । ब्रह्मविज्ञां कश्चि
 द्वितीया कपिला पृथिव्याः । पृथगसं वत्सरस्य तिसि पुनरतेन संयुता । अथैवैवशाखयोर्मध्ये सिते पक्षिभुनोदये । अथैवैशा

खेऽपि चरजिंद्रद्वारवर्ष्यापुरासता... तस्यै चैव हतं दंतं पृथिकं चित्रातिपादितं... तस्य सर्वस्य पुण्यस्य सख्यावकुनः
 शक्यते । यस्मिन्नकाले भवेत्तैर्गुणैः । पुष्पितातदा... पंचम्यामेकमकं च कुर्वात्तत्र विषणः... पृष्ठाः प्रातः... स
 मृत्यापृक्त्वा दैतथावनं जलपूर्णं जलिक्वद्वमंत्रमुदीरयेत् । शिशिराहोष्यदेवशब्दकस्त्वेष रायणः... पुत्रयि
 द्याम्यहं भक्त्यापारणभवभारकर... श्रद्धं दत्त्वेति संकल्पं कृत्वा प्रत्यावृत्तिः... स्थितः... ज्ञानं कृत्वा प्रय
 त्नेन नयातीर्थोदकेन दे... तद्दिग्दीर्घिकायां चाप्यहोवा निप्रतात्सवान्... देवदारुतथाशीर्षकुकुम्भैः जामनः शिलां... पद्मकं
 पद्मकं पृष्ठिमुधुगुधेन पेषयेत् क्षीरेणालोड्य कल्केन कुर्यात्स्नानसमंत्रकः... आपस्वमासि देवेश ज्योति पापतिरेव च
 पापंतापामे देवमनोवाकायकमर्जं पंचगव्यकतस्नातः... पंचभूगैरनुसर्जयेत्... पंचभंगैः पंचपल्लवैः ज्ञानेन मूर्ति
 कांशुदांस्नार्थै चैव प्रलतः... मूर्तिकेन हस्तस्नासिकश्यपूजाभिमुञ्चिता... पवित्रं कुरुमानित्यं सर्वपापात्समुद्धर... मंत्रेणाने
 नवरुणपूजयेद्भक्तिमात्रः... पाशाग्रहस्तवरुणसर्ववर्णाश्वरप्रभो अयाहं प्रार्थयामित्वापूतं कुरुसुरेश्वर... आदित्यो
 भारकरो भानुरविः सूर्यो दिवाकरः... प्रभाकरो सिद्धवरो देवः सर्वेश्वरो हरिः शोभयेनो पलितार्था... भूम्यां वैकुण्ठे
 नतु मंडलं सर्वतोभद्रमालिखेद्द्विमात्रः... तत्र मध्ये लिखेत्पद्ममण्डपत्रं सकांशिकं... पूर्वपञ्चनेयसेत्सूर्यमाश्रयेत्तथाभा
 स्करं न्यसेत् सुवर्णरेतसंयाम्ये नैर्ऋत्यो विन्यसेद्भविः... आदित्यं वारुणे पत्रे त्रयाद्ये च विवाकरं... सौम्ये प्रभाकरं
 तसूर्यं भीशानपत्रके तीक्ष्णरश्मिधरं चैव ब्रह्माण्डे च विन्यसेत्... शिवा शिवा रूपाण्डे च मध्ये चैव शरुणं न्यसेत्... सहस्रर
 शिसूर्यं च रथूलसूक्ष्मगुणान्वितं... सर्वांसर्वं रूपं च मध्ये नारकरमेव च... सताश्वरथमारुढं पद्महस्तं दिवाकरं... आ
 क्षसूत्रधनुष्पाणिकुडले मुकटेन च... रत्नैर्नानाविधैर्मुक्तसौवर्णैः चकारयेत्... शक्तिं तत्तु पलाद्व्यतं दूर्ध्वं कर्पूरापिवा... सा
 वर्णमरुणं कृत्वा नौकां चैव तथापरां... सताश्वैर्भूमिपितृकृत्वा रथं तस्मात्प्रतस्थितं... शरुणं विनतापुत्रं गृहीताश्वमनूरक

एवंरूपं शंक्त्वा पद्यरूपपरिविन्यसेत् तस्योपरिन्यसेदेवंरकवस्त्रविभूषितं रकचंदनमात्यादिभूषितं चातिशोभि
त अग्रतः सारथिश्चत्वा पूजयेदरुणशुचिः रकपुष्पै सुगंधैश्च तथा न्यैरपि शक्तितः विनतातनयोदेव कर्मसाक्षा
तमोदः ससाथ्य सतरज्जुरश्चरुणो भेषसीदतु भञ्जणानेन सपुण्ड्रयसाराथिनदनतरं देवस्य चासनकल्पप्रभू
तादिकपचक प्रभूतविमलसारमारथ्यपरमशुभ दीप्तादिशक्तिभिश्चैव ततो भानुप्रपूजयेत् दीप्तासूक्ष्मा तथा
द्राविभूतिर्विमलानना अभोषावैद्युताचातेन वर्णसर्वतो मुखो अप्रवित्र पवित्रो वा सर्वावस्थानतोपि वा य स्म
रेत्पुंडरीकाक्षसवाहाभ्यंतर शुचिः शिखापांभास्करे न्यस्य ललटिसूर्यमेव च चक्षुर्भेद्ये न्यसेद्भानुमुखे तत्र रथिन्यसेत्
कठेन्यसेद्भानुमत्पद्मगर्भाहिहस्तयोः तिमिरक्षयकृद्देवस्तनयोरेव विन्यसेत् उग्ररूपगुह्यदेशे तोरु रूपतुजयोः पा
दयोः सर्वरूपतसूक्ष्मस्थूलगुणान्वित एव यथा कविन्यस्य पात्रगृह्यततोच्चयेत् करवीरार्ककुसुमै रकचंदनपकणैः
पुष्पै सुगंधैर्षुष्पैश्च कुंकुमैरुपशोभितं मातैर्दभानुमादित्यं भास्करं तपनं रविं हसदिवाकरं चैव भास्करहरिमेव च सू
र्यचंद्रादशास्मानपूजयेच्च प्रयत्नतः जानुभ्यामवर्णान्त्वा मूर्ध्यावाधैर्निवेदयेत् वेदगर्भेन मरुतभ्यंदेवगर्भेन मोस्तुते
अन्वकमूर्तेषु तभ्यमर्धं गृह्णानमोस्तुते ब्रह्ममूर्तिधरस्त्वच चतुर्वक्रसनातन सृष्टिस्थितौ सास्थिताय गृह्णाधैर्नमो
स्तुते विष्णुरुपधरेदेवः पीतवस्त्रश्चतुर्भुजः प्रभवः सर्वदेवानामर्धं गृह्णानमोस्तुते कालात्मा सर्वभूतात्मा
वेदात्मा सर्वतोमुखः जन्ममृत्युजराशोकसंसारभयनाशनः दारिद्र्यव्यसनहरं सोश्रीमान् देवो दिवाकरः सुवर्ण
रुफटिको भानुं स्वर्णैरेतादिकाकरः हरिदश्याशुमालाचन्द्रार्धं गृह्णानमोस्तुते चतुर्भिर्मूर्तिभिः संस्थान्नाश्रया
भिः परिगीयते सामध्यनिस्तपोयज्ञार्धं गृह्णानमोस्तुते अथ गंधपुष्पचतुष्टयाधूपप्रदीपकं नैवेद्यं च
यथाशक्त्या प्राथयेत्सूर्यदेवतां अग्निर्भूतिर्नमस्तुभ्यं नमस्ते जातवेदसे इपे चैव नमस्तुभ्यं नमस्ते चैव नमोस्तुते

शान्देवी नामस्तुभ्यजान्छन्नमर्मानमः श्रात्मरूपिन्नमस्तुभ्यविश्वमूर्त्तनमोस्तुते त्वं ब्रह्मा त्वंचवीषु

स्त्वधाता त्वंहताश्रानः मुक्तिका ममभीत्यामि प्रायं यामि सुरेश्वर इति मंत्रं समुच्चार्य नमस्कुर्वीत भास्कर

संवत्सरेति पाणिभ्यां तोयेन विसृजेन्मुखं हंसः शुचिपदित्पुचासूर्यैर्वावलोकनं उदुर्ध्वं चित्रमिवेतत्संकुं सु

यायातो जपेत् प्रशस्ते चैव कोणचक्रलकंचैव कारयेत् प्रथमे स्तेशैव कोणइति कौर्तुभे पाठः अस्तभारंभसंभये

एषान्यामितितदर्थः फलैः पुष्पैरक्षतैश्च भक्ष्यैर्नानाविधैरपि शय्यांतत्र च देवस्य शुभदेशे प्रकल्पयेत् पङ्खा

न्यपङ्कसे देवरोष्यं चैव महाप्रभुं पुरुषं खड्गहस्तं च कारयेच्चैव बुद्धिमान् वस्त्रयुगेन संस्रंजलवणोपरिवर्त्तयेत्

अर्त्तैर्वतुनंत्रेण स्नानमभ्यर्चनंततः नमस्तेकोषरूपाय खड्गहस्तजिघांसवे जिघांसुकामं च्वाट्ट्वाट्टुदुधुः सं

वंदेवताः त्वया ऽठ्याप्तो मेरुष्टं चंद्रभास्कर सुप्रभ श्रतस्त्वां पूजयिष्यामि श्राद्धं गृह्णानमोस्तुते क्षपयित्वा तु

तां शान्तिर्गातवादित्रनिःस्वनैः ततस्त्वभ्युदिते सूर्ध्वं होमं कुर्यात्स्वशाकितः पूजयेत्तत्र शतयात्रविंशतिविधिव

दगुरुं होमोर्कस्य समिद्धिश्रयूतमिथ्रैस्ति लैस्तथा समिद्धे च रुक्मैव यूतं च जुह्याद्द्विजः श्राकृष्णेनेति मंत्रेण शतम

ष्टोत्तरं क्रमात् होमो ऽठ्याहतिभिर्वाथस्विष्टकृत्तदनंतरं कपिलां पूजयेद्देवीं सवत्सां पापनाशिनीं वस्त्रयुग्मांसधं

दांच स्वर्णश्रृगा विभूषितां सौवर्णां स्वारौप्यसुरीं कंस्थदेहि न कान्वितां मंत्रेणानेन तां दद्याद्वाद्वाद्वाप्यवशाकितः सं

त्रेणेति तृतीयां तस्य पूजयेदित्यनेनान्वयः कपिले सर्वदेवानां पूजनीयासिरोहिणी सर्वार्थमर्थाय स्मादतः शां

तिप्रपच्छमे यालक्ष्मीः सर्वदेवानां याचदेवे भववस्थिता धेनु रूपेण सा देवी मम शांतिं प्रपच्छतु देहस्थाया

चक्रद्राणां शंकरस्य च यात्रिया धेनु रूपेण सा देवी मम पापं लय पाहतु विष्णोर्वक्षसिपालक्ष्मीः स्वाहा चैव विभावसौ

चंद्रा कौन्तलाशं किर्यां धेनु रूपारुत्साश्रिये चतुर्मुखस्य पालक्ष्मीर्या लक्ष्मीर्धनदरुपच लक्ष्मीर्या लोकेपालानां सा

धेनुर्वरदास्तु मे स्वधात्वं पितृसुख्याणां स्वाहा पद्मभुजामपि वंषट्नाम्नो चयेतल्लोके साधेनुस्तु टिदास्तु मे
 गावोममाप्रतः संतु गावो भिसंतु पृथतः गावो मे हृदये संतु गावामधेव सारभ्यहं इति गोपूजाभंजः गावः -- स्फ
 ध्वानं मस्कृत्य यो वै कुर्यात्प्रदक्षिणां प्रदक्षिणां कृतातेन ससद्दीपावसुंधरा नमस्ते कापिले देवि सर्वपापप्रणाशि
 नि संसारार्णवमग्नं गोमातस्नातु महंसि गोदानभंजः हिरण्यगर्भगर्भरथहेमवोजं विभावसोः अन्तपु
 ष्यफलदमतः शांतिप्रयच्छ मे रक्तवस्त्रयुग्ंयस्मादादित्यस्य तु वल्लभं प्रदानादस्य मे देवा भारुकरो वरदो रितु
 मे सुवर्णवस्त्रयुग्ंयं च परिधानं च कारयेत् एभिः प्रकारैः संयुक्तां द्याद्धि नृद्विजातये भानोः प्रदक्षिणां द
 यान्मंत्रैणानेन यत्नतः भारुकरो विधितो जाते द्रव्यस्यो भारुकरः स्वयं भारुकरः स्वः प्रदाता च तेन वै भारुकरो म
 त इति दानभंजः भारुकरः प्रातिष्ठत्वाति भारुकरो वै ददाति च भारुकरस्तारको भूर्भुवो भारुकराय नमो नम
 इति प्रातिप्रहभंजः ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पायसेन गुडेन च शस्त्या च दक्षिणां दद्यात्तेभ्यश्चैव विशेषतः श्रं
 र्पवितोऽपि यः कश्चिस्सोऽपि कुर्यादिदं विधिं श्रावमशस्त्यनुसरिण सोपितत्फलमाप्नुयान् श्राचार्यस्य ततो भ
 त्याः सर्वपाणौ विनिःक्षिपत् गोभूहिरण्यवसांसि प्राहयेच्छवणं तिलाः एतस्सर्वप्रदत्वांच कपिलां प्रार्थयेत्ततः कपिले
 पुण्यकर्मांसि निष्पापेषु पुण्यकर्माणि मांसमुद्धरदानं च दत्तो ह्यभयं कुरु दिवि वादि जशब्दैश्च सेव्यसे कापिले सदा तथा
 विद्याधराः सिद्धाभूतानां गणप्रदाः कपिलारोमसंख्यातास्तत्पदेवा प्रातिष्ठिताः पुण्यदृष्टिप्रमुचंति निःशमकाशं मा
 र्पिताः ब्रह्मणोत्पादिता देवाः श्रिकुंडारसमुद्रवा नमस्ते कापिले पुण्ये सर्वदेवनमस्कृते जयति तं महास्वै
 सर्वतीर्थादिभण्डे दातारं स्वजने पेतं ब्रह्मलोकं नयस्व मां ततः प्रदक्षिणं कृत्वा नत्वा ब्राह्मणपुंगवान् श्रांशीर्वादा
 न्द्वेदपुरस्ते पुत्रपौत्रपुत्राणामान् श्रांशोरभ्यं रूपसौभाग्यं सर्वदुःस्वविवर्जितः श्रंतिगोले कर्मासाधं चिरायुः सुखभाग्यमेव

यदा स्वर्गात्प्रपततिराजाभवति धार्मिकः सप्तर्षीपर्वतीभुकेभुक्काराभ्यमकटकम् श्रद्धाव्रतमहत्पुण्यसर्वदुःखविना
 शानं श्रुतः परंप्रबद्ध्यामिदानस्य फलमुत्तमम् यथावदमप्यात्रसहस्रत्वाक्षयमवेत् तथासर्वव्रतश्रेष्ठमिदम्
 न्यूनमहाफलम् उद्धरिष्यतिदातारूननमक्षयमन्वयम् एवमभूतगणाः सर्वदेवसंघाः प्रहर्षिताः
 प्रासमोदाः प्रव्रजतिपुण्येस्मिन्दिवासागमे पात्रभूतायन्नूपयश्रीत्रियायकुटुंबिने एवंयःकपिलाद्वय
 द्विधिट्टनकर्मणा सयातिपरमस्थानंयावन्नक्षयवत्पुनः तत्रैवस्कादे प्रभासखड्गविशेषः
 पलितेशुभदेशेऽशुशाक्षताविभूपति रथापयेदन्नणुकुम्भचदनादकपूरितं पंचरत्नसनायुकैर्दूर्वापुष्पाक्षातान्वितं
 रकवल्लयुगाच्छन्नताम्यपात्रेणसंयुतं रथारोप्यमयश्चैवचतुष्कःसुविचित्रितः सौवर्णपलसंयुक्तंमूर्तिसूर्यस्का
 रयेत् कुम्भस्थोपरिसंस्थोऽप्यगर्धेःपुष्पैःसमर्धयेत् आदित्यपूजयेद्देवतामभिःस्वैःप्रचोदितैः श्राद्धित्यभास्का
 ररवेभानोसूर्यादिवाकर प्रभाकरनमस्तुभ्यंसंसारान्मांसमुद्धर मुक्तिमुक्तिप्रदोयस्मान्छन्तिप्रयच्छन्ने
 प्रार्थनामंत्रः नमोनमस्तेवरदक्रकृष्णामयजुपांपते नमोस्तुविश्वरूपायविश्वपात्रनमोनमः एवंसंपूज्यवि
 धिवद्देवदेवादिवाकरं पूजयेत्कपिलावेनूवस्त्रमालयानुलेपनैः तत्र दानमंत्रः विश्वमूर्तिर्जागच्छक्षुर्द्धिंशारता
 दिवाकरः कपिलासहितेदेवोमममुक्तिप्रपच्छतु यस्मात्त्विंकपिलेपुण्यासर्वलोकस्वपावनी प्रदत्तासहस्र
 यंणमममुक्तिप्रदाभव इतिहेमद्रौ स्कादि कपिलापृष्ठीव्रतं श्रयार्थाःप्रयोगः कपिलापृष्ठीव्रतदिनारंपूर्वेषुः
 पंचम्यामेकभक्तं कृत्वा पद्यांप्रातर्दत्तपावनं कृत्वा जलपूष्णीमजलिं कृत्वा निराहारोद्यदेवेश त्वद्भक्तस्त्वप्य
 रांपणः पूजयिष्यामित्वाभक्त्याशरणंभवभास्कर इत्यर्धदेव्याप्राणम्यन्थादीगत्वा तत्र देवदंश उशीरकं
 कुम मनःशिला पद्मपत्रं यष्टीमधुकं युगपद्द्वयांणीपेषणं कृत्वा क्षीरेणालिडयतेनकल्केनस्नानं कुर्यात्

तत्रःमंत्रः आपस्वमसिदेवैशब्धोऽग्निपांपतिरेव च पापनाशयमेदेवमतीवाकायकर्मजं ततःपंचगण्यस्नानम्
 ततःपंचपल्लवैर्मान्जनं कृत्वा विशुद्धांयत्तिकान्गृहीत्वा स्नायात् तत्रमंत्रः सृत्तिकेवह्नपूताग्निकश्यपेनाग्निं चि
 ता पवित्रंकुरुमानित्यंसर्वपापात्समुद्धर ततोवरुणपूजाःमंत्रः पाशाग्रहस्त्वंवरुणसर्वबागीश्वरप्रभो अथा
 हंप्राथ्यामित्वांपूतंकुरुसुरेश्वरततःस्नात्वाभास्करंप्रणमेत् आदित्योभास्करोभानूरविःसूर्योर्दिवःकरः प्रभा
 करोमितोवीरोदेवःसर्वेश्वरोहरिः ततोऽग्न्यहमागःस्य तिथ्यादिसंकीर्त्य ममाशेषपापक्षयपूर्वकरूपसंपदारोऽग्न्यविपुल
 संतति स्वर्गलोकप्रातिहारा सर्वाभासकसर्वैर्जोमयश्रीसूर्य्यनारायणश्रीत्यर्थं सोद्यापनं कपिलापृष्ठी
 द्रक्तंकरिष्ये ततःपुण्याहवाचनादि कृत्वा ततोऽह्ताचार्यः स्वयंगोमयोपलिषायां भूमौ कुंकुमेनादृदलंपद्मंवि
 धाय तदुपरिसर्वतोभद्रेकलशोपरिरक्तवस्त्रेष्टपत्रंसर्कोणकंपत्रं कृत्वा तत्रपूर्वादिक्रमेण देवताभ्रावाहयेत् सूर्यं
 भास्करं भानुं सुवर्णैरेतसं राविं आदित्यं दिवाकरं प्रभाकरं तीव्रशर्मधरंमध्ये आधाररूपिणं च न्य
 सेत् तदुपरिससाश्वभूपितंरथं तरुयाग्रतःशौचैर्भूमरुणं सारथिकृत्वा रक्तपुष्पैःसुगंधैश्चपूजयेत्तत्रमंत्रतः
 विनतातनयोदेवःकर्मसाक्षीसुरेश्वरः ससाश्वःससरज्जुश्वसोरुणोभेप्रसीदतु एवमरुणं संपूज्य रथोपरिसूर्य्यं प्र
 तिमां श्राद्धेणोनेतिमन्त्रेणावाह्य परितोर्दासादिशकीन्यंसेत् ताश्च दीप्ता सूक्ष्मा जया भद्रा प्रभा विम
 लानना श्रमोया वैद्युता मध्येसर्वतोमुखीचिन्म्यसेत् ध्यात्वा ज्ञानंपाद्यं ततःकरवीरार्कपुष्पाणि र
 कचंदनम् सुगंधम् रक्तपुष्पं कुंकुमयुतंपात्रिणादाय जानुभ्यामवर्तंगत्वा अर्घ्यं निवेदयेत् मंत्राः
 वेदगर्भनमस्तेरतुदेवगर्भनमस्तेतु अत्र्यकमूर्तयेतुःभ्यमर्घ्यं गृह्णनमोस्ति त्वे ब्रह्मसूक्तिं धरस्त्वं चतुर्भक्तसनातन
 सृष्टिशिवासांस्थिताय अर्घ्यं गृह्णतमोस्ति त्वे विष्णुरुपधरो देवः पंचवक्त्रश्चतुर्भुजः प्रभुस्त्वं सर्वदेवानामर्घ्यं गृह्णतमो

ऽस्तुते कालात्मा सर्वभूतात्मा विदात्मा सर्वतो मुखः जन्ममृत्युजराव्याधिर्संसारभयनाशनः दारिद्र्यव्यसनध्वंसी श्रीमा
 नदेवो दिवाकरः हरिदश्वो शुनालं चिञ्चि अर्धगृह्णामो ऽस्तुते चतुर्भिर्मूर्तिभिः संस्थान्नाश्रयिभिः परिगीयते सामर्थ्यानि स्तर्पा
 द्वाय अर्धगृह्णामो ऽस्तुते ततः पुष्पपूजातिं ऽगपूजांकुर्यात् भारकराय नमः शिखां पूजयामि सूर्याय नमः ललाटं
 पूजयामि भानवे नमः चक्षुर्पा पूजयामि रववे नमः मुखं पूजयामि भानुमते नमः कंठं पूजयामि पद्मगर्भाय न
 मः हस्तौ पूजयामि तिमिरक्षयकृते नमः स्तनौ पूजयामि जातवेदसे नमः नाभिं पूजयामि भानवे नमः कटिं पूज
 यामि उग्ररूपाय नमः गुह्यं पूजयामि तेजोरूपाय नमः जंघे पूजयामि रथूलसूक्ष्मरूपाय नमः पादौ पूजयामि
 एवपूजांसमाप्य प्रार्थयेत् श्रीमिलेनमस्तु भ्यं नमस्ते जातवेदसे इषेवोर्जनमस्तु भ्यमग्नेवैव नमोनमः श्री
 मस्तु पित्र नस्तु भ्यं विधमूर्त्ते नमोनमः त्वं ब्रह्मा त्वं चर्वी विष्णुस्त्वं धाता त्वं हुताशनः मुक्तिकानममो ऽसामि प्रार्थयामि सुरे
 श्वरति नमस्कारः ततः सुवर्चसेति मंत्रेण पाणिभ्यां तोयेन मुखं संपूज्य हंसः शुचिपादित्वृचासूर्यमालोक्य उ
 दृत्यं चित्रं देवानामिति सूक्तं देवाग्रतो जपेत् ततः पूर्वोक्तफलद्वेष्याक्षतानां नानाविधैर्मर्दयैः फलकं कृत्वा तत्र शु
 भदेशे शाय्यां प्रकल्पयेत् ततो लवणाचलोपरि रौप्यमयं खड्गं वस्त्रपुगच्छत्रं संस्थाप्य पूजयेत् तत्र मंत्रः नमस्ते
 क्रोधरूपाय खड्गहस्तजिघांसेवे जिघांसु कामं त्वं दृष्ट्वा दुःसर्वदेवताः त्वया त्वात्मेरुष्टं चंद्रमारकरसुप्रप
 ष्णतस्त्वां पूजयिष्यामि अर्धगृह्णामो ऽस्तुते ततस्तरां शोत्रैक्यादिभिरतिवाह्य आभ्युदिते सूर्ये पुनः स्नात्वा देवं संपू
 ज्य श्रीमंत्रं प्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् तत्र प्रधानं सूर्यं शर्कसामिद्धिः घृताकतिलैः सिद्धचरुणा घृतेन च प्र
 तिद्रव्यं अष्टोत्तराष्टाविंशतिसंख्याकामिः आरुणो नति मंत्रेण व्याहृतिभिर्वापीठावरणादिदेवता ब्रह्मादि
 देवता श्चैकैक्या हुत्वापश्ये ततः स्विष्टकृतं एवं होमं समाप्य ततः सर्वोपस्करसहितां कपिलां गाम्मुक्त्रकारेण

संपूज्यप्रार्थयेत् कपिले सर्वदेवानां पूजनीयासिरोहिणी सर्वतीर्थमयी परमादतः शान्तिं प्रयच्छमे ततश्चाचार्य
 पूजनं कृत्वा तस्य हरते गोभूहि एष वा सो ग्रीहिलवणतिलान्दत्त्वा कपिलां प्रार्थयेत् कपिले पुण्यजन्नासिन्धिपापे
 पुण्यकारिणि मांसमुद्धरदीनं च ददतो ह्यभयं कुरु ब्रह्मणो रूपादि तद्देवी श्रमि कुंडारसमुद्भवा नमस्ते कपिले
 पुण्ये सर्वदेवनमस्कृते जयनिःशय महासस्त्रे सर्वातीर्थादिसंगमे हुं दातारं स्वजनेोपेतं ब्रह्मलोकं नयाशुभं ततः प्रदक्षि
 णं कृत्वा श्राचर्यं हस्ते सोपरस्करदक्षिणभां पीठं च दत्त्वा प्रार्थयेत् दिव्यमूर्तिर्जगच्चतुर्द्वादशारत्नादिवाकरः क
 पिलासिहिते देवो मम मुक्तिं प्रुयच्छतु यस्मात्वं कपिले पुण्ये सर्वलोकस्य पावनि प्रदत्तासहस्रूर्णमम मुक्तिप्रदाभ
 वेति ततोऽथानपि ब्राह्मणान्संपूज्यात्नादिभिः संतर्प्यां शिरो गृहीत्वा रुचयंससुहृदेभुंर्जात इत्युद्यापनकौमुद्यां सो
 द्यापनं कपिलापधीव्रतं इधं पधीतत्पुरुषकल्पादिरितिकल्पादिनिर्णये प्रागुक्तं श्राथाश्विनकृष्णसप्तम्यातिथिप
 त्वेन सूर्धपूजा महालय श्राद्धं च कार्थ्यं रुकादिसेतुखंडे सप्तम्यां योनरो भक्त्या श्राद्धं कुर्यान्महालये सप्ततिः
 कल्पसाहस्रं पितरो यानि तसतां संवर्तिचाप्यविच्छिन्नं संपदां विपुलां तथा पुत्रानापि प्रदास्यति तुष्टाः पितृगणा
 रतदा श्राश्विनकृष्णाष्टम्यामाश्वलायने नमाध्यायार्धसंज्ञकं श्राद्धमुक्तं एतेन माध्यायार्धे शौष्ठपद्याश्रपरपक्ष इति इ
 दंच सप्तम्यादि त्रिष्वप्यहस्सु कार्थ्यं इति नारायणतृती हरदत्तरतु मघा युक् वर्षा सुभवं त्रयोदशी श्राद्धमिति व्या
 चर्य्यौ पृथ्वी चंद्रो देवेत्यस्यामेवाष्टम्यां श्राद्धं गयातुल्यफलं तथापि कं ब्रह्मादि श्रापाढयाः च भेषके गया
 माध्याह्मी रत्नदा त्रयोदशी गजच्छाया गयातुल्यता तुल्यै त्के इति हेमाद्रौ पाश्चिपि वसुनामापिता कन्यां शशापा
 नुग्रहाय च शौष्ठपद्या एकाम्भूयः पितृलोकं भविष्यसि श्रापुरारोभ्यदानित्यं सर्वकामफलप्रदेति एतस्याः पद्मसंज्ञा
 प्युक्ता तथाच जातुकर्षः शंखं प्राहुरमावास्यां क्षीणसोमां हि जितमाः श्राष्टकाच भवेत्पद्मं तत्र दत्तमथाक्षयम्

अस्यामहाल्लिप्यश्च फलं पादोसेतुसंदे चोष्ठभ्यांश्चदयाश्चार्द्धनरः कुर्यान्महालयै श्रयातिः कल्पसाहस्रतल्पं
 तिपितरोस्यवै श्राशोभिर्वधंपत्येनंविघ्नोश्चास्यव्यपोहति संततिं चान्यविच्छिन्नानंदयुः पितृगणाः सदेति श्र
 स्यामेवाष्टभ्यांविष्णुधर्मोत्तरोकंपुत्रीयव्रतं हेमाद्रौ शौष्ठ्रपद्यामतीतायांकृष्णपक्षाष्टमीतुया सोपवासीनरस्त
 स्यायंयोपिद्वातनयाधिनी अत्रवासुदेवपूजनं पुरुषसूक्तेन पायसधृतादिहुत्वा पुनार्थापुंनामभिः फलैः कन्या
 र्थास्तीनामभिः प्राश्य संवत्सरव्रतं कुर्यादितिपुत्रीयव्रतं अस्यामेवाष्टभ्यामहालक्ष्मीव्रतमुक्तं तत्रनिर्णयाम
 ते पुराणसमुच्चये श्रियोव्रतंभाद्रपदेसिताष्टमीमारभ्यकन्याभगतेचसुदये समापयेत्तत्रतैथौचयावत्सूर्यश्चपूर्वाह्न
 गतेयुवत्याइति तत्रैव कन्यागताकमारभ्यकतंयंहिश्रियोर्धनं हस्तत्रांतदलस्यैकैतद्रतंतुसमाययेत् पूजनी
 यागृहस्थानामष्टमीप्राह्यशिश्रयः दोषैश्चतुर्भिः संत्यक्तसर्वसंपत्करातिथिः पुत्रसौभाग्यसौख्यायुर्नाशिनीसा
 प्रकीर्तिता तस्मात्सर्वप्रयत्नेनत्याज्याहस्तगतैरथौ विशेषणपरिष्याज्यानवमीदूषितायदीति दोषचतुष्टयंतथै
 वोक्तं त्रिदिनेचावभेचैवश्राष्टमीनोपवासयेत् पुत्रहानवमीविद्यास्त्रिःश्रीहस्तगतैरथौ त्रिदिनादिलक्षणमुक्तंर
 त्तमालयां यत्रैकः रपुशतिदिनदयावसानंवारश्चेदवमदिनंतदुक्तमार्थः यःस्पर्शोभवतितीथित्रयस्यचारुहिद्यु
 रपुज्यायमादिनंद्वयंचनेष्टं यएतेसर्वनिषेधाः प्रथमारंभविषयाः मध्येतु सतिसंभवे ज्ञेयाः व्रतस्यपोडशाब्द
 साध्यत्वेनमध्येसामान्ययोगात् इयंचवंद्रेदप्यव्यापिनीप्राह्या तत्रैवपूजाद्युक्तः परदिने चंद्रोदयादूर्ध्वात्रिसूह
 तंव्यापित्वेपरैवकार्यार्था अन्यथापूर्वैव पूर्वावापरावैवाप्राह्याचंद्रोदयेसदा त्रिसूहर्तापिसाकार्यंपरत
 श्रोध्वंगाभिनीति मदनरत्नेनिर्णयाम्यते संप्रहोकेः श्रद्धैरानमतिक्रम्यवर्ततेयोत्तरातिथिः तदातरस्यांतिथौ
 कार्यमहालक्ष्मीव्रतंसदेतिवचनाच्चैतिसंक्षेपः इदं व्रतं च भाद्रशुक्लाष्टमीमारभ्याश्विनकृष्णाष्टम्यंतं पौडश

दिनसाध्यमर्द्धरात्रव्यापिन्यामष्टम्यांकाठर्थं प्रारंभस्तरयंज्येषायुतायांशुक्लाष्टम्यांकाठर्थः तथाचस्कादे मासिमा
 द्रपदेपक्षशुक्लेष्येषायुताष्टमी प्रारब्धव्यंघ्रतंतन्निमहालक्ष्म्यायताऽसोभिः समापनचक्रवर्णायामष्टम्यामेवतद्भवेत् चं
 द्रोदयव्यापिन्यामष्टम्यामेव चंद्रोदयघ्रतेष्वेवतिथिस्ताऽकालिकीऽस्मिन्ति दिनद्वयेचंद्रोदयसर्वेऽसत्वेवापूर्वव प
 रादिनेचंद्रोदयोत्तरचेदृष्टमीतदापरैव मदनरत्ने पुराणसमुच्चये पूर्वोवापरविद्वावाग्राह्याचंद्रोदयेसदा त्रिमु
 हर्तानुसापूज्यापरतरशोर्ध्वगामिनीति अथघ्रतविधिः हेमाद्रौ मदनरत्ने स्कादे स्कांदउवाच सौभा
 न्यजननस्त्रोणांदांभिर्गपपरिहृतं परमैश्वर्यजननंतद्रतद्रुहिशंकर ईश्वरउवाच साधुसाधुमहावाहोयष्ट
 ष्टौ हंत्वयानघ तत्तेहंसंप्रवक्ष्यामिब्रतानामुत्तमंघ्रतं येनचार्णननररेदुर्गतिंयतिकर्हिचित् सुभगावासपुत्रावा
 वध्यावापिस्त्रियोगुह अस्तिदेव्याघ्रतंपुण्यमहालक्ष्म्याःपदानन नारीणांचनराणांचघ्रतंसर्वसुखावहं
 स्कांदउवाच देव्याश्चरितमाहात्म्यंमर्त्यकेनघ्नकाशितं विधानंकोटिशंघ्रुहिश्रतस्यास्य महाविभो शंकरउवाच
 देवासुरमभूच्छूणंभद्रशतंरुते महिषसुराणामधिपेदेवानांचपुरंदरे तत्रदेवैर्महावीर्यैर्नारायणबलाश्रयात्
 असुरानिर्जिताः सर्वेषांतालतलमापयुः केचिच्छंकांगताः केचित्प्रविष्टावरुणालयं गिरिदुर्गसमाश्रित्य
 केचित्तरथुर्महासुराः तत्रकोलासुरोनामदुर्जयस्समहाबलः गोमंतदुर्गमंदुर्गीगरिमाश्रित्यनिर्भयः याराजक
 न्यक्रालोकेरुपध्वोमहागुणाः आनीयगिरिदुर्गस्थोरमयामाससर्वशः रमयित्वाक्षिपन्नकामरूपीविलंगमः
 एतस्मिन्नेवकालेतुहागतौमुनिसतमौ श्रुतप्रभावंसंपन्नौपुलस्त्येगीतमस्तथा तीर्थयात्राप्रसंगेनश्रुत्वावा
 क्यंजनस्यच कोलासुरेणचरितंकथ्यहितोः शिखिध्वजं तावूचतुर्जनसर्वसगस्त्योऽस्तिमहामुनिः येनतोयनि
 धिः पीतोयिष्याद्विश्रयनिवारितः तंत्रवंधमोसर्वकोलासुरवधातये इत्यमंत्र्यपयुः सर्वंगत्वा तमनि

अस्यामहाल्लिपश्चात्फलं पाशेसेतुसंदे घोष्ठभ्यांश्रद्धयाश्राद्धनरकुठ्यान्महाल्लये अशीतिःकल्पसाहस्रंतप्यं
 लिपितरोस्त्वये आशीर्भिर्यथैयंनंविद्वांश्चास्त्वय्यपोहति संततिंवाग्भ्यविच्छिन्नांद्युः पितृगणाः सदेति श्र
 त्यामिवाष्टभ्यांविष्णुधर्मोत्तरोकंपुत्रीयव्रतं हेमाद्रौ प्रौष्ठपद्यानतीतायांकृष्णपक्षाष्टमंतुया सोपवासीनरस्त
 स्यांयोपिद्वातनयार्थिनी अत्रवासुदेवपूजनं पुरुषसूक्तेन पायसवृतादिहृत्वा पुत्रार्थीपुंनानामिः फलैः कन्या
 र्थांस्तीनामभिःप्राश्य संवत्सरव्रतं कुर्यादितिपुत्रीयव्रतं अस्याभेवाष्टभ्यांमहालक्ष्मीव्रतमुक्तं तत्रनिर्णयाम्
 ते पुराणसमुच्चये श्रियोव्रतंभाद्रपदेसिताष्टमीमारभ्यकन्याभगतेचसूर्ये समापयेत्तत्रतिथौचयावत्सूर्यश्रपूर्वाह्न
 गतोयुवत्थाइति तत्रैव कन्यागताकमारभ्यकर्तव्यंहिश्रयोचनं हस्तप्रांतदलस्थेकैतद्व्रततुस्माययेत् पूजनी
 यागृहस्थानामष्टमीप्रातृपिश्रयः दोषैश्चतुर्भिःसंस्थत्सर्वसंपत्करातिथिः पूजसौभाग्यसौर्यायुर्नीशिर्नासा
 प्रकीर्त्तित्वा तस्मात्सर्वप्रयत्नेनत्याज्याहस्तगतैरवौ विशेषणपरित्याज्यानावर्भीदुषितायदीति दोषचतुष्टयंतत्रै
 वोकं त्रिदिनेचावनेचैवश्रुष्टमीनोपवासयेत् पुत्रहानवर्माविद्वास्त्रीश्रीहस्तगतैरवौ त्रिदिनादिलक्षणमुक्तर
 ल्मालायां यत्रैकः रष्टुशतिदिनद्वयावसानंवारश्रेद्धवमदिनंतदुक्तमार्थैः यःस्पर्शांभवातिथिभयस्यचाह्निद्यु
 र्ष्टुव्यायमादिनद्वयचनेष्ट यएत्सेर्धेतिपेधाः प्रथमारंभविपयाः मध्येतु सतिसंभवे ज्ञेयाः व्रतस्यपोडशाब्द
 साध्यत्वेनमथ्येसामान्ययोगात् इयंचंद्रोदयव्यापिनीग्राह्या तत्रैवपूजाद्युक्तः परदिने चंद्रोदयादूर्ध्वान्निमुहू
 तंव्यापित्वेपरैवकाठ्यां अन्यथापूर्द्धैव पूर्वावापरविद्वावाग्राह्याचंद्रोदयेसदा त्रिमुहूर्तापेसाकार्योपरत
 श्रोर्ध्वगामिनोति मदनरत्नेतिर्णयाम्यते स्रग्दहेकः श्रद्धंरात्रमतिक्रम्यवर्ततेयोत्तरातिथिः तदातरस्यातिथौ
 कार्थ्यमहालक्ष्मीव्रतंसदेतिवचनाच्चैतिसंक्षेपः इदं व्रतं च भाद्रशुक्लाष्टमीमारभ्याश्विनकृष्णाष्टम्यंतं पोडश

दिनसाध्वमर्द्धरात्रव्यापिन्यामपुन्याकार्द्वयं प्रारंभरतरस्यांयेषावुतायांशुक्लाष्टम्यांकार्द्वयं तथाचस्कांदे मासिमा
 द्रपदेपक्षशुक्लेषेषावुताष्टमी प्रारब्धव्यं व्रतं तन्नमहालक्ष्म्यापयतामभिः समापनंचकणायामपुन्यामेवतद्भवेत् चं
 द्रोदयव्यापिन्यामपुन्यामेव चंद्रोदयव्रतैवतिथिस्तात्कालिकीस्मृतेति दिनद्वयेचंद्रोदयसत्वेऽसत्वेवापूर्वेव प
 रदिनेचंद्रोदयोत्तरचेदष्टमीतदापरैव मदनरत्ने पुराणसमुच्चये पूर्वोवापरविद्धवाग्राह्याचंद्रोदयेसदा त्रिभु
 व्वात्तुसापूज्यापरतश्चोर्ध्वगामिनीति अथव्रतविधिः हेमाद्रौ मदनरत्ने स्कांदे स्कांदउवाच सौभा
 ग्यजननस्त्रोणादीर्णाभ्यपरिक्रंतं परमैश्वर्यजननंतद्भवत्तद्बृहिशंकर ईश्वरउवाच साधुसाधुमहावाहोयत्प
 टो हंत्वयानय तसेहंसंप्रबक्ष्यामि व्रतानामुत्तमं व्रतं येनचार्थेननररेदुर्गातिंयातिकर्हिचित् सुभगावासपुत्रावा
 वध्यावापिलियोगुह अस्तिदेव्याव्रतंपुण्यमहालक्ष्म्याःषडानन नारीणांचनराणांचव्रतसर्वमुखावहं
 रुकंदउवाच देव्याश्चरितमाहात्म्यमर्थकेनव्रकांशितं विधानंकीदृशब्रूहि व्रतस्यास्य महाविभो शकरउवाच
 देवासुरमभ्युद्धपूर्णमन्दशातं कृते महिषेसुराणामधिपेदेवानांचपुरंदरे तज्जदेवैर्महावीर्यैर्नारायणाबलाश्रयात्
 असुरानिर्जिताः सर्वेषातालतलमापयुः कंचिच्छंकांगताः कंचिस्राविष्टावरुणालय गिरिदुर्गैस्समाश्रित्य
 कंचित्तरथुर्महासुराः तत्रकोलासुरोनामदुष्प्रसमहाबलः गोमतंदुर्गमंदुर्गैर्गिरिमात्रेत्यनिर्भयः याराजक
 न्यकालोकेरूपवत्सोमहागुणः आर्त्ताधिगिरिदुर्गस्थैरमयामाससर्वशः रमयित्वाक्षिपन्नकामरूपीविलंगमः
 एतस्मिन्नेवकाले तुहागतौमुनिसत्तमौ श्रुतप्रभावसंपन्नौपुलस्त्येर्गौतमस्तथा तीर्थयात्राप्रसंगेनश्रुत्वावा
 क्यंजनस्यच कोलासुरेणचारितंकन्याहेतोः शिखिध्वजे तावूचतुर्जनंसर्वसगरस्योऽस्तिमहामुनिः येनतेयानि
 धिः पीतोविध्याद्विश्रचनिवारितः तं व्रतं यमो सर्वकोलासुरवधासये इत्यामंत्र्ययुः सर्वंगत्वा तमभि

दाप्य ऊचुः सर्वेषां च तं कोलासुरविचोष्ठितं तच्छ्रुत्वा भगवानाहैमन्नावस्ति एतन्मूर्धाः सृष्टिस्थिति विनाशानां का
 राणामकवत्सलाः रामस्याद्रौ तपस्यति ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः तिस्रः संध्यामूर्त्तिमत्पस्वतपांशुश्रुपणे रताः अपश्य
 तमहालक्ष्मीं शक्तिरूपेण स्थितां सर्वशक्तियुतां दिव्यलोकानां हितकाम्यया इत्युक्त्वा रितंगत्वा कोलासुरवधा
 तपे निवेद्या निखिलं तेभ्यस्तस्युः प्रांजलयोजनाः तच्छ्रुत्वा निखिलं तेभ्यो ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः संध्यात्रयं समा
 ह्वयवाचं शोचुः सुरेश्वराः वंदारुसुरवृक्षेभ्यो मौलिमाणि कथमंडला हरिष्यति महालक्ष्मीं पुं द्वे कोलासुररिपुं
 भगवद्योमूर्त्तिमद्योदंडयूलादिभिर्वरैः श्यायुर्धैर्विधैः कृत्वा जायमानस्यथसंयुगे युष्माकं च महान्योसौ येषुष्मत्कोषसमु
 द्रवः भूतनाथो भूतमन्युर्व्युः सहायो भविष्यति इत्युक्त्वा रितंगत्वारुरुधुः कोलाशक्षसं निरुध्य च पुरीं दिव्यो जगत्पुं
 जं लदस्वनाभिर्दंत्यश्च दिशो वद्वर्धयंत्यश्च तत्क्रुधां कोलासुरोहितच्छ्रुत्वा श्रोत्यपगतमहात्वनः रोषेणः क्रोध
 तास्वाक्षिमेरोरिव भृगांतकः हस्यश्चरथापादात्तैश्च तुरंगवलान्वितः निर्धयोऽतनां योद्धुं कालिकावाइवाशानिः सकुं
 डलाशेरत्पाणकवर्षाधृतवाणधिः वद्धगोधां गुलिनाणः क्रुद्धो वृत्रइवापरः ततो राक्षससैन्यं तद्भूतनाथेन संगत
 देवना रिजननापि युद्धं करोति भीषणं महारवैर्भीमयोर्षाणकैकारनिःस्वनैः निरस्थान नितदैश्रैवलोकशब्दम
 चो भवत् जयते वदतं तेषां धावतामि तरेतरं वद्ये समरं घोरं मुष्टामुष्टिकचाकचि उद्धते राक्षसवले भूतनाथो म
 हावलः समर्दराक्षसानो कंशरवर्षैः सुदारुणैः हतं दृष्ट्वा सुरवलं क्रुद्धः कोलासुरो रणे श्लाभी द्रुत्यगदापाणि रत्नाड
 यामास भैरवं ययो मूर्ध्नि महावीर्यं स्वतथाभिहतमस्तकः ततो दिव्योतिवेगेन ह्याभिदुद्रुव रुद्धतैः त्रिशूलै रभिजघ्न संतं
 पदिशैश्चोदय दारपन् मुष्टिभिस्ताडयामासुर्नखैश्चोदय दारपन् पादाघातैः समाजघ्नः सिंहः करिवरं यथा
 सकुंडलाशिरस्त्राणोदघोरे कलोचनः कृतवक्राटिवक्रोसौराक्षसस्तामुहुर्मुहुः गदया ताडयामास

शिरः कठांसकुक्षिपु वभञ्जुरतांगदांतास्तुहसंस्थःसुमदाकुलाः ततोषनुर्धरेभूत्वावाणजालमवा

किरत् तांसांशरीरमर्माणिभिदञ्जरशतैःशितैः ननादवद्धवैरोसौहृदयंयाभिनचछरैः ततः क्रुद्धतरास्तास्तुतंपादैर्न

शुभ्रुंशं आकाशेभ्रामयित्वातंचिक्षिपुर्गानंक्रुधा कोलासुरोपिपतितोयावदुःखातुमिच्छति तादन्निरांत्य

लक्ष्मीस्तंपादान्यांप्रत्यपीडयत् तत्पादपीडितंरक्षोवितृष्यनयनेभ्रुंशं मुक्तकंठःस्वनंश्रुत्वाततोमोहमुपेयिवान्

ततोदेवाः सभंधर्वात्मनुष्याऋषयोऽस्तुवनं देवनाथाश्चदेव्यश्चनत्तुः सुमदाकुलाः देवदुंदुभयोर्दुःपुष्य

दृष्टिः पपातखात् दिशःप्रसेदुर्मंरतोववुर्भूदरवंजनात् सुरासुराशिरोरत्नवंद्यपादांबुजास्ततः देव्योदि

व्येनयानेनयांतिकोलापुरंप्रति आयातींपंकजावीक्ष्यमुक्तपादाग्रशृंगलः तुष्टावपरयाभक्त्याराजकन्यागणा

मुदा पंकजां कमलां राजकन्याऊचुः वंदारुशीरसुरदंदाकिरीटकोटारोचिर्घंटामिकरकरत्पितरत्नदीपं देवि

त्वदीयचरणंशरणजनानांसेवामहेसकलनंगलवद्धंनय १ उत्फुल्लकैरवदलायतलोचनयैगंडोह्लसच्चटलकुंडलमंडि

तायै राकायाश्रितिभटाननकोमलयैतस्यैनमः कमललोचनवह्नभायै २ सद्भक्तकल्पलतिकाहरकंठभू

षांकपूरहेमकटकोज्ज्वलकंकणाकां संसारसागरमुखेपततेममाद्यत्वादादपीठकरयशिरनंगमातः ३ दृष्ट्यादेवि

जनारत्तवाद्यविविधाब्रह्माधिपत्यंगताः विष्णोर्वैक्षसियाचकारतरलालीलाव्जमालाधमं क्लेशाग्निप्रहितंत्वदीय

चरणद्वंद्वव्रजेसेवारतं कारुण्यमृत्तसारपूरितदशामानद्यपद्रेथरि ४ मल्लीविफुल्लकुसुमोज्ज्वलमध्यभाग

धामिच्छभारजिततारकचित्रिताभा उत्तहहेमनिकपोज्वलकायकांतिलक्ष्मीः स्वयंप्रणमतांश्रियमातनोतु ५

इतिस्तुतामहालक्ष्मीर्भक्तानामिष्टदायिनी राजकन्यास्तुताःसर्वांमुक्त्वास्वपुरमापयौ ततःप्रभृतिर्लोकेषुपुण्यास्ताः

सर्वकामदाः तारचतुःषष्टियोगिन्योमहालक्ष्मीपरिग्रहात् नृत्यंतिनिवहैरत्तन्नगीतवादिनानिःस्वनैः पुरोदेव्यामहा

लक्ष्म्याः करहाटपुरेतिथि एवंप्रभावासादेवीविष्णुरामाषडानन व्रतरथास्यविधानंचशृणुमत्ताविधानतःमासिमाद्र
 पदेशुक्तेपक्षेत्रेषषायुताष्टमीप्रारब्धव्यं व्रततत्रमहालक्ष्म्यामहात्मभिः करिष्यामिब्रतदेविव्यद्रकस्तरत्परापणः तद्वि
 श्रनमेयातुसमातिवत्प्रसादतः इत्युच्चार्यततोवदध्याढोरकंदशिणेकरे षोडशग्रंथिसहितंगुणैःषोडशभिर्द्युतं ततो
 न्वहंमहालक्ष्मीपूजयेन्नियतात्मवान् भंधपुष्पैःसर्नैवैद्यैर्वावत्कृष्णाष्टमीदिनं तस्मिन्दिनेतुसंप्राप्तिकुर्यादुद्यापनं व्रतं
 वस्त्रमंडपिकांकृत्वामाल्यरत्नोपशोभितां त्रिभूमिकांचसुश्लक्षणांनानादींपूरलंकृतां चतस्रःप्रातिमाःकृत्वासौवर्णास्त्र
 तस्त्रवल्पाणिः स्तपनंकारयेत्तासांपंचासृताविधानतः षोडशैरुपचारैश्चधूर्त्वापादिभिस्त्रया जागरंतत्रकर्तव्यंगीत
 वादिनातिःस्वनेः ततोनिशेथेसंप्राप्तिसुदितेऽस्तदीधितौ कृत्वातुरशंडिलेपंचाषडंगंतुप्रपूजयेत् दद्यादध्वंचश
 शिनेव्रतीतरमैसमाहितः क्षीरोदार्षाणवसंभूतचंद्रलक्ष्मीसहोदर पीयूषधामरोहिण्यासाहितोर्ध्वगृहाणमे जातु
 भ्यामवर्नागत्वामंत्रेणार्थयेत्ततः क्षीरोदार्षाणवसंभूतकमलकमलालये प्रपच्छसर्वकामान्मेविष्णुवक्षस्त्रलाल
 ये पुत्रान्दहियशोदेहिसौख्यसौभाग्यमेवच कालिकालिमहाकालिकरालिनमोरतुते त्रैलोक्यजननित्राहि
 वरदेभक्तवत्सले एकनाथेजगन्नाथेजन्मदात्रिप्रियेव्यये रेणुकेत्राहिमदिविरामभातःशिवंकुरु भूतनाथेजगन्नाथे
 प्रसीदपुरुषोत्तमे कपालकर्तिकाशूलडमरुव्यग्रहरतके श्रियंकुस्महालक्ष्मिन्त्याश्रयंचाशुनाशय भैत्रैर्तैर्भ
 हालक्ष्मींश्राध्यंश्रात्रिययोषितां श्रीसूक्तेतथावर्होपद्यानिजुहुयाच्छुचिः पायसंचैववित्वानितदलाभेयवाघृतं
 ग्रहेभ्यश्चवहेतव्यंसमिञ्चरुचूतादिकं चंदनंतालपत्रंचपुष्पतालादिकंतथा नवेशूर्पण्यभक्ष्याणिक्षिप्त्वावहुविधा
 निच प्रत्येकंपोडशैतानिपूगपूणानिचैवाहि तान्यन्नेनसमाच्छाद्यत्रतदद्यात्समंत्रकं क्षीरोदार्षाणवसंभूतालक्ष्मी
 इचंद्रसहोदरा व्रतेननेनसंतुष्टाप्रार्थयतांविष्णुवज्रभा इंदिराप्रतिग्रहणातिइंदिरावैददातिच इंदिरातारकौभाभ्यां

इंदिरायै नमो नमः ॥ दत्त्वाऽर्थाय नदींश्च श्रोत्रियाणां च योषितः ॥ चतस्रः प्रतिमास्तस्तु ब्राह्मणा यानि वेदेषु ॥
 एवं कुर्यं सुनिर्वर्ण्यं ब्रतीभोजनमाचरेत् ॥ इति व्रतविधानं ॥ अथ कथा ॥ स्कंद उवाच ॥ केन दंस्वीकृतं पूर्वकथमस्मिन् प्र
 काशितं ॥ ब्रूहि मे तत्त्वतो देव यद्यहं ब्रह्म भरतव ॥ शंकर उवाच ॥ आसीद् राजा सार्वभौमो मंगला वृह इति श्रुतः ॥ कुण्डिनेन
 गरे रभ्येतस्य पद्मावती प्रिया ॥ तमागतः कश्चिदंके रसेवको ब्राह्मणोत्तमः ॥ ब्रूजातनामा तस्यासौ नाम च केनृपोत्तमः
 तव ब्रह्म कइति स्यातो बभूव द्विजसत्तमः ॥ कदाचिन्मृगयासको भूपालो विनमा विशत् ॥ तत्र विदग्धा वराहादीन् मृगान् दृत्वा
 सहस्रशः श्रुतुत्परिवृतः श्रांतो दृक्ष मूलमुपागतः ॥ उदकान्वेषणे चारान्प्रेषयामास सर्वतः ॥ वने जलंतेनापश्यन् चिर
 श्रांत्वा प्रपन्नतः ॥ ते गत्वा नृपतिं प्रोचुर्नात्रां भइति दुःखिताः ॥ तव ब्रह्मकोपि बधामा विपि नंतदं तं द्रितः ॥ भ्रममाणस्त
 दापश्यन् कार्स्मिन् शिचिद्वनगवहरे ॥ रभ्यं सरोवरं दिव्यं कुमुदोत्पलमंडितं ॥ तत्रापश्येद्देवकन्यादिदिव्यरूपामनोरमाः ॥ तन्व
 गीश्चारुनयनाः पीतोन्नतपयोधराः ॥ हारकंकणकेपूरनूपुरालं कृताः शुभाः ॥ पूजयतीर्महा लक्ष्मीं ब्रत रूपेण सादरात् ॥ त
 व ब्रह्मकोपि प्रच्छकिमिदं कथ्यतामिति ॥ स्त्रिय ऊचुः ॥ महा लक्ष्मीं ब्रतमिदं सर्वकामफलप्रदं ॥ क्रियते रूमाभिरैकाग्र
 मनोभिस्त्वन्नभक्तितः ॥ तव ब्रह्मकोपितच्छरुत्वा ब्रतं जग्राह भक्तिमान् ॥ तदनुज्ञां ष्टर्हात्वा स्वजलमादाय सत्वरं ॥ आजगा
 म जलं तस्मै दत्त्वा प्राजलिना सह ॥ जलपीत्वानुपस्तस्य दृष्टवान् डोरकंकरे ॥ किमिदं डोरकं विक्रवतं कृतवानसि ॥ राज्ञा
 ष्टुष्टतव ब्रह्मोपिकथयामास तन्नत ॥ तच्छरुत्वारजशादूलो ब्रतं जग्राह भक्तिमान् ॥ तव ब्रह्मैव संहितो राजा स्वपुरमाय
 यौ पद्मावती ष्टर्हात्वा तयारंतुंगतो रहः ॥ रममाणा यसा देवीते न राज्ञा प्रियेण वै ॥ तं दृष्ट्वा डोरकहस्तं कुपितात्प्यंतको
 पना ॥ कयात्वं चितो ब्रूहि कया वदं सुडोरकं ॥ मावादीरन्पथात्वेत ब्रह्मैव ब्रतमनुत्तमं ॥ इत्युकापि प्रियेणासौ हस्ते चि
 च्छेदं डोरकं ॥ ज्वाला माला कलेवहैः क्षिप्तवस्यतिकोपना ॥ हाहा कष्टमिदं पापकृतं मूढधियात्वं यथा ॥ इति निर्भर्यवतां

राजा तद्योजव नगवहरे सा चहानिययौ पृश्चान्नवहानिययौ तृपः महालक्ष्म्यपचारिणसारण्यजलवाजिते मुग्गमा
 णवनेतस्मिन्नकांचिद्धर्तमापसा विचरतीवनेतत्रऋषेः कस्यचिदाश्रमं ददर्शमुग्गसंकीर्णशांततटणमुग्गाश्रितं
 तत्रापश्यदनेरभ्यवसिष्ठं मुनिपुंगवं ववंदेचरणैतस्य विसंज्ञादुःखकार्षता चिरंध्यात्वा मुनिस्तस्य ज्ञातवान् दुःख
 कारणं महालक्ष्म्यपचारिणज्ञातं विज्ञानचक्षुषा तद्गतं कारयामास तस्य त्रुःखोपशान्तये तद्दुःखं तक्षणादेव विनष्ट
 मभवत्तदा पुनश्च मुग्गयासको भूपालो वनमाविशत् कंचिन्मुग्गं समाविभ्यद्वा एनैकेन बाहुमान् अन्वगच्छन् मुग्ग
 पदं तस्याश्रममुपागतत् वरमुनिं ददर्श भ्रवसिष्ठं वीतकल्मषं कृततियक्रियोदृष्ट्वा चरतौ वहिरतिक्रान्त्वा
 भावविलासाभ्युहं रतौ हरिणेषु क्षणां तदा निर्गम्यत्पतिः प्रोवाच मधुरं वचः वामोरुकासिकलयाणिकिमर्थं चरसेवने
 किञ्चरीमानुपीवत्वं यक्षिणी चारुहासिनि किमत्र बहूनां केन भजमानं भजस्वनां नृपेण तेन साष्टश्यास्मिता वाक्यमो
 द्रवात् पुनर्भजाभिचाहं त्वामवोहमिहिर्षी तव महालक्ष्म्यपचारिणत्वया हीना चराम्यहं मुनींद्रस्याश्रमे रभ्येतरुमुत्तमो
 पशोभिते मनोपरिक्रपाविष्टो महालक्ष्मं व्रतोत्तमं कारयामास विधिवत्सर्वविश्रोपशांतये तयो कंच वचनं श्रुत्वा
 सचेत्फुल्लविलोचनः ऋषेरनुज्ञामादाप्यप्रियामादाय सत्वरः हृष्टपुष्टजनैर्जुष्टपलाकाध्वजशोभितं प्रविवेश तया
 साहस्यैरैरभिवां दितः महालक्ष्म्या व्रतं भूयस्तया सह चकार ह भुक्तेह भोगान् चिपुलात्पुत्रैः पौत्रैः समाहृतः भूपालः
 सार्धभौमो भूत्व लोमात्प्यतां ययौ महालक्ष्मीं प्रसादनेन मंत्रिभिः सर्वसंपदां एवंप्रभावासदेवी न राणां मष्टदा
 यिनी सर्वपापहरा देवी सर्वदुःखापहारिणी एवंप्रोडशवर्षैतु कर्तव्यं व्रतमुत्तमं याकारिष्यति तां भक्त्या स्वयं सिद्धि
 रूपासते लोकपालाश्च पुष्यंति दासा इव मनोरथान् नारीवापुरुषकारिष्यति मुदा भक्त्या व्रतं त्यक्ततः सेवंते हरिरुद्रप
 द्मजसुरानुष्यंति तस्य प्रियं तस्यादौ पारिंजयंति मनुजामौलिप्रभां मंडले रतस्मिन्नेव कुटुंबिनी ववसते लक्ष्मीः स्व

यं विष्णुना यमत्तया चाप्यमत्तया वा कुर्वति व्रतमुत्तमं श्रतकाले स्वयं विष्णुः संसारात्परिरक्षति यद्दंशुणुया
त्रिरस्यं श्रावयेद्वासमाहितः न संस्रजति तं लक्ष्मीरलक्ष्मीर्नैव तं भजेत् सर्वपापविनिर्मुक्तः स्वर्गलोके महीयते ॥

॥ इति स्कंदोक्तं महालक्ष्मीव्रतं ॥

अथ भविष्योत्तरं महालक्ष्मीव्रतं युधिष्ठिर उवाच स्वस्थानलाभपुत्रायुःसर्वैश्वर्यसुखप्रदं व्रतमेकं मावक्ष्यामि चा
दंयं पुरुषोत्तम श्रीकृष्ण उवाच दुर्वार उव्रते यपरिण्यासो विविष्टपे एतदेव कतरयादौ दिवेंद्रः प्राह नारदं तस्य शु
व्याततो वाक्यं समुत्तिः प्रत्यभाषत नारद उवाच पुरंदर पुरपूर्वपुरमासीत्समान्वितं रत्नगर्भाभवद्भूमिर्षत्ररत्ना
दथ भूधरैः यत्रांगनाजनापांगभंगलोचनसायकैः त्रैलोक्यं स्ववशं चक्रदेवकुसुमसायकः चतुर्वर्गजनिर्षत्रयञ्च विश्व
विभूषणं विश्वकर्मापि यद्दक्षकंपयत्यनिशं शिरः तत्राभवत्महार्पा लोमंगलो मंगलाशयः क्लिवदेवो प्रियातस्य दु
र्भंगो कावभूवह अन्यातुषोले देवा महेषाया शस्विनी कदाचि नंगलो राराजो चो लदेवा सहायवान् प्रासादशिखरा
रुढः रुशलीनिकामपरश्रुत तामालोक्य महीपालः स्मरस्मेर मुखान्वुजः चो लदेवापतिः प्राह दंतद्योति तदिद्मुखः चंचला
क्षितवोद्यानं कतिनं दितनंदनं कारयामितवो द्विष्टतत्रोद्यानमकारयत् संपन्नं चतदुद्यानं नानाद्रुमलताकुलं अयागव्य
महाकोलस्तनुरष्टनभस्तलः पंकप्रावृद्धघनश्रपामश्रदुराक्षितचंचलः दंष्ट्रातर्जितचंद्रार्कः प्रलयांभोधरस्वनः क
चिद्दंष्ट्राप्रहारेण कचिदंगविषर्षणैः श्रमूलयत्स्वनस्सर्वापादपान्पांडु नंदन तद्गनकीति विज्ञाप्य समेत्योद्यानपालकाः
समयास्तस्य दत्तांतमचुरते नृपतेः पुरः तदा कर्णततो राजा क्रोधाद्दृषितलोचनः वधाय दंष्ट्रिणस्तस्य संदिदेशाखि
लंजनं ततश्च चालभूपालः स्वगंडगालितैर्गजैः श्लाघावन्महार्पासर्वावाजिषट्टाट्टांतरां चालयन्निखिलान्तशैलान् स्य
दनीधमरुद्रवैः पत्तिव्रातमहोत्सवैस्वरयन्पवनांतिकं तस्य वा वर्यं शिरः छेदं विदधामिरे पोरिव तस्य भूपस्य तद्वाक्यं

समाकर्ष्यसस्करः जगामास्वैवमार्गेणप्राणिनश्चेष्टितंयथा ततःकुर्वीमहिपालःकश्याभ्रप्रताड्यच
ब्रीडाकलंकितारस्येदुर्भागंतस्यैवसोऽगमत् गत्वाद्यविपिनंयोरसिंहशार्दूलसंकुलं तमालतालहिंतालशालाजुं
नलतान्वितं श्लिष्टीझांकारसंराववाचालितादिगंतरं तत्रैकेचेतसापश्यन्वहुवन्धामभूपतिः कोलोवेलामवा
प्याथसोभवद्राजसन्मुखः भस्त्रेनसोवयोकोडंबेज्जणार्द्रिंयथाभवान् अथव्योस्त्रिविमानस्थःस्मरसुंदरविग्रहः
कालरूपपरित्यज्यसोत्रवीर्नमंगलंत्पम् गंधर्वउवाच स्वस्वस्वस्तुतेमहीपालत्वयामुक्तिःकतामम तमाकर्ण्य
दत्तांतयेनाहंजातद्वैदशः एकदादेवताद्वैःसंवृतःकमलासनः चंचत्पदादिभिःस्वानैःपङ्गाद्यैःससाभिःस्वरैः म
द्रादिभिस्त्रिभिर्गौर्गायमानंमयात्प नानास्थानगुणोपेतमश्रौर्पाद्रीतमुत्तमं गीयमानंच्युतस्थानंततोहंकर्मणा
मुना प्राप्ताश्वित्ररथस्तेनद्रह्याणसृष्टिकर्मणा ब्रह्मोवाच कोलोभवेतिमेदिन्यांमुक्तिस्तेतुपदातदा निजि
ताखिलभूपालोमंगलस्त्वाहंनिष्यति तदद्यद्यष्टितंसर्वत्वत्प्रसादान्महीपते तद्ब्रह्माणवरंभूपदेवस्यापिसुदुर्लभं म
हालक्ष्मीव्रतदिव्यचतुर्वर्गफलप्रदं लभस्वसर्वभौमत्वंगच्छराज्यंनिजंद्भुतं नारदउवाच चित्ररथेयगंधर्वउ
केदंभूपतिंप्रति श्रंतर्धानंगतस्तुष्टःशरत्कालइवांबुदः अथमंगलभूपालःपार्श्वस्थोद्विजमाकुलं विलोमपवटु
कंकितेककशानिक्षिप्तशंवलं उवाचमधुरावाचांस्मिमतपूर्वा शुचिस्मिमतः देवस्त्वंदानवस्त्वंवागंधर्वोवापिराक्षसः स
त्वंवदवटोक्स्माकिमर्थंवामिहागतः श्रुत्वात्वाशिष्यविप्रसंतंप्राहत्वहेशासंभवः अहंसाधैत्ययाजातस्तदादिशयथो
चितं राजाथतमुवाचेदंत्वंवटोभूतनायकः अप्रत्यार्णविधायाभ्रंतूर्णतैयंचपायय अथाविभ्रम्यभूपालंवटोको
वटपादपे तथाकृत्यतुरंगंचसमारुह्यमहामतिः जगामपक्षिघोषेणयत्रास्तेसुंदरंसरः कमलैकविलासेनरथां
गाभरणेनच वनमालाश्रयत्वेनदधन्नारायणीतनुं भद्रवाम्युसुतेद्योगमक्षारंविपवर्जितं नाशितागस्थपटुष्णासि

प्रसन्नसागराधिकं पंकेमन्नोद्यतत्राश्वः षष्ठ्यादुत्तोर्यतस्यसः चतुर्दिशानिरोक्ष्याद्यंतस्यैवसरसस्तटे दिव्यवल्ब
 परीधानंदिव्याभरणभूमिपितं कथयंतं कथां दिव्यास्त्रीणां सार्धमपश्यत उपसृत्याथतसार्धतद्दृतांतानिवेद्यच्च कृ
 तांजलिरिति प्राहवटुर्भृश्यागिरा वटुरुवाच एतत्किंप्रियते सार्धं स्वयामक्तिपरेणच कोचिधिः किं फलंच स्वप्न
 हितन्मेयथातथ श्रुत्वेतितमुवाचेदं सार्धः करुणयाऽन्वितः सार्धं उवाच शृणुविशैकचित्तेन श्रद्धामकिसमन्वितः
 यामायाप्रकृतिः शक्तिस्त्रैलोक्येव्यभिधीयते व्रतेमेतन्महलक्ष्म्यारतस्याः सर्वफलप्रदं आकर्णयविधिचास्यकथ्य
 मानं वदामया भाद्रमासिस्ताष्टम्यां प्राग्भोस्यविधीयते प्रातः षोडशकल्बरतुप्रक्षालयान्द्रिकरौमुखं तंतुषोडशसंयु
 कं शंथिषोडशसंयुतं मालतीपुष्पकपूर्वचंदनागुरुचर्चितं लक्ष्म्यैर्नमोऽथमन्नेणप्रतिग्रंथयभिर्नञ्चितं धनंधान्यंध
 रांधर्भकीर्तिमायुर्यशाः श्रियं तुरंगानंदं तिनः पुञ्चान्महलक्ष्मिप्रयच्छमे मंत्रेणानेनवद्भ्याथडोरकंदाक्षिणेकरे कां
 डानिषोडशादायदूर्वायाश्चाक्षतानिच एकचित्तः कथां श्रुत्वा पूजयेत्तैश्चडोरकं ततस्तुप्रातरारभ्ययावत्स्याद
 सिताष्टमी तावत्प्रदात्यहस्तौतुपादादीनिकथांतथा शृणुयात्प्रत्यहंदेव्यैतत्संस्मर्यैरशतादिभिः श्रथकृष्णाष्ट
 मीप्राप्यनक्तकालेजितेन्द्रियः स्नातः शुक्लांवरधरोव्रतीपूजाप्यहंविशेत् तत्रोपावेश्यपूर्वाभ्यश्चारुधौतासनोपरि श्ये
 तपटलेखितदृष्टदलंकमलमुत्तमं ऐंद्यादिशक्तिसंयुक्तं पार्श्वपत्रंसकेसरं कर्णिकायांततो लक्ष्मीं कूर्पूरक्षौद्रपांडुरां शु
 श्वल्लपरीधानां मुक्ताभरणभूषितां पंकजासनसंस्थानां रुमराननसरोरुहां शारदं द्रमलाकांतिस्त्रिभुवनेत्रांचतु
 भुजां पद्मपुष्पाममयवदांबव्यप्रकरांबुजां श्रभितो गजपुष्पेनसिच्यमानां करंबुजां संविच्येविलिखेद्वैवीक
 पूर्वागुरुचंदनैः ततस्त्वावाहनं कर्थां नंत्रेणानेनसव्रती महालक्ष्मिसमागच्छपद्मनामपदादिह पंचोपचारपू
 जेयत्स्वदर्थैदिसर्वदा श्रावाहनं ॥ १ ॥ आलयस्तेहकालितः कमलेकमलालये कमलेकमले लक्ष्मिस्थितिं त्वं

कृपयाकुरु स्थापनं २ गंगादिसलिलाधारतार्थमंत्राभिर्मन्त्रितं दूरयात्राश्रमहरंपाद्यं प्रतिगृह्यतां पाद्यं ३
 स्नानंतवमहालक्ष्मिकर्पूरगुरुवासितं सुतीर्थेभ्यः समानीतं स्नानंतत्प्रतिगृह्यतां स्नानं ४ मलयचलसंभूतना
 एतन्नगरक्षितं शीतलंबवहुलामोदं चंदनं प्रतिगृह्यतां चंदनं ॥ ६ ॥ मिलः पारिमलामोदं मत्तालिकुलसंकुलं आ
 नंदिनंदत्तेयानपद्मार्थैकुसुमनमः पुष्पं ॥ ६ ॥ अथांगपूजा चपलार्थैतमः पादौपूजयामि चंचलार्थ
 जानुनीपूजयामि कमलवासिन्यै- कटिपू- शंख्यै- नाभिपू- मन्मथवासिन्यै- स्तनौपूज- ललि
 तार्थै- भुजद्वयंपू- उर्कंठिन्यै- कंठपू- नायार्थै- मुखंपू- श्रियै शिरःपू- पद्मार्थैतमः स
 र्वांगपूजामि गंधसंभारसंबद्धं पृथुवस्तुसमुद्भवं सुरासुरनरानंदिधूपदेविगृहाणे धूपं ॥ ७ ॥ श्रियं
 प्रजावर्तलक्ष्मीवरदां विष्णुवल्गुभ्यां हिरण्यवहयां ज्योतिर्नामद्वयवासिनीं पद्मार्थैः श्रियां मुक्तां चंद्रां
 विभ्रमूत्तैर्विभ्रमूत्तै रऋद्धिं सद्यर्द्धं तुष्टिं पुष्टिधनेश्वरं शुद्धाभोगार्जाधारामिति मातैडमंडलाखंडचंद्रविं
 दां शिवेजसां निधानंदेविदांपोषं निमित्तरत्नवभक्तितः दीपः ॥ ८ ॥ देवतालयपातालभूतलाधारधान्य
 जं षोडशाकारसंभारनैवेद्यंतोश्रियेनमः नैवेद्यं ॥ ९ ॥ स्नानादिकविधायापि यतः शुद्धिरवाप्यते तदे
 तदाचमनीयमहालक्ष्मिविधायां आचमनं ॥ १० ॥ पातालतलसंभूतं चंदनांभोजमूषणं नानागुणसमा
 कीर्णैर्तांबूलैर्देवितेनमः तांबूलं ॥ ११ ॥ तंतुसंतानसंबद्धकलाकौशलयनिर्भितं सर्वांगामरणश्रेष्ठवसनपरि
 धीयतां वस्त्रं ॥ १२ ॥ विष्णुर्वक्षसिपद्मे च वेश्चक्रे तथा वरे लक्ष्मीर्देवियथासितं मयि देवितया भव या
 र्थना उत्तार्युर्दरे कंचावहोर्लक्ष्मीं पार्श्वे निधापयेत् लक्ष्मिदेवि गृहाण त्वं दरे कंचं नमयाधृतं कथां श्रुत्वा सुवर्णं
 वादत्वा चार्थाप्यदाक्षिणां एवं निर्वर्त्या विधिवत्पूजनं वटकाश्रियः हेवटकेति संबोधनं चातुर्वर्ण्यदेवाय यथाशक्तया

श्रद्धादिणां दीपान्पोडशापिंडाश्रगाधूमस्यद्विजातये दत्त्वात्संस्वययाभुक्कारात्रीजागरणं चरेत् चंद्रोदयेथसंजातेद
 यादर्थ्यततोन्नती मंत्रेणानेनविश्वेद्रशंखेनानुफलादिना नमोस्तुतेनिशानाथलक्ष्मीभातर्नमोस्तुते संपूर्णताव्रतंपा
 तुष्टहाणादर्थ्यविधोनामः इतिचद्रायादर्थ्यदानं प्रातर्वसर्ष्येदेवींमंत्रेणानेनसुव्रती पंकजदेविसंस्वयममवेष्टमनिर्सांवि
 श्वा मातःसपुत्रभृत्योहंसुखीरस्यांत्वत्प्रसादतः इतिविसर्जनं पोडशाहेतुसंपूर्णकुर्यादुद्यापनं व्रती विधिनानेनविश्वे
 द्रशूणुश्रद्धासमन्वितः दातव्याधेनुरेकावैस्वर्णशूणादिसंयुता श्रोत्रियायसुवर्णैवप्रदद्याद्वसनादिकं सार्थंउवाच एत
 त्केचित्तंविप्रव्रतानामुत्तमं व्रतं यद्विधानादनायासास्त्वमतेवांछितंफलं कृत्वाव्रतवरंविप्रराजानंतंचकारय व्रतमेतरव
 यविविप्रदेयंश्रद्धावतेपरं नास्तिकानांपुरस्तात्तुनप्रकाश्वपंकथंचन नमस्कृत्वापितंसार्थंपंकटुत्थाप्ययाजिनं संपीठ्वां
 भरतमादापयद्विनापित्रसन्निभं आरुह्यतुरंगविप्रोराजातिकमुपागमत् नानाप्रकारसंभारशंवलान्युद्रकस्यच व्रत
 प्रभावादभवन्ननुभजेभूमतांवरः अथारुह्यमहीपालोवटुपदर्याणिनहयं तद्गतस्यप्रभाविणतूर्णैस्वपुरमागतः त
 नालोक्यसमालोक्यराजानंभूपुरंदरं उरसवंचाकिरेपौरास्तैर्यत्रिकपुरःसराः चलयताकाधामानंराजत्कल
 यार्थौक्तिकं पुरन्दर्यदिवाभातिछन्नदंडोचितैःकरैः अथोत्सुकतयाद्वाराद्वयावतिस्मवरांगाना स्खलन्मुकालता
 जालैश्चतुष्कमिदकवर्ती काचिद्विमुक्तकेशैवकर्तकनयनंजना काचिन्नितंभारार्ताकाचिर्पीतपयोधरा अथा
 विशन्महीपालोवटुनासहितो गृहं पौरनाराजनाक्षितलज्जैःपुरितविग्रहः अयोत्तीर्यहयान्तरमाडुहस्तावलं
 वितः जगाममंगलेराजालो देवीतुपत्रवै दृष्ट्वातुचोच्छेदेवीसाडोरकवलिवाहुके विश्वप्रमनसाक्रुद्धाशंकां
 चक्रेत्पत्त्रिमां आसेटकस्यव्याजेनगतोन्यांवच्छमांप्राति सौभाग्यायतयावद्विडोरकोदक्षिणमुजे तथैवटुकश्चा
 यंमंद्रपुंश्रपितोधुवं ततोदुर्दैवदृष्ट्यास्कोपादाच्छिद्यडोरकं चिक्षेपचमहीपृष्ठस्वसौभाग्यसुखैःसह ननुबोधवतां

राजत्रोटयती चर्द्धरकं साभतंमभिर्भूयथा कुर्वन्वात्तौवनीद्रवां तद्रतस्यविधानार्थंस्वस्वामिन्यैनिवेदितं त
 तेनूतनमादायचिह्नदेव्यकरोद्भवे अथसंवत्सरेतेलिङ्क्ष्मीपूजादिनेनपुः . तौर्धन्निकस्यनिःस्वानंचिह्नदेव्याग्रहे
 शृणोत्व तदाकर्णमहीपालेनूतनंवटुमवतीत् वटोस्त्यद्यदिनंलक्ष्म्याःस्यतस्यकडोरकः . वटोअद्यविधास्या
 भिमहालक्ष्मीव्रतंशुभं इतिष्टुष्टोत्रंप्राहडोरकस्योदितोयथा तच्छ्रुत्वाभंगलोरजाचिह्नदेव्यैप्रकुप्यच मया
 यपूजनंकार्यंचिह्नदेवीगृहंप्रति अत्रांतरेमहालक्ष्मीर्द्वारूपंविधाय च अथभंगलभूपालोवटुवाक्कवलं वितः
 चचालकमलार्चयौचिह्नदेवीगृहंप्रति जिज्ञासार्थं गृहंतस्याश्चोलेदेव्याःसमागता गच्छुगच्छाद्यदुष्टेकिमिहा
 गत्यकरोपिमे तथादुराशयात्यर्थंलक्ष्मीःसाप्यवमानिता ततःक्रुद्धामहालक्ष्मीश्चोलेदेवीमभापत शशापाथमहा
 लक्ष्मीश्चोलेदेवीपुनःपुनः कोलस्याभवदुष्टेवंययाहमवमानिता चोलेदेवीतुश्रीशापात्कोलास्यासाभवत्तदा
 कोलापुरमितिरुयातांक्षितौतन्मंगलंपुरं अथायातामहालक्ष्मीश्चिह्नदेवीनिकेतनं यहुवाचिह्नदेव्यासालक्ष्मीः
 सम्मानितार्चिता तुद्वारूपंपरित्यज्यप्रत्यक्षासाभवत्तदा पंचोपचारपूजाभिःश्रंभराहीततोर्चयत् . अतितु
 धातदालक्ष्मीश्चिह्नदेवीमुवाचह श्रीरुवाच अर्चनंत्तिसप्तज्ञास्मिचिह्नदेविवरंशृणु वन्नैवरंततोरार्जाचिह्नदे
 वीशुभाशया चिह्नदेव्युवाच येकरिभ्यतेतदंविन्नतमेतत्सुरेश्वरि तद्देशमनत्वयात्याज्यंयावच्चंद्रदिवाकरौश्र
 द्यारभ्यकथाह्येषामूपसंवाधिर्नात्वया स्वयार्तिषातुक्षितौदंविभक्तिर्भवतुमेव्यपि सद्भवेनकथामितांधेयुर्भवेति
 पठंतिव तेषांतुवांछितं सर्वैवयासहसदैवहि तथेयुक्त्वामहालक्ष्मीरतन्नैवांतरधीयत अथमंगलभूपालस्वभा
 गत्यश्रियोर्चनं चक्रेपरमयाभक्तयाचिह्नदेव्यासमन्वितः अथैषयादुराचाराचिह्नदेव्यागृहंप्रति चोलेदेवा
 समायाताह्यारस्यैवैरिताजनैः ततोजगामविपिनंपत्रासीदंगिरामुनिः अथालोक्ययाद्भुताकारंज्ञात्वदृश्याविर्चिंतयतां

समुन्निःश्रीव्रतं दिव्यं चो लदेवीं मकारयत्

कृतव्रताथसंजाता चो लदेवीं महायथाः

दाक्षिण्यकलितीलादि

लावण्यकनिकेतनं ततः कदाचिदागत्यवनमाखटकैर्दुपः मुनेः वैश्वानिराजाता ददर्शवामलोचनां श्याराजामुनिं

प्राहकेयं धन्येति कथ्यतां तद्व्रतं तं समाख्यायराज्ञतां प्रददौ मुनिः श्रयागत्य निजं राज्यं चो लदेवीसमन्वितः चिह्नदे

व्याचसाहितो बभूजे मंगलोत्तुपः चिह्नदेवीवरं वेत्रे चो लदेवीसंमंगमं समुद्रस्य यथा गंगायमुनेसंगते सदा तथा

मंगलभूपस्य संजाते वामलोचने परस्परं धिकेते तु प्रिये राज्ञो वभूवतुः चिह्नदेव्यासमं सोथो लदेव्यासहाखि

लां ससर्दापवर्तीं पृथ्वीबभूजे मंगलोत्तुपः व्रतस्यास्यैव सार्धं षट्कः सोपि नूतनः श्रभूमं गलभूपस्य भंजी

तव यथा गुरुः भुक्त्वाथ सकलान्भोगान्मंगलोभूभुजांवरः सपुनः स्वर्गं भूत्वा भूत्वा क्षत्रं विष्णुदैवतं नारदं उवाच एत

तैकथितं शक्रव्रतानामुत्तमं व्रतं यत्कथाश्रवणेनापिलभते वाञ्छितं फलं प्रयागमिव तार्थिषु पुं देवेषु मंगवानिव नदी

पुच्यथा गंगान्मंगलोत्तुपव्रतं धर्मार्थैश्च कामं च मोक्षं च यदिवान्छसि तदेतच्च व्रतं शंकरु श्रद्धासमन्वितः श्रीक

ण्ड उवाच व्रतमिदमथ च केनारदेनोपादिष्टं सुरं प्रतिरपि रस्माद्वाञ्छितार्थसंलेभे त्वं मपि कुरु नैथैतद्धर्मसूनो यथा स्याद्

भिमतफलसिद्धिः पुत्रपौत्रादिदृष्टिः धनधान्यं धराधर्मकोत्समायुर्धराः श्रेयं तुरगादिंतिः पुत्रान्महालक्ष्मीः श्रेयच्छति

इति भावेष्वप्येकं महालक्ष्मीव्रतं ॥ १ ॥

अस्योद्यापनं व्रतोद्यापनं कामुद्यां पूर्वोक्तविधिना षोडश वर्षपर्यंतं व्रतं विधायोद्यापनं काठर्षं तिथ्यादिसंकीर्त्यात्मनो

ऽखिलपापक्षयपूर्वकसकलदुःखदोर्भाग्यनिरसनधनधान्यैश्च यं पुत्रपौत्राद्याभितृष्टिद्वारा श्रीमहालक्ष्मीप्रतिपथ्यमा

चरितमहालक्ष्मीव्रतोद्यापनं करिष्ये श्रावार्थैर्दृष्ट्वा सर्वतोभद्रपूजां निवर्तं पूजन्तं विधाय रात्रौ जागरणं च कृत्वा प्रात

रर्घ्नं प्रतिषाप्य श्रव्यादध्यात् प्रधातं महालक्ष्मीं श्रीसूक्तेन प्रत्युचं कर्मलैः पुनर्घृताकपायससप्तविद्ययादिद्रव्येषु

प्रत्येकमष्टोत्तरशतसंस्थकाहृतिभिलक्ष्मीमंत्रेणपक्ष्येर्मण्डलदेवताश्राप्यनएकैकयाहुत्याएवंहोमं कृत्वा आचर्यैसं
 पूज्यपीठंगाश्रयादिकंचदत्त्वा षोडशामिथुनानि वस्त्रादिभिः संपूज्य सूर्षे षोडशानानाविधमध्याणिचंदनतालदं
 तताडदक्षपत्रपूगपूर्णैफलनिचयनिक्षिप्यसूर्षेणाच्छाद्यदद्यात् क्षीरोदार्षीवेत्यादिमंत्रेणवायनंदत्त्वा ब्राह्मणान्संत
 र्थाशिपोगृहीत्वाभुंजोतिसंक्षेपः अथमहालक्ष्मीव्रतस्थानमपुराणोक्तव्रतविधिः तत्रादौ भाद्रशुक्लाष्टम्यां
 प्रातरुत्थाय प्रातःषोडशकूर्वाघ्रांकारौमुखंचप्रक्षाल्य स्नानादिकंविधाय संकल्पं कृत्वा पूजनं कुर्यात् महा
 लक्ष्म्याश्रंदनादिनाप्रतिमांविधाय तदभ्यंततुषोडशसंसिद्धिषोडशग्रंथिसंयुतं सूत्रं लक्ष्म्यै नमइतिमंत्रेण प्रतिग्रं
 थ्यभिमंत्रितं संस्थाप्यलक्ष्मीपूजनंदोरकपूजनंचकृत्वा हस्ते डोरकबंधनंकुर्यात् तत्रमंत्रः धनं धान्यं धराहर्म्यं की
 र्तिमायुर्धनः सुखं तुरभा नंदं तिनः पुत्रान्महा लक्ष्मिप्रयच्छमे मंत्रेणानेनवद्ध्वाश्रदोरकं दक्षिणेकरे कांडानियो
 डशादायदूर्वायाश्राक्षतानिच एकचित्तः कथां श्रुत्वा पूजयेत्तच्चदोरकं ततस्तुप्रातरारभ्ययावत्स्यादसिताष्टमी
 तावत्प्रक्षालयतद्धस्तपादादीनिकथांतथा शृणुयात्प्रत्यहं तावत्संस्मर्यैरक्षतादिभिरिति अथलक्ष्मीपूजनविधिः
 तत्राष्टदलं विधाय पंचदशोपचारैर्लक्ष्मीपूजयेत् तदुक्तं सारसंग्रहे आवाहनंचासनं स्याददर्घ्यपाद्याचमनिच
 मधुपर्काभिषेकौ च वस्त्रालंकारचंदनं पुष्पधूपदीपभोज्ये ब्राह्मसनमथापिच एतानिमंत्रविकुटुर्गादृक्पंचदशके
 नहि अथप्रयोगः प्रणवेन श्रीवीजेन वा प्राणायामत्रयं कृत्वा ऋष्यादिसमरणपूर्वकमंगन्यासंकुर्यात् आ
 नंदकंदमरीचिच्छीतपुत्रेभ्यऋषिभ्यानमोसुखे अन्नपुष्टहतींत्रेणुप्प्रस्तारपकिच्छंदोभ्यानमोहृदि श्री
 विभावसुदेवताभ्यानमइति विन्यस्य विधनुसारेण विनियोगमुक्ता हिरण्ययायै नमो हृदया
 यनमः चंद्रायै नमः शिरोसे रवाह। रजतस्त्रजायै नमः शिखायै वषट् सुवर्णस्त्रजायै नमः कवचाय हुं

हिरण्यस्रजायैनमोत्राभ्यां वैषट् हिरण्यवर्णाभेनमश्रत्नायफट् इतिषडंगमंत्रान्हृदयादिपदस्थाने अंगु
 धादिपदेत्वंगुधादिकरतलतंकरयोर्ध्यास्थितान् हृदयादिषडंगेषु विन्यस्य हिरण्यवर्णामितिषंचदशामुन्यासा
 न्कुर्यात् शिरसिहिरण्यवर्णामिन्यादि १ नेत्रयोः तान्मश्रावहृदति २ कर्णयोः अश्वपूर्णांमिति ३
 नासायां कांसोस्मितामि ४ गुह्येनसहति ५ कर्दभेनेति ६ ऊर्वोः आपःसृजंत्विति ७ जान्वोःश्राद्धसूर्या
 मिति ८ जंघयोःश्राद्धांचंद्रामिति ९ पादयोः तान्मइति एवमेताः प्रणवादिनमोताविन्यस्य सरसिजनिल
 वेइतिध्यात्वा मानसपूजातिचतुर्द्वारं चतुरस्रत्रयाद्यतं श्रष्टदलकमलंपूजाचक्रंस्वपुरतोनिघायाधर्मपात्रस्थापना
 दिर्पाठार्चनातिर्पाठशर्काःपूजयेत् उर्विभूत्येनमःकांयै सृष्ट्वै कीर्त्यै संतत्यै तुष्ट्यै पुष्ट्यै मध्ये ऋद्धौनमः
 ततःश्रतिमादौदेव्यावाहानाध्यादि श्रयवा योगर्पाठन्यासं कृत्वा मूलमंत्रन्यासंकुर्यात् आस्यविद्यायामगुर्कं
 पिच्छिपुष्टदः श्रौदेवतान्यासेविनियोगः भृगवेऋषयेनमःशिरसि त्रिपुष्टदसेनमोमुखेश्रौदेवतायैनमोहृदये
 श्रांजायनमोगुह्ये इंशकयेनमः पादयोः रंकीलकायनमोनाभी श्रांश्रंगुधाभ्यांनमः श्रौतर्जनीभ्यां
 नमः श्रूंभयमाभ्यांनमः श्रैन्नानामिकाभ्यांनमः श्रैकनिष्ठिकाभ्यांनमः श्रःकरतलकरष्ट्याभ्यांनमः श्रां
 हृदयायनमः श्रौशिरसेस्त्वहा श्रूंशिखायैवषट् श्रैकवचायहूं श्रैनेत्रत्रयायवौषट् श्रःश्रत्नायफट् मूले
 नव्यापकंकुर्यात् ध्यान कांठ्याकांचनसन्निभांहिमगिरिप्रस्थैश्रतुर्भिर्गजैर्हंस्तेक्षिताहिरण्ययामृतघटैरसिच्य
 मानांश्रयं विधाणांवरमब्जयुग्ममभयंहस्तैःकिरीटोच्चवलां शौमवावह्नितवंविचललितांदेरविदस्थिताम् इ
 तिध्यात्वामनसा सपूज्य मूलमंत्रंजपित्वा गुह्येतिमंत्रेणसंपूर्यन्नार्थस्थापनादिकृत्वा वाह्यपूजाभारमेत् त
 त्रतांत्रिकवेदिकाध्यातंकृत्वा श्रतिमादिप्राणप्रतिष्ठावाहंनानादिकंकुर्यात् तद्यथा हिरण्यवर्णांहिरण्यसु

वर्णरजस्रस्रं चंद्रां हि रमयती लक्ष्मीं जातवेदे ममावह १ । महती लक्ष्मिं समागच्छं पद्मनाभं पदादिहैः । यथापि च
 रपूजेयं च धर्मेदिविनिमित्ति मूलेनावाहनं कुर्यात् । तवायं महिमति ॥ आलयस्ते हि कथितव्यं तिमूलैर्न स्थापनं
 सर्वतर्पामिणीत्यासनं ॥ अस्मिन्वरसने इति प्रतिष्ठापनं ॥ अनन्यातवेतिसन्निरोधनं ॥ अज्ञाना दुर्भद्रादिति संमु
 र्त्तिकरणं ॥ दशापीयूषीति स्थरीकरणं ॥ अभयथावाङ्मन इति श्रवणं ॥ ततः पङ्केतनसकलीकरणं ॥ धेनुमुद्रया
 मस्तिकरणं ॥ महां मुद्रया परमीकरणं ॥ ततः प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा आसनं दद्यात् ॥ तामंश्रावह ॥ शीलक्ष्म्यै नमः ॥ इदं
 मासनं श्रयश्रार्थ्यः तापत्रयहरामिति ॥ अश्वपूर्यारथमध्याहस्तिना दप्रभोद्धिनीं ॥ शिवं देवीमुपवहये श्रीर्मादेवी जु
 पतां श्रीरेपते श्रार्थ्यः स्वाहा ॥ ततः पाद्यं च द्रव्यकिलेशोतिकं सोस्मितां हि रण्यप्राकारामार्द्रां ॥ चंद्रांतीं तंसात्तपयं
 तीं ॥ पद्मेस्थितां पद्मवर्णां तामिहोपह्वये श्रियं ॥ श्रीरेतते पाद्यं ॥ अथाचमनीयं ॥ ये वेदानामपीति ॥ चंद्रां प्रभासां
 यथासाज्वलतीं ॥ श्रियं लोके देवजुष्टामुदारां ॥ तां पद्मिनीमिह शरणमहं प्रपद्ये ॥ अलक्ष्मीर्भेन शयतं चानृणोमि ॥ मू
 लेन श्रीरेतते आचमनीयं ॥ श्रयमधुपर्कः ॥ सर्वकालुष्यहर्तति पठित्वा ॥ आदिवर्णैतपसोपिजातो वनरपति रतवह
 क्षोथविलयः ॥ तस्य फलानि ॥ तपसां तु दंतुमाया अंतराया च बह्यां अलक्ष्मीः ॥ श्रीरेपते मधुपर्कं स्वधा ॥ ततः पुनराचम
 नीयं स्वधा ॥ स्नानं ॥ परमानंदवोधो विपद्यति ॥ उपेतुमां देवसखः ॥ कीर्तिं श्रमणिनासह ॥ प्रादुर्भूतोसिराष्ट्र
 स्मिन्कीर्तिं ददितुमे ॥ श्रीरेतते ॥ ज्ञानं नमः ॥ ततः ॥ पुनराचमनीयं ॥ ततो वस्त्रं मया चित्रेति ॥ यमाश्रित्येति
 तंतु संवानमिति च ॥ क्षुत्पिपासामलाज्येषामलक्ष्मीनाशयाम्यहं ॥ अभूतिमसस्य द्विचसर्वातिर्तु इमे यहात् ॥ श्रीरे
 तते वासनमः ॥ ततो भूषणानि ॥ स्वभावसुंदरेति ॥ नाथद्वारां दुर्वाप्यर्षानित्यपुष्टां करीषिणीं ॥ इश्वरीं सर्वभूतानां
 तामिहोपह्वये श्रियं ॥ श्रीरेतते भूषणं नमः ॥ ततश्चंद्रं ॥ सत्सः ॥ काममाकृतिं द्वायः ॥ सद्यमशामीहि ॥ पशुनां

रूपमन्नस्यमंथिथीः श्रियतांयशः मलयबलसंभूतानापन्नगसेवितं शीलवहुलामोदचंदनप्रातिग्रह्यना
 श्रिरेपतेगंधःततोक्षताःअक्षताश्चसुरश्रेष्ठिकुंकुमाक्ताःसुरशोभनाःग्रहाणादेवदेवेशिमयादत्तानुभाकितः श्रिरेतेत्रक्ष
 ताः ततःपुण्याणि नानापारिमलामोदमुकालिकुलसंकुलं आनंदिनदोनोयानंपद्मार्थैकुसुमंनमः कर्दमेनप्र
 जाभूतामपिसंभ्रमकर्दमं श्रियंवासुप्रमेकुलेमातस्प्रक्षालिनी श्रीरितातितेपुण्याणिवौषट् ततःपंचपुण्यांजली
 दंत्वा पंचावरणपूजांकुठ्यात् कणिकायांपंडगानिपूज्यतः अष्टदले दिग्दलेषु वासुदेवाय नमःसंकर्षणाय
 नमः 'धनुस्नायनमः अतिरुद्धाधनमः हिमपीततमालैतनीलाभान्पीतवाससः शंखचक्रगदापद्मचतुर्भुजान्पूज
 येत् ततोविदिग्दलेषु सनकाय सलिलाय गुग्गुलवे कुरंदकाय इतिसंपूज्य देव्यादक्षिणे शंखनिधयेव
 सुधारसाहिताय देव्यावामे वसुमतीसाहितायपद्मनिधये तथाच यजेच्छखनिधिंदेव्यादक्षिणेदयितान्वित
 मुकामाणिक्यसंकाशौकीचिरिमतमुखंशुजौ अन्धोन्धालिगतपरैशंखपंकजधारिणी वामेरयाःपंकजनिधिं
 त्रिययासाहितंयजेत् सिंदूरार्भोभुजांछिट्टैरकपद्मदलान्वितौ निःसरद्रत्नवर्षाभ्यापद्मार्भ्यामूर्धिलान्वितौ सुदले
 पंकजनिभान्त्वावसुमतीभिति इतिसंपूज्य अर्भोष्टतिसंश्राय्यं हस्तौप्रक्षाल्य तृतीयावरणपूजां कुर्यात् व
 लाकार्येनमः विमलायैनमः कमलायैनमः वनमालिकायैनमः विभीषणायैनमः मालिकायैनमः शां
 क्यैनमः वसुमालिकायैनमः पंकजधारिण्यैनमः मुकाहारसमप्रभा एताःसंपूज्य मूलैन्स्वेष्टदेवंसंपूज्य
 मूलैन्पुण्याजालिंदत्वा इंद्रादिपूजनं वज्रादिपूजनंकरत्वा पुण्याजालिंदत्वात् गंधसंभारसवन्नष्टशुक्लसुमुद्ग
 वं सुरासुरनरानंदिधूपेगंधप्रतिग्रह्यतां आपःसृजंतुस्त्रिगणनिचिकीतवसमेग्रहे निर्जादेर्वोमातरं श्रियंवासुप्रमे
 कुले लक्ष्म्यैनमः धूपंसमर्पयामीति धूपः मातृदंडलाखंडचंद्रविवाघ्नितेजसां निधानंदेविदीपोयनिर्भितस्त

यभक्तितः आर्द्रां पुष्करिणीं पुष्टिमुपार्णै हेममालिनीं । सूर्याहिरण्यार्णवक्ष्मीजातवेदो ममावह इति दीपः देव
 तालयपातलभूतलाधारधान्यजं पौडशाकारसंभारनैवेद्यते श्रिये नमः आर्द्रार्णवक्ष्मीजातवेदो ममावह इति दीपः देव
 नीं चंद्राहिरण्यार्णवार्णजातवेदो ममावह इति नैवेद्यं । स्नानादिकविधायार्णवतः शुद्धिरवाप्यते एतदाच
 ननायं ममहा लक्ष्मि विधीयतां इत्युत्तरार्णवशानं इदं फलमिति फलं । पातालतलसंभूतवेदनां भोजभूषणं ना
 तानुणसमाकर्णितं ब्रूलं देविते नमः इति तांबूलं हिरण्यगर्भमिति दक्षिणा श्रियं जातइति तीराजनं यानिका निवे
 त्येकप्रदक्षिणा ततो नमस्कारः ततः श्रिसूक्तं पठित्वा प्रार्थनां कुर्यात् एवं प्रत्यहं पूजनं विधाय समाप्तिदि
 ने कृष्णाष्टम्यां महापूजां कुर्यात् अथ कृष्णाष्टमीप्रयोगः नक्तं स्नानं विधाय शुक्लं वरधरः पूजाग्रहं गत्व
 आसनोपरि पूर्वमुख उपविश्य श्वेतवस्त्रेऽष्टदलं विलिख्य तत्कारिकायां गजकुंभस्थसलिलजसि
 द्यमानां लक्ष्मीं सलिलस्य पुण्यां जल्लिदानांतं मुक्तपूजनं कृत्वा विष्णोर्वक्षसियापद्मशंखचक्रेतथां व
 रं लक्ष्मिनिद्यायथासित्वं मायि निद्यातथा भवति संप्रार्थ्य उत्तार्य डोरकं वा होल्लक्ष्मी
 पार्थनिवेदेयेत् लक्ष्मिदेवि ग्रहाण त्वं यन्मया डोरकं धृतं व्रतं संपूर्णं तया तु कृपाकार्थ्यमायि त्वयेति ततो वायनदा
 नं पौडशापिंडान् पौडशादीपांश्च दद्यात् तत्र मंत्रः इतिराप्रतिग्रहणाति इति रावैदंदाति च इतिरा तारिको भाभ्यामि
 दिसा येन मोनम इति मूलेनाथैर्दत्त्वा तत्संस्थानं गोधूमं चूर्णदीपान् पिंडांश्च दत्त्वा रात्रौ जागरणं कृत्वा चंद्रोदये फ
 लादियुकेन शोखनाथैर्दद्यात् नमोस्तुतेति शानाथालक्ष्मीभ्यां तं नमोस्तुते व्रतं संपूर्णं तया तु ग्रहाणाथैर्व्रगोतं म
 ततो नमस्कारं कृत्वा जानुभ्यामवनीं गत्वा प्रार्थयेत् शीरोदाणवसंभूतेकमलेकमलालये प्रपच्छकामानं सैर्वा निव
 ष्णोर्वा तत्स्थालये पुत्रान्देहि यशो देहि सैर्यसौभाग्यमवच कालिका लिमहा कालिकालिनी मोस्तुते इति कथं

जननित्राहिवरदेभक्तवत्सले एकनाथजगन्नाथजमदग्निप्रियेवपथे रेणुकेत्राहिमादेविराममातःशिवंकुठ वै
देहित्राहिमांसीतेप्रसीदपुरुषोत्तमे कपालकर्त्तिकाशुलडमस्त्यग्रहस्तके श्रियंकुरुमहालक्ष्मिश्चिपत्वाशुनाथा
येति वंदारवीरसुरदंडकिरीटकिरीटरोचच्छटाभिपरिकल्पितरत्नद्विपं देविवदीयचरणशरणजनानांसिदामहेसक
लमंगलवर्द्धनाय उन्फुल्लकैरवदलायतलोचनाथैर्गण्डोष्ठसञ्चटुलकुंडलमंडितायै राकाशिशप्रतिभटाननकोमला
येतरस्यैनमःकमललोचनवल्लभायै सद्भक्तकल्पलति काहरिकंठभूषांकैयूरहेमकटकोज्वलकंकणांकां ससारसाग
रमुखेपततोममाद्यदेहिवदीयकरयाष्टिमनगमातः दृष्ट्यादेविजनाययापिविविधाब्रह्माधिपत्संगताः विष्णोर्वक्षसि
याचकारतरलालीलावृजमालाश्रमं केशाभिप्रहितवदीयचरणद्वधावृजसेवारतं कारुष्यामृतसारपुरितदशामान
द्यापश्येश्वरि मूर्द्धावेफुल्लकुसुमोज्वलमध्यभागधामिच्छभारजिततरकचित्रताम्वा उत्तहैमनिकषोज्वलकायका
तिलैर्दमीःखत्रं प्रणमतांश्रियमातनोत्तु इतिमहालक्ष्मीस्तुत्वा प्रातर्विसर्जयेत् विसर्जनमत्रस्तु ताममश्चाव
हजातवेदोलक्ष्मीननपगामिनीं यस्यांहिरण्यप्रभूतंगोवादारयोश्चान्विदेयंपुरुषानह पंकजदेविसंत्यज्यममये
श्मनिमिविश्र यथासपुत्रभृत्योऽहंमुखीस्यांत्वत्प्रसादतः इतिदेवीविसर्जनं याश्रीःपद्मासनस्थायिपुलकादि
तटीपद्मपत्रायताशी गंभीरावर्तनाभिरसनभरनमिताशुश्रवस्त्रोत्तरीया लक्ष्मीर्द्वैतैर्गण्डैर्मंजुलसालिलैः स्नापि
ताहेमकुंभे निर्यंसापद्महरताममवसतुष्टेदिव्यमंगलपयुक्ता ॥ अथनारदीयपुराणोक्तं महालक्ष्मीव्रतं श्र
थैर्नान्तुसमारभ्यव्रतंपोडशवासरं महालक्ष्म्याःसमुद्विष्टसर्वसपद्मद्विवर्द्धनं करिष्येऽहंमहालक्ष्मिभ्रवतंतैत्वरपरायणः
तद्विविधैर्नमयात्तुनार्गमित्वत्प्रसादतः इत्युच्चार्यततोवदध्वाडोरकंदक्षिणेकरे पोडशप्राथम्यसहितंगुणैःपोडशाभिर्युतं त
तोन्वहंमहालक्ष्मीं गंधार्थैरर्चयेद्भक्तो यावत्कृष्णाष्टमौतत्रचरेदद्यापनंसुधीः वस्त्रमंडपिकांकुत्वांसर्वतोभद्रमडले कल

दासुप्रतिधाप्यदीपमुद्योतयेत्ततः उत्तार्यदोरकवाहीकुंभस्यादीनिवेदयेत् चतस्रःप्रतिभाःकृत्वासौवर्णास्तरस्व
 रूपिणाः स्रपनकारयेत्तासांजलैः पंचामृतैस्तथा उपचारैःपोडशभिःपूजयित्वाविधानतः जागरस्त्रककतंठंपो
 नातयादिजानिःस्वतैः ततोनिशोषेसंप्राप्तेऽभ्युदितेभृतादीधितौ कृत्वाऽर्धचंद्रनद्रव्यैःश्रीखंडार्थविधानतः चंद्रमंड
 लसंस्थाप्यैमहालक्ष्म्यंप्रदापयेत् क्षीरोदाण्वसंभूतेकमलेकमलाख्ये विष्णुवक्षरथालस्यैमेसर्वकामप्रदाभवं
 एकनाथेजगदाद्येजमदाग्निप्रियेऽप्ये रंणुकेत्राहिमंदिरेविराममातःशिवंकुरु संश्रैरैर्भंहालक्ष्मर्मात्राऽर्धश्रीत्रियर्षी
 षतः सम्यक्संपूज्यस्वभंगधवासीयावककज्जलैः संभोज्यजुहुयादश्रीविल्वपत्रकपायसं तदलभेद्युतंविप्रप्रहै
 भ्यःसामिधास्तलान् सव्युजपायचपुरंस्वरोगप्रशांतये धदनंतालपत्रंचपुष्पमालांतयाक्षतान् दूर्वाकौसुंभसु
 भ्रवपुर्गश्रीफलमेवच भद्र्याणिवनवेसूर्ध्वंप्रातिद्रव्यंतुपोडश समाल्याद्यान्यसूर्ध्वंणत्रतीदद्यात्समंत्रकं क्षीरोदा
 ण्वसंभूतालक्ष्मीचंद्रसहोदरा व्रतेननेनसंतुष्टाभवताद्विष्णुब्रह्मा चतस्रःप्रतिभारतास्तुश्रीत्रियेभ्यःसमर्पयेत्
 ततस्तुचतुरोविश्रान्पोडशाथसुवाासिनीः भिष्टानंश्राशायित्वातुविसृजेभ्रातृदक्षिणान् समाप्तनिपमःपश्चाद्भुजो
 तेषुसमन्वितः भुकेष्टानैहिकान्कामान्खलक्ष्मीलिकेवसेच्चिरं एयाश्रीकाष्टमीचोकायस्यांपूर्णरमाव्रतं श्रत्राश्री
 कस्यपूजास्पादेकभक्तयारस्पृशं कृत्वाश्रीकव्रतंनारोहाश्रीकाजन्मजन्माने यत्रकृत्रापिसंजातानात्रकाऽर्धार्थवि
 चारणेति इत्यश्रीकाष्टमीव्रतं सर्वास्वष्टमीपुत्रोक्तमव्याथ्येनकृष्णाष्टम्यां मेवकाऽर्धं तदुक्तंहेमाद्रावादिच्यपुराणे
 अष्टर्षापुचसर्वासुपूजनीयाह्यश्रीकिका भंगमालयनमस्करश्चूप्रदीप्राज्ञसंपदा तस्मिन्नहनिधाभुंकेनकमिदुविवाजं
 तं भवत्यथाविश्रीकासायत्रयश्रीभिजायते अष्टर्षापुचसर्वासुनचेच्छक्रोतिर्वैसुने शौष्टप्रधामतीतायांयास्यात्कृ
 ष्णाष्टमीद्विज तत्रकाऽर्धव्रतंचैतस्सर्वकामफलप्रदं इत्यश्रीकाष्टमीव्रतं इयंश्रीवाटमीविभविष्योत्तरे कन्यागतै

संवितरि कृष्णपक्षे षष्ठमिचया साचपुण्यापापहराशिवस्थानं दद्यायिनीं स्नानं दानं जपे हिमः पितृदेवाभिपूजनं स
 धंश्रीतिकरं स्याच्च प्रीतिरस्मिन्निलोचने आश्विनकृष्णनवम्यारथानवमीव्रतं भविष्यपुराणे कृत्वा श्वयुजेना
 सि कृष्णपक्षे नराधिप नवम्याभुपवासं तुर्गौर्वाप्रपूजयेत् पुष्पधूपोपहारैस्तुत्रास्त्राणानां चतुर्थैः पूजायि
 न्वारथं कृत्वा नानावस्त्रोपशोभितं शोभितं ध्वजमालाभिः छत्रैर्दूर्वाचार्यैः कृत्वा स्वर्णमयीं दुर्गां महिषेशूलशो
 भितां विन्यस्य रथमध्ये तु पूजयेत्कतलक्षणं नवम्यां श्यामयि कृत्वा तु जले दुर्गां नयेद्गुप तत्र जागरपूर्वस्तुप्रदीपा
 द्युपशोभितं प्रभाते स्नपनं कुर्यात्तद्भक्तानां च पूजनं रथं शोभासमायुक्तं भगवत्यै निवेदयेत् भुक्त्वा च वायुवैः सार्द्धं प्र
 णम्यार्याभूहं व्रजेत् सर्वव्रतानां प्रवरं सर्वपापप्रणाशनं व्रतं रथनवम्यारथ्यं सर्वकामार्थसाधकं सर्वयज्ञेषु य
 त्पुण्यं सर्वार्थेषु यत्फलं तत्फलं सकलं विद्यान्नवमीव्रतपालनात् करपकोटिशतं सामंत्रिण्युलके महीयते त
 तोभुंजनमहोसर्वासर्वमीमोभवेदिह रत्नोपकरणैर्घुंकां कृत्वादारुमर्याडुभां शय्यां निवेदयेद्यस्तु भगवत्यै नराधिप
 दुगूलतूलवस्त्राणां पलसंस्थातु यावती तावद्वर्षसहस्राणि दुर्गां लोके महीयते दृषंशूलं कितयस्तु भगवत्यै निवे
 दयेत् आसससंततिकुलं गृह्यदेव्यालयं व्रजेत् दत्त्वोभयमुखीं गां च भगवत्यै सुशोभनां सप्तद्वीपांधरां दत्वा य
 त्फलं तदवाप्नुयात् पादद्वयं शिरोद्वैचयावदत्सस्वनिर्गतं तावद्द्वैः पृथिवीज्ञेयादात्तास्याश्रमहीप्रदः इति रथ
 नवमीव्रतं अत्र शब्दादिदानानि स्वतंत्राणि ति फलश्रुतेः आश्विनकृष्णनवम्यां महालयश्राद्धं रुकादे सेतुखंड
 नवम्यां पयस्विन्यै मर्ष्यैः कुर्याच्छ्राद्धं महालये नवतिः कल्पसाहस्रं तत्पयं ति पितरो रस्य वै संततिं चाप्यविच्छिन्नां
 दद्युः पितृगणाः सदा अन्नैव नवम्यामन्वष्टकाश्राद्धिकाद्यायनः अन्वष्टकासु नवभिः पिडैः श्राद्धमुदाहृतं पित्रा
 दिमातृमध्यं च ततो मातामहांतकं हेमाद्रौ छिन्नालेपः केवलस्तु सप्ये शोकात् उद्वादादौ प्रकीर्तिताः अन्वष्टकासु

रासुप्रतिष्ठाप्यदीपमुद्योतयेत्ततः उत्ताप्यदोरकंवाहीकुंभस्यादितिवेदयेत् चतस्रःप्रतिमाःकृत्वासावर्णस्तरस्व
 र्णपिण्डाः स्रपनंकारयेत्तासांजलेः पंचामृतेस्तरथा उपचारैःपोडशाभिःपूजयित्वाविधानतः जागरस्त्रकर्तव्यो
 नांतयादिव्रतिःस्वनेः ततोनिशोथेसंत्रासेऽभ्युदितेमृतदीधितौ कृत्वाद्यैर्घृतंनद्रव्यैःश्रीखंडैर्विधानतः चद्रमड
 लसंस्थाप्यमहालक्ष्म्यंप्रदापयेत् क्षीरोदार्षिणवसंभूतकमलेकमलालये विष्णुवक्षस्थलस्थेमसर्वकामप्रदाभव
 एकनाथेजगन्नाथेजमदाग्निप्रियंवपये रेणुकेआहिमादिविराममातःशिवंकुरु मंत्रैस्तेर्महालक्ष्मर्मांप्राथम्यंश्रीत्रिययी
 पितः सम्यक्संपूज्यस्त्रंगंधवासोयावककज्जलैः संभोज्यजुहुयादग्नीविल्वपत्रकपायसं तदलाभेभूयंतंविप्रप्रहे
 भ्यःसामिधास्तिलान् मधुंजयायचपुरं सर्वरोगप्रशांतये चंदनंतालपत्रंचपुष्पमालांतथाक्षतान् दुर्भौकौसुंभसू
 त्रंचपुगंधौफलभेदवच भद्र्याणिवनवेसूर्प्यंप्रातिद्रवंधतुपोडशा समाच्छाद्यान्यसूर्प्यंणत्रतीदद्यात्समंत्रकं क्षीरोदा
 र्णवसंभूतलक्ष्मीचंद्रसहोदरा व्रतेननिनसंतुष्टामवताद्विष्णुब्रह्मा चतस्रःप्रतिमास्तरुश्रीत्रियेभ्यःसमर्पयेत्
 ततस्तुचतुरोविप्रान्पोडशाथाशुवासांसीः मिष्टान्नंप्राशायित्वातुविभूजत्प्रासदक्षिणान् समासतियमःपश्चाद्भुंजी
 तेषुःसमान्वितः भुंकेटनैहिकाकामान् लक्ष्मीलोकेवसेचिह्नं एयाशोकाष्टमीचोकायस्यांपूर्णैरमात्रतं श्रान्नशो
 कस्यपूजास्यादेकभक्तयास्सृष्टं कृत्वाश्लोकव्रतंनरीह्यशोकाजन्मजन्मानि यत्रकुत्रापिसंजातानात्रकाट्यांवि
 चारणुति इत्यशोकाष्टमीव्रतं सर्वास्त्वष्टमीपुत्रोकमप्याश्विनकृष्णाष्टम्यां भेवकाटयं तदुक्तंहेमाद्रावादिच्यपुराणि
 अष्टम्यपुत्रसर्वसुपूजनीयाह्यशोकिका भंगमालयनमस्कारश्चपूजाप्रोक्षणसंपदा तरिसद्वह्नियामुंकेनकर्मिदुर्विवाजं
 तं भवत्यथावेशोकासायत्रयत्राभिजायते श्रष्टमीपुत्रसर्वासुनचेच्छक्रोतिवैमुने शौष्ठपयामतीतायांयास्यात्क
 ष्णाष्टमीद्विज तत्रकार्यंव्रतंचैतत्सर्वकामफलप्रदं इत्यशोकाष्टमीव्रतं इयंशिवाष्टमीतिभविष्योत्तरे कन्यागत

शुभुपददानकायमवाति श्रान्तिदेशादेव पिंडदानेप्राप्ते गुर्विणीपतिवादिप्रयुक्तनिषेधप्रतिवचन
 -यसर्वाथत्वात् मातृशब्दिसुवासिनीपूजनमुक्तमर्कडपुत्राणि मातुःशब्देतुसंप्राप्तेब्राह्मणैःसहभोजनं सुवासि
 न्यैप्रदातव्यमितिशातातपोव्रथात् भर्तुरश्रेष्ठतानारीसहदाहेनवासुता तस्याःस्थानिनियुंजीतविधैः सह
 सुवासिनी तत्रैव मदालसावाक्यं स्त्रीशब्देषुप्रदेयाःस्थुरलंकाराश्चयोषिते मंजीरमेखलदात्मकार्णिकाक
 णादयः श्रानाशकावनुकल्पमाहाश्वलायनः अनडुहोयवसमाहरेत् श्रानिनावाकृच्छ्रमुपोषेदेपोष्टकेतितत्वेच
 नष्टकल्पादिति हेमाद्रौपितामहः श्रमावास्याव्यतीपातपौर्णमास्यष्टमीषुच विद्वान्श्राद्धमकुर्वाणोनरकंप्र
 तिपद्यते श्रकरणेप्राथश्रित्तमुकस्यविधाने एभिर्ऋग्भिर्जपेन्मंत्रशतवारंरतुतद्दिने श्रान्वष्टक्ययदाशुन्धंसंपूर्ण
 यातिसर्वदेति श्रस्यामेवनवम्यां वित्त्वशाखायांदेवीवोधनमुक्तं देवीपुराणे कन्यायांकृष्णपक्षेतुपूजयित्वाद्दे
 भेदिवा नवम्यावोधयेद्देवींगीतवादिभानिस्वर्नोरिति अथदशम्यादिमहालयपक्षमाह यतु कृष्णपक्षेदशम्या
 दौवर्जायित्वाचतुर्दशां श्राद्धेप्रशस्तास्त्वितथयोपथैतानतथेतराद्वातिप्रतिपदादिमहालयपक्षाणामप्रतिकर्पमाह कात्या
 यनः श्रान्नापरपक्षांतराणामपिनिर्यत्वासिद्धे गौतमादिवचनैकवाक्यतया पंचम्यादिकल्पेसिद्धे शक्तेनप्रतिपद
 मारभ्य तदशकौपंचमामारभ्य दशमामारभ्यवा तदशकावैकस्यामपि तिथौ श्राद्धमवश्यंकरंतव्यमिति सिद्धं
 सकृत्करणादेवाश्विनापरपक्षादेपिभेदः तन्नसर्वश्रदेशाचारतोव्यवस्था एकाहपक्षेऽपि मृताहतिथिरावश्यकं यदाहः
 श्रापाहयाःपंचमपेक्षकन्यासंस्थेतिवाक्ये मृताहनिपुनर्धौश्राद्धंदास्यतिमानवः तस्यसंवत्सरंयावत्तृताःस्थुः
 पितरोक्ष्वमिति श्रान्वैवहरतादित्यखंजनदर्शनमुक्तंज्योतिषे हरतगतैऽनुजवंधौपरश्वेद्यदिसंजनंनृपोयातं पश्येत्

मध्यस्थानां व्याः कार्यास्तुमातरः पृथ्वीचंद्रोदयं ब्रह्मांडपुराण पृष्ठ ७११ अथ मध्यस्थानां पृष्ठ ७१२
तामहानांच अन्वयकथं क्रमः स्मृतः दीपिकायां मातुः श्राद्धमादौ कर्तव्यमित्युक्तं निर्णयाम्भवे नैवापणीयग्रह
परिशिष्टे अन्वयकथं तु क्रमशो मातृपूर्वतादिष्यते अत्र शाखाभेदेन व्यवस्थेति पृथ्वीचंद्रोदयः जीवरिपतृकवि
पयमिति निर्णयदीपिः इदं च जीवरिपतृकेणापि कार्थं अन्वयकथं गया प्राप्सौ सत्यां यच्च मृतं हेतुनि मातुः श्राद्धं सु
तः कुर्यां रिपतृपिच जीवति यद्यपि जीवरिपतृकरूपं पंचाष्टकाश्रवणं कर्तव्यं तत्र शाक्यशकस्येयमावश्यको
प्रौष्टपथकामूयः पितृलोके भविष्यतीति हेमाद्रौ पाद्योक्तैः यतु इयं मातृनवमीतिकथ्यते सर्वासांमेवमाह
णां श्राद्धं कन्यागतरौ नवम्यां हि प्रदातव्यं ब्रह्मलक्ष्मणरायण इति सूतेनावश्यकोऽथ अत्र सर्वासां नित्युक्तेः मा
तरि जीवत्यामापिसपत्न्यमात्रादिभ्यो दद्यात् तन्मरणे सति तस्यै तान्भ्यश्च दद्यादित्युक्ते जीवरिपतृनिर्णये सर्वैरप्या
चार्यैः अत्र भर्तृमरणोत्तरं माता मृता तस्याः श्राद्धं न कार्थ्यमिति केचिदाहुः श्राद्धं नवम्यां कुर्यात्तु मृतं भर्तृरित्युच्यते
तदेतन्निर्मूलत्वान्मूर्त्तप्रतारणमात्रं श्राद्धदीपिकायां ब्राह्मि पितृमातृकुलोत्पन्नायाः काश्चन मृताः स्त्रियः श्राद्धार्हा मातरौ
ज्ञेयाः श्राद्धं तत्र प्रदीप्यते इति अत्र देशाचारः द्वावस्था इदं चानुपनीतेनापि कार्थं तदुक्तं श्राद्धशूलपाणी मातर्ये अ
मावस्याष्टकाकृष्णापक्षपंचदशीपुत्रेभ्यः भिषा य एतच्चानुपनीतोपिकुर्यात्सर्वेषु पूर्वसु श्राद्धं साधारणं नाम सर्वकाम
फलप्रदं भाट्यां विरहितोऽप्ये तस्त्रवासरथोपिति त्र्यशः शूश्रेऽपि भोजकुर्यादन्ननाविधिनानुग्रहति तथाभिपुराणे
अन्वयकामुत्तुर्द्वैचगयायां चक्षयेहनि अत्र मातुः पृथक् श्राद्धमन्यत्र प्रतिनासहेति यतु तमिस्त्रपक्षे नवमीपुण्या
भाद्रपदे हि या चत्वारः पार्वणाः प्रोक्ताः पितृपक्षे मनीषिभिरिति तद्देशाचारतोऽप्यवस्थितं इदं च जीवरिपतृकेणापि
सपिंडकं कार्थं हेमाद्रौ विष्णुधर्मोत्तरे अन्वयकामुचस्त्रिणां श्राद्धं कार्थ्यं तथैव चेत्युपक्रम्य पिंडनिर्वापणं कार्थं

तस्यामपि च सत्तैरेत्युक्तत्वात् तस्यामन्वष्टकापामित्यर्थः अपिशब्देन तीर्थमहालयप्रस्थादिदिकानां ग्रहणं तेन गु
 विंशोपत्तेरभ्येतेषु पिंडदानं कार्यमभवति अत्रातिदेशादेव पिंडदाने प्राप्ते गुर्विंशोपातिवादिप्रयुक्तनिषेधं प्रतिवचन
 स्य सर्वार्थत्वात् मातृशब्दसुवासिनीपूजनमुक्तमर्कंडेयपुराणे मातुःशब्दे तु संप्राप्ते वा शौःसहभोजनं सुवासि
 न्यैप्रदातव्यमिति श्रुतात्तपोव्रतवत् भर्तुरश्रेष्ठतानारीसहदाहैनवासुता तस्याःस्थानि नियुंजीतविश्रैः सह
 सुवासिनीं तत्रैव मदालसावाक्यं स्त्रीशब्देषु प्रदेयाः स्युरलंकाराश्च योषिते मंजीरमेखलादात्मकाणि काक
 णादयः अत्राशक्तानुकल्पमाहाभ्वलायनः अनडुहोयवसमाहरेत् अग्निनावाकृच्छ्रमुपोषेदेषोष्टकेति तत्त्वे च
 नष्टकल्पादिति हेमाद्रौऽपि तामहः अमावास्याव्यतीपातपूर्णेमास्यष्टमीषु च विद्वान्श्राद्धमकुर्वाणो नरकं प्र
 तिपद्यते अकरणे प्राप्यश्चित्तमुक्तमृदिविधाने एभिर्ऋग्भिर्मज्जेपेन्मंत्रं शतवारं तु तद्दिने अन्वष्टकं यदाशुन्यं संपू
 याति सर्वदेति अस्यामेव नवम्यां विल्वशाखायां दीवी बोधनमुक्तं देवीपुराणे कन्यायां कृष्णपक्षे तु पूजयित्वा द्वै
 भेदिया नवम्यां बोधयेद्देवीर्गातवादि जनिः स्वर्नरिति अथ दशम्यादि महालयपक्षमाह यत्तु कृष्णपक्षे दशम्या
 दौ वर्जयित्वा च तुदर्शां श्राद्धे प्रशस्तारहित यथोपथैतान तथैतरा इति प्रतिपदादि महालयपक्षाणामप्रतिकर्पमाह कात्या
 धनः अत्रापरपक्षांतराणामपिनित्यत्वात्सिद्धे गौतमादिवचनैकवाक्यतया पंचम्यादिकल्पे सिद्धे शक्तेन प्रतिपद
 नारभ्य तदशर्कापंचमीमारभ्य दशमीमारभ्य वा तदशर्कावैकस्यामपि त्रिथौ श्राद्धमवरयं कर्तव्यमिति सिद्धं
 सकृत्करणादेवाभ्यनापरपक्षादेपि भेदः तत्र सर्वैश्वदेशाचारतोऽप्यवस्था एकाहपक्षेऽपि मृताहतिथिरावश्यकी यदाहः
 श्रापाद्यः पंचमेपक्षे कन्यासंस्थे दिवाकरे मृताहनिपुनयो वैश्राद्धं दास्यति मानवः तस्य संवत्सरं यावत्तृताः स्युः
 पितरो भुवमिति श्रैवैव हस्तादित्यखंजनदर्शनमुक्तं योतिषे हस्तागतेऽवुजवंधौ पश्येद्यदि खंजनं नृपो यातं पश्येत्

मध्यस्थानां व्याः कार्यास्तु मातरः पृथ्वी चंद्रदिव्ये ब्रह्मांडपुराणे पितृणां प्रथमं दद्यान्मात्तृणां तदनंतरं ततो मा
तामहानां च अन्वष्टक्ये क्रमः स्मृतः दीपिकायां भूतुः श्राद्धमादौ कर्तव्यमित्युक्तं निर्णयास्यते मैत्रायणीयगृह्य
परिशिष्टे अन्वष्टक्यंतु क्रमशो मातृपूर्वतदिष्यते ब्रह्मशास्त्राभेदेन व्यवस्थेति पृथ्वी चंद्रादयः जीवतिपतृकवि
पयानिति निर्णयदीपः इदं च जीवतिपतृकेणापिकार्यं अन्वष्टक्यं गायत्रासौ सत्यां यच्च सृतेहनि मातुः श्राद्धं मु
तः कुर्यातिपतर्थपि च जीवति यद्यपि जीवतिपतृकरूपं पंचाष्टकाश्रवणं कर्तव्यं यत्र तथाप्यशक्येयमावश्यको
प्रौष्टपद्याष्टकाभूयः पितृलोकैर्भविष्यतीति हेमाद्रौ पादोक्तैः यत्तु इयं मातृत्ववर्गीकथयते सर्वासामिव मात्तृ
णां श्राद्धं कन्याभारैरवौ नवभ्यां हि प्रदातव्यं ब्रह्मलब्धवराय तदति सुतेनावश्यकोक्तेश्च अन्नसर्वासां नित्युक्तेः मा
तरि जीवत्यामपि सपत्नमात्रादिभ्यो दद्यात् तन्मरणे सति तस्यै ताभ्यश्च दद्यादित्युक्तं जीवतिपतृनिर्णये सर्वैरप्या
चार्यैः अन्नभर्तृमरणोत्तरं मातास्य ता तस्याः श्राद्धं नकार्यमितिकेचिदाहुः श्राद्धं नवभ्यां कुर्यात्तु सृते भर्तृरित्युच्यते
तदेतन्न निर्मूलत्वान्मूर्खप्रतारणमात्रं श्राद्धदीपिकायां ब्राह्मे पितृमातृकुलोत्पन्नायाः काश्चन स्यताः स्त्रियः श्राद्धार्हा मातरौ
ज्ञेयाः श्राद्धं तत्र प्रदीयते इति अन्नदेशाचारद्वयस्था इदं चानुपनीतेनापिकार्यं तदुक्तं श्राद्धशूलपाणी मात्स्ये अ
मत्स्यशास्त्रे कण्ठ्यापतपंचदशीषु चेत्यभिधाय एतच्चानुपनीतोपिकुर्यात्सर्वेषु पूर्वसु श्राद्धं साधारणं नाम सर्वकाम
फलप्रदं भाव्यां विरहितोऽप्येतस्त्रयासरथोपिनित्यशः शूद्रोऽपि मंत्रवत्कुर्यादनेन विधिनानुव्रजति तथात्रिपुराणे
अन्वष्टकसु तृद्वैचगयायां चक्षयेहनि अन्नमातुः पृथक् श्राद्धमन्यत्र पतिनासहेति यत्तु तमिस्त्रपक्षे नवर्मापुण्या
भाद्रपदे हि या चत्वारः पार्वणाः प्रोक्ताः पितृपक्षे मनीषिभिरिति तद्देशाचारतोऽप्यवस्थितं इदं च जीवतिपतृकेणापि
सर्पिडकं कार्यं हेमाद्रौ विष्णुपर्वान्तरे अन्वष्टकासु च स्त्रीणां श्राद्धं कार्यं तथैव चेत्युपक्रम्य पिंडनिर्वापणं कार्यं

तस्यामपि च स तमेत्युक्तत्वात् तस्यामन्वष्टकायामित्यर्थः अपिशब्देन तीर्थमहालयप्रत्यादि कानां ग्रहणं तेन गु
 षिणीपतेरभ्येतेषु पिंडदानं कार्यं भवति अत्रातिदेशादेव पिंडदाने प्राप्ते गुषिणीपतित्वादिप्रयुक्तनिषेधं प्रतिवचन
 स्य सर्वार्थत्वात् मातृशब्दे सुवासिनीं पूजनमुक्तं मार्कंडेयपुराणे मातुः शब्दे तु संप्राप्ते ब्राह्मणैः सह भोजनं सुवासि
 न्यैः प्रदातव्यमिति शातातपो ब्रवीत् भर्तुरभ्रे मृतानारीसह दहिने वा मृता तस्याः स्थाने नियुंजातिवैभैः सह
 सुवासिनीं तत्रैव मदात्सावायं यं स्त्रीशब्दे पुत्रद्वेषाः स्फुरलंकाराश्च योषिते मंजीरे मेखलादात्मकार्णिका कक
 णादयः अत्राशक्तावनुक्तत्पमाहाश्वलायनः अनडुहो यवसमाहरेत् अग्निनावाकच्छुमुषेदेपोष्टकोतितत्वे च
 नष्टकल्पादिति हेमद्रौपितामहः अमावास्याव्यतीपातपौर्णमास्यष्टमीषु च विद्वान् श्राद्धमकुर्वाणो नरकं प्र
 तिपद्यते अकरुणेषु प्रायश्चित्तमुक्तं सृजिष्यते एभिर्ऋग्भिर्जपेन मंत्रं शतवारं तुरतिदिने अन्वष्टक्यं यदाशून्धं संपूर्णं
 याति सर्वदेति अस्यामेव नवभ्यां विल्वशशाखायां देवीवोधनमुक्तं देवीपुराणे कन्यायां कृत्वा पक्षे तु पूजयित्वा द्रं
 भेदिवानवभ्यां बोधयेद्देवीं गीतवादि ज्ञानि स्वर्नैरिति अथ दशम्यादि महालये पक्षमाह यत्तु कृष्णपक्षे दशम्या
 दौ वैर्जयित्वा चतुर्दशीं श्राद्धे प्रशस्ततां स्तिथयो यथैतान तथेतरा इति प्रतिपदादि महालये पक्षमाह यत्तु कृष्णपक्षे दशम्या
 यतः अत्रापरपक्षांतराणामपि नित्यत्वासिद्धे गीतमादिवचनैकवाक्यतया पंचम्यादिकल्पेऽपि सिद्धे शक्तेन प्रतिपद
 मारभ्य तदशक्तौ पंचमिमारभ्य दशम्यां मारभ्य वा तदशक्तौ कस्यामपि तिथौ श्राद्धमवश्यं कर्तव्यमिति सिद्धं
 सकृत्करणादेवाश्विनापरपक्षादेवोभेदः तत्र सर्वत्र देशाचारतोऽप्यवस्था एकाहपक्षेऽपि मृताहतिथिरवश्यं की यदाहिः
 प्रापाद्यः पंचमेपक्षे कन्यासंस्थे दिवाकरे मृताहनिपुनर्थवै श्राद्धं दारम्यति मानवः तस्य संवत्सरं यावत्तृताः स्युः
 पितरं श्रेष्ठमिति अत्रैव हस्तादित्यखं जनदर्शनमुक्तं योतिषे हस्तागतं ऽनुजवं धीं परेष्वदिदं खं जनं तपोयातं पश्येत्

पागतत्प्रथमप्रमर्शपतिवंशपाति १ खंजनकेनामायांविहगरत्तस्यावलिकेनेप्रथमे श्रीकानियानिमुनिभिः
 पलाजितानिद्वेषहम् २ समंतभद्रस्तदनुप्रभद्रस्ततोनुभद्रोतिवलादिकश्च एषांचतुर्णामिथखंजनानामाचक्ष्म
 हंसप्रतिलवणानि ॥ ३ ॥ यःकंपरोरःशिरसासभंताद्विभक्तिकाण्यससमंतभद्रः कण्ठेणवायःशिरसोरसाचेत्सतु
 प्रभद्रःशितिकटपृष्ठः ॥ ४ ॥ कंठोरस्यपश्यचमेचकेस्तःसमंततश्चापिसितोनुभद्रः कण्ठाम्भवेत्कंठगतैक
 रेलो पस्यापसोषंचलभद्रनामा ॥ ५ ॥ एषंचतुर्णामपिकार्यासिद्धौ योयोभवेत्पूर्वतरःसमुरूपः
 ६ ॥ आकंठमुवात्कण्यःसंपूर्णःपूरपत्याशाः निर्दिशानाह आकारभद्रैर्गालमात्रकण्यः सिताननःका
 यंरिनाशनाय ७ श्रोहरिद्राद्रवसन्निकःशोणोमूत्रनामाखलुखंजरिदः निरीक्षितःप्राग्दिवसेप्रभूतंदुःखोदयंशं
 सतिवावदत्तम् ८ वाराहसंहितायामधिकृत्य श्रथसुरभिभधुकुसुमफलपादपसल्लिलांबुपूर्णेषु करितुरगपु
 ज्ञाचप्राप्तानसुधानामुद्भिहम्बंषु ९ गोगोष्ठसत्समागमयज्ञोत्सवपार्थिवद्विजसर्मापे हस्यन्थतुरगशालालाजबध्व
 जयाभरायंषु १० हेमसर्मापसितांवरकमलोत्पलपूजितोपालितेषु दधिपात्रधान्यकूटदृष्टोभीष्टानिचैष्टतेविहगः
 ११ पंकेत्साद्दुप्यनानिगोरससंपद्यगोमयेपालितेतु शाद्वलकेवत्यातिः शकटस्थेदंशविधर्मोभवति १२ गृह
 पटलेपुशंशोवकेवंधोःशुचारोगः पुष्टुष्वजाविकानांश्रियसंगममावहत्याशु १३ माहिर्गर्दमास्थिप्रमशान
 गृहकोणशर्करादृष्टः प्राकारशुचिविमलमुनिपयतमसौमरणदोभयदः १४ पक्षीधुन्वन्नशुभःस्वादश्रपिपन्वावा
 रियाहस्यःसूर्वादेयेप्रशस्तेनिष्ठकरःखंजनेऽस्समये १५ वारिवाहोऽत्रजलप्रणालिका श्रागमांतरैऽपि आनेपु
 गोपुगजवाजिमहोरगेपुराण्यप्रदःकुशलदःशुचिशाद्वलेषु भस्मास्थिकारिनखलोष्टतुपेषुदृष्टःकण्ठदंशतिनियतंख
 लुखंजरिदः श्रप्राप्त्यदर्शनेपठनीयोमंत्रः नीलश्रीवशुभश्रीविसर्वकामफलप्रदं पृथिव्यामवतीर्णोसिखंजरिदंनमो

रतुते त्वयोगयुकोमुनिपुत्रकस्त्वमदृश्यतामेषिथिखेद्रेमेन त्वदृश्यसेप्राप्तुपिनिर्गतायांत्वंखंजनाश्रयमयो नमस्ते
 ज्ञागमांतरे वितंत्रह्याणिकार्यासिद्धिरतुलाशकेहुताशेभयं याम्यामग्निभयंसुरद्विपिकलिलार्भःसमुद्रालये वा
 यन्यांवरवह्ममक्षसालिलंदिव्यांगनाचोत्तरे ष्टान्यांमरणध्रुवंनिगादितादिगलक्षणाखंजने तथा कुचेष्टितोषःकुव
 पुःकुवेपोनिरीक्षितःखंजनकःकदाचित् द्रष्टाविशेषात्परितोषयेच्चकिंयातयेत्सांचितदुष्कृतं तु मासंनभुर्जातश्या
 तममौखियंनसेवेतादिनानिससत स्नायाज्जपेत्संजुहयाच्चवह्नौपिष्टुमान्खंजनमर्चयेच्च वराहसंहितायामपि नृप
 तिरपिशुभप्रवेशखगमवलोच्यमहीतलेविदधात् सुरभिक्षुसुमधूपयुक्तं शुभमग्निर्नदितमेवसिद्धं अशुभमपि
 विलोक्यखंजरीदंष्ट्रिजगुरुसाधुसुरार्चनेसुयुक्तः नचनृपतेरशुभंभवेत्कथंचित्सपादिदिनानिनससतमांसभोजी ॥ आ
 श्विनकृष्णदशम्यांमहालयश्राद्धं रकांदं सेतुखंडे दशम्यांतुतिथौमर्त्यःश्राद्धं कुर्यान्महालये श्रांतं कल्पसह
 स्नाणितप्यंतिपितरोरुप्येवं श्रततिंवाप्यविच्छिन्नांद्युःपितृगणाःसदा ॥ आश्विनकृष्णपक्षे ईदिरैकादशीन्नि
 तं नारदाद्ये इपररैपकादशींकृष्णानिदिरांसमुपोप्येवं शालिग्रामशिलाप्रेतुमथ्याहेश्राद्धमाचरेत् विष्णोः
 प्रीतिकरंविप्रततःप्रातर्हरेर्दिने पद्मनाभंसमभ्यर्च्यभूदेवान्भोजयेत्सुधीः विसृज्यदक्षिणांदत्वात्स्वतोश्रीतचस्वयं
 एवंकृतश्रतोमर्त्याभुक्त्वाभोगानिहेमिसतान् पिट्टणांकोटिमुहूर्त्वात्यारंयतेवैष्णवंपदं रकांदे सेतुखंडेऽपि एकादश्यांति
 यौपस्तुत्राद्धं कुर्यान्महालये द्विशतं कल्पसाहस्रं तदप्यंतिपितरोरुप्ये अथैतस्या एकादश्याः कथा ब्रह्म
 वैवर्ते पाद्मेच द्युधिश्चिरडवाच कथयस्वप्रसादेनममाग्नेमधुसूदन कृष्णायान्श्विनेपक्षे किनाभैकादशीतुसा
 श्राद्धकृष्णडवाच आश्विनेकृष्णपक्षे तु ईदिरानामनामतः तस्याज्जतप्रभावेष्टमहापापं प्रणश्यति अथोयोनिग
 तानांचपिट्टणांगतिदायिनी शृणुत्वावहितोरान्कक्षापापहरांशुभां यस्याःश्रवणमात्रेणवाजपेयफलं भवेत्

पुराकृतपुराजाम्भुवरिपुसूदनः

इंद्रसेनइतिस्थयातोपुरीमाहिष्मतीपतिः

सरज्यपालयामासध

र्षेणप्रशसान्वितः

पुत्रपौत्रसमायुकोधनधान्यसमन्वितः

माहिष्मत्यधिपोराजा

विष्णुभक्तिपरायणः जपनूरोविदनामानिमुक्तिदानिनराधिप कालनिनायविधिवदध्यात्मपरिचितकः

करिमादिदसेराज्ञिसुखासिनेसभासने श्रवतीर्यार्थागतोर्धामानंवरान्नारदोमुनिः तमागतमभिप्रेक्ष्यसमुत्थायक

तंजलिः पूजयित्वाद्यैर्विधिनाचासिनेसंन्यवेशयत् सुखोपाधिष्ठः समुत्तिःप्रत्युवाचनृपोत्तमं कुशलतवराजं

द्रससत्स्वगेपुवतते धर्मेमतिर्वततेविष्णुभक्तिरतः सदा राजोदाच स्वप्नसादान्मुनिश्रेष्ठसर्वत्रकुशलंमम श्र

यक्रतुक्रियाः सर्वाः सफलरतवदशनात् प्रसादं कुरुविप्रैर्ब्रह्मागमनकारण नारदउवाच श्रूयतांराजशा

दूलमद्भवोविस्मयप्रदं ब्रह्मलोकदादहं प्राप्नोयमलोकनरोत्तम शमनेनार्चतोभक्त्याचोपाविष्टोवरासने धर्मशी

लाः सत्यवर्तोभारकरंसमुपासते व्रतपुण्यप्रकर्तारोव्रतवैकल्पदोषतः समायां श्राद्धदेवस्यमयादृष्टः पितृता

तव कथितस्तेनसंदेशस्ताद्विवोधनृपोत्तम इंद्रसेनइतिस्थयातोराजामाहिष्मतीप्रभुः तस्याप्रोक्तयत्रह्यनस्थितमां

यमसन्निधौ केनापिचांतरापेणपूर्वजन्मभवेनैव स्वर्गोप्रेषणमांपुत्रइतिराव्रतदानतः इत्युक्तेहसमायातः स

मीपंतवपाथिथं पितृस्वर्गगतिराजान्निदिराव्रतदानतः राजोवाच कथयस्वप्रसादेनभगवन्निदिराक्रम विधि

नाकेनकत्तव्यंकरिम्नपक्षेतिथीतथा नारदउवाच शृणुराजन्तुह्रितंवाचिमव्रतस्यास्यविधिंशुभ ज्ञाश्विनस्थासि

तेपक्षेदशमोदिवसेशुभ प्रातःस्नानप्रकुर्वीतश्रद्धायुकेनचेतसा ततोमध्यान्हसमयेस्नानं कृत्वावहिर्यले पिरुद

णालतये श्राद्धकुर्याच्छ्रद्धासमन्वितः एकभक्तव्रतः कृत्वा राजोभूमौ शयीत वै प्रभतेविमलेजाते प्रातर्चकादशीदि

मुखप्रक्षालनं कुर्याद्व्रतधावनवर्जितं उपवासस्यनियमं गृह्णीयाद्भक्तिभावातः श्रयश्चिपत्वा निराहारः स

दंभोगविचर्जितः श्रोभोर्द्वैपुंडरीकाक्षशरणंभवाच्यत शालिग्रामशिलायंत्रंश्राद्धंरुच्यायथाविधि पूजयि
 त्वाह्वयार्केशंधूपदीपादिभिस्तथा बंधुदौहित्रपुत्राद्यैस्त्वयंभुंजांतवाग्यतः श्रनेनविधिनाराजन्व्रतंकुरुप्रयत्नतः
 विष्णुलोकप्रयास्यतिपितरस्तवभूपते इत्युक्तान्तपतिराजन्मुनिरतरयीयत यथोक्तविधिनाराजाचकारव्रतमुत्त
 मं श्रंतःपुरेणसहितःपुत्रभूत्वसमन्वितः व्रतेकृतेतुकैतेयपुष्पटुष्टिरभूद्विवः तत्पितागरुडाख्ण्डोजगामहरिभंदिंर
 इन्द्रसेनोपिराजर्षिःकृत्वारारज्यमकंटकं इंद्रिश्राव्रतपुष्टेयनययौर्वैकुंठमेवहि पठनाच्छ्रवणादस्यसर्वपापैः प्रमुच्यते इति
 ब्रह्मवैवर्तपद्मपुराणयोरिंद्रिकादशीव्रतं आश्विनकृष्णद्वादश्यां संन्यासिनामपिमहालयश्राद्धं पुत्रादिभिः कार्यं
 तत्पार्षणमेव तदुक्तंवायुपुराणे संन्यासिनोप्यौदकादिकुर्यात्पुत्रोपयाविधि महालयेतुपच्छ्राद्धंद्वादश्यामे
 वतद्भवेत् महालयेतुपच्छ्राद्धंद्वादश्यांपार्षणंनवितिष्टथीचंद्रोदये संग्रहेपि यतीनांचवनरथानांविष्णवानांविशे
 पतः द्वादश्यांविहितंश्राद्धंकृष्णपक्षेविशेषत इतिस्कांदे सेतुखंडेपि द्वादश्यांभाकेतोपस्तुश्राद्धंकुर्यान्म
 हालये पद्मशतंकरपसाहस्रंतप्यंतिपितरोरस्यवै आश्विनकृष्णत्रयोदशीश्राद्धंचंद्रिकायां त्रयोदशीमाद्रपदी
 मरुयाकृष्णापितृप्रिया तप्यंतिपितरस्तस्यांवर्षाणामयुतायुतं रकांदे सेतुखंडेच पितृदनुद्दिश्ययः कु
 र्यान्नयोदश्यांमहालयं साहस्रकरपसाहस्रंतप्यंतिपितरोरस्यवै संततीश्राप्यविच्छिन्नादद्युःपितृगणाः सदा
 हेमांशो मनुस्मृतौ यकिंचिन्मधुनामिश्रंप्रदद्याच्चत्रयोदशीं तदप्यक्षयमेवस्याद्वर्षसुचमयासुच यमस्मृता
 यापि गाथाश्रपितृभिर्गीताः कीर्तयंतिपुरातनाः श्रापिनःसकुलेजायाद्योनोदद्यान्नयोदशीं मधासुस
 र्पिपायुक्तंपायसंक्षिणामुखः प्रयोगपारिजाते शंखः श्रौष्ठपद्यामतीतायांमघायुकांत्रयोदशीं प्राप्यश्राद्धंप्रकु
 र्यात्तिसधुनापायसेनच प्रजामिष्टांपशः स्वर्गामशोभयंचधनंतथा नृणांश्राद्धेसदाप्रीताः प्रयच्छंतिपितामहाः

एतन्नित्यमपि पृथग्विचंद्रद्वयविविणुधमं श्रौष्ठपद्यामतीतायां तथा कृत्वा नयोदशीं एतांस्तु श्राद्धकालान्वेनि
 यानाह प्रजापतिः श्राद्धमेतत्त्वकुर्वाणो नरकंप्रतिपद्यते इत्यादिवचनैरत्रैव त्रयोदश्यां श्राद्धमहाफलं मघायु
 कायां त्वतिप्रशस्तं मघायुक्ताथतत्रापिशत्रया राजन्त्रयोदशीतिवचनात् अत्रमलमासिपिश्राद्धकार्थं अनन्य
 गतिव्यात् मघात्रयोदशीं गनाशस्त्याच्च मघात्रयोदशीं श्राद्धं प्रयुपस्थितिर्हैतुकं अनन्यगतिकत्वेन कर्तव्यं
 स्थानमलिभृत्तद्वैतिकाठक्यस्याच्च इदं च युगादिविशेषप्रयुक्तत्वादिपिडरहितकार्थं अयनद्वितये श्राद्धविपुत्र
 त्रितये तथा युगादिपुत्रकर्तव्यं पिंडनिर्वपणादृते अपिंडकश्राद्धविशेषनाह छागलेयः पिंडो यत्र निवर्तते तम
 यादिपुत्रकथंचन सांकरपंतुतदाकार्थं नियमाद्ब्रह्मयादिभिः सांकरपंतुयदा कुर्यात्तत्कुर्यात्पत्रपूरणं नावाह
 नाप्यौत्तं त्रैविकरं न च अशक्त्या पावणं श्राद्धयथावक्तुं मक्षमः पिंडाकार्थं दिविर्हान्तुं संकरा श्राद्धमाचरेदिति
 पुत्रवत्पुत्रानरोदेशेन कार्थं कृष्णपक्षत्रयोदश्यां यः श्राद्धकुरुते नरः पंचतंत्रतस्य जानीयाज्जैषष्ठ
 गतमिति वचनात् अतएव योवांछति नरो मुक्तिं पितृभिः सह चारामनः असंतानश्च यस्तस्य श्राद्धे
 इ तत्रैव अथ प्रभृति यः श्राद्धत्रयोदश्यां करिष्यति कन्यासंस्थे सहस्रांशौ
 तत्र बहभिर्वचनैर्वहलांशुत्वात् विहितस्य त्रयंतनिषेधार्थो गत विपपभेदेन त्रकंठं
 पविस्तारराहिर्यरूपस्तावेदकेस्ताद्विपर्यो नागरखंडे उक्तः अतः श्राद्धविनादेयं तद्दिने मधुपायसं
 लयाकं मांसवाधाणसस्य च तस्याभविपिदात्तवंक्षीरौदनमनुत्तमं तस्मिन्नहनिदात्तं यंपिण्डं शान्तं
 वेपिदात्तं यंक्षीरौदनमनुत्तमं तस्मिन्नहनिदात्तं यंपिण्डं शान्तं
 लविमिश्रितमिति अत्र श्राद्धशब्दः पिंडदानपरः तस्यापि पितृ

देवतत्त्वेन श्राद्धशब्दवाच्यत्वात् अग्नेर्ब्राह्मणभोजनस्योक्तत्वेन तन्निषेधासंभवात् अत्रान्योप्येकवर्गोद्देश्यैकरूपे
 निषेधाविषयः कार्णाजिनिकः श्राद्धनचैकवर्गस्य त्रयोदश्यांसमाचरेत् अतृतासोत्रयेपरस्य प्रजाहिंसितस्य
 ते इति एकवर्गस्य पितृवर्गमात्रस्य न कुर्यात् किंमातामहवर्गस्यापि कुर्यादिति विशेष्यः न च दर्शश्राद्धादि
 शवत् त्रयोदशी श्राद्धे मातामहवर्गस्यापि प्रासत्वादेकवर्गोद्देश्यकश्राद्धनिषेधानुपपत्तिः दर्शश्राद्धस्य मातामहव
 र्गस्य श्राद्धानवश्यकत्वमित्याक्षरायामुक्तत्वात् तदवश्यकत्वे तत्रयोदश्यामेकवर्गश्राद्धादिपुत्रयोः परितृभ्यस्वद
 नुश्राद्धदानमुपक्रमेदित्यादिमातामहश्राद्धे पुनर्वचनमूलं हेमाद्रावुदाहरणैर्न कर्तुं कर्तव्यत्रयोदशीश्राद्धं पुत्रवा
 न्यः सुतापुत्रे एकस्यैव न कुर्यात् त्रयोदश्यामात्रेण एकस्यैव वर्गस्य पार्वण पर्वणोद्देश्यक्रियमाणं न वास्या
 श्राद्धेन सार्धं षड्दैवत्यमित्यर्थः केचित्तु न तृतास्तत्रयस्येति दोषश्रवणात् पितृव्यादीनामपि महालयवज्रयोद
 श्यां श्राद्धकर्तव्यमितिवदंति तद्वृणकालविवेचने द्रष्टव्यं तेन कृष्णत्रयोदशीमात्रेण पुत्रवद्गृहिणात्रयोदश्यां
 बहुपुत्रेच्छया श्राद्धं न कर्तव्यं भाद्रकृष्णत्रयोदश्यां तैव बहु प्रजाइतिवचनं पितृवर्गमात्रस्य न कर्तव्यं किंतु मातामहवर्ग
 स्यापि तत्रोदं वचनं पितरो यत्र पूज्यं ततः जमातामहाऽपि तत्रापि षड्दानं न कर्तव्यं किंतु ब्राह्मणभोजनमात्रं
 मधुप्लुतघृतपायसादिभेति सामान्या विशेषरूपाविधिनियेषवचनानां व्यवस्थान्निहा अस्मिन्पक्षे केवलमथापि श्रा
 द्धकालः तथा च वसिष्ठः पितापितामहश्चैव तथैव प्रापितामहः उपासते सुतं ज्ञातापि प्लंशकुनाइव मधुमांसैश्च शाकै
 श्यपयसापायसेन च एषो नोदास्यते श्राद्धवर्षासु च मघासु चेति अत्र षड्दाननिषेधो भविष्यपुराणे संक्रांथामुपवास
 नपार्वणेन च भारते मघायां षड्दानेन त्रयोषुत्रो विनश्यतीति अन्यत्रापि ऋक्षे षड्दानं तु त्रयोषुत्रो विवर्जयेत् ऋक्षं
 मघातत्रयोषुत्रो विद्यमानो त्रयोषुत्रकः अन्यत्रोषुत्रिणः श्राद्धनिषेध एव इति नाराकनीयं किंतु षड्दानमात्रे

एतन्नित्यमपि पृथ्वीचंद्रेदियेविष्णुधर्मं श्रीषपद्यामतीतायांतथाकृत्वानयोदर्शां एतांस्तुश्राद्धकालान्वेति
 ध्यानाहप्रजापतिः श्राद्धमेतेष्वर्कुर्वाणोनरकंप्रतिपद्यते इत्यादिवचनैरत्रैवत्रयोदश्यांश्राद्धमहाफलं मयापु
 कायांत्वतिप्रशस्तंमयायुक्ताथतत्रापिशक्तयाराजन्त्रयोदर्शातिवचनात् अत्रमूलमासेपिश्राद्धकार्यं अनन्य
 नातिव्यात् मयात्रयोदर्शायोगप्राशस्त्याच्च मयात्रयोदर्शांश्राद्धप्रत्युपरिस्थितिर्हेतुकं अनन्यगतिकत्वेनकर्तव्यं
 स्यान्मलिभृदुच्चइतिकारुण्यह्याच्च इदंचयुगादिविशेषप्रयुक्तत्वादिपडरहितंकार्यं अयनद्वितयेश्राद्धविपुत्र
 द्वितयेतथा युगादिषुचकर्तव्यंपिंडनिर्वपणादते अपिंडकश्राद्धेविशेषमाह छागलेयः पिंडोवन्ननिर्वर्ततम
 यादिपुकथंचन सांकरंपंतुतदाकार्यनिवमद्भस्त्रवादिभिः सांकरंपंतुयदाकुर्यात्तत्कुर्यात्प्राञ्जपूरणं नावाह
 नाश्रौकरणंपिंडांकिरंनच अशक्तयापार्वणंश्राद्धयावत्कर्तुमक्षमः पिंडाकार्यादिविर्हानंतुसंकरनश्राद्धमाचरेदिति
 वचनात् एतच्चपुत्रवतापुत्रानरोदेशेनकार्यम् कृष्णपक्षेत्रयोदश्यांयः श्राद्धकुरुतेनरः पंचवंतस्यजानीयाज्जेषुष
 पुत्रस्यनिश्चितमिति वचनात् अतएव योवांछतिनरोमुक्तिपितृभिःसहचारमनः असंतानश्रयस्तस्यश्राद्धे
 प्रोक्तात्रयोदर्शा नागरखंडे तत्रैव अथप्रभृतियःश्राद्धत्रयोदश्यांकरिष्यति कन्यासंस्रेयसहत्वांशी
 तस्यश्राद्धस्यसंक्षयइति तत्रबहुभिरैवचैवंहुलांश्र्यतया विहितस्यप्रयंतनिषेधायोगात् विषयभेदेनवकठं
 पिंडदानयुक्तव्यरूपविस्तारराहित्यरूपस्त्वावेदेकस्त्वद्विषयो नागरखंडे उक्तः अतःश्राद्धनिदयेतद्विनेमश्रुपायसं
 खड्गमांसं कालशाकंभांसंवाश्रीणसस्यच तस्याभावापिदातावंक्षीरौदतमनुत्तमं तस्मिन्नहनिदातावंश्रिष्टाणांत्वेनप
 येनप तस्याभावापिदातावंश्रिष्टाणांत्वेनमनुत्तमं तस्मिन्नहनिदातावंश्रिष्टाणांत्वेनप
 तस्याभावापिदातावंश्रिष्टाणांत्वेनमिति अत्र श्राद्धशब्दः पिंडदानपरः तस्यापि पितृ

देवतत्त्वेन श्राद्धशब्दवाच्यत्वात् अभ्यन्नाह्मणभोजनस्योक्तत्वेन तन्निषेधासंभवात् अत्रान्योप्येकवर्गोद्देश्यैरुक्तं रूपं
 निषेधविषयः क्राण्णिजिनिनोक्तः श्राद्धं न चैकवर्गस्य त्रयोदश्यां समाचरेत् अतुसासि त्रयोपस्य प्रजाहिंसति तस्य
 ते इति एकवर्गस्य पितृवर्गमात्रस्य न कुर्यात् किंतु मातामहवर्गस्यापि कुर्यादिति विधिर्विषयः न च दर्शश्राद्धादिदे
 शवत् त्रयोदशी श्राद्धे मातामहवर्गस्यापि प्रासत्त्वादेकवर्गोद्देश्यक श्राद्धनिषेधानुपपत्तिः दर्शश्राद्धस्य मातामहव
 र्गस्य श्राद्धानावश्यकत्वस्य भिताश्रायामुक्तत्वात् तदवश्यकत्वे तत्रयोदश्यामेकवर्गश्राद्धादिपुत्रबोधयः पितृभ्यस्वतद
 नुश्राद्धानमुपक्रमेदित्यादिमातामहश्राद्धे पुनर्वचनमूलं हेमाद्रावुदाहृतपैतके तु कुर्वन्नयोदशी श्राद्धं पुत्रवा
 न्यः सुतायुषे एकस्यैव न कुर्याच्च पार्वणं तु समाचरेत् एकस्यैव वर्गस्य पार्वणं पार्वणिर्दशैः क्रियमाणेनावास्या
 श्राद्धे न साध्याषड्दैवत्यमित्यर्थः कोचित्तु न तृत्तारत् त्रयोदश्यादिषु श्रवणात् पितृव्यादीनामपि महालयवच्चयोद
 श्यां श्राद्धं कर्तव्यमितिवदंति तद्वपणकालविवेचने इच्छन्तेन कृष्णत्रयोदशीमात्रे पुत्रवद्गृहिणा त्रयोदश्यां
 बहुपुत्रेच्छया श्राद्धं न कर्तव्यं भाद्रकृष्णत्रयोदश्यान्तैव बहु प्रजाइतिवचनं पितृवर्गमात्रस्य न कर्तव्यं किंतु मातामहवर्गं
 स्यापि तत्रोदवचनं पितरोप्यत्र पूज्यते तत्र मातामहाऽपि तत्रापि पिंडदानं न कर्तव्यं किंतु ब्राह्मणभोजनमात्रं
 मधुप्लुतघृतपायसादिनेति सामान्याविशेषरूपविधिनियेधवचनानां व्यवस्थान्निष्ठा अस्मिन्पक्षे केवलमथापि श्रा
 द्धकालः तथा च वसिष्ठः पितापितामहश्चैव तथैव श्रापितामहः उपसते सुतं जातां पिप्पलं शकुनाइव मधुमांसैश्च याकै
 श्यपयसापायसेन च एष नोदास्ये तश्चाद्धवर्षं सुचमघासुचेति अत्र पिंडदानानि विधोभाविष्यत्पुराणे संक्रान्त्यामुपवासे
 न पार्वणेन च भारत मघायां पिंडदानेन त्रयोषुत्रो विनश्यतीति अन्वयापि ऋक्षे पिंडप्रदानं त्रयोषुत्रो विवर्जयेत् ऋक्षं
 मघातत्रयोषुत्रो विद्यमाने त्रयोषुत्रकः अयं त्रयोषुत्रिणः श्राद्धनिषेध एव इति नाशं कर्तव्यं किंतु पिंडदानमात्रे

तथापि मघाधिकरणके श्राद्धिपिंडदाननिषेधः पिंडपदेन श्राद्धभिधानेन लक्षणोपत्तेः अन्यथा सिपिंडनिदिनेपि मघा
 सत्त्वेपिंडपुद्गासापत्तिः किंतु मघानिमित्तिके तथाच मघापुरस्कारेण ज्येष्ठपुत्रिणा यदि श्राद्धक्रियेत तदा तत्तेनापिंड
 यदितं कार्यामिति शास्त्रार्थः मघाश्राद्धं काम्यं तत्रापितापितामहश्चेत्यादिवसिष्ठवचनोदाहृतप्रामाण्येन त्रयोद
 शीश्राद्धं तु निव्यं तस्यानिर्यगणेपाठान् एवं मघायां त्रयोदश्यां च केवलायामपिश्राद्धं अनयोस्तु मिलितयोः
 प्राशरस्यं तदुक्तं महत्भारते अपिनः सकुले जायाद्यो नोदयात्रयोदशीं पायसं सर्पिपाटुकं मघासुदक्षिणायने त
 त्रैवच हस्ताकर्मयोगेन जच्छाया तदुक्तं ब्राह्मे योगो मघात्रयोदशयोः कुंजरच्छायसंज्ञकः भवेन्मघायां संस्थे च या
 शिन्धकं करस्थिते अपराकर्मवाच्ययोरे हंसहंसस्थिते यातु मघाया युकात्रयोदशी तिथीयैव स्वतीनां भसाद्यायाकुं
 जरस्य च अन्यत्रापि अपिनः सकुले जायाद्यो नोदयात्रयोदशीं पायसं सर्पिपायुके प्राक्छाये कुंजरस्य च यावच्चान
 जच्छाया तावद्ब्राह्मणैर्न भोक्तव्यं सूतकेऽस्तके चैव प्रस्तयोश्चंद्रसूर्ययोः छायायां कुंजरस्यापि भुक्त्वा च न रक्तं भजेत् प्र
 मदाद्ब्राह्मणो भुक्त्वा तत्र चांद्रायणं चरेदिति ब्रह्मपुराणवचनात् अस्यामेव विष्णुधर्मोक्तं युगावतारव्रतं ब्रह्मोवा
 च मासि प्रोष्ठपदे यातु कृष्णपक्षे त्रयोदशी अथ तीर्थं युगंतस्यांत्रितायां तु तपोधानाः त्रेतायां विनिवृत्तायां मेतस्यां
 तिथीयुगमवतीर्णमिति संबंधः तेन द्वापरयुगमत्र लभ्यते अत्र कृत्यं गोमंत्रगोमयं दुर्वासमालभ्य च घृत्तिकां स्ना
 यान्नघांतडभोवातिथीं तस्यां समाहितः स्नात्वा सतर्पयेद्देवपितृभ्यश्चातिलोदकं श्राद्धस्य तर्पणेनैव फलं युगशतं भ
 वेत् यः करोति तिलैः श्राद्धं न रत्तस्यां समाहितः कृतं तेन भवेच्छ्राद्धं गयायां तु न संशयः युगादौ या खिलो केशंतर्प
 येद्ब्रह्मरुडध्वजं धृतक्षीरजलैः पुष्पैः सगच्छेद्देवैर्णावीं पुरीं स्नापितो धवलितस्तरुपूजितो धनमस्कृतः युगादौ युगक
 तांच नृणां मुक्तिप्रदाहरिः श्रोतवैसर्वयत्नेन युगादौ जगतां पतिः पूजनीयो जनेर्भक्त्या सर्वदुःखहरो हरिः इति

युगावतारव्रतं श्रथाश्विनकृष्णपक्षचतुर्दशीश्राद्धं तत्रमहालयश्राद्धं तुर्गमरणमृतानांकार्थं पृथ्वीचंद्रोदये प्रथे
 तः दृक्षारोहणलोहाद्यैर्विशुद्धवालाविषादिभिः नखिदंष्ट्रिविप्रानांतेपांशस्ताचतुर्दशी ब्राह्मे युवानपितरोय
 स्वमृताः शस्त्रेणवाहताः तेनकार्थंचतुर्दश्यतिपांतृप्तिमीप्सता नागरखंडे अपमृत्युर्भवेद्यस्यशस्त्रमृत्युरथा
 पिवा श्राद्धंतस्यचतुर्दश्यांप्रकर्तव्यंनराधिप मरीचिः विपशस्त्रथापदादिशस्त्रब्राह्मणपातिनां चतुर्दश्यां
 क्रियाकार्यंश्रन्येषांतुविगर्हिता श्रत्रब्रह्मघातीब्राह्मणेनहतोनतुब्रह्महा तस्यपतितत्वादितिशूलपाणः ये
 पांशस्त्रहतानांचावेपमृत्युमुपेयुषां वहिनाचमदभयानांजलमृत्युमुपेयुषां सर्पव्याघ्राहतानांचशूंगैरुतद्वयनैर
 पि श्राद्धंतेषांप्रकर्तव्यंचतुर्दश्यांनराधिपेति मार्कंडेयपुराणात् शूंगैःशूंगिभिः प्रागोनशनब्रह्माद्यैर्विपो
 द्वंधनितानंथा चतुर्दश्यांभवेच्छ्राद्धमितिब्रह्मपुराणात् प्रायोमहाप्रस्थानं यतुशाकटायनः जलाग्निभ्यां
 विप्रानांसंन्यासेवागृहेपाये श्राद्धंकीर्ततेपांविजयिन्वाचचतुर्दशीमिति यस्यायश्विन्तार्थंजलादिमृतविपयमि
 ति एतच्चद्वैवयु कमेकोद्विष्टकार्थं पित्रादीनामेकोद्विष्टमेव नतु पार्षणं तथाचगार्थः चतुर्दश्यांतुपच्छ्राद्धंस
 पिडीकरणपरं एकोद्विष्टविधानेनतत्कार्थं पित्रादिपुशस्त्रहतेषुसभ्योमेकोद्विष्टान्येवकार्याणि पार्षणाविधा
 यकवचनाभावात् यतु पित्रादयस्त्रयोपरशस्त्रपानादिभिर्मृताः सभूतेपार्षणंकुर्त्यादादिदकानिपृथक्पृथानि
 तिवचनं तस्यामाणिकभ्येष्वदर्शनादानाकरं इदंकेकोद्विष्टसद्वैककार्थं भेतपक्षेचतुर्दश्यामेकोद्विष्टविधानतद्व
 वयुक्तंतच्छ्राद्धंपिच्छणामक्षयंभवेदिति प्रयोगपारिजातोदाहृतवचनात् यस्तुतस्यामेवचतुर्दश्यांभूतस्तस्यक्ष
 याहनिमित्तंपार्षणनेवकर्तव्यं श्रमायांचक्षयोयस्यभेतपक्षेयवापुनः पार्षणंतस्यकर्तव्यंनैकोद्विष्टकदाचनोतिवि
 ज्ञानिश्चरयुतवचनात् चतुर्दश्यांमहालयश्राद्धं स्कांदिसेतुखंडे यतुर्दश्यांतिथौपरतुश्राद्धंकुर्त्यांमहालये

लक्षकोटिसहस्राणिलक्षकांशितानि च कल्पानि पितरस्तस्य तृप्यंयेवनसंशयः नरकरद्याश्रपितरः स्वर्ग
यातिप्रहायताः संततीश्राप्यविच्छिन्नादधुःपितृगणास्सदा ॥ आश्विनस्यामावास्यायामपि गजच्छायायोग
माह अपरार्क्यमः हेसकरस्मितेयातुअमावास्याकरान्विता साज्ञेयाकुंजरच्छायाइतिवैधायनोब्रवीत् अन
सर्वलोहवर्णच्छागसन्निधाने श्राद्धमुक्तं महाभारते अजेनसर्वलोहेनवर्षासुनियतव्रतः हस्तिच्छायासुविधिवत्करण
व्यजनवर्जितं श्राद्धं दद्यादिति शेषः अमावास्यायां महालय श्राद्धं रुकादेसेतुखंडे अनायातुनरोभक्तया श्राद्धं कुर्या
न्महालये पिटृणां तस्य तृप्तिः स्यादन्तानात्रसंशयः स्वधामसाधया तृप्तिः स तृप्तिस्तु भवेत् अनंताहीद
शीततिरमावास्यां महालयात् अमावास्यामहापुण्यापितृदेवनमस्कृता एषातिथिस्तु परमाशिवस्य परमप्रिया
तस्यां महालय श्राद्धं भोजिते वेदवितने तेन तृप्तिः पिटृणां स्यादन्ताना तु ध्यर्त्तेशिवः ब्रह्महत्यादिकाः पंचपातकाना
शमाप्नुयुः कृताश्रस्युर्विधानेन सर्वैषज्ञाः सदक्षिणाः अनुधिताः स्युर्विधिवत् सर्वैषर्माः सनातनाः योनिकथर्याद
मावास्यां महालयमचेतनः ब्रह्मलोकगताश्रास्यपितरयोः गतिनारकी गतिमितिशेषः संततिश्चास्यमूढस्य वि
च्छिद्ये तैव तस्मिन् स एव हि महानर्थो यद्मायातिथौ नरः महालयार्थो विप्रद्राविधिवन्नैव भोजितः मासिमा
द्रपदेपुत्रेपि पिटृणां तृप्तिदायिनी एकैकं भोजयेद्विप्रप्रत्यहं भक्तिपूर्वकं सप्तम्याः कृष्णपक्षस्य प्रारभ्य प्रत्यहं नरः वि
प्रान्यावदमावास्यां पिटृंश्चैतिभिर्भोजयेत् आरभ्य द्वादशीं विप्रांस्त्रिानवर्षं यतु भोजयेत् अन्यथैश्वर्यं हानिः
स्यान्महादारिद्र्यमागमवेत् भोजयेद्देविन्मुख्यं स्तृप्तिरते प्रायथा भवेत् तेन ब्रह्माहिरिः शंभुरत्ताः स्युः सर्वदेवताः
श्रद्धेयवातादिपितर उर्षद्राधाधिदेवताः बहुनाशं किमुकेन तृप्ययेव जगज्जयम् ॥ * ॥ इति महालयनिर्णयः
समाप्तः ॥ अथ स्त्रीकर्तृकपार्वणश्राद्धविधिः तस्याः पण्डुदेवतिविशेषप्रसक्तः स्वभर्तृप्रभृतिभिः स्वपितृभ्यः

तथैव विधिवाकारेच्छ्राद्धयथाकालमतद्रितिवचनात् तस्याश्रयंश्राद्धप्रयोगःतत्रादौविधवास्वयंज्ञाताशुचि
 शुक्लवस्त्रपुरमधरा मध्याह्नेश्राद्धदेशमागत्य पंचगत्योपलेपितं सुसमाहितं गौरमृतिकपांच्छादितं यथासा
 दितश्राद्धोपद्रव्यंज्वलितप्रदीपंविर्कीर्णगौरसर्पंपकृत्वा तत्रागत्यासने प्राङ्मुखोऽपविश्यसिद्धमन्त्रानितिज्ञात्वा त
 तःश्रपविजःपवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षंस्वाहाश्रयंतरःशुचिरिति श्राद्धोपदेशंश्राद्धोपसं
 भृतिसंहितंपरिषिष्य शंखचक्रधरंदेवंदिभुजंपीतवाससं प्रारंभेकर्मणांविष्णुपुंडरीकंस्मरेद्धरिम् इतिपञ्चपुर
 धंप्रणम्यपूजादिकंयथाशक्तिसंपाद्य श्राद्धकलेगपांघ्यात्वाध्यात्वादेवंगदाधरं स्वपत्यादीन्क्षुण्णध्यात्वाततःश्राद्धंस
 मारभेत् इतिविप्रमुखाहाचापित्वा कुशतिलजलाभ्यादाप श्रयामुकगोत्रामुकदेवी श्रामुकगोत्राणामस्मद्धर्त
 तत्पितृपितामहानां स्वस्यचपितृपितामहप्रपितामहानांमहालक्ष्मिनिमित्तसर्वैश्वदैविकंपार्वणश्राद्धमहंकरिष्ये देव
 ताःभ्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच नमःस्वधापैस्वहाह्यैनित्यमेवतमोनमइतिविप्रमुखेनवावाचयेत् ततोऽस्ति
 णसुखापातितवामजानुःसती सोटकतिलजलानियर्हत्वा नमोनमोश्रयामुकगोत्राणामस्मद्धर्तवत्पितृपितामहा
 नांस्वस्यचपितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकशर्मणांमहालक्ष्मिनिमित्तकश्राद्धसंविनां विश्वेषां देवानामिदमस
 न्तानमः अस्मद्धर्तवत्पितृपितामहानांमहालक्ष्मिनिमित्तिकंपार्वणश्राद्धसंविनोविश्वेदेवानावाहयिष्ये ततोऽ
 र्धंपत्रेत्पर्णांघादिप्रक्षिप्त्वा अर्धंपपात्रंवामहस्ते कृत्वा अर्धंपपात्रस्यंपवित्रंभोजनपानेनिधाय तदुपरिके
 चित्दुदकांतरंसिका अर्धंपपात्रं वामहस्ते कृत्वा अर्धंनम इतिनमस्कृत्य नमोनमोश्रयामुकगोत्राणामस्म
 द्धर्तवत्पितृपितामहानाममुकामुकशर्मणां महालक्ष्मिनिमित्तिकंपार्वणश्राद्धसंविनोविश्वेदेवाएवहस्तार्षोवोनमःश्रान
 दित्रयत्रादित्रयसंविनोविश्वेदेवाएवहस्तार्षोवोनमः ततोऽंघादिदानं नमोनमोश्रयामुकगोत्राणामस्मद्धर्तादित्रय

पित्रादित्रयपार्वणश्राद्धसंबन्धिनोविश्वेर्देवा एतानिगंधार्थपुण्यधूपदीपनैवेद्यतांबूलयज्ञोपवीतवासोसिबानमः देवा
 एवंप्राञ्चदेवानां दक्षिणतः कुशोपरिउत्तानमेवस्थापयेत् देवेभ्यश्चस्थानमसि ततोदक्षिणमुखीपातितवामजानुःसर्वा
 भोटकतिलजलयुक्तानि भर्त्रादित्रयस्वपित्रादित्रयासनानि गृह्णाव्या नमोनमोश्रयामुक्तगोत्राणामस्मद्भर्त्रादित्रया
 णामस्मदिपत्रादित्रयाणाममुक्तशर्मणानिहालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धमान्यान्यासनानिबानमः स्वभर्त्रादि
 त्रयस्वपित्रादित्रयमावाहयिष्यामि इतिवाक्येन तिलान्त्विकिरेत् ततःस्वभर्त्रादित्रयपत्रेषुचरवित्राणि
 दक्षिणाग्राणिधृत्वा तिलजलगंधपुण्ययुक्तानिकृत्वा श्रद्धंयात्रं वामहस्तेकृत्वा तत्रस्थंयवित्रं भोजनप्राञ्चिद्व्या
 उदकांतरेणसिक्का भोटकतिलजलगान्यादाय नमोनमोश्रयामुक्तगोत्रास्मत्पतेऽमुक्तगोत्रामुक्तशर्मन् महालयनैमि
 त्तिकपार्वणश्राद्धेएहस्तार्द्धयस्तेनमः एवमस्मद्गुरुंपितरमुक्तशर्मन् महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धे अस्मद्गतं
 पितामहामुक्तशर्मन् महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धे अमुक्तगोत्रास्मदिपतरामुक्तशर्मन् महालयनैमित्तिकपार्वणश्रा
 ॥ १ ॥ अमुक्तगोत्रास्मदिपतामहामुक्तशर्मन् महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धे ॥ २ ॥ अमुक्तगोत्रास्मत्प्रपि
 तामहामुक्तशर्मन्महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धे एहस्तार्द्धयस्तेनमः श्रयता नमोनमोऽस्मद्गतंतिरिपतु
 पितामहा अस्मदिपतामहप्रपितामहा अमुक्तशर्मणोमहालयनैमित्तिक पार्वणश्रं द्वे एह
 रताभ्यः पोढाविभज्यवोनमः ततो गंधादिदानं भोटकतिलजलगान्यादाय नमोनमोश्रयामुक्तगोत्राश्रम
 द्रवृतद्विपुपितामहाश्रमदिपितामहप्रपितामहाश्रमामुक्तशर्मणायतानि गंधार्थपुण्यधूपदीपतांबूलजवासां
 स्त्रिपोढाविभज्यवोनमः ततोभोजनप्राञ्चैभ्यः पवित्रादीन्यादायार्द्धंयात्रेषु द्रव्या अस्मद्गुरुंदिभ्यःस्थानमसि अस्म
 दिपत्रादिभ्यः स्थानमसि इतिवामप्राश्चकुशोपरिन्युचर्जाकुर्वात् दक्षिणादानपर्वतंनवालयेत् ततो जलादिनामो

जनपात्राणि प्रदक्षिणावर्तनयेद्येत् ततः श्राद्धेयमाद्यभागमादाय पुटकादिषु जलं दत्त्वा पूर्वाभिमुत्सासती अग्नये
कठयवाहनः यनमः सोमाय पितृमते नमः इत्याहुतिद्वयमुत्सृजेत् ततो दक्षिणाभिमुत्सासती सद्युगति लब्धं जनमन्नमा
दाय एतदन्नमेतद्भूस्वामिपितृभ्यो नमः ततः पुनः पूर्वाभिमुत्सासती विश्वे देवभोजनपात्रेषु देवतीर्थे न पुत्रयाहारक्षमंसद्यु
तंस वं जनमन्नं परिवेष्य जलादिकंचोपनीय मधुवातेति ऋवं विश्वमुत्सासत्त्वा भोजनपात्रेषु
मधुं दत्त्वा नमोनो अथामुक्तगोत्रास्मद्भर्त्रो दित्रयास्मदित्र्यादित्रय महालयश्राद्धसंबन्धितो विश्वे देवा एत
दन्नसोपकरणं परित्विष्टं परिवेष्यमाणं च द्विया विभजयतीतमः विष्णो ह्यं परक्षमदीयानिति यथा
निकीर्य इत्यन्नमुत्सृजेत् ततो दक्षिणमुत्सासती पितृतीर्थे न स्वभर्त्रो दित्रयस्वपित्रादित्रयभोजनपात्रेषु सर्वं
वं जनं यतंसद्युगनन्नं परित्विष्य जलादिकंचोपनीय मधुवातेति ऋवं विश्वमुत्सासत्त्वा मधुमधु इति स्वयमुक्त्वा
भोजनपात्रेषु मधुं दत्त्वा मोटकतिलजलाद्यादाय नमोनो अथामुक्तगोत्रास्मद्भर्त्रो दित्रयास्मदित्रयादित्रयभोजनपात्रेषु सर्वं
गोत्राश्राद्धमपि पितृतामहाप्रपितामहाश्रमुक्तगोत्राणां महालयनैमित्तिकपात्रं च आद्धे एतदन्नसोपकरणं
परित्विष्टं परित्विष्यमाणमस्य तत्त्वेण चोपनीयः कृष्णकठं परक्षमदीयानिति स्यात् विकीर्य नमोनम अ
वर्हानं क्रियाहीनं विधिहीनं च यद्भवेत् तत्सर्वं माच्छिद्रमस्तु देवतीर्थे न विश्वे देवभ्यो अथोपशासनं चोपनीयः पितृ
तीर्थे न अस्मद्भर्त्रो दित्रिभ्यः अथोपशासनं चोपनीयः अस्मदित्रयादित्रिभ्यो अथोपशासनं चोपनीयः ततः सवं जनं यतंसद्यु
दिसाहित्सर्वप्रकारमन्नमादाय अनग्निदग्धाश्वयेजीवाये प्रदग्धाः कलेम भूमौ दत्तेन तु पृथक्त्वापांतु परांगति
मिति कुशोपरि सजलमन्नमुत्सृजेत् ततः नमस्तुभ्यं विरूपाक्ष नमस्ते न कचक्षुत्रे नमः अपि नाकहस्त्वाय बज्रहस्ता
यर्धे नमः इति नीलकंठस्तुतिं श्रुत्वा प्रणम्य रुचिस्तवादिस्तोत्राणि च श्रावयेत् ततो हस्तौ ब्रक्षलयाचम्य पिडपातना

धेर्वर्तुकुपान् तत्रदर्भमूलैःनप्रादेशामन्त्रैर्वाह्वयंकृत्वा तद्देशान्यां परित्यज्य च्चलदंगारं श्यामपित्वा दक्षि
 णतोनिदध्यात् रथोपरिच्छिन्नमूलकुशास्तरणविधाय श्रवनेजनार्थपुटकदातिलज्जलपुष्पाणि क्षिप्या मोटक
 तिलजलान्यादाय नमोनमोक्षयामुकगोत्राश्रमद्भर्तृत्वरिपितामहाश्रमकामुकशर्माणस्तथाचारमरिपितृपितामह
 प्राप्तामहाश्रमकामुकशर्माणो महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धपिंडस्थानेऽत्राऽवनेनिवंध्वेनमः ततः तिलारतोमंत
 याक्षीरंधूपोदीपावल्लिस्तथा मधुःसोर्पिस्समायुक्तोत्पाङ्गाःपिंडसंभव इत्यनेन पट्पिंडान्निर्माणप्रथमपिंडवामहस्ते
 कृत्वादक्षिणेनमोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोक्षयामुकगोत्राश्रमद्भर्तृरमुकशर्भन्महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेपतेपिंडोत्तमः १ नमो
 नमोअयामुकगोत्राश्रमद्भर्तृपितामहाश्रमकशर्भन् महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेपतेपिंडोत्तमः २ नमो
 नमोअयामुकगोत्राश्रमद्भर्तृपितामहालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेपतेपिंडोत्तमः ३ नमोनमोक्षयामु
 कगोत्राश्रमरिपतरमुकशर्भन्महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेपतेपिंडोत्तमः ४ नमोनमोक्षयामुकगोत्राश्रमरिपितामहा
 मुकशर्भन्महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेपतेपिंडोत्तमः ५ नमोनमोक्षयामुकगोत्राश्रमरिपितामहमहालयनैमित्तिक
 पार्वणश्राद्धेपतेपिंडोत्तमः ६ लेपभागभुजस्तृप्यत्कृशमूलनकरप्रोच्छ्रय ततउदङ्मुखोभूत्वाश्रासंनियम्य पुनर्द
 क्षिणमुखोभूत्वाश्रासंनयजेत् स्वभर्त्रादीन्स्वपित्रादीन्त्रीभस्वरसूत्राध्यायेत् ततोवनेजनाविशिष्टजलयुतमवनेज
 नपात्रमदाप मोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोक्षयामुकगोत्राश्रमद्भर्तृत्वरिपितामहा श्रमकामुकशर्माणोमहा
 लयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेपारि प्रत्यवनेनिवंध्वेऽथ ततोनीवींविस्त्रयाचन्प्रदक्षिणमुखो वामेनपाणिनासूत्र
 मदाप दक्षिणेनपिंडोपरिदद्यात् नमोनमोक्षयामुकगोत्राश्रमद्भर्तृत्वरिपितामहाश्रमकामुकशर्माणः श्रम
 रिपितामहपितामहाश्रमकामुकशर्माणोमहालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेपिंडोपरिदद्यात्तदासेवेनमः ततोभांशा

दिभिर्पिंडानां पृथक्पूजनकथयत् ततःशिवान्नापःसंतु इतिजलं सोमनस्यमस्तु इतिपुष्प अक्षतंचारिष्टमस्तुइत्य
 क्षतान् भोजनपत्रेषु निक्षिप्य ततोमोटकादीन्पादाय नमोनमोऽध्यामुकगोत्राभ्यस्मद्भर्तृतत्पितृपितामहाभ्यमुका
 मुकशर्माणस्तथाचारुमरिचुपितामहप्रापितामहा भ्यमुकामुकशर्माणोमहालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धे दत्तैतदन्न
 पानादिकमक्षय्यमुपतिष्ठतांवीनमः इत्यक्षय्योदकदत्त्वा तत पिंडोपरि अघोरभ्यस्मद्भर्तृतत्पित्रादयोभ्यस्मरिच
 नादयश्चसंतु इतिपूर्वाश्रावारिथारंदत्त्वा पूर्वामुखीकृतांजलिभूत्वा नमोनमः गोत्रनोवर्द्धतां दाता
 र्गोत्रोभिवर्द्धतां वेदाःसंततिरेवच श्राद्धाचनोनाठयगमत् बहुदंष्ट्रंवनोभ्यस्मरिच्यति अन्नंचनोवहुभवेदतिथीश्व
 लभेमहि याचितारश्चनःसंतुमाचयाचिष्मकचन एताःसत्याशिषःस्तुइतिप्रार्थयेत् ततोदक्षिणमुखी पिंडा
 नामुपरिसपवित्रंकुशत्रयमारुतीर्ष्य तदुपरिदक्षिणाप्रावारिथारंनमोनम इतिदद्यात् ततोर्ध्वाभूयपिंडमाप्रा
 योरथाययेत् पिंडाथारुकुशान् उत्सुकंचवह्नौक्षिपेत् ततःपूर्वाभिमुखी देवाढ्यंपात्रसचाल्य दक्षिणमुखीभूत्वा
 भर्त्रादीनां पात्राण्युत्तानीकुड्यात् ततःप्राङ्मुखीभूत्वा कुशत्रययजलैर्द्वैभ्योदक्षिणां दद्यात् नमोनमो
 ऽध्यामुकगोत्राणामस्मद्भर्तृतत्पितृपितामहानाममुकामुकशर्मणां तथाचामुकगोत्राणामस्मरिचुपितामहप्रापितामहा
 नाममुकामुकशर्मणांमहालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धसंबधिनांकरोतत्श्राद्धप्रातिष्ठार्थाभिदं हिरण्यमाग्निं वतंतन्मूल्यभून्
 रजततांघ्रादिद्रव्यंयथानामगोत्राभ्यांब्रह्मणाभ्यांदातुमहमु-सृजे इतिविश्वेदेव श्राद्धदक्षिणांदत्त्वा ततोदक्षिणमुखी
 भूत्वा स्वभर्त्रादीनां श्राद्धदक्षिणांदद्यात् नमोनमोऽध्यामुकगोत्राणामस्मद्भर्तृतत्पितृपितामहानांतथाचामुकगोत्रा
 णामस्मरिचुपितामहप्रापितामहानाममुकामुकशर्मणां कुरीतन्महालयनिमित्तिकपार्वणश्राद्धप्रातिष्ठार्थाभिदं रजतं
 चंद्रदैवतं तन्मौल्यभूतांपथाशक्तिदक्षिणांपयथानामगोत्रेभ्योत्राक्षणेभ्योदातुमहमुत्सृजे नमोनमोश्च

दिभिः पिंडानां पृथक् पूजनं कुर्यात् ततः शिवाऽपः संतु इति जलं सोमनस्पमस्तु इति पुष्पं अक्षतं चारिष्टमस्तु इत्य
 क्षतान् भोजनपात्रेषु निक्षिप्य ततो मोटकादीन् यादाप नमोनमोऽद्यामुकगोत्राऽस्मद्भूतं तत्पितृपितामहाऽभ्युक्ता
 मुकशर्माणस्तथा चारुमस्थितृपितामहाऽपितामहा अभ्युक्ता मुकशर्माणो महालयनीमितिकर्पावर्णश्राद्धं दत्तैतदन्न
 पानादिकमक्षयमुपतिष्ठतां विनमः इत्यक्षयोदकं दत्त्वा ततः पिंडोपरि श्वोरारुऽस्मद्भूतं तत्पितामहाऽपितामहाऽभ्युक्ता
 चादयश्च संतु इति पूर्वाश्रावारिधारां दत्त्वा पूर्वामूर्त्तिकृतां जलिभूत्वा नमोनमः गोत्रं नो वर्द्धतां दाता
 रोनो भिवर्द्धतां वेदाः संततिरेव च श्रद्धाचनो माठ्यगमत् बहुदेवं च नो अस्ति स्वति अन्नं च नो बहु भवेदतिथींश्च
 लभेमहि याचितारश्चनः संतु भाचया चिष्मकं च न एताः सत्याशिषः संतु इति प्रार्थयेत् ततो दाक्षिणमुखी पिंडा
 नामुपरिसपवित्रं कुशत्रयमास्तीत्यर्थं तदुपरि दाक्षिणाश्रावारिधारां नमोनम इति दद्यात् ततो नद्यां भूयः पिंडमाप्रा
 योत्थापयेत् पिंडाधारकुशान् उल्मुकं च बह्वौक्षिपेत् ततः पूर्वाभिमुखी देवाद्यं पात्रसंचाल्य दाक्षिणमुखी भूत्वा
 मर्त्रादीनां पात्राण्युतानी कुर्यात् ततः प्राङ्मुखी भूत्वा कुशत्रयवज्रलदेवं भ्योऽक्षिणां दद्यात् नमोनमो
 ऽद्यामुकगोत्राणामस्मद्भूतं तत्पितृपितामहानाममुकामुकशर्माणां तथा चामुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहाऽपितामहा
 नाममुकामुकशर्माणामहालयनीमितिकर्पावर्णश्राद्धसंविना कर्तैतत् श्राद्धप्रतिषार्थाभिदं हिरण्यमग्निवतंतन्मूत्यभूतं
 रजततर्थादिद्रव्यं यथानामगोत्राभ्यां ब्रह्मणाभ्यां दातुमहमः सृजे इति विश्वदेवश्राद्धदाक्षिणां दत्त्वा ततो दाक्षिणमुखी
 भूत्वा स्वमर्त्रादीनां श्राद्धदाक्षिणां दद्यात् नमोनमोऽद्यामुकगोत्राणामस्मद्भूतं तत्पितृपितामहानां तथा चामुकगोत्रा
 णामस्मत्पितृपितामहानाममुकामुकशर्माणां कर्तैतन्महालयनिमित्तिकर्पावर्णश्राद्धप्रतिषार्थाभिदं रजतं
 चंद्रदेवतं तन्मौल्यभूतं यथाशक्ति दाक्षिणां यथानामगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो दातुमहमः सृजे नमोनमोऽश्र

धैर्यं कुप्यन्त तत्रदभं मूलैः न प्रादेशाभात्ररेखाद्वयं कृत्वा तद्देशान्यां परिस्वयम् । च्चलदंगारं श्लाघामपि च्वा । दक्षि
 णतो निदध्यात् । रेखोपरिच्छिन्नमूलकुशास्तरणविधाय श्रवनेन नार्थपुटकादौ तिलजलपुष्पाणि क्षिप्यवा मोटक
 तिलजलान्यादाय नमोनमोवधामुकगोत्राश्रमद्रवृतं तद्विपुत् । पितामहाश्रमुकामुकशर्माणस्तथाचारमपिपुत्पितामह
 प्रपितामहाश्रमुकामुकशर्माणो महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धं पिंडस्थानेऽत्राऽवने निगंध्वो नमः । ततः तिलास्तोत्रंत
 याक्षीरंधूपोदीपावलिस्तथा मधु सर्पिंरसमायुको ह्यष्टांगाः पिंडसंभव इत्यनेन पटुपिंडात्तिर्मापप्रथमं पिंडं वा महस्ते
 कृत्वा दक्षिणेन मोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोश्रयाऽमुकगोत्राश्रमद्रवृतं रमुकशर्भन्महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेऽप्यतोऽपि
 ङो नमः १ नमोनमोश्रयाऽमुकगोत्राश्रमद्रवृतं पितरमुकशर्भन्महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेऽप्यतोऽपि ङो नमः २ नमो
 नमो अयामुकगोत्राश्रमद्रवृतं पितामहामुकशर्भन् महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेऽप्यतोऽपि ङो नमः ३ नमोनमोश्रयाऽमु
 कगोत्राश्रमपितरमुकशर्भन्महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेऽप्यतोऽपि ङो नमः ४ नमोनमोश्रयाऽमुकगोत्राश्रमपितामहा
 मुकशर्भन्महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धेऽप्यतोऽपि ङो नमः ५ नमोनमोश्रय मुकगोत्राश्रमपितामहमहालयनैमित्तिक
 पार्वणश्राद्धेऽप्यतोऽपि ङो नमः ६ लेपभागभुजस्तृप्यत कुशमूलैः नकरं प्रोक्ष्य तत उदङ्मुखाभूत्वा श्वासांनियम्य पुनर्द
 क्षिणमुखो भूत्वा श्वासांनियमेन स्वभर्त्रादीन् स्वपित्रादीन् त्रिभ्रास्वरमुनीन् ध्यायेत् । ततो वने जनावशिष्टजलयुतमवने ज
 नपात्रमादाय मोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोऽयामुकगोत्राश्रमद्रवृतं तद्विपुत्पितामहा श्रमुकामुकशर्माणो महा
 लयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धं पिंडोपरि प्रस्वयने निगंध्वः स्वया ततो नीर्वापेत्त्रस्य च भद्रदक्षिणमुखो वासिनपाणिनासूत्र
 मादाय दक्षिणेन पिंडोपरि दद्यात् । नमोनमोऽयामुकगोत्राश्रमद्रवृतं विपुत्पितामहाश्रमुकामुकशर्माणः श्रम
 पिपुत्पितामहाश्रमुकामुकशर्माणो महालयनैमित्तिकपार्वणश्राद्धं पिंडोपरि एतद्वसो वीनमः । ततो गंधा

दिभिः पिंडानां पृथक् पूजनं कुर्यात् ततः शिवाभाप संतु इति जलं सौमनस्यमस्तु इति पुष्पं अशतं चारिष्टमस्तु इत्य
 क्षतान् भोजनपात्रेषु निक्षिप्य ततो मेढकादीन्यादाय नमोनमोऽध्यामकगोत्राभ्यस्तु इति तपितामहां अभ्युक्ता
 मुकशर्मणस्तथा चारमपितामहप्रपितामहा अभ्युक्ता मुकशर्मणो महालयनीमितिकपार्वाणश्च दत्तैतदन्न
 पानादिकमस्त्यमुपतिष्ठतां वीनमः इत्यक्षरयोदकं दद्यात् ततः पिंडोपरि अघोरभ्यस्तु इति तपितामहा योऽभ्यस्तु इति
 चादयश्च संतु इति पूर्वाम्नां चारिधारां दत्त्वा पूर्वाभ्यस्तु इति तां जलिभूत्वा नमोनमः गोत्रं नो वदतां दाता
 रोनो भिवदतां वेदाः संततिरेव च शब्दाचनो नाव्यगमत् बहुदंयं च नो अस्त्विति अन्नं च नो बहु भवेदतिथिंश्च
 लभेमहि याचितारश्चनः संतुमाचयाचिष्मकं च न एताः संत्याशिषः संतु इति प्रार्थयेत् ततो दक्षिणमुखी पिंडा
 नाम्परिसपविशं कुशत्रयमस्तीर्थं तदुपरि दक्षिणां प्रावारिधारां नमोनम इति दद्यात् ततो नर्थाभूय पिंडमांघ्रा
 योत्थापयेत् पिंडाधारकुशान् उलमुकं च वहीक्षयेत् ततः पूर्वाभ्यमुखी देवाद्यं पात्रं संचारय दक्षिणमुखी भूत्वा
 मर्त्यादीनां पात्राण्युत्तानी कुर्यात् ततः प्राङ्मुखी भूत्वा कुशत्रययजलं देवेभ्यो दक्षिणां दद्यात् नमोनमो
 ऽध्यामकगोत्राणामस्मद्गुरुं तपितामहानाममुकशर्मणां तथा चामुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहप्रपितामहा
 नाममुकामुकशर्मणां महालयनीमितिकपार्वाणश्च दत्तैतत्तथा दक्षिणां दद्यात् ततो नमोऽध्यामकगोत्रा
 रजततांघ्रादिद्रव्यं यथा नाम गोत्राभ्यं ब्रह्मणाभ्यां दातुमहभुःसुजे इति विधेयं च दक्षिणां दद्यात् ततो दक्षिणमुखी
 भूत्वा स्वभर्तादीनां शब्दादक्षिणां दद्यात् नमोनमोऽध्यामकगोत्राणामस्मद्गुरुं तपितामहानां तथा चामुकगोत्रा
 णामस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानाममुकशर्मणां कुरुत नमहालयनीमितिकपार्वाणश्च दत्तैतत्तथा दक्षिणां दद्यात्
 चंद्रदेवतं तन्मौल्यभूतां यथा शक्तिदक्षिणां यथानामगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो दातुमहभुःसुजे नमोनमोऽभ्य

कृत्वा तत्र गत्वा स्नेनाद्भुमखीचोपविशेत् सिद्धमन्नमिति पाचकोष्ठच्छेत् ततः श्रुपविश्रःपविश्रोवासर्वा
 वस्यगंगतोपिवा यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षं सवाहाभ्यंतरःशुचिरिति मन्त्रेण श्राद्धीयद्रथ्यायासिध्य शंखचक्र
 धरंदेवद्विभुजंपीतवाससं प्रारभेकर्मणांविष्णुंपुंडरीकंस्मरेद्विरिति विष्णुभगवंतस्मृत्वा गयार्थेनमः
 गदाधराय नमः ततःकुशतिलजलान्यादाय अमुकगोत्राऽमुकदैवहं अमुकगोत्रस्यामुकशर्मणःपर्युः
 सांवात्सरिकैकोद्विष्टश्राद्धमहंकरिष्यं इतिसंकल्पंविधाय देवतान्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच नमः
 स्वययैस्वाहायैनियमेवनमोनमः इतिविप्रमुखाच्छस्त्रा ततोदक्षिणमुखोपातितवामजानुःसर्वा नमो
 नमोऽयामुकगोत्रास्मत्पतेऽमुकशर्मन् सांवात्सरिकैकोद्विष्टश्राद्ध इदमासर्तनमः इतिपितृतीर्थेनभोटकरु
 पमासर्तदक्षरान्गुण्डमूलेनदद्यात् ततोऽर्घपात्रतूर्णतिलान्प्राक्षिप्यपवित्रजलतिलगंधपुष्पाणिदत्त्वा अर्घ्यं
 पात्रंवा महस्तेकृत्वा तत्रस्थपवित्रमुत्तराग्रभोजनपात्रेधृत्वा तदुपरिकिंचेदुदकांतरंदत्त्वा भोटकार्दान्यादाय नमो
 नमोऽयामुकगोत्रपतेऽमुकशर्मन्सांवात्सरिकैकोद्विष्टश्राद्धपतेहस्तार्घ्योनमः इत्यर्घ्यपात्रपवित्रोपरिददत्त्युत्स
 जेत् ततोऽवशिष्टजलपवित्रसहितमर्घ्यपात्रमासनभगोपत्येस्थानमसीतिर्युवर्जाकुर्यात् ततोगंधादिदानं कृत्वा
 भोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोत्रयामुकगोत्रास्मत्पतेऽमुकशर्मन्सांवात्सरिकैकोद्विष्टश्राद्धेत्तानिगंधार्घ्यपुष्प
 धूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसितेनमः ततो जलेनासनसहितंवेष्टयित्वा मंडलं कुर्यात् ततः श्राद्धीयान्नभागसधृतव्यं
 जनतिलजलान्यादाय इदमन्नमेतद्रूथामिषित्भ्योनमः इतिभूमावुत्सृजेत् ततोहस्ताभ्यांताम्नादिपात्रस्थम
 न्नमादाय स्वपतिं ध्यात्वा परिवेषेत् तत्रधृतवर्जनजलादीन्युपनीय श्रोत्रोपरिमधुदत्त्वा विप्रद्वारामधु
 वातेतिश्रुचंजत्त्वा मधुमधुमधु इति च स्वयमुच्चार्य उन्मन्मन्मन् इत्युत्सृजेत् ततोऽभ्यांभोजनपात्रमालभ्य तदन्नमसृत्तथावि

विद्यैकपुण्यकल्पं रक्षमदीयमिति पाठिः वा दक्षिणहस्तमुत्थाप्य इदं मन्त्रं इमांश्रापः इदं भाञ्ज्यं इदं हं विरि-
 त्यन्नादिषु प्रत्येकमंगुष्ठमसरोप्यान्नोपरितिलान् प्राक्षिप्य मोटकं तिलजलादीन्यादाय नमोनमोऽयामुकगोत्रास्मत्पते
 ऽमुकशर्मन्सांवरसारिके कोटिदृष्टश्चिदमन्नं सोपकराणं ते नमः इत्यन्नमूर्त्सृजेत् ततो वामहस्तेनान्वतिलमुत्थप्य
 श्रात्रहोत्रं क्रियाहीनं विधिहीनं च यद्भवेत् तत्सर्वमच्छिद्रमस्तु इति पाठिः वा भूर्भौतिलान्विकीर्य दर्भेषूपविश्य
 नमस्तुभ्यां विरूपाक्ष नमस्तेनेकचक्षुषे नमः पिनाकहस्ताप्यवज्रहस्ताप्यै नम इति नीलकण्ठस्तुतिं पाठिः वा रु-
 चिरस्तवादि कविप्रद्वारा श्रावयेत् तत उच्छिद्यसन्निधावास्तत कुशत्रयभूमिं सतिलजलेन प्रोक्ष्य सतिलजलत्रो-
 क्षितं सव्यं जनमसूतमन्नमादाय नमोऽन्नमिदं धाश्रये जीवाये प्रदग्धाः कुलेभ्य नमूर्त्सृजेत् ततुत्तायां तु परां
 गतिमिति पाठिः वा कुशोपरिकुशादिना विकिरेत् तत आचम्य हरिस्तुत्वा दक्षिणमुखी पिंडस्थाने प्रा-
 देशमात्रं परिमाय करद्वयतर्जन्यंगुष्ठयुतमूलया दर्भैर्पिञ्जुत्या तदुच्छिश्य दर्भैर्पिंजुर्तामुत्तरतः क्षिपेत् तत
 स्तत्र उच्चलदंगारं धामयित्वा दक्षिणस्थां क्षिपेत् तत स्तत्र रत्नरत्नोपरि उच्छिन्नमूलकुशात्रयमास्तीर्य प्रत्यङ्मुखो दं-
 वताभ्यः पितृभ्यश्च महयोगिभ्य एव च नमः स्वधार्च्यत्वाद्दार्पणित्यमेव नमनिम इति विप्रमुख उच्छ्रुत्वा ॥
 ततो दक्षिणमुखी पृटके जलतिलगंधपुष्पाणि कृत्वा दक्षकरेण मोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोऽयामुक
 गोत्रास्मत्पते ऽमुकशर्मन्सांवरसारिके कोटिदृष्टश्चिदं स्थाने ऽत्रायने निवक्ष्वते नम इति कुशोपरि श्रवणेन जलं दद्यात्
 त शेषमवशेषयेत् ततः तिलास्तोत्रं तथा क्षीरं धूपोदीपावल्लिस्तथा मधुः सर्पिस्समाद्यु कोट्या टांगः पिंडसंभव इ-
 तितिलमधुघृतयुतान्नैर्न पिंडनिर्माय मधुवृताभ्यां पिंडमवधार्य मोटकतिलजलान्यादाय नमोनमोऽयामुकगोत्रास्म-
 र्पते ऽमुकशर्मन्सांवरसारिके कोटिदृष्टश्चिदं स्थानेऽप्येति पिंडे निमः इत्यवनेन कुशोपरि वामान्वारं च दक्षिणप्राणिनां पिंड-

दद्यात् ततोद्विराचम्य हरिर्मृत्वा ततउत्तराभिमुखी श्वासं नियम्य पतिध्यायती दक्षिणाभिमुखीभूयात् त
 तेदत्ताविशेषजलयुतमवनेजनपात्रमादाय मोटकजलादीनिचादाय नमोनमोऽमुकगोत्रारमन्पतेऽमुकशर्मन्
 सांवत्सरिकेकोद्विष्टश्राद्धेऽत्रपत्यवनेनिश्चतेनमः इतिप्रत्यवनेजनदद्यात् ततोनीवीविलंस्याचम्य दक्षिणाभि
 मुखीयामेनपाणिनासूत्रमादाय दक्षिणेन पिंडोपरिनिधाय नमोऽद्यामुकगोत्रारमन्पतेऽमुकशर्मन्सांवत्सरि
 कोद्विष्टश्राद्धेपिंडोपरिपृतद्वासस्तेनमः इतिमोटकतिलजलेन सूत्रमृत्सृजेत् अथापिंडेगंधादिदानं ततःश्रिवा
 श्रापःसंतु इतिजलं सौमनस्यमस्तु इतिपुष्पं अक्षतंचारिष्टमस्त्विति तंडुलान्मोजनपात्रेनिःक्षिप्य मोट
 कार्दान्यादाय नमोनमोऽद्यामुकगोत्रारमन्पतेरमुकशर्मणः सांवत्सरिकेकोद्विष्टश्राद्धेदत्तदत्तपानादिकमक्षय्यमुप
 तिषतामित्यक्षय्योदकं दद्यात् ततःपिंडोपरि अघोरःपतिरस्तु इतिपूर्वाग्रवारिधारांदद्यात् ततःपूर्वाभिमु
 र्वांकृतांजलिः नमोनमःगोत्रंनोवर्द्धतां दालारोनोभिवर्द्धतवेदाःसततिरेवच अद्वाचनोमव्यगमद्वुद्वेषचनोऽ
 रित्वति श्रान्नचनोवहुमवेत् अतिथींश्चलभेमहि याचितारश्चनःसंतु माचयाचिष्मकंचन एताःसत्याशिषःसंतु
 इतिप्रार्थयेत् ततोदक्षिणमुखी पिंडोपरिसपवित्रंकुशात्रपं दक्षिणाग्रमस्तुद्वयं तदुपरिदक्षिणाग्रांजलधारांद
 द्यात् ततो नर्थाभूयपिंडमाघ्रापेत्थापयेत् पिंडाधारकुशानुत्सुकंचवह्नौक्षिपेत् ततोद्व्ययात्रमुत्तानिकृत्य द
 क्षिणादानं श्रयामुकगोत्रस्यास्मत्पतेरमुकशर्मणः कृतैतत्सांवत्सरिकेकोद्विष्टश्राद्धत्रातिषार्थैरकिकादिभितरज
 तंचंद्रदैवते यथानामगोत्रायब्राह्मणावदक्षिणांदात्तुमह्मृत्सृजे ततोभिरमन्यतामिति विसर्जनं ततःपूर्वाभिमुखी
 भूय देवताभ्यद्रातिप्रद्वारात्रिःस्मरेत् ततोदक्षिणमुखी हस्ताभ्यां दीपंनिर्वापयेत् हस्तौपादौ प्रक्षाल्या
 चम्य वलिदानं कुर्यात् गोभ्योऽन्नंनमःश्वभ्योऽन्नंनमःककेभ्योऽन्नंनमःभारपालेभ्योऽन्नंनमः चांडालेभ्यो

ऽन्नमः अशेषजीवैभ्यो ऽन्नमः क्षेत्रपालेभ्योऽन्नमः इतिपूर्वनुसर्वाद्यात् ततोदक्षिणमुखीभूत्वा य
 मायवर्लिनमइति ततःपूर्वाभिमुखीभूत्वा प्रमादात्कुर्वताकर्मप्रचयवेतात्वरपुयत् स्मरणादेवतद्विष्णोः
 संपूर्णस्यादिति श्रुतिः ततोदानप्रतिष्ठां दत्त्वा आर्क्षीयवस्तूनि विभ्राय प्रतिपादयेत् अभसि वा
 ष्टिादिकानिःक्षिपेत् ततोबंधयुक्तास्वयंभुंजीत इतिस्त्रिकर्तृकोद्विष्टश्राद्धविधिः

॥ अथशूद्रस्यपार्ष्णश्राद्धप्रयोगः ॥

सचापदेष्टृनाह्मणवशादनियतशास्त्रयाकार्थ्यइति स्मृतिकौमुद्यांमदनपालः तत्र अनियतस्वयमन्त्वायोगात्
 तेनशूद्रावाजसनेपिनइतिगौडप्रथेदक्षोकेः हरिहरभाष्यादिसंवादाच्छिष्टाचारास्त्रभाष्यंदिनशास्त्रयोच्यते
 तत्रकर्तापूर्वद्युनिरामिपंसकृद्भक्ताप्रदोषे परेद्युः प्रातर्वा द्विजगृहं गत्वा मंडले तमुपवेश्य स्वयेनदक्षिण
 जान्वालभ्य शूद्रःप्रणतिपूर्वकमिति प्रणम्य देशकालौ संकीर्त्य श्वः करिष्यमाणपार्ष्णश्राद्धे पित्रादित्रयमा
 तामहादित्रयविश्वेदेवार्थत्वामहन्तिमंत्रये यद्वाक्षुण्ठत्वाभवद्भिः प्रसादःकार्थ्यइति फलंतांबूलंवादत्तैवमेकद्वौ
 वाधिप्रीतिमंत्र्य तथा आर्मांत्रितोस्मृतिवातेनोक्ते अक्रोधनेःशौचपरैः संततंब्रह्मवादिभिः भवि
 तव्यंभवद्भिश्चमयाचश्राद्धकर्मणि पूर्वदिनेतु सर्वायासाविनिर्मुक्तैः कामक्रोधविवाङ्गतैः भवितव्यंभवद्भिश्चभूते
 श्राद्धकर्मणि इतिजपेत् शृणुयाद्वा एवमपरमपित्राह्मणंत्वात् ततस्तथैवापसव्येनवामंजान्वालभ्य वाच्यःश्वः
 करिष्यमाणश्राद्धेपितृस्थानेत्वामहंनिमंत्रये पूर्ववत्फलतांबूलंदत्त्वा अक्रोधनेरित्यादिपठेत् एवंपितामहस्थाने
 नैः प्रपितामहस्थाने मातामहादित्रयस्थाने इतिषट् विश्वेदेवपक्षेचत्वारइतिदश तत्रवैश्वदेवपक्षेऽष्टौ अथवा
 एकोदेवतंत्रे पित्रादिपक्षेकोमातामहादौचैकइतित्रयोवा यद्वापित्रादिषण्णामेकः द्वैवैकैकःइतिद्वौ तदामाह्न

वत्पठोवाविभज्य यद्यपि दर्शमात्मध्वंनवदैवतं मातामह्यंतंदादशदैवतंवाश्राद्धमुक्तमस्ति तथापिदेशाचाराद्वा
वस्थापट्टदैवतमेवतुवहुसंमत्सर्वथोकपात्रविप्रालाभेदर्भमयान्पट्टविषय श्राद्धत्रैपंपत्युक्तिपूर्वकत्वा तदामात्रंवि
प्रायदद्याद्दशौजलेवाक्षिपेत् सर्वत्रामंत्रितोस्मीतिप्रत्युक्तिरक्रोधनीरल्यादिजपश्च ततःपरैर्युःकर्त्ताप्रातःस्थानी
यलेपनं हत्वा सर्वैलःस्नातः श्राद्धसामर्थ्यसंपाद्य दिनस्यषण्मुहूर्तानंतरं द्विजानाद्द्वय तेषामनिषिद्धदिनेश्मश्रादि
कर्मकारयित्वा स्नानीयजलतैलामलकोद्धर्तनादिप्रयित्वा मध्याह्नेस्नातानागतास्तान्प्रांजलिस्तिष्ठन्स्वागतंष्ट
ष्ट्वा सुस्वागतमितितैरुक्ते द्विराचंभ्य देशकालौस्मृत्वास्मत्पितृपितामहप्रपितामहानांकार्श्यपगोत्राणां श्रमु
कायुकदासानां वसुस्त्रादित्यस्वरूपाणां तथा चैवंमतामहप्रमातामहदुद्धप्रमातामहानां पार्ष्णश्राद्धंसदैवतंसापिंडपा
र्वणाविधिनोपेनहविषा सद्यःकरिष्ये इतिसंकल्प्य गोमूत्रगोमयाभ्यांदाहरेप्रादेशामात्रमुत्तरदाक्षिणयोश्चतुरस्रं
दत्तंचमडलं कृत्वा तत्रकुशान् दैवेयवान् पित्र्योतिजान् क्षिपेदिति मदनपालः तत्रंतु शूद्रस्याभ्युक्षणंमत्तनि
तिवचनादभ्युक्षणं कृत्वोत्तरे उद्गमुखा सव्येन पुरुरवोमा इवसंज्ञाविश्वेदेवाःस्वागतमितिष्टध्वातेनोके गंधपुष्पै
रभ्यर्चये सव्यंशूद्राद्येतिवचनात् आदौसव्यं ततोदाक्षिणमितिपादौसंपूज्य पुरुरवोमाइवसंज्ञाविश्वेदेवा इदं वःपा
द्यमर्धंचनमइतिपादयोर्जलं हत्वा एवंदैवद्वितीयविषयेऽपिदत्त्वा ततःपित्र्येर्विष कृतापसव्योऽस्मत्पितःकारश्यप
गोत्रामुक्त्वास्वयसुरूपेदंपाद्यमर्धंचनमः एवंपितामहेरुद्ररूपप्रपितामहे आदित्यरूपेतिज्ञेयं एवमेवमातामहादि
त्रयेपिज्ञेयं ततोद्विराचांतस्तानाभ्यव दैवेक्षौप्राद्गमुखा देवेभ्योनमः इदमासनमारयतां इतिवामेनासनंस्टट्ट्वा
दाक्षिण्येप्रानुपवेश्यैवांपिथ्येऽपसव्येनोद्गमुखानुपवेश्य ततःप्राच्यां मातामहानांचैवमेवतंत्रकार्थ्यं श्राद्धारंभे
वसानेचपादशौचेतपार्चने विकिरेषिडज्ञानेचद्विराचननिष्पत्ते ततःकर्मपात्रैस्सव्येनजलनापुष्पगंधपुष्पकशान्

क्षिपन्वा तज्जलेन अपवित्रःपवित्रोवास्वर्वावस्थानतोपिवा यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षंसवाह्याभ्यंतरःशुचिः पुंडरीका
 क्षापनमः इतिश्राद्धोपद्रव्यप्रोक्ष्य तिलाश्वरक्षंस्वसुरान् दर्भारक्षंतुराक्षमान् पंक्तिर्भोजिपोरक्षेदतिथिः सर्व
 रक्षकः इतितिलाञ्चिकार्थं प्रतिद्विजं दीपान्दधात् आमन्नादीनांपवित्रतास्तु केचित्तु सप्तव्याधादशाणंपुष्ट
 गाःकार्जुरेगिरौ चक्रवाकाःसरिर्द्वीपेहंसाःसरसिमानसे तेषिजाताःकुरुक्षेत्रेब्राह्मणावेदपारगाः प्रस्थिता
 दूरमध्यान्पूर्वकिमवसांदथ अमूर्तानांचमूर्तानांपितृणां दिव्यतेजसां नमस्यामिसदातिपांथ्यायिनांयोगवक्षुषां
 श्राद्धकालेगयांथ्यात्वाथ्यात्वादेवंजनादंनं वस्त्रादींश्चापितृन्ध्यात्वाततःश्राद्धंप्रवर्तयेत् इतिजपेत् ततोनीर्वाच
 द्धवा अप्सव्येन देवताभ्यःपितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच नमःस्वधायैस्वाहायैनित्यमेवनमोनमइतित्रिजं प्लवा
 ततोदेशकालौस्मृत्वा काश्यपगोत्राणामस्मरिपुत्रितामहप्रपितामहानाममुकदासानां तथाद्वितीयकार्यपगो
 त्राणामस्मन्मातामहप्रमातामहदृढप्रमातामहानां अमुकामुकदासानां सदैवमुप्रक्रांतं पार्ष्णश्राद्धमहंकारिष्ये
 कुरुत्वैतिविश्रैरुके दक्षिणजान्वास्यापित्रादित्रयमातामहादित्रयपार्ष्णश्राद्धसंबंधिनः पुरुरवोमाद्रवसंज्ञकाविथ्ये
 देवा इदमासंनंवातमः इतिकुशपन्नद्वयमासंनंदद्यादिति देडरपद्धतौ आसनदानेपष्टीयुका देवेशणक्रिय
 तामितिकुशंदत्त्वा तथेति तेनोकेत्राशोतुभवानित्याह प्राप्नुवानीतिविप्रः एवंद्वितीयद्वैपिकृत्वा ततो
 प्सव्येनवामजान्वास्याकार्यप गोत्रास्मरिपुत्ररमुकदास वसुरूपेदमासंनंतेस्वधानमइतिवाषड्विभज्यासंनंदद्यात्
 सतिलद्विगुणभुक्तुशान् पित्रेदत्त्वा पित्र्येक्षणः क्रियतामिष्यादिप्रभवत् एवंपितामहादौ मातामहादौवस
 व्येनदेवानावाहयिष्ये इतिष्टुवावाहयेष्यनुज्ञातः दैवेद्विज्ञांगुष्ठग्रहीत्वा आगच्छंतुमहाभागविभ्येदेवाम
 हावलाः येयत्रविहिताःश्राद्धेसावधानामवंतते इतिस्मृत्वा पुरुरवोमाद्रवसंज्ञका विश्वेदेवाआगच्छतेत्युक्त्वा

पादादि मूर्धांतयवान्विकरैश्च । ततोहस्तोदकसंयत्प्रतिपदाथ ॥ ततोपसंधेन ॥ कांश्चंपुगोत्रानस्मदिपुटपिता
 महश्रपितामहान् मातामहादीनिपि पृथक्कतव्यं काश्यपगोत्रास्मदिपतरमुकदांसवसुरूपगच्छन् पितामहस्मरु
 पयच्छ श्रपितामहादित्यरूपगच्छ ततोदेवाग्रसंयनकपात्रकृत्वा दिवतीर्थेनदेवभ्योनमइति ॥ जलं
 नमइतिपवान् गंधपुष्पचक्षिपत् ततोपसंधेन पित्रेराजताम्रखड्गापालाशादिमंयंपुत्रिष्वेकद्रव्येषुवाह्रिदेदक्षिणा
 ग्रंप्रवित्रेकृत्वा श्रद्धोनमइतिजलं तिलेभ्योनमइतिलान् गंधपुष्पाणिचक्षिष्वंवा श्रद्धेर्पुत्राणि संपन्नान्तिच्युक्त्वा
 सुसंपन्नातीतिवैरुके संयनेनदेवकरेपवित्रंद्रवा दक्षिणहस्तेनाच्छाद्य पित्रादित्र्यपमांतामहादित्र्य श्राद्धसंबंधि
 पुरुरवोमाद्रवसंज्ञकाविश्वेदेवाएपूर्वाभ्यांनमः इतिदत्त्वा श्रद्धान्मइतिसंस्त्वदंभिमन्त्रिवद्वितीयेजलंदत्त्वा पा
 त्रेपवित्रादिदत्त्वा देवभ्यःस्थानमसि इत्युत्तरतोभ्युवजंकुयात् कोचदत्तहैवेनेच्छंति ॥ न्युवजंतत्तैतिटोडुरपद्धत्वा त
 तोपसंधेनपित्र्यकरे दक्षिणाग्रंपवित्रंदत्त्वा काश्यपगोत्रास्मदिपतरमुकदांसएष्वेकैश्रद्धेःश्रवधानम ॥ इतिपिट
 तीर्थेन दत्त्वाऽज्योनमइतिसंस्त्ववानभिमन्त्र्य तत्रपवित्रादिधृत्वा सर्वापितांमहश्रपितामहाभ्यां दत्त्वासातामहादिभ्य
 दद्यात् ततःश्रथमेपत्रिसंस्त्ववानेकीकृत्यापुटवामेकतुर्दक्षिणे पिटभ्यःस्थानमसि ॥ इतिन्युवजंकृत्वा दक्षिणादानां
 तंतचालयेत् ततःसंधेनजलंदत्त्वा विश्वेदेवाएपुगंधोदानमः ॥ इमानिपुण्याणिवोनमः ॥ एवंधूपदीपाच्छादन
 यज्ञोपवीतालंकारतांबूलानिदत्त्वा श्रुपसंधेन काश्यपगोत्रास्मदिपतरमुकदांसएष्वेतेगंधोनमः ॥ एवंपुष्पधूप
 दीपाच्छादनलंकारतांबूलानिदत्त्वादिदत्त्वादिभ्यांदिदत्त्वात् एवमेवमातामहादिभ्यांपुद्दद्यात् ॥ ततोश्रद्धं
 नपुर्णतांवाचयित्वा देवाभिसुवंसंभुज्य पालाशादिपत्रावलीन्यस्यगौरमृद्गस्मादिनावांसदलंकृत्वाश्राद्धीयामात्राद
 श्रुपदीत्वा अश्रीकारिष्येइतिपंकि मूर्ध्वदृष्ट्वा कुरुत्वेत्युक्ते संयनेनाद्याद्विजकरंपर्युदयदर्शान्प्रतीत्यर्पुं विधानदंभे

एहिरवपार्वाच्यर्षात्रयेकव्यवाहृनायनमः इतिहृत्वदमप्रयनममतिव्यक्ता पुतरदायसोमायपितृमतेनमः इदं सो
 नायपितृमते अत्रसव्यपक्षे सोमाहतिःपुत्रं अनाथाहृतिरतरा इतिहृत्वा हुतशेष पिंडार्थमवशेषयेत् पिता
 महादिमतामहादिप्रात्रेपु नृणादथात् ततादेवप्यन्यदमात्रदत्त्वा प्रात्राण्याभियार्थ्य देवपूर्वमाभ्यं चतुर्णु
 णदिगुणंसंवादत्वा श्रेष्ठ्यदेवदक्षिणजान्वास्यापवाती दक्षिणोत्तानसव्यप्राणिभ्यामंगुष्ठं दत्त्वा तिलान्यवा
 न्वाविकीरुर्षोदकं स्पृष्ट्वा एवप्रतिपात्रकृत्वा वामकरेण देवप्रांत्रं धृत्वा दक्षिणे कुशपत्रजलान्यादा
 य पित्रादित्रयमातामहादित्रयश्राद्धसवधि परुरवाद्भवसजाविश्वदेवाइदं वज्राभ्रातृसपरिकरं अथयेयंभूः
 गदाधरोभोका अथं च ब्रह्माग्रहाता ब्रह्मवह्निरूपमामनमः सुवर्णपात्रस्थमक्षयवटच्छायारथं
 परुरवाद्भवसंज्ञकेभ्यो विश्वभ्यादेवभ्यां च अक्षयतृप्रेयथ सप्रददस्वाहानमः नमम इदमामंसोपरुकरम
 स्वरूपेणसंपद्यताहव्यनमः काश्याविश्वश्रारायदं दत्तमक्षय्यमस्तु ज्ञायानादधरः प्रीतोभवतु ततोऽथसव्येन
 द्विगुणभुमकुशातिलजलान्यादाप्य वामतपात्रधत्वा वामजान्वास्थ काश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदासितेज्जान्वांसं
 परिकरं गयेयंभूरित्यादिरजतपात्रस्थमक्षयवटच्छायारथयपगात्रायारसमत्पित्रेऽभ्युमुकदासायवसुरूपायदेमानं
 सोपरुकरमक्षयतृप्रेयथसंप्रददस्वाहानमः अस्तूरुपेणस्वधासंपद्यताकव्यंजमः काश्यामित्यादिप्राणवत्पुठेत् ए
 वंपितामहप्रपितामहयोर्भातामहादभ्यश्च दधात् अस्सकृतप्रमतिभ्येषापिंडइतिविकिरंदत्त्वाऽऽत्मान्नामादायः
 अनादिदशभ्योऽग्निदशभ्यश्चैपुडाच्छुष्ठापुडानमइतिसादकमामापिंडदत्त्वातिलोदकचंदत्वाऽऽयुमधुमाध्वितिजिर्ज
 पूत् अथपिंडदानं तच्चगुडपाकन पायसनसकाममलेनफलनवाकाठर्षापिंडार्थेवैदिकत्वाऽऽवप्रंजान्वास्याप
 सव्येन दर्भमलेन दक्षिणाभरेखाकृत्वाहृतायाकृत्वाऽपःस्पृष्ट्वा रसिभेउत्सुकंनिधायैदपानेणश्रैखाम्ल

मध्याधेप कश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदास्रावनेनिश्वैवपितामहंप्रापितामहयोर्देवा द्वितीयेरेखायांमातामहादिभ्य
स्त्रिभ्योर्देवा सकृदाच्छत्रकृशान्दक्षिणाग्रान्स्वाह्येनक्षिप्यमध्याज्यसर्वद्वयजनेपितमत्तमशौकरणशेषसहितं
पानकृत्वा पटपिंडाकृत्वा पितृतायेन कश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदास्रावने ॥ ५३ ॥ स्वधा ॥ एषते ॥ यद्विदामह
त्रिवादया इदंपित्र ततःकशानतथाय कश्यपगोत्रास्मत्पितृतामहेत्यादिनात्रिभ्योर्देवा ॥ ५४ ॥ एषते ॥ यद्विदामह
पुकरमार्जयित्त्ववमातामहादिभिभ्योर्देवा ॥ ५५ ॥ कश्यपशाल्याचम्य ॥ ५६ ॥ इदृश्यमंत्रप्राणानायस्य ॥ ५७ ॥ संतापनमः
श्रीण्यायनमः वषाभ्यानमः शरदनमः हेमतायनमः पशिशिरायनमइतिषट्क्रतून् ॥ ५८ ॥ सव्येननमस्कृत्यापसव्ये
नपितृभ्यानम इत्यजलिबद्ध्वेव मातामहभ्योनमइति ॥ ५९ ॥ ततोवाभावर्तेनोदङ्मुखः ॥ ६० ॥ स्निग्धस्युपनराहस्य पि
तृभ्योनमः मातामहभ्योनमइतिनत्वा ॥ ६१ ॥ कश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदास्रावनेनिश्वैतित्प्रागवत् पट्सुपि
डुपुप्रत्यवनेजनंदत्वा नीर्वाविस्रस्य पितृभ्योनमः मातामहभ्योनमइतिनत्वांप्रतिपिंडसूत्राणित्वा पितृभ्योनमः
मातामहभ्योनमइतिप्रत्यवनेजनंशेषं पटपिंडपान्नीक्षालनजलं पितृपिंडेपुनिषिच्य मातामहभ्योनमः ततोदेव
ताभ्यःपितृभ्यश्चेतित्रिजपत्वा ॥ ६२ ॥ पिंडेषुपिंडानांवांगयपुंयुपुंयुपदपिनैवेचफलमूलांवल्लदाक्षिणानिवेद्य ॥ ६३ ॥ मृग
सप्राक्षितमस्तु ततःसव्येन शिवाश्रापः ॥ ६४ ॥ इतिजलं ॥ ६५ ॥ सौमनस्यमस्त्वितिपुण्याणि ॥ ६६ ॥ अस्तं वादिष्टमस्त्वित्यक्ष
तान् श्रापसव्येन पितृभ्यानमः ॥ ६७ ॥ मातामहभ्योनमः ॥ ६८ ॥ शिवाश्रापः ॥ ६९ ॥ स्त्वित्येयादिदत्त्वा ॥ ७० ॥ स्वमाश्रीः ॥ इदीर्षिमा
यस्तु पुष्टिरस्तु यच्छेपरतदस्तु यस्यापतस्यतिहंतमस्तु भूमिद्विपद्वचतुषदभ्यःशांतिरस्तु शस्त्वितिद्विजोकेततः
पुरुवाद्देवसंज्ञेभ्योविश्वेभ्योदिवेभ्योयद्दत्तमामत्रादितदक्षदंभमस्तु ॥ ७१ ॥ एवमपसव्येन कश्यपगोत्रस्यपितरमुकदा
सस्ययद्दत्तमित्यादिश्रावयमस्तु ॥ ७२ ॥ एवंपितामहश्रापितांमहाद्योर्मातामहादीर्षाक्षय्यमस्त्विति ॥ ७३ ॥ अथारोः

वासनोपरि इदमासनेतनम इत्यासनेोप्युपवेशयेत् ततःश्राद्धसामर्थीसंपाद्य स्वागतं पृष्ट्वा सुस्वभातामिति
प्रत्युकेद्विराचभ्य हरिरस्मृत्वा देशकालैरस्मृत्वास्मरिपुत्रुमुकदासस्यकाश्यपगोत्रस्यैकोद्विष्टश्राद्धं करिष्ये कुरु
व्येतिप्रत्युके अप्रसव्येन देवताभ्यःपितृभ्यश्चैतिजपत्वा काश्यपगोत्रं पितरममुकदासमावाहयेत्युके मूर्धा
दिपादांतं तिलांश्विकीर्षं काश्यपगोत्रास्मरिपुत्रुमुकदासेहागच्छ ततस्तृकस्मिन्प्राग् हेदक्षिणाग्रेपवित्रे धृत्वा
अस्योनम इतिजलं तिलेभ्योनम इतितिलान् गंधपुष्पाणि च अर्घ्यपात्रं संपन्नमितिपृष्ट्वा संपन्नमितिप्रत्युके वि
प्रकरेपवित्रं दत्त्वा काश्यपगोत्रास्मरिपुत्रुमुकदासएते श्रद्धः स्वधानमः अश्वोनमइतिसंस्त्रवानभिर्मन्त्र्य
तत्रपवित्रादिदत्त्वा पित्रेस्थानमसीतिन्युव्जीकुर्ध्यात् दक्षिणांतं चालयेत् ततो गंधादिदानं काश्यपगोत्रा
स्मरिपुत्रुमुकदासएते गंधः इमानिपुष्पाणितेनमः एवंधूपदीपाच्छादनं कारतं बूलादिदद्यात् अर्चनपूर्णा
तावाचयित्वा पालाशादिपत्रावृत्तिन्धस्य गौरमृद्धस्मजलादिनामंडलं कृत्वा श्राद्धीयात्रादयं गृहीत्वा श्र
द्वाकरणाभवे तूर्णोद्विजकरेजलेवा दत्त्वा भूस्वामिने श्राद्धं नमइति दत्त्वा ततः श्राद्धीयमाभ्राजं सपरिकरं
गयेयं भूंगाधरोभोका आमंचब्रह्म ब्रह्मग्रहीता ब्रह्मरूपमामंतः संकल्पितं रजतपात्रस्थमक्षयवटच्छायास्थं का
श्यपगोत्रायास्मरिपुत्रुमुकदासायेदमामात्रममृतरूपेण क्षयवटप्यर्थमहंसंप्रददेत्स्वधानमः अमृतरूपेण संप्रयत्तां त
तोश्राद्धं दत्त्वेभ्योनश्रद्धेभ्योनमः इतिविकिरिंपुंड्ररूपेण दद्यात् तिलोदकं दत्त्वा मधुमधुमध्विति त्रिजं पत्वा
ससव्याधादशांशुं विवद्यादिजपत्वा पिंडपातनांश्वैदि कृत्वा दूर्धममूलेन दक्षिणाग्रैरखंकत्वा उरमुकंचस्था
पयित्वा रेखायां कुशादत्त्वां अर्चनेन न विधाय काश्यपगोत्रास्मरिपुत्रुमुकदासाश्रावतेति श्रद्धेति दत्त्वा प्र
त्युक्तेन जनांशुमवेशयेत् ततो गृहपाकेन पायससकफलमूलादिभिः सतिलवृत्तं मधुयुतं पिंडं निर्माय तिलजल

कुशलादाय काश्यपगोत्रास्मत्पितरमुकदासपुत्रोर्षिर्दानमस्वधा ततःसर्व्येनाचम्यापसव्यकृत्वा श्वासं
 नियन्प्रादद्दुमुखीभूय परावर्त्यपित्रेनमः । पित्रेप्रत्यवनेनिर्ध्वतिप्रत्यवनेजनं दत्त्वा पित्रेपित्रेनमइतिस्मृ
 त्तदत्त्वा पितृभ्योनमः ततोदेवताभ्यः । पितृपिंडगंधादिदानं काश्यपगोत्रायास्मत्पित्रेमुकदासायेति ग
 धपुष्पधूपदीपनैवेद्यफलतांबूलदक्षिणादीनिनमः कर्मपात्रंसुषोक्षितमस्तु शिवाश्रापः संतु सौमनस्यमस्तु
 शशतंचारिष्टमस्तु दत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमस्तु श्रवणैः पित्रास्तु गोत्रंनोवर्द्धतां दाताश्रोतोभिर्बर्द्धतां
 भिव्याध्याशीः प्रार्थयित्वा आह्वदक्षिणादत्त्वा ऋष्यपात्रमृतातीकृत्य पिंडमाध्यायोत्थापयित्वा पितृभ्योनम
 इतिनमस्कृत्यविसर्जयेत् ततोबलिर्वैश्वदेवादि नित्यकर्मशेषंसमापयेत् ॥ इतिश्रुत्स्मृतिकौमुद्युक्तं

श्राद्धस्यैकोद्विष्टश्राद्धं

अथश्राद्धकालेपृथनीयो रुचिरस्तवोमार्कंडेयपुराणे

मार्कंडेय उवाच इत्युपिर्वचनंश्रुत्वाब्रह्मणोऽथकजन्मनः नयाविविकेपुलिनैचकारपितृतर्पणं ॥ १ ॥

तुटावचापितृद्विप्रःस्तवैरेभिरथादतः एकाम्नाःप्रयुतोभूत्वाभक्तिनम्रात्मकोरुचिः ॥ २ ॥ रुचिरुवाच नम

स्वेपहंपितृदन्मत्तयायेवसंस्थाधिदैवतं देवैरपिहित्थैर्ध्वतेयेश्राद्धेपुरवधोत्तरैः ॥ ३ ॥ नमस्वेहंपितृदत्तश्राद्धेत्तर्पयति

तेष्वप्यहर्निशं श्राद्धैर्मनोरमैर्भक्त्याभुक्तिमुक्तिमभीप्सुभिः ॥ ४ ॥ नमस्वेहंपितृदत्तस्वर्गोसिद्धासंतर्पयति

यान् श्राद्धेपुदित्थैःसकलैरुपहारैरनुत्तमैः ॥ ५ ॥ नमस्वेहंपितृदन्मत्तयायेर्ध्वतेगुह्यकैर्दिवि तन्मयत्वेनवाञ्छिः

ऋद्धिमात्थंतिर्कोपरां ६ नमस्वेहंपितृदन्मर्षैर्ध्वतेभुवियेसदाः श्राद्धेषुश्रद्धयाभीष्टलोकपुष्टिप्रदायिनः ॥ ७
 नमस्वेहंपितृदन्विषैर्ध्वतेभुवियेसदाः श्राद्धिताभीष्टलाभायाज्रापत्यप्रदायिनः ॥ ८ ॥ नमस्वेहंपितृदन्वैतर्पयति

रण्यवासिभिः वन्यैः श्राद्धैर्वाहारैस्तपोनिर्द्धृतकल्मषैः ॥ १९ ॥ नमस्त्रेयहंपिण्डनिवैर्नैः एकव्रतचारिभिः ये स
 यतात्मभिर्निर्व्यसंतर्ष्यतेसमाधिभिः १० ॥ नमस्त्रेयहंपिण्डन्श्राद्धिराजन्यारतर्ष्यंति यान् कठयैरशोषैर्विधिवच्छिक्रंघ्र्य-
 कलप्रदान् ११ ॥ नमस्त्रेयहंपिण्डन्वैश्यैर्ष्यतेभुविषेसदा स्वकर्मभिरतैर्निर्व्यपुण्यपुण्यपात्रवारिभिः १२ ॥ नमस्त्रे
 हंपिण्डन्श्राद्धेयशूद्रैरपिभक्तितः संतर्ष्यतेजगत्स्यत्रनाम्नारण्याताः सुकालिनः १३ ॥ नमस्त्रेयहंपिण्डन्श्राद्धेपाता
 लेयमहासूरैः संतर्ष्यतेस्वधाहारस्त्यकदंभमदैस्तथा १४ ॥ नमस्त्रेयहंपिण्डन्श्राद्धेसर्ष्यैः संतर्षिताः सदा तत्रैवविधिवन्मंत्रैर्भोग
 गैरशोषैर्विधिवैर्नागाः काममर्षिभ्युभिः १५ ॥ नमस्त्रेयहंपिण्डन्श्राद्धेसर्ष्यैः संतर्षिताः सदा तत्रैवविधिवन्मंत्रैर्भोग
 संपरसमन्वितैः १६ ॥ पिण्डन्नमस्त्रेयनिवसंति साक्षाद्येदेवलोकेपिमर्हातलेवा तयांतरिक्षेचसुरादिपूज्यास्त्रेन्नप्रती
 च्छंतुमयोर्पनीतम् १७ ॥ पिण्डन्नमस्त्रेयपरमाणुभूतायेवैविर्मानेनिवसंतिमूर्ताः यजंति यान्स्वमलैर्मनोभिर्योगीश्वराः
 केशविमुक्तिहेतून् १८ ॥ पिण्डन्नमस्त्रेयदिविधिवेचमूर्ताः स्वधाभुजः काम्यफलाभिसंघी प्रदानंशकाः सकलेऽस्मिन्नानांविमु
 क्तिदायेनभिसंधितेषु १९ ॥ तृप्यंतुतेस्मिन्पितरः समस्ताहृच्छंवातयंप्रादिशक्तिकामान् सुरत्वामिद्रत्वंमतोधिकंवाव
 स्वात्मजान्दमामचलांशुहाणि २० ॥ सूर्यस्ययेरपिप्रपुत्रंद्रविवेशुक्तेविमानेचसदावसंति तृप्यंतुतेस्मिन्पितरोन्न
 तेषैर्गंधादिनातुष्टिमतोन्नजंतु २१ ॥ येषांहुतेशोहविप्राचतृसिर्षेभुजतेविप्रशरीरसंस्थाः येषिण्डदानेनमुदंप्रयाति
 तृप्यंतुतेस्मिन्पितरोन्नजंतवैः २२ ॥ येषांहुतगमसैरसुरैरभीष्टैः कृष्णैस्त्रिलैर्दंष्ट्रैश्च महोरगैश्च कालेनशाकनमहर्षिर्षवैः
 संप्रीणितारस्तेमदमत्रयांतु २३ ॥ कल्पान्यशेषाण्यपिपिण्यभ्यभीष्टान्यतीवतेषाममरार्थतानां तेषांतुसानि
 ध्यमिहास्तुपुण्यपुण्यंघातुंभोज्येषुसयापितेषु २४ ॥ दिनेदिनेयेप्रतिगृह्णतेर्षानासांतपूज्याभुविषेऽष्टकासु येष्वत्सरां
 तेषुयुधेषुचपूज्याः प्रयातुतेस्मिन्पितरोन्नजंतसिम् २५ ॥ पूज्याहिनानांकुमुदंद्दुभासोयशेस्त्रियाणांचनवार्कवर्णाः तथा

विशांपिकनकावदातानीर्लीनिभाः २६ तस्मिन्समस्ताममपुष्पबंधधूप्यादितोषान्ननिवेद
नेन तथाग्निहोमेनचपातुंतासिंसादापितभ्यःप्रणतोस्मितेभ्यः २७ वेदेवपूर्वाएयतितसिहेतोरशंतिकव्यानिशुभाह
तानि तसाश्वयेभूतसृजोभवतितृष्यंतुतेस्मिन्प्रणतोस्मितेभ्यः २८ रक्षांसिभूतान्यसुरास्तथोग्राग्निर्नाशयंतस्त्वशि
वंप्रजानांआधाःसुराणाममरेशूप्रज्यास्तृष्यंतुतेस्मिन्प्रणतोस्मितेभ्यः २९ आग्निष्वात्वाहैषदश्राज्यपाःसोमपास्त
याजंतुतसिंश्राद्धेस्मिन्पितरस्वर्पितामया ३० आग्निष्वात्ताःपितृगणाःप्रार्थिरक्षंतुमेदिशं तथावहैषदःपांतुयान्यां
योपितरःस्थिताः ३१ प्रतीर्चामाज्यपास्त्वद्दुर्दीर्चामपिसोमपाःऊर्ध्वतस्त्वर्धर्मारक्षेकव्यवाहनलोप्यधः ३२ वि
श्वेदाश्रधःपांतुचोर्ध्वपांतुमरुद्गणाःरक्षोभूतपिशाचेभ्यस्तथैवासुरदोषतः ३३ सर्वतश्चाधिपस्तेपांपनोरक्षांक्रो
तुमे मिश्वोविश्वभुगाराध्याधर्माधन्यःसनातनः ॥ ३४ ॥ भूतिदोभूतिकृद्भूतिःपितृणायिगणानव वरोवरेण्यो
वरदःपुष्टिदस्तुष्टिदस्तथा ॥ ३५ ॥ विश्वपातातथाधातासतैत्रगणाःस्मृताः कल्याणःकल्पदूःकर्त्ताकल्पः
कल्पतराश्रयः ॥ ३६ ॥ कलनाहेतुरनवःपट्टियेतेगणाःस्मृताः महान्महारामाहितोमहिमावान्महाबलः
गणाःपंचतथैवैतौ पितृणांपापनाशनाः ॥ ३७ ॥ सुखदोधनदश्चान्योधर्मदोन्यश्चभूतिदः पितृणांकथ्य
तेवैतत्तथागणवतुष्टयं ॥ ३८ ॥ एकत्रिंशत्पितृगणायैर्व्यासर्मखिलंजगत् तेषेत्रतसारतुप्यंतुपच्छंतुवसदा
हितम् ॥ ३९ ॥ मार्कंडेयउवाच ॥ एवंतुस्तुवतस्तस्यतेजसोराशिरुच्छ्रवः प्रादुर्भवस्वहसागगनवंध्या
सिकारकः ॥ ४० ॥ तद्दृष्ट्वासुमहतेजःसमाच्छ्रंभ्यास्त्रियतंजगत् जानुभ्यामवनिं गत्वा रुचिःस्तोत्रमिदंजगो
४१ ॥ रुचिस्त्वाच अमूर्तानांसुमूर्तानांपितृणांदीर्घसतेजसां नमस्यामिसदतिषांध्यानिनायोगक्षुपां ॥ ४२ ॥
इंद्रादीनांचनेतारैर्दक्षमारीचयोस्तथा सप्तर्षीणांतथातिषांतांनमस्यामिकामदान् ॥ ४३ ॥ मन्वादीनांचनेतारःसु

यंचंद्रमसोस्तथा तात्रमस्यान्यहं सर्वाणि पितृनपुत्रौपधीपुत्र ॥ ४४ ॥ नक्षत्राणां ग्रहाणां च वायव्यगर्भान्भस्वस्तथ
 यावापुष्टिद्योश्चतथानमस्यामिकृतांजलिः ॥ ४५ ॥ प्रजापतेः कश्यपायसोमायवरुणाय च योगेश्वरेभ्यश्चतथानम
 स्यामिहृतांजलिः ॥ ४६ ॥ नमोगणेभ्यः सप्तभ्यस्तथा लोकपुसप्तसु स्वयंभुवेनमस्यामिब्रह्मणेयोगक्षुपे ॥ ४७
 सोमाधारः पितृगणयोगमूर्तिधराहिमे नमस्यामितथासोमं पितरं जगतामहम् ॥ ४८ ॥ अन्निरुपांस्तथैवान्यान्न
 मस्यामिपितृनहं अग्नीसोममयं विश्वयतएतदशेषतः ॥ ४९ ॥ येतुतेजसियेवायसोममूर्त्यांश्चिर्मूर्तयः जगरत्स
 रुपिणश्चैवयेत्रह्यस्त्वरुपिणः ॥ ५० ॥ तेभ्योऽखिलेभ्योयोगिभ्यः पितृभ्योऽयतमानसः नमोनमोनमस्तेभ्येप्रसी
 दंतुस्वयाभुजः ॥ ५१ ॥ मार्कटैयडवाच एवंस्तुतास्ततस्तेनेत्रसोमुनिसत्तम निश्चक्रमुस्तेपितरोभासयंतो
 दिशोदश ॥ ५२ ॥ निवेदितचयत्तेनपुष्पधूपानुलेपनं तद्भूपितानथसतान्दर्शपुरतःस्थितान् ॥ ५३ ॥ प्राणिपत्यं
 रुचिर्भक्त्यापुनरेवकृतांजलिः नमस्तुभ्यंनमस्तुभ्यमित्याहृथगाहृतः ॥ ५४ ॥ ततः प्रसन्नाः पितरस्त्वमचूर्मुनिस
 तम वरं दृष्ट्वाप्येतिसतानुवाचानतकंधरः ॥ ५५ ॥ रुचिरुवाच सांप्रातंसर्गकटं वमादिष्टं ब्रह्मणाभम सोहंपत्नी
 मभीप्सामिधन्यां दिव्यां प्रजावतीं ॥ ५६ ॥ पितरऊचुः अद्यैवसद्यः पत्नीतेभविष्यतिमनोरमा तस्यांचपुत्रोभवि
 तारुचिरोमुनिसत्तम ॥ ५७ ॥ मन्वंतराधिपोधीमांस्त्वन्नाम्नोपलक्षितः रुचेरौत्पद्यतिरुप्यातिप्रयारुप्यतिजगत्रये
 ५९ ॥ अरुपापिवहवः पुत्रामहाबलपराक्रमाः भावेभ्यंतिमहात्मानः पृथिवीपरिपालकाः ॥ ५८ ॥ त्वंचप्रजापतिर्भु
 त्वाप्रजाः सृष्ट्वाचतुर्विधाः क्षीणाधिकारोधर्मज्ञाततः सिद्धिमाप्स्यसि ॥ ६० ॥ स्तोत्रेणानेनचनरोयोस्मान्स्त्वोष्य
 तिभक्तितः तस्यतुष्टावयभोगान्दास्यामोज्ञानमुत्तमम् ॥ ६१ ॥ शरीरारोग्यमर्थचंपुत्रपौत्रादिकंतथा वांछाद्विस्स
 ततस्त्वोपाः स्तोत्रेणानेनभक्तितः ॥ ६२ ॥ श्रद्धेचयद्गमंभक्त्याचास्मस्तीतिकरंस्त्ववं पठिष्यंतिद्विजाभ्याणांभुज

चां वतामिस्त्रकालसूत्रे चयागतः तासामुद्धरणाथार्थापिंडमैनंदाम्बहं ९ अनेकयातनासंस्थाः श्रेतलेके चयागताः
 तासामुद्धरणाथार्थापिंडमैनंदाम्बहम् १० अनेकयातनासंस्थायानीतायमकिंकरैः तासामुद्धरणाथार्थापिंडमैनंद
 दाम्बहम् ११ नरकेपुसमस्तेपुयातनासुचयाः स्थिताः तासामुद्धरणाथार्थापिंडमैनंदाम्बहं १२ पशुयोगिगताया
 श्रयाश्रयपक्षिसरीसृपाः अथवावृक्षयोनिस्थारताभ्यः पिंडददाम्बहम् १३ जातं वतरसहस्रेषु भ्रमंत्यः स्वैर्न कर्मणा
 मानुष्ये दुर्लभयासांताभ्यः पिंडददाम्बहं १४ द्विच्यंतरिक्षभूमिस्थः पितरोर्वांधवाद्यः मृताभ्रसंस्कृतायाश्च ता
 भ्यः पिंडददाम्बहम् ॥ १५ ॥ याः काश्चित् श्रेतरूपेण वर्तते मतरामम ताः सर्वा रत्नमायांतु पिंडदानेन सर्वदा १६
 यावांधवांधवायायाश्चान्यजन्मवांधवाः तासांपिंडोमयादत्तोह्यक्षयमुपतिष्ठतां ॥ १७ ॥ येमेकुलेलुसापिंडाः
 पुत्रादिपरिवर्जिताः क्रियालोपगतायाश्च जातं यथाः पंगवस्तथा विरुपाश्रामगर्भाश्च ज्ञाताज्ञाताः कुलेषुने ता
 सांपिंडोमयादत्तोह्यक्षयमुपतिष्ठतां ॥ १८ ॥ आब्रह्मणोयाः पितृभ्राजतामातुस्तथावंशभवामदीयाः वंशद्वयेयाम
 मवासभूताभूत्यास्तथैवाश्रितसेवकाश्च मित्राणि शिष्याः पशवश्च वृक्षादृष्टाश्च दृष्टाश्च कृतोपकाराः जन्मांतरेया
 ममसंगाताश्च ताभ्यः स्वधापिंडमहददामि १९ उच्छिन्नकुलजातायाः यासां दाताकुलेन हि धर्मपिंडोमयाद
 त्तोह्यक्षयमुपतिष्ठतां २० आब्रह्मस्तं वपयंतं ब्रह्मांडिसचराचरं जगतृष्यतु पिंडेन भक्त्या दत्तेन सर्वदा २१
 इत्येकविंशतिपिंडान्दत्त्वा अत्रनेजनविशिष्टं प्रत्येवनेजनं दत्त्वा वस्रंदत्त्वा गंधादिभिः संपूज्य अक्षय्यो
 दकसकल्पकृत्वा सन्धेन पिंडेषु पूर्वायांवारिधारां दद्यात् अघोरामातरः संतु ततोऽपसन्धेन पिंडेषुकुशप
 वित्रादिकं दत्त्वा ऊर्जवहंतीरिति मंत्रेण सतिलमधुक्षीरनीरधारांदत्त्वा दक्षिणांचदत्त्वा पिंडान्विसज्ज्यं च लि
 दानादिकं कृत्वा प्रमादादिति विधुस्मरणपूर्वकं नत्वा यथासुखं विहरेत् इति मातृनवमीश्चाहं मानुषोडशी

श्राद्धं च अथाप्येतांशकस्याप्यावश्यकमहालयश्राद्धमेकाहपक्षमाश्रयेत्यलिभ्यते । तथा च नान्यतरखंडे सेतु
 माहात्म्ये आषाढ्याः पंचमेपक्षकन्यासंस्थो देवाकरे यौ वै श्राद्धं नरः कुर्यादिकस्मिन्नपि वासरे तस्य संव
 रंस्थं यावत्तु साः स्थुः पितरोऽशुभं चतुर्दशतिमते एकस्मिन्वाह्ये सर्वान्निपत्रादीन्परिपूजयेत् दशद्वादश
 वार्षिणान्कुर्यादकरं नहीति तत्राभ्यविज्ञातमातृपित्रादिभ्यस्तदिनमासालब्ध्याऽमावास्यायां मेकाहपक्षश्राद्धं तत्र क
 तिपयदेशीयस्य सदचारपरिग्रहीतं पिंडदानमात्रमेव तस्यायं प्रयोगः श्राचम्य प्राणानायम्य त्रौपुंडरीका
 क्षायनमइति श्राद्धीयवस्तून्पांसिच्य श्राद्धकाले गार्ग्यत्वाध्यात्वा देवंगदाधरं स्वान्पिष्टदन्मनसा ध्यात्वा ततः श्राद्धं
 समाचरेत् देवताभ्यः पितृभ्यश्च महार्यागिभ्य एव च नमः स्वधायै स्वाहायै नित्यमेव नमो नमः त्रिमयेत्या
 दिदेशकालैस्संकीर्त्यां मुक्तगोत्राणां पितृपितामहप्रपितामहानां मातामहप्रमातामहदुहप्रमातामहानां मातृपितामही
 प्रपितामहानां मातामही प्रमातामही दुहप्रमातामही नामन्येषां चास्मदीयसत्तगोत्रांतर्गतैकविंशतिकुलोत्पन्नसम
 स्तसंबंधिनां महालयामावास्याश्राद्धमहं करिष्ये ततः प्रितुपक्षीयविश्वेदेवत्राह्यणायनमोमातृपक्षीयविश्वेदेवत्रा
 ह्यणायनमः इदमासनं वोनमः श्रागच्छंतुमहाभाग इत्यावाह्यं गंधादिभिरभ्यर्च्य एतानि गंधाधर्मपुष्पादीनि
 विश्वेदेवत्राह्यणायनमः ततोऽपसंघं पितृमतेत्राह्यणायनमः मातृमतेत्राह्यणायनमः इदमासनं स्वधा पि
 ंदनायाह्येष्यामि माह्यरावाह्येष्यामि यथाशक्ति गंधादिभिरभ्यर्च्य एतानि गंधादीनि पितृभ्यः स्वधा स
 ंघं कृत्वा विश्वेदेवत्राह्येभ्य इदमन्नं सोपकरं गंधियाविभज्य वोनमः मधुवाताइति पाठं कृत्वा षष्ठिवीतेर्षां
 कृत्वा ततोऽपसंघं कृत्वा पितृभ्योमातृभ्यश्च इदमन्नं स्वधा इत्येवं यथाशक्ति श्राद्धविधिं संक्षेपेण कृत्वा ततः
 पिंडपातनाद्यैवदिकां कृत्वा पिंडदानं कुर्यात् तत्रैवदिकायां अग्रहतांशसुरा इति मंत्रं पठित्वा कुर्यात् मूलैः

रस्ताकरणं येरुपाणीतिपठित्वा ततःसव्यं देवताभ्यः अप्रसव्यं . टामद्यामुकगोत्राश्रमरिषितुमात्रादयः
 समस्तसंवंधिनः पिंडस्थाने श्रत्रावनेनिभ्यं वस्वधा टामद्यामुकगोत्राश्रमरिषतरमुकशर्मन्नेपतेपिंडःस्वधा
 एवंपित्रादिभ्यः मातामहादिभ्यः मात्रादिभ्यः मातामह्यादिभ्यः प्रत्येकं गोत्रनामोच्चारणपूर्वकं द्वाद
 शपिंडान्दत्त्वा शेषसंवंधिभ्योऽपिदद्यात् तत्रायंक्रमः तातांवात्रितयंसपरन्जननीमातामहादित्रयं सस्त्रीस्त्रीत
 नयादितातजननीस्वधातरस्तस्त्रियः तातांवात्सभगिन्यपरस्यधवपुत्रजायापित्सद्गुरु शिष्यासाः पित
 रोमहत्त्वयाविधोतीयंतथातप्येण इत्येवंपिंडान्दत्त्वा प्रत्येवनेजनपूर्वकं सूत्रदानं गंधादिदानं च एवंपूजनविधा
 य सव्येन पूर्वाप्रारिधिरां दत्त्वा ऊर्ध्वं हतीरिति दक्षिणादानात्कृत्वा विश्वेदेवविसर्जनांतं च कृत्वा त
 तःपोडशोक्रमेणपिंडदानं कुर्यात् जनविशतिपिंडदानार्थं वेदिकाविधाय तत्रकृशानास्तीर्थं मोटकतिल
 जलान्यादय श्रमस्कलेस्तृतायेचगतिर्येपान्विद्यते श्रावाहयिष्यतान्सर्वान्दर्भंष्टेतिलोदकैः वंधुवर्गकुलेपेच
 गतिर्येपान्विद्यते श्रावाहयिष्ये ॥ २ ॥ मातामहकुलेपेचगतिर्येपान्विद्यते श्रावाहयिष्येतान्सर्वान्द
 र्भंष्टेतिलोदकैः ॥ ३ ॥ इत्यावाह्यगंधादिभिरभ्यर्च्य श्रावह्यस्त्वं वधैर्देवार्पितुमानवाः तुष्यंतु
 पितरः सर्वमातृमातामहादयः श्रतीतकुलकोटीनांसस्तद्दीपनिवांसिनां श्रावह्यभुवनास्त्रिकादिदमस्तुतिलो
 दक इतितिलजलिदानरूपमावाहनं कृत्वा पिंडदानं कुर्यात् पितापितामहश्चैवतथैवप्रापितामहः
 मातापितामहीचैवतथैवप्रापितामही मातामहस्तपिताचप्रमातामहकादयः तेषांपिंडोमयादत्तोह्यक्षय्यमु
 पतिष्ठतां इतिद्वादशभ्य एकमेवपिंडं दत्त्वा पोडशोक्रमेण पिंडान्दद्यात् अस्मस्कलस्तृतायेचग
 तिर्येपान्विद्यते तेषामुद्धरणार्थायइमपिंडं ददाभ्यहम् १ . मातामहकुलेपेचगतिर्येपान्विद्यते तेषाम्भुद- इमंपिंडं

२ वंशुवर्गकुलेयेचगतिर्येषान्विद्यते । तेषामुद्भवंपिंडं । अजातदंतायेकेचियेचगर्भप्रपीडिताः । तेषामुद्भवंपिंडं ४
 आग्निदग्धाश्वयेकेचिन्नाग्निदग्धास्तथापरे । विद्युच्चौरहतायेचतेभ्यःपिंडदंताभ्यहन् ५ दावराहेमतायेचसिंहव्या
 प्रहताश्वये । दंष्ट्रिभिःशृणिभिश्चैवतेभ्यःपिंडं । ६ उद्धंनमृतायेचविद्युच्छ्रहताश्वये । आत्मोपघातिनेयेचते
 भ्यःपिंडं । ७ अरण्यवर्त्मनिजलेक्षुवयात्पयाहताः । भूतप्रतपिशाचाश्वतेभ्यःपिंडं । ८ रौरवेचांघताभिस्त्रिकाल
 सूत्रचयेगताः । तेषामुद्भवंपिंडमेतदं । ९ अनेकघातनासंस्थाःप्रतलोकचयेगताः । तेषामुद्भवंपिंडमेतदं । १० अनेक
 घातनासंस्थायेनीतायमसादनं । तेषामुद्भवंपिंडमेतदं । ११ नरकेषुसमस्तेषुघातनायांचयेरिश्चिताः । तेषामुद्भवं
 तदं । १२ पशुयोगनितायेचपक्षिकोटसरीसृपाः । अथवात्क्षयानिरथारतेभ्यःपिंडं । १३ जात्यंतरसहस्रेषुश्व
 नंतः । स्वेनकर्मणा । मानुष्यदुर्लभयेपातिभ्यःपिंडं । १४ दिव्यंतरिक्षभूमिरथाः । पितरोवांघवाद्यः । मृताश्वसंस्कृता
 येचतेभ्यःपिंडं । १५ येकेचित्सतरूपेणवर्ततेपितरोन्म । तेषर्वेत्तिसमायातु । पिंडदानेनसर्वदा । १६ येवांघवा
 वांघवायेयेन्यजन्मनिवांघवाः । तेषापिंडोमयादत्तोह्यक्षर्यमुपतिष्ठतां । १७ पितृवंशेभूतायेचमातृवंशेचयेमृताः । शुरुश्व
 शुरवंधूनायेचान्येवांघवामृताः । विरूपाश्रामगर्भाश्रजाताज्ञाताः । कुलेमम । तेषापिंडोमयादत्तोह्यक्षर्यमुपतिष्ठतां ॥ १८
 त्रिभिरेकोयापिंडः । आत्रह्मणोयेपितृवंशजातामामतुस्तथावंशभावामदीयाः । वंशद्वयेयमवासभूताभूत्यास्तथैवा
 त्रितसेवकाश्व । मित्राणिशिव्याः । पशवश्चयक्षादष्टाश्रदष्टा । इवकृतेपकाराः । जन्मंतरयेमसंगतारचतेभ्यः
 स्वयापिंडमहंदासि । १९ पितामाताचभार्याचभगिनीदुहितापतिः । पितृत्वसामातृत्वसासन्नगोत्राणिचैवहि । उ
 च्छिन्नकुलगोत्रायेपेपांदाताकुलेनहि । धर्मपिंडोमयादत्तोह्यक्षर्यमुपतिष्ठतां । ततःपिंडपूजनं । दक्षिणादानादिकंयथा
 विधिर्कार्यं । इतिपितृपूडशीक्रमः । महालयश्राद्धमाहात्म्यं । स्कंदपुराणे । ब्रह्मखंडे । पूर्वभागे । सेतुमाहात्म्ये

सूत्रउवाच - धनुर्कोटिस्तुमाहारम्यभूयोपिप्रवदान्महम् - दुराचारमिधोयत्रस्त्रात्त्वामुकोवभूवहं - इत्यु
 पक्रम्य दत्तत्रेयउवाच महापातकिसंसर्गात्तदुराचारकृतात्पुरा ब्राह्मण्यनष्टमभवेत्तेतत्स्वतंततोऽग्र
 हीत् सचभाद्रपदेमासिकृष्णपक्षमहालये पार्श्वेनविधानेनपिटृणांनकारोत्सदा तैरेवपितृभिः शस्त्रे
 तालत्वमगादयं सोपिचास्याधनुःकोटिस्वलोकेनभाजतः वेतालत्वंविहायैवविष्णुलोकमवाप्तवान् श्रतोभाद्र
 पदेमासिकृष्णपक्षमहालये उद्दिश्यस्वपितृन्धेतुनकुर्वीतिहिलोभतः महापापयुतास्तेतुवेतालाःस्युर्नसंशयः त
 स्माद्भाद्रपदेमासिकृष्णपक्षमहालये पिटृदुद्दिश्ययेमत्तयाब्राह्मणात्वेदपारगान् भोजयेयुर्महाप्राज्ञास्तेनवि
 दंतितुर्गतिं परतुभाद्रपदेमासिकृष्णपक्षमहालये स्वसत्तयान्नमहविव्रानेकद्वीपानिकेचन भोजयेदस्यदौर्भेदं
 नभवेच्चकदाचन श्युंभाद्रपदेमासिपिटृणामनपायनात् वेतालतांययौविप्रवत्त्वांजग्राहपापिनं मासोभा
 द्रपदःकालस्वत्रापिहिविशिष्यते कृष्णपक्षोविशिष्टःस्यात्त्रश्राद्धंप्रशस्यते तस्माच्छुभेकृष्णपक्षेप्रथमायांति
 थौतथा श्राद्धंमहालयंकुर्ष्याद्योनरोर्मोकेपूर्वकं तस्यप्राणातिभृगवान्पावकःसर्वभावतः सवहिलोकमाप्नोति
 वह्नितोसहमोदते तस्मैप्रज्वलितोदेवःसर्वैश्वर्यंयुददात्यपि श्रथमायांतिथौसत्यांयोनिकुर्ष्यान्महालयं वह्निर्यं
 हृदहेतस्यश्रियंशेआदिकंतथा वेदविद्ब्राह्मणोभुंकेप्रथमायांमहालये दशकल्पसहस्राणिपितरोयांति ततताम् 9
 द्वितीयायांतुप्रोभक्त्याकुर्ष्याच्छ्राद्धंमहालये तस्यप्राणातिभृगवान्भवात्भवात्नीपतिरीश्वरः सकैलासमवाप्नोतिशिवेन
 सहमोदते विपुलांसुपदंतस्यप्रातोदद्यान्महेश्वरः द्वितीयायांतिथौमर्ष्योयोनिकुर्ष्यान्महालयं तस्यवैकुण्ठितःशभुर्गो
 शयेद्ब्रह्मवर्चसं रौरवकालसूत्रारूपनरकंत्रास्यदास्यति वेदविद्ब्राह्मणोभुंकेद्वितीयायांमहालयं विशकल्पसह
 स्राणिपितरोयांति तसुतां श्रुनुग्रहारिपिटृणांतुसंततिश्रास्यवर्द्धते 9 तृतीयायांनरोभक्त्याश्राद्धंकुर्ष्यान्महालये

तस्य प्रीणातिभगवान्लोकपालो धनाधिपः महापद्मादिनिधयो वर्तितस्य वैश्वेशे तस्यानुगास्त्रयोदेवा ब्रह्म
विष्णुमहेश्वराः तृतीयायां त्रिधौ मर्त्योपो न कुठर्यान्महालये धनलोभवेशात् तस्य संपदंहरति क्षणात् दारिद्र्यं
हिसदा तस्य वहुदुःखसमाकुलं तृतीयायां तु यो मर्त्यः श्राद्धं कुर्यान्महालये तुभ्यंति पितरस्तस्य त्रिशकल्पस
हस्रकं चतुर्थ्यां तु नरो भक्त्या श्राद्धं कुर्यान्महालये तस्य प्रीणातिभगवान्हेरंबः पार्वतीसुतः तस्य विद्वानिन
र्यांति गुणवक्रप्रसादतः चतुर्थ्यां तु त्रिधौ मर्त्योपो न कुठर्यान्महालयं विद्वेशो भगवांस्तस्य सदा विघ्नं करोति हि
चंडकौलाहलास्ये तु नरके च पतत्ययं चतुर्थ्यां तु त्रिधौ मर्त्योपः करोति महालयं पितरः कल्पसाहस्रं चत्वारिंशत्प्र
हर्षितुः बहुन्पुत्रान्प्रदास्यति श्राद्धं कर्तुं निरंतरम् ४ पंचम्यां च त्रिधौ मक्त्या श्राद्धं कुर्यान्महालये तस्य लक्ष्मी
भगवती प्रीणातिहेरि वज्रभा गृहक्षेत्रकलत्रादितस्य नृत्यति सर्वदा कीर्तिं श्रवयति तस्य पावदा चंद्रतारकं पंच
म्यां तु त्रिधौ मर्त्योपो न कुठर्यान्महालयं तस्य लक्ष्मीर्भगवती परित्यजति मंदिरं अलक्ष्मीः कलहद्वारात् तस्य प्राप्ताभ
वेदगृहे पंचम्यां तु त्रिधौ मर्त्योपः करोति महालयं पंचाशकल्पसाहस्रं तुभ्यंति पितरस्तथा संततिं चाप्य
विच्छिन्नान्तस्मिदास्यति तर्पिताः पार्वती च प्रसन्नार्यान्महद्वैश्वर्यं द्वापिनी ५ पष्ठ्यां त्रिधौ नरो भक्त्या श्राद्धं कुर्या
न्महालये तस्य प्रीणातिभगवान्पण्डुखः पार्वतीसुतः तस्य पुत्रारवपौत्राश्च पण्डुखस्य प्रसादतः पष्ठ्यां त्रिधौ
नरो पस्तु न कुठर्यान्महालयं तस्य स्कंदो महसिनो विमुखः स्यात्प्रसंशयः गर्भां निर्गमयेत्प्रजातस्य विन
र्यति पूतनादिग्रहणार्थं ध्येत च निरंतरं बहिज्वालः प्रवेशाख्ये नरके च पतत्ययं पष्ठ्यां त्रिधौ तु यः श्राद्धं कु
र्यान्मर्त्यो महालये पश्चिर्षसहस्रं तु पितरो प्रांति तृप्ततां पुत्रानपि प्रदास्यति श्रियं च विपुला तथा ६ स
रम्यां तु त्रिधौ मर्त्यः श्राद्धं कुर्यान्महालये हिरण्यपाणिर्भगवानादिदस्य तस्य तुभ्यंति शरोर्यदंढगात्रं स्यात्क्रा

स्करस्य प्रसादतः हिरण्यपाणिर्भगवाहिरथान्वाहरेत्स्वयं महालयश्राद्धकैददाति प्रीतिमानसः सस

न्यां तु तिर्योमर्थो यो न कुर्यान्महालयं व्याधिभिः क्षयरोगार्थैर्वाभ्यते स दिवानिशं तीक्ष्णधाराल्मशठ्यास्त्रे

नरके च पतत्ययं ससन्त्यायोनरो भस्त्रयाश्राद्धं कुर्यान्महालये ससातिः कल्पसाहस्रं पितरो यान्ति तूततां पु

जानपि प्रदास्यति संपदां विपुला तथा संततिं चाप्यविच्छिन्नांदद्युः पितृगणः सदा ७ श्रष्टम्यां तु तिर्योमर्थः श्रा

द्धं कुर्यान्महालये मृत्युं जयः कृतिवासास्तस्य प्रीणातिशंकरः करस्यंतस्यैकैवल्यं शंकरस्य प्रसादतः महालये

नश्राद्धे न तुष्टः साक्षाद्भिव्रयः क्रतुर्दशसुलके पुटुर्लभंतस्य किं भवेत् महालयन कुर्याद्यश्रष्टम्यां मूढचेतनः सं

सारसागरे यो रेस दामजातिदुःखितः कदाचिदपितस्य स्थनसिद्धाति कथंचन वैतरण्यारण्यनरके पतत्याचद्रतारकम्

योऽष्टम्यां श्रद्धया श्राद्धं नरः कुर्यान्महालये आशीतिः कल्पसाहस्रं तु त्र्यंति पितरो स्य वै आशीर्भैर्वर्षं पर्ये

न विद्वांश्चास्वप्यपेहति संततिं चाप्यविच्छिन्नांदद्युः पितृगणामुदा नवम्यां तु तिर्योमर्थः श्रद्धं कुर्यान्महा

लये दुर्गादेभिर्भवतीतस्य प्रीणातिशंभवा क्षयापस्मारकुषादींश्च द्रवेता पिशाचकान् नाशयत्यस्य

स तुष्टं दुर्गामहिपमादिनी ॥ ९ ॥ नवम्यां तु तिर्योमर्थेन कुर्यान्महालयं अपस्मारेण पीडयंतैतथैव ब्रह्मरा

श्रकृतं चाभिचारं सयाति निर्यंति रंतं नवम्यां यस्ति त्र्योमर्थः श्राद्धं कुर्यान्महालये नवतिः

हस्रं त्र्यंति पितरो स्य वै संततिं चाप्यविच्छिन्नांदद्युः पितृगणः सदा ॥ ९ ॥ दशम्यां तु तिर्यो

रकुर्यात् श्राद्धमहालये तस्य मृगधरश्चंद्रः षोडशात्मानस्य सिदति श्रोषधीनामधीजोस्मिन् श्राद्धेना

नेनने १ः ब्रीह्यादीनि तुवान्यानि दद्याद्देशादिकतथा योनिकुर्याद्दशम्यां तु महालयमनुत्तमं श्रोषधी

त्स्य कपिश्चास्यापि निष्फला दशम्यां तु तिर्योमर्थः श्राद्धं कुर्यान्महालये शतं कल्पसहस्राणि

नृप्यतिपितरोस्य वै संततिचाप्यविच्छिन्नद्विद्युःपितृगणाःसदा १० एकादश्यांतुपोभक्त्या श्राद्धं कुर्वाणमहालये सं
 हर्तासर्वलोकस्य तस्य रुद्रः प्रसीदति रुद्रस्य सर्वसंहतुः प्रसादेन जगत्पतेः शत्रून्पराजयत्पेपश्राद्धकर्ता नि
 रंतरं ब्रह्महत्यायुतं वापितस्य नश्यति तक्षणात् अग्निष्टोत्रादि यज्ञानां फलं प्राप्नोत्यनुत्तमं एकादश्यांनरोभ
 क्त्यापो न कुर्वाणमहालयं तस्यैव विमुखो रुद्रो न कदाचित् प्रसीदति सर्वदा यवर्मानंतं वाधते चतयोद्यतं अग्निष्टोमा
 दि यज्ञाश्च कृताश्च बहुदक्षिणाः निष्फला एव तस्य स्मृर्म्मन्मन्यस्तसुहृदवत् ब्रह्मघातक तुल्यश्च आदाकराणां
 पतः, एकादश्यांतिथौ पस्तु श्राद्धं कुर्वाणमहालये हि शतं कल्पसाहस्रं त्व्यंतिपितरोस्यैव ११ द्वादश्यां
 तुतिथौ मर्त्यः श्राद्धं कुर्वाणमहालये तस्य लक्ष्मीपतिः साक्षात्प्रसीदति जनार्दनः प्रसन्नो सति देवेशे तस्य सति जना
 र्दने चराचरं जगत्सर्वं प्रीतमेव न संशयः भूमिर्हीरिप्रिया चास्य सस्यान्वैवर्धयत्यलं लक्ष्मीश्च वर्धते तस्य मंदि
 रे हरि वल्लभा गदाकौमोदकी नाम नारायण कररिथता अप्रस्मारादिभूतानि नाशयत्येव सर्वदा तीक्ष्णगारं तथा च
 कंशभूतस्य पदहरयति यातुधान पिशाचादीन् शंखश्चास्य व्यपपोहति एवं सर्वैस्मना देवो नाशयत्यस्य के शयः
 महालयं न कुर्वाद्योद्वादश्यां ननु जायते तस्य क्षेत्राणि संपद्भ्यो विनश्यंति न संशयः अप्रस्मारादिभूतानि शत्रवश्च
 महाबलाः यातुधानाश्च वाधते वै विष्णुपराश्च मुत्वं पात्यते नरके चासौ श्रियमर्दननामके द्वादश्यां भुक्तिवो
 यस्तु श्राद्धं कुर्वाणमहालये पदशतं कल्पसाहस्रं त्व्यंतिपितरोस्यैव संततोश्चाप्यविच्छिन्नाः पितरोस्य दंदं त्यर्भा
 १२ त्रयोदश्यां नरो भक्त्या श्राद्धं कुर्वाणमहालये प्रसीदत्यस्य भगवान्कंदोर्परतिनायकः संक्रंदनादयो देवा
 ललनाश्च पतोरमाः कामदेव प्रसादे न तस्य सिद्धंति सर्वदा आजन्ममरणांतं च सुखं भवसिद्धिं दति योन
 कर्षाच्चिदोदश्यां नरः श्राद्धं महालये कामदेवोस्य विमुखः स्त्रियोर्भोगाश्च नानाशयेत् श्रंगारशय्याभ्युपैतरेके पा

तपस्यसुं पितृन्तुद्विश्वयमः कुर्यान्नप्यदिश्यामहालयं सहस्रकरपसाहस्रं श्रींतिपितरोरस्यै संततीश्चाप्य
विच्छिन्नदद्युःपितृगणाः सदा १३ क्षतुदंश्यानरोभक्षयाश्राद्धं कुर्यान्महालये तस्याभीष्टप्रदानामजगतिर्भगवान्
शिवः उपदिश्यशिवज्ञानं स्वसाध्याज्यं ददात्यसौ सुरापानायुतंचापि स्वर्णस्तेयायुतंतथा नश्यंतितक्षणा
दिवचतुर्दंश्यामहालयात् चंडालदृष्टलक्ष्मीणां संगदीपादि नश्यति अश्वमेधसहस्राणि पाँडुरीकायुतस्य च पु
ष्कलाफलासिद्धिः स्याच्चतुर्दंश्यामहालयात् येन कुर्याच्चतुर्दंश्यां नरः श्राद्धं महालये संसाराध्यमहाकूपतमस्य
स्यननिष्कृतिः श्वोरपितृत्वाकनकमपीत्वापिसुरासव सुरापानादिभिर्दोषैर्लिप्यते सविमूढयीः कृताश्रुपि विधा
नेन यज्ञाः स्युर्निष्कालस्तथा चतुर्दंश्यातिथौ यस्तु श्राद्धं कुर्यान्महालये लक्षकोटिसहस्राणि करपकोटिशतानि
च करपानिपितरस्तस्य तृप्यते च न संशयः नरकश्चाश्रुपितरः स्वर्गैवातिप्रहर्षिताः संततीश्चाप्यविच्छिन्नाद
द्युःपितृगणास्तथा १४ अमायातुनरोभक्तयाश्राद्धं कुर्यान्महालये पितृणांतस्य तृप्तिः स्यादन्तानाजसंश
यः सुधामासाद्यथा तृप्तिः सा तृप्तिस्तु पितृभवेत् अनंतहीटशीत्विसिरमावास्यां महालयात् अमावास्यामहापु
ण्यापितृदेवनमस्कृता एवातिथिरसुं परमाशिवस्य परमाप्रिया तस्यां महालये श्राद्धं भोजिते वेदवितने तेन
तृप्तिः पितृणां स्यादन्तानुप्यते शिवः ब्रह्महत्यादिकाः पंचपातकानां जामगुणः कृताश्च स्युर्विधानेन सर्वे यज्ञः सुद
क्षिणाः श्रानुष्ठिताः स्युर्विधिवत्सर्वे धर्माः समानताः येन कुर्यादंमवास्यामहालयमचेतनः ब्रह्मलोकगतार्था
स्यपितरं याति नारकं संततिश्चास्य मूढस्य विच्छिद्येतैव तक्षणात् स एव हि महानर्थाय दंमायांतिथौ नरेः म
हालयांश्विषेद्राविधिवन्नैव भोजिताः मासिभाद्रपदे मायांतुप्यंतिपितृदेवताः अस्मानुद्विश्वसत्पुत्राभोजयेयुर्द्विजोत्स
मान् तेन नोनरककेशानभविष्यति दास्युः प्रासश्च सर्वलोकस्याद्यावदाचंद्रतारक मासिभाद्रपदे प्राप्तेपि दृष्टां

करणादिष्टसिद्धिश्च भविष्यति न संशयः

महालयस्य क

तरमादकरणे तस्य प्रववायो महान् भवेत्

अपरमा रग्रहाश्यापि शाकिनी डकिनी गणाः

या तु धानाः पिशाचाश्च वेतालाश्च

रणद्रुतवेतालकादयः

अपरमा रग्रहाश्यापि शाकिनी डकिनी गणाः

पुलाश्रयमश्नुते

पुरादशरथो रा

भयानकः

नश्यति तत्क्षणादेव भूतान्यन्यानि वैतथा

महालयस्य करणादिपुलाश्रयमश्नुते

जावा सिध्दये पदेशतः

मासिमाद्रपदेशति श्रुत्वा श्राद्धं महालये

रामादींश्च तुरः पुत्राः प्रातवान् लोकसन्मतान् वि

श्यातिशाधिर्नो लदर्मी प्रपेद किं वनुत्तमाम्

महालयस्य करणात्पयाती राजसतमः

यदुमुत्थानमहापुत्राः प्रपेदं वंश

वहंसान्

अनन्यदुर्लभं स्वर्गी प्रपेद श्राद्धपुण्यतः

दुष्यंती भरतं लभे महालयविधानतः महालयविधानि नन्दमयती

पतिर्नलः

कृच्छ्रमहत्तरं तीर्त्वा पुनर्लभे महामिमां

निजग्राहकलिंघोरं पुष्करं चाण्यरातिनं इन्द्रसेनाभिधानं च पुत्रं

लेभे तथार्थिकं

हरिश्चन्द्रो महाराजो महालयविधानतः

लेभे चन्द्रमतीं भार्थालोहिताश्वसुतं पुनः महालयविधां

नेन कृतवीर्यसुतो वली

आटादशानादीपानां भूपर्वसमवाप्तवान्

रामोपि दंडकारण्ये महालयविधानतः हत्वा

तुरावणसंस्थे सीतां पुनरवाप्तवान्

महालयप्रभावेण यमराजो युधिष्ठिरः दुःस्वसागरमुत्तीर्य धार्तराष्ट्रान् जघान ह

हालयस्य करणाद्विषो मुनि सतमः

अत्रिभृंगः क्रतुश्चैव गौतमश्चागिरास तथा

कश्यपश्च श्रमरद्वाजो विश्वामित्र

श्वकुंभजः

पराशरोऽसुकुंडुश्च वेदान्ये मुनि सतमाः

विधाय विधिवच्छ्राद्धं महालयमनुत्तमं अणिमाद्यष्टसिद्धां

नात्रात्नातं पसांतथा

निवासभूताः संजातास्तथा श्राद्धप्रभावातः

जीवन्मुक्ताश्च ते सर्वे ह्यभवन् मुनि सतमाः

महालयं श्राद्धं कर्तव्यं भूतिमिच्छता

श्रतो योऽपि दुर्वाचारेण कुर्याद्द्वै महालयं भूतवेतालप्रेतभ्यो भूयान् तस्य महद्द्रव्यं

महालयस्य करणाद्वैतालं च भवांतवान्

तद्यथानिष्टमिदं प्रासं विप्रस्त्वं पूर्वजन्मनि

नाश्रावदनिधिः पुण्यं भारद्वा

जस्य वंशजः

कुशस्थस्य भिधाने च वसन्त्यां सिं महामतः

नत्रकारविधाने न श्राद्धमेतन्महालये

तत्र तद्विपटशांशा

पद्धतालत्वमवाप्तवान् तस्माद्वाङ्मसिदुशाचारःपिदन्प्रति
दारिद्र्यतेनतेनस्पर्शसुखीचैवभवान्भवेत् ॥

इति रुकंदपुराणब्रह्मखंडे पूर्वभागे सतुमाहात्म्ये महालय श्राद्धमाहारम्यम् ॥

अथाश्विनशुक्लप्रतिपदिमातामहस्यमहालय श्राद्धदौहित्रेणकार्यं हेमाद्रौसंग्रहे च जातमात्रोपिदौहित्रो जीवित्य
पिचमातुले कुर्यान्मातामहं श्राद्धं प्रतिपद्याश्विनसिते इयं प्रतिपत्संगव्यापिनीग्रह्येति प्रतिपद्याश्विने
मासिदौहित्रेणैवपार्ष्णं श्राद्धंमातामहंकार्यंसापित्रासंगवेसदेति जातमात्रोपिदौहित्रो जीवित्यपिचमातुले प्रा
तःसंगवयोर्मध्येत्राचार्यप्रतिपद्भवेत् अत्रमूलंमृगं इदं चमलमासेनकार्यं स्पष्टमासविशेषाख्यंविहितं वर्जयेन्मले
इतिनिषेधात् इदंचजीवत्पितृकृष्णपिकार्यमतिशोषाः शोषाचारास्तापिंडकार्यमितिकेचित् पिंडरहितंतुयुक्तमि
तिकेचिद्वदंति मुंडनंपिंडदानंचापितृकर्मवसर्वंशः नजीवत्पितृकः कुर्यात्तिलैस्तर्पणमेवचेत्यनेनजीवत्पितृकंप्रति
पिंडदाननिषेधादन्वष्टकार्जं विशेषवचनाभावात् पिंडरहितंकार्यमिति केचिद्वदंति अन्येतुवदंति न
जीवत्पितृकंप्रतिपिंडदानमात्रमेननिषिध्यते किंतु दर्शश्राद्धं गवाश्राद्धश्राद्धंचापरप्राक्षिकं नजीवत्पितृकः कु
र्यात्तिलैः कृत्वाश्वतर्पणं पित्र्यंजीवत्पितुर्नेष्टं इत्यादिवचनैकवाक्यतयाश्राद्धमेवनिषिध्यते एवंच तंत्रविशेष
वचनप्राप्तश्राद्धंसापिंडमेवभवति ॥ इतिमहालयश्राद्धनिर्णयः समाप्तः

स्वस्तिश्रीरणीरसिंहधरणीपालोवदान्याप्रणौरिध्यादि 9 रणवीरसिंहभूषेकारितेकस्यसागरे श्रभूम
हालयश्राद्धकृत्यानारत्नसंग्रहः २ अथाश्विनशुक्लप्रतिपदायां श्रशोकव्रतं नवररात्रव्रतारंभश्च नारदी
यं श्राश्विनसितपक्षत्यांकृत्वाऽशोकव्रतंनरः व्रतत्रिहादशैवर्षमातैचाशोकशाखिनः समर्प्यगुरवेभक्त्या

एकैकं भोजयेत् द्विप्रप्रत्यहं भक्तिपूर्वकं

सुधां प्राप्स्यति पितरस्तस्य कल्पं प्रह

तस्मिन्नायनि

घृतापूपादिभिर्भक्ष्यैस्तैलान्भृंगपुरस्सरं

अन्यैश्चैथर्यं

विशेषेण भोजयेद्ब्राह्मणान्सुधीः

विप्रान्यावदमावस्थां पिटं स्त्रीनि भोजयेत्

अन्यैश्चैथर्यं

पितृताः सप्तम्याः कृष्णपक्षस्य प्रारभ्य प्रत्यहं नरः

पयसा पायसा ज्ञानघृतापूपादिभिरत्

हानिः स्यान्महदारिद्र्यभाग्भवेत्

भोजयेद्देहविन्मुख्यांस्तृप्तिस्तेषां यथा भवेत्

तेन ब्रह्मा हरिः शं

या सूर्पलह्यैश्चोष्यैश्चमक्ष्यैश्च विविधैरपि

भोजयेद्देहविन्मुख्यांस्तृप्तिस्तेषां यथा भवेत्

वहूनात्र किमु केन त्वप्यत्येव जगत्त्रयं पार्ष

भुस्तृप्ताः स्युर्न त्रसंशयः

अग्निव्यासादिपितरुषेन्द्राद्याधिदेवताः

मातृवंशयानापि पिटं भोजयेच्छ्रेय

ज्ञानविधानेन कुर्याच्छ्रद्धाद्वंमहालयं

नरो महालये शब्दे पितृवंशां निपिटं प्राति

दक्षिणा सर्वं य

सेमुदा दक्षिणां यथाशक्ति दद्याद्द्विजानुसारतः

अस्मिन्महालये शब्दे वित्तशाठ्यं नकारयेत्

दक्षिणा सर्वं य

ज्ञानां कथिते यं पुरोगवा अतः पुरंगरहितातिथ्यमध्ययं वेत्ति यथा

श्रद्धाक्षिणस्तथाचार्यापितृयज्ञोपलिप्यते त

स्मर्याज्ञेपुदातव्यादक्षिणारत्यापि जानता

विधवाभिरपि स्त्रीभिरपुत्राभिर्महालयं

मर्तुरुद्दिश्य कर्तव्यं भूरिभोज

न कर्मणा अन्यथा धर्महानिः स्यान्नरके च महद्रयं

मासिभाद्रपदे प्राप्ते यो न कुर्यान्महालयं तत्कालं शार्पमाग्नौ

तिब्रह्महत्यां च विदति महालये च कुर्वति शब्दावतः पिटं नापि

नेतेषां संततिच्छेदो भवेत्संपदभंगुरा

आलय

स्त्वारपदं प्रोक्तं महत्कल्याणमुच्यते

कल्याणस्यारपदत्वाच्च महालयमिति ठियते

तरमानमहालयं मर्त्यैः कुर्या

नः कुर्यापि पिटं तु महालयं

ब्राह्मणैर्भ्यो विशिष्टैर्भ्यो यचित्तधनधान्यकं

पतितैर्भ्यो नष्टदृशीयाद्वनंधान्यकदाच

न ब्राह्मणैर्भ्यो न लभ्येत यदि धान्यधनादिकं याचयेत् क्षत्रियश्रेष्ठान्महालयाचिकीर्षया

दातारश्चैन्न भूषालाचि

नः कुर्यापि पिटं तु महालयं

ब्राह्मणैर्भ्यो विशिष्टैर्भ्यो यचित्तधनधान्यकं पतितैर्भ्यो नष्टदृशीयाद्वनंधान्यकदाच

न ब्राह्मणैर्भ्यो न लभ्येत यदि धान्यधनादिकं याचयेत् क्षत्रियश्रेष्ठान्महालयाचिकीर्षया

दातारश्चैन्न भूषालाचि

न ब्राह्मणैर्भ्यो न लभ्येत यदि धान्यधनादिकं याचयेत् क्षत्रियश्रेष्ठान्महालयाचिकीर्षया

दातारश्चैन्न भूषालाचि

न ब्राह्मणैर्भ्यो न लभ्येत यदि धान्यधनादिकं याचयेत् क्षत्रियश्रेष्ठान्महालयाचिकीर्षया दातारश्चैन्न भूषालाचि

शुभोऽपि च पाचयेत् वैश्यान्प्रपिहिदातारोपदिलोकेन संतिवैः दद्याद्वाद्रपदेमसि गोप्रासंपित्तस्ये अथवा रोद

नं कुट्याद्वाहिनिर्गत्य कानने पाणिभ्यामुदरं स्वीयपीडया श्रुणु च पातयेत् अथवा रणपदेशेषु उक्ते वरोदनैः शू

एवंतु पितरसर्वमत्कुलीनावचोममं अहं दरिद्रः कृपणो निर्लज्जः पापकर्मकृत् प्राप्तेमाद्रपदेमासोपितृश्रीतिविव

र्दनं कर्तुमहालयं श्राद्धं न च मे शक्तिरस्ति वै याचिन्थापिमहर्हि कस्तान् वै किंचित्तुल्यभ्यते अतो महालयं श्राद्धं नयु

त्माकं करोम्यहं क्षमध्वं मम तद्युग्भवंतोपि दयापराः उक्ते वरोदनं कुट्यादनदेशेषु भूसुराः तरयरोदनमाकर्ण्य

पितरस्तत्कुलोद्भवाः दृष्ट्वा तृप्तिं प्रयागेव अमृतं नैव निर्जराः महालया र्थं विप्राभ्यै भूकेस्तृप्तिर्यथा भवेत् गोभ्रा

सारण्य रुदितैः पितृभूतिस्रस्तथा भवेत् मासिमाद्रपदे विघ्नो भवेच्चैव सूतकादिना गतेषु सूतकाहरसु तत्कुट्याद्वाश्रिकावा वि

श्रतो महालया र्थं हिवाहाणात्तदुणुयाच्छुचीन् द्विजभेकं तु तदुणुयात् रिपतामह कतेथवा प्रापितामहमुदिरयतथैव तदुणुया

त्तद्विजं तथा मातामहार्थमेकैकं तदुणुयात्तद्विजं एकैकं तदुणुयादेवं मातुरच प्रापितामहं तथैव वैश्वदेवा र्थं तदुणुयात्

द्वौ द्विजोत्तमौ विष्वथैर्वाहाणुचैकं तदुणुयाद्वेदवित्तमं एवं महालये श्राद्धे वाहाणात्तदुणुयात्तव अथवापितृवर्णात्

वरयेद्विप्रमेककं मातामहार्दोश्चोदिरय वरयेद्विप्रमेककं वैश्वदेवा र्थमेकैकं विष्वथैश्च तंथापरं एवं वै तदुणुयाद्वि

तुमहालये वाहाणान्वेदसंपन्नान् सुशीलान्वरयेत्सुधीः दुःशीलान्वरयेद्यस्तुसर्वैश्चाहस्यघातकः

पदे प्राप्ते कृष्णपक्षे विशेषतः कुट्यान्महालये श्राद्धं यो नरः श्रद्धया सह सस्नातः सर्वतीर्थेषु भद्राचारा

मिते अग्निष्टोत्रादयो प्रज्ञाः शतशोऽप्यमुनाकताः तुलापुरुषमुस्त्यानिदानान्यपि कृतानि वै चांद्रायणा
देकच्छां ता न्येवन संशयः चतुर्णां सांगवेदानां पारयण कळं लभेत् महालयसंभूयं भूतना
ब्रह्मविष्णुमहेशानां लोकप्राप्तिर्नहालये महालयादिकं श्राद्धं निर्यं कान्याद्विशिष्यते

शिवलोके महीयते अस्मानेव प्रतिपदि नवरत्रांसमारभेत् पूर्वाह्णेषु थापयेद्देवीषट्स्थापनपूर्वकं अंकुरारोप
 शिवलोके महीयते ततः प्रतिदिनं कुर्यादेकमकमयाचितं उपवासं यथाशक्ति पूजापाठजपादिकं माकडे
 एतत्प्रतिदिनं कुर्यादेकमकमयाचितं उपवासं यथाशक्ति पूजापाठजपादिकं माकडे
 यपुराणोक्तं चरितव्रितयंतथा पठनीयं नवदिनं भुक्तिभुक्तिमभीप्सता कुमारीपूजनं तत्र प्रशस्तं भोजनादिभिः एवं क
 त्वाव्रानंतत्र सर्वसिद्ध्या निवृत्तौ नरः जायते भुवि दुर्गायाः प्रसादाद्वात्रात्र संशयः तत्रादावशो कपूजाव्रतं भविष्योत्तरे अ
 ध्ययुक्शुक्लपक्षस्य प्रथमे तिदिनादये श्राशोकं पूजयेत्तत्र प्ररूढनवपल्लवं प्ररूढैः सप्तयान्यैश्च तंतुभिर्मादकैः शुभैः फलैः
 कालोद्भवैर्दण्डैर्नारिकेलैः सदादिभिः धूपदीपादिना तद्दह्यजयेत्तद्दिने नगं स्मरः पांडवश्रेष्ठशोकनाशोत्तिकुञ्चित्
 पितृभ्रातृपतिभ्यश्च सुतानां चतुर्थैव च श्राशोकशोकशमनो भव सर्वत्र नः कुले इत्युच्चार्य ततोद्घादधैश्च सासम
 निवृतः पताकाभिरलंकरणप्रच्छाद्य षसुवाससा दमयंती यथान्वाहाय थावेदमतीसती तथाऽशोकव्रतादस्माज्जा
 यते पतिवल्गभा वने व्रजं व्यासाधर्म्यं सीतया संप्रदर्शितं दृष्ट्वा शोकवने पार्थपल्लवालं कृतं नगं कृत्वा समीपे म
 तारिंदिवरचतिलाक्षतैः दीपालककनैवैधैर्धूपलवसफलाचनैः श्रावयित्वाभ्यार्थाद्यैः सोरकारोके युधिष्ठिर भीष्मि
 लीप्रांजलिर्भूत्वा भूयवतो राघवस्य च चिरजीवतु मे वृद्धः श्वशुरः कोसले भवरः भर्ता मे देवरश्चैव जीवंतु पितृकादपः कौ
 शल्यामपि जीवतीं परश्रयमिति मे धिली यथा चैयं महाभागान्द्रुममभ्यर्चयं चितं प्रदक्षिणमुपावृत्त्य प्रीतारुते तत्र
 युरततः एवमन्यापि भक्त्या पापजयेद्वृत्तवर्तिनगं तिलतंडुलसंमिश्रैर्धूपगोधूमसर्पैः क्षमाप्येवंदधेन्मूले पा
 दपरं कपल्लवं मंत्रेणानेन कौंतेय प्रणम्य स्त्रीपतिव्रता महावृक्षमहाशारदमकरध्वजमंदिर प्रार्थयेत्वां महाभा
 गवतीपवनभूषण एवमाभाष्यतं दृक्षंदत्वा विप्राय दक्षिणां स्वर्गाभिः सहिता सांवीततः स्वभववर्नव्रजं त्वाः
 शोकनाशानमशोकात् रतरुण्यः संपूजयति कुसुमाक्षतधूपदीपैः त्वाः प्राप्य सौरभ्यम तुलं भुवि भर्तुं जातं गौरिव नं प्रमुदि

ताःपुनराशुर्वति ॥ अथत्रतस्वरूपं निर्णयसिधौ भविष्यन्तरे एवंचविष्यवास्मिन्पानवरात्रौपवास्तः एकभ
केनकेनस्वशक्तयाथाचितनया पूजनीयाजनैर्देवास्थानिपुरेपुरे गृहेगृहेशक्तिपरैर्गामिभ्यामेनैर्नरैः स्नातैः
प्रमुदितैर्हृष्टैर्वास्त्राणैःशशिवैर्नृपैः वैश्वेभ्यःशुद्धैर्भक्तियुक्तैर्भूल्लच्छैरन्यैश्चमातवैः स्त्रीभिश्चकुरुशादुल्लसद्दिवानमिदंशुणु दे
वोपुराणेषु कन्यासंस्थेयवैशुक्लामाश्विनैर्प्रोत्पयन्तिकां अथाचिताशिवैकशीनकाशीवधवावददः भूमौशयीत
चामभ्यकुमारोर्भोजयेन्मुदा वस्त्रालंकारदानार्थैः संतोष्यप्रतिवासरं बलिचत्रयहृदयादानंमापमांसवत् त्रिका
लंपूजयेद्देवीजपस्तोत्रपरायणइति अत्रदेवीपूजैव प्रथानं व्रत उपवासादिकमंगं पूजयित्वाश्विनेमासिविशोको
जायतेनरः एवमन्यैरपिसदादेव्याःकार्षप्रपूजनं विभूतिमतुल्लब्धवृत्तवर्गप्रदायिकामित्यादौपूजायाएवफल
संबंधात् मार्कंडेयपुराणेषु महापूजाविधानमत्रैवोक्तं शरत्कालेमहापूजाक्रियतेयाचवर्षिकीति चार्षिकीपूजानव
रात्रव्रतविधानेन कर्तव्यतयाश्रोका ॥

अथनवरात्रव्रतप्रारंभः

तन्निर्णयस्तु निर्णयामते देवीपुराणे सुनेयाउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिचंडिकापूजनक्रमं आश्विनस्य
सितेपक्षेप्रतिपत्सुशुभेदिने पुण्याहवाचनंकृत्वा कन्यामावाहयेत्ततः कृत्वास्वर्णमर्वादेर्वापलमात्राहिम
कांशिकां भैरवाष्टकसंपुक्तान्यसेदधानर्पाठके पंचप्रणवमुच्चार्यपश्चाद्देवीसमर्चयेत् शुद्धेतिथौप्रकर्तव्यंप्रतिप
च्चोर्ध्वगामिनीं आद्यास्तुनःडिकारस्यक्वापोडशद्वादशापिवा अपराह्णेप्रकर्तव्यंशुद्धसततिकांशिभिः इदंचप
राह्णेयोगिन्याःश्राव्यारस्यं द्वितीयदिनेप्रतिपदोऽभविष्येत् तथा तत्रैवदेवीवचनं अनप्युक्तानकर्तव्याप्रतिपत्पूजेने
मम मुहूर्तमात्राकर्तव्याद्वितीयादिशुणान्विता आद्याःप्रोदशानाह्यश्चलब्ध्वापःकुरतेनरःकलशस्थापनंतत्रादिरिष्टं

जायते शुभम् वने नीया प्रयत्नेन अमायुका तु पार्थिव द्वितीयादिगुणैर्धुंका प्रतिपत्सर्वकामदा शर
 काले विधातव्यं नंदाभाश्रित्य पत्नतः पूजनसंगंधपुष्पाद्यैर्नाना भक्ष्यसमाचिन्तैः
 देवीवचनं योमासंपूजयेन्नियं द्वितीयादिगुणान्विते प्रतिपच्छरादिज्ञान्वा सोऽश्रुते मुखमन्वपयम्
 यदिकुर्यात्प्रमायुकप्रतिपत्स्थानं तस्य संपादितानां शाल्ज्येषु भोगैर्विनश्यति अमायुका न कर्तव्या प्रतिपच्चं
 ङ्कि कार्चने उदये हि मूहूर्तापि यास्या सोदयगामिनी रुद्रयामले अमायुका सदा चैव प्रतिपन्निदिता सदा तत्र चैत्
 स्थपयत्कुंभं दुर्भिक्षं जायते शुभं प्रातिस्स द्वितीयास्यात्कुंभारोपणकर्माणे यत्तु कैश्चिद्दुकं नदर्शकलयेत्यादि
 शतयज्ञफलश्रद्धासिद्धयैतान्यमायोगानि वैधकाणि यानि द्वितीयाशेषसंयुक्ता प्रतिपच्चंङ्कि कार्चने मोहादथोपदेशाद्वा
 कृतापूजविनाशकम् आर्भेन वरात्रस्याद्वितीयाञ्जटिसंयुता न केवलं तिथिर्हंति वैधात्सपुत्रसंपदइत्यादीनि द्वितीयायो
 गानि वैधकानि तान्युभयविधान्यपिसर्वाणि निर्मूलानि समूलत्वोपि वापरस्परं सत्यतिपक्षत्वादिनिर्णयवर्गीतितस्यौ
 ङ्किवात्मानं प्रत्यक्षतो देवीपुराणे सर्वेषामेवोपलंभात् वाक्योपपात्तिरपीत्यं कर्तव्या नदर्शकलयेत्यादिवाक्यानि
 प्रातिपदः खड्गवै पूर्वविद्वानि वैधकानि द्वितीयाशेषसंयुक्तेष्व्यादिवाक्यानि तु यदा माविद्वान्प्रतिपत्परदिने नास्ति
 तदा विद्वान्पि प्राह्येति तस्या एत्रं द्विष ना एव अमायुके वै कर्तव्या प्रतिपच्चंङ्कि कार्चनइत्यादीनि नृसिंहप्रसादे दाहता
 नीति अत्रेदं तत्त्वं या पूर्वदिनेषां टिडं डाम्वापरादिनेभिर्मूहूर्तापि साञ्जमायोगाभावात्पूर्वप्रत्याहा पूर्णत्वात् आदि
 त्येदयवेलापामारभ्य पाठिनाङ्किा तिथिरनुसाहि शुद्धास्यात्सर्वतिथ्येह्ययं विधिरिति नारदीयात् यानि च द्वि
 तोयायोगानि वैधकानि वचनानि तान्यपि शुद्धाधिकानि वैधपरराणि परदिने प्रतिपदेत्येतासत्त्वे तु प्रतिपदप्यमाथास्ये
 तियुग्मत्वात्प्रादशैषु वैवमाह्येति तदाहल्लङ्घः तिथिः शरीरंतिथिरैवकारणमित्यादि कालतत्त्वविवेचनकारैस्त्वदनु

सारिभिश्च नाधवेहेमाद्याद्युक्तनक्रतानुरोधेन खंडाप्रतिप्रदोषोप्यापिर्नाग्राह्येत्युक्तं नक्रतत्वंचननकभोजन
 त्वंतस्यापाक्षिकत्वाच्च किंतुपूजारूपस्यप्रधानस्य नककालसाध्यत्वात् तच्चानिशिभ्रमंतिभूतानिशकयःशूलभृद्युतइ
 त्यादिसामान्यवचनात् आश्विनेमासिमेघांतिमहिषासुरमर्दिनां निशासुपूजयेद्भक्त्यासोपवासादिकंक्रमात् तथा
 आश्विनेमासिमेघांतिप्रतिपद्यातीर्थिर्भवेत् तस्यानंकंश्रकुर्वातनवरत्रोविशेषतः संपूजयत्तदुर्गाचनकंकुर्वात्समाहि
 तः नकंनकभोजनमितिपाक्षिकनकभोजनपरामर्शः रात्रिव्रतमिदंदेविसर्वप्रापप्राधानं सर्वकामप्रदंनृणांसर्व
 शत्रुनिवर्हणं तथा रात्रिव्रतमिदंतस्यरात्रौकर्त्तव्यतेष्यते इत्यादिदेवीपुराणादिवचनेभ्यश्चावगम्यते एतंचपूजा
 रूपस्यप्रधानरात्रिकालत्वोस्थिते कर्मणोपरम्ययः कालइतिवचनत् प्रदोषोप्यापिर्नाग्राह्यातिथिर्नक्रतत्सदा तिथिः
 शरारमिन्यादिनकव्रतेष्वित्यादिवचनं च प्रदोषोप्यापिर्ना प्रतिपन्नवरत्रव्रतेग्राह्याश्रयमेव निर्णयोद्विर्तायादिपु
 रात्रिपूजने द्रष्टव्यः कौस्तुभेप्येवमेव तत्र पूर्वदिनएवप्रदोषकालोप्यासौपूर्वाएताद्विरथाएथेव अमायुकैवकर्त्तव्ये
 त्यादित्त्सिंहप्रसादोदाहृतवचनानि द्वितीयाशेषसंयुक्त्यादिल्लसंहितावचनानिच तथा द्वितीयादिकलोपेताप्र
 तिपञ्चदिकार्चने वर्जनीयाप्रयःनेन विषलेशोपथांभसि धवलनिबंधे देव्युवाच प्रतिपच्छेषसंयुक्तद्वितीयायां
 ममार्चनं कृतंधनंनाशयतिस्तर्पितुन्नपौत्रिकीं अमायुकैवसाग्राह्याप्रतिपञ्चदिकार्चने अन्यथाःकरणेतावद्राज्यभं
 गःप्रजायत इत्यादीनिच दिनद्वये तद्याप्तावुत्तरा दिनद्वये तदंग्यासावुत्तरैव सायान्हरूपगौणकालोप्यासौला
 भत्एतद्विप्रयाएथेव द्वितीयायुकविधायकान्यमायुकनिषेधकानि वचनानि द्विमूर्हर्तापीत्यपिशब्देन कैमुत्तन्यायप्र
 दर्शनात्कलादिशब्दा आरुद्धाः यत्तु आद्यास्तुनाडिकारस्याज्याः षोडशद्वादशापिवा अपरहृत्पेचकर्त्तव्यं
 शुद्धसंततिकाक्षिभिरतिवचनं नंदाषोडश नडधस्तु लब्ध्यापःकुरुतेनरः कलशस्थापनं तत्रआरिष्टंजायते

ध्रुवाविति वचनांतरैकवाक्यताया कृत्वाचारप्रासकलशस्थायपनविषयं एवंद्वितीयाविहप्रतिपाद्विधायकानि वच
 नानि वस्तुतस्त्वविषयाण्येवैवमाहुः तत्र प्रारंभतिथेः खंडत्वे समग्रत्वेवा देवीपूजनरूपं व्रतं कदा प्रारब्धव्य
 भितिसंशयेकालव्याप्तौनिर्णयार्थः तत्रकालोनिर्णयः श्रवणगोडाः पूर्वाह्णएवतस्कालः तद्याप्येवचनिर्णयःतथा
 हिदेवीपुराणे प्रातरावाहयेहवीं प्रातरैवप्रवेशयेत् प्रातःप्रातश्चसंपूज्यप्रातरैवविसर्जयेदिति श्रवणप्रातः शब्दः
 पूर्वाह्णपरः आश्विनस्यसितेपक्षेप्रतिपत्सुयथाक्रमंस्तुलातिरितलत्तैलेनपूर्वाह्णेपूजयेच्छ्रिवाभितिवचनेनवतिथ्यधि
 करणकप्रातःपूजाविधीयते प्रतिपत्स्वितिवहवचनांतरस्य लिंगसमवायेन प्रतिपत्तादेतरतिथिपरत्वादितीर्था
 रतुभे श्रातएवकालतस्त्वविवेचनेप्रतिपदादित्युक्तं तत्रैव भगवत्याः प्रवेशादिविसर्गात्तश्चयाः क्रियाः तिथ्यो
 रुदयगाभिन्धोः सर्वास्ताः कारयेद्बुधइत्यादिव तस्मात्पूर्वाह्णएवपूजादिकर्तव्यमितिब्राहुः श्रयमेवमुख्यः पक्षइति
 प्रतिभातिपूर्वाह्णेदैविकं कर्मत्वादिपूर्वाह्णैवैदेवानामित्यादिश्रुतेः शरत्कालेमहापूजाक्रियतेयाचवार्षिको साका
 योदयगाभिन्ध्यानंतत्रतिथिपुरमतेत्यादिनदिकेश्वरपुराणादिवचनाच्च युग्मतेतिनयुग्मवाक्यनुरोधेननिर्णयइत्यर्थः
 चार्षिकैत्यनेन संवत्सरस्यादौ चैत्रशुक्लप्रतिपद्युपक्रम्य नवम्यंतापूजाभिधीयते ततश्चशरद्वसंतयोस्तुत्यए
 वदुर्गोत्सवः कारयेत्तफ्रलितं निर्णयसिंधौतु गौडनिबंधेषुनिर्णयादौदपिकीयास्या तत्रापिघटिकैकैत्यस्य
 मुहूर्तस्तुतिर्वोक्तैर्मुहूर्तांग्रह्या उदितेदैवतंभानावित्यत्र द्विमुहूर्तांग्रहश्चेतिवचनादौदपिकयाद्विमुहूर्तस्तुति
 रितिस्थितं एवममायुक्तायानिषेधादपि पूर्वाह्णस्यमुख्यकर्मकालत्वं तथाचदेवीपुराणे कुरुकाषोपसंयु
 क्तं चर्जयेत्प्रतिपतिथिं राज्यनाशायसाधिकातिदिताचापिपूजन इति रुद्रयामले श्रमायुकासदाचैवप्रति
 पत्तिदितामम तत्रचोत्थापयेत्कर्मदुर्भिक्षंजायतेश्रवं प्रतिपत्सर्वनाशायकर्मरौपणकर्मणीति उदयकाले

कतिथेः सवितरपूजापर्याप्तत्वे संक्षेपपूजायां कालिकापुराणे सम्यक्कल्पेदितान्पूजांयदिकर्तुं नशक्यतात् उपचा
 रस्तथादातुंपरैतान्विचरेत्तदा गंधपुष्पंचधूपंचदीपनैवेद्यमेवच श्रभावेतोयपुष्पाभ्यां तदभावे तु भक्तिः संक्षेप
 पूजाकथितेति यत्तु कैश्चिद्दुकं रुद्रयामलडामरवचनं निर्मूलमिति तन्न तयो रपिवेदांगत्वावगमादन्यांगवत्प्राना
 एषस्वस्विकर्तव्यत्वात् तदु कंशिवार्चनचंद्रिकायां कां पिलापंचरात्रे नवेदः प्रणवं त्यतवामंत्रो वेदसमुत्थितः तस्माद्देदः
 परो मंत्रो वेदांगंचागमः स्मृतः वरपाकर्पादिकं कर्म दृष्टदृष्टफलप्रदं वेदेन साध्यते सर्वगृहयज्ञादिभिरिकिल नवेदेन वि
 नायज्ञानवेदावज्ञवाजैताः तस्माद्देदः परो मंत्रो नमंत्रो वेदवाजितः नमंत्रेऽत्राधिकारोस्ति शूद्राणां नियमः परः मंत्रा
 भावाद्मंत्रेण भाषितं सर्वकर्म हीति व्यवस्थापितंच शारदाटीकायामागमानां श्रुतिमूलत्वं प्रत्यक्षोपलभ्यमान
 रामपूर्वोत्तरतापि नायत्सिद्धपूर्वोत्तरतापि नीयसौराष्ट्राक्षरशिवपंचाक्षरश्रीविद्यात्मिकाचसाक्षात् श्रुतिराश्वर्णोत्प
 लभ्यतएव अतएव उपासनाकांडभेव आगमज्ञात्मिकलोकाप्रसिद्धं किंच ऋग्वेदचतुर्थाष्टकतृतीयाध्यायप्रथम
 वर्णचतुर्थ्यां मृचिश्रीविद्यामंत्रोद्धारः श्रूयते साच चत्वारिंशद्विभक्तिमयं तदशागर्भं चरमेयापयंते त्रिधा तवः पर
 माश्रयणावोदिव श्रंतिपरिसद्योऽन्नानिति अस्या अर्थस्तु लक्ष्मीधराकृतसाँदं यं लहरीटीकायां द्रष्टव्यः तस्मा
 त्सर्वथा रुद्रयामलडामरादिवेदांगमेवेति सर्वैरभ्युपेयं निर्णयसिधौ तु एषु वचनेषु कलशस्थापनप्रहणात् तदेव प्र
 थमेदिने निषिध्यते नतूपवासादितस्वप्नप्रतिपद्यप्यमावास्त्येति युग्मवाक्यगच्छुक्त्वात्प्रतिपत्तिथिः प्रथमत इति दी
 पिकोक्तेः शुक्लपक्षे दशां विद्धेति माधवोक्ते श्रपूर्वादिने प्रातस्तथाधेमानाभावात् इतिकेचित् न वस्तुनस्तु पूर्वोक्ताप्येषु
 चाँडिकार्चनपूजनप्रहणादुपवासोद्देश्यांगत्वात्प्रधानदेवीपूजादावापि परे नियुक्तं कलशस्थापनप्रहणत्पलक्षणं अत
 एव देवलः त्रतोपवासानियमेघाटिकैकापि या भवेत् सातिथिस्तदिने पूज्यापि वपुरीतातुपैत्कै इति स्थितं प्रसंगात् द्वितीया

पुक्तप्रतिपदोप्राह्यतावोधकान्यमद्युक्त्यानिपेधकान्यन्यापवाक्यनिमित्तस्यैवप्रतिपद
 द्रयान्विता शुद्धामनार्चनंतस्यांशतयज्ञफलप्रदं देशमंगोभवत्तत्रदुर्भिक्षोपजायते नंदायादंशैयुक्त्यांयत्रस्या
 न्ममपूजनं तस्माद्द्रान्वितानंदानवरशत्रुप्रशस्यते आश्विनेमासिमेभकैःकर्तव्याशुक्लपक्षगा प्रतिपत्त्रिमुहूर्तोपि
 पुत्रपौत्रप्रवाह्नी धनवृद्धिकरीपुंसांसर्वसौख्यरुरीतथा श्रौतैव्यथानकर्तव्यानवरान्नत्रतेमम योन्यथाकुरुतेमिहा
 द्राजापूजाविधौमम तस्मिन्प्रेप्रजानाशंकरिव्यामिनसंशयः सामयासहिताग्राह्या नकदाचिद्विषक्षणेः सर्वं
 क्षयकरीवस्मात्तस्मात्तांपरिवर्जयेत् आमावास्यायुतांकुर्याद्यदिकश्चित्कदाचन राजानाशमवाप्तोतिपंचवंवापि
 गच्छति पूर्वविद्वानुयाशुक्लामवेत्प्रतिपदाश्विने नवरान्नत्रतंतस्यांनकार्यंशुभमिच्छतेत्यादि तथा यथाहादश
 भिमांसैर्मासैवृद्धोमलिस्तुचः तथातिथिस्त्वहोरात्रवृद्धौप्रोकामलिस्तुचा यथामलिस्तुचःपूर्वामासोदैवस्तथा
 त्रः त्याज्यातिथिरतथापूर्वाग्राह्यादैवेतथोत्तरेत्यादि प्रतिपदिचित्रावैधृत्यादियोगानिपेधोभार्गवार्चनंदीपिका
 यादेवीपुराणे प्रारंभोत्तवरात्रेस्याद्धित्वाचित्रांचवैधृतिमिति त्वाष्ट्रवैधृतियुक्ताचेत्प्रतिपच्चंद्रिकार्चनं तानारभ्य
 विधातठयंकलशासोपणुहेइति रुद्रयामलेऽपि वैधृतौपुत्रनाशःस्याच्चित्रायांधननाशानं तस्मान्नस्थापयेत्कुंभ
 चित्रायांवैधृतौतथेति तत्राविशेषपठकःकात्यायनेन प्रतिपद्याश्विनेमासिभवेद्द्वैधृतिचित्रया आद्यपदाप्यरिच्यइय
 प्रारंभेन्नवरात्रकं भविष्ये चित्रावैधृतिसंयुक्ताप्रतिपच्चेन्नवेद्यप त्याज्याह्यंशास्त्रयस्त्वाद्यास्तुरीयांशेतुपूजन
 मिति चित्रावैधृतियुक्तापिहर्तिथायुक्ताचेत्सैवग्राह्येयुक्तदुर्गोत्सवे भद्रान्विताचेत्प्रतिपन्नलभ्यतेविरुद्धयोगी
 रापिसंगतासती सेवापराह्णविवैधृथांश्रापुत्रराज्यादिविवृद्धहेतुरिति रुद्रयामले संपूर्णांप्रतिपच्चैवाचि
 त्रायुक्तापदाभवेत् वैधृत्यांचापियुक्तास्यात्तद्गमध्वदिनेरवौ आभिजित्तुमुहूर्तयत्तत्रस्थापनमिष्यतइति एवं

राज्ञोचित्रावैधुःपेरलभिऽपिदिवैककलशस्थापनंकार्यंरात्रौ नचकुंभाभिषेचनांतिवचनं राज्ञाताम्रपथात् ।।
 षण्णुधर्मं भारुकरेदयमारभ्ययावत्तुदशनाडिकाः प्रातःकालइतित्रोकःस्थापनारोपणादिकमिति अथविरुत्
 णनवरात्रकल्पं आश्विनेमासिशुक्लतुकर्तव्यंनवरात्रकं प्रतिपदादिक्रमेणैययावच्चनवर्माभवेत् भविष्योत्तरे
 एवंचविंध्यवासिन्यांनवरात्रोपवासातः एकभक्तेनतकेनस्वशासयायाचितेनवा पूजनीयाजनैर्देवीस्थानेस्थाने
 पुरपुरे गृहेगृहेशकिपरैर्ग्रामेग्रामेवनेवने रनातैःप्रभुदितैर्हृष्टैर्ब्राह्मणैःक्षत्रियैर्नृप वैश्यैःशूद्रैर्भक्तियुक्तैर्ह्यैरन्यै
 श्रमान्यैः स्त्र्यांभिश्चकुरुशा दूळतद्विधानामिदंशुष्विति विंध्यवासिन्यामधिष्ठानेदेवीपूजनीयेतिसंभवाभिप्रायेण
 ननुतित्यतं स्थानेस्थानपुरेगेहेतदसंभवात् अत्रोपवासदिदेवीपूजाकुमारिकापूजादिवहुकर्माभिधानेपिपूजायाए
 वप्राधान्यं पूजयित्वाश्विनेमासिविशोकजायतेनरइति हेमाद्रौ भविष्ये तस्याएवफलसंबंधावगमात् व्रतवार्त्तके
 श्रतथाहि भागवते चेरुर्हविर्धर्मभुंजानाःकात्यायभ्यर्चनव्रतमितितद्द्वारापिकर्तव्यत्वाभिधानेनावश्यकताप्रतीयते
 स्वयंप्राप्त्यन्यतोवापिपूजयेत्पूजयतीतचेति पूजायाएवहित्रिविधत्वमुक्तंरुद्रपुराणे भविष्येणशारदीचंडिकापूजा
 त्रिविधापरिणीयते सात्त्विकीजपपद्माद्यैर्नैवेद्यैश्चानिरामिषैः माहात्म्यंमगवत्याश्च पुराणादियुक्तोत्तं पाठस्तस्य
 जपःशोकःपठेद्देवीमनास्तथा राजसीवाल्लिदानेननैवेद्यैः सामिषैस्तथा सुरासांसाद्युपाहरैर्जपहोमैर्विनातुया
 विनामंत्रैस्तामसिस्तात्किरातानांतुसंमता ब्राह्मणैः क्षत्रियैर्वैश्यैःशूद्रैरन्यैश्चमानवैः एवंनान्दलेच्छगर्णैः पूज्यते
 सर्वदस्युभिरिति श्रतएवहोमादेरपिपूजात्वमुक्तंलिगपुराणे शारदीयामहापूजायतुः कर्ममयीशुभा तांतिथिय
 त्तन्मासाद्यकुर्याद्युक्तोविधानतइति अत्रस्नपनपूजनवल्लिदानहोमरूपाणिचत्वारिकर्माणिच्युक्तंकालत्रयविवेचने
 तिथित्रयंसप्तम्यादि मदनरत्नेदेवीपुराणे कन्यासंस्पर्शशुक्रशुक्लामारभ्यर्चनदिकां आर्यार्चास्वयंकाशिनिका

शीवापिवाव्रता प्रातःस्नायीजितद्वंद्वस्त्रिकालंशिवपूजकः जपहोमसमायुक्तं कन्यकांभोजयेन्मुदा वस्त्रालंकार
 दानैश्चसंतोष्यप्रतिवासरं बलिचप्रत्यहंदद्याद्देनंमांसमापवत् त्रिकालंपूजयेद्देवींजपस्तोत्रपरमपणइति नं
 दिकाप्रतिपदितिर्माषिथलाः पथीतिगौडाः साचकान्यातिव्याच एवमन्वैरपितथादेव्याःकार्यंपूजनं विभू
 तिमतुलालंठुंचतुर्गंप्रदायकमिति योमोहादथवालस्याद्देवीर्दुर्गांमहोत्सवे नपूजयतिदंभाद्विपाद्वापनथ
 भैरव क्रुद्धाभगवतीतस्यकामानिष्टाबिहंतिवै इतिकालिकापुराणेफलनिदाश्रुतेः भविष्योत्तरेपि भवानी
 तुष्टेपार्थसंबत्सरसुखापच भूतत्रेतपिशाचानानाशार्थेचोत्सवापचोति अन्वन्नापि पूजयित्वाश्वनेमासिबि
 शोकोजायतेनरइति वर्षेवर्षेविधातव्यंस्थापनंचविसर्जनमिति तिथितत्त्वे देवीपुराणाच्च पूजाचरात्रावपि
 कार्या आश्वनेमासिनेयातिमहिषासुरमर्दिनी निशासुपूजयेद्भक्तयासोपवासादिकंक्रमादितिदेवीपुराणात्
 संप्रहृषि आश्वनेमासिवर्षातिप्रतिपद्यातिथिर्भवेत् तस्यानकंप्रकुर्वीतरात्रौदेवींपूजयेत् रात्रिरूपायतोदेवी
 दिव्यारूपामहेश्वरः रात्रिब्रतमिदंदेविसर्वपापप्रणाशनं सर्वकामप्रदंष्टणां सर्वशत्रुनिबहृणं रात्रिब्रतमिदंतस्वरात्रौ
 कर्तव्यतेष्यते नक्तत्रतमिदंयस्मादन्यथानरकेगतिरित्यादिवचनाच्च अष्टभ्यांविशेषतोरात्रौपूजाविहिता निशा
 यंपूजितादेवीवष्णवर्षापनाशनी तस्मात्सर्वप्रयत्नेनअष्टभ्यांतिशिरपूजयेदिति कन्यासंस्थे रवाचीपेयाशुक्लानि
 थिरष्टमी तस्यांरात्रौपूजितव्यामहाविभववित्तरैरितिच यतु अतोर्थंपूजनीयासातास्मिन्नहानिमानवैरिति तत्राहः
 पदांतिथिरूपचंद्रदिनपरंतास्मिन्नितिप्रकृताष्टमीपरमशांतं ननुआश्विनस्य सितेपक्षेइत्यादिपूर्वोक्तवचनैःरात्रिपूजा
 भिहिता प्रातरावाहयेदेविमित्यादिवचनैश्चपूर्वाह्णेपूजनमभिहितं एवमेतेषांचनानांपरस्परविरोधे क्रुञ्जपूजनंकर्त
 व्यमितिश्रानिणोपइतिचेत् शत्रोच्यते प्रातर्मध्यान्हयोःसंक्षेपपूजनंश्रगादिविस्तरपूजनंतुरात्रावेवं रात्रौशिकेपूजन

रूपकलाधिक्रयात् एवंसति प्रातरैवकलशस्थापनादिपूर्वकं देवीस्थापनं पूर्वाह्णेषु पूजयेच्छिवामित्यादिवचनानि
 प्रथमकालपूजार्थकानि च संगच्छन्ते तथा च देवीपुराणे कालत्रयेऽपि पूजनमुक्तं त्रिकालं पूजयेद्देवीं जपस्तोत्रपरायण इति
 नवरात्ररूपं कर्म तु दशमीपर्यंतं कार्यं संपूज्य श्रेणकुर्वाद्दशम्यां शावरोत्सवैरिति भविष्योत्तरात् अत्र प्रतिपदमार
 भ्यनवमीपर्यंतं तु दद्यात् पूजाजपकुमारीपूजनादिकं विहितं यदाद्येदिवसं कुर्यात्त्रिंशदिका पूजनादिकं द्विगुणं तद्वितीरेन्द्रि
 विगुणं तत्परं हति नवमीतिथिपर्यंतं तु दद्यात् पूजाजपादिकमिति अत्र केचित् नवरात्रशब्दशेनवाहोरात्रपर इति मत्वा
 तिथिषु द्वाद्विंशतिशेनवरात्रमपार्थक्यमिति पूर्वपक्षे प्रारंभेन वचं द्यां तु नवरात्रमतीर्थवदिति देवीपुराणवचनेन समाद
 धिरेनान्येतवचनमिदं निर्मूलमिति मत्वा तिथिशेषपरतामिवाहुः युक्तैतत् अनावास्यारात्रौ प्रतिपत्प्रवेशाभावे
 प्रिप्रतिपत्प्रभृथेवात्यंतापचयेनाहोरात्रिपूजने तिथिषु द्वाद्विंशत्यहोरात्रास्पर्शान्नवमीषु ह्निवा दशरात्रिपूजने
 तिथिशेषपरत्वस्यावश्यकत्वात् प्रारंभेन नवरात्रस्येत्यादौ तु नवरात्रशब्दस्य लक्षणया कर्मपरत्वं अत्र कालतत्त्व
 विवेचनकाराः नवरात्रशब्दोरात्रिशब्दस्य तिथिविषयपूर्ववाक्यैकवाक्यतयोत्सर्गिकसंपूर्णतिथेरैव प्रायोऽप्यवहार
 विषयत्वेन संप्रतिपत्प्रयाचतिथिलक्षणकत्वात् सप्तम्यंतः कालरूपगुणविधिः द्वितीयातोपिकचिच्छ्रुतः कालाध्वनो
 रयंतसंयोगइति वचनात्तादृशएव नतु नामधेयं तत्रैतद्व्यंथेवाक्यान्तरेण प्रवृत्तनिमित्तकालसंबंधस्याविधानेन तत्प्र
 रूपन्यायाभावात् श्रुत्यगुणविधाने संभवेति बहुब्रह्मैसमासांतानुपपत्त्या समाहारद्विगुणत्वं तुरात्रिसमुदायवचन
 तयानिरूढप्रायस्य लक्षणानामधेयत्वान्निश्चयात् नवरात्रोपवासासतद्भव्यत्रकथंचिदुपवाससामानाधिकरण्यसं
 भवेऽपि प्रधानेन पूजनेन वैकटिककैकभुक्तादिति त्यदेवीपूजनादिष्वव्यति तसमुद्भयेन वा सामाना
 धिकरण्यभावाच्च नचतिथिह्यसद्व्योर्गुणविध्यसंभवाग्निःप्यवच्छ्रवणविरोधः नामधेयत्वं तदप्यदाकदा

चित्तवृत्तिनिमित्तसद्भावितान्युपपन्नं वैश्वदेवशब्दस्यैवैकदेवतासंबन्धेनेतिवाच्यं रात्रिशब्दस्यतिथिपरत्वेऽहास
 चित्तवृत्तिनिमित्तसद्भावितान्युपपन्नं वैश्वदेवशब्दस्यैवैकदेवतासंबन्धेनेतिवाच्यं रात्रिशब्दस्यतिथिपरत्वेऽहास
 वृद्धोरपितद्गुणविधिसम्बन्धाविरोधात् ऽहासितिथिद्वयप्रयुक्तस्यपूजादेस्तंत्रानुष्ठानेन वृद्धैर्वाकतिथिप्रयुक्तस्यत्रकां
 तनिपमभंगमपादावृत्त्यानुष्ठानेनसर्वदानवतिथिप्रयुक्तकर्मसत्त्वादिति दीक्षितनिर्णयसिंधुकारप्रभृतयोप्येवमेवाहुः
 अत्रमुरूपकत्वे समर्थस्यान्येपि पक्षात्तकाः श्रधान्नवराम्रंचससपंचत्रिकादिवा एकमकेननकेनायाचितोपोपि
 तैः क्रमादिति अत्रादिशब्देनाष्टरात्रादिरात्रैकरात्रपक्षाः संगृहीता भविष्यपुराणे त्रतीप्रपूजयेद्देवीस
 सन्त्यादिदिनत्रयमिति भविष्येपि आश्विनेमासिशुक्लेतुकर्तव्यंनवरान्नकं प्रतिपदादिक्रमेणैवयावन्नवनर्ना
 भवेत् त्रिरात्रवापिकर्तव्यंससन्त्यादिरथक्राममिति आठमो नवनर्पारेववादेवीपूजनं कर्तव्यं आठन्यांचनवनर्पांच
 जन्ममोक्षप्रदांशिवां पूजयित्वाश्विनेमासिशिकोजायतेनरइति केवलाष्टमीकेवलनवर्माकल्पावुकैकालीपुराणे
 परत्वेकरस्यामथाष्टन्यांचनव्यावापिसाधकः पूजयेद्वरदां देवीमहाविभववित्तैरैरितिगोविंदाणवैदेवीपुराणेपि नवर
 त्रयतेशकः त्रिरात्रवैकरात्रकं त्रतचरतियोमकरस्मैदास्यामिवाञ्जितमिति भविष्ये प्रथमाद्वित्तीयाचच
 नूर्थांचनराधिप एतास्तुवैकभकेनत्रयदंतिमनीषिणः नयाइतिविशेषः पंचमीचतथापष्टासप्तर्माचाष्टमीषुव उ
 पवासेंपरेभूत्वापूजयेच्चंडिकांबुवइति सप्तरात्रपक्षोऽह्नयामले दुर्गोत्सवेस्मृतं देविउपवासस्यसप्तकं आठमेदिव
 सेहोमस्ततःकिंचित्तुभक्षयेदिति पंचरात्रपक्षोऽभविष्ये एकभकरतुपंचन्यांचपञ्चानकंत्रयतेयत् श्रपाचितस्तुससन्त्या
 मष्टन्यांतुउपोषितः नवन्यांचरणकुर्वादित्वेवंपंचरात्रकमिति पञ्चादिपक्षोऽप्युक्तः कालिकापुराणे बोधयेद्वित्त्व
 शाखायांपञ्चादिर्वाफलेषुच ससन्त्यावित्त्वशाखायांतामाह्वयप्रपूजयेत् पुनःपूजांतथाष्टन्यांचिशेषेणसमाचरेत्तजाग
 रंचस्वयकुर्वाद्वलितंमहानिशि प्रभूतबालिशानंचनवन्यांचिविष्वचरेत् ष्युप्येद्वशभुनं देवीं दुर्गांतत्रेणपूजयेत् वि

सर्वान् देवान्यां तु कुर्याद्देशारदोस्वर्ग-भुक्तिकर्तृमविक्षेपैः क्रीडाकौतुकमंगलैः भगालिगाभिधैतैश्चभगालिगाप्रगति
करिति कल्पान्तर प्रतिपादकदेवीपुराणेषु इषेमसिससितपक्षकन्याराशिगतैरवो नवभ्यां बोधये देवी क्रीडाकौतुक
मंगलैः ज्ञानभक्षत्रयुक्तायां पञ्चावित्वाभिर्मन्त्राणं सप्तभ्यांमूलयुक्तायां पञ्चिकायाः प्रवेशनं पूर्वापाढायुता
द्वभ्यां पूजाहोमाद्युपोषणं उत्तरेणनवभ्यांतुवल्लिभिःपूजयेच्छिवां श्रवणेनदशभ्यांतु प्राणिपृथविसर्वयेदिति श्रत्र
देवीपूजाप्रकारउकोरुद्रयामले स्नानमंगलिकंकृत्वाततोदेवीं प्रपूजयेत् शुभाभिसृत्तिकामेश्रपूर्वकृत्वातुत्रेदिकां
यवांन्वेवापयेत्तत्रगोधूमैश्चापिसंयुतान् तत्रसंस्थापयेत्कुंभविधिनान्मन्त्रपूर्वकं सौवर्णैरजतवापिताम्बुमृदयजंतुवा प्र
तिमांपूजयेत्चेति प्रतिमांतुमंडलमध्यस्थपितकलशोपरिस्थापयित्वापूजयेत् पूजामंडलमध्यस्थेतिदेवीपुराणा
त् साचहेमादिमयीभवति तस्मिन्देवीप्रकर्तव्याहैर्मावारजतीयथा मृदाक्षीलक्षणोपेतापडंशूलथपूजयेत् तथा
हैमराजतमृदाक्षीं शैलीचित्रार्पितापिवा खड्गेशूलैर्चितोदेवी सर्वकामफलप्रदा तथा मृदमयी
प्रतिमाकृत्वा चित्रस्थाप्यस्तुपूजयेत् आत्मवितानु सारेण सलभेन्नीकिकफलमित्यादि देवी
पुराणादिवचनात् अन्यत्रापि कांचनीराजतीताथी पैतली मृदमयीतथा वाक्षीनिणिमयी
चैव वणकौलिखितातथेति हयशीर्षपंचरात्रे मृदमयीदारुघटिता लोहजारनजातथा
शैलजापंधजाचैव कौसुमीसप्तधारमृता कौसुमी पंधजाचैव मृदमयी प्रातिमाहिना तत्कालपूजिता
तीताःसर्वकामफलप्रदाः श्रथासांफलानि दारुजाकामदाशोकासौवर्णभुक्तिमुक्तिदा राजतीस्वामुखदाता
चास्यायुर्वर्द्धनी कांस्याववहापदंहतिरैतिकाञ्जनाशिनी सर्वभोगप्रदाशैलस्फाटिकीमोक्षकारका
मीनाप्रदास्यातामृदमयीखलुशोभना देवीमूर्तस्थापनंदुर्गाभुक्तिरगिण्यां देवीपुराणे यान्यास्याशुभदा

दुर्गापूर्वस्थानजयवादिनी पश्चिमभिमुखीस्थान्प्यानस्थान्सात्सौम्यदिङ्मुखी प्रतिमाभविविशेषस्तत्रैव
 यद्यद्यस्वायुधंत्रोक्तस्त्रिमस्तस्त्रिमस्तपूजयेत् देविभक्तयार्चितापुंसारज्ययुः कृतसौरवदा कृत्यतत्वार्षे
 कालिकापुराणे लिंगस्थान्पूजयेद्देवीमंडलस्थान्तथैवच पुरतकस्थान्महादेवीपावकेप्रतिमासुच चित्रेचत्रिशिखे
 खड्गे जलस्थान्वापिपूजयेत् चित्रमष्टेष्ट्यादास्त्रानाद्यसंभवे तत्रैवोक्तं सद्यः स्त्रिभ्यमष्टमयेवासापिः सिद्धुरजेतथा
 श्रीचंद्रनप्रतिष्ठात्पूजेप्रतिमातनी श्रुतिकेस्थान्पितृखड्गेरुंनपयेद्वर्णेष्वथेति श्रान्यत्रापि श्रंगुष्ठपूर्वमारभ्य
 वितस्त्रिर्थावदेवतु गृहेतुश्रुतिमांकार्यानाधिकारास्थतेवुधैरिति मानान्गुलप्रमाणेन दशमं चांगुलात्मिका गृहेतु
 प्रतिमापूज्यानाधिकारिप्रशस्त्यतइति सौम्यातुहस्तमात्रावसुदाहस्तद्वयोच्छ्रिताप्रतिमा क्षेमसुभिक्षायन्वेद्वि
 चतुर्हस्तप्रमाणचतितुरुस्थापितप्रतिमाविषयंज्ञेयं मष्टमयार्चिविशेषउक्तः मष्टमयार्चिप्रतिमां वक्ष्येयथावत्तानिबोधम्
 प्रकांपकाद्विधात्रोकाष्टमयार्चिप्रतिमाक्रमात् सर्वलोकानशंसतिप्रतिमांदग्धमष्टमयार्चि श्रपकाप्रतिशस्तावसैव
 कार्याविषयैः सुधयाचैवकर्तव्यानाष्टमयार्चिःकदाचन श्रधमष्टदेदः मष्टेवंमष्टमयार्चिर्कुर्याद्यथावदनुपूर्वशः ब्राह्मण
 स्थेसितामष्टैश्चित्रियस्थारुणारमृता श्रान्यच्च नृपभयमत्स्यगायांहनिनांगायामकल्पताकर्तुः क्षामोदर्याक्षुद्रयमर्थ
 विनाशःकशांगायां मरणंतुसक्षतायांशखनिपातेननिर्दिशेत्कर्तुः वाभेदेनतापर्त्नादक्षेविनताहिनस्थायुः श्रांय
 त्वमर्धदृष्टैकरोतिचिंतामयोमुखीदृष्टिः सर्वप्रतिमास्त्रैवंशुभाशुभंभारकरोकमवगच्छेदिति तथाश्रान्यत्रापि नाधि
 कार्यानिहानांगकर्तव्यादेवताकाचित् अधिकाराशिरपनहंन्यात्कृशाचैवार्थनाशिनी कृशादरीतुदुर्भिक्षनिर्मासाधन
 नाशिनी वक्रनासातुदुःखायसंक्षिप्तान्णिभयंकरी चिपिटादुःखशोकायश्रनेत्रानेत्रनाशिनी दुःखदाहानवक्रातु
 इत्यादि पाणिपादविहीनायांजयर्त्तेनरकोमहान् जयाहीनाचयामूर्तिःशत्रुकल्पणकारिणी पुत्रभिन्नविना

शायं शिनादक्षस्थलेतुयाः संपूर्णवयवायानुशुलक्ष्मीप्रदासदा एवंलक्षणमासाध्यकर्तव्यामूर्तरुत्तमेति अन्य
 त्रविशेषः स्वदितस्फुटितेभ्यद्वभ्रभमानविवाजते यागहीनेथवोच्छिद्यपतितेदुष्टभूमिषु अन्यमंभाधितेवैवपतित
 स्पर्शादिपितेः दशस्वतेपुनोचक्रुः सन्निधानंदिवाकसइति अत्रदेव्यादिदृष्टहादिकमपिकुर्यात् तदुक्तंनिर्णयामते
 भविष्यात्तर देव्याग्रहंप्रकर्तव्यं चतुरस्रसुशोभनं रहस्यंस्वस्तिकाद्यैश्चार्चितं वस्त्रमंडितं गौरमृद्धोमयाभ्यांच
 लिताशस्त्रसमान्वितं तन्मध्यवेदिंकाकार्याचतुर्हस्तासमाशुभा तस्यासिंहासनक्षौभं कंवलजिनसंयुतं तत्रदुर्गाप्रति
 धाध्यस्ववलक्षणसयुतां भ्रैवयहारकेपूरनपूरभरणांनिततां नानारत्नविचित्रेषुमुकुटनविराजितां अनेककुसुमा
 कर्णांकुपदेनसुशोभितां नितं वधिवसंवह्निकिकाणिकाणनादितां शूलंचक्रंदं दशाकीवज्रपाशासिधारिणीं भक्त
 यटाक्षमालाककरपात्रलसत्करां तदयोच्छिन्नाशिरसंमहिंपरुधिरभुजं निःसूतार्धतनुंकुतनाराचमसिधारिणं देवी
 कर्धनध्रिवंशुलेनोरसिताडितं दैत्यकरालदंष्ट्रस्यंविद्युत्कपिलमूर्धजं नागपाशेनसंक्षिप्तहर्षक्षणापिबिभ्रुतं
 चमद्रधिरवक्त्रेणह्यततोर्ध्वसंटरुपा अद्वैलंगूलदंढेनदंढाधिधानशोभिना सर्वतोमातृचक्रेणसेव्यमानांसुरैस्तथा पूज
 येत्ययतोदेवीनरोनिपममास्थित इति वेदिकोणेष्वपि कलशस्थापनविधिना चत्वारः कलशाःस्थाप्याः चतुरः
 कलशान्यस्तदद्याद्देवग्रहेनरः चतुःसमुद्रबलयांसतुभुकेवसुंधरासिति विष्णुधर्मोत्तरात् ततःपूजनंकुर्यात् अथपूजावि
 धिः तत्रप्रतिपदिपूर्वाहणेपुष्पतैलादिनाकृतमंगलस्नानोत्तियक्रियांकृतवानेवाससी परिधाय चंदनमृगामदकुम्भैः
 सर्वांगमन्त्रिष्यत्रिपुंड्रह्रत्वापूर्वाभिमुखोदेवीवासमुपविश्य सोपग्रहपाणिराचन्यममेहजन्मनिदुर्गाप्रतिद्वारस्यर्ध
 पापक्षुपपूर्वकर्दीर्घं युर्वेपुलधनपुत्रपौत्राद्यवच्छिन्नसंततिद्विस्त्रियरलक्ष्मीकीर्त्तिकाभशत्रुप्राजयसंक्षुष्टिसिद्धार्थ
 शारदन्नवरात्रप्रतिपदिविहितकलशस्थापनदुर्गापूजादिकरिष्यद्दत्तिसंकल्प्य गणपतिपजनंरत्नस्त्रित्वाचनंकरवा

शुभेकार्कमेवेदीपूजायनेवानिर्मिते कदलीरितभादिमंडिते गृहे उत्तमवस्त्रादिभूषिते पूवग्रहएववाचनुरस्त्रवृहस्त्रवेदि
 कोपा रिसर्वतोभद्रादिमंडलविधायमडपंचकृत्वातत्रप्रतिमरथापनंकुर्यात् तत्रक्रमः श्राद्धगणान्तदेवतिमन्त्रेणमन्त्रेणसं
 रथाप्य तदनंतरहेरंबत्वमेहोहिवांकिात्र्यवकारमज सिद्धिदृष्टिपतेत्यक्षलक्षसूर्यसमप्रभ नागास्यनागहारत्वंगण
 राजचतुर्भुज भूपितः स्वययुर्धैर्दिव्यैःपाशांकुशपरश्वैः श्रावाहयामिपूजार्थरक्षार्थचममक्रतोः इहागार्यग्रहा
 एवेवपूजाकर्तुवरक्षमां श्रावाह्यैर्गणेशानपूजाद्वयैः प्रपूजयेदिति एंयथासंभंपूजायित्याऽर्चयन्नि गंधादि
 कंदैर्वाऽर्चयेद्यात् तत्रनंत्रः रक्षरक्षणगणाध्यक्षत्र्यक्षत्रैऽर्चप्ररक्षक भकानामभयकर्तात्राताभवमवाण्वात्
 द्वैमातरुकासिधोपाणमातुराप्रजप्रभो वरदत्वंवरदेहिवांछिंवांछितार्थद गृहाणाऽर्चामिदंदेवसर्वदेवनमस्कृत
 अनेनफलदन्निनफलदोभृतुसदाममेति विश्वेश्वरायवरदायसुरप्रियायलंबोदारायसकलायजगद्धिताय नागाननाय
 श्रुतिषद्वाचिभूपितायगौरीसुतायगणनाथनमोनमस्ते भकार्तिनाथानपरायणेश्वरायसर्वेश्वरायशुभदायसुरेश्वराय
 विश्वेश्वरायविकटायचवामनायभक्तप्रसन्नवरदायनमोनमस्ते २ विघ्नराजनमस्तेस्तुडमापुत्रायनाशन तद्वि
 ष्णुं कृत्स्निरुत्तमयाभनयाप्रपूजनं त्वांविघ्नशत्रुदलनेतिचसुंदरेतिभक्तिप्रियेतिसुखदेतिफलप्रदेति विद्याप्रदेत्यग्रहे
 र्तिव्येस्तुवतितेभ्यो गणेशवरदोभवानित्यमेव तेनतुष्टेममाप्याशुसर्वान्कामान्प्रपूरय विघ्नान्नाशयमेसर्वान्दुष्ट
 हृदिभिरागतान् त्वत्प्रसादेनकार्याणि सर्वाणीहकरोन्यहं शत्रूणांबुद्धिनाशार्थमिन्नाणामुदयायच नमस्तेब्रह्मरूपा
 श्रुतिपणुरूपायतेनमः विश्वरूपस्वरूपायनमस्तेरुद्ररूपिणे भक्तिप्रियायदेवायनमस्तुभ्यंविनायक लंबोदरनमस्ते
 स्तुसर्वतर्भादकप्रिय श्राद्धिन्नकरुमेदेवसर्वकार्येषुसर्वदेतिप्रार्थयेत् ततोमर्ह्यैः पृथिवीचन्द्रमंडलमिभिक्षना पि
 तमन्त्रेभ्योमन्त्रिभिमिस्सृष्टवाश्राप्ययः संवदंतेसोमेनसहराज्ञा परमैकणोतिब्राह्मणरत्नंराजन्पारयामसीति

पवात्रिक्षिप्य आकलशेषुधावलिपिविनेपरिपच्यते उर्ध्वं इत्थुवद्धंते इति कलशं संस्थाप्य इमं भोगं युमुने सरस्वति
 शतद्वर्तमं स च तपसुत्पदां आसिन्नधामरुद्धुधैवितस्तया ज्ञेयशुभ्रुह्याशिषो मयेति जलेनापूर्य गंधद्वारां दुराध
 पूर्णित्यपुष्टां करोषिणीं इश्वरं सर्वभूतानां तामिहोपवह्ये श्रियमिति गंधानि क्षिप्य यात्रोषधीः पूर्वाजानां देवैश्च
 स्त्रियुं पुरा मनो नैव धुणामहशतं धामनि ससचेति सर्वां पधीः कांडाकांडात्प्ररोहं तीपुरुषः पुरुषस्परि एवानोदूर्ध्व
 प्रतनुसहस्रेण शतेन चैति दूर्वाः आश्वरेयैर्वा निपदं न पणैर्वा वसानि ऋता गोभाज्जदिकलसथयत्स न वधपूरुषानिति
 पंचपल्लवान् रथोनाष्टथिवीनो भवानक्षरानिवेशनी यच्छानः शर्मसप्रथा इति सप्तमदः या फलिनीयां फ्र
 लांशुपुष्पायाश्च पुष्टिणीः बहुरूपतिप्रसूता रतानो मुखं वल्लहं स इति फलं सहिरं नानि दाशुपेस्त्रवाति सविते
 भगः तं भागां चित्रमीमहे इति पंचरत्नानि हिरण्यरूपः सहिरण्यसं दगयानपात्सेदुहिरण्यवर्णः हिरण्यपात्प
 रियोत्निर्विपयाहिरण्यदात्पन्नमस्मै इति हिरण्यं निक्षिप्य युवा सुवासाः परिर्वीत आगात्स उश्रेयान्भवति जायमानः
 तंधीरांसः कवय उन्नयंति साध्यो मनसा देववंत इति वस्त्रेणावेष्ट्य पूर्णादिविः परापत सुपूर्णा पुनरापत वस्त्रे विक्री
 णावहाइपमूर्जं शतक्रतो इति पूर्णपात्रं निधाय तत्र वरुणं संस्थाप्य उतैतं वायाभिन्नस्रणा वंचमानस्तदाशास्तेप
 जमानो हविर्भिः अहेडमानो वरुणो हवोप्युरुशंसमान आपुः प्रमोषीरिति वरुणसंपूज्य पुष्पांजलिं दद्यात् क
 लशस्य मुखे विष्णुः कंठेरुद्रः समाश्रितः मूले तत्रास्थितो ब्रह्मा मध्ये मातृगणाः स्मृताः कुक्षौ तु सागराः सर्वैस्स तदीपा
 वसंधरा ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदोऽस्य धर्षणः श्रंगो पुसाहिताः सर्वे कलशांतु समाश्रिताः अन्नभायत्रीसावित्रीशां
 तिः पुष्टिकरी तथा आपांतु यजमानस्य दुहिते तक्षप्रकारकाः सर्वे समुद्राः संहितस्तीर्थानि जलदानदाः आपांतु
 यजमानस्य दुहिते तक्षप्रकारकाः ॥ इति कलशं प्रार्थयत् इति ऋग्वेदिनां कलशास्यार्थापनविधिः अन्ते नैव प्रकाशेण

पुनर्तुमेतिपठित्वा पृथिव्यामृद्धतायां तु यत्कल्याणं पुरा कृतं ऋषिभिः सिद्धं गंधर्वैस्तत्कल्याणं ब्रुवंतु नः अस्वकर्मणः
 कल्याणं भवं तो ब्रुवंति विः यथेमां वाचं कल्याणीमित्यादि सागरस्य यथा ऋद्धिर्महालक्ष्म्यादिभिः कृता संपूर्णा
 सप्रभावा च तां तामृद्धिं ब्रुवंतु नः ऋद्धिं भवं तो ब्रुवंति वियुक्ता सन्नस्य ऋद्धिरस्य गन्मज्योतिरमृताऽऽभूमदिवं पृथिव्या
 ब्रध्या रुहामाविदामदेवास्त्वज्योतिः स्वस्तिर्याऽविनाशाय पुण्यकल्याणलुद्धिदा विनायकप्रियानिधं तां तं स्वस्ति
 ब्रुवंतु नः स्वस्ति भवं तो ब्रुवंति वियुक्ता समुद्रमथनाज्जाता जगदानंदकारिका हरिप्रिया च मांगलयाताऽश्रियं प्रब्रु
 वंतु नः श्रीश्र्वेतलक्ष्मीश्र्वेतपत्न्यावहोरात्रे पार्श्वनाशत्राणिरूपमभिधनौठ्यात् इणान्निपाणामुन्मइपाणिति पठेत्
 इति कात्यायानां स्वस्ति वाचनं ॥ अप्सर्पंतु ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ये भूता विभ्रकतारस्ते गच्छंतु शिवाज्ञयति सर्वं
 दिक्षु सर्पं पान्दिकीयं सूर्यः सोमश्च कालश्च संध्ये भूतान्यहः क्षपाः पवतो दिक्षयति भूमिराकाशं स चराचराः
 ब्राह्मंशासनमास्थाय कल्पवधमिह सन्निधिं इत्यनेन भूमिं रष्टुवा दिग्बंधनं कुर्यात् पंचगव्येन भूमिं प्रोक्ष
 वेत् ततो भूतशुद्धिप्राणप्रतिधामात्कान्यासां कृत्वा स्वेष्टे देवता मागममार्गेण मत्स्यपुराणोक्तमार्गेण वा
 ध्यायेत् तद्यथा जटाजूटसमायुक्तमर्द्धेन्दुकृतलक्षणां लोचनत्रयसंयुक्तां पद्मेन्दुसदृशाननाम्
 श्रतसीपुष्पवर्णां भांसुप्रतिधांसु लोचनानां नवयौवनसंपन्नां सर्वाभरणभूषितां सुचारुवदनांतद्वर्षीतोत्प्लवपयोधरां
 त्रिभंगस्थानसंस्थानामहि पासुरमर्दिनीं त्रिशूलदक्षिणे दध्यात्सव्दं चक्रमादधः तीक्ष्णवाणं तथा शक्तिवामतोपि
 निर्वाधत खेटकंपूर्णचापं च पाशमंकुशमूर्ध्वगं घंटां वापरशुं वापि वामतः सन्निवेशयेत् अथ स्तान्महि पंतद्वद्विशि
 रस्कंपदशं येत् शिरश्छेदोद्भवं तद्वहानवं सव्दगपाणिनं हृदि शूलेन निभिन्नतिर्यग्बंधविभूषितं रकरकीकृतांगं च रक
 विस्फारितेक्षणं वेष्टितं नागपाशेन श्लकुटीर्माषणाननं सपाशवामहस्तेन धृतकेशं च दुर्गायां वमदुधिरवक्त्रं च देव्याः

सिंहप्रदर्शयेत् दंभ्यास्तदक्षिणंपादंसमसिंहोपरिस्थितं किंचिद्भूतथावाममंगुष्ठमहिषोपरि स्तूपमानंचतद्रूप
 ममरैः सन्निवेशयेदिति एवंध्यात्वा अर्धस्थापनंकुर्यात् ततो नूतनमूर्तिः स्वर्णादिमयीचेत्तद्ग। अग्न्युत्तारणादि
 कंकुर्यात् तत्रक्रमः स्वर्णादिशलाकयाप्रतिमानंधुसर्पिर्भ्यामभ्युज्य इममेगोडतिपुरुपसूकेनचाभ्युक्ष्य पंचगव्ये
 नप्रोक्ष्य आग्निस्केनप्रतिमायांजलधारकुर्यात् तच्चाग्निस्के ऋग्वेदितां आग्निपदरहितामंत्राः आग्निः सतिमिति
 सप्तर्चस्य सतिर्वाजंभरऋषिरग्निर्देवता त्रिष्टुपृच्छदोऽग्न्युत्तारणेविनियोगः उंसांसिर्वाजंभरंददातिर्वीरंश्रुत्यंकर्म
 निष्टं रोदसींविचरस्समजन्नारोर्वीरकुक्षिंपुरंधि १ अससः समिदरस्तुभद्रामहीरोदसींआविवेश एकंचोदयत्सम
 रसुट्वाणिदयतेपुरुणि २ हत्यंजरतः कर्णमावांश्रज्योनिरदहज्जरुधं आग्निधर्मउरुपदंतः नृभेधंप्रजयासूजत्सम
 ३ वाद्रविण्वीरयेशाः ऋषियः सहस्त्रासनोतिदिविहव्यमाततानयामानिभूतापुरुत्रा ४ उर्केधंर्कंपयोविह्वयंत
 नरोयामनवांधितासः वयोश्रंतरिक्षेयजंतः सहस्त्रापूरिपातिगोनाम् ५ विपईलतेमानुर्धार्दया मनुष्येनहुषोवि
 जाताः गांधर्वापृथग्मूर्तिर्गव्यतिर्घृताश्रनिपाता ६ ब्रह्मऋभवस्ततश्चनहामवोचामासुट्कि प्राधज्जरितरयावि
 धमहिद्रविणमायजस्व ७ इत्यग्निपदरहितंसूक्तं १ आथाग्निपदसहितंऋग्वेदिनामग्निस्सूक्तं आग्नेसांसिर्वाजंभरं
 ददात्यग्निर्वीरंश्रुत्यंकर्मनिष्ठं अग्नोरोदसीं विचरस्समंजन्नाग्निर्नारोर्वीरकुक्षिंपुरंधि १ अग्नेरससः समिदरस्तुभद्रा
 आग्निर्महीरोदसींआविवेश आग्नेरेकंचोदयत्सप्तमंजन्नाग्निष्टंवाणिदयतेपुरुणि २ आग्निर्हंत्यंजरतःकर्णमावाग्नि
 रज्योनिरदहज्जरुधं आग्नेरत्रिधर्मउरुपदंतरग्निर्नृभेधंप्रजयासूजत्सं ३ आग्निर्वाद्रविण्वीरयेशा आग्निर्ऋषियःसहस्त्रा
 सनोतिआग्निर्दिविहव्यमाततानाग्नेर्धामानिविभूतापुरुत्रा ४ आग्निमूर्क्यैर्ऋंपयोविह्वयंतैग्निनरोयामनवांधितासः आ
 ग्निंवयोश्रंतरिक्षेयजतोऽग्निः सहस्त्रापूरिपातिगोनाम् ५ अग्निंविशद्रलतेमानुर्धार्दया अग्निंमनुष्येनहुषोविजाताः आग्नि

गार्धवीपथ्यामृतस्याग्नेर्गन्ध्यातिर्घृतश्रानिपाता ६ अग्नयब्रह्मऋभ्वस्ततक्षुरग्निमहाभवोचामासुर्वाकिं अग्नेप्रावज
 रितारप्रविष्टाग्नेमहिद्रविणमायजस्व ७ अत्रचपूर्वाग्निशब्दरहितान्मंत्रान्स्मरुत्पाठित्वाग्निपदसहितान्मंत्रान्वा
 द्यंपठेत् अथकालीयानांश्रग्न्पुत्तारणसूक्तनामश्रत्याजरासोदमामरिशाश्र्वद्धुमासोश्रग्णयः पावकाः शिवतीवधः
 श्यात्रासोभुरएयवोवनर्षदोवायवोनसोमाः १ हरयाधूमकेतवीवातजूताउपधिवियतंतेष्टयाग्नयः २ यजातोमित्रा
 वरुणायादेवां ऋतंतहत् अग्नेयशिरवन्दमम् ३ युद्धवाहिदेवहूतमां अग्धां अग्नेरशीरिव निहूतापूर्यः
 सद्ः ४ द्वेविरूपैचरतः स्वर्ग्ये अन्यान्यावत्समुपधापयेते हरिरन्यस्यांभवातिस्वधावाज्जुको अन्यस्यांददशेसुत्र्याः
 ५ अयमिहप्रथमोधाविधातुभिर्होतायजिषोश्रध्वरेष्वीदयः यमत्रवानिभूभावोविरुत्तुर्वेनेपुत्रिञ्चविठ्भविशेशो ६
 त्रीणिशतान्निसहस्राएथभिंत्रिष्टंशब्देवानवचासपर्यन्तं षोडशंपृत्तैरस्तृणन्वाहिरस्माआदिहोतारन्यसादयंत ७
 मूर्धानदिदोश्ररतिष्टाधिध्यावैश्वानरमृतश्राजातमग्निम् कविष्टंस्वधाजमतिथिजनानामासन्नापात्रन्जनवंतदेवाः ८
 अग्नेर्वाणिजंपनद्रविणस्पुर्वैपत्या समिद्धःशुक्रश्राहुतः ९ विश्वेभिःसोम्यंमध्वशब्देष्टृणवायुना पित्रािमित्रस्यया
 मभिः १० आयादिपेन्यपतिंतेजश्रानन्दशुचिरेतोनिषिकंघौरभिके अग्निःशर्द्धमनवधंयुवानश्लंत्वाब्जानपत्सूदयच्च
 ११ अग्नेशर्द्धमहतेसोमगायतवद्युस्त्रान्युत्तमानिसंतुंसंजारास्पत्यंश्लस्यमऋणुष्वशत्रूयतामभितिष्ठामहा श्लंसे १२
 हिमंद्रतममर्कशोर्कैर्वटमहेमहिनःश्रोष्यग्ने इंद्रनत्वाश्वसदेवतवायुंप्रणान्तिराधसात्तममाः १३ इवंश्रग्नेत्वाहुताग्नि
 दासःसंतुसूरयःपंतरायेमघ्ववानोजनानासुर्वादयंतगोताम् १४ शुधिःश्रुत्कर्णवन्हिभिर्देवैरश्रेसयावभिः आसिदं
 तुवाहंविमिश्रोअयर्माप्रातर्पावाणोश्रध्वरं १५ विश्वेषामदितिर्यज्ञियानांविश्वेषामतिथिर्मानुपाणां अग्निर्देवानामव
 श्राष्टृणानःसुसुर्वाकीभभवतुजातवेदाः १६ महोश्रग्नेःसमिधानरुपशर्मण्यनागामिनेवरुणस्वस्तये श्रेष्ठस्यामसवितुः

सर्वाभिनतद्देवानामवोभ्रयावृणीमहे १७ इति कार्तियाणां कलशस्थापनविधिः हिमरयवाजरायुषाभि
 र्द्विषयामसि पावकोभ्रस्मभ्यष्ट्रिशिवोभव उपनमन्नुपवेतसेव्वतरनीदीव्या भ्रशेषितमपामसिमंडकिताभिरा
 गहिसेमत्रोयज्ञपावकवर्णंशिवंकृधि अपामिदंन्ययनउसमुद्रस्थयतिवेशनं अन्यास्तेभ्रस्मसत्पंतुहेतयः पाव
 कोभ्रस्मभ्यष्ट्रिशिवोभव भ्रशेषपावकरोचिषांमंद्रयादेवजिह्वयाभ्रादेवान्वाक्षिजक्षिचसनःपावकोभ्रस्मभ्यष्ट्रिशिवोभन
 भ्रशेषपावकरोचिषांमंद्रयादेवजिह्वयाभ्रादेवान्वाक्षिजक्षिच सनःपावकदीदिवोभ्रदेवांहहावह उपयज्ञांवंहविभ्रनः
 पावकयाप्यभ्रतयंय्याकृपाक्षामन्नस्व उरवसेनभज्जुना तूर्णैनयामन्येतमस्येरुरणभ्रायोवृणेनतज्जुषाणोभ्रज
 रनमस्तेहरसेशोचिषेनमस्तेभ्रस्वर्षाचषे अन्यास्तेभ्रस्मसत्पंतुहेतयः पावकोभ्रस्मभ्यष्ट्रिशिवोभव भ्रश्रस्तिरमे
 नशोचिषायासाद्भ्यन्यत्रिणभ्रशिवोवनरेरधि इतिवाजसतेधिनामाशिसूक्तं लेख्यामूर्तिश्रेतलेख्यापांनाभिषेकः
 स्यादित्यादिवचनत् अभिषेकादिकंतवनकर्तव्यं किरु तदश्रे पात्रंस्थापयित्वा तस्मिन्नेवकर्तव्यं ततःपंचगव्य
 पंचाशतादिनाभूतिसंस्थाप्य पुरुषसूक्तेनसापयित्वा पूज्यपूजकयोर्मध्येप्राचीप्रोक्ताविवक्षणीरितिप्राचीप्रकल्प्य
 मंडूकादिर्पाठपूजाकृत्या सिंहात्मनंसंपूज्य ईशानादिक्रमतः विष्णुहरकइतरवीनकलेषुचतुर्कलशेषुवा संपूज्य वंदि
 मथन्यकलशोस्वर्णादिमूर्तौदुर्गापूजयेत् कलशाएव देवीपूजनंचेत मूर्तिसंस्थापनंसिंहात्मनोपरिकर्ष्य भ्रनचतुर्भरा
 यतनैःसहदुर्गापूजनं गौडानुसारेण लिखितं भ्रनप्रमाणत्वेनकालिकापुराणवचनैरुपन्यस्तं शिवंभास्करम
 शिचकेयवंकौशिकोमधि मनसाऽनवैयन्यातिदेवलोकाद्योभतिमिति भ्रनाश्रिशब्देनगणेशइतिशिवार्चनचद्रिका
 यांपाठः कार्तिकेयोसौ कार्तिकेयोविनायकइतिभविष्योत्तरवचनत् यतु गौडैरभ्रपूजनंपार्थक्येनक्रियते तन्मृ
 ययं एतन्न ब्राह्मणदिभिर्पर्याधिकारवैदिकादिकार्षं तुदुकंमंत्रराजानुष्ठानविधाने श्रौतार्चनंतुविप्राणांविशेषे

एभवेत्तदा स्मार्तानामार्चनंक्षेत्रैर्वश्यैः केवलमागममिति एवंपूर्वोक्तक्रमेण चतुरायतनपूजानंतरं जटाजूटद्वयादि
 ध्यात्वाहस्तस्थपुष्पांजली श्याकर्तवाहदयारविदावाहयेदितिवचनात् सूर्यमंडलात्हृदयारविदाहा देविमाग
 तांविभवाव्यपुष्पाणिकलशेमुख्यावाप्राक्षयेत् ततश्चात्मसंस्थामिति एहिदुर्गमहाभारथार्थमसर्वदा आवाहया
 न्यहंदेविसर्वकामार्थसिद्धये आस्यांमूर्तसमागच्छस्थितिमकृपयाकुरु रक्षांकुरुसदाभद्रेविश्वेश्वरिनमोस्तुतइति आ
 गच्छत्ररदेदेवैद्यदपानिपूदिनि पूजांगुहाणसुमुखिनमस्तेशंकरत्रिये सर्वतीर्थमयंवारिसर्वदेवसमन्वितं इमंघटंस
 मागच्छतिष्ठदेवगणैःसह दुर्गेदेविसमागच्छसाक्षिधमिहकल्पयवालेपूजांगुहाणःत्रमष्टाभिःशक्तिभिःसहैत्यवाहन
 मंत्रैरावाहयेत् मूर्तपूजनेतुसर्वतीर्थमयमिति श्लेकोनपठनीयः पूजातुजयतीमंत्रेणवाकार्या तदुक्तं देवीपुराणे कुर्या
 देव्यास्तुमंत्रेणपूजाक्षिरघृतादिभिरिति जयतीमंगलाकालाभद्रकालीकपालिनी दुर्गाक्षमाशिवाधाजास्वाहास्वधा
 नमोरतुते अनेनैवतुमंत्रेणजपहेमौतुकारयेदिति दुर्गामंत्रोवैदिकश्रागमिकोवावैदिकोजातवेदसइत्यादि आगमि
 कस्तुतुं दुर्गेदुर्गरक्षणिसाहेतिनाक्षरः तच्छिष्टैःपूजयेन्नमेदितिसाधारणवाक्यात् रकांदंतु दुर्गेमदुरतेरकार्यमवदुः
 खविनाशिनी पूजयामिसदाभक्त्यादुर्गादुर्गांतिनाशिनी अनेनैवतुमंत्रेणजपहेमादिकारयेदियुक्तं पूजाचपोढशोप
 चारैःछत्रचामरादिभिर्यथाविभवंकार्या पूजायांवादित्राणामभावेघटावादनंकार्यं तदुक्तं वादित्राणामभावेतुपूजाका
 लेचसर्वदा घंटावादनैःकार्यंःसर्ववाद्यमर्यायतःपायादौविशेषेदेवीपुराणे पद्मश्याम/कदूर्वाचविष्णुक्रांतादिरिच्य
 ते गंधपुष्पाक्षतयक्कुशाग्नितिलसर्षपाः तत्रैवं चित्त्वरकाक्षतैःपुष्पैर्दधिदूर्वाकुशैस्त्रिलैः सामान्यःसर्वदेवानामर्घ्यो
 यंपरिकीर्तितः पुष्पं सारमुयानिर्घौ इक्षुर्मधुघृतैवपयोदधिसद्वैवतु प्रस्थप्रमाणंवाप्राह्यंमधुपर्कइहोच्यते
 आचमनेतु जालिवंगकंकोलादिद्रव्याणिदेयानि पंचामृते रकांदिंक्षिराहश्यागुदक्षौघृतैवशोतरं घृताहश

गुणैर्द्रोदाच्चैश्चतथति पूजानंतरं मापमकवल्लिं कूर्णमांडादिवालिनैवेदयेत् ततोनीराजनं कः वापयाशाकि
वैदिकमगमिकवाटुगामंत्रजपेत् दुर्गाप्रतो जपेन मंत्रमेकचित्तरसमाहित इति देवीपुराणात् ततश्चंडीपाठं कृत्वा
देवार्थापयेत् महिषसिंहमापायेचापुंडुमुंडमालिनि द्रुणमरोपयविजयं देहिदेवि नमः सदा भूतप्रतिपेशाचेभ्योर
क्षोभ्यश्च महेश्वरि देवेभ्योमानुषेभ्यश्च भयो रक्षसांसदा सर्वमंगलमां गाल्दयोशि मे सर्वार्थसायके शरणयेभ्यके
गौरिनारायणि नमोस्तुते रूपं देहि यशो देहि भाग्य भगवति देहि मे पुत्रान् देहि धनं देहि सर्वां कामान् नन्देहि न इति ततः
शिवरहस्योक्तं दुर्गास्तुतिपठेत्ततः दुर्गाशिवशांति करी ब्रह्माण्डप्रियां सर्वलोकप्रणेत्रीं च प्रणमामि सदा शिवां
मंगलां शोभनां शुभानिः कलां परमां कलां विश्वेश्वरीं विश्वमातां चण्डिकां प्रणमाम्यहं सर्वदेवमयीं देवीं सर्वरेण
भयापहां ब्रह्मेशा विष्णु नमितां प्रणमामि सदा तनां विंध्यस्थां विंध्यनि लयां दिव्यस्थाननिवासिनीं योगिनीं यो
गमातां चण्डिकां प्रणमाम्यहं ईशानमातरं देवीं श्रीश्वरीं श्रीश्वरिप्रियां प्रणमोस्मि सदा दुर्गासंसारार्णवतारिणीं यद्
दं पठति स्तोत्रं शृणुयाद्वापियोनरः समुक्तः सर्वपापैस्तु नोदते दुर्गायासहेति ततः पुण्यांजलिं दद्यात् इति दुर्गापूजा
विधिः विस्तृतपूजायामशक्तं प्रति संक्षिप्तपूजाविधिः कालिकापुराणे सन्यक्त्वादितां पूजां यदिकर्तुं न शक्यात्
उपचारांस्तथादातुं पंचैतान्वितरत्तदा गंधपुष्पचतुर्धूपचर्तुर्नैवेद्यमेव च श्राभावेतोपपुण्याभ्यां तद्भावेतुभक्तिः सं
क्षेपपूजा कथितेति स्मृति कौस्तुभे श्रावणं चण्डिकापदानमुक्तं नारदीये अखंडदीपकंदं व्याः प्रीतयेन वरात्रके
प्रचालयेद्देवरात्रमेकचित्तो धृतव्रत इति अथ चण्डिकापठविधिः देवीपुराणे माहात्म्यं भगवत्यास्तुपुराणादिपु
र्कान्तितं पठेच्च शृणुयाच्च यापि सर्वकामसमृद्धये श्रावणं च ब्राह्मणेनैव कारणीयं ब्राह्मणशक्चर्किया
दान्यवर्णजमादरादिति भविष्योक्तेः तथा एकोत्तराभिद्व्यातु नवमीयावदेवहि चण्डिकापठं जपेच्चैव

जापयेद्वाविधानत इति वाराहीतंत्रे संकल्पितस्तत्रपठे संख्याकृत्वाजपेत् सुधीः आहुतिसंख्या
 भेदेनफलभेदश्च तत्रैवेकः चंडीपाठफलदेवि शृणुष्वगदंतोमम एकाहुत्यादिपाठानां यथावत्कथयामिते
 संकल्पपूर्वसंपूज्यन्यस्यांगेषुमन्त्रसकृत् पाठद्वल्लिखदानाच्चसिद्धिमाप्नोतिमानवः उपसर्गोपशांत्यर्थविराहुत्तपठे
 त्तः ग्रहेपशांतौकर्तव्यंपंचाहुत्तवरानने महाभयेसमुत्पन्नसत्ताहुत्तंसमुन्नयेत् नवाहुत्ताद्भवेच्छांतिर्वाजपेयफलं
 भेत् राजवशयाभूतैवस्तद्वाहुत्तमुदीरयेत् अर्काहुत्तेः कान्यसिद्धिर्वैरिहानिश्चजायते मन्वाहुत्ताद्विपूर्वद्वयं तथास्त्री
 वश्यतामिपात् सौरुपंपंचदशाहुत्याश्रयमाप्नोतिमानवः कलाहुत्यापुत्रपौत्रधनयान्यागमंविदुः राज्ञांभितिविमी
 क्षार्पूर्वैरुयोद्वाटनायच कुर्यात्सतदशाहुत्तंतथाष्टादशकांप्रिये महाग्रहविमोक्षायविशाहुत्तंपठेत्सुधीः पंचविंशति
 नात्तुभवेद्दधाविमोक्षेण संकटेसमनुप्राप्तेदुश्चिकित्साभयेतथाजातिश्रेणकुलोच्छेदेऽश्रुयुषोनाशज्जागते वैरिदृष्टौव्या
 धिदृष्टौधननाशेतथाक्षये तथैवात्रिविधेरप्यतेतथाचैवात्रिपातके कुर्याद्यत्नाच्छताहुत्तंततः संपद्यतेशुभं आयुर्दुष्टिः श
 ताहुत्ताद्वाज्यदुष्टिस्तथापरा मनसाचितितदेविसिद्धिदृष्टातराच्छतात् शताश्रमेपयज्ञानांफलमाप्नोतिस्वयते सहस्रा
 वतंताल्लक्ष्मीराहुणोतिस्वयंरिथरा भुक्तत्रामनेरथान्सर्वात्ररामोक्षमवाप्नुयात् यथाश्रमेपःऋतुराट्देवानांचप
 याहरिः स्तवानामापिसर्वेषांतयासतप्रतीस्त्वः अथवावह्नीकेनाकिमेतेनवरानने चंडयाःशताहुत्तगठात्
 सर्वांसिद्धांतिसिद्धयद्वाति सर्वैवंगणयुक्तः चिरुपष्टमद्भुतंशांतंरुपष्टाक्षरपदंतथा कलस्वरसनायुकेरसभावसम
 न्वितं बुद्धमानःसदाह्यर्थश्रंथार्थैकस्तशोत्प द्वाह्यणादिषुपाठार्थंप्रथार्थैर्वाप्येन्द्रपः यएवंवाचयेद्भस्मसविप्रो
 ष्यासउच्यतइति स्तोत्रपाठश्चनारायणंनमस्कृत्यकर्तव्यः नारायणंनमस्कृत्यनरंरैर्जनरोत्तमं देवोत्तरस्वर्गो
 चैवततोऽजपमुदीरयेदिति वचनात् जपशब्दार्थश्चभाविष्ये अष्टादशपुराणानिरामस्य वरितंतया विष्णुधर्मादि

विश्वे इति एकद्विर्वाणि चत्वारि जपे द्विन चतुष्टयं रूपाणि क्रमशस्तद्वरूपजनादिकमाचरेत् पंचमेदिवसे प्रातर्होमं कुर्यात्
 द्विधानतः गुडाज्यपायसंदूर्वातिलाच्छुद्धान्धवानपि चंडीपाठस्य होमं तु प्रातिश्लोकं दशांशतः होमं कुर्याद्ब्रह्मदिभ्यः
 सानिदाज्यचरुन्नक्रमात् हुत्वा पूर्णाहुतिं दद्याद्विभ्रेभ्यो दाक्षिणां क्रमात् कपिलांगानं लमाणि त्र्येताथ्र्यं छत्रचामरे अभि
 पंकेततः कुर्युर्द्विजमानस्य ऋत्विजः एवं कृतेऽमरे शानसर्वांसिद्धिः प्रजापत इति इति शतचंडीविधिः सहस्रचंडीविधि
 वच्छुष्णिविष्णो महामते राज्यभ्रंशे महोत्पत्ते जनसारे महामये राजमारेऽथ मारे च परचक्रमये तथा इत्यादि विवि
 धेदुःखेदुःखरोगादि जेभये सहस्रचंडिकापाठं कुर्याद्वाकारये तथा जापकारतु शतत्रोका विंशत्स्य श्रमंडपः भोज्याः
 सहस्रं विप्रद्रागो शतं दाक्षिणां दिशेत् गुरोद्विगुणं देयं शठपादानं तथैव च धनं धान्यं च भूदानं श्वेताश्वं च मनोहरं पंच
 निष्कामितामूर्तिः कर्तव्या वाढं मानतः अष्टादशभुजा देवी सर्वायुधविभूषिता श्रारिता नंदं दातव्यं सहस्रं प्रत्यहं विभो
 शतं वानियताहारः पयः पानेन वर्तयेत् एवं यथां डिकापाठं सहस्रं तु समाचरेत् तस्य स्यात्कार्यसिद्धिरतु नात्र का
 र्याविचारणा इति सहस्रचंडीविधिः अथ कुमारीपूजनं तत्र प्रत्यहं यथाशक्ति एकद्व्यदिक्रमेण कार्यं तत्र प्रकारश्च दे
 वीपुराणे ब्रह्मोवाच नतथा तु व्यते शक्तिर्होमदानं जपेन तु कुमारीभोजने नात्र यथा देवी प्रसीदति अन्ननवरत्रे
 पितरो वसवो रुद्रा आदित्या गणलोकपाः सर्वे ते पूजितास्ते न कुमर्या येन पूजिताः शुक्लाष्टमं चतुर्दशयोर्नंबरान् जो विशेष
 तः कृष्णपक्षे विशेषेण भोजयेत कुमारिका इति अन्यत्रापि प्रक्षाल्य पादौ सर्वासां कुमारीणां च वासव सुलिप्ते भूतले रम्ये
 तंत्रतश्चासने स्थिताः पूजे यद्द्वयपुष्पैश्च स्नान्निभश्चापि मनोरमैः पूजयेत्स्वाविधानेन भोजनं ताः सदापयेत् खंडलद्वुक
 गुडसर्पिर्दधि क्षीरं समाक्षिकं तासां देयं कुमारीणां शनैर्भुजापयेतुताः पानियं याचितं देयमंत्रं वा याचितं शुभं तास्त
 तास्तु यदा सर्वास्वदा स्वाचाचनं ददेत् आचम्य चाश्रुतान् इत्वात्स्वयाक्षतं व्यमित्युत् दातुः शिरसि दातव्याः कन्यका

भिरयक्षताः तेनापिप्रणिपातस्तुकर्तव्योभक्तिपूर्वकम् अनन्तविधिनाशब्दंवीक्षिप्रसिद्धति द्दातिविधिधान्
 कामान्मनोर्भीष्टान्सुराधिप राज्यं कृत्वा ततः पश्चाद्देवलोकां च गच्छति कौरुतुभेत्तु एकांकन्याशो जघित्वाप्यश्वधं
 लभतेनरः कन्याद्वयंभुक्तिमुक्तिविवर्गफलदंत्रयं चतुष्टयंराज्यदं च सर्वकामफलप्रदं विद्याप्रदं च कं वषट्कं पट्कर्म
 सिद्धिदं सप्तभिलंभतेराज्यमष्टभिर्गुणसंपदः नवभिःष्टयिवाशःस्पात्कुमारोभिश्चपूजनादित्युक्तं रुकादि एकैकां
 पूजयेत्कन्यामेकदद्यात्तथैव द्विगुणं त्रिगुणं वापिप्रत्येकं नवकंवरं नवभिलंभतेभूमिभैश्वधीद्विगुणेनतु एकदद्यात्
 लभेत्क्षेमकैकेनश्चयंलभेत् एकवर्षांतुयाकन्यापूजाथैतांविधयेत् गंधपुष्पफलादीनाप्रीतिरत्नरत्नानांविद्य
 ते द्विवर्षकन्यामारभ्यदशवर्षांवाधिकमात् तासांच क्रमेण कुमारिकाद्विवर्षांतुत्रिवर्षांतुत्रिमूर्तिनी चतुर्वर्षांतुकल्याणी पंचवर्षांतुरा
 भवाद्दुर्गासुभद्रेतिनामान्युक्तानि रूकादि कुमारिकाद्विवर्षांतुत्रिवर्षांतुत्रिमूर्तिनी चतुर्वर्षांतुकल्याणी पंचवर्षांतुरा
 हिणी षड्वर्षांतुभवेत्कालीसप्तवर्षांतुचंडिका अष्टवर्षांशांनर्वातुर्दुर्गातुनवभिर्मता आसांक्रमेणफलाभ्याहसएव दुः
 खदारिद्र्यनाशायशत्रूणांनाशनायच आयुष्यवलद्व्यर्थं कुमारिपूजयेत्तरः आयुष्कामस्त्रिमूर्तिं त्रिवर्गस्यफलाप्तये
 श्रपस्युच्यंवाधिर्षाडादुःखानामपनुत्तये सौरुपधान्यधनारोग्यपुत्रपौत्राभियद्वये कल्याणीपूजयेद्द्वीमान्निदधं
 कल्याणद्वये आरोग्यसुखकामस्तुलक्ष्मीकामस्तत्रथैव यशस्कामोनेत्यंरोहिणीपरिपूजयेत् विद्यार्था
 चजयार्थीचराज्यार्थीचविशेषतः शत्रूणांचविनाशार्थीकालिकांपूजयेत्तरः संयांमेजयकामिचचंडिकांपरिपूजयेत्
 दुःखदारिद्र्यनाशायपत्न्यसंमोहनायच महापापविनाशायशांभर्वांचप्रपूजयेत् सबलोत्कटशत्रूणांमुप्रसाधनक
 र्मणि दुर्गादुर्गासिनाशायपूजयेद्यत्नतोबुधः सौभाग्यधनधान्यादिवांछितार्थफलाप्तये सुभद्रांपूजयेन्मन्वर्षादा
 सर्वासांविद्वये पूजाप्रकारश्च तत्रैव प्रातःकालेविशेषेण कृत्वाप्यंत्रविशेषतः आवाहयेत्ततःकन्यांमंत्रेणानेन

भागं च मंत्राक्षरमर्थालक्ष्मीं मातृणां रूपधारिणीं नवदुर्गात्मिकां साक्षात्कन्यामावाहयाम्यहं श्रावाहनमंत्रः
 तत्रसंपूजयेद्येष्वात्मत्रैरभिः पृथक्पृथक् जगत्पूजयेत्सर्वव्ययैश्चाकिस्वरूपिणि पूजां गृह्णाणकौमारिजगन्मात
 र्त्नमोस्तुते कुमार्थ्याः त्रिपुरां त्रिपुराधारान्निवर्गज्ञानरूपिणीं त्रैलोक्यवर्दितादेवीं त्रिमूर्तिं पूजयाम्यहं त्रिमूर्तेः
 कलात्मिकां कालतीर्तां कारुण्यहृदयां परां कल्याणजननीं नित्यं कल्याणीं पूजयाम्यहं कल्याण्याः अणिमादिगु
 णाधारामकाराधारारामिकां अन्ततः शक्तिकालक्ष्मीं रोहिणीं पूजयाम्यहं रोहिण्याः कामचारीशुभांकांतां
 कालचक्रस्वरूपिणीं कामदां करुणोदारां कालीं संपूजयाम्यहं काल्याः श्रीमत्सुरासुरराक्ष्य चरणांभो
 रुहद्वयीं चराचरजगद्धात्रीं चंडिकां पूजयाम्यहम् चंडिकायाः सदानंदकरिणां सर्वदेवतम
 स्फुतां सर्वभूतात्मिकां लक्ष्मीं शांभवीं पूजयाम्यहं शांभव्याः दुर्गाभेदुस्तरैकोर्वै भवदुर्गाविनाशिनीं
 भक्तार्थोत्प्रेदानीत्यं दुर्गामावाहयाम्यहम् दुर्गायाः सुंदरीं स्वर्णवर्णांभ्यां सुखसौभाग्यदायिनीं सुभद्र
 जननीं देवीं सुभद्रां पूजयाम्यहं सुभद्रायाः एवमभ्यर्चनं कुर्यात्कुमारिणां प्रयत्नतः कंचुकैश्चैव वस्त्रैश्च
 गंधपुष्पाक्षतादिभिः नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्भोजयेत्पायसादिभिः प्रत्यहं ब्राह्मणभोजनं योगिनीभोजनं चोक्तं
 नारदीये प्रत्यहं भोजयेद्विभ्रान्कुमारीयोगिनीरपि हीनाधिकार्गीकुषादिविकारान्कुलान् तथा ग्रथिस्फुटितग
 र्भांगिरकपूयत्राणिकितां जात्यंधां करीकाणान्कुर्यात्तनुरोमशां संत्यजेद्रोगिणीं कन्यां दासीं गर्भसमुद्भवां श्र
 रोगिणीं सुपुष्टां गर्गसुरूपां ब्रह्मवर्जितां स्कन्धशसमुद्भूतां कन्यां सन्यक्प्रपूजयेत् ब्राह्मणीं सर्वकार्येषु जयार्थं त्वपवंश
 जां लाभार्थं वैश्यवंशोत्थं सुतां वैश्यां दारुणेषां स्वजातीयां पूजयेद्विधिनानरहति कचिन्मंत्राक्षरमयीमि
 ति सर्वात्मिकएवमंत्रजपकः यथोक्तालाभेतु देवीपुराणि विवाहानंतं त्वासां कन्यात्वं नोपगच्छति तावत्

संपूजयतेकन्यायावत्पुष्पंनदृश्यते इतिकन्यापूजनं श्रवदेदपारायणमप्युकें रुद्रयामले एवंचतुर्वेदविदोविप्रान्त्रात्र
प्रसादयेत् तेषांचवरणकार्यवेदपारायणायवाहतिशिराः श्रय वेदपारायणविधिः तत्रादौब्रह्मादिपूजविधिर्महार्णवे
तीर्थदेवालयगेहेप्रशस्तेसुपरिष्कृते कलशंविधिनानत्रवेदिमध्येन्यसेत्पुनः पंचशान्निःकुशैःकृतं ब्रह्मोपधानेदत्वातंततःस्व
स्थितः स्नापितश्चापितःकुंभेचतुर्बाहुश्रयतुंमुखः वत्सजान्वाकृतिवेदमुत्तराग्नेःकुशैःकृतं ब्रह्मोपधानेदत्वातंततःस्व
स्थयपनंपठेत् ब्रह्मयज्ञानमितिवानागपड्यावापप्रपूजयेत् उपाध्यायंचसंपूजयथापाठंपठेततः वौधायनःस्यंडिलंकरप
यित्वाशिमुपसमाधाय संपरिस्तीर्थोर्ध्वेनैताभ्योदेवताभ्योजुहोति श्रमये सोमायेन्द्राय विन्धेभ्योदेवेभ्यऋषिभ्य
ऋग्भ्योपजुभ्यः सामभ्योऽथर्वभ्यः श्रद्धायै मेधायै प्रज्ञायै धारणायै दिव्यै सवित्र्यै सवित्रे प्रजापतये काएव
ऋषये सोमाय काण्वऋषये श्रमये काएवऋषये विश्वेभ्योदेवेभ्यः काण्वऋषिभ्यः संहिताभ्योदेवताभ्यः
उपनिषद्यो याज्ञिकाभ्यो देवताभ्य उपनिषद्योवारुणीभ्यो देवताभ्य उपनिषद्योहव्यवाहाय विश्वेभ्यो
देवेभ्यः स्वयभुवे वारुणीभ्योऽजुमत्यै स्विष्टकृतेच पृथक्स्वाहाकारेण हुत्वा ऽप्यहतिभिश्चतुः परि
ष्वित्ति समासे वैतापजुषातर्पयति एवमुवेदस्य काएवऋष्यादि वर्जान्स्विष्टकृतस्वेषां स्थाने
ज्ञातृभिर्भ्योऽहसमदाय विश्वामित्राय वामदेवायानये भारद्वाजाय जामदग्नयाय गौतमाय वसिष्ठाय प्रगाथे
भ्यःशुद्रसूकेभ्योमहानास्त्रीभ्यइति ततोवेदादिमारभ्य संततमर्षयेत्त्याह भगवान् वौधायनः इतिवेदपाराय
णविधिः शिराः पुराणादिपारायणमपि कुर्वति अथबलिदानं तत्राश्वनेपच्छागमहिषस्यमांसानामुत्तरोत्त
रप्रशस्तेफलविशेषश्च बलिद्रव्याणि कालिकापुराणे पक्षिणःकच्छपाग्राहामत्स्यानवविधाऽमृगाः महिषो गोधि
कगौरःखण्डावधुश्चसूकरः खड्गश्वकृष्णसारश्रगोधिकाशरभोहरिः शार्दूलश्चनरश्वैवस्वगात्ररुधिरंतथा आ

गारगोधिकेतिग्राम्यस्वज्ञाप्यते द्वितीयगोधःग्रहणमारण्याभिप्रायं क्षत्रियादिकंप्रति कृष्णसारनिषेधस्तत्रैव न
 कृष्णसारं विरुद्धं लिखुं क्षत्रियादिकः प्रददत्कृष्णसारं तु ब्रह्महत्यामवाप्नुयात् हयोप्रावपि पशुभ्यानि नियोक्तव्या
 विति तिथितत्त्वे तद्यत्रयहंकार्यं तथाच देवीपुराणे बलिचप्रत्यहं दद्याद्दानमांसमापवत् त्रिकालंपूजयेद्देवी
 जपस्तोत्रपरायण इति यत्तु शैश्रिदुक्तं होमोऽप्यभ्यानवभ्यांवाकार्यः बलिदानमप्यष्टमीनवम्योरेवेति तत्तुच्छं
 देवीपुराणे बलिचप्रत्यहं दद्यादिति वाक्येन प्रतिदिनं तस्याभिधानात् होमोऽपि प्रत्यहं कार्यः पूर्वोक्तदेवीपुराणे
 वाक्ये जपहोमसमायुक्तइत्युक्ते पुनःपूजांतथाष्टम्याभित्यादिवचनंतु श्रष्टमीनवम्योर्विशेषपूजापरं कौस्तुभेऽप्ये
 वमेव अत्रचच्छागादेवल्लिदानमशीषोमीयपशुहिंसान्यायेन धर्म्यमापि क्षत्रियादिविषयमेव ब्राह्मणस्य तु सा
 त्विकीजपयज्ञाद्यैर्नैवेद्यैश्चनिरामिपरितिवाक्योपात्तास्त्विकपूजायामेवाधिकारात् तथैव भगवद्गीतादिपुत्रप्रतिपादि
 तत्वात् यदपि कालिकापुराणादिषु मध्यस्वगात्ररुधिरनिवेदनादिकमुक्तं तदपि ब्राह्मणस्य न भवति न दद्याद्ब्रह्म
 णोमधंतथादेवैकदाचन सिंहव्याघ्रनरान्दत्वाद्ब्राह्मणो नरकं व्रजेत् इहापि स्व्यात्सहीनासुः सुखसौभाग्यवर्जितः
 स्त्रियं न दद्यात्तु बाले दत्त्वा न रकमाप्नुयात् स्वगात्ररुधिरं दत्त्वाद्ब्राह्मणस्य देवहीयते कालिकापुराणेष्वनिषेधात् ब्रा
 ह्मणेन तु मापभकादिना बलिदानं कार्यं तदुक्तं कालिकापुराणे मापकलमापमासाद्यैर्देवोदिक्षु बलिर्निशि कूर्वमां
 डिभिक्षुर्दंडश्रमयमासावभेवच एते बलिः समाः प्रोक्तास्तसौ छागसमाः स्मृताः एतेष्वपि ब्राह्मणस्य मद्यमांसव्यतिरि
 कमेव भवति राजसी बलिदानाद्यैर्नैवेद्यैः सामिषैस्तथेति मांसबलिदानादेः राजसत्वाभिधानात् रुद्रयामलेऽपि
 छागामावेऽपि कूर्वमांडं श्रीफलं वामतोहरं वस्त्रसंवेष्टितं कृत्वा छेदयेच्छुरिकदिना तथा ब्राह्मणेन सदादियं कूर्वमां
 ढंबलिकर्षणि श्रीफलवासुरधीशाच्छेदं नैवतकारयेत् ब्राह्मणस्य च्छेदं नतिषेधाच्छेदस्य ब्राह्मणातिरिक्तकर्तृकता

कृत्वा धृतमयं व्याघ्रानरं रिहंतयैव च अथवापूपविकृतं पक्षीदमयं च वा घातयेच्चंद्रहासिनमंत्रेण संस्कृतं नरः
 कालिकापुराणे मायाशेनबालिर्दंयोद्वाह्येण विजानता भुवनेशीपारिजातेऽपि अन्नव्यंजनपुष्पांबुबालिद्रव्य
 मुदाहृतमिति श्रयबलिदानविधानं तत्रादौ देवीप्रीत्यर्थं बलिदानमहंकरिव्येदितिसंकरपयेत् कालिकापुराणे उ
 त्तराभिमुखो भूत्वा बलिपूर्वमुखं तथा निरीक्ष्य साधकः पश्चादिमंत्रं नमुदीरयेत् पशोस्त्वंबालिरूपेण मम भाग्यदुपस्थि
 तः प्रणमामिततः सर्वरूपिणुंबालिरूपिणं मंत्ररत्नप्रकाशे पशुं स्त्रः पयिस्त्वास्मिंदूरतिलकंदत्वाऽश्चेष्टावलोके येत्
 मूलेन प्रोक्ष्य तीर्थमंत्रैः प्रोक्षयेत् तीर्थमंत्रावौदिकरतांत्रिकाश्च अग्निः पशुरासीत्तेनायजंतस एतल्लोकमजयद्यस्मि
 न्नाग्निः सते लोकोन्विष्यति तं जेभ्यसिपिवैताश्रपः १ वायुः पशुरासीत्तेनायजंतस एतल्लोकमजयद्यस्मिन्वायुः
 सते लोकोन्विष्यति तं जेभ्यसिपिवैताश्रपः २ सूर्यः पशुरासीत्तेनायजंतस एतल्लोकमजयद्यस्मिन्सूर्यः सते लो
 कोन्विष्यति तं जेभ्यसिपिवैताश्रपः ३ वाचंते शुधाभिप्राणंते शुधाभिचक्षुस्ते शुधाभिश्चोत्रंते शुधाभिनाभितं शुधा
 भिमेदंते शुधाभिपयुने शुधाभिवारिजांस्ते शुधाभि मनस्व आत्प्रायतां चक्षुस्तथात्प्रायतां देव्यैवाजुष्टमुपाकरोमि
 वाराहीयमुनागां गाकरतोयासरस्वती कावेरीचंद्रमगाचासिंधुभैरवसागराः अजस्मानेसमायांतु ये चात्पेनदसं
 जकाः पशुप्राशविनाशाय हेमकूटस्थिताय च परायपरमेष्ठिने हं काराय च मूर्तये एभिर्मंत्रैश्च संप्रोक्ष्य वामे मंडलमालि
 खेत् चंडेश्वरीयजे तत्र कुमारिपूजयेत्ततः तद्वलितत्रसंस्थात्पशोक्षयेत्साधकोत्तमः हूं हंपशुनहनहनूं १ फट् इत्यभ्यु
 क्षेत् रज्जुमादाय मस्तके पशुबंधयेत् भेषाकारस्तं मध्ये पशुबंधयेत् २ सशृंगे सर्वावयवं पशुबंधयेत् २ ब्रह्मांडखंड
 मध्ये पशुबंधयेत् २ टां हं फट् इति वदन् प्रजयेत् परमपशुरूपिणे नमः शिखायां रुधिरबंधनाय नमः शिरसि चंडिकायै नमः
 ललाटि सरस्वत्यै नमः मुखे चंद्रादित्याभ्यां तांसि कायां अथ नानासिक्तयै कर्णयोः वैष्णव्यै जिकायां पद्मनाभायै चंद्र

भूरुपेनाभी रुधिरभेतापैपादेषु ततःकर्णजपेत् हिलि २ बहुरूपधरायैचंडदुर्गायैद्वभंपशुस्वर्गनियोजय २ सु
 किप्रदशंप ५ र्हीषद्रमंडलाधिष्ठितविग्रहार्थपशुरूपाचंडिकापैपशुप्रोक्षयामि स्वाहा कुशाक्षतजलान्यादाधोत्सु
 जेत् कृतांजलिःपठेत् यज्ञार्थपशयःसृष्टाःस्वयमेवस्वयंभुवा अतस्त्वांघातापिष्यामितस्माद्यज्ञेवधोऽवयः पशुरु
 त्यादितोदेवैर्ज्ञार्थविधानतः इदानींत्वमहेत्साहाच्चैतव्योस्मि मयापुनः अजोसि त्वंपशुत्वेनयज्ञार्थनिर्मितःपुरा
 अतःसर्वनिदानेनत्वांश्रृपूजांकरोऽप्यहं पशुभेनमयादत्तमपशुत्वंप्रदेहि मे देवताबालिदानेनमासेनरुधिरेषु च दातु
 रापाहिनाशापघागलायनमो नमः लोकानामुपकारार्थंपशुःसृष्टेमयाधुना प्रोक्षितोभवतीप्रोत्थैनामात्मानंचतारय
 अथखड्गपूजा कृष्णपिनाकपाणिचकालशोत्रिस्वरूपिण उग्ररकास्वयनयनंसर्वासुरभयंकरं रकांवरधरचैवपाशह
 स्तंक्रुटंविनं पिवमानंचरुधिरंभुंजानंक्रव्यसंहतिं रसनात्वंचंडिकायाःसुरलोकप्रसादक इतिध्यात्वा पूजयेत्
 उंरुम् १ ऋद्वज्रधरखड्गरूपिणतीक्ष्णधारेषुशुसंहर १ उंर्हीकालिकालिबज्रधरिलोहदंडायै नम इतिसं
 पूर्य असिर्दशसनःखड्गरुतीक्ष्णधारोदुरासदः श्रीगर्भोविजयश्रैवधर्मपालनमोऽस्तुते इत्यष्टौतवनामानिस्वय
 मुकानिवेषसा नक्षत्रंक्रान्तकानेतुगुरुद्वैवमहेश्वरः हिरण्यचक्षरीरतेदैवतंचजनार्दनः पितापितामहोदैवस्त्वंमांपाल
 यसर्वदा नीलिर्जामूतसंकाशरुतीक्ष्णदंष्ट्रःकृशोदरः भावशुद्धोऽमर्षणश्रआतिजान्स्त्वथैवच इयंयेनधृताक्षिणीहृत्श्र
 महिपासुरः तीक्ष्णधारायशुद्धायतस्मैखड्गायतेनम इतिस्तुत्वा रक्षार्थंवनस्थोसिमुकयेभोचिरोमया देव्याः
 प्रीतिसुभुषाद्यस्वर्गाच्छपशूतम इतिवंधानमोचयित्वा मूलमंत्रंपठेत् अथापरणमंत्रेण च्छेदयेत् उंर्हीश्रीचैचंडि
 कायैलोहदंडायैर्हीर्हीद्वभंपशुमहातृप्तिमहानंदंकरुकुरुमुर २ स्वेटदंविगूहण २ स्वाहा कालिकालिरुम् १ का
 लिबज्रधरिखड्गपाणिनिर्तीक्ष्णधारेषुहमिस्वाहा अयंबलिर्मयादत्तः पशुनांचपशूत्तमःगूहण २ महादेविरक्षनां

दुरितार्णवात् रथिरमस्तकंस्कंधंतोदेव्यैनिवेदयेत् घोरादंष्ट्राकारालारपसुरामांसाप्रियेसदा बलिगृहणमहादि
 विपशुरकंसमांसकं अत्रंदिकेचंदिककौकालूकगृधपरिहृतायैर्ह्रीं १ इदं पिशित्वरकाकंगृह्ण १
 स्वाहा आहिरैरिकाक्षिबलिगृह्णजयंकुट ममशत्रुसंहारिणिनवदुर्गसुरार्थेने इमं पिशितं
 रकाकं स्वहा ततोर्देवां स्तुत्या नत्वा स्वदधुदास्य विहरेत् इतिमंत्ररत्नदीपिकोक्वलिनाविधिः
 अथसंज्ञितसबलिनविधिः उत्तराभिमुखोभूत्वा बलिं पूर्वमुखंतथा निरीक्ष्यसाधकः पश्चादिमंमंत्र
 मुदीरयेत् पशुत्वंबलिरूपेणमभययादुप्रस्थितः प्रणामान्नमःसर्वरूपिणंबलिरूपिणं चंडि
 काशीतिदिनेनदातुरापदिनाशान चामुंडाबलिरूपायबलेतुभयंनमोऽस्तुते यज्ञार्थेब्रह्मः सृष्टाःस्वयमेवस्वयंप्रभुत्वा
 अतस्त्वांघातयामयद्यतस्माद्यज्ञेवधोऽवधःर्ह्रींश्रीमितिमंत्रेणतंबलिमंत्ररूपिणम् धितयित्वाप्यसेदुष्पंमुर्धितरप्य
 तुभैरव ततोर्देवांसमुद्दिश्यकाममुद्दिश्यचारमनः आभिषिच्यबलिंपश्चात्करवालंचपूजयेत् अथमंत्रक्रमःबलिनभि
 षिच्यचंदनादिभिःसंपूजयत्येवादिदशावर्षांश्छिन्नदुर्गाश्रीतिकामइमंजगत्बलिंवाह्निदेवतंभगवत्पैदुर्गादेव्यैतुभ्यम
 हंघातयिष्यइतिसंकल्पस्वहृंगंपूजयेदिति कण्ठपिनाकपाणिचकालरात्रिस्वरूपिणं उग्रंकारुप्रनयनंरकमा
 लयानुलेपनं रकांवरधरंवेपथराहस्तंकुटुंबिनं पिबमानंचरुथिरंभुंजानंकण्डपसंचयं रसनारत्नंचडिकायाः सुरलो
 कप्रसादक इतिध्यात्वाऽर्ह्रींखड्गगायनम इतिचंदनपुष्पधूपदीपनैवेद्यतांबूलानिदद्यात् तिथितवेत्तु र्ह्रींश्रीं
 खड्गंपूजयेत् ततःकृतांजलिःपठेत् आसिर्षिशासनःखड्गरस्तीक्ष्णधारोदुरासदः श्रीगर्भाविजयश्चैवधर्माधारात्मो
 रत्नते इत्यष्टौतवनामानिस्वयमुक्तानिवेधसेत्यादि पूजयित्वांततःखड्गंश्राहुंक्रुडितिमंत्रकैः गूर्हैव्याविमलंखड्गं
 छेदयेद्वलिमुत्तनं पंचाष्टलक्षणोपेतंगंधपुष्पसमन्वितं विधिष्वेकाहिकालीतिजपत्वाखड्गेनघातयेत् उंकाहिकालि

यज्ञेश्वरलोहदंडायनमइतिमंत्रः तदुच्येरुधिरमासंगृहीत्वापूतनादिषु आदिशब्दाच्चरकीविदारिणापरक्षर्यः नैर्ऋ
तेभ्यः प्रदातव्योमहाकौशिकमंत्रतः उर्ऌंर्हीकौशिकीरुधिरेणाप्यायतामिति । तस्याप्रतो नूपः स्थायात्कत्वाशत्रुंतुप
ष्टिकं खड्गेनघातयित्वातुदद्यात्स्कंदविशाखयोः स्थानिनियोजयेद्भक्तेशिरश्चसप्रदीपकं एवंदत्त्वावलिपूर्णफलं
प्राप्नोतिसाधकः खलिदानेतुदुर्गायाः सर्वत्रायविधिः स्मृतइति श्रय महिषबलिदानमंत्रः यथावाहंभवाद्द्वेषियथावाह
सिचंडिकां तथा ममरिपुत्रुहिंसशुभवाहलुलायक यमस्यवाहनस्वंतुपशुरुपधराव्यय आयुर्वितंयशोदेहिकास
रयनमोऽस्तुते विस्तरस्तु तिथितत्वेद्भृष्टव्यः इतिसंक्षिप्तबलिदानं श्रत्रयतिथिद्वयनिमित्तं पूजादिमहालयश्राद्ध
वदेकदिनश्राव्याकार्यं दृष्ट्वातद्देवावृत्तिरिति निर्णयसिद्धौ एककालकर्तव्यत्वेनोपवासवत्पूजापितंत्रेणकार्यंति
कालतत्त्वाविवेचने स्वस्थाशकावन्येनपूजादिकारयेत् स्वयंवाप्यन्यतोवापिपूजयेत्पूजयितवोकत्वात् इदंचदे
र्वापूजनंशुक्रास्तादावापिकार्यं तदुक्तंधर्मप्रदीपे नष्टशुक्रे तथाजोविसिंहस्थचवृहत्संपत्तौ कार्याथैवस्वदेव्यर्वाप्रत्य
हंबलिकर्मतइति मूलमासेतुवचनाभावत्नभवति श्रत्रदुर्गायाजोकाशिवरहस्ये तत्रैवदुर्गाविमलतिष्ठत्यमललो
चना सर्वदुर्गाहरानित्यंस्वभक्तमभयदायिनां तत्राश्विनेशुक्लपक्षेप्रतिपद्यवधिक्रमात् नवमीदिनपर्यंतंपूजाकार्याप्र
चलतः सासर्वातहरानित्यंदेर्वाकाशिनिसिनां पूजिताभ कवरदाभवत्येव न संशयइति इतिप्रतिपत्पूजनं प्र
तिपदादिषुविशेषोदुर्गाभक्तिसंगिरणं भविष्ये केशसंस्कारद्रव्याणिप्रदद्यात्प्रतिपदिने षडहोत्रं द्वितीयायांके
शसंचयहेतवे दर्पणंचतृतीयायां सिंदूरालककंतथा मधुपर्कंचतुर्थ्यांतुलिकंनेत्रमंडनं पंचम्यामंगरांगंचशक्त्या
लंकरणानिच षष्ठां विल्वतरैर्वंधंसायंस्थ्यासुकारयेत् सप्तम्यांप्रातरानीयगृहमध्येप्रपूजयेत् उपोषणमथाष्ट
म्यामुग्रचंडावलितथा कुमारीपूजनीयाचभूषणार्थाचभूषणैः संपूजयेत्षण्णंकर्यादशम्यांशावरोत्सवैः अनेनवि

विनायस्नुदेर्वाश्राण्यतेनरः स्फंदवत्पालयेद्देवीतंपुत्रधनकीर्तिभिः कृत्यतत्वाणिवैलेगे कन्यायांकृष्णपक्षेत्तुपू
 जयित्वाद्दर्भेपिवा नवम्यांघोषयेद्देवामहाविभवविरतरैः शुक्लपक्षेचतुर्थ्यांतेर्देवीकेशविमोक्षणे प्रातरैवतुपंचम्यां
 स्नापयेत्सुशुभंजलैः पद्यंसांप्रकुर्वताविल्ववृक्षेऽपिवासनं सप्तम्यांपत्रिकापूजाश्राष्टम्यांचाप्युपोषणं पूजाच
 जागरश्रैवनवम्यांविधिवद्दलिः विसर्जनंदशमन्यांतुक्रौडाकौतुकमंगलैः प्रत्यहंसाधारणंदानांतरमप्युक्तं देवीपु
 राणे नारिकेलिफलादीनिनवकनवकीप्रिये तथासुधमयपात्राणिसपयांसितथैवच धंशपात्राणिवस्त्राणिभक्ष्यभोज्य
 निवतानिच यदिवातिलपात्राणिसुत्पात्राएथयापुनः श्रधवाचान्यपात्राणिपंचासुतमृतानिच सौभाग्यपात्रा
 प्यथवाकुंकुमादिमृतानिच दुर्गादेवीप्रियतामहत्पुत्र्याविधिवद्देत् दुर्गादेवीप्रसन्नाभ्यादिति अन्नस्त्रीव्रते
 विशेषः परिभाषायां ज्ञेयः श्रधार्शैचविशेषोनिर्णयामृते विश्वरूपनिबंधे श्राधिनस्यसितेपक्षेप्रारब्धेनवरान्न
 के शावाशौचेसमुत्पन्नोक्रियाः कार्याः कथंबुधैरिति प्रश्ने सूतकंबतमानेचसमुत्पन्नंपद्माभवेत् देवीपूजाप्रकर्त
 व्यापशुप्रक्षिविधानतः अन्न नवरात्रे वत्तमाने सूतकंपदोत्पन्नंभक्तदित्यन्वयः तथा सूतकेपूजनंदेव्या दानंचैववि
 शेषतः देवीमुद्दिश्यकर्तव्यतत्रदोषो नविद्यतइति गौडनिबंधे तिथितत्वेप्युक्ते श्राधिनकृष्णनवम्यादिशुक्लप्र
 तिपदादिपद्यादिसप्तम्यादिवैकर्म अन्नश्रमध्यश्रशौचपातेऽपिनदोषः संकल्पोव्रतसन्नयोरितिविष्णुक्तेः आ
 रब्धंस्वयमेवकार्यं अन्नरव्यंस्वयेनकारयेदितिदोदासीये रजस्वलादन्नयेनकारयेत् सूतकादिवद्विशेषव
 चनाभावात् अन्ननिर्णयामृतादौ यदाशौचेपिनवरान्नपूजादिकंस्वयमेवकर्तव्यमित्युक्तंनम्रपंशिवाचनंचंद्रिकाग्रंथ
 लिखितनारदादिपंचरान्नग्रंथविरोधात् तथाच तत्त्वसामारसंहितायां श्रातुरीसौतिकीचैवत्रासीदैर्वाधिकीतथा
 साधनाभाविनीचेतिपंचधाभिद्यतेपुनः यदिलक्षणपर्यंतोव्याधिसात्मनिदृश्यते तदापूजानकर्तव्यारथंडिलेप्रतिमा

सुव नरुनानंदतकाधवाकुर्याद्वैसमथापिवा रविमंडलमलिक्रपप्रतिमामथवापुनः मूलमंत्रसकलप्रवापुष्यसाक्षत
 मुत्सिपेन् श्रांतोऽथाधिभिरत्युग्रैः क्रांतश्रीवोप्रवासकैः निजसामयिकैर्वापि स्वकर्त्तव्यं समापयेत् स्नात्वा देवमथार्घ्यं
 श्रगुरुन्विप्रान्प्रपूजयथ एतावत्कालविच्छिन्ना पूजायुस्मत्प्रसादतः नदीषोऽस्त्वितिसंप्राथम्यं पुनः पूर्ववदाचरेत् यस्तु
 रोणवशान्मोहवशाद्द्वैपुत्रपातः जपेनक्षालनीयः स्याद्दानेन हवनेन चेरयादि अथसूतकिनः पूजां वदान्यागमबाधितां
 रनात्वा नित्यं धनिर्वैधमनस्याक्रियया तु वै वाह्यपूजाक्रमेणैवस्थानयोगेन पुत्रयेत् यदि कामी न चैकामि नित्यं पूर्व
 वदाचरेत् आसिकी वक्ष्यते पूजायथैवागमबोधिता लब्धं वायदिवाल्बुधमित्यादि सर्वालाभैस्तु पूजोदकेन कर्त्तव्यं
 नचेतोपंचविधते तदासंपूजयेद्देवं भावनाकुसुमादिभिः दैर्वाधिको प्रवक्ष्यामि पूजागमबोधितां मूर्त्तस्त्रैः वालवृद्धा
 धादुर्वोधाइति भाषिताः मूलमूर्त्तैषडंगान्निर्वाणं पूजाविधीयते अन्येषामपि सर्वेषां त्रैकासंश्लेषकर्मणीति यानितुवि
 ष्णुधादिवचनानि यज्ञत्रतविवाहेषु श्राद्धे होमार्चने जपे श्रावयेत्सूतकं न स्यादनास्ते तु सूतकंप्रारंभे वरुणं यज्ञिसंकरणे
 व्रतसत्रयोः नदीं मुखं विवाहादौ श्राद्धे पाकपरिक्रियेति जपे देवार्चनं विधिः कार्वादीक्षा निर्वैतनैः नास्ति पापं यतस्तेषां
 सूतकं वायतात्मनामिति देवायामलवचनम् सूतकं सृते केषु धूमोद्धारदिके तथा जप्यं चार्घ्यं तश्चाकुर्यान्मंत्रन्यासपुर
 रसरमिति मृदानांतं वचनं श्रुत्वा प्रहणं पूजोपलक्षणं शिवाविष्णुर्वनेदीक्षा यस्म्यचाग्निपारिश्रुः ब्रह्मचारिय गिनां
 च शरैरेनास्ति सूतकमिति विष्णुयामलवचनं सूतकं सृते केषु नित्यं विष्णुयमस्य च सांनुष्ठानस्य विप्रैर्द्रस्यः शु
 द्धिः प्रजापतइति नारदंपंचरात्रवचनम् तथा सनेतु विप्राणामंशुद्धिः प्रजापतइति पाराशरवचनम् सूतकं सृते
 केवापिन स्याज्जयं शिवपूजनमिति लिं गपुराण ब्रह्मवचनमैतानि सर्वाणि ब्राह्मणपंसाएषेव विप्राणानित्युक्तेः ब्राह्मणस्यैव
 पूजोद्देशश्चैव्यप्यशुचैरपि पूजां गृह्णामि शूद्रस्य पुनः स्वाचारवर्त्तनइति शिववचनञ्च अत्र शूद्रस्यैव्युपलक्षणं

क्षत्रियवैश्वयोरपि विप्राणामपि तंत्रिकनित्यपूजायामेवाधिकारः यज्ञादौ तु न अग्निहेत्रादि कर्मा
 शत्रियवैश्वयोरपि विप्राणामपि तंत्रिकनित्यपूजायामेवाधिकारः यज्ञादौ तु न अग्निहेत्रादि कर्मा
 श्रुद्धिस्तात्कालिकीमेतति वचनेनाऽग्निहेत्रादावेव शुद्धाभिधानात् तात्कालिकी यावता
 कर्म सिद्ध्यति नैमित्तिक काम्यतांत्रिक पूजायांतु तेषामप्यनधिकारः सूतेकेऽमृतकेचापि वर्तमानेतु
 नारद कामतः पूजितेमेत्रे शांतिकादौचकुत्रचित् जपेत्पंचशतंमंत्री सिद्धमंत्रस्यभक्तिः शतत्रयमका
 माच्चप्रायाश्चित्तविधौजपेदिति नारदपंचरात्रवचनात् कृत्यरत्नावल्यामपि मात्रस्य अंतरातुरजोयोपेपूजाम
 न्येनकारयेत् एवमाथौचेऽपि सूतकास्त्रात्समाख्यामनेकाहंतुषद्वतं कायिकंतं तु कुर्वीत न तु दानार्चनं जपं सूतका
 हेतुयात्किंचिद्दानाद्यंतरेतंभवेत् सूतकानंतरेत्वनिहितकर्तव्यमतींद्रितैरिति तस्मात्सूतकिभिः पूजनं नकार्यं प्रतिनिधि
 द्वारातुकार्यमेव दीक्षितीयेष्वेवमेव अतएवसूतकेशिष्टैः पूजनं न क्रियतइत्याचारोऽपीत्यलंविस्तरेण इतिनवरत्र
 सूतकादिनिर्णयः ॥ आश्विनशुक्लद्वितीयायां दानस्यानंतफलं वचनंतुद्वितीयाप्रकरणेवक्ष्यते आश्विनशुक्लपंचम्या
 मृपांगललिताव्रतंदाक्षिणात्पुत्रासिद्धं तदुक्तंस्कांदे शुक्लपक्षस्यपंचम्यामिषेमासिचरेद्व्रतमित्यादि अत्रपंचमी
 राश्विण्यांपिनीयाह्यतिकथितं मध्याह्नह्य्यापिनीयास्येत्परे वचनानितुपंचमीप्रकरणेवक्ष्यंतेकथापूजनादिकमपि
 तस्मिन्नेवप्रकरणेषोऽर्थ इतिपंचमीकृत्यम् आश्विनशुक्लपक्षेमूलनक्षत्रेसरस्वतीस्थपानांकार्यम् यथोक्तंनिर्णयात्
 तदेवीपुराणे नूलेपुरस्थापनदेव्याः पूर्वापाठासुपूजनं उत्तरासुबलिदद्याच्छ्रवणेनविसर्जयेत् रुद्रयामलेऽपि मूल
 क्षेचसुरार्थीशपूजनीयासरस्वती पूजयेत्प्रत्यहदेवयावद्वैष्णवसृक्षकं नाध्यापयेन्नैवल्लिखेत्तार्थीयातकदाचन पु
 स्तकेस्थानांपितां देवीविक्याकामोद्भिजोत्तमः मूलस्याध्यापादेश्चावाहनमितिशिष्टाः श्रवणाध्यापादेश्चविसर्जनं आ
 दिभागानिशायांतुश्रवणस्ययदाभवेत् संप्रपणंतदादेव्यादशम्यांचमहेत्ससवइतिचिंतामणौब्रह्मांडपुराणात्अथ

पण्डकथ्यनिर्णयस्मृते श्राश्विनशुक्लपंचम्यांस्थापितायादेव्याः सप्तम्या पूजार्थंषष्ठ्यांनक्षत्रयुक्तायामसंभवे केवलया
 नपिविल्ववृक्षनिमंत्रणकार्यं कालिकापुराणे बोधयोद्विल्वशाखायांषष्ठांदिर्वाफलेपुच्छेयादि श्रत्रसर्वत्रतिथिनक्षत्रयो
 गादरेमुख्यःकल्पः तदभावेतु तिथिरवग्रह्यां तिथिःशररेदेवस्थतिथिनक्षत्रमाश्रितं तस्मात्तिथिप्रशंसतिनक्ष
 त्रंनतिथिविनेतिविद्यापतिलिखितवचनात् देवलः तिथिनक्षत्रयोर्गोत्रयोरेवानुपालनं योगाभावेतिथिग्रह्या
 देव्याःपूजनकर्मणीति श्रत्रचपथीसायंकालव्यापिर्नग्राह्या षष्ठांविल्वतरौबोधंसायसंध्यासुकारयेदितिभावोप्य
 वचनात् पथीप्रवेशात्पूर्वद्युःसायंकालेषष्ठाभवितत्पूर्वदिनेऽधिवासनंकार्यंकालात्वंतास्त्वेत्विधिवत्सन्लोपः षष्ठां
 सायंप्रकर्षतिविल्ववृक्षेऽधिवासनमिति वचनादितिकल्पतरुः सायंश्रुतिःफलातिशयमात्रार्थान्तु कर्मलोपइत्याचार्य
 चूडामणिकृत्परत्नावल्यांकालतत्त्वविवेचनेचैवमेवश्राभंत्राणतुपथीप्रवेशादव्यवहितपूर्वदिनेकार्यं पथीप्रवेशनंरात्रौन
 कार्यं पथीविसर्जनं रात्रौ न कार्यं पथीविसर्जनंरात्रौप्रवेशंकरोतिथिः तस्यराज्यविनाशःस्याद्गजाचविक
 लोभवेत् ऋक्षयोगानुरोधेनरात्रौपथीप्रवेशनात् विसर्गवाचरेद्यस्तुसराष्टंसविनश्यतीतिनिषेधात् तेनचपथी
 प्रवेशात्तस्याऽप्यविद्याश्रुंससम्यांश्रातःकर्तव्यत्वान्दव्यवहितपूर्वदिनेएवसायान्हेषष्ठ्यभावेऽप्याभंत्राणंकार्यं पथी
 प्रवेशात्पूर्वद्युः सायान्हेविल्ववासिर्ना चंडीमामंत्रयेद्विद्वान्नात्रपथीपुरस्क्रियेतिब्रह्मांडपुराणवचनात् मत्स्यसूक्तेऽपि
 ण्यप्यथवापथीसायंकालेनचेद्वेत् सायमेवतथापिस्यात्तविल्वशाखाभिर्मंत्रणं पूर्वापथीसनक्षत्रांसायंप्राता
 जेत् यदातुपत्रिकापूजानपरेद्युर्भविष्यति सानिकृष्टतुयत्पूर्वपत्रिकादिवसरयतु तदिनेवरणंकृत्वापरेशाखां
 शयेदिति तत्रपूजनक्रमः विल्वारभ्याश्रणत्वविल्ववृक्षापानमइतिविल्वतरुसंपूज्य विल्ववृक्षे जयतीमंत्रेण
 छेदतिषेतिदुर्गामावाह्य षोडशभिः पंचभिर्वापचारैस्तां तत्रैवसंपूज्य भीतवाद्यघोषपुरःसरंतत्रैवदेवी

बोधयेत्तत्र मंत्रः रावणस्यवधार्थंरामस्यानुग्रहायच अकालेब्रह्मणोबोधेदेव्यास्त्वयिकृतःपुरा अहंमप्याश्विनै
 पद्मंसायान्हेवोधयाम्यतः ततोविल्वतरुमामंत्रयेत् मेरुमंदरकैलासहिमवच्छिखरेगिरौ जातःश्रीफलवृक्ष
 रत्नमंत्रिकायाःसदाप्रियः श्रीशैलाशिखरेजातश्चोफलश्रीनिकेतन नेतरुयोऽसिमयावृक्षपूज्योदुर्गास्वरूपतइति
 एवंदेवीमधिवारुप्यस्वरुहमागच्छेदितिषष्ठीकृत्यं ततः परदिने सप्तम्यांमूलयुकायांवा पूर्वदिनामंत्रितविल्वतरुस
 मीपंगत्यापुनस्वतंसंपूज्यगृहंत्रवेशयेत् तदुक्तेमद्रौलिंगे मूलाभावेतुसप्तम्यांकेवलायांप्रवेशयेत् युग्माभ्यांनव
 विल्वस्यफलाभ्यांशास्त्रिकांतथा तथैवप्रतिमांदेव्याः स्नात्वाभ्युदयप्रवेशयेत् अत्रचोपवासपूजादावादीयिकीसप्त
 मीप्राहा नतुयुग्मवाक्यत्पूर्वा युगाद्यावंपृष्टुद्विश्रसप्तमीपार्वतीप्रिया रवेरुदयमार्क्षेतेनतत्रतिथियुग्मतेति कृत्य
 तत्वार्षोदाहृतवचनःत् भगवत्याःप्रवेशादिविसर्गाताश्रयाःक्रियाः तिथिबुद्धयगामिन्यांसर्वास्ताःकारयेद्बुध
 इति तिथितत्वेनंदिकेश्वरपुराणाच्च दुर्गाभक्तिरंगियगामप्येवम् तत्रापिपटिकातेन्यूनत्वेपरानकार्या ब्रतोपवास
 नियमेषाटिकैकापिपाम्भवेदितिदेवलोकेरितिगौडः दाक्षिणात्यास्तुयुग्मार्थंकुर्वति पत्रिकापूजाचपूर्वाह्णएवकार्या
 नतुमूलानुरोधान्मथ्यान्हादावितिकृत्यतत्वार्षोदेउकः ज्योतिषेऽपि पूर्वाह्णेनचपत्रिकाशुभकरेसंभ्रामधारवाहासा
 यान्हेवधवंधनादिकलहंसर्वक्षतंसर्वदा सप्तम्यामस्तगायांपद्विविशतिगृहंपत्रिकाश्रीफलाद्या राज्ञःसत्तांगराज्यं
 जनसुखमखिलहंतिमूलानुरोधात् तस्मात्सूर्वादयस्थानरपतिशुभदांसप्तमीप्राप्यदेवीं भूषालोवेशयेतांसक
 लजनहितारक्षसर्क्षैविहायेति अथसप्तम्यादिदिनत्रयाविहितंपत्रिकापूजनतत्कृत्यंचोच्यते नित्यविधिनिर्वर्त्यपूर्वं
 निर्मंत्रितविल्वसमीपंगत्यासंपूज्यागच्छवरदेदेवीतिपूर्वकमंत्रंपठित्वाप्रार्थयेत् विल्ववृक्षमहाभागसर्वदाशंकरप्रि
 य गृह्णित्वातवशासांतदुर्गापूजांकरेभ्यहं शाखाच्छेदोद्भवदुःखंनचकार्यंत्वयाप्रभोइति ततःकलद्रययुक्तंशोभना

मनपराजितादिगतामेकांशाखां रुद्रैर्द्वानरूपत्येनमंत्रेण मंत्रस्तु वनरूपतेशतवल्शोविरोहःसहस्रवल्शावि
वयस्तेम यन्वामयंस्वधितस्तेजमानःप्राणिनायमहतेसौभाग्येति कश्चितुच्छिधिफट् उच्छुंफट्स्वाहेतिमंत्रः तत
स्तांशाखाभानीयग्रहगणेषीठेसस्ताप्यविल्वशाखायैनामइत्यादिभिः पूजयित्वा विल्वशाखायांमृगमयप्रतिमायांच
देवामावाहनपुरसरंतरथैवपूजयित्वा माघमकादिबालिचंद्रत्वांदोलादिनाशाखांप्रतिमांचपूजाग्रहद्वारदेशमानायत
त्रैवस्थापयित्वापूजाग्रहस्थितानिभूतेभ्योनमइति गंधादिभिःसंपूज्य भूताःत्रैताःपिशाचाश्रयेवसंत्यन्नभूतले तेग्र
हणुतुमयदत्तोबालिरेप्रसाधितः योजितांगंधपुण्याद्यैर्बलिभिस्तर्पितास्तथा देशादस्माद्विनिःसृत्यपूजांपश्र्यंतुमत्क
तांभूतैभ्यएपमापमकबलिर्नमइतिसुषुषुजलोत्सर्गाणंबालितैभ्येदत्त्वा अपसर्पंतुतेभूतायेभूताभूमिपालकाः भूताना
मविरोधेनपूजाकर्मकरोम्यहमितिपठित्वा फडितिताभ्यपसारयेत् सर्पपार्दांश्र्यविकिरेत् तथाच कालिकापुराणे
स्थितेपुतत्रभूतेपुनैवेद्यमंडलंतथा विलुंपतिमहलुब्धानचग्रहणंतिदेवताः तस्माद्यत्नेनकर्तव्यंभूतानामपसारण
मिति शारदातिलके विकिरान्तिकिरेत्तत्रसत्सत्तान्शराणुना लाजाचंदनासिद्धार्थफलपुष्पकुशाक्षताः विकि
राइतिसंप्रोकाः सर्वाविधविनाशानाइति शाराणुःफडित्यखमंत्रः सचाभिमंत्रणविकरणेच ततःपुनःशाखायांप्रति
मायादेवींसंपूज्यश्रीशैलेत्यादिनेतव्योस्मिमायापच्छुषुषुदुर्गास्वरूपत इतिदुर्गास्वरूपतयाशाखांख्यात्वांगीतवाद्या
दद्योषेण प्रतिनासहितांतांपूजाग्रहप्रवेश्य आसोपितासिदुर्गादेवंमृगमयेश्रीफलेऽपिच स्थिरानितांतंभूत्वाभेग्रहैवंका
मदाभवेतिपूजास्थानेशोभनपीठोपरिस्थिरीकृत्य पूर्वोक्तप्रकारेणप्राणप्रतिषांक्रत्वा प्राणप्रतिषांभंत्रेणप्रतिषाप्यसपु
ष्पाक्षतानादाय आवाहयाम्यहदैर्वांमृगमयेश्रीफलेतथा कैलासाशित्तरादेविविंध्याद्रोहिंमपर्वतात् आणान्यविल्व
शाखायांचङ्किंकुरुसन्निधि भगवतिदुर्गाइहागच्छेत्सुमामावाह्य रथापितास्मिमादेविविश्रीफलेमृगमयेपिच आषु

मीपूजाविधिः श्राधर्म साचपूर्णाचैसैवखंडाचैत्रवमीविद्धाग्राह्या सप्तमीविद्धाया निविद्धत्वात्सर्वथानवमी
 विद्धैव ग्राह्यवचनानितुश्रुमिप्रकरणेष्वक्ष्यते श्रवणमुक्तनिर्णयामृतं भविष्योत्तरे तत्राष्टम्यांभद्रकाली दक्षयज्ञ
 विनाशिनी प्रादुर्भूतामहाघोरयोगिनीकोटिभिःसह श्रतोऽर्थपूजनीयासातस्मिन्नहनिमानवैः उपोषितैर्ब्रह्म
 माल्यधूपरत्नानुलेपनैः आमिषैर्विविधैःशार्कहोमैर्ब्राह्मणतर्पणैः विल्वपत्रैःश्रीकलैश्चबंदनेनयुतेनवा पशुभिःपान
 कर्हर्षीर्बाजागरेणवेति श्रयंचकेवलाष्टम्युपवासः पुत्रवतोनिषिद्धः उपवासंमहाष्टम्यांपुत्रवात्प्रसमाचरेत् यथा
 तथावापूतास्मात्प्रतीदेवींप्रपूजयेदितिकालिकापुराणोक्तेः श्रहतीतिश्रवणादिनपूजाप्रतीयते निशायांपूजितादेवीत्थने
 नप्रागुक्तवचनेनकन्यासंस्थेरेवावित्यादिनाचाष्टम्यांशंवावपिपूजनंकर्त्तंयानित्युक्तं विशेषतोऽपिपूजनंतत्रकर्त्तव्यमि
 तितत्र पुनः पूजां तथाष्टम्यांविधिंपणसमाचरेत् जागारंचत्थयंकुर्याद्द्विद्विदानंमहानिशीति कालतश्चविवेचने
 देवीपुराणे पशुघातःप्रकर्त्तव्योगवयाजवधस्तथा देवींतुपूजयित्वावेश्वरैरात्रेऽष्टम्यांपुत्रघातयंतिपशुन्मत्सयाते
 भवंतिमहाबलाः बलिचयेप्रयच्छतिसर्वभूतविनाशनं तेषांतुत्पद्यतेदेवीयावत्कल्पंतुशांकरभित्यादि भविष्योत्त
 रे तस्यांसदापूजनीयाचामुंडामुंडमालिनी तस्यांयेह्यपयुञ्जतेप्राणिनोमहिषादयः सर्वैतेस्वर्गातिपांतिश्रतांपापं
 नविद्यते यावन्नचालयेद्भ्राजंपशुस्तावन्नहन्यते नतथाबलिदानेनपुष्पधूपविलेपनैः यथासंतुप्यतेमैर्भेदिषैर्वि
 ध्यवाासिनी बलिदानंचमांसिनमयेनसहितौदनं सप्तम्यांपत्रिकापूजाश्रष्टम्यांचाप्युपोषणं पूजाचजागरश्चैव न
 वन्यांविधिवद्विलिरिति श्रवणवरत्रेषु स्वातिनक्षत्रेसाश्वत्याश्वपूजनमुक्तंदेवीपुराणे श्रथयुक्शुक्लप्रतिपत्स्त्रातिपु
 केशुभेदिने पूर्वमुञ्चैः श्रवानामप्रथमंश्रियमाहरत् तस्मात्साश्वनरैः सोत्रपूजयोऽसौश्रद्धयान्वितैः पूजनीयाश्वतुरगा
 नवमंयावदेवहिशांतिस्त्वरथ्यपनंकार्यतदातेपांतिदिने यान्यंभल्लातकंकणवचासिद्धार्थकास्तथा पंचवर्षेनसत्रेण

अथितेषातुबंधयेत् वायव्यैर्वासुणैः सौरैः शार्कैर्भैः सर्वैः ण्वैः वैश्वदेवैस्तथाग्नेर्षहोमः कार्यादिनेदिने अन्नवाप
 नैरित्यादिवहुवचनेभ्यः प्रत्येककर्मिजलाधिकरणन्यायेन मंत्रेषुत्रिवलभ्यते तुरंगारक्षणीयारतुपुरुषैः शस्त्र
 पाणिभिः नचसाह्याः कचित्तन्नचवाह्याः कथंचनेति एतदुत्तरकृत्यं भविष्योत्तरे जयाभिजाधीनृपतिः प्राति
 पत्नभूतिक्रमात् लोहाभिसारिककर्मकारयेयावददृष्टमीमिति लोहाभिसारिकविधानं तत्रैकोकं प्राशुदकप्रवणेशेष
 ताकाभिरलंकृतं मंडपंकारयेद्विंशत्यनवससकरंवरं षोडशहस्तप्रमाणमित्यर्थः आग्नेयंकारयेत्कुंडं हस्तमात्रं स
 शोभनं मेखलात्रयसंयुक्तं योऽथश्वदलाभया राजचिन्हानिसर्वाणिशस्त्रान्यन्यानि यानि च आनीयमंडपेतानि
 सर्वाण्यत्राधिवासयेत् ततस्तुब्राह्मणः स्नातः शुक्लावरधरः शुचिः उक्तंकारपूर्वकं भैः स्नाच्छिर्जुह्वयाद्वृत्तं लोहनामाभ
 वत्पूर्वदानवः सुमहाबलः सदैवैः समरेकुरोवहुयाशकलौकितः तदंगसंभवं सर्वलोहंसदृश्यतेक्षितो शस्त्रास्त्रभै
 ह्यैतव्यं पायसंघृतसंयुतं हुतशेषंतुरंगाणांजातमुपहारयेत् लोहाभिसारिककर्मतेनैतदृषिभिः रघुवं वृतपत्यय
 णानश्वान्गजांश्चसमलंकृतान् आमयेन्नगरैर्नित्यं वंदिष्यांश्च पुरस्कृतान् प्रत्यहंत्यपतिः स्नात्वासंपूजयिष्येदेवताः
 पूजयेद्ब्राह्मणचिन्हानिफलमालयाविलेपनैः हुतशेषं प्रदातव्यमौपनायनिकेगजे तस्याभिसारणाद्राज्ञोविजयः समु
 दाहृतः पूजामंत्रान्प्रवक्ष्यामिपुराणोक्तानहंतव धैः पूजिताः प्रयच्छंतिकार्तिमार्युयशोबलमिति शालिहोत्रे
 नीराजितैश्चतुरगैः कृतेचलोहाभिसारिकेऽथ्युजे अभिषिकेराजाश्वेततोत्तृपाणांभवद्यात्रा अथ्युक्शुक्लतिथौ द्वि
 तीयादिकेसप्तरात्रंतु वडवारूपेणैकास्वातिः सूर्यस्यवहतिरथं साभारेणक्रांताक्रुद्धाश्वपान्तिरीक्षतेऽर्भक्षिणं तेषां
 तैजः सत्वंबलं चमृह्णाति सावडवा तस्मात्स्वात्पुण्याताद्वाजिनोपीडाचमवति एवंचसप्तरात्रंस्वातेः संपातएषानि
 दिष्टः तत्रादिवाकरैरुत्तररुष्टावाजिनैरिदंश्याः अथप्रयोगः षोडशहस्तं प्रमाणं मंडपं पताकोपशोभितमैशान

प्रपणुदेशविधायतदानेश्वरं हस्तमात्रमेखलमश्वत्थदलेपमयोनिषुकं मनोहरकुंडविधायमंडपैशानदेशोरजाचिन्हा
 निशद्याणिस्थापयेत् अश्वशालांचगोमयालितानां सर्वातेषु टनेन जनसंचारवार्जितानानाणुषु फलाद्यलंकृतांधूपितांक
 र्वा तस्यामुदयास्त्रागेव स्नापितानलंकृतानिर्जलयुष्पमालाभिरलंकृतान्तरुगान्सूर्धकरस्पर्शवर्जं शालपाण्यः पु
 रुषाः सप्ताहं रक्षेयुः तेषां कंठदेशेषु गुग्गुलामलकीधान्यभञ्जितकफुष्वचापामागंवीजलोहश्चेतसर्वपाणांपंचवर्णं
 सूत्रेणवस्त्रेषु टलिकांकृत्वावधीयात् प्रतिपदः स्वातियोगाभावे यस्यान्तिथौ स्वातियोगः प्रातर्भवति तामा
 रभ्य नवमीपर्यंतमश्वपूजाकार्या अश्वमुक्ताशुक्लपक्षेतुस्वातियोगेशुभेदिने इतिप्रकृत्य ब्राह्मे वाजिनोरजन
 विधिरितिसंप्रदायविदः शन्येतु सत्यानसत्यामपिस्वात्यांप्रतिपदि चित्रावैधृतियोगद्वितीयायां पंचम्यांवा
 श्वपूजारंभः वाजिनोरजनंपश्याद्विवाचित्रांचवैधृतिमित्यश्वशास्त्रोक्तिरित्याहुः द्वितीयाविधिश्च ऽप्यवहारो
 क्षये आश्वयुजे शुक्लपक्षेतिथौ द्वितीयादि सप्तरात्रं तु तत्रादिवाकरकिरणैररुष्टुष्टावाजिनोरक्षयाः गुग्गुलुंहिंगल
 वैववचापामागंतुलान् लोहंसिद्धार्थकं वैवधीयाद्वाजिकंठके ग्रहहोमश्वकर्तव्येग्रहणामर्चनतथेति तु नीयापंच
 म्योरधि विधिदंष्टागोवैदाण्ये स्वात्यादित्ये तृतीयादौ सप्ताह्याश्विनोमिति रक्षांकृत्वाह्वयानांतुशांत्यात्तीराज्येत्
 तइति भूपालवल्गुभे कार्तिकेमासि पूर्णायामष्टम्यां द्वादशीदिने आश्विने शुक्लपंचम्यां हयनीराजनं स्पृशति च
 त्रपंचम्यंतो ककालेषु वैवात्तदनारंभे गौणकालत्वेनाष्टमीद्वादशी पूर्णमास्ये विहितोऽहोऽयं सौगाधिकपुष्पंचसूर्धव
 र्छोचवर्जयेदितिहयशारीरवचनात् सौगाधिकंतुकल्हारमित्यमरः सूर्धवर्छोदुरदुरेतिप्रसिद्धा ततोपजमत्तदेशा
 कालसंकीर्णसकलशत्रुजयसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वरश्रीस्यर्थलोहाभिमारिकंयज्ञं वाजिनोरजनसहितं कल्पियइति
 संकल्प्य गणेशपूजादिशाचापवर्षणान्तं कुर्यात् तत आचार्यः प्रत्यक्षाश्वपजनारपर्व प्रतिमादौ उच्चैः श्वः पजाविधाय

श्रान्तिहिताःकेतवःस्युःस्वाहा वरुणायेदं उँउरुळ्हिराजावरुणश्चकारसूर्यायपथामन्वेतुवाहु अपदेवपादाप्रात
 धानवेकरुतापवकाहदयाविधश्विस्वाहा वरुणायेदं उदुर्यमिततिरुदृणांप्रस्कथः सूर्योगायत्री वाजिनीरा
 जनप्रधानहोमविनियोगः उँउदुर्यजातवेदसंदेवंवहंतिकेतवः दशविश्वायसूर्यस्वाहा सूर्यायेदं उँअप्येताय
 वेयथा नक्षत्रायंत्यकामिःसुरायविश्वक्षसेस्वाहा सूर्यायेदं उक्थमिंद्रायेशस्यवर्धनंपुरानिपथे शक्रोयथासु
 तेषुणोरारणेसरव्येषुष तस्मिन्सखित्वइमहँतरायेनंसुर्वार्षसशक्रनुतनः शक्रदिंद्रोवसुदयमानः स्वाहा इंद्रायेदं
 न्येधनसोतारंद्रायसोमर्वीरायशक्रापथ भरापिवमर्पायस्वाहा इंद्रायेदं अतोदेवेतितिरुदृणांमिधातीर्थीर्वेणु
 गायत्रीवाजिनीराजनप्रधानहोमविनियोगः उँश्रतोदेवाभवंतुनोयतोविणुर्वचक्रमे एणिय्याःसप्तधामभिः
 स्वाहा विणुवइदं उँइदंविणुर्वचक्रमेत्रेथानिदथेपदं समूढमस्यपांळसुरस्वाहा विणुवइदं उँमंत्रिणीपदा
 विचक्रमेविणुर्गोपाश्रदाभ्यः श्रतोधर्माणिधारयन्स्वाहा विणुवइदं श्रोमासइतितिरुदृणांमधुच्छंदाविश्वेदेव।
 गायत्री वाजिनीराजनप्रधानहोमे- उँश्रोमासश्रपर्णाधृतोविश्वेदेवासआगत दाश्रांसोदाशुपः सुजतंस्वाहा
 विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं उँविश्वेदेवासोश्रसुरःसुनमागतरूप्यः उन्नाइवत्तराणिस्वाहा विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं
 उँविश्वेदेवासोश्रस्त्रिधएहिभायसोश्रप्रदुहः मेधंजुपंतवन्हयेस्वाहा विश्वेभ्योदेवेभ्यइदं श्रग्निमीलइति
 तिरुदृणांमधुच्छंदाश्रग्निर्गायत्री वाजिनीराजनप्रधानहोमे- उँश्रग्निमीलपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजं हीतारंरन्
 धातमंस्वाहा श्रग्णयइदं उँश्रग्निःपूर्वाभिर्ऋषिभिरीयोनूतनैरुत सदेवांएहवदथ्यतिस्याहा श्रग्णयइदं उँश्रग्नि
 नारयिमश्रवत्पोषवादेवेदियेयशसंवीरवतमंस्वाहा श्रग्णयइदं इतिऋक्शाखिनां श्रग्णयजुःशाखिनंपंजमाना
 पक्षितास्तच्छाखीयमंत्रांलिरुपंतं पीवोपीनोश्रवारयोत्यस्यरायेनुयामिति श्रान्तोतियुक्त्रिसितितिरुदृणांविष्वक्ऋषिः

वायुर्देवता त्रिष्टुप्छंदः वाजिनीराजनप्रधानहोमेविनियोगः एवमग्रेऽपि विनियोगो ज्ञातव्यः उर्षीवोअ
 जारियवृधः समेधाः श्वेतः सिशक्तिनियुतामभिः श्रितेवायेव सुमनसो वितरशुर्वैश्वनरः स्वपत्याजिचक्रुः स्वाहा
 रायेनुयंजज्ञतूरोदसीमे रायेद्वीधिपणाथातिदेवं श्रधवायुर्नियतः सश्रतस्वाउतश्रेतं वसुधितिर्निरकेस्वाहा आ
 नोनियुद्धिः शतिनीनि रध्वरंसहस्त्रिणीभिरुपयाहि यज्ञं वायोऽश्रिमन्सर्वनेमादयस्वयूपं पातस्वस्तिभिः सदानः स्वा
 हा इदंवायेवेनममइतितिरहृणांत्यागः उरुश्रंहिराजाइमंमेतत्वायाभाति तिरहृणासृचां शुनः शोफेवरुणऽश्रायं
 तयोस्त्रिष्टुप् मध्यमायागायत्री उरुहिराजावरुणश्चकारसूर्यायंपंथामन्वेतवाड अर्पदेपपादाप्रतिपातवेकरु
 तापवकाहृदयाविधाश्चिस्त्रवाहा इमंमेवरुणः शुधीहवमयाचसृडय त्वामवरुराचकेस्वाहा तत्वायाभिन्नहृणा
 वंदमानस्वदाशारतेयजमानोहविभिः अहेडमानोवरुणेहोऽधुरुशश्रंसमानआयुः प्रमोषीः स्वाहा ३ इदंवरुणा
 य उद्वयंतमदुदयमित्द्वयोः प्रस्कपवः सूर्यः क्रमेणानुष्टुप्गायत्री चित्राभिति कुस्मश्रागिरसः सूर्यास्त्रिष्टुप् उद्वयंत
 मसरुरिरिस्वः परयंतउत्तरदेवंदेवनाः सूर्यमगन्मज्योतिरुत्तमं उदुत्यंजातवेदसंदेवंवहंतिकेतवः दशोविश्वायसूर्यं र
 चित्रंदेवानामुदगादनीकं चक्षुर्भन्नस्यवरुणस्याग्नेः श्राप्रायावापुथिवीभ्रंतरिक्षश्रंसूर्यं श्रात्माजगतस्वतस्वपश्रस्वा
 हा इदंसूर्याय ज्ञातारमित्यस्यगर्गः इंद्रः सुत्रामानस्यवयदत्पनयोः प्रजापत्यथिवसरितः ऋषयइंद्रो देवतात्रिष्टु
 प् ज्ञातारमिद्रमवितारमिद्रश्रुहवेहवेसुहवश्रुरमिद्रं कयामिशक्रपुरुहूतामिद्रश्रुस्वस्तिनोमथवाधाविंद्रः स्वाहा
 इंद्रः सुत्रामास्ववाडश्रुवोभिः सुमदीकोभवतुविश्ववेदाः वाधतद्विषोअभयंकणोतु सुवीर्यस्यपतयः रूयामस्वा
 हा तस्यवयश्रंसुमतीयद्विषस्यापिभद्रंसौमनसेस्याम सुसुत्रामास्ववाश्रुइंद्रोऽश्रस्मेश्राराश्चिद्रेषः सनुतयुयोतुस्वा
 हा ३ इदमिद्राय इदंविष्णुरिष्यस्यनेधातिथिः ऋषिर्विष्णुर्गायत्री इरावतीत्यस्यवसिष्ठोविष्णुः त्रिष्टुप् उरुविष्णो

इत्यस्य प्रजापतिर्विष्णुः शत्रुष्टुप् इदं विष्णुर्विचक्रमेनेषानि देवेषु दंसमूढमस्वपाश्रंसुरेस्वाहा इति वैश्वानुमतिरिभूतं
 सूयवासि नीमनवेदशस्ये व्यस्तवाद्दिदसि विष्णुरेदधारष्टथिधीमभितोमयुसै उरुविष्णोविकनस्योरुक्षयं प्रनस्कृ
 धि धृतधृतयोनेपिवयज्ञपतिरतिरस्वाहा ३ इदं विष्णुवेनमः उंमासइतिमधुच्छंदाविश्वेदेवासइत्यस्य गृत्समदः वि
 श्वेदेवादेवता गायत्र्योविश्वेदेवासइत्यस्याः सुहोनादयोविश्वेदेवाः त्रिष्टुप् उंमासश्र्वर्षुण्णधृतीर्विश्वेदेवासश्चागतदा
 श्राश्रंसोदाश्रुपः सुतस्वाहा विश्वेदेवासोऽप्रभुरः सुतमागततूर्ण्य चस्त्राह्वत्स्वसुराणिस्वाहा विश्वेदेवाः शृणुतेम
 श्रह्वंमेये अंतरिक्षे य एषयविष्ट येऽग्निजिह्वाउतवायजज्ञा आसाधास्मिन्वाहिंमिमादधश्रस्वाहा इदं वि
 श्वभ्योदेवभ्योनामम श्रमेनेयेत्यस्य श्रगस्वयन्नृपिः श्रयन्नइति प्रजापतिः ऋषिः श्रग्निदेवता त्रिष्टुभौ यममइ
 तिमधुच्छदाश्रान्निर्गायत्री श्रमेनयस्य श्रगार्षिऽ अस्मान्निश्चानि देववपुनातिविद्वान् ययोष्यजुहुराणेनोभूयिष्टाति
 मजकिंविधेमस्वाहा श्रयन्नोऽग्निर्वैरिक्स्फुणोत्वयंस्यः पुरएतुप्रभिदन् श्रयवाजंजधतुवाजसातावयश्रज्जवय
 तुजर्हपाणस्वाहा यममोर्हसुमर्हमवांवाजेपुयजुनाः सयताश्रथतीरिषः स्वाहा इदममये नमम शाल्वाह
 मर्षैः प्रतिमर्षमष्टांतरंश्रतमष्टांश्रितीर्वाऽष्टौवाधृतपायसाज्याहुतीहुंत्वा हुतशेषंतुरंगगजेभ्योदद्यादिति इति प्र
 योगः श्रथंसंमलंकृतांसंपत्येणानश्रान्गजांश्च वाद्ययोषपुरस्संरसंगरेप्रत्यहश्रामयेत् ततो राजाकृतमंगल
 रत्नानःपितृदेवताः सपूज्याविजयारोगयादिदुखार्थं छत्रादिपूजनमहंकरिष्यइतिसंकल्प्य छत्रायनमइत्यादिमन्त्रेण
 गथादिभिः सपूज्यइति पठेत् यशंनुद. छंदयतिशिवामेभावसुधरां तथाच्छादयराजानं विजयारोभयदुहये श्रथ
 चामरमर्षशशाककरसंकावाक्षारडिडरिपांडर प्रोत्सारयाशुदरितं चामरामरदुर्लभ श्रथखड्गमंज्रः श्रसिर्वि
 शसन्तः खड्गस्तीक्ष्णधारोदुरासंदः श्रिभाभिं विजयश्रैवधर्माधारस्तथैवच. इत्यष्टौ तनुमानिभक्वपसुक्ताः त्रिवेषुसा

नक्षत्रं कृत्तिकाते तु गुरुर्देवो महेश्वरः हिरण्यं च शरीरे ते धाता देवो जनार्दनः पितृपितामहे दिवस्त्वं मांपालय सर्वदा
 नीलजाम्बूतसंकाशस्तीक्ष्णदंष्ट्रः कृशादरः भावशुद्धोऽमर्षणश्च अतितेजास्तथैव च इयं येन धृताक्षिणी हितश्च
 महिषासुरः तीक्ष्णधाराय शुद्धापयतैर्मखड्गापयते नमइति श्रत्रेके चिन्मंत्रामहानिवंधेष्वदृष्टान्नापि पद्धतिदृष्टालिस्त्वं ते
 अथ कटारमंत्रः रक्षेमानि गजान्नक्षत्रक्षवाजिधानानि च मम देहं सदा रक्ष कटारकनमोऽस्मृते अथ लुरिकामंत्रः सर्वानुवा
 नां प्रथमं निर्मिताऽसि पिनाकिना शूलानुवादिनिष्कृष्य कृत्वा मुष्टिग्रहं शुभं चांडिकायाः प्रदत्ताऽसि सर्वदुष्टनिवाह
 णी तथा विस्तारिता थासि देवानां प्रातिपादिता सर्वस्त्वांगभूतासि सर्वांशुभनिवाहिणी लुरिकेरक्षमानित्यं शांतिवच्छ
 नमोऽस्तुते अथ चर्ममंत्रः चांडिकायाः प्रदत्तं त्वं सर्वदुष्टानि वर्हेण त्वयानि स्तारिता देवाः सुप्रतिष्ठिपेता
 महैः अतस्त्वयि वलं सर्वैर्दिव्यस्तदेवसतमैः तस्मादायो धेने रक्ष शत्रून्नाशय सर्वदा अथ चापमंत्रः सर्वायुधम
 हा मात्र सर्वदेवारि सुदन चापमांसमरे रक्ष साकं शरवरीरिह धृतः कृष्णेन रक्षाशैसहाराय हरैण च त्रयामूर्तिगत
 देवं धनु रखं न मान्यहम् अथ शक्तिपूजा शक्तिस्त्वं सर्वदेवानां प्रहस्य च विशेषतः शक्तिरूपेण देवित्वं रक्षां कु
 रनमोऽस्तुते अथ कुंतमंत्रः प्रासपातय शत्रूस्त्वमनयानाकमायया गृह्णाण जीवितं तेषां मम सैन्यं च रक्षय
 अथाग्निप्रव्रमंत्रः अग्निशस्त्रानमस्तेऽस्तु दूरतः शत्रूनाशन शत्रून् दहहि शीघ्रं त्वं शिवं मे कुरु सर्वदा अथ पाशमंत्रः
 पाशास्त्वं नागरूपोऽसि विषपूर्णविषोद्भवः शत्रवो हि त्वया बध्ना नागपाशानमोऽस्तुते अथ परशुमंत्रः परशोत्वमहा
 तीक्ष्णसर्वदेवारि सुदन देव्याहस्तास्थिनो विल्यं शत्रून् क्षयनमोऽस्तुते अथ ध्वजमंत्रः शक्रकेतो महार्वायी सुपूर्णस्त्व
 द्युपाश्रितः पक्षिराजनमस्तेऽस्तु तथानारयण ध्वज काश्यपेयारुणश्चातर्नागरे विष्णुवाहन अग्रमेव दुराध
 रं रेणुदेवारि सुदन शरुमान्मारुतगतिस्त्वयि सन्निहितो यतः सायचर्मपुष्यान्पुष्यान् रक्षस्त्वं च रिपून् दह

अथपताकामंत्रः हुतभुववसवोरुद्रवायुः सोमोमहर्षयः नागकिन्नरगंधर्वयक्षभूतगणग्रहाः प्रमथस्तुस
 दादित्यभूतशोमातृभिःसह शक्रःसेनापतिःस्कंदोवरुणश्चाश्रितस्त्वयि प्रदहंतुरिपून्सर्वान्राजाविजयमच्छ
 तु यानिप्रयुक्तान्यरिभिरिषुधानिसमंततः पतंतुपरिश्रवाणहंतानितवतेजसा हिरण्यकशिपोर्युद्धेयुद्धेदेवासुरे
 तथा कालनेमिवधेयुद्धेयुद्धेत्रिपुरयातने शोभिताऽसितथैवाद्यशोभयारुमांश्चसंस्मर नीलांश्वेतानिमिहंष्ट्रवा
 नरयंत्वाशुन्यारयः व्याधिभिर्विधैर्धोरैः शस्त्रैश्चयुधिनिर्जिताः सद्यःस्वस्थामवंत्स्वस्मात्त्वद्वतनापमार्जिताः
 पूतनारिधतीनास्त्राकालरात्रिश्चयास्मृता दहत्याशुरिपून्सर्वान्पताकेत्वंमयार्जिता श्रयकनकदंडमंत्र. प्रोत्सा
 रणायदुष्टानांसाधुसंरक्षणाय च ब्रह्मणानिर्मितश्चासिन्व्यवहारप्रसिद्धये यशोदेहिमुखदेहिजयदोभवभूपतेः
 ताडयस्वरिपून्सर्वान्हेमदंडनमोऽस्तुते अश्रद्धुदुभिमंत्रः दुंदुभेत्वंसपत्नानांधोरौहदनकर्षणः तथाऽस्तुतवशब्दे
 नहर्षास्माकंमुद्रावहः भवभूमिपसैन्यानांतथाविजयवर्द्धनः यथाजामीतयोपेणप्रह्वयंतिवर्हणः तथाऽस्तुतवश
 ब्देनहर्षास्माकंमुद्रावहः यथाजामीतशब्देनस्त्रीणांजासोऽभिजायते तथैवतवशब्देनत्रस्यंत्वस्मद्विपेरणे अथ
 शंखमंत्रः पुण्यस्त्वंशंखपुण्यानामंगलानांचमंगलं विष्णुनाविधूतोनित्यमदशशांतिप्रदोभव अथसिंहसंनमंत्रः
 विजयोजयदेजतारिपुहंताशुभंकरः दुःखहादुर्भदःशांतः सर्वारिष्टविनाशनः एतेवैसाविषोयस्मान्नाभिंहामहाबलाः
 तेनसिंहसनेतिस्त्वैर्दुर्भैश्चैश्चगीयसे त्वयिरिथतः शिवः शांतस्त्वयिशक्रः सुरेश्वरः त्वयिरिथतोहरिर्देवस्त्वदर्थेनप्य
 तैतपःनमस्तेसर्वतोभद्रभद्रदोभवभूपतेः त्रैलोक्यजयसर्वस्वसिंहसंननमोऽस्तुते अथशंखसंपूज्यतद्वक्षिणकर्णेजपेत्
 कुलाभिजनजात्याचलक्षणेऽर्धजनात्मैः भर्तारमभिरक्षत्वंशिवंतवभवेदिति कशाघातमाधिधानक्षमस्त्वतुरगो
 तम नतोऽश्वायमक्षयंदत्वा अश्वराजपुरोधास्तुविष्णुस्तेपुरतः स्थितः वरुणः पाशहस्तस्त्वांष्टुनः परिरक्षतु

वैवस्वतकुर्वेत्त्रयार्थयोरभिरक्षतां चंद्रादित्यापृथ्वंशउदरं पृथिवीधरः रक्षंतुवक्रगंधर्वावलामिंद्रोददातुते हविःश्री
 पामतिप्रारथंविजयार्थमर्हापतेः ततश्चाचमनीयं दत्त्वाभुततिपठेत् गंधर्वकुलजातरत्वंमाभूयाः कुलदूषकः ब्रह्म
 णः सत्यवाक्येनसोमस्यवरुणस्य च प्रभावाच्चहुताशस्यवद्वैयवंतुरंगमान् तेजसाचैवसूर्यस्य मुनिनातपसातथा
 रुद्रस्यब्रह्मचर्येणपवनस्यबलेन च स्मरत्वंराजपुत्रचक्रेस्तुभंचमणिस्मर सुरसुरैर्मध्यमानक्षारोदादृष्टगादिभिः
 जातउच्चैःश्रवाः पूर्वतेनजातोसितस्मर पांगतिब्रह्महागच्छन्मातहापितहातथा भूमिहाऽन्तवादीक्षत्रियश्च
 पराङ्मुखः सूर्याचंद्रमसौवायुर्यावरुपपथातिदुष्कृतं ब्रजाश्वतांगतिक्षिप्रतच्चपापंभवेत्तव विकृतिपादिगच्छेया
 युद्धाश्वनितुरंगम रिपुविजित्यसमरेसहभर्जासुखीभव २० ततः सुखमानासिध्यर्थंशिविकांपूजयेत् तत्रमंत्रः
 महेंद्रनिर्मतेदिव्यदेवराजादिसेविते शिविकेरक्षमानित्यंसदानेसन्निधौभव निमित्तासिकुबेरण्वात्येनिद्रासुखा
 र्थिना शिविकेपाहिमानित्यंशांतिदिहिनमोऽस्तुते रिपुक्षयकामोरथंपूजयेत् तत्रमंत्रः शस्त्रास्त्रधारणार्थायनिर्म
 तोविश्वकर्मणा रथनेमिस्वनेर्षोरैरिपोहंदयकंपनः २१ युद्धेजयाप्राप्त्यर्थंगजंपूजयेत् कुमुदैरावणौपद्मः पुष्प
 दंतोथवामनः सुप्रतीकोजनेनीलएतेऽष्टौदेवयोनयः तेषांपुत्राश्चर्षाश्चवनान्यष्टौसमाश्रिताः मंद्रोमद्रोमृगशर्ष
 वंगजसंकीर्णएव च वनेवनेप्रसूतास्तेस्मरयोर्निमहागज पांतुत्वांसवोरुद्राऽग्नादित्याःसमरुद्रणाः भर्तारंरक्षनागं
 द्रस्वामीचप्रतिपात्पतां श्रवाशुह्रिजयंपुद्गेगमनेस्वस्तितान्ब्रज श्रीस्तेसोमाद्वलंबिष्णोरुतेजः सूर्याजगोऽनिलत्
 र्थयैर्मरोर्जयंरुद्राथायोदेवात्पुंरंरात् युद्धेरक्षंतुनागास्त्वांदिशश्चसहृदैवतैः श्रथिनोसहगंधर्वैःपांतुत्वांसर्वतःसदा
 चिन्हपूजनं तथैवकर्मचिन्हानिपूज्यानिस्त्वानिश्चितिपिभिः लोहाभिसारिकर्मकृत्वैवंमंत्रपूर्वक एवंकृत्वातथाष्टभया
 पूर्वाह्णस्नानमाचरेत् दारुणिविचित्रतेरण्विन्यस्वैशोभनेस्थाने पुरतोविन्यस्तमृगांविचित्रगृहमध्यगारंनतां

कुंक्रमचंपकचंदनचतुरस्रसमैःशैलपिष्टैश्च चर्चितगानांचंडांकुसुमैरभ्यर्चयंधद्वभिः कुमुदैःसपत्रकुसुमैः सदीपधूपैः
सन्नवधैः मांसैर्वलयुपहारैर्मंगलशब्दैः समुच्चरितैः विहितच्छर्यानैः स्पंदनाशितशस्त्रधारिजनलोकैः तुष्टैर्वरवत्त्रा
दितुनिवेशसर्वमेवभगवत्सु जयतीत्यादिपूजाभंगः विरवपत्रमंत्रस्तु अस्तोन्नवंक्षीरदक्षमित्यादि दुर्गासापूज
नायातुतादिनेत्रोणुपुष्पकैरित्युक्त्वाद्वात्रापिद्वोणुपुष्पसमर्पयेत्तत्रमंत्रोच्चक्षविष्णुशिवानामित्यादिसप्तमीप्रकरणेद्रष्ट
व्यः ततःपुष्पांजलिदद्यादिति इत्यष्टम्यामहःकृत्यं अत्रराजाविजयकामोऽर्धरात्रि विशेषपूजापूर्वकं बलि
दद्यात् तदर्धयामिनोशेषेविजयार्थंनृपोत्तमः पंचाब्दंलक्षणोपेतंगंधधूपस्त्रगार्चितं विधिवत्कालिकालीतिज
प्यासद्भुगेनघातयेदितिदेवापुराणात् अत्रनैमित्तिकपूजोत्तरंरात्रौचतुःषष्टियोगिनीपूजाकार्या तत्रामानितु विज
यार्थेनमः १ मंगलायैनमः २ उर्मद्रायैनमः ३ उर्ध्वायैनमः ४ उर्ष्यायैनमः ५ उर्क्षमायैनमः ६ उर्शिया
यैनमः ७ उर्सायैनमः ८ उर्ममायैनमः ९ उर्शियैनमः १० उर्मरयैनमः ११ उर्मदीत्यायैनमः १२ उर्मकां
त्यैनमः १३ उर्मशस्त्रियैनमः १४ उर्मलक्ष्म्यैनमः १५ उर्मईश्वर्यैनमः १६ उर्मद्वैतैनमः १७ उर्मसाध्वै
नमः १८ उर्मजयायैनमः १९ उर्मब्राह्म्यैनमः २० उर्मजयंत्यैनमः २१ उर्मप्रराजितायैनमः २२ उर्मजि
तायैनमः २३ उर्ममानस्यैनमः २४ उर्मईश्वतायैनमः २५ उर्मद्विर्यैनमः २६ उर्ममायायैनमः २७ उर्महा
मायायैनमः २८ उर्मोहिन्त्यैनमः २९ उर्मरतिलासयैनमः ३० उर्मारायैनमः ३१ उर्मिमलायैनमः ३२
उर्मोर्वैनमः ३३ उर्मशरणायैनमः ३४ उर्मोक्तियैनमः ३५ उर्मोत्थैनमः ३६ उर्मदुर्गायैनमः ३७ उर्मक्रियायै
नमः ३८ उर्मशरुंधत्यैनमः ३९ उर्मघंटायैनमः ४० उर्मकर्णायैनमः ४१ उर्मकपालिन्यैनमः ४२ उर्मोक्षायै
नमः ४३ उर्मसायैनमः ४४ उर्मनिनेत्रायैनमः ४५ उर्मसमरूपायैनमः ४६ उर्मवहुरुपायैनमः ४७ उर्मवहुरुपायैनमः ४८

ॐरिपूहार्थनमः ४९ ॐश्रंभिकाथैनमः ५० ॐचार्थिकाथैनमः ५१ ॐसुरपूजिताथैनमः ५२ ॐवैवस्वथैनमः ५३
 ॐकौमार्यैनमः ५४ ॐमहालक्ष्म्यैनमः ५५ ॐहासरस्वथैनमः ५६ ॐकार्तिक्यैनमः ५७ ॐशिवदूथैन
 मः ५८ ॐचामुंडाथैनमः ५९ ॐब्रह्माण्यैनमः ६० ॐमाहेश्वर्यैनमः ६१ ॐवैष्णव्यैनमः ६२ ॐवाराह
 नमः ६३ ॐइंद्रायैनमः ६४ ततःखड्गनमस्कृत्यशत्रूणांघातसिद्धये इच्छेच्चविजयंराज्यंसुभिक्षंच।त्मनो।नृपः
 ततःपुनःप्रणम्याद्यसंस्मरन्हृदयेशिवां ततो जपजयालापैः स्तवंकुर्यादिमंततः सर्वमंगलमांगल्योशिवेसर्वाथ
 साधिके उभेचश्र्विकेगौरिनारायणिनमोऽस्तुते कुंकुमेनसमालम्ब्येचंदनेनविलेपिते बिल्वपत्रकृतापीडुर्गोऽहंश
 रणगतः सर्वकृत्वतिकौरव्यश्र्मण्यंजागरंनिशि नटनत्कगीतैश्चकारयेच्चमहोरसवं एवंहृष्टोनिशांतं।त्वा।प्र
 भतेचारुणोदये घातयेन्महिषान्मेघान्स्टोतकंधरान् शतमर्दंशतंचापितदर्द्वैवायथेच्छया सुरास्रवभूतैः
 कुंभस्तर्पयेत्परमशरणां कापालिकेभ्यस्तद्देयदीनानाथेभ्यएवच दासीदासजनैर्देयतद्भकेभ्यस्तथैवच सर्वावि
 भयकैतियसुहृत्संबंधिवंधुषु ततोपरहृणसमयेनवनम्यांवीर्योरुचितां भवानीं।धामयेद्राष्ट्रेस्वयंराजास्वसैन्यवान्
 श्राद्धैःपुरुषैर्वापिरथयुक्तैःसुशिक्षितैः शनैःशनैरनुनयेज्वलाद्दिर्घपृक्षकैः श्राकृष्टखड्गैर्षीथैश्चधानुर्कैश्च
 गालिमैः नदाद्भिःशंखपटहैर्नृत्यदम्भिर्वहूचारणैः कश्चिच्चोपोषितोवीरोविधृतोऽप्येनखड्गवान् भूतेभ्यश्चबलिदद्या
 न्मंत्रेणानेनसाभिधं सरकंसजलंचान्द्रगंधपुष्पाक्षतैर्वृतं श्रीर्त्वांवारान्सशूलैर्नदिनिविदक्षुकिरेद्वलिं मंत्राश्च
 वलिंघृष्टं।विमदेवाश्रादित्यावसवस्तथा मरुतश्चाश्विनैरुद्राः सुपर्णाःपद्मनाभहाः शसुरायातुधानाश्चपिशा
 चोरगाराक्षसाः ङाकिन्योपक्षवतालापोनिन्यःपूतनाःशिवाः जंभकाःसिद्धगंधर्वामालाविधाधरानगाः दिक्पा
 लालोकपालाश्चपेचविघ्नविनायकाः जगतांक्षांतिकर्तारोव्रह्माद्याश्चमहर्षयः माविघ्नमाचमेपापंमासंतुपरिपीथे

नः सौम्याभवंतत्तत्ताश्चभूतव्रताःसुखावहाइति महिषमिन्महामयेत्यादितुर्गाशियाशांतिं करीमिन्यादिचपठेत् अष्ट
 न्यांचचतुर्दशानवम्यांचैकचेतसइतिमाकंडेयपुराणवचनात् चंडीपाठोऽपि विशेषतःकार्यः अत्र गौरीतृतीयाव
 ल्कर्मकालव्यापेशाखंवाधिवानवमीयुतायामेवरात्रावसत्याष्टम्यांनवमीपूजयासहंतंत्रेणाष्टमीपूजापवासा उचि
 तावितिकालतत्त्वाविवेचने कौस्तुभे तु नवमीविद्यायां तु तस्यांपूजात्रयस्याप्येककालप्रसकावष्टमीपूजां नवमी
 पूजांतत्संबंधिपूजांचतंत्रेणकरिष्यइतिसंकरपः अष्टमीनवमीपूजयोःपूर्वोत्तरदिनगतयोः प्रातःकालस्थयोः ए
 थक्संभवेसंधिकालस्यचततःएथक्लामेसंधिपूजापिदिवारात्रौवाप्यथगोवकार्या अष्टमीनवमीसंधौतृतीयाखलुक
 यते तत्रपूज्यात्वहंपुत्रयोगिनिगणसंयुतेतिकाहिकपुराणे देवीवाक्ये तृतीयसंधिपूजाविधानात् अस्याश्चका
 लविशेषेणफलतारतम्यंमत्स्सूक्ते अष्टमीनवमीयोगेरात्रियोगोविशिष्यते अर्धरात्रेदशगुणसंख्यायांत्रिगुणं
 भवेदिति संधिश्चतियोरंतयाद्यदंडात्मकः अष्टम्याःशेषदंडश्चनवम्याःपूर्वैष्वच तत्रयाक्रियतेपूजाविज्ञेया
 सामहाफलेतिकामरूपयानिवंधोक्तैः यदापूर्वानिवंधस्थितपठिदंडाष्टम्यां नवमीदिनशेषेभवति तदाऽष्टमीपूजापूर्व
 युरेव संधिपूजाचनवमीपूजयासहपरत्रकार्थेषुकं इत्यष्टमीकृत्यम् अथानवमीकृत्यम् इयंचनवमीदुर्गापूजाया
 मष्टमीविद्यायाह्यासायंत्रिमूहूर्तयोगेपूर्वानवमी श्रावणीदुर्गनवमीतिवचनात् दशमीविद्यानिषेधाच्च मूहूर्तयोगा
 भावेतुर्निषिद्धापिपरैवकार्येतिनिर्णयसिद्धौ मदनरत्नेतु वत्यादीपराकार्या अथयुकशुकनवमीमूहूर्तैवाकलायादि
 सातिथिः सकलज्ञेयालक्ष्मीविद्याजयाधिभिरितिसौरपुराणात् सूर्योदयेपरंरिकापूर्णास्यादपरायादि, वलिदानंप्रक
 तंयतत्रोदयशुभावहं वलिदानेकृतेऽष्टम्यांपुत्रभंगोभवेन्नृपेतिदेवीपुराणाच्च उपवासेपूर्वैति निर्णयदीपेऽपि महान
 वमीपरदिनेऽपराह्णव्यापिवेपरा अन्यथापूर्ववचनानितु नवमीप्रकरणेवक्ष्यंते कालतत्त्वविवेचने यदातुनवम्य

शुभविद्याभूवाह्नितीयदिनेपिकियतीभवतितदानवमीप्रयुक्तस्पृजादिः पूर्वदिनेऽनुष्ठानेऽपिमहाबलिदानमात्राह्नितीय
 दिनेकत्वंयं प्रभूतबलिदानंतुदीपतेतत्रमानवैः तद्ग्राह्नाशमायातिमारकोपद्रवैः किलेतिभविष्यवचनात् नव
 मीप्रयुक्तबलिदानंसर्वथानवमीमध्यएवकार्यं नतुदशम्यां शत्रुकेचित् पूर्वापाढायुताष्टम्यांपूजाहोमाद्युपोषण
 मितिकालिकापुराणवचनदष्टम्यांहोममाहुः कौस्तुभेतु शुभासुरवधायांपरकर्वाजोमहासुरः अष्टम्यांनिहतो
 देवपारावीवैवारुणोदये ततःप्रभृतिविध्याद्रौरिथतापूजाप्रवर्तिका शालास्त्रमंत्रैर्होतव्यंपायसंवृतसंपुतं मांसा
 नितत्रहोमार्थमेपाद्यानिचसर्वशः श्रजस्त्रेकोहिहोतव्योरकवर्णोविशेषतः कृष्णवर्णैस्तुहोतव्योगौरितितिरएववा
 रोहितंमत्स्यमांसंचहोतव्यंजयमिच्छतेतिथीभ्यवचनाद्वोमस्याष्टमीकृत्यत्वेनैवप्रतीतेस्तत्रैवहोमः कार्यंइत्युक्तंअप्येतु
 नवम्यांबलिदानंतुक्तव्यवैपथाविधि जपहोमंचविधिवत्कुर्यात्तत्रविभूतयइत्यादिवचनैर्नवम्यामेवारभ्यं नवम्यां
 होमंसमापयेदित्याहुः अपरेतु अष्टम्यामारभ्यनवम्यांसमापयति तत्र मूलं शिष्टाचारएव वस्तुतस्तु अष्टमी
 होमवचनानिलोहाभिसारकर्मपराणि लोहाभिसारिकं कर्मकारयेद्यावदष्टमीभितिभविष्योत्तरपुराणेऽष्टमीपर्यंत
 मेवतस्योक्तत्वात् नवमीहोमवचनं नवरान्नव्रतविषयमितिनकाप्यनुपपत्तिः अथवाष्टमानवमीहोमवचनान्यष्टरात्र
 नवरान्नपक्षयोर्वैवस्थया होमविधायकानि यत्तु निर्णयसिंधौ समुच्चयपक्षएवयुक्तइति तदेतेनप
 रास्तं यदपिरुद्रयामलेविकल्पउक्तस्तन्निर्मूलमितिप्रौढिवादमात्रं यामलस्यैवमूलत्वात् अथतस्यैवनिर्मूलत्वमि
 त्यभिप्रायस्तत्रतंत्राणामपि वेदमूलकतयानारदपंचशाखादिपूकत्वात् दुर्गाभक्तिरगिएयादिगौडग्रंथेष्वपि नव
 म्यांहोमउक्तः श्रत्राडामरतंत्रविशेषः पायसंसर्षिपायुकेतिलैः शुद्धैर्विमिश्रितं होमयेद्विधिवद्नक्त्यादशांशेनल
 पोत्तमः रुद्राध्यायेयथाहोमोमंत्रेणैकेनसाध्यते तथास्तोत्रंजपेद्दोमंश्लैकेनैकेनसाध्यते यद्वास्तशर्तोजप्येहोमेमं

ज्ञानवाक्षरः ऐ-ह्रींकीं चामुंडायै इति पूर्वोक्तः कृत्परत्नावत्पदं देवीपुराणे पूजयेत्तिलहोमैश्चदधिदीरघृतादिभिरिति
 मंत्रश्च जयंतिल्यादिः श्रनेनैव तु मंत्रेण जपहोमादिकारयेत् देवीपुराणात् दुर्गाभक्तिरगिण्यामप्येवं केचिन्नुमा
 कंडेयपुराणगतसप्तशतीस्तवेनेप्रतिश्लोकस्वाहातिनेतिलमिश्रप्रायसेनहेमकुर्वति प्रतिश्लोकंच जुहुयात्प्रायसंतिल
 सार्धैरेति रहस्यग्रंथवाचनान् पुरश्चरणकार्यैतु विल्वपत्रयुतैस्तिरिलैरिति वचनाद्विल्वपत्रयुक्तिलैर्होमइति स्मार्ताः यत्तु
 तिर्णयसिधौमान्भावोदितिरस्मार्तंमतेदृषणामाहितंतत्तुच्छंपूर्वोक्तवचनस्यमानत्वात् यदि चैतद्वचनस्य नवरत्नसंब
 धिहोमांगत्वेन विल्वपत्रयुततिलविधायकत्वे मान्भावइत्यभिप्रायसतर्हि भावानवबोधः नवरत्नसंबंधिकान्यपुरश्चर
 णांगहोमाभिप्रायेण तथाभिधानात् तिष्ठितत्वेन वररात्रप्रकरणेकालिकापुराणेऽपि पुरश्चरणकार्येषु विल्वपत्रयुतैस्तिरलैः
 स्मार्तैः सयुतैर्वापिशिवामुहिरयपन्ततः जुहुयादनलद्वंसंस्कृतंकार्यद्वये रुद्रयामलेऽपि प्रधानद्रव्यमुहिटंषा
 यसात्रंतिलारतथा रकद्वदनखंडाश्च गुग्गुलाश्च मनोहराः प्रतिश्लोकंच जुहुयात्सर्वद्व्याण्येचक्रमादिति नवाक्षरेणवाहु
 ल्यानभेदेद्वयाइतीतिवेति एवं नवम्यांहोमकुमारीपूजनत्राह्मणभोजनादिकृत्वादक्षिणाद्याचार्यायानिवेदयेत् नवम्यापूर्वं
 वरपूजाकर्तव्याभूतिमिच्छता दक्षिणां वस्त्रयुग्मंच भ्राचार्यायानिवेदयेत् पूर्ववत्प्रातिपदादीतिकालतत्त्वविवेचने तत्रैव
 भविष्योत्तरे कृताभिषेकवरदाशुद्धेचाश्वयुजस्य च तुर्ममत्स्यसातत्रसंपूज्यानवम्यांवांडिकावुधैरिति इति नवमोऽक्षरम्
 विसर्जनतदशम्यामेवकार्यं संपूज्यप्रैषणं कुर्यादशम्यांशावरोत्सवैरिति भविष्यपुराणात् रुद्रयामले दशम्याम
 भिषेकं च कृत्वा मूर्तौ विसर्जयेदिति तत्रादशम्याः पूर्णातिथित्वे प्रातस्तत्कृत्वा तदुत्तरं पारणोत्तरमपराजितापूजनमि
 तिक्रमोनिः संदिग्धएव यत्र तु नवम्युत्तरमपराहोदशम्याप्रदत्तात्तरदिने श्रवणाभावश्च तत्र विसर्जनं ब्रतपारणप
 राजितापूजनक्रमे भवति संदेहः पारणोत्तरकर्तव्यस्य तत्रैवापरहोमश्रिष्टिः क्रियमाणस्यापराजितापूजनस्य विसर्जनं

विना नपुंसः अत्रोच्यते नवमंदशमीपारणामिधायकवचनद्विधेन पारणामिधायानि प्रतकर्त्तव्येऽपि संप्रेषणं तु
 कर्त्तव्यदशम्यां शारदोरसवैः प्रातरवाहये देवीं प्रातरविसर्जयेदित्यादिवचनैर्विसर्जनस्य दशम्यां प्रातःकर्त्तव्य
 त्वेन निर्णीतत्वात् पूर्वद्युत्तम्यां दशम्यां वा यथाचारं पारणामिधायकवचनद्विधेन पारणामिधायकवचनद्विधेन पारणामिधायकवचनद्विधेन
 कर्त्तव्यमिति तथा च रुद्रयात्रले श्रुष्टम्यां गारं कुर्यान्नवम्यां पारणं तथा दशम्यां च विसर्गः श्यादिति धवलनिबंधे तु वि
 शेपः श्रंथपादो दिवा भागे अथ एष्य यदा भवेत् सप्रेषणं द्वादश्यां दशम्यां तु पुनर्देवैति दिनद्वये दशमीसरे पूर्व
 दशम्यां अथ एष्य भागयोगे तत्रैव विसर्जनं तत्र तद्योगाभावितु परब्रह्मभयमेव तत् पूर्वदिने नक्षत्रयोगानुरोधेन क्रि
 यामाणविसर्जनेन पूर्वाह्णादृद्रहत्याशयेनोक्तं राजमातैर्दे निर्मात्वं त्यागेन देवी विसर्जनेन मूलक्षपते कृत्स्नतराऽर्थां
 पि नक्षत्रं अथ एष्यति च दशमीसं प्राप्य सप्रेषयेदिति रूपनाराण्ये तु दशम्यां प्रातः सप्रेषयेदिति वचनात्प्रातः काल
 रवैव प्राशरूपमिद्युक्तकौरुत्तु भोज्यनवरत्रपारणानिर्णयः तत्र द्विविधानिवचनानि कानि चिन्नवमीपारणविधायका
 नि दशमीनिषेधकानि च कानि चिद्दशमीपारणविधायकानि नवमीनिषेधकानि च तत्र यथाकुलाचारं व्यवस्थावचना
 नि दशमीप्रकरणे व्यवहृतं नवरत्रपारणहोस्यपि सूतके पारणकार्यं तदुक्तं रुद्रयामले सूतके पारणकुर्वन्नवम्यां
 होमपूर्वकं तदंते भोजयेद्विप्रादानं दद्याच्च प्राकित इति तदंते सूतकांते माधवीये कौर्मोऽपि काम्योपब्राह्मणकान्ते
 त्वत्तरासूतसूतके तत्र काम्यव्रतं कुर्याद् नार्चनं विवाहोर्जतमिति व्रतयज्ञविवाहेषु श्राद्धे होमोऽर्चनेनपे शारव्ये सूतक
 नस्यादनारव्ये तु सूतकामिति विष्णुवचनमपि श्रगौचमध्ये तत्कर्त्तव्यतामवगमयति प्रारंभरतुतेनैवोक्तः प्रारंभे विर
 ण्ये यज्ञसंस्कारे व्रतसञ्चयोः नां दीमत्वं विवाहादौ श्राद्धपाकपुरीकरणेति स्त्रियात्तुरजोदर्शनमध्येऽपि पारणकार्या तदा
 हसत्यव्रतः प्रारव्यदीर्घतपसार्चनीणां यद्ब्रजो भवेत् न तत्रापि व्रतस्य रूपदुपरोधः कदाचनेति निर्णयसिंधौ नियम

स्थापदानारीप्रपरयेदंतरारजः उपोष्यैवतुताराजोःस्त्रावाशेषचरेद्भ्रतमित्यगिरेवचनं यच्च हारीतवचनं निय
 मस्थायदानारीरजः पश्येत्कथंचन त्रिराजंतुक्षिपेदूर्ध्वं व्रतशेषंसमापयेदिति तद्विधवोपवासविषयं तासांतत्रभोजन
 निषेधादितिकेचित् वयंतु प्राणुकस्येवव्रतवचने दीर्घतपसामिति विशेषोपादानाद्वादशोऽप्यतिरिक्तसकलैकाहो
 पवासविषयोऽर्थनिषेधः त्रिराजनवराज्यादिदीर्घव्रतेषु तु रजोमध्यएवपारणेतिब्रूमइति श्रौचमध्येतु सर्वापिपार
 णाभवति प्राणुककौर्मवचनादितिरिथतं पारणायांविधिनियेधयोः सत्त्वादाचारतोऽप्यवस्थितिकेचित् मयूखेतु सत्य
 व्रतवचस्तुनसधयापरंकिंतुविधवापरंविधवायास्तुतत्रत्रिराजमध्यभोजननिषेधादित्यन्ये तत्र निषेधस्य रागप्राप्त
 भोजनगोचरत्वेन वैधवपारणाविषयत्वायोगात् वस्तुतस्तु रजस्वलायाविधवायास्त्रिराजमध्यभोजननिषेधएव ख
 पुण्यामाणइति कस्यरःनावल्यंतु अन्नत्ररात्रहोमस्य पूजारूपत्वेन प्रधानत्वात्स्यवानन्यसाध्यत्वेनाशौचेऽसंभ
 वात्तनुदानार्चनजपमितिनियेधात्तसमाहित्विनाचनियमरूपेपवाससमाप्ल्यसंभवादाशौचाति होमादिपूर्वकपारणं
 कर्तव्यं प्राचीनशिष्टाचारोऽप्येवमेव यस्तुहोमोनाक्रियतेतेषांपारणंभवत्येवेतिरिथतं इतिनवरात्रमध्येश्रौचरजो
 दर्शनप्रातेपारणानिर्णयः दुर्गाभाकितरंगिण्यादिगीपुराणे ततःप्रातःपूजायित्वाद्दशम्यांविधिपूर्वकं संप्रेषणंतु कर्तव्यं
 गीतवादित्रानिः स्वनैरित्यादितत्रक्रमः प्रातःपूजांबलिदानरहितंविधायनीराजनांतंरुवाद्दुर्गाशिवामितिरूपदेहीति
 माहिपद्मोत्थादिचपठिःत्वापुष्पांजलिदत्त्वा कर्तव्यंसमापयेत् विधिहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनं यदाचितं पूर्णंभवतु
 तस्त्वैत्त्वत्प्रसादान्महेश्वरीतिप्रसाद्य क्षमस्वैत्युक्तैकपुष्पंउदुर्गायैनमइत्यैशाऽन्यानिःक्षिपन्विमृजेत् माहिपद्मिह
 मयेशुभांपूजांप्रगृह्य च कुरुध्वममकल्याणमष्टाभिः शाक्तिभिः सह कुञ्चित्तु उत्तिष्ठदेवि वेंडु शीतिपाठः उत्तिष्ठ
 ह्यणस्पतेर्देवयंतस्त्वमेहे उपप्रयंतुमरुतसुदानवइंद्रप्राशुर्भवाशुचा श्रुत्पारमिद्द्रयोनिपिकंपुकरेमधु श्रयतस्य

विसर्जनं यातुदेवगणाः सर्वपूजाभितिपठित्वा गच्छगच्छपरस्थानंस्वस्थानंदेविचांडिके ब्रजस्त्रीतोजलं दुर्घ्नं
 तिष्ठतिहेचभूतय इत्युद्यथापयेत् ततो गतिवाद्यथोपपुरःसरं स्नातो जलसमीपनीरवा दुर्गे देविजगन्मातः स्वस्था
 नंगच्छपूजिते पणमासेपुण्यतीतेपुपुनरागमनायवै इमांपूजांमया देवि यथाशक्त्योपपादितं रक्षार्थं एवं समादाय ब्र
 जस्वस्थानमुत्तममिति जले प्रवाहयेत् ततो गृहमागत्य शांतिकलशोदकेन ब्राह्मणैरभिषिक्तो दुर्गा पूजाप्रतिष्ठासि
 व्यर्थं ब्राह्मणेभ्यो दक्षिणां दत्त्वा ब्राह्मणान्भोजयित्वा धंधुभिः सह भुंजीतेति देवीपूजानोपकारिपतद्रव्यादिकं ब्राह्म
 णाय देयं तद्रुकं मत्स्यसूक्ते देवे दत्त्वा तु दानानि देवे दद्याच्च दक्षिणां तत्सर्वं ब्राह्मणे दद्यादन्यथा विफलं भवेदिति इति
 दशमीकृत्यं इयमेव विजयदशमीत्युच्यते सा च श्रवणयोगवती प्राह्या पूर्वदिवसे चैपूर्वा द्वितीये श्रवण
 योगे एकादशीयुक्तापि ग्राह्या उभयदिने श्रवणयोगाभवेऽपराह्णयोगवती दशमी ग्राह्या दिन
 द्वये पराह्णयोगवती पूर्वा दिनद्वयेऽपराह्णयोगाभावे नक्षत्रयोगिनां ग्राह्या वचनानि तु दशमीप्रकरणे वक्ष्यंते
 तस्यामेव दशम्यां गोपद्य ब्राह्मणोक्तः प्रस्थानविधिः कर्तव्यः मूलवचनानि दशमीप्रकरणे वक्ष्यंते तत्र राजास्वलंक
 तोर्वाणादिमंगलशब्दान्श्रावन् होमसंभारानुपकल्प्य मंत्रमुहूर्तैऽग्निप्रतिष्ठापनं कुर्यात् मंत्रमुहूर्तैस्तु प्रातः काले
 तृतीयमुहूर्तैः ततः शांतिं प्रीतिपुरस्सरं कारयित्वा वोढारंतेनाभिषेचेन ऋत्विज इति शेषः यजमानं ब्रह्मादिभिरलं
 कृत्य समीप उपवेश्याचार्योऽभयैरराजितैः पूर्णैः स्वरस्यपनैः शर्मवर्मभिर्जनवेदनैश्च दुरवापाथैश्च रयेति माप्रगामेति च
 हृत्यां श्रागच्छतागतस्यैर्तींद्रं शालीपाकेनेष्ट्रा आतिष्ठजिष्णुरत्नशराऋजवइति प्रधानमास्थाय जपेदिमौपादोप
 तइंद्रं ज्ञातारमिंद्रं मानो विदन्नभयं सोमवृहस्पतिर्नैः परिपातुपश्चादिति त्रिन्विष्णुक्रमान्क्रोत्विद्यादि मंत्रास्तु आ
 धर्वाणेरान्पामिपेकप्रकरणेद्रष्टव्याः श्रायापराजितादशम्यां पूर्वोक्तविजयमुहूर्तैऽर्के प्रास्थानिकमित्युपक्रम्य त

आर्ष्यते श्लोकाः श्रुलं कृतो भूपित भूयवर्गाः परिकृतो तुंगतुरंगनागः वादि जनादप्रतिनादिताशः सुमंगलाचारपरं
 पराशीः राजानिर्गय भवनाः पुरोहितपुरोगमः प्रास्थानिकविधिकृत्वा प्रातिष्ठे पूर्वतोदिशि गत्वानगरसीमांतं वा
 स्तुपूजांसमारभेत् संपूज्य चाथदिकपालान्पूजयेत्पश्चिदेवताः मंत्रैर्वैदिकपौराणैः पूजयेच्च शमीतरुं श्रमंगलानांश
 मर्तदुष्कृतस्वचनांशिकां दुःखस्य शमनायन्यांप्रपद्ये इहं शर्माशुभां ततः कृताश्रीः पूर्वस्यां दिशि विष्णुक्रमान्क्रमेत्
 रिपोः प्रातिकृत्वा कृत्वा च मनसा च तं शरैश्च स्वर्णपुंस्त्रेन विद्येद्बृहदयमर्षिणि दिशां विजयमंत्राश्च पठिनव्याः पुरोध
 सा एवमेव विधिकुर्याद्वशिष्णादिदिशास्वापि पूज्यान्निजांश्च संपूज्य सां वत्सरपुरोहितौ गजवाजिपदातीनां प्रेक्षाकैतु
 कमाचरेत् जयमंगलशार्ङ्गेन ततः स्वभवनं विज्ञेत् नीराज्यमानः पुण्याभिर्गाणिकभिः सुमंगलं एवंचः कुरुते राजा
 वपुर्वसुमंगलं श्रापुरारोग्यमैश्वर्यं विजयं चाधिगच्छति नाथयोऽप्याथयस्तस्य भवंति न पराजयः श्रियं पुण्य
 मवाप्नोति विजयश्च सदामुर्वार्यादिपुराणसमुच्चये ज्योतिर्निवधे आश्विनस्य सिते पक्षे दशम्यां तारकादये स
 कालो विजयज्ञेयः सर्वकार्यार्थसिद्धये रत्नकोशे ईप्संश्यामतिक्रांतः क्वचिद्द्विजतासकः विजयोनामकालो
 यं सर्वकार्यार्थसाधकः इषस्य दशमं शुक्लं पूर्वा विद्वानकारयेत् श्रवणेनापि संयुक्तां राजां पट्टाभिषेचने नारदः सू
 र्योदये यदारजान्दृश्यते न वधीतिथिः श्राश्विनमासि शुक्लं विजयं तां विदुर्वुधाः श्रथा विजय दशम्यां पूर्वभाजि
 प्रयत्नाद्वि क्षतिपतिरपराह्णपूजयेदीशकोणे निखिलभुवनव्यांचं डिकामिष्टसिद्धं श्रवणमसहिताचेत्साक्षरवाप्र
 शस्ता तथा चरकादे मारुतैस्सोदये पुण्यावत्तेतद्दशमीतिथिः श्राश्विने शुक्लपक्षे तु साभवेज्जपदान्तरां निषिद्ध
 मपिकर्तव्यं तैलाभ्यजनमादरात् श्रथानामपिकर्तव्यं तैलज्ञानं नदीजले तूर्यद्योपसमायुक्तान्पुरं प्रावे शयेद्वया
 न् पुष्पमालापरितांस्तानहृद्यांश्च दनभूषितान् संपूज्य विधिवद्वाजानमस्कर्यात्प्रयत्नतः भक्ष्यं भोज्यस्वहस्तेन

भोजयेदनुगान्पुः वाहाधिकारिणःसर्वान्दानमनैरुशोषयेत् तथैववारणात्राजापूजायेच्चक्रमेलकान् नाना
 मंत्रेणविधिवच्चतुर्थतेनमंत्रवित् कताभ्यंगोमहायोर्पस्त्वर्थाणांशुभलवधये ततश्चपूजयेद्देवान्प्रथमुत्पादिकैर
 लं ब्राह्मणान्ब्राह्मणान्सर्वान्वाचयेत्स्वस्तिमंगलं ततस्तरुगमास्तुतूर्वयोपसमन्वितः वंदिभिःस्त्वुपमानस्तुस
 न्मनाःशकुनैर्ब्रजेत् ब्रजोतिःशास्त्रोदिताकांशुहृद्भिःपरिपुरितः संप्राप्तस्तुशर्भिवृक्षमश्रमंतकमथापिवा श्रव
 तीर्थश्रयोवाहाद्देगारसहपुरोधसा स्निषणःशर्मा मूलंविदध्यात्स्वस्तिवाचनं कार्योद्देशान्जनैःसाकंत्रयोगकुश
 लैर्वदन् ततःशोदशशर्मा मूलभूमिभूमिपतिर्ध्रुवं उत्कृत्यमृत्तिकान्त्रपक्षिपेतंतुलान्शुभान् सपुंगहेमशक्तपातुञ्ज
 भावेतारमुत्तमं ततःप्रदक्षिणां कुर्यात्तस्यवृक्षस्यभूपतिः तत्रमंत्रः शर्माशमयतइत्यादि अश्रमंतकमंत्रः अश्रमंत
 कमहावृक्षमहादोपनिवारण इष्टानांदर्शनंदेहिशतत्राणांचविनाशनं ततोऽश्रमंतकशर्मयोःपत्राणिग्रहीत्वा त
 स्यांसृदितंतुलुपुत्पादिप्रक्षिप्यगोलकंबद्ध्यासर्वकार्यासिद्ध्यार्थंग्रहणाति तंतुवृक्षंनमस्कृत्यदिर्लिपैर्नैः प्राच्यपादि
 विजयंग्रहीतसवङ्गःकरोति एवंत्रिवृतुःपादक्रमेणतु सर्वदिग्बिजयंकृत्वाशत्रुभोजिताइतिब्रूयात् इंद्रादीन्देवान्वि
 प्रांश्च नमस्कृत्य स्वपुरंविशेत् ततःप्रविष्टः समहाद्वारसर्मापे पुण्यस्त्रीभिर्नौराजितोद्धारिन्यस्तेषु तूलिकोपरितं
 दुलैःकतमूर्तिपुशत्रुषु पादंकृत्वालवधविप्रानुज्ञोनिषण्णोभूत्वाद्रव्यवस्त्रतांबूलानिदद्यात् एवंकृत्वाविसर्ज्यशु
 सर्वान्पौरान्निजालयात् प्रतिवर्षकृतंचैवसर्वकार्यंपरोभवत् एवंसर्वेषुधारेषुविधिरेषःसन्नातनः निष्पादितोय
 याधर्भविदधातिश्रियंस्वखं एवंकृतेविधानेतंतुत्पिद्रेषुष्टिद्रेषुणां सर्वैःपौरजनैःसार्द्धंविजयंप्राशुयाद्ब्रूयति अस्या
 मेवापराजितापूजोका निर्णयाम्भते दशम्यांपूजायित्वातुमृत्तमर्षीचापराजितां कलशार्तोपसंपूर्णजयंतीपल्लवा
 नतां चतुर्वर्णैस्तदायात्रांसाधयेत्साधनेनच दशम्यांचवलंराजापूजायित्वाऽपराजितां दशदिक्षुमनोयोगान् ध्या

रशास्त्राचार्यवत्पुः नीराजनं स्वस्ति कृत्वा तातोर्निराजयेद्ब्रह्मिति अथपूजनक्रमः श्लाघिनशुक्लदशम्यांक्षेम
 सिद्धये चारतु दिक्पाल मार्गदेवताऽप्रराजिता विष्णु शर्मापूजनानि करिष्ये इति संकल्प्य पू
 णफलादिपुत्रं ननादिति खिताष्टदलमध्ये मृगमयप्रतिमायां वा उज्ज्वलप्रराजितायै नम इत्यप्रराजितां तदक्षिणतः उ
 क्रियाशक्तये नम इति जयां तद्वामतः उज्ज्वलप्रराजितायै नम इति विजयां प्रतिघ्रांष्याऽऽशाहनाद्युपचारैः संपूज्य प्रणम्यप्रार्थ
 येत् यास्त्रणामुखपद्मेन विचित्रकनकोज्ज्वला जयादेवी भवेद्भक्त्या सर्वकामान्ददातु मे कांचेनेन विचित्रेणैकैयूर
 णविभूषिता जयप्रदामहामायाशिवभावितुमात्सरा विजयाचमहाभागाददातु विजयं मम हरिणसुविचित्रेण
 भास्वत्कनकमेसला अप्रराजिता रुद्ररताकेशोत्तुविजयं ममेति एवं संप्रार्थ्य हरिद्रारकवस्त्रैर्दूर्वायु कसिद्धार्थकान्
 प्रदक्षिणं गलयाकारेण वाच्य सदाप्रराजितेयस्मात्खलतासूतमास्मृता सर्वकामार्थसिद्धये तस्मात्त्वांघारद्याभ्य
 ह भवाप्रराजिते देवि मम सर्वसमृद्धये पूजितायां क्वपि श्रेयोमपारस्तुदुरितं हतमिति तद्वलयमभिभंज्य जयदेव
 रदे देवि दशम्यामप्रराजिते धारयाभिभुजे दक्षे जयलाभाभिष्टद्धये बलमाधेहि वलयमपि शत्रौ पराजयं त्वद्वा
 रणाद्भवेयुर्भयतधान्यसमृद्धयइति मन्त्रेण वाहौ धारयिष्या इमां पूजां नयादेवि यथाशक्ति निवेदितां रक्षार्थं तु समादा
 यत्रजरक्स्थानमुत्तमगिति विसर्जयेदिति सर्वे जनास्वस्यांशामसुमानमुच्छ्रय्य प्रराजितां पूजयेयुः तथा च पुरा
 णसु सूत्रेषु दशम्यां च जनेः सन्मयक्पूजनीयाप्रराजिता ऐशातींदिशमाश्रित्य चापराहणे प्रयत्नतइति भविष्ये
 णि शर्मा मुलक्षणोपेतामीशानाशास्त्रातिथितां संप्रार्थ्य तां च संपूज्य वत्सरं समुखी भवेत् शर्मा मंत्रस्तुहेमाद्रौ गो
 पयथाह्यणे अमंगलानां शर्मनो शर्मनो दुष्कृतस्य च दुःस्वप्ननाशिनी धन्यां प्रपद्येऽहं शर्मां शुभां तथा भविष्ये या
 मीशमयने पापशर्मनो हितकंदका धारिष्ये नृनवाणानां शर्मस्तु प्रियवादिनी करिष्यमा णयात्रायां यथाकालं

सुखंमम तत्रनिर्विघ्नकर्त्तव्यंभव श्रीरामपूजिते इति तत्तोरिपेःप्रतिकर्त्तव्यत्वादिकर्त्तव्यं पूर्वमेवोक्तं ततः
शर्माभूलभृदं गृह्णीयात् तदुक्तं गृह्णीयात्साक्षतामर्द्राशर्माभूलगतांमृदं गीतवादित्रनिर्घोषैरानयेत्स्य गृहं प्राति ततो
भूषणवस्त्रादिधारयेत्स्वजनैःसहेति अन्नबलतीराजनमुक्तन्नमंत्रः चतुरंगबलमहानिररिष्टन्नजिविहसर्वत्राविजयोमं
स्तुत्वत्प्रसादान्महेश्वरीतिज्योतिषेःशुक्लानीराजनराजाबलदृष्ट्यैपथाक्रमंशोभनखंजनपर्येज्जलगोष्ठसन्निधाविति
तत्रमंत्रास्थितथेनलिप्रोवशुभप्रोवसर्वकामफलप्रदं पृथिव्यामवतीर्णोसिखजरादनमोरतुते वसंतरजैस्वयोग्यु
क्तोमुनिपुत्रकस्त्वमहश्यतामेषिशिवोद्गमेनसंहश्यसुप्रावृषिनिर्गतायांखंखजनाश्रयमयोनामस्तेदर्शनफलयोथिचतत्रे
श्रद्धेजपुगजवाजिमहोरगेपुराज्यप्रदं कुशलदः शुचिशोद्धलेषु भस्माश्चिकेशनखलोम तुपेष्टदृष्टिः खंददातिवहशः
खलुखंजराटः तत्रैव वित्तब्रह्मणिकाप्यं सिद्धिरतुलाशकहेताशोभयं याम्यामद्यैभयंमुरद्विपिकलिल्लोमः समुद्रालये
वायव्यांवरवस्त्रगंधसालिलं दिव्योर्गानाचारैश्शान्यामरणधुवंनिगदितं दिग्बलक्षणखंजने इदं तु सर्वत्रनवरात्रप्रसगा
दत्रलिखितं रामचंद्रिकायां तु आश्विनस्यसितेपक्षेदर्शनाश्रवणक्षणे कर्त्तव्यः स्वजनैः साद्धैसर्वत्रविजयार्थैः
हनुमदाक्षप्रमाकण्डर्पहृष्टातिजनकात्मजा आनंदपूर्णाः कापिभिर्विज्ञापितमुपरिस्थितं रथमारोप्यदेवेशं सर्वालिंकारं भूपित
सासितूषणनुर्वाणपाणिनकचरांतकं स्वलीलायाजगन्नातुमाविर्मतमजं विभुं रथैरश्वैर्गजैः यद्भिः ससौमित्र
हरिश्चरैः युतरामं हृदि ध्यायन् शर्मादक्षे प्रपूजयेत् विष्णुधर्मैकमार्गेण यात्रानिर्विघ्नसिद्धये शर्माबिल्लार्धनं कुर्व
द्वितिसंकरूपपूजयेत् सर्वाकांतं समुद्युक्तं भक्तानामभयकरं श्रुत्वा यिवाशर्मादक्षमर्चयेत्ततः पुनः शर्माशमयते
पापशर्मा लोहितकंटका धारिण्यर्जुनवाणानारामस्य प्रियवादिनीं करिष्यमाणयात्रायां यथाकालं सुखं मया तत्र
निर्विघ्नकर्त्तव्यं भव श्रीरामपूजिते गृह्णीयात्साक्षतां साद्राशर्माभूलगतांमृदं गीतवादित्रनिर्घोषैर्वर्तुदेवं गृहं नयेत्

कैश्रिहसैस्तत्रभावर्षकोसलेद्रस्यतुष्टये निर्जिताराक्षसादैःष्यावैरिणोजगतीतले रामराज्येरामराज्येरामराज्यमिति
 त्रुवन् श्रानोपस्थायपरेस्वस्थं दिव्यसिंहासनविभुं ततोनीराज्यदेवशंप्रणमदेवद्ववि देवोपभुक्वस्त्रादिधार
 येस्वजनैःसह ॥ इतिविष्णुधर्मोत्तरोविजयप्रस्थानोत्सवः ॥ अथदुर्गाशतनामस्तोत्रं ईश्वरजवाच
 शतनामप्रवक्ष्यामिष्णुष्वकमलानने यस्यप्रसादमत्रिण्डुर्गाप्रीताभवेत्सती उं।सतीसाध्याभवाप्रीताभवानो
 भवमोचनी आर्यादुर्गाजयाद्याचवित्त्रिनाशूलधारिणी पिनाकधारिणीचित्राचंडवंटामहातपाः मनोवृद्धिरहंकारावि
 धरूपाचिताचितिः सर्वमंत्रमयोनिर्यासस्थानंदस्वरूपिणी अत्यंतधाविनीभव्या।भाठ्याभठ्या।सदागतिः शाकं
 भरीवेदमाताचैतारत्नप्रियासदा सर्वाविद्यादक्षकन्यादक्षयज्ञविनाशिनी अपूर्णानेकपर्णातृपाटलापाटलावती
 पटांबरपरीधानाकलभंजीरंजिनी अनेयाविक्रमाक्रुरासुंदरीपुरसुंदरी। वनदुर्गाचमातंगीमातंगस्नानपूजिता
 ब्राह्मीमाहेश्वरीरौद्रीकौमारीवैष्णवीतथा चामुंडाचैववारहोड्दुर्गाःश्रीःपुरुषाकृतिः विलोमाकर्षिणीज्ञानाक्रिया
 सत्याचवाहिका बहुलाबहुलप्रेमासर्ववाहनवाहना निशुभाशुंमहन्तीमहिषासुरमर्दिनी मधुकैटभहंनेच चंडमुंडवि
 नाशिनी सर्वासुरविनाशीचसर्वदात्रवधातिनी सर्वशस्त्रमयोस्त्यासर्वास्त्रधारिणीतथा अनेकशस्त्रहस्ताचअनेका
 स्त्रादिधारिणी कुमारीचैवकन्याचकिशोरीयुवतीपतिः अश्रौढाचैवश्रौढाचष्टदमातावलप्रशः अद्दंपठनेत्यंदुर्गा
 नामशराष्टकं नासाध्यंविद्यतेकेचित्त्रिपुत्रोकेषुपावति धनंधान्यंसुनाजायाहस्तीहरिन्यएवच चतुर्बातथाचांते
 लोभेन्मुक्तिचशाश्वती। कुमारीपूजापित्रेवाचध्यात्वादेर्वासुरेश्वरीं पूजयेत्परयाभक्त्यापठन्नामशताष्टकं तस्यसिद्धिर्भ
 वेदेविसर्वेश्वरवरैरपि राजानोदासताप्यातिराज्यश्रेयमवाप्नुयात् गोरोचनालककुकुमेनासिंदूरकर्पूरमधुवनेण
 विलिरूपमंत्रविधिवद्भिद्भि।भवेत्समाराधनतोमुरारिः भौमावास्यानिशाभगोचद्रेशताभिप्रागते विलिरूपप्रलपन्

स्तोत्रं स भवेत्संपदांपदम्

॥

इति विश्वसरोक्तं दुर्गात्मशतश्लोकस्तोत्रं समाप्तम् ॥

अथ नवरत्नब्रतोद्यापनविचारः नवरत्नब्रतंप्रातिपदसंज्ञाकसंज्ञयतयानित्यं तत्रवचनानिनवरत्नानिर्णयेऽकरणेप
त्यव्याप्यपराप्यपिवचनांनिचतत्रैवोक्तान्यतो नित्यमुद्यापननिरपेक्षमिति अथचफलनिर्देशात्कान्यमभ्यतइदंनित्यं
कान्यंवेति कान्यत्वाद्दुद्यापनसंपेक्षनत्वात्स्योद्यापनं महानवभ्याविधेयमेव तत्रानुक्रमणिका आदौमंडपवेदि
कांवाध्यजपताकावितानतोरणद्वारपूर्वकविधाय तत्र संभूतसंभारोव्रतो गोमयोपलितयो वंदिकायां सर्वतोभ
द्रंलिगतेभद्रंचपंचवैर्धान्यैर्वापरिकल्प्यतास्मिन्यथाशास्त्रयाकलशं यथाविधि आचार्यवर्णरणशोभादिपूजादिपूर्व
कंप्रतिष्ठाप्य ताथादिपाने घंटगण्डयंत्रकुंक्रमादिना विलिख्य ब्रह्मादिऋत्विग्वरणंचयथाविधिकृत्वा तत्रैवापर
मंडले ग्रहान्लोकपालादिभिःसंस्थाप्यसंपूजयेत् घंटगण्डयंत्रेसावररणादिर्वाप्रतिष्ठाप्यसर्वोपचारैःसंपूज्य चतुष्पादि
कंठमंडलेचतुष्पाद्योगिन्यः प्रातिष्ठाप्यपूज्याः तथैवनवसंस्थाककुंभेषु नवदुर्गायानवमूर्तैः प्रातिष्ठाप्य पूजयेत्
यथाशाक्तिर्देवीमाहात्म्यपाठादिरत्नवनविधाय भद्रौजागरणंकृत्वाप्रातश्चकृतानित्यक्रियः सन्देशैर्वापूजादिकंविधाय
अग्निस्वयहोकाविधिनप्रतिष्ठाप्यहोमंकुटयोत् अन्वाधानांतमाश्रिकाठ्यंविधाय ततः प्रधानंश्रीदुर्गां सावणां दे
वांसूक्तदेवीमाहात्म्यनवदुर्गांचतुष्पाद्योगिनैर्भैराज्याकपायसातलौर्वैत्त्वपञ्चादिसामिद्भिर्दुर्गा ब्रह्मादिमंडल
देवतानवग्रहान्दक्षपालांश्चाकांदिंसमिद्धवादिभिः शेषेणप्रायश्चित्तं स्विष्टकृद्वोमंविधाय होमंति देवतापूजांत
वलदानंपूर्णाहुतिमभिवेकसंपाद्य देव्याः प्रार्थनांविधायाचार्यसंपूज्यप्रधानप्रतिमांसदक्षिणामाचार्याय नवविधे
भ्योनवसदक्षिणाः प्रातिमाः प्रातिपादयेत् सुवर्णदानप्रतिष्ठादंश्वा प्रतिमादानमंत्रेणाचार्यं प्रार्थयित्वा कान्य
कापूजनंसुवांसिर्त्वापूजनंचकुर्यात् ततःपंचाशदश्राह्मणान् मधुसर्पंप्यायसादिनासंतोष्य तेष्योदक्षिणांदद्यात्

ततश्चन्द्रविवर्धदाक्षिणादंत्वा भूपर्सादापयेत् ततःसधृतं तिलपर्वात्रच दद्यात् शय्याश्वरथादिदानानिदद्यात्
 शय्यादिदानाशकौसुवर्णसदक्षिणमन्नदानंचदद्यात् ततोब्राह्मणेभ्यः सतिलकमभिषेकं कारयित्वाऽऽक्षिपेत्पूर्णा
 त्या क्षेत्रेसंपूजयित्वाव्रतस्याच्छिद्रावधारणकृत्वा व्रतपारणकुर्वात् इतिनवरात्रव्रतेज्ञापनं ॥ इतिश्रीमन्महा
 राजाधिराजश्रीरण्वीरसिंहकारिते कृत्परत्नाकरे नवरात्रप्रकरणम्

प्राथममहालक्ष्मीपूजाविधानमुक्तं तच्चाथर्वणे लक्ष्मीहृदये

यथाधिनेमासिचण्डपक्षेरेमोत्सवेसन्निहितैकमत्तया पठेत्तत्रैकोत्तरवारहृत्कालभेवसौवर्णमर्यासद्युष्टिमिति
 शस्यश्रीप्रायादिश्रीमहालक्ष्मीहृदयस्तेजमंत्रस्य भार्गवऋषिर्नात्वाविधानि छंदांसि आद्यादिश्रीमहालक्ष्मीदे
 वता श्रीर्वाजं ऋशाकिः ऐकीलकं आद्यादिश्रीमहालक्ष्मीप्रसादसिद्धयर्थेजपेविनियोगः इतिव्यापकं कुर्वात् श्री
 विज्ञानायनमः १ ऋशैश्वर्यायनमः २ ऐशकवेवपट् ३ श्रीबलायऋद् ४ ऋतेजसेवौषट् ५ ऐर्वीर्यायफट् ६ इतिक
 रहःपटंगन्यासः ॐभूर्भुवःस्वरोमितिदिग्बन्धः ॐह्रीं ॐसौं ॐकींलक्ष्मिकमलपत्रधारिणि सिंहवाहिनि स्वाहा
 ॐश्रीमहालक्ष्म्यैनमः ॐश्रीःह्रींऐंथ्यानं वंदे लक्ष्मीं परशिवमर्यां शुद्धजांबुनदाभां तेजोरूपांकनकवसनांसर्वभूषा
 ज्वलन्तीं विजापूरं कनककलशं हेमपद्मं दधाना माद्यां शाकिसकलजननीं विष्णुवामांकं संस्थां ॐश्रीं श्रीमत्सौ
 भाग्यजननीं स्तौमि लक्ष्मिं सनातनीं सर्वकामफलावाप्तिसाधनैकसुखावहाम् १ स्मरामि नित्यं देवेशि त्वया प्रेरितमान
 सः स्वदाज्ञाशिरसाधृत्वाभ्रजाभिपिपमेश्वरीम् २ समस्तसंपत्सुखदांमहाश्रियं समस्तकल्याणकरिंमहाश्रियं
 स्तसौ भाग्यकरिंमहाश्रियं भजाभ्यहं ज्ञानकरिंमहाश्रियम् ३ विज्ञानसंपत्सुखदांसनातनीं विचित्रवाङ्मूर्तिकरिं
 मनोहरां अनंतसंभेदसुखप्रदायिनीं नमोऽहं भूतिकरीं हारिप्रियाम् ४ समस्तभूतांतरसंस्थितत्वं सुमस्तमोऽकी

धरिविभ्ररूपे तन्नास्तिपस्वद्यतिरिक्वस्तुत्वत्पादपद्मप्रणामान्यहंश्रीः ५ दारिद्यदुःखौघतमोपहंत्रित्वत्पादप
 द्रंमयिसन्निधस्व दीनार्तिविच्छेदनहेतुभूतेरुपाकटक्षैरभिषिचमांश्रीः ६ श्रवप्रसीदकरुणासुधयाद्भृदध्या
 नांत्वत्कृपाद्रविणोहमिंकरुत्पन्न श्रालोकपप्रणतहृद्गातशोकहंत्रित्वत्पादयुग्मंप्रणामान्यहंश्रीः ७ ॐश्रीं
 र्द्वै शान्तिनमोऽस्तुशरणागतारक्षणार्थैकान्यैनमोऽस्तुकमनीयगुणाश्रयाथै क्षान्त्यैनमोऽस्तुदुरितक्षयकारणार्थैथा
 श्यैनमोऽस्तुवनधान्यसमृद्धिदाथै ८ शक्त्यैनमोऽस्तुशशिशेखरसस्तुताथैरत्यैनमोऽस्तुरजनीकरवल्गुमाथै भुक्त्यै
 नमोऽस्तुभवसागरतारणार्थैरत्यैनमोऽस्तुमधुसूदनवल्गुमाथै ९ लक्ष्म्यैनमोऽस्तुशुभलक्षणलक्षितार्थैस्त्रिद्वैनमोऽस्तु
 शिवसिद्धिसृष्टिताथै धृत्त्यैनमोऽस्त्वमितदुर्गतिनाशनाथैरत्यैनमोऽस्तुवरसद्गातिदायिकाथै १० देव्यैनमोऽस्तु
 दिविदेवगणार्थैताथैभूत्यैनमोऽस्तुभवनार्त्तविनाशनाथै दान्त्यैनमोऽस्तुवरणीधरवल्गुमाथैपुष्प्यैनमोऽस्तुपुरुषोत्तमः
 ह्यमाथै ११ ॐर्द्वैसुतीव्रदारिद्र्यविदुःखहंश्रैनमोऽस्तुतेसंचितपापहंश्र्यै श्रीविष्णुवक्षःस्थलसंश्रितार्थैनमोऽस्तु
 सर्वविभूतिदाथै १२ ॐर्द्वैश्रीं जयतुजयतुलक्ष्मीलक्षणात्लंक्रतांगीजयतुजयतुपद्मापद्मसद्भाभिवंध्या जयतु
 जयतुविद्याविष्णुनामांकसस्थजयतुजयतुसम्यक्सर्वसंपत्करेश्रीः १३ जयतुजयतुदेवादेवसंध्याभिवंध्याजयतु
 जयतुभद्राभार्गवीभार्यरूपा जयतुजयतुनित्यानिरमलज्ञानवेद्याजयतुजयतुसत्यासर्वभूतांतरस्था १४ पदवी
 जं ॐआर्द्वैरंललंह जयतुजयतुत्तरभ्यारत्नगर्भांतरस्थजयतुशुद्धाशुद्धजावूनदाभा जयतुजयतुकांता
 कांतिसद्भासितांगीजयतुजयतुशांताशीघ्रमागच्छसौम्ये १५ ॐहंर्द्वैश्रींश्रींश्रींश्रींश्रींश्रींश्रींश्रींश्रींश्रींश्रींश्रींश्रींश्रींश्रीं
 कलायाःकमलोद्भवाधारुद्राश्रयशकप्रमुखाश्रदेवाः जांवंतिसर्वाश्रापिशकयस्तेप्रभुत्वमात्मापरमायुषस्ते १६ लि
 लेखपटलेविधिर्ममालिषिविसृज्यन्तेरे त्वयाविलिखितव्यमेतदितितक्कलत्रासये तदंतरफलेस्फुटंकमलवासि

नांश्रीमिमां समर्पयस्वमुद्रिकासकलसौर्यसंसूचिकां १७ तदिदंलिखितंमालेरुफटांकमलवासिनीं श्रियंसमु
 द्रजादेहिसर्वभाण्यस्यसूचिकां १८ कलयातेययादेविजीवंतिसचराचराः तथासंपत्करोलक्ष्मीःसर्वदासंप्रसिद्ध
 मे १९ यथाविष्णुर्धुयांनित्यारवकलांसंनयेथायत तथैवस्वकलालक्षिममयिसन्यकसमर्पय २० सर्वसौर्यप्र
 देदेविभकानामभयप्रदे अबलंकुरुवनेनकलामात्मनिवेशितां २१ मुद्रास्तामङ्गालेषरमपदलक्ष्मीःरुफटकला
 सदावैकुण्ठश्रीर्निवसतुकलामेनयनयोः नयनवीजं उंभाःध्रंभ्रंभ्रंभ्रः वसेत्सेषेलोकेममवचासिलक्ष्मीर्वरकला
 श्रियःश्वेतर्दीपानिवसतिकलामेऽस्तुकरयोः २२ सर्वमंगलसंपूर्णसर्वैश्वर्यसमन्विता आयाहि श्रीर्भूहालक्षिमत्व
 कलामयितिवतु २३ अज्ञानतिमिरहंतंशुद्धज्ञानंत्रकाशाय सर्वैश्वर्यप्रदानेऽस्तुत्वत्कलामयिसंस्थिता २४ अलक्ष्मी
 हरतुक्षिप्रं तमःसूर्यप्रभायथा वितनोतुममश्रेयस्त्वत्कलामयिसंस्थिता २५ ऐश्वर्यमंगलोलोत्पातिस्वत्कलायां
 निर्धायते अहंतस्माकृतार्थोऽस्मिन्नाश्रमस्मिन्स्थिरामव २६ भवदावेशामाग्याहोभाग्यवानस्मिन्मार्गावि त्वत्प्रसा
 दात्पवित्रोऽहंलोकमातर्नमोऽस्तुते २७ निधिबीजं न्हःर्होन्हूहैहैहः पुनातुमांत्वत्कलयैवयस्मादतः समा
 गच्छममायतस्वं परंपदंश्रीर्भवंसुप्रसन्नामद्यच्युतेनप्रविशाद्यलक्षिम २८ उंश्रीर्हो श्रीवैकुण्ठस्थितेलक्षिम
 समागच्छममायतः नारायणेनसहमांकपाटध्यावलोकय २९ सत्यलोकेस्थितेलक्षिमत्वंसमागच्छसन्निधिं वासुदेवे
 नसाहिताप्रसिद्धवरदाभव ३० श्वेतर्दीपस्थितेलक्षिमश्रीप्रमागच्छसुव्रते विष्णुनासहितेदेविजगन्मातःप्रसिद्धमे ३१
 क्षीरान्बुधिरथितेलक्षिमश्रीप्रमागच्छसुव्रते विष्णुनासहितेदेविजगन्मातःप्रसिद्धमे ३२ क्षारांबुधिरथितेलक्षिमस
 मागच्छसमायवे त्वंकपाट्टिसुधयासाततमाविलोकय ३३ रत्नगर्भस्थितेलक्षिमपरिपूर्णाहिरण्यमे समागच्छसमा
 च्छरिषत्वाशुपुरतोमम ३४ स्थिरामवमहालक्षिमिन्श्रुलाभवंनिर्मले प्रसन्नकमलेदेविप्रसिद्धवरदाभव ३५

श्रियरे श्रीर्महाभूमैस्त्वदंतःस्थमहानिधिं श्रीध्रिमुद्धृत्य पुरतः प्रदर्शय समर्पय ३३ स्वसुंधरे श्रीवसुधेवसुदेवि प्र
 कृपामये त्वत्कृष्णिगत सर्वस्वं शांघ्रामेसंप्रदर्शय ३७ विष्णुप्रिये रत्नगर्भे समस्तफलदेशिने त्वद्गर्भागतहेमादीन्सं
 प्रदर्शय दर्शय ३८ आविर्भवमनोवेगे श्रीध्रिनागच्छ मे पुरः सावत्सस्यै हिंद्युक्ता कामगौरिवरक्षमां ३९
 देवि श्रीध्रं समागच्छ धरणीगर्भं स्थिते मातरस्त्वद्भृथभृथोऽहं गये त्वं कुतूहलात् ४० उत्तिष्ठ जाग्रहि त्वं मे
 समुत्तिष्ठ स्वजाग्रहि अक्षयार्हे मकलशास्त्रसुवर्णैः न सुपूरितात् ४१ निक्षेपान्मे समाकृष्य समुद्धृत्य ममाग्रतः स
 मुत्तताननाभूत्वा सन्धरदेहि धरंतरात् मत्सन्निधिं समागच्छ मदाहितकृपावशात् प्रसोदश्रेयसादिभिश्च लक्ष्मिमे
 नयनाग्रतः ४२ अत्रोपविश्य लक्ष्मिं स्वस्तिशरभवाहिरण्यमये सुस्थिराभवसुप्रीता प्रसन्नवरदाभव ४३ समानीतां
 स्त्वयादेविति योन्मैसंप्रदर्शय अथक्षणेन सहसा दत्त्वा संरक्षमांसदा ४४ मयितिष्ठथानित्यं यथेन्द्रादिपुतिष्ठसि अ
 भयं कुरु मे लक्ष्मि महालक्ष्मि मत्नोऽस्तुते ४५ समागच्छ महालक्ष्मि मद्भुजान् दस्थिते प्रसोदपुरतः स्थित्वा प्रणतं
 भवितो कथ ४६ लक्ष्मिभुवंगमाभासि यत्र यत्राहिरण्यमयी तत्रास्थिता त्वं मे देवि स्वरूपं संप्रदर्शय ४७ कौण्डिनि
 बहुधा भूमौ परिपूर्णकृपामये मम मूर्धनि ते हस्तमविलंबितमर्पय ४८ फलभारयोदये लक्ष्मि मस्तपुरवांसि नि
 प्रसोद मे महालक्ष्मि न परिपूर्णनोरये ४९ अयोध्यादिपुसर्वैषु नगरेषु समास्थिते वैभवी विविधैर्बुकासमागच्छ मु
 दान्धिता ५० समागच्छ समागच्छ ममाग्नेभवसुस्थिरा करुणारसनिष्पंदने ब्रह्मयवित्तासि नि ५१ सन्निधत्स्व
 महालक्ष्मि त्वत्पाणिममस्तके करुणासुधयामां त्वमभिषिचि स्थिरं कुरु ५२ सर्वराजगृहाच्छ्लिप्तसमागच्छ बला
 धिते स्थित्वा शुपुरतो मेऽथ प्रसादेनाभयं कुरु ५३ सादरं मस्तके हस्तं मम त्वं कृपया र्पय सर्वराजगृहाच्छ्लिप्तस्त्व
 कलाभयतिष्ठतु ५४ आद्यादिश्रीर्महालक्ष्मि विष्णुवामां कं स्थिते प्रत्यक्षं कुरु मे रूपं रक्षमां शरणागतम् ५५ प्र

सीदमेमहालिहिमसुप्रसीदमहाशिबे श्रवलाभवसुप्रीद्यासुस्थिराभवमद्यहैः ६६ यावन्तिष्ठतिवेदाश्रयावत्तन्ना
 मतिष्ठति यावद्विष्णुश्रयावत्तंतावत्कुरुकृपांमधि ६७ चार्द्रिकलप्रथाशुक्लेवर्धतेसादिनेदिने तथातवदयानि
 र्यंवदंतांमपिवदंताम् ६८ यथाकैठनगरेयथावैशीरसागरे तथामद्भवेतिष्ठस्थिराश्रीर्विष्णुनासह ६९ योनि
 नाल्ददयेतिर्यंयथातिष्ठसिद्विष्णुना तथामद्भवेतिष्ठस्थिराश्रीर्विष्णुनासह ६९ नारायणस्यहृदयेभवतीयथा
 स्तेनारायणोपितवहृत्कमलेयथास्ते नारायणस्त्वमपित्यमसौतथातौ संतिष्ठतांहृदिममापिदयावतिश्रीः ६९
 उंश्रींछौ विज्ञानवृद्धिहृदयेकुरुश्रीःसौभाग्यवृद्धिकुरुमेयहेश्रीः दयासुवृद्धिकुरुतांमधिश्रीः सुवर्णवृद्धिकुरु
 नेकरेश्रीः ६२ नमोवज्रेश्याश्रितकुरुत्वच्छिसद्भकवितामणिकामधेनो विश्वस्यमातर्भवसुप्रसन्नाग्रहैकलत्रेऽपि
 चपुत्रवर्गे ६३ कुलिर्वाजं लोम्नाईर्ऊर्श्रीःश्रीः आद्यादिमायेत्वमजांडवीजंत्वमेवसाकारनिराकृतिस्त्वं त्वयाधुना
 श्राजभवांडसंघाश्रियंत्रचरित्रंतवदेविविष्णोः ६४ ब्रह्मरुद्रादयोदेवावेदाश्रापिनशकनुयुःमहिमानंतवस्त्वोतुंन्दोऽहं
 यकृपांकथम् ६५ श्रंभवद्भस्ववप्यानिसूकासूकानियानिच तानिस्वीकुरुसर्वज्ञेदयालुत्वेनसर्वशः ६६ भवतींश
 रणंगत्वाकृतार्थाश्वपुरातनाः इतिस्सर्वित्यसंर्वित्यत्वामहंशरणंभजे ६७ अन्तानित्यसुखिनस्त्वद्भकारस्त्वत्परायणाः
 ण्तिवदेप्रसादार्थदेवित्वांशरणंभजे ६८ तवप्रतिज्ञामद्भकाननरयतीत्यपिकचित् इतिस्सर्वित्यमनसाप्राणान्संघा
 ण्मयहम् त्वदर्थानस्त्वहंमातस्त्वत्कृपामपिविद्यते यावत्संपूर्णकामस्स्यातावदेहिदयानिधे ६९ क्षणमाज्रंनश
 क्रोमिजिवितुंत्वत्कृपांविना नजीवंतीहजलजाजलंर्यक्काजलप्रहाः ७० पितृाहिपुत्रवात्सलयाज्जननीप्रस्तुतस्त
 ७१ तस्त्वरितमागत्थसंप्राणयतिवत्सला ७१ यादिस्यांतवपुत्रोऽहंमातात्वंयद्विमाभिको दयापयोधरस्तन्यसुधाभि
 षंमाम् ७२ सुभयेनगुणलेशोपिमयिदोषैकर्मदिरे पांसूनांहृष्टिदंनानांदोषाणांवनमेमितिः ७३ पापिनामह

मेवाभ्युदयालूनन्वमप्रणीः दयनीयोमदनयोऽस्ति तव कोऽत्रजगत्त्रये ७४ विधिनाऽहनसूष्टश्चन्नस्यात्तव दयालुता
श्रानयोवानसूष्टश्चेदौषधस्य लघोदयः ७५ कृपामदप्रजाकितेश्रहं किं वा तदप्रजः विचार्य देहि भे वि तंतव

देवि दयाधनम् ७६ मातापितात्वं गुरुसद्गतिः श्रीस्त्वमेव सर्जाव न हेतुभूता श्रान्नयमभ्येज गदेकनाथः क्वमेव सर्वमम

देविसत्त्वम् ७७ हृदयवाजं उंश्रांश्रहः फट्कुरुस्वाहा आद्यादिलक्ष्मीर्भवसुप्रसन्ना विशुद्धविज्ञानसुखकदोऽग्नी श्रान्ना

नहंती त्रिगुणातिरिकाप्रवालनेत्रेभवसुप्रसन्ना ७८ श्रेयवाग्नाडयमलापहारिणी नवंनवं रूपमुवाक्यदायेना

नमहजिह्वाश्रसुरंगनत्तर्कभवप्रसन्ना वदनेचमेश्रीः ७९ समस्तसंपत्सुविराजानानासमस्ततेजःसुविभासमाना

विष्णुप्रियेत्वं भवदीप्यमाना वाग्देवतेनेभवसुप्रसन्ना ८० सर्वप्रदेत्वंस तल धेदेत्वं प्रभासुत्रावएगफलासुश्रेष्ठार्था

सुवर्णदेत्वं सुमुखी भव श्रीर्हिरण्यमयी मेनयने प्रसन्ना ८१ समस्तविधौषधिनाशकारिणी समस्तभक्तोद्धरणे विचक्षण

श्रान्तसौभाग्यसुखप्रदायिनी हिरण्यमयी मेनयने प्रसन्ना ८२ देवि प्रसाददयनीयतमाय नमो देवाधिनाथ भवदेवगणा

भिवधे मातस्तथैव भवसन्निहिता टयोर्भयस्यासमंमम मुखे भवसुप्रसन्ना ८३ मावस्समैरभयदानकशोऽपि

तस्तेभौ लोममतिमयि दीनदयानुकुपे मातःसमर्पयमुद्राकरुणाकटाक्षं गां गल्पयोजमहिमानमजस्यमातः ८४

उंश्रांश्रीशंश्रेश्रीशः कटाक्षहृदकामधुक्वमतरतुर्वितामणिः करः सुरतरुः सदान्वनिधिस्त्वमेवैद्विरे भवेत्तव

दयारसो रसरसायनं चान्वहं भुवंतव कलानिधिर्विधवाञ्छितार्थप्रदम् ८५ यथारसरस्पर्शनतोपसंगारसुवर्णना

स्यात्कमलैतथते कटाक्षसंस्पर्शान्तोजनानाममंगलानामपिमंगलत्वम् ८६ देहीतिनास्तीतिवचः प्रवेशाद्वातीर

मन्वांशरणप्रपद्ये श्रहंतुदत्सोऽस्मभ्यप्रदात्वं सहैव पत्न्यामपिसन्निधेहि ८७ कल्पद्रुमेण माणिनासहितसुरभ्या
श्रीस्तेकलामपि रसेन रसायनेन श्रास्तांयतोममचहस्करपाणिपादाः स्फुटः सुवर्णवपुषः स्थिरजंगमाः स्युः ८८

आधादिर्विष्णोः स्थिरधर्मपत्नीत्वमेवपश्चामपिसन्निधरस्व आधादिलक्ष्मीस्त्वदनुग्रहणपदेपदेमेनिधिदर्शनस्थान
 ८९ आधादिलक्ष्मीहृदयपठेयः सराज्वलक्ष्मीमचलांतनोति महाद्रदिद्रेपिमवेक्ष्णानाढयस्तदन्वयेश्रीः स्थिरतां
 प्रयाति १० यस्यस्मरणमत्रिणुतुष्टारयाद्विष्णुब्रह्मा तस्याभीष्टंदात्याशुतंपालयतिपुत्रवत् ११ इदंरहस्यहृद
 संसर्वकामफलप्रदं जपेत्पंचसहस्रतुपुरश्चरणमुच्यते १२ त्रिकालमेककालंवानरोभक्तिसमन्वितः यःपठेच्छृणु
 याद्वापिसयातिपरमंश्रियम् १३ महालक्ष्मीसमुद्दिश्यनिशिभार्गवासरं इदंश्रीहृदयंजपत्वापंचवारंधनीभवेत् १४
 श्रानेनहृदयेनात्रार्घ्यंयात्राभिमन्त्रितं ददातिरत्कुलेपुत्रोजायतेश्रीपतिःस्वयं १५ नरेणवाथनार्यवाल्क्ष्मी
 हृदयसंजिते जलेचपीतितदंशेमंदभाज्योनाजायते १६ यत्राश्विनेमासिचशुक्लपक्षेरोमोत्सवेसन्निहितैकमकया
 पठेत्तत्रैकोत्तरवारतुज्यालभेतसौवर्णमर्घ्यंसदृष्टिम् १७ यएकमकोऽन्वहमेकवर्षंपठेत्तपकयायताचित्तदृतिः समंदभा
 ज्योऽपिरमाकटाक्षान्द्रवेत्सहस्राक्षशताधिकश्रीः १८ श्रीशार्ङ्गिभक्तैरिदासदारयंत्रपन्नमंत्रार्थइहैकनिधं गुरोः
 स्मृतिसिर्मलबोधदुद्धिप्रदेहिमेत्वंपरमंपदंश्रीः १९ एश्रीपतिस्त्वंपुरुषोत्तमत्वंविभूतिवासांविधिधार्थसिद्धिं वयःस्थ
 रवलयलनासुभोग्यपुत्रादिलिधिसकलार्थसिद्धिम् १०० सुवर्णदुद्धिकुरुमेगृहेश्रीः सुधान्यदुद्धिकुरुमेगृहेश्रीः कल्पा
 णदुद्धिकुरुमेगृहेश्रीर्विभूतिदुद्धिकुरुमेगृहेश्रीः १०१ श्यायेलक्ष्मीप्रहसितमूर्त्तिकोटिवालाकैभासां विद्युद्धर्णिवर
 धरांभूषणाढ्यांसुशोभां वीजापूरंसरसिजयुगांविश्वतींस्वर्णपात्रं भर्त्स्युकांसुहुरभयदांमह्यमप्यत्रश्रीः १०२

इत्यथर्वणसहस्रयोत्तंलक्ष्मीहृदयसंपूर्णम्

उंनमोत्तारायणाय उंश्रीमन्नारायणोऽज्योतिरारत्नंनारायणःपरः नारायणः परंब्रह्मनारायणनमोऽस्तुते १
 नारायणःपरोऽध्याताध्यानंनारायणःपरं नारायणःपरोऽध्वघोनांरायणनमोऽस्तुते २ नारायणःपरोऽज्ञाताज्ञानं

नारायणः परं नारायणः परं धाम नारायण नमोऽस्तुते ६ नारायणः परं वैदो विधाना रायणः परा विभनारायणः
 साक्षान्नारायण नमोऽस्तुते ४ नारायणाद्विधिर्जातेना रायणोच्छिवः जातेनारायणादिद्वेनारायण नमोऽस्तुते
 ६ जातं नारायणजे जश्रद्धेनारायणो महान् वह्निर्नारायणः साक्षान्नारायण नमोऽस्तुते ६ नारायणो ह्युपास्वः
 स्याद्गुरुर्नारायणः परः नारायणः परे बोधो नारायण नमोऽस्तुते ७ नारायणः फलं मुख्यं सिद्धिर्नारायण सुखं
 सर्वं नारायणः शुद्धेनारायण नमोऽस्तुते ८ इति श्लोकाष्टकं चाथ प्रार्थनादशकं शृणु नारायणत्वमेवा सिद्धरास्यं हृदि
 स्थितः प्रेरकः प्रार्थमानानां व्यवयाप्ये रितवानहम् ९ त्वदाज्ञां शिरसा धृत्वनमामि जनपावनम् नानोपासनमार्गोणत्वं
 वैहृदयो धेकः १० भावार्थं हृदा वाहितो भवसौख्यप्रदो मम त्वन्मया मोहितो विश्वं च यैव परिकल्पितम् ११ त्वदीय
 ध्यानमत्रिणमया सर्वार्थकारिणी त्वमेव तां पुरस्जल्पममकामानसमर्पय १२ नमेवदन्यत्प्राप्ताऽस्ति त्वदन्यं न हि दे
 वतं त्वदन्यं तहि जानामि पालकं पुण्यवर्धकम् १३ तावत्सांसारिको भवो मानसे भावनात्मके यावत्सिद्धिर्भवेन्नैव सर्व
 था सर्वदा प्रभो १४ पापिनामहमेको ज्ञेयो दयालूनं त्वं मया शिः दयती यो मदन् योऽस्ति तव कोऽज्जगत्त्रये १५ त्वया
 प्यहनसृष्टश्चेन्न स्यात्तददयालुना ममोपरि सृष्टसृष्टसृष्टयाते किं न जायते १६ पापेन संपरिक्रांतः प्रापात्मा पापरूपधृक
 रदन्यः कोऽज्जगत्त्रये भयत्नातामे जाती तले १७ त्वमेव नाता चापिता त्वमेव त्वमेव त्रयं त्रयस्य त्वमेव त्वमेव त्रिधा त्रिणं
 त्वमेव त्वमेव सर्वमदेव १८ प्रार्थनादशकं वैवमूलाष्टकमिदं ह्ययं यः पठेच्छृणु याचिरेतं स्य लक्ष्मीः सिद्धरा भवेत्
 नारायणरयहृदयं सर्वार्थार्थि फलप्रदं लक्ष्मीहृदयं संवासी विष्णुसायुज्यदं नृणाम् १९

इति श्रीनारायणहृदयं समाप्तम्

श्रयलक्ष्मीसूक्तपूजाविधानं विद्यार्णवे

तत्राष्टदिनं यावत् प्रत्यहं त्रिसप्तत्यावृत्तिः सूक्तस्य कार्याऽन्तर्द्विजत्रये द्वि

सप्तत्याहतिः प्रत्यहंकार्या तेन द्वादशसाहस्रमृचामाहृतिर्भवतीति श्रीसमिद्धिर्विवस्वसामिद्धिर्होमःकार्यः तथा
कुंदमंदारकुमुदमालतीपद्मकेसरं नेपावर्तकयंजातीकरुहरं चंपकतथा रकोत्पलादिपुष्पाणिलक्ष्म्याश्यातिप्रि
याणिवै ज्ञानकालेऽचनेसूकरभिषिचैत्रिभिःसुधीः यावज्जपेद्भविमुखस्तपयेत्तावदेवाहि पूर्वोक्तविधिसाम्प्रकपू
जयेत्परमेश्वरीं त्रिवारंप्रत्यहंमंत्रीजुहुयाच्चयथाविधि षण्मास्यंकरेत्येवंसाक्षाच्छ्मधीपातिःस्वयं विकच
न्यात्राएवाकंनवनीतंप्राविन्यसेत् मध्येसकेसरेपद्मेसंन्यक्पत्रांतरालके सुसमिद्धेऽनलेतच्चसमुद्धृत्यहु
नेत्सुधीः अभ्यर्च्योष्टेत्तरशतंजपश्चभृगुवासरे चत्वारिंशद्विरस्यस्थान्महालक्ष्मीरचं वलां तुरीयर्चांचजुहुयादिते
नेकादशाहृतीः एवंकुर्वतएवास्त्यपणसासान्महर्दिदिरा प्रधानतर्पणातिचसंतर्प्याः शक्तयास्त्रिमाः प्रणवाद्याहदंता
श्च श्रीलक्ष्मीपरदायिकाः विष्णुपत्नीचवसुधारूपस्यापिहिरंरप्यतः स्वर्णमालिभ्यपिपरानूतनरजतत्रज्जा सुव
र्णौदयग्रहास्वर्णप्राकारापद्मवासिनी पद्महरतत्रियामुक्तांलंकारासूर्यकापरा चंद्राविश्वप्रियेश्वर्यौमुक्तिश्चापितुभु
क्तियुक् विभुर्दद्विःसमृद्धिश्चतुष्टिःपुष्टिर्धनाश्रदा भुवनेशीच शुद्धास्याद्योगिर्नाभोगदामता धार्त्र्याविधात्रिदात्रि
शतशकयःसमुदीरिताः द्वात्रिंशद्विश्वपूजातेमंत्रीमंत्रैर्वलिहरेत् मंत्रैर्नाममंत्रैर्द्वेषाश्वरेपतेवलिर्नमइत्यादि श्री
मंत्रजापिनांकिदुच्यतेनियमाइह तैलाभ्यक्तश्चनाश्रियात्रप्रस्तोयेनसंविशेत् अशुचिर्नस्वपेक्कापिद्वाभ्यांस्या
दशुचिर्भवेत् लवणतिलसंभूतंताश्रियात्केवलंसुधीः लिपेद्धरिद्रानोवकेनानृतंप्रवदेत्कचित् कदाचिन्मालिनोत्तस्या
इदंनैवालिलेद्वेषा श्रीफलांबुजसद्गोणान्मूर्दानेचधारयेत् तथाचनिर्मलाचारःशुक्लःशुद्धमनाभवेत् शुद्धमालयानु
लेपश्चशुद्धाभरणभूषितः श्वेतवस्त्रपरीधानःशुद्धदेहःस्वलेकृतः उत्कृष्टांधानुलेपःशुद्धदंतश्चसन्नखः विष्णुभक्तश्च
मलेनभ्यसुयोभवेत्सुधीः निदिताभव्यसंभूतां दुष्टांक्वलहंप्रियाम् दुष्टयोर्निभानिष्टां चरेत्प्रमहनिवेशितां

अन्यासकाम शुद्धांशुसुदहतनुं श्रतिहस्वातिर्दीर्घाचिवरसांभोगोलुपां . अन्यांपुरुषलालांचकाकार्षी
 राजयोपितं रजस्त्वलामेकवारंयोपितंनरपृशदापि शांतस्मितःशुचिर्वाचमीमधुरालंपवाभवेत् दयाद्रचितश्राचा
 र्थदेवतिथ्यचंनारतः गुर्वाग्निपूजानिरतःपुण्यशीलोदद्वजतः नित्यस्नायीपत्रिचमाशामुखाशीशीलवान्भवेत् व
 णांश्रमरतःस्वायदारतुष्टोऽल्पभाषणः एतादृशैश्चनियमैर्मुकोलक्ष्मीलभेतसः नारायणीये नाजिशेनाक्रमेद्वा
 न्यतद्दीजंनचभक्षयेत् नस्यान्मलिधेनोडिंध्याद्विल्वंभूमौशयीतन लक्षणांमलकेवर्द्धेनागादित्यतिथीक्रमात् ना
 गादित्यतिथीपंचमीसप्तम्यां पंचम्यामुत्तरेस्त्रीचवर्ज्यांप्रत्यङ्मुखोऽशने विल्दनेमार्जयेद्दंतांस्त्रिबंधंप्रणभेच्चतान
 प्रातर्भक्ष्यासितलरतेचथार्थालक्ष्मीश्रभक्षयेत् धारयेन्मूर्ध्निनोपुष्पमुत्तरेमधुरान्मभुक् पायसंविट्त्वजींचभक्षये
 च्छुक्त्वर्वाणि शूक्त्वर्वाणिपूर्णमायां शारदातिलके शयीतशुद्धशय्यायांतरुण्यासहनान्यथा मलिनो न भवेज्जातुकु
 रिसतात्रंनभक्षयेत् द्रोणपंकजवित्त्रानिपस्त्रांजातुनलंचयेत् सहदेवोमित्रवर्द्धोश्रीदेवोविष्णुब्रह्मर्षां कन्यांजंबूं
 बालंचधारयेन्मूर्ध्नि सर्वदा श्रीदेवीश्रीललिता विष्णुब्रह्मभस्त्रपराजिता कन्याकुमारी प्रयोगसारे धान्य
 गोगुरुहृताशनराणान्स्वपेदुपरिनाप्यनुवंशं नोत्तरापरशिरानचनशोनाद्रंपाणिचरणः श्रियमिच्छन् अथयं
 त्रोद्धारः यत्रसारे श्रीबीजंसाध्यसंयुक्तंकार्णिकयांसमालिखेत् वस्त्रादित्यद्यष्टसंख्यापत्रेष्वापिथ्याक्रमं श्री
 सूक्तस्याप्यर्द्धमर्द्धमालिख्यतद्बहिः यःशुचिःप्रयतोभूत्वेत्युचामात्कयापिच संवेष्टाचधरात्रिवंकेणेपुश्रि
 यमालिखेत् श्रीसूक्तयंत्रमेतत्तुधारयेद्योयथाविधिः पुत्रारोगयधरांयन्पथनगोसस्यशालिनी लब्ध्वातिवहु
 लालक्ष्मीजीवेच्चशरदांशत इदमेवताम्रपट्टेविलिख्यजन्वाचसिकसंपातं संस्थाप्यांगणभूमौलक्ष्मीमावाह्य
 साधुसंपुन्य भूयःपरिवारयुतं बलिहरेर्भूतबलिं समीकृत्य . यस्मिन्निवहित्यतेवर्द्धतेतस्यसंपद्दं पुत्रैर्दारिद्र्यैर्नि

भवेभृत्यश्चपान्यश्च नागैरथैस्तुरंगैर्हृषभैर्गाभिश्चसंस्थयाहीनैः रमयतीगेहोऽस्मिन्विहरत्याभूतसंज्ञंलक्ष्मीः
 अस्यापिः अष्टदलकमलं कृत्वा तत्कार्णिकायां श्रीर्बाजं साधयसहितं विलिख्याष्टदले हिरण्यवर्णान्मिथ्यादिनारभ्य
 तामिहोपक्षेयोऽग्रिमिथ्यंतमृचामहंमालिख्य तद्वह्निर्दादशंदलकमलं कृत्वा तद्वलेषु स्थायादिप्रादक्षिण्येन
 चंद्रां प्रभासामित्यारभ्यमपि श्रीः श्रयतांपशद्वयंतमृचामहंमालिख्य तद्वह्निःषोडशंदलान्वितेषु कर्दमेन प्रजामूर्ते
 त्यादिभ्रुकृत्प्रस्थाहंमहं गौरीमिमाय ११ द्विपदी १२ अष्टपदी १३ सहस्राक्षरा १४ प्रणेद्वी १५
 धीनामविश्रयतु १६ तद्वह्निर्दंतत्रयं कृत्वा तत्राभ्यंतर्वाध्या यःशुचिःप्रयतोभूत्वाजुहुयादाज्यमन्वहं श्रियःपंच
 दशार्चश्रीकामःसततं जपेत् इति ऋचा संवेष्ट्य वहिर्वाध्यांमातृकया संवेष्ट्य तद्वह्निश्चतुरस्रं विलिख्य तत्कोणेषु
 श्रीर्वाजमालिखेत् एतद्यंजमुकफलदं भवति अथाश्विनवरात्रे वैशेः कारेण महालक्ष्मीपूजनमुच्यते तत्र
 वास्ये मूढं तै उच्यते स्वगुरुस्मरणकुंडलिनोस्मरणादिप्रातःकृत्यादिकं कृत्वा दंतथावनस्तानसंध्यातिरयनर्पण द्विव
 कृत्वा पूजास्थानमागत्यदिग्बंधतादिपूर्वकमूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठादियोगर्पाठान्तं कृत्वा मूलेन प्राणायामं कृत्वा गण
 पतिकुलदेवतादिस्मरणांतं बालाणादीनामस्तुत्य दौंसुमुखश्चैकदंतश्च शुक्लांबरधरीवेषुं अर्घ्याभिसर्गाथस
 सिद्धौ यत्रयोगेश्वरः कृष्णो अन्नन्याश्रितयंतोर्मा रमृतेः सकलकल्याणजननं सर्वैश्वर्यभकार्थेषुनास्ति तं
 पाममंगलं वेपाहृदिहिरः तदेव लक्ष्मिदिनंतदेवताभावलं चंद्रबलंतदेव विद्याबलं देवबलंतदेवबलं नीपतेर्भ्रयु
 गस्मरामि इति मंगलाचारं अथास्मिन्मासि श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वतीप्रीतिपूर्वकदुरितनिवार
 णक्षेमापुरारोग्यैश्वर्यादिवृद्धिकामः प्रतिपदमारभ्य नवमीपर्यंतमिष्टदेवतास्वरूपिण्यः श्रीमहालक्ष्म्याः
 शोडशोपचारपूजां श्रीसुकवर्दीपाठानां यथाकसंस्थयाप्रातर्दशाहोमादिकरं करिष्ये इति सकल्प्य तत्रनिर्विघ्न

तार्थगणपतिपूजनकारिष्ये तत्तोरकक्षतादिभिर्भूमवत्तदलपोठे महागणपतये सिद्धिबुद्धिसहितं स्वाहनं साधुषु
 सपरिवारपर्येहागच्छागच्छ हिरंवल्लभभ्येहि श्रविकाश्रयकारमज सिद्धिबुद्धिपतेऽश्लक्षलभ्यपितःपितः
 नागारभ्यनागहारवंगणराजचतुर्भुजं भूपितःस्वाधुर्धौर्दंभ्यःपाशांकुशपरश्वधैः श्रावाहयेत्वांपूजाथैरक्षार्थचम
 मप्रभो इहागत्यगृहाणत्वंपूजांकर्तुंवरक्षमे श्रावाह्यैर्वांगुशानंपूजाद्रूपैःप्रपूजयेत् गणानांवागणपतिष्टं
 त्रिधाणांत्वा० निर्धीनांत्वा० वसोममश्राह० गणानांत्वांगणपतिंत्वाहवामहे कविकवीनामु० श्रावाहनं
 स्वागतं पाद्यं श्रध्वं श्राचमनीयं मधुपर्कपुनराचमनीयं स्नानवस्त्राभरणानि गंधपुष्पं धूपदीपनैवेद्यं तंबूल
 दक्षिणामस्कारान् विधाय हस्तद्वयेन नारिकेलार्थधर्मपात्रस्थजलंसंपुष्पं गृहीत्वोत्थाय प्रार्थयेत् रक्षरक्षग
 णाध्यक्षत्र्यक्षत्रैलोक्यरक्षक भक्तानामभयंकृत्वात्राताभयभवाण्यंवात् हैमातुरकृपासिधोपाणमातुराग्रजप्रभां व
 रदत्तं वरं देहिवाञ्छितं वाञ्छितार्थं दे अनेन फलदानेन फलदोऽस्तु भवान्मम इति फलं दत्त्वा प्रार्थयेत् विभ्येश्वराय
 वरदाय युधिप्रियाय लंबोदराय सकलयाजगद्धिताय नागाननाय श्रुतिप्रज्ञाविभूषिताय गौरिसिताय गणनाथनाथो
 नमस्ते भक्तानां शानपराय गणेश्वराय सर्वेश्वराय शुभदाय सुरेश्वराय विद्याधराय विकटाय च वामनाय भक्तप्र
 सन्नवदनाय नमो नमस्ते नमस्ते शश्वरूपाय विष्णुरूपाय ते नमः विश्वरूपस्वरूपाय नमस्ते ब्रह्मचारिणे भक्ति
 प्रियाय देवाय नमस्तुभ्यां विनायक इति नमस्कृत्य त्वांशंशुवर्गदलनेति वसुप्रदेति भक्तप्रियेति सुखदेति बलप्रदेति
 विद्याप्रदेत्यद्यहरेति च ये स्तुवंति तेषो गणेश्वरदोभयं नित्यमेव इति स्तुत्वा प्रणमेत् ततः ब्रह्मिभ्यः श्रादिप्रिया
 रोपंच विधाय कलशस्थापनं भर्तृधौ० भूमिरुपर्शः स्नानाद्यथिवि० भूमिप्रार्थना श्रोत्रपथयः संब
 दंतीति यवान्नाक्षिप्य कलशं निधाय वरुणस्यांतं भनमसीति जलप्रक्षेपः श्रोत्रपथयः संबदंते इति सर्वाथक्षिप्र०

स्थानाद्यथेवोतिसप्तमदः श्रध्वत्थेवोतिपदनमिति पंचपञ्चवाः कांडाकांडात्प्ररोहतीति दुर्वा पाःफलि
 नीर्पांशफलाइतिफलसिप्त्वा परिवाजपतीतिपंचरत्नप्रक्षेपः हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रेइतिदक्षिणाद्रव्यं युवासु
 वासाइतिवह्निष्ठाद्या रकवस्त्रेषुसूत्रेषुचवेष्टनं तत्वायामिब्रह्मणाब्रह्म इतिवरुणावाहनं ब्रह्मांडोदरतीर्थानि
 करैःस्पृष्टानितेरेव क्रोमित्यंकुशमुद्रया तीर्थान्यावाह्य गौत्वयमुनेचैव सर्वैसमुद्राः सरितइत्यावाह्यचंदनादिभिःक
 लशमलक्य कलसस्यसुस्रैविष्णु-त्वत्प्रसादादिमं यज्ञं सान्निध्यं प्रसन्नोभवसर्वदा इतिकलशस्थापनं ततो
 मूलेनप्राणायामत्रयंकृत्वा श्रीसूक्तन्यासंकुर्यात् अस्यश्रीसूक्तस्यानंदकर्मचिह्नीतश्रीपुत्रेभ्यःऋषिभ्योऽनमःशि
 रसिमुखेअनुष्टुप्बृहतीत्रिष्टुप्प्रस्तारपंकिच्छंदोभ्योऽनमो हृदि श्रीविभावसुदेवताभ्यांनमः नमसकुटुंबरया युरा
 रोण्यैश्वर्याभियुद्धयेविनियोगः इतिकृतांजलिरुक्ता हिरण्यार्थैऽनमः हृदयायनमः चंद्रार्थैऽनमःशिरसेत्वाहा र
 जतस्तजार्थैःशिखायैवपट्ट हिरण्यस्तजार्थैकवचायहुं हिरण्यार्थैऽनमोनेत्रत्रयायवौपट्ट हिरण्यार्थैऽनमोऽस्त्रायफट्ट
 एवंकरांगुलिन्यासोऽपि शिरसिहिरण्यवर्णा १ नेत्रयोःताममश्रावह २ कर्णयोःश्रवपूर्णा ३ नासिकायांकांसो
 स्मितां ४ मुखेचंद्रांश्रभासां ५ गलेऽत्रादित्यवर्णा ६ वाहोःऽर्षतुषां ७ हृदिशुल्लिपपासां ८ नाभौगंधवारां ९
 गुह्येननसःकामं १० गुदेकदंभेन ११ ऊर्ध्वोःश्रापस्तजतु १२ जान्वोःश्राद्राँसूर्याँ १३ जंघयोःश्राद्राँचंद्रां १४
 पादयोःताममश्रावह १५ श्रांर्धोःश्रुंश्रुंश्रुंश्रुः इत्येवंपद्धंगानिविन्यस्य प्रागुक्तरीत्यो ध्वंक्रमलेदेर्वाध्ययित् अरुणक
 मलसंस्थानद्रजःपुंजवर्णांकरकमलधृतेष्टार्भातियुग्मार्बुजाच सर्णिमुकुटविविचालंक्रनापद्मजालैर्भवतुभुवनमाता
 सर्वदाश्रीःश्रियेनःइतिध्यात्वामानसोपचारैराराध्याऽध्वर्यादिरुथापनाते उं ह्रींश्रीं ह्रीं सःसोहंस्वाहाइतिर्भेत्त्रेण तमपू
 जांविधायपीठपूजाभारभेत उंमंडूकायनमः कालागिरुद्रांप्रनमः मूलप्रकृत्यैऽनमः आधाराशतैर्-कर्मय-श्रंतताय

वराहाय पृथिव्यै. सुधासमुद्राय. श्वेतद्वीपाय. रंजुर्णपर्वताय. तंदनोद्यानाय कल्पवृक्षवनंयस्वर्णप्राकाराय. करुणाम
 यपरिखायै. स्वर्णमंडपाय. पूर्वद्वारश्रियै. दंशाय ब्रह्मणे. सत्वाय ऋग्वेदाय. आत्मनेकालतत्वाय. श्रविकायै. इंद्रायै
 वेदमन्त्रे. शैलपुत्र्यै. ब्रह्मचारिण्यै. चंद्रयंतायै. कूर्णमंडायै. कल्पायुष्यै. कालरात्र्यै. महर्गायै १ ततोदक्षिणद्वारे द्वार
 श्रियेनमः क्षमाय शान्त्यै सिद्धायै क्षमायै विष्णवे यजुर्वेदाय रजसे विद्यातत्वाय जगन्नात्रे मायायै शिवायै
 शान्त्यै. ह्रींकारायै ह्रींकारायै मायाशक्त्यै वीर्यायै अक्षरायै अन्तरात्मने दंडधराय २ ततःपश्चिमद्वारे द्वारश्रियै
 वरुणाय रुद्राय सामवेदाय आदित्याय वासुण्यै शंखायुधायै हंसवाहिन्यै जगज्जीवायै जगद्वाजायै शोडशकलायै
 पूर्णकलशाय त्रिजिण्यै चित्रमलायै चित्रायै चामुंडायै ३ ततउत्तरद्वारे द्वारश्रियै कपालहारिण्यै भक्तवत्सलायै हं
 कारायै क्षांकारायै विमलरूपायै ईशानाय पार्वत्यै ब्रह्मणे अथर्वणवेदाय धात्रे ज्योत्स्नायै कल्पायुष्यै शर्वाण्यै च
 द्रकलायै चंद्रवदनायै विभूष्यै परविभूष्यै भस्मधारिण्यै पावनायै गंगायै भार्गव्यै गोदावत्यै प्रवरायै प्रण
 तायै ह्रींकारायै क्रींकारायै क्रींकारायै सर्वबीजात्मने बीजप्रवाहिन्यै ४ मध्येरत्नवेदिकायै रत्नासिंहासनाय ध
 र्माय. ज्ञानाय. वैराग्याय. ऐश्वर्याय. अथर्मायश्चज्ञानाय. श्रवैराग्याय. अनेश्वर्याय. श्वेतच्छत्राय.
 चिच्छक्त्यै. मायाशक्त्यै. आनंदपाराय. संचिन्तालाय. प्रकृतिमयपत्रेश्यो. विकृतिमयकेसरेभ्यो. पंचाशद्वर्ण
 बीजायै. सर्वतत्त्वरूपायै. कार्ष्णिकायै. शंभ्रकर्मंडलाय. वंवाहिर्मंडलाय. संसत्वाय. रंजसे-
 तंतमसे. श्रांश्रात्मने. अंश्रंतारात्मने. पंपरमात्मने. ष्टईज्ञानात्मने. आत्मतत्वाय. मायातत्वाय विद्या
 तत्वाय कलातत्वाय परतत्वाय इतिसंपूज्य केसरेषु. पूर्वाद्यष्टदिक्षु मधेय च उांभूष्यै, उन्नत्यै. कांत्यै. धृत्यै
 कीर्त्यै. सन्नत्यै. व्यापृत्यै. उच्छ्रित्यै. मर्त्यै. ऋष्येनमः इतिसंपूज्य दुर्गाश्रिसर्वशक्तिकमलासनाय नमइतिसमस्त

पीठसंपूज्य मूलमुच्चाप्य श्रीलक्ष्मीमूर्तिपरिकल्पयामिनमइतिकलशोपरिमूर्तिपरिकल्प्य घंटाजन्मकरालक्ष्मी
 दुर्गादेवीव्यवास्थितां रथापथामिमहदेवीसर्वसौभाग्यदायिनीमितिसंस्थाप्य स्वहृत्कमले प्राग्बहेवीं ध्यात्वा
 देव्यास्तेजोदीपाहीपांतरनिववहत्तासापुटाध्वनापुष्पांजलावागीष एह्यहिदेवदेवशिपारिसमन्विते यावत्त्र्यां पूज
 यित्वामितवत्वं चइहावह महामुद्रवनांतरथेकरुणानंदविग्रहे सर्वभूमिहितेमातेरह्यहि परमेश्वरइत्यावाहना
 दिदशमुद्राः प्रदर्श्य ध्यायेत् लक्ष्मींक्षीरसमुद्रराजतनयांश्रीरंगधामेश्वरीं दासीभूतसमस्तदेवतिकारालोकैकदी
 पंकुरां श्रीमन्मंदकटाक्षविभ्रमलसहस्रह्रैद्रंगाधरां त्वांब्रीलक्ष्यकुटुंबिनींसरसिजांबंदेसुकुंदप्रियामितिध्यात्वा
 मूलमंत्रेणदीपिन्यामालिन्याध्वोदकेनच त्रिवारंप्रोक्षयित्वा प्राणप्रतिष्ठांविधाय पुष्पांजलिं गृहीत्वा उंटुर्गेकात्या
 यनादेविशांभिशंकरप्रिये भक्त्यामयाकतांपूजांगृहाणत्वंसुरेश्वरि हिरण्यवर्णा- जातवेदसे- नमोदेव्यैमहालक्ष्म्यै
 श्रावाहनंपरिकल्पयामिइतिद्यात् तप्तकांचनवर्णाभंभुक्तामाणिविराजितं श्रमलंकमलंदिव्यमासतंपरिगृह्यतां
 ताममश्रावह जातवेदसे. नमोदेव्यै- महासरस्वत्यै- श्रीरेततेस्वासतंनमः उंस्वागतंकुशलंष्टुल्येमहादेविमहे
 श्वरि सुस्वागतंत्वयाभद्रेकृपयाभक्तवत्सले ताममश्रावह- जातवेदसे. नमोदेव्यै- महासरस्वत्यै. श्रीरेततेस्वा
 गतंनमः गंगादितीर्थसंभूतंगंधपुष्पाक्षतैर्वृतं पाद्यांदान्प्रयहंतुभ्यंनमस्तेकमलालये. श्राश्रुपूर्णां जातवेदसे.
 नमोदेव्यै. श्रीरेततेपाद्यांनमः अष्टांग्यसमस्त्युक्तंस्वर्णपान्नेप्रपूजितं श्राध्यांदान्प्रयहंतुभ्यंप्रसीदस्वंसुरेश्वरि
 तांसोस्मितां जातवेदसे. नमोदेव्यै. लोकमात्रे. श्रीरेततेऽर्घ्यस्वाहा सर्वलोकस्त्रयामातायामतालोकपावनी
 म्पाचमनंतस्यैमहालक्ष्म्यैप्रयत्नतः चंद्रांप्रभासां- जातवेदसे. नमोदेव्यै- भक्तप्रियायैश्रीरेतते- श्राचमनी
 स्वधा कपिलादाधिकुंदेदुधवलंमधुसंभृतं स्वर्णपात्रस्थितदेविमधुपर्कगृहाणेन श्रादिस्ववर्णे. जातवेदसे.

स्नानासनसमागता सुगंधितैलं गंधादि पंचासृजलादिकं सुगंधिच्छुष्णचूर्णैश्चतयोद्धत्तैकदिक् नाना
तीर्थोद्भवतोपंस्नानीयंचगृहाणमे आदित्यवर्णं जातवेदसे नमो देव्यै भक्तप्रियायै श्रीरत्नेस्नानीयं नमः
आपोहिष्ठेतिमलापकर्षणज्ञानं प्रयोदाधिषुतं वैवशं कर्कामधुसंयुतं पंचासृतं मयानीतं गृहाण परमेश्वरि आदित्यवर्णं
जातवेदसे नमो देव्यै भद्रायै नमः श्रीरत्नेपंचासृतज्ञानं पुरुषसूक्तेनशुद्धोदकेन स्नानं जातवेदसे पुनरा
चमनं दिव्यांबरं नवश्वेतं शोभं चातिमनोहरं त्रैलोक्यजननीं देवि दीपमानं गृहाणमे उर्ध्वतुमां जातवेदसे
नमो देव्यै श्रीलक्ष्म्यै नमः श्रीरत्नेवासीयुग्मं नमः एहि देवि विभूषार्थं नैपथ्यागारमुत्तमं विभूषासनमारथाय तथा
दर्शं विलोक्य च केशप्रसाधनं कृत्वा भूषणान्यंगसात्कुरु रत्नकंकणवैदूर्यमुक्ताहारिकादि कानि च सुप्रसन्नैः सदा
लक्ष्मिभूषणानि गृहाणमे श्रुतिपयासा नमो देव्यै जातवेदसे हिरण्ययै श्रीरत्नाय विभूषणानि नमः
एहि देवि निजस्थानं सिंहासनमनुत्तमं पूजाचक्रं समारथाय गंधं दिव्यं गृहाणमे चंदनागुरकूर्पूरकुंभार्थैः समविवृतं
करतूरीरौचनयुतं गंधं दिवि गृहाणमे गंधद्वारां जातवेदसे नमो देव्यै महादेव्यै श्रीरत्नेपते गंधोत्तमः
शुद्धमुक्ताफलै रै रत्नै रक्षतैः शालिसंभवैः सर्वाधिपेमहालक्ष्मि योतयामि सुभक्तिः जातवेदसे
नमो देव्यै श्रीरत्नारत्ने श्रुताः हरिद्रांचमयानीतां दिं विकल्प्याणुदायिनि सौभाग्यं वर्द्धतां नित्यं गृ

हाण हरि वल्लभे जातवेदसे नमो देव्यै हरिप्रियायै नमः श्रीरत्ने हरिद्रं कुंकुमं शोभनं दिव्यं सर्वदा मंगलप्रदं
मयानीतमहादेवि तुभ्यं दास्यामि सुंदरि जातवेदसे नमो देव्यै मंगलार्थे नमः श्रीरत्ने कुंकुमं नमः सिंदूरं शुभं दानि
त्वं महाशक्तिप्रियसदा प्रयच्छामि महादेवि सर्वसौभाग्यदायिनि जातवेदसे नमो देव्यै महादेव्यै श्रीरत्ने

त्वं महाशक्तिप्रियसदा प्रयच्छामि महादेवि सर्वसौभाग्यदायिनि जातवेदसे नमो देव्यै महादेव्यै श्रीरत्ने

सिद्धरत्नमः मालतीमल्लिकादीनिनवानिकुसुमानि च एकनाथेप्रयच्छामिपुष्पाणिप्रतिगृह्यतां मनसःकामं १०
 जातवेदसे० नमोदेव्यै० एकनाथायैश्रीरेतानेपुष्पाणिवौषट् रकैःश्वेतांबुजैःपुष्पैर्मल्लिकादिविचित्रितैः नानापुष्पैः
 कृतांमालांपगृह्णह्रिवल्लभे श्रीरेतांमालांसमर्पयामि पुष्पमालानमः सुगंधश्रीतलंशुश्रंतानागंधसमन्वितं
 प्रीत्यर्थंतवदेवेशिसुचूर्णैप्रतिगृह्यतां जातवेदसे०नमोदेव्यै सुभगायैनमः श्रीरेतत्तेपरिमलद्रव्यंनमः अथांगपूजा
 चंचलायैनमः पादांपूजयामि० एवं० चपलायै० गुल्फौपूजया० कांत्यै० जानुनीपूजया० मंगलायैजंधिपू० भद्र
 कालयैहुरूपू कमलिन्यैकटिपू शिवायैनाभिपू क्षमायैउदरंपू गौर्यै सिहवाहिन्यैरत्नद्वयंपू स्कंदमा
 ने काममनिभुजद्वयं कंबुकंठयै कंठपूजयामि सरस्वत्यैमुखंपू सुवासिन्यैनासिकांपू स्वर्णकुंडलायै कर्ण
 द्वयंपू चंद्रिकायैनेत्रद्वयंपू शिवायैललाटंपू कुमायै शिरःपू सर्वरूपायैनमः सर्वांगं पूजयामि इतिसंपूज्य
 ततोऽष्टोत्तरशतनामभिःपूजयेत् ॥ उंअस्यश्रीमहालक्ष्म्यष्टोत्तरशतनाममालामंत्रस्य श्रीवाजपटकेन
 श्रीमहालक्ष्मीप्रित्यर्थं श्रीमहालक्ष्मीमष्टोत्तरशतनामभिः पूजयिष्ये इतिविनियोगः ततः श्रीवाजपटकेन
 पदंगन्यासंकृत्वा लक्ष्मीं समुद्रराजतनयामित्यादिध्यात्वा पुष्पैरक्षतैर्वापूजयेत् तद्यथा उंमहालक्ष्म्यैनमः म
 हाकाल्यै महासरस्वत्यै महाकन्यायै महागौर्यै महादेव्यै भक्तानुग्रहकारिण्यै स्वप्रकाशात्मरूपायै
 महाभाषायै माहेश्वर्यै वागीश्वर्यै जगद्धात्र्यै कालरात्र्यै त्रिलोचनायै भद्रकार्यै कपालिन्यै महागौर्यै
 त्रिलोकालिकायै सिद्धलक्ष्म्यै क्रियालक्ष्म्यै लोकमंत्रप्रदायिन्यै श्रूपायै स्वरूपायै विश्वरूपिण्यै
 पंचभूतात्मिकायै देवमाने सुरेश्वर्यै दारिद्र्यधंसिन्यै वीणापुरतकधारिण्यै सर्वशक्त्यै ब्रह्मात्मिकायै
 श्रापंगरूपिण्यै० नवदुर्गात्मिकायै० अष्टभैरव्यै० गंगायै० शारदायै० वेण्यै० सर्वशास्त्रधारिण्यै० समुद्रवसनायै

ब्रह्मांडमणिमेखलार्थे ॥ अत्रस्थात्रयनिर्मुक्तार्थे ॥ गुणत्रयविवर्जितायै ॥ योगार्थानैकसंन्यासिन्यै ॥ योगार्था
 नैकपरायणार्थै ॥ देवत्रयविशोक्तार्थै ॥ वेदांतज्ञानरूपिण्यै ॥ पद्मावत्यै ॥ विज्ञानलक्ष्म्यै ॥ नागयज्ञोपवीतिन्यै ॥
 सूर्यचंद्राद्विमासायै ॥ ग्रहनक्षत्ररूपिण्यै ॥ वेदिकार्थै ॥ वेदरूपिण्यै ॥ गिरिसंभवायै ॥ कैवल्यदायै ॥ विशृंखलायै ॥
 सूर्यमंडलसंस्थितायै ॥ सोममंडलमध्यस्थायै ॥ वायुमंडलसंस्थितायै ॥ वह्निमंडलसंस्थितायै ॥ चक्रिकायै ॥
 चक्रमध्यस्थितायै ॥ चक्रमार्गप्रदायिन्यै ॥ सिद्धांतमार्गदायिन्यै ॥ पृथ्वीवर्जितायै ॥ प्रत्यक्षादिप्रमाद्यतायै ॥ वि
 द्यामूर्त्तयै ॥ बौलोक्यमोहिन्यै ॥ विद्यायै ॥ कर्मदायै ॥ रक्षायै ॥ ब्रह्मस्थापितरूपायै ॥ कैवल्यज्ञानगोचरायै ॥ करु
 णायै ॥ मधुकैटभमर्दिन्यै ॥ आर्चिष्यलक्षणायै ॥ गोपुत्र्यै ॥ सदाभकाधनाशिन्यै ॥ महारमायै ॥ परमेश्वर्यै ॥ सुसि
 द्धलक्ष्म्यै ॥ महाकालिन्यै ॥ सद्योजातायै ॥ वामदेवायै ॥ अघोरायै ॥ तत्पुरुषायै ॥ ईशानरूपिण्यै ॥ एकाक्षर
 देव्यै ॥ योगिन्यै ॥ योगार्थानपराक्रमायै ॥ श्रीसिद्धलक्ष्म्यै ॥ श्रियै ॥ कमलायै ॥ कमलालयायै ॥ पद्मायै ॥ नालि
 नयुग्मकरांबुजायै ॥ शैलपुत्र्यै ॥ ब्रह्मचारिण्यै ॥ चंडयंतायै ॥ कूर्मगंडायै ॥ स्कंदमात्रे ॥ कात्यायन्यै ॥ कालरात्र्यै ॥
 महागौर्यै ॥ सिद्धिदायै ॥ बुद्धिदायै ॥ सर्वात्मिकायै ॥ इतिसंपूज्य कर्णिकायां ॥ आहंदायाय ॥ श्रीशिरसेस्वाहा
 श्रीशिखायै ॥ वपुःश्रेयै ॥ श्रीशिरसायै ॥ श्रीशिरसायै ॥ श्रीशिरसायै ॥ श्रीशिरसायै ॥ श्रीशिरसायै ॥ श्रीशिरसायै ॥
 पद्मवर्णायै ॥ पद्मसंस्थायै ॥ आर्द्रायै ॥ तर्पयंत्यै ॥ तप्तायै ॥ ज्वालिन्यै ॥ स्वर्णप्राकारायै ॥ ततोदलायै ॥ ब्राह्मणे ॥ माहे
 श्वर्यै ॥ कौमार्यै ॥ वैष्णव्यै ॥ वाराहसै ॥ इंद्रायै ॥ चामुंडायै ॥ महालक्ष्म्यै ॥ ततोभूपुरे ॥ पूर्वाधिक्रमेण ॥ इंद्रायसायु
 धायसपरिवारायस्वशक्तियुताय ॥ एवमग्नये ॥ यमाय ॥ निरृतेत्यै ॥ वरुणाय ॥ वायवे ॥ कुबेराय ॥ ईशानाय ॥
 ब्रह्मणे ॥ अर्नताय ॥ तद्वहिः ॥ वज्राय ॥ शक्ये ॥ दंडाय ॥ खड्गाय ॥ पाशाय ॥ शंक्राय ॥

गदायै शूलाय पद्माय चक्रायनमः इतिसंपूज्य पुष्पांजलिदत्त्वा दशांगुणुलंघ्यंपंचदनागुरुसंयुतं भक्त्या
 दत्तंमयादेविप्रसदिदत्वंसुरेश्वरि कर्दमेन ७ ११ जातवेदसे० नमोदेव्यै० भद्रकाल्यै० श्रीरेपतेधूपो नमः कर्पू
 रयत्तिसंयुक्तंगोपूतेनसमन्वितं दीपंशहाणदेवेशिमहालक्ष्मिनमोऽस्तुते आपःस्मृतं ७ १२ जातवेदसे नमोदे
 व्यै श्रीमहालक्ष्म्यै नमः श्रीरेपतेदीपो नमः नैवेद्यंशहातदिविभक्ष्यभोज्यसमन्वितं षड्सैराचितादिद्वयंघृत
 नपरिपूरितं आर्द्रांपुष्करिणींसूर्या० १३ जातवेदसे नमोदेव्यै पूर्णामालिन्यै श्रीरेतत्तेनैवेद्यंनमः मध्यपानीयं
 उत्तरापोशानं पुनराचमनीयं कर्पूरचंदनोन्मिश्रित्व्यगंधसमन्वितं करोद्धर्त्तनकरंभ्यंशहाणपरमेश्वरि जातवेदसेन
 मोदेव्यै पिंगलायै नमः श्रीरेतत्तेकरोद्धर्त्तनकंनमः पूर्णाफलैः सकर्पूरैर्नैगवल्लीदलैर्युतं कर्पूरचूर्णसहितं तांबूलंप्रति
 गृह्यतां आर्द्रां चंद्रां १४ जातवेदसे नमोदेव्यै पिंगलायै नमः श्रीरेतते तांबूलंनमः जातवेदसे नमोदेव्यै देव्यै नमः
 श्रीरेतत्तेसुवर्णपुष्पंनमः इदंफलमयादेविस्त्रयापितंपुरतस्तव तेनमेसुफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि जातवेदसे न
 मोदेव्यै सिद्धिदायै नमः श्रीरेतत्तेफलंनमः त्वंचंद्रसूर्वरत्नातिविद्युदग्निस्त्वमेवहि नीराजनंमयादत्तंशहाणपरम
 श्वरि तारुमश्रावह ० १५ जातवेदसे० नमोदेव्यै यमुनादिनिवासिन्यै नमः श्रीरेतत्ते नीराजनंनमः गौरीभिमाय
 जातवेदसे नमोदेव्यै प्रणोदेवी समस्तंश्रीसूक्तं नमोदेव्यै महालक्ष्म्यै महाकाल्यै महालक्ष्म्यै महास
 रस्वत्यै श्रीरेतत्ते मंत्रपुष्पंनमः सर्वस्वरूपे जातवेदसे नमोदेव्यै महाकाल्यै नमः श्रीरेतानि प्रदक्षिणा
 निनमः सर्वतःपाणिपादंते यःशुचिःप्रयतद्भव्यादिसमस्तं नमस्तेऽस्तुमहादेव्यै नमस्तेऽस्तुहसिभ्रिये नमस्ते
 स्तुजगद्धात्रिनमस्तेशिववच्छभे जातवेदसे नमोदेव्यै महामायायै नमः श्रीरेतानि चंद्रनाति नमः पद्माम्ब्रि
 ये यासापद्मासनं यामातामधुकैटभप्रमथिनीमां पातु विश्वेश्वरी जातवेदसे नमोदेव्यै श्रीरत्तेप्राश्नेजानि

ततः श्रीसूक्तवृदीपाठलक्ष्मीहृदयादिकं पठित्वा शुभ्रातिगुह्यगोप्यश्रीसंघहृदयादिना जपे समर्पयेत् इति
 श्रीलक्ष्मीपूजाविधानम् ॥ श्रीसूक्तमाहात्म्यविष्णुधर्मोत्तरे रामउवाच एकंमंत्रंसमाचक्ष्वदेवलक्ष्मीविवर्द्ध
 नं प्रतिवेदंजगन्नाथयादोगणनृपात्मज पुष्करउवाच श्रीसूक्तंप्रतिवेदंचनेप्रलक्ष्मीविवर्द्धनं अस्मिन्नोके
 परेवापियथाकामं द्विजस्य तु रामउवाच प्रतिवेदंसमाचक्ष्व श्रीसूक्तंपुष्टिवर्द्धनं श्रीसूक्तस्यतथास्वर्देकलंघनंभू
 तांवर पुष्करउवाच हिरण्यवर्णहिरिणीसुखःपंचदशाद्विज श्रीसूक्तंकाथितंपुष्पसुहृदेदेपुष्टिवर्द्धनं रथेऽश्वेषु
 राजतिचतस्रस्तनुतथाऋचः श्रीसूक्तंतुयजुर्वेदेकाथितंपुष्टिवर्द्धनं आतीपंचतथासामसामवेदेप्रकीर्तितं श्रियंदातुर्म
 यिदेहिशोकमाथर्वणेतथा श्रीसूक्तंयोजपेद्रत्तयातस्याऽल्लक्ष्मीर्विनश्यति जुहुयाद्यश्वधर्मज्ञहविष्येणविशेषतःश्रीसू
 केनतुपद्यानंघृताकानांभूगूत्समःअयुतंहोमयेचस्तुवह्नौभक्तिप्रयत्नेनरः पद्महस्तदयाल्लक्ष्मीर्नरंतमुपातिषते दशायु
 तंतुपद्मानांजुहुयाद्यस्तथानले तार्पितकुलाल्लक्ष्मीर्विष्णोर्वसस्तथलाघथा घृताकानांतुवित्वानांहुत्वारारामायुतंतथा
 बहुवित्तनवाश्रितिसयावन्मनसेच्छति वित्वानांलक्षहोमैःनकुलंलक्ष्मीमुपाश्रुते पद्मानामपिवित्वानांकोटिहोमंस
 माचरेत् भद्रधानतःसमाश्रितिवेदं देवमपिपुत्रवं संपूजयेदवीवरदांयथावत्पद्मैः सितैर्वाकुमुर्भैस्तथाऽप्यैः क्षीरेणधूपैः
 परमात्मभक्ष्यैर्लक्ष्मीमवाश्रितिविधानतश्च इतिविष्णुधर्मोत्तरे द्वितीयकाण्डिश्रीसूक्तविधानम् ॥ अथश्रीसूक्तं
 उांहिरण्यवर्णहिरिणीसुवर्णरजतस्रजां चंद्रांहिरण्यमयींलक्ष्मींजातवेदोममावह १ ताम्मआवहजातवेदो लक्ष्मीमल
 पगामिनीं यस्यांहिरण्यंविदेयगामश्वंपुरुषानहम् अथपुष्पांरथमभ्याहस्तिनादप्रमोदिनीं श्रियं देवीमुपवहेय श्री
 मदीवीजुपतां कांसोस्मितांहिरण्यप्रकारामाद्रांज्वलतीं तृप्तान्तर्पथतीं पद्मेस्थितापद्मवर्णांतामिहोपवहयेथ्रियं
 चंद्रांप्रसासांप्रसाज्वलतींश्रियंलोकेदेवजुष्टामुदारां तांपद्मनेमिशरणमहंप्रपद्ये अल्लक्ष्मीर्नैतश्यतां त्वांद

णामि ८ आदित्यवर्णतपसोधिजातोवनस्पतिस्तवदृशोऽप्यविवं तस्यफलानितपसानुदंतुमायाभ्रांतरायाश्रवा
 ह्याञ्जल्मीः ६ उपेतुमादेवसखः कीर्तिश्रमणिनासह प्रादुर्भूतोऽस्मिराष्ट्रिस्मिन्कीर्तिदृष्टिददातुमे ७ क्षुत्पि
 पासामलाज्येषामलक्ष्मीनाशयाम्यहं अभूतिससृद्धिचसर्वांनिर्णुदमेगहात् ८ गंधद्वारादुराधर्षानित्यपुष्टांक
 शिपिणीं ईश्वरीसर्वभूतानांतामिहोपवहयेश्रियम् ९ मनसःकाममाकर्तिवाचःसत्यमशीमहि पशूनांरूपमन्विच्य
 मयि श्रीःश्रयतांयशः १० कर्दमेनप्रजाभूतायधिसंयमकर्दमा श्रियंवासासपमेकुलेमातरंपद्ममालिनी ११ आपः
 सृजंतुस्त्रियानिचिक्छीतवसमेगहे नित्येदंवीमातरंश्रियंवासासपमेकुले १२ आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टिसुवर्णहिममालि
 नीं सूर्य्यांहिरण्यमर्षालक्ष्मींजातवेदोममावह १३ आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टिगलांपद्ममालिनीं चंद्रांहिरण्यमर्षालि
 र्दमींजातवेदोममावह १४ ताम्भमश्रावहजतवेदोल्क्ष्मीमलपगामिनीं यस्यांहिरण्यंप्रभूतगावोदारयोऽश्वान्विदेयं
 पुरुषानहम् १५ इतिश्रोसुकं गौरांमिमायसलिलानितक्षत्येकपदीद्विपदीसावतुष्पदी श्रष्टापदीनवपदीबहू
 पदीसहस्राक्षरापरमेठ्येमन् १६ प्रणोदेवोसरस्वतीवाजिभिर्वाजिनीवती धानामविजयवतु १७ यःशुचिःप्रय
 तोभूत्वाजुहुयादाज्यमन्वहं श्रियःपंचदशार्चन्यश्रीकामः सततंजपेत् १८ पद्याननेपद्मरूपद्याक्षिपद्मसंभवे
 तन्मेभजस्वपद्याक्षियेनसौर्यंलभाम्यहम् १९ श्रध्वापिचगोदापिचनदापिमहाधने धनमेजुषतादेवीसर्वका
 मर्थासिद्धये २० पुत्रंप्रापेयधनंयान्यहस्त्वथश्वजगवरेयं प्रजानांभवतीमाताश्रापुष्पंतंकरोतुमां २१ चंद्राभांलक्ष्मीं
 माशानांसूर्य्यांश्रियमीश्वरीं चंद्रसूर्यांस्रिसर्वाभांमहालक्ष्मीमुपास्महे २२ धनमग्निर्धनंवापुर्धनंसूर्योर्धनंवसुः
 धनाभिर्द्रोवृहस्पतिर्वरुणो धनमश्रुते २३ वैनतेयसोमंपिवसोमंपिववृत्रहा सोमंधनस्यसोमिनोमह्यंददातुसोमि
 नी २४ नक्षोधांनचमात्सर्व्यंनलोभोनाशुभमतिःभवंतिकृतपुण्यानांश्रीसुकंजपतांसदा २५ वर्षैतुर्विभावदिदिवो

अथस्यविद्युतः रोहति सर्ववाजानि मयवन्नह्यद्विषो जहिरद पद्मत्रियेपद्मिनिपद्महस्तेपद्मालयेपद्मदलायताक्षि विष्णु
 प्रिये विश्वमनोऽनकलेखपादपद्ममपिसन्निधत्स्व २७ यासापद्मासनस्था विपुलकटितटीपद्मपत्रायताक्षी गंभीरा
 वर्तनाभिः स्तनभरतमिता शुश्रवन्नोत्तरीया लक्ष्मीर्दिव्यैर्गोत्रैर्भूषिणणखचितैः स्नापिताहंभकुम्भैर्नयसापद्महस्ता
 मयवसतुपुद्गेदिव्यमंगलप्रयुक्ता २८ लक्ष्मीक्षीरसमुद्रराजतनयांश्रिरंगरासेश्वरीं दासीभूतसमस्तलोक
 वतितल्लोकैकदीपां कुराम् श्रीमन्मंदकटाक्षलब्धविभवन्नैर्द्रांगार्धरां तान्त्रैलोक्यकटुविर्गोसरसिजांबंदेमुकुंद
 प्रियाम् २९ शुद्धलक्ष्मीर्मोक्षलक्ष्मीर्जपलक्ष्मीः सरस्वती श्रीलक्ष्मीर्वरलक्ष्मीश्च सत्त्वावरदाभव ३० यथा
 मां विधिनांशुकररत्नभूषितां पद्मासनान्तुंगपयोधरान्वितां इंदीवराक्षीं सुखसारमंजरीं शुभांधानां वसुधां भजा
 महे ३१ श्रिये जातः श्रियश्चानियं श्रियं वयोजरित्त्वादिदाति श्रियं वसानात्प्रमत्तमायुर्भवंति सत्यासनि
 यावितर्द्वाश्रियार्थं ताच्छ्रियमादधाति संततमुजावपट्कृत्यं संतर्प्यै संधीयते प्रजयापशुभिर्य एवं वेद ३२
 पुनर्गौरीमिमांय प्रणोदेवी ३३ यस्य रसुत्थाचनानोत्तयातपोयज्ञाक्रियादिषु न्यूनं संपूर्णतायाति सद्यो वंदेत मरुयु
 तम् ३४ मंत्रहीनक्रियाहीनं भक्तिहीनं सुरेश्वरि यत्पूजितं मया देवि परिपूर्णं तदस्तु मे ३५ ॥ इति श्रीसूक्तपाठः ॥
 सरसिजनयने सरोजहस्ते प्रवलयतरांशुकगंधमालप्रहस्ते भगवति हरिरेव लभे प्रसादात्त्रिभुवनभूतिकरि प्रसादम
 ह्यम् ३६ सौवर्णपद्मपद्मामलकमलकूर्तपुष्पमशः पाणिपुग्मे विध्वंती शोभयोद्ग्राहितजलधिजलोच्छन्नगात्री विधात्री
 बाहूद्वंद्वराभयार्द्रदयाभक्तप्रियोष्ठासिनी लक्ष्मीर्भवेव सत्वनुदिनं चंद्राहिरण्यमयपि ३७ ॥ अथावशिष्ट
 माश्रिवनशुक्लपक्ष्यम् आश्रिवनशुक्लद्वितीयायां दानस्यानंतफलमुक्त्वा दे नारदीये च आश्रिवने मासि वैपुण्या
 द्वितीयाशुक्लपक्षात् दानं प्रदत्ते तस्यामनंतफलमुच्यते आश्रिवनशुक्लद्वितीयायामपि द्वागौर्नवतमुक्त्वा नारदी

ये इपशुक्लतीयायां हद्गाँरीं व्रतं चरेत् पंचपविधानेन पूर्वोक्तैर्न वनारद आचार्यपूजयेदंतो विप्रान् पंचधनादि
 भिः सुवासिनीः पंचपूज्यावलालंकारचंदनैः कंचुकैश्चैव ताटकैः कंठसूत्रैर्हरप्रिया वंशपात्राणि पंचैव सूत्रैः संवे
 ष्टितानि च सिद्धं रंजीरं कंचैव सोभाभयद्रव्यसंयुतं गोधूमपिष्टजातं धनवापूपफलादिकं वायनानि च पंचैव ताभ्यो द
 याच्च भोजयेत् अर्घ्यं देत्वा वायनानि पश्चाद्भुजितवान् भयता तत्फलं धारयेत्कंठे सर्वकामसमुद्भवे ततः प्रातः समुत्था
 यसात्कारसखोजनैः गीतवाद्ययुतान्नघांरीं तां तु विसर्जयेत् आहूताऽसिमन्मन्त्रे पूजिता च यथाविधि ममसौभा
 न्यदानाद्यथेष्टंगभ्यतां त्वया एवं कृत्वा व्रतं भक्तया द्विजदेवी प्रसादतः भुक्त्वा भोगं रतुद्देहति गौरी लोकात्मवाभ्रयात्
 इदं व्रतमशिवनशुक्लतीयायां प्रागुक्तं देशाच्चारं व्यवस्थाया विधेयम् ॥ आश्विनशुक्लचतुर्थ्यां कपर्दिनिनायकव्रतं ना
 रदाय इपशुक्लचतुर्थ्यां तु कपर्दिशिविनायक पौरुषेण त्रसूकेन पूजयेदुपचारकैः अकणान्मुष्टिगणितारं तं डुला
 न्सकपर्दिकान् विप्राय वदेदद्याद्भ्रमपुण्यार्चिताय च तंडुलाविष्णुर्देव्या हरदेवं समाभिभताः कपर्दीं गणनाथो
 सोऽप्रोचततिः समापर्वतैः अथ व्रतविधिः तिथ्यादिस्मृत्या मम चतुर्विधपुरुषार्थसिद्धार्थं कपर्दीं इवरगणेशव्रतमहं
 करिष्ये मूलमंत्रेण करपङ्कगन्ध्यासं कृत्वा पूजाभारभेत् तत्रादौ पीठपूजा उं नमो भगवते सकलगुणात्मया कि
 युतायानंताय योगपीठाय नमः श्लष्टुलके सरूपे तीव्रायै नमः ज्वालिन्यै नमः गदायै नमः उं नंदिन्यै नमः का
 मरूपेण्यै नमः उग्रायै नमः उं तैर्जोवियै नमः उं सत्त्यायै नमः उं मध्ये विघ्ननाशिन्यै नमः अथ ध्यानं एकदंतं
 महाकायं लंबोदरगजाननं विघ्ननाशकरंदेहं रं च प्रणमाम्यह इमां पूजां गृह्णाणेश कपर्दिं गणनायक आगच्छागच्छ
 देवेश समागच्छामराचितं विनायकनमस्तुभ्यमुमांगमलसंभव इमां प्रयाकृतां पूजां गृह्णाण सुरसत्तम सहस्रशीर्ष
 त्यावाहनं श्लंकारसमायुक्तं मुकामणि विभूषितं स्वर्णसिंहासनं चारुश्रीयश्चैत्रिग्रह्यतां पुरुष एवेदमासन्नं

गौरीसूनेनमस्तेऽस्तु शंकराप्रियकारक भक्त्यापाद्यंमयादत्तं गृहाण प्रणतां प्रिय एतावन्ति ति पाद्यं व्रतमुद्दिश्य विधेश
 गंधपुष्पादिसंयुतं गृहाणाद्यैमयादत्तसर्वसिद्धिप्रदायक । त्रिपादूर्ध्वैत्यर्थं गणाधिपनमस्तेभ्यं गौरीसुतगजानन
 गृहाणाचमनीयं सर्वसिद्धिप्रदायक । तस्माद्गिराडित्याचमनं श्रनाथनाथसर्वज्ञगर्वाणपति पूजित स्नानं पंचामृत
 देवगृहाण गणनायक श्राप्यायस्व-दधिक्रावणो धृतवती-मधुवाता. स्वादुपवस्विति- पंचामृतस्नानं गंगाजल
 समायुक्तमानीतं कृपयामम स्नानं रवीकुरुदेवशकपर्दिगणनायक यत्पुरुषेणिति स्नानं. हरिद्वल्लद्वयं देवदेवांगवसनी
 पमं भक्तयादत्तं गृहाणेशलंबोदरहरात्मज तं यज्ञमिति वस्त्रं- नानालंकारसयुक्तं नानाविभूषितं श्रनेक
 दिव्याभरणप्रौढ्यै प्रतिगृह्यतां इत्याभरणं राजतंत्रज्ञसूत्रंचकांचनचोत्तरीयकं भालचंद्रं तमस्तेभ्यं गृहा
 णवरदेभ्यव तस्माद्यज्ञादिति यज्ञोपवीतं. गंधकपूरसंयुक्तं दिव्यचंद्रमसुतमं विलेपनं सुरश्रेष्ठ प्रौढ्यै
 प्रतिगृह्यतां १ तस्माद्यज्ञात्सर्वैति गंधं- अक्षता-श्वं लान्देव सिद्धगंधर्वपूजित भक्त्यादत्तान् गृहाणोमा
 न्सर्वसिद्धिप्रदोभव इत्यक्षताः सुगंधानि च पुष्पाणि वरसिद्धिप्रदायक कपर्दिगणनाथाय श्वेतपुष्पं द्वादशयुद्धं
 तस्मादश्वैति पुष्पं- अथांगपूजा कपर्दिगणनाथाय नमः पादौ पूजयामि गणेशाय नमः जानुनी पूजयामि
 गणनाथाय नमः ऊरुपूजयामि गणक्रीडाय नमः कर्दिपूजयामि वक्रतुंडाय नमः हृदयं पूजयामि लंबोदराय नमः
 कंठपूजयामि गजाननाय नमः स्कंधौ पूजयामि हेरं वाय नमः हस्तौ पूजयामि विकटाय नमः मुखं पूजयामि
 विद्वराजाय नमः त्रेपूजयामि धूम्रवर्णाय नमः शिरःपूजयामि कपर्दिने नमः सर्वांगपूजयामि तत आवरण
 पूजाभारभेत् गार्हप्यानमः गौशिरसेस्त्वाहा गौशिरसायैषट् गौकवचाय दुं गौं नैत्रत्रयाय वैषट् गः श्रखां प
 षट् इति प्रथमावरण १ ब्राह्मणैः नमः साहैश्वर्यै नमः कौमात्यै नमः वैष्णव्यै नमः वासह्यै- इन्द्रायै चामुंडायै-

महालक्ष्म्यननः इतिद्वितीयावरणं २ इन्द्रायनमः अन्नर्षेणमः यमाय. निऋतये. वरुणाय. वायवे-कुबेराय. ईशा
नाय. अन्नताय- ब्रह्मणेनमः इति तृतीयावरणं ३ वज्रायनमः शक्ये. खड्गाय. पाशाय. अंकुशाय- गदाय- त्रि
शूलाय- चक्राय. पद्मायनमः इति चतुर्थीवरणं ४ दशांगुणभूलंबूपंचदनागुरुसंयुतं उमासुतनमस्तुभ्यगृहाण
वरदीभय यत्पुरुषं वदधुरिति धूपं- गृहाणमंगलं देवघृतवर्तिसमन्वितं दीपं ज्ञानप्रदं चारुरुद्रप्रियनमोऽस्तुते ब्राह्म
णेऽस्वेति दीपं- अन्नंचतुर्थीधंस्वाहुरसैः पङ्क्तिभिः समन्वितं भक्ष्यभोज्यसमायुक्तं वैद्यं प्रातिगृह्यतां चंद्रमामनसइति नैवेद्यं
इदं फलं मया देवस्थापितं पुरतस्तव तेन मे सुफलावाप्तिर्भवेज्जन्मानिजन्मनि इति फलं पूर्णफलसमायुक्तं नागवह्नी
दलेयुतं चूर्णकंपूर्णसंयुक्तं गृहाण नाथक नाभ्या आसां दिति तांबूल- हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमबीजं विभावसोः अन्नंत
पुण्यफलदमतः सांतिप्रयच्छ्रे ससास्थ्यासां निति दक्षिणा. गणाधिपनमस्तेऽस्तु नमस्तेऽस्तु नमस्तेऽस्तु नमस्ते
स्तु नमस्तेऽस्वीप्सितप्रदयज्ञे नयज्ञे तिमंजुपुष्पं जलिः प्रदक्षिणतु देवसासर्वकार्येषु सर्वदा कपर्दिगणनाथस्त्वमीप्सि
तायं प्रदाय कइति प्रदाक्षिणा नमस्कारो निदिवे शसर्वविघ्नहरो भव शीघ्रं नमवरं देहिं परत्रयपरंगतिं इति नमस्कारः अथ
ब्रह्मचारिपूजा अकणान्मुष्टिगणितोस्तं डुलान् सवराटिकान् विप्राय वद वेदव्याद्रं वपुष्पाथैताय च तंडुला वैश्वदेवत्याः
पाकेन तेन शोभनाः कपर्दिगणनाथोऽसौ प्रीयतां तंडुलैः सदा ततः कथां श्रुत्वा विसर्जयेत् अथ कथा कदाचिदुपविष्टश्च
पार्वत्यासहशंकरः इति ब्राह्मप्रियांतां कियुते च्छारति ररिते पणः प्रकल्पनीयोऽसौ पश्चाद् द्यूतं प्रवर्ततां दुरोदरमिधाज्ज
तंवां छितं प्रत्युवाच सा ममापि तस्मिन्सास्त्रे यवत्पदा दीयते पणः एतच्छ्रुत्वा शिवायारतु महदिव उवाच तां तवार्किक
मभां टंतुदारस्यामि परमेश्वरि लोकत्रयं च याचस्व किमन्यैर्वचनैर्दृष्टा उमोवाच पटच्छामि पश्चादेतन्मे दातव्यमिति नोऽप्य
तयादिज्ञात्वा तदानीं तु विश्वासान्स्ति मे स्वयि वाक्पुमेवं विधं श्रुत्वा शर्वः शोभाचतामुमां तच्चिश्वासयितुं केन शक्यमे

किंपुनर्मथा संछुठनेनकिंदेविधुतेच्छास्तितेवैवचेत् पणःप्रकल्पक्रियतांपणुतिषान्प्रहंसदा भावसंविद्यपपार्व
 त्याःपणमकल्पयन्ततः त्रिशूलंविदशान्सर्वान्सास्थ्याथैचदुरोदरे तस्मिन्कर्माणितंजित्वापणमभ्यग्रहीच्छिञ्चा
 एवंदमरुकादीनिताप्यथाप्यजयत्पथक् दीतोभूत्वामहादेवोभवानीमन्नवीदिति शार्दूलचर्मतन्मध्येप्रयच्छगिरिजे
 मम उमेवाव नवैवंकुमुचितकिंदेवःप्रीतिमानिह द्रास्यामिसतिकेष्टुष्टेसर्वस्मरसिकेनहि श्रविष्ट्यन्नवीपित्वंज
 गदीशकपानिधे इतिश्रुत्वाकृतपणुदेवकोऽन्योयथामया आदादशदिनंदेवनकरिष्यामिभाषणं तथेत्युक्तामहादेव
 स्तत्क्षणाच्चतिरोदधे रक्षरक्षकगच्छामिकिर्जावनमतःपरं इतिसंचिन्त्यसान्वेष्टुमुयानंप्रत्यपयत गिरिजातन्नव
 नितार्दंददद्रुाऽन्नवीदिदं किमर्थमागताःसर्वाःकिमेतत्क्रियतेऽधुना कपर्दीगणनाथरुयन्नतंकर्तुमिहागताः पूजैपा
 तस्यवेदानोमस्माभिःक्रियतेतथा किमर्थंतुव्रतंताप्योपुष्माभिःक्रियतेवने फलमस्यथवागस्त्रिपार्वताप्राहताः
 प्रति प्रष्टव्यंकिंयथादेविनरैर्नारैर्पिंरिविके श्रीमथसिद्धिरस्मानुलभ्यतेभुवनत्रये उमेवाव मतःकुपि
 त्वागतवान्निष्कपस्तुमहेश्वरः तस्यसंदर्शनार्थैवतत्कारिष्येन्नतोलमं व्रतस्यैतस्यकिदानंविधानंकीदृशंमम सर्वं
 विधिंस्वमनसाकथयध्वं सुरांगनाः कालोविधानंदानंचव्रतस्यास्यफलानिच तत्सर्वंसावधानेनवक्ष्यामःशृणु
 पार्वति त्रियज्जुः मौढ्यादिदोषरहितेष्वतुर्धर्माभान्वासरे मासेकार्यव्रतसंन्यगणेशार्पितमानसैः तैलतां
 बलभोगादीन्वर्जयेत्वाशिवप्रिये मंदवारेषुर्जोयादिकवारमितंतथा व्रातःकालेशुचिर्भूत्वाज्ञानंकुठ्याद्विधानतः
 नयात्तडागोकूपेवाशुद्धैःशुद्धतिलैःसह संव्यादिकंयथाप्यायंसर्वैर्निर्ययन्ततः श्रवणंनगरमासाद्योगोमयेनोप
 लिप्यच गोचर्ममाव्रंतन्मध्येकुठ्याद्रंधेनमंडलं तन्मध्येऽष्टदलंपद्मंतन्मध्येगणनायकं पूजयेत्स्वच्छकुसुमैर्हरि
 द्रामिश्रिताक्षतैः शार्गंगैर्गौशार्गान्यासंकरत्वा ततःपरं भजेणानेनकुसुमैर्देवमवाह्यनिःक्षेपत् श्रथवा

गणनाथस्य प्रतिमामिव पूजयेत् ततस्त्वह्मत्तचित्ततुभ्यान्कुम्भयोर्द्विधानतः एकदंतमहाकायं लंबोदरगजाननं

विघ्ननाशकरं देवहरेरंब्रणमाभ्यर्हं इमां पूजां शृणु शकपर्दिगणनाथक श्रागच्छेति त्रिरुच्यार्थं कुम्भयोर्दावाहना

दिक तस्य काशकैर्भ्रैर्गैषु पुण्याश्रिताभिः इंद्रादिलोकपालांश्च पूजयेद्देवसन्निधौ लंबोदरमस्तेऽस्तु नमस्तेषां

विकासुत एकदंतमस्तेऽस्तु नमस्तेऽस्त्वीप्सितप्रदं कपर्दिगणनाथस्य सर्वसंपत्प्रदायिनः पूजाशुकारः कथि

तस्त्वैतावान्शुचिस्मिन्ने श्रकणान्मुष्टिगणितान् हविष्यत्रीहितं डुलान् स्वच्छान्यनेतसंमृष्यचूर्णीकुम्भयो

न्महेश्वरि शिवितु चूर्णैश्च भ्रमभानुवारेऽर्धचंद्रवत् कुर्याद्द्वितीयं संपूर्णचंद्रवत्पिष्टकाष्टकैः तृतीये पायसांबं च दद्याद्

दं चतुर्थके श्रानीयाष्टांशकं सन्मयदेवसंपूज्यभक्तितः कल्पितात्मानि विधिवद्विद्यंते यानि यानि च तेषां तेषामष्ट

मांशं तस्मै सन्मयकसमर्पयेत् ततः शुद्धापवटवेद्यादेकं वराटिकां पुण्यानिवास्ते दुलांश्च भुंजीयाद्भ्राससप्तकं य

त्कायं ते येभ्यस्तथा पूजां तेषां भ्रुवंति हि इत्युच्यते भावार्नां तु खिद्यो विगतकल्मषाः तासां तद्भजनं श्रुत्वा तद्गोमाप्यकराद्भि

तं ततः क्षणाद्विधिश्रेयः प्रत्यक्षं समजायत त्रिलोकनाथदेवेशकरुणाकरशंकर दीनामनन्यगतिकां भक्तवत्सल

पाहिमां तुष्टश्वशकरः प्राह किमेतद्वै त्वया कृतं कपर्दिगणनाथस्य महात्सया किं न सिद्ध्यति उभोवाच व्रतस्यै

तस्य महात्स्यं ज्ञातं च भवतास्त्वयं उद्दिश्यागमनं विष्णोरकरोत्सहस्रं शिवः तदाच गारुडाख्यः समागमनमव्रवीत्

मदागमनिमित्तं हि किं कृतं शंकरस्त्वया समापि ज्ञापनीयं तदित्युक्तोऽज्ञापयच्छिवः श्रयै तदकरोद्दिष्णुः उद्दिश्यागमनं

विधेः श्रागात्तथा विधिः शीघ्रं ममाज्ञापय माधुव श्रयो जन्तारस्ति विधे त्वदागमनकारणे एकदंतव्रतं तद्व्रतस्यै

वनसंशयः इंद्रागमनमुद्दिश्य तदानीं ततस्त्वत् श्रागस्य सहसा प्राह ममाज्ञापय विधुसूक् हेरंबव्रतमाहात्स्यं द्र

पुमेवं कृतं मया ममापि ज्ञापनीयं तदित्युक्ते विधिनोदितं विक्रमादित्यमुद्दिश्य वर्जितदकरेद्भ्रतं श्रागस्याहमनुष्यस्त्व

मिश्रीमत्तः किमिति कपदं हस्तिवदनं व्रतमाह इत्येवमिदं श्रुत्वा तं ममाभिष्टमेतच्छब्धं तदाऽब्रवीत् विधानं तस्य म
 हारं यज्ञापनीयं त्वयेति मे पप्रच्छ विक्रमादिदियं प्राह तस्मै पुरंदरः पुरंदरमुखाद्ब्रह्मात्तस्वैव स्वपुरीं प्रति प्रहृष्टः प्रथयौ र।
 जांपराक्रमणाय एः कपर्दीशं व्रतं कृत्वा माहिष्याः पुरतोऽब्रवीत् जेष्यामि सकलान् शत्रून् प्रात्तमेवं महाव्रतं तस्य व्रतस्य
 किं नानि मिति सा प्राह विक्रमं प्रयुवाच प्रियामर्कं दयादेकं वराटकं एवं चेत्तत्र कर्तव्यं मद्गोहेयं न कुञ्चित् इत्यादिदोष
 णादायुः कुष्ठं याधि मवापसान् रथात्तव्यं त्वयात्रेति सर्वैराज्यं विनश्यति अर्कस्य वचनं श्रुत्वा ऋष्याश्रमवापसा परि
 चर्यावशात्तुष्टारत्तस्याः भर्तुं नोत्थराः निश्चिन्त्येणामर्भोणसर्वताम ब्रुवन्सती कपर्दीशं व्रताभावादेवं प्राप्तं त्वयेत्युत् कु
 र्व्यं व्रतं सन्त्यक् सर्वसिद्धिर्भविष्यति ऋषीणामाज्ञा कृत्वा कपर्दीशं व्रतं महत् तदानीं राजमाहिषीदिदं देहं यवाप
 सा एतस्मिन्नंतरे काले भवान्यासहं शंकरः द्रष्टुं यादृ पाहृदो भुवना निवतुं देशं नध्यं मागौ द्विजैर्द्रस्यरोदनं भयवर्द्धनं
 श्रुत्वा ब्राह्मणमारोदीः किमर्थं तव रोदनं नाके मप्यस्ति मे देवदारिद्र्यादेव केवलत् एव यदि भवो द्विप्रकपर्दीशं व्रतं कुरु ए
 तत्कतुं व्रतं देवसा मर्ध्वानास्ति मेऽयुना विक्रमार्के पुरे सर्वैश्चोदास्यति तत्कुरु कपर्दीशं व्रतं नैवमिन्नत्वं प्राप्स्यसि ध्रुवं
 दारिद्र्यमोचनं सन्त्यग्भविष्यति न संशयः गृहं प्रति समागच्छ गृहं त्वात्तं दुःखान् द्विज वैश्याद्गृहं त्वात्तं सर्वतदानिमक
 रोद्धतं तस्मिन्नर्के पुरे विप्रस्तनमंत्रित्वमवाप्तवान् आह्वापयत्कपर्दीशं व्रतं वैश्यस्य तत्क्षणात् अकरोत्तस्सुतारालाविक्र
 मः परितरिस्त्विति व्रतप्रभावादादिदं यत्तु पयमेविशः सुतां श्रुत्वा नैव विवाहेन परंप्रतिमवापसः एवमंतर्तिकाले मृगया
 शैप्रविश्यसः गहनं हस्तुपासं सन्त्ययो मुनिवराश्रमं उपचारैः श्रमं नीत्वा तेषामर्कानोरमां रमणीमाश्रमेत
 स्मिन्दर्शयामास विक्रमः इति पृच्छन्नृषींस्सर्वान्दातव्येषामभ्यां गना तवेयं माहिषीत्युक्त्वा नयेत्येनांसमर्पयन्
 स्मिन्महिष्यास्त्वपुरीदिदं यनारीनरैर्युतां हृष्टः सन् विक्रमादिदं यः पुरुषान् प्राह भूपतिः कपर्दीं गणनाथस्य व्रतं कृत्वा खि

यासहं श्रजयादिक्रमादित्यः सकलान् शशुर्मंडलान् गणनाथव्रतेनैव पुत्रपौत्रवृत्तश्चसः धनधान्यादिसंपन्नः सुखे
 नन्यवसद्भुवि एतद्व्रतंतुर्वातिपेकेचनविधानतः चतुरः पुरुषार्थाश्रानियतं प्राप्नुवति हि हयमेधस्य विधेत्संजाते
 सगरः पुरा एतदेवव्रतं कृत्वा पुनरश्वसलद्वयवान् इमां कथां पंचवारं प्रथमं भानुवासरे द्वितीये च तृतीये च
 श्रद्धया शृणुयाद्भती एकाहमेतदेकोनाशीति श्लोकप्रकाशिनी संक्षिप्तैरन्यथा कृत्वा गतिं याति यथेप्सिताम्

॥ इति स्कान्दे कपर्दी विनायकचतुर्थी व्रतम् ॥

श्रयाश्रिनशुक्लपंचम्यामुपंगालिताव्रतं नारदीये श्राश्रिनेशुक्लपंचम्यामुपंगालिताव्रतं तस्यांस्वर्णमयीं
 तिशतया निर्मायनारद उपचारैः षोडशभिः पूजयेत्तां विधानतः पक्वां जं फलसंयुक्तं सपृतं दक्षिणां न्वितं द्विजव
 र्यायदातव्यं व्रतसंपूर्तिहेतवे सवाहनाशकियुतावरदापूजितासया मातर्मानुग्रह्याथगम्यतानिजमंदिरमिति
 श्रवदाक्षिणात्पशिक्षाचारएवमानं पूजैवप्रधानमिति तत्पूजयानिजग्रहेपरमृद्धिमवाप्स्यसीतिकथायांपूजायाः फ
 लसंबंधात् फलवत्सन्निधानफलतदंगमिति न्ययेन जागरणवायनदानवटकादिभक्षणादेरुतदंगत्वात् तच्च पूजनं
 नव्याह्वयान्पिन्धाकार्द्वै पूजाव्रतेपुसर्वेषु मध्याह्नव्यापिनातिथिरिति माधवीयेहारांतोकेः द्विनद्वयेतद्व्यासावव्यासा
 वापूर्वापुरमामिद्युगभूतानामिति वाक्यात् एतेन जागरणमंगं मुक्त्वा जागरणं केचंद्रयाध्वैव्रतेतथा ताराव्रतेपुसर्वे
 पुरात्रियोगोविशिष्यते इति हेमाद्रिलिखितवचनान्द्रान्निव्यापिनीश्राह्येति करयचिदुकिरुपक्षण्या अंगानुरोधेन
 निर्णयस्यकाप्यदृष्टत्वात् वचनंतुजागरणप्रधानकंसावकाशमिति श्रथव्रतविधिः श्राचम्य प्राणानायम्य मा
 सपक्षायुद्धिस्त्वपुत्रपौत्रवनद्विविधारागतिदत्तिसुखभोगविजयपुष्टादिकामः स्त्रीत्वध्वैधव्यसौसारयादिकामा
 उपगालिताश्रीत्वर्धयशामिलितोपचारैरुपंगालिताव्रतेतपूजनमहंकरिष्ये इतिसंकरप्यपूजांकुर्ध्यात् श्रथपूजा

विधानंचकुर्युर्देकाग्रमातसः सौवर्णीप्रतिमां कृत्वा भवेत्शक्त्या प्रपूजयेत् ध्यानम् नीलकौशेयवस्मत्तद्दिग्भाषां
कमलासनां भक्तानां वरदानित्यं लखितां चैतया रूपदं निजासने स्वपुत्रैश्च सहितेभक्तवरसले उपांगलखितेमा
तरोहिभेद्रतकर्मणि हिरण्यवर्णमित्यावाहनं ॥ आगाच्छलिते देवितानामणिगणार्चिते शनैकशक्तिसंयुक्ते आ
सनं प्रतिगृह्यतां ताम्भञ्जावहेत्यासनं गंगादिसर्वतीर्थभोग्याप्राधान्याहृत तोयमेतत्स्वरूपार्थाधार्यप्रति
गृह्यतां अश्वपूणांमिति पाद्यं निधानं सर्वरत्नानां रत्नमन्थर्गुणाश्रया तथा विभक्तपालखिते गृहाणा धर्मनोऽस्तु
ते कस्यो हिमतामित्यर्थं पाटलोद्धारकरपूरसुरभिस्वादुशीतलं तोयमाचमनीयार्थालखिते प्रतिगृह्यतां च
द्राप्रभासामित्याचमनं पंचास्रतं मयानीतं पयोदधिघृतं मधु शर्करामधुसंयुक्तं स्नानार्थं देवि गृह्यतां पंचमंत्रैः पं
चास्रतं मंदाकिन्याः समानीतं हेमांभोरुहवासितं स्नानार्थं ते मया भक्त्या गानं स्वीक्रियतां जलं आदि स्ववर्णं ति
स्नानं सर्वभूपाधिके सौम्येलोकलज्जानिवारणे मयोपपादिते तु भ्यं वाससी प्रतिगृह्यतां मलयचलसंभूतानां प
त्रागरक्षितं शीतलं बहुलमोदं चंदनं प्रतिगृह्यतां उपैतुमदिवसस्वतिगंधं अक्षतानरविदाक्षिकुंकुमादिभिरंजि
तान गृहाणलखिते देवि प्रसीद परमेश्वरि क्षुतिपासामित्यशक्ताः मिलत्परिमलामोदं मतालिकुलसंकुलं आ
नदिनंदनोद्यानपुष्पं तेलखिते नमः कर्दमेन प्रजेति पुष्पं गंधसारसमुद्रद्वेषु श्वरत्नसमुद्रं सुरासुररानां दि
धूपं देवि गृहाण मे आपःसृजं विविधेषु मातैर्दमंडलाखंडचंद्रविवाप्रितेजसां निधानं देवि दीपोयं निर्मितरत्नवम
कितः आर्द्रांपुः पुंष्टिर्दिदीपः देवतालयपातालभूतलाधारधान्यजं पोडशाकारसंभारं नैवेद्यां लखिते नमः आर्द्रां
पुष्करिणीं चंद्रामिति नैवेद्यं स्नानार्थं देवि विधाया धयतः शुद्धिरवाप्यते एतदाचमनीयं मेलखिते देविते नमः इत्याच
मनं पातालवलसंभूतं वदनं भोजभूषणं नानागुणसमाकर्षणं बालं देविते नमः इति तालबूल-हिरण्यवर्णमंगभर्य

नितिदक्षिणा ः अन्नपुष्पांजलयन्तेऽऽवत्वारिशात्परिमितान्दूर्वाकुरानहस्तनादाय बहुपरिहपूर्वसंततम
 मृताहिका यथेयंलखितेदूर्वातथामिस्सुर्मनोरथाःइतिमंत्रेणसमर्पयेत् प्रदक्षिणनमस्कारान्शक्तिश्रममाचरेत्
 अथशायनमादायवटकोदुंबरदिभिः कइत्यदिकमंत्रेण कइदं कोदादित्यादि आचर्यायनिर्वेदयेत् प
 क्कान्कलस्युकंसधृतदक्षिणान्वितं द्विजवर्यायदास्यामिअतसंपूर्तिहेतवे उपांगलखितादेव्याव्र
 तसंपूर्तिकारकं वायनंद्विजवर्यायसहिरण्यंददान्यहं इतिवायनमंत्रः ततःकथांसमाकर्ष्यवाचकान्पंचसंस्त्रया
 स्वयमेवतदेवांनवापतःसहवांधैः रात्रौजागरणकुर्थाद्गीतादिजमंगलैः प्रभातेपूजयेद्देवीततः कुर्यादिसर्ज
 नं सवहनाशक्तियुक्तावरदापूजितामया मातर्मांनुग्रह्याद्यथथेष्टगच्छमंदिरं इतिपूजा अथकथा कैलास
 शिखरेरभ्यसुखासिंनंपडाननं कथयंतकथांदेव्यामिदमूचुर्महर्षयः ऋषयज्जुः महासेनमहादेवनंदनानंताविक्रम
 आर्यानानिसुपुण्यानिश्रुतानित्वत्ससादतः कथात्त्वद्ददनदिवप्रसूताभूरिभूतयः तत्तस्मिन्धिगच्छामःपायंपायंसु
 धामिव शुश्रूषवावयंदेव्यान्नतंतकथयस्वनः मतोभिलाषितायांसिद्धिरास्मिन्कृतंभवेत् रकंदउवाच साधुष्ट
 नहद्वेषामाहात्स्यंमुनिपुंगावाः तस्मात्सर्वाविधानेनतच्छृणुष्वजगद्धितं भृगुक्षेत्रेकिलपुराविप्रोभूद्गीतामाभियः
 श्रुतिरमृतिपुराणज्ञोषनीचवहवांधवः श्रनपत्यस्यतस्याथजज्ञातेजरतःसुतो श्रीपतिर्गोपतिश्रैवनामनीविदधे
 तयोःआचिरेणैकालेनसंपचत्वमगाद्धिजः तौतुबालौधनंबंधूतहेत्वासाधर्मचारिणी सर्ताविवेशदहनंस्वर्पाता
 पतिनासह अथतद्वाधवाःसर्वैहकथमितिचुकुशुःनिंदंतोदुःखिताश्वक्रुस्तक्रियांपारलौकिकीःपितृव्यस्तदिनेप्रैव
 सर्वैहहतवान्धनं अथतस्यसपत्नोऽभूद्राजासतुगृहंधनं आक्रोशंतौचतौगेहंनिजमानोयसंपदः नास्तिचक्रं
 धनंसर्वताभ्यांकिंचिन्नवेददौ ततोर्मांजीधरेबलौबंधुभिक्राश्रितंवसु यथाचतुःपितृव्यंतंदेहिनाद्दिष्टाहितत्

निर्गच्छन्ममग्रहादिः प्राह परुषं वचः
तौ तद्द्रवोभिनिर्विण्णौ बालौ

सतावु वेगतं द्रव्यं युवां केन प्रतारितौ

यावो दिशांतरं यत्र स्वजनो नास्ति कश्चन

श्रोपति गोपतौ

वभापतु मेषः कटिधिगहि पितृहानता

भिक्षाचारी बहून्देशान् वनानि सरितो गिरान्

संमतिक्रम्य ययतु वैशाली

भाष्ये वसुहृदो जग्म तुर्दिशमुत्तरां

पुंडरीकवनाकारैरक्तसंघया विमूषितं संघयाश्चक

नामतत्पुरी

कासारमीक्षां चक्राते ततोऽस्यारसनिर्घोशुभं

श्राचम्य शिशिरं तोयं सस्नतु श्यथथा

पिशं चारुयथा तारकितं नभः

श्रांतौ पिथिगता बालौ क्षिण्वि श्रम्यत तटे

द्वं वता गाररुचिरां सौधरा

विधि गता भवस्वेदौ वि श्रम्यपुरीं प्राविशतांततः

वीर्यांचतुष्पथयुतां चारुगोपुरं मंडितां

द्वं वता गाररुचिरां सौधरा

जिविराजितां नानावीथीरतिक्रम्य विप्रवासा मवापतुः

कस्य चित्त्वथ विप्ररूपक्षुत्पिपासा र्दंतौ गृहं ईयतु ईश्वरदे

वाते उपविष्टौ श्रमातुरौ

स्वार्मांततोऽस्य गेहस्य विवेक इति विश्रुतः श्रायातौ वैश्वरदेवांसे सदृशांति यो हितौ श्राना

एच्छ्य तयोः शीलंतथा च कुलनामनी ऋषिवत्पूजयामास रम्य भंसनातनं अतिथीभोजयामास सदन्नं सह चात्म

ना तौ ब्रह्मचारिणौ विप्रौ सपथर्थांति विलोक्य च

देशवंधुपरित्यागस्वेदमुकौ बभूवतुः श्राथा एच्छरुपा लुत्तौ कौ

युवां कुत आगतौ

किमर्थं नत्पवयसै निगंतौ स्वग्रहादिति

तद्विकेकस्य वचनमाकर्ण्य श्रीपतिरतदा श्रानुपूर्वेण

सकलं तृतांतं समभापत

पितृहीनो च तौ ज्ञात्वा त्यक्तौ वंधुजनेन च

श्राध्यास्य रथापयामास स्वग्रहे बहुवासरं प्रव

क्रमेऽथापि ष्यं श्रसहाध्यापयितुं श्रुतिं

वभूवतु श्रतौ बालौ गुरुशुश्रूषणरतौ

गुरोर्गोहेन्यवसतामागता विमलाशार

त् फुल्लपद्मविशालाक्षी प्रसन्नैर्दुशुभानना तस्यां सन्निष्यमाचार्यं चरंतं ब्रतमुत्तमं पप्रच्छतुर्भोः किमिदमवाभ्याम

पिकथयतां उपगाल्लिता देव्या ब्रतं देवार्थैर्पूजितं

सर्वकामकरं रं दृशाम रमामिः समुपास्यते

विद्याकामेन कर्त

व्यंतथैव धनकामपया सुतार्थिना च कर्तव्यं ब्रतमेतदनुत्तमं

विद्याकामौ चतौ बालौ ब्रतमाचरेतुर्मुदा

भक्तिगोपुर्वं नृजा

व्यंतथैव धनकामपया सुतार्थिना च कर्तव्यं ब्रतमेतदनुत्तमं

विद्याकामौ चतौ बालौ ब्रतमाचरेतुर्मुदा

भक्तिगोपुर्वं नृजा

व्यंतथैव धनकामपया सुतार्थिना च कर्तव्यं ब्रतमेतदनुत्तमं

विद्याकामौ चतौ बालौ ब्रतमाचरेतुर्मुदा

भक्तिगोपुर्वं नृजा

तैपथाशक्तिपयाविध तैतत्प्रसादात्प्रसकलशास्त्रवेदानथापतुः अन्धस्मिन्नहाधनेभक्तयाविवाहार्थप्रचक्रतुः
 श्रुपतिगोपतिश्रैवव्रतमेतत्प्रोधनाः आचरेणैवकालेनमार्थमासितयोगुरुः स्वविवाहोचितान्कन्यानाम्नागुणव
 तीमिति विनीतापव्रतवतेयूनेश्रुपतयेतदा विचार्यर्षबांधवैः साकंदौपुष्यक्षेत्रासरे पारिवर्हवहुमुद्राप्रादा
 द्दुहितवत्सलः विवेकोऽपिमुदंलेभेसानुरागौविलोकयती अन्धादिपुनरेतनुव्रतंदेव्याःप्रचक्रतुः आतरीतानि
 जंदेशंखंछतीचयनादिकं अथान्येऽहनिकरिंमश्रितावुपाध्यायमूचतुः स्वामिन्पुष्मत्प्रसादेनलब्धाविद्यातथा
 वसु अनुजानीहिगच्छावोनिजदेशमितः पुनः इत्याकर्षसमालोक्यशुभवासरमाहृतः स्वयंप्रापयितुंतातो
 विप्रौकन्यांयनिर्वयौ अथदेव्याःप्रसादेनपितृव्यस्यतयोःकिल अन्वेरणमतिर्जाताकुतः श्रीपतिगोपती नि
 र्गताकगतौदेशंवसतःकेत्यथिनयत् कश्चिस्सनगरंप्रापद्विजोवालौगवेषयन् तदेवनगरंप्राप्तोविवेकार्योद्विजो
 तमः सशिव्यःकन्ययासाद्वैक्रमन्मार्गशनैःशनैः तत्रतेषांसमजानिसंगमोमुनिपुंगवाः विदांकारतौहृच्छ्रान्म
 ध्यमेवयसिस्थितौ तौमध्वर्याप्रायपरमांमुदंलेभेसुतौतदा अशकुत्रमुदंवकुंभ्रेमगह्रदयागिरा पादानातंगुणव
 तीविवेकेनप्रणोदितं आशोर्वादैर्बहुविधैस्तरांस्नुषांसमर्थोजयत् विवेकरतुतदातत्रसंविभाष्यपरस्परं सुता
 वेतौमयाविप्रपालितौपाठितौतथा यातास्मिसंश्रापयितुंभवतांभ्राममुत्तमं इतिसंभाषमाणस्तेभृगुक्षेत्रेनयभुंदा
 ज्ञातिभिः सहसंगम्यशूणवद्विस्तद्विचेष्टितं स्वपितृव्यग्रहेकांश्चिदुपित्वादिवसांस्तथा लब्ध्वापितृधनंगेहंसर्वश्री
 पतिगोपती इयतुस्तदनुज्ञातोविवेकःस्वांपुरीययौ श्रीपतिगोपतेस्तत्रविवेकहमकरोत्तदा तावैकचित्तवैकत्रच
 क्रतुर्देवतर्पणं श्रुपतिःश्रद्धयापुनःकर्नायानविशंकितविचार्यभार्ययासाकंविभक्तःश्रीपतेरभूत् सभोगान्निव
 विधान् भुंजन्प्रमादीवहुसंपदा नृद्वयाराधनचक्रगोपतिः खलुलंपटः शश्वत्स्वत्पुनकालेननष्ट

तस्य शर्नैर्धनं शकिके चनोगताश्रितां भार्यया श्रासितस्तदा तवधात्प्रहो विप्रामुंजते वहवः सदा गच्छावोऽनुदिनं कां
 तत्र भोक्तुमुभवति एवं भोजनवेलायामागत्यागं त्यतद्ग्रहं भुंजन्भुंजन्निजग्रहं गतौ तावनुवासरं कदाचिदाग
 तो यावद्गोपतिभार्यया सह उपविष्टेषु विप्रेषु भोक्तुना विददास नं आधात्तराशिरभ्याजिभोजनाय क्षुधातुरः उपवि
 ष्टः श्रेयते श्रभार्यया सानिवारितः अस्मादुत्तिष्ठेत् तैर्लवमुत्तिष्ठकरिभ्यसि तिष्ठतिष्ठक्षणैव प्रश्राङ्क्षेति सात्रवोत्
 गोपतिः कांतयादृष्टस्वतो विमत्सामुभो अभुक्त्वा वैवै निष्क्रीजन्मत्तुर्निजमंदिरं ततः स्वजायां प्रोवाचानिज
 मर्गमचितयत् श्रात्रावयोः समं वित्तं संविभक्तमपि प्रिये दुर्गतां इह वनोन्मत्तः श्रूयतामत्रकारणं पुरावाभ्यां गुरुकु
 लं व्रतमाचरितं शुभम् उपांगललिता देव्या विद्यादिसकलंततः प्राप्तं मया तत्सकलं परित्यक्तं प्रभादतः च्येष्टञ्जा
 चरते नित्यंतस्माच्छ्रीस्त्सस्वयवर्तते तस्मादहंतदाभोक्ष्ये यदाद्भक्ष्यामितां शिवां इत्युक्त्वा निर्गतस्त्सनाद्ग्रहद
 क्तमोजनः तद्गार्थाचितया विद्यासापित रथावनाशिनी भुक्तवत्सु ब्राह्मणेषु श्रीपतिः पर्यट्च्छत् कगतो गोपतिरि
 तितच्छरुत्वसोऽपि दुःखितः पंचमेवासरे प्राप्ते क्षुरिपासाद्धितो वने श्रलवददर्शनो देव्यादुःखितो बहुराशोऽधमत् ए
 च्छं श्रेयषि कान्मार्गं न देव्याः पद्मभ्यगात् तं कृच्छ्रगतमालोक्य भववानीभक्तवत्सला कृतापराधमपितमनुजग्राहवैत
 दा गतमूर्च्छः समुत्थायादिगंतां प्रविलोकयन् ददर्शदूरतो गोपचारयंतं गवां गणं तं दृष्ट्वा किंचिदाभ्यस्ततो यथैत
 स्यात्किं शनैः श्रष्टच्छक्कभवात् ज्ञातः कुत्रेभ्यः कुत्र आगतः कोऽप्यंदेशः कभूयालः किंपुरंताम तदद् निशम्य वचनं
 तस्य वक्तुं गोपः प्रचक्रमे गोप उवाच उपांगनामनगरमुपांगो नाम भूपतिः तत्रत्योऽहं समायातः पुनस्तत्र राजान्मयहं
 उपांगललिता देव्या विद्यते तत्र मंदिरं इत्याकर्ण्य वचस्तस्य विप्रः समुदितोऽभवत् सगोपसाहितः सायंतनगरं प्रविशे शह
 दुराहदशं भवनं पुरमभेपतपो धनाः उपांगललिता देव्याः स्थापितं कंगनं लिहं सौवर्णैर्न विचित्रैः कलशैर्नोपयो

भितं यथोदयाचलः शैलोदधानोभानुमंडलं त्वरितेगोपमामंभ्यप्रासादंसयथामुद्रा प्रणम्यदंदवद्गुर्मी
 बदांजलिपुटरतदा उपांगललितोदेविमथस्तेतुंप्रचक्रमे गोपतिरुवाच नमस्तुभ्यंजगद्धात्रिभकानांहितका
 रणि जगद्धीतिविनाशिन्यैसर्वभंगलमूर्तये हत्वानिशुभमहिप्रभृतीन्सुररातीन्द्रादयोनिजपदेपुपयाभिपि
 काः लोकत्रयावनयुहितमहावातरेमातःप्रसीदसततंकुरुमेऽनुकेपां त्वामुकेयेमुनिजनाः कुटिलीकृतांगी गौरा
 निजेवपुपिकुंडलिर्नाभंजति मुक्तयेचदेवमनुजाः कनकारविदंबदासनमविरतंकमलांस्तुवंति सापराधोऽस्मि
 शरणंप्रासत्त्वान्जगदंबिके इदानीमनुकेप्योऽहंयद्दंष्ट्रामिकुरुष्वतत् इतिस्रुत्याचशार्वाणीप्रणिपत्यमहमुंहुः कृत
 संख्याविधिरुतत्रशेतेस्माऽकृतभोजनः स्वप्नेमूर्तिसंयदेवीविप्रमेवंसमादिशत् गोपतेवस्सतुष्टाऽस्मिजगच्छोपांगम
 हीपतिं मरूपजनकरंडस्यप्रार्थयस्वापिधानकं तत्पूजयन्नियग्रहेपरामृद्धिमवापस्यसि स्वप्रइत्यासश्रादेशःप्रभाते
 गोपतिस्तदा राजदर्शनवैलायात्रुपद्धारसमभ्यगात् सविप्रोऽपिनृपसमांप्रातिहारानिवेदितः रज्ञासंमानितस्त
 त्रनिपसादासनेशुभे पृष्ठगामनेहेतुश्रययाचेनृपुंगवं देव्यर्चनकरंडस्यापिधानंदेहिभूपते इत्यार्थतोऽसौविप्र
 णज्ञातादेशो नृपोददौ पिधानकंनमस्कृत्यतस्मैचाभ्यर्चनादिकं आशीर्भिरभिनंथाथतमामंभ्यचभूपति उपांगल
 लितोद्वेष्याःप्रासादपुनरागतः प्राणिपत्यांविकांविप्रस्त्वरितोनिर्घयोपुरात् पूजायित्वापिधानंतद्विदधेपारणततः
 एवमारोध्यमानस्तुससमृद्धोऽभवत्पुनःसोऽपिभ्रंभंसमरेभेदिजान्भ्यो बहुवासर श्रयैतस्याऽभवकन्याल्लितानामसु
 दरी सापिधानकमादायंविहृतैयातिसर्वदा प्रसन्नत्वात्प्रियत्वाच्चपितृभ्यामतिवारिता कदाचित्स्ववयस्याभिःस्नतुं
 गंगाजलेशुभे क्रीडतीदृशेतेवेलायमानंकलेवरं पिधानहस्तासासिचदत्यंतांजलिभिस्तदा ससर्पदृष्टञ्चस्थौत
 तोद्वेष्याःप्रसादतः साविश्रंतांद्विजदृष्ट्वामनसाचितयत्पति जुहावाभ्यवहारायजनकरूपनिवेशनं मार्गेचपरि

(१) (२) (३) (४) (५) (६) (७) (८) (९) (१०) (११) (१२) (१३) (१४) (१५) (१६) (१७) (१८) (१९) (२०) (२१) (२२) (२३) (२४) (२५) (२६) (२७) (२८) (२९) (३०)

पप्रच्छकुलं शिल्पतस्वसा सोऽपि सर्वैसमाधर्यौ गुणराशौ तिनमतः ललितामंत्रयामास गुणराशिमिति द्विजं परि
 विष्टपुत्रान्नेष्टुपित्वेशमनिभे द्विज गृहीतापो ज्ञानो भूत्वा भार्याधर्मैवमर्थय अथानुमोदितस्तातः समांतुभ्यंप्रदास्यति
 यथोक्ते गुणराशिरत्तथा सर्वं चकार ह गोपति भार्यायाश्चात्रासमालोच्य स्ववांधवैः परीक्षिताय विप्रत्वे विषयायां कुंल
 शालयोः प्रतिजज्ञततः कन्यां ललितां गुणशालिने शुभे मुहुर्त्तैव तिथौ विवाहं कृतवान्प्रभुः वराय ब्राह्मणेभ्यश्च द
 तंवहुधनंतदा विदधे चतयोर्गोहं नातिदूरस्ववेशमनः तत्रोपतुः सानुरागो मिथस्तीक्ष्णपतीचिरं पिधानकंतयानी
 तनिजं ललितया गृहं शनैश्च धनं सर्वं गोपतेरगमद्गृहान् गुणराशिर्धनं जातो महादेव्याः प्रसादतः करंडस्य
 पिधानंतजनन्यायवहुयासरं यथिताऽपिनवै प्रादाच्छालितापूजितं गृहे अथसागोपतेर्जायातस्यैवानर्नाहंत इत्थं
 विधिं त्यचायाताजामातरमयाचत समिधा धैवं नयातः स्वयंतद्रेहमाययौ शोचंती किल तां कन्यां सतु देव्याः प्रसा
 दतः उत्थाया विपिनादेत्यभुक्त्वा शोते सुखं गृहे पादसंवाहनंतस्य कुरुते ललितानच तं दृष्ट्वा दुःखिताभूर्मात्राणि पत्य
 पुनः पुनः लज्जिता कृच्छ्रनः पृष्ट्वा निजमहासपातकं गुणराशिरदात्तस्याः प्रायाश्चित्तदा बहू स्वामानं बहुकालेन
 पुतं कच्छुश्चकार ह श्रीपतेस्त्वचलां लक्ष्मीं समालोच्य तपोधनाः गोपतिस्तमया पृच्छन्नातस्त्वचनं कैकयं किमाचरसि क
 तयाणं तव श्रीरनयापिनी इतितस्य च वः श्रुत्वा श्रौपतिर्विरिभतः पुनः अस्माभिस्तद्ग्रहं देव्याय एकं तं गुरुमंदिरं तेनैवमे
 ऽचला लक्ष्मीस्त्वमप्येकं तं कुरु सोपि भक्तया पुनश्च केव्रतं प्राप्नोषदा शितं लेभे स परमाशुद्धिं पुत्रांश्च मुदितोऽभवत् उपांग
 ललितो देव्याः प्रसादिना भवत्सुखी एवमेतत्पुराट्टं समाह्वारम्यं काथितं मया कृतमन्यैश्च बहुभिस्तेऽपि लब्धमनी
 रथाः विधानंतस्य वक्ष्यामि तच्छृणुध्वंतपोधनाः शुक्लपक्षे तु पंचम्यामिषे मासि चोद्भ्रतं गार्जितसंध्ययोस्त्या
 उधं दिनट्टु द्विक्षेपे तथा निर्वर्ष्यावश्यं कर्मशुचीरागविवाजितः चत्वारिंशत्तथाष्टौ च कटिपतानि विधानतः दंतका

धन्युपादायतडाभंगानदीव्रजेत् शार्धुर्वलंपशोवर्चःप्रज्ञापशुभनानिच ब्रह्मप्रज्ञांचनेयांचत्वज्ञोदेहिवनस्पते द
 तधवनपूर्वाणिमज्जनानिसमाचरेत् ततोयथाविधिस्तत्त्वाशुक्लासांगृहं व्रजेत् उपचारैःपोडशभिरेभिर्भैः स
 माहितः कुर्यात्पूजांप्रयत्नेनदूर्वाभिश्चिशेषतः शुर्वादेशेमंडपचक्रुवातिविमनोहरं सौवर्णांप्रतिमांशतया
 कल्पयेन्मंत्रपूर्वकं द्विजायवायनदद्याद्विशत्यावटकादिभिः ततः कथांसमाकर्षयवापनान्नस्य संरूपया स्वयमद्या
 तदेवान्नवाभयतः सहयधुभिः रात्रौजागरणकुर्वाद्गीतनृत्यादिमगलैः प्रभातेपूजयेद्देवीततःकुर्वाद्द्विसर्जनं सवाह
 नायाकियुतावरदापूजितामया स्मार्त्तार्त्तानुग्रहाथगम्यतांनेजमंदिरं तामर्चांगुरवेदद्यात्तिशियास्याद्विमर्जनं व्रत
 सवंतुपुःकुर्यात्पुत्रवान्धनवान्भवेत् विधवात्रो गतिर्मुक्तःसुखीगोमांश्चजायते अर्वायव्यंचलभतेस्त्रीकन्यावर
 मुत्तमं विजयःपुष्टिरारोग्यंचान्यदपिवांछित इत्येतन्नतमाहारम्यंसेतिहासंमहर्षयः शूष्यन्नपिनरोभतया
 सुखमाप्नोतिनिश्चतं इतिस्कांदेउपांगल्लितापंचमीव्रतं अथार्यप्रयोगोव्रतोद्यापनकौमुद्यां प्रातर्दंतधावनपूर्वकं
 नद्यादीर्त्वात्वाशुक्लवासःपरिधाय मट्टपादिकंविधायतिथ्यादिसर्कार्यारमनः पुत्रपौत्रविद्यारोगप्रसुखगोधनविजया
 पुण्यादिकामनया स्त्वात्त्वऽवैधव्यसौभाग्यादिकामनया उपांगल्लं लिताप्रित्यर्थमष्टवर्षांचरितोपांगल्लितापंचमीव्रतो
 द्यापनकारिष्ये आचाट्यंष्टवत्वा एकाचित्तोभूत्वा कलशोपरिसौवर्णुल्लिताप्रतिमांपूजयेत् पौराणिकेभैः श्रिसूकेनच
 ध्यानं नीलकौशेयवसनाहेमानांकमलासनां भक्तानांवरदानित्यल्लितानिंचितयान्मयहं पुरोक्तोपौराणिक श्रिसूकेभैः
 पुष्पपूजांतंविधाय श्रंगपूजांचविधाय धूपदीपादिककृत्वा पुष्पाजलरथतेऽष्टचत्वारिंशत्परिमितान् दूर्वांकुरान्हरतेना
 दयानेनमंत्रेणसमर्पयेत् बहुप्ररोहात्सततममृताहारितालिका पथेयंल्लितेमातस्तथाभिस्युर्मनोरथाः इतिदूर्वाभैः
 बहुप्ररोहादूर्वेयथेयममृतालिका ललितेत्क्वत्सादेनतथाभिस्युर्मनोरथाः- इतिमंत्रेण समर्पयेत् एवमेवाष्टचत्वा

रेशत्वात्तर्पयेत् ततःप्रदक्षिणानमस्कारान्कुर्यात् कथाश्रवणादिनारात्रौजागरणं कृत्वा प्रातःस्नात्वा निर्यक
 मन्तिर्वर्षं देवीपुनः संपूज्यश्राष्टौवटकान्समर्प्य श्राद्धं प्रतिष्ठाप्य अन्वादेभ्यात् तत्रप्रधानं ललितान्गौरीमिमायेति
 मंत्रेणश्राष्टोत्तरशतदर्वांत्रिकाहुतिभिः नमोदेव्याइतिमंत्रेणश्राष्टोत्तरशतहृतिभिस्त्रिलसर्पिःपंचखाद्युताड्याहुतिभिः
 ब्रह्मादिदेवताश्रुकेकाहुःपक्ष्ये सर्वहोमंसमाप्य - श्राष्टौत्राह्मणान्वस्त्रादिभिः संपूज्य विशतिवटफसहिनेवायनंदद्यात् तत्रमंत्रः
 सहितानष्टौकलशान्दद्यात् तत्राचार्यवस्त्रालंकरणदिभिः संपूज्य विशतिवटफसहिनेवायनंदद्यात् तत्रमंत्रः
 एकदाफलसंयुक्तसयुन्दक्षिणान्वितं उपानललितान्प्रीत्यैब्राह्मणायददान्दहं सवाहनाशक्तिमुनावरदापूजिता
 मया मातर्मात्मनुष्टाद्यागम्यतांनिजमंदिरं एवंविस्मयसीपस्करंपीठानांचार्यावदद्यात् ब्राह्मणान्मदन्नोन्नमोज
 चित्वा आशिषोऽगृह्णीत्वा स्वयंविशतिवटकान्भुंजीत ॥ इतिललितान्पंचमीव्रतोद्यापनम् ॥ श्रयारुयामेव शांति
 पचमीव्रतम् तत्रशर्चासहितान्गुशभयात्नागान् घृतसहितैरितल्लुर्दुर्घनेनचरनापायित्वासंपूज्यचक्षीरसिकगोधूमत्र
 नैवेद्यदद्यात् तदुक्तंहेमाद्रौभविष्योत्तरे सुभंतुत्वाच्च तथाचार्ययुजमासिपचम्यांकुरुनंदन कृत्वाकुशमयात्नागा
 निद्राण्यासहपूजयेत् श्रान्तवासुकिशंखपद्मकवलमेवच तथाकर्कोटकनागनागमभ्रतरंतथाधृतराष्ट्रशंखपालंकालि
 यंतक्षकंतथा शर्चाद्विबाहुंसतानमालाहरतानाजरिथतां घृतेदकार्भ्यांपयसास्त्रापयित्वाविशांपते गोधूमैःपयसा
 सिकैर्भक्ष्यैश्चविविधैस्तथा ध्यात्वावैविधिव्रजागान्शुचिर्भूत्वासमाहितः पूजयेत्कुरुशार्दूल तस्य शेषादयोत्तर
 नागाःश्रीताभवंतीहशांतिमाप्नोतिवैविभो सशांतिलोकमासाद्यमोदंतेशाश्रुतीःसमाः श्रात्रायंकथ्यतेमंत्रःसदाविविश्र
 निपेयकः उं कुरुकलेहृफटस्वहा ॥ इतिशांति पंचमीव्रतं श्राध्याश्रिनशुक्लपक्षे मूलनक्षत्रे सरस्वतीस्थापना
 कार्यानिर्णयामृतदेवीपुराणे मूलेपुरस्थापनदेव्याःपूर्वापादासुपूजन्मु उत्तरसुबालिदेव्याच्छ्रवणेजविसर्जय्यादि

तथादि नाथ्यापयेन्नचलित्विन्नाधीयातकदाचन पुस्तकेस्थापितां देवीं विद्याकामोद्धिर्जोत्तमइति नवरत्नेषु प्रपंचितं
 श्राथिनशुक्लपद्यादेवीनिमंत्रणं नवरत्नप्रकरणे ज्ञेयं कल्यायनीपूजांतं नारदीये अथेपशुक्लपद्यांतुपूज्या
 कल्यायनीद्वेज गंधार्थैर्भगल्लद्वैर्व्येनेचोर्वीवधैरुतथा ततःक्षमाप्यदेवेशीं प्रणिपत्यविसर्जयेत् पूज्यान्नसे
 कार्ताभूर्तेर्वद्वादिजसतोमुदा वल्लालकारणैर्मर्यैः कल्यायन्याः प्रतुष्टये कन्यावरं प्राप्नुयाच्चवांछितं लभते नरः
 कल्यायनीं प्रसादद्वैनाऽऽकार्याविचारणा श्रन्नपद्यांबिल्वशाखायां देव्यायोधनमुकं नवरत्नप्रकरणे तत्रादौ
 विल्ववृक्षनिमंत्रणादेरुच्यमपि नवरत्नेषु प्रपंचितं श्राथिवनशुक्लसप्तम्यां शुभसप्तमीव्रतं नारदीये आश्विन
 शुक्लपक्षे नृसप्तमीशुभसप्तमी तस्याकृतज्ञानपूजान्वाचयित्वा द्विजोत्तमान् श्राथिन्यकपिलांगं च संपूज्य
 प्रार्थयेत्ततः त्वामहं चन्मि कल्याणि प्रीयतावर्द्धयस्वमां पालयन् वंजगत्कृतं यतोऽसि नह्यसंभवा इत्युक्त्वा
 वेदविज्ञाप्यदत्त्वा च वरदक्षिणां नमस्कृत्याविसृज्यैतान् प्राशयेत् गव्यपंचकं ब्रतं चैद्यं विधायान्नरथोभूतेऽथा द्विजो
 तमन् भोजयित्वा यवाद्यन्नं यदन्नमवशेषितं कृत्वा स्तोत्रं व्रतं च सुभाण्यं श्रद्धयान्वितैः देवदेवप्रसादे
 नभुक्तिमुक्तिमवाप्नुयात् श्रन्नविशेषो हेमद्रौपाक्षे शुक्यायामाश्रिते मासिकृतज्ञानजपः शुचिः वाचयित्वा ततो
 विप्रान् नारभेच्छुभसप्तमीं तत्र कपिलां गां गंधादिभिः संपूज्य प्रार्थयेत् नमामि सूर्यसंभूतामशेषभुवनान्तिमकां
 त्वामहं सर्वकल्याणशरीरं सर्वासिद्धयेइति ततस्तास्त्रपात्रेन्नक्षत्रेष्ठितं सौवर्णवृषभं तिलप्रस्थोपरिसंस्थान्यघृतपाय
 सादिपुतं श्रद्धयं प्राथितामित्युक्त्वा द्राह्मणाप्यद्यास्त्वयंपंचगव्यं प्राशयित्वा द्वितीयेऽन्हि द्राह्मणान्संभोज्य स्वय
 मर्षुर्भुजोत एवं सप्तवर्षपर्यंतं व्रतं कृत्वा तदंतोइक्षुः इडान्वितं शयनादिदद्यादित्युद्यापने विशेषः शेषं सामान्योद्यापन
 वदिति शुभसप्तमीव्रतं श्रत्सामेव सप्तम्यां द्वैर्विभिरान्नन्नतमुक्तं हेमाद्रौ श्रतिपदादिति धिषुपवासादिकरणासामर्थ्यं

सप्तम्यादिदिनत्रयकुट्यात् तदाहर्षीभ्यः आश्विनेमासिशुक्लतल्पनवरात्रकं प्रतिपदादकर्मणैवर्षावच्छेद
वमीभवेत् त्रिरात्रंवापिकर्तव्यं सप्तम्यादिपथाक्रममिति अथवा नवरात्रचसप्तपंचत्रिकंदिवा एकभक्तैर्नकेन
अपचितेनउपोषणेनच यथाक्रमंकुर्यात् दिवेतिशब्देनेकारात्रमप्युक्तं तथाचगोविदाणैवे देवीपुराणे नवरात्रात्रते
राजखिरात्रं चैकरात्रकं व्रतचरतिपोषत्पयातस्मैदास्यानिवाञ्छितमिति तत्रापिसप्तम्या पूर्वोक्तोत्तियैः अत्र
गपद्यतत्रेणोपग्रासः तिथिद्वयानिमित्त पूजादिकोत्तियभिर्देनकर्तव्यं आश्विनशुक्लं एषी महाष्टमी अत्र कृत्य
नर्दीये आश्विनेशुक्लपक्षेत्तुप्रोक्ताविप्रमहाष्टमी तत्रदुर्गाचैर्नप्रोक्तं सर्वैरप्युपचारकैः उपवाससंकेतमहाष्टमी
विधायतु सर्वतोविभवं प्राप्पमोदतेदेववच्चिरं इयमेवमूलनक्षत्रेणनवमायुतोचनमहानवमीप्रोच्यते अथयुक्तंशु
क्लपक्षेयाश्रुष्टमीमूलसंयुता सामहानवमीप्रोक्तात्रैलोक्येऽपिसुदुर्लभा इयंचशुक्लपक्षस्थत्वात्पुत्रासादौ परयुता
नद्विरयुक्तं शुक्लपक्षेऽष्टमीचेतिब्रह्मवैवर्तेत् वसुरंधयोरितिपुत्रमवाकयाञ्च पृथक्कादंश्यमावासेयतिपूर्वानिष
याञ्च तथा नाष्टमीसप्तमीयुतासप्तम्यानाष्टमीयुता नवम्यासहकार्यस्यादष्टमीसर्वदावुदैः अष्टमीनवमी
युनेमहेत्साहेमहेत्सववति दुर्गासवे प्रतिपद्याहर्त्सवद्वितीयायाधृतयनु तृतीयायाकरेशंसंचतुर्थ्याच
र्धनेर्मूलं पंचम्यामाददच्छुलं पष्ठांचपरशुंतथा गदांचविश्वसप्तम्यामष्टम्याशुकिमुतमां नवमीचसदादेव्या
मूर्तेर्देव्याविनाशिनो अतएवाहिपूज्यार्यादष्टमीनवमीयुतेति पक्षपुराणेऽपि अष्टमीनवमीविद्वानवमीचाष्टमीयुता
अर्धनारायणरद्रायाडमामहेश्वरीतिथिरिति सप्तमीयुक्तात् सति सभवेत्सर्वेषावर्जनीया तत्रमहादोषशब्दोत्त
नहेतिपशूहतिहतिराष्टमरात्रकं हंतिजातानजान्त्वाश्वसप्तमीसंयुताष्टमी तस्मात्सर्वेष्यन्नेनसप्तमीवेषसंयुता
वर्जनीयाष्टमीचाथमुवेश्राज्यममीप्सुभिरितिमदनरत्ने स्मृतिंसमुच्चये वारनमहाष्टमीपूज्यांनवमीसंयुतासादा

सप्तमीसंयुतानिरयंशोकसंतापकारिणी तथा जंभेनसप्तमीयुकापूजितातुमहाष्टमी इंद्रेणनिह्नोजंभस्तदादान
वपुंगवः तस्मत्सर्वप्रयत्नेनसप्तमीमिश्राष्टमी वर्जनीयाहिसततंमनुजैः शुभकारिभिः सप्तमीशत्रयसंविद्धां
मोहादज्ञानतोऽपिवा महाष्टमीप्रकुर्वाणोनरकंप्रतिपद्यते सप्तमीकलयायत्रपरतश्चाष्टमीभवेत् तेनशत्रयमिंद्रो
कंपुत्रपौत्रधनक्षयइतिनिर्णयास्यते भोजराजयैभीमपराक्रमेऽपि नादिवाननिशापिचाविष्टितानत्रसप्तमिशत्रयल
चोपहता यदिचाष्टमिशेषयुतानवर्माविवृथैरपिपुण्यतमाकाशितेति निर्णयसिंघावपि घटिकामात्रापर्योदयिकी
ग्रहस्युकं गौडश्रप्येवं व्रतोपवसनिघंघाटिकैकापियाभवेदितिदेवलोकेःश्रष्टमीनवर्मायुकानवर्माचाष्टमीयुतेति
पाद्यवचनाच्च रूपनारायणधृतदेवापुराणेऽपि सप्तमीवंधसंयुकायैःकृतातुमहाष्टमी पुत्रदारधनेर्हीनाश्रमतीहपि
शाचवत् श्रवंधोनत्रिमूर्त्तारंभकः किंतुकलामात्रारंभकोऽपि तथा सप्तमीशत्रयसंविद्धावर्जनीयासदाष्टमी स्तोका
पिसातिश्रिःपूर्णांयस्यांसूर्योदयोभवेदिति इयमष्टमीनवभ्याभौमवारैणचयुकाऽतिप्रशस्ता तदुक्तं श्रष्टभ्यामुदि
तेसूर्योदिनातेनवर्माभवेत् कुजवारोभवेतत्रपूजनंयाप्रयत्नत इति इयंमूलनक्षत्रेण पूर्वापाढानक्षत्रेणवा युका
महानवर्मायुच्यते तदुक्तं श्रथयुकशुक्लपक्षेत्तुयाऽष्टमीमूलसंयुता पूर्वयापाढयावापिऋक्षद्वययुताऽथवा सामहा
नवर्मानामत्रैल्लेख्येऽपिसुदुर्लभेति हेमाद्रौरकांदाच्च निर्णयास्यतेभविष्ये कभ्यागोतसवितरिशुकपक्षेऽष्टमीतुया
मूलनक्षत्रसंयुकासामहानवर्मास्मृता कालतत्त्वविवेचनेदेवापुराणे प्रादुक्कलिविशेषेणश्रिभक्तैश्चाष्टमीपुत्र
महाशब्देनवभ्यांचल्लोकेस्मृतातिर्गमिष्यति मूलनक्षत्रयुकाऽपिसप्तमिलेशसाहितानुदुष्टैव तदुक्तंदुर्गास्त्रवे मूलैनापि
हिसंयुकासदाऽन्याऽष्टमीवृषैःलेशमंत्रिणसप्तभ्याश्रपिस्रयाद्यदिदुषितेति तथामूलापूर्वापाढयोरेव पूजाप्रश
स्ताउत्तरापाढयांतुनिषिद्धा तदुक्तंनिर्णयास्यते रूपनारायणायै मूलेनपूजयेद्देवीतथासखिलदेवते वैश्वदेवतनक्षत्रे

पूजिताः। खदा भवेत् उत्तराषाढानिपेषस्तुमसि संभवे ज्ञेयः न सर्वथा तदुक्तं दुर्गासूत्रे मूलाभावे नुक्तं न्या। अष्टमी
 तिथिसंयुता विश्वयुकाऽपि कर्तव्या। अष्टमी नवमी युतेति अत्र भूर्वा कविशेषवचनैर्गौरौ तृतीया चैकनकाले न्या। पिशा
 खं वा धिन्वानवमी युता। यामेवरात्रावसत्यामष्टम्यां नवमी पूजया सह तत्रेणाष्टमी पूजोचिता। अतएव कामरूपीयादिनि
 बंधेषु वचनं अष्टम्याः शेषदंडश्च नवम्याः पूर्वेष्वच तत्रया क्रियते पूजा। विज्ञेया सा। महाफलेति। अष्टमी नवमी संयुते
 तीयात्सलुकथयते तत्रपूज्यात्सहं पूजयोर्निर्माणसंयुतेति कालिकापुराणे। कतृतीयासंधिपूजा। अष्टमी नवमी पूजा।
 यां तत्रेणैव सिद्धति उपाधिर्तो द्वितीये। ह्ये पूजयेत्पुनरेवता। मित्यक्रमोपवासासपरदिनाविहितानुवमी पूजा प्रातर्वर्तमा
 नान्यां नवम्यां कर्तुं शक्यैव विसर्जनात्पूर्वमितितदनुराधेना। पिससमी युता। यामष्टम्यामुपवासादिमदनरत्ने यत्तु महाष्ट
 म्या। श्वेनमासिशुक्लकल्पयाणकारिणी सप्तम्या। पिपुताकार्या मूलेन तु विशेषतः तथा अहं भद्रा च भद्रहमावयोर्नात्वरं
 कचिद् सर्वसिद्धिप्रदा स्यामि भद्रा यामर्चितात्सहं भद्रायां भद्रकाल्यश्वभये स्यादूर्ध्वना क्रिया तस्माद्द्वैससमी
 विद्वाक्यार्थादुर्गाष्टमी बुधैरित्यादीनि पूर्वोक्ता विधायकानि परदिनेऽष्टम्यभावाव विषयाणि पूर्वोक्ता ह्यवचनविधिं धात्
 यत्तेति लक्षणस्यते महाष्टम्यां भगवती भद्रा यामपि पूजिता ददाति चापुरारोग्यं यतो भद्रा स्वरूपिणी निवचनं अ
 त्रभद्राशब्देन सप्तमर्वावचनः यानितु सप्तम्यामुदिते सूर्ये परतश्चाष्टमी भवेत् तत्र दुर्गासूत्रं कुठर्यां त्रकुठर्याद
 परेऽहनि तथा च द्वाष्टमी तु संत्राप्यश्वस्तं याति दिवाकरः तत्र दुर्गासूत्रं कुठर्यादपरेऽहनि वर्जयेत् दुर्भिर्जंतवजा
 नीयात्तव म्यां यत्र पूजयते इत्यादीनि परदिनेऽष्टमीलाभेऽपि सप्तमी विद्वा विधायकानि तानि सूर्योदयकाले नवम्य
 भावाव विषयाणि तदुक्तं स्य तिसंभवे यदा सूर्योदये न स्यात्तव मीचा परेऽहनि तदाष्टमी प्रकुर्वीत सप्तम्यासहितान्द
 पेति दुर्गासूत्रेऽपि उत्तरास्त्रिपथेषु त्रयं यानि नराधिप पूर्वोक्ता तदा कुठर्याद्वन्ययानशुभं भवेदिति निर्णय

सतहेमाद्योस्तु सतम्यामुदितेसूदये इत्यादिवचनमाशिवनकृष्णाष्टमीविषयं कृष्णपक्षेऽष्टमीचेति पूर्वविह्यायाः
 कृष्णपक्षलवप्राशस्त्यात् कृष्णाष्टम्यांपूजनंच कृष्णपक्षनवम्यांक्रियनाणदैवीप्रबोधनांग कन्यायांकृष्णपक्षेच
 वैधायित्वाऽष्टमीदिने नवम्यावोधयंदेवोर्गातवादित्रनिःस्वनीरतिदेवापुराणात् महाष्टम्यापूर्वे गुःपूर्वाहणत्तगापत्वे
 पूर्वाऽन्यथापरवेति निर्णयदीपमानमिति निर्णयस्मिथौ अत्रकथमुक्तं कन्यासंस्थेरावीपशुक्लाष्टम्यांप्रपूजयेत्
 सांपवासीनिशाद्धेतुमहाविभगविरतैः देवापुराणे कन्यासंस्थेरेवावीपशुक्लाष्टम्यांप्रपूजयेत् द्रोणपुर्यै
 श्वावत्वैश्रजातिपुत्रागचपकैरिति अत्रविशेषउक्तोमदनरत्ने विष्णुधर्मोत्तरे आश्विनेशुक्लपक्षस्यअष्टम्यां
 प्रथमःशुचिः तत्रैरायुधवर्नायंछन्नवल्लचपूजयेत् राजलिंगानिसर्वोणितथावास्त्राणिपूजयेत् राजाजगारणंकु
 र्यात्तत्रैववसुधाधिपः उपोषतोद्वितीयेनिहपूजयेत्पुनरेवतां आयुधाद्यंचसकलंपूजयेद्दंमुधापनिः विस्तरैणाष्टमीक
 त्यनवरान्नप्रकरणएवोक्तमतोनेहप्रपंचयते इत्याश्विनशुक्लाष्टमीनिर्णयः

आश्विनशुक्लनवम्याऽपिमहानवमीविधाननारदीये

1

आश्विनेशुक्लनवमीमहापूर्वाप्रकीर्तिता अपराहृणेशमीपूजाकार्यार्यांप्रादिशिद्विज ततोनिशायांप्रागयमेखड्गं
 धनुरिपूजनादां शूलशाकेचपरशुहुरिकार्चमखेटकं छत्रंध्वजंगजंचाश्वंगोदष्टपुस्तकतुलां दंडपाशं चकशाखीं
 धाद्यैरुपचारकैः संपूजयमहिषंतत्रभद्रकार्यैसमालभेत् एवंबालिविधायायभुक्तापकात्मनेच द्विजेभ्योदक्षिणां
 दत्वात्रतत्रसमापयेत् एवंपःपूजयेद्दुर्गान्दुर्गातिनाशिनीं इहभुक्तावरान्भोगानतैस्वर्गातिनाश्रयात् इय दुर्गा
 दत्तपूजादौ पूर्वात्राहा युग्मवार्क्यात् भविष्योत्तरेऽपि अश्वयुक्शुक्लपक्षेनुअष्टमीमूलसंयुता सामहानवमी
 नामत्रैलोक्येऽपिसुदुर्लभेति कन्यागतिसवितरिशुक्लपक्षेऽष्टमीयुता मूलनक्षत्रसंयुतासामहानवमीरमृतति

अत्रमूलग्रहणंमलादिनक्षत्रत्रयोपलक्षणं तद्वक्तृभिर्गुराणि दुर्गापूजासुनवर्मांमूलाद्यक्षत्रयान्वितं महतीकीर्तिं
 तातरथांदुर्गामहिषवाहिनीं चंडिकामुपहारैरस्तुपूजयेद्ब्राह्मण्यद्वयइति अस्त्रयांपूजाहोमादि प्रायवरुःखा चलिमानं
 कार्धं प्रभूतबालिदानंवनवभ्याविधिवच्चरैदितिकालिकापुराणात् यदातुनवभ्यष्टर्माविद्याभूत्वाद्वितीयदिनेऽपि
 क्विपतीभवति तदा नवमीप्रयुक्तस्त्रपूजादिः पूर्वादिनेऽनुष्ठापितबालिदानमात्रं द्वितीयदिनेकतंठ्यं अष्टम्यामुदिते
 सूर्यदिनांतनवमीभवेत् प्रभातेबालिदानेतुकिपन्मात्राऽपिलभ्यते नवभ्यांतत्रसंपूज्यादुर्गादुर्गतिनाशितिवच
 नात् मदनरत्नेऽपि बलयादौपराकार्याडपवासेतुपूर्वैवेति प्रतापमासंदेऽपि द्वितीयदिनेनवभ्याञ्जालभेतुपूर्वसुरैव
 नवमीमध्येकार्धं दशम्यांबालिदानंतुद्रीयतेयत्रमातवैः तद्राष्ट्रंनाशमायातिमारकोपद्रवैःस्फुटमिति भविष्ये नव
 मीप्रयुक्तस्त्रबालिदास्यदशम्यांकरणेदोषश्रवणात् नंदायांज्वलेतवन्हिःपूर्णायांशुश्यातनं भद्रायांगोकुलक्रोडात्
 जराभ्यांविनश्यति नवभ्यामपराह्णेतुबालिदानंप्रशस्यते दशर्मांजयेत्तत्रनाऽत्रकार्याविचारणेति नंदायांदर्शने
 रक्षाबलिदानंशशासुच भद्रायांगोकुलक्रोडादेशनाशायज्यायेतइतिमदनरत्ने यानितु नकार्यादर्शमीविद्वान्
 वर्मांतुसदावुधैः नवर्मांदशमीविद्यायेकुर्वैतिविमोहिताः दृश्यातेषांभवेत्सर्वैबलिपूजाविधानकमित्यादीनि
 काचिद्वचनानि तानिशुद्धाधिकानियेषपराणि अन्यथा पूर्वोदाहृतसूर्योदयेपररिक्तेति वाक्यविरोधप्रसंगइति
 अत्र निर्णयसिंधुकारः वेधश्च त्रिमूहूर्तात्मकः यत्तु हेमाद्रिमते मूहूर्तद्वयात्मकोपिवेषोऽस्ति तथापि
 सूर्योदयएवसः सायंतु त्रिमूहूर्तैरेव ददुक्तदीपिकायां त्रिमूहूर्तंगानुसकलासायमिति मायवोपि सायंभूत
 यातद्वन्धूनयातुनाविध्यतइति तेन त्रिमूहूर्तैयोगेपूर्वानवमीतिपूर्वोक्तवचनात् नकुर्नात्नवर्मांतातदशम्यातुक्रदा
 षनेतिस्कांदे परानियेषाच्च त्रिमूहूर्तयोगाभावेतु परैव कार्भ्यैतितिष्कर्ष इत्याहुः निर्णयदीपेन महानवभ्याः

परादिनेऽपराहृणव्यापित्वेपराश्रन्वयायापूर्वैकेभ्युक्तं आवातं नात्पूर्वकालेनवमीत्यात्परैऽहनि दुर्गापूजाऽन्नपूर्वैद्युःपूर्वा
 हृणत्वष्टमीयदेतिर्थाभ्यवचनात् अस्य शारदनवमीविषयत्वेसमूलत्वेच प्रमाणाभावाद्विसृश्यमेतत् नवम्यामेव
 दुर्गापूजनहोमबलिदानत्युपक्रम्य तमापनीयमितिरजमात्तैः नवम्यांचजपंहोमंसमाप्यविधिवद्वलिमिति वचना
 न् ब्रह्मवैवर्तेऽपि अत्रापरहृणिकेकालेदलिनं प्रशस्यते दशमीवर्जयेत्तत्रनात्र कार्याविचारेण तिदेवीपुराणोऽपि सूर्यो
 दपपरिकोपापूर्णास्थादपराद्यदि बलिदानं प्रकृतं व्यतत्रदेव्याः शुभावहं बलिदानेकतेऽष्टम्यारंष्ट्रभंगोभवन्नृपेति नव
 म्यांचजपंहोमंसमाप्यश्रवणेऽपि चेतिसंग्रहेकोः ब्रतंचजागरश्रैवनवम्यांविधिवद्वलिरिति देवीपुराणञ्च इदंबलि
 दानं नवमीप्रपुक्तं नष्टमीप्रपुक्तस्याष्टम्यामेव कर्तव्यत्वात् इयंचनवम्युपवासादिष्विति प्रशस्ता तदुक्तं भवित्येतेरे
 तस्मादिदं महत्पुण्यानवमीपापनाशिनी उपोष्यासुप्रयत्नेन सततं सर्वपाथिवैरिति हेमाद्रौ देवीपुराणोऽपि आश्वि
 नेनवमीशुक्लातस्यांकोटिगुणफलं तथा आश्विनस्य नमसास्य नवमीशुक्लपक्षगा जायतेकोटिगुणितं दानं तस्या
 नराधिपेति इयं मन्वादिरेपि इति महानवमीनिर्णयः ॥ अस्यामेव विष्णुधर्मोत्तरोक्तं भद्रकालीव्रतं राम
 उवाच विधिनापूजयेत्केन भद्रकालीनराधिप नवम्यामाश्विनेमासिशुक्लपक्षेनरोतम पुष्करववाच पूर्वोत्तरेतुदि
 ग्भगोशिवारस्तुभनोहरे भद्रकालीयहं कुर्याच्चित्रवस्त्रैरलंकृतं भद्रकालीपदं कृत्वा तत्रसंपूजयेद्विजि अन्नमंत्रआ
 ग्नोक्तः यद्वा जयतीमंगलाकालीभद्रकालीकपालिनी दुर्गाक्षमाशाखाधायीस्वाहास्वधानमोऽस्तुते इति पौरा
 णिकमंत्रोवा भद्रकालीस्वरूपतुं विष्णुधर्मोत्तरे अष्टादशभुजाकार्याभद्रकालीमनोहरा आलीरस्थानसंस्था
 नाचतुः सिंहरथस्थिता अक्षमालांचशूलंचवल्गुंचर्मचपादव वाणचापेचकर्तव्येपद्मशंखौतथैवच स्फुक्त्तवौचतथा
 कार्यात्तथाचोदिकमंडलं इंद्रशकीचकर्तव्येतथाशाकिहृताशनी हस्तानांभद्रकाल्याश्वभवेच्छांतिकरः करः एक

भवमहारजरकपात्रधरोभवदिति आश्विनेशुकपक्षस्यश्रुष्टम्यांप्रपद्यतः शुचिः तत्रैवायुधवर्माद्यं वलंबवत्पूजयेत्
 राजकिंगानिसर्वाणितथाशाखाणिपूजयेत् पुल्पैर्गर्भिः फलैर्भक्ष्यैर्भोगैश्चश्रुमनोहरैः बलिभिश्चविचित्रैश्चप्रेशा
 दानैस्तथैव च राजौजागणकुम्भार्पणत्रैववसुधाधिपः उपाधितोद्वितीयेऽन्हिपूजयेत्पुनरेवतां आयुधाद्यंचसकलंपू
 जयेद्वसुधाधिपः एवंसंपूजयेद्देवींवरदांभक्तसलां काल्यायनीकामगमांबहुरूपांवरप्रदां पूजितासर्वकर्मैःसायु
 नाकवसुधाधिपं एवंहिसंपूज्यजगत्प्रधानांयात्रातुदेयावसुधाधिपेन प्राप्नोतिसिद्धिपरमांमहीशोजनस्तथान्यो
 पिशुभंजिज्ञातयाः इतिभद्रकालीव्रतं ॥ अथमहानवम्यामुत्सवाविधानं भविव्योत्तरेऽपि श्रीकृष्णउवाच
 पुरायामहानवम्येपातिर्योनामृतमातिथिः श्रुनुष्टेयानरैः सर्वैः प्रजापालैर्विशेषतः भवानितिष्टयेपार्थसंवत्सर
 सुखाय च भूतप्रेतपिशाचानांत्रित्यधुम्सुखाय च युधिष्ठिरउवाच कस्मात्कालात्प्रवृत्तेयंनवंमीमहशब्दिक्वा कि
 मदावापिकृष्णासीद्याभवान्त्याः प्रियेतिथिः यशोदागर्भसंभूताकुत्रसाऽत्रप्रवर्तिता उताहोपूर्वमेवासीत्कृतत्रेतायु
 गादिषु वेदान्येप्राणिनःसर्वैर्व्यथ्यतेधातयंति च हतानांप्राणिनांतिपांकागतिः पारलोकिको स्वयंभ्रतांघातयता
 मनुभोदयतांतथा एतन्मेसंशयंसर्वेऽनुमहंसिकेशव श्रीकृष्णउवाच पार्थयापरमाशक्तिरन्तालोकपूजिता आ
 द्यासर्वगतायुद्वाभावगम्यामनोहरा श्रद्धाष्टमीकालकालीसुपुण्यासर्वमंगला मायाकाल्यायनीदुर्गाचामुंडायांकर
 त्रिया ध्यायंतिपांयोगरतारसादेदीपरमेश्वरी रूपभेदेनामभेदभैवानीपूज्यतेशिवा श्रुष्टम्यांतुनवम्यांतुदेवदानव
 राक्षसैः गंधर्वैररिगैर्दक्षैःपूज्यतेकिन्नरैर्नरैः अन्यैरपियुगादैर्तुसृष्टैःपूर्वप्रपूजिता पूजितेयंपुरादेवैस्तेभ्यः
 पूर्वैरैःशुभैः अश्वयुक्शुकपक्षेतुश्रुष्टमीमूलसंयुता सामहानवमानामत्रलोक्येऽपिसुदुर्लभा कन्यागतेसवितारि
 शुक्पक्षेत्तथाऽष्टमी मूलनक्षत्रसंयुक्तासामहानवमीसृता श्रुष्टम्यांचनवम्यांचजन्ममोक्षप्रदांचिकां पूजायित्वा

भिन्निमासिविशोकोजायतेनरः संतर्जयतीहंकारैर्विधाधान्यातकान्परान् नवम्भ्यां पूजितादेवीदात्यानुपमफलं
 सापुण्यासापवित्राचसाधर्मसुखदापिनी तरयांसदापूजनीयात्तमंडामुंडमालिनी तरयांघेह्युपपुञ्जयतेप्राणिनोम
 हिपादयःसर्वतेस्वर्गतियातिव्रतांपापनविधये नतथाबालिदानेनपुण्यधूपविलेपनैः यथासंतुष्यतेमेषमहिर्षेर्विधेय
 वासिनी उद्विश्यदुर्गाहन्यतेविधिधायन्नजंतवः स्वर्गतियातिकौतयेयातयंतोयशास्त्रिनः भवानीप्रांगणेष्राणायथा
 यांतियुधिष्ठिर तेषांस्वर्गोऽनुलोवात्सोविररस्तेऽप्सरसांप्रियाः मन्वंतरेषुसर्वेषु कल्पेषु कुरुनंदन तेषुसर्वेषुपूज्यासी
 त्रवमंपंसुराचित्ता प्रसिद्धानादिनिधनवावर्षवर्षेषुधिष्ठिर भूयोभूयोवतारैश्चभवानीपूजयतेसुरैःश्रवतीर्णावतीर्णाचभु
 विद्वैर्यानिवहिंणो स्वर्गपातालमर्त्येषुकुरुतेस्थितिपालने सैवकालीमहादेवीपशोदांगमसंभवा कंसासुररम्योत्त
 मांगोपदंदत्वागताविपत् ततःप्रभृतिदैत्यघ्नोयशोदांतंदिनीमया विधेयाचलेस्थायिस्त्वापुनःपूजाप्रवर्तिना पूर्वप्र
 सिद्धोपपुनर्भगिन्यामाहेमाकृतः भुविसत्त्वोपकारायसर्वोपद्रवशांतये एवचविधेयगामिन्यांनवरानोपवासतः
 एकभक्तेनकेनस्वशतयायाचितेनच पूजनयिजनैर्देवीस्थानेस्थानेपुरेपुरे गृहेगृहेशक्तिपरैर्धर्मप्रतिवनेवने स्नाना
 तैःप्रभृतिवैष्टुत्राह्याणोःशत्रियैर्नृप वैश्यैःशूद्रैर्भक्तियुक्तेभ्यः श्लोभिश्चकुरुशादूर्लताद्विधानमिदंशु
 णुएतदनंतरंजयाभिलाषीन्पतिरित्यादि भूताःसुखावहाइत्यंतोप्रयोऽष्टनीकृत्येलेहिगमिसारप्रकरणेज्ञेयःइत्येवंश्रा
 मयेद्वैवाहुर्गादिवारैरस्थितां नरयानेनवापार्थवतोविघ्नसमापयेत् अथोरपन्नेपुत्रिषुभूयःशांतिसमाचरेत् येनविघ्ना
 नजायते यात्रासंपूर्णतं व्रजेत् एवंकेकुर्वतेयात्रारंजानोऽन्वेषिमानवाः महानवभ्यांनंदायाःपुत्रिकाहृष्टमानसाः
 नसर्वपापनिर्मुक्तयातिभागवतीपुरीं नतेषांशत्रवोनाशिनैश्चैरानविनायकाः विघ्नकुर्वतीराजेंद्रयेपांतुष्टामहेश्वरी
 स्व्यपतेसमारुधातोदुर्गादिव्यामहोत्सवः पठतांशुष्यवतांचैवंसर्वाशुभनिवर्हणः शूलाग्रभिन्नमहिषासुरच्छपीठ

मध्यस्थितां सुचिरांगदाहुदंडं श्रान्यल्पं पंचवदनानुगातानवन्धां दुर्गातुर्गहनाति तसंति मर्त्याः इति महानव
मर्दिगोत्सवः श्राश्विनशुक्लनवम्यामेव भाविष्यपुराणोक्तं रथनवमीव्रतम् सुमतुरुवाच कृत्वा श्वयुजिमा
सिशुलपक्षेन राधिप नवम्यामुपवासंतु दुर्गादेर्वाग्भ्रपूजयेदित्युपक्रम्य वस्त्रादिशोभितं नवं रथं कृत्वा कृत्वा रवणम्
यद्दुर्गामहिषासन्शोभितां दुर्गारंस्वरूपं आर्तिदस्थानसस्थानतथाराजं श्वतुर्भुजा श्मसुकपात्रकारादेर्वाशुलख
ज्ञपरतथा चतुर्थश्रकरस्तरस्यास्तथाकार्षस्तुसामिषइति रथमभ्येतां विन्यस्य तं रथ राजमार्गं ध्यामयित्वा दु
र्गालये संस्थाप्य प्रभाते पुनः पूजां कृत्वा ब्राह्मणान्संभोज्य स्वयं भुजितेत्युक्तं अत्र भगवती प्रीत्यर्थं शय्यादानं शूलां
क्रिन्दु नानमुभयनोमुत्कीर्त्तानं च कवेवप वदुक्तं रत्नोपकरणीयुं कंदं ददारु मर्याशुभां शय्यानिवेदयेद्यस्तु भगवत्यै
नराधिप संपूज्य नंधपुष्पाद्यैर्विधिवच्चंडिकांतप दुकूलवस्त्रतुलांनां परिस्त्रयातु यावती तावद्वर्षसहस्राणि दुर्गा
लोके महीयते द्रुपं शूलं कितयश्च भगवत्यो निवेदयेत् आससंभंसतुकुलं महादेवालयव्रजेत् दत्तो भयमुत्सर्गां च
भगवत्यै सुशोभनाम् ससहैपांधरां दत्त्वा परफले तदवाशुयात् पदद्वयं शिरोर्द्धे च यावद्वत्सस्थानिर्गतम् ताव
द्दोः पृथिवीक्षेत्रात्हानात्स्थानमहीप्रदः इति रथनवमीव्रतम् अस्यामेवारभ्य ब्रह्मपुराणोक्तं शौर्यव्रतं आगरस्य
उवाच अतः परं प्रवद्व्यासि शौर्यव्रतमनुत्तमम् येन भीर्त्तरापिमहच्छौर्यं भवति तत्क्षणात् मासि चाभ्ययुजे
शुद्धे नवम्यां सनुयेगिः स तन्यां कृतसंकल्पः स्थित्वा पृथगिनिरोयतः नवम्यां प्राशयेत्पिठं प्रथमं भाकि
तोत्प ब्राह्मणान्भोजयेच्छतयादेर्वावेवतुपूजयेत् दुर्गादेर्वीमहाक्षानां महाप्रायां महाद्रभान् एव संवत्सरं याव
दुपोषयति विधानतः अतीतो भोजयेद्दीमान् सथाशक्ति कुमारिकाइति शौर्यव्रतम् ॥ श्यास्यामेवाश्विनशुक्लनव
म्यामुत्थानवमीव्रतं श्रीकृष्णउवाच चत्कारव्यानिवर्मां प्राञ्जकपथामिनिवोधतां याकरूपेन कथिता तारक

स्वर्गितनयिनी अभ्यर्क्षुः शुक्लपुत्रेणातवमोक्षोक्तिश्चुता तस्यस्नात्वासमस्य व्यापद्वद्वान्स्नानमाधना यथा
 त्संपूजयेद्देवीं चामुंडां नैरवप्रियां पुष्पैर्द्वैप्यसनेवैर्धर्मासमस्त्यसुरासवैः पूजयित्वास्तवंकुट्याग्निं त्रेष्णानेनमानवः समा
 र्त्वाप्यजस्तिग्रीषीजानुभ्यामवर्नागतः महिषश्चिमाहमायेचामुंडेमुंडमालिनि द्रव्यमारोभयविजयदेहिदेवि नमोऽस्तुते
 कुमारिभोजयेद्दत्तयानवतानीलकचुकैः परिधानैर्भूषणैश्चर्भूषणयित्वाक्षमापयेत् सप्तपंचतथैकांवा निजविज्ञानु
 रतः अह्वयात्तुपदेदेवी प्रतिधीरानुशासनं अभ्युक्ष्यमंडलं कृत्वा गोमयेनशुचिस्ततः तत्रासने चोपावेशोपात्रं
 चपुरतोन्मयेत् ततः सस्त्रिभ्रमत्रं चत्सत्रं परिषेपयेत् सप्तवंचापसेभ्यश्चदत्त्वांघ्रिपात्रसन्निधौ तृणानामुष्टिम।
 दायग्रहीयादटमानकं प्रज्वालयेत्ततोभोज्यं यवाज्ज्वलतिपावकः प्रशान्तिभोजनं त्यक्त्वा समाचम्य प्रसन्नधीः
 चामुंडाहृदयेष्यात्वाग्रहकृत्य परोभवेत् अनेनविधिना सर्वमासिसमाचरेत् ततः संवत्सरस्यतिभोजयित्वा
 कुमारिकाः वल्लैराभरणैः पुज्यप्रणिपत्यक्षमापयेत् सुवर्णशक्तितोदयाद्वाचविप्रायशोभनां यएवंकुरुतेपार्थ
 पुरोयानवमीव्रतं नतस्यशत्रवोनाशिनैर्नराजानोनतस्कराः भूताः प्रेताः पिशाचाश्च जन्मयतिभयग्रहे समुद्यतेषु
 शस्त्रेषु हंतातस्यनाविद्यते रक्षतेतंसदोशुकासर्वास्वापस्सुचंढिका नरोवापदिवानरीव्रतमेतत्समाचरेत् उल्का
 वत्ससपत्नानां ज्वलन्नास्ति सदाहृदि सशुक्लकोटरमूर्त्तिसुकरालदंष्ट्रांकापालिनोसमबलं चितमुंडमालां उल्काव्रतेन
 पुरुषो नवमीपुवर्तस्संपूज्यकस्य हृदयं नचमत्करोति इति भविष्योत्तरे उल्कानवमीव्रतम् आश्विनशुक्लदशमी
 विसर्गदशमी नारदीये आश्विने शुक्लदशमी विजयासाप्रकीर्तता दशगोमयपिंडान्तरुजातान्यस्यग्रहान्गणे
 वक्रवालस्वरूपेण तन्मध्ये रामलक्ष्मणौ तथा भरतशत्रुघ्नैस्संपूज्याश्चतुरोऽपि हि सापिधानासुपालीषु गोमयस्य
 वतसुपु क्षिप्रं धान्यं सरौष्यं तु शुक्लाशुक्लां वरावतः पितृमातृभ्यात्प्रजानायाश्चैत्यसमन्वितः

संपूज्यगंधपुष्पाद्यै नैवेद्यैश्चविधानतः नमस्कृत्यायभुंजीतद्विजान्संभोज्यपूजिताम्

एष्वंकव्याविधानंतु

नरोवर्षसुखाश्रितः धनधान्यसमृद्धश्चनिश्चितजायतेद्विजं श्रायापराहसमयेनवम्यांसुनिर्मितां पूर्वदिक्स्थानां
शर्भांविप्रगत्वातनमूलमृत्तिकां गृहीत्वास्वयग्रहंश्रापगतीतवादिभ्रानिःस्वनेः संपूज्यतांविधानेनसज्जीकृत्यनिजंबलं
निर्गन्धपूर्वद्वारेणश्रामाद्वहिरनाकुलः ततः शत्रुनातिकृतिनिर्मतांपञ्चिकादिभिः मनसाकल्पितांवापिस्वर्णपुंखशा
रणवै विज्येदतिशुश्रूषीतः श्राशुयास्वयग्रहंतिशिः एष्वंकव्यविधौपगच्छेद्वाशत्रुनिग्रहे एष्वेवंदशमीविप्रविधिना
चरितासदा धनजन्यसुतान्गाश्राजाश्र्वंवाप्यजाविकं दद्यादिहशरीरातेस्वर्गातिचापिनारद ॥ इयंचतारकोद
यव्यापिर्नाश्रितिसामान्यनिर्णयः तदुक्तंचित्तमणौ श्राश्विनस्यसितेपक्षेदशम्यांतारकोदये सकालोविजयोना
मसर्वकार्यार्थसाधकः-रत्नकोशोऽपि ईष्वत्संख्यामतिक्रान्तःकिंचित्कुद्विभ्रतारकः विजयोनामकालोऽयंसर्वकार्यार्थ
साधकः दिनद्वयेतद्यासावव्यासौवाश्रापरजितापूजायांपूर्वैव तदुक्तं हेमाद्रौ रकादे दशम्यातुनरैः सम्यक्पूज
नीयाऽपरजिता ऐशानादिशम्याश्चित्यश्रापरह्येप्रयत्नतः यापूर्णांनवमीयुक्ततस्यांपूज्याऽपरजिता क्षेमार्थैविज
यार्थंचपूर्वाक्काविधिनानरैः नवमीशेषसंयुक्तदशम्यामपराजिताः ददातिविजयंदेवीपूजिताजयवर्द्धनी तथा
श्राश्विनेशुकपक्षेत्तुदशम्यांपूजयेत्तरः एकादश्यांनकुर्वीतपूजनंचापरजितामिति-अत्रयात्रात्वेकादशेमुहूर्त्तकार्यार्थ
तथाचभृगुः श्राश्विनस्यासितेपक्षेदशम्यांसर्वरान्निभुः सायंकालिशुभायात्रायादिवाविजयक्षणे एकादशोमुहूर्त्तार्थं
विजयः-संप्रकीर्तितः तस्मिन्सर्वैर्विधातव्यायात्राविजयकांक्षिभिरिति दिनद्वयेएकादशमहूर्त्तव्यासौ श्रवणयु
ताश्राह्या तथाचहेमाद्रौमदनरत्नेकश्यपः उदयेदशमीकिंचित्संपूर्णैकादश्यापदि श्रवणर्क्षेयदाकालेसातिथिर्विजया
भिधा श्रवणर्क्षेत्तुपूर्णांकाकुस्थःप्रस्थितायतः-उच्छेद्ययेभुःसीमानंतादिनक्षेत्रानरादिति कालेऽपराह्णयोगाभावेतु

सर्वपक्षेषु पूर्ववत् मदनरत्नेऽप्येवं ज्योतिर्निबधेरत्नकोशे च नारदः ईषरसंभ्यामातंक्रातः किंचिदुद्भिन्नतारकः विजयोना
 मकालोऽप्यसर्वकार्यार्थसाधकः इषरस्यदशमीशुक्रापूर्वाविद्धानकारयेत् श्रवणेनापिसंयुक्तराज्ञापद्माभिषेचने सूर्योदये
 पदारान्जन्द्दश्यतेद्रशमीतियिः आश्विनेमासिशुकेचविजयतांविदुष्याः अत्रायंनिर्गलितार्थः अपराहोमुख्यः का
 लः तत्रैवपूजाशुक्र प्रदोषोर्गोणः तत्रदिनद्वयेभ्यपरारह्व्यापित्वेचपूर्वा प्रदोषव्यासेराधिकयात् दिनद्वयेऽपराहसर्वेच पूर्वा
 व्यापित्वे परा अपराहणव्यासेराधिकयात् श्रवणस्तुरोहिणीवद्वप्रयोजकः दिनद्वयेऽपराहसर्वेच पूर्वा
 तत्राप्यपराहणेश्रवणसत्त्वेपरैवेति अत्रापराजितापूजादिकं पूर्वाविद्वाविधायकं नवरत्रप्रकरणोल्लिखितं शमी
 पूजादिकमपि तत्रैव नवरत्रपरणनिर्णयोऽपि तत्रैवाभिहितः अथात्रप्रस्थानादिविधानंतत्र दिशांविजयमंत्राश्च
 पठित्वाः पुरोधसेनि आशादशमीपूजात्रतवदत्राविधानं अस्थानोपपन्नारह्मणोविवाहमुदिरयोक्तं प्रस्थानविधिं
 कुर्यात् तद्यथा अथप्रस्थानं व्याख्यास्यामः जनेषुगच्छसु गार्थिवस्तत्रत्याहुंभीर्वाणावादयेरन्हृष्टालं कृताश्चार
 वदना उदगपनेपुण्यनक्षत्रे केशश्मश्रुरोपनखानिवापयित्वा संभारानुपकरत्न्य भैत्रंमुहूर्तमुपसमाधाय शांतिप्र
 तिसरंकारयित्वा कर्त्तान्वालयभ्यजुहेत्त्यभयैरायुष्यैः स्वस्त्ययनैः शर्मवर्भभिर्जनवदनैश्चहु-वा पार्थिवस्येतिमात्र
 गानेतिचहु-वा आर्गच्छतागतस्वेतींद्रंस्थालीपाकेनेष्ट्रा विष्णुनक्षराऋजवदतिपयानमास्थायजपोदिभो पार्श्वेपत
 इंद्रतारमिंद्रमानोविदन्नभयसेमोहृत्स्वतिर्नरः परिपातुपश्चादितिजोन् विष्णुक्रमात्क्रांत्वेत्यादि- अपराजिता
 पूजनादिकं नवरत्रवशात्तत्रैवोक्तं दिशांविजयमंत्राश्चपठनीयाः पुरोधसेतिप्राणुक्तं तत्रमंत्रा आशादशमी
 ब्रह्मेकाभिविष्येत्तरे त्वयिसन्निहितः शक्रः सुरासुरनमस्कृतः पूर्वस्त्वंभुवनस्तारस्यैर्भदिग्देवतनमः परिग्रह्य
 दिशेशत्वंत्वमात्रेयीतिपठ्यसे तेजोरूपापराशाकाराम्नेयीजयदाभव २ धर्मराजममाश्रित्यलोकान्

यमयस्यसौ ॥ तेनसंपमनीवासि ॥ यान्प्रेमत्कामदाभव ॥ ३ ॥ स्वङ्गहस्तातिविक्रानिर्भ्रंतिरुपान
 माश्रिता तेननेक्रीतिनामासित्वमाशांपूरयस्वमे ४ त्वद्यस्तेभुवनाधारोवरुणोयादसांपतिः कामार्थमम
 धर्माथवास्तुप्रवणभव ५ आधिष्ठितासिपस्मात्त्ववायुनाजगदायुना वायव्येत्वमतःशांतिनित्यंपच्छममा
 नवे ६ धनदेनाधिष्ठितासिप्रस्थयातात्वमिहोतरा निरुतराभवस्मात्सुदत्त्वास्सद्योमनोरथम् ७ दशाभिमववे
 पणशंभुनात्वमलकृता पूरयस्वाधुमेदेविवांछितानिनमोऽस्तुते ८ भुजगाष्टकुलेनत्वंसेविताऽसिपतीह्यधः ना
 गांगनाभिःसहिताहितायभवमेऽनघे ९ सर्वलोकोपरिगतासर्वदात्वशिवाय च सनकाद्यैःपरिदृतासर्वदा
 पाहिभांभायाव १० नक्षत्राणिषयोगाश्रयहास्तारागणस्तथा नक्षत्रमातरोयाश्रभूतत्रैताविनायकाः सर्वमेभी
 षसिद्धैनुभवंतुप्रवणारसेदति श्रयात्रखंजरीटपूजनदर्शनमापिबदंति तस्यमंत्रोज्योतिःशास्त्रे तिथितत्वे कृत्वानी-
 राजनविधिविधिशोकप्रयाक्रमं शोभनंखंजनपद्मेजलगोष्ठादिसन्निधौ नीलश्रीवशुभश्रीवसर्वकामफलप्रद
 एधिन्ध्यामवतीर्णोऽस्सिखंजरीटनमोऽस्तुते वसंतराजेऽपि त्वयोगयुक्तोमुनिपुत्रकस्त्वमदश्यतामेषिशिवोद्गमेन
 त्वदश्यसेप्राट्पिनिर्गतायात्खंजनाश्रद्धर्मयोनमसेव अस्यपूजनं हस्तादित्येपमहाल्पप्रकरणेऽस्तीतिविजयाद्-
 शमीविधानं आश्विनशुक्लैकादशी श्रापांकुशा तदुक्तंनारदयि एकादशीभिपेशुक्लाविप्रपापांकुशाव्हपां तपोष्य
 विधिवद्विष्णोर्दंनेविष्णुंसमर्चयेत् ततः स्रभोऽप्यविश्राग्न्यान्दत्त्वातिभ्यश्चदक्षिणां भक्त्याप्रणम्यविमूर्जेदशनी
 पाञ्चस्वयंततः एवंयःकुरुतेभक्त्यानरःपापांकुशाव्रत समुल्लेहवरान्भोगान्प्रातिविरुणोःसलोकतां अथकथा वारा
 हभावेष्यपुराणयोः युधिष्ठिरउवाच कथ्यतांदेवदेवेशह्यनादिस्त्वंजगत्प्रभो धातात्वंचविधाताधकर्ताहर्तात्वमेवच
 इत्समशुक्लपक्षेनुकावाह्यैकादशीभवेत् किनामकोविधिस्त्वस्याएतद्विस्तरतोवद श्रीकृष्णउवाच शृणुत्वत्वंमहाराज

कथांपापप्रणारिनीं इपस्यशुकपक्षिपातस्यानामवदामिते पापांकुशेतिविख्यातापापकुंजरभीतिहा श्राश्रिनेमासि
 देवशंपन्नानभमनामयं पूजयन्मैवमारानजन्स्वर्गमाक्षप्रदायकं तुलसीमंजरीभिश्चपुष्पैस्तदनुसंभवंः तपस्तत्त्वानर
 स्तीम्रंसमवाप्तोतितफलं तत्फलंसमवाप्तोतिपूजायित्वाजनादनं कृत्वाचमुमहदुपापंयोनरोहरिमर्चयेत् नयातिनरकं
 चारंयतःपापहरोहरिः एषिव्यांयानितीर्थानिपुण्यान्यायतनानिच तानिसर्वाणिचाप्तोतिविष्णोर्नानुकीर्तनात् देवं
 शङ्करंविष्णुंप्रपन्नाननादनं नतयमपुरंयांतिलोकंचशाडवतं उपोष्यैकादशीभूतांप्रसंगेनापिमानवः नया
 तियातनांयाभीमतिवैवस्वताच्छरतं हरिर्निदापराराजन्हरिपुजापराडुमथाः नयातिवैष्णवलोकनरकंयांति
 दारुणम् नदश्यंपावतंकिंचिद्विपुल्लोकेषुविद्यते सर्वंपापविनाशायथादृशोहरिवासरः तावत्पापानिदेहेऽस्मिन्वसंति
 मनुजाधिप यावन्नोपोषितंमर्त्यैःपन्नानाभदिनंमहत् अश्वमेधसहस्राणिराजसूपशतानिच एकादश्युपवासस्य
 फलानाहैतिपोडशां एकादशेंद्रियैःपापंयत्कृतंमानवैःसदा एकादश्युपवासेनतत्सर्वंशांतिमाव्रजेत् एका
 दशीसमंकिंचित्पुण्यलोकैकनविद्यते व्याजेनापिकृताप्यैस्मानतेपश्यंतिभास्करिं स्वर्गमाक्षप्रदापुंसांशरीररो
 न्यदायिनीं सुकलत्रप्रदावैवनकाशीनचपुष्करं यमुनाचंद्रभागाचनैवतुल्याकदाचन श्रायासवर्जव्रतिनः
 प्राप्नुवंतिहरेःपदं तर्पणंतुहरेःकुर्यात्पिपट्टनुंदिश्यमानवः दशैवपितृपक्षेचमातृपक्षेतथादृशः प्रार्थयाद्दशप
 क्षेवपुरुषानुद्धरेद्भ्रती तद्वद्भ्रमोहनिर्मुक्ताःसर्वेगारुडवाहनाः स्वविष्णुःपीतवस्त्राश्चप्रयांतिहरिमंदिरं किरी
 टिनःकुंडलिनोघनश्यामाश्चतुर्भुजाः शंखचक्रगादापद्मधारिणोवनमालिनः बाल्लव्यैर्वनेवापिवाह्मकेचतृपातम
 उपोष्यैकादशीमर्त्यैःसत्यंनान्नोतिदुर्गाति यथोक्तविधिना राजकृत्वासतीर्थमज्जनं दत्त्वाहेमश्चभारणिमस्योपफल
 मश्नुते तत्फलंसमवाप्तोतिकेतेचैकादशीव्रते संक्षेपेणत्पश्चेष्टविधिंमस्यावदामिते यथाशसत्याचदानंतुकुर्यात्स्नाहिव

कार्पया उपानच्छत्रवत्यादि कंदमूलफलजलं नवंधंतुदिनंकार्प्यप्राणिमात्रेणकेनचित् इहलोकेयुशः प्राप्यमृतो
मोक्षमवाप्नुयात् कर्त्तारोनेवपश्यतिदत्तरण्यमशासनं दीर्घायुप्रेषनाज्याश्रभवतीहपुनः पुनः किमत्रबहुनोक्तेनत
गच्छतिदुर्गतिं आरोहेतिनराः सर्वदिवदेवैः सुपूजिताः इतिक्वपितरजनेक्रादश्याः कथानकं विपठंतिनराराज
न्यश्रुरवंतितथैव तेषांपापानिनश्यंतिमृतानोक्षत्रजंतिते ॥ इतिवाशुहपुराणेपाद्मेचपापाकुशाश्विनशुक्लकादशी
व्रतकथानकम् ॥ अथाश्विनशुक्लकादशीमारभ्यकार्तिकसम्नानादिकृत्यारंभइतिद्राक्षिणात्याः आश्विनस्य तुमासस्य
याशुक्लकादशीभवेत् कार्तिकस्यव्रतानिहतस्यावैश्वारभेत्सुधीद्रितिपाद्मेकेः भार्गवार्चनेय आरभ्येकादशीशुक्ल
माश्विनस्यतुमानवः प्रातः स्नानं प्रकुर्वीत भावत्कार्तिकभास्करइतिविष्णुरहस्योक्तेः प्राच्याश्च तुलार्कमारभ्यकुर्वती
तितत्रैवप्रच्यते ॥ आश्विनशुक्लकादशीमारभ्य त्रिंशद्धिनपद्यंतंमासोपवासव्रतं हेमाद्रौ विष्णुरहस्ये नारदउ
वाच भगवन्श्रोतुमिच्छामिव्रतानामृतमंत्रतं विधिमासोपवासस्यफलं चारय्ययोदितं यथाविधिनरैः कार्याव्रतव
र्यापथाभवेत् आरभ्यतेयथापूर्वसमाप्याहियथाविधि यावत्संस्तुहिकर्त्तव्यंतद्ब्रह्मिप्रापितामहं व्रतमेतत्सुरश्रेष्ठवि
स्तेरणममानघ ब्रह्मोवाच साधुनारदपञ्चैतत्पृष्ठंवरतपोधन यादृङ्मतिमतांश्रेष्ठतच्छुणुष्वब्रवीमिति सुराणां हियथा
विष्णुस्तेजसांचयथारविः मेरुः शिखरिणांपद्भ्रूतेतपस्तुषाक्षिणां तीर्थानांतुयथागंगाप्रजानांतुयथावणिक श्रेष्ठसर्व
व्रतानांतुयथासासोपवासकं सर्वव्रतेषुपुण्येषुसर्वतीर्थेषुपुद्भवेत् सर्वदानोद्भवत्तुल्येन्मासोपवासकत् अग्निष्टोमा
दिभिर्षड्विधिवद्भूरिदक्षिणैः नतत्पुण्यमवाप्नोति यन्मासपरिलेघनात् तेनदत्तंहुतंजसंतपस्तसंस्वधाकृतं यः करोति
विधानेनभरोमासचतुष्टयं प्राविश्यवैष्णवंपद्भ्रूतेनान्भ्यर्च्यजनार्दनं गुरोरज्ञांततिलवध्वाकूर्वायन्मासोपवासकं वैष्ण
वानिपयोक्तानिक्त्वात्सर्वव्रतानिच द्वादश्यादीनिपुण्यानिवतीभासमुपावसेत् अतिकच्छंपराकं चकच्छंचांद्रायणंत

या मासोपवासं कुर्वतां द्वात्रिंशदहं बलवत् बानप्रस्थं यतिर्वापिनारी वा विषवामुने मासोपवासं कुर्वतां तु स्त्री वंश्चापये
 ततः आश्विनस्यामले पक्षे एकादश्यामुपोषितः व्रतमेतच्च गृहीयाद्यावा त्रिंशद्दिनावधि वासुदेवं समुद्दिश्य कार्ति
 कं सकलं नरः मासं चोपवसेद्यस्तु समुक्तिफलभाग्भवत् अच्युतस्यालये भक्त्या त्रिकालं कुसुमैः शुभैः मालतीदीवरैः
 पद्मैः कमलैस्तु सुगंधिभिः कुंकुमोदरि कपूरैर्वालिप्यवरचंदनैः नैवेद्यैर्धूपदीपाद्यै रचयेत्तु जनार्दनं मनसा कर्मणा
 वा वापुजयेद्गण्डध्वजं कुर्यात्क्षरास्त्रिषवणं वृहद्भक्तिकीर्तितं द्विषः नाम्नामेव जपालापं विष्णोः कुर्याद्दहर्निशं मत्स्या
 विष्णोः स्तुतिर्वाच्यमाप्तवादादिवर्जयेत् सर्वस्वत्त्वदयायुक्तः शांतवृत्तिरहिंसकः सुतोवाहासा नस्योवावासुदेवं प्रकी
 र्त्तयेत् रमृत्या लोकनर्गयादिस्वादं परिकीर्त्तितं अन्नस्य वर्जयेत्सर्वैश्चासानां चाभिकांक्षितं गात्राभ्यंगं शिरोभ्यं
 गतांबूलं सावलेपनं व्रतस्थो वर्जयेत्सर्वं यच्चान्यन्ननिराकृतं व्रतस्थो नस्पृशेत्किंचिद्विकर्मस्थान्नचालयेत् देवतायतने
 तिष्ठन्नग्रहस्थो व्रतं चरेत् कृत्वा मासोपवासं तु यथाकाविधिनानरः नारी वा विधवा सा ध्वि वा सुद्वैवं समर्चयेत् अन्यना
 धिकमेवं तु व्रतं त्रिंशद्दिनैरिदं कृत्वा मासोपवासं तु संयतात्मजिते द्विषः ततोऽर्चयेन्महद्भक्त्या द्वादश्यां गण्डध्वजं पूज
 येत्पुष्पमालाभिर्गंधधूपनिवेदनैः वस्त्रालंकारवाद्यैश्च तोषयेदच्युतं नरः स्नापयेत्तु हरिभक्त्या तीर्थचंदनवारिभिः च
 दनेनानुलिप्तानं गुणधूपैरलंकृतं वस्त्रदानादिभिश्चैव भोजयेत्तु द्विजोत्तमान् दद्याच्च दक्षिणांतेभ्यः प्राणिपत्यक्षमा
 पयेत् क्षमापयित्वा विप्राश्च विसृज्याभ्यर्चयेत् भोजय च एवं वितानुसारेण भक्तियुक्तेन चेतसा एकं मासोपवाः संतु क
 त्वाऽभ्यर्चय जनार्दनं भोजयित्वा द्विजांश्चैव विष्णुलोकमहीयते एवं मासोपवासान् हि सन्ध्याकृत्वा त्रयोदश सना
 पयेत्ततः शक्त्या विधिना येन तच्छुणु कारयेद्दण्डं यज्ञमेकादश्यामुपोषितः पूजयित्वा च देवज्ञमाचार्यं नृजा
 या हरिं श्रचायेत्त्वा ततो भक्त्या आभिवाद्य गुरुतथा भोजनीयान्पासनान्निब्रह्मसूत्राणि चैव हि दत्त्वा चैव द्विजांतेभ्यः

पूजयित्वा प्रणम्य च ततोऽनुकल्पयेच्छतं याथाव्याप्यार्कतिथिं वै ये प्रपच्छति विप्राये ततरंति भवायां वै आनंदाणां
 मग्नश्चन्द्रः खसंसारबंधनैः नवाप्यते रोनि त्वं वासुदेवमनुस्मरन् स्थावरे जंगमे स रेव रथुलेसु क्षेत्रशुभाशुभे विष्णुं
 पश्यति सर्वत्रयः स विष्णुः स्वयं नरः एवं विष्णुमयं ज्ञात्वा त्रैलोक्यं स चराचरं च स्वशांतामतिरतेन पूजितो गरुडध्वजः
 इति कल्पानुक्रल्पानां व्रतानामुत्तमस्य च करणाच्च महाराज तथा विष्णुवर्चनाक्षरः विष्णुलोकमवाप्नोति प्रसादा
 च्छक्रपाणितः विधिमांसोपवासस्य यथावत्परिकीर्तितः तद्वत्सहान्मुनिश्रेष्ठसर्वलोकहिताय च कृत्वा श्रुत्वा तु
 यं भक्त्या नरो विष्णुपुरीं व्रजेत् नाभकाय प्रदातव्यं न देयं दृष्टयेत स इति विष्णुरहरयोक्तं मासोपवासव्रतम्
 अथारम्यप्रयोगः तिथ्यादिसंकीर्त्यांतमनोऽशेषपापस्य पूर्वकचतुर्विधपुरुषार्थसिद्धिद्वाराश्रीमहाविष्णुश्रीत्यर्थं मासो
 पवासव्रतं करिष्ये तत्र प्रसहं त्रिकालज्ञानं विष्णुमंत्रजपः विष्णुपूजनं तुलसीदलसहितपुष्पादिसमर्पणं निषिद्धा
 लप्यवर्जनं पुराणपठनं श्रवणं च ब्राह्मण्यपूजनं यथाशक्तिदानं एवमादिनियमैर्द्रव्ययथाशक्तिसमाप्यते शुक्लैकाद
 यपामुद्यापनं कुर्यात् उक्तप्रकारेणाचार्यैर्वृत्त्या सर्वतोभद्रकलशैर्हर्मलदमीनारायणं सहस्रशीर्षं त्वादिपुरुषसूक्तमंत्रे
 ण द्वादशाक्षरमनुनावा संस्थाप्य पूजयित्वा कथाश्रवणादिनाराभिमातिबाह्य प्रातःस्थंडिलेऽग्निप्रतिष्ठान्य ब्रह्मवा
 दध्यात् तत्र प्रधानं लक्ष्मीनारायणं प्राशुसद्मन्त्रेण सहस्रसंख्याकाहुतिभिर्ब्रह्मादिदेवताश्वैकैकया व्याहुत्यापक्षे एवं
 होमं समाप्य पीठं गांचाचार्योपदेत्वा वेदशास्त्रसंपन्नान्त्रिंशद्ब्राह्मणान् ब्रह्मदानभूषणादिभिः संपूजयन्निशद्ग
 स्तम्यैत्यंवादक्षिणात्वेन दत्त्वा सोपस्करं शर्यां ज्ञानादिगुणवते द्विजाय दत्त्वा सद्ब्रह्मेन ब्राह्मणान् सतोप्याशिया
 गृहीत्वा विष्णुलोकगमनार्थं द्विजान्प्राथयेत् भो द्विजा अनुमोदध्वं भवतां कृपयाऽयुना सर्वं पापविनिमुक्तो विष्णुलोकं
 व्रजाम्यहम् ततो द्विजानां प्रतिवचनं ब्रजब्रजनरश्रेष्ठ विष्णुलोकमनामयं विमानं वैष्णवं दिव्यं संपर्यारि कल्पितं

तेनाविष्णुपदंयाहि साच्चिदानंदरूपिणं ततो दीनानायादिन्भूरिदक्षिणया संतोष्य स्वयंमैत्रीभुंजति अत्राशकेन कंद
 मूलफलादिना मासोपवासत्रतशेषं विप्रानुमत्यासमापनीयं एवं कृत्वा सर्वेषां पवित्रमुको भवति एवमेव चातुर्मास्य
 व्रतोद्यापनमपि विधेयम् ॥ इति विष्णुरहस्योक्तं मासोपवासव्रतोद्यापनं अथाश्विनशुक्लद्वादशी कल्पं नारदीये
 द्वादश्यामिषशुक्ले गार्वाणान्त्वाविसर्जयेत् ॥ गंधार्थैरुपचारैस्तदग्रे भोजयेद्द्विजान् मधुरान्नेन वस्त्राढ्यां
 सौवर्णादक्षिणं ददेत् व्रतेनानेन संतुष्टः पद्मनाभो द्विजोत्तम श्वेतद्वीपंगतिदद्याद्दिह भोगांश्च शाश्वतान् आश्विन
 शुक्लद्वादश्यामुपवासजागरणादिकं कृत्वा द्वादश्यादिषु विष्णुपूजादिकं कुर्यात् तदुक्तं ब्रह्मपुराणे सोपवासौ
 श्वकत्तव्य एकदश्यां प्रजागरः द्वादश्यां वासुदेवश्च पूजनीयश्च सर्वदा यात्रोत्सवश्च कर्तव्यस्त्वयोद्दश्यां तु वैष्णवैः उप
 वासश्चतुर्दश्यां पौर्णमास्यं हारिर्ब्रजेत् अथ पद्मनाभद्वादशी व्रतं हेमाद्रौ धरणीव्रतेषु वाराहे दुर्वासा उवाच
 तद्वादशाश्वजुजे मासि द्वादशां सितपक्षिणीं संकल्प्याभ्यर्चयेद्देवं पद्मनाभं सनातनं पद्मनाभाय वै पादौ कटिवै पद्मयो
 नये उदरं सर्वदेवाय पुष्कराक्षाय वै उरः श्रव्यं प्रायतया वाहूभारवदस्त्राणि पूजयेत् प्रभवाया शिरः पूज्य
 प्राग्वदग्रेषु टंभ्यसेत तमेव देवं संपूज्य गंधपुष्पादिभिः क्रमात् प्रभालायां तु शर्वर्य्यां ब्राह्मणाय निवेदयेत् प्रियतां पद्म
 नाभो मे पद्मनाभस्त्वरूपक इति मंत्रः इति पद्मनाभद्वादशी व्रतं अस्या विष्ण्वा लये दीपदानं महापुण्यकरं अथ कथा
 आसीत् कृतपुंगेराजामद्वाश्विनो नाम वीर्यवान् तस्य नास्मात्समवर्षं भद्राश्वनामनामतः तस्यागरस्यः कदाचित्तु गृहमाग
 स्यभूपतेः उवाच पंचरात्रं तुवसासि भवतो गृहे तं राजा शिरसान्त्वा रस्योपवासांमिदं तस्य कालिमतो नास्माभाष्यो
 परमशोभना तानागतं तथा दृष्ट्वा रूपतो जोज्वितं शुभां सपत्न्यश्च भयात्तस्याः कुर्वेद्यः कर्मशोभनाः साधुसाधुजग
 त्नाथः स्त्रीशुद्धाः साधुसाध्विति ॥ एवमुक्त्वा न तैश्चैरागस्त्यो राजसन्निधौ ॥ किं हर्षकारणं ब्रह्मन् येनैवं तदस्य

नगरे हरिदत्तस्य त्वमस्याः

द्वादश्यांनियतः शुचिः स्वयं

स्वयं गृहे स्थाप्यदीपानांज्वालना

ततः कालेन महतामृतौ

पारक्यस्यापि दीपस्य

चारिका पारक्यस्यापि दीपस्य

स्वयं गृहे स्थाप्यदीपानांज्वालना

ततः कालेन महतामृतौ

पारक्यस्यापि दीपस्य

चारिका पारक्यस्यापि दीपस्य

स्वयं गृहे स्थाप्यदीपानांज्वालना

ततः कालेन महतामृतौ

पारक्यस्यापि दीपस्य

चारिका पारक्यस्यापि दीपस्य

स्वयं गृहे स्थाप्यदीपानांज्वालना

ततः कालेन महतामृतौ

तेजवान् ॥ अगस्त्य उवाच ॥

इयं राज्ञी वैदीया भूदासी वैश्वस्य वैदिशे

पातिरेव च तस्यैव कर्मकारोऽभूच्छूद्रो विध्येति नामतः

सर्वैर्योऽथ्ययुजेमासि

समभ्यर्च्य गृहं प्रायाद्गन्तोरक्षपालकौ

विष्णुवाल्यंगव्यागंधपुण्यादिभिर्हरे

यावत्प्रभातारजनीतिः शाढयेन नरोत्तम

धर्म्यं दृग्गणे गते तस्मिन् भवंती तद्दीपप्रज्वालने स्थितौ

इयं च पत्नी ते जाता या वैश्वस्य परिचारिका

स्वयं गृहे स्थाप्यदीपानांज्वालना

ततः कालेन महतामृतौ

पारक्यस्यापि दीपस्य

चारिका पारक्यस्यापि दीपस्य

स्वयं गृहे स्थाप्यदीपानांज्वालना

ततः कालेन महतामृतौ

वर्द्धमानः सुरेश्वरमहाबाहुः प्रभुर्विभुः

संभूतिः सुमनाश्चैव सुप्रचेता इती

रयेव एवं द्वादशाभिर्वर्षांसां पारयेद्ब्रतं

यथाऽदितेर्भवान्पुत्रः शाश्वतश्चाक्षयोऽच्युतः

संख्यया मासेमासे यथाशक्तिदानं प्रार्थनमेव च

यथाऽदितेर्भवान्पुत्रः शाश्वतश्चाक्षयोऽच्युतः

संख्यया मासेमासे यथाशक्तिदानं प्रार्थनमेव च

यथाऽदितेर्भवान्पुत्रः शाश्वतश्चाक्षयोऽच्युतः

संख्यया मासेमासे यथाशक्तिदानं प्रार्थनमेव च

यथाऽदितेर्भवान्पुत्रः शाश्वतश्चाक्षयोऽच्युतः

संख्यया मासेमासे यथाशक्तिदानं प्रार्थनमेव च

यथाऽदितेर्भवान्पुत्रः शाश्वतश्चाक्षयोऽच्युतः

संख्यया मासेमासे यथाशक्तिदानं प्रार्थनमेव च

यथाऽदितेर्भवान्पुत्रः शाश्वतश्चाक्षयोऽच्युतः

संख्यया मासेमासे यथाशक्तिदानं प्रार्थनमेव च

एकादश्यां चाश्व

दिगंबरगतव्रीडंजटिलं धूलिधूसरं

पुत्रप्राप्तिव्रतं युधिष्ठिर उवाच ऋषोस्त्रिभिः परित्ततः पुरुषो जायते किल

ऋणत्रयात्प्रमुच्येत स पुनः पुत्रदर्शनात् पुत्रा

स्नो नरकाद्यस्नाति पितरं त्रायते सुतः तस्मात्पुत्र इति श्लोकः स्वयमेव स्वयं भुक्त्वा

दिगंबरगतव्रीडंजटिलं धूलिधूसरं

पुत्रप्राप्तिव्रतं युधिष्ठिर उवाच ऋषोस्त्रिभिः परित्ततः पुरुषो जायते किल

ऋणत्रयात्प्रमुच्येत स पुनः पुत्रदर्शनात् पुत्रा

स्नो नरकाद्यस्नाति पितरं त्रायते सुतः तस्मात्पुत्र इति श्लोकः स्वयमेव स्वयं भुक्त्वा

दिगंबरगतव्रीडंजटिलं धूलिधूसरं

पुत्रप्राप्तिव्रतं युधिष्ठिर उवाच ऋषोस्त्रिभिः परित्ततः पुरुषो जायते किल

ऋणत्रयात्प्रमुच्येत स पुनः पुत्रदर्शनात् पुत्रा

स्नो नरकाद्यस्नाति पितरं त्रायते सुतः तस्मात्पुत्र इति श्लोकः स्वयमेव स्वयं भुक्त्वा

दिगंबरगतव्रीडंजटिलं धूलिधूसरं

पुत्रप्राप्तिव्रतं युधिष्ठिर उवाच ऋषोस्त्रिभिः परित्ततः पुरुषो जायते किल

जंमासि विभो कद्रादर्शां ब्रतं दशार्मा लघुभुवि वद्वानारभे द्वियमेन तु उदह्मुत्तः प्राङ्मुखो वा दंतवा बने पूर्वकं एका
 दश्यांति राहारः समभ्यर्च्य च के शवं श्रीशं च। अभ्यर्च्य विधिवद्गोक्ष्यामितपुरेऽहनि एवं नियमकद्रुत्वा प्रातरुत्थायमान
 वः स्नात्वा सर्वापधियुतपंचगत्यजलेन तु शुक्लांबरपरस्तद्वपूजयेत् श्रीशमुत्पलैः विशोकाय नमः पादौ जंघे च
 वरदाय च श्रीशायजानुनीतद्वदुरुक्वजलशायेने कंदर्पाय नमो गुह्यं माधवाय नमः कटिं दामोदरायैत्युदरपाश्वे च
 विपुलाय च नाभितुपद्मानभाय हृदयमन्मथाय च श्रीधराय विमोर्वक्षः करौ मधुनिहे नमः चक्रिणैवा मवाहुं च दक्षिणं
 गादिने नमः वैकुण्ठाय नमः कंठमारुचं पद्ममुखाय च नासाय शोकनिधये विभ्रामि जाय चक्षुषी ललाटवाय नमो तिरामायै
 त्विपुनर्धुवो अलकान्माधवाये तिकरीटं विभ्रकृपिणे नमः सर्वात्मने वदत्तशिर इत्यभिपूजयेत् एवं संपूज्य गोविंदं फल
 नाल्यानुलेपनैः ततस्तस्याग्रतो भव्यसंधिलंकारयेन्मृदा चतुरस्रं संवत्वारत्तिमात्रमुदकशुभं नदीवालुकया तत्र
 लक्ष्म्याः प्रति कर्तव्यसेत् स्रष्टिलेसुर्पमारोप्य लक्ष्मीमित्यवेयेत्परः तमो देव्यै नमः शान्त्यै नमो लक्ष्म्यै नमः श्रियै नमः
 पुष्टय नमस्तुष्टयै विशोकान्मो नमः विशोकवःस्तु संपर्यै विशोकैश्वर्यै सिद्धये ततः शुक्लांबरः सुर्वेष्ट्य संपूर्णं सत्फ
 लैः भक्ष्यैर्नानाविधैस्तद्वत्सुवर्णकमलेन च रजनैः पुष्पसर्वासापि वेदभेदकंबुधः सर्वासुरजतीप्वन्नतो कादिवसानारा
 त्रिष्विदपर्यः ततस्तुगीतनृत्यादिकारयेत्सकलानि शां यामन्नयेत तीयातेस्तुत्वाभ्युत्थाय मानवः आभिगम्य च
 विश्राणामि शुनानितदा चंयेत् शक्तिवस्त्रीणि वैकवावल्लमात्थानुलेपनैः शयनस्थानि पूजानि चोऽस्तुजलशायेने
 ततस्तुगीतनृत्यांतरां त्रिजागरेण कृते अभतो विमलेस्नानं कृत्वा दांपत्यमचंयेत् भोजनंतुपथा शक्त्या विवशया क्वा वि
 वाजंतेः भुक्त्वा शुक्वापुराणतुतदिने चतिवाहयेत् अनेन विधिनार्सर्वमासि समाप्ते च ब्रतं विज्ञय नंदया
 हृदये नुसमन्वितं सोपधानकशयथां च स्वस्वरावरणा न्यितां यथानलक्ष्मी देवेशत्वापां रित्यज्यगच्छति तथा

सुरुपतारोऽयमशोकस्त्वस्तुमेसदा । यथादेवनरहितानलक्ष्मीर्जायतेक्वचित् । तथाविशोकतामेऽस्तुभाकिरन्पाच
केशवे मंत्रेणानेनशयनंगुडधेनुसमान्वितं सूर्पचलक्ष्म्यासहितंदातव्यंभूतिमिच्छता उत्पलंकरवीरचण्डामन्त्रा
नपंकजं केशरंसिधुवारंघमाह्लिकाशोकाटला । कदंबंकुब्जकंजातीशस्तान्येतानिपूजने युधिष्ठिरउवाच गुड
धेनोर्विधानंरसमाचक्ष्वजगत्पते किंरूपेकनमंत्रेणदातव्यमितिहोच्यतां श्रीकृष्णउवाच गुडधेनुविधानस्ययद्गुप
मिहयत्फलं तदिदानींप्रवक्ष्यामि सर्वेषांप्रणशनं कृष्णजिनंचतुर्हस्तं प्राग्भवीविनयसेद्भवि गोमयेनतुलितायां
कुशानास्तीर्यसर्वतः लवुणकाजिनंतद्वत्सत्वेपरिकल्पयेत् प्राङ्मुखीकल्पयेद्धेनुमदकृपादांसवत्सकां उत्तमानु
दधेनुः स्यात्सदाभारचतुष्टयं वत्संभारेणकुर्वीतभाराभ्यांमध्यगामता अर्द्धभारेणवत्सः स्यात्कानिष्ठाभारकेणतु
चतुर्थीशेनवत्सः स्याद्द्रवितानुसारतः धेनुवत्सौवृत्तार्योतुसितसूक्ष्मांबयादृती शुकिकर्णाविशुपादौशुचिमुका
फलक्षणे सितसूत्रासिरालौतुसितकवलकंबुलौ ताभ्यांगडुकष्टौतुसिलचामररोमकौ विद्रुमभ्यूगोपेतौनवनीतरत
नाविमौ क्षीमपुच्छौकारंयदोहाविंदनीलकतारकौ इत्येवंरचयित्वातुषुपदीर्घैरथाचंपेत् यालक्ष्मीः सर्वभूतानांया
चदेवेष्ववस्थिताः धेनुरूपेणसादेवीममापांव्यपोहतु विष्णोर्वंक्षसियालक्ष्मीः स्वाहायाचाविभावसौ चंद्रार्कशक्रशा
क्तियांधेनुरूपाऽस्तुसाश्रिये चतुर्मुखस्ययालक्ष्मीर्लक्ष्मीर्घार्धनदस्यच यालक्ष्मीर्लोकपालानांसाधेनुर्वेदाऽस्तुमे स्व
धात्वोपेतुमुरूपानांस्वाहायज्ञभुजांपतः सर्वपापहराधेनुस्तरस्माच्छांतिंप्रयच्छमे एवमामंत्र्यतांधेनुं ब्राह्मणायनिवेदये
त विधानमेतद्धेनूनांसर्वास्मानिहृपथ्यते यास्तुपापाविनाशिन्यः शूर्पतेदशधेनवः तासांस्वरूपवक्ष्यामिनामानिचन
राधिप प्रथमागुडधेनुः स्याद्घृतधेनुस्तरथाऽपरा तिलधेनुस्तरतीयारुपाच्चतुर्थाजलसंज्ञिका क्षीरधेनुश्चविरुपाताम
धुधेनुस्तरथाऽपरा सप्तमीशर्कराधेनुर्दधिधेनुस्तरथाऽष्टमी रसधेनुश्चनवमीदशमीस्वात्स्वरूपतः कुंभाः स्युर्ध्रुवधेनुना

नितरासांतराशयः सुवर्णयैनुमप्यत्रकेचिद्व्यतिसूरयः नवनीतेनधान्यैश्चतथाप्यन्येमहर्षयः एतदेवविधानंरया
 तएवोपस्करामताः मंत्रावाहनसंयुक्ताःसदापर्वणिपर्वणि यथाश्रद्धंप्रदातव्याभक्तिमुक्तिफलप्रदाः गुडधेनु
 प्रसगेनसर्वास्त्वन्मयोदिताः अशोषयज्ञफलदाःसर्वाःपाहराःशुभाः द्रवतानामुत्तमंयस्मद्विशोकद्वादर्शीव्रतम्
 तदंगत्वेनचैवपानुडधेनुःप्रशस्यते अथनेत्रिपुत्रैचैववपतीपातेऽथवापुनः गुडधेन्यादयोद्वेयाडपरगादिपर्वसु विशो
 कद्वादशीचैपासर्वपाहराशुभा यामुपोप्यनरोयातितद्विष्णोःपरमंपदं इहलोकेनुसौभाग्यमारोग्यायुष्यमे
 वच वैष्णवंपदमाप्नोतिमरणेस्मरणंहरेः नृत्यगीतपरोनित्यंसोऽपितफलमानुधात् इतिनरवरइत्थंयःश्रुणा
 तीहमर्त्यांमधुमुरनरकारैरर्चनंवाथपश्येत् भक्तिमपिचनराणांयोददातीहलोके वसतिसविवुर्धैःपूज्यमानःसदैव
 ॥ इतिविशोकद्वादशीव्रतम् ॥

अथाश्विनशुक्लत्रयोदश्यामशोकत्रिरात्रव्रतंनारदीये इषशुक्लत्रयोदश्यांत्रिरात्राशोकव्रतम् हैमंह्यशोकंनिर्माय
 पूजयित्वायथाविधि उपवासपरानारोनित्यंकुर्ध्यात्प्रदक्षिणं अष्टोत्तरशतंविप्रमंत्रेणानेनसादरं हरे णिनिर्मितः पूर्व
 त्वमशोककपालुना लोकोपकारकरणात्वत्प्रसादाच्छिवंप्रिये ततरत्तदीयेदिवसेत्क्षैतस्मिन्वृषध्वजं समभ्यर्च्यवि
 धानेनद्विजान्संपूज्यदापयेत् एकतत्रतानारोवैध्वयंनानुयात्कचित् पुत्रपौत्रादिसहिताभर्तुःस्यादतिवह्यभा आ
 श्विनशुक्लचतुर्दश्यां धर्मराजप्रतिमादानं नारदीये इषशुक्लचतुर्दश्यांधर्मराजंद्विजोत्तम गंधार्थैःसरयगभ्यर्च्यसौ
 वणभोज्यवाडवं दद्यात्सरभै धर्मराजःश्रीयतामितिनारद एवंयःकुरुतेधर्मप्रतिमादानमुत्तमं समुक्त्वहवरान्भोगा
 न्दिवधमार्ज्जयाव्रजेत् ॥ आश्विनपूर्णिमासिक्ल्यानपुच्यते तत्रादौससुवर्णवृत्तपूर्णकार्यपात्रदानं मत्स्यपुराणेअ
 धिनेषंचदश्यांतुपोदद्याद्विमसंपुतं परांसिद्धिमवाप्नोतिपुनराद्यत्तिदुह्यंभां हैमसंयुतंवृत्तपूर्णकार्यपात्रंदद्यादित्यर्थः

तथाचयिष्णुधर्मोत्तरे आश्वयुज्यांकांश्यपात्रंबृतपूर्णीद्विजातये ससुवर्णतथादत्त्वादीस्तांगस्त्वभिजायते अत्राश्विनीप-
गोनाविवाहितः तथाधानतरं पूर्णमासीपुसर्वासुमासर्क्षसहितासुच एतेपामेवदानानांफलदंशगुणंभवेत् महत्पूर्वास्म
चेतासुफलमक्षयमभ्युते महत्पूर्वासुदृश्येतेसहितौचंद्रगोप्यती तत्रदानोपवासादिवाःक्षयंपरिकीर्तितमिति विष्णुव
चनेनलक्षितोसहितोमाससंज्ञानिमित्तक्षंगो एतच्चपूर्णमासीसाधारणमेवोष्य अथैतस्मिन्शुक्लपक्षेदशम्यादिपूर्णा
मस्यंवातिधिपुनवान्प्रोष्टियेधानंतत्राश्विनाधिकोरे ब्रह्मपुराणे शुक्लपक्षेनवंधान्यंपकंज्ञात्वासुशोभनं सुतिथौचसुनक्ष
त्रेसहूर्तं च शुभेसति गच्छेक्षेत्रेविधानेनत्सवाद्यपुरःसरः तत्रैववह्निप्रज्वाल्यधान्यैः संस्तीर्ष्यशास्त्रवित् स्वयश्वो
काविधानेनपूर्जाकुट्याद्विचक्षणः होमं कृत्वाततः पश्चान्नयेद्धान्यंविभूषितं पुष्पैर्वस्त्रैः फलैर्मूलेर्हैरस्यश्वरषसंधृतः
तेनदेवानिपृच्छन्वंधूरंतपीयत्वायथाक्रमं विभज्याच्चयथाशक्तयादेवताः सरपरक्षिणः नववस्त्राहतः स्त्रगर्वा
स्वनुलितः स्वलंछतः स्थितः पूर्वमुखस्तुष्टोन्नस्रघोपपुरःसरः शृण्वन्नब्रह्म रवंहृष्टोमंगलालंभनादिमात्
प्राश्याद्विधिसंयुक्तं नंविप्राभिर्भजितं ॥ पिट्ठनिति व्रीहिपाकसमये व्रीहिभिः श्राद्धं कुर्यादित्यर्थः हारो
तोत्पाह गृहमेधीशरहसंतयो व्रीहिवाभ्यांयजेत् वनीवर्पांसुदयामार्कैः गृहीगृहस्थः वर्नीवान्नस्थः वर्षासु
श्रावणशुक्लपक्षे इदं च श्राद्धं पावंशं नित्यं व्रीहियवपाकौचेति विष्णुना नित्यप्रकरणे पठनात् इदं च नवव्रीहि
भिरतदभावेपुरातनेस्तदभावे चान्नांतरे रनिपिद्धे रवशंकार्थमिति गोभिलसूत्रटीकायां इदमाश्विनीकर्मोक्तमा
श्वलायनेन आश्वयुज्यामाश्वयुजेकर्मति अत्रपूर्वाष्टद्वयापिनीग्राह्या देवकर्मत्वात् आश्रयणंतुपूर्वाणि
कार्यं शरयाश्रयणं तु पूर्वाणि स्यात्तदुच्यते इति शौनकेः तत्रापिशेषपूर्वाणिकाः पर्यमिति प्रागुक्तं तच्चदर्शोष्ठाः पौ
र्णमासेष्ठाः श्रयणं भवति दर्शोष्ठाः पूर्वमुक्तमाश्रयणं प्राक्पूर्णमास्यांचतत् इति दीपिकेः तत्राश्रयणं नेधा

नृश्याप्रयणं यवाप्रयणं श्यामाकाप्रयणंचेति एषांकालः श्रुतौगृहमेधिहियवाभ्यांशरद्वसंतपर्यजेत् इयामभ
 केनोवारैवपास्यापकालंविनातवाशेनपुराणैर्वति ॥ तत्रापि श्यामाकाप्रयणमनित्यमितरेतु अनाहिताग्नेर्नित्य
 यवाप्रयणंचकर्तव्यमनितिरमार्तानांश्रुताद्युक्तत्वात् सूत्रेव्रीहियदेवतासंबंधानामेव मंत्रेणाज्ञाताच्च आहित
 इतरुयवाप्रयणस्याप्यतितित्यत्वं अपिवाक्रियायवेष्वतिसूत्रात् यद्वा व्रीह्याप्रयणेनसमानतंत्रता ॥ इयाम
 कस्तुप्रस्तरं कुर्यात् यवाप्रयणं यदिवत् तदपि समानतंत्रामित्यादिनाप्रयणमृती परिश्रमवतां सुलभाम्भि
 त्यलं इदंच पर्वाभावे देवनक्षत्रेकृतिकाविश्रायते कार्यमिति रम्युत्पर्यसरेउकं दौघायनीयकेशवस्वामि
 नाप्येवमुक्तं यदाश्विनपौर्णमास्यांक्रियते तदेककालत्वादाश्वयुजेकर्मणोऽस्यचसमानतंत्रताभवति तदेतद्वाचि
 क्ताएकवाहैरिभ्योतिस्त्रैरपठमुक्तं एतदकरणे प्रायश्चित्तमुक्तं चंद्रिकायां कात्यायनः नित्ययाज्यात्यये
 चैवैश्वदेवाह्वयस्यच अनिष्टानवपेज्ञेननवाह्नप्राशनेतथा ॥ वैश्वानरायकर्तव्यश्चतुःपूर्णाहृतिरनुवेति ॥ कारि
 कापि श्रुत्वाप्रयणंचैव नवाह्नयदिवानरैः वैश्वानरायकर्तव्यश्चतुःपूर्णाहृतिरनुवेति ॥ ऋग्विधानेतु समि
 दारण्यमंत्रंचवर्षेवंपजेच्छतं आप्रयणंपदाशून्यतदासंपूर्णमेतितदित्युक्तं एतच्चापदि मलमासैच कर्तव्यम
 न्ययानेतिप्रागुक्तं अन्योऽप्याहिताग्न्यादिविशेषःशौनकादेर्द्वैश्वः ब्रह्मपुराणे आश्वयुज्यांवाल्कायानिकुंभोवाल्
 कार्णवात् आयातितेनयासाहैकृत्वायुद्धसुदारुणं तस्मात्तत्रनरैर्मर्गाः रवग्रहस्यसर्मापगाः शोभितव्याःप्रय
 त्नेनभूपितव्याश्चमंडलैः पुणार्धपर्फलधूपान्नसर्वंप्रकरैस्तथा वेश्मानिभूषितव्यानिनानरगैश्चसर्वतः सुस्नानैर
 नुलितैश्चनरैर्भाव्यसवाळकैः दिवातत्रभोक्तव्यंयानुषेश्चविक्रिमिः स्त्रीदृष्टमूर्खवाल्क्यभोक्तव्यं पूजितैःसुरैः पूज्या
 शसफलैःपान्त्रैस्तथाहारेर्ध्वंभित्तिभिः द्वारोपतिप्रदीपाश्वसंपूज्योहव्यवाहृतः यवाक्षतधृतोपेतैस्तदुल्लैश्चसुतोर्षतः

संपूर्णतन्वःपुण्ड्रैःपयसापायसेनच रुद्रःसभादर्षःस्कंदश्चतथानंदीश्वरोमुनिःगोमन्निःसुरभिःपूज्यालागावक्रिहुंता
रानःडौरश्ववाद्भिवरुणोगजवाद्भिविनायकः पूज्यःसाश्वैश्वरेवंतोमहाविभवविस्तरैः ततःपूज्योनिकुंभस्तुसमापैरिति
लतंदुलैः सुगंधिभिर्धृतोपैतैःकृशराश्वैश्वभूरिभिः ब्राह्मणान्भोजयित्वातुभोक्तव्यंमांसवर्जितं ततःप्रभातसमयेभ्रानु
लितैःस्वलंकृतैः मंगलालंभनकायैवह्लिसंपूजनंतथा भोक्तव्यंब्राह्मणैःसाह्मिकीदितव्यंपयशासुरं तस्यांरात्र्याव्यती
तायाद्वितीयायामनंतरं प्रभातेकर्दमाकेस्तुक्रोदितव्यंपिशाचवत् निर्जलैश्चाथसर्वत्ररुद्रवत्सर्वेषमसु श्रानीयचा
थमित्राणिलेपनीयानिकर्दमैः कामाग्निजनकैर्नाट्यैः स्त्रीपुष्टिगानुवादिभिः वाचापैश्चाचमाचारंकीर्तयाद्भिरितस्त
तः तस्मिन्नहनिपूर्वाह्निकेभस्मयानुयायिनः ऋतवेषाः पिशाचाश्चप्रविशंतिनरांश्चतान् अप्रराहेनतःस्ना
तस्त्वक्कागच्छतिबंधुवत् दर्पाभिमानदोषेणतत्रयेनागतानराः नपूजयंतिमोहेनकीद्वननैवकुर्वते ता
न्निदं हंतितेकोपात्पिशाचाराद्रदर्शनाः ततःस्नातैर्नरैःपूज्योदेवोदामोदरोहरिः संपूज्यविश्रान्भोक्तव्यमनुलि
तैःस्वलंकृतैः वंधुमित्रकलत्रैश्चसहभूत्यायथाक्रमं ततःप्रभृतिषण्मासान्स्वेषुवैश्वस्मृमानवैः अग्निःसन्निहि
तःकाव्योरात्रौसिद्धालकरत्तथा मासंसमग्रदेयश्चदीपोनिस्सगृहहृद्विहरिति ॥ अस्यामेवपौर्णमास्यांकाजागर
व्रतं नारदेषु आश्विनेमासिपूर्णायांव्रतंकोजागराभिषेवं तत्रस्नातोविधानेनसोपवासोर्जितेन्द्रियः लक्ष्मणि
भ्यर्च्यसौवर्णेषुषट्स्थाय्याथतावजे मृण्मयेवासवस्त्रांतामुपचारैः पृथग्विधैः ततःसायंतनेकालेऽभ्युदिते
तारकाधिपे हेमान्तरोप्यान्मृण्मयान्वाधृतदीपान्प्रदीपयेत् लक्षंतदधैमपुतंसहस्रंशतमेववा धृतशर्करसंमिश्रंवि
पाच्यबहुपायसं वंशपात्रेषुसंस्थाप्यकौमुद्यांशीतदीधितेः याममात्रेगतेरात्र्यालक्ष्म्यैतद्विनिवेदयेत् ततःसं
भोजयेत्तेनविश्रान्भस्तथाशनैःशनैः सहैवजागरंकुर्व्याद्यैत्यगीतसुमंगलैः ततोऽरुणोदयेस्नात्वातांमूर्तिगुरवेऽर्प

येत् अस्वराशौमहालक्ष्मीवराभयकरावुजा निशीथेचरतीनस्यकोजागर्तिमहीतले यस्मैवितंप्रयच्छामिजाग्रते
 पुजजायवे वपवंपकृतंचैतद्रतंलक्ष्मीप्रतोपणं समृद्धिर्भेहिर्कीदयाहेहातिपारलौकिकीमिति तथाचमहाणीवलंगोपि
 ज्ञाश्र्वेनपूर्णमास्यांतुचेरजागरणानिथि कौमुदीसासमास्याताकार्यालौकिकिर्भूतये कौमुद्यांपूजयेच्छक्ष्मीमिंद्रभैरा
 वणुरियंतं सुगांधिभिर्भद्रंयद्रथैरात्रौजागरणंचरेत् निशीथेचरदालक्ष्मीःकोजागर्तीतिवादिनी यस्मैवितंप्रयच्छामि
 अस्मैःकीर्दांकरोतियः नारिकेलैश्चपिटकैःपितुदेवान्समर्चयेत् वंधूंश्र्वीणयेतेनस्वयंतदशनीभवेत् मदनरत्ने
 नारिकेलोदकंपीत्वाअक्षैर्जागरणानिथि तस्मैवितंप्रयच्छामियोजागर्तिमहीतले इदंकोजागरव्रतं यद्दिनेपूर्णमा
 प्रदोपनिशीथेचोभयव्यापिनी तद्दिनेकार्क्यं यदातु पूर्वैर्धूर्तिशीथव्यासिस्वदापूर्वा नकादिब्रतवदहोरात्रयोगोवि
 शिष्यतेइतिपरेद्युःनकादिब्रतयोगेतरात्रियोगोविशिष्यतेइतिवचनात् लक्ष्मीपूजामंत्रस्तु नमस्तेसर्वभूतानांवर
 दासिहरिप्रिये यागतिसहस्रप्रपन्नानांसामभूयात्स्वदर्चनात् इद्रपूजामंत्रस्तु विचित्रैरावतस्थायपौलोम्यालिंगिताय
 च भास्वत्कुलिशहस्तायसहस्राक्षायतेनमः यथाक्षतघृतोपेतैरित्यत्र यवानां पृथगुपादानात् अक्षतपदंतंडुल
 विशेषपरं एवमत्राप्यनुसंधेयं लक्ष्मीद्रव्यातिरिक्तार्थभिर्यादिसुरपूजनं पूर्वाह्णैस्त्रीदृढबालकैस्तुभोक्तव्यंपूजि
 तैःसुरैरित्यत्रपूर्वाह्णस्यपूर्वाह्णैर्यकुर्वीतइत्यादिवाक्यात् पूजाकर्मव्यव्रतेभोजनस्यतदुत्तरस्यच ततःशरीरस्त्रोतो
 र्थोमलविरुपंदविह्वयात् आत्रादिनांप्रवेशाच्चस्यादशुचिर्द्विशेषत इतिवाक्यादाचाराम्नासिः दिवातत्रनभोक्
 ष्यमित्यादिनिषिद्धदिवाभोजनस्थीमूर्त्वादिगोचरतयादिवातनत्वमात्रविधौवाक्यैक्यलाघवंच अन्यथा दिवोर्ध्वमि
 त्यादिपूजनेदिवातनपूजोत्तरकालनिभोजनंचविधेयमित्तिवाक्यभेदेविशिष्टविधौविधिगोचरत्वलक्षणान्याः प्रसंगात्
 प्रचक्रालांतरदीपदनस्य रात्रिकर्मव्यवस्थैर्ध्वं युगपत्तत्रकर्मव्याह्लाद्देशैतेमहोत्सवाइत्यनेनैवपौनपथ्यविधानात् अ

न्येपिरत्रौकतं न्याएवेति वाच्यं तत्रेति पूर्वप्रक्रांताश्वयुजेमात्रेपरामर्शस्यावश्यकत्वेतत्रेतिपदं तदुपस्थापकमेवलाघ-
 वात् एवमाकांक्षाविच्छेदं शंखवाद्यरवोन्मिश्रैर्नृत्यगीतैश्चशालिना वह्निपार्श्वगतैर्नद्याइत्यस्परान्निसाहचर्यात् रा-
 त्रिकालीनत्वंतुकेपतुरुष्णचतुर्दशरत्रौनिकुंभादिपूजादर्शनोद्गावनंतत्रानुपयुक्तमेवेति रक्कादेश्चि अस्मितकोजाग-
 रनामव्रतानामुत्तमं व्रतं यत्कृत्वास्मवाश्रितितुलोकाननुत्तमान् पूर्णिमाश्वयुजेमासिकौमुदीपरिकीर्त्तितान्बाराधय-
 महालक्ष्मीमिंद्रं चैरावणस्थितं उपवासंप्रकूर्वातदीपान्दद्याच्चभक्तिः लक्षंतदधर्मयुतंसहस्रशतमेववा घृतेनदीपये-
 हीपांस्तिलतैलेनवाव्रती रत्रौजागरेणकुर्वान्दृत्तगीतपुरःसरं यथाविभवतोदयाःपुरवोधिपुदीपिकाः देवतायतनेचै-
 वश्चारमिपुग्हेपुच ततः प्रभातेसुस्ननातः संपूज्यचशतकतुं ब्राह्मणान्भोजयेत्क्षीरघृतशर्करपायसैः वासोभिर्दक्षिणा-
 भिश्चसवखान्पूजयेदद्विजान् यथाशक्तिचदातव्यादीपाःस्वर्णांविनिर्मिताः एवंनिर्वस्यंविधिवद्गतपारणमाचरेत् व्रत-
 स्यास्यप्रभावेण कल्पनेवाप्यसंख्यकान् आप्सरोभिःपरिवृतःस्वर्गलोकमहीयते इहचायुष्यमारोग्यं पुत्रपौत्रा-
 दिसंपदः लभतेव्रतमाहात्म्यात्कुलश्रेष्ठगुणोत्तरं निशीथेवरदालक्ष्मीः कोजागार्तीतिभाषिणी जगत्प्रभ्रमतेतस्यां
 लोकेचेष्टावलोकिनी नातिकेरोदकंपीत्वाशशक्रीडांसमाचरेत् तस्मैवितंप्रयच्छामिकोजागार्त्तिमहीतिले

॥ इतिरुक्कादि आश्विन्यां पूर्णिमायां कोजागरव्रतम् ॥

अस्योद्यापनं तिल्यादिसंकीर्यं आत्मनःस्वकुलस्य चारुं तिलक्ष्मीप्राप्तिपूर्वकमुखादिप्राप्तये श्रीमहालक्ष्मी-
 महेंद्रयोः प्रीत्यर्थमाचरितकोजागरव्रतोद्यापनं करिष्ये तत्रादावाचार्यवरणादिविधानं कृत्वा गणेशपूजादिमंड-
 लपूजांतं विधाय ततो लक्ष्मीपूजनमिंद्रपूजनंच विधाय परितो दीपान् घृतेन तिलतैलेन लक्ष्मयुतंसहस्रं तदधेशतं वा
 दीपान्पथाशक्तिवोधिपुचतुष्पयेवाप्रज्वाल्य नारिकेलोदकंप्राशयश्रक्षैर्दीपयेत् एवं रात्रिमुत्सवेन नीत्वा प्रातराग्निं

तिष्ठात् ५। ५ न्वाद्यथात् प्रधानं लक्ष्मीमिन्द्रं च प्रत्येकं सहस्रसंख्याहुतिभिर्ब्रह्मादिदेवताग्रहान् लोकपालाश्रकैक
 याहुत्यापयाशाक्तिहुत्या आचार्यसंपूज्यसौवर्णराजतंवादीपंसुवर्णवर्तिसाहितंसदक्षिणं दत्त्वाप्रतिममप्याचार्याय
 दत्त्वा घृतशर्करादिनाब्राह्मणान्संतर्प्य तेष्योदक्षिणादत्त्वाशिपोमृहत्त्वा शय्यादिक्रययाशक्तिदत्त्वा भूयसीद
 क्षिणादत्त्वेष्टजनैः सह भुञ्जीत ॥ इतिकोजागरहृतोद्यापनं ॥ अत्राश्वयुज्यांगजनीराजनं कार्द्वं तच्चवाजिनोराजन
 यादतिसंप्रदायात् ॥ अत्राश्विनपौर्णमास्यां नारदीयपुराणदानमुक्तं माहात्म्ये पंचविंशतिसाहस्रानारदीयमथो
 च्यते तदीपपंचदश्यांतुदद्याद्धेनुसमन्वितं परमांसिद्धिमाप्नोतिपुनराहात्तिदुर्लभाम् नारदीये यस्त्वेतदिष
 पूर्णायाधेनूनांससकान्वितं प्रदद्याद्विजवर्ष्यायसलभेन्मोक्षमेवचेति तुलासंक्रांतौवामनपुराणदानं नारदीये
 एवंपरंपराप्रासंपुराणवापनंशुभं लिखित्वैतत्पुराणंतुयः शरद्विपुवेऽर्पयेत् विप्रायवेदविदुषेष्वथधेनुसमन्वि
 तं ससमुद्धृत्यनरकारिष्वृद्धनरवर्गानयेत्स्वकान् देहतिभुक्तभोगोऽसौयातिविष्णोः परंपदम् ॥ इतिनारदीयवा
 मनपुराणयादानं माहात्म्यम् ॥ स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदान्याप्रणीः १ रणवीरसिंहभूपेशकारिरि
 कृत्यसागरे अश्रुदाश्विनकृत्यानारंभ्योरत्त्वसमुच्चयः २ इतिश्रीमत्सूर्यवंशावतंससरघुवंशतिलकश्रीरणवीर
 सिंहमहाराजकारितेकृत्यरत्नाकरे ॥ अश्विनमासकृत्यरत्नसमुच्चयः ॥ ७९ ॥

॥ निधिपतिशोधिताश्विनमासरसमाप्तः ॥

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायनालये ॥
लालाशिवप्रह्लाधिकारशिवनमोसोशुद्रितस्समाप्तिमगमत्
संवत् १९८१ मार्गशीर्षे ष. २३

कार्तिकमासप्रारम्भः

टंश्रय कार्तिकमासकृत्यनिर्णयः । तत्रादौ तुलासंक्रमेप्राणपरदाशयटिकाः पुण्यकालः । मध्याह्नियुवतावुके
 तिसामन्यवचनात् रात्रौसंक्रमेत् पूर्वोक्तसंक्रमतिर्णपादज्ञेयं कार्तिकमासस्य स्नानदानव्रतादाव्यतिप्राश
 स्यमुक्तं नारदीये । एकतःसर्वतीर्थानिसर्वेयज्ञाःसदाक्षिणाः अन्यतःकार्तिकोमासःसर्वपुण्याधिकोमतः सुवर्ण
 मेरुतुल्यानिसर्वदानानिवैकतः एकतःकार्तिकोमासःसदादामोदराप्रियः श्रद्धतेनक्षिपेयस्तुमासंदामोदराप्रियं । त्रिषं
 न्योनिमवाप्तोतिसर्वधर्मवहिकृतः श्रावविष्णुव्रतप्रशंसा तत्रैव व्रतानामिहसर्वेषामेकजन्मानुगंफलं इहविवि
 ष्णुव्रतानां हि फलं जन्मशताधिकं यतिश्च विधवाच्चैव विशेषणवनाश्रमी कार्तिकेनरकंयातिस्नानदानव्रतावर्णना तथा
 जन्मप्रश्रुतियत्पुण्यं विधिवत्समुपाजितं भस्मीभवाति तत्सर्वमकृत्वा कार्तिकेनार्चतो विष्णुर्भक्तियोगेन
 यर्नरैः नरकास्तिगमिष्यति यमदूतैः प्रपीडिताः अथ कार्तिकस्नानं तुलामकरमेषेपुत्रातः स्नानं विधीयते हविष्यं
 ब्रह्मचर्यं च महापातकनाशनं श्रत्रसौरमासउक्तः प्राच्याश्चैतदेवाद्रियंते दाक्षिणात्यास्तु श्राधिनस्य तु मासस्य या
 शुद्धैकादशी भवेत् कार्तिकस्य व्रतानीह तस्यावैप्रारभेत्युधीरिति पाद्भोक्तोः भार्गवार्चने प्रारभ्यैकादशीं शुक्लामा
 श्विनस्य तु मानवः प्रातः स्नानं प्रकुर्वीत यावत् कार्तिकभास्कर इति विष्णुधर्मोक्तेः हेमाद्रावादित्यपुराणे च पूर्णाचाश्व
 येजमासि पूर्णमास्यां समाहित इत्युक्त्वा मासं समग्रं वृणुयाच्च समाप्यते कार्तिके पूर्णमास्यामिति पूर्णमास्यांस
 मापयेदित्याहुः मदनपारिजाते विष्णुः कार्तिकं सकलमासं प्रातः स्नायीजितेंद्रियः जपन्हविष्यभुग्भूत्वासर्वपा
 येऽभ्युच्यते विष्णुः कार्तिकोऽग्निदेवत्योऽग्निर्दानं मुखं तस्मात्कार्तिकेमासि वहिः स्नायीगायत्रीजपनिरतः
 सकृदेव हविष्याशी संवत्सरकृतात्पापात्पूतो भवति श्रत्र प्रातः कालो नोक्त इत्यतो मध्याह्नस्नानेऽपीदं फलं वा हिर्गामा
 दयहाच्च कार्तिकं सकलमासं नित्यस्नायीजितेंद्रियः जपन्हविष्यभुक्शांतः सर्वपापैः प्रमुच्यते नित्यस्नानं प्रा

तः स्थावृत्तिशंशोकेः आचाराच्च सकलमासमित्यनेनैव प्रत्यान्हिके प्राप्ते नित्यपदवैयर्थ्यापत्तिः अत्र स्नानप्रधानं
हविष्यभोजनादिकमंगामितिसंप्रदायः अत्र देशविशेषः कार्तिकंप्रक्रम्य कुरुक्षेत्रे कोटिगुणो गंगायामपितस्मः
दुर्लभः कार्तिके विप्रामथुरायां हृणाभिह यत्राचैतस्वकं रूपं भक्तेभ्यः संप्रपद्यच्छतीति इदंच स्नानं काशीस्थपंच
नदप्यातिशस्तं शतं समास्तुयैस्तत्त्वान्तरैर्यस्याप्यते फलं तत्कार्तिके पंचनदे सकलस्नानेन लभ्यते कार्तिके विदुती
धर्मोद्ग्राह्य च यंपरायणः स्नास्यत्यनुदिते भानौ भानुजातस्य भीः कुत इति तथा च काशीखंडे कार्तिके मे विदुयात्राकृतार्थे
भक्तिवत्परैः विदुतीर्धृतस्नानस्तेषामुक्तिर्न दूरतः भानुजातो यमः स्नानमंत्रश्च तत्रैव कार्तिके इहं करिष्यामि प्रा
तः स्नानं जनार्दनं प्रीत्यर्थं तव देवेश दा मोदरमयामह मया सह श्रिया सहैत्यर्थः इमं मंत्रं समुच्चार्य भौनी स्नाया
द्वती नरइति अर्थ्यं मंत्रोऽपि तत्रैव आतिनः कार्तिके मासि स्नातस्य विधिवन्मम ॥ इहाणार्थं मया दत्तं दनुजे द्रुनिपूदन
नित्येनैमित्तिके कर्णकार्तिके पापनाशने अहो ह्यहो मया दत्तं राधया साहितीहरे इमौ मंत्रौ समुच्चार्य योनरोऽर्थ
प्रयच्छति सुवर्णरत्नपुष्पां वृषणं शंखेन पुण्यवान् सुवर्णरत्नपृथिवीतेन दत्तानसंशयइति एवं संपूर्णस्नानाशक्तौ
अहं स्नायात् वाराणस्यां पंचनदे अहं स्नातस्तु कार्तिके अर्माहिपुण्यवपुः पुण्यभाजोऽतिनिर्मलाः श्रथमालाधारणं
स्कादे द्वारिकामाहात्स्ये निवेद्या विष्णवे मालां तुलसीकाष्ठसंभवां वहते यो नरो भक्त्या तस्य नैवास्ति पातकं न ज
ह्या तुलसीमालां धत्रीमालां विशेषतः महापातकसंहत्राधर्मकामार्थदायिनीं विष्णुधर्मं स्पृशेत्तु यानि लोमानि
धार्त्रीमालाकलौत्तृणां तावद्दर्पसहस्राणि कुंठेव सातिर्भवेत् मालायुग्मं तु यो नित्यं धार्त्रीतुलसीसंभवं वहते कंठ
देशेयः कल्पकोटिदिवंसेत् तुलसीकाष्ठमालामंत्रः ॥ १ ॥ तुलसीकाष्ठसंभूते माले हरिजवाप्रिये ॥ विभक्तिमत्त्वामहं
कठोरुमां कृष्णवल्गुं एवं संप्राथम्यं विधिवन्मालां कृष्णगलेऽर्पितां धारयेत् कार्तिके मासि सवसे द्वैष्णवे पदइति अत्र

मूलविल्यम् । अथपुणनिवेदनं । भार्गवार्चनदीपिकायां । नृसिंहपुराणे ॥ अगास्तिकुसुमदर्वयोर्चयेच्चजनाइन
दर्शनात्तरयदेवरयनरकंताश्रुतेनरः विहायसर्वेषुष्णाणिमुनिषुष्णैकेशवे कार्तिकेयोर्चयेद्भक्त्यावाजिपेयफलं
भेत् स्कंदिकार्तिकमाहात्म्ये ॥ मालतीमालयाविष्णुःकेतकयाचैवपूजितः समासहस्रसुप्रीतोभवैद्भक्त्यधुसूदनः
तथा । कार्तिकेकेशोपूजापेर्षानाम्नासुतेःकृता तेनिर्भस्वरवःपुत्रवंसंतिब्रिदिवेसदा तथाच । तुलसीदल
शतकेनकार्तिकेयोर्चयेद्धरिं पत्रेपत्रेमुनिश्रेष्ठलभतेमौक्तिकफलं तथाचस्कंदे कार्तिकमाहात्म्ये धात्रीफल
विलिप्तार्गोधात्रीफलविभूषणः धात्रीफलकृताहारोनरोनारायणोभवेत् तच्छायायान्तुयःकुठ्यार्त्तापिण्डदानंमहा
मुने मुक्तिप्रयातिपितरःप्रसादान्माधवरयतु ॥ धात्रीछायांसमाश्रित्ययोर्चयेच्चक्रधारिणं पुष्पेषुष्पेऽश्वमेधस्य
फलंप्राप्तोतिमानवः तथास्कंदे कार्तिकेमासिविषेद्द्रधात्रीवृक्षापशोभिते वनेदामोदरंविष्णुचित्रान्नैस्तोषयेद्विभुं
मूलेनपायसेनाथहोमंकुठ्याद्विचक्षणः ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्यास्वयंभुजीतबंधुभिरिति पद्मपुराणे रसधेनुंचयोदया
त्कार्तिकेमासिपार्थिवं सर्वान्कामानवाप्नोतिनित्यंसुगतिभागभवेत् अथकार्तिकेवर्ज्यान्वाह ॥ पाद्मेकार्तिकमाहा
त्म्ये राजिकामादकंचैवनेवाद्यात्कार्तिकेवती द्विदलंतिहतैलंचतथाक्षमतिदूषितं स्कांदेपि कार्तिकेवर्जयेत्तद्द्वि
द्विदलंवहुवीजकं माषमुद्गमसूराश्चचणकाश्चकुलत्थकाः निष्पावारजमापाश्चश्राद्धयोद्विदलंस्मृतं नूतनान्य
पिजीर्णानिसर्वाण्येतानिवर्जयेत् अन्नउत्पत्तिसमयेदलद्वयंभवति तरयत्पूर्वगत्याद्विदलमुच्यतइत्याहुः उदाह
रंतित्रैः वीजमेवसमुद्भूतंद्विदलंचांकुरंविना दृश्यतेयत्रसस्येषुद्विदलंतन्निगद्यतइति अन्येषु लक्षणायांमानाभ
वात्तवचनं तस्यनिर्मूलत्वाद्द्विदलात्मकंस्यस्वरूपं तदेववर्जयेदित्याहुः तथानारदीये ॥ कार्तिकेवर्जयेत्तलंक
र्तिकेवर्जयेन्मधु कार्तिकेवर्जयेत्कार्श्यंकार्तिकेशुक्लसंस्थितं कार्श्यंकार्श्यंपात्रभोजनं शुक्लं पर्युषितलवणकश

काः तथा च ॥ नृपवाञ्छाजमापांश्चसुतदेवेजनाहने येभक्षयंतिराजेंद्रचांडालादधिकारिते कार्तिकेनुविशे
 पणराजमापांस्तुभक्षयेत् निष्पवात्त्रराजशादूलयावदाभूतनारकी कंदयानिपटोलानिवृताकंसहितातिच नत्यजे
 र्कात्तक्रेमासियावदाभूतनारकी एतानिभक्षयेद्यस्तुसुक्षेदेवेजनाहने शतजन्मार्जितपुण्यं दहतेनात्रसंशय इतिभ
 विष्येत्तरादिपुंक्तं तथा ॥ कार्तिकेकृष्णसंघीयः प्राजापत्यपरोथवा एकांतरोपवासीवाञ्छिरात्रोपोपितोपिवा
 पृथ्याद्वादशपदंवाभसंवावरवाणिनि एकभक्तेननकेनतथैवायाचितेनच उपवासेनभक्षेत्एव्रजतेपरमंपदमिति अन्ये
 पितृयमाः प्राकानुमारयप्रारंभोकास्ते कार्तिकेयथाशक्तिरवश्यंसेव्याः अत्रग्राह्यमुक्तंस्कादि ॥ ब्रह्मियोयवगो
 धूमाः प्रियंगुतिलशालग्र्यः एतेहिंसात्विकाः प्रोक्तोभोगसोक्षप्रदायकाः काशीखंडे ऊर्जेयवात्तमश्रीयाहेवात्तमं
 यथापुनः दंताकंसूरुणं वैद्यशूकाशिविचवर्जयेत् पृथ्वीचंद्रोदये अन्नतेनाक्षिपेद्यस्तुमासंदाभोदराप्रियं निर्यग्योति
 मवाप्नोतिनात्रकाय्याविचारणा मांसवर्जनंमहाभारते मासिमारयश्वमेधेनयोयजेतशतंसमाः नस्वाद्यातिपोमां
 संसमभेतद्युधिष्ठिर यस्तुवर्षशतंपूर्णतपरस्तप्येत्सुदक्षुणं तथैकवर्जयेत्मांसं समात्तुयुधिष्ठिर कौमुदेतुविशे
 षणशुक्लपक्षेनराधिप वर्जयेद्दन्मसांनिधन्मांहात्रावधीयते नदिपुराणे योत्तरः कार्तिकेमासेमांसंतुपरिवर्जयेत्
 यत्सरस्वल्भतेफलमांसविवर्जनात् तथाच तथाजन्मसहस्रैस्तुमानुष्यंप्राप्यदुर्लभं कार्तिकेनार्चयेद्विष्णुत्सय
 ाद्यमयातना गावांकोटिप्रदानस्यस्वर्णकोटिपुयत्फलं तत्फलंकोटिशुणितमेकाहं केशवार्चनात् ददातिवैष्णवान्
 पुत्रान्भक्तैचाव्याभिचारिणीं यः करोतिनरोभक्त्याकार्तिकेपत्रभोजनं नदुर्गातिमवाप्नोतिवादिद्राश्चतुर्दश भोजनं
 त्रेपुमहापातकनाशनं कार्तिकेमुक्तिदं प्रोक्तं ब्रह्मपत्रेपुभोजनं ब्रह्मपत्रंपल्लशपत्रं चाराहपुराणे नगृहेकार्तिकेकु
 ंदशेषेणुत्कार्तिको तीर्थतुकार्तिकेकुटुम्बार्त्सर्वयत्नेनभावितइति अत्रग्रहणमधिकृत्यदेवीप्रराणे कार्तिकेग्रहणे

तुमहाप्रकाशोदीपः प्रदीपदलगास्तथाष्टौ निवेद्यधर्मयहरायभूम्येदामोदरायाप्यथधम्मराज्ञं प्रजापतिभ्यस्व
धवापितृभ्यः प्रेतेभ्यएवाथचतुः स्थितेभ्यः । अपराकैऽन्योमंत्रः । दामोदरायनभसितुलयालयासह प्रदीपंते
प्रयच्छामिनमोऽन्तायवेधसे अन्नैकभक्तव्रतं महाभारते । कार्तिकंतुरोमासंयः कुर्यादेकभोजनं शूरश्रवद्भुभा
द्वैश्र्यकीर्त्तमाश्रैवजायते भविष्यपुराणे । एकभक्तेनयानारीकार्तिकंतुक्षिपेद्यादि क्षमाहिंसादिनियमैरसंयताव्रत
चारिणी गुडादिमिश्रशाल्यन्नभास्करायनिवेदयेत् पशयोरुभयोःस्नात्वाश्रद्धयापरयान्विता पुष्पाणिकरवीरा
णिगुणगुलुंसाज्यमादरात् सप्तन्यांवाथषष्ठांवाऽपवासरतिर्भवेत् इन्द्रनीलप्रतीकाशैरालोकैः सर्वकालिकैः
नारीद्युगशतैस्साद्यैः सूर्यलोकमहीयते तस्मादागत्यलोकेऽस्मिन्मध्येष्टविदतेपतिम् इत्येवंसर्वधर्मज्ञावि
धिस्तुल्यः प्रकीर्त्ततः एकभक्तोपवासस्यफलंतुसदृशंभवेत् स्कंदपुराणे । योनरः कार्तिकमासमेकभक्त
नतिष्ठति सोऽश्वमेधफलंप्राप्यवन्हिलोकेमहीयते कार्तिकमासोऽग्निदैवत्यइति विष्णुनाकार्तिकस्याग्निदे
वत्वमुक्तं विष्णुधर्मोत्तरे द्विजवेदमनियोदयात्कार्तिकेमासिदीपकं आग्निष्टोमफलंतरयप्रवदंतिमनीषिणःभवि
ष्यपुराणे । यः कुर्यात्कार्तिकेमासिशोमनादीर्घमालिकां सप्तन्यामथषष्ठांमावस्यामथापिवा भास्करा
युतसकाशस्तेजसाभासयन्दिशः दिव्याभरणसंपन्न कुलमुद्योत्यसर्वशः दीपवृक्षंसमुद्योत्यभास्करस्याल्यशु
भं सर्वलोकमेवीरवीरलोकमहीयते भविष्यपुराणे । घृतदीपप्रदानेनाशिवायशतयोजनं विमानंलभतेदिवं
सूर्यकोटिसमप्रभं यः कुर्यात्कार्तिकेमासिशोभनादीपमालिकां घृतेनचचतुर्दश्याममावस्यांविशेषतः याव
द्दीपस्यसंख्यावैघृतेनापूर्व्यवोधिता तावद्युगसहस्राणिहरलोकमहीयते इतिशिववाक्यं स्कंदपुराणे प्रदीपमालां
यः कुर्यात्कार्तिकेमासिवैमम श्रवसानेनृदीपानांवाह्मणान्भोजयेच्छुचिः प्राजापत्यंचलभतेदीप्यतेचूरविषया

यः कुर्यात्कार्षिकमासिशोभनादीपमालिकीं वैदिकायतनेभक्त्यासूर्यायतनकेपुनःघृतेनकुरुशाईलश्रमावस्थांतुभ
 कितः विशेषतो नवन्यातुभकिश्रद्धासमन्वितः यावतोदीपसंघास्तुतैलनापूर्व्यबोधिताः तावद्धर्षसहस्राणिदुर्गाली
 केमहियते अथविष्णुराणोक्तं कार्षिककृत्यं ॥ मंत्रेयउवाच कार्षिकः खलुमासोऽयं सर्वदेवमयोमहान् यानि
 कृच्छ्राणिचोक्तानिसर्वपापहराणिवै कृतानिमुनिभिरानिभनुजाधिपसर्वशः देवपितृमनुष्येभ्योदत्तंघृतमधुप्लुतं
 तत्रात्रामक्षयंप्रोक्तं ब्रह्मणालोककर्तृणा समभ्यर्च्येह रित्प्रत्यदीपंदद्यादिवानिशां सर्वपापविशुद्धात्मानरोयात्
 भवंत्प इतिविष्णुधर्मोक्तं कार्षिककृत्यं अथादित्यपुराणोक्तं दीपदानम् ॥ सनत्कुमारउवाच दामोदरस्य
 वाक्यंतुश्रुत्वाप्रश्नंचकारसः केनोपायेन भगवत्तदृश्येतमहत्तमः नाकलोकसमंसौर्यं प्रेतलोकमेवेत्कथं भव
 वान्देवकीपुत्रस्तद्वाक्यस्योत्तरंददौ रहस्यंपरमंगुह्यमतीरथफलप्रदं भोः शृणुष्वमहाबुद्धेयस्त्रयक्ष्यामितेऽनघ पूर्ण
 आश्वयुजेमासिषोणमास्यांसमाहितः प्रथमेचनिशांभेभनोवाक्कायसंयुतं नमःपितृभ्यः प्रेतैभ्योनामधिष्मिया
 विष्णवे नमोयमायरोद्रायकांतारपतयेनमः दद्यादनेनमंत्रेणदीपंश्रद्धासमन्वित इत्यादि श्रनेनदीपेनमतोरशा
 नांसंप्राप्तिरस्तीतिनसंशयोत्र एतानिचोक्ताकतिचिद्वचांसिदामोदरश्चांतरितोबभूवेत्यादित्यपुराणोक्तंप्रदीपव्रतम्
 अथात्रजयावासिब्रतं विष्णुधर्मोत्तरे ॥ वज्रउवाच भगवन्कर्मणाकेनसर्वत्रजयमाप्नुयात् वयवहरैरेणद्युतेवि
 वादेचद्विजोराम जयावाप्तेः परं नास्ति सौर्यं लोकेषुसत्तम जयावाप्तिपदंसौर्यं यदस्ति ब्रतमुच्यतां मार्कंडेय
 उवाच आश्वयुज्यामतीतायांप्रतिपत्सश्रुतिक्रमात् पूर्वस्मृजयेद्वेदं लोकनाथं त्रिविक्रमं त्रिरात्रांतुकात्तैकया
 दद्यादुक्षाणमुत्तमं सर्वस्यधरं कृत्वाशक्त्यारत्नैरलंकृतं कृत्वा ब्रतं मासमिदं यथोक्तं प्राणोतिलोकेसुचिरंतद्वीर
 उपोष्यकालसुचिरंतद्वीरः प्राणोतिसर्वत्रजयंचलोके इतिविष्णुधर्मोक्तं जयावाप्तिब्रतं रूपावाप्तिवदन्नपूज

अथ कच्छवतं ॥ सुपुण्यकार्तिकेमासिदेवार्पणपितृसेविते क्रियमाणेऽन्नतेऽष्टांश्वरपेऽपिरयान्महाफलं कस्तः संवत्स
 रः पुण्यस्तस्माद्दर्पाः सुपूजिताः वर्षीभ्यः कार्तिकः पुण्य कार्तिकाद्गीष्मपंचकं नैवेद्यं पुच्छुपुपंचञ्चार्चितं सुविलेप
 नीं निवेद्य कार्तिकविष्णोः फलं सांवलसरं फलं अतः कार्तिकमासाद्यसद्वैशुभकांक्षिभिः हरिमुदिश्य कार्तिकवन्द्यं स्व
 शक्त्या सुकरं द्रातं कार्तिकस्यासित्तिपशेवाद्युभश्च श्रुतुर्दशाः सुसुप्पोष्यनरेभ्यस्तथा पूजयेद्दण्डध्वजं उपवासस्तुक
 र्त्तव्यो वारिमध्यस्थितेन च जलकच्छमिदं कत्वा विष्णुलोकं द्रजेन्नरइत्यादि यथोक्तेन विधानेन कच्छ्राणिसुमुपाचरे
 त व्रतोपवासनियमैर्युक्तास्ते सुक्तिभांगिनः ॥ इति विष्णुधर्मोत्तरे कच्छव्रतानि अथात्वेवदीव्रतं ॥ ब्रह्मोवाच
 क्षीराशोकात्तं केयस्तु देव्याभक्तिरतो नरः ॥ शाकयावकमेकाशीघ्रात स्नायी शिवारतः पूजयेत्तिलहोमस्तुमधुदीर
 घृतादिभिः कार्यस्तु देवीमंत्रेण शुपुण्यफलहरेः महापातकसंयुक्तो वा ह्युपपातकं मुच्यते नात्र संदं हेचिस्मा
 त्सर्वपाता शिवा इति देवीपुराणोक्तं कार्तिके दीव्रतं वामनपुराणेऽपि रजतं कांचनं दीपान् सुशुभिका फला
 दिकं दामोदरस्य प्रीत्यर्थं प्रदद्यात्कार्तिके नरः अथ मासोपवासव्रतं कार्तिके तच्चाश्विनशुक्लैकादशीमारभ्य कार्तिके
 व्यातत्रैवल्लिखितं अथ कार्तिकप्रतिपदायां कार्तिकमासव्रतं नियमादीनामारंभः कार्तिके ॥ त्रिथीशत्वाद्ब्रह्मिह पूजा
 यपिकर्तव्यं नान्यदत्र विशेषकत्वं एव द्वितीयया मपि त्रिथीशत्वाद्ब्रह्मणः पूजा अश्विनोर्यमस्यापि पूजादिकं कार्तिके
 तृतीयायां गौरीपूजाव्रतादिकं यथा विहितं कार्तिके मुनिदिक् कार्तिककृष्णचतुर्थ्यां कस्य विशेषः संवत्सरं प्रदीपे ॥
 आश्विने कृष्णपक्षस्य चतुर्थ्यां रात्रिघोषात्ः शृण्मयेऽवास्थितः पूज्यो राजा दशरथस्तथा दुर्गाचतस्रसं पूज्यासर्वसौख्य
 विद्वद्भ्ये अथाश्विनो मुख्यचाद्रेणेति तत्रैवोक्तं इयं प्रदोषव्यापिनी श्राद्धा उभयव्रतधात्वैपरैवेति तत्रैवोक्तं अस्या
 मेव करकचतुर्थीव्रतं साचंचंद्रोदयव्यापिनी श्राद्धा उभयव्रतधात्वैसंकल्पकालसत्त्वात्परा अन्नस्त्रीणां मेवाधिकारः

तासांनवफलश्रुतेः श्रयन्नतविधिः मासपक्षाद्युल्लिख्यात्मनःसौमान्यसौख्यपुत्रदौहित्रादिसुरिधरश्यां प्रासयेकर
 कचतुर्थीव्रतंकरिष्य गोमयोपालिसभूर्मौवटंपिप्यलं वोल्लिख्य तदधस्ताच्छिवंगेशंणमुसयुक्तं गौरीयालिर्ययो
 डशेषचरैः पूजयेत् तत्रमंत्रः ॥ नमः शिवायैश्वर्यायैषौभाग्यसंतर्तशुभां प्रयच्छ भक्तिमुकानंतानीणांहरवल
 भे ततो नमो तमंत्रेण शिवपण्णुरयोः पूजाकार्या ततः सपकान्नादशकरकान्नाह्येणभ्योदधात् ततः पिष्टकैर्नवे
 यंभोजनं सर्वै निवेदेयेत् ततश्चंद्रोदयोत्तरंचंद्रपाठ्यैर्दधात् क्षीरसागरसंभूतचंद्रलक्ष्मीसहोदर गृहाणाथ्यैश
 शांशरोहिणिसहितप्रभो अथकथा । मांघातोवाच अर्जुनेतुभजेतुभिर्द्वलोकगतिंप्रति विषण्णमानसामुध्दौ
 पदीसमाचिंतयत् अहोकिरीटिनाकर्मसमारब्धमहतरं विघ्नप्रवणमेतद्विबहवः परिपंथिनः चिंतयित्वेति सादेवीक
 णाकृष्णंजगद्गुहं भर्तुःप्रियंचिकीर्षतीसाऽपृच्छद्विघ्नवारणे द्रौपद्युवाच कथयस्वजगन्नाथघ्नतमेकंसुदुर्लभं यत्क
 त्वायांतिविधानिविजयस्तेजसःश्रियः श्रिव्यासउवाच एतदेवमहाभागेशंभुःपृष्टःकिलोमथा एतत्पृष्टं देविपूर्वं
 पार्वत्याशंकरंप्रति तस्यास्तद्वचनंश्रुत्वाप्राहेद्वोमहेश्वरः शृणुदेविवाररोहेवक्ष्यामि तामहेश्वरिणु पतिविघ्नहरी
 त्याहकरकारव्याचतुर्थिका पार्वत्युवाच भगवन्कीदृशीप्रोक्ताचतुर्थीकरकाभिधा विधानंकीदृशंशोकं केनेयंच
 पुराकृता ईश्वरदवाच शकप्रस्थेपुरेभ्योद्विजनसमाकुले स्वर्णरौप्यसमाकीर्णैरत्नप्राकारशोभिते दिव्यनारी
 जनालोकवशीकृतजगत्त्रये वेदभ्यनिसमायुकेसर्गादपिमनोरमे वेदधर्माद्विजस्तत्रवसन्वेदाविदांबरःपत्नीतस्यै
 वविप्रस्थनाम्ना लोलिवतीशुभा सास्वयंजनयामासासपुत्रान्सतामितीजसः कन्यांवीरवतीनाम्ना सर्वलक्षणसंयुतां
 नीलोत्पलामनयनां पूर्णदुसदृशाननां ततःकालेशुभदिनेविधिवत् द्विजोत्तमः ददौवेदविदुषेविश्रायविधिपूर्वकं श्र
 ज्ञात्तेतुसंप्राप्ताचतुर्थीकरकाभिधा वीरवत्यासमारब्धव्रतं कामप्रदं शुभं कुड्यां वीधिद्रमचक्रगौरांतरिभ्रमलीलिवन

शिवेनाविद्वान्नेयनपण्मुखेनसमन्वितं गंधपुष्पाक्षतैर्गौरीपूजयामासमन्त्रतः नमःशिवायैश्वर्यार्ष्यसौभाग्यसंत
 तिष्ठामां प्रयच्छन्मकेयुकानानारिणांहरवह्मभै तस्या.पार्श्वमहादेवंविद्वानाशंपदानं पुन.पुष्पाक्षतैर्धूपैरान
 चैचपृथक्पृथक् पकाद्वाक्षतसंपद्मान्सदीपान्करकानदश तथापिपृकनेवैद्यंभोज्यंसर्वन्यवेदयत् प्रतीक्षतीस्त्रियः
 सर्वाश्रंदायार्घ्यंपरायणा. सावालाव्याकुलादीनाक्षुब्धभ्यांपरिपीडिता निपपातमहीपृष्टेरुरुदुर्वीधवारतदा समा
 प्रयास्यचतारिवैमुखमभ्युक्ष्यवारिणा तद्भ्रातातुविचित्यैवमरुरोहमहावटं हस्तेनोल्कांसमादायज्वलतीस्त्रहपीडि
 तः भगिन्पेदश्यामासचंद्रं व्याजोदिततदा तद्दृष्ट्वाचारैर्भ्रातृसुज्यवृभुजेसुमनास्तदा चंद्रोदयंसमासाद्यश्रद्धैदत्त्वा
 विधानतः तद्वैषेणसूतस्तस्या.पतिर्धर्मश्रद्धुपितः पतितथाविधंदृष्ट्वाशिवमभ्यर्च्यसापुतः व्रतानिरशनंचके
 यावत्सवत्सरोगतः चक्रु संवत्सरेऽतीतव्रतंतद्भ्रातृयोपितः पूर्वोकेनविधानेनसा.ऽपिचकेशुभानना तदायाताशर्चा
 कन्यासखाभिःपरिवारिता एतदेवव्रतंकर्तुमगतास्वर्गलोकत.वीरवत्येतदभ्याशामगमद्भ्राण्यत.स्वयं दृष्ट्वातामानुषी
 देवीपप्रच्छसकलंशर्चा तथापृष्टावीरवतीप्रोवाचविनयान्विता श्रद्धं पितृगृहं प्राप्तामृतोऽयंमेपतिःप्रभुः नजानेकर्म
 णःकरुयफलंप्राप्तंमयाधुना ममभाण्यवशाद्देविश्रानतास्मिहेश्वरि श्रानुगृह्णीष्वमांमातर्जावयाशुपतिंमम इद्रा
 प्युवाच त्वयापितृगृहंपूर्वैर्कुर्वत्याकरकाव्रतं वृथैवायंस्त्वयादत्तोविनाचंद्रोदयंशुभे तन्नैवव्रतदोषेणपतिलोकांतरं
 गतः इदानींकुरुयत्नेनकरकाव्रतमुरामं पतितेजीवायिष्यामि व्रतस्यास्यप्रभावतः कृष्णउवाच तस्यास्तद्वचनं
 श्रुत्वाव्रतंचक्रेविधानतः प्रसन्नासाऽभवद्देवीशक्रस्यप्राणवह्मभा तथाव्रतैर्कृतैदवीजलेनाभ्युक्ष्यतत्पतिं जीवयामा
 सचंद्राणादेववच्चवभूवसः ततश्चागाद्गृहंस्वीयरेमेसापतिनासह धनंधान्यंसुपुत्रांश्रद्धीर्षमायुश्चलब्धवान् तस्मा
 स्वयापियत्नेनव्रतमेतद्विधीयतां सूतउवाच द्वैपायनवचःश्रुत्वाचकार द्वौपदीव्रतं तद्व्रतस्यप्रभावेणजिवातात्

कौरवान्तरेण लभिरराज्यमलंघनधान्यसमन्वितं अरयोद्यापनं आचम्य मासपक्षाद्युल्लिरयात्मनः सां
 भान्यपुत्रपौत्रादिमुत्तिथरश्रीप्राप्तयेसपरिवारपण्णुखगणेशशिवसहितगौरीप्रीत्यर्थमाचरितकरकचतुर्थीव्रतेत्याप
 नंकरिष्ये तत्रादावाचार्यवृत्त्वा सर्वतोभद्रेलिंगतोभद्रेवाकलशस्थपनंविधाय तत्र ताद्यादिपत्रे हैमीगौरीशि
 वपण्णुखगणेशसहितान्वटक्षतलस्थितां संस्थप्य षोडशोपचारैः पूजयेत् ॥ नमःशिवार्यैशर्वाण्यैसौभान्यसं
 ततिशुभां प्रयच्छभक्तियुकानानारीणांहरवल्भे उंनमःशिवार्यैगणेशस्कंदंहरसहितायैनमः एताभ्यामेव मं
 ज्ञाभ्यांसर्वोपचारपूजांकुर्व्यात् राज्ञोगीतवाद्यादिभिर्जागरणंकुर्व्यात् प्रातःपुनःपूजांविधाय स्वग्रहोक्ताविधिना
 शिंप्रातिष्ठाप्यअन्वाद्यथात् तत्र प्रधानगौरीशिवंस्कंदंगणेशं च पापसाज्यतिलवटादिसमिद्धिः प्रत्येकमष्टौ
 शरसहस्राहुतिभिरष्टोत्तरशतसंख्याकाभिर्वाहुत्वा ब्रह्मादिदेवतानवत्रहदिकपालादीनैकैकयाहुत्या चरुसमिद्धिहु
 त्वा खिष्टशुद्धोमांते आचार्यसंपूज्य प्रतिमासाहितंकलशंदत्त्वा ततः करकंक्षीरसंपूर्णतोयपूर्णमथापिवा
 ददामिरत्नसंयुक्तंचिरंजीवतुमेपरितिरिति सदैक्षिणकरकान्दशसुवासिनीभ्योयथाशक्तिदद्यात् ततोव्रतसंपूर्णै
 शब्द्यादिदानंयथाशक्तिदत्त्वा सद्भजेनब्राह्मणान्परितोष्याशीषोऽर्हतीत्या भूयसीदक्षिणांदद्यात् अशक्तौचैकमे
 वकरकं दद्यात् घृतपूर्णं च करकंक्षीरपूर्णमथापिवा ददामिरत्नसंयुक्तंचिरंजीवतुमेपतिः इतिमंत्रेणक
 रकान्प्रदद्याद्द्विजसत्तमे सुवासिनीभ्योदद्याच्चआदद्यात्ताभ्यएव च एवंव्रतंयाकुरुतेनारीसौभाग्यकाम्यया सौ
 भान्यंपुत्रपौत्रादीन्लभतेनात्रसंशयः ॥ इतिश्रीवामनपुराणे करकचतुर्थीव्रतं सोद्यापनं कार्तिककृष्णपंचम्यां
 तिथिपत्वेनशेषादयोनागाःपूज्याःतथाचैकंपक्षद्वयगतासुसर्वासुपंचमीषु तिथिपत्वेन नागाशेषादयःपूज्याःपंचम्यां
 पूजनंभवेदिति अत्रपश्चारंस्कंदपूजा तथाचपक्षद्वयगतासुसर्वासुषष्ठीषु तिथिपत्वेनस्कंदंसंपूजयेत् तद्दुकम् षष्ठां

पूजागुहस्यचेति कार्तिककृष्णसप्तमीर्वैकुण्ठकल्पादिः अत्रादिकल्पादिकल्पोकंकृत्यं तिथिपत्वेनादित्यपूजा
 तथाचोक्तसप्तमीनिर्णये पक्षद्वयगतासुसप्तमीपुतिथिपत्वेनादित्यः पूज्यः सप्तम्यांभास्करस्येत्युक्तेः आस्या
 मेवाष्टम्यां दांपत्याष्टमीव्रतं हेमाद्रौभविष्योत्तरे ॥ कार्तिकेमासिबिभ्रद्रपुत्रकाभोनरोमुने अष्टम्यांकृष्णप
 क्षस्यपूजयेद्विधिवन्नरः उभयासहितंदेवंकृत्वादभैमयंविभुं अस्यभवेवमथुरावासिभीराधाकुंडेस्नानमरुणोदये
 सूर्योदयेकार्दयभित्तमथुरासेतौज्ञेयम् कार्तिककृष्णाष्टमीकरकाभिधा सायंहाराष्ट्रेप्रसिद्धा सापिचंद्रोदयव्या
 पिर्नाभाहा अस्यविधानंकरकचतुर्थावदिति अस्यभवेव कार्तिककृष्णाष्टम्यां अहोयदिवाव्रतं पद्मपुरा
 णेकार्तिकमाहात्म्ये ॥ पृथुरुवाच देवंप्रवृतांश्रेष्ठसर्ववेदार्थपारग तंवाहंप्रष्टमिच्छामित्वरः संदेहच्छेदक
 तादशं व्रतमारुयादियत्पुत्रधनवर्द्धनम् नारदउवाच ॥ महाविद्यामहाभाषायमहाभेपारम्यतिः महाभोहाभभाव
 तीमहादेवीमहेश्वरी अहोयचितिविख्यातासैवसर्वेश्वरेश्वरी तस्याव्रतंमहापुण्यंसर्वलोकहितप्रदं पृथुरुवा
 च ॥ अहोयिनामसादेवीकथंजाताचनारद तथाव्रतंतिथौकरस्यांकोविधिश्चवदरुरुटं नारदउवाच ॥ आसीत्पु
 राकतपुण्ड्रकालमृत्युर्नराधिप ततो नराश्ववहवः पक्षिणश्चक्षयंभताः तदाजनपदाःसर्वैक्षयंयताश्वभूरिशः दी
 ज्मनात्राणिभूतानितदाऽभूवद्भूपाधिप तदासर्वसमागम्यब्राह्मणान्वेदपारगान् पत्रच्छूर्निनयोपेताः किंकार्दय
 वदतद्विजाः ब्राह्मणोवेदविद्वंसोविचार्यचमुहुर्मुहुः शास्त्राण्यलोक्यतत्त्वज्ञाःकालमृत्योःशमायच अहोयथाश्व
 महादंभ्याश्चाराधनमकुर्वत कार्तिकेकृष्णपक्षस्यसप्तम्यांयथानतत्पराः ततःप्रदोषसमयेभूवन्सर्वेपिदुःखिताःशशा
 गच्छतदातत्रकाचिर्द्वावरयोपिता सोवाचब्राह्मणान्सर्वानिकमर्थैव्रतमासत तऊचुरतानरश्रेष्ठकालमृत्युक्षयायच
 प्रोकाचसत्यमित्येवंसापितत्रसमासदत् ततःसर्वाःप्रजाविप्राःसापिपीवीवरयोपिता अहोयथाश्वमहादेव्याभुप

आराधनं दधुः एतस्मिन्नेव काले तु देवी साक्षाद् दृश्यत चामुंडामुंडहस्ता चकराला कृष्णवर्णा का कालिकेति समाख्याता
 अहोपीतत्र विश्रुता एकान्हैव प्रसन्नत्वाद् देहोपीनामतेऽश्रुवन् सापितत्र समासीतान् ब्राह्मणानभ्यभाषत अहं रुद्रग
 णैः साद्विकालमुच्यु समाश्रितता विहारार्थं समायाता विश्रुपापमवेक्ष्य च अद्य विश्रुवे देहीनादां भिकानिरपन्नपाः अर्क्ष
 काः क्षत्रियाश्चैश्यादुष्टाश्च पादजाः स्त्रियः पतिव्रतीषाश्च रेच्छाचार समाश्रिताः एतां समीक्ष्य पापस्य गतिधोरं भयाव
 हां निर्धर्मकांश्च निर्धजां शिर्षां शिर्षां स्तया आगताः स्वर्गणैः साद्वि विश्रुभाभावापकेवलं अथैव कारिकेमासिन्नता
 दिफलकोटिभिः ससम्यां च विशेषेण पूजितायां द्विजोत्तमाः प्रसादमागता विश्रावरं दण्डुतमाचिरं ततः सकललोका
 श्रुत्वा र्थं यतिस्मतां तप दुर्भक्षणभवे हे विनातकश्च भवेत्काचित् नाकालमुच्युर्नैव्याधिर्न चापुत्रत्वमेव च नारद उवा
 च ततो ब्रवीन्महादेवो शृणुष्वेहे द्विजोत्तमाः कार्तिके कृष्णपक्षे तु अष्टम्यां च विशेषतः तारानके चैकभक्तमथवाप्य
 प्रशुत्यकैः कर्तव्यं च विशेषेण ससम्यां च व्रतं म चंद्रनके च ससम्यामष्टम्यां चैव नक्तकं अत्र इंधं हि व्रतं कार्थ्ये नैर्ना
 र्थिभिरैव च दिवा चान्नभोक्तव्यं बालवृद्धातुरं विना सायं प्रपूजयेत्तस्मात् देहोपीत्येव च मां सुधीः कर्तव्या हि प्रयत्नेन
 मदीया प्रतिमानरैः तत्र कुड्यां च रतं भेषामंडपे मे समाचरेत् चतुर्वर्णैश्च सवादीः श्यावपीतासितासितैः मूलकाभिस्त
 थारुके धैरिशुदं डादिभिस्तथा एवं कृतानरैः सर्वैः सर्वसुखमवाप्यते तत्र मां पूजयेद्भक्त्या चंद्रिकामंडवर्षैः क्षया
 वशेण पुष्पैश्च पूजयेत्तथैव च यतोऽनया पूजयान्यां तस्मात्सुगणैः समं तथैत्युकारस्ततः सर्वजगद्ब्रह्मंतमुत्तमं तत
 स्तु प्रांजलिर्भूत्वा साहधीवरयोपिता महादेवो च देवेशि पाह्यस्माद्योच्यो निजान् ततोऽब्रवीन्महादेवो अहोपीवि
 श्रुता चया एहिल्वं मम भकासि प्रसन्ना ते नूनं शयः त्वया व्यहंसदा पूज्या पूर्वो केन विधानतः पूजावसाने भवतीसहि
 तं पूजयेत्तु यः तस्य पूजा हि स फला विपरीतमतोऽप्यथा तथा पूज्याः कुमार्यश्च मां लिनी च तद्देवा हि नारद उवाच

एवं प्रोच्यततः पश्चात्तत्रैवांतरधीयत ततः सर्वैर्गृहीत्वा तु ब्रतमेतन्नसंशयः अधुना ते मया प्रोक्तं तत्रैह हरस्य कारणा
 तद् गृहस्य वासिभिर्जीवैरावश्यकमिदं ब्रूतं कुर्वन्ति ब्रतमेतद्येतेषां सौख्यं भवेद्भ्रुवं नाकालमुत्पुर्नं व्याधिर्न भयं नृपश
 त्ततः सप्तमीचाष्टमीवापि तिथिरस्य ब्रूतस्य हि सप्तमी चंद्रनके च तारानके तु चाष्टमी उभे एव समानो हि ब्रूते तिथु
 भये नृप नारद उवाच एतत्ते सर्वं मारुधातं यन्मातं परिपृच्छसि अहो यथा श्वद्वतं जन्म प्रसादश्च विधिस्तिथिः
 फलं चैव महाराजार्कभूयः श्रोतुमिच्छसि कार्तिकस्यैव माहात्म्यं यदेकान्हा प्रसाधिता जनैरहो यो देव्या भित्तं
 कार्तिकसमं शुभं एकान्हास्मरणा देवाकालमुत्पुर्नं च यत् अहो यीतन्मता देवी तत्कार्तिकप्रभावतः कार्त
 केन समो मासो न भूतेन भविष्यति इति पाद्वेकार्तिकमाहात्म्ये कार्तिककृष्णाष्टम्या महो यी ब्रतम् ॥ कार्तिककृष्ण
 नवम्यां सर्वास्वपि नवमीषु सरस्वतीदुर्गा पूजाकार्या सरस्वत्या नवम्यां वेत्सुकं नवमीनिर्णये दशम्यां च ध
 र्मराजपूजा दशम्यां मतकस्ये च तित्दशमीनिर्णयो कवचनात् कार्तिककृष्णैकादशीरमा अस्याः कथा ब्रह्मवै
 वर्ते पद्मपुराणे च ॥ युधिष्ठिर उवाच कथयस्व प्रसादेन भमस्त्रेहस्य कारणात् कार्तिके कृष्णपक्षे तु कानामै
 कादशी भवेत् किनामको विधिरुत्स्याएतन्मेवद विस्तरात् यस्मिन्मासे हरिर्देवी निद्रां त्यजति माधवः श्रीकृ
 ण उवाच शृणु त्वं राजशार्दूलकथां पापप्रणाशिनीं कार्तिकस्यासिते पक्षे रमानामेति विश्रुता तस्या उच्यो पृणा
 द्रजन्वैकुण्ठमतेन रः पुरात्रेतायुगे राजन्नयो ध्यानगरे नृपः मुकुंद इति ख्यातो न्यवसद्धर्मतत्परः इंद्रेण सह यस्यैव
 सस्यं श्रेष्ठं प्रवर्तते हरिवासरसंधारी हरिभक्तिपरायणः तस्मिंश्च नृपति श्रेष्ठे भूतधात्री प्रशासति दुहिता चंद्रभागा
 रख्या जाता तस्य गृहे नृप जाभाता तस्य वैवासी तृशो भनो नामनामतः चंद्रसेनस्य राज्ञस्तुत्रो धर्मपरायणः श्वशु
 रस्य गृहे सोषसमायातो नृपत्मजः किंप्रतो दिवसाश्चैव चंद्रभागा व्याचिंतयत् किं भविष्यति तत्राथ मम भर्ताति

दुर्वलः समागतं ब्रतं वैवदेवानामपि दुर्लभं एकादशीदिनं पुण्यं समायातं तृतीयं शुधयापीडितो भर्ताऽपि तृशा
 सनमुत्तमं नभोकाठ्यं नभोकाठ्यं संप्राप्ते हरिवासरे इति शुश्रावसततं पटहं दारुणं किल व्रतस्य माहिमानं वैज्ञा
 त्वाच्चैव प्रयत्नतः चिंतयामासतत्रैव शोभनश्च प्रतापवान् किकरोमि महाप्राज्ञो शुधयापीडितो रम्यहं पप्रच्छ
 बलभांस्वांसिकारिष्यामि शोभने चंद्रभागेवाच पितुर्वैश्वानरेभोकाठ्यं वैवकेन चित् चतुर्वर्ष्यादिकैश्च
 बह्यष्टवर्षाधिकैस्तथा गर्जैरुष्टैस्तथैवाभ्यैः पशुभिः पक्षिभिरतथा तृणमन्नंतथानीरंभुज्यते नैव शोभन मा
 नवैश्वतथाभर्तंभुज्यते नैव वासरे यदि चेद्भुज्यते कांताहं तं गर्हयत्यसौ इति संचित्य भोः कांतसुदृढं मानसं कुरु न
 ह्यन्यत्राहिं गतव्यं भोजनार्थं नृपात्मज शोभन उवाच सत्यं च तन्निधेनाहं करिष्यामि ब्रतं शुभं दैवतविहितं वैवततथैव
 भविष्यति इत्येवं संमतिं कृत्वा तद्गृहेऽदुःखपीडितः पुनः रम्यत्वापुनः रम्यत्वा तथा च विवशो भवत् श्रानेन धार्यते प्राणश्चात्रै
 सर्वप्रातिष्ठितं श्रानेनैव परित्यज्य कथं प्राणावलंबनं शोभनाश्च तथा मासकागतिर्मे भविष्यति इति चिंतयतस्तस्य
 रविरस्तमयंगतः वैष्णवानां जनानां तु सानिशा पुण्यवर्द्धिनी श्रीकृष्णपूजने नैव तथा जागरेण च शोभनस्य तु त
 रैव यवानिशादुःखदायिनी श्रान्हीनस्य तस्यैव तथैव शुधितस्य च श्रतीवदुःखतस्य रविश्रैवाद्यंगतः
 तस्मिन्काले तु राजेंद्रपंचत्वं शोभनो गतः दाहयामास राजांतरं जयोन्यैश्च दारुभिः चंद्रभागानात्मदेहं ददाह प
 तिनसाह कृत्वोर्ध्वदैहिकं तस्य तस्यौ जनकसद्वानि शोभने न च पशुधरमा ब्रतप्रभावतः प्रातदेव पुरं रम्यं मंदराचलमूर्ध
 नि दौर्ध्वदैह्यं कतं तस्य क्रियाश्च विधिवत्कृताः चिंतयासाससातत चंद्रभागाय शस्विनी किं करोमि कगच्छामि साहं दुः
 खेन पीडिता पाति ब्रतं करिष्ये हं काष्ठमक्षणमेव च इति संचित्य सापश्चादनुबंधं च कारसा एकादशी ब्रते नैव जी
 र्यते तस्य म इति बुद्धिं समाख्यायतीनां धुरिकीर्तिता काश्चिद्रिप्रोवसन् त्वत्वनगरेनागरस्तदा सोमशर्मति विख्या

तोषनहीनोदरिद्रकः साधुकार्यतयाविप्रःकुरुतेप्राणरक्षणं भ्रमतेतवसर्वतसोनाधीन्द्रिजसतमः एवंभ्रमन्
 सदेयांश्चकुटुंबंपरिपालयन् एकस्मिन्दिवसेमार्गसूर्योस्तचतदागतः आरुरोहद्विजोदक्षंसिहव्याघ्रभयाकुलः
 चितवानस्यतस्याधः सनीयुस्तंस्मृगादयः ध्यापदाः शूकरास्तत्रपुरतरस्तुसमागताः पुरंतत्राभवदेवदेवेनवि
 हितपुरा अनूपममतिहयंपुण्यवाद्भिर्नैववितं द्वितीयमिंद्रलोकैवैश्रप्यरोगेणसेवितं ललितंगानसंयुक्तैर्गंध
 वरूपशोभितं, नारायणादिदेवानांप्रासादैरुपशोभितं धनधान्यसमाकीर्णैचातुर्वर्ण्यविराजितं विद्वाद्भिः से
 वितंभक्त्याकमनीयंकलषुतं किमत्रबहुनोकेनगुणैःसर्वैःसमान्वितं तुलसीविटपाकीर्णं भूषणैरतिभूषितं ई
 दशनगरदृष्ट्वाविप्रोविस्मयमनागतः सर्वक्षणांवरान्तूष्णैर्विवेशपुरंतदा दृष्ट्वासमस्तनगरंराजवेश्मनिवैगतः रा
 जवेश्मननोहारिस्पर्णैस्तंभविराजितं रफाटिकोपलसामिश्रानानारत्नैरलंकृतं सुमनोवत्सुललिततद्गृहंवर्ततेस
 दा साविप्रस्तद्गृहदृष्ट्वा राजानंचददर्शह सिंहासनसमारूढंछत्रचामरशोभितं केयूरैः कुडलैश्चैवकिरीटेनाविरा
 जितं इंद्रतुल्यसदस्यैश्चतत्रतोपशोभितं राजानंचतदादृष्ट्वाविप्रोसौशोभनंतदा नृपजामातरंजात्वातस्स
 सीपंजगामसः शोभनोऽपिददाज्ञात्वासोभशर्मणमजतं आसनादुत्थितरत्नैर्नमश्चकेद्विजोत्तमं चकारकुश
 लप्रक्षेत्रशुरस्वतुपश्यतां कान्तायाश्चंद्रभागायास्तथैवनगरस्थतु सोमशर्मावाच कुशलंवर्ततेराजन्श्चशु
 रस्वयगृहेतव चंद्रभागाकुशालिनीसर्वतः कुशलंपुरे परंतुकथ्यताराजन्नेतदाश्चर्यकंतथा प्राप्तंत्वयापुरंरन्ध्रं
 किद्रतरव्यप्रभावतः पुरंविचित्रंराजेंद्रनटछंकेनाचिकचिद एतदाचक्ष्वमेसर्वैकरमत्प्राप्तंपुरंतव शोभनतवाच
 लार्तिकस्यासितेपक्षेरमानामेतिविश्रुता तामुपोष्यमयाप्रासंद्भिर्जेन्द्रपुरमशुभं शुभंभवतिपैतत्कुरुष्वद्विजोत्तम
 सोमशर्मावाच कथयाशुभमेतद्विकथुंभवति तद्दशुवं तत्त्वंकथयराजेंद्रतत्कारिष्यामिनिान्वया शोभनतवाच

मयैतद्विहितां विप्रश्रद्धाहीनां द्विजोत्तम तेनाहमधुवंमन्ये ध्रुवं भवति तच्छुणु मुचुकुन्दस्य दुहिता चंद्रभागा सुशोभ
 ना तस्यैकथय वृत्तं तं ध्रुवमेतद्भविष्यति इति श्रुत्वा वचस्तस्यागतो विप्रः स्ववेश्मनि कथयामास वृत्तं तं राजक
 न्यायतो द्विजः श्रुत्वाथस्माद्विजवचो विस्मयोत्फुल्लोचना प्रत्यक्षमथ वारस्वयैतत्कथ्यतो द्विज सोमशर्षोवाच
 प्रत्यक्षं द्रवितः कां तस्त्वदष्टो मया शुभे देवतुल्यमना धूर्ष्यं दृष्टं तस्य पुरं मया श्रुधुवं तैतत्सो क ध्रुवं भवति तत्कुरु
 चंद्रभागे वाच नयमांतत्र विप्रेन्द्रपतिदर्शनलालसां आत्मनो ब्रतपुण्येन करिष्यामि ध्रुवं पुरं आवयो द्विज संयोगो य
 था भवति तत्कुरु प्राशुहि त्वं महापुण्यकृत्वा योगं विद्युक्तयो इति श्रुत्वा वचस्तस्याः सोमशर्षा जगाम ह आश्रमं वामदेवस्य
 मंदराचलसन्निधौ वामदेवोऽशुणोत्सर्ववृत्तं तं कथितं तयोः अथार्थि चंद्रभागा विदमंत्रैर्योर्जातैः ऋषिभ्यं ब्रजभावे
 ण विष्णुवाससे वनात् दिव्यदेहावभूवासी दिव्यांगतिमवापच पत्सुः समीपमगमत्सहर्षोत्फुल्लोचना
 जहर्षशोभनोऽतीवदृष्टकांतं समागतां समागन्त्यस्वके वामपाश्र्वं तां सन्त्येव शयत् अथोवाच प्रियाहर्षा चंद्रभागा
 शुभं वचः शृणु कां तं हितं वाक्यं यत्पुण्यं विद्यते मयि श्राष्टवर्षाधिकजाता तं यदाहं पि त्वेदमनि ततः प्रभृत्येव मया
 कृतमेकादशी व्रतं यथोक्तविधिना युक्तं श्रद्धापूर्वेन चेतसा, तस्याः पुण्यप्रभावेण पुरं भवतु मे ध्रुवं सर्वकामसमृद्धं च या
 वदाभूत्संभवम् किमत्र चहुनो केन दत्तं पुण्यं मया खिलम् श्रीकृष्ण उवाच एवं च त्वपशादू लसारेभेपतिनासह दि
 व्यभोगादिदिव्यरूपा दिव्याभरणभूषिता शोभनोऽपि तया साख्यै रभते दिव्यविग्रहः रमा ब्रतप्रभवेण मंदराचलमूर्द्धनि
 चिंतामणि समाह्ये पाकामधेनु समाथवा रमाभिधानान्दृष्टे तवात्रेकथिता मया एकादशी व्रतानां च पक्षयो र्मयो
 रपि यथाशुक्ला तथा कृष्णा विभेदं नैव कारयेत् संवितैकादशीन्दृष्टां भुक्तिमुक्तिप्रदायिनी धेनुशुक्ला तथा कृष्णा
 तूभयोः सदृशं पयः तथैव तुल्यफलदं रसमैकादशीद्वयं एकादशी व्रतानां च माहात्म्यं शृणुते नरः सर्वपापविनि

मुंकोविष्णुलोकेमहीयते ॥ इतिब्रह्मवैवर्तेपद्मपुराणेचकार्तिककृष्णारभैकादशीव्रतकथा कार्तिककृष्णद्वाद-
 शीगोवत्ससंज्ञा साप्रदोपव्यापिनीग्राह्या दिनद्वयेतथासत्वेपूर्वतिथुग्मवाक्यात् तथा च वत्सपूजाविधिश्चैव
 कर्तव्याप्रथमेहतीतिनिर्णयामृतेऽभिधानात् हेमाद्रौ आग्नेये ॥ कार्तिकःखलुमासोवैसर्वाद्वैवमयोमहान् कृष्ण
 पक्षविशेषेणवन्व्यादिदिनानितु पुण्यानितेपुयहृतमक्षय्यं सर्वकामिमिति नारदउवाच आश्विनैकृष्णपक्षे
 तुद्वादश्यादिपुपंचसु तिथिपूकःपूर्वरात्रेष्टाणीराजनांविधिः नीराजयेयुर्देवांश्चविप्रांश्चैवतुरंगमान् ज्येष्ठा
 न्श्रेष्ठान्जपन्यांश्चमातृमुख्याश्चयोषितःश्रवाश्विनग्रहणंमुख्यचंद्राभिप्रायेण श्राद्धविशेषोमदनरत्ने भविष्ये स
 वत्सांवाऽसवत्सांचशीलिर्नीगांपयस्विनी चंदनादिभिरालिष्यपुण्यमालाभिरर्चयेत् अर्घ्यताम्रमयेपानेकृत्वापुण्याक्ष
 रैस्त्रिलैःपादमूलतुंड्याद्वैभंत्रेणानेनपांडव क्षीरोदार्षवसंभूतेसुरासुरनमस्कृते सर्वदेवमयेमातृहृष्टाणार्धनोस्तुते-
 तदिनेतैलपकंचस्थालीपकंयुधिष्ठिर गोक्षीरंगोषूतैश्चैवदधितक्रचवर्जयेत् अथान्योपिप्रकारःनरोवायादिवानारीनकं
 संकरप्यचेतसीत्युपक्रन्प मापाद्वकामतोद्गमीयाद्रात्रौविगतमत्सरः प्रतीक्षेतागमंभक्त्यागवांगोरथानतत्परः इति
 गोष्ठगतामुसंध्यायां गोपूजाविधानाच्च वत्सस्यपूजाशिवरात्रिरेपापरवाविनिघ्नंतिहंपंसराष्ट्रमिति मातारुद्राणां
 दुहितावसूनां स्वसादित्यानानमृतस्यनाभिःप्रणुवोचंचिकेतुवेजनायमागामनागामादितिविधिष्ट स्त्रीशूद्राणामह्रा
 वाहोभंत्रःपौराणिकेवथा क्षीरोदार्षवसंभूतइत्यादि ॥ ततोमापादिसंसिद्धान्वटकांश्चनिवेदयेत् पंचसप्तद-
 शकंवापथविभवमात्मनः तत्रमंत्रः सुरभिस्त्रंजगन्मातार्त्नित्याविष्णुपदेस्थिता सर्वदेवमयेप्रासंमयादत्तमि
 मंप्रस ततःप्रार्थना सर्वदेवमयेदेविसर्वरत्नैरलंकरे मातर्ममाभिलषितंसफलंकुरुनादिनि इतिगोवत्सद्वाद-
 शीव्रतम् ॥ अथकथा युधिष्ठिरउवाच आशोहिष्योदशाष्टौचममहार्थैक्षयंगताः तेनपापेनचित्तमेजुण्प्सातीन

जायते तत्राहाणराजन्यवैश्यशूद्रादयोहताः भीष्मद्रोणकलिगादिकर्णशाल्यमुखहाताः तेषांविधेन
 यत्पापं तन्मेमर्माणिक्रंति पापप्रक्षालनं किंचिद्भ्रतं ब्रह्मिजनार्दन श्रीकृष्ण उवाच महापुण्यव्रतं स्त्रीणां गोवत्स
 द्वादशीव्रतं अस्त्वयत्र भुवने पार्थ महापातकनाशनं गौरूपिणीपुरादेवी पूजिता ब्रह्मवादिभिः सवत्साकार्त्तकेमासि
 कृष्णपक्षेषु धिष्टिर द्वादश्यां भक्तियुक्तैस्तैर्नादिनामनामतः ततः प्रभृतिराजैर्द्रप्राथिताष्टधिवीरले उत्तानपादेनत
 दाव्रतं वीर्णमहाफलं उत्तानपादनामासीत्क्षत्रियः क्षितिभूषणं तस्य भार्याद्वयं चासीत् सुरुचोरुचिरारथ्यकम् सु
 रुच्यातुभुवः पुत्रोवालः पादचरो वदा रुच्यैसमर्पितः शुच्यावालो यं रक्षयतामिति श्राहं करिष्ये शुश्रूषां चिरतद्गतमान
 सा रुचिः सौभाग्यमासाद्य सुखमास्ते गृहे सदा करोति यतुः शुश्रूषां सतु नित्यं प्रतिव्रता कदाचिः क्रोधमासाद्य
 सापल्यं जनितां तथा स्वयं रुच्यानिहत्यासौ पार्थ रथं डदलीकृतः पक्ववासुसंस्कृतः स्थाल्यामाहारार्थं नृशंसया त
 तोभोजनवेलायां दत्तोऽस्मैः त्वपतेः स्वयं तस्याभोक्तुकामस्य भुवो जीवन्माप्नवान् ततः पलाय्य सोराजन्मातुरुत्सं
 गगोभवत् तद्दृष्ट्वा महदाश्चर्यं स्तुर्विषयप्रच्छविस्मिता किमेतद्ब्रूहि दत्तांतं यस्वयं व्युष्टिरुत्तमा किंत्वयाचरितं भ
 द्रेव्रतं दानं तपस्तथा सत्यं कथय मे त्वद्यपेन ते जीवितः सुतः मया यं सप्तवारारं तु निहत्य शकलीकृतः पकः सुसंस्कृ
 तः स्थाल्याभोजने व्यंजनैः सह पात्रे दत्तः पुनश्चैव जीवत्येव हिते सुतः किं ते सिद्धामहाविद्यामत्तसंजीवनीतुवा म
 णिमंत्रमहायंत्रमथ यं जनमौषधं कथयस्व महाभागे वेपथुर्हृदये मम श्रीकृष्ण उवाच एवमुक्तातुरुच्यासातामु
 वाचय शस्विनी भद्रे न दत्तं न हुतं तपस्तपत्तं मया तथा सिद्धानकाधिद्विद्यास्ति मम मंत्रौषधवेदिनी किंतु वीर्णमया
 भद्रे गोवत्सद्वादशीव्रतं व्रतस्यारय प्रभावेण पुनर्जीवति मे सुतः वत्सो मे वत्सवेत्यायाम तो र्थं क्रियते सदा समा
 गमश्च भवति पुत्रपौत्रशतैरपि यथावत्सेमाख्यातं वमप्येतत्समाचर त्वच्चाप्यचिरात्पुत्रो भविष्यति यथामम ए

वमुक्तेऽतर्थाणैरुच्यानुप्रधानेच्छया अवापसोत्तमंपुत्रंमनुवंशविवर्धनम् युधिष्ठिरउवाच कथं गोह्लादशीनामविधानं
तत्रकोटशं कथमेपासमुत्पन्नाकार्मिन्कालेजनादंन एतत्सर्ववृत्तं ब्राह्मिवाहिमानं रकार्णावात् श्रीकृष्णउवाच पु
राकृष्युगोपार्थमुनिकोटिःसमागता तपश्चकारविपुलंनानाव्रतधरागिरौ हर्षेणमहताविष्टादेवदर्शनकांक्षया जंबू
नगंमहापुण्यनानातीर्थविभूषिते पारियात्रोसिद्धपत्रैरभ्येतुंडलिकाश्रमे पंचागिरौतिविरूपाताउत्तमेशिखरेनृप
तापसारण्यमतुलंदिव्यकाननभूपितं वसिष्ठशुक्रांगिरसकतुदक्षादिभिर्वृतं वलकलाजिनसंवीतैर्मृगैराश्रममंड
लं नानाभृगणैर्पुंक्तशाखाभृगणैर्वृतं प्रशांतासिंहहरिणावक्रसर्पगणाकुलं गहनंनिर्जरैरभ्यलतासंतानसंकुलं
सिंहव्याघ्रागजाश्रितैर्हरीणैःशंवरैःशशैःवारहैरुकाभिद्रिचैःसमंतादुपशोभितं तपस्यतांतत्रेतेपांमुनीनादंशैर्नाथिनां
उवाजंक्रमहीनाथद्वादशार्द्धार्द्धलोचनः वभूवब्राह्मणोवृद्धोजटापांडुरमूर्धजःश्लथञ्चर्मर्तनुःकुब्जोयष्टिपाणिःस्वपेपथुः उ
मापिचक्रेगोरूपंशृणुत्पर्यार्थकोटशं क्षीरोदतोयसंभूतायाःपुरामृतमंथने पंचगावःशुभाःपार्थसर्वलोकस्यमातरः न
दासुभद्रासुरभीसुशीलबहुलाभ्रपि एतालोकोपकारायलोकानांतर्पणायच जमदाग्निभरद्वाजवासिष्ठात्रिसर्गौत
माः जगद्भुक्तामदाःपंचगावोदत्ताःसुरैस्तदा गोमयंरोचनामूत्रंक्षीरंदधिघृतंगवां पडंगानिपवित्राणियासांसि
द्धिकराणिच गोमयादुत्थितःश्रीमान्बिल्वदक्षः शिवाप्रियः तत्रास्तेपद्महस्ताश्रीःश्रीवृक्षस्तेनस्समृतः वी
रान्यल्पपद्मानांपुनर्जातानिगोमयात् गोरोचनाञ्चमांगल्यापवित्रासर्वसत्त्विका गोमूत्राद्भुग्गुलुर्जातःसुगांधिः
प्रियदंशेनःश्राघ्रेयःसर्वदेवानांशिवस्यचविशेषतःयद्वाजंजगतःकिंचितद्दज्ञेयंक्षीरसंभवं दध्नःसर्वाणिजातानिमंगला
न्यथासिद्धये वृतादमृतमुद्भूतदेवानांत्सिकारकं ब्राह्मणाश्वेत्तगावश्चकुलमेकं द्विधाकृतं एकत्रमंत्रारितं त्रिंतिहवि
रेकत्रतिष्ठति गोपुषज्ञाःप्रवर्ततेगोपुद्वाःप्रतिष्ठिताः गोभिर्वेदाःसमुद्गीर्णाःसपुडंगपदक्रमाः शृंगमलेगवानित्सं

ब्रह्माविष्णुश्चसंस्थितौ शृंगाम्रसर्वतीर्थानिस्थवराणिचरणिच शिरोमधेमहादेवःसर्वकारणकारणं लला
 टेसंस्थितागौरीनासाश्रेचपडाननःकंबलाश्वतरौनागौनासापुटमुपाश्रितौ कर्णयोरश्विनौदेवौचक्षुर्भयाशशिभास्क
 रौ देतपुवायवःसर्वजिह्वायांवरुणःस्थितः सरस्वतीचंद्रकरेयमःकुक्षौचंगडयोः संध्याद्वयंतथैवोष्ठयोवापुंचपुरः
 सरं ऋक्षाणिककुद्विद्यौरश्चपाणिषुसंव्यवस्थिताः चतुष्पात्मकलोधूमोानत्यंसंध्यासुतिष्ठति सुरमधेतुगंधर्वाः
 सुराश्रेपुचपद्मगाः सुराणांपाश्रिचमेभगोरक्षसाःसंप्रतिष्ठिताः रुद्राएकादशोष्ठेवसवः सर्वसांधिषु श्रोणीतटस्थाः
 पितरोरामकूपेपुमातरः श्रीरपानेगवांनित्यंस्वहाहालांगूलमास्थिता आदित्यरश्मयोवालाः पिंडीभूयव्यवस्थिताः
 साक्षाद्गान्धर्गोमूत्रेगोमयेयमुनास्थिता उदरेष्टथिवीसर्वासशैलवनकानना चत्वारःसागराःत्रोक्तागवांपेतुपयोधराः
 पर्जन्यक्षीरधारसुमेधाविंदुष्ववस्थिताःजठरेगार्हपत्योभिर्दक्षिणाभिर्दशोःस्थितःमुखश्राह्वनयोभिस्त्रेताभिस्तालु
 संस्थितः आस्थिष्वेवस्थिताःशैलामजायांशुक्रसंस्थितिः ऋग्वेदोथर्ववेदश्चसामवेदोयजुस्तथा सितरकपीत
 रुष्णागवांषौपुसंस्थिताः तासांरूपाष्वनुस्मृत्यासुरमीणायाधिष्टिर संस्मृत्यतत्क्षणाद्गौरीनिदिन्यासदृशीतनुं
 श्रात्मनोविदधेदोयोधर्मराजशृणुष्वतां पडुन्नतांपंचस्त्रिगंधामंडूकाक्षींसवालधीं तास्वरतनीरककर्ठीसुखुरांसु
 मुखींसितां सुगतंचसुशीलांचत्नेहक्षीरपयोधरां गोरुपिणिमुमांहृष्टातांचेधेनुंसवत्सकां पटर्पायप्र
 चुराहृष्टमहादेवःस्वचेतासि शनैःशनैर्ययोपार्थविप्ररूपीतमाश्रमं गत्वाकुलपतेःपार्थैर्भूगोःस्वांगान्यवेदयत् त
 पः स्वतांचसर्वेषांमुनिकोटिषुपांडव न्यासरूपादंदौधेनुरक्षध्वंनदिनीमम यावत्स्नात्वाइतस्तीर्थीज्जंभुमार्गात्
 प्रथान्यहम् रक्षिष्यामःप्रतीक्षानोवपंतुसुरभीमिमां अंतर्हैतोमहादेवःपुनर्व्याप्तोवभूवह वक्रकूरनखोदंष्ट्रिज्वल
 षींरुःश्वेनः दंष्ट्राकरालवदन्तोजिह्वालांगूलदरुणः प्रायादाश्रमपदंतांचधेनुंसवत्सकां त्रासयामासना

दिनसर्वनादेनकंपिताः ऋषयोपिस्नाहूताऽर्तनादंप्रचक्रिरे हाहेत्युच्चैःकेचिदुच्चुहैकारांश्रुतथापरे तालरफो
 दत्तदधुःकेचिद्याप्रदृष्टातिभेरवं सापिहंभारवंचकेगौरुःस्तुत्यसवत्सका तस्याव्याघ्रभयार्तायाःकपिलायायुधिष्ठिर प
 लायत्याःशिलामध्यक्षुण्णखुरचतुष्टयं व्याघ्रवत्सकयोरतत्रवंदितसुरकिन्नरैः दृश्यतेतीवसुव्यकंतदद्यापिचतुष्टयं
 सजलांशिवलिंशंशंभोस्तीर्थतदुत्तमं यस्वरुष्टशतिराजेंद्रसगोहत्यांव्यपोहति तत्रस्नात्वामहातीर्थेजबूम
 गोनराधिप ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्मुच्यतेनात्रसंशयः ततस्तेमुनयःकुद्वाब्रह्मदत्तांमहास्वनां जघ्नुर्धटांसुरैर्दंतांगिरि
 कंदरपूरिणीं धंटाशब्देनव्याघ्रोपिमुक्तातांगांसवत्सकां विप्रैस्तरुत्कृतांमयंटागिरिरितिश्रुतं तंप्रपश्यंति
 येषार्थरुद्रास्तेनात्रसंशयः अथप्रत्यक्षत्वांयातस्तेप्रांदेवोमहेश्वरः शूलपाणिस्त्रिपुरहाकामधोवृषभेस्थितः उमा
 सहायोवरदःसस्वामीसविनायकः सनंदीसमहाकालःसभृंगासगणोहरः सवीरभद्रचामुडोघंटाकणीदिभिर्दंतः
 मातृभिर्गौः सवत्साचपूजिताब्रह्मचारिभिः कार्तिकेकृष्णपक्षेतुद्वादृश्यांनंदिनादिवतं ततःप्रभृतिराजेंद्रह्यवती
 षीमहीतले उत्तानपादेनतथादातचीर्णमिदंशृणु यावतिगात्रोमाणिगवांकारवनंदन. तावद्वर्षसहस्राणि
 गोलोकेवसतेनरः मेरौपुष्यष्टकरन्यमिंद्राद्विषमरक्षसां वरुणानिलयक्षाणारुद्रस्यचयुधिष्ठिर तासामु
 परिगोलोकेस्तत्रयातिसगोव्रती ऊर्जेऽस्सितेद्विदशमेहनिगांस्वत्सांसंपूजयंतिकुसुमैर्वटकैश्चहृद्यैः ताःसर्वकामसु
 खभोगसमृद्धिभाजोभक्त्यावसंतिसुचिरंभुव्विजीववत्साः ॥ इतिश्रीभाविष्योत्तरे कार्तिकेकृष्णगोवत्सद्वादशीव्रतं
 अस्यामेवकार्तिकद्वादश्यांनिराजनद्वादशीव्रतंज्योतिर्नबंधे ॥ नारदउवाच. आश्विनकृष्णपक्षेतुद्वादश्यादिपुष्यं
 सु तिथिषूक्तपूर्वरात्रेणानीराजनाविधिः नीराजयेयुर्दवांश्चविप्रान्नाङ्गश्चतुरंगामान् ज्येष्ठान्श्रेष्ठान्जघन्यां
 श्रमात्तुमुस्याश्रयोपिददति ॥ अत्राश्विनोमासश्चंद्रमासाभिप्रियेणऽस्मार्तोप्राह्यः अथकार्तिकेकृष्णत्रयोदशी

कृत्यनिर्णयाम्बते ॥ कार्तिकस्यासितपक्षेत्रयोदश्यानिशामुखे यमदीपं बहिर्दद्यादपमृत्यां वनश्यात् । अत्रयमद
 वतत्वाद्दक्षिणमुखेनदीपदानंकार्यं आचारद्वीपपूजनमपि अत्र त्रयोदशीप्रदोषव्यापिनी ग्राह्या निशामुखद्व
 तियाकयात् मंत्रश्च ॥ मृत्युनापाशदंजाभ्यांतुल्यालोलयासह त्रयोदश्यादीपदानात्सूर्वजःश्रीवतामिति अथ
 गोत्रिरात्रव्रतकथा । स्कंदउवाच देवदेवमहादेवपरंब्रह्ममहेश्वर आयुर्यशोर्थपुत्राश्वधर्मसकुलकारकं व्रतंब्रू
 हिमहेशानसर्वशोकप्रणाशनं जाताःपुत्राःप्रजापतेत्रारोगाःसुखिनस्तथा तेषांपुत्राश्चवध्यश्चदृश्यतेयेचशोभनाः
 सौभाग्यंचातुलंप्राप्यसपत्नीनैवजायते येनसर्वसुखंभुक्त्वाकैकुंठभवनं व्रजेत् ईश्वरउवाच व्रतानामृतमंस्कंदत
 ववक्ष्येसनातनं येनैवदीर्घमात्रेणसर्वयज्ञफलंभेत् यत्कृत्वासर्वदानस्यफलमाप्नोतिमानवः गोत्रिरात्रमिति
 ख्यातंसर्वपापप्रणाशनं नारीवायनरोवाथत्रिरात्रव्रतमाचरेत् प्रातःस्नात्वात्रयोदश्यांकृत्वावैदंतधावनं त्रिरा
 त्रनियमं कुर्याद्दोषो विदेभक्तिभावतः गोविंदजगतीनाथगोवर्धनधरानथ गोत्रिरात्रं करिष्यामिशरणं भवाच्युत
 नियममंत्रः गोष्ठेवागोपथेवाथकृत्वाभूमिगृहं शुभं श्राद्धहस्तं चतुर्हस्तं चतुरस्रं सुशोभनं वितानं पुष्पमालाभिः फलै
 र्नांनाविधैरपि मध्येवेदीं ततः कृत्वा मंडलं तत्र कारयेत् सर्वतोभद्रमथवानवानाभमथापिवा तन्मध्ये विन्यसेद्देवं गो
 वर्द्धनधरं हारं रुक्मिणीं मित्राविदांच सत्यां जां वतीं तथा वामभागे तु देवस्य पूज्या वैभक्तिभावतः सत्यश्रामां लक्ष्म
 णांच शैश्यांनाश्रान्तिर्तीतथा दक्षिणे चैव पूज्यास्तु नंदं च पुरतो यजेत् बलभद्रं च शोदां च षट्ततः पूजयेच्छुभाः सुरभी च
 सुनंदा च सुमद्रा कामधेनुका एताश्च तत्सोदं व्यश्च कृष्णस्य पुरतो न्यसेत् सुवर्णमापकैः कार्याः षोडश प्रातिमाः शुभाः
 गोवर्द्धनश्च कर्तव्यो राजतः पलसंमिमतः छत्राकारो महादृशैः शोभितः पश्चिभि वृतः गोपीगोपसमाकीर्णो महादृ

समन्वितः एवसंस्थाप्ययत्नततः पूजांसमाचरेत् आगच्छभगवन्कृष्णगोपीगोपसमन्वित रुक्मिण्यदि-
भिरासीनममपूजांशुदृष्ट्वा । इत्यावाहनमंत्रः । नमःकृष्णायपादौचहरयेजानुनीनमः उदरेवलदेवायमुकुंदाय
नमःकटिक्रिणेषुभुजांपूज्यैकंठंश्रीवत्सवारिणे मुखंपद्ममुखायेतिगोविंदायनमःशिरः प्रणवादिनमोत्तरचन्द्राष्टांगं
पूजयेद्धरेः । रुक्मिण्यै नमःसिद्धविदायै नमःशैठ्यायै नमः जांबवत्यै नमःसत्यभामायै नमः सुदेवायै नमः सत्यायै नमः
नाम्राजित्यै नमः यशोदायै नमः बलभद्राय नमः नंदायै नमः सुरभ्यै नमः सुनंदायै नमः सुभद्रायै नमः काम
धेते नमः गोवर्द्धनधराधारगोकुलत्राणकारक कृष्णबाहुकृतोद्धारपूजयामिनमः नमः एवंसंपूज्यविधिवत्प्रचाद-
र्ध्यं प्रदापयेत् गायामाधारगोविंदरुक्मिणीवल्लभप्रभो गोपीगोपसमोपेतश्चर्यंशुदृक्नमोस्तुते एवंपूजांसमाप्यै
वभक्तिभावपुरस्सरं गवामर्घ्यःप्रदातव्यस्सायाह्नेतुदिनत्रयं मंत्रेणानिविधिवद्विशतीनांस्वशक्तिः रुद्राणां चै
वयामातायसूनांदृहितायथा आदित्यानांचभगिनीसानःशांतिप्रयच्छतु इत्यर्घ्यमंत्रः । नमोगोभ्यःश्रीमतीभ्यःसौ
रभेयीभ्यएव च नमोर्धर्मसुताभ्यश्चपवित्राभ्यो नमो नमः । सुरभीवेषुणावामातानित्यंविष्णुपदेस्थिता प्रतिशुद्धा
तुमेशासंसुरभीमप्रसीदतु गोश्रासंमंत्रः । गवोभिश्चप्रशतःसंतगावोमिसंतुष्टतः गवोमिहृदयेसंतुगावामध्वेवसा
न्यहम् नविगोस्तुमेपुत्रभृत्यश्चसहवांधवै त्वत्प्रसादनेमेभक्तिंनश्चलारयात्सदात्वयि प्रार्थनामंत्रः एवंसंपू-
ज्यगाश्रैवगोविंदंचाविशेषतः पुष्पैर्गंधैश्चधूपैश्चदीपैश्चाविविधैस्तथा नैवेद्यैर्वृतपकैश्चफलेर्नानाविधैरपि सप्त
धान्यैर्वैरूढैश्चवंशपात्रस्थितैःशुभैः सुवासिन्यस्तथापूज्यानित्यंतांबूलकुंकुमैः कंठसूत्रैस्तथापुष्पैस्तथावाद्या
नकादिभिःएवंसंपूज्यविधिवद्गोविंदंतीदिनत्रयं उपवासान्त्रयंचैवचतुर्थदिक्सेपुनः प्रातःशुचिःसमुत्थायकृत्वास्ना
नंप्रयत्नतः प्रणम्यमुख्याचार्येणहोमंतत्रैवकारयेत् तिलैरष्टोत्तरशतंगायत्र्याहोममाचरेत् ततोविसृज्यदेवेशं

गुरवे प्रतिपाद्य च गवाः पुच्छं समाह्वयपुरस्कृत्य द्विजर्षभान् हृष्टमनसा स्कन्दगृहभागत्सस्कृतः मिथुनानि
 द्वादशाष्टौ भूषणाच्छादनादिभिः संपूज्यभोजनं दत्वा गोदानानि च दापयेत् गुरोर्दापत्यमर्चिन्वावासी भूपणसंयुतं
 भक्त्या गोवर्द्धनं कृष्णगोपगोपीसमान्वितं गृहोपकारैर्गुरुं कथयाशक्त्या च भक्तिः गुरुरसिपादये देवं दक्षिणासाहि
 तंहारि क्षमाप्यचगुरुं तत्र भुंजीत शुचि संस्कृतं इष्टैः शिष्टैः सह सासीनो वा भयतो विष्णुतत्परः दीपोत्सवे ब्रह्मतामिदं
 शूचिमानसेन कृत्वानरः सकलसंतति यद्विकारि भुक्त्वा सभोगानि च यं सुखसंप्रयुक्तं तत्रेति प्रयाति भुवनं मनुजो मुरारिः ॥
 इति स्कंदपुराणोक्तं कार्तिककृष्णवयोदश्यां गोतिरावब्रतम् अन्नत्रयोदशी त्र्योदशिकी प्राह्या दिनद्वये तु दयव्यापि
 नां कृष्णपक्षस्थत्वेन पराकार्यां पश्चाष्टमीं ह्यभावरस्या कृष्णपक्षे दयोदशी एताः परयुताः कार्याः पराः पूर्वयुतास्त
 र्थस्यादिवहुवाक्यसत्वात् अथ कार्तिककृष्णचतुर्दश्यां चंद्रोदये अन्नभंगस्तानंकार्यं तदुक्तं हेमाद्रौ भविष्ये ॥ का
 र्तिके कृष्णपक्षे तु चतुर्दश्यामिनोदये तिलतैलेन कर्तव्यं स्नानं नरकभीरुभिरिति मदनरत्ने कालादश्यां च विधूदय
 इति पाठः निशैथामृतोदिनोदय इति पाठः मयूरेषु तु इनोदय इति इनः सूर्यस्तस्योदय इति व्याख्यातां अन्नच यथा
 चारं व्यवस्थेति केचित् ॥ इनः सूर्यप्रभौराज्ञिसर्गाकेऽपि प्रकीर्तित इत्यभिधानात् ब्रह्मपुराणोपि तैल्लक्ष्मी
 जले गंगादीपावत्याश्चतुर्दशीं प्राप्येति शेषः प्रातः स्नानं तु यः कुर्याद्यमलोकं न पश्यतीति अप्रामाण्यमथोत्वीप्रप
 द्वादशमथापरं शामयेत् स्नानमध्ये तु नरकस्य क्षयाय वै प्रपन्ना तु श्चक्रमर्दकः तथा अप्रामाण्यस्य प्रज्वालित्वा न
 यन्मस्तकोपारं ततश्चतुर्पणकार्यधर्मराजस्य नामभिः नारदसंहितायामपि ॥ इपास्ति तचतुर्दश्यामिदं क्षय
 ति यावपि नागारभ्यस्वातिसंयुक्ते तद्दादीपावली भवेत् तैल्लक्ष्मीर्जले गंगादीपावालितियौवसेत् अल्लक्ष्मीप
 रिहाराथमभ्यंगस्तानमाचरेत् कुर्यात्सलशमेतच्च दीपोत्सवे दिनत्रयमिति ॥ इदं क्षयेपि संक्रांतावरिपतो दिगं

ये तत्राभ्यंगोनदीपायप्रतः पापापनुशय इति । अत्रइधः अस्मांतमासेनग्राह्यः येन अरुणोद
 यतोऽन्यत्रिकायांज्ञातियोनरः तस्यादिदकभवोधर्मोऽनश्यत्येव नसंशय इति दिवोदासीये भविव्यवचनं
 तन्मुख्यकालेचतुर्दश्यभावेपि तत्रैवज्ञातव्यमित्येवपरं यद्यपि कार्तिकव्रतानां तैलाभ्यंगवर्जनमपि नियमे
 पूक्तं । तैलाभ्यंगंतथाशय्यांपरान्नंकार्श्यभाजनं कार्तिकेवर्जयेद्यस्तुपरिपूर्णव्रतीभवदितिघात्रे तथापि
 अत्रतैलाभ्यंगाः ज्ञातैरपिकायर्थो नरकरयचतुर्दश्यांतैलाभ्यंगंचकारयेत् अन्यत्रकार्तिकज्ञातीतैलाभ्यंगं
 विवर्जयेत् इति तत्रैवप्रतिप्रसवश्रुतेः इयंचतुर्दशी प्रातःकालव्यापिनी ग्राह्या विधुदय इति पूर्वोक्तत्वात्
 कृत्परत्नावल्यांतु दिगोदयप्रातःशब्दयोः समानार्थत्वात् प्रातःकालव्यपिनीग्राह्या हिद्युक्तं दिनह्रयेचंद्रो
 दयव्याप्तौचपूर्वाग्राह्या ॥ पूर्वाविह्रचतुर्दश्यांकार्तिकस्यासितेतरै पक्षप्रत्यूपसमयेज्ञानं कुर्यात्प्रयत्नत इति
 निर्णयामृतोक्तवचनात् दीक्षितीयेतु दिनह्रयेचंद्रोदयेचतुर्दश्यभावे अभावेचचतुर्दश्यारात्रितुर्थयामेज्ञान
 मितिनिर्णयसिधावापि चतुर्थयामेगामिनीग्राह्येत्युक्तं अतएव सर्वज्ञानारायणः तथाकृष्णचतुर्दश्यामाश्रितिकोद
 यात्पुश यामिन्याः पश्चिमभोगेतैलाभ्यंगोविशेषव्यवहति कालादशेषि । मृगांकोदयेवैलायांत्रयोदश्यांच ।
 भवेत् दर्शवामंगालज्ञानंदुःखशोकभयप्रदमिति त्रयोदशीनिषेधः मयूखेतु दिनह्रयेचंद्रोदयेव्याप्यभावेपू
 र्वतिगोणकालेसत्त्वात् अत्रचंद्रोदयोमुख्यः सूर्योदयोगोणः उत्तरभावित्वात् स्वकालादुत्तरगोणः कालः
 सर्वस्यकर्मणइतिवचनात् अतएवपूर्वोक्तोद्विविधोपिपाठः संगच्छते तिथ्यादौतुभवेद्यावाग्रासेद्विः परेऽहनी
 तिविषयनत्रयोदश्येतेचतुर्दशीग्राह्यपक्षेण चंद्रोदये पारिभाषिकचतुर्दशीसद्भावात् अतएवचंद्रप्रकाशे त्रयोदशी
 यदाप्रातःशयंयातिचतुर्दशी रात्रिशेषेत्वमावास्यातदाभ्यंगेनत्रयोदशीति एवं दिवोदासीयेऽपि अत्र विभूतिकामैः

सुगंधितैलैस्तानंकार्यम् तदुक्तंस्मृतिदर्पणे । चतुर्दशीयाश्वयुजस्यकृष्णस्वात्पृथक्पुत्राचभवेत्प्रभाते स्नानंसमभ्य
 ख्यनरेश्चकार्यसुगंधितैलनिवृत्तिकामैरिति इदंचस्नानंचतुर्दशीमारभ्यादिनचतुष्टयंप्रत्यहंकार्यं तदुक्तं पृथ्वीचंद्रो
 दयेब्राह्मे इपुभूतेचतुर्दशकार्तिकेदशमेदिने यदास्वातीतदाभ्यंगस्नानंकुर्ध्यादिनोदये ऊर्ध्वशुक्लद्वितीया
 यातिथीपरतुभुभेदिने मानवोमंगलस्नायिनीवलक्ष्म्यावियुज्यते दीपैर्नाराजनादत्रसैषादीपावलीरभ्युतेति । अ
 थस्नानविधिः । तत्रादौदंतथावनादिकृत्वा ओमद्ययमलेकदर्शनाभावकामोभ्यंगस्नानंकरिष्ये इतिसंकल्प्य
 तैलनाभ्यंगं कृत्योदकेनस्नायात् ततः स्नानमध्ये सीतालोष्टसहितानि श्रपामार्गपत्राणि सतुंबीकानि प्रपुञ्जा
 दुंचमस्तकोपरिवक्ष्यमाणमंत्रेणधामयेत् श्रवमंत्रः । सीतालोष्टसमायुक्तसंकटकदलाभिवत् हरपापमपामार्ग
 धान्यमाणः पुनः पुनरिति ततोयमतर्पणं तत्रकारस्तुमदनरत्ने स्कंदपुराणे दक्षिणाभिमुखो भूत्वा तिलैः स
 व्यंसमाहितः दैवतीर्धनदेवत्वात् वक्ष्यमाणैश्चानामभिः यमायधर्मराजायमृत्यवेचांतकाय च वैवस्वतायका
 ल्यसर्वभूतक्षयाय च औदुंबराय दक्षाय नीलाय परमेष्ठिने वृकोदराय चित्राया चित्रगुप्ताय वै नमइति यज्ञो
 पयोतिनाकार्यं प्रावोनावोतिनाथवा देवत्वं च पितृत्वं च यमस्यास्ति तद्विरूपेति श्रवचहेतूकिवलाच्युक्कृष्णति
 लैः सकृत्त्रिरावृत्तादिरूपदैवापिभ्यर्धमविकल्पेद्रुष्टव्यः इदंचयमुनायामतिप्रशस्तं तदुक्तं कृत्यतत्त्वाणैवे यां
 कांचित्सरितंत्राप्यकृष्णपक्षेचतुर्दशां यमुनायां विशेषेण निवतस्तर्पयेद्यममिति इदंचतर्पणं जीवत्पितृकेणापिका
 र्यं जीवत्पितापि कुर्वीत तर्पणं यमभीष्मयोरिति पाद्भोक्तेः श्रस्यामेव प्रदोषेदीपदानं कार्यं तदुक्तं दिवोदासी
 येब्राह्मे । श्रमावस्या चतुर्दशयोः प्रदोषेदीपदानतः यममार्गोधकारेभ्यो मुच्यते कार्तिकेनर इति तथा । ततः प्रदोषसम
 येदीपान्दद्यान्मनोरमान् - ब्रह्मविष्णुशिवादीनां भुवनेषु मठेषु च प्राकारोद्यानवीथीषु प्रतोलीनिष्कृतेषु च मंदु

रासुविविकसुहंस्तिशालासुचैवहीति लिंगे । ततःश्रतचतुर्दश्यांभोजयित्वातपोधनान् विप्रान्शैवांस्त्वथ
 परान्शिवलोकेमहीयते दानंदत्वातुतेभ्यरतुयमलोकंपश्यति माषपत्रस्यशाकेनभुक्त्वातत्रादिनेनरः श्रेता
 चतुर्दशिकालसेवर्षाणैः प्रमुच्यते अन्ननरकोद्देशेनचतुर्वात्तद्युक्तदीपदानकार्यं तत्रपूर्वाभिमुखोभूत्वा दीपसंपू
 ज्यदीपदानंकुरुतेत तत्रमंत्रः । दत्तोदीपश्चतुर्दश्यांनरकप्रतीत्येमया चतुर्वात्तसमायुक्तः सर्वपापानुरागइ
 ति पश्चादन्यानापि दीपान्दद्यात् ज्योतिश्रैथे । तुलासंश्लेशहस्तांशौप्रभातेभूतदर्शयोः उज्वलज्योतिपादेहंदहेयं
 ज्योमवर्त्मनेति तद्दानेमंत्रः अग्निदग्धाश्वयेजीवायेप्यदग्धाःकुलेमन उज्वलज्योतिपादग्धास्तेयातुंपरमाणं
 तिमं तद्विसर्जनमंत्रः यमलोकंपरित्यज्यश्रागतायेमहालये उज्वलज्योतिपावर्त्मप्रपश्यतोद्ब्रजंतुतेइति
 अस्यामेवनक्तभोजनरुक्तं लिंगे ॥ नक्तश्रतचतुर्दश्यांयःकुर्याच्छिवतुष्टये नतत्कतुशतेनापिप्राप्यतेपुण्यमीदृ
 शमिति ॥ पूर्वदिनेप्रदोषेचतुर्दशी स्नानयोगेचोत्तरदिनेचैतदा पूर्वादिने प्रदोषेदीपदानादिकृत्वापरेशुः स्नानंका
 र्यं क्रमानुरोधेनकालवाधस्याप्यत्वात् कृत्यतत्त्वार्णवैभावित्ये ॥ कार्तिकेभौमवारेतुचित्रायुकाचतुर्दशी
 अस्यामाराधितःस्थाणुर्नेयोच्छिवपुरंश्रुवं अतोभौमवारचित्रानक्षत्रयोगेचयं महाफलेति तत्रैवव्यारस्यातं निर्णया
 मतेतु इयंभौमवारयुक्ताचित्रारस्या इत्युक्तापुष्करपुराणोत्विदमेव वचनं किंचित्पाठांतरेणालिखितं तस्यपूर्वाद्धैतु
 पूर्ववत् उत्तराद्धैतु ॥ तस्यांभूतेशमभ्यर्च्यर्च्यच्छिवपुरंनरइति अस्यांकार्तिककृष्णचतुर्दश्यां हनुमज्जन्मदि
 नं तदुक्तं आश्विनस्यासितेपक्षेभूतायांचमहानिशि भौमवारंजनीपुदंहनुमंतमजीजनत् इतिकार्तिककृष्ण
 चतुर्दशीकृत्यानि अथकार्तिकस्यामावास्याद्रीपावलीतिप्रसिद्धा तत्र प्रातरभ्यंगस्नानंकुर्यात् तदुक्तं कालाद
 र्शे । अत्युपश्राश्वयुर्दशैकताभ्यंगादिमंगलः भक्त्याप्रपूजयेद्देवीमलक्ष्मीविविद्वत्प्रये अत्रादिपदेन पंचत्वयुदक

स्नानादेरुपसंग्रहः तदुक्तं पुष्करपुराणे । स्वातिस्थितेरवाविदुर्षादिस्नातिगताभवत् पचत्वगुदकस्नायाकृता
 भ्यंगविधिर्नरः नरिराजितोमहालक्ष्मीमर्चयन्नाश्रियमश्रुते भविष्योत्तरेऽपि एवंप्रभातसमयेत्वमावास्यांनरा
 धिप स्नात्वादेवान्पितृन्सम्यक्संपूज्याथप्रणम्यचेति नारदेनापि तिथित्रयेदीपावालिवनाभिधानात् तत्रतै
 हिलक्ष्मीरित्यादिमंत्रेणभ्यंगस्नानमुक्तं पूर्वत्राथ्युदरशब्दःप्रत्युपे स्वातिभुक्तपरः तदुक्तं ब्राह्मे । ऊर्जशुक्लि
 तीयापांतिथिपुस्वातिश्रुक्षणे मानवोभंगलक्ष्मायीनैवलक्ष्म्यावियुज्यते इपेदर्शकभूतेककार्तिकेप्रथमोदिने य
 दिस्वातीतदाभ्यंगस्नानं कुर्यादिनोदये कश्यपसंहितायामपि दीपावालिस्रथम्योक्तं इदुक्षयेपिसंक्रांतोरवौपाते
 दिनाक्षये तदाभ्यंगोनदीपायप्रातः पापापनुत्तये । अतोन्नस्वातियोगविनाप्यभ्यंगस्नानमुक्तं मालस्येपीयंदी
 पावत्युक्ता दीपैर्नाराजनादन्नसैपादीपावलिस्मृतेति अथादित्यपुराणोक्तं दीपावलयमाकृत्य सनत्कुमारउवाच
 क्षमावस्यातुदेवेशात्कार्तिकमासिकेशवात् अभयंप्राप्यसंसुप्तासुखक्षीरोदसानुषु लक्ष्मीदैत्यभयान्मुक्तासुखं
 सुसांजोदरे अतोशैविधिवत्कार्यार्थानुष्यैः सुखसुप्तिका दिवातन्नभोक्तव्यमृतेवालातुराजनात् प्रदीपेस
 मयेलक्ष्मीपूजयित्वायथाक्रमंदीपलक्ष्मास्तथाकार्यार्थःशक्त्यादेवगृहेषुच चतुष्येषमशानेचनदीपर्वतसानुषु वृक्षमू
 लेषुगोष्ठेषुचत्वरेषुगृहेषुच वस्त्रैः पुष्पैर्भूषितव्याः क्रयविक्रयभूमिकाः दीपमालापरिक्षिप्तप्रदोषेतदन्त
 रं ब्राह्मणान्भोजयित्वातुसंभोज्यचबुभुक्षिताम् अलंकरतेनभोक्तव्यंनववस्त्रोपशोभिना स्निग्धैर्मुग्धैर्वदग्धैश्च
 वांधवैर्नित्यैः सहति ॥ भविष्योत्तरेतुं चतुर्दशैकत्वमभिधायामावास्याकृत्यमुक्तं ॥ एवंप्रभातसमयेह्यमादा
 स्यांनराधिप स्नात्वादेवान्पितृन्समत्प्रासंपूज्याथप्रणम्यच कृत्वातुपार्वणश्राद्धंदिक्षिरघृतादिभिः भक्ष्यैर्नानावि
 धैःसम्यग्भोजयित्वाक्षमापयेत् ततोपराहसमयेघोषोपयेत्तुरेत्पुःश्रवणार्ज्यंवल्लोकोपयेत्पंचेष्टतामिति लोकश्रापि

पुरेहृष्टःसुधाधवलितानजिरे वृक्षचंदनमालाभिरलंकृतयेहंपुरे तथापानरजोद्रिकनरनारीमनोहरैर्नृत्यवादिवसंघुष्टे
 प्रज्वालितप्रदीपके श्रान्योन्यप्रीतिसंहृष्टेदत्तालकरेजने तांबूलहृष्टवदनैकुंकुमश्लोदचांचिते दुकूलपटनैपश्यस्व
 एर्माणिक्यभूपिते श्रद्धतोत्कटशृंगारप्रदाशैतकृतहले युवतीजनसंकीर्णवस्त्रोज्ज्वलविहारिणि दीपमालाकुलेरभ्य
 विध्वस्तध्यांतवंधने प्रदोषदोषरहितेशस्तेवंदिजनैर्घुनेयात्राविहारसंचारजयजीवेतिवादिभिःशुद्धोपसर्गारहितेराज
 चौरभयोञ्जिते मित्रस्वजनसंघिमिहस्त्रेमाभिरभिते ततोद्देशराजसमयेस्वयंराजाव्रजेत्पुरं श्रवलोकायितुंरभ्यंपद्याम
 वशनैःशनैःमहतातूर्यघोषेणज्वलद्भिर्हस्तदीपकैःसुदृशोयांतुसंपश्यन्कृतरक्षः स्वकैर्नरैःतद्वद्ग्रामहदाश्रय्यमूर्द्धिचैवा
 त्मनःशुभां वलिराज्यप्रमोदंचततःस्वग्रहमाव्रजेत् एवंगेतानिशीथेतुजनेतिद्रांधलांचने तावन्नगरनारीभिःशूर्पण्डिदि
 मवादतैः निःक्रान्त्यतेप्रहृष्टाभिरलक्ष्मीःस्वग्रहं गणादिति । कृत्स्नत्नावल्यांतु सूर्पण्डिभिर्रितिपाठः अस्याभिवरा
 तौकौमुदीमहोत्सवइतिनिर्णयामृते हेमाद्रौतु चतुर्दशीमारभ्यप्रतिपदंतकौमुदीव्रतमुक्तं कौमुदीशाब्दव्युत्पत्तिर
 पार्थिकृता ॥ कौमोदतिजनोयस्यानानाभावैःपरस्परं हृष्टारतुष्टाःसुखापन्नारस्तेनयंकौमुदी रमतेति । अत्रैव
 वन्हिपुराणे पंचादिनसाध्यमपिकौमुदीव्रतमुक्तं ॥ मंत्रेयउवाच कार्तिकःखलुभासोवैसवदेवमयोमहान् कृष्ण
 पक्षेविशेषेणतत्रपंचादिनानितु पुण्यानितेषुयद्दत्तमक्षयंसर्वकामदं एकादश्यांनरैर्देतंदीपंप्रज्वाल्यमूपिका मा
 नुष्यंद्दुर्लभंप्राप्यपरंगातिमवापसा लुब्धकोपिचतुर्दश्यांपूजायित्वाजनादर्दनं निर्भक्तिःपरसंगत्याविष्णुलोकंज
 गामसः श्वपाक्यपित्रयोदश्यांदिपानदत्त्वापरैःकृत्वान् वेषयालीलावतीभूत्वाजगामपदमक्षयम् गोपःकश्चिद
 नावास्यांपूजादृष्ट्वाचशाङ्गणः मुहुर्जातःप्रजापालोराजराजेश्वरोभवत् तस्माद्दीपाःप्रदातव्यारात्राव्रत्तमितेरावौ
 गृहेपुसर्वगोष्ठेषुचैत्येव्यायतनेपुव देवानांचैवरेभ्यासुशशानेपुसस्सुच नाकेशिनानाशुभार्थायकार्षेपंचादिनानितु

पापिनःपितरोपेचलक्ष्मिपिंडोदकाक्रियाः चतुर्दशाममावास्यांपितरःप्राधुवंतिते दिवामितिशेषः ॥ तत्रश्रीःपूज
नीयातुमनुष्येश्वप्रयत्नतः श्रीकर्मस्तरत्रैतैःसर्वैःक्रीडितव्यंप्रयत्नतःबंधुभिःसहितैर्यत्नाद्गीतव्यप्रजागरैः योहिहर्ष
प्रयातीहतरयसंवत्सरंजयः द्यूतेतुक्राडितेहानिर्वैजयःस्याज्जयेध्रुवं सुखंप्रीतिःसुखजभःस्यात्तरमाच्युतंप्रवर्तयेत्
नौय्यंजितःपुराशंभुस्तथाचूतोपितार्ज्वतःतेनासौशंकरेदुःखीसर्वदोमासुखान्विता श्रियासाद्धैजगथोनिःशेतेविष्णुः
सुखान्वितः तरयारत्रौजनानांतुश्रतेर्भुसुखसुसिका । इतिसुखसुप्तिकावतं तद्वदीपदानं अमावास्या
प्रदोपव्यापिनीप्राह्यातस्याःकर्मकालेत्युक्तेः दिनद्वयेप्रदोपव्याप्तौपरैव दंडैकरजनीयोगोदशैस्वस्यात्कदा
चन तदाविहायपूर्वेषुःपरेषुःसुखसुप्तिकेति तिथित्वेज्योतिर्निबंधवचनात् उभयदिनेप्रदोपव्याप्यभावेऽर्द्धरात्र
व्यापिनीप्राह्या, तस्यांलक्ष्म्यागमनकाललाभात् दिवोदास्येपिप्रदोपस्यकर्मकालत्वात् ॥ अर्द्धरात्रेधमत्येवल
क्ष्मीराश्रयितुंगहान् शतःस्वलंक्रतालप्लनादीपैर्जाग्रज्जनोत्सवाःसुधाधवालताःशुष्यमालाज्वालोपशोभिताइति द्वा
होक्तेच प्रदोपाद्धव्यापिनीमुख्याएककालव्याप्तौपरैव प्रदोपस्यमुख्यत्वादर्धरात्रेनुष्ठयाभावाच्चेतिपूर्वेषुरवप्रदोप
व्यापिन्यभावास्याश्चाद्धयोभयापरदिनेनयदितदापूर्वेषुरवप्रदोपे लक्ष्मीसंपूज्यदीपदानंकर्तव्यं श्राद्धंतुपरदि
नेऽपरार्द्धेकार्यं ॥ यत्तु अप्यशक्तैःप्रकर्तव्यंश्राद्धंपितरारथैः प्रदोपसमयेराजन्कर्तव्यादीपमालिकेतिक्रमःसं
पूर्णतिथ्यभिप्रायेणानुवादेनविधिः तत्कर्मकालव्याप्तैर्वलत्वात्संपूर्णतिथौप्राप्तारंढातिथावव्याप्याविध्यनुवादानु
वाद्दिविरोधाच्च अन्नचामामंत्ररात्रिभोजननिषेधेपि रात्रिभोजनंकार्यं निषेधस्वररात्रासभोजनविषयत्वात्
विधिरुष्टेनिषेधानवकाशाच्च अथात्रकृत्यं तत्रसंख्यासमयेलक्ष्मीपूजनमुक्तं लक्ष्म्यनमइतिनाममंत्रेणकार्यं
महाक्ष्म्यांतुतुलसीपिंडिकांचनंतथावर्जयेदिति पूजनानंतरंलक्ष्मीसूक्तंपठित्वा लक्ष्मीप्रार्थयेत् । नमस्तेस

वेदेवानांवरदासिहरिप्रिये यागतिस्त्वत्प्रपन्नानांस्वामेभूयात्वदर्चनात् । तथाचात्रंद्रकुवेरयोरपिपूजाविधेया तयोःपू
 जामंत्रौ । ऐरावतसमारुढोवज्रहस्तामहाबलः शतयज्ञाधिपदेवस्तस्माद्द्रव्यतेनमइति कुवेरस्यपूजायांतु । ध
 नदायनमस्तुभ्यनिधिप्रद्याधिपायच भवंतुत्वत्प्रसादेनधनधान्यादिसंपदइति अथलक्ष्मीपूजाप्रयोगः देशकालौ
 संकीर्त्याऽस्यदीपावल्याममावास्यायांममाऽल्लक्ष्मीनिवृत्तिपूर्वकार्थिरलक्ष्मीसर्वसौख्य सौभाग्यावाप्तयेसर्वांग
 संपन्नलक्ष्मीपूजनंकरिष्ये इतिसंकल्पविधाय स्वस्त्ययनपूर्वकंगणपतिपूजांविधाय लक्ष्मीपूजयेत् ॥ याश्रीःप
 द्वासनस्थायिपुलकटितटीपद्मपत्रायताक्षी । गंभीरावर्तनाभिस्तनभरनामिताशुभ्रवस्त्रोत्तरीयाल्लक्ष्मीर्दिव्यैर्गजैर्द्रुम
 णिगणखचितैःस्नापिताहेमकुंभैः नित्यंसापद्महस्ताममवसतुग्हेदिव्यभांगल्पयुक्ता इतिध्यात्वा उंभूर्भुवः
 स्वर्लक्ष्मीइहागच्छ इहतिष्ठ महालक्ष्मिसमागच्छपद्मनाभग्हादिह नानोपचारपूजेयंत्वदर्धपरिकल्पिता इत्या
 वधानं ॥ एह्यहिविश्वजननिकमलेकमलालये कमलेस्मिन्स्थितेदिविसदात्वंकृपयाकुरु इत्यासनं गंगादिसालि
 लाधारंताममंत्राभिर्नाञ्जितं दूरयात्राश्रमहरंपाद्यंमेप्रतिगृह्यतां इतिपाद्यं रत्नाकरसमुद्भूतेरत्नभूषाभिभूषिते
 निधीनामधिषेत्वाहिगृहाणार्थ्यंनमोस्तुते इत्यर्घ्यं शीतलंजलमानांतंकपूर्वैलासुगंधितं एतदाचमनीपाद्यंसालिलं
 श्रुतिगृह्यतां इत्याचमनं स्नानंतवमहालक्ष्मिकपूर्वगुरुकासितं । सुतीर्थेभ्यःस्वमानीतंस्नानंतत्प्रतिगृह्यतां इ
 तिसानं । तंतुसंतानसंनद्धकलाकौशल्यानिर्भतं सर्वांगाभरणेश्रेष्ठवसनंपारिगृह्यतां इतिवस्त्रं । मलयाच
 ल्लसंभूतानापात्रागसेवितं शीतलंबहुलामोदंबंदनंपारिगृह्यतां इतिगंधं अक्षतानरविदाक्षिनक्षेत्रशसहेदरे
 माणिक्यपद्मान्पद्माक्षिगृहाणत्वंमयापैतान् इत्यक्षताः मिलत्परिमलामोदमतालिकुलसंकुलं नंदनीद्यानसं
 भूतंपद्मार्पैकुमुमंनमः इतिपुष्पं गंधसंभारसंनद्धंष्टुभ्रवस्तुसमुद्भवं सुरासुरनरानंदिधपदेविगृहाणमे इतिधपं

मासैडमंडलाकारचंद्रविवाशितेजसं निधानेद्विदिपोयोनिर्मितस्त्वभाकितः इतिदीपं देवतालयपाताभ्रूलत
 लाधारसंभवम षोडशाकारसंभारनेवैद्यंतेश्रियैनमः इतिनैवेद्यं स्नानादिकविधायापिचतःसिद्धिरवाप्यते ए
 तदाचमनंदचं महालक्षिमिप्रहृतां इतिपुनराचमनें पातालतलसंभृतंवदनंभोजभूषणं नानागुणसमा
 कीर्णतांबूलद्वैवितेनमः इतितांबूलं नारिकेलसनारंगंकदलीमातुलुंगकं देशकालोद्भवंपद्मेगृहाणफलमुत्तम
 इतिफलं स्वर्णप्रदपदांभोजिसमापंतिमंदं वसु यथायात्स्थागृहाणत्वमनंतफलशुद्धये इतिदक्षिणाद्रव्यम अ
 शांगपूजा अचलायैनमःपादौपूजयामि चंचलायैनमःजानुनीपूजयामि कमलायैनमःकाटंपूजयामि हरिवल्ल
 भायैनमः उदरंपूजयामि लालितायैनमः भुजौपूजयामि कमलायैनमः हृदयंपूजयामि उत्काठिन्यैनमः कं
 ठंपूजयामि अमलायैनमः मुखंपूजयामि श्रियेनमः शिरः पूजयामि ॥ ततः कुबेरपूजा ओंभूर्भुवः स्वः
 कुबेरइहागच्छ इतिकुबेरमावाहा कुबेरायनम इतिमंत्रेण पाद्यादिभिर्दक्षिणांतसंपूज्य प्रार्थना । कुबेरा
 यननमस्तुभ्यंनिधिमद्याधिपायच भवंतुत्वत्प्रसादेनधनधान्यादिसंपदः ततो ऽ गरस्त्यपूजा । ओंभूर्भुवः स्वः अग्रा
 स्त्वइहागच्छ अगस्त्यायनमइतिपाद्यादिभिर्दक्षिणांतसंपूज्य प्रार्थना । काशपुण्यप्रतीकाशवन्हिमारुतसंभव मि
 त्रावरुणयोः पुत्रकुंभयोनेनमोस्तुते अथेद्रपूजनं । ओंभूर्भुवः स्वः इन्द्रइहागच्छ इत्यावाहा । ओंइंद्रायनमइतिपा
 द्यादिभिः संपूज्य प्रार्थनांकुर्ध्यात् । विचित्रैरावणस्थायपाँलोन्व्यालिगितायच भास्वत्कुलिशहस्तायसहस्नाक्ष
 यतेनमः इतिसंपूज्य । श्रीसूक्तपाठंकुर्ध्यात् । ओंहिरण्यवर्णाहिरिणीसुवर्णैरजतस्रजं चंद्रोहिरण्यमयीलक्ष्मीजातवे
 दौमभावाह १ तास्मेभावहजातवेदोलक्ष्मीमनपगामिनीं यस्यांहिरण्यविदेयंगामशंयुरुपातन् २ अथपूर्वा
 रथमध्याह्नस्तिनादप्रभादिनीं श्रियेद्वीमुपह्वयेश्रीमान्देविजुपतां ३ कांसोस्मितांहिरण्यप्रकारामाद्रौज्वलं

तीतिपतान्तपर्वती । पद्मस्थितापद्मवर्णीतामिहोपह्वयेश्वर्यं ४ । चंद्रप्रभासांपशसाञ्चलंतीश्वर्यलोकैदेवजुष्टा
 म्बुदारां तांपद्मेनेमिशरणंपद्मेञ्चलक्ष्मीमेतद्व्यतांत्वांष्टणामि ५ । आदित्यवर्णैतपसोधिजातोवनरपतिरत्नबल
 शेषोवित्त्वः तस्यफलानितपसानुदंतुमयात्रांतराथावाह्याञ्चलक्ष्मी उपेतुमांदेवसवः कीर्तिश्रमणिनासह ६ ।
 दुर्भूतासिराष्ट्रस्मिन्कीर्तिवर्द्धितातुमां ७ । क्षुत्पिपासामलाज्येष्टाञ्चलक्ष्मीनाशयाम्यहं अभूतिमसद्यर्द्धिचसर्वा
 श्वानुदमेगृहात् ८ । गंधद्वारदंशराधर्षानित्यपुष्टांकरिपिणी ईश्वरीं सर्वभूतानांतामिहोपव्हयेश्वर्यं ९ । मनसाका
 ममाकृतिवाचःसत्यमशीमहि पशूनांरूपमन्यस्य मयिश्रीःश्वरतांपशः १० । कर्दमेनप्रजाभूतामपिसंश्रमक
 हंसाः श्रियंवासयमेकुलेमातरंपद्ममालिनी ११ । आपःस्रजंतुस्त्रिगधानिचिह्नीतवसमेगृहान् निर्जादेर्वीभात
 रंचश्रियंवासयमेकुले १२ । आर्द्रांपुष्करिणींपुष्टिमुवर्णीहेममालिनीं सूर्यांहिरण्यमयीलक्ष्मींजातवेदोममावह १३ । आ
 र्द्रांपुष्करिणींपुष्टिपिणालंपद्ममालिनीं चंद्रांहिरण्यमयीलक्ष्मींजातवेदोममावह १४ । तान्मन्त्रावहजातवेदोममावह १५ । आ
 गामिनीं यस्यांहिरण्यंप्रभूतंगावोदास्यश्वान्वेदयंपुरुषानहं १६ । इतिसूक्तंपठित्वा पुष्पांजलिंसमर्पयेत् ततो
 नीराजनं । सुरासुरशिशोरत्नप्रभतारकितक्रमे तवसौभाग्यसंस्मिद्धैर्कुर्वनीराजनरंभे इतिनीराजनम् दक्षिणे
 दक्षिणकरेस्वभक्तानांवरप्रदे करेणितेसदाभक्त्याविष्णुक्रान्तप्रदक्षिणं इतिप्रदक्षिणांकत्वा प्राणायामंकुर्यात् ततः
 सर्वत्रदीपान्प्रज्वलय ॥ दीपवृक्षास्तथादेयाःशक्त्यादेवगृहेषुच गोपुरोद्यानचैत्येषुनदीपर्वतेश्वरमसु वक्षमूलेषुगो
 ष्ठेषुचलरेषुगृहेषुच मंदराकरिशालायांक्रयविक्रयभूमिषु वस्त्रैःपुष्पैर्भूषितव्याःक्रयविक्रयभूमिकाः सर्वत्रदीपदाने
 मंत्रः अग्निर्ज्योतिरविर्ज्योतिश्चंद्रो ज्योतिरस्तयैवच उत्तमोज्योतिषांज्योतिर्दीपज्योतिर्नमोस्तुते एवंदीपदानं कत्वा
 महालक्ष्मींप्रापयेत् । नमस्तेसर्वलोकानांवरदासिहरिश्रेय धामगतिस्त्वत्प्रपन्नानांसांभेभूयात्त्वदर्चनात् । याल्लक्ष्मी

द्विनेपुण्येदीपावल्यांचभूतले भावांगोष्टिपुकार्तिकयासालक्ष्मीर्वरदामम इतिवारत्रयंपठित्वा । याज्ञापयास
 नस्याविपुलकटितटीपद्यपत्राप्यताक्षी गंभीरावर्तनासिःस्तनभरनामिताशुभवस्रोत्तरीया लक्ष्मीर्द्व्यैर्गंभीरैः
 णिगणस्वचितैःज्ञापिताहेमकुंभे नैस्यसापद्महरतामभवसतुग्रहेदिव्यमंगलययुक्ता सर्वमंगलमंगल्यंशिवीर
 वीर्यसाधिके शरण्यत्रयकेगौरिनारायणिनमोस्तुते अथविज्ञातिः । रुपंदेहियथांदेहिभायंभवतिदेहिरे
 पुत्रान्देहियतंदेहिसर्वान्कामांश्वदेहिमे । इतिलक्ष्मीपूजनं कृत्वा ततोदीपश्राद्धं कुर्यात् । तद्यथा उमोपेत्युया
 र्यास्मत्पितृपितामहप्रपितामहानाममुकशर्मणांश्रामात्पितामहीप्रापितामहीनंतथाचसतामहप्रमातामहश्च
 प्रमातामहानांसपत्नीकानांचिश्वेदेवपूर्वकंदीपश्राद्धं करिष्ये इतिसंकल्प्य । ततश्चरुमत्पित्रादित्रयमातामह
 दित्रयाणांसपत्नीकानांदीपश्राद्धसंवाधिनाविश्वेदेवाएतदीपावोनमः उमद्यारुमत्पितृपितामहप्रपितामहामात्
 पितृमहीप्रपितामहोमत्तामहप्रमातामह इदमप्रमातामहाः सपत्नीकाएतेदीपावोनमममति देवतीर्थेनय दध्या
 दिति ततोदानप्रतिष्ठंदत्वा । भूपर्सीदक्षिणांदद्यात् एवंदीपदानादि कृत्वा ततोन्तरकृत्यं कुर्यात् । द्राक्षाणा
 न्भोजयेद्रत्नयासंभोज्यचबुभुक्षितान् अलंकेतभक्तव्यंनवयासोपयोभिना स्त्रिभ्येभुभेधेदभ्येभ्यश्चनिवृत्तंभुभ्रि
 सहेत्यादित्यपुराणात् स्वयमलंकृतो नववस्त्रावृतो धूपमुहृद्युतोमिष्टप्रधानमद्यं भुंजीत अत्रान्यदपि कृत्यं भवि
 योन्तरं ततोपराहसमयेयोपयेन्नगरं नृपः अथराज्यवंदलंकोपेथेष्टं चट्टनामित्यादिकथां प्रकथ्य एवंगंत
 निशीथेनुजननिद्राद्वलोचने तावन्नगरनारीभिस्सुषुप्तिटिडिमनिरवतैः निष्कारयंतप्रच्छाभिखल्लक्ष्मीःस्वयंशुभ
 णादिति अतोन्तरमन्यदपिकृत्यंतत्रैव सुखरात्रेरुपकालेप्रदीपोज्ज्वलितालये सर्वान्यंधूनवंधुप्यत्रात्राकुशाल्य
 चंपेतं प्रदीपवंदनं काल्यलक्ष्मीमंगलहेतवे गौराचनाक्षतंचैव दद्यादंशुसर्वतः तत्रमंत्रः । विश्वरूपस्य भार्याः प्रि

पद्मपद्मालये शुभे महालक्ष्मिन्ममस्तु भ्यं सुखरात्रिकुरुष्वमे पर्वकाले महाघोरेयमयादुष्कृतं सुखरात्रिप्र
 भावेण तं नो लक्ष्मीवर्धये हतु धारात्रि सर्वभूतानां याचद्वेषवधारिथता संवत्सरत्रियायाचसाममास्तु सुमंगला मा
 तात्वं सर्वदेवानां देवानाम्बुद्धिसंभवा आख्याता भूतलदेवि सुखरात्रिनिमोस्तुते इति दीपावलिकृत्यं श्रर्यां भानु
 भौमाकैवारस्वाति नक्षत्रायुष्मद्योगसहितायां स्वातिसंपातयोगे उक्तो ज्योतिःशास्त्रे ॥ भानुभौमाकैवारपुकार्तिके
 दक्षयो भवेत् आयुष्मान्स्वातिसंपुकोत्पनाशः पशुक्षयः अस्योपपत्तिः शालिहोत्रे अश्वपुक्शुक्लपक्षितथौ द्वितीया
 दिके सत्सरात्रं वडवारूपैकारस्वाति तारावडवारूपेण सूर्यस्य वहति रथं साभारेण क्रांता क्रुद्धाऽथानिरीक्षतेभी
 क्षणं तेषां तजः सत्ववलंचगृह्णाति तस्मात्स्वात्युत्पातोत्थासाऽधिपानामश्वानां महती पीडा भवति एवं च सप्त
 रात्रंस्वातेः संपात एष निईष्टः तत्रादिवाकरकिरणैररुष्टया जिनोरक्ष्याः ॥ पूर्वोकारिष्टशंकापहते येन वरा
 त्रप्रकरणो कोवाजिनरीजना विधिगृहमखेन साहितः कार्यः विष्णुधर्मोत्तरे संस्वाति स्नानमपि कार्यं कृष्णचतु
 र्दश्यादि शुक्लद्वितीयां तं दिनचतुष्टये पंचभंगस्नानमभ्यंगपूर्वकं महालक्ष्मीनीराजनसाहितं विधेयमेवंकते पूर्वोकारि
 ष्यशं कानिवृता भवतीति अस्थामेव कार्तिकमायां पद्मपुराणे पातालखंडोक्तं केदारगौरीव्रतं दाक्षिणात्याः स
 माचरति तन्नायां विधिः ओमयेदं गुणविशेषविशिष्टायामस्यातिशौमनोवांछिता विच्छिन्नसंपत्ताभ्यर्थं दारिद्र्यदुःखदुः
 स्वप्नादिप्रशमनार्थं पुत्रपौत्राभिद्धर्धं आपुरारोग्याभिद्धर्धं श्रीकेदारगौरी प्रीत्यर्थं यथाशास्त्रज्ञाननयथादि
 लितोपचारैः पुरुषसूक्तसाहितपुराणोक्तमंत्रैः श्रीकेदारगौरीव्रतांगभूतं तत्पूजनं करिष्ये तत्रादौ प्रथमाच्छेदि
 विंशतासिद्धिर्थाणपतिपूजनं स्वस्तिपुण्याहवाचनं च करिष्ये इंद्रोमंत्रस्य मधुच्छंदऋषिरेन्द्रे देवता गायत्री छंदः
 इंद्रवाहने विनियोगः उं इंद्रो वि श्वतस्यारिहवामहे जनेभ्यः जनेभ्यश्चरुमाकमस्तु केवलः इंद्रइहागच्छत्यावाह्य

पूजयेत् ॥ आग्निदत्ताभिती . काप्योत्रमेधातिथिर्ऋषिरग्निर्देवता . गायत्रीछन्दः . अग्न्यावाहनेविनियोगः . आग्नि-
 दूतं वृणीमहे होतारं विश्वेदं संप्रस्य यज्ञस्य क्रतुः आग्निः . अग्ने इहागच्छ . यमाय सोममित्यस्य यमऋषिर्भूमो देवता .
 त्रिष्टुभ्यः यमावाहने विनियोगः . यमाय सोमस्तु तयमाय जुहता हविः . यमं ह यज्ञौ गच्छत्यग्निः प्रकृत . यम इहा-
 गच्छ . मोपुण्ड्रस्य यमगौरकप्योऋषिर्ऋषिर्देवता . गायत्रीछन्दः . त्रिर्ऋत्यावाहने विनियोगः . मोपुण्ड्रपरा-
 परातिर्ऋतिर्ऋणावधात्पदीद्विष्णुधासह . निर्ऋते इहागच्छ . तव्यायामीत्यस्य शुर्कऋषिः वरुणो देवता . त्रिष्टुभ्यः
 वरुणावाहने विनियोगः . तव्यायामिन्द्रह्यणा वंदमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भूः अहेदमानो वरुणो हवायुरुसंस्तमा-
 तज्जायुः प्रमोषीः वरुण इहागच्छ . तववायो मंत्रस्य विश्वपांगिरसऋषिर्वायुर्देवता . गायत्रीछन्दः . वायोरावा-
 हने विनियोगः ॥ तववायोऋषरस्य तैत्वयर्जामातुरद्भुतः . श्रवास्यावृणीमहे . वायो इहागच्छ . आप्यायस्वति
 गौतमऋषिः सोमो देवता . गायत्रीछन्दः . सोमावाहने विनियोगः . आप्यायस्वसमेतुते विश्वतः . सोमवृष्यं भवात्ता-
 जस्यसंगये . सोम इहागच्छ . तमीशानमिति गौतमऋषिर्ऋषिर्ऋषिर्देवता . जगतीछन्दः . ईशानावाहने विनियो-
 गः . तमीशानं जगतरस्य पुरपति . धियां चिन्मवसेहूमे हवयं . पूषानो यथा वेधसामशब्दधे . रक्षितापायुरद्वयः
 स्वस्तये . भो ईशान इहागच्छ मम पूजां गृह्याण . एवं समस्तलोकपालानामासनादि पूजां कुर्यात् . ततो नादिकेशागण-
 शपूजनं च पंचोपचारैः . कुर्यादिति प्रथम वर्षे . द्वितीयादौ तु . तिथ्यादिसंकीर्त्यममसकलाभीष्टसिद्धयर्थं . केदार-
 गौरीव्रततत्पूजनमहं करिष्ये . ततो ध्यानपठेत . त्रिलोचनं चतुर्बाहुं चंद्रार्धकृतशेखरं . गौर्यालिङ्गितवामांगं च
 भोपरिसंस्थितम् . १ गौरीसहिताय केदाराय नमो ध्यानयुक्तं पुष्पं समर्पयामिनमः ॥ सहस्रशीर्षा पुरुष . आगच्छ
 देवदेवेश उभयासाहितप्रभो . केदारनामकस्वामिन्सर्वकामफलप्रदः आवाहनं . पुरुष एवेदमिति सिद्धान्तानामिदं दिव्यं

तसकांचनसद्विभं ददामितेभवानीशसंसारार्णवतारक गौरीसहितायकेदारायनमः आसनं । एतावानुरथेति
 गांगजलसमानीतंसुवर्णकलशेषुतं पाद्यं गृहाण देवेश सर्वदेवनमस्कृत इति पाद्यं । त्रिपादूर्ध्वं मंदाकिन्याः स
 मानीतंसुशीतलभिदंजलं मयोपपादिते देवगृहाणाचमनीयकं इत्याचमनं । ततो विराडजायत अर्धगृहा
 ण देवेश गंधपुष्पाक्षतैर्पुतं मुकारत्नादिसंयुक्तं कृपया जगदीश्वर इत्यर्ध्वं । यत्पुरुषेण ज्ञानं पंचामृतैः सुभ्य
 विधाय सुसमन्वितं मया दत्तं गृहाणे श सर्वकामफलप्रद इति पंचामृतज्ञानं । आप्यायस्वेत्यादि वेदोक्तमंत्रैः
 पंचब्रह्मादिभिर्मंत्रै रर्चतं जान्हवीजलं ममोपरिकृपां कृत्वा गृहाण परमेश्वर इति शुद्धोदकज्ञानं । तं यज्ञमिति मृदुसूं
 क्ष्माणि वस्त्राणि दुकूलानि मया प्रभो आनीतानि त्वर्धतु गृहाण सुरसत्तम इति वस्त्रं । तस्माद्यज्ञात् संभृतं कर्पासकृत
 तंतूनसंयुक्तं विधिना ततः भस्मात्त्वर्धमानीतं गृहाण सुरसत्तम इति यज्ञोपवीतं । अनर्ध्वहंससंयुक्तं मुक्तामणि
 विभूषितं । अनर्ध्वभरणं दिव्यं गृहाण परमेश्वर इत्याभरणं । तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋच सामानिः श्रीगांगारुद्र
 पूरं कुम्भेन समन्वितं कस्तूरीचदनाढ्यं च गंधतोषितमीश्वर इति चंदनं । तस्माद्भवा- अक्षतान्धवलान्देवशा
 लितं दुलसंभवान् गृहाण पार्वतीनाथ कृपया परमेश्वर इत्यक्षतं । तं यज्ञमिति कमलं सेवती पुष्पं विल्वपत्राणि
 शंकर मयार्पितानि तेनाथ गृहाण सुरसत्तम इति पुष्पं । अथांशपूजा- शंभवेनमः पादौ पूजयामि शिवाय नमः
 गुरुफौ- पूजयामि रुद्राय नमः जानुनी पूजयामि भीमाय नमः जंघे पूजयामि अभीष्टदायिने नमः ऊरुपू
 जयामि सर्वज्ञाय नमः कटिपूजयामि पशुपतेय नमः नाभिपूजयामि उमापतेय नमः हृदयपूजयामि नीलकंठाय नमः
 कंठपूजयामि सर्वास्त्रधारिणे नमः मूर्धानं पूजयामि सदाशिवाय नमः सर्वांगपूजयामि तत्पुरुषं व्यदधुः द
 शांगं गुरुगुलं धूपं कालागुरुसमन्वितं धूपं गृहाण देवेश मनःशोकविनाशन- धूपं ब्राह्मणोऽस्य- गोघृतेन संसाधुं कं

कार्पासकृतवर्तिकं दीपाथैरमयादत्तंवाह्निर्पोजितंप्रभो इतिदीपं चंद्रभासनसः शर्कराघृतसंयुक्तं कर्पूरं
 मन्वितं मयानिवेदितं देवतैर्देवं प्रतियह्यतां इति नैवेद्यं नाभ्या आसीत् इदं फलं मया देवस्थापितं पुरतरत्न
 तेन मे सुकलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि इति फलं सप्तारभ्यासन् दक्षिणार्थं तु यत्नेन सुवर्णरजतव्रजं मयानि
 वेदितं तु भ्यं व्रतसाहस्ये हेतवे इति दक्षिणा नानारत्नसमायुक्तानाचित्रोपशोभितं मयानिवेदितं भक्त्या श्राद्धं
 कंप्रतियह्यतां इति नीराजनं प्रदक्षिणा नमः केदारदेवाय नमस्ते शूलपाणये नमः सर्वात्मने तु भ्यं भक्तानां वाञ्छित
 प्रदत्तं इति नमस्कारः । श्रद्धानाञ्जानतो वापि यद्गतं तु मया कृतं न्यूनातिरिक्तत्सर्वसंपूर्णं कुरु शंकर इति प्रार्थ
 ना । नदीश्वराय यवान्दत्त्वा वंदीश्वराय तंडुलान्दद्यात् । व्रतं करोमि देवेश त्वद्भक्तस्त्वत्परायणः शौरीकेदारभवतु स
 मास्तत्वत्प्रसादतः डोरकबंधनं श्रावार्थपूजनं उद्यापनदानमंत्रश्च ॥ शतपुरिकयोपेतान् फलतांबूलमिश्रितान्
 उद्यापनं गृहाण त्वेकेदारवरदोभव नमस्ते देव देवेश नमस्ते जगतांपते गौरिपते नमस्तु भ्यं त्राहि मां परमेश्वर इति क्ष
 मापनं । इति गौरीकेदारव्रतपूजनं श्रयकथा । पुरातु ऋषयः सर्वे नैमिषारण्यवासीनः शौनकाद्यामहात्मानः स
 र्वेशास्त्रविशारदाः तीर्थयात्राप्रसंगे नगंगाद्वारमुपागमन् तत्रास्ताः कृतजपा विधिवद्दक्षिणाददुः ॥ यावत्सुखेप
 विष्टास्तेहर्षनिर्भरमानसाः श्वदूरददशुस्तत्रसूतंशास्त्रार्थकोविदं ददर्शसोपितांस्तत्रऋषीन्विगतकल्मषान् न
 नामदंडवद्भक्त्यातैश्चापिपरिपूजितः तेवचक्रुस्तथातिथ्यकुशलप्रश्नमेवच मुखोपविष्टं तं सूतं प्रपच्छुरिदमादरात्
 ऋषय ऊचुः सूतसूतमहाप्राज्ञा चिरदृष्टोऽस्मि सुव्रत करिंमस्तीर्थयात्रादेशे कालोपविहितस्त्वया त्वहर्शनेनातिस्ौर्यं
 प्राप्तं हि परमं महत् किंचिद्विज्ञसुमिच्छामस्तच्छृणुष्वमहामते त्वयोकाविधिधार्मास्तथानानाविधाः कथाः ज्ञेया
 निचविधिनाणिमतोरुथकराणि च इदानीं वदनः स्मृतं व्रतं परमपावनं यत्कृत्वा सर्वासिद्धिः स्यान्नराणां वाञ्छितप्रदा

सूत उवाच साधुष्टमुनिवरात्रतद्व्यामहाहुतं ममापिकथितं हर्षाजायते नात्र संशयः
 अस्तिकदारणीरतिव्रतं परमुकामदं विष्णुनाकथितं लक्ष्मणैश्चैव शिष्यैश्चैव च ऋषय ऊचुः केन प्रकारेण नमः
 व्याधिधानं तस्य कोटशः देवतायाचपूज्यास्यात्सर्वविरतरति। वद सुत उवाच आध्रदेशपुराकथि
 श्रद्धिप्रोभुच्छास्त्रकोविदः नाम्नाभारुकरशर्मतिरिच कर्मपरिनिष्ठितः
 आकिचिनोपसहस्रतः कुटुंबपरिपालयन् सत्यव्रतीति तस्य आश्रयापरमशोभना
 कन्याद्वयमु तश्चकश्चद्रशर्मतिविश्रुतः कमलाधिमलत्राचेति नामनीति तयोः
 एक त्रकदाचिचहृनयात इध नाधृतपाधनाः असत्या चवनतस्मिन्कडित्याचपरस्परं ।
 तावत्सैर्गणिकोवायुरतयो रंतिकमागमत् । कुतोपवायुरायाति चितयंत्यो पुनः पुनः
 प्रयातेतनमगोणायवोत्पवस्सचानिलः ददृशातगणेशं वैपूरताद्वारपालकं गणेशोपितद।
 ग्राहवचनं द्विजकन्यक व नमेन

वासुरमानवैः विशेषतो महेशेन देव्याचापि सुरक्षितं अतः परं न गतव्यमीश्वराज्ञाबलीयसी
 न्यमाद्रभ्यते मया देव्यै देवाय च मया युवाभ्यामागतं त्विति गणेशोपितदा गन्धामात्रे सर्वान्युवे
 वाक्यगणेशस्य देवा प्राह गिरेः सुता गच्छानयद्विजसुतपश्यताममपूजनं इति श्रुत्वा गणेशेन ग
 णभारेण कंदमूलफलादिना शरीराच्छादनं च वतया किंचिददृश्यते कोपीनमात्रमव
 श्यते गृहीत्वा ज्ञानात्तरंतिकमागमन् देव्यापि दृष्टं तद्युग्ममादिनिक्षुधात्तरं एतस्मिन्न
 भलक्षणे चक्राते दंडमन्मसौ प्रणामं चोचतुस्तथा कन्ये ऊचतुः मातः कमलपत्राक्षिकामिदं क्रियते
 गन्धैः सर्वज्ञासिनसंशयः श्रव्येनोसफलं जन्मजीवितं च सुजीवितं देवित्वहृशनाद्वेषन्योतापित
 ाकमरितकाचिजगन्मये पार्वत्युवाच व्रतं केदारगोठ्यास्वयं क्रियते ऽयमया शुभं य
 लभ्यते सर्वसिद्धयः इदं साक्षात् महेशेन कथितं कथयामम यस्मिन्कृते सर्वसिद्धिस्तदिदं क्रियते मया

कन्येऽचतु वदमात कथंकार्षंभ्रतंपरमपादनं कस्मिन्दिनेश्वामासेदेवतांकांपूजयेत् देव्युवाच आश्वि
 नस्व्यासितेप्रेनेत्रभावास्वायदाभवेत् तस्यांब्रतानिदंकार्थयथोक्तंशंभुनापुरा प्रथमेदेवदाकार्थतद्दामितपो
 धने कृत्वाकार्पाससूत्राणिदशैवचप्रयत्नतः कृतानिचकुमार्थाथप्रक्षाल्यविमलोदकैः तत्संख्ययाथपत्राणिक्रम
 कस्यफलानिच तत्संख्यायास्तपूजाश्र्वकर्तव्यावैप्रयत्नतःनानाविधानिपुण्याणिक्रतुकालोद्भवानिच सूर्पवंशम
 यंचैकसोभायद्द्वयसंयुतं श्लक्ष्णमेकनारिकेलनैवयंकालसंभवं एवंसंभृत्यसंभारान्ततपूजांसमाचरेत् सौ
 वर्णाप्रतिमाकार्याशिवस्यांविकयासह तस्यांप्रेसूत्रदशकंविन्यसेच्चसुशोभनं पूजनंविधिवत्कार्थधूपदीपादि
 भि क्रमात् दक्षिणांचयथाशस्त्याद्वाद्देवस्यतुष्टये विप्र पुरुपसूक्तेनपूजयेत्स्त्रीपुराणैः एवंसंपूज्यविधिवद्भो
 जयेद्द्विजदंपती सापूजानैवकरयापिदद्याद्विप्रायदक्षिणानैवेधंस्वयमश्रीयात्तंवलंचविशेषतः वर्षमभ्येकार्थ
 सिद्धिर्नैवत्स्ववनसंशय वर्षेद्वितीयेतत्सर्वाद्द्विजायप्रतिपादयेत् एकविंशतिसूत्राणिसपर्णानिफलानिच अपूपा
 श्र्वकर्तव्याएकविंशतिसंख्यया विधिनानेनकर्तव्यंभ्रतंपरमपावनं सूतलवाच इति श्रुत्वावचोद्व्यास्तक
 न्येशुभलक्षणे यथाचतुर्दंतदेव्याभक्त्यापरमयामुदा तथेत्युक्तादादेवीकारुण्यहृत्मानसा ददौतयोर्विधाने
 नयथोक्तंशूलपाणिनं न्यप्रोधसूक्ष्ममूलानिफलानिचटलानिच आनीयसत्वरंतत्रत्येकदशसंख्यया अपूपा
 श्र्वफलान्यत्रमृण्मयाःशुभलक्षणाः माल्याभावेदहत्याश्र्वभुसुमैःपूजनंकृतं कुसुमानिकिसराणितेपांचैवाक्षतास्तथा
 एवंसंपूज्यविधिवद्भैरीपुनरुवाचते वक्ष्यतांस्वकुरेसूत्रनैवत्याज्यंकदाचन इममिधनभारंचकंदमूलफलानिच षु
 हित्वागन्धतांसर्वपश्चाद्वैविलोकयेत् तथेत्युक्ताचतेकन्येप्रयातेस्वयंहृदप्रति तत्सर्वांब्रतसामर्थ्याद्विष्यसमभव
 तदा अपूपाश्र्वसंजाताटिव्याःपद्मसंसुताः तानिसर्वाणिवासांसिक्षणात्कौशेयतांपयुः सएवैधनम्भारंस्तरुत्वर्यर्ण

कन्येऽद्यतु वदमातः कथंकार्थं व्रतं परमपावनं कस्मिन्दिने श्रवणमासि देवतां प्रापूजयेत् देव्युवाच श्राद्धि
 नस्यासितेषु श्रमावास्यायादाभावेत् तस्यां व्रतामिदं कार्थं यथोक्तं शंभुना पुरा प्रथमे वदेयदा कार्थं तद्वदामि तपो
 धने कृत्वा कार्पाससूत्राणि दशैव च प्रयत्नतः कृतानि च कुमार्याथ प्रक्षाल्य विमलोदकैः तत्संख्ययाथ प्रजाणि क्रम
 कस्य फलानि च तत्संख्यायाह्य पूजाश्रवणं व्यावै प्रयत्नतः नानाविधानि पुण्याणि ऋतुकालोद्भवानि च सूर्पवंशम
 यथैकसो भाग्यद्रव्यसंयुतं श्लक्ष्णमेकं नारिकेलं वैद्यकालसंभवं एवं संपृथ्व्यसंभारान् तत् पूजांसमाचरेत् सौ
 वर्णां प्रातिमाकार्थ्या शिवस्यां विवकया सह तस्यां प्रसूत्रदशकं विन्यसेच्च सशोभनं पूजनं विधिवत्कार्थं धूपदीपादि
 भिः क्रमात् दक्षिणां च यथाशक्त्या दद्याद्देवस्य तुष्टये विप्र पुरुषसूक्तेन पूजयेत्स्त्रीपुत्राण्यैः एवं संपूज्य विधिवद्भो
 जयेद्द्विजदं पती सा पूजानैव कस्यापि दद्याद्द्विप्राय दक्षिणानैव चं स्वयमश्रीयातां बूलं च विशेषतः वर्षमभ्येकार्थं
 सिद्धिर्भवत्येव न संशय वर्षे द्वितीये तत्सर्वां द्विजाय प्रतिपादयेत् एकार्थं शतिसूत्राणिसपण्यानि फलानि च श्रुपूपा
 श्रवणं कर्त्तव्या एका विंशति संख्यया विधिनानेन कर्त्तव्यं व्रतं परमपावनं सूत उवाच इति श्रुत्वा वचो देव्या स्तैक
 न्ये शुभलक्षणे यथा चतुर्दशैतदेव्या भक्त्या परमया मुदा तथैत्युक्त्वा तददेवी कारुण्यहृतमानसा ददौ तपोविधाने
 न्ययोक्तं गूलपाणिनं न्यप्रोधसूक्ष्ममूलानि फलानि च दलानि च आनीय सत्वरं तत्र प्रत्येकं दश संख्यया श्रुपूपा
 श्रफला न्यत्र सुगमयाः शुभलक्षणाः मालया भावे देहं त्यांश्च सुमैः पूजनं कृतं कुसुमानां केसरानि तेषां चैवाक्षतास्तथा
 एवं संपूज्य विधिवद्भो रोपुन रुदाचरेत् वध्यतांस्वकरे सुजेनैव त्याज्यं कदाचन इममिधनभारं चकंदमूल फलानि च य
 हीत्वा गान्धतासर्वेषु श्राद्धे विवलोकेयत् तथैत्युक्त्वा च तैकन्ये प्रयाते स्वयं गृहं प्रति तत्सर्वं व्रतसामर्थ्याद्दिव्यसमभव
 तदा श्रुपूपाश्रवणं सजाता दिव्याः पद्मसंयुताः तानिसर्वाणि वासांसि क्षणात्कौशेयतां ययुः सपर्वधनभारस्तुत्स्वर्ण

सूत उवाच साधुष्टुमनिवरावर्तद्वयामहाहुतं ममापि कथितं हर्षो जायते नात्र संशयः श्रितिकेदारगौरातिवतं
परमकामदं विष्णुना काथितं लक्ष्मणैश्च यथा शक्यते यैव च ऋषय ऊचुः केन न काशिनस्य न्यविधानतस्य केदृशं देवता
काचपूज्यास्यास्तत्रैवितरते। वद सुत उवाच आश्रितेशपुराकश्रिदशो भूच्छास्त्रकावितं नात्ताभास्करशर्मतिस्व
कर्मपरिनिष्ठितः आकिचिनोपसङ्गतं कटुवृषिपाल्यन् सत्यवतीवितस्यासीद्गार्थापरमशाभना कन्याह्वयसु
तश्रेकश्चद्रशर्मतिविश्रुतः कमलाविमलाचितानामनीतितये। पृथक् तदकटाचिह्नयात इध नार्थतपोधनाः श्रयत्या
चवनतरस्मिन्कटित्यैवपरस्परम् । तावत्सौगाधिकावायुस्तयोस्तिकमागमत् । कृतायं वयुरयाता चैतयं त्योपुनः पुनः
प्रयाततेनभागाणायवोत्पन्नसमानिलः दृशते गणेशवैपूरत्तद्वारपालकं गणेशोपिततः। प्राह वचनं द्विजकन्यके व
नमेतद्विलम्बं सदेवासुरमानवै विशे शतोमहेशेन देव्याचापि मुरक्षितं श्रुतः परं न गतं त्वयसी श्रयः। ज्ञावलायसी
स्थायितां तावदत्रैव नियमद्वन्वयेतमथा देव्यै देवाय च भयायुवाभ्यामागतं त्विति गणेशोपिततः। ज्ञावलायसी
दयत् श्रुत्वा वाक्यं गणेशस्य देवी प्राह गिरे सुता गच्छानयद्विजसुतपश्यताममपूजनं इति श्रुत्वा गणेशानां
च्छतां द्विजकन्यके सहैव धनभारेण कंदमूलफलादिना शरीराच्छादनं चैव तयो किचिद्वदश्यते कोपीनभात्रभेव
सीत्केवलं गृह्यगुप्तये तथैव ते गृहीत्वा ज्ञानानुरतिकमाणामम् देव्यापि पटुपदुग्मममतिदनिक्षुधातुरं एतास्मिन्न
तरे चैव तकन्ये शुभलक्षणै चक्रातदं द्रुमदूमाश्रणाम्योचतुस्तथा कन्ये ऊचतुः मातः कमल्पत्राशिकामिदं क्रियत
त्वया कृपया वद देवेशि सर्वज्ञासिनसंशयः श्रय नोसफलं जन्मजीवितं च सुजीवितं देवित्वे ह शैना देवधन्योत्तौपित
शैचनौ नखातुं शक्तिरस्माकमस्ति काचिज्जगन्मये पार्वत्युवाच व्रतं केदारगौर्यास्यं क्रियते ऽद्युभयाशुभं य
स्यानुष्ठानमात्रेण लभ्यते सर्वसिद्धयः इदं साक्षात्महेशेन कथितं कृपयामम यास्मिन्कृते सर्वसिद्धिस्तदिदं क्रियते मया

कथं ऊचतुः वदमातः कथं कार्यं द्रतं परमपावनं कस्मिन्दिने शवामासे देवतां प्रापूजयेत् देव्युवाच आश्वि
 नस्यासि पेशेभ्यमावास्या वदा भवेत् तस्यां द्रतं निदं कार्यं यथोक्तं शंभुना पुरा प्रथमे देयदा कार्यं तद्वदामि तपो
 धने कृत्वा कार्पाससूत्राणि दशैव च प्रयत्नतः कृतानि च कुमारार्थाथ प्रशाल्या विमलोदकैः तत्संख्ययाथ प्रजाणि क्रमु
 कस्य फलानि च तत्संख्यायाह्यपूजाश्च कर्तव्या वै प्रयत्नतः नानाविधानि पुण्याणि ऋतुकालोद्भवानि च सूर्यवंशम
 पंचैकसौभाग्यं व्यवस्युतं श्लक्ष्णमेकं नारिकेलं नैवं च कालसंभवं एवं संप्रत्यसंभारान्ततः पूजांसमाचरेत् सौ
 वर्णा प्रतिमाकार्यार्थां शिवस्यां विवकया सह तस्यां प्रसूत्रदशकं विन्ध्यसे च सुशोभनं पूजनं विधिवत्कार्यं धूपदीपादि
 भिः क्रमात् दक्षिणां च यथाशक्त्या दद्याद्देवस्य तुष्टये विप्रः पुरुषसूक्तेन पूजयेत्स्त्रीपुराणैः एवं संपूज्य विधिवद्भ्री
 जयेत् द्विजदंपती सा पूजानैव कस्यापि दद्याद्द्विप्राय दक्षिणां नैवं च त्वयमश्रीयात्तां वृंलं च विशेषतः वर्षमध्यकार्य
 सिद्धिर्भवत्येव न संशयः वर्षे द्वितीये तत्सर्वं द्विजाय प्रतिपादयेत् एकवैशाति सूत्राणि सपुण्यानि फलानि च अप्रुपा
 श्यवकर्तव्या एकविंशति संख्यया विधिनानेन कर्तव्यं द्रतं परमपावनं सूतववाच इति श्रुत्वा तच्चो देव्या स्ते क
 ये शुभलक्षणे यथाचतुर्वर्तदेव्या भक्त्या परमया मुदा तथेत्युक्त्वा तदा देवी कारुण्यहृतमानसा ददौ तयो वैधाने
 न यथा केशरूपाणि न न्यग्रोधसूक्ष्ममूलानि फलानि च दत्तानि च आनीय सत्वरं तत्र प्रत्येकं दश संख्यया अप्रुपा
 न्यग्रोधसूक्ष्ममयाः शुभलक्षणाः मात्या भवेत् हत्वा श्वरुसुमैः पूजनं कृतं कुसुमानि केशराणि तेषां चैवाक्षतारस्तथा
 श्वरुशुभ्रधाना विधत्ते शीघ्रमस्तथा भवेत् वध्यातां स्वकरैः सूत्रैः नैव त्वया ज्यं कदाचन इममिंधनभारं च कंदमूलफलानि च गृ
 ह्णात्वा भाग्यवतां प्रशास्येति लोकधेत् तथेत्युक्त्वा चतुः प्रयाति स्वयं गृहं प्रति तत्सर्वं द्रतसामर्थ्यां द्विव्यसमभवं
 च अप्रुपाश्वरीनां तादृश्याः प्रशस्युताः तानि सर्वाणि वासां सिक्षात्कारैः शेषतः ययुः स एवै धनभारं स्तु स्वर्ण

भारस्तदाभवत् मात्रादृष्टुतस्सर्वहार्षिताविस्मितामवतं माताप्रोवाचतकन्याकामदमात्स्यपूर्ववत् । कथताकडुत्पत्त
 युवाभ्यां कृतपः कृतं इतिमातुर्वचः श्रुत्वा तैकन्ये प्रोचतुस्तदा कन्ये ऊचतुः नजसंनहुतां किञ्चैवाकिंचितपः कृतं भवानी
 शंकरौ विद्वानान्यदेवं कदाचन ताभ्यां दं व्रतमिदं प्रसन्नाभ्यां मनोरमं तेनाभूत्सर्वसपातिरिच्यं मातर्नसंशयः त्वम
 प्यं वव्रतामिदं कुरुष्वद्यतमानसा सूतज्वाच तंदासत्वं व्रताचक्रे व्रतकन्योपदाशैवं तथैव तत्कुलं जातंधनधान्यसमी
 कुलं अथैकन्येकजाते विवाहार्थं यथोचिते राजानो द्वौसंमायातौ पंधाकरसुधाकरौ दक्षिणापतिरेकश्च उत्तरे शस्त
 थापरा । हाभ्यां कन्याद्वयं दं व्रतस्यास्य प्रभावतः पंधाकरैण कंमलानीतास्वसदनं प्राति सुधाकरेणाविमलाप्राप्ताती
 वसुसंश्रमत् ताभ्यां तत्क्रियते नित्यं व्रतं परमभाकितः एकदातूपविष्टासास्वयं ह्येस्त्री गणैर्धुता स्त्रीभिरताभिरत्र
 दृष्टं तद्वस्ते तत्सुडोरकं ताज्युः किमिदं भद्रे डोरकस्याविभूषणं किं तेन संतिरौक्यमाणिभूषणानि श्रुचिरिस्मते नाना
 विधानिरत्नानि च ह्येहै किल सुंदरि आकर्षयस्य व्रतयास्त्रीभिररीरितमाशुतत् निष्कारस्य सूत्रं तद्वैवाङ्गाविनोर्थस्य
 गौरवात् नैव चास्य फलं पुंय कदाचिददृश्यते पुरा संस्य व्रतायास्तद्ग्राण्यं क्षणान्तस्थीणतां ययौ यथा पूर्वमभूत्सर्वं भा
 न्ये विलयतांगते शाकवह्नी फलैर्नित्यं क्रियते भोजनादिकं अथ भोक्तुं यदानैवाकिंचित्सासुतमव्रवीत् भगिन्यो
 तेषं द्रशर्मन्वते तैर्दृष्टे पतेर्येहे तयोः समीपंगत्वाच किंचिद्द्रशयार्थमानय मातुर्वचनमाकर्ण्य चंद्रशर्मा द्विजोत्तमः प
 द्वाकरस्य नृपतेर्नगरं प्रथमं ययौ भगिनी कमलापयत्रवती तेषां दिवता सतत्रगारमासाद्य नदीतीरे बहिःस्थितः दारय
 स्तुतस्यानार्यमार्गताः शतशस्तदा तंचदासी गणं दृष्ट्वा प्रत्युवाच द्विजर्षभः शुष्माकरं स्वामिनीयास्ति ममसा भगिनी शु
 भा श्वाताहं चंद्रशर्मा तिरस्तस्याश्रयं निवेद्यतां तास्तु तस्यां पूर्वांस्तु चक्रुर्नानाविधं तदा श्वातत्वेनैव योभयोसि पश्य
 वैभवमात्स्यनः तन्मध्यैचाभवत्येकाशुभा चारा सुलक्षणा द्विजवर्षमहभागतवाद्देशं व्रवीन्म्यहं सासमागान्यतस्सर्व

निरूपितार्थानां सद्यः प्रत्ययकारकं सूत्रतवाच इदं केनापि न ज्ञातं विना शंभुं मुनीश्वराः शंभुना विष्णवेदं तरमा
 यं विष्णुना र्षितं लक्ष्म्या च दत्तमिन्द्राण्यै इन्द्राण्या ददुःखीकृतं तदारभ्य ब्रतमिदं क्रियते मानदं भुवि यस्या राधनमत्रे
 ण प्राप्यने सर्वसिद्धयः भूमौ ब्रतानि च न्यानि सति माना विधाति च, परमेतस्य सर्वाणिकलानां हीति पोडशा इति
 पूर्वमया द्रुपु राणे पुनि पुंगवाः तदा वा कथितं विज्ञाः किमन्यच्छ्रेतुमिच्छय ॥ इति पाद्विकेदारगौरव्रतम् अन्य
 दप्युक्तं भविष्योत्तरे ॥ यो यादृशे भगवते नातिष्ठत्स्य स्यं युधिष्ठिर हर्षदैन्यादिरूपेण तस्य वर्षं प्रयाति हि रुदिते रोद
 नं वर्षं हृष्टे वर्षं प्रहृष्टयति भुके भोगो भवेद्धर्मस्वये स्वस्थं भविष्यति तस्मात्प्रहृष्टे रतुष्टे शक्यं तव्या कौमुदीनरैः वर्षा
 दीदानवीचे यं तिथिः प्रैत्री युधिष्ठिर अन्यच्च तत्रैव । यथा तं समये राज्ञा तो पणियाः सुहजनाः सुवासिनी श्वोदेया
 निवस्य ण्या भरणानि च सद्गोवै नैव संतोष्या भोजने न द्विजोत्तमाः भोजयेत्पूजयेद्दत्तै रत पुरवित्यासिनीः स्वजा
 ति शनितास्तोष्या दानेन च तथा द्विजाः वस्त्रैस्तान्बलदानैश्च नैवैः कुसुमैः शुभैः स्वनामाकैः स्वयं राजा तोपयेत्स्व
 जनान्दृशक् तया गणाधिपत्यां श्रतथा मद्दानं भट्टात्तरानं वृषभान्माहिषांश्चैव युद्धमानान्तरैः सह गजान् श्वान् श्वयो
 श्वान् च पदातीन् समलंकरान् मन्थारुहः स्वयं परयेन्नटनं कचारणान् कुदापयेत्तत्रासयेच्च गोमाहिष्यादिकं तथा वृषा
 न्यर्षां पर्येदो भिरुकि प्रत्युकि वादिभिरिति । अस्यां संक्षेपकृत्यं नारदीये ॥ ऊर्जा न्यायादिपदानं देवान् गारयहे पुच नद्या
 रामतंडाने पुत्रैश्च गोष्ठापणे पुच समर्चनं तथा लक्ष्म्याः स्वर्णै रौष्यकं ताकृतैः द्यूतं च वर्षफलदं जये वापि पुराजये गवांपुजा
 त्रविहितान्शुगांध्या नुरजनैः पायसाद्यन्नदानैश्च नभस्कारं प्रदक्षिणैः श्रयदीपावलीकथाभविष्योत्तरे श्रीकृष्ण उवाच
 पुरावालयरूपेण याचयेत्वा त्विमांशरामं वले र्येज्ञे हरिः सर्वज्ञा तवान् विक्रमैश्चिभि इन्द्राय दत्तवान् राज्यां चालपाताल
 वासितां कृत्वा दैत्यपते र्षधमहे रारं प्रनर्त्तप एक एवाहि भोगार्थं वली राजेभि र्भवेचितः रहस्यं हि ते देवते कथयामि

नरोत्तम कात्तिकेकृष्णपक्षस्य पंचदश्यां निशागमे यथेष्टचेष्टादैत्यानां राज्यं तेषां महितले युधिष्ठिर उवाच ॥
विशेषेण हृषीकेशकौमुदीवदमेप्रभो किमर्थं दियतेदानं तस्यां कादेवता भवेत् किंच तेषां भवेद्देयं केन्येदि यं जनार्दन
ग्रहर्षः कोऽत्र निर्दिष्टः क्रीडाकाव्यप्रकीर्तता श्रीकृष्ण उवाच ॥ कात्तिकेकृष्णपक्षे तु चतुर्दश्यां विनोदये श्रवश्य
मेव कर्तव्यं स्नानं नरकभीरुभिः श्रपामार्गस्य पञ्चाणि भ्रामयेन्मस्तकोपरि ततश्चतुर्णकार्थ्यधर्मराजस्य ना
मभिः यमायधर्मराजाय मृत्यवे चांतकाय च नरकाय प्रदातव्यो दीपः संपूज्य देवताः ततः प्रदोषसमये दीपान्दद्या
न्मनोरमान् । ब्रह्मविष्णुशिवादीनां भवनेषु विशेषतः कूटगुरेषु चैषु सभासु च न दीपुच तडागोद्यानवापीषु
प्रतोलानिष्कुटेषु सिद्धार्थबुद्ध्याचामुंडाभैरावाय तनेषु च मंदुरासु विविकासु हस्तिशालासु चैवाहि एवंप्रभातस
मयेत्यसमावास्यां नराधिप स्नात्वा देवान्पिष्टन्मस्त्यासंपूज्याथ प्रणम्य च क्वात्तुपार्वणं श्राद्धं दिक्षीरघृतादिभिः
भोज्यैर्नानाविधैर्व्रान्भोजयित्वा क्षमाप्य च ततोपराह्णसमये योष्येन्नगरे नृपः श्राधराज्यं ब्रह्मैर्लोकैषथेष्टेष्टता
मिति लोकश्रापिपुरे ह्येसुधाधवलितानिरे दक्षचंदनमालाद्यैश्चात्तैचष्टहेभ्यहे द्यूतपानरतोद्भिकनरनारी
मनोहरे नृत्ववादिन्नसंघुष्टसंप्रज्वलितदीपके श्रन्योन्यप्रीतिसहृद्वत्तालकरेजने तांबूलहृद्वदनेकुंकुमक्षो
दचार्यते दूकूलपटनेपथ्यस्वर्णमार्णिकथभूपति युवतीजनसंकीर्णं दीपोज्वलविहारिणि श्रद्धुताद्वासितांभो
श्रसंदाशैतकुतूहले दीपमालाकुलेरभ्येविध्वस्तध्यांतसंचये प्रदोषदोषरहिते ध्वस्तदोषागमे शुभे श्रायाः पूर्णमु
खाभिश्च कन्याभिः क्षिप्ततंडुले तीराजनं प्रकर्तव्यं दक्षशाखाखरशुदीपकैः ध्यान्यमानाततोमूर्द्धनि मनुजानां नुराधि
प योजनानामरक्षस्त्रीहर्षात्प्रचरते जनं दक्षशाखातदीपानानि श्रयाददर्शनाद्भवेत् तीराजनं तु तमसाः शोच्यते विजय
प्रदे तस्माज्जनेन कर्तव्यं रक्षोदोषमयावहं यात्राविहारसंचारे जमजीवोतिवादिभिः क्षुद्रोपसर्गारहितेषु राजकोपथयो

विभवे. सिद्धवृत्तसंवाधिमुहोमानुरंजिते. तत्रुर्धराजसमयेस्वयंराजाव्रजपुरं श्रवणकामिपुरं मयंप्रभ्यामेवशनेः
 शनः महतातर्षयोपणवलिर्हस्तदीपकैः हृदयोभायुतंपश्यन् कतरशुश्रुवकौर्जनौ तद्वदामिहदाश्रुधर्मवर्द्धिब्रवा
 र्मनः प्रभां बलिशान्यप्रसादं च ततस्वयमहमाव्रजेत्. स्वभावेतिशीघ्रतुजनेन्द्रिर्दालोच्चने. तावत्तगरनारीभिर्मंड
 डिडिचवादनैः निष्काल्यतेप्रहयाभिरलक्ष्मीः स्वयमहं गणता. ततः प्रवृद्धसकलेजनेजातमहोत्सवे. मास्वदेषिक
 हस्तेचस्नेहानिर्भरवत्सले. वेष्टयाविलासिनीसार्थस्वस्तिमंगलकारिणि. गृह्यात्प्रहद्वजतिवपादं प्रभ्रं प्रदाविति
 एकोद्धर्तनपुरेशुश्रुषणाकुले. द्विजाभिवादनपुरेशुखरागादिवादिनि. तदसुखासिनीभिश्चयनं दीपमानं यदच्छया
 तथाप्रभातसमये यथाहं मानयेज्जानात्. सद्भवेन वसंतोष्यदेवानस्त्वपुरुषद्विजान् इतरानन्नपानैर्वावाक्यदानेन प्रुडितान्
 विततावलदानैश्चयनैः सामंतपार्थिवान्. यदातिजगत्सलशान्भूयैवकटकदिभिः स्वनामक्रैः स्वयंराजातोपयेन्स्व
 जनानपथक् यथाहंतोपुपितातुततोमूढमृदाक्षरान्. द्युमान्महिषाश्चवयुष्यमानत्परैः सहगजानभ्यांशययोध्यांश्चप
 दानानसमलंकृतान् मंचारूढ. स्वयंपश्येन्नदनंतकचारणान्. उड्डीप्रयेन्नासुयैच्चगोमहिष्यादिकंततः द्युपानधर्षापे
 द्वाभिर्भुक्तिमत्युक्तिकावदेत् ततोपराहसमयेपूर्वस्यादिशिभारता. मार्गपालां प्रवध्रीयातुंगारतंभयपादप्रे. कुशकाशमर्षा
 दिव्यालंबकैर्बहुभिर्दुतां दीक्षित्वावाजिगजान्साद्वैयप्रन्नयेनोत्. गावोवृष्याश्चमाहिष्योमंडिताद्यटितोक्रटा. क्र
 त्हेमिद्विजद्रश्चशुह्वीयात्मर्गपालिकाराष्ट्रमेवतवाराजसहस्रेणशतेनच स्वशक्त्यपेक्षयावापिगृह्णीयाद्वास्यभोज
 नैः मातुःकुलपितृकुलमात्मानंसहबंधुभिः स्तारयुच्चसर्वतर्गगणालीदृढातिपुः. नीराजनंचतत्रैवकारैराज्ञोजय
 प्रदं मार्गपालीततोल्हष्ययंतुगावोगजाद्युपाः. राजानोराजपुत्राश्च ब्राह्मणाः शूद्रजातयः मार्गपालीसमुहंष्यन्ती
 रजःस्यात्सुखीतदा कृत्वैवसर्वभावैतराजोदस्यपुतर्वले. पूजाकर्षावृषःसाक्षाद्भूमिं लककृत्वे. बलिमास्तिरय

देव्यद्रवर्णकैः पंचरंगकैः । सर्वाभरणसंपन्नविध्यावस्थामहासितैः । कम्पाडवाणजंभारस्यमुरदात्तवसंपुतम् । संपु
 णहृदयदनीकरोटाककुंडलं । द्विभुजदंत्पराजानकारापित्वान्पुःस्वयं । गृहस्यमध्येशालयादस्वाध्यादिततोधिर्
 त्थात्तमंविजनेः । साधे संतुष्टोवादिभिरततः । कमलं कुमुदं पुष्पं कलशारककामलैः । गंधधूपान्ननैवेद्यैरक्षतैर्गुडपू
 पकैः । मन्थमांससुरालेह्यदीपमाल्योपहारकैः । मंत्राणानंतराजद्रसमन्त्रासंपुराहितैः । बलिराजनमस्तुभ्यंविचरान
 सुतत्रभोः भविव्यंद्रसुरारातेपूजेयप्रतिपद्यतां । एवंपूजान्तपुःस्वयारात्रौजाणराणततः । एतंकारयेत्येवशेषादि
 नटहृत्यकथनकैः । लोकश्रापिगृहस्थानिशाभ्यायांशुक्लतडलैः । यत्तु संस्थाप्यबलिराजानुफलं पुष्पैः प्रपूजयेत् ।
 बलिमुद्दिश्यदीप्यते । दानानिकुरुनंदत्तं । यानितान्यक्षयापयद्भुः । मयुदं संप्रदाशितं । यदस्यादीप्यतेदानं । स्वल्प
 वायद्विवावहुः । तदक्षयंभवेत्सर्वविष्णोः प्रीतिकरं परं । तं विष्णुनावसुधालंघ्यातुष्टुनवल्युपुन । उपकारकरं दत्तमसुरा
 णांमहोत्सवं । ततः प्रश्रुतिराजेंद्रप्रत्युत्साहोमुदीशुभा । सर्वापद्रवविद्रवांसर्वाविश्वविनाशिनी । लोकशोकहरीकान्या
 धनपुष्टिसुखावहा । कुशब्देनमहीज्ञियामुदीहर्षततोह्ययं । । धातुहौर्निगमज्ञैश्चतनैपाकोमुदीरस्यता । एकमेवमहो
 राजवर्षेवपैविशापते । दत्तदानवराजस्यचादर्शमिवभूतस्ते । यः करोतिनपोराष्ट्रेतस्यवृत्त्याधिभयंकृतः । कुतोवैरिभ
 यंतजानारितमृत्युकृतंभयं । सुभिर्क्षेमस्योरभयंसंपदांपुदमुत्तमं । नीरुजश्रजनाः सर्वसर्वापद्रववर्जिताः । कौमुदी
 करणाद्राजभवंतीहमहीतले । योयादशेनभावेनानिष्ठस्ययांधिष्टिर । हृषीकेश्यादिरूपेणतस्यवर्षंप्रयातिहि । रु
 दितेरेदंनवर्षहृदयवर्षप्रहृष्यति । भोगेभोक्तान्वेद्धर्षं । स्वस्थः स्वस्थोर्भवेदिति । तस्मात्प्रहृष्टैरतुष्टैश्चकर्तव्याकौमु
 दीनरैः । वैष्णवीदानवचेयंतियिः प्रोक्तायुधिष्टिर । उपशमितमेघनादं । प्रोहलितदशानंरामं । रामायणमिव
 सुभंगदीपदिनंहरतुवोदुरितं । कम्पाडवाणारस्यकुवलयसंपुंड्रश्रेथेनुपाम्बु । शरदिब्रह्मरिगतानिद्रं दीपदिनंहरतुवो

रितम् दीपोस्त्वज्जनितसर्वजनप्रसादं कुर्वति ये सुमतयो बालिरज्जुपूजां दानोपभोगसुखद्विधातानि वै बहर्षण
 द्विमिव पार्थिवयाति तेषां न शुक्रदोषो न सुरेज्यदोषस्तारारबलं च द्रबलनशुद्धं विवाहितायानवकन्यकायादीपोत्सवे
 सेद्धिकरः प्रवेशः ॥ इति श्रीभविष्येकर्तव्यं तथाहेमाद्रौ आदित्यपुराणे ॥ शंकरस्तुपुराच्युतंससर्जसुम
 गिहरं कार्तिकेशुक्लपक्षे तु प्रथमेह निसत्ववान् जितश्रशंकरस्तत्रजयं लभे च पार्वती अतीर्थशंकरो दुःखी उमा
 नेत्यसुखान्विता तस्माद्युतंप्रकर्तव्यंप्रभाते तत्रमानवीः तस्मिन् युते जयोपस्य तस्य संबत्सरजयः पराजये वि
 ष्णुतुल्यधनाशस्ततो भवेत् श्रोतव्यंगीतवाद्यादिस्वनुल्लिप्तैः स्वलंकृतैः दीपमालापरिक्षिप्ततथाधूपेन धूपितं दं
 प्रताभिश्च सहितैर्नयासाचभवेत्तिशा नववस्त्रैश्च संयोज्या द्विजसंबंधिबांधवा इति श्रानान्यदीपिकृत्यं तत्रैव ततः
 वृद्धसकले जने प्रासमहोत्सवे माल्यदीपिकहस्ते च स्नेहनिर्भरवत्सले वेद्ययाविलापिनी सार्धं स्वस्ति मंगलचारिणि
 ङ्गद्विद्वं व्रजति च पादान्भ्यंगप्रदायिनि पिष्टकोद्वर्त्तनपरे गुरुशुश्रूषणाकुले द्विजातिवंदनपरे सुखरात्र्यादिवादिनि
 भातसमये रक्षातोषणीयास्ततो जना सुवासिनीभ्यो देयानि वस्त्राण्याभरणानि च सद्भावैर्नैव संतोष्यादानेन च त
 जाः वस्त्रैस्तांबूलदानैश्च पुष्पकूर्पूरकुंकुमैः भोजयेत्पूजयेद्देवैरंतःपुरविलासिनीः ददाति जनसंघातान् प्रवेष्टुः
 णः शुभं स्नानां कर्त्तव्यं राजतोषयेत्स्वजनान् पृथक् तथा गाणाधिपत्यांश्च तथा मज्जान् भद्राभरान् दपमान्
 नान्परैः सह गजान् श्वयोधांश्च पदातीन्सुमलं कृत्वा न् मंचारूढः स्वयंपश्येन्नदन्तर्कचारणान्
 त्रगोमहिष्यादिकास्ततः दधान्येषां पयोद्रोभिरसुकिप्रसूकिवादिभिः । ततो पराहसमये पूर्वस्यां दिशि भा
 मार्गोत्तमप्रवक्षीयात्तं गस्तं भेषपादपे कुशकाशमर्षां द्विव्यालं च कौर्वाहुभिर्दत्तां दीक्षायित्वा राजान् श्वान् सर्ष
 वां वीरुषाः समाहिषामं द्वितापं दिकोत्कटाः । कृत्वा होमिद्विजैर्द्रस्तु वक्षीयात्स्यार्गपालिकां दुर्गामंत्रेण

होमस्तुघतेनाष्टोत्तरशतं । नमस्कृतं तत कथं न्यमूत्रेणानेन सुव्रत मार्गपालिनमस्तुभ्यं सर्वलोकनमोस्तुते विधे
 यैः पुत्रदासायैः पुनरोद्दिब्रजस्वभो नशिजनंचकर्त्तव्यतत्रवराष्ट्रवर्त्तन मार्गपालितलेनैवनेत्राणावागजाद्युपाः रा
 जानोरजपुत्राश्चक्राह्युपाः शूद्रजातयः भार्गपालिस्सुभ्रुहं ध्यनीसज स्य सुखान्विताः घोषादशेनभविनतिष्ठत्यस्यंयुधि
 ष्ठिर हर्षदैन्यादिरूपेणनस्यवर्षंप्रयातिहि रुदितेरदितिवर्षहृष्टेवर्षंप्रहृष्यति भुक्तौ भोक्ता भवेद्धर्षस्वस्थ स्वस्थेभ
 विष्यति । तस्मात्सुहृष्टैस्तुष्टैस्तु कर्त्तव्या कौमुदीनरैः वैष्णवीदजवीचेयं त्रिभिः पौत्रीयुधिष्ठिरैति ॥ इतिकार्त्तिकश
 ष्टशतिसप्तदश्यां कौमुदीमहोत्सवः कौमुदीमहोत्सव शकेनदिनह्वयेकार्यम् अशक्तेनैकदिने एव श्रथास्यानिर्णय इ
 यंचयलिपूजनेनोपूजनादौ च पूर्वविद्धाश्राया तथाचदह्वयम् ॥ श्रावणीदुर्भानवमीदूर्वाचैवहुताशनी पूर्वाविद्वै
 यकर्त्तव्या शिवरात्रिवर्षेद्विनामिति । तथाच प्रतिपदशं संयोगेपूजनंतुगावंमत्तं परविद्धेत्यः कुर्यात्पुत्रदारधनक्षयः
 याकुहू प्रतिपन्मिश्रातजगा पूजयेन्नृपः पूजनेत्रीणिवर्द्धन्तिश्राजाभावोमहीपतिरितिदवल्वचनाञ्च माधवोपि च
 त्यचर्चनंचपूर्वैशुरुपयासवदाचरोदिति । दिनह्वयेसायान्हव्यात्तौतुपरैवश्राया तदुक्तनिर्णयामृतेपुराणसमुच्चये च
 द्दमानतिशौनंटासाह्वयामत्रिकायदा द्वितीयाद्यद्विगांमित्रादुत्तरैतत्रचोच्यते तत्रगोपूजनादौ स्मृत्यंतरपि ॥
 त्रियामभादशंतिथिर्भवेच्चैसाह्वयत्रियामाप्रतिपाद्विद्वद्वौ दीपोत्सवतेमुनिभिः प्रादिष्टेह्यतो न्यथापूर्वयुतेविधेये- इति
 त्रियामभोत्सवेनचंद्रदर्शनाभावउक्त द्वितीयाया पंचधाविभक्तदिनचतुर्थाशरूपापरान्हदीप्याभविचंद्रदर्शनासं-
 भवात् अत्रदीपोत्सवपदेनगोपूजनादिकमेवग्रह्यते कालानुरोधात् ननुबलिपूजादिकालप्रसंगान् चंद्रद
 र्शनाभावप्रयोजकसाह्वयभोक्तिस्सामर्थ्याच्चपूजायां दीपदानसत्त्वेनदीपोत्सवपदस्युत्प्रभयत्रसंभवाच्चअमावास्या
 यामापिस्त्रिय क्रीडं त्यमाश्रायं गावो नंदासुकार्तिके इतिवत्सनात्केः श्लोकौदनंप्रीपसंबंधात्तत्रापिद्विपोत्सवपदस्यस

वधात् यानि तु भद्रायां गोकुलक्रीडासदेशो वैविनश्यति भद्रायां द्वितीयायां तथा प्रातिपद्याधिकरणं द्विती-
 यायातृगोर्चनं पत्रच्छेदचक्रकृतेवितनाशंकुलक्षयमित्यादीनि निषेधवाक्यानि पूर्वादिने प्रातिपदः सायाह्वय्यापि च
 द्वितीयादिने चंद्रदर्शनसंभवे ज्ञेयानि यथापि पूर्वाह्नक्रीडनंगवां । चंद्रोदये तु तत्रैव पूजयेत्सुरभीस्तथेत्यादिषु
 चनाञ्च प्रातःकालव्यापिन्युररेव गोक्रीडनादौ प्रातिभाति तथापि गवांक्रीडादिने यत्र रात्रौ दृश्यत चंद्रमाः सोमो
 राजापशुन्हंति सुरभेः पूजकांस्तथेति देवलेन प्रातिपि ह्वत्सात्सानतत्राह्या नीराजनमंगलपालिकेतूररस्यामेव का-
 र्यं तथा च मदनरत्ने ब्रह्मपुराणे ॥ कार्तिकेशु कृष्णक्षेत्रुविधानद्वितयं भवेत् नारीनीराजनं प्रातःसायं मंगलपा-
 लिकां श्रथचेत्प्रातिपत्स्वरूपानारिनीराजनं भवेत् द्वितीया यांतादाकुर्यात्सायं मंगलपालिकामिति लभ्यते
 यदिवाप्रातःप्रातिपदघटिकाद्वयं तस्यां नीराजनं कार्यं सायं मंगलपालिकेति भविष्यपुराणाञ्च देविपुराणेषु ॥ प्रा-
 तर्वायादिलभ्येत प्रातिपदघटिकाद्वयं द्वितीयायां तादाकार्यासायं मंगलपालिका श्राधिनति यदादर्शनारीनीराजनं
 भवेत् नारीणां तत्रैव ध्वंशे देशे दर्भक्षमेव च कार्तिकेशु कृष्णक्षौद्राभ्रमावास्याघटीद्वयं देशमंगभयात्नैव कुर्यान्मं-
 गलपालिकामिति इयं प्रातिपत्तैलाभ्यंगे तु पूर्वाविह्वयग्राह्या बलिस्त्वये तस्योक्तेः बल्युत्सवं च पूर्वद्युरिति वचने च
 ल्युत्सवे पूर्वाविह्वया एव पूर्वाग्राह्योक्तिः यतुतिष्यकैर्नदायामुदयेभ्यंगं कृत्वानीराजनंततः सुवेपः सत्कथागानैर्दानैश्च
 दिवसं नयेदिति ज्योतिर्निबंधधृतवचनादभ्यंगोत्तरविह्वयाह्येत्युक्तं तत्र एतद्वचनस्य हेमाद्यादिसकलनिबंधकारैर
 लिखनानिर्मूलं ॥ श्रवतैलाभ्यंगो नित्यः । बल्सरादौ वसंतादौ बालिराज्ये तथैव च तैलाभ्यंगमकुर्वाणो नरकंप्रति
 पद्यत इति ह्रदवसिष्ठवचनात् । श्रवस्तानादिनित्यकर्मो नंतरंगो वर्द्धनपूजादिकार्यं तदुक्तं भविष्याररे हेमाद्रौ
 ॥ प्रातर्गोवर्द्धनः पूज्यो घृतं चापिसमाचरेत् भूषणीयास्तथा गावः पूज्याश्चावाहदोहनाइति गोवर्द्धनपूजांमंत्रः

॥ गोवर्द्धनधराधारगोकुलत्राणकारक विष्णुबाहुकृतं च्छ्रायगवांकोटिप्रदोभव गोवर्द्धनः प्रकर्तव्यो राजतः प
 लसन्मिमतः छात्राकारो महावृक्षैः शोभितः पक्षिभिवृतः गोपगोपीसमाकीर्णो महावृक्षसमन्वित इत्यादि ॥ कार्तिकक
 ण्णत्रयोदशगोविराजितो कंसाविस्तरंगोवर्द्धनपूजादकं सर्वाविधेयं अथ गोपूजनमंत्रः ॥ लक्ष्मीर्यालोकप
 लानाधिपनुरूपेण स्थिता घृतवहति यज्ञार्थमपापं व्यपोहतु अथतः संतुमगावो गावो मसंतु पृथतः गावो महद
 ये संतु गावांमभ्यवेसान्यहमिति ततोऽपराह्लेभार्गपाल्बुध्छवनादिकार्यं तद्विधिः पूर्वमुक्तः सचेत्थं ततो पराह
 समये पूर्वस्यांदिशि भारत मार्गपाली प्रवध्नीया तु गोरुसंभेषण दपे कुशकाशमयी दिव्यां लंबकैर्बहुभिर्वृतां
 दीक्षयित्वा गजानश्वान्सायंतस्यास्तले नयेत् गावो वृषाः समहिषः मंडितायां टिकोक्तदांः कृतेहोमो द्वि
 जेंद्रस्तु वध्नीयान्मार्गपालिकां दुर्गामंत्रेण होमस्तु घृतेनाष्टोत्तरशतं दुर्गामंत्रो जजात वेदस इत्यादि वैदिकाः
 उं दुर्गो रक्षिणी स्याद्यागामोकोवा ॥ नमस्कारं ततः कुठ्यान्मंत्रोणानेन सुव्रतः मार्गपालिनमस्तेस्तु सर्वलो
 कसुखप्रदे विधेयैः पुत्रदारार्थैः पुनरेहि व्रजस्वमे नरि राजनं च तत्रैव कर्तव्यं राष्ट्रद्विदं मार्गपाली तले चेत्यंथां
 तिगावो जजावृषाः राजानोरजपुत्राश्च ब्राह्मणाः शूद्रजातयः मार्गपालीं समुच्छ्रं ध्वनी रुजः स्युः सुरवा निवताः अत्र
 शेपश्चादिस्वपुराणे । कुशकाशमयी कुर्याद्व्यष्टिकां सुदढानवां तामेकतोरजपुत्राहीनवर्णां स्तथान्यतः गृहीत्वा क
 प्येषु रतांथयासारमुहुर्मुहुः जयोन्नहीनवर्णां जयोरजो नवत्सरं जयचिन्हमिदं राजा विदधीत प्रयत्नतः । त
 तो बलिपूजाविधानं । कृत्वा तत्सर्वमेवेह राजा उदैत्यपतेर्बलेः पूजां कृत्वा नृपः साक्षाद्भूमौ मंडलके शुभे बलिमा लित्य
 दैत्यं द्रवणैः पंचरत्नैः सर्वाभरणसंपूर्णै विंध्यावल्यासहोपितं कूर्पांडवाणजं भोरुस्तु रुदः नवसंवृतं संपूर्णै हृष्य
 दानं करीटो कटकुंडलं द्विभुजं दैत्यराजानं कारयित्वा नृपः स्यं यं गृहस्वमभ्यशालायां विशालायां ततो र्ययेत् धात

मातृजनैः सार्द्धं स तुष्टो बंधुभिस्ततः क्रमलैः कुमुदं पुष्पं कल्दारेः कुमुदोत्पलैः । गंधपुष्पात्तनैर्वैद्यैरक्षतैर्गुडपूपकैः मद्यमां
 मसुरालेह्यदीपवलयुपहारकैः मंत्रेणानेन राजेंद्रसमं ग्रीसपुरोहितः । बलिपूजा मंत्रः । बलि राजनमस्तु भ्यं विरोच
 नमुनप्रभो भविष्येन्द्रसुराराते पूजे यं प्रतिग्रह्यतां एतज्जान्तुप कृत्वा राज्ञो जागरणं ततः कारयेत्सैक्षणीयादिन
 टनतं कनाटकं लोकश्यापेणैह स्वयांत शय्यायां शुक्लतंडुलैः संस्थाप्य बलिराजानं फलैः पुष्पैश्च पूजेयेत बलिमु
 दिश्येत्प्रोत्तेजान् निकुरु नंदन यानितान्यक्षयाप्याहुर्मथैतत्संप्रदाशैतं । अत्र बल्युद्देशेन दीपदानमप्युक्तं वामनपु
 राणे वामनवचनं नृनरदानव्याजेन ॥ वीरप्रतिपदश्राप्य तव भावी महोत्सव तत्रत्वांनरशाटू लहृष्ट स्तुष्टा स्वलं
 कृताः अर्घ्यदानं प्रदानेन अर्घ्यं यिष्यति मानवाः ॥ इति ब्रह्मपुराणे एवं पूजान्तुप कृत्वा राज्ञो जागरणं तत इति इ
 ति कार्तिकशुक्लप्रतिपदांतं कार्तिकी मोदकी महोत्सव कार्तिकशुक्लद्वितीयाय मद्द्वितीयासा च पराह्वं व्यापिनी प्राह्येत्युक्तं नि
 ण्यास्यतादौ । मध्याह्नव्यापिनी पूर्वा विद्या चैतिहेमाद्रि इयथा कर्मकालव्यापिनी सैव प्राह्या दिनद्वये कर्मकाल
 लव्यासावद्यथा प्तो वा द्वितीयासामान्यानि ण्येद्रष्टयेति षटन । अष्टधा विभक्तदिनपंचमभागव्यापिनी प्राह्येति समा
 र्थः अपरारह्यशब्देनात्रिधा विभक्तदिनोत्तरविभागो प्राह्य इति तु युक्तमिति कृत्वरत्नावल्यां अत्र कृत्यमुक्तं स्वकांटे
 ऊर्जशुक्लद्वितीयायामपरारह्येयं यमं स्नानं कृत्वा भानुजायां यमलो कनपश्यति ऊर्जशुक्लद्वितीयायां पूजितरत्
 णि तीयेयमभहिपासनमारुद्रोदंडमुद्गरधारिभिः वेष्टितं किकरैर्हृष्टरत्नैर्मयच्छ्रुतिवाञ्छितं यमुनायां स्नानं कृत्वा यमं सं
 तर्पयेच्च अस्यां भगिनीभिर्ध्यात्पूजनं कार्थं तथा च लिंगपुराणे कार्तिके तु द्वितीयायां शुक्लायां श्राव्त् पूजनं या
 नकुर्व्याद्विनश्रंति श्रातरः श्रमजन्मसु तस्यादतिशेषः भविष्योत्तरेपि कार्तिके शुक्लपक्षे तु द्वितीयायां युधिष्ठिर
 यमेषु यमुनायां पूजोत्तितः रवग्रहस्वयं अतो यमद्वितीयायां प्रोक्ता लोके नराधिप अस्यां निजग्रहे पार्थनभोक्तव्य

मतेवुधैः यत्नेनभगिनीहस्ताङ्गैकव्यंपुष्टिवर्द्धनं दानानिचप्रदेयानिभगिनीभ्योविशेषतः स्वर्णालंकारवस्त्रादि
पूजासत्कारभोजनैःसर्वाभगिन्यःसंपूज्याश्रभावेप्रतिपन्नकाः ॥ प्रतिपन्नकाः प्रतिपन्नाभगिनीत्वेनव्यवहृताइत्यर्थः
पितृव्यभगिन्यइतिहेमाद्रिः मित्रभगिन्यइत्यापिहेमाद्रिः ब्रह्मांडितु ॥ यातुभोजयतेनारीआतरंयुग्मकोतियौअर्चये
द्वापितांबूलैर्नसावंधव्यमानुयात् आतुराद्युःशयोरान्नभवेत्तत्रकाहंचित् चित्रगुप्तस्यपूजांतुकर्याद्ज्ञानविवद्वये म
संपात्रंलेखनींचसंपूज्यचप्रयत्नतः सर्वांकामानवाप्नोतिथमलोकंनपश्यति गौडग्रंथेतु यमंचचित्रगुप्तंचय
मदृतांश्रपूजयेत् अर्थ्यश्चात्रपदातव्योयमायसहजर्द्धये आतृभगिनीभिरित्यर्थः अत्रार्ध्यदानमंत्रः ॥ एह्ये
हिमार्तंडजपाशहस्तयमांतकालोकधरामरेश आतृद्वितीयाकृतदेवपूजांगणहाणसर्वाभगवन्नमस्ते पूजानंतरं ब्र
णाममंत्रः धम्मंराजानमस्तेस्तुनमस्तेयमुनाग्रज पाहिमांककरैःसाढूसूर्यपुत्रानमोऽस्तुते यमुनापूजामंत्रः ॥ य
मस्यसर्नमस्तेस्तुयमुनेलोकपूजिते वरदाभवेनेत्संसूर्यपुत्रिनमोऽस्तुते कचिद्भातृभोजनदानेऽपिमंत्रः ॥ आ
तस्तवानुजाताहंभुंक्ष्यभक्तमिमंशुभं प्रीतेयेमराजस्ययमुनायाविशेषतः । ज्येष्ठाभगिनीचेत्सातवाग्रजाताहमि
तिपठेत् इतिहेमाध्यादिपुत्रोक्तं यमद्वितीयाकृत्यं अथभाविव्योत्तरोक्तं यमद्वितीयाकृत्यं ॥ श्रीकृष्णउवाच सं
स्येतास्तिथयःपार्थद्वितीयाथाश्राविश्रुताः मासैश्चतुर्भिश्चतस्रःप्रावृट्कालेमलापहाः गोपितास्ताःसदापार्थनप्रो
काश्रमयांकचित् प्रकाशयामिताःसन्धक्शृणुसर्वाःसमाहितः प्रथमाश्रावणेमासितथाभाद्रपदेपरा तृतीया
श्रयुजेमासिचतुर्थीकार्तिकेभवेत् श्रावणेकलुपानामतथामार्द्रेतुर्गर्मला आश्विनेप्रेतसंचाराकार्तिकेचान्यकामता
युधिष्ठिरउवाच कस्मात्साकलुपानामकस्मात्सागर्मलामता कस्मात्साप्रेतसंचाराकस्माद्यान्याप्रकीर्त्ता श्री
कृष्णउवाच पुरावृत्रवधेवृत्तेप्रासराज्येपुरंदरे ब्रह्महत्यापनोदार्यमश्वमेधेप्रकीर्त्तते क्रोधादिद्रेणवैत्रहृत्सासा

विनिपूदितो पद्धिधासाक्षितौक्षितवृक्षेतोयमहीतले नाथर्थावन्हैब्रह्महाणिसंविभज्ययथाक्रमं तत्पापंश्रावणेषुवृद्धि
 तीयायादिनोदये नारीवृक्षनदीभूमिवान्हिब्रह्महाणतथा निर्मलीकरणाज्जातायतःसाकलुषामता मधुकैटभयोरकेपुरा
 भद्रातुभेदिनी श्रुष्टांगुलापवित्रास्यान्नारीणांतुरजोमलं नद्योजलमलाःसर्वावन्हेर्धूमशिशामलंकलुषाविचरत्यस्यांत
 नसाकलुषामता कृतप्रायाश्चिदानपरित्यज्यश्रुतप्रायाश्चिदान्गृहीतीविचरति अतएवतस्यांप्रातिवर्षप्रायाश्चित्तं
 संव्यमित्यर्थः ॥ गीर्णाराभारतीवाणिगीतामेधासरस्वती गीर्मलंवाहतेयस्माद्द्वितीयागीर्मलामता देवार्थपितृध
 र्म्माणामिदंकानास्तिकाःखलाःतेपांसावाद्मलंव्यूहाद्वितीयागीर्मलामता अन्धयायेपुशास्त्राणिपाठयतिपठतिचथा
 विदकार्तिकिकाःश्रौतास्तोपांयेशब्दजाःस्मृताः मलाव्यूहाद्वितीयायांतोर्थगीर्मलामता अतस्तेपांसरस्वती
 पूजाकार्यमित्यर्थः ॥ प्रेतास्तुपितरःशोकास्तेपांतरस्यांतुसंचरः द्वितीयायामलोकैतनसांप्रेतसंचरा श्राग्निष्वा
 तावाहंपदश्राज्यपाःसोमपास्तथा पितामहादयःसर्वेचान्येप्रेतसंचराः पुत्रैःपौत्रैश्चदौहित्रैःस्वधामंत्रैश्चपूजि
 ताः श्राद्धदानमखैरृतसायांत्यतःप्रेतसंचरा अतस्तेस्यांपथिश्राद्धकार्यमित्यर्थः ॥ कार्तिकेशुक्लपक्षरयाद्विती
 यायांयुधिष्ठिर यमोयमुनयापूर्वभोजितःस्वग्रहेतदा द्वितीयायामहोत्सर्गेनारकीयाश्चर्तपिताःपापेभ्योपिविनिर्मु
 क्तास्तेमुक्ताःसर्वबंधनात् शंशिताश्रापिसंतुष्टाःस्थिताःसर्वेग्रहच्छया तेषामहोत्सवोवृत्तोयमराष्ट्रसुखावहः श्र
 तोयमद्वितीयासाप्रोकोकालोकेयुधिष्ठिर अस्यांनिजग्रहेपर्यर्धनभोक्तव्यमतोवृधैः स्नेहेनभगिनीहस्ताद्रोक्तव्यंपुष्टि
 वद्धंन दानानिचप्रदयानिभगिनीर्योविधानतः स्वर्णालंकारवस्त्राणिपूजासत्कारभोजनैः सर्वाभगिन्यःसंपू
 ज्याश्रभावेप्रतिपन्नकाःपितृव्यभगिनीहस्तात्प्रथमायांयुधिष्ठिर पितृव्यभगिनीपितृव्यसुतेत्यर्थः मातुलरयसु
 ताहस्ताद्द्वितीयायातथान्युप पितृमातुःरयसुःकन्येवृत्तीयायांतयोःकरात् भोक्तव्यंसहजायाश्चभगिन्याहस्तातः

परं सर्वासुभंगिनीहरतांद्रोकव्यंवलवद्धनं सर्वासुसर्वाद्वितीयास्वित्यर्थः धन्ययशस्वमापुष्यंधर्मकामार्थसा
 धकं श्लाख्यातंसकलंपार्थसरहरस्यमयातव यस्यातिथौयमुनयायमराजदेवःसंभोजितश्चभवतिस्वसूसौहृदन त
 स्यांस्वसुःकरतलादिहयोभुनक्तिप्राप्नोतिवितमथभोगचयंतदैव ॥ श्रावणशुक्लद्वितीयायां भाद्रशुक्लद्वितीयायांश्वि
 नशुक्लद्वितीयायांकार्तिकशुक्लद्वितीयायांचिदंयमद्वितीयाकस्यथासंभवमनुष्ठेयम् इतिभविष्योत्तरोक्तकार्तिकशुक्
 यमद्वितीयायाद्व्रतंसमाप्तंशुभम कार्तिकशुक्लतृतीयायांविष्णुगौरिद्व्रतं नारदायि ऊर्जशुक्लतृतीयायांविष्णुगौरिद्व्रतंचरे
 त् पूजयेतांजगद्धामुपचारैःपृथग्विधैः सुवासिनीर्भोजयित्वामंगलद्रव्यपूजिताः विसर्जयेत्सण्णस्यैतांविष्णुगौरिभ
 त्तुष्टये कार्तिकशुक्लचतुर्थ्यां नागद्व्रतं र्कादं कार्तिकशुक्लपक्षमाधिक्य ॥ तिथौयुगाब्दहयायांतुसमुपोष्यथथा
 विधि शश्वपालादिनागानांशोपर्यचमहात्मनः पूजाकार्यार्पुष्यगंधक्षीराप्यायनपूर्विकेतिमदनरत्ने कूर्मपुरा
 णे नारदायि ॥ ऊर्जशुक्लचतुर्थ्यांतुनागद्व्रतमुदाहृत प्रातःकृत्वातुसंकल्प्यधेनुशृंगजलंशुचिः पीत्वास्नात्वाचम
 ध्याह्निंशश्वपालादिपन्नान् शेषंचावहानपूर्वैस्तुपूजयेदुपचारकैः क्षीरेणाप्यायनंकुम्भ्यांदेतन्नागद्व्रतंस्मृतं एवंक
 त्तुविष्वेद्रक्वद्विर्नागद्व्रतेशुभा विपाणिनश्यत्यचिराद्भवदंशंतिपन्नगा इति ०

एतच्चमध्यान्हव्यापिन्याकर्तव्यं तथाचस्कंदपुराणे ॥ युगेमध्यादिनेयजत्रत्रोपोष्यफणीश्वरान् विपाणितस्य
 नश्यंतिनहिर्हिसंतिपन्नगाः इतिनागद्व्रतं कार्तिकशुक्लपचन्यां जयापंचमाद्व्रतं नारदायि ॥ कार्तिकेशुक्ल
 धचन्यांजयाद्व्रतमनुत्तमं कर्तव्यंपापनाशायश्रद्धयाद्द्विजसत्तम पूजयेत्वाजयांविप्रयथाविधिसमाहितः उपचा
 रैःपोडशाभिस्ततःशुचिरलंकृतः विप्रैकंभोजयित्वापितस्मैदद्याच्चदक्षिणां विसर्जयेत्ततःपश्चात्सायंभुंजितवाप्यतः
 यस्तुदेभकिसंयुक्तःस्नानकुर्याज्जयादिने नश्यंतितस्यापापानिसेहाक्रांतामृगायथा यदश्वमेधवभृथेफलंस्नानेन

कीर्तितं तत्फलं प्राप्यते विप्रबंध्यागर्भं च विंदति । रोगी रोगात्प्रमुच्येत बद्धो मुच्येत बंधनात् । इति नारदीयपुराणे
 चतुर्थपादे कार्तिकशुक्लजयापंचमी । अथ कार्तिकशुक्लपंचम्यां जयापंचमीव्रतं । भाविष्योत्तरे ॥ श्रीकृष्णउवाच । मा
 हात्म्यमपि विद्वयामि पंचम्यास्तव भारत । जयेति याच विख्याता व्रतानां पापनाशिनी । परिपूर्णकृतं यस्यां साज्ञियाज
 यपचमी । जयाच विजयो च व्रजयंती पापनाशिनी । जयाकार्तिकशुक्लायापंचमी ॥ केशवो भगवान्शंभुर्गंगाद्याः स
 रितस्तथा प्रभासाद्यानि तीर्थानि जंबूद्वीपसरांसि च । प्रयागंपुष्करचैव कुरुक्षेत्रं गया तथा । एतान्यन्यानि तीर्थानि
 व्रतितः ज्ञापयंत्युत । तस्मात्सर्वप्रयत्नेन ज्ञातं कुर्याज्जयादिने । स्नेहेनोद्धरैर्नैव द्विजान्संस्तुयाप्येद्वह्नः । तीर्थं प्रस
 वणं गत्वा रथापयेत्सजयं हरिं । जयासहितं सजयमित्यर्थः । शंखचक्रगदापाणिं वामभोगे जयास्थितां । वरदाभय
 हस्तां च श्वेतां हंसोपरिस्थितां । पूजयेद्विविधैः । पुष्पैर्धूपनैवद्यजातिभिः । एभिर्भैत्रस्तुते देवं जयां च प्रतिपूजयेत् । प्रा
 दौ वै पद्मनाभाय जानुभ्यामाधवाय च । ऊरुवैनारसिंहाय मेदुवै मन्मथाय च । दामोदरायोदरं च वक्षः । श्रीवत्सधारि
 णे । श्रीवत्सायेतिकंठं च बाहुभर्वास्त्रधारिणे । मुखं पद्ममुखायैति शिरः । सर्वात्मने नमः । अनेन विधिना चैव पूजयेद्गुरु
 ङ्घ्र्यं । अनंतरं तदा देवांश्च पापत्रोपरिस्थितां । जातीलतायोभागारभ्यां तां देवां प्रतिपूजयेत् । नमः । पुष्टौ पादयुग्मे ज्ञा
 नुभ्यां तु श्रिये नमः । नंदायैकाटिदेशे च विजयार्थे च वक्षसि । शिरःसर्वाधर्दायैः सर्वांगे विजयांतथा । विधितानेन सं
 पूज्य पूजयेद्द्विजयाहरी । जयाय जयरूपाय जयगीविंदरूपिणे । जयदामोदरायैति जयसर्वतमोरस्तुते । अर्थ्यमंत्रः ।
 वैष्णवात्राणिसर्वाणिसप्तधान्ययुतानि च । रक्तसूत्रेण संसूत्र्य सफलानि निवेदयेत् । संसूत्र्य सर्वेषु । यथा वैष्णुदंष्ट्रदंष्ट्रात्
 प्यतमधुसूदनः । तथा मेऽस्तु शुभं सर्वेषु पापप्रदानतः । वैष्णवात्रदानमंत्रः । अनेन विधिना चैव दद्यात्पात्राणि गोसुरै
 ब्रह्मांडपुराणे । रक्षाबंधंततः कुर्यात्सुहृत्स्वजनवांधवैः । अक्षताः सर्पपादूर्वारक्षामध्यचरोचनाः । येन बद्धो वलीराजा

दानवैश्वोमहाबलः तेनत्वामनुवशाभिरक्षेमाचलमाचल इतिरक्षामंत्रः । रक्षाबंधनरेणरस्तुकुर्याद्भक्तिसमान्वितः
 नतस्यग्रहपीडारथाव्रचस्युभयंतथा भूतवेतालवक्षाद्यैःपिशाचैर्नाभिभूयते रक्षायाबंधनंकृत्वासंश्रामंप्रविशेन्नरः
 जयतेसरिपून्सर्वान् जीयतेनचकेनचित्तु तस्मात्सर्वप्रयत्नेनरक्षाबंधंतुकारयेत् यस्तुवैभक्तिभावेनस्नानंकुर्या
 ज्ञयादिने कुतरत्स्यैवपापानिमायुष्मासह्रवेयथा यथाश्वमेधावभूयंतादृशंकारयेद्दुधः जलांजलिस्तुविधिना
 क्षिप्यतेयत्रमूर्द्धनि ब्रह्महत्यादिपापेभ्योमुच्यतेनात्रसंशयः अपुत्रोत्पन्नभतेपुत्रान्वंध्यागभैचाविंदति रोगीरोगीर्ष
 मुच्येतप्रयातिहरिमंदिरं ॥ इतिभविष्योत्तरेकार्तिकशुक्लपंचम्यांजयापंचमीव्रतम् कार्तिकशुक्लपञ्चमीमवार
 युतायांवल्लिसंपूज्यमहोत्सवंकुर्यात् तदुक्तंनारदीये ॥ कार्तिकेशुक्लपञ्चम्यांजयापंचमीव्रतम् कार्तिकशुक्लपञ्चमीमवार
 लब्धासर्वसुरार्चितः अतस्तरस्यांसुरश्रेष्ठान्देवसेनांचणमुखं संपूज्यनिरिल्लैरवउपचारैर्मनोहरैः प्राशुयादतुलां
 सिद्धिमनोभीष्टांद्द्विजोत्तम श्रौवैवल्लिपूजाकातांचसम्यक्समाचरेत् विविधैर्द्रव्यहौमैश्चबहिर्पूजापुरस्सरं म
 ल्यपुराणे । दृष्टिकार्कशुक्लपष्टिभौमवारउपस्थिता महाषष्ठीतुसाप्रोक्तसर्वपापहरातिथिः तस्यांस्वपितिर्वैव
 निहःपूर्वोपोष्यवैदिने पद्यांवान्हिसमभ्यर्च्यकृत्वावान्हिमहोत्सवं ० वृश्चिकार्ककार्तिकेमासीतिकालादंशं सर्वासु
 पष्ठीपुविशेषाल्कार्तिकेकृत्यविशेषोभविष्येत्तरेपि ॥ पञ्चांगलाशनोरजनिवेशपात्कार्तिकेचतुप राज्यच्युतोविशेषेण
 स्वराज्यंलभतेचिरात् दत्त्वाथैकार्तिकेमासिस्थित्वावैदक्षिणामुखः दक्षाधृतोदकैःपुष्पैर्भोज्येणानेनसुव्रत ससाधै
 दारजस्कंदसेनाधिपमहाबल रुद्रेमाश्रिजपङ्कगंगागर्भनमोरसुते प्रीयतांदेवसेनानीःसंपादयतुह्रदतं दत्त्वा
 विप्रायचामान्नंपञ्चान्यदपिवर्तते पश्चाद्भुकेवसौरात्रौभूमिकृत्वातुभाजनमिति ॥ एवमवदपथैतंपष्ठीपुराजतरंस्क
 दंसंपूज्यविप्रापदद्यादितिदिवादासः ॥ इतिकार्तिकशुक्लपष्ठीकृत्यं कार्तिकशुक्लसप्तम्यांशाकसप्तमीव्रतं ॥

तस्मात्कूर्ष्मांडानेनफलमाप्तोतिनिरिचतं अत्रकूर्ष्मांडानविधिःतत्रकर्ताशुचिर्भूत्वाप्राङ्मुख उपविश्या च न्यकूर्-
 ष्मांडं सुवर्णाभिंतं वस्त्रेणावेष्ट्य देयब्राह्मणं संपूज्य टोमद्यकार्तकशुक्लनवभ्यां युगादितिथौ ब्रह्महत्यादिसकलपा-
 पक्षयपूर्वकसर्वारिष्टशांतिकामइदं कूर्ष्मांडफलं सुवर्णवस्त्रसंवेष्टितं विष्णुदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दत्तुम
 हमुत्सृजे सुवर्णदानदक्षिणां दत्त्वा मंत्रं पठेत् ॥ ब्रह्महत्यादिपापानां ब्रह्मणानिर्भूतं पुरा कूर्ष्मांडं बहुवीजाढ्यमतः
 शांतिप्रयच्छमे पापानामित्यन्तरं क्षयार्थमिति शेषः अत्रैवमथुरासेतुत्रोक्ता मथुरादिनगरप्रदक्षिणा तथाचोक्तं
 पापैः ॥ नारद उवाच प्रदक्षिणोद्भवपुण्यं न भूतं न भविष्यति कार्तिकेशुक्लपक्षे तु नवमीयामहेश्वर तस्यां प्रदक्षि-
 णीकृत्य सर्वपापान्स्मृच्यते तथा सत्ययुगादिश्च नवमीकार्तिकेस्मिता अत्र द्वापरकृतयुगयोर्युगादिदिनत्वं कल्पभेदेन
 ज्ञेयं । तस्यां स्नानं हुंतं दीतमन्तं फलदं भवेत् कुमुदस्य तु मासस्य मथुरायां तु पौनम्यं प्रदक्षिणैर्नवभ्यां तु पूतो भव-
 ति पातकात् । क्रमतः पादा विन्यासायावन्तः सर्वतोदिशं तावन्तः कुलसंभूता लोके तिष्ठति शाश्वते मथुरादूरसंस्थायै
 तदन्त्यां तु महानुरीं अभवेष्वत्र संस्थश्च कुर्यात्तस्याः प्रदक्षिणाः तदशक्तौ विप्रहरिगोप्यहाणां प्रदक्षिणा गुह्याद्
 ह्यतरंचान्यद्वक्ष्यामितवप्रीतिः सालिश्रामस्य देवस्य तु लस्याश्च प्रदक्षिणा तस्मात्पूतिश्चेष्टनभूतानर्भावे
 व्यति सप्तद्वीपवतीभूमिः स्वर्गोपधि सागरा तस्याः प्रदक्षिणा पुण्यं सालिश्रामप्रदक्षिणात् कृता प्रदक्षिणा येन सालि-
 श्रामस्य शार्ङ्गैः तेन कृताः पंचक्रोश्याः शतशश्च प्रदक्षिणाः गोकोटिदिने ग्रहणे प्रयागे वा स उत्तरम अश्वमेधायुतं पुण्ड्रं
 सालिश्रामप्रदक्षिणात् गर्वाच ब्राह्मणानां च तथा सन्त्यास्मिनामपि देवालयानां सर्वेषां सालिश्रामसमाप्ता सालिश्राम्या
 धिकानैव कर्यापि च प्रदक्षिणा तस्मात्प्रवभ्यामूर्जुतु कर्तव्या तत्प्रदक्षिणा यत्तेनैकाद्विजागावो देवालयमठादयः
 तुलसीवनान्यनेकानि सालिश्रामास्त्वेनेकशः देशांतरागताः पुण्यायोगिनः साधवस्तथा वैरागिणश्च मुक्ताश्च गृह-

रथाः पुण्यशालिनः पुराणानिचेदाश्चउपवेदाग्नेहृषुच देवतानांचप्रतिमाः संतिग्रामपुरादिषु अतःप्रदक्षिणा
 कार्यातेपांसर्वोत्तमोत्तमा तत्रकल्पंसमुत्थायशुचिरतद्गतमानसःस्नानंकृत्वानोपानक्तः कर्मडलुधरःपुरा वहिर्गत्वा
 जपन्स्तोत्रमंत्रानामानिवाहरेः प्रदक्षिणेश्चरेद्विद्वान्सर्वपापापनुत्तये अष्टाक्षरंजपन्मंत्रमथवाद्वादशाक्षरं षडक्षरंजप
 न्मंत्रंकुर्याद्विद्वान्प्रदक्षिणं यावल्लोकाःस्थिताश्चांतर्गोवैभेदिरेषुच तावत्पुरस्यग्रामस्यपुण्याःशोकाःप्रदक्षिणाः
 एकातिस्त्रश्चतस्रोवापुरग्रामप्रदक्षिणाः यावत्सूर्योदयोर्नैवावावत्रास्तंगतः पुनः तावत्प्रदक्षिणाकार्यापुरग्रामाद्
 हिर्नरैः एकातिस्त्रश्चतस्रोवाश्चतःशीघ्रांहिजानूयात् सूर्योदयानंतरतःपुरग्रामप्रदक्षिणा तत्रदेवालयेवाथस्वग्नेह
 तुलसीवनं सालिग्राममहापुण्यंकुर्याद्विद्वान्प्रदक्षिणां अथद्विजांस्तुसंपूज्यभोजयित्वाचपायसैः प्रदक्षिणंप्रकु
 र्यात्तदत्वातेभ्यश्चदक्षिणां इतिप्रदक्षिणाध्यायंयेपठतिद्विजोत्तमाः शृण्वंतित्चैवयेभक्तयातोपियांतिपरंगतिम् सुध
 न्योवाच अहमासंपुराशकगंधःपापविशेषतः व्याधेनयातितोवाणैः प्रातार्वैष्णुगहंजणे मयिकंठगतप्राणेषु
 कोभांसलेखुपः जग्राहमांसवक्रेणश्वभिरन्यैरनुदुतः वहन्मांस्वमुखेनैवभीतोर्न्यैर्भेषकैरतथा गतःप्रदक्षिणाकारं
 विष्णोरस्तनमंदिरंप्रभोः तैर्नैवतुष्टिमापन्नश्रंतारात्मजान्ममयः ममचापिशुनांचैवदत्तवान्परमंपदं प्रदक्षिणाकार
 तथागतस्यापिदृशंपलं ममायंविबुधश्चष्टकिंपुनःसम्यग्चैनादितिकार्तकशुक्लवन्मयां प्रदक्षिणामाहात्स्यं अ
 र्यामेवाश्वत्थतर्पणादिकमुक्तं नारदीये कार्तिकेशुक्लवमीयाक्षयासाप्रकीर्तता तरयामश्वत्थमूलतुतर्पणंस्मर्यागा
 चरेत् देवानाचक्रुषीणांचपितृणामपिनारद स्वशास्त्रेकैस्तथामंत्रैःसूर्यार्याधर्मततोर्पयेत् ततोद्विजान्भोजयि
 न्यामिष्टान्नमुनीश्वर स्वयंभुक्त्वाचविहरेद्द्विजेभ्योदत्तदक्षिणाः एवंयःकुरुतेभक्त्याजपदानंद्विजार्चनं होमंचस
 र्वमक्षय्यंभवेदितिप्रियेवैचः भविष्योत्तरेतु कार्तिकामलपक्षस्यनवमीभूतिवृद्धये प्रबुद्धांतुजगद्धात्रीपूजयेद्दीपमालया

मासैश्चतुर्भिर्भ्यत्पुण्यंविधिनानूपुज्यचंडिकां तत्फलंप्राप्यतेवीरनवभ्यांकार्तिकस्यच ॥ अत्रैवतु
 लसीविवाहउक्तः पद्मपुराणे कार्तिकेशुक्लनवमीमवाप्याविजितेद्रियः हरिंविधायसौवर्णतुलस्यासहि
 तविभुं पृजयेद्दीधिवचत्तत्रतीभक्त्यादिनत्रयं एवंयथोक्ताविधनाकुप्याद्देवाहिकांविधिमिति अथतुलसी
 विवाहविधिः विष्णुयामले आदावारोप्यतुलसीवनेवास्वगृहेपिवा मासत्रयेणसंवर्धयतःपुजांस
 मारभेत् सौम्यायनेप्रकर्तव्यंगुरुशुक्रोदयेतथा अथवाकार्तिकेमासिभीष्मपंचादिनोपिवा वैवाहिकपुरुषुक्षेपु
 पूर्णमायांविशेषतः मंडपकारयेत्तत्रकुंडंवेदींविवाहवन् ब्राह्मणांश्चशुचिर्दान्वेदवेदांगपारगात् ब्राह्मण
 देशिकचैवचत्वारश्रतथावैजः ग्रहयज्ञंपुरस्कृत्यमाहृणांपूजनंतथा कल्बानादीमुखंश्राद्धंसौवर्णस्थापयेद्वरिं कल्वा
 चरौष्वतुलसीलभ्रेत्वस्तमितेरवौ ज्योतिःशास्त्रप्रसिद्धे गोधूलिकलभद्रत्यर्थः । संपूज्यालंकृतानांचप्रदद्याद्विधि
 नाहरेः अत्रपट्टीचतुर्ध्वर्थं वासःश्रुतेनमंत्रेणवस्त्रयुग्मेनवेष्टयेत् यथावध्नातिमंत्रेणकंकणपाणिपल्लवे कोदादित्या-
 दिमंत्रेणकरग्राहोविधीयते आचार्योवेदिकाकुंडेजहुयाच्चनवाहुतीः । चतस्रोव्याहृतयः उंभूस्वाहा उंभुवः
 स्वाहा उंस्वःस्वाहा उंभूमूर्ध्वःस्वःस्वाहा पंचाहुतयः तत्रोअग्नेइत्यादिकाःपंच कर्तव्यश्रततोहोमोविशेषाद्विधिपूर्वकं
 उंनमोभगवतेवासुदेवायनमःस्वाहा उंनारायणायस्वाहा माधवायस्वाहा गोविंदायस्वाहा उंविष्णवेस्वाहा
 उंमधुसूदनायस्वाहा उंत्रिविक्रमायस्वाहा उंवामानायस्वाहा उंश्रीधरायस्वाहा उंहृषीकेशायस्वाहा उंप-
 द्मनाभायस्वाहा उंदामोदरायस्वाहा उंवासुदेवायस्वाहा उंअनिरुद्धायस्वाहा उंअच्युतायस्वाहा उंअ-
 नंतापरस्वाहा उंगदिनेस्वाहा उंचाक्रिणेस्वाहा उंविष्वक्सेनायस्वाहा उंवैकुण्ठायस्वाहा उंजानार्दानाय-
 स्वाहा उंमुकुंदायस्वाहा उंअधोक्षजायस्वाहा ॥ यजमानःसपत्नीकः सहामात्यैश्चगोब्रजैः प्रद-

शिष्याः प्रकुर्वीतचतस्रोविष्णुनासह तुलस्याहत्यर्थः । पठेयुःशांतिकाध्यायंतथावैभित्रसंहितां भायंतिमंगलना
 ध्यांभिरतृट्यर्थादिनिस्वनेः गापदंचतथाशय्यामाचार्यार्थप्रदापयेत् ऋषिविभ्योदापयेद्वस्त्रापयनेर्पांचैवदक्षिणाः
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सार्धैःशिरैःसशकैः एवंप्रतिष्ठितांदेवीविष्णवेचसमर्पयेत् आजन्मोपाार्जितंपापदर्शना
 देवनप्यति ॥ इतिविष्णुयामलोत्तरतुलसीविवाहः अथतुलसीविवाहकथा सनत्कुमारसंहियां कार्तिकेशु-
 क्तनवमीतत्राभूद्द्वापरायुगाम् पूर्वापराल्लग्नःप्रह्लादक्रमाहानोपवासयोः अत्रकृष्णंइकोनामहतोदैत्यस्तुविष्णुना
 तद्रामभिःसमुद्भूतावल्ग्यःकृष्णंइसंभवाः तस्मात्कृष्णंइदानेनफलमाप्तोतिनिश्चितम् अस्यामेवतवभ्यांतुर्कुर्या-
 त्कृष्णोतयोत्तरःस्वशाखोकोनविधिनतुलस्याःकरपीडनं कन्यादानफलंतस्यजापतेनात्रसंशयः कार्तिकेशुकृत्नव
 मीनवाप्यविजितेन्द्रियः हरिविधायसौवर्णतुलस्यासहितंशुभं पूजयेद्विधिवद्भक्त्याव्रतीतत्रादिनत्रयम् एवंयथो-
 कविधिनकृष्याद्वैवाहिकविधिम् ब्राह्मिजिब्रमत्रैवतवभ्याअत्रुरोधतः मध्याह्नय्यापिनीप्रह्लादानवमीपूर्ववेदिता
 धात्र्यश्वरथौचएकत्रलापयित्वासमुद्भूत ननश्यतेतरुषुपुष्पंकल्पकोटिश्रतैरपि अत्रैवोदाहरतीममितिहासंपु-
 रातनम् वभूवविष्णुकांच्यांतुंक्षत्रियःकनकाभिधः धनाढ्योवैश्यदृतिश्चवैष्णवोरजपूजितः बहुकालोगतस्त-
 स्यविनापत्स्युनीश्वरः ततोनानाव्रतैर्जाताकन्याकमललोचना मुरुपालक्षणेपेतानानागुण समन्विता पिता
 तस्यानामचक्रोकिशोरोतिचावश्चरतम् एकदातद्गृहेयातो जन्मपत्रीनिरिक्षकः दर्शयित्वा जन्मपत्रीकथंकन्याभवे
 दिपं ततस्तेनक्षणध्यात्वाकनकशृणुमेवचः यदिद्विषीमिसत्स्यंचेतवदुःखंभाविष्यति यद्यसत्समहंन्रयांसिध्यात्वं
 ममजायते तस्मात्सत्स्यंवादिष्यामिषद्वोचतितथाकरु योस्याःकरग्रहंकुर्यादसौवज्जान्मरिष्यति इतितद्वचनंश्रुत्वा
 कनकोदुःखितोभवत् नचाकारिविवाहोस्याःसाचब्राह्मणपूजने नियुक्तात्त्वगमत्सैपाननेयामन्मुखाग्रतःदृष्टुमांरूप

संपन्नादुःखं वैवाथिष्यति स्थितायाम्निगृहे सा तु द्विजातिभ्यमर्चाकरत् कदाचिद्देवयोगेन तत्रागाद्द्विजपुंगवः
यात्रार्थविष्णुकांच्यां सर्वैशास्त्रे मासि शंकरः हेमकोविप्रशुश्रूषी ज्ञात्वा त्रैवसमागत आगत्यांभानमभ्येतुपविष्टाद्वि
जोत्तमः किशोर्यागत्य चातिश्वंशंकरस्य कृतं तदा दृष्ट्वा तां तरुणीनां स्नासुवेषां विनयान्विताम् भ्रजातकरपीड
चसर्वां दृष्ट्वाभ्युवाचसः शंकर उवाच चंदने वदशीघ्रं त्वं किशोरिनिविवाहिता किमत्र कारणांजाता तरुणी कामरूपि
णी इति तद्वचनं श्रुत्वा चंदनासर्वमब्रवीत् तदा कृपालुननेन तद्विप्रयेनिवेदितं अस्मै मंत्रं प्रयच्छामि श्रीविष्णो
र्द्विदशाक्षरम् करोतु वर्षत्रितयं जपंतरय सुलोचना प्रातःस्नानवती नित्यं तुलससीवनपतिका कार्तिकरयासि
तेपक्षेन वन्यां विष्णुना सह सौवर्णेन तुलस्यारथविवाहं कारयत्वियम् तेन ब्रतप्रभावेण विधवान्भाविव्यति तद्वि
त्रापितयेत्युक्तं प्रायाश्चित्तं सदत्तवान् किशोर्यैवैष्णवं धर्मसमग्रं वादिदेशसः तेन ब्रतेन यत्नोक्तं किशोर्यापितथा
करोत् वर्षत्रयं तथा शास्त्रं किशोर्यात्नं ब्रतं कृतं चतुर्थे कार्तिके मासि किशोरिस्नानाय च प्रातःकाले गतावाला दृष्टा
मर्णां विलेपिना क्षत्रियेण यदा दृष्टा प्रापमोहं जडत्वमकः पृष्टे तस्य अस्तु संलभो भावयंस्तामनिदिताम् केचित्तां
दृष्टशुर्दराकोचिप्रश्यांति गुह्यतः स्त्रियोपितां प्रश्यांति पुरुषाणां तु काकथा यथाद्वितीया चंद्रस्य दर्शने चोत्सुकजानाः
तथा रात्रौ प्रतीक्षते तद्द्वारे सकला जनाः निमेषमात्रमप्येकं दृष्ट्वा स्थित्वा तु नालिकां अधिकं किं वरुणीयतस्सौंदर्यमुनी
श्वराः केचिददंति देवीयनागकन्येति चापरे रुद्रसंमोहना र्थाय जाता सा मोहिनीति च सानपश्यतिलोकं अत्र नमार्ण
नसखी गणान् ध्यायंति हृदये विष्णुं तुलसीदेवरूपिणीम् तां गृहीतुं मनश्चक्रे विलेपी द्रव्यवान्वली नानाभिदाः कृतास्ते
न नलेभेषां तरं क्वचित् मालाकार्या गृहं गत्वा तस्यै द्रव्यं प्रयच्छता येन के प्रकारेण किशोर्यासहसंगतः यथास्यात्कि
यतां भद्रैर्देयमस्माच्चतुर्गुणम् तथा च बहवो पायाः कृतास्तद्गृहं गाय च नददर्शय देपायमवदत्सा विलेपिनम् न

दृश्यतेमयोपायस्त्वयायत्नोच्यतेधुना मयातदेवकर्तव्यंद्रव्यग्रहणासिद्धये विलेप्युवाच तवकन्यातुभूवाहंन
 यामिकुसुमानिच अग्रेयद्वाविभवतुगृहाणाहिशतंशतम् तथापिचतथेत्युक्तंसप्तन्यानिश्चयःकृतः अष्टन्यांसा
 गतातत्रकिशोरीतामुवाचह मालाकृतेश्वेनवमीतुलस्याःपाणिपीडनम् तिष्ठन्नैवत्वयानेयामुकुटाःपुष्पसं
 भवाः मालिन्युवाच मत्पुत्रीयागताग्रामान्नानाकौतुककारिणी यद्यत्नोक्तंत्वयावालेसासमानयतित्वशा तथा
 सापितथेत्युकामालिनीस्वगृहंययौ कथितःसर्ववृत्तांतोविलेप्यत्रतोभवत् प्राप्तानमंद्रपदवीत्येवंसुखमवापस
 मालिन्यारचितारात्रोमुकुटाविविधास्तदा विष्णुकांच्यातदाराजालयसेनोवभूवह तस्यपुत्रोमुकुंदोभूत्सूर्यभाकि
 परायणः किशोर्यास्तुश्रुतोतेनवार्त्तयमतिसुंदरी तदतिनमुकुंदेनसंकल्पः कृतएवाहि किशोरीयादिभार्यामे
 भविष्यतिदिवाकर तदान्नमहमभ्यामिहान्यथामेम्यतिर्भवेत् कृत्वैतंयसतुसंकल्पमुपवासान्प्रचक्रमे सप्तमेहः
 निसूर्यासौस्वप्नेवचनमब्रवीत् किशोर्याविववायोगोवर्ततेतकथंभवेत् राजपुत्रप्रदास्यामितेन्यांपद्मायतेक्षणात्
 मुकुंदउवाच यदिदेवप्रसन्नोसिविश्वत्वंसृजसिप्रभो बालवैधव्ययोगंचहंतुंकिनक्षमोह्यसि इतितस्यवचःश्रुत्वा
 सांत्वनावहुलाकृता नमन्यतेमुकुंदोसौतथेत्युक्त्वागतोरविः तुलसीव्रतमाहात्म्याद्विधवात्वंगमिष्यति रात्रौस्व
 पःकिशोर्यास्तुतस्यामेवाभ्यजायत आगताकन्यकाकाचिद्गर्नासहशुचिरिमता भर्तारंवदतिस्वप्नेमममाताकिशोरि
 का तद्गर्नांपितथेत्युक्तप्रदास्येबालिमुत्तमं एतद्धस्तेनपश्चानुविववाहोस्याभविष्यति श्रुत्वाबालिप्रदानंसारस्वप्तोर्व
 तातुराऽभवत् कदादशाक्षरीविद्याकेदंविष्णुसमर्द्धेन नरकद्वारमूलंहिमदस्तात्पशुमारणम् एवंसातुसमुत्थाय
 स्वप्तोयमितिनिश्रितम् भावयित्वासमाहूयचन्दनांवाक्यमब्रवीत् निवेद्यहृष्टंस्वप्नंतुकीदृशंस्यात्फलंवद चंद
 नोवाच फलंतुसम्पकल्याणितवानिष्टंविनश्यति विवाहोभविताशीघ्रंतुलसीव्रतकारणात् इत्थंस्वप्नफलंश्रुत्वा

तावत्कुट्टनिस्वनं श्रुत्वासासहस्रोत्थायस्नानार्थो गमयौकरत् यावदायाति सास्नानं कृत्वा गेहे किशोरिका ताव
 द्विलेपीमालिन्याः पुत्री भूत्वा समाययौ कृत्वा केशाश्च गोपुच्छैः श्मश्रुचोत्पादितं वलात् अंतरे शाटिकां गृह्णन्निभू
 र्भ्यां च स्तनौ कृतौ सर्वालंकारशोभा दद्यात्काटाक्षयति चापरान् न ज्ञातोसौ तु केनापि पुमान् स्त्रीरूपधारकः ध्यानं कृत्वा त
 याह स्तौ प्रसायेते यदा तदा दत्ते विलेपी पुष्पाणि चितोर्चितयति स्थितः कथमस्या समरुपशो भविष्यति विचिंतयत् एवं दि
 नत्रयात्त्रस्य प्रभाते तु मनीश्वराः तस्मिन्नहनि संजातः कनकः शोकोपीडितः किंकार्थं मधुना रम्भाभी राजपुत्री मरिष्यति
 एवं च तयत्तस्तस्य प्रातः काले वभूवहराजलोकः समायाता गृहीत्वा वस्त्रवाहनम् अभ्यंतरे समागत्य भर्त्री वचनमब्रवीत्
 गृहीरितव कन्यैकामुकुंदार्थं प्रदीयतां मादिचारोस्तु भवने नृपाज्ञा परिपालयताम् कनकेन ते यत्सुकं मम भाग्यमुप
 स्थितम् महाराजकुमारस्य वधुः कन्या भविष्यति ततः प्रोवाच भर्त्रीतं द्वादश्यां लक्ष्मणतमं रात्रौ तिष्ठति शुभमा
 र्थपरविः पट्टे विधुश्चरते भवेत्तौ मोगुरुर्धर्मपंचमेव धर्मा र्थौ शन्तिस्तृतीये पुराह्नुर्वैवाहसमयः स तु उभौ संभूतसं
 भाराद्युभावपि धनान्वितौ द्वादश्यामाययोसायं राजपुत्रः ससैनिकः अन्नवात्तनकनके को राजपुरोहितः तेन्यु
 दाच अयोनि रार्थः क्रियतां केशो र्थं च नृपाज्ञाया भविष्यति महदेवी नोदर्या पुरुषैः कचित् इति तद्वचनं श्रुत्वा पु
 रुपास्तु निराकृताः नारीरूपे विलेपी तु देवात्तत्रैव संस्थितः ततोर्द्धरात्रवेलायां मुकुंदो भ्यंतरं ययौ तुलरुपे प्रस्थितावाला
 किशोरिसंस्मरन्हरिम् ततश्च दृष्ट्वा शब्दस्तुमुलः समपद्यत महावायुर्वैतत्र प्रशांताः सर्वदीपिकाः विद्युच्छतासता
 मित्वा अंधीभूतो विलोजितः मिथ्यानभारकरवचो मुकुंदोर्चितयत् हृदि अन्यैः प्रतर्कितं लोके वैष्वध्वरुपतु कारणम्
 भीतो मुकुंदो हृदये याज्यायति भारकरम् तस्यां संधौ धृतं तस्याः करपद्मं विलेपिना तस्याः करस्य संसर्गात्सर्वा द्विजंपा
 तह नीतस्तेन विलेपे तु त्कालं यममंदिरं बाह्यत्रासिक्कलकले मुकुंदो यं मृतास्त्विति क्षणादेव ततो ज्ञातं मालाकारसुतां

भगता ततस्तयोर्विवाहो भूद्राभ्यं प्रापकिशोरिकाकिशोर्यारतुसमुत्पन्नाभ्यतरस्तुलसीव्रतात् आदौ शास्त्रसत्यमासीत्
तदेवोदिकाकरानुलसीव्रतमाहात्म्यात्कथंनरयुर्मनोरथा सौभाग्यार्थंचविद्यार्थं धनार्थं रुद्रनिवृत्तये संतत्यर्थंप्रकर्तव्यं
तुलस्याः पाणिपीडनम् ॥ इति श्रीसनाकुमारसंहितायां कार्तिकमाहात्म्येतुलसीविवाहानाम्कोननवतितमोऽध्यायः
४ इति कार्तिकीशुक्लनवमंकथ्यं ॥ अथ कार्तिकशुक्लदशम्यां सार्वभौमव्रतं वाराहपुराणे सार्वभौमव्रतं चान्यत्कथ
यामिसमासतः येन सन्पक्कतेनाशु सार्वभौमो भवेन्नृपः कार्तिकस्य तु नामासस्य दशम्याशुक्लपक्षगा तस्यां नकार्शना
नित्यादिशुशुद्धवलिहरेत् शुद्धवलिः पवित्राद्द्रव्यं पूजापहारइत्यर्थः ॥ विचित्रैः कुसुमैर्भक्ष्यैः पूजयेच्च द्विजांस्तथा
सर्वाभवाद्यः सिद्धं तु मम जन्म निजन्म निभवद्योदशादिशइत्यर्थः एवमुक्त्वा वलितानुदत्त्वाशुद्धेन वेतसा ततोद्देशात्त्रभुञ्जी
तदप्यन्नंचसुसंस्कृतं पूर्वं पश्याद्येष्टव्यं सवत्सरं नृपः यः करोति नरो नित्यं तस्य दिव्यजयो भवेत् इदमेव व्रतं नारदीये
दशम्यां कार्तिकशुक्लसार्वभौमव्रतंचरेत् कृतोपवासश्चैकाशीनिशार्थे पूषकादिभिः दशादिशुबालिदद्याद्ग्रहाद्यापि पुरा
द्वाहः मंडलतदले क्लृप्ते गोविदलिसधरातले मंत्रैरेभिर्द्विजश्रेष्ठगणेशादिकतार्चनः योमे पूर्वगतः पाप्मा पापकेनेह
कर्मणा तमिन्द्रो देवराजो यं नाशयत्व खिलेष्टदः १ योमे वल्लिगतः पाप्मा पापकेनेह कर्मणा तेजोराजो श्रवणहिरतं नाशय
त्वखिलेष्टदः २ योमे दक्षगतः पाप्मा पापकेनेह कर्मणा तं यमः प्रेतराजो मे नाशयत्व खिलेष्टदः ३ योमे नैर्ऋत्यगः
पाप्मा पापकेनेह कर्मणा तराशसेन्द्रो निऋतिर्नाशयत्व खिलेष्टदः ४ योमे पिश्रिभगः पाप्मा पापकेनेह कर्मणा
यादः पातिस्त्ववरो नाशयत्व खिलेष्टदः ५ योमे वायुगतः पाप्मा पापकेनेह कर्मणा वायुस्त्वमरुतारानाजानाशयत्व
खिलेष्टदः ६ योमे सौम्यगतः पाप्मा पापकेनेह कर्मणा सोमस्त्वमृक्षयेशो नाशयत्व खिलेष्टदः ७ योमे ईशानगः
पाप्मा पापकेनेह कर्मणा ईशानो भूतनाशयस्त्वनाशयत्व खिलेष्टदः ८ योमे ऊर्ध्वगतः पाप्मा पापकेनेह कर्मणा ब्रह्मा

प्रजापतीशरं नशयत्वखिलेष्टदं : १ योमेचाधीगतः पाप्यापापकेनेहकर्मणा अनंतोनागराजरंतनाशयत्वखिले
 ष्टदः १० इत्येवंदिशुदशात्बालिदत्तासमाहितः क्षेत्रपालायतद्वाह्येक्षिपेद्वलिमतद्वितः एवंकवविधिशेषांनिशांतांनि
 नयेत्सुधीः गीतैः सुमंगलैर्नृत्यैः स्तवपाठादिभिर्जपैः प्रातः स्नात्वा समभ्यर्च्य लोकपालान् द्विजोत्तमान् द्वादशा
 भ्यर्च्य संभोज्य शक्तिोदधिणांदेत् इत्यं कृत्वा व्रतं विप्र भोगान्भुङ्क्तेहिकान् शुभान् युगं रवर्गं सुखं भुक्त्वा सावर्भौमो नृ
 पो भवेत् ॥ अथ कार्तिकमासमारभ्य शुक्लदशम्यां विधेयं राज्यावाप्तिव्रतं ॥ मार्कण्डेय उवाच क्रतुर्दक्षो वसुः स
 त्यः कालः कामेभ्युनिरस तथा कुरुवान्मनुजो विप्रो राममारश्रतेदश । कुरुवान्मनुज एकः । विश्वेदेवाः समारथा
 तादशात्मकेशो विभुः तस्य संपूजनं कार्थ्यं सितपत्नेन राधिप आरभ्य कार्तिकान्मासाद्दशम्यां मुनिपुंगव मंडलेष्वथ पु
 येयुष्यदिवार्चां सुपादव गंधमाल्यनमस्कारभूषदीपाद्यसंपदा । अर्धां प्रातिमा । व्रतं ते कनकं दद्याद्यथाशक्ति द्विजातेषु
 कृत्वा व्रतं केवलमेतदिष्टं प्राप्नोति तेषां सुविधं तु लोकान् तत्रोप्यकाले पुरुषत्वमेत्यराजा भवेद्ब्राह्मणपुंगवो वा इति विष्णु
 धर्मोत्तरोक्तं राज्यावाप्तिव्रतं ० अथवा शुक्लदशमीमात्रसाध्यं ब्रह्मावाप्तिव्रतम् ॥

तत्रैव ॥ मार्कण्डेय उवाच आत्मास्वयुर्मनुर्दक्षो मदः प्राणस्तथैव च हविष्मंश्च भाविष्य दत्तः सत्य
 श्रतेदश देवा आंगिरसो नाम दशम्यां पूजयेन्नरः सोपवासाः पूर्वपक्षे पूर्वोक्तविधिनानरः पूर्वपक्षे शुक्लपक्षे
 पूर्वोक्तविधिनानरतरोक्तविधिना कृत्वा व्रतं केवलमेतदिष्टं प्राप्नोति तेषां सुविधं तु लोकानित्यादि ॥ इति ब्रह्मावा
 प्तिव्रतं ॥ ५५ अथ कार्तिकशुक्लैकादशीहरिवेधिनानरद्वये ॥ ऊर्जस्वशुक्लैकादश्यां समुपोप्यप्रवोधिर्ना केश
 वंबोधयेद्गर्वाभुषणं गीतादिमंगलैः ऋग्भ्यजुः साममंत्रैश्च वाद्यैर्नानाविधैरपि द्राक्षेद्वादिभैश्चान्यैर्भाश्रुंगाटका
 दिभिः समर्पणैस्ततोरभ्यां व्यतीतायां परेहनि स्नात्वा नित्यक्रियां कृत्वा राधादासोदरं यजेत् उपचारैः षोडशभिः

सूक्तैः पौरुषैः पण्यैः संभोज्यविप्रान्विसृजद्विषिणाभिर्द्रतोपितान् ततस्तांप्रतिमाहैर्मां सधेनुंशुर वेपयेत् एवं
 कुरुतेभक्त्यावोधिनीव्रतमादतः सभुक्तेहवरान्भोगान्वैष्णवंलभतेपदम् ॥ अथेमांप्रक्रम्य भविष्योत्तरेऽस्याः कथा
 ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ कृष्णकृष्णमहाप्राज्ञसर्वलोकहितवह कथयस्वप्रसादेनशुक्लकार्तिकसभवां किं नाम
 कोविधिस्तस्याएतद्विस्तरतोवद त्वद्वासदासदासोऽहं नात्रकार्याविचारणा ॥ श्रीकृष्णउवाच कार्तिकस्यसिते-
 पक्षेनाज्ञाचैवप्रवोधिनी भृशुतस्याश्रमाहाऽभ्यं पापघ्नं पुण्यवर्द्धनं श्रममेधाधिकं पुण्यं समवाप्नोति मानवः ना-
 वद्वर्जातिराजैर्द्रगंगाभागीरथीक्षितौ यावन्नायाति पापघ्नी कार्तिके हारिवोधिनी श्रममेधसहस्राणिराजसूयशता
 निच एकैवोपावासेन पापं दहति वोधिनी दशभ्यां नियमैः स्थित्वा क्रोधमानविवर्जितः एकादशीदिने प्राप्ते तत्पु-
 र्धनियमो भवेत् स्नात्वा विष्णोर्जपकृत्वा पूजायित्वा रामपातिं मंत्रेणानेन राजैर्द्रदेवमुत्थापयेत् द्वारं उत्तिष्ठोति
 पुगोर्वेदत्वजानद्भिर्जगतपते त्वयिसुते जगत्सु संमुख्ये तद्द्व्याश्रितं भवेत् यामादूर्ध्वततोरात्रौ धामयेत्स्यं दना-
 परं उश्रिते देवे देशनगरे पाथैवः स्वर्ध दीपोद्योतकरे मार्गे नृत्यगीतसमाकुले देवं दामोदरं परश्वेदु-
 श्रितधरणीधरं स्वयंच प्रणमैर्द्रकारिणोऽमुकत्रपः शुचिः स्वदेशे राजराजैर्द्र सर्वैर्मोक्षाधिकरूप्यते रात्रौ,
 जगत्तरणकार्थं मेकादश्यां सुरालये प्रभाते विमले स्नात्वा द्वादश्यां विष्णुमर्चयेत् होमयेद्धव्यवाहं च हविर्द्र-
 र्थैर्घृतादिभिः ततो विप्राब्जुचिः स्नात्वा भोजयेद्दन्नविस्तरैः दधिक्षीरघृतक्षौद्रकपूर्यागुरुमोदकैः श्राद्धैश्चंदनैः
 पूगैः पुष्पगंधैर्द्विजोत्तमान् शास्त्रोक्तविधिनाराजन्भोजयेद्भगवद्भतान् विभ्रेभ्यश्च ततो दद्यात्स्ववाचायाचतोऽप्यसत्सु
 गावाहिरण्यवासांसिमिधन्नंच चतुर्विधं फलं मूलं तथा कंदं पत्रं पुष्पं फलादिकं चतुरोर्वापैकान्मात्सानेवं कृत्वा क्षिपे-
 न्युयः सनरः पापनिर्मुक्तो मोक्षं तु फलमाप्नुयात् श्रवश्यमेव राजैर्द्रवासुदेवपुरंदरजेत् एवं यः कुरुते राजन्प्रवोधिन्पुः

तंशुभं विप्रुत्तुल्यः स विज्ञेयानात्रकार्याविचारणा श्रुणोति ध्यायतिस्तौ तिजुहोत्याश्रयते प्रभो हरिभक्ति-
 रः परार्थसंगच्छेद्विष्णुवंपदं धर्मार्थकाममोक्षाणां सर्वेषां संगतिर्ब्रतात् दुग्धादिभोगशयनोभगवाननुत्तरेषु
 स्मिन्दिनेस्त्वापि तत्राप्यववुध्यते च तस्मिन्नन्यमनसामुपवासभाजांपुंसां ददाति सुगतिं गरुडांगसंगी ॥ इति-
 भविष्योत्तरे प्रवोधि न्यामाहात्म्यं ॥ पादोक्तार्थकमाहात्म्ये ब्रह्मनारदसंवादे ॥ ब्रह्मोवाच अश्वमेधसहस्रा-
 णिवाजप्रियशतानि च एकैर्नोपवासेन प्रवोधि न्यामर्वाति हि पूर्वजन्मसहस्रेषु यत्पापं समुपाजितं जागरेण प्र-
 वोधि न्यादहं तितुलराशिवत् प्रवोधि न्याश्रमाहात्म्यं पापप्रभृणुष्टिवर्धनं मुक्तिदंतत्वबुद्धीनां शृणुष्व मुनि सन्नमः यदफ-
 लं सर्वतथि पुसवदानेषु यत्फलं तत्फलं कोटिशुणितं प्रवोधि न्याः प्रजागरे न तथा तुष्यते यज्ञौ दत्तैस्तिरिथिनिषेवणैः
 यथाशान्तकलात्पापैः कार्तिके मधुसूदनः जागरे वासुदेवस्य कपूरेण तु दीपकं प्रज्वालयति कोटीनां कापिलानां लभे
 फलं आरात्तिकहरे रथस्तुसकपूरं तु जागरे कुरुते मोक्षमाप्नोति कुलायुतसमन्वितः जागरे तु हरे र्धूपसकपूरं स्-
 कसरे र्धूपकमृगमदेनां पिसंगच्छेद्विष्णुवंपदं स्नानं कारयते विष्णोर्दक्षिणैरधृतांशुभिः राज्ञीं जागरेण विप्रमुक्ति-
 नागीभवेत्परः दिव्यां वराणि यो दद्यात् जागरे समुपस्थिते मन्वंतराणिव संते मानवरतंतुसस्यया दद्यादाभ-
 णाविष्णोरपूवरत्नसंभवः सदा कल्याणवसाति सोत्यर्थं विष्णुवेश्मनि शंखस्थिते न तोषे न यः स्नापयति क्रेशवं क-
 पूलाश्रितदानस्य फलं प्राप्नोति मानवः हृदिकुपं मुखे नाम नैवेद्यमुदरे हरेः पादोदकं च निर्मालयं मस्तके यस्तस्य सोच्छु-
 तः एकदश्याच शुक्लाया कार्तिके मासिकेशवं प्रसुप्तं वोधयेद्विप्रः श्रद्धां भक्ति समन्वितः न्दत्येगी तस्त्वावाद्यैर्क-
 रयतुः साममंगलः वीणापणवशब्दं श्रुत्वाण श्रवणेन च वासुदेवकथाभिश्च स्तोत्रै रन्यैश्च विष्णुवैष्णवैः पुष्पैः धूपैः स-
 नवधर्मापवृक्षैः सुसामनैः ब्रह्मैंद्रुद्रादिभिरुत्सवैः सोमादिभिर्वादि तपादपद्मं बुद्ध्यास्वदेवैः राजगन्धिवारिसमंत्रप्रभा-

प्रजागरे ज्ञानदानजपाहामः स्वध्यायोभयर्चनहरेः ३२ तत्सर्वकोटिशुणितं प्रवाधिन्ध्यातुं यत्कृतं जन्मप्रभृ
 तियः पुण्यमजितकृतिभिर्भवेत् ३३ वृथा भवति तन्सर्वमकृत्वा कार्तिकव्रतं अकृत्वा नियमं विष्णोः कार्तिकं य
 क्षिपन्नरः जन्मान्जितस्य धर्मस्य फलनाप्नोति नरदः परान्नं वल्लेपे यस्तु कार्तिके विष्णुत्तपः ३५ परान्नं वल्लेना
 द्रुसचाद्रायणफलं भवेत् न तथा तुष्यते यज्ञैर्दानैर्दानपादिभिः ३६ यथाशास्त्रकथालापैः कार्तिके मधुसूद
 नः कर्वातिये कथां विष्णोर्धर्मशृण्वंति सभाविताः ३७ श्लोकार्द्धश्लोकपादं वा कार्तिके गोशतफलं सर्वधर्मान्परित्य
 ज्य कार्तिके शवायातः ३८ शास्त्रावधारणं कार्यं श्रोतव्यं च महामुने श्रेयसालो भवद्वा वायः करोति हिरेः क
 थां ३९ कार्तिके मुनिशादूलजनानां तारयेच्छतं नियमेन नरो यस्तु शृणुते वैष्णवार्कथाम् ४०
 कातके तु विशेषेण गोसहस्रफलं भवेत् प्रबोधवासरे विष्णोः शृणुते यो हरेः कथाम् ४१ सप्तद्वीपावतीदानफलं
 सलभते मुने कृत्वा भुविकथां विष्णोर्धर्मयति कथाविदम् ४२ स्वशक्त्या मुनिशादूलते पांलोकोक्षयः स्मृतः शीत
 वाद्यविनोदेन कार्तिके यो वन्नरः ४३ नतस्य पुनरावृत्तिर्मया दृष्टा कलिप्रिय एकदशी सुनिपुणा वैश्यादेवांगनीप
 ना ४४ गीतेन मोहिता लोकारतयारभ्युस्ते विचेतसः नक्षेत्रे विपयाधानं नृत्याच्चक्षुर्हंतया ४५ यदा तस्या भवेद्वा
 रो नृत्यस्य हरिसन्निधौ विशेषतः समायाति जनाः शून्यं भवेत्पुरम् ४६ धनं प्रलोभ्य सर्वपाहंती किमिति वर्यते च तत्र
 माणमुहुस्तस्यां धारधरणीधरः ४७ कदाचित् कार्तिके मास्मिन्न बोधिन्ध्याः प्रजागरे न नर्तस्य विशेषेण पश्यती प्र
 तिमाहरेः ४८ तत्र कृष्णस्य सान्निध्ये रूपशृंगारमोहिता कर्णे भवत्प्रीतिमती चित्तैर्न ताद्विर्चत यत् ४९ अग्र्यं ना
 रायणः साक्षादत्यंताद्भूतभोगवान् मया सहैव नृत्येत् कथासंभाषितेतिदम् ५० रम्यरागांगहारश्च कीदृशः सं
 विभाव्यते रूपैरेवाहियस्याहं मुष्टचितास्मिरागिणी ५१ वन्हीष्वन्यासुनारीभुमप्येवाधिकप्रीतिमान् नृत्येत्तस्यौ

मयासाईकंटाश्रुपादिभावकत् ५२ इत्थमनोरथंवालाकुर्वतीत्यमुत्सुका हरिप्रीत्याचसर्वांतरात्रिमेवात्यवा
हयत् ५३ ततः प्रातश्चतत्युप्यजागरस्यन्ययोजयत् तस्मिन्मनोरथेकान्यच्चकारातिन्त्यके ५४ ततःसा
कतिभिर्वपस्वतत्रत्यकालेवरं विनिहित्वाखिलस्वर्गोत्वादेवानाभवत् ५५ तत्रापिगीतनिपुणानृत्याभिन्त्यको
विदाः सुरभस्त्रेविमानाग्रेरुपयौवनशालिनी ५६ कदांचित्स्फाटिकेकुब्जरंरूपंददशंगना चितयामासमेरुपं
पुम्पुयोप्यनकस्यवित् ५७ इत्युदीरितमात्रोपूर्वजन्ममनोरथं सस्मारसतिचार्यगीकृष्णसहवर्त्तनं ५८ नपति
कामस्यत्त्रिचक्रवर्त्युश्रितासदा तामेवमूर्तिध्यायतीचंद्रकांतिर्वरानना ५९ श्रीकृष्णगाथांगायतीरोमांचोद्भेद
लक्षणाः श्रिमन्मन्वतरेशीत्याश्रीकृष्णप्रियवार्त्तया ६० एतदंतरवासौभूमिभारप्रपीडिता तदर्थंवासुदेवश्चाव
त्रितुर्भुवद्विह ६१ कृष्णक्रीडार्थमादिष्टावभृणासुरयोपितः वासुदेवावतारेस्यह्येकंभार्याव्रतमहत् ६२ श्रा
सीत्रथाचतलीत्यसंभवतुसुरद्विषः कैशोरिगोपकन्यास्तार्यौवनेरजकन्यकाः ६३ भुवदेवांगनाः सर्वाः ज
नयंतुहर्षमुदं इत्याज्ञासुतारिव्रपाचंद्रकांतिकवाचतं ६४ पूर्वजन्मोद्भवानूनंममहेकोमनोरथ भूर्मोगतायाः
यतस्वस्यसादास्तितामह सतीष्वन्यासुनाश्रिजगन्मोहनरूपधृक् मय्येवातिप्रीतिमंश्चन्त्यतांभगवान्मया इमं
सुरोरधतस्याश्रुनुमोश्रुपितामहत् देवांशानवतारायस्वधामभ्यस्तथादिशत् दृषमानुरितिर्यतो गोपोनंदब्रजेव
सतप्यत्स्यकन्यावरशहासुधाजान्मभभवसुरा ६५ चान्द्रकांतिरित्यासीदित्येतत्कथितंमया प्रवोधिनीजानगरु
पयवभैवात्ससन्नदशोद्विधाकथ्यस्यकन्यः चकाररासोत्सवनर्त्तनंसदादंदावनेन्याभिरेपीहराधया ६९ साहस्य
मानाहुतगोपुरुपिणाकृष्णेनजन्मांतरवांछितेन राधामहाप्रेमजवाकुलेद्रियानिन्यन्यलोककथयाकृतार्थतां ७० त
स्मात्सुवोधिनिक्त्वारान्नोकृत्वातुजागरं सुसोस्थितंहरिदृष्टाकामासंसारजद्विजाः ७१ मधुरायतुंसवासेजानगरेह

रिसन्निधौ कार्तिकेर्वाधिनीप्राप्यततः श्रेयः परं नहि ७२ गीतं नृत्नं च वाद्यं च नटाद्यं विष्णुकथं मुने । अथ क्रोति
 चणुष्यात्साम्रैल्लेख्योपरिसंस्थितः ७३ बहुपुष्पैर्बहुफलैः कर्पूरगुरुकुम्भैः । हरैः पूजाविधातव्या कार्तिके
 धवासरे ७४ वितशाठयंनकर्तव्यं संप्राप्तै हरिवासरे यस्मात्पुण्यतमं ख्यातं प्राप्यते मुनि सतमः ७५ पुष्पै
 र्नानाविधैर्द्वैतैः प्रबोधि न्यातुं जागरे श्रावतोयं समादाय अर्घ्यं दियो जनार्दन ७६ यत्फलं सर्वतीर्थेषु सर्वदानेषु
 यत्फलं तत्फलं कोटिगुणितं दत्वा र्ध्वं वुधवासरे ७७ गुरुपूजाततः कथ्यर्थाभिजनाच्छादनादिभिः दक्षिणाभिश्च
 देवपैतृष्यर्ष्यैश्चक्रपाणिनः ७८ भगवंतमभिध्यायन् पुराणंपठेत्तरः प्रत्यक्षं च भवेत्तस्य कपिलादानजं फलं ७९
 कार्तिके मुनिशार्दूलमद्भक्तो वैष्णवं व्रतं यः करोति यथोक्तं तु मुक्तिस्तस्य सुनिश्चयात् ८० केतक्या एकपत्रेण पुञ्जि
 तोगुरुद्वजः समाः सहस्रं संप्रीतो जायते मधुसूदनः ८१ अगस्त्यकुसुमैर्द्वंद्वपूजयेद्यो जनार्दनं दर्शनात्तस्य दे
 वर्पेन रकाग्निः प्रनश्यति ८२ मुनिपुण्यार्चतो विष्णुः कार्तिके पुरुषोत्तमः ददात्यभिमुखान्कामान् शारिसूय
 रिश्वती यथा ८३ विहाय सर्वपुण्याणि मुनिपुण्याणो केशवं कार्तिके यो र्वप्येद्भक्त्या याजि मेषफलं भवेत् ८४ तु
 लसीदत्सु पुण्याणि यो यच्छति जनार्दनं कार्तिके सकलं वत्स पापं जन्मायुतं हरेत् ८५ दृष्टारपृष्टाथ वाप्यताकोर्तता
 नामितास्तु ता रोपितासिंचितानि त्वंपूजिता तु लसीशुभा ८६ नवधा तु लसीभाक्तिं यै कुर्वन्ति तद्दिने युगकोटिस
 हस्याणितं न्वंति सुकृतं मुने यावत्शाखप्रशाखाभिर्वाजपुष्पफलैर्मुने रोपिता तु लसीपुंभिर्बद्धैव सुधातले तेषां विं
 शतुपेजाता ये भविष्यति ये गताः आकल्पयुगसाहस्रं तेषां साहस्रं हे र्गहे यत्फलं सर्वतीर्थेषु सर्वदानेषु नरद तु लसीदले
 न च केन कार्तिके प्राप्यते तु तत् संप्राप्तं कार्तिके दृष्टानि येन जनार्दनः पूजनयो महाविष्णुः कोषलैस्तु लसीदलैः इष्टा
 क्रतुशतैरेव दत्त्वा रत्नान्यनेकशः तु लसीदले रत्नैरेव प्राप्यते केशवार्चनात् इति श्रीरुकंदपुराणे कार्तिकशुक्लपक्षीय

बोधनीमाहात्म्यसंपूर्णम् ॥ ॥ अथब्रह्मराहपुराणककार्तिकशुक्लैकादशीव्रतं ॥ अगस्त्यउवाच ॥ शृणुष्वभक्तिर्वा
 राजन्कार्तिकैकादशीतिथ्या उपोष्यविधिनानेनसर्वासांप्राप्तुयात्फलं १ प्राग्निधानेनसंकरप्यतद्व्रतानंसमाचर्य
 त्रिलोभेनार्चयेद्देवंनारायणमकल्मषं २ नमः सहस्राशिरसेशिरः संपूज्यवैहरेः पूरुपायेतिचभुजोकांटवैविश्वरू
 पिणे ३ ज्ञानात्मनेतिचास्त्राणिश्रीवस्त्यायतथाउरः जठरंप्रभाविष्णुवैचोदरंदिव्यमूर्तये ४ कटिसहस्रपादाय
 पादौदेवस्यपूजयेत् श्रुतलोभेनदेवेशंपूजायित्वाविकक्षयः ५ नमोदाभोदरायेतिसर्वाभंपूजयेद्धरेः एवंसंपूज्यवि
 धिनातस्याग्नेचतुरोधटान् ६ स्थापयेद्ब्रह्मगर्भास्तुस्मितचंदनचार्चितान् स्वदाभवद्धर्मावास्तुसितवस्त्रावगुंतिताद्
 ७ रथागितास्ताम्रपात्रैस्तुतिलपूर्णैः सकांचनैः चत्वारः सागराश्चैतेकल्पिताद्विजसत्तम ८ तन्मध्येप्राग्निध्या
 नेनसौवर्णस्थापयेद्धरे पौडशारेरथागतुरजोभिर्बहुभिकृतं ९ रथागिक्रयोगेइवरयोगनिद्राशायिनेपीतवाससे त्र
 मप्येवंतुसन्पूज्यजागरतन्नकारयेत् १० कुर्यात्तुवैष्णवंयोगमतेयोगेश्वरंहरिं एवंकृत्वाप्रभातेतुब्राह्मणानंपूज्योज
 येत् ११ चत्वारःकलशादेयाश्चतुष्पांपंचमस्यतु योगेश्वरंतुसौवर्णप्रदद्यात्प्रयतःशुचिः १२ प्रीयतांदाभोदरयोगी
 इवररूपीतिमंत्रतः वेदाभ्येनेसमंदतंतद्विदेद्विशुणंतथा आचार्थेपंचरात्राणांसहस्रगुणितंभवेत् यस्त्विदमसरहस्यं
 चसमंत्रंचोपपादयेत् विधानंतस्यभक्त्यावैदंतकोटिगुणोत्तरं योग्येतिष्ठतियस्त्वन्यमासत्रापूजयेत्कुधीः १३ सदुर्गोद्दि
 मवाप्तोतिदत्ततस्यचनिष्फलं एवंदत्त्वाविधानेनतत्त्वतोविष्णुमच्युतं विप्राणांभोजनंदद्याद्यथाशक्त्यासद्वक्षिणं
 धरणीव्रतमेतद्विपुराचीर्वाप्रजापतिः प्रजालिभेतथामुक्तिब्राह्मण्यमविचालितं युवनाश्वश्रराज्ञापरैरेतन्विधिना
 पुरा मांघातारंसुतलेभेपरंब्रह्मचशशशिवतं तथाहैहयदायादः कर्तव्यैथान्तराधिपः १४ कर्तव्यैसुतलेभेपूरु
 ब्रह्मचशशशिवतं शकुंतलाप्येवमेवव्रतंचैर्वामहामुने २० लेभेयाकुंतलंपुत्रंदुर्जयंचक्रवार्त्तनं अत्रेनविधिनाप्रा

दंतक्रवातैवमुत्तमं २१ धरण्याञ्जपिपातालेमप्रयातुकृतंपुरा ब्रतमततोनाभ्राधरणीव्रतमुच्यते २२ सुमा
 सास्मिन्धरादेवहिरिणाकोडरूपिणा उद्धताद्यापितुष्टेनधारितानौरिवारभसि २३ यद्दंशुणुयाद्गत्स्यायञ्चकु
 र्यान्नरोत्तम सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुसालोक्यतां व्रजेत् २४ आपतिहरतैचकाराज्येभकवयच्छति किंपु
 नर्दादंशेतास्तुपेनेष्टानददुःपरं २५ इतिवारहपुराणोक्तयोगेश्वरद्वादशीव्रतंसमाप्तम् ॥ अथप्रवोधिका
 दशोक्त्यं तदुक्तंमदनरत्ने ॥ ब्रह्मउवाच एकादश्यांचशुक्लायांकार्तिकेमासिकेशवं प्रसुप्तंवोधयेद्वातौश्व
 द्वाभक्तिसमन्वितइति नृत्येगीतैस्तथावाद्यैर्ऋग्यजुस्साममंगलैः वीणापणवशब्दैश्चपुराणश्रवणेनच २ वा
 सुदेवक्रथाभिश्चस्तत्रैरन्यैश्चवैषण्वैः सुभापितौरद्रजालैर्भूरिशोभाभिरेवच पुरपैधूपैश्चनैवैर्दांपवृक्षैःसुशोभनैः
 होमैर्भक्ष्यैपूपैश्चफलैःशार्करापायसैः ४ इक्षोर्विकारैर्मधुरैर्द्राक्षोक्षोऽसदादिभैः कुवेरकस्यमंजरीमालत्पाकमलेनच
 ५ कुवेरकःपर्णाशाःकृष्णतुलसीतिकेचित् इत्याभ्यांश्वेतरकाभ्यांचंदनाभ्यांचसर्वदा ६ कुकुमालककाम्यांचरकसू
 त्रैःसक्रकणुैःनववर्णान्नाविधैःसुदृपैर्द्रव्यैर्वारक्याहृतैः ७ वीरक्रयोविक्रयंवाप्रथमतोभिहितमूत्थंदत्वाक्रियमाणक्रयः
 तस्यांशत्रौव्यतीत्यांद्वादश्यामरुणादये ८ श्राद्धौघृतेनैक्ष्वेणमधुनास्नापयेत्ततः ९ दाध्राक्षीरेणचततःपंचगव्ये-
 नश्राद्यादित १० उद्धतर्नमापूरणमसुरामलकानिच ११ सर्पपाश्याप्रियंगुश्चमातुलिगरसैस्तथा सर्वाप्यव्यःसर्वगंधः
 सुवर्वाजानिकोचनं १२ १० मंगलानियथाक्रामरत्नानिचक्रुशोदकं ११ स्वसंशोधयदेवेशंदद्याद्रोरोचनंशुभां ११
 तदुत्सुकलश्राद्धेयायथाश्राद्धाश्चलकताः जातीपल्लवसंयुक्तास्सफलाश्चसकांचनाः पुन्याहैवेदशब्दंनवीणावैपुर-
 णाच १२ स्वसंस्नाप्यगोविंदमनुलिप्तं १३ तस्वलंकृतंसुवाससंतुसंपूज्यसुसन्नोभिःसुकुंकुमैः दीपधूपमनोज्ञैश्चपायसै
 न्यमुरिणाद्वेप्रावेभ्यश्चाह्नवानैश्चहामैःपुष्पैःसदाक्षिणैः वासुभिर्भूपणैरमृगैर्गोभिरश्वैर्मनोजवैः ब्राह्मणाःपुजनीयाश्च

विष्णोरीदियाश्चमृतंयः यत्तशिट्मृतंपरवाद्रोक्तव्यं ब्राह्मणैःसहेति १६ अथरामार्चनचंद्रिकोक्तप्रकारेणोवा
धिर्णाविधिः ॥ शयन्युक्तप्रकारेणरथमारोप्यमाधवं विधायमहतींपूजांविष्णोरभ्यर्च्यवैष्णवान् वाद्यधोपेण
महतादेवंतीरवाजलाशय धौतांप्रेपाणिःकुर्वतसंकरपर्वेष्वैःसह एदंगुणविशिष्टायविंशिन्याभिंदिरापतेःकु
र्वंप्रबोधनांविष्णोर्वराहोक्तमनूपटेत् भाविप्योत्तरेपि । कार्तिकेशुष्कपक्षेत्तुएकादश्यांपृथ्यासुत मंत्रेणानेनराजेंद्र
दैवमुर्यापयेद्द्विजः ॥ मंत्राः ब्रह्मैन्द्ररुद्राभिकुवेर सूर्धकीनाशसोमादित्यवंदनीय बुधस्त्वदैवेशजगन्निवासमं
त्रप्रभावेणसुखेनदेव १ इयंतुद्वादशीदेवप्रबोधायविनिर्भिता तथैवसर्वलोकानांहिताथशेषशाधिना २ त्वाग्निस्सु
पतेजगत्त्रायजगत्सुपंतंभवेदिदं उत्थितेचेष्टतेसर्वमुपतिष्ठस्वमाधव ३ इदंविष्णुरनेनैवतस्मादुत्थाययेत्प्रभुं ॥ हिर
ण्यगर्भंइतिचप्राजापत्यंपठेतया गायत्रवैष्णवंसूक्तमतोदेवाश्रवांतिवति । श्रीसूक्तइयन्तु हिरण्यगर्भंऋषिः प्रा
जापत्योदेवता त्रिष्टुषंडः जपेवित्तयोगः उंहिरण्यगर्भःसमवर्तताप्रेभूतस्यजातः पतिरेकऽश्रासीत् सदाधारपृ
थिर्वाधामुतेभांकस्मैदेवायहविपाविधेम १ यऽश्रात्मदावलदायस्याविश्वऽउपासतेप्राशिपयस्यदेवाः यस्यच्छायाभू
तयस्यभूत्युः कस्मैदेवायहविपाविधेम २ यःप्राणतोनिमिपतोमहिवैकइंद्राजजगतीवभूव यईशेऽश्रस्यद्विप
दइचतुष्पदःकस्मैदेवायहविपाविधेम ३ यस्यभोहिमवतोवहिव्वायस्यसमुद्रंरसयासहाहुः यस्येमाःप्रादिशोयस्य
वाहू कस्मैदेवायहविपाविधेम ४ येनद्यौरुप्रापृथिधीचदढायेनस्वस्तिजितंयेननाकः योऽश्रन्तरिक्षेरजसोविमा
नः कस्मैदेवायहविपाविधेम ५ यंकंदसीऽश्रवसातस्तभानेऽश्रभ्यैक्षेतांमनसोरेजमाने यत्राधिसूरउदितेविभाति
कस्मैदेवायहविपाविधेम ६ आपोहयद्दहतीर्वैश्वमायन्गर्भेन्दधानाजनयंतीरक्षिं ततोदेवानांसमवर्ततासु
रेकः कस्मैदेवायहविपाविधेम ७ यद्विदापोमहिनापर्यपर्यदहसंदधानाजनयंतिर्यज्ञम् योदेवेष्वधिदेवएकआ

सकिरुमंदेवायहंविपाविधेम - ८ मानोहिंसीज्जानितायाःपृथिव्यायोवादिवंसधर्माज्जानः पश्चाद्भाटहतीर्जजा
 न कस्मैदवायहंविपाविधेम ९ प्रजापनेनैवदेतान्यन्योविश्वारूपाणिपरितावभूव यत्कामास्तुहुमस्तद्योऽधस्तु
 वयस्यामपतयोरयाणां १० उत्तिष्ठोत्तिष्ठदेवशयागानिद्राविहोषच अनेनमनुतोत्थाप्यधंटावादिजनिःस्वनेः । तीरे
 समुपवेश्यशमहंनुग्रहमर्थयत् सोसावदंशकरुणोभंगोवाग्बृद्धप्रमस्मितेनयनोंबुरुहंविजृम्भन् उत्थायविश्व
 विजयायचतोविपादमाध्व्यागिरापनयतात्पुरुषःपुराण इतिपुण्यांजलिदत्वांसुकमाथर्वणजपत् तच्चोक्तंऋग्वेदस
 र्वातिक्रमपथां याश्चोपधीस्त्याधिकाथर्वणोभिपगोपाधिस्तुरितरानुष्ठं याओषधीःपूर्वाजातादेवेभ्यस्त्रियुगंपुराःअ
 ननुवर्णानहंशतधाभानिसतच शतंवाश्रबधामानिसहस्रमुतवोरुहः अथाच्छतक्रत्वोपुधमिमंभेभ्रगादंकत - ओ
 पथाः प्रातमादध्वांपुष्पवतीः प्रसूयरीः अश्राद्धवसजित्वरीर्वोरुधः पारयिष्ववः ओषधीरितिमातरस्तद्वेदवीरु
 पद्भवे संनेयमश्वर्गावासआत्मानंतवपुरुष अश्वत्थेवोनिपदनंपरं बोवसतिष्ठता गोभाजइत्किलासथयत्सन
 वथपुरुष ॥ १ ॥ यन्नडौषधीःसमगमतराजनिः समिताविव विप्रःसउच्यतेभिषयक्षोवामिवयातनः अश्व
 वतीसामवतीमूलजयतीमुदोजसं ओवितिससर्वाओषधीरसमाश्रिएठतातये उच्छुष्माओषधीनांगावोगोष्टादिवे
 रते धनंसनिपंतीनामात्मानंतवपुरुषः इच्छतिर्नामवोमाताथोपयूरथानिपृकृतीः सीराःपतन्निषीःस्थनयदा
 मयतिनिपृकृथ अतिविश्रा परिष्टास्तनइवब्रजमक्रमुः ओषधीः प्राच्युच्यदुर्थकिचतन्वोरयः २ यदिमाद्रजय
 द्रहंमोषधीहस्तश्रादधे आत्मायक्ष्मस्थनश्रयातिपुराजीवयुभोयथा यस्योपधीःप्रसपर्योगमगंपरुरूपरुः ततोय
 क्ष्मविवाधध्यदशोक्ष्मधमशीरिव साकंयक्ष्मप्रपतचापेणकिदिनिर्ना साकंवातस्ययुच्यासांकनश्वातिहाकया
 अन्यावाअन्यामवन्चन्यान्यस्याउपावत तासांसर्वाःसंविदानाइदमेप्रावतावचः याःफलिनिर्षीऽफलाश्रुष्या

पाश्र्वपुष्पिणीः बृहस्पतिप्रसूनास्तानोर्मुक्त्वहसः ३ मुंचतुमाश्रपथ्यादथोवरुण्यादुत् ॥ अथोयमंरयवाडिशस्त
 वंरमादेवाकिल्बिपात् अत्रपततीरवदन्दिवञ्चोपधयस्परि यंजिविमश्रवामहैनसपरिध्यातिपुरुषः याओषधीः
 सोमराज्ञीर्विक्रीः शोतविचक्षणाः तासामासिखमुत्तमारं कामापयसंहदे याओषधीः सोमराज्ञाविष्टिताः पृथिवीमनु बृह
 स्पतिप्रसूताअस्येसंदतव्वीथं उपधयः समदवतसोमेनसहराज्ञायस्मैकृणोतिब्राह्मणंस्तराजन्यारयामसि खमुत्त
 मारयोपधेतववृक्षाडपरस्तपः उपस्तिरस्तुसोस्माकयोअस्मान्आभिधासति एवमार्थार्णसूक्तंजापिवापुनः पुष्पांज
 लिंदद्यात् गतामेषावियञ्चैवानिर्मलंनिर्मलादिशः शारदानिचपुष्पाणिग्रहाणममकेशवेति समुत्थितेतोविष्णो
 क्रियाः सर्वाः प्रवर्तयेत् स्नापयेद्राघवंपंचाभ्युतैः पुरुषसूक्ततः नीराज्यमंत्रंविन्द्यस्ववस्त्रालंकारचंदनैः स्नग्धूपदी
 पदिव्यावैस्तेवालेस्तेोपयेत्प्रभुं एवंकृतवामहापूजांयहीतवासाक्षतंजलं प्रतिमासंश्रतान्युक्तराघवाग्रनिवेदयेत् व्रत
 समापनमंत्रंस्तुसंतकुमारैणोक्तः इदं व्रतंमयादेवकृतंप्रीत्यैतवप्रभो न्यूनंसंपूर्णतांयातुत्वत्प्रसादाज्जनादनेति
 अन्तुष्टैर्भयानानायातुर्मास्यव्रतैः प्रभुः प्रभूतपातकस्यातिराघवः प्रीयतांमम व्रतारंभरत्समासिश्चतुर्धा तदुक्तं
 वाराहे चतुर्धा एकादशीद्वादशीपूर्णिमाकर्कसंक्रातिष्वारंध्यमित्यर्थः तद्योन्यद्रंध्यदानानितु शयनीप्रकरणेद्र
 पृथ्यानि एवंव्रतान्यर्पयित्वास्तुवीतपरमादृतः श्रुतिस्तुत्यावेदवोदैः स्तोत्र्यमाणंरमापतिं रस्तुतिरतु यद्रोषविभ्रमवि
 वृत्तकटाक्षपातसंक्रातनक्रमकरोमयगीर्णवोपः सिंधुः शिरस्यर्हणंपरिग्रह्यरूपीपादाराविदमुपगम्यद्वभाषएतत् न
 त्वांघंजडाधियोनुविदामभूमन्कूटस्थमादिपुरुषंजगतामधीशं यत्सत्त्वतः सुरगणारजसः प्रजेशाअन्येचभूतपत
 यः सभवानुगोणेशः २ कामंप्रयाहिजहिविश्रवसोऽवमेहंत्रैलोक्यरावणमवानुहिवीरपत्नीं वक्षोहिसेतुमिहतये
 शसोवितत्येगोपतिदिग्विजयिनोयमुपेत्युपाः ३ स्वस्व्यस्तुविश्रयखलः प्रसीदतां ध्यायंतुभूतानि शैवंमिथोधि

या मनश्चन्द्रं भजता दधोक्षेत्रे श्रावे इयतात्रो मतिरप्यहैतुकी ४ इत्याशिपुः समभ्यर्च्य गीतवाद्यजपस्वनाः देवर-
 थोपरिस्थाप्यजयशब्दपुरसरं महातूर्परवैरात्रोद्भामयेत्स्यं दनास्थितं उथितदेवदेशं नगरे पाथैव स्वयं युक्तः
 शैव्यादिवहैर्भरकतसुरणात्किंणिजालमाला रत्नाद्यैर्भौक्तिकानामविरलमणिभिः संभृते शैवहारैः हेमैः कुम्भैः प-
 ताकाशि वतरराचिभिर्भूषितः केतुमूर्त्त्यैश्चन्द्रैश्च शवंचोदुरितहरहरेः पातुर्जैत्रोरथोवः 9 वक्रं नीलोत्पलसचिल-
 सकुण्डलाभ्यामुभटं चंद्राकारं रचिततिलकचंदनेनाक्षतैश्च गत्यालीलाजंनसुखकरां प्रेक्षणेनामृतौषं पद्मावासं-
 सततमुरसाधारयन्पातुविष्णुः २ मोदंतांस्वजनास्वनिंदिताधिपयस्यकाखिलोपद्रवाः स्वस्थाः सुस्थिरबुद्धयश्च-
 तिहताभिन्नरमंतांसुखं रदैत्यागिरिगङ्गाणगहानान्याशुद्रजध्यभया हैत्यारिर्भगवानयं नरहरिर्यानं समारोहति
 ३ पलायध्वंपलायध्वं रेरेदनुजदानवाः संरक्षणापलोकानं रथा रूढोत्कसरी ॥ इत्यादिविष्णुधर्मोक्तमंत्रैः संतोष्य-
 सादरं प्रसादमालाहरेरैर्दृष्ट्वाद्भक्तिभावतः जयदेवमहादेवदेवदेवाखिलेश्वर वरदेशाखिलेश्वरक्षरक्षर-
 मापते नृत्यैर्वाधैर्भगवतैर्धैटावाद्यजयस्वनाः श्रामयन्स्वदंतीवष्णिः पुरमधेसमंततः ६ रथस्याकर्षणपूर्व-
 कुरुते दैत्यनायकः ततः सुराः सिद्धसंघामुनिगंधर्वमानवाः ७ यावत्पदानि कृष्णस्वरथस्याकर्षणानरः करोति-
 क्तुभिरतानि तुल्यानि नरनायक ८ रथेन सह गच्छति पुरुषाः षष्ठतोऽग्रतः महाविष्णुसमाहृतैर्भवंत्याग्निभावाद्भ्रा-
 श्चिकृष्णरथशोभां यत्र कूर्वाति वदंति च जपंति च पुनर्धैते पांलकाः सनातनाः १० रथस्थितो नरे रथं तु प्राजितो मधुसूदनः
 ददाति वाञ्छितं तेषामंते च परमागातिम् ११ दोलायमानगोविदं मंचस्यं मधुसूदनं रथस्थं वामनं दृष्ट्वा पुनर्जन्मन विच्य-
 ते १२ रथस्य येन गच्छन्ति भ्रममाणं जनार्दनं विप्रावेदविदस्तेऽपि विज्ञेयाः श्वपचाधमाः १३ येषां गृहगतोऽपि
 तिरथस्यः श्रीनृकसरी पूजां रतैः प्रकर्तव्या वितशाब्धा विवाजैः १४ अर्चतेो यदायाति प्रमादात्स्वयं गृहं द्वारिः

पितरस्तस्य विमुखा पावत्संवत्सरं तु ॥ १६ ॥ त्रियोपि मुक्तिमायांतिरथ यात्रा परा यणाः

स शैलवनसस्था

दद्याते न दत्तावसुंधरा १६ इति पौरुजनेः सार्द्धं भामिपि त्वारथं गृहं गत्वानीराज्यपदं वैशं शयीत वैष्णवं समरन् १७
वैष्णवं मंत्रं नामेत्यर्थः इति रथोत्सवमाहात्म्यम् । शयीतेति द्वादशयमिप्रायेण एकादश्यां तुरात्रौ जागरणं कुर्यात्
एकादश्यां सुरालयइति वचनात् रात्रिजागरणमस्त्यावइयकं इयमेकादशीसोमवारोत्तराभाद्रपदयोगे महापुण्यत्सु
कं मदनरत्ने वराहपुराणे शुक्लपक्षप्रक्रम्य ॥ एकादशीसोमपुकाकार्तिकेभासिभामिति उत्तराभाद्रयोगे च अन्नं ता
साप्रकीर्तता तस्यां यात्क्रियते भद्रं सर्वमानं त्यमश्रुते अन्नंतपुण्यफलदातेनाऽन्तस्मृताप्रियइति । अथ वराहपुराणे
वोधिन्पेकादशीविधिः एकादश्यां रात्रौ कुंभे घृतपात्रोपरि रहैममाषमितं मत्स्यं पंचाशत्तेन संस्त्राप्य कुंभपीतवस्त्र
युगपद्वायैः समपुज्य मत्स्यरूपेण गद्योतिः प्रीयतामि जनार्दनइति दत्त्वा दक्षिणां च दत्त्वा द्वाहात्पाणान् भोजयेदिति
इति कार्तिकशुक्लादशीकृत्यसमाप्तम् अथ प्रबोधकालनिर्णयः निशिस्वापोदिवोत्थानं संध्यायां परिवर्तनामिति व
हपुराणवचने रात्रौ सुप्तमित्याचार्यचूडामणिः वराहपुराणेतु द्वादश्याप्रबोधोत्सवउक्तः इयंचरेवत्यंतादिभुक्ता
प्रबोधिनीप्रशस्ता आभाकासितपक्षे पुंभ्रश्रवणरेवती आदिमध्यावसाने पुश्रवापावर्तनोत्सवाः नारदीयेऽपि नै
त्रायपादे स्वपितीह विष्णुः श्रुते श्रमव्येपरिवर्तमेति पौष्णावसाने च सुरारिहंताः प्रबुध्यते यामचतुष्टयेनेति च दत्तु
द्वादशीषु तत्तत्रक्षत्रभागानास्ति तदाद्वादशीनक्षत्रयोगोपिरात्र्यादिगतो ब्राह्मः पादयोगो यदानस्यादक्षेणापि तदा
भवेदिति वराहपुराणात् विष्णुर्देवानस्वपिति न वरात्रौ प्रबुध्यते द्वादश्यामृक्षसंयोगे पादयोगे नकारणमिति विष्णु
धर्मोत्तराच्च यदा तु द्वादशीपुतानिनक्षत्राणि न संत्येव किंत्वेकादशीपुवा तदा तत्रापि तदादक्षभागएव निशादिबेला
नादरेण प्रस्वापादिकार्यं अत्रासेद्वादशीमृक्षेऽत्थानं शयनं हरः पादयोगे न करीष्ये अहोरात्रं विचिंतयेदिति जीभूतवा

हनवचनात् पादयोगादन्यतिथाद्वादश्यास्त्रैक्षसंगमादितिवचनाच्च द्वादश्यांनक्षत्रसंयोगस्यराश्यादावभावेप्रित्तत्रै-
 बकार्यमित्यर्थः अतएववराहोपि द्वादश्यांसाधिसमयेनक्षत्राणामसंभवे आभाकासितपक्षेषुशयनावर्तनादिक्र-
 मिति साधिसमयश्रसायसंधैवंप्रवोधोपितत्रैवकार्यः तदुक्तंरेवत्यंतैयदाराशौद्वादश्याचसमागमः तद्वाविवृद्धते
 विष्णुर्दिव्यवैश्राप्यरेवतीमिति जीमूतवाहनधृतवचनात् विष्णुधर्मात्तरेतुः एकदश्यादिपुंपंचस्वपि प्रस्वप्नवो-
 धोत्सवावुक्तौ कचिष्णुर्णमास्यांमेव रामार्चनचंद्रिकायांतु । पारुणाहेपूर्वरात्रेधटादीन्वाद्येन्मुहुरिति । अत्रच-
 वहुपुत्रचनेपु चतुर्थभागवाचिपादग्रहणात् चतुर्धाविभक्तयोरनुराधारेवतिन्यत्रैवभाविभागएव अतएवःसुभ्यः
 भागग्रहणेनविशेषश्रवणादश्रुतत्वादितिन्ययेनत्रेधाविभागएव अतएवमभ्यग्रहणमप्युपपद्यतइतिवाच्यं । एवं-
 नांतरपुपादग्रहणेनाविशेषश्रवणादिश्रुतित्वादितिहेतोरसिद्धेः श्रवणस्यतुत्रेधाविभक्तस्यमध्यभागएवमाह्यः । अ-
 थप्रवोधमंत्रो वाराहे । ब्रह्मद्रुद्रादिकुबेरसूर्यस्यादिकथासूक्तःइयंतुद्वादश्यादिष्वप्रवोधार्थंनिर्मिता त्वयैवसर्वलो-
 कानांहितार्थेषुप्रथायिना त्वयिसुसंज्ञान्नाथेजगत्सुसंभवेदिह उच्यतेचेष्टेसर्वमुत्तिष्ठोत्तिष्ठमाधव उत्तिष्ठोत्तिष्ठो
 विंदत्यजनिद्रांजगत्पतेइत्यादि मेषागताः शारदपूर्णचंद्रशारंध्युष्णोष्णमनोहराणि अहंददनीतिचपुण्यहेतो-
 र्नाप्यजगत्पथलोकनाथ एवंप्रवोधेषुपुष्पांजलिदानं इदंविष्णुरितिप्रोक्तमंत्रउत्थापनेहरेरिति तत्रमंत्रः
 शतामेघाइत्यादिपूर्वकः वाराहे एवंकर्माणिकुर्वातद्वादश्यायियशास्त्रिनि मद्रकाहिनरश्रेष्ठरैतयांतिपरमांगतिम्
 एवंवैशारदं कर्मनिश्चिंतकथितंमया मोदतेदंविस्संसारममभक्तः सुखावहइति । इतिहरिप्रवोधोत्सवाविधानम्
 अथअत्रैकादश्यादिपूर्णमांतं पंचदिनात्मकमीप्सपंचकन्नतविधानं दीपदानच ॥ पाद्यकार्तिकमाहात्म्येब्रह्म-
 नारदसंवादे अतः परंप्रवदयामिमुनेऽहंभीष्मपंचकं मयावर्षसहस्रेषुसमभ्यर्च्यजनादंनं पुराशासन्नंतह्येतत्सर्वं

पत्रफलप्रदं — मयाचभूगर्वप्रोक्तंभूगुणोशनसेतथा ततस्त्वन्यैर्गृहीततत्पारंपर्यसमागतं एकादश्यांतुष्ट्वा
 याद्वतंपंचदिनात्मकं त्रतीस्नायाद्धिधानेनदेवादीनांचतर्पणं धौतवस्त्रश्रमौत्तचहरिमर्चजितेंद्रियःभूमिशाथीत्
 थाखंडदीपंपंथस्वहस्सुच उंनमोवासुदेवायजपेटोत्तरंशतं पूजातिचार्यमवेद्यजुहुयान्तिलसंयुतान् यवा
 न्नीहीनपायसंचमंत्रेणाठाक्षरेणच पूजाविधिविशेषेणादिनेष्वेवहिपंचसु प्रथमेदिवसेपद्मैर्हरेःषादौप्रपूजयेत् द्वि
 तीयेवित्वपत्रैश्चजानुनीसंपूजयेत् तृतीयेपूजयेन्नाभितुलस्याथचतुर्थके जातीपुष्पादिभिःस्कंधौमालत्यापंचमे
 शिरः एकादश्यामथाभ्यर्च्यभंत्रवद्भोमयापिवेत द्वादश्यांनगामंत्रत्रयोदश्यांनगोपयः चतुर्दश्यांनोद्युतंचपूर्णा
 मायांतथादधि पंचस्वपिदिनेष्वेवाविधिवस्तानपूजने नंदायांकांचनंदद्याद्द्वादश्यांवल्लभुत्तम गोदानंचत्र
 योदश्यांरिकायांद्युतपायसं सितासिततिलैरस्नानंपूर्णमायांविशेषतः भीष्मपंचादिनेष्वेपुदद्याद्गीष्मायचंज-
 लि संवत्सरकृतंपापंतक्षणादेवनश्यति सत्यव्रतायशुचयेनोपायमहात्मने भीष्मायवैदंदान्यवर्धमावालय
 ब्रह्मचारिणे वसूनामवतारायशंतनोरारामजायच श्रद्धैददामिभीष्मायसोमवंशोद्भवायच वैशाखपदभोवा
 यसाकृत्वप्रवरायच अनपत्यायभीष्मायतस्मैदद्याज्जलांजलिं सन्धेनानेनमंवेणतर्पणंसावर्वाणंकां प्रातिपदि,
 वसेविप्रान्भोजयेत्पायसेनच पूर्णायामेवअथवाद्वाहाणान्भोजयेद्ब्रती विप्रशेषान्भोकायोमुक्तिस्तस्यकरेरिश्रुता
 इतिपाद्योकार्तकमाहात्म्येभीष्मपंचकन्नतविधानं ॥ अथभविष्योत्तरेकं भीष्मपंचकव्रतं ॥ श्रीकृष्णउवाच
 कार्तकेशुष्कपक्षस्यशुण्धमंपुरातनं एकादश्यांसमारभ्यविज्ञेयंभीष्मपंचकं दुरतरंभीष्ममित्याहुरशक्यंतदि
 होच्यते दारुणंभीषणंभीष्ममित्यभिधानात् । यस्तंकरोतिराजेंद्रतेनसर्वकृतंभवेत् वसिष्ठभूगुणगार्धेश्वरीकं
 तयुगादिषु सीरभद्रादिभिर्वैश्वेयैःश्रद्धैरन्यैःकलोयुगे दिनानेपंचपुण्यानिचीर्णमेतन्महाव्रतं ॥ ३ ॥

ह्यचर्येणपहोमक्रियादिभिः क्षत्रियैश्चतथावैश्वैःसत्यशीचपरायणैः पापाद्धैःपरिहर्तव्याब्रह्मचर्येणतिष्ठयाः
 धर्मासंपरित्याज्यमैशुनंपापभाषणं शाकाहारैणकर्तव्यंकृष्णार्चनपरैरैः स्त्रीभिर्विर्मित्वाकप्येनकर्तव्यंसुखवर्धनं
 विषवाभिश्चकर्तव्यंपुत्रपौत्राभिवृद्धये सर्वकामसमृद्धार्थमोक्षार्थमपिपांडव निस्यंस्तानेनदानेनकार्तिकीयावद्दे
 वतु वैश्वदेवश्चकर्तव्योविष्णुध्यानपरायणैः पापस्यप्रतिमाकर्मधारौद्रवक्रातिभीषणा रवद्रहस्ताचविकृतासर्वलो
 हमयीत्यप तिलप्रस्थोपरिस्थाप्याकृष्णवस्त्राभिवेष्टिता करिरकुसुमापीडाचलत्कांचनकुंडला संपूज्यपरया
 भक्त्याधर्मराजस्थनामभिः इममुच्चारयन्मंत्रंयहतिकुसुमांजलिः यदन्यजन्मनिकृतामिहजन्मनिवापुनः प्रापं
 प्रशमभायातुतसर्वतवपूजनात् ब्राह्मणायततोदेयंकृष्णोमिप्रीयतामिति अन्येषामपिदातव्यंस्वशक्त्यावाञ्छितं
 वसु कतकृत्यःस्थिरभूत्वाविरक्तःसंगतोभवेत् शांतचित्तोनिरावाधःधरमंपदमाप्नुयात् नीलोत्पलदलश्यामइच
 तुर्वक्रश्चतुर्भुजः श्रष्टपाञ्चैकनयनःशंक्रुकार्णोमहाशनःजटीहृहस्तस्ताभ्याभ्योमृगाराजतनुच्छदः चिंतनीयोमहादे
 वोयस्वरूपनाविद्यते इदंभीष्मणैकथितंशरतल्पगतंन च तदेतत्समाख्यातंदुष्करंभीष्मपंचकं धन्यंपुण्यंपापहं
 तद्युधिष्ठिरमहाव्रतं यच्चोर्त्वाब्रह्महागोघ्नःसर्वपापैःप्रमुच्यते यद्भीष्मपंचकमितिप्रथितंष्टथिव्यामेकादशीप्रभृ
 त्पिंपचदशानिरुद्धं उत्पन्नभोजनपरस्परस्यनरस्यतस्मिन्निष्टंफलादिशतिपांडवशाईगधन्वा इतिभाविय्योत्तरेभीष्मपंचक
 व्रतं श्रथभीष्मपंचकव्रतमाहात्म्यं पाञ्चैकार्तिकमाहात्म्ये पृथुरुवाच व्रतंयज्जगतिस्व्यातंदेवर्षोविष्णुतोषणं भीष्मपं
 चकमित्येवंकृतःस्व्यातंतदास्वया नारदउवाच राजन्परंपराप्राप्तकालेनेहतिरोहितं द्वापरेपुनरवेदंश्रीकृष्णेनप्रका
 शितम्भीष्मापकथितंयस्मानेनादौकृतमित्युत अतस्तदास्वयालोकेकथितंभीष्मपंचकं पृथुरुवाच कदासासंश्राति
 स्तरुपगणोयस्ममहात्मनःकृष्णोत्सहदेवर्षेकदाष्टश्रकेशवः नारदउवाच यदागतादौत्यविधौकुरुंश्चकृष्णःपृथु

सूनुभिः प्रेरितश्च गृहं गतो विदुरस्यातिथेयं चकार गतोप्यात्मनि सुप्रभोदं मन्येन जातिर्न च पांडित्वं न वा धित्वं न
ब्रह्मरात्रौ सर्वगुणास्तरयनतापकारणं भक्त्यैव कारुण्यनिधिः प्रतुष्यते उपविष्टकृतातिथ्यं श्रुत्वा भीष्मो महात्मनां
जगाम कृणुसादिभ्यंदर्शनानुदंनितुतः भीष्ममागतमाज्ञाप्य श्रीत्यासौ धुनंदनः समुत्थायाभिवाच्याथ बाहुभ्यां
परिरभ्य च उदपविरयासने स्वेके कृणुभीष्मो परस्परं प्रपन्नच्छतुःशिवं प्रीतो भीष्मपुनरपृच्छत भीष्म उवाच ॥ सुहृ
विलासचलदुल्लसति विधेयं सर्गसृजत्यवतिहंति गुणैश्च माया ब्रह्मादयो यमिह वेदितुमीश्वरानो सोऽयं पृथातनयदु
तविधिकरोति इदं विचित्रं भगवन्चित्तो मे प्रवर्तते साम्भेयनवर्तमानोपि जीवानां त्वं सुहृत्सखा श्रयान्यान्सैव मानां
श्च त्वत्कारवै पांडवेष्वथ वंधुत्वं च सुहृत्वं च गुरुत्वं सुकराश्रयं पितृत्वं कार्यकारित्वं पांडवैर्धुनंदन किमेतेषां तथा क
स्मृत्वा राधेन मीश्वरः श्रयतेषु च काराकिर्वशकिरणमद्भुतं यथा त्वमिभ्ररो मायी बलात्नीतश्च वश्यतां कारणं कथं
तां विष्णोस्तत्त्वं वश्यतांगतः श्रीकृष्ण उवाच गंगास्मजमहाभाग न प्रपृथयामिदं त्वया गोपनीयमिदं मुद्यंभी कि
शो गस्तु वश्यकृतं मतः प्रचरितं लोके यद्भतं जतानतमत् श्रीकियो गेन मे लोकः सर्वोऽमुको भविष्यति भीष्म उवाच ॥
त्वदारामनधर्माश्च मुनिभिर्बहुवो धिताः शैशवश्यकरंधर्मस्त्वमेवाख्यातुमर्हसि श्रीनारद उवाच ॥ तैर्वैवमन्व्या
शगतो भद्रा हरिः प्रपृच्छ लोके स्य हितापनूनं संसारिणं जन्मभृदादिदुःखं विद्वानदयासिंधुस्त्वाच भीष्मसु ॥ श्रीकृष्णः
उवाच ॥ श्रवंति संभवाः पंचपूर्वकल्पे द्विजोत्तमाः कविः शुचिर्दृढोदातो हंसो नाम त एवते संगीतकंपाठधृतः कंठैः किंभः
रवत्स्वराः तेऽनेकपरिप्लुसुपारिभ्यमंतो देशांतरेषु विविधं ददंशु श्रयत्रं वितंतदाप्य बहुबलविभूषणादि साड्वरं व्यभू
मंकापुरं बुद्धतत्त्वाः ते कदाचित्सुवीरस्य राज्ञो मधुपुरं ययुः श्रुत्वा संगीतव्यसनं संभातस्य दिदक्षवः श्रद्धोऽभ्यगच्छं
लोकस्थानपतिं यमुनाजलं गोविंदो गोपिकासंगो यत्र क्रोडितकंसहा यथारुपं शर्मणि रूपं शोभं हं याति सुवर्णतां

तथाकण्ठजल्पभास्वत्पातकंयातिपुण्यतः । सादेवातीर्थतदोपोष्णस्थित्वादिन्नवतुष्टयः । प्रप्रच्छरन्त्यचरितमवरोधविदं
जनं । विचार्यमनसाप्राहसुजनातिविक्षणः । राज्ञप्रकाभांगपुनीनाम्नाकादंनिर्गिराः । इमंतिविद्यानिपुणरा,
शेकठेचक्रिभरी । शिष्युएवाहितोवालात्तर्पतिनृपाभूतः । अद्रुतशुवभूततस्याहस्यमन्यनकनाचितः । एतच्छरुव्यावि
चार्यथानश्रयुयगामदिदं । मन्त्रच्छरुतेवाद्यन्तसालादिकथ्यन्तिः । तस्यलेभ्याप्यतरुस्तराज्ञादशतकांक्षि
णः । श्रुत्वासन्परश्वतिविभाः प्रप्रच्छरुपजनिनाः । विभाज्युः । श्रुहावर्तुसविभ्येरुज्ञानारितककोविदः । सुगोः
ततोयतोवाद्यन्तसेचापिनशुद्धतातयोद्वयुशोशिलकिभरवाद्यतेपरा । ताल्यापदुस्थतदतमित्यवयंसभासदा । तच्छर
व्याराजसाविध्यं । अथराज्ञन्प्रवदयन् । अतच्छरुवावचनराज्ञाप्रतीहारंस्मादिदंशतः । अथच्छानुयहतान्विभान्नाणदं
धन्वचक्षणान् । अत्रिशिज्ञोवयः श्रुत्वात्ससद्यस्तान्साह्मन्तमभ्यधेः । अतत्रयनासुराजाकादनिर्गिरा । राज्ञोऽधि
ममवद्यविशुस्तेतदासने । अत्रैयान्बसाज्ञायद्विशेषाद्विज्ञानांविशेषतश्च । अथतापुनर्तर्तन् । अह्नोतलास्याभिनममर्नाह
रः । अततदकाप्रमनः । सभास्थित्वात्साचकेणयदातालददतौर्तिवारिता । अत्यन्तवात्रकेपुनर्भासितालानामुत्सर्वाहितः
इत्युवमालोभुपवदस्यमहत्तरुभंगुणः । स्तिगुणितोपिमोहिताः । अथसाचापितेपंगुणान्विज्ञतापरा । रूपमनाहारिचजातह
च्छयान् । अत्यन्तराहित्तित्रापेक्षच्छाद्राज्ञोपहृदहृदिः । गताः सापिचलज्जतिविक्षितीविरहातुरा । राजभीत्यापृहातस्थव
भुवविमनाभुर्भा । ततः । सख्यादिवचनैराहताम्नसप्रियान् । एकैकोमरहोविक्यादध्वादशयतुस्वका । नगरस्थोत्तरे
कोणमुनायारुद्रेमहत् । अन्तर्तीर्थविख्यातयत्रदेवालयोहरेः । नगराहृत्तरस्थनिर्जन्वन्वोदितं । तत्राणच्छेद्व
इत्येकोपर्यहच्छेद्वेप्रष्टकः । अथोणरासास्यनस्यस्यदशशिष्यामिकोत्कम् । भवतोपिक्रमेणायदशयन्तरेचकगुणः । साग
तातत्रचाज्ञाताराज्ञोहादिहैकल्लः । भवताकोपिगच्छेत्तुक्तं । पुत्रदीप्सितं । मश्रीकण्ठज्यारः । मधुरामाश्रितवन्

कश्चित्पृथक्हार्तिंशं तीर्थिको ब्रह्मचारिः स सद्वाराधनतत्परः निक्षार्थं भूतिनायातिपुरे दुःसुग्रां कृतः शीघ्रं पुंचदितेनेने
 पुतस्मिन् देवाल्पे भूमेऽसमपूजां प्रकुर्वन्नेव तमेतच्चकार हः त्रेपुंचसुविशुभकवितामजगाम हः एकादश्यां इह
 स्यात्पूजादिदक्षया आद्यातामुनेः शार्थकविदंष्ट्रा विधितः पूजयामास्वतरेषु विधितानि स माहितः पुतः क्षणा
 स्मयायातारामाकादं विनीशुभा मुनिनत्वाधुपूजादिदंष्ट्रा विष्णुसमग्रहीतः स्वतीतिशुका चिनेन स्वविशेषपूजाचरसा
 कतु धात्रश्रमेगायामधुरस्वरभूषितां शशुपवतीनाभवरक्षणेः स्त्रीसंगुद्धिजितात्मनः मुनेः संगतिमासुखमहती जपित
 योस्तदा मतः शुद्धमभूत्कामो मद्रस्य प्रथमपूजयतः सार्वजो गणरण्डन्यचक्रकदा वित्तकविः वीरपयात्रगायतो मंत्र
 एकचित्तोजहर्पुतः गोमयाचमनतनदृष्टा तु मुनिजकृतं मुकविनापिकतं पश्चात्सातः स्याथाद्यपालयं क्विरागस्य न
 गरस्वधनभूषणानि च दादश्यामददात्सर्वैरिरेको भक्तिवदये द्वितीयेदिवसे प्राणाच्छुचिरत्स्यादिदक्षया द्वाद
 श्यां प्रातरेवासावासिनंददशमुनिं तेनापि पूजितो हेव शुचितामुनिसंगतः तदक्षणादापुतांतत्रददशेतां मुनोरमां स
 तस्य ददशेन्युगीतपश्चात्स्वयंतथा चक्रैस्वकीं प्रलवण्यंतस्वैशुचयेऽप्युपवृथैवगीतदशमार्थभाकिरस्याभ्युजा
 यत् मुनिस्संप्राश्रयगोमनरात्रो भक्तिपरायणः पूजनान्मवतस्यापि मनिसंगतिवः शुचिः विरकइदियाथेभ्यः सर्व
 स्वभददारतः इदं प्रोवाच वचनमद्रक्त्यासजिते द्विपः ब्रह्माहास्यमाहात्म्यविषयासकचतसा यत्सवयामहा
 नंदरसमया विदति न ससारदुःखदा वचनापक्षतथजमुख तहरहदपरथचत्यक्ता न्याभ्यगता लिका धावताह
 ततः कर्तुमहादुःखकरपर तथापितादशीवालान्वत्यगातमनोहरा दृष्ट्वापि नाभवत्क्षोभो महानदमुजो मुनेः तस्मा
 त्सत्यज्यसंसाकिं सर्वतो जगदधिरे कुर्व्यात्समसंरां भक्तिमेकएवाचरे किंति इत्युक्ता ता नदृष्ट्वैव गतस्तीर्थीतरं प्रति
 एवमेव त्रयोदश्यां दंडो गानां दिदक्षयाः मुनिनासहसंगं च्यतथैवापूजयुचमां गुोप्रदः शान्तितेन ददः प्रासुसबधीः

तस्यान्त्यचंगीतचद्वारागविर्जातः । नदस्वद्वचनप्रोच्यगतस्तीर्थीतरंप्रति । इत्वासर्वस्वदानंचममभक्तिपरायणः
 चतुर्दश्यांगतोद्गतोमुनिसंगतितस्ततः । न्त्यगीतोस्वकृत्वामत्पूजाचविशेषतः । मुनिशेषंधृतप्राशुशुद्धसव्योभ
 वत्संगात् । तस्यागुणाश्ररूपचद्वारासम्याचिरकिमान् । तथैवोक्तात्थादत्वादानसर्वस्वमात्मनः । त्रिकिंचनी
 भक्तिपूजागतस्तीर्थीतरंप्रति । पाणिमास्यागताहंसाद्वारासिनमहामुनि । नत्वास्त्रात्वातदनयाधात्रात्रायासमाश्र
 तः । सत्सारायाणामपुण्यपितृणांश्राद्धमाचरत । धात्रीछायासमाश्रित्यज्ञानदानंचकार्तिके । मत्पूजनभोजनच
 क्रोदियत्समस्तदत्तः । कृष्टिकेप्रावनीधात्रिरपरशनेभक्षणेतथा । तेष्वस्तदधिकजातसंयोगान्मुनिसाद्यिषी । तथैवमुनि
 संगत्यामत्पूजागतितनततं । स्वक्रेतादं दर्शाथनतयामोहितोह्याभूत् । दधिप्राशयथमुनिनासहैवाभादिरकिमान् । इ
 त्वात्सर्वस्वमंत्रेवगतस्तीर्थीतरंप्रति । कादंविन्याःश्रुतराज्ञागमनीवेषुमंदिर । निग्रहीतापुनर्नेयंगतादेवालयेवल्लान् ।
 क्रमेणपूचभिव्रतंभ्रतंभ्रतंमम । मथुरायांचगांगेयुतैरेवमुनिसंगतः । श्रयातएषामतिवल्लभासीत् । कादंवि
 नीसान्णरूपमूर्तिः । अत्रेनपूजाविधिनाचगीतहत्यादिनाराज्यमव्रतमेभिः । प्रीतिर्ममात्यंतपरापुगेयजाततये
 यावशगोप्यभूत् । धात्रीछायाकृतंश्राद्धकार्तिकेतेनकर्मणा । तन्मध्येसर्वभौमोऽयंजातोहंसोयुधिष्ठिरः । एकदंइष्टया
 विशयाहजगारसोमदंशकः । नरोभूदज्जलोमिन्नमसहायोतिवल्गभः । स्वहदेवःशुचिदीतोमकुलोभून्महाभुजः । इद
 एषमहविषींभीमसेनोव्यजायत । पुत्रमेतैःपुराचार्थैर्धृतपरमतोषणं । तेनास्मिन्नरागोहोयादास्यामिपुदमभूत्पु
 त्रयुक्तव्रतं । मथ्यादात्स्यात् । भीमपंचकं । देवत्रकर्मभूमौ । करिष्यातिमहाव्रतं । मथुरयांतुंगाणियतेषां
 मुक्तिः । इह । करिष्यता । सर्वभौमंस्वर्लोकं ब्रह्मलोकं सनातनं । योगासिद्धीश्च । मुक्तिश्च । श्रितोपच्छामि । सर्वथा,

संकल्प्य

॥

पुण्याहवाचनस्वस्तिवाचनादिकृत्वा

श्रावणपञ्चमिजभक्त्यातेः

सहदेवालय

विष्णुं पीरुपसूक्तेनसंपूज्य

ततश्चतुस्रध्वजस्तभोगायत्र्याप्रोक्ष्य

ध्वजयुक्ताकृत्वा तत्रसूर्यवनेयं

हिमालयातारच नाममन्त्रः

संपूज्य ध्वजोद्दिशतगंधपुष्पादिभिः संपूज्य शुद्धभूमौस्थंडिलेप्रिप्रातिष्ठाप्य

श्रन्वाद्भ्यात् अन्नप्रधानंविष्णुमष्टोत्तरं पायसघृतादिभिः सूर्यवनेयं हिमालयातारच विधातारमष्टाष्टसंख्य

यापायसाहुतिभिः शेषेणस्त्रिपृष्ठकृत्वाभित्यादि होममंत्राः षोडशर्चणीरुपसूक्तं विष्णोर्नृकंठ्वीर्घाणिप्रवोचयः पार्थ

वानिद्विममेरजाश्लिंसि योश्चरकमयदुत्तरं पृष्ठसधस्थभिवचक्रमाण्डोक्षोरुशयोविविष्णवित्वा इरावतीधेनुमताभूतश्च

सूपवांसिनिमनवेदशरथाव्यस्कन्नारोदसीविष्णवेतादार्थपृथिवीमभितोमयूखैः स्वाहा इत्यादिभिः इतिद्रव्यं

श्राष्टादशाभिर्भक्तैः षड्द्वय्याहोमः उदृत्यं तजातवेद्दसामितिसूर्यस्य सामध्वनिशरीरस्त्वामितिगरुडस्य सोमोर्धे

नष्ट्रसोमोत्सव्वर्तमाशुष्ट्रसोमोवदोरड्कर्मण्यं ददाति सादन्यं वदिव्यष्ट्रसमेयं पितृश्रवाण्योददाशामस्मै तिहि

मांशाः धातुर्धाताददातुनोगायमीशानोजगतरूपतिः सनपुण्येनचखनविधातुयौनः ततोश्चभ्यासज्जताददाति ततः

सौरमंत्रान् शान्तिसूकानिचपठित्वाजगतरणादिनारात्रिंनिनयेत् ततोद्वंसंपूज्य ततोसूक्तपठेत् स्तोत्रपठितैः

नस्यमंगलवाद्यघोषैः सहदेवंप्रदक्षिणीकृत्य देवालयेध्वजं चानियद्वत्स्यद्वारदेशशिखरवासुरारौकृत्वा ध्रुवसू

क्तपठित्वा तौसंपूज्य पुनर्द्वंविशेषेणसंपूज्य नमस्तेपुडरोकाक्षमस्तविश्वभावने नमस्तेस्तुहृषिकेशमहापुत्र

पपूर्वजयेनेदमखिलजातयत्रसर्वप्रतिष्ठितंलयमेष्यति यत्रैवतत्र प्रजोस्मिकेशवनजानतिपरंभावयस्यद्रहसादयः सुराः

योगिनोयनपस्थान्तवदेहेशरूपिणं पुन्मुखाद्वाहाणोजातायद्वाहुरभवत्प्रपाः वैश्यायस्यारुताजाताः पद्भ्याश्चाद्भ्रज

क्षिरेमायासंगममन्त्रेणवदतिपुरुषंतुयं स्वभावाविर्मलेशुद्धानोवकारनिरजन एकाविष्णुमहत्तृपुण्यभूतानिसवशाः

आहोकाव्याप्यविश्रामभुक्तेविश्रमभावप्यः योदवःसवभतानामतरस्माजगन्मयः निर्गुणः परमानन्दः स
 भविष्णुःप्रसीदतु यश्चतुर्भ्यस्तुभ्यश्चद्वान्यापचभिरवच ह्यवतचपुनद्वाभ्यातरस्मयज्ञात्मननमः यःपरशःपरा
 नन्दःपरारपरतरःप्रभुः चिद्रूपश्चरपरिज्ञेयःसमविष्णुःप्रसीदतु ज्ञानिनाकामणाचवतथाशक्तिमतान्तरा
 त्रिदातागन्मश्चसमविष्णुःप्रसीदतु यद्दकारियात्रित्यस्तात्राणामुरमातम सर्वपापाविनिभुक्तःपरसायुज्यमा
 नुयादिति ततोद्वादशब्राह्मणान्स्वदन्नेनभोजयित्वा दक्षिणादिनापरितोष्याशिषोयहीत्वाभुज्जित एवमवाशि
 वादिदेवतानादिवालपेपुष्यजारोपणकार्यं तत्रगुरुदस्थानवृषमसंपूजयत श्रयत्समानसवज होमैतुपीरुपस्क
 त्र्यवक कद्वृष्येत्यादिभवाः यथासंभवज्ञेयाः इतिश्वजारापणव्रतम् श्रयभीष्मपचकव्रतविधिः तत्रादापूजा
 र्थेदीपरोपानार्थंचशुचिनिर्वातरस्थानेरक्षार्थंमृष्यदिशविधाय ततोव्रतकताशुचिराचम्य ओमद्येत्यादिदेशकालो
 संकल्पिममसमस्तपापक्षयपूर्वकश्रीराधादामादरप्रार्थयभीष्मपचकव्रतकरिष्ये तस्यपूर्वाङ्गत्वेनस्वस्तित्वाच्
 नाचायादिवरणसाहितपचभीष्मपूजनसहित श्रीराधादामादरपूजनदीपदानचकरिष्ये श्रयथावाहनं आ
 गच्छागच्छदेवेशशंखचक्रगदाधरव्रतपूजाविधानार्थराधिकामाहितप्रभा ओभुभवःस्वराधादामादरइहगच्छ १
 शतनाःसुतगानेपरणविद्याविशारद वैषाध्रपदगोत्रत्वमतावत्ररिषरोभव ओभुभवःस्वभीष्मइहगच्छ ॥१॥
 भ्रवातसभवाःपचपूर्वकरूपद्विजोत्तमाः कविःशुचिहृददाताहसानारमनाहरा ओभुभवःस्वःपचपाडवाद्रौपदीस
 हिताइहगच्छत ३ अहमावाहायेष्यामिधमरजयुधिष्ठिर अजातशत्रुएहाहिसवधमभूतावर १ अहमावाहाजि
 य्यामिभामिसनमहाबल भीमसेनत्वमभ्येहि सव शत्रुनिवहेण २ अहमावाहायेष्यामिपाथरिपुनिसूदनं श्र
 जनाभ्येहिमेशाध्रलक्ष्मकितवसुधर ३ आवाहायेष्यनकूलरुपणाप्रतिमभूवि नकलत्वामहागच्छखड्गचम

धरात्युत ४ अहमावाहयिष्यामिसहदेवरणाश्रियं सहदेवत्वमभ्योहिरूपद्रविणसंयुत ५ अहमावाह
 यिष्यामिपाद्मसेर्नायशस्त्रिणीं द्रौपदिवामिहागच्छप्रतिमायांसुशोभने ६ अहमावाहयिष्यामि जी
 वंसवर्णातंविभुं पंचधावाश्रितंदेहेपरमात्मानमव्ययं इत्यावाह्यजीवादानं कृत्वा उतंनोऽस्त्वचंतायसा
 हसमूर्तयइतिमंत्रेण श्रीराधादाभोदरायनम इतिषोडशोपचारैः संपूज्य उंभीष्मायनमः उंयुधिष्ठिरायनमः
 उंभीमसेनायनमः उंञ्जुंनावनमः उंनकुलायनमः उंसहदेवायनमः उंयाज्ञसेन्येनम इति
 नाममंत्रैः - सर्वेषां पूजा कार्या ततो भीष्मतर्पणं वैयाघ्रपदगोत्रायसांकृत्यप्रवरायच वसूनामवतारा
 यशंतनोरारत्नजायच आत्मनिष्ठायमुनयेन्नावात्यवह्वाचारिणे अनपत्यायभीष्मायतस्मायेदंतिलोदकमु
 इतिभीष्माय तिलोदकंदत्त्वा ततोदीपंप्रज्वाल्य दीपयन्म इति संपूज्य यस्मिन्लोकोनिरालोकेनसू
 र्योनीवचंद्रमाः तंदेशंतर्तुमिच्छामिदीपदत्त्वाजनादानं यत्रास्तिमातानापितान्ब्रह्मभुश्रीतापिनोयत्रसुहृज्जनश्च नज्ञाय
 तेषजानिनंरात्रिरुतत्रापिदीपंशरणंप्रपद्ये इतिदीपप्रार्थनंकृत्वा पूजाफलसादुपयार्थमाचार्याम्रदक्षिणादत्त्वाद्
 श्यादिपूष्णैमांतव्रतमेवंचरोदिति इक्षुददकृष्णंडादिकंयथाचारमत्रभीष्मपंचकन्नोविधिनाविधेयं पूजतिदद्यापन
 तवत्प्यंडिलेऽक्षिप्रतिष्ठाप्य आन्वाद्भ्यात् अत्रप्रधानंविष्णुः इदंविष्णु अतोद्वेतिमंत्राभ्यां प्रत्येकमष्टोत्तरभ्या
 ज्याहुतिभिर्भीष्मपंचपांडवान्द्रौपदीसहितान्प्रत्येकनाममंत्रैरष्टाष्टाहुतिभिः प्रायश्चित्ताहुतिभिः शेषेणस्विष्टकृ
 दाहुत्याहंयक्ष्य एवंहोमंसमाप्य ततोभीष्मादिमूर्तिकल्पशानादानं शय्यभोजनानादिकं कृत्वा पूणाहुतिभिषेकं
 विधाय छिद्रावतारणं इत्युद्यापनंकार्तिकयांवाकुर्यात् अथकार्तिकशुक्लादश्यांविशेषकल्पं नारदस्ये ह्वा
 दरयामूर्जशुक्लायादिवंदाभोदरविभुं समभ्यर्च्योपचारैस्तुंगाधौःसुसमाहितः तदश्रेभोजयेद्विप्रान्पक्वान्नाकंसं

स्वयात्ततःकुंभानपः पूर्णान्वलाच्छन्नान्समाचैतान् सपूगमोदकैः पूर्णान्प्रित्यातैश्च्यः समपुयेत् एवंकरोप्रियो
 विष्णोर्जाप्यतेऽखिलभोगभाक् देहांतिविष्णुसायुष्यलभतेनात्रसंशय नीराजनव्रतंचान्नगदितंतत्रिज्ञोधेम सुप्तो
 र्थितंजगन्नाथमलंकयनिशागमे श्रलंकरोभवेद्वह्निमुन्पाद्याभ्यर्चयन्ततः हुत्वातत्रसमुद्देशैरौप्यदीपिक्रयामुने
 गंधपुण्यार्घचैतंतंजनेनैराजयेद्धरे तत्रैवानुगतांलक्ष्मींब्रह्माण्चंडिकां तथा आदित्यशकरगौरैर्यक्षगणपतितथा
 मातृपितृजनान्मान्यान्सर्वादीराजयेत्कमात् नीराजनंजाभ्यादेर्महिव्यादेश्रमंडनं नमोजयेतिशब्दश्चंद्राश्रा
 खादिनिस्सन्नैः सिंदूरालिप्तैश्शुगाणांचित्रांगानांचवर्णकैः गावांकोलाहलेवृत्तेनीराजनमहोत्सवे तुरगान्दक्षणा
 पतान् राजांश्रमदाविहुतान् राजचिह्नानिसर्वाणिलक्ष्मिन्नादीनिचनारद राजापुरोधसासाहर्मन्निभूत्यपुरःसरं पूजयि
 त्वापथान्यायं नीराज्यस्वयमादरात् शरन्नूर्यादिघोषैश्चनानारत्नविनिर्मितै सिंहासनेनवेहृतेतिष्ठेत्सस्यग
 लंकृतः ततःसुमंगलैर्युक्तेष्वेवावाश्रकुलंगना शीर्षापरिजनंद्रस्यतथानीराजयेच्छनैः एवमेवामहाशांतिःक
 र्त्तव्याप्रतिवत्सरं राजावित्तवतनेनस्वानामारोग्यमिच्छता एवाराष्ट्रेपुरेयाम्क्रियतेशांतिरुत्तमा नीराजना
 मिधाविप्रकुरोगायांतिसंक्षयम् भविष्योत्तरे ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ पुरावभूवरजर्षिरजापालइतिश्रुतः प्रा
 र्थितःसप्रजाभिश्चसर्वदुःखापनुत्तये दुःखापनोदंहिकुरुव्याधितानानरेश्वर एवमुक्तश्चिरंध्यात्वाकृत्वाव्याधिनिवार
 णं व्याधिनिवारणं नीराजनाविधितिशेषः पालयामाससंहृष्टेह्यजापालस्तनोऽभवत् तैर्नैपानिर्मिताशांतिर्ना
 हानारि राजनाजने तस्यास्तुपांडवश्चेष्टलक्षणंवाचिमितच्छुः राजापुरोधसासाहर्मनुष्ठेयाविधानतः तस्मिन्का
 लवभूवाश्रवावणोराक्षसेश्वरः लंकारिश्चतःसुरगणान्त्रियुयोजस्वकर्मसु श्रावंडमंडलंचंद्रमातपत्र वकारह इंद्रं
 पनापातंचक्रवापुंसांप्रमार्जकं वरुणदंतिकर्मरथंधनदंधनरक्षकं यमंसंयमनेऽरीणांपुंयुजेमंत्रणेमनुं मेघाः

संत्रितिलिंपतिसलिलेनाखिलाहुमाः पुष्पाणिचिक्षिपुःसर्वमुनयःशांतिपाठकाः ॥ ऋग्यजुःसाममंत्रैश्चब्रह्मणासुहः
 संस्थिताः नागाद्यास्तस्यकक्षायागंधर्वागीततत्पराः प्रक्षणीयेप्सरोवृंदंब्राह्मिणिविधाधरावताः गंगाद्याःसरितः
 पानेगार्हपत्येहुताशनः विश्वकर्मातुसंस्कारेयमःशल्यप्रयोजने तिष्ठतिपार्थिवाःसर्वपुरसेवाविधायिनः ॥ इत्येतन्ना
 स्करारनैः प्रस्खलतोविभूषणैः तान्दृष्ट्वा रावणः प्राह प्रहरंतप्रतिहारकं सेवांकर्तुममस्थानेब्रूहि कोत्रसमागतः ॥ उ
 वाचसप्रणम्यभेदं पण्डितंशाचरः एपरराजासमांघाताधुंधुमारो न लोर्जुनः यथातिर्नहुषोभिर्मोराघवोयंविदूर्युः
 एतेवान्येचवहवोरराजानइहशासने सेवाकारस्तवस्थानेनाज्जापालइहागतः रावणः कृपितः प्राहशीघ्रदू
 तं विसर्जयन् धूवाक्षगच्छद्ब्रूहि त्वमजापालंममाज्ञया सेवांकुरुसमागच्छकरंवायच्छपार्थिव ॥ अन्यथायं
 द्रहासेनत्वांक रित्येविकंधरं रावणेनैवमुकस्तुधूवाक्षो गरुडोयथा संप्राप्तस्तांपुरींभ्यां तच्च राजकुलं गतः
 ददर्शायांतमेकांतमजापालमजावृतं मुककेशंमुककक्षंमुकपृष्ठकरद्वयं यष्टिस्कंधरेणुभूतं व्याधिभिः ॥ प्रि
 वारितं निहतामित्रशार्दूलसर्वोपद्रवनाशनं मह्यामालिख्य नामानि निघ्नंतं विद्विपाणं ज्ञातं भुक्तं
 शुभस्थानेकृतकृत्यंमनुषया दृष्ट्वा हृष्टमनाः प्राह धूवाक्षोर रावणोदितं साक्षेपमजपालोपिप्रयुक्ताकारणोत्तरं
 प्रेषयामास धूवाक्षंततः कृत्यं समादधे ॥ ज्वरमाकारयित्वा तं प्रोवाचेदंमहीपतिः ॥ गच्छलंकाधिपस्थानमाचरस्वयथो
 दितं निमुकस्त्वजपालेन ज्वरो राजन्जगामह गत्वा सकंपयामास रावणं राक्षसेश्वरम् ॥ रावणं स्तविदित्वा तु ज्वरं पर
 मदारुणं प्रोवाचतिष्ठतु वसतवमेनप्रयोजनं ततः सविज्वरो राजन्वभूवधनदानुजः ॥ तैनेपानिर्मिताशांतिः सर्वो
 पद्रवनाशिनी कार्तिकेशुक्लपक्षे तु द्वादश्यां राजनीमुखे सुतोत्थितो विनिद्रेतु देवदामोदरेतदा ॥ वेद्यांतरणमालाभिर्धु
 कापामनुलिप्तके ज्वालयित्वा नवं वह्निं हुत्वा मंत्रैर्यथोदितैः वर्द्धमानतर्कस्थामिः समिद्धिः सद्युतैस्त्रिलैः ॥ ततः कृत्वा

हरः पूजांहरिनीराजयेच्छनैः

पुर्वैरभ्यर्च्यदेवेशंसमालभ्यचवंदनैः

वदरैःकदरैश्चैवत्रपुर्वैरिदुभिरतथा

गंधधूपमूलकारवैखरैस्तथ्रभूमपितं

तस्यैवानुगातांशुर्मीत्रहाणुचंडिकांतथा

श्रादित्यशंकरगौरियक्षगणप

तिग्रहान्मातृपितृस्तथानागान्सर्वांश्रीराजयेत्ततः

गान्नीराजनंकुर्व्यान्माहिष्यादेश्चमंडनम् आमयेत्त्रास
येच्छुद्धैर्घटावादनभाजनैः गावोवत्सावृतायांतिसापीडस्तवकांगदाः सिद्धैरकतभृंगाभ्रा रंभारावाः

सवत्सकाः

श्रुयांतिसगोपालाः

कालयंतोल्लितानिते

स्वेदानुलिप्तसर्वांगारकपीतासितांबराः

एवंकोलाहलेवृत्तेगवांनिराजनेत्सवे

तुरगान्त्रक्षणेर्धुर्कान्द्विरदंश्रभूमूजितान् राजचिन्हानिसर्वाण्डहृत्यस्व

गृहगणेषु

राजापुरोधसासाहैर्भन्निभूत्सपुरस्सरः सिंहासनोपाविष्टश्चशंखतूर्यादिनिःस्वनेः पूजयेद्गंधकुसुमैर्व

खर्दीपौर्बलेपनैः ततःस्त्रीत्क्षणेर्धुर्केश्वयावाथकुलंगना

शार्पिंपरिनरेद्रस्यध्यामयेदीपिवार्तिकं शातिसमुच्चर

द्दिश्याद्विजैर्वादिजनैःसह ततोनीराजयेत्सैन्यंहरस्यश्वरथसंकुलम् एवमेपामहाराशान्तिःस्वयातानीराजनाजने येषां

राष्ट्रेपुरधामोक्रियतेपाण्डुनंदन तेषारोगाःक्षयंयांतिसुभिक्षवंतैस्दा शांतिनीराजनालोकेसर्वान्रोगान्बध्यपोह

ति लोकानांवर्द्धयत्यायुरजापालवचोयथा एवंरोगादिपीडासुलोकानांहितमिच्छता वर्षवर्षप्रयोक्तव्याशां

तिनीराजनाभिधा नीराजयंतिनवमेयतिभंहरिचैगोब्राह्मणानथगजांश्वनरेंद्रचिन्हैः तैस्वरोगरहिताश्राजि

तानरेद्रैरिद्रप्रभाभुविभवंत्यजपालवाक्यात् ॥ इतिश्रीभाविष्योत्तरेकार्तिकशुक्लद्वादश्यांनिराजनास्वयमहा

शांतिविधिः ॥ इयंशांतिःकार्तिककृष्णद्वादश्यामपिसूचिता स्वात्पादित्येसोतियथासंभवंकार्यं भानुभौमार्कवा

रेपुद्गर्शयोगोऽपीयंकार्यं श्रान्नचातुर्मास्ये समानांमासानांसमाहिशांतिरप्युक्ता तदुक्तंमहाभारते ॥ चतुर्धाष्ट

हवर्षाष्टौचातुर्मास्यव्रतंनरैः कार्तिकेशुक्लपक्षेतद्वादश्यांतत्समापयेत् लघुनारदीयेऽपि चातुर्मास्यव्रतानांतुसमाप्तिः

॥ चतुर्धाष्ट

हवर्षाष्टौचातुर्मास्यव्रतंनरैः कार्तिकेशुक्लपक्षेतद्वादश्यांतत्समापयेत् लघुनारदीयेऽपि चातुर्मास्यव्रतानांतुसमाप्तिः

॥ चतुर्धाष्ट

कार्तिकेभ्यस्तदा मंत्रश्रानिर्णयाम्यते इदं ब्रह्मं यथा देवकृतं प्रीत्यैतेव प्रभा न्यूनं संपूर्णं तां यत्तु च्युत्ससादा जिनार्दन
 भविष्योत्तरेऽपि चातुर्भारयेहियत्सकभं श्शुभोज्यादि कर्तव्यैः । चतुरोर्वापि कान्मासास्त्रियमभ्येयुनयः कृतः कथयित्वा
 द्विजभ्यस्तदद्याद्भस्त्रयाचदक्षिणां नव्याविसर्जयेद्विप्रांस्ततोभुञ्जीत चरवयं श्रव्य वराहोक्तयोधिनोविधिरप्युक्तः
 एकादश्या रात्रौ घृतपूर्णपात्रोपरि हेममाधनिर्मितं अस्थ्यं संस्थाप्य । कुम्भपतित्वथैः पद्याथैः संपूज्य मत्स्या
 दिदिशावतारान्संपूज्य जागुरणंचकृत्वा प्रातर्देवमात्राद्यैश्च वृक्षाद्यैः संपूज्य प्रार्थयेत् । जगदत्मा जगद्भूजगदादि-
 रत्नादिमान् जगदादिजंगयोनिः प्रीयतां भोजनार्दनम् ॥ इति दिक्षिणां देव्याः ब्राह्मणान्भोजयेदिति तथाचपाद्ये शंख
 तर्पणवैरात्रौ धामयेत्स्यंदने स्थितं उत्थितं देवदेवं शंभुरेयाथैश्चरवयं चतुरोर्वापि कान्मासास्त्रियमभ्येयुनयः कृतः कथयित्वा
 इदं शुक्रास्तादावापिसदाकार्यम् अशोभादीपूजाभन्येन कारयेदिति संक्षिप्तप्रकारः अस्थ्याद्वादश्यां रेवत्यंतपाद
 योनेपारणंकार्यं सुसिधयोधपरिवर्तनमेव वर्ज्यमिति प्राणिलिखितत्वात् । सुनकुमारसंहितायामपि रेवतांतर्पण
 चरणेद्वादशीसंपुतेनरः नकुर्वात्पारणं कुर्वन् ब्रह्मं तं फलताद्व्रजोदिति ॥ इयंचद्वादशीमन्वादि तिथिः कार्तिकेशुक्र
 त्रयोदश्या शिवपूजनव्रतमुक्तं नारदायैः । इजं शुक्रत्रयोदश्यामेकभोजी द्विजोत्तमः पुनः स्नात्वा प्रदोषं तु वाग्य
 तः सुसमाहितः प्रदीपानां सहस्रेण शतेनाप्यथवा द्विज । प्रदीपयेच्छिवं वापि द्वात्रिंशद्दीपमालिकां घृतेन दीप
 येदीपान् शंघाद्यैः पूजयेच्छिवं फलेनां नाविधेश्रवणैश्चैरपि नारदः । ततः स्तुवांतदेवशां शिवनाम्नां शितेन च यानि
 नामानि कार्त्स्न्यैते सर्वाभीष्टप्रदानि वै उत्तमो रुद्राय भीमाय नीलकंठाय वेधसे । कपर्दिने सुरेशाय व्योमके शापते
 नमः दिग्भवराय भर्गाय उमाकांताय वर्मणे । तपोमध्याय व्यासाय शिषिषाय तनूमः । व्यालप्रियाय व्याल
 पद्यालानां पतये नमः । महीधराय व्याधाय पशुनां पतये नमः । त्रिपुरतां यसेहाय शार्दूलपुंभर्माणे । मिताय मित

नाथायस्त्रिद्वयपरमोष्ठिने वेदगीतायगुहायवेदगुहायतेनमः ॥ दिव्यवदूर्ध्वरूपायद्वीर्घ्यायमहायच्च ॥ नमोज
गत्यतिष्ठायव्योमरूपायवैनमः कल्याणायविशिष्टायशिष्टायपरमात्मने ॥ ७ ॥ गजकतिधरायाथत्रयकामुग्भोदिने
नीललोहितशुक्लायचण्डमुण्डप्रियायच भक्तिप्रियायदेवायज्जातायाव्ययायच महेशायनमस्तुभ्यंमहर्देववरायच
त्रिनेत्रायत्रिवेदायवेदांगायनमोनमः ॥ अर्घ्यार्थायस्त्वरूपायप्रमार्थार्थवैनमः ॥ विश्वरूपायविश्वायविश्वनाथायते-
नमः ॥ शंकरायत्रिकालायकालावधववरूपिणे ॥ अरूपायविरूपायसूक्ष्मसूक्ष्मायवैनमः ॥ श्मशानवासितुभ्यंनम
स्तैकतिवाससे ॥ शशांकशेखरायाथरुद्रभूमिश्रितायच ॥ दुर्गायदुर्गापारायदुर्गावयवसाक्षिणे ॥ लिंगाय-
लिंगरूपायलिंगिनापतेयेनमः ॥ नमः ॥ प्रभावरूपायप्रभावावार्थायवैनमः ॥ हरायबहुरूपायप्रसन्नायनमोनमः
योगाययोगगन्ध्याययोगिनांपतेयेनमः ॥ नमस्तेनिष्कलंकायनिश्चयायामितात्मने ॥ ज्ञानायज्ञानगरयायपर-
ज्यातिःस्वरूपाणि ॥ नमोनमःकारणकारणायमृदुंजयायात्मभवस्वरूपिणे ॥ त्रियं वकायशितिकंठभर्गिणेर्गौ-
रीयुजेमंगलहेतवेनमः ॥ नास्त्रांशतमिदंविप्रप्रिनाकिगुणकार्त्तनम् ॥ १ ॥ पठेत्प्रदाक्षिणीकृत्यप्रयातिशिवकेतनम्
एवंकृत्वाव्रतंविप्रमहादेवप्रसादतः ॥ भुक्तेहभोगानखिलान्ततोशिवपदंलभेत् ॥ २ ॥ कार्तिकशुक्लचतुर्दशीवैकुण्ठचतु-
र्दशी साच निशीथं व्यापिनीग्राह्या ॥ दिनद्वयेऽव्याप्तौ ॥ निशीथप्रदोषोभयव्यापिनीग्राह्या ॥ तदुक्त हेमाद्रौ
भवित्ये ॥ कार्तिकस्यचतुर्दश्यांशुक्लपक्षेनराषिम् ॥ सोपवासस्तुसंपूज्यहरिरैरज्ञौजितेद्विपः ॥ तथाचनान-
रदपि ॥ ब्रह्मकूर्चव्रतं चात्रकार्त्तव्यंशुद्धिमिच्छता ॥ सोपवासःपूज्यं व्यापिपुत्रेद्रात्रौजितेद्विपः ॥ ३ ॥ कपिलायास्तुगोमू-
त्रकृष्णायगोमयस्तथा ॥ श्वेतायाःक्षीरमुद्दितंशुक्लायाश्वतथादाधि ॥ गृहीत्वाकर्तुर्यायाश्रयवृत्तमेकत्रमेलेयेत् ॥ कुशांबु-
चततःशतःस्नात्वासंतर्प्यदेवताः ॥ ब्राह्मणान्भोजयित्वात्सुभंजियाद्ब्राह्मणतःस्वयं ॥ ब्रह्मकूर्चव्रतंहेतत्सर्वपातकनाशनम् ॥

यद्यवाल्येकतंपापयौवनवाढकेऽपिवा । ब्रह्मकुर्वांपवासेनतस्त्रणादेवतद्रूपतीति ॥ अत्रसुतकुमारसंहितायां
काशीविश्वेश्वरपूजाविधानमुक्तं ॥ वर्षवैहिमलंबाख्येमासेश्रीमतिकार्तिके ॥ शुक्लपक्षेचतुर्दश्यामकरुणारथदुयंत्राति
महादेवतिथौब्राह्मेमुहूर्तमणिकार्तिके स्नात्वाविश्वेश्वरोदंन्याविश्वेश्वरस्यपूजायतु देव्यासहविश्वेश्वरःस्वयंविश्वेश्वर
स्निगमपूजयदित्यर्थः ॥ संक्षेपंज्योतिषस्तस्यप्रातिष्ठारख्यंतदाकशेत् । स्वयमेवस्वमात्मानं चरन्प्रशुपतं ब्रह्म
हूलितसर्वांगोनानाद्यतमहाद्यतः । जपन्चैश्वरद्रियंपूजयंस्तस्रहानंशं । अत्र पूजा कतोपवासैः कार्य्या ततः
प्रभातोविमलेक्यापूजांसहाहुतां । दंढयाणैर्महाधायास्त्रिद्यतेऽस्मिन्कृतपारश्रा । इतितत्रैवेकिः । अत्र परकतिरूपेणा
थवादेनकतोपवासेन स्नात्वाविश्वेश्वरंपूज्यइतिकल्प्यते । इयंचतुर्दशी । खंडत्वे यदिपूर्वादिनेऽपरस्त्रिचर्तते तदोपवासो
पूर्वाद्याह्या पूजाद्यतेपुसर्वपुकर्तव्यासंमुखीतिथिरितिचचनात् । पूजादावरुणोदयव्यापिनीयाह्या कर्मणोयस्यःका
रुद्रतिवचनात् । कैश्चतुर्खंडतिथौ वाऽखंडतिथौवा पूर्वादिने कतोपवासाः । परदिनेऽरुणोदये पूजादिकं कर्तव्यंति
अत्रकार्याविश्वेश्वरयात्रोक्ताकाशीखंडे । कार्तिकस्यचतुर्दश्यांविश्वेश्वरोवलोकयेत् स्नात्वाचैत्रयाहिन्यांनतरय
पुनरागतिरिति शिवरहस्येऽपि । पुरात्रकार्तिकेमासिचतुर्दश्यांसुराः । शिवे स्नायंकलिस्मागत्यपूजांकत्वा
स्थितामुदेष्यन्ना । ततःपरैःऋषिणाणाः । सर्वेऽपिमदनुग्रहात् । संपूज्यनिशियजेनचकुर्वाणरणांशिवे । कार्त
िकस्यचतुर्दश्यांविश्वेश्वरकाण्डः । द्रोणपुण्यैश्चपूजांचचकुर्ममिमिहेश्वरे । राजिनीत्व्याप्रयत्नेनमत्कथांश्रवणादि
भिःततोऽरुणोदयेजातेस्नात्वात्स्नात्वाचभस्मना त्रिणुद्वारणंकरुवाकत्वारुद्राक्षधारणं संभ्यांसमाप्यविश्वेश्वरसमभ्यं
र्चयथाविधि । मद्रक्तान्भोजयामासुर्ऋषयोवमुजस्तथा । ऊर्जशुक्लचतुर्दश्यामुपाप्यप्रयतः शिवे । मासचर्चयति
विश्वेश्वरसमुकोभवतिध्रुवं । माह्निपूजनंपुण्यं सर्वदासर्वकामदम् । ऊर्जशुक्लचतुर्दश्याकरवाविश्वेश्वरंप्रभुम् । स

मयं यितुमिन्द्रायं गम्यतेऽस्माभिरदरात् ॥ शैस्माम्वरात्राविष्णुजाकार्थं तदुक्तं हेमाद्रौ भविष्ये ॥ कार्तिक
 रयासितपक्षे चतुर्दश्यांतराधिप सोपवासस्तुसपुष्यह रिरात्रौ जिते द्विचइति श्रव चतुर्दशी रात्रिव्यापिनी ग्राह्या
 रात्रौ पूजाविधानात् दिनद्वयेतद्यासौ निशीथप्रदोपाभयव्यापृत्वात्पूर्व इयंपूजापवासादिभिर्विष्णुप्रीतिकरणाद्दे
 कुण्डलाकप्रदा श्रवणवेपथ्वैकुण्ठचतुर्दशीतिप्रसिद्धा इतिवैकुण्ठचतुर्दशीनिर्णयः अस्यामेव पाषाणचतुर्दशीव्रतं त
 दुकां निर्णयाम्यते ॥ देवीपुराणे ॥ कार्तिकेशुकपक्षे तु पाषाणचतुर्दशी तस्यामाराधयेद्देरीति पाषाणभक्ष
 कः ऐश्वर्यसौख्यसौभाग्यरूपाणि प्राप्नुयान्नरइति हेमाद्रौ तु पाषाणभक्षणैरिति पाठः पाषाणाकारपिष्टकान्नैरि
 तिव्यारुपांतं नारदीयेऽपि पाषाणव्रतमव्यञ्जनात्कतच्छुनारद सोपमासोदिनान्तं पाषाणाकारपिष्टकं प्राचर्यंगंधा
 दिभिर्गार्ग्यैव तपकमुपाहरेत् व्रतमेतच्चरित्वा तु यथोक्तं द्विजसामइति पाषाणचतुर्दशीव्रतं श्रथकार्तिके पौर्णमासीकृत्य
 निर्णयः नारदीये कार्तिकयांपौर्णमास्यांतु कुर्यात्कार्तिकदर्शनं विप्रबलध्वयेभूयः सर्वशत्रुजयाय च श्रवैवदीपदानेन
 विधेयास्त्रिपुरोत्सवः निशामुखेद्विजश्रेष्ठसर्वजिवसुखावहः कीटाः पतंगामसकाश्ववृक्षाजले स्थले यो विचरंति जीवाः
 दृष्ट्वा प्रदीपान्नाहितेन जनिमनःपुनश्चमुक्तिहिलभंत एव श्रवचंद्रदिये विप्राः सपुष्याः कृत्तिकाश्रवत् कार्तिकेयस्तथा
 खड्गविरुणश्चहुताशनः गंधैः पुष्पैस्तथा धूपैर्दानैर्विद्याविस्तरैः परमादौः फलैः शाकैर्वाहिद्राह्मणतर्पणैः एवदेवा
 न्समभ्यर्च्य दीपोदयो गृहद्वह्विः दीपोपातितथागर्तश्चतुरस्राग्निहरः चतुर्भागुलः कार्थ्वः सिच्यश्चंदनवारिणा
 गवांपुरेणसंपूर्य्य हेमवत्राविनिःक्षिपेत् मुक्तान्त्रसमायुक्तमस्त्यसवर्णिशाभनम् महामस्त्यायचनमइति मंत्रसमु
 च्चरन् गंधार्घ्यैस्तत्रसंपुष्याद्विजायप्रतिपादयेत् क्षीरसागरदत्तमेयोक्तं द्विजसामदानस्यास्त्यप्रभाविष्णोर्द
 त्हरिसन्निधौ श्रवणकलाटपेत्सर्गाव्रतनक्तं नारद रुद्रलोकमवाप्नोतिनात्राकार्थ्याविचारणेति अस्याचकल्प

भेदनमस्यावतारजकः पाद्मे कार्तिकमाहात्म्ये ॥ वरानन्दवायोविष्णुर्मस्यरूपो भवततः तस्यादंतहुतं जप्तं
दक्षयफलं स्मृतमिति श्रयास्यामाचारप्राततुलसीपूजनं पद्मपुराणे नारद उवाच रोच्यते येन विधिना तुलसीपू-
ज्यते सदा तमाचक्ष्वमहादेवमदनुग्रहकारणात् महादेव उवाच ॥ शुभे पक्षे शुभे वार शुभे ऋक्षे शुभोदये के शवात्र
शुभांशचरोपये तुलसीमुने गृहस्थांजनमध्वे वा गृहस्थोपवनेऽपि वा शुभे देशे तुलसीमर्चयेद्वा कितत्परः भूले च वेदिका
कुर्यादात्वालसमान्चिताम् प्रातःसंस्थाधिकृत्वा ज्ञानपूर्वादिनेदिने नायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तुलसीपूजयेन्नरः
प्राद्धमुखो ददद्धमुखो वापि स्थित्वा प्रयतमानसः ध्यायेच्च तुलसीं देवीश्यामां कमललोचनां प्रसन्नां पद्मकङ्कारवरा-
भयचतुर्भुजां किरीटहारकेयूरकुंडलादिभिभूयतां धवलाशुकसंयुक्तां पद्मासनानिपेदुषीं इति ध्यानम् द-
वित्रैलोक्यजननी सर्वलोकैकपावानी श्रागच्छ भगवत्यन्नप्रसीदतुलसिप्रिये इत्यावाहनम् सर्वदेवमये दे-
विसर्वदा विष्णुबल्लभे देविस्वर्णमये दिव्यगंधहाणारसनमुत्तमम् इत्यासनम् सर्वदेवमयाकारे सर्वदेवनमस्कृत-
इदं पाद्यं गृहणात्तुलसिखं प्रसीदमे इति पाद्यम् सर्वतीर्थमयाकारे सर्वांगमनिषेविते इदमर्घ्यं गृहणात्पर्वदे-
विदेत्यांतकाप्रिये इत्यर्घ्यं सर्वलोकस्वरक्षार्थं सदासां द्विधिकारिणि गृहणात्तुलसिप्रोत्यादत्तमाचमनीयकम्
इत्याचमनीयम् गंगादिभ्यो नदीभ्यश्च समानीतामिदं जलं ज्ञानार्थं तुलसिस्त्वच्छं प्रीत्या तत्प्रातिगृह्यतां इति
ज्ञानम् क्षीरोदमयनोद्धृतं चंद्रलक्ष्मीसहादरे गृह्यतां परिधानार्थमिदं क्षौमां वारं शुभं इति वस्त्रम् श्रीखंडकुंकुमं
दिव्यकर्पूरागुलमिश्रितं कल्पितं मह्यदेवि प्रीत्यर्थं प्रातिगृह्यतां इति गंधम् नोलोत्पलसकल्लारमालयादि।
निशोभने गंधवंती च पद्मानिपुष्पाणि प्रातिगृह्यताम् इति पुष्पम् धूपं गृहणादेवैशिमनोहारिसगुणगुलं
श्राव्यमि श्रुतुलसिभक्तार्थीष्टप्रदायिनि इति धूपम् अज्ञानतिमिराधरयज्ञानदीपप्रदायिनि त्वयेतुलसी।

मयं पितृभिर्द्राघं गन्धर्वैः स्माभिरादरात् ॥ इत्यामुं च राज्ञा विष्णुपुत्राकार्थ्या तदुक्तं हेमाद्रौ भविष्ये ॥ कार्तिक
स्यासितपक्षे चतुर्दश्यां नराधिप सोपवासस्तु संपुष्य हरिराजो जितेंद्रिय इति ॥ अत्र चतुर्दशी राजिव्यापिनी ग्राह्या
राजोपजावधानात् दिनद्वयेतद्यात्तौ न शीथप्रदो भयव्यापुत्वात्पूर्वव इत्युजोपवासादिभिर्विष्णुश्रितिकरणाद्दे
कुंठलाकप्रदा अतएव यैकुंठचतुर्दशीति प्रसिद्धा इति कुंठननुर्दशीनिर्णयः ॥ अस्यामेव पापाणचतुर्दशीन्नतंत
दुकानिर्णयाम्यते ॥ देवापुराणे ॥ कार्तिकशुक्लपक्षे तथा पापाणचतुर्दशी तस्यामाराधयेद्देरीनकं पापाणभक्ष
कः स्वर्धसौख्यसौभाग्यरूपाणि प्राप्नुयाद्भरति हेमाद्रौ तु पापाणभक्षणैरिति पाठः पापाणाकारपिष्टकं प्राच्यं गंधा
तिव्याख्यातं नारदयेऽपि पापाणव्रतमप्यत्र प्रोक्तं च्छुणनारद सोपवासादिमानकं पापाणाकारपिष्टकं प्राच्यं गंधा
दिभिर्गौरवृतपकभुपाहरेत् अतमेतच्चरित्वा तु यथा कं द्विजस्य मइति पापाणचतुर्दशीव्रतं अथ कार्तिके पौर्णमासीकृत्य
निर्णयः नारदीये कार्तिकया पौर्णमास्यां कुर्वात्कार्तिकदशानं विप्रचल्लब्धये भूयः सर्वशत्रुजयाय च ॥ अत्रैव दीपदानेन
विधेयस्त्रिपुरोत्सवः निशामुखे द्विजश्रेष्ठ सर्वजीवसुखावहः कीटाः परतगाम शुकाश्च वृक्षाजले स्थले यो विचरति जीवाः
दक्षप्रदीपान्नहितेन जनिमनः पुनश्च मुक्तिं हिलभंत एव ॥ अत्र चंद्रादेयविज्ञाः संपुष्याः कृतिकाश्च पट् कार्तिकेयस्तथा
खड्गाविरुणश्च हुताशनः गंधैः पुष्पैस्तथा धूपैर्दीपनैर्वैद्यविस्तरैः ॥ परमात्तैः फलैः शाकैर्विनिहनाह्न एतर्पणैः एवं देवा
स्तसमभ्यर्च्य दीपैर्दोषग्रहाद्वाहिः दीपोपाते तथा गार्तश्वतुरत्रो मनाहरः चतुर्दशांगुलः कार्थ्यः सिच्यश्चंदनवारिणा
गवांपुरेण संपुष्ये हेमतत्रा विनिःक्षिपेत् मुक्तनेत्रसमायुक्तं मुखस्य सर्वांगशोभनम् ॥ महामस्यायुत्र नमइति मंत्रसमु
ञ्चरन् गंधार्थैस्तत्र संपुष्यद्विजाय प्रातिपादयेत् क्षिरसागरदानं ते भयो कं द्विजस्य म ॥ दानस्यारूपप्रभावेण मोद
त हरिसन्निधौ ॥ अत्र कलाटपोत्सर्गव्रतं न कंचनारद ॥ रुद्रलोकमवाप्नोति नानाकार्थ्या विचारणेति ॥ अस्यां च कल्प

भेदनमस्यावतारउक्तः पाद्मे कार्तिकमाहात्म्ये ॥ वरान्द्रत्वापत्तौविष्णुर्मत्स्यरूपोभवत्ततः तस्याद्विहंतंजस्रं
दक्षयफलंस्मृतमिति श्रथास्यामाचारश्राप्तुलसीपूजनं पद्मपुराणे नारदउवाच रोप्यतेनेविधिनातुलसीपु
ज्यतेसदा तमाचक्ष्वमहाद्वम्दनुग्रहकारणात् महादेवउवाच ॥ शुभेपक्षेशुभेवारेशुभेऋक्षेशुभादये केशवाग्ने
शुभाशेषेचरेपेत्तुलसीमुने गृहस्यांगनमध्येवागृहस्थापवनेऽपिवा शुभेदेशेचतुलसीमर्चयेद्वाकितत्पर मूलेचवेदिकां
कुर्यादात्वालसमान्विताम् प्रातःसंध्याविधिकृत्वास्नानपूर्वादिनेदिने गायत्र्यष्टशतंजप्त्वातुलसीपूजयेन्नरः
श्राद्धमुखोद्दूमखोवापिस्थित्वाप्रयतमानसः श्राप्येत्तुलसींदेवींश्यामांकमललोचनां प्रसन्नांपद्मकह्लारवरा
भयचतुर्भुजां किरीटहारकेयूरकुडलादिविभूषितां धवलंशुकसंयुक्तांपद्मासननिषेदुर्षां इतिध्यानम् द
वित्रैलोक्यजननीसर्वलोकैकपावनि आगच्छभगवत्यन्नप्रसीदतुलसिप्रिये इत्यावाहनम् सर्वदेवमयेदं
विसर्वादाविष्णुबल्लभे देवित्स्वर्णमयदिव्यगृहाणासनमुत्तमम् इत्यासनम् सर्वदेवमयाकारेसर्वदेवनमस्कृते
इदंपाद्यगृहाणावतुलसित्वंप्रसीदमे इतिपाद्यम् सर्वतीर्थमयाकारेसर्वांगमनिषेविते इदमर्घ्यगृहाणत्वंदे
विदेत्यातकाप्रिये इत्यर्घ्यं सर्वलोकस्वरक्षार्थंसदास्नात्त्रिधिकारिणि गृहाणतुलसिप्रोत्सादात्तमाचमनीयकम्
इत्याचमनीयम् गंगादिभ्योनदीभ्यश्चसमानोतामिदंजलं स्नानार्थंतुलसिस्वच्छंश्रित्यातस्यातिगृह्यतां इति
स्नानम् क्षीरोदमथनोद्धृतंचंद्रलक्ष्मीसहोदरे गृह्यतांपरिधानार्थमिदंक्षौभांवरशुभं इतिवस्त्रम् श्रीसंबुडुकुम्भं
दिव्यंकूर्पूरगुणमिश्रितं कल्पिततेमहादेविश्रीत्वार्थंप्रतिगृह्यतां इतिगंधम् नोलोत्पलसकह्लारमालत्यादी।
निशोभने गंधवंतीचपद्मानिपुष्पाणिप्रतिगृह्यताम् इतिपुष्पम् धूपंगृहाणदेवेशिमनोहारिसगुग्गुलं
श्राप्यमिश्रंतुलसिभकाभीष्टप्रदायिनि इतिधूपम् अज्ञानतिमिरांधरूपज्ञानदीपप्रदायिनि त्वयैतत्तुलसी।

प्रात्यादीर्णोर्ध्वप्रतिश्रुता इतिर्दिपम् नमस्तेजगतात्राश्राणोनां प्रियदर्शने यथाभक्त्या मया दत्तं नैवेद्यं प्रतिश्रु-
 ह्यतां इतिपानीयम् अमृतं ऽमृतसंभूतं तुलस्यमृतं रूपिणि कर्पूरादिसमायुक्तं तांबूलं प्रतिश्रुह्यतां इतितांब-
 लम् दक्षिणेश्चक्षिणकरे त्वद्भक्तानां प्रियकरे करोमितीसदा मत्तया विष्णुक्रांतिप्रदक्षिणं इतिप्रदाक्षिणम् हरि-
 ष्यगर्भोतिदक्षिणाद्भव्यं नमो नमोजगद्वाभ्यर्जयदायै नमो नमः नमो नमोजगद्भूत्यै नमस्ते परमेश्वरि इति नम-
 स्कारः प्रसीदममदं वैशिकृपया परयासदा श्रमोष्फलसिद्धिं च कुरु मे माधवा प्रिये इति प्रार्थना इत्येवमर्च-
 यन्नित्यं प्रातरेव शुचिर्नरः मध्याह्ने वाथसायान्हे पूजयेत्स यतीनरः सर्वोपचारैरथवा चातुर्मास्ये विशेषतः पूज-
 येत्तुलसीदेवीमपूपफलपायसैः एकदशीपदास्वल्पातदोषोप्यवतीनरः तद्वात्रावैव कुर्वीत तुलसीपूजनं सदा इदं
 तुलसीपूजा माहात्म्यं शृणुयान्नरः सकृद्रापि पठेन्नित्यं सगच्छेद्द्वेषावपदं इति तुलसीपूजाविधिः अथ तुलसी-
 विवाहप्रयोगः तत्रादौ तिथ्यादिसंकीर्त्यं ममाखिलविधयः पातकशमनपूर्वकामी षोडशद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्य-
 र्थं तुलसीविवाहं करिष्ये इति संकल्पः तदंगत्वेन स्वास्तिवाचनपूर्वकं ग्रहयज्ञं कृत्वा आचार्यं ऋत्विगादिवर-
 णं कृत्वा तुलस्याभ्यालवालात्परितोमंडपं च कृत्वा विवाहवत्तत्र तुलस्याः पुरतो वेदीं कृत्वा तुलस्याहरिद्रारोपणा-
 दिमंगलं कृत्वा वेद्यां सर्वतोभद्रं हेमं विष्णुमिदं विष्णुरिति मंत्रेण रौप्यमयीं तुलसीं तुलसीश्रीसात्विशुभेषु पाप-
 हारिणिपुण्यदे नमस्ते नारददनुते नारायणमनःप्रिये इति मंत्रेण संस्थाप्य संपूज्य वस्त्राविभूषणादिभिर्भूषयि-
 त्वा गोधूलिलिप्ते मध्ये श्रंतः पटं श्रुत्वा विवाहवत्सर्वमंगलमंगल्ये इति मंगलानि पठित्वा अतः परं निरस्माद्यर्थं उा-
 मयं त्युक्त्वा संकल्पपूर्वकं सालंकारां विवाहवत् वस्त्रयुग्मेन वेष्टयित्वा हरये तुलसीं प्रतिपाद्य यदावक्षंति मंत्रेण उा-
 भयोः कंकणं वद्वा उाजं ददादिति मंत्रेण करग्रहं च कृत्वा आचार्यो वेदिकायां ग्रहयज्ञाविधानेन आग्निं प्रतिष्ठा-

प्य तुलसीविवाहहोमे देवतापरिग्रहार्यमन्वाधानंकरिष्ये इतिसंकल्पः श्रत्रप्रधानं विष्णुद्वादशाक्षरेणामनु-
 नावाख्याद्विषक्षेत्रेषेणस्विष्टकृदिति ततोयजमानश्चतस्रःश्रदक्षिणाःश्रुत्वा शांतिपाठादिकृत्वा नूर्यधोप
 पूर्वकं यथाविभवंतुलसीं च संपूज्य पीठंगांवाचार्यापदत्वा ब्राह्मणान्भोजयेदिति श्रथावसक्षेपा पूजाप्रका
 रः संकल्पविधाय ध्यायेच्चतुलसीं देवीमिति ध्यात्वा भगवत्यैतुलस्यै नमश्चावाहन्म विष्णुवल्लभायै श्राम्नं
 सर्वदेवमयायै पाद्यं सर्वतीर्थमयायै श्रध्वं दैत्यांतकाप्रियायै आचमनम् सर्वलोहितायै स्नानं लक्ष्मीसहोदरा
 यै वल्लं महादेव्यै गंधं रमावासायै पूषं श्रभीष्टप्रदायै धूपं पापहारिण्यै दीपं भगवत्यै नैवेद्यं श्रमृतसंभूतायै तांबूलं
 श्रमृतरूपिण्यै दक्षिणा जगद्धात्र्यै नीराजनं सुदक्षिणायै प्रदक्षिणा परमेश्वर्यै नमस्कारः अभीष्टदायै नमः प्र
 र्थना ततस्तुलसीमंत्रमष्टोत्तरशतं जपेत् श्रस्य श्रीतुलसीमंत्रस्य नारदऋषिरनुष्टुप् छंदः श्रीतुलसीमंत्रावती
 देवता अभीष्टसिद्ध्यर्थे पाठे विनियोगः तुलसि श्रीसाखिभुमेषा प्रहारिणि पुण्यदे नमस्ते नारदनुते नारायणमनःप्रिये
 इतिकरपङ्गान्यासः ध्यायामि तुलसीं देवीमित्यादि ध्यानं ततः स्कांदोक्तं तुलसीकवंचं पठेत् ॐ श्रस्य श्रीतु
 लसीकवचस्तोत्रस्य विष्णुऋषिः श्रनुष्टुप् छंदः श्रीतुलसीमंत्रावती देवता श्रभीष्टसिद्ध्यर्थे पाठे विनियोगः ॐ तुल
 सीमेश्वरः पातु भालं पंकजधारिणी हृषीमेष्वन्नवनना श्रीसखी श्वर्णामम द्राणं सुगंधामे पातु मुखं च सुमुखी मम
 जिह्वामि पातु सुभगा कंठीं विष्णुप्रियामम रक्तधौकह्लारिणी पातु भुजौं मे पापहारिणी करौ पद्मकरा पातु हृदयं विष्णुव
 ह्मभा पुण्यदामध्यमं पातु नामिं सौभाग्यदायिनी कटिं कुंडलिनी पातु ऊरु नारदवादिता ज्वालिनी जानुनी पातु जं-
 घे सकलवंदिता नारायणाप्रिया पादौ सर्वांगं सर्वरक्षका संकटविपमेदुर्गो भये वादे महाहवे निश्चयहि संध्ययोः पा
 तु तुलसी सर्वतः सदा इतीदं परमं दिवं तुलस्यः कवचाभ्युतं तुलसीकाननेति ध्यासीनो वा जपेदिदम् सर्वान्कामा

इवाप्रोतिविष्णुसायुज्यमृच्छति ॥ इतिपुत्रपुराणेतुलसीमाहात्म्येतुलसीकवचम् अथविष्णुधर्मचरित्तरोक्तं धात्री
 पूजाव्रतं ॥ तच्चाश्विनपूर्णाणामारभ्य कार्तिकपूर्णापर्यन्तकवचं तत्राशक्तौ कार्तिकातिमादिनत्रयं कर्तव्यं
 तत्राप्यशक्तौ कार्तिक्यामेवकार्यं तत्रादातिथ्यादिसंकीर्णं ममासिलपातकक्षयपूर्वकचतुर्विधपुरुषार्थासिद्धिदा-
 रा श्रीपरमेश्वरप्रतिपत्तौ धात्रीमूले धात्रीपूजानिचतेश्रीविष्णुपूजनकरिष्ये इतिसंकरपः धात्रीमूलेञ्चालवालक-
 त्वा तन्मूलेपंचरंगोपातोवेदिकां कृत्वा तत्राष्टदलपद्मोपरिश्रीविष्णुमूर्तिसंस्थाप्य शांताकारभुजगशायनाभिदि-
 ध्यात्वा पुरुषसूक्तेनषोडशोपचारैःश्रीदामोदरंपूजयेत् पुष्पपूजाति अंगपूजांकुर्व्यात् उदामोदरायनमः पा-
 दौपूजयामि सहस्त्राक्षायनमोमधंपूजयामि सर्वेश्वरायनमोमुखंपूजयामि विष्णवेनमःशिरःपूजयामि त्रि-
 विक्रमायनमःसर्वांगपूजयामि नमस्कराति त्रिप्रायाव्यंश्रीफलयुतदद्यात् तत्रमंत्रः नमःसहस्रशीर्षायसह-
 स्त्राक्षायतेनमः सहस्रपादहस्त्रायपुरुषायनमोऽस्तुते सहस्त्राक्षदेवैशशश्रीदत्तंममाच्युत अर्घ्यं गृहाण भगव,
 न्सर्वकामप्रदो भव ततःशार्धना भगवन्देवदेवेशालोकनाशनमोऽस्तुते अश्वयासंतातिर्देवोऽस्तुदामोदरनमोऽस्तुते त-
 तोथाञ्चैनम इतिनाममंत्रेण तुलसीपुजांकषोडशोपचारमंत्रैर्धात्रीसंपूज्य अथवा षोडशानामभिः षोडशो-
 पचारपूजांकुर्यात् शांत्यैनमः कांत्त्यैनमः मेधायैनमः भृत्यैकत्त्यैनमः विष्णुवत्यैनमः महालक्ष्म्यैनमः रमायैनमः
 कमलायैनमः इंदिरायैनमः कल्याण्यैनमः कमलायैयैनमः सावित्र्यैनमः गायत्र्यैनमः भृत्यैनमः अन्वकाय-
 नमः पुष्पपूजाति अंगपूजा विश्वरूपायैनमः कटिपूजयामि अर्धिसंभवत्तुमोहदयंपूजयामि लोकधात्र्य-
 मोमुखंपूजयामि धात्र्यैनमःशिरःपूजयामि इतिसंपूज्य ततोऽष्टदिक्षु दीपावलीदत्त्वा धात्र्यैनमइतिमंत्रेण
 षट्कवचःसूत्रेणैवषट्पिच्वा षट्कवचःप्रदक्षिणा नमस्कारांश्चकृत्वा प्राथयेत् धानिदेविनमस्तुभ्यंसर्वप्रापक्षयंकरे

यथैकंकुरुमानित्यंनवतंतुतथाकुरु पुत्रान्पौत्रान्वलंप्रज्ञादिहिमेजगदीश्वरि संवत्सरकृतंपापंदूरीकुरुममाक्ष
 येः ततोधात्रीमूले सव्येनैवपितृतर्पणंकुर्यात् पितापितामहश्चैवतथैवप्रापितामहः मातापितामहीचैवतथैवप्र
 पितामही मातामहस्तपितृताचतथैवप्रापितामहः तैपितंतुमयादत्तंधात्रीमूलेक्षयंपयः मातृवंशेपितृवंशेअत्रा
 प्तायेचगोत्रिणः तैपितंतुमयादत्तंधात्रीमूलेक्षयंपयः पितामाताचभार्य्याचभगिनीदुहितुःपतिः पितृष्वसा.
 मातृष्वसासप्तगोत्राणितर्पयेत् चतुर्विंशच्चविंशच्चपोडशद्वादशैवहि रुद्राश्रवसवश्रैवकुलभेकोत्तरशतं तैपि
 वंतुमयादत्तंधात्रीमूलेक्षयंपयः तैसर्वतंप्तिमायांतुधात्रीमूलेनिपेचनात् एवंप्रत्यहंमासपर्यंतंकृत्वा अंतै तदुधा
 पनंकुर्यात् सर्वतांभद्रमंडले सौवंशीं धात्रीं तन्मूले हैमंविष्णुं पूर्वोक्तमंत्राभ्यां संपूज्य मंडलपूजाति
 श्राद्धंप्रतिष्ठाप्य वैष्णवमंत्रेण धात्रीनाममंत्रैश्च मंडलदेवतामंत्रैश्चाष्टोत्तरशताज्याहुतीहुत्वा आचार्या
 यपरिठं व्रतपूतयेगांचदत्त्वा सर्वसंपूर्णतासिद्धये सुवर्णयुक्तं घृतपूरितंकार्श्यपात्रंदद्यात् तत्रमंत्रकार्श्यंब्रह्ममयं
 प्राक्तमाज्यभोज्यंदिवाकसां सुवर्णैचाग्निदेवत्वमतःशार्तिप्रयच्छमे ततोऽन्यांश्चद्विजान्सदश्नसंभोज्यतेभ्योद
 क्षिणादत्त्वा आशिपोयहीव्यारवयंभुजीत इतिधात्रीपूजाद्यापनम् ॥ अथपद्मपुराणीयसृष्टिसंखंडोक्तं धात्रीवृक्षमाहः
 त्र्यं उन्नमःश्रीपरदेवतायै स्कंदजवाच अपरस्यापितृक्षर्यफलसंपूजनात्तरोः सर्वलोकहितायैवदनीभवनारानं
 ईश्वरजवाच पावनंवासुदेवर्यफलंप्रीतिकरंशुभं पर्यभक्षणमात्रेणमुच्यतेसर्वकल्मपात् भक्षणेचभवेदायुः
 पानेवैधर्मसंचयः अलक्ष्मीनाशनस्तानेसर्वैश्वर्यमवाप्नुयात् यस्मिन्गृहेमहासेनधावीतिष्ठतिसर्वदा तस्मि
 न्गृहेनतिष्ठतिप्रेतादृत्याश्वराक्षसाः नगंगानगयाचैवनकाशीनिचपुष्करं एकैवपावनीधात्रीसंप्राप्तेहिरिवात्सेरे
 एकादश्याशुभेषध्यात्रास्तानंकरोतिवः सर्वेपापाःक्षयंयातिविष्णुलोकैमदीयते धात्रीफलैर्महासेनभक्षणंज्ञा

यैवपिष्ठजंतवः सर्वतेऽत्रपलायंतेग्रहानुर्णान्चलंप्रज्ञादेहिमेजगदीश्वरि संवत्सरकृतंपापंदूरीकुरुममाक्ष
 त्वात्पयापरिपीडितः क्षुधयामलकीदृक्षंपर। पितापितामहश्चैवतथैवत्रापितामहः मातापितामहीचैवतथैवत्र
 दृक्षात्रात्पपातधरणीतले वेदनामनुसंवहःपंचत्वम, तेषिवंतुमयादरांधात्रिमूलेऽक्षयंपय, मातृवंशेषितृवंशेश्च
 यैवशमनसेवकाः नशकनुवंचिचंडालंमृतंद्रुंमहाबलाः। पितामाताचभार्य्याचभगिनीदृहितुःपतिः पितृष्वसा,
 शकार्स्तेपरस्परं ततस्तेतुसमालोकयन्नातामुनिगणाःशुशुहादशैवाहि रुद्राश्ववसवश्चैवकुलमेकोत्तरंशतं तेषि
 शक्तानचापिपमसेवकाः स्थिरंतेयातितायेचस्थिरयुद्धात्पलायिताःसाहसयात्ताभीतादृक्षीकृत्वा श्रंतं तदुद्या
 व्याप्रहतामर्त्याव्याधैर्वाजलजंतुभिः जलह्वयेमृताःप्रेतावृक्षपर्वतपाततः पशुपक्षिहतायेचकारगार मंडलपूजाति
 घातमृतायेचशाब्दादिकर्मवर्जिताः गूढकर्मरताधूर्तागुरुविप्रनृपद्विषः पाषांडाःकौलिका, क्रूरगारदा कूड्याचार्या
 श्रशौचात्त्रस्यभोकारःप्रेतभोग्यानसंशय, ममायमितिभाषंतोनंतुतंचनशकनुमः आदित्यइवदुःप्रेक्ष्यःकिंवाश्रुं
 प्रभावतः मुनयऊचु, अनेनभक्षितंप्रेताः पक्वमामलकीफलं तत्संगाद्यातितस्यैवफलानिप्रचुराणिच तेनैवका
 रणेनाऽयंदुःप्रेक्ष्योभवतामयं दृक्षात्रात्पतितश्चायंभ्राष्टान्खेदात्तदाऽत्यजत् नैवोच्चोरणमंत्रस्थनचान्येनापिकर्मणा
 धात्रीभक्षणमंत्रेणपापात्पूतोऽत्रजादिवं व एच्छाम साविज्ञानात्त्रयंनिदकाश्रवः विष्णुलोकाद्विमानंतुयावन्नैवा
 त्रणच्छति प्रेताऊचु, उच्यतांमुनिशाईलावोदुंतंमनसिस्थरं यावद्द्विजानयोर्धातवेदमंत्रादिकलिपतं घोष्यं
 तेषत्रवेदाश्रमंत्राणिविधानिच पुराणरस्यतयोत्रत्रक्षणस्थानंनशकनुमः यज्ञहोमजपस्थानंदैवतार्चनकर्माणां पु
 रतोनैवतिष्ठामस्तद्दार्तांचसमुच्चितां किंचकल्वाप्रेतयोर्निलभतेहिनराद्विजाः श्रोतुमिच्छामहेसम्यक्कथ्यमानमि
 दं वचः द्विजाऊचु, शीतवाततपकेशैःक्षुत्पिपासाविशेषकै, अन्यैरपिचदुःखैर्येषीडिताः कूटसाक्षिण, वधुवं

धप्रभिताये प्रेतास्तेनिरयंगताः लिङ्गान्वेषपरयेचद्विजानां कर्मघातिनः तथैव च गुरुणां च ते प्रेताश्चापुनर्भवाः द्वी-
 यमानद्विजायेतुदातारं प्रातिपिष्यति चिरं प्रेतत्वमाश्रित्य नरकात्त्रिवसंतिते परगामात्मगार्थैव कृत्वा पिंडं नदी-
 येत नपालयंति ये मूढास्ते प्रेताः कर्मजाभुवि हीनप्रतिज्ञाः संन्यस्तास्तथा भद्रतानरः नालिनीदलभोकारस्ते
 प्रेताः कर्मजाभुवि विक्रीणांति श्रुतिशुद्धांस्त्रियंसाध्वीमकंटां पितृव्यमानुलादींश्च प्रेतास्ते कर्मजाभुवि त्वजं
 दीति शेषः एते चान्येषु च हवः प्रेतास्ते कर्मजाभुवि प्रेताऽऽच्युः न भवंति कथं प्रेताः कर्मणा केन वा द्विजाः हिताय
 वदतातूणं सर्वलोकहितं परमं द्विजाऽऽच्युः येन चैव कृतं स्नानं जलतीर्थस्य धीमता नमस्कृतं परं लिङ्गं न प्रेतोजायते
 नरः एकादश्यामुष्यैव द्वादश्यां तु विद्येतः पूजयित्वा हरिं मर्त्याः प्रेतत्वं न ब्रजंतिते वेदाक्षरप्रसूतैश्च स्तोत्रमं
 द्रादिभिस्तथा देवानां पूजनं रक्तानवै प्रेता भवंति त श्रुत्वा पौराणिकं वाक्यं दिव्यां च धर्मसंहितां पाठयित्वा पाठे
 स्वात्पिशाचत्वं न गच्छति ब्रतैश्च विविधैः पूतारुद्राक्षाभरणैस्तथा तथारुद्राक्षमालायां प्रेतत्वं नैव गच्छति
 धार्वाफलद्रवैः स्नातानित्यंतद्रक्षणैरताः तथा विष्णुसंस्पृश्य न गच्छति पिशाचताम् प्रेताऽऽच्युः सतांसं दर्शनात्पु
 ष्यमिति पौराणिकाविदुः तस्माद्दो दर्शनं जातं हितं कर्तुं मिहाहंथ प्रेतभावाद्याथामुक्तिः सर्वेषां नो भविष्यति ब्रता
 पदं शक्यं

रणंगताः ततोदयालवः सर्वे तानुचुर्द्विजसन्तमाः धार्वाणां भक्षणं शीघ्रां क्रियतां मुक्तिहेतवे प्रे
 त्निगावयंस्थानं शक्यमः कथं तेषां फलानां च शक्तावै भक्षणेऽधुना द्विजाऽऽच्युः अस्माकं
 अथ तैस्तु वरं लब्ध्वा धार्वावृक्षापिशाचकैः समारुद्राफलं प्राप्य माक्षितं लीलायात्तदं
 भनं आगतं ते समारुद्रास चंडालपिशाचकाः गतास्ते विदिवं पुत्रव्रतैर्पदौः सुदुर्लभं
 १. स्वर्गं लभ्यंति नरादयः ईश्वर उवाच ॥

पूर्वप्रेथनलोभाच्चनजानतिहिताहितं उच्छिष्टंश्रमिःसुष्ठुच्छेत्प्रममूत्रकतंनुवा मत्याचमोहितैश्चेच्छेत्प्रतादंतिस्मद्वेवहि
 सकृच्छौचजलंवातंवल्लिमूपकमकंदैः सूतकेमृतकेजप्यनत्यकोयेनकेनचित् तस्यान्नचजलंभुक्त्वाश्रितस्तेवैस्मद्वेवहि
 दुर्दंताण्यहिणीयस्याशुचि संयमवर्जिता गुरुनिःसारितादुष्टास्तिप्रैताश्चतत्रै अपुंगवाःकुलेजातावलोत्साह
 विवर्जिताः वधिरांधकशादनिनाःपिशाचाःकर्मजातयः क्षणचमंगलंनारितदु खहेतुयुताभृशं तैर्नैवविकृताकाराः
 सर्वभोगविवर्जिताः नास्तिकारोणसंततामृत्तारूक्षामलीमसा एतेचाप्येचदुःखार्ताःसद्वैवप्रैतजातयः तेनकर्म
 विपाकेनजायंतेकर्मणोदशाः पितृमातृगुरूणांचेदनिनापराश्रये पापंढाःकौलिका पापारस्तेप्रैताःकर्मजाभुवि ग
 लपाशैर्जलैःशस्त्रैर्गर्तलैराल्मघातकाः इहलोकेचप्रेताश्चंडालादिपुंसयथाः अत्यजा पतिताश्चैवपापरेणामृता
 श्रये अत्यर्थातितायुद्धेतेप्रैतानिश्रिताभुवि महापातकसंयुक्ताविवादैश्चवहिष्कृताः चौराःसाहसिकाप्येच
 पितृणाद्भिर्वितका दानाध्ययनहीनाश्चव्रतदोषार्चनादिभिः अन्नंजाः स्नानहीनाश्चगुरुस्त्रीगमनेरताः
 तथैवांत्यज्जोपुर्णार्तासुचसंगताः महाकूरोपवासनम्लेच्छदंशेस्थितामृताः म्लेच्छभाषायुताऽशुद्धास्तथ
 म्लेच्छोपजीविनः अनुवर्तितियेम्लेच्छान्स्त्रीधनैरुपजीविनः स्त्रियश्चैनरक्षंतिप्रैतानान्नसंशयः क्षुधास
 तपददहतुश्चातांविप्रंग्रहगतं गुणपुण्यातिथेत्सक्तापिशाचलंब्रजंतिते विक्रीणंतिचवैगाश्चम्लेच्छादिपुन
 वाशिषु प्रेतलोकोचिरस्थित्वातेचयांत्यपुनर्भवं अशौचाभ्यंतरयेचजाताश्चपशवोभृताः चिरंभ्रैताःपिशाचाश्चमृता
 जाता पुनःपुन जातकर्ममुखैश्चैवसंस्कारैर्विवर्जिताः एकैकस्याप्यसंस्कारेप्रेतत्वंपरिधीयते स्नानसंध्यासुरार्चा
 भिर्बदपद्मव्रताक्षरैः आजन्मवर्जिताःपापारस्तेप्रैताश्चापुनर्भवाः भोजनोच्छिष्टपात्राणियानिदेहमलानिचयेपा
 तयांतिसत्प्रैतैःप्रैतानान्नसंशयः दानमनाचनैर्वैपानैवेधैर्नवतापैताः पितरोगुरवश्चैवप्रेतास्तेकर्मजाभुविःप-

तीन्त्यक्त्वाचयानार्थानिवसतीतरेजने श्रेतल्लोकेशिरंस्थित्वाजायतेचात्ययोनियु पतीश्ववंचयित्वायाविपर्यद्रिय-
 मोहितः मिष्टखादंतिथाःपापास्तारुन्नेताद्विचरंभुवि विष्णुभ्रमक्षकायेचद्रहस्रवहरेणरताः अभक्ष्यभक्षकाश्चां
 ततेप्रेताश्चापुनर्भवाः बलाद्येपरवस्तूनिशुद्धंतिचदहंत्यपि अतिथीनवमन्यतेप्रेतानिरयमारिथताः तैर्नरैःक-
 मर्जभुक्तंसुखंवाटुःश्वमेववा तस्मादात्मलकीभुक्तास्त्रात्वातस्यद्रवणतु सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकमहीयते
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसंबयामलकीशियां यद्ददंशुण्यात्स्कंदपुण्यारुयानमिदंशुभम् श्रावयेत्सततंलोकेवैष्णवेषु-
 विशेपतः सयातिविष्णुभवनामितेपौराणिकाविदुः इतिपद्मपुराणेषुषुष्टिवेदवात्रोफलमाहात्म्यंपठितमोध्यायः-अ
 थकार्तिकीकृत्यं इयंमन्त्रादिः सापूर्वाह्वय्यापिनीयाहाशुक्लपक्षस्थत्वात् अत्राविशेषोहेमाद्रौद्राहो ॥ पुण्याम-
 हाव नस्याज्जिवैदोःकृतिकारथयोः पाद्मे विशाखासुयदाभानुः कृतिकासुचचंद्रमाः सयोगःपद्मकोनाम-
 तदुलंभः पद्मकेपुष्करेऽमायांकपिलायःप्रयच्छति साहित्वासर्वपापानिवैष्णवंलभतेपदं यमःकार्तिक
 रेस्नातःसर्वपापैःप्रमन्त्रे

पिये अग्नेयंतुयदाऋक्षकार्तिकयांभवतिकचित् महतीसातिथिर्ज्ञेयास्ता
 र्यातिथौकचित् तिथिःसापिमहापुण्यामुनिभिःपरिकीर्तता प्रा

सापि नकीप्रोक्तदेवानामपिदुर्लभेति अस्यमेवसायंकालेमत्स्या-

न्दवाचतोविष्णुर्मत्स्यरूपोभवततः तरयादंरंहृतंजस्तदक्ष

प्ये पौर्णमास्यांतुसंध्यायांकार्तव्यस्त्रिपुरेत्सवः दद्यादनेनमंत्रे

मयाकाश्ववक्षेजलेश्वलेयविचरंतिजीवाः दृष्ट्वाप्रदीपनाहेजन्मभानिनस्ते

लव्यापिनीयाह्या पूर्वोक्तमविष्यवाक्ये संध्यायामित्युक्तेः

अत्रकार्तिकेयदर्शनकार्यं तदुक्तं 'काशीखंडे' कार्तिकयांकार्तिकार्येणयःकुर्यात्स्वामिदर्शनं सप्तजन्मभवेद्विप्रो
 धनाढ्योवेदपारगइति अस्यांक्षिरसागरदानमुक्तं निर्णयाम्भते ब्रह्मपुराणे पौर्णमास्यांतुसंपूज्योभत्स्यादामोदरः
 सदा ततरश्चंद्रोदयेःपूज्यारत्नापरम्यःकृत्तिकास्तुपट्टं शिवासंभूतिनामाचप्रीतिःसंततिरेवच अनसूयाक्षमा
 त्रैवपदेताःकृत्तिकामताइति कार्तिकेयस्तथासङ्गीवरुणश्चहुताशनः धान्यैःसशूकैर्दारोर्ध्वभूपितरस्सनिशागमै
 मात्स्येषूपूस्तथादीपैर्भिक्षैरुद्धावचैरतथा परमाद्भिःफलैःशार्कैर्वान्हिद्राहाणतपर्णैः एवंदेवास्तुसंपूज्यदीपोद्वेयोप
 हाह्वहिः दीपोपातितथागर्तश्चतुरस्रोमनोहरः चतुर्विंशाणुलःकार्यःसिकश्चंदनवारिणा गवांक्षिरिणसंपूर्णःसर्वतः
 पुरिरक्षितः तत्रहेममयोमर्त्यामुक्तानेत्रमनोहरः प्रक्षेप्तव्याविधानेनमोरुहुरयेपठन् ब्राह्मणायाथयोपया
 यदद्यात्तक्षीरसागरमिति अत्रविधानेनेत्यस्यादद्यादित्यनेनान्वयः अस्यांदामोदरंपूज्यनक्तंकार्यं तदुक्तं कस्यत्त्वा
 णैवे ब्रह्मपुराणे पौर्णमास्यांतुसंपूज्यभत्स्यादामोदरंसदा तस्मिन्नहनि यत्नेनकर्तव्यंनक्तमोजनम् तथाकार्तिकेपौर्ण
 मास्यांतुसोपवासोऽर्चयेद्धरिम् अभिष्टोमफलं प्राप्यसूर्यलोकंचविंदति अस्यामेववृषभदानंकार्यं तदुक्तं मदनर
 त्ने विष्णुवर्मात्तरे कार्तिकयांचंद्रवर्णाभमन्यवर्णमथापिवा रत्नैर्भीधैरुतथाधान्यैर्वाजैर्वस्त्रैरतथैवच एतैर्भुक्तमि
 ति शेषः कृत्वाचोक्तमथोक्षाणंदत्त्वादीपंसमंततः चंद्रोदयेनरोदत्त्वासासर्वपापैःप्रमुच्यते कांतिरेयममार्गंतुतेना
 सौन्नजतेसुखं प्राप्नोतिपुत्रपौत्रांश्चसूर्यलोकंचगच्छतीति अत्रैवकाम्यवृत्तिसर्गःकार्यः तदुक्तं निर्णयाम्भते भवि
 ष्योत्तरे कार्तिकयांतुवृषोत्सर्गोविवाहःपुण्यलक्षणः कार्यःकुरुकुलश्रेष्ठहरर्नाराजनंतथा गजाश्वरथदानंचधन
 धेन्वाद्यस्तथा प्रदेयाःपुण्यकद्भिस्तुतस्यांसंकरूप्यदेवतां इति मांत्स्येऽपि कार्तिकयांतुवृषोत्सर्गोक्तवानक्तं समाच
 रितं शैवंपदमवाप्नोतिशैवव्रतानिदंरम्यतमिति अत्रैवंब्रह्मपुराणे नीलवृषदानमुक्तं नीलंचवृषभंद्याच्चतुर्व

तीत्यत्ताचयानार्थोनिवसंतोत्तरेजेने प्रेतलोकैचिरंस्थित्वाजायंतंचाल्ययोनियु पतींश्चवंचायित्वायाविपर्येद्रिय-
 माहितः मिष्टंखादंतिपाःपापास्तास्तुप्रेतादिचिरंभुवि विष्मन्नभक्षकायेचब्रह्मस्वहरणैस्ताः अभक्ष्यभक्षकाश्चां
 तंतप्रेताश्चपुनर्मवाः बलव्येपरयस्तूतिगृह्णतिचदहंत्यपि अतिथीनवमन्यतेप्रेतानिरयमारिश्चताः तैर्नैःक-
 र्मजंभुकंमुखंवाटुःस्वमेववा तस्मादात्मलकोभुक्तात्वात्स्यद्भवेणतु सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकमहीयते
 तस्मात्सर्वप्रयत्नेनसेवयामलकोशिवां यइदंशृणुयात्स्कंदपुण्यारण्यनामिदंशुभम् श्रावयेत्सततंलोकैष्णवेषु-
 विशेपतः सयातिविष्णुभवनमितिपीर्राणिकावितुः इतिपद्मपुराणेषुष्टिखडेधात्रीफलमाहात्म्यंपाठितमोध्यायः श्र-
 थकार्तकीकृत्यं इयंमन्वादिः सापूर्वाह्वंथापिनीयाहाशुक्लपक्षस्थत्वात् अत्रविशेषोहेमाद्रौब्राह्मे ॥ पुण्याम-
 हाकार्तकीस्याज्जीवेद्वैःकृतिकारथयोः पाद्ये विशाखासुयदाभानुः कृतिकासुचंद्रमाः सयोगःपद्मकानाम्,
 पुष्करेत्वतिदुर्लभः पद्मकेपुष्करेऽमायांकपिलांयःप्रयच्छति साहित्वासर्वपापानिवैष्णवंलभतेपदं यमःकार्त-
 क्यपांपुष्करेस्तातःसर्वपापैःश्रमुच्यते अन्यत्रापि श्राद्धेयंतयदाश्रुक्षंकार्तिक्यांभवतिकचिन्न महतीस्मातिथिज्ञेयात्सा
 नदानेपुचोत्तमाः यदायान्धंतुभवतिश्रुक्षंतस्त्रयांतिथौकचिन्न तिथिःसापिमहापुण्याम्निभिःपरिकीर्तता प्रा-
 जापत्ययदाश्रुक्षंतिथौतस्यांनराधिप सामहाकार्तकीप्रोक्तादेवानामपिदुर्लभेति आस्यामेवसायंकालेमत्स्या-
 वतारोजातइत्युक्तं पाद्ये कार्तिकमाहत्म्ये वरानन्दत्वायतोविष्णुर्मत्स्यरूपेभवततः तस्यादंरंहृतंजसंतदक्ष
 यफलंस्मृतमिति अत्रैवत्रिपुरोत्सवउकोभविष्ये पौर्णमास्यांतुसंध्यायांकर्तव्यस्त्रिपुरोत्सवः दद्यादनेनमंत्रे
 णसुदंपांश्चसुरालये कटापतंभामशाकश्चवृक्षजलेस्थलेयेविचरंतिजीवाः दृष्ट्वाप्रदीपनाहिजन्मभागिनस्तै
 मुकरुपाहिभयांतितेनेति अत्रपौर्णमासीसंध्याकालेव्यापिनीयाहा पूर्वोक्तमवित्त्ववाक्ये संध्यायामित्युक्तेः

अत्रकतिकेयदर्शनंकार्यं तदुक्तं "काशीखंडे" कार्तिकयांकरिकायोग्यःकुर्यात्स्वामिदर्शनं सप्तजन्मवद्विप्रो
 धनाढ्योवेदपारगइति अस्यांक्षिरसागरदानमुक्तं निर्णयाम्भते ब्रह्मपुराणे पौर्णमास्यांतुसंपूज्योभत्स्यादामोदरः
 सदा ततश्चंद्रोदयेःपूज्यास्तापस्यःकुंरिकारस्तुपट्टं शिवासंभूतिनाभाचप्रीतिःसंततिरेवच अनसूयाक्षमा
 त्रैवपदेताःकृतिकामताइति कार्तिकेयस्तथास्वङ्गीवरुणश्चहुताशनः धान्यैःस्वशुकैर्दारोर्ध्वंभूपितरस्सनिशागमे
 माल्यैर्धूपैस्तथादीर्घैर्भक्ष्यैरुच्चावचैस्तथा परमाद्भोःफलैःशाकैर्वान्हिब्राह्मणतर्पणैः एवंदेवास्तुसंपूज्यदीपोद्वेयोग्य
 हाह्वहिः दीपोपातितथागर्तश्चतुरस्रोमनोहरः चतुर्विंशागुलःकार्यःसिकश्चंदनवारिणा गवांक्षरिणसंपूर्णःसर्वतः
 पुरिरक्षितः तत्रहेममयोमर्त्यांमुक्तानेत्रमनोहरः प्रक्षेप्तव्याविधानेनभोरतुहरयेपठन् ब्राह्मणायाथयोपया
 यदद्यात्क्षीरसागरमिति अत्रविधानेनेत्यस्यादद्यादित्यनेनान्वयपः अस्यांदामोदरंपूज्यनक्तंकार्यं तदुक्तं कल्पतत्त्वा
 णैव ब्रह्मपुराणे पौर्णमास्यांतुसंपूज्यभत्स्यादामोदरंसदा तस्मिन्नह्नियत्नेनकत्तैव्यनकभोजनम् तथाकार्तिकेपौर्ण
 मास्यांतुसोपवासोऽर्चयेद्वरिम् अग्निष्टोमफलंप्राप्यसूर्यलोकंचविंदति अस्यामेववृषभदानंकार्यं तदुक्तं भदनर
 दने विष्णुवर्माणरे कार्तिकयांचंद्रवर्णाभमन्यवर्णमथापिवा रत्नैर्भक्षैस्तथाधान्यैर्वाजिर्वस्त्रैस्तथैवच एतैर्युक्तमि
 तिशेषः कृत्वाचोक्तमशोक्षाणंदत्त्वादीपंसमंततः चंद्रोदयेनरोदत्त्वासासर्वपापैःप्रमुच्यते कांतारियममार्गांतुतेना
 सौत्रजतेसुखं प्राप्नोतिपुत्रपौत्रांश्चसूर्यलोकंचगच्छतीति अत्रैवकाप्ययुक्तोत्सर्गःकार्यः तदुक्तं निर्णयाम्भते भवि
 ष्योत्तरे कार्तिकयांतुवृषोत्सर्गोविवाहःपुण्यलक्षणः कार्यःकुरुकुलश्रेष्ठहरैर्नाराजनंतथा गजाश्वरथदानंचधन
 धेन्वादयस्तथा प्रदेयाःपुण्यफद्भिरतुतस्यांसंकल्प्यदेवतां इति मात्स्येऽपि कार्तिकयांतुवृषोत्सर्गोक्तवानक्तंसमाच
 रेत शैवंपदमवाप्नोतिशैवव्रतमिदंस्मृतमिति अत्रैवंब्रह्मपुराणे "नीलवृषदानमुक्तं नीलंचवृषभंदद्याच्चतुर्व

लसतरायुतं - सर्वस्य वरं रम्यं सर्वगंधममन्वितं सुवाससं ब्राह्मणाय महकांतरारणं यावति तस्य रोमाणि शरी-
 रं सति संख्यया तावद्युगसहस्राणि स्वर्गवसति तस्य दः पुत्रायित्वा ततो विष्णुरेकमाल्यानुलेपनैः भोक्तव्यं शरी-
 रसप्रायं सुसुखं रं योदित इति नीलवृषलक्षणं वाह हरिहरः लोहितो यस्य स्तुवर्णो नमुखे पुच्छे च पांडुरः श्वेतः खुर-
 विपाणान्यांसवृषो नील उच्यते तथा न्यत्र चरणाश्च मुखपुच्छं यस्य श्वेतानि गोपतेः लाक्षारससुवर्णश्रतं नील-
 मिति निर्देशेत् भूमौ कर्षति लंगूलं प्रलंबं यलवालाधिः पुरस्तद्व्रते नीलि वृषभस्स प्रशस्यते । अन्वजाऽपि श्वे-
 तोदरः कृष्णपृष्ठो ब्राह्मणस्य प्रशस्यते स्निग्धवर्णैः नरेकेन क्षत्रियस्य प्रशस्यते कांचनाभेन वैश्यस्य कृष्णः शुद्धस्य
 शस्यते वस्य प्रपाणायते भृगोश्च सुखाभिमुखे सदा सर्वपोभव वर्णानां स्वच सर्वार्थसाधक इति अस्यामेव मविष्योत्त-
 रोकं संतानव्रतं कार्यं तदुक्तं हेमाद्रौ ॥ श्रीकृष्ण उवाच कार्तिक्याः सुपवासांयः कन्यां दद्यात्स्वल्कतां स्वकी-
 यां परकीयां वा नदीसंगमकेशुभे एतस्संतानकनामव्रतं सुगतिदायकमिति अस्यामेव राशि व्रतं - तदुक्तं हेमाद्रौ ।
 भावे प्योत्तरे । श्रीकृष्ण उवाच ॥ कार्तिक्यां नक्तभुग्दद्यान्मे षडे हेमविनिर्मितं मार्गशीर्षे वृषे पुष्ये मिथुने तद्देवाहि
 एवंक्रमेण यो दद्यात्शो न्यस्त्रविभूषितान् पौर्णमास्यां तु कौंतेय सुवस्त्रान्वहुदक्षिणान् एतद्ग्राशि व्रतं नाम भद्रो पद्म-
 वनाशानं सर्वाशा पूरकं तद्द्रव्यो मलो कप्रदायकमिति ॥ अस्यामेव कृत्तिका व्रतं कार्यं तदुक्तं हेमाद्रौ मविष्ये ॥
 श्रीकृष्ण उवाच ॥ अथातः शुभूपा लकृत्तिका व्रतमुत्तमं राज्ञो च भद्रलिङ्गस्यापु रायस्य प्रभावतः आतीव महती
 लब्ध्या श्रियं जातिस्मराऽभवत् योगेनातेतुं त्यक्त्वा परे ब्रह्मण्य लीयत युधिष्ठिर उवाच ॥ कृत्तिका व्रतं कृष्णमंत्र
 एव तु कृत्तिकाः विधानं कृत्तिका नां च तंच कालं वदस्व मे श्रीकृष्ण उवाच ॥ कार्तिक्यां पौर्णमास्यां तु गृह्णीयात्कृत्तिका
 व्रतं षण्मासांस्तद्भ्रतं यावादिदं संचित्ये चेतसो त्यादि सौवर्णैरेष्यानवनीतसिद्धाः षट्कृत्तिकाश्चाकापि षण्माशश्च

कृत्वा पात्रेनिवायकुरुमाक्षतधूपदीपैः संपूज्यजन्मगहननविशंतिभर्यइति इतिकृत्तिकाव्रतं श्रवणमनुर्य
 पूर्णमाव्रतमारभणियं तदुक्तंहेमाद्रौ भविष्योत्तरे ॥ कार्तिकेर्तुसमारभ्यसंपूर्णशशालक्षणं पूजयेद्दुदयेराजन्स
 दानकाशानोभवेदित्यादि जनाभिरामशशाकवत्स्याद्धनाधिपालश्चतथैवलक्ष्म्या शक्रेणतुल्यरचतथैवश
 तयामानुष्यमासायभवेत्सराजोत्पतेन । इतिमनोरथपुण्ड्रिमाव्रतं श्रौवसौभाग्यव्रतंकार्यं तदुक्तंहेमाद्रौ विष्णु
 धर्म कातिकेपौर्णमास्यांतुपूर्णशिशिरदीपिति पद्मेघोदशपत्रेनुकृत्तिकायांतुपूजयेदित्यादि सौभाग्यदंरूपवि
 वद्धेनचलावप्यदंश्रिरतिभोगदंच कार्यप्रयत्नेननेरद्रूपसांधार्थतयाश्रीभिरदीनसत्वेत्पतेन । इतिविष्णुधर्मोक्तं
 सौभाग्यव्रतम् श्रवणमिवाऽनुष्ठेय कार्तिकव्रतौद्यापनप्रसंगात् कार्तिकस्नानविधिर्लक्ष्यते तत्र पृथ्विचंद्रो
 दये विष्णुस्मृतिपाद्ययोः ॥ तुलामकरमेपुप्रातःस्नानंविधीयते हविष्यंब्रह्मचर्यंचमहापातकनाशानमितिसौरमा
 सउक्तः प्राच्याश्चैतदेवाद्रियते दाक्षिणात्यास्तु आश्विनस्यतुमासस्ययाशुक्लेकादशीभवेत् कार्तिकस्यब्र
 तानिहतरथाविप्रारभेरुसुधीरितिपाद्योक्तेःभार्गवार्चनेच श्रारभ्यैकादशीशुक्लामाश्विनस्यतुमानवः प्रातःस्नानंप्रकर्षा
 तयावत्कार्तिकभास्करइतिविष्णुरहस्योक्तेः हेमाद्रौच आदित्यपुराणे ॥ पूर्णश्राश्रयुजेमासिपूर्णमास्यांसमाहित
 दाक्षिणात्यास्तु समाप्यतेकार्तिकेपौर्णमास्यामित्यं तेनाऽभिधानाच्चाऽऽश्विनशु
 इत्युक्ता माससमग्रंपरयाचभक्तया समाप्यतेकार्तिकेपौर्णमास्यामित्यं तेनाऽभिधानाच्चाऽऽश्विनशु
 क्तेकादश्यापूर्णमास्यांवासमापयेदित्याहुः मदनपारिजाते-विष्णुः कार्तिकंसकलंमासांनित्यस्नायीजितेद्विभुः ॥
 जपन्हविष्युक्शांतःसर्वपापैःप्रमुच्यते । अत्रदेशविशेषः पाद्ये कार्तिकंप्रक्रम्य कुरुक्षेत्रेकोटिशुणो
 गपार्यामपितस्ममः ततोधिकः पुष्करेस्याद्द्वारावत्यांचभार्गव पुण्याः पुर्यश्रसप्तैवमुनयोमथुराधिकाः ॥ इ
 छेभः कार्तिकेविजामथुरयांतुगामिह यत्रार्चितःस्वचक्रूपभक्तेभ्यः संप्रयच्छतीति इदंचस्नानंकाशस्थिपूज

नदेष्यति प्रशस्त ॥ शतं समास्तपस्तप्त्वा कृतं यच्छभ्यते फलं तत्कार्तिके पंचनदसे कृत्स्नाने न लभ्यते कार्तिके विदुर्वा
धेयो ब्रह्मचर्यपरायणः स्नास्यते नृदिते मानौ भानुजा तस्य भीः कुतंडल्यादिकाशीखंडोक्तेः संपूर्णस्नानाऽशकौ ब्रह्मपुराणे
कार्तिकमधिकस्य ॥ एकादश्यादिपुत्रया तत्र पंचसुरातिपुत्रः दिने दिने च स्नातव्यं शीतलासुनदीपुत्रः वार्जितव्यातधा
हिसामांसभक्षणमेव चेति काशीखंडे वाराणस्यापंचनदेभ्यहं स्नातारस्तु कार्तिके ॥ अस्मिन्ते पुण्यवपुषः ॥ पुण्यभार्जो
तिनिर्मला इति कार्तिके मासि वैशाखाद्यैः कृताभक्ति तपरैः विदुर्वा कृतस्नानैस्ते पांसुकिर्नदूरत इति ॥ मुहूर्त्वा
शपितायं रात्रौ तीर्थार्थं दौर्गत्या प्रत्यहं स्नानं कार्यं नाडिद्वयावाशिष्टां रात्रौ ञ्छेजलाशयमित्यादि पाद्यवचनात् ॥ अ
त्रैव प्रसंगात्संक्षेपेण नित्यनिमित्तिकस्नानाविधिरुच्यते अंगिराः विनादभैश्च्यत्स्नानं यच्च दानं विनोदकं ॥ असंख्या
तं यज्जपंतं तत्सर्वं निष्फलं भवेत् अन्यत्रापि कुशहीनं तु यत्स्नानं मंत्रहीना च या क्रिया दानं च दक्षिणाहीनं यथा तन्निष्फ
लं भवेत् योगियाज्ञावल्ययः अरुदिवाचरेत् स्नानं मध्याह्नात्साविशेषतः प्रयत्नोत्तममादाय पूर्वमाद्र्च गोमयं ॥ अस
नानातुरः विशेषत इति वचनात् अपराह्नेऽप्यभ्यनुज्ञापते ॥ स्थापयित्वा तथादर्भास्ततः स्नानं समाचरेत् ॥ प्रक्षाल्य
हस्तौ पादौ च शिखावंधं समाचरेत् अत्र कुशदूर्वादिकं स्वयमेवानयेत् न तु नद्यादौ कंचिच्छ्राययेत् तदुत्कं रम्यतिसंगरे ॥
जलानि तिलदर्भास्तु यो नुष्ठानापयाचते नानुष्ठानफलं तस्य दातुरेव हितं फलं मनुः स्नानोपकरणं सर्वान्यस्य दक्षिणभा
गतः एव यः कुरुते स्नानं श्रेयोमहदवाप्नुयात् संप्रहे जले देवग्रहे चैव शयने च द्विजालये निर्णिकपादः प्रविशेन्नानिर्णि
क्तः कथंचनेति ॥ अतः स्नाने मललेपसम्भवे शरीरमलक्षालनस्य जलमध्ये निषेधाद्मुद्गतोदकेन वाहिरंगं प्रक्षाल्य न
धादां प्राविशेत् शिखावंधनप्रकारमाह व्यासः स्मृत्यैकारचगापत्त्रौ निवश्रीयाच्छिखातलः पुनराचम्यद्दयं वाहू
रकथोचसंस्पृशेत् कात्यायनसूत्रे च ॥ अथातो नित्यस्नानानि च्युपक्रम्य प्रक्षाल्य पाणिपादं कुशोपग्रहो वद्वशिखी

यज्ञोपवीतौ ध्वजपादित्युक्तं कुशयुक्तपग्रहेत्स्य उपग्रह्यते उनेनं यूपग्रहो हस्तः अत्र सद्योपवीतिनाभ्यं यूपसदाव्यह्यशिवः
नचैस्यं नित्यतया शिखादिधारणोसिद्धेपि पुनर्बधानं कर्माणव्यसंपत्यर्थं नित्यं हि तद्वारणं पुरुषार्थः सदाप्रदत्तं देवा
द्विनैः ऽपि यज्ञोपवीतं तदुत्पाद्यस्नानमिति सिद्धातीति श्रुत्वा तत्र चंद्रेश्वरादयः तद्वित्यं । विशिखोऽनुपवीतश्च यत्कुरोति त
तच्छ्रुत्वा नित्यतराद्धनकर्माणतायाश्चापि वेधनात् केवलपुरुषार्थत्वोहि शिखोपवीतयोः कर्माण्यतया नित्यप्राप्तत्वाद्यत्
दर्थविधानमुपपद्यते यदपि पुरुषार्थविधिप्राप्तये यज्ञोपवीतीति द्वितीयवस्त्रधारणार्थमिति कात्यायनभाष्यं तद्विशिष्टं
परिसंख्याप्रसंगान् तस्माद्देवाद्दुत्तरियासंपत्तौ तदर्थमाधिकमेकयज्ञोपवीताविधीयते अतएवोक्तं द्वितीयमुत्तरीया
वस्त्राभावे तादिव्यतइति एवमनियतके शोवे पाइति स्नानेकेशमोक्षश्रवणाच्छिखासोक्षोपिशंक्रयते तितद्वारणार्थं पुनः
शिखावंधवचनं यद्यपि मुक्तशिखावर्जमिति तत्रास्ति तथापि प्रमादनिवृत्त्यर्थं देवपूयस्त्वाथैव च नमितिकथं भिद्व्य
र्ययं यवामनपुराणो निधिच्यतीरे कुशापिंजुलानि पूर्वोत्तराश्रयत्वं न्यसेच्च प्रक्षाल्य पादौ च स देवकंठे यज्ञोपवीतं च जलं
पिबेत्तत्रिः कंठे क्त्वा निवीतं क्त्वा प्रक्षाल्येदित्यर्थः यमः करभ्यां धारे येद्भीञ्छिखावंधं विधाप्य च प्राणायामांस्तथा कु
र्यात्कालज्ञानं यथाविधिकालज्ञानं तात्कालिकतिथिनक्षत्रादिस्मरणं विधायेत्यर्थः मनुः प्रक्षाल्य पादौ हस्तौ च शुचिराह
र्ययं यवतः तिथिवारदिकं ज्ञात्वा सुसंकल्पे यथाविधिः अत्रादिपदेन वारयोगसंक्रान्त्यादिरपि संप्रहः तत्र तत्र पृथक् श्रव
णत् तत्र तिथिनक्षत्रादीनि तात्कालिकान्येव स्मर्तव्यानि तदुक्तमाचारसारे जन्माज्ञाभ्यगपातादिरनानदं तक्रियासु
चं तिथिस्तात्कालिकी ज्ञेयापारणोत्खनेतयेति वारेपुतुदं शांतरवियोगाभ्यां क्वचित्तदुदयात्प्रागुध्वंवारप्रवृत्तिः तदु
क्तं रत्नमालयां वारप्रवृत्तिं मुनयो वदंति सूर्योदयाद्वावणराजधान्यां ऊर्ध्वं तथा धोष्यपरत्रतस्माच्चरार्द्धं शांतरना
दिकाभिः लंकायां सूर्योदयाद्दुध्वंमेव वारप्रवृत्तिः अन्ये देशे देशांतरचरवशेन तस्मात्सूर्योदयाद्दुध्वंमधोवावारप्रवृत्तिः

इदं भवत्सु कृत्वा ह चराद्धं शांतरयोर्वियोगात्समानापिपलेश्वसन्धकः सूर्योदयादूर्ध्वमेषुनेऽयोवारप्रवृ
 त्तिमुनयोवदंति श्रद्धमर्थः स्फुट्याणितद्वारा स्फुट्यरधनमानीयदं शांतरमथानपेत् तदोभयोरकयोर्द्धनत्वे ऋणाद्वि
 योगः कार्यः वैजात्यचाधिके ऋणे प्रपात्य शेषे ऋणाकं सति तावद्घटिकाभिर्भारप्रवृत्तिः धनकिं तु प्राणिनि एवार्थित
 उपसित्तानविधानाद्भविवारज्ञानविधानाद्भविवारदेरुदयोत्तरं प्रवृत्तौ तान्निमित्तकज्ञानादौ चार्वाक् शानिवासरः कीर्त्
 नीयः रविवारज्ञानंतु सोमवासरे प्रागुदयात्कार्यमेवमुत्तरमप्यपकर्ष्यइति प्रातनचैतन्याद्यं आचारविशेषात् अत्रा
 हुः एतद्देशांतरवियोगव्योगान्यांगारप्रवृत्त्याभिधानं तत्प्रयुक्तकार्येषु गुणदोषप्राबल्याप्राबल्यवोधनपरं पातं निवारस्य
 दिनाधिपत्यमित्याधिपत्याभिधानवत् श्रतएकैकस्मिन्नापि वासरेऽनेकवारप्रवृत्त्याभिधानं यात्रादौ गुणदोषाभाव
 प्रातिपादकमेव एवं च नित्यावारप्रवृत्तिरर्द्धविंदशानादेव सामान्यशास्त्रसिद्धत्वात् एवं च नित्यज्ञानादौ यद्यप्युषः
 काले उपरितनो वारो नास्ति तथापि तस्यातिथिवशात्कालिकत्वस्मरणाद्भाविनोपिकीर्त्तनं किंच अस्ते तत्स्यकि
 याः सर्वा भवन्ति ह्यफलायतः प्रातः समचरेरत्नानंतच्च नित्यमितिरमृतिमार्कण्डेयवचनेन प्रातः स्नानस्य
 हः कर्तव्यकर्मगातायावोधितत्वात् रादहः कर्तव्यकर्मोद्देशके स्नाने तदहस्तिथिवारादिकीर्त्तयितुमुचितम् तिथौ तु
 वचनाद्वापः नत्वेतद्वारेऽस्ति श्रतएवसंध्ययोर्भेदोपादानमित्यन्यत्राविरतरः एवं च तदहर्वात्तराणिकरुणाव
 च्छिन्नोपकाले सएववारउत्कीर्त्तनीयइति सिद्धं यत्पुनर्वारयोगासांप्रक्षनमित्तकभर्द्धादयादिज्ञानं तत्तदानीं नभवति
 अकवारोदर्वस्तुतस्तदभावात् श्राहः कर्मनंभारत्वाच्च नतदनुरोधेन तदुन्नयनमपीति एवं मलापकर्षणज्ञानेऽपि नत
 दार्कवारोदिप्रयुक्तो निषेधः महाज्जाचरोप्येवमेव अतएवकाम्यमपि सूर्यार्द्धविंदशानादूर्ध्वमेव भवति का
 म्यपुरयकालस्यैवांगत्वात् यदितुकाम्येषोपार्कज्ञानादावनुदितकोविधिरपितत्रवचनादेव भाविनोप्यर्कवारोदः

कीर्तनकार्यमिति वस्तुतस्तु रविवासरनिमित्तकज्ञानं शानिवासरान्वितायामस्यां तिथौ करिष्य इत्येव संकल्प
 चित्तुमुचितम् कालविशेषस्यवासरस्य सप्तमन्धिकरणेनोत्कीर्तितस्य विद्यमानस्यैवाधिकरणत्वसंभवेनाविद्यमा
 नस्याधिकरणत्वेनोत्कीर्तनासंभवात् एवंयतीपातादियोगादेरपि विद्यमानस्यैवसंकल्पादावुत्कीर्तनबोधम् न
 चतिथौतात्कालिकत्ववचनाद्विद्यमानस्यापि वारादेः संकल्पादावुत्कीर्तनासंभवइतिवाच्यम् तिथौतात्कालिक
 त्ववचनस्य त्रिदोषपारिसंस्थाविधिवत्प्रसंगेन यांतिथिमिथ्यादिसाकल्यबोधकवचनप्रसक्तसाकल्यत्वेन वारा
 दौतात्कालिकव्यवच्छेदकत्वासम्भवात् यथापि निमित्तस्यत्वास्मिन्स्वत्ववशानुष्ठापकस्यविद्यमानस्यैवोच्छेदोप
 कस्तथापिग्रथादौमंगलाचरणेनितत्त्वरूपदृष्टत्वेनाविद्यमानज्ञस्यापि रविवासरदेरुष्णोदयक्रालेविधायकवचन
 वशादरुणोदयकालेऽनुष्ठीयमानंरविवासरसंबंधिक्रियागं प्रातःस्नानं प्रातिनिमित्तत्वं युक्तं नवाचारविरो
 धः प्रासाचारानुरोधेन शास्त्रार्थस्य ऽप्यवस्थापयितुमशक्यत्वादितिकृतबुद्धयोर्विदुर्वाचित्व्यलम् इदंचप्रातः
 स्नानसंध्याकुत्वाकार्यं तेनविनेतरकर्मनाधिकारादितिर्वर्तमानः यथापि प्रातःस्नानोत्तरंप्रातःसंध्यायाः
 पूर्वमेवकार्तिकादिस्नानंविधातुमुचितं प्रातःसंध्यायाः सूर्योदयोत्तरं समाप्यत्वेनानुदिते भानौ विहितस्यस्नानस्य
 प्रातःपरचादनुष्ठेयत्वं च तत्रैव कार्तिकेऽहंकरिष्यामिप्रातःस्नानंजनार्दनं प्रीत्यर्थंतदेवशदात्मोदरमयासह
 ध्यात्वाहंत्वंचदेवेभ्रजलेऽस्मिन्स्नातुमुद्यतः तवप्रसादात्पापंमोदामोदरविनश्यतु इमौमंत्वांसमुच्चार्यमौती
 ज्ञाप्याद्दतीनरइति श्रद्धर्मंतावपि तत्रैव प्रातिनःकार्तिकेभासिस्नातस्यविधिवन्मम गृहाणार्धमयादत्तंदत्तुजं
 हुनिपूदन नित्येनैमित्तिकेकृष्णकार्तिकेपापनाशनं गृहाणार्धमयादत्तराधयासहितोहरे इमौमंत्वांसमुच्चार्य
 धोर्धर्मसहंप्रयच्छति सुवर्णरत्नपुष्पांचूर्णशंखेनपुष्पवान् सुवर्णपूर्णपृथिवीतेनदत्तानसंशयइति अन्त्यापि

स्नानगतविशेषः पादौ स्मृत्वाभगणिरथविष्णुशिवसूर्यजलविशेषतः नाभिमात्रेजलेतिष्ठन्नतीस्नायायुष्मा
 विधि तिलामलकचूर्णनगृहीत्स्नानं समाचरेत् वनस्थानां यतीनां च तुलसीमूलमिश्रितमिति स्नानसाधनं
 स्मृतिशेषः सप्तमीदर्शनवर्माद्वितीयादशमीपुत्र त्रयोदश्यां च नस्नायाद्वात्रीफलतिष्ठैः सहति पादौ कार्तिकेना
 चित्तौषरतुकमलैः कमलेक्षणः जन्मकोटिपुत्रिषेन्द्रनतेपांकमलाग्रहैः नारसिंहैः विहाय सर्वपुण्याणि मुनिपुष्पकु
 शवं कार्तिकेयोऽर्घ्ये दत्त्वा वाजिपेयफलं भवेत् ॥ कार्तिके तुलसीमाहात्म्यं पादौ तुलसीकाननराजन्मग्रहयस्या
 चतुष्टये ॥ वृद्धहर्तृर्धरूपतुनायां तियमकिकराः रोपणत्पालनात्स्पर्शाद्गुणपापहरताथा तुलसीहरते पापं वाङ्मा
 नः कायसंभवं तुलसीमंजरीभिर्धः कुर्याद्दरिहरार्चनं नसणभर्गुहृत्प्रातिमुक्तिभागिनसशयइति तुलासीविविपिनच्छा
 यापत्रयव्रभवेत्पुं तत्र श्राद्धं प्रकुर्वतापिष्टपादं रामक्षयमिति तुलसीदल्लक्षणकार्तिकेयोऽर्घ्येदरिं पदे पदे मुनिश्च
 ष्टुलभतेभौतिकफलं स्क्रादे कार्तिकमाहात्म्ये ॥ मालतीमालयाविष्णुः केतुपयार्चैवपुजितः समासहस्रसंश्री
 तोभवते मधुसूदनः ॥ तथा कार्तिके शशीपूजापेषानाश्वासुतैः कृता ॥ तति भर्त्स्य रवेः पुत्रवसतिविद्विसेदा
 तथा स्क्रादेद्वारिकामाहात्म्ये ॥ निवेशके शर्वे माला तुलसीकाष्ठसंभवाः बहते योनरो भक्त्या तस्य नास्तीह पातकं
 नजह्या तुलसीमालाकार्तिके च विशेषतः ॥ महापातकसंहर्तार्षमकामार्थदायिनी ॥ रपुशेनुयानिलोमानिधात्री
 मालाकलौत्तणा तावद्वर्षसहस्त्राणि वैकुण्ठे वसति भवेत् ॥ मालानित्यं नरो भक्त्या धात्री तुलासिसंभवाः बहुते
 कंठदेशे तु कल्पकोटीदिवंसेत् तुलसीकाष्ठसंभूते माले कृष्णाप्रियं करि विभक्तिं वा महंकंठे कुरुमां कृष्णवच्छभं
 एवं सै प्राथम्यं विधिवन्मालां कृष्णालोपितां धारयेत् कार्तिके यो वै स गच्छेद्द्वैष्णवं पदमिति स्क्रादे कार्तिके
 साहात्म्ये ॥ धात्रीमूले तु यः कुर्यात्पिडदानं महामते मुक्तिं प्रयाति पितरः प्रसादान्माधवरचतु धात्रीफल

वलितांगोधावीफलविभूषितः धानीफलकृताहारो नरेनारपणो भवेत् ॥ १ ॥ धानीछायांसमाश्लिष्येत्तत्रैव कथा
 णिम् ॥ पुल्पपुष्पेऽश्वमेधस्य फलं प्राप्नोति मानवः तीर्थानि मुनयो देवा यज्ञाः सर्वेऽपि कार्त्तिके नित्यं धानीसमाश्लिष्य
 तिष्ठस्य कंतुलाश्रित इति श्रवैव धानीपूजनं कृत्वा प्राथयेत् धानिदेवि नमस्तुभ्यं सर्वपापक्षयं करिष्यामि ॥ इति
 महापुण्यपथोद्धिबलचमडिति ॥ तद्यारुकादे ॥ कार्त्तिके मासि विषेन्द्रधान्यादक्षेपशाभिते वनेदामादरविष्णु
 चित्रान्तरेषु प्रद्विभुं ॥ मूलतः प्रायः सेनायहोमं कुर्याद्विक्षणः ॥ ब्राह्मणान्भोजयेत्स्यारव्यं भुंजीत वंशुभिरिति ॥ श्र
 यजागारणविधिः ॥ पाद्मे जागरं कार्त्तिके मासि यः कुर्यादरुणोदये दामोदराग्रे सेनापुंगोसहस्रफलं लभेदिति ॥ इति
 कार्त्तिके द्विदलव्रतं प्राणुकं कार्त्तिके द्विदलं त्यजेदिति पाद्मे कार्त्तिकमाहात्म्ये ॥ राजिकामादकं च वने वा ध्यात्वा
 र्तिके व्रती द्विदलं तिलं च तथा न्यस्य विदूषितं रूकादिपि कार्त्तिके व्रजे प्रसहद्विदलं बहु व्रजिकं मापमुद्गम
 सुराश्रयणकाश्च कुलत्थकाः निष्पाद्या राजमापाश्रय्यादयो द्विदलं रम्यतं नूतनान्यापि जीर्णानि सर्वाण्युत्तातिव
 र्त्तयेत् ॥ अन्नकोचिदुत्पत्ति समयेदलद्वयं यस्य भवति तद्गतपूर्वगत्या द्विदलमुच्यते इत्याहुः ॥ उदाहरति च ॥ व्रजभेद
 समुद्गतं द्विदलं चार्कुरं विना दृश्यते च न सस्ये पुद्दिदलं तत्रिगच्छते अन्ये तु लक्षणायामात्पादाद्वचनस्य च निर्मूल
 त्याद्विदलात्मकं यस्य स्वरूपं तदेव वर्जयेदित्याहुः ॥ अन्धान्यापि वज्र्यान्पुक्तानि पाद्मे पलांडुलशुनाहिं गुच्छत्राकं पूजनं
 तथा नालिका मूलकं शिशुवंज्येत्कार्त्तिके व्रती ॥ अलांबुचापि पृताकं कूष्मंडिवृहती फलं कलिंगचकपित्थं च वर्जयेद्दृष्ट्या वा
 व्रती कार्त्तिके तु विशेषण राजमापात्रभक्षयेत् निष्पावान्मुनिशार्दूलयावदाभूतनारकीति ॥ पटोलान्यापि न भक्षयेद्दि
 त्यादि ॥ लघुनारदीये ॥ कार्त्तिके व्रजे यैरेल कार्त्तिके व्रजे न्मधु ॥ कार्त्तिके व्रजे यैः कार्त्तिके शुकुसंघितं कां
 स्यं तत्पानं भोजनं ॥ कार्त्तिके यत्यादिर्मसि पवासं कुर्यान्नतु ग्रहस्य ॥ ॥ वानप्रस्थे यतिर्वापिनारी वा विधवा मुने सा

सापवासं कुर्वीत गुरोर्व्राज्ञापयतः आश्रितस्य भर्तृपक्षे एकादश्यामुपोषितः व्रतमेतनुग्रहीयाद्यावतीन्द्रशिक्षिता
 नितिविति प्रकृत्य नग्रहस्य श्वरे हतमिति पाद्भोक्तोः । साधितं लवपशाकयस्त्वयमर्तुकेवलकालपरिवासेन
 व्यांतरसंसर्गकालपरिवासाभ्यांवाश्रमस्तीभवति तत्र शुक्लमिति मितक्षरायाम् तथा कार्तिके कृष्णसेवीयः प्राज्ञ
 पत्यपरोधवा । एकांतरोपदासीवातिरात्रोपोषितोऽपि वा यद्वाद्वादशपक्षवामासंवावरवाणिनि एकभक्तेनैक
 नतथैवापाचितेन च उपवासेन भैक्षेण व्रतमेतत्परंपदं तथा कार्तिके आकाशदीपउत्केनिर्णयामते पुष्करपुराणे ॥
 तुलायांतिलतैलनसायंकाले समानाते आकाशदीपयोदयान्मासभेकं हरिप्रति महतीश्रियमाप्नोति रूपसौभाग्य
 संपदमिति तद्विधिश्च हेमाद्रौ आदित्यपुराणे ॥ दिवाकरेऽस्ताचलभौलिभूते गृहाद्दूरे पुरुषप्रमाणं यूपान्कृत्वा
 यज्ञियदृक्षदात्मरोप्यभूमावथतस्यभूर्धि पंचांगुलच्छिद्रयुतास्तुमध्योद्विहरतदीर्घाश्रयपट्टिकारतु कृत्वाचतस्रो
 पदलाकर्तारुत्याभिर्भवेदृष्टिदानुसारी तत्कारिकायांतुमहाप्रकाशोदीपः प्रदेयोदलगास्तथाष्टौ निवेद्य
 धर्मायहरायभूम्येदामोदरायाप्यथधर्मराज्ञे प्रजापतिभ्यस्त्वथचसपितृभ्यः प्रेतेभ्यएवाथनभःस्थितेभ्य इत्य
 दिविस्तरस्तत्रैव बोध्यः ॥ अपराकं भविष्योत्तरे ॥ विष्णोरायतने यस्तुसहस्रं यादिदिप्रकान्ता
 प्रज्वालयस्व नुदिनां दिवा रात्रमनं द्वितः ॥ तमिस्त्रमभवयुक्पक्षं शुक्लपक्षंतु कार्तिकं सयाति भवनां विष्णो
 स्तेजोमयवपुःशुमान् दीपदानेन मंत्रजकः यथा दामोदराय नभसितुलायां दौलयासह प्रदीपंते प्रयच्छामि
 नमो नंताय वेधस इति श्रम्यदपि स्कादिं दीहयेयवगोधूमाः प्रिचंगुतिलशालयः एतेऽतिसात्विकाः
 प्रोक्ताः स्वर्गमोक्षफलप्रदाः काशीखंडे ऊर्जयवाज्ञमशनीयाद्देवानमथवापुनः दुंताकंसूरणैचैवशूकाशुर्वी
 श्ववर्जयेत् । पृथ्वीचंद्रोदये पाद्मे नोर्जां वध्यो विधातव्यो व्रतनाकेन चिकचित् । श्रव्रतेन क्षिपेद्यस्तुमासं दामोदर

प्रियं तिर्यग्योनिमवाप्नोति नाऽत्रकार्याविचारणा अन्यान्यपितांबूलैतलकेशकार्त्तनादिवर्जसंकल्परूपाणि
 प्राणुकानि श्रद्धैव प्रसंगात् भीष्मपंचकव्रतं लिख्यते नारदीयपुराणे - नारद उवाच यदेतदचलंपुण्य
 व्रतानांपरमं व्रतम् कर्त्तव्यं कार्तिके मासि प्रयत्नाद्भीष्मपंचक विधानंतस्य विरुपंशं फलंचसुरसत्तम् - कथय
 स्वप्रसादान्मेजनानां हितकाम्यया ब्रह्मोवाच प्रवक्ष्यामि महापुण्यं व्रतं व्रतवातावर भीष्मपौतव्यतः श्रावतं व्र
 तंपंचदिनात्मकं सकाशाद्वासुदेवस्य तेनोक्तं भीष्मपंचकं व्रतस्यास्य गुणान्वक्तुं केशकः केशवाहते व्रतवैत
 न्महापुण्यं महापातकनाशनं श्रुतौ तैः प्रयत्नेन कर्त्तव्यं भीष्मपंचकं कार्तिकस्यामले पक्षे स्नात्वा सम्यक् यतव्रतः
 एकादश्यां तु यद्वाप्यात् व्रतंपंचदिनात्मकं प्रातः स्नात्वा विधानेन मध्याह्ने च तथा व्रती नद्यां निर्जरगर्वासमा
 लभ्य च गोमयं च वद्रीहितिलैः सम्यक् पिष्ट्वा तस्यैकमात्रं स्नात्वा मोनंतत कृत्वा धौतवासाद्व्रतः ततः संपूजये
 द्वं सर्वपापहरं परं स्नापयेच्चाच्युतं तं यामधुशीरघृतैश्च तथैव पंचगव्येन गंधधंदनवारिणा चंदनेन सुगंधै
 नकुंकुमेनाथकेशवं कर्पूरोशीरमिश्राणलपयेद्गुरुध्वजं - अर्चयेदुचितैः पुष्पैर्गंधधूपसमन्वितैः गुग्गुलुघृतसंघु
 कंदहेदुक्षयभक्तिमान् दीपकं तु दिवारालौढ्यात्पंचदिनानितु नैवेद्यं देवदेवस्य परमाद्रानि देयेत् एवमभ्युच्य
 देवेशं स्तुत्वा चैव प्राणम्य च उं नमो भगवते वासुदेवे तिजपेदष्टोत्तरं शतं जहृयाच्च घृताभ्यक्तिलव्रीहियवं व्रती - ॥१॥
 पृष्ठक्षरेण मंत्रेण स्वाहाकारान्वितेन च उं नमो विष्णवे इति पृष्ठक्षरः उपास्य पाश्र्चिमां संध्यां प्राणम्य गरुडध्वजं जपि
 त्वा पूर्ववन्मंत्रं क्षितिशापी भवेन्नरः सर्वमेतद्विधानंतु कार्यपंचदिनेष्वपि - विशेषेकं व्रते यास्मिन् यदन्वूनं शृणुष्व
 तत् - विशेषेकांदिनविशेषपुरस्कारेणोक्तं ॥ प्रथमे ऽह्नि हरेः पादौ पूजयेत्कमलैर्नरः - द्वितीये विष्वक्पत्रेण जानुदंशं
 मर्चयेत् पुत्रपञ्चदतीये ह्निनाभिर्गुणारकेण तु वाणाविल्वजपाभिश्च ततः स्कंधौ स्म मर्चयेत् - ततोऽनुपूजयेच्छी

धर्मालयाचक्रपाणिनः कार्तिकपदादेवदेवस्य भक्त्या तद्व्रतमानसः पूजयेत्पुष्पमन्त्रेण धूपं निवेदेत् अर्घ्यित्वा ह-
 पांके शर्मकादश्यां समाहितः त्रिः प्राश्य गोमयं सम्यगेकादश्यामुपावसेत् गोमूत्रमंत्रवद्द्रव्योद्वादश्यां प्राशयेद्ब्रतीक्षी रं-
 चत्रयोदश्यां चतुर्दश्यां तथा दधि संप्राशयेत्कायशुद्धयर्थं लंघनीयं चतुर्थके प्राशनं होममंत्रेण कर्तव्यं भूतिमिच्छता-
 पंचमेतु दिने स्नात्वा विधिवत्पूजयेत्केशवं भोजयेद्ब्राह्मणान् भक्त्या तत्र्योदश्याञ्च दक्षिणां ' ततीनकं समश्रीयात्पंचाण्ड्य-
 पुरस्सरं एवं सम्यक्समाप्यं स्याद्यथोक्तं व्रतमुत्तमं जन्मप्रभृति यन्मांसं त्यक्त्वा पुण्यमवाप्नुयात् तत्फलं समवाप्नो-
 तित्यत्कासौ भिष्मपंचके मद्यपौ यस्तु जन्माद्यजन्मतो मरणातिक तद्भिष्मपंचके त्यक्त्वा संप्राप्तो त्यधिकं फलं भवि-
 द्योत्तरे ! श्रीकृष्ण उवाच कार्तिके शुक्लपक्षस्य शृणु धर्मपुरातनं एकादश्यां समाश्रय्य विज्ञेयं भिष्मपंचकं दुष्क-
 रं सत्त्वहीना नाम शक्यं बालचेतसां पराङ्घ्रिः परिहर्तव्या ब्रह्मचर्येण निष्ठया मद्यमांसमसत्त्वं च वर्जयेत्पापभाषणं
 शाकाहारं पुण्यत्नैः कृष्णार्चनपरैर्नरैः स्त्रीभिर्वाक्येन कर्तव्यं स्वपतेः पुण्यवर्द्धनं विधवाभिस्तु कर्तव्यं पुत्राणां
 शुभमुद्वेगे सर्वकामसमुद्धार्य मोक्षार्थं चैव पाण्डव नित्यं स्नानेन दानेन कार्तिके यावदेवतु वैश्वदेवस्तु कर्तव्यो
 विष्णुध्यानपरायणैः वैश्वदेवः सर्वदेवताहोमः ततश्च विभूतिर्वेन भावनां याः यमस्य प्रातिमाकायारौद्रवक्रान-
 तिभीषणा हस्वहस्ता तिविकृता लौहिदंष्ट्राकरालिनी तिलप्रस्थोपरिस्थाय्या कृष्णवस्त्रेणोषिता रक्तपु-
 ष्यकृता पीडाज्वलत्कांचनकुंडला संपूज्य परयाभक्त्या धर्मराजस्य नामभिः ' इममुच्चारयेन्मंत्रं गृहीतकुसुमांजलिः
 यदन्यजन्मनिकर्तमिह जन्मनिवापुनः पापं भेषाममाया तु तव पादप्रसादतः एवं संपूज्य विधिवत्सति
 मां च सकांचनां सकांचना सुवर्णदक्षिणायुक्ता ॥ वाचकाय प्रदातव्या धर्मो मे प्रीयतामिति तद्वच्चदेवदेवस्य
 कृष्णस्याऽष्टकारिणः तद्वदिति यमप्रातिमावदेव कृत्वा पूजां यथाशक्त्या विप्राणां विदेवदिनां दद्याद्द्विरप्यंगार्च-

वक्रणामित्रीयतामिति ॥ कृतकृत्यःस्थिरोभूत्वाविरक्तः संयतोभवेत् शांतचेतानिरावाधः परंपदमवाप्नुयात्
 नीलोत्पलदलश्यामश्चतुर्दंष्ट्रश्चतुर्भुजः अष्टपादेकनयनः शंकुकोणोमहास्वनः जटीद्विजिह्वस्तावास्थोमृगा
 राजतनुच्छदःचेतनीयोमहादेवोपस्यरूपंनस्यविद्यते ॥ व्रतदेवतायामहाविष्णोरिदंरूपंचित्तं पूज्यं च भृगुरा
 जतनुच्छदः प्रावृतासिहवलकलः ॥ पाद्मेतु ॥ स्नात्वाभौनंतरःकृत्वाधौतवासाहृदव्रतः भीष्मायोदकदानंनचश्चर्ध्वं
 जतनुच्छदः दद्यादितिशेषः पूजाभीष्मस्यकर्तव्यादानंदद्यात्प्रयत्नतः पंचरत्नांवेशेष्णुदद्याद्विप्राययत्नतः अर्घ्यो
 वप्रयत्नतः दकदानंनत्रौभीष्माष्टमिप्रकरणेद्रुष्टव्यौ इदंभीष्मेणकथितंशरतरत्नगतनेमे तदेतत्तेमयाख्यातंदुष्करंभीष्मपंचकं
 धन्यंपुण्यंपापहृरयुधिष्ठिरमहाव्रतं यच्चीत्वाब्रह्महागोब्रःसर्वपापैःप्रमुच्यते यद्भीष्मपंचकामितिप्रथितंष्टुथिध्यामे
 कादशीप्रभृतिपंचदशीनिरुद्धं मुच्यन्नभोजनपरस्यनरस्यतस्मिन्निष्टंफलंदिशतिपांडवशार्ङ्गधन्वा इतिभीष्मपंच
 कव्रतम् ॥ अथकार्तिकेयापनाविधिः॥ अथोर्जव्रतिनःसन्ध्याद्यापनाविधिनृप र्वंशृणुष्वमयाख्यातंसाविधानांविशेष
 तःऊर्जश्छत्रतुर्दश्याकुर्थादुद्यापनंव्रती व्रतसंपूर्णतार्थावविष्णुप्रीत्यर्थमेवच तुलस्याजपरिष्ठात्तुर्कुर्यान्मंडपिकांशुभां
 द्वरेषुद्वारपालांश्चपूजयेन्मृगमयान्पृथक् पुण्यशीलंसुशीलंचजयंविजयमेवच तुलसीमूलदेशेतुसर्वतोभद्रमेवच पंच
 भिर्वाकैःसन्ध्याकशोभाढ्यंसमलंकृतंसप्तधान्यंचोपरिष्ठात्पंचरत्नसमिन्वितंमहाफलेनसंयुक्तंभंतव्रनिधायचपूजये
 तत्रदेवेशशश्वचक्रगदाधरं कौशेयपीतवसनंयुक्तेजलधिकनयथाइंद्रादिलोकपालांश्चमंडलेपूजयेद्भृती द्वादश्यांप्रति
 बुद्धोसौत्रयोदश्यांपतःसुरैः दृष्टोर्चितश्चतुर्दश्यांतस्मात्पूज्यस्तथाविहृ तस्यामुपवसेद्भ्रत्साशांतःप्रयतमानसः
 पूजयेद्देवदेशंसावर्णैर्गर्नुज्ञया उपचारैःषोडशभिर्नानामक्ष्यसमान्वितैः रात्रौजागरणंकुर्याद्भ्रतिवाद्यादिमंगलैः
 ततस्तुर्षोर्मास्यांचसपत्नीकान्द्विजोत्तमान् त्रिशन्मितांस्तथाचैकंस्वशात्स्यावानिमंत्रयेत् अतोदेवाद्वादिवाभ्यां

जुहुयांतिलपायसं श्रीत्यंधेदेवस्यदेवानांचपृथक्पृथक् दक्षिणांचयथाशक्तिप्रदद्यात्प्रणमञ्चतान् गुरुं ब्रूतोपदे
 पारं वलात्करणादिभिः सपत्नीकंसमभ्यर्च्यतांश्चविप्राःक्षमापयेत् युष्मत्प्रसादाद्देवेशः प्रसन्नोऽमकेश्वरः पा
 पंप्रणशमायातुरिथराभेचारुसततिः - मनोरथाश्रमफलाः संतुनित्यंतवार्षेणात् देहांतवैष्णवंस्थानं प्रोष्ठु,
 यामतिदुर्लभं - इतिक्षमाप्यतान्विप्रान्प्रसाद्यचविसर्जयेत् - तामर्थीगुरवेदद्याद्दक्षयुक्तंदावती ततो गां कपि
 लां दद्याच्छव्यांसोपस्करांततः - सुहृदुरुतःसायंस्वयंभुंजातभक्तिमान् कार्तिकेवाथतपासिविधिविधोभतद्
 ति कपिलाधेनुदानं मदनरत्ने व्यासः । रुक्मभृंगारौप्यधुरांसवस्त्रांकांस्यदोहनां सवत्सांकापिलां दत्त्वां
 शान्सससमुद्धरेत् - यावतिचास्थारोमाणिस्ववत्सायां भवंति हि सुरभीलोकमासाधरमते तावतीः समाः श्रया
 दानमंत्रोमस्यपुराणे । कपिले सर्वभूतानां पूजनीयासिरोहिणी तीर्थदेवमयी यस्माद्गतः शांतिप्रयच्छश्रेण्यमः ॥ रुक्म
 शृंगारोप्यधुरां कालांगूलभूषितां कांस्योपदोहनां धनुवस्त्रच्छत्रामलं कृतां दत्त्वाद्भिर्जोद्गपनरः स्वर्गलोकमहायुते
 दशधेनुप्रदानेन तुर्यैककपिला तथा ॥ आदेत्यपुराणे ॥ सहस्रयोगवांदद्यात्कापिलां वापिसुब्रत सभमेवपुराशाह
 ह्यावह्मविदांवर कूर्मपुराणे दशसौवार्णिकेश्वरोखरा पंचपलान्विताः पंचाशत्पलिकंतां च कांस्यैवैतावदेव च वस्त्रं
 दुहिगुणधेनवादाक्षिणाञ्चतुर्गुणा एतैरलंकृताधिनुंधंटाभरणभूषिताः कपिलां विप्रमुख्याय दत्त्वा मोक्षमवाप्नुयात् । हि
 गुणोपस्करोपेता महती परिकीर्तिता दत्तासा विप्रमुख्याय स्वर्गमाक्षफलप्रदा - सप्तजन्मकृता त्यापाः न्मुच्यते दशसं
 युतः ॥ दशभिः पुत्रादिभिः पुरुषैः संयुतः ॥ यान्यान्प्रार्थयेत्कामांस्तारताजाज्ञेतिमानवः श्रते स्वर्गापवर्गांच फल
 माप्नोत्यसंशयं - वज्रदक्षिणयोश्चैगुण्यदि कोगोदानसामान्योपकल्पवस्त्राद्यपेक्षयेति ज्ञातव्यं विधिरनुगोदानुप्र
 करणेवदयेत् - इयमेववर्णभेदेन दशधा योका वराहपुराणे ॥ सर्वाणां कपिला पूर्वाद्द्वितीया गौरापगला तृतीया चैव

रक्ताक्षीचतुर्धागुडपिंगला नवमीपाटलज्ञेयादशमीपुच्छपिंगला एतादशसमाख्याताःकपिलास्तावरानने स
 द्येहितामहाभागारस्तारयंतिसंशयः सर्वाएवप्रशस्ताश्चसर्वपापप्रणाशनाः श्रादिदानानिरूपणं भविष्य
 तपुराणे श्रीष्याहुरतिदानानिगावःपृथ्वीसरस्वती नरकादुद्धरंत्येताजपवांपनदीहनैः तत्रगोदाननिरूपणमहा
 भारते दानानामिहसर्वेषांवादानंविशिष्यते गावःश्रेष्ठाःपवित्राश्चापावनाजगदुत्तमाः ऋतेदधिद्वृताभ्यां
 चनेहयज्ञंप्रवर्तते तेनयज्ञावशेषचगोमूलंसंप्रचक्षते लिंगपुराणे । यान्यभाराणिविप्राणादिवतनायतानिच
 पूयंतेशकृतायासांकिंदेयमाधिकंततः ॥ हारीतः ॥ बहुक्षिरांचयोगवैब्राह्मणायोपपादयेत् उत्तरयेत्सश्चात्मानंसदा
 समकुलानिच देवलः सुशीलंलक्षणवतींपुवतींवत्ससंयुतां वराश्चाप्सरसोयत्रतत्रगच्छंतिगोप्रदाः तथा या
 वतिरोमाणिभवीतिधन्यारस्तावांतिवर्षाणिमहीयतेरिव स्वर्गाच्च्युतरयापिततोत्रलोकैकुलसमुत्पस्यतिगोमतांसः
 जावालिः होमार्थमग्निहोत्रस्ययोगांदयादयाचितां सुवितपूर्णैःपृथिवीतिनदत्तानसंशयः श्राद्धेयः अकुलीनाय
 मूर्खांपलुब्धापिपशुनायच हव्यकव्यव्यपेतायगौर्नदेयाकथंचन ब्रह्मपुराणे पीतोदकारोगवतींदुग्धघोषां
 निरिद्विषं उन्मत्तामंगहीनांचमृतवत्सामहाशनां केशवेलपुशेषास्त्रिभुक्त्यादांसंधिनिस्रलां पुटधेनुंस्खलद्
 गर्भीनिस्त्रप्रश्रवणरस्तीं नदद्याद्ब्राह्मणेभ्यश्चसदोपंबुपमंतथा पीतोदकांजभयत्तणामितिवृद्धोपलक्षणम् दुग्ध
 घोषांस्वकीयस्तनपाथिनीं पुटधेनुर्वालवत्सैवयागर्भिणी व्यासः नकशांपापवत्सांवाबंध्यारोगान्वितांतथा
 नद्वंगानपश्चिंश्रंतांदद्याद्गंगाब्राह्मणायच विश्वामित्रः नैकशृंगांचलच्छंगारुश्रुटाक्षांचलसुरां नदद्यान्निस्तीक्ष्णै
 वगांशुभामेवदापयेत् महाभारते श्रंतर्जातासक्रयज्ञानलब्धाः प्राणक्रीतानिर्जिताः स्वौकजाश्च कच्छौ
 त्सृष्टाःपीपणाभ्यागताश्चद्धारैरैर्गोविशेषाःप्रशस्ताः श्रंतर्जातगर्भिण्यःज्ञानांविद्या प्राणक्रीतायुद्धादिना स्वौ

कजाग्रहजाताः कच्छेत्सुष्टाइत्यादिव्याध्याक्रांतास्संत्यः स्थानात्यकाः रवयंपीपणंकृत्वा लब्धाः तत्रैव एका-
 गादशगुर्दद्याद्शदद्याच्चगोशती शतंसहस्रगुर्दद्यात्सर्वारितुल्यफलान्विताः नंदिपुराणे विधिना तु यदादत्ता-
 मोनयेतुः सदक्षिणा तदा तारयते जंतून्कल्पानामयुतैः शतैः अथगोदानविधिः विश्वामित्रः । प्राङ्मुखो ग्रा-
 सवस्थाप्यसवत्सांतांसुपूजितां पुच्छं देशेनुदातावैज्ञातो वद्विशो भवेत् उदङ्मुखस्तु विप्रः स्यात्पात्रलक्षणलक्षितः-
 श्राद्धपात्रं करे कृत्वा कनकेन समन्वितं निक्षिप्य पुच्छं तारिंमस्तु घृतदिग्धं प्रसह्य च सतिलं विप्रपाणिं तु प्राग्भ्रंतु नि-
 धायैत् सतिलंसकुशं चापि गृहीत्वा दानमाचरेत् अनेनैव तु मंत्रेण पात्रहरते जलं क्षिपेत् यज्ञसाधनभूताया वि-
 श्वस्थाध्याशिशिनी विश्वरूपधरादेवः प्रीयताम नयागवा अनुब्रज्य च तं धेनुं ब्राह्मणेन समन्वितं गोमर्ता तु त-
 तो विधां जपेत् प्रयतः शुचिः उद्दिश्य वा सुदेव च प्रीयता भित्तिवाचनं पात्रं मनासि संचिंत्य तोयमप्सु विनिःक्षिपेत्-
 जलशायी ब्रह्मपितापद्मनाभः सनातनः अनंतभोगशयतः प्रीयतां परमपिता गोमती विद्यामहाभारतैर्दर्शिता ॥
 गावो मामुपाते ठुहे मश्रुं भ्यः ययो मुचः सुरभ्यः सौरभेभ्यश्च स रितः सागरं यथा गावै परशान्भ्यहं नित्यं गावः परश-
 तुसर्वदा गावो रस्माकं वयं तासां यतो गावस्ततो वयं तथा यमेनापि गावः सुरभ्यो नित्यं गावो गुग्गुलुणां धिकाः
 गावः श्रुतिष्ठामृतानां गावः स्वस्वलयनं महत् ज्ञानमेव परं गावो देवानां हारि रुमम् जीवनं सर्वभूतानां क्षरं ति च वहं
 तिव हविषामंत्रपूतेन त पर्यंत्य मरा न्दि वि ऋषीणामपि होहृणां गावो होमे प्रातिष्ठिताः सर्वेषामेव भूतानां गावो मंग-
 लमुत्तमं गावः सर्वस्वलो कस्य गावो धन्याः सुवाहनाः नर्मो गोभ्यः श्रीर्मतीभ्यः सौरभेयीभ्य एव च नमो ब्रह्मसु-
 ताभ्यश्च पावित्राभ्यो नमो नमः ब्राह्मणाश्चैव गावश्च कुलमेकं द्विधा कृतं एकत्र मंत्रारिते ठुति ह विरन्ध्रवति ठुतीति
 श्रवदक्षिणामाहवसिष्ठः सुवर्णं दक्षिणा परा सुवर्णं पावनं प्राहुः परिमाणं परं तथा आज्ञा परिमाणं परं तथेत्स्यत्रापि

सुवर्णशब्दसंबंधात्परिमाणाविशेषावगतैरौच्छिक्यपरिमाणसुवर्णदक्षिणादानं व्यावर्त्यते तच्च शकविषयं आ
 वाऽशकस्य तु यजमानस्वतोदद्याद्यथाशक्त्यातुदक्षिणामिति ब्रह्मवैवर्तवाक्येन ततोप्यल्पयाश्चपिदक्षिणा
 याश्चभ्यनुज्ञानात् गोदानमात्रप्रार्थनामंत्रमाह वसिष्ठः दृतक्षीरप्रदाणावोदृतयोन्योदृतोद्भवाः दृतनद्यो-
 दृतवर्तारत्नसंतुसदाग्रहे दृतमेहदयेनित्यदृताभ्यां प्रतिष्ठितं दृतमेसर्वतश्चैवगवांमध्येवसान्यह मितिगो-
 दानविधिः । अथकार्तिकोद्यापनविधिः । एवंचातुर्मास्यन्नतोद्यापनमपिकार्यं अथात्रैवभीष्मपंचकोद्यापनम्
 तत्रैकादश्यां कतस्थापनपूजनांतेश्चिप्रतिष्ठाप्य अन्वाद्यथात् अत्रप्रधानं विष्णुं इदं विष्णुं अतोदेवाइति मं
 त्राभ्यामष्टाक्षरविद्याभ्यां प्रत्येकमष्टोत्तरशताहुतिभिश्चभीष्मपंचपांडवद्रौपदीनां नाममंत्रैर्ब्रह्मादिमंडलदेवताग्रहा
 दींश्चपापसचवार्ज्यैः प्रत्येकमेकैकयाहुत्याप्रायश्चित्तं तेष्विष्टकृद्वाग्नेनाहं यद्ये ततोभीष्मादिमूर्त्तेश्चप्यागो
 दानादिकृत्वा पूर्णाहुतिमभिषेकं चकृत्वा अश्चिद्रावधारणम् अश्चिद्रावधारणमंत्रः अतोच्छिद्रं तपश्चिद्रं यश्चिद्रं यश्चि
 कर्मणि एकमासं द्विमासं वा तिसासं वा चतुष्टयम् दिनानि दशपंचादिदिने मे कं दिनद्वयं यत्किंचिन्नियमं चापि
 शाकपत्रादिभोजनम् मूलिकामल्पमांसादितृताकादिफलानि वा तत्सर्वपूर्णतां यातुनिवृत्ते भीष्मपंचके सर्वैश्च
 यतुयाच्छिद्रं ब्राह्मणानां प्रसादतः ब्राह्मणायानि भावते तानिमन्यंति देवताः उपवासोद्भवंतीर्धैरानदानफलं च यत्
 विभ्रंसं पादितं यस्य संपूर्णं तस्य तद्भवेत् ब्राह्मणाजंगमतीर्थैर्निर्ममलं सर्वकामिकम् एषां वाक्योदकैर्नैव शुद्धातिम
 लिनाजनाः यद्ब्राह्मणारस्तुद्भुतमावदन्ति तद्देवताः कर्मभिराचरन्ति तुष्टुषु तुष्टान्मुनयो वदन्ति प्रत्यक्षदेवेषु प्रोक्ष
 देवान् व्यासवाल्मीकिवचनात्परशरवसिष्ठयोः नारदस्य भृगोरुत्सयासफलं कतमस्तुते मंत्रार्थाः सफलाः
 संतुसफला संतुवोमसाः शतूणां बुद्धिनाशोस्तु मित्राणां मुदयोस्तुवः इत्यश्चिद्रावधारणं सर्वव्रतांतज्ञेयं तत्

विश्वनामानिपूजयेच्चयथाविधिः विष्णुंजिष्णुंमहाविष्णुंहरिकृष्णमयोक्षजं केशवंमाधवंरामंचाच्युतंपुरुषोत्त-
 मं गोविंदंवामनंश्रीशंश्रीकंठीविश्वसाक्षिणं नारायणंशुभ्रिपुमानिरुद्धंत्रिविक्रमं वासुदेवंजगद्योनिं
 शेषतल्पगमंतथा संकर्षणंचप्रद्युम्नंदैत्यारिविश्रतोमुखं जनादर्नंधराधारंश्रीधरंचसमर्चयेत् इतित्रिंश-
 द्नामानिमासोपवासचातुर्मास्यादिद्वतेषुविष्णुपूजनेविप्रपूजनेचयथासंभवमूह्यानि अथकार्तिक्यां मार्कण्डेयपुरा-
 णदानमुक्तं नारदीये मार्कण्डेयाभिधंवत्सलभेत्सपरमांगतिं यस्तुव्याकुरुतेचैतच्छैवंसलभतेपदं तत्सय-
 च्छेच्छिरस्त्रिव्यायःसौवर्णकरिसंयुतं कार्तिक्यांद्दिजवर्यायसलभेद्ब्रह्मणःपदमिति मार्कण्डेयपुराणदानं ॥ स्वस्ति
 श्रीरणवरोसिंहधरणीपालोवदान्याप्रणी नानाशास्त्राविचारसाररसवित्सद्दंसंरक्षकः धर्माधर्मविभागाकद्र-
 युपतेःपदांजुजार्चरतो जीयारपुत्रकलत्रमित्रसाहितः संपालयन्क्षांसदा १ रणवीरसिंहभूपेशकारितेकस्य
 सागरे श्रभूत्कार्तिककृत्यानारभ्योरत्नसमुच्चयः ॥ इतिश्रीकल्परत्नाकरेकार्तिकमासकल्परत्नसमुच्चयः ॥

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायंजालये ॥
लालाशिवनामलाधिकारकर्त्तिकमासोशुद्धितसप्तम्यासिमगमत्
संवत् १९४१ वैश्व. श्र. १९

मार्गशीर्षमासप्रारम्भः

॥ ॐ अथमार्गशीर्षमासकल्पम् ॥ ॐ ॥ दृशिकसंक्रमणपूर्वाःषोडशघटिकाःपुण्यकालः देवीपुराणे
 मार्गसोत्तमं दद्याद्भृत्यैर्षेयमहाफलं तिलान्माधेमुनिश्रेष्ठसप्तधान्यानि फाल्गुने विचित्राणि च वस्त्राणि चैत्रे दद्याद्
 द्विजोत्तमे वैशाखे यवगोधूमान्ज्येष्ठे तोयभृत्यघटं श्रापदेवदं देयं सकर्पूरं महाफलं नवमीतनभोमासि छत्रं श्री
 छन्दस्मृतं गुडशर्करस्वर्णाढ्यान्सुहृदुकानाश्विने मुने दीपदानं महापुण्यं कार्तिकेयः प्रयच्छति सर्वान्कामान्
 वागोत्तिक्रमणैस्तदुदाहृतं व्रतानि गांधुभां दद्यात्सर्वसांकां स्य दोहनां स्वभावशुद्धे विधिवत्पूजयित्वा द्विजोत्तमे द्वा
 तंभ्रवीतरगेचकामक्रोधविवर्जिते अथाचके सदाचारविनीते विनयान्विते गोदानाच्छभते कामान्भोलोके सुमते
 हारान् इति मार्गमासमारभ्य वर्षमात्रसाध्यं एकवत्सरनिर्वाहं प्रति वर्षमेकैकमासक्रमेण द्वादशवर्षसाध्यमापि
 क्रमेणैतदमुदाहृतमिति व्यर्थत्वप्रसंगात् द्वादशवर्षसमाप्तिरिति इति मार्गादिव्रतं अस्मिन्मासे विष्णुपूजाव्रतं
 वाराहे ये यजंति वाराहे मार्गमासितुर्वेदिजाः तान्सर्वाननुग्रहामिह व्यक्यपथि स्थितान् यजंति मामिति शेषः
 अत्र दानविशेषोदानसागरे खराश्वत्थवरीनागान्सकलान्युज्यजाविकान् केशवप्रीणार्थं यमासि मार्गशि
 रेनरैः युजियुगयुकोरथ इति दानसागरः अजः छागः श्रविर्षेयः एतान्मार्गशिरे देयानाहुः अत्र लवणदानं मार्ग
 रसात्तमं दद्यात् रसोत्तमं लवणं मार्गशीर्षतुदत्त्वात्सौभाग्यमश्नुते अत्र व्रतानि महाभार
 ते मार्गशीर्षतुयोमासमेकमेकं न संक्षिपेत् भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या मुच्यते सोयकिल्विषैरिति रुकादि एकमेक
 नं यामत्यां मार्गमासं तु संक्षिपेत् सतेन कर्मणा युक्तः सुभगो भवति सदा अथ तीर्थविशेषः ग्रहणमुपक्रम्य देवीपु
 राणे मार्गशीर्षतुदेविकेति पद्मपुराणे पटित्तीर्थसहस्राणि तिस्रः कोट्योर्धकोटिका आयांति देविकेति तीर्थमार्ग
 शीर्षे न संशयः क्षालयित्वा धानि च यंप्रयांति निजले खया मार्गकृष्णप्रतिपदायां योगविशेषे षडको भविष्योत्तरेः शुद्धि

करुणदेवं वसिष्ठः स्मितकारणं ईश्वर उवाच - ब्रह्मो व्रतस्य माहात्म्यं श्रूयतामृपिसतमाः - पुराजन्मानिशूद्रस्य दीस्य-
 कर्मकरोसदा - उच्छिष्टभोजनातिस्वमुच्छिष्टशयनासदा - - कुरुपादुर्भगादीना रुक्ष-गुह्रद्वेषाधिष्णी - नास्त्रामेष-
 वतीर्ययातादुर्दशैवदनाशुभा - एकादपेपणार्थसागताब्राह्मणसन्निधौ - श्रुतं व्रतनारीणां वाच्यमानां द्विजन्मनु-
 सौभाग्यसुंदरीनाम तृतीया सर्वकामदा - ज्ञानचौरागमेशास्त्रे प्राथितेनो मया तथा - चीर्णतासां प्रसंगेने मे वचसा-
 पितद्वतं कुत्सितं वैवते वैदं दत्तं दानं किंचन - हविष्यं च तयोच्छिष्टं विहितं पारणे तथा - केवलं च व्रतं चीर्णश्रद्धापूर्व-
 नचेतसा - श्रद्धया धार्यते धर्मो बहुभिर्नार्थराशिभिः - ऋषयश्चाक्रिरे धर्मश्रद्धापूर्वतेन चेतसा - तेन कर्मविपाकेन निपु-
 षाधिपतेः सुता - सुरूपाचसुशीलाचसर्वलक्षणसंयुता - संपूर्णवचवाशांता तस्यादेव्याः प्रभावातः - उच्छिष्टभोजन-
 नजातानि पदानांच योनिषु - ब्रह्मदत्तानां तस्मिं जतातापसिभोगवर्जिता - व्रतप्रभावाज्जायंते सुरूपाश्च पतिव्रताः - मु-
 हासौभाग्यसंयुक्ता साक्षाच्छ्रीरिव परा - सर्वकामप्रदा देविनां दिनिविसते ग्रहे - तद्व्रतचारस्य देवैर्सर्वकामफलप्रदं
 नारद उवाच - व्रतस्यास्य विधिब्रह्महिको विधिः किंच पूजनं - कस्मिन्मासि प्रकर्तव्यं देवताकात्रकीर्तिता - किंपुण्यां कंच
 नैव धर्षियानकस्य च पूजनं - ब्रह्मोवाच - व्रतस्यारंभणं कार्यं मार्गशीर्षमाघके - द्वितीयावेधरहिता तृतीयायासासिता -
 भवेत् - चतुर्थी योगिनी किंचिच्छुद्धावापि यदा भवेत् - उपवासं प्रकुर्वीत दंतधावनपूर्वकं - अपामागणैः कुर्वीत दंतशुद्धि-
 तदा व्रती - उमेदे विनमस्तुभ्यं शंकरस्यार्द्धहारिणि - प्रसीद श्रीमहेशानिकारिष्ये ब्रतमुत्तमं - साक्षिधं कुरु मे देवि ब्र-
 तस्मिन्हारवच्छभे - इति नियममंत्र - सौभाग्यसुंदरीनाम वशीनी सा प्रकीर्तिता - सर्वकामप्रदा देवी सर्वस्ववशं
 करो - तस्यादर्शानभात्रिणसदा संजायते जगत - द्रोणपुष्पैश्च संपूज्यादाडिभैश्चारयहेतवे - नैव धं मोदकान्दयात्क-
 रं - प्राशयेत्ततः - वत्सर्षीणासिते पक्षे तृतीयायां व्रतं भवेत् - माहिकादंतकाष्ठं च मत्केन च पूजयेत् - राज्यसौभाग्यदं-

एतिप्रतिपद्युक्तमार्गं भास्तिस्तितरा कृष्णाप्रतिपदित्यर्थः गंगायां पदिलभ्येत सूर्यग्रहशतैः समा मार्गकृष्णाद्वि-
 तीयायां कृत्यावशिष्याभावात् तिथिपत्वेन ब्रह्मणोर्चनादिब्रतं द्वितीयाभासान्धनिर्णयोभिहितं मार्गद्वितीया-
 नारदस्य सौभाग्यसुंदरीब्रतं कर्णाटपुत्रसिद्धंतच्चतुर्थीविद्यायां कार्यं नद्वितीयाविद्यायां द्वितीयवेधरहितात्तृती-
 यायां तिथाभावे चतुर्थीयोगिनीकिंचिच्छुद्धावापिपुत्रदाभवेदितिकथायामुक्तेः ब्रतार्कं नारद उवाच भागवंस्व-
 प्रजाः सृष्टानानावर्णास्तथागुणाः स्वेदेजाश्रुदजाश्रुवजद्विजाश्रुजरांमुजाः देवासुराः सेतंधर्वाः स्वयक्षिरगराक्षसाः
 एकैः सुरैः सुभगा वलिनश्चापरैस्तथा तथान्येदुःखसंयुक्ताः काणामूकाश्चपंगवः दुःशीलादुर्भगादिनाः
 परकर्मकराः पराः एतन्महदसितापसंशयं छेत्तुमर्हसि ब्रह्मोवाच शृणुवत्सप्रवक्ष्यामि त्वं भक्तोसि त्रियोस्मिन् कु-
 र्वीजप्ररुद्धहिशरीरं पाचभौतिकं वेदतदानाजायंते सुरूपाः सुखिनो नराः तपः प्रभावाज्जायंते वलिनः सु-
 भगास्तथा अदत्तदानाजायंते परकर्मपराः सदा परापवादवकारः परद्रव्यापहारिणः इतारः प्राणिनांच व-
 श्रभक्ष्याणांच भक्षकाः क्रमशोनरकान्भुक्त्वाजायंते कुत्सितानराः दरिद्राः पगवो मूकाः काणाद्यादुर्भगाः कृशाः
 नारदैवंस्वकर्मोक्तैर्नरानाधर्यश्चदुःखिताः नारद उवाच उपायं ब्रूहि भगवन् येन कर्मक्षयो भवेत् तपोदानं ब्रतं ती-
 र्थं शरीरस्य च शोषणं दुःखसंतापतप्तानां जीवानां तातमेव द ब्रह्मोवाच शृणु नारद यद्दुहं द्रवतानामुत्तमं ब्रतं स-
 वेदुःखप्रशमनं व्याधिदारिद्र्यनाशनं सुखसौभाग्यजननं पुत्रपौत्रप्रदायकं सुरूपदंचसौभाग्यकारणं कालदंतथा-
 नारणांच विशेषेण सुखसौभाग्यदायकं त्रिसिष्टाय पुरात्रोक्तस्य धीणांच समगामे कैलासशिखरे रम्ये शंकरेण महानार-
 नारद उवाच कस्मान्नोवाच भगवान् कृपाकस्मादजायते एतन्मे ब्रूहि भगवन् शंकरे लोकाशंकरः ब्रह्मोवाच दृष्ट्वाद्दुःखं
 सौभाग्यमरुंधत्याजगत्सुभुः तथारूपंचशीलंचसौभाग्यमत्तुलं तथा कृत्वा शिरःप्रकंपंच जहास मूदुशंकरः पृष्टवान्

करुणं देवं वसिष्ठः स्मितकारणं ईश्वर उवाच ब्रह्मो ब्रतस्य माहात्म्यं श्रूयतामपि सतमाः पुराजन्मानि शूद्रस्य देवस्य
 कर्म करीसि ददाच्छिष्टभोजनानि तस्मिच्छिष्टशयनासदाः - कुरुपादुर्भगादीनां रुद्र-गुह्यद्वेषिणी वासांश्चि-
 दतीरप्यतादुर्दशं वदनाशुभा एकद्वेषेणार्थसागता ब्राह्मणसन्निधौ - श्रुतं ब्रतचनारीणां वाच्यमानं द्विजन्मतः
 सौभाग्यसुंदरीनाम तृतीया सर्वकामदा ज्ञानचौरागनेशास्त्रे प्रार्थिते नो मया तथा चोर्षितासां प्रसंगेन मे प्रवक्ष्या-
 मितद्भ्रतं कुत्सितं वैवैवंधं दंतदानं नाकिंचन हविष्यं च तथोच्छिष्टं विहितं पारणे तथा केवलं च द्रतं चोर्षिश्च द्वापूर्ते
 नचेतसा श्रद्धया धार्यते धर्मो बहुभिर्नाशं शिशुभिः ऋषयश्चाक्रिरे धर्मश्च द्वापूर्ते नचेतसा तेन कर्मविपाकेन निष्प-
 ष्याधिपतेः सुता सुरूपा च सुशीला च सर्वलक्षणसंयुता संपूर्णा वयवाशांता तस्या देव्याः प्रभावतः उच्छिष्टभोज-
 नं ज्ञातानि पदानां च योनिषु श्रद्धादानात्संजाता तापसी भोगवर्जिता ब्रतप्रभावाज्जायंते सुरूपाश्च पतिव्रताः म-
 हासौभाग्यसंयुक्ता साक्षाच्छशीरियापरा सर्वकामप्रदा देवी नानि दिवसते गृहे तद्भ्रतचरस्य देवर्षे सर्वकामफलप्रदं
 नारद उवाच ब्रतस्यास्या विधिब्राह्मिको विधिः किंच पूजनं कस्मिन्मसि प्रकर्तव्यं देवताकाप्रकीर्तना किंपुण्यां कंच-
 नैव ध्यानकस्य च पूजनं ब्रह्मोवाच ब्रतस्यारंभणं कार्यं मार्गशीर्षमाघके द्वितीयादेधरहिता तृतीयायासिता
 भवेत् चतुर्थी योगिनी किंचिच्छुद्धायापि यदा भवेत् उपवासं प्रकुर्वीत दंतधावनपूर्वकं आपामार्गणं कुर्वीत दंतशुद्धि-
 तदा ब्रती उभे देवि नमस्तुभ्यं शंकरस्यार्द्धहारिणि प्रसीद श्रीमहेशानिकरिष्ये ब्रतमुत्तमं सांनिध्यं कुरु मे देवि ब्र-
 तस्मिन्ह रवच्छभे इति नियममंत्रः सौभाग्यसुंदरीनाम वाशिनी सा प्रकीर्तता सर्वकामप्रदा देवी सर्वस्ववशं श-
 करो तस्यादर्शनमत्रिणसदा संजायते जगत् द्रोणपुण्यैश्च स पूज्या दाडिमैश्चारुयहेतवे नैवेद्यं मोदकान्दधात्क-
 रं प्राशयेत्ततः वत्सर्पौपासिते पक्षे तृतीयायां ब्रतं भवेत् माहिकादंबकाष्ठं च मत्तकेन च पूजयेत् राज्यसौभाग्यदं-

नसुंदरीपूजयेत्ततः धात्रीफलदं देदर्थककोलंप्राशयेत्तिसी नैवेद्यं वटकान् दद्याद् द्यूतशर्करयान्वितान् कंको
 भुतदाप्रारपरान्यसौभाग्यहेतवे घृतेन वैष्येदीपं रात्रौ जागरणं सदा सर्वकामप्रदा देवी सर्वदुःखहरा परा सर्व
 र्थप्रदा देवी सर्वपापहरा परा एकापि बहुधात्मानं नामरूपविभेदतः मायमासेतुसंप्राप्तेव दर्पादंतधावनम्
 ः कुर्वतानि वनं रूपसौभाग्यहेतवे श्रपराक्तेततः स्नाता सर्वाभरणभूषिता चूतपुष्पैश्च संपूज्यारूप-
 नायसुंदरी नारिकेलार्धदानं च नैवेद्यं शकुलिरमृतं प्राशनं चैव करतुरीरूपसौभाग्यसंयुता पूजये-
 सासर्वकामसौभाग्यसुंदरी फाल्गुनस्यासितपक्षे प्रातर्नयमसंयुता सौभाग्यसुंदरी विल्वदंतकाष्ठं तु कारये-
 स्तानं ऊच्चातयानारीकांचनारैश्च पूजयेत् नैवेद्यं सक्वस्तत्राघृतशर्करयान्विताः यक्षकर्मजोलेपो
 श्यागुरुसंभवः सर्वासु चतुर्थासु विधिरेष उदाहृतः बीजपुरार्धदानं च प्राशनं च दानोदकम् प्राशनस्य प्रभा-
 त्कामानवाप्नुयात् पारणं च प्रकर्तव्यं सहस्रवैश्रवांधवैः चैत्रे मासि प्रकर्तव्या तृतीयापापनाशिनी
 कर्तव्या सुखसौभाग्यसुंदरी दंतकाष्ठं प्रकुर्वीत जंबूवृक्षसमुद्भवम् पूजादमनकैश्चैव ह्यर्धविल्वफलरसम्
 प्रोक्ताः शर्कराघृतसंयुताः सुखसौभाग्यसिद्धिर्था प्राशनं वज्रधारिणः वैशाखस्यासितपक्षे ह
 मालतीदंतकाष्ठं च नि यमग्रहं एततः पतिसौभाग्यदा देवी सुंदरी पूजयेत्ततः पद्मैः सितैः सुर
 भश्च पूजनम् दधिभक्तं सकंपूर्णशर्कराघृतसंयुतम् नैवेद्यं कल्पयेद्देव्याञ्चार्धवाय्वाफलम् भवेत् हेम्नोद
 यमाप्नुयात् ज्येष्ठे मासि तृतीयायासु प्रवासपराभवेत् यूथिकादन्तकाष्ठं च लावण्यशुभगाशि
 पूज्या यक्षकर्मचारिणीः लावण्यसुभगां देवी सुंदरी पूजयेत्ततः कदलीफलार्धदानं च नैवेद्यं घृत
 गांततः पीत्वा लावण्यशुभगा भवेत् श्रापादे च ततो मासि पक्षसौभाग्यसुंदरीम् दन्तकाष्ठं प्रकुर्वीत

प्रातश्चाशोकवृक्षजं नियमंचप्रगृह्णीयात्तृतीयायांप्रयत्नतः विल्वपत्रैःकोमलैश्चापतिसौभाग्यसुंदरीं जंबूफलाद्यर्ध
 दानंचनैवंपायसंस्मृतं सपत्नीनांमुखंनैवसापश्यतिकदाचन श्रावणेमासिसंप्राप्ते तृतीयायामु
 पोपयेत् विभीतदंतकाष्ठंचजातोपुष्पैश्चपूजनं सर्वैश्वर्यचसौभाग्यसुंदरीपूजयेततः नैवैद्यंशुभकासारं
 धूपदीपादिकंतथा कदलीफलाद्यर्धदानंचप्राशनैराजतंपयः गजाश्वरथदासीनांहिमरत्नादिवत्ससां
 ईश्वरसिंखलोकानां भगवत्याःप्रसादतः मासिभाद्रपदेप्राप्तेपूज्यासौभाग्यसुंदरी दंतकाष्ठंकर्तव्यंमातुलि
 न्नासंमुद्गवं उत्पलैःपूजयेद्देवीमर्धककंदकीफलं नैवैद्यंशोकवर्षित्वंविदेन्माणिक्यजंपयः कर्पूरानुरकरत्तरी
 मुखदेशेसुगंधिता आश्वयुज्यसितेपक्षेत्तृतीयायांब्रतचरेत् दंतकाष्ठंप्रकर्तव्यंप्लक्षदक्षसमुद्गवं पूजये
 त्परयाभक्तयापूज्यासौभाग्यसुंदरी उत्पलैःशतपदैश्चपूजाकार्यार्थांप्रयत्नतः नारंगमर्धदानंच कूष्मांडवा
 पिकल्पयेत् नैवैद्यंचणकांच्छुभान्दूतशर्करयान्वितान् औदुंबरपयःआश्वसुंदरीप्रीयतांमम पुत्रपौत्रसमा
 युक्तसुखसौभाग्यसुंदरी कार्तिकेमासिसंप्राप्येत्तृतीयामुपवासातः औदुंबरदंतकाष्ठंक्रत्व्यांब्रतमुपाचरेत् केतकी
 मिश्रसौभाग्यनाम्नासंयोगसुंदरी निवेद्येदंपूपांश्चसुगंधांजालिसंभवान् आक्षोटेचाद्यर्धदानेचलवंगंप्राप्ये
 त्तृतां सावियोगंनचाप्नोतिपितृमातृसुतादिभिः एवंचीर्णंब्रतेकुर्यादुद्यापनविधिंततः सर्वशास्त्रमधीयानंसर्वा
 गमविशारदं आचार्य्यंप्रार्थयेत्सातमार्गैरिष्यथाविधिः चीर्णंब्रतोमहाचार्य्यउद्यापनविधिंमम ब्रतवैकल्प्य
 नाशाययथाशास्त्रंसमाहितः सुंदरीमंडलकार्य्यगौरीतिलकमेवच उमामहेश्वरदेवंसौवर्णेनतुकारयेत् ब्रतारं
 भेष्यथाशक्त्याराजतंवापिकारयेत् वित्तशाठ्यंनकुर्वीत्सतिद्रव्येफलाधिपती वर्षंपूज्यतांमूर्तिंमामेवंमंडलेर्चये
 त् सर्वापहारैर्गंधैश्चपुष्पैर्नानाविधैरपि एकैवसाजगन्माताबहुरूपैर्व्यवस्थिता रूपैर्द्वादशभिश्चैवपूज्यासौ

भाग्यसुंदरी ततः पश्चान्निभादेर्विरकवस्त्रोपशोभितां रक्ताभरणशोभाढ्यारककुंकुमचञ्चितां ध्यात्वाहोवांक्वि
 पादेवोपूजयेदकमानसा मदारमालाकुलितालकायैकपालमालांकितशेखराय दिव्यांबरायैचादिंगवराय
 नमः शिवायैचनमः शिवाय । इतिसर्वोपचारपूजाभंजः ततः सर्वाणिपुष्पाणिनैवेद्यानिफलानि च अर्घ्यार्ध
 परिकल्प्यानि सर्वकामार्थासिद्धये उभेदे विनमस्तुभ्यं शंकरस्यार्द्धहारिणि प्रसीदश्रीमहेशानिग्रहाणार्थ्यै
 नमोस्तुते रात्रौजागरणंकार्थ्यगीतवादित्रनिस्वनेः ततः प्रभाते विमलेस्नात्वा कृत्वा विधानतः कुमुं
 प्रकुसुमहोमं किशुकैर्वापिकारयेत् अष्टोत्तरशतपूष्णमध्याज्ययवसैर्धृतं तदभावे तु कर्तव्यं शतपद्मे
 विधानतः श्रासुरेणचभंजणपूर्णेणैर्मुख्यसमाचरेत् भोजयेच्चप्रयत्नेनयत्वाद्यर्घ्यैर्ष्यैः प्रयत्नतः मिष्टान्नसम्प-
 ल्नाकान्भुक्तावैपरिधापयेत् वज्रालंकरणैश्चैवयथाशक्त्याप्रपूजयेत् सौभाग्यवस्त्रैकैकनारीणांचैवदापयेत् त-
 दाहस्तेप्रदातव्यंकुंकुमंलवणगुण्डं नारिकेलजपावल्लिदूर्वासिंदूरकजलं मंगलाष्टकमेतद्वैदव्यासौभाग्यमनुयाः
 त् श्राचार्यंचसपत्नीकं वस्त्रालंकरणैः शुभैः परिधाययथाशक्त्यामण्डलं तत्समर्पयेत् प्रार्थयेच्चततोदेवीसर्वसौभा-
 ग्यसुंदरीं पूजितासिमयादेविसर्वसौभाग्यसुंदरि दत्वामत्प्रार्थितान्कामान्गच्छदेवि यथासुखं । मूर्तिदानांतज्जा
 चार्थप्रार्थयेत् मूर्तीचमण्डलदेव्याजपहारंश्चसर्वशः गुरोर्ग्रहाणसर्वस्वसुंदरी प्रीयतामिति त्वत्प्रसादात्सयाचीर्षी-
 ब्रतमेतत्सुदुर्लभं क्षमस्वविप्रशार्दूलप्रसादसुमुखोभव एवंचीर्षीब्रतानारीकृतकृत्याभवेत्सदा येनेदंचकृतवन्
 त्ससंप्राप्तजनमनःफलं नतः परतरांकेचिद्भ्रतंसौभाग्यकारकं देहांतेशिवलोकैतुभोगान्श्चुक्त्वा यथेप्सितान् ॥
 इतिव्रतार्कभागं कृत्वा सौभाग्यसुंदरीतर्तवाद्यव्रतं मार्गकृष्णचतुर्थीविशेषव्रतातुकेः तिथिपत्वेनगणेशपूजाच्चत-
 संकटचतुर्थीविधिनाकार्यम् एवं मार्गशीर्षपंचम्यामापि विशेषकृत्याभ्यावेः पक्षद्वयमातासुसर्वासुपंचमीषु तिथिपत्वेन

शेषाद्योत्तमाः पूज्याऽऽकंच शेषादीनां फलानां च पंचम्यां पूजनं भवेदिति पंचमीसामान्यनिर्णयोक्तं अथमर्गकृष्ण
 षष्ठादिसर्वासु पृथीपसूर्यपृथिव्रतं भविष्योत्तर ॥ कृष्णषष्ठांप्रयत्नेन कृत्वानकं यथाविधिः सासिसार्ध
 शिरस्यादावंशुमानिति पूजयेत् विधिवत्प्राश्यगोमूत्रमनाहारोनिशिरस्वपेत् अतिरात्रस्य यज्ञस्य फलं प्राप्नोति मानः
 वः पौषे प्येवं सहस्रशंशुभानुमंतमुशंति च वाजपेयफलं तस्य घृतं प्राश्य लभेन्नरः उशंति वदंतीत्यर्थः माघे दिवा क
 र्नामकृष्णषष्ठांनियोजयेत् निशि पित्वा तु गोमूत्रं गोमेधफलमश्नुते मर्त्तुं फलं शुभेण मासि पूजयेद्भक्षयेत्तिलान्
 राजसूयस्य यज्ञस्य फलं पुण्यमवाप्नुयात् वैत्रे त्रुहंसनामानं कृष्णषष्ठांप्रपूजयेत् शुक्लं पुण्यं नरः प्राश्य हयमेध
 फलं भेत् वैशाखे कृष्णनामानं कृष्णषष्ठांप्रपूजयेत् पीत्वा कुशोदकं पुण्यं जितक्रोधो जितोद्विषः माहाश्वमेधं
 यज्ञस्यैवैतैय फलं भेत् ज्येष्ठे दिवस्वपतिं पूज्य गवांशुभोदकं पिबेत् गवांकोटिप्रदानस्य निखिलं फलमाप्नुयात्
 श्रापदेत्वर्कनामानां मिथ्याप्राश्य च गोमयं प्रयासकैसलोकत्वर्षाणां च शतं विभो श्रावणेपमत्नामानं पूजयित्वा
 प्यः पिबेत् वर्षाणामयुतं साग्रमेदते आस्करालये मासि भाद्रपदे षष्ठांभारस्करनाम पूजयेत् प्राशनं पंचपाठव्यस्य
 सर्वयज्ञफलं भेत् मासि चाश्वयुजे षष्ठांभारख्यं नाम पूजयेत् दुर्वाकुरंसकत्रादपरराजसूयफलं भेत् कार्त्तिके
 केमासि षष्ठांतुभगारख्यं नाम पूजयेत् गोमूत्रमथ श्रावणीयादश्वमेधफलं भेत् वर्षातेभोजयेद्विप्रांसूयर्षभाकिसम्भ
 न्चितान् पायसं मधुसंयुक्तमाज्येन सुपारिप्लुतं शस्ययाहिरण्यवासांसि भक्त्यार्तेभ्यो निवेदयेत् सूदर्याय गां दु
 कृष्णांच संप्रदद्यात्पयस्विनीं वर्षमेकचरेद्वैतैरवर्षेण योनरः कृष्णषष्ठां व्रतं भक्त्या तस्य पुण्यफलं शृणु सर्व
 पापविनिर्मुक्तः सर्वकामसमन्वितः मोदते सूर्यलोके तु सनरः श्राश्रवतीः समाः ॥
 इति श्रीभविष्योत्तरभागान्तिकृष्णपृथिव्रतं मार्गकृष्णसप्तम्यामप्येवं व्रतं कार्द्वै सप्तम्याः सूदर्यैवैवतत्वादि द्वि

सप्तमीकृत्यं मार्गकृष्णाष्टम्यांकालभैरवोत्पत्तिः तस्यामुपवासादिकाद्यं तदुक्तंकाशीखंडे ॥ मार्गशीर्ष
 सिताष्टम्यांकालभैरवसाक्षिणौ उपोष्यजगारं कुर्वन्सर्वपापैः प्रमुच्यते त्रिस्थलीसेतौ कृत्वाचाविधांपूजां
 महासभारविरतैः नरोमर्गासिताष्टम्यांवापिर्षकविध्रमुत्सृजेत् आविरसीतदालोकान्भीषयन्निखिलानपी
 तितत्रैवोक्तैः नारदीयेषु यत्किंचिदशुभकर्मकृतंमानुष्यजन्मनि तत्सर्वं विलययातिकालभैरवदर्शनादिति
 श्रवणपूजापवासजगारणानिप्रधानानि एतेनोपोषणस्यांगभूतमर्ष्यमिहस्मृतं तथाजगारंश्रौपूजायामचतु
 ष्यभिहितवचनाद्दुपोषणस्यैवप्राधान्यमितिप्रत्युक्तंवाक्यांतरविरोधेनोपोषणस्यांगभूतामितितस्योत्तराद्धंनुपंगात् इ
 यंपूर्वाविद्यायाहाकृष्णपक्षगतत्वाद्द्रव्रतत्वात्कालव्याप्तिलाभाच्च यत्तु कैश्चिन्मध्याह्नस्याविर्भावकालत्वान्मध्या
 ह्नव्यापिनीयाह्येयुक्तं तदुक्तं आविर्भावकालव्यापिन्याः कर्तव्यत्वेनानभिधानात् वस्तुतस्तु आविर्भावोपिन-
 मध्याह्नएव मध्येवहुकस्याभिधानात् अतःसूर्यश्चास्तमुपागमादित्यभिधानात् अस्यामेवाष्टम्यामनघाष्टमीव्रतं
 हेमाद्रौभविष्ये कृष्णाष्टम्यांमार्गशीर्षेदांपत्यदर्भनिर्मितं अन्नवंचानवद्यंचवहुपूर्वैः समन्वितं स्थापयित्वाशुभेदे-
 शगोमयेनानुलोपिते पूजयेदितिशेषः इदं व्रतं वर्षमात्रं कर्तव्यं इत्यनघाष्टमीव्रतं इयंमार्गकृष्णाष्टमी लक्ष्मीकल्पा
 दिः कल्पादिकल्पश्चाद्ददानाद्यक्षयफलंभवतीत्युक्तेः अस्यामेवाष्टम्यांशैवव्रतारंभोभविष्यपुराणे कृष्णाष्टम्यांप्रय-
 त्नेनकृत्वान्तं प्रयत्नतः मासिमार्गशीरेवीरशंकरदेवमर्चयेत् पित्वायात्स्याचगोमूत्रमनाहारनिशित्स्वपेत् अतिरां
 नस्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् एवंपौषेत्संपूज्यशंभुमीशानमीश्वरं कृष्णाष्टम्यांघृत्संप्राश्यवाजपेयफलंलभेत् माघे
 महेश्वरं देवं कृष्णाष्टम्यांप्रपूजयेत् निशिपीत्वाचगोमूत्रगोमेधफलमश्नुते फाल्गुनेचमहर्षिदेवं संपूज्यप्राशयेत्तिलान्
 राजसूयस्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् चैत्रेचस्थाणुनामानंकृष्णाष्टम्यांप्रपूजयेत् यवांश्चभाजितान्प्राश्यसोश्वमेधफ

ललभेत् वैशाखेशिवनामानं पूजयित्वा प्रयत्नत राजौकुशोदकं पीत्वा सर्वमेधफलं लभेत् ज्येष्ठेषु पाति पूज्य
गवांशुगोदकं पिबेत् गवांकोटिप्रदानस्य यत्फलं तदवाप्नुयात् आषाढे चोन्नमानमभिद्रात्राशयचगोमयं वर्षा
णचशातं सार्धशिवलोके महयते श्रावणे मासि पूजाकंप्राशये त्त्रिाशिरसं गोस्वस्य तु यज्ञस्य फलं प्राप्नोति भा
नव, त्रियं वकं भाद्रपदे कृष्णाष्टम्यां प्रपूजयेत् संप्राश्य विल्वपत्रं च वाजपेयफलं लभेत् मासि चाश्वयुजे प्रा
शान्तं हुलोदकं नाम्नो मे शयजे ह्वं पुंडरीकफलं लभेत् मासे तु फार्तिके ष्टम्यामीशानास्य प्रपूजयेत् पंचगव्यं सक
र्षात्वा पूंचयज्ञफलं लभेत् वर्षाते भोजयेद्विभ्रात् शिवभाकि परायणात् पायसं भृशयुक्तं घृतं न सुपरिच्युत निवेदये
त्तुरद्राय कृष्णांगं सुपयस्विनीं वर्षमेकं तथा कुर्यान्नैरर्तयेण योनरः कृष्णाष्टमिन्नतं भक्त्या तस्य पुण्यफलं शृणु सर्व
पापाविनिर्मुक्तः सर्वश्वर्यसमान्वितः वसेच्छिषुपुरे नित्यं न चेहयायाति नाकतः ॥ तदेतयोः षष्ठ्याष्टमीसूर्यव्रतयोः कृत्वान
कामिति न कं व्रतं सकल्पयेत्सर्वः नतु न कर्मो जनानंतरं राजा वैवपूजेति बोद्धव्यं एवं षोषणीति प्राशनं तदन्तरं
मनाहारत्वं चातिदिश्यते एवं मासांतरेष्वापि विहितद्रव्यविशेषानि शिश्राशयानाहार स्वपेत् यत्रापि विशिष्यति
यिर्निशाचनश्रुतात्त्रापि मासे कृष्णाष्टम्यां नित्यं चैतवोध्यपूर्वापरपरामर्शात् तदेतयोर्ब्रतयोः प्रतिमासं प्राशनं
फलशुणारीत्या संवत्सरफलं चाधिकारविशेषणमिति समजसमिति केचित् अन्ये तु तत्प्रयोगमव्यसमानात्तच्छु
तारपथ्यं कतया प्रकरणप्रयुक्तवायोपजीवन्येतत्तथारतु अब्रतु फलश्रुतेरविशेषादधिकारसंबंधे प्रयोगापेक्षत्वेतौत्या
परश्रुतयुपजीवितमिति ननुणफलरीति किंतु प्रतिमाससंबत्सरयोः फलश्रुतेरविशेषान्वियोगभेदः इच्छामि
दाच्चानुष्ठानव्यवस्थेति ॥ इति भविष्योत्तरे कंमार्गादिशैवाष्टमिन्नतं मार्गकृष्णनवम्यां
कृत्यविशेषाभावात्सामान्यनिर्णयोक्तं विधेयमिति मार्गकृष्णैकादशीष्टव्यत्रार्या महाभारते ॥ अर्जुन

उवाच । एकादशपुपवासस्य नक्तमकस्य वैतथा । एकमक्तव्रतरथापि फलं ब्रूहि जनार्दन । श्रीकृष्ण उवाच । हेमं देवैः
 संप्राप्तमासे मा गौशिरेतथा । कृष्णपक्षे तथा पार्थ एकादश्यामुपोमणात् । नक्तं चैव तथा ज्ञायदशभ्यानि यतः सदा भूहि
 वसस्यार्थमभोगे मदी भूते दिवाकरे । दशभ्याचैकमक्तञ्च शुचिः शतितद्वद्वतः । ततः प्रभाते संजाते नियमं तु यत्स्य भ
 मध्याह्नैव ततः पार्थ स्नानं शुचिसमाहितः । स्वगृहेष्वधर्मस्नानं वापीकूपे पुमभ्यमं । उत्तरं पुरं परिष्यात्तु नदीन्वापुम
 नात्तमं । नदीनां ब्राह्मणं तीर्थं तद्वजोक्षेत्रिणेदकम् । वैश्यं कूपयात्तैरेव । गृह्यान्त्रोपशूद्रकं । क्रौधल्यो धर्मोपर
 स्थेऽयमिथ्यावा दंतयैव च । श्रेयमंतिं दं कुर्वति तेषां संगं पारित्यजेत् । वर्जयेत्तद्दिने पार्थ निद्राहंकारमेयुनं । यार्थया
 ह्यविनेदिनता हि भंगमयेत्सदा । केशवं पूजयित्वा तु नैवेद्यं भक्तिपूर्वकम् । गंधमाल्यं तथा धूपं दीपं चैव प्रदापयेत् । अ
 द्रो जगत्करणं कार्यं कथां श्रुत्वा हरेः प्रियां । विप्रेभ्यो दाक्षिणं दत्त्वा प्राणिपत्यक्षमापयेत् । यथाशुक्ला तथा कृष्णाश्चिदंभ
 वनकारयेत् । विकल्पं यदि कुर्वीत विष्टायां जायते कामिः । एवं यः कुरुते पार्थ शृणुतस्यापि परफलम् । याराणस्यार्
 स्थितिः पार्थ पण्डितैर्षसहस्रकैः । एकादशपुपवासस्य कलानां हैतिपोडशीं । वैधृत्या मापि दानस्य लक्ष्मं कर्तुं यत्फलम्
 सकांतौ यदि दानानि लक्षसंख्यानि पांडव । एकादशपुपवासस्य कलानां हैतिपोडशीं । प्रभासे चैव यत्पुण्यं
 नाम परैसहस्रके । एकादशपुपवासस्य कलानां हैतिपोडशीं । कुरुक्षेत्रे च यत्पुण्यं रविलक्षग्रहैरभूतं । एकाद
 पवासस्य कलानां हैतिपोडशीं । वैशाखीकार्तिकी माघी स्नाने दाने कते यदि । एकादशपुपवासस्य कलानां है
 वेडशीं । यदि लक्षगृहे यस्य भुनाक्ति च दिनेदिने । एकादशपुपवासस्य कलानां हैतिपोडशीं । गंगासस्त्र
 रैतनपास्नानदानकं । एकादशपुपवासस्य कलानां हैतिपोडशीं । तद्योगशतदानानि न पूजानत्रसाधना । एव
 मं पुण्यं न भूतं न भविष्यति । गोसहस्रेण यत्पुण्यं वेदे दानं पारगे । तस्माद्दशगुणं पुण्यं ब्रह्मचारिणि पांडव । च

गतिः त्वंमातासर्वलोकानांत्वमेवजगतःपिता त्वंमुष्टिस्त्वस्थितिश्चैवत्वंचसंहारकारकः त्वंस्वाहात्वंस्वधादि-
 वत्पृष्ठकारस्त्वमेवच उंकारोदेवदेशत्वमेवगणरुडध्वज त्वंशिवस्त्वंतथाब्रह्मात्वंसूर्यस्त्वंचंद्रमाःत्वमग्निर्देवदेश-
 वायुराकाशमेवच नत्वयारहितांकिंचित्त्वैलोक्येसचराचरं स्थानवरंजगमंचैवत्वयिसर्वंप्रतिष्ठितं दानवैर्नाज्जितादेवाः
 स्वर्गस्थानानिःश्रुताःरक्षमांदेवदेशशरणागतवत्सल इंद्रस्यवचनंश्रुत्वा हरिर्वचनसंब्रवीत् श्रीभगवानुवाच ॥
 कीदृशोदानवःशक्रनामकिंकीदृशंवलं किंस्थानंतस्यदैत्यस्यसर्वब्रह्मिभमाश्रत ॥इंद्र उवाच ॥सर्वजानासियोगीशब्द-
 ह्यवंशसमुद्रवःतालजंपरुतनामसीदःपुत्रौवैमहासुरःमहाबलोमहावीर्योब्रह्मवीर्यैर्णगावैतःतस्यपुत्रोतिविरव्यातो
 मुरोनाममहाबलःपुरीचंपावतीनामतस्यामेववसत्यसौ पुरंदरमुत्पादेवाःस्वर्गान्तेनानिराकृताःरक्षारमान्देवदेशप्रप-
 नान्गणरुडध्वज अन्यइंद्रःकृत्स्तेनचान्यस्तेनहुताशनःसंचंद्रग्रहनक्षत्राराश्यादिसहितंचयत् सर्वमन्यकृतेनसं-
 त्यसत्यंगादाधर इतिश्रुत्वावचस्तेपांप्रोवाचगरुडध्वजः हन्मिंतदानवंदुष्टंसर्वदैवभयंकरं त्रिदशैःसाहितोदेवोऽ-
 तश्रंपावतीपुरीं दृष्ट्वादेवान्समायातान्गर्जमानोमहासुरः अंसंस्थिताःसहस्राणिदिव्यप्रहरणायुधाः असुरास्ता-
 इयान्मासुःपुनर्देवान्बलाधिकाः हन्यमानास्तेदेवाद्बुधुः सर्वतोदिशः ततस्तेनिर्गताःसर्वेभयभीतादिशोद-
 रा हरिस्तमसुरंतत्रतिष्ठतिष्ठेत्पुवाचह चक्रंनिरिक्षयामासक्रोधादरुणलोचनः हेदानवदुराचारममबाहूनिरीक्ष्य
 तदुन्मुखंसर्वंपतितादानवर्षभाः एकोयंदानवोतिष्ठत्सपुयोधसहारिणा युद्धंक्त्वादानवेनानिर्जितोमधुसूदनः
 तांदेवदेशोबाहुयुद्धमयाचत बाहुयुद्धंक्त्वातेनदिव्यंपर्षसहस्रकं बाहुयुद्धमभूत्पर्यसर्वलोकभयंकरं विष्णुः
 सतस्तेनयुद्धभूमौनिर्गतः दानवःपृष्ठतश्चापिगतोवदरिकाश्रमे गुहासिंहावतानामतत्रसुक्षोजनार्दनः
 द्वादशमध्यैएकद्वारधनंजय तत्रप्रसुप्तोदेवशोभयभीतोजनार्दनः दानवःपृष्ठतोलग्रःप्रविष्टस्तंमहागुहां

प्रसूतैः सहारिदृष्टान्नवदं प्रहर्षितः । सुतोमया हरिदंष्ट्रा प्रविष्टः संकटुक्रमं । सारयाभितसं देहोदात्तवानां भयं कुशं । नि
 र्गतकृन्मकात्स्य शरीरान्माधदस्य च । तेषां स्विविचशोभादध्यादि न्यप्रहरणायुधात् । विष्णोस्तेजः सुमुखतामुहावल्
 पराकमुहात्तयासंमोहितोद्वैत्योभुरोनामतिपांडकाः । शुद्धकंठपातेन दानद्वेष्टेण कांश्चित् । साकं न्यायुद्धाततदाकेपु
 दारुणलोचनो दस्यः । कोपेनकोतिपमस्मीभूतेऽसदात्तुद्धयहोदात्तवारतनसवंधुसपरिग्रहाः । निहते दानवेतवृणोदेव-
 प्रवाधितः । पतितदानवदंष्ट्रा हरिर्दस्मयमगताः । केनाद्यानिहतोद्वैत्यशत्रुभूमसवैरकृतमभ्यास्युत्तं कृतं कर्मममकोत्तर
 लंपरं नदेवो जगंध्रवो जघानतु दानव । स्वविरस्मशो हरिर्जातो वाग्वाशरीरिणी । समुद्यविनिहंतोद्वैत्यः । स्ववै
 देवभयंकरः । देवाश्च भयभीतं स्थयेन स्वर्गाविराकृता धृत्वा हरिप्रसुप्तदंष्ट्रा तुद्वैत्याददंष्ट्रा मुद्विहतात् । भगताश्च शरुण
 सर्वदंष्ट्राद्वैत्यानि प्रातितं । तस्यारतनक्षत्रं शुक्लाहरिवृत्तमन्नवीत् । निहंतो दानवो ददृष्टः । सवंदेवभयंकरः । शहचनिजि
 तस्तेन कथं सोपनिप्रातितः । विष्णोस्तेन क्षत्रं शुक्लाद्यावचनमन्नवीतः । एकादशाहो देवसर्वपापुभयं करी । क्षियमा
 णा हरिदंष्ट्रा प्रहृष्टानवे श्वरं । विष्णोकेषु भयं कुश्याद्वैत्युभयैपदात्तं वः । मया कुपितया देवकिमाश्चर्यं तव प्रभो । स मुको
 पेन देवशैलैः पंखिलयं व्रजेत् । शश्रिणा गवानुवाच । तुष्टो हंतवदेवो शिवां छितं च ददासि ते । अत्रत्यश्रुतं कृतं भद्रे उपकार
 स्वयानवे । निहंतं दानवदंष्ट्रासंतुष्टाः । सर्वदेवताः । प्रब्राह्मिणं परं भद्रे येन मनसा सिवर्तते । इदं दानं स्य हंतसं देहो देवैरपि दु
 ह्यभम् । एकादशयुवत् । जगतत्रये पुद्वेवशासन्नरामो हिसुव्रतः । श्रहंतवा प्रियाशक्तिरुतादश्यां कुरुमां प्रभो । शहंतिधि
 प्रधानाः । सर्वविधा विनाशि । सर्वपापप्रयकरी । ह्युर्ध्वलविवाहंति । अत्रयोः प्रियमात्रय भक्तास्तवसा किमरायुषाः ।
 सर्वसिद्धिभवेने प्रदादितुष्टोसि मे प्रभो । उपवासेन प्रपुण्यतरस्याहं न कृभोजनं । अतंकं स्याधेन पुण्येन एकैभक्तं विशि-
 ष्येत् । इति ब्रह्मसुपाठमे भगवदभिव्रतं विवाक्ये । शतितं तं कामिभ्याहर्तं कं निरोभोजनं । इदं दानं विष्णुवस्थानं कल्प-

कोटिशतान्यामि । अथैवास्ति भवति तादृशमेकलंशुभो ॥ श्रीभोगवानुवाच ॥ यद्येवदसिकल्युगाणि तस्यैवैभवि-
 व्यति ॥ धर्मपूर्वकामनां धर्माणि सिद्धिप्रार्थनां विमानवा । स मभक्तश्च ये लोकस्वभक्तस्तथापि च ॥ चतुर्धुगेपुर्विद्युता
 ताकिपुलकेपुत्रपुरा ॥ अंतमभक्तमहान्त्येकादश्यां प्रतोस्थितं ॥ अममपूजां करिष्यांति एकादश्यांन संशयः ॥ सर्वतिश्यु
 तमाश्रयं प्रससादात्त्रिविद्यासिद्धिं प्रमुक्तातव ॥ सातु तत्रैवांतरधीयत ॥ पुराकौटभक्ते शोकाणिकानगरे तमे ॥ कर्णसेतु
 हिराजपुंन्यवसुहृद्विमत्सजः ॥ अथैवास्ति ॥ अत्रिचैर्यैः ॥ शूद्रैश्चैवानुमोदितः ॥ अतदुर्भयं नदारादिशाराजितास्मिन्सिद्धि
 तेषुभौ ॥ अथैवास्ति ॥ अथैवास्ति ॥ अत्रिचैर्यैः ॥ शूद्रैश्चैवानुमोदितः ॥ अतदुर्भयं नदारादिशाराजितास्मिन्सिद्धि
 नाःशास्तिप्रभौ ॥ अतहीनोद्विजःकोपिधुशक्तोभोविपदं गतः ॥ कुटुंबभरणशक्तः ॥ कृच्छ्रं तदनुवर्तते ॥ सुदामातामविप्र
 विभार्थ्यासाध्याचतत्समा ॥ भर्तुः ॥ शुश्रूषणेसकोसदाचारैर्यहस्यञ्च ॥ रुहः ॥ कृच्छ्रं तदनुवर्तते ॥ सुदामातामविप्र
 मन्त्रपुत्रेपूर्वधनहीनरतजायते ॥ धर्महीनेधननास्ति धनहीने क्रियागुहि ॥ तस्मात्कोनाप्युपायेन धर्मस्वजनं कुरु
 एतस्मिन्नंतरेपार्थ ॥ दिवाप्राःसमुपागतः ॥ दंपतीजस्थितौ तत्रमधुपर्कपश्चात् ॥ आसनेतिष्ठभोस्वनामंस्तं द्विजातरा
 भायत ॥ अथमेसप्रलंजन्मश्राद्धमेसफलः ॥ क्रिया ॥ अथमेसप्रलंजन्मश्राद्धमेसफलः ॥ क्रिया ॥ अथमेसप्रलंजन्मश्राद्धमेसफलः ॥
 वैसुखिनोजनाः ॥ अहंतुववहीनरतु ॥ महादुःखेनपीडितः ॥ कथयस्व प्रसन्नेन धनान्दद्यात् ॥ धनहीनेन च ॥ अस्मिन्पुरे नृहेस्वामिन्सर्व
 लोकेस्मिन् ॥ अथ सर्वमनोरथाः ॥ एतच्छ्रुत्वा तु वचं द्विजं तं नरादोब्रवीत् ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ मार्गशीर्षासितेपु-
 ष्येऽस्यदिनामनामतः ॥ तद्दुःखेषु भावेषु पाज्यो जायते ध्रुवं ॥ अथ पापानि नश्युति एतत्सत्यं चोमम ॥ ॥ सर्वसौ-
 ख्यकरेन्दुणाहं रिवासर उतम ॥ अतनुनारदेषु श्राद्धं कृत्वा प्रचलतः ॥ स्वयमेवाश्रियातास्मिन्नवास्ति द्विजसंदिरे ॥ भोगा-
 सविपुलात्तुक्कानातो वै हरिसाविधौ ॥ एतस्मात्कारणत्वात् कर्तव्यो हरिवासरः ॥ अतस्त्वेव कर्तव्यं समस्तव्रतकारिभुः

गताभवतः ताभासायनरः सस्यभ्यहिवानिचिसंशुचिः एषकादशीशुभकृष्णानास्तावैतपुण्यशुभाः साधनसद
 कादर्भवर्षदकोपवसितान्नीसुभ्यद्वितुनरः स्ताव्यातित्वानिर्वर्त्यसत्किमः ॥ रात्रौसुरभिमादायकृष्णसर्वपुत्रावि
 यिः पूर्वदपासाविधातव्याकृष्णशोभैतल्लुभैः शशप्रादिसिमापरमश्रयप्राददयवधिः गोपुच्छंनुसम्प्रसाद्यकृष्ण
 द्यापुस्तपणं पितापितामहश्चैवतशुवप्रपितामहः ॥ सातापितामहौचैवतशुवप्रपितामहौ ॥ सातामहस्तपिता
 चप्रमतामहकादयः तसर्वमेप्रहंतुगोपुच्छादकतर्पणं पितामाताचभाव्याचभागिनीद्विहातापतिः पितृष्वसा
 मातृष्वसासतगोत्राणितर्पयेत् ॥ अतः पुत्रकर्तव्यशास्त्रदष्टाविधाततः ॥ गोत्रैवशङ्कयायुकश्चंदनेनानुलेपयेत्
 शंभुतोपेनचरणौभृशोप्रशाल्यभक्तितः ततोनुपजयेद्रस्त्यापुष्पभाथानुलेपनैः मन्त्रैःपुराणसंग्रोकैर्यथास्थान
 यथाविधि ॥ ५ शयनोपुजा ॥ ६ गोश्रयमादाभ्यानुसः ॥ ७ इत्यादिपुजाक्रमेणोद्देतुप्रयोगोनेयः ॥ ८ शयानोभवत
 मुपायादित्यादिपेच्छुब्धानुसः ॥ ९ प्रश्रावप्रदापुषेद्धर्मलोकाणां गोधूपप्रतिपद्यतां ॥ १० सिद्धतादिकेधोरुद्वैव
 तारिणीतया ॥ ११ प्रसादात्तारिष्यामिगोमातस्तनोनामः ॥ १२ सुखेनतीर्थतयस्मात् ॥ १३ हृदयैवैतरेणीध्रुवं ॥ १४ स्मादि
 कादशीकृत्वातस्माद्वैतारिणिरुभ्यता ॥ १५ आंवदकूसंलोकैद्वानाचसदाप्रिया ॥ १६ गोस्वप्राहिजगत्वाशुदोषोभुश्रुतिप्रह्यता
 श्राव्यादंनगवेदद्यात्सन्धकशुद्धसुनिर्मलः सुभोवस्तदनेनश्रीपतांपरमेश्वरः ॥ १७ गार्गीर्षादिकेभन्नयात्वावसासतुचुष्ट
 अन्धसासचतुक्काहियावकायानमेवच ॥ १८ वैवाहिन्यादादंनसुरभिप्रतिपद्यतां ॥ १९ द्वितीयगुरुवेदज्ञानतीर्थस्वयमेवच
 मासंप्रकुर्वतेमासद्वैदशकंत्रतं ॥ २० द्यापनततःकुटुर्षां ॥ २१ गोसवत्सरेत्यां शय्यांसतलिक्रिक्रिवादंपत्याः परिधा
 नवत्याकृष्णव्यातुः ॥ २२ नुःकाट्यार्पयस्विनी ॥ २३ सर्षासुरभिकृत्वास्थायपुनस्तुकोपारि ॥ २४ ततस्तांपुजयेन्मन्त्रैः ॥ २५
 म्किसंपुतः ॥ २६ ततस्त्यांपुत्रवेदद्यात्सर्वदत्त्वाशुभापयेत् ॥ २७ यमद्वारमहाद्वारेषोरुद्वैवैतारिणीतदी ॥ २८ त्रान्तुर्कामोद

॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ ५९ ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ ६६ ॥ ६७ ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ७१ ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ ७४ ॥ ७५ ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ ७९ ॥ ८० ॥ ८१ ॥ ८२ ॥ ८३ ॥ ८४ ॥ ८५ ॥ ८६ ॥ ८७ ॥ ८८ ॥ ८९ ॥ ९० ॥ ९१ ॥ ९२ ॥ ९३ ॥ ९४ ॥ ९५ ॥ ९६ ॥ ९७ ॥ ९८ ॥ ९९ ॥ १०० ॥

स्मानि तु भवतीति शिवांगी नारी वा पुरुषो वा पित्रा तस्यास्य प्रभावतः राज्यं बहुविधं भुञ्जान् स्वर्गलोके महयितुः भारुलो

हस्यदातव्यः कार्पासो दिग्गणसंयुतः वैतरिण्याः समाप्यर्थे ब्राह्मणाय कुटुंबिने ॥ १६ ॥ १६ ॥ १६ ॥ १६ ॥ १६ ॥ १६ ॥ १६ ॥ १६ ॥ १६ ॥ १६ ॥

मार्गकृष्णद्वयदश्यां कृत्या विशेषभावाद्धरिवत्यादुभयोर्द्वतंहरिरित्युक्तेरकादशी कृत्यसेवात्र कार्यम् ॥ १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥

मार्गकृष्णत्रयोदश्यात्तुभयपक्षगतत्रयोदशी प्रदोषत्रयतवत् ॥ १८ ॥ १८ ॥ १८ ॥ १८ ॥ १८ ॥ १८ ॥ १८ ॥ १८ ॥ १८ ॥ १८ ॥

कार्त्तिके वातारुक्तः पाद्भेदविकामांहांस्त्युः ॥ १९ ॥ मार्गशीर्षे कृष्णपक्षे चतुर्दश्यां दिनोदये ॥ २० ॥ अष्टादश्यात्प्रतिपन्नाः ॥ २० ॥ २० ॥ २० ॥ २० ॥ २० ॥ २० ॥ २० ॥ २० ॥ २० ॥ २० ॥

दशमामहानदीति ॥ २१ ॥ अतोऽस्यांचतुर्दश्यादिविकायात्राकार्या ॥ २२ ॥ शुद्धिक्षेत्रे हरिद्वारे पुष्पकाम्बुद्वीपयोः ॥ २२ ॥ २२ ॥ २२ ॥ २२ ॥ २२ ॥ २२ ॥ २२ ॥ २२ ॥ २२ ॥

इन्द्रयातसमारभ्या मरुतीर्षमहाफलं ॥ २३ ॥ प्रभासे संगमनात् चत्वारिंशत्पुष्पकचित्तुः ॥ २४ ॥ सर्वाण्यक्षयतायाः ॥ २४ ॥ २४ ॥ २४ ॥ २४ ॥ २४ ॥ २४ ॥ २४ ॥ २४ ॥ २४ ॥

भूतनरः ॥ २५ ॥ तत्फलकोटिगुणितं पूजनं ह्यविकातटे ॥ २६ ॥ अत्र दत्तानि दानानि फलानि भ्रातृपुत्रैः ॥ २६ ॥ २६ ॥ २६ ॥ २६ ॥ २६ ॥ २६ ॥ २६ ॥ २६ ॥ २६ ॥

तिकल्पकाटिशतव्यपि ॥ २७ ॥ अन्यपीवेषु यद्दत्तं ॥ २८ ॥ तदन्तं फलं रम्यं ॥ २९ ॥ कदाचित् स्वच्छांतं स्याद्देविकातीरवामे ॥ २९ ॥ २९ ॥ २९ ॥ २९ ॥ २९ ॥ २९ ॥ २९ ॥ २९ ॥

वर्षाय यद्दत्तस्य तन्न वै विधत्ते ॥ ३० ॥ सुवर्षे वसन्तं शरद्व्यां गौत्रं रजतमर्हं ॥ ३१ ॥ पुरतः कंसं दिशो हंदासीदसांश्च भूषणं ॥ ३१ ॥ ३१ ॥ ३१ ॥ ३१ ॥ ३१ ॥ ३१ ॥ ३१ ॥ ३१ ॥

विकायाः कथंचापि दत्त्वाथ फलं भवेत् ॥ ३२ ॥ दित्यादिप्रतिपुणेषु साविशेषमुक्तमत्र विरतरश्चराम् चित्तमेव ॥ ३२ ॥ ३२ ॥ ३२ ॥ ३२ ॥ ३२ ॥ ३२ ॥ ३२ ॥ ३२ ॥

पितृपुत्रोक्तानारदीये ॥ ३३ ॥ मार्गशीर्षे पितृपुत्राश्चाद्धैर्ब्राह्मणभोजनैः ॥ ३४ ॥ ब्रह्मचर्यादिनियमैर्जपहोमार्चनादिभिरिति ॥ ३४ ॥ ३४ ॥ ३४ ॥ ३४ ॥ ३४ ॥ ३४ ॥ ३४ ॥ ३४ ॥

स्यान्मवमार्गमाया ॥ ३५ ॥ गौरितपो व्रतं ॥ ३६ ॥ सतसंहितायां तथा च हेमाद्रौ कालिकापुराणे ॥ ३७ ॥ अहातप्रापूनामभ्युषणैरेति पात्रवत् ॥ ३७ ॥ ३७ ॥ ३७ ॥ ३७ ॥ ३७ ॥ ३७ ॥ ३७ ॥ ३७ ॥

सततवाच ॥ ३८ ॥ इन्द्राणि प्राजलिभूत्वा स्वपतिर्वाक्यमब्रवीत् ॥ ३९ ॥ एकं व्रतं समाचक्ष्व पुत्रपौत्रसुखप्रदं ॥ ४० ॥ इति वाक्यतदाश्रया ॥ ४० ॥ ४० ॥ ४० ॥ ४० ॥ ४० ॥ ४० ॥ ४० ॥ ४० ॥

ह्युवाच च चतुर्वपुः ॥ ४१ ॥ शुणुं सर्वानि सकलयन्मया सुकृतं कृतं ॥ ४२ ॥ हस्ते रजतकाः पृष्ठः प्राहां पुराः सुधीः ॥ ४३ ॥ तद्व्रतं कथयाम्य ॥ ४३ ॥ ४३ ॥ ४३ ॥ ४३ ॥ ४३ ॥ ४३ ॥ ४३ ॥ ४३ ॥

तेषामसंख्यतासुतां । नकमुजतिशुद्धांसाजिदंतैश्चैवाचितं । आश्वयुज्यश्चाद्रामासुः । सिकार्त्तकरत्तस्यतिचं
 द्रकार्तकमासस्यतिमार्गामायामित्यर्थः । एतवमिशुरसः । शवधयेतेशुचिर्भूत्वाविल्वजुदं तहावनं ॥ भुक्त्वाचतन्म
 हादेवनत्वाभक्तिमुतोन्नती । अहं देवव्रतमिदं कर्तुमिच्छामिशाश्वतं । तवाज्ञापमहादेवतत्रनिर्वहणं कुरु । तत्रैवनिपमं
 शुद्धं चर्पयेवतुषोडशं । तिथिः प्रतिपदायांस्तुं पारयिष्याम्यनुत्तमाः । ततोमार्गेशिरमास्रप्रतिपद्यपरेहनिजुषुसिद्धु
 यक्षमाहादेवस्मरमुहुः महादेवस्मरन्विप्राब्रामरुणोच्छ्रवाविग्रहान् । प्रोडशोद्योतदद्वैवादा । प्रत्याश्रयतिमंजयेत् । आभंभ्य
 चयहं चत्वामहादेवस्मरन्निशितौ । शुचिवस्त्रारुततातस्तुनिराहारोनिशुस्वयेत् । अश्विदेशेसहस्रांशोऽस्त्वाद्याद्यादी
 पकान् । त्रैवक्ष्णाप्रनाथ्यादायागच्छेच्छिवालयाः । स्नापयेत्पंचावधेनद्यतेतदनुतरं । मधुनाथतथादशभूयश्चपुयसात्
 धारसेतयाथखंडेनफलैश्चस्नापयेत्पुनः । तिलान्वातथास्नाप्यपरचाहुर्णुणवारिणः । लेपयेदश्रुतंप्रश्चाक्कुरंगुरुमंदनः ।
 एवंपुण्यतंभतयाहैमन्त्यस्यद्यजेद्वहः । हैमसुवर्णपुण्ड्रं । ज्ञानाफलैश्चसंपुण्ड्रदद्यान्नैवेद्यमेवहि । त्रि । गृहेयात्पापथा
 न्यायांहिरण्यरेतसंविभुं । ज्ञांतरेदसमादायतर्पयेत्तिलसार्पणम् । अतिनश्चतथाज्ञायांमिथुनात्तिलभोजयेत् । हैस
 वस्त्रादिदानानियथाशक्त्यातुलापयेत् । आरभ्यैवाधिकुर्याद्द्विद्रोवाथवेश्वरः । अत्रितस्मामाश्रयत्तश्चैवप्रतिमासं
 तुकारयेत् । एवंविमुज्यतत्सर्वात्साक्षैवंधुजनैः । सर्वयुं । पितृणां । पंचगव्यतुल्यशुभंजितुव्राज्यतः । यत्किंचिदेतद्विष्टुं
 हादेवमुदादिष्येत् । द्वितीयेव्द्वितीयांतंपवसेत्कार्तिकावाधि । आददीततिथिर्ब्रह्मार्गमासिततः । पूर्ववत्संस्त
 जत्पापेषुप्रसव्दं चैवमाचरेत् । दर्शनकंप्रतिपद्युपवासद्विप्रथुसवधे । प्रतिपदिनकद्वितीयाद्यामुपवासद्वितीयेव्द
 रतीयेव्दं तु द्वितीयापान्तकं । द्वितीयासुपवासः । सर्वशेषेषु । कृत्वावंगोडशेषु पूर्णमासस्यासमापयेत् । कार्ति
 क्यामुदयइत्यर्थः । पूर्ववदेवमभ्युर्च्यकराराज्ञंसमर्पयेत् । महादेवाद्यग्रांदाद्याहीशितयाद्विजापच । हैमशुभंकार्ति

दहसिषटाकारयदाहेनाऽऽशिवन्नतैरान्विप्रान्महाचाठ्याश्रयैर्दशऽऽसिभोज्यहेमवस्त्राद्यैर्ध्याशक्त्यातुदशिनः
 छत्रापातहकुभाश्रयदातिर्ध्याःपृथक्पृथक्ऽऽभोजयित्वावसुज्यैवामधुनामितुपोदशऽऽब्राह्मणाश्रयप्रथाशुभ्याभोजः
 यद्दमारभान्ऽऽएवमहाद्वतत्रह्रस्वप्रोप्यधमर्षणऽऽधन्यमायुःप्रदमित्यरूपसोभान्यदंपरऽऽस्त्रीपुंसोश्चैवनिर्दह
 त्रतमत्पुत्रातवऽऽवधिनेतत्रकतन्धमंत्रैस्सधवायदिऽऽभद्रपाल्यप्रतिभासतुभुजितवधुभिःसहऽऽएकद्वित्रिचतुष्पा
 दिसर्वेष्वढेपुशाकितःऽऽश्रितातित्रवधाणाप्रारंभाधिमाचरेत्ऽऽश्रयारब्धेव्रतकश्रिदंसमातिष्ठतोभवेत्ऽऽसोपित
 फलमाप्नोतिव्रतारभप्रभावतःऽऽवाक्त्रकाःश्रावकाश्चैवश्रौतारहचव्रतरयत्रैऽऽभ्रवतिपुण्यसंयुक्तस्तत्प्रदाभिमुख
 इवयैऽऽइतिकालिकापुराणैःमहाव्रतापरनामधर्मगैरीतपोव्रतम्हेमाद्रिप्रोक्तम् ॥१॥
 ॥श्रयनागशुक्लप्रातिपदायाधनव्रतं नारदीयैःश्रयसागैसितायायाधनव्रतमनुरमं ॥१॥नक्तंविष्वर्चनहेमः
 सोवणहृतमुक्तु ॥२॥रक्तवस्त्रयुगल्लजापप्रातिपद्यत् ॥३॥एवंकृत्वाधनेधान्यैःसमृद्धोजायतेभुवि ॥४॥वाह्नितादत्र
 पापस्त्रविष्णुलोकमहायतइति ॥५॥नागशुक्लद्वितीयांजाश्राद्धपितृपूजनचं ॥६॥नारदीये ॥७॥आरोहंलभतेद्यापिपुत्रप्रा
 तस्मान्वितः ॥८॥नागशुक्लतृतीयायाश्राद्धेनपितृपूजनमिति ॥९॥मागशुक्लतृतीयायाहरगैरीव्रतंशुभं ॥१०॥कृत्वापूर्ववि
 धानेनपूजयेज्जगदविका ॥११॥एतद्व्रतप्रभावतमुक्त्वाग्निगान्मनोरमात् ॥१२॥देवलोकसमासाद्यभोदतेव्रतयासहेतिः
 अथहरगैरीव्रतकथा ॥१३॥भविष्योत्तरपुराणे ॥मुधिष्ठिरउवाच ॥कर्मणिकेननारीणांव्रतनित्यमेतच्चं ॥सौभाग्यज
 यतेतेवपुत्राश्रयहवःशुभाः ॥धनधान्यसुवर्णैश्च ॥वस्त्राणिविविधानिच ॥१४॥श्रावियोगचरसततं ॥रुभतेपतिपुत्रयोः
 श्रीकृष्णउवाच ॥१५॥शुभप्राथम्यप्रवद्यामिन्नतानामुत्तमं व्रतं ॥१६॥यत्कृत्वास्त्रुभगान्तारिद्वेषत्याज्जायते ॥१७॥धनधान्याहिर
 प्यन्वदासिदासारंतेषैवच ॥१८॥उपयतेभृहीततद्व्रतकथयाम्यहं ॥१९॥उत्तममाहेश्वरंतांम ॥२०॥चापसरोभिःपुरां कतं ॥२१॥वि

स्थापयन्किन्नरैश्चन्द्रपिकंयाभिरैवच॥६॥ किमप्यपरंभयावैवसीतयाचाप्रहृल्यया॥ शोहिण्यादंमृद्युत्यावतारिआज्जान
 म्पुवया॥ एताभिश्चरितपूर्वव्रतसवदातात्मस्मिआयारोण्यफलददा॥ रिद्यत्स्याधिनाशानं॥ मर्त्यलोकोस्त्रियोप्राथ्शुभ
 गारुपवाजताःश्रुपुत्रानिद्वेनाश्वसवसोभण्यवाजसातीसाहिवाधीपार्वस्यंज्जामाहेश्वरव्रतं श्रवतांरितंयथाप
 तथासत्यधमाःस्त्रियःपूर्ववर्णेशिरिमासिर्नाराधमर्षरथिणांशुभपक्षीदतीयायःसोमवासांजितोद्वियात्तात्वासांपुच्यंल
 लिताहरकायाद्धवासिर्ना पुनःप्रभातसमयस्थानंचाक्रत्रिमजलं॥ ततो देवास्तपयित्वाइदवाधम्यमंदरिच्येत॥॥ नमस्तेद
 वदेवशउमादेहाद्धहरिकभहदिविनमस्तेस्तुहरकायाद्धहारिणि॥ हृदिकेलांशिवदेवजं पूजाःप्यग्रहं गतःपूजयिहृदमो
 शान॥ पुष्यःकालोद्धवस्ततः॥ वामपाश्वरुमादेवादिक्षिणमहेश्वरं॥ धूपचशुभुलं चापिदद्यादीपधृतां॥ चित्तं॥ नैवद्या
 चयथाशस्त्वापूतपकानिवदेयत्॥ कारयेहेश्वदेवतुतिलाज्येनतुसंस्कृतं॥ पूजनाज्यततःप्राप्रुप्यश्रात्मकायाविशोधन
 एवंदादशमास्तुपूजयित्वामहेश्वरो उवांपन्नततःकुंयात्प्रहृष्टेनतरत्सनां॥ शिवरौप्यमयंकवांजमहिसुमयीतथा
 पशरोप्येसर्वालंकारभूपिता॥ चंदनैःशिवमभ्यक्षुःकुंभनञ्जपांवेतं॥ श्रवयेकुसुमैः पश्यात्सुगंधेश्व
 पुष्यच्छुक्लवस्त्राणाशिवरक्तनपावतां॥ प्रश्नाद्धूपददन्नारिभक्तिभावनभाविता॥ भोजियोच्छ्वभुंकाश्व
 ७ भुंकेभ्योदक्षिणदिशमकाशाठ्यांविर्जतां॥ ततोऽप्रदक्षिणिकेत्थदंमुञ्जारयेद्वचः॥॥ उभा
 पितामहा॥ व्रतनानेनसुश्रुतांभवताममसवदां॥ एवमुज्जानितक्रोधेनाणवेदंपारु॥ व्रतनि
 शालनि॥ श्रुतारकेवतापदेष्टुवांदि॥ तिविशेषणं॥ इदं कृत्वाव्रतनाशमहेशा॥ पूतभाजसां॥ श्रुया
 महेश्वरः॥ शिवलाकवसज्ञावधावादिद्रांश्रुतुदंशं॥॥ प्रमरोभिःपरिदंताकन्नरीभिस्तपूवच
 यतोविमलकुले॥॥ रूपावनसपद्मावहुपुत्रपातिवतां॥॥ धनंघान्यसमुत्सुकैसुवर्णपाणिपादिते

ज्यभोजयेत् ॥ आत्रार्थस्तुगौरीश्वरप्रतिभे ॥ कतस्त्रस्ययनेगाधेजलेक्षिपेत् ॥ ततोब्रतफलभूयस्त्वाद्यान्यांनपिशिव
 भकाद्विद्विणाबदानादिभिः ॥ ३ ॥ परितोष्यस्वयंमिदंवादिभुजित ॥ तत्रप्रतिमासंनानामपूजाप्रकारेयथा ॥ मर्गुशी
 परंकरायत्नमः ॥ गौर्धनमः ॥ पौर्णमासीशायनमः ॥ प्रार्थयैतमः ॥ मघिभवांपनमः ॥ फाल्गुने ॥ मह
 देवायनमः ॥ चैत्रमास्येनमः ॥ चैत्रेत्रिलोचनंयनमः ॥ ललितायैनमः ॥ वैशाखेस्वस्थापनेनमः ॥ लिलेनेत्रायैनमः ॥ ज्येष्ठ
 रुद्रायनमः ॥ रुद्रायैनमः ॥ आषाढेषुनथायनमः ॥ सत्यायैतमः ॥ श्रावणेश्यांकंठायनमः ॥ सुभगायैनमः ॥ भाद्र
 पदेप्रोत्सायनमः ॥ कालरात्र्येनमः ॥ आश्विनेशिवायनमः ॥ मर्गमायैनमः ॥ कार्तिकेईशानायनमः ॥ शिवायैनमः
 इतिप्रतिमासंपूजानामानि ॥ ३ ॥ अथपुण्याणि ॥ नीलोत्पल ॥ रक्तोत्पल ॥ करविरां ॥ विल्वपत्रः ॥ किशुकं ॥ कुं
 मलिकां ॥ पाटलां ॥ कुंदं ॥ ब्रह्मपंक ॥ तिंगरं ॥ लक्ष्मिणां ॥ इमालती ॥ अक्षक्रमेणार्पयेत् ॥ ३ ॥ वर्षति ॥ उद्यापनं ॥ तत्रद्वदिदि
 ते ॥ पंचगव्यंप्राशनं ॥ सर्वतोभद्रंलिखतोभद्रंवाविधायुं ॥ आत्रार्थंयदिवरणं ॥ सर्वतोभद्रमंडलादिपूजां ॥ अग्नि
 स्थापनंअर्चनाधानंकरवा ॥ इतिमकुर्थ्यांते ॥ राजतंमुद्रादयं ॥ हेमी ॥ आरोशंप्रातिमंसेपूज्य ॥ सौवर्ण ॥ पकजं निवेद्यावितोवंध
 ज्वानिवेद्युः ॥ दीपवस्त्रयुग्मं च निवेदयेत् ॥ नीरंजनंकरवां ॥ रात्रौजागुरणंविधायं ॥ चतुरस्रं त्रिकोणं च भूषणद्वयं
 चतुष्पष्टिमौक्तिकप्रवालज्वितं गौरीश्रीसुश्री ॥ सुपुष्परंगाणोदधातं ॥ श्रंशंयतनौ लयं देयं ॥ एतत्सर्वमावा
 र्थायदद्यात् ॥ इतिनांविश्राणामिशुनातिसंपूज्य ॥ हिरण्यंराठयंगोदंजादिदत्वा ॥ चत्वार्यष्टौवाकुंभान्सोपानह
 थदधुद्राद्वद्यादिति ॥ ३ ॥ एवमेवकालीपुराणोक्तमप्यवियोगाद्भवत् ॥ तृणविंदुरुवाच ॥ येनावियोगमासाद्य
 नतेनानियमेनच ॥ सिदानांरोसुतैश्चैवब्रजेयेनपदंभतते ॥ विधवापरलोकेतुभर्त्रानुनविपुज्यते ॥ सुखेनापिसदांन्रह्मवदं
 एतंयनेनत्र ॥ तिलोदउवाच ॥ उभयाचारितंपञ्चभवान्पालितोब्रतं ॥ वाद्येहिमवतो ज्ञान्यादक्षकोपाद्दिमुकुर्यात् ॥

महासौभाग्यसंदोहदृष्टादेव्यामहात्मना अरुंधत्यावासिष्टेनकथिततद्रतंशुणु वासिष्ठउवाच अरुंधतिशुणुष्विदं
सुखसौभाग्यवर्द्धनं अथैष्यन्प्रदंस्त्रिणामाविषोऽव्रतंशुणु मार्गशीर्षेसितेपक्षेस्ताताशुक्लावरप्रिया दृष्ट्वाचंद्रद्वि
तीयापांतकंभुंजितवाग्यता आचम्यचशुचिर्भूलादंडवत्शंकरंनमेत् मुदान्वितानमस्कृत्यविज्ञाप्यपरमेश्वरं
उदुंबरमयकाण्डग्राह्यमष्टांगुलशुभं उत्तराशागतंमाघसंखचंनिर्घण्टं वाग्यताप्राङ्मुखीभूत्वा भक्षयेदंतथा
वंतं द्वितीयायांततःस्वप्याद्भूमौतद्रतमानसा तृतीयायांसमुत्थायमुहूर्तेब्राह्मणःशुभे कृतकार्याचसुस्ताताशु
कुमाल्यावराततः शालिपिष्टमयेकवाह्यीपुंसोःप्रतिमेशुभे वेणुपात्रितुसंस्थाप्यपूजयेद्भक्तिरपरा उपवासंचकुर्वी
तसर्वभोगाविवर्जितं पारंखडादिभिरालापंकृतस्नानाविवर्जितं ततोनिशायांसुश्राणि कृतपूजाकृतोत्सवा इहवावा
दित्रोनिर्घोपंजागरतत्रकारयेत् विधिवत्पूजायित्वातुपैष्टतपुत्रिकाद्विकंसुप्रभातोद्विजाप्रयांश्रपूजायित्वाप्रदाप्युष्ट
यथाशक्त्यामहाभोगोवितथादयंविजयेत् उमामाहेश्वरंशैतत्कल्पयित्वास्वचेतासि ब्राह्मणोपिजलेनाधिपैष्ट
तन्मिथुनंक्षिपेत् एवंकृतस्वस्थयनामिशुनानितुभोजयेत् शिवभक्त्याद्विजान्भोज्यमिष्टन्निरस्वशक्तिः प्रतिभ्रा
संप्रकुर्वीताविधानेनसुसंयुतं मार्गशीर्षेपुनर्मासिकार्तकंतेसमुद्यपेत् नामानितेप्रवक्ष्यामिप्रतिमासंक्रमेणतु
पूजाजपनिमित्तंचसिद्धार्थंचितितस्य च शंकरंमार्गशीर्षेतुनामगौर्यासमान्वितं गौरीशंपावर्तञ्जैवपुष्पमा
स्तुपूजयेत् भवचैवभवानीशंमाघमासेप्रपूजयेत् फाल्गुणेतुमहादेवमुमयासाहितंयजेत् ॥ ६ ॥ चैत्रेजिह्वा
चनदेवल्लितांचप्रपूजयेत् रथाणुवैशाखमासेतुलनेत्रासमन्वितं रुद्राणयामाहितंरुद्रंज्योष्ठिमासिज्यो
तवै शुभं श्रापादेपशुनायंयसत्यासाद्वैशुचिस्मिते श्रिकंठंश्रावणेदेवंसुभगांपरमेश्वरीं भीमंभाद्रपूदेतद्वत्काल
सख्यासमन्वितं शिवंमाश्रयंजेमासिगंगयासाहितंयजेत् ॥ ७ ॥ ईशानंकार्तिकेनसिद्धिवादेवीयुतंविभुं युंश्रुति

सावित्रीवटपौलकी कृष्णाष्टमिचभूताचकाराव्यासंमुषीतिथीतिस्कदात् रमात्तीयावक्ष्यामिसर्वपापप्रणाशि
 नाम सुखसौभाग्यफलदांसर्वामयनिगारणीम् सर्वदुःखहरांपुण्यांपुत्रपौत्रप्रदांतथा सपत्नीदर्पदलनीरूपैश्वर्यक
 रीशुभां शक्रेणपुराख्यातांपादृत्यैप्रियकान्यया तामिमांशुणुभूपालभूतानांपरमहितव संमार्गशीर्षुशुभेमासितृती
 यायानराधिप शुक्रयांप्रातरुत्थापदंतधावनपूर्वकं उपवासस्थानियमंयज्ञीयाद्भक्तिभावितादेविसंब्रह्मसरंयावतृतीया
 यामुपविताप्रतिमासंकरिष्यामिपारणंचापरंहनि तदविघ्नेनेयातुसमासिन्नतमुत्तममं शरणंत्वांप्रपन्नास्मिदु
 र्भययाद्दुद्धरस्वमाम् एवंसंकरंभ्यविधिवत्कौतयकतानिश्रया भक्तयानाशीष्यानपरारत्नानंक्रवाजितेंद्रियांनद्यां
 तदगोवाप्यावागृहवानियतेंद्रियाः पूजयेत्पावर्तानात्नारत्रौश्राश्यकुशोदकम् प्रभातेभोजयेद्विप्रांश्चिद्व्यभक्तान्नि
 शेषतःसहिरण्यंचलवणंदद्यात्तेषांचदक्षिणाम् गौरिणीश्रयथाशक्तयाभोजयेत्प्रयताःसतीःश्रनेनदिधिनाराजन्त्य
 कुर्यात्पावर्तौघ्रतम् साकुलानांशतंसांघातरचनान्नसंशयः इहलोकसुखंभुक्त्वाशिवलोकेमहीयते पौषेमासित
 तीयायांगिरिजानामपूजयेत् गौमूत्रश्राशयेद्रात्रौप्रभातेभोजयेद्द्विजान् हिरण्यंजीरकंचैवस्वशक्तयादापयेत्ततः
 शकलिकेवसेकरपंततःशिवपुरं व्रजेत् माघमासेत्ततीयायांसुदर्वानानपूजयेत् गोत्रयंप्राशयेद्रात्रौस्वपेद्रात्री
 यतव्रता सहिरण्यंकुसुंभंतुदिवदद्याद्द्विजातये विष्णुलोकेचिरंस्थित्वाशाश्रांतिशिवमंदिरं गौरितिफाल्गुणे
 नामगोक्षिरंप्राशयोद्दिशि प्रभातेभोजयेद्द्विप्रान्यथाशक्तयासुवासिनीः कुरतुभ्युरुन्सकनकास्तेभ्येदत्त्वाविसर्जयेत्
 वाजपेयातिरात्राणीफलंप्राप्त्यादिवंब्रजेत् चैत्रेमासिविशालाक्षीपूजयेद्भक्तितरपरा दधिप्राशयस्वपेत्प्रातर्दद्याद्भेसकु
 कुमं शुभसौभाग्यसंपन्नास्तथाशिवपुरं व्रजेत् वैशाखस्यत्ततीयायांश्रीमुखानामपूजयेत् घृतंचप्राशयेद्रात्रौपुनर्दद्याद्
 द्विजातये कनकशंकरांचैवपूजयित्वाक्षमापयेत् सर्वान्कामानवाप्नोतिष्वताशिवपुरं व्रजेत् ज्येष्ठेनारायणीनामपूज

मासं विना नास्मात्प्रतासिद्धिर्निश्चिते प्रतिमासं नुपुण्याणि यानि पूजासु योजयेत् ॥ तान्नितेसं प्रवक्ष्यामि सद्यः प्रीति
 काराणैव आर्दान्तीत्येत्थं ज्येष्ठमासे पराण्यापि पवित्राणि सुगंधीनि योजयेद्भक्तिर्चने ॥ करवीरं विस्वप्रदं
 किंशुककुब्जमल्लिकां पाटलाकुंदं चंपकं तगरद्रोणमालतीं भक्त्या योज्यानि रंभोस्ते देवस्य प्रियकाम्यया तथा च पुष्पाण्य
 स्पशानं प्रतिसासकं नवान्यत्पावनार्कचिंत्यं गन्धवारं रंभुतं एवं व्रतं कृतं भद्रैः शिवभक्तिसमान्विता ॥ वत्सरं द्वि
 तानं च ध्वजं किंकिणिमालिनं दीपं च वस्त्रयुग्मं च सिद्धे भक्त्या निवेदयेत् स्थापयित्वा विलिप्त्वा च सौवर्णमूर्तिपुंक्रजं यथा
 विभक्तो देयदेवदेवस्य तु श्येरोप्यं च रूपगुणालं देवस्य पुरतो न्यसेत् बहु प्रकारं नैवेद्यं गीतवाद्यसमन्वितं कुर्वात्तारि
 नं शंभोरुततो गच्छेत्स्वकं गृहं चतुरस्रं महो देवयुग्मं वैवत्रिकोणकं ध्यात्वा चार्याय तद्युग्मं मौक्तिकादियुतं ददेत् कर्पू
 र्कैकप्रमाणं च शातकुंभमयं शुभं जसामहे श्वरं चैव कारयित्वा सुशोभनं मौक्तिकानि चतुःपटिरुतावंतोपि प्रवालकाः ताव
 त्पि पुष्परगालिता ध्वजोपरि न्यसेत् वस्त्रेणैवैष्टयित्वा तु गंधपुष्पैः समर्चयेत् एतत्सर्वं सारयुक्तमाचार्याय निवेदये
 त् व्रतानां ब्राह्मणाणां तु मिथुनानामथापि वा अशक्त्या निष्क्रयं दद्याद्विंशत्यवधि वा ॥ इत्याहिरण्यवासांसि त्रिणि
 पत्यक्षमापयेत् चत्वारिंशत्तथा षोडशकुंभान्छन्नुपानहौ सहिरण्यथाक्षतान्जसर्वांश्चत्वार्युष्पादकान्चितान् ॥ इति
 नावधाधिरादीनां तद्दिने चानेवारितं - कल्पयेदन्नपानं च सुमिष्टं रुड्यं मात्सर्गं न्यूनताधिकं न कर्तव्यं स्वस्ववित्तानुसारतः
 संपूजयेत्कल्पनया यदि विंशतिवधति अविशो गकरं चैतद्गृहसौभाग्यवित्तदं आयुः पुत्रप्रदं कान्ध्याशिकले क्रमदायकं
 इति कालिकापुराणोक्तमविशो गद्रतम् * मार्गशुद्धतृतीयायामारभ्य भविष्योत्तरोत्तरं कंभद्रातम् ॥ मार्गशुद्धशुभेना
 सिततीयायानराधिप शुद्धायां प्रातस्त्वायदंतधावनपूर्वकं उपवासस्य चिपमं गृह्णीयाद्भक्तिभूवितः सौभाग्या
 धैरुर्वाचीर्भयवारजसत्तम तेन रंभात्तृतीये परं सौभाग्यं वाङ्मनीति ॥ इयं पूर्वा प्राज्ञा दहतपास्तधारं भा

सावित्रीवटपैतकी कृष्णाष्टमीचभूताचकरींवासासंमुखीतिथीतिस्कांदात् रंभाततीयांश्व्यामिसर्वपापप्रणाशि
नाम् सुखसौभाग्यफलदांसर्वामयनियारणीम् सर्वदुःखहरंपुण्यपुत्रपौत्रप्रदांतथा सपत्नीदर्पदलनीरूपैश्वर्यक
र्तृभानां शंकरेणपुराख्यातांपार्वत्यैत्रियकान्यया ताभिर्मांशुणुभूयालभूतानांपरमंहितम् । मांशुर्मांसितुती
यायानराधिप शुक्रयांप्रातरुत्थायदंतथावनपूर्वकं उपवासस्थानियमंगळीयाद्भक्तिभाविता देविसवत्सरंयावतृतीयां
यामुपैषिताप्रतिभासंकरिष्यामिपारणं चापरहेदनि । तद्विश्वेनमेयातुसमासिद्धतमुत्तमम् शरणंत्वांप्रपन्नास्मिदु
र्भारयादुद्धरस्वमाम् । एवंसंकल्प्यविधिवत्कौतियकृतानिश्रया भक्तयानारीध्यानपरस्नानं कृत्वाजितेन्द्रियां नद्या
तदगोवाप्यांगदहैवानियतेन्द्रिया पूजयेत्पार्वतीनाम्नारत्रौप्राशयकुशोदकम् प्रभातेभोजयेद्द्विप्रांश्चिबभुक्काद्वि
शेषतःसहिरण्यंचलवणंद्यात्तियांचदक्षिणाम् । गौरिणीश्रयथाशान्त्याभोजयेत्प्रयताःसतीःज्जनेनविधिनारुजन्म्यं
कुर्यात्पार्वतीव्रतम् साकुलानांशतंसांश्रतारचन्नात्रसंशयः । इहलोकेशुखंशुक्काशिवलोकेशहीयते । पीषेमासित
तीयायागिरिजानामपूजयेत् । गोमूत्रप्राशयेद्ब्राह्मिणीप्रभातेभोजयेद्द्विजान् । हिरण्यजीरकंचैवस्वशक्त्यादापुष्यततः
शक्रलोकेवसेत्कल्पतंततःशिवपुरंब्रजेत् । माघमासेततीयायांसुदेवीनाजपूजयेत् । गोमूत्रप्राशयेद्ब्राह्मिणी
यतव्रता सहिरण्यंकुमुंभंतुदिवादद्याद्द्विजातये विष्णुलोकेशिरंश्रियत्वात्राप्नोतिशिवमंदिरं । गौरौतिफालगुणे
नामगोक्षीरंप्राशयेद्विशेषे प्रभातेभोजयेद्द्विप्रांन्यथाशक्त्यासुवासिनीः कुरुतुन्वुरुन्सकनकास्तेभ्योदत्त्वाविसर्जयेत्
वाजपेयातिरात्राणिफलंप्राप्यादिवं व्रजेत् चेत्रेमासिवाशालाक्षीपूजयेद्भक्तित्परा दधिप्राशयस्वपेत्सातदंदाब्देभसकु
कुम् शुभसौभाग्यसंपन्नामृताशिवपुरंब्रजेत् वैशाखस्यतृतीयायांश्रीमुखानामपूजयेत् दूतंचप्राशयेद्ब्राह्मिणीपुनर्दद्याद्
द्विजातये । कनकशंकरांचैवपूजाश्रित्वाशमापयेत् । सर्वांन्कामानवाप्नोतिभ्रताशिवपुरंब्रजेत् । ज्येष्ठनारायणीनामपूज

येकसुमैःशुभैः प्राशयेत्खणरात्रौततश्चैकानिशिस्वपेत् शिवभक्तान्द्विजान्प्रातर्भोजयित्वापुथेप्सितं सुवासितीर्थ
 यथास्याभक्षभोज्यैश्चभोजयेत् तावूलकनकदद्यात् प्रणिपत्यक्षमापयेत् अंतकालेसुखंयातियत्रदेवोमहेश्वरःआ
 पादमाधवीनामप्राशयीततिलोदकम् प्रभातेभोजयेद्विप्राग्हेमपुष्पगुडदंते सर्वसंपत्सुखंभुक्त्वादेवांश्चानुचरीभवेत्
 श्राषेत्तुश्रियंपूज्यपेदेभृंगजंजलम् प्रभातेब्राह्मणान्भोज्यदद्याद्भक्तिलैःसह भोगान्भुक्त्वामहीपृष्टेगोलोकमधि
 गच्छति श्रथभाद्रपदेमासिसुभद्रानामपूजयेत् विल्वपत्रंचसंप्राश्यस्वपेत्ब्रह्मचारिणी प्रभार्तविप्रमुख्यायदद्याद्भ्र
 फलेःसह सर्वलोकेश्वरभूत्वाभुक्त्वाभोगानेकधा प्राप्नोतिब्रह्मसदनंभ्रतस्यास्यप्रभावतःआश्विनस्यतृतीयायांपूज
 यित्वाशिवप्रियाम् प्राशयेत्तंडुलप्रातस्तथाविप्रांश्चभोजयेत् दक्षिणाचात्रदेयातुचंदनंचसकांचनम् सर्वपुद्गाफलं
 प्राप्यगौरीलोकमहीयते पद्मोद्भवाकार्तिकेचपंचगव्यापिबोविसि वादित्रैर्जीगरं कृत्वाप्रभातेभोजयेत्दा उमान्
 हेश्वरहेमसमासेकारयेच्छुभम् ॥ उमानहेश्वरस्वरूपविष्णुधर्मोत्तरेभिहितं ॥ वामार्धेपार्वतीकार्याशिवःकार्येश्वतुर्भु
 जः अक्षमालात्रिशूलचंद्रमरुचांवरदंधत एकवक्त्रस्त्रिनेत्रश्चाम्बेचदायितातनुः यथाविश्वसारणीवितानंपंच
 वणकम् शय्याचात्राचिनिदिष्टासर्वोपस्करसंयुता संवत्सांशालसंपरागांचदद्यात्पयस्विनीम् आसनमंडलंदद्यात्
 श्वतलत्रकमडलुम् पादुकोपानहौदिवेवस्त्रयुग्मंचपांडुरम् पीतयज्ञोपवीतंचपट्टसूत्रसमुद्भवम् शंखशुक्ति
 समापतदपूणांचसमुज्ज्वलम् रक्तचकटकदंयांस्त्रियांश्चपरिधानकं उमानहेश्वरःश्याप्यञ्चासनेताञ्जनेनपूजां
 विरचयद्भक्त्याध्यायमानामहेश्वरम् नानाविधैःसुगंधैश्चंपत्रैःपुष्पैःफलैस्तथा घृतपक्वैश्चनैवेद्यैर्पमालाविभू
 षितैः कम्बुहिनारिकलेश्चदाडिभैर्वाजपूरकैः जरिकैलवाशैवकुसुमैःकुसुमैस्तथा रसपात्रैःसुभिष्टैश्चगातिवा
 धरनकधा पूजयेद्देवदेवेशंसपत्निकक्षमापयेत् ततोद्विजसमाह्वयवेदेवांगप्रारगम् वेदध्यानिसमायुक्तमुवेष्ट्य

शुभासुतेः । सपत्नीकं तपश्चेष्टदिव्यचंदनचार्यतम् । परिधाय स्वलंकृत्य सर्वतस्मै निवेदयेत् । एवं कर्तुं फलं
 प्रस्थात्वा तच्छुभमयोरनुत् । सर्वांक फलसंयुक्ता सर्वदेवैः सुपूजिता । ज्ञाता जाता महाकल्पसर्वान्कामान्वाप्नु-
 यात् । तद्वंशैव सायुष्यनारी प्राप्नोत्यसंशयम् । पुरुषो वा तपश्चेष्टशिवभक्तश्च सुव्रतः । सोऽपि तत्फलमाप्नो-
 तिनान्यथा शिवभाषितम् । सौभाग्यार्थं पुराचरिणैरभयाराजसत्तम । तेन रभात्तद्विषयं परसौभाग्यदायिनी । सोऽह-
 स एव भूते शौरीरिसि वीनसंशयः । इति मत्वा महाभाग शारणं व्रजपार्वतीम् । एषा हि माद्रि दुहितुर्दयिता तृतीया रं-
 भाभिधानमभवद्दुवितकृतीति । संशयश्चैरुचिरनामयुतामुपेक्ष्य प्राप्नोति वांछितफलान्यवलावहनि ॥ १॥ ॥ ॥ ॥
 इति रभात्तृतीयाव्रतम् । मार्गशुक्लचतुर्थ्या हरिणपतिव्रतं । वर्षचतुष्टयसाध्यमिदमुक्तम् ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
 नारदीये । मार्गशुक्लचतुर्थ्या तु वर्षधावनुनीश्वर । क्षपयेदकभक्तनकेनायद्वितीयकं । अयाचितोपवासाभ्यात्
 तीयकचतुर्थके । एवं क्रमेण विधिवच्चत्वार्यवदानिमानवः । समाप्य च ततश्चात्ते कस्तानि महत्प्रतीकारधत्स्व एष
 दितभूमागोमौपकरथं । श्रयशकोवर्णिकैरवरथं शुभ्रं सपुत्रकं । तस्योपरि घटस्थाप्य ताभ्यप्राज्ञसंयुतं । पूरयेत्तदुल्लंशु-
 शैरस्तस्योपरि गणेश्वरं । श्रीमूपकरधारुडंगणेशं स्थापयेद्विह । न्यसेद्दक्षयुगाच्छन्नं । गार्थैः पूजयेच्च तं । नैवेद्यं गो-
 दकैः कल्प्यं । गणेशः प्रीयतामिति । जागरं गीतत्वाद्यैः । पुराणारूपानकैश्चरेत् । प्रभातो विमले स्नात्वा होमं कृत्वा
 दिधानतः । तिलदीहि वश्वतसर्पपान्त्र्यैः । सखंडकैः । गणो गणाधिपश्चैव कूर्ममांडालिपुरातकः । लंबोदरैकदंतौ चरु-
 क्मददंश्च विप्रपः । ब्रह्माप्यमोष्यवरुणः । सोमसूर्यर्षुताशनः । गंधमाली परमेष्ठिस्त्रेवंपोडशनामभिः । प्रणवाद्यं
 मूर्तिरचप्रत्येकं दहनेहनेत् । वक्रतुंडी तद्वनेन च सातिनाष्टयुक्शतं । ततो व्याहृतिभिः शक्त्या हुत्वा पूर्णाहुतिं चरेत् । दि-

जयवर्धनः । एकदंतीद्विदंतवः । तदुदंतवतुर्भुजः । अथकींशिखलहरस्तंवरकनेत्रपुरप्रदः । श्राविकेयशंकुफौशचंद्रदंडता
यकं । श्राविकेयशंकुफौशचंद्रदंडता । तदुदंतवतुर्भुजः । अथकींशिखलहरस्तंवरकनेत्रपुरप्रदः । श्राविकेयशंकुफौशचंद्रदंडता
सुतं । मदमतां विरूपाक्षं भववक्रसमुद्रवः । सूर्यकोटिप्रतीकाशं भिन्नजानसमभ्रुः । वृषं सुनिश्चलशांतं नमस्याभिधित्तयकं
नमोऽस्तु ब्रह्मरूपाय विष्णुरूपाय तृतीयः । नमोऽस्तु गजरूपाय गणानाथतृतीयः । अतमदररूपाय तमः । कैलसवासिष्ठ
तमो विभ्रविनाशाय । पुनस्तदब्रह्मचारिणे । अक्रस्तुतापदवायतुस्तुभ्यां विनायकतया पुरावैसर्वपदिवानां कार्यसिद्धये
राजकूपसमास्थाय । गणानासिताः सर्वदा । नवाः । अक्रस्तुतापदवायतुस्तुभ्यां विनायकतया पुरावैसर्वपदिवानां कार्यसिद्धये
सर्वैः । पुत्रपुत्रैः सर्वभवास्तु । पुत्रपुत्रैः । अथामाराध्यगणानाथसर्वज्ञकामरूपिणः । अक्रस्तुतापदवायतुस्तुभ्यां विनायकतया पुरावैसर्वपदिवानां कार्यसिद्धये
रक्तान्वरधरो भववृत्तुर्ध्यामचये जपेत् । अक्रस्तुतापदवायतुस्तुभ्यां विनायकतया पुरावैसर्वपदिवानां कार्यसिद्धये
प्रमेव च । राजपुत्रासर्वविशेषावशीकुर्यात्सराष्टकं । अक्रस्तुतापदवायतुस्तुभ्यां विनायकतया पुरावैसर्वपदिवानां कार्यसिद्धये
जितश्रयविशेषतः । यत्फलसर्वतैर्धुपुसर्वयज्ञेषु यत्फलं । अक्रस्तुतापदवायतुस्तुभ्यां विनायकतया पुरावैसर्वपदिवानां कार्यसिद्धये
नसगच्छेत्पराभवं । नचविघ्नो भवेत्तस्य जातो जातिस्मरो भवेत् । यद्द्वंद्वं पठति स्तोत्रं प्रदुर्भिसिर्षैरं रं भूत् । अक्रस्तुतापदवायतुस्तुभ्यां विनायकतया पुरावैसर्वपदिवानां कार्यसिद्धये
सिद्धिचलभूतेनात्र संशयः । अक्रस्तुतापदवायतुस्तुभ्यां विनायकतया पुरावैसर्वपदिवानां कार्यसिद्धये
इति न्यसिंहपुराणे गणेशस्तोत्रं ॥ ७ ॥ अथामाराध्यगणानाथसर्वज्ञकामरूपिणः । अक्रस्तुतापदवायतुस्तुभ्यां विनायकतया पुरावैसर्वपदिवानां कार्यसिद्धये
स्कंद उवाच । केन भोगानवाप्नोति निर्वधं पुरसूदन । पुत्रपौत्रांस्तु धारोऽयं भ्रंतेनाप्तोति शंकरुर्द्वैश्वर्यवाचुः पुरादेव ।
सुरेषु द्वैश्वर्यसुरैर्नाजितारणे । शक्राद्यादेवताः सर्वा । अक्रस्तुतापदवायतुस्तुभ्यां विनायकतया पुरावैसर्वपदिवानां कार्यसिद्धये
हिवा । हि वंदं स्तं संध्यायाः सितारतदाः । विघ्नैरुपहताः । अक्रस्तुतापदवायतुस्तुभ्यां विनायकतया पुरावैसर्वपदिवानां कार्यसिद्धये

स्वपलान्पूजायैत्वाथब्राह्मणोत्सो जयेत्ततः तनुविश्रातिसंस्वपाकान्मोदकेः पायसेननः स्वस्मान्नांतोदयादावा
युधसदक्षिणां श्रेययोगिपयथायाकिभूषसोचतदाददेत् प्रणस्यदक्षिणिकृत्वविसृज्यत्रद्विजोत्तमानं ब्रधभि
सहभुंजीतस्वयंश्रीतमानसः एतद्वतनरः कृत्वाभुक्तानिगानहंत्तमानं सायुज्यंलभतेविष्णोर्भूषणस्यप्रसाद
तःकेचिद्विराजतामग्राहुरेतरयनारद विधानमदत्तगोपिफलचाप्रीहत्स्वसम् ॥

इतिनारदयेपूर्वभागेतुर्पदादेहस्त्रिणपतिव्रतः श्रयभविष्यपुराणिकाणेशचतुर्थीव्रतम् ॥

ब्रह्मेवाच गणेशः पूजितः कुर्वाञ्चतुर्थ्यां सर्वकर्मसु श्रविंशसुरलोके वनातिमिष्टाप्रयच्छति कर्मस्वविदुषोविद्व
कुप्याच्चवनसशयः श्रविदुषाकर्मकालेस्मरणमकुर्वतातेरप्यवश्यस्मर्तव्यः पूज्यश्च पूजासंज्ञाः स्वसंज्ञाभिरंगमंत्रा
श्रकांतताः श्रभ्यर्थाभिलिखेत्पद्मकुमनापृष्णकं कुकुमस्याप्यभावेतुरक्तचंदनामिष्यते श्रयंतत्पद्मर्ष्य
स्थः कर्तव्यः श्रतिर्थाश्वरः एतथीश्वरोन्नगोशः शंधूपूषोपहाहुरिश्रयथाशक्तिप्रपूजयेत् चत्वारः कारकाः कार्या
भृदुधभोज्यसमन्विताः तंडुलैस्तुमशालिषैः श्रद्वारगैश्च संयुताः हतुकोणेषु तां कृत्वा फलानि विविधानि च शंध
नारयादिकंसर्वतयैवाविनिवेदयेत् पूजायाद्विज्ञासाठ्येन कृतापि न फलश्रदा श्राज्यधारसामिद्विद्वच्चदुधिशरीराज्ञमा
लिक्रैः पूर्वोक्तफलदोहोमः कृतः शान्तं च तसा ॥ त्रिंशद्पुराणेषु ॥ सूतउवाच चतुर्थ्यां तु भुंजीत स्वात्मानुयात्तु पा
तम रकांवरधरोभूत्वारकगंधानुलेपतः रक्तवस्त्रो गणाधीशं विनायकमथाचरेत् श्वरकचंदने लप्येन स्नानपूर्वावि
धानतः विलिप्य रकगंधेन रक्तपुष्परथाचरेत् ततोस्मृत्वा गुरुधूम्राज्ययुक्तं सचंदनं तद्वैद्यचुवहारिर्भ्रंशुडस्वड
समन्वितं एवं सवस्तरं पूज्यं विनायकमथोस्त्ववन् नमस्कृत्यामहादेवं रतोप्येहं तं विनायकं महागणपतिं शन्यात् ॥

विपः गणेशेन तु पुन विधानसंक्षयः कृतः स्कंद उवाच ॥ विधिनाकेन देवेश शिवतमेतन्महाफलं कृतं भवति देवेश तमेव
 हिवृषं ध्वज ॥ इश्वर उवाच ॥ मागंशीर्षं भुमसासि शुकपक्षे तु पण्मुख ॥ चतुर्थ्यां नियमं शस्त्रविशेषं पूज्यते ज्ञातः पुष्पी
 भूश्चतुर्थी लङ्केशसंस्कृतौ ॥ १ ॥ पुल्लोडरेकेश्वरं तद्भासाहालिकैः शुभैः ॥ २ ॥ पुल्लोडरे लपिष्ठं वा डरे कण्डुभिः
 षादिभयवर्तुलाकाराः ॥ ३ ॥ पूजायित्वा विधानेन प्रार्थयेत्तत्र मानवः ॥ ४ ॥ इत्यस्य सद्दिने देवेश तत्र वर्धयेत्तुष्टुयः ॥ ५ ॥ निर्विघ्नेन तु मे
 यात प्रमाणं मूपकध्वज ॥ प्रमाणं हेतुमर्थादाशास्त्रे यत्प्राप्तात् ॥ विरयभिधानकोशात् ॥ संसाणं
 बहुस्तारं सर्वा विघ्नसमाकुलं ॥ तस्माद्दिनं जात्राया हि मागणनायक ॥ ६ ॥ एवं प्रार्थयन् प्राणाध्यक्षं भुञ्जीयाद्वाप्यतस्त
 तः ॥ ७ ॥ एवंक्रमेण संपूज्य एकमकोनरोनमः ॥ गणेशं नत्साध्य यं स्तारत्रौ स्वपेद्दुधः ॥ ८ ॥ एवं संवत्सरायां वंचतुष्टुप्रति
 पण्मुख ॥ ९ ॥ ततो मार्गशिरेमासि विधितेन पूजनं ॥ नकाशी च भवेत्तद्दधावत्संवत्सरं पुनः ॥ १० ॥ मार्गशीर्षपुनः
 प्रासेत शैवायां चिति भवेत् ॥ ११ ॥ श्या चित्ना वृद्धमेकं ततो मार्गशिरे पुनः ॥ १२ ॥ नश्वारभ्योपवसेद्वृद्धमेकं तद्वृद्धपूजनं ॥ १३ ॥
 क्रमेण विधिवच्चत्वार्यं वृद्धानि मानवः ॥ समाप्य च ततो ह्यंते जलस्नातो महाव्रती ॥ १४ ॥ कारयेद्धमपटितं स्वशस्त्राखुरशुं
 शुभं ॥ १५ ॥ श्वारखुरशंशं ॥ १६ ॥ कारयेद्दर्शकैः शुभैररविदं सुपत्रकं ॥ तस्योपरि घटस्थाप्य ताश्चात्राणसंयुतम् ॥ १७ ॥ पूजयेत्
 त्पुत्रशालेयै र्स्वतं दुर्लभं पण्मुख ॥ १८ ॥ तस्योपरि न्यसेद्वेवासाभिर्वेष्टासुव्रतः ॥ १९ ॥ पूजयेत्पुष्पपाद्यैर्नैवद्यां विधेयस्तथा
 मादकैश्च ततः शुभैः पकादीर्घतपाचितैः ॥ २० ॥ नैवेद्यं कल्पयेत्तत्र गणेशः प्रीयतामिति ॥ जागरं कारयेद्विद्वान् गीतवादित्र
 निरुवनेः ॥ २१ ॥ पुराणास्थानकेश्वैवतारान् विक्षपयेद्दुधः ॥ प्रभाते विमले स्नातो होमकर्माणि कारयेत् ॥ तिलव्रीहि यवैश्चै
 वतथा सिद्धार्थकैः शुभैः होमश्चैतैर्मन्त्रैः कारयेत् ॥ उगणायस्वाहा ॥ गणाधिपतये स्वाहा ॥ मेघवर्णाय स्वाहा ॥ कृष्णमांडाय
 स्वाहा ॥ त्रिपुरांताकाय स्वाहा ॥ एकदंताय स्वाहा ॥ २२ ॥ रुक्मदंष्ट्राय स्वाहा ॥ विघ्नेश्वराय स्वाहा ॥ ब्रह्मणे स्वाहा ॥ इंद्राय

स्वाहा । यमांयस्वाहा । सोमायस्वाहा । सूर्यायस्वाहा । गणेशायस्वाहा । अष्टोत्तरशतं हुत्वा । ततोऽप्याहतिभिर्हुतेतथा ।
 च्युत्स्यामहावाहोततोहिमःसमाप्यते । ततस्तु पूजयेद्विद्वानाचार्यभूमिभावतः । बह्वैरभरणैर्दिव्यैः पूजयेत्त्वाक्षमुपुः
 यते । तत्पत्नीपुरुषोभक्तया बह्वैरभरणैरुपि । शय्यादद्यात्ततस्तरुमैसोपधानां सुगंडुकां । गांसवस्ताततदद्यात्सर्वां लु
 कारभूयतां । प्रीयतां गणनां योवद्वतिमंत्रमुदीरयेत् । ब्राह्मणाभोजयेद्भक्त्या चतुरौवकमेववा । तेभ्यस्तु करकान्दद्यात् ।
 लयात्रसमन्वितान् । अनेन विधिना यस्तु करोति ब्रतमुत्तमं । जविधैरुभिभूयेत गणनाश्रयसादतः । यं करोति समारंभं ।
 विंशतं फलप्रदं । पूर्वतथा कृतं सर्वैरेन्द्रायै । खिदशैर्विभो । रुद्रे एव ब्रह्मणा चैव विष्णुना च कृतं पुरा । अन्यैश्चैव उभानुवराजभिः
 बहूभिः कृतं । एतदेव ब्रतं चीर्णमानुषैर्भूतले सुतः । अनेन क्रियमाणेन विधैरभिभूयते । स्वर्गलोकारपरिच्युत्तरतोऽप्यतिप्र
 राणतिम् । इति स्कंदपुराणे । कसो यापनुं कछु चतुर्थी ब्रतम् । अस्य निवर्ष चतुष्टयसांध्यं । सर्वार्थसाधकं
 वरदत्तयौवतम् । स्कंदपुराणे । चतुर्थ्यां गौरी शीर्षं तु शुक्लपक्षेनेरोत्तमैः । प्रारभ्यं प्रतिमासं च चतुर्थ्यां गणनायकं । सं
 पुंश्या विधिना कुट्टयार्थं दिक्भक्तं समाहितैः । अक्षारलवणैश्चैव पूर्णैः सवस्सरोततः । यत्प्रद्वितायैव स्मेरनकं प्रतिमासञ्चतुर्थी
 के । कुंयार्द्रेणेशमभ्यर्च्य ततोऽपि याचितं तथा । एवमेव प्रकुर्वीत चतुर्थेरथा दुःप्राणं । ततश्चतुर्थेः संपूर्णैः तद्दद्यात्पुनर्भा
 चरेत् । इदं देववचतुर्थ्या र्व्यं ब्रतं सर्वार्थसाधकमिति । इदं देववचतुर्थ्या र्व्यं ब्रतं । अत्र प्रथमवर्षे एकभक्तं
 त्वस्वरूपं । तुदिनादं समुप्यदत्यादिना पूर्णैर्भुक्त्वा कपतुकेन चिदुके । भोजनं तु विधिप्राप्तं द्वात्रिंशद्भ्रास इति फलितोर्थ
 इति तु तुच्छभिक्षकस्य कृभक्तके ददाति च स्वल्पभिक्षा प्राप्तवती तत्रियमस्यासमवाह चनाभावाच्च स्वल्पभिक्षावतएकेन वि
 शद्भ्रासासादानासम्भवाच्च । न च षुः प्रासासु न भक्ष्याः । पादशारप्यवासासिनः । द्वात्रिंशतं गृहस्थानामभितरवह्नचारण
 इति वचनमस्तीति च तस्य । एतद्वचनस्य पारगृहानियतसाय प्रातरनुष्ठय प्राणाग्रहात्राविषयत्वात् । एतद्वच

श्रीलसत्त्वयशोचसद्योलोतमभूदग्नेः सत्यशौचविहीनारंतान्दवान्मंस्यन्धुचंचलाः जगामदानवकुलं
कुलदवानुरागतः लक्ष्मीप्रभावसदतः पुनरुद्धतमानसैः पुनरुद्धतमानसैः पुनरुद्धतमानसैः पुनरुद्धतमानसैः
यदज्ञावयविश्रावयजगत् ब्रह्मविष्णोशशक्राद्यावयसर्वेदिवौकसः अहंकारविमूढारतान्ज्ञात्वादानवसतमान्
सागरसाववशाथञ्जातचित्तभृगोः सुताः शिराविधिमध्यगतया लक्ष्म्याशीष्णाधुसंचयः निरानंदं गतश्रीकमभवद्वनत्र
गतश्रीकमथारमानमत्वाथवलसूदनः प्रपन्नच्छान्तिरसंविद्ब्रह्महि किंचिद्रतंमम पुनश्चसुप्राप्यते लक्ष्मीलब्धुन
चलतेपुनः निश्चलापिसुहृन्मित्रभोरयो भवतिसामुत्ते नसाशरीरं पुंमंतव्यायाकन्याप्राप्त्यतेग्नेः पुनराध्यासुर
निवतभुत्वनवोपभुज्यते सुहृद्वज्रजाः सर्वेयान्जतिस्मदांशुभाः प्राकृत्ये तद्वज्रः श्रुत्वा बृहस्यतिरुदारधीः कथं
यामसत्तचित्सुभश्रीपप्रमीव्रतं यत्पुरं कस्याचित्तो कंघ्रतानामुत्तमं व्रतं तदिदं कथयामास सुरहस्युश्शेषुतः
ह्लरुत्वा कनुमारदधशुभतदमरैः सह देवदानवग्रंधर्वैर्वैरक्षीणकल्मषैः सिद्धेऽप्रसिद्धचरितैर्विष्णुनाम्न भुविष्णुना
ब्राह्मणैर्ब्रह्मतत्त्वज्ञैः सन्नयैः पाथैवैः सह कैश्चित्सात्विकभावेन राजसेनापरैरपि तामसेनतथा कैश्चिदकृतं व्रतमिदं
तथा व्रतिसमाप्तं भूषिष्ठे निष्ठयापरयाश्रमो देवानां दानवानां च बुद्धिरासीदथोद्यता निर्मध्य भुजवर्षिष्णुसागरं स
रितांपातिसमहाराभो ह्यश्रुतं हितायात्रिदिवौकसाः इत्थं ते समयं क्त्वा ममं धुर्वरुणालयं मंथानं मंदं रं क्त्वा तत्र क्त्वा तु
वामुकिं मध्यमानजलाब्जात् श्वद्वः शीतांशुरुज्ज्वलः ज्ञानंतरं समुत्पन्ना लक्ष्मीः क्षीराविधिमध्यगता तया च लोकि
ताः सवदत्सदानवसतमाः श्रालोक्यतान्जगामांशुविविष्णोर्वज्रः स्थूलं शुभं विधिना विष्णुना त्रीणं व्रतं तेना विधुसंकया
शरितं रथावभूवास्या विधमोद्भ्रातले चनाः किं वरांजसंभावेन शक्यैतत्कृतं यतः तं तं ह्यिमुवर्तुं श्यर्थं प्रातं तेन महर्द्धिमत
तमसाधृताचितस्तुमं चाणैर्देसदानवैः तनेतपामयैश्चर्यं दृष्टनष्टमभूत्किल एव संश्रीकमभवरसदेवासुरमानुषजगच्चज

गताश्वेत्तस्यास्यप्रभावतः युधिष्ठिर उवाच कथमेतद्रतं कृष्णाक्रियते मनुजैः कदा प्रारभ्यते प्राप्यते च सर्वमेव जनार्दन
 श्रीकृष्ण उवाच यदिद्रेणपुराचीणि श्रीविपुकेन पार्थिव श्रीसमृद्धिकरं तद्वैशुश्रीपंचमीनात् मार्गशीर्षेस्ति तेषु
 पंचम्यापन्नगोत्सवे उपवासस्य नियमकुर्यात्पञ्चाहस्मिन् स्वर्णैर्यथाशक्त्या तान्धानुकाष्ट्यामथ चित्रपट्ट
 गतदेवैलक्ष्मीक्ष्मापालकारयेत् पद्मसजापद्महस्तालक्ष्मीपद्मदलक्षणा दिग्गजैर्द्रोक्ष्मापमाना काचनैः कलशो
 तमैः ततोयामत्रये जातिसन्नायागृहशवा स्नानं कुर्यादसंभ्रातः शक्तवच्चोपचारतः देवानि पट्टं च संतर्प्य ततो देवगृ
 हं ब्रजतत्रस्थां पूजयेद्देवपुष्पैस्तकालसंभवैः च पलायिपुनः पादौ च चलायै च जानुनी कटिकमलेवासिन्यैः नाभि
 र्म्यात्सिनमोनमः स्तनामनमथवासिन्यै ललितायै भुजद्वयं उल्कां ठितायै कंठचामाधव्यै मुखपंकजं नमः श्रियोशिरः
 पूजयेद्यज्ञवद्यमादरात् फलानि च यथालाभं विरूढधान्यसंचयं ततः सुवासिनीः पूज्याः कुसुमैः कुकुभेन च
 जपन्मधुरान्प्रणिपत्य विसर्जयेत् ततस्तु तद्बुलप्रस्थं घृतपत्रिणसंयुतं ब्राह्मणाय प्रदातव्यं साश्रीर्भे प्रीयता
 मिति एनविष्णुना सहवते इति सांविष्णुसंहिता श्रीरित्यर्थः निवस्यैतद् शोषेण ततो भुंजीत वागयतः मासानु
 गसक र्तव्यं वाधिनानेन भारत श्रीलक्ष्मीः कमलासंपत्पद्मानारायणी प्रिया तथा धृतिः स्मृतिस्तुष्टिः पुष्टिः सिद्धिः
 र्माक्रमात् मासानुमासं राजेंद्र प्रीयतामिति कर्तयेत् ततो द्वादशकेमासि संप्राप्ते पंचमीदिने वर्षा मंडपि
 ष्यपाधादिवासिनां शोभयथा रथापयेच्छक्ष्मीसर्वोपस्करसंयुतां सौभाग्याष्टकसंयुक्तां श्वेतपट्टावृतस्तर्जा
 समापेतरसथान्यसमाच्यता पादुके पा नहं च्छं ब्रह्मजनासनसत्कृतां देवसिंपुज्य विधिवद्ब्राह्मणाय कुटु
 म्बयदेविदुष्यै र्मैवारे चतेन्ययं व्यासाय व्यासप्रणीतपुराणशास्त्रज्ञाय ॥ सोपस्करां सवत्यां च धेनुं द्रव्या
 क्षीरादिधमयनाद्देवेषुणां वैश्वर्यालये सर्वकामप्रदे देवि ऋद्धिं च्छनमोस्तुते ॥ ततः सुवा

स्तिनीः पुज्यवस्त्रैरामरणीः शुभैः ॥ भोजचित्वास्वयंपशुवाङ्गीतसहवधुभिः ॥ यएवंकुरुतेपार्थिवतयाश्रीपंचमी।
व्रतं तस्यश्रीर्भवनभातिकुलानामेकविंशतिं ॥ नारीयाकुरुतेयात्राप्यानुज्ञांस्वभर्तुतः ॥ सुभगादर्शनी
याचवहुपुत्राचजायते यःपंचमीव्रतमिदं दयितंमुरारेर्भक्त्यासमाचरतिपुज्य भूगोस्तनूजां ॥ वाज्यांश्रियंसमुन्नि

भव्यजनोपभोग्यंभक्त्याप्रयातिभुवनंमधुसूदनस्य ॥

इतिभविष्योत्तरोकंश्रीपंचमीव्रतम् मार्गशुक्लपञ्चमिच्छारिपूजोक्ताः ॥

साचोत्तरविद्यायांकार्यार्पणमुन्योरुतिपुंभवाक्यात् तदुक्तं ब्रह्मांडपुराणे मल्लारिमाहात्म्ये ॥ मार्गशीर्षेविशेषपूज्ये
तिपट्टिकांतरे पूजार्चनंकरतंभक्तयातदक्षय्यमसंशय धनधान्याश्वेत्वादिदासीदासगृहादिकं मल्लारिप्रीतिपुंद्ये
विशेषात् मार्गशीर्षके चंपापध्यासकंदपध्यातयासर्वपुपर्वसु चैत्रश्रावणपौषेषुप्रीतिमल्लारिरर्चितः ॥ अत्रचंपापध्या

योगः ॥ मासिमार्गशीरेशुक्लपट्टिकांतरेतस्तरकोमुर रंकेदेनसत्कृतिः प्राप्ता ब्रह्माचार्यः परिकल्पिता ततोस्यांपूजयेत्सकंदं
दत्तये मार्गशीर्षशुक्लपट्टिकांतरेतस्तरकोमुर रंकेदेनसत्कृतिः प्राप्ता ब्रह्माचार्यः परिकल्पिता ततोस्यांपूजयेत्सकंदं
गंधपुष्पाक्षतैः फलैः बह्वैरामरणैर्वापिनैर्वैद्यैर्विवैस्तथा रविवारेणसंयुक्ततथाशतभिषान्विता यदिलेसासु

द्विष्टाचपाद्भुमुनिसत्तम तस्यांविश्वेश्वरोदेवो द्रष्टव्य पापनाशन पूजनीयोवदनीय र्भूमर्तव्यः सौरव्यमिच्छता स्नात्
दानादिकात्रसर्वमक्षय्यमुच्यतेइति ॥ इमांपट्टीमारभ्यवर्षपर्वतराजतंरुक्तंविधायसंपूज्यचविप्रायुदयात् तत्रसं

नः सेनाविनायकस्कंदमहासेनमहाबल हरौमाभिजषड्क्रान्तागर्भनगोस्तुते भविष्योत्तरे ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ येयंमा

र्गशीरेमासिशुक्लपट्टीचभारत पुण्यापापहराधन्याशिवाशांतागुहाप्रियाः स्नानदानादिकृत्कर्त्तव्यास्तद्व्यमुच्यते
येस्यंपिंश्रयतिगणेशंयदक्षिणपृथग्मास्थितं ॥ गणेशंरुंरुदं ब्रह्महत्यादिप्रापूस्तेतमुच्यतेतत्रसंशयः तस्मादरुणसिंहापवा

सः कुमारस्वर्णसंभवं । राजतं वामहाराजं स्रष्टुमयं वापिकारयेत् । अथ पुराहिततः स्यात्वा । स मावन्पथतदती । पुत्रासन
रथे गार्तियं ध्यायांस्तिष्ठेत्समाहितः । ब्राह्मणस्तु ततो विद्वान्प्रदीप्याकरकंनवं । पातयन्नस्य शिरसि धारायैव क्षिणासुखः
चंद्रमंडलसंभुताभवभूतिप्रथिव्रता । अथ । कुमरात्वादिप्रयातिता । तव भस्वत्कं । सर्वं स्यात्वा । समभ्यर्च्य न्युसास्वत्करं भुवनाधिप । सु
रूपुजापार्णाः । एषश्चात्पूजयेत्कैः कामुतः । देवसेनापते रूकदक्रांतिं केषु भवो । द्रव्य । अथारणुणा । गिषु शक्तिहस्तनसोरुते
एभिर्नामपदैस्तुत्वात्तैर्वेदांतु विवेदेत् । फलादिदक्षिणात्वात् । निचंदं संभल्योद्भवपार्थस्यै । पूजयेत्कृत्वा । फलकुटीरानिवह
भोः सकलापंथपुरं च प्रात्यहं । एष जंतया चंद्रकाराजितं पार्थसं पूज्यत्कंदवह्मभं । अदीहिभिः सपुत्रैर्होमः । कार्पुः सान्य
रितिलैस्त्वतः । एवं त्रिवर्त्या विधिवत्फलमेकं युधिष्ठिरः । अथ अग्निवास्वपे । दूषोत्वात् । निचंदं भस्वत्करे । नारिकेलं मातु-
लिं गानारं । पतसतथा । जंबीरं । दाडि मद्रां । दाह्यान्पत फलं निचय । श्रीफलं । मूलकं । तदत्र मुसुं कदं । फलं । कमादे । तानि
मासेषु भक्षयेन्नियतो व्रता । अभावे खलु कालो रथं फलमद्याद । तं द्रितः । अथ लक्ष्मो हेमद्यति । च्यगोवा । कुकुटो धवा । प्रात-
दं द्याद्द्विजायोच्चैः । सेनाती प्रीयतामिति । सेनाती । शरसंभूतकोष्ठा । रिषुषु मुखो गृहः । अगाणेयः । कार्तिकेयश्च स्वामी-
वालप्रहाशणीः । अणप्रियः शक्तिधरः । कुमारो द्वादशस्मृताः । प्रीयतामिति । सर्वेषु मायेषु परिकीर्तयेत् । । द्वाह्यणा
न्मेजयित्वा दौषश्चाहुंजीतुवाभ्यतः । एवं संवत्सरस्यांतकार्तिके मासि शोभते । कार्तिकेयं समभ्यर्च्य वासाभिर्भूषणै
श्च तथा । अतिमासं समाशित्व सधैर्वैवदाचरेत् । सवत्सरविधिकत्वापूजाहोमपुरःसरम् । दद्याद्दिशापरजैर्द्रवाच
कायविशेषतः । विज्ञाविभाः स्मृतादिव्याः । भोमोश्चान्ये द्विजातयः । प्रारितेस्मिन्व्रते प्रार्थ । तीर्थे स्याद्भवसागरः
एवं च । कुरुते भूत्सामनयो योषिदशापि यान् । संप्राप्येह शुभान्कामान् । अल्लोदीर्घसलोकतां । सदैव पूजनीयं स्तुक्रांति
केयोमहीपते । कार्तिकेयादते नान्यो राजापूज्यः प्रचक्षते । सशामंगच्छेमानोयः पूजयेत्कैः सिकासुतं । ससर्वजयति ।

द्वाहाणान्भोजयेत्पश्चान्निनाथांश्चमानवान् अपृम्यांसीविभुज्याथतयाचनटवत्कान् दिनद्वयेचभोक्तव्यंमिष्टान्नि-
 मयुनाहुतं ॥ दिनद्वयेनसप्तम्यासृष्टम्यांच ॥ श्रान्नित्रराविरूपवीरनित्रोदये शूल्वामकरेतस्यदाक्षिणोसोमेष्वच-
 भिवनान्मातिनयन कुशेश्यायविभूषितः विष्णुवर्मात्तरेविशेषः मार्गशीर्षस्यभासस्यशुक्लपक्षेनराधिपुंसोप्रवा-
 मस्तुसप्तम्यामित्यादि ततः कमलैरवि रक्तचंदनपुष्पैश्चसंपूज्य वटकैः पूरणेनपूजयेदितिप्रकारांत-
 रणं नित्रसप्तमीव्रतं अस्यासवकारश्यांलोककथागोकाकाशीखंडे ॥ मार्गशीर्षस्यसप्तम्यांषष्ठ्यांवारविवासेरे-
 विद्यायवापकपात्रां नरःपंपादिमुच्यतइति ॥ इयमार्गशुक्लसप्तमीव्रतयसप्तमी सत्कुलजन्मारोप्यध्वनभ्रद-
 त्वान् तत्रकुलहमाद्रौ योमार्गशीर्षसितसप्तमीदिने हस्तक्षेत्रोगेजगतःप्रसूतिं संपूज्य भानुविधिनोपुत्रासी-
 स्तमगधपत्रफलोपहारैरिति ॥ एवंसवत्ससंपूज्यतदंते—दूतसुवर्णादिकंदयादितिव्रतयसप्तमी इयमेवमंदास-
 सना भविष्यत्पुराणः—यातमार्गशरेनासिशुक्लपक्षेचसप्तमी नंदासाकथितवारिसर्वानंदकरीशुभेति ॥ श्रान्ना-
 पिसर्वपूजादि—पूर्ववत्कार्यमितिमार्गशुक्लसप्तमीव्रतानि—श्रान्कालभैरवयात्रोक्ता नारदीये ॥ मार्गशीर्षसि-
 ताष्टम्याकालभैरवसाविधौ—उपोष्यजागरं कृत्वासर्वपापैःप्रमुच्यते यत्किंचिदशुभकर्मकृतंमानुपजन्मनि—एतत्स-
 र्वावलयेष्यात्तिकालभैरवदर्शनादिति ॥ कृष्णाष्टम्यांकालभैरवजप्रतीव्रतं ॥ शिवरहस्ये—कालाष्टमीतिव्रिजेयाका-
 लिकस्यासिताष्टमी—दर्शात्मासाभिप्रायेणैयं कार्त्तिककृष्णाष्टमी तस्यामुपोषणकार्यतयाजागरणंनिशिभैरव-
 स्यदत्तकालव्यापूजायामचतुष्टये—कार्त्तिकशिवकथालापैर्नाशिजागरणंसदा—जागरंचोपवासंचकत्वाकालाष्टमीदिने
 प्रयत्नयापानिभूतःशैवाभवातिशोभनइति—रात्रौयामचतुष्टयेजागरणंशिवपूजादि—काशीवासिनांतिस्य ॥ योदेवि
 भैरवाष्टम्यामुपवासप्रयत्नतः—नकारिष्यतिमोहेनयांस्वल्पव्राह्मिद्यातन्नामिति ॥ शिवरहस्यवचनात्—काशीखंडेपि

भागशीर्षासिताट्टन्याकालभैरवसन्निधौ ॥ १ ॥ प्रोष्यजगत्कुर्वन्नहोपापैः प्रमुच्यते ॥ यत्किंचिदशुभकर्मकृतं मानुष्यु
 न्मनि ॥ तत्सर्वविलययातिकालभैरवदर्शनात् ॥ अनेकजन्मनि पुनैर्पेच्छन्तं तु भिरुवधं ॥ सर्वविलयमायातिकालभैरव
 जगत् ॥ तच्च दर्शनं स्नात्वा कर्तव्यमित्युक्तं तत्रैव ॥ तीर्थकाले दैके स्नात्वा क्वाचपितृ तर्पणम् ॥ विलोक्य कालुर
 जगत्तिरयादुद्धरेत्पितृन् ॥ कृत्वा च विविधां पूजां महासंभारं रिवरैः ॥ अरोमर्षां सिताष्टभ्यां वा ॥ पाँकं विप्रमुत्सृजेदि
 ति ॥ उपाष्य जगत्कुर्वन्सर्वपापैः प्रमुच्यत इति च ॥ उपापुणां त्वेनार्धदानं कार्थ्यमित्युक्तं ॥ १६ ॥ शिवरहस्यं ॥ उपा
 पणान्पासभूतमर्धदानमिदं स्मृतं ॥ अर्धमंत्रां अपि तत्रैव ॥ भैरवार्थं गृह्णाणुदं भीमरूपव्ययानं यः ॥ अग्निना ह्य
 प्रदानेन तुष्टिभवाश्वत्थि ॥ सहस्त्राक्षि शिरोवाहोसंस्तु चरणान्तरं ॥ अगृह्णाणा र्धभैरवदं सपुष्पं परमेश्वर ॥ पुष्पं
 जालिगृह्णाण शवरदोभवभैरव ॥ पुनरर्धं गृह्णाण शसपुष्पं यत्तत्रापह ॥ अत्र पूजोपवासाजगत्तु निप्रधानानि फलः
 संवधात् ॥ अस्मिन्त्रते उपास्य जगत्तु ॥ अथानयो रहोत्रसु ॥ अथेवनाहोरात्रयुताऽऽरुमायाः ॥ अहोरात्रव्रतं यज्ञैः
 तिस्रस्तैः ॥ यदा तु पूर्वदिने सायान्हेतदुत्तरस्मिन्वापत्रं दंप्रेतुल्यथा तदापि पूर्वैव ॥ १७ ॥ कृष्णपक्षे तत्वात्कुलुरस्याऽपि लु
 भाच्च ॥ रुद्रव्रतं पुसवपु कर्तव्यं समुत्खीतिथिरिति ब्रह्मवैवर्तिका ॥ १८ ॥ दिनद्वयं शतारान्त्रिव्यासात्तत्रैव तत्रैव भैरवो यत्र
 प्रदोषकालिनत्वादि तं केचित्तत्राशिवरहस्यं ॥ मंधान्हे भैरवोत्पत्तिश्च ज्ञात् ॥ तथा च ॥ तत्रैव नित्यं द्वात्रादिकं कृत्वा
 ॥ अथान्हे सांस्थिते रवावित्युपक्रम्य ॥ ब्रह्मणो रुद्रे जाते उक्तं ॥ तदंश्रुत्पादनधान्मतः ॥ श्रीकालभैरवः ॥ आचिरासीत्दा
 न्भीपयत्राखिलानपीति ॥ तस्मान्मन्थान्हे व्यापिनी अस्ति त्परं ॥ १९ ॥ अन्ये त्वे तदपि नाद्रियते ॥ २० ॥ आविर्भावका
 न्याः ॥ कर्तव्यत्वेनानभिधानात् ॥ आविर्भावोपि संध्यानहं एवं शिवरहस्ये ॥ अर्धान्हे तत्रं ॥ कृत्वा त्वाप्तो भुरग्रा पुर्देवा
 र ॥ साधना ॥ इत्यादिना मध्ये बहुस्त्याभिधानात् ॥ २१ ॥ अतैस्सूर्योप्यस्तमपणमदित्यभिधानाच्च ॥ २२ ॥ तिथ्यर्कं चासि

शुक्राख्येष्टकं २ - भैरवसन्निधावित्युकेर्जागरणे। प्रवासादिकं काश्यामेव करीष्यमिति तत्र माणाभावाद्दुपेक्ष्यमिति
 तयोपदेशं मार्गशीर्षासिताष्टम्यामिति पतिवाक्ये कालभैरवसन्निधावित्यस्योपात्तत्वेनाविवक्षितत्वे प्रमाणासावात्
 यत्तु निर्णयसिधौ । मार्गकृष्णाष्टमी कालाष्टमित्युक्तं ॥ तद्रभसात् ॥ कालाष्टमीभाद्रकृष्णाष्टमीति ॥ हेमहादिके
 तद्वक्षणाप्रतिबन्धे भाद्रकृष्णाष्टमीनिर्णये द्रष्टव्य इति कालभैरवाष्टमीव्रतानिर्णयः ॥ मार्गशुक्लनवमीनदिनीनवमी
 नारदयिषि मार्गशुक्लनवमीनदिनीपरिकीर्तिता ॥ तस्यामुपोषितो विष्णुजगदंबांशुपूजयेत् । गंधार्थिः सौभ्रमे
 धरस्य फलभाङ्गनात्रसंशयः । मदनरत्ने भविष्ये मासिमार्गशरे वरिशुक्लपक्षे तु या भवेत् । सानंदिनीमहापुण्यात्नवमी
 परिकीर्तिता यस्तस्यापूजयेद्देवी त्रिरात्रोपोषितो नरः सोभ्रमेवमवाप्येह विष्णुलोकमहीयते ॥ ६॥

इति मार्गशुक्लनवमी - अथ मार्गशुक्लदशम्यां व्रतविशेषाभावाद्ब्रह्मशमीमात्रे ॥

सर्वदत्तुष्टयमारोग्यदशमीव्रतं गरुडपुराणे । सनत्कुमारउवाच । अथ तं श्रुत्वा देवैर्दशमीव्रतमुत्तमं सर्वरोगार्तिशाम
 नं सर्वपुष्टिप्रदं शुभं व्रतमेतन्महावैदिकार्थमारोग्यमिच्छता । सर्वदाकार्थमेतद्विलिप्सता । चिरजीवितुं । उवाच । स
 श्यकतेष्वेतेन वन्यामपि सुव्रतं दशम्यां च कृतज्ञानो मंगलं । यतनं हरिं । देवमिदिरयासाद्धै न्यायेच्च जगतां पाति । वैजतेय
 भुजात्संकेतनमालाविभूषितं । शंखचक्रगदापद्मशाङ्गासिंघरमच्युत । फलैश्चमधुरैः पुष्पैः । पायसेन समचंयेत् । अ
 भ्रतः स्यापयेत्कुम्भं तीर्थतोयेन पूरितं । तस्मिन्नावाहयेत्पंचचक्रादीन्यायुधानि च । चक्रगदामुशालधनुः । खड्गानि । ति
 हेमाद्रिः । पूजयेद्रकपुष्पैस्तु गुडानेन समहितः । द्रोणमात्रतिलैरकंकारयेत् । जिनोपरि । तस्मिन्नाष्टदलं पद्ममौवर्णीहि
 निधाय च । मतः पटाणां द्रियाणि प्राणवृद्धिदलेष्वथ । कर्णिकायां तथा कालं क्रमेणैव समचंयेत् । मनः श्रोत्रं च क्र
 श्वाङ्गं प्राणप्राणवृद्धिरिति क्रमात् । अनामयानिति तं तु प्राणश्चिरसंस्थितः । अनाकुलाचमेवुद्धिः । सर्वैर्युक्तिरूपद्रवाः

मनसाकमणावाचामयाजमानिजमनि संचितक्षपयत्नेनः कालासाभगवान्हरिः एवंसंप्राथ्यगुरवेसुदक्षिणमु
 म्स्करं दत्त्वाविप्रान्भोजयित्वा आचार्यः कुम्भवारिणा साधकं स्नापयेच्छिष्योर्गर्वनुज्ञापुनः स्मरं बाधयैः सह
 भुक्तानिपमानुस्सृजेत्पुनः एवकृतेक्षिप्रमारोममभवति-॥ इतिगुरुद्वाराणोक्तमारोग्यदशमोव्रतः॥ नारदीये
 मगशुद्धशान्वातुचरेदरोमपकत्रतम् गंधार्धैरचयेद्विप्रान्पणनत्त्ररणोदकं पीत्वाचदक्षिणादत्त्वाविसृजे
 दकभोजन एतत्कलाव्रतंविप्रान्स्वामिवपदार्थदशमोव्रतारंभेविष्णोधर्मोत्तरे ॥ मार्गशीर्षादशरभ्ययावत्संवत्स
 रंभवेत् गंधमात्पनसस्कारधूपदीपात्रसंपदा द्विगीशूजनंकार्थयैर्वेद्रादयोदश वस्सरंतिद्विजेद्रायणान्द्र्यादय
 यस्विर्नापदार्थसिद्धिप्राप्तिव्यात्राकालेविण्जनः वाणिज्यकामस्यनरस्यशस्त्रं राज्ञस्तथार्थाविजिगीषतश्च
 विद्याधिनारुणार्थनाथहितपदार्थव्रतमेतदुक्तम् ॥

इतिपदार्थदशमोव्रतम् ॥ मार्गशुद्धिकादशीमोक्षदा ॥ नारदीये

मार्गशुद्धिकादशीमोक्षदासमुपोष्यवै द्वादश्यांप्रातरभ्यर्चनंतंविश्वरूपिणं सर्वैरोपचारैरनुविप्रान्संभोज्य
 व्रती विसृज्यदक्षिणादत्त्वास्वयमुर्जितवाधैः एवंकृत्वाव्रतंविप्रभुक्ताभोगानिहेमिसतान् दशपूर्वाद्दशपु
 मुद्धत्यहारंजते ॥ अथत्रयादपुराणोक्तंमार्गशीर्षशुद्धिकादशीव्रतं युधिष्ठिरउवाच वेदेविष्णुप्रभुं
 छिकत्र्यसुखप्रदं विश्वेशंविश्वकर्तारंपुराणपुरातनम् ॥ १ ॥ वदंमेदंवेदवेशसंशयोस्तिमहान्मम ॥ लोका
 ापानांक्षयकारणम् २ ॥ मार्गशीर्षेसिर्पक्षेद्वादशीचैवकाभवेत् किंनामकोविधिरस्तस्याकोदं वस्त
 एतद्विदंवेस्वामिन्विरस्तरणयाथायं ३ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ साधुस्त्वचैवभोरानन्साधुतेविमलयशः
 ४ ॥ इन्द्रहिरवासरंमुतसं ५ ॥ उरुप्रावासितपक्षेद्वादशीममवृद्धभा ६ ॥ मार्गशीर्षसमुत्पत्तिर्ममेदंहेसमुद्भव ॥

मरुस्य च वधार्थाय उदत्पद्माराजवच्छभा ॥ कथिता च मया सा वै त्वदभेराजसत्तम ॥ पूर्वमेकादशी राजन्त्रै लो कुये स
 नुराचरे ॥ ७ ॥ मार्गशीर्षासिते पक्षे उदत्पत्तिरिति नामतः ॥ अतः परं प्रवक्ष्यामि मार्गशीर्षासिते तु या ॥ ८ ॥ ॥ अस्याः
 श्रवणमादिष्वर्वाजपेयं फलं भवेत् ॥ प्रासिद्धामोक्षनाम्नीति सर्वपापहरापरा ॥ ९ ॥ देवदामोदरं वैषणुजेष्वप्र
 यत्नतः ॥ नृत्सयामजरीभिश्चार्थुर्देयैः प्रयत्नतः ॥ १० ॥ तत्रापि पूजनचर्या गीतव्ये स्तथापरैः ॥ शंभुराज
 द्रव्ययोगिकथां पौराणिकीं शुभार्थां ॥ ११ ॥ ॥ अथो योगिनिगता सर्वपितामायसुतास्तथा ॥ अस्याः पुण्यप्रभावेण स्वर्ग
 याति न सशयः ॥ १२ ॥ एतस्या करुणादरस्यो भहिमानं शृणुष्व तत् ॥ पुरातनगररस्ये कोशलेष्ववसन्नपः १३ ॥ वैशा
 नस्य तिरजापुः पुत्रवत्पालयन् प्रजाः ॥ द्विजाश्च यवसंस्तत्र चतुर्दशरायणाः १४ ॥ ऋद्धिमतस्तु वैतस्य वैखानस्य
 महात्मनः ॥ एवं सराज्यं कुर्वाणो राज्ञोऽस्वप्नमप्रदयत् १५ ॥ ददर्शापितरं स्वतु अथो योगिनिगतं नृपः ॥ हठादृष्टुतु तत्रावि
 रभयत् फुल्लोचनः १६ ॥ कथयामास तदुत्तं तं द्विजाभ्यस्वप्नसम्भवं ॥ राजोवाच ॥ भयतु रस्वपितादृष्टुनरकथं गतां द्वि
 जाः १७ ॥ तारयस्वोतिमां तात अथो योगिनिगतां वितः इति त्रिवाणः ॥ सतदात्पयादृष्टुः पितास्वयं ॥ तदा प्रभृतिभो वि
 प्रानांगशामलमामहे ॥ एतद्राज्यसुखमह्यनसुखायमततथा १९ ॥ अश्विनजाराथा सर्वभाभे तरोचयंति ॥ कोशा
 पिनसुखायौ तिनिकिचिसुखदं मम २० ॥ नदरानसुतामहरोचयंति द्विजोत्तमाः ॥ किं करोमि कृणाच्छामि शरीरमेतु
 दह्यत ॥ दानं द्रवतं तपो योगयेन वै मम पूर्वजाः ॥ मोक्षयांति च येनैव तदेव कथयन्त मे ॥ ॥ किं तस्य जीवितं लिकिसु पुत्रस्य च
 लयिसः ॥ पितृत्परस्य नरके तस्य जन्मतिरथकम् २३ ॥ ब्राह्मणा ऊचुः ॥ पर्वतस्य मुने रत्राश्रमो निकटे नृप ॥ नान्य
 तारं राजशादं लभूत भव्या विजाततः २४ ॥ तेषांश्चैवातो वाक्यं वैशानेराजसत्तम ॥ जगाम तत्र यत्रासुवाश्रमं पर्व

तस्मिन्निः ३५ ब्राह्मणैर्वाष्टितस्तत्रपूजाभिश्चसंमतः ॥ आश्रमोविपुलस्तस्यमुनिभिःस्मृतिपेक्षितः ३६ ऋग्वेदे
 श्यजुर्वेदःसामाथर्वणकोविदैः वेष्टितामुनिभिरुत्तत्राद्वितीयइवपद्मजः ३७ दृष्टतुमुनिशादूर्द्वलराजोर्वैखानसस्तदा
 जगामचावर्तौमुन्हादण्डवस्यणिपस्य ३८ पप्रच्छकुशलं तत्रसत्त्वंगेष्वसौमुनिःरात्र्येनिकटं कठुचराजसौर्य
 समन्वितं ३९ राज्ञोवाच तवप्रसादाद्भोविप्रकुशलंत्वंगसपत्नके भवन्नेष्वनुकूलत्वंकोशलेष्वप्यविद्यता ३९
 यास्वनेष्वयुदष्टिजनकोटुर्गातिगतः केतापिप्रवदानेनमोक्षोभवतितस्यै ३९ एवंभिसंशयोब्रह्मन्हृदोऽस्मिपु
 गतः एतच्छ्रुत्वा नृपवचः पर्वतोमुनिसत्तमः ३२ ध्यानारितामिनेत्रेसौभूतंभव्यंविधितयत मुहूर्तमेकंघ्याव्या
 चप्रसुवाचनृपोत्तमं ३३ मुनिरुवाच जानेहंतस्यराज्ञेद्रूपितस्तेपूर्वकर्मणः तवाद्यजन्मनिपिताक्षत्रियरसुसमा
 हितः ३४ कामासक्तनकस्याश्चिदतुभंगाःकृतःस्त्रियः त्रायस्वमेतिज्जुषंस्त्याऋतुदानान्नराधिप ३५ तेनैवतव
 पित्रावैभ्रतवदगुदानक कर्मणातेनसततंनरक्रेपतितस्त्वयं ३६ राजोवाच केनैवब्रतदानेनमोक्षस्तस्यमहाम
 ने निरयात्पापसंस्थानात्तन्ममाचक्ष्वष्टच्छतः ३७ मुनिरुवाच मार्गशीर्षसितेपक्षेमोक्षानामितानमतःसर्व
 स्तुतद्रतकृत्वापित्रिपुण्यंप्रदीयतां ३८ तस्याःपुण्यप्रभावेणमोक्षस्तस्यभविष्यति मुनेर्वाक्यंततःश्रुत्वानृप स्वयह
 मागतः ३९ ब्राह्महायाणिकःकच्छासासोभरतसत्तम श्रंतःपुरचरैःसर्वैःपुत्रदारैस्तथानृपः ४० व्रतं कृत्वावि
 धानेनपुण्यदत्तनृपायतव तस्मिन्दत्तदातत्रपुण्यपट्टिरभूद्विद्वः ४१ वैखानसपितातत्रगतःस्वर्गोस्तुतोऽगणैः रा
 जानमंतरिक्षाच्चविमलोप्येभ्यभाषत ४२ स्वस्तिस्वस्तीतिपुत्रत्वामित्युक्त्वासीद्वंगतः एवंचःकुरुतेराजन्मोक्षा
 मेकादशीमिमां ४३ तस्यापुंक्षयंयातिमृतोमोक्षमवाप्नुयात् नात परतराकाचिमोक्षदादिमलाशुभा ४४ पुण्य
 संस्थानुराज्ञेद्रनजातेहंपरंतप पठनाच्छ्रवणात्तस्यावाजपेयफलंलभेत चितामणिसमाह्वेपास्वर्गमोक्षप्रदायिनी ४५

श्रुत्वा भवेत्कादश्या बलिपुराणे कंसुनामद्वादशीव्रतं हेमाद्रौ अंबरीष उवाच कथं सुनामभिर्देवोद्वादश्यां मुनि
सत्तमः पूजितः केशवो मर्त्यैर्मुक्तिकामफलाधिभिः वसिष्ठ उवाच शृणुष्व कस्य नाम भूपसुनामद्वादशीं शुभं सर्वपापहरं
स्वर्गार्थं भुक्तिमुक्तिप्रदायिकां मनसापि चिकीर्षति द्वादशीयेन रत्नमाः तेषु यो रत्नपश्यति पुनः संसारसागरं श्रापं
सर्वव्रतानां तु वैष्णवानां तु यो तम नरैः श्लाभिश्च कर्मव्यं विष्णोस्तुष्टिकसंपरं मार्गशीर्षशुभे मासि शुक्लपक्षे द्वाद-
शतः प्रथमं चैव श्रद्धया द्वादशीं विधिनारः मनोवाकायचेष्टाभिः सुविशुद्धो जितेन्द्रियः दशभ्यां नियतं स्नात्वा
प्राणिपत्य जनाद नं हविष्यान्नकताहारः शुचिर्भूत्वा भवेद्व्रती उपलिप्से शुचौ देशे भक्षयेदं तथा वनं उपोष्यै
कदशीं स्मर्य कूपजयित्वा जनाद नं सुनामद्वादशीं देवभ्राह्मणभोक्ष्ये परे हनि एवं संकल्प्य नियमं प्राणन्यगारुदध्यंज
दशभ्यामेकमकाशसिंघतः संवसेन्नाशि एकादश्यां ततः शतरके चित्तः समाहितः पूर्वसंपूजयेत्सुधैततो देवं प्र-
जयत् देवविष्णुं नमस्ते देवदेवेश नमस्ते भक्तवत्सल भास्कराय नमस्तुभ्यं रवेयं कार्यभानवे तमः सुधायु-
देवाय नमस्ते सप्तसप्तये एकरमो हिनमस्तुभ्यं एकचक्ररथाय च ज्योतिषापतये नित्यं सर्वतेजोहराय च दिवा-
करानमस्ते स्तुत्रभाकर नमोस्तुते एवं संपूज्य विधिवत्पुष्पधूपानुलेपनैः दीपैर्वस्त्रैः सुनैर्वधैस्ततो विष्णुपदं व्रजन्
नैवेद्यं हरये दद्यात्फलमोदकफ्राणितैः गातवाधैर्हरिद्वष्टः प्राणन्यचमुहुर्मुहुः एवं पूजां हरेः कलाहिनं ज्ञानप्रदायकं
पूजयेदंतरंगां सितविभ्रकेशवयोरपि ततो ब्रह्मसालभ्य चंदनेन नववदं स्नात्विष्णो तोयपूर्णं च न्यसेद्देवस्य सान्निध्यो
सुनीलमौक्तिकारख्यं च वज्रचक्रं सुवर्णकं न्यस्य गर्भसुवस्त्रं तु पूजयेत्तत्र केशवं यस्य रोगिणि रूशतासेषाः सर्वसंवि-
पपन्नगाः सागराः कुक्षिदेशस्थाः स्तोत्राया तु जगत्पतिः वनस्पतिरसो दिव्यः सर्वार्थाधिपान्तमः धृतेन देवसं-

मिश्रो धूपेयं प्रतिपद्यताः ॥ केशवः केशिहादुष्टकंसदैत्यानिपूदनः ॥ सर्वकामप्रदो देवः समेषांपुण्यप्रोहतु एवमन्य-
 र्पदं देवं शंभुं पितृस्य क्षमापयेत् ॥ द्वादश्यां ग्रंथतोयेन स्नापयित्वा हमाधवं ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तो वैष्णवीलभते तं ॥ क्वा-
 म्पिकः ॥ पुण्यात्सासन्पुण्यार्थकेशवं ॥ नवसूतां तथा धेनुं ब्राह्मणायोपपादयेत् ॥ १ ॥ केशवः ॥ श्रीयतादेवः ॥ के-
 शिहंतामहासुतिः ॥ सुगुप्ते भगवान् श्रीतद्विष्णुकामान्प्रयच्छतु ॥ एवं प्रदाक्षिणं कृत्वा शृणुतस्यापि यः फलं ॥ विशद्वन्दकं
 तेषां हि वासनि विधंनरः ॥ पृष्ठिर्वर्षसहस्राणि स्वर्गो मोदाति देववत् ॥ यदा कालादिहास्याति सधर्मव्रतवान् भवेत् ॥ श-
 भवाद्दधधेनूनां तन्मात्रां कल्पयेत्ततः ॥ तत्फलं हि विनिर्दंष्टयथाश्नतया तुदक्षिणा ॥ भर्तैव फलमाप्नोति भाकिरेवा-
 इकारणं ॥ पूर्णैश्चैतन्मास्त्रिकुमुदाईव नरोत्तमः ॥ समाहितमना भूत्वारसधेनुं प्रदायकः ॥ २ ॥ आप्तेनाराइति श्रीकाश्या-
 पूर्णवत्सूतवः ॥ ३ ॥ अयं न तस्य तस्यो कर्तुं नारायणः स्मृतः ॥ नारायणः श्रीवत्सामे देवदेवो नरः ॥ सदा इष्टकामप्रदो नित्यं
 ससेपापं पुण्यप्रोहतु ॥ ततः श्रद्धाक्षिणं कृत्वा ब्राह्मणशो जयेत्ततः ॥ एवं हि क्रियमाणस्य तस्य पुण्यफलं शृणु ॥ पृष्ठिर्वर्षकं
 तेषां परस्वल्पं वा यदि वा बहु ॥ हिवास्वर्गसमाप्तोति वर्षाणां मयुतशुभं ॥ साष्टस्यैव तु भासरस्य ॥ द्वादशीं शुकपक्षतः ॥ यः
 क्षिप्रोद्विशुचिर्भूत्वा एकचित्तः समाहितः ॥ स्नापयेत्पूजयेत्प्रित्यज्याह्मणानां चतुर्षुणि ॥ शुद्धानेन पशार्दूलइभं भ्रमुदिरयेत्
 मालक्ष्मीश्रुपुरात्रयैभिर्गतिशायिनां तुजा ॥ धनस्त्वमसितस्य ॥ सुसुखं कामदमाधव ॥ श्रीयतादेवदेवो नमधुकेतुः ॥
 सुदन्तः ॥ कंसहाको शिहंता च ममापापं पुण्यप्रोहतु ॥ एवं कुरुते नित्यं तस्य पुण्यफलं शृणु ॥ ४ ॥ चावजन्मकतं पापाहिन्वा-
 र्गमशेषतः ॥ दिव्यवर्षसहस्राणि स्वर्गैव सातिषोडश ॥ गुडधेनुं प्रदो माये इहायातः सदा सुखी भवेद्ब्राह्मणानिरातं कः ॥
 धर्षसमन्वितः ॥ तत्राविष्णुपुरोभूत्वा क्रमान्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ फाल्गुनामलपक्षस्य द्वादश्यां नित्यतः शुचिः पूजयित्वा
 नधानेन गंधपुष्पादिनाहृदि ॥ तिलधेनुं ततो दद्याद्द्वैवापि सुभाकितः ॥ मंत्रेणानेन राजेन्द्र गोविंदः ॥ श्रीयतामिति गवांभको

सिंगोस्वामिगोवासो गोकुलालयः सर्वकामप्रदो नित्यसंमेषांपञ्चमेहतु ततः प्रदक्षिणीकृत्य शृणुष्वप्यथा तथा बली
 वर्दसहस्राणां दशानां धुरेवाहिनां दत्तैस्तत्फलमाप्नोति द्वादश्यां द्वादशवेत्युपदिश्व वर्दसहस्राणि स्वर्गातिष्ठति देववत
 वेत्रस्य द्वादशांशुकांसमुप्यनूपात्तम ॥ १ ॥ त्वात्वासंपूजयेद्विष्णुं जगतीं तैरचारिणं ॥ २ ॥ पूर्वोक्तविधिना त्वाद्वागो
 मंत्रो गामयेन वा ॥ ३ ॥ स्तोत्रपद्यित्वा मृतदशैवैषं च भिर्गंधसंयुतैः ॥ ४ ॥ जलैः प्रश्नार्थं पूज्यैर्वा गंधधूपविलेपनैः ॥ ५ ॥ पूज्यवा सोभि
 र्युं हि मंत्रेणानेन बुद्धिमान् ॥ ६ ॥ ज्यापकस्त्वं हि भगवान्साधुं तारक्षणाय च ॥ ७ ॥ दुर्दृष्टारं च विनिर्जेतुमस्मिन् विप्रतो हि
 रिः ॥ ८ ॥ विष्णुर्भवतु मे प्रीतोऽजिष्णुर्देवः सनातनः ॥ सर्वपापविनाशाय विष्णुर्मे प्रीयतामिति ॥ ९ ॥ मधुश्चिनोरभावाद्वा श्रा
 क्तिः प्राञ्जमेव च ॥ १० ॥ दत्त्वा यत्फलमाप्नोति तदिहे कमनाः शृणु ॥ ११ ॥ पार्श्वमधुयुतं पूर्वां महिजन्मनिसां प्रतं ॥ १२ ॥ वनर्तसक
 लं हि त्वास्वर्गलोके महीयते ॥ १३ ॥ वैशाखस्य तु मासस्य पूजयेन्मधुसूदनं ॥ १४ ॥ मासस्य द्वादश्यां प्रकरणान् ॥ १५ ॥ पूर्वोक्तवि
 धित्तारं जन्सौवंशीं मधुसूदनं ॥ जलकुंभे तु संस्थाप्य मंत्रेणानेन पूजयेत् ॥ १६ ॥ एकार्णवजले धातुर्हेतावेदाः पुरा हरिश्च मधुना
 निहतः सोऽपि तेनास्मि मधुसूदनः ॥ १७ ॥ घृतधेनुमथो दत्त्वा द्वाहाहा एतन्मोजयेवतः ॥ १८ ॥ ततः प्रदक्षिणाः कुर्याद्विप्रं दत्त्वा तथैव ग्रां
 एवंतु क्रियमाणस्य तस्य पुण्यफलं शृणु ॥ कपिलायाः सहस्रस्य सन्ध्यादत्तस्य पुष्करे ॥ १९ ॥ यत्फलं तदवाप्नोति भक्तिपुको
 नसंशयः ॥ २० ॥ ध्यावादिद्रोवसेस्वर्गो तावदेव सातिष्ठति ॥ ज्येष्ठस्यैव तु मासस्य शुक्लपक्षे तु द्वादशी ॥ २१ ॥ पूजयेद्विधिवद्भक्त्या सा
 मुपोऽप्यत्र विक्रम जलधेनुमथो दत्त्वा विप्रायानियतः श्रुचिः यज्ञभागभुजो दत्त्वा न्सांनिहृत्पकर्मस्थिभिः ॥ २२ ॥ वैलोचनमाह
 तंतस्मात्तेनासित्वं च विक्रमं त्रिविक्रमं त्रिलोके शं प्रीणयाभि त्रिविक्रमं ततः प्रदक्षिणं कृत्वा द्वाहाहा एतन्मथ्यदक्षिणां दुर्या
 संभोजयेत्तं स्तु शृणु तस्याप्यत्फलं ॥ राजपेयस्य द्वादशस्य सन्ध्यादिष्ठस्य प्राथम्यं ॥ तत्फलं लभते मर्त्यैः परत्र च मुखो भवेत् ॥
 वामं नतु तथा प्रोक्तं ॥ समुपोऽप्यत्र यत्फलं ॥ २३ ॥ उद्दिश्येति शेषः ॥ द्वादश्यां नियताहासो वामं नतं च पूजयेत् ॥ हिताय भवदेवना

भादित्यः कर्मदेयथा । तयात्वंभवमेदेव्यामनोबुलिवधनः । तिलधुनंततोदस्यातथाभवः श्रीयुतामिती । तदभावात्तथा
 पात्रंपथायत्तथासदाक्षिणां । पात्रंतिलपात्रः । पूर्वजन्मकर्मप्राप्तमिहजन्मकर्मतंचयत । तत्सर्वं विदित्वाशुभं चैवशुभं
 निच । श्रावणस्यनुमासस्मद्वादशशुक्लपक्षतः । पंचाक्षेपान्त्रितोभूत्वा । समुग्रोप्यजनादानं । पञ्चमर्षेद्यथाशक्तिपूर्वा
 कविधेनाततः । धेनुं सर्वगुणोपेतां । त्रासाणव्यतिवेदयेत् । अत्रेणानेजेर । जेद्रमुश्राविहितेनश्रीः । सुमासाद्ययतोलक्ष्मी
 लोकभ्यः क्षीरसागरे । स्वपितिश्रावणेमासिश्रीधरोसिजगुरुपते । श्रावणे श्रीधरो देवः श्रीवत्सुः श्रीनिकेतनः । श्रीप्र
 तां हित्श्रियः कर्तो । गातिमिष्टादं दंतुमे । गावंदशसहस्रेणप्रावदरेनयात्फलं । सकलभतेमत्याभाकिचुकोत्सरायः ।
 स्वगंतुयिपुलान्भोगान्भुनाकेसुरराडिव । तेनैवाविधिनराजन्मासेमाद्रप्रदेतथा । समुग्रोप्यनरोभक्तयाहपीकेशंप्रभूज
 येत् । मुकाधेनुं ततोदयाथयाविभवविस्तेरात् । हपीकाणोदियाप्याहुरतेपामेष्टो जगत्पतिः । करोतिकर्तुभूतोस्मिह
 पीकेशोभवत्स्वतः । देवदेवंहपीकेशंभूतेषु प्रभवाप्यग्रं । शीणयामिसुसंप्रीतोभनप्राप्तं वयप्रोहत् । एवंप्रदक्षिणकृत्वा
 शृणुतस्यापिचरफलं । इहजन्मकर्मप्रापूर्वजन्मकर्मचयत् । सर्वतद्रस्मोसिद्धकृत्वाविष्णुलोकैप्रहीयते । द्वादशश्रां
 समुग्रोर्ध्वं पद्मनाभंतथाश्वने । पूजयेद्विधिवद्भक्तयगंधधूपत्रिलेपनैः । ऽंघ्रिधेनुंततोदयात्कपूर्गुरुचंदनैः । कुकुमेन
 हिरानंद्रविराशाठयुं विवर्जयेत् । एकान्वेगतेतोचस्वपतोयस्ववेधसः । निवासात्प्रभवत्तथापद्मनाभोसिद्धे ह्युत्त
 श्रियतांपद्मनाभोमदुष्कृतंचोपशान्भ्यतु । इत्युत्कतंसंभयर्च्यद्दयाद्धेनुं जिज्ञातये । न इत्येवांक्रियमाणस्यतस्यपुण्यम
 तः शृणु । ससजन्मकर्मपापंस्वरंध्यायादिवावहुः । दण्ड्यात्तत्सकलभूमाविष्णुलोकं गच्छति । कर्तव्यं तन्मासस्य
 कादश्यानुपापतः । प्रसुप्तवोधयेद्रात्रौ श्रद्धासाक्तिसमुत्थितः । न तस्युर्गातेस्तथावाधेर्करं यजुः । साधमंगलैः । ध्वनिपा
 णवशब्दैश्चपुराणश्रवणेनच । वासुदेवकथाभिश्चस्त्रिभैरवैश्चश्रवणैः । यद्यः सुभाषितैश्चिद्रजालैर्भूमिशोभाभिरवच

पुष्पधूपश्चन्देवदीपवृक्षैश्चश्रीभक्तैः ॥ १० ॥ होमैर्धूपैश्चः फलेःशाकैश्चपायसैः ॥ ११ ॥ इक्षोविकारैर्मधुनाद्राक्षिषाः
 दैःसदादिमैः ॥ १२ ॥ अक्षौटंमदनफलाकारंस्निग्धमधुरफलं ॥ १३ ॥ अक्षौटद्विप्रसिद्धं ॥ कुठेरकरयसंजयामालयालवः
 णनयः ॥ कुठेरकार्जकः ॥ १४ ॥ हृद्याभ्यांहेतेरकाभ्यांचंदनाभ्यांचसर्वदा ॥ १५ ॥ कुकुमालककार्याभरकसूत्रः ॥ सक-
 कणैः ॥ तथातानविधैःपुष्पैः ॥ १६ ॥ व्यवाविक्रयाहृतैः ॥ १७ ॥ तस्याराभ्यांयतीतायांद्वादश्यामरुणोदये ॥ १८ ॥ स्नात्वातदी-
 जलैःपुष्पैः ॥ १९ ॥ प्रतिमास्नापुष्यततः ॥ २० ॥ उद्विषतांचपुरारभ्यांताधारौष्यांसुवर्णजा ॥ २१ ॥ वैष्णवीप्रतिभायत्रचेद्ववेचि-
 नलोखिता ॥ २२ ॥ तदवस्नादिपूजाचवैद्याकार्याञ्चवेष्णवे ॥ २३ ॥ आदौपूतेनतैलेनसमधुनातदजंतंरं ॥ २४ ॥ तिलाद्दशक्षीरेणत्र-
 तथापुंचाव्येनशास्त्रावित् ॥ २५ ॥ उहर्तनंभाषचूर्णिससुरदलकानिम्ब ॥ २६ ॥ लक्ष्मिकालीयकचूवतभुरंजैकतथा ॥ २७ ॥ काली-
 यकंपीतचंदनवर्णकुंकुमं ॥ २८ ॥ सधूपैश्चप्रियंगुश्चमानुलंगारसरतथा ॥ २९ ॥ सर्वापुष्यैःसर्वगंधाःसर्वबीजानिकचान् ॥ ३० ॥ गाला-
 निपथालाभंरत्नानिवहृशोदकां ॥ ३१ ॥ हरितदंतोद्धृतासह्यदपुच्छंणोद्धृतातथा ॥ ३२ ॥ नदीतीरहृत्तरथात्ताहृत्सुंकात्संगमाहृ-
 दान् ॥ ३३ ॥ इद्रस्थानाच्चसरसस्तद्वा ॥ ३४ ॥ प्रदंतमस्तकात् ॥ ३५ ॥ इद्रस्थानयंत्रेद्रयुष्टिरोपिता ॥ ३६ ॥ श्रुताभिःस्नाप्यदेवशं ॥ ३७ ॥
 याद्द्वारोचनान्शुभां ॥ ३८ ॥ तथाचकलशादेयापथात्रावत्स्वल्हृताः ॥ ३९ ॥ जातीपृष्ठयस्युक्ताःसफलाश्चसकांचनाः ॥ ४० ॥ पुण्याह्वे-
 दशवेदनीणावैष्णवेषणच ॥ ४१ ॥ शव्देनमधुरैणैवसूतमागधवंदितां ॥ ४२ ॥ एवंसंस्नाप्यगोविंदंस्वनुलिप्तंस्वल्कतम् ॥ ४३ ॥
 ससंपूजयेत्सुमनोभिश्चकुंकुमैः ॥ ४४ ॥ दीपैधूपैर्मनोद्वैश्चपापसेनतुभूरिणां ॥ ४५ ॥ आचारनप्रदत्तैश्चहोभिःपुष्पैः ॥ ४६ ॥ स्वदक्षिणै-
 वासाभिर्मूषणैर्हृद्यैर्गोभिरश्वैर्गजेरपि ॥ ४७ ॥ ब्राह्मणाःपूजनीयाश्चद्विष्णोःशयाः ॥ ४८ ॥ समूर्तयः ॥ ४९ ॥ विष्णोरत्रौप्रसूतस्यदाभि-
 दरगतयतः ॥ ५० ॥ ब्रह्माडस्यतुतान्प्रिदाप्नोदइतिस्मृतः ॥ ५१ ॥ दामोदरइमांधेनुंयहृत्तुस्वयमेवाह ॥ ५२ ॥ द्विजरूपेणैवविप्रणा-
 प्रकल्पेप्रासनातनी ॥ ५३ ॥ विभाकिलेपुश्चार्धः ॥ ५४ ॥ इत्येवंपृथिवीद्वान्फलप्राप्तातिमातवः ॥ ५५ ॥ सुवर्णस्यमहाधेनुंदत्त्वात्पवरोपम-

दशान्याकशिवं पूज्यहविष्यान्नकृताशनः ।
निर्वस्यपश्चिमासंध्यां गृह्णीयाद्दत्तधावनं ।
उपरपृश्यथान्यायमंत्रं ।

मत्तद्वदिरयेत् कृष्णविष्णोर्हृषीकेशकेशवकेशनाशनकरिव्येहं व्रतारं भवेद्यावाद्दिनत्रयं ।
इतिसंप्राथम्यं गोविदं मंत्रेण ।

दाततः स्वयेत् व्रतग्रहणमंत्रः ।
ततः प्रभाते चोत्थाय यथाकं व्रतमाचरेत् ।
चतुर्भिः पारणयामैः कथितयद्द्विजोत्सम-

तस्याद्वदनाविधिना भिद्यते न हि पारणं ।
एवं द्वादशानिर्वस्यद्वादशीः पद्मजोद्भव- ।
उद्यापनंततः श्रेय्याद्विषिमंत्रपुरस्कृतं ।

एकादश्यां शुचिः स्नातः शुद्धांबरधरे व्रतती ।
सर्वतीर्थेषु पृण्य सर्ववेदेषु यत्फलं ।
त्वत्पादपद्मार्तो येन सर्वमेव त्रुप्रभो-

इति स्नानमंत्रः स्नानकृत्वा ततो देवं पूजयेद्भस्त्रध्वजं ।
एकत्रमूर्तिसंपन्नं लक्ष्मीनारायणं प्रभुं ।
यथाशक्त्या धुक्वर्तसीव-

धैरं तन्भूषितं सहस्रशीर्षं त्रैलोक्यात् ।
मधुवातादिभिर्मंत्रैर्मधुना स्नापयेद्धरिं ।
श्राप्यायस्वोतिमंत्रेण-

पयसा स्नापयेत्ततः दधिक्रावणेति मंत्रेण दध्रातु स्नापयेत्ततः ।
तेजोसीति च मंत्रेण स्नापयेत्साँर्षिपात्रभुं ।
मधुवाते-

ति मंत्रेण मधुना स्नापयेत्पुनः स्याद्दुपवस्त्रमनुनाततः शर्करयापि च ।
एकीकृत्य ततः सर्वशर्कराखंडसंयुतैः ।
स्नापये-

त्परया भक्त्या जयशब्दादिमंगलैः मापकर्णादिभिश्चूर्णैर्नृपट्यां प्रतिमां ततः चंदनोशीरकूर्पूरकुंकुमादिभिरचयेत् ।
तैर्वि-

लिप्यहरेभक्त्या ततो मंत्रमुदीरयेत् ।
यथाशक्त्या मया देवस्नापितश्च विलेपितः न्यूनानातिरिक्तं तस्सर्वलक्ष्मीनारायणः ।
क्ष-

मेत् श्रुतलेपनमंत्रः ततो बलशुभं श्रेष्ठमानीय परिधापयेत् ।
पीतं बालोहितं वापि श्वेतं नानाविचित्रं ।
परिधानं यथाश-

क्त्या ततः देवमया र्पितं न्यूनानातिरिक्तं तस्सर्वलक्ष्मीनारायणः क्षमेत् ।
परिधानमंत्रः परिधाप्य ततो देवं पुष्पैर्नानाविधैः शु-

भैः संछाद्य पुष्पमालाभिर्मंत्रैर्मत्तद्वदिरयेत् ।
पुष्पैरपि यथाशक्त्या पूजितो सिजनादैनं न्यूनानातिरिक्तं तस्सर्वलक्ष्मीनारा-

यणः क्षमेत् पुष्पमंत्रः एकं क्त्वा विधानेन शय्यायां च विनिवेदयेत् ।
तूलीपदकं मुकुतं तु श्वेतप्रच्छदगंडकैः प्रतिपादसमानां

वेद्यत्तुत्पादशतितितैः निवेश्य तत्र देवं शलक्ष्मीनारायणप्रभुं ।
नैवेद्यानि निवेद्यानि नानाभक्ष्ययुतानि च ।
लेह्यान्पुष्पव-

हाप्यां णि चोप्यां णि च र्वेणानि च ।
पानकानि च वैष्णवास्मिन्दं शेषथा तथा ।
तानि सर्वाण्युपादाय देवाय विनिवेदयेत् ।
फ

लनिवसुगंधीनिपकानिचनिवेदयेत् एवनिवेद्यतस्वैभक्तयानत्रमुदीरयेत् यथावितोपसयुक्तमयातवानिवेदितं
 लक्ष्मीनारायणविभोभक्तयातत्रापिग्रह्यतां इतिनैवेद्यमंत्रः देवस्यतुशिर पूर्वपाटौपश्रात्प्रकल्पयेत् शिरःस्थानं
 निततःकुंभयत्तिपूर्णमनोहरम् स्थापयेत्कर्करीयुगमंसरत्नवंस्त्रभूपितं कर्करीगलंतिका स्थापयेत्वातुत्कुंभस्ततोऽ
 मंत्रमुदीरयेत् वावसूजासमारंध्याचांचल्यवर्जयेत्तदा भुक्त्वापत्वातथाचरयतोयेनानेनकेशव मद्गत्थापू-
 जितोदेवस्वपत्वंसुसुखीस्वयं इतिस्वापनमंत्र शब्दोपचारयत्किंचित्सर्वैवितिवेदयेत् शब्दोपचारंस्त्रगंधा-
 दिं यावत्पूजासमारंध्यास्नानादिशयनांततः सद्यतंगुग्मलुतावहहेदेवाप्रतोनिशि ततोविप्रंसमानीयभान-
 ध्यासहितंशुभं सर्वदुर्लक्षणैर्हीनं सांगोपांगसमन्वित वेदविद्याब्रतस्नातं पूजितंस्वकुलोद्भवैः दे-
 वस्याप्रैततोविप्रंभार्यथासहितंन्यसेत् प्राङ्मुखविमलंशुद्धमस्त्यातंपूजयेत्ततः बहुनाकिप्रलपेनकथितेनेहनारद
 देवसंपूजितोपइत्तद्ब्रह्मिप्रपूजयेत् विष्णुब्राह्मणयोर्भेदनकटाचिद्विकल्पयेत् इतियेपाह्दिसदातेपूज्याश्रयती
 श्वराः द्वादशान्यात्रवानकुंभान्पूर्णान्शुद्धेनवारिणा स्थापयेद्देवपर्यकेपरितःशुद्धचेतसा द्वादशैवतथागावः
 सर्वस्वाकांस्यदोहनाः क्षीरवत्यमुशीलाश्रुस्थापयेद्देवसन्निधौ श्रध्वावित्तवैकल्पेकुर्यार्द्रोन्नितयंनरः दद्यात्तु
 स्वर्ग्यशुक्तापयत्राशक्तिमतीमता एकाप्यनुत्तमगुणात्स्यस्याद्द्वादशाधिका स्ववित्तशक्त्यापत्किंचिद्वातुमुत्सह-
 तिनरः तत्सर्वद्विजदेवाभ्यांसन्निधौसंप्रकल्पयेत् उपस्कराणिदिव्यानिछत्रोपानत्रपादुकाः गोसख्यादिक
 तसर्वदानंत्वास्मिन्प्रकल्पयेत् यदादानेनगौरैकाकल्पव्याशक्तिप्रपूर्वक सासंपूर्णात्कर्तव्यावत्सेनसहपूजिता सुव
 र्णशुंगारौप्यखरावंटाभरणभूषितां तद्वर्णवस्त्रसंबोतावत्सेनसहपूजयेत् एवंनिर्वर्त्याविधिनादानपूजादिनासमं
 देवब्राह्मणयोर्भक्त्या ततोविप्रंक्षमापयेत् एतद्ब्रह्मणभविष्य भाष्ययासहितःप्रभो एतेनावाह्यताविप्रं

तस्मिन्सर्वानिवदेत् । प्रतिगृहीतादाताचक्रतीविष्णुर्थातथा मयादत्तामिदं सर्वं गृह्णाण्वन्निजोत्तमः । दाताचक्रि-
 ष्णुर्भगवानन्तः प्रतिगृहीताचसएवविष्णुः । तस्मात्त्वयादत्तामिदं च सर्वं प्रतिगृहीतं च मया शुभाय । ब्राह्मणप्रतिभ्रा-
 ह्मणः श्रान्तेभ्योपिपेयाथाशक्तयातस्मिन्कालेप्रदीयते । दीनांधकृपणादिभ्यस्तदक्षयफलं भवेत् । वितशाठ्यं कु-
 र्यात्समग्रफलमाप्नुयात् । इत्यखंडव्रतस्यैष उच्यते । पानविधिः स्मृतः । कथितस्तेमया वस्तस्य पुण्यफलं शृणु । यावन्-
 जगज्जलाधिपैलचरादिभंस्त्यात्तावज्जनोभवति पुण्यफलोपभोक्ता । तावच्चाविष्णुभवनारथरिवर्तिसावैतद्व्ययं सपर-
 मत्मानियातिविष्णो ॥

इति भविष्योत्तरोक्तश्रवणं द्वादश्यां व्रतोच्चापनविधिः । अथ भविष्योत्तरोक्तधरणीव्रतम् ॥ ६ ॥

युधिष्ठिर उवाच । पदं तत्परमंगुह्यं सर्ववेदेषु पठ्यते । स देवः पुंडरीकाक्षः स्वयं नारायणो हरिः । स यज्ञौर्वविधैरिष्टैर्दान-
 नैर्देवैश्च स तमः प्राप्यते परमेदेवो वासुदेवः सनातनः बहुवित्तो न भगवान् । त्विभिर्भवेदपारगोः प्राप्यते तु सहा-
 दंश्च कचिद्यज्ञाः सुदुष्कराः । वित्तं न च महादानं दातुं कृष्णानशक्यते । विद्यमानोपि न मतिः कुटुंबासकचेतसः । तस्य मो-
 क्षः कथं कृष्णसवशादुलंभीहरे । अल्पयासेन लभ्येते ये न देवः सनातनः । तन्मे सामान्यतो ब्रूहि सर्ववर्णेषु यज्ञव्रते । श्री-
 कृष्ण उवाच । कथयामि परंगुह्यं हरस्य देवानि मितम । धरण्यापिकृतं पूर्वमज्जं स्यावसुधातले । पृथिव्यां पार्थिवो भावः ।
 मलिलेनातिवाहिता । तस्मिन्सलिलसंलभे मही प्रायाद्रसातलं । सा भूतधात्री धरणी रसातलजगता शुभा । आराध-
 यामास विभुं देवं नारायणं परमं । उपवासव्रतैर्देवीनि यमैश्च पृथग्विधैः । कालेन महता तस्याः प्रसन्नो गजलुध्वजः । उज्जहार-
 स्थितां च मां स्थापयामास सोऽच्युतः । युधिष्ठिर उवाच । कोऽसौ धरण्यासं चीर्ण उपवासो यदूनम क्कानि व्रतानि च तश्चातनमेवं

वकुमर्हसि श्रीकृष्णउवाच मासेमार्गाशिरैराजन् दशम्यानिथतात्मवान् स्नात्वादेवाचनं कृत्वाञ्जिकार्थ्यथविधि
 शुचिवासाप्रसन्नात्साहव्यमवंसुसंस्कृतं भुक्त्वापचपदंगत्वापुनःशौचंचपदयोः कृत्वाष्टंगुलिमात्रंतुक्षीरदक्ष-
 समुद्रवं भक्षयेदंतकापटुततश्चाचम्ययत्नत स्पृष्ट्वास्वांगानिसर्वाणिचिरं ध्यात्वाजनादर्नं स्पृष्ट्वाध्व्यैपाद-
 योस्तस्यकरतोयंमानवः एवमुच्चारयेद्वाचंतास्मिन्काले महाभते एकादश्यांनिराहार स्थित्वाहमपरहेहनिभो
 ह्यामिपुटरीकाक्षशरणमेभवाच्युत एवमुक्त्वाततःपश्चात्प्रभातेविमलेतथा स्नानार्थंसंगेगत्वा नदीं प्राप्यसमुद्रगा
 इतरवाताडगंवाग्दृष्ट्वापिपयतास्त्वान् आनीयमृतेकांशुद्धांमंत्रेणानिमानवः धारणंपोषणंत्वचोभूतानादेविसर्वदा
 तेनसत्येनमांपांप्राप्यान्मोचयसुव्रते ॥ इतिमृतिकामंत्रः ॥ ब्रह्मांडोदरतीर्थानिकरैःस्पृष्टानितेरेव भवतिभूतानि
 स्तत्सृष्टिकामालभन्वत ॥ इतिस्मूर्धप्रार्थनामंत्रः ॥ त्वयिसर्वैरसानित्यंस्थित्वावरुणसर्वदा तेनमांभृतिकां प्ला
 व्यपवितंकुरुसर्वदा एंरविमृदंतोयंप्रसाद्यात्मानमालिपेत निष्कृष्यशेषमृदयाकुंडमालिर्यवैजले ततः
 स्नात्वानर सन्मयकसंध्यामावर्त्यवागयत आचम्यावश्यकंकृत्वापुनर्देवगृहं ब्रजेत ततोराध्यमहायोगदेवंतार
 यणंप्रभुं केशवायनमःपादौकाटिदामोदराय च ऊरूयुगमंतसिंहायउर श्रीवत्सधारिणे कंठकौस्तुभनाथायव
 क्षः श्रीपतयेतथा त्रैलोक्याविजयाये तिवाहूसर्वात्मनेशिरः रथांगधारिणेचक्रंकांकरायेतिवारिजं गभीरायेति
 चगदामभयंशांतिमूर्तये एवमभ्यर्च्यदेवेशंदेवनारायणंप्रभुं ततस्तस्याश्रतःकुंभांश्चतुरःस्नापयेद्दुधः जलपूर्णा
 न्समाल्यांश्चसितचंदनचांचान् चतुर्भिर्जलपात्रैश्चरथगितान् रत्नसंयुतान् चत्वाररत्नसमुद्राश्चकलशाःपरिको
 र्तिताः तेषामध्येसप्तपीठस्थार्पयेद्ब्रह्मसंयुतं तस्मिन्सुवर्णरौप्यवाताम्रवादारवंतथा पात्रंतोयभूतंकृत्वातस्यम
 ध्येततोन्पसेत सौवर्णमल्परूपेण कृत्वादेवंजनादर्नं वेदवेदांगसंयुक्तं श्रुतिस्मृतिविभूषितं भक्तैर्बहुविधै

राजन्फलैः पुष्पोपशोभितैः गंधैःपुष्पैर्मन्त्रवैरैरर्चयित्वायथाविधि रसातलगतोवाद्यथादेवत्वयाहताः सत्स्युक्त
 पेषातद्वन्मांभवादुद्धरकेशव एवमुच्चार्यतस्यप्रयोगेजगारंतत्रक्षारयेत् यथाविभवसारेणप्रभातेविमलेपुनः चतु
 र्णां ब्राह्मणानांचतुरोदापयेद्वयदान् पूर्वतुगुरवेदद्याच्छंदेनोदक्षिणंतथा यजुःशाखान्वितेदधारपश्चिमंघटमुत्त
 मं उत्तरंकामतोदधादेपएवविधिक्रमः ऋग्वेदःप्रीयतांपूर्वः सामवेदस्तुदक्षिणः यजुषःपश्चिमोनाम्ना अ
 र्वर्वाणोत्तरंतथा तावपात्रैस्तुसालिलैः स्थापितान्कारयेद्वयदान् ततस्तंजलपात्रस्यब्राह्मणायकुटुंबिने तंसौव
 र्णमंस्थंदद्यादित्यर्थः दद्यादेवंमहाभाग ततःपश्चाच्चभोजयेत् ब्राह्मणान्पापसेनाभ्यां ततः पश्चात्सर्वधनर
 भुजोतभृत्स्यसहितोवाप्यतःसंपतेन्द्रियः अनेनविधिनार्यस्तुद्वादशीक्षपयेत्ततः तस्यपुण्यफलंवाद्यशूणुसत्यव
 तांवर यदिवक्रसहस्राण्यांसहस्राणिभवंतिहि आयुश्चब्रह्मणस्तुल्यंभवेद्यादिमहाव्रतं तदातरुयफलंसंख्या
 कर्तुंशक्यंनवाभवेत् यःसकृद्द्वादशीमेनामनेनविधिनानृप सन्नहस्यलोकमाप्नोतितकालभैवतिष्ठति द्वादशद्वाद
 शीशब्दोद्वतेष्वेकादशीपरः तत्कालब्रह्मायुःकालमित्यर्थः ततस्तल्लयकालेतुश्चलयरित्तष्ठतेचिरं अलयःत्र
 ह्मणांसह शोविष्णौलयेकालोतिष्ठतीत्यर्थः पुनःमृष्टैर्भवेद्देवोवैराजंतामतःस्मृतः करोतिब्रह्मणोलोकंसमाप्नो
 तिनसंशयः ब्रह्महत्यादिपापानिजन्मंतरकृतानिच अकामतः कामतोवा तानिनश्यंतितरक्षणान् इहलोकैद
 रिद्रेवारोऽप्यभ्रष्टाथवापुनः उपोष्यतुविधानेनेमेश्वरोराज्यभाभवेत् मेश्वरोलक्ष्मीश्वरः बंध्यानारिभवेद्यात्
 अनेनविधिनार्युभा उपोष्यतिभवेत्तस्याःपुत्रःपरमधार्मिकः अगम्यागमनयेनजानताजानताकृतं सइवांविधि
 मारुथापयत्स्मात्पापप्रमुच्यते ब्रह्मक्रियायालोपेनबहुवर्षकृतेनवा उपोष्येमांसकृत्तयावेदसंस्कारमार्युया
 त् किंचात्रबहुनेकेनतददस्तिजगतत्रये अप्राप्यं ब्रतंराजेनसत्यंसत्यंनसंशयः इहजन्मनिचारोभयंधनंधान्यं
 वरस्त्रियः भवतिविविधायस्तुउपोष्यतिविधानतः ॥

नारदीये द्वादश्यांमार्गशुक्लांसाध्यव्रतमनुत्तमं भानुर्भौमस्तथाप्राणोनरोयामश्वीर्यवान् निमिहंयोनयश्चैवहंसो
नारायणस्तथा विभुश्चापिप्रभुश्चापिसाध्यद्वादशकीर्तिताः पूजयेद्द्वयपुष्याद्यैरेतास्तंडुलकारिपतान् ततोद्विजान्भू-
न्संभोज्यद्वादशात्रसदक्षिणान् दद्याद्वेनुश्चविभुजेत्सीयात्रारायणस्त्विवति एतस्याभवेनिर्दिष्टद्वादशादित्यसंज्ञितं
व्रततवाच्येर्द्धीमानादित्यान्द्वादशापिच धातामिद्वोर्यमापूषाशक्रोशौवरुणोभगः त्वष्ट्राविवस्वान्सवित्ताविष्णु
र्द्वादशईरिताः प्रतिमासंतुशुक्लायांद्वादश्यामर्चयेततः वर्षेनयेद्भृतातेतुप्रतिमाद्वादशापिच हैमीःसंपूज्याविवि
वद्देजयित्वाद्विजोत्तमान् मधुराशैस्तुसंपूज्यप्रत्येकंप्राच्येद्भृती एवंव्रतंनरःकृत्वाद्वादशादित्यसज्ञाकं सूर्यलो
कंसमासाद्यभुक्ताभोगाश्चिरंनरः जायतेभुविधर्मात्त्वामानुषोरोभवर्जितः ततोव्रतस्यचीर्णस्यपुनरेतद्भृतांलेभेत्
तत्पुण्येनरवोर्भैवामंडलयद्विजोत्तम भूर्तित्तिधायसौवर्णीजनार्दनस्यमाङ्कयां श्रभ्यर्च्यगंधपुष्याद्यैस्तदन्नभोज
येदद्विजान् द्वादशप्रतिमासंतुनकाशीस्थ्याजितोद्विष्य ततःसमातेतांमूर्तिसमभ्यर्च्यविधानतः गुरवेधेनुस
हितोद्विजासप्राधैयततः सप्तजनमसुयात्किचिन्मयास्वडं व्रतंश्रुतं भगवंस्त्वत्प्रसादेनतदस्वडंमिहास्तुमे ततः
सभोज्यविभ्राभ्यान्सखंडाज्यैस्तुपायसैः सौवर्णेनविमानेनयातिविष्णोःपरंपदम्
इतिनारदीयेमार्गशुक्लद्वादश्यांसाध्यव्रतंद्वादशादित्यव्रतमखंडद्वादशीव्रतंच

श्रयास्यामिवतारकद्वादशीव्रतं भविष्योत्तरे युधिष्ठिरजवाच्च श्रहमाणस्करःपापः पृथिवीक्षयकारकःपरिष्टच्छामि

गोविंदत्वांनमस्कृत्यपादयोः गुहाद्गुहातरं ब्रह्मिद्वंतां किंचिदनुत्तमं तसामिधेन पापौघभीष्टमद्रोणवधाणैवं श्री-
 कृष्ण उवाच आसीत्पुरातनपुनाद्याविदर्भायां कुशध्वजाः सौताः पुरसुतोपेतश्चक्रैराज्यभंतां द्रितः जघानतापसंसो
 थप्रमादात्सृगयांगतः सृगहत्यां महारण्ये ब्राह्मणैर्देवभोहितः तत्कर्मविपाकेन देहांतरैरवंगतः तत्रासौ यात
 नाथोराश्रनुभूयातिपीडितः तस्मादिहो गतो मत्स्यै रौद्रो विषधरो भवत श्रद्दशस्तोपि शार्ङ्गद्रोहो चरणरुषा ल
 गुडाहताः संपंचलंजगाम द्विजसूततः विपन्नश्चततः सिंहो द्वितीये भूत्सुदारुणः विदारितमुखो हिंस्त्रो नानासत्वभय
 करः जघानासौपुनः श्रेष्ठराजन्यं सृगयांगतं ततोसौ वहुभिः शस्त्रैराजलोकैर्निपातितः पुनर्व्याघ्रावभूवासौ त
 तीयेपि भवांतरे तीक्ष्णपादनस्वधातैर्व्याघ्रादि तमृगान्वयः तेनापि वैरयोनिधनं नीतः काश्चिद्दनांतरे स्मनीतः
 कृमिराशित्वं लोकैः स्वातानिपातनात् संजातत्वात्तदशक्षेपनस्य राहतजंतुभूक् जघानवाल्चंडां लाद्सौ सृच्युमवाप्त
 वान् पंचमेव करोजातः समुद्रोतिभयंकरः स्त्रियंजघानतरुर्णो भर्तृकार्माभंयागतां प्रभासेशंकरस्याग्नेशशांकर
 हणेनियि तत्रापि वाडिशंदत्वाजाल्मैः प्राणैर्वियोजितः पुनः पष्ठे भवेजातः गपिशचः पिशिताशनः क्रूरश्छिद्रमतिः
 क्षुद्रानृणां प्राणवियोजकः सौवतीर्णैरनरस्यांगं शंकर्यामासकस्यचित मंत्राणरूपसिद्धेन चांतिकेन व्यसुः कृतः स
 रमेतु भवेजातो दुर्नरीक्ष्यवपुर्भृशं तीक्ष्णदंष्ट्रः करालाक्षो मांसशोणितभोजनः दिग्वासा मरुमीषु पापिष्ठो ब्रह्मरा
 क्षसः सराष्ट्रगोर्जरशून्यसर्वैकक्रेवधादिषु आक्रम्य भीष्मसेनेन राज्ञारक्षसशत्रुणां समारोप्य धनुः संख्ये ब्राह्म
 खेण निपातितः भूयो भवद्वाद्यसमः श्वजगन्मन्य एते तु सः वने चरो हिंक्षुण्णगोद्रपातौ निधनं गतः नवभेजंबुकै
 जातः सचवीभत्समांसभूक् लौल्यात्सनिधनं प्राप्त्तः इमशानोचितिवह्निना दशमेप्यभवद्दग्धस्तीक्ष्णतुंडोड
 जोमहान् पूतिमांसवसाहारो दुष्टदष्टिः सदारुणः सितरकासितवपुः कर्बुरो लोकानि दितः सहतरस्तीक्ष्णभरल्ल

नमार्तेन धनुःपता एकादशेतुचाङ्गोत्थयवमथोतिभीपणः ऊर्ध्वकेशोतिरकाक्षी जाताः कृष्णतनुर्दृढः पापोधर्म
ध्यजोमक्ष्योदेवतामात्यभुक्तः सदङ्गपाशकेनोच्चैर्बुधशोभेव्वलयितः द्वादशेतुपुनर्जातः पुष्करसःश्लेशभोजनः
पुष्कसोवाग्विलगातोव्याधिनाविपातितः तेनचासीत्कृतपूर्वतारकद्वादशीघ्नतं तस्यप्रभावाज्जातोसौदुष्ट
योर्नोपुनःपुनः श्रवापशीघ्रंपंचत्वंसंसारभवसागरे पुनरेवाभवद्द्राजाविदर्भायांसंधार्मिकः भूयश्चोपोपिताने
नतारकद्वादशीशुभा पश्यतावतमाहारन्यजातीजातीपुनः पुनः तस्याद्भ्रतप्रभावेनशुत्कारज्यमकंटकं प्रा
पविष्णुपुरेस्थानंयावदाभूतसंज्ञवं ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ कथमेतद्भ्रतं कृष्णकर्तव्यंपुरुपोत्तमैः स्त्रीभिर्विभर्तुं
वाक्येनस्तातदानजपादिकम् ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ मार्गशीर्षसितपक्षेऽष्टहिलाद्वादशीघ्नतं शुकप्रिमेजलेस्ता
नमपराहेसमाचरेत् प्राणन्यभास्करायादौकृत्वादेवार्चनंयथा होमंचतावत्स्थानतव्यंयावदस्त्वमितोरविः ततो
मुक्ताफलैःपुष्पैर्गंधधूपविलेपनैः सजलंशीतलंकृत्वास्वहिरण्यशुभ्रै फलै रभ्येतात्प्रमयेपात्रेजानुभ्यांधरण्णां
तः पूर्वमख्यःप्रदोषान्नेमूर्त्निद्वकृत्वाव्यंभाजनं भूमौमंडलकंलब्ध्वागोमयेनसतारकं चंदनेनसमाहितस्यध्रुवाङ्गिणा
तोनुमुखः सहस्रशीर्षामंत्रेणभूमौभस्त्रयाशनैःशनैःतारकाणांकुसुश्रुद्ध्यादव्यंमर्तद्रितः पर्युद्धयधूपमुक्षिप्यद्वा
द्विप्रायदक्षिणां क्रमेणसर्वानिर्वर्यभोज्यंभोज्यानिशागमे मार्गशीर्षेखंडंवाधैःपौषेसौहालिकैः शुभैःमाघेतिला
वक्रसरैःफाल्गुनेतिलपुष्पकैः वसन्तेमादकौर्दण्डैर्वैशाखेखंडवेष्टकैः ज्येष्ठेसकुभृतैःपार्श्वेराषाढेगुडपुष्पकैः श्रावणे
मधुशीर्षेश्चनभस्येपायसेनच घृतपूर्णैराश्वयुजेकासारैःकार्तिकेपुमान् एभिर्द्वादशभिर्मक्ष्यैभोजयित्वाद्दिजातये
भुञ्जेतमत्तयारार्जेदपश्चादेवंक्षमापयेत् समाप्तेतुव्रतेकुर्याद्ब्राजतारकागणं पौष्टंवापूर्वाविधिनापूजयित्वाक्षमापये
त् कुंभाद्वादशातव्याः सोदकामोदकान्विताःब्राह्मण्याःपरिधानंचपद्मरागंसंकुमं ब्राह्मणस्यतुगांदद्याच्छ्रद्धयां-

पुष्योपशोभितां चोलकंचोपवीतचपुष्यं दत्त्वाक्षमापयेत् एवंचविधिनाराजन्यः करोतिव्रतंनरः नारीवाभरतश्रेष्ठ-
 भक्तिभावपुरःसरं नक्षत्रलोकं ब्रजतिविमानेनाकं वचसा आप्सरोगणगंधर्वयक्षविद्याधरादिभिः सदाभर्त्सा-
 स्वर्गलोकेषु ज्यमानादिवैकसः वसेत्कल्पयुतं यावत्पुनर्विष्णुपुरं ब्रजेत् एतद्ब्रतं पुराचीर्णं साध्या राधायाश्चियो-
 मया सरस्वत्यापुन स्वर्गोर्त्तर्वथा देवदत्तया अन्याभिरपिनारीभिः पुरुषैश्च पृथग्विधैः चीर्णमेतद्ब्रतं पार्थ-
 सर्वपापभयापहं ॥ जन्मांतरेष्वपिकृता निदहस्यथानि यासं दधात्यहरहरस्ससुतोपयोगात् साद्वादशीजगति-
 तारकनामधेयात्त्रासितयज्ञविदधातिक्रतामनुष्यै

॥ इति भाविष्योत्तरे तारकद्वादशीव्रत आस्यामेवमच्छद्वादशीव्रतम् ॥

युधिष्ठिर उवाच शंखचक्रगदापाणेश्रीवत्सगरुडध्वज ब्रूहि मेमच्छद्वादश्याविधानंदेवकीसुत ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥
 यदाभांडीरन्यग्रोधेरमामियमुनातटे गोपालमध्ये गोवत्सैरष्टवर्षीस्मिलितया कंसासुरवधार्थाय मथुरोपवने तथा
 अवालोवालरूपेण गोपमहर्षेर्लोकटैः त एवमहगोपाश्वत्लेन सह कानने आरफोटयंति नृत्यंति त्रिदिशो ब्रिदश इव
 सुभद्रं मंडलेभद्रं गवर्द्धनगोभटाः यक्षेन्द्रमहद्वत्यादि तेषां नामानि गोकुले गोपीनामपि नामानि प्रधानानि नवोधमे
 गोपालीपालिकाधन्याविशास्वीचधनाष्टिका राधानुराधासोमाभारकादशमी तथा इत्येवमादिभिरहमुपाविश्य व
 रासने पूजितोस्मि शुभैर्भौधैर्दधिदुग्धाक्षतैस्तथा शतानि त्रीणि पृष्टानि मच्छानां पूजयंति मां मालित्यश्च सुरामासैरंग-
 जगारनर्तकैः मच्छुद्धैर्विधैर्वार्धैर्मच्छभटैः शुभैः भक्ष्यैर्भोज्यैस्तथापानैर्दधिदुग्धघृताशनैः गोदानैर्दक्षदानैश्चरस्य-

द्याविप्रपूजनैः गोटिप्रवर्धवधूनास्त्रिहसभापर्णैर्मथः एवंदादशद्वादशयोपहृतिव्यापयेच्छया संचरति क्र-
 मेष्वयमह्वानांताःपृथक्पृथक् पूजयति क्रमेष्वयमस्येमासेतनुंमम मार्गशीर्षात्कार्तिकांतंभक्त्याद्वादशनामभिः
 मिष्टान्नंपारणोदधान्मल्लिकानिद्विजातये ॥ केशव १ नारायण २ माधव ३ गोविंद ४ विष्णु ५ मधुसूदन ६
 त्रिविक्रम ७ वामन ८ श्रीधर ९ हृषीकेश १० पद्मनाभ ११ दामोदरनमोनमः १२ इति नैधैःपुष्पैस्तथाधू-
 पदोर्पेर्जानरर्णैर्नैशि गीतवाद्यैर्नटैर्नृत्यैर्मल्लद्वेढांगयुद्धैः घृतदानैःशीरदानैःकृष्णानःश्रीयतामिति एवमेवविधिः
 प्रोक्तःशैशवेयोमयाकृतः द्वादशयियंमयाद्यापिमनसःश्रीतिवाङ्मनी मल्लैःश्रवार्तता यस्मादतोयंमल्लद्दशीः तेषाम-
 परमह्वानांमद्भक्तानांपुथिधिर गोष्ठचभूवस्त्रशय्यागोमहिष्याद्याजाविकं श्ररप्यर्यैयथाभोज्यन्तकैरुतपरस्पर-
 क्रमेणथान्यतेयस्मारेणैपाक्रमद्वादशी मत्प्रसादाद्धतंपुत्रान्वलकोत्तियशोधनं एवमन्येपिपुरुषाश्रवलामल्लद्वा-
 दशीं करिष्यतिव्रतंभस्त्यातेपादांस्त्रयामिद्भूतं श्रावयंयंवलमैश्वर्यविष्णुलोकेशशश्वतं ॥ भांडीरपादपतलेमि-
 लितैर्महद्भिर्मल्लैरनावलितवाहुवलद्विशिष्टैःसंपूजितः सपदिद्यत्रविधूतपापासाद्वादशीभुविमतावतमल्लसंज्ञा

इति भाविष्योत्तरे मार्गशुक्लायामल्लद्वादशीव्रतं श्रथास्याभिचारप्यद्वादशीव्रतम

भविष्योत्तरे शुधिष्ठिरउवाच भगवन्द्वाहिमेसम्यगारण्यद्वादशीव्रतं सोपवासंसमृत्सर्गैसरहरयंसमंत्रकं श्री-
 कृष्णउवाच कौंतेययत्पुराचीर्णसीतपावनसंस्थया व्रतराधववाक्येनश्रगारस्येनप्रदाश्रितलोपामुद्रालयेसा-
 ध्वयोमुनिपत्न्योवर्द्धन्नजाः भोजितास्तार्पिताः सर्वाश्नाहारैः सर्वकामिकैःपद्मिनीपत्रविरतीर्णैःसोपदंशैर्यथानवैः

मर्त्यैर्भोज्यैस्तथास्त्रैश्चैश्चापि पृथक् च यथा तामिहैकमनाः पार्थशृणुष्वारण्यद्वादशां मार्गशीर्षेऽस्मिन् पक्षे एकं
 दश्यादि नोदये स्नात्वानरः सोपवासः कृत्वा पूजां जनार्दनं नगंधपुष्पाब्जधूपैश्च दीपजागरणैर्नशि नीत्वा प्रभा
 ते गत्वा च वेद वेदांगपारंगं भोजयित्वा फलप्रायस्वयं भुंजति वा न यतः पंचगव्यं प्राशयित्वा पूर्णमेवाथ तद्दिने वर्ष
 मेकं सुसंपूर्णपारयित्वा श्राष्टिर श्रावणे कार्तिके माघे चैत्रे वा सन्मेषोपयेत् श्रानं पश्चाच्च सुस्निग्धसंज्ञं राघकसंयुतं
 कटुतिक्तमधुरसैलवणैः सुरसीकृतं श्रशोकवर्तिलावण्यं धृतपूर्णकरं वकैः सोपदंशैः पत्रशाकैस्त्रिलशकुलका
 दिभिः सुपापूषैः शंडवटैश्च रितैः सह कंसरैः धूलिमुखैरह्यपह्यैः स्वादुकोकरसैः शुभैः शीतलैस्तर्प्यैश्चिप्रात्सर्व
 पुष्यैः समालकैः दधिक्षीराज्यफलकैश्चातर्जावकसंस्कृतैः कर्पूरनखविद्धैश्च मधुरैः पानकोतमैः बहुदक्षवंतं
 गत्वा सुस्वादुसालिलशिवं सुखासने पूषयिष्यान्नाग्दग्धमूखान्मुनीन् भोजयेद्दशावाहैश्च मुनीन् आरण्यवासिनः एक
 दंडी त्रिदंडी च गृहस्थान्पि सुव्रतान् ब्राह्मण्योऽपि विधवाः सप्त एकपत्न्यः पतिव्रताः चार्धयश्चार्षताः स्नाताः सर्वा
 वयवसुंदराः स्वस्त्राः कुंकुमाक्रांताः स्त्रिगंधकुसुमाचिताः सशैवेयाभोजनीयास्तस्नास्तश्चोद्दिश्य देवताः वासुदेव
 जनार्दनदामोदरमधुसूदन पद्मनाभविष्णोर्गोवर्धन त्रिविक्रम श्रीधर हर्षिकेश पुंडराकाक्षश्चादिवराह एभि
 र्द्वादशभिर्भोजनमस्कारांतयोजितैः गंधचंदनस्त्रवस्त्रधूपदत्त्वाष्टकपृथक् भोजयित्वा शुभान्नानि स्वाचांतां रता
 न्संक्षिणान् प्रणम्य श्रेययेद्भक्त्या विष्णुमंश्रीयतामिति ततो भुंजति सहितो भूत्यैः पोष्यजननतु श्रमात्सानुगतै
 ल्लोकैः सुहृत्संवाधिभिस्तथा एवं कौंतेय कुरुते योगरण्यद्वादशां नरः सदेहंति विमानस्थो दिव्यकन्याशतादृतः यति
 ज्ञाति समायुक्तः श्वेतद्वीपे हरेः पदं यत्र लोकाः पीता वस्त्राः श्याम देहाश्चतुर्भुजाः शंखचक्रगदापद्मव्यग्रहस्ताः सर्का
 ररुभाः गरुडासनाः साभरणा मुकुटो ज्ज्वलकुंतला नीलोत्पलदलोद्दामपंचमालां किं तोरसः लक्ष्मीधवा

मधवर्णाः कयूरांगदभूषणाःतिष्ठतिविष्णुसामान्यायावदाभूतसंप्लवं तस्माद्विष्णुपुरादेत्यप्यिध्यांनृपपूजिताः
 मत्स्यलोकेकीर्तिकराःसंभवंतिनरोत्तमाः ततोयातिपरंस्थानंभोदंमार्गपरंशिवं यत्रगत्वानशोचंतिस्सारेभवानि
 भेर ॥ चेद्वादशामुपवसंतिस्सितामरण्यनाम्नांवेनेद्विजवरानपिभोजयंति साध्यःस्त्रियःसुचारिताभरणाश्चतेषां-
 विष्णुःप्रसादमुपलभ्यददातिभोक्षम्

॥ इतिमध्विध्यांतरोक्तमरण्यद्वादशीव्रतम् ॥

मार्गशुक्लत्रयोदश्यामनांगत्रयोदशीव्रतम् नारदयि मार्गशुक्लत्रयोदश्यामनांगविधिनार्चयेत् त्रिकालमेकका-
 लंवाशेवात्सगमसंभवं गंधार्थैःस्त्रोपचारैरस्तुपूजयित्वाविधानतः वदसेमर्चयेद्देवान्भोजयेद्द्विजदंपती ततस्तु-
 दक्षिणांदत्त्वास्वयमेकाशानंचरेत् एकंतेचविधेवद्भूतसौभाग्यभाजनः जायतेभुविविश्रेद्भूमहादेवप्रसादतः ॥
 भावयेत्तरेप्येवं ॥ श्रुक्लिण्डवाच ॥ शृणुपार्थव्रतंश्रेष्ठनास्त्रानंगत्रयोदशीं याशिवायैपुराप्रोक्ताप्रसन्नैर्न-
 दुमोलिना ॥ गौर्युवाच ॥ पुत्रसौभाग्यकरणीख्यातानंगत्रयोदशी तस्याव्रतंमहादेवममापिकथयप्रभो कस्मि-
 न्मासेप्रकर्तव्यंसपूर्णचक्रधंभवेत् पूज्यातिकानिनामानिविधिनकेनवैमृद दुर्भंगानांचनारीणांसौभग्यकरण-
 शुभं वंध्यानापुत्रजननंधनधान्यविवर्द्धन एतद्भ्रतंमहादेवप्रसादाद्दत्तुमर्हसि ॥ ईश्वरउवाच ॥ कथयामिनसं-
 देहोमहापुण्यंमहाफलं चीर्णयेनदेवोयिसर्वैसंपद्यतेसुखं नारीणांचनृणांचैवाविधातव्यंप्रयत्नतः हेमंतेहि-
 ऋतां प्रातेमासिमार्गेश्वरेशुभे शुक्लपक्षेत्रयोदश्यामुपवासं समाचरेत् माह्निकादंतकाटुंचपूजाचक्रप्रणेषु नारं-
 गणाध्वदानंनृतेवंधंफोणिकातथा गंधैःपुष्पैस्तथाधूपैरर्चयेच्चयथाविधि अक्षतैश्चफलेश्चैवएकाग्रहृदयःस्थितः

सम्प्रतिजं तद्रियो भूत्वा अन्नं गहदिकल्पयेत् पश्चात्प्रदासिणिकृत्य अर्घ्यं वैवानि वेदयेत् नमस्कुर्यादन्नं गंच-
 मंत्रेणानेन भामिनि नमोत्वनंगदेवाय शर्वसंगनिवासिने हृदयस्थायनि त्यायसूक्ष्माय परमेष्ठिने स्वर्गै-
 वतुपतालमर्त्याक्रेतथैव च सर्वदयाः पितृवनंगत्वं गहाणा अर्घ्यं नमोस्तुते ॥ इत्यर्घ्यमंतः ॥ पूजयेत्स्वस्थ-
 चिंतं नमधुंच प्राशयेत्तशि रंभातुत्या भवेन्नारी सौभाग्यमतुलं भवेत् नशयति सर्वपापानि सपत्तं जन्म-
 कृतानि च लावण्यमतुलं वैवैरूपैश्चर्य्य समनवितं अश्वमेधस्य यज्ञस्य फलं प्राप्नोति मानवः पौषस्यैव तु-
 मासस्यैदं वरं दंतथावनं जातीपुष्यैः पूजनं च दाडिनेना अर्घ्यदानकम् अशोकवार्तिकस्त्रिभयानैवैद्यं च प्रकल्पयेत्
 उं नमोनाथ्यश्वराय ईश्वराय नमो नमः ॥ नमस्ते भुवनेशाय गहाणा अर्घ्यं नमोस्तुते इत्यर्घ्यं ॥ ब्रतस्थः स्वस्थ-
 चितेन च दंतं प्राशयेत्तशि सर्वपापविशुद्धात्सासौभाग्यमतुलं भवेत् माघस्यैव तुमासस्य विष्णुकांतारदादनं र-
 दार्दनं दंतकाण्ठं कुदपुष्यैः स्नानभ्यर्च्यैवैवीजपुरकैः नैवेद्यं शर्कसदेवादेवो योगेश्वरस्तथा उं नमो योगेश्वराय
 योगजंतुनिवासिने गहाणा अर्घ्यं मया दत्तयोगेश्वर नमोस्तुते इत्यर्घ्यं नौक्तिकं प्राशयेद्ब्राह्मीवाजपेयफलं भवेत् फा-
 ल्पुनरथ तुमासस्य यदरीदंतथावनं ककोलेन च देवेशं वीरेशं नाम पूजयेत् सर्वाभिलाषसिद्धयै वीरेशं नाम पूजयेत्
 उं वीरशूरा वीरभद्र उमाकांतसुरेश्वर हिममध्यनिवासी त्वं गहाणा अर्घ्यं नमोस्तुते इत्यर्घ्यं सीतानुत्पन्नभवेन्नारीकं
 कोलं प्राशयेत्तशि चैत्रस्यैव तुमासस्य नवमल्लोरदादनं दमनेनार्चयेद्देवाद्या अर्घ्यं च प्रकल्पयेत् नैवेद्यं खजुंका-
 न्दयाः द्विश्वरूपं नुपूजयेत् नमस्ते त्विश्वरूपाय स्वरूपाय महारमने गहाणा अर्घ्यं मया दत्तं विश्वरूपं नमोस्तुते इत्यर्घ्यं
 उमातुत्या भवेन्नारी कपूर्वप्राशयेत्तशि वैशाखस्य तुमासस्य आपामांर्दंतथावनं पूजाचमलिकापुष्पैराश्रया अर्घ्यं
 तुदापयेत् नैवेद्यं च दकान्दद्यान्महा रूपं नुपूजयेत् नमस्ते महारूपाय सर्वविज्ञानरूपिणे गहाणा अर्घ्यं मया दत्तं मह-

रूपनमोरतुते ततःशुद्धमनाभूत्वानकजातीफलाशनं अश्वमेधस्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् ज्येष्ठसूर्यवतु
 मासस्यसहदेवीरदादनं पूजावकुलपुष्टैस्तुश्रीफलेनार्धकल्पना नैवेद्यमंडकान्दद्यात्खवंगंप्राशयेन्निशि प्र
 द्युन्नपूजयेद्देवंसर्वगाप्रणाराशनं नमस्तेपशुपतयेप्रद्युन्नभुवनेश्वर गृहाणार्धमयादत्तंप्रद्युन्नपरमेश्वर इत्य
 र्धं सुवर्णशतदानस्यफलमष्टगुणंभवेत् आपादस्यतुमासस्यनारंगीदंतधावनं कदंबैःपूजयेद्देवंनारिकेला
 र्धकल्पना नैवेद्यदधितक्रंचोमापतिपरिपूजयेत् प्राशयेत्तिलवीजानिनिशिस्वस्येनचेतसाउमापतेमहावाही-
 कामस्तेकामदाहक गृहाणार्धचंद्रमौलेउमाकांतनमोरतुते वाजपेयस्ययज्ञस्यफलमाप्तोतिमानवः श्रावणस्यतु
 मासस्यजातीभिर्दंतधावनं पूजयेत्पद्मपुष्पैश्चजंबूभिरर्धकल्पना नैवेद्येश्वरसंदद्याच्छूलपाणिंतुपूजयेत् प्राश
 येद्देवतोयंतुरात्रौचैवसमाहितः उतंनमःशक्तिधरायचमक्तिभावेनशूलिने गृहाणार्धमयादत्तंशूलपाणेनमोरतुते
 सौतामण्यास्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् भाद्रपदस्यमासस्यश्रंकोलदंतधावनं अर्चयेच्चंपकैः पुष्टंनैवेद्यंवृतपु
 रिका अर्धपूगीफलंदद्यात् सद्योजातंतुपूजयेत् ततस्त्वस्यमनाभूत्वाश्वगुरुंप्राशयेन्निशि त्रिदशेश्वरदेवाय
 सद्योजातायतनमः गृहाणार्धमयादत्तंसद्योजातनमोनमः दशानामश्वमेधानांफलंप्राप्तोतिमानवः आश्विन
 स्यतुमासस्यकंकनीदंतधावनं अर्चयेत्करवीरैस्तुअर्धकंकटिकाफलं पूज्यश्वान्निदशाधिशौनैवेद्यंशुभमंडिकाप्रा
 शयेत्कनकतोयानिशिदेवप्रपूज्यच उत्रिदशाधिपदेवेशउमाकांतमहेश्वर त्रिधारूपमयस्त्वंहिअर्धमैप्रतिगृह्यता
 चातुर्मासस्ययज्ञस्यफलदंशगुणंभवेत् कार्तिकस्यतुमासस्यकादंबदंतधावनं रकोरपल्लैः पूजनंचकूपमंडार्धप्र
 दापयेत् नैवेद्यपूरिकादद्यात्पूजयेज्जगदीश्वरं प्राशयेन्नंदनफलंनिशिचैवंसमाहितः नमस्तेजगदीशायव्यापि
 नेशूलपाणये गृहाणार्धमहेशानजगदीशिनमोरतुते अर्धं पूजातेजगरंकुर्याद्गीतवाद्यमहोत्सवैः अर्द्धनारी

श्वरं कुर्यात्सौवर्षीरौप्यमेव च वस्त्रयुग्मेन संवेष्टा शय्यायां विनिवेशयेत् एवं कृत्वा तु देवेशात्त्रशोभां तु कारयेत्
 श्वतपुष्पैस्तु संपूज्य श्वतचंदनचार्चितं धूपसुगंधिसंक्षिप्य सवत्संगां प्रदापयेत् श्वतवस्त्रपरीधानां घंटाभरणभूषितां सु
 सूदनवस्त्रयुगलमाचार्याय निवेदयेत् तथैव दक्षिणां दद्यात्स नपादुके तथा छत्रं च मुद्रिकां चैव कर्णयोश्चैव भूषणवट्टादि
 दद्यात्प्रदेयाच्चतुल्याद्यादनसंयुता गृहोपस्करसंयुक्ताभिकिसंयुक्चेतसा तत्रोपवेश्य चाचार्य्यमुपवासन्नतीततः पादौ
 मूर्द्धाक्षिसमारोप्य प्राणिपत्यवचो वदेत् भगवन्त्वत्प्रसादेन ब्रतं संपूर्ध्वतांमम एवमस्त्विति संद्रव्यात्तव तुष्टेरस्तु शंकरः
 ईश्वर उवाच एवं कृत्वा प्रयत्नेन दंपती चैव पूजयेत् तयोश्च भोजनं दद्यात्पत्न्योः परितोपकं श्रानेन विधितानुप्यान्म
 हं युकरत्त्वयानये तेभ्यो दत्तं च यत्किंचिदक्षयं नात्त्रसंशयः आचार्य्यमभ्रतः कृत्वा तस्या देशं तु कारयेत् न ह्याचार्य्य
 समंतीर्धनस्याचार्य्यसंमतपः तस्याहं कायमारुथा यधर्मसिद्धिं नयेद्भुवं तेनैवाचार्य्यमनेन सर्वं भवति वाक्षयं एतद्भ
 तोत्तमं श्रेष्ठं गुह्याद्गुह्यतरं परं राज्यमर्थान्सिद्ध्यिमवैधव्यं च यच्छति रूपंधनं धान्यमायुरारोग्यं च प्रदापयेत् इष्ट
 लाभं च सौभाग्यं च ह्येच्छेच्च वरानने त्रयोदशो ब्रतान्नास्ति सौभाग्यकरणं परम् ॥

इति भविष्योत्तरे श्रानं गत्रयोदशो ब्रतम

अथापरमनंगत्रयोदशो ब्रतं भविष्योत्तर एव युधिष्ठिर उवाच भगवन्भूतभठ्ये शसंसारार्णवतारक यत्त्वं कथय किं
 चिन्मेरूपसौभाग्यदायकं श्रानं गः प्रीयते येन प्रीतोपच्छतिकेशव आत्मवद्रूपसौभाग्यं तन्मे विस्तरतो वद श्रिकृ
 ष्ण उवाच श्रानं गः श्रूयते देवः शूलपाणिः पिनाकधृत् तस्मिन्संपूजिते पार्थकिं द्वाप्तोति नरो भुवि तेन ते कथयिष्या
 मि शूलपाणि ब्रतं विदं यन्नकस्य चिदाख्यातं ब्रतानामुत्तमं ब्रतं चोत्त्वा भन्त्या नरो मर्त्या यथादिच्छति पांडव ततदा

रूपनमोस्तुते ततः शुद्धमनाभूत्वा न कंजातिफलाशनं अश्वमेधस्य यज्ञस्य फलमष्टगुणं भवेत् ज्येष्ठस्यैव तु
 मासस्य सह देवीरदारदनं पूजावकुलपुष्पैस्तु श्रीफलेनार्घ्यकल्पना नैवेद्यं षडङ्कान्दद्याच्छवं प्राशयेन्निशि
 द्युसंपूजयेद्देवं सर्वपापप्रणशनं नमस्तेपशुपतये प्रद्युम्नभुवनेश्वर गृहाणार्घ्यं मया दत्तं प्रद्युम्नपरमेश्वर इत्य
 र्घ्यं सुवर्णशतदानस्य फलमष्टगुणं भवेत् आषाढस्य तु मासस्य नारंगीदंतधावनं कदंबैः पूजयेद्देवं नारिकेला
 र्घ्यकल्पना नैवेद्यं दधितक्रंचोमापतिपरिपूजयेत् प्राशयेत्तिलवीजानि निशिस्वस्थेन चेतसा उमापतेमहावाहि-
 कामस्तेकामदाहक गृहाणार्घ्यं चंद्रमौलेऽम्भाकांतनमोस्तुते वाजपेयस्य यज्ञस्य फलमाप्तोतिमानवः श्रावणस्य तु
 मासस्य जातीभिर्दंतधावनं पूजयेत्पद्मपुष्पैश्च जंबुभिरर्घ्यकल्पना नैवेद्येश्वरसं दद्याच्छूलपाणितुपूजयेत् प्राश
 येद्देधतोयंतुरात्रौ चैव समाहितः उंतमः शक्तिधराय च भक्तिभावेन जालिने गृहाणार्घ्यं मया दत्तं शूलपाणेन मोस्तुते
 सौत्रामण्यास्य यज्ञस्य फलमष्टगुणं भवेत् भाद्रपदस्य मासस्य शंकोलदंतधावनं अर्चयेच्चंपकैः पुष्पैर्नैवेद्यं धृतपु
 रिका अर्घ्यं पूर्णाफलदद्यात् सद्योजातंतुपूजयेत् ततः स्वस्थमनाभूत्वा अगुरुं प्राशयेन्निशि विदशेश्वरदेवाय
 सद्योजातायते नमः गृहाणार्घ्यं मया दत्तं सद्योजातनमो नमः दशानामश्वमेधानां फलं प्राप्नोति मानवः आश्विन
 स्य तु मासस्य कंकनीदंतधावनं अर्चयेत्करवीरैस्तु अर्घ्यं कंकटिकाफलं पूज्यश्च विदशाधीशो नैवेद्यं शुभमंडिकाप्रा
 शयेत्कनकतोयं निशिदेवं प्रपूज्य च उं विदशाधिपदेवेश उम्भाकांतमहेश्वर त्रिधारूपमयस्त्वंहि अर्घ्याभिप्राति गृह्यता
 चातुर्मासस्य यज्ञस्य फलदंशगुणं भवेत् कार्तिकस्य तु मासस्य कादंबदंतधावनं रकोत्पलैः पूजनं च कूष्मांडार्घ्यं प्र
 दापयेत् नैवेद्यं पूरिकादद्यात्पूजयेज्जागदीश्वरं प्राशयेच्चंदनफलं निशिचैवं समाहितः नमस्तेजगदीशाय व्यापि
 नेशूलपाणये गृहाणार्घ्यं महेशानजगदीशिनमोस्तुते अर्घ्यं पूजांतेजगारं कुर्याद्द्रोतिवाद्यमहोत्सवैः अर्चनारी

धरं कुर्यात्सौवर्णीरौप्यमेव च वस्त्रयुग्मेन संवेष्टा शय्यायां विनिवेशयेत् एवं कृत्वा तु देवेशं तत्र शोभां तुंकारयेत्
 श्वतपुष्पस्तु संपूज्य श्वतचंदनचर्चितं धूपसुगंधिसंक्षिप्य स्ववस्त्रांगप्रदापयेत् श्वतवस्त्रपरीधानां घंटाभरणभूषितां सु
 सूक्ष्मवस्त्रयुगलमाचार्यापानिवेदयेत् तथैव दक्षिणां दद्यात्स नपादुके तथा छत्रं च मुद्गिकाचैव कर्णयोश्चैव मूषणखट्वादि
 वयाप्रदेया चतुस्पाद्यादनसंयुता भृहोपस्करसंयुक्ता भिकिसंयुक्चेतसा तत्रोपवेश्य चाचार्यमुपवासव्रतीततः पादौ
 मूढाक्षिसमारोप्य प्राणिपत्यवचोवदेत् भगवन्त्वत्प्रसादेन व्रतं संपूर्यतां म एवमस्त्विति सद्ब्रूयात्तव तुष्टिरनुशुंकरः
 ईश्वर उवाच एवं कृत्वा प्रयत्नेन दंपतीचैव पूजयेत् तयोश्च भोजनं दद्याद्दंपत्योः परितोषकं अनेन विधिना तु व्यान्य
 ह्युकरस्वयानघे तेभ्यो दत्तंचयत्किंचिदक्षयं नात्संशयः आचार्यमश्रतः कृत्वा तस्य दिशं तु कारयेत् न ह्याचार्य
 समंतीर्धनस्याचार्यसंमतपः तस्याहं कायमारथा यधर्मसिद्धिनयेद्भुवं तेनैवाचार्यमनेन सर्वं भवति चाक्षयं एतद्
 तैतमं श्रेष्ठं गुह्याद्ब्रह्मतरं परं राज्यमर्थान्मुतान् सिद्धिर्भवैधं यच्च यच्छति रूपधनं धान्यमायुरारोग्यं च प्रदापयेत् इष्ट
 लाभं च सौभाग्यं वद्वैचेव वरानने त्रयोदशो व्रताज्ञास्ति सौभाग्यकर णं परम् ॥

इति भविष्योत्तरे अनंगत्रयोदशो व्रतम्

अथापरमनंगत्रयोदशो व्रतं भविष्योत्तरएव युधिष्ठिर उवाच भगवन्भूतमन्वेष्य शसंसारार्णवतारक चत्वं कथयार्कि
 चिन्मेरूपसौभाग्यदायकं अनंगः प्रीयते येन प्रीतो यच्छतिकेशव आत्मवद्द्रूपसौभाग्यं तन्मे विस्तरतो वद श्रीकृ
 ष्ण उवाच अनंगः श्रूयते देवः शूलपाणिः पिनाकधृत् तस्मिन्संपूजिते पार्थकिं व्रातातिनरो भुवि तेन ते कथयिष्या
 मि शूलपाणि व्रतां विद यत्नकस्य चिदाख्यातं व्रतानामुत्तमं व्रतं चोत्वाभिस्त्यानरो मत्स्यो यद्यादिच्छति पांडव ततदा

रूपनमोस्तुते ततःशुद्धमनाभूत्वानकंजातीफलशासन अथमथस्ययज्ञस्यफलमष्टगुणमवत् ५५४८२५५
 मासस्यसहदेवीरदादनं पूजावकुलपुष्पैस्तुश्रीफलेनार्थकल्पना नैवेद्यंमंडकान्दद्यात्स्वंगंप्राशयेन्निशि प्र
 द्युप्तंपूजयेद्देवंसर्वाणामप्रणाशनं नमस्तेपशुपतयेप्रद्युम्नाभुवनेश्वर गृहाणार्थमयादत्तंप्रद्युम्नापरमेश्वर इत्य
 र्थं सुवर्णशतदानस्यफलमष्टगुणमभवेत् आपाढस्यतुमासस्यनारंगीदंतधावनं कर्द्वैःपूजयेद्देवंनारिकेला
 र्थकल्पना नैवेद्यंदधितकंचोमापतिपरिपूजयेत् प्राशयेन्निलवीजानिनिशिस्वस्थेनचेतसाउमापतेमहावाहि-
 कामस्तेकामदाहक गृहाणार्थंचंद्रमौलेउमाकांतनमोस्तुते वाजपेयस्ययज्ञस्यफलमाप्नोतिमानवः श्रावणस्यतु
 मासस्यजातीभिर्दंतधावनं पूजयेत्पद्मपुष्पैश्चंद्राभिरर्थाकल्पना नैवेद्येश्वरसंदद्याच्छूलपाणिंतुपूजयेत् प्राश
 येद्देवतोयंतुराज्ञोच्चैवसमाहितः उंनमःशक्तिधरायचमंकिभावेनशूलिने गृहाणार्थमयादत्तंशूलपाणेनमोस्तुते
 सौजामण्यास्ययज्ञस्यफलमष्टगुणंभवेत् भाद्रपदस्यमासस्यशंकोलदंतधावनं अर्चयेच्चंपकैः पुष्पैर्नैवेद्यंपूतपु
 रिका अर्घ्यंपूगीफलंदद्यात् सद्योजातंतुपूजयेत् ततःस्वस्थमनाभूत्वाअगुरुंप्राशयेन्निशि विदशेश्वरदेवाय
 सद्योजातापतेनमः गृहाणार्थमयादत्तंसद्योजातनमोनमः दशानामभ्यसेधानांफलंप्राप्नोतिमानवः आश्विन
 स्यतुमासस्यकंकनीदंतधावनं अर्चयेत्करवीरैस्तुअर्घ्यंकर्काटिकाफलं पूज्यश्चन्द्रिशायीशोनैवेद्यंशुभमंडिकाप्रा
 शयेत्कनकतोयंनिशिदेवंप्रपूज्यच उंविदशाधिपदेवेशउमाकांतमहेश्वर त्रिधारूपमयस्त्वंहि अर्घ्योन्मिप्रतिगृह्यता
 चातुर्मासस्ययज्ञस्यफलदंशगुणंभवेत् कार्तिकस्यतुमासस्यकादंबंदंतधावनं रक्तोत्पलैः पूजनंचकूष्मांडार्थंप्र
 दापयेत् नैवेद्यंपूरिकादद्यात्पूजयेज्जगदीश्वरं प्राशयेन्नंदनफलंनिरोच्चैवंसमाहितः नमस्तेजगदीशायव्यापि
 नेशूलपाणये गृहाणार्थमहेशानजगदीशनमोस्तुते अर्घ्यं पूजतिजगरंकुर्याद्द्वितीयाधमहोत्सवैः अर्द्धनारी

निशिपूजयेत् वीरनामजपेद्भ्रात्रैर्कोलप्राशयेन्निशितेनास्यसुरभिर्गोजायतेकायवक्रयैः तथागुणगणायाम्ना-
हुतकांचनसाक्षिभःगोमेधस्यफलंप्राप्यशक्रलोकेमहीयते चैत्रकरंजमदनद्राक्षावटकशीतलैःशीतलःकपूरः देवंस्व
रूपनाम्नांतयजेत्सुभगयासह पूर्वांक्तविधिनापार्थकपूर्वंप्राशयेन्निशि कपूर्वत्रिषोळोकेगंधगौरवसंयुतःचंद्रव
त्सर्वलोकानालोचनाह्लादकारकःजायतेसनरःपार्थयःकरोतीहिमाकितः नरमेधफलाक्वातिर्जायतेनात्रसंशयःवैशा
खेसहकारकंपुष्पाद्यफलसक्तुभिः जातीफलैर्महारूपमिंद्राण्यासाहितंयजेत्प्राशयेद्भ्रात्रिसमयेजातीफलमनुत्तमम्
अस्यप्राशनयोगाच्चजातिंप्राप्तौत्यनुत्तमं सफलंस्तस्यसर्वांशाम्बंतिभुविभारत गोसहस्रफलंप्राप्यरुद्रलोके
महीयते ज्येष्ठजन्मवित्पथैःश्रीफलैःपूपकैस्तथा लवंगेनाथसंपूज्यप्रद्युम्नललितान्वितं लवंगंप्राशयेद्भ्रात्रौला
वण्यतेनचाधुयात् वाजपेयफलंलब्ध्वाभोदतेदिविभारत आषाढेपामाग्निपनालीयककदंबकैःनीपिकदंबौट्टक्षविशे
षो तिलैरुमापतिरात्रीपूजयेच्चतिलोत्तमं उमापतिंयजेत्प्राज्ञःप्राशयेच्चतिलोदकं तिलोन्नेभवभवतिरूपसंपदनुत्तम
प्राप्तौतिपुंडरीकरूपफलंकुरुकुलोद्ग्रह आबणेसुमतांभोजकदलीफलमंडितैः सुमनामालती गंधतोर्यैःशूलपाणिंशु
भवासोन्वितंयजेत् गंधोदकंप्राश्यस्वपेद्भ्रात्रौविगतमत्सरःसुगंधसर्वसौख्याद्भवश्चिरायुश्रीपजायते अग्निष्टोम
स्यपद्मस्यप्राधुयात्फलमुत्तमं भाद्रपेलाशायपेयकर्मठ्याज्यपुरैस्तथा आज्यपुरोद्वृतपुरः यजेतागुरुणासद्योजान-
तंगौर्यसिमान्वितं आगुरुंप्राशयेत्प्राप्तुर्भवतिभूतले तुलापुरुपदानस्यहैलस्यफलमाधुयात् आश्विनैर्कुंड-
वाणापामागंकर्कंधुमडकैः स्वर्णभोगिभिःसुवर्णचंद्रिदशाधिपतिंयजेत् हेमोदकंचसंप्राश्यहेमवर्माप्राजायते वाज-
पेयस्यपद्मस्यसकलफलमधुते उज्जैकदंबकद्रोणकूष्मांडिलवणेनतु फलैश्चविद्याधिपतिंयजेन्मदनयापुतं फलैः
मृत्फलैःरूपैलेवराभेदेज्ञेयं लवंगंप्राशयेत्प्राशयेत्ततः रूपलावप्यसंयुक्त प्राशनदस्यजयते वाजपेयस्य

प्रात्संसिद्धमंगनगारूपत्रयोदशी किंवातवहुभिपार्थउकमावफलप्रदः त्रयोदशीतिवंपुण्यासर्वव्रतफलप्रदा
 तस्मात्कार्याप्रयत्नेनवहुपुण्यमभीप्सता त्रयोदशीह्यनंगारूपासर्वाद्याविनाशिनी सर्वदुष्टोपशमनीसर्वमंग
 लवर्द्धनी अतुल्यसुखसौभाग्यरूपलावण्यदायिनी पुरादग्धेनकामेनत्रिनेत्रनयनाग्निना भस्मीभूतेनलोके
 स्मिन् संकल्पस्थेनपांडव अनंगेनकृताह्येपातेनानंगत्रयोदशी प्रसिद्धिसमनुप्राप्तानित्यसर्वफलप्रदा मान
 नशार्थसितेपक्षेत्रयोदश्यांसमाहितः स्नात्वा नद्यांतडागेवाग्रहेवाकूपतोयतः कृत्वाभ्यर्च्यमहोदवाविधानाच्छि
 वतोपणं लिंगंस्वयंचसंभूतमभावेयत्प्रतिष्ठितं तदनंगानितिश्रो कंपूजयेद्भक्तितोव्रती पयोदधिघृतक्षौद्रं मंत्र
 पूर्वैर्जलान्वितैःशर्करायमृतैःपश्चात्स्नापयेद्गंधवारिणा धूपदीपादिर्नैवेद्यैः पुष्पैरुत्कालसंभवेः फलेर्नाना
 विधैर्भर्द्देर्गोतवादित्रितिःस्वनेैः पूजयेदितिशेषः शंभुनामान्यथोच्चार्यहोमः कार्क्यस्तिलाक्षतैः अक्षतायवाःश्रव
 त्यजातीनारंगपायसैर्मधुनापिच अश्वत्थादीनिक्रमादंतकाष्टफलनैवेद्यप्राशनानिच एवमुत्तरमासेष्वपि अनंगंपू
 जयेदादौमधुमत्यासमन्वितं आदौआदिमासेमार्गशार्धमासे अनंगनाम्नासंपूज्यमधुशाश्यस्वपेत्त्रिंशो मधुप्रा
 शनयोगेनजायतेमधुरध्वनिः अश्वमेधस्वयज्ञस्यफलंप्राप्तोतिभाकिमान् पौषेचौदुंवरकरवीरदाडिममोदकैः चं
 दनेनचयोगीश्रोहैमवत्यायुतंयजेत् स्नाप्यक्षीरादिभिःपार्थपूजायित्वाविधानतः योगेश्वरेतिसंस्मृत्यचंदनंप्रा
 शयेक्षिप्रि सौम्यः शीतः सुगंधश्चंदनप्राशनाद्भवेत् राजसूपस्वयज्ञस्यमद्रकःफलमाधुयात् माघेन्यथो
 धसत्कुंदमातुलंगसुहालिकैः मुकाम्बोभिश्चनाठ्येशसुंदर्यासहितंयजेत् नाठ्येश्वरेतिसंस्मृत्यप्राशयेन्मौकि
 कोदकं प्राशनस्यप्रभावेननिर्मलाधीःप्रजायते रूपाढ्यंचवपुःस्त्रीणाम्नेनयननंदनं मुकावर्णोपमेनेत्रेपद्मपत्रा
 पतेशुभ्रे बहुस्वर्णपदानस्यप्राप्तोत्वविकलंफलं फाल्गुनेवदरीकांचनारजंवीरगोरसैः कंकालेनचदेवेशंसशांतं

निशियुजयेत् वीरनामजपद्रवौकंकोलंप्राशयेन्निशितेनास्यसुरभिर्भयोजायतेकायवक्रयोः तथागुणगणायासी-
 न्तुकचिनसाग्निभःगोमेधस्यफलंप्राप्यशकलोकेमहीयते वैज्रकरंजमदन्द्राक्षावटकशीतलैःशीतलःकर्पूरः देवंस्व
 रूपनामानंयजेत्सुभगायासह पूर्वोक्तिविधिनापार्थक्यपूर्वंप्राशयेन्निशि कर्पूरवस्त्रियोलोकैर्गंधगौरवसंचुतःचंद्रव
 रसर्वलोकानालोचनाह्लादकारकःजायतेसनरःपार्थयःकरोतीहभक्तिः नरमेधफलावाप्तिर्जायतेनात्रसंशयःवैशा
 खसहकारार्कंपुष्पाश्रफलसकुभिः जातीफलैर्महाराूपमिंद्राप्यासाहितयजेत्प्राशयेद्गानिसमयेजातीफलमनुत्तमम्
 अस्वप्राशनयोगाञ्जजातिंप्राप्तुत्यनुत्तमां सफलारत्नस्यसर्वाशामवंतिभुविभारत गोसहस्रफलंप्राप्यरुद्रलोके
 महियते ज्येष्ठेज्यैवित्वपत्रैःश्रीफलैःपूपकैस्तथा लवंगेनाथसंपूज्यप्रचुम्बललितान्वितं लवंगंप्राशयेद्गान्बौला
 वप्यतेनचाशुयात् वाजपेयफलंलब्ध्यामोदतोदिविभारत आषाढेपासाग्नीपनालीयककदंबकैःनीपकदंबौटक्षाविशे
 षो तिलैरुमाधतिरात्रीपूजयेच्चतिलोत्तमं उमापतिंयजेत्साज्ञाःप्राशयेच्चतिलोदकं तिलोत्तमेवभवतिरूपसंपदनुत्तमा
 प्राप्नोतिपुंदरीकस्यफलंकुरुकुलोद्ग्रह श्रावणेसुमनांभोजकदलीफलमंडितैः सुमानामालती गंधतोयैःशूलपाणिंशु
 भवासोन्वितंयजेत् गंधोदकंप्राश्यस्वपेद्रात्रौविगतमत्सरःसुगंधसर्वसौर्याद्व्याश्रयाशुश्रोपजायते अग्निष्टोम
 स्ययज्ञस्यप्राप्तुयात्फलमुत्तमं भाद्रेपल्लशाचपिंपिकर्कट्याज्यपुरैस्तथा आज्यपुरोदृतपुरः यजेतागुरुणासद्योजा-
 तंगौर्यार्सगन्धितं अगुरुंप्राशयेत्तातुगुरुर्भवतिभूतले तुल्यपुरुपदानस्यहैत्रस्यफलमाशुयात् आश्विनैकुंद-
 वाणापामार्गकैर्धुमडकैः स्वर्णाम्बुभिःसुवर्णचन्द्रशाधिपतिंयजेत् हेमोदकंचर्संप्राश्यहेभवर्माप्रजायते वाज-
 पेयस्ययज्ञस्यसकलफलमश्रुते ऊर्जाकदंबकद्रोणकूर्पांडिलवणेनतु फलैश्चाविद्याधिपतिंयजेन्मदनयायुतं फलैः
 मृत्फलात्पैलेवराभतेज्ञेयं लग्नांप्राशयेत्तत्रशुद्धयापर्यान्वितः रूपलावप्यसंयुक्त प्राधानादस्यजायते वासिपेयस्य

इत्यफलं प्राप्नोति निश्चितं आद्यमद्यं दंतकाष्टकुमुदत्परं फलं नैवेद्यं प्राशनं नात्र क्रमान्मांसं पुंकोतितं श्रुत्वा
 भेदं तकाष्टानां खदिरस्याच्छिवप्रदं पुष्पाणामप्यलाभितुत्तत्पक्षैर्वाथकोमलैः श्रुत्वा भेदं फलानां च बीजपूरं प्रशस्यते
 नैवेद्यानामप्यलाभे हविर्वेद्यान्नं प्रकल्पयेत् इह श्रुतिश्लोको दंतधावनकुमुदमनैवेद्यं प्राशनं नयथाक्रमं विहितानां त
 रस्य तस्याग्निवेश्यमनुकल्प उक्तः सर्वेषु पारणेष्वेव भोजायित्वा द्विजोत्तमान् सदक्षिणं ततोऽभिनोयाद्दधुभिः सहितो वशी
 वतां विधाय दाचस्यात्सूतकमृतकेन वा उपोष्य चैवोपवेशितो दक्षिणपरे पुनः तदङ्घ्रिउपोष्य श्वपरेऽग्निममासात्तर्गतताद्विने
 पूर्वं दत्तशोकिं भयति एवं भयन्भरस्यति शक्त्यारन्तात्थलं कृतं उमामा हे श्वर हे मम धिवा स्यात्ततो निशि पुष्पैर्भूषं रंत्ये गं-
 धं नैवेद्यैः कुमुकैः फलैः ततः प्रभातसमये कृतहोमवलि क्रियः वक्ष्यमाणमिदं सर्वं प्रदद्यात्तु द्विजातये लिंगाकारमनंगं च
 सौवर्णकारयच्छिवं ताभ्यपान्नोपारिस्थाप्य कलशोपरिविन्ध्यसेत् शुक्लवस्त्रेण संछाद्य नैवेद्यपुष्पपूजितं ब्राह्मणाय
 प्रदात्तव्यं शिवभक्तयस्सुन्नत इदं शान्नाप्रकर्तव्यं आत्मकंदनविभूषिताः सितपक्वान्नसंपन्ना ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत् देव
 स्यैव प्रदात्तव्याः कुंभाद्वादशलड्डुकाः वितानं पंचवर्णैश्च वंज्यं त्रिकोणितानादितं घंटांच मुखरं भद्रां वधियां च्छिवं मं
 दिरे तस्मिन्नेव दिने पार्थिव्यात्वात्मानं समर्चयेत् आत्मानं परमात्मानं देवदेवं त्रिविधं शंपुष्पनैवेद्यदीपकैः गीत-
 यादिनां तस्यादिप्रेक्षणैर्विधैरपि दानान्यत्र प्रदेयानि स्ववितस्यानुसारतः सूर्योपरागसहशो यतः सदिवसोमतः
 भोजनं च यथाशक्त्या पद्धसंमधुरैरारं प्रदद्याच्छिवभक्तानां वस्त्राणि चावशेषतः आर्थात्तोनावमन्येत नक्षिप्यन्नरुषा
 वदेत् यथाशक्त्या प्रदद्याच्च बहुधामधुरं वदेत् एवं तदुत्सवं कृत्वा शिवयज्ञमनुसमं द्विजेभ्यो भोजनं दद्याच्छ्लोकं राज्य
 परिभुं न पश्यात्स्वयं तं भुंजियद्दृत्स्ववर्गसमन्वितः शांतावगोकानि प्रस्तुहदिदेवानि वैश्वं च पूजानि सर्वविधिवद्ब्राह्मि
 णान्परितोषयेत् एवं कृत्वा नरः सन्मग्न् भक्तिभावेन भावितः मुच्यते सर्वपापेषु ब्रह्महत्यादिकैरपि

इहं सौख्यमवाप्येद्यै मुतः स्वैगमहीयते पुण्यशेषादिहागत्यसावेभौमोत्पभवेत् व्रतस्यास्यप्रभवेनमूर्ति
मन्मदनोभवेत् सन्निभयधनसौख्याब्जः शांतचित्तोजितेन्द्रियः पुत्रपौत्रैः सुसंपूर्णो जिवेच्च शरदंशतम् शिवभ-
क्तिपरो भूत्वा शैवैकगतमानसः अंतकालेशिवरस्यत्वा शिवसायुज्यतां व्रजेत् कामेनया किलपुरासमुपोषितासी
च्छुद्धातिथिस्त्रिदशदेहपरातिहेतोः तत्राशनेरुदितनामयुतेरुपोष्यदिव्यंप्रयाति परसंपदमिदुर्भौलेः ॥

॥ इति भविष्योत्तरोकमपरमनांजयोदशीव्रतम् ॥

अथ प्रदोषव्रतानि तत्रादर्शप्रदोषमहिमारकादि ब्रह्मोत्तरखंडे सत्यं व्रवीमि परलोकहितं व्रवीमि सारं व्रवीम्युप-
निवृद्धव्रतवीमि संसारमुल्लवणमसारमवाप्यजंतोः सारो यमीश्वरपदाब्जयुगस्यसेवा येनार्चयंति गिरिशंम-
हितं प्रदोषेभ्यः चर्तं शिवपदं प्रणयंति नान्ये केतकथां श्रुतिपुटेर्नापि वांति मूढास्ते जन्मजन्मनि भवांति नरादारिद्र्याः ये
प्रदोषसमये परमेश्वरस्य कुर्वन्त्यनन्य मनसो विसरोजसवां नित्यं प्रवृद्धधनधान्यकलत्रपुत्रसौभाग्यसंपदाधिकारत-
इहैवल्लोकाः कैलासशैलश्रुवनेत्रिजगज्जिनेत्रिगौरानिवेश्य कनकाचितरत्नपीठे नृत्याविधातुमाभिवान्छति शू-
रपणौ देवाः प्रदोषसमये तु भजंति सर्वे वारुदेवीधृतवल्कीशतमखोवेणुरणत्पद्मजस्तालोद्भिद्रकरारसाभग-
वतीने यत्र योगान्विता विष्णुः सान्द्रस्युदंवादानपटुर्देवाः सधंतातिस्थिताः सेवते तमनुप्रदोषसमये देवं मृडनीपतिं
नं चर्वपक्षपतगोलगसिद्धसाध्या विद्याधराः सुरनराः प्सरसां गणाश्च येन्ये त्रिलोकानिलयाः सहश्रुतवर्गाः
प्राप्ते प्रदोषसमये हरपार्थसंस्था तरुणास्त्रदोषसमये शिव एक एव पूज्यो ध्यानन्ये हरिपद्मजायाः तस्मिन्महेशो वि-
धिनैज्यमानो सर्वत्र सीदंति सुरावेनाथाः ॥ इति प्रदोषव्रतहिमा ॥ अथास्यनिर्णयः हेमाद्रौ विभवादर्शे प्रदोषे-
स्तमया दूर्ध्ववटिकात्रयमुत्पद्यति गौडं प्रेषु दंडद्वयात्सक एव प्रदोषउक्तः प्रदोषांस्तमया दूर्ध्ववटिकाद्वय-

मिष्य इति वस्त्रोकेः धतुन्निर्मुहूर्तैः प्रदोषः स्याद्वावस्तंगति सति रिकन्दपुराणवचनं तद्द्वीष्टप्रदोषकालपरं वि-
श्वदशीवाक्योपात्तघटिका न्यात्मकमुख्यकालाधिककालवोधकत्वात् आतएदनाधवाचार्याश्रापितप्रकरणे भोज-
नेघटिकात्रयमुत्तमः कालः घटीषट्कमध्यमः कालः एतदेवाभिधेयस्मयते ॥ प्रदोषोस्तमयादुर्ध्वाभितीत्रिमुहूर्तं
प्रदोषस्यादिति च निशीथपर्यंतोजघनः कालः तत्कर्त्वांतरात्राविति सामान्येनाभिधानादिति श्रात्रशिवपूजानकभोज-
नात्मकंप्रदोषत्रयं तत्र प्रदोषव्यापिनीत्रयोदशीग्राह्या ॥ तथा चस्कन्दपुराणे एवंवत्स्वर्पर्वतंप्राक्षिपेद्यस्त्रयोदशीं
प्रदोषेशिवमभ्यर्च्यनकंभोदयामिशंकरेति पूजारंभकालोपितत्रैव तत्स्त्रुलोहितोभानोस्त्वात्वासिनिघमोव्रती
पूजास्थानंततो गत्वा प्रदोषो शिवमर्चयेदिति ब्रह्मोत्तरखण्डे तु घटीकात्रयमस्तमयात्पूर्वमुपक्रमकालः पक्षद्वये
त्रयोदश्यां निराहारो भवेद्विवा घटीत्रयादस्तमयात्पूर्वस्नानं स्यात् चरेदिति मुख्यतरः पूजाकालस्त्वसूच्यार्त्तादि-
नक्षत्रोदयांतः प्रदोषरजनीमुखामितिकोशवलात् कैश्रिनुत्रिमुहूर्तात्मकएव मुख्यः कालः प्रदोषकालः कृतः तेषां
माधवोक्तउत्तममध्यमविभागोऽनुपपन्नः द्वयोरपि मुख्यकालत्वस्वीकारात् तत्रान्यतरदिने प्रदोषव्याप्तात्स्व-
र्षेवास्वैवग्राह्यादि न द्वयस्यान्ये प्रदोषव्याप्तौ तदेकदेशरूपेणैवाऽऽनरा प्रातःसंकल्पयेद्विद्वानुपवासव्रतादिकमिति
संकरूपकालमारभ्य सत्वात् दिनद्वये प्रदोषव्याप्यमावेतु पूजोपक्रमकालव्यापिनीग्राह्या कर्मोपक्रमकाल-
नातुकृतिभिर्ग्राह्यानयुग्मादरश्नतिवचनात् यत्तु कैश्चिद्दुकं दिनद्वये प्रदोषव्याप्तौ पूर्वैव ग्राह्या त्रयोदशीतु कर्त-
व्याद्दोशीसाहितामुने इति मुमंतुवचनादिति तनुच्छं आस्यसाभ्यान्यवचनरेनाहारान्रसाभ्योपवासादिपुसावका-
शत्वेन कालविशेषसाध्यप्रदोषव्रते निर्णायकत्वात् अधिकचनकप्रकरणेऽऽठव्यं श्रापपक्षप्रदोषाविधिः ब्रह्मोत्तरखण्डे
शांडिल्य उवाच पक्षद्वये त्रयोदश्यां निराहारो भवेद्विवा घटीतयादस्तमयात्पूर्वस्नानं समाचरेत् शुक्रावरथ

रभूत्वावाग्यसोनिवमान्वितः कतसंध्याविधिरतः शिवपूजासमाचरेत् देवस्यपुरतःसम्यगुपलिप्यनवाभसा
 विधायमंडपंरम्यधोतवत्त्रादिभिर्युधः वितानाद्यैरलक्ष्यफलपुष्पनवाकिरैः विचित्रंपद्मद्वैत्यवर्णंपंचकरंजितं
 तत्रोपविष्टःसुसमे सूपविष्टास्थिरासने सन्वक्संपादिताशेषपूजोपकरणःशुचिः आगमोक्तेनमंत्रेणैर्नाभेन-
 चमंत्रवित् ततःकृत्वात्मशुद्धिचभूतशुद्धिमनुक्रमात् प्राणायामत्रयंकुर्याद्दीजमंत्रैःसमंत्रकैः मातृकान्यासवि-
 धिवत्त्वात्वातोदेवतांपरां समाप्यमातृकाभूयोध्यात्वादेवंपरंशिवं वामभागोरुंरुनंत्वादाक्षिणेणपंपंजत् अंस-
 योर्युगधर्माश्चन्यसेनाभौचपार्थवोः श्रवर्मादीनंततादीन्हृदिपिठेभनून्यसेत् आधारशक्तिमारभ्यक्षानात्मांत-
 मनुक्रमात् उक्तक्रमेणविन्यस्यहृदयेसाधुभाविते नचशक्तिमपेरभ्येध्यायेद्देवमुभापतिं चंद्रकोटिप्रतीकाशं
 त्रिनैवचंद्रभूषणं आर्णिगालजटानूदंरत्नबौलिधिराजितं नालिभ्रीवमुद्गारांगानागहारोपशोभितं वरदाभयहस्तं-
 चहरिणंचपरश्वयं दधानंनागवलयंकैयूरंगदमुद्रिकां व्याध्रयर्मपरीधानंरत्नसिंहासनेस्थितं ध्यात्वातद्वाम-
 भोगचर्चितयेद्विरिकन्यकां भास्वज्जपात्रसूनाभामुदयकंसमप्रभां विद्युत्पुंजनिभांतर्वाभनोनयननांदिनीं वालें-
 दुशेखरांस्त्रिभूनीलकुंचितकुंतलां शृणुसंधातरुचिरनीलालकविराजितां मणिकुंडलविद्योतन्नखमंडलविभ्रमां
 नवकुंभपंककपोलतलदर्पणां मधुरस्मिताविभाजदरुणाधरपल्लवां कुंबुकंठींशिवामुद्यन्कुचपंकजकुंडलां
 पाशाकुशाभयवरीवैलमर्तीचतुर्भुजां अनेकरत्नविलसत्कण्ठांगदमुद्रिकां मध्यात्रिवलयांहृद्यांहंनर्काचींगुणा
 न्वितां दिव्यमात्स्यांवरधरांदिव्यचंदनचार्चितां दिक्पालवनितामौलिसन्नतांप्रिसरोरुहां रत्नसिंहासनारूढां
 सर्पराजपरिच्छदां एवंध्यात्वामहादेवदेवीचगिरिकन्यकां न्यासक्रमेणसंपूज्यदेहैशंयादिभिःक्रमात् पंचभि
 र्वैशभिःकुर्ष्यात्प्रोक्तस्थानेषुवाहदि एथक्पुष्पांजलिदद्यान्मूलेनचहृदित्रिधा पुनःस्वयंशिवोभूत्वामूलमंत्रेण

सायकः ततःसंपूजयेद्देवाहायीठेपुनःक्रमात् संकल्प्यपूजयेत्तत्रपूजारभेसमाहितः कृतांजलिपुटोभूत्वाचित
 येद्धृदिशंकरम् ऋणपातकदौर्भाग्यदारिद्र्याचिनिवृत्तये आशेषावाविनाशायाप्रसिद्धिमयशंकर दुःखशोकाग्नि
 संतप्तसंसारभयपीडितं वहुरेणाकुलदीनंपाहिमांतुपवाहन आगच्छदेवदेवेशमहादेवाभयंकर गहाणस
 हपार्वत्यातवपूजांमयाकृतां इतिसंकल्प्यविधिवद्वाह्यपूजांसमारभेत् गुरुं गणपतिचैवयजेत्सव्यापसव्ययोः
 क्षेत्रेशमीशकोणेष्वन्यैकात्यायनीयजेत् धर्मज्ञानंचरैरान्यभैश्वर्यचनमोतकैः स्वैरन्यादिकोणेषुपीठपादा
 ननुक्रमात् दिक्षुविंदुविसर्गाभ्यामथमंदिनसुपूजयेत् मंत्ररूपंइचतुर्दिक्षुमध्येनंतरंसतारकं सत्पादांस्त्रिगुणां
 रत्नत्रपूजापीठेष्विन्यसेत् आतऊर्ध्वच्छेदेनायाविकांलक्ष्मींशिवेनच तदतेचांबुजंभूयःसकलमंडलत्रयं पत्रके
 सरकिजलकव्यासंतारक्षरैःक्रमात् आत्मत्रयंसमभ्यर्च्यमथ्येमंडलमादरात् ज्येष्ठालक्ष्मीचरौर्द्रीचसुभगाद्यैर्दिक्षु
 पूजयेत् वामाद्यानवशकोश्चनवस्वरयुतायजेत् हृदिबीजत्रयाढ्येनपीठमंत्रेणचाचयेत् आद्युत्तिःप्रथमंगौरु
 पंचभिर्मूर्तिशक्तिभिः त्रिशक्तिमूर्तिभिश्चान्यथानिधेद्वयसमान्वितैः अनंताद्यैःपरस्वन्व्यामातुभिश्चवृषादिभिः
 सिद्धिभिश्चाणिमाद्याभिरंद्राद्यैश्चतदायुधैः दुग्धभक्षेत्रचड्रीशादुर्गाचरकंदनादिनीं गणेशः सैन्यपश्र्चवस्वत्सल
 क्षणलक्षितः आणिमासाहिमाचैवगारिभालाधिमातथा ईशित्वंयवशित्वंचप्राप्तिःप्राकान्यमेवच अष्टैश्वर्याणि
 प्रोक्तानिजोकरूपाणिकेवलं पंचभिर्वहुभिःपूर्वहृत्त्रेयाद्याभिरप्यनु अंगैरुपयौरद्राद्यैःपूर्वोक्तानिभिरत्तुतै
 उमामहेश्वरौपश्चात्पूजयेदुत्तरादितः यथामाणवकैर्दुक्तजोकरूपंसदाशिवं उमयासाहितदेवमुपचारैःप्रपूजयेत्
 सुप्रातिष्ठितशंखस्वतीर्थैःपंचासृतेरपि आभिर्पंचेन्महादेवंरुद्रसूक्तैः समाहितः कल्पयेद्विधिर्धर्मत्रैरासनाद्युपचा-
 रकान् तैरेवाचमनंदद्यान्मधुपर्कमधूतरं पुनराचमनंदद्यात्सानमंत्रैः प्रकल्पयेत् आसनंकल्पयेद्दर्मस्वान्तं

विहितांजलिः अर्घ्यमष्टगुणोपेतापाद्यंशुद्धोदकेनतु उपवीतंतथावासोभूषणानिनिवेदयेत् गंधमष्टांगसंयु-
क्तसफलंविनिवेदयेत् ततश्चविल्वमंदारकल्लारसरसीरुहं धतूरेकाणिकारं चद्रोणपुष्पंचमल्लिकां कुशापामा
गंतुलसीमाधवीवकुलान्वितां बृहतीकरवीराणियथालब्धानिसाधकः निवेदयेत्सुगंधीनिमालयानिविधानिच धु
पकालागुरुयुतदीपंचविधिधुशुभं अथपायसनेवंधं सपृतंसोपदंशकं मोदकापूपसंयुक्तशर्करागुडसंयुतं मधुना
कंदधियुतंजलपानसमन्वितं तैनेवहविपावह्लैजुहुयान्मंत्रभावितः अगमोक्तेनविधिनागुरुवाक्यनिधंजितः
नेवंधंशंभवेभूयाद्वत्वातांबूलमुरगं धूपनीराजनंरम्यंछत्रदर्पणमुरगं समर्पयित्वाविधिवन्मंत्रैर्वदिकतांत्रिकैः
यद्यथास्तत्त्वयंनिःस्वोयथाविधिसमर्चयेत् भक्त्यादत्तेनगौरीयाः पुष्पमात्रेणतुष्यति अथांगभूतान्सकलान्ग.
णशार्दान्प्रपूजयेत् सर्वैर्नानागुणैःस्तुत्वासाष्टांगंप्राणमेद्बुधः ततःप्रदाक्षिणिकृत्यवृषचंडेश्वरादिकान् पूजांसमाप्य-
विधिवत्सार्थयैद्विरिजापार्त ॥ अथैतदनुसारिपद्धतिक्रमः ० तत्रादौ स्नानंकरवाभूतशुद्धिप्राणप्रातिष्ठानात्क-
न्यासादिकान्करवा हृदयकमलेशिबंध्यात्वाभानसोपचारैःसंपूज्य यथाशक्तिमंत्रंजपत्वाजपंदेवायसमर्प्यमूलेन
स्वदेहपुष्पांजलिदत्त्वा स्वात्मानंशिबरूपंध्यात्वा कृतांजलिपुटेभूत्वा ऋणपातकदौर्भाग्यदारिद्र्याविनिवृत्तये
अथेपायविनाशायप्रसीदममशंकर दुःखशोकाग्निसेतपतंसंसारभयपीडितं बहुरोगाकुलंदिनपाहिमावृपवाहन
अगच्छदेवदेशमहादेवाभयंकर गृहाणसहपार्वत्यातवपूजांमयाकृतां इतिस्कल्प्यविधिवद्वाह्यपूजांसमाच
रेत् शंखादिस्थापनंकरवायोगपीठादिपद्मासनांतसंपूज्य सर्वशक्तिमयेरम्येइत्यादिपूर्वाक्तप्रकारेणमहादेवं
दर्वाचध्यात्वा न्यासक्रमेणसंपूज्यदेहेगंधादिभिः क्रमात् ततोवहनासापुटेनकरस्थपुष्पेपुरवाभीष्टादेवतामागतां-
विभाव्य पुरस्थितलिंगेमूर्तावाप्राक्षिपेत् ततःदेवेशमकिमुलभ्रमसर्वाभरणसंयुतं यावत्पांपूजयित्वामितावत्वंसु

स्थिराभवेत्यादिप्राणप्रतिष्ठां कृत्वा भवानीशंकराभ्यांनमः इतिभंत्रेण शशतचंद्रनपुष्पादिभिः संपूज्य आवर
 णपूजां कुर्यात् तच्चश्रंगैः प्रथमं १ पंचमूर्तिशक्तिभिर्द्वितीयं २ त्रिशक्तिमूर्तिभिर्हरिविधिभ्यांचतुर्थीयं ३ अनं-
 ताद्यैश्चतुर्थं ४ मातृभिः पंचमं ५ कृष्णादिभिः षष्ठं ६ श्राणमादिभिः सप्तमं ७ वज्राधौरष्टमं ९ त
 तेनीराजनांतानुपचारान्कृत्वा प्रदक्षिणांकृत्य पूजांसमाप्यविधिवत्पार्थयेद्गिरिजापतिं जयदेवजयाजयजयशं
 करशाश्वत जयसर्वसुराध्यक्षजयसर्वसुरासैत जयसर्वगुणातीतजयसर्ववरप्रद जयनित्यनिराधारजयविश्वभरा
 ष्यय जयविश्वैकवंधेशजयनागेंद्रभूषण जयगौरीपतिशभोजयचंद्राईशेखर जयकपूरसंकाशजयानंतगुणाकर
 जयरुद्रविरूपाक्षजयाथैत्यनिरंजन जयनाथकृपासिंधोजयभकार्तिभंजन जयदुस्तरसंसारसागरोत्तारणप्रभो
 प्रसीदमेमहादेवसंसारार्तस्थखिद्यतः सर्वपापक्षयंकृत्वारक्षमांपरमेश्वर महादारिद्र्यमत्स्यमहापापहर्तोजसःसहा
 शोकनिविष्टस्यमहारोगातुरस्यच ऋणभारय रीतस्यदह्यमानस्यकर्मभिः ग्रहैःप्रपीड्यमानस्यप्रसीदममशंकर द
 रिद्रःप्रार्थयेद्वं पूजातेगिरिजापतिं अर्थाढ्योवापिराजद्राप्रार्थयेद्वमीश्वरं दीर्घमायुःसदारोग्यं कोशाबुद्धि
 र्वलोत्पतिः ममास्तुनित्यमानंदः प्रसादात्तवशंकर शश्रव.संक्षयंयांतु क्षयंयांतुसदेतयः सर्वसंस्वसमूहिश्रमू
 यात्सुखमयादिशः एवमात्पार्थयेद्वंप्रदोषेगिरिजापतिं १३ ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दक्षिणाभिश्चतोषयेत् सर्व
 पापक्षयकरी सर्वदारिद्र्यनाशिनी शिवपूजेयमाख्याता सर्वाभीष्टफलप्रदेति

इतिस्कदिब्रह्मोत्तरखंडेप्रदोषव्रतम् ॥

श्रयकेदारखंडोक्तशनिप्रदोषव्रतम् देवाज्जुः गुरोक्रेनविधानेनकीटशेनव्रतेनच आराधनीयेगौरीशोह्यस्माभिः

जपकामुक्तेः तद्वदस्वसुराचार्यं त्वंहिनःपरमागतिः ॥ बृहस्पतिरुवाच ॥ कार्तिकेशुक्लपक्षे तु मंदवारि
त्रयोदशी कार्तिके चंद्रमासे वा मार्गे वा तमप्रायदिलभ्येत शर्वप्राप्यैनसंशयः तस्यांप्रदोषसमये तिलामलक
क्षयुतं शिवस्वयं चार्चनं कुर्याद्गंधपुष्पफलादिभिः पश्चात्प्रदोषवेलायां स्यात्वरं लिंगमर्चयेत् स्वयंभुंरथापितं
वापि पौरुष्ये मर्पौरुषं जने वा विजने वा पिश्चरथ्ये वा तपो जने तल्लिंगमर्चयेद्भक्त्या विधिदृष्टेन कर्मणा आ
ममभ्येत्तु यत्तिलगंस्वयंभुमपि वा न च तल्लिंगं पूजयेद्भक्त्या प्रदोषे तु विशेषतः ग्रामाद्बहिःस्थितं लिंगं ग्रामाच्छतगु
णं फलं वा श्लाच्छतगुणं पुण्यां लिंगमास्वयंभुत्तमं वन्याच्छतगुणं पुण्यां लिंगं पर्वतमुच्यते पार्वताच्चैवालिंगाच्च फलं चा
युतसंज्ञितं तपो वनाश्रितं लिंगं पूजितं वामहाफलं कार्यादि संस्थितं लिंगं पूजितं स्याद नंतकं तस्मादेतद्विभागो
न शिवपूजा च नंबुधेः करं वयं निपुणत्वेन तीर्थस्नानादिकं तथा पंचाषडानुद्धृत्य वाप्यां स्नानं समाचरेत् न स्नाया
त्परवारिणीत्यपि पाठः कूपस्नानं प्रकुर्वीत उद्धृतं न विशेषतः तद्वागेश्यां पिडानामुद्धृत्य स्नानमाचरेत् ततः प्रदोषे स
मलस्नानं नो न समाचरेत् प्रदीपानां सहस्रेण दीपनीयः सदा शिवः तथा दीपशतेनापि द्वात्रिंशद्दीपमालया घृते
न दीपयेद्दीपान् शिवस्वयंभुपरितुष्टये तथा फलैश्च दीपैश्च नैवेद्यैर्गंधधूपकैः पूज्यः प्रदोषवेलायां तृभिः सर्वाथ सिद्धये-
प्रदक्षिणं प्रकुर्वीत शतमष्टोत्तरं तथा नमस्कारान् प्रकुर्वीत तावत्संस्थानं प्रयत्नतः प्रदक्षिणमस्कारैः पूजनीयः
सदा शिवः नाम्नां शतेन रुद्रोसौ स्तवनीयो यथाविधि उं नमो रुद्राय भीमाय नीलकंठाय वेधसे कपर्दिने सुरेशा-
य ध्यो मर्के शापवैनमः दृपध्वजपसोमाय सोमनाथाय वैनमः दिगंबराय भर्गाय उमाकांतकपर्दिने तपोमया
यव्यासाय शोषिविष्टाय वैनमः व्यालप्रियाय व्यालाय व्यालानां पतये नमः महीधराय व्याप्राय पशूनां पतये नमः त्रिपु
रांतकाय सिंहाय शार्दूलर्षभ चर्मणे सिताय सितनाथाय सिद्धाय परमेष्ठिने कामांतकाय बुद्धाय बुद्धीनां पतये नमः

कारणायाविशिष्टायाशिष्टापपरमात्तने वेदायवेदीजायवेदगुह्यायवैनमः दीर्घायदीर्घरूपायदीर्घार्थायमूर्ही
जसे नमोजगत्प्रतिष्ठापव्योमरूपायवैनमः गर्भकृत्सुमहादैत्यश्रद्धकासुरभेदिने नीललोहितशुक्रायचंद्रमुंड
प्रियायच भक्तिप्रियावदेवायज्ञातज्ञानादययायच महेशायनमस्तुभ्यमहादेवहरायच त्रिनेत्रायत्रिवेदाय
वेदांगायनमोत्तमः श्रार्थायश्रर्थरूपायपरमार्थायवैनमः विश्वरूपायविश्वायविश्वनाथायवैनमः शंकरायचकाला
यकालावयवरूपिणे श्ररूपायचसूक्ष्मायसूक्ष्मायवैनमः रमशानवासिनेतुभ्यनमस्तेकात्तिवाससे शशां
कशेखरार्थैवरुद्रभूमिशयायच दुर्गायदुर्गासारयादुर्गावयवसाक्षिणे लिंगरूपायलिंगायलिंगानांपतेयनमः
नमः प्रणवरूपायप्रणवार्थायवैनमः नमोनमःकारणकारणायमृत्युंजयायात्मभवस्वरूपिणे त्रिपंचकायशित
कंठभर्गोरीपतेमंगलहेतवेनमः दुहरूपतिरुवाच नाम्नांशतंमहेशस्यउच्चार्यंश्रान्तिनातदा प्रदक्षिणनमस्कारैरे
तत्संख्यैःप्रयत्नतः कार्याप्रदोपसमयेपूजेयंशंकरस्यच एवंव्रतंसमुहिष्टंतवशक्रमहाभते शीघ्रंकुरुमहाभा
गपश्चाच्छुद्धिकुरुप्रभो शंभोःप्रसादात्सर्वतैमविष्यातिजयादिकं शक्रउवाच दुःप्रःपुरामहेशानंसमाराधयदा
दरात् कथंप्रापवरंब्रह्मनपुराकशश्रभवद्द्विज वृहरूपतिरुवाच वृत्रःस्वयंमहातेजाउग्रैणतपसापुरा शिवंप्रसू
दयामासपर्वतेगंधमादने नाम्नाचिब्रयोरोजावनेचिब्रयथस्यतत् एतज्जानीहिभोशक्रतवपुष्टर्याःसमीपतः यस्मि
न्यनेमहाभागनसंतिमहदुर्भयः तस्माच्चैत्रयन्नामवनंपरममंगलं तस्यराज्ञःशिवेनैवयानंचपरमाद्भुतं कामगं
किकिण्युंकेसिद्धचारणसेवितं गंधर्वैरंप्सरोयक्षैःकिन्नरैरुपशोभितं ततोत्तैवयानेनष्टायिर्ष्यर्ष्यदन्पुरातथा
गिरिशमुखांश्रद्धीपांश्रविविधांस्तथा एकदापर्य्यदन्राजानाम्नाचिब्रयोनहान् कैलासमागतस्तत्रसददर्श-
पराद्भुतं तथासमांमहेशस्यगणैश्चैवविराजितां श्रद्धांगलभयादेव्याशोभितंचमहेश्वरं निरीक्ष्यदेव्यासहितं

सदाशिवं न्यायान्वितं वाक्यमिदं वभाषे । वयं च शोभाविपयान्विताश्चमत्यादयः स्त्रीविजितास्तथान्ये । तेलोक-
मन्वेषयमेव चाज्ञाः स्त्रीसेनानंलजयानैवकुर्मः । एतद्वाक्यं निशान्याहमहेशः प्रहसन्निव । उवाच न्यायसंयुक्तं सर्वेषां
मपिशृण्वतां भयं लोकापवादाद्वा सर्वेषामपिनान्यथा । अशितकालकूटं च सर्वेषामपि दुर्जरं । लोकातीतं च मेव तं-
तथाप्युपहसस्यसौ । ततश्चित्ररथं देवि गिरिजावाक्यमवधीत् । उभोवाच । रेदुरात्मनः कथं त्वद्यशंकरश्चोपहासितः ।
मया सहैव मंदात्मनीक्ष्यसे कर्मणः फलं साधूनाशमकामानामुपहासं करोति यः देवो वाप्यथ वामस्यः स विज्ञेयो धमाप्य-
मः एते मुनीन्द्राश्चमदानुभावास्तथाह्यमीयेखलु वेदगर्भाः । तथैव सर्वे सनकादयो ह्यमीतज्ञाश्च सर्वे शिवमर्चयन्ति । हे
सूदसर्वे पुजनेष्वतिज्ञस्त्वमेक एवाद्यनचापरेजनाः । तस्मादाभिज्ञां हिकरोमिदं त्वं देवैर्द्विजैश्चापि वा हिष्कृतं त्वां । एवं श-
रस्तथा देव्या भवान्याराजसतमः । राजा चित्ररथः सद्यः पपातसहसादिवः । आसुरैर्योनिमासाद्यवृजो नामाभूव
तदा । तपसापरमैषैव त्वष्टा संयोजितः क्रमात् । तपसातेन महताञ्जये यो वृत्र उच्यते । तस्माच्छंभुं समभ्यर्च्य प्रदो-
षे विधिना मुना । गुरोस्तद्वचनं श्रुत्वा उवाचाथ शतक्रतुः । सोद्यापनविधिं द्वाहिस्रदोषस्य च मे युना । कार्तिकेभास्मिं-
स्रार्थे मंदवारे त्रयोदशी । संपूर्णां भवेत्सा हि संपूर्णां व्रतसिद्धये । वृषभो राजतः कार्थ्यः टुष्टतस्य तु पीठकं तस्यो-
परिन्यसे ह वैवमुमाकांतं त्रिलोचनं । पंचवक्त्रं शमुजं वामं गिरिजासतीं । सौवर्णीं प्रातिमां कृत्वा । ताच्छंभु-
जलवृते । पंचरत्नफलोपेतं पंचपङ्कजचर्चितं । चंदनेन सुगंधेनामिश्रिते शोभिते तथा । रूप्यपात्रंततः कृत्वा
शुभस्योपरि रितिन्यसेत् । अशक्तौ मूषमपे कुंभे वंशपात्रमथापि वा । पणैशरावंचास्थायसौ वपणीं प्रातिमांतथा । शक्तया कृतां
परिस्थाप्य वत्समालयविभूषितां । पूजयित्वा विधानेन रत्नोजागरणं चरेत् । पुष्पमंडपिकामादौ कृत्वा श्रद्धासमन्वितः ।
एत्ये हि त्वमुमाकांतसुखस्य शंसुनिर्मले । उपविश्य मृदेदानीं सर्वथा । तिप्रदो भव । आसनं । पाद्यं च तमे प्रादात्तं पुष्पगंध

समन्वितं गृहाणदेवदेशप्रसीदवरदोभव पाथं तात्प्रपात्रस्थितंतोयंफलंघादिसंयुतंश्रद्धंशृहाणदेवशम
यादत्तंहिभक्तिः श्रद्धं शतलंनिर्मलंतोयंकर्पूरेणसुवासितं आचम्यतांमहादेव गिरिजासहितप्रभो आचमनं प
चासूतेनस्नपनं कार्दममादौत्रयन्ततः गोक्षीरेणचदेवेशगृहाणपरमेश्वर दध्नाचैवमहोदवस्नपनंक्रियतेतव गृहा
णशुभयादत्तंसुप्रसन्नोभवाद्यय सर्पिषाचमयादेवस्नपनंक्रियतेधुना गृहाणत्वसुरश्रेष्ठममचायुःप्रदोभव इ
दंमधुमयादत्तंतवप्रीत्यर्थमेवच गृहाणत्वंसुरश्रेष्ठ ममचायुःप्रदोभव इदंमधुमयादत्तंतवप्रीत्यर्थमेवच गृहा
णत्वंमहादेवममशांतिप्रदोभव सितयादेवदेवेशस्नपनंक्रियतेधुना गृहाणश्रद्धयादत्तंसुप्रसन्नोभवप्रभो एवं
पंचामृतेनैवस्नापनीयोदृषध्वजः कावेरीनभंदावेणीतुंगभद्रासरस्वती गंगाचयमुनाचैव ताभ्यःस्नानार्थमाहृतं
गृहाणत्वमुमाकांतस्नानायश्रद्धयाजलं स्नानं एतद्वासोमयादत्तंसोत्तरीयंसुशोभनं पूजाहैश्रद्धयादत्तंतवप्री
त्यर्थमेवच यज्ञोपवीतंसौवर्णैमुक्तामणिसमन्वितं तवप्रीत्यामयादत्तंब्रह्मकर्मप्रसादनं यज्ञोपवीतं सुगंधि
चंदनंदिठ्यंकंकुमादिसमन्वितं गंधंगृहाणदेवेशसुगंधिपुष्टिबर्द्धनं गंधं अक्षताश्रसदादिठ्याःकुंकुमादिभिरंजि
ताः मयादत्तामहादेवतवप्रीत्यैसुभक्तितः श्रक्षताः मालतीचंपकादीनिकुमुदान्युत्पलानिच विल्वपत्राणिपूजा
र्थस्वीकुरुत्वमुमापते पुण्याणि धूपंविशिष्टंपरमसर्वोपाधिविजुंभितं गृहाणपरमेशानममशांत्यर्थमेवच धूपं
दीपावलिंमयादत्तांगृहाणपरमेश्वर आरातैकप्रदानेनममतेजोविबर्द्धय आरातैकं शाल्योदनंघृतंपूपंपाय-
सादिसमन्वितं नैवेद्यंविधिवद्दत्तंभक्त्यामेघ्रातिगृह्यतां नैवेद्यं कर्पूरैरालंबगादिपूजाफलसमन्वितं तांबूलं
कल्पितंभक्त्यागृहाणगिरिजाप्रिय तांबूलं इदंफलमितिफलं हिरण्यगर्भेतिदक्षिणा निपत्यदंबद्धमौप्राण
म्यचपुनःपुनः पश्चाज्जागरणंकार्पूरहृवादेवतालये वितानंमंडपंकृत्वानानावर्णैःसमन्वितं भातवादिन्नलयेन

अर्चनीयः सदाशिवः । प्रभातायां तु शर्ववर्षा मुदितेर विमंडले स्नात्वा पुनः समभ्यर्च्य जुहुयात्पापसेन च अथा
 चार्थं सपत्नीकं वस्त्रा लंकारचंदनैः । तोपयित्वा सुविद्वांसं गांप्रदद्यात्पयस्विनीं ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दक्षिणा
 भिः प्रतोपयेत् । द्वािनात्रायां श्रसंतर्प्य अलिङ्गवाचयेत्ततः लब्धा नुद्वां ब्राह्मणेभ्यो वंधुभिः सहितः शुचिः हृदि मरु
 शिवं भक्त्या भुंजीत नियोत्रती । अन्नैर्नैवा विधानेन प्रदोषो ध्यापनाद्यधिः कार्या विधिवता शक्रसर्वकार्यसिद्धये
 गुरुणा कथितं सर्वं सचकार शतक्रतुः । तन्नैव च सहोपेन महेन्द्रो युद्धतत्परः दृवं प्रति सुरैः साईं युयुधेस शतक्रतुः
 इति केदारखंडोक्तं शनिप्रदोषव्रतम्

अथ निर्णयासूत्रस्कंदपुराणोक्तं शन्यादिवारयुक्तप्रदोषव्रतं । देव्युवाच देवकेन विधानेन प्रदोषव्रतमुत्तमं विधातव्यं न
 रैस्त्रीभिः संतानफलसिद्धये । ईश्वर उवाच यदात्रयोदशी शुक्लामंदवारित्रयोदशी आरब्धवंधव्रतं तत्र संतानफल
 सिद्धये ऋणनिर्मात्रं नार्थु भौमवारेण संयुता आचुरारोग्यसिद्धयै भानुवारेण संयुतेति आथास्यांप्रातः स्नात्वा पुत्रा
 दिकामदं प्रदोषव्रतं करिष्ये इति संकल्प्य गुरुपदिष्टविधिना गममंत्रैर्वेदमंत्रैर्वापोडशोपचारैर्वंध्याविभवं पूजां
 कुर्यात् ततश्च भवाय भवनाथाय महादेवाय धीमते रुद्राय नीलकंठाय शर्वाय शशिशौलये उग्रायौघ्रौघना
 शायभीमाय भयहारेण ईशानाय नमस्तुभ्यं पूजानां पतये नम इति मंत्रेण संपूज्य प्रार्थयेत् यथाभवान्सम
 स्तानां पशूनां पाशमेवकः तथा व्रतेन सतुष्टः पुत्रैर्देहि सुलक्षणं सयावकं च नैवेद्यं साज्यं सफलशर्करं दत्त्वाथो
 मुखवासं च तांबूलं क्रमुकादिकं समर्थोऽसुदिश्वष्टदीपानाज्यपरिहृत्वात् भवाद्यैर्नामभिर्दद्यात्तेरेवाष्टप्रदक्षिणाः
 नैसस्काराष्टकं कृत्वा जपं पूजां संपर्व्य च दूरराजं सभ्यं च्यव्यं च्यव्यं मंत्रेण संवचित् मंत्रश्च धर्मस्त्वं द्यूय रूपेण जगदा

नंदकारक श्रष्टुमूर्तेरधिष्ठानमतः पाहिस्मनातनेति वृषायदूर्वाक्षपकंपानिथिचानिवेद्यच्च वृषस्ववृषणंरुष्टृवाश्रु
 गर्गैर्मथतःशिवं विलोकयस्सहितंदेव्याः पूजितंप्रार्थयेच्छिवं प्रार्थनामंत्रश्च ऋणरोगादिदारिद्र्यपापादिक्ष
 यमृत्यवः भयशोकमनस्तापानशयंतममसर्वदेति एथिव्यांयानितीर्थानिसागरांतानियानिच श्राद्धमाश्रित्यतिष्ठति
 प्रदोषवृषभस्यतु स्पृष्ट्वानुवृषणोत्स्यशृंगमध्यविलोकयच्च पुच्छंचककुदं चैवसर्वपापेषुप्रमुच्यतइति निवेद्यन्नत
 राजंतुदद्याद्दत्तानुसारतः दक्षिणाब्राह्मणेभ्यश्चततोमौनंविस्मयेत् एवंसंवत्सरंकर्यात्तत्रयोदश्यामिदंनतं श्रय
 वामंदवाररेण्युकामेवत्रयोदशीं चतुर्विंशतिकुर्वीतसोभीष्टफलमाप्नुयादिति स्कंदपुराणोक्तंशानिप्रदोषव्रतम्
 ब्रह्मोत्तरखंडेतुं सोमवाररेण्युंकायामपियस्यांकस्यांचितत्रयोदश्यांप्रदोषादौशिवपूजोक्ता सोमवाररेविशेषेणप्र
 दोषादिगुणैषुतं केवलंवापिपेकर्युः सोमवाररेशिवाचनमिति श्रथन्तसिंहपुराणोक्तंनृसिंहत्रयोदशीव्रतं हेमाद्रौ
 गुरुवारत्रयोदश्यामपराह्नेजलाङ्गुनः तर्पयित्वादेवापत्हन्तर्पाश्र्वतिलतंडुलैः नरासिंहंसमभयचर्चयःकरोत्पुषवासक
 सर्वंपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकेमहीयते ॥ इतिनृसिंहपुराणोक्तंनृसिंहत्रयोदशीव्रतम्

अथकूर्मपुराणोक्तंत्रिलोचनत्रयोदशीव्रतम् हेमाद्रौ

त्रयोदश्यांतथारात्रौसोपवासास्त्रिलोचनं दृष्ट्वानुप्रथमेयोभेमुच्यतेसर्वपातकैरिति ॥ अथकामत्रयोदशीव्रतं हेमा
 द्रौ - ब्रह्मैवाच कांसंपूज्यत्रयोदश्यांसुरूपोजायतेनरः इष्टारूपवर्तीभार्द्वालभेनकामांश्रपुक्कलान् मूलसंत्राः
 स्वसंज्ञाभिरंगमंदाश्रकीर्तिताः पूर्ववत्पद्मपत्रस्थः कर्तव्यश्चतियश्वरः गंधपुच्छपोपहारैश्च यथाशक्तिविधीयते
 पूजातुंवितशाठ्येनकृतापिनफलप्रदा श्राज्यधारासामिद्धिश्रदाधिक्षीरान्नमाक्षिकैः पूर्वोक्तफलदोहोमः कृतः

शानिचेतसा इतिभविष्योत्तरेकामत्रयोदशीव्रतं अथवाराहपुराणोक्तमहाबुधसंज्ञानयोदशीव्रतम् ॥ सन
 त्कुमारउवाच अथस्वरव्ययनंपुंसांशुष्वतामघनाशतं व्रतमततत्रयोदश्यांप्रदोषेरन्यान्महाबुधे नवनीतंपं
 चगण्यंरजतांशसमप्रभं कपित्थफलमंत्रतस्मादाय ताच्चादिपात्रेप्राङ्मुखागोनिक्षिप्य अष्टदलपद्मकीर्णकायां
 लक्ष्मीनारायणंदलेष्वप्यशक्तीः दिक्ष्वद्रादीन्संपूज्यदेवाग्नेत्रवनीतद्विधाविभज्य प्रत्येकमभिमंत्रयेत् तत्रमंत्रः
 पुरुषःपुर्णकामश्च हरिर्भद्रं करोतुनः योषिट्द्वारासदालक्ष्मीर्भंगलंदिशट्ठरवयमितिवारहयं पत्न्यैत्रापश्यतीमभिमं
 त्रयेत् यस्त्वंतरात्मभूतानामनादिनिधिनोच्युतः सपरःपरयाशक्तयाकुक्षिरक्षतुमेसदा सर्वपुष्टिप्रजननीसर्वार्
 त्तिशमनीतव लक्ष्मीःकुक्षिगतंगर्भरक्षतादच्युताप्रिया सर्वात्तक्षयदक्षादिदिव्यशक्तियुतान्यापि त्वारक्षतुसदा
 विष्णोः सर्वत्रहरणान्यपि तथादिकयतयः सर्वैरक्षंतुग्रहदेवताः पातुसंसारसंसुक्ताः सर्वैरक्षंतुसर्वदेति पत्नी
 मभिमंज्य ब्राह्मणान्भोजयित्वा वध्यासहतांरात्रिमतिवाह्य चतुर्दश्यांपुनार्द्धिजान् भोजयित्वा स्वयंभुंजीते
 तितल्भालं मंगलयपरमप्राप्त्यैदीर्घमायुर्ध्विंदतीत्येतेनतत्रैकोकम् ॥ इतिवाराहपुराणोक्तपुत्रप्राप्तिसिन्न
 योदशीव्रतं अथसौरपुराणोक्तशिवत्रयोदशीव्रतं व्यासउवाच मंदवारयुतापुण्याशुक्लपक्षेत्रयोदशी तस्या
 मुपोष्यविधिनानसंपूज्यगिरिजापतिम् ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्युक्तोभवतिमानवइति ॥ इतिशुक्लत्रयोदश्यां
 शानिायोदशीव्रतम् ॥ अथमार्गशीर्षादिमासत्रयोदश्यांवर्षसाध्यं यमादर्शनव्रतं यमउवाच पूर्वाह्निमार्ग
 शीर्षादेवैवर्षमेकनिरंतरं त्रयोदश्यांसोम्यादिनेआवर्षर्गोणारवाजैते ममनास्त्राद्विजानर्षीपंचवैवसमाकृत्येत्
 पुराणवेदतत्त्वज्ञान्स्वाचारान्स्वतत्त्वदर्शिनः स्वैकशरणान्साधून्सर्वभूतहितेतरतान् शुचौदेशुभेषुपेष्टेषाङ्गुमखानुपवे
 शयेत् अंतर्वासोयुतान्भक्त्यायत्नेनाभ्यंजयेच्चतान् अंतर्वासोयुतान्सर्वानधोवस्त्रमात्रयुतान् आरभ्यउत्तमां

नंदकारक श्रुष्टमूर्त्तरधिष्ठानमतः पाहिसिनातनेति वृषायदूर्वाचपकंपानीयंचानिवेद्यच्च वृषस्ववृषणंरुष्टृवाश्रु
 नयोर्मध्यतःशिवं विलोक्यपसहितेदेव्या. पूजितंप्रार्थयेच्छिवं प्रार्थनानंत्रश्रु ऋणरोगादिदारिद्र्यपापादिक्ष
 यमृत्यवः भयशोकमनस्तापानश्यंतुममसर्वदेति एथियद्यांयानितीर्थानिसागरांतानियानिच श्रंडमाश्रित्यतिष्ठंति
 प्रदोषेष्वपमस्यतु रुष्टयानुवृषणौतस्यशृंगमध्यविलोक्यच पुच्छचककुदं चैवसर्वपापैःप्रमुच्यतइति निवेद्यन्नत
 राजंतुदद्याद्विज्ञानुसारतः दक्षिणाब्राह्मणेभ्यश्चततोमौनंविस्मयेत् एवंसंवत्सरंकुर्यात्त्रयोदश्यासिद्धंद्रतं श्राय
 वामंदवाररेणुयुक्तानेवत्रयोदश्यां चतुर्विंशतिकुर्वीतसोभीष्टफलमाश्रुयादिति रुकदपुराणोक्तंशानिप्रदोषन्नतम्
 ब्रह्मोत्तरखंडेत्तु सोमवारेणैत्रुंकायामपियस्यांकरयांचितत्रयोदश्यांप्रदोषादौशिवपूजांका सोमवारेशिवेषेणप्र
 दोषादिगुणैर्पुंतं केवलंवापिषेकर्युः सोमवारेशिवाचनमिति श्रायन्सिंहपुराणोक्तंसिंहत्रयोदशीव्रतं हेमाद्रौ
 गुरुवारत्रयोदश्यामपराह्मेजलाहुनः तर्पयित्वादेवापेदृष्टर्पाश्र्वतिलतंडुलैः नरसिंहंस्मभयर्चयं यःकरोत्युपवासकं
 सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकमहीयते ॥ इतिनारसिंहपुराणोक्तंनारसिंहत्रयोदशीव्रतम्

अथकूर्मपुराणोक्तंत्रिलोचनत्रयोदशीव्रतम् हेमाद्रौ

त्रयोदश्यांतथारात्रौसोपवासस्त्रिलोचनं दृष्ट्वानुप्रथमेयामेमुच्यतेसर्वपातैकरिति ॥ श्रायकामत्रयोदशीव्रतं हेमा
 द्रौ ब्रह्मोवाच कामंपूज्यत्रयोदश्यांसुरुषोजायतेनरः इष्टारूपवर्ताभार्यालभेनकामांश्रुपुकलान् मूलभंत्रां
 स्वस्त्रज्ञाभिररामंदाश्रकीर्तिताः पूर्ववत्पद्मपत्रस्थः कर्तव्यश्चातिथीश्वरः गंधपुष्पोपहारैश्च यथाशक्तिविधीयते
 पूजातुवितशाठ्येनकतापिनफलप्रदा श्राज्यधारसामिद्धिश्चदाधक्षिराज्नमाक्षिकैः पूर्वोक्तफलदोहोमः कृत.

शान्तिचेतसा इतिभविष्योत्तरेकामत्रयोदशीव्रतं अथवाराहपुराणोक्तमहाबुधसंज्ञत्रयोदशीव्रतम् ॥ सन
 त्कुमारउवाच अथस्वस्त्ययनंपुंसांशुष्वतामघनाशनं व्रतमेतन्नत्रयोदश्यांश्रद्धोपेरथान्महाबुधे नवनीतंपं
 चाठ्वरंजतांशसमप्रभं कपित्थफलमात्रतस्मादाय तास्मादिपानेप्राङ्मुखांनिक्षिप्य श्रुष्टदलपद्मकीर्णकायां
 लक्ष्मीनारायणंदलेष्वष्टशक्तीः दिक्ष्विद्रादीन्संपूज्यदेवाग्रोन्नवनीतांदिधाविभज्य प्रत्येकमभिमंत्रयेत् तत्रमंत्रः
 पुरुषःपूर्णकामश्च हरिर्भद्रंकरोत्तुनः योपुद्द्वारासदालक्ष्मीर्भंगलांदिशुस्वयामितिवारद्वयं पत्न्यैप्राशयतीमभिमं
 त्रयेत् यस्त्वंतरात्माभूतानामनादितिधनोत्प्लुतः सपरःपरयाशक्तयाकुक्षिरक्षतेसदा सर्वपुष्टिप्रजननीसर्वार्
 त्तिसामनीतव लक्ष्मीःकुक्षिगतंगर्भरक्षतादच्युताप्रिया सर्वात्तक्षयदक्षादिदिव्यशक्तियुतान्यापि त्वारंक्षतुसदा
 विवर्णाः सर्वग्रहरणान्यपि तथादिकथतयः सर्वैरक्षंतुग्रहदेवताः पातुंस्सारसंयुकाः सर्वैरक्षंतुसर्वदेति पत्नी
 मभिमंत्र्य ब्राह्मणान्भोजयित्वा वध्यासहतांरात्रिमतिवाह्य चतुर्दश्यांपुनाईजान् भोजयित्वा स्वयंभुंजीते
 तितत्कालं मंगल्यपरमप्राप्त्यैदीर्घमायुष्यंविंदतीत्येतेनत्रैवोक्तम् ॥ इतिवाराहपुराणोक्तपुत्रप्राप्तित्र
 योदशीव्रतं अथसौरपुराणोक्तंशिवत्रयोदशीव्रतं व्यासउवाच मंदवारयुतापुण्याशुक्लपक्षेत्रयोदशी तस्या
 सुषोष्यविधिनसंपूज्यगिरिजापतिम् ब्रह्महत्यादिभिःपापैर्युक्तोभवतिमानवइति ॥ इतिशुक्लत्रयोदश्यां
 शान्तिनयोदशीव्रतम् ॥ अथमार्गशीर्षादिमासत्रयोदश्यावर्षसाध्यं यमादर्शनव्रतं यमउवाच पूर्वाह्निमार्ग
 शीर्षादौवर्षेकान्तरं त्रयोदश्यांसौम्यादिनेआवर्षर्षागारवर्जते मननास्त्राद्विजानटौपंचैवसमाक्येत्
 पुराणवेदतत्त्वज्ञानस्वाचारंस्तत्त्वदर्शिनः सुधैकशरणान्साधून्सर्वभूताहितैरतान् शुचौदेशशुभेपेष्टप्राङ्मुखानुपवे
 शयेत् अंतर्वासोयुतान्भक्त्यापत्नेनाभ्यंजयेच्चतान् अंतर्वासोयुतान्स्वर्वांनधोवस्त्रमात्रयुतान् आरभ्यउत्तमां

गतुतिलतैलेनमदयेत् . स्नापयेदंधकापथैः सुखे षोडशवारिणा . पृथक्पृथक्स्नापयेत्वासवानेकाद्विजितमा
 न् . सुखस्नातांतरतथाचांतान्द्वतीभक्तिपरायणः सपुत्रभृत्यःशुश्रूषातेषांकुठ्यात्ममाहितः प्राङ्मुखानुपविष्टां
 श्रवणोदशपृथक्पृथक् संस्थापयेच्चाभिमुखान्गुडापूर्णासुयाचितान् सव्यंजनंसपकांसंभूयोभूयोनिवेदयेत् यथा
 स्तंयथातृप्तिवधाकाममयाचितं दैव्यंभान्समालक्ष्यइच्छद्भिःश्रेयश्चात्मनः शुचिभूत्वातथाचांतानर्चयेत्तिलतंड
 लैःप्ररुमात्रैरथैकैकंताश्चात्रसमन्वितंसदक्षिणैःसद्यत्रैश्रजलकुंभैः पवित्रकैःचर्मप्रावरणैःश्रैष्ठ्यस्त्रयुरभैश्चदूतकाः
 मंत्रेणानेनविभ्रेद्भानर्चयेमान्पृथक्पृथक् ब्राह्मणान्समभूष्यस्तानपंक्तिभेदंनकारयेत् यमः शनैश्चरोमूच्युदंडह
 स्तोषतायकः अभावःप्रलयःशांतिर्दुःखप्रशमनोत्तकः लोकपालोश्विनीपुत्रस्तथाकूराननःशिवः ममप्रसादसु
 मुखोदात्वभवदक्षिणां इत्युकासंप्रपच्येत्तदेवंदत्त्वात्रतीपुनः द्विजांश्चानुव्रजेत्याप्रान्स्वशहंविधिनाचितान् ए
 वंयःपुष्टयःकाश्चित्सकृत्तमिदंचरेत् समृतोनेक्षतेदूताद्यथातिथममंदिरं अष्टष्टौसौसमायातिविमानेनार्कमंड
 लम् . तस्माद्यातिपुराविष्णोरस्ततःशिवपुरं व्रजेत्

इति भाविष्योत्तरोक्तं यमादर्शनत्रयोदशीव्रतम् ॥

श्रयमागेशीर्षशुक्लचतुर्दश्यामारभ्य मत्स्यपुराणोक्तंशिवचतुर्दशीव्रतं नांदिकेश्वरउवाच शृणुष्ववाहितो
 ब्रह्मन्वक्ष्येमाहेश्वरंब्रतम् त्रिपुलोकेषुविरच्यतंतास्त्राशिवचतुर्दशी मार्गशीर्षेव्रयोदश्यांस्तितायामकभोजनम्
 प्रार्थयेद्देवदेवंशंत्वामहंशरणगतः मार्गशीर्षश्चात्रप्रतिपदादिरमावास्यांतश्चांद्रोमासः चतुर्दश्यांनिराहारःस्म
 भ्यर्चयैतुशकस्म सुवर्णदण्डपमंदत्वाभोक्ष्येहंचापरहृदि एवंनिथमकृत्स्मुष्वप्रातरुत्थायमानवः कृतस्नानजपः

पश्चाद्दुमयासहशंकरम् पूजयेत्कमलैःशुक्लैर्गंधधूपानुलेपनैः पादौदनमःशिवयतिशिवःसर्वात्मनेनमःललाटंतुबिने
 त्रापेनज्राणिहरयेतनमः मुखमिदुमखायेतिश्रिकंठायेतिकंधराम् सद्योजातायकणौतुवामदेवायवैभुर्गौ श्रयो
 रंहदयायेतिहृदयंचापिपूजयेत् स्तनौतत्पुरुषायेतिईशानायतयोदरम् पादचैवानंतथर्ममयज्ञानभूतायवैकटिम् ऊरू
 चाभुज्वरैरंगयसिंहायोतिप्रपूजयेत् अनंतैश्चर्चनथायजानुनीचार्चयेद्बुधः प्रधानायनमोजयेगुल्फौव्योमात्मनेनमः
 व्युत्सकेशात्मरूपायपृष्ठमभ्यर्चयेन्नरःनमःपुष्ट्रैनमस्तुष्ट्रौपार्वतीचापिपूजयेत् ततस्तुवृषभहैममुदकुंभसमन्वितं शुक्ल
 मलयान्वरधरंपंचरत्नसमन्वितं भक्ष्यैर्नानाविधैर्पुंकंज्राह्मणायनिवेदयेत् प्रीयतदिवदंबोत्रसद्योजातःपिनाकधुक
 ततस्तुविज्ञानज्ञेनतर्पयेच्छक्तिःशुभान् एषदाज्यंतुसंप्राश्रयस्वपेद्भुमावुदद्भुमखः पंचदश्यांततःपूजयविप्रान्भुं-
 जतिवाग्धतः तद्वत्कृणायतुर्दश्यामेतत्सर्वसमाचरेत् चतुर्दशीपुसर्वासुकुर्यात्पूर्ववर्दचर्चनं येतमासविशेषाःरघु-
 रस्ताद्विबोधक्रमोदिह मार्गशीर्षादिमासेषुक्रमोदेतदुदीरयेत् शंकरायनमस्तुभ्यंनमस्तेकरवीरक व्यंबकायनम
 स्तेस्तुमहेश्वरततः परं नमस्तेस्तुमहादेवस्थाणवेचततः परं नमःपशुपतेनाथनमस्तेशंभवेपुनः नमस्तेपर-
 भानंदनमःसोमार्घधारिणो नमोभीमायइत्येवात्महंशरणगतः गोमूत्रंगोमयक्षीरंदाधिसर्पैःकुशोदकं पंचगु-
 न्वांचित्वपत्रपवागोभृंगवारिच तिलाश्वकृष्णाविधिवत्प्राधानंक्रमशःस्मृतं प्रतिमासंचतुर्दश्यारेकैकंप्राशनंस्मृतं
 मन्दारैर्मालतीभिश्चतथाधत्तैरकैरापि सिंदुवारैरशोकैश्च मल्लिकाभिःस्पण्डलैः श्रकंपुष्पैःकदंबैश्चशतपत्रैस्तथु-
 त्पलैः एकैकेनचतुर्दश्यारेर्चयेत्पार्वतीपतिं मार्गशीर्षादिमासेष्वित्यतदुपसंविज्ञानोवहृद्रीहिःतेनमार्गशीर्षसद्योजा-
 तःप्रीयतामिति सद्योजातस्योदारात्पौपादिष्वेकादशसुशंकरादीनुदीरयेत् एषदाज्यस्यमार्गशीर्षप्राशनाद्गोमूत्रा-
 दयःपौपादिपुप्राशनाद्या नार्गशीर्षेष्वेतकमलैः पूजाविधानान्मंदाराद्यैः पौपादिपुपूजाकार्यैत्यर्थः पुनश्चकार्ति-

केन भिमं प्रतत पंयद्विजान्
 न्तरेर्नावा विभेर्भद्वैवंलमाल्यां वैभूपणैः
 कृत्वा नालिवृषोस्सर्गश्रुत्य कावाधनानुरः
 एतान् हे श्वर हे मंजु भं च गवासह
 मुका फलाटुकपुतंसितनेत्रपदान्वितं
 नेत्रपटः तेन ह्यतिशसिद्धः
 तात्रपात्रोप
 रिपुनः शालितंडुलसयुतं
 न्गाप्यविप्रायशांतायदं वत्रत परायवे
 ज्येष्टसामाविदं देवनचकुक्षानेकापि
 गुणज्ञैः
 श्रोत्रिपदयादात्वावेतत्वं वदिति
 शब्दं गंगायसौ न्यायसदाकल्याणकारिणे
 सपत्निकायसंपूज्यमालयवत्यवि
 भूषणैः
 गुरोन्मतिगुरोदं वतदभावद्विजातये
 नविद्यशाब्जं कुर्वीत कुर्वन्दीपान्यतत्परः
 सर्वोपस्करसंयुक्ताशुष्या
 दयात्सकंभिकां
 अंतनोविधिनायस्तुकुर्याच्छिवचतुर्दशैः
 सोश्रयेयसहस्रस्य फलमाप्नोति गानवः
 ब्रह्महत्या
 दिकार्कचिदत्रवाप्तुत्राकृत
 पितृभिर्ध्यातृभिर्वोपेतत्स्मर्तानाशमाप्नुयात् ॥
 दीर्घायुरारोपयकुलाभिवृद्धिरत्राभुयाभु
 त्रवतुर्भुजत्वं गणाधिपत्यदिविकल्पकाटि
 शतं वामित्वापदमेतिशोभोः ॥
 नवद्वैरुपतिरप्यनंतसस्याः
 फलमिन्द्रोनापि
 तामहेपि वक्तुं
 नचासिद्धगणोप्यलंनचाहयदिति
 क्रायुनकोटयोपि वक्त्रे ॥
 भवत्समरवह्मभः
 पठतिप स्मरेद्वायदा-
 श्रुणोत्यापि विमत्सरः सकलपापानिर्वाचनीं
 इमांशिवचतुर्दशीममरकामिनीकोटयः
 श्रुतवांति ममार्नादितकिमुस्मानचरे-
 सः सदा ॥
 यावाप्यनारो कुर्वते च भस्त्राभर्तारमापृच्छ्यगुरुसंभुतं वा
 सापि प्रसादात्परमेश्वरस्य परंपदं याति पिनाक-
 पणैः ॥
 इति शिवचतुर्दशीव्रतं ॥ ० ॥
 नारदीये मन्त्रशुक्लचतुर्दश्यामेकभक्तपुरोदितं
 निराहारवैपुस्वर्षाप्रोच्यद-
 याद्विजानये परेह्निप्रातरुत्थायस्नात्वासांसमं हे श्वर
 पूजयेत्कमलैः शुक्लैर्धयालयानुलेपनैः
 द्विजानसंभोज्यामिष्टा-
 न्रेस्तोत्रपेहतिष्ठादिभिः
 एतच्छिवव्रतं विप्रभुकिमुकिप्रदायक
 कर्दणामुपदंष्टृणां सार्थानामनुमोदितानां
 श्रुत्यां मान-
 गुणैश्चतुर्दश्यां पिशाचमोचनतीर्थेश्राद्धमुक्त
 त्रिरुथलीसेतौ
 साचापरहृदयापिर्नाग्राह्या
 श्रद्धात्तानायापि-
 पुण्याचायुद्धेशत्वादेकोदित्पत्वाच्चमध्याह्निय्यापिर्नातियथाकलधर्म
 व्रतादावुत्तरवेतिकाशोखंडेपि
 मार्गशुक्लचतुर्दश्यां

कपर्दीश्वरसन्निधौ स्नात्वान्यत्रापिमरणा नैपशाध्यमवाप्नुयुः ॥ इमांसावत्सरीयात्रां चैकरिष्यंतिमातृवाः ।
 तीर्थप्रतिग्रहत्वापात्रिस्तरिष्यंति तेनराइति श्रथमार्गपौर्णमास्यालवणाटककानमुक्तं नारदयि, मार्गशीर्ष्याः
 पौर्णमास्यास्त्वर्णाद्यलवणाटकं देयविप्रायशांतयसर्वकामसम्पदयइति अस्यांचंद्रपूजाका निर्णयामृते ॥ ब्रह्म-
 पुराणे मार्गशीर्षेतिथिप्रक्रमे वामनेत्राहियाद्विष्णोस्तदेवभुवनत्रयेऽन्नसूयायतश्चद्रममृतेनाभ्यपेचयत् । पौर्णमा-
 स्यांचतस्यांतपूजयेत्तत्रमवदा शुकैः पुण्यैश्रययसा स्नापयेत्परयामुदा । रत्नदीपैश्चवालिभिर्होमैर्ब्राह्मणतर्पणैः
 गोभ्यश्चलवणैदेयंतस्मिन्नहानिसवदा यतश्चलवणंचद्रादक्षशापापाद्विनिरसुतं मातास्वसाचंद्रुहितापूज्याइचस्व
 कुलांगताःकालिलंक्ष्यिश्रयकल्याणंपूर्णैर्दोः पूजनाद्रवेदिति अस्यामेवमृगाशिरोनक्षत्रयुकायांसुवर्णलवणदेयं - तदु-
 क्विष्णुना मागशीर्षेशुक्लपंचदश्यांमृगाशिरैर्युकायांलवणस्यसुवर्णनाभं प्रश्रथमेकचंद्रोदये ब्राह्मणायप्रातिपादयेत्
 श्रनेनकर्माणासौभाश्ययथागभिजायते अस्यांदितात्रयोत्पत्ति रकांद सहाखंडे मार्गशीर्षेतथामासिदशमेहिसुनिर्मले
 मृगाशीर्षेयुतेपौर्णमास्यांज्ञारयचवासरे । ज्ञारयवासरेवृधवासरे । जनयामासदेदीप्यमानंपुत्रसतीशुभं तीवष्णुमागतं
 ज्ञात्वान्नात्रिर्नामाकरोत्स्वयं दत्तवान्स्वस्यपुत्रत्वाइतात्रयमितीश्वरमिति दशमेमासीत्यन्वयः इयंपूर्वविद्वान्द्विद्विति
 वदंतिप्रदोषव्यापिनेतिनिर्णयसिधौ अस्यामेवचंद्रव्रतारंभःकार्यः तदुक्तंहेमाद्रौविष्णुधर्मसरे मार्गशीर्षादथा
 रभ्यचंद्रमण्डलेनेरः सोपवासःपौर्णमास्यापूज्ययज्ञफलंलभेत् नकाशानस्तसंपूज्यचाग्निष्टोमफलंलभेत् कृत्वाद्य
 तंवत्सरमेतदिष्टप्राप्तौतिलोकांश्चनिशाकरस्य तत्रोष्यलोकेसुचिरंसकालंसायुज्यभायातितस्तुशंभोरिति अ-
 स्यांप्रत्यधरोहणंकार्थं तदुक्तमाश्वलायनेन मार्गशीर्ष्यांप्रत्यधरोहणं चतुर्दश्यांपौर्णमास्यावेति अत्रश्चाद्
 मुकमिति यत्तुविष्णु. मार्गशीर्षेचपौषेचमाघेप्रौष्ठफाल्गुने कृष्णपक्षेपुसर्वपूचांस्वष्टयस्तथाष्टकेति पौषमासा

दिपुत्रिदिति तत्रनुर्धा भ्रानावश्यकत्वाथैचाप्यन्याचतुर्थीस्यातांचकुर्थात्प्रयत्नतइति वायुब्रह्मांडपुराणांतं श्रा
 द्ढमतेष्वकुर्वाणानरकंप्रातिपद्यत इतिप्रत्यवायश्रवणात् अथारस्यांगर्गौर्णमार्यामाश्रेयपुराणदानमुक्तंनारदीये
 एतदाश्रेयकंनमपुराणंपरिकीर्तितं तल्लिखित्वाचयोदयात्सुवर्णकमलान्वितं तिलधेनुयुतंवापिमार्गशीर्ष्यैव
 धानतः पुराणार्थवेदसोयस्वर्गालोकमहीयते इतितिलधेनुसहिताश्रेयपुराणदानविधिः ॥ अथवतिशीर्षोर्णमो
 द्यते साच मार्गशीर्षसितेपक्षेर्षोर्णमार्यांशाचित्रता प्रातःशुक्लितलेःस्नात्वापरिधायावंरंसती पूजासंभारमासा
 द्यापिष्टदीपंविधायच पुत्रसोभाग्यप्राप्त्यर्थमध्यह्नेपूजयेच्छिवं साचमार्गशीर्षोर्णमार्याह्णव्यापिनीप्राह्याति
 ध्यादिसंकीर्त्यनभेहजन्मनिजन्मांतरेच अखंडसौभाग्यपुत्रपौत्रप्राप्त्यर्थवतिशीर्षोर्णमार्याह्णव्यापिनीप्राह्याति
 सिद्धयर्गणयतिपूजनंकलशाराधनंचकरिष्ये पंचवक्रांत्रिनेत्रंजटाखड्गुंनद्वितं व्यालयज्ञोपवीतचभक्तानांवरदाशि
 व आगच्छभगवज्ज्ज्भोसर्वालंकारभूपित यावद्भूतंसनाप्येतावात्वंसन्निधौभव आवाहनं सिंहारसनंस्वर्णपीठंनानां
 रत्नोपशोभितं अनेकशकिसंयुक्तमासनंप्रातिगृह्यतां आसन् ॥ त्रिपुरांतकदेवेशसृष्टिसंहारकारक पांचंगहाणदेवे
 शमयादत्ताहिभक्तिः । पाद्यं । चदनाक्षतसंयुक्तंनानापुष्पसमन्वितं गहाणार्घ्यमयादत्तमिभ्ररप्रातिगृह्यतां ॥ अर्घ्यं ।
 तोयमेतत्सुखस्पर्शकंपूरेणसमन्वितं शमोशंकरसर्वेशंगृह्णाणाचमनीयकं । आचमनं । पयोदधिधृतंचैवमधुशर्करया
 युतं पंचामृतेनस्नपनंकरिष्येभक्तवत्सल ॥ पंचामृतस्नानं ॥ मयानीतानितोयानिगंगादीनिचहैमजैः स्नानंतैः कुरु
 देवेशममशांतिर्वधीयतां । स्नानं । श्वेतांबर दुर्गादेवंसर्वकामार्थसिद्धये त्रैविकाकांतदेवेशमयादत्तंगृह्यतां । वस्त्रं
 कुकुभाकिंसुरश्रेष्ठशैमसूत्राविनिर्मितं उपवीतमयादेवभक्त्यादत्तंगृह्यतां ॥ उपवीतं ॥ काश्मीरजेनसंयुक्तंपूरानुरु
 मिश्रितं कस्तूरिकासमायुक्तंचंदनंप्रातिगृह्यतां ॥ चंदनं ॥ प्रक्षालिताश्रधौताश्रतंडुलाश्रंशिवप्रियाः मयानिदेव

दिताभक्त्यागृह्णाणजगदीश्वरः शक्तानां कमलैर्मालतीपुष्पैश्चपकैर्जातिसंभवैः विल्वपुष्पैर्हृदिवकरिष्येत्तवपुः
 जनं पुष्पाणि दशांगिगुणुल्लङ्घतःसुगांधिश्चमनोहरः आश्रयेतामयंधूपोदेवदेवदानिधे धूपं कार्पासवार्त्तभि
 र्युक्तैर्वात्कतिमिरापहं भक्त्यासमाहृतदीपंमयादत्तंप्रगृह्यतां दीपं नैवेद्यं गृह्यतां देवभक्तिमेह्युच्यते ईप्सि
 तंचवरं देहिपरञ्चपरंगतिं नैवेद्यं नैवेद्यमभ्येयानिपंचवक्रभ्यानातितानिपठनीयानि उत्तरायोशानं हस्त
 प्रक्षालनं पूजाफलं महद्विठ्यं नागवल्यादलैर्युतं - कर्पूरैःलासमायुक्तं तांबूलं प्रतिगृह्यतां तांबूलं इदं फलं मया देव
 फलं वक्ष्यमाणोऽशनामभिः पूजयेत् शंकरायान्नित्रायकालरूपायशंभवे महर्देवाय रुद्राय शार्वाय च मृदाय च
 ईश्वरं याशिवायोतिभूते शायकपर्दिने मृत्युंजयाय चो प्रायाशतिकंठाय शूलिने दुर्वाः तैजोपयंसलक्ष्मीकंदवान्ना
 मपि दुर्लभं - हिरण्यं पार्वतीनाथमया दत्तं प्रगृह्यतां दक्षिणा. प्रसीद देव देवेश चराचरजगद्गुरो वृषध्वज महादेव
 त्रिनेत्राय नमो नमः नीराजनं यानिकानि यथापानीति प्रदक्षिणाः इमानि विल्वपत्राणि पुष्पाणि विविधानि च
 मया दत्तानि विश्वेश गृह्णाण वरदो भव पुष्पांजलिः नमोस्त्वनंताय सहस्रमूर्तय इति नमस्काराः भवाय भवनाशा
 यमहर्देवाय धीमते रुद्राय नलिकंठाय शार्वाय च नमो नमः ईशानाय नमस्तुभ्यं पशूनां पतये नमः गुणत्रयात्मने तु
 भ्यं गुणातीताय ते नमः नमः प्रसीद देवेश सर्वकामांश्च देहि मे त्वमेव शरणं नाथ क्षमस्व मयि शंकर प्रार्थना
 उपाय नमिदं तुभ्यं व्रतमं पूर्णहेतवे वाणकहिजवर्षाय साहिरण्यं ददाम्यहं वायनं अस्य व्रतस्य सिध्यथीहि
 रण्यं पापनाशनं ददामि तुभ्यं विश्वे प्रणतोस्मि प्रगृह्यतां दक्षिणां महात्मना च्छकैः लासं वृषा रुद्रो गणैर्युत आ
 हृतस्तस्मै स्वस्वत्वं प्रसादमुमुखे भव विसर्जनं इति पूजाविधिः अथ कथा यशोदीवाच कृष्णत्वं सर्वदेवा
 नां स्थितिं संहारकारकः अथैव ध्वक्करं स्त्रीणां यथा र्थवदत्तं श्रीकृष्ण उवाच यशोदेसाधुष्टाहं सौभाग्यप्रा

सयस्त्रिपः वतिशानामविस्यतां पूर्णमास्यां व्रतं भवेत् तद्गतस्य प्रभावेन स्त्रीणां सौभाग्यदं भवेत् अथैव च्यकरं
 नामशिवप्रतिकरं महत् धरोदावाच केन योऽत्र तामिदं मृत्युलोकं कदा वद विधानं कीदृशं देवयेन शंभुः प्रसीद
 ति श्रीकृष्ण उवाच कांतिकानामनगराप्रसिद्धाभुविप्रदले शनैकरत्नसंपूर्णा चंद्रहासेन पालिता तत्रैवासीद्द्विजः
 कश्चिद्धनेश्वरेति नामतः तस्य भार्या शुभाचारानाम्ना रूपवती सती ज्ञानपत्न्यौ महाभागो बुभोतीदुःखितौ सदा तन्न
 गर्थाद्विजः कश्चिद्योगारूढो द्विजो जटी भिक्षांचकार सर्वज्ञ रत्नद्वहं चाप्यवर्जयत् तद्दृहेनैव भिक्षां सिरूपवत्यासम
 धितां यद्योतङ्गानतीरसाभिक्षां प्रक्षालयत् पुनः धनेश्वरेण तददृष्टं योगिनायकतं शुभं भिक्षां गृह्णोसि सर्वेषां गृह
 स्थानां द्विजो तम कदापि मद्गृहे विप्रानायासि वदकारणं योज्युवाच अपुत्रस्य गृहस्थस्य यदन्नमुपभुज्यते प्रतितान्न
 समंतत्तु नभोक्तव्यं कदाचन धनेश्वरेण श्रुत्वा तदात्मनि गहं यन्वहु धनधान्यसमृद्धिश्च पुत्रहीनस्त्वहं प्रभो इत्युक्तोऽसौ
 जटी प्राह गच्छात्पाथय च्छाडिकां तस्य तद्वचनं श्रुत्वा गेहे भार्या निवेद्य च तपसे निर्जगामासौ चटयाराधनमाचरत् उपवा
 सः पौडशभिः स्वप्ने चैवाह चंडिका भोधनेश्वर गच्छत्वंतव पुत्रो भविष्यति स्वसाथं धैर्यवशाद्देयादीपार्थोपिष्टुं भवाएकै
 कवृथादात्तव्याः पौडशद्वयपूर्णैः इदं व्रतं स्वपत्न्यै त्वं कथय स्वयथास्थितं शाररोहा शुभाश्वत्वं फलमाटायासत्वर
 स्वगृहे गच्छ भाग्यं यद्देहिनाभो भविष्यति ततः प्रभातसमये सहकारमपश्यत् शारोदुर्नैव शकः सचिंतां व्याकु
 लमानसः स्तुतिचक्रे गणेशस्य कृपां कुरु यानि धे मनोरथो ममैवारस्तु त्वत्प्रसादाद्देयानि धे इत्युक्त्वा च ततः शी
 घ्रं फलमादायैव गतः त्रिवारमावृत्तिं कृत्वा फलमेकं ददशंसः वराच्छुभं तदेवासीन्नान्यत्सादर्थं निश्चयः आगा
 त्य काथितं तच्च भाग्यं यद्देवतवान्फलं यदा तदारूपवत्यामक्षितगर्भनादधे तदा देव्याः प्रसादेन रूपौदार्यगुणा
 न्वितः तस्यास्तदाभवत्पुत्रो देविदासिति नामतः व्रतबंधंततश्चक्रे विवाहं न करोतिसः मान्नाचाग्रहतः

एष्टरसौवदत्सर्वचोष्टितं तत्तस्तुदवयोगेनकाश्यनिधोमयाशिशुः इतिबुद्धिस्तदजातपितृस्तस्यमहात्मनःतैशेष्य
 रसहाश्वेनमातुलेनसहैवच कियंतिसमतीतानिदिनानिपथिगच्छतोः गच्छन्काशीपुरीं प्राप्तोभागिनैषेनसंबृतः
 कस्याचित्वथविवेप्रस्यमंडलेप्राप्तवान्निशि तस्मिन्दिनेगृहस्वामीकन्यामुद्राहयुन्कृती तैलादिरोपुणचक्रेकृत्वावरनिधे
 शंनलक्षस्यसमयेप्राप्तैधनुर्वातयुतेनरः धनुर्वाताख्यद्रातव्याधिमानित्यर्थः वरापित्रादिभिस्सर्वैर्वाच्यैर्धनुःपुनः
 ब्रसौकार्पाटिकोवालः सुदुरेयंसुरोपथा साईत्वेनेनलक्ष्मणैकारिष्यात्मः क्रमेणतु इतिनिर्धायमनुसाप्रार्थयामा-
 संमातुलं घटिकद्विपथैर्तदेहित्वंभगिनीसुतं मातुलउवाच मधुपर्कतथाकन्यादानेयद्यत्प्रदीयते तदस्माकंपादि
 भवेत्तर्ह्यसौभवतांवरः तथाभवतुतेनोकाविधिवैवाहिकोभवत् पाणिचप्राहयामासवरेणचयथाविधि वृद्धासाई
 तथाभोक्तंसचनोत्सहतेशिशुः उतिष्टामोतिसार्चत्यकस्यभार्याभवेदियं ततस्त्विकांतसमयेनि श्वासान्मुमुक्ष्वहृत्
 साव्रवीत्कथमेतस्मादन्यथाब्रह्मसूत्रता इवमेपतिरहंपत्निदेवाग्निद्विजसन्निधौ स्रोत्रवीन्माकुरुष्वेदंममायुः स्वल्पमे
 वंच तथतेपिगतिर्भूयात्सयमह्यभवेदिति उतिष्टभो नमोनाथशुश्रुधितोसिनसंशयः श्रीत्याशीतितयोसाईभुक्तवा
 न्साद्विजस्तथा अंगुलीयंददौतस्याः रूपष्टरत्नगतंनवं अशुकंचददौतस्याः स्थानत्रयविभूषितं नवरत्नमयी
 मुद्रांगुहत्वाप्यशुकचसा इतिसंकेतकंकृत्वामद्वच कुरुमेषिये ममसंजीवनाथार्थमकुरुजात्यादिवाटिकां मनो
 रमःपुष्पजातिसुगंधिनवमल्लिकाः सिचसिचप्रतिदिनक्रोडांकुरुयथासुखं यस्मिन्दिनेतुमन्प्राणावियोगः सम
 जायते तदासपुष्पवल्लीनांप्राणत्यागोभाविष्यति पुन संजीवितारस्ताश्चेतर्ह्यहंजीवितोददं ततोब्राह्मेमुहूर्तनिर्ज
 गामवरःपथिअथप्रभातसमयेवाधानादवेभवह आकारिताचसाकन्याद्वृतेनायंपतिर्मम यदिचायंपतिस्तातवृथादे
 वमयापितं मधुपर्कतयाकन्यादानेयद्गुणोदिकंकथयिष्यतिवेद्मिन्मृतांतरात्रिभाषितं इतिकन्यावच श्रुत्वाउवाच

सवरस्तदा नैवजानामितद्रुक्त्रोदितो निर्गामह कृष्णलवाच ततस्तुवालंकाकाशीत्रांशोप्यध्ययनेरतः दिनानिक
 तिचिजग्मुः कालस्यवशमागतः तत कृष्णोमहानागोरत्रौभक्षितुमागतः परितःशयनानारस्यदीपज्वालाभिरादृतः
 नैवंशक्तस्तमत्तुवैव्रतराजप्रभावतः तन्मात्रावतिशानामपूर्णमायाव्रतं कृतं ततोमध्याह्नसमयेकालएवागमस्त्वयम्
 ततस्तुकालसिविद्धस्त्वर्षोदकनियोजितः शंकरोप्यगमत्रभवान्यासहृष्यव भवानीप्रार्थयामासदृष्ट्वावस्थां तुत
 स्यतां श्रम्यमानाकृतं पूर्ववतिशीघ्रतमुत्तमं तस्यप्रभावत सौख्यं बालोयं जीवतात्प्रभो तथैवकतवांस्तवभवानीप्रेम
 वत्सलः तद्वत्स्यप्रभावेनमृत्पुनानि निराकृत तांपुष्पवाटिकांपश्यत् प्रपुष्पविर्जितां श्रुतिदुःखात्तराशोचत्य
 तिस्रोहेनकातरापुन संजीवितान्दृष्ट्वापितरंकन्यकाव्रवीत् श्रान्नसन्नकुरुष्वत्वं जामातुस्तुगावेषणे पत्यर्थं कुरुभो तावका
 शीतो निरगात्सुस पुनस्तवैवसंप्राप्तोयत्रोद्वाहोभवत्पुरा ज्ञात्वाच्चपरमंप्रीत्यादिवदतोनयद्ग्रह ततो जनपदा सर्व
 इतिद्रुपः परस्परं प्रीत्याद्वाचुस्तत सर्वसाधुमाधुसमन्वितं उत्साहोद्याभवन्ननिर्गामायत्पुरात् अशुरेषु एतथा
 वध्यामातुलेनसमन्वितं सापितु त्रेपयामासभवत्पुत्र समागतः तावृचतु कुरोस्माकं दुर्भगानां तु पुत्रकः । कथितो न्यै-
 रापेजनैस्तत सहृष्टमानस सुहृद्भिर्वर्धवैः सर्वैरानयामासबालकं ततोमहोत्सवं कृत्वा दत्त्वा च बहुदक्षिणां एवंसपुत्र
 वान्जानोवतिशीघ्रतसेवया य कुर्याद्व्रतमिदं विधवानभवन्तितः । जन्मजन्मनि सौभाग्यं प्राप्स्यंति च चोमम एत
 तैकथितसर्वपुत्रपौत्राविवर्द्धनं यं यंचितयतेकामंतं तं प्राप्नोति निश्चितं यशो लोवाच्च उद्यापनाविधिब्राह्मिणीमायाः
 सुरेश्वर-भक्ति श्रोतुमिच्छामि व्रतसपूर्णैः हतवे कृष्णलवाच पौर्णमासार्थाशीर्षस्यमाववैशाखयोस्तथा व्रतं प्रारंभये
 तस्यापौषभद्रं तु वर्जयेत् उमयासाहितो देवः पूजनीयो वृषध्वजः — उपचारैः षोडशभिर्गणभोक्तविधानतः एकैकं दी
 पकं कृत्वा मासि मासि च दापयेत् एवंसाद्धैव्यं वैद्विमासायाधिञ्जाचरेत् - येष्टस्य पूर्णमायांच कुर्यादुद्यापन्तततः श्रथवा

शुभमासस्य पूर्णिमायां समाचरेत् चतुर्दश्यामुपवसेद्ब्राह्मिपूजनमाचरेत् ऋष्टश्चतस्रमाणेन मंडपं कारयेत्ततः तन्म
 ध्येस्थायोप्येकुंभमन्त्राणामुभयंत्यव तस्योपरिन्यसेत्पात्रवैणवंचसुवेष्टित मापमात्रसुवर्णनाप्रतिमां कारयेत्सुधीः
 तदर्धाधेनवाकुर्याद्वेत्तशाठ्याविवाजितः कृत्वारूपं प्रयत्नेन पार्वत्याश्च हरस्य च तत्पात्रे प्रतिमस्थाप्य वृष
 भेणसमन्विते पूर्वोक्तिविधानेन सुपुष्परैव पूजयेत् धूपैर्दीपैश्च नैवेद्यैः फलैश्च विविधैः शुभैः एव
 पूजाप्रकर्तव्यारात्रौ जागरणं चरेत् गीतान्त्यादि संयुक्तं कथापुस्तकसंयुतं ततः प्रभातसमये कृत्वा दानादि
 काः क्रियाः पूर्ववदत्तैव पश्चाद्बोमप्रकरणेन स्वयंश्लोकविधानेन कृत्वा भिस्थाय पनवंधु प्रारभेच्चतौहो
 मंपंचाक्षरमनुस्मृतः तिलैर्यैवैतथा ज्येन एश्रगष्टोत्तरं शतं नम शिवाय मंत्रेण उभाया इति नामतः एवं समा
 प्यहोमंतुश्चाचार्यादीन् प्रपूजयेत् द्वात्रिंशदधेनैर्मुक्तं वंशपात्रं मनोरमं द्वात्रिंशच्च महाद्वीपैर्द्वात्रिंशच्च महाफलैः
 मातुलिंगानां रिकेलंजवीरं खर्जरीफलं अक्षोदं दाडिमं विनं वनारंगादिशुभानि च कर्कट्यादिशुभैः सर्वैः ऋतुकालोद्भवैः
 शुभैः द्वात्रिंशद्भिः फलैर्मुक्तं सदीपं वस्त्रोपेतं त्रीहीणामुपरि रस्थाप्य श्राचार्याय निवेदयेत् वाणकतवतु ध्यर्धे द्वा
 मिगिरिजापते तत्र मंत्रः महेशः प्रतिगृह्णाति महेशो वैददाति च महेशस्तरकोभाभ्यां महेशाय नमो नमः
 द्वात्रिंशद्ब्रह्मणोश्चैव द्वात्रिंशत्पितृस्तथा श्रान्द्येभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्च शो ज नं षडसैः सह पुमान् वत्सयुतां धेनुमाचा
 र्याय निवेदयेत् पश्चात्पूर्णाहुतिं कृत्वा होमशेषं समापयेत् पश्चाद्भुजिततच्छेषं दत्त्वा ब्राह्मणापतान् इत्येव पूर्णा
 मायानुत्तयापनविधिः स्मृतः इत्युक्तं कथितं सर्वत्र तस्युद्यापनं तथा याः कुर्याति तत्र तमिदं विधवानमवांतिताः इह
 भुक्ता तु विपुलान्कामान् सर्वान् मननातास्तान् स्वर्गं गते गामिष्यति कलकोटिशतैरपि ॥

इति भावे व्यपुराणकृष्णाय शांतासंवादे वातिशां पूर्णमात्रतकथासं पूर्णा ॥ ६४ ॥ ६४ ॥ ६४ ॥ ६४ ॥ ६४ ॥

स्थितश्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदान्याश्रणीर्नानाशास्त्रविचारसाररसवित्सहृदस्तरक्षकः धर्माधर्मविभागाक
वृषते.पादांजुजाचांरतोजीयात्पुत्रकलत्रोभिन्नसहितःसपालयन्क्षमांचिरम् ॥ १ ॥ रणवीरसिंहभूपेनकारितेकस्य
सागरे अभ्रुच्चमार्गकृत्यानां रम्योयंरत्नसंग्रहः ॥ १ ॥

तेश्रीमत्सूर्यवंशावतंसरघुकुलतिलकश्रीरणवीरसिंहमहाराजकारितेकृत्यरत्नाकरेमार्गमासकृत्यरत्नसमुच्चयः ॥

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायंजालये ॥

लालाशिव्यामल्लाधिकारमार्गशीर्षमासोमुद्रितस्समाप्तिमणमत्

संवत् १९४१ भाव श. १५

॥ उर्व्विस्तिश्रीगणेशायनमः ॥ अथपौषमासकृत्यनिर्णयः ॥ धनुःसंक्रमेपराः

पौडशघाटिकाः पुण्यकालः अत्रान्योविचारः संक्रांतिनिर्णयेद्रष्ट्यः अथपौषव्रतानि अत्रैकभक्तमुक्तं महाभा-
 रते पौषेमासेतुर्कोतियएकभक्तंसमाचरेत् सुभगोदर्शनीयश्चयशोभागीचजायते प्रासादभूषणादीनिग्रहभावरेण-
 निच नारायणस्यतुष्ट्यर्थेपौषेदेयानियन्तइति वामनपुराणे विष्णुधर्मोत्तरे पुष्यमासंतदालभ्यएकभक्तेन-
 यःक्षिपेत् शुश्रूषणपरः शूरो नरोगोजायतेनर अथात्रशीलावातिव्रतम् विष्णुधर्मोत्तरे वज्रउवाच भग-
 वन्कर्मणाकेनशीलवान्पुरुषोभवेत् मार्कण्डेयउवाच आश्रायण्यतीत्यासंप्राप्तिप्रथमेदिने पूर्ववत्पूजयेद्देवधृते-
 नजुहुयाद्विः घृतंद्विजेभ्योदद्याच्चघृतमेवानिवेदयेत् तिराद्वोपोपितः पौष्यांघृतमात्रेणैद्विजः पूजयेच्चसुव-
 र्णेन यथाशक्तिनराधिप कृत्वाद्यतंमासमिदंयथोकमासाद्यनाकंसुचिरंमनुष्यः मनुष्यमासाद्यचशीलवान्स्यात्
 प्राप्नोतिपुष्टिचिरजीवितत्वम् इतिविष्णुधर्मोत्तरेकं पौषकृष्णप्रातिपदमारभ्यपौष्यंतंशीलावातिव्रतम् अत्रदा-
 नविशेषोविष्णुधर्मोत्तरे पौषेकनकदानेनपरांपुष्टितथैवच पुष्पाणांचसितदानंलक्ष्मीप्राप्तिकरंरमृतम् फलानांचत-
 थादानं कृष्णपक्षेमहाफलमिति देविपुराणोक्तंनकव्रतम् पौषेमासेतुसंप्राप्ते यःकुर्यान्नकभोजनं
 तर्तेद्विषयःसत्यवादीकामक्रोधविवर्जितइति पौषमुपक्रम्यतीर्थविशेषो देवीपुराणे पौषेतुनर्मदापुण्यास्ना-
 नदानादिकर्मणीति पौषकृष्णद्वितीयायां बृहस्पतिवारयोगोद्वितीयासामान्योक्तं विधिपूजनमुक्तं ब्रह्मपुराणे
 बृहस्पतौद्वितीयायां विधिद्विधिपूजनं कृत्वानकंसयश्रीयाल्लभतेभूमिमुत्तमां विधिब्रह्मातरस्यपूजनं गायत्र्या
 पौराणमन्त्रेणवेति तृतीयायांतिथिसामान्योक्तंगौरीपूजाव्रतम् देवीपुराणे तृतीयायांपजेदेवीशंकरेणसमन्वितं
 कुंकुमागुरुकपूरमाणिवस्त्रसुगंधकैःस्त्रगंधधूपदीपैश्चत्यादि सौवर्णीतुडमाकार्यार्राजतःशंकरस्तथा चतुर्भुजस्तु-

देवयोद्धिभुजातु उमासतीति चतुर्थ्यासंकटनाशनव्रत्त्वेनमासचतुर्थ्याव्रतम् स्कंदे चतुर्थ्यादेवोसौपूज
 नीयः प्रयत्नतः कृष्णपक्षे विशेषेण कंकुर्व्याच्चतस्रिभिति चतुर्थ्याणपस्यचेति तिथिसामान्योक्तेश्च पंचम्यांतिथि
 पत्वेननागपूजोक्ता नागानां स्वरूपंमास्ये नागाश्चैव नु कर्तव्याः खड्गरेवटकधारिणः अधः सर्वाकृतिस्त
 पांताभेरुद्धतमानुषी फणाश्चमूर्ध्नि कर्तव्या इति ज्ञावाहवोसमाः असमाविषमाः अत्रपष्टारिंकदपूजाव्रतम् प
 ष्टारिंजागुहस्यचेति तिथिसामान्योक्तैः सप्तम्यांभारकरं चैत्सुभयसप्तमीव्रतम् पौषकृष्णाष्टम्यामष्टकाश्राद्धं
 नारदीये अथपौपासिताष्टम्यामष्टकाश्राद्धमिष्यते पितृणां तिस्रिदं वर्षकुलसंततिवर्द्धनामिति ब्रह्मपुराणेशेषः
 पौषकृष्णाष्टकायांतु शार्कैः श्राद्धं सुशोभनं वायुपुराणेषु पित्र्यानां दायमूलैर्युरष्टकारित्तत्वाद्देहि कृष्णपक्षे वरिष्ठा
 हिपूर्वांशं द्रोविभावरौ प्राजापत्याद्वितीयास्यातृतीयावैश्वदेविकी आद्यापूर्वैः सदाकार्या मांसैरन्यायथा तथा शा
 र्कैः कार्यात्तृतीयांतु देयद्रव्ययुतोविधिः अन्वष्टक * पितृणां तिस्र्यमेव विधीयते यद्बपुराणेषु तस्यामेव शाकवि
 धानात् तदनयोर्विरोधे व्यवस्थाश्राव्याभेदे न हेमंतशि शिरयोश्चतुर्णां मपरपक्षाणां मन्वष्टकाइत्याश्रयानात् तत्र
 पूर्वैश्चुरष्टकाश्राद्धं उत्तरादिनेपुचान्वष्टक्यं पूर्वैश्चुः पितृभ्यो दद्यात्परैश्चुरन्वष्टक्यमित्याश्रयानात् कौर्मपि अ
 मावास्पष्टकारित्तः पौषमासादिपुत्रिष्विति अत्राष्टमी अपराह्णव्याप्तिनाश्रापूर्वैश्चुः श्राद्धस्यान्वष्टक्यस्य
 चाष्टम्यनुरोधेनानिर्णयः पूर्वैश्चुः पितृभ्यो दद्यात्परैश्चुरन्वष्टक्यमितिसूत्रात् अत्रश्राद्धाशर्कैतत्रैव अकारेणाय
 श्रितमुक्तमभिवधाने एभिर्द्युभिर्जपेनमंत्रशतवारं तु तद्दिने अन्वष्टक्यं दद्यात्प्रायः पूर्णतां याति सर्वथेति अशर्कौत्वा
 श्रयत्वात्तः अथाश्रोभूतेऽष्टकापशुनास्थालीपाकेनवा अनुहुहोयवसमाहरेदग्निनावाकक्षमुपोपदेपामिष्टकेतिभक्ते
 नष्टकः स्यादिति मार्गशीर्षादिषु मलमासे तत्राष्टकनकार्या चतुर्णां मिति ग्रहणादिद्युकेन रायणवृत्तौ तथा काठकप-

हिमि महालया एकश्राद्धोपकर्माद्यापियद्वयेत स्यष्टमासविशेषार्व्यंदिहितं वज्जेनमल इति विष्णुपुराणे अन्नं तथा
 धार्तिककालेस्मिन्भाकिनचधीः भोजयिष्यति विप्रान्भ्यान्तियादि अत्राशकौतत्रैव आसमर्थोन्नदानस्य धान्यमाना-
 न्यथा कितः प्रदारयति द्विजाश्रेभ्यः स्वल्पामपि चक्षिणां श्रद्धाप्यसामर्थ्ययुतः कराभावास्थितांस्तिलान् भक्तिनधः
 समुद्दिश्य भुव्वस्माकंप्रदास्यति यतः कुतश्चिस्त्राप्यगोभ्योवापि गवाहिकि आभावेप्रीणयत्रस्माद्भक्तिशुकः प्रद-
 स्यतीति एतासुश्राद्धाकरशेदोपोभिहितोवायुपुराणे यस्यैते प्रातिगच्छेयुरष्टकाभिरपूजिताः सोषस्तस्य भवे-
 न्नार्कोलब्धं चारया विनश्यति देवांस्तु दायिनोयांति तीर्थं गच्छत्यदायिन इति अत्र श्राद्धाकरण विहितं वज्जे-
 नमले शस्यंशकिमप्यष्टमीद्वयम् तत्र कर्णरुकिमणीप्रयुक्त्वा च पूजयेदित्युक्तम् इति रुक्मिण्यष्टमीद्वयम् इति पर-
 पकृष्णाष्टमीकल्पम् * अथ पौषस्योभयपक्षनवमीकल्पम् देवीपुराणे पौषेभासेतुसंप्राप्ते य कुर्व्यान्नकभोजनं-
 जितेंद्रियः सत्यवादीकामक्रोधविवाहैतः पक्षयोर्नवमीयत्नाद्गनावस्यैवृतादिभिः कृत्वा ध्यानं महापूजां चांडिकाय-
 प्रकल्पयेत् नैवेद्यं तंडुलप्रस्थं क्षिरयुक्तं नराधिप कुमारीभोजयेच्चाष्टौ विप्रान्भागवतांस्तथा कृत्वाापेसुष्मयी-
 देवांनाश्राचार्यातिपूजयेत् चतुर्भुजां ब्रह्मधराकुंदपुष्पैः सगुणैः स्नानं कृत्वा तिलैर्वैप्रस्ति लानां प्राशनं तथा
 एवं संपूजयेदाठ्योत्तरस्य पुण्यफलं शृणु सूर्यकोटिप्रतीकाशां विमानवरमास्थितः दोषूयमानश्च परैः रतूयमान,
 सुरासुरैः गच्छेद्गुणापुरं रम्यं यत्रास्ते चांडिकास्वयम् क्रोडते देवगंधर्वैर्वावदाभूतसंप्लवम् त्रिःसतकुलजैः
 साहैभोगान्भुक्त्वा यथेप्सितान् पुनरेत्यभुवं वरि राजा भवति भूतले यः पूजयेत्सदा पूज्यं भानुं सर्वार्थासि-
 द्धिदंघृताभिपेकयः कुर्वदहोरात्रं च भारकरे कुंभैर्नावादीं धैर्द्रव्यैः पौषमासे समुद्यतः नृत्यगीतोपहारेण-
 शरधवादित्रनिः स्वनैः कुर्व्याज्जागरणं देविप्रदीपाद्यैः सुशोभनैः वसेत्सूर्यपुरेश्रीमान्सूर्यतुल्यपराक्रमः

प्रदणिविपुर्वैवपुण्यपुदिवसेषु च

धृताभिपेकयः कुर्यादहैरात्रं शिवस्य तु

सूक्ष्मधारणभट्टिनपुण्यमासिद्धि

जोनम गीतनृत्योपहारणश्राववादित्रानिःस्वनेः कुर्याज्जागरणं वापि प्रदीपाद्युपशोभितम् समस्तपापनिर्मुक्तः स

नहाकुलवर्द्धनः शुक्रः शिवपुरेश्रीमान्मोदते शिववत्सुखी इति पौषमासस्योभयनवम्यादिर्वशेषविधिः * अत्र दशम्य

दशम्यामंतकरयेतिसामान्यनिर्णये धर्मराजपूजनं कार्द्वयम् अथ पौषकृष्णैकादशीसफलाव्रतम् नाददीये पौष

स्य कृष्णैकादश्यांसफलांसमुपौष्यवै द्वादश्यामच्युतं प्राच्यवरेरेवोपचारकैः संभोज्यविप्रान्मधुराईसृजेच्छब्ध

दक्षिणान् एवं कृत्वा व्रतं विप्रसकलाया विधानतः भुक्तेह भोगानखिलानंते विष्णुपदं व्रजेत् अथास्याः कथोच्यते

युधिष्ठिर उवाच पौषस्य कृष्णपक्षस्यैकादशीकाभवेत्प्रभो किं नामकोविधिरत्स्या कोदिवस्तत्र पूज्यते एतदा

चक्ष्वमेस्वामिनिवस्तेरणजनादंन श्रीकृष्ण उवाच कथयिष्यामि राजेंद्र भवतः स्नेहकारणात् तथा तुष्टिर्नैराज

नक्रतुभिश्चात्तदक्षिणैः यथामां तुष्टिरायाति एकादश्याव्रतेन वै तस्मात्सर्वप्रयत्नेन कर्तव्यं हरिवासरं पौषस्य

कृष्णपक्षे तद्वादश्याभवेत्तृप तस्याश्चैवातिमाहात्म्यं शृणुष्वैकाग्रमानसः आदि काश्चैव भोरजन्नेकादश्यांभ

वतिहि तासांमेवतु सर्वासां विकल्पं नैव कारयेत् एकादश्यास्तथाप्यस्याः शृणुराजन्कथानकं अतः पर

प्रवक्ष्यामि पौषेयाकृष्णद्वादशी लोकानतिहि तार्थय कथयामि विधितथा पौषस्य कृष्णपक्षे वैसफलानामनामशः

नारायणो हं देवोभ्याः पूजनयिः प्रयत्नतः पूर्वेण विधिनाराजन्कर्तव्यैकादशीजनैः नागानांचयथाशेषः पक्षि

णां गरुडो यथा देवानांचयथा विष्णोर्द्विपदांब्राह्मणो यथा यथाश्वमेधो यज्ञानां तीर्थानां जाह्नवी यथा व्रतानां

चतथाराजन्नेकादशीविशेषतः तेजनाभरतश्चेष्टममपूज्याश्च सर्वशः हरिवासरसंसकावर्तते यजनाभूशम्

सफलानामनानेति तस्याः पुण्यं शृणुष्वयत् फलैर्मां पूजयेत्तत्र कालेद्दशोद्धवैः शुभैः नारिकेलफलेः शुद्धै

स्तथावैवीजपूरकैः ज्वरीरैर्दाडिमैश्चैव तथा पूगफलैरपि लवंगैर्विविधैश्चान्यैस्तथैवाद्यादिभिः फलैः पूजयेद्दे
 वदेवेषांधूपदर्पिर्घथाक्रमं फलैश्च दीपदानं च विशेषणप्रकल्पयेत् रात्रौ जागरणं प्रकृतं वं प्रयत्नतः
 यावदन्मीलयेन्नेवेतावज्जागर्तयोनिशि एकाग्रमानसो भूत्वा तस्य पुण्यफलं शृणु तस्मिन्नास्ति वैयञ्जस्तिर्धु
 तस्सदृशं नहि तस्समंनव्रतं किंचिद्विहल्लोके न राधिप पंचवर्षसहस्राणि तपस्तपेन यत्फलं तत्फलं समवाधो
 तिस्रफलयाव्रते नहि श्रूयतां राजशादू लसफलायाः कथानकं चंपावतीति विख्याता पुरीमाहिष्मतीति च
 माहिष्मतस्य राजर्षेश्चत्वारश्चाभवन्सुताः तेषां मध्ये तु योज्येष्ट समहापातकैर्धृतः परदारानुगामी च वैश्यासंगरतः
 सदां पितुर्द्रव्यसपापिष्टो नाशयंश्च मुहुर्मुहुः आसहृत्सरतो नित्यं देवताद्विजानिदकः वैष्णवानां च देवानां नित्यां
 दारतोत्रवै ईदं विधत्त ददद्द्रुपुत्रं माहिष्मतो नृपः लुंपको नाम नास्ति कृतवानप्यमर्षितः राज्यान्निष्कासितस्तेन
 पिवाचैवापि वंधुभिः तस्यैव परिवारैरस्तुत्यकोराज्ञो भयादिति लुंपकोपितदात्यकाश्चितयामास एकलः किं करो
 मिकगच्छामित्यक्तः पित्राच वंधुभिः इति चिंता परो भूत्वा मतिपापे चकार ह त्पको हं वांधवैः पित्रा राज्यान्निष्का-
 सितस्तथा मया गंतव्यमेवाद्यह्यहरप्ये गहने वने तस्माच्चैदं पुरं सर्वं लुंठयिष्याम्यहं पितुः इत्येवं समतिकृत्वा लुंठको
 दैवयोगतः निर्जंगामयुरात्समाद्गतोसंगहने वने जीवघातकरो नित्यं स्तेयधृतकलानिधिः सर्वचनगरं तेन मुपितं पाप
 कर्मणा स्तेयकृत्नगरं तन्नयहीतः पुरपालकैः तानुवाच सुतो हं वैराज्ञो माहिष्मतस्य च गृहीतोपि सर्वैर्मुकोराज्ञो माहि-
 षमतो भयात् आनिपाहारकृत्स्त्रिंशत्फलाहाररतस्तथा आश्रमस्तस्य दुष्टस्य वामदेवस्य सन्निधौ अश्वरथो विद्य
 तैतन्नजणिः सवहुवार्पिकः सचासीत्सर्वदृक्षाणारं जानारथणालयः तस्य मूलैव सत्तन्नलुंपकः पापकृत्परः भतेव
 हुतिथे काले पूर्वपुण्यप्रभावतः पोपस्य कृष्णपक्षे तु दशम्यां दिवसे तथा फलानि भुक्त्वा दृक्षाणारं रात्रौ जातेन यावतः

लुंपकोनामपापिष्टोवब्रह्महीनस्तुदुःखितः। पीडयमानस्तुशीतिनहारिदृक्षसमीपतः। ननिद्रानसुखंतस्यभृतशुचइ-
वाभवंत तांहितोदंशकैस्तीव्रैरनीतानिशाखिला। प्रातःसूर्धीद्वेजातेनलेभेचेतनातदां लुंपकोगतसंज्ञस्तुसफ-
लायादिनेतिथोरवौसंध्यगतैवैवसंज्ञालिभेनलुंपकः॥ इतस्ततोविलोकयामधोस्थितःकपुतश्चसत्स्खलपद्म्यांप्रच-
लितःसंयत्स्वत्स्वरन्ध्रैः। ध्वनभ्यगतस्तत्रक्षुतृयापीडितोभवत् नशक्तिर्जीवघातेस्थलुंपदस्यदुरात्मनः। फल-
दिभूमिपतितान्याजहारसंलुंपकः। यावत्सञ्जागतस्तत्रतापदस्तन्माद्रविः किंभविष्यत्युवाचेतिविललापातिदुः-
खितः। फलान्नितानिसर्वाणिवृक्षमूलेन्यवेदयत्। प्रायुवाचकलैरोभिः। श्रीवर्ताभिजावाहृदिः। उपविष्टो लुंपकश्च-
ननिद्रांलभतेनिशि। रात्रौजागरणंमेनेभगवान्प्रधुसूदनः। फलानांपूजनमेनेसफलायांतिथौघृतं॥ इतिक्रवा-
लुंपकस्तुतदकंस्माद्द्वितोतमं तेनद्रतप्रभावेनगादंराज्यसकंदकंपुण्येनसफलायारतुयथाप्राप्तंयथाशुणु। रवुरुद्रयवु-
लायादिंयथावांश्यांजगामह। दिव्यवस्तुपरीवारोलुंपकस्यसमीपतः। तस्थौसतुरगोराजश्चाणुवाचाशुशि-
षिः। श्रीशुहिल्ववपुस्तराज्यनिहतकंदकं वासुदेवप्रसादिनसफलाया। प्रसादतः। पितुःसमीपंगच्छत्वंकुरुरा-
ज्यमंकंदकं। तपेयुस्कात्वसौतत्रदिदिव्यरूपधरोभवत् कणेशतिश्रैतस्यासीत्परमाद्वैष्णवीतथा। दिव्याभरण-
भूषासौतातनवास्त्रिजोग्रहे - वैष्णवायतादादत्तंपिबाराज्यभकंदकं। कृत्वारराज्यंततत्रैववर्पाणिसुवहून्यपि। रि-
वात्सरसंलितोविष्णुभक्तिरत्सदात्मनोद्धारस्तस्यपुत्रास्त्वंदाराः। कृष्णप्रसादतः। पेश्याद्राज्यमसौ। ल्पकापुत्रेराज्यं स-
मर्पयत्। वनगतःसपत्तात्साविष्णुभाकिंपरायणः। साधयित्वातथात्मानंविष्णुलोकंजगामुहं। गतः। कृष्णस्यसान्नि-
ध्यंयंनगलानशीचते। स्ववैष्यप्रकुर्वतिसफलेकादशीघ्रतः। इहलोकेपशाःप्राप्यश्रंतेमोक्षमवाशुयुः। अथ्यारतेमान-
वालोकेसफलायाउपोषकाः। तेषांचजन्मसंफलेभवेवनेसंशयः। पठनाच्छ्रवणाद्वापिकरणाच्चविशांपतेः। राजसु-

अंबुपूर्णं भ्रष्टं च स - पूजयेदुपचारकः सतीति नवमुत्पाद्य काष्ठसंघर्षादिभिः । ह्युभये स्मृतिलाज्जुंभ । द्वाद-
 शोऽसुरविद्यया वैष्णव्यायर्थपूर्णान्शतमष्टोत्तरं तथा भोजयेत्पायसौर्ध्वं प्राङ्मुखान्त्वाविसर्जयेत् । नरो वापदिद्विजाना-
 रीद्वांतकश्चैवमादरोत् । लभतेरूपसौभाग्यं तानकल्पयति चारुणोति । अथ गूर्जरग्राह्यप्रतिस्वरूपद्रादशीव्रतम् । श्रीदे-
 श्वर उवाच । मूर्ध्निमासे तु संपाप्ते पुण्यक्षैतुपदाभवेत् । तस्य रात्रौ स्मृतास्माह्याख्याविष्णुसनातनं श्वेतागौरैकवर्णा-
 यातस्याश्रांशतुगीमयं श्रंतं शिक्षेत्तु प्रतितं शुचिर्भोजिव्यवस्थितः । तस्य कृत्वा हृत्तु जतिशतमष्टोत्तरं तिलैः प्रतीक्ष्य द्वाद-
 शीकृष्णामुपवासोपरायणः । अत्रात्यानद्यांतडाने वा विष्णुमेवाध्वितयेत् । सौवर्णं तु हरिकृत्वाष्टौ ध्यं वा भक्तिशक्तिः ।
 तिलपानोपरिस्थोऽप्यततो विष्णुं प्रभूजयेत् । इति संपूज्या छिद्विः । मुग्धैर्धूर्धुरनुदोपकैः नैवेद्यं तिलमिश्रं तु फलाच्चिद्वि-
 धिधानि च । तमः परमशांताय विक्रमाक्षतमोरुते सर्वसंकष्टनाशाय गृहाणा । ध्यानमोरुते इत्यर्थः संज्ञः । एवं संपू-
 ज्य देवेशं होमं कुर्यात्समाहितः । आवाह्य देव लक्ष्मीश्रां होमयेद्दोमया हृतीः । शतमष्टाधिकं चैव तिलान्द्रव्याहति संपू-
 जतान् । सहस्रं शीर्षानेत्रेण हृदित्वात्वाजनार्दनं । लक्ष्मियुतं च मेवाभशं लवकगदाधरं । होमतिं कारयेच्छ्राद्धं वैष्णव-
 द्विजसत्तम । दत्त्वा च भोजनतुभ्यो घृतं कुंभं च दक्षिणां । धर्मं श्रवणसंयुक्तं जगत्ततो निशां । कृत्वा तु वैष्णवीं
 मूर्त्तिं विज्ञाप्य प्रतिप्रादयेत् । मंत्रहीनं क्रियाहितं विधिहीनं च यत्कृतं । क्षमस्व देव देवेश । सर्वमेव समाप्य
 उभो वाच भगवन् प्रभुमिच्छामि प्रसादात् कुरु मे प्रभो । कथितं त्वं प्रसादे मे यथास्ति मयि सोऽहं । अतः केन चोर्णं न द्विरु-
 प्रदं प्रणम्यति । सोऽभो नयं चैव मत्तुलं प्राप्नुते करसु पूजनात् । तन्मि कथय देवेश पुरमाभीष्टदायकं । अथ रज्जुवाच । श्रूय-
 तां परमगुह्यं व्रतं पापहरं शुभम् । मुरूपद्रादशीनामहोपातकनाशिनी । विरूपनाशिनी चैव सुरूपलप्रदायिनी ।
 कुलट्टिकरी चैव सर्वसौख्यप्रदायिनी । तच्छृणुष्व प्रवृत्तेन कश्चिमानं प्रयानवि । पुरो वै द्वादपुरस्य तं विष्णुं देव्यनि-

पुनः । अर्वातीर्षोमिर्त्स्योकेव सुदेवकुलकिल ॥ तेनोदासि किमणिनामभ्रं कस्य सुतापुशः ॥ अथ तत्र रूपमुभय ॥ १५ ॥
 तत्रतपरायणाः । न हितस्याविनाशुष्णः स्तोत्रमुद्वहते सुखं ॥ अथ श्रुश्रुशुरयोः पादौ बवदसां पुनः पुनः ॥ केनापिकसं-
 दंयेन कुपिता विष्णुमातरः । न प्रसादयति सिप्रानिज्ञात्वा तु देवकी ॥ अथ कृष्णप्रोवाच कुपितायां दिवै जननी ह्यहं तत-
 स्त्वाहि वैवाहाय कुलरूपगुणाधिकं ॥ मद्राक्यमुन्यथा कुरुते नाहिसिद्वकुलोद्वहं ॥ अथ श्रीकृष्ण उवाच ॥ अस्माद्यतु रस्त्रिम-
 णीत्यका उद्वहं हं कथं शुभे । यः परित्यजते भाव्यं त्रिविधं शरीरिणीः । स प्राप्नोति हि मंदं स्वदंभिर्भवसंस्पौरुपं धिरू-
 पत्वमवाप्नोति न सुखं विदते कचित् ॥ व्यधिर्वाजायते लोके निर्दनीयः स देहिना ॥ १६ ॥ इत्यहं देवि जांनामिके भं कुप्यै वै च
 स्त्व देवमयुवाच ॥ सर्वं पुनवदेवानां तीर्थादीनामपि ध्रुवः । अस्मातां गुरुतरां गुञ्जकरं तस्यावचनं त्यजेत् ॥ अममं वप्रियस्यः
 करणात्कथं पापेपुनः भावेत् ॥ जननीं पूज्यते न भाव्यं च यदुत्तं दंनं ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ परित्यजांमिनो भीराप्रिया-
 प्राणयने श्वरः ॥ इति तूष्णीं पगभूतां मातरं प्रेक्ष्य के शवः ॥ चिंतयामास परमं कथं सौख्यं भवेदिति ॥ अत्र स्मिन्नेव काले
 तु नारदो भगवात्पिः ॥ अथ युजगाम सहसा विष्णुसंप्रदक्ष्य द्विस्मितं पुजितः ॥ परयाभक्त्या ज्ञध्वं ज्ञाहं नारदः ॥ उपविष्टो
 यथान्याय्य पर्यर्पण उदनामयम् ॥ नारद उवाच ॥ कित्वं श्रेदं करे पंथिकं प्रमुदगे कांशं ॥ किं न सिद्धाति ते भीष्टं त्यजोद्वशं दू-
 तम ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ मात्राणि युको देवेषु परैरेतुं द्विजातसुः ॥ कन्यामुद्वहयिष्ये ॥ भिसु रूपं करिष्याचि त्प्रभो ॥ नारद उवाच ॥
 श्रुयतामभिरुष्यामि पूर्ववृत्तां तमादरात् ॥ लक्ष्म्ययुक्तः पुरा नाशः ॥ क्रीडमानो हिनंदने ॥ तत्राणामं स्स भगवान् ॥ दुर्वासा ॥
 श्रापसत्तमः ॥ अथ युर्यानादि विधिना संस्कृतज्ञानमूर्तिना ॥ प्रदक्ष्य वा भिस्तस्वरूपं तं देव्यां हारं त्यकृतं तदा ॥ अस्कोपेन मह-
 तेजा वैश्वानरसम्प्रभः ॥ अथापलंक्ष्य दुर्वासा मुनिः ॥ क्रोडनं संयुतं ॥ ह्यसितो हं त्वयामुं धे ॥ अस्त्रो रूपमीदं च ॥ विरू-
 पाभवदुर्वृत्ते किं ज्ञाता ह्यहं स्वया ॥ इत्युक्तया तं यादं व्यापयां शक्त्या प्रसादितः ॥ अस्त्राजगदिदं वाक्यं मुच्छापो नान्यथा ॥

भवतः ॥ १ ॥ न्यातरेणास्य फलं भविष्यति विरूपिताः ॥ सेयं मर्त्यवती णीहि गोपकस्य गृहे शुभाः ॥ सत्यभासा विरुपा-
 ना विरूपदशाना तथा ॥ कर्णनासातिविकतासंजाता तस्य भावतः ॥ पाणिप्रादकटिग्रीवंसर्ववैरुप्यङ्कशणः ॥ तत्र ग-
 ळुमहाप्राज्ञस्य तन्व्याप्रदास्यति ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ विरूपवदनां द्रव्यं कथं द्रव्यमिति व्यशः ॥ कंशातिवैगमिष्या-
 मितं विवाहकुरुप्रिणीम् ॥ नारद उवाच ॥ स्किमप्यारतु प्रसादेन श्यापान्मुच्येतरक्षणात् ॥ ३७ ॥ तमप्राप्यते र्वर्षसौ-
 भाग्यपरमसुखम् ॥ देवक्याश्च प्रसादेन धर्मकार्माथ सिद्धये ॥ इत्युभविष्यति तव स्रवणो विहितः सुरैः ॥ ३८ ॥ त्वद्यावना-
 न्यथा कथं गुरुणा वचनमहत् ॥ माता गुरुतरभूमि सति वेदे पुगीयते ॥ ईश्वर उवाच ॥ एवमुक्ता महादेवि नारद शिषि-
 वगतः ॥ कृष्णोपि मतरं श्राहं वैवाह्यं हि विधीयते ॥ विवाहितो च समाजेन वेदो कवि धिना ततः ॥ ३९ ॥ आनियस्व गृहं सतुर्द-
 श्यां क्षमिता वधुं ॥ परयाद्यवचनं भामा परिणीता शुचि वता ॥ निर्वास्ति परमां गच्छ प्रसादं परमाभव ॥ इत्युक्त्वा वक्षिष्यता-
 कृष्णः ॥ प्राणिपत्युत्तमतरं ॥ जगामो कर्तकार्यं णां करणाय महाबल ॥ तां दृष्ट्वा देवकी माता वभौ दुःख्याधिकारुशः ॥ इयं
 विरुपाविकृता कथं भर्त्सरित गोपिता ॥ चितां मवापमहती भन्तरुद्विशमानसा ॥ कस्यापि ना च वक्षेथा विरुपं तनूदृशी रजं-
 श्रयं कास्मिस्तु कालं तुरुकिमणी तु समां गता ॥ न मरुकृत्य ततः ॥ पश्यात्संरुष्टुं प्रां प्रियुगलं धा ॥ उवाच प्रसूतं वा कथं भक्तिमु-
 क्तं भावहं ॥ श्रायहं द्रष्टुमिच्छामि सपत्नी कृष्णवल्गवाम् ॥ शीघ्रं तां दर्शय श्रद्धा प्रसादं सुविधीयताम् ॥ देवक्युवाच ॥
 शुश्रूह्यहं ते सुभोगमभापिवचनं कुरु ॥ पूर्वमाचारितं सुश्रुत्सुं रूपां द्वा दश्याव्रतं ॥ सुप्रयच्छसि चेतस्यै दर्शनं ते भविष्यति स्किम
 पुन्या च ॥ कष्टेन क्रियते धर्माव्रतं चापि सुदुष्करं ॥ कथं तस्यै प्रयच्छामि फलदेवैः सुदुर्लभं ॥ देवक्युवाच ॥ ४० ॥ श्राद्धं प्रादीयं दानं
 मस्य तदहं मथवा पुनः ॥ पंचमं शंभयोपष्टं षोडशांशमथापि वा ॥ स्किमप्युवाच ॥ सुररूपां द्वा दशो पुण्यं तिलां हर्षिप्रिनोस्मि-
 हे ॥ किंपुनः षोडशांशं तु सपत्न्या दृष्टे च तसि ॥ एवमुक्त्वा जगामासाथ मंदिरं रं वं शुभश्रवणा ॥ पुनः पश्यच्छकृष्णं सा प्राणिप्रासेना

वैरुपा देवपृच्छामि चैवोक्तं तु शोषिममत्रभो कथं पश्यामितांसां तन्नोदिकृष्णवल्लभाम् श्रीकृष्णदेवाच श्रेयाज्ञया
 पश्यसुसु विरूपतां सुमध्यमां विरूपश्रवणाक्षितां कुरूयां विकृताननां अट्टपर्वचित्रकूतं रूपमस्यानसुं शशुः प्रतः
 सदेवकीर्तितस्य भामावदीद्वेचः सपत्नीगच्छसु श्रेणिं रंवरूपं दशैश्वर्यं च यथाते सुप्रसन्नारया तथामुद्रममश्नुपे शु
 र्वेव सत्यभामासागता रुक्मिणिभिर्दिरश्रणश्च सुकुमारगणिसन्तोषीत्सण्येन साऽनादृशं यन्मुखं तस्यैयमूढारया विकृता
 नना प्राथयामास तसु श्रुमरूपाद्वाटशीव्रतं तिलाद्वीपे नद्यपठश्रुदेहि मेसेवकारस्य हं इत्युक्तावदुशः सापि
 सपत्न्या नददौ फलं तदापलापिता गच्छद्दृग्दं दत्वा कपाटं रुदंती शेदनभृहो निगूढावस्थिता भवन्त्ससाभुता रु
 क्मिणि सातनुस्वा लोकनेच्छया नोद्घाटयति साद्धाररतिररुकारेण शोचति रुक्मिणी सा तु सत्यभामाशुचिस्मितां
 एकामप्याहुतिदेवि देहि भीष्मकनांदिनि श्रद्धाहुतिमयो देहि तदास्य दर्शयाम्यहं सपत्नीत्वं न जानामितवाहसे
 विकारमन्यहं व्रतानिलफलदेहि यथास्ति महिसौहृदं रुक्मिण्युवाच कोयं भतिश्रमस्तेयं सुररूपाद्वाटशीप्रति ति
 लहुतिप्रपच्छामि उद्घाटय कपाटकं इत्युक्ताव रितस्नात्वा दत्वा ह्येकां तिलाहुतिं तस्य भिवप्रदत्तां वारूपेणास्य
 धिका भवत् तदंष्ट्रा विरमय परंप्रपच्छदयिताहरेः ॥ रुक्मिण्युवाच ॥ कथ्यतां मकाहिवं किमर्थ
 मिह च गता ॥ सत्यभामोवाच ॥ तवाहं भगिनी भद्रकृष्णो नोढारसिुधार्मिके सत्यभामेति मेतामनमामि
 चरणात्तव इति श्रुत्वा तु वचनं विरमयोत्फुल्लोचनानोवाचा किल ज्यौषीर्षितामा प्रमहत्तमां अपश्यद्दृग्माने
 वसुरूपादिति मता भवत् एतास्मिन्नेव काले तु वागुवाचा शरीरिणी व्रतदानप्रभावेन सत्यव्रतपरायणा सु
 रूपाद्वाटशीपुण्यादेवानामपि दुर्लभां पार्वत्युवाच कर्मणा केन कर्तव्या किमाचारवदस्वमे नियमहोमदानं च
 प्रसादं मे विधीयतां श्रीईश्वर उवाच पौषमासे तु संप्रातेषु व्यऋक्षयुदा भवेत् तस्यारत्रो संयतात्मा च्याव्वा विष्णु

सनातनः श्वेतागौरिकवर्णायाः तस्याः प्राहृतगोमयः अंतरिक्षानुपातितं शुचिर्मानुभवस्थितः तस्य कवचादुती
नातुशतमष्टांतरतिलैः प्रतीक्षेद्वादशीकणामुपवासपरायणः स्नात्वा तद्यांतदोषोवाविष्णुमेवाय चित्रयेत् इति
संपुण्यविहितैः पुण्यवपैः सदीपकैः नैवेद्यातिलमिश्रतुफलातिविविधानि च सुम परमशान्तायाविरुग्नाक्षवमोरु
तः सर्वसंकटनाशायग्रहाणार्धनमोरुते एवं संपुण्यदेवेशकुर्वाद्धिमस्तुसाहितः आवाह्यदेवलक्ष्मीशंहेमये
द्रोमयाहुतीः शतमष्टाधिकैवातिलान्वयाहसिमुतान् अथ हस्त्रशीर्षामित्रेण हृदयवाज्जनादने अलक्ष्मीयुक्त
शंखचक्रकरां वृत्रांधरां होमांतकारयेच्छाद्धैवैष्णवं द्विजसुरभिः अद्वैतवाचुभोजतंतस्थेनवादात्वाचूदाशिणां ध
मंश्रवणसयुक्तजाग्यिद्योतंतोनिशां तत्सर्ववैष्णवीमूर्तिवित्प्रायप्रतिपादयेत् अथ नहीनं भक्तिहीनं सर्वतत्रक्षमा
पयेत् श्रीहैश्वर्यवाचं एवं यः कुरुते देविसुरपाद्वादशीव्रतं नरोवायदिवानारीतस्य पुण्यं शृणुष्व मे लक्ष्मीर्भा
र्यनं देवतैतस्य श्रियं जन्मांतराजितं श्रियं पंपसु संपक्कां जायते कारणांतरात् अतस्यापि नश्यते दुःखैरुप्यवस्य ज
न्यति धंधुभिर्न च वैलोकनेष्टैः सह वियोगिता जायते भोजव्यद्विश्चकीर्त्तमान् जायते भुवि जातिस्मरणं शोतिप्रदं नि
र्वाणमाप्नुयात् पथ्यमानं भिदं भक्तयायः शृणोति समाहितः पुण्यं प्राशोति सततं तत्र भौलोकमहीचरते ॥ १ ॥ ॥ ॥ ॥

इति श्रीव्रतार्कस्कंदपुराणिकं सुरूपद्वादशीव्रतम् अथ विष्णुव्याख्यानं पञ्चमोऽध्यायः ॥ १ ॥

इदं चण्डिकासिपुत्रेण कथयित्वा दारभ्य कृष्णद्वादशीपथ्यं तं विधेयम् षोडशकृष्णत्रयोदश्यां पक्षत्रयोदशीव्रतं कार्प्यं षोडश
कृष्णत्रयोदश्यां पक्षत्रयोदशीव्रतं नान्यदं त्रयोदश्यां पक्षत्रयोदशीव्रतं कार्प्यं षोडशकृष्णत्रयोदश्यां पक्षत्रयोदशीव्रतं
कार्प्यं षोडशकृष्णत्रयोदश्यां पक्षत्रयोदशीव्रतं नान्यदं त्रयोदश्यां पक्षत्रयोदशीव्रतं कार्प्यं षोडशकृष्णत्रयोदश्यां पक्षत्रयोदशीव्रतं
कार्प्यं षोडशकृष्णत्रयोदश्यां पक्षत्रयोदशीव्रतं नान्यदं त्रयोदश्यां पक्षत्रयोदशीव्रतं कार्प्यं षोडशकृष्णत्रयोदश्यां पक्षत्रयोदशीव्रतं

विधिपूजाका तत्रैव पौषमासचतुर्थ्यां तु विधिपूजाकार्यमाकितः विशेषेण ज्येष्ठस्यामादेकैर्दक्षिणादेव । एवं
 कृतमनेभ्यः प्राङ्गत्सिंघात्सिंघाजिनः पौषशुक्लपंचम्यां मधुसूदनपूजाकारादीये पौषपिशुक्लपंचम्यां संपूर्णमधु
 सूदनं । तत्रुतेवांछितान्कामान्नात्रकार्यविचारणा पंचम्यां प्रतिमासं तु शुक्ले कृष्णे च नारद । प्रिहणां पूजनं शस्तं
 नागानामपि सर्वथा । पौषपृष्ठाविष्णुरूपिदिने शपूजोकात्तत्रैव पौषमासे शुक्लपृष्ठादिवादिनपतिर्द्विजुः । विष्णु
 रूपी जगद्धाता प्रादुर्भूतः सनातनः । सतस्मात्पूजनीयो स्यात्पुष्पैर्गंधपूरकतैः तैर्देवैर्वस्त्रभूषणैः सर्वसौख्यमभी
 प्नुभिरिति । पौषशुक्लसप्तम्यादितो वर्षमाध्यमभयसप्तमीव्रतम् । जयासिंहकल्पदुग्धे सप्तम्यामुपोषणम् । वि
 संध्यं सुवर्गपूजा । रात्रावधः शयनचक्रत्वा । पूर्णमासिसप्तम्यां वृतादिभिर्भानुसंपूज्य । मोदकप्रस्थं निवेद्या द्वि
 जाभोजयित्वा कपिलं दद्यात् । एवं कते सर्वकामासिर्भवतीत्युभयसप्तमीव्रतम् । अत्रैव मासैर्दसपत्नमीव्रतं
 प्रतिमासं मासैर्दसपूजयित्वा गवान्हिकंदद्यादिति मासैर्दसपत्नमीव्रतम् । पौषशुक्लपृष्ठां शिवपूजा । नारदीये
 शुक्लपृष्ठां तु पौषशुक्लशिवसंपूज्यमाकितः । भुक्तिमुक्तिमवाप्नोति भक्तमेकं समाचरेत् । भक्तं भोजनमित्यर्थः ।
 श्राद्धविशेषो भविष्योत्तरे कल्पतरौ ॥ श्रीमहादेव उवाच ॥ पौषमासिमहादेवि शुक्लपृष्ठां भवेत् ।
 तदासातमहापुण्यामहाभद्रैतिकथ्यते तस्यां स्नानं महापुण्यं जपो होमस्तत्पूर्णम् । विप्रभोज्यं यमाप्नोति श्रद्धात्
 साहायिकं भवेत् । तस्मात्तस्यां महादेवपूज्यो हविर्विधेर्वैः । गंधपुष्पापहारैश्च । ब्राह्मणानां भोजनैरिति ।
 इयमेव मरणोपुत्ताजयतीशोका । पौषमासिमहादेवि अष्टम्यां शुक्लपक्षके । नक्षत्रजायते पुण्यं प्रहोकरैर्द्रमु
 च्यते । तदा तु सामहापुण्याजयतीत्याष्टमिशुभा । तस्यां स्नानं तथादानं जपो होमश्च तत्पूर्णं । सर्वकोटिगुणं दिवि
 कृतं भवति कृत्स्नशक्तिपौषशुक्लपृष्ठां व्रतम् । पौषशुक्लपृष्ठां नारदीये । पौषशुक्लपृष्ठां

इयं त्रिमहाभायां प्रपञ्चयेत् ॥ इत्थं कद्रत परे वा निपुण फलाशये ॥ अत्रिप्योत्तरेपीठगतमुकुट्टीकण्डवीध अहि
 प्रासुरविनिहते भगवन्नामहासुरैः ॥ अथर्वमनुस्मृत्यसंप्रामावहवः कर्ताः ॥ एतासां सुप्रभारादं वीर्यावतीर्द्विपुत्रः पुनः
 धंससस्तथा प्रवाश्यान्निजघ्नैत्यसतमान् ॥ अथरकासुरोत्ताममहिपस्य सुतामहात्नः ॥ असासितवपरजसुवशाणि
 युतात्पट्टः ॥ तस्मददत्तवत्वंकोरायमल्लोप्यमुदकं ॥ तैतलव्यवरेणाथमलयिह्यष्टिनः सुतान् ॥ अत्राख्यं सहस्रक
 षाष्टद्वारवामरावतंतदष्टाष्टानवचलसबद्धाश्यामितापुधाः ॥ इत्थं युधुरसुरैः साहसुराः शकपुराणम् ॥ अततः प्रोक्तं गन
 दशोणितोषतरंगाणि ॥ प्राशानक्रादः शहाहासुरैः ककच्छपा ॥ बहतीमिपिलेकाप्रसुरासुरमहारणे अथरकासु
 रोपवाधुयथावैवैः सह ॥ तैरद्वयुजानां विहवारकुक्षिणमहारणे ॥ अष्टाः स्वर्गैः प्रित्यज्यत्यकप्रहरणं ॥ दुर्तं ॥ कठञ्जपु
 रीप्रासापत्रास्तभववल्गमाः ॥ दुर्गां चामुदयासाह्वैतमदुर्गासुमन्विता ॥ अथेतावत्सहालक्ष्मीनदाशैभं करीतथा ॥ शि
 वदतीमहादंदाहामरीचंद्रमंगला ॥ रेवतीचपरारसिद्धिर्नैवैताः ॥ प्ररकोर्षिताः ॥ अथतामसर्वप्रवृत्तिचक्रुश्चिदशाः ॥ शणता
 जनाः ॥ जयति सुप्रजिमुकेशुचिदन्नरणां वनसकलमुह्नसुखजननी ॥ इत्ययतिजशतशिवं दितसकलामातिविकलाद
 श्याविकृतनखदशामुष्णशुचिरवस्थाः ॥ इतिरिखदशकतहस्ताः ॥ अथयतिनरमुदमंडितामिति शिरः ॥ हरिकृबद्धी ॥ जनिव
 श्याखिगणो ॥ अथलाविकटजयमच्छत्रदमाणिशोभाः ॥ अथतिदिगवरभूषासिद्धपटशोभहालक्ष्मीककमलशोभापुद्गा
 स्तववद्धपद्मवरेणाथ ॥ जयतिकमंडलुहरतु ॥ नंदादेवीनता ॥ तैरद्विदिगवरभूषासिद्धपटशोभहालक्ष्मीककमलशोभापुद्गा
 तिविकपालद्वहाक्षेभं कर्भोरुद्रभावस्थाः ॥ शोभितव्रहा ॥ इतरसूरसुरमुखसखरहंकृतातिजावा ॥ जयातिडमरुहरताशिवद्वी
 प्रथमाशिवशुक्तिमुकटाहतासभैरवदुःसहचादेवतसकलदिग्बका ॥ जयतिभुजगेंद्रब्रंधनशोभितकर्णासहाः ॥ इत्थं पट्टहम
 रजमदलक्ष्णारैश्चाकारनातीतावयवाप्रायतिमृश्वररूपादस्यहराश्च ॥ अत्रिदेवीशांताप्रशांतवचनासिहरव्याधानयेण

यः कालरात्रौ दानवानामरेव निपपातसां । जीवितानि च जगद्ब्रह्मैत्यानाद्विवन्दनाः ॥ १ ॥ अथ रक्षासुरं कंठे गृहीत्वा प्रा-
 स्मत्तले देवाजधानतीक्ष्णेन त्रिशूलेन भृशं हृदि । समिन्नहृदयो मायाशक्तेर्देवसुदारणः ॥ तथापि देव्यासहृदः
 पृथगतसमरे सुरः देवतानसुरान्जित्वा तत्र वज्रपुरे द्रुतम् । ददृशुस्तेरणप्रतिलंघनान्नमहाध्वजान् ॥ २ ॥ व्याघ्रचक्रुः
 सुराह्वानवन्म्याध्वजचिह्निताः । श्रौत्वापीह भूपालैर्ज्वलन्धैः श्रियान्वितैः । उपोष्यते न रैर्भक्त्या नारीभिरपि प्राण्डिव
 मुखिष्ठिर उवाच । कीदृशिवधानतस्यास्ति नवन्याद्ब्राह्मिप्रभो । सरहस्यसमंत्रं चतुष्यते येन चण्डिका ॥ श्रीकण्ठ उवाच ॥
 पौषस्य शुक्लपक्षे वानवमीपरिसश्रुता । तस्यां त्वात्वाशुभैः पुष्पै रर्चनीयाहरेः स्वसा ॥ साकुमारी भगवती सिंहस्थानंदु-
 दापिनी । ध्वजाद्वाताविधानकृत्वा पुरतस्तां श्रपूजयेत् । मालतीकुसुमदीपैर्गंधधूपविलेपनैः ॥ ३ ॥ बालिभिः प्रशुभिर्मंड्यैः
 सुरामांसस्रगंवरैः । दधिचंदनचूर्णैश्च भक्ष्यैश्चानभिपाचितैः । मंत्रोष्णानेन कौतयेद्ब्राह्मणां श्रेयपाथैवः ॥ ४ ॥ इन्द्रो भवाव-
 तीरुष्णां विश्वस्य जगतो हितां । सर्वदुःखसंयमनीं ग्रहनक्षत्रमालिनीं । प्रपन्नो हं शिवां राविभद्रे पारमसीमाहिः ॥ सर्व-
 भूतापिशाचेभ्यः सर्वसत्वसरीसृपैः । देवेभ्यो मानवेभ्यश्च भयेभ्योरक्षमांततः ॥ ५ ॥ ततश्चारोपयेद्ब्राह्मणं द्वीनं । भवने ध्व-
 जान् । भोजयति कुमारैश्च प्राणिपत्वक्षमापयेत् । उपवासेन कुर्वीत एकभक्तेन वा पुनः । भक्त्या भूपालये चास्य भुक्तिस्ते-
 पाणरीयसी । एवं ये पूजयिष्यंति ध्वजैर्भगवतीं नराः । तेषां दुर्गा दुर्गामर्गौ चौरव्यालाशिसंकटे रणेरजकुले गेहे बुद्धमुद्धे-
 स्युल्लजले । रक्षां करोति स ततं भवानी सर्वमंगला । आस्यां भूवविजयो नवन्यां प्रांडुन्दन । भगवत्सारतुते न धावन्मनी-
 सततं प्रिया ॥ ६ ॥ धन्यापुण्यापापहरा सर्वापद्रवं नाशिनी । श्रनुष्टेयाप्रयत्नेन सर्वाङ्कामानभीप्सिताम् ॥ ७ ॥ देव्यर्चनाहि-
 तमतिर्भनुजानवन्म्यां दुर्गां ग्रहे ध्वजवरानवरपयेधः । कामानवाप्य मनसोऽभिमतान्प्रकामंदं हं विहाय समप्रैति च-
 वीरलोकम् । इति भविष्योत्तरे पौषशुक्लाध्वजारोपदुर्गानवनवीव्रतम् ॥

॥ पौषशुक्लदशम्याविश्वेदेवपूजाव्रतम् ॥ नारदयि ॥

पौषदशम्यांशुक्लायांविश्वेदेवान्समर्चयेत् - क्रतुर्दक्षोवसु.सत्य.कालकाममुनीज - रूथापयित्वादर्भमथानासने
 पुषंसंस्थितान् गर्धधूपैस्तथादीपनैर्वधैथवापिनारद - प्रत्येकदक्षिणादंत्वाप्रणिपत्यविसर्जयेत् - दक्षिणांतां
 द्विजाग्रभ्योगुरवेवासंमर्चयेत् - एवंकृताविधिदैवैकभक्तभोजीव्रतीभवेत् लोकत्रयस्यविभ्रर्षेनात्रकार्यविचारणा
 इयंपौषशुक्लदशमीर्दशानकरपादि अस्यांश्राद्धदानादिसर्वमक्षयफलंभवतीतिकल्प्यादिनिर्णयोभिधानात् - पौष
 शुक्लैकादशीपुत्रदैकादशी नारदयि पौषस्यशुक्लैकादशीपुत्रदांसमुपोत्पवैद्वादश्यांचक्रिणप्राच्यगार्धैरुपचा
 रकैः ततःसंभोज्यविप्राश्यान्दत्वातेभ्यश्चदक्षिणां विसृज्यस्वयमश्रीयाच्छेषांतांवांपवै.सह - एवंकृत्वत्रोवि
 प्रभुक्त्वाभोगानिहेप्सितान् विमानवरमारुह्याथात्यंतेहारिर्मदिरम् - अथकथा पद्मपुराणे - युधिष्ठिरउवाच
 कथ्यतांचैवभोक्त्वाकृपाक्त्वाममोपरि पौषस्यशुक्लपक्षेयातिथिरेकादशीभवेत् - किनामकोविधिरत्सर्थाः - को
 देवस्तत्रपूज्यते कस्यतुष्टेहृदयैकेशवदमेपुरुपोत्तम श्रीकृष्णउवाच शृणुराजन्प्रवक्ष्यामिशुक्लापौषस्ययाम्भवे
 त् कथयामिमहाराजलोकानांहितकाम्यया पूर्वोक्तविधिनाराजन्कर्तव्याचप्रयत्नतः पुत्रदानामविरयातास
 देवापक्षयकरी - नारायणोहिदेवोरम्याःसर्वकामफलप्रद. नातःपरतराकाचित्तत्रैलोक्येसचराचरे - विद्यावंतंयश
 स्वंतकरोतिमनुजंहरिः शृणुराजन्प्रवक्ष्यामि पुत्रदायाःकथांशुभां पुरीभद्रावतीनामराजात्प्रसुकेतुमान् राज्ञ
 स्तस्यतुपत्न्योवैपचवासंस्तुलोचना. पुत्रहनिनराज्ञावैकालोतीतोमनोरथैः पुत्रंनलेभैराजावैशोभनवंशवर्द्धनंनरा
 ट्टेनपुरेसौरव्यंराजालेभैसुकेतुमान् - सौराज्यंशोभनंराजानभनेपुत्रवर्जितः - राजारज्ञितथाजातावुन्योन्यमतिद्वः

खितौ पितरौ तस्य पानीयं कवो षण्मुपभुञ्जते । राज्ञः पुत्रो न वै जातो यो स्मान् संतर्पयिष्यति । इत्थं संचितवानास्ति
 लेभ्युः सुखं तदा । न क्रूणां न मुच्यते पुत्रो देव न दृष्टांतथापि नुः । तस्मात्सर्वप्रयत्ननपुत्र उत्पाद्यते नरैः ॥ ३५ ॥ इह लोके य
 शरत्तं पांपरलोकेशु भांगतिः ॥ येषां नरोत्तमां तां हि पुत्रं जन्मा भवेद्भुवे ॥ ज्ञापुंररो भयसंपातिस्ते पालोके प्रवर्द्धते पुत्र
 हीनतयं रत्नचंद्रहीना यथां निशा । इत्थं संचित्य संनिंसां शमले भेन पार्थिवः ॥ एकदंष्ट्रस्स राजेंद्रः प्राणाहं हि केतु
 मीन् ॥ दृष्ट्वा पतितमात्मानं पुत्रहीनं मुदुःखितं ॥ अथा रूढं तदा राजा जगाम गहं न वनं । जानति स्म प्रजातैव सेवकामं
 त्रिणसंतं यं संप्राप्तो योर विपिनि विचरं श्रंततस्त्रिवंतः ॥ न्यप्रश्यं च वटपथ्य वृक्षा न्वहृविधारवने । चंपकान्सतपर्णी
 श्र्यतं दुकां स्तिलकां स्थथां ॥ शालां श्रेयंतमालां श्रयदिरां श्राविशेषतः । कदलीरिगुदीशु चापि वदरीश्च मनोरमाः ॥ व्या
 श्रांश्चैव वराहं श्चैवानरानपि तत्रसः ॥ गवयांश्चैव गणैश्चैव भृगालान् शशकानपि ॥ वनमार्जारकांश्चैव भल्लकांश्च
 सरसं सुपान् ॥ दृष्ट्वा तान् चितयामास स्वामिनः प्राणानाश्रनम् ॥ वने विचरतस्तस्य विमंध्य गतो भवेत् ॥ क्षुत्तपापी डि
 तौराजा वने वश्रामसं वतः ॥ मुखेन शुष्यता लं शी चितयामां स पार्थिवः ॥ पातकी कंकटं देवयत्यात्तं दुःखमीदृशं ॥ मया
 तुतोपिता देवयंज्ञा पूजाभिरदरात् ॥ भक्त्या भूमिस्सुराश्चैव योपिताः श्रेष्ठभोजनैः ॥ अजश्रुचपालिताः सर्वाः पुत्रवत्सर्व
 दामयां कस्माद्दुःखं मया प्रातमोदशदां रणमहत् ॥ इति चिंतातुरो राजा जगाम पुरतो वने ॥ स्वपूर्वजानां च सरः पुण्यं
 प्रातमही भुजां मानं सरुपद्धते यद्देष्यं द्विनीखं डमडितं ॥ हंसकारं डवाकीर्णं चक्रवाकोपशोभितं ॥ मकरेभ्यस्सुंघैश्च
 पक्षिभिश्च समां वितं ॥ समीपे तस्यं सरसो मुनीनामाश्च मानं शुभान् ॥ ददर्श राजा वात्मीके शिष्याणां सतपास्विनां
 प्रारफुरदक्षिणैत्रप्रारफुरदक्षिणो भुजः ॥ सद्यस्तस्य मही पर्यशं स शुभलक्षणं ॥ तस्य तीरे च मुनयस्तपश्चक्रुः सुदा
 र्णं ॥ हर्षाद्दुःकुल्लनयनो मुनीन्दृष्ट्वा वैभूवसाः ॥ अत्रतीत्यर्हं यात्तस्मात् ॥ न्मुनीनामभ्रतः स्थितः ॥ पृथक्पृथक् वंदंसेत्सौ

भुनीनाश्रमसंस्थितांन् प्रत्यूचुरेत्तच्चमुनयः प्रसवाःस्मोवयंतव-राजोवाच कृतस्त्याश्वभवंतोवैषैर्भूशतप्यतेतपः
 किंमर्थमागताश्वेहकथयंतुममाग्रतः । मुंतयज्जुः॥१॥ विश्वेदेवावयंराजन्सरसिस्त्रातुमागताः-अग्रचैकादशिराज-
 शुक्लापौषेहिपुत्रदा पुनंददातिवैकुरुतन्नतस्मंद्दतंचरेत् । तस्मादेकादशीमेतांपुत्रदेतिप्रचक्षते-इत्थंमुनिवचं
 श्रुत्वामुनयोवाथयमद्भवंन् अघारिमिन्दिवसेराजन्पुत्रदानामवर्तते एकादशीमहापुण्याक्रियतांब्रतमुत्तमं अरम
 त्ससादतश्वेकृष्णस्यानुग्रहात्तथा-व्रतस्यास्यंप्रभावाच्चावश्यंतेभिवितासुतः सराजावचनातेषांचकारैकादशी
 व्रतं-तदैवविपनेस्थित्वा मुनिभिःसंहितरतदा रात्रौजाभरणंक्वान्त्यगीतैस्तवैर्हरेः-द्वादश्यांपारणंचक्र
 मुनिभिःसंहितरतदा आजगामग्रहंराजाहर्षांशुह्रमुखांबुजः पुत्रदायाःप्रभावेनराज्ञिगर्भततोदधे-पुत्रोजां
 तस्वतस्वत्स्थारतेजस्वीरूपवान्गुणी तस्तेनसहायेनराज्ञासपालिताःप्रजाः एतस्मात्कारणाद्वाजन्कर्तव्यंपुत्र-
 कांक्षिभिः मोक्षार्थिभिश्चभक्तयवैपुत्रदैकादशीव्रतं-एकचितेनयोरराजत्करोत्येकादशीव्रतं-गुणितोलभतेपु-
 त्रानिहामुत्रचसद्गति अस्यासाहास्यश्रवणादीर्घार्थ्युर्धनधान्यवान् पुण्यवांश्चभवेन्मर्त्यानाञ्जकार्यार्थिनाञ्जगन्-

॥ इतिब्रह्मपुराणेब्रह्मांडोक्तापुत्रदैकादशीव्रतकथा ॥

पौषशुक्लैकादशीमन्वादिरितिमन्वादिनिर्णयोक्तान्येवकुर्यात् ॥ अस्यामेवमाघस्नानप्रारंभेकेचिदाहुः तदुक्तंब्रह्म
 पुराणे एकादश्यांशुक्लपक्षेपौषमासिसमारभेत द्वादश्यांपौर्णमास्यांवाशुक्लपक्षेसमापयेत् माघस्नानमिति शेषःपुश्यां
 तरमाहविष्णुर्द्वादशापौर्णमास्यांवाप्रारभ्यस्नानमाचरेत् पण्यान्वहानिंत्रिशतमकरभ्येतिवाकरइति पतञ्जलिमन्त्र-

हतुलामकरमेपुप्रातःस्नायीसदांभवेत् । हावप्यब्रह्मचर्यचमहापातकनाशनामिति । ज्ञानकालउक्तौ ब्रह्मपुराणे
 एकादश्यांशुक्लपक्षेपौषमारुच्यरुणेदये । संप्रातेमाधमासस्यज्ञानकालेविक्षणः । माधुवांश्रियुगंध्यावायुः स्ना-
 तिसुरपूजितइति । श्रुणोदयमारभ्यप्रातःस्नानावधिप्रभो माघज्ञानंभवेत्पुण्यानां ब्रह्मकार्याविचारणा उत्तमंतुस्तु
 श्रवंबुधतारंतुमध्यमं सवितर्युदितैभूपततोहीनप्रकीर्तितं एवंसति । संप्रातेमाधमासेतुतपस्विजनवह्मभे को
 शान्तिसर्ववारोणिसमुद्गच्छतिभास्करे यानितु माघमासेरटंत्यापः किंचिदभ्युदितैरवौ ब्रह्मधंवासुरापंवाकंपत
 तंपुनीमहि इत्यादिनारदीये वचनान्यशक्तविषयाणि तत्रैव तडागेष्वथवास्नायात्कूपेभांडांश्रितेतथा माघ
 मासेवरारहे प्रशस्तानिज्ञागजलं भांडाश्रितेतुविशेषः सारितोयंमहोवंगंनवकुंभस्थितंतथा वायुनाताडितं
 रात्रौगंगास्नानसमंरमृतं स्नातोवह्निनसेवेतह्यस्नातोवाकशंचन - सेवेतापिब्रह्मोमाथैनशीतार्थेकथंचन स्नानवि-
 धिमहविष्णुः तत्रचोत्थायनियमं गृहीयाद्द्विधिपूर्वकं माघमासेनियमंस्नास्येह देवमाधव तीर्थेस्यार्यजले-
 नित्यामितिसंकल्पयेतासि - ततःस्नात्वाशुभतीर्थेदत्त्वाचशिरसिमृदं - वेदोक्तविधिनाराजन्सूठर्यायाधैनिवेदयेत्
 पिट्णान्तर्पायेत्वातुश्रवतीर्थ्यजलात्ततः शंखचक्रधरंदेवंमाधयंनमत्तर्पयेत् बह्वौहुत्वाविधानेनततस्त्वेकाशानो-
 भवेत् भूशय्याब्रह्मचर्येणशक्तः स्नानंसमाचरेत् अंशक्तस्यधनाढ्यस्यबहुदानं प्रकुर्वतः श्रवश्यमेव कर्तव्यंमा-
 यस्नानमितिश्चतिः तिलस्नायीतिलोद्वर्णीतिलहोभीतिलोदकीतिलदंस्तिलभोकाचपटुतिलीनवसीदति तैलमाभ-
 लकाश्चैवतीर्थेदयारुतुनित्यशः तथाप्रज्वालयेदग्निसेवनार्थेद्विजन्मनां एवंस्नानां वसनेतुभोज्यं देवमवारते - भोज-
 यद्द्विजदं पत्संभूयेद्ब्रह्मभूषणैः कंबलाजिनरत्नानिवासांसि विविधानि च चौलकान्यपि देयानि प्रच्छादनपटा-
 स्तथा । उपानहैतया गुप्तमोचकौपापमोचकौ श्रनेनविधिनान्दद्यान्माधवः प्रीयतामिति - सवित्रेप्रसावित्रेचपर-

धामयुतेनमः त्वतेजसापरिश्रष्टपांपयातुसहस्रधा दिवाकरजगन्नाथप्रभाकरनमोरुते परिपूर्णकरिष्येहंमावस्ता
 नतवाह्रया इतिमावस्तानसमापनमंत्रः अहन्यहनिदातव्यास्तिलाःशर्करयान्विताः माघावसानेसुभजेषुइर
 सभोजनंतथा सूर्योभिप्रीयतांदेवोविष्णुमूर्तिर्निरंजनं दंपत्योर्वाससीसूक्ष्मसप्तधान्यसमान्विते त्रिशुभोदका
 देयाशर्करातिलसंयुताः भग्नत्रयंतिलानांतुचतुर्थशर्करांशकः अनाभ्यंगोवररोहेसर्वमांसनयेद्ब्रती इतिमा-
 वस्तानविधिः ॥ पौषशुक्लद्वादश्यांसुजन्मद्वादशीव्रतम् नारद्वि पौषशुक्लद्वादश्यांसुजन्मद्वादशीव्रतं तत्र-
 स्नातविधेनेनगृह्णीयाद्दार्धकंघृतं पृथिवीगोशृंगवाढ्यर्दौतांचकृत्वाप्रदाक्षिणं प्रतिमासंततःशुक्लद्वादश्यांब्रतमाच-
 रत् व्रतंप्रसूयचतुष्कचक्रमाद्वाहेर्यवस्यच द्विरककहेमातिलाःप्रस्थाद्वैपायसंधटं रौधयस्यमापमेकस्यत्सिकृत्पि-
 ट्पककं उन्नमापाद्वैहसश्रप्रस्यंफाणितमुत्तमं चदनंपलिकंयस्रंपंचहस्तोन्मिततुतत् एवंतुमासिकंदानानि-
 त्यंदेयंयथाक्रमं गोमूत्रंजलमाज्यंचश्रापःशाकंचदूर्विका दधिभक्तंयवाद्यंचतिलान्पावकतापितान् दूर्भावली-
 रनुदिनंप्राशनंप्रतिमासकं एकंतव्रतोवर्षसौवर्णीप्रतिमांशवेः कलशेताम्रपात्रेचन्यस्याभ्यर्च्येद्विधानतः गुर-
 वेधेनुसाहितांसमर्च्यप्रणमेत्ततः विप्रान्द्वादशसंभोज्यतेभ्येदद्याच्चदक्षिणां एकंतव्रतोवर्षंजन्माद्रोत्तमेकुले
 नीरोगोधनधान्याढ्योभवेच्चाविकलेन्द्रियः श्रायविष्णुधर्मंतरोक्तसुजन्मद्वादशीव्रतं हेमाद्रौवीरमिन्द्रोदयेपुलस्त्यं
 उवाच पौषमासेसितेषुक्षेद्वादश्यांशक्रदैवते नक्षत्रयोगोविष्णुप्रथमंतुततोर्वयेत् ततःप्रभृतिविधैर्द्रमासिमा-
 स्तिजनादर्शनं उपोषितःपूजयेत् यावत्संवत्सरंगतं मासेचमासेविधिनोदितेनतस्यातिथौदानमितिद्वयोमि प्रा-
 रयंपयावाह्रिविधेत्क्रमेणतदुच्यमानानिखिलानिबोध धृतयथाव्रीहियर्वाहिरण्यंयवान्नमंभःकनकान्नपानं उन्नंपयो
 ब्रगुडपुष्पताम्रसंचदनंयस्यमनुक्रमेण एकैकपदोक्तमेकैकदानमेकैकस्मिन्मासेक्रमेणदेयं गोमूत्रमंभोघृतमाम

शाकं दुर्वादिधित्रीहियवास्तिलाश्रु सुधर्माशुतपन्नजलमवदाभः शीरचमासक्रमशः प्रदिष्टं आमशाकं अपकशाकं
सुधर्माशुतपत्निति जलविशेषणं दार्भिमंबु कुलेप्रधानेधनधान्यपूर्णाविवेकवत्सतसमस्तदुःखेप्राप्तोजन्मा
विकलं द्विधुश्रुभवत्सरो गोमतिमानसुखीच इविष्णुधर्मोत्तरोकसुजन्मदादशीव्रतम्
... .. गोविंददादशीव्रतम्

श्रीकण्डवाच अधान्यदापितवन्मिगोविंददादशीशुणु यस्याः स्मन्मनुष्ठानात्प्राप्तोत्थिमितफलं पौष्णसि
सितेपक्षिदादश्यांसमुपोषितः स्मन्मयसंपूज्यगोविंदं देवदेवमधीक्षजं धूपपुष्पापहारैश्चनैवेद्यैश्चसमाहितः गो
विंदंतिजपन्नामपुरस्तद्वतमानसः विप्रायुदक्षिणादंयाथाशक्त्यासमाहितः स्वपनिवृद्धमस्वखलितो गोविंदंति
चकीर्तयेत् पासांदिभिवैकमस्यैरालापचविवर्जयेत् गोमूत्रंगोमयंचापिदधिधोमथापिवा गोदेहतस्समुद्धृत
समश्रूयाद्विशुद्धये द्वितीयोक्लितः स्नातु स्तथैवाभ्यर्चयेत्केशवः तैनेनाज्ञासंपूज्य दद्यात्तन्मयश्चदक्षिणां ततोभुं-
जीतगोदेहसंभूतेनसमन्वितः एवमेवाखिलान्मासानुपोष्यप्रयत्तशुचिः दद्याद्दवाखिलान्मासानुपोष्यप्रयत्तः शु
चिः दद्याद्दवाहिकं विद्वान्प्रतिमासंस्वशक्तिः पारितेचपुनर्वर्षे गोविंदं पक्ष्यासह कारयित्वास्वर्णमयंपुष्पैर्धूपैः स्व
गंधैः गोविंदो गोपतिर्गोदाश्रीकांतः श्रीधरो हरिः सर्वकामफलवाप्तिकरो तुममकेशवः इत्युच्चार्यततो दद्यात्
स्मिन्नह्निवाहिकं भक्त्यापरमयाराजन्शुणुयत्फलमाशुयात् स्वर्णशृंगारौष्यशुरांसष्टासहपानरः प्रतिमा
सहजजातिभ्योदत्वायत्फलमश्रुते तदाज्ञोत्थस्विलसस्य उन्नतमेतदुपोषितः तंचलोकमवाप्तोतिगोविंदो यत्रतिष्ठ
ति गोविंददादशीमेतामुपोष्यदिवितारकाः विद्योतमानादशुते लोकेऽद्यापिशाकां कवत् गोविंदमर्चयतिगौर

तिविचरं अलक्ष्मीनाशनं चैव मोदतेऽत्र परञ्च कृत्यत्वाणैव ब्रह्मलोकतपरस्तत्त्वापितरोलेभिरवरं
 पापेषु पुष्यनक्षत्रेषु कौर्वाविधैः पितृन् अभ्यर्चयति यो देवान्निजमात्मानमेव च गौरसर्पकल्केन समालभ्य स्व
 कातनुं कृतज्ञानैस्तथाकार्यमलक्ष्मीनाशनं परं उदस्य देवं च तथा सर्वापाधियुतैर्जलैः स्नापयित्वा नवं वस्त्रं गृही
 त्वाकाचं न तथा द्रष्टव्यं मंगलं शांतं धूपस्त्रङ्गमाल्यशोभितं ततो नारायणं शुक्रचंद्रशक्रदहस्पतीन् संपूज्य पुष्प
 धूपैश्च नैवेद्यं श्रुपृथक् पृथक् प्रशस्तैर्वैदिकैर्भोजैः कृत्वाग्निहवनशुभं तर्नोर्विप्रांश्च सतर्प्य न वैवस्त्रैश्च शोभि
 तान् ततः पुष्टिकरं हृद्यं भोक्तव्यं घृतपाप्यसं पुष्ययोगतु कर्तव्यं राज्ञा स्नातंतु सर्वदा विष्णुरपि पौषीचैरपुष्ययुक्ता
 स्यात्तस्य गौरसर्पकल्केन तस्मादिति शरीररोगः गन्धघृतपूर्णकुंभेनाभिषिक्तः सर्वगर्धैः सर्वविनैश्च स्नातो घृतेन
 भगवंतं वासुदेवं स्नापयित्वा पुष्पधूपदीपगंधनैवेद्यादिभिश्च अभ्यर्च्य वैष्णवैः सूक्तैर्वाहस्पत्यैर्भोज्यैश्चानलं हुत्वा समुच्च
 णं न घृतेन द्राक्षणांस्वस्तिवाचयेत् ततो वासोयुगंचकर्मदत्त्वा अनेन कर्मणा मुच्यते सर्वौषध्युक्तशृङ्गादिगपरिशिष्टे
 कृष्टमांसीहरिद्रेदेसुराशौलेयचंदनं वचाचपकमुस्ताचसर्वापधिगण रम्यतः ॥ अस्यामेव पौष्यां ईशानव्रतमुक्तं
 हेमाद्रौ कालिकापुराणे पिप्पलादवाच अथोषोष्य चतुर्दश्यां पौर्णमास्यां गुरोर्दने पूजयेद्विधिनानेन शार्वालिंगं
 निबोधतत् ब्रह्माणंपश्चिमेभागे वा मे लिंगस्य वै हरिं स्वखोल्कं दाक्षिण्ये रुद्रमीश्वरं प्राग्दिशि स्थितं स्वखोल्कं सूदर्यम् गु
 र्गुलं चाल्प्य संयुक्तमगुरुवासितं शुभं दक्षान् रीराजनं कुर्वाद्दत्त्वा गोयुग्मपचकं नैवेद्याद्यं बलिचैव पूर्ववत्स्वयं गृहं ब्रजेत्
 पंचगव्यं ततः प्राश्य आचार्यं द्राक्षणां तथा व्रतितो मिथुनान्येव भोजयेच्च स्वशक्तिः हेमवस्त्रादिकं चैव यत्नात्क
 त्वाथ पूजयेत् इष्टदेवाः प्रपूज्या वै वेद्याद्यं च प्रपूजयेत् नत्वाग्निपूजयित्वा तु पंचवक्त्रं शिवं स्मरेत् प्राप्तिवेदं पंचवैगावः पं
 चपंचनियोजयेत् तेषामुद्दिश्य त्वेवं न्यूनं वापि ततोधिकं पंचपंचैतिवचनात् द्वितीये वेदं तृतीये तिस्रः चतुर्थे च तस्रः

उपभस्त्रुप्रथमाऽद्वयदेकएव तेषां ब्रह्मादीनां पचानां च क्रेदेवानां पंचवर्गानुद्दिश्य ब्रतयेन्यूनार्थिकतत्त्वेवैवनि योजयेत्
 निखिलप्राविशेषपंचकर्तव्यतत्पद्मेष्मभिः सुखं कीर्तिं श्रेयोर्धैर्बुद्धिं वैविभवाय च रहस्यमेतद्ब्रूदितं न देयं स्य कस्य
 चित् इति निर्णयान्ते ब्रह्मपुराणोक्तपौष्यामीशान् ब्रतम् ॥ अथारयां भविष्योत्तरेपुराणदानमुक्तम् नारदीये
 चतुर्दशसहस्रतुपुराणपरिकीर्तितं भाविष्यसर्वदेवानां साम्यं यत्र प्रकीर्तितं गुणानां तारतम्येन समब्रह्मेति हि श्रुतिः
 तल्लिखित्वा तु यो दद्यात्पौष्यां विद्वान्निवमत्सरः गुडयेन युतं हेमवस्त्रमालयविभूषणैः वाचकंपुस्तकं चापि पूजयित्वा वि
 धानतः गंधार्थैर्भक्ष्यभोज्यैश्च कत्वानिराजतादिकं यो वैजितं द्वियो भूत्वा सोपवासः समाहितः अथ वै क्वद्वि
 व्याशीकीर्तयेच्छृणुयादपि समुक्तः पातकैर्वारैः प्रयाति ब्रह्मणः पदम् ॥ अथ पौष्यां पुण्ड्रपनक्षत्रस्ये चंद्रे तु ती
 यायां वा पुण्ड्रपनक्षत्रानि विधानमुक्तं कालिकापुराणे श्रीवैवचा च भृगुराजः प्रवक्ष्यामि पुण्ड्रपनक्षत्रानि विधाकमम् - येन वि
 ज्ञानमात्रेण विद्वान्प्रथयति संततं पौषे पुण्ड्रपनक्षत्रे पुण्ड्रपनक्षत्रानं नृपश्चरेत् सौभाग्यकल्याणकरं दुर्भिक्षमरकापहं
 विष्टादिदुष्टकरेणैव्यतीपाते च वैधुते वज्रशूले हर्षणादौ योगे तु यदिलभ्यते तृतीया पुण्ड्रपनक्षत्रे विशौरिकजाहनि
 तदात्ममस्तदोपाणां स्नानं हरणकंपरं ग्रहदोषाश्च जायंते यदिराज्ये पुचेत यः तदा पुण्ड्रपनक्षत्रे तु कुर्व्यान्मासांतरे
 पंच - इयं तु ब्रह्मणा शांतिरुद्दिष्टा गुरवे पुरा शक्रार्थं सर्वदेवानां शांत्यर्थं च जगत्पते तुष केशाश्चिथवल्मीककी
 ददोषादिवाञ्छते सुरथाने च काशोकवकुलादिविभूषिते हंसकारंडवाकीर्णैः सरस्तीरेथवाशुचौ पुण्ड्रपनक्षत्रे
 यत्पतिर्गृह्णीयात्स्थानमुत्तमं ततः पुरोहितो राजा नानावादिब्रानिःस्वर्नैः प्रदोषसमये गच्छेत्तत्स्थानं पुर्ववासरे
 तस्य स्थानस्य कौवेर्ष्यां दिशि स्थित्वा पुरोहितः स्नग्गधचंदनैः पानैः कर्पूराद्याधिवासितैः गोरोचनादिसिद्धा
 धैरक्षतैश्च फलादिभिः गत्वा वेदादिभिर्भैत्रैः सर्वसाध्याधिवासितैः अधिवास्य तु तत्स्थानं पूजयेत्तत्र देवताः

गणेशकेशवंशक्रं ब्रह्मा ॥ ५ ॥ पशुकर ॥ उमयासाह तद्वं सर्वाश्च गणदेवताः । माहृश्च पूजयेत्तन्नृपतिः । संपुरोहितः ।
 मंगलान्कलशान्कवानानानवेद्यसंघं । प्रदद्यात्पापसंस्वाहृफलमाहृकपात्रकौः । आधिवास्यतु तत्स्थानं दूर्वासिद्धा
 धकाक्षतैः । तस्मात्स्थानात्सुभूतानि सारयेन्मंत्रमीरयन् । अप्रसर्पतु ते भूतः । ये भूताः । स्थानपालकाः । भूतानामविरोधनपू
 जामकरोन्मयहं । ततः करौ पुटीकृत्य मंत्रेणानेन पार्थिवः । आवाहयदिमानदेवान्पूज्याः । पुं पांजलीकरः । आंगच्छ
 तु सुराः । सर्वेष्वेव पूजाभिलाषिणः । दिशो हि यानगाः । सर्वेष्वेवाज्येष्वंशभागिनः । ततः पुं पांजलिकृत्वा पुनर्भ्रंषपठे
 दिदं । अथातिष्ठतु विबुधाः । स्थानमासाधामाकं । स्वपूजां प्राप्य यात्रारोदत्वाशांतिमहीभुजे । ततस्तान्पतिरादिन
 यत्सुसपुरोहितः । कृत्वापूजातु दिवानारात्रौ तन्नृप स्वपत् । शुभांशुभं फलविशेषं देवद्वयसंमतेः । दुःस्वप्नदर्शनं
 चरत्यात्तदापुण्याभिप्रेचने । होमंचतुर्गुणं कुर्याद्वाद्वापि गवाशतं । गोवाजिकुंजराणां त्रयासादस्यगिरिस्तरिः ।
 आरोहणशुभकरराज्यश्रीवृद्धिदायकं । दधिदेवसुवर्णानां भुजंगस्य च दर्शनं । वीणादूर्वाक्षतफलपुं पंढ्रविले
 पनं । शीतबुलब्रशंखानांपद्यस्य सुहृदां तथा । लाभः क्षयकरः शत्रोरलंकारस्य मृष्टतः । दर्शनं चोपरांगस्थं निगडे
 तचवंधनं । मांसस्य भोजनं चैव पर्वतस्याविवर्तनं । नाभिमुद्येत रूपं तिष्ठतं प्रत्यंतरोदनम् । अगम्यांगमनं
 कूपपंकगर्जावतीर्यता । पर्वतस्य तथानद्याः श्रोतारः शत्रुकर्तनं । स्वपुत्रभारणं चैव पानं रूषिरमद्ययोः । भोजनं
 प्रायसस्यापि मनुष्यारोहणं तथा । कल्याणसुखं भोग्यापराद्वा शत्रुक्षय रतथा । एते स्वसाश्च कुर्वन्ति नृपस्य हृत्प्रसन्नं
 खरोद्भ्रमहि पाणानुभारोहरो ज्यनशाकः । नृत्यगीतं तथाहास्यं पाठश्चाप्यशुभप्रदः । रक्वखपरीधानं रकमां
 त्यांगसंजनं । रकांकृष्णांस्त्रियंचैव कोमयन्मृत्युमाप्नुयात् । कृपांतरे भ्रुवेषाः स्थादक्षिणाशागतिसं तथा । पंकेनिमज्ज
 नस्तानं भार्यापुत्रावनाशनं । नाभौ यस्वयत्कृत्वा चिर्भवेत्स वनेनृपस्य तु । आदां यगर्भनादिति शकुनायांति खटुतंसं तु रा

ज्यांतरं प्राप्य महकल्याणमाप्नुयात् ॥ दीर्घविंशतिहस्ततुहस्तपोडशसंभितं कुर्यात्तुलक्षणोपेतयज्ञमंडपमुत्तमं त-
 तोपरनिहपूर्वाह्निभाट्टुण्णुजनचरेत् ॥ कुडयलभावसोर्धारावृद्धिश्चाद्धतथैव च ॥ चंदनागुरुकरुनीधूपकर्पूरचूर्णकैः सं-
 मृच्यमंडलस्थानं तस्मिन्होमसमाचरेत् ॥ अस्त्रायहुं फडित्येवालिखेन्मंत्रद्वयं वुधः ॥ मंत्रविन्मंडलयज्ञ सूत्रैः ॥ कंबलसंभ-
 वैः ॥ कौशेयैर्वास्वस्तिकार्यप्रथममंडललिखेत् ॥ चतुर्हस्तप्रमाणं तु मंडलविलिखेत्ततः ॥ हस्तप्रमाणं चतुर्मुहं हस्तस्य-
 प्रकीर्तितं द्वाराणि साद्धहस्तानि कारिकाकोसरोज्वलं ॥ सितरक्तचपीतं च कर्णहंरितमेव च ॥ शालिचूर्णैश्च कौसुमैर्हरि-
 द्रैर्हरिद्रवैः कुर्यात्तथा जनेश्वरैर्जोमंडलद्वये पद्यातु तत्समारभ्य तांत्रपश्चिमगामिनीं परिचमद्धारमारभ्य शतह-
 स्ताविनिर्दिशेत् ॥ प्रत्येकवारमध्यं तु पद्मचैवाप्यत्रकं कुर्यात्संमंडलभागज्ञचूर्णैरेव पृथक् पृथक् चूर्णैस्तु मंडलकलासूत्रा-
 नुत्सारयेत्ततः ॥ भवनान्नमईतिततोहस्तां विचो जयेत् ॥ सव्यावलंबहस्तं तु रजः पातं समाचरेत् ॥ मध्यमानामिकं तु
 पुरुपरिष्ठाद्येच्छया ॥ अधोमुखं गुलिकं वा पातयेच्च विचक्षणः ॥ समरेखा तु कर्नट्याः ॥ विच्छिन्नाः पुंजवाजिताः ॥ संसर्क-
 विपमं सूत्रं विपमाकठमावृतं ॥ पयंतसापितं हस्तमालिखेन्न कदाचन ॥ संसर्कलहं विद्यादूर्द्धरेखां सविग्रहं ॥ अतिस्थूल-
 भवेद्वाधिर्नैत्सपीडा विमिश्रिते ॥ विदुभिर्भयमाप्नोति शत्रुपक्षात्संशयः ॥ कशायांचार्थहानिः ॥ रथाच्छिन्नायामरणः ॥
 भवेत् ॥ विभोगोवाभवेत्तस्य इष्टद्वयसुतरयथा ॥ आविदित्वा लिखेद्यस्तु मंडलतुयेच्छया ॥ सर्वदोषानवाप्नोति ये
 दोषाभपूर्वभाषिताः ॥ सितसर्पपट्टवर्धयारखाकार्याप्रमाणतः ॥ विमलं विजयं भद्रं विशालं शुभं दर्शिवं ॥ बद्धमानं च देवं
 यशतां कामदायकं ॥ रुचकं स्वस्तिकार्यं च द्वादशैतु मंडलाः ॥ यथास्थानं यथायज्ञं योजनीयां विचक्षणैः ॥ सागरे मध्य-
 माने तु पीयूषार्थं सुरासुरैः ॥ पीयूषधारणार्थाय निर्मितं ताविरवकर्मणा ॥ कलां कलांस्तु देवानामपि वति पृथक् पृथक् यतः ॥
 कलांस्तु कलशास्ततस्तेपरिकीर्तितानि ॥ न चैव कलशाः ॥ प्रोक्तानामतस्तां विवोधतंगाह्योपगाह्यो मरुतो मियुखश्चतथापरः ॥

मनोहावलभद्रश्चविजयस्तनुमोपकङ्कद्विपद्मोथाविजयोनवमः परिकीर्तितैषामेवक्रमान्नूपनवनामानंयानितुभ्यु-
तान्यपरण्येवशांतिदानिसदैवहिक्षितीन्द्रःप्रथमःश्रीकोद्धितीयोजलसंभवःपावनाश्रीतितोद्दौतुयजमानरततःपरं को-
पसंभवनामानुपष्टःसपारिकीर्तितः सोमस्तुसप्तमःश्रीको आदित्यश्चाष्टमःस्मृतः विजयोनामकलशोयोसौ-
नवमउच्यते सतुपचमुखश्रीकोमहादेवस्वरूपधृक् षटस्यपंचवक्त्रेषुपचवक्त्रःस्वयतथा यथाकाष्टास्थितःसंभ्यन्ववा-
मद्व्यादिनामतः मंडलस्यतुपद्मांतःपंचवक्त्रघटन्यसेत् क्षितीन्द्रपुर्वतोऽन्यस्यपश्चिमैजलसंभवं वायव्येवायवंन्यस्ये
शान्थांकोपसंबंधं सौम्यमुत्तरतोऽयोज्यसौरदक्षिणान्यसेत् न्यस्यैवकलशाङ्गैवेवतेषुचैतान्निर्वाचितयेत् कलशानामुं-
खद्वह्नाश्रीवायांशंकरःस्थित मूलेतुसंस्थितोविष्णुर्भधेमात्तुगणाःस्थिताः द्विकपालदेवताःस्ववैषेष्टयंतिदिशोदशा-
कुसौतुसागराःसप्तसप्तद्वीपाश्चसंस्थिताः गंगाद्याःस्मरितासर्वावेदाश्चत्वारण्येवच कलशेषुस्थिताःस्वस्त्येषुतानि-
वर्चितयेत् रत्नानिसर्ववीजानिपुष्पाणिचफलानिच वज्रमौक्तिकवैडूर्यमहापद्मैर्द्रुमफाटिकैः सर्वधाममयंवि-
ल्वनागरोडुंबरतथा बीजपूरकजंवीरश्चात्थात्कदाडिर्मन्त्रं वचांशालिचनीवारंगोधूमंसितसर्पपं -कुकुम्भा-
गुरुकपूरमदनलोचनतथा चंदनंचतथामांसीवालंकुण्ठतथैवच कपूरपत्रचंडरंचजलनिर्यासकांबुदं शैलेयंवद-
रंजातीपत्रपुष्पतथैवच पलाशानांतथायूकान्देवीपणकमेवच वचाथात्रोसमंजिष्टांतुरुष्कमंगलाष्टकं दूर्वाभोह्निकां
भद्रांशातमूलांशातवरीं पर्णानांपूरणांक्षुद्रांसहदेवीगजाक्षमां पूर्णकौपांसितांपांठांभुजाशिरसिकाननौव्यामकंगज-
दंततु शतपुष्पांपुनर्नवां ब्राह्मीदेवीशियांरुद्रांसर्वसंध्यातिकरंतथा समाह्वत्यशुभनेतान्कलशेषुनिधापयेत्
कलशस्ययथादेशं विधेशंभुंगदाधरं यथाक्रमं पूजयित्वा शंभुंस्वर्यंतथायजेत् प्रासादेनतुभेजशंभुंभेजशं
शंकरं प्रथमपूजयन्मध्येनाननैवेद्यचदनैः द्विकपालानांघटेष्वेवद्विकपालानपिपूजयेत् पूर्वैवहिःस्थानपितुप्रहाणां

कलशेषु च नवग्रहानपुत्रयेनमाहर्माहर्तुपटुच सवदेवधिदेषुज्यां वटास्तेवांयुधमपुधकां नवेकसम्पुर्णैकं
 स्मृतमुर्यवतमानप भक्ष्येभान्येयवपयश्च पुणेनानाविधफलैः वावकैःपायसैर्वापि दुग्धसंभक्ष्यो जिह्वैः
 पुटपलानाद्यनपतिः पुत्रयेकलशांस्मरान् दक्षिणैर्मंडलस्यारं कुंडनिर्माय्यायसिः समिद्धिःशालसि
 द्वाथ घतदवाततरतथा केवलश्रतथेवाज्यपुजितांकलशांस्मरान् श्लोभयतेप्रयवृद्धेः स्यस्यार्विकमुपेहि
 तः हामातमडलादिच्यु देविकायासपटिक लोचनार्यमलकारिस्तथासंवातिप्रोत्रयैः दुग्धाद्यंगुल्यम्
 गुल्पापादशदगुलावधि दंतवाचतुरस्त्रवापचक्रिकसहितं रत्नेशान्पुत्रमन्त्रितुगोस्वस्तिकाविनायकैःश्री
 श्रीवृक्षवरारह स्वामिदेवाशुभान्विता रत्नैःसर्वैरुकारैः पट्टकाद्यद्विहस्तकं हस्ताविस्तारलब्ध्यादे-
 नवहस्तदशागल तानार्यसाहहस्ततुपट्टवृत्तगोलाविवते शठ्यांचतुर्गुणादिधि धनुर्माणचपीठकं अष्ट
 सिंहकटाप हमारत्नविभाषितं सिंहाख्यंसाह्विस्तार कुंडासनंभथापिवा इत्याद्यांवित्रकपट्टैर्वालयवापुः
 निकारयत् अन्वैवानिभतरतदचतूलकद्रवावितानिभतान् शठ्यादेव्याह्विस्तरीणांचतुहस्तसामुलक्षणां चिकस्यत्र
 धिकमिच्छतिनृपस्यगुहाविधया अर्धचंद्रसमकुंठ्यात्नवांचतुरस्त्रकं उपधानांभिषांयव्याःकण्ठदिम्बलभेदतः
 पादशयानकाद्यार्णिकणीचित्रयुतानिच यानांसिंहासनं पट्टशठ्यांषकस्यणदिक् संज्ञानेतनप्रोभ्यंतद्वेषामुत्तरस्यै
 न्यसेत् तेषानपरिचमस्यणरत्नोवखचितनये पठ्यकेयज्ञेदावाच निभर्तमहद्विस्तरे ऊर्ध्वाच्छादन्नस्युक्तेः प्रमा
 नसचतुष्टय वृषभस्यतथोण्याः सिंहशाट्टलयोरपिपादपीठरत्नयुते पण्डिमसोशर्मपिथम तस्मिन्व्ययुष्मिण्णु

नानापर्ययकपाठस्य चमखडचतुष्टयं नानालकारभूषणान्यपरितरन्नालिनेऽन्नापयेद्ब्राह्म
 णःसाद्धराजानमुखसंगतं स्वातकवलकृष्णरत्नवस्त्रादिशोभितं कलशैर्वाल्लिपुंष्यैःसापिशूणैश्चस्त्रीपुत्रैश्च
 एषाडशावशाष्टशतमष्टाधिकैश्च कलशानास्मरन्व्यताश्रधिकस्यातिरोत्तरं जयकंदयाणदंभैःशृंगलोथैश्च
 शाभवः वर्षणवरीयदकपालं ग्रहमंत्रश्चतांत्रिकः श्राज्यतेजःसमुद्दिष्टुंमोक्ष्यंप्रापहरंपरं श्राज्यंसुराणां
 नाहारश्राज्यलोकाःश्रातिष्ठिताः भोमातारक्षदठयवाः धनकल्मषमगतं स्वर्वैतदाज्यसंप्रशान्त्राणामुपुग्नाच्छतु
 ततपनायगात्रतकवलवस्त्रमवचः कलशःस्नापयद्दुपपुष्पस्नानानुपुरितैः एभिर्भवेत्तरश्चष्टतन्नतद्वायुसाधकैः
 सुरास्तामभिपूजतपेवासिद्धाः पुरातनाः ब्रह्मावपुण्यश्रुद्रश्राव्याश्रमस्तथाणाः आदित्यावसवारुद्राश्राश्व
 नयाभिपूजरा श्रादितिवमताचस्वाहालक्ष्माभरस्वतीः कार्तिलक्ष्मीधृतिःश्रीश्रस्तिनीवाल्मीकुहस्तथादि
 तिश्चसुरमाचववानताकदुरेवच ऋक्षाणिचमुहूर्तानि पक्षाहारान्नसधयः देवपत्न्यश्चयाःप्रोक्तादेवंमातर एवच
 स्वास्त्वामाभिपूजतु शुभाश्रुचाप्सरसाणाःसवत्सरातिमपार्श्वःकालस्यावयवास्तथा वैमानिकाःसुरगणामनवः
 सागरःसहः सारतश्चमहानागाःनागाःकिंपुरुषारतथा वैखानसामहामागाद्विजावैहयनाइचये सप्तर्षवःसुवृ
 राश्वधुवस्थानानातवेसदा मराचिरत्रिःपुलहःपुलस्त्यःऋतुरगिराः भृगुःस्ननकुमारश्चजगिपुंय्योभिनंदनःए
 कतश्चद्वितश्चवात्रेजवालिकाश्वयो दुर्वासोद्विनीतश्चकस्यःकात्यायनस्तथा माकंदीयोदीर्घतपाःशुलःशोफो
 विदूरथः श्रीवैश्वतकश्चवज्यवनात्रिःपराशरः द्वैपायनोववक्रोतीःदेवरातःसहजुजः एतेचान्येचवहवैवेदः

ब्रतपरायणाः सशिव्याश्रमिषिचंतुसदारारश्चतपोधनाः पर्वतरत्नवोवल्यः पुण्यान्यायतनानिच प्रजापतिः
 क्षितिश्चैवगावोविश्वस्यमातरः वाहनानिचदिव्याजिसर्वलोकाश्चराचराः अन्नयःपितरस्तारराजामृतंवादिशोदि-
 शाः तौयैस्त्वामभिषिचंतुसर्वोत्पातानिवहणैःइत्येवंशुभदरैर्तैर्भद्रैर्दंतथापरैः श्रापोहिष्टाहिरण्येतिशंभवेतिसुरेतिच
 मानस्तोकेतिमंत्रेणत्वामुद्धरेत्यनेनच सर्वमंगलमंगलत्वेथीश्वरत्वेग्रहयोगिभिः इत्येवंस्नानमावर्त्य कंवलैःसर्वमंग
 लमंत्रेणवस्त्रकार्पासिकंधियात् श्राचन्यचततोद्देवान्गुरुषुप्रारंभपूजयेत् ध्वजछत्रंचामरंचण्डारश्चाश्वान्गजां
 रस्तथा मंत्रजप्तान्धारयेत्ततोणच्छेदुताशनं तत्रगत्वाह्निमध्ये वाह्निंवाक्ष्यपार्थिवः स्वनिमित्तानिवह्ने
 श्च लक्षयेत्तत्रवेदिभिः दैवज्ञकंचुकामात्सवदिपारजनवतः वादित्रयोपरैस्तुमुलैस्तथातौर्यत्रिकैर्भुभिः कृत्वाशिपं
 पुनःशांतिमाशौर्वाच्यचवैद्विजान् पूष्णविधायविधिवद्दक्षिणाकनकयतः धान्यानिचोपवासांसिहक्त्वाविसर्जनं
 ततःशेषजलैःश्वर्नमात्स्यादीन्पुरोहितः सचयज्ञतुरगच अग्न्यापसरारुक् एककृत्वानपःपश्चात्तत्रिरान्नसंयतो
 भवेत् मांसमैशुनहीनश्चकुश्यान्मंगलसेवनं पृथ्वनक्षत्रयुक्तातृतीयायादलभ्यत तस्यांपूज्यासदादेवीच
 डिकाशंकरेणाहि पात्रालिकाविवहाद्यैः शिशनांकातुकरतथा ववाहिकनविधानमादयच्चाडिकांशिवां चतुष्पथे
 षुसर्वपुदेवदेवैश्चइषुच पताकानिरलकारंकुश्याद्विधीयइत्यथा एककृत्वामहाशांति यान्गणुष्याभिषेचनं चतुर्वर्गैःसमं
 राजाभाष्याभिस्तजयःसह राज्यमंडलसंयुक्तः परत्रेहनसीदति नातःपरतरशांतिनातःपरतरःस्त्ववःनातःपर
 तरयेज्जि नातःपरतरशिवं अनैवविधानेन त्पतरभेषुचनं युवराज्याभिषेकचकुश्याद्राजपुरोहितः त्पपाभिषे

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायनालये ॥

लालाशिवामह्यधिकारपौषभासोमुद्रितस्समाप्तिभागमत्

संवत् १९४१ फाल्गुन व. १७

माषमासप्रारम्भः

॥ श्रीरघुनाथोजयति ॥

उंश्रीगणेशायनमः ॥ अथमायमासकृत्यनिर्णयः ॥ मकरसंक्रमेत्तु

हेमाद्रिमतेनसंक्रांतिकालात् चत्वारिंशत्पाटिकाः पुण्यकालः त्रिंशत्कटकनाड्यामकरेत्तुदशाधिका इतिब्रह्मव
 वत्तद्वचनात् माघवमतेतुर्विंशतिः त्रिंशत्कटकेपूर्वामकरेर्विंशतिः पराः अतीतानागतपुण्यवैतनुदशदक्षिणायन
 इतिवसिष्टोक्तेः रात्रौमकरसंक्रमेत्तुपरदिनेसूर्योदयोत्तरपूर्वमहर्दलपुण्यं त्रिंशत्कटकेनाड्यामकरेत्तुदशाधिका
 इतित्रिंशत्पाटिकापुण्यकालत्वात् भविष्योत्तरेपि कार्मुकेतुपरित्यज्यद्भ्रमसंक्रमेत्तरेधिः प्रदोषचारार्द्धरात्रेवास्ना
 नंदांतं परेहनीति बृहगाण्यापि यदास्तमनवेलायांमकरेयातिभास्करः प्रदोषचारार्द्धरात्रेवास्नानंदानंपरेहनीत्युक्तेपि
 पूर्वाह्नएवपरेहनीति रात्रौस्नानंनकुर्वीतविनाचैराहुदर्शनादिति वचनसामर्थ्याच्च दिवासंक्रमेत्तु तद्विनएव आस
 नसंक्रमणपुण्यदिनाहंस्नानदानयोगेरेतियज्ञपाश्र्वदेवलवचनादितिदिक् अत्रकस्यशिवरहस्य तस्यां कृष्णतिलैःरना
 नंकार्थत्रोद्वर्तनतिलैः तिलाश्र्वदेयाविवेभ्यःसर्वदेवोत्तरायणे तिलतैलतदीप्राश्र्वदेयाः शिवग्रहशुभाः मक
 रदानाविशेषहेमाद्रौ धनुंतिलमर्धाराजन्प्रदद्याच्चोत्तरायणे सर्वान्कामानवाप्नोतिविदितेपरमंसुखमिति विष्णु
 धर्मोत्तरे उत्तरेत्ययनेविप्रवसुदानंमहाफलं तिलपूर्णमनडूहंदत्वारोगौर्वमुच्यते इतिकल्पतरुकाण्डिकापुराणे
 हेमंतिलैःप्रकुर्वीतसर्वदेवोत्तरायणे योवैवायविप्राग्रहाटकनसमं ददेत् उत्तरायणमासाद्यत्तरःकस्मात्सशोचतीति
 अत्रमूलकमक्षणानिषेधउक्तः तिथितत्त्वेरकादं पिच्छणादेवतानामूलकनैवदापयत् ददर्शरकमात्रोतिमुजीतत्रा
 ह्यणायदि ब्राह्मणामूलकभुक्कारचरेच्चाद्रायणव्रत अन्यथानरकयातिक्षत्रीविदशद्रएवच वरशुक्रमभक्षवतुपिवे

द्वागर्हितं च यत् वर्जनीयं प्रयत्नेन मूलकं मदिरासम्पत्तिं माधुर्यात्तन्मुक्त्वा देवीपुराणे मकरस्थरेवामाधि
 नरनात्यनुदिने रवौ कथं पापैः प्रमुच्येत कथं वा नितिवं प्रजते मकरस्थरेवामाधिगाविदाच्युतमाधव रत्नानन्दनिह
 पकेशयथा फलदाभिः इमं भद्रसमुच्चालय्य रनायात्मानसमान्वितः वासुदेवहरिकर्णमाधवव्याहररुपुनः तिल
 दानं महाभारतेषु माधेमासितिलान्पतुद्राक्षिण्य प्रयच्छति सर्वसद्वसमाकर्णनरकनसपश्यति विष्णुध
 मन्तरे तिलप्रदानान्माधेतुयान्यलकनगच्छति वामनपुराणे माधेमासितिलादयारितिलधनुश्चमानन्द इधमध
 नदयश्चन्येमाधवप्रीणानायतु इधमहामोपयागीदारुद्रधनमग्निदोपुनोचितं सवतः इधनानिचयोमाधेविप्रभ्यः
 संप्रयच्छति समुखोदोतकायाग्निः सुभगश्चैव जायते शिशिरोपक्रमेदनाद्यारभरतस्यमासुदयव्यापित्वात् विष्णु
 धमन्तरे वहिः रत्नानंनरः कल्पा सूर्यस्योदयनप्रति शिशिरैस्ततर्वान्हैतर्पयित्वात्थातिलः कुल्माषसधतदत्वाप्र
 थाशक्तिद्विजतये कायाग्निदोतिप्राकारुपं शत्रुनाशं च विदति शिशिरतूप्रकमादिनेजदितिमात्रसुयजदितमात्रमा
 माद्रहितलशये रत्नात्वा श्रमोप्राजापतये रवोहैतितिलनहुत्वा शुद्धब्राह्मणद्वारहोमकारयेत्वा सतहुत्वा
 तसाहेतान्स्विन्नान्मापान्दद्यात् भवित्यपुराणे शतकालधनदद्यान्नराणां शतानां भानोरायतनेद्विसोश्चमध
 फलं भवेत् नरसिंहपुराणे शतकालसदावनिहप्रचालयति यानरः सर्वसत्वाहिताशयस्वगसाप्सरसमलभत
 एतञ्चालनमात्रं विष्णुधर्मन्तरे शिशिरसकलकालग्रसिपरगवतथा दत्त्वास्वर्गमाप्नातिस्वत्सरशतानि
 च यमः प्रातः रत्नायातुद्रामासौमानवाभाय फाल्गुणा देवान्पितृन्समभ्यच्य सर्वपापैः प्रमुच्यते विष्णुरपि
 प्रातः रत्नायी भवेन्नित्यद्द्वामासामाघफाल्गुणा यदीच्छति पुलान्भगान् चंद्रसूर्यग्रहोपमान् यमवाक्यानुसारेण
 इत्थं पितृर्षणसहितं रत्नानं कृतसंकल्पेनाशौचैर्पिकोठ्यं विष्णुवाक्यंतु शशौचे रत्नानमात्रपरं अत्र प्रयागम

हिमा मत्स्यपुराणे । पाठितीर्थसहस्राणिपाठितीर्थशतानिच । माघेमासिगामिष्यातिशांथमुनसंगमे । गवांश
 तसहस्रस्यसुर्यगदतस्ययत्कल । तत्कलमाघमासेतुभ्यहं स्नानस्यतद्भवेत् । सितोसितेतुपुस्तनान्माघेमासि
 युधिष्ठिर - नतेषांपुनरावृत्तिःकल्पकोटिशतैरपि । माघेमास्युषसिस्नानंक्रत्वादांपत्यमर्चयेत् । भोजयित्वाग्रथा
 शक्तिवत्समास्त्यविभूषणैः सूर्यलोकवसेत्कल्पसूर्यतुल्यवपुःपुमान् । शश्वत्तानि ॥ माघेमासितुसंप्राप्तयःकुर्या
 न्नकभोजनं - पिण्याकंसघृतमिष्टभुजानःसंघर्तद्वियः । उपवासंचसप्तन्यापक्षयोरुभयोरपि । १६८ वृताभिषेकंसप्त
 न्यांकुर्थाद्धानोर्नाराधिप गांचदत्त्वादिनेशायातरुणोनीलसन्निभान् । गुणत्वादेत्यपुररुम्यंश्रीगान्भुकेयथोत्सितान्
 श्वन्ननकभोजनं मासव्यापिपिण्याकंतिलकल्कः - नीलसन्निभाभिद्गनीलश्यामान् । तथाञ्च माघेमासिचसंप्राप्तयः
 कुर्यान्नकभोजनम् कशरंघृतसयुकंभुजानःसंघर्तद्वियः । उपवासपरोष्टन्यापुंक्षयोरुभयोरपि । पूजयेद्भुवकं
 भक्तयाकृत्वानोधूमचूर्णैतः दुर्गामष्टभुजांवरिभ्यबकामितिनामतः ॥ गंधपुष्टोपहारैस्तुपूर्वोत्तरनुपूजयेत् । १६९ धूपं
 कृष्णागुरुदधान्मासंदद्याच्चमाहिवं । धान्वसिद्धार्थका स्नानेप्रशानेचयवाःस्मृताः । १७० इत्येवंमाघमासेतुपूजयेद्भुव
 कान्तप । दिव्याविमानमारूढः स्वर्गलोकमहीयते । माघकृष्णप्रतिपदाद्याः । तिथिपत्वेनवाह्निपूजनः ॥ प्रतिपद्यं
 त्रिपूजारस्यादितिसामान्यनिर्णयोक्तः । माघकृत्स्नामारंभोपि विधेयइति । माघकृष्णद्वितीयायाद्यतिविशेषकृत्याम्भावा
 त्तिथिपत्वेन । विधिपूजनमुक्त बृहस्पतौद्वितीयायांविधिवद्विधिपूजनं कृत्वानक्रसमश्रीयाह्मभतेभूतिमुत्तमामिति
 ब्रह्मपूजनंवात्रगायत्र्यारौरणमर्चोर्वाकार्थं । माघकृष्णतृतीयायांस्तौभारयसुदरीव्रतान्गृहेन । श्रितान्वागौरीपूजं
 नवतं - लवणाप्रशानमौक्तिकोदकप्रशानमिति । माघकृष्णचतुर्थ्यांसकष्टताशान्नव्रतं । नारदीये । माघकृष्णचतुर्थ्यांतु
 संकष्टव्रतमुच्यते, तत्रोपवासंसकल्पयन्नातानैयमपूर्वकं चंद्रोदयमभिव्याप्यतिष्ठेत्त्रयतमानसः । ततश्चंद्रोदयेप्रा

एतस्मिन्मयंगणनायकं विधापरथापयेत्पीठेसायुधचसवाहनं उपचारैः पीडशभिः समभ्यर्चयविधानतः मोदकं
 चापिनेवयसगुडतिलकंदुकं ततोर्ध्वताव्यजेपत्त्रैरकचंटनमिश्रितं २० सकुशं चसदूर्ध्वेषुष्पाक्षतसमन्वितं २१ स्त
 हुलचसदधिकत्वाच्चंद्रायदापयेत् २२ गगनार्णवमणिकयचंद्रदाक्षायणीपते २३ अह्नाष्टाष्टाष्टमृश्यादत्तं शुश्राप्तिरूपक
 एवदत्वागणेशायदत्त्वावर्धपापनाशनं २४ शन्यासंभोज्यविप्राग्न्यास्त्रयधंभुज्जीतवाभयतः २५ एवं कृत्वा त्र्यंशं संपुष्पं
 कठारूपं शुभावहं समद्वोधनधान्यै रयावचसंकष्टमाप्नुयात् ॥ २६ ॥ न्यशकथा शिवं श्रांतं नभस्कल्पयन्नाद्वी सस्व
 र्तिगणाधिपुंनभस्कल्पसर्वदेवजगद्गुरु ॥ वैशंपयान उवाच ॥ २७ उद्यतेभारते मुद्रे कृतशोकोपुषिष्ठिरः उवाच ब्रह्म
 धर्मात्कारुण्यं देवकिनंदनं ॥ २८ युषिष्ठिर उवाच ॥ किकरोमिद्गृहस्युद्भेद्युद्धं भवति माधव भीष्मकणौ महायो
 धौकथंमजयोभवेत् ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ विनायकोमहानीशो गणेश शिवनंदन २९ तरुणपूजाधिकत्वा
 जयोभवति निश्चितं ॥ ३० युषिष्ठिर उवाच ॥ शिवः शुभं महायोगी उमादेवीपतिव्रता ३१ अथतुयोः पुत्रजन्मसंश
 योमेजनार्दन ३२ ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ साधुपथंमहावाहोयत्त्रयापरिशुक्तिं ३३ तत्कथांकथयिष्यामिलोकानां
 हितकारिणः ३४ श्रातः स्नानादिकं कुर्याद्गतातिरिदिनेदिने ३५ स्वयं गच्छति गौरीशः स्नातुं गौर्यर्पणैश्चैकदा ३६ इत्यायो
 द्धनं चक्रे स्वतनौ मलयशुद्धये ३७ शरीरमल्पिदं तु सागृहीत्वा करान्नुज्ज ३८ नराकारमसौ चक्रोद्विषय रूपमनुत्तमं ३९ स
 त्यायाव्यवीर्धवाब्जास्त्रिमुटस्तदा ४० किकरोमिभिकगच्छामि मातराज्ञां प्रदेहि मे ४१ तदा कर्णुर्ध्वचरत्सुप्रहसन्नभरतध
 नं ४२ तुमुवाच तदेवो प्रातिहारं प्रकल्पय ४३ पार्वत्युवाच ४४ शृणुवाक्यं पुत्रसमयश्राद्धं प्रकरोमि ते ४५ वृत्तं भुंग
 मलोद्भूतपुत्रोस्मिमदेहजः ४६ पुरुषो नैवमेकश्चिद्व्यगच्छेत्सदनं मम ४७ अथ स्नात्वा जगामाथमहादेवो गृहं निजु
 भुंगं मुंडमालीसः सवितो गणार्किकरैः मत्पतेति न जानाति सनरो वल्लभा व्रतः ४८ तिरस्कृत्य सगौरीश्याच्चतुराज्ञां प्र

लेनतं श्रुत्वावाक्यं पतदा तस्य च कोपाति निरीश्वरः । शूलैः न तच्छिरश्छिद्येत्वा जगाम गिरिजातिके । शिरो ग्रातं शंभुलोकैक
 वंशो भुवि दृश्यते । गृहार्णतं शिवं वीक्ष्य देवीवचनमब्रवीत् । देव्युवाच । द्वास्थेन मम पुत्रेण कथं देव न ब्रारितः । तस्यावाक्यं
 शिवः श्रुत्वा प्रोवाच प्रहसन्निदं । शिव उवाच । ब्रूहि देविकथं पुत्रस्त्वया यथा प्रकटीकृतं । मा विदेशां विना पुत्र इदं विरमय
 करणं देव्युवाच । तैलाभ्यंगं प्रकुर्वन्त्या लिलयानि जविग्रहात् । मलपिण्डसमुद्भूतः पुत्रो देवमया कृतः । शिव उवाच
 तव पुत्रं न जानामि तेनाहं वारितो यदा । शूलैः न तच्छिरश्छिद्यं कालो हि हिरतिकुमः । कालदेवाद्भिन्नस्य तिस्रं कालवशात्
 गतः कालः सुते पुजगतिं । सर्वकालवशं जगत् । ततो हाहा कतं देव्या पुत्रदुःखेन दुःखिताः । विललाप भृशं देविक
 गतं मम पुत्रकं । शिवो गच्छाग्रह हरं ह्यप्रसन्नमनास्तदा । ददर्श मम हानागं शूलैर्नाच्छिद्यताच्छिरः । संयो ज्यतत्क
 वचेन जीवयामास तं तदा । तत्र कारणेण ध्येक्ष्य गृहीत्वोवाच पार्वती । तव पुत्रो ह्ययं देवि गणानामधिपि मम । देव्युवाच
 मम पुत्रः कथं देवं । को वायं न रकुंजरः । मम पुत्रस्य च द्रूपं दिव्यमद्भुतदर्शनं । शिव उवाच । भ्रयं गजानने देवितव पुत्रो
 मया कृतः सर्वसिद्धिप्रदातायं नामान्यस्य शृणुष्व मे । द्वादशैव तु नामानि कृताण्यस्य शुभानि च । यः पठेत् तत्र तुरु
 यं मुच्यते सर्वपातकैः प्रथमः । सुमुखो नाम एकदंतो द्वितीयकः । तृतीयः । कपिलो नाम चतुर्थो गजकार्णिकः । त्वेदे
 रः । पंचमश्च पटो विकट उच्यते । सप्तमो विघ्ननाशो यमपुत्रश्च दिनायकः । नवमो धूमकेतुश्च दशमश्च गणाधिपः । एकाद
 शो भाल उग्र इन्द्रो दशश्रय गजाननः । द्वादशैतानि नामानि शृणुते यः पठेन्नरः । सर्वसिद्धिभवेत्तस्य सकटं नैव जायते । युधिष्ठिर उ
 वाच । नृत्तनादं न विधि ब्रूहि तत्रत्यास्य प्रसादतः । कस्मिन्मारे शतथौकस्यां व्रतं पूजां कथं चरेत् । श्रीकृष्ण उवाच । मायि मांसेन
 न कुंभ्यां रसवद्भुः । खनिवारणं । मासां न संस्कारे मासे विशेषेण फलं भवेत् । कुंभापक्षेति धिः । पुण्याचतुर्थी सिद्धिदायिनी ।
 स्वर्णमूर्तिगणाध्यक्षं पूजायत्वा यथा विधि । धूपदीपचने वैचं मदकंचैव भोजनं । तिलपिण्डप्रदातव्यं वासांसि विधि

क्षणा उपवासव्रतकुर्यादव्यदयात्प्रशाकरे । ब्रह्मचंद्रोदयेदवा फलसंलभश्चेत् । द्वितीयदिद्विसप्तत्रिंशत् ।
 एभोजयेदा द्राक्षणोमरूपश्चतस्मिन्नतुहमेवाहि । द्राक्षणेभोजनंदावापश्चाद्भुजितवैरवयं एकदा शोसहस्रा
 रूपकन्याकोटिशतद्वयं । भावाकोटिसहस्राणिब्रतेपुण्याधिककर्तुः । हरिद्वारेप्रयुगुत्रनैमिपंचवयुःफलम् । रुजोत्पत्ती
 शंभुपुत्रंयंत्रंनक्रवोफलंभवेत् । इतिभाविष्योत्तरे ॥ सावकणसंकष्टचतुर्थाद्वतं । साविकणपंचम्यातिशिपत्वेन
 नाभानांपुंजतिपंचमांसासा न्यानिर्णयोकेः । सावकणपृष्ठीविशोकपृष्ठीभाविष्योत्तरे ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ पृष्ठीवि
 धानंयधुनाकंशयस्वजनादनं । सर्वव्याधिप्रशमनंसर्वकामफलप्रदं । अतस्तथापूज्यमानुभानुःसर्वप्रयुच्छति । दि
 वाकरारांधतमेतस्माकथयकेशवः । श्रीकृष्णउवाच ॥ विशोकपृष्ठीमनुलंविदुःशासिसनजोत्तमाः । यामुशुद्रयुनरःश्री
 कनकदाचिदिहंरूपशैतं । साविकृष्णातिलैःस्नातः । पूजन्यांकृष्णपक्षतः । दीकृताहारः । कशरयादंतुधावनपूर्वकं । उप
 वासव्रतकृत्वा ब्रह्मचारीभवेत्तेशः । ततःप्रभातेचात्थायकृतस्नानजपःशुचिः । कृत्वातुकांचनंरूपपुष्पाणिभतिसुदरं । क
 रारिणरकेनरकवस्त्रयुगेनवा । यथानवैशोकभवरतथैवादिद्व्यसर्वदा ॥ तथैवाविशोकतुमेस्यत्तुद्रकिर्जन्मजन्मनि
 एवसंपूज्यपथातुशक्त्यासंपूजयेदद्विजान् । ततःसेनारयगोमूत्रमुत्थायकृतानित्यकः । स्नानं पूज्यविप्रमन्त्रेणुडप्राप्तस्
 मन्वितं सुश्लेषणवस्त्रयुगलं ब्राह्मणायनिवेदयेत् ॥ अतैललवणंमुक्त्वा सुम्यग्मद्विजसंयुतः ॥ ततः पुराणश्रवणंकरा
 ण्यंभूतिमिच्छतां । अनेनविधिर्नासर्वपक्षयोरुभयोरपि । कुर्याद्यावावपुनर्माघशुक्लपक्षस्यसप्तमी । व्रतातिकलशुदया
 स्तुवणकमलान्वितं । शब्दसांपस्करांतद्वत्कपिलांचयंशरिषर्मा । अनेनविधिनाद्यैरुतवितशाठ्यविवाजैतः । विशोक
 पृष्ठीकुरुतेसयातिपरमां गतिं । यावज्जन्मसहस्राणि सायंकोटिशतंभवेत् ॥ तावद्दशौकमभ्येतिरोगदौर्गन्धवर्जातः

यं प्रार्थयत कामं तं प्राप्नोति पुष्कलं - तिष्कामं कुरुते यस्मिन् स परं ब्रह्म गच्छति - ॥ ५ ॥ पठेच्छुभयाद्यापि पृथीशो क्वि
 नायिनो - सो पाद्रलो कमाद्रोति नदु - सीजायते क्वचित् - ॥ ६ ॥ ये मास्करं दिनकरं करवोरपुट्यं - संपुजयंत्यभि नमंति कुरु
 पवासाः ते दुःखशोकरहिताः सहिताः सुहृद्भिर्ममो विहस्य रविलोकमवाश्रुवति - इति भविष्योत्तरे - ॥ ७ ॥ माघकृष्णा विशोक
 पृथिव्रतं - ॥ ८ ॥ भावकृष्णसप्तम्यां सर्वाति सप्तमी व्रतं - ॥ ९ ॥ हेमाद्रौ भाविष्ये - कृष्णपक्षे तु माघस्य सर्वाति सप्तमी - ॥ १० ॥ शुभ
 पण्ड्यसमाश्रोति सर्वात्कामानं पुमानिह - ॥ ११ ॥ शत्रोपवासः कर्तव्य - सूर्यपूजां यथाविधि - ॥ १२ ॥ व्रताति ब्रह्मसंनिदाज्यादिभिः
 सर्वमंत्रेण ह्येकत्वाभास्करं प्रतिमासाहितं पीठशय्यादिष्वेतुसहितं - ॥ १३ ॥ आचार्य्युसंपूज्य प्रतिपादयेत् - ॥ १४ ॥ ह्यग्राह्य
 यथा कसिदशिराणसद्वेन भोजयित्वा शोषो गृह्णीयादिति सर्वाति सप्तमी व्रतम् - ॥ १५ ॥ माघकृष्णाष्टम्यां त्रिसंनिदाज्यादिमुकु
 त्रसंपुराणे - ॥ १६ ॥ कृष्णाष्टम्यां तु माघस्य मासैश्च द्वादशमहाफलं - ॥ १७ ॥ पितृभिः प्राथितं पूर्वं - ॥ १८ ॥ तस्मान्नृशत्रकारयेत् - ॥ १९ ॥ शत्रवद्वि
 पुराणोक्तं - ॥ २० ॥ कृष्णाष्टमी व्रतं तत्र गौरैरीशयोः पूजा - प्रतिमासं च तेषूजां प्रेकुरिष्यंति मानवा - ॥ २१ ॥ मन्वैवाखिलात्कामा
 नापुर्वति न संशय इति - माघकृष्णानवम्यामन्वयठकाशादं - तत्र माघसप्तम्यष्टमि नवमीषु पूर्वेषु - कार्यामिति पुनत्रु
 ति श्राद्धगणैर्भिधानात् - माघकृष्णदशमी उद्योतकल्पादि - ॥ २२ ॥ तत्र श्राद्धादिकल्पादिति शिवाणोक्तमक्षय फलदं भवति
 माघकृष्णैकादशी पटतिला - तदुक्तं नारदये - माघस्य कृष्णैकादशी पटतिलां समुपुष्टयै - स्नात्वा दत्त्वा तर्पयि
 स्वाहुत्वा मुक्तासंमध्यं च तिलैरेव द्विजश्रेष्ठ ददश्यां प्रातरे वहि - वैकुण्ठसन्ध्याभ्यर्च्य सर्वैरेवोपचारकैः - ॥ २३ ॥ द्विप्रानसं
 भोज्ययि मजेद्वत्वातेभ्यश्च दक्षिणां - एवं कत्वा व्रतं विप्रविधिनस्तु समर्हितः - ॥ २४ ॥ भुक्त्वा ह्यंछितान्भोगान्तंते विपुपुरं
 जैत् - अस्याः - कथा - भविष्योत्तरे - युधिष्ठिर उवाच - साधुकृष्णजगन्नाथश्रीः - दिदेव जगत्पते - स्वदजाश्राद्धं ज्ञाश्रवैव
 द्विजाश्रजरापुजाः - तेषां कर्तव्यमैवैकः पालिकः क्षयकरथा - माघस्य कृष्णपक्षे तु कावाह्येदशी भवेत् - किनासास्यावि

धिःकोवा चेतद्विस्तरतोवदः ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ शृणुंस्वरंजशादौलकृष्णमायस्ययाभवेत् ॥ पटतिलानामसारभ्या
 तसवर्षापप्रणाशनी पटतिलंयाः कथांपुष्पांशुणुपापहरापरं ॥ यामुल्लस्योमुनिश्रेष्ठोदालस्यार्षमुवाच ॥ द्या
 ल्प्यउवाच ॥ मस्यलिकामिमंत्राप्य पापं कुर्वीतजतवः ॥ श्लेहहृत्पादिकंरत्तयंशशाजीवसुधादिकं ॥ पुरद्रव्यमिहप्र
 वाड्दानेनमहावृताः ॥ श्रयथायासेनभोगवन्दनेनचव्रतेन च ॥ नृणांपापात्तिनश्रयंतियेनतद्वक्तुमर्हसि ॥ पुलस्य
 उवाच ॥ सांधुष्टुल्ययंत्रहंनृजनानांहितकाभ्यया ॥ यत्रकस्यत्तिदाख्यातंश्लेहशुक्रादिदैवतैः ॥ तद्रहंसंप्रवक्ष्यामि
 सावधानमनाःशृणु ॥ देवदेवचसंस्तुत्यपादौप्रशाल्यवारिणा ॥ भूमावपतिवत्प्रहृष्टगोमधंतत्रसुव्रता ॥ तिलांशु
 ल्यतस्यात्राण्डिकाचैकारयेत् ॥ सयातिवैष्णवलोकनात्रकाभ्यांविचारणा ॥ तपोमासेचसंप्रातेत्रामाढूर्ध्ववेधादि
 मूलवाकृष्णपक्षरथैकादशयांतयानथा ॥ नियमंचप्रगृह्णीयाच्चैकादश्यांविधिश्शुद्धदेवदेवंसमभ्यर्च्यसुहातांशुपतःशु
 चिःकृष्णनामानिसर्काल्यभाक्तेयुकोभवेन्नरः ॥ त्रौजगरेणकुभ्याद्रात्रौहोमंत्तकारयेत् ॥ शर्वदेवदेवंशशाश्वकयादु
 धरं चदनागुरुकपूरनैवेद्यैःशंकरादिभिः कृष्णान्दोर्नरिकैलेश्वहाथवाविजपूरकैः ॥ एतेषामस्यलामेतुक्तमूलकलादि
 भिःअर्घ्येदद्याद्विधानेनपूजयित्वांजनादूर्ध्वं कृष्णकृष्णकृष्णालोत्सवगतानांतिर्नवास्संसारार्णवसंशानांपसीदपुरुषा
 नम ॥ जिततेपुंदरीकाक्षनमस्तेविश्वभावन सुब्रह्मप्यनमस्तेसुब्रह्मापुरुषपूर्वज ॥ गहाणाह्युमन्नादत्तलक्ष्म्यासुहृज
 गत्पते ॥ ततस्तुपूजयेद्विप्रांतुदकुमांश्चदांपयेत् ॥ उत्रोपानस्सिभाशुकान्कृष्णोसोधीचितामिदि ॥ कृष्णायैनु ॥ अदांतव्या
 यथाशक्तिद्विजंभने ॥ तिलपांडाद्विजश्रेष्ठदद्यात्कुर्यात्सदासिणां ॥ स्नानत्राशनपेरत्वावत्थाकृष्णतिलानिच ॥ तिलः
 प्रहारजायतेपावस्संख्यातिलाद्विज ॥ तावद्दर्षहस्त्राणिषुर्धर्मांलोकमहापिते ॥ तिलस्त्रायतिलोद्देशीतिलहोमिति
 लोदकी ॥ तिलदाताच भोकावपटतिलाः ॥ पापनाशनाः ॥ ॥ ॥ दाल्प्यउवाच ॥ एतद्रवस्यभयवन्नकीदृशः ॥ क्लृमीरिव

सौषण्ड्यानंममद्रूहियादितृष्टोसिमेनघ ॥ पुलस्त्यउवाच ॥ शृणुब्रह्मन्यथावृत्तमाख्यानंकथयामिते मर्त्यलो
 कपुराख्यसिन्धारदीनामब्राह्मणी ब्रह्मचर्यरतानित्यंदेवपूजारतासदा मासोपवासनिरताकृष्णभक्तिपरायणा
 तयाम्भयोपितोद्देहउपवासैर्द्विजोत्तम देवानांब्राह्मणानांचकुमारीणांविशेषतः - गृहाणिमाप्रयच्छंतीसर्वकालं
 महासती अतिकृच्छरतासाहिसर्वकालंनुबौद्धिज नदत्ताभिक्षवोभिक्षाब्राह्मणानचत्तार्पिताः ततःकालेनमहताम
 यवोचंतितद्विज शुद्धमन्याःशरीरहिन्नतकृच्छूर्नसंशयः अर्जितोवैष्णवो लोकःकामशोपेनचानथा नदत्तम
 न्नदानहियेनतृप्तिपरमवेत् एवंज्ञात्वातदाकृष्णोमर्त्यलोकमुपागतः कपिलंरूपमस्त्रथायतस्याभिक्षामयाधत्
 श्रवोचब्रह्मणीसातुसादरंमधुरंवचः कस्मात्त्वमागतोब्रह्मन्वकुमहसिश्शोभन् पुनरेवचतेनोर्कंदेहिभिक्षामहा
 सति ततःकोपेनमहताभ्यर्षिषडस्ताव्यभाजने क्षिप्तोवाडवयाब्रह्मन्पुनःस्वर्गगतोहारिः - ततःकालेनमहताताप
 सिसामहाव्रता स्वदेहाख्यवर्गमायाताब्रह्मचर्यप्रभावतःसृष्टिपट्टिकाप्रदानेनगृहंप्राप्तमनोरमं संजातंवैवविप्रर्षे
 धान्यराशीविवर्जितं गृहंपाववन्निरिक्षेद्वैनापश्यतत्रार्कचन तावद्गृहाद्विनिक्ताकाश्चित्तत्रागतोद्विजः क्रोधेन
 महताविष्टावचनंचेदमब्रवीत् मयाव्रतैश्चकृष्णश्चउपवासैरनेकधा पूजयाराधितोदेवः सर्वलोकस्यभायुनः मै
 याव्रदश्यतेकिंचिद्गृहेममजनार्दनं ततश्चोर्कंरमेशेनगृहंपाच्छ्रपतिव्रते आगामिर्धृतिमुत्तराकौतूहलसमन्विताः
 देवपुन्योद्यत्वांद्रष्टुंस्मियाभिसमन्विताः द्वारनोद्घाटनीर्थाहितासांभेद्रेतपस्विनि पदतिल्याव्रतजंपुण्यंयाचनी
 यंतवयानघे एवमुक्ताचहारिणागतासामनुधीतदा अथातरेसमनयातादेवपत्न्यस्तपोनिधि- ताभिश्चकथितंतत्र
 त्वांद्रष्टुंहिसमागताः द्वारमुद्घाटनीयंत्वानैवपुन्यामशोभने ॥ मानुष्यवाचं ॥ - यदिद्रष्टुंमयाकार्थंस्वत्वंचिम
 विशेषतः पदतिल्याव्रतजंपुण्यंद्वारमुद्घाटकारण- एलापितत्रब्रह्मर्षेनदंदातिमहाव्रतं - अन्ययाकथितंतवद्रष्ट

द्यामानपीमया दत्तं पुण्यं मयैतस्यैष्यत्तिलाव्रतसंभवं ततोद्धारं समुद्घात्य तुष्टार्ताभिश्च मानुषी नद्वैतव्यग
 र्धर्मानामुरेन च पद्मगी दृष्टपूर्वा हि सा नारी या दशी सा द्विजोत्तमं रूपं कांति समायुक्तं क्षणेन प्रत्यपद्यत धनं धान्यं
 च वत्सादि रूपं लवण्यमेव च सर्वं गृहं तु संपूर्णं पट्टं तिलायाः प्रसादं तत्र श्राते तु रणानकर्तव्या व्रितशाठ्या विद्वर्जयेत् आत्म
 धितान्सरिण तिलां च ख्याणि दापयेत् लभते चैव मारो भयं नरो जन्म निजन्मनि दारिद्र्यं च सक्ते शंन च दौर्भाग्यमेव च
 न भवेद्द्विजश्रेष्ठ पट्टं तिलाया उपैष्यात् अनेन विधिना विप्रतिलदानात्प्रसंशयः मुच्यते सर्वपापेभ्यो ह्यनायासे
 न नानव दानच विधिना दत्तं सर्वपातकनाशानं नार्थव्ययोनचायासः शरीरे मुनि स तप्त ईदं शतव्रतं राजन्ये कुर्वीत नराः
 मदा नते पां पुनरावृत्ति कल्पकोटिशतैरपि माहात्म्य श्रवणादस्याः सर्वपापक्षयो भवेत् इति भविष्योत्तरे भाष्यकृ
 ण्ये कादशी पट्टं तिलाव्रतकथा * या य कृष्ण द्वादश्यां तिलाद्वादशो व्रतं नारदीये माघे तु कृष्ण द्वादश्यां च मोहिभुजावा
 न्पुरा तिलानुत्पादयामास तपः कृत्वा सुदारुणं तस्यामुपोषितः स्नानं तिलैस्तस्य विजोद्धारं भविष्योत्तरे तिलं तैले नदी
 पाश्र्वे द्यादेव गृह्येपि निवेदयेत् तिलानेव हेतव्या श्रुतिलारत्तथा तिलान्दत्त्वां चा विप्रेभ्यो भक्षयेच्च तिलानपि तत्रैव
 वृषिष्टिर उवाच अल्पायासेन भगवन् दानेनानेन माधव पापं प्रशममायाति येन तद्दकुमर्हसि श्रीकृष्ण उवाच शृणु पा
 र्थ परा पुण्याद्वादशी पापनाशिनी यासु पोष्य परं पुण्यमाप्नुयाच्छुद्धयान्वितं माघमासे तु संप्राप्तं श्राद्धं भवेद्यदि मूलं
 दाकृष्णक्षर्यद्वादश्यां नियमंततः गृह्णीयात्पुण्यफलदं विधानं तत्प्रथमे शृणु देव देवं समभ्यर्च्य रंजतः संप्रयतः
 श्रुचि कृष्णानामना तुं सस्तूय एकादश्यां महामते उषोषितो द्वितीये ह्निपुनः संपुञ्ज्य के शवं संरत्नयानां स्नातेनैव कृष्णा
 नसमाहितः दद्यात्तिलांश्च वै प्रायकृष्णो मे प्रीयतामिति स्नानं प्राशनयोः शास्तास्तथा कृष्णा तिलान्दप विष्णुप्री
 र्जनमत्रोक्तं समातिव्रतपारणं कृष्णकुंभांस्तिलैः सार्द्धं पकत्नेन च संयुतान् छत्रोपातद्युर्गैर्वस्त्रैः सवीतैरत्नगभिर्णैः

ब्राह्मणानां प्रदेयास्ते यथावन्माससंख्यया तिलप्रहारोजायते यावत्संख्या रितलानुप तावद्वपसहस्राणि
 दातार्यगंमहीयते श्राश्रयंजायते तिलराजब्रजन्मनिजन्मनि नाथानवाधिरश्वेनकुष्टीनचक्रुस्सितः भवत्येता-
 नुपां पितृवातिलाख्याद्दशांनरः अनेनविधिनाराजस्ति लदानात्रसंशयः नुच्यते पातकैः स्वरनायासंनभारत-
 दानविधिरस्तथाश्रद्धासर्वपातकनाशनम् नार्थः प्रभूतोनायासः शरीरं नृपसत्तम ॥ सर्वापभोगानिरतोहिं परदशम्याः
 स्नातः परेतिलनिवेदनकृत्य शीलः दत्त्वातिलाद्भिज्वरायाधिराजकेतुसपूज्यपूज्यपदवीसमुपेतित्यः ॥ * ॥

॥ इतिभविष्योत्तरेमाधकृष्णातिलद्वादशीव्रतं माधकृष्णत्रयोदश्यापक्षत्रयोदशीव्रतम् ॥

तत्रनकभोजनव्रतं व्रतं पशिवपूजनं प्राणुकमिति माधकृष्णचतुर्दश्यामापियमतपूर्णं यमोद्देशेनेतिलदानं
 तदुक्तं हेमाद्रौ श्रनर्काभ्युदितेकालेमाधकृष्णचतुर्दशीं स्नातः संतर्प्य चयमंसर्वपापैः प्रमुच्यते यमायधर्मराजा-
 यस्मृयेवांतकायच वैवस्वतायकालायसर्वभूतहरायच इतिसप्तनामभिर्भयमपूजाहोमादिस

हितं पितृभ्यो ब्राह्मणेभ्यश्चदत्त्वा कृशरात्तमापिदत्त्वास्वयमापिकृशरात्तंभुंजिततदुक्तं * ब्रह्मपुराणे ॥
 माधकृष्णचतुर्दश्याविष्णोर्देहानमरीचयः कृशराद्वातिसंजाताः सर्वपापक्षयावहाइति ततोविसृज्यबंधुभ्यः
 कृशरंभोजयेत्स्वयमित्यंतं अत्रतारात्राव्रतमितिकैश्चिदुक्तं तच्चपिशवरात्रिव्रतवदिति मूलमत्रान्वेष्यं
 साधामाधामर्द्धोदययोगविशेषोमदनरत्नेभारतेउक्तः श्रमार्कपातश्रवणैः युक्तचरेषुष्यमाधयोः श्रद्धोदयः
 भवति यः कोटिसूर्यग्रहैः समइति निर्णयामृतं तु दिव्ययोगः शस्तोयंतुरात्राकृदाचनेत्यर्द्धश्लोकमधिकपठुंति
 श्रमार्कपातश्रवणैर्युक्तचरेषोपमाधयोः श्रद्धोदयः स्वविज्ञेयः कोटिसूर्यग्रहैः समः निरयर्द्धोदयसंज्ञारतुमहानर्द्धो

दयोदिव। पुष्यमाषयोरिति वीरमित्रोदये पाठः पुष्यमाषयोरिति पुष्यमवाप्तक्षत्राभ्यां युक्तयोः पूर्णमास्योर्भ-
 ध्यवर्तिन्याममावास्यामर्द्धोदये योग इति पौरोनिर्णीतव्याद्वा सिद्धांतः किंचिन्ः यूनो महोदय इत्यपि केचिदपठति क-
 चित्सोमवारसतिमहोदयो नान्यवारो विधिति पठति अथात्र कृत्यमुक्तस्कंदपुराणे अर्द्धोदये तु संप्राप्ति सर्वांगसमंज-
 लं शुद्धात्मानो द्विजाः सर्वे भवेयुर्द्रक्षसात्त्रिभाः यत्किंचिक्रियतेदानं सर्वमेरुसमभवेदिति अत्र पायसपूरितससु-
 वणकांस्थादिपात्रदानमुक्तं तत्रैव चतुःषष्टिपलं मुख्यममंत्रतत्रकारयेत् चत्वारिंशत्पलं वापि पंचविंशतिरेव वा
 अमनंत्रपात्रं अत्रामनंत्रमजनामित्यभिधानात् तच्च सुवर्णादिधातुघाटितं यथा विभवबोध्यामिति वीरमित्रोदये नि-
 र्णयसिधौ कृत्यरत्नावल्यांतुकांरूपमयमित्युक्तं तथा एवं सुषष्टितं कार्थ्यकांस्थभाजनमुत्तममिति शास्त्रांतरसंवादात्
 पंचविंशतिसिपंचविंशतिपलं निवायपायसंतत्रपद्ममष्टदलं लिखेत् तत्र पाद्मे पद्मस्य कार्णिकायांतु कर्पुर्भावं
 सुवर्णकं तदभावे तदर्द्धवातदर्द्धवातुकारयेत् भूमौ तु तंडुलैः शुद्धैः पद्मानुष्टदलं शुभं अनात्रस्थाप्ये तत्र ब्रह्म
 विष्णुशिवारत्नकं तत्र पाद्मे तेषां पुजातु कर्तव्या श्वेतनाल्यैः सुशोभनैः वस्त्रादिभिरलंकृत्य ब्राह्मणाद्यानि वेद-
 येत् तत्र मंत्रः सुवर्णपायसामंत्रं रसादितत्रयीमयं आचयोरत्तारकयस्मात्तद्गृहाण द्विजोत्तम समुद्रमे-
 खलां पृथ्वीसिन्धु रदत्वा तु यत्फलं तत्फलं लभते मर्त्यैः कृत्वादानममंत्रकं अमंत्रकं पात्रदानं आचयोरत्तारकमिति-
 प्रतिग्रहदोषाभावउक्तः महोदयंचाह ब्रह्माण्डपुराणे पातस्यातः पूर्वभागस्त्वमायाः श्रोणामध्यं भास्करस्या-
 दये च भानो वारिपुण्यमर्द्धोदये स्याद्वा द्विवारे तन्महापूर्वमाहुः महापूर्वमहोदयंप्राहुः अन्यदापि स्कंदपुराणे अर्द्धो-
 दयव्रतं ॥ अगस्त्य उवाच ॥ भगवंस्त्वत्प्रसादेन श्रुतं यंत्रत विस्तरः अर्द्धोदयं तु मे ब्राह्मिण्डुलं भंसचराधरे जी-
 वितप्राणिनां पुण्यं यदि चेद्ददसि प्रभो कथं कार्यं कर्त्तव्यं फलं कथय पणुस्व ॥ स्कंद उवाच ॥ श्रूयतां पुण्ययोगोप-

दुर्लभोर्द्धोदयाक्षयः । देवतिर्यङ्मनुष्याणां दुःप्रापः सर्वकामदः । मायाभायां व्यतीपातेऽत्रादित्यविष्णुर्देवते । अ
र्द्धादेवतमित्याहुः सहस्राक्षग्रहैः समं पुराकृतं वासिष्ठेन जामदग्नयेन सुव्रत । सनकाद्यैर्मनुष्यैश्च दृष्टं भवति कुंभज । दा
नानां यज्ञतीर्थानां फलयेन कृतं भवेत् । समागाराधरतेन । सप्तद्वीपसमन्विता । दत्तारण्यात्सर्वभावनेयनचार्द्धादय
कृतः । गंगाप्रयागप्रयागेषु पुष्करत्रितये तथा । मानसादिपुतीर्थेषु पृथुपृथुस्नाजदानतः । तत्समं वानवाविश्रज्जतेनानेन ।
कुंभज । अश्वमेधायुतं च यमिष्टापूर्त्तयतः कृतं । अर्द्धोदयं कृतं यैरुतुविधिदृष्टेन कर्मणा । वाचिसत्यगृहे लक्ष्मीः संतति
श्चानुपायिनी । आयुर्पशोहि विपुलव्रतकर्ता फललभेत् । इंद्राग्निमल्लोके पुनिर्ऋतेरप्यपांपतेः वायोः कुबेररथेशस्य
लोके पुमुकृतीप्रभो । वसेन्नद्रार्कलोके पुलोके प्रालेशसेवितः । गोकोटिदानाद्यत्पुण्यक्षेत्रतीर्थनिवासिनां । अर्द्धोदय
न्यत्पुण्यत्रयकलानां हतिपोडशां । भूलोकाधिपतिशैवभुवोलोकाधिपस्तुसः । स्वर्लोकेशो जनानां व्रतपोलोकस्य च
अरः । महर्लोकेशे सति त्र्यंघ्रादिद्राश्रुतं दश । नतो हिरण्यगर्भस्य पुरुषां व्रतकारकः । अर्द्धोदयप्रभावेन ब्रह्मलोकेशे
वरः । तथा मानसतस्यायस्त्रुमातिधरो भवेत् । शिवलोकेशोऽप्युदयवराजसमान्वितः । वसेच्छक्रेण मतिनव्रतरथा
स्य प्रभावतः । ततो विष्णुस्वरूपेण त्रैलोक्याधिपतिर्भवेत् । शंखचक्रनादाधारी वनमालाहिरिस्वयं । व्रतप्रभावात्स
ष्पीश्रोद्धोत्तारायणे भवेत् । नारायण उवाच । स्कंदकेन विशानेन कर्तव्यं व्रतमुत्तमं । अर्द्धोदये मनुष्याणां जीवितुर्दुर्ल
भं भुवि । स्कंद उवाच । कृतकृतं वासिष्ठेन व्रतायां रघुणा कृतं । द्वापरधर्मरजिनकलौ पूर्णोदरेण तु । अर्द्धोदये मनुष्यैश्च
दैत्यैश्च द्विजसतम । कृतमर्द्धोदयसम्यक् सर्वकामफलप्रदं । भाद्रमासिकृष्णपक्षे च दध्या रवोर्दने । । वेदेषु वेजतुः क्रुक्षेण
व्यनीपाते न दुर्लभं । पूर्वाह्ने सगमस्नात्वा शुचिर्भूत्वा समाहितः । सर्वपापविशुद्धार्थं नियमस्थो भवेन्नरः । तत्र मन्त्रः ॥ त्रि
दैवत्तद्भक्तं वाः करिष्ये भुक्तिमुक्तिदं । भवंतु सान्निधौ मे च यदेवास्त्रयोऽस्यः । ब्रह्मविष्णुमहेशानां सौवर्णेषु लसंस्थया

कर्तव्याचारस्तद्वदनतद्वद्वानवादिज । अर्चाःप्रतिमासाद्वैशतत्रयंशंभोर्द्राणानांतिलपर्वतः । कर्तव्योविष्णुस्त्रा
 भ्यांगिरिपूर्वो कसंस्थया शंभुरत्रद्रक्षा शय्यात्रयंततः कुर्यादुपस्करसंभविता । देवानां त्रयमुद्दिश्य कर्तव्यं भक्ति
 तस्तदा ब्रह्मविष्णुशिवप्रोत्यै कर्तव्यं तु गवां त्रयं । हिरण्यभूमिधान्यादिद्रानां विभ्रवसारतः । दातव्यं श्रद्धयोपेतं वा ।
 क्षणेभ्यः प्रयत्नतः मध्याह्ने तु नरः स्नात्वा शुचिर्भूत्वा समाहितः । तिलपर्वतमध्यस्थं पूजयेद्देवतात्रयं । तत्रार्द्रां पूजाम् ।
 ज्ञाः तमोविश्वसृजेतुभ्यंसत्यापपरमेष्ठिने देवाय देवपतये ज्ञानानां पतये नमः । इति ब्रह्मपूजा । अथास्यां गपूजा ।
 तं ब्रह्मणे नमः पादयोः । परमेष्ठिने नमोजंघयोः धात्रे नमोजान्वयोः । हिरण्यगर्भाय नमः कूर्वाः । वेधसे नमो गुह्ये
 प्रयोद्भवाय नमो हस्तयोः । हंसवाहनाय नमः । कटिदेशे शतानंदाय नमो वक्षसि । सावित्रीपतये नमो वाक्त्रो ऋभवे
 दाय नमः पूर्वमुखेः यजुर्वेदाय नमो दक्षिणमुखे सामवेदाय नमः । आश्रिमास्ये अथर्ववेदाय नमः । उत्तरास्ये
 चतुर्वक्त्राय नमः शिरसि लोकपालाय नमः । सर्वांगेषु ततः । इंद्राय नमः । इत्यलोकपालपूजापूर्वादिदिक्षु विदि
 क्षुः । अथ प्रार्थना मंत्रः ॥ हिरण्यगर्भपुरुषप्रधानाढ्यकरूपवान् । प्रसादसुमुखो भूत्वा पूजां गृह्णन् मोस्तुते ॥
 इति ब्रह्मपूजा ॥ नारायणजगन्नाथनमस्ते गरुडध्वज । प्रीतांबरनमस्तुभ्यं जनार्दन नमोस्तुते ॥ अथांग-
 पूजाः ॥ अन्ताय नमः ॥ पादां पूजयामि । गोविंदाय नमोजंघयोः । मुकुंदाय नमोजान्वयोः । विश्वरूपाय ।
 नमः कूर्वाः प्रद्युम्नाय नमो गुह्ये । पद्मनाभाय नमो नाभौ । भुवनेन्द्राय नमः । उदरे कौरुभुवक्षसे नमो वक्षसि । चतुर्भु
 जाय नमो वाहुषु । विश्वतो मुखाय नमो वदने । सहस्रशिरसे नमः शिरसि । ततः प्रार्थना । आदित्यचंद्रनयन-
 दिग्वाहो देवसूदन । पूजां तां मया भक्त्या गृह्णाण करुणाकर ॥ इति विष्णुपूजा ॥ महेश्वरमहेशाननमस्ते त्रिपु-
 रातक नमोजीमूतके शायनमस्ते वृषभध्वज । ततो गपूजा । ईशानाय नमः पादयोः । चंद्रशेखराय नमोजंघयोः । पशुप

तयेनमज्जवाः । उमाकांतायनमोगुह्ये । नीललोहितायनमोनाभौ । कृत्वाससेनमउदरे । नागोप्रवृत्तिनेनमोव
क्षसि । योगिरूपायनमोवाङ्गोः । नीलकंठायनमः कठे । पंचवक्रायनमोमुखेषु । कृपदिनेनमोमौलौ । ततः प्रार्थना । अंधक्रा
रिप्रमेयात्मजमोलोकांतकायच । पूजादितांमयाभक्त्याग्रहाणवृषभध्वजः । इति । शिवपूजाक्रमः प्रोक्तोः । मंत्रैरेतैः प्र
यत्नतः । आचार्यपूजयेद्भक्त्यावस्त्रालंकारभूषणैः । हस्तमात्राकर्णमात्रापीठं छत्रं कमंडलुं । श्वेतवस्त्रयुग्मं द्वयुग्मं ह्य
श्रंसवर्भूतये । पीतवस्त्रयुग्मं विष्णोर्लौहितांशकरस्य च । पंचाश्रुतेन स्तपनं पूजनं कुमुदं श्वकैः । कमलैरुहलसीपत्रैर्वि
ष्णुपत्रैरखंडैरैः । तत्कालसंभवैर्दिव्यैः पूज्यादेवायथाक्रमं । यथाशक्तिः प्रकरोत्यंब्रतमेतत्सुदुर्लभं । जीवितं प्राणि
नामेतदित्यनिश्चितयतः । अथवतांगहोमस्याविधानं शृणुतत्त्वतः । देवतावयुमिदृश्यशास्त्रदण्डेन कर्मणाः । प्रजा
पतये विश्वरूपाय रुद्राय नमः । इत्यंतैवमंत्रेण बलिं संस्थाप्य भक्तितः । ततो होमं प्रकुर्वीत यथाविभवसंभवं । अन्न-
ये प्रजापतये स्वाहा । अग्नेये विष्णवे स्वाहा । अग्नेये रुद्राय स्वाहा । एवंविधं श्वरुहोमः प्रजापतये न वेदोतान्यन्यो विधा
रूपाणि जातानि यदितो व भूवयत्कामानुहुमततो अस्तु द्विपदे चतुस्पदे वयं स्याम पतयोरपीणां स्वाहा । उद्दिदं विष्णुर्वि
चक्रमेत्रे धानिदधेपदम् । समूढमस्य पादं सुरे स्वाहा ॥ २ ॥ अथ वक्रयजामहे सुगंधिषुष्टिवर्द्धनं । उर्वारकामिव वंधनात्सु-
त्यमुं क्षीयमाभ्यतात् ॥ ३ ॥ प्रजापतये स्वाहा ॥ १ ॥ विष्णवे स्वाहा ॥ २ ॥ रुद्राय स्वाहा ॥ ३ ॥ ब्रह्मणे
विष्णवे महदेवाय स्वाहा ॥ ४ ॥ इति पूर्णाहुत्या सर्वां नकामानवाप्नोतीति व्रतं गोहोमः । अथ होमावसाने तु गां
चदद्यात्पुष्यस्विनीं । स्वर्णशंखीं रौप्यसुराशंखीं । अमृषितां । ताश्च षट्शकं स्य देहां सर्वोपस्करसंयुतां । सदाक्षिणां
मुशालां तामाचार्याय निवेदयेत् । तेन दसंहृतं जप्तमिष्टयज्ञैः सह स्वधा । कृतकस्योभवे द्विप्रव्रतस्यास्य प्रभावतः । एत
त्सर्वं समाख्यातं दुर्लभं व्रतमुत्तमं । अर्द्धोदयं यथादृष्टं किमन्यच्छ्रेतुमिच्छसि । इति स्कंदपुराणे । कर्मद्वयव्रतं । अथा-

स्वसस्त्रिप्रयोगः द्रतोद्यापनकौमुद्यां तिथ्यादिसंकीर्त्यभ्रात्मनश्चिरिलपापक्षयपूर्वकधर्मार्थकाममोक्षचतुर्विध
 पुरुषार्थसिद्धिद्वाराब्रह्मविष्णुशिवप्रीत्यर्थमर्द्धादयद्रतोद्यापनकरिष्ये आचार्य्यादीन्वृत्वाभूमौदर्भारिततायांसाद्ध
 यादत्रयद्रोणपरिमतितिलानांपवंतब्रह्मणे तावत्प्रमाणमेवातिलपर्वतंविष्णवे तथाविधमेवातिलपर्वतरुद्राय इत्य
 शक्तौपर्वतमेकमेवकुर्यात् तत्रब्रह्मविष्णुरुद्राणांसुवर्णैःप्रतिमात्रयंयथासभवंविधाय ब्रह्मयज्ञानमितिब्रह्माणं इदं
 विष्णुरिति विष्णुं श्र्यंक्वमिति शिवं संपूज्य परितइंद्रादीन्लोकपालाद्यामत्रैर्वेदमंत्रैश्चसंपूज्य ततोब्रह्मवि-
 ष्णुशिवानामूर्तिष्वंगपूजांकुर्यात् ब्रह्मण्येनम.पादौपूजयामि हिरण्यगर्भायऊरु०परमेटिनेजंघे० वेधसेगुह्यं-
 हसवाहनायकटि०शतानंदायवक्षसि० सावित्रीपतयेवाहून्० पूर्वादिचतुर्मुखेषु ऋग्वेदायनमः यजुर्वेदायनमः
 सामवेदायनम. श्रधर्ववेदायनम चतुर्वक्रायनमोत्रेषु कपिलायललटि हंसायाशिर.पूजयामि ॥ १ ॥
 अथविष्णो. ग्रानंतायनमःपादौ०वेष्णुरूपायनम ऊरु०मुकुदायनमोजानुनी०गोविदायनमोजंघे०प्रद्युम्नायनम.
 गुह्ये पद्मनाभायनमः नाभिम कौस्तुभवक्षसेनमः वक्षसि चतुर्भुजायनमः वाहून् विश्वतोमुखायनमोमुखं स्
 हस्तसिरसेनमइतिशिरःपूजयामि २ अथशिवरय ईशानायनम पादौपूज०चंद्रशेखरायनमोजंघे०पशुपतये-
 नमोजानुनीपू० शंकरायनमः ऊरुपू०उमाकांतायनमोगुह्यं०नीललोहितायनम.नाभिपू०कृत्तिवाससेनमःवाहून्०
 नीलकंठायनम. कंठ०पंचवक्त्रायनमःमुखंपू० कपर्दिनेनमःशिर.पू० ततःक्रमेणप्रार्थयेत् नमोविश्वसृजेतुभ्यं
 सत्यायपरमात्मने देवायदेवपतयेयज्ञानापतयेनम. १ नारायणजगन्नाथनमस्तेगरुडध्वज पीतांबरनमस्ते
 रुद्रजनार्दनमोस्तुते महेश्वरमहेशाननमस्तेतिपुरांतक नमोजीमूतकेशायनमस्तेटपभध्वज ३ ब्रह्मविष्णु
 महेशानां. कर्मणांफलहेतव. भक्त्यामयाकृतांपूजाण्यह्निध्वंजगदीश्वरा, ४ इतिस्प्रार्थय ततः सपत्नीकंब्राह्मणं

यद्यदिभिः प्रसादतः यानि चान्यानि दानानि दीयते सुबहून्यापि शुभादिपुमहाराजब्रह्मयाणि भवति हि । अत्रि
 हीनस्वशास्त्राया ददाति स्वल्पकं बहु तदप्यक्षयतां याति नात्र कार्या विचारणा । वितानुसारं स्वं दद्याद्दनीवा
 निदं नो भुवं भूहिरण्यं पृथ्व्यासः शयनान्यासना निच छत्रोपानहयानानि देयानि शुभमिच्छता एवं दत्त्वा यथाशास्त्रान्या
 भोगापि ताद्विजोत्तमान् पथ्याहुं जीतसुमना वाग्पतो वंधुभिः सह अस्किचिद्वाचिकं पापं मानसं कायिकं तत्रा तस्म
 ज्ञानाश्रयापाति गुणादिति पूजनात् प्रियभानो धर्मधैरैः रत्नयमानः सुरासुरैः रुद्रस्यानुचरो भूत्वा रुद्रलोके व
 स्त्रधरः पृथ्वीयते किमपि कोटिगुणं तदाहुः स्नानं तपोनि यममक्षयमेव चात्र रयादक्षयं सुगुणपूर्वतिथीपुराजन्व्यासा
 दयो मुनिवरा इह नान्यथैव इति भविष्योत्तरोक्तं नाथाभायां गुणादिति थिकृत्यम् ॥ अथमाथशुक्रप्रतिपदा
 ऋत्सं नारदीये माघशुक्रप्रतिपदि बलिं साक्षात् महेश्वरं समभ्यर्चयथान्यायं पूजयेद्गंधपुष्पकैः रक्तैर्गंधैस्तथास्वर्णम
 पि तत्रैव आयशुक्रद्वितीयायां भानुरुपं प्रजापतिं समभ्यर्चयथान्यायं पूजयेद्गंधपुष्पकैः रक्तैर्गंधैस्तथास्वर्णम
 त्रिद्विप्रायथा कितः अतः पूर्णतान्वाप्राजंगो धूमैर्वापितं हुत्वेः समर्प्य देवं भस्त्रैव समूहं तत्र देद्विजे एवं कृते व्रते विप्रसा
 तात्सूर्यइवोदितः दुरासद्गोदुराधर्षाज्जायते भुविमानवः इह क्रामान्वरान्भुक्त्वायात्यंते ब्रह्मणः पदं सर्वदेवस्तुतो
 भिक्षां विमानवरमास्थितः माघशुक्रतृतीयायां ललितासौभाग्यसुंदरीव्रतं नारदीये माघशुक्रतृतीया
 णां पूज्यासौभाग्यसुंदरी भूर्वाकेन विधानेन नारिकेलार्घ्यदानतः प्रसन्नादिशातिस्वीयं लोकेतुं समुपोषिता अस्त्रया वि
 शानकया भविष्योत्तरे युधिष्ठिर उवाच अथ पृच्छामि भगवन् ब्रतं द्वादशमासिकं ललिता राधेन नाममासमासक्रमेण च
 श्रीकृष्ण उवाच शृणु पाण्डव त्सेनयथा पृष्टपुरातनं कैलासाशिखरे रभ्ये बहुपुष्पलतावृते शंकरस्य महोदयासं
 वादकुरुसाम सचूतप्रच्छवयुते चंपकाशोकभूपति कदंबवकुलामोदवशीकृतमधुव्रते मयूरवसंधुष्टराजहंसो

पशोभिते मृगर्क्षगजसिंहैश्चशाखासृग्गणाद्यते गंधर्वयक्षदेवार्षिस्त्रिद्विकन्नरपन्नगैः तपरिविभिर्महाभागैः से
 व्यमानंसमततः सुखासीनमहादेवं भूतसंघैःसमावृत अप्सरोभिःपरिवृतमुमानत्वेदमवतीत ॥ उमोवाच ॥
 भागवदेददेवेशशूलधाणिवृपध्वज कथयस्वमहेशान तृतीयाव्रतमुत्तमं सौभाग्यंलभतेयेन धनपुत्रान्पशुसुखं
 नारीरुपंशुंभस्वर्गमारोग्यंश्रयमुत्तमं एवमुक्तेददयिनयाभार्ययाप्रीतिपूर्वकं विहरयशंकरः प्राहिकिद्वेनतवाश्रिमे
 पैकामात्रिपुल्लिकिशुदिव्यभौमांतरिक्षजाः सर्वंपतितवायतायस्यास्तहंपतिर्यतः उमोवाच सत्यमेतत्सुरेशान
 जयितुंएतदुत्तमं किंचित्तुभुवनानोगभूषणेशशिशूषणभस्त्रास्त्रियोहिमांदेवप्रयुंजांतिशुभाभुवि सुरुपाःसुभ्रा
 काश्रिदपुत्रावहुपुत्रिकाः सुरीलास्तपसाकाश्रिच्छुश्रुभिःपीडिताभूशं शौचाचारसमायुक्ता नरोचतेथकस्य
 धित एववहुविधैर्दुःसैः पीडयमानाश्रदारुणैः शरणमांप्रपन्नास्ताः कृपाचिष्टाततोभ्यहं येनताः सुख
 तंभीषरूपलावण्यसंपदा पुत्रैः सौभाग्यवित्तौषै र्मुक्ताः रयुः सुरसत्तम तन्मेकथययत्नेनव्रतानामुत्तमंव्रतं
 ईश्वरदवाच माघेमासोसितपक्षेत्तृतीयायांचतत्पतःभुयंप्रक्षाल्यहस्तीचपादौचैवसमाहितःउपवासस्यनियमंदंतथा
 वनपूर्वकं मध्याह्निततःज्ञानतिलैरामलकैस्तथास्नात्वातेर्यजलाच्छुद्धेवाससीपरिधायच मुग्धैःसुमनोभिश्चप्रभू
 तैःकुंभमादिभिःशंखंतुसदादेवीभक्त्यात्वाभंक्तवत्सलां कर्पूरार्घ्यैस्तथाधूपनैर्घ्यैःशंकरादिभिः यदच्छालामसंपन्नै
 र्धूपदीपाश्विचादिभिः ततःसायंयहीत्वातु प्रतीह्रिद्वष्टिकांतथा पविताधमयेशुद्धेजलाक्षतादिभिश्चिते सहिर
 प्यद्विजकृत्वाभंजपूर्वसमाधिना शिरसिप्रक्षिपेत्तोयंध्ययंतीमनसेसोभितं ब्रह्मावर्तः समारच्यतोब्रह्मयेनिधि.
 निर्गतः भद्रैश्चराततेद्वी ललितारांकराप्रिया गंगाद्वारेहरंप्रासांगंजालपवित्रता सौभाग्यारोग्यपुत्रार्थम
 चंपेदहरवल्हमे श्रापातापाटिताभद्रेप्रतीह्रस्वनसोत्रमः ॥ दद्याहिरण्यंतस्मिप्राशप्रीतकुशोदकं ॥ श्राव्यप्रयता

भूत्वाभूमिरथाक्षपयेत्क्षणं ध्यायमानामुदादेवीहिरितेभवाविरतरे द्वितीयेहृिपुतः स्नात्वा तथैवाभ्यर्च्यपार्वतीं यथा
 शस्त्याद्विजान्पूज्यततोभुंजीतवान्यता एवंतुप्रथमेमासिपूजनीयातुकालिका द्वितीयेपार्वतीनामलतीयेशंकरेप्रिया
 चतुर्थेगिरिजादेवीपंचमेहरवच्छमा दक्षस्यदुहितापटुमैनाकिससमेरुमृता मृडानीचापुमेभासिगौरैरुनवभेरुमृता
 दशमेमासिबिस्वातादेवीसैभान्यदायिनी उमात्वेकादशेमासिगौरैरुद्वादशेपरा कुशोदकंपयः सार्पुंगोमूत्रंगाम
 यंपुलं निवपत्रंकटकारिविचाश्रुंगोदकंदधि पंचगढयंतथाशो कंप्राशानानिक्रमादमी मासिमासिस्थिताह्यवमुपवास
 परापणा ददातिश्रद्धयैतानियाचकेब्राह्मणोन्मे हरिद्राकुंकुमलवणजिरकंगुडमेव च देवैरेभिःश्रद्धयात्वं सूर्यरथैरु
 प्यासिप्रिये मासिमंसासिभवेन्मंत्रःसोंकारोद्वादशाक्षरः उोंकारपूर्वकैर्द्विनमरकारंतदीपितैः एभिस्त्वंपूजितामंत्रैः
 स्तुप्यसित्वंहरत्रिये तुष्टात्वमीप्सितात्कामान्ददासिप्रीतिपूर्वकं समाप्तेतुव्रततास्मिन्ब्राह्मणवेदपारंगं साहि
 तंभायवाभ्यर्च्यंगंधपुष्पादिभिःशुभैः द्विजंमहेश्वरंकृत्वाउमांभाभ्यांतथैव च ऋक्षंसदक्षिणदद्यात्तथाशुश्रेचवाससो
 रकवासोयुगंदद्यात्वामुद्दिश्यहरत्रिये ब्राह्मणे श्रद्धयायुक्तातस्याःफलमिदंशुणु दशवर्षमहस्त्राणि लोकान्प्रा
 प्यपरारपरान् मोदतेभर्तृसाहितायथैद्गणशचीतथा मानुषत्वंपुनःप्राप्यनवैधव्यमवाप्नुयात् पुत्रान्भोगांस्तथाकू
 पंशौभाग्यांश्रियमेव च एकपत्न्यंतथाभर्तुःप्राणेभ्योप्याधिकाभवेत् शुशुयाद्वाच्यमानंतुभस्त्रायात्ललिताव्रतं
 मश्नस्नेहेनकाथितंसापितृफलभागिनी संपूज्यपूज्यांललितांगयुष्टांगयोदकैर्हृतयटीशिरसिप्रिया सास्व
 र्गमस्त्वंललनासुलभामभूताभूत्वाधिपंपतिमवाप्यभुवंभुनाकि

इतिश्रीभविष्योत्तरेमाघशुक्लललिताव्रतीयाव्रतं ॥

श्राद्धैवरसकल्याणिनीव्रतम्

भाविव्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच श्रान्याभापिवक्ष्यामितीयांपापनाशिनीं रसकल्याणिनीमेतांपुराकल्पवि
 दौविदुः भावनासितुसंप्राप्यतीयांशुल्लपक्षतः प्रातर्गर्भेनपयसातिलैःस्नानंसमाचरेत् स्नापयेन्मधुनाद्
 वीतयैवेत्सुरसेनच - पुनःपूजाप्रकर्षव्याजात्वावैकुंठमेनच दक्षिणगानिसंपूज्यवामांगानिचपूजयेत् । ललितायै
 नमःप्रादौ गुरुफौतद्वधाचयेत् जघेजानूतथाशात्येतथैवोरुश्रिधेनमः मदनालसायैकटिमदनयैतथोदरं स्तनं
 मदनवासिन्यैकुमुदायैचकंधरं भुजंभुजाग्रंमाधकैकमलायैमुखस्मितं भ्रुवौललाटरुद्राण्यैशंकरायैतथालकात्
 मुकुटाविश्वव्यापिन्यैपुनःकास्तितपालकान् मदनभायैललाटंतुमोह्रभायैपुनर्भुवं नेत्रेतथाधिदारिण्यैपुष्टौचवदनंपुनः
 उत्कांठिथैतथाकंठमस्तथायैचकंधरां रंभायैवाग्नाहं चाविशोकायैचदक्षिण हृदयंमन्मथारिण्यैवामदेव्यैजग-
 त्छिष्ये श्रानंदनायैतंदायैमुभद्रायैतमोनमः एवंसंपूज्याविधिवद्द्विजदांपत्यमर्चयेत् भोजयित्वाज्ञपानेनमधुरेण
 विमत्सरः सलङ्कंवारिकुंभंशुद्धांबरयुगाद्यत् द्रव्यासुवर्णकमलंरंघनात्पर्यैथाचयेत् प्रियताम्रवकुमुदागृ-
 ह्णीयाच्छण्डावतं अनेनपिधित्नादेवीमास्तिमासिस्तर्चयेत् लवणवर्षयेन्माघेफाल्गुनेचुण्डंपुनः तुरराजंतथा
 चैत्रवर्षेचक्रपुत्राधवे यावकंच्येष्टमासेतुह्लापादेजीरकंतथा श्रावणेवर्षयेत्कीरंदाधिश्चाद्रपदेतथा द्यूतसाध्वमुजं
 तददूर्जैवर्षायैचप्राजिका धान्यकंमार्गशीर्षेर्षयेत्पुष्यवर्षायैशंकरं व्रतीत्करकान्पूर्णाश्रिपावंमासिमासिच द्रव्याद्
 द्विकालवेलायामंभयपद्मेशसंयुतान् लडुकान्दकान्यैवसंघाद्वन्धपूर्णिकान् । प्रातिकाघृतपुराश्वमुडपूर्णाश्वमं
 डकान् - - क्षीरंशाकंचदव्यनामडयोशाकान् । काः माघायैक्रमशोदद्याद्व्रतानिकरकोपारि कुमुदामाधवीगीरी

रंभद्राजयाशेषा उमासतीयाचीतद्वन्मंगलारतिलालसा क्रमान्मायादि सर्वत्र श्रियतामिति कथितं सर्व
 त्रपयाद्यं च प्राश्नेन समुदाहृतं उपवासी भवेन्नित्यमशकौनकमिष्यते पुनर्माषिचसंप्राप्तेन साक्षसूत्रकमंडलुं तद्व
 द्वांमिथुनं शुद्धं सुवर्णास्यं सितं वरं सवस्त्रभाजनं दद्याद्भवनी प्रीयतामिति अनेन विधिना यस्तुरसकल्याणिर्दी
 व्रतं कुर्यात्सितवर्षापर्य्योरुतक्षणादेवमुच्यते भवांबुदसहस्रान्तु नदुःखी जायते कथितं आश्रितो मसहस्रेण य
 ष्कलंतदमाश्रयान् नारी च कुरुते यातुकमरौ वा युधिष्ठिर विधवा वा वराको वा सापितरफलभागिनी सौभाग्या
 रोभयसंपन्ना गौरी लोके महीयते ॥ इति पठति च नित्यं शृणोति प्रसंगात्सकल लुपमुक्तः पार्वती लोके मेति माणिम
 पिचनराणां यो ददाति प्रियार्थं विपुलमभिजनानानायकः स्यादभेद्यः ॥ इति भाविष्योत्तरं सकल्याणिनीमावशुद्धा
 ततो वा दत्तम् * ॥ अस्यामेव गौरी ततो याव्रतमाचरंति शिष्टा मावशुद्धं ततो यायां कन्यासम्यग्ववर्षार्थिनी प्रातः
 स्नात्वा च ये द्वौ रीं पुष्यनैवेद्यचंदनैः मत्स्यपुराणे द्याधेमास्ते तु चैत्रवागुदये नु प्रदो भवेत् गुडव्रतं ततो यायां गौरी
 लोके महीयते गुडव्रतो गुडभाजदानपरः भविष्यपुराणे माघे मासितृतीयायां गुडस्थलवणस्थच दानं श्रेयस्क
 रं राजन्श्राणां च पुरुषस्य च गुडेन तुष्यते देवो लवणेन महेश्वरः इत्युमा महेश्वर प्रीतिकरं गुडलवणदानव्रतं अथ
 माघशुक्लचतुर्थी कृत्या न माघशुक्लचतुर्थी वरदारव्याकुंदचतुर्थी तिव्य हेमाद्रौ निरण्यास्यते चोक्तं कुंभार्कं त्रिशरता-
 साप्रदोपव्यापिनी ग्राह्या अन्नकुंदपुष्पैः शिवमम्यर्च्य नरो न कर्मो जी श्रियमाप्नोति तदुक्तं कूर्मपुराणे कुंभशुक्ल
 चतुर्थ्यां तु कुंदपुष्पैः सदाशिवं सपूज्य यो हिनकाशी स प्राप्नोति नरः श्रियमिति आस्यामेव द्वादशपुराणे कर्गा
 री चतुर्थ्यां व्रतं उमाचतुर्थ्यां माघे तु शुद्धायां योगिनी गणैः ग्राहक्षयित्वा सुद्वारचमूयः स्वगंगात्सर्वकर्मणैः समु
 द्रुःसाहिताय रमा तस्मात्सोकासतीपुरा तस्मात्सा तत्र संपूज्यानरैः स्त्रीभिर्विशेषतः कुंदपुष्पैः प्रयत्नेन स

म्यपभतयासमाहितैः कुकुमालकाभ्यांचरकसूत्रैःसकुडकैः अर्घ्यैःपुष्पैस्तथाधूपैर्दोषैर्वालिभिरैवच गुडाद्र-
 काभ्यांपयसालवणेनाथपालकैः पूज्यास्त्रियश्राविधवास्तथाविप्रारसुलोचनाः - सौभाग्यवृद्धयेपश्चाद्भोक्तव्यं
 वंधुभिःसहेतिकुंडकमंड्रांडाविशेषैरत्यर्थः श्राविधवाइत्यनेनसधवाःकुमार्यश्चसंगृहीता इतिगौरिचतुर्थाव्रतं
 देवीपुराणत्वियंकुंडचतुर्थास्तुक्तं माघमासेतुसंप्रातेचतुर्थांकुंडसंज्ञिता उपोष्यसासुरश्रेष्ठततराज्यंभविष्यति
 सर्वापहारसंयुक्तंसर्वोपस्करमाहरेत् पुष्पपत्रफलनालंकंदमूलानियानिच वन्यानिचैवधान्यानितदेयानिविशेषतः
 लक्कारचारुवीजानिनवानिपहञ्जानिच वलभद्रवह्मभंशाकलवाणुडशर्करा खंडजीरककुरतुंबुधान्यानिविधवा
 निचदातव्यानिसुरश्रेष्ठकन्यकानांतुभक्तितः अर्घ्यंपात्रंतथामांडमृण्मयानिविशेषतःउद्दिश्यदापयेर्वाप्रीयतांभिस-
 दाइति श्रानेनविधिनशक्रसौभाग्यंपुत्रसंततिः वर्द्धतेनात्रसंदेहो नान्यश्राममभाषितं इतिदेवीपुराणोक्तंकुंडच-
 तुर्थाव्रतं माघशुक्लचतुर्थ्याःबुद्धिपूजाकाकाशीखंडे इयमेवातिलचतुर्थ्यास्तुच्यते माघशुक्लचतुर्थ्यातुनकंद्रतपरायणाः
 चैव्यांबुद्धिमर्चयंतितेवर्थाःस्युरसुरद्रुहां विधायवार्णैर्कांयात्रांचतुर्थांप्राप्यदापसां तपोमाघस्तस्येयंतापसीचतुर्था
 त्यर्थः - शुक्लशुक्लतिलैर्वध्याप्राश्रीयाच्छुक्लकान्द्रती तांपात्रानात्रयःकुर्यान्नैवेयांतिललडुकैः उपसर्गसहसैरु-
 सहंतव्योममाज्ञया होमंतिलज्यद्रव्येणयःकारेभ्यतिभाक्तितः तस्यांचतुर्थ्यामंत्रज्ञस्तस्यमंत्रःप्रसेप्यतीति तथाच
 माघमासेचतुर्थ्यांतुतस्मिन्कालेउपोषितः अर्चयेत्वातुयोदेर्वाजागरंतत्रकारयेदिति त्रिरथलीसेतौलंगेपि तिथि
 तत्त्वेभविष्योत्तरे माघशुक्लमधिकृत्योक्तं चतुर्थांवरदानामतस्यांगौरिसुपूजिता सौभाग्यमज्जलंकुर्याच्चतुर्थ्या
 श्रोत्रोपिश्रेयसिति माघशुक्लचतुर्थ्यांशांतिचतुर्थाव्रतंभविष्योत्तरे सुमंतंरुवाच माघेभासितथाशुक्लायाचतुर्था
 महीपते सासर्वशांतिदानित्यंशांतिकुर्यात्सद्वह्नि स्नानंदानंवालिर्मसर्वमस्यांशंतांविभो भवेत्सहस्रगुणि

इत्यसादादिति न सदा इति नागणेशस्य कृत्वोपवासंयस्तस्यां पुजुंयेद्विघ्ननायक ॥ तस्य होमादिकं कर्म भवेत्साह
 रिकं नृप - लवणगुडपूपांश्च दत्ताकारं त्वशुभप्रतु दद्यात् भस्त्रैव विघ्नोः फलं साहस्रिकं लभेतु ॥ विशेषतस्तथा रा
 नृपत्रयैस्त्वगुरन्तं प - शुद्धलवणघृतैर्वारसदा स्यात्कुरंगन्दन इति भविष्योत्तरे क्रमांति चतुर्थांश्चतुः - नारदीयेषु इद
 गोरीवर्तविप्रसौभार्याशोऽयुवर्द्धनं प्रति वर्षं प्रकर्तव्यं नारीभिश्च नरैस्तथा - दुर्द्धिन्नतं पूरैः श्रेष्ठं कश्चिदं कुड्मवर्तं रम्यतं
 ललितान्नतमिदं नये शांतिन्नतमयापरैः ज्ञानदानं जपे होमः सर्वं मस्यां कृतं नरैः भवेत्सहस्रगुणितं प्रसादाद्
 तिनः सदेति ॥ ५ ॥ माघशुक्लपंचमीश्रीपंचमी यापययते इधं पर्वाभ्याहा हेमाद्रिभतेपरा तत्र मदनसंपुज्यवसं
 तौत्सवारंशुः कार्प्यं इति निर्णयान्ते अत्र एवैव संतपयतीति भट्टोजिदीक्षिता अत्रादौ रतिकामपूजनश्रीपूजाप
 र्धकत्वात्तौ वसतोत्सवारंशुः कार्प्यः पुराणसमुच्चये भावेनासि सुरश्रेष्ठशुक्लायां पंचमीतिथौ रति
 क्रमात्तु संपुज्यकर्तव्यः सुमहोत्सवः दानानि च प्रदेयानि कर्तव्याः सुमहोत्सवः तथा श्रीपूजनं कार्प्यं
 नतु ज्ञातिमाधुवइति तिथितत्वे भविष्योत्तरे माघशुक्लमाधिकृत्य चतुर्थांश्चरदानामतस्यां गौरीसुपूजिता
 सोभाग्र्यमतुलकुर्व्यात्पंचम्यां श्रिरिपिश्रियं हेमाद्रौ भविष्ये साधेशुक्लचतुर्थांत्तु वरमारार्थ्य च श्रियः पंचम्यां
 कुदकुसुमैः पूजां कुर्व्यात्सन्दद्ये अथरतिकामयोर्ध्यानं हेमाद्रौ शुभारतिः प्रकर्तव्यात्सन्तो ज्वलभूषणाः नृस्य
 मानाशुभाद्देवसिमस्ताभरणैर्वृता वीणावादनशोलाचपदकपूरचर्चिता कामदेवरतुकर्तव्यो रूपेणाप्रतिमो भुविश्च
 एवाहुः सुकर्तव्यः शंखपद्मविभूषणः चापवाणकरशैवमदाद्रौ चितलोचनः रतिः प्रीतिरतथाशक्तिर्मदशाकिरतर्था
 ज्वलाचतस्तस्य कर्तव्याः पत्न्योरूपमनोहराः चत्वाररतुकरारतस्य कार्प्याभार्थ्यारतयोपणाः केतुश्चमकरः का
 र्प्यः पंचवाणमुखो महानिति अत्र श्रीपूजनं मार्गशुक्लपंचम्योक्तमनुसंधेयं ॥ इति माघशुक्लाश्रीपंचमीवसतपंचमी

कुर्यं - नाथशुद्धपटीअरुणारव्योक्तानारद्विये माधेमासेसितापटीसारुणारव्यारमृताशुभा तस्याभरुणमभ्य
 र्थाविष्णुरुपसनातनं रक्तैर्गंधाङ्कैः पुष्पैर्नैवेद्यैः पुष्पधूपकैः सम्यग्भ्यर्च्यविधिवद्वाचनाविलिखेन्नरः
 ततश्चायत्नतोभूयात्मोदततस्प्रसादतः इयंमंदारपटी भविष्योत्तरे ॥ * ॥ श्रीकृष्णववाच ॥
 शृणुपार्थप्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशिनीं सर्वकामप्रदांपठिनाम्नामंदारसंहितां ॥ माधरमलपक्षेतुपंचम्यांल-
 दुशुद्धनरः ॥ ॥ ॥ दंतकाण्ठततः कृत्वास्वपेद्भूमौजितेंद्रियः सर्वभोगविहीनस्तुपठीमुपवसेन्नरः ॥ प्राप्यानुज्ञा
 द्विजंश्रेष्ठान्मंदारं प्राशयेत्प्रिथिः मंदारोरजाकवृक्षः ततः प्रातः समुत्थाय कृतस्नानः पुनर्द्विजान् संपूज्य
 संहतं कृत्वा मंदारकुसुमाटकं सौवर्णपूर्णं तद्वत्पद्महरतंसुशोभनं पद्मकृष्णतिलैः कृत्वा तावपानेदलाटकं पु-
 ज्यमंदारकुसुमैर्भारकरायति पूर्वतः नमस्कारेण तद्वच्चर्मूर्यायेत्यनलेदले दक्षिणे तद्वत्कार्पायज्ञेयाय च नैर्ऋते
 पश्चिमे वसुधास्येति वायव्ये च मण्डवे कृष्णायोत्तरतः पूज्यन्नानंदायेशानकेदले कर्णिकायां च पुरुषं पूज्य सर्वान्म-
 नाहारे शुक्लवस्त्रैः समावेष्ट्य मध्यमालयफलादिभिः एवमभ्यर्च्य तत्सर्वमुपाध्यायेति वेदेयत् शुंजातातैलवर्ण-
 वाज्यतः प्राहुर्मुखोनिशि अनेन विधिना सर्वसन्म्यांमासिमांसि च कुर्यात्संवत्सरं यावद्विंशत्याब्धिविवाजितः
 एतदेव व्रतात्तु विधायकलशोपरि रवियुक्तं द्विजैर्द्राघदातव्यं भूतिमिच्छता रवियुक्तं सौवर्णं रवियुक्तमित्यर्थः नमो
 मंदारनाथाय मंदारभवनाय च त्वं रवेतारयस्वात्मात्रतास्मात्संसारसागरात् विधिना नेन चः पठिं मंदारभवसंज्ञिता-
 विपात्मानुमुखोमर्त्यां मृतः स्वर्गोमहीयते इमानुयायपटलध्यातोद्वासनदीपिकां प्रगृह्य गच्छन्संसारभतीया
 नस्खलेन्नरः ॥ मंदारपटीं विख्यातां वाञ्छितार्थफलप्रदां यं पठेच्छृणुयाद्वापि सोपि पापैः प्रमुच्यते ॥ पठिमुपेयं
 तिलपंकजं कर्णिकायां संपूज्यं भारकरमहासुरदशपुष्पैः यत्प्राप्तुं व्रतिपुरुषानहितकदाचिद्गोभूहिरण्यतिलदाः फ

लभन्नुवन्ति इति भविष्योत्तरे भाष्यशुद्धामंदारपट्टाव्रतम् ॥ अथ भाष्यशुद्धसर्गमीकृत्यानि नारदिये भाष्यशु
 द्धससभ्यामवलारव्यव्रतंस्मृतं त्रिलोचनाजयंतीयसर्वपापहरस्मृता रथास्थसर्गमीचैयं कर्वातत्वदायिनी
 प्रस्थासन्च्यसंविदुःप्रतिमांतुहोमाहेमान्वराभ्यरथांतुददेत्सहेमां योभावभक्तिसहितःसगताहिलोकशभांश
 सादतदहापिचभुक्तभोगः भारुकरिससमीचैयंकोटिभास्वद्वहीपमा अरुणोदयेवलायामस्थानानि विधीयते अ
 कस्यचपदपर्याश्रयसतसप्तदलानिच विधायांशिरासिस्रायात्सप्तजन्मापनाशनं पुत्रप्रदं व्रतं चात्राहादिस्यस्वयं
 प्रभुः योभाषसितसप्तभ्यांपूजयेन्मांविधानतः तस्याहंपुत्रतांशस्येस्वांशेनभृशतोषितः तस्यांजितेन्द्रियोभवा
 ससुपाप्यदंवातिश पूजयेदपरेशाह्निहोमकृत्वाह्जिरतथा दध्यादनेनपयंसापाश्रसेनचभोजयेत् अनेनविधि
 नापस्तुपुरतेपुत्रसप्तमी लभतेसतुसद्युत्रांचिरायुपमनामयं इयमचलासप्तमीत्रिलोचनाजयंतीयकंभावध्या
 तरे मायस्यशुद्धपक्षेनुसप्तमीसात्रिलोचना जयंतीनामसाप्रोक्तासर्वपापहरांतिथिरिति मत्स्यपुराणि प्रस्था
 न्नवंतररुपादौ रथमापादवाकरः जयंतीनामसाप्रोक्ताशुद्धामाधस्यसप्तमीति सास्त्रानांदावरुणोदयंयथापिनी
 यास्यात्सर्वग्रहणतुल्यातुशुद्धामाधस्यसप्तमी अरुणोदयंवेलायांतस्यांस्त्रानमहाफलांमिति विष्णुः कः दिनद्वये
 ऽरुणोदयंचैतुर्वेदपपुन्योशरतिपुत्रमवाकयादितिभद्रोजिदोक्षिताः श्रयंचस्त्रानकालोरुणोदये योभाषसर्गानं कुर्वतेता
 न्प्रत्यय अयान्प्रतितुसुपूर्वादयएव मायमासस्यसप्तम्यामुदयत्येवभास्करे विधिवंतवचरनानिमहापातकनाश
 नामित्यपराक्रविष्णोकेरित्युक्तंनभृशं मदनरत्नादिसर्वप्राचीतुनवीनश्रेयैवतद्वचनस्यानुपलंभात् तदंशप्रथिविरो
 यात्र्यभाषस्त्रानकालस्तुसुपूर्वादयएव स्वमुद्रच्छतिभारकरइति मायमासेरटत्यापांकेचिदभ्युदितेरंवाविति यो
 भाषयामारुपसिसुर्वकराभिततेस्त्रानंसमाचरतीत्यादि नारदियंभविष्योत्तरप्रष्टतिवचनडिडिमस्यजागारुकत्वात्

तस्मान्मायस्नानं सूत्र्यादिये कर्तव्यं श्रवलासप्तमीस्नानं चरुणोदय एवेति सिद्धं तः यत्तु द्विवोदासीये । अत्र लासप्त
सीदुर्गाशिवश्यात्रिर्महाद्वारः द्वादशीवत्सपूजायां सुखदाप्राप्तुतासद्वेति पृथुक्तमुक्तं तथादिपूर्वाह्निपृथिव्याटिकाद्रयं
सप्तमीत्रयप्रवेद्युःक्षयवशादरुणोदयात्पूर्वसमाप्यते तत्परं ज्ञेयं तत्रैव प्रांसप्तमीक्षयं प्रवेक्ष्यारुणोदये स्नानं कर्तव्यं । इ
यंच श्यात्रोप्रशस्ता श्ररुणोदये वलायां शुक्लामायस्य सप्तमी प्रयोगयदिलभ्येत कोटिमूर्त्यग्रहैः समातिवचनात् तथा
मायेसां सितेपक्षे सप्तमीकोटिभास्करा कुर्यात्स्नानार्थं दानान्यामापुरारोभयसंपद इति इदं च स्नानतिथ्यादि
रांकीर्त्यसप्तार्कपञ्चाणिसप्तवदरोपञ्चाणित्त्वसुवर्णादिपात्रस्थतिलत्रैलकुसुंभवर्तिप्रश्यालितदीपंचाशिरसिकृत्वा इक्षु
दहनजलत्राद्यित्वाभास्करहृदये ध्यात्वा नमस्तरुद्ररूपाय रसानां प्रत्येनमः वरुणाय नमस्ते रतु हरिवासानमो रतुते
इति श्लोकपठित्वा दीपंप्रवाहे विस्मृज्य शुक्लतिलैरंगोद्वर्तनं कृत्वा स्नानं कर्तव्यं दिवोदासीये मदनरत्ने तु इक्षुदहनजलचा
ल्ययित्वा सप्तार्कपञ्चाणिसप्तवदरोपञ्चाणित्वाशिरसिकृत्वा वक्ष्यमाणमन्त्रैः स्नात्वा तिलापिष्ठमयापूपहैर्मसूर्यसं
पूज्य विप्र्रायं दद्यादित्युक्तं स्नानमंताश्रकाशीखण्डे यद्यज्जन्मकृतं पापमया सप्तसुजन्मसु तन्मरेणं च शोकं च
भाकरैः हतु सप्तमी एतज्जन्मकृतं पापं यच्च जन्मांतरा जितं मनोवाक्कायजं यच्च ज्ञाताज्ञातं च यत्पुनः इति सप्तमिवि
धंपापं स्नानान्मसप्तसप्तिके सप्तव्ययधिसमाकीर्णहंरमाकरिसप्तमीति एतन्मन्त्रजपं जपत्वा स्नात्वा प्रादोदकं
नरः केशवादित्यमालोकयनरोनिष्कलुपो भवेत् ततोऽर्धयद्द्यात् सच सौरागमे प्रोक्तः अर्कपञ्चैस्सप्तवदरैर्दूर्वाक्षतसचं
दनीः अष्टांगविधिना चार्धयद्द्यादादित्यतुष्टये अर्घ्यदानमंत्रो मदनरत्ने सप्तसप्तियवहो त्रासप्तलोकाग्रद्रीपन
सप्तन्यासाहितोदये यद्दद्यात्तर्थादीनाकरेति ततः सप्तमीप्रार्थना जन्मसप्तलोकानां । सप्तमीसप्तसप्तिके । सप्त
द्व्याहाते के देवि नमस्ते सुपर्मंडल इति श्रवत्सप्तमीप्रार्थनं ताश्च वर्णांश्च पात्रासाहयस्थ्यास्तप्तमीमतेति । चीलुकुंत

लकंठासाजटाखंडं दुभूपिता इभस्थसप्तमीगौरीस्त्रिभुजावज्रपात्रिणीति ॥ उभयसप्तमीध्यानं ततो नित्यविधिं
निर्वस्य चंदनेनाष्टपत्रकमलं विलिख्य तर्काणिकायां प्रणवसहितं सपत्नीकं शिवं संपूज्य पूर्वादिदले पुरविं भानुं विव
स्वंतं भास्करं सवितारं शुकं सहस्रकिरणं सर्वात्मानं क्रमेण ॥ प्राणवादिनुमोतानामभिर्ब्रह्मादिभिः संपूज्य स्वस्था
नां गम्यतामिति विभुजेत् ततस्तद्यादिपान्त्रकांचनं कर्णभरणं वृंतगुडतिलपिष्टसाहितं ॥ अथ कश्चेत्तिलपिष्टं सं
स्थाप्य रक्तवस्त्रेणाच्छाद्य पुष्पादिभिः संपूज्य ब्राह्मणै र्वरितवाचनं कारयित्वा ब्राह्मणाय दद्यात् तत्र भद्रः श्राद्धित्य-
स्य प्रसादेन प्रातः स्नानफलेन च दुष्टदोर्भाष्यदुःखघ्नं मया दत्तं तु तालकमिति ततो गुरुं संपूज्य सूर्यं ध्यायन्नुविप्रान् स-
भोज्यस्वयं भुंजित इति तालकदानं ततः ससारथिरथं वार्कैर्विलिख्य तथा यथाशक्ति स्वर्णादिघटितं मानुसं
पूज्य दद्यात् इति रथदानविधिः ॥ अत्रान्योपि विशेषः कथायां द्रष्टव्यः इधं मन्वादिः शुक्लपक्षस्थत्वात् पौर्वाहिकी
यास्यामाघस्य मलमासत्वे मन्वादिक् श्राद्धमुभयत्रापि कार्थं मन्वादि कर्मिति पूर्वोक्तवचनात् अस्यां कारीखंडे वि शे-
पट्टकः श्लोकाकरं शसतभ्यां स्नात्वा गंगादिसंगमे सप्तजन्मकृतैः पापैर्मुक्तो भवति तत्क्षणमिति पद्मयोगोप्यत्र सं-
तिसंभवे ज्ञेयः सच निर्णयाभूते प्रोक्तः षष्टी च सप्तमी चैव वारश्च दं शुभं ॥ लिनः योगोयं पद्मकोनामसूर्यकोटिग्रहैः समइति
अथ भविष्योत्तरोक्ताऽचलासप्तमीत्रतकथा युधिष्ठिर उवाच ॥ अश्रुवेषं शरिरेण सुपुष्टेनापि किं फलं माघस्नातं विनि-
इव स्वयोक्तं यदुत्तं दनं प्रातः स्नानासमर्थं तु शरिरं यस्य देहिनः किं तेन वदं कर्तव्यं माघे संसारभीरुणा ॥ सीकुर्ध्या
च्छरिरं रुच्यं श्रुत्वा लवात्तथैव कथं स्त्रियः सुरुपास्युः सुभगाः सुप्रजास्तथा ॥ पुण्यस्य महतश्चैव सर्वमेतत्फलं यतः
श्रुत्वा घ्रासेन सुमहद्वेन पुण्यमवाप्यते स्त्रीभिर्मोघैर्मम ब्रूहि स्नानं मे कंजगद्गुरो ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ श्रूयतां भारत श्रेष्ठ
हस्यमुनिभाषितं ॥ यन्मया कस्याचिन्नोक्तमचलासप्तमीत्रतं ॥ वेश्या चैदुं मतीनाम रूपी दार्यं गुणा विता ॥ आसीत्किरु

कुलश्रेष्ठसागरस्यविलासिनी सावसिष्टाश्रमं पुण्यं जगाम गजगामिनी वासिष्ठमुनिमासीनं प्रणम्या नतकंधरा
 कृतांजलिपुटामूल्याप्राहेदं जगतीहितं मयानदतं नहुतं तोपवासव्रतं कृतं भक्त्या सपूजितः शंभुः स्वामिन् शुद्धि
 रो न च सांप्रतंतप्यमानायाव्रतं किंचिद्विशस्वमे येन तु खां वुपं कौषाडुत्तरामिभवाणैवं एतत्तस्याश्ववहुश
 त्वातिकरणं चः कारुण्यात्कथयामास वासिष्ठो मुनिसत्तमः वासिष्ठ उवाच माधस्यसितससन्ध्यां सर्वकामफल
 ददं रूपसौभाग्यजननं स्नानं कुरुं वरानते कृत्वा पध्या भक्तसत्तम्यानि श्रलंजलं रात्र्यंते चाले प्रथारुर्वद
 त्वाशिरसि दीपकं माधस्यसितसत्तम्या भवलावाहितं च यत् जलं मलानां सर्वेषां रुमृतं प्रक्षालनंततः वासिष्ठ
 च न श्रुत्वा तास्मिन्नहनिभारत चकारे दुमती रत्नानं टानं सन्धयथाविधि स्नानस्य प्रभावेन भुक्ता भोगान्धुषे
 धिसितान् इद्रलोकैप्सरसपद्भ्येनायकात्वमुपागता अवलासपत्नी स्नानकथिते विशांपते सर्वपापप्रशमनं सु
 खसौभाग्यवर्द्धनं ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ सप्तमी स्नानमाहात्म्यं श्रुतं विविशांपते सर्वपापप्रशमनं सु
 भवसमन्वितं श्रीकृष्ण उवाच एकभक्तेन संतिष्ठेत्पद्मां स पूज्यभारकरं सत्तम्यां तु प्रतिप्रातः सुगंधिरंजलाशुष्यं
 सारिसरस्तडागं वा देवखातमथापि वा सुखावगाहमन्वेष्टुं टसत्सर्वदूषितं व्यालां वुपशिक्षिभिश्च जलभूमत्स्य क
 च्छुषैः न केन चालयेत्पावतावस्नानं समाचरेत् सौवर्णैराजतेषां भ्रमत्प्यालां वुमये तथा तैलवार्त्तं स्तुदातव्यामहारज
 नरंजिता महारंजनकौसुभं समाहितमना भूत्वा दत्त्वा शिरसि दीपकं भास्करहृदये ध्यात्वा इमं त्रमुदीरयेत् तम
 स्तरुद्ररूपायरसानांपतये नम वरुणाय नमस्तरुहरिवासनमोस्तुते जलोपरितरे हीपं स्नात्वा वासंतं पर्यदेवताः च
 दनेन लिखेत्पद्मपत्रसंज्ञां किं यद्ध्ये शिवं सपत्नीकं प्रणवेन समन्वितं शाक्रे देवेभ्यः पूज्यो भानुश्च जलतथा
 याम्ये विवस्वा वैश्रवस्य भारकरं पूजयेद्बुधः पश्चिंशे सविता पूज्यो तथा र्कश्चानिलेदले सौम्ये सहस्रकिरणैः शैवे सर्वोत्तमै

नमः पूर्यः प्रणवपूर्वस्त्वं नमस्कारश्रुतारुततः पूर्यैः सुगंधधूपैश्च पृथक्केनयुधिष्ठिर विसर्गबलसंघीतस्वस्थानुगन्धयत्वा
मित्तं विसर्ज्यते सहस्रांशौ समागन्त्य स्वमा लयं तां च पात्रे यथाशक्त्या मुपनये वा प्रभा किमान् स्थापयेत्तिलपिठचसुपुवं
सगुहं तथा कांचनं तालकं कृत्वा त्राशकस्ति लपिठकं संछाद्य रक्तवस्त्रेण पुष्पैर्धूपैश्चार्चयेत् । तत्र स्तं बालयैर्द्विप्रदं धानं
त्रेण शालक आदित्यश्च यथादेन श्रातश्चानकलेन च दुष्टदौर्भाग्यदमनं मया दत्तं तु तालकं मूत्रायै चोर्पुष्टिदार
त्रिंशत्संख्यां श्रय पूजयेत् । स्वतो द्विंशत्संख्येन भस्करे यान्त्रपरः । ता एव त्रयः श्रुतवन्नयात्वा धर्मसाहिताः प्राक्
द्विंशत्संख्यां पदशानरुपर्यागादिकं वर्जयेत्क्षयत्रयत्याहारततो वं धुजनेः सह एतत्केचित्तं पार्थरूपसौभाग्यकारकं
अवलम्ब्य भनी स्नानं सर्वकामफलप्रद इति पठति यद्दध्ययः श्रुणोति प्रसंगा एकलिकलुपुनिना शस्त्रभूतमीस्नान
भूतत् इदं भागिब जनानां ददाति प्रयत्नात्पुण्यसदानगतोसौ मोहहृत्वा प्रसशोभिः इति भागिभ्यो तत्रोक्तमंत्रेण भूत
स्वीकृतम् ॥ अथोद्यापनकौमुदीशोक्रसंक्षेपेण चलासपतनो विधानं तत्र नामाद्यशुक्लप्रस्थां श्रातः स्नान्वा देशका
सौंस्कारं यममास्थित्यमापश्य पूर्वकारुपसौनाशय सर्वकामफलश्राग्निद्वाराश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं मचलासपतनीन्नतंक
रिण्डइति संकल्प्य भास्करं पूज्यस्वयमेकमकं कुर्यात् । ततः सप्तन्यासं गंधीरेण्डलाशयंतदागंधं वंश्चानंन
दीर्घान्वा नकेनापि चालितं जलमिश्रुदंडेन चालयित्वा सौवर्णे राजतेतायमये यात्रे श्लाकावलाह
नये कौमुभरंजितवर्तितिलवैलश्रुत्वा लितदीपं संस्थाप्य सप्तार्कपत्राणि सप्तवदरोपत्राणि च स्मिरासिधुत्वाभास्करं
क्षयन् इमं मंत्रमुदीरयेत् नमस्ते रुद्ररूपाय रसानांपते येन मः वरुणा यन चरतुः चंदरि वासन मोरुते इत्यु
क्ता जलदीपं न्यसेत् । ततः स्नान्वा देवताः संतप्य तत्तरे च देवनाष्टदलं विलिख्य तत्र भूर्वादि क्रमेण रविं १
भानुं २ विवस्वतं ३ भास्करं ४ सवितारं ५ अर्कं ६ प्रभाकरं ७ सहस्रकिरणं मध्यजमासाहितं शिवं

स्वभावनाममंत्रैः संपूजयद्विसूजयन्नस्वयहभागत्प्र तत्रतास्त्रपात्रेश्यासम्पन्नेयुतगुह्युतातिलपिष्टयुतसौवर्षी । ता
 स्यप्रक्रुर्णभ्रशोमिति भविव्योत्तरे रक्तवस्त्रेणाच्छाद्यसंपूज्य ब्राह्मणाब्ज्यालयेत् ततोब्राह्मणसंपूज्य तत्सर्धन्तिवृ
 दयेत् तत्रमन्त्रः आदित्यस्यप्रसादत प्रातःस्नानफलेनच दुष्टदोर्भाभ्यदुःखघ्नमयादत्तहितालकं इतिपठित्वा
 निवेदयेत् ततःसमग्रदिनहदिभास्करंआयन् क्षपयित्वा वंधुजनैः सहभुंजीत इत्यबलासप्तमीद्वत्विधिः । अ
 र्यामंत्रश्चसप्तमीव्रतं भवियेत्तरे कथंसाक्रियतेकृष्णमनुष्यैरथसप्तमी चक्रवर्तिल्वफलदायुद्विरयात्ताब्ज्या
 मम श्रीकृष्णउवाच आसीत्कावोजविवेचशोवर्षीचक्षिपः दुष्टेवयस्सितस्यासीत्सर्वव्याधियुतःसुतः । तत्क
 मंप्राकंसोऽच्छद्विनीतोद्विजपुत्रं सचाहराजनैर्वैश्यायंक्षपणःपूर्वजन्मनि ददर्शरथसप्तम्यांक्रियमाणव्रतंत्पुत्रतद्द
 र्शनमाहात्म्यादुत्पन्नोजठरेतव आढताग्निमन्त्रेत्सन्तेनायंव्याधितोभवत् तत सराजापप्रच्छकिमेतरथविधीयताद्वि
 जउवाच अस्वसदशनाज्जातःपुत्रोऽप्यंतवसद्भ्राति तदेवक्रियतराजनरथसप्तमिस्मज्ञितं व्रतंपापहरयेन्नचक्रवर्तव्य
 म्आप्यते राजोवाच द्वाहिविप्रव्रतंकंस्तसविविधानंसमंत्रकं ईश्वराणांदरिद्राणांसर्वसंपत्प्रदायकं द्विजउवाच शुक्
 पश्चुत्तमापरथपधामाभ्रत्रयेद्गृही स्नानशुद्धितैःकार्यं नयभावेतुकुत्रचित् विमलेसलिलेराजनिविधितद्वर्णधर्मतः
 द्वेषादीन्पूजायित्वातुगात्वासूर्ध्वार्थलयंततः सूर्ध्वसभ्यङ्गनमस्कृत्य पुष्पधूपार्क्षतैःशुभैः आगत्यभवनपश्चात्पचूय
 ज्ञांश्वर्चिर्दधेत् स्तोत्रप्यातयेष्टुत्यांश्वयात्कवृद्धाश्रितान्स्वयं विद्यमानेदिनेश्रीपद्माग्रयतः सैतलवार्जितं रात्री
 विप्रसमाह्वयविविज्ञेवदपारमं संपूजयनिग्रमकुर्त्यात्सूर्यममाधायचेतासि सप्तम्यांतुनिराहारोभूत्वाभोगविवार्जितंश्रो
 द्धयेत्समांजग्लेन्नविद्वंघ्रतंनमेकत इत्यच्चार्यन्तपश्चेतोवंतोपेपुनिरक्षिपेत् ततोविसृज्यतंविप्रंस्वपेद्भूमौजितेन्द्रिः
 ततःप्रातःसमुत्थायकृतावश्य शुचिर्नरः कारयित्वाथदिद्व्यंकिंकिणीजालमालिनं सर्वोपरस्करसंयुक्तंरत्नैः सर्वांग

चित्रितं कांचनं राजतं वाथ हयसारथिसंयुतं ततो मध्याह्नसमये कतस्नातादि कोव्रती श्रितिर्ये गवीक्षमाणस्तु पर्यंबुडाला
 प्रवर्जितः सौरसूक्तं जपन् प्राज्ञः समागच्छेत्स्वमालयं निवृत्तानन्धकार्यं स्तु कृत्वा द्वाह्मणवाचनं ब्रह्ममुंडा पिकामधु
 स्थपयित्वा रथोत्तमं कुंकुमेन सुगन्धेन च र्चायित्वा समंततः मालाभिः पुष्पादीपानां समंतात्परिवेष्टयेत् धूपेनागुरुमि
 श्रेण धूपयित्वा तथोपरि रथे संस्थापयेद्भानुं सर्वलक्षणलक्षितं वितानुरुपेहं भवावितशाब्दविवर्जितः शाब्दाह्वन
 तिवैकल्पवैकल्प्यादिकलंफलं ततो देवं समभ्यर्च्य सरथसहसाराथिं पूर्णधूपस्तथा गंधैर्ब्रह्मालंकारभूषणैः फलै
 र्नानाविधैर्भक्ष्यैर्नैवेद्यैर्धृतपायसैः पूजयेद्वास्करं भक्त्या मंत्रैरेभिस्त्रिभिः क्रमात् भानोदिवा कारादित्यमातैर्द्विजगता
 पते श्रपांनिधेजगद्भक्षभूतभावनभास्कर प्रणतार्तिहराचित्यविश्वचिंतामणे प्रभो विष्णो हंसादिदेवैश्चाद्भ्यादि
 मध्यतंकारक भक्तिहीनक्रियाहीनं ब्रह्महीनं जगत्पते प्रसादात्तवसंपूर्णमर्चनं तदिहास्तु मे एवं संपूज्य देवैश्च
 प्रार्थयेत्स्वमने गतं ददाति प्राथितो भानुर्भक्त्या सतोपितोरैः वितहीनोपि विधिनोऽसर्वमेतत्प्रकल्पयेत् रथं स
 सारशुसाश्ववर्णैर्कोभिर्तिलेखितं सौवर्णैश्च तथा भानुं यथाशक्त्या प्रकल्पितं प्रागुक्तेन विधानेन पूजयित्वा सुविस्तरं
 जगत्कारयेद्वात्रौ गीतवादिन्ननिःस्वनैः प्रोक्षणीयैर्विचित्रैश्च पुण्यास्थानकथादिभिः रथयात्रां प्रपूरयेत्भानो
 रपत्तनांश्रितः श्रानिमीलितनेत्रस्तुत्येतां रजनीबुधः प्रभातो विमले स्नानः कृतकस्तुततो द्विजान् अर्चयेद्वि
 विधैः क्रमैर्दानैर्वा सोविभूषणैः अश्वमर्धेन तु त्यस्यादिदं ब्रह्मविदे विदुः श्रोतदेयानि दानानि यथाशक्त्या विवक्षणीः
 रथं च गुरवे दद्यात्सर्वोपरस्करसंयुतं रक्तचक्रयुगलं रक्तेभुसमान्वितं एव योऽत्रैव ते राजकिंनाराप्रोतिजगत्त्रये तरुमा
 त्सर्वप्रयत्नेन कुरुत्व रथसप्तमा येनारोगो भवेत्पुत्रस्त्वदीयो नृपसताम ब्रतस्थास्य प्रभवेन प्रसादाद्वाज्ञास्करस्य च
 भविष्यति महातजामहाबलपराक्रमः भुक्ता भोगान् सुविपुलाः कृत्वा राज्यमकंटकं दर्वसौरशसत्तन्यास्रिते

त्वयिमहाभुजः उत्पाद्यपुत्रान्पौत्रान्श्रसूर्यलोकंप्रयास्यति तत्रस्थित्वाकल्पमेकचक्रवर्तीमविष्यति श्रीकृष्णउवाच
इति सर्वसमारख्यायक्षितिपायद्विजोत्तमः यथागतं जगामासौ तपःसर्वचकार ह यदादिदं द्विजेंद्रेण तत्सर्वसंबभू
वह एवं सचक्रवर्तित्वं प्रातवाह्नपनंदन श्रूयते यस्तु मांघातापुराणेषु परंतप यइदं शृणुयाद्भक्त्या यथापि परिकी
र्तयेत् तस्मै भद्रतुष्यते भानुर्बृहते वाभयं सदा एवं विधं रथवरं रथवाजि युक्ते मंचहे मशतदीधितिनास्मेतं तथा च
माधसितसतनिवासरेयः सोमश्चक्रगातिरेवमहीमुनाकि इति मविष्योत्तरे रथसतमीत्रतकथा यदाससमी
हस्तर्क्षयुता स्यात्तदा महापूर्वारथससमी भवति ॥ तदुक्ते नार्द्रो मत्स्यपुराणे इत्येवाकाथिता वीरशर्या सप्तमी
परा महती च समारख्याता महापातकनाशिनी तथा च शुक्लपक्षे तु सप्तम्यां यदा क्षैतुं करो भवेत् तस्मात्सा सुमु-
हा तुष्या सप्तमी पापनाशिनी तस्यां स पूज्ये देवेश चित्रभानुं दिवाकरं सप्तजन्मकृतात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः
यथापवा संप्रकृतं तस्यां नियतमानसः सर्वपापविरुद्धात्मा सूर्यलोकमेहीयते इति माघशुक्लायां सप्तम्यां रथस-
प्तमी त्रतं श्रुत्या अनुष्ठानविधिरुद्यापनकौमुद्यां तत्र षष्ठां प्रातः शुक्लतिर्यै न्यादौ स्नात्वा देवादीं पूजयित्वा सु-
र्यात्त्यंगत्वासूर्ध्वनत्वा पुण्यप्राप्तैः संपूज्य ग्रहनालत्त्यज्ञातिथिपूजादिकां कियेय विद्यमानो दिने श्रौतैस्तुभोज
नं त्यपमश्रीयात् राजौ विप्रसमाहूय नियमं कुर्ध्यात् सप्तम्यां च निराहारे भूत्वा भोगविवाजैः शोक्ष्येष्टम्यां
जगन्नाथनिर्घ्नकृतं भद्रतं इत्युच्चार्य संकल्पजलं जहोक्षिपेत् विप्रसंपूज्य भूभौ रचपेततः सप्तम्यां प्रातः श्रु-
णोदपवेलायां हरिद्रामलकचूर्णसृत्तिकाभिः सह स्नात्वा कृतावश्वकः तौरसूक्तं च जप्या गोमयोपालितायां भूमौ
नदीतीरे ष्टांगे श्वत्थमूले तुलसे वने वा वस्त्रादिभिर्भद्रपंकत्वा तन्मध्ये वेदिका तदुपरि यथा तनारजोभिः कुंकुमेन-
वात्राष्टदलं विधाय तदुपरि शारकत्रयं प्रसादयेत्परिष्कृतं रगां विवर्तं सौवर्णसोपस्करं रथं श्रयाकौ राजतंसंस्था-

न्यांस्तियासमुपोषितः - पूजयेद्वाक्करुदेवविश्वरूपसनातनं । आदित्यभारकरवेभानोसूर्यदिव्याकरः । प्रभोक्
 रतिसंपूज्यो देवः सर्वेश्वरो रविः - पद्मचिंक्वताहारः सप्तभ्यामुपवासकृतः । अष्टभ्यांचैवभुंजीतिएषुष्टविधिरभुतः
 शुभेनवत्सरं पूर्णपूजयेद्विधिनारविः । तस्यारोषयं धनधान्यामिहजन्मजिजायते । अथास्यानिवृथसुप्तमीव्रतं । सुदन्
 रत्नेभ्यादित्यपुराणे । आदित्यउवाच । माघमासेतुसप्तभ्यांशुक्लायांसमुपोषितः । पूजयेत्तुमांभक्त्यात्स्यहं
 पुत्रतां व्रजे । एवं चोभयसप्तभ्यांशुसिसुरोत्तम । यस्तुमां पूजयेद्रक्त्यासमैकमेकमादरात् । समैकवर्षमेकं प्रय
 ष्ट्यभिसुतं तस्यहात्मनोशासमुद्रवं । वितं यथास्तथापुत्रमारो न्यं परमं प्रदं । माघमासेतुयोद्रहानशुक्लपक्षेतिंद्रियः
 पयसंदापयति तानभ्यानजल्पन्विजितेन्द्रियः । उपोष्यविधिवत्प्रथांश्चतसाल्याविलेपनैः । पूजयेत्त्वातुमां व्रह्मन्वृरि
 हेमं समाचरेत् । शृणोयिवाहरेभक्त्याहविभिः पद्मलेचनं । वीरहोममाग्निहोत्रं । हरिरत्रादित्यः । इन्द्रव्यादनेपुष्यः
 सांपायसेनद्विजारात्तथा । अनेनेदशेषः । तस्यैवकृष्णपक्षस्य षष्ठांसन्यगुपोषितः । तस्यैवतिमाघमासस्य । रक्तेष्टक
 शुभं धाढ्यैरक्तपुष्पैश्च पूजयेत् । एवं यः पूजयेद्रक्त्यानरोमां विधिवत्सदा । उभयोरपि देवैः सपुत्रलभेत्वरमिति । पुत्र
 सप्तमीव्रतं । इयं माघशुक्लसप्तमीमन्वादिः । तत्रमन्वादिगणोक्तेश्चादादिविधेयम् । अथमाघशुक्लसप्तम्या
 रभ्य । संवत्सरसाध्याविशोकसप्तमीव्रतं । हेमाद्रौ तत्रसूर्यसंपूज्यः । अतैललवणभुंजीत । अस्यामिवारो ग्यसप्तमी
 व्रतं । तत्रसप्तम्यां उपवासादिकंकृत्या । अष्टम्यां पारणं कुर्यादिति । अथश्रविष्योत्तरोक्तं । द्वादशसप्तमीव्रतभावित्य
 श्रोकृष्णउवाच । आधान्यसंप्रवक्ष्यामि सप्तमीकल्पमुत्तमं । माघमासात्समारभ्यशुक्लपक्षे शुधिष्टिर । सप्तम्यां कृतसं
 कल्पोपमेकव्रतीभवेत् । वरुणं माघमासेतुमानुसंपूज्यकारयेत् । ब्रह्मकुर्याद्विधानत्रयथाशक्त्यात्प्राणैः । अष्टम्यां
 भोजयेद्विशांस्तिलापिण्डोदनैः । अग्निष्टोमस्य यज्ञस्य फलं कल्प्यमवाप्यते ॥ १०१ ॥ तत्रज्ञफाल्गनेमा

सिसृर्षीयेतिप्रपूजयेत् वाजपेयस्ययज्ञस्य यथाकंलभतेफलं सप्तन्यांचैत्रमासेतु वेदांशुरितिपूजयेत्
 उक्त्वाध्वरसमंपूष्यंनर.प्राप्तोत्ससंशयः वैशाखस्यतुसप्तन्यांघातारमभिपूजयेत् पशुवंध्याध्वरंपूष्यंनर.प्राप्तो
 त्यसंशयम् ॥ ४ ॥ सप्तन्यांज्येष्ठमासेतुइंद्रमित्यभिपूजयेत् अश्वमेधफलवातिर्जायतेनात्रसंशयः ॥ ६ ॥
 तथापादस्यसप्तन्यांपूजयित्वाटिकाकरं बहुस्वर्णस्ययज्ञस्यफलंप्राप्नोतिपुष्कलम् ॥ ६ ॥ ज्ञातपीतिश्रावणेचना
 द्वाद्वंप्रपूजयेत् सौत्रामणिकलंपार्थनर.प्राप्तोतिभारत ॥ ७ ॥ राविभाद्रपदेमासिसप्तन्यामर्चयेच्छुचिः तु-
 लापुरुपरस्यसुकेनगुडेनफलनाप्नुयात् ॥ ८ ॥ अश्वयुक्शुक्लसप्तन्यांसवितारंप्रपूजयेत् गोसहस्रप्रदानस्यफलं-
 प्राप्नोतिमानवः ॥ ९ ॥ कार्तिकेशुक्लसप्तन्यांसप्ताश्वनामपूजयेत् योभ्यर्चयतिपुण्यात्मापुडकरयफलभवेत्
 ॥ १० ॥ मार्गशीर्षतथाभानुपूजयित्वाविधानतः चतुर्णामपिवेदानारिवाध्यायस्यफलंलभेत् भारकरंपौ
 पमासेतुपूजयित्वाविधानतः राजसूयमखरयापिफलभागिभवेन्नर तथैवकृष्णसप्तन्यांनामपूजादिकंचयः
 सोपवास.प्रयत्नेन वर्षमेकं समाचरेत् पारितोनिमंपार्थयागंतत्रसमाचरेत् शुद्धभूमौशुभदेशरकचंदनलेपिते
 एकहस्तद्विहस्तवाचतुर्हस्तमथापिवा सिद्धरेणातिरागोसर्वमंडलमालिसेत् रकपुष्पैःपायसैश्शयधूपैःकुंडुर
 कादिभिः संपूज्यद्यात्रिवेद्यंविचित्रवृत्तपाचितं पुरत.स्थाययेत्कुंभान्जलपूर्णांनसदाक्षिणान् द्वादशात्रनृप
 श्रेष्ठरक्तवस्त्रान्सुचार्यतान् आग्निकार्थततःकार्थैःसम्यगर्चयर्हृताशनं आकृष्णेनेतिमन्त्रेणसामिद्धिश्याकंसंभवेः
 तिलैराज्यगुडोपेतैर्दधाटपशताहुती दक्षिणाचततेदेयात्राह्मणेभ्यः पृथक् पृथक् देयानिरक्तवासांसिद्वाद
 शानांद्विजन्मनां द्वादशात्रप्रशंसतिगावावस्त्रादिभूषिताः छत्रोपानयुतंचैवमेकैकरमैप्रदापयेत् वितहीत्रो-
 नशक्रोति दातंद्वादशधेनवः एकाह्यापिसुशीलाच रकवर्णांपयस्विनी उपदेष्टुप्रदाताव्यावितशाक्यमकुर्वता

ततो विसृज्यतान्विप्रान्स्वयंभुंजीतवाभयत. य एवं कुरुते पार्थ स तमीव्रतमादरात् नीरुजो रूपवान्वाग्मी शीलवान्जाय
तेतरः विशेषादीर्षरोगेण ग्रस्त कुष्ठादिभिरुत्थ. 1 तेन कठर्थं प्रयत्नेन व्रतमेतद्गुजापहं न ह्यस्ति भास्करादन्वदौष
धरोगहानिदं भास्करैकगतिर्यस्तु सर्वभूतहितेरतः तस्य संदर्शनात्स्पर्शाद्रोगहानि. प्रजायते कुतस्तु सूर्यभक्तानां
रोगदोर्गत्यसंभवः जायते भरतश्चेष्टत्रत्यक्षेपरमेष्ठिनि सप्तम्या प्रातिमासं तु जन्मव्रतधरो हि यः उपवासी रवेर्भक्तः
सर्वभूतहितेरतः श्रुष्टभ्यां विप्रसाहितो हविर्धभ्येयन्नर. एकादशीसमायस्मान्निव्यरूपाति सप्तमी सूर्यस्य मंडलं
भित्वा याति ब्रह्मसनाततं ये सप्तमीमुपवसंति सितासितावा नात्राक्षरैरहिमदीधिति मर्चयति ते सर्वरोगराहिताः सुखि
नः स देवभूत्वा रेवरनुचराः सपुरेव संति इदमुद्यापनयुक्तद्रादशसप्तमीव्रतज्ञेयं अथ भविष्यपुराणोक्तं सिद्धार्थकादि
सप्तमीव्रतं तदुक्तेहमाद्रौ माघे वा मार्गशीर्षे वा कार्दव्यां शुक्लार्थसप्तमीत्यादि तत्र जले सिद्धार्थकं कृत्वा प्राशयेदिति सि
द्धार्थसप्तमीव्रत अथानैवसूर्यारूपासंवादोक्तः सप्तमीभेदाः अर्कसंपुटकैरकाद्वितीयाभारैश्चरुतथा तृतीयानिवप
त्रैश्च चतुर्थीफलसप्तमी सप्तमीकामिकाज्ञेया विधितास्मान्निवोधमे शुक्लपक्षे रविदिने प्रवृत्ते चोत्तरायणे पुत्राम्भयेय
नक्षत्रेषु जयेच्च दिवाकरं उत्तरायणे माघमासे पुत्राभनक्षत्राणि ज्योतिःशास्त्रे हस्तेतमैत्रस्तथापुष्यो मृगशीर्षं पु
नर्वसुः पुत्राम्भयेय नक्षत्राण्येतान्याहुर्मनीषिण इति त्रासांफलानि अर्कसंपुटकौर्वचनमलंसासप्तमीरुपं मार
ये संगम स्याद्ये प्रियपुत्रादिभिः सदा सर्वरोगाः प्रणश्यंति निवपत्रैर्न संशयः फलैश्च पुत्रपौत्राश्च दौहित्राश्चा
पि पुष्कलाः अत्रोदकघृतं धान्यं सुवर्षैरजतं तथा तथाय शोहिरण्यं च आरोनय संततिर्नृप उग्रोप्यविजयां या
त्तु न राजा जयति निश्चितं - साधयेत्सर्वकामानि विधिवद्यद्युपासिता - पुत्रादीन्सर्वानित्यर्थ अथ विजयासप्तमी
व्रतं हेमद्रौ भविष्योत्तरे माघे मासे सिते पक्षे सप्तम्यां कुरु नन्दन - निराहरो ररविभक्त्या पूजयेद्द्विधिनान्तपु पुत्राक्त

नजपेज्जध्पेदेवस्यपुरतःस्थितःवायोवालिपुभद्रतेसुभद्रेतरत्वेसदौ ममापकुरुभद्रवप्रोशनाच्छुह।भव, अनेनमंत्रे
णर्पातपवनरात्रिमतिवाह्याद्वितायोह्निपारणकुर्ध्यात् इतिविजयासप्तमीव्रतं अथनानासंक्षमदीव्रतानि हेमाद्रौ
सुमंतुरवाच यःक्षिपदेकभक्तेनशुक्लाद्यादशसप्तमी राजेंद्रयत्नकाहार शार्णपर्णाशानोपिवा क्षीराशीर्षिकभक्तो-
वाभिश्चहारोथवापुनः जलाहारोथवाभूत्वापूजायित्वादिवाकरं -एवभक्त्याविवस्वतंप्रतिमासंसमाहित पूजये
द्विधिवद्भक्तयानामानेपरिकीर्तयेत् तत्रनामानिचोत्रादिक्रमेण मधोविष्णुः माधवं अर्घ्यमा शुक्रोविवस्वानशुर्चो
दियात्तरः श्रावणेपर्जन्यः नभस्यैवरुणः अश्वयुजोमित्रः कार्तिकेमातृद मांशार्णिव्रंजः पौषेपूपा माघेभ-
ग.फाल्गुनेत्वष्टेति इतिभविष्योत्तरशकोगोमयादिसप्तमीव्रतं अथोदकसप्तमीव्रत उदकप्रसूतिपीत्वाक्रियते
पाचसप्तमी सेवोदकसप्तमीत्यात्सर्वदासर्वकामदेव्युदकसप्तमी वराटकसप्तमी हेमाद्रौ वराटत्रय
मूत्वेनपावदत्रादिलभ्यते तदेवमद्वयंकल्पयित्वा उपोषणकुर्ध्यादितिभविष्योत्तरे वराटकसप्तमी अथस
प्तमीमतित्रादित्यमंडकव्रतं तत्ररक्तचंदनजेमडलेसूर्यसंपूज्य साहिरण्यंस्वखल्लमंडकदद्यात् तत्रमंत्रः आदित्यते
जसोत्पन्नराज्ञीकरवितिर्मितश्रेयसेभद्राविमलप्रतीच्छापुपुस्तमं प्रतिप्रहमंदः कामदंधनदंधर्ष्युवदंसुरवतं तथा
त्रादित्यश्रीतयेदत्तत्रातृष्टहानिभंडक एवंप्रतिसंस्वरकर्तव्यमिति इत्यादित्यमंडकव्रतं माघशुक्लाष्टम्यां
श्रीष्माष्टमीव्रतं नारदोय माघेमासेसिताष्टम्यांश्रीष्मसंतर्पयेद्द्विज संततिंवाप्यविच्छिन्नानिच्छंश्चवापरा
जयं पाद्येपि माघेमासेसिताष्टम्यांसंतिलंभीष्मर्तर्पणं श्राद्धैवैवतुपेकुर्धुरस्तरयुःसंततिभागिनइति ब्रज
श्राद्धकाम्यं तर्पणतुकाभ्यांनित्यमपि द्राह्मणाथाश्रयेवर्णादधुर्माष्मायनोजलं स्वस्वरक्ततेपांपुंयनश्चति
सत्तमेति इतिमदनरत्नवचनात् इदंचर्जावल्पितकेनापिकावर्ष्यं जीवत्पतापिकूर्वाततर्पणंयमभीष्मयो

रिति पाद्मदचनात् । यत्तु सापितुः पितृकार्येषु नाधिकारः कथंचनेति निषेधः । सत्वे तद्वातिरिक्त्वा पितृकार्यपरः ॥ १ ॥
इत्यप्यस्येतेनापि कार्यमिति निषेधसिद्धौ । दिवादासीये मन्नाश्च महाभारते । भीष्मः शान्तनवो वीरः सत्यवादी
जितेन्द्रियः श्रामिरद्रि रवाप्तो तु पुत्रपौत्रोऽपि सतां गतिं - वैयाघ्रपदगोत्राय सांस्कृतिप्रवराय च अप्रुत्राय दाम्भ्येत
त्सालिं भीष्मवर्मणे वसूनामवताराय शतनोरात्मजाय च अर्ह्यददामि भीमाय श्वात्सवह्न्यचारिणे ॥ माघशु
कनवमो महानदां प्रोक्ता नारदीये माघमासे तु याशुक्लानवमलोकपुजिता महानदी तिसारख्याता महानंदकरी
नृणां तस्यां स्नानं तथादानं जपे होम उद्योपणं सर्वनाक्षयतां याति नात्र कार्या विचारणेति ॥ माघशुक्लदशम्या
मां गिरस देवानां पुजोक्ता नारदीये माघशुक्लदशम्यां तु सोपपासो जितेन्द्रियः देवानां गिरसो नाम दशसभ्यवप्रपू
जयेत् - कृत्वा स्वर्णमथान्विप्रं भयाद्यैरुपचारकैः आत्महत्यायुर्मनुदंक्षो - मदः प्राणस्तथैव च हविष्मांश्च गवि
ष्टश्च दत्तः सत्यश्च ते दश दशविभ्रान्भोजयित्वा मधुरान्नेन नारदं मूर्तिरितेभ्यः प्रदद्यात्ता स्वर्गलोकात्पथे क्रमात्
इत्यांगिरसदशमीव्रतं ॥ अथारोभयदशमीव्रतं सनत्कुमार उवाच अथत्वं शृणु देवपेदशमीव्रतमुत्तमं सर्वैराचार्यै
शान्तं सर्वपुष्टिप्रदं शुभ व्रतं भतन्महाबुद्धे कार्यं भारो रयमिच्छता सर्वदा कार्यं भतद्विलिप्सतां च रजोवितं उप
वासश्च कर्तव्यो न वन्यानापि मानद दशम्यां च कृतस्नानां मंगलाय तनं हरिं देवाभिंदिरयासाद्धैभ्यात्वा च जगतां पाति
वैतने तपभुजाशकं वनमालाविभ्रैः पितं शंखचक्रगदापद्मशाङ्गासिं धरमच्युतं फलैश्च मधुरैः पुष्पैः पायसेन सम
चयेत् अथ तः स्यापयेत् कुम्भं तीर्थतोयनपूरितं तस्मिन्नावाहयेत्पंचचक्रादीन्पायुधानि च चक्रगदामुशलधनुः
शाङ्गाणीति हेमाद्रिः पूजे येदं ककुमुर्गुडांनेन समाहितः द्रोणमात्रतिलैरक्षकारयेदजिनोपरि तस्मिन्नाष्ट
दलंपद्मसौवर्णहनिधाय च मनः । पठानीन्द्रियाणि प्राणवृद्धिदलेष्वथ कार्णिकायां तथा कालं - २ - क्रमैर्षो वंसमर्चयेत्

मनःश्रावचत्वकशुर्जकाप्राणप्रणोवृद्धिरतिक्रमात् । पूर्वादिदलेपु अनामयान्तिष्ठतुप्राणाश्चिरसंस्थिताः
अनाकुलाचमेवुद्धिः सर्वैर्युर्निरुपद्रवः मनसाकर्मणावाचामयाजन्मनिजन्मनि । संचितक्षपयवेनुकाला
त्माभगावान्हरीः इतिसंप्राथ्यं गुरवेसदक्षिणमुपस्करं । दत्त्वा ब्राह्मणान्पायसादिसदज्ञेनभोजयित्वा
श्राचाद्यैणमंत्रपारायणपुर.सरंरनापितोअवशिष्टेनानेन । गर्वनुज्ञापुःसरंवांधवैःसहभुक्तानियमानुरसुजेत
एवंकतेशिप्रमारोग्यभवतीति गरुडपुराणोक्तमारोग्यदशमीव्रतम् * अत्रशुक्
दशमीध्यानवीरमित्रोदये हेमाद्रौ सिहासनिस्थिताशुश्रादशमीपितकुंडला ज्ञानमुद्राभयाचेयंपीतवत्त्राज
मालिनी १ कृष्णवर्णालुलायस्यादशमीदिंडपात्रिणी । अथाविष्णुधर्मोत्तरोक्तं धर्मव्रतत्रय शुक्लपक्षदशम्यां
कार्यं मार्कण्डेयउवाच शुक्लपक्षेदशम्यांचसोपवासरनुमानवः धर्मसंपूजयंदेवसर्वलोकसुखावहं । मार्गशी
र्षदिधारभ्यतित्यमेतदरिंदम ततोनांधनमस्कारभूपटोपाज्ञसंपटा -संपूज्यसर्पिपावल्हौहुत्वाविप्रान्द्रूपजयेत् । ब्र
तातेपयास्विर्नागादत्त्वाश्वमेधफलंप्राप्नोति -कृष्णपक्षेतथाप्येतक्त्वासंवत्सरव्रतं राजसूयमवाप्नोतिकुलमुद्धरतेः
स्वयं कृत्वापक्षद्वयेप्येतद्व्रतमनुजसत्तम राजसूयाश्वमेधाभ्यांफलंप्राप्नोत्यसंशयं इदंव्रतंशुक्लायां कृष्णा
यां द्वयोर्वैत्रिणीणिव्रतानिच स्वर्गलोकमवाप्नोति कुलमुद्धरतिस्वकं धर्ममतिर्भवेत्स्यधर्मप्राप्तोतिमानवः यत्रय
त्राभिजायेततत्रधर्मपरोभवेत् आरोग्यमायुष्यकरंयशस्यंज्ञानप्रदंपापाविनाशकारि कर्तव्यमेतत्पुरुषैर्षथैव
त्पूज्योहिविष्णुर्भगवान्सधर्मः इतिविष्णुधर्मोत्तरोक्तधर्मव्रतत्रयं अथभाविष्योत्तरेयमव्रतं दशम्यांचमउहृष्टः
सर्वंध्याधिहरोध्रुवं मूलमंत्राःस्वसंज्ञाभिर्गमंत्राश्वकोरिताः -मूलमंत्राः प्रधानमंत्राः अंगमंत्राःपरिवारदेवता
मंत्राः पद्यपत्रेपुपरिवारसाहितकाणैकार्थतिथीशंक्त्वा गंधादिभि संपूज्य समिष्टशिराव्रतधिमाक्षिकादिकैः

होमं कुर्यात् अत्रादौ पूजा ततो यूताक्तवान्यहोमस्ततश्चाज्यधारादिहोमः इति भविष्योत्तरोकथमत्रत * अथ विष्व
 व्रतम् पुलस्य उवाच दशम्यामेकमकाशीसिमां तद्देशधेनवः दिशश्च कांचनीर्दद्यान्नारीरूपमहीपते तिल
 द्रोणोपरिगताः सर्वभौमो भवेद्भृगुः एतद्विश्वव्रतं नाम महापातकनाशनं इति पद्मपुराणोक्तं विष्वव्रतम् अथ द
 शादिस्य व्रतम् कश्यप उवाच भानुवारे सिते पक्षे दशम्या चैव नारद प्रातः काले यमभ्यान्हे स्नानं कुर्याद्यथा विधि
 स्नात्वा नद्यादेव सा ततीर्थं प्रस्त्रवणेतथा विधाय नित्यकर्माणे तर्पयेत्पितृदेवताः ततश्चागत्य स्वर्गो हे स्थण्डिलं
 कारयेच्छुभम् तस्योपरि न्यसेत्पद्मं द्वादशारं प्रकीर्तितम् ततः पूजाप्रकर्तव्या गभस्त्वय क्रमेण च सूर्यपूजनं
 सौरमंत्रैश्च वाहनादिपोडशोपचारैः काठ्यं तथाथा नमः सवित्रे आवाहनम् आसनं पाद्यं अर्घ्यं आच
 मनं स्नानं वस्त्रं यज्ञोपवीतं गंधाक्षतपुष्पघृपदीपनैवैद्यफलतांबूलदक्षिणाश्च विसर्जनम् ततो दुर्मुख्यादिपूजनम्
 कृष्णवर्णादशपुत्रिकाः कुर्यात् दुर्मुख्यायै नमः दीनवदनायै नमः मलिन्यै नमः सुवृद्धिनाशिन्यै नमः हि
 स्तार्यै नमः दुष्टायै नम मित्रविरोधिन्यै नमः उच्चाटकारिण्यै नमः बहुचिताप्रदायै नम एभिर्नाममंत्रैः प्र
 तिष्ठां पूजांचकृत्वा गोमयेन लेपयेत् ततः प्रार्थना नित्यपापकरे पापे देवद्विजाविरोधिनि गच्छत्वद्दुर्देशदेवि
 नित्यं शास्त्रविरोधिनि इति विसर्जनम् दशग्रंथिसमायुक्तं दशसूत्रोपशोभितं डोरकं प्रातिष्ठाप्य करे वध्वा प्र
 पूजयेत् सौरमंत्रेणोडशोपचारैर्दूरकपूजनम् ततः क्षमापयेद्द्वंभारकरं च दिशाकरं दुर्दशानाशनदेवांचित
 येद्विश्वरूपिणम् अनेन नमस्कारः अथ वायनमंत्रः ॥ फलानां दशकंद्याच्छोत्रियाय कुटुंबिने दक्षिणासहितं
 न प्रीतो भवादिवाकर भास्वरीवृद्धिताचाद्व्यस्योभारकरः स्वयं भारकरस्तारकोभारभ्यांभारकराय नमो रतुते
 अनेन वायनदानम् अथ दशापूजनम् कुड्यस्थाने चंदनेन कारयेद्दशपुत्रिकाः सुवृद्धिदायिन्यै नमः सुखका

रिष्येनमः सर्वसंपत्तिदायैनमः इष्टभोगप्रदायैनमः लक्ष्म्यैनमः कांतिदायैनम. दुःखनाशिन्यैनमः पुत्र
 दायैनतः विजयायैनमः धर्मदायिन्यैनमः एभिर्नाममंत्रैः षोडशोपचारपूजां कृत्वा अथप्रार्थना विशुद्धव
 सनादेवीसर्वाभरणभूषितां ध्यायेद्दशादिशं देवीवरदायभयप्रदाम् इति ध्यानम् इत्येवंपूजनंकुर्व्यात् अथकथा
 सूतउवाच ॥ मरुपाश्वभद्रपीठेसुखासीनंजगद्गुरुं कश्यपं सृष्टिकर्तारं तापसशुद्धमानसं नारदो विष्णवश्रेष्ठस्त्रैलो
 क्यभ्रमणप्रियः कदाचिद्दृशं प्राप्ताः कश्यपं शरणागतः नारदउवाच ॥ देवदानवगणधर्वाः ऋषिपुत्रगमाजवाः स
 टासिसर्वभूतानां धर्मो धर्मवतांवर दुष्टभ्रह्माभिभूतानां दुर्दशाहतचेतसां रतुत्वा विज्ञापयामीह कश्यपंधर्म
 वत्सलम् कश्यपउवाच देवानां दुर्दशा चैव जायते ब्रह्मवादिनां प्रसन्नो ह मुनिश्चेष्टलोकानां हितकाम्यया ना
 रदउवाच देवदानवगंधर्वामानवाश्च विशेषतः प्राप्तास्तु दुर्दशां केन केन मुक्ता भवंत्युत कश्यपउवाच सापुष्टमहा
 भागजगदानंदकारकं वक्ष्ये सौरव्रतंपुण्यं दुर्दशानाशनं परं दशाकरं हि भूतानां मनोरथफलप्रदं भानुवारसितै
 पक्षे दशम्यां चैव नारद प्रातः काले थमध्याह्ने स्नानं कुर्याद्यथाविधि भानुंध्यायेत्त्रिभूर्त्तिसर्वदेवैर्न्याविनाशनं सू
 र्यपूजाप्रकर्तव्या तथा गंधानुलेपनैः उपचारैः षोडशभिर्नैवेद्यै रतु फलादिभिः वहिर्दंशालिखेत्कृष्णादुर्दशादशपुत्रि
 काः पूजयेत्ताः प्रयत्नेन गंधपुष्पादिभिर्बहिः पूजयेद्दृशारतत्रालिखित्वा दशपुत्रिकाः दुर्भुखादीन् वदनाम
 लिनीसत्त्वनाशिनी सुबुद्धिनाशिनी हिंसादुष्टामित्राविरोधिनी उच्चाटनकर्शनाम बहुचिंताप्रवर्धिनी एताः पु
 ष्याः कृष्णवर्णा भक्तियुक्तेन चेतसा आदौ पूज्याः प्रयत्नेन गोमयेनानुलेपयेत् नित्यपापकरे पापे देवद्विजवि
 रोधिनि गच्छत्त्वं दुर्दशादेवित्यंशास्त्राविरोधिनि अनेन प्रार्थयमानाश्च विसर्ज्याश्च प्रयत्नत. ततः पूजाप्रक
 र्तव्याङ्गोरूपधरस्य च दशम्यां थिसमायुक्तं दशसूत्रोपशोभितं ङ्गोरकतु प्रतिष्ठाप्य करे वध्या प्रपूजयेत् आवाह

नादिदानांतपूजनंकारयेततः भक्तिभावंचंदनेनलेखयेद्दशागुत्रिकाः सुबुद्धिदासुरकरिं सर्वसंपत्प्रदायिनी इष्ट
भोगप्रदालक्ष्मीः कीर्तिदादुःखनाशिनी पुत्रप्रदाचविजया दशमीधर्मदायिनी एताभिर्नामत्रैश्चपूजेच्चष्ट
धरुष्टयुक् प्रतिष्ठापूजनंकुर्यान्नैवेद्यंचयथाविधि ततःप्रार्थयक्षमाप्येव भक्तानुग्रहकारिणी विशुद्धवसनादि
वोसर्वाभरणभूषितां ध्यायेद्दशादशां देवींवरदांचामयप्रदां इतिथ्यानंप्रकुर्वीतदशाधारतुप्रयत्नतः फलकै
दंशासंख्याकैर्भुंजीततैलपाचितैः एवंव्रतंप्रकर्तव्यंदशाकारकमुत्तमम् नारदउवाच कथयस्वप्रसादेनव्रतमेतत्
पोषन दशाव्रतंक्रतंकेनकश्यत्तुष्टोहिभारकरः कश्यपउवाच पुराभूत्तलभूपालश्चक्रवर्त्तीसर्धार्मिकः राज्यश्च
ष्टोदशाहिनोह्येतैनैवहिनारद तेनापिपूजितः सूर्योव्रतंक्त्वाप्रयत्नतः दुर्दशानाशोयत्वात्प्रांसारंजयोश्चयास
ततश्चद्वापरेविप्रपांडवोदुर्दशान्वितः भ्रममाणंवनेघोरे प्रातंसत्यवतीसृतं त्रिभिवाद्यमुनिश्चेष्टसर्वज्ञकरुणा
न्वितं धर्मराजउवाच राज्यभ्रष्टोदशाहिनो जातोहंकेनकर्मणा प्रत्युपायंहितंद्वाहिराज्यप्रप्राप्तिकरंमुने क्ष
णव्यात्वामुनिश्चेष्टोदृष्ट्वासूर्यदंशाकरं दशाव्रतंप्रकर्तव्यंप्रयत्नेननराधिप एतद्व्रतस्यसामर्थ्यात्प्राप्यसेवसुधाभि
माम् व्यासस्यवचनंश्रुत्वाधर्मराजोयुधिष्ठिरः व्रतंक्त्वाप्रयत्नेनचतुर्भिर्भ्राताभिःसह व्रतस्यतस्यसामर्थ्या
त्प्राप्तराज्योवभूवह श्रुत्वेवंनारदोवाक्यं पुनःपप्रच्छसारयित् नारदउवाच केनकर्मविपकेनदुर्दशाप्राप्य
तेनरैः जायतेमुनिशादुल्लतत्वत्तद्वदस्वमे कश्यपउवाच तुभ्यमस्मात्प्रियमुशलंकदाचिच्छंभयेन्नरः कुमारी
रजकंवृद्धापशुपोनिव्रजेयदा श्रेयोनीगुदगामीचद्राह्यणीगमनेनच संध्यासुपर्वसमथेरमतेचरजरेदलां
पितृमातृपरित्यागीस्वाभिनंसकटेत्यजेत् त्यजेद्वाधर्मपत्नींचदुर्दशाप्राप्यतेनरैः तस्मात्सर्वप्रयत्नेनन्यायमगा
रतोभवेत् श्रायुर्दशातोरारज्यंन्यायमार्गोणवर्तते इतिस्कंदपुराणेकश्यपनारदसंवादेदशादित्यव्रतम् ॥

पक्षद्रव्यगतासुसर्वास्वपिदशमीषुतिथिष्वेनांतकःसदापुज्यः इतिदशमीव्रतम् । माघशुक्लार्ज्यैकादशीव्रतं
 नारदीये माघशुक्लैकादशीतुंजयारव्यांसमुपोष्ये वै प्रातर्हरिदिनेभयञ्चतश्रीपतिपुरुषोत्तम भोजयेद्दक्षिणां-
 त्वाविश्रावचिसृज्यचस्वय ततोभुंजीततच्छेषप्रयतोजिवाधर्वैः यएवंकुरुतेविभ्रव्रतकेशवतोषणं समुक्तेहवरान्भो
 गान्तैविष्णुपदं व्रजेत् अथस्याः कथा ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ साधुक्ष्णपरब्रह्मन्नादिवजगत्प्रभो स्वदेजाश्वरं
 दजाश्वैवजद्विजाश्वजरपुजाः तेषांकर्त्तविकर्तात्वंपालक क्षयकारकः माघस्यकृष्णपक्षेत्तुपट्टितलाकथितात्व-
 या शुक्लार्ज्यैकादशीयाचकथयस्वप्रसादतः किं नामकोविधिस्तस्याः कोदेवस्तत्रपूज्यते ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥
 कथयिष्यामिरर्जुंश्शुक्लामाघस्ययामवेत् जयानभेतिविरव्यातासर्वपापहरापरा पवित्रापापहर्त्रीचकाम
 दामोक्षदानृणां ब्रह्महस्यापहंत्रीचपिश्राचत्वविनाशिनी नैवतरयाव्रतेचीर्णैर्भ्रैतत्वंजायतेनृणां नातः परतरका
 चित्यापश्रिनोक्षदायिनी एतस्मात्कारणद्राजन्कर्तव्येयंप्रयत्नतः श्रूयतांराजशाट्टूलकथांपौराणिकीशुभा-
 पंकाजस्वपुराणेचमहिमाकथितामया एकदानाकलेकेवाद्भेराज्यंचक्रारह देवास्तत्रसुखेनैवानिवसातिमनो-
 रमे पीयूषपाननिरताश्रप्सरोगणसैविताः नंदनारव्यंवनंतत्रपरिजातोपशोभितं रेमुस्तत्रसमताञ्चश्रप्सरोभि
 र्देवैकसः एकदारमभाणासादैर्वेद्वःस्वेच्छयानृप वर्तयाभासहर्षानुपचाशकोटिनायकः गंधर्वास्तत्रगायन्ति-
 तन्मध्येपुष्पदंतकः चित्रसेनस्तुनाम्नावैतारस्तेत्सुतस्तथा मालिनीतिचिनाम्नातुचित्रसेनस्ययोपिता मालि
 न्यांतुसमुत्पन्नाकन्यापुष्पवतीशुभा पुष्पदंतस्यपुत्रावैमात्यवाज्ञामनामतः पुष्पवतीचतेनैवमाल्यवतातुमोहिता
 कामवाणैःसुतोक्षौश्रविव्रंशांसावभूवद् तथाहर्षैःकटाक्षैश्चमाल्यवांश्रवशीकृतः लावण्यरूपसंपन्नान्तस्या-
 रूपनृपश्चणु बाहूतरयारस्तुकामेनकंठपशीकृताविव चद्रवद्ददन्तस्यान्तैककर्णायतेतथा कर्णैःसंशोभितौतस्याः

कृडलाभ्यान्पुत्रपुत्रम कवुभ्रीवायुतासैवदिव्याभरणभूपिता पीनोन्नतैकृचरैतस्यासुष्टिश्राह्यंतुमध्यमं नितंबो-
 विपुलस्तरस्याविरतीर्णघनस्थलं चरणौशोभमानौचरकोटपलसमधुती गायमानौचरैतत्रभ्रप्सरोगणसंगती-
 मदनानिपरीतंगौपरस्परवशानुगौ परस्परानुरभोगमोहितौमदविकलौ मधवंतंनजानितःकाममर्गणमोहितौ
 नरगणशुद्धिमवायतौकामस्ववशावर्तनौ कृपितोमधवानाहमाल्यवंतंसुराणिणं धिक्कांपांपंदुराचारंयस्यपापेरता-
 नतिः श्रशपञ्चातिकोपात्नामाल्यवंतंपुरंदरः पिशाचवंगच्छमूढमाल्यवत्यासहानया एवंशपतौतंशक्रेणपेतु-
 धरणीतले मर्त्यलोकमनुश्राप्तौभुजानौकर्मणःफलं एवमधवंताशपतौचातिदुःखितमानसौ हिमवंतंगिरिप्रा-
 प्त्वाविद्रशापावमोहितौ उभौपिशाचतांप्राशौदारुणदुःखमेवच संतप्तमानसोतत्रमहादुःखगतावुभौ गंधर्व-
 ल्वंचापसरास्वनजानितौहिमोहितौ पीडयमानौनिदाघेनतुपारपवनेनच दंतधर्षप्रकुवाणौरोमांचितवपुधरौ सपि-
 शाचस्वदाप्राहस्वतुपत्नीपिशाचिकां किमावाभ्यांकंतपूर्वपापवैलोमहर्षणं येनप्राप्तंपिशाचत्वंदुःखदुःकृतक-
 र्भणा नराणामधममत्वापिशाचत्वाच्चदुःखितौ तस्मात्सर्वप्रयत्नेनपापैवसमाचरेत् इतिचिंतापरैतत्रसं-
 जार्तौदुःखकार्षितौ दैवयोगात्तयोः प्राप्तामायस्यैकादशीसिताजयानमिति विख्यातातिथीनामुत्तमातिथिः
 तस्मिन्दिनेतुतौपार्षसर्वाहारविवाजितौ चिंतयानौचन्द्रपतेजलपानदिवाजितौ नकृतेजीवधातोहिनपत्रफलभक्षणं
 श्रश्वर्यस्यसमीपेतुपतितौदुःखसंयुतौ रंविरेस्तंगतोरजस्तथैवास्थितयोस्तयोः संप्राताचानिशाधोरंदांरु-
 णाशीतकारिणी देपमानौतुराजंस्तौमुखार्थमिभुनीकृतौ परस्यरेणसंलभज्ञानत्रयोर्भुजयोरपि ननिदानरत्नित-
 त्रनतौसौख्यमविदतां एवंतौराजशादूँलशापुनेन्द्रस्यपीडितौ एवंतयोर्दुःखितयोर्नैजगामतदानिशान्मांत्तंडस्यो-
 दयेजानोद्वादशीदिवसागमे मयातुराजशादूँलतयोर्भक्तिदृताहृदिः जयायास्तत्रदेवीणरत्नौजागरंणेकृते न

स्माह्रतप्रभावाच्चयथास्त्रासीतथाशृणुं द्वादशीदिवसेप्रातः प्राकीर्णेतुप्रजायते विष्णोः प्रभावाद्भूपतेः पि
 शाचत्वतयोर्गतं पुष्पवतीमाल्यवांश्रुपूर्वरूपैवभूवतुः पुनस्ततः स्नहंयुतौपूर्वालंकारधारिणो विमानंसाधिक
 द्योताश्रुप्सरोगणसिवितौ स्तूयमानौतुगंधैर्वस्तुवुरुत्प्रमुखैस्तथा हांभावंसमायुक्तौनाकेभोरमे दैवद्व
 र्मयायतोरानजन्प्रणामचक्रनुर्मुदा तथाविधौतुतौद्वामधवाविस्मितोब्रवीत् वदतंकेनपुण्यनिपिशाचरत्वाविनिर्गतं
 ममशापवशंप्राप्तौकेनदेवेनमोचितौ माल्यवानुवाच वामुदेवप्रसादेनजयापारुतब्रतेनच पिशाचत्वंगतस्त्वा
 मिस्त्वभक्तिप्रभावतः प्रतिश्रुत्वयचरत्स्यप्रत्युवाचसुरेश्वरः पवित्रपावनीजातौवदनीयौममापिच हरिवासरं क
 र्तारोविष्णुभक्तिपरायणौ हरिवासरकर्तारोविष्णुभक्तिपराश्रये अस्माकमपितेमर्त्याः पूज्यांवद्यान
 संशयः विचचारयथासौख्यंपुष्पवत्यासुरालये एतस्मात्कारणाद्राजत्कर्तव्योहरिवासरः जयाव्रतंतुरा
 जंद्रव्रतसहस्रापहारक सर्वदानान्तिदत्तानियज्ञास्तिनकृतान्यप सर्वतीर्थेषुसुस्ननातःकृतयेनजयाव्रतं च्युःक
 र्तेतिनरोभक्त्याश्रद्धायुकोजयाव्रतं कल्पकाटिशतंयावद्दकुठेभोदत्तेशुवम् पठनाच्छ्रवणाद्राजन्नाग्निष्टोमफलं
 लभेत् * इतिभविष्योत्तरेपद्मपुराणेषमाधुशुक्लाजम्बैकादशीव्रतकथा इयं कल्पार्तरेभीमसेनोपोषिताभीमसेनोति-
 चलोकोविस्थानाऽस्याःकथापुराणांतरेज्ञया अथात्रैव वाराहद्वादशीव्रतं वाराहपुराणे दुर्वासोऽवाच एवं
 माघेसितेपक्षेद्वादशीधरणीश्रुतः वाराहस्यशृणुष्यास्यां पुण्यपरमपावनं प्राणुक्तेनविधानेनसंकल्पस्तानभेवच
 कृत्वादेवंसमभ्यर्च्यैकादश्यांविचक्षणः पुष्पैर्नैवेद्यगंधैस्तमर्चयित्वाच्युतंनरः पश्चात्तस्याग्रतःकुंभंजलपूर्णंवि
 न्यसेत् वाराहायेतिपादांचमाधवायेतिवेकटं " क्षेत्रज्ञायैतिजठरंविश्वरूपेच्युरोहरेः सर्वज्ञायैतिवेकठंप्रजा-
 नंपतयोशिरः प्रद्युम्नायेतिचभुजौदिव्याख्यायमुदर्शनं अमृतोद्भवायशंखं चण्डपायार्चनेविधिः एवमभ्यर्च्यमे-

धावातास्मन्कुमन्तुवन्त्यसत सावणेशं प्यतां च वाशतया पात्रं च भक्तितः सर्ववर्जैस्तुसपुणैरुपस्थापयित्वा विचर्य-
 णः - 'तत्र शस्यतातु सौवर्णवारहं स्यात्पयेद्दुधः दंष्ट्राश्रेणोद्धृता पृथ्वीसिपर्वतवनं द्रुमा माधवमधुहं तारं वारं हरं रूप-
 शालिन - स्मितवस्त्रयुगलन्नताम्बाभावतुवैणवे स्यात्प्यार्चयेद्दधुपुष्टं पनेवैधैर्विधैः फलैः पुरुषमंडपिकां कृत्वा जां
 गरतत्र कारयेत् प्रादुर्भावां नहरेस्तत्र कारयेद्दोपयेद्दुधः एवं सस्तूयमानस्य प्रभाते भयुदितेरवौ शुचिः स्नातो हरि-
 पूज्य ब्राह्मणायान्वेदयेत् एवं विधानतोदत्वा हरिवारा हररूपिणं वेदे वेदां विदुषुं सायुर्वृत्ताय धीमते - ३१ - वि-
 धुभक्ताय विप्रर्षे विशेपे णतुदापयेत् ब्राह्मणाय भवेद्यं च फलतस्य निशामय इह जन्मनि सौभाग्यं श्रीकांतिस्तुष्टि-
 रेव च ज्ञानवान् पुत्रवान् भोगी श्रुपुत्र पुत्रवान् भवेत् इति वाराहरपुराणे धरणीव्रतेषु वाराहं द्वादशवित्तम्' - ३२ -
 माघशुक्लद्वादश्यां तिलद्वादशीव्रतम् तस्यां तिलैः स्नात्वा तिलैर्विष्णुमभ्यर्च्य तिलतैलेन दीपं दत्त्वा - तिलनैवेद्यम्
 तिलदानं च कृत्वा तिलान्भुञ्जीत तदुक्तं ब्रह्मपुराणे प्रायेतु शुक्लद्वादश्यां यमोहि भगवान्पुरा " तिलानुत्पादया
 मासतप कृत्वा सुदारुणं राजादशरथो भूमौ तस्यां तानवतारयत् तिलानामधिपत्ये तु विष्णुस्तत्र कृतः - सुरैः
 तस्यामुपोषितः स्नातस्त्रिलैस्तस्य यजेद्धरिं तिलतैलेन दीपान् श्रदेय देवग्रहेष्वथ 'निवेदयेत्तिलानेव होतव्यां
 श्रतथा तिला तिलान्दत्त्वा च विप्रैर्भ्यो भक्षयेच्च तिलानिह इति ब्रह्मपुराणोक्तं तिलद्वादशीव्रत इयं च पद्मपुराणे
 भौमद्वादश्युक्ता यथोक्तं त्वया कृतमिदं वीरतवनाश्रान्मा विष्यति - सा भीमद्वादशीनाम सर्वपापहरा शुभेति
 हेमाद्रौ । इयं पूर्वयुता प्राह्या एकादश्यां निराहारः समभ्यर्च्य च के शवमिति संकल्पे मंत्रालिङ्गात् भीमद्वादशीकथाभ-
 विष्योत्तरे 'श्रीकृष्ण उवाच ' विदुर्भाधिपतिः श्रीमान्नासति पूज्य सुधार्मिकः धर्माविद्धर्मकर्त्ता च शास्त्रदण्डेन वर्त्मना
 दमयन्त्याः पीतापूर्वनलस्य भ्यश्चुरो भुवि सत्यवाग्दानशीलश्च प्रजापालनतत्परः आजगाम महाभागः पुरुस्त्वयो

ब्रह्मणः सुतः सर्वज्ञानविधिः श्रीमार्स्तीर्थयात्राप्रसंगतः तमागतमथोद्ब्रुवन्नृप्योनिमकल्मषं उत्थायप्रद
 दोराजास्वभासनमभीप्सितं ब्रह्मैवाद्यं चयत्किंचितस्मैतत्प्रददौ प्रभुः ॥ राज्यैवात्मनासाधैनिवेद्यसुकर्तांजलिः
 तेन वैवाच्यनुज्ञातो निपसादवरासने पप्रच्छकुशलप्रश्नतपस्यध्ययने तथा तथेति चोक्त्वा समुनिस्तराजान्मभापत
 पुलस्तपुडवाच कश्चिकुशलराजन्द्रे शेजनेपदे तथा धर्ममतिस्तरमेतं कश्चित्पाथैव वर्तते । राजोवाच सर्वत्रकुश
 लब्रह्मन्प्रेपांकुशलमिच्छसि तवागमने जनाहङ्गावितो मृत्नवारिणा एव तौसंविदं कृत्वा संभाष्याथ परस्वरं रेमाते
 पूर्ववत्तमिः कथाभिरितरेतरं ततः कथां तरे राजापुलस्त्यजाता विरमयः पप्रच्छ सर्वलोकस्याहितायजगतः पतिः
 राजोवाच भगवन्प्राणिनः सर्वे संसाराण्यवमध्यगाः दृश्यंते विविधैर्दुःखैः पीडयमाना दिवानि शंनरकेगर्भवासे च
 व्याधिभिर्जरया तथा तथैवैष्टवियोगादिदुःखदर्शित्यसंभवैः लालप्यमाना बहवः परापिंडोपजाविनः एवाविधा
 न्यनेकानिदुःखानि मुनिपुंगव दृष्ट्वा हिनानि तान्येव भृशं मेव व्यथितमनः तेषां दुःखानि भूतानां प्राणिनां भुविमानदं
 उपकारकरं ब्रूहि ममानुग्रहकान्यथा उपवासं व्रतं चापिदानं वामुनिसत्तम स्वल्पायासेन येनेह जायते च महत्फ
 लम् ॥ पुलस्त्य उवाच ॥ शृणुराजन्प्रवक्ष्यामि व्रतानामुत्तमं व्रतं यामुपोष्य न दुःखानां भाजं ज्ञायते
 कश्चित् माघमासे सिते पक्षे द्वादशीयाचसास्मृता तस्यां जलार्द्रवसन उपोष्य सुखभाग्भवति शृणुराजन्नवाहितो
 व्रतं पापप्रणशानं तव शूश्रूषणाद्वाच्यं मया प्येतन्न संशयः श्रद्धीक्षिताय नोदेयं नाशिष्याय कदाचन विष्णुभ
 कायदांताय धर्मनिष्ठाय वैवाहि वाच्ये मे तन्महाराज भुवि नान्यस्य कस्याचित् ब्रह्महणु रूपातीच गान्धः स्त्रीयात्
 कस्तथा कृतघ्नो भिन्नशुक्रकूरो न भो भ्रष्टं व्रतं स्तथा मुच्यते पातकैः सर्वैः व्रतेनानेन भूपते शुद्धेतिथौ मूढैर्त्तमंडपं कारये
 हुयः दशहस्तप्रमाणेन दर्शे पूर्वोत्तरे तथा तन्मध्ये हेकहस्तां तु वेदिकां पारिकल्पयेत् ॥ श्लक्ष्णां सुकुट्टिमं भूमि वेद्यां कृत्वा

प्रयत्नतःविलिखेनाडलतत्रपंचवर्षाविधानतः ब्राह्मणोवेदसंपन्नोविष्णुभक्तोजितेन्द्रियःपंचविंशतितत्त्वज्ञःस्वाधार
 तिरतस्तथा कुंडानिकल्पयेत्तत्रअष्टौचत्वारिवापुनःब्राह्मणान्स्तेपुपुंजीतथातुश्चरणिक्तात्शुभान्मध्येचमडलस्याथ
 काशिकायांजनार्दनं प्रत्यङ्मुखंन्यसेद्वचतुर्बाहुमरिदम पूजयित्वाविधानेनशास्त्रोक्तेनविचक्षणः गंधैःपुष्पैस्तथा
 धूपनैर्वंध्यावैधैरपि एवंसंपूज्यदेवेशब्राह्मणैःसहदैशिकैःन्यसेस्तभद्रयंपश्चात्तिर्यकाष्टसमन्वितं देवस्याभिमुखं
 तत्र आपीठपरिकल्पयेत् पटत्रिशदंगुलशुभ्रंचतुरस्रसमंततः तत्रशिकयंसमालंब्यसुदृप्तंसुदृढतंनवं आरोपयेद्द्व
 दंतत्रयादशतच्छृणुत्वमे कलधौततथारौप्यंताम्बाप्यथमृणमयं सर्वलक्षणसंपन्नदृढदंभंगविवर्जितं तंसहस्रस्र
 वंकुर्व्यास्सलिलंत्वस्त्रगालितं होमार्थकल्पयित्वापिपालाशीसामिधारस्तथा तिलान्धृततथाशिरंशमीप्रजापिचैवाहि
 वेद्याःपूर्वात्तिरभागेग्रहपीठंप्रकल्पयेत् तत्रपूज्याग्रहाःसर्वग्रहयज्ञविधानतःपूर्वर्यादिशिशक्रस्यपूर्जांकुर्वीतयत्नतः
 दक्षिणस्यायमस्याथशतित्च्यांवरुणस्यच कुवेरस्यतथोदीच्यांवाल्लिपुष्पफलाक्षतैःएवंसभृतसंभारंशुक्लंवरधरंतदा
 समालम्ब्यशुभ्रैर्गौर्धेर्भेषाणिमतंद्रितं पीठमारोपयेद्युक्तंचजमानंद्विजोत्तमःयजमानोपिदेवस्यसन्मुखःप्रयत्नःशुचिः
 उपविश्यपठन्मंत्रपुरोक्तमिदंशृणु नमस्तेदेवदेवेशानमस्तेभुवनेश्वर ब्रतेनानेनमांज्राहिपरमात्मन्नमोस्तुते तत्रो
 दकस्यधारास्ताःप्रत्यङ्मुख्याःसमीपतः शिरसाधारयेत्तुष्णींत्नदतेनांतराःमना होमंकुशुंरुततोविभ्रादिक्षुसर्वास्त
 तपराः पठेयुःशांतिकान्पाठान्विष्णुसूक्तानियानिच वादित्रैस्ताड्यमानैरतुशखभेरारवनेरतथा पुण्याहज शब्दै
 श्येन्द्रध्यानविमिश्रितैः मंगल्यैस्तुतिसंयुक्तैःकारयतीतप्रहोत्सवं प्रणम्यदेवदेवस्यैकुंठस्यमहात्मनःहोरेवशा
 दिकंसर्वैश्रावयेद्ब्राह्मणोपरः सौपर्णकमथारव्यांनमहाभारतमेवच व्याख्यानकुशलाः कोचिद्भ्रावयेत्पुरातद्रिताः
 अननविधिनासर्वांतरानिपुण्यवर्धनी यजमानोत्पेक्षीमान्यावत्सुख्योर्दयोभवेत्तत्रब्राह्मणाश्चापिताराःत्रिंशुक्लता

जातदेहसं मंत्रेन्वेष्णावादेव्यःक्षिपयेयुर्महीपते वासुदेवस्थारिसिवसोर्धारांप्रपातयेत् क्षीरेणपयसाराजन्स
 वंसिद्धिप्रार्थिपन्नी ततःप्रभातसमयेवजमानोद्विजेःसह स्नानंकुर्वात्कुरुश्रेष्ठनद्यांसरसिवापुनः गृहेवाशक्तिही
 नन्नुयजमानाष्णाधारिणा ततःशुक्रानिवक्राणिपरिधापयतन्नतः अर्धंयद्याद्वास्करस्यसविधानंप्रसन्नधीः पुष्पैर्धू
 पःसन्वेद्यैःपूजयेत्पुरोत्तम इत्यहुताशनंभस्त्र्यादत्वापुर्णहृत्तितःपूजयेद्ब्राह्मणान्सर्वान्होतारोयेत्रकल्पिताः श
 द्यपार्भोजनार्थादानेवंक्षरभरणैस्तथा आचार्यैःपूजनीयोत्रसर्वैस्वेनाभिभारत येनयातुष्टिमायातिदेवतुष्ट्योगुरुर्यतः
 विनशाद्यविहिनस्त्वुभक्तिशक्तिसमन्वितः दीनानाथविशिष्टाश्रवादिनश्चसमागतः तेषांभावोहिरण्यचदद्याच्छु
 द्देनेचतसा एवसंपूज्यविप्रादीन्भोजयित्वायथोप्सितान् यथाविभवसारेणपश्चाद्भुजितवाग्यतः हविष्पमन्नयनेनस
 श्रुत्यःसातिपिस्तथा सर्वैकपथितरंजन्वेष्णावास्तेप्रकीर्तताः यत्कृत्वासर्वपापैर्भ्योमुच्यतेनात्रसंशयः वाजपेयाति
 राजाभ्यांवेपजंतिशतसमाःसर्वैतिष्णुयोगेभ्यःकलनाहंतिपोदर्शां सतजन्मनिर्सेभाग्यमायुरारोग्यमेवच प्राप्नो
 तिद्विदर्शितामुषेय्याविधिवत्तरः सृतेविष्णुपुरंयातिविष्णुनासहमोदते चतुर्युगानिद्वान्द्रिशद्विष्णुरूपधरःसदा
 रुद्रलोकतथाराजन्पुगानिद्वदर्शेवतु ब्रह्मलोकतथानीणिसूर्यलोकेयुगेतथा पुण्यक्षयादिहागत्यराजाभवति
 धार्मिकः एथिव्यधिपतिःश्रीमान्विजितारिःप्रतापवान् व्रतमेतपुराचीर्णसर्गेणमहात्मना नलेनधुंध्रमा
 रेणदित्योपेनवयातिना एतेभ्यष्टयिणीपालैःपालिताशेषभूतलैः स्त्रीभिर्वैश्यैरतथा शूद्रैःधार्मिकैरनुसदान्प
 श्नुभ्यायैर्मुनिसंघातर्वाह्यणैर्वदपारगैः त्वयाष्टुष्टेनचमयाकथितंयन्नराधिप अथप्रभृतिचैवेवरूयातियारपति
 भूतले भीमस्वाम्याद्वर्शाचंतिक्ताभीमेनैवेयतः एषापुलस्त्यमुनिनाकथिताकुरुनंदन यश्चैनांश्रुणुयात्कुर्या
 यत्नाद्रक्तिस्त्वभावतः सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकमेहीयते सद्रत्येणपिवापार्थवितशाठ्याविवर्जितः विष्णु

भक्तनकतद्व्यसंसारभयभीरुणा ॥ भीमेनयत्किलपुरासमुपोषिताभद्रात्रौगलच्छिरेशीतलवारिधारा ताद्वाद
 शांशुभुशारिमुखंस्मरन्त्यःसन्मयकृसमाचरतिपार्थिवविष्णुलोकं इतिभाविष्योत्तरेमाघशुक्लाभीमाद्वादशीब्रतम् ॥
 नारदोपि माघस्यशुक्लद्वादश्यांशालिशामशिलाद्विज अभ्यर्च्यविधिवद्गत्स्यासुवर्णतन्मुखेन्यसेत् तांस्थाय
 रौप्यपात्रेवासितवस्त्रयुतावृतां प्रदद्याद्देविदुपेतंचसंभोजयेत्ततः पायसान्नैरखंडाज्यसहितैर्नहितैश्च एवंकृतै
 कभकरसन्विष्णुर्चिततत्परः वैष्णवंलभतेधामभुक्त्वाभोगानिहेप्सितान् माघशुक्लत्रयोदश्यांमाघत्रिरात्रस्ता
 नम् नारदोपि माघशुक्लत्रयोदश्यांसमारभ्यदिनत्रयं माघस्नानब्रतंविप्रकार्यमासफलावहं प्रयागेमाघ
 मसितुग्रहेरनानस्ययत्फल नाश्रमेधसहेस्त्रेणतत्फलंलभतेभुवि तत्रस्नानजपोहोमोदानंचानंपमश्रुते महा
 मार्धापुरस्कृत्यस्नायात्तद्विद्वानत्रयमिति पाद्मेपि माघशुक्लचतुर्दश्यांयमतर्पणमुक्तंनारदोपि माघशुक्लचतुर्दश्यां
 यमतर्पणमोरित श्रनर्काभ्युदितेकालेस्नात्वासातर्पयेद्यमं द्विसप्तनामभिःश्रीकैःसर्वावाचिनित्वाये तिलदर्भावाभिः
 कार्य्यतर्पणद्विजभोजन कशरानंस्वयचपितेदेवाश्चीतवाभयत माघपर्णेमास्यांतिलकार्पासकंबलदानं नार
 दोपि पूर्णमास्यांततोमाध्यांतिलकार्पासकंबलं रत्नानिकंचकोष्णीषपादताणानिवंधनं दत्त्वाप्रमोदतेस्वर्गोदा
 नंवितानुसारतः परस्त्रजशंकरंदेवंपूजयेद्विधिपूर्वकं सोश्र्वमेधफलंप्राप्यविष्णुलोकमहीयते श्ररयांज्ञानदाना
 दिप्राशरत्वं भविव्योत्तरे वैशाखीकार्तिकीमाधीतिथयोतिवपुष्यदाः स्नानदानाविहीनास्ताननेयाःपांडुनंदने
 ति तथाचतद्वैव माध्यांस्नानंतथासन्मयकंसंतर्पणपितृदेवताः तिलपात्राणिदेयानिकंचुकाःकंबलास्तथा कर्पा
 सदानमंत्रवेधनुदानंप्रशस्यते भगिनीभागनेयानीमांतुलनीपितृष्वसा दरिद्राणांचबंधूनांदानंकोटिगुणोत्तरं
 श्रवतिलपात्रदानं ब्रह्मपुराणे ताक्षपादांतिलैः पूर्णप्रश्ममात्रंद्विजायतु ॥ सहिरण्यंचयोद्याच्छुद्धावितानुसा-

रतः सर्वपापविशुद्धात्मभूतेतुपरांगतिं अत्रविशेषः ॥ ताभ्युपत्रितिलां कृत्वा पलपोडशकल्पिते । साहिरुण्यं स्व
 शक्त्यावाकल्पितेविधिपूर्वकं विभ्रायदत्तंहरतिपापंजन्मशतोद्भवामितिकूर्मपुराणात् तत्रैव तिलपूर्णं ताभ्युपानंसाहि
 रण्यं द्विजातये प्रातर्दत्त्वा तु विधिवद्भवस्वप्नं प्रातिहंति सः तिलपात्रं त्रिधा प्रोक्तं निघण्टुमध्यमं ताभ्युपानं दशपलं जव
 न्यपरिकीर्तितं द्विगुणं मध्यमं प्रोक्तं त्रिगुणं चोत्तमोत्तमं स्वर्णमेकं जपन्यं तु द्विगुणं मध्यमं च यत्तः त्रिगुणं चोत्तमं तद्द्रुसु
 वर्णपरिकीर्तितं सुवर्णं दक्षिणां दत्त्वा सर्वपापक्षयो भवेत् अथ तिलपात्रदानमंत्रः तिलाः स्वर्णयुतास्तुः स्यं प्रद
 तास्यपानाशनाः विष्णुप्रीतिकरानित्यमतः शांतिं प्रयच्छत गोदानमंत्रः गवामगेषु तिष्ठति भुवनानि चतुर्दश
 यस्मात्तस्माच्छिवमेस्यादिह लोके परत्र च उर्णैर्वत्सदानमंत्रः उर्णैः पद्ममनुष्यैः स्वर्णैर्वीजैः तव प्रभो दत्तं गृह्णाण
 देवं शपापं मे हरस्त्वयं नदनरत्नेतु जीर्णमेपसमुत्पन्नाशति तदुःखं भयापहा यस्मानुपरहरि स्यादत्तः शांतिं प्रय
 च्छतु वत्सदानमंत्रः शरणं सर्वलोकानां लज्जासंरक्षणं परं सुवैशेषी रति यस्माद्दासः शांतिं प्रयच्छमे रकवत्स्युगं य
 स्माद्दादित्यस्याश्रियंसदा प्रदानादस्य मे सूर्य्य अतः शांतिं प्रयच्छतु उपानहौ प्रदास्यामि कंद
 दिनिवारणे सर्वस्थानेषु सुखदेभ्यतः शांतिं प्रयच्छत रत्नदानमंत्रः यथा सर्वे पुरत्नेषु सर्वदेवाः व्यवस्थिताः
 शांतिं प्रयच्छतु रत्नदानेन मे सुराः तथा चान्यात्किंचिन्मात्रं दीयते तस्य मंत्रः तन्माघस्तां निन देव विप्राणां भू
 ऽच्छता स्वल्पदानोपि दातव्यं माधवः प्रीयतामिति इयं माघ पूर्णं मामघानक्षत्रयुतामाघी प्रोक्ता योगविशे
 महामाघीति तथा च गार्ग्यः मे पराशौ यदाशोरिः स हे वै वटह रूपतिः भास्कर श्रवणक्षेत्रमहामाघीति सारम्भ
 ताः महामाघी प्रयोगे तु नैमिषे फाल्गुणे तथा शालिग्रामे महाचैत्री कृत्वा पुण्यं महाफलाभिनिगार्य वै च वचनात् अत्र
 विशेषमाह विष्णुः माघीमाघा युक्ता चैत्रस्यांतिलैः श्राद्धं कृत्वा पुत्रो भवतीति ब्रह्मपुराणे पौर्णमास्यां माघा योगे

वायसा.पंचजज्ञिरे इद्राद्वावरुणाद्वायोर्ममादथचनैऋतेः श्राद्धं पितृभ्यः करीष्व तिलैः पूज्यास्तथा किलेति
 एंद्रवारुणवायव्याभ्यामनैऋतिकाश्रये वायसा प्रतिशृद्धंतुभूमौ दंतमयात्रकं दद्यादनेनमत्रेणतेभ्यो भोज्यं
 मधुप्लुत ब्राह्मणान्भोजयित्वा तु मुंजीतवांधवै.सहेति माध्यां कृत्वा तिलैः स्नानं सर्वपापै प्रमुच्यते अन्यत्र च माध्या
 पूजा तु कर्तव्या देवीवैभंगलांयजेत् देवीपुराणे धेनुगुहमयी कृत्वामाध्यांयश्चेत्तरायणे सर्वकामवाप्तोति ज्येष्ठां
 जलमर्वा तथा इयमन्यठका तः कृत्यं श्राद्धादि श्रथमाघस्नानविधिरुच्यते तत्रकालमाह विष्णुः तुलामकरमे
 पेण प्रातःस्नायी सदा भवेत् हविष्यं ब्रह्मचर्यं च माघस्नानमहाफलमिति श्रत्रतुलामकरमेपे विवित्यनेन
 सौरमास उक्तः ब्राह्मे एकादश्यां शुक्लपक्षे पौषमासे समारभेत् द्वादश्यां पौर्णमास्यां वा शुक्लपक्षे समापनमिति पाद्मेपि
 पौषरथैकादशी शुक्लामारथ पश्यादित्ये शय. मासमात्रं निरहारस्त्रिकालं स्नानमाचरेत् त्रिकालमर्चयेद्विष्णुं त्यक्त
 भोगोर्जितोद्दिप. माघस्यैकादशी शुक्लायावद्विद्याधरेतमेति श्रत्रत्रिकालस्नानं मासोपवासविषयं निरहारइ
 त्युक्ते. पृथ्वीचंद्रोदये पश्चांतरमाह विष्णुः दशैवापौर्णमासी वा प्राग्भ्यस्नानमाचरेत् पुण्यान्यहानि त्रिशतुम
 करस्येति वा करइति श्रत्रदर्शमिति शुक्लादिमुख्यचांद्रायणाभिप्रायेणेति बालदृढयुवानश्चरनारिनपुंसकाः
 स्नात्वा माघे शुभे तीर्थे प्राश्रुवंतीप्सितं फलमिति पाद्मे सर्वधिकारिणो ह्यत्राविष्णुभक्तौ यथानुप ब्राह्मे उष्णोद
 केन वारुणानमशक्ये सति कुर्वते दृढे पुसर्वगावे पुनोष्णोदकविशेषता वैष्णवास्तैर्गोडनिबंधे स्कांदे पौष्यां
 तु समतीतायां वा वद्धवति पूर्णिमा माघमासस्य तावद्विष्णुपूजा विधीयते पिष्ट्वा देवतानां च मूलकैर्नैवदाप-
 येत् ब्राह्मणो मूलकं भुक्त्वा चरेच्चांद्रायणात् अन्यच्चयाति नरकं क्षत्रविद्शूद्रएव च वर्जनीयं प्रयत्नेन मूलकं
 मदिरोपमम् यदा माघे मलमासो भवति तदा कान्धानां तत्र समाशिनिपेधान्मास इयं प्रातः स्नानं तत्रिष्यमाश्रकते

व्याप्तं भासोपवासत्रांदायणादिमलमासप्वसमापयेत् । तदुक्तं दीपिकायाम् । नित्यतत्रिंशद्दिनत्वाच्छुभेमाह्वा
 स्यारभ्यसमापयेत् । मलितेमासोपवासव्रतमिति स्नानारंभेऽत्रमंद्वाविष्णुनेक्तः तत्रचोत्थायनियमंयद्दिशदि
 धिपूर्वकं । माघमासमिपुण्यंस्नास्येहदेवमाधव । तीर्थस्थारयजलेनित्यमितिसंकल्पयेत्सीति । ततःस्नात्वा
 शुभेतीर्थं देव्याशिरसिवैशुद वेदेर्क्तेविधिनारांजन् । सूर्य्याथार्थनिवेदयेत् । पिच्छणात्परं प्रित्वातुञ्जवर्तियुर्तत्रो
 जलान् । प्रत्यहंस्नानमंत्रश्रयाद्येः दुःखदारिद्र्यनाशायश्रीविष्णोस्तोपणाय च प्रातःस्नानंकरेनिययंम्राध
 पापविनाशान् मकरस्थेरवौमाघेगोविंदाच्युतमाधव स्नानेनानेनेदेवयथोक्तफलदोभव इममंत्रंस्मुच्चारय
 स्तः यान्मौनसमन्वितइतिसेतौ ब्रह्मक्षत्रविशोचैवमंत्रवत्स्नानामिष्यते तूष्णमिवतुशूद्राणां तथैवकुरुनदन । नम
 स्कारेश्याकार्यः सर्वपापौघहानिद इति प्रत्यहंसूर्य्याथार्थदानमंत्रश्रयपृथ्वीचंद्रोदयेपाद्ये सवित्रेप्रसावित्रेत्रेप
 रंथामजलेमम त्वत्तेजसापरिश्रष्टं पापंयातुमहत्त्रयेति स्नानकालश्चसूर्य्यादयउक्तः त्रिस्थलीसेतौ संघ्रा
 तेमाघमासेतुतपस्विजनवह्छभे क्रोशतिसर्ववारीणिसमुद्रच्छतिभारकरे हनामः सर्वंप्रापानिप्रिविधानिनसंशयइति
 नारदोक्तः मकरस्थेरवौयोहिनस्नात्यभ्युदिरवो इति माघमासेरटंत्पापार्किचिदभ्युदितेरवो इतिपाद्यवचनात्
 योमाघमास्युपासिसूर्वकराभितसे स्नानंसमाचरतिचारुनदीप्रवाहे उद्धृत्यसप्तपुरुपानिपटुमातृवश्यान्स्वर्गा
 प्रयात्पमरदेहधरोनरोसौ इतिभविष्येनारवचनाच्च ब्राह्मेतु अरुणोदयउक्तः अरुणोदयेतुसंप्राप्तस्नानका
 लैविकक्षणः माधवांध्रियुगंध्यायन्यः स्नातिसुरपूजितइति । तथा अरुणोदयमारभ्यप्रातःकालावधिप्रभो माधु
 स्नानभवंपुण्यंक्रमात्तत्रावधारणा उत्तमंतुस्नानक्षत्रमध्यमंलुप्ततारकं । सवितर्युगंदिनेभूपततोहिनंप्रकीर्तनासिति
 तेनात्रशकाशकापेक्षयाव्यवस्येति । इदंचस्नानं प्रयागेऽतिप्रशस्तं । न कार्श्यांशतुशुणोः कंगायमुत्सृज्यसे । सहस्र

गुणितासापि भवेत्पश्चिमवाहिनी पश्चिमामिमुस्तीर्णां कालं वासां गता यदा ॥ १ ॥ इति कल्पकृतं प्रापंसां प्राधित्प्र-
दुलभेभ्योऽपि प्राङ्गादिवचनेभ्यः प्रयागासंभवेकाश्यां दशाश्वमेधोत्तरस्थप्रयागतीर्थस्नानमुक्तं काशीखंडे काश्यपु-
द्रवप्रयागेयेतपसि स्नातिमानवाः दशाश्वमेधजनितं फलं तेषां भवेद्द्रुवमिति ब्राह्मि तडागेपुत्रास्नायात्कूपभांडा-
श्रिते तथा माघे मासे वरारोहे शस्तं वै नित्तगाजलं भांडाश्रिते त्वयं विशेषः सारितोय महावेगं नवकुंभस्थितं तथा
वायुना ताडितं रात्रौ गंगा स्नानसमनतं यत्र कुत्रापि वा माघे प्रयागस्मरणात्नितः करोति मज्जनं तीर्थसलभेद्रां मज्जा-
नं इदं च स्नानं तैरंतर्द्वयैण काठ्यं तदुक्तं पृथ्वी चंद्रोदये प्रभं सखंडे माघे मासि च यः स्नायात्तरंतर्द्वयैण भावतः
पांडुरौ फलं तस्य दिवसे दिवसे भवेत् माघस्नानं कान्यमेवेति कोचत् विष्णवादिवाक्येन सदा वश्यं शब्दात्तत्रैतत्ताव-
गतैर्नित्यं कान्यामिति युक्तं मासपथ्यं तस्नानासंभवे तु ग्रहमेकाहं वा स्नायात् महाभाष्यां पुरस्कृत्य स्नायात् रात्रिदिनत्रय-
मिति लिङ्गात् अस्मिन् प्रयागे त्वशकोपि स्नायादापि च दिनत्रयं प्रयागे माघमासे तु ग्रहं स्नातस्य यत्फलं नाश्वमेधसह-
स्त्रेण तत्फलं भवेत् भुवीत्यादिवचनात् अत्र मकरसंक्रमस्थसप्तमी माघीति ग्रहमित्येके माघशुक्लदशम्यादीत्यन्त्रे-
मकरादिग्रह इत्यन्त्ये माघस्याप्यग्रह इति कोचत् त्रयोदश्यादीति वहव्यः यत्किंचिद्दिनत्रयमिति भट्टाः अत्र त्रयोदश्या-
दिप्रत्ययव्यापान् अन्ये तु वचनाभावात् त्रैलोक्याः माघस्नाने नित्यं मारुतु नारदीये ॥ नवहंसे वये स्नातो ह्यस्नातोपि
वरानने हेमाद्रौ से वये द्वहंसे नशीतार्थं कदाचन अहं न्यहं निदातव्या स्तिलाः शर्करया त्रिविधाः ॥ १ ॥ त्रिभण्डस्तु ति-
लानां च चतुर्थैः शर्करान्वितः अत्र भ्यंगी वरारोहे सर्वमासं नयेद्धृती ॥ अस्मत्तदशरीरस्तु ॥ १ ॥ यः कथं स्नानमाचरेत्
षट्पदं श्वमेधस्य फलं प्राप्नोति मानवः ॥ तथा शंखचक्रधरं देवं माधवं नाम पूजयेत् ॥ वहिर्हृत्वा विधानेन तत्स्विक्रा-
शनो भवेत् ॥ भूशब्दात्तत्र चर्चणं शकः ॥ स्नानं समाचरेत् ॥ अशक्तो ब्रह्मचर्यादींस्त्वेच्छासंब्रह्मचर्यते ॥ अशक्तवधना

ध्यस्थेतिपाठः कृत्स्नरत्नावल्यां बहुधनदानं कुर्वत इति तिलस्नायीतिलोद्घृतीतिलहोमीतिलोदकी । तिलभुक्
 तिलदाता च पटतिलाः पापनाशना इति स्नानोत्तरं कृत्स्नमाह । मदनपारिजाते विष्णुः काष्टमौनं पुरस्कृत्य
 पुत्रयेत्पुरुपोत्तमं श्रवण्यमेव कर्तव्यं माघस्नानमिति श्रुतिः । भविष्ये तैलमामलकाश्वैवतीये द्यारतुनित्यशुः त
 तः प्रज्वालयेद्ब्रह्मिहं सेवनार्थं द्विजन्मनां एवं स्नात्वा वासनैतुभोज्यं देयमवारितम् भोजयेद्द्विजदांपत्यं भूपयेद्ब्रह्मभू
 पणः कंचलाजिनरत्नानि वासांसि विविधानि च चोलाकानि च देयानि प्रच्छादनपटास्तथा उपानहौ तथा गुह्यमो
 चकौ पापमोचको श्रनेन विधिनदाद्यात्माधवः प्रीयतामिति भूमौ शयीत होतव्यमाज्यतिलसमान्वितं तथा
 श्रद्धं चैव यथाशास्त्र्यादेयं माघेनराधिप सुवर्णैराकामां ब्रह्मदाद्देवितथा मायातो विशेषानारदयि माघावसा
 नसुभगे पद्मसंभोजनं रमृतं सूर्योन्मेषप्रियतां तित्थविष्णुमूर्तानं रंजनः दंपत्योर्वाससीसूक्ष्मसप्तधान्यसमान्विते त्रि
 शतुर्मादकाद्याः शर्करातिलसंयुताः इति श्रत्रोद्यापनं एकादशीविधानेन ब्रतस्योद्यापनं तथेति वचनात्
 पूयं हितपवासपुजनादि परेन्हितिलान्यैरष्टोत्तरशतहोमं कृत्वा सवित्रे प्रसधित्रेति पूर्वांतां ब्रजमुक्त्वा दिवाकर
 जगन्नाथप्रभाकरनमोरत्तते परिपूर्णं कुरुष्वेह माघस्नानमुपस्यते इति क्षमापयेदिति संक्षेपः इति निर्णय
 सिधायुक्तं कार्तिकेवाथतपसि विधेवां विधोत्तम इति कार्तिकेवापने विशेषवचनात् कार्तिकेवापने विधेवाद्वा
 विधेरिति श्रथात्रैव घृतकंचलविधिः कार्या तदुक्तं हेमाद्रौ भविष्यपुराणे माघशुक्लचतुर्दश्यामुपोष्यान्नि
 मस्थितः शिवायपौर्णमास्यात्तु कर्त्तव्यं घृतकंचलं कृष्णगोमिथुनं पश्चात्स्वरूपं च निवेदयेत् द्विद्वयं वर्षशतं सा
 ग्रं शिवलोकमहीयते श्राद्धं गेदिदं पृथ्वीतयोदद्याद्घृतकंचलं तस्यानंतं भवेत्पुण्यं माघपौर्णिमपूर्वाणि जागरं
 गातत्तथाद्यैः सकृत्कृत्वा तु पूर्वाणि मन्वन्तरशतं साग्रं रुद्रलोकमहीयते इति माघ्यां घृतकंचलविधिः । माघ्यां ब्रह्म

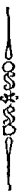
वैवर्तपुराणदानमुक्तं मत्स्यपुराणे रथंतरस्यकल्पस्यवृत्तं तंमधिकृत्य च सार्वाणि नानारदाय कृष्णमाहात्म्यसंयुतं
 यत्र ब्रह्मवराहस्य चरितं वर्णयते पुनः तदष्टादशसाहस्रं ब्रह्मवैवर्तमुच्यते पुराणं ब्रह्मवैवर्तयोदधान्माघमासि च
 षोडशमास्याधि नुतं ब्रह्मलोकमर्हियते इति ब्रह्मवैवर्तपुराणदानम् अत्रैवस्कंदपुराणमपि देयम् रकादि सर्वो
 रत्नमकथेशिवमाहात्म्यवर्णनम् लिखित्वैतत्तुयोदद्याद्विमशूलसमान्वितं माघ्यांस्तुकृत्याविश्रायसशैवमोदतेपदे
 इति स्कंदपुराणदानम् ॥ स्वर्णि तश्चिरणवीरसिंहधरणीपालो वदान्याप्रणी ० १ रणवीरसिंहभूपेशकारितैकृत्यसा
 गरे अभवन्माघकृत्यानां रथं गौरत्नसमुच्चयः इति श्रीमत्सूर्यवंशावतंस रघुकुलतिलकरणवीरसिंहमहाराजकारितै
 कृत्यरत्नाकरे माघमासकृत्यरत्नसमुच्चयः समाप्तिमगमत् ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ

॥ श्रीरघुनाथमुद्रापत्रालये ॥
लालाशिवमल्लाधिकारेमाधवासोमुद्रितस्समाप्तिगमत्
संवत् १९४२ वैशाख प्र. २०

फाल्गुणमासप्रारम्भः

उंश्रीरघुनाथोजयति ॥

उंश्रीगणेशायनमः ॥

उंश्रथफाल्गुनमासकृत्यनिर्णयः तत्रादौ कुम्भार्कपूर्वाः षोडश नक्षत्रद्वि

याम्प्रायनेरथिरेत्वाद्याःपराःसौम्येद्विभूतौमे मध्याविषुवतिप्रोक्ताःपुण्याःषोडशनाडिका ॥ इतिशेषसंक्रांतिनि

र्णयज्ञेयं श्रावकृत्य भवित्यपुराणे देवार्चाफाल्गुनेमासिकृत्वापिष्टमर्यादुर्वे गंधमाल्यैरलंकृत्यस्थापयेद्भारक

रालये विमानैःसूर्यसंक्रांतीतवाच्यसमाकुलैः समैकादशसाहस्रसूर्यलोकमहीयते समागत्यइमंलोकंयथे

च्छंदितैसुखमिति व्रतमधिकृत्य स्कंदपुराणे एकभक्ततुर्कुर्वाणः फाल्गुनेमासित्यशः स्त्रीपुंसौभाग्यमा

प्नोतिस्त्रियश्चपरमप्रियः ॥ विष्णुधर्मोत्तरे त्रियंगुफाल्गुनेदत्त्वाप्रियोभवतिभूतले त्रियंगुःकंगुइतिप्रोसिद्धः फा

ल्गुनेमासिरार्जुद्रयःकुर्ष्यान्नकर्मोजनं श्यामाकक्षीरनीवारैर्जितक्रोधोर्जितेन्द्रियः पञ्चांवाचाथसप्तन्यामुपवास

परोभवेत् अष्टन्यांतुमहास्नानंपंचगव्यघृतादिभिः लभिश्चक्षीरवृक्षाणांस्नापयित्वाप्रपूजयेत् सौरभेर्थाततो

दद्याद्रुकांगारारश्मिमालिने गत्वादित्यपुरंरभ्यंमोददेशाश्रुतीःसमा इति वामनपुराणे भगदैवंतुयोमासमे

कर्मकेनसंक्षिपेत् ऐश्वर्यमनुलंश्रेष्टुमान्स्त्रीवाप्रपद्यते स्त्रीषुवृद्धभतांपातितस्याश्रैवभवति विष्णुधर्मो क्षपये

देकभक्तेनशुश्रूषुश्चैवफाल्गुणे सौभाग्यंस्वजनानांचसर्वेषंचित्तसोव्रति विष्णुशुश्रूषुः वामनपुराणे फाल्गुणे

त्रोहयोगावावसंक्कणार्जिनाविदं गोविदंप्रीणनार्थायदातवंपुरुषर्षभ ॥ तथा प्रातःस्नायीभवेन्नित्यंद्वैमा

सौमाषफाल्गुनाविति वाराहे फाल्गुनस्थतुमासस्यपुण्याणिमुग्धीनिच कर्माण्यानिशुभानाहियहीत्वाभक्ति

वेभ्यःपितृभ्यश्चतिलोदकं तिलांश्चभक्षयेत्तन्धर्मवृद्धार्थमात्मनः फाल्गुनकृष्णानवभ्यां तिथिदेवतात्वाद्दुर्गा
 पूजाव्रतं फाल्गुनकृष्णदशम्यां दशम्यामन्तकस्यचेति धर्मराजपूजाव्रतमितिदशमीतिथिसामान्यनिर्णये ॥
 फाल्गुनकृष्णैकादशीविजया नारदीये तपस्यैकृष्णैकादशीवैजयांसमुपोष्य च द्वादश्यांप्रातरभ्यर्च्ययोगीशं
 गंधपूर्वकैः ततःसंपूज्यभूदेवान् दक्षिणाभिः प्रतोष्यतान् विसृज्यवाग्धवैः सार्द्धस्वयंभुंजीतवाज्यतः देहातिवैष्ण
 वंलोकयातिदेवैःसुसंस्कृतः श्रम्याःकथास्कंदपुराणे ॥ सूतउवाच पप्रच्छदेवदेवेशं ब्रह्माणंजगतांपातीं नार
 दःसर्वतत्त्वज्ञःसर्वार्पणसंवृतः ॥ नारदउवाच कथं व्रतमिदं ब्रह्मन्पुरारामेणैकृतं प्रब्रूहिमेविरतरतःकथां
 रामस्यपावनीम् ॥ ब्रह्मोवाच शृणुवत्सप्रवक्ष्यामिराधवैष्णयथाकृतं रामेवसद्भनेतत्रवर्षाणिनवपंचच न्यव
 संपंचवत्थांचससीतः सहलक्ष्मणः तत्रैववसतस्तस्यराधवस्यमहात्मनः रावणेनहताभार्ययासीतानामतपास्वि
 नी तेनदुःखेनरामोपिमोहमभ्याजगामह भ्रमन्जटायुषमयोददर्शाविगातायुषं कबंधोनिहताःपश्चाद्भ्रमतारण्य
 मध्यगः रक्षसोमरणैवैवालिनेवैवधस्तथा सुश्रीवैष्णसहैवादींभित्रत्वंसमजायत वानराणामधिष्ठातावानरैः
 सहसंगतः ततोहनुमताट्टालंकोद्यानेतुजानकी रामसंज्ञापानंतस्यैदंतकर्ममहत्कृतं समेत्यतन्नरामेणसर्वमस्मै
 निवेदितं श्रथश्रुत्वारामचंद्रोवाक्यंचैवहनुमतःसुश्रीवानुमतेचैवप्रापयताहिसत्वरं सगत्वावानरैःसार्द्धैत्र्यैपोस्ति
 ह्यपांतिधिः दृष्ट्वाधिदुस्तररामोविस्मितोभूत्कालिप्रिय आरक्तलोचनोभूत्वालक्ष्मणंचेदमब्रवीत् - सौमित्रकेन
 चोर्णनीर्यतेवरुणालयः अगाधसालिलैःपूर्णैर्कैर्मत्स्यैःसमाकुलः उपायैवैवपश्यामोयेनायं सुतराभवेत् ॥ ल
 क्ष्मणउवाच आदिदेवस्त्वमेवासिपुराणपुरोत्तमः वकदालभ्योमुनिश्चात्रवर्ततेद्वीपमभ्यगः - अस्मात्स्थ
 नाद्योजनार्द्धमाश्रमस्तस्यराधव आनेनदृष्ट्वावहवोब्राह्मणोरयुनंदन तं पृच्छगत्वारजेंद्रपुराणस्यपिपुणवं इति

इतिस्कंदपुराणोक्तंफाल्गुनकृष्णाविजयैकादशीव्रतमाहात्म्यम् ॥

फाल्गुनकृष्णद्वादश्यांविशेषकृत्याभावात्तिथिदेवतात्वेनद्वादश्यांहरिपूजनामित्युक्तत्वाद्हरिपूजैवकार्यं फाल्गुन
कृष्णत्रयोदश्यांपक्षप्रदोपकार्यं तच्चसविरतरंगार्गमासकृत्येप्रपंचितम् ॥ फाल्गुनचतुर्दश्यांशिवरान्निव्रतम्
उर्नमोभगवतरेद्राग्य ॥ अथमांतमासेनमापकृष्णचतुर्दश्यांशिवरान्निव्रतमुक्तम् ॥ अस्याःस्वरूपंशिवरह
स्येमदनरत्ने ॥ तत्रभृत्यथर्देषैर्माषकृष्णचतुर्दशीशिवरान्निःसमाख्यातासाप्रियात्रिपुरद्विपइति स्कां
देषि माषफाल्गुनयोर्मध्यंभ्रासितायाचतुर्दशीशिवरान्निस्तुसाख्यातासर्वयज्ञोत्तमोत्तमेति ॥ तथाहि ॥ तत्राशि
वरान्निरितितत्पुरुषसमासेनयोगेनप्रवर्त्तमानःशब्दोरूढ्यामाषकृष्णचतुर्दशीरूपेकालीविशेषेनियम्यते शिव
रान्निर्गमिन्व्रते इतिवहुर्ब्रीहिसमासेनयोगेप्रवृत्तः शब्दोरूढ्याव्रताविशेषेनियम्यते इति कालतत्त्वविवेचने
तुरान्निशब्दस्यातिथिपरत्वाद्योगेनाशिवव्रतेयोग्यतिथि लामाद्रूढ्याय तादृशेषेलाभात् अत्रयोगेरूपयोरान्नि
शब्दः परस्तुक्चिद्भूतेकेवलशिवरान्निशब्दप्रयोगः सलक्षणाधानवरत्वादिशब्दवत् नचमुखसंभवति लक्षणाश्र
यणाश्रवणमनुचितमितिवाच्यं लक्षणाया अभावोव्रतविषयत्वप्रसंगाभावात् अतएवप्राचुर्येणशिवरान्निव्रतश
ब्दएवव्रतेप्रयुज्यते तिथिविशेषसंज्ञाकरणप्रयोजनचतेनशब्देनतानिर्दिश्यतत्रोपवासपूजादिविधानमिति तत्राशि
वरान्निव्रतमेकादशीजयंतीव्रतवत्संयोगपृथक्कथयेन्नित्यंकाम्यंच्युभयविधं तत्राकरणे प्रत्यवायः स्कंदपुरा
णेपठ्यते परापरतरंभासाशिवरान्निः परात्परं नपूजयंतिमुकीशंरुद्रंत्रिभुवनेश्वरं - अंतुर्जन्मसहस्रेणअभ्रमेताना
त्रसंशयइति वीप्सापितत्रैवपठिता वर्षेवर्षमहादेविनरोनारीपतिव्रता शिवैरान्नीमहादेवंकामंभस्त्वाप्रपूजयेदिति

मातरः नवचः शुभ्यालक्ष्मणस्यातिशोभनं जगामराघवोद्वृङ्कितोरामतवागमः ॥ रामउवाच ॥ स्वप्नसा

स्तेल्लोदहंविप्रवृत्तः प्रसादं कुरुसत्तमः आगतोस्मि ससैन्यो बलकांजितुं सुराक्षसां भवतश्चानुकूलं वातीयति धियथा मया

पुत्र तदुपायवदन्तिः प्रसादं कुरुसत्तम एतस्मात्कारणादेव प्रपुंत्वामहभागतः ॥ मुनिरुवाच ॥ कथयि

प्याभ्यहरामव्रतानामुत्तमं व्रतं कृतेन येन सहसा विजयस्ते भविष्यति लंकां जिंत्वारिपुहृत्वा ब्रतं तत्तु निशामय

फाल्गुनस्यासिते पक्षे विजयैकादशी भवेत् तस्या ब्रते कृते राम विजयस्ते भविष्यति निःसंशयं समुद्रं त्वं तरे

प्यसि सवानरः विपिस्तु श्रूयतां राम व्रतस्यास्य फलप्रदः दशम्यादिवसे प्राप्ते कुंभमेकं तु कारयेत् हैमवाराजं त

वापिता वं वाप्यथ मृगमयं स्थापयेच्छोभितं कुंभं जलपूर्णं सपञ्चवं तस्योपरि न्यसेद्वैर्हमं नारायणं विभुं एका

दशी दिने प्राते प्रातः स्नानं समाचरेत् निश्चलं स्थापयेत् कुंभं कंठे माल्यानुशोभितं दाडिमैर्नारिकैल्लैश्च पुजयेच्च

विशेषतः सप्तधान्यमयस्तस्य यवानुपरि विन्यसेत् गंधैर्धूपैस्तथा दीपैर्नैवेद्यैर्विधैरपि कुंभाग्रतो द्विनं

रामनायते भक्तिभावतः राजाजगारणं चैव तस्य अग्रे कारयेद्गुधः द्वादश्यादिवसे प्राप्ते मार्तण्डस्योदये तु तं नित्वा

कुंभं जलेशुभ्रं नद्यां प्रस्रवणैतथा तडगिरस्थापयित्वा वापूजयित्वा यथाविधि दद्यात्सदैवतं कुंभं ब्राह्मणे वेदपारणे

कुंभेन सह राजेन्द्र महादानानि दद्यात् अनेन विधिनारामयूर्ध्वैः सह संगतः कुरु ब्रतं प्रयत्नेन विजयस्ते भवि

ष्यति इति श्रुत्वा ततो रामो यथोक्तमकरोत्ततः कृते ब्रती स विजयीव भूवरघुनंदनः प्राप्तासीता तुलंकायां पो

लरत्नानि हारणे अनेन विधिना पुत्रये कुर्वति न रात्रतं इह लोके जयस्तेषां परलोकस्तथाक्षयः एतस्मात्कार

णान्पुत्रकतन्व्यं विजया ब्रतं पठनाच्छ्लवणाच्चैव वाजपेयफलं लभेत्

इतिस्कंदपुराणोक्तं फाल्गुनकृष्णाविजयैकादशीव्रतमाहात्म्यम् ॥

फाल्गुनकृष्णद्वादश्यांविशेषकल्याभावातिथिदेवतात्वेनद्वादश्यांहारिपूजनमित्युक्तत्वाद्धरिपूर्वैककार्यं फाल्गुन
कृष्णत्रयोदश्यांपक्षत्रयोपकार्यं तच्चसवितरंमार्गामसकल्येप्रपंचितम् ॥ फाल्गुनचतुर्दश्यांशिवरात्रिव्रतम्
उंनमोभगवतेरुद्राय ॥ अथाभांतमस्तेनमाघकृष्णचतुर्दश्यांशिवरात्रिव्रतमुक्तम् ॥ अस्याःस्वरूपंशिवरह
स्येमदनरत्ने ॥ तत्रभृत्यष्टदर्वेणमाघकृष्णचतुर्दशांशिवरात्रिःसमाख्यातासाप्रियात्रिपुरद्विषदति स्कां
देषि माघफाल्गुनयोर्मध्येश्रसितायाचतुर्दशांशिवरात्रिस्तुसाख्यातासर्वज्ञोतमोतमेति ॥ तथाहि ॥ तत्राशि
वरात्रिरितितत्पुरुषसमसेनयोगेनप्रवर्तमानःशब्दोक्तुद्दयामाघकृष्णचतुर्दशीरूपेकालीविशेषेनियम्यते शिव
रात्रिर्यस्मिन्व्रते इतिवहुव्रीहिसमासेनयोगेप्रवृत्तः शब्दोक्तुद्दयाव्रताविशेषेनियम्यते इति कालतत्त्वविवेचने
तुरात्रिशब्दस्थितिपरत्वाद्योगेनाशिवव्रतेयोग्यतिथि लाभद्रुद्ध्याच्च तादृशेष्वलाभात् अन्नयोगेरूपेयंरात्रि
शब्दः यस्तुकचिद्भूतेकेवलशिवरात्रिशब्दप्रयोगः सलक्षणयानवरात्तादिशब्दवत् नचमुेषसंभवति लक्षणाश्र
यणाश्रवणमनुचितमितिवाच्यं लक्षणाया अभावोव्रतविषयत्वप्रसंगाभावात् अतएवप्राचुर्येणशिवरात्रिव्रतश
ब्दएवव्रतेप्रयुज्यते तिथिविशेषसंज्ञाकरणप्रयोजनंचतेनशब्दन्तानिर्दिश्यतत्रोपवासपूजादिविधानमिति तत्राशि
वरात्रिव्रतमेकादशीजयतीव्रतवत्संयोगपृथक्न्यायेनतित्यंकार्थंचेत्युभयविधं तत्राकरणे प्रत्यवायः स्कंदपुरा
णेपठ्यते परापरतरंमासिसिवरात्रिः परात्परं नपूजयतिमुकीशंरुद्रंत्रिभुवनेश्वरं ः संतुर्जन्मसहस्रेणश्रमतेना
त्रसंशयइति वीभ्सापितवैवपठिता वर्षेवर्षमहादेविनरोनारीपतिव्रता शिवैरौब्रौमहादेवैकामंभस्याप्रपूजयेदिति

नित्यानिश्वलशब्दाच्चतत्रैव मायकृष्णचतुर्दश्यां यःशिवसंशितव्रतः । मुमुक्षुःपूजयेन्नित्यं सलभेदीप्सितंपद
 मिति सागरोयदिवाशुष्येत्क्षीयतेहिमवानपि मेरुमंदरशैलाश्चश्रीशैलोर्विधेयएवच चलत्येतेकदाचिद्दैनिश्वलंहि
 शिवव्रतामिति काम्यत्वंचफलश्रवणादवगंतव्यं तथाहस्कंदपुराणुःशिवंचूजायित्वायोजागार्त्तचतुर्दशां मातुःप
 योधररसंनापेवेत्सकदाचन यंदीछिद्वांछितान्भोगान्दिविदेवमनोरमान् आगमोक्तविधिकृत्वाप्राप्नोतिपरमंपदं
 ममभक्तस्तुयोदैविशिवरात्रिमुपोष्यच गणपत्वमयंदिठ्यमक्षयंशिवशासनमिति सर्वान्भोगान्समुक्तातुमृतोभू
 योनजायतइति काम्यव्रतस्यशासनसंहितायावर्षसंख्यापठ्यते एवमेतद्भ्रतंकुर्ध्यात्सतिसंवत्सरंव्रती द्वाद
 शादिदकमेतत्स्याच्चतुर्दशादिदकंतथा सर्वान्कामानवाप्नोतित्रेत्येहचमानवइति अत्रोपवासाशिवपूजा जागर
 णानित्रीष्यपिसमुदितानि प्रधानकर्माणि आधिकारबोधकेपुनागरखंडादिवाक्येषुब्रथाणामपिफलसंबंधश्रवणा
 त् तथाचनागरखंडे उपवासप्रभावेनबलादपिचजागरान् शिवरात्रिस्तथामर्त्यांसतस्याचप्रपूजया अक्षयां
 छभतेभोगान्शिवसायुज्यमाश्रुयादिति संग्रहेपि स्वयंचलिगमभ्यर्च्यसोपवासः सजागरः अजानन्नपिन
 प्यापोनिपादोभाणतांगतइति तस्मादुपवासादित्रयाणांसमुदायस्यैवव्रतरूपत्वं अस्यैवोद्दलकलिगमाभिधीय
 ते लुब्धकस्यभद्राश्वजन्मप्राप्तवतोदुर्वाससाहससंवादेपठ्यते कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांनकंचन्मृगमाप्तवान् अत्रोपिप्रा
 थरसाथैक्ष्मासपीडितोवसदिति उपकाम्यधनुःकोट्या विल्वपत्राणिमानव पतितानिमहाराजशंभोः शिरसि
 भूतले तत्रैवतस्थौराजेंद्रसर्वराज्जमर्तद्वितःरात्रिशेषेस्ततोव्यापस्तबंधदृष्टिरनामिषः प्रभातेविमलेजातेकंदमूलेश्च
 पारितइति ननुकचिदुपवासादित्रयंविधायपुनः पक्षांतररूपेणोपवासव्यतिरकंदयंपठ्यते अथवाशिवरात्रिच
 प्रजागरैर्नयेदिति नायंदोषः अथवेत्सनुकल्पोयंक्रमेणाशकाविषयत्वोपपत्तेः यान्यपि अत्रांङितप्रभावोहि

शिवरात्रिमुपोष्यत् सर्वान्कामानवाप्तोतिशिवेनसहमोदते तथा काश्चित्पुण्यविशेषेणव्रतहीनोपिमानवःजागरं कुरुते
तत्रसरुद्रसमतामियात् तथा यःपूजयतिभक्त्ये शमनेकफलतांब्रजे तिस्यादीनिकेवल्योपवासजागरणपूजावि
धायकानितान्युपकल्पत्यादशकविपयाणि हेमाद्रिमाधवीयमदनरत्नादावप्येवम् ॥ नित्यंकाम्यरूपस्या
एपर्यव्रतरयसर्वाधिकारत्वमीशानसंहितायामुक्तं शिवरात्रिद्वतनामसर्वपापप्रणाशनं आचांडालमनुष्याणां
भुक्तिमुक्तिप्रदायकमिति नृसिंहपरिचर्यावर्षेणैरेष्येतद्व्रतकार्यमित्युक्तं सौरोवावैष्णवोवाच्योदेवतांतरपूजकः
नपूजाफलमाप्तोतिशिवरात्रिविहर्भुवइतिवमवचनात् नततत्रगामिष्यंतिथेद्विधंतिसेहेश्वरमिति शिवविद्वेषिणो
वैष्णवपदप्रातिनिषेधाच्च ॥ अधिकारितियमाः स्कंदपुराणेदर्शिताः ॥ माघमासेतुकृष्णायाम्फाल्गुनादौचतुर्दशी
साचपुण्यातिथिर्दोषासर्वपातकनाशिनीति अहिंसासत्यमक्रोधोद्वह्मचर्यं दयाक्षमा शांतात्माक्रोधहीनश्चतप
स्विष्वनसूयकः तस्मैदेयमिदं देविगुरुपादानुगोयदि अन्यथायोदतादिंसतदानरक्तं ब्रजेदिति ॥ इतिब्र
ह्मसंस्कृतदुपयोगिनिर्णयः ॥

अथतिथिर्निर्णायते

साचाह्विथाशुद्धाविक्षाच तत्रसूर्योदयमारभ्यपुनःसूर्योदयपर्यन्ताशुद्धा

तदन्त्याविक्षा तत्रशुद्धायानास्तिसंदेहः विद्वानुप्रदेषानिशिथिमयध्यापिनीयाहाः प्रदोषवेधेवाद्युपुराणेदर्शिताः ॥
तयोदश्यस्तेगोसूर्येचतसुषेववरात्रिषु भूतविद्वानुपातत्राशिवरात्रिद्विब्रतंचेरेदिति स्मृत्यंतरेपि ॥ प्रदोषध्यापिनी
याह्याशिवरात्रिचतुर्दशी रात्रौजागरणंयस्मान्स्मातांसमुपोष्येदिति ॥ त्रयोदशमिदनास्ततिप्रदोषचचतुर्दशी वि
वर्गप्राप्तयेकार्यं गृहस्थैः शिवतोपर्णा माधेचतुर्दशीकृष्णायामवेद्वर्जनीमुखे ताद्वितेह्युपवासः स्यान्नित्यंतेपार
णभवेत् त्रयोदशयुताकार्यंशिवरात्रिचतुर्दशी ॥ पारणाहिस्रतुर्दश्यांभ्रस्तंयतिनोदविः शिवरात्रिः पराकार्यं

यदि रात्रौ त्रयोदशीः - अन्यथा तु भवेत्पूर्वापरेमात्रेण जिक्षमा इति त्रिंशो यवेदस्तु ॥ ईशाजसंहितायां माघकृष्णचतुर्द-
श्यामादिदेवोमहेश्वरः शिवास्तिगतयोद्भूतः कोटिसूर्यसप्तप्रभः तत्कालव्यापिनीग्राह्याशिवरात्रिप्रतीतिथिश्चार्द्ररात्रौ
दशश्रोद्धयुक्तायत्रचतुर्दशी तत्तियावेवकुर्वीतशिवरात्रिप्रतीतिश्चार्द्ररात्रौ दशश्रोद्धयुक्तायत्रचतुर्दशी नैवतत्रप्रतीकु-
र्यादात्पुरैश्वर्यहानिदइति व्याख्यार्द्ररात्रं यस्यां तु जायते याचतुर्दशी - तुर्युमेवव्रतकर्तव्यमश्रुसादाश्रिभिर्नरैः
पूर्वदुरपरेद्युर्वामहतीस्याच्चतुर्दशी व्यातासाहइयतेयस्यां तस्यार्कुर्याद्भ्रतंनरः - लिंगाविर्भावकाले तु व्याशाश्राह्यात्र
तुर्दशी तदूर्द्धाधोन्विताभूतासाकार्यात्रातिभिः सदा ममप्रियकरीह्येषामाघकृष्णचतुर्दशी महानिशान्वितायातुत-
त्रकुर्ध्यादिमंत्रतमिति ॥ - अतएतस्यव्रतस्यरात्रिप्राधान्यमुक्तंस्कंदपुराणे निशिञ्चमंतिभूतानिशकयः शूलभृ-
द्यतः अतस्तस्यांचतुर्दश्यां सत्यातं पूजनं भवेत् एतस्यार्थः निशिञ्चमंतिचरंतिभूतानिपिशाचादयः शकयोदेव्यः शू-
लभूतशंकरः यतोतस्तस्यांचतुर्दश्यांतेपांभूतशक्तिशिवानां पूजनं कार्यं - नागरखंडे माघमासस्य कृष्णायान्त्रांचतु-
र्दश्यांसुरेश्वर अहयास्यात्मिभूट्टेरात्रावस्तेदिवकरे लिंगेषु च समस्तेपुस्थावोरेपुचरेपुत्र संक्रमिष्यामिसुंद-
र्यां वर्षपापविशुद्धये तस्माद्रात्रौहिमेपूजायः करिष्यतिमानवाः मंत्रैरतैः सुरश्रेष्ठविषाष्मासभविष्यति एवंसतीति
पूर्वद्युरेवपरेद्युरेववायत्रप्रदोषानिशोथो भयव्यासिस्तत्रव्रतमाचरणीयं पूर्वद्युरेवोभयव्यासौस्कंदपुराणेपठ्यते अ-
योदशीयददिविदिनभुक्तिप्रमाणतः जागरोशिवरात्रिः स्यान्नशिषिपूर्णाचतुर्दशी दिनभुक्तिरास्तसमयः - पुरेद्युरे-
वोभयव्याप्तौकामिकेपिपठ्यते निशाह्वयेचतुर्दश्यांपूर्वात्याज्यापरशुभेति तथातत्रैव आदित्यास्तमयेका-
लेश्चास्तिचेद्याचतुर्दशी तद्गात्रिः शिवरात्रिः स्यात्साभवेदुत्तमोत्तमोति दिनद्वयेषु भयव्यासिरेनुभयव्यासिश्चनसं-
भान्वते यामद्वयवृद्धेः यामद्वयक्षयस्य चान्वावात् यदापूर्वेद्युर्निशीथव्यासिः पुरेद्युः प्रदोषव्यासिस्तदापूर्वद्युरेवो

पवासः कार्यः कृष्णाष्टमीस्कंदपंथीशिवरात्रिश्रतुर्दशी एताः पूर्वयुताः कार्याः स्तिथ्यंतुपारणभवेत् जन्माष्टमी
 रोहणीचशिवरात्रिरस्तथैवच पूर्वविद्वैककतंव्यातिथ्यंतपारणेशुभा शवाणीदुर्गानवभूतथादूर्वाष्टमीचथा पूर्ववि
 द्वैककतंव्यातिथ्यंतपारणेशुभा जयंतीशिवरात्रिश्रकार्यमद्राजयान्त्विते इत्यादिरस्कंदपुराणादिवचनैर्जया योगा
 स्यादहतचेनतस्यप्राज्ञास्त्वयावगतैः माघफाल्गुनयोर्मध्येयास्याच्छिवचतुर्दशीः अनंशोऽनुसमायुकाकतंव्यासुतिथिः
 सदेतिनागरसंभवचनाञ्च महतामपिपापानां दृष्टावोनेकतिः पुरा नदृष्टाकुर्वतांपुंसां कृद्भुकांतथाशिवामिति
 तत्रैवदशैशुकयानिदाश्वणात् यदातुपूर्वद्युर्निशीथदूर्ध्वप्रवृत्ताचतुर्दशीपर्युः क्षयवशाद्भिशीथादवर्णोव
 समाप्तापरेशुरतोपवासः प्रदोषव्यासैरेकरथाः सद्भावात् एतदभिप्रेत्यमाधवोयेस्मर्यते माघासितेभूतदिनं
 कदाचिदुपैतियोगंयदिपंचदश्या जयाप्रयुक्ताननुजातुकुर्याच्छिवस्वरान्निः प्रियकुच्छिवस्वयेति ॥ श्रवणयोः
 दश्याप्रकर्षणयुतामिद्युक्तंयात्पूर्वद्युस्त्रयोदश्यावहुरात्रिव्यासिप्रतीतिः एतन्माधुवमतानुसारेणोक्तं हेमाद्रि
 मदनरत्नादौतुनिशीथव्याप्त्यानिर्णयः कार्यइत्युक्तं निर्णयामृतप्रदोषव्यापिनोप्राप्त्युक्तं मयूखे यदांच
 तुर्दशीपूर्वद्युर्निशीथेपरेशुश्रवदोषे तदापूर्वदुरेव अर्द्धरात्रात्परस्ताञ्जेजयायोगोयदाभवेत् पूर्वविद्वैककतंव्या
 शिवरात्रिः शिवाप्रियोतिमयूखेभिहितं यतुएतस्मादेववचनादिनद्वयोपनिशीथव्याप्तौपूर्वातिहेमाद्रिमदनौ ॥
 इत्यत्र एतस्यवचसजतरदिनेनिशीथव्याप्ताभावेषुपप्रतेः उत्तरदिनेगतप्रदोषानिशीथव्याप्तौदिवारात्रिव्रत
 मितिपूर्वाक्तवचसः संकल्पकालस्यचवाधोयोगादितितच्चित्यं तत्रैतादृशग्रंथानुपलंभात् उत्तरदिनेप्रदोषनिशी
 थोभयव्याप्तिसलोपग्रह्यातिथिनिर्णायकजयायोगसंग्रहकामपीडानिपेषस्त्वेनपूर्वविद्व्यायाः एवग्रहैतुंयुक्तंत्वाञ्च
 दिवारात्रिव्रतमित्यस्यव्रतार्त्तरेचरितार्थत्वेन विशेषवचनप्रकृतव्रतानिर्णायकत्वाच्चसंकल्पस्यचांगत्वेनतत्कालव्या

लिंगानारकतंपुष्टिरफाटिकसर्वकामदमिति ॥ शिवनरैदसवांद ॥ पिट्ठणामुकेयपूज्यलिंगंरजतसंभवं-
 कीर्तिकामोर्वयवित्यलिंगंकास्यसमुद्भव ॥ पूजयेत्ताज्जलिंगंपुष्टिकामोहिमानवः ॥ १ ॥ पुष्टिकामस्तुसततलिंगोपूत-
 लसभवं शत्रुमारणकामस्तुलिंगंलोहमयंसदा ॥ तथासीसमयंलिंगमायुःकामोर्वयःसदा ॥ तथा ॥ ब्रह्मस्वपुरि-
 हारार्थसौवर्णलिंगमर्चयेत् ॥ स्थिरलक्ष्मीप्रदंहेमराजतचैवराज्यकृत ॥ प्रजावृद्धिकरंरुग्णंताम्यमायुःप्रवर्द्धनमिति
 लिंगे ॥ श्रीप्रदंशार्वालिंगाशिलाजंसर्वसिद्धिदमिति ॥ कालोत्तरे ॥ ॥ गंधपुष्पमयंलिंगंतथात्रादिविनि-
 र्मितं ॥ सर्वकामप्रदंपुसांलिंगतात्कालिकेस्तुतमिति ॥ लक्षणसमुच्चये ॥ ॥ गंधसौभाग्यदंपौष्पभुक्तिभुक्तिप्रदाय-
 कं ॥ प्रभुमानप्रदंशाड्गंसौन्दर्यदंनगदंतजं ॥ शालिपिट्ठोद्भवंपुष्पपुष्टिकथनवर्द्धनं ॥ गोधूमंवातरोगघ्नंयमजंबलपु-
 ष्टिदं ॥ रिपुभेदकरंमोदंलोदंस्यान्माषापिष्टजं ॥ श्रावमायुःप्रदंज्ञेयंगोडंश्रीतिविवर्द्धनं ॥ नानाफलोद्भवंलिंगंनाना-
 कामप्रदायकं ॥ तैलपिष्टकरोत्यग्निसेद्धार्थमयनाशनं ॥ तैलमिश्रितपिट्ठोद्भवंलिंगंक्षुधांकारोतीत्यर्थः ॥ ॥ सुखकृत्वा-
 वनेयचगोमचंरोगनाशनं ॥ गुणदंसैकतंभूरिसौभाग्यपचलावणं ॥ उच्चाटनेतृपांशब्जंमौलशत्रुक्षयावहं ॥ ॥ वंशां-
 कुरसमुद्भूतवंशवृद्धिप्रदंभवेत् ॥ पुरक्षोभकरंमौरंरामठंचाधिकारकं ॥ मौरंगौगुलरामठंहिगुमयं ॥ पूज्यंगंधमयं
 लिंगंनिकालंमुमुखावहं ॥ चद्रेणचदनेनाथकुंकुमेनसुगंधिना ॥ चतुःस्मनेनवाकार्यंलघुनाकेवलेनवा ॥ चंद्रःकपूरः
 लघुर्गुरुःचतुसमलक्षणं ॥ गारुडे ॥ करतूरिकायाद्वौभागौचत्वारश्र्यंदनस्यच ॥ कुंकुमस्वत्रयश्रैवशाशिनश्र्यचतुःसु-
 मइति ॥ शिवनारदसंवादे ॥ तथापिपार्थिवश्रेष्ठक्षिप्रसिद्धिप्रदंभवेत् ॥ पार्थिवेनतुलिंगेनवहवःसिद्धिमागताः ॥ कृते-
 रत्नमयालिंगंत्रेतायाहंमसंभवं ॥ द्वापरेपारदंश्रेष्ठपार्थिवंतुकलयुगे ॥ ॥ श्रेष्ठमित्यनुपंगः ॥ ततश्चकलावापिनलिंगां-
 तरानिपेयःअथपार्थिवंलिंगेतुसंस्थाम्भेदेनफलविशेषः ॥ नारदउवाच ॥ देवकेनप्रकारेणकर्तव्यंसर्वकामिकं ॥ यस्य

पूजनमात्रेण कृतकृत्यो भवेन्नरः ॥ शिवउवाच ऋषे सर्वप्रयत्नेन पार्थिवं लिंगं मुत्तमं ॥ एकं तं धीं हि तस्मिन् स्थितं
 मुद्दिश्य यत्नतः मल्लिङ्गं पार्थिवं लक्ष्मिमुक्तिफलप्रदं देशकालवलयैर्वात्वा कुर्यात्स लिंगं फलप्रदं ॥ विद्याशीलं
 सहस्रं धनार्थं च तदर्धकं पुत्रार्थं सार्धं साहस्रं कन्यार्थं च शतत्रयं वदो लिंगायुतं कुर्यात्सत्सु वर्षा पाहरं परं ॥ रान्यार्थी
 शतसाहस्रं कांतार्थं शतपंचकं मोक्षार्थं कोटिगुणितं भूकामश्च सहस्रकं रूपाथी त्रिसहस्रं तु तीर्थार्थं द्विसहस्रकं सु
 ह्नकामः सहस्रं तु वस्त्रार्थं शतपंचकं उच्चाटनपरश्चैव सहस्रं च यथोक्तवत् स्तंभने च सहस्रं च मार्गेषु च तदर्धकं ॥ निग
 दन्त्युक्ति कामस्य सहस्रं सार्धं मारितं महाराजभये पंचशतं धोराध्य संकटे शतद्वयं च डाकिन्याभये पंचशतं परं ॥ दारि
 द्ये पंचसाहस्रं तस्यार्धं सर्वं कामिकमिति पूर्वाकम् सख्या पूर्वप्रत्यहं कियत्सिङ्गसंख्या विधेयेत्युपेक्षा यामाह एक
 पापहरं प्रोक्तं द्विलिङ्गं चार्थसिद्धिदं त्रिलिङ्गं सर्वकामानां कारणं परमारितं ॥ मारणेतु च त्रिलिङ्गं पुत्रकाम्ये च पंचकं ॥ उक्त
 रोरारभेवं स्यात्पूर्वां कगणनावधीति ॥ अन्यत्रापि ॥ लिंगानामयुतं कृत्वा महाराजभयं हरेत् ॥ सहस्रमेकं लिंगा
 नां ध्यायेन्नांतु भयं हरेत् ॥ सहस्राणितथापंचानि षड्ङ्गमुक्तयेनृणांस् काराय हविमुक्तार्थं मयुतं कारयेद्दुधः डाकिन्य
 दिभ्ये सप्तसहस्रं कारणे तथा ॥ सहस्राणांतु पंचाशदपुत्रोपि हिकारयेत् ॥ लिंगानामयुतेनैव कन्याकामस्तु कारयेत्
 एकलिंगाचनेनैव शत्रुलांश्रयमाश्रयात् ॥ लक्षमेकं तु लिंगानां यः करोति नरो भुवि ॥ शिव एव भवेत्सोपि नात्र कारय्या
 विचारणेति क्रियासारे ॥ लिंगस्थशिवनभस्ते न हि पीठप्रकटपुनं तदाधारशैले चैव स्यात्प्रस्य पीठमिति स्मृतं ॥ उक्त
 ममभ्यमंहीनामिति लिंगं त्रिधा स्मृतं एकैकं विविधा तद्दुत्तमं गुलिमानतः ॥ तत्र वाटसप्तगुलिं कालिङ्गं श्रेष्ठं तथा स्मृतं
 षट्पंचकं चतुर्मानं मध्यमं त्रिविधं स्मृतं ॥ त्रिकोणुलिकं कालिङ्गं त्रिविधं तु कनीयकं ॥ उत्तमं बहुदाकारं मध्यमं कुक्कुटां
 डवत् ॥ श्रधमं गोककुं वच्चद्रा तिलिङ्गं त्रिधा स्मृतं ॥ श्लादात्परीमाणं तल्लिङ्गं कुं न ॥ त्रिभ्रः कुर्वीतां गुं षट्गोह्रस्वनं क्रदाचि

स्वमाचरेत् ब्रह्मेशीतिगुजः गुजः प्रचाल्यमापकनेशोऽशिक्षः कर्षोर्द्धीत्यभरकोशात् तस्माद् शीतिगुजपरिमाण
 यास्यदापार्थिवलिङ्गकर्तव्यं रुद्राक्षं शिवलिङ्गं च रथूलं रथूलं प्रशस्यते ॥ इतिवचनाच्च ॥ सिद्धांतशेखरे अणुलादिवि
 तस्सर्तलिंगगेहे प्रपूजयेत् प्रासादेतत्तदूर्ध्वं रथात्पूजनीयं प्रयत्नतद्वति पादौ शालिन्नामशिलालिंगेयः करेतिममाध
 नं तेनार्चितः कार्तिकेयः युगानामेकसप्तति प्राणादिदिग्भिर्मुखनिधमः स्मरसमुच्चये प्रागाननोधनददिश्वदनीय
 वेति अन्यत्रापि रात्रावुद्भूय कथ्यार्देवकार्थसदैवहि शिवार्चनंसदाप्येवंशुचिः कुर्याद्दुद्दुस्वइति वाचस्प
 तिमिश्रस्तु प्राक्पश्चिमोद्गमस्यरुप्रातः सार्थं निशासुचेतिवचनात्कालभेदेन व्यवस्था माहुः पारिजतेग्रह्यप
 रिशिष्टे प्रतिमाः प्राह्मुखी रुद्रह्मुखोयजेत एतच्चास्थिरप्रतिमाविषय अन्यत्रप्राह्मुखः अन्यत्रचलादावि
 तिनिर्यासिर्षो ॥ अन्यत्रतु चरेलिंगोर्ध्वे द्वैर्पूर्वाभिददन्बुधः रिशरलिंगेयथाक्लृप्तासतमेव प्रपूजयेदिति गो
 भृहिरप्यवस्त्रादिवलिपुष्पनिवेदने क्षेत्रोत्तमः शिवायेति मन्त्रः सर्वार्थसाधकः सर्वत्राप्यधिकश्राव्यमंकाराद्यः
 पडस्तरः ॥ नदिपुराणत्पंचाक्षरेणवापूजनंकार्थं लिंगैर्चान्मण्डिलेवापिशंकरं विधिपूर्वकं पूजयेतिशेषः ॥

अन्यत्रमहोदधिस्यपार्थिवपूजनाविधानम् ॥

अथपार्थिवलिङ्गस्याविधानमभिधीयते स्नातानित्यं विधायादौ गत्वा शुद्धाभुवंसुधीः उपरिस्थामथाकृत्य षडङ्गैर्ना
 भिमंत्रयेत् ॥ आकाशः पृथिवीशेषास्थितो विदुसमान्वितः पृथ्वीचचनुश्रुतानमोतः स्यात्पडक्षरः ततोमृदुसु
 पादापकृतानि शर्करांततः पत्रेनिदध्यात्सशुद्धे प्रत्यहपूजनायतां सहितैः सद्गुरोर्मंत्रौ गणेश्वरकुमारयोः हराद्यां

श्रमनूनसप्रह्लियाद्योगसिद्धये अथाचैनशुभेवन्त्रेआरभेतप्रसिद्धये कृत्वानित्यक्रियाःशुद्धोदधादध्वीविवस्वते
मृदमादायतोयेनसुधयामंत्रतेनच आसिन्ध्यापिंडयेत्त्रेष्टमनामपत्रिनिधापयेत् तदाकालमनुरमृत्यकामनामपिहृद्ग
तां लिगानिपाथिवानीहपूजयेमुकसंख्यया संकल्पेपवंभृदापिडादादायात्पामृदंसुधीः एकादशाणंमनुनाकुर्वा
द्वालाणेश्वरं मायाणेश्चभूर्वाजैर्जातीगणपतेःपुटः एकादशाणंमंदोयंरमृतोवालगणेशितुः वराभयलस्त्रपाणि
पद्मवालगणेश्वरं निर्मावस्थापयेत्पीठेलिगानिरचयेत्ततः हरमंत्रेणप्रह्लियादक्षमानाधिकामृदं ॥

महेश्वरस्यमंत्रेणलिङ्गं कुर्यात्तथाशुभं अंगुष्ठमनादधिकं वितरस्ववाधिसुंदरं पाथिवंरचयेत्लिङ्गंनन्यूनंनाधिकंततः
शूलपाणेस्तुमंत्रेणलिङ्गपीठेनिधापयेत् एवमन्यानि कुर्वातयथासंकल्पमादरात् अवाशुष्टमृदाकुर्वाकुमारं

तस्वमंत्रतः स्थापयेत्लिङ्गपत्तयेत्स्वमंत्रेणार्चयेच्चतं वागवर्मकणंविद्याब्धश्चरमेभिर्नकेतनः कुमार
यतमोतोयगुहमंत्रोदशाक्षरः मंत्रेणावाहयेद्देवप्रतिमंत्रापिनाकिनं ततोलिगस्थितंध्यायेत्सप्रसन्नमहेश्वरं

दक्षांकरथगजपतिमुखंशंभुशान्दक्षदोषाणां वामोरुस्थानगपातितनयैर्गोहं चापरेण इष्टाभीतिंवरकरयु
गेधारपदिपडकातिरेव्यादस्मान्निभुवनमतोनीलकंठस्त्रिनेत्रः एवंध्यात्वापशुपतेर्भैत्रेणस्थापयेच्छिवं

शिवमंत्रेणगंधादीनर्धयेद्दक्षिरेतसे प्रागादिवामावर्तेनादिदक्षष्टौपरिपूजयेत् शर्वभवंरुद्रमुग्रंभूमिंपशुपतें
तथा महादेवमयेशानंकमालस्त्रित्वादिभूर्कान् क्षित्यसेजोनिलाकाशयजमानेदुभास्कराः क्षित्याद

यः स्तुः शर्वाद्यास्ततइंद्रादिकान्यजेत् ध्रुपदीपनिवेद्यादिनभस्करप्रदक्षिणाः जयचकत्वाविसृजेन्महादेव
स्यमंत्रतः ताराजंतादिकांडे ताहाराधामन्वोदृष्टव्यः ॥ प्रतिदिनेयजेद्देवमारिखलानिसहैववा पूजितौनिजमंत्रेण

विसृजेन्नृणभृद्गहो धनपुत्रादिकामैस्तु शिवोऽर्घ्यःश्लोकलक्षणः विद्याकामैश्चतनीयः परशुहरिणवरे

ज्ञानमुद्रां दधत्ते रतवटमूलमुपाश्रितः पुंसोर्वैरुदयोः संघोः कुड्याल्लिंगानि साधकः नदीतिरिद्वयानीतस्य दाता
 निचपूजयेत् तत्र ये यो हरिहरः शंखपद्मादिशूलशुक्ल इंद्रनीलशरच्चंद्रभूतिभूषणपूजवान् दंपत्योरविरोधार्थमर्ध
 नारीश्वरः स्मृतः पापपूष्णीकलशदधत्पाशांकुशावापि उच्चाटमारणोद्देषु ध्यातव्यः पुनरीदृशः कालीहरस्तां
 वृजालंबः शूलश्रेताद्विपञ्चयः मुंडमालाक्षरुत्कठोरवाविनाहिताखिलः इत्यंतुकामनाभेदाब्जानभेदाः प्रकीर्तिताः
 पूजयेत्कार्यसिद्धार्थलशावाधिसहस्रतः लक्षपार्थैवल्लिंगानां पूजनाद्भुक्तिमुक्तिभाक् लक्षंतमुंडल्लिंगानां पूजनात्पा
 र्थिवोभवेत् यानारीशिवाल्लिंगानिसंपूज्येष्टमवाभुयात् भस्मनोगोमयस्यापि बालुकायास्तथाफलं क्रीडंतः शि
 शुक्राम्बुमौलैर्गण्डव्ज्वरजोमयं पूजयंति विनोदेन तेषु स्तुः शितानायकाः प्रातर्गोमयाल्लिंगानिसित्ययस्त्रिणि
 पूजयेत् दहतीविल्वयोः पत्रं नैवेद्यं गुडमर्पयेत् एवं मासत्रयं कूर्चद्वयं नलपंखभतेधनं एकादशैवल्लिंगानि गोमयो
 र्थानिमर्चयेत् प्रातर्मध्याह्नयोः सार्यं निशायिप्रतिवासरं ससर्वाः संपदोपायात्पण्यमासानेवमादरात् एकाद
 शयजेति लंशालिपिष्टकतानियः लिंगानि मासमात्रेण सकलमपचयं दहेत् स्फाटिकपूजितां लिंगमेनो निकरनाश
 नं सर्वकामप्रदं पुंसां मुंदं वरसमुद्रवं रेवाश्रमजं सर्वासिद्धिप्रदं दुःखविनाशनं यथाकथंचिच्छिंशस्य पूजानिस्यं कतेष्ट
 दा योचयेत्पिचुमदांशुः पत्रगोमयजंशिवं क्रुद्धं महेश्वरं ध्यायन्स पराजयतेरिपून् लिंगं संपूज्ययन्निस्संशिवभ
 क्तिपरायणः भस्मरुत्सोपितस्याशपापशाशिल्यं ब्रजेत् चतुर्दश्यांतथाष्टम्यां पौर्णमास्यां विधुक्षये पयसास्त्रापि
 तोशंभाधरादानफलभजेत् दोषश्राणांतुर्गालंक्षयोदद्याद्देपाठिने पार्थिवयोर्चयेच्छिंशंतयोर्लिंशार्चकोवरः लिं
 गपूजाविधायाम्भेस्तांब्रवाशतरुद्रियं पूजयेत्तन्मनाभूत्वाशिवैरर्चयन्निवेदयेत् यत्संख्याकं यजेच्छिंशंतानि भतंहो
 ममाचरेत् आज्यानिचतैस्तिरलैश्च दत्तवापायसनवा शिवभंत्रेण तस्यां तत्राह्मणान्भोजयेच्छतं एवं कतेसमस्ते
 एस्सिद्धिर्भवतीनाश्रितामेति ॥

इति मंत्रमहेदधिरथपार्थिवविधानम्

अथ पंचसूत्रीविधानं लिङ्गवृत्तसमसध्यमूर्द्धविरताणीमेव च तदहं गोमुखं प्राहुः पंचसूत्रामिदं मतं - कालांतरः ॥ लिङ्गम
 स्तकविरतारोलिंगोच्छ्रायसमो भवेत् त्रिगुणः परिणहः स्थारतः पीठी प्रतिष्ठिता लिङ्गा तुल्यं प्रणालं स्यात्पंचसूत्रस्य ल
 क्षणं पंचसूत्रसमायुक्तशिवलिङ्गसमं चैषेत् भुक्तिदं मुक्तिदं विधनारोग्यसुखप्रदं गौतमीतंत्रे लिङ्गमस्तकविरता
 रोलिंगोच्छ्रायसमो मतः परिधिरत्त्रिगुणितस्तद्वत्पीठं व्यवस्थितं प्रणालिका तथैव स्यात्पंचसूत्रावनिर्णयः लि
 गमस्तकविरतारं पूजाभागसमं भवेत् नाहं तत्रिगुणं कुर्यात्नाह वत्पीठविरस्यतिः पूजां याद्विगुणं कुर्यादुन्नतं पीठमु
 तमं वृत्तं वा चतुरस्रं वामं धेकं ठसं सन्वितं द्विगुणं लिङ्गनाह इव कंठनाहं समाचरेत् त्रिमेखलमथश्चैस्मं वाथ द्विमेखलं
 लिङ्गमस्तकविरतारं पद्भ्रमाणां विभजेत्ततः मेखलमेकभागेन कुर्यात् वातंचतस्समं लिङ्गदैर्ध्वसमं कुर्यात्प्रणालं पीठ
 वाह्यतः विरतारंतस्समं मूलतदहं च तदग्रतः जलमार्गः प्रकतं व्य स्तस्य मध्ये त्रिभागतः कुर्यात्पीठाहं दैर्ध्वं वा प्रणालं
 चतयोदितं सर्वपांतत्रालिङ्गानां सपीठानां विशेषता लोहादीनां चालिङ्गानामेवं लक्षणमाचरेत् लिङ्गनाहसमपीठवि
 रस्यतं विरस्यस्तस्य समभागतुंगकं तुंगकाहं समगो मुखंतं कंगो मुखंतं समकंठनाहकं शिल्पिपशास्त्रेपि लिङ्गमस्तकवि
 रतारालिङ्गोच्चवत्समं कृत्वा ॥ तत्रिगुणवेष्टनाहं लिङ्गरथौ ल्यं कृत्वा तस्समं वृत्तं चतुरस्रं वा पीठविरतारं : अथ
 उर्द्ध्वकुर्यात् ॥ पीठोचता तुलिङ्गोच्चमत्तो द्विगुणा पीठमध्यं लिङ्गाद्विगुणं स्थूलं पीठोच्चतातृतीयांशेन कंठकं
 द्वा तस्योर्द्धमथश्चसमं वप्रवयं वा कृत्वा लिङ्गविरतारपृष्टांशेन पीठोपरिवाह्यमेखलां कृत्वा तदंतः संलभंतस्समं
 स्यात्कृत्वा पीठाद्वहि लिङ्गसमदीर्घ्यं पीठाहं दीर्घां वामूलदैर्ध्वं समविरतारामये तदहं विरतारान्तृतीयांशेन मध्ये स्यातां
 पीठवत्समेखलां प्रणालिकां कुर्यादिति

इतिपंचसूत्राविधानम्

इदंपंचसूत्रोविधानं पार्थिवेन विधानं कुर्यात् तदुक्तं पार्थिवे श्वराचंतामणौ 'पंचसूत्राविधानं च पार्थिवेन च कारयेत् यथा कथंचिद्विधानारमणीयं प्रकल्पयेत्-रत्नादिलिगेष्वयं ॥ तदुक्तं हयशीर्षपंचरात्रे 'न कुर्याच्छ्लक्षणे द्वारं रत्नजानां चलात्मनां स्वप्रभालक्षणं तेषां स्पर्शजातांमपि श्रुव तस्मात्प्रलक्षणे द्वारं कुर्यात् पाषाणालिगवत् 'अचलानां तैजसानां काश्चिदिष्ये तलक्षणं लक्षणं कल्पनीयं तु रथाप्यलिंगे यथा विधि 'चलालिगे कुशाभ्रेण लक्षणं कल्पयेद्गुरुः 'मन्सात्वात्तद्यद्वाचिलक्षणं लिगं स्थितं सोमशंभावपि रत्ननेत्रलक्षणे द्वारेन लोहेन सारिद्रवे लिगे पुचललोहे पुनट्ट कश्चिदागमे स्वरूपलक्षणे तेषां प्रभारत्नेन पुनिर्मलेति अन्यत्र संस्थया विशेषे निषेधः गृहीलिगद्वयं नाख्यं शालिग्रामद्वयं तथा द्वैकक्रोदारिकाया जगणे शत्रयमेव च ॥

अथाशिवपूजामधिकृत्य कालिकापुराणे कपिलापंचगाव्येन कुशाचारियुतेन च स्नापयेत्संज्ञपूतेन ब्राह्मं स्नानं तदुच्यते ॥ एकाहमपि यो लिगे ब्राह्मं स्नानं सभाचरेत् विधूय सर्वपापानि रुद्रलोके महीयते कपिलापंचगाव्ये नदधिक्षिरयुतेन च स्नानेशतगुणं पुण्यमितरेभ्यो न संशयः वर्धकोटिसहस्रेण यत्पापं समुपाजितं घृतस्नानेन तत्सर्वं दहत्याग्निर्विधेन कृष्णाष्टम्यां घृतस्नानं कृत्वा लिगे सकृन्नरः कुलैर्कावैशमृताद्यर्धशिवलोके महीयते स्नाप्यदग्धासकृच्छिंशिवलोके महीयते ॥ ब्रह्मपुराणे देवानां प्रातिमापत्रघृताभ्यगक्षमा भवेत् पलानितस्यैदेयानि श्रद्धया प्रचविंशतिः श्रेष्ठतरं पलशतं स्नानं दंपचसर्वदा द्वैसहस्रे पलानां तु महास्नाने तु संस्थया दातव्यं येन सर्वा सुदिशुनि र्याति तद्वृत्तं पंचविंश पलां लिगे श्रद्धयां कारयेत् शिवस्य सर्वापि स्नानं प्रोक्तं पलशतेन च तावत्तैव च क्षीरेण गाव्येन च भवेत्ततः भूयः सार्द्धं सहस्रेण पलानां मूर्धये द्वे चः 'रसेन कारयेत्स्नानं भक्त्या चोष्णां विना ततः

शितां वृनापिदत्वाचवखलपूतेनमंत्रवित स्नापयेद्भक्तिभूयोपधयात्रास्थितेनतु महास्नपनोतरं कौस्तुभेशोपः ॥ महा
 दीपद्वयेद्यंशतमष्टोत्तरं पुनरिति पुजारं भ्रमभूतिसततएकोदीपः परोभूयः पूजानंतरं शतमष्टोत्तरं दीपादेयाइतिवोधु
 म् ॥ चित्वाटौत्सुकदि ॥ क्षीरादशगुणं दध्नाघृतैवदशोत्तरं - वृतादशगुणं क्षौद्रं क्षौद्राश्चैवक्षुजंतथा वस्त्रयामले
 धतकौशेयवसनं विष्णुश्रीत्वैप्रकीर्तितं रकंशस्यकंविधानांशिवस्यचसितां प्रियं मलहीनतथा छिद्रं क्षौमं कार्पासमेव
 चेति श्रयचदनं चंदनागुरुकर्पूरैः श्लक्ष्णपिष्टैः सकुम्भैः शिवस्वार्चासमालिप्यकल्पकोटिवसेद्विविहेमाद्रौ तु
 विशेषः विधिनास्नाप्यचानेनततोरोचनयालिपेत् कृष्णागुरुसकपूरचंदनगुरुकया लेपयित्वाततोऽलिगमा
 पीठजघनंशुभं अनूलेपनपरिमाणैर्लेगे अनूलिगेच्चतस्मर्त्तुचार्चयशाफलेनचेति श्रयपुष्पाणि धर्तुरैकैस्तुयोऽलि
 गं कृष्णैः संपूजयेत्तरःसगोर्लक्षफलं प्राप्याशिवलोकेमहीयते नीलोत्पलसहस्रस्यमालां वध्याप्रपूजयेत् श्रालाभे
 तुसहस्राणामर्द्धाद्विनैवपूजयेत् उत्पलानामलाभेतुपत्तेश्चश्रीतरोर्यजेत् श्रीतरोर्वैत्वरस्य विल्वपत्रैरसंखंडैश्चयोऽलि
 गंपूजयेत्सकं सर्वपापविनिर्मुक्तः शिवलोकेमहीयते सर्वकामप्रदं विल्वद्वारैर्द्रस्यविनाशनं ॥ १ ॥ विल्वद्वारं
 नांस्तिथेनतुत्प्यातिशकरः शुष्काप्यपिचपत्राणि श्रीदक्षस्यसदैवहीति ॥ पारिजातोक्रियासारः ॥ १ ॥ मध्यमा-
 नामिकामध्येपुष्पसंग्रहपूजयेत् श्रंगुष्ठतर्जन्यग्राभ्यांनिर्माल्यमपनोदयेत् अपनीतं च निर्माल्यं चंडेशायनिवेदयेत्
 श्रयान्यमस्तकालेगंसदाकुर्वीतपूजकः ॥ अथशिवेवर्ज्यपुष्पाणिभाविष्यपुराणे ॥ केतकीजातिमुकचकुंदौषधीमदंति
 का शिरीषसर्जवधूकंकुमुमानिविवर्जयेत् निर्भाधिन्यग्रगंधीनिकुमुमानिविवर्जयेत् गंधहीनमपिग्राह्यं पवित्र-
 यत्कृशादिकं प्रासाददीपिकायां - जपावंधूकसिंदूरं तथात्रैसंधिकीशुभे मदंतोकेतकीपुष्पं मालतीपुरजातिचवुसूणं
 चाश्वमारचं प्रमादनापिनापयेत् ॥ अथधूपः शिवपुराणे ॥ गुग्गुलुं चूतसंयुक्तं शिवेयश्चनिवेदयेत् रुद्रलोकेमवाप्नोति

गणपत्स्यचविदंति अथंदापिः भविष्यपुराणे धृतदीपप्रदानेन शिवायशतयोजनं विमानं लभते दिव्यसूर्यको
 टिसमंत्रं अथनैवेद्यं तं परिमाणं हेमाद्रौ दशद्रौणैस्तु नैवेद्यैरष्टद्रौणैरथपिवा शतद्रौणसमं पुष्यमाह
 केनैवधीयते वितहीनस्यमस्त्यं यत्तात्रकार्याविचारणेति गुह्यं लघुताकानां भक्ष्याणां च निवेदनैः धृतनपा-
 धितानां च तेषां शतं गुणफलं अथफलं मानुलिंगफलाद्यानि सुप्रकानि निवेदयेत् शिवायसफलं तस्य तद्भक्ष्याणां नि-
 वेदने अथप्रदक्षिणाः तत्रविशेषतः कथं ग्रहपारशिष्टे एकां विनायककुठ्यां द्वेसूर्यार्थद्विणीशंकरे चत्वारिंशत्शत-
 दद्यात्संसाश्वत्थे प्रदक्षिणाः आदित्यपुराणे प्रदक्षिणत्रयं कुठ्यां शिवस्यायतने नरः अथमैधसहस्रस्य फ-
 लं प्राप्नोति मानवः दृहन्नारदीयेतु एकां च लघुं यत्सोमसतिस्तद्दद्याद्दिनायके चतस्रः केशवे दद्याच्छिवे च प्रदक्षिणं
 तत्रैव पदांतरैः पदंतरस्य कैरौचलनं वाजितौ स्तुतिर्वाचिहृदि ध्यानं चतुरंगं प्रदक्षिणं शिवलिङ्गविशेषो
 लिङ्गपुराणे सव्यं ब्रजंतं तोऽसव्यं प्रणालिनैवलं ययेत् बृहन्नारदीये शिवप्रदक्षिणीमत्यः प्रणालिनैवलं ययेत्
 धूपचंडवृष्वैव सोमसूत्रं पुनर्वृषं चंडसोमसूत्रं च पुनश्चंडं पुनर्वृषं ॥ हेमाद्रौ प्रातिष्ठाकांडे ॥ प्राच्यां
 नादं महाकालीयार्भ्यं भृगो विनायकौ वारुणो वृषभरक्तघोदे वीचंडौ तथोत्तरे त्रैविक्रम्यां तु शान्ते चंडस्थापनमुक्तं
 तथा अप्रसव्यं यतिः कुठ्यां सव्यं तु ब्रह्मचारिणः सव्यापसव्यं गृहिणो नित्यशंभोः प्रदक्षिणं तृणैः काष्ठैस्तथा
 पण्डैः पाद्भैः षष्ठैः कादिभिः श्रंतर्द्धानं पुरः कृत्वा सोमसूत्रं न लघयेत् सोमसूत्रं प्राणमपि तत्रैव प्रासादविरतारमात्रं
 तु भवेदुदीच्यां सूत्राद्वा हि लघुं न तो न दोषः स्याद्वापि आभ्यंतरं लघुं न सोमसूत्रं प्राणमपि तत्रैव प्रासादविरतारमात्रं
 विरतारसमानं सोमसूत्रं परित्यज्य वाहिः प्रदक्षिणे न दोष इत्यर्थः ॥ विशेषांतरं भुक्तं तत्रैव सोमसूत्रं लघुं यत्र यत्र वा वि-
 ष्णुमंदिरम् अप्रसव्यं न कुर्वीत कुर्वीतैव प्रदक्षिणमिति ॥ अथ नमस्कारः ॥ जानुभ्यां चैव पाणिभ्यां शिरसा च

विचक्षणः कृत्वा प्रणामं सर्वेश्वरान्कामानवाप्नुयात् । अश्वमेधादिसर्वफलं भवतीति । भविष्योत्तरे । अथ शिवा
 गारिनिषिद्धवाद्यं योनिर्दत्तं । शिवागारे च फलकसूर्यागारे च शंखकं । दुर्गागारे वंशवाद्यं मधुरीचनवाद्ययेत् ॥ ३ ॥
 अथ निर्माल्यलंघने । निषेधो नृसिंहपुराणे । शांतरथप्रतिनारदः ॥ अथ प्रभृति निर्माल्यलंघयति महामते नर
 सिंहस्य देवं स्य तथान्येषां दिव्यो कसां । पच्यते नरके यो रेयावदाधृतं संप्लवम् ॥ भविष्यपुराणेपि ॥ निर्माल्य
 लंघनकरस्तामिसंनरकं जेदिति ॥ अथ निर्माल्यप्रतिपत्तिः ॥ रुद्रांगलममममौतुदहेत्सर्वै च तत्क्षणात् । वैष्ण
 वं स्नानकेभ्यश्च भस्मप्रागेभ्यश्च शंभवमिति । यानितु र्स्कांदे । शिवनिर्माल्यभोकारः । शिवनिर्माल्यलंघकाः । शि
 वनिर्माल्यदातारः । रूपशंस्तेषामपुण्यं कृतं । स्पृष्ट्वा रुद्रस्य निर्माल्यं सवासात्प्राहुतः । शुचिरिति । नैवेद्यं मे नरो भुक्त्वा शु
 द्धै चंद्रायणं च रेदिति ॥ कालिकापुराणे ॥ अथाहं शिवनैवेद्यं पत्रं पुष्पं फलं जलं । शालिग्रामशिलारूपशंस्त्वैयातिपवि
 त्रतामिति परिशिष्टे । दत्त्वा नैवेद्यवस्त्रादिना ददीत कदाचन त्यक्तं यच्छिवमुद्दिश्य तदादानेन तत्फलमिति । भविष्ये च
 शिवनिर्माल्यधारणविषेधवचनानि । निर्माल्ययोगि मद्रत्त्याशिरसाधारण्येप्यति । अशुचिभिन्नमर्यादानेन रः पांसुसम
 न्वितः नरके पच्यते यो रेति र्वरयो नैच संवसेत् । ब्रह्महापिशुचिर्भूत्वा निर्माल्यं यस्नुधारयेत् । तस्य पापं महच्छीघ्रं नाश
 विष्ये महदात्र ॥ इति स्कंदपुराणाशुचिना न तत्र ग्राह्यं किं नुशुचिना स्नानादिनाशुचिनेत्येवंपराणीतिस्मार्ताः । अपनी
 तं तत्र ग्राह्यमिति श्रीदत्तः । शिवदाशिराह तैज्यां तिलगातिर कैवान् ग्राह्यमिति । शैवाः स्कांदे ॥ 'अनहं मम नैवेद्यं
 पत्रपुष्पं फलं जलं । शालिग्रामशिलासंगात्सर्वेषां तिपवित्रतामि ल्यु कत्वात् ।' पंचायतनपूजायां सालिग्रामरूपापित
 त्रसत्यान्नैवेद्यादावदेतदिति सूचितम् । तथा नैवेद्यं मे नरो भुक्त्वा शुद्धै चंद्रायणं च रेदिति । 'एतदपवादाः शिवनारद
 संवादे ॥ वाणलिंगे स्य यं भूते चंद्रकांतो हृदि स्थिते चंद्रायणसमंज्ञे यशंभो नैवेद्यमक्षणा मिति ॥ तथा च काशीखंडे ॥

जलस्यधारणमूर्द्धनिविश्वेशस्नानजननः ॥ इत्युपक्रम्य ॥ स्नापयित्वाविधानयोगेऽलिगस्नपनोदिक त्रिःपि
 वेत्त्रिविधपापतस्येहाशुचिनश्यति ॥ लिगस्नपनवाग्भिर्षु कुर्यान्मूर्द्धन्यभिर्षेचन । ग्नास्नानफलतस्यजप्यतेत्र
 विपाप्मनइति अत्रभक्षणप्रतिप्रसवःशिवटीक्षाविषयः ज्योतिर्लिगोविनालिगंयःपूजयतिसतमः तस्यनैवेद्य
 निर्माल्यभक्षणात्तसकच्छूकं सालिप्रभोद्धवेलिगेवाणालिगेस्वयंभुवि । रसालिगेतथार्षचसुरसिद्धप्रतिष्ठते हृद्
 येन्द्रकान्तेचस्वर्णरूप्यादिनिर्मिते शिवदीक्षावताभकेनेदंभकमितीर्यते ॥

॥ इतिभविष्योत्तरेज्योतिर्लिगेनैवेद्यादिस्वीकारस्तुदीक्षारहितैरपिकार्यं ज्योतिर्लिगोविनेत्युक्त्वचनात् तथा
 पादोदकचनिर्माल्यभक्तैर्धार्द्व्यंत्रयत्नतः ॥ इत्यग्निपुराणात् ॥ श्रादित्यपुराणे च ॥ निर्माल्यधारयेद्भक्त्या
 शिरसापार्वतीपतेः रापसूपरयज्ञस्यफलं प्राप्नोतिनिश्चितं लोभादिनतुनधार्यं लोभात्तधारय ब्रह्मभोक्तै
 माल्यनचभक्षयेत् नस्पृशेदपिपादेनलययेन्नापिनारद लिगांतरेषुतीर्थोदकबंदनमात्रं च श्रद्धावच्छिन्नभक्त
 माताधिकारिकाः श्रद्धावतांस्वभक्तानामुपसर्गैर्महत्यापि नोपायांतरमस्त्वैवविनेशचरणोदकं यैवेद्याय
 योहिदुःसाध्यावाहिरंतःशरीरिणा श्रद्धयैवोदकरपशात्तेनश्यंस्त्वेवनात्यथेतिरत्नेश्वरोपाख्यानैस्कांदवचनात् । स
 वरंपिचंडेशंस्वैवधार्यमिति कचिन् वाणरावणचंडीशानदिभ्योऽगिरिटादयः । सदाशिवप्रसादोयं सर्वेणहंतुशांभवा
 इति कचिच्चण्डाभावोऽप्युक्तोऽग्निपुराणे वाणालिगेचलेलोहसिद्धलिगेस्वयंभुवि प्रतिमासुचसर्वांसुनचण्डोधि
 कृतोभवेत् ॥ आदित्यपुराणे ॥ लिगेस्वयंभुवेवाणेरत्नतेजासिनिर्मिते सिद्धेप्रतिष्ठितलिगेनचण्डोधिकृतो
 भवेत् ॥ येषुवडाधिकज्ञानास्ति तन्निर्माल्यधारणेनद्रोपइत्याहुः ॥ अथरुद्राक्षधारणंतन्महिमा च ॥ शि

खायांहस्तयोःकठकेण्योश्चापियोनरः रुद्रक्षिंधारयेद्भक्त्यासशैवलोकमोशुयात् । नावक्त्रुद्राक्षधारयेद्भामवा

हुना चतुर्दशमुखैव शिखायां धारयेद्बुधः ॥ तत्र विशेषः ॥ एकवक्रः शिवः साक्षाद्ब्रह्महत्यां व्यपोहति श्रव
 इयत्प्रतिस्त्रोतो वह्निरस्तं भं करोति च द्विवक्रो हरगौरीस्य द्रोवधा धविनाशकत् त्रिवक्रो ह्यभिज्ञान्मात्रपापराशि
 प्रणाशयेत् चतुर्वक्रः स्वयं ब्रह्मा ब्रह्महत्यां व्यपोहति पंचवक्रस्तु कालाग्नि रगन्ध्यागन्धपापनुत् पङ्कस्तु गु
 हेज्ञेयो भूष्णहस्यं विनाशयेत् सप्तवक्रस्त्वनंतः स्यात्स्वर्णरत्ने यादिपापहत् विनायको षट्बक्रः स्यारसर्वात्तता विना
 शकत् भैरवो नववक्रस्तु शिवसायुज्यकारकः दशवक्रः स्मृतो विष्णुर्भूतप्रेतभयापहः एकादशमुखोरुद्रो
 नानापद्मफलप्रदः द्वादशास्यस्तथादित्यः सर्वरोगनिवर्हणः त्रयोदशमुखः कामः सर्वकामफलप्रदः चतुर्दशा
 स्यः श्रीकठो वंशोद्धारकरः पर इति ॥ निश्चिद्राश्वसुपकाश्वरुद्राक्षाधारणे स्मृताः पंचाभूतं पंचगव्यं स्नानका
 ले प्रयोजयेत् रुद्राक्षस्य प्रतिष्ठायामंत्रं पंचाक्षरं तथा त्र्यंबकादि मंत्रस्तु यथा तत्रानियोजयेत् त्र्यंबकं यजामहे
 श्मामृतात् इति - ॥ यद्वा अघोरमंत्रेण अघोरेणापि मंत्रेण रुद्राक्षस्य द्विजोत्तम प्रतिष्ठां विधिवत्कुर्यात्ततो
 धिकफलं भवेत् ततो यथास्वमंत्रेण धारयेद्भक्तिसंयुतः एकवक्रादीनां क्रमं ज्ञाः उं उं उं भूं शं नमः ॥ १ ॥
 उं उं नमः ॥ २ ॥ उं उं नमः ॥ ३ ॥ उं उं नमः ॥ ४ ॥ उं उं नमः ॥ ५ ॥ उं उं उं हूं नमः ॥ ६ ॥ उं उं हूं नमः ॥ ७
 उं उं नमः ॥ ८ ॥ उं उं नमः ॥ ९ ॥ उं उं नमः ॥ १० ॥ उं उं नमः ॥ ११ ॥ उं उं नमः ॥ १२ ॥ उं उं नमः ॥
 उं नमः ॥ १३ ॥ उं नमो नमः ॥ १४ रुद्राक्षे देहसंस्थे तु कुक्कुटोच्चयेत् यदि सोपि रुद्रपतिं याति किंपुनर्मानवो गुरुः क
 विन्मालायां विशेषतः ॥ अष्टोत्तरशतैः कार्या चतुः पंचाशताथवा सप्तविंशतिमानावा ततो हीनाथमात्मता ॥
 तथा च प्रजापतिः ॥ मोक्षार्थं च विंशत्या धनार्थं त्रिंशता जपेत् पुष्यार्थं पंचविंशत्या पंचदश्याभिचारिके सप्तविंश
 तिरुद्राक्षमालया देहसंस्थया यत्करोति नरः पुण्यं सर्वकोटिगुणं भवेत् यो ददाति द्विजातिभ्योरुद्राक्षं शृणु पध्मुख

तस्य प्रीतिर्भवेद्दुःस्वपदं च प्रपच्छति पदार्थादर्थैर्वापदेवः रुद्राक्षाः कंठदेशे शनपरीमितान्मस्तके विंशतीर्द्वे पङ्ख
कर्णप्रदेशे करयुगलकृतेर्द्वादशद्वादशैव वाङ्गिरिद्वैः कलाभिर्नयनयुगकृते एकमेकं शिखायां वक्षस्य षाधिकं यत्कलय
विशतकंसः श्वयनीलकंठ इति रुद्राक्षधारणम् ॥ अथाशिवरात्रिकृत्यमुच्यते ॥ तत्र भ्रातः संध्यादिकृत्वाथ तत्रिपुं
रुद्राक्षस्ताव्यपात्रं गृह्णत्वितिथ्याद्युल्लिख्य उभयशिवप्रीत्यर्थं शिवरात्रिजत्रं कारयेत् ॥ जत्रधारणं नमः ॥ शिवरात्रि
तस्तेन कारयेत् हेमहाफलं निर्वाहमस्तु मेवात्रावत्प्रसादाज्जातपते चतुर्दश्यां निराहारो भूत्वा शोभोपरेहति भोदयेद्भु
क्तिमुत्सर्षथ शरणे भवेत् श्वर इमो मदीपठित्वा जलमुत्सृजेत् ततो नित्यकृत्यविधाय शिवनामस्मरणेन दिनमतिवाह्य स
ध्याकालात्पूर्वसंध्यासमयोत्तरं वात्सानं कृत्वा सायंसंध्यां निर्वस्य विभूतिरुद्राक्षमालाधारणं कुर्यात् इदं चाशिवपूजायां
नित्यं विना भस्मत्रिपुंङ्गुवित्ना रुद्राक्षमालया पूजितोपि महादेवो न स्यात्तस्य फलप्रदः तस्मान्मृदापिकर्तव्यं ललाटे
तु द्विपुंङ्कमिति लिङ्गपुराणवचनात् ततो रात्रौ प्रथमप्रहरे शिवाय तनंगत्वा शुचिराचांत आसने प्राङ्मुख उपविश्य
शिवसन्निधौ पूजासंकरपं कुर्यात् तद्यथा एवगुणविशेषेण विशेषायां पुण्यतिथौ एतद्वर्षकृतसमस्तपातको
पपातक प्रकीर्णकादिकायिकवाचिकमानसज्ञाताज्ञातप्रकाशरहस्यपापस्य क्षयार्थं पुत्रघनदीर्घायुः प्रभूति
सकल कामावाप्त्यर्थं शिवरात्र्यां शिवपूजनकारिष्य इति संकल्प्य अपसर्पित्विति सर्पयान्विकीर्य सोमादि सा
क्षिदेवतामंत्रं पठित्वा सामान्या ध्वंसं स्थापय भूतशुद्धिकृत्वा प्राणप्रतिष्ठोत्तरं मातृकान्यासं च कृत्वा श्रीकंठादिमातृ
कान्यासं कुर्यात् ॥ तद्यथा अस्य श्रीकंठादिमातृकान्यासस्य दक्षिणामूर्तं ऋषिर्गायत्री छंदः अर्द्धनारीश्वरो
देवता हलविजानिस्वरशक्तयः ज्ञातविज्ञानार्थविविधयोगः आकखगघङ् आहांश्चगुष्टाभ्यां नमः ॥
इंचंजक्षत्रं ईर्हतिर्जनिष्यांस्वाहा टंटंठंडं डंढूंमध्यमाभ्यां वषट् एंतथदंधन एर्हूंश्चानामिकाभ्यां हुं उंफकवंभंमं

नमइतिदक्षोरुमूले ॥२६॥ ओंह्रींठलांगलीशमंजरीभ्यानमइतिदक्षजानुनि ॥२७॥ ओंह्रींढंवाहुमूलेषु ॥३०॥ ओंह्रीं
 ङंभकातिशवृक्षादरीभ्यानमइतिदक्षपादांगुलयश्रेषु ॥ ३१॥ ओंह्रींतात्राषाढीशपूतनाभ्यानमोवामोरुमूले ॥३२
 ओंह्रींषंघटीशभद्रकालीभ्यानमइतिवामजानुनि ॥३३॥ ओंह्रींदंअस्त्रिशयोगिनीभ्यानमइतिवामगुल्फे ॥३४॥ ओंह्रींषं
 मीनेशशांखिनीभ्यानमोवामपादांगुलिमूलेषु ॥ ३५ ॥ ओंह्रींनमाथेशतर्जनीभ्यानमइतिवामपादांगुलयश्रेषु
 ॥ ३६ ॥ ओंह्रींपंलोहितेशकालरात्रिभ्यानमइतिदक्षकुक्षौ ॥ ३७ ॥ ओंह्रींफशिखीशकुंडलिनीभ्यानमइ
 तिवामकुक्षौ ॥ ३८ ॥ ओंह्रींवंछागलंडेशकपर्दिनीभ्यानमइतिपृष्ठे ॥ ३९ ॥ ओंह्रींभंहिरंडेशवज्राभ्यानमइति
 नाभौ ४० ॥ ओंह्रींममहाकालीशसुभुजाभ्यानमोजठरे ॥४१॥ ओंह्रींपत्वगात्मनेवाणीशसुसुखीभ्यानमइतिहृदये ४२ ॥
 ओंह्रींरश्मिगात्मनेभुजगेशरेवतीभ्यानमइतिदक्षांसे ॥ ४३ ॥ ओंह्रींलंमांसात्मनेपिनाकीशमाधवीभ्यानमइति
 ककुदि ॥४४॥ ओंह्रींवंमेदआत्मनेखड्गशिवारुणीभ्यानमइतिवामांसे ॥४५॥ ओंह्रींशंअस्थ्यात्मनेविकेशवाधवी
 भ्यानम इतिहृदयादिदक्षकराघ्रांतं ॥४६॥ ओंह्रींपंमज्जात्मनेश्वेतशरक्षोविदारणीभ्यानमइतिदक्षपादाघ्रांतं ४७॥
 ओंह्रींरंशुक्रात्मनेभुवीशसहजाभ्यानमइतिवामकराघ्रांतं ॥ ४८ ॥ ओंह्रींहप्राणात्मनेनकुलीशमहालक्ष्मी
 भ्यानमइतिहृदयादिवामपादाघ्रांतं ॥ ४९ ॥ ओंह्रींलंशक्त्यात्मनेशिवेशब्द्यापनीभ्यानमइतिहृदया
 घ्रांतं ॥ ५० ॥ ओंह्रींलंपरमात्मनेसंवरकेशमायाभ्यानमइतिहृदयादिशिरांतं ॥ ५१ ॥ इत्येवं
 स्थानेषुन्यसेत् अत्ररुद्रःस्मृतारकाधृतशूलकपालकाः शक्तयोरुद्रपीठस्थाःसिंदूररुणविग्रहाः
 कपालाभ्यामलंकृतकरांगुजाः ॥ इतिमूर्तिशक्तिनाभ्यानम् ॥ इतिश्रीकंठादिन्यासः ततः
 कृत्वा - स्वदेहंभडूकादिपरतत्वांतेवताभ्यानमइत्युच्चार्य ॥ वामादिशक्तिपूजनंकृत्वाशिवपदक्षरादि

मन्व्यासंकुर्थात् अस्य श्रीशिवपंचाक्षरमंत्रस्ववानन्दवद्भूषिः पंक्तिछन्दःसदाशिवोदेवता उंवीजं नमःशक्ति
शिवायतिकीलकं चतुर्विधपुरुषार्थसिद्धार्थन्यासेवित्तियोगः शिरस्त्रिभुजामदेवब्रह्मर्षयेनमः मुखे पंक्तिछन्दसेनमः हृदि
सदाशिवदेवतायै नमः उंवीजायनमोगुह्ये नमःशक्तये नमःपादयोः शिवायकीलकायनमोनाभौ न्यासेवित्तियोगः
इतिसर्वगोत्रोपापकंकुर्थात् उंहृदयायनमःनशिरसेत्वाहा मंशिरस्यैवषट् शिकवचायहुं वानेत्रत्र
यायवौषट् यंअस्त्रायफट् एवकरन्यासमपिकुर्थात् ॥ उंत्तपुरुषायनमः तर्जन्याः उंमंत्रघोरारायनमः मध्य
मयोः शिसद्योजातायनमःकानिष्ठिकयोः उंवांवामदेवायनमः अनामिकयोः उंयईशानायनमः अंगुष्ठयोः
उंन्तत्पुरुषायनमः मुखे उंमंत्रअघोरारायनमः हृदये उंशिरसद्योजातायनमःपादयोः उंवांवामदेवायनमोगुह्ये
उंयईशानायनमोमूर्द्धनि उंन्तत्पुरुषायनायनमः उंमंत्रअघोरारयदक्षिणवक्रायनमःदक्षिणकण्ठे उंशिसद्यो
जातायपश्चिमवक्रायबुद्धाधः उंवांवांमदेवायन्तरवक्रायनमः वामकण्ठे उंयईशानायोद्ध्वक्रायनमः ऊर्ध्वभागे
उंसर्वज्ञशक्तिधात्रेहृदयायनमः नानित्यत्तत्तिसशक्तिधात्रेशिरसेस्वाहा मंत्रनादिवोधशक्तिधात्रे शिखायैवषट्
शिरस्वतंत्रधात्रे कवचायहुं वानित्यमलुसशक्तिधात्रेत्रत्रयायवौषट् यंअन्तशक्तिधात्रे अस्त्रायफट् ततो
मूलमंत्रेण नमोऽरुत्रथाणभूतायज्योतिर्लिङ्गास्तत्तन्ने चतुर्भूर्त्तैवपुरुषायभासितानायशंभवे इत्यनेनव्यापकंकु
र्थात् लिङ्गादिमुद्रादर्शनपूर्वकं ॥ स्वेष्टदेवस्वाभेदेनध्यात्वा शिरसिमूलमंत्रेणपुष्पांजलिदत्त्वा पुनर्हृदयक
मलेध्यात्वामानसपूजांकारेण्ये ॥ इतिसंप्राथ्यं कृतान्जलिपुटाभूर्वाचिंतयेद्धृदियंकरं ऋणपातकदौर्भाग्यदा
दिद्रवित्तिवृत्तये अशेषायाविनाशायप्रसीदममशंकर दुःखशोकाग्निस्तप्तससंसारभयपीडनं बहुरेणाकुलं दी
नंपाहिमांप्रदाहन आगच्छदेवदेवेशमहादेवाभयंकर गृहाणसहपार्वत्यातवपूजांप्रदां कृतां स्वागतदेवदे

वैशसनिधौतवशंकर गृह्णाणसहेपार्वत्याथार्थपरिभाषितामित्युक्ताः । मानसैरुपचारैर्नैवेद्यातंसपूज्य यथाशा
 क्रिजप्रित्वात्तत्समर्पणं कृत्वा ॥ १ ॥ वास्यपूजार्थमनुज्ञाप्यविशेषार्घ्यस्थापनं कुर्यात् तद्यथा स्ववाग्मात्रेचतुरवृत्त
 त्रिकोणात्मकमंडलविलस्य डोहीश्राधारशक्तयेनमइतिसपूज्य तत्रादिपादिकासंस्थाप्य मंदशकलात्म
 नंत्रलिमंडलांघ्रइतिसंपूज्य वृताकारेणवाह्निदशकलाःपूजयेत् यधुव्यार्चयेन्नमः ॥ वंजन्मार्चनमः ॥ लंज्वा
 लिनिकलायेनमः ॥ २ ॥ शक्तिरुफुल्लिगिन्यैनमः ॥ पंसुश्रियैनमः ॥ संस्वरुपायेनमः ॥ हकपिलायेनमः ॥
 लंहव्यवाहनायेनमः ॥ क्षंकव्यवाहनायेनमः ॥ इतितदुपरिभ्रालमंत्रप्रक्षालितपादांनिधाय श्रद्धादशकलात्मने
 सूर्यमंडलायनमः ॥ इतिसंपूज्य वृताकारेणतत्रसूर्यस्यद्वादशकलाःपूजयेत् ॥ कंनतापिन्यैनमः ॥ खंवं
 तापिन्यैनमः ॥ गंफधुव्यायेनमः ॥ धंपंमरीच्यैनमः ॥ डंमज्वालिन्यैनमः ॥ चंधंरुचिन्यैनमः ॥ छंदंसु
 पुंरुणायेनमः ॥ जंधंभोगदायेनमः ॥ झतंविश्वान्यैनमः ॥ जंणंवीधिन्यैनमः ॥ ठंडंक्षमायेनमः ॥ क्षंलंहंसपंशं
 चंरंधंमंभवंफंपंनंधंथतण्डंठटंठंझजंछचंडधंगारवंकश्रंःश्रौंश्रौंएण्लंलंरुंरुंऊडइंश्रांश्रं । इतिविलोममातृकां
 जपन् ॥ मूलेनसुधावुध्याजलेनापूर्यजलमध्वेडपोडशकलात्मनेचद्रमंडलायनम इतिसंपूज्य वृताकारेणच
 द्रस्यपोडशकलाःपूजयेत् ॥ श्रंश्रुतकलायेनमः ॥ श्रंमानदायेनमः ॥ इंपूपायेनमः ॥ ईंतुष्टानमः ॥ उतु-
 ध्यैनमः ॥ ऊमस्यैनमः ॥ ऋधुस्यैनमः ॥ कंशशिन्यैनमः ॥ ल्हाद्रिकायेनमः ॥ लूंकास्यैनमः ॥ एंज्योस्त्रायै
 नमः ॥ ऐंश्रियेनमः ॥ ओंश्रियैनमः ॥ औंश्रंगदायेनमः ॥ अंपूणायैनमः ॥ अंःपूणाम्हातयेनमः ॥ श्रत्रश्रुता
 दिकलानांप्राणशक्तिष्ठांविधाप्य सूर्यमंडलात्तीर्थमावाह्यामूलमंत्रेणार्घ्यजलेसंयोज्यतीर्थसंपूज्य मूलमंत्रेणालिङ्गमुद्रां
 प्रदर्श्य वामति धेनुमुद्रयाअमृतीकस्य तत्रदेवंधात्वादेवरस्यदेहेपडंनंविधाप्यकवचेनावगुंज्य नेत्रमंत्रेणसंवीक्ष्य

श्वसमुद्र प्रातःत्पानामवष्टभ्ययानिमुद्रयातज्जलस्यद्वा मूलनंगाधादिभिःसंपूज्य प्रावरपटंगानिसंपूज्यः मूलमं-
 त्रेणाष्टवारजलमभिमंथ्यमत्स्यमुद्रयेच्छादयेत् तत्पानस्योत्तरेपंक्तयात्रिकोणमंडलत्रयंकृत्वा तेषुमंडलद्वयेसाधार-
 संजलंपात्रद्वयं-ततोऽयमंडले घृतमधुदधियुक्तकांस्यपात्रंचेतिपानत्रयसंस्थाप्य मूलमंत्रेणपृथक्पृथक्गंधादि-
 भिःसंपूज्य-तेषुपानांतरेणार्धवर्जलकिंचित्कृत्वामूलमंत्रेणपृथक्पृथग एवारमभिमंथ्यमत्स्यमुद्रयाच्छादयेत्
 ततोऽर्घ्यपात्रेयमामकटुर्वाड्वाविष्णुक्रांतादिनिःक्षिप्याचमनपत्रेजातीफल्लवंगकक्कोलचूर्णानिक्षिपेत् श्रत्रार्घ्या
 दिपानत्रालभेप्रक्षालितान् तंडुलान् पुष्पाणिदत्त्वा ततःपूजाक्रमस्यदक्षिणोत्रिकोणमंडले साधारंसजलंपुनरा-
 चभनपाननिधाय तत्रार्घ्यपात्रजलंकिंचित्पानांतरेणोद्गत्यदत्त्वामूलमंत्रेणामभिमंथ्यसंप्रोक्ष्यस्वदेहंगंधपुष्पैरलंक-
 र्य स्वेष्टदेवतारूपसंचित्यपीठमंडूकादिपरतत्वात् संपूज्य उानमोभगवतेसकलगुणास्त्रशक्तियुताय श्रानंता-
 ययोगपीठाय कमलासनायनमः ततस्तत्केसरेषुस्त्रयाद्यादिप्रोक्षिष्येन वामदेव्यैतमः ज्येष्ठार्चनमः रौद्रार्चनमः
 काल्यैतमः कालविकरर्ष्यैतमः वलयैतमः वलविकरर्ष्यैतमः वलप्रमथिन्यैतमः सर्वभूतमन्यैतमः मध्य-
 मनोन्मन्यैतमः उानमोभगवतेसकलगुणास्त्रशक्तियुताय अनताययोगधर्मपीठायतमः ॥ इतिपीठपूजा ॥ अथ
 पार्थिवविधिः सर्वाधारशररूपत्वद्रूपामृतिकाभिर्मां ग्रहिव्याभिप्रसन्नात्वालिंगार्थांभवसुव्रते इतिभूमिसंप्राप्त्यै
 उपरितनान्मदनापाकस्य ततःसहस्राष्टिव्यैतमः इतिष्टथिवानभारकस्य ततोनिःशर्करामक्षाधिकाम् श्रशीतिंगु-
 ञादिभानमदमित्यर्थःहरायनमइतिमंत्रेणसंग्रह्य सद्योजातान्भितिसंत्रंपाठित्वा वामदेवार्पितमंत्रेणजलंत्राक्षिप्य
 न्हैश्वराद्योतिसंघटनंकुर्वात् अघोरेणइतिलिंगकरणं तत्पुरुषायैतिवाणंकृत्वा ईशानइतिवेदिकायांवाणंसंयोज्य ॥
 मूलनंपूलपाणयेनमइतिवेद्यांशिवंसंस्थाप्यहरतेषुष्पादिभृहीत्वा मूलाधारकुंडिलिनीमुत्थाप्यमदचक्रादिक

मण्डपकमलात्स्वेष्टदेवतां तैजोरूपां ब्रह्मरंध्रनीत्वा परमासृतांबुधौ परमशिवशक्त्यात्मकतैजः प्रवहन्ना
 सापुटाध्यनिकरस्थपुष्पांजलौतः सार्धं पुरः स्थितमूर्त्तिशिरसिपुष्पांजलिनिःक्षिपत् आत्मसरथमजशुद्धत्वा
 महपरमेश्वर क्षरण्यामिवहव्याशमूर्त्तामावाहयाम्यह आयाहिभगवन्शभोशर्वावर्त्तगिरिजापते प्रसन्नोभिवदे
 वेशनमस्तुभ्यहिशंकर ततोमूलमुच्चार्यपिनाकधृपेनम आवाहनमतेवैधमहिषामूर्त्तिस्तस्यांसर्वगतांशिव भ
 किस्नेहसमाकण्ठीपवत् स्थापयाम्यहम् देवेशभक्तिसुलभसर्वाभरणसंयुत यावत्त्वांपूजयिष्यामितावत्वंसु
 स्थिरोभव ततोमूलंपठित्वाशिवत्वहृदितिष्ठतिष्ठ इतिसंस्थाप्य सन्निधापनकुर्यात् अनन्यातवदेवेशमूर्त्तिंश
 किरिचंप्रभो सान्निध्यकुरतस्यांतभक्तानुग्रहतत्पर ततोमूलमुच्चार्यशिवहृदिसान्निधौभव ॥ इतिसन्निधानकृत्वा
 सान्निरोपनंकुर्यात् आज्ञयातवदेवेशकपभोभेसुखांबुधे आत्मानदैकदृष्टंत्वांनिरुणमिपितुंशो मूलतेशि
 वइहसन्निरुध्यस्व ततःसमुत्कीकरण अज्ञानादुर्मनस्त्वाद्वाकैकत्वात्साधनस्य च यदपूर्णमेवेत्कृत्यतदध्याभि
 मुखोभव ततःप्रवगुण्ठनं अभक्तवाङ्मनश्चक्षुश्रोत्रदूरान्चितद्युते स्वतेजः पंजरेणशु वेष्टितोभवसर्वतः मू
 लतेशिवश्रवणुंठितोभव ततः पडंगेनसकलीकरण मूलेनमहामुद्रयापरमीकरण ततोमूलमंत्रमुच्चार्य
 एवदेवदेवाभवादिनि ऐंकींक्लिंक्लैदयमहाशोभंकरुकोसौमोक्षंकरु २ सौं ह्रसौमिति दीपिनीमकारादिक्षकारां
 तामातृकाभुञ्जार्थं अर्थादकेनदेवंत्रिःप्रोक्ष्य देवस्यहृदयरुशान् प्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् सायथा उंआंही
 क्रौंसः शिवस्वजीवइहस्थितिः पुनः आंहीक्रौंस शिवस्ववाङ्मनश्चक्षुः श्रोत्रप्राणरसनप्राणाइहागत्यसु
 खचिरतिष्ठतुस्वाहा इतिप्राणप्रतिष्ठा विश्वेश्वरमहाराजाजप्रियेश्वरप्रजापते आसन्तिदिव्यमीशानदास्येहपरमे
 श्वर मूलेनासनं महानदमहेशानमहदानदायक पादांगहृणदेवेशपार्वतीपरमेश्वर मूलेनपाद्यं त्रिचक्र

सदाधारविषदादिविधायक अर्धग्रहाणदेवशशभोसर्वाथसाधक मूलेनार्धदत्त्वा त्रिपुरांतकदीनार्त्तनाशिन
शिकंठशूलधृक् ग्रहाणाचमनंचालंपवित्रोदककालपितं मूलेनाचमनं घृतमध्वाज्यसंयुक्तंपारपूर्णासुखात्मनेमधु
पर्कसिद्धदेवकल्पयामिप्रसीदमे मूलेनमधुपर्कदत्त्वा मूलेनपुनराचमनं पंचामृतसमानोतंपयोदधिघृतमधु शर्क
राजलसंमिश्रं ग्रहाणपरमेश्वर मूलेनपंचामृतज्ञानं त्रिकालकाशिकालश्रीः स्थितिसिंहारकारक ज्ञातंतीर्थाह
तैस्तौथैग्रहाणपरमेश्वर मूलेनज्ञानंदत्त्वापुनर्मूलेनाचमनंदत्त्वात् कालाग्निरुद्रदेवेशवरदाभयदायक वस्त्रंग्रहाण
सर्वशदिव्यगंधोदवासितं ॥ मूलेनश्वेतवस्त्रम् ॥ पशुपतयेनमः ॥ पुनराचमनम् ॥ यज्ञोपवीतंपरमंपवित्रोविधि
निर्मितं नीलकंठोपवीतं वमयादत्तंग्रहाणभो मूलपशुपतयेनमः ॥ यज्ञोपवीतं ततोभूषणानि स्वभावसुंदरंगाय
नानाशक्त्याश्रयायते भूषणानिविचित्राणिकल्पयामिसुरार्थैत पशुपतयेनमः भूषणानिसमर्पयामिनमः ततः
कनिष्ठान्गुठयोगेनांधमुद्रयागंधदत्त्वात् चंदनागुरुकर्पूरतमालजलकुंकुम उशीरकुटुसयुकशैवंगंधाष्टकंविभोष्ट
हाणदेवदेवेशसमस्तसुरपुजित पशुपतयेनमः गंधसमर्पयामि सदाशिवसदानंदअक्षतान्परमेश्वर ग्रहाण
त्वमुमाकांतदयां कृत्वाममोपरि मूलेनपशुपतये अक्षतान्समर्पयामि पुष्पाणिविचित्राणिमालत्वादीनिवैश्रभो
हयानिचसुगंधानिविल्वपत्रंग्रहाणमे मूलपशुपतयेनमः पुष्पाणिसमर्पयामि श्रमूतोद्भवश्रीदृक्षंशकरस्य
सदाप्रियं विल्वपत्रंग्रहाणेशमकानांसर्वकामदं ॥ मूलपशुपतयेनमः ॥ विल्वपत्रंसमर्पयामि तर्जन्यगुठयोगेन
पुष्पमुद्रयामूलैःपशुपतयेवौषडित्येतेनपंचपुष्पांजलीन्दत्त्वा सदाशिवमहेशानजगद्धयमहाप्रभो श्रानुज्ञादेहिभग
वन्परिवारार्चनायमां एवंपूजायैभनुज्ञाप्यत्रयमेष्टदलेदिग्दलेषु पूर्वदलमारभ्य उर्ध्वतलपुरुपायनमः उर्ध्वंश्रधा
रायनमः - उर्ध्वंश्रीसद्योजातायनमः उर्ध्वंवाक्देवायनमः उर्ध्वंशानायनमः - मध्ये इतिदेवाग्निद्यादि

प्रादक्षिण्येन उनिवृत्यैनमः उंत्रातिष्ठायैनमः उंविधायैनमः उंशात्यैनमः उंमध्येशान्त्यतयैनमः ॥
 भ्रमीष्टसिद्धिमेदिशरणगतवत्सल भक्त्यासमर्चयेत्तुभ्यंप्रथमावरणार्चनं इतिप्रार्थयेत् ॥ एवमथपिद्वितीया
 पृष्ठलांतकेसरपुंद्रवत्सदक्षाग्रे ॥ उंहृदयायनमः वामाग्रं नंशिरसेनमः पृष्ठदाक्षिणे मंशिखायैनमः वामेः
 शिकवचायनमः अग्रे वानेजत्रयायनमः अग्न्यादिशुश्रूषायनमः इति अभीष्टसिद्धिद्वितीयादरणाार्चनं द्वितीये
 श्रृष्टदलेदेवाश्रदलमारभ्य प्रादक्षिण्येन उंत्रानतायनमः सूक्ष्मायनमः शिवोत्तमायनमः एकनैत्रायनमः
 त्रिमूर्तायनमः श्रीकंठायनमः शिखंडिनेनम इतिसिपुज्यभ्रमीष्टसिद्धिं० तृतीयापृष्ठदलेदेवस्यवामदलमारभ्यप्रा
 दक्षिण्येन ॥ उमायैनमः चंद्रेश्वरायैनमः नादिनेनमः महाकालायनमः गणेश्वरायनमः वृषभायनमः भृ
 गिणेनमः स्कंदायनम भ्रमीष्टसिद्धिं चतुर्थावरणं चतुरस्रेश्वान्नयांतरालगतवीथ्यां यथास्थितपूर्वादिशमार
 भ्य ॥ लंहद्रायनमः अश्रयेनमः यमायनमः निऋतयेनमः वरुणायनमः वायवेनमः सोमायनमः ईशाना
 यनमः ईशानेन्द्रमध्ये ब्रह्मणे निऋतिवरुणमध्येर्द्राअन्तायनमः इतिसिपुज्य भ्रमीष्टेति पंचमावरणं द्विती
 यवीथ्यां श्रवज्जायनमः शक्येनमः दंडायनमः खड्गायनमः पाशायनमः शंकुशायनमः गदायैनमः
 त्रिशूलायनमः पद्मयायनमः चक्रायनमः इतिलोकपालाद्युधानितस्समीपस्थानेषुसिपुज्य भ्रमीष्टेतिप्रार्थयेत्
 पृष्ठावरणं ततः मुरुमुच्चार्य सांगायसपरिवारायसवाहनायसशक्तिकायसायुधायपुष्पांजलिस्समर्प्यधूपणादिनापू
 जयेत् महादेवमृदाधीशजगदीशानिरंजन धूपंश्रृष्टहाणदेवेशसाज्यंगुणशुलकल्पित वनरंपतिरसोइतिपठित्वामूलै
 नधूपमुद्रयाधूपंद्यात् तर्जन्यंगुष्ठयोगेनधूपमुद्रा हिरण्यवाहोसेनानीईशानीशायतेप्रभो दीपंश्रृष्टहाणकपूरकापिला
 ज्यत्रिवात्तकं आज्यंत्रिवर्तिसंस्युकमितिदीपं मध्यमांगुष्ठयोगेनदीपमुद्रया श्रद्धानामापिसर्वेषांपतेदीनार्त्तनाशक

पङ्क्तेश्चसमायुक्तं गृहाणाद्भक्तिं वेदितुं नैवेद्यं गृह्यतां देवतिपठित्वाऽऽमृतोपस्तरणमासि प्राणायामं स्वार्हेत्याद्युक्ता
 ॥ नमस्ते देवदेवेश सर्वतपिकरं वरं अन्ननिवेदितं शुद्धं प्रकृतिस्थं सुशीतलं परमानंदसंपूर्णं गृहाणाजलमुत्तम
 मित्यनेन मन्त्रेण पानीयं दत्त्वा ब्रह्मेन्द्राद्यैरिति च पठित्वा ब्रह्मेन्द्राद्यैः सदसमाभितः सोपाविष्टुः समंता द्वायैर्यासिंजद्व
 लयकरयासादरं वीज्यमानः नमः क्रीडाप्रहसनपरेहासयन्पंक्तिभोक्त्वन्भुंके पात्रे कलकथाटिते पङ्क्त्यान् श्रीमहेशायथा
 शक्तिं जपित्वा तत्रापेशानं च दत्त्वा नैवेद्यं शेषं निर्मात्य भोजने च देवश्रायसमर्प्य सुगंधिचंदनेन करोद्धर्तं कारयित्वा मू
 लेनाचमनं च दत्त्वा राजाधिराजदेवेशानिराकारानिरास्पद फलं गृहाण देवेशानारिकेलादिकं शुचैत्यनेन फलं दद्यात्
 इदं फलमिति मूलेन च शाश्वतश्रीमयानंदमदनांतकधूर्जटे गृहाणा पूजातांबूलचूर्णैश्चैव सखादिरं पूगीफलमिति मूलेन तां
 बूलं दद्यात् तांबूलमुखवासावितिकोरस्तुभे तल्लक्षणहिमाद्रौरत्नकोशे महापिप्यपलपत्राणि क्रमुकस्य फलानि च ना
 रिकेलफलोपेतं मातुलुंगसमायुतं एलाकपूरकं कोलेर्मुखवासासंप्रचक्षते एतेषामप्यलाम्बेतु तन्न द्रव्यं स्मरेद्बुध इति
 हिरण्यगर्भस्थमिति दक्षिणां दद्यात् ततः पुण्यांजलिं दद्यात् हरविश्वारिखलाधारनिराधारनिराश्रय पुण्यांज
 लिशिवं शंभोगृहाण वरदायकेति पुण्यांजलिं दत्त्वा नीराजनं कुर्यात् तत्र विशेषेण हिमाद्रौ चंद्रादित्यौ च धरणी
 विद्युदशिरस्तथैव च सर्वेषां ज्योतिषां ज्योतिरासिं कथं प्रति गृह्यातां यालिपिष्टोद्भवैः शुद्धैर्वृतपुष्पैः समुज्जलैः ततो
 नीराजनं दीपैः पङ्क्तिं शत्यानुकारयेत् सर्वपैर्दधि संयुक्तैर्दूर्वाणोरौचानादिभिः शांतिकुंभततः पद्ममण्डपत्रंसक
 र्णिकं ध्यात्वा निवेदयेन्मूत्रं त्रिंशत्स्य कुसुमैः सह ततो वस्त्रयुग्मचामरदर्पणादन्यर्पयेत् ततः प्रदक्षिणं कृत्वा
 साष्टांगं प्रणमेत् मृडानीनाथमैस्वर्वात्नपराधाननेकधा क्षमस्वामि प्रणामैतं करोम्यष्टांगसंभवमिति नमस्कारं
 कृत्वा ईश्वरवेद्यान्त्राद्यैश्चान्द्रय्यां तमठमूर्तिपूजनं कुर्यात् तथा च भविष्ये मूर्तयोष्टौ शिवस्यैता पूर्वादि क्रम

योगताः आत्रेयाताः प्रपूज्यास्तु वेद्यां लिभो शिवयजेदिति । आष्टमूर्तिपूजनतु प्राचीमयतः शंभोरिति रुद्रयामले देवा
ऋस्वस्ववाप्यग्नेप्राचीप्रोकागुरुत्तमैरित्यागामिकां प्राचीमारभ्य प्राच्यैशान्यादिक्रमेणान्नेयी वामावर्त्तनकुर्ध्या
त्तत्रैत्थं नमश्चिवायेति मन्त्रेण पूर्वाल्लिभो शिवसंपूज्य ततो वामावर्त्तन अष्टौमूर्ती पूजयेदिति कालतत्त्ववि
वेचनप्रभृतयः ॥ ॥ अस्तु तस्तरुद्रयामलियापदायार्थादर्शादिमहानिवेधेष्वदर्शनात्त्रिर्मूलमेव मन्त्रमहो
दधौ तु मुखे पुष्पांजलिदत्तोत्तरं आवरणपूजनादवर्गाष्टमूर्त्तपूजनतद्यथा उोशर्वायक्षितिमूर्त्तयेनम उो भवाय जलमूर्त्त
येनमः रुद्राय आग्निमूर्त्तयेनमः उग्राय वायुमूर्त्तयेनमः भोगाय आकाशमूर्त्तयेनमः पशुपतये यजमानमूर्त्तयेनम
महादेवाय सोममूर्त्तयेनमः ईशानाय सूर्यमूर्त्तयेनमः मध्येशिवाय नमः ॥ चंद्रनादिपंचोपचारैः संपूज्य
पथाशाक्तिजपस्वारत्तौत्रैः स्तुत्यानमस्कृत्य ॥ प्रथमप्रहरार्थं दद्यात् ॥ शिवरात्रिचतुर्दशवत्पूजापरायण करो
मिविधिवद्दत्तगृहाणार्थं महेश्वरं अथ प्रार्थना ननोयज्ञज्ञानाथनमस्त्रिभुवनेश्वर पूजा गृहाण महत्तमं हे शप्रथम
पदं इति ॥ ततः पुष्पांजलिदत्त्वात्तन्मंत्रजपेन तत्कथाश्रवणादिना जागरेण कुर्ध्यात् ततो द्वितीयप्रहरे पूर्ववत्पूज
नं कृत्वा द्वितीयप्रहरार्थं दद्यात् ॥ नमश्चिवाय शान्ताय सर्वपापहराय च शिवरात्रौ द्दान्म्यर्ध्यं प्रसीद उभयासह
ततः प्रार्थना ॥ नमो व्यक्तपायसूक्ष्माय नमस्ते त्रिपुरांतक पूजा गृहाण देवेश यथा शक्तयोपपादित्वा भिति ततस्सह
तीयप्रहरपूजनं यथावत्कृत्वा तृतीयप्रहरार्थं दद्यात् तु स्वदारिद्रशोकेन दशयोहं पार्वती पते शिवरात्रौ द्दान्म्य
र्ध्यं मुमकांत गृहाण मे ततः प्रार्थना वक्षोहं विविधैः पाशैः संसारभयवर्द्धनैः पतितभो हजाले मां वंसमुद्धर शंकर
ततश्चतुर्थप्रहरपूजनं यथाविकृत्वा चतुर्थप्रहरार्थं दद्यात् ॥ मया कृतान्यने कानि पापानि हर शंकर शिवरात्रौ
द्दान्म्यर्ध्यं मुमकांत गृहाण मे ॥ ततः प्रार्थना किं न जानासि मां बद्धं तावद्वा किं प्रयच्छ मे स्वपादात्प्रतले देवदास्यं

देहजगत्पते ॥ इतिचतुर्थप्रहरपूजांसमर्प्य ॥ पुनः प्रार्थयेत् ॥ श्वेतिन्नन्नतदेवत्वस्यसादास्मार्पितं ॥ क्षम
 स्वजगतानाथतैलोक्याधिपतेहर यन्मयायकृतं पुण्यं तद्द्रुस्यस्मार्पितं ॥ त्वत्प्रसादान्महादेवन्नतमद्यसमार्पित
 प्रसन्नोभवमंश्रीमन्सद्गतप्रतियातुसत् - तदालोकनमात्रेणपवित्रोऽस्मिन्संशयइतिप्रसादपुण्यपत्रादिशहीत्वात्र
 तसाद्गुण्यार्थगोदानंकृत्वापरदिनेयथाशक्तिद्राह्मणान्भोजयित्वा संसर्गुंघनदग्धस्यन्नतेनान्नकंकर - प्रसादसुमु
 खोभूत्वाज्ञानदृष्टिप्रदोभवतिसंप्राथ्यं वंधुभिःसहपारणंकुर्यादिति - कालतरविवेचनेन उर्होईशानायनम
 इतिप्रथमप्रहरे ॥ दुग्धेनस्तपनंपूजनंच ॥ आर्घ्यादिकचतुर्वेदेव द्वितीयप्रहरे - उर्होईशानायनम - इतिदु
 धास्तपनं - तृतीये उंवामदेवायनमः इतिधृतेनस्तपनं चतुर्थे उर्होईशानायनम इतिमधुनास्तपनमित्यु
 कं - तृप्तिहपरिचर्यायांतु शतसद्विधंपचार्यावा पयसासार्पणमधुशास्त्रसेनेक्षुरसेनोदकेनवासंततधारयाशिवं
 संस्तवाप्यत्राणायाम् ॥ शिवायनमः ॥ इतिपंचपुण्यतिलतंडुलनायगोधुमादिभिर्गृहापूजांकृत्वापंचन्नक्षत्रंभिः उंस
 योजातायनमः पश्चिमे उत्तरेवामदेवायनमः पूर्वतत्पुरुषायनमः दक्षिणेअधोरायनमः ऊर्ध्वमुखे ईशाना
 येतिपचवक्राणिपुष्पादिभिः संपूज्यतांबूलादिकनिवेद्यआर्घ्यंदद्यात् तन्नमंत्रः गौरीवल्लभदेवेशशर्वाद्यंशाशेश
 खर- वर्षपापविशुद्धार्थमर्घ्यंमप्रतियहतां इत्यर्घ्यं दत्त्वाजागरणंकुर्यात् द्वितीयप्रहरे शंकरायनमः ॥ तृतीयेमुह
 र्वरायनमः चतुर्थेरुद्रायनमः एवसंपूज्य प्रभातेनित्यं कृत्वा शिवनारयचर्यं शिवभक्त्याद्विज्ञानभोज्यपारणंकुर्यादिति
 तिवार्पकशिवरात्रिपूजनम् आथवार्पकशिवयोगयुक्ताशिवरात्रिकथा॥श्रीशिवउवाच आसीद्भ्राजानाविदेहायांप्रजा
 पालनतत्परः सुधर्मानामाविरय्यातःसदाप्ररमधार्भिकःपृथिव्याः सर्वराजानोवर्त्तते - वशवार्त्तनःतस्यराज्येनवैकाश्वि
 ध्याधितोदुःखितोभवत्, एवंगुणविशिष्टस्यतस्यराज्ञः प्रियंशुभा भाष्यं तिलेताम्रात्तान् सर्वैःसमुदितानुगुणैः रूपला

वपयसंपुकास्थिरयैवनसंस्थिताहंसुकोकिलसंभाष्यामसभातंगानिनी । यथारूपातथाशीलतस्थभयैर्यामहीप्र
 तेःभर्तुःप्रियहितेषुकाभर्तुंश्रैवहिवह्यभा याश्रयस्यापराभार्य्याःशतसाहस्रसन्मिताः । सर्वास्तागुणसंपुकादास्य
 एवव्यवस्थिताः । एवंगच्छतिकालेनुकस्मिश्चिसुरसुंदरि । अंतःपुरंसधर्मात्माजगामरिसुमर्दनः । पुर्तिलोतना
 देवोसर्वैःसमुदितागुणैः । आगच्छतंतोदद्वाराजानंरिसुमर्दनं । ततश्चस्वयमुत्थायददौ राजासनंतदा । । वदंस्वैव
 तदा राज्ञीप्रियातिचपुनःपुनः । उपविष्टातदाराज्ञाःस्मोपेववर्वाणीनी । । सचराजातदाराज्ञाशिवेतिस्वमुदीरितं
 श्रुत्वेतिशेषंस्मरमात्राकनकर्मयत्कृतं । तस्याजासौतदारमष्टत्वातांबूलंकरसंस्थितं । चकारभनसाराजासंकल्पं
 शिवपूजने । पश्चत्सातददेवीकिमिदंत्यागकरणं । यदिवक्षसिनोतत्वंमरिष्यामितवाग्रतः सौषिराजातदा
 देवांभरणेकृतानिश्रयां । विज्ञायकथयामासपूर्वजन्मविचोष्ठितं । श्रूयतामभिधास्यामिसावधानाभवाप्रिये । श्रह
 मासंपुरावैश्यःस्वधर्मनिरतःशुचिः । कालेनगच्छतादेविवुर्वकर्मवशेनच । स्वकर्मनिरतस्यापिचौर्ध्वेभक्तिरजा
 यतं । त्रिशिनिष्कमण्डत्वाचौर्ध्वकर्तुमहंगतः । ममवैश्रममाणस्यश्रद्धराजमभूतदा । मयाहिश्रमतदष्टःसमवा
 योजनस्वयच ॥ । जागरणंतुप्रकुर्वाणः । शिवस्यायतनेशुभे । अंतरंतुसमासाद्यउपविष्टस्ततःक्षणं । कस्याश्रि
 द्रुहमेयिन्याःकर्णसंस्थंयंकुंडलं । हत्वापलायमाणस्तुदृष्टोहंतत्रपालकैः । ततस्तुसाहिताःशर्वैरवङ्गहस्ताधनुर्धराः
 तद्रयाद्विमयातत्रमुखेक्षिसंतुकुंडलं । ततःकुद्धेनचैकेनाशिरश्चिच्छन्नमहासिना । ततश्चकर्मणातेनरावौजागरणेन
 च । व्रतेनचक्रेनापि राजा हंसवभूवह । ततश्चजातिस्मरणंजातममातिरोमे । शतुर्दशीतिथिज्ञस्त्वातांबूलतन्म
 योर्जातं । एतच्छ्रुत्वाचसादेवीविस्मयंपरममहत् । उवाचै नंपुनाराज्ञी । विस्मयेनसमन्विता । यदिमेप्रत्ययं
 किंचिदुत्पादयसिभूमिप । तदाजीवामिभूपालनान्वंथासंप्रतारणां । एतच्छ्रुत्वातदारराजाउवाच । सुरसुंदरि

एतदेवाशरोमेद्यपर्यंतकूपसंस्थितं कालेनकूपः पूर्णं यिंमृत्कोटिरुत्तूणसंघैः उत्थायचगतीतत्रदं प्रतीविस्मया निवृत्तौ
 खतयित्वाततदेव्यैदश्यामासताच्छिरःकुंडलचमुस्सदृष्ट्याविस्मयंपरमंगतौ ततस्त्वौदंपतीतश्रचक्रुर्नृनयमंपरं उदप
 वासस्थानियमं तथाजागरणस्थच कालेनगच्छतातैतुपुत्रपौत्रसमानिवृत्तौ संपूर्णं चसयोः कालेनरंशंसमुपागतौ
 शिवरात्रिप्रभवेनदंपतीशिवसन्निधौ शिवरात्रिमिमंदेवियः करोतिनरो भुवि निर्मुक्तः सर्वपापेभ्यो शिवलोकेमहीयते
 यद्ममंशुशुभ्रादित्यशिवरात्रिकथंनरः कृतातेनमहादेविशिवरात्रिनसंशयः ॥ इतिशिवयोगयुक्तशिवरात्रिब्रतमाहा
 त्त्यम् ॥ अथाशकाविषयेष्युक्तमन्यत्र कुर्वतिसांवत्सरिकीशिवस्यपूजासुशान्त्यानुयथाकथंचित् कृत्वाप्रयां
 त्वेशिवस्यलोकंयाधोपियातोह्यषडपरंतदिति ॥ उंनमोभगवतेरुद्राय ॥ अथशिवरात्रिब्रतकथा हेमाद्रौ
 स्कंदपुराणेनागरखंडः श्रथसेनउवाच कालिकालकृतोकिंचिद्भ्रतमेवदपण्मुख स्वल्पयासंमहापुण्यंसर्वपापप्र
 णाशानं लक्षाद्युपःसदमस्यैब्रह्मभक्तयुगेपुरा त्रेतायाद्वापरेचापिनतुज्ञासिकलौयुगे तस्माद्ब्रह्मभ्रतंत्यक्नाकिंचिदे
 काहिकंवदश्रुकार्यमद्यकुर्वीतपूर्वाहणेचापराहाणिकं नहिभृत्युःप्रतीक्षेत्कृतंवानचवाकृतं तस्यतद्वचनंश्रुत्वाभ
 र्नुयद्वाउदारधीःश्रुत्वात्सुचिरंध्यात्वाज्ञात्वादिव्येनचक्षुषा श्रुतिराजन्व्रतंपुण्यंशिवरात्रीतिसंज्ञितं एकाहिकं
 महाराजन् सर्वपापप्रणशानं तस्यांचदीयतेदानंहुतंजसंतथैवच सर्वमक्षयतायातिरात्रिजगरणेकृते श्रुपुत्रोक्तभते
 पुत्राविद्धेनोपनमाप्नुयात् स्वल्पयुर्दार्धनायुश्चशत्रूणांचैवसंक्षयं यंयंकामनापिध्यायन्व्रतमेतत्सभाचरेत् तंतंसभाहु
 यान्मर्यादितिष्कामोभोक्षन्ानुयात् तथावर्षकृतात्पापान्मुच्यतेनात्रसंशयः । कपुदेनापिचित्तिनयदिकुर्थात्प्रजागर
 यानिकान्यत्रलिंगानिस्थावराणेशराणिव तत्रसंक्रमतेदेवस्तुष्टस्तस्यांयतोहरः शिवरात्रिस्ततःख्यातास्तेन
 साहरवल्गभा प्राथितासासुरैःसर्वलोकानुग्रहकान्यपाभगवन्कलिकालेहिभन्सर्वपापसमाश्रितोः । वर्षपापवि

शुद्धयर्थे दिनमेकं शितौ प्रथ । येन त्वां पूजया पूज्यं मर्त्यां शुद्धिमवाप्नुयुः । ततो दंद्भु तेषाम रमा कमुपतिष्ठतु । तैरु
 च्छिष्टे श्रय दत्ततत्तत्तस्यां यतो रिवलं काले कालेन च रस्मा कं किंचिन्नैवो प्रतिष्ठति ॥ श्रद्धयामानवैर्दत्तं प्रभूतमपि शंकर
 शिव उवाच । माधमासस्य कृष्णपञ्चम्यां चतुर्दश्यां सुरेश्वराः । अहं यास्यामि भूपृष्ठराजौ वैव दिवा कलौ । लिशेषु च
 समस्तेषु स्यात्वरपुत्रे पुत्र - संवसिष्यामि संदिग्धं । सर्वपापाविशुद्धये । तस्म्यं रात्रौ हि मे पूजां यः करिष्यति मानवः ।
 मंत्रैः तैः सुरश्रेष्ठ विषाभ्यास भविष्यति ॥ मंत्राश्च ॥ ह्रीं सद्योजाताय नमः । ह्रीं वा मदेवाय च्छ्रं । श्रवो रायु-
 हंतं पुरुपायः । ह्रीं ईशानाय नमः । पंचवक्राणिसंपूज्य गंधपुष्पानुलेपनैः । वक्ष्ये दीपैश्च नैवेद्यैस्ततो र्ध्वं संप्रदाप्ये
 त् । मंत्रेणानेन मद्रको मांध्यात्वा मानसि स्थितं गौरीवल्लभदेवेश शार्वास्थ्यशशिरोवर वर्षपापाविशुद्धयर्थ
 मधयेभिप्रतिगृह्यतां ततः संपूजयेद्विभोजनाच्छादनादिभिः । दत्त्वा च दक्षिणां तस्मै वितयात्स्य विवर्जितः ततो जागरणं
 कुर्यात् । द्रोतवादिजनिः स्वर्नीः धर्मास्थानगताभ्यश्च सलस्यै स्तां दवादिभिः । तांडवैरुदितैर्नृत्यैः । तांडवोत्थानं
 णांतरे भवेद्दृढतद्वत्स्ये चेतोमदिकोशात् । एवं करिष्यते यो न ब्रतमेतत्सुरेश्वरः । सर्वपापाविशुद्धयर्थं प्राप्य श्रुतं भवि
 ष्यति । तस्य ति शेषः तच्छुरुत्वात्त्रिदशाः सर्वप्रणम्यशा शिरोवरं । संप्रहृष्टान्पुत्रश्रेष्ठस्वानिस्थानानि भोजिरे । प्रेष
 यामास सद्दोष्यनारदं मुनि सत्तमं । प्रवोधनाय लोका नां शिवरात्रि कृते तदा । सोपि गत्वा धरा पृथेवो यथा मास सर्वतः ।
 शिवरात्रौ स्तुमाहात्म्यपदुक्तं शूलपाणिना । ततः प्रभृति संजातां शिवरात्रि धरा तले । तत्र ते कथयिष्यामि पुरावृत्तं कथां
 तं । यद्दत्तं नामि पारण्ये लुब्धकस्यापि कुत्राचित् । तत्रासीद्लुब्धकः कश्चिज्जातिमात्रात्तु कर्मतः । व्यसनेनाभिभूतात्मा
 परावृत्तापहारकः । न कदाचिद्भ्रतं तेन न दत्तं न जपः । कृतः । केवलं तु हतं विज्ञं लोका नां छलं संप्रयात् । कस्याचि वधकाले
 स्थि शिवरात्रिः । समागता । माधमासे सिते पक्षे सर्वपातकनाशिनी । तत्रास्व्यापन्नं पुण्यदेवदेवस्य शूलिनः । तत्र

जानराणरात्रौप्राणवध्वहुभिर्जनैः नारानिर्नरशादुल्ल भूषिताभिः सुभूषणः श्रथासौचितयामासचौर्ध्वचिन्तव्रजा
गरः गच्छामिपदिकाचिस्थीभूषणैः परिभूषिता निष्क्रान्तावाह्यतश्चास्माद्वासादन्यत्रयास्थिति ततो गत्वासमादाय
भूषणानिव्रजान्यह इतितिश्रित्यमनसागतस्तस्यसमीपतः कारुणिकारं समाकृत्यस्थितोगुप्तस्ततोहिंसः वीक्ष्यमा
णोदिशः सर्वा नारानिष्क्रमणोद्भवाः चौर्यकर्मप्रवृत्तस्य शीतार्तस्याविशेषतः स्वल्पापिनिद्रानोजाताकापिनारी
चिनिर्गता ॥ तस्याधस्तात्तोल्लंगमनुद्भूतमवस्थितं एतस्मिन्नेवकालेनुप्रोद्गतस्तीक्ष्णदाघितिः श्रसतचैवचौरा
णांकायिनामसुखबहः ततो नराश्रनार्धश्रजभमुत्स्वनिनेवश्रान्तंपववासपराःशांताःप्रणिपत्यन्नेहश्वरं सोपि
चौरिनराशश्रद्धाक्षामःशतिविह्वलः श्रवतीर्यदुन्नात्स्नाद्धर्म्याभ्रकचिदाश्रितः कालेनमहतासोपिपुंचव्वंसमप
यत् जातोजातिस्मरोभूत्वादशाणीधिपतेःसुतः उपवासप्रभावेत्तजानगरस्य फलादपि शिवरात्रौतथातस्याल्लिंगस्या
पिप्रपूजनात् ततोराज्यंसमासाव्यापितुपैतामहंमहत् कारयामासल्लिंगस्यप्रासादंतस्यशोभनं वर्षवर्षेस्त्राग
स्यशिवरात्र्यंप्रजानरात् उपवासपरमेभूत्वागतिवादित्रानिःस्वतैः धर्मास्थानकथाभिरच साभूरतुतिभिरेवध
पूर्वैकर्मत्रैःसंपूज्यअर्धदत्त्वाविधानतः समर्प्यद्वाह्यणान्कर्मैर्जगामविषयनिर्जं कस्यचित्त्वपकालस्याशिवरात्रिः
समानता प्रासादेतत्रमुनयाःप्रासाःशांडिल्यपूर्वकाःशांडिल्योथभरद्वाजोपवक्रीतश्चनालवः पुलस्त्यभुल्लहेगा
भ्यं स्तस्यल्लिंगस्यचागतः पूजायित्वाततोदेवंप्राणिपत्यऋषींश्चताम् उपविष्टस्तुतस्याभ्रेश्रनज्ञातोद्विजातिभिः ते
तुत्स्या यत्तश्चक्रुःकथावहुविधान्य राजर्षीणामतीतानां ब्रह्मर्षीणांविशेषतः श्रयतास्मिन्कथातेवैतैःष्टष्टोत्रह्रस्वा
दिभिः कौतुकाविष्टचितैश्चविस्मयोःफुल्लोचनैः राजन्पच्छामहे सर्ववपकौतूहलान्विताः यद्विब्रवीपिनःसत्यदेवता
यतनेस्थितः ॥ राजोवाच ॥ यद्विज्ञास्यामि विवेक्षाः कथायिष्याम्यसशय देवस्याभ्रेतुसंपूज्यसत्त्वेनात्मान्मालभे

॥ ऋषय ऊचुः ॥ सुलभा नपरित्यज्य कस्माद्धानान्यनकेशः जागरं कर्तुं कामोन्नस्वदेशात्तुपतिष्ठसि ॥ वैश्वदेवो सदा
 प्राप्तेनूनत्वेवेत्सिकारणं रहस्ययदितेन स्यात्तद्ब्रह्मिहत्वनराधिप साविलक्ष्यास्थितकृत्वा ततः प्राहेसुदुर्भनाः ॥ इहस्य
 परमह्यतद्ब्रह्मिहत्विजोत्तमाः तथापिकथयिष्यामिममदेवोपती प्रतः ततः सकथयामास पूर्वदेहसमुद्भवः मलिन्लुबक
 रो नंतवृताताहिनराधिपः चौड्यभावेन देवस्य पूजनं जागरस्तथा उपवासां विनां शिवरात्रौ राभवत् ॥ जातिस्म
 राणस्युक्ते तेषां सर्वथा तथ कथयामास भूषणालो बृतांत पूर्वजन्मनः ततस्त्वनुनयः सर्वसाधुवादान्पृथग्विधात् ॥ व्य
 यान्तमस्य राजप सदाशीर्षः समन्वितः रात्रौ जागरणं कृत्वा प्रजग्मुः ॥ स्वांस्तदापुमान् ॥ सोपिराजासमभ्यर्च्यतं
 देवतां द्विजात्मान् जगामस्वपुरं पश्चात्कृत्वा रात्रिप्रजागरम् ॥ भर्तुं उवाच ॥ शिवरात्रिः समुत्पन्ना एव भूमि तले नृप एवं
 विधं च महात्मन्यतथाग्रेपरिजात्पितं तस्मात्सर्वप्रयत्नेन कार्यासानुपसत्तमं कलिकाले विशेषेण यदीच्छद्ब्रतिमात्मनः
 यद्दचनाश्रुयाद्वापि पठेद्वा शिवसन्निधौ तनुजात्पातकत्सोपि मुच्यते ॥ नात्र संशयः नास्ति गंगासमतीर्थे नास्ति देवो ह
 रः ॥ शिवरात्रिः समनान्स्ति ब्रतं तस्य मयोदितं सर्वरत्नमयो मेरुः सर्वाश्चर्यमयं नभः सर्वधर्ममयाराजन् शिवरात्रिः प्र
 कात्तता गरुडः पक्षिणां यद्ब्रतीनासागरा यथा प्रधानं सर्वधर्माणां शिवरात्रिस्तथा तन्मा ॥ इति स्कंदपुराणे नगरखंडे
 शिवरात्रि ब्रतमाहात्म्यं समाप्तम् ॥ अथवापैकशिवरात्रि ब्रततोद्यापनम् ॥ स्कंद उवाच ॥ ब्रतस्योद्यापनं कर्मकरां व्य
 किंचमानवैः कोविधिः कानिद्रव्याणि कथं कार्यवदं प्रभा ॥ इश्वर उवाच ॥ श्रुणु पुणमुत्तत्त्वेन लोकानां हितकाम्यया
 चतुर्दशाब्दं करोष्य शिवरात्रि ब्रतं शुभं एकभक्तचतुर्दश्यां चतुर्दश्यामुपोषणं संपाद्य सर्वसंभारान्मंडपं तत्र कारयेत् ॥ व
 क्षः पुष्पसमाख्यं पङ्कजं शोभितं तन्मध्ये लेखयेद्दिव्यलिं गतो भद्रमंडलं श्रयवासां वर्तो भद्रमंडपांतः प्रकल्प्य
 यत् शोभां प्रशाभासयुक्तदीपैः सर्वत्र चोच्चलं ॥ श्राचाद्यैश्च वरयेत्तत्र ऋत्विग्भिः साहितं शुभं ॥ शिवरूपाश्च त्रेत्रियाः

आह्निकप्रकरणस्थाशिवपूजायामुक्तआवरणगणः पूज्यः पंचाश्रुतादिगतविशेषाः शिवरात्रिप्रकरणस्था यथासंभवं
 द्रष्टव्याः ततो जागरणं प्रातर्नित्यक्रियंते आचार्य्योहोमसंकल्प्यते यत्र संस्थितमित्यादिसर्पादिविकरणं
 पंचगव्यप्रोक्षणादिनाभुवंशोऽध्याग्निं प्रतिष्ठाप्यतद्बानति तदैशान्यालोकपालांतदेवता सहितग्रहपूजाविधाय
 तदैशान्यां विधिनास्यापितकलशेवरुणसंपूज्य- कलशस्य मुखंदेवानवसंवादे इत्यादिसंप्राथ्यं ।- अग्नेः पश्चात्
 दुपविश्य चादध्यान् चक्षुषी आज्यमित्यंतम् - आदित्यादिनुहिरयाकांदिमिच्चर्वाज्याहुतिषु- अंगदेवतोद्देशकत
 दाहुतिचाष्टोत्तरशतादिचिकीर्षितसंख्यासंकीर्त्तनकार्थं प्रधानदेवतारुद्रं अष्टोत्तरशतसंख्याकार्भिर्वल्वसमिदाहुति
 भिस्तावतीभिः पायसाहुतिभिस्तावतीभिराज्याहुतिभिरुमानांदिनं अजैकपादमहिर्बुध्ध्यभवं शिवं उमापतिरुद्रं प
 शुपतिं शंभुवरदं शिवईश्वरं - महादेवं हरं भीमं एताः षोडश देवता- एकैकयाज्याहुत्याशेषेण स्विष्टकृतामित्यादिततः
 स्थालीपाकविधिनापायसंश्रपयित्वागुरुंसिद्ध मादायाज्यभागतिथान्वाधानं यजमाने त्यागेकृते यथा त्यागं
 ग्रहतदंगोद्देश्यकं ऋत्विजः कुर्युः- प्रधानदेवताहोममाचार्य्यः कुर्यात् कद्रुद्रायेति त्रिभिस्त्रिभिरेकैकमष्टोत्तरश
 तंकुर्यात् एकैकं षोडशशताहुतय इत्येवमष्टोत्तरशतसमिद्धिः उमायै नंदिनेऽत्रजैकपदे इत्यादि षोडशदेवता
 भ्य एकैकयापायसाहुत्या- स्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमते वलिदानपूर्णाहुतिः ततः प्रणीतानियमनससर्वापरि
 स्तरणविसर्जनान्यग्न्यर्चनानि- ततो वरुणकलशोदकेन यजमानाभिपेकः आचार्य्याय धेनुदानं- ततो जैकपादा
 दिसहितस्योमापुत श्रीरुद्रस्य ग्रहाणांचोत्तरपूजति श्रीरुद्रप्रतिमामाचार्य्यहस्ते प्रतिपाद्यसोपस्कराश्रुतुर्दशप्रतिमा
 अजैकपादादिनाममंत्रैः पूर्ववृत्तेभ्यश्चतुर्दशविप्रेभ्यः प्रतिपाद्य व्रतलेखकृतं यन्मे पूर्णवापूणे मेव वा सर्वसंपूर्ण
 तां पातु प्रसादाद्भवतां मेतितान्संप्राथ्यं चूर्वचूर्वाश्चतुर्दशविप्रेभ्यश्चोपवीतकुंडलादिभिः संपूज्यसाचार्य्यस्तान्सं

युतं कर्पूरादिसमायुक्तं तं वलं प्रतिगृह्यतां इति तां वृत्तं हिरण्यगर्भगर्भस्थं हेमवीजविभावसोः अनंतपुण्यफल
 दमतः शान्तिप्रयच्छमे इति दक्षिणा सोमं च संगणं चैव पूजयित्वा महेश्वरं ततो रात्रौ प्रतियाममर्धं दद्याद्यथा गिधि
 ततः पारंगणस्तोत्रैरात्रिशंपनेयुधुधः ततः प्रभातसमये कृत्वा संध्यादिकाः क्रियाः पुनः पूजां प्रकुर्वीत ततो होमं स
 माचरेत् तिलव्रीहियैवैश्वर्यपायसेन च भक्तितः त्र्यं कंचेति मंत्रेण ततो नामः शंभवेति च गौरीमिति मंत्रेण शत
 मष्टोत्तरद्वयं होमं च कुर्यान्मतिमान् चित्त्वपत्नैस्तु नामभिः पूर्णाहुतिं ततो दद्याद्दोमशेषमापयेत् ब्राह्मणान् भो
 जयेद्भक्त्या पूजयेच्चतुर्दशीं आचार्यं च सपत्नीकं वस्त्रालंकारभूषणैः यज्ञोपवीतवस्त्रादि दद्यात्तेभ्यः पृथक् पृथक्
 गांसवत्सांसवसर्नानालकारभूषितां दद्यादाचार्यवर्याय शिवे मिप्रीयतामिति ततः सकुंभांतं मूर्त्तिसवस्त्रां वृ-
 षंभस्थितां सर्वालंकारसहितामाचार्याय निवेदयेत् शंभो प्रसीद देवश सर्वलोके श्वरभो तव देवद्रादने नमः
 मसंतु मनोरथाः व्रतमेतत्कृतं यन्मेषूषिणां वच सर्वसंपूर्णतां यातु प्रसादाद्भवतो मम इति संप्राथ्यतां चित्रां
 न्प्रणम्य च पुनः पुनः अजैकपादादिदेवैभ्यो दध्यात्कुभान् पृथक् पृथक् अजैकपादादिर्बुधयो भवः शर्व उमापतिः
 रुद्रः पशुपतिः शंभुर्वरुदः शिव ईश्वरः महादेवो हरो भीमो नामान्ये वंचतुर्दश ॥ अथ प्रयोगः ॥ संकल्पपूर्वकं नां-
 दीश्राद्धांतं कृत्वा आचार्यस्य चतुर्दश ऋत्विजां च वरणं कुर्यात् ततो मंडपमध्ये लिगतो भद्रे च एकः पूर्वादिदिक्षु प्रत्ये-
 के स्त्रीस्त्रीन्मध्ये कलशं दक्षिणोत्तरयोर्द्वारं वित्येवं चतुर्दशकलशान् महीधोरित्यादिकलशस्थापनविधिमारभ्य वरुण-
 पूजनं कुर्यात् ततो मध्यकलशे नंदिनां स्मिन्नुमामहेश्वरै च संस्थाप्य चतुर्दशकलशेषु लिगानि स्थापयेत् मध्यकल-
 शस्य प्रतिमायां मुक्तैः - पौराणमंत्रैर्वदिकमत्रसहितै र्थथासंभवोडशोपचारैः पूजां कुर्यात् इतरकलशेषु प्रा-
 दक्षिण्येनाजपदेन सः आदिर्बुध्याय नम इत्यादिनाम मंत्रैः पूजां कुर्यात् पात्रासंभवे श्रावृत्तिः - पुष्पनिवेदनांते

आह्निकप्रकरणस्थाशिवपूजायामुकश्रावरणगणः पूज्यः पंचामृतादिगतविशेषाः शिवरात्रिप्रकरणस्थायाथासम्भवं
 द्रष्टव्याः ततोजागरणं प्रातर्नित्यक्रियति आचार्य्योहोमसंकल्प्यतियदत्रसंस्थितमित्यादिसर्षादिविकरणं
 पंचगव्यप्रोक्षणादिनाभुवंशोऽध्याग्निंप्रतिष्ठाप्यतद्भानति तदैशान्यालोकपालांतदेवता साहितग्रहपूजांविधाय
 तदैशान्यांविधिनास्यापितकलशेशरूपसंपूज्य कलशस्यमुखेदेवानवसंवादे- इत्यादिसंप्राथ्यं ॥ अग्नेःपश्चा
 दुपविश्यचादध्यात् चक्षुषीआज्यमित्यंतम् आदित्यादीनुद्दिश्यार्कादिसामिच्चर्वाज्याहुतिपु- अंगदेवतोद्देशकत
 दाहुतिचाष्टोत्तरशतादिचिकीर्षितसंख्यासंकीर्त्तनकार्थं प्रधानदेवतारुद्रं अष्टोत्तरशतसंख्याकाभिर्वस्वसमिदाहुति
 भिस्तावतीभिः पायसाहुतिभिस्तावतीभिराज्याहुतिभिरुमानंदिनं अजैरुपादमहिर्बुध्न्यंभवांशवंउमापतिरुद्रप
 शुपतिशंभुवरदंशिवईश्वरं- महादेवंहरंभीमंएताःपोडशदेवता- एकैकयाज्याहुत्याशेषेणस्विष्टकृतमित्यादिततः
 स्थालीपाकविधिनापायसंश्रपयित्वागुरुंसिद्ध मादायाज्यभागंतियथान्वाधानंयजमानेत्यागेकृत्यथात्यागं
 ग्रहतदंगोद्देश्यकंक्रत्विजः कुर्युः- प्रधानदेवताहोममाचार्य्यःकुर्यात् कद्रुद्रायतित्रिमिस्त्रिभिरेकैकमष्टोत्तरश
 तंकुर्यात्- एकैकंपाट्टंत्रिशदाहुतयइत्येवमष्टोत्तरशतसामिद्धिः उमायै नंदिनेऽत्रजैकपदेइत्यादिपोडशदेवता
 भ्यएकैकयापायसाहुत्या- स्विष्टकृदादिप्रायश्चित्तहोमांतैवल्लिदानपूर्णाहुतिः ततःप्रणीतानियमनससर्षापरि
 स्तरणविसर्जनान्यग्न्यर्चनानि- ततोवरुणकलशोदकेनयजमानाभिपेकः आचार्य्यायधेनुदानं- ततोऽैकपादा
 दिसहितस्योमायुतशीरुद्रस्यग्रहाणांचोत्तरपूजति श्रीरुद्रप्रतिमामाचार्य्यहस्तेप्रतिपाद्यसोपस्कराश्वतुर्दशप्रतिमा
 अजैकपादादिनामंत्रैः पूर्ववृत्तेभ्यश्चतुर्दशवित्रेभ्यःप्रतिपाद्य व्रतयेतत्कृतंयन्मेपूर्णंवापूर्णमेववा सर्वसंपूर्णं
 तांयंतुप्रसादाद्भवतांमेतितान्संप्राथ्यपूर्वचांश्वतुर्दशवित्रान्वस्त्रोपवीतकुंडलादिभिः संपूज्यसाचार्य्यस्तान्सं

भोजयित्वा चतुर्दशभ्यो यथाशक्तिदक्षिणां दत्त्वा स्वराप्पणं कुर्यात् ॥ इति शिवरात्रिब्रतोद्यापनविधिः अथ
 मासशिवरात्रिनिर्णयः तदारंभस्तु मार्गशीर्षकार्त्तिकमाघचतुर्दशीपुष्या न्यतमचतुर्दश्याकार्थ्यः तदुक्तमदर्नर
 लेस्कंदपुराणे श्राद्धो मार्गशिरसासिद्धोपोत्सवदिनेपिवा गृहीयान्माघमासेवाद्वादशैवमुपोषयेत् तथा दि
 पोत्सवमथासाद्यकृष्णायार्चचतुर्दशी द्वादशश्वपिमासेषु प्रकुर्यादिह जागरं तथा कृष्णपक्षे शिवरात्रिमुपक्रम्य-
 यतः प्रतिचतुर्दश्यापूजायत्नेनमेकृता तथा जागरणरात्रौ संनिधौ मेकृतं तथेति अस्य ब्रतस्य वर्षसंख्येयत्वात् तत्रैव
 एवं द्वादशवर्षेति द्वादशैव तपोधनानिति हेमाद्रौ कालोत्तरखंडेषु चतुर्दश्याब्दं कर्त्तव्यं शिवरात्रिब्रतेशु भाग्यस्युक्तं
 अत्र चतुर्दशीवहुरात्रिव्यापिनी ग्राह्या तस्यां रात्रौ प्रतियामंपूजायाः जागरस्य एकैकं वाषट्त्रिंशदाहुतय इत्ये
 वमष्टौत्तरशतसामिद्धिः उभार्यै नंदिनेऽत्रैजकपदे इत्यादिषोडशदेवता एकैकया पायसाहुत्या स्विष्टकृदा
 दिप्रियाश्चित्तहोमविलिदानपूर्णाहुतिः ततः प्रणीतानियमनसपर्यापरिस्तरणविसर्जनान्यग्न्यर्चनानि ततो
 वरुणकलशोदकेन यजमानाभिषेकः आचार्यार्यायधेनुदानं ततो जैकपादादिसहितस्योमायुतश्रीरुद्रस्य ग्रहां
 णां चोत्तरपूजांतैश्रीरुद्रप्रतिमामाचार्यहरते प्रतिपाद्यसोपस्कराश्चतुर्दशप्रतिमाअजैकपादादिनाममन्त्रैः पूर्व
 वृत्तैश्च अथ चतुर्दशविंशत्यः प्रतिपाद्य ब्रतमेतत्कृत्यन्मेषूणवापूणमिव वा सर्वसंपूर्णतां यातु प्रसादाद्भवतां मेमति
 तान्संप्राथ्य पूर्ववृत्तांश्चतुर्दशविंशान् चत्वारोपवीतकुंडलादिभिः संपूज्य साचार्यार्यास्तान्संभोजयित्वा चतुर्दशभ्यो यथा
 शक्तिदक्षिणां दत्त्वा स्वराप्पणं कुर्यात्

तदारभस्तुमार्गशीर्षकार्णिकमाघचतुर्दशीपुवान्यतमचतुर्दश्याकार्यः तदुक्तंमदनरत्नेस्कंदपुराणे । आदौमार्गशी
रेमासिदीपोत्सवदिनेपिवा गृह्णीयान्माघमासंवाद्वादशैवमुपोषयेत् तथा दीपोत्सवमथासाद्यकृष्णायामचतुर्दे
शी द्वादशस्वपिमासेषुप्रकुर्व्यादिहजागरं तथाकृष्णपक्षेशिवरात्रिमुपक्रम्य यतःप्रतिचतुर्दश्यांपूजायत्नमे
कृता तथाजागरणंरात्रौसन्निधौमेकृतंतेथेति अथब्रतस्यवर्षस्स्योक्तातत्रैव एवद्वादशवर्षतिद्वादशैवत
पोधनानिति हेमाद्रौकालोत्तरखंडेषु चतुर्दशाब्दकर्तव्यशिवरात्रिब्रतशुभमित्युक्तं अत्रचतुर्दशीवहुरात्रि
व्यापिनीश्राद्धा तस्यांरात्रौप्रतियामपूजायाः जागरस्यचविधानात् तयो सकल्परात्रिसाध्यत्वात् दिनद्व
येरात्रौसत्यधिकरात्रिव्यापिनीश्राद्धा तुल्यैकदेशव्याप्तौपूर्वा रुद्रब्रतेषुसर्वेषुकर्तव्यासमुखीतिथितिब्रह्म
वैवर्तीत् जयायोगप्रशस्त्याञ्चकृत्परल्नावली कालतत्त्वविवेचनेदीक्षितियादावप्येवंमदनरत्नेनिर्णयसिंधुमपू
खादौतुवार्षिकशिवरात्रिनिर्णयइत्युक्तं यत्तुप्रदोषव्यापिनीश्राद्धेति तत्सत्यस्तविषयमितिदीक्षिताः मोक्ष
मार्गरतानांचमुनीनामूर्ध्वरेतसां तेषामेवतुसांप्रोक्तासामावास्याचतुर्दशीति विश्वरूपनिबंधे अथान्यापिवापिक
शिवरात्रिकथा सूतउवाच कैलासशिखरासीनोदेवदेवोजगद्गुरुः पचक्कोदशभुजस्त्रिनेत्र शूलपाशाशुक्
भस्त्रमांगव्यालभोगाढ्यशशांककृतशेखरः नीलजीमूतसंकाश सूर्यकोटिसम प्रभ- क्रीडतेभगवांस्तत्रगणै
सपरिवारितः विसृज्यदेवता सर्वास्तिष्ठतउभयासह दृष्ट्वातेदेवदेवेशप्रहस्योऽफुल्ललोचना एकाकिनसुरश्च
ष्ठमष्टच्छत्रपार्वती पार्वत्युवाच कथस्वमहोदेवयद्गोप्यब्रतमुत्तम श्वेताश्वदेवदेवेशब्रतानांविषया शु

भाः... दानधर्माप्यनेकानितपस्तीर्थान्यनेकशः नास्तिलेनिश्चयोदेवभामिताहंत्वयापुनः... व्रतानामुचामंदेव
भुक्तिमुक्तिप्रदायकं तदहं श्रोतुमिच्छामि त्रसदीकथयस्वमे... ईश्वर उवाच शृणु देवि परं गुह्यं व्रतानामुचामं व्रतः य
त्र कस्यचिदाख्यांतरं हरस्य मुक्तिदायकं येन वै कथयन्मनेन योऽपि विलयं व्रजेत... कथयामि व्रतं गोप्यं शृणुष्वेकम
नाः त्रिये माघफाल्गुनयोर्मध्ये अलितायाचतुर्दशी शिवरात्री तिसाज्ञेया सर्वयज्ञोत्तमोत्तमाः दानध
र्मैस्तपोयज्ञैः किंवातीर्थशतैरपि शिवरात्रिसमंनस्ति कृत्वा स्नानसहस्रकं कृष्यायाकलिहं त्रीचयममार्गं
विनाशिनो जेत्यमपुरं याति कृतार्थैः साचतुर्दशी ॥ देव्युवाच ॥ कथयमपुरं त्यक्तानरः शिवपुरं
व्रजेत् एतन्मैकौतुकं देवकथयस्वममप्रभो ॥ शिव उवाच ॥ शृणु देवेशिया वृता कथौ पारणि कीशुभा
यमशसनहं त्रीच शिवस्थानप्रदायिनी कश्चिद्रासीत्पुरा काले निपादस्त्वामिषप्रियः व्रतं तदे शवासीचित्र
चिकिं स्योतिनेघृणाः सृग्याव्यसनी तत्र कुटुंबपरिपालकः - तत्त्वापिनोधनुर्धरो श्यामांगः कृष्णकंचुकः वद्गो-
धंगुलित्राणो वामवाहौ स्वर्मकः धनुर्गृहीत्वा बामे तु दक्षिणे शरमुलमं निर्गतौ सौ वनं दुर्गं निपादश्चामिषप्रियः
जीवघतेन तेनैव कुटुंबपरिपालकः वनंगत्वानिरीक्ष्यैव दिक्षु मार्गं मितस्ततः पदं च यदभर्गं च आश्रमे सृग्-
मूकरात् इतश्चतश्चधावत्सत्रामिपेलुब्धमानसः वनं च पर्वतं चैव भ्रमज्जालोनिशांगतः न प्राप्तं तेन नो किंचि
न्मृगसूकरतिनिरः निराशो लुब्धको भूत्वा तदाह्यस्तंगतोरविः चिंतयत्तज्जलनासाघतडागेज्जिविघातकः जा
लमध्ये महालिंगं तिष्ठे तानादि संभवं विल्ववृक्षो महादिव्यो जालमध्ये हि संस्थितं गृहीत्वा तस्य पात्राणि
मार्गशुद्ध्यर्थमाक्षिपत् लिप्तानि तानि पात्राणि वायुनाभ्याह तानि च दक्षिणाशास्थितान्येव पल्लवैर्जालकैः सह लू
तानि देवादनिलाह्लिगमूर्धूनि चाक्षिपत् लुब्धकेन कृतं पापमपानीतं च तत्क्षयं तद्विवाभोजनं तस्य ह्यामिपेलुब्धचेतसः

तन्तश्चित्तयमानस्यननिद्रासंजायत . तस्यगंधसंभ्रायलुब्धकस्यवरानने नतिष्ठत्सिम्हगाःसर्वेशरपातभया
 दिताः निषादंमपितेदृष्ट्वारात्र्यैस्समुपस्थिते नानीतमामिषंतेनिराशा . शिशवोगताः रुदंतिकरणैःप्राहुर्भो
 जनंदीयतांचनः . ततस्तूष्णींपिताभूवाह्यथोवदनदुःखितः भोजनंचकृतंतैनयथादत्तंतुभार्ययाधर्हमीनोनिपा
 दोसौधर्मवार्तांपराहुःसखः अक्रामंजागरंरात्रौशिवरात्र्यांवरानने कृत्वासौक्रालपल्यर्थेतेगृहीतोयमकिंकरैः यमे
 नहंतुर्मैरवंधःशूलपट्टिशंधारिभिः शिवेनंप्रेषितांस्तावद्विमानगणकोटयः शीघ्रमानीयतांगत्वाशिवरात्रिउपोषकः
 यःपूर्वलुब्धकोभूत्वाकरोतिप्राणिनांवधं . इतिश्रुत्वावचोदिव्यंगणास्तनेनुब्रुताः स्तूयमानाःपरदेवशिवंशांतनि
 रांमयं . योर्द्धवच्छतितेसर्वेतावत्पश्यतिलुब्धकं हन्यमानंलोहदंडैर्बहुभिर्मुष्टिभिस्तथाः-- सर्वेकोलाहल्यचक्रस्मा
 कमितितेगणाः परंस्परंयुध्यमानानानुचुरैत्यमकिंकराः किंकराऊचुः मुचामोनत्विमंदुष्टयापिष्टजीववातकं यमं
 योवन्नपश्येतशुद्धिश्चनभवेत्ततः . गणाऊचुः . लुब्धकोयंपूर्वभासीत्पापिष्ठोयमकिंकराः-- अनेनशिवरात्रिस्तुकृता
 कामेनकानने . तस्माच्छिवाज्ञयासर्वविमानैर्द्रुतमगताः यावच्छिवंनपश्यामोनामुचामोवयंयद्गु . ततोहंतुस
 मारवंधखड्गमुहुरपाट्टिशैः प्रवृत्तंतन्महद्युद्धमन्योन्यजयकांक्षिणां भग्नांसंघयः . केचिक्केचिरमूर्च्छासमाश्रिताः
 जर्जरीकृतदेहास्तु क्रंदमानाः सुदारुणं त्राहित्राहीतितराजन् गतास्तेयममंदिरं निषादोपिगणैर्नोतोय
 त्रदेवोमहेश्वरः . . दृष्टमात्रस्तुदेवेननिषादो गणतांगतः स्थितोसौदेवदेवस्यकुंडलाभरणोज्ज्वलः . . तस्यदत्तंमहे
 शेनविमानंसार्धकामिकं . रुद्रकन्याशताकीर्णोष्णमालाकुलांबरं नानातूर्यसंयुक्तंसर्वरत्नोपशोभितं क्रीड
 तेसचिरंकालंयावदाभूतसंह्रवं एवंसलुब्धकोभूत्वाक्रीडतेशिवशासने . अथदूतावदंतस्तेधर्मराजानमथतः रुधि
 रारुणवर्ष्माभभिन्नगंगांत्राःसंमंततः पृष्टास्तेधर्मराजेनकोसौकालेनयोजितः दूताऊचुः शृणुराजन्यदस्माकं युद्धंशि

भाः० दानधर्माण्यनेकानितपस्तीर्थान्यनेकशः नास्तिलेनिश्चयोदेवशामिताहंत्वयापुनः ॥ व्रतानामुरामंदेव
 भुक्तिमुक्तिप्रदायकं तदहंश्रोत्रुमिच्छामिप्रसीदकथयस्वमे ॥ ईश्वरउवाच शृणुदेविपरंगुह्यव्रतानामुत्तमंत्रतः य
 त्तकस्यचिदास्थांतरहस्यंमुक्तिदायकं येनवैकथ्यमज्ञिनयसोपिविलयं ब्रजेत् ॥ कथयामित्रतंगेऽप्यंशृणुवेकम
 नाःत्रिये माघफाल्गुनयोर्मध्येअस्त्रितायाचतुर्दशी शिवरात्रीविसाज्ञेयासर्वयज्ञोत्तमा दानध
 र्मेस्तपोयज्ञैः किंवातीर्थशतैरपि शिवरात्रिसमनास्तिकृत्वाह्लानसहस्रकं कृण्वायाकलिहंत्रीचयममार्ग
 विनाशिनीनतेयमपुरंयातिकृत्यैः साचतुर्दशी ॥ देव्युवाच ॥ कथयमपुरंत्यक्तानरः शिवपुरं
 ब्रजेत् एतन्मेकौतुकंदेवकथयस्वममप्रभो ॥ शिवउवाच ॥ शृणुदेवेशियाद्युताकयोपैराणिकीशुभा
 यमशासनहंत्रीच शिवस्थानप्रदायिनी कश्चिदासीत्पुराकालेनिपादस्त्वामिषप्रियः प्रत्यंतदेशवासीचञ्च
 चिकिर्स्योतिनिर्घृणः सृगयाव्यसनीतत्रकुटुंबपरिपालकः तत्त्वापीनोधनुर्धारीश्यामांगःकृष्णकंबुकः वद्धगो-
 धांगुलित्राणोवामवाहौसचर्मकः धनुर्गृहीत्वाद्वामेतुदक्षिणेशरमुयमं निर्गतोसौवनंदुर्गनिपादश्यामिपाप्रियः
 जीवघातेनैवकुटुंबपरिपालकः वनंगत्वानिरीक्ष्यैवद्विदुमार्गमितरुततः पदंचपदमार्गंच आश्रमेसृग्-
 मूकरात् इतश्चेतश्चाध्यावत्सआमिषेलुब्धमानसः वनंचपर्वतैवधमजाणोनिशागतः नत्रातंतननोकिचि
 नृगसूकरतित्तिरं निराशोलुब्धकोभूत्वातदाह्यरुतंगतोरविः चितयत्तज्जलमासाद्यतडागेजविघातकः जा
 लमध्येमहालिङ्गतिष्ठेतानादिसंभवं विलम्बक्षोभहादिव्योजालमध्येहिंसंस्थितं गृहीत्वातस्यपात्राणि
 मार्गशुद्ध्यर्थमाक्षिपत् लिप्तानितानिपत्राणिवायुनाश्याहतानिच दक्षिणाशास्थितान्येवपल्लवैर्जालकैःसह लू
 तानिदैवादनिलाङ्गिगमूर्धनिचाक्षपत् लुब्धकेनकृतंपापमपानितंचतक्षयं तद्विवाभोजनंतस्यह्यामिषेलुब्धचेतसः

ततश्चित्तमानस्यननिद्रासमजायत तस्यगंधसमाध्रायलुब्धकस्यवरानने नतिष्ठतिमृगाः सर्वेशरपातभया
 दिताः निपादमपितेदृष्टारान्त्र्यंतेसमुपस्थिते नानीतमामिपतेनिराशा शिशवोगताः रुदतिकरणैः प्राहुर्भो
 जनदीयतांचनः ततस्तूर्णोपिताभूत्वाह्यथोवदनदुःखितः भोजनंचकृतंतेगयथादत्तंतुभार्ययाधर्मीनीनोनिपा
 दोसौधर्मवर्तापरिदुःखः अकामजागरंश्रौशिवरात्र्यावरानने कृत्यसौकालपथेगृहीतोयमिकिंकरैः यमे
 नहंतुमारब्धःशूलपट्टिग्रधारिभिः शिवेनप्रेषितास्तावद्विमानगणकोटयः शीघ्रमानीयतांगत्वाशिवरात्रिउपोयकः
 य पूर्वलुब्धकोभूत्वाकरोतिप्राणिनांवध इतिश्रुत्वावचोदिव्यंगणास्तनेतुमुद्यताः स्तूयमानाः परदेवशिवंशांतनि
 रांमयं याद्गवच्छतितेसर्वतावरपश्यतिलुब्धकं हन्यमानंलोहदडैर्वहुभिर्मिष्टिभिस्तथा -- सर्वैकोलाहलंचक्रुरस्मा
 कमितितेगणाः परस्परयुध्यमानानचूस्तेयमकिंकराः किंकराजुचुः मुचामो नत्विमंदुपापिष्ठजीवघातकं यमं
 यावन्नपश्यतशुद्धिश्चनभवेरातः गणाजुचुः लुब्धकोयंपूर्वमासीत्पापिष्ठोयमकिंकराः -- अनेनशिवरात्रिस्तुकृता
 कामेनकानने तस्माच्छिवाज्ञयासर्वैविमानैर्द्रुतमागताः यावच्छिवंनपश्यामो नमुचामो वयं ह्यमु ततोहंतुंस
 मारब्धखड्गमुहंरपाद्विशैः प्रवृत्तंतन्महद्युद्धमन्योन्यजयकांक्षिणां भग्नांसंधय. केचिकेचिन्मूर्च्छांसमाश्रिताः
 जंजरीकृतदेहास्तु क्रंदमानाः सुदारुणं त्राहित्राहीतिरजन् गतास्तेयममंदिर निपादोपिगणैर्नीतोय
 त्रदेवोमहेश्वरः - दृष्टमात्रस्तुदेवेगनिपादो गणतागतः स्थितोसौदेवस्यकुंडलाभरणोज्ज्वलः तस्यदत्तंमहे
 शानविमानंसार्वकामिकं रुद्रकन्याशताकीर्णोपुष्पमालाकुलांबर नानातूर्यसमायुक्तं सर्वरत्नोपशोभित श्रीड
 तेसचिरं कालं यावदाभूतसषुवं एवंसलुब्धकोभूत्वाक्रोडते शिवशासने अथदूतावदंतस्तेधर्मराजानमग्रतः रुधि
 रारुणवर्णाभाभिन्नगान्नाः समततः पृष्ठस्तेधर्मराजेनकोसौकालेनयोजितः दूताजुचुः शृणुराजन्यदस्माकं युद्धंशि

वणैः सह नीतोसौपापकर्मपिनिपादोजीवघातकः श्रस्माभिर्गृह्यमाणस्तुगणैःशैवैर्व्यंहताःधर्मात्माक्रुद्धरूपस्तु
 चित्रगुप्तमयात्रवीत् आमिपाशीसपापिष्टोलुब्धकोजीवघातकःकथंशिवपुरंयातश्चित्रगुप्तविचारय निरीक्ष्यपुस्तकं
 तेननाकंचित्सुकृतं धर्मवृद्धिर्नतस्यास्तिधर्मोर्ध्वनोवदति एतन्मेलिखितंज्ञातंसत्यंदेववदाम्यहं इतिश्रुत्वानि
 पादस्यचित्रगुप्ताच्छुभाशुभं नाहंवितां करोमीहजंतूनांपापकर्मणां गत्वानिवेदयिष्यामिनियोगंतुशिवात्रतः एवमु
 क्तागतःशीघ्रंयत्रास्तेशंकरःस्वयं दृष्ट्वातंदेवदेशंस्तोत्रमेतदुदाहरत् नमस्त्रैलोक्यनाथायसृष्टिसंहारकारक
 कालकूटविनाशायकामनिदंहतेनमःशुद्धोदेवदेवासौ निपादः पापकर्मकृत् मेरुमंदरतुल्यानिदुष्कृतानिवहून्य
 पि ईश्वरउवाच केनापराधितोधर्मःकेनमानस्तुमर्दितः किमर्थंइदमुद्रांस्त्वत्यक्त्वाब्रूहिममाग्रतः धर्मउवाच
 त्वद्गणंदेवदेशत्वपापस्यचकारणात् मदीयांकिकरादेवघातिताः शक्तिमुद्गरैः जीवघातीनिपादोसौसर्वधर्मव
 हिःकृतः कर्मणोपार्जितयेननिश्चितंममशासनं अयोग्यस्त्वद्गणैर्देवगणेषुविनियोजितः तेनाहमागतोदेवत्य
 क्तामुद्रांवदाम्यहं शंकरउवाच निपादःपापकर्मचजीवन्प्राणिवधेरतः कदाचित्सर्वनंगत्वानाकंचिदाप्तवां
 स्तथा सचिवत्वस्यपत्राणिगृहीत्वामार्गतोक्षिपत् कथंचिद्वैवसंयोगाद्वायुनाशिवमूर्द्धनि निक्षिप्तानिप्रतराज
 कोमलान्यस्यकामतः शिवरात्रिः कृततेनजायतामार्गहेतुना शिवरात्रिप्रभवेनसगतोममशासनंगृह्णमहा
 धर्ममुद्रांदंयथेच्छया पालनायस्वधर्मस्यसत्यंमहायम स्वगृहंगम्यतांशीघ्रंग्राह्यमेतत्सदंडकं ताडय
 न्पापकर्माणंपालयन्वैसुधर्मिणं एवमुक्तोधर्मराजोतसौस्वगृहंशुभं एवंदेविमयाख्यातंशिवरात्रिमहाव्रतं
 देव्युवाच अकामाल्लुब्धकोदेवकृत्वाह्यमरतांगतः आश्चर्य्यैर्भतेद्वैवशाममाद्भुततंममहत् कामतः शास्त्रदृ
 ष्टेनयत्कृतंव्यंशिवव्रतं तदहंश्रोतुमिच्छामिप्रसादाद्ब्रूकुमर्हसि शिवउवाच शृणुदेविमहाभागोसर्वतश्चारुभा

यिणी शिवरात्रिप्रभावश्चनकथ्यः पापकर्माणां माघमासेस्त्वयाकृष्णाफाल्गुनादौचतुर्दशी सातुपुण्यातितिह्या
 सर्वपापप्रणाशिनी शांतात्माक्रोधहीनस्तुतपस्वीह्यनसूयकः तस्मैदेयमिदं देविगुरुपादानुगेसदा अन्यथायो
 ददातीदं सदातानरकंजनेत् वर्षेवर्षे महादेविनरोनारीपतिव्रता वक्षियामिजगत्सर्वकोमांभस्त्वाप्रपूजयेत् शिवम्
 त्रैलोक्यं पृथ्वीमक्षयं शिवशासनं सर्वकृत्वातुबुभुजेभोगानमृतसंभवान् एवंद्वादशवर्षाणि शिवरात्र्यामुपोषकः योमां
 जागरेतरात्रिमनुजः स्वर्गमारुहेत् श्रकृत्वामानजानातिव्रतमेतदुदाहृतं शिवंचपूजयित्वा योजागर्तंचचतुर्दशी
 सकलं फलं आदौ मार्गशरेमासिदोपोत्सवदिनेपिवा गृह्णीयान्माघमासेवाद्वादशैवमुपोषयेत् निशिजागरणं कृ
 त्वादीपोद्योतितदिङ्मुखः गतिवाद्यविनेदेनपूजाजाप्यसद्द्वारतः एवंद्वादशवर्षतिद्वादशैवतपोधनात् आचा
 र्यशिवशास्त्रं ब्राह्मणांश्रविशेषतः आमंत्र्य परयाभक्त्या गृहं गत्वा तपोधनात् श्रावार्ध्यभक्तियुक्तश्रगृहीत्वा चर
 णं हयं आगच्छेत्मे गृहं तातकृतकृत्यं गृहं कुरु आमंत्र्य निशितानेवं प्रभाते विमले पुनः गृहीतो भयलिङ्गं तु स्थावरं जंग
 मं पुनः धृतान् प्रययत्नेन सुगंधैर्मल्लिकादिभिः पंचामृतेन दिव्येन स्नाप्य चोद्धरीनादिभिः स्नापयेद्द्वारिकुमानांस
 हस्त्रेण शैतेन च पंचाशतातर्द्धेन स्नापयेच्छीतलेन तु चंदनेन विलिप्याथ स्थावरं जंगमं तथा शतपत्रैर्जातिपुष्पैर
 ध्येद्विल्वपत्रकैः दीपान् दिक्षु च सर्वासु प्रज्वाल्य सघनांस्तथा सघनान्सकंपूरान् नैवेद्यमपि भक्ष्यांश्चक्षीरखंडसमं
 डकान् गुंडाब्जान् लड्डुकांश्चैव तथा न्नं रुचिरं बहु निवेदयेद्यैतानि गुरुदेवतपस्विनाम् देवोत्तुगुरुं पूज्य कृत्वा मंडल
 कं शुभं सुसूक्ष्माणि च स्वाणि शय्यांसोपस्करामपि द्वादशैव तु गादद्यात्परिधानादिकं तथा श्रयवादाक्षिणमेव प्रद

याजुह्यात्तिलान् दंत्वातुभोजयेत्सर्वानगुरूंश्चैवतपास्विनः - पश्चात्क्षमापयेद्देवंप्रीयतामिमहेश्वरः सर्वैवतथाचार्यैश्चिवत्रतपरायणैर्दद्यादिति शेषः गंधादिविविधैः सर्वानन्यांस्तत्रसमागतान् दक्षिणाभिश्चकुंभैश्चानवान्नैश्चप्रजयेत् तस्मान्नच्यवतेस्थानात्कल्पकोटिशैतरेपि अथातः कालपर्याये द्रष्टुयातिस्वयंभुवं सहितोलोकपालैश्चाविमानैः सार्वकामिकैः ततः पश्येन्महोदवं नानागणसमन्वितं तं दृष्ट्वा रतौ तिवेश शिवं त्रिभुवनेश्वरं नमस्तुभ्यं जगन्नाथं चंद्रार्धकृतशेखरं नमस्ते उमया युक्तभुक्तिमुक्तिप्रदायकं नमस्ते कालकालो ग्रकलतीतोसिंशंकरं शिवउवाच तुष्टो हतवभक्तस्य शिवरात्रिउपोपकं वरदाम्यह तुभ्यं देवदानवदुर्लभ एताः कन्यामहादिव्यास्त्रिनेत्राश्चतुर्भुजाः रूपयौवनसपत्नाः पीनोन्नतपयोधराः हेमगौर्यैर्महतैजाः संयुक्ताः सूर्यसन्निभाः देवां गवत्स्रंसंघनाश्चंदनागुरुचर्चिताः सर्वलक्षणसंयुक्ताः कुंडलैर्घोतिताननाः एवंविधामया दत्तामनास्विन्यः सुमध्यमाः विमानकोटिसंयुक्ताः सर्वाभरणभूषिताः क्रीडांकुरुमहाभागगणस्त्वममपुत्रकः सर्वगामी भवाद्यहलोकलोकं चरार तुष्टो हतवभक्तस्य शिवत्रतपरस्य च रुद्रलोकैकपुयाः कन्यास्त्रिनेत्राश्चचतुर्भुजाः अतीवभक्त्याभक्तैश्च र्थाहमुमया सह ताभिः सार्द्धं महाभागभुंक्ष्वभोगान्यथेप्सितान् कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानि च तदेतैः प्रभावेनाशिवसायुज्यतां व्रज - सर्वव्यापी भवत्वं च लीये स परमेपदे - परात्परतरं नास्ति शिवरात्रि व्रतात्परम् न पूजयति भूतेशं रुद्रं त्रिभुवनेश्वरं जंतुर्जन्मसहस्रेषु भ्रमते नानात्रसशयः यदा तद्भावसंयुक्तः सरुद्रगणतां व्रजेत् सूर्यं शंहे कुरुक्षेत्रे हिमवत्कुरुजंगले - शिवरात्र्यां तथा भक्त्या दत्तमक्षयतां व्रजेत् अखंडितव्रतो यो हि शिवरात्रिमुपोपयेत् - स सर्वकाममाप्नोति रुद्रगणसहमोदते अर्णवायुद्विभुष्यति क्षीयते हिमवानपि मेरुमंदरलंकाश्च श्रीशैलौ विन्ध्य एव च चले तैव कदा सर्वे निश्चला हि शिवव्रतं अतस्तस्यां त्रयोदश्यां कृष्णायामेकभुङ्क्नरः मंत्रेणानेन गृह्णीया

त्रियंभक्तिमात्रः शिवरात्रिं व्रतं हेतुत्कारिष्येह महाफलं निर्विघ्नमस्तु मे चात्र स्वप्नसादाज्जगत्पते रात्रिप्रयोजन
 नीजगत्यावैसमाहितः ऋग्वेदे प्रसिद्धावेतौ मत्रौ गृह्णीयाद्वाह्मणां श्रवणनियमं वेदविद्भिभोः शिवमिष्टगुरुदृष्ट्वा
 चांतःशुचिरात्मवान् संकल्पैव व्रतं कुर्यात्पूर्वेषुः प्रातरेव च ततो ह्यश्रमे भागे स्वगायत्र्याह्यतां द्रितः स्नानं
 कृष्णतिलैः कुर्याद्गृहे चाथजलाराये रम्यं निशामुखे गच्छेच्छिवस्यायतनव्रती दिनतस्त्रपनकुर्याच्छिवनाम्ना
 प्रपूजयेत् धूपैर्नैवेद्यगंधैश्च नृत्यगीतैः सदीपकैः शाखतूर्धनि नार्देष कुर्यात्पुस्तकवाचनं द्वितीयप्रहरैश्चैव ना
 म्नां शंकरमर्चयेत् पूर्वोक्तेन विधानेन पूजयेत्परमेश्वरं तृतीये प्रहरे देवं नाम्नामाहे श्वरं तथा यामे चतुर्थे संप्रासिलद्र
 नां स्नातु पूजयेत् य एवं भक्ति संयुक्तो जागरं कारयेन्नृशि सकलं फलमाप्नोति सत्यमेतद्वरानने उपः स्नानं जपो हेमो
 भोजयेच्छिवस्सलान् श्वेतान्कुम्भान्प्रदद्याच्च यथाशक्त्या सदाक्षिणान् पूजयेद्वाह्मणान्भक्त्या व्रतमाहे श्वरं स्थितान्
 वाचयेच्छिवशास्त्रचस गच्छेच्छिवमंदिरं उभौतौ पुण्यकर्माणौ नियतस्वर्गगामिनौ शिवव्रती तदाख्यानं यः पठे
 च्छिवसंनिधौ शिवलोकमाप्नोति शिवेन सह मोदते ॥ इति स्कंदपुराणे इत्यन्याशिवरात्रिव्रतकथा अथ
 फाल्गुनामावास्याकृत्यं साचयुगादिश्रमावास्याचमाघस्थेतिमास्यात् दर्शतुमाघमासस्थेतिस्कंदश्च अत्रमाघो
 मांतांसेन ग्राह्यः अस्यां युगादिस्त्वादपि ह्यश्राद्धं कार्थं प्रकृतिपार्वणेन सह तंत्रेण प्रयोगेऽपि पशतभिपानक्षत्रयुक्तायां तु
 श्राद्धादिकं पिच्छाणामहात्सिर्दं भवति तदुक्तं हेमाद्रौ विष्णुपुराणे माघासिते पंचदशी कदाचिदुपैतियोगं सहवारुणेन
 ऋषेण कालः सपरः पिच्छाणान्हात्पुण्यैरुपलभ्यते साविति अस्यो मे पूर्वाभाद्रपदा युक्तायां पिच्छाणां श्राद्धे सहस्रयुगत्
 क्षिपति तत्रैवोक्तं तत्रैव चैव द्राद्रं पदा तु पूर्वाकाले तदायत्कियतेऽपि तृभ्यः श्राद्धे परां तृप्तिमवाप्नुवंति युगान्सहस्रं पितरश्च
 तेनेति यद्विचर्य धनिष्ठा युक्ता तदा वर्षपापं तु तद्विदित्युक्तं महाभारते युगादिमाघमावास्याप्रकरणे काले धनिष्ठा

दिनामतीस्मिन्भवति भूपालतदापितृभ्यः । दत्तं जलाक्षत्रं ददाति त्वं पितृवर्षयुतं तत्कुलत्रैर्मनुष्यैरिति ॥ पूर्वाभाद्रपदा
योगे पाठांतरं विशेषः । अत्र च वैश्वानरं पदात्तु पुर्याकाले तदा यो क्लियते मनुष्यैः । श्राद्धे तदा तद्विभवाप्यते तद्युगसहस्रं त्रिपितं
रेस्वदंतीति । अत्र माघ्यन्तरं पक्षस्यैव शुक्लादिरित्यामाघासासित्वमुक्तं इदं च कुमादित्यज्ञेयामिति हेमाद्रिः । इदं मन्वादि
रापे अस्थोमेवामार्या रुद्रादि पूजाकाले फाल्गुनप्रक्रमे अमावास्यापूजनायां रुद्रे त्रिब्राह्मणास्तथा मासादनैः पोलि
काभिः पूज्याश्वासास्वधाधैरिति फाल्गुनामावास्याकृत्य फाल्गुनशुक्लप्रतिपत्कृत्य नारदीये द्वाथ फाल्गुनशुक्लादौ
देवदेवगिरिप्रियं धूलिधूसरसर्वांगजलैरक्षैस्समाहितः कर्मणालोकि केनापितस्य तु ठोमहेश्वरः स्वसायुज्यं प्र
दिशेति भक्त्यास्यं कंसमर्चितः इममिव फाल्गुनशुक्लप्रतिपदमारभ्य द्वादशदिनपर्यंतपयोव्रतमुक्तं श्रीभागवते
ऽष्टमस्कंधे तत्रैतंत्रैवान्वेष्यम् फाल्गुनशुक्लद्वितीयायां प्रारभ्यं वन्हिपूजाव्रतं तत्र शुक्लासुकृष्णासुचसर्वस्यै
व द्वितीयापे प्रोक्तं नारदीये अथ फाल्गुलशुक्लायां द्वितीयायां द्विजोत्तम पुण्यैः शिवं समभ्यर्च्य स्वैरुपैतैरुपैतैः पुण्यै
र्वितानं कृत्वा पुष्पालंकरणैः शुभैः नैवेद्यैर्विधैर्विधुषेदापैर्नाराजनादिभिः प्रसाद्य प्रणमैश्चैव साष्टांगपतितो भुवि
एवं मभ्यर्च्य देवेशमत्योव्याधिविवांजितः धनधान्यसमायुक्तैर्जिवेद्वपशंतं भुवि यद्विधानं द्वितीयासुशुक्लपक्षगतां
सुचं प्रोक्तं तदेव कृष्णासुकर्तव्यं विधिकोविदेः वह्निरैव पृथक् सासुनानारूपवपुर्धरः पूज्यते हि द्वितीयासुव्रह्म
चर्यादिपूर्ववत् इति द्वादशमासगतो भयपक्षद्वितीयाकृत्य अथ फाल्गुनशुक्लद्वितीयादिदिनद्वयगताद्वितीयाकृत्यं
नारदीये फाल्गुनस्थसिते पक्षे तृतीयाकुलसौख्यदा पूजिता गंधपुष्पाद्यैः सर्वमांगल्यदा भवेत् सर्वासुचतृती
यासुविधिः साधारणो मुनेः देवापूजाविप्रपूजादानहोमो विसर्जनं इत्येवं कथितानीह तृतीयाया व्रतानिते भक्त्या
कृतानि चैषां स्तुतुं दुःकामान्मनोगतानिति । अस्यामेव भूपिका तृतीयाव्रतस्य भविष्योत्तरे कश्यप उवाच फाल्गु

नस्यसितपक्षे तृतीयायामुपोषिता । । प्रातःस्थित्वा ब्रह्मचर्ये ततो न्यास्मिन्दिने पुनः । । त्रतिनीभुवने गौरीपूजयेत्तद्ब्र
 तातुसा मंत्रेणानेन ध्यायेत्तां पार्वतीप्रतिमां शुभां मृगजिनावृतकुचां जटामुकटशोभितां गोधारथगतदीवीरुद्र
 ध्यातुपरायणां - पूजयेद्ब्रह्मकुसुमैर्दोपालकचन्दनैः केसरैर्मधुरैर्द्रव्यैः स्वर्णमाणिक्यपूज्यया भूपिकारुपिकादे
 वीभूपिकाललितोत्तमाः तपोवनरतागौरीसोभाग्यमेप्रयच्छन्तु कालिकां श्रीशुभादेवीरुद्राणि पार्वतीशिवा स्तुता
 मया षांगभक्त्यापितपुत्रान्प्रयच्छन्तु दौभाग्यं प्रशमयन्तु सुप्रसन्नमनाः सदा श्रवैधव्यंकुले जन्मददात्तपरजन्मानि
 श्रंगोचंगेतथेपि गेपवैर्पे स्थितामृत सुखदृष्टिस्पर्शरसगौरिसौभाग्यमृच्छन्तु एवमुच्चार्यमंत्राश्रनारिज्ञानवती
 सती पूजयेद्ब्रह्मणोक्तैस्तुमंत्रैर्मुखाः सुवासिनीः जीरकै कुटुह्लैश्चलवर्णैर्गुहसर्पिषा हयौराद्रैः फलैः स्वर्णैर्मनो
 ज्ञैः पुष्पवर्धनैः कुसुमैः कुकुमैर्गंधैः कालेयागुरुचन्दनैः सिंदूरेणातिरक्तेन वस्त्रैर्नानाविधैः शुभैः श्रवैरनेकदेशोत्थैः
 पुष्पकैस्तिलतंडुलैः इत्येवमादिनैवधैः पूजयित्वा महाद्रुमं । प्रदक्षिणततः कृत्वा विप्राय च प्रदक्षिणां महाद्रुममश्व
 त्थवटादिपुष्पवृक्षं एतत्करोति तेषु त्रिदुहितात्रतमुचमं ततः प्राप्स्यसि द्रुः प्रापत्रैलोक्ये श्रीधरं पातं एतद्ब्रतमया
 रूपांतयास्यति शाश्वतीः समाः व्याख्यातकश्यपेनादौ रुक्मिण्यै त्रतमुत्तम आश्रयिष्यंति ताः सर्वा भविष्यंति नि
 रामयाः - श्रगप्रत्यगसुभगालोकैकदृष्टिमनोहराः स्थित्वा वर्षशतं मन्येत ततोरुद्रपरं शुभं । यास्यति हंसयानस्था
 क्रिकिंणी शब्दनादिताः तत्र गव्यारमिष्यंति स्वभक्तत्रावत्सरात् बहून् दिव्यभोगभुजोद्दृष्टाः सिद्धयष्टकसमन्विताः
 श्रधर्ममहाधर्मगणिकुंकुमकेसराल्बस्त्रगंधमुग्धमुखरालिकुलोपगतिं । वत्वा फलाक्षतयुतमधुपादपस्य गौरिविलोकप
 हितां भवतीं हनारी ॥ इति भविष्योत्तरे भूपितव्यानं केन शुचिनासत्यभाषिणा सश्रीकं हरिमभ्यर्च्य रुद्रं वा ह्युमया
 सहेति अथ फाल्गुनचतुर्थ्यां बुद्धिराजव्रतं नारदीये - चतुर्थ्यां फाल्गुने मासि बुद्धिराजव्रतं शुभं । तिलपिष्टैर्द्विजान्भो

ज्यस्वयं चाश्रीतवाग्धतः गणेशाराधनपरोदानहोमपरायणः तिलैरेवकृतेसिद्धिप्राप्तुयात्तत्रसादतः सौ-
वर्णजवक्रकृत्वात्संपूज्ययत्नतः द्विजायपश्चाद्दद्यात्सर्वसौभाग्यवृद्धये यस्मिन्कस्मिंस्तुवामासेचतुर्थीरवि
वारीयुक् सांगारकावावित्रेद्रसाविशेषफलप्रदा सर्वासुचतुर्थीपशुक्लाकृष्णासुनारद विघ्नेशएवसंपूज्योदेव
शोभकित्तत्परैः अथांगारकचतुर्थीविशेषकृत्य अंगारकचतुर्थीतुत्तात्वोरारवहांभसि अभ्यर्च्यंगारकेशानं
नमस्यंतिनरोनमाः नतेपांश्रहपीडास्यात्कदाचिदपिकुत्रचिदिति अंगारचतुर्थ्यांगारकपीडानिवृत्तिर्भवती-
ति अथमत्स्यपुराणोक्तमंगारकचतुर्थीव्रतम् शुक्रउवाच चतुर्थ्या गारकदिनेयदाभवतिदानव मृदास्त्रानंतदा
कुड्यात्पद्मरागाविभूपणैः अग्निमूर्द्धादिवामंत्रजपतिष्ठेदुदुइमुखः शूद्रस्तूष्णींस्मरन्भौममास्तेभोगविवर्जितः
अथास्तामितश्चादित्येगोमयेनोपलिप्यच प्रांगणंपुष्पमालाभिरक्षताभिःसमंततः अभ्यर्च्योभिल्लिखेत्पद्मंकुंकु
मेनाष्टपत्रकं कुंकुमस्याप्यभवेतुरक्तचंदनमिष्यते चत्वारःकरकाःकार्याभक्ष्यभोज्यसमन्विताः तंडुलैरकरशा
लीयैःपद्मरागैश्चसंयुताः चतुःकोणेषुतान्कृत्वाफलानिविधानिच गंधमाल्यादिकंसर्वतथैवविविनेदयेत् सुव
र्णशुंभीकपिलामथाच्यरोज्यैःसुरैःकांस्यदुहांसवत्सां धुरंधरंरक्तमतीवसान्ध्यानानिसप्तांवरसंयुतानि यव'
गोधूमधान्यतिलकंशुश्यामाकमुद्गानि अंगुष्ठमात्रंपुरुपंतथैवसौवर्णमत्यायतवाहुदं चतुर्भुजैर्हममयंनिविष्टपात्रे
शुद्धस्यामलसर्पिषायुते सामस्वरज्ञायजितेंद्रियायपात्रायसामध्वनिसंयुताय- दातव्यमेतत्सकलंकुटांविनेद्विजा
यवैर्नैववदंभयुक्ते अत्रभौममंत्रः भूमिपुत्रमहातेज स्वेदोद्भवपिनाकिनः रूपार्थीवांप्रसन्नोहंशृहाणार्धयन
मोस्तुते मंत्रेणानेनदत्त्वार्धैरक्तचंदनवारिणा ततोवैद्येद्विजवरंरक्तमाल्यांवरादिभिः दद्यान्मंत्रेणतेनैवभौ
भोगोभियुनान्वितः भौमंपूर्वोक्तसुवर्णप्रतिमामयं गोमिथुनंपूर्वोक्तमेव पुर्वोक्तगुणसंपन्नायब्राह्मणायदद्यादिति

शयथशक्तितौदद्यात्सैधौपस्करसंयुतां दद्यादिष्टतमंलोकैकेयन्नान्यदपिस्वगृहे तत्तद्वरापतेदंयतदेवाक्षयमि
 ष्ठतेति अन्यत्रापि अंगारकदिनेप्रातेचतुर्थीवाचतुर्दशी पष्टिर्षसहस्राणितत्कर्त्ताविंदतेफलमित्यनेनांगार
 कचतुर्थीव्रतमभ्येतत्फलकं इत्यंगारकचतुर्थीव्रतं चतुर्थीभूमिपुत्रेत्यादि सामान्यव्रतप्रकरणेपिद्वष्टयं अथा
 त्रोपयुक्तौभौमपूजाविधिर्लस्यते आंहांसः खड्ग्येनेनप्राणायामत्रयं कृत्वा अस्यभौमव्रतस्य विरूपाक्षः
 विगीयत्रीच्छेदो भौमोदेवता उंविज न्हांशक्तिः खःकालकं भौमप्रीत्यर्थेविनियोगः
 ऋष्यादीन् शिसःप्रभृतिपु - विन्यस्य षड्वीजैः षडंगन्यासंविधाय - जपार्भशिवस्वेदजहस्तपद्मेर्ग
 दाशूलशकीर्विधारयंतं - अवतीसमुत्थंमुषासनस्थंधरानंदनंस्कवन्नंतमीडे इतिथ्यात्वामानसोपचारैः सपू-
 ज्यावाह्यचपूजां चकृत्वा षड्भिवैः षडंगानिसपूज्यैकविंशतिकोणकोष्टुमंगलादीन्पूजयेत् मंगलायनमः १
 भूमिपुत्रायनमः ॥ २ ॥ ऋणहर्त्रेणमः ॥ ३ ॥ धनप्रदायनमः ॥ ४ ॥ स्थिरासनायनमः ॥ ५ ॥
 महाकायानमः ॥ ६ ॥ सर्वकर्मविरोधकायनमः ॥ ७ ॥ लोहितायनमः ॥ ८ ॥ लोहिताक्षायन
 मः ॥ ९ ॥ सामगानंरूपाकरायनमः ॥ १० ॥ धराल्मजायनमः ॥ ११ ॥ कुजायनमः ॥ १२ ॥ भौमायनमः
 ॥ १३ ॥ भूमिदायनमः ॥ १४ ॥ भूमिनदनायनमः ॥ १५ ॥ अंगारकायनमः ॥ १६ ॥ यमायनमः ॥ १७ ॥ सर्वरो
 गापहारकायनमः ॥ १८ ॥ वृष्टिकर्त्रेणमः ॥ १९ ॥ वृष्टिहर्त्रेणमः ॥ २० ॥ सर्वकामफलप्रदायनमः ॥ २१ ॥ इति
 द्वाहो इन्द्रादीन् बजादींश्चपूजयेत् ततोधूपादिविशेषपूजांसमाप्य विशेषार्थ्यद्द्यात् प्रदक्षिणांततः कृत्वाविष्णु
 ज्येष्ठिर्जपुगवं नक्तमक्षारलक्षणमश्रीयाद्द्यूतसंयुतं यस्तुव्रतं पुमान्कुर्व्यदेवंगारकाटक- चतुरोक्थवातस्यत
 तुण्यं प्रवृद्धामिते - रूपसैभाष्यसंपन्नः पुनर्जन्मनिजन्मनि वैष्णवोवाशिषभक्तः सप्तद्वीपाधिपो भवेत् सप्तकल्प

सहस्राणिरुद्रलोकमहोयते । इत्यगारकचतुर्थीत्रतपूजा । अगारकशुक्लचतुर्थीसुखचतुर्थीत्रितकथा । भविष्योत्तरेः । सु
मंतुरुवाच ॥ सुखावहोशेषसुखासौभाग्यकरणोपरा । चतुर्थीकुरुशादूलरूपसौभाग्यदशुभाः । सुखत्रतंमहापुण्यं
रूपारोग्यप्रदायकं । सुसुप्तसुदग्धन्यं । मिदं पुण्यं सुखावहं । परं प्रफलदवारं । दिव्यरूपप्रदायकम् ॥ विं-
लासाव्रमाक्षेपहसितचिष्टितशुभं । सुखत्रतेन सर्वस्योच्छुभकुरुकुलोद्बहः । कृतेत्रतेतुदेवेशविघ्नशशिवयोः सुते
यद्वाशुक्लचतुर्थ्यातुवारोभासंयवाभवेत् । तदासासुखदज्ञेयाचतुर्थीवसुखेति च । पुरा मथुनमाश्रित्यस्थिताभ्यां
तुहिमाचरन् । भोमोमाभ्यामिहारं रंकांवेदुश्च्युतः क्षितौ । मेदिन्यासप्रयत्नेन सुखननुत्तुतोयतः । जातस्तस्यांमहा
वोरारंकोरकसमुद्भवः । उमायाश्चाचैत्पन्नस्तस्मादंगारकोहृयं । अंगदंगारकांतिश्रृगानांसुखदायकः सौभा-
भ्यादिकरोर्यस्मात्स्मादंगारकोमतः । भक्त्याचतुर्थीनकेनयौवैश्रद्धासमन्वितः । उपोष्यतिरुरोजनारिवातन्य
मानसाः । पूजयञ्चकजंभक्त्यारकपुष्पविलपनैः । गणेशंशथमंभक्त्यासंपूज्यश्रद्धयान्वितः । सतुष्टुःप्रयच्छेतसौशा
भ्यरूपसंपदम् । पूर्वतुकृतसंकल्पः । स्नानं कृत्वायथाविधि । गृहीत्वामृत्तिकां विदेन्मंत्रेणानेन भारतः । देवैस्त्वं
दितापूर्वकृणेनोद्धारिताकिल । तस्मान्मेदं हपाप्मानं यन्मया पूर्वसंचितं । इदं मंत्रं पठन्वीर आदित्याय प्रदशयेत्
श्राद्धित्यरश्मिभिः । पूतांगंगजलकणोक्षिता । दत्त्वामृदशिरसितां सर्वांगेषु नियोजयेत् ॥ ततः स्नानं प्रकुर्वीतमंत्र
पुवजलशुभं । धूमर्षिः स्थसर्वेषां देवदानवेषां विताः । स्वदांडजोद्भिजानां च जतूनां सुखयोनयः । स्नातोहं
सर्वतथेषु सर्वप्रत्नवर्षेषु च । तथाकाश्यादिक्षेत्रेषु मानसादिसरस्सुच । नदीषु देवखातेषु स्नातो हेतुपुत्रेषु वैयाय
नपठान्नमंत्रं । ततः स्नानं समाचरेत् । शुचिर्भूतो गृहमागत्य च स्पृशेत् । दूर्वाश्वथशर्मिस्पृष्टवागां
तुमंत्रेण मंत्रवित् । दूर्वीनां मस्ये मंत्रेण श्रद्धयश्शमयस्तथा । गां दृष्ट्वा तु ततो देव्ये दद्याद्द्वारप्रदक्षिणां । समालभ्य

केनविभोश्चतस्रः कुजसंयुताः ॥ सर्वास्वंगारकचतुर्थीपुसमान्वयविधिनेपोप्यमानासुतिसृष्टिभिरतस्त्रियायांच
 तृथीविशेषविधिशृण्वित्यर्थः ॥ दशसौवर्णिकमुख्यदद्याद्द्विद्विदमथापिवा ॥ सौवर्णपात्रेरेष्यवाशक्त्याताम्नयेपिवा
 विशर्पलानिपात्राणिविशत्येद्वमयान्विता ॥ विशर्कषीणिवावीरश्रतोहीननकारयेत् ॥ शक्त्यावित्त्वस्यभक्त्यानुपा
 त्रताद्यभयेपिवा ॥ प्रतिष्ठाप्यकुजपात्रेकवस्त्रेणवेष्टितं ॥ पुष्पमंडपिकांकृत्वादिव्येधूपैश्चभूषितां ॥ तत्रस्थपूजये
 द्वेष्वर्धमंत्रैः ॥ क्रमणं तु भक्ष्यभोज्यरनेकैश्चफलैरल्लैश्चसंयुतेः ॥ वस्त्रैः प्रावरणैर्यानिःशक्योपाज्जहरासजेः ॥ छत्रैः पुष्पैर्ग
 धवैः ॥ शक्त्याविचानुसारतः ब्राह्मणाय चतदद्याद्दक्षिणासहितद्रुप ॥ वाचकाय महावाहो गुणिने श्रयसूदनघ्न ॥ अंगार
 केणसंयुक्तं शुभं शीलं समन्वितां ॥ अनेनविधिनादत्वायथोक्तफलभाग्भवेत् ॥ इतितेकथितापुण्यातिथिनामुत्तमा
 तिथिः ॥ यामुपोष्यनरोरूपदिव्यमाप्नोतिभारत ॥ कात्यात्रेयसमवीरतेजसारविमुप्रभं ॥ प्रतापहरितुल्यतुसर्वतो
 वलसम्मितं ॥ इष्टंरूपं वरं प्राप्ययातिभौमसदोदृप ॥ प्रसादाद्विघ्ननाथस्यगणेशस्यगुणायते ॥ पठतांशृण्वताराज
 न्कुर्वतांचविशेषतः ॥ ब्रह्महत्यादिपापानिक्षीयतेनात्रसंशयः ॥ इतिभविष्यपुराणसुखांगारकचतुर्थीव्रतं ॥ एवमे
 वगणपतिचतुर्थी ॥ भविष्यपुराणे हेमाद्रौ चतुर्थीनुसदाराजन्निराहारोव्रतान्वितः ॥ चतुर्थ्यांचसदाराजन्नारवारि
 तान्वितइतिनिर्णयामृतपाठः ॥ दत्वातिलान्नविप्रायस्वयंभुक्तेतिलोदनं ॥ दिवानिराहारोत्रोभुक्ते ॥ इतिविरोध
 परिहारः ॥ वर्षद्वयेसमोतिहिं व्रतस्यतुषदाभवेत् ॥ विनायकस्तस्यतुष्टोददातिफलमीहितं ॥ इतिभविष्यपुराणेगणपति
 चतुर्थीव्रतं ॥ अथकूर्मपुराणेऽथकंयमचतुर्थीव्रतं ॥ भरण्यांतुचतुर्थीतुशैनेश्वरदिनेयमं ॥ पूजयेत्सतजन्मेत्यमुच्यतेपात
 केनरे ॥ इतियमंचतुर्थीव्रतं ॥ अथफाल्गुनादिचातुर्मास्यचतुर्थीव्रतं ॥ वाराहपुराणे अगस्त्यउवाच ॥ अथविघ्नहराजान्क
 थ्यामितवानघ ॥ येनसम्यक्कृतेनवनविघ्नउपजायते ॥ चतुर्थीफाल्गुनेमासिगृहीतव्यं व्रतं त्विदं ॥ नकाहारेणराजेंद्र

तिलानांपारणरमृतं तदेवाग्नौचहोतंव्यतेद्वयद्वाह्मणेषुच तत्रमंत्रः दिव्यायशूरायगजाननायदंष्ट्राकरालायनमः
 शिवायं नेगात्मजादेहमलोद्भवायकुठारहस्तायनमोवराय ताम्बपत्रैः पायसाद्यै श्रुतुभिः सहितंचप पंचमेनति
 लैः सार्द्धं गण शांतिकरेणच निर्णयाम्भेतु आर्यैसः पंचभिः पात्रै रुरपंतनवभिस्संधतिपाठः मृणमयानिदरि
 द्रस्तुविधिनोनेनकारयेत् चातुसोस्यव्रतंचैवकृत्वैवंपंचमेतथा अनेनमंत्रेणपूजाकृत्वा स्वाहतिनतिलान्हुत्वातिला
 दंद्वाह्मणेभ्योदत्त्वास्वयमपितदेवाश्रीयात् सौर्वर्णगजवक्रंतुकृत्वाविभ्रायदापयेत् इत्यंत्रतमिदंकृत्वासर्वविघ्नात्प्रमु
 च्यते निर्णयाम्भेतु एवंमासचतुष्टयेव्रतकृत्वा आपाढशुक्लचतुर्थीसौवर्णविनायकदानमात्रंकुर्यादिति हयमेध
 स्याविघ्नेतुसंजतेसगरः पुरा एतदेवचरित्वातुहयमेधंसनात्तवान् एतदेवहरश्चक्रेत्रिपुरोयेनघातितः मयासमु
 द्रमयेनेत्येतदेवव्रतंकृतं अन्धैरपिमहीपालैरेतदेवपुराकृतं ततोनिर्विघ्नसिद्धयैर्विघ्नोपशमनंपरं अनेनकृतमात्रे
 णसर्वविघ्नैः प्रमुच्यते ततोरुद्रपुरीयातिवाराहवचनयथा विघ्नानितस्यनभंवतिगृहेकदाचिद्ध र्थिकामसुखसिद्धि
 विघातकानि यःसप्तसिन्धुशकलाकृतिकंतदंतविघ्नैशमर्चयतिनककृतीचतुर्थी इतिवाराहपुराणोक्तमविघ्नविनाय
 कव्रत - निर्णयाम्भेते वैनायकचतुर्थीव्रतम् मत्स्यपुराणे चतुर्थीनकभुग्दत्त्वाश्रब्दतैर्हेमवारणं व्रतं वैनायकनाम
 शिवलोकफलप्रदं इदं व्रतं विरोपानभिधानाद्वादशस्यपिपुशद्रकृष्णोभयचतुर्थीमात्रेविधेयमितिगम्यते एवमनो
 रयचतुर्थ्यादिविनायकव्रता निकुदचतुर्थीदिगौशिव्रतानिच तृतीयायुकचतुर्थीमेवकार्योणि अन्यानि
 नागचतुर्थीदित्रतानिपंचमीयाकयांचतुर्थीकार्योणीतिसिद्धांतः पद्मयगतास्वपिचतुर्थीपुतिथिपत्वेनगणेशः
 पूरुषः - चतुर्थीगणनायस्यस्युकृत्वात् सर्वासुचतुर्थीपु दुंडीराजगणपति यात्रोक्ता काशीखंडे कुटुर्षी
 त्वातिचतुर्गैहयात्राविघ्नैःशितुःसदा ब्रह्मपुंभ्यस्तुतस्यवै देवाःस्युर्मोदकामुदेति - अथभविष्यपुराणोक्तंगणे

तुहस्मैमन्तमंत्रमुदीरयेत् सर्वदेवमयीदेविनिऋतिस्त्वप्रपूजिता तस्मात्सृष्टशामिर्वदेत्वावंदितपापहाभय
ततोऽनेनबागल्यवंदित्वागृहदेवताः प्रक्षाल्यचमृदापादावाचतोऽग्निगृहविशेत् हांमन्त्रप्रकुर्यात्एतैर्मन्त्रपदैःशुभैः
शर्वाण्यशुर्वपुत्रायः पार्वतीशसुतायच कुजायलोहितंगाय श्रेशांगारकायच उँकारपूर्वकैर्भैत्रैः स्वाहा
कारसमन्वितैः अष्टोत्तरशतंवीर चार्द्धमर्द्धाद्वैभववा एतैर्मन्त्रपदैर्भक्त्याकामतोऽकामतोपिवा स्वादि
रीभिः...समिद्धिश्रत्राज्यमिश्रैर्वैस्त्रिलैः भक्ष्यनानाविधैश्चान्यैः शक्तयभक्तिसमन्वितः कृत्वाहोमन्ततोवीरदेवं
संस्थापयेद्विस्तौ सौवर्णराजन्ताम्रभद्रदारुमयं तथा भद्रदारुः सरलः गणैयपात्रैरोज्येवा अर्घ्यः कुकुमकेस
रैः-अन्यैर्वालोहितैर्भैत्रैःपत्रैःपुण्यैः फलैरपि रक्तैश्चविविधैर्वीरत्रयवाभक्तितोर्वयेत् यावद्विसृज्यतेचित्तपुण्यं
वावीरभक्तिः तावद्विवर्द्धतेपुण्यंदातुः शतसहस्रकं यद्वाताद्यमयेपोत्रवंशेजमृण्मयेथवा पूजयेत्तुनरोभक्तयशक्तयान्कु
कुमकेसरैः उँश्रंगारकायनमःपादयोः कुजायनमोवदने भौसायनमःस्कदयोः मगलायनमोवाक्त्रोः वजाय
नमःकर्वाः वक्रायनमोजंघयोः लोहितायनमःशिखायां पुरुषाकृतिं कुजपात्रेऽभिमन्त्रपदैर्धजेत् भूमिपुत्रोमहातेजः
स्वेदोद्भवपिनाकिनः रूपार्थत्वांप्रपन्नोऽस्मिगृह्णाणार्धं नमोऽरुते इत्यर्घ्यमदः महादेवांगसंभूतमेदिनिगर्भसंभ
व श्रंगारकमहारजलोहितंगनमोस्तुते सुगंधपुष्पधूपधौ ब्राह्मणोयः प्रपूजयेत् गुडोदनधृतक्षीरगोधूमान्
शीलतंडुलान् श्रवक्ष्यशक्तिदद्याद्वै ब्राह्मणेभ्योजितेन्द्रियः वित्त शार्द्धंतुर्वाणो नामुत्रफलभारभवेत्
शतानीकउवाच अंगारकेणसयुक्ताः श्रुतुर्ध्यानक्तभोजनैः उपोष्याः कतिसंस्थास्तु उताहोसकृदेवहि सुमं
तुरुवाच चतुर्थीतुचतुर्थीतुयदांगारकसंप्रयुता चतुर्ध्वीतुचतुर्ध्वीतिवधानं शृणुयाहश एकश्रुतुर्थीवाब्दस्तिथिपरः द्विती
पस्तत्संस्थापरइत्यर्थः उपोष्यातवत्रैचप्रदेयोविधिवस्कुजः यायाशुक्लाश्रंगारकचतुर्थीसासोपाष्या उपोष्यन

तिलानांपारणंस्मृतं तदेवाग्नौ चहेति व्यतेद्वयत्राह्मणेपुत्र तत्रमंत्रः दिव्यायशूरायगजाननायदंष्ट्राकरालायनमः
 शिवायं नगात्मजादेहमलोद्गवायकुठारहस्तायनमोवराय ताम्रपात्रैः पायसाद्यै श्रुतुभिः सहितंचप पंचमेनति
 लैः सार्द्धं गण शांतिकरणे च निर्णयाम्हेतु आर्यसैः पंचभिः पात्रै रुपंतनवभिस्तथेतिपाठः सृण्मयानिदरि
 द्रस्तुविधिननेनकारयेत् चालुमोस्यव्रतंचैवकृत्वैवंपंचमेतथा अनेनमंत्रेणपूजाकृत्वा स्वाहातेनतिलान्हुत्वातिला
 न्त्राह्मणेभ्योदत्त्वास्वयमपितदेवाश्रीयात् सौवर्णेगजवक्रंतुकृत्वाविप्रायदापथेत् इत्यंत्रतमिदंकृत्वासर्वविघ्नात्ममु
 च्यते निर्णयाम्हेतु एवमासचतुष्टयेत्रतंकृत्वा आपाढशुकुचतुर्थ्यसौवर्णविनायकदानमात्रंकुर्यादिति हयमेध
 स्याविघ्नोसंजातेसगरः पुरा एतदेवचरित्वातुहयमेधंसनाप्तवान् एतदेवहरश्चक्रोत्रिपुरोयेनघातितः मयासम्
 द्रमयेनेत्वेतदेवव्रतंकृतं अन्यैरपिमहीपालैरेतदेवपुराकृतं ततोनिर्विघ्नसिद्धयर्थविघ्नोपशमनंपरं अनेनकृतमात्रे
 णसर्वविघ्नैः प्रमुच्यते ततोरुद्रपुरीयातिवाराहवचनंयथा विघ्नानितस्यनभवंतिगृहेकदाचिह्न र्थकामसुखसिद्धि
 विघातकानि यःसप्तसिन्धुशकलाकृतिकंतदंतविघ्नेशमचयतिनकृतीचतुर्थी इतिवाराहपुराणोक्तमविघ्नविनाय
 कव्रत - निर्णयाम्हेते वेनायकचतुर्थीव्रतम् मत्स्यपुराणे चतुर्थीनक्तभुग्दत्त्वाश्रुदंतैर्हमवारणं व्रतंवेनायकनाम
 शिवलोकफलप्रदं इदंव्रतंविशेषानभिधानाद्वादशस्वपिपुशद्रकृष्णोभयचतुर्थीमात्रेविधेयमितिगम्यते एवमनो
 रयचतुर्थ्यादिविनायकव्रता निकुञ्जचतुर्थ्यादिगौरिव्रतानि च तृतीयायुक्तचतुर्थ्यामेवकाव्याणि अन्यानि
 नागचतुर्थ्यादिव्रतानिपंचमीयाकायांचतुर्थ्याकार्याणीतिसिद्धांतः पक्षहयगतास्वपिचतुर्थीपुतिथिपत्वेनगणेशः
 पूज्यः चतुर्थीगणनाथस्यसुकृत्वात् सर्वासुचतुर्थीपु हुंडीराजगणपति यात्रोक्ता काशीखंडे कुर्या
 त्प्रतिचतुर्गहयात्राविघ्नैःशतुःसदा ब्रह्मपभ्यस्तुतस्यैव देवाःस्युर्मोदकामुदेति -अथभविष्यपुराणोक्तंगणे

शयतुर्थीव्रतं ॥ गणेशः पूजितः कुर्यात् चतुर्थ्यां सर्वकर्मसु अविघ्नसुरलोके पुगतिमिष्टां प्रयच्छति
 कर्मस्त्वविदुषां विघ्नकुर्याच्चैव न संशयः अतो भवति विघ्नमविदुषां स्मरणमकुर्वताः तेन कर्मकाले अत्र वश्यं
 स्मर्त्तव्यः पूज्यश्च मूलमंत्राः स्वसंज्ञाभिरंगमंत्राश्च कीर्त्तिताः पूर्ववत्पद्ममध्यस्थः कर्त्तव्यश्च तीर्थेश्वरः अत्र ति
 थीश्वरगणेशः अस्य मंत्रः गणेशाय नमः एभिरेवमंत्राक्षरैः पङ्गादिन्यासः गंधपुष्पोपहारैश्च यथाशक्ति विधी
 यते पूजास्य विचाराद्येन कृतापिन फलप्रदा आज्यधारासमिद्धिश्च दधिक्षीरान्नमाक्षिकैः पूर्वोक्तफलदोहोमैः
 कृतः शान्तिनचेत्सा इति भिष्योत्तरोक्तसदागणेशचतुर्थीव्रतं अथ वर्षसाध्यगणपतिव्रतं सूतउवाच चतुर्थीन
 तु भुंजीत स्नात्वा नद्यानृपोत्तम रक्षां वरधरो भूत्वारक्तगंधानुलेपनः रक्तवीतोगणाधीशं विनायकमथार्चयेत् रक्तच
 दनतोयेन स्नाप्य पूर्वाविधानतः विलिप्य रक्तगंधेन रक्तपुष्पैश्चार्चयेत् ततः सौगांधिकं धूपमाज्ययुक्तं सचंदनं नैवे
 द्यैश्चैव हरिद्रं गुडं खंडयुतं हृतं एवं संवत्सरं पूज्य विनायकमथास्तुवत् इक्ष्वाकुरुवाच नमस्कृत्वामहो देवस्तो ज्ये
 हंतं विनायकं महागणपतिं शूरमूर्जितं जयवर्द्धनं एकदंतं द्विदंतं चतुर्दंतं चतुर्भुजं त्र्यक्षं त्रिशूलहस्तं चरकनेत्रं वर
 प्रदं श्राविकेयं शं कुकर्णं प्रचंडं डनायकं आरक्तदण्डिनं चैव वल्लिवं क्रहुताप्रियं अनर्चितो विघ्नकरः सर्वकार्येषु यो
 नृणां तं नमामि गणाध्यक्षं भीमश्रुममासुतं मदमत्तं विरूपक्षं भवक्रसमुद्भवं सूर्यकोटिप्रतीकाशं भिन्नां
 जनचयप्रभं बुधं सानिश्चलं शान्तं नमस्यामि विनायकं नमोस्तु ब्रह्मरूपाय विष्णुरूपाय तनमः नमोस्तु गजरूपाय ग
 जानां पतये नमः मेरुमंदररूपाय नमः कैलासवासिने नमो विघ्नविनाशाय नमस्ते ब्रह्मचारिणे जगत्स्तुताय देवा
 य नमस्तुभ्यं विनायक त्वया पुरातु पृथुपदैवानां कार्यसिद्धये गजरूपं समास्थाय त्वासिताः सर्वदानवाः ऋषीणां देव
 तानां च कृताः सर्वे मनोरथाः यतस्ततः सुरैः सर्वैः पूज्येस्त्वं भवात्मज त्वामाराध्यगणाध्यक्षं सर्वज्ञं कामरूपिणं कामार्थे

रककुसुमैरकचंदनवारिभिः रक्तांबरधरोभूत्वाचतुर्थ्यामर्चयेज्जपेत् त्रिकालेभककालंवानियतोनियताशनः राज्ञा
 नंराजपुत्रं च राजमंत्रिणमेव च राज्यं वा सर्वविद्येशं वशीकुर्व्यात्सराष्टकं श्रविघ्नंतपसामद्य कुरुविघ्नविनायक म
 यावं संस्तुतो भक्त्या पूजितश्च विशेषतः यत्फलं सर्वतीर्थेषु सर्वयज्ञेषु यत्फलं तत्फलं सर्वमाप्नोतिस्तुत्वादेव विनायकं वि
 पमं न भवेत्तस्य न स गच्छेत्स्य रामवं न च विघ्नो भवेत्तस्य जातो जातिस्मरो भवेत् यद्दं पठतिस्तोत्रं पंडुभिर्मासैर्वरं लभेत् सं
 वत्सरे णसिद्धिचलभतेनात्र संशयः ॥ इति श्रीनरसिंहपुराणे कंगणेशचतुर्थीव्रतं तदुपयोगिगणेशस्तोत्रं गणेशचतुर्थी
 व्रतमात्रेव शंयपठनीयं अथ भाविष्योत्तरोक्तं स्नपनचतुर्थीव्रतं युधिष्ठिर उवाच ॥ यत्नासिद्धंतिकार्थ्याणि प्रारब्धानि
 नरोत्तमैः तत्केन कारणेनैव पृष्टो मे ब्रूहि माधवः श्रीकृष्ण उवाच विनायकश्च सिद्धार्थलोकास्य विनियोजितः गणानाम्ना
 धिपत्ये च रुद्रेण ब्रह्मणा तथा तेनोपसृष्टो यस्तस्त्यलक्षणानि निबोध मे स्वप्ने गवाहते त्यर्थैर्तुलुं डं च पश्यति कपय
 वासस इ चापि कव्यादांश्चाधिशो हति श्रत्यजैर्गर्भरुष्टैः सहेवायाति निंदति ब्रजमानं तथात्मानं मन्यते नुगतं
 परैः विमानविफलारंभोऽनष्टसीदक्कचित्ततः पताकाविहितछायां प्रयाति हतलक्षणः करभारूढमात्मा
 नंमहिंपसरंगं तथा यातुधानान्चितं यातं प्रासादोपरि धावनं पश्यते कुरुशार्दूलस्वप्नं तैयस्तुमानवः शृंखलालान
 सयुक्तं करवीरविभूषितं तेनोपयुक्तस्तुनरो न राज्यं लभेत तथा कुमारो न च भर्तारमपत्यगुर्विणी तथा आचार्यं त्वं
 श्रीत्रिपश्रनशिष्योध्ययनं तथा वाणिग्लामं न चाप्नोति कृषिपापिकृषीवलः स्नपनंतस्य कर्तव्यं पूर्वोक्त्वि विधिपूर्वकं
 गौरसर्पपल्केन वस्त्रेणाच्छादितस्य तु सर्वोपधैः सर्वगोधैर्विलिप्तगिरसस्तथा शुक्लपक्षे चतुर्थ्यां तु वारे णधिपणस्य तु
 तिथौ च वीरनक्षत्रे तस्यैव पुपुस्य च भद्रासनोपविष्टस्य स्वस्तिवाच्यं द्विजोत्तमैः चत्वारऋग्यजुः सामाथर्वाणप्रवर्णा
 स्तथा व्योमैर्कशैतुसंपूज्य पार्वतीभू. भिजं तथा धिपणच्छेदपुत्रं वाकांतलक्ष्यं च भारत विधुं दुवं वाहुलेपं नरकस्य च

दारुणं कृष्णस्य पितरं तातश्च वतारं सितं तथा अश्वस्थानाद्गजस्थानाद्दल्मीकाद्द्रुदसंगमात् मृचिकसिवनं रंकरं गुरु
 लं चाप्सु निक्षिपेत् पटारुते पुकोणे पृचतुर्नि कलशोद्भवान् चर्मप्यानदुहेरके रथाप्यभद्रासनतथा सहस्त्राक्षं
 शतधारमृपिभिः पावनं कृतं तेन त्वामभिपिंचामि पावमान्य पुनतुते भर्गमिद्रश्वायुश्रभंगसप्तर्षयो विदुः यन्मके
 शेपुदौर्भाग्यं सीमतेयश्च मूर्धनि ललाटे कर्णयो रक्षणे रापस्तद्भ्रतुसर्वदा स्नातस्य सार्धपं तैलं श्रावयेदुंबरेण तु
 जुहुयान्मूर्धनिकुशांस्सोव्येन प्रतिग्रह्य च सितस्त्वमसितश्चैव तथा शालकटंकटः सकूप्मांडः सपुत्रो वाचेतिहास
 समन्वितैः नामभिर्वलिमंत्रैश्च नमस्कारसमन्वितैः दद्यात्सतोप्यसंतर्प्यकुशानास्तीर्थ्यसर्वतः कृताकृतां
 स्तंडुलांश्च पललोदनमेव च मत्स्यान्पकांस्तथामापान्मांसं सितमवेदवत पुष्पान्वितचगधचसुरांश्च त्रिविधामपि मू
 लकंपुरिकापूपास्तैर्वेदुरिकारस्तथा दध्यन्नंपायसंचैव गुडापिठसमोदकं विनायकस्य जननीमुपतिष्ठतौ विका
 दूर्वासर्पपुष्पाणां दत्त्वा र्थपूर्णं जलिं रूपदेहियशो देहि मद्भ्रदेह्यभयशिवे इवलंकुरु मे वित्तं वलचज्ञातिसंभवं
 तत शुक्रां वरधर शुक्कमाल्यानुलेपनः भोजनं ब्राह्मणान्दद्याद्ब्रह्मयुगं पुराण्यपि एव विनायकं पूज्यग्रहांश्चैव वि
 धानतः कर्मणां फलमाप्नोति श्रियमाप्नोत्यनुत्तमां आदित्यस्य दयासत्यत्रिलोकस्वामिनस्तथा महागणपते श्रे
 वकुर्वन्सिद्धिमवाप्नुयात् - विनायकं सत्यवतानराणास्त्वनं प्रशस्तमिह विघ्नविनाशकारि कुर्वतिये विधिवद्ब्रस-
 दैवतेषां कार्थ्यप्यभीष्टफलदानिनसंशयोत्र ॥ इति भविष्योत्तरी विनायकस्तनचतुर्थो व्रतम् ॥ इदमेव वि-
 नायकशांतिविधानम् फाल्गुणशुक्लपंचम्यां पितृपजनं नागपूजनं च नारदीये पंचम्यां प्रतिमासं तु शुक्ले कृ-
 ष्णोपिनारद- पितृणां पूजनशस्तं नागानां चतदैवहि फाल्गुनशुक्लपक्षाः पशुपतिपूजा व्रतं नारदीये फाल्गुणशु-
 क्लपक्षां तु देवं पशुपतिं द्विज- मृगमयविधिना कृत्वा पजेत्पंचांगकेः मन्त्राणां गणपदे पंचांगकेः मन्त्राणां गणपदे पंचांगकेः मन्त्राणां गणपदे पंचांगकेः मन्त्राणां गणपदे पंचांगकेः

राशिभ्यस्तु श्वेतैरसतैः श्वेतपुष्पकैः विव्वपत्रश्वघतूरकुसुमश्रफलस्तथा संपूयनानानेचनारज्याविविधवततः
 समाप्यत्रणिपत्येन - केलाशायविसर्जयेत् एवकृतशिवाच्चस्तुरोराचार्यथामुने इहभुक्तावरान्भोगानं
 तेभिवंगतिलेभत् ॥ अथदारिद्र्यहरपष्टत्रितं स्कंदपुराणे पठिनामतिथिः पूज्यासामान्यादिवैतरिपि
 एकमेकेननकेनतथैवायाचितेनवा उपवासेनदानेनतैलक्षारविवर्जिताः अयं हि भास्करो देवो भगवान्भा
 स्करद्युतिः येन शौघ्रयेण हश्येततद्बुद्धकथाम्यहं गोपनीयं व्रतं दिव्यमिहलोकफलप्रदं अस्मिन्कृते व्रतैवदारि
 द्र्यं न भवेत्कुले पृष्ठीतिथिसंमुद्दिश्य ब्राह्मणस्य हि भोजनं शाल्योदनं च पयसि कृत्वा शर्करया युतं वस्तुलं घृतसंयु
 क्तं चैकं प्रदापयेत् कुले तस्यैव ये जाता ये भविष्यंति मानवाः अक्षयास्ते महात्मानो व्रतेन पुण्यपावना इह तस्यै
 व ये संतितं द्वारिद्यं च गच्छति ॥ इति दारिद्र्यहरपष्टी व्रतं पक्षद्वयगतासु सर्वासुः पृष्ठीपुतिथिपत्वेन स्कंदं पूज-
 येत् तदुक्तं पद्यापूजागुहस्य चेति फाल्गुनशुक्लसप्तम्यामर्कपुटव्रतं नारदीये तस्य शुक्लसप्तम्यां व्रतमर्कपुट-
 भवेत् अर्कपत्रैर्ये जेदं मर्कपत्राणि चाप्नुयात् अर्कपत्राण्यपि पाठः पात्रपाठे तु अर्कवत्सुवर्णपात्राणित्यर्थः यत्र पाठे तु
 पत्रं वाहनं पत्रयोरित्यभिधानात् अर्कवाहनात्तिरश्वप्राप्तिरिति फलं अर्कनामजपेत्पश्यादित्येवार्कपुटव्रतं धन-
 दंपुत्रं देवैतस्सर्वापात्राणानं त्रिवर्गदमिति प्राहुः केचिदेतद्गतद्विज यज्ञव्रतं तथा ह्यन्ये विधिवद्भोक्तव्यं सर्वासुः
 सर्वमासेषु संसृज्यात्तम भास्कराराधनं प्रोक्तं सर्वकामिकमित्यलं अत्र विधिः खखेल्लकायनम इत्यनेन सूत्रे
 संपूज्यं अष्टम्यामर्कपत्रं प्राशं भुंजीतेति इत्यर्कपुटसप्तमी व्रत अस्यामेव भविष्योत्तरोक्तं त्रिवर्गेष्टदासप्तमी व्रतं
 तदुक्तं हेमाद्रौः सप्तम्यां शुक्लपक्षे तु फाल्गुनस्येह यो नरः जपेद्दलीति देवस्य नाम्ना त्रिपवणे च नं त्रिवर्गेष्टफलं दद्यादि-
 त्यादितेनैव पूजनादिकं कर्तव्यमिति अस्यामेव भविष्यपुराणोक्तं कामदासप्तमी व्रतं पितामह उवाच फाल्गुने म

लक्षस्य सप्तम्याः साधारणः । उपोपितो नरो नारी समभ्यर्च्यतमो पहः । सूर्थनामंजपन्भक्ष्याभावयुकोजिते द्वियः ।
उत्तिष्ठन्स्वपंथैवसूर्यमेवानुकीर्तयेत् । ततो न्यदिवसे प्राप्ते । अष्टम्यां नियतो रविः । स्त्रात्वा सस्यक्समभ्यर्च्य दद्यात् ।
द्विप्रायदक्षिणां । रतिमुद्देश्य चैवाशौकृतहोमं कृतं क्रियः । प्राणिपत्यजगन्नाथमिति वाक्यमुदीरयेत् । यमाराध्यपुरादे
वीसावित्रीकार्यमापवै । समददानुदेवेशः सर्वान्कामान्विभावसुः । समभ्यर्च्यदितिः प्रापतां । स्तान्कामान्यथेप्सितान् ।
सदेदं त्वखिलां कामान् प्रसन्नो मे दिवस्पतिः । अष्टराज्यो भवेद्द्रुपः । समभ्यर्च्यदिवंकरः । कामार्थमाप्तवान् रजयंस
मे कामान् प्रयच्छतु । एवमभ्यर्च्य पूजान्तिष्पद्यहविशेषतः । भुजितं प्रयतः सम्यग्गृहविषयं तगध्वजं । फाल्गुने चैत्रवेशा
सैन्येष्टमां सितयां परं । त्रुभिः पररणं मांसैरेभिर्नष्पादितं भवेत् । करवीरैश्चतुरोमासां संपूजयेद्रविः । कृष्णागुरु
देहबूप्राश्रयगोश्रुगंजलः । नैवेद्यं खड्बेष्टांश्च दद्यात् द्विप्रैभ्य एव च । ततश्च श्रयंतां मन्यात्वा पांढादिपुयां क्रिया । जती
पुष्पाणि शंस्तानि धूपगुगुलरैव च । कुतपोदं कमश्रीयां नैवेद्यं पायसं मतः । स्वयंतदेवचोश्रीयाच्छेषपूर्ववदां चरेत् ।
कुतपोदं कुशोदकं । कौर्तिकोदिपुमैसंपुंगोमंत्रकायशोधनं । महंगांधूपः संदिष्टः पूजारकोत्पलस्तथा । महंगांधूपो
भविष्योत्तरे उक्तः । कर्पूरकुंकुमपुष्पमं गुरुंदन तथा । शंकराकुंठमुद्दिष्टं महंगांसिंहं गंसिंहं कंतथा । महंगांधूपः स्मृतौ धूपः प्रि
येदिवस्यदिकपतेः । पलासपुष्पमिति वीरमित्रो देयस्वरंसः । महंगांसांसी । कासारैच नैवेद्यं चितशार्थ्यविवर्जयेत् ।
संज्ञैवै नैव संप्लाश्वः पूजितः प्रीयते ततः । पारणांते यथाशक्त्या स्थापितः पूजितो रविः । प्रीणितश्चेप्सितान्कामान्द
द्यादव्याहृतान् रविः । एषा पुण्यापोपहरासप्तमी सर्वकामदा । यथाभिलषितान्कामान् ददाति गरुडध्वजः । श्रुपुत्रः पु
त्रमाप्नोति अधनोधनमाप्नुयात् । रोगाभिभूतश्चारेण्यकुन्यां विदति सपतिः । समांगं प्रवासीभिरुपोष्ये तदमाप्नुयात् ।
सर्वां कामानवाप्नोति रोगतश्चापि मोदते इति पाठः । साधुः गोगतः स्वर्गतः । पुनरेत्यमंही कृष्ण

धुनदं निसानरः श्मातुल्लेस्यन्नसुदेहः प्रसोदाद्वोपतेनरः इतिकामदासप्तमीव्रतं रविवारयुतासप्तमीकल्प्यणसप्त
मा । विजयाचभवति तस्यांश्रीसूर्यसंपूज्य सौदकुंभसंकनकंवृतपात्रचदत्वा-गुडक्षीरघृतादिभिः पायसेनद्वितीय
दिवसेविप्रान्संभोज्यस्वर्धेपियसभोजनं 'कुर्यादिति' कल्याणविजयासप्तमीव्रतं । अथस्याकस्यांचेत ३ शुक्लस
प्तम्यां 'मत्स्यपुराणोक्तं सप्तमीस्नपनं' सप्तमीस्नपनं 'व्याधिपिडाविनाशनं' बालानामरणयवक्षीरप्राणान्तं
इत्येतं । ज्ञानस्यैमेतवत्सायाः सप्तमीमासिनारं । अथवाशुक्लसप्तम्यमेतत्सर्वप्रशस्यते । गोमयेनोपलिप्त्या
भूमविकाशिवत्तदा तुल्यैरकशाश्रयैश्चरुंक्षीरसयुतं 'निर्वपेत्सूर्यरुद्राभ्यामातृभ्यश्चविशेषतः' । कर्तव्यसूर्यदेव
त्यस्यैवैवधृतार्हतीः जुहुयाद्द्रुकूनेकद्रुद्रयेतिनारद होतव्याः समिधचावतथैवार्कपलाशयोः यवकृष्णतिलहो
मः कर्तव्याः । अष्टशतपुनः व्याहृतीभिरंशस्येनतथैवाष्टशतं द्विज 'हुत्वास्नानं प्रकर्तव्यं मंत्रैस्तेरेवधीमता विप्रिणवेदावि
दुषाविधिर्वधैर्षाणिनां' स्थापयित्वातुर्वतुरे कुम्भाकारेषुशोभनां । पंचमंचपुनर्मथेदः यक्षतविभूपितं । स्थापये
दत्रणकुंभसप्तचर्णाभिमंत्रितं 'मंत्रैर्यथा' सप्तऋषयः प्रतिहिताः शरीरे सपतरक्षतिसदमप्रमादः सप्तापः सप्ततो
लोकमीशुस्त्रं 'जाग्रतो' अस्वप्नजौ सप्तसदोचदेवौ 'सौरणीतीर्थेतेयिनपुर्णरत्नसमन्वितः' सर्वान्सर्वौपधियुतान्प
चसंगजलान्वितान् । पंचरत्नफलैर्युक्तान्वासाभिः पश्चिष्टान् । सप्तधान्यसमायुक्तान्सप्तसृद्धिर्जलैस्तथा चतु
र्धैर्येषु कुम्भेषु तोयगर्भेषु मध्यमं । अर्हतीत्वात्त्राणस्तत्रसौरं मंत्रानुदीरयेत् । नारीभिः सप्तसंख्याभिरव्यंगगीभिश्च
चैर्पूजितैर्भिर्यथाशक्त्यामिर्धवत्त्रादिभूपणैः । सविप्राभिश्चकर्तव्यमृतवत्साभिषेचनं । दीर्घायुरस्त्वयंवालो
जवपुत्रात्वियतथा । आदित्यश्चंद्रमाः । ग्रहसंज्ञः । ग्रहनक्षत्रमंडलं । अशकः सलोकपालो वैव्रह्मा विष्णुमहेश्व
रीः । एतेन्येचेदवावाः सदापौर्णिकुमारेकं । माशनिमाचरहुश्रमात्रवालग्रहः । किंचित् । अर्हतीपीडां कुर्वतुवालस्यया

मातुर्ननकस्य च ततः शुक्लांबरधराकुमारपतिसंयुता । सप्तकंपूजयेत्स्त्रीणां मातृर्घ्यं भायया सह ॥ काञ्चीनत्र
 ततः कृत्वा तां च पात्रोपरि स्थितां प्रातिमार्धमराजस्य गुरवे विनये दयेत् । वस्त्रैः कांचनरत्नाद्यैर्भूयैः सघृतपायसैः
 पूजयेद्वाङ्गानां स्तववित् शार्क्यविवर्जिता । भुक्काचगुरुणा चेदमुद्धार्य्य पुत्रसंततिः ॥ दीर्घायुरस्तुवालो धं यावद्दक्षिण
 तं सुखी ॥ यत्किंचिदस्य दुरितं तत्क्षिप्तं वडवामुखे ॥ ब्रह्मारुद्रो हरिः स्कंदो विष्णुः शक्रो ह्युताशनः ॥ रक्षंतु सर्वदुष्टे
 भ्यो वरदाः संतु सर्वदा ॥ एवमाद्यानि चान्यानि वंदंत पूजयेद्दुरं ॥ शक्तिः कपिलां दधात्प्रणिपत्य विसर्जयेत् ॥ गुरुं
 च पुत्रसंहिताप्रणम्य रं विशंकरौ ॥ हुतशेषंतदश्रीयादावित्यायनमोस्तुते ॥ इति मत्स्यपुराणोक्तं ॥ सशमीक्ष्यपन्नं
 अथ सौरव्रतं पद्मपुराणे ॥ पक्षोपवासी सप्तम्यां समाप्तं हेमपंकजं ॥ गावश्शक्तितो दद्याद्बोमांते घटसंयुताः ॥ एतत्सौ
 रव्रतं प्रोक्तं सूयं लोकाप्रदायकं ॥ इति सौरव्रतं ॥ अथान्यान्यपिसूयं प्रियाणि व्रतानि ॥ शाल्योदं नंतथामुद्गान्सु
 गंधघृतमेवं च ॥ अणुपानाह पूर्णांश्च पयोदधितया गुडं ॥ एतैस्तु व्रतं प्रातिभास्करो ब्रह्मेन सप्ततीः ॥ वर्षाणि भरत
 श्रेष्ठेनात्राकार्य्या विचारणा ॥ कुलुत्थकान्मसूरांश्च वह्नांश्चाटक एव च शिर्विकुंदं तथा त्यम्लं राजमाषांस्तथैव च ॥ एता
 द्वभास्करे दद्याद्येच्छेच्छेयमात्मनः ॥ सप्तम्यां न स्पृशेत्ते लं नीलं वस्त्रं न धारयेत् ॥ न जाप्यामलकैः स्नायादित्यादिनि
 पेधोस्तु हेमद्रौ स्पृष्टाः ॥ पक्षद्वयगतासु सर्वासु सप्तमीपुतिथिपत्वेनादित्यः पूज्यः ॥ उक्ते च सप्तम्यां भास्करस्य चेति
 अर्थं फाल्गुनशुक्लाष्टम्यां ॥ शिवयोः पूजाव्रतं नारदये ॥ शुक्लाष्टम्यां फाल्गुनस्य शिवं चापि शिवं द्विजः गंधार्थैः स
 म्यंगभ्यर्च्य सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् ॥ अस्यामेवाष्टम्यां शीतला व्रतमप्युक्तं तत्रैव ॥ फाल्गुनां परपक्षे तु शीतलामष्टमीदि
 ने ॥ पूजयेत्सर्वपद्मान्नेः सप्तम्यां विधिवसितैः ॥ शीतलेत्वंजगन्माता शीतलेत्वंजगत्पिता ॥ शीतलेत्वंजगद्वात्री शीत
 लार्थेनोत्तमम् ॥ १-॥ ॥ वंदे हं शीतलां देवीं रासभस्थां दिगंबरां ॥ मार्जनीकलशोपेतां विस्फोटकविनाशिनीं ॥ २

शीतलेशीतलेचेतिज्येष्ठाः त्वेर्पातुशीतलेदेवीस्याद्विरुद्धौटकशांतिदा ॥ ३ ॥ इत्येवंशीतलामंत्रे
 र्यःसमर्चयेत्तेद्विज - तेस्यैवैभवेच्छांतिःशीतलायाःप्रसादतः सर्वमांसोद्भवेपक्षेविधिवच्चाष्टमीदिने शिवया
 पिशिवंप्राच्यलभेत्वेवांछितंफलम् ॥ इतिशीतलाष्टमीव्रतम् ॥ अथात्रद्विरात्रोत्सवविधानं - फाल्गुनशुक्ल
 प्रक्षमुपक्रम्योक्तं ब्रह्मपुराणे स्वल्पान्भुग्निभरुष्टम्यांसुस्नातैःश्वस्वलंकृतैः लक्ष्मींसीतांचसुज्यगंधमुल्यादिभिर्दि
 वा तर्तःप्रदोषसमयेदीपाःशतसहस्रशः नरैर्युहेगृहेदेयाःसर्वदेवेभ्यएवच देवेभ्यश्चपितृभ्यश्चततोवाहेस्व
 वेश्मनः दत्तमिष्टततोभोज्यंभक्षितव्यंस्वबंधुभिः तृतीयेहनिमध्यान्हेशोभनेर्धोन्यराशिभिः गृहाणिभूपणीया
 नितथादिनगृहस्पयि - सीतारामचंसंपूज्यंगीतनृत्यसर्माकुलं प्रकान्नित्यदानचतत्रदेयंचयाचते । नान्यत्किंचि
 त्प्रार्थितव्यंलब्धग्राह्यंप्रयत्नतः इयप्रदेयैव्यापिनीग्राह्या । तत्रैवदीपदानादेरुक्तत्वात् द्विजद्वयेतद्व्याप्तावेव्या
 त्तीवापरेवशुक्लपक्षेतीर्णयवाक्यात् । अयफाल्गुनशुक्लपक्षेपुष्यनक्षत्रेसतिहरिपूजनं तत्र गौडान् फाल्गुनेसि
 तंपक्षस्थेपुष्येक्षेपूजयेद्दरि - पद्ममष्टदंलंकृतवानवम्यांवाचयेद्दरि - दशम्यांवापिकर्तव्यंवलिकर्मतथात्मनःभंगला
 र्त्तंभनंकार्थ्यमुत्सवंश्रियेशितः ब्राह्मणैस्व्योधनदेयभृत्येभ्यश्चयथाक्रमं ॥ धान्यमन्नंसुवर्णचवस्त्रमभरणं तथा
 गोभूमिरत्नवेश्मनिदियानिप्रयताःमना- संप्राप्तान्ग्राहयेत्सम्यङ्ङनतत्रग्लपयेन्मनः शय्यासनेचकर्तव्यंगंधपु
 ष्पाधिर्वासिते - स्त्रिय पूज्या स्रजःकार्याः प्रहृष्टाश्चसुरक्षिताः - निशयांक्रोडमानावेतृत्येपुरुतभोजनाः - अथ
 बुधाष्टमीव्रतं - यदाष्टम्यांपूर्णायंबुधवारोभवति तदाकल्पोक्तविधिनैकभक्तव्रतंकार्थ्यं तदुक्तनिर्णयामृतभवि
 ष्योत्तरे - यदयादासिताष्टम्यांबुधवारोभवेत्किल तदातदाहिंसग्राह्यासैकभकाशनैर्नृप बुधाष्टमितुसपूर्णायोक्त
 फलदायिनी संभ्याकालेतथाचैवप्रसूतेचजनार्दने बुधाष्टमीनकर्तव्याहतिपुण्यपुराकृतं अस्याः कथायिद्या

नचभविष्ये! श्रीकृष्णउवाच बुधाष्टमीव्रतंपार्थशृणुष्वेकाम्रानसः- आसिद्रिजाविदेहानामिथिर्नामसवैरिभिः
 संग्रामेनिहतोवीरस्तस्य भाष्योदरिद्रिणी, कर्मिलानामवश्राममहोवालकसंयुताः परेषां कर्मकुर्वाणाताद्रेधू
 मानचैवर्तः उपयेमकुलीनत्वात्कन्यायां इयमलांयमः- ससप्तवासराहिविहरेस्वतितांपतिः- उवाचसाचताने
 वनिषिदापिंयलोकयत्- ददर्शमातरतेषुपच्यमानमहभैः- तांविपणायमः- प्राहचौव्ययंपापफलंत्विदं- मातात
 वानुभवंतीत्यत्रोपायस्त्वयापुरा- बुधाष्टमीव्रतंवीर्णितंच्छेयेस्यसमर्पयतथाकृतेश्यामलया नि- ष्पापास्वर्गतोमिला
 सातुभूर्त्समीपंचदश्यतेद्यापिभारत- बुधस्यपार्श्वेनभसिमिथिराजसमीपगा- विस्फुरंतीमहाराजबुधाष्टम्याः
 प्रभावतश्रयातः- संप्रवक्ष्यामिबुधाष्टम्याविधिंनृप- यदायदासिताष्टम्यांबुधवुरोभवेक्कचित्- तदातदाहिसंग्रा
 ह्याएकभक्त्याशर्नैभिः- स्नात्वानर्धातुमध्याह्नेशृहृत्वाकरकंनव जलपूर्णं सहेमानं कृत्वाखाद्यैः समन्वितं- दूधा
 द्विप्रायतंगत्वागृहचैवक्रमेणतुः- अष्टम्योष्टविधातव्याविचित्रान्नैः- पृथक्पृथक्- प्रथमामोदकैर्भक्ष्यैर्द्वितीयागुणकै
 स्तथा- - तृतीयाघृतपूरैश्चतुर्थीवटकनृप- पंचमीशुश्रुकासारैः- षष्ठीसौहालकैःशुभैः- अशोकवर्तिभिः- शुभैः
 सप्तमीचातिवाहयेत्- अष्टमीफणितापूर्णैः- खंडवैष्टुधिष्ठिर- एवंक्रमेणकर्तव्याः- सुहृस्वजनवांधवै- सहै
 कत्रस्थितैर्भोज्यभोक्तव्यप्रीतिपूर्वकं- उपाख्यानमिदुपार्थकीर्तयद्भिः- शनैः- शनैः-
 श्रौख्यानोपरमेपार्थभोजनसहसात्यजेत्- ततोभुक्त्वाबुधस्याश्राचम्यचसमाहितः- विप्रायवेदविदुषेषुवाचकाय
 प्रदांपयेत्- साक्षतेसाहिरण्यंचेजातरूपमयंशुभं- शोभितंचार्चितंगंधैःपुष्पैःपुष्पैःसुगंधिभिः- पतिवस्त्रैःसमाह्वित
 बुधंसोमालंजाकृतिम्- मापकैनुवर्णस्यतदद्वाहिनवाकृतां- बुधरूपंतुमस्यपुराणैःउक्तं पीतमाल्यावरधरःकाणि
 कारसमद्युतिः- खड्गचर्मगदापाणिःसिंहस्थोवरदोबुधः- भक्तियुक्तस्तुकोत्तैयदुद्यादेवंसमुच्चरन्- उर्वविबुधायनम

ओं सौमस्मिन् जायन्मः ॥ ओं सुबुद्धिना शायन्मः ॥ ओं सुबुद्धिप्रदायन्मः ॥ ओं ताराम् ज्ञायन्मः ॥ ओं सौम्यग्रहायन्मः ॥
 ओं सर्वसौख्यप्रदायन्मः ॥ इमे पुजाम्नाः ॥ ओं बुधाय त्रिगुह्यातिद्रव्यदस्तु बुधः स्वयं ॥ दीयते बुधरूपेण तुष्यतां स बुधो
 मम ॥ दानमंत्रः ॥ दुबुद्धिबोधे धुर्विदुर्दितिन शयित्वा वैवोधः ॥ सौख्यं सौमनसं सन्ति त्वं करोतु शशिनंदन ॥ इत्युच्चाख्यं गृही
 त्वान्निद्वैतं त्रिपुरस्कृतं ॥ सप्तजन्मानिराज्रे भवे जातिस्मरो भुवि ॥ धनधान्यसमायुक्तः ॥ पुत्रपौत्रसमृद्धिमान् ॥ दी
 र्वायुर्विपुलांभोगान्बहून्मुक्तामहीतले सतीर्थपुराणेष्वध्यात्वा नारायणं लेत ॥ मृतो सौ स्वर्गमाप्नोति पुरंदरपुरीं
 पं यत्रास्ते यावदां सुष्टेयावदाभूतसंखं ॥ एवमेपांसमाख्याता गुह्यां पार्थ बुधाष्टमी ॥ यां श्रुत्वा ब्रह्महागोघ्नः सर्वपापैः
 प्रमुच्यते ॥ यो वाष्टमीं प्राप्य बुधेन युक्तं भक्त्या चैव च्छशिसुतं करकोपरिस्थं ॥ पक्वान्नपानैः सहिरण्यवस्त्रं पश्यत्य
 सौम्यं पुरं न कदाचिदेवं ॥ ॥ इति भविष्यो नरे बुधाष्टमीव्रतं ॥ ॥ अथ सोमाष्टमीव्रतं ॥ हेमाद्रौ भ
 विष्योत्तरे चारै सोमस्य चाष्टम्यां ॥ पक्षयोरुभयोरपि विधिवच्चंद्रचूडात् ॥ सोमं संपूजयेन्निशि ॥ सोमं मुमासहि
 तं शिवं पूजयेदिति शेषः ॥ इति सोमाष्टमीव्रतं ॥ अथाकाष्टमीव्रतं भविष्ये हेमाद्रौ ॥ यदाष्टम्यां शुक्लपक्षे रविवारो
 भिजायते ॥ उपोष्यासां प्रयत्नेन केन विधिवत्पूजयेत् ॥ अर्चयेद्देवदेवं शं सह देव्यामहे श्वरं ॥ विशेषण एवात्र शिवस्य नयने
 स्थितं ॥ भानुसंपूजयेद्भक्त्या ॥ गंधपुष्पाक्षतैः शुभैः ॥ शिवं वासितपुष्पैस्तुरकपुष्पैस्तथाविकां ॥ पूजयेदिति शेषः ॥ इत्य
 काष्टमीव्रतं ॥ अथ शुक्रवारं श्रवणयोगमहाव्रतं ॥ हेमाद्रौ ॥ शुक्रश्रवणयोगस्तु यदाष्टम्यां प्रजायते ॥ चतुर्दश्यामथो वल्सु
 तदा व्रतं मिदं चरते ॥ उपोषितस्तु विधिना महाव्रतं ॥ अथरेवतीशानियोगिविधिरुपाष्टमीव्रतं ॥ हेमाद्रौ ॥ रेवतीशानियोग
 र्थ्यते ॥ इति कालांतरके ॥ शुक्राष्टमीव्रतं ॥ भूतायां वामहासेने विश्वरूपव्रतं शृणुः ॥ अत्र शिवं पूजं न कृत्वा ॥ कुशोदकं तु प्राश्रीयात् ॥
 सुसिताष्टम्यां यावदाभवत् ॥

त्रानांगरंणतयेति । इति विश्वरूपं पाठमीव्रतं । एवं विश्वरूपं पवतु दे शीव्रतमपि ज्ञेयं । अथाशोकाष्टमीव्रतं । भानुरुवाच
 अष्टमीपूर्वसर्वा सुपूर्वतीयाप्यशोकिका । अशोकलतिकोपूज्येत्यर्थः । गंधमालयनमस्करदीपधूपान्नसंपदा । त
 स्मिन्नेहानियामुक्तेन किमुदिविर्वजिते कृष्णपक्षे ज्ञेयत्वं । भवत्यथावशोकासायत्रयत्राभिजायते । अष्टमिपुर्वसर्वासुतत्रे
 च्छुक्रोतिवैमुने । अष्टपंचामतीतायास्यात्कृष्णाष्टमीद्विज । तस्यामवश्यं कर्तव्यं व्रतं पूजायथाविधि । इत्यादि
 त्यपुराणैकैः । इत्यशोकाष्टमीव्रतं । अष्टम्याचनवम्याचपक्षयोरुभयोरपि । योऽन्वेकं न भुंजीत वं
 डिर्कारो नैरुतः । सयाति परमं स्थानं यत्र सांचडिका स्थितो भविष्योत्तरे । चंडिकाष्टमीव्रतः । अथोवापनाविधितत्र
 कर्ता अष्टम्यां । प्रातः स्नानादिनित्येनैमित्तिके विधाय मण्डपादिशोभं कृत्वा । पुनः संध्यासमये सायं संध्यादिनिर्वल्य
 । उद्यापनसंकल्पविधाय । गणपतिपूजनादिकलशस्थापनांत कृत्वा । = तदुपरितोषपत्रैरुबुखोपरिमंडूकादिपरत
 स्वांतसंपूज्यसौवर्णीस्विष्टेवतासांगानिरजनातोपचारैः । संपूज्यरात्रौ जागरणं कृत्वा नवम्यापुनः । पूजयित्वा । त्रैदि
 केन मूलमंत्रेण वा छेत्तरे शंत संख्यया होमविधाय गामुवर्णादियुतां दवां । आचार्याय मूर्तिसमर्प्य दंपतीः । कुमारी श्वसं
 पूज्य । स्वर्धमपि भोजनं कुर्यात् । इत्यष्टमीव्रतोवापनविधिः । फाल्गुनशुक्ले नवम्यां नंदानं वमीव्रतं । नारदीये । फाल्गु
 नां मूलपक्षस्य नवमीयाद्विजोत्तमं । अनंदां सामहोण्यां सर्वपापहरां स्मृताः । सांपावसो च ये तत्र यस्त्वनंदो द्वि । जोत्तम
 संलभे द्वाछित्तिकां नान् सत्यसंत्यमयेदिते । एवमेव ब्रह्मपुराणेपि । अनंदानं वमीव्रतं फाल्गुनां मूलपक्षे तु नवमीयां मही
 पते । अनंदां सामहोण्यां सर्वपापहरां स्मृताः । इत्यां नंदानं वमीव्रतं । भविष्यपुराणेपि । अनंदानं । दिनीं नंदा । महा
 नंदां महीपते । तथाच नवमीपुण्या । पंचमीमहती स्मृताः । फाल्गुनां मूलपक्षस्य नवमीयां महीपते । अनं
 दां सामहोण्यां सर्वपापहरां स्मृताः । कृत्वैकं भक्तपंचम्यां पञ्चानं कृतया नृप । अथ्यां चित्तं च सप्तम्यामुपवासः परे हनि

नवम्यामर्चनदानं पारण्यवसामर्चरेत् यएवंपूजयेद्दत्तयानवम्यांविधिवद्गुप सलभेद्वाछितान्कामान्नात्रकार्या
विचारणा इतिफाल्गुनशुक्लानंदानवर्मात्रतम् ॥ फाल्गुनशुक्लदशम्यां यमपूजनव्रतमुक्तं नारदीये ॥ ३ ॥
त्यशुक्लदशम्यांतुचतुर्दशयमान्यजेत् यमश्रधर्मराजश्रमृत्युश्र्यांतकरवच वैवस्वतश्रकालश्रसर्वभूतक्षयस्तथा
उदुंबरश्चदश्रचद्वैनीलपरमेष्ठिनौ वृकोदरश्चचित्रश्चचित्रगुप्तश्चतुर्दश गंधाद्यैरुपचारैस्तुसम्यर्च्यार्थायतप्ये
त् तिलांबुमिश्रांजलिभिर्दभीप्रत्येकशस्त्रिभिःततश्चदद्यात्सूर्यार्घ्यंताद्यपात्रेणनारद रुक्चंदनसंमिश्रांतिलाक्षतप
चयुभिःमंत्रश्च एहिसूर्यसहस्रांशोतेजोराजगरपतेः गृहाणार्घ्यभादत्तंभक्त्यामामनुकपय इतिमंत्रेणदत्तार्घ्यं
वित्रान्भीज्यंचतुर्दश रौप्यंतुदक्षिणांदत्त्वाविसृज्याश्रितचस्वयंपंक्कतविधिर्विप्रधर्मराजप्रसादतः भुक्त्वाभो
गांश्र्युत्रार्थैरिहिकान्देवदुर्लभान् विमानवरमास्थायदेहतेविष्णुलोकभाक् इतिनारदीयोक्तंयमदशमीव्रतं अथ
यस्यांकस्यांचिह्नंशम्यामारभ्य - भविष्योत्तरोक्तमाशादशमीव्रतं युधिष्ठिरउवाच राज्याशयाराजपुत्रः कृष्य
र्थंचकूपिचलः - वाणिज्यार्थंविणिकपुत्र.पुत्रार्थंगुर्विणीतथा - धर्मकामार्थंसिद्धैलोक कन्यावर्गार्थिनी यष्टुका
मोहिज्वरोगीश्रेयोर्धेभंच चिरप्रवासितेप्रेष्टबालेदंतनिपीडिते कथयस्वप्रसादेनसर्वकामप्रदंव्रतं ॥ श्री
कृष्णउवाच - श्रुणुष्वेतन्महाराज व्रतानामुत्तमंव्रत एतेष्वन्येषुकर्तव्यमाशाव्रतमित्तंथा यस्माद्यस्यभवेदा
तिंकार्थतेनेतदाव्रत शुक्लपक्षेदशम्यांतुस्त्रांत्वासंपूज्यदेवताः नकमाशास्तुपूज्यावैपुष्पालककचंदनेः - गृहांगं
णेलेखयित्वायवै.पिष्टातकेनवा स्त्रीरूपआधिदैवस्यशुक्लवाहनचिह्निताः अधिदैवस्यतत्तद्विष्णुपालस्यैव्रादे
स्ततच्छेर्वहनेश्चत्रिह्नितालेखयित्वायवैः दद्याद्वृतां व्रतैवेद्यष्टयदीपांश्चदापयेत् - फलानिकालजातानिततः
कार्यनिवेदयेत् आशाःखाशाः - सदैसितुसिद्ध्यतांमिर्नारथाः भवतीनाप्रसादेनसदाकल्याणमस्त्विति ए

वसंपुण्यविधिवहत्वाविप्रायदक्षिणां श्रनेनक्रमयोगेनमासिसमाचरेत् ॥ वर्षमेकंकुरुश्रेष्ठ ॥ ततः ॥ पशुवात्स
 मयपेत् ॥ अर्वाणसंवलसरस्यापि रौप्याः ॥ पिष्टतकेनवा ॥ ज्ञातिबंधुजनैःसाद्धैः ॥ स्नातः ॥ सम्यगलंकृतः ॥ पुण्याः
 प्राक्क्रमयोगेनमंत्रैर्भिर्गङ्गाणे त्वयिसान्निहितःशक्रःसुरासुरनुमस्कृतः ॥ पूर्वोत्वेभुवनस्यास्यैद्विदिग्देवते
 नमः ॥ श्रेष्ठैःपरिग्रहादाशेत्वमन्त्रेयीतिपठ्यसे ॥ तेजोरूपापराशक्तिराग्नेयीन्नरदाभुः ॥ धर्मराजंसमाश्रित्यलो
 कान्संयमयत्सौ ॥ तेनसंयमनीचासियाम्येमत्कामदाभवः ॥ खड्गहस्तोतिविकृतोनिष्कृतोतिस्वांसमाश्रितःतेजो
 ऋतितामासित्वमाशांपूर्यस्वमे त्वय्यांस्तेभुवनांधेरोवरुणोयादुसांपतिः ॥ कामार्थमथधर्मार्थवारुणप्रवणाभव ॥
 धिष्टितासियस्मांस्वांवायुनाजगदायुना ॥ वायव्येत्वमतःशांतिं नित्यंच्छममालये ॥ धनदेनाधिष्टितौव्रह्मया
 तात्त्वमिहोत्तरा ॥ निरुत्तराभवास्मासुदत्त्वासद्योमनोरथम् ॥ ऐशानिजगदेशानिशभुनात्वमलंकृताः ॥ पूर्य
 स्वाशुभेदेविवां छितानिनमोनमः ॥ भुजंगाष्टकुलेनखंसेवितासियतोह्यधः ॥ जगंगनाभिः सहिताहिताःभवम्
 माधवै ॥ सर्वलोकोपरिगतासर्वदेव्वीशवायच ॥ सनकाद्यैःपरिवृताः ॥ ब्राह्मिमांपाहिसर्वदा ॥ नक्षत्राणिष्वसर्वा
 णिग्रहास्तारांगणास्तथा ॥ नक्षत्रमातरोयाश्चभूतत्रेतापिशाचकाः ॥ सर्वैममेष्टसिच्चार्थभवंतुप्रवणाःसदा ॥ एभिर्म
 त्रैः ॥ समभ्यर्च्यैषुष्यधूपदिनातथा ॥ वासोभिरभिसंछाद्यफलानिविनिवेदयेत् ॥ ततोवादिनिनादेनगतिवादित्रिमंगलैः
 नृत्यंतीभिवरंस्त्रीभिर्जगरेणनिशानयेत् ॥ कुकुमाक्षततांबूलदानमानानादिभिःसुखं ॥ प्रभातेवेदविदुषेब्राह्मणाएयनि
 वेदयेत् ॥ श्रनेनविधिनासर्वक्षमाप्यत्राणिपत्यच ॥ भुजीतमित्रसहितःसुहृद्भुजनेनच ॥ यएवंकुरुतेपार्थदशमीत्र
 तमादरात् ॥ सर्वांकामानवाप्नोति ॥ मनसोभिमता ॥ न्नरः ॥ स्त्रीभिर्विशेषतःकार्य्यत्रतमेतद्युधिष्ठिर ॥ प्राणिवर्गेयतो
 नार्यैःश्रद्धाकामंपरायणाः ॥ धन्यंयशस्यमायुष्यंसर्वकामफलप्रदं ॥ कृथितेतेमहाराजमथात्रतमुत्तमं ॥ ३॥ ॥ धेमान

महाभारेणपीडितः कुटुंबार्थंजीवघातीसर्वधर्मबहिष्कृतः जागरंतत्रसोपश्यदामर्दक्याःक्षुधान्वितः ॥ ३ ॥
लाकुलदृष्टतत्रैवसन्निवेशितः ॥ किमेतदितिस्मिंचित्यत्राप्तेविस्मयमात्रतां ॥ ३ ॥ दंशकुंभेतत्रैवदेवंद्रामोदरंतरा
दंश्यामलकीदंतदंश्यांचदीपकां ॥ वैष्णवींचक्रुथारम्यांपठतांशृण्वतानृणां ॥ ४ ॥ एकादश्याश्रमाहास्यधंशुश्रावक्षु
धितोपिसन् ॥ जाग्रतस्तस्यसारोच्चिर्गतासर्वापितत्रैव ॥ ततःप्रभार्तिसमयेविविशुर्नगरंजनाः ॥ व्याधोपिगृहमगत्य
बुभुजेप्रतीमानसः ॥ ततःकालेनमहताव्याधःपंचत्वमागतः ॥ एकादश्याःप्रभावेनरात्रिजागरणस्यच ॥ राज्यप्रपदे
सुमहच्चतुरंगवलान्वितं ॥ जयतीनामनगरीतस्याराजाब्दहृदयः ॥ तस्यैवसुतोजज्ञेनाम्नासत्यथेवली ॥ तेजसा
दित्यसंकाशांकात्याचंद्रसमःसतुचतुरंगवलोपेतोधनधान्यसंमन्वितः ॥ सहस्राणिदशप्रोक्तमयुतंग्रणकोत्तमैः ॥ ५ ॥ त
स्यराज्यवभूवांधइतिभीतिविवर्जितं ॥ पराक्रमेशक्रसमःक्षमयाटथिवीसमः ॥ ६ ॥ धर्मत्सासत्यवादासिषिष्णुभक्तिप्र
सायणः ॥ एकदासगयायातौदैवान्मार्गपरिच्युतः ॥ नदिनैवत्रचदिशोविवेदसमहीपतिः ॥ अथोपश्यत्परिश्रातोऽन्य
श्रोधंशाखिनावरं ॥ तस्यछायांसमाश्रित्यसुष्वापसमहीपतिः ॥ उपधानीकृतभुजःसौत्रिकाक्षयजनेवने ॥ त्रत्रांतरेऽस्ते
च्छगणःपर्वतांतरवासकृत् ॥ आययौतत्रयत्रासीद्राजापरवलादनःधृतवैरास्तुतेसर्वेऽस्तेच्छादोवोपपादिताःप्रतिवाव्ये
नृपंतस्युःसमंताद्भूतहेतयः ॥ हन्यतांहन्यतामपराजास्माकंविरोधकृत्त्रनेननिहिताःपुर्वपितरोऽभातरःसुताःपौत्रानो
भागिन्याश्चमातुलाश्चेनिपातिताः ॥ निष्कासिताश्चस्थानात्पिताश्चदिशोदशा ॥ एवमुक्त्वातुतेसर्वेरांजानहं
तमुद्यताः ॥ पारोश्चपाट्टशैःखड्गैर्वीणैर्धनुषिंसधितैःमुकानितैःशस्त्रशतानिभूरिनवैशरिरेप्रविशतितस्य ॥ तेचपिसंबे
हतसत्वसंधां ॥ स्तेच्छावभुवुर्धृतदारुसंधाः ॥ यदापिचलितुंजनशकास्तेदुराशयाः ॥ शस्त्राणिकुंठान्जगमुस्तीक्ष्णान्य
पिधुरांतदादीनावभुवुस्तेसर्वेयंतहंतुसमुद्यताः ॥ एतस्मिन्नेवकालेतुतस्यराज्ञःशरिरतः ॥ निर्गताकृत्यकातत्रसर्वा

भरणभूषिताः दिव्यगंधसमायुक्ताविमलांबरधारिणी दिव्यमाल्यधराचारुभृकुटोकुटिलानना सविस्फुल्लिङ्गनेत्रा
 भ्यांविमंतीपावकंमुहुः चक्रवेत्रधरचैवकालरात्रिरिवापरा श्रयधायवतसंकुद्बाम्लेच्छानत्यंतदुःसहा निहताश्र
 तयाम्लेच्छास्तेविकर्मपरायणाः ततोरानाविवुद्बःसंद्घातन्महदद्भुतं हतान्म्लेच्छगणान्दृष्ट्वासराजासमाचितयत
 इहकेनहाम्लेच्छाश्रत्यंतवैरिणोमम केनेदंचकृतंकर्ममहदस्मद्विदितार्थिना एतस्मिन्नेवकालेतुवागुवाचाशरीरि
 णी शरणंकेशवादन्योनानास्तिकोपिमहीयते वनेरणेशतुजलाब्धिमध्येमहाणवैपर्वतमस्तकेवा सुप्तंप्रमत्तंवि
 प्मास्थितंवासपातिभक्तंखलुशाङ्गधन्वा इतिश्रुत्वासकुशलंवनदेत्यनिजंपुरं राज्यंकाररजेंद्रः सभाया-
 मुदितोवसन् वसिष्ठउवाच श्रामर्दकीव्रतंराजन्येकुर्वतितरोत्तमाः तेषांतिवैष्णवलोकंनानात्रकाठ्यीविचारणा.
 माहात्म्यश्रवणादस्याःसर्वपापैःप्रमुच्यते चकंपूजयेद्भक्त्यावसुद्रविणभूषणैः ॥ इतिब्रह्मांडपुराणोक्ताफाल्गु
 नशुक्लामर्दक्यैकादशीव्रतकथा श्रथास्यामेवगोविंदद्वादशीव्रतंभविष्योचरे श्रीकृष्णउवाच फाल्गुनामलपक्षस्यए
 कादश्यामुपोषितः नरोवायदिवानारीसमभ्यर्च्यजगत्पतिं हरेर्नोमजपेद्भक्त्याभावयुक्तोयुधिष्ठिरः संतिष्ठ
 न्रचलंश्रैवहरिनामानुकीर्तयेत् ततोऽन्यदिवसेप्राप्तेद्वादश्यांनियतोहरिं स्नात्वासम्यक्समभ्यर्च्यदत्त्वाविप्रायद
 क्षिणां हरिमुद्दिश्यचैवाग्नौधृतंहोमकृतक्रियः प्राणिपत्यजगन्नाथमितिवाणिमुदीरयेत् पातालसंस्थावसुधाधनं
 प्रसाद्यमनोरथान् यमभ्यर्च्यदितिः प्राप्ता सकलान्स्वमनोरथान् सवासुदेवःसकलान्प्रददातुमनोरथान्
 एवमभ्यर्च्यपूजांचनिष्पाद्यचहरेःस्वयं भुंजतिप्रयतःसम्यग्भविष्यंपांडुनंदन फाल्गुनेचत्रैशखैष्वेष्टमासंच
 सचम चतुर्भिःपारणंमांसैरोष्प्यादितंभवेत् रक्तपुष्पैस्तुचतुरोमासान्कुर्वीतचार्चनं प्रदेद्वज्रजलंप्राश्यगोशृंग
 क्षालनंजलं हविष्यान्नंचनैवेधमात्मनश्चापिभोजनं ततश्चश्रुयतांपार्थआपाढादिपुयाक्रिया जातीपुष्पानिधूप

दृशक्रसर्जरसोद्ववः प्राश्यंदर्भेदकंचेवशास्त्रयन्नयनिवेदयेत् स्वयंतदेवचाश्रीयातशेषपूर्ववदाचरेन् कार्तिका
 द्विपुमासेपुगोमूत्रंकायशोधनं सुगंधचेच्छयाधूपंपूजाभंगारकेणच कासारचैत्रनैवेद्यतदेवाश्रीतचस्वयं प्रति.
 मासंचविप्रायदातव्यादक्षिणातया प्रीणनंचेच्छयाविष्णोःपारणेपारणंते यथाशक्त्यायथाप्रीत्यावित्तशाख्यं.
 विवर्जयेत् सन्नवैवगोविंदः प्रुजितः प्रीयतेयतः पारणतियथास्त्य स्नापितः पूजितोहरिः प्रीणितश्चे
 षितान्कामन्द्यादव्याहृतानूप दयतिप्रतिमांविष्णोः कारचिलसुशोभनां स्वर्णैकेनयथाशक्त्याशंखशाङ्गैर्न
 विभूषितां पुष्पवलयुगच्छन्नात्राह्मणायनिवेदयेत् द्वादशान्नप्रदातव्याःकुभाःसान्नजलान्विताःद्वादशब्राह्मणांस्त
 त्रभोजयित्वाक्षमापयेत् छत्रोपानयुगेःसार्द्धदक्षिणाभिश्चभारत एवापापहरात्राकाद्वादशीफलमिच्छतां य
 थाभिलाषितान्कामान्ददातिन्दुपसत्तम पूरयित्वाखिलान्कामान्यतश्चमनोरथान् मनोरथद्वादशीयंततोलोकै
 पुविश्रुता उपोष्यैतांत्रिभुवनंलब्धमिन्द्रैवैपुरा आदित्यश्चैशितापुत्रान्धनमौशनसातथा धौभ्येनाध्ययनं
 श्रुष्टमन्यैश्चाभिमंतंफल राजर्षिभिस्तथावैश्विःस्त्रीविदुश्चैश्वभूतले संयंकाममभिध्यायव्रतमेतदुपोषितं तत्तदा
 प्रीतिसंदिग्धविष्णोराराधनाद्यतिः अत्रोलभतेपुत्रमधनोलभतेधनं शैशुद्रोभूतश्चारोग्यं कन्याप्राप्नोति स
 त्पति समागमंप्रवसितरूप्यैतामवाप्यते सर्वान्कामानवाप्नोति मनस्त्वग्र्यंचमोदते नापुत्रेनाधनेनेष्ट
 वियोगीनचनिर्गुणः उपोष्येतद्व्रतंमृत्युःस्त्रीशूद्रोवापिजायते सूर्यलोकैसहस्राणिवर्षाणामयुतानिच भोगानभि
 मताभुक्त्वासचतत्रयेच्छया इहपुण्यवतान्दण्णानिनासाधुशीलिनां गृहेप्रजापतेराजन्सर्ववाधाविवर्जितःन
 द्वादशीमुपवसंतिमनेरथास्थानैवार्चयतिपुरुषोत्तममादिदेवं गोब्राह्मणान्नमयंतिनपूजयंतियेतमनोभिलषितं
 कथमानुवंति ॥ इतिभविष्योत्तरोक्तमनोरथद्वादशीव्रतं अत्रैवगोविंदद्वादशीव्रतं नारदीये अत्रेतिस्मितायां

द्वादश्यां सोवर्णप्रतिमांहरः अभ्यर्च्य गंधधुष्पाद्यैर्दद्याद्देवदेवतथा द्विपक्षसंस्थान्विप्रांश्चभोजयित्वा स दक्षिणां
 दत्त्वा विसर्जयेत्पश्चात्स्वभंजीतवाग्यतः फाल्गुनेद्वादशीशुक्लायापुष्याकैणसंयुता गोविंदद्वादशीनामसास्या
 श्लोविंदभक्तिदा तस्यामुष्यविधिना भगवंतंप्रपूजयेत् लिखितः पापनाशिन्या विधिर्योपि हि स स्मृतः तन्माहा
 स्यंत्रह्यपुराणे फाल्गुनामलपक्षे तु पुष्यक्षेत्रेद्वादशी यदि गोविंदद्वादशीनां महामहापातकनाशिनी तस्यामुष्यवि
 धिवन्नरः सक्षीणकल्मषः प्राप्नोत्यनुत्तमांसिद्धिं पुनरावृत्तिदुर्लभामिति टीकायां द्वादशीचित्तिद्वादश्येदकादश्यां रभे
 दाभिप्रायेण किंवाद्वादश्यापुष्यनक्षत्रे सति तस्यामेवोपासापेक्षयेति अथैकादश्यां कर्षव्यं भविष्ये फाल्गुने मा
 सिशुक्लायमेकादश्यां जनार्दनः वसत्यामलकीवृक्षे लक्ष्म्या सहजगत्यतिः तत्र संपूज्य देवेशं शक्त्या कुर्यात्प्रदक्षिणं
 उपोष्य विधिवत्कल्पविष्णुलोकमहीयत इति गोविंदद्वादशीन्नतं हरिभक्तिविलासे फाल्गुनेद्वादशीशुक्लाया
 पुष्यक्षेत्रे संयुता गोविंदद्वादशीनामसास्याद्गोविंदभक्तिदा तस्यामुष्यविधिना भगवंतंप्रपूजयेत् लिखितः
 पापनाशिन्या विधिर्योपि हि स्मृतः ॥ अथ नृसिंहपरिचर्योक्तमा मर्दकीकृत्य नियमेव पापनाशिनीद्वादशी
 तत्र व्रतग्रहणं त्रः द्वादश्यांतु निराहारः स्थित्वा ह म परे ह नि भोक्ष्यामि जामदेशे शरणं भवाच्युत तत आम
 लकीमूले सामान्यकलशस्थापनं पूर्वोक्तप्रकारेण स्थापिते कलशे तां चैवैण वेवालाजान्विते पात्रपोडशमापत्त
 दर्धतदर्धनिर्मितसौवर्णपरशुरामं क्षत्रांतकरांघोरमुद्दहन्परशुकरे जामदग्न्यः प्रकृतव्योरोमोरोपारुणेक्षण
 इति ध्यात्वा पोडशोपचारपूजाक्रमेण पंचामृतस्त्रापितमुपवेश्य वस्त्रयुगं च त्रोपातद्युगं समर्प्य श्वेतचंदनेना
 मुलिष्य तु लसीपुष्पैरभ्यर्च्य विषयपूजां कुर्यात् पादयोर्विशोकानमः जान्वोः सर्वरूपिणे नमः ऊर्वोर्हयग्रीवा
 यनमः वाहोर्हमांगदायनमः उरसिर्वकुंठायनमः चक्षुषोर्ज्योतिरूपिणे नासिकायां शोकनाशनाय- लला

देवामनायनमः ध्रुवोरामाय. शिरसि सर्वात्मनेनमः स्वनाम्ना श्रायुधानिसंपूज्य धूपदीपादिदत्त्वाध्वं
 दद्यात् त्र्यार्ष्यमंत्रः नमस्तेदेवदेवेशामदग््न्यनमोस्तुते गृहाणार्धमयादत्तंमालत्यासहितप्रभो ॥ १ ॥
 ततः परशुरामं प्रार्थयेत् जादग्न्यनमस्तेस्तुक्षत्रियांतकराय च सर्वाणियानिपापानिसप्तजन्मकृतान्यपि क्षयं
 यान्तुमेवायत्प्रसादाच्चभागं वाचिकं मानसं पापं ज्ञानतो ज्ञानतोपि वा श्रायुर्यशस्तथारोग्यं धनं धान्यं च
 मंपदाः सोभाग्यंतवभक्तस्य संतानं विपुलं भवेत् सर्वान्कामानवाप्नोतुदिविसौख्यं निरंतरं श्रुतिचारस्तु-
 न्मेयानभक्तिस्त्वच्चरणं वुज्जनार्दनरूपकिशालक्षीनाथसुरार्चित रामराममहावाहोकार्तवीर्यविनाशन एतत्स
 र्धमयादत्तं ज्ञानज्ञेयतवाच्युत मामुद्धरजगन्नायकृपांकृत्वाममोपरि अथधात्रीमभिर्पिचेत् तत्रमंत्रः ॥ पितापिता
 महश्चान्येभ्यः पुत्रापेचगोत्रिणः वृक्षयोनिगतायेचयेचकीटत्वमागताः शैरेणरेकैचमहारौरवसंज्ञके वियोनिं
 यगतापेयेचयत्रह्रांडमध्यगाः पिशाचवंगतायेचयेचप्रेतत्वमागताः तेषि वं नुमयादत्तं धात्रीमूले सदापयः सर्वैते त
 तिनायानुधात्रिमूलनिषेचनादिति ततोऽष्टोत्तरशतकृत्वोवाष्टाविंशतिकृत्वो वामलकीप्रदक्षिणीकृत्य हरिनी
 राग्यजागरणं कृत्वा नित्यकर्मनिर्वृत्य गुरवे देवसपरिकरं निवेद्य ब्राह्मणान्संभोज्य स्वयं वंधुभिः सममंश्री
 यात् ॥ इति ब्रह्मपुराणे आमर्दकीपापनाशिनद्वादशीव्रतम् ॥ अथास्यामेव फाल्गुनशुक्लद्वादश्यां नृसिं
 हद्वादशव्रतं चाराहे ॥ दुर्वासा उवाच ॥ तद्वच्च फाल्गुने मासि शुक्लपक्षे तुद्वादशी उपोष्यात्रोक्तविधिना हरि
 माराधयेद्दुःखः नरसिंहापादौ तु गोविंदायोदरं तथा कटि विश्वभुजे पूज्य अत्रि रुद्रेः पुरस्तथा कंठचशितिकंठाय
 पिनाके शायवेशिरः श्रसूरध्वसनायेति चक्रं तोवात्मने तथा शंखमित्येव संपूज्य गंधपुष्पफलंस्तथा तदश्रेस्थाप्य
 तु यदं सितवस्त्रयुगान्वितं तस्योपरि नृसिंहं तु सौवर्णशक्तितः कृत्वा दारुवंशमयेपि वा रत्नगर्भे

षट्स्थाप्येत्संप्रत्ययविधाततः द्व, द, इ, यवेदविद्येवब्राह्मणायनिवेदेत् गोविदन्त्यसिंहरूपीतिमंत्रः एवंकृतेफलप्रा
 संयपुरापाथिविनुत् - वत्सनाम्नातुत्तेहंप्रवक्ष्यामिमहामुने तस्यव्रततिभगवान्नरासिंहस्तुतोपच चक्रप्रादाच्च शत्र
 णांत्रिध्वंसनकरमध्वे ॥ तेनास्त्रिणस्वकराज्यजितवान्नृपसत्तम राज्यस्थित्वाश्वमेधानांसहस्रसकरोद्भिभुः अंतेवव्र
 ह्मलोकाल्प्यंपदमसोच्चसचमः ॥ एपाधन्यापापहराद्वादशीभवतोमुनेः ॥ कथितेयुंप्रयत्नेनश्रुत्वाकुरुयथेच्छसि
 इतिवारह्मिधरणीव्रतेपुफाल्गुनशुक्लैकादश्यांनरासिंहद्वादशीव्रत श्रयफाल्गुनशुक्लासुकृतद्वादशीव्रतंः भविष्योत्तरे
 युधिष्ठिरउवाच ॥ यन्नतायायैवंपुंसांभवत्यामुष्मिकंकृततापाययच्चभवतितदाचक्षवदूत्तम् उपवासात्प्रभाद्रपदचतुष्टया
 राधनकाक्षिणः ॥ कथयेहमहोवाहोनचतृप्यामिजल्पिते श्रीकृष्णउवाच ॥ श्रूयतांपार्थयत्पृष्ठ कौतुकाद्भवतापुथा
 आमुष्मिकंनताप्ययच्चतापायजायतेऽ उपोषितप्रभावेणकृष्णारारधनकाक्षिणाम् कथयामियथापृष्ठः पूर्वमेवून
 रोचमः ॥ वेदिशानामन्तगारप्रस्थानंतृपसराम तत्रैशयोभवत्पूर्वशूरभद्रइतिश्रुतः ॥ भार्ययामातृदुहितृपुत्रपौत्रसम
 न्वितः ॥ प्रभूतभृत्सर्वैर्गैश्ववहुव्यापारकारकः पुत्रपौत्रादिभरणव्यासकमतिरेवच परलोकंप्रतिमतिस्तस्यनासी
 त्कथंचन ॥ चकारानुदिनसौथन्याय्यान्याय्यधनार्जन सर्वथान्यत्रनि स्नेहपरस्वेष्वतितर्पितः नजुहेत्युदितेका
 लेनददत्त्यतितृष्णया वभूवोद्यमस्तस्यपुत्रादिभरणेपर नित्यज्ञैमित्तिकानांचहानिचक्रैसकर्मणां ॥ तृष्णाभिभूतो
 रार्जुनस्ववर्गभरणादहत कोलेनगच्छतासोथमृतेविव्रतीतटे यातनादेहभृत्प्रेतोत्रीष्मकारेभवन्नृप तंददशमहाभा
 गोदिव्यज्ञानसंमन्वितः ॥ वेदेवेदांगविद्विह्वान्विपीतोनामवैद्विजः ॥ भास्करस्यांशुभिर्दीर्घैर्दह्यंतमतिदारुणैः ॥ प्रत
 प्तवल्लुकामभ्येतु म्भ्यार्तानिपीडितः ॥ शुधार्तशुष्ककंठास्यमूर्ध्वोन्मीलितलोचन विक्रान्ताजिनंगेषुविस्फोटैः ॥ सर्वे
 तोयत् निश्वासायासवेदेनवेपंतंचासमोदरं निजेनकर्माणान्द्वमसमर्थसमर्थनंतताहशामयोद्दृष्टजर्हभेयोमहामुनिः ॥

विपीतः प्राहराजेंद्र कारुण्यार्थमिदं वचः जानन्नपियथाप्राप्तं तदनुष्ठानजफलं जंतोस्तस्योपकाराय सर्वतोऽक्षव
यन्निव विपीतउवाच श्रधः सूर्याशुभिस्तत्रैर्वह्नुभिः पथिपांशुभिः उपल्यकं करं स्तौत्रैस्तृष्ट्या चार्चनं पीडितं च
न्यस्तथाविधेषोरै रविपहोः सुदारुणैः कथयेह यथातन्वा एकाकिदिह्यसे कथं तस्यैतद्धचनं श्रुत्वा विपीतस्य सर्वदने
वेदनां उवाचेद कृत्वा दुःखस्य संदं शीरभद्र उवाच अशाश्वते शाश्वतधीरस्ति न दह्यामि दुर्मतिः धनापणगृह
क्षेव पुत्रदाराहितैरतः नात्मनो ह हितारंभेति न दह्यामि दुर्मतिः १ इदं करिष्याम्यपरं त्विदं कृत्वा त्विदं पुनः इतीच्छा
शामारुह्यते नद २ शीतोष्णवर्षादिभवं लोभात्सोढुं मया शुभ तदेव हि न धर्मार्थे तेन द- ३ जुहोमियदितन्नोस्ति ददा
मियादि सौदृति कुटुंबमतिमूढो हं तेन द ४ पितृदेवमनुष्याणामदत्त्वा योसिताहिमे तेनापिकेपिवर्त्तते दह्यामेकोऽत्र दु
र्मतिः ५ पुत्रक्षेत्रकलत्रेषु मत्वा हते चेतसा बहुसाधुकृतकर्म तेन द ॥ ६ ॥ मृतमपि धर्मस्तस्मिन्नन्यायोपार्जनं
तमयानुमन्येपि पितृदेवदह्याम्येकोऽत्र दुर्मतिः ॥ ७ ॥ नमया पूजिता गेहाग्निर्गत्वा द्विजसत्तमाः स्ववर्गाहितकामेन ते
न दह्यामि दुर्मतिः यन्मन पूजिता देवाः कुटुंबं पोषितपरं एकाकी तेन दह्यामियेषु षोऽस्ते न्यतो गताः ॥ ८ ॥ नित्य
नेमितिकं कर्म कृत्ये पानमेकृतं एकाकी तेन दह्यामि ते भर्त्यः कापिरम्यत यन्मेपरिजनस्यार्थे कृतं कर्म फलं शुभं
एकाकी तेन दह्यामि गतास्ते फलभागिनः दारापुत्राश्च भृत्याश्च पापबुद्ध्या मया भृताः एकाकी तेन दह्यामि गतास्ते-
फलभागिनः पुत्रदारादिभृत्यर्थे मया पापार्थं संचयाः कृतास्ते नान्न दह्यामि गतास्ते फलभागिनः कृतपापं मया
मुक्तमन्यैः सत्कर्म संचितं दह्यामि कोह मत्यंतं गतास्ते फलभागिनः यन्ममत्वाभिभूतेन मया पापमपार्जनं न द-
त्तस्य कस्यापि तेन तप्येह माकुलः अंतर्दुःखेन दग्धो ह वै दह्यामि भानुना नांतर्दुःखं न भानुर्मेपापप्रकं द्विधा छि-
न्नं कुतस्तस्मात्सुद्वारं पश्याम्यसुखसागरात् ततया पादवितुमामाश्रुयान्मुनि सत्तमः विपीत उवाच अल्प-

कालिकमुद्धारतवपश्याम्यसंशयं प्रक्षीणपापमेतत्सुकृतंचास्तितेपरं अतीतदशमेजन्मश्च्युताराधनेच्छया
 सुकृतां द्विपदां भेद्रादशांस्त्वमुपोषितः सर्वतस्याः प्रभावेन पापमत्यंतदुर्जयं श्र्लपरैर्होमिः संक्षीणमामपात्रियथा-
 जलमृगं गतं पापमर्यंतस्याः प्रभावो त्यंतदुर्लभः नाराः पापस्य कुरुते जयसुकृतकर्मणाः सत्कर्मजयदाह्येपाततो वै
 द्वाक्षीं स्मृताः याचेतद्देहनातेन भवतापरिवंदितम् तत्तथानात्र संदेहो ममतापापहेनुकी पापमत्रकृतं भद्रं प्रेत्यता-
 पापं जायते श्राद्धादेयेरथा पुण्यमिह पुण्यकृतां नृणां सीरभद्रं समाश्वासययाविति महामुनिः सोऽप्यल्पेना-
 पिकालेन ततो मोक्षमवाप्तवान् उपवासप्रभावश्च कथितस्तेन रोत्तम येनाल्पैरेव दिवसे भूरि पापं गतं क्षयः तस्मा-
 मरेण पुण्यापयतितव्यं न पातके उपवासश्च कर्तव्यः स देवात्माहितेऽपि ण ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ अहो
 तिरुतपापानां विपाको नरकस्थितैः पुरुषैर्भुज्यते शश्वत्तन्मोक्षं वदसतमः श्रीकृष्ण उवाच ॥ जयेयते तपुरुषः सदा
 सुकृतकर्मणः जपापद्मादशी शंस्ता सदा सुकृतकर्मणां फाल्गुना मलपक्षस्य एकादश्यामुपोषितः द्वादश्यांतु नृप-
 श्रष्टुजयेन्मधुसूदनं एकादश्यां समुत्तिष्ठन् विष्णोर्नामानु कर्तनात् पूजायां वासुदेवस्य भुंजति सुसमाहितः कामक्रोप
 चलो भवदंभमोहं च व्रजेत् मानद्रोहादिदोषांश्च सर्वानात्ममदोद्भवान् भावयेद्द्विष्णुभक्तश्च संसारासारतांतया
 पूर्वभाविताचिरोनत्राणितां हितमिच्छता नमोनारायणायैति वाच्यं तु स्वपतानि शि तथैव कुर्व्याद्दद्वाश्यानामश्रौ-
 मारिणहरेः सौवर्णैः पात्राणि मृगमयान्यपि पांडव यवपात्राणि पूर्वदद्यान्मासचतुष्टयं श्रापाढादि द्वितीयां तु पारण-
 मयैः पात्रैः तत्रापि धृतपात्राणि दद्याच्छूद्रासमन्वितः कार्तिकादिपुमासेषु मघतिपुतातिलान् दद्याद्द्विप्रा-
 मयैः पात्रैः तामत्रयंमशेषेणमासिमासिंदि न द्वयं तथैवोच्चारयेद्दद्यान्मासिमासियवादिक
 विष्णो नमस्ते जगताः प्रसूते श्रीवा सुदेवाय नमो नमस्तेः नारायणत्वां प्रणतो-

स्म्यचित्तजयोस्तुतेशाश्वतपुण्यराशेः प्रसीदपुण्यजयमस्तुविष्णुजोवासुदेवादिमुपैतिपुण्यं ॥ नारायणाद्भूमि-
 मुपेतुपुण्यप्रयतुवाशेषकुब्जिनाश विष्णोपुण्योद्भवमेस्तुवासुदेवास्तुमेशुभं नारायणास्तुमेधमैजिहिपुपमशेष-
 तः अनेकजन्मनिर्वात्ययोवनवाब्दिकैः पुण्यत्ववृद्धिमायातुयातुपापचयः क्षयः ॥ आकाशादिपुराब्दद्वि-
 श्रोवादीर्महदादिपु ॥ प्रकृतौपुरुषैवैवब्रह्मण्यपिचसप्रभुः ॥ यथैकएवधमत्मावासुदेवोव्यवस्थितः ॥ तैतसत्य-
 नमेपापनरकार्तिप्रदक्षयः ॥ प्रयातिसुकृतस्यारस्तुममानुद्विवसंजयः ॥ पापस्यहानिः पुण्यस्यवृद्धिमभ्योत्वनुग्रामः
 एयमुच्चाप्यविप्रायप्रदद्यात्कथिततव ॥ भुजितकृतकृत्यस्तुपारणेपारणेकृते ॥ पारणातेतुदेवस्यप्रीणनशक्तितोत्प-
 कुवाताखिलपाखडरालापंचाविवर्जयतः ॥ एवंसंत्रत्सरस्यार्तिकाचनीप्रतिमांहरः ॥ पूजयित्वाब्रह्मणुषैर्धृतप्रात्रेणसंयुतां
 तांगां सर्वसांविप्रायदद्याच्छ्रद्धासमन्वितः ॥ विष्णवेतंचयत्पुर्वदेवान्प्राभवेद्यदिः ॥ तस्मिन्नहनिदातव्यंभोजनंचा-
 निवारितं ॥ इत्यपाकथितापुण्यासुकृतस्पर्जयावहा ॥ द्वादशीनरंकरपार्थेयामुपाष्यन्प्रश्रयतिः ॥ नाश्रयेनचशस्त्राणिन-
 चलोहमुखाः ॥ खगाः ॥ भवत्यपापश्चपुनरनरेकगमनंकृतः ॥ द्वादशीनरंकरपार्थेयामुपाष्यन्प्रश्रयतिः ॥ नयातिनरकम-
 त्यः ॥ सक्षीणाशेषपातकः ॥ तस्मात्पापडिसंसर्गमकर्तव्यं ॥ द्वादशीमार्ता ॥ उपोष्यद्वादशीमेतानरंकरयतिनकवितप्राप्र-
 क्षिणोतिसुकृतस्यकरोतिद्यद्विप्रज्ञानुयच्छतिनियच्छतिसर्वदोषान् ॥ द्वादशीहसुकृतनिकृतानिधुनेकस्मान्नतामुप-
 वसतिविमूढाचिभाः ॥ इतिभविष्योदरेसुकृतद्वादशीव्रतं ॥ फाल्गुनशुक्लत्रयोदश्यांधनद्वन्द्वव्रतं ॥ नारदीयेय ॥ फा-
 ल्गुनेतुसितपक्षत्रयोदश्यामुपोषितः ॥ नमस्कृत्यजगन्नाथं प्रारभेद्वन्द्वव्रतं ॥ महाराजंयक्षपतिंगंधैरुपचारकैः ॥ यत्कि-
 स्तितवणकैः ॥ पठेपूजयेद्भक्तिभावतः ॥ नरारूढगदाहस्तीशविकासंस्थितं तवा ॥ एवशुक्लत्रयोदश्यांप्रतिमासं द्विजोत्तमः ॥
 संपूजयेत्सोपवासश्चैकमेकोथवानरः ॥ ततोव्रतं तिसौवर्णसंपूज्यधननायकं ॥ निधायनिधिभिः सांदिः सौवर्णाभि

द्विजोत्तम उपचारैः षोडशभिः स्नानैः पंचामृतादिकै नैवेद्यैर्विधिभिर्भक्त्या पूजयेत्सुसमाहितः ततो धेनुमलंकृत्य च
 स्त्रस्रगंधभूषणैः सवत्सादापयेद्विप्रसम्यग्वेदविदेशुभां संभोज्यविप्रान्मिथैर्द्वैदादशायत्रयोदश गुरुंतमर्च्य
 वस्त्राद्यैः प्रतिमांतांनिवेदयेत् द्विजेभ्योदक्षिणांशक्यादक्षान्त्वाविसृज्य च स्वयं भुजीतमतिमानिष्टैः सहसमा
 हितः एवं कृते व्रते विप्रनिधिनेतुः प्रसादतः मोदते भुवि विख्यातो राजराज इवापर इति विष्णुधर्मोक्तं धनद्व
 तं मार्कण्डेय उवाच शुक्लपक्षे महाराज त्रयोदश्यामुपोषितः फाल्गुनात्तु स मारभ्य नित्यसंपूजयेन्नरः यक्षराजं
 महाराजं नदं निधिनार्यकं गंधमाल्यनमस्कारधूपदीपान्नसंपदा सुवर्णव्रह्मण्डलाय व्रतं प्रतिपादयेत् कृत्वा व्रतं
 वत्सरे तदिष्टं यक्षपुराजन्सुचिरं यथोष्य मानुष्यमासाद्य धनान्वितः स्यात्सौभाग्यमाप्नोति तथा विरोगइति फाल्गुन
 शुक्लत्रयोदश्यादिघनद्वत्रतम् सर्वासुत्रयोदशीपुत्रदोषव्रतम् तन्मार्गशीर्षकृत्यनिर्णयेद्दृष्टव्यं मार्गशुक्लचतुर्दश्यां
 दुर्गापूजाव्रतं नारदीये अत्यशुक्लचतुर्दश्यादुर्गासंपूज्यभक्तितः गंधार्थैरुपचारैस्तु विप्रान्संभोज्यभक्तितः एव कृत्वा
 व्रतं विप्रदुर्गायाश्चैकभोजनः लभते वांछितान्कामानिहामुत्र च नारद ॥ अस्यैव विष्णुधर्मोत्तरोक्तं माहेश्वरव्रतं
 मार्कण्डेय उवाच शुक्लपक्षाद्यारभ्य फाल्गुनस्य नराधिप पूजयेत्तु चतुर्दश्यासोपवासो महेश्वरं गंधमाल्यनमस्कारधूप
 दीपान्नसंपदा - व्रतं तिच तथा दद्यादग्निष्टोमफलं लभेत एतदेव व्रतं कृत्वा शुक्लपक्षे तु वत्सरं पौंडरीकमवाप्नोति कुल
 मुद्गरतिस्वकं चतुर्दशीद्वयै चैतत्कृत्वा संवत्सरं नरः मासिमासितथा सर्वान्कामानाप्नोति निश्चितं आसाद्य कामान्स
 महेश्वरानुतत्रोप्यकालं सुचिरं च राजन् सायुज्यमाप्नोति महेश्वरस्य परात्परस्य प्रतिमस्य तस्येति अत्रैव वृषभवाह
 नमुं कं वीरमिवोदये अग्निपुराणे यश्चरदब्दे मकंतुनकां शिवपरो नरः पूजयेच्चतुर्दश्यां फाल्गुनस्य शिवं यतः सं
 पूज्य विधिवन्नत्प्रावृषं सर्वगुणान्वितं दद्याद्विप्राय राजेंद्र शिवो मे प्रीयतामिति एतच्छिवव्रतं नाम महापातकना

शानं शिवरूपधरोनिर्त्यंशिवलोकेमहीयते इति फाल्गुनशुक्लचतुर्दश्याशिवव्रतं फाल्गुनपूर्णिमायां सूर्यसोमपू
 जात्रतं कृत्यतत्त्वाणैवे फाल्गुन्यामर्यमाजातश्रित्यां कश्यपादपि अत्रैवचानसूयायां जातः पूर्णकरः शशी
 तोतत्रापिधिनापूज्योप्राप्तेचंद्रोदयेसति नृत्यैर्गतिस्तथावाचैः कार्यस्तत्रजगारइति अत्रोपवाह्यव्रताभावान्न
 ककार्यं इयमन्वादिः अत्रापिगोविंदपूजांकृत्वादोलोत्सवः कार्यः तदुक्तृत्याचितामणौब्राह्मे नरोदोलागतंह
 द्रगोविंदपुरुपोत्तमं फाल्गुन्यांसंयतोभूवागोविंदस्यपुरव्रजेदिति अत्रदानविशेषमाहविष्णुः फाल्गुनीफाल्गु
 नीपुक्ताचेतस्यांब्राह्मणायसंस्कृतं शयननिवेशभाष्यार्थमनेज्ञांपुत्रवतींद्रविणवतींचाप्नोति नार्यपिएकपत्नी
 व्रतंसुरूपद्रविणशीलयुतंभर्तारमिति अत्रशयनंदेयं मंत्रपाठोयथा यस्मादशून्यशयनंकेशवस्यशिवस्यच श
 द्याममप्यशून्यास्तुतस्माज्जन्मनिजन्मनि अशून्यशयनंनिस्वमशून्याश्रियमुन्नतिं सौभाग्यंदेहिमेनिर्त्यंशय्या
 दानेनकेशव मत्स्यपुराणेषुभवनदानमुक्तं त्रिरात्रोपोपितोदात्फाल्गुन्यांभुवनंशुभं आदित्यलोकमाप्नोतिधाम
 व्रतमिदंस्मृतं अस्यांविष्णुधर्मोत्तरोक्तं अशोकव्रतं मार्कण्डेयवाच अशोकपूर्णामेतांशृष्णुष्वगदतोमम
 उपोष्यतुनराशोकंप्राप्नोतिस्त्रीतथापिवा फाल्गुनस्यामलेपक्षेर्षोणमास्यांनुपोत्तम मृज्जेलननरास्नात्वादत्त्वाशिर
 सिवैमृदं वृत्राशंनततः कृत्वा कृत्वाचस्थंडिलमृदा पुष्पैर्गंधैः समभ्यर्च्य भूधरंनामनामतः देवंचैवतथादेवी
 मशोकेतिकीर्तयेत् ययाविशोकांधरणीकृतवांस्त्वंजनार्दनइत्यादि व्रतमेतत्ससाश्रित्यपारणंचयथाविधि स
 वैव्याधिविनिर्मुक्तोदशजन्मांतराण्यसौ विशोकः सर्वकल्याण भाजनस्यान्नसंशयः यथात्वमेववसुधेसंप्राप्ता
 निवृतेः पदं तथासपरमंलोकिसुखंप्राप्स्यतिमानवः एवमेतन्महापुण्यंसर्वशांतिप्रदायकं विशोकार्ख्यव्रतंपुण्यत
 त्कुरुष्वमहाव्रतं इतिविशोकार्ख्यमहाव्रतं अथास्यामेवलक्ष्मीनारायणव्रतमुक्तं हेमाद्रौविष्णुधर्मोत्तरे पुलस्त्य

उवाच पंचदश्यांशुक्लपक्षेफाल्गुनस्यनराधिप पाखडपतितांश्रवतथैवात्यावसायिनः नास्तिकाभिन्नवृत्तीश्रयपा
पितश्चापिमालयेत् नारायणगतमनाः पुरुषोविजितेंद्रियः तिष्ठन्नजन्खलन्नश्रद्धेतैचापिजनार्दनं कीर्त्तये
त्सत्क्रियाकाले सप्तकृत्वापुनः पुनः लक्ष्म्यासमन्वितदेवमर्चयेतजनार्दनं संध्याव्युपरमेचेंदुस्वरूपंहरिमीश्वर
रार्त्तलक्ष्मीवर्चस्यसम्यगर्घ्येणपूजयेत् श्रीनिशाचंद्ररूपंत्ववसेद्वजगत्पते मनोभिलपितेदेवपूरयस्वनमोनमः
मंत्रेणानेनदस्वार्घ्यदेवदेवस्यशक्तितः नक्तंभ्रंजीतमौनेनतैलक्षारविवर्जितं तथैवचैत्रवैशाखेज्येष्ठेधमुनिसत्तम
श्रवयेत्तथाप्रोक्तमासिसिचितादिने निष्यादितभेदेवंपारशदात्म्यभक्तितः द्वितीयतत्रवक्ष्यामिपारणंत
द्विवोधमे आपटेश्रावणेमासिसिमाद्रपदेतथा तथैवाश्रयजेभ्यर्च्यश्रीधरंचश्रियासह सम्यक्क्रमसेद
स्वाभुजातार्घ्यथाविधि द्वितीयमिदमाख्याततृतीयमपिपारणं प्रतिपूज्यतौदद्याद्ब्राह्मणेभ्यश्चदक्षिणां - प्रति
मांसप्रवक्ष्यामिश्रायनंकायशुद्धये चतुर-प्रथमंमासान्पचगव्यमुदाहृतं कुशोदकंतथैवान्यदुकंमासचतुष्टयं सू
द्यंश्रुतंततद्वच्चजलंमासचतुष्टय गीतवाद्यादिकरात्रौतथाकृष्णकथाःशुभा कारयेद्देवदेवस्यपारणेपारणेगते
जनार्दनंसलक्ष्मीकर्मवैत्यथमततः सश्रीकश्रीधरंतद्वृत्ततीयंभूतिकशवं एवंपसृज्यविधिवत्सपत्नीकंजनार्दनं
नांसीतीष्ठवियोगार्तिपुमान्योपिइथापिवा यावंतिजन्मान्यसुखंनान्नोतीष्ठवियोगतां देवस्यचप्रभावेनमरणेप्रा
प्तुतेस्मृतः कुलेसार्त्तधेनोभोगान्भुक्तेयथेप्सितान् ॥ इतिविष्णुधर्मोत्तरोक्तंफाल्गुन्यालक्ष्मीनारायण
व्रतं - अथास्यांफाल्गुनपूर्णिमायां होलिकापुजन नारदीये फाल्गुनेपूर्णमायांतुहोलिकापूजनंस्मृतं संचय
सर्वकाष्ठानांपलालानांचकारयेत् तत्राग्निविधिवद्हुत्वारक्षौद्रंमंत्रविस्तरैःश्रद्धकृटाभयत्रस्तैःकृतात्वंहोलिवालिशैः
श्रतस्त्वांपूजयिष्यामिभूतिप्रदायिनी इतिमंत्रेणसदीप्यकाष्ठादिक्षेपैस्ततः परिक्रम्योत्सवःकल्पयेगी

तथाद्वित्रिःस्वनेःहोलिकाराक्षसचिंयप्रह्लादभयदायिनी अतस्तांप्रदहत्येवकाष्टायैर्गीतमंगलैः संवत्सर
 स्पदाहोयंकामदोहोमतांगतः इतिजानीहिविप्रद्रल्लोकेस्थितिरनेकधा भविष्योत्तरेपि अयंपंचदशीशुक्ला
 फाल्गुनस्यनराधिप जल्पत्वशंकितालोकानृत्यंतुचहसंतुच दारुजानिवखड्गानिगृहीत्वासमरोत्सुकाः योद्धा
 रद्रवमेयांतुशिशवःसंप्रर्हापिताःसंचयशुष्ककाष्ठानांपलालानांचकारयेत् तवाग्निविधिवदहत्वारक्षोर्ध्वमविस्तरैः
 ततःकिलकिलाशब्देस्तालशब्देर्मनोरमैःतमग्निं परिक्रम्यगायंतुचहसंतुच जल्पंतुस्वेच्छयालोकानिःशंकाय
 स्यपन्मनः भगंवहुविधैः शब्दैःकतिंयेद्दशभाषया विस्तारयंश्चगायंश्चतस्यनामसहस्रकं सर्वदुष्टापहोहोमः
 सर्वरोगोपशांतिं क्व क्रियतेस्याद्विजैः पार्थ तेनसाहोलिकामता अस्यांनिशागमेपार्थसंक्षयाःशिशवोऽगृहे
 गंगयेनोपलित्तचसचतुकेगृहांगणे आकारयेच्छिञ्जन्प्राप्तान्बहुव्यग्रकरान्नरान्तेकाष्टखड्गैरसंसृष्टयगीतिर्हा
 त्यकरैःशिशून् भक्षयंतपांदातव्यंगुडपक्वान्नेमेवच होलिकापूजनेमन्त्रःप्रागुक्तःहोलिकाप्रदीपनंप्रदोषकार्थ्यतथा
 चपृथ्वीचंद्रोदये दुर्वाससोवचनं निशागमेतुसंपूज्याहोलिकासर्वतोमुखैरिति तच्चभद्रायांसंत्यानकार्थ्यतथा
 च भद्रायांदांपिताहोलीराष्ट्रभंगकरोतिवै नगरस्यचेष्टास्यत्तस्मात्तांपरिवर्जयेदितिपुराणसमुच्चयवचनात् तथा
 चभद्रायांदेतुकर्तव्येश्रावणीफाल्गुनीतथा श्रावणीनृपतिंहित्यामंदहतिफाल्गुनी दिनार्द्धत्परतोपित्याफाल्गु
 नीपूर्णमायदि रात्रौभद्रावसानेनुहोलिकादीपिकातेदिति यदातुपूर्वदिनेचतुर्दशीप्रदोषयापिनी परदिनेचक्ष
 यवशात्सायान्हेप्रागेवसमाप्यतेतदापूर्वदिनेसंपूर्णरात्रौभद्रसत्वात् तत्रैवतन्निषेधात् परेहन्निप्रतिपद्येवुकुर्या
 त् सार्धयामत्रयंवास्याद्द्वितीयदिवसेयदा प्रतिपद्बद्धमानातुतटासाहोलिकासृतेतिनिर्णयामृते भविष्यवच
 नात् मदनरत्नेतु एवंयनुवहोवहपरित्यजेदिति भविष्योक्तं वन्हैहोलिकायांवाहंप्रतिपद्वर्जयेदित्यर्थः

तदेतन्नविषयमिति तत्रैवोक्तं अन्येतुतस्याभद्रामुखं त्यक्तेति प्रदोषव्यापिनस्याद्यदापूर्वदिनेतदा—भद्रा
मुखं वर्जयित्वा होलिकायाः प्रदीपनमिति नारदं वचनात् निशागमे प्रपूजयेद्देहालिकासर्वदावृधेः—तद्विवापूजय
द्भद्रां पूजितादुःखदाभवेदिति दिवोदासीयवचनात् यामत्रयोद्भयुक्तचेः प्रतिपत्तु भवेत्तितिः । भद्रामुखं परित्यज्य
काल्या होलां मनीषिभिरिति विद्याविनोदभिधानाच्च भद्रामुखं विहाय पूर्वदिन एव कार्यं त्याहुः—नाडयस्तु
चर्पदमितिरत्नमालायां अन्यच्च 'राकायायामपूर्वाद्दचतुर्दश्यां भवेद्यदि' होलां भद्रावसाने तु निशांते पि प्रदीप
येदिति भविष्योत्तरं वचनात् यदा तु पूर्वदिने भद्रारहितः कालो न लभ्येत तदा उच्यते तत्र सूत्र्यास्ताः पूर्वमेव पूर्ण
मासं मांतातदा भद्रां पुच्छेकार्थं घृथिव्यां यानं कार्यं शुभाशुभानि तु तानि सर्वाणि सिद्धांति विष्टिपुच्छेन संश
येदिति लल्लवचनात् विष्टिपुच्छं तु ज्योतिषे इष्वकं नखनारीभ्यो भद्रापुच्छघटीत्रयं क्रमेण घवलवक्ष्यव्युक्रमेण सिते
तरद्विति—इपु ५ अक्ष ७ नखः २० अस्मिन्नेव पले यदोत्तरा पूर्णमासी सा द्वियामत्रयपरिमिता अधिकार्या प्रति
पदोत्तरदिने वृद्धिगामिनी तदा पूर्णमास्युत्तरत्र प्रतिपत्तदोष एव कर्तव्यम् ननु पूर्वरात्रौ विष्टिपुच्छइति भविष्योत्तरे
पूर्वोदाहृतं वचनात्—एवं सति या उच्यते दिने पिकृत्स्नप्रदोषे तदेकदेशे वा वर्तते सासुतरामु रा पूर्वोक्तं—पूर्वविद्धा
ग्राह्यत्वमुत्तरप्रदोषं स्पष्टं वृद्ध्यावेक्ष्य नतु यदा पूर्णरात्रिः सर्वा भद्राव्याप्त-उत्तरदिने प्रदोषश्रुत्पूर्णमासी श
पयुक्तेऽपि चंद्रग्रहणां क्रान्तिग्राह्योदायो वा तदा सर्वेषामेव वर्णानां सूतं कराहुर्दर्शन इति शुचित्वाभिधानात्तत्र कथं होलि
कादीपनं स्यादिति चेत्—उच्यते स्नात्वा कर्माणि कुर्वीत श्रुतमन्नचवर्जयेदिति स्नातोत्तरं नित्यनैमित्तिके कृत्याधिका
रात्—काम्यानि तु ग्रहणाः पूर्वग्रहणोत्तरं न भवंत्येव तथा च ज्योतिषग्रंथे त्रयोदश्यादितावन्धदिनां नानां र्धक
वुधैः मांगल्येषु समस्तेषु ग्रहणेषु चद्रसूर्ययोः—द्वोदश्यादितृतीयांति विधेदुद्देशे स्मृतः—एकादश्यादिकः सोरं च

तुर्थतः प्रकीर्तितः खडग्रहंतयोः प्रोक्त उभयत्रादिनत्रयमिति ॥ श्रत्यापवादस्तत्रैव नित्यनैमित्तिकेजप्येहोमय
ज्ञक्रियामुच ॥ उपकर्मणिचोत्सर्गग्रहेवधेनविद्यतइति ॥ होलिकानिर्णयः ॥ अथास्याहंजाविधानं ॥ उोमध्यहो
लिकापूर्णिमायाममसपरिवारस्यः असुपादिभयनिवृत्ति पूर्वकानायासेनाकाक्षितसर्वमनोसिद्धिसकलनिवृत्तिनैमित्तिकि
कंचडाहुंडालिकादानसापत्यानाश्रितिसहितस्वसंतानरक्षार्थहोलिकापूजंकारिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ तत्राग्निवि
धिवत्प्रतिष्ठाप्य ॥ ततोऽग्निसेपविधिनाचंदनादिभिः ॥ संपूज्यहोमंकुर्यात् ॥ तत्ररक्षोग्नमंत्रैः ॥ सघृतलाजाहुतीना
मष्टेत्तरशतंजहुयात् ॥ रक्षोग्नमंत्राश्च ॥ उरक्षोहणोवोवलगहनेवैष्णवाभिमदमहंतवलगमुत्कारामिप्रियस्मनिष्योयम
मात्योनिचखानेदमहंतवलगमुत्कारामिस्वाहा ॥ १ ॥ ॥ यस्मैसंबुधुर्भसंबुधुर्निचखानेदमहंतवलगमुत्कारामिय
न्मसजातोनिचखातोक्तृत्यांकिरामिस्वाहा ॥ २ ॥ ॥ स्वराडसिसपत्नराडस्समंभिमातिहाजनराडसि ॥ रक्षोहासर्वेश
डसिमित्रहास्वाहा ॥ ३ ॥ ॥ रक्षोहणोवोवलगहनेवैष्णवानस्वाहा ॥ ४ ॥ ॥ रक्षोहणोवोवलगहनेवनिवैष्णवैष्ण
वैष्णवान् ॥ ५ ॥ ॥ रक्षोहणोवोवलगहनेजलपदधामिवैष्णवानस्वाहा ॥ ६ ॥ ॥ रक्षोहणोवोवलगहनेवनिवैष्णवैष्ण
वमसिवैष्णवस्थस्वाहा ॥ ७ ॥ यानः शंखसौत्ररुषोधूर्तः ॥ प्रणडमर्त्यस्यरक्षणोब्रह्मणस्पतेप्रत्यष्टुष्टूरक्षः ॥ प्रतिष्ठाः
स्वाहा ॥ ८ ॥ ॥ श्ररातयोनिएष्टरक्षोनिष्टा ॥ श्ररातयउर्वतरिक्षमन्वमि ॥ ९ ॥ रक्षोहाविश्वचर्षिणरभियोनिमयो
हते ॥ १० ॥ ॥ एभिर्मंत्रैश्चावृत्यालजाहोमः ॥ अथवाष्टोत्तरशतीः ॥ प्रथममंत्रेणस
र्वैरेवचा ॥ शतमष्टोत्तरपूर्वमष्टाविंशतिरेवचा ॥ ततोविधिवदंशसंपूज्यंप्रार्थना ॥ असुपाभयसत्रस्तेः कृतात्वाहोस्मि
चालकेः ॥ अतोमापाहिभीतिभ्यामातेवापत्यमात्मनः ॥ १ ॥ आयुर्देहियशोदेहि शिशूनांकुरंक्षणं ॥ शत्रूणांचक्षंध
हिहोलिकैपूजितासदा ॥ इतिपूजातेप्रार्थनामंत्रः ॥ ततोऽग्नित्रिःपरिक्रम्यजल्पतुचहसंतुचजल्पतुस्वेच्छयाचैवयस्यधः

स्यैवधर्मनः॥ होलिकैचमस्तुभ्यदुढातेजोविमर्दिनि ॥ सर्वोपद्रवशास्यर्थग्रहाणाध्यैनमोस्तुते॥ इत्यर्घ्यदत्त्वा
 ऽग्निप्रार्थयेत् ॥ २ ॥ येनमयाशीतशीतेननिष्ठिद्वाचरणकृतं - तत्सर्वक्षम्यतांवेह्यतः - सर्वसहोभवान् - अनेनमत्कृतेनाग्नि
 पूजितेनश्रीसुषोभ्रंढोडांढुढाहोलिकादयः - सर्वाः प्रीताभवंतु तथाचविधिकृतेनहोमनभगवान्सर्वोपद्रवनाशकोक्तिः
 प्रीयतां - ततोदक्षिणासंकल्पकृत्वा - तिलकधारणंविधायहुतशेषधानादिसर्वैः प्राथनीये तस्यांरात्रौगानक्रीडाहा
 स्यांलापादिकरुचिविधेयः ॥ अथास्यकृतस्यहोलिकापूजादिकर्मणोन्यूनतिरिक्तदोषपरिहाराथमिदंदक्षिणाद्रव्य
 यथानामगौत्रायदातुमहमुसृजे - ततोविभूतिधारणमत्र - वदितासिसुरेंद्रेणब्रह्मणाशंकरणच - अतस्त्वंपाहिमदिवि
 विभूतिभूतिदाभव इतिहोलिकापूजा - एवंहोलिकापूजनविधाय दोलागतंगोविदंनिरिक्ष्यपुमान् सर्वदोषविमुक्तो
 भवतीत्याचारः ॥ नरोदोलागतंदृष्ट्वागोविदंपुरुषोत्तमं - फाल्गुन्यांसंयतोभूत्वगोविदस्यपुरंजनेजिति - कृत्वुचाव
 ड्यंकर्माणिसत्प्रेथिपितृदेवताः - वंदयेद्वोलिकाभूतिसर्वदोषोपशांतये अथहोलिकोक्तथा भविष्योत्तरे - युधिष्ठिर
 उवाच - किमर्थंफाल्गुनस्यातिपौर्णमास्याजनार्दन उत्सवोजायतेलोकेशशामेतथापुरे कोह्यस्यांपुत्र्यतेदेवोनिय
 मंकिन्नतादिकं - किमस्यांपुण्यतेकृष्णएतद्विस्तरतोवद श्रीकृष्णउवाच आसीत्कृतयुगेपार्थरघुर्नामनराधिपः ॥ शू
 र संवर्गुणोपेतः प्रियवदीवहुश्रुतः - संसर्वांष्टिथिवींजित्वावशीकृत्यनराधिपान् - नदुर्भिक्षनचव्याधिर्निकाल्मरुण
 तेषां - नाघर्मचरतेलोकस्तस्मिन्त्रोज्यंशशासति - पौराः सर्वसमागत्यत्राहित्राहित्चानुवन् - अस्माकचग्रहेराजन
 दुढानामेतिराक्षसां दिवारत्रौसुमागत्यवालान्सर्पुडग्रतेवलात् - रक्षायांधूपदीपैश्रुभैष्यैर्वानराधिपं - मंत्रज्ञैर्मा
 र्जनयिस्सानियंतुनैवशक्यते - पौराणांतद्वचुःश्रुत्वाःश्रुत्वाःश्रुत्वाःश्रुत्वाःश्रुत्वाःश्रुत्वाःश्रुत्वाःश्रुत्वाःश्रुत्वाःश्रुत्वाःश्रुत्वाः
 रंयुरुवाच - दुढेतिराक्षसीकेयंकिप्रभावाद्दिजोचम - कुशमेपानिहतव्यामयादुष्टांतकारिणीः - रक्षणास्त्योच्यतेराजाष्ट

प्रभतिलोकोस्मिन्सुढुढाविमुखाभवत् सर्वदुष्टापहोहोमः सर्वरोगप्रशांतिदः क्रियतेस्याद्विज्ञैः पार्थेनसाहो-
 लिकामता शिशिरस्यातिमाह्यपापोणमासयुधिष्ठिरः सदास्पर्धाफलुग्नस्यतिपरमानन्ददयिनीः अस्यानि-
 शागमपार्थसंक्षयाः शिशोवगृहे गामयनोपलित्तचसचतुष्केगृहंगण आकारयतशिशून्प्राप्तान्खड्गव्यग्रक
 रात्ररान् कृत्वासकाष्ठखड्गश्चसृष्टयगीतपरान्शिशून् तथाचतपादातव्यगुडपक्काप्तमवच एवदुडादिसजा-
 तसर्वद्विपत्रशान्थति वालनारक्षणकार्थ्यतास्मिन्प्राप्तोनिशागमे युधिष्ठिरउवाच प्रभातिकजनैःकार्थ्य-
 सदासुखमभिप्सुभिः प्रवृत्तमाधवेमासिप्रतिपद्मास्क्रोदये श्रीकृष्णउवाच कृत्वाचावश्यककर्मसतर्प्यपि-
 तदवृत्ताः वन्दयेद्बालिकाधूलिसर्वदुष्टापशातये मडितेचाचतेरस्येउपलित्तेगृहंगणे चतुष्ककारयेच्छ्रेष्ठवर्णके
 श्राद्धतःशुभैः तन्मध्येस्थापयेत्पठिशुक्कवर्णिवरच्छद अत्रणंपूणकलशस्थापयेत्पंचपल्लवैः साक्षतसहिरण्य
 चसितचन्दनचूर्चित आसनेचोपाविष्टयत्रह्रद्योपणभारत अचयञ्चन्दनेनरीश्रव्यगाशुभलक्षणा पद्मरागात्तरप
 दाश्रष्टशुकविभूषणाः वस्त्रधार्यशिशोत्तंसंदिधिदवाक्षतान्वितं वद्वापयित्वाश्रीखण्डमायुरारोग्यवृद्धये
 दस्रधार्यमितिपादादारभ्यमूर्धानंचन्दनचययेत् तञ्चन्दनवद्वापयित्वाकीचिदवशेष्यतु पश्चाच्चप्राशयद्विद्वान्
 चतुष्पुसचन्दनं मनोभवस्यसांपूजाऋषिभिःसप्तदशैता तत्पिववितविसंतादौचतुष्पुसचन्दनं प्राशनम
 त्रय्यं दूतमग्न्यूवसतस्यमाकदकुसुमंतव सचन्दनपिवाभ्यन्धसर्वकामसम्बुद्धये अनतराह्वजद्राणासतमाग-
 धवदिनां दद्याद्धान्यथाशक्त्याकामोभेप्रोपयामिति ततोभोजनवेलायाभ्युत्पाकेनतेनहि प्राशयत्प्रथमपुत्र-
 ततोभुञ्जीतकामतः पुन्यं कुरुतेपार्थशास्त्रोक्तंफाल्गुणोत्सवं अनयासन्सिध्यतितस्यसर्वमनोरथाः अधमश्रव
 पापुनिशानिनाशनसंप्राप्तः पुत्रपान्नसमाप्तुकाःसखिनानित्यमानवाः पण्यापवित्रात्प्राप्तुमर्षिस्तिस्रि-

एषातेकथितापार्थफाल्गुनीपूजितातिथिः वृतेतुपास्समेयेपिचंपंचदश्यां प्रातर्वसंतसमयेसमुपस्थितेच प्रास्ये
 नुचुत्कुसुमसहचंदनेनसत्यांहिपायपुरुषःससुखिसदास्यात् ॥ इतिभिविष्यान्तर्फाल्गुनीपाषाणमातवसंतमहात्सवः
 अथप्रसंगात्सकलपाषाणमासिनासाधारणत्रतान्युच्यते अथायुत्रतहेमाद्रागारुड चतुदश्याशुचिःस्नात्वादतधाव
 नपूर्वकं चरितब्रह्मचर्यश्चयतवाक्क्यमानसः पाषाणमास्यांथाकृवादेवपूजासमारभदित्यादि पाषाणमास्याम
 पित्नास्वादेवाचनादिकृवापोपतिश्च रात्राचंद्रोदये अध्यदानकृत्वा ब्राह्मणसंपूज्यहविष्यान्नदत्त्वास्वयंतदेव
 भूजितइतिगारुडकमायुत्रतं अथदेवीव्रतं पथात्रतपंचदश्यामन्वतिगोयुगत्रदः लक्ष्मीलोकमवाप्नोतिदेवी
 व्रतमुदाहृतं इतिपद्मपुराणदेवाव्रतं उपापितश्चतुर्दश्यापाषाणमास्थानराधप पंचगव्यपिवत्पश्चाद्धविष्याशी
 तथाभवेत् शक्रव्रतंभेदकृत्वा मासपापास्त्रमुच्यते तस्मात्सर्वप्रयत्नेनमासिमासिमाचरेत् संवत्सरास्त्राप्य-
 सुरद्रुष्यस्ततोप्यराजासाचिरमनुष्यः मानुष्यमासाद्यसुरद्रुष्याराजाभवद्ब्राह्मिजपुंगवोवा इतिविष्णुधर्मो-
 ककुरव्रतं अथतासाद्वादशमासापाषाणमासिनात्रत्यकस्थानविशेषणपुण्यतमत्वमुक्तगार्ग्येण महामाधात्रया-
 गेनु १ नैमिषफाल्गुनतिथा २ शालग्राममहाचक्राकृताःस्युःपुण्यहतुकाः ३ गंगाद्वारितुवशाखा ४ ज्येष्ठी
 चपुरुषोत्तमे ५ आपाठवकनखल ६ कदारश्रावणातिथा ७ वदथ्याचत्राष्टपदी ८ कुब्जान्त्रेतुमहाश्विनी ९
 पुष्करकान्तिका १० कुन्त्राकुब्जमागशिरातिथा ११ अधोध्यायामहोपधीकृताःस्युस्तामहाफलाइति ॥
 महाभागदिविकायामपित्यात्सामहाफलात् शालग्रामादिव्यतिरिक्स्थानेष्वपिमहाचत्र्यादिकमुनंतफलंभवति
 तदाहगार्ग्यः आसुयिक्रियतश्राद्धयच्चदानयथाविधि उपवासादिकयच्चतदनुंतफलस्मृतमिति मासनक्षत्रयुक्ता-
 स्तुमहाचत्रादिकामृताः एतासालक्षणगार्ग्यणाप्युक्तं माससंज्ञेयदाक्रुद्धे चंद्रः संपूर्णमंडलः गुरुणायातिसं-

योगंसातिथिर्महतीस्मृतेति शंकरगीतायामपि एकराशिगतौवालेयदागुरुनिशाकरो सापौर्णमासीमहतीस-
 र्वेषापहरस्मृता तथाच पौर्णमासीषुसर्वासुमासर्क्षसहितासुच दनानामिहदानानांफलंदशगुणंभवेदिति
 आस्यांफाल्गुनपौर्णमास्यांलिंगपुराणदानमुक्तंमत्स्यपुराणे तत्रार्शलिंगमध्यस्थःप्राहदेवीमिहेश्वरः धर्मार्थका
 ममोक्षार्थमाग्नेयमधिकृत्यच कृतंतल्लैंगमित्युक्तंपुराणंब्रह्मणस्वयं तदेकादशसाहस्रंफाल्गुन्यायःप्रयच्छति
 तिलधेनुसमायुक्तंसयातिशिवसाम्यतां इतिलिंगपुराणदानं ॥ स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदान्यात्रणी
 र्नानाशास्त्रविचारसाररसवित्सद्वृंदसंरक्षकः धर्मधर्मविभागकद्रघुपतेः पादंबुजार्चरतोर्जायात्पुत्रकलत्रमित्र-
 सहितः संपालयन्क्ष्मांचिरम् १ रणवीरसिंहभूषेयकारितेकृत्यसागरेअभूत्फाल्गुनकृत्यानांरम्योरल्लससुञ्चयः २
 ॥ इतिश्रीमत्सूर्यवंशावतंसरघुकुलतिलक श्रीरणवीरसिंहमहाराजकारितेकृत्यरत्नाकरेफाल्गुनमासकृत्यरत्न
 समुच्चयः ॥ ६४ ६४ ६४ ६४ ६४ ६४ ६४ ६४ ६४ ६४

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायंत्रालये ॥
लालाशिवामह्याधिकारेफाल्गुणमासोमुद्रितस्समाप्तिमगमत्

संवत् १९४२ स्वैष्ट प्र. २६

मलमासप्रारम्भः

॥ श्रीरघुनाथोजयति ॥

पथमलमासमुख्यप्रकीर्णप्रतानि भविष्योत्तरे श्रीरुवाच

देवदेवजगन्नाथभुक्तिमुक्तिप्रदायक कथयस्वप्रसादेनलोकानांहितकाम्यया मुनीश्वरावदतीहकृष्णैर्द्वैपायनादयः
अदत्तैर्नैर्बलभयेतदत्तं चैवोपतिष्ठति यथावंध्यागृहस्थस्यपतिवशविनाशिनी तथादानविहीनस्यजन्मसर्वनिरर्थकं
मलिंम्लुचेतुसंप्राप्तोक्रियाःकर्याःकथंप्रभो श्रीभगवानुवाच क्षौरंमौजीविवाहादित्रतंकाम्योपवासकं मलिंम्लुचेस
दांत्याज्यगृहस्थेनविशेषतः श्रीरुवाच अधिमासेचसंप्राप्तोक्रियाःकर्याःकथंप्रभो कस्योद्देशेनदातव्यं वदं किंचप्र
देयकं शृणुदेविमहाभगेसर्वलोकैरुद्देहेतवैस्वयंदातास्वयंभोक्तयोद्देदातिद्विजातये नान्येदातानभोक्ताच
इहलोकैपरत्रय येचमासाः संसंक्रांतास्तेपांस्वामीरविःस्मृतः असंक्रांतास्तुयमासास्तेपांस्वामीजनार्दनः
असंक्रांतिसंप्राप्तैरामुद्दिश्यत्रतंचरेत् अधिमासस्याधिपत्येऽग्रहवैपुरुषोत्तमः ज्ञानंदांनंजपोहोमः स्वाध्यायः
पितृतर्पणैर्देवार्चनमथान्यञ्चैयचकुर्वतिमानवाः अक्षयंतद्भवेत्सर्वमभोद्देशेनयत्कृतं मलमासोगतः शून्यो
यदिदेविप्रमादतः दारिद्र्यपुत्रशोकंचपातकंचविगर्हितं मर्त्यलोकैर्भवेजन्मतेपांदिभिवेत्सदा यदाम
लिंम्लुचोमासः प्राप्यतेमानवैःप्रिये महोत्सवस्तदाकार्यश्चात्मनोहितमिच्छता कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांनवम्यां
वासुरेश्वरिः श्रष्टम्यांवाप्यकर्तव्यं व्रतंशोकविनाशनं यथा लब्धोपहारेणमासेचास्मिन्मलिंम्लुचे पुष्येह्निप्रातरुत्था

यकृत्वापैर्वाह्निर्कीर्त्याग्नीयाग्नीयमपश्चाद्वासुदेवंहृदिस्मरन् उपवासस्यनक्तस्य एकभक्तस्यभामिनि एकस्यनि
अथकृत्वाततोविप्रान्निमंत्रयेत् ॥ सपत्नीकान्सदाचारान्सुवृत्तान्बुभुवुपकान् श्रुताध्ययनसंपन्नाकुलीनान्जति
संभवांश्च ततोमंथान्नसमयेलक्ष्मियुक्तजनार्दनम् स्थापयेदत्रणकुम्भेवेदसंत्रैर्द्विजोत्तमैः पूरयेत्परयाभक्त्यागोत्रिभिः
संपितासहस्रं सपितामहं ब्रह्मणोऽयानमंत्रसहितं गंधतोयेनसस्याप्यपंचामृतयुतेनच अंबुदेनेनगुग्गुधेनपुष्पै
र्नानावर्धैः प्रिये मिष्टान्नेष्वनैवैर्धूपपादिभिः ताद्रितः ॥ आच्छादन्तुवस्त्रैश्चपितवस्त्रैर्विशेषतः अंबुदेनस्यदंनानिर्घोषैः
शंखभेरीसमन्वितैः ॥ आरार्त्तिकं ब्रतीकृत्वाकर्पूरगुरुचंदनैः अलाभियेनकेजापिफलस्यानंत्यहेतवे तास्रपा
त्रस्थितैस्तोयैश्चंदनाक्षतपुष्पकैः ॥ अर्घ्यदद्यात्सपत्नीकः प्रहृष्टेनांतरात्मना ॥ मंत्रेणानेनदेवेशिब्राह्मणैः सह मांस्म
रन् ॥ नारंगैर्नारिकेलैश्च फलैर्नानाविधैः शुभैः पंचरत्नसमायुक्तैर्जानुनीकृत्यभूतले आरोप्यभालेहस्ताभ्यांश्चा
र्द्धाभक्तिमन्वितः ॥ अर्घ्यदानुमंत्रोपया देवेदेवमहाभागत्रयैत्युत्पत्तिकारकः ॥ कृष्णसर्वेशभूतेशजगदानंदका
रकः ॥ गृह्णाणार्घ्यसिंदेवकृपांकृत्वाममोपरि ॥ प्रार्थनामंत्रः स्वयंभुवेनमस्तुभ्यं ब्रह्मणेभिततेजसे ॥ नमोस्तुते
श्रियानंदं दयां कुरुमोपरि ॥ एवं संप्राथ्यं गोविंदं पूजयेद्ब्राह्मणैः सह सपत्नीकाञ्छुचीन्स्नानान्दक्ष्मिनारायणौस्म
रन् पूजयित्वाविधानेनसपत्नीकं स्मरन् विभुं स्मर्तव्योद्विजरूपेणपत्नीश्रियमनुस्मरन् परिधाप्ययथाशक्त्या
वस्त्रालंकारकुंकुमैः द्राक्षाद्यैश्चकपित्थैश्चपनसैः कदलीफलैः नारिकेलैश्चनारंगैः कूष्माण्डैर्दाडिमैः प्रिये घृतप
कान्नगोधूमैः शुभ्रैः सौहालिकैर्वटैः ॥ संक्षीरैर्घृतपूरैश्चफाणितैः खंडमण्डितैः वृताकर्कटीशकैः शृंगवरैः समूलकैः अ
न्यैश्चविविधैः शकैर्म्यपार्कैः पृथक्पृथक् भक्ष्यभोज्यैश्चलेह्यादिखंडकानिविशेषतः गोरसानिविचित्राणिवा
सितानिघृतादिभिः अथान्यान्यपिदेयानिदानानिविधिधानिच ॥ वित्तशाठ्यनकर्तव्यमात्मनः श्रेयमिच्छता

यथावसरसंप्राप्तमुपविश्यसद्बुधत्वं इदं स्वादु इदं भोज्यं भवदर्थं प्रकल्पितं । याच्यतारोचतेत्यच्चयन्मया पाचितं
प्रभैः ॥ ७ ॥ धर्म्योऽस्वयं गृहीतोऽस्मि कृतं सार्धं जन्मं दिशः ॥ त्रिसर्जयेत्ततो विप्राः ख्याता वूलदक्षिणाः । प्रत्राणि पूगखडानि
चूर्णवसादिरशुभं ॥ चतुर्भिर्मलिदं देविता वूलं मम ब्रह्मं ॥ एला वंगकपूरजाती फलतुल्यवः ॥ मृगजाभि
मदी चानि सुरगांसत्रवास्तथ ॥ ८ ॥ यो ह देति द्विजाश्रेष्ठः । स भवेत्सुभगोत्तरः ॥ सुभगाश्शुभाचाराश्चंद्रभे
भन्नं शुभे ॥ ९ ॥ पुत्रसौभाग्यसंयुक्ता ता वूलं ज्ञायते वलाः । पुत्रस्तु केशवः प्रीतिः पूगैरीशः सहा वया । चूर्णैतशुस्त्याः
ह्यमलाखदिरणचममथ ॥ चतुर्भिर्विश्वरूपोसौयः पुष्पातिजगतत्रयं । परितोऽप्यसपत्नीकां हस्ते दद्याच्च दक्षि
णां आसीमात्तमनुज्यमुं जीतवंधुभिः सह । असंक्रांतव्रते नारीयाकरोति जगतत्रये । दारिद्र्यं पुत्रशोकं च वै ध्वंयं न भवेत्क
त्रितः ॥ १० ॥ तरोप्येव विधौ देवि यदिकुर्यान्मलिं म्लुचे ॥ मलिं म्लुचं प्राप्य न पूजितो यैः श्रीनाथ देवः पश्यैव भक्त्याः ॥ ११ ॥ कथं
भवेत्तपुसुखं च संपुत्राः सुहृत्सैव कवचभार्या । इति भवेत्येत्तरे मलमासव्रतकथा ॥ १२ ॥ अन्यदपि कथानकं देवीपुराणे
श्रीईश्वर उवाच ॥ शृणुष्व देवि माहात्म्यं मलमासस्य पार्वति । ये च मासाः ससंक्रांतास्ते षास्वामीरविस्तथा ॥ १३ ॥ अस्
क्रांतास्तु ये मासास्ते षास्वामीजनार्दनः । तमुद्दिश्य च युक्तिस्त्वं वायद्विवाह ॥ १४ ॥ अक्षयतद्दवेत्कसुर्ज
न्मनामपुंशु वं मलिं म्लुचे तु संप्राप्तयोन कुर्यात्स्वशक्तिः । दानं वाथ व्रतं वापि विप्रभोजनं सवच । मलिं म्लुचे तद्देहपुसया
तिनिरयं नरः । एकभक्तेन केन तथैवायाचितेन च । उपवासेन कुर्वति मलमालसं प्रयत्नतः । दाने वाथ व्रते चापीयस्य शक्ति
र्न विद्यते ॥ शरीरप्रोषणं तेन कर्त्तव्यं तथैव न । शुश्रूषा द्विजमुख्यानां सर्वव्रतफलभेदः । सर्वव्यापी यथा विष्णुः सा
वंभूतक्रियापराः । मलिं म्लुचे तथादानं लोकाद्वयसुखावहं । श्रीदेव्युवाच । भाग्यहीनिस्तु ये मर्त्याः प्रापवा द्विव्रतिते । विवे
को नास्ति वै यमां किकार्यं वै मलिं म्लुचे । निर्धनाश्च दुराचाराः परभाग्योपजीविनः । श्रीईश्वर उवाच । दाने व्रते तथाभुक्ते

आयासेकायशोपणे सर्वस्यनास्तिसामर्थ्यकर्तव्यविप्रसेवनं साधूनांसेवनं देविसर्वतीर्थफलप्रदं ॥ कृष्णेनल
 भ्यतेतीर्थसद्योवसाधुसेवनात् साधूनां दर्शनंचैवकीर्तनं श्रवणं तथा मलमासेसदादेविकर्तव्यश्रेयइच्छता पुण्यव्य
 येनसंप्राप्ताः संपदोविविधागृहे ताभिः पुनः प्रकर्तव्यः संचयः पुण्यकर्मणा अज्ञायेनयथादेवियः प्राप्तो धनसं
 क्षयः यथाकर्मक्षयात्वेह प्राप्यते पुण्यसंचयः तस्मात्प्राप्तिसंप्राप्तेद्रव्यपात्रेषुकल्पयेत् यथावीजांकुरन्यायो
 विद्वाद्धर्मतत्परैः विचार्यनिश्चयः प्राप्तो धर्मादर्थो न संशयः धर्मो बीजं फलवार्थो फलं बीजे सुरक्षितं कर्त्त
 व्यंतत्प्रयत्नेन प्ररोहार्थं भवे भवे बीजांकुरंततो भक्षेद्योत्तुदद्याद्धनं द्विजे लक्ष्मीनारायणं पूज्य भोजयेच्च द्विजो
 यमान् ॥ सकथंचान्ययोनीषु भुंज्यादर्थादिजंसुखं इति देवीपुराणे मलमासव्रतम् ॥ अथ मलमासव्रतवि
 धानम् ॥ हेमाद्रौ पात्रे देवेशं शंकरं देवं सर्वदेवनमस्कृतं पंडाननो महोत्तमाः प्रणम्य पर्य्युच्छति संक
 दउवाच देवदेव महो देव सर्वधर्मप्रवर्तक व्रतानि बहुपुण्यानि श्रुतानि त्वत्प्रसादतः न त्वस्मिन्निगच्छामि धर्मतत्त्विसुरश्रे
 रः व्रतांतरं महापुण्यं कथं युस्वमहाप्रभो श्रीश्वर उवाच शृणु वत्स प्रवक्ष्यामि व्रतं पापहरं शुभं यस्यानुष्ठानमात्रे
 ण तुष्टो भवति भार्करः दुः खं हरति यत्किंप्रप्रदद्यात्सौख्यमुत्तमं संकदउवाच किं व्रतं कस्य वैदानं कस्य देवस्य पु
 जनं केन चादौ पुराचीर्णतत्सर्वकथं स्वः श्रीश्वर उवाच मलमासव्रतं संकदसर्वपापहरं नृणां सकांस्यमन्नदानं तु
 तुष्टये भार्करस्य च यस्यानुष्ठानमात्रेण पुत्रदौहित्रवान्नरः धनधान्यसमायुक्तः सर्वपापैः प्रमुच्यते आसीत्पुरा
 महारजानं ह्युः पृथिवीतले धर्मप्रियस्तपनिष्ठो देवपूजनतत्परः प्रजानां पालको नित्यमतिथीनां च पूजकः गं
 तु शक्रपदं सोऽथ ब्राह्मणान्नरयाहने योक्तुकामारयद्देवाद्गस्थमुनिपुंगवमुक्त्वा समाकुरुहस्सोऽथ तदानीं भिद्रमायया मो
 हितेऽनुतेनैव युक्ते ब्रह्मविदां वरः सर्पसर्पेति मूढेन ताडितश्चमुनिस्तदा कुड्वेन मुनिनातेन शापितः कुंभयोनिना

सर्पोभवेतिहेपापमहासर्पस्तदाभवत् राजाशतस्तदास्कंदसर्पत्वमतिदारुणं महारण्यमहाप्राज्ञसर्वसतापवाजतः
देहभावेनतेनापिकृतास्तुपापराशयः एकदातुमहारण्येकृष्णद्वैपायनोमुनिः आजगाममहाभागस्तस्यभा
भ्येनचोदितः तयोस्तुसंगतमभूदरण्यतरुसंकुलतद्देशनात्ससस्मारपूर्वजन्मविचेष्टितं ततश्चविवहलीभूतःप्र
णम्यशिरसामृनिं प्रणम्यदंडवत्सर्पद्वंद्वं वचनमब्रवीत् दयातवमहीष्टेष्टपापिदंडक्षमप्रभो मादृशानंतुपापानां
त्वमेवशरणंसदा अस्माद्दुःखात्त्रमुंचेहं कृपांकुरुमयिप्रभो इतिश्रुत्वावचस्तस्यसमुनि करुणान्वितः उवाचवच
नंसर्पशृणुज्वमनसोऽसितं पूर्वकर्मविपाकेनत्वयाद्दुःखमुपार्जितं सर्पउवाच तातकेनविमुंचेहमनंताद्दुःखसागरात् मु
क्तिर्भवेद्विभोस्माकंस्येदं कर्मणः फलं व्यासउवाच पूर्वजन्मनिराजेंद्रमलमासेसमागते नाचिंतेभास्करोवि
ष्णुर्विधिनानकृतं तत्र तत्कर्मपरिपाकेनबुद्धिस्तेविप्रयोजनेशिविकायांसमभवच्छक्रमायासहायतः तस्मात्सर्वप्र
यत्नेनदृपेर्ब्रतमाचर यस्यानुष्ठानमात्रेणस्वपदंप्राप्स्यसेध्रुवं केनतावद्विधानेनकर्तव्यव्रतमीदृशः किंदेयंहिव्रतेचे
हतत्सर्वैकथयस्वनः व्यासउवाच विष्णुरूपसहस्रांशुमलमासेप्रजयेत् पूजितेचसहस्रांशौविष्णुर्भवतिपूजितः
मलमासेस्तुमासानांमलिनःपापसंभवः तस्यपापविशुद्ध्यर्थमलमासेप्रजयेत् दिनेदिनेप्रदेयानिविधानानि
भक्तिः दक्षिणावृतपकानिकांस्यपात्रमयानिच मंत्रः विष्णुरूपीसहस्रांशुःसर्वपापप्रणाशनः अपूपान्नप्रदा
नेनममपांपव्यपोहतु अधिमासेतुसंप्राप्ते गुडसर्पयुतानिच दद्यादनेनमंत्रेण वयास्त्रिशदपूपकान् त्रय
स्त्रिशदंपूपानि दातव्यानिदिनेदिने साज्यानिगुडमिश्राणि अधिमासेनृपचम चावंतितत्रछिद्राणि अपू
पस्यानिपार्थव तावद्द्वर्धसहस्राणिस्वर्गलोकेमहयिते चंद्रांशुनिर्मलापूपाःशालितंडुलमिश्रिताःआहारःसर्व
देवानांतेप्रकुर्वतिमंगलं सहिरण्यान्धृताभ्यकांस्त्रयास्त्रिशदपूपकान् अधिमासेतुसंपूज्यत्रयास्त्रिशदनुदेवताउच्चि

श्यापूषदानेनष्ट्वीदानंफलंभेत् मासाधिकेतुसंप्राप्तेश्यावत्संस्थानंपूषकान् तावद्दूर्ध्वमवाप्नोतिविष्णुलोकंसनातनं
 त्रयस्त्रिंशदपूषैकांस्यापत्रेनिधायच संघृतंसहिरण्यंचब्राह्मणायनिवेदयेत् नारायणजग्दीजभारकरप्रतिरूपक
 ब्रतेनेनपुत्रांश्र्यसंपदंचाभिवर्धय इतिप्रार्थना अत्राशकविषयविशेषः अधिमासेयद्वाराजन्द्वादशीवाथ
 पूर्णमा व्यतीपातदिंवापिदद्याद्रंश्र्यशक्तिः साध्यपात्रान्हिसगुडांश्र्यश्लिशदपूपकान् कांस्यपौत्रि
 निःक्षिप्यसंहिरण्योन्सवस्त्रकान् उपानच्छत्रसयुक्तान्विप्राचवितिवेदयेत् इदंबसर्वाधिमासत्रताशकपरं
 तत्रमंत्रःयस्यहस्तेगदाचक्रंगरुडोयस्यबाहनं शंखःकरतलेयस्यसमेविष्णुःप्रसीदतु ॥१॥ कलाकाष्ठादिरूपेणनि
 भेषघटिकादिना योवंचयतिभूतात्मात्समेकालात्मनेनमः ॥ २ ॥ कुरुक्षेत्रमयदेशकालःसर्वद्विजोहरिः पृथ्वी
 सममिमंदानंगृहाणपुरुषोत्तम ॥ ३ ॥ मलानांविशुद्ध्यर्थंपापप्रशमनायच पुत्रपौत्राभिवृद्ध्यर्थंवदस्वा
 मिभारंकर ॥ ४ ॥ मंत्रेणनेनवैदद्यात्त्रयस्त्रिंशदपूपकान् अन्नदानात्परंदानंमलमासेनविद्यते गृहेत्स्य
 स्थिरालक्ष्मीर्षोदद्यात्सूर्यसन्निधौ दारिद्र्यनभवेत्स्यरोगशोकविवर्जितः व्याधिभ्योमुच्यतेरोगीमूकोवाचरूप
 तिर्भवेत् एवमुविधिनाराजन्मलमासत्रतंबरेत् पुत्रपौत्रैःसमायुक्तोमोदतेपालयन्महीं ईश्वरउवाच इत्युक्त्वासमु
 निःस्कंदत्रैवांतरधीयत नहुषोमानंसं सर्वत्रतमेतच्चकारह ब्रतस्यास्यप्रभावेनसद्योमानुषतांगतः पुनर्ब्रतंचका
 रंदंमुनिव्यर्षोदितंयथा विमानवरमारुह्यजगामेंद्रस्यमंदिरं तस्मात्स्कंदनरैःकार्थ्यत्रतमेतदनुत्तमं ब्रतेनतोषितोदे
 वोभास्करोभक्तवत्सलः ददातिविपुलांलक्ष्मींपुत्रपौत्रादिसंपदः इतिपाद्योक्तमलमासब्रतं अथाधिभासेजपनी
 यमंत्रोत्रह्लाडपुराणैरुपेतमोपास्थाने मात्रराजमिदंविप्रशृणुमेवाच्चिगदुर्लभं सुराणामपियच्छ्रुत्वामुच्यतेब्रह्म
 हत्यंया वर्गाद्योनकुलारूढःशक्तिविदुभिभूषितः उतःकृष्णोन्मश्यांतेनकुलीवरदासनः सर्वदेवेश्वरोविदुद्युतो ग

रुडगांमिनेः बन्दिप्रियातामंत्रोयंकोटिदुष्कृतनाशकृत् सतारःपोडशणोपमनुब्रह्मांडदीपकः लक्षमेकजपेदेनम
 सेस्मिन्ममदुर्लभे सितामंघुतिलायैश्रजहुयात्रिर्जनने देवतामुखेश्चम्रा विल्यर्थः तर्पणब्रह्मभोज्यचमार्जनादिद
 शांशंतःनारदोःऋषिरत्रास्तिछंदोनुष्टुप्प्रकीर्तितम् देवकीनंदनःकृष्णोदेवोवीजंशिवादितः नमःशक्तिःसर्व
 सिद्धयैविविनियोगःप्रकीर्तितः पद्दीर्घभाजाकोमेनपडंगेपुन्यसेत्सुधीः जपन्नविरतमंत्रमनसाभवमोचनंचतु
 र्बर्गलभेदोरोह्यनायासेनसर्वदा क्हांक्हांक्हांक्हांक्ः इतिपडंगन्यासः सदाध्यायन्निमंरूपंश्यामवर्णंचतुर्भुजं शं
 स्वकृगदापद्महस्तंभुवनभूषणंमंत्रोपया जंक्हांकृष्णायनमः ह्रूंगरुडगामिनेस्वाहा इमंमंत्रंलक्षजपेत्
 सितामंघुतिलाज्यैःपांलाशार्ककपित्यादिसिमिद्द्रंशांशहोमंकुर्यात् तर्पणमजिनब्राह्मणभोजनादीनांदांशांश
 कल्पनांकार्या अथत्रतविधिःमलमासस्यशुक्लत्रतिपदि अथवाकृष्णपक्षेत्रतारंभंकुर्यात् अथवाकृष्णपक्षेः
 चतुर्दश्यांत्रयोदश्यां अष्टम्यांनवम्यांवाऽन्यतमतिथौकार्यं तिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनःदारिद्र्यपापदुःखनाशपू
 र्वकसप्तत्राप्ति अतुलसौभाग्यभोगसिद्धिद्वारासवितरूपजनार्दनं श्रीत्यर्थमलमासत्रतंकरिष्ये इतिसंकल्प्य-
 श्राचार्य्यवृत्त्वा मध्याह्निसर्वतोभद्रस्यकलशोपरिहैमलक्ष्मीयुतजनार्दनं पुरुपसूक्तमंत्रैः पोडशोप
 चारपूजां - सामान्यपद्धतिक्रमेणकुर्यात् तत्रप्रुष्णपूजांतिवेशेपूजां मत्स्यादिनाममंत्रैःकुर्यात् जौमत्स्याय-
 नमः सहस्रशीर्ष्णनमः देवायनमः सहस्राक्षपादायनमः हरयेनमः लक्ष्मीकांतायनमः मुनीश्वरायनमः स्वयं-
 भुवेनमः अमिततेजसेनमः ब्रह्मप्रियायनमः देवायनमः ब्रह्मगोत्रेनमः ततोऽर्क्षीनाममंत्रैःपूजयेत् लक्ष्म्ये
 तमः कमलायैनमः श्रियैनमः पद्मवासायैनमः हरिवल्लभायैनमः क्षीराब्धितनयायैनमः इतिगंधाक्षतफलेः
 संपूज्य ततोधूपदीपम् नैवेद्यांतसंपूज्य अर्धदद्यात् तत्रमंत्रः पुराणपुरुषेशानसर्वशोकनिकृत्न अधिमास

त्रतेत्रीत्यागृहाणार्घ्यंश्रियासह पुराणपुरुषेक्षानजगद्धातःसनातन सपत्नीकोददाम्यर्घ्यंसृष्टिस्थित्यंतकारिणे-
 देवदेवमहाभागप्रलयोत्पत्तिकारक गृहाणार्घ्यमिमं देवदयाक्त्वाममोपरि इतिविशेषपुजा ततःसपत्नीकं
 ब्राह्मणं वस्त्रादिनासंपुज्य त्रयांस्त्रिशदपूपान्कांस्यपात्रेनिधायसवृतं सहिरणवायनं ब्राह्मणायनिवेदयेत्
 तंत्रमंत्रः मलमासस्तुमासानामलिनःपापसंभवः तस्यपापविशुद्ध्यर्थमपूपान्नददाम्यहं ॥ १ ॥ विष्णुरू-
 धीसहंस्त्रांशुःसर्वपापंप्रणशानः अपूपान्नप्रदानेनममपापंव्यपोहेतु ॥ २ ॥ अधिमासितुसंप्राप्तेत्रयस्त्रिशदपूपकाः
 चंद्रांशुनिर्मलापूपाःशालितंडुलामिश्रिताः ॥ ३ ॥ आहारःसर्वदेवानतिभक्तुर्वतुमंगलं अधिमासितुसंप्राप्तेत्रयस्त्रि-
 शंतुदेवताः ॥ ४ ॥ उद्दिश्यापूपदानेन पृथ्वीदानफलभेत् ॥ ४ ॥ नारायणजद्बीजभास्करप्रतिरूपक त्रतेना
 नेनपुत्रांश्चसपदंचाभिर्घय ॥ ५ ॥ अत्राशक्तस्यविशेषः अधिमासेयदाराजनद्वाद्दशीवापिपुण्येमाव्यतीपातदि-
 नेवापिदद्याद्दानं हिभक्तिः साज्यपात्रंचसगुंडंत्रयस्त्रिशदपूपकान् कांस्यपात्रेविनिःक्षिप्यहिरण्येनसमन्वितान्
 उपानच्छत्रसंयुक्तान्चिप्रायविनिवेदयेत् तत्रमंत्रः यस्यहस्तेगदाचक्रगुडोयस्यवाहनं शखःकरतलेयस्यसमेवि-
 ष्णुः प्रसीदतु कलाकाष्ठादिरूपेणनिषेधटिकादिना योवंचयतिभूतानितस्मैकालात्मनेनमः कुरुक्षेत्रमयोदेशः
 कालःसर्वद्विजोपरि पृथ्वीसममिमंदानं गृहाणपुरुषोत्तम मलानांचविशुद्ध्यर्थपापप्रशमनायच पुत्रपौत्रादिवृ-
 द्ध्यर्थतवंदास्यामिभास्कर अत्रत्रयस्त्रिशदेवताःश्रुत्युक्ताः अष्टौविसव ८ एकादशरुद्राः ११ द्वादशादित्याः १२
 प्रजापतिर्विष्वक्कारश्च ततोऽग्निप्रतिष्ठाप्यश्रन्वाद्दध्यात् अत्रप्रधानम् इदंविष्णुःआंकुण्णेन १० षोडशाक्षरोमं
 त्रः एतान्स्तितामधुतिलघृतपायसैर्हुत्वा ततस्त्रयस्त्रिशदेवतानामंत्रहेमिकुर्व्यात् आपायनमः अश्वरायनमः
 सोमीपनमः ध्रुवार्यनमः अनिलाय० अनलायनमः प्रत्युपायनमः प्रभासायनमः ८ इतिविसवः वीरभद्रायनमः

शंभवेनः गिरीशायनमः अलैकपदेनमः अहिबुध्यायनमः पिनाकिनेनमः भुवनाधीशायनमः कपा
 लिनेनमः विशांपतयेनमः स्थाण्वेनमः भर्गायनमः १ इत्येकादशरुद्राः इद्रायनमः विष्णवेनमः भर्गायनमः त्वष्ट्रेनमः
 वरुणायनमः अंशायनमः अर्यम्णेनमः रवयेनमः पूष्णेनमः मित्रायनमः यमायनमः पर्जन्यायनमः
 इतिद्वादशादित्याः १२ प्रजापतयेनमः वपट्कारायनमः इतित्रयस्त्रिंशतिदेवताः ३३ अपूपदानेगधिदिभिः प
 जनीयाः सवृतसहिरण्यचत्राह्मणायदाम्यहं अपूपस्यप्रदानेनविष्णुर्मेप्रीयतामिति एवं होमं समाप्य छत्रोपा
 नहभूषणाछादनयुतां शय्यापीठांचत्राचार्यं यदत्वा अन्यान्यपियथाशक्तिदानान्दद्यात् - इतिसोद्यापनं
 मलमासत्रतम्" अथमलमासतिथिविशेषकृत्याभावविधिसमान्यकृत्यमुच्यते - तत्रादौ शुक्लकृष्णभेदेनतिथिया
 नानिहमाद्रौ तिथयोद्भूतौ च्यते प्रतिपद्द्विभुजारुणा मेपगाशक्तिपात्रासासिनपक्षादिमामता - वह्निदेवत्वादि
 यमेपवाहना शु- प्र- धूसराकृष्णपक्षाद्याभाससंस्थाचतुर्मुखा अक्षसूत्रंजुवंसूक्तवाग्धरोचतुर्भुजेति - कृ. प्र. इ
 यमप्यभिदेवत्याअक्षसूत्रादिधरा १ अथद्वितीयाध्यानम् द्वितीयामासगाशुभ्रापात्रपुस्तकधारिणी - द्वितीया
 कुमुदाभासाष्टस्यासाक्षकुंडिकेति इयंत्रह्रद्देवत्याहसवाहगादिरूपा २ अथतृतीयाध्यान तृतीयाष्टपगगीरी
 शैलेपात्रधरासिता तृतीयताक्षगानीलाशंखपात्रधराद्विदो द्विदोः द्विभुजा - इयगौरीदेवत्या - ३ अथचतु
 र्थाध्यानः नीलेत्पलेदलश्यामाचतुर्थीमूपकस्थिता परशुविभ्रतीपात्रं पीतवस्त्रादिसंयुता शु. च. चतुर्थीवकुला
 भासामहिपस्थान्तुर्भुजा धत्तेक्षमालिकादंडचतुर्थीयाचदष्टिणी अस्यांगणपतिदेवत्यांगुष्कवाहनादिमत्वं
 कृष्ण च. अथपंचमीध्यानम् ग्राहस्थाचद्रगौरस्यांपंचमीसाक्षकुंडिकेति शु. प. पकजस्थाप्रवालाभा फणामस्तकम
 पणा कं. पं. इयंनगदैवत्या ५ अथषष्ठीध्यानं मयूरगारुणपटीपात्रकुटुधारिणी शु. प. कृष्णपक्षे त्र्यक्षामयूर

गारकशक्तिकुकुटधारिणी एकास्याद्विभुजापेष्टीरकवस्त्रसुभूषणा नीलकुंतलकंठासाजटासांधेन्दुभूषणा इयस्कंद
 स्वामिदेवत्या ६ अथसप्तमीध्यानं ताक्षवर्णसिंध्यपात्रासप्तमहियंगमता 'शु. स. नीलकुंतलकंठासाजटाख
 इन्दुभूषणा' इमस्यासप्तमीगौरीद्विभुजावज्रपात्रिणी कृ. स. इयसूयदेवत्या 'अयाष्टमीध्यानं घटापात्रधरागो
 र्थागोदीरधवलाष्टमीशु. अ. प्रतंगाचाष्टमीरककृष्णश्रीवासिताशुका' अक्षखड्गंताखेटपात्रधेतेचतुर्भुजतिक. अ.
 इयशिवदेवत्या ८ अर्थनवमीध्यानम् नवमीसिंहगाशुभ्रापाशपात्रपरिदिमा 'शु. न.' अक्षखड्गंताखेटपा
 त्रधेतेचतुर्भुजा सपगानवमीनीलादष्टिणीपात्रतार्जनी कृ. न. इयदुर्गादेवत्या ९ अथदशमीध्यानंसिंहास
 नस्थिताशुधादशमीपीतकुंडला ज्ञानमुद्राभयोचयेपीतवस्त्राब्जमालिनी 'शु. द.' कृष्णवर्णलुलायस्थादशमीदंड
 पात्रिणी इयधर्मराजदेवत्या १० अथैकदशीध्यानम् एकादशीवृषस्थानुनीलशुभ्रात्रिशूलिनी " ताक्षवर्णीर
 थोरूढापात्रखटासिपकजा शु. ए. 'एकादशीम्बुजाब्जस्थानुलाकंचरिकायुता' 'सिंहाननारुणगलतुंदिनीलासि
 नीपरिति' कृष्ण. ए. इयरुद्रदेवत्या ११ अथद्वादशीध्यानम् द्वादशीगरूढामेघवर्णजंपात्रिणी 'आरंचक्र
 शु. द्वा.' द्वादशीशुभ्रवस्त्रेयनीलकुंतलभूषिता 'कृ. द्वा.' इयहरिदेवत्या १२ अथत्रयोदशीध्यानम् चोपवाणधरे
 गौरीमयूरस्थत्रयोदशी 'अशोककालिकावाणचापपात्रत्रयोदशी शु. त्र.' मेचकाब्जासनाश्यामाहरिद्वस्त्रामदाल
 सा' गदोपात्रधरागौरीनिधिस्थचतयोदशी 'कृ. त्र.' इयशिवकामदेवत्या १३ अर्थचतुर्दशीध्यानम् उक्षस्था
 पाटलाभासाफलपात्रसुगम्भृता 'नीलकंठद्रगोपामलोचनेयचतुर्दशी 'शु. च.' द्विभुजातुरगरूढाकृष्णवर्णाचतुर्द
 शी 'खड्गमहधरा'नीलकुंडलाशुभ्रभूषणा 'कृ. च.' इयाशेवदेवत्या १४ अथपाणमासीध्यानम् 'शशिगोपुष्पि
 नीशुभ्रामौक्तिकोभरणान्विता' सुधापूणीपडाधोरवामदक्षिणवाहुका' इयचंद्रदेवत्या १५ अथामावास्याध्यानं

सत्प्रभृद्धर्शनीलैकुतलांशुकभूषणं । अमावास्याविधातव्याद्विदेमिरकतप्रभा दर्भासनस्थिताचेयंदर्भापिंडधराकृ
 भति । इयपित्दर्वत्या ३७ । इतिप्रतिपदादि संमस्तध्यानानि सकलतिथित्रतेषुयथासंभवंयोज्यानि । अथाधिसा
 सांतंरगतशुक्लैकादशीव्रतकथाः भविष्योत्तरे । युधिष्ठिरउवाच । भगवन् श्रोतुमिच्छामित्रतानामुत्तमंत्रतम् । शुक्लप
 त्रधिकेमासेषुपुराणमपूजनम् । पुरुषोराममासस्यकथांब्राह्मिजनार्दन । कोविधिः । किंफलतस्याः । कोदिवस्तत्रपूज्यते
 । अधिमासेषुसंप्राप्तशुक्लैकादशीव्रतम् । कस्यदानस्याकिंपुण्यंकिंकर्तव्यंचूंभिः । प्रभोः कथंस्तानंचकिंपुण्यंकिंदानंक
 स्थपूजनं । किंचभोग्यमंभोग्यंवासासेवपुरुषोरामे । श्रीकृष्णउवाच । कथयिष्यामिरजैत्रवस्त्रेहस्यकारणात् । अधि
 मासेषुशुक्लपक्षेकामेकादशीभवेत् । तस्याव्रतस्यकरणत्कमलासनमुखीभवेत् । ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायस्मृत्वाचपुरुषो
 त्तमं । स्नात्वाचैवविधौननियमान्कारयेद्वती । गृह्लेकगुणंज्यनधांतुद्विगुणंस्मृतं । गवांगोष्ठेदशगुणमशयागा
 रेदशाधिकं । पुण्यक्षेत्रेषुतीर्थेषुदेवानांचैवसान्निधौसहस्रशतकोटीचफलंस्याद्विजसन्निधौ । पक्षेपक्षेमहारजयेनरा
 विष्णुपुजकाः । तेषांपापहरं पुण्यं व्रतमेकादशीस्मृतं । दशम्यामेकभक्तेचैकादश्यामुपोषणं द्वादश्यांपारणं कृत्वा
 मुक्तिमागीप्रवेत्तरः । श्रद्धावान्कुरुतेयस्तुमलमासेनुकामदा । वाञ्छितंलभतेमोक्षनात्रकार्यविचारणा । पुरु
 षोत्तमोधिकेमासि पूजनीयः । प्रयत्नतः षोडशैरुपचारैश्चपूजयेत्पुरुषोत्तमं । कांस्यंमांसंमसूरान्नंचणकंकोद्रवा
 न्मधुशार्कचैवपरांश्चपुनर्भोजनमैथुनं वैष्णवोव्रतकर्त्ताचदशम्यांदशवर्जयेत् । द्यूतंकीडांतयानिदंतांबूलंदंतधावनं
 परांपादंपैशून्ग्रहिसंस्तियंतथारतिं । व्यायामंचप्रवासंचपुनर्भोजनमैथुनं घृष्टिंपिष्टपरांश्चद्वादश्यांशपनंदिवा । अ
 नेतविधिनांराजन्कामदायेनवैकृताः । रात्रौजागरणं कृत्वा पूजितः पुरुषोत्तमः । सर्वपापविनिर्मुक्तः संयाति
 परमां गतिं पठनाच्छ्रवणाद्वापिगोसहस्रफललभेत् । इतिश्रीभविष्योत्तरेऽधिकमासेशुक्लामेकादशीव्रतकथा

अथाधिमामसस्यकृष्णपक्षेकमलैकादशीव्रतम् युधिष्ठिरउवाच श्रुतानिवहुधर्मोऽष्टिव्रतानिचजगत्प्रभो एकादशीव्रतं
 किञ्चिन्नश्रुतं वै जनार्दन - परत्वेकादशीब्रह्ममलमासेऽसिताममयांकृत्वामानवेलोके प्राप्नुयात्परमंपदम् ॥ श्री
 कृष्णउवाच ॥ शुक्लावायदिवाकृष्णानत्याज्यैकादशीबुधैः कर्त्तव्यासाप्रयत्नेनमलमासिपिभोक्षदा एकादशीकलौ
 राजन्भवंधविमोचिनी कामदासर्वलोकानांभुक्तिमुक्तिविधायिनी रविवारैचमांगल्येसंक्रांतौचतथैवच एका
 दशीसदोपोष्यापुत्रपौत्रविवाह्निनी मोक्षदंधनदंराजन्नित्येमेकादशीव्रतं यथोक्तविधिनाकृत्वा नराःस्युर्विष्णुमूर्तयः
 जीवन्मुक्तानराराजन्जायंतेनात्रसंशयः युधिष्ठिरउवाच जीवन्मुक्ताः कथं कृष्ण विष्णुरूपाः कथं हरे
 पापरूपाश्चकथंतेपरंकौतूहलंमम श्रीकृष्णउवाच एकादशीप्रकुर्वीत्स्वशस्ययिनरोत्तमाः सहस्रशतको
 टीनांयज्ञानांफलभागिनः श्रवंत्यामभवत्कश्चित् शिवधर्माद्विजोत्तमः तस्यपुत्राश्चपचाशत्कनिष्ठः पापमू
 र्त्तिमान् पित्राथवांधैःसर्वैःपरित्यक्तःस्वबंधुभिः वनंगतस्ततोदवाचीर्थराजततःस्वयं दुःखक्षामःपूर्वपुण्येनत्रिवे
 ष्यांस्नानमाचरेत् ऋषीणामाश्रमांस्तत्रविचरक्षुधादृतः हरिमित्रमुनेस्तत्रचाश्रमंसददर्शह उपोषिताच
 कमला पूजितः पुरुषोत्तमःकथाश्रुताश्चविविधाभुक्तिमुक्तिविधायिनी व्रतंकृतंचतैःसार्धंस्थित्वाशून्यालयेतदा नि
 शयिसमनुप्राप्तेकमलास्वयमागता वरं गृह्णाणभोविप्रकामदाया प्रभावतः विप्रउवाच कावंकस्यासिरंभोरुप्र
 संन्नाचकथंमम इन्द्रस्यशंकरस्यापिचद्रेसूर्येप्रभातथा गांधर्वीकिन्नरीवापित्स्वसमानास्तिभूतले लक्ष्मीरुवाच प्र
 सन्नहंसंबंयंजातवैकुण्ठादिहमागता प्रेषिताहरिणाशश्रिंक्रमलाव्रतकारणात् पुरुषोत्तममासस्यशुक्लपक्षेतुया
 स्मृता तस्याव्रतंवयाचीर्णप्रयागेमुनिसान्निधौ व्रतस्यास्यप्रभविष्णवशगाहंनसंशयः तववंशेभविष्यंतिहरि
 वांसरेसेवकाः हरिपूजारतामर्त्याःपुराणश्रवणेरताः

॥ विप्रउवाच ॥ प्रसन्नायदिभेदोविव्रतंविस्तरतोवद् यत्कथासुप्रवर्ततेसज्जनाःपंडिताजनाः ॥ लक्ष्मीरुवाच ॥
 श्रोत्रदृणांपरमं श्लाघ्यंपवित्राणामनुत्तमं दुःस्वप्नशान्तं पुण्यग्रहपापहरं शुभं योनःश्रद्धायुक्तोऽलोकं लोकार्थं
 मेव च पाठेन श्रवणेनैव कुलकोटिं समुदरेत् ॥ मार्गशीर्षो हि मासानां पक्षिणां गरुडो यथा नदीनां च यथा गगति
 यिष्वेकादशी तथा ॥ अथापि निर्जराः सर्वे भारते जन्मलिप्सवः समर्चयति विबुधानारायणपरायणाः हरिनाम
 पराः पंचपुजाभक्तिपरायणाः ॥ तैकृतार्थाः कलियुगे सत्यं सत्यं वदाम्यहं शुक्लावायदिवाकृष्णायदात्वेकादशी भवेत्
 गृहस्थानां नुपूर्वास्याद्यतीनामुचरासदा ॥ एकादशीद्वादशी च रात्रि शेषे त्रयोदशी तत्र क्रतुशतं पुण्यत्रयोदश्यातु पा
 रणे ॥ अथ स्थित्वानिराहाराः सर्वभोगविवर्जितः श्वभोदयेपुंडरीकाक्षशरणे भवाच्युत व्रतं कृत्वा प्रयत्नेन माघ
 वायनिवेदयेत् ॥ गीतवाद्यैः पुराणैश्च स्तुतिभिर्जीर्गरं चरेत् ॥ पंचामृतैः संस्त्राप्यहरिं पापैः प्रमुच्यते ततः प्रातः समु
 द्याय स्नात्वा विष्णुं समर्चयेत् ॥ अज्ञानतिमरांधस्य व्रतेनानेन केशव प्रसादसुमुखो भूत्वा ज्ञानदृष्टिप्रदो भव एव विज्ञा
 प्यदेवेश देवदेव चक्रिणं ॥ ब्राह्मणभोजयेद्भक्त्या दद्यात्तैभ्यश्च दक्षिणां कृत्वा पचमहायज्ञान्भोक्तव्यं बहुभिः सह
 एवं यः प्रयतः कुर्यात्पुण्यमेकादशीव्रतं ॥ स याति विष्णुभवनं पुनरावृत्तिदुर्लभं ॥ इत्युक्त्वा कमलातस्मिन् वरदत्वादि
 ययौ ॥ धनधान्यसमायुक्तो विप्रो सा भवत्तदा ॥ एवं यः कुरुते राजन्कमलैकादशीव्रतं ॥ श्रुत्वा पठित्वामन्यो हिवि
 ण्णुसायुज्यमाप्नुयात् ॥ इति ब्रह्मांडपुराणे ॥ अधिकमासेकमलैकादशीव्रतकथा ॥ नारदायाः ॥
 दिसकलपुणसंदभौकैकादशीकल्पो विधीयते ॥ तत्रादौ विष्णुभवनद्वारे ध्वजारोपणव्रतम् ॥ नारदाये ॥
 सनकउवाच ॥ ॥ अन्यद्भ्रतं प्रवक्ष्यामि ध्वजारोपणमुत्तमं ॥ सर्वपापहरपुण्यविष्णुप्रीणनकारणं ॥ यः कुर्याद्दि
 ण्णुभवने ध्वजारोपणमुत्तमं ॥ ॥ संपुज्यते विरंच्याद्यैः किमन्यैर्बहुभाषितैः ॥ हेमभारसहस्रत्रयुदोदतिकुटुंबिने

तत्फलत्पमात्रं स्याद्ध्यजरोपेण कर्मणः ॥ ध्वजारोपणतुल्यं स्याद्गंगास्नानमनुत्तमम् ॥ अथवा तुलसीसे
वाशून्यालंगप्रपूजनं ॥ अहोपूर्वमहोपूर्वमहोपूर्वमिदं द्विजं सर्वपापहरं कर्मध्वजारोपणसाक्षितं यानि कार्या
णि सर्वाणि ध्वजारोपणकर्मणि ॥ तानि सर्वाणि वक्ष्यामि शृणुष्व गदतो मम ॥ कार्तिकस्य सिते पक्षे दशम्यां सयतो
नरः ॥ स्नानं कुर्यात्प्रयत्नेन दंतधावनपूर्वकं ॥ एकादश्यां ब्रह्मचारी स्वयं नारायणस्मरन् ॥ धौतां वरधरः ॥ शुद्धो
विप्रनारायणायतः ॥ ततः प्रातः समुत्थाय स्नात्वा च मयथा विधिं ॥ नित्यकर्मणि निर्वृत्य पश्चाद्द्विष्णुसमर्चयेत्
चतुर्भिर्ब्राह्मिणैः कृत्वा कृत्वा च स्वस्तिवाचनं ॥ नादीं श्राद्धं प्रकुर्वीत ध्वजारोपणकर्मणि ॥ ध्वजस्तंभौ च गायत्र्या प्राक्षयेद्ब्रह्म
संयुतौः ॥ सूर्यचवै न ते यं चाहि मां श्रुतं स्पृष्ट्वयेत् ॥ धातारं च विधातारं पूजयेद्ध्वजदंडके ॥ हरिद्राक्षतगंधाद्यैः शुक्लपुष्पै-
र्विशेषतः ॥ ततो गोचर्ममात्रं स्थंडिलचोपलिप्यैवै ॥ आधायाग्निं स्वगृह्योक्तं ज्ञान्यभागादिकं क्रमात् ॥ जुहुयात्पा-
यसं चैव साज्यमष्टोत्तरं शतं ॥ प्रथमं पौरुषं सूक्तं विष्णोर्नुक्तं मिरावतीं ॥ ततश्च वै न ते यायस्वाहेत्यष्टाहुतीस्तथा ॥ सोमो-
धेनुमुदुल्यं च जुहुयाच्च ततो द्विजः ॥ सौरं मंत्रान्जपेत्तत्र शंतिं सूक्तानि शकितः ॥ रात्रौ जागरणं कुर्यादुपकंठं हरेः शुचि-
ततः प्रातः समुत्थाय नित्यकर्म समाप्य च ॥ गंधपुष्पादिभिर्देवमर्चयेत्पूर्ववत् क्रमात् ॥ ततो मंगलवाद्यैश्च सूक्तपाठैः सु-
शोभनैः ॥ नृत्यैश्च स्तोत्रपाठैश्च गीतवाद्यैर्नयेद्ध्वजं ॥ पादपेद्धारदेशे वा शिखरे वा मुदन्वितः ॥ सुस्थिरं स्थापयेद्द्विप्र-
ध्वजं सुस्तंभसंयुतं ॥ गंधपुष्पाक्षतैर्देवं गंधदीपैर्नोहरैः ॥ भक्ष्यभोज्यादिसंयुक्तैर्नैवैश्च अहरिं येजेत् ॥ एवं देवाल-
ये स्थाप्य शोभनं ध्वजमुत्तमं ॥ ॥ प्रदक्षिणमनुब्रज्य स्तोत्रमेतदुदीरयेत् ॥ नमस्ते पुडरीकाक्षनमस्ते विश्वभावन
नमस्ते स्तुहृषिकेश महारुपुष्पवृज ॥ येनेदमखिलं जातं यत्र सर्वं प्रतिष्ठितं ॥ लयमेज्ययि त्रैवतं प्रपन्नोस्मि केशव
नं जानंति परं भावं यस्य ब्रह्मादयः सुराः योगिनो यत्र न पश्यंति तं वेदे ब्रह्मरूपिणं ॥ यन्मुखाद्ब्राह्मणजाता यद्वा होरं भवन्नृपाः

वैश्यायस्योरुजातवै ५० पञ्चांशूद्राश्रयज्ञिरे मायासंगममात्रेण, वंदतिपुरुषजनाः स्वभावविमलेशुद्ध
 निर्विकारनिरंजनं क्षीराब्धिशायिनैदवमनंतमपराजितं सद्भक्तवत्सलविष्णुभक्तिगम्यनमाभ्यहं पृथिव्या
 दीनिभूतानितन्मात्राणीन्द्रियानिच मूक्षमसूक्ष्मानियनासंस्तवदेसर्वतोमुखं यद्ब्रह्मपरमंधामसर्वलोकोत्तमो-
 तमं निर्गुणपरमंसूक्ष्मंप्रणतोस्मिपुनः श्रविकारमजंशुद्धंसर्वतोऽयाक्षमीश्वरं यमामनंतियोगीशंसर्वका
 रणकारणं योदेवःसर्वभूतानामतरात्माजगन्मयः निर्गुण सच्चिदानंदःसमेविष्णुःप्रसीदतु जगद्धितार्थेयद
 हाध्रियतेलीलाहरेः, तानचयंतिविबुधाःसमेविष्णु प्रसीदतु ज्ञानिनांकारिणचैवतथाभक्तिमतान्त्राणां फलंद
 दातिविशेशःसमेविष्णुःप्रसीदतु यद्देकीर्तयेन्नित्यंस्तोत्राणामुत्तमोत्तमं सर्वपापविनिर्मुक्तोविष्णुलोकंसगच्छति
 इतिस्तुत्बानमेद्दिष्णुं ब्राह्मणांश्चप्रपूजयेत् आचार्यपूजयेत्पश्चाद्दक्षिणावसनादिभिः ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्ब्र
 ह्मविद्वानुसारतः पुत्रमित्रकलत्राद्यैः स्वयंचसहबंधुभिः कुर्वीतपारणवित्प्रनारायणपरायणः यस्त्वेतत्क
 र्मकुर्वीतध्वजारोपणमुत्तमं तस्यपुण्यफलंवक्ष्ये शृणुष्वसुसमाहितः पटोध्वजस्यविद्विद्रयावच्चलतिवायुना ताव
 तिपाजालानिनश्यत्येव न स शय महापातकयोक्तोवायुक्तोवा सर्वपातकैः ध्वजविष्णुगृहेकृत्वामुच्यतेसर्वपातकै
 यावद्दिभातिपिठे तध्वजोविष्णुगृहेद्दिज तावद्युगसहस्राणिहरिसामीप्यभाग्भवेत् आरोपितध्वजदृष्ट्वायैभि
 नंदतिधार्मिकाः तेषिसर्वविमुच्यंतेह्यतिपातकसंचयैः आरोपितध्वजविष्णुगृहेधुन्वन्परंस्वकं कर्तुं सर्वाणि,
 पापानिधुन्वतिनिमार्धतः यस्वारोप्यध्वजविष्णोर्गृहेनित्यमुपाचरेत् सदैवयानेनदिवयातिवैसुर्मतिर्यथा
 इतिनारदीयिपूर्वभागेध्वजारोपणव्रतम् अथकथा नारदउवाच भगवन्सर्वधर्मज्ञसर्वशास्त्रार्थपारगः सर्वक
 र्मविरिष्टत्वयंयोक्तव्यंजधारणम् - - - यस्तुवैसुर्मतिर्नामध्वजारोपकरोमुनेः - - - त्वयोक्तस्तस्यचरितविस्तरेण

राजन्यदुःकं भवता तत्सर्वस्वकुलोचितं विनयावनतः सर्वो बहुश्रेयो लभेदिह धर्मश्रार्थश्रकामश्रमोक्षश्रनृप
 सप्तमः विनयाच्छ्रयते मत्स्ये दुर्लभं किं महात्मना श्रितोऽस्मितवभूपालसन्मार्गपरिवर्तिनः स्वस्तितेसतंतं
 भयाद्यष्टच्छामितदुःख्यतां पूजावहुविशाः संति हरितुष्टिविधापिकाः तासु नित्यं ध्वजारोपेव ते संस्वसदेद्यतः
 भार्यापितवसाध्वीयं नित्यं नृत्यपरायणा किमर्थं भेतद्वृत्तं तं यथा वद्वकुमहंसि राजोवाच शृणुष्व भगवन्सर्वेय-
 तृच्छामिव दमितत् आश्चर्यं भूतलोकानामाद्यथोश्चरितं त्विह अहमासपुराशूद्रो मालिनिर्नामसत्तमः कुमा-
 रगिरतो नित्यं सर्वलोकहितैरतः पिशुनो धर्मविद्वेषी देवद्रव्यापहारकः गौघ्नश्च ब्रह्महाचौरः सर्वप्राणिवधैरतः
 नित्यं निष्ठुरं स्वकावपविश्यापरायणः एवं स्थितः कियत्कालमननाश्रितमहद्वचः सर्वबंधुपरित्यक्ते दुःखी वनमु-
 पागतः मृगमंसाशनो नित्यं तथापांथविलुपकः एकाकी दुःखबहुलो निदायार्त्तः पिपासितः जीर्णैर्देवालयं वि-
 ष्णोरपश्यं विजनेवने हंसकारंडबांकीर्णैस्तत्समपि घहत्सरः पर्यंत वनपुष्पाद्यच्छादितं तन्मुनीश्वरः श्रपिवंतत्रपानीयं
 ततीरे विगतश्रमः फलानि जग्ध्वर्जाणीनि स्वयं शुद्धिनिवारिता तस्मिन् जीर्णालये विषोर्निवांसकृतवानहं जीर्ण-
 स्फुटितसंधानंतस्य नित्यं मकारिषं पर्यैस्त्वेण श्रकाष्ठौघैर्ग्रहं सस्य कृश्रकल्पितं स्वसुखार्थं तु तद्भूमिर्मया लिप्ता मुनी-
 श्वरः तत्राहं व्याधुं चिरस्यो हत्वा वहुविधान्मृगान् आजि वं वर्ययन्नित्यं वर्षाणां विशतिस्थितः अथेयमागतासा-
 ध्वाविध्यदेशसमुद्भवा निपादकुलजा विप्रनाम्नाख्याता चकोकिला वंधुवर्गपरित्यक्ता दुःखिताजीविग्रहाक्षु-
 तदुर्धर्मपरिश्रान्ता शोचंती स्वकृतं त्वधं देवयोगात्समायाता चर्मती विजनेवने शीघ्रमतापार्दितावाह्ये स्वतिचा-
 धिप्रपीडिता इमां दुःखादीनां दृष्ट्वा जातामै विपुलाद्या दत्तं मया जंचलास्यै वन्यमूलफलानि च गतश्रमात्विष्यं
 ब्रह्मन्मया पृष्ठायथातयं श्रवेद्यस्त्ववृत्तं तंतच्छृणुष्व कृपामुने अहं कोकिलनीनाम्ना निपादकुलसंभवा दारुक

समादिशं सनकउवाचं शृणुष्वेकमनाः पुण्यमितिहासंपुरातनं ॥ ब्राह्मणिकथितं मह्यं सर्वपापप्रणाशनं ॥ आ
रोषाकृत्युगेसुमतिर्नामभूषितः सोमवशोद्भवः श्रीमान्ससिद्धौ पौकनायकः ॥ धर्मोत्तमसंख्यसंपन्नः शुचिविद्विष्योति
धिप्रियः सर्वलक्षणसंयुक्तः सर्वसंपद्विभूषितः सदाहरिकथासेवी हरिपूजापरायणः ॥ हरिभक्तिपराणांबशु
श्रुयुनिरहकृतिः ॥ पूज्यपूजापरो निरत्यसमदर्शगुणान्वितः सर्वभूताहितः शताधर्मज्ञः कीर्तिवर्धनः ॥ तस्य भा-
र्यमहाभागा सर्वलक्षणसंयुता ॥ पतिव्रतापतिप्राणानाम्नासत्यवतीमुने तावुभौ दंपतिनित्यहरिपूजापरायणौ
जातिस्मरौ महाभागौ सत्येज्ञौ सत्परायणौ ॥ अन्नदानरतौ नित्यं जलदानपरायणौ ॥ तडागारा मवप्रादीनि संख्या
तन्विते ननुः ॥ सोतु सत्यवती नित्यं शुचिर्विष्णुगृहे सती नृत्यतापरिसंतुष्टामने ज्ञानजुवादिनी ॥ सोपिराजामहाभा
गोद्वादशीद्वादशीदिने ॥ ध्वजमारोपयत्येवमनोज्ञवहुविस्तरं ॥ एवं हरिपरं नित्यं राजानधर्मकोविदः ॥ प्रियांसत्य
वतीचास्य देवाः अपिसदास्तवन् ॥ त्रिलोके विश्रुतौ ज्ञात्वा दपतीधर्मकोविदौ ॥ आययौ वहुभिः शिष्यैर्द्रष्टुकामो विभां
डकः ॥ तामयांतं मुनिं श्रुत्वा स्तुराजा विभांडकः ॥ प्रत्युधयौ सपत्नीकः पूजाभिर्वहुविस्तरं कृतातिथ्यक्रियाशांतकृ
तासनपरिग्रहं नीचासनस्थितो भूपः प्रांजलिर्वाक्यमब्रवीत् राजोवाच ॥ भगवन्कृतकृत्योस्मि त्वदभ्यागमनेन वै
सतामागमनं सतः प्रशंसति सुखावहं यत्र स्थान्महतां प्रेम तत्र स्युः सर्वसंपदः तेजः कीर्तिर्धनं पुत्रा इति प्राहुर्विपश्चितः
तत्र वृद्धिमुपायंति श्रेयांस्यनुदिनमुने यत्र संतः प्रकुर्वन्ति महतीं करुणां प्रभो ॥ यो मूर्द्धनिधारयेद्ब्रह्मन्महत्पादजलरजः
सत्सतः ॥ सर्वतीर्थेषु पुण्यान्मानात्र संशयः ॥ मम पुत्राश्च दाराश्च संपन्नैश्च यं समर्पिता ॥ ममाज्ञापय विप्रैर्द्रुकिं प्रि
यं करवाणिति ॥ विनयावनतं भूपंसनिरीक्ष्य नरेश्वरः ॥ सृष्टशंकरेण तं प्रीत्या प्रत्युवाच ॥ तिहार्षितः विभांडक उवाच ॥ ॥

राजन्यदुकंभवाततस्त्वंकुलोचितं विनयावनतःसर्वोबहुश्रेयोलभेदिह धर्मश्रार्थश्रयकामश्रमोक्षश्रयनप
 सप्तमं विनयाच्छ्रयतेमत्सुदुर्लभाकिंमहात्मना श्रीतोस्मितवभूपालसन्मार्गपरिवर्त्तनः स्वस्तितेसतंत
 भूयाद्यत्पृच्छामितदुच्यतां पूजाबहुविधाःसंहिरितुष्टिविधायिकाः तामुनित्यंध्वजारोपेवर्त्तितंस्वसदेद्यतः
 भार्यापितवसाध्वीर्यनित्यंनृत्परायणा किमर्थेभेतद्वृत्तंतयथाबद्धकुमहेसि राजोवाच शृणुष्वभगवन्सर्वैय-
 त्पृच्छामिवदामितत आश्रय्यभूतलोकानामावयोश्चरितंत्विह अहमासपुराशूद्रोमालिनिर्नामसत्तम - कुमा
 नीररतोनित्यंसर्वलोकाहरेतः पिशुनोधर्मविद्वेषीदेबद्रव्यापहारकः गोघ्नश्रयब्रह्महाचौरःसर्वप्राणिवधेरतः
 नित्यंनिपुर्वक्ताचपापिवेश्यांपरायणः एवंस्थितःकियल्लालमनाश्रितामहद्वयः सर्वंधुपरित्यक्तोदुःखीवनमु
 पार्गतः मृगमांसाशनोनित्यंतथापांथविलुपकः एकाकीदुःखबहुलोनिदाघार्त्तःपिपासितः जीर्णदेवालयवि
 ष्णोरपश्यंविजनेवने हंसकारंडवाकीर्णतस्मिपिधहस्तरः पर्यंतद्वनपुष्पाधच्छादितंन्मुनीश्वर अप्रिवंतत्रपानीयं
 तद्योरविगतश्रमः फलानिजग्ध्वर्जाणीनिस्वयंशुद्धिनिरारिता तस्मिन्जीर्णालयेविष्णोर्निवांसकृतवानहंजीर्ण
 स्फुटितंसंधानंतस्यनित्यमकारिषं पर्यैस्तूष्णेश्रकाष्ठैर्घृहंस्स्यक्प्रक्षिपंत स्वसुखार्थंतुतद्भूमिभयानिप्रामुनी
 श्वर तत्राहंव्याधवृत्तिस्थोहत्वावहुविधान्मृगान् आजीवंवरीयन्नित्यवर्षाणिविशतिस्थितः अथेयमागतासां-
 धीविध्यदेशेसमुद्भवा निषादकुलजाविप्रनाम्नाख्याताचकोकिला धंधुवर्गपरित्यक्तादुःखिताजीविप्रहा - क्षु
 न्तयमपरिश्रान्ताशौचतीस्वकृतत्वधं देवयोगात्समाथात्तत्रमंतीविजनेवने श्रीधमतापार्दितावाह्येस्वतिवा
 धिप्रपीडिता इमान्दुःखार्दितादृष्ट्वाजातामैविपुलादया दत्तंमयाजलंचास्यैवन्यमूलफलानिच गतश्रमात्त्वियं
 ब्रह्मन्मयापृष्टायथांतयं श्रवेदयत्स्ववृत्तंतच्छृणुष्वब्रह्मामुने अहंकोकिलनीनाम्नानिषादकुलसंभवा - दारुक

स्यसुताचाहावध्यपवतवासिनी परस्वहारेणोनेत्यसदापशुन्यनादिनी पुत्रलोत्येवमुक्कानुवधुवर्गैःसमुज्झिता
किपकालततःपत्याभृताहलोकनिदिता देवात्सोदिगतोलोकयमस्यात्रविहायनां कांतरिविजनैवकाश्रमतीदुः
खपीडिता देवाद्यत्सन्निधिप्रासाजीविताहत्वयाधुनाद्यत्येधस्वकृतकर्ममहासर्वीनिवेदित ततोदेवालयेतस्मिन्द
पतीभावमाश्रितौ स्थितौवर्षाण्दशचआवांमांसपलाशिनौ एकदामघपानेनप्रमत्तौनिर्भरमुने तत्रदेवाल
येरात्रोमदिरामसंभोजनाव वल्खावस्त्रापरिज्ञानैनुत्संचक्रियथोहिदौ प्रारध्वकर्मभोगांतमावांयुगपदागतौ यम
दूतास्तिदायातापाशहस्ताभयकराः नेतुमानमधदतांसुधोरथथयातनां ततःप्रसन्नोभगवान्कर्मणामममानद
देवावस्यसंस्कारसंचितेनाकृतात्मनः सद्गतन्त्रिपथात्सत्यमकालतत्परः तदूतादेवदेवस्यशखकगदाधराः
सहस्रसूर्यसंकाशाःसर्वैचारुपतुर्भुजाः किरीटकुण्डलधराहारिणोवनशालिनः दिशोवितिमिराविप्र कुर्वतः स्वे
नतेजसां भयकरान्पाशहस्तान्दंष्ट्रिणोयमार्किकरान् श्रावयोश्चहोप्राधान्युःकृष्णपरायणाः विष्णुदताऊचुः
भोभोक्रूरदुराचाराविवेकपरिवर्जिताः मुचध्वमेतौनिष्पापैदंपतीहरिवल्लभौ विवेकस्त्रिषुलोकेषुसंपदामादिका
रणं आपोपापवीथ्यस्तुविद्यात्पुरुपाथं यमदूताऊचुः युष्माभिःसत्यमेवोक्तंकिंत्वतोपापिसत्तमौ यमेन
पापिनोदंड्यास्तन्नप्यामोयमांतिकं श्रुतिप्रणिहितोधोहाधर्मस्ताद्विपर्ययः धर्माधर्मविवेकोयंतन्नेष्यामोयमांति
के एतच्छूरत्वातुकुपिताविष्णुदूतामहोजसः श्रुत्युस्ताप्यमवरानधर्मममानिनः विष्णुदूताऊचुः अहोकेष्ट-
धर्मदशामधर्मैस्तुशतसंभां सम्यग्विवेकशून्यानांनिदानंत्थापदंअहत् तर्केणस्वविकृष्टेणरकाध्यक्षतागताः
युधकिमथमद्यापिकतुपापानिसोद्यमाः स्वकर्मक्षयर्धयंतमहापाताकिनोपिच तिष्ठतिनरकेघोरियावच्चंद्रार्कतार
कां पूर्वसंचितपापानामदृष्टानिष्कृतिवशा क्लिथंपापकर्माणिकरिष्यथपुनःपुनः श्रुतिप्रणिहितोधर्मःसत्यस

ल्यनसंशयः किव्याथ्याचरितान्धमन्त्रवक्षामोयथातथ एतौपाप्रवितिमुक्तौहरिशुश्रूषणेरतौ हरिणाभ्य
 र्द्यमानौचमुचध्वमविलोवित एपाचननचक्रैतथैषोध्यजरोपण अतकालेविष्णुगृहेतेननिष्यापतांगतौ अ
 तकालेतुयन्नामिश्रुत्वोक्तापिवेसकृत् लभतेपरमस्थानंकिमुशुश्रूषणरतः महापातकयुक्तोवायुक्तोवाद्युपापातकैः
 कृष्णसर्वानरोतेपिलभतेपरमागतः यतीनांविष्णुभक्तानांपरिचर्यापरायणाः तदुताःसहस्रायांतिपापिनांपि
 परागतः मुहूर्त्तवानुहृताथयस्तिष्ठद्धरिमंदिरं सोपियातिपरस्थानकिमहोमासवस्सरान् उपलपनकर्त्तारोसं
 साजनपरायणौ एतोपरिगृहेनित्यंजीर्णशीर्णाधिरोपकौ जलसेचनकर्त्तारौदिपिदोहरिमंदिरे कथमेतौमहाभा
 गौयातनाभोगमर्हतः इत्युक्ताविष्णुदूतास्तेछिवापाशास्तदैवहि आरोप्यावाविमानाग्यं ययुर्विष्णाः परंपदं
 तत्रसामोप्यमापन्नोदेवदेवस्यचक्रिणः दिव्यान्भोगान्भुक्तवन्तौतावत्कालंमुनीश्वर दिव्यान्भोगान्विष्णुलोकेमु
 क्त्वायातीमहीमिमा अत्रापिसपदनुलाहरिसेवाप्रभावतः अनिच्छयाकृतेनापिसेवनहरमुने प्राप्तिमीदृक्फ
 लविप्रदेवानामपिदुलभ इच्छयाराध्यविशेशभाकिभावेनमाधवं प्राप्स्यावःपरमंश्रेयइतिहेतुर्नरूपितः श्रवश
 नापित्कमकृतस्यात्सुमहत्फल जायतेभूमिदेवैर्द्रकिपुनःश्रद्धयाकृतं एतदुक्तनिशम्याथसमुनीन्द्रोविभांडकः
 प्रणम्यदपतीतुप्रयासतपोवनं तस्मज्जानीहिदेवपैदेवदेवस्यचक्रिणःपरिचर्यातुसर्वेषाकामधेनूपमास्मृतंहा
 रिपूजारतानातुहरिरेवसनातनः ददातिपरमंश्रेयःसर्वकामफलप्रदः यइदपुण्यमारुनसर्वपापप्रणशान
 पठेत्श्रुणुयाद्वापिसोपियातपरागतम् इतिश्रीनारदयेपुर्वभागेध्वजारोपणव्रतकथा ॥

अथ वर्षसाध्यं पचाहंकादशीव्रतं नारदीये

मनातनउवाच अन्यद्व्रतंप्रवक्ष्यामिशृणुनारदतत्त्वत दुर्लभंसर्वलोकेषुविख्यातंहरिपंचकम् नारीणांचनराणांच
सर्वदुःखनिवारणं धर्मकामार्थभोक्षाणांप्रापकंमुनिसत्तम सर्वाभीष्टप्रदं चैव सर्वव्रतफलप्रदं - मार्गशीर्षसितेपक्षे
दशम्यांविजितेद्विभ्यः कुर्यात्स्नानादिकं कर्मदंतधावनपर्वकं कृत्वा देवार्चनं सम्यक् तथापंचमहाध्वरान् एकादशीम
वेत्तस्मिन्दिनेनियममास्थितः ततः प्रातः समुत्थाय एकादश्यां मुनीश्वर स्नानं कृत्वा ध्याचारं हरिमेवाचयेदृहे स्ना
पयेद्देवदेवशंपचासुतविधानतः अर्चयेत्परयाभक्त्या गंधपुष्पादिभिः क्रमात् - धूपैर्दीपैश्च नैवेद्यैस्तांबूलैश्च प्रदक्षि
णैः - संपूज्य देवदेवेशमिमंत्रमुदरयेत् नमस्ते ज्ञानरूपाय ज्ञानदायनमोस्तुते नमस्ते सर्वरूपाय सर्वसिद्धि
प्रदायिने - एवं प्रणम्य देवेशवासुदवजगत्पतिं वक्ष्यामि नमंत्रेण उवाच संसर्षयेत् पंचरात्रं निराहारो ह्यथ प्रभुं-
तिकेशव त्वदाज्ञया जगत्स्वामिन्ममाभीष्टप्रदो भव एवं समर्चयेद्देवेशुपवासं जितेन्द्रियः पीर्णमास्यां प्रकर्तव्यमे
वं विष्णुवर्चनं मुने एकादश्यां पीर्णमास्यां कर्तव्यं जगत्पति - पंचाश्रुतादिपूजा तु सामान्या दिनपंचके क्षीरेण स्ना
पयेद्विष्णुपीर्णमास्यां च शक्तितः तिलहोमस्तु कर्तव्यं स्तिलदानं तथैव च ततः षष्ठे दिने प्राप्ते निर्वर्त्य स्वाश्रमाक्रियां
संप्राश्य पंचगव्यं च पूजयेद्विधिवद्दरि - ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चाद्विभवे सत्यवारितं ततोऽस्य वधुवर्गेण स्वयं भुंजित
वाग्यतः - एवं पौषादिर्मासेषु कार्तिकातेषु नारद - शुक्लपक्षे व्रतं कुर्यात्पूर्वोक्तविधिनारदः एवं सवत्सरं कथं व्रतं
पापप्रणाशनं पुनः प्राप्ते मर्गशांभे कुर्याद्दुःखापनं त्री एकादश्यां निराहारो भवेत्पूर्वमिषद्विज - द्वादश्यां प
चगव्यं च प्राशयेत्सुसमाहितः - गंधपुष्पादिभिः सम्यग्देवदेवं जनार्दनं अभ्यर्च्योपायनं दद्याद्ब्राह्मणाय
जितेन्द्रियः पायसं तिलसंमिश्रं घृतं युक्तं फलान्वितं सुगंधजलसंयुक्तं पूर्णकुंभसदक्षिणं - वस्त्रेणाच्छादितं कुंभं

पंचरत्नसमन्वितं दद्याद्दध्यात्मविदुषे ब्राह्मणाय मुनिश्चर सर्वान्स्मन्सर्वभूते श सर्वव्यापिन्सनातन परमा
 ब्रह्मज्ञानसुप्रीतो भवमाधव अनेनोपायनंदत्वा ब्राह्मणान्भोजयेत्तः शक्तितो वंधुभिस्साहस्रैस्वयंभुंजीतवाग्यतः ब्र
 तमेतनुयः कुर्यात्तुहरिपंचकसंज्ञितं नतस्य पुनरावृत्तिर्ब्रह्मलोकत्कदाचन ब्रतमेतत्प्रकरं व्यमिच्छि मोक्षमुच्यते
 समस्तपापकांतारदावानलसप्रभं गवांकोटिसहस्रेतुदत्तेयफलमाप्यते तत्फलं लभ्यते पुंभिरेतस्मादुपवा
 सतः यस्त्वेतच्छृणुयाद्भक्त्या नारायणपरायणः समुच्यते महाधरैः पातकानां च कोटिभिः इति नारदीयपुराणे
 कंहरिपंचकब्रतम् अथ बजरोपणप्रयोगविधिः तत्र कार्तिकशुक्लदशम्यां नियमान्वितः एकादश्यामुपाशितः
 चिष्णुकीर्तनश्रवणादिपरो भवेत् द्वादश्यां यथाविधि स्नात्वा नित्यकर्मनिर्वर्त्य संकल्पं कुर्यात् तिथ्यादिसंकीर्त्य
 अखिलपापक्षयसकलाभीष्टसिद्धिपूर्वकविष्णुसायुज्यकामे विष्णुद्वारे ध्वजारोपकरिष्ये ततः पुण्याहवाचनादि कृ
 त्वा आचार्यं ऋत्विजश्च वृत्वा तैः सह देवालये विष्णुषोडशोपचारैः पुरुषसूक्तेन संपूज्य ततश्चतुस्रस्तंभौ गाय
 त्वा प्रोक्ष्य ध्वजयुक्तौ कृत्वा तत्रैवनेतेयं धातारं विधातारं यनाममैव रावाह्यसंपूज्य ध्वजं च हरिद्राक्षतगंधपुष्पादि
 भिः पूजयित्वा शुद्धभूमौ स्थण्डिले प्रितिष्ठाप्य अन्वाद्ध्यात् अन्नप्रधानं विष्णुं अष्टोत्तरशतं पायसाहुतिभिः सूर्ध
 वेनेतेयं हि मांशुं धातारं विधातारं च अष्टाष्टसंखया पायसाज्वाहुतिभिः शेषेण स्विकृतमित्यादि होममंत्राः षोडश
 पुरुषसूक्तेन विष्णोर्नुकं इरावतीत्यैतरेष्टादशमंत्रैः षड्ब्रह्मल्लोकाद्यैः शतं होमः उद्भुत्सजातवेदसंसूर्यस्वसामध्वनिशरी
 रस्कृमिति सूर्यस्य सोमो धेनु रितिसोमस्य धातुं धाता ददातुनो गायत्री शानोजगतस्पतिः सनपुण्येन खनविधा
 तु येनः पितृजनितापो विधाता योनः ततो अभ्यासजनात् इति ततः सौरमंत्रान् शांति सुकानि च पठित्वा जा
 गरणादि नारात्रिं निनुयेत् ततो देवं स्वमंत्रैः संपूज्य सूक्तपठैः स्तोत्रपठनैर्नृत्यं गलवाद्यघोषैः सह देवं प्रदक्षिणीकृत्य

देवालये ध्वजो सामानीय देवस्य द्वारदेशे शिखरं वा स्थिरीकृत्वा ध्रुवसूक्तं पठित्वा तौ संपूज्य पुनर्देवालये देवं संपू-
 ज्य प्रार्थयेत् । देशसर्वलोकेशमहापुरुषपूर्वज यत्रैव सकलजातयत्र सर्वप्रतिष्ठितं लयमेभ्यतियत्रैव तंत्र-
 पत्रोस्मिकेशां १ नजानामि परं भाव यत्र ब्रह्मादयः सुराः योगिनोऽयं न पश्यंति वेदं ब्रह्मरूपिणम् २ यन्मुखा
 ब्राह्मणजाता यद्वाहोरं भवन्नृणाः वैश्यायस्यो रूतो जाताः पद्भ्यां गृह्णोर्व्यजायत ३ मायांसगममात्रिणवदंति पु-
 रुषं त्वयं स्वभावविमलं शुद्धं निर्विकारं निरंजनं एको विष्णुर्महद्भूतं पृथग्भूतान्यनेकशः त्रैलोक्यं व्याप्य स-
 र्वीत्सा समे विष्णुः प्रसीदतु यो देवः सर्वभूतानां मंतरात्साजगन्मयः निर्गुणः परमानंदः समे विष्णुः
 प्रसीदतु चतुर्भिश्च चतुर्भिश्च द्वाभ्यां पंचभिरेव च हूयते च पुनर्द्वाभ्यां तस्मै यद्वात्मने नमः ८ परेशः परमानंदः
 परात्परतरः प्रभुः चिद्भूषश्चरुपरिज्ञेयः समे विष्णुः प्रसीदतु ८ ज्ञानिनां कर्मिणां चैव तथा भक्तिमतां च
 णां गतिं ददाति विश्वात्सा समे विष्णुः प्रसीदतु ९ यद्दंकीर्तयेन्नित्यं स्तोत्राणामुत्तमोत्तमं सर्वपापविनिर्मु-
 क्तः परं सायुज्यमाप्नुयात् इति पठित्वा ततो द्वादशब्राह्मणान्सदन्नसंभोज्य दक्षिणादिना प्रतोष्या शिपोगृही-
 त्वा भुंजीत इति धजारोपणव्रतम् एवमेव शिवादीनामपि तत्र गुरुदश्यानेवृषादिवाहनपूजा श्रवकं क-
 दुद्रायेत्यादिसूक्तपाठः इति नारदायोंक्तं धजारोपणव्रतविधानम् अथ हरिपंचकव्रतम् विष्णुधर्मोत्तरे तत्र
 व्रतग्रहणविधिः शुक्लद्वादश्यां कृष्णद्वादश्यां वा मार्गादिमासे वा श्रवणार्क्षं भवति तद्दिनमारभ्य कार्येभे कस्मि-
 न्मासे पंचउपोषणानि श्रवणयुक्ते कादशद्द्वयंप्रारभ्य अमायां पूर्णिमायां वा विष्णुसंपूज्य उपवसेत् एवं संव-
 त्सरं कुर्यात् अंतो उद्यापनं कुर्यात् तद्यथा तिथ्यादिसकीर्त्यात्मनः पंचमहापातकोपपातक क्षयपूर्वकं
 विष्णुलोकप्राप्तिद्वारा श्रीविष्णुप्रीत्यर्थं आचरितस्य वर्षपर्यंतं विष्णुपंचकव्रतस्य पूर्णता सिद्धये तदुद्यापनं करिष्ये इति स-

कल्प्यं 'श्राचाध्यादिर्वरणांतेसर्वतोभद्रे तदुपरिसौवर्णांविष्णोः पचप्रतिमाः मंत्रपंचकेनप्रतिष्ठापयेत्
 तत्रक्रमेणमंत्राः त्रीणिपदानिश्रवणक्षेकलशे १ तद्विष्णोरितिशुक्लैकादेश्याः कलशे २ तद्विप्राः सो
 विष्णुपयवोपूर्णिमायांकलशे ३ अतोदेवतिकृष्णैकादश्यांकलशे ४ इद्विष्णुरितिश्रमायांकलशे ५ ततः
 क्रमेण कलशपचकै द्वादशतत्रदेवताः परितश्चावहयेत् गोवर्धनाय १ अनंताय २ पुडरीकाक्षा
 य ३ निस्माय ४ वेदगर्भाय ५ यज्ञाय ६ पुरुषाय ७ सुब्रह्मण्याय ८ जयाय ९ शौरये १० वैकुं
 ठाय ११ गरुडध्वजाय १२ इतिश्रवणक्षेदेवताः १२ केशवाय १ नारायणाय २ माधवाय ३ गोवि
 दाय ४ विष्णवे ५ मधुसूदनाय ६ त्रिविक्रमाय ७ वामनाय ८ श्रीधराय ९ हर्षिकेशाय १० प
 द्मनाभाय ११ दामोदराय १२ इतिशुक्लैकादश्यादेवताः १२ विष्णवे १ शशिने २ शशांक्याय ३ चं
 द्राय ४ सोमाय ५ उडुपाय ६ मनोरमाय ७ अमृताय ८ पावनाय ९ हिमकृते १० निशाकराय ११
 आप्यायनाय १२ इतिपूर्णमायादेवता १२ सकर्षणाय १ वासुदेवाय २ प्रद्युम्नाय ३ अनिरुद्धाय १
 पुरुषोत्तमाय ५ अधोक्षजाय ६ नारासिंहाय ७ अच्युताय ८ जनार्दनाय ९ उपेन्द्राय १० हरये १४
 कृष्णाय १२ इतिकृष्णैकादश्यादेवताः १२ महाधराय १ जगन्नाथाय २ वेदेंद्राय ३ देवकीसुताय ४
 चतुर्भुजाय ५ गदापाणये ६ सुरेशाय ७ सुलोचनाय ८ चार्वंगाय चक्रपाणये सुरमित्राय ११ असुरांतकाय १२
 इतिश्रमायांद्वादशदेवताः १२ एवंपंचकलशेषुषोडशोपचारैः पूर्वोक्तमंत्रैः सपूज्य षष्टिनामीभि षष्टिनमस्कारान्
 कृत्वाशान्तिनियेत् जांगरंणंकृत्वा प्रात अग्निप्रतिष्ठाप्य अन्वाध्यात् अत्रप्रधानंविष्णुवृताकपायसति
 लद्रन्धैः प्रत्येकमष्टोत्तरशतसस्याकाहुतिभिः १ श्रवणदेवताघृताकपायसद्रन्धैः २ पूर्णमादेवताघृतपा

यसांभ्यां ३-कृष्णैकादशदेवताः । पंचामृततिलोदनैः ४ अमादेवताश्चित्तियुक्तगुण्डोवनैः प्रत्येकैकै
 न्याहुस्याब्रह्मसिद्धेवताश्चैकैकयाज्याहुत्यायक्षे ततश्चाचार्यसंपूज्य ब्रतपूर्तयेगांचदद्यात् विभवेसतिसस्यव
 भूमिचदत्त्वा -अन्यच्च पंचब्राह्मणेभ्योगोमेदंपुष्परागवैडूर्यनिलिं माणिक्यंचेतिपंचरत्नयुताः पंचांगुलीयभूप
 णानिदक्षिणांपुरःसरं -सहिरल्लानातिमंत्रेणदत्त्वा षष्ठिब्राह्मणान्परमान्नसंतर्प्यश्राशियोगहृत्विभुंजीत एव
 कृतेपंचमहापातकादिभ्योमुक्तोभवति इतिविष्णुपंचकव्रतोद्यापनम् अथमासोपवासव्रतम् अन्यद्व्रतंपरंवक्ष्ये
 तच्छृणुष्वसमाहितः सर्वपापहरंपुण्यसर्वलोकोपकारकं आषाढश्रावणेषवापितथाभाद्रपदेपिच तथात्राश्विन
 केमासिकुर्यादिव्रतंदिजएतेष्वन्यतमेमासिशुक्लपक्षेजितेंद्रियः प्रातर्दशम्यांस्नायितदंतधावनपूर्वकं नित्यंदेवा
 र्चनंकुर्याद्विधिवत्सुसमाहितः एकादश्यांब्रह्मचारीभूमिशायीजितेंद्रियः प्राशयेत्पंचगव्यंचस्वपेद्विष्णुसमीप
 तः ततःप्रातः समुत्थायनित्यकर्मसमाप्यच श्रद्धयापूजयेद्विष्णुंवशीक्रोधविवर्जितः चिद्धद्विःसहितोविष्णुमर्च
 यित्वायथोर्चितं संकल्पंतुततःकुर्यात्स्वास्तिवाचनपूर्वकं मासमेकनिराहरोह्यधप्रभृतिकेशव मासतिपा
 रणंकुर्यादेवैवतवाज्ञया तपोरतनमस्तुभ्यंतपसांफलदायक ममाभीष्टपदंदेहिस्वर्वविघ्नान्नवारय एवंसम
 प्यैदेवस्यविष्णोर्मासव्रतंशुभं ततःप्रभृतिमासंतनिवसेद्धरिमंदिरे प्रत्यहंस्नापयेद्वंपंचामृतविधानतः दीपनिर्
 तरंकुर्यात्तस्मिन्मासेहरेर्गृहे प्रत्यहंखादयेक्काष्टमपामार्गसमुद्भवं अपामार्गदंतधावनम् क्षुद्रनिवृत्यर्थंकुर्यात्
 ततःस्नायीतविधिवन्नारायणपरायणः ततस्तंस्नापयेद्विष्णुपूर्ववत्प्रयतोर्चयेत् ब्राह्मणभोजयेच्छत्स्याभक्तियुक्तः
 सदक्षिणं स्वयंचबंधुभिःसाधिभुंजीतप्रयतेंद्रियः एवंमासोपवासांश्वत्रतीकुर्यात्त्रयोदश वर्धतेवेदविदुषामात्र
 दद्यात्सदक्षिणां भोजयेद्ब्राह्मणांस्तत्रद्वादशैवविधानतः शत्स्याचदक्षिणांदद्याद्ब्रह्मण्याभरणानिच मासो

पवासंनिवृत्यः कुयोत्संयतंद्रियः । भक्त्यासोमस्यंयज्ञस्यद्विगुणफलमश्नुते ॥ चतुःकृत्वःकृतयेनमासकंमुनिसत्तम
 सलभेत्परमपुण्यमष्टाश्लिष्टोमसंभवं ॥ पंचकृत्वोव्रतमिदं कृतयेनमहात्मना ॥ अत्यश्लिष्टोमजंपुण्यद्विगुणंप्राप्तुयान्नरः
 मासोपवासपट्कंयःकरोतिसमाहितः ॥ ज्येतिष्टोमस्यंयज्ञस्यफलंसाष्टगुणंलभेत् ॥ मासोपवासान्यःकुप्यर्थादष्ट
 कृत्वोमुनीश्वरः ॥ नरभेधाख्ययज्ञस्यफलंपंचगुणंलभेत् ॥ यस्तुमासोपवासंश्रनवकृत्वःसमाचरेत् ॥ गोमिधमख
 जं पुण्यलभेत्त्रिगुणंनरः ॥ दशकृत्वस्तुयःकुंर्थात्परिकंमुनिसत्तमः ॥ सन्नहमधेयज्ञस्यत्रिगुणफलमश्नुते ॥ एकाद
 शपरिकाश्रयःकुयोत्संयतंद्रियः ॥ सयातिहरिसारूप्यसर्वभोगसमन्वितः ॥ एवंद्वादशकृत्वापिसायुज्यंलभतेनरः
 त्रयादशपरिकाख्यःकुयोत्सपेतानरः ॥ सयातिपरमानंदंयत्रगत्वानशोचते ॥ मासोपवासंनिरतागंगस्तानप
 रायणाः ॥ धर्ममार्गप्रवक्तारोमुकाएव न संशयः ॥ अवीरांभिश्चनारीभिर्भित्तन्नक्षत्रारिभिः ॥ मासोपवासःकर्त्त
 व्योवनस्यैथश्रितिशेपतः ॥ नारीभिःपुरुषैर्वापिव्रतमेतत्सुदुर्लभं ॥ कृत्वाभ्राक्षमवाप्येतयोगिनामुपिदुर्लभं ॥ गृहस्थोवा
 नप्रस्थावाव्रतीवाभिलुरेवच ॥ भूर्वावापंडितोत्रापिश्रुत्वैतन्मोक्षभागभवेत् ॥ इदंपुण्यव्रताख्यानंनरायणपरायणःशृणु
 याद्वाचयद्वापिसर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ इतिनारदीयपुराणेमासोपवासव्रतविधानम् ॥ श्रैयकादशीव्रतमाहारस्यः ॥ सन
 कउवाच ॥ इदमन्यत्प्रवक्ष्यामिब्रतत्रैलोक्यविश्रुतः ॥ सर्वपापप्रशमनंसर्वकामफलप्रदं ॥ ब्राह्मणक्षत्रियविशाशूद्रा
 णां च योपितांमोक्षार्थं कुर्वतांभक्त्याविष्णोः ॥ प्रयंकरद्विज ॥ एकादशीव्रतंनमसर्वाभीष्टप्रदं नृणां कर्त्तव्यं सर्वथां विप्रवि
 ण्णुप्रोतिकरयतः ॥ एकादश्यांभुजितंपक्षयोरुंअयोरपि योभुंकेलोकपापीसः ॥ परत्रनरकंज्जैतुत्पवासंफलंप्रेप्सुर्जह्या
 दुकिंचतुष्टयं ॥ पूर्वापरदिनेरात्रावहोरात्रतुमध्यमे ॥ एकादशीदिनेयस्तुभोकुमिच्छतिमानवः ॥ संभोक्तुसर्वपापानिष्ट
 हयालुनंसंशयः ॥ सर्वेश्मयमिकाशीद्वादश्यांचामुनीश्वरः ॥ एकादश्यांनिराहारोयदिमुक्तिमभीप्सति ॥ यानिकान्ति

चपापानिब्रह्महत्यादिकानिच अन्नमाश्रित्यातिष्ठतितानिविप्रहरोदने ब्रह्महत्यादिः पापानां कथंचिन्निष्कृतिर्भवेत्
 एकादश्यानुयोभुक्तस्यनेवास्तिर्कृतिः महापातक्युक्तोवायुक्तोवा सर्वपातकैः एकादश्यानिहारः स्थित्वा
 यातपरागतः एकादशमहापुण्याविष्णोः प्रियतरंतिः संसेव्यासर्वथाविप्रैः संसारच्छेदालप्सुभिः दश
 न्यात्रातरुत्थायदत्तावनपवक स्नापयद्विधिं पूजयेत्त्रयैर्द्वयः एकादश्यानिहारो निगृहीतैर्द्विभवेत्
 शयितसान्निधाविष्णानारयणपरायणः एकादश्यातथास्नात्वा स पूज्यं च जनादनं शंघपुष्पादिभिः सम्युक्तं तस्त्वे
 वमुदारयेत् एकादश्यानिहारः स्थित्वा चार्हं परंहेनि भोक्ष्यामि पुंडरीकाक्षशरणं मे भ्रांच्युत इमं मंत्रं समु
 श्राप्य देवदत्तस्य चक्रणः भक्तिभावनुष्ठात्मा उपवासं समर्पयेत् देवस्य पुरतः कृत्वा जागरं नियतो व्रती गीतवा
 यश्च त्वथ्यपुराणप्रवणादिभिः ततः प्रातः समुत्थाय द्वादश्यादिवसे व्रती स्नात्वा च विधिवद्भिष्णुपूजयेत्त्रयैर्द्वयः
 पचासृतेन स स्नाप्य एकादश्याजनादनं द्वादश्यापंयं सांविप्रं हरिसारूंष्यमश्नुते अज्ञानतिमिरांधस्य व्रतेनानेन
 केशव प्रसादं सुस्वाभुत्वाज्ञानदष्टिप्रदो भवः एव विज्ञाप्य विप्रं द्रामंधं सुसमाहितः ब्राह्मणान्भोजयेच्छस्यया
 दद्याद्द्विदक्षिणातया ततः स्वंधुभिः सार्धं नारयणपरायणः कृतं पंचमं हायज्ञः स्वयं भुंजति वाग्यतः एवं यः प्र
 यतः कुर्यात्पुण्यमकादशात्रतः स याति विष्णुभवं पुनरोद्यति दुर्लभं उपवासं व्रतपरो धर्मकार्यपरायणः चंडा
 लान्पातार्थं वने दक्षपिकदाचन नास्ति कान्तिमंत्रं र्यादां वृषलीपंतिमेव च अयाज्ययाजकै च वनालेपत्सर्वदा व्रती
 कडाशिनगायकचतथा देवलकाशिनं भिपंजको व्यक्तैरे देवद्विजविरोधिनः परात्रलो लुपै च परस्त्रीनिरतं तथा
 व्रतोपवासानरतो वा इमात्रेणापि नाच्येत इत्येवंमादिभिः शुद्धो वशी सर्वहितैरतः उपवासपुरोभूत्वा परांसिद्धि
 भवानुयात् नास्ति गंगासमीर्थनास्ति मातृसमो गुरुः नास्ति विष्णुसमो देवस्तपोनानशनात्परं नास्ति क्षमा

सर्मामितानांस्तिर्कोर्त्तिसंमधनेः॥ नास्तिहानं समोलभेनञ्चधर्मसमः पिता नविवेकसमेवंधुनेकादश्याः परव्रतं ॥ अ
 न्नाप्युदाहरतीममितिहासंपरांतं ॥ संवादंभद्रशीलस्यतल्पितुगोलवस्येच्च ॥ १ ॥ पुराहिगालवोनमभुजिः सत्यंपरा
 धरणः ॥ उवाच ॥ नमदतिरशातोदांतस्तपोनिधिः बहुदक्षसमाकीर्णगजवह्नीनिषेविते ॥ २ ॥ सिद्धचारणगंधर्वयक्षवि
 धार्धरांन्विते ॥ ३ ॥ कंदमूलफलैः पूरैर्मुनिवृंदनिषेविते गालवोनामेवित्रैरेनिवासमकरेच्चिरं ॥ ४ ॥ तस्याभवद्भद्रशील
 इतिस्वयंतः सुतोवंशी ॥ ५ ॥ जतिस्मरोमहाभागो नारायणपुरायणः बालक्रीडनकालेपिभद्रशीलोमहामतिः ॥ ६ ॥ मृदा
 धविष्णुप्रतिमां कृत्वा पूजयतेक्षणं ॥ वयंस्थान्वाधुयञ्चापि विष्णुः पूज्येनरैः सदा एकादशीव्रतं वैवकवर्तव्यमपि पांडितैः
 एवैतवोधिं तास्तैर्न शिंशं वापि मुनीश्वरैः ॥ हरिं मृदेवनिर्मायं पृथक्संभूय वा मुदाः ॥ अर्चयंति महाभागा विष्णुभक्तिपरा
 धराः ॥ नमस्कुर्वन्भद्रमतिं विष्णवे सर्वजिष्णवे ॥ सर्वेषां गतां स्वस्ति भवोदित्यत्र वीतित्रः ॥ क्रीडाकाले मुहूर्त्तं वा मुहूर्त्तो
 धर्मथापिवां ॥ एकादशीति संकल्प्य व्रतं प्रच्छतिकेशवं ॥ एवं सुचरितं दृष्ट्वा तनयं गालवो मुनिः ॥ अष्टच्छद्दिस्मया विष्टः स
 माल्लयतपोनिधिः ॥ ७ ॥ गालवं उवाच ॥ १ ॥ भद्रशीलमहाभाग भद्रशीलोऽसि सुव्रत ॥ २ ॥ अत्रिं तं गालयत्ते यो गिना मपि
 दुर्लभः ॥ हरिपूजापरां नित्यं सर्वभूतहिते रतः ॥ एकादशीव्रतपरो निषिद्धाचारवर्जितः ॥ ३ ॥ निद्वंद्वो निर्ममः शान्तिहरिष्या
 नपरिभयणः ॥ ४ ॥ एवमेतादशीवुद्धिः कथं ज्ञाता भक्तस्य ते ॥ ५ ॥ विनापि महतां सेवां हरिभक्तिर्हि दुर्लभा ॥ ६ ॥ स्वभावतो ज
 नस्यै र्यथी श्रियां कामं कर्मसु ॥ ७ ॥ प्रवर्तते नतिर्वत्सकथे लोकि कीकृतिः ॥ ८ ॥ सत्संगेऽपि मनुष्याणां पूर्वं पुण्यातिरेकतः
 जायते भगवद्भक्तिस्तदहं विमयं गतः ॥ ९ ॥ अष्टच्छामि प्रीतिमापन्नस्तद्गुवां कुमर्हति ॥ १० ॥ सनक उवाच ॥ १ ॥ भद्रशी
 लो मुनि श्रेष्ठः ॥ पित्रैव सुविकल्पितः ॥ २ ॥ जातिस्मरः सुचित्तात्मा हृष्टः ॥ ग्रहसितानजः ॥ स्वानुभूतं यथा वृत्तं सर्वपित्रेभ्यस्वेद
 यंतं ॥ ३ ॥ भद्रशील उवाच ॥ १ ॥ श्रुता तमुनि श्रेष्ठ ह्यनुभूतं मया पुरा ॥ जातिस्मरत्वाज्जानामि ममेतन्न परिभाषितं ॥ २ ॥ एतच्छ्रु

त्वामहाभागो गालवो विस्मयान्वितः । उवाच प्रीतिमापन्नो भद्रशिल्पमहामार्तिः ॥ गालव उवाच ॥ कस्त्वं पूर्वमहाभागः
 किमु कंच ये मे नतेः ॥ कस्य वा केन वा हेतोस्तत्सर्वं कुमुहं सि ॥ भद्रशिल्प उवाच ॥ अहमासंपुरातारजासोऽऽकुलो
 द्वर्षः ॥ धर्मकोर्तिरिति स्थितादत्तात्रेयेण शासितः ॥ नववर्षसहस्राणि महीं कृत्वा मुपालयम् ॥ अधर्माश्चतथाधर्मा
 मया तु वहेवः कृताः ॥ ततः श्रिया प्रमत्ते ह बहुधर्मकारिणम् ॥ पाखंडजनसंसर्गात्पाखंडचरितो भवं ॥ पुराजितानि
 पुण्यानि मया तु मुवृहन् धर्षि ॥ पाखंडबोधितो ह तु वेदमार्गसंमुञ्चितः ॥ मखाश्चसर्वो विध्वस्ताः कृत्युक्तिविदाः प्रयाः ॥ अथ
 मंत्रितं मातुदृष्टं तद्देशजाः प्रजाः ॥ विरकादुःखिता भूवामावमुदयंत सर्वशः ॥ मृगयाभिरतो भूत्वा ह्येकदा प्रावि
 शन्तः ॥ संसन्धो हं वने तत्र हं त्वावहं विधान्दृगान् ॥ क्षुत्पृथिवृतः शतोरैवातीरमयागमः ॥ रेवस्तीक्ष्णात्पळातो
 रेवायान्निर्माचरं ॥ अहंष्टसैन्यएकाकी पीडयमानः क्षुधाभृशः ॥ समेतास्तत्र ये केचिज्जास्तत्रैवासिजः ॥ एकाद
 शत्रितपरो मघादृष्टानि शामुखे ॥ निराहारश्चतत्राहमेकाकी तज्जनैः सह ॥ जागरं कृत्वांश्चापिसेतयासिहितो निशि
 अर्धश्रमपरिश्रातः क्षुत्पिपासां प्रपीडितः ॥ तत्रैव जागरति हं तावत्पंचत्वमागतः ॥ ततोयमभट्टे वदो महांदंष्ट्राभयं
 करः ॥ अनेकं क्लेशमापन्नः ॥ प्रापितो हं यमार्तिकं ॥ दंष्ट्रकिरालवदनुमपश्यं ममूर्जितं ॥ अथ कालश्चित्रगु
 त्तमाहूय दमभापतं ॥ अस्थिशिक्षाविधानं च यथावद्वदपंडितः ॥ एवमुक्तश्चित्रगुप्तो धर्मराजेन सत्तमः ॥ चिरं वि
 चारयामास पुनश्च दमभापतं ॥ अस्मैऽपि परतः सत्यं ॥ तथापि शृणु धर्मपदं ॥ एकादश्यां ॥ निराहारः ॥ सर्वेषुः
 प्रमुच्यते ॥ एषेर्वैतिरेस्थे निराहारो वैर्दिने ॥ जागरं चोपवासं कृत्वा निष्पापतांगतः ॥ यानि कानि च पा
 पानि कृतानि सुबहून् धर्षि ॥ तानि संवापि न छानि ह्युपवासप्रभावतः ॥ एवमुक्तो धर्मराजश्चित्रगुप्तेन धीमताननामदः
 इव दमो ममाग्रतो तं कपितः ॥ पूजयामास मांतत्रभक्तिभावेन धर्मराट् ॥ ततश्च स्वभटान् सर्वान्समाहूय दमत्रवीत्

धर्मराजउवाच शृणुध्वमद्वचोदूताहितवक्ष्याम्यनुत्तमम् धर्ममार्गरतान्मर्त्यानायध्वममातिकं श्रेष्ठिणुभ
क्तिरिस्ताःमनुजाः कृतज्ञा एकादशीव्रतपराविनितोद्विधाश्च नारायणाच्युतहरेशरणंभवेति नाम्नावदंतिस्त
तंकिलतांस्त्वजध्वं नारायणाच्युतजनार्दनकृष्णविष्णोपद्मेशपद्मजपितःशिवशंकरेति नित्यंवदंत्यखिललोके
हिताःप्रशांतदूराद्भटास्त्वजततान्ममैपशिक्षाः नारायणार्चनकृतान्हरिभक्तिभाजः स्वाचारमार्गनिरतान्गुरुसे
वकाश्च नित्यान्नदाननिरतांश्चसुदीपपालान्दूतास्त्वजध्वमनिशंहरिनामसक्तान् पाण्डसंगरहितान्द्विजभ
क्तिनिष्ठान्संसंगलोलुपनरांश्चतथातियान् शंभोहरोचसमबुद्धिमतस्तथैवदूतास्त्वजध्वमुपकारपरंजनानां
यैवर्जितोहरिकथामृतसेवनेननारायणस्मृतिपरायणमानसैश्च विभ्रेन्द्रपादजलसेवनतोपकृष्टास्तान्पापिनोमम
भटागृहमानयध्वम् येमातृतातपरितर्जनशीलिनश्चकर्भद्विपोहितजनाहितकर्मणश्च देवस्वलोभनिरतान्
जननाशकंष्टन्तानानयध्वमपरंश्चमनाद्यदूताः एकादशीव्रतपराङ्मुखमुश्लीलोकापवादनिरतपरनिदकं
त्रामस्यनाशनपरंपरैर्युक्तं दूताःसमानयतविप्रधनेषुलुब्धं धेविष्णुभक्तिविमुखाःप्रणमतिनैवनारायणहिशरणा
गतपालकंच विष्वालयंचनहियातिनराःसुमुखैस्तानानयध्वमतिपापपरान्प्रसह्य एवंश्रुतंमयातत्रयमेनपरि
भापितंमयानुतापदग्धेनस्मृतंतत्कर्मनिंदित अस्त्कभानुतापेनसद्बर्श्रवणेनच तत्रैवसर्वपापानिनिःशेषानिगता
निमे पापशेषाद्विनिर्मुक्तंहरिसारूप्यतांगतं सहस्रसूर्यसंकाशंप्रणानामयमश्चमांएवंदृष्ट्वाविस्मितास्तेयमदूताभयो
क्तटाः विश्वासंपरमंचक्रुयमेनपरिभापिते ततःसंपूज्यमांकालोविमानशतसंकुलं सद्यःसंप्रयामासताद्विष्णोः
परमंपदं विमानकोटिभिःसार्धंसर्वभोगसमन्वितैः कर्मणतेनविप्रर्षेविष्णुलोकंमयोषितं कल्पकोटिसहस्राणि
कल्पकोटिशतानिच स्थिताविष्णुपदेपश्चाद्दिद्रलेःकमुपागतः तत्रापिसर्वभोगाढ्यःसर्वदेवनमस्कृतः तावत्कुलं

द्विविधत्वात्ततोभूमिमुपागतः अत्रापिविष्णुभक्तानांजातोह भवतांकुले जातिस्मरत्वाजानामिसर्वमेतन्मनी-
श्वर तस्माद्द्विष्वचनोद्योगं करोमि सहबालकैः एकादशीत्रयत्रयमिदंमितिर्नज्ञातवान्पुरा जातिस्मृतिप्रभोक्त-
दज्ञातसांप्रतमया अश्वशानापियत्कर्मकृतंतस्य फलं त्विदं एकादशीत्रयतंभक्त्याकुर्वतामुंतप्रभो तस्माच्चरिष्ये
विप्रद्रशुभमेकादशीत्रयं विष्णुपूजांचाहरहः परमस्थानकांक्षया एकादशीत्रयंतं कुर्वति श्रद्धयानराः तेषांति-
विष्णुभुवनं परमानंददायकं एवंपुत्रवचःश्रुत्वा संतुष्टो गालवो मुनिः अवाप परमांतुष्टिमनसा चातिहर्षितः मज्जन्म-
सफलजातमदशः पावनीकृतः यतस्त्वमदृहे जातो विष्णुभक्तिपरायणः इति संतुष्टचित्तस्त्वुतस्य पुत्रस्य कर्मणा
हरिपूजाविधानचयथावत्सन्बोधयत इत्येतत्ते मुनि श्रेष्ठयथावत्कथितं मया संकोचविस्तराभ्यांचकिमन्यच्छ्रो-
तुमिच्छसि ॥ इति नारदयपुराणे एकादशीत्रयतमाहात्म्यम् ॥ अथ त्रिस्तरशैकादशीमाहात्म्यम् ॥ अथ
राणे नारद उवाच त्रिस्तरशास्त्र्यंत्रतंत्रं ब्रूहि सर्वेश्वरविशेषतः यच्छ्रुत्वा मुच्यते लोककर्मबंधनतः क्षणात् श्रीम-
हादेव उवाच सर्वपापघशमनमहादुःखविनाशनं शृणुकृष्णावतारत्वं त्रिस्तरशास्त्र्यमहाव्रतं कामदं सरुपहनांतु
निस्सुहृतांतु माक्षदं त्रिस्तरशास्त्र्यंत्रतंत्रं त्रिष्णुष्वगदतो मम प्रत्यक्षमचित्तस्तेन काले काले च केशव त्रिस्तरशांकीर्ति-
तानित्ययः करोति महामुने न पुनश्चरणैश्चर्णैः सर्वपापक्षयो भवेत् त्रिस्तरशानामत्रेण क्षीयेत पापसंचयः ना-
गमनेपुराणाद्येन मखस्तीर्थे कोटिभिः बहुभिर्ब्रतसंघैस्तु पूजितैस्त्रिदशैरपि मोक्षो भवति विप्रैर्ब्रह्म त्रिस्तरशानकृत्वा
यदि माक्षार्थदेवदेवनसृष्टावैष्णवैर्द्वैतियिः द्विजानांदुःखदंसास्त्र्यं कलिकाले विशेषतः अनिग्रहाच्चैर्द्वियाणां
स्थिरत्वमानसनाहि विपर्ययप्रयुक्तानां प्राणधारणवर्तिनां कामभोगप्रसक्तानां त्रिस्तरशामोक्षदायिनी मया
चैव पुरा प्राक्ता चतुर्वक्त्रस्य सागरे क्षीरोद्रे प्रणतानांतु कथ्यमानानांतु चक्रिणां त्रिस्तरशाधिप्रकुर्वति विषयैरपि निर्जिताः

तेषामपि मया दत्तैः साक्षात्सांख्यविवाजैः । कुरुष्वत्वमुनिश्चात्रिस्त्वृशा मोक्षदायिनी । बहुभिर्मुनिसंघैश्चकृतेय
च महामुने । कात्तिकेशु छपत्तैतु त्रिस्त्वृशा जायते यद्विः सोमनसो मजेनोपि हत्याकोटिविनाशिनी । यस्याऽप्योपपण
कृत्वा हत्यायुको महेश्वरः । हस्ताद्भक्तकपाले तु तक्षणात्पतितं भुविः कलिकल्मषपपौर्धैर्मुक्तो देवी त्रिमार्गात् । उप
देशान्माधिवस्य त्रिस्त्वृशासमुपोषणात् । विलययाति विद्रूपपिष्वन्येषु काकथा । जीवोपदेशाच्छक्रे हत्यात्तमु
चित्संभवाः । विनष्टासुनिर्मुक्त्यैर्द्रिस्त्वृशासमुपोषणात् । न प्रयोगेन काश्यानुगोमत्यां कृष्णसन्निधौ । मोक्षो भवति
विद्रुद्रिस्त्वृशासंयदिनकृताः । मरणान्नात्र यगेतुमुक्तिः काश्यातैथैवतु । स्नानमत्रिणगोमत्यां मुक्तिर्भवति शाश्वती
गृहपि जायते मुक्तिश्चिस्त्वृशासमुपोषणात् । विषयैर्वैशानस्य कामभोगान्वितस्य च । निवृत्तविषयस्यापि मुक्तिर्सांख्ये
न दुर्लभा । तस्मात्कुरुष्वविद्रुद्रिस्त्वृशासंयदिनकृताः । नारद उवाच ॥ कीदृशं तन्मुनिश्चात्रिस्त्वृशासंख्यमहा
व्रतं । मुक्तिदयद्द्विजातीनां त्वया प्रोक्तं मधुना ॥ महादेव उवाच ॥ जाह्नव्ये त्रपुराविप्रत्रिस्त्वृशासमाधेवनु । प्राची
सरस्वती तरे कथिता वनकुपया ॥ जाह्नव्युवाच ॥ कलिकल्मषपकोर्धैर्ब्रह्महत्यायुतैरपि । कलिकाले ह्येकेशस्ता
नकुर्वीति मज्जले । तेषां पापशतैर्घोरैर्महेहं कलुषीकृतं । कथं यास्यति मे देव पातकं गरुडध्वज । प्राचीमाधव उवाच । क
य्यामिनसं देहो मां पुं त्रिरोदनं कुरु । श्रीमत्स्थलं च मे स्थानं प्राची देवी ममाग्रतः । बहते ब्रह्मतनया दृष्ट्वा त्रेचसुरेश्वरि
स्नानं कुरुष्वानि त्व्यं तत्र प्रपूता भविष्यसि । यत्र ब्रह्मसुता प्राची तत्राहं नान्न संशयः । तीर्थकोटिशतैर्युक्तः सुरैः सह ब्र
सान्धेयः । पवित्रमग्निं यस्थानं हत्याकोटिविनाशनं । संतुष्टं मया दत्तं यस्मात्प्राणाधिकी असि मे । तत्र नश्यति पापा
नियत्र प्राची सरस्वती । विश्वतो ममाग्रतु कलिकाले तु जान्हविः । तीर्थकोटिसहस्राणि नित्यं तिष्ठंति ज्ञान्द्वि । प्राची
सरस्वती त्रियसर्वदेवमज्ञया । ब्रह्मावधात्सुरायां पातालगोवधाद्बलीवधान् । ब्रह्मदेवस्वहरणान्मतापित्रोरपूज

नात् चक्रेयावद्गुरुद्रोहादभक्षस्यचभक्षणात् सर्वपापस्यकरणत्वाचीब्रह्मसुतामुने व्यपोहयतिपापानिसकृत्स्ना
नेमाग्रतः कुरुत्सानंसुरश्रेष्ठविपापत्वंभविष्यसि जान्हव्युवाच नाहशक्नोमिदेवेशंश्रागंतुंनित्यमेवहि कथंन
श्यंतिपापानिकथयस्वेहमाधव प्राचीमाधवउवाच नशक्नोषियदांतुंतत्रत्वंनित्यमेवहि तदान्यत्संप्रवक्ष्यामि
यस्मान्मरुपादसभवा सरस्वत्यधिकायाचतर्थिकोटिशताधिका मत्स्रकोटयधिकाचापित्रिस्त्रुशाक्रियतांशुभे
जपहोमाधिकायावच्चतुर्वर्गफलप्रदा सांख्ययोगापिसायाचत्रिस्त्रुशाक्रियतांशुभे यस्मिन्मासेसमायातिसि
तावायद्विवासिता कर्त्तव्यासासरिच्छ्रेष्ठकृतेपापात्प्रमुच्यते जान्हव्युवाच कीदृशीत्रिस्त्रुशादेवममाख्याहि
माधव ईदृशीमाहिमायस्यत्वयाप्रोक्ताममाधुना दशम्येकादशीभिद्वादिनैकस्मिन्यदाभवेत् त्रिस्त्रुशांभावेय
द्देवअन्यथावदसिप्रभौ प्राचीमाधवउवाच आसुरीत्रिस्त्रुशादेवियात्वयापरिकीर्तिता वर्जनीयाप्रयत्नेनयथा
नारीरजस्वला यथारजस्वलासंगोदूषितोज्ञानवर्तिनां तथेवदशमीयुंक्रम्हिनंदूषितवृणां हत्यायुतशतं
हंतित्रिस्त्रुशासमुपोषिता एकादशीद्वादशीचरात्रिशेषत्रयोदशी त्रिस्त्रुशासतुर्विज्ञयादशमीस्युतानहि
कृत्वापापप्रमुच्येतप्रायश्चित्तः कर्त्तैर्नरः दशमीविधंजदोपनलभामिसुरापगे ॥
भुक्तंहालाहलतेनस्वविष्टाभक्षणकृतं दशमीमिश्रितेयेनकृतमेकादशीव्रतं इतिमत्वानकर्त्तव्यमहिनंदशमीयुतं
जन्मकोटिकृतंपुण्यंसंतानंयातिसंक्षयं पातयेत्स्वकुलान्स्वर्गोत्प्रापयेद्रौरवादिपुण्डहंशोधयित्वातुकर्त्तव्योमम-
वासरः वृषौत्याज्यौविनावौवान्श्रवणादिपुसयुतः जन्मपुण्यक्षयंयातिएकादशयुपवासिनां सवृद्धौतुविशेषे-
णसंदेहेसमुपस्थिते ममाज्ञयाचकर्त्तव्याद्वादशीवल्लभासम जान्हव्युवाच करिष्येहेजगन्नाथत्रिस्त्रुशांवचना
तव सर्वपापविनिर्मुक्तभाविष्यामितवाज्ञया- श्रीभगवानुवाच स्वस्थानंगच्छभद्रंतेमाभीःकार्याकदाचन तव

देविसरिच्छेनपापसंक्रामिष्यति स्नात्वासरस्वततिथेअर्चयित्वातुमाधवं प्रणमंतिजगन्नाथप्रयातिपरमांगतिं
 जान्हव्युवाच विधानमेवूहिब्रह्मन्सर्वेयनकरोम्यहं प्रसादयामिदेवेशपरमानन्ददायिनं श्रीभगवानुवाच दा
 मोदरोहेममयःकार्यविचानुसारतः पात्रताधमयंकार्थतिलैस्तुपरिपुरितं सजलंतुघटंशुभ्रंपंचरत्नसमन्वितं
 धेष्टितंपुष्पमालाभिःकर्पूरगुरुवासितं न्यसेद्दामोदरंपश्चात्स्नापयित्वाविलेप्यच परिधानंततःकार्थ्यपुराणसमु-
 दीरितं पुष्पैःकालोद्भवेःशुभैस्तुलसीपत्रकोमलैः छत्रंतिवण्णवेदद्यात्पादुकेनवसयुते नैवेद्यानिमनोद्धानिफ-
 लानिसुबहून्यपि उपर्वित्तुदातव्यंसौरारंथीदृढनवं वैणवंदापयेदंडंस्वरूपंसेन्रतंशुभं दामोदराथवैर्पादौ
 जानुनीमाधवायच गुह्यंकामप्रदायेतिकोटवामनमूर्त्तये हृदयेज्ञानगम्यायकंठंकुंठगामिने सहस्रवाहवैवा
 हूक्षुपीयोगरूपिणे संपूज्यविधिवद्भक्त्यादद्याद्द्व्यविधानतः शुभ्रणनारिकेलेनशंखोपरिस्थितेनच सूत्रेण
 वेष्टितेनैवहस्तयोरुभयोरपि स्मृतोहरसिपापानियादित्यंजनार्दन दुःखप्रदुर्निमिगानिमनसादुर्विचिंतनं न
 रकंतुभयंदेवभयदुर्गतिसंभव भयमस्मान्महादेवैहिकंपारलौकिकं तेनदेवेशमारक्षगृह्णाणार्ध्वनमोस्तुते स
 दाभक्तिर्भैवास्तुदामोदरतवोपरि ध्रुपंदीपंचमैवंधंकुर्थ्यान्नीराजनंततः शिरोपरिमुनिश्रेष्ठभ्रामयेद्धारिजंहरैः
 कृत्वाविधानमेतद्विपूजयेत्स्वगुरुततः दद्याद्ब्रह्माणिशुभ्राणिसोष्णीपंचैकंकुंक उपानहौचत्रंचयमुद्रिकांचकमं
 डलु भाजनचैवधान्यचसप्तधान्यंसदक्षिणं ततःसंपूज्यदेवेशंकुर्थ्याज्जागरणंहरैः गीतित्यसमायुक्तमुपचारं
 समन्वितं निशातिदेवदेवेशदत्त्वाचार्य्यविधानतः भूमिऋन्नादिकंकुर्थ्यांजुजियाद्ब्राह्मणैःसह अनेनविधिनाब्रह्म
 न्त्रिष्टशासंभवव्रतं यःकरोतिनरोभक्त्याशुण्वंक्ष्यामितत्फलं गंगावगाहनेत्रह्रन्वाराणस्यांचयत्फलं मन्वं
 तरसहस्रैस्तुत्रिष्टशाकरणेहितत् प्राचीयामुनस्नानेनवर्षकोटिषुयत्फलं तत्फलंसमवाप्तोतित्रिष्टशाब्रतकृत्तरैः

यत्फलतु कुरुक्षेत्रे मयग्रहणादिभिः हेमभारशतदत्तैस्त्रिष्टुशकारणेनतत् पापकाटिसहस्राणहत्याकाटिश-
तानिच एकेनवोपवासेनप्रदहेत्त्रिष्टुशकृता त्रिष्टुशायात्रतंयत्श्रुगतानागतप्रद- विनिर्गच्छतिविप्रपमहां
पापशतानिच स्वयंकृष्णनकार्थितपाराशर्यममात्रतः प्रकाशयत्रतंचदलिखित्वावर्णविद्विजे पापाघप्रथित-
स्यापितस्यमुक्तिभविष्यति पुण्यरवाप्यतेविद्वन्सवत्सरशतरपि त्रिष्टुशादुलभालोकेप्राप्यतेनवमानवः क-
लोचत्रिष्टुशालब्धानुकुर्वतनराधमाः तेषांनिष्फलजन्मजावितनिष्फलभवेत् प्रतल्वतैःसमुचीर्णाविनाश्राद्ध-
विनासुतैः कृतावेस्त्रिष्टुशाविद्वन्सकृत्प्राप्यकलयुगे इतिपाद्येउत्तरखण्डेउमापतिनरदसवादेत्रिष्टुशकादशीत्र-
तम् ॥ अथनित्यकादशीत्रतभविष्योचरे युधिष्ठिरउवाच एकादशीत्रतद्वानित्यवैकाम्यमववा कथंवाक्री-
यतद्वानियमाश्रात्रकोहशाः कृत्वावाकिफलजंतुःप्राप्नोतिपुरुषोत्तम अकृत्वावाकिमाप्नोतिपापवैमधुसूदन ए-
तत्सवसासनप्रसादद्विक्रमहासि श्रुकृष्णउवाच अहतकथयिष्यामिशृणुपाडुकुलद्वह नित्यभेतद्व्रतनाम्कं
रव्यसावर्वाणिक सर्वाश्रमाणासामान्यसवधमज्वनराम एकादशीत्रतपरनास्तपुण्यतमभुवि श्रुपिपापसह-
स्राणकवन्नापिसदानरः एकादशीतिथिसम्यगुप्यससुखीभवत् रतताहपुराणानिश्रुतयःस्मृतिभिः सह
नभोक्व्यनभोक्व्यसंप्राप्तेहरिवासरैर् नभोत्तानायमदूतैभ्यःछिधिर्धैथीतिजरूपनात् नभोक्व्यनभोक्व्यस-
प्राप्तेहरिवासरैर् वाल्याच्चरुतपापाघदधुसयतचेतसा नभोक्व्यनभोक्व्यसंप्राप्तेहरिवासरैर् दुर्गमागोहि-
येस्वर्गैजिगीषतेहितैरैः नभोक्व्यनभोक्व्यसंप्राप्तेहरिवासरैर् एकादश्यांनभोक्व्यपक्षयोरुभयोरपि ॥ भु-
केगानासभक्षस्यपापमाप्नोतिमानवः शुक्लावायदिवाकृष्णासमुपाप्यसुखीभवत् भुजेत्सुरापानसमपापमाप्नो-
तिमानवः यथाशुक्लातथाकृष्णायथाकृष्णातथेतरा विभेदमनयोःकुर्वन्विष्टयाजायतेकृमिः यथागोतिलवि-

प्राणाकृष्णलेनैवदूषणं तथैवैकादशाराजन्नुप्य्यापक्षयोद्भयोः उभयोःपक्षयोरारजन्नेकादशयाद्विजन्मवान् यो
 भुंक्तंरजन्मासौप्रेत्वंडालतांव्रजेत् ब्रह्मचरिगृहस्थोवावानप्रस्थोथवायतिः एकादश्यातुभुजानोभुक्तगोमा
 समेवहि ब्रह्मघ्नस्यसुरापरस्यस्तेयिनोःगुरुतल्पिनः सर्वेषानिच्छतिःप्रोक्तानैकादशपद्मभोजिनः विष्णुरहस्य
 पि यदच्छिद्विष्णुसायुज्याश्रियसपदमात्मनः एकादश्यानुभुजितपक्षयोरुभयोरपि यनिकानिचर्पापानि
 ब्रह्महत्यासमानिच अन्नमाश्रित्यतिष्ठतिसंप्राप्तैहरिवासरे तानिसर्वाण्युपाश्रांतिभुजानोहरिवासरे नेहश
 पावनलोकेनराणामिहविद्यते यादृशंपद्मनाभस्यदिनंपातकहानिदं । अश्वमेधसहस्राणिवाजिपेयशतानिच
 एकादश्युपवासस्यनाहतिषोडशीकला एकादशेद्रियैःपापयत्कृतमेवतिक्रचित् एकादश्युपवासेनतत्सर्वविल
 यन्नजेत् एकादशीसंमर्कित्चित्पापत्राणनविद्यते स्वर्गमोक्षप्रदाह्येपाराज्यपुत्रप्रदायिनी सुकलत्रप्रदाह्ये
 पाशरारारोग्यदायिनी नगगायमुनाभूपनकाशीनचण्डिकरं नचापिकारवक्षत्रनेरवानचेदंविक्का यमुनांच
 ब्रह्मागचतुल्याहारिदिनेनतु श्रनायासेनराजेंद्रप्राप्यतेवैष्णवपदं चिंतामणिसमाह्येपाह्यक्षयस्यानिधेःसमं
 कल्पपादपतुल्याथवदवादोर्पमातथा नारदीयमांधातारंप्रतिवाशिष्ठोक्तम् एकादशीसमुत्थेनवह्निनापातकेंद्रं
 भस्मतायातिराजेंद्रप्राप्यतेवैष्णवपदं तत्रैवब्रह्माणंप्रतियमोक्तम् एकादश्युपवासीयःसमात्यक्त्वाहरिब्रजेत्
 कुलत्रपसुधृत्यश्रात्मनासहपद्मज तत्रैवमोहिर्नांप्रतियमोक्तम् एकयाह्यपिवामोरुएकादश्यासुचीर्णया ह
 त्यायुतविनश्यतसर्वयज्ञफलभेत् अत्रायशास्त्रार्थः एकादश्यानुभुजितपक्षयोरुभयोरपि भोजननिषेध
 रूपविधिश्रवणात् तथाचैकादशीमुपवसेदित्युपवासविधिश्रवणाच्च एकादश्यामुपवासोविधीयतेसचाहेरात्र
 व्यापीभोजनाभावादापाभावाविशिष्टः सचेपावृत्तस्तुदेषिभ्यइत्यादिपरिभाषितः तस्यचकारणनिदाश्रव

णात् करणाञ्जीवितपुव फलकामाद्यधिकारिकः तत्रच सक्रात्यामुपवासकृष्णकादशिवसरे चंद्रसू
 र्यग्रहे चवनकुर्यात्पुत्रवान्ग्रही इदुक्षेयकसक्रतादेकादेश्यासितेरे उपवासनकुर्वतयदीच्छेत्सतातित्तुवं
 सक्रात्यामुपवासेनपारणेनयुधिष्ठिर एकादश्यातुकृष्णायज्येष्टपुत्रोविनश्यति इत्यादिसृष्ट्यापुत्रवताग्रह
 स्थानांकृष्णकादश्युपवासोनिषिद्धते तथाच शयनीवाधिनीमध्येधाकृष्णकादशीभवेत् सेवोपायाग्रह
 स्थेनान्याकृष्णाकदाचनेत्यादि भविष्योत्तरवचने नान्यासामष्टकृष्णकादशीनांग्रहस्थमात्रप्रतिनिधेयसिद्ध
 हरिशयनाल्लिगितादिविष्णुवचनेनापुत्रग्रहस्थानानंतरफलकामनोदये चतसृहुरिशयनाल्लिगितासुकृष्णासु
 अधिकारइतिनिर्गलितं अतएव एकादश्यांनभुजितपक्षयोरुभयोरपि वनस्थयतिधर्मयंशुक्लामवसदाग्रहातिवि
 ण्णधमवाक्यात् शुक्लवग्रहस्थानानित्यातत्रैव यानिकानिचपापानीत्यादयोऽर्थावादाःशतशःसंत्येध अथकाम्यान्ये
 कादशीव्रतानि तत्रनरसिंहपुराणे एकादश्यांनरश्रेष्ठलपवासोविधीयते नरसिंहसमभ्यर्च्य सर्वपापैःप्रमुच्यते
 सर्वपापैःप्रमुच्यतेइत्यथवादान्मुक्तिरभिधीयते श्रीभगवद्वाक्यं मच्छयनेमदुत्थानेमत्पाश्वपरिवर्त्तनं पयोमूलंफ
 लाहारोहृदिशल्यममपति तस्मादवश्यमत्रोपोषणविधातव्यमितिवाक्यार्थः ब्रह्मपुराणे एकादश्यामुभपक्षे
 निराहारः समाहितः स्नात्वासम्यग्विधानेनधौतवासाजितेन्द्रियः स्तोत्रैर्नानाविधैर्दिव्यगीतवाद्यैर्मेनोह
 रेः दंडत्त्रणिपातैश्चजयशब्दस्तथोत्तमैः एवंपुण्यविधिवद्ब्राह्मकृत्वाप्रजागर कथयगीतकान्विष्णुगीतौवि
 ष्णुतपराः नारदीयेमाधातारप्रतिवसिष्ठः एकादशीसमुत्थेनवन्दिनापातकैधनं भस्मतायातिराजेंद्रप्रा
 प्यतेहरिमादिर रात्रोजागरणकृत्वासमुपोष्यहरोदनं दशमात्केपक्षेदेशेवपितृपक्षके प्रियायाद
 शपक्षचपुरुषाद्युत्तरः आत्मनासहराजद्रनयतेवर्णवपदं तद्ब्रह्मवाहोनित्यनत्यनागारिवाहनाः त्रिग्विनः

पीतवासाश्च प्रयाति हरिमादिर - वाराहपुराणे - एकादश्यां निराहारयेभुके द्वादशीदिने ॥ १ ॥ शुक्लावायुदिवा रु
 णातद्रवणवमहत् - एताद्विद्वन्सुघोराणि हतिपापीनिपाथिव - अत्र द्वादशभोजनश्रवणात् द्वादशीपाराशर्ययुत
 सिद्धवत् - तत्रैव भविष्यपुराणे - पारणितुत्रयोदश्या - यः करोति निर्गर्धमः - द्वादशद्वादशीहेतिमात्रकार्थावि
 चारणा - यद्वा भवेत्तवाधोद्वादशीपारणादिने - प्रातेरवतदाकुर्यात्कर्ममाध्याह्निकेचयत् - देव
 लोपि - संकटानियमानतुपारणतुभवत्कथं आदिस्तुपारणकुठ्याद्युनभौ कुर्नदोषभाक् - पारणायोग्यद्वादशयलभे
 वायुपुराणे - कलाप्यकादशीयत्रपरतोद्वादशीनिचेत् - पुण्यं क्रतुशतं स्थिकं त्रयोदश्यां तु पारण ॥ ५ ॥ अत्र काजि वि
 नियमानि - ब्रह्मपुराणे - कास्यमांससुरासोद्रेलाभवितयभाषणं - व्ययथा मर्विविस्वचं देवांस्वसमथार्जनं ॥ शि
 लापठमसचद्वादशतानि वषण्वाः - द्वादश्यावजयेन्नित्यं - सर्वेषु पर्युत्सुं च्यते ॥ ७ ॥ शुभभोजनमध्वानभारसा
 याममथन - उपवासफलहन्त्यादिवानिद्रावर्षचमी - धृहस्पतिरपि - दिवा निद्रापरान्नचपुनर्भोजनमैथुने ॥ ८ ॥ क्षौद्र
 कास्याभिपतेलद्वादश्यामठवजयेत् - एकादश्यां श्राद्धे सति श्राद्धशेषभोजनप्रतिपातिरंगं - तदर्थं ॥ ९ ॥ श्राद्धं कुर्या
 तयोमोहात्रभुक्तयदाचनं - अकृतं तद्वैच्छादपितृहाचोपजायते - तन्मते पितृहाहारिवनैव श्राद्धे सिद्धिरनन्यगतिकत्वा
 नर्वाजिघ्रदिति सप्रदायिवदः - उपवासोपदानित्यः ॥ १० ॥ श्राद्धेनेमिति कंभवेत् - उपवासितदाकुर्यादं जिघ्रसितस
 यितामिति वाराहपुराणवचनात् - उपवासोशक्तौ एकभक्तेन केन तथैवाचितेन प्र - उपवासिनभैः येषां नैव द्वादशिको
 भवेदति - त्रतस्य नित्यतापादनं - अत्रान्यशक्तौ प्रतिनिवयः - असमर्थशरीरस्य त्रेतवसमुपस्थिते - श्कारयेव न
 पत्नीवापुत्रवावित्यान्वित - अतस्त्रभूनां शिष्यब्राह्मणदक्षिणादिभिः - उपवासोत्ततथैजपहेमादिकुचयत् ॥ वि
 प्रः - सपादितयस्य - सपन्नतस्य तत्फलमिति - काम्यन्नतविधिमहि विष्णुशः - मार्गशुक्लकादश्यां समुपोपितो - वि

पुष्पयपानुलपनदीपनेनद्यैवह्निह्राणतपैत्रेतमेतस्त्वत्सरं कृद्वाणेषुपेभ्यः पु
 ताभवति यावज्जाविकृत्वाथेतद्वापमवाप्नोति उभयपक्षं द्वादिशोखिवंस्वत्सरं कृद्वाणेषुपेभ्यः पु
 एणिक अत्रयथापिकादेश्यामुपोपितइत्युक्तं तथापिद्वादशोपुजायाम् अर्धांशिन्यानुशोधात्तुभ्यद्वादशोनुदितं
 तत्रपुवादिनेकादशोयतिरिक्तोपवासः कवचयः पूजाहोमादितुवासुदेवपदेनैवश्रुतिवलात् इदं तु प्रतिसुद्धा
 दशोवत्सरात्मकयात्राज्जावमपरं प्रत्युभयद्वादशोवत्सरांतेमेकत्रज्जावमप्रसमितिवर्षेयकांम्यचेदं फलश्रवणात्
 श्वतहापथवर्णवापभाग्यः शारावधिताररूपः सचभारतीयनारायणोपाख्यानप्रपचितइत्युक्तं अत्रपूजाच्च
 ज्ञानभागवतवासुदेवायस्वननमेतिनस्वाहातेनचहामः काठकः ॥ १ ॥ हविर्वहो हितयः ॥ ब्राह्मणाअपिब्रह्मवो
 भास्याः उभयत्रब्रह्मवानराधात् मत्स्यपुराणे द्वादशशब्दादशायितुसमाप्तौ पाषणोपुनः ॥ १ ॥ गुर्वस्तुकाचुनैविंश्रा
 र्भाजयद्रक्तानुप - रेन्यमदमवाप्नोतिविवर्णव्रतमिदस्मृतं अर्वाद्दंशद्वादशीशुक्लाः समप्येत्यर्थः ॥ ॥ त्रिष्णुः
 पितृमातृपितामहात्सुगवादिभुजो अष्टाधनुपाण्यापस्वयचफलभस्मवेत्तु इव अत्रानुंकल्पउक्तोवायुपुराणे
 उपवासानपथनाकिचइत्युक्तकल्पयत् नदुष्यत्युपवासं तु उर्वीसिफलभेत्तु ॥ ॥ तथाप्रोक्तं ॥ नक्तहविष्याद्यम्
 नादेन वाहाकृतलाक्षारमथुवास्य यस्वगव्यधेदिवापिवायुः ॥ ॥ प्रशस्तमत्वात्तरं मुत्तरं च द्वादशेतेपांशु
 मलवपिआधिकारश्रुतयत्रैवव्रतावशपस्तीद्विषयत्व ॥ ॥ तथैवद्वादशीत्रतस्यत्रिष्ववादीदेशनात् ॥ ॥ देवपुराणेऽकेशव
 १ ॥ नारायण २ ॥ माधव ३ ॥ गोविन्द ४ ॥ विष्णुर्धुः ५ ॥ मधुसूदन ६ ॥ त्रिविक्रम ७ ॥ वामनः ८ ॥ हृषिकेशः ९ ॥
 पद्मनाभ १० ॥ वासुदेव ११ ॥ दामोदरानुजयत् १२ ॥ युधिष्ठिर उवाच १३ ॥ परस्मैलुचस्यमासस्यकावाएकादशीभवेत्किं
 नामिकावाधयस्तस्याः १४ ॥ कथयस्वजनादेन श्रीकृष्ण उवाच १५ ॥ मलमासस्यथपुण्यत्रिकानाम्नात्रपद्मिनी सोपेखिता

प्रयत्नपद्वनीभपुरनयेत् ॥ मलमांसमहापुण्यक्रांतिताकल्मषापहा ॥ इत्यं फलं कथयितुं न शक्नुवुराजनाः ॥
 रदायपुराप्रोक्तविधिनात्रित्तुतमम् ॥ पद्विन्याः पापिराशिभ्रंभुक्तिमुक्तिफलप्रदः ॥ अंत्वांवाक्यंमुरारेस्तुप्रोवावाजिसु
 दान्वितः ॥ योधोठराजगत्राथविधिप्रच्छवमवित् ॥ अत्र्वाराज्ञस्तुवचनश्रित्यरुक्छविजेक्षणः ॥ शुणुराजन्प्रवृथाः
 त्मिनानामध्यगोचरः ॥ दसोभादिवसेत्रात्रतारधोविधीयते ॥ कार्श्यमांसमसूरंश्रवणकाण्कोह्वस्तथा ॥ शुशाक
 मधुपरात्रचदशम्यदिश्वजयन् ॥ हेविष्यान्नचभुजेतत्रक्षारलवणतयो ॥ भूमिशायीवृहत्पाराभवेच्चदशमीद्विजे ॥
 कोदशोदिनेप्रातः ॥ प्रातरुथीयसादर ॥ विधायचर्मलेस्सर्गनकुप्यांहेतयवित्तः ॥ गङ्गापान्द्रादशानुकृत्वाशुविभुंवा
 संमाहते ॥ सूर्योदयेभूतोथस्तानाथप्रजत्सुधीः ॥ गोमयमूलिकागृह्यातिलान्दभान्शुचिस्थुलात्र ॥ चूर्णेणामल
 कामतविधानास्त्रनिर्माचरेत् ॥ उद्धृतासिवरोहेणकूपेणेशतबाहुना ॥ अतिकेव्रह्मदत्तासिकाइयेपनाभिसंत्रिता ॥ ल्ब
 मेकुरुपावत्रांगलभ्रानेत्रशिरोरहे ॥ हरिपूजनयोग्यममृत्तिकेकुरतेनमः ॥ सर्वौपुधिसमुत्पन्नगोवोदरमधिष्टवपदि
 वकरणभर्मणव्यतुर्गोमय ॥ द्राह्मटीवनसंभूताधात्रीभुवनभावनी ॥ संस्पृष्टापावायंगमनिर्मलकुरुतेतत्तथा ॥ देव
 देवजगत्राथशखचक्रगोदधर ॥ देहिधिष्णोर्ममनुज्ञानवतीर्थावर्गहनौ ॥ वारुणाश्चजपेनमंत्रान्नातंकुर्याद्विधान
 तः ॥ गंगादितीथसंस्तुयत्रकुत्रजलाशये ॥ पशुवांसमाजेयद्रात्रविधिनान्दंपसतम् ॥ मुखेष्टवहृदयेवाहोहिरसि
 चाप्यधः ॥ परिधायमुखवासोशुक्लौचिह्नखंडितं ॥ त्रतंकुप्यांहरैः ॥ पुजांमहाप्रापवित्तश्रुतिः ॥ सध्यामुपस्थविधिना
 तपयित्वापेष्टसुरान् ॥ हरेर्मादिरमागस्यपूजयेत्कमलापतिः ॥ स्वर्णमापकृतदेवराधिकामासहितंहरिः ॥ पार्वत्यास
 हितदेवपूजयद्विधिपूर्वकं ॥ कुभोपासन्यसेहवृत्तात्पात्रियममयैः ॥ दिव्यवल्बसमायुक्तेदिव्यगोधनुवांसिते ॥ तस्यो
 परिन्यसेपावतीधरोप्यहिन्यय ॥ तस्मिन्संस्थापयेद्वविधिनापूजयेत्तः ॥ सत्त्वाप्यसलिलैः ॥ श्रेष्ठैर्गंधधूपपादवा

सितः ॥ १ ॥ चंदनं गुरुं कपूरं पूजयेद्वैवमीश्वरं ॥ नानां कुसुमं करं रत्नं रिकुंकुमेन सितानुजे ॥ २ ॥ तत्कालजतैः कुसुमैः पूजयेत्पर
मेश्वरं ॥ नैवद्याविधेः शक्त्या तथानां रानादिभिः पूजैर्द्रोपैः स कपूरैः पूजयेत्केशवं शिवं ॥ मृत्युं गीतं तदंशुतुकुर्याद्भक्तिपुत्रः ॥
॥ ३ ॥ नैवद्याविधेः शक्त्या तथानां रानादिभिः पूजैर्द्रोपैः स कपूरैः पूजयेत्केशवं शिवं ॥ मृत्युं गीतं तदंशुतुकुर्याद्भक्तिपुत्रः ॥
सर्वाङ्गैः पूजयेत्तथा पापान्तास्मिन्नेह निनस्पृशेत् ॥ नानृतं हि तद्देवाय संसृपूतं वचो वेत् ॥ ४ ॥ एतज्ज्वलानपश्येत्तत्र तं विदं
द्राह्यं गुरुं ॥ पुराणपुरैर्तैर्विष्णोः शृणुष्वसहस्रैः षण्णवैः ॥ निर्जलासिप्रकर्तव्याया च शुक्लमल्लिच्छुचेज्जलधनेन वा कुड्या
दुग्धाहरिणानान्यथा ॥ ५ ॥ रत्रौ जां गं रणं कुर्याद्द्वीतं वा दित्रसंयुतं ॥ प्रथमे प्रहरे पूजानारिकेलार्चमुत्तमं ॥ द्वितीये श्रीपुत्रे
इव तृतीये वीजं प्रकेशं चतुर्थे पूजयेत्पूजयेत्पूजयेत्पूजयेत् ॥ अथ प्रहरे पुण्यमप्रिष्टो मस्य जायते ॥ द्वितीये वीजे पुत्रस्य च
तीये हयमेधजे ॥ चतुर्थे राजसूयस्य जाग्रतो जायते फलं ॥ नातः परतरं पुण्यनातः परतरं मखाः ॥ नातः परतरं राविद्यानातः
परतरं तपः ॥ ६ ॥ दृष्ट्वैवंप्रांनिर्तिथिनिपुण्यान्यायतनानि च ॥ तत्कालानि च दृष्टान्तिनियेनाकारिहरेः त्रैतमाः ॥ एतज्ज्वलानपश्येत्
कुर्यात्तथा विसृज्योदयो भवेत् ॥ सूर्योदये शुभं भूतार्थं गत्वा स्नानं समाचरेत् ॥ ७ ॥ स्नात्स्वैवागस्य भवेत्पूजयेद्ब्रह्ममीश्वरं ॥ पूर्वो
दितेन वीधेनाभोजयेद्ब्राह्मणां गुरुमान् ॥ कुर्मादिकं च रथसंघं प्रतिमां केशं स्वस्वम् ॥ पूजयेत्पुत्रं विद्याविधानेन ब्रह्मणा यत्स
मप्येत् ॥ ८ ॥ एवमिदं विधत्तं यो वै कुरुते शुभं विमर्जितं ॥ संप्रलं जायते तस्य ब्रह्मं मुक्तिः फलं प्रदं ॥ ९ ॥ एतत्ते सर्वमाख्यातं यत्पुत्रो हं
त्वयी नृप ॥ मलिच्छुर्वस्य मांसस्य शुक्याया विधिमुत्तमं ॥ १० ॥ ध्वजिन्याः प्रीतिर्युक्तैः कुरुते तत्र तमुत्तमं ॥ इतः तान्तिजेन च
णानि सर्वाणि नृप नंदन ॥ ११ ॥ कृष्णार्थं मल्लमांसस्य विधिस्तथा पितृदृशः ॥ १२ ॥ परमासातु विज्ञेयासवै पापक्षं करी ॥ अ
त्र तं कथं पितृव्यामिके धामे कामे नारमां ॥ नारादाय पुलस्त्येन विस्तेरेण निवेदितां ॥ १३ ॥ कार्त्तवीर्येण कारो यो निक्षिप्तं वीर्य
रां वणे ॥ १४ ॥ विमोचिन्तः पुलस्त्येन यथा विधेयं महीपति ॥ तदा श्रयंतदा श्रुत्वा नारदो दिव्यं दर्शनं ॥ १५ ॥ प्रपच्छच यथा भे
संथा पुलस्त्यं मुनिपुंगव ॥ दशाननेन विजितः सर्वदेवः ॥ सर्वांस्ववाः ॥ कार्त्तवीर्येण विजितः कथं रेण विशारदः ॥ १६ ॥ तत्र वत्स

वचःश्रुत्वापुलस्त्यामुनिब्रवीत् ॥ शृणुवत्सप्रवदयामिकार्तवीर्यसमुद्भवम् ॥ पुरात्रितायुगेराजन्माहिम्नत्याम
हत्तरः ॥ हेहयानांकुलजातःकृतवीर्योमहीपतिः ॥ सहस्रं प्रमदास्तस्यनृपस्यप्राणवच्छभाः ॥ नतासांतनयंकिंचिच्छि
भराज्यधुरंधरं ॥ यजन्देवाऽपिपृच्छन्मिद्वान्प्राचिकिस्सामहत्तरान् ॥ तेषांवाक्याद्भूतं कुर्वन् नलेब्धस्तनयस्तदा ॥ सुतानि
नातदारज्यनसुखायमहीपते ॥ क्षुधितस्ययथाभोगानभवंतिसुखप्रदाः ॥ विचार्यचिन्तयतिस्तपस्तपस्तपुंमनोदधे
तपसैवसदासिद्धिजायतेमनसेप्सिता ॥ इत्युक्त्वासौसमर्थश्चधीरवासाजटाधरः ॥ तपस्तपुंगतःसद्योगैर्हृदयस्यसु
मंत्रिणः ॥ निर्गतं त्वपतिविक्षयपद्भिनी प्रमदोत्तमा ॥ हरिश्चंद्रस्येतनयाइक्ष्वाकुकुलसंभवत्वा ॥ प्रतिव्रताप्रियदृष्टास्त
पस्तपुंकृतोत्तमः ॥ भूषणानिपरित्यज्यवीरमेकसमाश्रयत् ॥ जगामप्रतिनासाधिपवर्ततेगंधमादने ॥ गत्वातत्रतप
स्तेपवर्षाणामयुतेतृप ॥ तलेभेतनयंराजाध्यायुन्देवगदाधरं ॥ अस्तिस्त्रायुमयंकांतदृष्टासाप्रमदोत्तमा ॥ अत्रनुस
यामिहासाध्वीपप्रच्छविनयांन्विता ॥ भर्तुःप्रतपतःसाध्विवर्षाणामयुतगतं ॥ तथापिनप्रसन्नोभूत्केशवःकृष्टनाशनः ॥
व्रतंमममहोभागैकेययस्वयथातथं ॥ येनप्रसन्नोभगवान्ममभक्त्याप्रजायते ॥ येनमेजायतेपुत्रश्चक्रवर्षामहत्तरः
श्रुत्वात्तस्यास्तुवचंनंपतिव्रतंपरायणा ॥ यंप्रव्रजंतं त्वपतिस्वयंप्रव्रजदीक्षितं ॥ तदात्रोवाचसंतुष्टापद्भिनीपद्भलोचना
स्नात्वा मलिम्लुवेषुश्रुमासद्वादशसमितं ॥ द्वात्रिंशद्विनेश्वरिभवातिमासःपूर्णःशुभान्तने ॥ तन्मध्मेद्वादशीयुगमंपद्भिनी
परमांतथा ॥ उपोष्यात्प्रकर्तव्यंविधिनाजागरैःसमम् ॥ शीघ्रप्रसन्नोभगवान्भविष्यतिसुतप्रदः ॥ इत्युक्त्वाक
थयत्सर्वमयापूर्वोदितं त्वंप ॥ विधिब्रतस्यविधिवत्प्रसन्नार्कदंभागजा ॥ श्रुत्वाब्रतंविधिसर्वयथोक्तमनुसूयया ॥ चक्रे
राज्ञीचंतसर्वंपुत्रप्राप्तिमभिप्सती ॥ एकादश्यांनिराहारसदाजाताचर्त्विमलाजागरेणयुतारात्रौगीतन्वत्यसमन्विता
पूर्णव्रतेचैशीघ्रंप्रसन्नःकेशवःस्वयं ॥ वभषिगेरुडारूढावरंवरयंशोभने ॥ श्रुत्वावाक्यंजगद्बातुःस्तुत्वाप्रीत्याशु

चिस्मिता ययावेद्यवरं ब्रूहि मम भर्तुर्महसरं । पद्मिन्यास्तद्वचः श्रुत्वा कृष्णः प्रीतः प्रियंवदां । स्व्याहंतोपितो भद्रे
 प्रत्युवाच नार्दनः । मलिम्लुचश्च श्रमासौ सौ नान्यो मे प्रीतिदायकः । तन्मय्येकादशीरम्या मम प्रीतिविवर्धना । सात्व
 योपोपिता सुभ्युयथोक्तविधिना शुभे । तेन त्वया प्रसन्नो हं कृतोऽस्मि सुभगानने । तव भर्तुः प्रदास्यामि वरं यन्मनसेऽपि सतं
 इत्युक्त्वा नृपतिं प्राह विष्णुर्विश्वार्चिनाशनः । वरं वरय राजेंद्र यद्ये मनसि कांक्षितं । संतोषिताहं प्रियया तव सिद्धिषु
 कीर्षया श्रुत्वा तद्वचनं विष्णोः प्रसन्नो नृपसत्तमः । वने सुतं महाबाहु सर्वलोक नमस्कृतम् । न देवैर्मानुषैर्नागदैस्तदा
 नवराक्षसैः जेतुं शक्यो जगन्नाथ विना त्वां भुसूदन । इत्युक्तो वाढमित्युक्त्वा तत्रैवांतरधीयत । नृपोऽपि सुप्र
 सन्नात्मा हृष्टः पुंष्ठः प्रियायुतः । समायात्स्य पुरं स्थनरारीमनोरमं । सपद्मिन्यां सुतं लेभे कार्तवीर्यमहाबलं । न तेन स
 दृशः कश्चित्त्रिपुलोकैः पुमानवः । तस्मात्पराजितः संख्ये रावणो दशकंधरः । नतं जेतुं समर्थोऽस्ति त्रिपुलोकैः कुकभ्रन
 विना नारायणं देवं चक्रपाणिगदाधरं । न त्वया विस्मयः कार्यो रावणस्य पराजये । मलिम्लुचप्रसादेन पद्मिन्यां श्रा
 प्युपोपणात् । दंशो देवाधिदेवेन कार्तवीर्यो महाबलः । इत्युक्त्वा प्रययौ विप्रः प्रसन्नेनंतरात्मना । श्रीकृष्ण उवाच ॥
 एतत्सर्वमाख्यातं यं पृष्ठो हं त्वयानघ । मलिम्लुचस्य मासस्य शुक्लायाः । संभवो महान् । ये करिष्यन्ति मनुजास्ते
 यास्यति हरेः पदं । त्वमेवं कुराजेंद्र यद्ये च पृष्ठमभीप्ससि के शक्यस्य वचः श्रुत्वा धर्मराजोतिर्हितः । चक्रे व्रतं विधाने
 नवं धुभिः परिवारितः ॥ सूत उवाच ॥ एतत्सर्वमाख्यातं यं पृष्ठो हं पुरा द्विज । पुण्यं पवित्रं परमं किं भूयः
 श्रोतुमिच्छसि । एवं विधये पितृन्तं मनुष्या भक्त्या करिष्यन्ति मलिम्लुचस्य । उपोपिता येस्तु सुखप्रदा त्वाया शुक्लपक्षे
 भुवितेऽपि धन्याः । श्रोष्यन्ति ये तस्य विधिं संश्रित्यं शमाजो मनुजाः प्रशस्ताः । येषु पठिष्यन्ति कथां स मश्रिते वै ग
 मिष्यन्ति हरेर्निवासं ॥ इति श्रीभ्राधिकशुक्ला एकादशी समाप्ता ॥ अथ भ्राधिककृष्णा एकादशी कथा ॥ युधिष्ठिर

उवाच ॥ "मलिन्लुचस्यमासस्य कृष्णाकाकथ्यते विभो । किनामकोविधिस्तस्याः कथयस्व जगत्पते ॥" श्रीकृष्ण
 उवाच ॥ परमेतिसमास्थतापवित्रापापहारका । भुक्तिमुक्तिप्रदान्दण्डास्त्रीणां चापियुधिष्ठिर । पूर्वोक्तविधिना
 कार्याया कृष्णैकादशजनैः । पूजयेत्परया भक्त्या नानास्त्रादेव नरोत्तम । अत्र ते कथयिष्यामि कथमेतान्नो रसां कां
 पिल्यनगरे जातान्मुनीनामग्रतः श्रुतां । आसीद्द्विजवरः कश्चित्सुमेधानामधार्मिकः । तस्य पत्नीपवित्रास्यापातिव्र
 त्यपरायणा कर्मणाकेनचिद्विप्रो धनधान्यविवर्जितः । नृकापिलभत भिक्षाया चन्नपि परोन्वहून् न भोज्यं लभ
 तेतादृङ्गनवस्त्रनैवमडनं रूपयौवनमार्धुयनारीशुश्रूषतेपति । अतिथिपूजयेत्कापितदासाक्षुधितागृहे इष्टुत्ये
 वविशालाक्षीचाम्लानमुखपकजा । विलोक्यभार्यासुदतीकर्षतीस्वकलेवरं नभर्त्तारकचिच्चैवनास्त्यन्नमितिभापते
 विचार्यत्राह्मणश्चिरोभार्यायाः प्रेमवधन निन्दन्भाग्यस्वकविप्रः प्रोचैवाक्यं प्रियंवदां कांतेरोमिकैर्काथनमया
 लभ्यते धनं यांचयामिनरान्भव्यान्नयच्छंतिचमेधनं । किं करोमिक्वगच्छामि त्वामिकथयशोभने विना धनेन सुश्रो
 णिगृहकार्यनासिध्यति देहाज्ञापरदे शायगच्छामि धनलब्धये यास्मन्देशेचयत्प्राप्यं भाग्यं तत्रैव लभ्यते उद्य
 मेन विनासिद्धिः कर्मणानोपलभ्यते तस्माद्बुधः प्रशंसति सर्वथैव शुभोद्यमं श्रुत्वाकांतस्य वचनं साश्रुनेत्राविक्षणा
 प्रोवाच प्राञ्जलिभूत्वा विनयानतकधरा त्वत्तोनास्ति स विज्ञाता त्वय ज्ञाता त्रवीम्यह । हतैषिणो नरा ब्रूयुः शश्वत्सा
 धुह्यसोऽध्यपि पूर्वदत्तं हिलभ्येत यत्र कुत्र महीतले । विनादानं न लभ्येत मे रोकनकपर्वते । पूर्वदत्ताहिय विद्यापुत्रे
 दत्तं हिय दनं । पूर्वदत्ताहिया भूमिरिह जन्मनिलभ्यते । यद्वात्रालिखितं भाले तत्र वैवहिलभ्यते । विनादरोने किंका
 पिलं भतेनैव किंचन । पूर्वजन्मनि विप्रैर्द्रुनमयानत्वया क्वचित् । सत्यात्राणां करे दत्तं स्वल्पमर्थपिसदन । इह देशेप
 रेवापि दत्तं सर्वत्र लभ्यते । अन्नमात्रं तु विभ्वेशो विनादत्तेन यच्छति । तस्माद्देवैव प्राग्यस्थातव्यं भवतामया । भव

द्विनांतिष्ठामिक्षणमात्रं महामुने । नैर्ममता नपिताश्रानंश्च श्रुः श्वशुरोजनं ॥ नसत्कुर्वन्तितोकेपि स्वजनाभ्यापरैः
 कुतः । अतृहीना विनिर्दंतदुर्भगेतिवदंतितां । तस्मादत्र स्थिरो भूवा विहरस्वयथासुखं ॥ भवतोभाग्ययोगेन प्राशि
 श्रात्रं भविष्यति । श्रुत्वा तस्यास्तुवर्चनी स्थितस्तव विचक्षणः । तावत्र समायातः कौडिन्यो मुनिस्तमः ॥ दृष्ट्वा समा
 गतं हृष्टः संसंधा द्विजसंतमः । संभार्यः सहसोत्थाय नमाम शिरसा सकृतः । धन्योऽस्य नुगृहीतोऽस्मि सफलं जीवितं
 मम । यद्वृष्टास्मि महं द्रागयदित्युवाच मुनीश्वरः - दत्त्वा सुविष्टं तस्मै पूजयामास तं द्विजं । भोजयित्वा विधानेन पत्र
 छत्रं मंदोत्तमं । विद्वन्केन प्रकारेण दारिद्र्यस्य क्षयो भवेत् । विनादं च कथं लभ्ये ह्यनं विद्याकुटुंबिनी । मां भिभर्ता
 परित्यज्य गंतुं कामो धर्तते । अन्यदेशे परान् लोका न्याचितुं परपत्ने । रक्षितोऽस्ति मया विद्वन्हेतुवाक्यैर्महत्तरैः
 नोदं तं लभते किंचिदित्युक्त्वा सा निवारितः ॥ मम भाग्यान्मुनीन्द्राद्यत्वं मत्रैव समागतः । त्वत्प्रसादाद्द्वारिद्र्यमेशीः
 प्रनश्यं त्यसं शयं । केनोपायेन विभ्रं द्द्वारिद्र्यं नश्यति द्रुवं । कथयस्व कृपासिधो व्रतं तीर्थजपादिकं । श्रुत्वा तस्याः
 सुशालं धिर्भाषितं मुनिपुंगवः ॥ प्रोवाच प्रवरं चित्ते विचार्य व्रतमुत्तमं । मल्लिच्छुचे महाभागे व्रतानामुत्तमं व्रतं । सर्वैः
 पापोधंशं नन्दुः खदारिद्र्यनाशनं ॥ परमानामविख्याता विष्णोः स्तिथिरनुचंभा । मल्लिच्छुचे तु या कृष्णाभुक्तिमुक्तिः
 फलप्रदा ॥ तस्यामुपोषणं कृत्वा धनधान्ययुतो भवेत् । विधिना जागरेः साकं गीतवादित्रसंयुतं ॥ धनदेन पुराचीर्षिः
 व्रतं तं त्सु शोभनं । तदा हृष्टेन रुद्रेण धनासामधिपः कृतः ॥ हरिश्च न्नैव कृतं पुराक्रीतं सुतेन वै । पुनः प्राप्ता प्रियतेः
 नरं ज्येनिहतं कटकं ॥ तस्मात्कुरु विशालाक्षि व्रतं भवेत्सुशोभनं । विधिनाविधियुक्तेन संजागरेण न च । इत्यु
 क्त्वा तद्विधिसर्वकथयामास वाडवः ॥ श्रीत्या परमसंतुष्टस्ततो भक्त्येया प्रसादितः ॥ पुनः प्रोवाच तं विप्रं चरात् व्रतं शुभं
 यस्यां नुष्ठानं मात्रेण भुक्तिर्मां किंश्च प्राप्यते ॥ परमदिवसे प्रातः कृत्वा पुर्वाल्लिकं विधिः ॥ कुर्यात्सुनियमानं शक्त्या प्रंच

रात्रव्रतदरात् प्रातःकृत्वा निराहारो यो स्तिष्ठेद्दिनपंचकं सगच्छेद्दृष्ट्वाण्वस्थानपिटमा तं प्रियो युतः एकांशनस्तु-
 यो भयाद्दिनानापचकरः भोजितेति नाविधिना स देवासुरमानुषैः पूर्णकर्मतोयेन यो देदाति द्विजातये दंततेन वस-
 कलत्रह्माडसचराचरं तिलपात्रतुयोद्द्याद्वाद्वाहाणाय विपश्चिते तिलसंख्यावसेत्स्वर्गसतरनाकमडले घृतपात्रतुयो
 दद्यात्तत्त्वापचदिनेनरः सभुक्त्वा विपुलान्भोगान्सूर्यलोके महयिते ब्रह्मचर्येण यस्त्विष्टेद्दिनानां पचकरः स स्वर्गभू-
 जते भोगान्स्वर्ष्याभिः संमुदा एवं विधव्रतं साध्विकुरुत्वं पतिना शुभे धनधान्ययुताभृत्वा स्वर्ग्यास्यति सुब्रते
 इत्युक्त्वा ब्रतचक्रैकैडिन्येन यथोदितं भर्त्रासमभावयुतास्नात्वा मासिमल्लुचे पचरात्रव्रते पूर्णपरांयाः
 प्रियस्युतासापश्यद्वाजभवादायांतनपंदनेन दत्त्वा नवीनं भुवनं दिव्यवस्तुसमन्वितम् वासयामास विधिना वि-
 धिना प्रेरिता स्वयं दत्त्वा ग्रामं वृत्तिकरं ब्राह्मणाय सुमेधसे प्रसन्नस्तपसारजासंस्तुवा स्वर्गं हयैः मल्लिच्छुच्यमा
 सस्य परायाः परमादरात् कृष्णाह्युपोषणात्सद्यः पंचरात्रव्रतेन च सर्वपापविनिर्मुक्तं सर्वसौख्यसमन्वितं
 भुक्त्वा भोगान्प्रियासाधंते विष्णुपुरं यौ ये करिष्यति मनुजाः पराया व्रतमुत्तमं पंचरात्रभवं पुण्यं मया वक्तुं न श-
 क्यते पुक्त्राद्यानितार्थानि गगाद्यासरितस्तथा धेनुमुख्यानिदानानि तेन चीर्णानि सर्वथा गयाश्राद्धकृतं ते
 न पितरः परितोषिताः व्रतानि तेन चीर्णानि व्रतखंडोदितानि वै द्विपदां ब्राह्मणः श्रेष्ठो गौर्वरिष्टाचतुष्पदां देवा-
 नां वासवः श्रेष्ठस्तथामासो मल्लिच्छुचः मल्लिच्छुचे पचरात्रं महापापहरं स्मृतं पंचरात्रे च परमापधिनी पापशो-
 विणी साप्यशकैः प्रकर्त्तव्या यथाशास्त्र्या विवक्षणेः मानुषजनुरासाद्यानस्नाता यो मल्लिच्छुचः तेजन्मघातिनो नू-
 नेनोपेष्यति हेरिदेन चतुराशीतिलक्षणाणामतेयानि सकटे प्राप्यते मानुषं न्मदुल्लभं पुण्यं संवयैः तस्मा-
 काथ्यं प्रयत्नेन परमायां व्रतं शुभम् ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ एतत्सर्वमास्थानियं पृष्टो हत्वयानं धमलिं म्लुचं स्व-

वाह्यन्वपण्यत्नमकुर्वन्नाग्निदेशने कर्मिकोटपतंगाश्चप्रच्छुस्त्रिदिवोकसः ॥ हहोभेकाभीकांवाह्नियुष्माभिलक्षि-
 तः कश्चित् हेगजाः सात्त्विकात्रुतयदिवोविदितोनलः ॥ गजाः प्रोचुरितोवन्दिः शीघ्रंशरवंनंगतः ॥ शशापाग्निर्गजा-
 न्निह्वाविगुणवोभविष्यति शय्वाविनिर्गताश्चाग्निर्वनानस्माद्द्रुतंगतः देवाश्चानुग्रहचक्रुस्तेपासानुग्रहास्थिताः
 सज्ञयाचेष्टयात्रोक्तवित्तवोभविष्यति अनुग्राह्यचतान्देवाअपृच्छच्छुकशारिकाः ताज्जुर्वशमध्येग्निर्गत्वापइयत
 नेपुणनष्टः शशापतानन्निर्विरीताभविष्यथ सदेवजिबहायुः माकंवदतांचास्पुटाक्षरं देवैरनुग्रहीतास्तेह्रियमाण्णा
 भविष्यति दृष्ट्वाचविबुधाः सर्वेपक्षिणपक्षिणांवरं जीविवकनामानभोभोसत्यवदस्वनः ॥ कृचिदृष्टस्त्वया
 वन्निर्वनेस्मिन्चरतासदा नभद्रवाप्यभद्रवाकिमिदंचवचोत्रवीत भूयोभूयोपिष्टश्चनान्यासोच्चारयाद्दिरं तु
 षस्तदाब्रवीद्बह्विश्चिरंजीवददामिते यस्मान्नकिचिदुक्तेतस्माचित्रतनूरुहः ॥ जीवजीवपुनर्जीवयावदिच्छांत
 वायुयः द्वितीयैतवर्दन्निजीवजीवकशोभनं व्यक्तमानुषीवाचास्फुटार्थाचभविष्यति कश्चिद्यदितवाधस्ता
 इहः स्नानकरिष्यति सप्तधोषोडशाब्दाभः क्षणास्नातोभविष्यति मांसयश्चत्वदीयैवैभक्षयिष्यत्यनिन्दितं अ
 जरश्चामरश्चैवसर्वकालभविष्यति एवंदत्वावरांस्तस्यवाह्निर्वशंमथाविशत् विबुधाः प्राप्यतत्रैवमपइयन्वशम
 ध्यग ऊष्मणाज्ञातकल्मापन्नाः त्वांसंहृष्टमानसाः ॥ तुष्टावंशमथोचुस्तेदेवास्त्रिभुवनेश्वराः ॥ ऊष्मणाकलुषोभू
 त्वाश्चाग्निर्गर्भधरिष्यसि ॥ यांगृहवैष्णवोयाष्टैर्ब्रह्मचारीचनेष्टिकः ॥ पंचाग्निपालनेपुण्ययद्द्यूठवेदवादिभिः
 बहूकल्मषयष्टितप्राप्तोतीहद्विजोत्तमः ॥ वंशस्थानुग्रहकृत्वोदेवावन्दिमथाब्रुवन् ॥ देह्यमानस्तुतेनाग्नि
 र्गीगायाः प्राक्षिपजलं देह्यमानिज्जितवतीर्गंगाशरवेनचतत् ॥ तत्रजातोकुमारोसौर्गंगाग्निहरसंभवः
 शक्तयाजघानतदुष्टार कृदेत्यसंयमं ॥ एतत्सर्वमाख्यातमग्नेर्नाशस्थकारणम् ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥

तः काचत् हे गजा सांख्ये काञ्चतयादवावादतानलः । गजा प्राचुरतावान्हः शशशरवनेगतः शशापान्निर्गजा-
 निजह्वविगुणावेभिविष्यति शप्त्वाविनिर्गताश्चाग्निर्वनातस्माद्द्रुतगत देवाश्चानुग्रहं चक्रुस्तेषां सानुग्रहास्थिताः
 संज्ञयाचेष्टयाप्रोक्तवित्तवोभविष्यति अनुग्राह्यचतन्देवाअपृच्छच्छुक्रशारिका. ताजचूर्वंशमध्येग्निर्गत्वापश्यत
 नैपुणंष्टः शशापतानाग्निर्विपरीताभविष्यथ सदैवजिव्हायुष्माकंवदतांचास्पुटाक्षरं देवैरनुगृहतास्तेह्रियमाणा
 भविष्यति दृष्ट्वाचविबुधाः सर्वेपक्षिणंपक्षिणांवरं जीवजीवकनामानंभोसत्वंवदस्वन्नः कच्चिद्दृष्टस्त्वया
 वन्दिर्वेनोरिमन्चरतासदा नभद्रं प्राप्यभद्रं वाकिमिदचचोब्रवीत् भूयोभूयोपिष्टश्चनान्यांसोच्चारयद्दिं 'तु
 ष्टस्तदाब्रवीद्द्विश्चिरजीवददामिते यस्मान्नकिचिदुक्तेतस्माचित्रतनूरुहः जीवजीवपुनर्जीदयावादिच्छत
 वायुषः द्वितीयतंवरं दन्निजीवजीवकशोभनं व्यक्ततेमानुपीवाचास्फुटार्थाचभविष्यति कश्चिद्यदितवाधस्ता
 द्वदस्नानंकरिष्यति सप्तधाषोडशाब्दाभः क्षणात्स्नातोभविष्यति मांसयश्चत्वदीयवैभक्षयिष्यत्यनिद्रितं अ
 जरश्चामरश्चैवसर्वकालंभविष्यति एवंदत्त्वावरंस्तस्यवान्दिर्वशमथाविशत् विबुधाः प्राप्यतत्रैवमपश्यन्वशम
 ध्यगं ऊष्मणाज्ञातकल्माषंज्ञात्वासिद्धष्टमानसाः तुष्टावंशमथोचुस्तेदेवास्त्रिभुवनेश्वराः । ऊष्मणाकलुषोभ
 त्वाश्चाग्निर्गर्भधरिष्यसि यां गृहीवैष्णवोयाष्ट्रब्रह्मचारीचर्नोष्ठिकः - पंचाग्निपालनेपुण्ययद्घृष्टवेदवादिभिः
 बहूंकल्मषयाष्ठितप्राप्नोतीहद्विजोत्तमः । वंशस्यानुग्रहं कृत्वादेवावन्दिमथाब्रुवन् दह्यमानस्तुतेनाग्नि
 र्भगायाः प्राक्षिपज्जले । दह्यमानोऽग्निस्तवतीर्गाशरवनेचतत् तत्रजातोकुमारोसौर्गाग्निर्हरसंभवः
 शक्तयाजघानतंदुष्टतारकदैत्यसंघं एतत्सर्वमाकृतमग्नेर्नाशस्यकारणम् ॥॥ युधिष्ठिरउवाच ॥

देवा आगिरसं प्राहुस्ते जरा शिमकल्मषं सं प्रणम्यो चुरन्निर्वकुरुतावन्महीतले पूर्वपथाग्निः कृतवान्त
 थात्वमपिसत्तमं यावदाग्निप्रदयामिकासौ नष्ट कतिष्ठति एवमुक्तं सदैवैस्तु अग्निस्त्वं कृतवास्तदा देवैर्दृष्टोपि
 दाह्यग्निस्त्वं सर्वनिवेदितं देवकार्ये कृततस्मिन्देवावल्लिभथाब्रुवन् अग्नेस्त्वं कुरुष्वत्वमगिरास्तु यथापुरा एव
 मक्तं सर्वल्लिखितयामांसदुःखितः केनेमपहतं तजः केनाग्निस्त्वं कृतं त्विह अथाग्ने गिरसं दृष्टते जोराशिमकल्मषं मु
 चाबः मुचमस्थानवचस्तोपकरं शृणु अहतैतनयः श्रेष्ठो भविष्ये प्रथमो मुने वृहस्पतिं तिनान्नावैतथान्येव हवः सुताः
 एवमुक्ते मुनिस्तुष्टो ब्रूवन् जनय रमुतान् वन्हीन्सोजनयामासं पुत्रान्योत्रास्तथागिराः अवाप पुनरग्निस्त्वमग्नि
 स्याति यो नृपः सर्वमेव चतुर्दश्यां सजातं हं व्यवाहने हं व्यवाहने दैवानां भूतानां गुह्यं चारिणाः तेनेष्टयतिथिस्तरमे
 रुद्राण्यप्रतिपादिता पूजिते यतिथिदेवो दिविस्थे इन्द्रपैरपि बलिमां धातुमन्वाद्यैरन्यैश्च नहुयादिभिः प्रियाशाखाह
 तां च संग्रामेयत्र कुत्रचित् अज्ञाततिथयोपेचव्याल्ये च पिहिंसिताः नदीप्रवाहे पतितः समुद्रे पर्वते ध्वनि-ये च वै
 पतितानां च तोयाग्निदेहने मृगाः उद्धर्घातिनो ये चैव चात्महानो जनाः तेषां शस्तचतुर्दश्यां श्राद्धं सर्वं सुखं प्रदम् आद्वा
 निचैव दधानिदानानि सुवहून् यपि प्रभूतफलभोज्यानि उपतिष्ठति तान्नरान् एवतिथिरयं राजन्नाग्नेयीपठयते द्विजैः
 अथामनोरथयसमुद्दिश्य ह्युपोपति ददाति तस्य तद्वन्दिः साग्नेसर्वस्सरे गते चतुर्दश्यां निराहारः समभ्यच्य
 त्रिंशच्चनं पूष्यधूपान्दिनेवधौ रात्रौ जाणने च पंचगव्यनिशि प्राइयस्वपेद्मौ विमत्सरः इयामाकार्णयवाभुक्त्वा
 तलक्षारविवोजितं हामि कर्णोतिलैः कोर्यः शतमष्टोत्तरं नृप अग्रयणव्यवाहापसोमार्थागिरसे नमः ततः
 प्रभृता विमलेस्तप्यपचामेतः शिव पूजयित्वा विधानेन होमकृत्वातिथवच उदरिरेन्मंत्रमर्नेकं वाशि
 रासिचर्जालि नमस्त्रिमूर्तयितुभ्यनमः सुयाग्निरूपेण पुत्रान्यच्छमुखयच्छमेक्षयच्छनमास्तुते निराजनततः

यदाग्रनष्टादवानिकेनाश्रित्वतदाकृतं ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥
उत्थांगिरसावरमासीद्व्यतिकरोमहान् ॥ अहंविधातपोभ्यवैतथाध्यायश्रुतेनच ॥ उतलथ्येनेवमुक्तस्तुश्रंगिराः
प्राहृतमानं ॥ गच्छावोब्रह्मसदननिश्चयस्तत्रनोभवेत्तोगत्वाब्रह्मसदनंमरीचिप्रमुखोद्वैजैः ॥ उपेतंचान्धमुनि
भिर्ब्रह्माराजपिसंभैः ॥ उतलथ्यःप्राहसंब्रह्मकाण्डेषस्तप्तमानसैः ॥ ज्यायान्वैकोधमोस्माकमिति ॥ नो कथ्यतास्फुट
श्रयोवाचमुनाब्रह्मतावुभौकुहमानसौ ॥ आनयध्वंद्रुतंगत्वाविबुधांभुवनेश्वरान् ॥ ततोविवादंपश्यामिभवततैः
समस्यच ॥ ततस्तासांहितोग्यऋषीन्देवान्समानयत् ॥ लोकपालोन्महद्ब्रादीन्सयमान्चरुणानिलौ ॥ स्वाध्यान्म
रुद्रणान्विश्वानृषीन्भृग्यत्रिनारदान् ॥ गंधर्वाङ्किन्नरान्यक्षान्राक्षसान्देत्यदानवान् ॥ ॥ नायातस्तत्रतिगमांशुः
सर्वचैन्यसमागताः ॥ दृष्ट्वाचविबुधांस्वर्वाब्रह्माश्रोवाचतादृषीन् ॥ आनयध्वमितः सूयः ॥ साम्नावान्यनवापुनः
एवमुक्तागतस्तावदुतलथ्यः ॥ सयमंडलं ॥ सगत्वाप्राहर्मान्दंशीघ्रमेह्यंकेसंसदं ॥ सुउतंलथ्यमथोवाचकंधुब्रह्मन्त्र
जान्पह ॥ तपिप्यतिचकाह्यत्रभुवनमयिनिर्गते ॥ एवमुक्तेमुनिः ॥ प्रायाद्यत्रदेवसमांगमः ॥ आचवक्षेवंचयस्रो
कभास्वतातपनप्रति ॥ उवाचागिरसंब्रह्मत्वमेनशीघ्रमानंय ॥ सतथोक्तोगतस्वत्रयत्रासौतपतेरविः ॥ एह्येहि
भगवन्स्यतापिप्यभुवनप्वह ॥ एवमुक्तेगताः सुख्यो यत्रदेवसमांगमः ॥ स्थित्वामूहूत्तत्रैवांचिकिवाकार्यमुपस्य
त ॥ दृष्टमवमात्तदब्रह्माश्रोवाचसादर ॥ गच्छशीघ्रनदहतिभुवनयावदंगिराः ॥ दग्धंप्रायस्तुगोलोकोयत्तत्क
ष्णापगलः ॥ पाटलोहरितः ॥ शोणः ॥ श्वतोवर्णः ॥ प्रतापतः ॥ कुरुद्वीपः ॥ कुरुद्वीपः ॥ कुरुद्वीपः ॥ सपतनं ॥ द
ग्धमगिरसासवभ्यापिप्रदहियति ॥ यावन्नसर्वदहतिभुवनंतददंगिराः ॥ गच्छतावदितिः ॥ शीघ्रस्वस्थनितिष्ठभास्कर
एवमुक्ताथतपनः स्वस्थानमाधिरूढवान् ॥ विसृष्टवानगिरसंसकाशंममतांशिनं ॥ गत्वागिरांउवाचदब्रूनाकिंकरवांप्यह

देवाङ्गिरसप्राहुस्तेजोराशिमकल्मषं ॥ संप्रणम्यौचुरशित्वंकुरुतां वन्महीतले ॥ पूर्वयथाशिःकृतवान्त
 धावमपिसन्तम ॥ यावदाग्निप्रश्यामःकासौनष्टकतिष्ठति ॥ एवमुक्तःसदेवैस्तुश्रित्वंकृतवास्तदा ॥ देवैर्दृष्टोय
 दाह्याग्निस्तैस्तसर्वानिवेदित ॥ देवकार्थैरुतेतस्मिन्देवावह्निंथाब्रुवन् ॥ अग्नेशित्वंकुरुष्वत्वमंगिरास्तुयथापुराएव
 मुक्तःसुर्वह्निश्चितयामासदुःखितः ॥ केनमेपहृतैजःकेनाशित्वंकृतंत्वह ॥ अथाग्नेगिरसदृष्टतेजोराशिमकल्मषं ॥ म
 वाद्यःमर्मैर्योन्वचस्तोषकरंशृणु ॥ अहंतेतनयःश्रेष्ठोभविष्येप्रथमोमुने ॥ एहस्पतीतिनाम्नावैतथान्येवहवःभृताः
 एवमुक्तोनिस्तुष्टोवहून्जनयत्मुतान् ॥ वन्हीन्सोजनयामासपुत्रान्पौत्रान्प्रांस्तथांगिराः ॥ अत्रापुनरुश्रित्वमग्नि
 स्यात्तियौच्यं ॥ सर्वमेवचतुर्दश्यांसंजातंहव्यवाहने ॥ इव्यवाहंन्देवानांभूतानांगुह्यचारिणाः ॥ तेनेष्टयतिथिस्तैरेमे
 रुद्रेणप्रतिपादिता ॥ पूजितैर्यतिथिर्देवादिर्विस्थेभ्रन्वपैरपि ॥ बलिमाधातृमन्वाद्यैरन्यैश्चनहुपादिभिः ॥ प्रियाशंखह
 तानांसग्नामेयक्रुत्राचिन् ॥ अज्ञाततिथयोयेचव्यौल्यथापिहिसिताः ॥ नदीप्रवाहेपतिताःसमुद्रेपर्वतेघनिःचेचैव
 पतितानाचतोयाग्निर्दहनैर्दृगाःउद्वधधातिनोयेचयैवचासहनोजनिः ॥ तेषांशस्तंचतुर्दश्यांश्रद्धंसर्वसुखंप्रदम् ॥ आढा
 निचवदद्यानिदानानिसुहृन्यपि ॥ प्रभूतफलभोग्यानिउपतिष्ठतिन्नरान् ॥ एवतिथिरियराजन्नाग्नेयोपठ्यतोद्विजे
 अस्यामनारथययसमुद्दिश्यहुपौषति ॥ ददाति तस्यतद्विहः ॥ साग्नेसंवत्सरेगतेचतुर्दश्यानिराहारः ॥ ससंभ्यंय्य
 त्रिजानेन ॥ पूषधृपादिनेवधैरात्रौजाणेनच ॥ पंचगव्यनिशिप्राश्यस्वपेद्रोमविमत्सरः ॥ इयामाकार्थवर्वाभुक्ता
 तलक्षारविवाजत ॥ होमःकृष्णतिलैःकाण्ड्यः ॥ शतमष्टोत्तरष्टप ॥ अग्नेवह्यवाहायसोमयांगिरसेनमः ॥ ततः
 प्रभृतिविमलस्त्राप्यपवामतः ॥ शिवः ॥ पूजयित्वाविधानेन ॥ होमकृत्वातिथवच ॥ उदरियेन्मंत्रमनेनकृत्वाशि
 रसिचाजाले ॥ नमस्त्रिमृगयतुभ्यंनमःसूर्याग्निरूपिणे ॥ पुत्रान्यच्छमुखयच्छमोक्षयच्छनमोस्तुते ॥ नीराजंनंततः

यदाग्रनष्टादेवानीकेनाग्निस्त्वतदाकृतं भूप्रापिकेनकालेनश्रित्तिरिस्त्वमाप्तवान् ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥
उत्थागिरिसर्वमासोद्यतिकरोमहान् श्रहंविद्यातपोभ्यवैतयाध्यायश्रुतेनच उतलथ्येनेवमुक्तस्तुश्रिगिराः
प्राहुतंमुनि गच्छावोब्रह्मसदननिश्रयस्तत्रनोभवेत्तौगत्वाब्रह्मसदनमरीचिप्रमुखोद्वैजेः उपेतंचान्धमुनि
भिब्रह्माराजपिसरमेः उतलथ्यःप्राहसंब्रह्मकण्ठेषीस्तत्तमानसेः ज्यायान्वैकोधमोस्माके मितिः नोःकथ्यतास्फुट
अथोवाचमुनाब्रह्माताबुभौकुडमानसौ आनयध्वं दुतंगत्वाविबुधांभुवनेश्वरान् ततोविवादंपइयामिभवतांतेः
समस्यच ततस्तासाहोतौगत्यऋषीन्देवान्समानयत् लोकपालोन्महेद्रादीन्सयमान्चरुणानिलौ स्वाध्यान्म
रुद्रणान्विश्वदृषीन्भृग्वत्रिनारदान् गंधर्वाङ्किन्नरान्यक्षान्राक्षसान्देवदानवान् नायातस्तत्रतिग्मंशुः
सर्वचान्यसमागताः दृष्ट्वाचविबुधान्सर्वान्ब्रह्माप्रोवाचतादृषीन् आनयध्वमितः सूः सोमनावान्येनवापुनः
एवमुकोगतस्तावदुतलथ्यः सूर्यमंडलं सगलाप्राहमार्त्तडशीघ्रमेह्यकैसंसदं सउतंलथ्यमथोवाचकंधुब्रह्मन्त्र
जान्यहं तपिप्यतिचकोद्यत्रभुवनमयिनिगते एवमुकेमुनिः प्रायाद्यत्रदेवसिसांगमः आचक्षेवंचयस्रो
कमात्स्वतातपनप्रति उवाचागिरिसंब्रह्मात्वमेनशीघ्रमानयः सतथोकोगतस्वत्रयत्रासौतपतेरविः एह्येहि
भगवन्सथतपिप्यभुवनज्वह एवमुकोगतः सुख्यो यत्रदेवसमागिमः स्थित्वासूहृत्त्रैवाचकिवाकार्यमुपस्य
त एष्टमेवमार्त्तडब्रह्माप्रोवाचसादर गच्छशीघ्रनदहतिभुवनयावदंगिराः दग्धप्रायस्तुगोलोकोयत्तत्क
ष्णापगलः पाटलोहरितः शोणः अतोवर्णः प्रतापतः शुक्रीपः कुरुद्वीपः कौचद्वीपः सपुननं द
ग्धमगिरसासवभयोपिप्रदहियति यावन्नसर्वदहतिभुवनंतद्वदंगिराः गच्छतावदितिः शीघ्रस्वस्थनितिष्ठभास्कर
एवमुकोथतपनः स्वस्थानमाथिरूढवान् विसृष्टवानिगिरिसंसकोशममृतांशिनान् गत्वागिरांउवाचदंभूताकिकरवाण्यह

देवा आगिरस प्राहुस्ते जारा शिमकल्मषं संप्राणान्यौ चुरश्चित्कुरुतां वन्मही तले
 धात्वमपि सन्तम यावदाग्निप्रप्रश्यामः कासौ नष्टः कतिष्ठति एवमुक्तः स देवैस्तु अश्रित्वं कृतं वास्तदा देवैर्दृष्टयि
 दाहाग्निस्तेस्तसर्वनिवेदित देवकांथैरुते तस्मिन्देवावह्निभश्रुवन् अग्नेश्चित्कुरुष्वत्वं मगिरास्तु यथापुरा एव
 मुक्तः सुरवह्निश्चित्यामास दुःखितः केन मे पहतते जः केनाग्निवत्कृतं त्विह अथाग्नेगिरसं दृष्टवते जेरां शिमकल्मषं मु
 चाद्यः मुचमस्थानवस्तोषकरशृणु अहं तेतनयः श्रेष्ठो भविष्ये प्रथमो मुने उहस्पती तान्नाम्रावैतथान्येव हवः सुताः
 एवमुक्तो मुनिस्तुष्टो बहू न जनय रसुतान् वन्ही न सो जनयामास पुत्रान् पौत्रान् प्रास्ताथा गिराः अत्रापुनरु श्रित्वमग्निर
 स्याति यो नृपः सर्वमेव चतुर्दश्यां संजातं हव्यवाहनै हव्यवाहनैश्चैवैश्च नहुपादिभिः अत्रियां शंखह
 रुद्र ए प्र प्रतिपादिता पूजिते यति यि देवा दिव्यैश्च नृपै रपि बलिमां धातु मन्वाद्यै रन्यैश्च नहुपादिभिः अत्रियां शंखह
 तानाचस्यामेयत्र कुत्रचित् अज्ञाततिथयो ये च व्यालै यचापि हसिताः नदी प्रवाहे पतिताः समुद्रे पवते ध्वनिः ये चैव
 पतिता नाचतो याग्निदहने मृगाः उद्धघातिनो ये च यै चामह नो जनोः तेषां शस्तं चतुर्दश्यां श्रद्धिं सर्वसुखं प्रदमं श्राद्धा
 निचवदशानिदानानि सुहृन्वपि प्रभूतफलभोग्यानि उपतिष्ठति तान्नरान् एवतिथिरयराजन्नाश्रेयो पठयतो द्विजैः
 अस्यामनारथयस्य मुद्दिश्यद्युपोपति ददाति तस्य तद्वन्धिः साग्नेसवत्सरं गते चतुर्दश्यानि राहारः सप्तम्यर्च्य
 त्रिंशत्तारिणं पुरुषपुपादिनेव चैरात्रौ जारणेन च पंचगव्यनिशि प्राश्य स्वपद्मो विमत्सरः इयामां कान्तिथवा भुक्त्वा
 तलक्षारिव वाजत होमः कृष्णतिलैः कोट्यः शतमष्टोत्तरं नृप अग्रयहव्यवाहावसामायां गिरसे नमः ततः
 प्रभति विमलस्त्राप्यपचामतः शिवः पूजयित्वा विधानेन होमकृत्वा तिथवच उदरिरे न्यमत्रमनं कुत्वां शि
 रसि च जाले नमस्त्रिसुरयतुभ्य नमः सूयां शिरूपणे पुत्रान्यच्छमुखयच्छमोक्षयच्छनमास्तुते नृगिरां जनततः

कृत्वा भोजयित्वा द्विजोत्तमान् शक्तितोदक्षिणादत्त्वा पश्चाद्भुजितवाग्यतः । एवमेव सर्वस्वरस्यति । कृत्वा स
 र्वयोदितं सौवर्णकार्ये ह्येवं त्रिनेत्रशूलपाणिनं ह्ययस्कधगतसोमसितवस्त्रयुगान्वितं चंदनेनानुलिप्तान्गं सि
 तमाल्योपशोभितं स्थापयित्वा ताघपात्रैर्ब्राह्मणायानिवेदयेत् सर्वकालिकमेतत्कथितं त्रतमुत्तमं संवत्सरस
 माप्तिर्हिततस्य तु यदा भवेत् चोर्णव्रतेस्मिन्पुण्यं तन्निबोधजनाधिप काले गते बहुतिथे तथैव मरणं भवेत् मृतश्च
 दिव्यदेहस्यो दिव्यालंकारभूषितः दिव्यनारीरागणवृत्तो विमानवरमास्थितः दिवि देवैः परितः क्रीडतेऽग्निपुरोचरे
 इहागत्य च कालजितो जातो नृपो भवेत् दातयज्वाकृतादींश्चो ब्राह्मण्यैर्ब्राह्मणाप्रियः श्रीमानग्निं समाधीमान्पुत्रपौत्र
 समन्वितः पत्नीगणसमायुक्तश्चिरं भद्राणि पश्यति । ये दुर्लभां भुवि सुरोराजगमानां कामा अनामयगुणेन यु
 ताः सदैव तानाभुवति शिवभूततथोसुरेशसंपूज्यसोमतिलकं विधिबन्धुष्यः इति भविष्योत्तरे शिवाग्नि
 प्रियचतुर्दशोत्तरम अथ पूर्णमात्रंतनारदीये सनक उवाचः अन्यद्भक्तवरं वक्ष्ये शृणुष्व मुनि सराम सर्वपा
 पहरपुण्यं सर्वदुःखनिवहेण ब्राह्मणक्षत्रियविशाशद्ब्राह्मणयोषिता तथा समस्तकामफलदं सर्वत्रतफलप्रदं दुः
 स्वप्ननाशनं धन्यं दुष्टग्रहनिवारणं सर्वलोकेषु विस्थातं पूर्णमात्रतमुत्तमं येन चोर्णेन पापानाराशिकोटिः प्रण
 श्यति मां गेशोयसितपक्षे पूर्णायानियतः शुचिः स्नानकुर्याद्यथाचारं दंतधावनपूर्वकं शुद्धांवरधरः शुद्धो
 गृहमागत्य वाग्यतः प्रक्षाल्य पादावाचम्यस्मरन्नारायणशुभं नित्यं देवांचनं कृत्वा पश्चात्संकल्पपूर्वकं लक्ष्मी
 नारायणदेवमर्चयेद्भक्तिभावनः आवाहनासनाद्यैश्च र्गंधपुष्पादिभिर्व्रती उं नमो नारायणायैति पूजयेद्भक्तितत्प
 रः गीतवाद्यैश्च नृत्यैश्च पुराणपठनादिभिः स्तोत्रैराराधयेद्देवं त्रतकृत्सुसमाहितः देवस्य पुरतः कृत्वा घृगु
 लंचतुरस्रकं अरत्रिमात्रं तत्राग्निस्थापयेद्गृह्यमार्गतः आज्यभागांतर्पयंतं कृत्वा पुरुषसूक्तः वरुणाय तिलैश्चापि

घृतेन जुहुयात्ता ॥ 'एकवारं द्विवारं' त्रिवारं वापि शक्तिः 'होमं कुर्यात्प्रयत्नेन सर्वपापनिवृत्तये' ॥ 'प्रायश्चित्तादि
कंसर्वैव गृह्योक्तं विधानतः' होमं समाप्य विधिवत् शांति सूक्तं जपेद्बुधः - पश्चाद्देवं समीगम्य पुनः पूजां प्रकल्पये
त् । 'तथोपवासं देवाय ह्यर्पयेद्भक्ति संयुतः' 'पूर्णेमास्यां निराहारः' । 'स्थित्वा देवतावाज्ञया ।' 'भोक्षामि पुंडरीका
क्षपरेर्निर्हरणं भव' । इति विज्ञाप्य देवाय अर्घ्यं दद्यात्तथैव । 'जानुभ्यामवर्निगत्वा शुक्लपुष्पाक्षतान्वितं' । क्षिरोदा
णैव संभूत आत्रिगोत्रसमुद्भव' गृह्णाणार्घ्यं यद्यत्तरोहिण्यासाहितप्रभो - एवमर्घ्यं प्रदायैदोः 'प्रार्थयेत्त्रांजलि
स्थितः' । 'तिष्ठन्पूर्वमुखो भूत्वा पंश्या त्रिदुंबनारद' नमः शुद्धांशवतुभ्य' द्विजराजाय ते नमः । 'रोहिणीपतये तुभ्यं
लक्ष्मीभ्यां त्रिनमोस्तुते' ततश्च जागरं कुर्यात्पुष्याश्रवणादिभिः । 'जितेन्द्रियश्च संशुद्धः' 'पाखंडालो कवर्जितः' त
तः । 'प्रातः' प्रकुर्यात् स्वाचारचयथाविधि' पुनः 'सपूजयेद्देवं' यथा विभवविस्तरं ब्राह्मणन्भोजयेद्भक्त्या
ततश्च प्रयतो नर' । 'बंधुभृत्यादिभिः सार्धं' स्वयं भुजतिवाग्यत' 'एवंपौपादिमासेषु पूणमास्यामुं पोषितः' अ
र्चयेद्भक्तिसंयुको नारायणमनामय' 'एवसवस्तरं कृत्वा कार्तिकायां पूर्णिमादिने' मङ्गलं कारयेत्तुरसुमंगलं
शोभितपुष्पमालाभिः' 'पताकाध्वजराजितं' बहुदीपसमकीर्णं' 'किंकिणीजालशोभित' 'दर्पणैश्चामरैश्च
कलशैश्च समावृतं' 'तन्मध्ये सर्वतोभद्रपंचवर्णविराजितं' जलपूर्णततः । 'कुभं न्यसेत्तस्योपरि द्विज' । 'पिधाय
कुंभं वस्त्रेण सुसूक्ष्मेण शोभितं' 'हेम्ना वारजतेनापि' । 'तथा तच्चैव द्विज' 'लक्ष्मीनारायणं देवं कृत्वा तस्योप
रि न्यसेत्' । 'पंचाम्बुतेन संस्र्वाद्या भ्यर्चयेत्पञ्चादिभिः' । 'ऋमात्' 'भक्ष्यभोज्यादिर्नैवेद्य' 'भक्तिः' 'सयतेन्द्रियः' 'जा
गरं च तथा कुर्यात्सम्यक् श्रद्धासंमन्वितः' । 'परेर्हि प्रातां विधिवत्पूर्ववद्विष्णुमर्चयेत्' 'आचार्य्याय प्रदातव्या प्रतिमा
दक्षिणां चित्वा' । 'ब्राह्मणन्भोजयेच्छक्त्या विभवे सत्यवारितं' । 'तिलदानं प्रकुर्यात्तथा शक्त्या समाहितः' । 'कुर्याद

शौचविधिर्विलहोमविचक्षणः। एवं कृत्वानरः संन्यक् लक्ष्मीनारयणव्रतः इह भुक्त्वा महाभोगान्पुत्रपौत्रसमन्वितः
 सर्वपापविनिर्मुक्तः कुलायनसमन्वितः प्रयाति त्रिष्णुभवंतं योगिनामपि दुर्लभं ॥ इति नारदीयपुराणे पूर्णमात्रतम
 अथ प्रतिपदां दितिषु कृत्यविशेषो भविष्योत्तरे ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ अतिथि कृत्यमिदं नितिकथयामि युधिष्ठिर
 सर्वपापप्रशमनं सर्वविघ्नविनाशनं ॥ मानं सवाचिकवापिकर्भजयदधभवेत् ॥ सर्वप्रशममायातिदानेन निनपांडव
 श्रावणे कार्तिके चैव वैशाखे फाल्गुने तथा ॥ सितपक्षात्प्रभृतितद्वातव्यपुण्यवर्धनम् ॥ वितंश्रद्धासहायस्तु पात्रप्राप्ति
 स्तथैव च ॥ दानकालः सदैव हेतुस्तत्त्वदाशिभिः ॥ तीर्थवायते गोष्ठ्यहील्वानियतात्मवान् ॥ यो ददाति नरश्रेष्ठ
 दानं त्यागं कल्प्यते ॥ अग्निमिष्टाचहुत्वा च प्रतिपद्यामिंतं घृतं ॥ हविष्यं सर्वधान्यानि प्राप्नुयाद्दामिंतं घनं ॥ प्रतिपत्सु द्वि
 जं न्युज्यं पूजयित्वा प्रजापतिं ॥ सौवर्णमरविदं चकारं यित्वा षट्प्रकं ॥ कृत्वञ्चौदुवरे पात्रिसुंघं घृतपूर्वकं ॥ पुष्पैर्धूपैः
 पूजयित्वा विप्राय प्रतिपादयेत् ॥ अनेन विधिना दत्त्वा कर्मलं कर्मलालयाम् ॥ इप्सितां ह्यभेता मामग्निष्कामो ब्रह्मचा
 रुयात् ॥ ब्रह्माणच द्वितीयायां संपूज्य ब्रह्मचारिणं ॥ भोजयित्वा च विधानां सर्वासांपारगो भवेत् ॥ बन्धिं पूज्य द्विती
 यायां भूर्भुवः स्वरितिक्रमात् ॥ तिलाज्ये न शतं हुत्वा दत्त्वा पूर्णं हुतिततः ॥ वैश्वानरं तु सौवर्णं स्थापयेत्तद्यभाजने गुडाज्य
 पूरिते राजंस्तोयं पूर्णघटोपरि ॥ पूजयित्वा वस्त्रमाल्यैर्भक्ष्यभोज्यैरेकधा ॥ ततस्तद्ब्राह्मणे दद्याद्बन्धिं मे प्रीयतामिति ॥ या
 वं जन्मकृतां त्पापां न्युच्यते नात्र संशयः ॥ मृतो वन्धिं पूरयति प्राहेद नारदो मुनिः ॥ तृतीयायां च विरोधनाढ्यो जाय
 ते भृशः ॥ क्रयादिं व्यवहारेण लाभो बहुगुणो भवेत् ॥ तृतीयायां महाराज गौरीं स्वर्णमयीं शुभां ॥ स्थापयित्वा ता च
 पात्रं लवणैरिर्विन्यसेत् ॥ वस्त्रैः पूजयित्वा नैवेद्यां विनये च ॥ ततस्तु ब्रह्मणे दद्याद्बुडं पार्श्वे निवेदयेत् ॥ रक्तवस्त्र
 युगच्छत्रं कुंकुमनवभाषितं ॥ पुष्पैर्धूपैः सने वेद्यैः पूजयित्वा द्विजात्तत्रे ॥ दत्त्वा यः फलमाप्नोति पार्थतैकेन गण्यते ॥ प्रासादां ॥

यत्र सौवर्णा नद्य पायसकईमाः गधर्वाप्सरसोऽन्यत्र तत्र ते यांति मानवाः स्वर्गादिहैत्यसंसारसुररूप सुभगो भवेत्
दाता भोक्ता बहुधन पुत्रपौत्रसमन्वित नारिवातदुर्णैर्युक्ता भवतीह न स शय गणेश पृजित कुर्याच्चतुर्थ्या सर्वक
र्मसु - अविघ्नविदुषे विघ्नकार्ये चास्य न कर्हि चिन् चतुर्थ्या वारणहैमं पलादूर्ध्वशुभनं कारयित्वां कुशयुतं तिलद्रोणो
परिस्थितं । वस्त्रैः पुष्पैः पूजयित्वा नैवेद्यविनिवेद्य च ततस्तत्राह्मणेऽन्वागणेश प्रीयतामिति कार्यारभेपुसर्वेषु
तस्य विघ्नं न जायते । वारणा सतजन्मानि भवंति मदविह्वलाः वरुणेंद्रसमोलोकैवलोकैः कथं विजयी भवेत् ४ ना
गानिष्ठा च पचम्यां न विरैरभिभूयते । स्त्रियालभते पुत्रं श्रियच परमालभेत ५ पचम्यां पन्नगं स्वर्णैः स्वर्णैः केन का
रयेत् ६ क्षीराज्यपात्रमव्यस्यं पृष्यवित्रायदापयेत् द्विसंपृष्य वसुभि प्राणिपत्यक्षमापयेत् । इह लोके परैर्वैवदा
नमेतत्सुखावह नागोपद्रवशां त्यर्थं सर्वदुटानिवर्णं प्रायश्चित्तनिप्रोक्तनागदृष्टस्य शंभुना संपृष्य कार्षिके-
यंच द्विज षष्ठां त्रजापते मेधावीरूपसपन्नो दीर्घायु कीर्तिवर्धनं पश्चात् शक्तिसनोपेतं कुमारं शिखिवाहन कार
यित्वा यथा शक्तिहेममाला विभूषितं तंडुलद्रोणशिखरेवासोभि पृष्यशक्तिः नमस्कृत्य ततो दद्याद्ब्राह्मणाय कुट्ट
विने शुद्धो ब्राह्मणतामेति ब्राह्मणश्रेष्ठलोकभाक् ६ सप्तम्यां पृष्य ऋक्षेश चित्रभानुं दिवाकरं सूर्यलोकमवाप्नोति
सूर्यण सह मोदते गंधर्वास्तुष्टिमायां तदनिने न पांडव ७ अष्टम्यां पृजितो देवगोभूतावरणो हरः ज्ञानद
दाति विपुलं कामान् सयच्छते गुणान् मृत्युहाह्नानदश्चैव पापहाच प्रपृजित ८ अष्टम्यां वृषभस्यैव पृष्ठे गंगाध
रंधुरं सितवस्त्रयुगच्छन्नं घंटाभरणभूषितं दद्यात्प्रणम्य विप्राय प्रीयतां वृषभध्वजः प्रदक्षिणांतत कृत्वा अग्र
तस्तमेनुब्रजेत् दानेनानेन जूषते शिवलोकं सुदुर्लभं वृषस्कंधे प्रतिष्ठति भुवनानि चतुर्दश तस्माद् वृषप्रदानेन दत्त्वा
भवति मुरियं ८ दुर्गासंपृष्य दुर्गाणि न वम्यां त रतीच्छता सश्रमेव्यवहारे च सदा विजयमादिशेत् न वम्यां का

चर्नसिंहकारयित्वास्वशक्तिभुक्ताफलाष्टकयुतनीलवस्त्रावगुंठितं द्विजातिप्रवरयेत्थसर्वान्कामानवाप्नुयात् काला
 रावनदुर्गेपुचौरव्यालाकुलेपि हिंसकान्तं न हिंसतिदानस्यास्य भ्रातः मर्त्योदिविपुर्यातेपूज्यमानः सुरासुरैः पुण्य
 क्षयादिहागत्य राजा भवति शार्भिकः १० दशम्यां धर्मराजश्च सर्वव्याधिहरो ध्रुवं नरकादपमृत्योश्च समुद्धरति मानवम्
 १० दशम्यां च पशुदंष्ट्रेशोः स्वर्णनिर्मिताः लवनेन गुडक्षीरनिष्पावां वृत्तिलैस्तथा गव्यत्रयं तदुल्लुञ्ज्य मापात्त्रिनसः
 मन्विताः संपूज्य वस्त्रपुष्पाद्यैर्द्विजाय प्रतिपादयेत् अननविधिना यस्तु पुमांस्त्रीवाथवापुनः निर्वापयति राजेंद्र
 तस्य पुण्यफलं श्रुणु इह कामानवाप्नोति त्राप्त्या स्वर्गो महयति सफलास्तस्य सर्वाशायाः काचिन्मनसा कृता ॥ ततः
 स्वर्गोद्दिशा गत्य कुले महति जायते एकादश्यां यथोद्दिष्टा विश्वेदेवाः प्रसृजिताः प्रजापशुन्धनं धान्यं प्रयच्छति मही
 तथा ११ एकादश्यां हरि मर्त्यः कारयित्वा हिरण्यं यथाशक्त्या ताञ्च पात्रघृतेन परिपूरितं पंचाग्नि रता विप्र
 पुराणज्ञं विशेपतः दत्वा किं बहुनेकेन विष्णुलोके महीयते १२ द्वादश्यां विष्णुमिथ्वा च सर्वदा विजयी भवेत् पूज्य
 श्रसर्वे देवानां यथा गोपतिगोहरः गोष्ठ्यं माहं पंहमसप्तधान्या निया निच पुष्पाणि च पत्राणि गंधांश्चोच्चावचो
 स्तथा यथाशक्त्या प्यलंकृत्य वस्त्रेणाच्छाद्य तन्नरः द्वादश्यां द्वादशैतानि ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत् एकस्य वा मह
 राजतः फलत्वं निशामय इह कीर्त्तपरां प्राप्य भुक्त्वा भोगान्यथेप्सितान् श्रुतिविष्णुपुरीयाति पूज्यमानोऽप्सरो
 गणैः कर्मक्षयादिहागत्य राजा भवति धार्मिकः यज्ञयाजीदानपतिर्जीविञ्च शरदांशतं कामदेवं त्रयोदश्यां सर्व
 श्रयसमन्वितः बहुपुत्रो बहुधनस्तथास्यां न्नात्र संशयः १३ स्नापयित्वा ब्राह्मणं स्तुत्रयोद्देश्यां त्रयोदश तान्त्र
 छाद्य तैर्वस्त्रैर्गंधपुष्पैस्तथाप्येत् भोजयित्वा तं मिथुं न्नदक्षिणां चिनिवेदयेत् प्रतनाथः यरौद्राय तथा वैवस्वता
 यच यमाय च नमस्तेः स्तुनमस्तेः कर्मसाक्षिणे उच्चार्य श्रद्धया युक्तः प्राणिपत्यं विजयेत् यः करोति महाराजपूजा

मेतामत्तोरमां यन्मायससुखंमर्त्यैःस्थित्वाव्याधिविवाजितः यममार्गेनतापंचटुःखमाप्तोत्यसौपुमान् नपश्यतित्रैत
 मुखंपितृलोकंसगच्छति कर्मक्षयादिहागत्यसुखीचपुत्रवान्भवेत् दृष्टेश्वरंचतुर्दश्यासर्वैश्वर्यसमान्वितः बहुपुत्रोबहु
 धनोऽनरः स्यान्नात्रसंशयः १४ माहियंचशुभंकुंभचतुर्दश्यांप्रयोष्यतं सुवर्णेनचसंयुक्तंनववस्त्राविभूषितं घंटा
 भरणशोभाढ्यंचवृषभनसमन्वितं योदद्याच्छिवभक्त्यायत्राह्मणायकुटुंबिने एतद्वत्त्वानरश्चेष्टशिवलोकेमहीयते तत्र
 स्थित्वाचिरं कालं क्रमादेत्यमहीतले आरोग्यधनसंयुक्तो कुले महति जायते सर्वकामसमृद्धार्थो यावज्जन्म शतत्रयं
 १४ पौर्णमास्यांचयः सौमं पूजयेद्भक्तिमान्नरः सर्वैश्वर्यसमायुक्तः कांतिमानभिजायते १५ पौर्णमास्यांवृषोत्स
 र्गकारयित्वा विधानतः चंद्रराजतनिष्पन्नंपलेनैकेन शोभनं पूजयेद्भक्तुसुमनेवेद्यं विनिवेश्य च दद्याद्दिप्रायस
 च्कृत्य वासोलंकारभूषणैः मंत्रेणानिनरार्जेद्भतन्निवेधन्योचम क्षीरोदारुणवसंभूतत्रैलोक्यगणदीपक उमापते
 शिरोरत्नशिवंयच्छनमोनम दानेनानेनत्वपतेश्चाजतेचंद्रवह्निवि अप्सरोभिः परिवृतो यावदाभूतसंख्यं १५
 पितरः स्वदिनेपिंडारुष्टाः कुर्वतिसर्वदा प्रजावृद्धिधनरंक्षामानुष्यफलमेवच ३० अत्रपितृव्रतं हेमाद्रौ वाराहे स
 र्गादिब्राह्मणामुष्टास्तमूषुः पितरस्तदा वृत्तिना ब्रूहि भगवन्कवर्तामहेवयं ब्रह्मोवाच अमावस्यादिनं वोस्तु
 तस्यांकुशालेदकैः तर्पितामानुषैस्तृप्तिपरांगच्छतनान्यथा तिलोदयास्तथैतस्यामुष्योष्यपितृभक्तिः चिरस्य
 तस्यसंतुष्टावरेयच्छतमाचिरं तस्मादस्थानि यौ विद्वान्दानमेतत्समाचरेत् उपवासं विनाप्येते भवंत्युक्तफलप्रदाः
 पूजयाजपहोमैश्च तोषिनाः शक्तिः सदा इति दानान्यमूनिविधिवत्कर्मशो नरेन्द्रयच्छंति यद्विजवरथविशुद्धसत्वाः
 तेन्रह्मविष्णुभुवनेषु सुखं बह्व्ययात्येकतां सहाशिवेन संशयो मे इति श्रीभ्राविष्योत्तरोक्तं सकलतिथिकृत्यानि अथ
 प्रतिपदादितीर्थानां देवतापूजादिमंत्राः त्वन्नो अग्ने इत्यस्य हिरण्यस्तूपरुपिस्त्रिषु छंदः त्वन्नो अग्नेवरुणस्य वि

द्वान्देवस्य हेडोऽन्नवयासिसीष्ठाः यजिष्ठे विहितमः शोशुवानो विश्वेद्वेषांश्रुसिप्रमुग्ध्यस्मत् अग्निस्तुस्वर्षणामः
 संतर्षिः संतहस्तकः स्वाहासखोमेपवाह शक्त्यन्नस्रुक्स्त्रुवादिधृक् अग्नेयेनमः १ द्वितीयायां ब्रह्मा ब्रह्मयज्ञानमित्यस्य
 गीत्तमोवाग्देवश्च ऋषिस्त्रिष्टुपृच्छदः ब्रह्मादेवता ब्रह्मयज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वितीयायां सुरुचोवेन आव मुहुश्च्युतप
 मांश्रस्य विष्टाशतथयोनिमसतश्च विव ब्रह्मणेनमः पद्मासनस्योजलिलोत्रह्नाध्येयश्चतुर्मुखः अक्षमालांश्रुवं
 विभ्रस्पुस्तकं वक्रमंडलं वासः कृष्णाजिनंतस्य पार्श्वे हंसस्तथैव च २ तृतीयायां गौरी गौरिमिमायेति दीर्घतमः ऋ-
 षिः विष्टुपृच्छदः गौरिदेवता गौरिमिमायसलिलानि तक्षत्येकपदीद्विपदीचतुष्पदी अष्टापदीनवपदीवभ्रवुवी
 सहस्राक्षपरमेव्योमन् गौरिशंखेद्वुवर्णाभांशर्धरीशनिपेवितां कृष्णपद्मासनासीनां साक्षसूत्रकमंडलं वरदां-
 ज्ञानरूपांतां सर्वमाल्यप्रियां सदा गौर्यैर्नमः ३ चतुर्थी गणपतिः गणानां वैत्यस्य यत्समदः ऋषिर्जगतीच्छंदः
 गणपतिर्देवताः गणानां त्वागणपतिश्च हवामहे प्रियाणां त्वाप्रियपतिश्च हवामहे निर्धीनां त्वा निधिपतिश्च हवामहे
 वसोममुश्रां हजानि गर्भधमाल्वमजासि गर्भधं पाशांकुशकल्पतां विपाणं दधञ्चतुंडाहितवीजपूरः रक्तस्त्रिनेत्र
 स्तरुण्डुमौलिर्हरोज्वलोहस्तिमुखोवतादः गणपतये नमः ४ पंचम्यां नागाः नमोस्तु सर्पेभ्य इत्यस्य प्रजापति
 ऋषिः श्रुणुपृच्छदः सर्पादेवताः नमोस्तु सर्पेभ्यो ये केचष्टयिषीभ्यो अंतरिक्षे ये दिवितेभ्यः सर्पेभ्यो नमः सर्पा
 रक्तात्रिनेत्राश्च द्विभुजाः पीतवस्त्रकाः फलकासिधराः श्लक्षणाभास्वरफणविभूषिताः सर्पेभ्यो नमः पृष्ठांस्कंदः
 यदस्कंद इति मेघातिथिः ऋषिर्गीयत्रीच्छंदः स्कंदो देवता यदस्कंद एथिविजायमान उद्यत्समुद्रादुतवापुरीपात् श्ये
 नस्यपुक्षाहरिणस्य बाहु उपस्तुत्यं महीजातैर्ब्रह्मन् वराभयकरः साक्षाद्द्विभुजः शिखिवाहनः किरीटीकुंडली-
 देवो दिव्याभरणभूषितः कुमारः षण्णमुखोऽधेयः शिखंडकविभूषणः पताकं वैजयंत्या चराकिंश्चैव तु वामयोः

कुमारायनमः ॥ ६ ॥ सप्तम्यारविः आकृष्णतिहरण्यस्तूपं ऋषिर्गोश्रुतीछंदः सूर्योदिवंता आकृष्णैर्नर
 जसात्तमानोनिवेशयन्नमृतमस्यचहिरण्ययेनसंवितास्थे नादेवोयातिभुवनानिपश्यन् पद्मासनः पद्मकरः
 पद्मगभसमद्योतिः सप्तश्वरेयसस्यश्रद्धिभुजः स्यात्सदारविः सूर्य्यायनमः ॥ ७ ॥ अष्टम्याशिवः
 श्यबकमितिविशिष्टऋषिर्गायत्रीछंदः रुद्रोदेवता श्र्यबकयजोमहसुगंधिपुष्टिबंधन उर्वारुकामिवबंधनोऽमृत्यो
 मुक्षायाममृतात् पंचक्रावयोरूढः प्रतियक्त्रविलोचनः कर्णलहस्तः खट्वांगीचंद्रमौलिः सदाशिवः शिवाय
 नमः ॥ ८ ॥ नवम्यादुर्गा श्रवेश्रवालिकेइत्यस्यप्रजापतिऋषिः अनुष्टुप्छंदः दुर्गादेवता ॥ अ
 वश्रविकेअवालिकेनमानयात्कथ्यनससत्यश्रकः सुभद्रिकाकर्णिलवार्सिना ॥ कालाश्रभाकटाक्षैररि
 कुलभयदमोलिबद्धुरेवा शखचक्रपाणेत्रिशैखमपिकरैरुद्धहर्तोत्रिनेत्राः सिंहस्कंधोधिऋद्धात्रिभुवनमखि
 लतेजसापरयता ध्यायेदुर्गाजयाख्यात्रिदशपरिवृतासेवितासिद्धिकभिः ॥ ९ ॥ दुर्गायनमः ॥ इशम्ययमः
 यमायतिविवस्वानऋषिः त्रिष्टुप्छंदः यमोदेवता यमायत्वामिखायत्वामिसूख्यैर्यथैवतिपसे देवस्त्वांसवितो
 मघ्यानकुशुष्यव्याः सश्रुचमैश्रुवरप्रदः धर्मराजायनमः ॥ १० ॥ एकादेश्शुष्यैर्यथैवतिपसे देवस्त्वांसवितो
 तिमथुच्छुः ऋषिर्गायत्रीछंदः विश्वेदेवादेवता उर्मासश्रधणीधृताविश्वदेवांसश्रगताः द्वाश्रवासोदाशुपः
 सुत विश्वेदेवाश्रसर्वापिदाक्षिणैवाणपाणयः ध्यातव्यायामपाणितुशरासिनयुताः सदा विश्वेभ्योदेवैभ्यो
 नमः ॥ ११ ॥ द्वादश्याविष्णुः इदविष्णुरित्यस्य मर्धातिथिऋषिर्गायत्रीछंदः विष्णुदेवता ॥ इद
 विष्णुविचक्रमवधानिदधेपदसमदमस्यपाच्छुमरे विष्णुः कामोदेकोखंडगपद्मशखकरः क्रमात् प्रदक्षिणेदेक्षि
 णाधःकरादारभ्यमित्यशः विष्णवेनमः ॥ त्रयादश्याकामः उक्तामगायत्र्याः समोहनऋषिर्गायत्रीछंदः

कामदेवताकामचनावानयागः पुष्पवाणायवह्निकामदेवविधोमाहितन्नानगः प्रचोदयात् नमोस्तुषुष्य
 वाणायजगद्धाकारणः नम्रयायजगन्नरतिप्रातिप्रदायिनः आप्यायस्वतिचन्द्रमवेषेन्द्रपूजावोः ॥ ३ ॥ ३ ॥
 चतुर्दश्याःशिवः त्र्यवकामितमत्रस्यवासिष्ठऋषिगायत्राछन्दः शिवोदेवताशिवोचोविनियोगेऽप्यवर्कयजाम
 हे०पववक्राष्टारूढःप्रातिवक्रात्रलाचनः कपालहस्तः खट्वागाचन्द्रमालिःसदाशिवः ॥ १४ ॥ अमोयाःपितरःउद्धारिते
 तिमत्रस्यशारऋषिः स्वधादेवता त्रिष्टुपुछन्दःपटुगणामचनावनियोगःउद्धारिताडपारासंलम्बध्वमाःसोम्याः
 सप्रसुयइयुरष्टकाऋतुज्ञास्तनावतुपितरहवपु ३० पूणमायाःशशी ० आप्यायस्वतिमत्रःश्वेतःश्वतोवर्धरोदः
 शश्वःश्वतभूषणः गदापाणाद्विह्वश्रकतव्यवरदःशशी अथमलमासत्रतानिःशुधिष्ठिरउवाच कथवाचरितु
 ब्रह्मन्मलमासत्रतादिकृतसंब्रह्मैवप्रसवलाकहितायच माकेडयउवाच ॥ विस्तरणचिनफलकविभिर्नैवश
 क्यते वकुजनदनस्यदकपुनः प्रातिपत्तितथैमरभ्यमासमेकजनादनः ॥ अथयैद्वधुषेष्पाद्यैःपयसे-
 तससापया विप्रान्स्तिभजयत्पश्याद्दक्षिणाभिश्चतोषयेत् एवब्रतमासमककुष्यहातोर्वचित्रकैः ॥ अतैभूतदिनेप्रा
 त्तोषोष्यसुसमाहितः ॥ पुण्याह्निप्रातरुत्थायकुष्यात्पवाग्दहकाक्रियाः ॥ १५ ॥ गृहीत्वानियमपश्याद्वासुदेवहृदिस्मरन्
 त्रिप्रशदमानरतानततोवप्राप्तिमत्रयन् सपत्नीकान्सदाचारान्सुरूपश्वसुविद्यकान् ॥ १६ ॥ वेदाध्ययनसंपन्नान्
 कुलानज्ञातिसम्बान् ततोमध्याह्नवैलायाकृत्वामाध्याह्निकीःक्रियाः ॥ १७ ॥ पुष्पमंडोपिकाकृत्वाविचित्रस्तोरणादिः
 भिः तास्मन्सुशाभितेसर्वमडलतुयनादिते सुलक्षणलिखत्तत्रसर्वतोभद्रमडलः ॥ स्थापयेदत्रकुम्भपंचरेल्लसम
 न्वत् तस्योपरिन्यसत्प्रादेवतवप्रपूजयेत् आदौस्वस्त्ययनकृत्वापूजातवसमारभेत् प्राणानांयम्यविधिवन्म
 नःसकल्पपूर्वकः उपचरिषोडशभिःपूजयेच्चजनादनः ॥ गधतोयेनसंस्नाप्यशुभैः ॥ १८ ॥ पंचामृतैस्तथाः स्थापयेद

सर्वगण्डसंयुक्तान्कास्यपात्रेनिर्धाय च ॥ अधिमासेतुसंप्राप्तेप्रापमुत्तयेजनादनं ॥ १ ॥ उद्दिश्यापपदानेनघृते
 नसहस्रमकावण्णुप्रीत्यिदंघ्राञ्चष्ट्वीदानफलंभक्तं ॥ अधिमासेतुसंप्राप्तेशुभस्यार्थाधिदैवते ॥ सुरकोत्तारणा ॥
 घेवमयादत्तंप्रदीयते ॥ २ ॥ दैवस्त्रिशंशदंपूर्वाश्वयुतशंकरयासहं ॥ ३ ॥ संक्षिणामयानुभ्यंकास्यपात्रेणदापिता ॥
 दातादिवार्करोदंगोहृताचदिवार्करः ॥ ४ ॥ दानेनानेनविभ्रेंद्रस्येभिप्रायतामिति ॥ ५ ॥ श्रीधतादिदेवैवावहाश
 भुजनादनाः ॥ ६ ॥ तेषांप्रसादात्सकलाममसंतुमनोरथाः ॥ ७ ॥ गृहाणपरमान्नेनकास्यपात्रंप्रपरितं ॥ ८ ॥ सवृतगुडसं
 युक्तंप्रीतोभेवदिवार्करः ॥ ९ ॥ त्वयादत्तमिदंप्राप्तपरमान्नेनपरितं ॥ १० ॥ सवृतंप्रतिगृह्णामिप्रीयतामिदिवार्करः ॥ ११ ॥ ब्राह्म
 णान्पूजयेत्पश्चाद्ब्रह्मालंकारचंदनैः ॥ १२ ॥ अपूपदानंदयाञ्चकास्यपात्रसमन्वितं ॥ १३ ॥ धेनुंमवत्सादद्याच्चब्रह्मालंकारंभूषि
 तां ॥ कास्यदोमधारीप्यखेरीदक्षिणासहितोत्प ॥ १४ ॥ नंस्वातुवाचयेद्विप्रीनस्सफलचास्तुमेव्रतं ॥ १५ ॥ ऋत्विग्भ्योवाषसिदी
 धांतंत्रयस्त्रिशंशंकिंभकान् ॥ १६ ॥ कास्यपावसंमायुकानिपूपानेधृतसंपुतान् ॥ १७ ॥ वटकैःसहराजेद्रयथाशंस्तथाचदक्षिणा
 प्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छंकराघृतपायसैः ॥ १८ ॥ दश्यामंलमासस्यक्षेत्रयथातशुभेन्हिवा ॥ १९ ॥ दुर्बलेनापिकतंठयत्रयंत्रिश
 दंपूपकैः ॥ २० ॥ मंलमासेतुसंप्राप्तेएकस्मिन्शुभेदिने ॥ २१ ॥ निष्किचनेनदातव्यंघृतशंकरस्यासहं ॥ २२ ॥ भासांमामंलमासोयंन
 लिर्नपापसंभवः ॥ २३ ॥ तैर्यपापस्यशास्वधमन्त्रदानंकरोतिय ॥ २४ ॥ यवित्तैवच्छिद्राणिअपूपदिपुण्डर्व ॥ २५ ॥ तावद्द्वेष
 हन्नापिस्वर्गलोकमेहयिते ॥ २६ ॥ मलमासव्रतंनारीयाकरोतीहभारत ॥ २७ ॥ दारिद्र्यपुत्रशोकतनवैधव्यंलभेतसा ॥ २८ ॥ यद्विदंघ
 र्मसर्वस्वकुर्व्याह्लोकैःपुराकृतं ॥ २९ ॥ ब्रह्महत्यादिपापंघ्नान्नुयाद्द्विष्णवपदम् ॥ ३० ॥ एवंप्राथम्येचरोविदंपूजयेद्ब्राह्मिणात्रवे ॥ ३१ ॥ सप
 त्नांकांशुचित्त्रित्वाल्दमीनारियणोस्मरन् ॥ ३२ ॥ पूजयेत्त्वाविधानेनभोजयेद्घृतपायसैः ॥ ३३ ॥ भोजयित्वाविधानेनसत्नीकस्म
 रित्विभुंस्मरन्वियद्विज रूपेणपत्नीरूपेणवद्विज ॥ ३४ ॥ परिघाययथाशक्त्यायब्रह्मालंकारंकुंकुमैः ॥ ३५ ॥ द्राक्षाभैश्चैकंपिरेष

श्रुपतसैः कदली फलेः नारिकेलैश्च नारंगैः कूप्मडिदाडिमी फले उर्वारुकैः ककैश्च शृंगवेरैः समूलकैः अन्यैश्च विविधैः
 शार्करं च यच्च एयकृष्टयकृतपकान्नगोधूमैः शुभैः सौहालिकैर्वटैः शंकराघृतपूरैश्च फाणितैः खंडमंडितैः शुभक्षयभोज्यै
 श्रुलेह्यादिंकदुकानि विशेषतः गोरसानां विचित्राणि वासिंता निह्लादिभिः अन्यान्यपि च दानानि देयानि विविधा
 निच वित्तंशोऽयं न कर्तव्यमात्मनः श्रेयइच्छता यथावत्सरसंप्राप्य परिशेष्य मृदुद्रुवन् इदं स्वादुइदं भोज्यभवद
 श्रुविचिंतये याच्यता रोचते यच्च यन्मया पचितं प्रभो धस्योऽस्म्यनुश्रुहोतोऽस्मि पविंतमममिंदिरं विसर्जयेद्यतो वि
 प्रान्दे च्वातं वृद्धक्षिणे आसीमांतमनुब्रज्य भुजीतं वधुभिः सह अंसंक्रांतं तं नारीया करोति हरिप्रियं द्धारिद्य
 पुत्रशोकवैधव्यनभवे कदा एवंविधोऽपि पुरुषोऽपि कुर्यान्मालिग्लुचे मलिग्लुचं प्राप्य न पूजितो यैः श्रीनाथदेवः
 परयवभस्त्रा कथं भवेच्छ्रेयसुखं च संपुत्रः सुहृत्स्वजनंश्चापि भर्था कदाचिन्नकृतं पापैर्मलमासत्रंतरेऽतेषां
 पापिष्ठानित्यत्र ह्यहस्योपदेपदे मांकेडये उवाच एते कथितं तं पर्यगह्याहुर्ह्यंतरं परं वाजपेयक्रतुफलं श्रोतावका
 लभेद्भुवना इति श्रीभविष्योत्तरपुराणे मलमासत्रतोद्यापनमास्वस्ति श्रीरणवीरसिंहधरणीपाले वदान्याप्रणी
 रणवीरसिंहभूषंकारिते कृत्यसागरैः मलमासादिसंकीर्णकृत्यरत्नसमुच्चयः २२ अयसंक्रातिव्रतानि तत्रा
 दोधान्यसंक्रातिव्रतम् स्कंदपुराणे नदिकेश्वर उवाच अथातः संप्रवदं पािमिधोन्यं व्रतसंनुचमं यत्कृत्वहिनि
 रोरान्नुसर्वान्कामानवाप्नुयात् अयनोवपुवै चैव स्नानं कृत्वा विचक्षणः उपचारैः पूजयेच्च ध्यात्वा देवीं देवाकरं करि
 प्यामिन्न तदेव च द्रव्यात्वात् परायणः तद्विघ्नने यानुत्वं त्रसादाहिने श्वर इत्यंघ्रायी लिखेत्पद्मं कुमेनाष्टपत्रक
 भास्करं पूर्वपत्रे तु श्राग्नेय्यातुरं वितंथा विवस्वतं तथा म्येनैः कृत्यं पूषं एतंथा आदित्यं वारुणे त्रैवायं च ये तं पनं
 तथा मां नैडमिति कारवै चेशान्ये भानुमचयेत् एवंचक्रमशो भ्यच्यो विधात्वासावेदशैः कृतांजलिपुटोभूत्वात्वं

ध्येद्यात्समंत्रकं । ओं कालात्मा सर्वभूतात्मा वैदात्मा सर्वतामुखं । व्याधिशोकजरा मृत्युसंसारभयनाशनः । इत्य
 ध्यमंत्रः । पुष्पैर्धूपैः समभ्यर्च्य शिरसां प्राणैः पत्यच । रविश्रृत्वा ततो दद्यात् । धान्यत्रयं द्विजातये । एवं सर्वत्सरे
 पूर्णकुयोदुद्यापनक्रिया । अर्घ्यपत्रां हेसौ वर्णकारयेत्पटले शुभं । । द्विभुजपूजे ये नानुरकवस्त्रयुगां न्वित
 धान्यद्रोणेन सहितं तदधनस्वशक्तितः । स्वर्णशृंगारोप्यस्वरां कांस्यत्रेहांपयस्विनी । रविरूपं द्विजध्यात्वा तस्मै
 वेदवेदे तथा । विद्यापात्राय विप्रार्थं तत्सर्वं विनिवेदयेत् । अग्निष्टोमसहस्राणां फलं प्राप्नोति मानवः । सप्तजन्म
 सहस्राणि धनान्यसमन्वितः । निर्व्याधिर्नोरुजो धीमान् रूपवानपि जायते । इदं व्रतं वर्षात्मकं । तत्र व्रतविधिः ।
 सक्रांतिदिने प्रातः शुद्धतिलैः स्नात्वा गोमयेनोपलितं शुद्धदेशे । कुंकुमादिनाष्टदलं पद्मविरच्य । पूजासमग्रसिंसा
 द्यसं कल्प्यं कुर्यात् । तिथ्यादिसंकीर्त्य ममाग्निष्टोमादिफलं प्राप्सि पूर्वकसप्तजन्मसु । धनधान्यपुत्रपौत्रादिसमन्वित
 निर्व्याधिनीरुजत्वादि सिद्धिद्वारांश्चरित्वा । श्रिसिद्धिरूपपरमेश्वरप्रीत्यर्थं धान्यसंक्रांतिव्रतं करिष्ये । इतिसंकरय । गणेशस
 पूज्य । पूर्वनिर्मितपद्मकर्णिकायां । विश्वात्मनेन मन्त्रेणावाह्यपूजयेत् । अष्टपत्रेषु पूर्वोदिक्रमेण देवताश्चा
 वाहयेत् । भास्कर १ रवि २ । विवस्वतं ३ । आदित्यं ४ । तपनं ५ । मार्तण्डं ६ । भानु ७ । पूषण ८ । मध्ये विइवात्मानं
 आवह्य सपूज्य चति । अर्घ्यदानमंत्रः । कालात्मन् सर्वदेवात्मन् । विश्वात्मन् विश्वतो मुखव्याधि मृत्युजरागोकसंसारभय
 नाशन । ततः प्रस्थमितधान्यसदक्षिणं । ब्राह्मणाय दत्त्वा । मौनेन स्वयं भुजीत । पुत्रवतो गृहिणेण उपवासनिषेधात् ।
 सवत्सरं तेषु उद्यापनं कुर्यात् । उक्तमंडले पूर्ववद्देवता । आवाह्य । सुवर्णादिपात्रेणार्घ्यं दत्त्वा संपूज्य । द्रोणपरिमित
 धान्यं तदधार्थिवा । आचार्यार्थं यदत्त्वा । पीठसहितं गचिदत्त्वा । ब्राह्मणान्संभोज्य स्वयं भुजीत । अन्नहोमादिसामान्य
 विधिनां कार्थ्यं । इति धान्यसंक्रांतिव्रतं । अथ रूपं संक्रांतिव्रतम् । स्कंदि । अथान्येदपितेव च्चिंम रूपं संक्रांतिमुत्तम् ।

संक्रातिवासरतल्लानंकृत्वाविक्षणः । हेमपत्रवृत्तकृत्वाहिरण्येनसंमन्वितं । स्वरूपंवीक्ष्यतत्पत्रिब्राह्मणा
यनिवेदयेत् । एकभक्ततः कृत्वाभक्त्याचैवसंमन्वितं । त्रततिकान्तदद्याद्वृत्तधेनुसंमन्वितं । श्रध्रमेधुसहस्रा
णां फलमाप्तोतिमानवः । रूपयौवनसंपत्यां गुरंग्यसपदा । लक्ष्मीचिपुलां भोगान्भुनक्तीह न संशयः । स्व
पविचिनुक्तः स्वगलौकसंगच्छति । अस्यविधिः तिथ्यादिसंकीर्त्य । आत्मनः कर्मतीयरूपप्रतिपूर्वः । श्रीपर
मेश्वरप्रीत्यर्थं रूपसंक्रातिव्रतकरिष्ये । इति संकल्प्य । पूर्ववत्तलिखितपद्योभानुसंपूज्यः । कास्यपत्रिसधृतेस्वरूप
वीक्ष्यपत्रत्रिह्रिणा यदद्यात् । एवं प्रतिसंक्रातीकुर्यात् । वत्सरंतेलकमंडले सौवर्णीभानुसंपूज्यः । कास्यपत्रस्थपृ
तीहिरण्यसहितमाचार्योपदद्यात् । फलभूयस्त्वर्कामो धृतेधुनुमंपिदद्यात् । ब्राह्मणान्भोजयित्वा स्वयमपि
भुञ्जीत । इति रं कं दे । करूपसंक्रातिव्रतं २ । अथ भोगसंक्रातिव्रतम् । तत्रैव संक्रातिदिवसे प्राप्य धैपितरनुसमा
कुर्यात् । कुकुमं कमलं चैव सिद्धं रं कुमुमानि च । सुगंधानि चंद्रव्याणि तांबूलं शालितंडुलान् । तंडुलान्फलसंयुक्तांस्त्वा
भ्यो दद्याद्विक्षणः । दद्यात्प्रहृष्टमनसामिथुनेभ्यः प्रयत्नतः । भोजयित्वा यथांशी क्वि वस्त्रयुग्मप्रदापयेत् । एवं स
वत्सरं स्याति रवि संपूज्य पूर्ववत् । धेनुसदृक्षिणां दद्यात्सपत्नीकद्विजातये । स्यात्सुखी सर्वमर्त्येषु भोगी जन्मनि जन्मनि
अस्य विधिः । तिथ्यादिसंकीर्त्य । आत्मनो जिनकविधे भोगप्राप्तिपूर्वकश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं भोगसंक्रातिव्रतं करिष्ये । इ
ति संकल्प्य । पूर्ववत् भानुपत्रैः संपूज्य त्रिभ्यो अधिका निमित्थुना निसंपूज्यः । तद्यत्नानि । कुकुमं कज्जलो सिद्धं सुगंधि
पुष्पतांबूलशालितंडुलदक्षिणायुतानि दद्यात्भुञ्जीत । वत्सरंति पूर्वोक्तमंडले सौवर्णीभानुसंपूज्यः । द्वादशमि
थुनेभ्यः पूर्वाकवल्ययुग्मसहितानिसौभाग्यं चंद्रव्याणि दद्यात्ब्राह्मणान्प्रगोचदत्त्वा भोजयेत् । इति संक्रादिोक्तं भोगसंक्रा
तिव्रतं । अथ पलवणसंक्रातिव्रतं । तत्रैव । अथतः संप्रवक्ष्यामि लवणसंक्रातिव्रतम् । संक्रातिवासरं प्राप्य स्नानं

अथसौभाग्यसंक्रांतिव्रतम् । पूर्ववद्भानुमध्यर्च्यतथाचवसुवासिनीः । पूर्ववद्भोगसंक्रांतिसुवासिनीश्चसंपूज्या-
 सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वसुगुप्तं तु योपिते विप्राय वेदविदुषेभ्यस्त्यातत्प्रतिपादयेत् । एवंसवत्सरे पूर्णकृत्वा ब्राह्म-
 णवाचनं पर्वनं लवणं कृत्वा यथाविभवसारतः लवणपर्वतं शस्थ्यात्तममध्यमकानिष्टकृत्वेत्यर्थः कांचनं कमलं
 कृत्वा भास्करं चैव कारयेत् । गंधपुष्पादिनापूज्यविप्राय प्रतिपादयेत् । सौभाग्याष्टकं तु इक्षवोराजिकातद्वृद्धि-
 प्यावाश्रयशोभनाः धान्यकंजीरकं चैव कौसुमं कुंकुं तथा लंबणचाष्टमं प्रोक्तसौभाग्याष्टकमुच्यते । अस्य वि-
 धिः । जेमद्यात्मनोऽतुलसौभाग्यप्राप्तिपूर्वकं भानुदेवप्रात्यर्थसौभाग्यसंक्रांतिव्रतरिष्ये । इति संकल्प्य पूर्वं
 वृषभानुसंपूज्य गांवसंपूज्य सपत्नीकाया द्विजाय सौभाग्याष्टकयुक्तं वसुगुप्तमसहितं वाचनं दत्त्वा अल-
 वणं मोनीभुंजितं वत्सरति सौवर्णभानुमंडले संपूज्य तत्पुरतः यथाशकिलवणाचलं कृत्वा कांचनकमलं कृत्वा संपूज्य-
 सुरभिः सहितं विप्राय प्रतिपादयेत् । इति सौभाग्यसंक्रांतिव्रतम् । ६ अथांतंबूलसंक्रांतिव्रतम् । अथान्यत्संप्रव-
 क्ष्यामि तांबूलव्रतमुत्तमं । तांबूलं च दनाढ्यं च ग्रह्याज्ञां द्विजोत्तमात् । एवंसवत्सरे पूर्णरात्री त्रौततः परं तांबूलं
 भक्षयेद्विप्रीः । कारयेद्देवतांतरं । वत्सरति चकमं कृत्वा चैव तु कांचनं । पर्णकोशचकुर्वीत तथानंतफलाप्तये चूर्ण-
 भांडं च कुर्वीत पूज्यप्रफोटनं तथा मुखवासादिपूर्णानां भांडानि च द्विजपभं । द्विजदांपत्यमावाह्यसर्वोपस्करसंयुतं
 दत्त्वा तद्युगेयैर्दत्त्वापडैर्सर्भेजयेद्द्विजान् । उपकल्पितं च यत्किंचिद्ब्राह्मणाय निवेदयेत् । एवंक्रमेण यानारीतांबूला-
 स्य व्रतोत्तमं धनपुत्रैश्च पौत्रैश्च मोदते स्वग्रहे सदा । अत्र विधिः । तिथ्यादिं संकीर्त्यात्मनो भर्त्रा सह अतुलसुख-
 प्राप्तिपूर्वकं सवितृप्रीत्यर्थं तांबूलसंक्रांतिव्रतं करिष्ये । इति संकल्प्य पूर्ववत्पद्मेभानुसंपूज्य ततो द्विजदंपती च दना-
 दिना संपूज्य तस्मै एला लवणातीपन्नकं कोलवादि राप्रत्येकभांडे निधाय रौप्यमयं चूर्णपात्रपूज्य प्रफोटनं च पूर्णा-

फलानिनागवल्लीदलानिच । सतिमामर्थ्यस्वर्णनिर्मितानिकानिचित् । नागवल्लीदलानिचरौप्यादिप्रात्रे
 निधायसंकल्पपूर्वकं दद्यात् । दानमंत्रः - तांबूलश्रीकरंभद्रह्रस्वविष्णुशिवात्मकं । प्रदानाद्देवदेवेशुर्णःसंतुमनो
 रथाः - इत्तिदत्त्वाग्निचिदत्त्वाद्ब्राह्मणभोजयेत् । अथप्रकारंतरेणतांबूलव्रतभविष्ये - तत्रग्रहणविधिः - आप्याद
 शुद्धशम्यांचातुर्मास्यव्रतं । तत्रतिथ्यादिसकीर्त्यांबूलव्रतस्यपूर्वोक्तफलावाप्तयेचातुर्मास्येतांबूलव्रतंकरिष्ये - इति
 संकल्प्यपीठेफ्रणान्विनशेषेनागकन्यायुतंहरिंपुरुषसूक्तेनसंपूज्य - तदग्निद्विजसपत्नीकंचसंपूज्य - सोपस्करंतां
 वलवीटिद्वयदेवायद्विजायचदत्त्वाप्रणमत् एवंप्रतिदिनं अतैकार्तिकशुक्लकादश्यापौर्णिमायावाउद्यापनंकुर्यात्
 तद्यथा । अथेत्यादितिथ्यादिसकीर्त्यात्मनः अनेकदानफलप्राप्तिसकलभोगयुतनारायणप्रीत्यर्थं आचरित्वातु
 मारस्येतांबूलव्रतोद्यापनंकरिष्ये इतिसकल्प्यगणेशपूजनदिविधायआचार्यवृणुयात् अथाचार्यःपूर्ववत्संडले
 ब्रह्मादिदेवताः संस्थाप्यतदुपरिकलशेरौप्यमयशेषेहाटकनिर्मितं नारायणनागकन्यायुतं सहस्रशीर्षितं
 त्रणसंस्थाप्य - ततःपूर्वादिदिक्षु ब्रह्माण्डंशुद्धीं क्षेत्रपालचतुर्भुजैरावाह्य पुरुषसूक्तेनपंचामृताभिपेकपुरः
 सरंपूजेयत् नानाविधभक्ष्यभोज्ययुतपायसोपहारनिवेदेयत् देवाग्नेशसंस्थापूगानियथाशक्तिवानांगफ्रणायुतं
 चसंस्थाप्यदेवंस्तोत्रैःस्तुवीत ततोदशनवीनताम्रपात्राणिक्रमुकपूगयुक्तानिरौप्यमयानिवातावंतैचूर्णपात्राणि
 रौप्यमयानिचततद्रूप्यपूरितानि पक्षेशूर्पनवकेनिधाय बल्लभयेनसंवेष्ट्यसप्तधान्योपरिदेवाग्नेनिधाय । तत्रदे
 वंनागरूपंभ्यात्वाप्रार्थयेत् नवनागमहाराजपत्न्यास्तवप्रपूजनान् - इत्सितंदेहिमेकामसर्वसौख्यप्रदे।भव ततो
 गतिवाद्यपुराणपठनादिभिर्जागरणेनरात्रिनीत्वा प्रातर्देवंसंपूज्य - अग्निंप्रतिष्ठाप्यअन्वाद्ध्यात् - तत्रप्रधा
 नंनारायणं - अतोदेवितेमत्रेणखड्गमिश्रितमाज्यप्रायसचक्रव्येणाष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिर्ब्रह्मादिदेवताश्र्यंके

कथहुत्सायक्षे एवंहिंसमाप्य दंपतीनवकं ब्रह्मादिनासंपूज्यपूर्ववस्थापितं शूर्पनवकं नवत्राह्मणेभ्योदद्यात्
 तत्रमंत्रः तांबूलश्रीकरंभद्रह्रादिष्णुशिवात्मकं अस्यप्रदानाद्देवेशसफलंभस्त्वुवाञ्छितं ततस्तेभ्योनवगोदा
 नानि तद्भवेमौल्यंवाङ्क्षिणात्वेनदत्त्वादेवंप्राथयेत् तांबूलदानमाहात्म्यात्प्रतीभजनार्दन संपूर्णैकुरुमे
 देववाञ्छितंपुरुपोत्तम ततः पीठमाचार्यायचत्वाकपिलांगांचदत्त्वा ब्राह्मणभोजनपुरःसरंस्वयंभुंजीत इति
 तांबूलत्रयम् ७ अयमनोरथसंक्रांतित्रयम् गुडेनपूर्णकुंभं चसवस्त्रं चस्वशक्तिः संक्रांतिवासरेदद्या
 ब्राह्मणायकुटुंबिने एवंसवस्त्रेपूर्णैस्वशक्तयोद्यापनंचरेत् गुडेनपर्वतंकृत्वावखरल्लेश्रभूपितं अयनेचोत्तरे
 दद्याद्दिनशाठ्यनकारयेत् यंयकामयेतकामंतंतंप्राप्नोतिपुण्ड्रकलं अथविशोकसंक्रांतिव्रतविधिः तिथ्यादिसं
 क्रान्त्यात्मनोविशोकव्यसमन्वितः पुत्रपौत्रादिवृद्धिद्वाराश्रीसन्वित्देवताप्रोत्सर्धविशोकसंक्रांतिव्रतं करिष्ये इतिसं
 कल्प्य पद्मेपूर्ववत् भास्करंताम्रपात्रं संस्थाप्यसपूज्यचरकवस्त्राभ्यांपरिवेष्ट्य पूर्ववत् अर्घ्यं दत्त्वा ब्राह्मणा
 यंगुडपूर्णकुंभंसदक्षिणंदद्यात् वत्सरंतेमडलेहंभास्करंताम्रपात्रेसंपूज्य गुडपूर्णकुंभंसदक्षिणंदद्यात् गु
 ष्पर्वतेनसहपीठंकापिलासाहितंदद्यात् अथातः संप्रवक्ष्यामि विशोकसंक्रांतिमुत्तमां अयनेविपुर्वैवच्यती
 पातोभेद्यदि एकभक्तदाकुर्याज्जलदानपूर्वकं कांचनंभास्करंकृत्वायाविभवशक्तिः स्नापयेत्पंचगव्ये
 नंगंधपुष्पस्तुपूजयेत् संछाद्यरक्तवस्त्राभ्यांताम्रपात्रेनिधाय च भास्करायनमः पादौजंघेतुरवयेनमः
 आदित्यायनमोजानूउवादिंनकराय च अर्घ्यम्णैचकटिपूज्य मानवंचोदेरतथा नमःपूष्णेचवाहुभ्यामर्घ्य
 ण्णैपुनस्तनौ विवस्वतेनमःकंठमुखंपूज्यसहस्त्रांशवे । प्रभाकरायवैचाक्षणेस्तेजोरशिनमः शिरः वरु
 णायनमः केशान्पादादौपूजयेद्द्वारि अर्घ्यं चपूर्ववत्कार्यं ब्राह्मणायनिवेदयेत् एवंसवस्त्रेपूर्णैकांचनेनदि

वाकस्यः सपद्महस्तसंपूज्ययथाविभवशक्तिः कारयेत्पूजयेद्भक्तोरकवस्त्रेणवेषयेत् ततोहोमंप्रकुर्वीतसूर्यमंत्रे-
 णानारद द्वादशकपिलादद्याद्द्वालंकारसंयुता- अशकः कपिलमेकांविचशाख्यविर्जितः आयुरारोग्यमैश्वर्यं
 भार्यापुत्रसमन्वितः - इतिविशोकसंक्रातिव्रतम् ॥ ९ ॥ अथायुःसंक्रातिव्रतं अयान्यांसंप्रवदयामि-
 आयुःसंक्रातिमुत्तमां संक्रातिदिवसेपूर्ववत्समर्च्यदिवाकरं - कास्येक्षीरंघृतदद्यात्साहिरण्यंस्वशक्तिः पृथक्पृथ-
 कप्रदानेनपूजामेवप्रकीर्त्तता सक्षीरंसुरभीजातपीयूषसमसर्पियुक् - आयुरारोग्यमैश्वर्यमतोदेहिदिवाकर इति
 मंत्रः अनेनविधिनावर्षसर्वदद्यात्तद्रितः उद्यापनादिकंसर्वधान्यसंक्रातिवद्भवेत् - निर्व्याधिश्चैवदर्षियुस्तेज-
 स्वीकीर्त्तिमांस्तथा अपमृत्युभयनांस्तिजिवेशशरदांशत अयधनसंक्रातिव्रतम् हेमाद्रौस्कां दे संक्रातिदिव-
 सेपूज्यभास्करंतुविधानतः कलशंनिर्व्रणंग्रहंवारिपूर्णनिधापयेत् सुवर्णं पुरुषं कृत्वा प्रतिमासंतुदापयेत् विधि-
 नानेनवर्षेप्रीयतांमेदिवाकरः पूजाविधानंसर्वतुधान्यसंक्रातिवद्भवेत् सौवर्णं कलशं कृत्वा सूर्यं चोपरिविन्यसेत्
 हस्तेसुवर्णघटितंपंकजं व्रीनिवेशयेत् गोदानतत्रदातव्यमेवंसंपूर्णतंत्रिजेत् यत्सालाशतसाहस्रधनयुक्तो भवेन्नरः आयु-
 रारोग्यसंपन्नः सूर्यलोकेमहीयते इतिधनसंक्रातिव्रतम् डोमद्यात्मनोविपुलवनश्रान्तिपूर्वक आयुरारोग्यपुत्रपौत्रा-
 दिकामनयाधनसंक्रातिव्रतं करिष्ये - पद्मेवारिपूर्णकलशनिधायसुवर्णपात्रेभानुसंपूज्य सुवर्णधेनुसहितंपीठं द्विजाय
 दत्त्वासदनेनद्विजान्भोजयेत् शेषधान्यसंक्रातिवत् ॥ ११ ॥ अथरुद्रपुराणोक्तमाज्ञासंक्रातिव्रतम् ब्रह्मोवाच
 आज्ञासंक्रातिमाहात्म्यं शृणुस्करं दविधानतः यां कृत्वा सर्वलोकेषु आज्ञावान्जायतेनरः संक्रातिदिवसेपुण्ये प्रा-
 रभेन्नियमं त्रतीः पद्मपटलं कृत्वा कुमेन सुशोभन पूजयेन्मंत्रमुच्चार्य्य विधिवद्गुरुसन्निधौ आज्ञातिजस्करी पृ-
 ष्टप्रभादींस्तियशस्करी आज्ञासर्वत्रगां देवमदेहिनोस्तुते ॥ संपूज्यैवं कुमेन दधाहि प्रायभोजनं उद्यापने

तुंबडांशुसौवर्णसरथंतया एकचक्रंचसप्तश्वमरुणेनसमन्वितं य.कुर्याद्विधिनानेनआज्ञासंक्रांतिमुत्तमं आ
 ज्ञासास्वलितालोकेसूर्यभक्तश्चजायते इतिस्कादेआज्ञासंक्रांतिव्रतम् ॥ १२ ॥ अथापापसंक्रांतिव्रतम्
 नंदीकेश्वरउवाच ॥ वदयाम्यपापसंक्रांतिशृणुस्कंदविधानतः संक्रांत्यांनियतोभूत्वानिःश्रेयैःसमन्वितैः क
 रंकेवर्धमानंचत्रप्रतिमासंनिवेदयेत् वर्षेमानंशरावम् मंत्रेणानेनुस्नायाद्भक्तिभावसमन्वितः भक्तिरंतःकरण
 स्यतदाकारवृत्तिःभावोविश्वासः तिलोमःपातुपापेभ्यस्तवेवप्रसादतः त्वंचमारक्षदेवेशवाङ्मनःकायकल्म
 षेत् ॥ उद्यापनेचदेवस्यसौवर्णमापकेतु द्विभुजाप्रतिमाकार्यार्यारजतेनाथकारयेत् देवस्यसूर्यस्यस्वर्णमाप
 केणसंमितेशेषः अथवा अथंचशकाशकविषयत्वेनव्यवस्थितोविकल्पः तिलधेनुःप्रदातव्याव्रतेस्मिन्ना
 त्रसंशयः सर्वपापप्रणाशायआयुरारोग्यहेतवे एतत्सर्वपुराप्रोक्तब्रह्मणाविष्णवेतथा विष्णुरिंद्रायजगदे
 तथोमाशंभवेव्रतं शंभुश्चैवममाचष्टेमयाप्रोक्तंत्वप्रभो सर्वसंक्रांतिदिवसेप्रारभेद्भ्रतमुत्तमं दक्षिणोत्तरसं
 क्रान्तौसर्वास्वित्चिकेशव श्रध्रुवत्वाच्छरीरस्थयौगणपद्यंशस्यते नचात्रविधिलोपःस्यात्सर्वत्रैकंतुदेवतं नानादेवत्र
 तानंतुएककालंशस्यते इतिस्कंदपुराणोक्तमपापसंक्रांतिव्रतम् १३ अथकीर्तिंसंक्रांतिव्रतम् नंदिकेश्वरउवाच
 कीर्तिंसंक्रांतिमाहात्म्यंशृणुस्कंदविधानतः संक्रांतिवासरंप्राप्यरविबलिखेद्भुवि तस्यमध्येस्त्रितदेवंपूजयेत्सू
 र्यमंत्रतः ॥ यथाविभवसारेणततोविप्रायदक्षिणां प्रतिमासंतुवैश्वंतवस्त्युगमंप्रदापयेत् ॥ उद्यापनेतुरौष्यंश्चसूत्रे
 मत्रप्रदापयेत् श्वेतवंस्त्युगच्छन्नं ब्राह्मणायनिवेदयेत् एवंकृतेपराकीर्तिर्जायतेचापिविह्वलु फलंनशक्यते
 वस्तुंशोष्पतेरपिजिह्वया विमलाकीर्तिराज्यंजजायतेनावसंशयः आपुरारोग्यसंपन्नोजीविह्वर्यशतंनरः इति
 स्कंदपुराणोक्तंकीर्तिव्रतम् ॥ १४ ॥ अथोत्तरायणदक्षिणायनसंक्रांतिमारभ्यकर्तव्यंशीलव्रतम् पुलस्त्यउ

वाचः - अथ ज्ञानदयनं यो वदन्नयेत्पुण्यं संपिपी तद्वैतकांचनं पुण्यं घृतधेनुसमन्वितं - दद्याच्छिवं घृतं स्याति विप्र्रायघृतं
 पायसं - एतच्छीलन्नतनमशीलारोग्यसुखप्रदं - इति पद्मपुराणोक्तं शीलव्रतम् - १५ - अथ राज्यव्रतम् - कृष्णव्रतम्
 च - उत्तरेत्वं येन प्राप्ते घृतं प्रस्थेन यो हरिः - स्नापयित्वा ब्राह्मणाय वडवांसं प्रयच्छति - सर्वपापविनिर्मुक्तः - सूर्य-
 लोकैस्सेचिरं - ततो भवति भूपालः प्रजानंदविबर्धनः - राज्यव्रतमिदं प्रोक्तं परं तुष्टिकरं हरिः - इति भविष्योत्तरांशः
 राज्यव्रतम् - अथोत्तरायणे घृतं स्नानव्रतम् - पुलस्त्य उवाच - अयने चोत्तरे सृष्टितयः स्नापयतिकेशवम् घृतं प्रस्थे-
 न पापसंस्कलचव्ययो हति - कपिलां विप्रमुखाय ददात्यनुदिनं चयः - स्नानं देवस्य यच्छ्रितिये घृतेनोत्तरायणे - तै-
 याति विष्णुसायुज्यं सर्वपापविबर्जिता - इति विष्णुधर्मोत्तरे कंघृतं स्नानव्रतम् - १७ - अथ वृंताकत्यागव्रतम् - भवि-
 प्रयोत्तरे - वृंताकस्य विधिं वक्ष्ये शृणु पार्थसमाहितः - संवत्सरं वाषण्मासान्त्रीन्मासान्वासां समाहितः अस्योद्याप-
 नं - वृंताकं प्रतिहतं वरे हेमासिद्धं दद्याद्द्विजाय घृतं वल्गुसमन्वितं यः - कृत्वानुवर्षं मपि मासमथैकमेव यस्यायनं पश्य-
 त्ति पुरुषः कदाचित् - अथैतस्य विधिः - अस्य भरणं माघायां वा एकारात्रोपासां कृत्वा संधिलेदेवानां हूयः - गुग्घुः
 पुष्पधूपदीपनैवेद्यादिभिर्भ्रण्यां माघायां वा पूजयेदिति संबंधः - आवाहनप्रकारमाह - दर्भप्राणिर्गोधोदकेनावा-
 हयेत् - यमराजं मावाहयामि - कालमावाहयामि - नीलमावाहयामि - चित्रगुप्तमा-
 स्थुनाः - परमेष्ठिनमावाहयामि - ततो भिमुप्रसमाधाय - तिलाज्यं जुहुयात् - यमराजाय स्वाहा - कालाय
 स्वाहा - नीलाय स्वाहा - चित्रगुप्ताय - वैवस्वताय स्वाहा - मृत्युवे स्वाहा - परमेष्ठिने स्वाहा - अग्निर्मूर्धेत्या
 इति उत्तरशतं जुहुयात् - प्रायश्चित्तं हुत्वा - ब्राह्मणः स्वयमितरेषामाचार्यः - अथ स्वशक्त्या - सीवर्णं वृंताकां वि-
 प्रापदधाम - कृष्णां गान्धर्वं कण्विष्ठां गुलीयं कच्छत्रोपां नहो कृष्णवल्गुगं - कृष्णां कंबलं च दद्यात् - ब्राह्मणा-

न्तर्भङ्ग्याशिशोवाचयेत् ॥ अनेनविधिनायस्तुतृताकंसंप्रयच्छति ॥ त्रीन्मासान्वाषमासंवाषमेकंबानभक्षयेत् ॥
 अथचैतन्निधिक्षुत्वाजन्मवाधित्यागयःकरोतिसविष्णुलोकंप्रयाति ॥ पुंडरीकाश्वमेधफलमाप्नोति ॥ सप्तजन्मसह
 स्राणिनाकष्टेष्टमहीयते ॥ सप्तजन्मांतरंयावद्यमलोकंनपश्यतीति ॥ जन्मवाधिवृताकत्यागपक्षेपि ॥ होम्रादिक्रय
 र्धवदेव ॥ इतिवृताकत्यागविधिः ॥ १८ ॥ अथशत्रुनाशनव्रतम् ॥ विष्णुधर्मोत्तरे ॥ रामप्रतिपुष्करउवाच ॥ कृतोप
 वासोयाम्यक्षेत्रैश्चक्रिक्रासुसदेवहि ॥ पूजयेद्वासुदेवंतुकुमेनसुगंधिना ॥ श्वेतैश्चकुर्महैचैर्धूपंघ्राच्चगुग्गुलुं ॥ घृतै
 नदीपंद्याच्चैरुक्तैश्चैतैश्च ॥ निवेदनीयं देवायतथासर्वं निवेदयेत् ॥ होतव्याश्चसमिद्धशौतथैवासुरसर्पपाः ॥ आसुरस
 र्षोराजिका ॥ आयुधानिचिदेयानिब्राह्मणेभ्यश्चदक्षिणाः ॥ ॥ कर्मतदुक्तंरिपुनाशकारिकायैसदायादुगणप्रमाथी ॥
 श्वेततदयं रिपुनाशमाशुभ्राप्नोतिमर्त्योनिहंशसोत्र ॥ इतिशत्रुनाशनव्रतम् ॥ १९ ॥ अथमौनव्रतंशिवधर्मैः ॥ नंदिकेश्व
 रउवाच ॥ शृणुवत्सप्रस्थ्यामिर्मनंसर्वार्थसाधकं ॥ मौनव्रतंमहापुण्यंहुंतत्रविवर्जयेत् ॥ पुंसांभोजनकालेहुंका
 रोयदिनिर्गतः ॥ सर्वमेवसुरामांसतरुन्मौनविवर्जयेत् ॥ कर्मणामनसावाच्चापरहंसाविवर्जयेत् ॥ मौनस्यास्य
 प्रभवेणैश्वर्यंयस्त्रिदिवंगताः ॥ श्रद्धमेकचरेन्मौनयः ॥ षण्मासमथापिवा ॥ मासत्रयंसमायुक्तोमासमेकं तथैवच ॥ मासा
 इतुपुनः ॥ कुर्व्याद्विवंसांद्वादशाथवा ॥ पटपंचवाथत्रीण्यैकमौनभुंजितयत्नतः ॥ समात्तेतुव्रतेतस्मिन्मौनव्रतसमा
 हितः ॥ ॥ लिंगचंदनंजलत्वापङ्गेनतुंग्रोक्षयेत् ॥ पङ्गंयथा ॥ गोमूत्रं गोमयसार्पैः ॥ क्षीरं दधि च रोचना ॥ ॥ पङ्गेमेतत्परम
 मंगलं सर्वदोगंवा ॥ मितिपरिभाषितं ॥ ॥ गोरोजनांसमालभ्यलघुगंधैस्तुजयेत् ॥ धूपंचागुरुकंदद्यान्नमस्कारांस्ततः ॥
 पुनः ॥ करंपादशिरौभिस्तुत्राणिपित्यविसर्जयेत् ॥ ॥ आत्मवित्तानुसारेणैहमघंटाप्रदायेत् ॥ शिवायतेनिचधीया
 ल्छिवत्यातीवबलभाः ॥ ॥ कांस्यलोहमर्थावापि एकांथाशक्तिस्तया ॥ ॥ शिवस्यपुरतोवेद्यंशिवभक्तं ॥ भोजयेत् ॥ प्राय

संतर्प्यवह्निं द्विजपुंगवांश्च कुंभान्पुनर्द्वादशधेनुयुक्तान्सरत्नहरण्मयपद्मगर्भान् पयस्विनीः शीलवतीश्वरोप्यस्तु
 राः सवस्त्राः खलु हेमशृंगीः गवावृषाः सप्तसकांस्यदोहामाल्यांबरावाचतुरोप्यशक्तः द्वेधान्ययुक्तेकपिलामथै
 कान्निवेदयेद्ब्राह्मणपुंगवाय हेमोचदद्यात्पृथिवीसशेषानाकर्धरीप्यामथवापिताच्चां सशेषशिबनागसाहितापैष्टिम
 शक्तेवसुधांविधायसुवर्णरोप्येणसंमं प्रदद्यात् पैष्टोपिष्टनिर्मितां नवित्तसाठ्यंपुरुषोत्तमकुर्व्यात्कुर्वन्नथोयातिनसंश
 योत्र योवन्महेन्द्रप्रमुखाः सुरेंद्राः पृथ्वीचसप्ताब्धिधुतेहतिष्ठेत् तावत्सगंधर्वगणैरशैषैः संपूज्यतेनारदनाकष्टे त
 तश्चकर्मममाप्यसप्तद्वीपाधिपः स्यात्कुलशीलयुक्तः नाकस्यष्टष्टससखः सभाळ्यैः प्रभूतपुत्रान्वयवंदिताग्नि इति
 पठतिशृणोति योतिभक्त्याविधिमखिलंरविसंक्रमणपुण्यं मतिमपिचदातिसोपिदेवैरमरपतिप्रमुखैर्वृतस्तुसः
 स्यात् इतिमत्स्यपुराणोक्तं संक्रांतित्रतोद्यापनम् अथवारत्रतानि नदिकेश्वरउवाच येत्वादित्यदिनेब्रह्मपूज
 यंतिदिवाकरं स्नानदानादिनतेषां किंफलस्याद्द्वीहिमे ब्रह्मोवाच येत्वादिनप्राप्तेः श्राद्धं कुर्वीतिमानवाः सप्त
 जन्मानि प्राज्ञाः स भवति विरोगिणः नक्तं कुर्वीतिये तत्र मानवास्तं समाश्रिताः जपमाना परं जप्यमादित्यहृदयं
 परं श्रौरोग्यं मिह स प्राप्यसूर्यलोकं ब्रजंति ते उपवासं कुर्वीतिये च्चादित्यदिने सदा जपंतिये महाश्वततिलभंति
 यथेच्छिंतं श्रहोरात्रेण नक्तं न त्रिरात्रनि यमेन च जपमानो महाश्वेतामीप्सितलभते फलं विशेषेणादित्यदिने ज
 पमानो गणाधिप पडक्षरं महाश्वेतगच्छेद्द्वैरोचनं पदं तसमाश्रिता आदित्यमाश्रिता इत्यर्थः ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥
 रविसंक्रमणे चेत्याद्ब्रविवारो नराधिप सज्ञेयो हृदयोनाम आदित्यहृदयत्रियः तत्र भक्तं समाश्रित्य देवसंपूज्य
 लतः गत्वा चायत्नेन नोरादित्याय तने स्थितः जपेदादित्यहृदयं सस्ययाष्टशतं बुधः योत्र संपूजयेद्ब्रह्मं भक्त्या
 श्रद्धासमान्वितः सकामं लभते स्वर्गान् इत्याद्ब्रदेयं स्थितान् आदित्यहृदयमत्रः घृणि सूर्यं आदित्यो महाश्वेताद्ब्रह्मिंस

समधुसंमिश्रमधुमांसपरिदुतः अनेकभक्ष्यभोज्यान्नैर्लेह्यपेयसपिच्छैः सर्जिकाघृतसंमिश्रैर्मंडकैः सुसमाहि-
 तैः भोजयित्वा प्राजितान्नरुहेणः समाशयेत् शक्त्या चंद्राक्षिणां दद्याद्द्विजशाब्दां विवर्जयेत् क्रमेण त्रीयंते विप्रयस्य
 यस्यंतु यद्भवेत् शिवभक्तां व्रतानि शंशांति वाक्यं पुनः पुनः शक्त्या हि दक्षिणां दद्याच्छिवभक्त्यान्नमेतत् ताद्यथा
 व्रतताळिगंथापुण्यैरलंकृतं शिरसां धार्यतत्पात्रं स्वयं मौनीसमाहितः संगच्छेन्नृपमार्गेण यावत्तु शिवगोचरं प्र-
 दक्षिणीकृत्य शिवं त्रीन्वारं श्रयसमंततः नमस्कारैस्ततः कुर्यात्त्रणम्य शिरसां भुवि मौनस्थैपविधिः प्रोक्तो मया
 तव महामते अस्य मौनस्य माहात्म्यां द्वे वताः शिवतांगताः एतन्मौनव्रतं प्रोक्तं सर्वकामार्थसाधकं भुविसर्वांसमर्थो-
 नां सुकरं प्रकटीकृतम् इति शिवधर्मसौनव्रतमाहात्म्यम् अथ संक्रान्त्युद्यापने फलं यदक्षयं परं लोके पुराणकव-
 यो विदुः विपुले अज्ञेनैवापि संक्रातिव्रतमाचरेत् पूर्वद्युरेकभक्तेन दंतधावनपूर्वकं संक्रातिवासरे प्राप्नोति लोकात्मानं
 विधीयते अभिसंक्रमणे भूमौ चंदनेनाष्टपत्रकं पद्मं सकर्णिकं कुर्यात्सिद्धिं प्राप्नोति वा हेयद्रव्यं कर्णिकायां न्यसेत्सूर्यमा-
 दित्यं पूर्वतस्ततः सप्तार्चिषमयाग्नेयान्येऽनुमंडलाय च नमः सवित्रे नैऋत्यां वारुणे वरुणयजेत् सप्तसप्तति
 त्वायं ह्येयजेत्प्रयतमानसः मात्तं दुत्तरे विष्णुमीशाने विन्यसेत्ततः गंधमाल्यफलैर्भक्ष्यैः स्थंडिले पूजयेत्ततः च
 चत्पठ्येत्स्तु देवायार्घ्यं यजेद्भुवि अथार्घ्यमंत्रः नमो नमस्ते सूर्यार्घ्याय विभ्रधान्नेस्वयं भुवे नमो नमस्ते वरु-
 ण्ये नमो नमस्ते वायुार्घ्यं नरोत्तम द्विजाय सोदकं कुंभं तिलपात्रं हिरण्यं कर्मण्डलु-
 यं नमो नमस्ते वायुार्घ्यं नरोत्तम एकभक्ताशनैः पुंभिः सर्वमेतद्यथा विधि-
 यं नमो नमस्ते वायुार्घ्यं नरोत्तम एकभक्ताशनैः पुंभिः सर्वमेतद्यथा विधि-
 यं नमो नमस्ते वायुार्घ्यं नरोत्तम एकभक्ताशनैः पुंभिः सर्वमेतद्यथा विधि-
 यं नमो नमस्ते वायुार्घ्यं नरोत्तम एकभक्ताशनैः पुंभिः सर्वमेतद्यथा विधि-

संवत्सरतिघृतपापसेन-

पुष्पाणि ॥ ११ देशांगगुगुलधूपकालागुरुसमन्वितं आग्नेयसर्वदेवानामिमधूपगृहाणमे धूप १२ कापी
 सर्वैक्यायुक्तैर्गवृतेनसमन्वितं दीपगृहाणदेवेशत्रैलोक्यतिमिरापहं दीपं १३ पायसघृतसंयुक्तानापका
 त्रसंभवं नैवेद्य गृह्यतदिव शांतिकुरुजगत्पतेनैवेद्य १४ कर्पूरवासितोयंमदाकिन्यासमाहृत आचम्यतांजगन्ना
 धप्रसिद्धिपरमेश्वर आचमनं १५ इदंफलमयादत्तंस्थायपितृपुरतस्तव तेनमेसंफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि
 फलं ॥ १६ ॥ एलालवंगकर्पूरखादिरादिसमन्वित तांबूलगृह्यतादिवमुखाभरणमुवम तांबूल ॥ १७ ॥ यानि
 कानिर्षपापानिजन्मांतरकृतानि च विलयंयातुतानीहप्रदक्षिणपदेपदे प्रदक्षिणो ॥ १८ ॥ ताद्यपत्रेस्थित
 तीर्थफलपुष्पसमन्वितं गृहाणार्धमथादत्तंसर्वकामप्रदांभवं अर्घ्यं ॥ १९ ॥ नमःपकजहस्तायिनमःभृंक
 जर्मल्लिने नमःपंकजनेत्रायभास्करायनमोनमः नमस्कारः ॥ २० ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थेहमबीजविभावंसोः
 अनंतपुण्यफलदमतःशांतिप्रयच्छमे दक्षिणा ॥ २१ ॥ वज्रमाणिक्यवैडूर्यमुक्तविद्रुममेवच पुष्परगेण
 संयुक्तेहमपुष्पगृहाणमे सौवर्णपुष्पम् ॥ २२ ॥ पंचवर्तिसंमोयुक्तंसर्वमंगलदायकं नाराजनं गृह्णात्स्वातुमि
 त्रैसिंप्रसीदंतुं नाराजन ॥ २३ ॥ तडुलैर्पुरितंपात्रहिरण्येनसमन्वितं रक्तवस्त्रयुगोपेतंब्राह्मणायनिवेदयेत्
 वीचनदान ॥ २४ ॥ यस्योदयेस्याजगतःप्रवोधोयःकर्मसाक्षीभुवनस्यगोप्ता कुष्टादिव्याधौघविनाशकोय
 सभास्करोमेदुरितंनिहन्यात् इतिप्रार्थना इतिपूजा ॥ अथकथा ॥ मांधातोवाच ॥ भगवन्ज्ञानिनांश्रे
 ष्टकथयस्वप्रसादत त्वद्ब्रह्माच्छ्रेतुमिच्छामि व्रतपापप्रणाशनं सर्वकामप्रदचैवसर्वामयविनाशनं पूजाध्य
 दानसहितंनैवेद्यप्राशानन्वित एतत्कथयसर्वंत्वंप्रसन्नोयदिमेप्रभो वसिष्ठउवाच शृणुराजन्प्रवंक्षामियद्बुद्ध
 व्रतमुत्तमं सर्वकामप्रदपुंसांकुष्ठादिव्याधिनाशनं भानोस्तुष्टिकरंराजन्भुक्तिमुक्तिप्रदायकं यस्योदयेसुरगणा

शतमंत्रः खलोकायनमन्त्रं त्रिपदक्षरं मन्त्रं ह्रीं ह्रांसं सूर्योपायइतिकोचित् यो वैसूर्यदिने भक्त्या भानुं संपुच्य श्रद्धया
 नक्तं करोति पुनः सूर्योत्थमरलोकतां इदं व्रतमेकदिनसमाप्य निरत्नाकरः तथा च आदित्यलवाच यो वंदमेकप्रकु
 र्यात् नक्तं मन्त्रं देवे रतः ब्रह्मचारी जितक्रोधो ममाचनपरः खग संवत्सरति च मृगान्मद्रकांश्चैव वैद्विजान् भोज
 यित्वा ततो ब्रूयात्त्रोयतामिदेवाकरः मृगांश्चिद्व्यत्राह्मणान् एवं भक्तिसमायुक्तो ममलोकसगच्छति न च मानुष्य
 कं लोकमधुवं प्राप्नुयान्नरः इत्यादित्यवारे न कादि व्रतानि अथादित्यवारव्रतविधिः सौर्यर्षे तत्रादौ मासपक्षाद्यु
 क्तिर्य ममसमस्तैरोगिनारसार्थमापुष्यादिसकलभनोभिलषितकामनासिद्धयर्थं श्रीसूर्यनारायणप्रतीत्यर्थे यथाशक्ति
 सूर्यनारायणपूजनसहितमादित्यव्रतमहकारिण्ये ताद्यपात्रैरकथनेनाष्टदलकृत्वा तत्र देवपूजयेत् ध्यानमन्त्रेजो
 रूपसहस्रांशुं सप्ताश्वरथं गं विभुजं वरदं पद्मलांछनसर्वकामदं ध्यायामीति शेषः आगच्छ भगवन्सूर्यमंडले
 स्मिन्स्थिरो भव यावत्पूजासनाप्येततावत्स्वसन्निधौ भव आवाहनम् हे मासं न महादिव्यं नानारत्नविभूषितं आ
 सनं गंगालंसमानीतं परमं पावनं महत् पाद्यं गृहाण देवेशामरूपेन
 मोस्तुते पाद्यं ३ सोमसूर्याशिरूपाय ब्रह्मविष्णुस्वरूपिणे अर्घ्यमजलिना दत्तं गृहाण परमेश्वर अर्घ्यं ४
 गंगादितीर्थं जंतो यजातिपुष्पैश्च वासितं ताद्यपात्रैश्चित् दिव्यं गृहाणा च मनीयकं आचमनं ५ जान्हवी
 जलमत्यंतपवित्रकरणं स्नानार्थं च मयानीतं स्नानं कुरु जगत्पते स्नानं ६ स्नानं ते आचमनं पूर्वाक्तमंत्रेण ७
 शुद्धवस्त्रगुणो देवकवण्डुकलक तव भक्त्या मया दत्तं गृहाण कमलाकर वस्त्रं ८ नमः कमलहस्ताय विश्वरूपा
 यते नमः उपवीतमया दत्तं गृहाण लदिकाकर यज्ञोपवीतम् ९ कुकुमागुरुकरस्त्रो सुगंधश्च दनादिभिः रक्तच
 दनयुक्तं गुग्गुलुप्रभाकर गधम् १० जपाकदंबकुसुमरक्तोत्पलमनुत्तमं पुष्पाणि गृह्यतां दिवसं सर्वकामप्रदो भव

पुष्पाणि । ११ दशांगंगुलुधूपंकालागुरुसमन्वितं आश्रेयसर्वदेवानामिमधूपगृहाणमे धूपं १२ कार्पा
 संवत्तिकापुकेगौघृतेनसमन्वितं दीपगृहाणदेवशत्रैलोक्यतिमिरापहं दीपं १३ पायसघृतसंयुक्तानापक्का
 त्रसंभवं नैवेद्यं गृह्यतदित्रं शांतिकुरुजगत्संपतेनैवेद्य १४ कर्पूरवासिततोयंमदाकिन्याःसमाहृत आचम्यतांजगन्ना
 यश्रंसिद्धिपरमेश्वर आचमनं १५ इदंफलमयादत्तंस्थायीपितृपुरतस्तव तेनसंसर्फलावाप्तिभेवेज्जन्मनिजन्मनि
 फलं ॥ १६ ॥ एलालंबगंकर्पूरखादिरादिसमन्वितं तांबूलं गृह्यतादिवमुखाभरणमुत्तम तांबूल ॥ १७ ॥ यात्रि
 कानिर्चपापनिजन्मांतरकृतानिच विलयंयांतुतानीहप्रदक्षिणपदेपदे प्रदक्षिणां ॥ १८ ॥ तांचपात्रेस्थित
 तोयंफलपुष्पसमन्वितं गृहाणार्धमयादत्तंसेवकामप्रदांभवं अर्घ्यं ॥ १९ ॥ नमःपकजहंस्तायिनमःपंक
 जर्मलिते नमःपंकजनेत्रायभास्करायनमोनमः नमस्कारः ॥ २० ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमवीजंविभावसोः
 अनेतपुण्यफलदमतःशांतिप्रयच्छंमे दक्षिणा ॥ २१ ॥ वज्रमणिर्क्यैर्वैदुर्ध्यमुक्तविद्रुमेमवच पुष्परगेण
 संपुकेहेमपुष्पगृहाणमे सौवर्णपुष्पम् ॥ २२ ॥ पंचवर्त्तिसंयुक्तंसर्वमंगलदायकं नीराजनं गृहात्वातुमि
 त्रिसंप्रसिद्धं नोराजनं ॥ २३ ॥ तंडुलैरुत्तंपात्रांहिरण्येनसमन्वितं रंकवस्त्रयुगोपेत्तंब्राह्मणायानिवेदयेत्
 वायनदानं ॥ २४ ॥ यस्योदयेस्याज्जगतःप्रबोधोयःकर्मसाक्षीभुवनस्यगोप्ता कुश्टादिव्याध्याधौघविनाशकोय
 संभास्करोमेदुरितानिहन्वात् इतिप्रार्थना इतिपूजा ॥ अथकथा ॥ मांघातोवाच ॥ भगवन्ज्ञानिनांश्रे
 टकथयस्वप्रसादतः त्वद्वक्त्राच्छ्रुतुमिच्छामिभ्रतपापप्रणशनं सर्वकामप्रदचैवसर्वाभयविनाशनं पूजार्घ्यं
 दानंसहितंनैवेद्यप्रशानान्वित एतत्कथयसर्वत्वंप्रसन्नोयदिमेप्रभो वसिष्ठउवाच शृणुराजन्प्रवंक्षामियद्बुद्धं
 व्रतमुत्तमं सर्वकामप्रदपुंसांकुशादिव्याधिनाशनं भानोस्तुष्टिकरंराजन्भुक्तिमुक्तिप्रदायकं यस्योदयेसुरगणा

मुनिसेवाः संचरणाः दानवामानवगणाः कुर्वतिसततार्चनं यस्योदयेतु सर्वेषां प्रबोधोन्मत्तपसत्तम तस्य दे
वस्य वक्ष्यामि मित्रं राजन्सविस्तरं पूजार्थं प्राशनं दानं नैवेद्यं श्रुणुत त्वतः सर्वतीर्थेषु यत्पुण्यं सर्वयज्ञेषु यत्फलं सर्व
दानेन तपसा यत्पुण्यं समाप्यते प्रातःस्नानेन यत्पुण्यं तत्पुण्यं रविवासरे मार्गशीर्षादिमासेषु द्वादशस्वपिभू
पते सूर्य्यत्रतं करिष्यामि यावद्बर्हिदिवाकरं व्रतं संपूर्णं तां यातु त्वत्प्रसाहिवाकर ॥ इति व्रतग्रहणम् ततः प्रातः
समुत्थाय नद्यादौ विमले जले स्नात्वा संतर्पयेद्देवान् पिच्छं श्रवसुधाधिप उपलिप्य शुचौ देशे सूयतत्र समापयेत्
विलिख्य तत्र पद्मं द्वादशारं सर्वाङ्गिकं ताद्यथात्रे तथा पद्मरुचं दनवारिणा ततः संपूजयेद्देवं दिननाथं सुरेश्वर
मसिमासे च धेराजन्विशेषांस्तान् शृणुष्व वै मार्गशीर्षे जेज्जि तं द्रव्यै दद्याद्दिप्रायभ्यो ज्यंतु दक्षिणासहितं च य पौषे विष्णुं
संगुडाः स्मृताः पत्रवयंतु लस्यास्तु प्राशयति श्रेज्जितं द्रव्यै दद्याद्दिप्रायभ्यो ज्यंतु दक्षिणासहितं च य पौषे विष्णुं
संमभ्यर्च्य नैवेद्यं कृशरं तथा वीजपूरैश्चैवार्थं प्राशयं चूतदलत्रयं दद्याद्द्वयंतु विप्राय भोजनेन समाप्यते माघे
वंशुणानमानं संपूज्या ज्यंतिलाङ्गुलं भोजनं दक्षिणां दद्याद्देवेद्यं जातिकाफलं अर्धं तै नैव दत्त्वा तु प्राशय मुष्टित्रयं
तिलान् फाल्गुने सूर्यमभ्यर्च्य जं वीरार्थं निवेदयेत् पलत्रयं दधि प्राशय नैवेद्यं सघृतं दधि दधितं दुलदानं च भो
जने समुदाहृतं चैत्रे भानुं संपूज्य नैवेद्यं चूतपूरिकाः फलंतु दाडिभं प्रोक्तं प्राशयं दधि पलत्रयं विप्राय भोजनं दद्या
न्मिष्टान्तु सदक्षिणम् वैशाखे तपनं पूज्या माषाद्यं सघृतं तथा अर्धं दद्यात्तु द्वादशाभिः प्राशने गोमयं स्मृतं कुठ्या
न्माषान्नदानं च सघृतं वै सदक्षिणां ज्येष्ठे द्रव्यं जेहीमन्ने वेद्यं चकरं भजं अर्धं च सहकारेण प्राशयंतो यां जलित्रयं
दधे दानं समापुक्तं भोजनं ब्राह्मणाय तु आषाढे रविभ्यर्च्य दद्याद्भिः कंतथा चिभरकं बालुकमिति भाषया प्रा
सिद्धं विप्राय भोजनं दद्यात्प्राशने मारिचत्रयं गभस्ति श्रावणे मासि त्रपुसी फलेन वच मुष्टित्रयं वसकूनां प्राशने

समुदाहृतं विप्रायभोजनं दद्याद्दक्षिणासहितं पयंभद्रपदेषूप्यकूष्मांडंतडुलाज्यकं गोमूत्रं प्राश्यात्
तथा ब्राह्मणभोजनं हिरण्यरेतसभिर्नैवेद्यं शर्करास्मृतं दाडिमि लार्घ्यदानं तु प्राश्यं खंडपलत्रं
विप्रार्थपर्याभस्याभोजने शालिशर्करा दिवाकरः क्रांतिकेच रंभायाः फलमेव च पायसं चैव नैवेद्यं पा-
यसंप्राशयेत् शनैः एवं तं समाप्येत् तदुद्यापनमाचरेत् ततो गुरुग्रहे गत्वा गृहीयाच्चरणवभौ उद्यापनं
करिष्ये हुमांगच्छममेव शमनि मांकेन मुवर्णस्य प्रतिमांकारयेद्भवे रथोरूप्यमयः कार्यः सर्वापस्क-
रसंयुतः कृत्वा द्वादशपत्रं तु कमलं रक्तदुलैः स्थापयेद्दशकुम्भं च रत्नसमन्वितं तस्योपरि न्यसेत् पात्रं
तार्क्षतुलं प्रुरितं रक्तं वस्त्रसमाच्छन्नं पुष्पमालाविभूषितं पंचास्मृतेन स्त्रापनमश्रुशारणपूर्वकं प्रतिष्ठांचततः कृत्वा
पूजयेत् नैवेद्यं कारयेत् घनैः कुसुमैरन्यैर्विविधैः कालसंभैः अखंडपङ्खे च कमंडलुमुपाहनौ वर्द्धनीत्रितयंततस्तथा
पयैद्रविसन्निधौ वर्द्धनीघटिः घटीतु वर्द्धनीतिमोदिनीकोशात् सज्ञाया वस्त्रयुग्मं च कोसुभं च महीपते प्रतिपात्रे
पुंसंपूज्याः सूर्याद्वादशनामभिः मित्रो विष्णुः सवरुणः सूर्यो भानुस्तथैव च तपेन्द्रौ रविः पूज्यो गंभीरः शमनः
स्तथाः हिरण्यरेतादिं न कृत्वा एते यथाक्रमं मध्ये सहस्रकिरणः संपूज्यः सज्ञाया सहपूगीफलैर्धूपैर्वापैर्वस्त्रैर्वे-
द्यसंयुतैः नारिकेलैर्नैवार्घ्यं दद्यादेवस्य भक्तिः मंत्राणां नैराजेन्द्रत्रतस्य परिपूर्तये नमः सहस्रकिरणसर्वबुध्या
धि विनाशतः गृहणाद्यर्थमयादत्तं सज्ञायासहितो रवे इत्यर्थमंत्रः तत आरात्तिकं कृत्वा पूजां सांकल्प्यमेव च सां-
कल्प्यं चततः आर्द्धं कार्थ्यं वैसूर्यं देवतं ब्राह्मणान्भोजयेत् भक्त्या मिष्टान्नद्विदशप्रभो दंपत्यो भोजनं देयं परसन्नि-
समन्वितं ततस्तु दक्षिणदियांसमभ्यर्च्य स्त्रगादिभिः उपहारादित्सर्वगुरवे प्रतिपादयेत् गुरुत्वेनैव संतोष्य-
ब्राह्मणांश्चैविसर्जयेत् मंत्रं हीनं क्रियाहीनं विधिं नित्यं कृतम् तत्सर्वपूर्णं तां यातु भूमिदेव प्रसादतः अनुब्रज्य गु-

संविप्रान्भोजनं सुगापयत् - वृद्धश्वधुभिः साईनत्वादेव दिवाकरं । एवयैः कुरुते मूर्खो वित्तशाठ्यविवर्जितः । सु
 धेवतं महाराजतस्य पृण्य फलं शृणु - ब्राह्मणो लभते विद्यां क्षत्रियो राजस्य मासु यात् ॥ वैश्यो धनसम्बद्धिं च शूद्रः सुख
 मकामु यात् ॥ श्रुत्रो लभते पुत्रं कुमारी लभते पतिः । रोगात्तौ मुच्यते रोगाद्बद्धो मुच्यते बंधनात् ॥ अर्थचित्तयेत्कामं स
 त्सय भवति ध्रुव ॥ यद्दंशुणु याद्भक्त्याप्येकचित्तो न राधिपः ॥ सर्वान्कामानवाप्नोति प्रभावाद्वा स्वतो नृपः ॥ इति सि
 र्धर्भोक्तं सूत्रं ॥ अथ स्य प्रयोगः ॥ डोमयेति तिथ्यादिसंकीर्त्यात्मनोऽखिलपापक्षयपूर्वकरो गक्षयपुत्रलाभा
 दिपूर्वकाधीष्टकामसिद्धयैर्वर्षात्मकं सूत्रं तं करिष्ये ॥ इति मकल्प्य ॥ गोमयेनेऽखिलभूमीपंचरौद्रौद्दशासुरं पद्मवि
 लिस्य ॥ तत्र तावपात्रं निधाय तन्मध्ये रक्तचंदनादिना पद्मविलिस्य ॥ तत्र वक्ष्यमाणरीत्यासूर्य्यपूजयेत् ॥ मार्ग
 शीर्षोदिमासेऽमुक्रमेण देवताजामर्ध्वैवेचं भक्षणं दानं च्छेयं ॥ तत्रादौ मार्गशौर्षे ॥ मित्राय नमः ॥ नारिकेलार्धं ॥ सा
 न्यगुडतंडुलनैवेद्यं ॥ तुलस्याः पत्रत्रयस्रक्षणं ॥ साज्यगुडभक्तदानं ॥ १ ॥ पौषे विष्णवे नमः ॥ वीजपुरार्धं ॥ पलत्र
 यदृतस्यै नैवेद्यं ॥ प्राश्यं चूतदलत्रयं ॥ २ ॥ माघे ॥ वरुणाय नमः ॥ पुगीफलार्धं ॥ तिलगुडनैवेद्यं ॥ मुष्टित्रयतिलप्रा
 शानं ॥ सगुडतिलकुडवदानं ॥ ३ ॥ फाल्गुने ॥ सूर्याय नमः ॥ जंबीरार्धं ॥ सवृतदधि नैवेद्यं ॥ पलत्रयं दधिप्राधानं ॥ दधित्त
 डुलदानं ॥ ४ ॥ वैश्वे ॥ भानुवे नमः ॥ दाडिमार्धं ॥ घृतपूरिकानैवेद्यं ॥ पलत्रयं दुग्धप्राशनम् ॥ मिष्टान्नदानं ॥ ५ ॥ वैशाखे ॥ तप
 नाय नमः ॥ द्राक्षार्धं ॥ बृहत्तन्ननैवेद्यं ॥ गोमयप्राशनं ॥ आपान्नदानं ॥ ६ ॥ ज्येष्ठे ॥ इंद्राय नमः ॥ सहकारार्धदानं ॥ करभक्त
 ऋजालिन्नयप्राशनं ॥ दधोदन्नदानं ॥ ७ ॥ आषाढे ॥ स्वयं नम ॥ जांतीफलार्धं ॥ पृथुकनैवेद्यं ॥ दानं च ॥ ८ ॥ श्रावणे ॥ गम
 स्तैथे नमः ॥ त्रपुसीफलार्धं ॥ यवसक्तुनैवेद्यं ॥ तदेव पलत्रयप्राशनं ॥ अथवा यथेष्टभोजनदानं च ॥ ९ ॥ भाद्रपदे ॥ यमाय नमः ॥
 कृष्णाढ्यार्धदानं ॥ तंडुलाज्यनैवेद्यं ॥ पलद्वयगोमूत्रप्राशनं ॥ तंडुलाज्यदानं ॥ १० ॥ आश्विने ॥ हिस्ण्यरेतसे नमः ॥ डाडिमार्धं

शर्कराभक्तैर्वैद्यं शर्करापलत्रयप्राशनं शर्कराभक्तदानं ११ कात्तिकेदिवाकरायनमरंभाफलाध्यद्दानं पायसंनेत्रेघ्न
 मं च देवप्राश्नीयते । दद्याच्च १२ एवंप्रथमात्रत्रतंचरित्वाः श्रुतेमर्गशीर्षापररविवारे उद्यासन्नकुर्यात् ॥ त
 यथा आचर्य्यैवरेणोविधाय सर्वतोभेदकलशंप्रतिष्ठाप्य तदुपरिरक्ताक्षतयुतं । तच्चिमयपुर्णपात्रानिधाय
 तत्रद्वादशारकमलविरच्य- तन्मध्येरोम्पयमयंरंथंप्रतिष्ठाप्य तदुपरिहेमंसज्ञासहितसहस्रकिरणः श्राद्धश्री
 नेविभेदप्रतिष्ठाप्यपरितोद्वादशकमलेषुद्वादशमासाधिपान् क्रमेणपूजयेत् । तद्यथा ; १० सिद्धिः ११ वि
 ष्णुः १२ वरुणः ३-सूर्यः ४ भानुं ५ तपनं ६ इंद्रं ७ राविं ८ गभस्तिं ९ यमं १० हिरण्यं ११ शिवं १२
 वाकरं १३ आवाह्य-रक्ताक्षतपुष्पादिभिः संपूज्य परमाह्नैवेद्यं चत्वा विशेषार्थ्येत्तारिकेलयुतं दद्यात् । मंत्रः
 धौनम- सहस्रकिरणसंव्याधिविनाशनं गृहाणार्थ्यमयादत्तसंज्ञयासहितोरेवे एवंपूजांसमाप्स्यति ॥ ततः
 सूर्यैवेवतभाद्वकृत्वाः तत्रमासाधिपनामभिः पिंडदानंपूजासहितंकुर्यात् सूर्यायनमः ११ धात्रेयनमः २
 वरुणायनमः ३ माघवाचनमः ४ हरयेनमः ५ रवेयनमः ६ रुद्रायनमः ७ भर्गायनमः ८ स्वर्ण
 रेतसेनमः ९ अर्घ्येण्येनमः १० भान्वेनमः ११ भास्करायनमः १२ एषापिंडोनमः १३ पूजति । आत्रा
 र्घ्यं अग्निप्रतिष्ठाप्य- अग्न्यादद्यात् सज्ञासहितंभास्करंपायसद्रव्येण श्रष्टोत्तरेशतसंस्थाकाहुतिभिः परिवार
 देवताब्रह्मादिदेवताश्रक्रेकयज्याहुत्याये इतिहोमंसमाप्य तुतोद्वादशब्राह्मणान्पूर्वोक्तद्वादशानामभि-र्वैश्वदे
 क्षिणादिभिः संपूज्य आचर्य्योयपीठांचदत्वा परमाह्नैतं ब्राह्मणान्संतपयेत् इति सौरपुराणेकंसोद्यापनमा
 द्विसत्रतम् अथाश्विनाविचारेषुआशादित्यव्रतम् स्कांदि स्कंदउवाच शृणुद्वियंपरंपुण्यमादित्यारधितं
 पर यत्तृत्वासर्वकामानांसकलफलमाप्नुयात् समुद्रतीरेवित्रेशपुरीद्वारावतीशुभाः वासुदेवोयदुक्त्वरोयत्रारज्य

प्रशासति दुर्वासंशंकरस्याशाआजगामिवलोकितुं कृष्णेनपूजितस्तत्रअर्घ्यपाद्यासनादिभिः भोजनंतस्यत
 इतंपयाभिलषितमुने संपूजितः सकृष्णेनयावद्वच्छत्वसौमुनिः सावेनहसितस्तस्यसुतेनसहसाकिल ॥ क्रुद्धो
 सिमुनिशार्दूलःकोपंसंहतवान्स्वयं पूजितेनमेयेदानीमपकृतुकथक्षणः सगत्वानारदंप्राहसावेनहसितोस्मिभो
 प्रभासेचरतस्तस्यकार्थशिक्षापनत्वया इत्युकोनारदःप्रायाद्द्वारिकांकृष्णसन्निधौ स्वकंस्यंदर्शयस्वममदेवकि
 नंदन देवयात्रामिपंकृत्वाहस्यन्धरयसंकुलं नारदैवमुक्तस्तुतैवकृतवान्प्रभु दर्शनेतुवलस्याहान्नात्रसांबःप्र
 दृश्यते सुर्ववानीयतेशीघ्रंद्वारवत्यास्तवातिकं गत्वैवमुक्तोमुनिनादृष्टोजां ववतीसुतः सशृंगारस्तथानीतोमकर
 ध्वजदर्शनः गत्वालिङ्गयच्चुवुस्तंगोप्यःकृष्णपरिश्रहाः नारदःप्राहभगवन्दुश्चरित्रंतवानघ क्रुद्धेनशौरिणा
 शप्तःकुष्टीभवनरुधिप एवमुक्तस्तथापुत्रःकुष्टरोगातरोभवत् सांबःप्रणम्याहपितः किमर्थशपितस्त्वया स्व
 रास्याज्ञानदृष्ट्यात्वेविचारयविनिश्चयं ध्यानाद्दुर्वासोज्ञात्वाविक्रियामवकारणं अनुग्रहोमयापुत्रकार्यस्ते
 स्वजनेशुभे श्राद्धित्यस्यत्रतैवकुरुकुठावनाराशनं सांबउवाचः कथंतातमयाकार्थ्यं व्रतंसर्वफलप्रदः किंविधानं
 किंमंत्राकिंनानिकंपूजनं श्रीकृष्णउवाच मासमाभ्युजंप्राप्ययदारविदिनभवेत् तदाव्रतमिदंग्राह्यनरैः
 स्त्रीभिर्विशेषतैः यावत्संवत्सरंतावद्विधिर्नानेनपत्रक गोमयेनक्षितौकुर्व्यान्मंडलंवर्तुलपुनः रक्तपुष्पैरक्षताभिर्
 ह्यंतत्रप्रदापयेत् मंत्रेणानेनर्मास्वंतमाचार्यःप्रतिवासरं यथाशाविमलाःसर्वाःसूर्यभास्वरभानुभिः तथाशाः
 सकलामह्यंकुरेनित्यमनाशुताः इत्यर्घ्यमंत्रः एवंतमत्रैत्तावद्यावद्वर्षं समाप्यते समाप्तेतुव्रतवत्सुकुर्यादुद्याप
 नेविधिः गोमयेनानुलिप्तायांभूमौमंडलंमालिखेत् रक्तचंदनरेखाभिःकुकुभेनविशेषतः तन्मध्येद्वादशदलप
 त्रसंकारयेद्द्वारं सिधूरपूरितदलंजपाकुसुमपूजितं तन्मध्येस्थापयेत्कुंभप्रवालांकुरसान्निभं शालितंडुलसंपुष्पे

शर्कराचन्दनान्वितं । तस्योपरिह्यसेत्प्राञ्चिताद्यशक्त्याविनिर्मितं सौवर्णभास्करं कृत्वा पद्महस्तं स्वशक्तितः रक्त
 वलयुगोपेतपात्रोपरिनिवेशयेत् । अथपचासृतेनादौ जपाकुसुमलेपनैः । रक्तपुष्पैस्तुनैवेद्ये फले कालोद्भवस्तथा
 पूजयेज्जगतामीशुं धूपदीपैस्तथोत्तमैः । ओंसूर्यार्पणमः १ वरुणाय-२ माधवाय-३ धात्रे-४ हरये-५ दुर्गाय-६
 सुवर्णरत्ने-७ । अर्थमशो. ८ । दिवाकराय. ९ भानवे- १० तपनाय- ११ हंसायनमः १२ इति द्वादश
 नामभिः । पूजाकार्यवैत्रतिभिः सदा नमोनमः पापविनाशनाय विश्वात्मने सप्ततुरगमाय सामग्यं
 जूर्यमनिधिवेधात्रे भवाब्धिधपोतायनमः सवित्रे इत्यर्घ्यम् । एवं संपूज्य भान्तुन कभुजातवाग्यत आचार्य्य
 पूजायित्वा तु वैश्वराभरणैः शुभैः तस्मै तां प्रतिमाकुंभ सहिरण्यप्रदापयेत् प्रीयतां भगवन् देवो मम ससारता
 रकः । ब्राह्मणभोजयेत्पश्चाद्द्वादशान्नादिविस्तरैः तेभ्यस्तुकलशान्दद्याद्यथाशक्त्या तु दक्षिणां एवंच कुरु
 ते सम्यग्रत्तमेतदनुत्तमं । आशादित्येति विख्याततस्य पुण्यफलमहत् । निर्व्याधिरिति जस्विपुत्रपौत्रसमन्वि
 तः भुक्त्वा च विपुलान्भोगानमरैश्चापि दुर्लभान् देहांतेरविसायुं ग्यप्राप्तुयादुत्तमोत्तमं प्राप्स्यसे परमास्तिद्धि
 विमुक्तः कुष्ठरोगतः आशाभंगोत्तस्यास्ति कदाचिदपि जन्मनि एतस्मात्कारणाद्दत्सकुरुध्वत्रतमुत्तम । एत
 च्छरुत्वावच. सांबः पित्राकृष्णेन भाषितं । व्रतंचरित्वा संप्राप्तः सर्वसिद्धिसुदुर्लभा इंदयः शृणुयाद्भक्त्या
 श्रावयेद्वापि मानवः तावभौपुण्यकर्माणोरविलोकमवापतु. इति स्कंदपुराणे कमाशादित्यव्रतम् अथप्रथो
 गः आश्विनाद्यरविवारमारभ्यप्रतिवारवर्षपर्यंतकुर्यात् । तत्रादौ तिथ्यादिसंकीर्त्यालयनः सकलरेगनि
 र्वासनपूर्वकपुत्रपौत्रधनधान्यसकलाभीष्टसिद्धिकरश्रीसचिदप्रीत्यर्थं आशादित्यव्रतं करिष्ये इति सकल्प्य गोम
 धेनोपलिप्तभूमौ रक्तचंदनदितावर्त्तलमडलं विरच्य । तत्रमाशाधिपदेवमावाह्य षोडशोपचारैः संपूज्य रक्त

पुष्यश्रुतादियुक्तं सजलताचप्राणैर्ब्रह्मभूमौ जानन्तीनिपात्यदद्यात् तत्रमंत्रः यथाशाविमला. सर्वास्तवभा
 रकरभानुभिः तथाशाविमलामह्यंकुरुनिर्त्यममर्धतः ततो नमस्कारः नमोस्तुतेपापविनाशनाय विश्वा
 त्ने सततुरंगनाय सामर्ग्यजुर्धामनिधेविधात्रेभवाडिधपोतायनमः सवित्रे श्रनेनमंत्रेणा शाधिपनाममन्त्रे
 एवापृजाकार्या एवं प्रतिभानुवारं वर्षपर्यंतं चरित्वा श्रते आश्विनाद्यरविवारे उद्यापनं कुर्यात् तत्र पूर्वोक्त
 संकल्प्यति आचार्यवृत्वा सर्वतोभद्रे रक्तवस्त्रं वेष्टितताश्च कलशं प्रतिष्ठाप्य तत्रताम्रस्यं पूर्णपात्रनिधाय
 तत्र रक्ताक्षैर्द्वैशारं कमलविरच्य तन्मध्ये रौप्यरथस्थं हंसवितारं श्राकृष्णेनेति मंत्रेण संस्थाप्य परितः पु
 र्वोक्तान् द्वादशगमासाधिपानं संस्थाप्य उक्तप्रकारेण पूजयित्वा ततः अग्निप्रतिष्ठाप्य होमं कुर्यात् तत्र प्रधा
 नम् सवितारं पायसद्रव्येण श्रष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिः मासाधिपद्वादशदेवताः ब्रह्मादिदेवताश्च
 केषां ज्याहुत्यः पक्ष्ये होमं समाप्य पूर्वोक्तद्वादशगमासाधिपनामभिर्द्वादशब्राह्मणान् संपूज्य तेभ्यः शालितंडुल
 संभवपकान्नेर्वापूरितान् रक्तकलशान् रक्तवस्त्रं वेष्टितान् सद्भिक्षिणान् दत्त्वा आचार्यार्याय पीठव्रतपूर्तये गान् दत्त्वा
 सद्देवनाम्ना ह्यणान् नर्पयित्वा आशिषो गृह्णित्वा स्वयं भुजीत अत्र पायसपूरितताश्च पात्रदानमुक्तहोमोप्युक्तं एवं कृते
 सर्वव्याधिमुक्तो भवति इति स्कन्दपुराणोक्तं सोद्यापनामाशादित्यत्र तोद्यापनविधिः अथ भविष्योत्तरादादित्यपो
 डारशांतिव्रतम् अतः परं प्रवक्ष्यामि रहस्यं ह्येतदुत्तमं येन लक्ष्मीर्धृतिस्नुष्टिः पुष्टिः कांतिश्च जायते आदित्यवारं
 हस्तेन पूर्वं गृह्यविचक्षणः मंत्रोक्तविधिना सर्वकुर्व्याद्युजादिकं रवेः प्रत्यर्कं सप्तनक्तानि कृत्वा भक्तिपरोत्तरः तत
 स्तुतं तमे प्राप्ते कुर्व्याद्ब्राह्मणवाचनं भास्करं शुद्धसौवर्णं कृत्वा यत्नेन मानवः ताम्रपात्रे स्नापयित्वा रक्तपुष्पैः प्रपू
 जयेत् घृतेन स्नापयित्वा च लडुकान्विनिवेद्य च होमो घृततिलैश्चैव समिधश्चाकं वृक्षजाः मंत्रेणानेन विदुषे ब्राह्म

णायनिवेदयेत् आदिदेवनमस्तुभ्यसशसप्तोद्विवाकर त्वरेवतारयस्वास्मान्स्मात्संसारसागरात् ब्रतेननेन
 राजेंद्र भवेदारोग्यमुत्तमं द्रव्यसंपत्सुखप्राप्ति रितिपौराणिकाविदुः श्रविसंपादिनीचैय शांतिःपुष्टिः
 सदान्णाम् सूर्यपीडासुघोरासुकृताशांति शुभप्रदा इत्यादित्यशांतिव्रतम् अथादित्यहृदयस्तोत्रवा-
 स्मीक्रीयेरामायणयुद्धकण्डे ततोयुद्धपरिश्रान्तसमरोचितयास्थित रावणंचान्तोद्धयुद्धायसमुपस्थितं देवतै
 श्वसमागन्म्यद्रष्टुमभ्यागतोरवि उपगम्यान्नवीद्वाममगस्त्योभगवांस्तदा अगस्त्यउवाच रामराममहान्
 होश्रुणुह्यंसनातनं येनसर्वानरोन्वत्समरेविजयिष्यसि आदित्यहृदयंपुण्यसर्वशत्रुविनाशनं जयावहंजप
 त्रित्यमस्यंपरंपदं सर्वमगलमंगल्यंसर्वपापप्रणाशनम् चिंताशोकप्रशमनंचायुर्वर्द्धनमुत्तमं उँश्रस्यश्री
 आदित्यहृदयस्तोत्रस्यअगस्त्यऋषिरनुष्टुप्छंदः परब्रह्मरूपीभगवान्नादत्योदेवता निर्विघ्नतया ब्रह्मविद्या
 जपादिसिद्धिधिनियोगः अथकरपङ्गन्यासः रश्मिमंतं १ समुधंत २ देवासुरतमस्कृतं ३ विवस्वंतं ४ भू
 स्करं ५ भुवनाधिपं ६ अथध्यानम् ध्येयसदासवित्तमंडलमध्यवर्ती नारायणः सरसिजासनसन्निविष्टः
 केयूरवान्मकरकुंडलयान्किरीटी हारीहि रणमयवपुर्धृतशंखचक्रः १ पद्मासनःपद्मकरोद्धिवाहुःपद्मद्युतिःसप्तनु
 रंगवाहः दिवाकरोलोकगुरु करीटीमयिप्रसादविदधातुदेवः २ इतिध्यानम् रश्मिमंतंसमुधंतदेवासुर
 नमस्कृतं पूजयस्वविवस्वंतंभास्करंभुवनेश्वर सर्वदेवात्मकोह्येपस्तेजस्वीरश्मिभावनः एवदेवासुरगणा
 न्ळोकान्पातिगस्तिभिः एवब्रह्माचविष्णुश्चशिवस्कदःप्रजापतिः महेंद्रोधनद कालोयमःसोमोह्यपांपतिः
 पितरोवसवःसाध्याअश्विनौमरुतोमनुः वायुर्वह्निःप्रजाःप्राणःक्रतुःकर्त्ताप्रभाकरः आदित्यासवितासूर्यःस्वगः
 प्रयागभस्तिमान् सुवर्णसदृशोभानुर्हैरेतादिवाकरः हरिदश्व सहस्राचैःसप्तसप्तिशंशिमिमान् तिमिरोना

धनः शंभुस्त्वष्टामार्तं कौशुभान् हिरण्यगर्भः शिशिरस्तपनो हस्करोरविः । अग्निगर्भो दिते पुत्रः शखः शिशिरना
 शनः व्योमनाथस्तमो भेदी ऋग्यजुः सामपारगः धनष्टाष्टिरपां मित्रो विंध्यवीथिह्वंगमः श्रातपीमडलीमृत्युः
 पिंगलः सर्वतापनः कविर्विष्णो महतेजः रक्तः सर्वभवो द्रव नक्षत्रग्रह ताराणां मधिपो विश्वभावनः । तेजसामपि
 तेजस्वी द्वादशत्मन्नमोस्तुते नमः पूर्वाय गिरये पश्चिमाया द्रये नमः ज्योतिर्गणानां पतये दिनाधिपतये नमः । जया
 यज्यभद्राय हर्यश्वाय नमो नमः नमो नमः सहस्रांशो आदित्याय नमो नमः नम उग्राय वीराय सारंगाय नमो नमः
 नमः पद्मप्रबोधाय प्रचंडाय नमोस्तुते ब्रह्मेशान् च्युते शाय शूरायादित्यवर्चसे प्रास्वते सर्वभक्षाय रौद्राय पुरुषे नमः
 तमो ग्नाय हिमघ्नाय शत्रुघ्नायामितात्मने कृतघ्नायापदेशाय ज्योतिपापतये नमः सप्तचामीकराभाय हरये विश्वकर्मेण
 नमस्तमोभिनिद्राय रुचये लोकाक्षिणे नाशयत्येवैभूतं तमेव सृजति प्रभो पालयन्नेपतपति वर्षे ल्येष गमस्तिभिः ए
 पसुतेषु जागर्ति भूतेषु पारिनिष्ठितः । एषैवाग्निहोत्रं च फलं चैवाग्निहोत्रिणां देवाश्चक्रत वैश्वक्रतूनां फलं मेव च
 यानि कृत्यानि सर्वेषु परात्मा परमः प्रभुः १२५ इति सूर्यनामामानि एनसापत्सुकुष्ठेषु कांतरेषु भयेषु च कीर्तय
 म्पुरुषः कश्चिन्नावसीदति राघव पूजयस्वैनमव्यग्रो देवदेवं जस्यति । एतत्त्रिगुणितजप्त्वा युद्धेषु विजयिष्यसि
 अस्मिन्क्षणे महाबाहो रावणनिहिष्यसि एवमुक्त्वा ततो गस्त्यो जगाम सयथागतः एतच्छ्रुत्वा महतेजान् प्रष्टो
 को भवत्तदाः धारयामास कथाश्राद्धवः प्रयतात्मवान् । आदित्ये प्रेक्ष्य जप्त्वेदं परं हर्षमवाप्तवान् त्रिराचम्य शु
 चिर्भूत्वा घनुरादाय वीर्यवान् रावणं प्रेक्ष्य हृष्टात्मा जपार्थं समुपागमत् सर्वयत्नेन महता वृतस्तस्य वधे भवत् अथ
 रविस्वदन्ति रिक्षयः संमुदितमनाः परमप्रहृष्यमाणः निशिचरपतिसलयं विदित्वा सुरगणमध्यगतो वचस्त्वेरति इ
 त्यार्षो रामायणेषु ह्मकांडे पडुजरशततमः सर्गः १०६ अथापरसूर्यस्तोत्रं महाभारते वनपर्वणि धौम्ये उवाच

सूर्योऽथ्येमाभगस्त्वष्टापृषार्कः सवितारविः भगस्तिमानजः कालोऽमृत्युर्धाता प्रभाकरः पृथिव्यापस्तथोतेजः खंवा
युंश्च परायणं सोमो वृहस्पतिः शुक्रो बृधेगारक एव च इंद्रो विवस्वान्दीतांशुः शचीः शौरिः शनैश्चरः ब्रह्मा विष्णु
अरुद्रश्चस्कंदो वैश्रवणो यमः वैद्युतो जाठरश्चाग्निरंधनस्तेजसांपतिः धर्मध्वजे वेदकत्तवेदंगो वेदवाहनः - कृतं
त्रेताद्वापरश्च कलिः सर्वा मराश्रयः कलाकाष्ठा मुहूर्त्तश्च पक्षो मास ऋतुश्च यः संवत्सरकरोऽवस्थः कालवक्रविभावसुः
पुरुषः शाश्वतो योगीव्यक्तोऽव्यक्तः सनातनः लोकाध्यक्षः सुराध्यक्षो विद्वकर्मता मोनुदः वरुणः सागरांशश्च
जीमूतो जीव नोरिहा भूताशयो भूतपतिः सर्वभूतनिधेवितः स्वष्टासंवत्सैकोऽविहः सर्वस्यादिकरो व्ययः अनंतः क
पिलोमानुः कामदः सर्वतो मुखः जयो विशाखो वरदः सर्वधातुनिधेवितः मनःसुपर्णो भूतादिः शीघ्रगः प्राणधारणः ध
न्वतरि धूम्रकनुरादिदेवोदितेः सुतः द्वादशात्मारविंश्च पितामातापितामहः स्वर्गद्वारं प्रजाद्वारं मोक्षद्वारं त्रिवि
ष्टयं - वेदकत्तप्रशांतात्मा विद्वत्सत्सर्वतो मुखः चराचरात्मा भूतात्मा भैत्रण्यवपुषान्वितः १०८ एतद्वैकीर्त्तनीय
श्वसूर्यस्यामितेजसः नाम्नामष्टशतं प्रोक्तं शुक्रेण सुमहार्त्तमनः शुक्राच्च नारदः प्राप्य धौम्येन तदनंतरं धौम्या
द्युधिष्ठिरः प्राप्य सर्वान्कामानवाप्तवान् - सुरपितृगणपक्षसेवितमसुरनिशाचरसिद्धवंदितं - वरकनकहुताशनप्रभं
त्वंमपिनमस्वाहिताय भास्करं सूर्योदयेयः पठते समाहितः स पुत्रलाभं धनरत्नसंचयं - लभेत जातिस्मरतां सदा
नरः स्मृतिबंधे धामपि विंदते पुमान् इमं स्तव देववरस्य योनरः प्रकीर्त्तयेच्छुद्धमना समाहितः समुच्यते पातक
राशि सांगरात् - लभेत कामान्मनसायथेप्सितान् इत्यारण्यपर्वणि सूर्यस्तवः इत्यादि स्ववारत्रतविधिः अथा
दित्यनकत्रतम् - भविष्योत्तरे युधिष्ठिर उवाच यदारोग्यकरं पुंसां यदनतफलप्रदं - तद्व्रतं ब्रूहि गोविंद सर्वपापप्र
णाशनं - श्रीकृष्ण उवाच - यत्तु विश्वात्मकं धाम परं ब्रह्म सनातनं सूर्याग्निचंद्ररूपेण तत्र त्रिधा जगति स्थितं - तमा

राध्यपुमान्कन्त्रे प्राप्नोति कुरुन्दन तस्मादादित्यवारेण संदानकानो भवेत् उपद्यतेयं दाम्भिकिर्भानोरुपरिशा-
 श्यती तं गंरभ्यसदाकार्येन कर्मादित्यवारे - पूर्वोक्तविधिनारान्पुजयित्वा द्विजोत्तमान् श्रीशादित्यव्रतोक्त-
 विधिनेत्यर्थः । ततोस्तसंगे भानोरुक्तचदनपकजं विलिख्यद्वादशदलं पूजयेदकनामभिः - सूर्येति प्रथमं पूज्यपू-
 र्वतश्च प्रभाकरं । द्विवाकरं तथा त्रेधा व्याविस्वतमतः परं भगवतु नैऋते देवं वरुणं परिचमेदले माहेंद्रं सारुतदले त-
 धादित्यं मयोरि शान्तमीशानभगेतु नमस्कारेण विन्यसेत् कार्णिकायां पूर्वदले सूर्यस्य तुरगान्यजेत् दक्षिणे यजमा-
 नं नुमांतेडपश्चिमेदले उचरेणरविदेवं कर्णिकायां च भास्करं अर्धदद्यात्तदा पार्थसातिलारुणचंदनं फलाक्षतपु-
 ततद्वादिमंत्रमुदीरयेत् कालात्मा सर्वभूतात्मा वेदात्मा सर्वतो मुखं यस्मादशौदुरुपस्त्वमतः पाहि प्रभाकरं अग्निमीले-
 नमस्तुभ्यग्निपेत्वोज्ज्वलभास्करं अन्नआयाहि वीतेत्वशन्नो देवी नमोस्तुते अर्धदद्याद्द्विदूर्ध्वदद्याद्द्विसृज्याथ निशितैलविवर्जितः
 भूर्जीतभावितमना भास्करं संस्मरन्मुहुः प्रागेतस्मिन्शनौ याहि तैलाभ्यंगां विवर्जयेत् वत्सरतिकारयित्वाकां-
 चनं कर्मलोकं संकल्पयित्वा पुरुषं सपद्मं दद्यादेतन्विधिना व्रतनायकाय अग्न्यं गुरुपायजिते द्विपायकुटुंबि-
 ने नित्यमनुव्रताय नमोस्तु ऋक्सामयजुर्विधात्रजगत्त्रयोधा यजगत्सर्विवे त्रयोमयाया त्रिगुणात्मने च त्रैलोक्य-
 नायाय नमो नमस्ते इत्यनेन विधानेन वर्षे मे कंतु योनरः नक्तमादित्यवारेण कुर्यात्संनिरुजो भवेत् धनधान्यसमा-
 युक्तः पुत्रपौत्रसमन्वितः मर्त्यांश्चित्वा चिरं कालसूर्यलोकमवाप्नुयात् कर्मसंक्षयमवाप्य पार्थिवः शोकदुःखभय-
 रोगवर्जितः स्यादमित्रकुलकालसन्निभो धर्ममूर्तिरपितेजसा युतः याचभर्तुं गुरुदेवतत्परावेदं मुक्तिदिननक्तमा-
 चरेत् सापिलोकममरे शपूजितायाति कौरवरवनसंशयः यः पठेद्यशुणोति वानरः पश्यतीदमथ वानुमेदेयेत्
 सोपि शक्रं भुवने दिवोकसैः कल्पकोटिशतमेकमिडयते इति भविष्योत्तरे आदित्यनक्तविधिः ॥

श्रयं सोमवारव्रतानि तत्रादौ चंद्रपीडाशांतिकरं सोमवारनक्षत्रतभविष्ये

तद्वात्रासुसंगृहसोमवारविवक्षणः तद्वत्हस्ताकंवद आगमोक्तविधिना कुर्व्यात्पूजादिकविधौः सप्तमेतुततः
 प्रासेकुर्याद्वाह्मणभोजनं सप्तमेनकेप्रासेइत्यर्थः कांस्यपात्रे तु संस्थाप्य सोमं रजतसंभवं श्वेतवस्त्रयुगच्छत्रं श्वे
 तगर्भेः सुपूजितं पादुकोपानहच्छत्रभोजनानासनसंयुतं होमघृतातलेः कुर्यात्सोमनाम्ना च भत्रवित् समिधोष्टोत्तरं
 शतमष्टाविंशतिरंघवा होतव्यमधुसर्पिभ्यां दध्ना च घृतं च दध्ना घृतं च भित्रो होमः समिधः पालाशयः राज
 ते शशिनं कृत्वा त्राह्मणाय निवेदयेत् तत्र मंत्रः महोदयाजतिमल्लीपुष्पगोक्षीरपांडुर सोमसोम्यो भवार्त्सना कंसर्वदा
 तेन मोनमः एव कृते महासोम्यः सोमस्तुष्टिकरो भवेत् स तुष्टि त्रिसुते तस्मिन् सर्वे सानुग्रहाग्रहाः इति चंद्रशान्ति
 करं सोमवारव्रतम् अथ चंद्रस्तोत्रं तत्रादौ ध्यानम् श्वेतांबरः श्वेतविभूषणश्च श्वेतद्युतिर्दंडधरो द्विबाहुः चंद्रा
 मृतात्मा वरदः करिटी मयि प्रसादं विदधातु देवः १ हिमगोक्षीरवर्णाय शंखकुंदनिभाय चंचालचंद्राय चंद्राय पूर्णचं
 द्रे नमो नमः नमश्चंद्राय सोमाय नमः कुमुदवांधवे विनेहिताय शुक्लाय शुक्लांबरधराय च त्वमेव सर्वलोकस्य
 चाप्यायनकरः सदा क्षीरोद्भवाय देवाय नमः शंकरेशंखरयुगानां युगकर्त्ता त्वनिशानां च निशापतिः ॥ सवत्सराणां
 मासानां मृतूनां च तैषव च ग्रहाणां च त्वमेको हि रोहिणि प्रिये नमः इदं तु पठते स्तोत्रं प्रातरुत्थाय योजनरः ॥ नमये
 विपते तस्य कायसिद्धिर्भविष्यति दिवा वायुदिवारात्रौ दुःखे च सतियोजनरः अहोरात्रकृतं पापं तत्क्षणादेव नश्यति ॥
 इति चंद्रस्तोत्रम् ॥ अथ शिवप्रीतिकरं सोमवारव्रतं स्कंदपुराणे ॥ नारद उवाच ॥ अथान्यदपि मे ब्रूहि ये
 नाहं प्राप्नुम्यामपदं श्रविच्छिन्नाशितेभक्तिः पुत्रसौभाग्यसंपदः ॥ नंदिकेश्वर उवाच ॥ सोमवारव्रतं तु पुण्यं क

धर्ममाननिबोधमे ॥ श्रीवैश्वदेवैशाख्येष्ठवामागशीर्षके ॥ प्रथमसोमवारेचण्डीयाद्गतनुत्तमं ॥ यदाश्रद्धा-
 भवेत्कर्तुःसोमवारगतप्रति . तदावापिपुरस्कृत्यश्रद्धाभक्तिसमन्वितः सुस्नातश्चशुचिर्भूत्वाशुक्लांबरधरःशुचिः
 कामक्रोधाद्यहंकारद्वेषशून्यवर्जितः ॥ आहरेतश्वेतपुष्पाणिमालतमिच्छिकादिकः ॥ श्वेतपद्मानिदिव्यानि
 चंपकानित्तैवच ॥ कुमुदोत्पलजैःपुष्पैःपद्मैश्चशतपत्रकैः आचार्येणोमयासार्धशंकरलोकशंकरः ॥ मायोद्भवनः
 धूपेनपूजयेत्पार्वतीपतिं . अन्यानियान्यभीष्टानितानिसर्वाणिदापयेत् नागपुष्पैश्चधूपैश्चपूजयेत्पार्वतीपतिं . का-
 मिकेतुमंत्रेणव्यापकेनमहेश्वरं पूजयेन्मूलमंत्रेणत्र्यंबकेनततःपरं भवायभवनाथायमहादेवायधीमहि उग्रा
 यचोगनायायशर्वायशशि मौलये रुद्रायनीलकंठायशिवायभवहारिणे शंकरायनमोजंघशिवायतिचजानुनी
 शूलपाणिनमोगुह्येकद्वयांशुंभ्रूपूजयेत् गुह्यस्त्रयंभुनामानंपूजयेत्पार्वतीपतिं महादेवाद्यइतिचपूजयेत्त्राभिं
 डलं उदरेरिविश्वकर्त्रेतिपार्श्वयोः सर्वतोमुखं स्थाणुंतनौचसंपूज्यनीलकंठायकंठतः मुखेसंपूजयेद्देवंश्रीकंठा
 यशिवायचात्रिनेत्रायनमोनेद्वैमुकुटेशशिशुभूषणं नभेदिवाधिदेवायसर्गिपूजयेद्विभुं एवंसंपूज्यदेवेशमुपहारे
 र्मनोरमैः ॥ यथाविभवसारेणतस्यपुण्यफलंशृणु सोमवारेयजतेयेपर्वत्यासहशंकरं तेलभृत्यक्षयांल्लोकान्पुन
 राच्छतिदुर्लभान् ॥ एकभक्तस्यपुण्यं कथयामिसमासतः सप्तजन्मार्जितंपापमभेद्यदेवदानवैः नश्यतेचैक
 भक्तेनानात्रकार्याविचारणा मासैकस्यतुयत्पुण्यंशृणुयत्नेननारद आभाग्योजातभाग्यःस्याद्भुर्भगःसुभगोभ
 वेत् ॥ पुत्रार्थीलभतेपुत्रान्धनार्थीलभतेधनं कन्यार्थीलभतेकन्यारूपलावण्यशालिनीं यंचिंतयतेकामतंत-
 प्राप्नोतिमानवः इहलोकेचिरंस्थित्वाभुक्त्वाभोगान्मनोरमान् विमानवरमारुह्यलोकेशेवमहीयते यथात्मा
 नंतथाधिदेवयथादेवतयागुरुं ॥ तोषयेच्चपरंभक्त्यातेनपूर्णभवेद्भक्तं उपवासेनयोदेवंसमाचरतिमानवः यदाचित्तं

चचित्तं च जायते पुरुषस्यै - तदेवोद्यापनं कुर्व्याद्रतसंपूर्तिहेतवे चलचित्तं चलं वित्तं चलं जीवितमेव च एवं ज्ञात्वा प्राय
त्नेन व्रतस्यौद्यापनं चरेत् - उमामहेश्वरौ हेमौ टपभिनसमन्वितौ यथाशक्त्या प्रकृतं व्योवितशाः ख्यं न कारयेत् न
दुलंकारयेद्विव्यलिं गोर्द्धवसमुद्भवं कलशं पयसा पूर्णं श्वेतवस्त्रयुगान्वितं ताद्यपात्रं वेणुपात्रं कुंभयोरुपरिन्यसेत् स्था-
पयेन्मण्डलदिव्यं कलशं कनकोज्वलं तस्योपरिन्यसेद्देवमुमयासाहितं शिवं पूर्वोक्तेवमंत्रैस्तु जयेत्पावतीं पातिं न
नीपुष्पैः फलैर्दिव्यैर्नारलीसं चयेत् - श्वेतवस्त्रयुगेनैव नाममंत्रं महेश्वरं उपवर्तितं सोचरीयभक्ष्याणि विधिनिच
अन्यानि चान्यभीष्टानि चान्यानि कल्पयेत् - रात्रौ जागरणं कुर्व्याद्रित्वादित्रानः स्वने - स्वगृह्योक्तविधानेन
कृत्वा त्रिस्थापनं ततः ततो होमं च शवधिं मंत्रैः काव्योद्यमिभिः सदा पलाशशानीसमिद्धिर्जुहुयाद्रधिकयुतं - आप्यायस्वे
क्षिमेवैणं पृथग्ज्ययुतस्तद्वा - यवत्रीहितिलाज्येन पूर्णं पीठयकृष्टयक् पूर्णं ह्युहिततो दद्यात्कृत्यास्विष्टकृदादिकं
होमं तैचगुरुं पूज्यसपत्नीकंसमाहितः - वस्त्रैराभरणैः श्रेष्ठैर्गृहोपकरणदिभिः - श्वेतागौः कपिलावपिसुशीलाच
पयस्विनी - संस्कारं लंपुच्छं च घटावस्त्रविभूषिता दक्षिणासाहित्याशिवोमप्रीयतामिति - धनुर्वैजगतां माता-
नित्यं विष्णुपदे स्थिता - सवसाचमयदत्ताशिवोमप्रीयतामिति - ब्राह्मणभोजयेद्द्विद्वारयोदशसुशोभनान् व-
स्त्रालंकारैश्च त्रीसदं क्षिणास्त्रयोदश - घटादेयां शपत्रैर्भक्ष्यभोज्यसमन्विताः सफलावस्त्रसंयुक्ता यज्ञसूत्रसम
न्विताः पूजितंतुतो देवोपकरणानि च - आचर्याय ततो दद्यात्प्राणपत्यः - पुनः पुनः इमं देवगृहाणत्वस्त्रो
पकरणं संपुतं - परिपूर्णं व्रतं मे स्यात्शिब्रीमप्रीयतामिति - तत्र ग्रहणमंत्रः - गृह्णामि देवदेवे शत्रयाणां जगतां गुरुं शा
तिरंस्तु जिवांस्तु व्रतं स्याद्विकलं फलं - यद्गत्तं ये देवदेवे शमयात्रतमिदंकृतं - दानं वाथ क्रियाहानी परिपूर्णतद
स्तुने - इति सप्राथ्यं तदेव द्विजचंपुनः पुनः - - - - - भुजीयात्सहधर्मस्माशिष्टैरिष्टैश्च धुभिः - - - - - अनेनैव विधानेन यद्द-

व्रतमाचरेत् - 'यंचिंतयते कर्म तंत्रं तत्राप्नोति मानवः' दाता सुखाचेतजस्वी त्रिपुल्लोकेषु जायते विमानवरमारु-
 ह्यसोमलोकैर्महायते मन्नांच शतयात्रात्तावदत्रैव मोदते शिवलोकं ततो गत्वा शिवेन सह मोदते क्रीडते शंभुरू-
 पेषु नरावृत्ते दुर्लभं कृष्णेनाचरेत् पूर्वसोमवारव्रतं शुभं नृपैरन्यैस्समाचोषामास्त्रिकैर्धर्मतत्परैः इति शिव
 पठति हरस्य शृणोतीहानित्य त्वनुवदति य इत्थं श्रद्धयान्यस्य लोके सकल कलुषहीनो वंद्यमानो गणायैः शिव
 विमलविमानयोतौ शैवपुरसः इति स्कंदपुराणे सोद्यापनसोमवारव्रतम् अथ अन्यद्वपसाध्यसोमवारव्रतम्
 स्कंदपुराणे ईश्वर उवाच अथ व्रतविधानं हि कथयामि समासतः यथा भवति मनुजाः सिद्धिसर्वार्थिकामदां व्यु-
 क्तांते कांचिके मासि शुक्लमागंदिने भवेत् त्रयमसोमवारस्तु तनूक्तं न प्रपूजयेत् यदा श्रद्धा भवेत् क्लेशसोमवारव्रत
 प्रति तदा सर्वकारपितृवात्राह्मणाद्यैः समाचरेत् मार्गमाघे तथा वैश्वेद्युह्यात्सोमवारकं यस्मिन्मासे प्रारभेत तस्मि-
 न्नद्यापयेद्व्रतं सुन्नातो यशुचिर्भूत्वा शुक्लांबरधरो नरः कामक्रोधाद्यहकारद्वेषशून्यवर्जितः आहरेच्छ्वेतपुष्पाणि मल्लि-
 कांमालतौ तथा श्वेतपद्मानि दिव्यानि चंपकविल्वपाटलाः कुंदमंदरजैः पुष्पैः पुत्रागशतपत्रकैः श्रवणैश्च दनेनाथदि-
 व्यधूपेन धूपयेत् अन्यानिान्यभौष्टानि तानि सर्वाणि दापयेत् पूजयेद्भक्तिभावेन सोमनाथं जगत्पतिं कामिकं नतु-
 मंत्रेण प्रापेकेन महेश्वर निवेदयेत् सर्वमेव शृणुमंत्रं वरशुभं जौतमोदशभुजाय त्रिनेत्राय च त्रिशूलिने श्वेतवृ-
 पभारूढाय सर्वाभरणभूषिताय उमादेहांधं संस्थाय नमस्ते सर्वमूर्तये अर्चनेन तु मंत्रेण पूजा होम तु कारयेत्
 सिद्ध्यति सर्वकार्योणिमनसा चिंतितानि च पूजयेन्न केवलाय मृदक्षणां दर्शनेन तु प्रदाय भोजनपूर्वं-
 ब्राह्मणावसुभक्तिः एतद्विधिसमायुक्ते रागद्वेषविवर्जितः एकभक्तस्य यत्पुण्यं कथयामि समासतः श-
 तजन्मार्जितं पापमभेद्येवदानैः नश्यते ह्येकभक्तेन नानाकार्या विचारणा मासस्यैकस्य यत्पुण्यं शृणुत त्वेन सं-

इरि श्रागेयजायतेभाग्यदुर्भागसुभागाभवेत् पुत्रार्थीलभतेपुत्रान्दरिद्रोधिधनवान्भवेत् गृहेतस्यवराहोहेसौ
 ख्यनिविविधानिच तदंशोधनभागीस्यद्विघ्नीन क्षित्तचरेत् अश्वमेधसहस्रस्यफलंप्राप्तोतिमानवः स्वर्गो
 भुक्तावरान्भोगान्जायतेमानवोत्तमः नक्तानिसोमवारेतुपोपेमासेमहेश्वरि तेषांपुण्यफलवक्ष्येसंक्षेपेणतवा
 भतः श्रित्तोमस्ययज्ञस्यफलंशतगुणभवेत् तत्फललभतेदेविभाक्तिभावसमन्वितः नाघस्यैवतुमासस्यसो
 मवारेणपूजयेत् स्नापयेन्मधुदुग्धाभ्यांतेथैवेक्षुरसेनत् द्विजहत्यादिपापानि तानिसर्वोणिनाशयेत् विशुद्ध
 तेजसायुक्तोजायतेयतनिर्मलः बहुस्वर्णस्ययत्पुण्यंदुर्लभंयत्सुरैरपि लभतेनात्रसंदेहोममभक्तिप्रचोदितः फा
 ल्गुनेकथयिष्यामिसोमवारफलंशुभं कृतेनकेतुकल्याणिगुणांस्तेविरतरेणु गवांलक्षस्यदत्तस्यचद्रसूर्यग्रहे
 प्रिये फलमस्याधिकंत्रलभतेनात्रसंशयश्च वैश्वेषिशृणुकल्याणिमदं वदतोवचः सोमवारेणनकेनकृतेनसु
 रसुंदरि यत्फलंलभतेनारीलक्षैकेनतुपार्धति गंगोदकस्यनीतस्यसोमनाथस्यसन्निधौ घृतस्यमधुनोवापि
 शतधाहिकृतंफलं गुग्गुलोश्रतथांपचसहस्रपरमेश्वरि तत्पुण्यचभवेत्तस्यमानवस्यनसशयः वैशाखेकारयेन्न
 केसोमवारेनसंशयः वैशाखेकारयेन्नकेसोमवारेनसंशयः पूजयेच्छ्रेतपुष्पैश्रतथालब्धे सुरेश्वरि श्रूपूपाहि
 प्रदातव्याः कदलीफलसंचया एकचित्तेनभावेननिर्मलेनयशस्विनि कन्यानांवरयोग्यानांसहस्रेणवरानने
 दत्तानांविधिद्वैविनराणारूपशालिनां एतद्दत्तेनयत्पुण्यंलभतेमानवोभुवि तत्फलंलभतेतत्रसोमवारव्रतेनतु
 ज्येष्ठेमासिमहादेविसोमवारव्रतस्यतु वीणस्ययद्भवेत्पुण्यंत्सर्वकथयामिते गवांसुवर्णशृगीणांपुष्करेविधिच
 त्प्रिये दत्त्वादशसहस्राणांफलंप्राप्तोतिमानवः पदंचलभतेपुण्यंदुर्लभंदेवदानवैः ईशस्यकल्पमतुलंकीद्वितेत्र
 सुंदरि आपाढेसोमवारस्यभावितात्माचरेद्भक्तं विधिपूर्णेनुकल्याणिमत्त शृणुवदामिते नरमेघशतैकेनविधियुक्ते

नैपफलं ॥ तद्भवेन्मानवेदेविषुष्यसर्वशुभान्वितं ॥ साधितुर्नैवशक्येतदेविनक्तमिदंततः ॥ तस्माद्भक्तिमिदंसारंयतः ॥
 कष्टेनसिध्यति ॥ श्रावणेतुमहादेवंसोमवारिणपूजयेत् ॥ रात्रौतेभोजनंकुठ्यांन्मदकौटिल्यवर्जितः ॥ भवेद्भ्राजवरः ॥
 प्राणिविमानोमहेश्वरः ॥ इहलेतादृशीचैष्टापरं कथयामिते ॥ अश्वमेधशालस्याचपुण्यं प्राप्नोतिमानवः ॥ ममलो
 कं संवर्तियं वचं द्राक्तारं काः ॥ भद्रैश्च भावसंयुक्तः ॥ पूजयेत्परमेश्वरिः ॥ पुण्यं चानुत्तमतस्प्रशृणुदेवि विविशेपतः ॥ ग-
 वांकोटिप्रदानस्य संवत्सानां सुशीलिने ॥ यत्फलतत्समाप्नोतिमानवो नात्र संशयः ॥ आश्विने कथयिष्यामि श्रामि-
 ष्टोमफलं शतं ॥ संघेनुसंहस्रस्यैगुधेनुशतस्य च ॥ सूर्यग्रहे कुरुक्षेत्रे ब्राह्मणे वेदपारगे ॥ दत्तस्य फलमाप्नोतिमान
 वानां त्रिसंशयः ॥ कार्तिके वरदं देविकामिकमोक्षदायकं ॥ स्मरणेत्पापसंघानां भेदकं परमेश्वरि ॥ सोमवारव्रतपरा-
 विधिं च पूजयेच्छिवः ॥ भक्त्या शीघ्रं द्रव्ययुक्तो दद्यात्सत्यसमन्वितः ॥ दत्तस्य वेदपारङ्गैरथानां शतसंयुक्तवाजिभिः शु-
 क्तैश्चैवैश्वर्यं प्रकैश्वर्यं महास्त्रभिः ॥ चतुर्वेदेषु विप्रप्रदस्य च यत्फलम् ॥ तत्फलं लभते देविमानवो भक्तिं संयुतः ॥ व्रतां
 ते प्रतिष्ठां कुठ्यां द्रौण्यं सोमं चतुर्भुजं ॥ त्रयोदशघटांश्चेतवन्नयुगमसमन्वितान् ॥ सपूर्णानि सुभक्ष्यैश्च वंशपात्राणि पा
 व्रतिभ्योऽप्युपरियत्नेन स्यात्पयोन्निदशश्वरि ॥ सघृतेन सुगंधेन सुस्त्रिगंधेनो ज्वलेन च ॥ भक्तेन घृतपक्वैश्च मुद्गशाकघृतेस्त
 था ब्राह्मणानथसंभोज्य भक्तियुक्तैः केन चेतुसां ॥ त्रयोदशघटान्दद्याद्वाश्वेतामनरीमा ॥ यथेकेन विधानेन विप्रावृत्तवि
 श्विचिता ॥ उपानहयुताः कर्ष्यांश्चित्तवितानुसारतः ॥ दद्यात्स्वाचरसंपन्नस्त्वाचार्य्यमुपवेशयेत् ॥ नगुरोः सदृशी
 मातानगुरोः सदृशः पिता ॥ संसारादुद्धरेद्दधोराद्भक्तदानोपेशतः ॥ गोस्वामीपूजितो यस्मात्पार्वप्यासहितप्र
 भुः ॥ तस्मत्संपूजयेद्भक्त्या नुरुभार्यां समन्वितं ॥ श्रोत्रार्थ्यं प्रथमे तत्र पूजया पादसेवया ॥ दद्याद्ब्रह्मणि दिव्य
 निम्बवर्णाभरणानि च ॥ अमृत्यानि चरुं लानि त्रिसंक्षेत्रपुराणि च ॥ नगसाण्डिदिव्यं यच्चान्यदपि सुंदरं ॥ बाहूनानि

विचित्राणि गजवाजिरथादिकं अन्यानि ग्रान्थभीष्टानि तानि सर्वाणि दापयेत् । गौर्गुरोः संप्रदातव्या सवस्त्रानुस्व
 रूपिणी स्वर्णशृंगैरेष्यसुराकांस्यपादौ देहिनी तास्य ष्टोसुशीला च खत्रावृतदेहका अभ्यर्च्य विधि
 वृथा द्रुतं संपूर्णमिति च सप्तधान्यं यथाशक्त्या दापयेत्प्रयेतोन्नती दीपदानं प्रकर्तव्यं गुरवे ज्ञानदायिने एव
 गुरुं प्रणम्याथ शस्यादद्याच्च द्विणां शतयादद्याच्च तत्सर्वं पुरायदुपकल्पितं ततस्तपस्विनादेवि मम दर्शनहेतु
 नासुंगंधवृत्तसंमिश्र धूपैः कृशर पायसे धारिकाशोकवर्त्ताभिः पूरिका मण्डकेस्तथा दधिदुग्धसोमोपेतं
 भोजनं दापयेत्सुधीनतपस्विनो ब्राह्मणाश्च लिंगमूर्त्तिश्चतुर्विधं मम रूपमिदं यस्मात्तस्मात्पूज्यं चतुष्टयं शिवांकितेश्च
 शास्त्रज्ञैर्दयिकैर्धर्मचिंतकैः जटामुद्रादिसंयुक्तैर्भस्मोद्भूलितविग्रहैः ब्रह्मचर्यरतैः शतैर्लौभमत्सरवर्जितैः ईदृशैः
 शिवपात्रैश्च मुक्तैः फलमनुग्रहं भोजनतेषु दातव्यं तावृलमुख वासक श्वेतचंदन कर्पूरं दत्त्वा तांश्च विचिसर्जये
 त् शक्त्या तु भोजनं दत्त्वा यथा विचिानुसारतः कृपणानाथदीनानां सुहृदां यावतामपि एव विधि समायुक्तो गच्छतप
 रंमपदं भोगान्भुक्ते सर्वलोकैः एतः कोटिगुणांस्तरत् कन्याभिर्वैष्टितो देवि स्वच्छयारमतो प्रिये मम लोके वैसेत्ताव
 यावदाभूतसंप्लवं मम वीर्यवलोपेतस्त्रिनेत्र शूलपाणिकः माहात्म्यात्सोमवारस्य श्रंते मुक्तिमवाप्नुयात् पूर्वकृष्णे
 न संचीर्णतयौ वैपद्मयोनिना देवदानवगर्धर्वपिशाचागराक्षसेनापि भिक्षित्तिपैस्तद्दस्त्वाय भुवमुखैः प्रिये अन्ये
 इव मानवैः शुद्धैरास्तिकैर्धर्मतत्परैः न देयदुष्टचिन्तायुद्धिहीनाय कर्हिचित् शास्त्रधर्मद्विषैव विडंबकजनाय तु
 आचार्यदेवप्राणाययतीर्नान्नतशालिनां वन्दे वदसुतीर्थाणां निंदकाय न वै कश्चित् आर्त्तनापिन तत्याज्यं व्रतं
 परमदुर्लभं व्रतार्थागन्महादोषा इति ज्ञात्वा समाचरेत् गुरोः समीपे कुर्वत व्रतमेतन्न संशयः अन्य-
 या गुरुहानिः स्यान्निःफलं जायेत व्रतं संदेहः सर्वकार्येषु गुरुहीनस्यैव भवेत् तस्मात्सर्वप्रयत्नेन गुरुमेव स-

माश्रयेत् । अयं सैशेपतोवक्ष्यत्रतंगाहात्म्यमुत्तमं । येषंतिरदेविस्त्रियः स्वामिसुभाविताः । तेषां जन्मस-
 हस्रैपिनैशोकीजायतेकाचित् । नदरिद्विभरौगीश्रसततिच्छेदएवच कुलकोटिसमुद्धृत्यस्थपयेद्विद्रसद्मनि इत्यंशु-
 णोतिमाहर्त्स्वपथ्यमानत्रतस्येत् ॥ श्रवयिद्भक्तियुक्तस्तुलुद्रस्यानुशरोभवेत् ॥ क्रिमाणुतुवः पश्येद्भक्तमेतन्ममात्रियं
 भक्तियुक्तेनरः श्रुत्वार्थश्रवानुप्रमेदते मतिद्वैतियथापिसयातिपरमंपदम् । इतिस्कंदपुराणेसोमवारव्रतं अथ
 सोमवारनकेसामान्यं पूजां क्रमोलिहते । तत्राद्वैदेशिकालौसिकौत्यं श्रान्नोऽशेषपापक्षयपूर्वकसत्पुत्रप्राप्तिय-
 नघान्येश्वयोदिगुणैराज्यवृद्ध्यातिद्वारा श्रमुकलीमनयासोमवारव्रतं करिष्ये इतिसेकल्प्य ध्यार्येत्रित्यंमहेश-
 मितिध्यानंपठित्वा अथयां चतुर्बाहुवाचिनेत्रयाद्विलोचनं कुंडलालंकृतोद्धेन्दुशेखराभरणान्वितं २ महादेव
 समागच्छेत्सहैर्गोध्यांजगत्पते इमीमयांकृतांपूजां गृह्णाणसुरसचमं शिवरूपेनमस्तुम्यं शिवायैसतंतनमः । न ।
 स्तैर्ब्रह्मरूपियजगद्वाच्येनमोस्तुते इत्यावाहनं । उंनमः पद्मवक्त्रायदशबाहुत्रिनेत्रिणे श्वंतवृपभमारूढश्वेताभर ।
 भूपते उमादेहाधिसयुक्तसर्वसूतेनमोनमः इतिपूजामंत्रः । कोरस्वरं गयं दिव्यं नानामणिगणान्वितं आसनं देवदेवश-
 गृह्णाणं नृशक्तिकं इत्यासनं गंगादिसर्वतीर्थभ्यः सन्नीतमिदं मया । तोयमेत्सुखस्पर्शपाद्यार्थप्रतिगृह्यतां इति
 पांथे वरेण्येयज्ञपुरुंप्रजापालनंतरपर नमः सदात्मदेवाय गृह्णाणार्थ्येनमोस्तुते इत्यर्घ्यम् । पाटलोशीरकंपूर्वासि
 तं स्वादुशीतलं तोयमाचमनीयार्थनिर्मलंप्रतिगृह्यतां । इत्याचमनीयम् मधुपर्कमिदं पुण्यं मधुरत्रयसंयुतं । दधिबु
 कं शुभदेवप्राशयतारूपपांप्रभो । इति मधुपर्कम् । मंदाकिन्याः समानीते मांभोरुहवासितं स्नानार्थं तिमयानीतं
 शुभस्वीकृत्यांप्रभो । इति स्नानं स्नानंपंचासृतचापिपयोदधिघृतं मधु शंकरासलिलोपंतं गृह्णाणपरमेश्वर
 इति पंचासृतस्नानं पूर्वाक्रमेत्रेण शुद्धस्नानम् । पुरुषसूक्तं नकार्थं शुभं कर्पूरसंयुक्तं जनकल्याणकारकं पुनराचम्य

तादेवर्गाजलेनिर्दप्रभो इतिपुनराचमने राजतंत्रह्रसूत्रं चकांचनचोत्तरीयकं यज्ञोपवीतिपरमनमस्तेप्रति
 गृह्यतां शुश्रुत्वस्त्र्युर्गयस्माहेवानामातिवह्वभं पार्वत्यासाहितोदेवप्रीयतांवल्लदानतः इतिवह्वः मलयचलसं
 भूतधनसोरसमन्वितं हृदयीन्दनचौरुधदनंप्रतिगृह्यतां इतिचंदनं रंजितान्कुंकुमाद्येनाखंडितान्गणितान्नवान्
 गृहीणपूजाकूपध्यास्वक्षतान्वृषसंधंज इत्यक्षतीः पूष्पाणिसुरभीष्यन्नमालत्यादीनिवैप्रभो मयाहृतानिचित्रा
 णिपूजाधैप्रतिगृह्यतां इतिपुष्पाणि अमृतोद्भवंश्रीवृक्षंशंकरस्यातिवह्वभं विल्वपत्रंप्रयच्छामिप्रीतोभवमहेश्वर
 त्रिदंष्ट्रिगुणकारंत्रिनेत्रंत्रिविधायुधं त्रिजन्मपापसंहारं विल्वपत्रंशिवापणं इतिविल्वपत्रं तुलस्यमृतनामा
 सिंसदावकेशत्रप्रियं करोमिशिवपूजाधैवरदाभवमेसदा इति तुलसीपत्राणि दुर्वासिशतपर्वासिशतमूलाश
 तांकुरा शतहरतिपापानिशतापुष्यप्रवृद्धये इतिदूर्वा दशांगोगुग्गुलुधूपःसुगंधःसुसनेहारः आग्नेयःसवद
 वानीधूपयंत्रतिगृह्यतां इतिधूपं अज्यंसह्वैतिसंयुक्तंवाह्निनायोजितंनया दांपंगृहाणदेवेशतैलोक्यतिमिरापहं
 इतिदीपं अन्नचतुर्विधस्वादुरसैःपडुभिःसमन्वितं नैवेद्येलेह्यंचाष्येचदेवशप्रतिगृह्यतां इतिनैवेद्यं कर्पूरवा-
 सितोयमदाकिन्याःसमाहृतं आचम्यतांमहादेवशुभंपानीयकंकुरु इतिपुनराचमनं पुगीफलंसकंपूरनागवल्ली
 दलेयुतवादिरीचूणैसाहिततावूलंप्रतिगृह्यतां इतितावूलं हिरण्यगर्भगर्भस्थहेमवीजंविभावसोः अन्नतपुष्यफ
 लदमतःशांतिप्रयच्छमे इतिदक्षिणा इंदंफलंनयादेवस्थापितपुरतस्तव हेनमेसफलावाप्तिभवेज्जन्मजिन्मनि
 इतिनारिकेलंद्वादक्षिणादानंकथ्यात् ततश्चावरणपूजांकुथ्यात् प्रागादिक्रमेण उऑन्नह्येनमः विष्णवेनमः
 स्कंदायनेमः महाकालायनेमः शैलनेनमः उमायैनेमः महेश्वरायनेमः नदिकेश्वरायनेमः ८ उंशर्वा
 यक्षित्तुमृत्येनेमः भर्वायंजलमृत्येनेमः रुद्रायाश्चित्त्येनेमः उग्रायवायुमृत्येनेमः भीमायआकाशमृत्येनेमः

पशुपतयेजमानमूर्तयेनमः - महादेवायसोममूर्तयेनमः ईशानायसूर्यमूर्तयेनमः इत्येतादेवताश्रावाहनाद्युप
 चारैःसंपूज्याःतत्राप्यायस्वसमेतुतैः इतिमंत्रेणैशान्याचंद्रमावाह्य पंचोपचारैः सोमायनमः इतिसंपूज्य ततः
 प्रार्थनांकुर्यात् - उैननःपंचवक्त्रायदशबाहुत्रिनेत्रिणे श्वेतंवृषभमारूढश्वेताभरणभूषित उमादेहार्धिसंयुक्त
 सर्वमूर्तेनमेनमः - त्राहिमांकृपयदेवशरणगतपालक ततःपुष्याणिगृहीत्वाअंगपूजाकार्य्या तत्रकारोयथा
 देवाधिदेवायनमःपादयोःपूजयामि शंकरायनमःअधयोःशिवायनमःजान्वोः शूलपाणयेनमःगुल्फयोःशंभवेनमः
 कट्यां स्वयंभुवेनमः गुह्ये महादेवायनमः नाभौ विश्वकर्त्रेणमः उदरे सर्वतोमुखायनमः पाश्वयोः स्थाण्वेनमः
 स्तनयोः नीलकंठायनमः कंठे देवायनमः मुखे त्रिनेत्रायनमः नेत्रेषु शर्वायनमः ललाटे शशिभूषणायनमः
 शिरसि देवाधिदेवायनमः सर्वांगे तत उमाभ्यांकराभ्यांजलिमादाय लोकाल्मस्यर्षभूतात्मन्कलाकाष्ठा
 दिसंभव जन्मसृज्यजराव्याधिसंसारभयनाशन नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेसुरसत्तम नमस्तेसर्वलोकेशनमस्ते
 त्राहिमांसदा - मंत्रहीनंक्रियाहितंभक्तिहीनंचशंकर भृगवंस्वत्प्रसादेनसंपूर्णवास्तुमेवतं - क्षमस्वदेवदेवेशशिव
 शंकरंशौचत - वरंदेहिसुरंश्रेष्ठदासोहंसर्वदातव - इतिनमस्कारसहितांपूजांजलिंदद्यात् ततउमामहेश्वररू
 पौद्विजदंपतीसंपूज्य ब्रह्मोत्तरखंडोकांचंद्रांगदसीमंतिन्यादिरूपांसोमवारकथाश्वश्रुत्वागीतवाद्यादिमहेत्सवे
 जीर्णरेणुराग्विनयेत् इतिसोमवारनक्तत्रतपूजाविधिः - इदंनक्तं च श्रावणैचैत्रवैशाखेष्वेष्टेचमार्गशर्षिके एषाम
 न्यतमेमासेशुक्लपक्षेविशेषतः - इंदुवारयुताष्टम्यांवाग्राह्यं - अथवाचैत्रादिमासेषुप्रतिनासंप्रथमेसोमवास्यावज्जी
 वमिंदकाव्यं - अथवाष्टवर्षपर्यंतकाव्यतदेतदेद्यापनकुर्व्यात् तद्यथा उतत्सदचेतितित्यादिसंकल्पित्यात्मनोशे
 षंपापक्षयंपूर्वकसंपुत्रपौत्रप्राप्तौधनधान्यांसंपत्यारोग्यराज्यवृद्ध्याभिलषितासिद्धिद्वारा श्रीसेमिश्वरमहादेवप्रीत्यर्थ

यथाविधिसमाचरितसोमवारत्रतस्यसांगतासिद्धयेतदुद्यापनंकारिष्ये इतिसंकल्प्य आचार्यादिवरणंविधाय
चतुर्द्वारोपशोभितमंडपांतरेष्टदशांगुलोत्सेधांघितस्तिद्वयविस्तृतां समचतुरस्रांमृदावेदिकांविधाय तत्रशु
कृतंडुलैःपोडशांरंकमलंविरच्य अवापंचरंगशोभितं यथाशक्तिलिगतोभद्रंविरच्य तत्रमंडलोकाब्रह्मादि
देवताआवाह्यतदुपरिअक्षतपुजेश्वेतवस्त्रयुगोपंतकलशप्रतिष्ठाप्य तदुपरिसाक्षतंपूर्णपात्रंनिधाय तत्रहैमंशि-
वंत्र्यंबकामितिमन्त्रेण हेमंगौरचंगौरीमिमाय इतिमंणेपुरत राजतवृषभं इमारुद्रायइतिमन्त्रेणप्रतिष्ठाप्य
परितः पूर्वोदिक्रमेण श्रान्त १ शिवं २ उग्रं ३ त्रिमूर्तिं ४ रुद्रं ५ श्रीकृष्णं ६ शिखंडिनं पुनराश्रेया
दियु-दिक्षु गणेशं मातृकाः दुर्गा क्षेत्रपालं लोकेशंश्च ततन्नाममंत्रैर्भद्रैर्कवर्षाप्रतिष्ठाप्य पूर्वोक्तांसाव
रणंसर्वोपचारपूजांकृत्वा रात्रिजागरणादिनातत्त्वा प्रातःश्रद्धिंप्रतिष्ठाप्यश्रान्वाद्य्यात् तत्रप्रधानसोमं
शिवंश्र्यंबकामितिमन्त्रेण 'पलाशसामिन्द्रिःआप्यायस्वितिभवेणष्टपदांज्येनखंसोममितिमन्त्रेण यवत्रीहिपापस
तिलंज्यद्रव्यैः 'प्रत्येकंअष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिःपरिवारेदेवताब्रह्मादिदेवता श्रैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्येके
चंनगौरीहिमंष्टयक्' नेच्छति एवंहोमसमाप्य ततःपोडशात्रयोदशब्रह्मणान्वक्ष्यमाणानामभिसंपूज्य ता
वतःफलंपकान्नैःपूरितान्घटान् अभावेतंडुलैस्वपूरितान्दक्षिणायुतान्दद्यात् तत्रपोडशानामानि सोमेश्वर
१ 'स्तथेशानां २ शंकरो ३ गिरिजाधिपः ४ महेशः ५ सर्वभूतेशः ६ स्मरारि ७-स्त्रिपुरांतकः ८ शिवः ९
पशुपतिः-१०- शंभुः ११ श्र्यंबकः १२ चंद्रशेखरः १३ गंगाधरो १४ महादेवो १५ वामदेवश्च १६
पोडश त्रयोदशपक्षेतु भवः शर्वः रुद्रः पशुपतिः उग्रः महान् भीमः ईशानः सद्योजातः वामदेवः अघोरः
तःपुरुषः ईशानः पुनरावृत्त्याइति १३ त्रयोदश-एवंसंपूज्य ततःपीठंगांचत्रतपुत्तयेधवलां यथाविधिश्चा

चाय्यायदत्वा ॥ सति संभवे सोपकरणशय्यामपि दत्त्वा ॥ आशिशोयुहृत्वा ॥ सदन्नेनान्धानिपित्राह्मणान् ॥ यथा
 शक्तिर्भोजयित्वा ॥ स्वयं बहुयुतो भुंजीत ॥ इति सोपवारनकत्रतोद्यापनविधिः ॥ ५ ॥ अथ प्रभासखंडोक्तसोद्यापनसो
 मवारत्रतम् ॥ तव व्रतकर्ताय जगन्नीयस्मिन्वायुर्वोक्तैमासि शुक्लपक्षे अष्टम्यां सोमवारः ॥ प्रातः पालाशार्द्रकाष्ठेन दंत
 धावनं विधाय ॥ शरीरं शुद्धिनिर्वृत्य ॥ स्नात्वा संध्यादिनित्यसमाप्य ॥ सुसमेभूते लसकलः ॥ सोमग्रीसंपाद्यः कदली
 स्तंभविर्तान्ध्यजचामरः ॥ शोभिते सम्यक् संमार्जिते शुद्धे साधारणे भूमौ ॥ कलशं च दनदध्यादिभिर्वीहि श्रुचितं ॥ धा
 तुमयं मृगमंपवानिधाय ॥ शुद्धजलेनापूर्य्य ॥ आर्चादिपंचपल्लवान्निक्षिप्य ॥ फलरत्नवस्त्रयुतं विधाय ॥ तदुपरि रा
 जतवृषभस्थं उमयासहितं सोमनाथं शिवसौवर्णनिधाय ॥ श्वेतवस्त्रयुगान्वितं सर्वाभरणभूषितं विधाय ॥ श्रौष्टविद्या
 अष्टावीश्वरान् ॥ अष्टदिक्षु निधाय ॥ नानाफलपुष्पपक्कान्नाशोभितं च यित्वा ॥ ६ ॥ उंनमस्ते पंचक्रायदशवाहुः
 विनत्रिणो ॥ श्वेतवृषभमारूढश्वेताभरणभूषितं ॥ उमादेहार्धसंयुक्तं सर्वसूत्यं नमो नमः ॥ इत्यनेन मंत्रेण ॥ आवा
 हनासनं ॥ पाद्यं ॥ अर्घ्यं ॥ मधुपर्कं ॥ आचमनीयं ॥ स्नानं ॥ वस्त्रं ॥ यज्ञोपवीतं ॥ गंधं ॥ अक्षतं ॥ पुष्पं ॥ विल्वपत्र
 तुलसी ॥ दूर्वादलं ॥ धूपं ॥ दीपं ॥ नैवेद्यं ॥ पुनराचमनीयं ॥ फलं ॥ तांबूलं ॥ नीराजनं ॥ चासरं ॥ प्रदक्षिणं ॥ द-
 क्षिणापुर्गफलदत्त्वा ॥ चीजपूरयुतार्ध्यदानं तं विधाय ॥ अनुकेऽष्टोत्तरशतं जप्त्वा ॥ विल्वपत्रतिलाज्यैरष्टोत्तरशतं
 हुत्वा ॥ पूजासमाप्य ॥ अनुके काले ॥ प्रदोषे विसृज्य ॥ रात्रौ दर्भशय्यायां च दनं प्राश्य ॥ सोमनाथं हृदि ध्यायन् स्व-
 प्तं ॥ पुनः प्रभाते देवपूजादिकं निर्वृत्य ॥ ब्राह्मणान्संभोज्य तैरनुज्ञातः ॥ स्वयं भुंजीतं ॥ एवं कृतेऽष्टादशकुष्ठानां निवृत्ति
 भवेत् ॥ ७ ॥ पुनर्द्वितीयसोमवारं करं जहंत धावनं विधाय ॥ स्नात्वा नित्यं कर्मनिर्वृत्तैरोप्यवृषभस्थं ज्येष्ठसहि
 ते सोमनाथं ॥ ज्येष्ठाय नमः ॥ उंनमः पंचवक्त्रायेति मंत्रेण सोमवर्णपूर्ववत्सर्वोपचारैः शतपत्रपुष्पैः ॥ पक्कान्नादिभिः सं-

पूज्य । नारंगफलयुतार्धद्वयसृज्यमधुप्राश्यस्वपेत् । पुनःप्रभातेनित्यकर्मसमाप्यदेवंसंपूज्यभुंजीत ॥ एवंकृ-
 तेद्वितीयेतुगोलक्षफलंभवति ॥ २ ॥ पुनस्तृतीयेअपामंगदंतकाष्ठंविधायनित्यकर्मसमाप्य । वृषभस्थसि-
 द्विसहितमेकं वक्रंसीवर्णनिधाय । पूर्ववज्जीतिपुष्पैःसंपूज्यदाडिमंफलेनार्धदत्त्वा । अगुरुंप्राश्यस्वपेत् । पुनःप्रभा-
 तेनित्यंनिर्वर्त्यभुंजीत । एवंकृतेपूर्वोक्तफलंभेत् ॥ ३ ॥ पुनश्चतुर्थेसोमवारेखादिरंदंतधावनंविधाय । नित्यं
 निर्वर्त्यवृषभस्थंसूक्ष्मयुतंगैरीशंदमनपुष्पैःसंपूज्य । नारिकेलार्धद्वयदानंकृत्वा । देवंविसृज्यशर्करांप्राश्यस्वपेत्
 पुनःप्रभातेनित्यंनिर्वर्त्यभुंजीत । पूर्वोक्तफलंभेत् ॥ ४ ॥ पुनःपंचमेसोमवारैर्पेपलंदंतधावनंविधायनित्यंनि-
 र्वर्त्य । वृषभस्थंभूतियुक्तंगणाधिपसौवर्णनिधाय । पूर्ववक्तुंदपुष्पैःपूजयेत् । द्राक्षयार्धफलंदत्त्वारामौक्तिकोद-
 कंप्राश्यस्वपेत् । त्रतंनित्यंनिर्वर्त्यभुंजीत । अश्वमेधंफलंभेत् ॥ ५ ॥ पुनःषष्ठेसोमवारैर्वजयंत्यादंतकाष्ठ-
 विधाय । अलाभेयाज्ञियंकांठिनित्यंसमाप्य । वृषभस्थंद्राक्षायुतसुखंपसौवर्णनिधाय । पूर्ववत्संपूज्य । जाति-
 फलार्धं । अलाभेनारिकेलार्धंफलंवदत्त्वा । रात्रौकर्पूरंप्राश्यस्वपेत् । त्रतंनित्यंसमाप्यभुंजीतपूर्वोक्तफलंभे-
 त् ॥ ६ ॥ पुनःसप्तमेसोमवारेमल्लिकादंतकाष्ठंविधायनित्यंसमाप्य । दीप्यायुतंसवाहनं । सर्वज्ञसौवर्णनि-
 धायपूर्ववन्मालतीपुष्पैःसंपूज्य । जंबीरंफलार्धंफलंवदत्त्वारत्रौलवंगंप्राश्यस्वपेत् । त्रतंनित्यंसमाप्यभुंजीत
 ययोक्तफलंभेत् ॥ ७ ॥ पुनरष्टमेसोमवारैयाज्ञियंकांठिनदंतकाष्ठंविधायनित्यंसमाप्य । अमोघायुतमी-
 श्वरसौवर्णनिधाय । पूर्ववत्करुवकपुष्पैःसंपूज्य । कदलीफलार्धदत्त्वा । त्रिदुग्धपीत्रास्वपेत् । त्रतंनित्यंस-
 माप्यभुंजीत । अग्निष्टोमफलंभेत् ॥ ८ ॥ गंगास्नानेकृतसम्यक्कोटिधायफलंस्मृतं । दशहेमसहस्रा-
 णांकुरुक्षेत्रेवेगृहे । ब्राह्मणेवैदविदुपेयद्वयफलमभुते । तत्फलंकोटिगुणितमस्मिन्नाचरितेव्रते । गजानानुशेते

इत्ते लक्ष्णे र्थरथवाजिनां यस्फलेकोटिगुणितसोमवारोत्रतेकृते गुग्गुलैर्धूपनं कृत्वाकोटिशोयस्फलभेत् तस्यु
 प्यंतुभवैत्तस्यसोमवारोत्रतेकृते सर्वैर्ध्वर्यसमायुक्तैः शिवतुल्यपराक्रमः रुद्रलोकैवसेवावद्वाहाणः प्रलयावधि त
 तोत्रतर्कतानयेमेसोमवारोत्रयापनेच्छुर्भंडपस्थंडिलवाहोमार्थप्रागुदीच्याविधाय चतुर्दिक्षुपताकाध्याजशोभि
 तंतोरणयुतंचविवाय मध्येल्लिगतोभद्रं तन्मवस्थाष्टपत्रेप्रअष्टौ क्लृप्तान्वस्त्रवेष्टितत्रीवान्स्पल्लवपंचरत्नफल
 सहितांन्विधाय तदुपरिपूर्वनाशक्तियुतायवामायनमः ॥ १ ॥ आग्नेयेज्येष्ठाशक्तियुतायज्येष्ठायनमः २
 दक्षिणैरौद्रीशक्तियुताय रुद्रायनमः ॥ ३ ॥ नैऋत्येकालीशक्तियुतायकालायनमः ॥ ४ ॥ पश्चिमेकलवि
 करिणीशक्तियुतायकलविकरणायनमः ॥ ५ ॥ वायव्येवलविकरणीशक्तियुतायवलविकरणायनमः ॥ ६ ॥
 उरोरेवलप्रयमनीशक्तियुतायवलप्रमयनायनमः ॥ ७ ॥ ईशानेसर्वभूतदमनीशक्तियुतायसर्वभूतदमनायनमः ८
 इत्यष्टपत्रेषुसंस्थाप्य मध्येकार्णिकायामधुपरितेसुवर्णपात्रनिधाय-तदुपरिसुवर्णशय्यामास्तीर्ष्य उपरिवितानमा
 वृष्य तत्पार्श्वेपर्यंकसतूलकंछत्रवंशपात्रचामरदर्पण - दीपमालाधूपदिसाहितसंस्थाप्य ततःपूर्वउमाशक्तियु
 तापसोमनाथायनमः ॥ १ ॥ आग्नेयेज्येष्ठाशक्तियुतायसूक्ष्मनाथायनमः ॥ २ ॥ दक्षिणैस्त्रिद्विशक्तियुता
 यएकनाथायनमः ॥ ३ ॥ नैऋत्येसूक्ष्माशक्तियुतायगौरीसनाथायनमः ॥ ४ ॥ पश्चिमेविभूतिशक्तियुताय
 गणाधिपायनमः ॥ ५ ॥ वायव्येभद्राशक्तियुतायसुरूपायनमः ॥ ६ ॥ उत्तरेदीप्तिशक्तियुतायसर्वज्ञ
 नाथायनमः ॥ ७ ॥ ईशानेअमोघाशक्तियुतायईश्वरायनमः ॥ ८ ॥ इतिप्रतिसोमवारकृतपूजनप्रतिभायांक
 लशोपरिपूजेत्ते कार्णिकास्यस्वर्णशय्यास्थप्रतिमायां - उमनोन्मनीशक्तियुतायश्रीसोमेशायमहाप्रभावाय
 सदाशिवायनमः इतिमध्यपूजनं तत्रक्रम पूर्वप्रतिष्ठा ततोऽध्यानम् ध्यायेन्नित्यंमहेशमित्यादि ततोदशो

पचारैःसर्वेषांपूजा पाद्य १ अर्घ्यं २ आचमनं ३ स्नानं ४ वस्त्रं ५ गंधः ६ ऋक्षताः ७ पुष्पं ८
 विल्वपत्रं ९ धूपः १० दीपः ११ नैवेद्यं १२ इत्यादिसर्वोपचारपूजां क्रमेणध्यानपूर्वकंकुर्यात् मध्येस्व
 णेशय्यास्थं देवं प्रतिष्ठाप्य शकौचतुःपटिभ्रशकौवात्रिशयोडशोपचारैःपूजयेत् देवं आसनादिनैवेद्यप्रत्यापो
 शानांतं कृत्वा आचार्यायक्षितिमूर्त्तयेनमइत्याद्यष्टमूर्त्तिपूजां विधाय पर्य्यंकेसुमुपवेश्य वस्त्रालंकारछत्रचामर-
 तांबूलदक्षिणादर्पणपुष्पमालासमर्पणांतं कृत्वा उंनमःपंचवक्त्रायदशबाहुत्रिनेत्रिणे श्वेतंवृषभमारूढश्वेताभरण-
 भूषित उमादेहार्धसंयुक्तसर्वमूर्त्तेनमो नमः इति मंत्रेण अष्टोत्तरशतंहृत्वा उद्यापनांगंचहृत्वा उंअनंतायनमः १ सूक्ष्मे-
 शायनमः २ त्रिवेशायनमः ३ एकपादेशायनमः ४ एकरुद्रे शायनम. ५ त्रिमूर्त्तीशायनमः ६ श्रीकंठेशायनमः ७
 वामदेवायनमः ८ मध्येसदाशिवायनमः ९ इतिपंचोपचारैःसंपूज्य नीराजनंकृत्वा जपंसमाप्यसघृतंपायसं-
 मापान्नंतिलान्नघट्टंपंचाशदधिकंशतद्वयपलेनपूर्णपात्रं विधाय पृथक्संस्थाप्य श्रीसदाशिवायसावरणाय बलिं स
 मर्पयेत् इतिजलंदत्वा पुष्पांजलिंचदत्वा रात्रौपंचगव्यंप्राश्य सोमेश्वरंहृदिध्यायन् गीतवादित्रैःकथा-
 श्रवणस्तोत्रसहस्रान्नांपाठादिभिर्जागरणंचरेत् पुनःप्रभातेस्नान्त्वानित्यकर्मसमाप्य कांडानुसमयेनपदार्थानुश-
 येनवासंपूज्यसंप्रार्थ्यविसर्ज्य च अज्ञानाद्यदिवाज्ञानाज्जपपूजादिकंमया कृतंतदस्तुसफलकृपयातवशंकर स्व
 स्यशक्त्यानुसारेण व्रतमेत त्कृतंशिव कृतंतदस्तुसफलप्रसादात्तवशंकर इतिदेवंविसर्ज्य ततोयथासक्तिभ
 त्त्यात्राह्मणान्संपूज्य क्षीरखंडादिनिर्मितमक्षयभोज्यैरनेकविधैःसंतर्प्य प्रत्येकवस्त्रयुग्मदक्षिणायुतानवप्रति
 माःसोपकरणाभ्राचार्यायपौराणिकादिनवभ्योदद्यात् गाश्वन्न्येभ्योदीनानाथेभ्योपि तदेतंबंधुतोभुंजीत ए
 वंचौणैःप्रैतेसुभ्यंकुलभतेपुण्यमक्षयं धनधान्यसमायुक्तःपुत्रदारसमन्वितः नकुलेजायेततस्यदरिद्रोदुःखितो

िवि। अणुत्रोलभतेपुत्रान्वंध्यापुत्रवतोभवेत् । काकवंध्यातृथानरीमृतवत्साचदुर्भगा । कन्धाप्रसूतयाकार्थ्यरोनि
 भिरुविशेषतः । एवंकृतेविधानेदेहपतिशिवंजयेत् । कल्पकोटिसहस्राणिकल्पकोटिशतानिच । धुंकेसोविपु
 लान्भोगारुण्यवादाभूतसंप्लवं । इतिरुकादिप्रभासखडेसोद्यापनंसौमवारत्रत । अथश्रावणेमासिसोमवारैकेदार
 नाशुपुजनमुकुर । शिवरहस्ये । तस्यकेदारनाथस्यश्रावणसोमवासरे ॥ पूजाकार्यविशेषणसाधनैर्विविधैशुभैः
 सोमवारैत्रतंकार्यप्रयत्नेनयथाविधि । यत्किंतोपोपणंकार्यमथवानिशिभोजनमिति । अथाभिनवचंद्रार्घ्यदान
 विधिभिविष्ये ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ पार्थपार्थवद्युतश्रीमुखपंकजस्रवेः शृणुवाभिनवस्यंदोरुदयेर्घ्ये
 विधिपुरं रवेर्दादशभिर्मासैर्वाकुर्यादृश्यतेशशी । प्रदोषुसमयेराजन्नर्घ्यदद्यात्तदाविधोः । द्वितीयांयांसि
 तेषोसंध्याकालेद्व्यपरिथते । सस्थाप्याभिनवचंद्रंभूमौगोमयमंडले । रोहिणीसहितचंद्रः । चंदनेनसुशोभनं
 राजतवाथकार्यवाभाजतेश्वेततंडले । पुष्पचंदनधूपैश्च । दीपाक्षतजलेःशुभैः । दूर्वाकुरैरजवरैर्दंभावल्लैः
 इवपौडैः । मंत्रेणानेनराजेंद्र क्षत्रियः । सपुरोहितः । नवोनवोमासिसासि । जायमानः पुनः । पुनः आप्या
 प्रवसन्मृतुतेसोमराजनोस्तुते । अनेनविधित्वाचार्थ्यसर्वकामफलप्रदं यः प्रयच्छतिकैतियमासिसासिसमाहितः
 सकीर्त्यायुशसाकांक्षाधृत्याचभुविमानवः पुत्रपौत्रैः परिवृतोगोधान्यधनसंकुलः स्थित्वावर्षशतमत्यंततः । सोमपुत्र
 जेत् । तत्रास्तोदिकृत्ववपुषामुंजन्भोगान्मनोरमान् । त्ररस्त्रीभिः सदात्यर्थयावादाभूतसंप्लवं । धर्म्यसिद्धिमतुलायदि-
 वांछसिखंमानुमासमिहमहत्तनंकुण्व । सोमस्यसोमकुलनंदनपुष्पधूपैर्घ्यप्रयच्छविधित्नाभिनवोदितस्य-
 इत्तमविष्यजरेभिनवचंद्रार्घ्यदानविधिः । अथसौमवारत्रतानि । तत्रादौभौमपीडाशातिकरं । भौमवारत्रतंभवि
 ष्ये । अथात्रासंप्रवक्ष्यामिरहस्यंहातिदुर्लभं । येनलक्ष्मीर्धृतिस्तुष्टिःपुष्टिःकांतिश्चजायते । स्वात्यामंगारकंशु-

ह्यक्षमायान्कभोजनः क्षमायाभूमवित्यर्थः क्षपयेन्नकभोजनेनयावत् वीरमित्रोदये- सप्तमेत्वथसंप्राप्तौहे
 मताद्योनिवश्यतः रक्तवस्त्रयुगलन्नकुंकुमेनानुलोपितं नैवेद्यं शुद्धकासारं धूपपुष्पाक्षतादिभिः, होमं घृततिलैः कुट्टर्या
 कुजनाम्नाचमत्रवित् समिधोत्तरशतमठविंशतिरेवच होमयेन्मधुसर्पिभ्यां दध्नाचैवघृतेनच खादित्यर्थः समिध
 रत्नत्रहोतव्याविधिवत्तथा, मंत्रेणानेनतदद्याद्वास्त्राण्यकुट्टुविने कुजकुत्रप्रवोपित्वं मगलः परिपठसे अमंग
 लनिहत्याशुसंबदाप्यच्छमंगलं एवंकृतेव्रतेभौमे द्रोपः शांतिमवाप्नुयात् कर्तव्यंभौमपीडासुतस्मात्प्रयतमा
 नसे २ प्रहपुराणे भौमोयमीश्वरादत्रपृथिव्यमजनितोमहान् रूपेणैवसदारभ्योवरद्गनाद्विभौकसां अस्थवदि
 वसेन्नस्तेद्याप्राब्रंसुशोभुनं परिपूर्णगुणैर्नवर्षमेकप्रदापयेत् व्रततिदामयैद्वेनुयथोक्तविधिसंयुतां ब्राह्मणायसुरू
 पायअव्यगायजितात्मने अथव्रतविधिः भोमवारैश्चरुणोदयेवेलायांअयाम्नागर्णेणदत्तधावनंविधाय आचम्य तिलाम
 लकूर्णेननद्यादौगृहेवास्त्राद्वारकवृत्तंपरिधाय रक्तोत्तरीयचपरिदध्यात् ततस्ताम्रपत्रिरकाक्षतपुष्परक्तचंद्र
 नानिनिक्षिप्य अग्निर्धैतिमेवाण्णार्धमद्योत्तरशतवारदद्यात् ततो गृहमागत्परकगोवृपगोमेयोतोपलिते शुद्धभूष
 देशेपुत्रधनार्थं ऋणमोक्षकामेवापूजामारभेत् तत्रविधिः डोमचेत्यादिमासपक्षाद्युल्लिख्य ऋणव्याधिनाशधनप
 त्राद्यवाप्येभौमम्व्रतंकरिष्ये व्रतांगत्वेनभौमं पूजनचकारिष्ये डोमचकुजतेभक्त्याकारिष्ये व्रतमुत्तमं ऋणव्या
 धिविनाशायधनसंतानहेतवे पात्रोपरिस्थितभौमं पूजयेत् तत्रादौभौमपूजार्थं यंत्रकल्पत्प्रकारमाह त्रि
 कोणं पूर्वमुद्गुत्संपंचधाविभजेत्ततः, तृतीयरेखाविक्षाभ्यां लोछयेत्समभागत आधरेखाग्रयुगलेतृतीयाचिन्हयो
 न्यसेत् द्वितीयाग्रसुसुक्तसुतृतीयाचिन्हसोर्ध्वसेत्, पुण्यरेखांतृतीयांतुसमभुक्त्वासमांशतः तुर्य्याचिन्हद्वये
 नाथत्रिभिश्चैहस्तुपंचमी, तृतीयाग्रप्रकुर्वीतपंचमामध्यचिन्हित्, तुर्य्याग्रेयो जपेत्सम्यकंपंचम्याचिन्हयोद्वे

योः चिन्हं स्तुपंचमीदद्यात्सूत्रयुग्मं विवक्षणः एवमेकाधिकासम्यक्कोणानां विशतिर्भवेत् तृतीयातुर्ययोर्भध्या-
 स्थितिचिन्हे गृहे चयेत् देवं तदग्रतो मंत्रीत्रिकोणे दक्षिणा क्रमात् मंगलाद्यान्तारपूर्वात्रमौतानेकविंशतिः एक-
 विशतिकोष्ठेषु नामंत्रान्समालिखेत् नामंत्रायथा मंगलो १ भूमिभिपुत्रश्च २ ऋणहर्ता ३ धनप्रदः ४ स्थिरा
 सनो ५ महाकायः ६ सर्वकर्मविरोधकः ७ लोहितो ८ लोहिताक्षश्च ९ सामगानां कृपाकरः १० धरात्मजः ११ कुजो
 १२ भौमो १३ भूमिदो १४ भूमिन्दनः १५ अंगारको १६ यमश्चैव १७ सर्वरोगापहारकः १८ वृष्टिकर्ता पहर्ता १९ २०
 सर्वकामफलप्रदः २१ ततः पूजाप्रकर्तव्यापुत्रसंतानहेतवे पूजाप्रकारमाह एहिमे भगवन्भौमं अंगारकमहाप्रभा
 त्वयि सर्वसमायातंत्रैलोक्यं सचरारं भौममावाहयिष्यामि तेजोमूर्तिदुरासदं रुद्ररूपमनिर्देश्य वक्रं च
 रुधिरत्रियं अत्रिभूधेति मंत्रेण गायत्र्या मंगलस्य वा अस्य गायत्री यथा अंगारकाय विद्महे शक्तिहस्ताय धीम
 हि तन्नो भौमः प्रचोदयात् अथ पूजाविधिः मंत्रमहोदधौ मार्गशिविशाखे वा शुक्लपक्षे भौमवारः अरुणो
 दयकाले अापामार्गकाष्ठे नंदंत धावनं विधाय नद्यादौ स्नात्वारकवस्त्रं परिधाय मासपक्षाद्युल्लिख्य ऋणछेदा
 यपुवावाप्तये च भौमव्रतं करिष्ये इति संकल्प्य प्रार्थयेत् अथ देवशतेभ्यः तया करिष्ये व्रतमुत्तमं ऋणव्याधि
 विनाशाय धनसंतानहेतवे ततः कर्ता स्वदेहे न्यासं कुर्यात् पादौ मंगलाय नमः जानुनी भूमिपुत्राय नमः ऊर्वो
 ऋणहर्त्रे नमः कटिदेशे धनप्रदाय नमः गुह्ये स्थिरासनाय नमः उरसि महाकायाय नमः वामबाहौ सर्वकर्मविरो
 धकाय नमः दक्षिणबाहौ लोहिताय नमः गले लोहिताक्षाय- मुखे सामगानां कृपाकराय- नासिकयोः धरात्म
 जाय- नेत्रयोः कुजाय- ललाटे भौमाय- भ्रुवोर्मध्ये भूमिदाय- मस्तके भूमिन्दनाय- शिखायामंगारकाय- स
 र्वांगियमाय- क्वचैः सर्वरोगापहारकाय- मस्तकादिपादांतं वृष्टिकर्त्रे- पादादिमस्तकांतं वृष्ट्यपहर्त्रे- सर्वदिक्षु सर्वकाम

फत्रप्रदायनमः नामौआरायनमः वक्ष्यसिक्कायनमः मद्धूनिभूभिजायनमः अथकरपङ्गन्यासः लोत्रगुष्ठा
 भ्यांनमः ह्रींतेर्जनीभ्यांस्वाहा हनध्यमाभ्यांवपट् सःअनामिकाभ्यांहं खंकनिष्टिकाभ्यांवौषट् स्वाःकरतलक-
 रष्टाभ्यांफट् एवहृदयादिवङ्गन्यासोपि अथास्यनौममत्रस्यविरूपाक्षत्रपिर्गायत्रीछन्दः भौमोदेवता इति
 वैदिकमंत्रेपि अथध्यानम् रक्तमाल्यांबरधरः शक्तिशूलगदाधरः चतुर्भुजोभिपगभोवरदस्स्याद्धरासुतः
 रुद्ररूपमनिर्देश्यंक्वैणलधिरप्रियं उज्जयिन्यांसमुत्पन्नंभौममावाहाभ्याम्यहं अग्निं ह्रींतिमंत्रेण भौमगायत्र्याच
 अंगारकायविब्रूहे शक्तिहस्तायधीमहि तन्नोभौमः प्रचेदयात् इतिआसनादिपुष्ट्यातंपूजाकृत्वा यंत्रस्थै
 कर्षिशक्तिकोष्ठेक्वर्षिशतिनामंत्रैरेकविंशत्यंगानिपूजयेत् तद्यथा मगलापनमःपादौपूजयामि भूमिपुत्रा
 यजानुनी- ऋणहर्षेऊरू- धनप्रदाकटिदेशं स्थिरासनायगुह्यं- महाकायावठरः सर्वकर्णोवरोधकायवामबाहुं
 लोहितायदक्षिणबाहुं सामगानांकृपाकरायमुखं- धरात्मजायनासिकां कुजायनेत्रे- भौमायललाटं- भ्र
 मिदायधूमध्यं- भूमिन्दनायमस्तक- अंगारकायशिखांपू- यमायसर्वांग- सर्वरोगापहारकायकवचं- वृष्टि
 कर्त्रैमस्तकादिपादातंपू- वृष्ट्यपहर्त्रैपादादिमस्तकांतं- सर्वकामफलप्रदाय- सर्वदक्षसर्वांगपूजयामि मंग
 लोभूमिपुत्रश्चेत्याद्येकविंशतिनामपारायणंकृत्वा कवचंपठेत् शिखायांमगलःपातुभूमिपुत्रश्चमूर्ध्निललाटेऋ
 णहर्त्राचक्षुषोश्चधनप्रदः स्थिरासनःश्रोत्रयेश्चमहाकायश्चनासिके आस्यदंतोष्ठजिह्वासुसर्वकर्मविरोधकः
 हर्नूनेलोहितःपातुलोहिताक्षश्चकण्ठके स्कंधयोरुभयोरक्षेत्सायगानांकृपाकरः धरात्मजोभुजौरक्षेकुजोरक्षे
 त्करद्वयं भौमोमेहृदयरक्षेद्भूमिदस्तुतोदरे भूमिन्दनकोनाभौगुह्यत्वंगारकोवतु ऊरूनमयमेरुक्षेज्जान्योरो
 गापहारकः जंघयोर्वृष्टिकर्ताचअपर्त्ताचगुल्फयोः पादांगुष्ठीचपादौचसर्वकामफलप्रदः शक्तिर्मैपूर्वतो

रक्षेच्छूलंक्षेत्रक्षेत्रे पाश्र्वमेतुधनुःपातुलत्तरेचशरस्तथा ऊर्ध्वपडानन.पातुचाधस्तात्पृथिवीमम एवंन्य
 स्तशरीरोपिपुजयेद्भूमिनंदनं अस्तजमरुणवर्णैरकमाल्यांगारागरुणकमलमालामालिनविश्वबंधं अत्रि
 लालितकरान्यांशकिशूलैवहंतभजतधराणिमूनुमंगलमंगलानां इतिध्यात्वा आग्निमूर्द्धादेवः ककुदित्यष्टो-
 त्तरशतंजपेत् अंगारकायविद्महेशक्तिहस्तायधीमहितन्नोभौमः प्रचोदयात् इतिगायत्रीजपंतेस्तांत्रः
 पठेत् मंगलाभूमिपुत्रचक्रुणहर्षाधनप्रदः स्थिरासनोमहाकायः सर्वकर्मावरोधकः लोहितोलो-
 हिताक्षयसामगानांरुपाकारः धरात्मजःकुजोभौमोभूमिदोभूमिनदनः अंगारकोयमश्र्ववसर्वरोगापहार-
 कः वृष्टिकर्तापहर्षाचसर्वकामफलप्रदः एतानिकुजनमानानित्यंयःप्रयतःपठेत् ऋणंनजायेततस्यसंतानं
 वर्धतेसदा एकविंशतिनामानिपठित्वानुदिनांतिके रूपवान्धनवाश्र्विजजायेतेनात्रसंशयः एककालेद्वि
 कालंवायःपठेत्सुसमाहितः एवंकृतेनसदेहोःऋणहर्षार्थानीभवेत् इतिस्तोत्रम् धरणीगर्भसंभूतं विद्युत्कां
 तिसमप्रभं कुमारंशक्तिहस्तंचमंगलप्रणमाम्यहम् ॥ इतिनमस्कारः ॥ तत.खंढिरांगारेणरेखात्रयंकृत्वा
 अंगारकमहीपुत्रभगवन्भक्तवत्सल त्वांनमस्यामिनिःशेषंऋणमाशुविनाशय ऋणरोगादिदारिद्र्यापापक्षुत्ता
 पमृत्यवः भयङ्केशमनस्तापानश्यंतुममसर्वदा ऋणदुःखविनाशायपुत्रसंतानहेतवे मार्जयाम्यसितारेखा
 स्तिन्नोजन्मत्रयोद्भवाः दुःखदोर्भाग्यनाशायसुखसंतानहेतवे कृत्तरेखात्रयंवामपादेनमार्जयाम्यहं ततःप्रा
 र्थनांकुर्यात् ऋणहर्त्रेणमस्तुभ्यंदु खदारिद्र्यनाशक सुखसौभाग्यधनदोभवमेधरणीसुत तप्तकांचनसंका
 शतरुणार्कसमप्रभ सुखसौभाग्यधनदऋणदारिद्र्यनाशक ग्रहराजनमस्तेस्तुसर्वकल्याणकारक प्रसादा
 तवदेवशसदाकल्याणभाजन देवदानवगंधर्वयक्षराक्षसपन्नगाः प्राप्नुवंतिशिवंसर्वसदापूर्णमनोरथाः प्रसादं

कुरुभौमसौभाग्यमंगलप्रदं बालः कुमारकोयस्तुसौमः प्रार्थितोमया उज्जयिन्यांसमुत्पन्नो भौमोभौमश्च
 तर्भुजः भरद्वाजकुलेजात शूलशक्तिगदाधरः वरदेमिपमारूढः स्कंदप्रायस्तद्वित्त्रभः स्योनाथयिवीमत्रेणद
 लेयान्येप्रतिष्ठितः भूमिपुत्रोमहतेजा कुमारोरक्तवस्त्रकः ज्वलदंगारसदृशोभौमः शांतिप्रयच्छतु इतिपूजामं
 त्राः प्रसीदमदेष्विशिन्नहर्त्तधनप्रदं गृहाणार्घ्यमयादरांमशांतिप्रयच्छवै भूमिपुत्रमहतेजः स्वदोद्भवपि
 नाकिनः सुतार्थनीप्रपन्नात्वांगृहाणार्घ्यनमोस्तुते रक्तप्रवालसदृशं जंशं पाकुसुमसन्निभं महीसुतमहाबाहो
 हाणार्घ्यनमोस्तुते एवमेकर्विशतवारमेकर्विशतिनामभिरर्घ्यशक्त्यादद्यात् प्रदक्षिणाविधातव्यास्तावत्योध
 रणीसुते इत्यर्घ्यदानं तितावंत एवनमस्काराश्चपिकार्याः पुनः स्तोत्रं पठित्वा वायनदानं दद्यात् तिलगुडसहिता
 नेकर्विशततडुलान् गोधूमान्नफलदक्षिणासहितानेकर्विशतविभ्रयोवा एकस्मेदविदुषेदद्यात् तत्रदानमंत्रः
 मंगलायनमस्तुभ्यं सर्वमंगलकारकं वायनेन च संतुष्टो मंगलः प्रीयतामिति वायनं दद्यात् ततः पुष्पांजलिं करस्तु
 वीतधरणीसुतं ध्यात्वा तच्चरणभोजं पूजासांगत्वासिद्धये धरणीगर्भसंभूतविद्युदग्निमप्रभं कुमारशक्तिह
 स्तं तं मंगलं प्रणमाम्यहं ऋणहर्त्रे नमस्तुभ्यं दुःखदारिद्र्यनाशने नभसिद्योतमानाय सर्वकल्याणकारिणे देव
 दानवगंधर्वयक्षराक्षसपन्नगाः सुखं यांति यतस्तस्मै नमो धरणिमूनेवे यो वक्रगतिमापन्नो नृणां दुःखं प्रयच्छति
 पूजितः सुखसौभाग्यं तस्मै क्षमासूनेव नमः प्रसादं कुरु मे नाथं मंगलप्रदं मंगलं मे ववाहनरुद्रात्मन्पुत्रान् देहि धनं
 यशः एवं संस्तुय संपूज्य गृह्णीयाद्वाह्यणाशियः गुरवे दक्षिणां देत्वा भुंजितां न निवेदितं प्रतिभौमदिनं कुर्यादिवं
 संवत्सरावधि तिलैर्विधापयेद्दोमं शताब्दे भोजयिद्भुजान् माहेयमूर्त्तिं सौवर्णासुरभिमाचार्याय निवेदयेत् मंडल
 स्थे परेभ्यश्च सुतसौभाग्यासिद्धये एवंब्रतपरानारी प्राप्नुयात्सुभगान्स्तुतान् धनाप्यैऋणनाशाय व्रतं कुर्यात्पुमा

नपि आग्निभूदिति मंत्रनुवेदिकं ब्राह्मणोजेपत् तथांगारकगायत्रीं सर्वाभीष्टप्राप्तिसिद्धये श्रंगारकायशब्दतिविद्वा-
हेपदमुद्धरेत् शक्तिहस्तायचपदंधीमहीतिततोवदेत् तन्नोभौमःप्रचौवणौदद्यादितिप्रकर्तयेत् इतिमंत्रमहोदधिप्र-
णीतभौमिवारत्रतम् श्रयकथा भविष्योत्तरे श्रीकृष्णउवाच यदुक्तंकथयिष्यामिसर्वकामार्थसिद्धये ग्रहाणामधिप-
भौमंपूजेचैन्नोमवासरे मंगलोभूमिपुत्रश्रद्धणहर्ताधनप्रदः स्थिरासनोमहाकायःसर्वकर्मावशोधकः लोहितोलो-
हिताक्षश्रसानगानांरुपाकरः धरात्मजःकुजोभौगोभूमिदोभूमिदंजनःश्रंगारकोयमश्रैवसर्वरेगापहारकः वृष्टिक-
र्तापहर्ताचसर्वकामफलप्रदःएतानिकुजनामानिनित्यंयःप्रठेत् ऋणंनजायतेतस्यधनंप्राप्तोत्वसंशयं विकोणं
तुसदाकुर्व्यान्मश्रैर्विवंप्रकल्पयेत् कुकुमेनसदालिख्यरक्तचंदनेकनवा कोणकोणानि संपाद्यतीणि नामानिभूमिप
श्रारंवक्रंभूमिजंतुरङ्गंधैःप्रपूजयेत् स्थापयेदन्नकुंभंजलपूर्णसचक्रके रक्तधान्यैस्तुनैवेद्यैःरक्तैः रक्तोत्पलैस्तथा
रक्तपुष्पैश्चगंधैश्चधूपदीपादिभिस्तथा मंगलंपूजयेद्भस्त्र्यांमंगलेहनिसर्वदा ऋणरेखाःप्रकर्तव्याश्रंगोरणतदश्र
तः तास्तुप्रमार्जयेत्परचाहामपादेनसंस्पर्शान् एकविंशतिनामानिपठित्वातुदंतिके रूपवान्यनवाइधैवजा
यतेनावसंशयः एककालंद्विकालंवायःपठेत्सुसमाहितः एवंकृतेनसेदेहोऋणंहित्वासुखीभवेत् पूजितोदेव
देवेशोमंगलोमंगलप्रदः उज्जयिन्यांसमुत्पन्नोभौमोभौमश्चतुर्भुजः भारद्वाजकुलेजातः शक्तिशूलगदाधरः
वरदोभैपमारूढःस्कंदप्रायस्तडित्प्रभः स्थानाष्टथिवीतिमंत्रेणदलेयान्येप्रतिष्ठितः भूमिपुत्रोमहोत्तजाःकु
मारोरक्तवक्रकः ज्वलदंगारसदृशोभौमःशांतिप्रयच्छतु पुजामन्वाः प्रसीददेवदेवेशविघ्नहर्तुर्धनप्रद गृहा
णार्थमयादत्तंममशांतिप्रयच्छवे पूजितोदेवदेवेश्चमंगलेमंगलप्रदः गौत्तमेनपुराष्टष्टोलोहितंगोमहाश्र
हः गौत्तमउवाच कथयस्वमहाभागगङ्गापूजनमुत्तमं मंत्रमाराधनंदानं सर्वपापप्रणाशनं रूपंसुवर्ण-

संकाशं वाहनायुधसंयुतं यन्पूजनमात्रेण जायतसुखमुत्तमं धर्मार्थकाममोक्षाणां कालेनैव फलप्रदं सर्वपापप्रशमनं
सर्वव्याधिविनाशनं सर्वसौभाग्यदं ब्रह्महत्यापातकनाशनं सर्वयज्ञफलपुण्यसर्वकामफलप्रदं तपसांजपदानां
नां फलैश्च न तुल्यभ्यते तद्व्रतं ब्रूहि मे देव लोहितंग्रहग्रह यस्मिन्नाराधिते मर्त्यः सर्वसौभाग्यवान्भवेत् मंगलउवाच
शृणु विप्र महाभाग सर्वज्ञऋषिगौतम व्रतंचपूजनंदानं यद्व्रतभुवनत्रये आसीत्पूर्वैर्हिसर्वज्ञो ब्राह्मणो वेदपारगः
तस्य भाष्यार्थासुनंदाचनान्नाख्यातासुलोचना तस्यापत्यं संजातं वृद्धवृद्धभावतः तेनान्यस्य सुता पुण्या गृहीत्वापोपि
ताशृशं ब्राह्मणस्य कुले जातासुरूपसंयुता सर्वलक्षणसंपन्ना प्रयत्नैर्नैव गौतम जन्मान्तरे तया चाहं कृभवेन पु
जितः तां पुत्रीं स्वगृहे नीत्वा ब्राह्मणीपर्यपालयत् नित्यं निष्ठीवते स्वर्णमण्डपैः कनकाकृतिः स्वर्णेन तेन विप्रो सौधनाढ्यो
बलगर्हितः कोटिकोटौ श्वरो जातो राजते भूमिमंडले वर्षैः कतिपर्यैर्वै प्रसाकन्यारूढयैवना दृष्ट्वानंदकविप्रेण
दशवर्षतपस्विनीं विवाहार्थं च विप्रेण दत्तासोमे श्वरस्य च वेदोक्तविधिनो न विवाहं न करोत दा वर्षैः कतिपर्यै
स्तांतुकन्यां सुप्रीढयौवनां आदाय श्वशुरगृहं त्रिगतः शुभवासरे ततः स्वदेशमार्गेण ब्रजं निवृत्तः प्रोप्यहर्निशं निशां
तेषां च निघोरैरण्येर्वतमस्तके सुनं दीचवने तस्मिन्नतिलोभेन भवितः मार्गे चलति विप्रो सौघाति तं विट्पतिं स्वकं
विट्पतिर्जाभाता तेनासौघाति तो विप्रश्चौररूपेण साहसात् पतिं मृतंच संदृष्ट्वासानरिभयपीडिता पतिना सह
विप्रेण मरणे कृतनिश्चया यावत्प्रक्षिप्य काष्ठानामध्ये चैव हुताशनं पतिं देहमुपादाय चिक्षेप चितिमध्यतः प्रतिब्र
ह्मयं देवं ध्यायंती सापदेपदे पतिं प्रदक्षिणीकृत्य चितायाश्च समीपतः स्थिता यावत्प्रविशति तदाहमवदं च तां तस्मि
न्काले चतुष्टोहं याचस्व वरमुगमं ब्राह्मण्युवाच यदितुष्टोसि मे देव तदाजीवतु मे पतिः मंगलउवाच अजरौप्य
मरो वापि भर्ता तव भविष्यति अग्र्यं ब्रूहि महासाध्वि वरं त्रिभुवनोत्तमं ब्राह्मण्युवाच यदितुष्टोसि मे देव ग्रहाणाम्

कचवपयथाकनावधानत. पद्म नध्यकाणकायामममूर्त्ति मत्तद्रितं पूजयेद्यजमानस्तुशेषनामानिमध्यतः मंगलायये
 त्पादौभूमिपुत्रायजानुनी ऊर्वोश्चक्रुणहर्त्रैचकटिदेशेधनप्रद स्थिशसनंगुह्यदेशेमहाकायाचोरसिसर्वकामप्रदा
 त्रेतुवामवाहुं प्र पूजयेत् लोहितदक्षिणवाहौलाहिताख्यायकंठके आस्थसेपूजयेन्मांचसामगानांकृपाकरं धरा
 त्मजनासकायांकुजचनयनद्वये भौमललाटपट्टेचभूमिजायनमोक्षुर्वौ भूमिन्दननाम्नाचमर्द्धनिमांपूजयेत्ततः अ
 गारकशिखायांतुयमंकवचदेशतः सर्वरोगापहर्त्तारमस्त्रेमांपूजयेत्सदा आकाशदृष्टिकर्त्तारतद्वर्त्तारमधस्तथा
 सर्वगेषुचपूजयेस्मि सर्वकामफल , दः एवंपंचोपचारेणपूजातेव्रतपारणात् आच्छिद्रयाचनीयंतुभक्तियुक्तेनेचतसात्रा
 चार्थ्यऋत्विजोब्रूयुन्नतसंपूर्णं, स्त्विति व्रततिपूजयेद्विप्रगुरुपत्नीसमन्वितं रक्तवस्त्रंपरीधार्य्यंपदं दद्याद्यथो
 चितं पदंभोजनभाजनादि शय्यांसोपस्करांचैवभोजनंविधिंतथा भस्यादद्यादनद्वाहंत्रातंतेभन्तुष्टये
 ऋत्विजोपितदापूज्या प्रीत्यर्थंचास्यशक्तित भोजनाछादनार्थैश्चस्त्कारौर्विविधैर्गिरा इत्थमुद्यापनेयतुकुर्वति
 व्रतकारका तेषांपीडाकदाप्यस्यग्रहस्थनभविष्यति भूवेतालशाकिन्य प्रभवंतिनाहंसकाः दः ऋणचभवेत्ते
 नद्दु खंचभवेद्बुव येषांसतानवांछास्यतेलभंतैवहून्सुतान् इत्युक्त्वागौतमस्याग्नेदिवप्राप्तोमहाशहः व्रतचरंति
 येलोकाःपीडिताविपदांगणै आपदोविलयंति सर्वेतिस्वर्तिपांतुत्क्षणात् सदानियममारूढ. प्रत्यूषेसुसमाहितः
 यावज्जीवंव्रतंपुण्यंकरोतिभुवन य सुसमृद्धोभवेद्विप्रःपुत्रपौत्रैः प्रवर्धते अतेयातिपरंस्थानंयत्रसूर्यादयोग्रहाः
 कृतस्यसतंतसन्त्यक्त्रतस्यास्यप्रभावत यावज्जा क्रोति कर्तुंनरोयदि उद्यापनविधायैवभोक्तव्यं व्रतिभि
 नैरैः उद्यापनंतुशास्त्रोक्तकर्तव्यंसुसमाहितैः अशक्तोब्राह्मणानुज्ञांगृहीत्वातुविसर्जयेत् अन्यथाकुरुतेयस्तुकु
 ष्टीवांधःप्रजायते तस्मात्सर्वप्रथलेनब्राह्मणानुज्ञयाव्रत कर्तव्यंतुसुसंपूर्णमुद्यापनसमन्वितं धरामराणांच

धिपत्रभो यत्वा भेदसमालिख्यरक्तचंदनचर्चितं रक्तपुष्पैश्चसंपूज्यप्रत्यूपैभोमवासरे वैधव्यव्याधिशोकचराज
 चोरभयतया संपाग्निग्रहसत्राधिविद्योगस्वर्जनैः सह माकुरुत्वमहोपुत्रयदितुष्टोसिमैत्रभो मंगलउवाच एकवि
 शतिभौमांश्चरेद्रंस्त्याजितंद्रियः एकाहारेणचान्नचतुर्द्वीपान्वितेष्टहे श्रद्ध्यंतुसफलमंत्रवेदपौराणिकरपि स्व
 रास्यभोजनंविप्रदातव्यंसहिरण्यकं युवानंरक्तवृषभंसर्वोपस्करसंपुतं दद्यादितिशेषः तेषांपीडाग्रह
 भवानभवेत्तु कदाचन भूतवेतालशाकिन्यः प्रभवंति न हि स काः एकविंशतिभौमाश्च कर्तव्या एकभावतः
 आपोविलयं याति मुखं चैव प्रवर्धते यः शृणोति तत्र तं विप्र मानवः संयतेंद्रियः तस्य मासकृतं पापं विलयं
 याति तत्क्षणात् सदानियमसंयुक्तः प्रत्युपैभोममास्थितः यावज्जीवं त्रतं पुण्यं करोति भुवनत्रये सुसमृद्धो भवे
 द्विप्रः पुत्रपौत्रस्तु वंदितः श्रते चापि परं स्थानं यत्र सूर्यादयो ग्रहाः एवमुक्त्वा तदा तत्र मंगलोपि दिवं गतः इदं
 व्रतं तवास्थानं सर्वसौख्यप्रदायकं इदं व्रतं करिष्यति तेषां पिडान जायते स्त्रीभिर्द्रतं प्रकरं चैव्यं पुरुषैश्च विशेषतः
 तेषां मुक्तिर्न संदेहः स्वर्गवासान संशयः इति भौमवारव्रतकथा अथोद्यापनविधिर्भविष्ये ॥ गौतम उवाच ॥
 उद्यापनविधिं सम्यङ् मम ब्रूहि प्रसादतः येन ज्ञातेन जगत उपकारो महान् भवेत् ॥ मंगल उवाच ॥ विज्ञेयो
 मंडपस्तस्मिन्नष्टहस्तप्रमाणतः स्थंडिलं मध्यतः काव्यमेकहस्तप्रमाणतः स्थंडिलं तु प्रकर्तव्यमारकरकशालिना
 पूर्वां कानिचनामामि मंडले पूजयेत्ततः तन्मंडलं तु कर्तव्यं पत्रैर्विंशतिभिर्द्विज द्वारोपद्वारसहितं वीथिकाकरं कुर्यात्
 पूजातत्र करं व्या रक्तचंदनपूर्वका जथापुष्पं गदातव्यं त्रतोद्यापनसिद्धये कुंभे प्रतियास्थाप्या सौवर्णासास्व
 शक्तिः रक्तवस्त्रेण संछाद्य पूज्या पूर्वां कं मंत्रतः अष्टोत्तरशतं होमं पूजातिकारयेद्बुधः जपयाः कुसुमानां तु घृत
 स्य तु यथाविधि निलाक्षतानामाचार्यं ऋत्विग्भिर्वेदपारंगैः अग्निर्भूद्वैतं त्रैण रक्तशालेयकैस्तथा शांतिकंतुत्र

नेरवस्पितादिवोकसस्तीर्थव्रतैःसमेताः नलघयेच्चापिचचासितेषांश्रयोभिकामीरुषोविजानन् इतिश्रीभविष्यो
 तरोकंसोद्यापनंभौमवारव्रतम् श्रयप्रकारंतरेणसोद्यापनंभौमव्रतपूजनम् तवप्रातरपामार्गदंतघावनं तिला
 मलकचूर्णेनागोद्धर्तनं नद्यादौ स्नानंसंध्यामुपास्यरक्तचंदनपुष्पाक्षतैस्ताम्रपात्रैरेकविंशति नामभिरर्घ्यदानम्
 भौममंत्रेणतद्वायव्याचाष्टोत्तरशतवारंजपः गृहमागत्यरकसुराभिगोमयेनभूमिलेपनं तत्ररक्तचंदेननत्रिकोणम्
 डलंकृत्वा तत्रगोधूमप्रस्थोपरिताद्यकलशोपरि तत्रताम्रमयंभूर्जपत्रमथैकविंशतिकोष्टात्मकंपत्रपूर्वोक्तं
 त्रोद्धारोक्तंपत्रनिधाय आचम्यसंकल्पकुर्यात् उततत्सत्रद्यञ्चात्मनःऋणापहतिपूर्वकधनधान्यपुत्र पौत्रा
 द्यभीष्टसिद्धिद्वारामंगलप्रीत्यर्थंमंगलव्रतंकरिष्ये इतिसंकल्प्य गणेशपूजापूर्वकंपुण्याहवा चनादिविधा
 यपूजाकारभेत् तत्रादौप्रार्थना अथदेवेशेभक्त्याकरिष्येयत्रतमुत्तमं ऋणदुःखादिनाशाय धनसंता
 नहेतवे श्रीष्टान्कुरुदेवेशममापूर्णान्नोरथान् ततोभूतंशुद्धादिकृत्वान्यासान्कुर्यात् मंगलायनमः शि
 खायां भूमिपूत्रायमूर्द्धनि- २ ऋणहर्त्रैल्लालटे ३ धनप्रदायनेत्रयोः ४ स्थिरासनायकर्णयोः ५ महा
 कायायनासिकयोः ६ सर्वकर्मावरोधकायमुखे ७ लोहितायस्तनयोः ८ लोहिताक्षायकंठे ९ सामगानां
 कृपाकरायस्कंधयोः १० धरात्मजायवाव्होः ११ कुजायहस्तयोः १२ गौमायहृदये १३ भूमिदायउदरे
 १४ भूमिन्दनायनाभौ १५ श्रृंगारकायकट्यां १६ यमायऊर्वोः १७ सर्वरोगापहारकायजान्वोः १८ वृ
 ष्टिकर्त्रेजंघयोः १९ वृष्यपहर्वेगुल्फयोः २० सर्वकामफलप्रदायपादयोः २१ ततो मां मीं मूं भैं मीं मः
 इतिकरपङ्गन्यासः स्वामभोगेकलशाराधनम् तत्पश्चिमतः स्वामे त्रिकोणषट्कोणवृत्तचतुरस्रमंडले
 साधारणार्घ्यपात्रे गंधपुष्पाक्षतयुतेनजलेनापुष्ट्यं मूलेनगायत्र्यावाष्टवारमभिमंत्र्य तद्वक्षिणेत्रिकोणे साधारंसजलं

पूर्णपादसंस्थाप्य गंधपुष्पाक्षतादिदत्त्वा मूलेनाष्टवारमभिमन्त्र्य तदक्षिणेत्रिकोणसाधारमध्यपात्रस्थ
जलं किंचिन्निक्षिप्य धेनुमुद्राप्रदर्श्य प्रोक्षणीपात्रस्थजलेनात्मानं पूजाद्रव्यंच प्रोक्ष्य देवं च्येत् पिगाक्षं
२ कवर्णसुरतरुदलभंरकवस्त्रेषु युक्तं मेघारूढं त्रहेंद्रं ह्यमलकिसलयैः पूजितं सुप्रसन्नं ध्यायेत्तान्दधानं
वरदकरयुतं शूलशक्तिं गदतु भौमैश्च शूर्यासिंधुनिधिनिकरविभुमंगलं वितयामि ॥ १ ॥ एहोहि भगवन् भौ
मस्थाने चात्र स्थिरो भवत्वयि सर्वधिनिदं प्रोत्तैलोक्य स चारं उज्जिन्यां समुद्रतु शूलशक्तिं गदाधर भारद्वाज
कुलोत्पन्नस्कंदविद्युरादित्सभे यावत्पूजासमाप्येत्तत्तावत्सुस्त्रियरो भव इमां मया कृतां पूजागृहाण वरदो भव
उंद्वांश्राम्लूं मंगलायनमः श्रयं मूलमंत्रः श्रगारकायविद्महे भूमिपुत्राय धीमहि इयं गायत्री श्रग्निर्मूर्धितिवेदि
कोमंत्रः मंगलायनमः मंगलसांगसपरिवारमावाहयामि इति पंचवारं मंत्रत्रयं पठेत् ॥ १ ॥ भूमिपुत्राय आसनं
२ ऋणहर्त्रे पाद्यं ३ धनप्रदाय आचमनं स्थिरासनाय श्रद्धं मंगलाय दधि मधु सर्पियुतं मधुपर्कं महाकायाय पु
नराचमनं ५ ऋणहर्त्रे पंचामृतस्नानं ६ ततो गंधादिभिः संपूज्य पुरुपसूकेन श्रभिकं कुर्व्यत् सर्वकर्मवरो
धकाय शुद्धोदकस्नानं ८ ततः पूर्वस्थापितकलशे प्रतिष्ठापयेत् परितः पूर्वादि क्रमेण परिवारान्स्थापयेत् पूर्वं
शक्तिं १ श्राम्नेयशूलं २ दक्षिणे धनुः ३ नैऋत्यांशरं ४ पश्चिमे गदां ५ वायव्ये वरदं ६ उत्तरे षडाननं ७
ईशान्यां ष्ठयिणीं ८ आवाह्यसहैव पूजयेत् लोहिताय वस्त्रं लोहिताक्षाय उपवीतं सामगानां कृपाकराय गंधं
धराल्मजाय पुष्पं श्रथ एकविंशतिकोष्ठेषु श्रंगान्येकविंशतिनामभिः पूजयेत् मंगलाय नमः पादौ पूजयामि भूमिपु
त्राय गृह्णोः ऋणहर्त्रे जंत्रे - धनप्रदाय जानुनी - स्थिरासनाय ऊरूः महाकायाय कटिं सर्वकर्मवरो धकाय नमि
लोहिताय उदरं - लोहिताक्षाय हृदयं - सामगानां कृपाकराय करौपू - धराल्मजाय बाहूः कुजाय स्कंधौ भौमाय कंठं

स्वयं शोक्तविधिनाऽग्निं प्रतिष्ठाप्य अन्वादिं ध्यात् अत्र खदिरादि सभिधो होमद्रव्यं तत्र प्रधानं मंगलं गुडाज्य
 मिश्रितं तिलद्रव्येण कृतजपदशशो नक्षत्रेषु मूलमं वैष्णवजुयात् खजूरौ फलेन पूर्णाहुतिं हुत्वा गायत्र्या वैदिक
 मंत्रेणापि यथाशक्ति हुत्वा होमशेषं समापयेत् अत्रैकं वैशतिनामंत्रं त्रैपि खजूरौ फलैर्होमो विधीयते ततो
 गायत्र्यौ पठित्वा मंगलं तप्यामीत्याद्येकं विशति नामभिस्त्रिपुणं कार्यं उँ अन्वृणा अस्मिन्नन्वृणा परस्मिन्स्तु
 तीये लोके अन्वृणस्य यद्देवयाना उतपितृयाना सवोन्यथा अन्वृणा अक्षीयेम इति मंत्रं पठित्वा मार्जनं
 कुर्यात् ततो वायनदानं मंगलरूपिणे द्विजाय इदं पाद्यामित्यादि संपूज्य तांबूलदक्षिणा सहितानेकं विश
 तिसख्याकान् गुडमिश्रितं तिललड्डुकान् दद्यात् तत्र मंत्रः ॥ मंगलाय नमस्तुभ्यं सर्वमंगलकारक वाय
 नेन च स तुष्टो मकामान् प्रपूरय अनेन वायनदानेन ऋणहरां भौमः प्रीयतां ततः खदिरांगारं केशं ऋणत्रय
 संज्ञिकां स्तित्त्वारैः खाः कार्याः ताश्च वासपदेन मार्जयेत् तत्र मंत्रः ॥ दुःखदौर्भाग्यनाशाय धनसंतानहे
 तवे मार्जयाम्यसितारैः खाः कार्याः ततो मंगलो भूमिपुत्रश्चेत्यादिः सर्वकामफलः एतानि
 कुजनामानि नित्यं प्रयतः पठत् ऋणान् जतितस्य धनं यच्छति वाञ्छितं तत उचिष्ट ब्रह्मण रूपेते इति मंत्रेणोत्था
 प्य विसर्जयेत् कथां श्रुत्वा ब्राह्मणभोजनपुरःसरं सगुडगोधूमान्नं भोजित एवमुक्तप्रकारेण प्रतिभौमचासरं
 एकं विशति कुर्यात् ततो द्वाविंशतितमभौमचासरे उद्यापनं कुर्यात् तद्यथा उँ तत्सत्त्रयेत्यादिति ध्यादिपंचांगं स्मृ
 त्वा अभीष्टकामनासिद्ध्यर्थं माचरितं यत् भौमव्रतं तस्य संपूर्णता फलावाप्तये भौमव्रतो द्यापनं करिष्ये ततो दृताचार्यः
 उक्तविधिना सर्वतो मद्रस्य कलशप्रतिष्ठां सामान्यविधिं कृत्वा ततो हि मंगलं पूर्वं कृत्वा विधिना संपूज्य सुव
 र्णेषुः मंगलापनमइत्यादि विशेषपूजां कृत्वा पुराणपठनादिना जागरं कुर्यात् प्रातः आंशं प्रतिष्ठाप्य अन्वादिं ध्यात्

अत्र प्रधानं मंगलं गुडाल्यामिश्रितं तिलद्रव्येण अष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिर्मूलमंत्रेण गायत्र्यावावैदिकेनापि एकविंशतिमंत्रैः परिवारदेवताश्चर्तनैवद्रव्येण अष्टाष्टसंस्थाकाहुतिभिः ब्रह्मादिदेवताश्चैकयाज्याहुत्यायुधे मंगलोभूमिपुत्रश्चेत्याद्याएकविंशतिदेवतास्तासां नामं त्रेणहामः एवं होमं संपाद्य पूर्वैकैकविंशतिनामभिरेकार्वाशतिद्विजान्संपूज्यैकार्वाशतिकलशान्दद्यात् तत्र मंत्रः मंगलः प्रतिगृह्णातु मंगलवैददाति च मंगलस्तारकोभ्यां मंगलायनमोनमइतिदत्त्वा आचार्यश्चकवह्नादिनासंपूज्य तस्मिपीठव्रतपूर्तयेरुकांसुरनिरेक्तवृषभंचदत्त्वा विभवेसतिसोपस्करांश्यांचदत्त्वा सदन्नेन भूदेवान्संतर्प्य दक्षिणाभिः प्रतोष्य आशीषोऽगृहीत्वा इष्टजनैः सह भुंजीत इति सोद्यापनं भौमवारव्रतम् अथ मंगलागौरीव्रतम् तत्रादौ कामाक्षीं प्रकृत्य तत्रापि श्रावणेमासि प्रत्यहं विधिवज्जनैः पूजाकार्यविशेषेण सर्वथा भौमवासरे इति मंगलागौरीव्रतं भविष्ये लोमद्यतिथ्यादिसंकीर्तय आत्मनोऽशेषोपपक्षया वैधव्यपुत्रपौत्राद्येन कनानाविधभोगप्राप्तिसिपूर्वकगौरीलोकप्राप्त्यर्थं पंचवर्षात्मकमंगलागौरीव्रतं श्रावणेमासिशुक्लपक्षत्रयमेभौमवासरे मंगलागौरीव्रतां गत्वेन पूजनं करिष्ये पंचवर्षात्मकाचरितं मंगलागौरीव्रतफलसंपूर्णतावाप्तये चतुर्दशपुत्रं करिष्ये ततो गौरीतिलकैकैकालं गतो भद्रमंडले कलशोपरि हेमगौरिप्रोतमगौरिनिमायेति मंत्रेण सर्वमंगलमांगल्ये इत्यादि पौराणिकं मंत्रेण च प्रतिष्ठाप्य ताभ्यामेव मंत्राभ्यां श्रीसुक्तेन वा पूजयेत् परितः पिष्टजान् डमरुकाकारान् षोडशतंतुवर्तिपुतान् षोडशदीपान् प्रज्वाल्य समान्साग्रान् षोडशपर्वयुतान् दूर्वांकुरान्समर्प्य सौभाग्यवस्तुजातंसमर्प्य कथाश्रवणादिभिः रात्रिं नयेत् प्रातरग्निं प्रतिष्ठाप्य अन्वाद्यथात् अत्र प्रधानं गौरीं फलाक्षतविल्वदलौ प्रतिद्रव्यं अष्टोत्तरशतसंख्याकाहुतिभिर्ब्रह्मादिदेवताश्चैककयाज्याहुत्यायुधे इति होमं संपाद्य इति होमं संपाद्य ततः षोडशौ चतुरोवाद्पतीन् अभावैकं वा संपूज्य सौभाग्यवत्सदक्षिणा

नांबूलफलादियुतंपक्कान्नपूरितंशशात्रं उद्यापनमिदं देवइतिमंत्रं पठित्वा तेभ्योदत्त्वा ततश्चाचार्य्यसंपूज्य
रोप्यपावसोवर्णवर्तिसंयुतंप्रज्वलितदीपंकृत्वा आचार्य्यायदत्त्वासोपस्करपीठं तत्रतपूथेगांचदत्त्वा परमाग्नेन
भूदेवान्संतर्प्यांशोपोग्रहीत्वा मौनीइष्टजनैस्सहभुंजीत इति सोचापनंमंगलागौरीत्रतम् अथबुधव्रतं
विष्ये अथातःसंप्रवक्ष्यामि रहस्यं ह्येतदुत्तमं येन लक्ष्मीर्धृतिस्तुष्टिः पुष्टिः कांतिश्च जायते विशाखासुबुधं
सप्तत्रतनक्तान्यथाचरेत् बुधेहमं कृत्वास्थापितं कांस्यभाजने शुक्लवस्त्रयुगच्छत्रं शुक्लमाल्यानुलेपनं गुडोद
नोपहारं दुर्वास्त्रास्त्राणायनिवेदेयेत् तत्रमंत्रः बुधवं बुद्धिजननोधनदः सर्वदादृष्टां तत्त्वावबोधकरुपेसोमपुत्रनमो
स्तुते होमं वृततिलैः कुर्याद्दुधनाम्नाचमंत्रवित् समिधोष्ठोत्तरशतनष्टांशतिरेववा होतव्यामधुसर्पिभ्यां
दध्नचैव धृतेन च अत्रसमिधो अपामार्गस्यग्राह्या बुधशांतिरिति त्रिप्रोक्ता बुधवैकृतनाशिनी बुधदोषितु कर्त्तव्ये
बुधशांतिकर्पोष्ठिके इति भविष्योत्तरोक्तबुधशांतिः अथबुधस्तोत्रम् डेनमो बुधाय विज्ञायसोमपुत्राय तेनमः
रोहिणीगर्भं सभूतकुंभं च विशोभन सोमप्रियसुतानेकशास्त्रपारगवित्तन रोहिण्येयनमस्तेस्तुतिशाकामुकसू
नवे पीतवस्त्रपरीधानसुवर्णस्त्राग्विराजित सुवर्णमालाभरणस्वर्णदानवरप्रद नमोऽप्रतिमरूपाय बुधानां प्रिय
कारिणे विष्णुभक्तिमेतुभ्यमुदुराजप्रियंकर इत्येतत्स्तोत्रमुत्थाय प्रभतिमानवरनुयः बुधस्य पठते नित्यं बुद्धि
भाक्सभवेन्नरः इति बुधस्तोत्रम् अथगुरुवारत्रतं अथातः संप्रवक्ष्यामि रहस्यं ह्येतदुत्तमं येन लक्ष्मीर्धृतिस्तु
ष्टिः पुष्टिः कांतिश्च जायते गुरुचैवानुराधायां पूजयेद्भक्तितो नरः पूर्वोक्तविधियेगेन सतनक्तान्यथाचरेत् हेमिहमम
अपत्रेस्थापयित्वा बृहस्पतिं पीतांबरयुगाछन्नं पीतयज्ञोपवीतिं पादुकोपानहृत्कमंडलुविभूषितं
भूषितं पीतकुसुमैः कुंकुमेनानुलेपितं धूपदीपादिनैवेद्यैः फलैश्चंदनसंबडकैः खंडखाद्योपहारं श्रृंगरोरत्रे निवेदेयेत्

प्रार्थनामंत्रः धर्मशास्त्रार्थत्वज्ञानविज्ञानपारग विवृधातिहराचित्यदेवाचार्यनमोस्तुते हैमिधृतातलिःकुर्व्या
 दुरुनाम्नाचमंवित् समिधोष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरष्टवा होतव्यामधुसर्पिभ्यां दध्नाचवधृतेनच पिप्पल्यः
 समिधोज्ञेयाःशास्त्रांतरनियोगतः एतद्व्रतमहापुण्यसर्वपापहरंशिवं तुष्टिपुष्टिकरंन्द्रांगुरुवैकृतनाशनं विप
 मस्थेगुरौकार्यार्जिवशातिरियंबुधैः इतिभविष्योत्तरोक्तगुरुवारव्रतम् अथगुरुस्तोत्रम् दंडाक्षसूत्रधारीचक
 मंडलुधरःसदा हस्त्यारूढश्चतुर्बाहुःपातुमांवाक्पतिःसदा चराचरगुरुंस्तोमिगुरुंसर्वोपकारकं यस्यसंकीर्तनादे
 वक्षणादिष्टंप्रजायते बृहस्पतिःसुराचार्य्योनीतिज्ञोनीतिनायकः गुरुर्जीवोथवागीशोवेदेवराविदांवरः सौम्यमू
 र्तिःसुधादाष्टिःपीतवासाःभूपितामहः अत्रवेत्तादीर्घश्मश्रुहंमांगःकुकुमच्छविः सर्वज्ञःसर्वदःसर्वःसर्वपूज्योग्रहेश्वरः
 सत्यधामाक्षमाशीलोग्रहपट्टानिवारकः पंचविंशतिनामानिगुरुंस्मृत्वातुयःपठेत् आयुरारोग्यमैश्वर्य्यधनधा
 न्यसमन्वितं जीवेद्वर्षशतंसाग्र्यंसर्वव्याधिविवर्जितः कर्मणामनसावाचायत्पापसमुपाजित तदेतत्पठनादेव
 दहस्याग्निरिबंधनं गुरोर्दिनेचयेद्यस्तुपीतवत्त्वानुलेपनैः धूपदीपोपहारैश्चविभ्रभोजनपूर्वकं पीडाशांतिर्भवेत्तस्य
 स्वयमाहवृहस्पतिः अथगुरुशांतिःस्कांदे पिप्पलादोवाच गुरुपूजांप्रावक्ष्यामिथोक्तांब्रह्मणापुरा लोकाना
 गयसर्वोपद्रवशांतये कन्याविवाहकालेतुशुद्धियंस्थानविद्यते ब्राह्मणस्योपनयनेयस्यस्याहुःस्थितोगुरुःएभिः
 १. काव्याविधिवद्भक्तिभावितैःमदंतीकामपुष्याणिपद्मंपालाशसर्षपाः मदंतीयुथिकाकामोदमनंचविशेषतः
 २. विस्यपामार्गविडंगंशखिनीवचा सहदेवीविष्णुक्रांतासर्वेष्व्यःशतावरी कुंभस्यापरिभागेतुस्थापयि
 ३. सौवर्णपात्रेसौवर्णीप्रतिमांतांयुधिष्ठिर कारयेत्तुयथाशक्त्यावित्शशठयविवर्जितः पीतवस्त्रयुगा
 ४. ज्ञोपवीतिनी पूजयेद्द्वं पुष्पयैस्ततोहोमंसमाचरेत् समिधोश्चत्थदक्षस्यहोतव्याष्टोत्तरंशतं तिल

श्रीहयैर्विश्रहोतव्यतुयथाक्रमं बृहस्पतेइतिमंत्रेणऋषिछिदसमन्वितं मंत्रेणानेनजुहुयाद्धान्यपूर्वचयन्ततः ततो
 होमावसानेनूपुजयित्वाबृहस्पतिं पीतगंधैस्तथापुष्पैर्धूपैर्दार्पैश्चभक्तितः दध्योदनंचनैवेद्यफ्रलतांबूलसंयुतं मंत्रे
 णानेनकैतिपसमभ्यर्च्ययुधिष्ठिर नमस्तेगिरसांनाथवाक्पतेयबृहस्पते क्रूरग्रहैःपीडितानाममृतायनमोनमः
 पूजयित्वासुराचार्य्यपश्चादर्थ्यनिवेदयेत् गंभीरदृढरूपांगदेव्यसुमनाःप्रभो नमस्तेवाक्पतेशांतगृहाणार्घ्यं
 बृहस्पते इत्यर्घ्यमंत्रः अर्घ्यदत्त्वासुरेशस्यजपंहोमसमापयेत् भक्त्यायेत्सुराचार्य्यहोमपूजादियत्कृतं तत्त्वं
 गृहाणशांस्वर्धमंत्रीशुभंकुर्यात्सदामम मंत्रेणानेनसंकल्प्यपश्चात्संप्रार्थयेन्नृप जीवोबृहस्पतिःसूरिराचार्य्यैर्गुरुरंगिराः
 वाक्स्पतिदेवमंत्रीशुभंकुर्यात्सदामम इतिप्रार्थना एवसंप्रार्थयेदेवमाचार्य्यवप्रपूजयेत् सर्वोपस्करसंयुक्तो
 प्रतिमांतांयुधिष्ठिर प्रणम्यचगवायुकाामाचार्य्यानिवेदयेत् अथाचार्य्यस्तुनियतौवेदेदांगपारगः यजन्मा
 नंसपत्नीकंशांतचित्तजितेद्रियं कुभोदकंगृहीलानुमंवरैतैःप्रार्सिचयेत् इदमापोथमंत्रेणसामग्रीतिक्रवंतथा
 याजोपधोरश्चावतीःकुष्मांडैश्चाभिषेचयेत् पश्चात्सभोजयिद्विप्रान्यथाशक्त्यायुधिष्ठिर एवंरुक्त्वागुरोःपूजांसर्वा
 न्कामानवाप्नुयात् संक्रांताविकौंतेयतथास्याभ्युदयेनवा कुर्वंबृहस्पतेःपूजामभीष्टफलमाप्नुयात् संक्रांतौगु
 रोः राश्यंतरसंक्रमे इतिभविष्योत्तरोक्तंगुरुपूजाव्रतम् अथस्कंदपुराणे गुरुस्तोत्रम् बृहस्पतिःसुराचार्य्योदया
 वान्शुभलक्षणःलोकप्रियागुरुःश्रीमान्सर्वज्ञःसर्वदोषिभुः सर्वेशःसर्वदातुष्टःसर्वगःसर्वपूजितःअक्रोधोन्मनिः
 अष्टोनीतिकर्ताजगत्प्रियःविश्वात्माविश्वकर्ताचविश्वयोनिरयोनिजः भूर्भुवःत्वःपिताचैवभर्ताजीवोमहाबलः पंचविं
 शतिनामानिपुण्यानिशुभदानिच प्रातरुत्थाययेनित्यंकीर्तयेत्सुसमाहितः वियद्गतोपिभगवान्प्रीतस्तस्यदृढ
 स्पतिः नंदगोपगृह्येच्चविष्णुनापरिकीर्तितं पठेनुयोगुरुस्तोत्रंचिरंजीवीनसंशयः गोसहस्रफलंपुण्यंविष्णुवंच

नमब्रवीत् वृहस्पतिः सुराचार्यः सुरासुरसुपुजितः श्रीमन्नशुभग्रहनमोस्तुते इतिस्कन्दपुराणे
 कंगुरुस्तोत्रम् अथशुक्रवारत्रतम् अतःपरंप्रवक्ष्यामिहस्यह्येतदुत्तमं येनलक्ष्मीर्धृतिस्तुष्टिःपुष्टिःकांतिश्चजा
 यते शुक्रज्येष्ठासुसंप्राप्यपूजयेन्नक्तभोजनैः पूर्वोक्तक्रमयोगेनाद्विजानातर्षेणतु सप्तमेत्वथसंप्राप्तसौख्यैकार्क्ये
 त्स्मितं रौप्येवाकांस्यपात्रेस्वास्थपयित्वाभृगोःसुतं संपूज्यपरयाभस्त्याश्वेतवह्निानुलेपनैः अत्रेतस्यप्रदातव्यं
 पायसंधृतसंयुतं दद्यादनेनमंत्रेणब्राह्मणायविचक्षणः भार्गवोभृगुशिष्यस्त्वंश्रुस्मृतिविशारदः हत्वाग्रह
 कृतान्दोपानायुरारोग्यदोभव इतिभविष्योत्तरोक्तशुक्रवारत्रतं अथशुक्रस्तोत्रम् नमःशुक्रायदेत्यानामाचार्य
 र्ध्यायनमोनमः काव्यायोशनसेतुभ्यंभार्गवायनमोनमः वृषपर्वाचित्तायाथदेत्यानुग्रहकारिणे कवयेदेत्यद
 नुजासुरवंदितमूत्तये देवयानीकृतेदासीकृतासुरसुतायच दानवाधिगोप्तेवचटंणीकृतसुरायच नायाधिपत
 येतुभ्यंनीतिशास्त्रप्रयोगिने भृगुगोत्रेवरिष्ठायगीवार्णैर्वेदितायच श्वेतवह्नायश्वेतायश्वेतपुष्पत्रियायच शशांक
 तुल्यमहसेभृगूणांपतयेनमः इत्येवंशुक्रनामानिशुक्रवारेतुयःपठेत् ससर्वशास्त्रनिपुणःशुक्रस्यस्यात्प्रसादितैः
 इतिशुक्रस्तोत्रम् अथशुक्रशांतिः वृद्धवसिष्ठोका शुक्तेचास्तंगतेयात्रागुरावस्तमुपागते तयोवाल्येवार्धकेच
 सायावाभयरोगदा प्रतिशुक्रप्रतिबुधंप्रतिभौमं चगार्हता तीर्थयात्राविधौतेषांप्रतिशुक्रोनविद्यते काश्यपेषु
 वसिष्ठेषुभृगुज्वांगिरसेषुच भरद्वाजेषुवस्तेषुप्रतिशुक्रोनविद्यते अन्धेषांसन्मुखेदोषःप्रतिशुक्रस्यसर्वदा कृत्वाशां
 तिप्रयत्नेनपश्चात्सर्वसमाचरेत् उपोष्यगुरुवारैचयवच्छुक्रोदयं व्रतं रजेतेनचशुद्धेनकारयेत्प्रतिमाभृगोः उ
 पचारान्निवेद्यथशुक्रंअन्यदित्यूचा तन्मंत्रेणजपंकुर्यात्सम्यगष्टोत्तरंशतं क्षीरगंगाक्षतैःपुष्पैर्भक्त्याचार्य्य
 निवेदेत् दैत्यमंवीदिवादर्शीचोशनाभार्गव.कविः श्वेतोथमंडलीकाव्योविधिज्ञोभगवन्नमः दत्त्वेत्यर्ध्यप्रयत्नेन

प्राथयेच्चैवभक्तिः त्वत्पूजयानया शुक्रसन्मुखस्वसमुद्भवं दोषंविनाशयाक्षिप्रंरक्षमतिजसांनिधे देवज्ञा
 यततोदद्यात्प्रतिमांश्वेतगोयुतां एवंकृतेनदोषः स्यात्प्रतिशुक्रसमुद्भवः मात्स्येपिपिशोऽउक्तः अथातःशृणुभूप
 लप्रतिशुक्रप्रशांतये चात्रारंभेवसानेचतथाशुक्रोदयेसति शुक्रपूजाप्रकर्तव्यतांनिशामयभारत राजतेवा
 यसौवर्णेकांस्यपात्रेथवापुनः शुक्रपुष्पांवरयुतेश्वेततडुलपूरिते निधायराजतंशुक्रशुचिमुक्ताफलान्वितं महा
 श्वेतगवायुकंसामगायनिवेदयेत् सहतेनसवत्सांगांश्चाविप्रायप्रार्थयेत् नमस्तेसर्वलोकेशनमस्तेभृगुनंदन
 केवसर्वाथंसिद्धयैर्गृहाणार्धयनमोस्तुते दत्त्वाव्युक्तैतेयप्रणिपत्यविसर्जयेत् यावच्छुक्रस्यनकृतापूजासौहालि
 कैःशुभैः पोलिकाभिश्चगोधूमस्तंडुलैश्चणैरपि तावत्फलकंयत्प्रसिद्धये एवशुक्रोदयेकु
 र्वन्यात्रादिपुचभारत अथवामौक्तिकान्येवसुवृत्तानिमहांतिच भार्गवांगिरसौर्चिंत्यतान्येवप्रतिपादयेत्
 भक्त्यामौक्तिकेदोनेनयेज्ञनकुरुनंदन कुरूपतादशपुंसांनकदाचित्प्रजायते येभार्गवोदयमवाप्यसवस्त्रपुष्पंकु
 र्वत्यनयमनसोंगिरसथपूजां तेषांनृणांप्रवसतांप्रतिशुक्रजातं विघ्नसंभवतिभारतपुण्यभाजां इति
 शुक्रशांतिविधानम् अथशुक्रवारेवरलक्ष्मीव्रतम् तच्चकर्कटशशिस्थसूर्येश्रावणस्यांतिमशुक्रवारेकार्धयमिति
 कथायामुक्तंत्रपूजाविधिः डामधेतितिथ्यादिसंकात्यात्मनेमष्टपावादादिजनितकुष्ठादिरोगनिवृत्तिपूर्वकधनसं
 पत्पुत्रादिलाभार्थेश्रावणांतिम शुक्रवारेरेवरलक्ष्मीप्रीत्यर्थं पूजनंकरिष्ये इति संकल्प्य पूजार्थंगृहं
 तीरणंरंगमालादिभिरलंकृत्य तत्रगृहस्यपूर्वभागेगणान्यांवाभूमौप्रथमितान्तंडलान्निक्षिप्य तदुपरिकल
 शंसुवर्णपंचरत्नफलवत्त्रादियुतंसंस्थाप्य तत्रचतुर्भुजाहोमोंप्रतिमांसंस्थाप्यपूजांकुर्यात् क्षीरसागरसंभूता
 क्षीरवर्णसमप्रभा क्षीराणवसमंवल्लदधानाहरिवल्लभा ब्राह्मीहंससमारूढासुकमंडलुधारिणी विष्णुते

जोधिकेदेविसमागच्छवरप्रदे इत्यावाहनम् १ मासेश्वरिमहादेविआसनतेदाम्यहं महैश्वर्यसमायु-
 क्तं ब्रह्माण्डप्रक्षणः प्रिये इत्यासनम् २ तीर्थोदकैर्महादिव्यैः पापसंहारकारकैः श्रद्धयगृहणद्वे-
 शिदेवानामुपकारिणि इत्यर्घ्यम् ३ कुमारशक्तिसंपन्नाकौमारीशिखिवाहनापाद्यदाम्यहं देविवरदेवरलक्षणे
 इतिपाद्यम् ४ वैष्णवीविष्णुसंयुक्ताश्रसंख्यायुधधारिणि आचम्यतादेववृज्येवरदेसुरमार्दिनि इत्याचमनम्
 ५ स्नानंपंचामृतैः शुद्धैः स्नापयिष्येहरिप्रियेवरदेशक्तिसंभूते वरं देहिहरिप्रिये इतिपंचामृतस्नानम्
 ६ गंगाजलंसमानितंसुगंधिद्रव्यसंयुतं स्नानार्थैतमयादत्तगृहाणपरमेश्वरि इतिस्नानम् ७ रजताद्रिसमं
 दिव्यंक्षरिसागरसन्निभं चंद्रप्रभासमंदिव्यं वसनंतेदाम्यहं इतिवस्त्रं ८ मांगल्यमणिसंयुक्तंमुक्ताफलसम
 न्वितं दंतमंगलसूत्रंतेगृहाणसुरवच्छेभ इतिमंगलसूत्रं ९ यज्ञोपवीतमिति यज्ञोपवीतंसौवर्णदद्यात् सुवर्णभूषणं
 दिव्यंनानारत्नसुशोभितं त्रैलोक्यभूषणेदेविगृहाणभरणंशुभं इत्याभरणम् १० रक्तगंधंमुगंधाढ्यमष्टगंधसम-
 न्वितंदास्यामिदेविवरदेक्षिमदेविप्रसिद्धे गंधं ११ महाब्रीहिसमुद्भूतानक्षतानपिपोडश मुक्तविशेषजमुखान्
 गृहाणपरमेश्वरि इत्यक्षताः १२ नानाविधानिपुष्पाणिनानावर्णयुतानिच पुष्पाणितेप्रयच्छामिभक्त्यादेविवरदे
 इतिपुष्पम् १३ त्र्यांगपूजा वरलक्ष्म्यनमः पादौपूजयामि कमलवासिन्यनमः गुल्फोष्ण- पद्माल
 यौथैजंघेपू. श्रियेनमः जानुनीपू. इंदिरायैनमः ऊरूपू. हरिप्रियोयनमः नाभिपूज. लोकनावे
 नमः स्तनौपू. शंखनिधेयनमः हस्तौपू. विधात्र्यैनमः कंठपू. धात्र्येनमः नासांपू. पद्मनि-
 धेयनमः नेत्रपू. भार्गव्येनमः कर्णौपू. क्षरिसागरजयैनमः ललाटपू. श्रीवरलक्ष्म्येनमः शिरःपू.
 श्रीमहालक्ष्म्येनमः सर्वांगपू. धूपंदास्याम्यहं देविगोधृतेनसमन्वितं प्रयच्छामि नहादेविभक्तानांवरदे

शुभे इति धूपं १४ आल्यंसद्दार्त्तिसंयुक्तं वक्त्रिणा प्रतियोजितं दीपगृहाण वरदत्रैलोक्यतिमिरापहे इति दीपं १५
 नैवेद्यं परमात्रं तद्यष्टिप्रतिकरं शुभं भक्ष्यभाज्यादिसंयुक्तं सर्ववृत्तिकरं इति नैवेद्यम् १६ कर्पूरनागवल्लीच
 क्रमं कूर्चं संयुतं वरलक्ष्मिगृहाण वृत्तां वूलं तदेदाम्यहम् इति तां वूलं १७ सुवर्णसर्वधातूनां शिष्टं देवि प्रकीर्तं
 तं भक्त्या ददामि वरदे स्वर्णवृष्टिप्रदो हि मे इति सुवर्णदक्षिणा १८ नीराजनं समांगल्यं कर्पूरेण समन्वितं । च
 द्रार्कवन्दिहसदृशं भेदे विनमोस्तुते इति नीराजनम् १९ सर्वभंगलमांगल्ये सर्वपापप्रणाशिनि डारकं ते प्रय
 च्छामि सुप्रीता हरिवल्लभे इति डोरकार्पणं २० करिष्यामि त्रतं देवि वल्ङ्गस्त्यात्वत्परायणः श्रियं देहि यशो दे
 हि सौभाग्यं देहि मे शिवे इति डोरकवंधनम् २१ क्षीराणवसुतालक्ष्मीचंद्रस्यैव सहोदरि गृहाणार्धं यमहालक्ष्मी
 देहि तुभ्यं नमोस्तुते इति पुनरर्धं २२ श्रीवृक्षस्य दलं देवि महादेवा प्रियं यं सदा विल्वपत्रं प्रयच्छामि पवित्रं ते सु
 निर्मलं इति विल्वपत्रं २३ इह जन्मनियत्पापं सप्तजन्मांतरेषु च निवारय महादेवि लक्ष्मीनारायण प्रिये इ-
 ति प्रदक्षिणा २४ दामोदरिनमस्तुभ्यं नमस्त्रैलोक्यनायके हरिकतिनमस्तुभ्यं त्राहि सांपरमेश्वरि इति तिमस्का
 रः २५ क्षीराणवसुद्रुते कमले कमलालये प्रयच्छ सर्वकामांश्च विष्णुवक्षस्थालालये इति त्रतसमर्पणं २६
 छत्रचामरमांदोलव्यजं नंदं पंतथा गीतवादित्रतुल्यैश्च विष्णुवक्षस्थालालये इति छत्रादिसमर्पणं २७ शु
 क्रवोरसमभ्यर्च्य क्षमप्यचमहेश्वरि वरलक्ष्मि महादेवि सर्वकार्यप्रदायिनि इति क्षमापनं २८ प्रयच्छ पुत्र
 कामांश्च विष्णुवक्षस्थलेनघे पुत्रान् देहि यशो देहि सौख्यसौभाग्यमेव च त्रैलोक्यजननि त्राहिवरदे भक्तवत्सले
 इति प्रार्थना एकविंशतिपक्षाघ्नघृतरंकरयायुतं इंदिरे प्रीयतां देवि अतः शांतिं प्रयच्छ मे इति वायनं ३०
 इंदिरा प्रतिगृह्णाति इंदिरे वैददाति च इंदिरे तारके भाभ्यामिंदिरे नमो नमः इति वायनग्रहणमंत्रः ३१ इ

तिवरलक्ष्मीपूजाविधिः अथकथा सूतउवाच कैलासशिखरस्यैसर्वदेवनमस्कृतेगौड्यासहस्रहहादेवोद्वैर
 क्षर्वनोदितः जितोसिंजितेत्याहपार्वतीपरमेश्वरं सोऽपित्वंचजितेत्याहसुविवादस्तयोरभूत् चित्रनेमिस्त
 दाष्टोऽमृषावादमभापत् तदाकोपसमाविष्टागौरीशापंददौतदा कुष्ठीभवमृषावादिन्चित्रसेनहतप्रिय नान्द
 तेनसंनपांपक्वापिष्टंश्रुतावपि चित्रनेमिर्विशषज्ञः सत्यंवदतिनोमृषा प्रसादः क्रियतांदेवि देवीमाहवृषध्वजः
 प्रसादसुमुखीतस्मैविशापंचजगादसा यदासरोवरस्यैकरिष्येतितपः शुचिःततः स्वर्गणिका. सर्वाः वक्ष्यंति
 त्वासमाहिताःतदाभवान्विशार्पाःस्यादित्युक्तः सपपातह ततोदिनैश्चक्रतिभिश्चित्रनेमिः सरोवरे कुष्ठीभूत्वावसं
 स्तत्रददर्शस्वर्वािलासिनीः देवतापूजनेयुक्ताः पत्रच्छत्राणिपत्यताः किमेतद्भ्रामहाभागाः किंपूजायांतुवां
 छितं किंचास्माभिरनुष्ठयनिहामुबसुखाप्तये इतिव्रतांचित्रनेमिश्चक्रेप्येवंसुलोचनाः येनास्माद्भिरिजाशापा
 न्मोक्षयसेचिरदुःखितः ताऊबुः क्रियमाणंते व्रतमेतदनुत्तमं वरलक्ष्मीव्रतंदिव्यंसर्वकामसमृद्धिदं यदार
 वीकुलारथ्येमासेचश्रावणोत्तमे गंगायमुनयोर्योगास्तुंगभद्रासमस्तदा तस्मिन्मैश्रावणेमासिशुक्लतितुभृगोर्द
 ने प्रारब्धंपत्रतंत्रमहालक्ष्म्यायतात्मभिः सुवर्णप्रतिमांकुड्याच्चतुर्भुजसमन्वितां पूर्वग्रहमलंकृत्यतोर-
 णैरंगवच्छिभिः गृह्यपूर्वादिगभागैशान्यांचविशेषतः तंडुलान्प्रस्थसंस्थाकान्भूमौनिक्षिप्यपूजयेत् संस्था-
 प्यकलशतत्रतर्थतौयैःप्रपूरयेत् फलानिपरिनिःक्षिप्यसुवर्णतत्रनिःक्षिपेत् पल्लवांश्चापिनिःक्षिप्यवस्त्राणा-
 च्छाद्ययत्नतः प्रतिमांस्थापयेत्तत्रपूजयेच्चयथाविधि अग्न्युसारणपूर्वतुशुद्धस्तानंयथाक्रमं पंचामृतनस्त्रपनंका-
 रयेन्मंत्रपूर्वकं शुद्धस्तानंपुनःकृत्वादेवीसूक्तेनैवैततः अष्टगंधैःसमभ्यर्च्यपल्लवैश्चसमर्चयेत् अश्वत्थवटवि-
 ल्वादिवृत्दाडिममालतीएतेषांपत्रमादायएकविंशतिसंख्यया नानाविधानिपुष्पाणिमालत्सादीनिवैततः धूप-

दीर्घैर्माहलक्ष्मीं पूजयेत्सर्वकामदां पायसं सर्वमन्नं च सर्वभक्ष्यैश्च संयुतं एकविंशतिसंख्याकैरूपैः पूजयेच्छ्रियं दे-
 व्ये सर्वसम्पत्त्याथ वरं सद्युपागतः एवं संपूजायित्वा तां तंबूलाद्यैश्च योऽश उपचारैर्वहुविधैर्नानासम्माननेनैस्तथा
 नृत्यगीतादिसहितैर्देवीं संप्राथयेच्छ्रियं उमासरस्वतीमाताशचीचित्रिवादिनी एताभिश्चकृतं सम्यग्ग्रतंसर्व
 समृद्धिदं पूजावसानपथं तं चित्रनेमिरभूत्ततः होमधूपसमाधाय घृतदीपप्रभावतः गतकुष्ठस्स्वर्णतेजाः शु-
 चिस्तद्गतमानसः तस्मिन्नेव त्रते सम्यङ्मनःसंघाय सर्वदा पंचवायनकंदत्वाकांशृण्वीतवाग्यतः तयामौन
 गृहीत्वा तु आरतिं परिकल्पयेत् व्रतं प्रकुर्वतांहस्तादिकं पूगफलतथा पूर्णकंचूर्णसहितं वद्वेनीयं प्रयत्नतः आरक्त-
 मासि संजते कुठ्यर्थाद्भ्रतमनुगमं नोचिनक्तत्रतं कथं सर्वदा शुभमिच्छता अनेन वक्रमैषैव संगृह्णीयात्प्रयत्नतः अ-
 हंत्वस्यां करिष्यामि व्रतं सर्वसमृद्धिदं इत्युक्त्वा सर्वदेव्यस्ताः कारयामासुत तक्षणत् सुवर्णनिर्मितादिवी वस्त्रालंका-
 रसंयुतां पूर्वाकिनविविधानेन पूजांकृत्वा प्रयत्नतः पंचवायनकंदत्वाकृत्वा तेषु योयथाक्रमं विप्राय वटवैचैव देव्यै
 च व्रतचारिणे सुवासिन्धै तत्स्वेकमार्पितां चित्रनेमिना एवं सम्यक्क्रमैः पितान्दस्वावायनपंचकं ततो गृहं गते न दे-
 वीं नवायायाक्रमं ततो ह्यनुज्ञां संप्राप्य भक्षयित्वा ततो व्रती नागवल्लीदलं त्वेकं क्रमुकं चूर्णवर्जितं भक्षयि-
 त्वा तु कैतं प्रभाते तं निरीक्ष्य च आरके च ततो जाते व्रतस्यास्य प्रभावतः अथाहं गतपापेऽस्मि देवी दर्शनमागतः
 एवं सम्यग्ग्रतं चोर्णकृतं यन्मे यथाश्रुतं चित्रनेमि व्रतं कृत्वा कैलासं शंकरालयं गत्वा प्राणम्य देवेशं देवीं सादरपूर्व
 कम् पार्वती च तदा प्राह चित्रनेमि स्वपुत्रवत् पालनी यो मया त्वंहिसत्यमित्यवधार्यतां चित्रनेमिस्तदा प्राह पा-
 र्वती हरयक्षभां तव पादांबुजं दृष्टं वरलक्ष्मीं प्रसादतः महादेवस्ततः प्राह चित्रनेमिं शुचिव्रतं अद्य प्रभृति कैलासे
 भुंक्ष्व भोगान्यथेप्सितान् पश्चाद्भ्रतासि वैकुण्ठं तस्यास्य प्रभावतः पार्वत्याय कृतं पूर्वं पुत्रलाभार्थं यातया दृष्टश्च

पणुत्स्वस्तत्रततश्चुसमहाव्रतम् नदिश्चक्रमादित्ये राज्यं प्रातंतदाज्ञया नदिश्चकांतयाहीनकातालब्धाप्र
 सादतः तद्याचैतन्नतं कृत्स्नं कृतं वैपुत्रहेतुतः पुत्रंचसुषुवेस्मापित्वैलोक्यभरणक्षमं इहमानुपलोकैकोहिप्रतं-
 चीर्णसुविस्तरं तदाप्रभृतिर्येनदंवरलक्ष्मीप्रतंशुभं व्रतंपुण्यंनरोवापिकुर्व्याञ्चैवतथांगना भक्त्याकरोतिवि-
 पुलान्भोगान्प्राप्यश्रियंत्रेजेत् व्रतानामुत्तमंपुण्यंवरलक्ष्मीप्रतंशुभं तत्कृत्वाचनरोनारतौवरोनात्रसंशयः य-
 इदंशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वासमाहितः धनधान्यमवाप्तोतिवरलक्ष्मीप्रसादतः इतिभविष्योत्तरेवरलक्ष्मी
 व्रतम् इतिशुक्रवारव्रतानि अथशनिवारव्रतानिभविष्योत्तरे ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ अथातःसंप्रवक्ष्यां
 मिरहस्येद्येतदुत्तनं येतलक्ष्मीर्धृतिस्तुष्टिःपुष्टिःकांतिश्चजायते मूलेनसूर्यंतनयंगृहत्वाभरतर्षभ तस्मिन्दिने
 पूजनीयंग्रहत्रितयमादरात् शनैश्चरश्चराहुश्चकेतुश्चकेतुमाश्रुप होमंघृतांतलैःकुर्व्यात्ग्रहनाम्नातुंमंत्रवित्
 प्रथमाष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरेववा होतव्यामधुसर्पिर्भ्याद्वाचैवघृतेनच यथाक्रमंशमीडूर्वाकुशानांसिन्धः
 स्मृताः सप्तसैवसंप्राप्तैकेसूर्यसुतस्यच ग्रहान्क्षयोपिकर्त्तव्याराजन्लोहमयाःशुभाः लोहपात्रेस्थि-
 ताःसर्वसौर्वणैवाकुरुद्वह व्रतांतेहतिशेषः कृष्णवस्त्रयुगच्छन्नादद्यादैकैकशःऋसात् तवशानिरूपंतु
 कृष्णवासास्तथाकृष्णः शनिःकार्यःशिराततः दंडाक्षमालासंयुक्तःकरद्वितयभूपितः काष्णायसरथेकार्य-
 स्तथैवाष्टुरंगमे राहुकेत्वोःस्वरूपंतुमस्यपुराणे करालवदनःखड्गचर्मशूलवरप्रदः नीलासिंहास-
 नयुतोरारुद्रप्रशस्यते धूम्राद्विवाहवःसर्वैर्गदिनोविकृताननाः गृध्रासनगतानित्येकतवःस्युर्वरप्रदा-
 इति मृगनाभ्यासमानाभ्योधूपकृष्णागुरुं तथा दत्त्वाकासारनैवेद्यंब्राह्मणायोपपादेत् शनैश्चरनमस्तु-
 भ्यंनमस्तेराहवेतथा केतवेथनमस्तुभ्यंसर्वशान्तिप्रदोभव एवंकृतेभवेद्यतुतन्निवोधद्विजोत्तम यदिभौमोस्वि-

सुतोभास्करेराहुणासह केतुश्रमद्धूनिनिष्ठतिसर्वपीडाकराग्रहाः श्रेनेनकृतमात्रेणसर्वेशाम्यंत्युपग्रहाः यए
वंकुरुतेराजासदाभक्तिसमन्वित तस्यसानुग्रहाःदेवाशातियच्छंतिभूपतेः सूर्यःशशीकुजधुोगुरुशुक्रसौरीन् ह
स्तादिऋक्षसहितानुदितक्रमेण संपूज्येहमघटिताद्विजपुंगवायदत्वापुमान्ग्रहगणेननपीड्येतेत्र शशीति
द्वितीयार्थेप्रथमा शनैश्चरंराहुकेतूलोहपात्रेव्यवस्थितान् कृष्णागुरुःस्मृतोधूपोदक्षिणत्वात्मशक्तितःइतिभविष्यो
त्तरोक्तंशनित्रतम् श्रीकृष्णउवाच कदाचिदाश्रमपदंपिप्पलादत्स्यनारदः जगामकामचरेणपर्यटन्नवनीतल
तथातिथेयंश्रेयोर्थापिप्पलादोथनारदं विहितायासपर्यायायोगज्ञतमथाब्रवीत् मुनेवनेचिरकालमालंब्यस्थितवा
नहं श्रयास्यवृक्षमक्षीणछायस्थानमनुत्तमं कर्गतीर्मांविहार्येहमदीर्घौपितरोमुने तस्मान्नारदः पूर्वं सर्वलोकानलः
शानिः पीडयामासवसुधासर्वेषामसुधारिणां रोगांश्चकारदेहेगृहपुवधनक्षय तदापुराण्यरण्यानिपरिश्रम्यफ
लादिकं आदायकायपोपायसायमायातितेपिता क्लीवभावंपुरस्कृत्यशनैश्चरसमीक्षितः त्वांविहायसचापस्सुगत
इत्तस्ततःकचित् एवमुक्तःशिशुःक्रोधाज्वलन्निवहताशनः आलोक्यगगनाद्भूमौपातयामासवैशानिं पतमानो गि
रेःशृंगीलम्नःखजोवभूवह धरण्यांपतितदृष्ट्वाभास्करात्मजमातुरं ननर्ताभुजमुत्क्षिप्यनारदोहृष्टमानस हृष्टो
देवांस्तथाहूयदर्शयामासतशानिं श्रयदेवास्तदाप्राप्तात्तन्नरुद्रंद्रपावकाःतत्कृतेसात्वयामासुःक्रोधमुग्धमुनिंचते
स्वस्तितेस्तुमहाभागपिप्यलादमहामुने अतस्त्वंपिप्यलादेतिलोकेस्थार्तिगामिष्यसि अतस्त्वांपूजयिष्यंति
स्नात्वापुष्पाक्षतादिभिः गृह्णाश्रमपदेरस्यक्षिपयभुविभाविताः सप्तजन्मानुगंसौख्यंपुत्रपौत्रानुगामिनी ते
पालद्मीर्नदूरस्थाभविष्यतिकदाचन स्मरिष्यतिचयेपित्वांपिप्यलादेतिनामतः तेषांशनैश्चरकृतानपीडा-
पिभविष्यति क्षमत्वास्यमहाभागनिर्दोषोयंग्रहाग्रणीः वरवृक्षनमस्कारैःशान्तिभवतिपूजितः अतोर्थमस्य

पुष्पैरष्टविधैर्धूपैः फलैश्चैव विशेषतः नामभि पूजयेदतैः क्रमेण ग्रहसप्तमं कोणस्थः पगलो बभ्रु कृष्णोरौद्रौतको
 यमः सौरि शौनैचरोमंद. पिप्यलटिनसंस्तुतः शन्नो देवीतिमंत्रेण वैदिकेन च पूजयेत् पूजयित्वा च नैवेद्यतत. कु
 र्यात्क्रमेण तु ममापभक्तप्रथमे द्वितीये पायसं शुभं तृतीये त्वं वलीकार्थ्या चतुर्थे परिकाशुभा प्रथमादिशब्दै शनि
 वासराः शुक्लादि कृष्णां तश्चावणमासगता उच्यंते तप्ततंडुलिपि कृताय वागूरंबलीति प्रोक्ता अथ दशरथकृतशनि
 स्तोत्रं स्कंदपुराणे श्रीपार्वत्युवाच द्वादशाष्टमजन्मस्थशशो सर्वग्रहे श्वरे किं कर्तव्यं नरे. स्वामिन् विधानं ह्येशयां
 तये शंकर उवाच रघुवैशेति विख्यातो राजा दशरथः पुरा चक्रवर्त्ती स विज्ञेयः समृद्धीपाधिपः स्मृतः कृत्तकति शनिं
 ज्ञात्वा देवैर्ज्ञानापितो हि सः रोहिणीं भिदयित्वा तु शनिर्यास्यति सांप्रतं शाकटो नाम भेदोयं सुरासुरभयंकर.
 द्वादशाब्दं तु दुर्भिक्षं भविष्यति सुदारुण एतच्छ्रुत्वा ततो वाक्यं मंत्रिभिः सह पार्थिव. चिंतयामास किमिदं
 भयंकरमुपस्थितं देशाः सनगराग्रामा अयभीता. संतततः पृ. व्याः सर्वतो लोकाः क्षयस्तपांस
 मागत. आकुलं तु जगत्सर्वं परैरजानपदादिकं पप्रच्छ प्रयतो गजावसिष्ठप्रमुखान् द्विजान् दशरथ उवाच स
 माधानं किमत्रास्ति त्रुतमे ऋषिसतमः वसिष्ठ उवाच प्रजारदयाः प्रयत्नेन तस्मिन् भिक्षुकुतः प्रजा अ
 साध्यः खलु योगोय ब्रह्मविष्णुशिवैरपि इति संचित्य न सासाहसं परमं यथौ समादाय धनं दिव्यं दिव्यायुध
 समान्वितः रथमारुह्य वेगेन गतो नक्षत्रमंडलं सपांः योजनानां तुल्यं सूर्षे परिस्थित रोहिणीं पृष्ठमासाद्य
 राजा दशरथस्तदा रथे तु काचने दिव्ये नणिरत्नविभूषिते इंसवर्णहयैर्युक्ते महोक्तुसमन्विते दीप्यमाने म
 हारत्नैः किरीटमुकुटौज्वल. व्यराजत तदा काशो द्विती. य इव भास्कर. आकर्णचापमाकृष्य संहारात् प्रयोज
 यत् कृत्तकति शनिः स्थित्वा प्राविशत् किल रोहिणीं दृष्ट्वा दशरथं चोन्नतस्थो स भ्रुकुटीमुखः संहारात् शश

निदंष्ट्रसुरासुरानपूदनं हसिस्वातद्भयात्सौरिरिदं वचनमब्रवीत् शनिरुवाच पौरुषंतवराजेंद्रष्टं चातिभ
यंकरं देवीसुरमनुष्याश्चसिद्धविद्याधरोरगाः अयाविलोकिताः सर्वे भस्मतांचब्रजंतिते तुष्टोहवतरा
जेंद्रतपसापौरुषेणच वरंब्रूहिप्रदास्यामिमनसायदभीप्सितं दशरथउवाच रोहिणीभिदयित्वातुनंगंतव्यं
त्वयाशने याचितंतुमयासौरिनान्यमिच्छामितेवर एवमस्त्वितंतंचोक्त्वा वरंदत्वाशनिः स्थितः प्राप्य
चापिपरं राजाकृतकृत्याभवत्तदा द्वादशाब्दंचदुर्भिक्षनाभवच्चकदाचन एवंवरंतुंप्राप्तोहृष्टरोमासपार्थिवः
रपोपरिधनुः स्थाप्य भूत्वौषैवकृतांजलिः ध्यात्वासरस्वतीदेवीं गणनांधविनायकं राजादशरथः स्तोत्रसौरि
दमथाकरोत्दशरथउवाच नमः कृष्णायनीलायशितिकंठानिभायच नमोनीलमयूखायनीलोत्पलनिभायचनमोनि
र्मासिदेहायर्द्धिर्दशमश्रुजटायच नमोविशालनेत्रापस्थूलराम्णेनमोनमः नमोदोर्घायशुष्कायकालदंष्ट्रनमोनमः
नमस्तेकोटराक्षायदुर्निरीक्षायवैनमः नमोघोरारयैर्द्रायभीषणायकरालिने नमस्तेसर्वभक्ष्यावलीमुखनमोस्तुते
सूर्यपुत्रनमस्तेस्तुसर्वात्कर्यनमोस्तुते नमःकालाग्निद्रायकृतांतायचवैनमः नमोमंदंगेतुभ्यंनिस्त्रिंशायनमो
नमः तपसादग्धदेहायनित्ययोगरतायच ज्ञानचक्षुर्नमस्तेस्तुकश्यपात्मजसूदन तुष्टोददासिवैराज्यंरुष्टोवै
हरसिक्षणात् देवासुरमनुष्याश्चसिद्धविद्याधरोरगाः त्वयाविलोकिताःसर्वेदं न्यमाशुब्रजंतिते ब्रह्माशक्रोम
नुश्वेवक्रपयस्सप्ततारकाः क्षुष्टराज्याःपतत्येतवदृष्ट्याविलोकिताः देशाश्चनगरग्रामादिशश्वेवदुमास्तथा त्व
याविलोकिताःसर्वेनाशयांतिसमूलताः प्रसादंकुरुमेसौरिवरार्थेत्ववसंस्थितः एवंस्तुतस्तदासौरिर्ग्रहराजोमहा
बलः अब्रवीच्चशनिर्वाक्यंहृष्टरोमासपार्थिवं शनिरुवाच तुष्टोहंतवराजेंद्रस्तेवेनोनमानद वरंब्रूहिप्रदास्या
मित्वेच्छयारधुनंदन दशरथउवाच प्रसन्नस्त्वंयदासौरिवरंब्रूहिममेप्सितं अद्यप्रभृत्सौरैरेतपीडाकार्थ्यानक

स्याच्च देवासुरमनुष्याणांपशुपक्षिशरीरेणां शनिरुवाच ग्रहाणांसग्रहोज्ञयोस्तपोडाकरःस्मृतः अदेयोहि
 वरोयस्तुतुभ्यंचवददामि ते त्वयाप्रोक्तंचमेस्तोत्रेयपठिष्यंतिमानवः एककालंद्दिकालंवापीडांमुंचामितस्यैव
 देवासुरमनुष्याणांसिद्धविधाधरक्षसां मृत्युस्थानगतोवापिजन्मस्थानगतोपिवा यःपुनःश्रद्धयायुक्तःशुचिस्तातः
 समाहितः भक्त्योपचारैःसंपूज्यप्रतिमालोहजांमम माद्दिनेतुविशेषेणस्तोत्रेणनेनपूजयेत् पूजयित्वाजपस्तोत्रंभू
 त्वोपैवकृतोजालिः मापोदनांतैर्लिर्मिश्रद्यल्लोहंचदक्षिणां कृष्णांगान्दृषभंवापिदद्याद्विप्रायधीमते तस्यपीडांनचैवाहं
 करिष्यामिकदावन गोचरेजन्मलेभवादशास्वतदंशासुच रक्षामिसतंतस्य पीडामन्यग्रहैः कृताम् शनैर्न
 विधानेनपीडामुंजगद्भवेत् वरद्वयंतुसंप्राप्यराजादशरथस्तदा स्वस्थानचतोगत्वाप्राप्तकामोभवन्नृपः
 इतिस्कंदपुराणेदशरथकृतंशानस्तोत्रम् ॥ अथान्यदपिशानिः स्तोत्रम् शौरिः शनैश्चरोमंदो यमः खंजो
 महोरुहः छायासुतश्चरविजः पातांगेश्रान्तकोनलः सुरारिज्वरंहंताचरकाक्षोदंडभृत्तथा कृतांतः सस्यघा
 तोष क्षयःकालोनलप्रियः इतिविंशतिनामान त्रिसंध्यः पठेत्सदा शनैश्चरभयंतस्यस्वप्नेपिनभविष्यति गर्ग
 श्रकौशिकश्चैवपिप्यलादोमहामुनिः शनैश्चरकृतान्दोषान्नाशयंतिनसंशयः इतिविंशतिशानिनामात्मकंश
 निस्तोत्रम् अन्यच्च कोणांतकोरुद्रयमोथयशुः कृष्णःशनिः पिंगलमंदसौरिः नित्यंस्मृतोयोहरतेच
 पीडां तस्मैनमः श्रीरविनंदनाय १ नरानरेन्द्राः पशवोगजेंद्राः सरिसृपाः कोटपतंगभृंगाः पीडयं
 तिसर्वविपमास्थितेच तस्मैनमः श्रीरविनंदनाय २ सुरासुराः किंपुरुषागजेंद्रगंधर्वविधाधरपन्नगा
 इच पीडयंतिसर्वविपमास्थितेच तस्मैनमः श्रीरविनंदनाय ३ देशांचदुर्गाणिवनानियेनशामाश्चदेशाः
 पुरपत्तनानिपीडयंतिसर्वविपमास्थितेचतस्मैनमः ४ स्वठास्वयंभूभुवनत्रयस्यत्राणहरिः संहरणेमहेशः एक

निदंद्गुरुरासुरानिपूदनं हसित्वातद्गयात्सौरिरिदं चवनमब्रवीत् शनिरुवाच पौरुपंतवराजेंद्रदृष्टचातिम
यंकरं देवीपुरमनुष्याश्रसिद्धाविद्याधरोरगाः मयाविलोकिताः सर्वे भस्मतांचब्रजंतिते तुष्टोहंतवरा
जेंद्रतपसापौरुण्येण वरंब्रूहिप्रदास्यामिमनसायः भीप्सितं दशरथउवाच रोहिणीभिदयित्वातुनंगंतव्य
त्वयागने याचितंतुमयासौरिनान्यमिच्छामितेवरं एवमस्त्वितंतचोत्का वरंदत्वाशनिः स्थितः प्राप्य
चापिवरराजाकृतकृत्योभवत्तदा द्वादशाब्दंचदुर्भिक्षेनाभवद्बकदाचन एवंवरंतुसंप्राप्तोहृष्टरोमासपार्थिवः
रथोपरिधनुः स्थाप्य भूत्वौचैवकृतांजलिः ध्यात्वासरस्वतोदेवीं गणनाथविनायकं राजादशरथः स्तोत्रसौरि
दमथाकरोत्तुदशरथउवाच नमः कृष्णायनीलायशितिकंठनिभायच नमोनिलमयखूपनीलोत्पलनिभायचनमोनि
र्मासिद्देहायदीर्घशमश्रुजटायच नमोविशालनेत्रायस्थूलरोम्णेनमोनमः नमोदीर्घायशुष्कायकालदंष्ट्रनमोनमः
नमस्तेकोटराक्षायदुर्निरिक्षायवैनमः नमोघोरारथैर्द्रायभीषणायकरालिने नमस्तेसर्वभक्ष्यायबलीमुखनमोस्तुते
सूर्यपुत्रनमस्तेस्तुसर्वातर्क्यतमोस्तुते नमःकालाग्निरुद्रायकृतांतायचवैनमः नमोमंदगतंतुभ्यनिस्त्रिंशायनमो
नमः तपसादग्धदेहायनित्ययोगरतायच ज्ञानचतुर्नमस्तेस्तुकथपात्मजसूदन तुष्टोददासिवैराज्यरुष्टोवै
हरसिक्षणात् देवासुरमनुष्याश्चसिद्धविद्याधरोरगाः त्वयाविलोकिताःसर्वेदंन्यमाशुब्रजंतिते ब्रह्माशक्रोम
नुरुचैवक्रपयस्सप्ततारकाः भ्रष्टराज्याःपतंत्येततवदृष्ट्वाविलोकिताः देशाश्चनगरग्रामादिशश्वेवद्रुमास्तथा त्व
याविलोकिताःसर्वेनाशंयातिसमूलताः प्रसादंकुरुमेसौरैवरार्थतवसंस्थितः एवंस्तुतस्तदासौरिर्ग्रहराजोमहा
बलः अत्रब्रह्मशनिर्वाक्यंहृष्टरोमासपार्थिवं शनिरुवाच तुष्टोहंतवराजेंद्रस्त्वेनोनिमानद वरंब्रूहिप्रदास्या
मित्स्वेच्छयारघुनंदन दशरथउवाच प्रसन्नस्त्वयदासौरिवरंब्रूहिममेप्सितं अद्यप्रभृतिसेरितेपीडाकार्थ्यानक

शनिवारेकार्य्यां तत्रविधिः प्रातःशमीकाष्टेनदंतधावनंकृत्वा तिलतैलाभ्यर्गविधाय नद्यादौस्नात्वा
 नित्यकर्मनिर्वर्त्य पूजासामग्रीसंपाद्य शमीमूलंतदभावेअथत्यमूलगत्वा तत्रमृद्वैदिकाविधाय तस्याद्य
 नुकारंमंडलंवलिरूप्य कृष्णतिलैर्द्रोणमितैःपरिपूर्य्य तदुपरिकृष्णायसर्निसितां महिपासनांदि-
 भुजांडंपाशधरां शनैश्चस्मृत्तिनायकृष्णवस्त्रवोष्टितांकृत्वा एवंपीठिकांसंपाद्य संकल्पंकुर्यात् ॥
 तद्यथा उभयेतितित्थ्यादिसंकीर्त्य आत्मनोऽखिलदुःखदौर्भाग्यनिरसनपूर्वकइहजन्मनिजन्मंतरेच सुख-
 सौभाग्यपुत्रपौत्रधनधान्याद्यभिष्टद्धिद्वाराशनैश्चरप्रीत्यर्थंशनिवारव्रतंकरिष्ये इतिसंकल्प्य तत्रादौगणे
 शपूजनादिविधाय शनिप्रतिमायांप्राणप्रतिष्ठांकृत्वाध्यायेत् शनैश्चरंदीर्घेदंहंदंडपाशधरंतथा पिंग-
 लंसूक्ष्मदेहंवाध्यायामिरविनंदनं इतिध्यात्वा शमशिरितिभ्रंशान्नेदेवीतिऋचाशनैश्चरायनम् इतिना
 मंत्रेणवापूजामारभेत् तिलतैलेनपुरुपसूक्तेनशनिमूक्तेनच अभिषेकंकुर्यात् कृष्णवस्त्रेणसप्ततंतुभिश्च
 वेष्टयेत् एवंपूर्वोक्तमंत्रैरावाहनासन पाधाध्याचमनीयमधुपर्कपुनराचमनीय स्नानंपंचामृतस्नातशुद्धस्नानिन
 अयैवोकेवलेनतिलतैलेनवस्नानकारायित्वा वस्त्रयज्ञोपवीतंगंधपुष्पांतपूजायित्वांगपूजांकुर्यात् ज्योकोणस्था
 यनमःपादौपूजयामि पिंगलायगुल्फौपूज. बभ्रवेजानुनीपूज. कृष्णायजघेपू. रौद्रायऊरूपूज. अंतका-
 यगुह्यंपू. यमायकर्दिपू. शौर्येनाभिपूजयामि शनैश्चरायहृदयपू. मदायकंठपू. पिप्पलादंसंस्तुताय
 मुखं चर्षणगात्रायश्रोत्रंपू. स्थूलरोम्णेने. तपसादग्धदेहाय भ्रूमध्यपूजयामि नित्ययोगरताय. ललाटंपू. ज्ञा
 ननेत्रायशिरःपूज. काश्यपाय. शिखांपू. अर्कंसूनेनेममः सर्वांगपूजयामि ततोधूपं दीपं नैवेद्यं पुनराच
 नीयं फलंतांबूलं दक्षिणांचदत्त्वा सप्तप्रदक्षिणा सप्तनमस्कारान्कृत्वास्तुवीत नमःकृष्णायनीलायशि

स्त्रियाङ्गुजुसाममूर्ति स्तस्मै नमः श्रीरविन्दनाय ५ प्रयागकूलयमुनातटचसरस्वतीपुण्यजलेगयायां यो
 योगिभिर्ध्वेयशरीरसूक्ष्म स्तस्मै नमः श्रीरविन्दनाय ६ अन्यप्रदेशास्त्वग्रहंप्रविष्टाय दीयवारं सुखिनो न
 राः स्युः गृहागतायेन पुनः प्रयाति तस्मै नमः श्रीरविन्दनाय ७ तिलैर्यैर्वर्मापगुडान्नदानैर्लौहेन
 नीलांबरदानतो वा प्रीणातिमंत्रैर्नजवासेरेण तस्मै नमः श्रीरविन्दनाय ८ शन्यष्टकं यः पठति प्रभा
 ते नित्यं समृत्यैः पशुवाधैश्च करोति राज्यं भुवि भूरि सौख्यं प्राप्नोति निर्वाणपदं तथाति ९ इति शनिस्तो
 त्रम् ॥ अन्यच्च स्कान्दे ततः कृतांजलिः भूत्वास्तुतिं चक्रे सवालकः पिप्यलादो द्विजः श्रेष्ठः प्राणिप
 त्यमुहुर्मुहुः नमोस्तुकोणसंस्थाय पिंगलाय नमोस्तुते नमस्ते वैश्वरूपाय कृष्णाय च नमो नमः नमस्ते शैब्ये
 स्ते चांताकाय नमस्ते यमसंज्ञाय नमस्ते सौर्यविभो नमस्ते मंदसंज्ञाय शनैश्च नमोस्तुते प्रसादं कुरु देव शदीन
 स्य प्रणतस्य च शनैश्च उवाच परितुष्टोऽस्मि ते वस्तो त्रिणा नेन सांप्रतं वरं वरय भो वत्स ये न यच्छामि वांछितं
 पिप्यलाद उवाच अद्य प्रभृतिवैपीडावालानां रविन्दन त्वया कार्थ्या महाभाग न स्वकीया कथं च न यावद्वर्षाष्टकं
 जातं मवांक्षये न सूर्यज स्तोत्रेणानेन योन्यस्त्वांस्तु यास्मात्तरुपस्थितः तस्य भीडानकर्त्तव्या देयोलाभो महाग्रह अर्धा
 षट्सात्तिके योगे तव कंसंस्थितो नरः तव वारे तु संप्राप्त्येयस्ति लालो हसंयुतान् न स्याददाति नो तस्य पीडा कार्थ्या
 त्वया विभो कृष्णांगां यस्तु विप्राय तवोद्देशे न चच्छति अर्धाष्टसात्तिकी पीडा तस्य कार्थ्या त्वयान च शमीसमि
 द्विर्गोहोमं तवोद्देशे न निर्वपेत् तथा कृष्णतिलैश्चैव कृष्णपुं पानुलेपनैः पूजां करोति यरतुभ्यं धूपैवैव गुगुलुदहेतु कृ
 ष्णवस्त्रेण संवेष्ट्य तस्य त्याज्या त्वया व्यथा सूत उवाच एवमुक्तः शनिस्तेन वाढमि वेव जल्प्य च नारदं समनुज्ञाप्य
 जगाम निजसंश्रयं इति शनित्रतविधानं अथ स्कंदपुराणे काशानिपूजाविधिः श्रावणे मासि शुक्लपक्षस्य प्रथमे

शनिवारेकार्यां तत्रविधिः प्रातःशमीकोष्ठेनदंतधावनं कृत्वा तिलतैलाभ्यगंविधाय नद्यादौस्नात्वा
 नित्यकर्मनिर्वर्त्य पूजासामग्रीसंपाद्य शमीमूलतदभावेऽथश्वथमूलगत्वा तत्रमृदवैदिकांविधाय तस्याद्य
 नुशाकारमंडलतिलरूप्य कृष्णतिलैर्द्रोणमितैःपरिपूर्य्य तदुपरिकृष्णायसामिर्मितां महिपासनांदि-
 भुजादंडपाशरां शनैश्चरुनिधायकृष्णवस्त्रवेष्टितांकृत्वा एवपीठिकांसपाद्य सकल्पंकुर्य्येत ॥
 तद्यथा डोमद्येतिथ्यादिसंकीर्त्य आत्मनोऽखिलदुःखदोर्भाग्यनिरसनपूर्वकइहजन्मनिजन्मतिरेच सुख-
 सोभाग्यपुद्गपीत्रधनधान्याद्यभिष्टद्धिद्वाराशनैश्चरुप्रीत्यर्थंनिवारव्रतंकरिष्ये इतिसकल्य तत्रादौगणे
 शपूजनादिविधाय शनिप्रतिमायांप्राणप्रतिष्ठांकृत्वाध्यायेत् शनैश्चरुदीर्घेदंडपाशघरंतथा पिंग-
 लंसूदमेहंवाध्यायामिरविन्दनं इतिध्यात्वा शमश्चिरितिमत्रेणशन्नोदेवीतिक्रचाशनैश्चरायनम इतिना
 ममंत्रेणवापुजामारभेत् तिलतैलेनपुरुपसूकेनशनिसूकेनच अभिपेकंकुर्य्यात् कृष्णवस्त्रेणसप्ततंतुभिश्च
 वेष्टयेत् एवंपूर्वोक्तमंत्रैरावाहनासन पाद्यार्ध्याचमनीयमधुपंकुपुनराचमनीय स्नानंपंचामृतस्नातशुद्धस्नानेन
 अथैवाकेवलेनतिलतैलेनवस्त्रानकारयित्वा वस्त्रयज्ञोपवीतंगंधुष्पांतपूजायित्वांगपूजांकुर्य्यात् डौकोणस्था
 यनम.पादोपूजयामि पिंगलायगुल्फौपूज. बभ्रवेजानुनीपूज. कृष्णायजघेपू. शौद्रायऊरूपूज. अंतका-
 यगुह्यंपू. यमायकटिपू. शोरेपेनाभिपूजयामि शनैश्चरायहृदयपू. मदायकंठपू. पिप्पलादंसंस्तुताय
 मुखं चर्पणगात्रायश्रोत्रंपू. स्थूलरोम्णेने. तपसाढग्धदेहाय भ्रूमध्यपूजयामि नित्ययोगरताय. ललाटेपू.ज्ञा
 नेनेत्रायशिरःपूज. फाइयपाय. शिखांपू. अर्कसूनेयेनमः सर्वांगपूजयामि ततोऽधुपं दीप वैधेद्यं पुनराच
 नीयं फलंतांबूलं दक्षिणांचदत्त्वा सप्तत्रदक्षिणा सप्तनमस्कारान्कृत्वास्तुवीत नम.कृष्णायनीलायशि

तिकंठनिभाय च नमस्ते मंदसंज्ञाय शनैश्चरनमोस्तुते ततो नारदप्रोक्तं स्तोत्रं प्रपठेत् इतिस्तुत्वा विप्रसंपूज्य
 प्रस्थतिलान्नं वायनसदाक्षिणां दद्यात् कृष्णवर्णः कृशांगश्च नीलजीमूतसन्निभः शनैश्चरः सूर्यसुतः सशौरिः
 प्रीयतां नमः शनैश्चरैर्ददातीदं प्रतिगृह्णाति चांतकः स एव तारको भाभ्यां शनिरूपाय वै नमः ततस्तं विसृ
 ज्य गृहमागत्य तिलमिश्रमिष्टान्नं ब्राह्मणाय दत्त्वा स्वयचभुजीत ॥ इति शनिव्रतविधिः ॥ एवमुक्तप्रका
 रेण त्रयस्त्रिंशच्छनिवारपर्यंतं कृत्या असामर्थ्ये तु श्रावणशनिवारे पुकृत्वा श्रंते उद्यापनं कुर्यात् तत्रादौ पूर्वो
 क्तं संकल्पं पठित्वा पूर्वोक्तपीठे सौवर्णशमीपत्रेषु हैमशनैश्चरं द्विभुजं प्रतिष्ठाप्य सततं तु निर्मितं रुक्मोत्तरयं
 वस्त्रसंकं च समर्प्य पूजयेत् ततः स्थंडिले त्रिंश्रं प्रतिष्ठाप्य श्रन्वा दध्यात् तत्र प्रधानं शनैश्चरं शमीसमिद्धि
 स्तिलाज्यद्रव्यैः प्रत्येकं अष्टोत्तरसंख्याकाहुतिभिर्ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकया ज्याहुत्यायक्ष्ये ततः सप्तद्विजान्संपू
 ज्यतेभ्यो दक्षिणायुतानि सप्ततिलपात्राणि दत्त्वा आचार्याय पीठं गां च दत्त्वा प्रार्थयेत् नमस्ते कोणसंस्थायोपग
 लाय नमोऽस्तुते नमस्ते वधूरूपाय कृष्णाय च नमोऽस्तुते नमस्ते शौरिद्रुदेहाय नमस्ते चांतकाय च नमस्ते यमसंज्ञाय
 नमस्ते शौरये विभो नमस्ते मंदसंज्ञाय शनैश्चरं िस्तुते नमस्ते घोररूपाय पिप्यलादे न संस्तुत नमश्चर्षणगा
 त्राय स्थूलरोम्णे नमो नमः तपसा दग्धदेहाय नमस्ते योगधारिणे नमस्ते ज्ञानेन त्राय काश्यपायार्कसूनुवे प्र
 सादं कुरु देवेश दीनस्य प्रणतस्य च इतिस्तुत्वा तिलमिश्रितपक्वान्नेन भूदेवान्सतर्प्य शिषो गृहोत्वा प्रणमेत् प्र
 लांजनसमाभासरविपुत्रं यमाग्रजं छाया मार्तंडं संभूतं तं मामि शनैश्चरं चतुर्भुजं मंदगतिशूलिनं गंधवाहनं कि
 रीटिनं धनुष्मंतं चिंतयामि शनैश्चरं इति शनिवारे सोद्यापनं सौरिनकविधानम् अथ सूर्यारुणसवादां कं शनिपू
 जाविधानम् श्रीसूर्य उवाच पादहीनस्तथा कृष्णः शनिः कार्यः शरीरतः दंडाक्षमालासंयुक्तः करद्वित

यभूपितः कांस्यासनेरथेलोहमेयचाष्ठतुरगेमे पूजयित्वाशनिदेवंनिस्त्यंगधादिभिस्ततः प्रदद्याद्विदवि
 दुषेसर्वदेवापनुत्तये अद्योमुखंशनेरूपकृत्वास्वर्णमयशुभ वरयेद्ब्राह्मणान्विज्ञान्वत्त्राभरणकांचनैः संपूज्य-
 गंधपुष्पाद्यैः षोडशैरुपचारकैः संस्थाप्यकलशपूर्णेनीलचैलपराचूते केटिलक्षायुतंजप्त्वाशनिमंत्रंप्रय-
 त्ततः तदग्नेहोमयेद्यत्नात्स्यद्यहोक्रियधानतः माषैस्तिलैःसर्षपैश्चतृतेनापिशमीफलैः जपोपकल्पितां
 दद्याद्दक्षिणांचाहेरण्मयीं पूर्णाहुतितत कुर्द्यात्कर्त्तशुचिरलंकृतं वलालोध्रितिलैः कृष्णाशतपुष्पघनान्जनैः
 सलज्जैः ह्रुवनंकुर्प्याच्छोहपात्रशतस्थितैः शनिदोषोपशांत्यर्थयजमानः प्रयत्नतः कृष्णांगांविधिवद्दद्यात्क
 पिलां वापयस्विनीं सालंकारामुवर्णाब्ज्यांशनिप्रीतिकरांशुभां ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छक्त्यादद्याच्चद-
 क्षिणां य एवंकुरुतेसूतशनिशांतिविधानतः नतस्यदुरितंकिंचिच्छनैश्चरसमुद्रवम् जन्माष्टद्वादशेतुर्धैद्विती
 येचयदस्थितः महाविघ्नकरःसैरोदुटांगस्योपिभावत छत्रोसहासनेदुर्गदेशकर्मश्रितितथा राज्यभंगप्र
 दोजन्मात्यंचमेधुवविघ्नकृत् सर्वमेतत्फलंद्वादष्टाद्याचापितुर्विधः नकिंचिद्रयमाप्नोतिशनियोगप्रभावत राज्य
 अष्टोत्तरेभद्राज्यंशस्त्रीस्यात्सर्वतोभृश अथलोहमयसर्वमष्टांगुलमितं शुभं लिखित्वातुनकारंपादहीनमधो
 मुखं स्थापयित्वातुलेनीलचैलपरावृतं संस्थाप्यतेलपात्रेशुभानिमंत्रेणयत्नतः एवंसंपूजयेन्नित्यंशनिवारवि
 शेषतः जप्त्वाहुत्वाप्रयोगातिब्राह्मणायसमर्पयेत् अनेनविधिनायस्तुसूर्यपुञ्जंप्रपूजयेत् तुष्टियातिनसदे
 होपडिमुक्ताशनिेश्वरः इतिसूर्याणैवसवादेशनिपूजाविधानम् तत्रैवराहुकेतुपूजाविधानमपिद्रष्टव्यम् एव
 सूर्यादीनामपितत्रैवज्ञेयमित्तिदिक् अथराहुस्तोत्रम् उँनमस्तेदैत्यरूपपायदेवारिप्रणामान्यहं नमस्तेभद्ररू
 पायघोररूपपायैःनमः त्वंब्रह्मावरुणाकाशौत्वग्निष्णुस्त्वंहरिःशिवः मत्स्यलोकेभवान्प्रीतिससारजनतारकः

कृत्पवंतदुर्गाणिनगराणिपराणिच यस्यक्रोधवशाद्गस्मोभवंतिक्षणमात्रतः धूम्रवर्णोमहाभीमोःकाक्षः
 पिगलोचनः क्रूरग्रहस्तथाराहुर्ग्रहस्यरूपमहाबलः यस्यस्थानेपंचमेस्तिपटुचैवतृतीयके दशमैकादेशेचै
 वतस्यश्रेयःकरोतिच गोदानंभूमिदानंचअन्नंवास्त्रंवास्त्रंवास्त्रंवास्त्रंवास्त्रंवास्त्रंवास्त्रंवास्त्रंवास्त्रंवास्त्रं
 इतिराहुस्तोत्रम् ॥ अथकेतुस्तोत्रम् ॥ धूम्राद्विवाहवःसर्वैर्गदिनोविकृतानना गृह्णासिनगतानित्यं
 केतवःस्युर्वरप्रदाः नमोघोरस्वरूपायमहाघोरस्वरूपिणे नमोआनंददेशायजगदानंददायिने नमोभक्तजना
 नंददायिनेविश्वभाविने विश्वशायमहेशायकेतुरूपायतेनमः नमोरौद्रायसर्वार्थवरदायचिदात्मने अक्षाय
 विनिवासायनमःसंकटनाशिने त्रिपुरशायदेवायभैरवायमहात्मने नमोचित्यायचित्यायनमश्चैतन्यरूपि
 णे नमःशर्वायसर्वायदर्शनीयायतेनमः नमोचित्यस्वरूपायमहाभैरवरूपिणे नमोनमोमहादेवव्यापिने
 परमात्मने नमोलांगूलरूपान्नचंद्रसूर्यग्रहायच ममआपद्धिनाशायभूयोभूयोनमोनमः अग्निपुत्रोमहातेजःकेतुःसर्व
 ग्रहांतकः क्षोभयेयःप्रजाःसर्वाःसंकेतुःश्रीयतामम इतिकेतुस्तोत्रम् अथतिथिनक्षत्रयोगवारत्रतानि कालांतराग-
 मेनक्षत्रतिथियोगेनतिथीनांग्रहयोगतः पुनरेवप्रवक्ष्यामिब्रतानितुयथास्थितं रोहिण्यांचंद्रवारेणाष्टमीयोगोयदा-
 भवेत् अथवासोमसंयोगिविशेषास्पृज्यवैशिवं पायसंवृतसंयुक्तंशिवायविनिवेदेयत् धूपदीपोपहारैश्चपूर्वव
 त्पूजयेच्छिवं वृतस्यप्राशनंकल्पसर्वकाप्रदंन्नतं आदित्यरेवतीयोगश्चतुर्दश्यांयदाभवेत् तथाष्टम्यांमघायोगेशि
 वंसंपूज्यपूर्ववत् तिलास्तुप्राशनेत्रोक्तात्रादित्यत्रतमीरितं श्रावण्यजायतेतस्यपुत्रवंधुजनैःसह इत्यादित्यत्रतम्
 अश्विनीमीमसंयोगश्चतुर्दश्यांचदाभवेत् अष्टमीभरणीयोगस्तदाभीमव्रतंभवेत् संपूज्यपरयाभक्त्याशिवंपंचो
 पचारतः रकोत्पलप्राशनानुसाम्बाज्यंप्राप्तुयान्नरः इतिभीमव्रतम् रोहिणीबुधसंयोगश्चतुर्दश्यांचदाभवेत्

अष्टम्यांवा महामहासेनबुधव्रतसमागमः शिव. पूज्येविधानेनमहास्नानपुरःसरं महाव्रतीसमोपेतंप्राशयेत्पायसंप्लूतं
 पुत्रार्थदारपशवोवधैतत्स्यनान्यथा इतिबुधव्रतम् रेवतीगुरुसंयोगश्चतुर्दश्यांयदाभवेत् अष्टम्यांतिष्यसंया
 गादुरुव्रतमिदंभवेत् प्राशानकपिलाज्यंतुत्राह्निकिरिसमाश्रितं वागीशत्वमवाप्नोतिव्रतस्यास्यप्रभावतः इति
 गुरुव्रतम् श्रवणंभार्गवयुतंचतुर्दश्यांयदाभवेत् शुक्रव्रतंसदादेविपुनर्वस्वष्टमीयदा संपूज्यपरमेशानंयथावि
 भवविस्तरेः प्राशानंमधुनश्चात्रकर्तव्यंसंयतात्मना महाफलमवाप्नोतिव्रतस्यारयप्रभावतः इतिशुक्रव्रतम् ॥
 भरणीशानियोगस्तुचतुर्दश्यांयदाभवेत् आर्द्रयोगेयदाष्टम्यांतामंदव्रतंभवेत् शिवंसंपूज्यविधिवत्प्राशानंसस्य
 भवहि शानिरकादशस्थोहिफलंयच्छतिशोभनं विरुहस्योहिदृष्टश्रतथेदव्रतमाचरेत् हेमरूप्यंप्रवालंच
 सुवर्णमौक्तिकंतथा शंखंसतारलेहंचक्रमाद्यत्नेनधारयेत् यथासंवदतोवस्त्रमाचार्यायप्रयत्नतः इतिशानिव्रत
 इतिथिनक्षत्रपुक्कानिवारव्रतानि अथनक्षत्रव्रतानि अश्विन्यामश्विनाविष्ट्वादीर्घांयुजायतेनरः व्याधिभिर्मुच्य
 तेक्षिप्रमत्यर्थंव्याधिपीडितः १ भरण्यांचममभ्यर्च्यकुसुमैरसितैःशुभैः गंधादिभिस्तथाशुद्धैरपमृत्युर्विमुच्यते २
 अशुभलंघनिकायांतुर्वृद्धिसंपूजितः परं रक्तमाल्यादिभिर्दद्याद्यृतहोमेनचध्रुवं इष्टःप्रजापतिःप्रीतइष्टान्दद्या
 त्पशुस्तथा रोहिण्यदिवशादूलगोजाविहयकुंजरान् ४ मृगशीर्षेथथासोमंजयमारोग्यमेवच ५ आर्द्रायां
 चशिवंपूज्यपशुन्विजयमश्रुते सितैःपद्मादिभिर्व्येद्वंतंपायसांशुभं शिवदेवताभितिसंबंधः ६ पुत्रान्पुन
 र्वंसोदद्यान्नरुणापूजितादिति ७ तिष्येवृहस्पतिर्वृद्धिददातिविपलंधनं ८ भोगांगंधादिभिर्नागाश्रच्छेपायां
 सुखावहः तर्पिताश्चप्रयच्छंतिभक्षार्थैर्मधुरैःशुभैः ९ रक्षाविपादिदोषेभ्यः प्रीताःकुर्व्युःसदैवहि मघा
 सुपितरःसर्वे हन्यैःकव्यैश्चपूजिताः प्रयच्छंतिधनंधान्यं भृत्यान्पुत्रान्पशुंस्थथा १० पूर्वायांविजयंधद्या

द्रगोदेवः सुपूजितः ११ भक्त्याप्रपूजितोदद्यादुत्तरायांतथार्यमा भर्तारमीप्सितंनार्थ्यंपुंसश्रवरयोपितं
 इहजन्मनिचायुष्यंरूपद्रोवेणसंपदः १२ पूजित सविताहस्तेविश्वेतजोनिधिः सदा वस्त्रैःपुष्पादिभि
 श्वेवददातिविपुलयन १३ राज्यंतुष्टाचिचित्रायांनि.सपत्नंप्रयच्छति १४ इष्टःसंपजितः स्वात्यां तथावायुर्वरंप
 रं १५ इंद्राग्नीनुविशाखायांपितरक्तैः प्रपूज्यतु धनराज्यंतुलब्ध्वेहेतजस्वीनिवसेत्सदा १६ रक्तोभन्नमनूराधा
 स्विहंसंपूज्यभक्तिः प्रियोभवंतिसर्वेषांचिरजीवित्वमानुयात् १७ गुणैःसर्वैश्चसंपूर्णःकर्मणाचधनेनच ज्ये
 ष्ठयोमिद्रमभ्यर्च्यमानवःसंश्रजायते १८ मूलेननिर्ऋतिर्मिष्ट्वाभक्ष्यश्चपललादिभिः पूर्ववत्फलमाप्नोतिस्व
 स्यनिचध्रुवोभवेत् १९ अज्यदृष्टांबुजैःश्वेतैर्हुतापूर्वासुपूर्ववत् संतापान्मुच्यतेक्षत्रशारीरान्मानसान्ताथा आ
 पाढासुतयांश्विथानुत्तरापाढयोगतः विप्रान्सपूज्यपुष्पाद्यैःस्वर्गमाप्नोति मानवः २१ श्रवणेतुसितैर्विष्णुष्वधूपै
 रशशक्तिःसंपूज्यश्रियमाप्नोतिपरविजयमेवच २२ धनिष्ठासुवसूनिद्वानभयंजायतेक्वचित् महतोपितथाश्वेतैर्ग
 धपुष्पादिभैःशुभैः२३ वरुणशतभिद्वर्च्यव्याधिर्मुच्यतेनरःआतुरःपुष्टिमाप्नोतिस्वास्थ्यमेश्वर्यमेवच २४ अजं
 भाद्रपदायांतुष्टुद्वरफटिकसंनिभ सपूज्यमुक्तिमाप्नोतिनात्रकार्यार्थविचारणा २५ उत्तरायामहिबुद्ध्यं परांशांतिम
 वाप्नुयात् आहिबुद्ध्यंसंपूज्यत्यनुषंगः २६ रेवत्यांपूजितःपुषादातिविविधान्पशून् सितैःपुष्पैःस्थितिवधृ
 तिविजयमेवच २७ एतैर्वैतसमाख्यातायज्ञाःसंक्षेपतोमया नक्षत्रदेवतानांचसाधकानांहितायवै भक्त्याविन्ता
 नुसारेणभवंतिफलदाःस्मृताः गतुमिच्छेद्यदन्यत्रकार्यंप्रारभ्यमेवच नक्षत्रदेवतायज्ञकृत्वातत्सर्वमाचरेत् ए
 वंरुतेहितस्सर्वयात्राफलमवाप्नुयात् क्रियाफलंचसंपूर्णमित्युक्तभानुनास्वयं यज्ञाभावेजपंकुर्यात्क्रियांकुर्वन्व्य
 धेप्सितां तदेवतामंत्रजपं इतिनक्षत्रदेवतापूजाव्रतानि अधनक्षत्ररूपव्रतम् भविष्योत्तरे यधिष्ठिरउवाच

सुरूपताभुष्याणांस्त्रीणांचयदुस्तम कर्मणाजायतेकेनतत्समाख्यातुमहंसि सुरूपाणांसुगात्राणसुवेपाणांत
धेवच न्यूनतथाधिकवापियथानांगप्रजायते समस्तै शोभनेरैर्नराःकेचिददूतम काणा कुब्जाश्रजायतेतु
दितश्रवणास्तथा नराणायोपितावैवसमस्तांगसुरूपता कर्मणायेनभवतितत्सर्वकथयस्वमे लावण्यगतिर्वा
क्यानिसतिरूपेमहाभते कुर्वत्यभ्यधिकांशोभांसमस्त.परमोगुणः वाक्यलावण्यसस्कारविलासललितागतिः
विड्वनाकुरूपाणांहास्यायैवप्रजायते रूपेहिकारणीभूतकर्मणाप्रयतोभवेत् तस्मात्तन्मेसमाचक्ष्वकर्मयच्च-
स्वरूपदम् ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ सम्यक्पृष्टत्वयाहीदमुपवासाश्रितनृप कथामियथाप्रोक्तंवसिष्टे-
नमहात्मना वसिष्ठश्चपिमासीनंसप्तर्षिप्रवरंद्भिजं पप्रच्छारुधतीवयथैवभवतामम तस्यास्तुपरिपृच्छ-
त्याजगादमुनिस तमः यत्तच्छृणुष्वकौतियमेदं वदतोखिलं ॥ वसिष्ठउवाच ॥ श्रूयतांयदहंपृष्टस्त्वयै-
तद्वरवर्णिनि सुरूपतानृणांयेनयोपितावैवजायते अनाराध्यतुगोविंदमनाराध्यवकेशवं रूपाधिका-
गुणाःकेनप्राप्यतेन्येनकर्मणा तस्मादाराधनीयोग्रेविष्णुरेवयशस्विनि पारमप्राप्तकामेनरूपसपत्समादिकं
यस्तुवांछतिधर्मज्ञौरूपंसर्वगसुंदरं नक्षत्रपुरुपस्तेनसपूज्यःपुरुषोत्तमः नक्षत्रांगयताहारःसंपूजयतिपोच्युतं
भक्त्यायोगिन्नरोवापिस्वरूपांगः प्रजायते योपिताहिपररूपंवांछत्याजगत.पतिः सएवाराधनीयोग्रेनक्षत्रां
गोजनार्दनः अरुंधत्युवाच नक्षत्ररूपीभगवान्पूज्यतेपुरुषोत्तमः मुनेयेनविधानेनतत्सदाख्यातुमहंसि वसि-
ष्ठउवाच चैत्रमासात्समारभ्यविष्णो पादानुपूजनं यथाकुर्वीतपूजांतुतन्निशामयसुव्रते नक्षत्रमेकमेकंवेत्नातःस
म्यगुपोपितः नक्षत्रपुरुपस्यांगपूजयेतविचक्षणः मूलेपादौतथाजंघरोहिण्यामचयेच्छनैः जानूनीचाश्विनीयो-
गेत्राग्देचोरुसंज्ञिते फाल्गुनीद्वितियगुह्यंक्रुत्तिकासुतयाकटिं पार्श्वेभद्रपदायुग्मेकुक्षौवैरेवतीपुच शत्रुराधा

खुरःपृष्ठघनिष्ठासुतथानखान् पुष्येमुखतथास्वातादंतान्नाभिचपुजयत् आस्यंशतभिषायोगोमघायोगेतुनासि
 के सृगोत्तमागेनयनेपुजयेद्भक्तियोगतः धित्रायोगेगल्लोटचभरणीपुतथाशिरः संपूजनीयंविद्वद्विराद्रार्पांचत
 धाशिरः उपोपितोनरः कृत्वास्तानमभ्यंगपूर्वकं वर्जनीयंप्रयत्नेनरूपघ्नंतद्विनिर्दिशेत् पूजयेत्तच्चनक्षत्रनक्ष
 त्रस्यवैवृतं सोमंनक्षत्रराजानंस्वमंत्रैःपूजयेद्बुधः प्रतिनक्षत्रयोगेनरूपघ्नंतद्विनिर्दिशेत् पूजयेत्तच्चनक्षत्रंनक्ष
 नंदद्यात्स्वशक्तिःअंतरायेसमुत्पन्नेसूतकाशौचकारिते उपोष्येवोपावेशेनक्षत्ररूपघ्नंतद्विनिर्दिशेत् पूजयेत्तच्चनक्षत्रंनक्ष
 पारंसमाप्यतेसमाप्तेचत्रतेदद्याच्छ्रद्ध्यांसोपस्करांशुभां नक्षत्रपुरुषैर्मंपूजयेत्तत्रभक्तिः ब्राह्मणंब्राह्मणार्णवै
 वस्त्रालंकारभूषणैः शय्यायांतुसमासीनोपूज्योमाल्यानुलेपनैः सहाधान्यंयथालाभंगंसवत्सांपयस्विनीं छ
 त्रोपानद्युगंचैवघृतपात्रंतयैवच मंत्रेणनेनविप्रायसुशीलायनिवेदयेत् यथानविष्णुभक्तानांवृजिनंजायते
 कश्चित् यथास्वरूपतारोग्यंसुखसंपदिहास्तुते यथानलक्ष्म्याशयनंतवशून्यंजनाहंन शय्याममाप्यशून्या
 स्तुतथाजन्मनिजन्मनि एवंनिवेद्यतत्सर्वत्रापिपत्यक्षमापयेत् शक्तिहीनस्तुगादद्याद्घृतपात्रसमन्वितां नक्ष
 त्रपुरुपाख्योर्यंयथावत्कथितस्तव यात्रानार्थ्यत्रकुरुतेसम्यक्संशुष्वतीसती अंगोपांगानिन्वास्याःपादादी
 न्यखिलान्यपि सुरूपाण्यभिजायंतेसतजन्मांतराणिवै सर्वाणिवैभद्राणिशरीरारोग्यमेवच संततिमनसः
 प्रीतिरूपंचातीविशोभनं बाह्याधुव्यंयथाकार्तियच्चान्यदपिवाञ्छति ददातिनक्षत्रपुमान्पूजितश्रजनाहंनः व
 सिष्टेनयथाख्यातं सर्वतले निवेदितं नक्षत्रपुरुषंनामब्रतानामुत्तमोत्तमं येपादजानुजघनोः नितंबभारान्
 रुक्मैःप्रकल्प्यसुतनुंपुरुषोत्तमस्य संपूजयंतिजितकोपदोनोविकाराः केतियेतेननुभवंतिसुरूपदेहाः इतिभ
 विष्येत्तरोक्तंनक्षत्रपुरुषांगपूजाव्रतम् अथमत्स्यपुराणोक्तंनक्षत्रपुरुषव्रतम् ॥ सूतउवाच ॥ कैलासशिखरासीन

मष्टच्छन्नारदःपुरा त्रिशूलिनमनंगारि मंगनार्धधरं नारदउवाच श्रीमदारोग्यरूपायुर्भोगसौभा
 ग्यसंपदा संयुक्तसत्वान्विष्णोःपुनान्भक्तःकथंभवेत् नारीचाविधवासर्वगुणसौभाग्यसंपदा क्रमान्मुक्तिप्र
 दं देवव्रतं किंचिदिहोच्यतां ईश्वरउवाच सम्यक्पृष्टत्वया ब्रह्मन्सर्वलोकहितवहं श्रुतसर्वेनयच्चायैस्तद्व्रतं
 शृणुनारद नक्षत्रपुरुषं नाम व्रतं नारायणार्चनं पादादिकुटुर्थाद्विधिव द्विष्णोर्नामानुकीर्तनं प्रतिमांवासु
 देवस्य मूलक्षर्याभिपूजयेत् चैत्रमासं समासाद्य कृत्वान्नाह्मणवाचनं मूलं नमो विश्वधराय वेति पा
 दावनंताय च रोहिणीपु जंघेहि पूजयेत् वरदाय चैति द्विजानुनीचांश्चिकुमारकक्षं पूर्वोत्तरापाढगततथो रूनमः शिवा
 धेत्यथ पूजनीयो पूर्वोत्तराफाल्गुनीपुहृदं जंघे नमः पंचशराय पूज्यं कटिनमः शार्ङ्गधराय देवंसंपूजयेन्नारदः
 कृत्तिकासु तथा चैयद्भद्रपदाद्वये च पार्श्वे नगः कोशिनिसूदनाय कुक्षिद्वयं नारदरेवतीपुदामोदरायेत्याभि
 पूजनीयं ऋक्षेनुराघासु च माधवाय नमस्तथोरः स्थलमेव पूज्यं पृष्ठं निष्ठासु च पूजनीयं मधुसूदनाय नमोऽभिपूज्यद्रतं कैटभारः
 श्रीशंखचक्रासिगदाधाराय नमो विशाखासु भुजाभिपूज्या हस्ते ग्रहस्तौ मधुसूदनाय नमोऽभिपूज्यद्रतं कैटभारः
 पुनर्थसावंगुल्लिपूर्वभागाः सामामर्धिशायनमोऽभिपूज्यः भुजंगनक्षत्रदिने नखान्हिसंपूजयेन्मर्त्य
 शरीरधातुः कूर्मस्य पादौ शरणं त्रजामि ज्येष्ठासु कर्णे हरि र्चनीयः श्रोत्रे वराहाय नमोऽभिपूज्य जनार्द
 नस्य श्रवणेन सम्यक् पुष्ये मुखं दानवसूदनाय नमोऽर्त्सिंहाय च पूजनीयं नमो नमः कारणावामनाय स्वा
 तीपुदंताग्रमर्था र्चनीयं आस्यं हरेर्भर्गव नंदनाय संपूजनीयं द्विजवारुणेन नमोऽस्तुरामाय मघासुनाम्नासंपूजनी
 यं रघुनंदनस्य मृगोत्तमगेनयने हि पूजयेनमोऽस्तुते रामविघ्नघ्णताक्ष बुद्धाय शांताय नमो ललाटे चित्रासु संपूज्यत
 मोमूरारिः क्षिरोऽभिपूज्यं भरणीपु विष्णोर्नमोऽस्तु विश्वेश्वरकल्परूप आर्द्रासु केशाः पुरुषोत्तमस्य संपूजनीया हरये

नमस्ते उपोषितश्चक्षुर्दिनेपुशत्स्यासंपूजनोयाद्विजपुंगवास्तु पूर्णेत्रतेसर्वगुणान्वितायवाग्रुपशीलायचसामगाय
 हेमीविशालायतवाहुदंडांमुकाफलद्रोपलवजमुकां गुडस्यपूर्णकलशेनिविष्टामर्चाहरेर्वस्त्रगवासहेव शय्यांतयो
 पस्करभाजनादियुकांप्रदद्याद्विजपुंगवाय यद्यस्त्रियंकिचिदिहास्तिदेयं दद्याद्विजायात्साहितायसर्वे मनो
 रथान्नःसफलीकुरुष्वहिरण्यगर्भच्युतरुरूप सलक्ष्मीकंसभार्थ्यचकांचनंपुरुषोत्तमं शय्यांदद्यान्नमंत्रे
 णग्रंभेदविवर्जितं यथानविष्णुभक्तानां वृजिनं जायते क्वचित् तथाशुपरमारोग्यंवमुदयाच्चकेशवः यथान
 लक्ष्म्याशयनंतवशून्यजानंदन शय्यामप्यशून्यास्तुरुष्णजन्मनिजन्मनि एवंविद्यतत्सर्वैस्त्रमाल्यानु
 लेपनं नक्षत्रपुरुषज्ञायविप्रायाथविसर्जयेत् भुंजीतांतैललवणसर्वैर्क्षेप्वप्युपोषितः इतिनक्षत्रपुरुषमुप्योष्य
 विधिवत्स्वयं सर्वान्कामानवाप्नोतिविष्णुलोकमहीयते ब्रह्महत्यादिकर्कचिदिहामुवचयत्कृतं आत्मनावा
 धपित्मिस्तत्सर्वनाशामुयात् इतिपठतिशृणोतिचातिभक्त्यापुरुषवरोत्रतमंगनायकुर्व्यात् कलिकलुपानिवारण
 नराणांसकलभूतिफलप्रदंचविष्णोः इतिमत्स्यपुराणेकंनक्षत्रपुरुषतम् अथशैवसौरनक्षत्रपुरुषत्रतम् मत्स्य
 पुराणे नारदउवाच उपवासेष्वशक्तानंतदेवफलमिच्छतां अत्रभ्यासेनरोगित्वाकिमिष्टफलमुच्यतां ईश्वर
 उवाच उपवासेष्वशक्तानंकभोजनमिष्यते अस्मिन्त्रतेतदाप्यत्रश्रूयतां द्विजसत्तम आदित्याराधननामच
 थावच्छंकराचनं येपुनक्षत्रयोगेपुपुराणज्ञाः प्रचक्षते यदाहस्तेनसप्तम्यामादित्यस्यदिनंभवेत् सूर्यस्यवाथसं
 क्रान्तिस्तिथिः सासार्वकामिकी उभामहेश्वरस्यार्ची पूजयेत् सूर्यनामभिः सूर्य्यांश्चीशिवलिंगंचनागृहीत्
 जयेदतः उमापतेरवेश्यापिनभेदः क्वचिदिष्यते यस्मात्तस्मान्मुनिश्चेष्टगृहीशंकरमञ्चयेत् हस्तौतुसूर्यायनभोस्तु
 पादावर्कायचित्रासुचगुल्फदेशं स्वातीपुंजंघंपुरुषोत्तमस्यधात्रेविशाखासुचजानुदेशं तथानुराधासुनमोभिपूज्य

मूढयैदेवसहस्रभानोः ज्येष्ठास्वर्नगायनभोस्तुगुह्य पूर्वोत्तरापाढयुगेचना
 भित्त्वष्ट्रेनमः सप्ततुरंगमाय तीक्ष्णांशवेचश्रवणे नकुक्षिस्तनोधनिष्ठासुविकर्तनाय वक्षस्थलध्व्यातिवि
 नाशनायजलाधिपक्षेपरिपूजनीयम् पूर्वोत्तराभाद्रपदद्वयेचवाहूनमश्रुडकरायपूज्यौ साक्षामधीशायकरद्र
 यंचसंपूजनीयद्विजेरेवतोच नखानिपूज्यानि तथाश्विनीपु नमोस्तुसप्ताश्वधुरंधराय कठोरधास्त्रेभरणी
 पुष्टंदिवाकरायैत्थिभूपूजनीयं श्रीवाग्निऋक्षेवदनेंशुमंतं संपूजयेन्नारदरोहिणीपु मृगतमंगेदशनाः पु
 रारिःसंपूजनीयाहरयेनमस्ते नमः सवित्रेइति शंकरेतुनासाभिपूज्याचपुनर्वसौच ललाटमंभोरुहवल्ल
 भागपुण्यक्षेकेवदेशरीरधारिणे साष्ट्येणमौलिविबुधिप्रियाय मघासुकर्णावितिगोणेश पूर्वासुगो
 ब्राह्मणनंदनायेनवृणिसंपूज्यतमानिशंभोः अथोत्तराफाल्गुनिभेश्रुवौच विश्वेश्वरायेतिचपूजनियंनमो इत्या
 स्तुपाशांकुशपद्मशूलिन्कपालसर्पेन्दुधनुर्धराय गजासुरानंगपुरांधकादिविनाशशी त्रायनमःशिवाय इत्ये
 दिचत्वारितुजयित्वाविश्वेश्वरायोतोशरोभिपूज्यं भोक्तव्यमन्नचवितैलशाकंअमांसमक्षारमभुक्तशेषं इत्ये
 चेद्विजनकानिकृत्वादद्यात्पुनर्वसौ शालायतंडुलप्रस्थमौदुंबरमयेधृतं सस्थाप्यपत्रिविप्रायसहिरण्यंप्रदा
 पेयेत् सप्तमेत्वथसंप्राप्तेपारणैत्वधिकंभवेत् चतुर्दशेतुसंप्राप्तेपारणैरदारद्विके ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्ष्यागुड
 क्षीरघृतादिभिः कृत्वाथकांचनंपद्ममण्डरंगदलांछित शय्यांसोपस्करांकृत्वाविरुद्धश्रियवर्जितां सोपधानांस
 विश्वेशसुवर्णरचितांश्रिया भाजनीपानहच्छत्रचामरासनदर्पणैः भूषणैरपियुक्तांतांफलवल्खानुलेपनैः तस्यानि
 धायतपद्मफलकृत्यगुणान्वितं कपिलांवल्लस्युक्तामतिशीलांपयस्विनीं हेमशृंगारौप्यसुरांसवत्सांकास्यदेहनीं
 दधानंत्रेणपूर्वांहेइतिवाचमुदीर्यन् यथैवादित्यशयनमशून्यंतवसेर्वदाकांत्याधृत्याश्रियाराज्ञातथामेसंतसिद्धयः

यथानदेवाश्रेयांसितदन्यपरमंविदुः तथामामुद्राशेष दुःखसंसारसागरात् भूतैः प्रदाक्षिणीकृत्य संप्र
णम्पविसर्जयेत् शय्यासनादितत्सर्वद्विजस्यसदनंनयेत् नैतद्विशालायनदांभिकायकुतर्कदुष्टायसमत्सराय
प्रकाशनीयं व्रताभेदुमौलैर्यश्चापिनिंदामधिकां करोति भक्तायशांतायचगुह्येभेदस्त्रिययमानंदकरंशिवस्य इदं
महापातकहृन्नाणामप्यक्षरंवेदविदोवंदति स्वबंधुषुत्रैश्वर्यैश्रुक्ताः पत्नीभिरानंदयितुः सुराणां ना
भ्यतिरोगंनचशोकदुःखं याचपिनारीकुरुतेतिभक्त्या इदंवासिष्ठेनपुराजनेनकृतंकुवरेणपुरंदरेण संकीर्तना
दप्यखिलानिनाशमायांतिपापानिनसंशयोस्ति इतिपठतिशृणोतिवायइत्यंरंविशयंनंपुरुहूतवल्लभः स्यात् अ
पिनरकगतान्पिच्छ नशेषानाभिदिवमातयतीहयः करोति इतिमत्स्यपुराणोक्तमादित्यशयनंनक्षत्रपुरुयत्र
तं श्रययोगव्रतानिहेमाद्रौ भविष्योत्तरे विष्कुंभादिपुयोगेषुभेदेकारानोनरः योददातिक्रमात्पार्थवृतं
१ तेल २ फले ३ क्षवः ४ यव ५ गोधूम ६ चणक ७ निष्पातान् ८ शालितंडलान् ९ लवंगं १०
इधिदुग्धं १२ वत्सं १३ कनकमेवच १४ कंबलं १५ गां १६ वपं १७ छत्र १८ मुपानद्युग
मेवच १९ कर्पूरं २० कुंकुमं २१ चैवचंदनं २२ कुसुमानिच २३ लोहं २४ तांबच २५ कांस्यं
च २६ रौप्यंचेति २२ युधिष्ठिर स्नातः स्वशक्त्याविधिवत्सर्वपापैः प्रमुच्यते नवियोगमवाप्नोतियो
गव्रतमिदंस्मृतमिति विष्कुंभादियोगव्रते प्रातः स्नात्वाएकाशनव्रतंकुर्थ्यात् वृतादिदानंदद्यात् अत्र
पूजोद्यापनादिसाधारणपूजोद्यापनादिक्रमेणकार्थ्य विशेषस्तुव्यतीपातयोगव्रतज्ञेयः अथव्यतीपातव्रतम्
वाराहपुराणे धरण्युवाच यस्त्वयोक्तेव्यतीपातस्तस्यकर्मवदस्वयत् कस्यपुत्रःकथंपुज्यःपुजितेत्त्रकिंफले वाराह
उवाच यदावृहस्पतेभार्यातारांजग्राहशीतगुःमित्रतात्प्राहंतंस्तुर्थ्यस्त्यजभाष्यीष्टहस्पतेः चक्रेचंद्रेनतद्वाक्यंहित

शिक्षासमन्वितं यदारुष्टस्वदादित्योदीप्तदृष्ट्याभ्युदक्षत तावत्सोमोपिरुष्टास्यततो न्योन्यमवेक्षतां उभयोर्दृष्टि
 संपतिकृद्दयोसोमसूर्ययोः उद्यदास्योभवदघोरः पुरुषः पिंगलक्षणः दष्टोददीर्घदशनोभृकुटीकुटिलाननः कपिलः श्म
 श्रुकेशांतो लंबश्रुः सफुरोदरः शिखालोदीर्घजिह्वश्चसूर्याग्निमसाग्निभः समो कुकामस्रैलोक्यरवीर्दुभ्यानिवारितः
 क्रोधध्रुयेमांवाधैतक्रत्रैतेपाल्यतेमया रवीर्दूऊचतुः कोपदष्टेनौविघातादतिपाताद्भवानभृत् व्यतीपातस्ततोर्नी
 मभवान्भुविभविष्यति यस्मिन्कालेत्वदुत्पत्तिस्तदाकल्याणकारिणः व्यतीपातायभद्रंतेव्ययिषः पापकारकः तदन्न
 क्षुधितोभुक्ष्वतत्रकोपोनिपात्यतां व्यतीपातउवाच नभोवांपितरोमेस्तुक्रोधपातः समोजनः दत्तोभवद्भ्यामधु
 नाप्रसादः क्रियतांमम रविचंद्रावूचतुः स्नानदानजपहोमपूजनंयस्त्वदीयसमयेसमाचरेत् तस्यपुण्यमिहेतुप्रसादतो
 नंतमस्तुसुतनेस्त्वनुग्रहः त्वत्कालेतविदधातिपूजनंयस्तस्येष्टंभवतुभवेत्सभद्ररूप पुत्रायुर्धनसुखकीर्तिभोगरूप्य
 रोग्याद्यंगुणजनवल्हमेष्टपूर्वं वाराहउवाच एतस्मात्कारणद्रूमौव्यतीपातोर्ज्यतेनरैः श्रावितेचफलंयस्यात्तदुक्तंच
 समासतःविस्तरेणार्चनफलंगदितुंकेनशक्यते यथाच्येतेव्यतीपातःसविधिःश्रूयतामिह शुभेव्यतीपातादिनेविगा
 ह्येत्संपंगव्येनमहानदीजलं उपावसेद्वैपचमानजापकोजपेतशूद्रोव्यतिपातितेनमः छादितेतात्रपात्रेणशर्करापू
 रिषेष्टे कांचनाब्जेप्रतिष्ठाप्यैहममष्टभुजं अष्टभुजमष्टादशभुजं अस्योत्पत्तिदाक्ये अदशभुजत्वश्रवणात् उत्प
 त्तिदाक्यनानुसारित्वाच्चाविनियोगवाक्यस्ययथाभगवद्गीतासुचत्वारोमनवस्तथेत्यत्रचत्वारश्चतुर्दशैतर्थाः गंधपुष्पाक्ष
 तेषूपदीपवस्त्रनिवेदनेः भक्ष्येर्भोज्यैः फलैश्चित्रैर्मांसिमांसिरेचयेत् नमस्तेस्तुव्यतीपातसोमसूर्यसुतप्रभो यद्द्वाना
 दिकृतांकीचिदन्तमिहास्तुते इत्युक्त्वापंचरत्नाडयसपुष्याक्षतमंजलिं प्रक्षिपेत्तक्षणादेवसर्वपापशयोभवेत् यदि
 द्वितीयचदिनेव्यतीपातोभवेत्साहि तदापूर्णेपवासास्तुः द्यान्तस्सकलगुरोः पारणंव्यतिपातातिक्रुथत्संप्राशयगोमयं

यथानदेवाश्रेयांसितन्द्यपरमविदुः तथामामुद्राशेष दुःखसंसारसागरात् ततः प्रदक्षिणीकृत्य संप्र
णम्यविसर्जयेत् शय्यासनादितत्सर्वद्विजस्यसदननयेत् नैतद्विशालायनदांभिकायकुतर्कदुष्टायसमत्सराय
प्रकाशनीयव्रताभिदुमौलैर्यश्यापिनिदामधिकां करोति भक्तायशांतायचगुह्यमेतदास्वयमानंदकरंशिवस्य इदं
महापातकह्नराणामप्यक्षरंवेदविदोवदति स्वंधुपुत्रैश्वर्यैश्वर्याः पत्नीभिरानंदयितुः सुराणां ना
भ्यतिरोगनचशोकदुःखं याचापिनारीकुरुतेतिभक्त्या इदंवासिष्ठेनपुरार्जुनेनकृतंकुवरेणपुरंदरेण संकीर्त्तना
दप्यखिलानिनाशमायांतिपापानिनसंशयोस्ति इतिपठतिशृणोतिवायइत्यंरविशयनंपुरुहूतवल्गुः स्यात् अ
पिनरकगतान्पिष्ट नशेषानाभिदिवमातयतीहयः करोति इतिमत्स्यपुराणोक्तमादित्यशयनंनक्षत्रपुरुवत्र
तं अथयोगव्रतानिहेमाद्रौ भविष्येत्तरे विष्कुंभादिपुयोगेषुभवेदेकाशोनरः योददातिक्रमात्पार्थवृत्
१ तैल २ फले ३ क्षवः ४ यव ५ गोधूम ६ चणक ७ निष्पावान् ८ शालितंडलान् ९ लवंगं १०
दधिदुग्धं १२ वस्त्रं १३ कनकमेवच १४ कंबलं १५ गां १६ हृपं १७ छत्र १८ मुपानद्युग
मेवच १९ कर्पूरं २० कुंकुमं २१ चैवचंदनं २२ कुसुमानिच २३ लोहं २४ तांब्रच २५ कांस्यं
च २६ शौण्डिच २७ युधिष्ठिर स्नातः स्वशक्त्याविधिवत्सर्वपापैः प्रमुच्यते नवियोगमवाप्नोति यो
गव्रतमिदंस्मृतमिति विष्कुंभादियोगव्रते प्रातः स्नात्वाएकाशानत्रतंकुर्थ्यात् घृतादिदानं दद्यात् अत्र
पुजेद्यापनादिसाधारणपुजेद्यापनादिक्रमेणकार्थ्य विशेषस्तुव्यतीयातयोगव्रतज्ञेयः अथव्यतीपातव्रतम्
वाराहपुराणे घरण्युवाच यस्त्वयोक्तोव्यतीपातस्तस्यकर्मवदस्वयत् कस्यपुत्रःकथंपुज्यःपूजितेत्त्रकिंफलं वाराह
उवाच यदावृहस्पतेभार्यातारांजग्राहशीतगु मित्रलात्प्राहंतसृष्यस्वजभार्यावृहस्पतेः चक्रैचंद्रेनतद्वाक्यंहित

शिक्षासमन्वितं यदारुष्टस्वदादित्योदीप्तदृष्ट्याभ्युद्देशत तावत्सोमोपिरुष्टोऽस्यततोऽन्योन्यमेवक्षतां उभयोर्दृष्टि
संपातेऽक्रुद्धयोसोमसूर्ययोः उच्यदास्योभेवदघोरः पुरुषः पिंगलक्षणः दृष्टोऽदीर्घदशनोभृकुटीकुटिलाननः कपिलः श्म
श्रुकेशांतोऽंबभ्रुः सङ्कशोदरः शिखालोदीर्घजिह्वश्रुसूर्याग्निमसाग्नेभः समोऽलुकामस्रैलोक्यं रवीर्दुभ्यांनिवारितः
कोपधुमेमांघैतकत्रैतेपात्यतेमया रवीर्दुःकचतुः कोपदृष्टेनोविधातादतिपाताद्भवानभृत व्यतीपातस्ततोर्भो
मभयान्भुविभविष्यति यस्मिन्कालेऽवदुःपतिस्तदाकल्याणकारिणः व्यतीपातायमद्भृतेऽव्ययिभयः पापकारकः तदद्भृ
क्षुधितोभुक्ष्वतत्रकोपोनिपात्यतां व्यतीपातउवाच नमोवापितरोमिस्तुक्रोधपातः समोजनः दत्तोभवद्भ्यामधु
नाप्रसादः क्रियतांमम रविचंद्रावचतुः स्नानदानजपहोमपूजनयस्त्वदीयसमयेसमाचरेत् तस्यपुण्यमिहतेप्रसादतो
नंतमस्तुसुतेस्त्वनुग्रहः त्वत्काले तव विदधातिपूजनयस्तस्येष्टंभवतुभवेत्समद्भृरूप पुत्रार्थुर्धनसुखकीर्तिभोगरूप्य
रोग्याद्यगुणजनवल्गुभेष्टपूर्वं वाराहउवाच एतस्मात्कारणद्भूमौव्यतीपातोर्च्यतेनरैः अर्चितेचफलंयस्स्यात्तदुक्तं च
समासतः विस्तरेणार्चनफलगदितुंकेनशक्यते यथाच्यतेव्यतीपातः सविधिः श्रूयतामिह शुभेव्यतीपातादिनेविगा
हयेत्संपंचगव्यमहानदीजलं उपावसेद्द्वैपचमानजापकोजपेतशूद्रोऽव्यतिपातेनमः छादितेताद्यपत्रिणशर्करापू
रितेघटे कांचनाञ्जेप्रतिष्ठाप्यैहममष्टभुजं अष्टभुजमष्टादशभुजं अस्म्योत्पत्तिदाक्ये अदशभुजत्वश्रवणात् उत्प
त्तित्रायानुसारित्वाच्चविनियोगवाक्यस्ययथाभगवद्गीतासुचत्वारोमनवस्तथेत्यत्रचत्वारश्चतुर्दशेत्यर्थः गंधपुष्पाक्ष
तेर्धूपदीपवस्त्रनिवेदनैः भक्ष्येभोज्यैः फलैश्चित्रैर्मांसिभार्गशिरेचयेत् नमस्तेस्तुव्यतीपातसोमसूर्यसुतप्रभो यद्दाना
दिः कृतं किंचित्तदन्तमिहास्तुते इत्थुक्त्वापंचरत्नाढ्यंसंपुष्पाक्षतमंजलिं प्रक्षिपेत्तक्षणादेवसर्वपापशयोभवेत् यदि
द्वितीयचदिनेव्यतीपातोभवेन्महि तंदापूर्णोपवासस्तुः द्यात्तत्सकलगुरोः पारणं व्यतिपाततिकुर्थ्यात्संप्राश्यगोमयं

अथेकस्मिन्दिनेधात्रिव्यतीपातोभवेद्यदि तत्रैवाहितदादस्वाउपवाससमाचरेत् कुर्व्यादेवंमासिमसिव्यतीपातास्त्र
 योदश चतुदशैतुस्तत्रातेकुर्व्यादुधापनंबुधः व्यतीपाताथस्वाहेतिकीरवृशसमिच्चरुं आज्यक्षीरतिलानांचहोत
 वंधैशतंशतं शर्करापूणकुंभंचसहसोपस्करंपरं शय्यामुपस्करैर्युक्तांप्रदद्याद्भ्रतदेशिने वंदेव्यतीपातमहंम
 हांतं रवौदुसुंसकलेष्टलब्धे समस्तपापस्यममक्षयोरुत्पुण्यस्यचानंतफलंममास्तु इतिसमप्यगुरुः परि
 पुण्यतेकटककुंडलकंठविभूपणैः सकलेभवसमप्यर्थयोदितयदुपलभ्यमिहिशृणुतत्रहि धेनुंपयस्विनींदद्यासु
 वर्णीविरदक्षिणां तस्मैशय्यांसमाताधसारदारुनयोदढां दंतपत्रचितारम्योहेमपद्मैरलंकृतां हंसतूलींप्रति
 च्छतांशुभंगंडोपयानिकां प्रच्छादनपटयुक्तांधूपगंधाधिवासितां तांवलकुंकुमदोदकपूर्वागुरुचंदनैः दीपको
 पानहच्छत्रंप्रदद्याच्चाभ्यासनां देहातिसूर्यलोकायिविमानैरत्नसम्प्रेः अप्सरोगणसंभोगैर्यदृत्वगीतविलासिभिः
 गत्वा ल्लपावुदशतंमोदतेत्रिदशार्चितः तदंतराजराजः स्याद्रूपसौभाग्यभाग्भवेत् कीर्त्याद्वयोगुणपुत्रापुरारो
 ग्यघनधान्यवान् प्रतापज्ञानहैश्वर्ययुक्तोभोगीबहुश्रुतजनसौभाग्यसंपन्नोयावज्जन्माष्टकायुतं दशैशतगुणदान
 तच्छतंघ्नदिनत्रयेशतघ्नतच्चसंक्रांतौशतघ्नविषुवतःयुगादौतच्छतगुणमयनेतच्छताहतं सोमग्रहेतच्छतघ्नतच्छतघ्न
 रविग्रहे अंसूर्येयंव्यतीपातेदानेवदविदोविदुःव्यतीपातेवधूतौचदानस्यांतोनविद्यतेव्यतीपातेविशेषणसहिशकः
 प्रकीर्तितःउत्पत्तौलक्षणकोटिगुणभ्रमणताडिकायांतु अंबुदगुणितंपतनेजपदानाद्यक्षयंपतिते जन्मद्वाविशनाड्
 योश्चमणत्वेकविंशतिः व्यतीपातस्यपतनंदशसप्तस्थितिंविदुःसमर्पितंयद्यतिपातकालेषुनःपुनस्त्वद्रविशीतरश्मा
 प्रयच्छतःकल्पशतांबुदनिविबद्धैतन्नहिहीयतेकचित् तस्मान्माहित्वंव्यतिपातपूजांकुरुष्वचेरुपुण्यमनंतामिष्टं यदि
 स्थिरत्वंतवांछितंचैःसमस्तधारिस्त्वमभीप्सितंते गणयित्वाव्यतीपातेतत्कालेवैत्तियोनरःसर्वपापहरोत्तस्यभवते

भानुभेभरौ पठतिलिखतियःशृणोतिचैतत्कथयतिपश्यतिकारयत्यवश्यं रविशशिदिवमाप्यसोऽपिदेवैश्चरस
 मयंपरिपुज्यमानआस्ते इतिवाराहपुराणोक्तंव्यतीपातयोगत्रतं अथव्यतीपातत्रतांतरंभविष्ये युधिष्ठिर
 उवाच येनत्रतेनचोर्णेतनपश्येद्यमशासनं परिच्छाम्यहंब्रह्मन्पापघ्नंनतमुत्तमं तद्रत्नंब्रूहि विप्रंभूक्त्वाजगति
 बहूपां मार्कंडेयउवाच शृणुराजन्त्रतमिदंहयेथेनपुराकृतं तेनैवराज्ञातद्वंगसूकरायचतुःखिने एकदाऽष्टग
 यासक्तेहयंश्वोरजससमः श्रान्तंश्रनूवनेराजनृदृष्टातवैवसूकरं दग्धपादकटिचैवदग्धश्रावमुखोदरं दृष्ट्वात
 पाविधतनुंरूपांचक्रेदयापरः केनकर्मविपोक्तनश्रवस्थांप्राप्तवानयं अहो कष्टमहो कष्टशूकरेणैह भुज्यते अत्र
 श्यमनुसर्तव्यंकृतं कर्म शुभाशुभं इत्युक्त्वा तस्वरूपेण राजा तं प्राह सूकर इयतीकिमवस्थितं नम ब्रूहि सूकर त
 च्छरुत्वानृपतेर्वीकर्म्यनेश्रसनसूकरो ब्रवीत् स्मृत्वा पुराकृतं कर्म प्रत्युवाचाथ तं नृपं राजन्नासमहं पूर्ववैश्यानिश्वस
 खाभवं आशाकृद्धो न ददाताह माश्रितेभ्यश्च किंचन श्रुताश्रवहवोधर्माः पुराणश्रुतिचोदिताः तथापि पापबुद्ध्याहनकरो
 न्यात्मनो हेतं आशापाशमनुप्राप्ताभग्नशास्त्रो विनिर्गताः कृतंतु पापमेवाहन किंचित्सुकृतं कृतं एकदा तु द्विजः कश्चिद्ब्र
 तीपतिर्गृहंमम आगतोयाचते मांचन किंचिद्वचनानहं ततश्च कुपितो विप्रो मम शापमथा ददात् आशाग्नि
 देह्यते यद्वन्ममांगानि पृथक् पृथक् तथैव तव चांगानि द्वाग्निः पुरुषाधम अरण्यनिर्जले देशे निर्जने दुर्मवर्जिते तत्र
 शूकरयो नोत्वं प्रसूतिसमवाप्नुहि प्रसादितो मया विप्रः पुनरप्युक्तवांस्तदा ज्ञानित्वं शूकरत्वे पि इत्युक्त्वा यजगाम
 सः तेनशापेन राजेंद्रशूकरत्वमवाप्तवान् अहं दुःखी तु संजातो निर्जने निर्जले वने राजोवाच केन त्वमुच्य
 ते पापान्मम चक्षेव शूकर केन शप्योसमाकर्तुं तव पापस्य संक्षयः शूकर उवाच श्रूयतां मम राजेंद्र मुक्तिः स्या
 धेन कर्मणा व्यतीपातत्रतं नाम कृतराजं स्वयापुरा यथामातासुतस्येह सर्वथाहितकारिणी तथाराजन्त्रतमिद

मिहलोकैपरत्रय यथैवभ्युदितःसूर्यसमग्रंचतमोदहेतु इदं व्रतं तथैव सर्वपापव्यपोह तिसकृत्स्मृतो यथा वि
ष्णुर्नांपरंमनिर्वृतिं ददात्येव न संदेहस्तथा व्रतमिदं शुभ्र शतमिदुक्षयेदानं सहस्रं तु दिनक्षये विपुवेशतसा
हस्रं व्यतीपाते त्वनंतकं व्यतीपातव्रतस्यास्य विधानं शृणु त्वत्तः साधे वा फाल्गुने वा पि मासेष्यस्मि न्यथापि वा
व्यतीपातादिने यस्मिन् प्रारभेद् व्रतमुग्रमं तिलपूर्णशरावं च सगुंडगुरवेऽप्येत् एवं द्वितीये दातव्यं तृतीये तु स मापयेत्
सवृतंपायसंचैव दातातव्यंचोत्तरत्रये एवं संवत्सरस्य तैदेव स्यार्धातुं कारयेत् शंखचक्रगदापाणिंपद्महस्तं हिरण्म
यं वल्लयुग्मेन संवेष्ट्य पूजयेद्गुरुध्वजं गोक्षरिणैः संपूर्णं कांस्यभाजनमुग्रमं स्थापयेद्देवदेवस्य स्थानं तत्रैव क
ल्पयेत् शय्यां च सन्निधौ तस्य स्थाप्य देवमनुस्मरेत् अनंतशयनं देवमनंतफलदप्रभुं लक्ष्म्यासमान् चितं वि
ष्णुं भक्त्या संपूजयेद्गुरुं वैदिकेनैव मंत्रेण जातीपुष्पैः समर्चयेत् पायसेनैव नैवेद्यं देवाय प्रार्थयेद्ब्रह्मी व्यतीपातव्र
तं देवतवानंतसर्वापंतं भवत्वनंतफलदमजन्मनिजन्मनि देवदेवं हृषीकेशं प्रार्थयित्वा ततो व्रती तत्सर्वगुरवे
दद्यात्श्रावियाय कुटुंबिने व्रतोपदेष्टुं विदुषेऽपेन्द्राह्मणाय विशेषतः भूमिवाय सुवर्णवादाक्षिणातु विधीयते ब्राह्मणा
न्भोजयित्वा व्रतमेतत्समापयेत् इदं व्रतं त्वया देव गृहीतं पूर्वजन्मनि स्वर्गापवर्गदं न्दृष्ट्वा चां चानंतफलदं शुभं मु
च्येयं किल्विपातस्माच्छुकरत्वात्प्रसंशयः तेनैव मुक्तो हर्ष्यश्चः शंकरं वाक्यमब्रवीत् मया कृतमिदं पूर्वतः फलतेदं
दाम्यहं एव मुक्ता नृपश्रेष्ठः शूकराय फलददौ तत्क्षणात्तेन पुण्येन शूकरो मुक्ता किल्विप. मुक्त. शूकरदेहात्सससर्वा
भरणभूपतिः - दिव्यं विमानमास्थाय वाक्यं चेदमुवाच ह हे जनाः किं जानीध्वं व्यतीपातव्रतोत्तमं इत्युक्त्वा स्व
र्गगः सोऽथ राज्ञो वै पश्य तस्तदा तं दृष्ट्वा विस्मितो भूत्वा राजाऽपि श्रद्धेव्रतं ततो राजा पुरंगत्वा व्रतं च कारय ज्ञानान्
सर्वं शकृतं वांस्तत्र व्यतीपातव्रतं शुभं ततो राज्यचिरं कृत्वा देवदेवस्य चाक्रिणः हर्षेण प्राप्त्वांस्तेन विष्णोस्तत्परमं

पदं श्रुतस्त्वं कुरुराजेंद्र व्यतीपातव्रतोत्तमं सर्वपापक्षयकरं नृणामिह सुखप्रदम् इदं यः कुरुते मर्त्यः श्रद्धाभावसम
 न्वितः सर्वपापविनिर्मुक्तो विष्णुलोकमवाप्नुयात् ययातु पुत्रकामिन्या कृतसालभते सुतान् स्त्रीकामिने ह तद्वत्सलभे
 न्नारीमनुत्तमां व्यतीपातव्रतामिदं व्यतीपातदिने पठेत् ज्ञानवान् धनवान् श्रीमानि हे च सुखी भवेत् य इदं शृणुया
 द्भक्त्या विष्णुलोकमहीयते इति नारदीयपुराणे कंच्यतीपातव्रतम् अथ व्रतविधिः तत्र मार्गशोर्षादिशुभ
 मासे यद्वा व्यतीपातयोगः तद्दिने नद्यादौ व्रतीत्वात्वा पावमानादिजप्त्वा संकल्पं कुर्यात् तद्यथा उभये त्या
 दिसंकीर्त्यात्मनः निरतिशयै हि कसुखप्राप्तये सकलपापक्षयपूर्वकं दिव्यविमानारोहणगीतनृत्यविलासिअप्सरा
 गणवीज्यमानसकलभोगयुक्तकल्पकोटिसूर्यलोकनिवासोत्तरं पुत्रपौत्रादिसकलसंपत्सहितमहदैश्वर्यादिगुणयुक्तं
 राजराजन्यकामो यथाभिलषितं कामो व्यतीपातयोगव्रतं करिष्ये इति संकल्प्य गणेशपूजादिसर्वौगनिर्वर्य
 शुद्धभूमौ पंचरंगोपेतकनलेकलशस्थापनप्रकारेण शर्करापूरितं ताक्षकलशं प्रतिष्ठाप्य तत्र तास्त्रमेयपूर्णपात्रे कांच
 नेनाब्जे श्रष्टादशभुजं कांचनवतीपातस्वरूपं नामंत्रेण प्रतिष्ठाप्य पूजयेत् षोडशोपचारपूजां पुरुषसूक्तमंत्रैः सा
 मान्यपूजा वक्तुर्यात् ततः पंचरत्नान्वितपुष्पांजलिं दद्यात् तत्र मंत्रः नमस्तेस्तु व्यतीपातसोमसूर्यसुतप्र
 भो यद्वा नादिकृतं किंचित्तदनं तमिहास्तुते इति दत्त्वा यथाशक्तिसुवर्णपुष्पादिसमर्प्य पुराणपठनादिनारात्रि
 नयेत् तद्दिने उपवासं वक्तुर्यात् प्रातः स्नात्वा नित्यं नित्यं देवं संपूज्य तत्पठिसुवर्णसाहितं तस्मै दत्त्वा द्वा
 ह्यणपुरस्सरः स्वयं भुंजीत एवं मासिमासि व्यतीपातदिने व्रतंत्रयोदश व्यतीपातपर्वतंत्रं कृत्वा चतुर्दशे व्यतीपाते
 कुर्यादुद्यापनं नरः इति कथायामुक्तं तद्यथा पूर्वोक्तं संकल्पति आचरितव्यतीपातव्रतस्य सांगता पूर्वकथयथोक्तफ
 लसिद्धये व्यतीपातव्रतोद्यापनं करिष्ये इति संकल्प्य आचार्यं कृत्वा सर्वतो भद्रकलशे ताद्ययं पूर्णपात्रं शर्करासिद्धि

तानेधाय तत्राष्टादशभुजसौर्वणीव्यतीपातविग्रहसंपूज्य आग्नेप्रतप्य अन्वाद्ध्यात् तत्रप्रधानव्यतीपातं
 पापसप्तवृत्तिलपुगीफलद्रव्यचतुष्टयेनप्रत्येकमष्टादशशतसंख्याकाहुतिभिः ब्रह्मादिदेवताश्रककयाज्याहुत्या
 यक्ष्ये एवैहोमसंपाद्य ततःआचार्य्यसंपूज्य तस्मैसोपस्करांशय्यापीठचद्यात् तत्रमंत्रवेदव्यतीपातमहं
 महत्तरवाटुसूनुंसकल्लेष्टसिद्धं^{५१} समस्तपापस्यममक्षयोस्तुपुण्यस्यवृद्धिममसर्वदास्तु इतिदत्त्वा व्रतपूर्तयेगांच
 दत्त्वा ब्राह्मणान्भोजयेदिति^{५२} अथप्रकारांतरेण नारदीयपुराणोक्तव्यतीपातव्रतविधान उोमद्यात्मनःसक
 लपापक्षयपुत्रैकाभीष्टसीद्धयनंतरावैष्णुसायुज्यकामव्यतीपातव्रतंकरिष्ये व्यतीपातदिनेप्रातः स्नानादिकृत्वा
 पंचरंगोपेतवागोक्षारिपूरतकांस्यभोजनंचतुभुजचक्राद्याधुपेतसौयर्णैपन्नहस्तलक्ष्म्यान्वितंविष्णुं विष्णोररा
 टमसौतिमंत्रेणसंस्थाप्य जातीपुष्पादिनापुरुपसूक्तेनसंपूज्य शंकरोपेतंपायसोपहारंनिवेद्य देवप्रार्थयेत्
 व्यतीपातदिनेदेवतवसवसंमर्षितं भवत्वन्तफलदमजन्मनिजन्मनि ततोद्विजंसंपूज्य तिलपूर्णशरांवंस
 गुडंससुवर्णदत्त्वा सोपस्करांशय्यापीठांचदत्त्वा ब्राह्मणान्भोजयित्वाभुंजित इतिव्यतीपातपुरःसराणियो
 गव्रतानि व्यतीपातयोगेब्रह्मांडदानमुकनारदीयेमत्स्यपुराणेच ब्रह्मब्रह्मांडमाहात्म्यमधिकृत्याव्रतीपुनः
 तद्ब्रह्मांडपुराणतुब्रह्मणासमुदाहृतं योहिदद्याद्द्वयतीपातेज्जणवस्त्रयुगान्वित राजसूयसहस्रस्यफलमप्नोति
 मानवः इतिब्रह्मांडपुराणदानं अथववादिकरणव्रतानि शुक्लप्रतिपदायाःपराधमारभ्यववादिसप्तकरणा
 निप्रतिपत्तिभिर्भागह्वयेकरणहयंभवति तानिचवव वालव कौलव तैतिल गर वणिज विष्टिरितिसप्तचकर
 णानि एतानिचकृष्णपक्षचतुर्दशीपूर्वाध्यावद्भवति कृष्णचतुर्दशीपरदलादारभ्यशकुनिकरणंभवति अमा
 वास्यादलहंपंचतुष्पदनागास्येकरणेभवतः शुक्लप्रतिपदायाःपूर्वाधिकांस्त्रुक्करणंभवति अथैपांनवराविधान

हेमाद्री माधुशुक्लपक्षे प्रतिपदे सप्तमगेन वकरणे पवासः कलशेताम्रपात्रनिघाय तत्र कर्षमेतसुवर्णप्रतिमा
यान् व्युत्तंगधादिभिः पूजयित्वा अष्टाक्षरमंत्रं जपेत् एवं षड्वारं व्रतं कृत्वा सप्तमे उद्यापनं कुर्यात् सप्तब्राह्म
णान् भोजयित्वा दक्षिणां दद्यात् एवं बालशादि विष्टेतेषु सप्तकरणेषु व्रतं कुर्यात् एवं कृतराजसूयाश्वमेधयोः फले
भवतीति अर्थं भविष्योत्तरोक्तं भद्रात्रिंशत् युधिष्ठिर उवाच भद्रानामेति काप्यथा कथा वा पूज्यते नरैः कथां वि
धानं कित्वा व्रतं तस्य मम कथ्यतां श्रीकृष्ण उवाच सुता मातृदं देवस्य छायायां जनिता पुरा शनैश्चरस्य भगिनी
सासादर्थं भयं करी साजातमात्रा भुवनश्रुतं समुपचक्र मे निर्यातियदिकाव्ये पिकाश्चिन्नस्य पुरःस्थिता विघ्नक
रोति स्वर्पतो भुजानस्य स्थितस्य च सर्वविघ्नकरी रौद्रासमाजोत्सवनाशिनी निस्योद्देग करी पार्थिविना शयति या
जगत् तां तु दुर्विनयासकां दृष्ट्वा देवो दिवाकरः चिंतयानासकस्यापि यच्छास्येनां सुमध्यमां कन्यां दुर्विनयाद्देहे
पितादोषेण गृह्यते तस्मात्सर्वप्रयत्नेन कन्यां देयां वजानता चिंतयामशुभां भद्रां यस्य यच्छतितारविः जनय
त्यपविलंयं सुराक्षसां किन्नरं मडपं मंडपारं भविना शयति तत्क्षणात् सविता चिंतयामासकस्येयं प्रतिपाद्यतां
विरूपं तुष्टुष्टु रूढया गंभ्रास्यात्रिपादिका ऊर्ध्वरोममहादंष्ट्रास्वेच्छाचारविहारीणी दत्ताप्येपातुसौख्या
य भवतीह नार्कचन एवं वितं कं ग्देव आस्तेयाव हि वस्पतिः तावत्तया जगत्सर्वं दुष्टयासनाभिद्रुतं अथाज
गानसं वितुः पार्थिव ब्रह्मांड संभवः उपालंभं ददौ चाथ विष्टे दौष्मशेषता भास्करस्तमुवाचे दंस्वयं भूभुवनेश्वरः भ
वान्कर्त्ता च हत्वा च कस्मादेवं प्रभापते एवमुक्तस्तदा ब्रह्माभास्करेणामितद्युतिः उवाच विष्टिमाना व्यष्टुण्मभद्रे न योदित
करणैः सह वर्त्तेव ववालवकौलवैः सप्तमे दिदिन प्राप्ते यदभीष्ट कुरुष्व तत् यावा प्रवेशमांगल्यकृपिवाणिज्यकादिकं
पूज्यासुरासुराणां दिवसाहं भ

विप्रयति उल्लाप्ये प्रवर्तते भद्रां ल्यानिर्भयानराः तेषां विनाशय शुभं कार्यं कार्यसुनिश्चितं एवमुक्त्वागतो ब्रह्माभद्रा
 पिभूयनवयं यश्चामेकांतद्वयाभीषयंतीसुरासुरान् एवमेपासमुत्पन्नविष्टिरिष्टविनाशिनी निवेदितयं कौतियत
 त्मानां परिचर्जयेत् सिंहग्रीवासप्तभुगान्निपदापुच्छसंयुता खरोत्तमांगवदनाप्रेतारूढाकृशोदरी ज्वलद्भक्षुःसदधती
 हस्तेः पाशासिगणिकाः नरमुंडाश्चमालाश्चमुद्राः सप्तविधास्मृताः सजलजलदवर्णदीर्घनासोष्टदंष्ट्रा विपुलहनुकपो
 लापिडकोदंडग्रंधा शनलशतसहस्रं चोद्गिरंतीसमंतात्पततिभवनमध्ये कार्यनाशायविष्टिः १ भानोः सुतांकतुशताप्र
 ज्ञातारुशांगयष्टिः सततंकुचला देवैर्नियुक्ताकरणांतसंस्थाविष्टिस्तुसर्वत्रविवर्जनीया २ मुखेस्थाद्व्यष्टिकाः पं
 चेड्मुफेठपदांसियै हृदयैकादशप्रोक्ताश्चतस्रोनाभिमंडले पंचकव्यांतुविज्ञेयाः पुच्छेतिस्त्रोजयावहाः मुखे कार्य
 विनाशायग्रीवायांघननाशिनी हृदिप्राणहरज्ञेयानाभ्यांतुकलहावहा कव्यामर्थपरिभ्रंशोविष्टिपुच्छेद्युवंचयः
 ष्टयैव्यायानिकाव्याणेश्चशुभानिशुभानिच तानिसर्वाणिसिद्धतिविष्टिपुच्छेत्तपोत्तम यमानिलेंदुक्रूरे
 शयान्यवातेंद्रिक्रमात् संख्यासमानप्रहरैर्विष्टुष्टमुखयतः करालनिदिनीशैर्द्रासुमुखीदुर्मुखी
 तथा त्रिशिराभैरवीहंसीत्वष्टौथतास्तुविष्टयः धन्यात्वधोमुखीभद्रामहामारिखरानना कालरात्रिमंहारा
 विर्विष्टिभ्यकुलपुत्रिका भैरवीचमहाकालीऋसुराणांशयंकरी द्वादशैतानिनामानिप्रातरुत्थाययःपठेत् नच
 व्याधिभयंत्स्यरोगीरोगात्प्रमुच्यते ग्रहाः सर्वे नुकलास्युर्नचविद्यादिजायते रणेराजकुलेद्युतेसर्वत्रविजयोभ
 वेत् यश्चपुजपतेनित्यंशास्त्रोक्तविधिनारः तस्यसर्वार्थसिद्धिस्तुजायतेनात्रसंशयः तस्मान्नेरेणकौतियवर्ज
 नीयाफलाप्येनापेनोपवासविधिनान्रेतनचयुधिष्टिर पूजितातोपमायातितदेवकथयामिते यस्मिन्दिनेभवेद्भ
 द्रात्सिद्धनिभारत उपवासस्यनियमंकुर्यान्नारीनरोयवा यदिरात्रौभवेद्विष्टिरेकभक्तांदिनत्रय कार्थ्यस्ते

नोपवासः स्यादिति पौराणिकाविदुः प्रहरस्योपरियदादिवाविष्टिः प्रजायते उपवासस्तदाकार्य एकभक्तमतो
 न्यथा सर्वोपधिजलैः शुद्धैः सुगंधामलकैस्तथा नचातडागोथगृहे स्नानसर्वत्रशस्यते देवान्पितृन्समभ्यर्चयते
 तोदभर्मर्याशुभां विष्टिः कृत्वापुष्पधूपैर्नैवेद्यादिभिरर्चयेत् होमनामभिर्विष्टेः शतमष्टोत्तरं नृप भुंजीतदत्त्वावि
 ायतिलान्पायसमेवच सतैलं कृशारं भुक्त्वापइचाद्रुंजीतकामतः छायासूर्यसुतेदेवि विष्टेष्टार्थनाशिनी पूजि-
 तासिमयाभक्त्याभद्रेभद्रप्रदाभव उपोष्याविधिनानेनदशसप्तयथाक्रमात् उद्यापनंततः कुर्यात्पूर्ववपूज्यभान
 र्वा स्थापयित्वायसेपीठेशरान्नं निवेदयेत् परिधायं कृष्णयुगस्तुत्वामंत्रेण तांपुनः ब्राह्मणाय पुनर्दद्याच्छोहैतै
 लतिलांस्तथा कृष्णांसवत्सांगामेकांतैश्चैकृष्णकंबलं दक्षिणांचयथाशक्त्यादत्त्वाभद्रां विसर्जयेत् य एवं कुरुते
 पार्थसम्यग्भद्राव्रतं नरः विघ्नो न जायते तस्य कार्या रंभेकदाचन राक्षसावापि शाचावाप्युतनाशाकिनी ग्रहाः नर्पि
 ह्यंति मर्त्ययो भद्राव्रतमाचरेत् न च वेष्टिवियोगः स्यान्नहानिस्तस्य जायते देहति यातिसपदंभास्करस्य न संशयः
 सूर्यात्सजातिभयदाभगिनी शयेन र्यामर्त्यान्ध्रमत्स्यातिरपाकरणक्रमेण तां कृष्णभासुरमुखीं समुष्य विष्टिमिष्टार्थ
 सिद्धिं बुधोपिनरोभ्युपैति ॥ इति भविष्योत्तरोक्तं भद्राव्रतम् अथ तत्रैवोक्तं भद्राव्रतं तस्मै ॥ कृष्ण उवाच ॥
 अथान्यदपि ते वच्मि विष्टिव्रतमनुगमं यत्कृत्वा विष्टितो न स्याद्भयं कापियधिष्ठिर सुकरं सुगुणं चेष्टं सर्वकामार्थदं नृ
 णां परं प्रीतिकरं भानोः सर्वविघ्नोपशांतिदं मार्गशीर्षे सलेपक्षेत्र्युध्यामारंभे दुघः संपूज्य ब्राह्मणं श्रेष्ठविष्ट्या दौ भ
 रतर्षभ प्रागुक्तां पुज्यतां दिवीं मंत्रमेतदुदीरयेत् भद्रे भद्राय ते भद्रं करिष्ये त्रतामित्यहं निर्विघ्नं कुरु मे देविका र्यं
 सिद्धिं विभावष सुस्नातः पूज्यतामेवं ब्राह्मणं च स्वशक्तितः ततो भुंजीतरजेन्द्रयावद्ब्रह्म न जायते अथ चति
 पिभद्राया कामतो काम्यतः शुचिः नार्कचिद्भक्षयेत्त्राज्ञो याद्भद्रा प्रवर्तते अनेन विधिना पार्थ प्रतिभद्रं समाच

रेत् नरोवायदिवानारीसर्वकामार्थासिद्धये संवत्सरेनुसंपूर्णप्रतिमांकारयेद्बुधः लोहोशिलाभयैवापि
 दारुजांचस्वशक्तिः शक्त्याचोद्यापनंकृत्वास्थापयेत्स्वायथाविधिपूजयेद्भक्तिमान्विश्रोमंत्रैरेभिरुदारधीः पूजि
 तासियथापूर्वसिद्धेणधनदेनच विष्णुनाशंकरेणाथतथात्वांपूजयाम्यह निर्विघ्नेनार्थसंसिद्धिर्यथातेषां
 तापुरा तथामपापिभक्तस्यभद्रेत्वंभद्रदाभव अज्ञानादथवादप्पत्वामुच्छ्रयकृतांह्यत् तत्क्षमस्वाशु
 भोमातर्दानस्यशरणार्थिनः इतिकुर्व्याद्यथाशक्त्यावित्तशाठ्यविवर्जितः अशक्तःपरकोयांवापूजयित्वानरा
 धिप अभावेलेखजांकृत्वाविधिनिष्पादयेद्बुधःएवंहिकुरुतेयस्तुभक्त्याभद्राव्रतंतरः भद्रायामपिकाठ्यार्थाणित
 स्यासिद्ध्यंसंशय इहलोकेसुखंभुक्त्वादीर्घायुर्व्याधिर्वर्जितः ततोतस्वर्गतिंप्राप्यमोदतेसुरराडिव एतत्पुराम
 हेंद्रेणचोणवृत्रजियांसया विमानार्थिकुर्वरेणनीतंयत्त्रिदशारिणा शंभुनाविपुरांतायपांचजन्यायविष्णुना भ
 द्रासुभद्रंभवतीहेतयैभक्तिपूर्वकमिदंव्रतमादरेण भद्राभिधानमभिधायमनोगंगेयैकुर्वतेवृजिनमेवनचाप्नुवति
 इतिभविष्योत्तरोक्तद्वितीयंभद्राव्रतम् स्वस्ति श्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदान्याग्रणीर्नाशास्त्रविचारसार
 रसवित्सद्वृदंसंरक्षकः धर्मार्थमविभागकृतद्रुपतेःपादांबुजार्चार्तेजीयात्पुत्रकलत्रमित्रसहितः संपालयन्क्ष्मां
 चिरम् १ रणवीरसिंहभूषकारिकृत्यसागरेअभूत्संक्रांतिवारदिंकृत्यरत्नसमुच्चयः इतिश्रीभस्सूर्यवंशावतं
 सरयुकुलतिलकश्रीरणवीरसिंहमहाराजकारिकेतुकृत्यरत्नाकरेसंक्रांतिवारदिंकृत्यरत्नसमुच्चयः समाप्तः

नंदिकेश्वरउवाच ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामि व्रतषष्टीमनुत्तमां रुद्रेणाभिहितांदिव्यांमहापातकनाशिनीं न
 क्तमदंचरित्वातुगवासाधंकुटुंबिने हेमचक्रात्रिशूलचदद्याद्विप्रायवाससी शिवारुद्रैरनतोस्मीतिशिवलोकमही
 यते एतदेवव्रतंनाममहापातकनाशनम् ॥ इतिदेवव्रतम् ॥ यस्त्वेकभक्तेनसमाक्षिपेद्धेमवृषान्वितां दत्त्वा
 तिलमयैर्धनुंसयातिशांकरंपदं एतच्छिवव्रतंनामपापशोकविनाशनम् ॥ इतिशिवव्रतम् २ यस्तुनीलोत्पलं
 हेमशंकरापात्रसंयुतं एकांतरितनक्ताशोसमातेवृषसंयुतं सपदवैष्णवंयातिलालाव्रतमिदंस्मृतम् ॥ इतिली
 लाव्रतम् ॥ ३ आपाढादिचतुर्मासमभ्यंगवर्जयेन्नरः भोजगोपस्करंदद्यात्सयातिभुवनंहरेः जर्जरीतिकरं
 नामप्रीतिव्रतमिहोच्यते ॥ इतिप्रीतिव्रतम् ॥ ४ वर्जयित्वामधोयस्तुदधिक्षीरघृतैक्षवान् दद्याद्वस्त्राणि
 सूक्ष्माणि रसपात्रैः सुसंबृतं संपूज्यविप्रमिथुनगौरीमप्रीयतामिति कल्पविष्णुपदस्थित्वा विशोकः स्या
 द्युमानद्वृपः एतत्कामव्रतंनामसदाशोकविनाशनम् ॥ इतिकामव्रतंनामगौरिव्रतम् ॥ ५ आघाढादोव्रतीय
 स्तुवर्जयेन्नरखक्तंन वार्त्ताकांश्र्यचतुर्मासानथसपिघटादिकं कार्तिक्यांतस्नुनहंमंत्राह्मणायनिवेदयेत् सरुद्र
 लोकमाप्नोतिरुद्रव्रतमिदंस्मृतम् ॥ इतिरुद्रव्रतम् ॥ ६ वर्जयेद्यस्तुष्णुष्पाणिहेमेशिशिरावृतं पुण्यत्रयेतुवा
 रुण्यांकृत्वाशस्त्रथायकांचनं दद्याद्विकालवेलायांप्रीयितांशिवकेशवो दत्त्वापरंपदंयातिसीम्यव्रतमिदंस्मृतं
 इतिवारुण्यांसौम्यव्रतम् ॥ ७ ॥ फाल्गुनादितृतीयायांलवणंयस्तुवर्जयेत् समातिशयनंदद्याद्गृहचोपस्करान्वि
 तं संपूज्यविप्रमिथुनंभवानीप्रीयतामिति गौरीलोकैवसोन्नित्यसौभाग्यव्रतमुच्यते ॥ इतिसौभाग्यव्रतम् ॥ ८

संख्यामौनरः कृत्वा समातिघृतकुंभकं वस्त्रयुग्मतिलघटांत्राह्मणायनिवेदयेत् सारस्वतंपदंयातिपुनरावृ
 त्तिदुलभं एतत्सारस्वतं नामरूपविद्याप्रसाधकम् ॥ इति सारस्वतव्रतम् ॥ ९ लक्ष्मीमभ्यर्च्यंपंचम्यामुपवासी
 भवेन्नरः समातिहेमकलशं दद्याद्धेनुसमन्वितं सर्वेष्वंपदंयातिलक्ष्मीवान्स्याच्च जन्मनि एतत्संपद्व्रतं नामसर्वपाप
 प्रणशनं इति संपद्भ्रतम् १० कृत्वोपलेपनं शंभोरग्रतः केशवस्य च यावद्वदं पुनर्दद्याद्धेनुं कालघटान्वितं
 जन्मायुतं शतायुः स्यात्ततः शिवपुरं ब्रजेत् एतत्सर्वव्रतं नाम सदापापविनाशनम् इति सर्वव्रतम् ११ अश्वत्थभारुक
 रंगंगाप्रणम्येकत्रवाग्यतः एककं नरः कुर्याद्वदमेकं विमत्सरः व्रतातिविप्रमिथुनं पूज्यधेनुत्रयान्वितं दृक्षेहि
 रणमयं दद्यात्सोश्वमेघफलं भेत् एतत्कीर्तिव्रतं नाम भूरि कीर्त्तिफलप्रदं इति कीर्त्तिव्रतम् १२ घृतेन स्नपनं कुर्या
 च्छभैर्वैकेशवस्य वा श्रक्षताभिः समंकुर्यात्पद्मं गोमयमंडले समातिहेमकमलं तिलधेनुसमन्वितं शुद्धमष्टांगु
 लं दद्याच्छिवलोकमहीयते सामगायततश्चैव सामव्रतमिहोच्यते इति सामव्रतम् १३ नवम्यामेकभक्तं च
 कृत्वा कन्याश्वशक्तिः भोजयित्वा समा दद्याद्धेनुं कांचनवाससी हेमसिंहं च विप्राय दत्त्वा शिवपदं ब्रजेत् जन्मा
 बुद्धं मरुपः स्यात्तत्र भिश्चापराजिनः एतद्द्वारव्रतं नाम नैवारीणां मुखप्रदं इति वीरव्रतम् १४ यावत्समाभवेद्य
 स्तुपंचदश्यां पयोव्रतः समाप्ते श्राद्धकृद्दद्याद्भावः पंचपयस्विनीः वासांमिचपिशगानि दधिकुंभयतानि च सयाति
 वैष्णवलोकपिण्डांतरयेच्छतं कल्यांतराजराजः स्यात्पितृव्रतमिदं स्मृतं इति पितृव्रतम् १५ चैत्रादिचतुरो
 मासान्जलं दद्यादयाचितं व्रतातेन णिकं दद्याद्दन्नवस्त्रसमन्वितं तिलपत्रां हरण्यं च ब्रह्मलोकमहीयते कल्पां
 ते भूपतिभूयादानंदव्रतमुच्यते इत्यानंदव्रतम् १६ पंचामृतेन स्नपनं कृत्वा संवत्सरं प्रभोः वत्सरंति पुनर्दद्यात्सु
 वर्षविधिवन्नरः विप्राय दद्यात्शंखंच सपदंयात् शंकरं राजाभवति कल्पांते घृतिव्रतामिदं स्मृतम् इति घृतिव्रतं १७

अर्चयित्वा पुनर्मांसमवदति गोप्रदो भवेत् तद्द्वे मसृगं दद्यात्सोऽश्वमेधफलं लभेत् अहिंसाव्रतमित्युक्तं कल्पति भू
 पतिर्भवेत् ॥ इत्यहिंसाव्रतम् ॥ १८ माघे मास्युपसिन्धानं कृत्वा दांपत्यमर्चयेत् भोजयित्वा यथाशक्त्या मा
 ल्यवस्त्राविभूषणैः सूर्यलोके वसेत्कल्पसूर्यव्रतमितिं दंस्मृतम् ॥ इति सूर्यव्रतम् ॥ १९ आपाढादि चतुर्मासंप्रातः
 स्नायी भवेन्नरः विभ्रैः पुभेजं नंदत्वा कार्त्तिक्यां गोप्रदो भवेत् सर्वेष्वप्यपदं यति विष्णुव्रतमितिं दंस्मृतम् ॥ इति विष्णुव्रतम्
 ॥ २० अयनादनं यथावर्जयेत्पुष्यसर्पिणी तदंते पुष्पदानानि घृतधेन्वा सहैव तु दद्यात्शिवपदं यति विप्र
 यघृतवाससी एतच्छीलव्रतं नाम शिलारोग्यफलप्रदम् ॥ इति शीलव्रतम् ॥ २१ संध्यादीपप्रदो यस्तु स माते ल वि
 वर्जयेत् समाप्ते दीपिकां दद्याच्चक्रशुले चर्चने वस्त्रयुग्मं च विप्र्रायसे तेजस्वी भवेदिह रुद्रलोकमवाप्नोति दोग्रव्रतमि
 दंस्मृतम् ॥ इति दोग्रव्रतम् ॥ कार्त्तिके कादि चतृतीयायां प्राश्य गोमूत्रयावकं नक्तरे देवदेवमेकसमांतं गोप्रदो भवेत् गौरी
 लोके वसेत्कल्पंतो राजा भवेदिह एतद्द्रव्रतं नाम सदा कल्याणकारकम् ॥ इति भद्रव्रतम् २३ वर्जयेच्चैत्रमासे पुसदा
 गंधानुलेपं शुर्किं गंधभृतां दत्त्वा विप्र्रायसि त्वाससी वारुणपदमाप्नोति दृढव्रतमितिं दंस्मृतम् ॥ इति दृढव्रतम् २४
 वैशाखे पुष्पलेखे वर्जयित्वा तु गोप्रदः भूत्वा विष्णुपदे कल्पं स्थित्वा राजा भवेदिह एतत्कातिव्रतं नाम कात्तिकीर्त्तिक
 लप्रदम् ॥ इति कातिव्रतम् ॥ २५ ब्रह्माणंकांचनं कृत्वा तिलराशि समन्वितं अहं तिलप्रदो भूत्वा वाह्मिंत
 प्यसद्विजं सपृथ्य विप्रदांपत्यौ माल्यवस्त्राविभूषणैः शक्तिस्त्रिपलादूर्ध्वं विश्वात्मा प्रीयतामिति पुण्ये क्षिपश्च
 शयनं ब्रह्मयात्य पुनर्भवं एतद्ब्रह्मव्रतं नाम निर्वाणफलदं दृष्ट्याम् ॥ इति ब्रह्मव्रतम् ॥ २६ यश्चोभयमुखीं दद्यात्प्रभूतक
 नकावृतां दिनं पौत्रतां स्तिष्ठेत्स याति परमं पदं एतद्धेनुव्रतं नाम पूनराद्यति दुर्लभम् ॥ इति धेनुव्रतम् ॥ २७
 अहं पयोव्रतः स्थिलाकांचनं कल्पदापदं पलादूर्ध्वं यथाशक्त्या तंडुलसूपसंपृतं दत्त्वा ब्रह्मपदं यतिकल्पवृक्षव्रतं स्मृतं

शंभुपदमवाप्नोति त्रैयंबकमिदं व्रतम् इति त्रैयंबकव्रतम् ४४ सप्तरात्रोपितोदद्याद्द्यूतकुम्भद्विजायच घृतव्रतमिदं प्रा
 हुम्ब्रल्लोकफलप्रदम् इति घृतव्रतम् ४५ आशाकाशेः समंदद्याद्धेनुमन्नंपयास्वर्नो शक्रलोकैवसेत्कल्पमिदमि
 द्रव्रतं स्मृतम् इतींद्रव्रतम् ४६ श्रनन्निपकमश्नाति तृतीयायांतुयोनरः गांश्चाशिवमभ्यतिपुनरायत्तिवर्जितं इ
 दमानंदकूपुसांश्रेयोव्रतमिदं स्मृतम् इति श्रेयोव्रतम् ४७ हेमंपलद्दद्याद्धैरथनश्वयुगान्वितं एतन्कृत्वोपवासी
 स्याद्विविकल्पयशतेवसेत् कल्पति राजराजः स्याद्दश्वव्रतमिदं स्मृत इत्यश्वव्रतम् ४८ तद्द्वेभ्यश्च दद्यात्कार्तिक्यां
 संयतो नरः सत्त्वलोकैवसेत्कल्पसहस्रमथभूपतिः भवेद्दुपोपितो भूत्वा रथव्रतमिदं स्मृतम् इति हरि रथव्रतम् ४९
 मुखवासंपरित्यज्य समातिगोप्रदो भवेत् यक्षाधिपत्यमाप्नोति सुखव्रतमुच्यते इति सुसुखव्रतम् ५० चांद्रः
 यणंतुय कुर्ग्योद्धमचंद्रं निवेदयेत् चंद्रलोकफलप्रदं चंद्रव्रतमिदं स्मृतं इति चंद्रव्रतम् ५१ ज्येष्ठे पचतपा सायहमेधे
 नुप्रदोदिवं यात्यष्टमे चतुर्दश्या रोद्रिव्रतमिदं स्मृतं इति रोद्रव्रतम् ५२ सकृद्व्रतानकंदद्यात्तृतीयायां शिवालये समा
 ते धेनुदेयातिभवानीव्रतमुच्यते इति भवानीव्रतम् ५३ माघे मास्यार्द्रे वासः स्यात्सप्तम्यां गोप्रदो भवेत् द्विविकल्पमु
 ित्विहै राजास्वाद्भुवनत्रये इति भुवनव्रतम् ५४ त्रिरात्रोपितोदद्यात्फाल्गुण्यां भुवनं शुभं त्र्यादित्यलोकमाप्नो
 ति धामव्रतमिदं स्मृतं इति धामव्रतम् ५५ त्रिसंध्यपूज्यं दंपत्योरुपवासी विष्णुपणं देदे द्वागमवाप्नोति मोक्षं मंद्रव्रता
 दिह इत्यंद्रव्रतम् ५६ दर्यासितद्वितीयायां निदे लंबणभाजन समातिगोप्रदोयाति विश्रामं शिवमंदिरे कल्पति राज
 राजः स्यात्सोमव्रतमिदं स्मृतं इति सोमव्रतम् ५७ दशम्यामेकभक्तार्शी समातिदशधेनुदः दिशश्चकांचीदं द्याद्वा
 झांढाधिपतिर्भवेत् एतद्विश्वव्रतनाम महापातकनाशनम् इति विश्वव्रतम् ५८ पंचपंचदशीः स्थित्वा एकभ
 केन मानवः संपूज्य पूर्णमादेर्वाल्लिखित्वा चंदनेन च ततः पंचघटान् पूर्णान्पयोदधिघृतेन च मधुना सितखंडेन

इतिकक्षपशत्रुतं २८ शक्तितस्त्रिपलादूर्ध्वमर्हो कलाचक्राचनो दिनपयोत्रास्ति टेहुल्लोकेमहीचते धराव्रतमि
 दंश्रोकंससकल्पशतानुगं इति धराव्रतम् माघेमास्यथैत्रैवागुडधेनुप्रदोभवेत् गुडव्रतस्तृतीयायांगौरीलोकमही
 यते महाव्रतमिदं नाम परमानंदकारकं इति महाव्रतम् ३० पक्षोपवासीयोद्याद्विप्रायकपिलाद्वयं सब्रह्मलोकमा
 प्रोतिदेवासुरासुरगजितं कल्पतिराजराजः स्यात्प्रभात्रतमिदं स्मृतं इति प्रभात्रतम् ३१ वत्सरंत्वेकभक्ताशीस
 भक्षयजलकुंभदः शिवलोकैवसेत्कल्पंप्रातिव्रतमिदं स्मृतं इति प्राप्तिव्रतम् ३२ नकाशीत्वष्टमीपुस्याहत्सरां
 तेचगोप्रदः पारंदरंपदंयातिसुगतिव्रतमुच्यते इति सुगतिव्रतम् ३३ यश्चैधनानि विप्राय वर्षादिचतुरोऽङ्गतून
 घृतधेनुप्रदं ते च स परं ब्रह्म गच्छति वैश्वानरव्रतं नाम सर्वपापप्रणशनं इति वैश्वानरव्रतम् ३४ एक दश्यांचन
 काशीयश्चक्रं विनिवेदयेत् समतिवैष्णवं होमं स विष्णोः पदमाप्नुयात् एतद्विष्णुव्रतं नाम कल्पतिराज्यभागभवेत्
 इति विष्णुव्रतम् ३५ पायसाशीसमति तु दद्विप्राय गोयुगं लक्ष्मीलोकैवसेत्कल्पमेतद्वैश्रवतं स्मृतं इति वैश्रव
 ३६ सप्तम्यां नक्तु भुग्दद्याद्दत्तं गंगयस्त्रिनीं समूर्यलोकमाप्नोति भानुव्रतमिदं स्मृतम् ॥ ३७ ॥ चतुर्थ्यां
 नक्तु भुग्दद्याद्दत्तं हेमवारणं व्रतैवनायं कनाम शिवलोकफलप्रदं इति विनायकव्रतम् ॥ ३८ ॥ यश्चापयस्त्रि
 सप्तम्यां समतिं हेमपंकजं गाश्च स्वशक्तितो दद्याद्दत्तं हेमसंयुताः एतत्सौरव्रतं नाम सूर्यलोकफलप्रदं इति सो
 रव्रतम् ३९ द्वादशद्वादशीयंस्तु समतिं पेषिता पुन गोवल्लकांचनैर्विप्रां पृजयेद्भक्तितो नरः परमं पदमाप्नोति हरिव्रत
 मिदं स्मृतम् इति हरिव्रतम् ॥ ४० ॥ चतुर्दश्यांचनकाशीसमतिं गोयुगप्रदः शैवंपदमाप्नोति षट्पत्रत
 मिदं स्मृतम् इति षट्पत्रतम् ॥ ४१ ॥ कृच्छ्रकृत्वा गोप्रद स्याद्भोजनशक्तिः परं विप्राणां शंकरं याति
 नाजापत्यामिदं व्रतम् ॥ इति प्राजापत्यव्रतम् ॥ ४२ ॥ चतुर्दश्यांचनकाशीसमतिं गोयुगप्रदः

शंखपदमन्नातिवैयकमिदं व्रतम् इति त्रैयं वक्रव्रतम् ४४ सप्तरात्रोपितोदद्याद् वृत्तकुंभद्विजायच वृत्तव्रतमिदं प्रा
 हुं ब्रह्मलोकफलप्रदम् इति वृत्तव्रतम् ४५ आशाकाशोः समंदद्याद्धेनुमन्नपयास्वर्नौ शक्रलोकवसेकल्पमिदिमि
 द्रव्रतं स्मृतम् इतींद्रव्रतम् ४६ अनग्निपकमश्नाति तृतीयायांतुयो नरः गां दत्त्वा शिवमभ्यतिपु नराद्यतिवर्जितं इ
 दमानंदकृपुसांश्रेयोव्रतमिदं स्मृतम् इति श्रेयोव्रतम् ४७ हेमपलद्भयाद्धृक्षरथनश्वयुगान्वितं एतच्छ्रुत्वोपवासी
 स्याद्विकल्पशतं वसेत् कल्पति राजराजः स्यादश्वव्रतमिदं स्मृत इत्यश्वव्रतम् ४८ तद्द्वेष्टस्य दद्यात्कान्तिकया
 संयतो नरः सत्यलोकवसेकल्पसहस्रमथ भूपतिः भवेदुपोपितो भूत्वारथव्रतमिदं स्मृतम् इति हरि रथव्रतम् ४९
 मुखवासपरित्यज्य समातिगोप्रदो भवेत् वशाधिपत्यमन्नोति सुखव्रतमुच्यते इति सुखव्रतम् ५० चांद्रः
 यणंतुय कुर्याद्धेमचंद्रं निवेदयेत् चंद्रलोकफलप्रदं वंद्रव्रतमिदं स्मृतं इति चंद्रव्रतम् ५१ ज्येष्ठपक्षतपा सायहमेघे
 नुव्रतोदिवं यात्यष्टमी चतुर्दश्या रोद्ध्रव्रतमिदं स्मृत इति रोद्ध्रव्रतम् ५२ सकृद्व्रतानकंदद्यात्तृतीयायाशिवालये सप्ता
 ते धेनुदेयातिभवानीव्रतमुच्यते इति भवानीव्रतम् ५३ माघमास्याद्द्रक्षासः स्यात्सप्तम्यां गोप्रदो भवेत् द्विविकल्पमु-
 पित्वेह राजा स्वाद्भुवनत्रये इति भुवनव्रतम् ५४ त्रिरात्रोपोपितोदद्यात्फाल्गुण्यां भुवनं शुभं आदित्यलोकमाप्नो
 ति धामव्रतमिदं स्मृत इति धामव्रतम् ५५ त्रिसव्यपूज्यदंपत्योरुपवासी विभूषणं देदे द्वाभमवाप्नोति मोक्षं इंद्रव्रता
 दिह इत्येंद्रव्रतम् ५६ दद्यात्सिताद्वितीयायां निंदे लंबणभाजन समातिगोप्रदोयाति विश्रामं शिवमंदिरे कल्पति राज
 राजः स्यात्सोमव्रतमिदं स्मृत इति सोमव्रतम् ५७ दशान्यामेकभक्ताशीसमातिदशधेनुदः दिशश्चकांचनीर्दद्याद्भ
 र्वांडाधिपतिर्भवेत् एतद्विश्वव्रतनाम महापातकनाशनम् इति विश्वव्रतम् ५८ पंचपंचदशीः स्थित्वा एकभ
 केन मानवः संपूज्य पूर्णैर्मादेर्वीलिखित्वा चंदनेन च ततः पंचघटान् पूर्णान्पयोदधिघृतेन च मधुना सितखंडेन

ब्राह्मणायोपादेयेत् पंचकुम्भप्रदानेनभूतानां त्रुष्टिरस्तुते एतत्पंचघटनाभ्रत्रतपुष्टिप्रदायकं इतिपंचघटव्रत
 म् ५९ यातुनारीपिवेतोयंजलधारानिपातयेत् समांतघृतसंपूर्णोददृढनिकानवां एतद्वाराव्रतनामसर्व
 रोगहरंपरं कांतिसीभाग्यजननंसपत्नीदर्पनाशनम् इतिधाराव्रतम् ॥ ६० ॥ यःपठेच्छुण्वाद्वापिपाठि
 व्रतमनुत्तमं मन्वतरशतसोपिगंधर्वाधिपतिर्भवेत् षष्ठिव्रतंनारदपुण्यमेतत्तवादितंविश्वजनीनमन्यत् श्री
 तुंनवेच्छातदुदीरयाशुप्रियेपुकिंवाकथनीयमन्यत् इतिमत्स्यपुराणोकाव्रतपाठिः ॥ ६० ॥ भविष्योत्तरेत्वे
 नान्येवपंचशीतिव्रतानित्युक्तम् ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ शृणुभारतवदव्यामिपंचशीतिव्रतानिते नोकानिया
 निकस्यापिमुनिभिर्मदाशीभिः भविष्यमत्स्यमार्कंडेपुराणांतरतोमया वाराहोच्चैवसंगृह्यकथ्यंतेतानिपांडव
 नकथ्यतेधर्मजातांकिंतुनारदवर्तिनां श्रुतिस्मृतिपुराणेभ्योपन्याह्यावधारितं तनेवच्चिमकुरुश्रेष्ठकस्यान्यस्ये
 पादिश्यते स्त्रात्वाप्रभतेसंध्यायामुपगृह्यचपिप्पलं वृतपात्राणियोदद्यान्नसशोचैकृताकृते व्रनानामुत्तमंहे
 तत्सर्वपापप्रणाशनं पात्रत्रतमितिस्थ्यातनास्थ्यातंकस्यचिन्मया पात्रव्रतम् ॥ १ ॥ सुशुद्धस्यसुवर्णस्य
 सुवर्णयःप्रयच्छति पुण्येन्हिविप्रकथितेप्रणित्यगुणान्वितं व्रतंवाचस्पतेरेतद्वलुब्धेप्रदायकं वृत्रघ्नस्यपुराख्यातं
 गुरुणासर्वकामदं इतिवाचस्पतिव्रतं ॥ २ ॥ लवणंकटुहुंडचर्जरिकंमरिचानिच हिंगुशुंठीसमायुक्तं
 सर्वपरिचयस्तथा चतुर्थामेकभक्ताशीसकृद्वत्वाकुटुंबिने गृहेपुसप्तपुतदाशिलायुक्तानिभारत एतच्छिला
 व्रतंनामलक्ष्मीलोकप्रदायकं कर्तव्यमतियत्नेनमुत्पाटवकारकं इतिशिलाव्रतम् ॥ ३ ॥ नक्त
 मंदंचरित्वातुगवासार्धकुटुंबिने हैभचक्रंत्रिशूलंचदध्द्विप्रायवाससी प्रणम्यभस्त्रादेवेतौप्रीथेतांशिवकेश
 बी एतद्देवव्रतंनामहापातकनाशनं इतिदेवव्रतम् ॥ ४ ॥ कृत्वैकभक्तवर्षतिशक्त्याहेमवृषान्वितं धेनुतिलमयी

दद्यात्सर्वोपस्करणैर्युता एतद्ब्रुवन्नतनामपापशोकप्रणशानं यःकरोतिनरोराजन्सपदंयातिशांकरं इतिरुद्र
 ब्रतम् ५ सर्वोपधुदकैःस्नातःपंचम्यांपूज्यपद्मजं सर्वोपस्करदानचयःकरोतिग्रहाश्रमे ग्रहोद्दालःखलंसूर्ध्वशि
 लास्थालीचंपचमी उदकुंभंचबुद्धीचएतेषामनुगंचयत् एतानिग्रहिणैर्गृहेप्रस्थाप्यपुरुषोत्तम एतद्ब्रुवन्नतनाम
 सर्वसौख्यप्रदायकं श्रत्रिणाञ्जनसूयायाःकथितंपांडुनंदनं ग्रहव्रतम् ६ यस्तुनीलोत्पलहैमंशकरापात्रसंयुतं
 ददातिश्रद्धयोपेतोब्राह्मणायकुटुंबिने सर्वेष्वपंपदंयातिलीलाव्रतमिदंस्मृतं लीलाव्रतम् ७ आयाढादिचतुर्मास
 मभ्यंगवर्जयेन्नरः पंचमेचपुनर्दद्यात्तिलतैलघटनवं भोजनंपायसाढ्यंचसयातिभुवनहरेः लोकप्रीतिकरंयैतं
 त्प्रोतिव्रतमिहोच्यते प्रोतिव्रतम् ८ नर्जयित्वामघौयस्तुद्राक्षीरघृतैक्षवं दद्याद्ब्रह्मयुगंसूक्ष्मंसपवैश्वसंयुतं स
 पूज्यविप्रमिथुनगौरीमेप्रीयतामिति एतद्देवीव्रतनामभवानीलोकदायकं देवीव्रतम् ९ पुष्पादितल्लयोदश्याकृ
 तानकमथोपुनः संवत्सरंतेतास्मिन्वादिवसेविप्रपूजनं विप्रायवस्त्रयुगमंचप्रद्युम्नःप्रीयतांमम कल्पंविष्णुपुरेस्थ
 त्वाविशोकःस्यान्पुनरंरः एतत्कामव्रतनामसर्वशोकविनाशनं कामव्रतम् १० आयाढादिचतुर्भसंवर्जयेन्नखक
 र्तेनं वृताकभक्षणेवमधुसार्पघटान्वितं कार्तिक्यांतुपुनर्हैमं ब्राह्मणायनिवेदयेत् एतच्छिवव्रतनामाशवलोक
 प्रदायकं शिवव्रतम् ॥ ११ ॥ पंचपंचदशीःस्थित्वाचैकभक्तेनमानवः संपूज्यपूर्णमदिर्वालिखित्वा
 चंदनेनच ततःपंचघटान्पूर्णांपयोद्रधिघृतैतच मधुनासितखंडेनब्राह्मणायोपादेयेत् मनोरथांपुराधित्वा
 संपूर्णान्पूर्णमाह्यसि पंचकुंभप्रदानेनभूतानांतुष्टिरस्तुमे द्विजनिवंनमस्कृत्यसर्वान्कामानवाप्नुयात् एतत्प
 षघटनामव्रतंपुष्टिप्रदायकं पंचघटव्रतम् ॥ १२ ॥ वर्जयेद्यस्तुपुष्याणिहैमंताशिशावतू पुष्पत्रयंचफा
 ल्गुणपांकृत्वाशय्यांचकांचनं दद्याद्दिकालवेलायांप्रीयेतांशिवकेशवो शिरःसौगंध्यजननंसदानंदकरंनृणां कृ

त्वापरंपदं याति सौगंध्यव्रतमुत्तमं सौगंध्यव्रतं ॥ १३ ॥ फाल्गुनादि तृतीयायां लवणं यस्तु ब्रूजेत समी
 शयनं दद्याद्गृहं सोपस्करान्वितं संपूष्य विप्रमिथुनं गौरमिप्रीयतामिति गौरीलोकैव सेत्कल्पसौभाग्यव्रतमुत्त
 मं सौभाग्यव्रतम् ॥ १४ ॥ संध्यामौनं नरः कृत्वा समाते घृतं कुंभदः वस्त्रयुग्मं च घंटां च ब्राह्मणाय निवेदयेत्
 सारस्वतं पदं याति पुत्रवृत्तिदुर्लभं एतत्सारस्वतं नाम रूपविधाप्रदायकं सारस्वतव्रतम् ॥ १५ ॥ लक्ष्मी
 मभ्यर्च्यर्पचम्यामुपवासी भवेन्नरः समाते ह म क ल शं द द्याद्धेनुसमन्वितं सर्वैष्णवपदं याति लक्ष्मीः स्याज्जन्मज
 म्मनि एतल्लक्ष्मीव्रतं नाम दुःखशोकविनाशनं लक्ष्मीव्रतम् ॥ १६ ॥ यातुनारीपिवितोयं लघां निपा
 तयेत् समाते घृतं संपूर्णं दद्याद्द्विनिकानवां एतद्वाराव्रतं नाम सर्वोद्द्विगहं परं कांति सौभाग्यजननं सपत्नी
 दर्पनाशनं धाराव्रतम् ॥ १७ ॥ गौरीसमन्वितं रुद्रं लक्ष्म्या सह जनार्दनं राज्ञीसमन्वितं सूर्यं प्रतिष्ठाप्य
 यथाविधि धूपक्षेपेण सहितां सुघंटां यात्र संयुतां घोददाति द्विजेंद्राणां पुष्परभ्यर्च्यर्पांडुरैः दक्षिणासहितं
 कृत्वा प्राणन्यच विजयेत् एतद्देवव्रतं नाम दिव्यदेहप्रदायकं देवव्रतम् ॥ १८ ॥ कृत्वा विलेपनं शंभोरग्रतः
 केशवस्य च यावद्वदं पुनर्दद्याद्देनुजलघृतां न्वितां जन्मायुतं च राजा स्यात्ततः शिवपुरं ब्रजेत् एतच्छुक्लव्रतं नाम
 सर्वकल्याणकारकं ॥ शुक्लव्रतम् ॥ १९ ॥ अश्वत्थं भास्करं गंगं प्राणमेघं स्तुवाग्यतः एकभक्तं नरः कुर्याद्वद्
 मेतं विमत्सरः व्रतं तं विप्रमिथुनं पूज्य धेनुत्रयान्वितं वृक्षाहिरण्यमयं दद्यात्सोश्वमेघफलं भवेत् दिवि दिव्यविमा
 नस्यः सेव्यतेऽप्सरसांगणैः एतत्कीर्तिव्रतं नाम भूति कीर्तिफलप्रदं ॥ कीर्तिव्रतं ॥ २० ॥ घृतेन स्नपनं कृत्वा शं
 भोर्वीकेशवस्य वा ब्रह्मणो भ्रास्करस्य पि गौर्ग्यलंबोदरस्य वा अक्षतैस्तु समं कुर्यात्पद्मं गंगामयं मंडले समति
 हेनमकमलं तिलधेनुसमन्वितं शुद्धनष्टगुलं दद्याच्छिवलोकमहीयते सामगापतुयश्चैतत्सामव्रतमिहोच्यते

सामव्रतं ॥ २१ ॥ नवम्यामेकमक्षशीकृत्वाकन्याश्रशक्तिः भोजयित्वासमदद्याद्धेमकंबुकवासमी हेमसिंहच
 विप्रायद्वाशिवपुंजित् जन्मोर्बुदंसुरूपः स्याच्छत्रुभिश्चापराजितः एतद्वारव्रतनामनारीणांचसुखप्रदम् ॥
 वीरव्रतम् ॥ २२ ॥ यावत्समारभेद्यस्तुपंचदश्यांपयोव्रतः समांतेश्राद्धकृद्द्याद्वाश्रपचपयस्विनीः वासांसि
 चपिशंगीनीजलकुंभयुतानिच सयातिवैष्णवलोकपिट्टणांतारयेच्छत कल्पतिराजराजः स्यात्पितृव्रतमिदंस्मृत
 पितृव्रतम् ॥ २३ ॥ तांबूलसमयेनित्यंगौरिपत्रंददातिया पुष्पचूर्णसमायुक्तंस्त्रियैवापुरुषस्यवा वर्षस्यंतितुसौव
 णिकारयित्वाफलांश्वित मुक्ताफलमयचूर्णत्रितयंवाप्रयच्छति नसाप्रान्नोतिदोर्भोग्यनदौर्गंध्यंमुखस्यच एतत्प
 त्रव्रतं नामसौगंध्यजननंपर ॥ सौगंध्यव्रतम् ॥ २४ ॥ चैत्रादिचतुरोमासान्जलंदद्यादयाचितं ज्येष्ठवाषाड
 मासंवापक्षवापांडुनंदन व्रतंतिमणिकंदद्याद्धेनुवह्मसमन्वितं घृतेनसहितंतद्वत्सप्तधान्यसमन्वितं तिलपात्रं
 हिरण्यंचतस्रलोकैमहीयते कल्पतिराजराजः स्याद्धारिव्रतमिदंस्मृत वारिव्रतं ॥ २५ ॥ पंचामृतेनस्नपनकृ
 त्वाविष्णोःशिवस्यच वत्सरातेपुनर्दद्याद्धेनुपंचामृतैर्युतां विप्रायकनकशखंसपदयातिशाश्वत राजाभवति
 कल्पयतिघृतिव्रतमिदंस्मृतं इतिघृतिव्रतम् ॥ २६ ॥ वर्जयित्वापुमान्मांसंमांसंस्वत्सरतथा व्रतंतिहेमहरिणकृत्वा
 शक्त्याविचक्षणः तद्वत्सवत्सांगांस्वासांश्वमेधफलंभेत अहिंसाव्रतमित्येतत्सर्वंशांतिप्रदंशृणां अहि
 साव्रतं २७ माघमास्युपसिन्धानकृत्वादांपत्यभोजनं सूर्यलोकैवेत्कल्पसूर्यव्रतमिदंस्मृतम् इतिसूर्यव्रतम्
 २८ आषाढादिचतुर्मासप्रातःस्नायोभवेन्नरः विप्रायभोजनंदद्यात्कान्तिक्यंगोप्रदोभवेत् घृतकुंभंततोदद्यात्
 सर्वान्कामानवाप्नुयात् वैष्णवंव्रतमित्युक्तंविष्णुलोकमवाप्नुयात् वैष्णवव्रतम् २९ अयनादनयंयावद्द्वजयेत्पु
 ष्यसंपिपी तदंतेपुष्पदानानिघृतधेन्वासहेवतु दत्त्वाशिवपदंयातिदत्त्वाचघृतपायसं एतच्छीतिलव्रतं नामशा

लारोग्यफलप्रदं शीलव्रतं ३० संध्यादीपप्रदेयस्तुमासैलविवर्जयेत् समातेदोपिकांदद्याच्चक्रशूलच
 कांचनं वल्लुगुमंचविप्रायसतेजस्वीभवेदिह एतद्दीपव्रतं नाम सदाकांतिप्रदायकं दीपव्रतं ३१ एकमेकं
 नसप्ताहं गौरिणीयस्तुपुजयेत् सपुष्यपार्वतीभक्त्यागंधपुष्पविलेपनैः एतत्सुवासिनीभव्यंकुमेनाविलेपयेत्
 पुष्पैर्विभूषणैस्तुकर्पूरगुरुचंदनैः तांबूलशोभनंदत्त्वानारिकेलफलतथा श्रीपतांकुसुमादेवीप्रणिपत्यविसर्ज
 येत् एकैकांपूजयेद्देवीसप्ताहं यावदेवतु पुनस्तुसप्तमे पूर्णसप्तैवाविनिमंत्रयेत् षडशंभोजयित्वाग्रयथाशक्त्या
 विभूषणैः भूययित्वास्त्रमाल्यैः कण्वेष्टांगुलीयकैः कुमुदामाधवीगौरीभवनीपार्वतीउमा कालीचदर्पणहस्ते
 प्रत्येकं विनिवेदयेत् एवं निवेदयेदकं वाच्यंसंपन्नम स्तुमे सप्तसुंदरकंनामत्रमेतद्युधिष्ठिर करोतिसुंदरं देहं
 सौभाग्यं यच्छतिध्रुवं सप्तसुंदरकंत्रतम् ॥ ३२ ॥ वर्जयेच्चैत्रमासे नुयस्तुगंधानुलेपन शुक्तिगंधभृता
 दत्त्वाविप्रायधृतवाससी शक्त्या च दक्षिणां दत्त्वा सर्वान्कामानवाप्नुयात् वारुणंपदमाप्नोतितदेतद्धारुणंत्रतं
 वारुणंत्रतम् ॥ ३३ ॥ वैशाखमासे लवणं वर्जयित्वा यत्र त्रतः मासांते च ततो दद्यात्सवत्सांगां द्विजातये स्थित्वा
 विष्णुपदे कल्पंतो राजा भवेदिह एतत्कांतिव्रतनाम कांतिर्दिप्रदायकं कांतिव्रतं ॥ ३४ ॥ ब्रह्मांडकांचनं
 कृत्वा तिलद्रोणोपरिस्थितं त्र्यहंतिलव्रतीभूत्वा वह्निं सतर्प्य सद्भिजं संपुष्यविप्रदांपत्यं माल्यवस्त्रविभूषणैः शक्ति
 तस्त्रिपलादूर्ध्वं विश्वात्मा प्रीयतामिति एतद्ब्रह्मव्रतं नाननिर्वाणफलदं नृणां ब्रह्मव्रतम् ॥ ३५ ॥ यश्चोभयमु
 र्खीं दद्यात्प्रभूतकनकान्वितां दिनंपयोव्रतस्तिष्ठेत्सयाति परमंपदं त्र्यहंपयोव्रतस्तिष्ठेत्कांचनकल्पपादपं पला
 दूर्ध्वं यथाशक्त्या तंडुलैस्तूयसंयुतं छादितं वरवासोभिः पुष्पमालाविभूषितं दत्त्वा स्वर्गे वसेत्कल्पं कल्पव्रतमिदं
 स्मृतं कल्पव्रतम् ॥ ३६ ॥ यस्तु वश्वत्वरं भव्यां कंठाभरणभूषितां गुपथ्याण्वृताष्टां खलीनालं कृताननां

नोदकोदकपात्रेणतांबूलेनसमन्वितां स्थपथिकांस्थापयेत्पृष्ठेष्टुगामोद्दिहामन्विता ईदृग्विधांव्यतीपातिप्रहणे
 वायनद्वये श्याचितेयथाशक्त्याततोदद्याद्द्विजातये एतद्वातव्रतंनाममायाखेदविनाशनं परलोकाध्यगमने
 छांतिश्रमहरंपरं वातव्रतम् ॥ ३७ ॥ नक्ताशीत्यष्टमीपुष्याद्वत्सरंतेचगोप्रदः परंदरंपदंयतिसुगतिव्रतमु
 च्यते सुगतिव्रतम् ॥ ३८ ॥ यश्चैधनप्रदोराजनहेमंतेशिशिरावतू घृतधेनुप्रदश्चतिपरंब्रह्माधिगच्छति
 आरोग्यजननभूतिघृतिकांतिप्रदायकं वैश्वानरव्रतंनामसर्वपापप्रणाशनं वैश्वानरव्रतम् ॥ ३९ ॥ एका
 दश्यांतुनकाशीयश्चक्रंविनिवेदयेत् तद्वच्छंखंसौवर्णैश्चैचित्रामुपांडव यएवकुरुतेभक्त्यासाविषोःपदमुत्तमं
 एतद्द्विष्णुव्रतंनामकल्पादौराज्यलाभभाक् विष्णुव्रतम् ॥ ४० ॥ ययोव्रतस्तुपंचम्यांसमातेगोयुगप्रदः
 लक्ष्मीलोकैवसेत्कल्पदेवीव्रतमिदंस्मृतम् ॥ ४१ ॥ सप्तम्यांनक्तुमुग्धात्समातिंगापय
 स्थिनीं सूर्यलोकमवाप्नोति भानुव्रतमिहोच्यते भानुव्रतम् ॥ ४२ ॥ चतुर्थ्यांनक्तुमुग्धाद्व्यादंतेहेमवारं
 णं व्रतवैनायकंनामसर्वविघ्ननिवारणं विनायकव्रतम् ॥ ४३ ॥ महाफलानियस्यक्काचतुर्मासद्विजातये
 हेमानिकोर्निकेद्याद्गोयुगेनसंनरः सितवस्त्रयुगेनाथसंपूर्णज्यघटेनच एतत्फलव्रतंनामफलावाप्तिकर
 सदा फलव्रतम् ॥ ४४ ॥ यश्चोपवासीसप्तम्यांसमातेहेमपंकजं धेनुस्वशक्तितोदद्यात्सवत्सांकांस्यदो
 हनां भक्त्याविप्रायराजेंद्रवाचकायनिवेदयेत् एतत्सौरव्रतंनामसूर्यलोकप्रदायकम् सौरव्रतम् ॥ ४५ ॥
 द्वादश्रादशीर्पस्तुनामप्राशनसंयुतः समुपोष्यसमातिसुखस्त्रान्नेदकान्घटान् द्वादशात्रप्रदयाञ्चसर्वकामस
 मृदयेगोविंदव्रतमित्येतद्गोविंदप्रीतिदायकम् गोविंदव्रतम् ४६ कार्तिक्यांयोष्ठपोत्सर्गकृत्वानक्तंसमाचरेत् स्वर्ग
 लोकमवाप्नोतिवृषव्रतमिदंस्मृतं वृषव्रतं ४७ कृच्छ्रांतोगोप्रदोदद्याद्गोभोजनंशक्तिःपरं विप्राणामत्रकथितंप्राजा

पत्यमिदं व्रतं प्राजापत्यव्रतं ४८ चतुर्दश्यातुनकाशीसमांतगोयुगप्रदः शवपदमवाप्नोति विज्ञेयं त्र्यंबकं व्रतं त्र्यं
 वकव्रतं ४९ सप्तरावोपितो दयादयुक्तकुंभं द्विजातये ब्रह्मव्रतमिदं प्राहुर्ब्रह्मलोकप्रदायकं ब्रह्मव्रतम् ५० आ
 काशाशीसमंद्याद्देनुमतेपयस्विनीं शकलोकवसेत्कल्पं शक्रव्रतमिदं स्मृतं शक्रव्रतम् ५१ कार्तिकेशुरुप
 क्षेवचतुर्दश्यां नराधिप सोपवासः पंचगण्ड्यं विद्वान्त्रिविचक्षणः कपिलायास्तु गोमंत्रकृष्णाय गोमयं तथा सित
 धेन्वास्तथाक्षीरं कायास्तुतोदधि गृहीत्वा कंबुरायास्तु घृतमेकव्रमलयत् वेदोक्तमंत्राजं द्रुक्कुशोदकसमन्वितं
 ततः प्रभातसमये त्वात्वासंतप्यं देवताः ब्राह्मणान्भोजयित्वा तु भुंजीत वाग्यतः शुचिः ब्रह्मकूर्चं व्रतं हेतत्सर्वपापप्र
 णाशनं यद्वाल्येष्वकौमारैर्वाद्देकेवापियुक्तं ब्रह्मकूर्चोपवासेन पापं नश्यति तत्क्षणात् ब्रह्मकूर्चं व्रतम् ५२
 अनृषिपक्षमभ्यानुतीयायांतु यानरः गांस्त्वाशिवमभ्येति पुनरावृत्तिवर्जितं एतद्ब्रुपव्रतं नाम सर्वकल्याणकार
 कं रूपव्रतं ५३ हेमपलत्रयादूर्ध्वं रथमभ्ययुगान्वितं दत्त्वा कृतोपवासस्तु दिविकल्पशतं वसेत् तदंतेरा
 जराजः स्यादश्वत्रतमिदं स्मृतं अश्वत्रतम् ५४ तद्वत्पलत्रयादूर्ध्वं करिभ्यांसयुतरथं हेमं रथं नरश्रेष्ठसर्वापकरणा
 न्वितं सत्यलोकवसेत्कल्पसहस्रमथभूपतिः भवेदुपोषितो वापि करिव्रतमिदं स्मृतं करिव्रतं ५५ मुखचासंपारित्यज्य
 समांतगोप्रदो भवेत् यज्ञाधिफलमाप्नोति मुमुखव्रतमुच्यते सुमुखव्रतं ५६ निशिकृत्वा जले वासं प्रभाते गोप्रदो
 भवेत् वारुणलोकमाप्नोति वारुणव्रतमुच्यते वारुणव्रतम् ५७ बांद्रायणतु यः कुर्याद्विमं चंद्रं निवेदयेत् चंद्रव्रत
 मिदं प्रोक्तं चंद्रलोकप्रदायकं चंद्रव्रतम् ५८ ज्येष्ठपंचतपाः सायं हेम धेनुप्रदो दिवं यास्यष्टमिचतुर्दश्यां रुद्रव्रतमिदं
 स्मृतं रुद्रव्रतम् ५९ अनूलेपंतु यः कुर्यान्तृतीययां शिवालये समांतधेनुदोयाति भवानी व्रतमुच्यते भवानी व्रतं
 ६० माथेमास्याद्रुवासाः स्यात्सप्तम्यां गोप्रदो भवेत् दिवलोकैवसेत्कल्पराजा स्यात्तापनं व्रतम् ॥ तापनव्रतं ६१

त्रित्रोपोपितोदद्यात्फाल्गुण्यांभुवनंशुभं श्रादित्यलोकमाप्नोतिधामव्रतमिदंस्मृतं धामव्रतं ६२ त्रिसंध्यंपूज्यदांप
 त्यमुपवासीविभूषणैः पौर्णमास्यामवाप्नोतिभोक्षमिदं व्रतादिह इदुव्रतं ६३ द्वासितद्वितीयायामिदोर्लवणभा
 जनं कांस्यसवस्त्ररजेंद्रदक्षिणासहितद्विजे समतिगोप्रदोयातिविप्रायशिवमंदिरं कल्पांतराजःस्यात्सो
 मव्रतामिदंस्मृतं सोमव्रतं ६४ प्रतिपद्येकभक्ताशीसमतिकापिलाप्रदः वैश्वानरपदंयातिव्रतमात्रेयमुच्यते श्राद्धे
 यव्रतं ६५ एकादश्यांमाघमासेचतुदंश्यष्टमीपुत्र एकभक्तेनयोदद्याच्चोलकान्यजनानिच उपानहौकंबला
 श्वं चेत्रे छत्रादिकतथा करपत्रिकातयादद्याद्यथाशस्त्यासदक्षिणा ब्राह्मणानांमहाराजसोश्वमेधफलभेत् ए
 तत्सौर्यव्रतंनामसर्वसौर्यप्रदायक सौर्यव्रतम् दशम्यामेकभक्ताशीसमतिदशधेनुदः दिशश्चकांचनीर्दद्या
 त्त्रारिरूपयुधिष्ठिर तिलद्रोणोपरिगताब्रह्मांडाधिपतिर्भवेत् एतद्विश्वव्रतनाममहापातकनाशनं विश्वव्रत ६७
 संपूज्यसितसप्तम्यांभानुंधान्यानिसप्तच ददातिनक्तभुञ्जान्लवणेनसमंद्दिजे सतारयतिसप्ताष्टौकुलान्यान्मा
 नमेवय एतद्बान्यव्रतनामधनधान्यप्रदायकं धान्यव्रतं ६८ मासोपवासीयोदद्याद्भेनुंविप्रायशोभनां सर्वेष्ण
 वंपदंयातिभीमव्रतमिदंस्मृतं भीमव्रतं ६९ पक्षोपवासीयोदद्याद्भिप्रायकपिलाद्ध्य सत्रह्यलोकनाप्नोतिपूजितःसु
 रसत्तमैः एतत्पक्षत्रंतनाममहापातकनाशनं पक्षव्रत ७० दद्याद्द्विशपलादूर्ध्वमर्हकृत्वातुकांचनीकुलाचलाद्रिस
 हितांतिलवस्त्रसमन्वितां दिनंपयोव्रतस्तिष्ठद्दिलोकमहीयते एतन्महार्हाव्रतंनामसप्तकल्पानुवर्तकं महीव्रतं ७१
 माघमास्यपवाचेत्रगुधेनुप्रदोभवेत् गौरिलोकमवाप्नोतिपूज्यमानोप्सरोगणैः मल्लव्रतमिदं प्रोक्तं संतानं
 द्दायकं मल्लव्रतम् ७२ वत्सरंवेकभक्ताशीसभक्षजलकुंभदः शिवलोकमवाप्नोतिप्राप्तिव्रतमिदंस्मृतं प्रा
 प्तिव्रतं ७३ कान्तिकादितृतीयायांप्राश्र्यगोमत्रयावकं नकंचरेदंभेकंसमतिगोप्रदोभवेत् गौरिलोकवसे

पत्यमिदं व्रतं प्राजापत्यव्रतं ४८ चतुर्दश्यांतुनकाशीसमतिगोयुगप्रदः श्वपदमवाप्नोतिविज्ञेयं त्र्यंबकव्रतं त्र्यं
 वकव्रतं ४९ सप्तरात्रोपितोदद्यादघृतकुंभं द्विजातये ब्रह्मव्रतमिदं प्राहुर्ब्रह्मलोकप्रदायकं ब्रह्मव्रतम् ५० आ
 काराशीसमं दद्याद्देनुमेतपयस्विनीं शकलोकैवसेत्कल्पं शक्रव्रतमिदं स्मृतं शक्रव्रतम् ५१ कार्तिकेशुष्कप
 क्षेचतुर्दश्यां नराधिप सोपवासः पंचगव्यं पिवेद्रात्रौ विचक्षणः कपिलायास्तु गाम्भ्रूकृष्णाय गोमयं तथा सित
 धेन्वास्तथाक्षीरं कायास्तुतोदधि गृहीत्वा कबुरायास्तु घृतमेकव्रमेलेयत् वेदोक्तमिव राजेंद्रकुशोदकसमन्वितं
 ततः प्रभातसमये स्नात्वा सतप्ये देवताः ब्राह्मणान्भोजयित्वा तु भुंजितवाग्यतः शुचिः ब्रह्मकूचं ब्रतं ह्येतत्सर्वपापप्र
 णाशनं यद्बाल्ये यच्च कौमारं वा दैकवापियत्कृतं ब्रह्मकूचोपवासेन पापं नश्यति तत्क्षणात् ब्रह्मकूचं व्रतम् ५२
 अनाग्निपक्वमश्रीयान्तृतीयायां तु योनरः गां दत्त्वा शिवमभ्येति पुनरावृत्तिवर्जितं एतद्रूपव्रतं नाम सर्वकल्याणकार
 कं रूपव्रतं ५३ हंसपलत्रयादूर्ध्वरथमश्वयुगान्वितं दत्त्वा कृतोपवासस्तु दिविकल्पशतं वसेत् तदंतरा
 जराजः स्यादश्वव्रतमिदं स्मृतं अश्वव्रतम् ५४ तद्वत्पलत्रयादूर्ध्वं करिभ्यां सयुतरथं हेमरथं नरश्रेष्ठसर्वोपकरणा
 न्वितं सत्यलोकैवसेत्कल्पं सहस्रमथभूपतिः भवेदुपपितावापिकरिब्रतमिदं स्मृतं करिव्रतं ५५ मुखचासं परित्यज्य
 समतिगोप्रदो भवेत् यज्ञाधिफलमाप्नोति मुखव्रतमुच्यते सुमुखव्रतं ५६ निशिकृत्वा जले वा संभ्राते गोप्रदो
 भवेत् वारुणलोकमाप्नोति वारुणव्रतमुच्यते वारुणव्रतम् ५७ चांद्रायणं तु यः कुर्याद्विमं चंद्रं निवेदयेत् चंद्रव्रत

निष्पावान् ८ शालितंडुलान् ९ लवणं १० दधि ११ दुग्धं च १२ वस्त्रं १३ कनकमेव च १४ कंबलं १५ गां
१६ वृषं १७ छत्रं १८ मृपानद्युगलं तथा १९ कर्पूरं २० कुंकुमं च २१ चंदनं २२ कुसुमानि च २३ लोहं २४
ताम्रं च २५ कांस्यं च २६ रौप्यं च त्रिचुष्टिरं २७ विष्कम्भः १ प्रीति २ रायुष्मान् ३ सौभाग्यः ४ शोभनं
था ५ अतिगंडः ६ सुकर्मां च ७ धृतिः ८ शूलंतथैव च ९ गंडो १० वृद्धि ११ ध्रुवश्चैव १२ व्याघातो १३ ह
र्षणस्तथा १४ वज्रः १५ सिद्धि १६ व्यतीपातो १७ वरीयान् १८ परिधः १९ शिवः २० सिद्धः २१ सा
ध्यः २२ शुभः २३ शुक्लो २४ ब्रह्मेन्द्रो २५ वैद्युतिस्तथा २७ स्नातः स्वशस्याविधिवत्सर्वपापैः प्रमुच्यते न
वियोगमवाप्नोति योगव्रतमिदं स्मृतम् योगव्रतम् ८४ पौर्णमास्यां पौर्णिमास्यां कित्येव बहुक्षिणाः पौषमाघादि
मासेषु सौवर्णाः सर्वे एव हि क्रमेण राशयः सर्वे वस्त्रमालयविभूषिताः एतद्वाशि व्रतं नाम सर्वोपद्रवनाशनं सर्वाशा
पूरकंचैतत्सोमलोकप्रदायकं राशिव्रतम् ८५ पचाशोतिव्रतानतिकथिता पांडुनदन याः श्रुत्वा ब्रह्महागोघ्नः पितृ
हामातृहा तथा मुच्यते तक्षणादेव पातकैः सोपपातकैः पंचाधिकातवमया कथिता व्रतानां राजन्नशीतिरिह सौ
ख्यधनप्रदानां एताः समाचरतियः शृणुयात्पठेद्बाहस्ताग्रलद्भइवतस्य सुरेंद्रलोकः ३ इति भविष्योत्तरोक्तानि पं
चाशीतिव्रतानि अथ वेश्याविलासिनीव्रतम् मत्स्यपुराणे वर्णाश्रमाणामाचारः पुराणे पशुतोमया समावा
रश्च भगवन्धर्मशास्त्रावनिर्णयः पद्मपत्नीणां समाचारं श्रोतुमिच्छामितत्वतः ईश्वर उवाच तस्मिन्नेव युगे ब्रह्मन्स
हस्राणि तेषु षडश वासुदेवस्य नारीणां भाविष्यं त्यं बुजोद्भव ताभिर्वसंतसमये कोकिलालिकुलाकुले पुष्पितोपवनेऽरु
द्लकच्छारसरसस्तटे निर्भरापानगोष्ठीपुप्रसकाभिरलंकृतः कुरंगं यनः श्रीमान्मालतीकृतशेखरः गच्छन्समीप
मार्गेण सावः परपुरं जयः साक्षात्कंदर्पं रूपेण सर्वाभरणभूषितः अंगंगरंसंतसाभिः साभिलापमवेक्षितः बुद्ध्याम

कल्पंतोरानाभवेदिह एतद्द्रव्रतंतांमसदाकल्याणकारकम् रुद्रव्रतम् ॥ ७४ ॥ चैत्रत्रिरात्रंनकाशीन
 यांस्नात्वादादातियः अजापंचपयस्विन्धेदरिद्रायकुटुंबिने नजायतेपुनरसौजीवलोकं कदाचन एतद्द्वलिव्रतं
 नामसंबन्धाधिविनारानं बलिव्रतम् ॥ ७५ ॥ कन्यादानंतुयःकुर्यादुद्वाहंकारयेच्चयः एकविंशकुलोपेतोब्रह्म
 लोकंसगच्छति कन्यादानात्परदानंनचास्मादाधिकंक्वचित् येकरिष्यंतिमनुजास्तेपालोकोक्षयोदिवि कन्या
 दानव्रतम् ॥ ७७ ॥ तिलापिष्टमयंकृत्वागजंहेमविभूषितं कक्षांशुतंतद्वदारीहकसमन्वितं नक्षत्रमाला
 सहितंचामरापीठधारिणं दशनाग्रवह्नेत्रंरकरत्नयुगासनं ताम्राभ्यांकुंडकेचकृतंदत्त्वाचमोदकं प्रदद्याद्
 द्विजदांपत्यंयुज्यमालाविभूषणैः कंठप्रमाणमाविश्यजलंमलविवाजितं कांतारतरणंहेतत्कार्थितंतयुधिष्ठिरं कां.
 तारगिरिदुर्गपुतारयत्पतिदुष्कृतीन् इहलोकैपरेचैत्रनात्रकार्याविचारणा येकुर्वंतिदिनेपुण्येव्रतंपौरंदरनराः
 तेषंपौरंदरोलोकोभवेद्वाभ्रतसंख्यं पौरंदरव्रतम् ॥ ७८ ॥ पयोव्रतंतुपचम्यांदत्त्वानांगद्विजातये सौव
 णसर्पजनितंभयतेपांनजायते नागव्रतम् सिताष्टम्यांश्वेतवृषंसोपवासःप्रयच्छति सितवस्त्रयुगच्छन्नघंटाभ
 रणभूपिनं शिवलोकेवसेत्कल्पंतोरानाभवेदिह वृषव्रतमिदंश्रोक्तंसर्वधर्मप्रदायकं वृषव्रतं ८ उत्तरेख्य
 नेप्रोतेवृतप्रत्पेनयोहरिं स्नापयित्वाब्राह्मणायवडवांयःप्रयच्छति ससर्वकामसयुक्तःपुत्रभ्रातृसमन्वितः सूर्य
 लोकैवसेद्भ्रान् राशि व्रतमिहोच्यते राशिव्रतम् ८१ सकृन्नवम्यांनकेनपूजयेद्विधवांसिनीं पूष्यैर्धूपैस्तथाद
 यात्पंजरंशुकशोभितं हेमंविप्रायशांतायसवाग्मीजायतेनरः एतदाश्रेयंकंनामत्रतमश्विपदप्रदं श्राश्रेयव्रतम्
 ८२ द्वादश्यांगृह्यनकाशीफलमैक्षवसंपुतम् विप्रायभोजनंदद्यात्सयातिभवनंहरैः द्वादशीव्रतम् ८३ विष्णु
 भादिपुयोगेपुण्येकभक्ततोनरः येददातिक्रमात्पार्थवृत् १ तैलं २ फले ३ क्षवं ४ यव ५ गोधूम ६ चणका ७

निष्पावान् ८ शालितंडुलान् ९ लवणं १० दधि ११ दुग्धं १२ वस्त्रं १३ कनकभेवच १४ कंबलं १५ गां
१६ वृषं १७ छत्र १८ मृपानद्युगलंतथा १९ कर्पूरं २० कुंकुमंचैव २१ चंदनं २२ कुसुमानिच २३ लोहं २४
ताम्रं २५ कांस्यं २६ रौप्यंचैतियुधिष्ठिर २७ विष्कुम्भः १ प्रीति २ रायुष्मान् ३ सौभाग्यः ४ शोभनंत
था ५ अत्रिगंडः ६ सुकर्मांच ७ धृतिः ८ शूलंतथैवच ९ गंडो १० वृद्धि ११ ध्रुवंश्चैव १२ व्याघातो १३ ह
र्षणस्तथा १४ वज्रः १५ सिद्धि १६ व्यतीपातो १७ वरीयान् १८ परिघः १९ शिवः २० सिद्धः २१ सा
द्यः २२ शुभः २३ शुद्धो २४ ब्रह्मेन्द्रो २५ वैद्युतिस्तथा २७ स्नातःस्वशस्याविधिवत्सर्वपापैःप्रमुच्यते न
वियोगमवाप्तोतियोगव्रतमिदंस्मृतम् योगव्रतम् ८४ पौर्णमास्यांपौर्णिमास्यां कितेयवहुदक्षिणाः पौषमाघादि
मासेषु सौवर्णाः सर्वे एवहि क्रमेण राशयः सर्वे वस्त्रमाल्यविभूषिताः एतद्वा शिशित्रंतं नाम सर्वोपद्रवनाशनं सर्वाशा
पूरकंचैतसोमलोकप्रदायकं राशित्रतम् ८५ पंचशीतिव्रतानंतिकथिता पांडुनंदन याः श्रुत्वा ब्रह्महागोघ्नः पितृ
हामानृहा तथा मुच्यते तत्क्षणादेवपातकैः सोपपातकैः पंचाधिका तव मया कथिता व्रतानं राजन्न शीतिरिह सौ
ख्यधनप्रदानं एताः समाचरतियः शृणुयात्पठेद्ब्राह्मस्तात्र लश्रइव तस्य सुरेंद्रलोकः ३ इति भविष्योत्तरोक्तानि पं
चाशीतिव्रतानि अथ वेश्याविलासिनीव्रतम् मत्स्यपुराणे वर्णाश्रमाणामाचारः पुराणे पशुश्रुतो मया समाच
रश्च भगवन्वर्मशास्त्रार्वा निषेधः पश्य स्त्रीणां समाचारं श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ईश्वर उवाच तस्मिन्नेव युगे ब्रह्मन्स
हस्र्त्राणितुषोऽथ वासुदेवस्य नारीणां भविष्यं त्यं बुजोद्भव ताभिर्वसंतसमये कोकिलालिकुलाकुले पुष्पितोपवनेऽर्कु
ल्लकल्हारसरसस्तटे निर्भेरापानगोष्ठीपुत्रसकाभिरलंकृतः कुरंगं नयनः श्रीमान्मालतीकृतशेखरः गच्छन्समीप
मार्गेण सानः परपुरं जयः साक्षात्कंदर्पं रूपेण सर्वाभरणभूषितः अंगं रंसतप्ताभिः साभिलापमवेक्षितः बुद्धेः

न्मपस्तासोभविष्यतिपदात्मनि तदवादिष्यजगन्नाथः सर्वतोऽप्यनचक्षुषा सांवक्ष्यतिताः सर्वावोहरिष्यतिदस्यवः
 मरुपरोक्ष्यपतः कामाल्लोल्यमीहाग्विचक्रत ततः प्रसादितो देवद्वक्ष्यति शाङ्गभृत् ताभिः शापाभितप्ताभिर्भगवा
 न्भूतभायनः उन्तारायित्वाभूभारसमुद्रेस्वांपुरीप्रियां यदात्पक्षाम्यथात्मनं भा विक्रमं णिभावेके भवतीनाम्ष्टिपिदां
 लोयोयद्गतं कथयिष्यति तदेवोन्तारणयालदासत्वे संभविष्यति इत्युक्ताताः परित्यज्यगते द्वारवतीश्वरे ततः काले
 नमहताभारवतरणेकृते निरुत्तमौशलतद्भक्तेशवे दिवमागते गून्येयदुकुले सर्वैश्वरैरपि जितेजुने हतासुकुण्णपत्नी
 पुद्गासभोग्यामुवाबुंदे तिष्ठत्सुदुःखदौभाग्यसंतप्तासुजनादंनं आगमिष्यति योगात्मा दाल्भ्योनाममहातपाः
 तास्तमध्येषां संपूज्यप्रणिपत्यमुहुंमुहुः लालप्यगतावहृशोवाऽपपय्यांकुलेक्षणाः स्मरंत्योविविधान्भोगान्दि
 व्यनात्पानुलेपनात् भर्तारजगतामीशमनंतमपराजितं दिव्यानुभावांचपुरीना नारत्नगृहाणि च द्वारिकावा
 सिनः सर्वान्देवरूपांकुमारकान् प्रश्रमेवंकारिष्यति मुनेराभिमुखं स्थिताः दस्युभिर्भगवन्सर्वाः परिष्वक्तावयं व
 लात् स्वधमेच्यवनेस्माकमस्मिन्नः शरणं भव आदिष्टोसिपुत्राह्नन्केशेन महात्मना कस्माद्देवेन संयोगं प्रा
 प्यवेश्यात्वमागताः वेश्यानामपियोधर्मस्तन्नोद्गृहीतपोधत कथयिष्यत्यतस्तासांसदाल्भ्यश्चैकचेतनः ॥ दाल
 भ्यउवाच ॥ जलक्रीडाविहारपुपुरासारासमानसे भवतीनां सर्वाणां नारदोभ्यासमागतः हुताशनसुताः स
 वं भिवत्योप्सरसःपुरा अत्रणम्यावल्लेपेन परिष्टु सयोगवित् कथं नारायणोस्माकं भर्तास्यादित्युपोषणे तस्मा
 द्भूतप्रदानंचशापश्चायमभूत्पुरा शय्याद्वयप्रदानेन मधुमाधवमासयोः सुवर्णोपस्करोत्सर्गाद्वादश्योः शुक्लप
 दंतः भ्रष्टानारायणो नूनं भविष्यत्यन्यजन्मनि यदकृत्वा प्रणामंैरूपसौभाग्यमत्सरात् परिष्टुष्टोस्मितेना
 शुचियोगोवोभविष्यति चौरैरपहताः सर्वावेश्यात्वंसमवाप्स्यथ एवं नारदशापेनेकेशस्य च शापतः वैश्यात्वमाग

ताःसर्वाभव्यःकाममोहिताः इदानीमपियद्दश्येतच्छुद्धिवराननाः पुराद्देवासुरेयुद्धेहतेपुत्रशशःसुरैः दा-
 नवासुरदेवैर्पुराक्षेप्तुतस्ततः तेषानारिसहस्राणिशतशोथसहस्रशः परिणीतानितानिन्युवलाङ्गुकानिया-
 निवः तानिसवाण्डेदेशः प्रोवाचवदतांवरः वेश्याधर्मणवत्त्वमधुनानृपमंदिरे भुक्तिमत्यावरोहो
 स्तथादेवकुलेषुच भोजनंत्वामिनस्तुल्यंसूतकचापितत्समं भविष्यतिचसौभाग्यंसर्वासामपिशक्तिः ब्राह्म-
 णेभ्योवररोहाः। कार्याणिविधानिच यच्चाप्यन्यद्व्रतसंभ्यगुपदेशाम्यहंततः अविचारेणसर्वाभिर-
 नुष्टयंन्नतंतः। संसरोत्तारणायालमेतद्देदविदोविदुः यदासूर्यदिनेहस्तः पुष्योवाथपुनर्वसुः भवेत्सर्वौ-
 पधिस्नानंसम्यङ्ङ्नरिसमाचरेत् कथाः पंचशरस्यापिसन्निधानत्वमिष्यते अर्चयेत्पुडरीकाक्षमनंगस्यानुकीर्तनैः
 कामायपादौसंपूज्यजघैवोहाकारिणे भद्रकंदपानिधयेकटिंप्रीतिमतेनमः नाभिसौख्यसमुद्रायवामायथतयो-
 दरं हृदयंहृदयेशायस्तनावाह्लादकारिणे उत्कंठयेतिवैकंठमास्यमानंदकारिणे वामांशपुष्पचापायपुष्प-
 वाणायदाक्षिणं नमोनंगायवैमौलिविलोलायेतिमूर्धजान् सर्वात्मनेशिरस्तद्देवदेवस्यपूजयेत् नमः शिवा-
 यशांतायपाशांकुशधरायच नमोनारायणोयेतिकामदेवात्मनेनमः नमः शैत्येनमःश्रीत्यै नमोरत्येनमः
 श्रिये नमस्तुष्टानमः पुष्टौ नमः सर्वात्मसंविदे एवंसंपूज्यगोविंदमनंगात्मकमीश्वरं गंधमाल्यैस्तथा
 धूपनैवेधेनचकामिनी तत्राहूपधर्मज्ञब्राह्मणवेदपारगं अत्र्यंगोथवरः पूज्योगंधधूपचंनादिभिः शाली-
 यतंडुलप्रस्थंघृतपात्रेणसंयुतं तस्मिन्प्रायसंदधान्माधवः प्रीयतामिति यथेष्टाचारभोक्तारंतमेवद्विजस-
 तमं रत्नार्थकामदेवोयमितिचित्तेवधार्यतां यद्यदिच्छतिविप्रैर्द्रस्तत्कुर्वीद्विलासिनी सर्वभावेनचाल्मान-
 मर्चयेत्स्मितभाषिणी एवमादित्यवारेणसदातद्दत्समाचरेत् तंडुलप्रस्थदानंचयावन्मासास्त्रयोदश ततस्त्रयो

देशमासिसंप्रोप्तस्य भाभिनी विप्रस्योपस्करैर्युक्तांशव्यादंघ्रात्सुक्षणां सोपधानकविश्रामांस्वास्तराव
 रणांशुभां दीपिकोपानहृच्छत्रपादुकासनसंयुतां सपत्नीकमलंकृत्यहमसूत्रांगुलीवकैः सूक्ष्मवस्त्रैः
 सकटैर्कूर्ध्वपाल्यानुलेपनैः कामदेवंसपत्नीकंगुडकुंभोपरिस्थितं ताद्यपात्रासनगतहेमनेत्रपटान्वितं सकां
 स्यभाजनोपेतमिदुदंडसनन्वितं दद्यादनेनमंत्रेणतथैकांगापयस्विनीं यथांतरंनपश्यामिकामकेशवयोःसदा
 तथैवसर्वकामाप्तिरस्तुविष्णोःसदामम यथानकामिनीदेहात्प्रयातितवकेशव तथाममापिदेवशशरीरंस्वीकुरु
 प्रभो तथाचकानंदेवंप्रतिगृह्णद्विजोत्तमः कंवःकामंददामीतिवैदिकंमंत्रमीरयेत् ततःप्रदक्षिणीकृत्यवि
 सृज्यद्विजंपुंगवं शय्यासनदिक्कंसर्वैर्ब्राह्मणस्यगृहंनयेत् ततःप्रश्नुतियोन्योपिरत्यर्थगृहमागतः सामान्य.पू
 र्वचारेणसमंपूज्योभवेत्सदा एवंत्रयोदंशयावन्मासमेकंद्विजोत्तमं तर्पयेतयथाकालंश्रोपितेन्यंसमाचरेत् तदा
 रूपंशोलवंतयावदत्यागमोभवेत् आत्मनोपियदाविश्रोगभंसूतकराजतः देवोवामानुषोवास्याउपरराणैवैततः
 सोवारानष्टपंचाशयथानैवतुप्राशयेत् एतद्विकथितंसन्यग्भवतीनांविशेषतः स्वधर्म.यमतोभव्या.पश्यतबिह
 सर्वदा बुरुहूतेनयत्क्रोक्तंदानवेपुमयापुरा सदिदंसांप्रतंसर्वभवतीष्वपियुज्यते कल्याणिनीनांकाथितंतत्कु
 रुध्वंवराननाः करोतियाशेषमखंडमेतत्कल्याणिनीमाधवलोकसंस्था सापूजितादेवगौणशेषैरानंदंनस्थानमुपैति
 शंभोःतपोधनःसोप्यभिधायैष्वंतदाचतासांप्रतमंगनानां संस्थानमेष्यतिसमस्तमित्यंत्रतंकरिष्यतिचदेवयोनी
 इतिमत्स्युणोक्तैर्बैश्याचारेन्नं गब्रतम् स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपालोवदान्याग्रणी० १
 श्रीरणवीरसिंहपूषकारितेकृत्यसागरे षष्ठ्यशीतित्रतादीनामभद्रुल्लसमुच्चयः ॥ २ ॥

॥ उंश्रीगणेशायनमः ॥ उंनमःशिवाय ॥ अथलक्षपुजाविधानम् ॥

—ॐॐॐ—

शिवपुराणे ऋषयऊचुः व्यासशिष्यमहाभागकथयत्वंप्रमाणतः कैः पूषैः पूजितः शंभुः फलंकिर्कंप्र
यच्छति ॥ सुतउवाच ॥ सर्वैकथयाम्यद्यश्रुयतांमुनिसत्तमाः कमलैर्विल्वपत्रैश्चशतपत्रैस्तथापुनः शंख
पुष्पैस्तथादेवंलक्ष्मीकामोर्चयेत्सदा एतैश्चलक्षसंख्याकैर्लक्ष्मीः स्यान्नात्रसंशयः राज्यस्यकामुकोयोवैपा
थिवानांचपूजया तोषयेच्छकरदेवंदशकोटयामुनीश्वराः प्रतिशिवं तथापुष्पमखंडतंडुलं तथा चर्वितंचंदनेनै
वर्जलधारान्तथापुनः प्रातिरूपंतथामंत्रैर्वैल्वदलमनुत्तमं अथवाशतपत्रंवाकमलंवा तथापुनः शंखीपुष्पैस्तथा
प्रीतिंविशेषेणपुरातनैः धूपदीपंबनैवेधंमर्दयचारान्तिकंतथा प्रदक्षिणमस्कारंक्षमापनाविसर्जने कृत्वासांगंतथा
सर्वकल्पेयैर्नभोदेहे तस्यैसर्वथाराज्यंशंकरोलोकशंकरः प्राधान्यकामुकोयोवैतर्धेनार्चयेत्पुमान् कारागृह
गंतौवांपिलक्षेणैवांचयेद्वरं रोगग्रस्तोयदास्याद्वैतर्धेनार्चयेच्छिवं कन्याकामोभवेद्योवैतर्धेनशिवं पुनः वि
द्याकामोभवेद्योवैतर्धेनार्चयेच्छिवं वाणीकामोभवेद्योवैसोपुतेनशिवं येन उच्चारणार्थं शत्रूणांतैथवपुजनहरे;
मारणेचैवलक्षेणेमोहनेचतर्धकं सांभंतानां जयेच्चैवकोटिपूजाप्रशस्यते वशीकार्येत्थाराज्ञामयुतंचप्रशस्यते यशंसे
चर्तयतित्रपूजयेच्छकरंतदा वाहनाप्येसदापूज्यः सहस्रेणशिवस्तदा मुक्तिकामोभवेद्योवैपंचकोटयाशिवं
येनेत् ज्ञानार्थिचतथादेवंकोट्यावैपूजयेच्छिवं शिवदर्शनकामोवैतर्धेनप्रपूजयेत् तथास्यपूजयेनाप्यः कामनाफ
लरूपतः पंचलक्षाद्यदाजातः प्रत्येकंतुसदाशिवः लक्षणभजेतकाश्चिद्विद्वितीयेजातिसंभवः तृतीये कामनाजातंचतुर्थे
प्रपश्यति पंचमंतुयदालक्षफलंयच्छत्यसंशयं श्रनेनैवतुमंत्रेणदशलक्षफलंलभेत् ॥ क्तिकामोभवेद्योवैसदर्भः

घृतधारशिवैकार्यायावन्मत्रसहस्रकंतदावंशस्य विस्तारेजायतेनावसंशयः एवंचायुतमंत्रेणकार्यैवैशिवपूजनं
 प्रमेहोरोगशांस्वार्थंप्राप्तुयात्मनसेप्सितं पंडव्यदिसंजातितदघृतसुपूजनं ब्रह्मभोज्यंतुतत्रोक्तंप्राजापत्यंमुनीश्वरैः
 केवलंदुग्धधारौतदाकार्याविशेषतःशर्करामिश्रिताकार्यायदाबुद्धिर्जाडभवेत् केनापिकृत्रिमचैवशरिरेपरिकल्प्ये
 यावन्मंत्रायुतंस्याद्धिताद्वाराप्रपूजनं यदाचोच्चाटनंदेहेजायतेकारणंविना यत्रकुत्रापिवाप्रेमदुःखंयपरिकल्प्ये
 स्वग्रहेकलहोनित्यंयदाचैवप्रजायते तस्याचैवकृतायैवैसर्वदुःखंविळीयते शत्रूणांतापनार्थायतेलधाराराशि
 वै वासितैनेवतैलेनभोगृद्धिःप्रजायते तस्याचैवकृतायैवैसर्वदुःखंविळीयते सार्धंपैणैवतैलेनशदुनाशो
 ऋवेदिह मधुनायक्ष्मरोगोवैगच्छेद्विशिवपूजनात् इक्षोरसस्यवैधैरारसर्वसौख्यकरीभृता गंगजलसमुद्भूता
 ऋामोक्षफलप्रदा एतासर्वाश्रयाःप्रोक्ताधाराजयफलावहाः आयुतेनकृतास्तास्तुपूर्वोक्तविधिनाखिलाः करण्य
 ब्राह्मणानांतुभोजनंरुद्रसंख्यया तदावैसकलंसिद्धंभवत्येवनचान्यथा एतद्ब्रह्मसर्वमाख्यातंयत्पृष्ठोहंमुनीश्वराः
 एवंपूजाविधिंक्वत्सर्वपापैःप्रमुच्यते एतद्ब्रह्मसकलैकैसर्वकामहितायवै स्कंदोयासहितंशंभुंसंपूज्यविधिना
 संकृत् यत्फलंलभतेमर्त्यस्तद्ददामिथयाश्रुतं अत्रत्यंभोगमैश्वर्यंभुक्त्वापुत्रादिकंशुभं अत्रैवैजायतेयत्तच्छरू
 यतांमुनिसराभाः कोटिसूर्यप्रतीकाशैर्विमानैःसार्वकामिकैः रुद्रकन्यासमाकीर्णैर्गववाद्यसमन्वितैः शि
 वंवंकीर्त्ततेभोगीयावदाभूतसंप्लवं इतिशिवपुराणेवायवीयसंहितायांलक्षपूजाभिषेकादिविधानम् ॥
 अथैवागमोक्तालक्षपूजा ॥ ईश्वरउवाच ॥ लक्षपूजाविधिदेविकथया-
 मिसंमासतः धांकृत्वात्राणिनःसर्वेममसन्निधिभाजनाः भवतीतिशेषःशिवरात्रौतथाष्टम्यांसांमवरिसमारभेत
 शुंभेभ्यस्मिन्दिनेवापिशिवभक्तंछिजोत्तमं सपत्नीकंसंपुत्रंतमूचानमनिंदकं धर्मज्ञंदोपरहितंसंतुष्टंपरिपूज्यच

नंततिर्वधंतत्रापि यदिलक्षावधिः कृता द्रोणार्धनभवेल्लक्षं विधानंविधिपूर्वकंपुनश्चब्राह्मणानांहि ।
 पत्यंभवेदिहं मुद्गानांपुजनाञ्चैवाशेषोयच्छातिर्वैमुखं प्रस्थानांसतकेनवप्रस्थाधेनाथवापुनः पलद्वयपु
 नवलक्षमेकविद्वेषाः माषाणांचितथापूजारागनाशकरीमता प्रस्थानामष्टकेनवलक्षमेकप्रकारितं ब्राह्म-
 णानंतथाभोज्यंरुद्रसंस्थ्याविधीयते प्रियंगुपूजनंचैवसर्वाध्यक्षपरात्मनि धर्मार्थवर्द्धनंचैवपूजासत्रसुखा
 वही प्रस्थानंतुत्रयेणोक्तंलक्षमेकपुरातनैः ब्रह्मभोज्यंतथाप्रोक्तमकाराणांसंस्थ्याहुने राजिकापूजनंत्रोक्तं
 शत्रोमृतकरंपरं प्रस्थेनपलपुकेनलक्षमेकंतथास्मृतं एकागौश्चात्रदातव्यावलीवर्हस्तथेवच मरिचिसंभवा
 पूजाशैवोनांशकरामता श्रतोपेविधिधान्यैःपूजनंशंकरस्यच आढकोनादलेश्वरमहिमावधेत्तुणां केसरैरं
 जितंधान्यविधिर्वापेयाच्छिवं नानासुखकरोपूजाह्येषाचमुनिसत्तमाः इत्येतद्वचनंश्रुत्वापुनरुच्युमुनीश्वराः
 लक्षमानंतुपुष्पाणांवद्वचंहितावहं इतिश्रुत्वावचस्तेषांपुनर्वचनमाददे सूतउवाच श्रूयनांऋषभश्रेष्ठाःकथ
 यामियथामतिः प्रस्थानानविभिर्भोगैःशंखपुष्पैःसमुद्भवं लक्षत्रोक्तुमानेनसूक्ष्ममानंविचक्षणाः एकादशभिः
 प्रस्थैस्तुजातिमानंप्रकीर्तित यूथिकायास्तथामानंकरवीरभवंतथा निर्गुडिकुसुमानंतुथेवकथितंबुधैः कारिका
 रेतयामानंशिरापकुसुमेस्तथावधुजीवितयामानंप्रस्थानांदशकेनतु द्रव्याद्यैर्विविधमनिर्दंष्ट्राचपूजनंचरेत् सर्वका
 मसमृद्धार्थंपूजयेत्परमेश्वरं श्रतःपरंप्रवक्ष्यामिधारापूजामहंतुवः यस्याश्रवणमात्रेणकल्याणजायतेनृणां विधा
 नपूवकारुत्वापूजांचैवशिवस्यच पश्चाच्चजलधाराचकर्तव्याचमुनीश्वराः ज्वरतापप्रशांत्यर्थंजलधाराशुभावहा
 शतरुद्रियमंत्रेणरुद्रैकादशकेनच रुद्रजाप्येनवातत्रपुरुषपुक्तेनवापुनः षडंगेनाथवातत्रसहस्रमृत्युजयेनच गाय
 त्राप्ययवीविप्रानामभिर्वाविशेषकैः श्रथाप्यगामोक्तैर्वाजलधारादिकंतथा सुखसंप्रसिसिद्ध्यर्थं धारापूजनमुचम

पुजनं चरेत् लक्षसंख्यातुसर्वज्ञातव्यामुनिस्तमाः श्रापुष्कामोभवेद्यो वै दूर्वाभिः पूजनं चरेत् पुत्रकानोभवेद्यो
 वधत्तूरः पूजनं चरेत् शक्रपुष्पैः प्रतापश्वकुब्जकल्हारैकस्तथा जपाकुसुमपूजानुश्रूणां भृत्युदास्मृता रोगोच्चा
 टनकामोहकरवारैः सुपूजयेत् वधूकभूषणावाप्तिर्जात्यावाहनसम्भवः अतसोकुसुमेरेव विष्णुवंल्लभतामियात्
 शोभापत्रस्तथामुक्तिः प्राप्यते पुरुषेणैव मल्लिकाकुसुमेरेव स्त्रियं शुभतरालभेत् युथिकाकुसुमैर्दक्षैर्गृहं नैव वि
 मुञ्चति काणिकारस्तथावस्त्रसंपत्तिर्जायते नृणां निर्गुडिकुसुमैर्लोकमनोनिर्मलता भवेत् विल्वपत्रस्तया लक्षः
 सर्वकामानवाप्नुयात् शृंगारहारपुष्पैस्तु वधैते सर्वसंपदः तद्वनविद्यते पुष्पयन्त्रे वा शिववल्लभं चंपकैकतकीहि
 त्वाभन्यत्सर्वशिवेप्येत् एतद्वः कथयिष्यामि कारणं दुष्करं नृणां यदालक्षं शिवे दद्यात्तदा च विपुलं फलं तिल
 पुष्पाणि दत्तानि मुक्तिदानिनसंशयः राजिकाकुसुमानीह श्रूणां भृत्युदानि च अतः परंचधान्यानां फलं शृणुतस
 तमाः तंडुलारोपणं नृणां लक्ष्मीदोषः प्रजायते प्रस्थानां चैव षट्केन तदर्धेन तथा पुनः पलद्वयं तथा ते पालक्षमा
 नमुदाहते पूजार्द्रविधानेन कृत्वा वस्त्रशुशोभनं शिवोपरिन्यसेत्तत्र गंधपुष्पादिभिस्ततः रोपयित्वा च घृषुपा
 दीन्द्रवापूजाफलं भेत् प्राजापत्यद्वयं रोप्यमाषसंख्या च दक्षिणा देया तदुपदेष्टारं शत्स्यावा दक्षिणामला श्रा
 दित्यसंख्या तत्र ब्राह्मणान्भोजयेत्तरः लक्षपूजायदाजातासां गाचमत्रपूर्वकं शतमष्टोत्तरं तत्र मंत्रैर्विधिरुदाहृतः
 तिलानां च यथालक्षं महापातकनाशनं एकादशपलैश्चैव लक्षमानमुदाहृतं पूर्ववत्पूजनं तत्र कर्त्तव्यं हि तकाभ्यया भो
 ज्या वै ब्राह्मणास्तत्र तस्मात्कार्ये नरेणाहि महापातकजडुःख नश्यति तत्क्षणाध्रुवं यवपूजा तथा प्रोक्त्वा
 लक्षेण परमाशिवे प्रस्थानामष्टकैश्च प्रस्थार्धेन युतं पतः पलद्वयं युतं तत्र मानमेत्पुरातनं यवपूजा तथा प्रोक्त्वा
 स्वर्गसौख्यविधायिनी प्राजापत्यं ब्राह्मणानां कर्त्तव्यं फलमीप्सुना गोधूमानां तथा पूजा प्रशस्ता मुनिस्त

माः संततिर्विधेत्तत्रापि यदि लक्षावधिः कृता द्रोणार्धेन भवेत्लक्षं विधानं विधिपूर्वकं पुनश्च ब्राह्मणानां हि
 प्राजापत्यं भवेदिह मुद्गानां पूजनान् चैवाशेषो यच्छातिर्वैमुखं प्रस्थानां सप्तकेनैव प्रस्थाप्यैनाथवापुनः पलद्वयपु
 तैर्नैवलक्षमेकविद्वुंधाः मापाणांचतथापूजारोगनाशकरीमता प्रस्थानामष्टकेनैवलक्षमेकप्रकीर्तितं ब्राह्म-
 णानां तथा भोज्यरुद्रसंख्याविधीयते त्रिंशद्गुपजनं चैव सवाध्यक्षपरात्मनि धर्मार्थवर्द्धिना चैव पूजासर्वसुखा
 वर्हाः प्रस्थानान्तं त्रयणिकं लक्षमेकपुरातनैः ब्रह्मभोज्यं तथा प्रोक्तमर्काणां संख्यया हुने राजिकापजनं प्रोक्तं
 शत्रोभूतिकरं परं प्रस्थेन पलयुकेन लक्षमेकतथा स्मृतं एकगोश्यात्रदात्तव्यावलीवद्वैस्तैथवच मरीचिसंभवा
 पूजाशत्रोनांशं करीमता श्रतोपिविधेयान्यैः पूजनं शंकरस्य च श्राढकानां दलैश्च महिमावधेत्तदृणां केसरैरं
 जितं धान्यं विविधचापेयच्छिवं नानासुखकरीपूजाह्ये पाचमुनि सतमाः इत्येतद्वचनं श्रुत्वा पुनरुच्युमुनीश्वराः
 लक्षमानंतु पुष्पाणां वदत्स्वचहितावहं इति श्रुत्वा वचस्तेषां पुनर्वचनमाददे सूत उवाच श्रूयन्तं ऋषभ श्रेष्ठाः कथ
 यामियथा मतिः प्रस्थानानं विभिर्भगैः शंखपुष्पैः समुद्भवं लक्षप्रोक्तुमानेन सूक्ष्ममानं विचक्षणाः एकादशभिः
 प्रस्थैस्तु जातिमानं प्रकीर्तितं सूथिकायास्तथामानं करवीरभवं तथा निर्गुडीकुसुमानांतु तैथैव कथितं बुधैः कार्ष्णिका
 रेतयामानं शिरापकुसुमैस्तथावधुजीवितयामानं प्रस्थानां दशकेन तु द्रव्याद्यैर्विधिमनिर्दृष्ट्वा च पूजनं चरेत् सर्वका
 मसम्बन्धैर्पूजयेत्परमेश्वरं श्रुतं परप्रवक्ष्यामि धारापूजामहंतुवः यस्याश्रवणमात्रेण कल्याणजायते नृणां विधा
 नपूविकां कृत्वा पूजां चैव शिवस्य च पश्चाच्च जलधाराचकर्तव्या च मुनीश्वराः ज्वरतापप्रशान्त्यर्थं जलधाराशुभावहा
 शतरुद्रियं मंत्रेण रुद्रैकां देशकेन च रुद्रजाप्येन वा तत्र पुरुपसूक्तेन वा पुनः षडङ्गेनाथवा तत्र सहस्रमृत्युजयेन च गाय
 त्राप्ययवाविप्रानामभिर्वा विशेषकैः श्रथवाप्यागमोक्तैर्वा जलधारादिकं तथा सुखसंपत्तिसिद्ध्यर्थं धारापूजनमुरभं

पुजनं चरेत् लक्षसंस्थानुत्सवत्रज्ञातथा मुने सतमाः श्रायुष्काभो भवेद्यो वै दूर्वाभिः पूजनं चरेत् पुत्रकाभो भवेद्यो
 वधूरः पूजनं चरेत् श्रकपुष्पैः प्रतापश्वकुञ्जकल्हारैः कस्तथा जपाकुसुमपूजानुशत्रूणां मृत्युदास्यता रोगोच्चा
 टनकामाहिकरवारैः सुपूजेयत् बंधूकंभूयणावाप्तित्यावाहनसभवः श्रतसोकुसुमेरेव विष्णुवल्लभतामियात् रोगोच्चा
 शमीपत्रस्तथामुक्तिः प्राप्यते रुरुपणैव मल्लिकाकुसुमेरेव लिप्यंशुभतरालभेत् यूथिकाकुसुमलेक्ष्मे गृहं नैव वि
 मुञ्चति कर्णिकारस्तथावल्लसपत्तिर्जायते नृणां निर्गुडिकुसुमलोकमनोनिर्मलता भवेत् विल्वपत्रैस्तया लक्षः
 सर्वकामानवाप्नुयात् शृंगारहारपुष्पैस्तुवर्धते सर्वसपदः तद्वै न विद्यते पुष्पयन्नेव शिववल्लभं चंपकैकेतकीहि
 त्वाभिन्यत्सर्वोशिवप्येत् एतद्वः कथयिष्यामि कारणं दुष्करं नृणां यदालक्षं शिवे दद्यात्तदा च विपुलं फलं तिल
 पुष्पाणि दत्तानि मुक्तिदानिनसंशयः राजिकाकुसुमानीह शत्रूणां मृत्युदानि च श्रतः परं च धान्यानां फलं शृणुत स
 तमाः तंडुलारोपणं टणालक्ष्मीव्याद्धिः प्रजायते प्रस्थानां चैव घटकेन तदर्थे न तथा पुनः पलहयं तथाते पालक्षमा
 नमुदाहृतं पूजारुद्रविधानेन कृत्वा बंधुसुशोभनं शिवोपरिन्यसेत्तत्र गंधुष्पादिभिस्ततः रोपयित्वा च धूप
 दीन्द्रवापूजाफलं भेत् प्राजापत्यह्वयरोप्यमाषं सस्था च दक्षिणा देया तदुपदेष्टारशक्त्या वा दक्षिणामला श्रा
 दित्यसंस्थया तत्र ब्राह्मणान्भोजयेन्नरः लक्षपूजायदाजातासां गाचमत्रपूर्वकं शतमष्टोत्तरं तत्र कर्तव्यं विधिरुदाहृतः
 तिलानां च यथा लक्षमहापातकनाशनं एकादशपलैश्चैव लक्षमानमुदाहृतं पूर्ववत्पूजनतत्र कर्तव्यं विहितकाम्यया भो
 ज्यावै ब्राह्मणस्तत्र तस्मात्कार्यं नरेण हि महापातकजदुःखं नश्यति तत्क्षणात्प्रबं यवपूजा तथा त्राक्रा
 लक्षेण परमाशिवे प्रस्थानामष्टकैश्च प्रस्थाधेन युतं पनः पलह्वयं तत्र मानमेतत्पुरातनं यवपूजा तथा त्राक्रा
 स्वर्गसौख्यविधायिनी प्राजापत्यब्राह्मणानां कर्तव्यं फलमीप्सुना गोधूमानां तथा पूजा प्रशस्तानुनिसत्

माः संततिर्वधेत्त्रापि यदि लक्षावाधिः कृता द्रोणार्धेन भवेत्लक्षं विधानं विधिपूर्वकं पुनश्च ब्राह्मणानां हि
 प्राजापत्यभवेदिह मुद्दानां पूजनञ्चैवाशोच्येच्छति नैसुखं प्रस्थानां सप्तकेन वप्रस्थाधेनाथवापुनः पलद्वयपु
 तैर्नवलक्षेकविट्पुंशुः मापाणां च तथा पूजारागनाशकरीमता प्रस्थानां मष्टकेन वलक्षेकमप्रकीर्तितं ब्राह्म-
 णानां तथा भोज्यरुद्रसंख्याविधीयते प्रियंगुपूजनं च वसवोऽध्यक्षे परास्मिन् धर्मार्थवाद्धिनी चैव पूजा सर्वसुखा
 वहा प्रस्थानां तु त्रयोक्तं लक्षेकं पुरातनैः ब्रह्मभोज्यतथा त्रोक्तमकाराणां संस्थया नूने राजिकापूजनं त्रोक्तं
 शत्रो मृतिकरं परं - प्रस्थेन पल्युकेन लक्षेकमकतथा स्मृतं एकागोश्चात्र दातव्या वलावहं स्तथैव च मरीचिसंभवा
 पूजा शोचोनाशकरीमता अतोपि विविधार्थैः पूजनशंकरस्य च श्राद्धकोनां डलैश्चैव महिमा बधेत्तदृणां केशरैरं
 जितधान्यं विविधचार्यैश्चिवं नानासुखकरीपूजा ह्येवाचमुनि सप्तमाः इत्येतद्वचनं श्रुत्वा पुनरुच्युमुनीश्वराः
 लक्षमानतु पुष्पाणां वदत्वं चाहितावहं इति श्रुत्वा वचस्ते पांपुनर्वचनमाददे सूत उवाच श्रूयन्तं ऋषभश्रष्टाः कथ
 यामि यथामतिः प्रस्थानां नवभिर्भागैः शंखपुष्पैः समुद्भवं लक्षं प्रोक्तुमानेन सूक्ष्ममानं विचक्षणाः एकादशभिः
 प्रस्थैस्तु जातिमानं प्रकीर्तितं यूथिकायास्तथामानं करवीरभवं तथा निर्गुडिकुसुमानां तु तेष्वेकथितं बुधैः कर्णिका
 रेतयामानशिरापकुसुमेस्तथा वधुजीवितयामानं प्रस्थानां दशकेन तु द्रव्याद्यैर्विधेमानैर्दृष्ट्वा च पूजनचरेत् सर्वका
 मसमृद्धयर्थं पूजयेत्परमेश्वरं अतः परप्रदयामि धारापूजामहंतुवः यस्याश्रवणमात्रेण कल्याणजायेत्तदृणां विधा
 नपूर्विकां कृत्वा पूजां चैव शिवस्य च पश्चाच्च जलधारा च कर्तव्या च मुनीश्वराः ज्वरतापप्रशांत्यर्थं जलधारा शुभावहा
 शतरुद्रियमंत्रेण रुद्रैकादशकेन च रुद्रजाप्येन वा तत्र पुरुपसूक्तेन वा पुनः षड्भेनाथवा तत्र सहस्रमृत्युजयेन च गाय
 त्र्याप्यथवा विप्रानामभैर्विशेषकैः श्रथवाप्यागमोक्तैर्वा जलधारादिकं तथा सुखसंपत्तिसिद्धयर्थं धारापूजनमुत्तमं

घृतधाराशिवेकार्यावावन्मंत्रसहस्रकतदावंशस्य विस्तरोजायतेनावसंशयः एवंचायुतमंत्रेणकार्यैवेशिवपूजनं
 प्रमेहोगशांत्थार्थंप्राप्त्यात्मनेसोप्सितं पंडल्वयदिसंजाततदाघृतसुपूजनं ब्रह्मभोज्यंतुतत्रोक्तं प्रजापत्यंमुनीश्वरैः
 केवलंदुग्धधारौतदाकार्यांविशेषतः शर्करामिश्रिताकार्यायदाबृद्धिजडाभवेत् केनापिकृत्रिमचैवशरिरेपरिकल्पि
 ते यावन्मंत्रायुतस्याद्द्वैतावद्वाराप्रपूजनं यदाचोच्चाटनदेहेजायतेकारणंविना यत्रकुत्रापिवाप्रेमदुःखंचपरिकल्पि
 तं स्वगृहेकलहोनित्ययदाचैवप्रजायते तस्याचैवकृतायवैसर्वदुःखंविलीयते शत्रूणांपापनार्थायतेलधाराशि
 वायवै वासितैवतेलेनभोगबृद्धिःप्रजायते तस्याचैवकृतायवैसर्वदुःखंविलीयते सार्धेणैवतेलेनशद्विनाशो
 प्रवेदिह मधुनायक्ष्मरोगोवैगच्छद्विशिवपूजनात् इक्षोरसस्यवैधारासर्वसौख्यकरीभता गंगाजलसमुद्धृता
 धारामोक्षफलप्रदा एतासर्वाश्रयाः प्रोक्ताधारजाजयफलावहा अयुतेनकृतास्तास्तुपूर्वोक्तविधिनाखिलाः कार्यव्यं
 ब्राह्मणानांतुभोजनंरुद्रसंख्यया तदावैसकलंसिद्धंभवत्येवचान्यथा एतद्द्वःसर्वमाख्यांतयत्पृष्टेहंमुनीश्वराः
 एवंपूजाबिधिं कृत्वासर्वपापैः प्रमुच्यते एतद्द्वैसकलंलोकैसर्वकामहितायवै स्कंदोयासहितंशभुंसंपूज्यविधिना
 संकृत् यत्फलंलभतेमर्त्यस्तद्ददामियथाश्रुतं अत्रत्यंभोगमैश्वर्यंभुक्त्वापुत्रादिकंशुभं अंतैवेजायतेयत्तच्छरू
 यतांभुनिसरामाः कोटिसूर्यप्रतीकाशैर्विमानैःसार्वाकामिकैः रुद्रकन्यासमाकीर्णैर्यवाद्यसमन्वितैः शि
 वंक्कीर्त्तितेभोगीयावदाभूतसंप्लवं इतिशिवपुराणेवायवीयसंहितायांलक्षपूजाभिवेषादिविधानम् ॥

अप्रैवागमोक्तलक्षपूजा ॥ ईश्वरउवाच ॥ लक्षपूजाविधिदेविकयया-
 मिसमासतः यां कृत्वाप्राणिनःसर्वे मसन्निधिभाजनाः भवतीतिशेषःशिवरात्रौतथाष्टम्यांसोमवारसमारभेत्
 शुभेन्यस्मिन्दिनेवापिशिवभक्तद्विजोत्तमं सपत्नीकंसुपुत्रंतमनूचानमनिदं क धर्मज्ञंदोपरहितंसंतुष्टुपरिपूज्यंच

आचार्यवरयेत्त्राज्ञः सुस्नातो भूषितो ब्रती ह्रस्वचष्टलदीनमतिदीर्घजडं तथा देवताभक्तिरहितवधिर्दीर्घलि
 गिनं वेदहीनदुराचारं मलिनं बहुभाषिण निंदकं पिशुनं दुष्टमंधकं च विवर्जयेत् नित्यं निर्वृत्य सकल संकल्पमन
 सेऽस्मिन् पंचकर्मल्लिकापुष्पैर्जातीकिंशुकपाटलैः नद्यावर्तैः श्रियावर्तैर्द्रोणपुष्पैः कदंबकैः अन्यैः शिवागमप्रो
 क्तैर्विल्वशाखादलैस्तथा नागवल्लीदलैर्वापिरत्नेनानाविधैरपि अन्यैश्च विविधैः शुद्धैः खड्गैर्द्राहितं दुलैः लक्ष्य
 पूजां प्रकुर्वीत मूलमंत्रेण शंभवे ॥ स्वर्णपुष्पप्रत्युत्कंपुरावर्तिकमभवेत् इत्येकस्मिन्दिने वापि द्वयोर्वा त्रिदिनेऽपि वा
 पुष्पलाभां न संरेणवहूभिर्वादिर्नैर्जेत् ॥ पुष्पांजलित्रयं स्वर्णविल्वशाखासमन्वितम् प्रार्थनामंत्रः विरूपाक्षमहेशानविश्वरूप
 पुष्पमन्त्रं च तैश्च माप्यच महादेवं प्रार्थयेत्तदनंतरं ॥ भवः शर्वस्तथा रुद्रस्तपःपशुपतिः स्मृतः उग्रो महान्स्तथाभी
 मंशानंश्चाष्टनामभिः पुष्पांजलित्रयं स्वर्णविल्वशाखासमन्वितम् प्रार्थनामंत्रः विरूपाक्षमहेशानविश्वरूप
 महेश्वरः ॥ मया कृतं लक्षपूजां गृहीत्वा वरदो भव - ततो नमस्कारः मृत्युजपाय यज्ञाय देवं देवाय शंभवे आश्रितेशा
 यं शवीर्यं महादेवाय ते नमः ॥ इति नमस्कारमंत्रः ॥ इति शिवागमेलक्षपूजाविधिः ॥ अथोद्यापनम् पंचासृतेन स्तूप
 नं पलेन शतकेन वै - नारिकेलार्थ्यं दानं च पताकाध्वज एव च श्वेतवस्त्रद्वयं देयं पूजायां च शिवस्य च पुजाते च तथा होमंति
 लं द्रव्येण कारयेत् देवस्यानंतरं पूजार्थं चार्थ्येणैव कारयेत् ततः प्रार्थनामंत्रः नमः शिवाय शताय सगुणाय नमो नमः
 ॥ सर्वेश्वराय देवाय कारयेत् सर्वयुक्तं वै - निर्वेदं यामिच्छामानं त्वं गुतिः परमेश्वर भूमौ स्वखलितपादानां भूमिरेवावलंब
 नम् ॥ त्वपि जातो परार्थानां त्वमेव शरणं प्रभो ॥ ततो विप्रो भोजनीयाः शस्त्यावापि दशाथवा आचार्यं पूजयेत्
 भ्रातृस्थानं दीर्घांबुक्षिणीं ॥ पूर्णतद्वर्चनं क्लृप्तममसन्निधिभाग्भवेत् यद्द्वारे मत्तमातं गावायुवेगास्तुरंगमाः पु
 षुं दुवदनां चार्थ्यैः पूजाविधेः फलम् ॥ इति त्रिसांडपुराणेलक्षपूजाध्यापनम् ॥ अथैतस्य प्रयोगः ॥ तत्रादौ

पूजाविधिः । ब्रह्मांडपरांशत माघादिपुण्यमसेषुचातुर्मास्येषुथापुनः । श्रावणेतुविशेषेण । चंद्रानुकूल्यदिने
 प्रातनद्यादास्तात्त्वानित्यकर्मनिर्वृत्य देवांगारप्रविश्य पुण्यतिथ्यादिसंकीर्त्य श्रासन्त्राखिलापपक्षयपूर्वके
 हिंकोमुष्मिकनिरवधिमुखसौभाग्यनिरवधिशिवलोकनिवासमहदेश्वर्यप्राप्तिद्वारा अनुककामनया वीमासहि
 तसदाशिवप्रात्यर्घममुकपुष्पादिनालक्षपूजाकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य पीठशिवयथाविधिसंपूज्य सहस्र
 नामभिर्मूलमंत्रेणवाततद्रव्येणपूजयेत् प्रत्यहंपंचामृतेनाभिपेकः कर्पूरेणार्तिक्यः दध्यादनोपहारः प्रथम
 दिनेयावतोसंख्यातावत्येवंसंख्यांसमाप्तिपर्यंत अयुततेसुवर्णपुष्प अंसभवेलक्षतेसमाप्तिदिनेविशेषेणशि
 वंसंपूज्य शतपलपरिमितंपंचामृतेनस्नानं नारिकेलार्घ्यदानंच ततःपुष्पांजलित्रयदानं अष्टाभिर्नाममंत्ररिति उ
 भवार्यनमः १ उंशवार्यनमः २ उंरुद्रायनमः ३ उंपशुपतयेनमः ४ उंउथायनमः ५ उंमहतेदेवायनमः ६ उं
 भीमार्यनमः ७ उंईशानार्यनमः ८ इतिपुष्पांजलिर्दत्त्वाप्रार्थयेत् चिरूपाक्षमहेशानविश्वरूपमहेश्वर मयाकृता
 लक्षपूजागृहोत्वावरदोभव ततःप्रणमेत् मृत्युंजयायज्ञायदेवदेवापशभवे श्राश्रितशायसर्वायमहदेवायतेनमः ॥
 नमःशिवायशांतायसर्गायससूनवे सोपस्करायदेवायकारणत्रयहेतवे ततोयथाशक्तिब्राह्मणभोजयेत् शक्त्या
 व्रतपूतयेगाचदद्यात् अत्रपूजाद्रव्याणि चंपकमालतीपुष्पंजातीकिंशुकपाटलः द्रोणपुष्पः कर्द्वेश्ववि
 ल्वशाखादलस्तथा नागवल्लीदलैर्वापिकरवीरकुसुमैरपि तत्कालोद्भवेः पुष्पैः पल्लवैः कमलैरपि धान्ये
 श्यविधिः पुष्पैः रत्नैर्व्रीहितदुलैः लक्षपूजाप्रकृतंनव्यानामभिर्मूलमंत्रतः एतेपांपूजाद्रव्याणामंत्राः दा
 त्खंडादिदुष्टद्रव्याः रत्नपूजापितत्रैव विद्रुमाणामंत्रदानेनरुद्रलोकंजनेत्रः सर्वपापाविनिर्मुक्तोमुक्तादाने
 नजायते लोकानामोतिदानेननरोवजस्यवज्रिणः तथाप्रदरौगेमैर्भौदेतेनदनेवने सर्वशहाःप्रतुष्यतिपुष्प

रागप्रदानतः - गारुत्मैर्गुरुं मत्तानियतजयतिश्रया वैडूर्यैः स्वर्गलोकश्च पद्मरोगैरोगता । प्रदानादिद्रुनी
 लेश्चनीलानां सतुभोजन सुखी शंखप्रदानेन शक्तिशुक्तिप्रदानतः इतिस्कन्देभिधानात् तत्रमुक्ताप्रदानमत्रः
 तास्रपण्यैर्वाद्भूतावशाद्द्वयाकल्पबाणताः मुक्ताः शुस्त्युद्भवाः सतुभुक्तिमुक्तिप्रदामम एवसेवेषामेवरक्तधान्या
 दीनांसत्राग्नीयैरंतरतोवसेयाः इतिप्रकारंतरणलक्षपूजाविधिः अयाग्निपुराणोक्तसोद्यापनम् । लक्षपूजावि
 धानम् तत्रपूर्ववदेवसंपूज्य ततः सहस्रनामाभिः उंनमः शिवायेतिमंत्रेणुष्णपादिभिरैकरूपतयासमाप्ति
 पर्यन्तमभ्यर्च्य तदन्तेशुभदिने उद्यापनं कुर्व्यात् तत्रादौ तिथ्यादिकीर्तनं त्वात्मनोऽनेकजन्माजितसमस्तदुरितनि
 वृत्तिपूर्वकैहिकपुत्रपौत्रा दिविष्टाद्विविधसुखप्राप्त्यनंतरं शिवलोकनिवासकामकृत्यं दमुकद्रव्यसमर्पणलक्ष
 पूजनं तत्संपूर्णफलावाप्तयेतस्योद्यापनकारण्ये इतिस्कल्पः काठ्यैः ततो गणेशपूजा आचार्यवरणादि
 पूर्वांगविधाय वेदिकायां लिंगतोभद्रे कलशैधान्यपूरितपूणपात्रमध्यसौवर्णमहेश नमः शंभवायेति मंत्रेण सौव
 र्णिगौरी गौरीमिमायेति मंत्रेण पुरतः राजतं वृषभतन्मंत्रेण संस्थाप्य परिवारे देवताश्च संस्थाप्य पूर्वादि
 दिक्षु धर्मज्ञानवैराग्यैश्वर्यानां श्रेयाडिविदिक्षुच अधर्माज्ञानवैराग्यनैश्वर्यान्पीठसंपूज्य मध्ये महेश्वरसंपूज्य
 तद्वहिरैशान्यां शैशानवक्राय नमः पूर्वतः पुरुषवक्राय नमः दक्षिणेऽग्निघोरवक्राय नमः पश्चिमेऽस्योजातवक्राय
 नमः उत्तरे वामदेववक्राय नमः पुनः पूर्वादित वामाय नमः च्येष्टायैः श्रेष्ठायैः रौद्रायैः काल्यैः कलाविकारिण्यैः बलायैः
 वलाविकारण्यैः मनोन्मन्यैः सर्वभूतदमन्यैः इतिदशादिक्षु ॥ १० ॥ पुनः पूर्वमारभ्य शैशानपर्यन्तं अजैकप-
 देनमः श्रहिविदुन्ध्याय भवाय शर्वाय उमापतये रुद्राय पशुपतये शंभवे वरदाय शिवाय ईश्वराय नमः
 ॥ ११ ॥ पुनः पूर्वान्दिकालौ दक्षिणेऽग्निगिच्छौ पश्चिमेऽवृषस्कंधौ उत्तरे ईशकालौ तत इन्द्रादिलोकेशान्सायु

धान्संस्थाप्यपूजयेत् अथशिवपूजाध्यानम् शुद्धस्फटिकसंकाशत्रिनेत्रचंद्रभूषणं भस्मोद्धूलितसर्वांगं
 ह्यर्चित्यभक्तवत्सलं उन्नमःशिवायइतिमंत्रेणपूजयेत् लक्षपूजायांशकंवासुवर्णपुष्पसमर्प्य ॥ प्रार्थयेत् ॥
 नमःशिवायशांतायसर्गायससूनवे सनंदिनेसर्गांगायसवृषापनमोनमः इतिनमस्कारः पुराणपठनादिनां
 रात्रिर्नत्वा प्रातःस्वयंश्लोकमग्निप्रतिष्ठाप्य अन्वाद्ध्यात् अत्रप्रधानं सोः महेशं नमः शंभवायचमयो
 भवायेतिमंत्रेणज्यासिकतिलद्रव्येणायुतसंख्याकहृतिभिः सहस्रपरिमिताभिर्वापरिवारेदवतामंडलेदेव
 ताश्वैकयाज्याहुत्यायक्षे स्थापनमंत्रेणहोमः पुष्पसमर्पणवा षोडशद्विजानुविशेषाकारेणसंपूज्य दक्षिणांचदत्त्वा ॥
 चप्रतिपाद्य अधिकफलाप्तयेसोपस्करांशय्यादत्त्वा षोडशद्विजानुविशेषाकारेणसंपूज्य दक्षिणांचदत्त्वा ॥
 सद्नेत्रसहस्रंशतंवायथाविभवंसद्नेत्रेनाद्विजांस्तर्पयेदिति इतिलक्षपूजाद्यापनाविधिः अथविष्णुलक्षपूजाविधिः
 अग्निपुराणे लक्षपूजाविधिभूयःशृणुनान्यमनाःकश्चित् यांशुत्वामुच्यतेपापैर्नारीवाथनरोपिवा ब्रह्महागुरु
 गाभीचमद्यपोवाधनापहः सरूपजनमात्रेणमुच्यतेकिमुतान्यतःनातःपरतरंकिंचित्त्रिषुलोकेषुविद्यते किंकुलेन
 किमाचारैः किंशैलेनगुणेनच योहरिपूजयेत्सम्यक्सकुलीनः सवृद्धिमान् जंबूद्वीपमहापुण्यजन्मयः प्राप्य
 मामवः इमामकृत्वामंडात्माकोन्यस्तस्मादधोगतिः धर्महीनस्यनस्यस्यादिनान्यायांतियांतिय सलोहंकारभ्रं
 त्रिवत्स्यजन्मनिर्धक पूजयेत्पूजयेद्विष्णुभयभोगोपिपूजयेत् माधेवाकार्तिकैधेवापादेश्रावणेपिवा अन्ये
 पुंपुण्यमासेषुव्रतमेतत्समाचरेत् देवपूजागृहवापिदेवालयमथापिवा गोमयेनानुलिप्याथघातुनामृण्मयेणवा चतु
 भिर्ब्राह्मणैःसादिकृत्वाचस्तिवाचनं नादीश्राब्दंप्रकुर्वीतलक्षपूजाविधौद्विज प्राणायामद्वयंकृत्वादेशकालौपठेत्सु
 धीः सुसंकल्पयथाशक्त्याप्रत्सहंपूजयाम्यहं एवंसंकल्प्यविधिवन्मंत्रमेतमुदीरयेत् गृहीतिस्मिन्मन्त्रेतेदेवंपंचत्व

यदिमेभवेत् तदाभवतुसंपूर्णं त्वत्प्रसादाज्जगदुरो एवंसंप्रार्थ्यदेवेशानियमं तुलसीदलैःपंचामृतैःस्नापयित्वाशालि
ग्रामशिलांशुभां गंधपुष्पाक्षतैर्भक्त्याप्रथमंपूजयेद्दुधःप्रत्यहंयावतीपूजातावत्प्रणतिभिर्भ्रती पद्मान्यपिचतावंतिलि
खेत्यंचभिधातुभिःमहाव्रतमिदंब्रह्मन्देवानामपिदुर्लभं तुलसीदलैर्नवैसस्यैरत्रैरतिशोभनैःकूष्मांडवर्जितैर्द्वंपूज
येत्स्यनामभिःविष्णोर्नामसहस्रैश्चण्णत्रयथाशतनामभिःसंख्यापूर्णफलांसंख्यामंत्रहीनातुनिष्फलातच्चित्तोमौनवान्
भूत्वाविष्णुलोकरायणः एवंसंपूज्यविधिवत्पूजांतेहोममाचरेत् सहस्रनामभिर्होमस्वाहाकारसमन्वितं मधु
मिश्रिंश्चित्तिलैर्लजा मिश्रितैः कृमिर्वर्जितैः होमसंख्याविधानेन लक्षसंख्यायदाभवेत् पूर्णाहुतिततः कृत्वा प्र
णिपत्यक्षणापयेत् लक्ष्मीनाराण्देवंशंखचक्रगदाधरं सुवर्णप्रतिमांकृत्वावित्तपूर्वविचक्षणः ब्राह्मणायसुशांता
यस्वदारनिरतायचपलीपुत्रवतेदानमक्षयंफलमभ्रुते जलशयीब्रह्मपितापद्मनाभः सनातनः अनंतभोगशय
नःप्रियांपरमःपिता इतिदानमंत्रः तुलस्यभोवेषुर्ष्वर्वाबिल्वैर्वाणवर्जितैः सुगंधैर्ऋतुसंभूतैस्सस्यैःपादपप
ल्लवैः सहस्रंद्विसहस्रंवात्रिसहस्रंयथाविधि उपक्रमदिनेयावत्प्रत्यहंतावतीभवेत् उपक्रमदिनेवापिह्यवमा
नेपितावती उद्यापनंप्रकुर्वीतपूर्वोक्तैर्नवमार्गतः अन्यथादोषमाप्नोतिहीनागोजायतेभुवि एवंयःकुरुतेमर्त्या
नारिवांगतभर्तृका देहतिज्ञानवान्भूत्वाविष्णुलोकमवाप्नुयात् ब्राह्मणभोजयित्वातुस्वयंभुंजीतवाग्यतः तुल
सीदर्शनंस्पर्शनमस्कारःप्रदक्षिणा दानंचहरिपूजाचधारणंतज्जलंषयत् भक्षणंदर्शनंचैवविष्णुलोकप्रदायकं
महापातकसंयुक्तोवा सर्वपातकैः विष्णुपूजाविधानेनजीवन्मुक्तो न संशयः इत्यग्निपुराणोक्तं चि
ष्णोर्लक्षपूजोद्यापनम् ॥ भविष्योत्तरतु लक्षतुलसीव्रतोद्यापनम् कार्तिकेमाघेवाप्रत्यहंतुलसीदलान्यपे
येत् ततोवैशाखमाघेवाउद्यापनंकर्तव्यम् तत्रादावाचार्यवरणपूर्वकंपूज्युः स्वस्तिवाचनंकृत्वाप्रभातेस्थिति

लकृत्वा' अग्निमूर्त्तारोत्स्वर्ग्यं विधिनासंपाद्य - वृत्तपलाशसामिच्चरुं सहितं पचशाखां च जुहुयात् - अष्टाक्षरपंढे
 शरद्विंशतिक्षरैः प्राणैरेव' यथासंख्यं मंत्रविनियोगः - दलापणसंख्यादशांशं होमः - तद्विंशतिशान्तपेणानां
 र्जनादि - तदेतद्विंशतिक्षरं यथासंख्यं होमशेषसमाप्य - तद्विंशतिशान्तिप्रान्भोजयेत् - विंशत्येवंपु
 सहस्रनामदानमपिकुर्यात् - ततः सुवर्णवृत्तानुलसोसमारोप्य - विष्णुरूपायां चार्थ्याय दद्यादिति - तुलसीदे
 लोद्यापनं - अग्निपुराणसिद्धांतानुलक्षणप्रकारप्रयोग - चतुर्मास्यसमाप्तौ तुलक्षपूजासमापयेत् - माघी
 दिपटं समासपुलक्षपूजाहरेः स्मृता - यद्यद्वहो भवेत्पुष्पं विष्णवे तददप्यते - अतस्मिंतुलसीधात्रीपद्मद्वीकुरारंस्त
 या - करवीरकीर्णकारशतपत्रचैतक - चंपकतगरचैव सोवीरं कनकतथा - पुजातोपुष्पपाटलकपुत्रागचकदंबक
 वदरं चामलपुष्पं फूलैरन्यैश्च पूजयेत् - सुगंधैर्ऋतुसंभूतैः सर्वैः पादपपल्लवैश्च - यद्यत्समर्पयेद्द्रव्यंतस्य रूपं हिर
 ण्यं - कारयेत्स ततश्चकसहस्रं वापिकारयेत् - लक्षवादापयेद्धीमान्मर्थ्यावितानुसारतः - विष्णोर्नामसहस्रेणंग
 यथा मूलमंत्रतः सहस्रं द्विसहस्रं वा त्रिसहस्रं यथाविधि - उपक्रमदिने यावत्स्रहं तावती भवेत् - तत्रादौ तिथ्यादि
 कीर्तनानि स्विलनानां विधयः तां कानिरसनपूर्वकैः हि कामुष्मिकानिरतिशयभोगानंदप्राप्तद्वारा शीलक्ष्मीनारायणप्राप्त्य
 र्थं तुलस्यादिलक्षपूजां करिष्ये - इति संकल्प्य पीठपुरुषमूकदेवं संपूज्य - नाममंत्रैस्तुलस्यादिसमर्पयेत् - लक्षादि
 समाप्ता बुधापनं कुर्यात् - सर्वसंकल्पान्ते अमुकलक्षपूजायापनकरिष्ये - इति संकल्प्य - आचार्यवरणती - दे
 विकायां सर्वतोभद्रे ब्रह्मादिदेवतास्थापनपूर्वककलशं प्रतिष्ठय - तत्र देवं पूजयेत् - तत्रोपक्रमः - सर्वतोभद्रे ब्रह्मा
 दिदेवताः स्थाप्य - तदुपरि प्रस्थसंधान्यपुंजं तदुपरि प्रस्थगोधूमपुंजं - तदुपरि प्रस्थपरिमितशुद्धतुलसीं शिख
 त्वा - तत्र कुंभेन अष्टदलपद्मविरच्य - तन्मध्ये ताम्रमेघपात्रे पिससंधान्यसहितं तां चकलशं प्रतिष्ठाप्य - तत्रसौ

वणवृत्तुभुजलक्ष्म्याल्लगितवामिगनारायणसहस्रशोपिंतिमंत्रेणसंस्थाप्यः । पुरतःसौवर्णरोजतंगुरुडंसामध्वनि-
 शरीरंस्तैवाहनं परमोष्टिनःविपंपांपहरोनित्यमर्तःशांतिप्रयच्छमे ततईशानादिशानादिद्विक्षुशुखंचक्रगदांप
 स्त्रं ततःपरितःलोकेशान्संस्थाप्यपूजयेत् प्रातःअग्निप्रतिष्ठाप्य अन्वादेध्यात् ॥ अत्रप्रधानंलक्ष्मीनारायण
 उानमोनारायणायैव्यंटाक्षरमंत्रेणमंधुलांजमिश्रितं तिलपायसघृतशर्कराद्यन्यतमवरुद्रव्यचतुष्टयेनप्रतिद्र
 वधमंष्टैत्तरसहस्राहुताभेवासहस्रनाममंत्रैर्यक्षे इत्येवंहोमसमाप्य ततत्राचार्यायपिठंअनेनमंत्रेणदद्यात् जल
 शापीत्रह्नापितांगभयंस्यचराचर अनंतभोगशयनःप्रीयतामैजनार्दन इतिदत्त्वागोपयस्विनोचदत्त्वा अधिकफलाप्त
 येसोपस्करांशय्यादत्त्वा दशाधिकारान् द्विजान्सदनेनभोजयेत् एवमेवावधानेनगणेशादिकयोन्पुः । ततन्मंत्रे
 णपूजांतुतत्तन्नामसहस्रकैः गणेशेशलड्डुकैर्होमंपंचत्वयिस्तथापिवा पायसमनुदेव्याश्रितिलेवाकिलैरपि । एवं
 कृत्वाविधानेनस्वगोलोकमहीयते इतिविष्णुरुक्षपूजाद्यापनम् गणेशादिकशोरपिलक्षपूजाद्यापन अथलक्ष्म
 नस्कारत्रतम् भविष्योत्तरे अंबरपिउवाच इदवाकूणकुलगुरोब्रह्मन्धर्मसविस्तरं ब्रूहिपापक्षयकरद्रतंसर्वो
 त्तमंचमे ब्रह्मन्नस्यसुरापस्यगुरुदाराभिर्मपिणः सुवर्णस्तेयिनश्चवेतेषांससार्गीणामपि । संकीर्णयापिनचैवस
 कलीकरिणांतथा असमंपश्यतोभाष्यद्वयंदुष्टेनचेतसा श्वश्रूणांजनयित्रीणांकामिनोकामतोपिवा । गुरोविश्वा
 सहीनस्यब्रह्मन्नस्यचपापिनः संध्याकर्मविहीनस्यजगदुन्मादवर्तितः दासीवेश्यासंगमिनश्चांडालीगामिनस्तथा
 परस्वहारिणश्चैवदेवद्रव्यापहारिणः ब्राह्मणेभीष्टदस्यैववृचिच्छेदकरस्यवा परस्वलोलुपस्यापिरहस्यकृतपा
 पिनः पंचयज्ञविहिनस्यदुःशास्त्रनिरतस्यवा गुरुनिदादिसश्रोतुर्गुरुद्रव्यापहारिणः नारीणांचविशेषेणप्रायश्चित्तं
 यदीप्सितं तदाक्षनमस्कारंभ्रतंकुरुमहीपते संकरीकरणानांचमलिनीकरणस्यचः । अपात्रीकरणानांच

प्रायश्चित्तपदीच्छसि तदालः ॥ ३ ॥ श्रावणपत्नीसुतानां च गामिनः कामिनस्तथा स्वसृस्वमातृबंधूनामिच्छ
 यागमनस्य च दासीविश्यासंगमस्य संक्षयं यद्विवांछसि तदालः ४ परस्वहरणस्यापि देवस्वहरणस्य च रहस्य
 भेदकर्यापि रहस्यकृतपापिनः त्यागस्य पंचयज्ञानामसच्छास्त्राधिपस्य च गुरुनिंदाश्रुतेऽर्वापि गुरुस्वहरण
 स्य च लेह्यानां चैव चोऽप्याणां संक्षयं यद्विवांछसि तदालः ॥ ५ ॥ कृतस्य जन्मसाहस्रैर्भैरुर्विध्यसमस्य च
 शत्रुलुक्तस्य पापस्य इह जन्मकृतस्य च सर्वस्य पापजातस्य संक्षयं यद्विवांछसि तदालक्षणमस्कारव्रतं
 कुरुमहीपते ॥ ६ ॥ शृणु भूषणविधिं वदये संकल्पनियमादिकम् चातुर्मास्यसमायाते केशवेशयनं
 गते श्रापादस्य सितेपक्षे एकादश्यां समाहितः संकल्प्य देवदेवस्य पुरतश्चक्रपाणिनः मम लक्षणमस्कारव्र
 तस्य पुरोत्तमं निर्विघ्नेन व्रतं सांगं कुरु त्वं कृपया हरे पापं कनिमग्नमां पापकोशस्य भाजनम् व्रतेनानेन सुप्री
 तः सद्य एव जगत्पते इति संकल्प्य मनसा कार्त्तिक्यां तु समापयेत् प्रातःस्नात्वा व्रतं कुर्यात्प्रार्थ्यां दामध्यान्हं सदा
 मुनिः यद्वा तद्वान्भुंजीत भुंजीत लघुभोजनम् अहृतं न वदेत्कापि नापध्यायीत कञ्चन देवतानां जपं होमं न त्य
 जेत कथंचन अतिथिं पूजयेन्नित्यं यथाशक्त्यानुसारतः कार्तिके मासि संप्राप्ते पौर्णमास्यां ततः परम् संस्थाप्य
 कलयं पूर्णसवत्स्रं सपिधानकम् विष्णोश्च प्रतीमां तत्र पूजयेद्विष्णुनामभिः नामभिः केशवौधेश्च शंभुना विधीय
 ते नैवेद्यति समभ्यर्च्य कुर्यात्पश्चाच्च तर्पणम् पौरुषेण सुक्तेन तिलगोधूमतंडुलैः देवदेवजगन्नाथसर्वव्रतफ
 लप्रदं व्रतेनानेन सुप्रीतो गृह्णाणार्धधनमोस्तुते इति चार्घ्यत्रयं दत्त्वा पश्चाद्दोमं समाचरेत् पौरुषेण सुक्तेन
 शतमष्टोत्तरं सदा होमशेषं समाप्याथ पूर्णाहुतिमतः परम् आचार्यं पूजयेत्पश्चाद्वाद्दोमिथुनं गुरोः
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छतं विंशतिं पंचा दक्षिणांच यथाशक्त्या वाचयेद्वाशिपस्ततः अनुज्ञातश्च तेभ्यो वैस्वयं

भुंजीतबंधुभिः इदं व्रतं महापुण्यं पापारण्यदवानलं पापपर्वतवज्रचपापाद्धितरणेण्डुपम सर्वपापहरं
 सद्यःसद्योविष्णुप्रसादनम् नानिनसदृशं किंचित्त्रिषुलोकेषु विद्यते सर्वेषामाश्रमाणां चोवेहितं श्रुतिचोदितम्
 नारीणां सघवानां च विधवानां विशेषतः सर्वेषामेव पापानां प्रायश्चित्तमिदं भवेत् ॥

इति श्रीभविष्योत्तरे वसिष्ठं वरीपसंवादे लक्षणमस्कारव्रतविधानम्

अथैतस्य प्रयोगः मार्गशीर्षे तथा मघे चैत्रे वैशाखयोरेपि अस्तादिदोषरहितेषौ षण्मास्यां समापयेत् तत्र विधानम्
 तिथ्यादिसंकीर्त्तनमनेकजन्मोर्जितनानाविधपातकशमनपूर्वकञ्जुलभोगप्राप्तिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रतिस्पर्धं श्री
 विष्णोरमुके देवस्य बालये पितृहेवता प्रव्रतमहं करिष्ये इति संकल्प्य ततो दिवा लये अश्वत्थमूले गंगातीरे अन्यत्रा
 श्रमस्य लोदे बालये पितृहेवता प्रीतयेत इतम् तं देवं पीठे पुरुसूकेन संपूज्य नमोस्त्वं नतायेति स्तुत्वा तद्देवता
 नामसहस्रेण तद्देवता प्रकाशकवैदिकभंत्रेण मूलभंत्रेण साष्टांगपंचांगवाप्रत्यहं नियतसंक्षयानस्कारान् विधाय
 व्रतं तितदुद्यापनं कुर्यात् पूर्वोक्तसंकल्प्यति श्रमुके देवतायाः कृतलक्षणमस्कारव्रतस्य सांगता सिद्धयेत दुद्यापनं क
 रिष्ये इति संकल्प्य आचार्यवरणं तिसर्वतो भद्रकलशोपरि हेमं देवं तद्देवताभंत्रेण संस्थाप्य पूजयित्वा विशेषे
 पार्थिवयंदद्यात् देवदेवजगन्नाथ सर्वक्रतुफलप्रदव्रतेन निसुप्रीतो गृह्याणार्घ्यं मयार्पितम् ततश्चाग्निप्रतिष्ठाप्य
 श्रन्वाद्दध्यात् अत्र प्रधानं देवं विष्णुं श्रमुके देवं वा सप्तारुह्यापौरुषसूक्तेन द्वादशोत्तरैकशताहुतिभिश्चरुतिलज्जी

हिपालाशसमिस्तापिर्द्धव्यैः प्रतिर्द्धव्ययक्ष्ये । ब्रह्मादिदेवताश्रैककयाज्याहुत्यायक्ष्ये इतिहोमं ॥ ततःपठंगांचा
 षाड्यायदत्त्वा । अष्टोत्तरशताधिकान्द्विजान् यथाशक्तिभोजयेत् इतिलक्षपुष्पोद्यापनम् । लक्षनमस्कारव्रतो
 धापनमपि । अथलक्षप्रदक्षिणाविधानम् । अथलक्षप्रदक्षिणाविधानं सोद्यापनम् । विष्णुधर्मोत्तरे । श्रीकृष्ण
 उवाच । चातुर्मास्येचसेप्रतिपरिक्रम्यशुचिर्भवेत् स्वकृतं पापमुच्चार्यज्ञानंचकलंभवेत् । तत्रमंत्रः । यानि
 कानिषपापानिजन्मांतरकृतानिच तानिसर्वाणिनश्यंतुप्रदक्षिणपदंपदे । संकल्प्यंकुर्यान्नियतः । कार्तिक्या
 नुजितेद्रियः । लक्षसमोप्यपश्चानुकुर्यादुद्यापनं व्रती । आचार्यवरयेद्विद्वान्ब्राह्मणान्द्विजस्तथा । स्वस्तिवाचन
 पूर्वेणबालरूपजनार्दनम् । वस्त्रेणपरिधीननिर्त्रेणकलशेचयेत् हुत्वातुविष्णुगायत्र्याशतमष्टोत्तरं चरुम् । कपि
 लांचततोदद्यादाचार्यायसदक्षिणाम् । ब्राह्मणान्द्विजश्चैवयथान्यायंप्रपूजयेत् पायंसंजुहुयात्तत्रसहस्रंविजितेद्रि
 यः । अहोमुखैश्चैवेनमूकेनप्रतृचंबुधः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्दद्यात्तेभ्यश्चदक्षिणाम् । एवंकृत्वाव्रतमिदंपविदंपा
 पनाशनम् । पूर्वजन्माजितैः पापैरिहजन्मार्जितैरपि । आगामिजन्भजैश्चैवमुच्येतेनात्रसंशयः । इतिविष्णुधर्मो
 त्तरेकंलक्षप्रदक्षिणाव्रतोद्यापनम् । अथास्यविधानम् । आपाढशुक्लकादश्यापूर्णमायावाप्रारंभः । कार्तिक्यांस
 मापनम् । अथवायास्मन्वाशुभेमासेप्रारंभः । व्रततेसमापनम् । अत्रप्रदक्षिणास्थानानि सुरालयेश्चथमूलतुल
 स्यागोत्रजेतया । कुर्यात्प्रदक्षिणां सर्वापूजयित्वायथाविधि । तत्रादौतिथ्यादिसंकीर्तनंतेआत्मनः । सकलपापक्षय
 शो गणपिठानिरसनपूर्वकामुक्ताभीष्टसिद्धये श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं । श्रीविष्णोरमुकदेवस्यवालक्षप्रदक्षिणाव्रतंकरिष्ये
 इतिसंकल्प्य । गणेशादीन्पूजयित्वा । पूजासामग्राग्रहोत्वा । अथस्थादिसमीपेगत्वा । पुरुपसूक्तेनसंपूज्य । सह
 स्त्रनामादिपठन्कुर्यात्कालनादिरहितः । कृतांजलिरेकाग्रचित्तः । प्रदक्षिणाएकरूपतयासमाधिपर्यंतंकुर्यात् । व

ततिउपापनंकुर्यात् तत्रादौदेशकालादिकीर्तनात्त्रमुककामनयाकृतायालक्षप्रदेशिणास्तत्सद्गुण्यार्थतदुद्याप
 नंकरिष्ये ततश्चाचार्यवरणतिसर्वतोभद्रस्थकलशपरिहंसप्रदक्षिणादेवततन्मंत्रेणसंपूज्य साष्टांगंप्रणम्यत्
 तंआग्निप्रतिष्ठाप्य अन्वाद्ध्ययात् अत्रप्रधानंविष्ण्वादिदेवतस्यगायत्र्याऋष्टोत्तरशतं चर्वाहुतिभिः ब्रह्मादिदे
 वंतांशैकैकयाज्याहुत्यायक्ष्ये ततोहोमतिपीठकपिलांवाचार्यायसंपूज्यद्वा यथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयेत्
 अत्रयस्यदेवतस्यप्रदक्षिणात्रतं तस्यैवमवोहोमपूजादोग्राह्यः इतिलक्षप्रदक्षिणात्रतोद्यापनम् अयप्रकारा
 तरेणअश्वत्थप्रदक्षिणाविधिः भविष्ये संकल्पादिपूर्ववत् इयान्विशेषः आदौआराधयेद्विष्णुंध्यानवाह
 नपूर्वकम् तथैवपिप्यलतरंनारायणस्वरूपिणं सदापुरुषसूक्तैनेउपचारैश्चपूजयेत् ततःप्रदक्षिणांकुर्यात्
 त्सर्वसफलंभवेत् लक्ष्मेकंहिलक्षवात्रिचतुःपंचलक्षम् कार्यस्यगौरवाद्द्वयंद्वादशांतेसमाचरेत् ब्रह्मचारीह
 विष्ण्याशीत्वधःशायीजितेंद्रियः मौनीध्यानपरोभूत्वासघृतंपायसंहुनेत् तर्पणतुदशांशेनभोजनंतद्वशांशतः ो
 मादौविष्णुगायत्रीतथानामसहस्रकं तत्रद्रोणपरिमिततंडुलपुंजोपरिपलादधिकरोप्यपीठोपरिसुवर्णादधिकहै
 मंअश्वत्थतरुंसंस्थाप्य श्वेतवस्त्रेणसंछाद्यसंपूज्यद्विजायद्द्यात् तत्रमंत्रः पिप्यलोढक्षरजैन्द्रह्यग्निगर्भस्त्व
 मेवहि प्रभुर्वनस्पतीन्त्वंपूर्वजन्मनियत्कृतम् अघोधनाशयक्षिप्रतवरूपप्रदानतः ततोद्विजंप्रार्थयेत् अमुं
 तरुंयुहाणस्त्वविष्णुरूपंद्विजोत्तम स्वीकृत्यदुष्कृतंक्षिप्स्वाविष्णुरूपंप्रयच्छमे ततोव्रतपूतयेयशुक्लांगंद्द्यात् अ
 धिकफलप्राप्तयेसोपस्करांशय्यांचद्द्यात् इत्यश्वत्थप्रदक्षिणोद्यापनम् अथलक्षवर्तिव्रतविधानम् कान्तिके
 माधेवेशाखेवाचातुमोस्येवालक्षवर्तिव्रतविधानंकार्यम् तत्रमासपक्षादिकीर्तनात् अमुकाभीष्टप्राप्तिकामो
 लक्ष्मीसहितंविष्णुममासहितंशिवयथामिलितोपचारैःपूजयिष्ये षोडशोपचारैःसंपूज्यलक्षवर्तिव्रतविधानंकुर्यात्

तत्रकथा सूतउवाच श्रार्यावर्तेपुराकाचिद्वेश्याभूलक्षणाभिधा तस्याभुजंगःशूद्रोभूहसोनाममहाबली तां
 लक्षणांलुसुत्नातांस्थितांगोदावरीतटे बालवैधव्यदोषेणरुदतीकुरीमिव मृतंपतिपुरास्थाप्यबंधुभिःपरिवारि
 ताम् आक्रंदतीततेवीक्ष्यशैनस्तांप्रत्यपद्यत लुठंतीभुविकायेनमूहुघ्नतीमुरोबहुः जडानामपिकारुण्यंजायते
 तातुपश्यताम् तःसालक्षणावाक्यंस्वभुजंगमुवाचह कुलजानांतुनारीणांदेशयमतिदारुणा अस्वस्थाव्रयमेता
 सांतेवयंतुमुदारुणा कन्यात्वंजीवभतृत्वंविधवात्वामितित्रिधा पारवश्यंचनारीणांदुःखमामरणातिकंम् अना
 पत्यत्ववैधव्येतथैवापुत्रतास्त्रियः असह्यमेतवत्रितयंवैधव्यंत्रचोराग्म् शोचंतीनांचनारीणांकस्यंदकर्मणःफल
 निर्वर्तयेकेनदंष्ट्रच्छतीमितितामथ उवाचदासनामासौभुजंगःसूनृतंवचः शृणुभद्रेप्रवक्ष्यामित्वायापृष्ठाद्विजातयः
 देवानांचैवलोकानांहितार्थमंत्रकोविदाः शास्त्रज्ञानास्त्वभावाच्चजीवानांयपुराकृतम् जानतिकर्मजफलतेप्रष्टव्या
 धृतत्रताः भुजंगवचनंश्रुत्वातथैवामितिसापुनः तत्रागतमहावृद्धंद्विजंप्रच्छंतंता प्रणम्यसादीनतराप्रश्र
 यातुरमानसा मुनेत्वहंदुराचारवैश्यास्मिलक्षणाङ्गया तथापितेदयापात्रंप्रच्छंतीमांप्रबोधय साधूनांसमचि
 त्तानांजनाःसर्वेसमाभुवि दुर्गधोवासुगंधोवायथावायुःसुखोभवेत् मुनेदशेयंनारीणांतृतीयातीवदुःसहा कर्म
 णाजायतेकेनकेनवाविनिवर्तते एतद्विचर्य्येभत्रह्रन्कृपयावदसुव्रत इतितस्यवचःश्रुत्वायाजकोवाक्यमब्रवीत्
 देवंकर्मणिपित्र्येचनार्यःकेनव्यवस्थिताः अक्रस्माच्चरजोदुष्ठाःस्पृष्टभांडाद्युपस्करान् अज्ञानादज्ञानतोवापिका
 मलोभाक्कचित्कचित् अत्रोघयित्वागच्छंतितेनदुष्यंतिस्त्क्रियाः क्रियालोपगताह्येताःपापाचस्मात्सुदु
 स्यजात् दशामिमांप्राप्नुतिसर्वाअपिनसंशयः बाल्येवायौवनेवापिबार्धकेवाकदाचन तत्रायतिदुराचारा
 परानेवाभिबांछति श्वश्रुपतिवंप्रनामतिचारात्सुदुः सहात् दशामिमांप्राप्नुवतिसर्वाअपिनसंशयः सा

तन्कर्मसहायेनरजसादूपिताचसा मृतपत्यातथाभृत्वावैधव्ययौवनेब्रजेत् यानारीतुरजोदुष्टासर्वभांडानिसक
रम् कुरुतेयादिसानारीवैधव्यवार्थकेब्रजेत् याचानुकूल्यरहितापतिर्भेषुसर्वदा वाल्वैधव्यमापन्ना
गतिहीनाभवत्यलम् सर्वासामपिवैधव्येनिदानेषुषितानघ तस्यशांतिप्रवक्ष्यामिकर्भणश्यापिलक्षणे कृतेतुमुनि
पपम्याब्रतेवापन्नुयेषिताम् क्षयंगच्छतिनारीणामितिदेवदोषिदुः शूर्पसवायनंदत्वाकृतेलक्ष्मीव्रतादिके मू
लायेशंपत्रजतिरजोदोषोनसशयः निर्मूलंतुब्रजत्याशुलक्ष वान्तिब्रतेकृते रजसोत्थमहापापनारिणांनान्तसंशयः
इतितद्वचनंश्रुत्वापुनः पप्रच्छलक्षणा मनसाशकिताभृत्वासादरंमुनिसत्तमम् साधुसाधुमहाभागचित्तमेभय
विब्हलम् लक्षवर्षैत्रतस्यास्यविधानकीदृशंवद कस्मिन्मासेतुर्तव्यंकस्यवातत्सत्रपणम् उद्यापनंकथकार्थ्याकं
फलंतस्यवामुने तयाष्टोयाजकोपिलोकानांहितकाम्यया फलंविधानंतत्सर्वमवदद्भदतांवरः ॥ मुनिरुवाच॥
लोमशस्यमुनीनांचसंबादं कथयामिते कालोस्यकार्तिकेमासोवैशाखोमाघएवच सहस्रगुणितंधत्तेकार्तिकेविद्वि
तद्व्रतम् तस्मात्कोटिगुणंधत्तेमाघमासेव्रतोत्तमम् तस्मादंतगुणितंफलवैशाखसासके एतस्मिन्मासाव्रितये
यस्मिन्मासेसमाप्यते तस्मान्मासद्वयार्थ्वंप्रारध्वव्यमिदंव्रतम् अंतमासिप्रकूर्वाततत्समाप्तिंविचक्षण. सह
स्रवर्षाभिः कुर्यां दारारिंविष्णवेध्रुवम् गोघृतेनार्थतेलेनसम्यगुर्कैर्भनोहरैः यस्मिन्मासेसमाप्तः स्यात्पौ
र्णमास्यांसमाचरेत् उद्यापनविधानेनव्रतसंपूर्णकारकम् प्रातः स्नात्वाशुचिर्भूत्वापंचगव्यंतुप्राशयेत् पुण्याहवा
चनं कृत्वाश्राचार्थंपवरेयेततः तयोदशांस्विजोभद्रेसात्रिकाचवृणयात्ततः सतिलैश्चयैवैः कुर्यां दग्नेनयक्रुचाद्वि
जाः वर्त्यादशांशतः कुर्यां तर्पणतुविचक्षण. तर्पणस्यदशांशेनहोमंकुर्यां द्विचक्षण. तर्पणोकेनमंत्रेणपायु
संचघृतान्वितं पालाशसमिधश्चैवमंत्रणानेनवैष्णवै. तंघृचविष्णुगायत्र्याहोमस्यायंविधिस्मृतः कलशेषुन

प्रास्थाप्यसपिधानंसवलकम् सुवर्णप्रतिमांकृत्वाऽशुभसुभारणपूर्वकम् प्राणप्रतिष्ठयाः स्थाप्याः प्राणस्त
 स्यांसमाहितः ॥ आवाहनादिपुण्यांतं पूजांकुर्व्याद्यथाविधि । ततस्त्रयोरुक्ममयाः । प्रतिमाः । कारयेत्ततः । अत्रि
 याचसहितं देवं मध्यगं पूजयेद्दरिम् । तदक्षिणे च नुर्वक्रं सावित्र्यासहितं तथा उत्तरे चो मया शंभुरतो गुरुडंतथा का
 लो विष्णुस्तथा वन्द्यै रविदीप्तो निशाकरः रुद्रः शेषोजगद्व्यापतेजोरूपमिहेश्वरः । निरंजनः । कलाभ्यक्षेत्रविश्व
 रूपी जगत्प्रभुः । स्वप्रकाशः । स्वयंज्योतिश्चतुर्बाहुर्जलशायः । परं ब्रह्मोतिदशभिर्नामभिः । पूजयेद्दरिम् । शि
 रोललाटे केनेत्रे कर्णेनासे मुखं तथा कंठस्कंधौ तथा बाहूस्तनो वक्षस्तथोदरम् । नाभौ च कट्यां जघने ऊर्वोर्जा नीचगुल्फ
 के । पादौ तु कमशस्ये तथा न्यंगन्ये वंतु पूजयेत् धूपदीपंततोदस्वानैवेद्यचनिवेदेयेत् यद्द्रव्यं लक्षपूजायास्तद्द्रव्यं क
 नकस्य च कृत्वा निवेदेयेत् समपश्चात्पूजांसमाचरेत् । भक्त्या च जगदात्मानमये देवं क्षमापयेत् । देवदेव जगन्नाथ भक्ता
 नां कार्यकारकत्वत्प्रसादादहं यच्च शीघ्रं कार्यं प्रदो भव । अनेनैव विधानेन लक्षपूजां करोतियः पुत्रैः पौत्रैः । प्र
 पौत्रैश्च सुखं प्राप्नोति निश्चितम् । आचार्य्यं पूजयेत्पश्चाद्ब्राह्मणान्त्वजिस्तथा गौर्देया च सवत्सविसालं कारागुणान्वि
 ता त्रिशत्पलं कांस्यपात्रं घृतनपरिपूरितम् सुवर्णवर्तिसंयुक्तमाचार्यायानि वेदेयेत् । अथ वा तद्वशात्पलं तथा घृतस
 मन्विम् । अथ वा तद्यथा शक्तिदद्यात्तान् इयं क्विदम् । व्रताभवेत्तु वैदद्यात्कांस्यैव घृतपूरितम् । यावज्जीवं जीवप
 तिर्भवेत्त्वे वनसंशयः रजोदोषविमुक्तिः स्यात्पौर्णमास्यां ददाति या । ब्राह्मणन्भोजयेत्पश्चाद्द्विचशाठ्यं नकारं
 येत् । एवं करोति यानारी तस्याः पुण्यफलं शृणु । अथ सर्वाणि पापानि हरस्यानि कृतानि वै । नश्यति तानि सर्वा
 णि व्रतस्यास्य प्रभावतः चंडालगामिनी वापि तथा शुद्धाभिगामिनी । कारुकरजकादीनां गामिनी दुष्टचारिणी ब्रह्म
 क्षत्रियविदुश्शूद्रप्रतिलोमानुगामिनी । मातुलेयपितृव्यादिभ्यान्पुत्राभिगामिनी । बालव्रीवापतिघ्नीमातापित्रोर्वधेरता

गोप्त्रीवातस्करिवापिरजःसकरकिरिणी एवमादिमहापापपर्वृतावापिकुलांगना कृत्वाचैतद्भ्रतंसम्यक्मुच्यते
 नात्रसंशयः । त्रतानामुसमं धतस्त्रीणामावश्यकं त्विदम् एवंवर्त्तिप्रदानेनविष्णोरामितेजसः । कोटयोब्रह्मह
 त्यानामगम्यागमकोटयः तथैवात्युग्रपापानांकोटयोथसहस्रशः नश्यन्तिनात्रसंदेहोनारीणांतुरस्यवाकि
 लक्षवर्त्तिभिर्विष्णोःकृतेवारार्त्तिकार्पणे किमत्रबहुनोक्तेनानेनसदृशं त्रतम् पुरुषोपिप्रतंकृत्वापूर्वोक्तैःपाप
 संशयैः मुच्येतेनात्रसंदेहःप्रसादान्मधुशासितुः एतद्भ्रतसमास्थान्तं पृच्छतस्तवमानदे त्रतंकुरुसुखतिष्ठथाते
 रोचतेमनः इतितद्द्वयंश्रुत्वापुनःपप्रच्छलक्षणा ' अज्ञानानुष्टुभाबाह्वानविचारोमेहवै प्रत्ययार्थममब्रह्मन
 प्रत्यक्षंकुरुमधुना इतितस्यावचःश्रुत्वायाजकोवाक्यमब्रवीत् कथंतप्रत्ययोभूयात्कथ्यतांकरुणानिधे साप्यु
 वाचमुनिविप्रस्मयेत्फुल्ललोचना नचवेधव्यमापन्नारोदित्येपाकुमारिका अस्याःपतिःकथंजिविद्वेधव्यचैव
 गच्छति तथकुरुमुनिश्रेष्ठदयाशमवतांधनम् इतितस्यावचःश्रुत्वाविरिमतोवाक्यमब्रवीत् अद्यैवमकरंप्रा
 स्तीभास्करोलोकभास्कर. माघोयंषवरोमासेनिकक्रतुफलाधिकः अद्यगत्वाकुरुस्नानंगंगायामघहारिणी स्ना
 नंकृष्णाचंनंकृत्वादेहितस्मैमृतायवै तेनजीवेद्यन्तंनं ब्रह्मघ्नोयसुरापिवः तस्मादयंराजयक्ष्मरोगेणतुमृत्तगतः
 तथापिमाघमासस्यपुण्याद्वैजवितेश्रुवम् दापयित्वातथावर्त्तिकंसायपात्रंविधानतः नीविपत्नीभवेदशुभ्यावदान
 रणांतकम् लक्षणातद्द्वचःश्रुत्वाजलंस्पृष्ट्वाचवाग्यत.स्नात्वाकृष्णापणं कृत्वाददौतस्यैफलंततःतत्पुण्यस्यप्रभावेनतत्क्ष
 णादेवचोत्थितम् स्वभुजंगं प्रेपयित्वा सधृतंकांस्यपात्रकम् कुमार्यादापयामासवैधव्यस्यापनुराये एतत्पुण्यप्रभा
 वेणकुमारीसापिशोभनातदाभवजीवपत्नीभवबहुपुत्रकाकुमारीशोभनानानतत्पतिःकणभोजक तद्वांधवस्तदास
 वंतुदुस्तांसुलक्षणम् याजकंवापिसंप्रीत्याजगमुस्तेस्वन्तिकेतनं लक्षणापिचदोषेणभुजंगेनचंसंयुता माघस्नानंततः

कृत्वा व्रतभेदचकारसा ततस्तुमरणंप्राप्तेदासस्तस्याःसहायकृते गयोनानंमहाराजश्चक्रवर्धिवभूवहसालक्षणच
 तत्पत्निसर्वलक्षणसंयुता बभूवलोकावस्थाताजीवभरासुपुत्रिका तस्माद्योगमाघमासस्यसाहाय्यचकारिज्यतिथ
 र्मस्यतत्फलंप्राप्यमुच्यतेनात्रसंशयः नित्यस्नातुमशक्यश्चेत्कुर्यात्सतुदिनत्रयम् द्वादश्यांरथसप्तम्यांपौर्णमा
 स्यांतथैवचसोपिपूर्णफलंप्राप्यविष्णुलोकैमहीयते तदेवंकर्मजफलमहापातकनाशनं योनस्नातिनरोमोधमकरस्थे
 दिवाकरे ब्रह्महासतुविज्ञेयःसर्वकर्ममुग्राहृतः नारीवापिनरोवापिनस्नायादरुणोदये शैरवंनरंक्रंप्राप्ययावदा
 भूतसंख्व रोगाद्यपहतोयस्तुपादौप्रक्षाल्यवाग्यतः धौतवस्त्रंपरीधायत्रिराच्यचवारिणा गायत्र्यां
 त्रितंभांःप्रोक्षयेमूर्ध्निसद्विजः सोपिस्नानफलंप्राप्यभेदेतेविष्णुमंदिरे येषशृण्वंतिसततंयेपठंतिनरोत्तमाः ते
 सर्वपापनिर्मुक्तापास्थितिपदमव्ययम् ॥ इतिवायुपुराणोक्ताविष्णुलक्षवर्धिकाया अथप्रयोगः ॥ श्रावणशुक्ल
 प्रतिपदमारभ्यकार्तिकपौर्णमासीपर्यंतं त्रत्यहमेकसहस्रवर्तिकादीपनकार्घ्यं व्रततेउद्यापनं अथवा माघ
 वैशाखपौर्णमास्यैर्लक्षवर्धिकाद्यापनं एतेषामभावे अन्यदाशुभकालेकार्घ्यंतिथ्यादिकिंचिनति आत्मनः रजःसंप
 र्कादिविविधपातकसंपाद्यागम्यागमनकोटिनाशविविधैर्हिक्पुत्रपौत्रादिसुखप्राप्तिपूर्वक विष्णुलोकप्राप्तिद्वारापर
 मेश्वरप्रीत्यर्थं आचरितंयल्लक्षवर्धिकाव्रतंतत्संपूर्णफलावाप्तयेतदुद्यापनंकरिष्यइतिसंकल्प्य आचार्य्यवरणाति
 सर्वतोभद्रैकलशंप्रतिष्ठाप्य तन्मध्येइंदुविष्णुरीतिमंत्रेणविष्णु तद्वक्षिणसावित्रीसहितंब्रह्माणं ब्रह्मयज्ञा
 नामितिमंत्रेण तदुत्तरेगौरीसहितंशंभु नमःशंभवायेतिमंत्रेणशंभुमिति क्रमेणदेवतात्रयंसंस्थाप्य पुरतो
 राजंतगरुडंसंस्थाप्य सामध्वनिशरीरस्त्ववाहनंपरमेष्ठिनः विषयापहरोनित्यमतःशांतिप्रयच्छमे इतिमंत्रे
 णगरुडंपूजयेत् चंदनंपुष्पपूजति श्रंगपूजा कालायनमः शिरःपूज्यांमि विष्णवेकलाटंपु वन्हयेनेत्रंपु

रवयेकशीं पू. तेजोरूपायस्तनो पू. महेश्वराय वक्षः पू. निरंजनाय उदरं पू. फलाध्यक्षाय नाभिं पू. विश्वरू-
 पिणिकटिंपू-जगत्प्रभवे गुह्यं पू. स्वप्रकाशाय ऊरू पू. स्वयं ज्योतिषे जानुनी पू. चक्षुर्ब्रूहाय गुल्फौ पू. जनाधिपाय पादौ पू-
 परब्रह्मणे सर्वांगं पू. ततो विशेषपुजो पहारादिसमर्प्य रात्रिं जागरणेन समाप्य प्रातः सतिलैर्वैः श्रद्धेन यमुपय-
 ति वस्यंदांशतो होमतर्पणादिकुर्व्यात् तत्र श्राद्धिप्रतिष्ठाप्य अन्वाद्ध्यात् अत्र प्रधानदेवं लक्ष्मीं संहितं वि-
 ष्णुवृत्तान्वितपायसपलाशसमित्पूतवृत्तव्यैः सहस्रसंख्याकाहुतिभिस्तथा ब्रह्माणं शुभुक्कदं विष्णुः अथ ज्ञानं नमः
 शंभवायेति मंत्रैः प्रत्येकमष्टोत्तरशतमष्टाविंशत्याहुतिभिर्गायत्र्या च घृतं हुनेत् ततः पीठस्थं देवं संपूज्य गोघृतलो-
 डितसहस्रवार्त्तिकं कृत्वा तत्र श्राचा र्थ्यं संपूज्य पीठं त्रिंशत्पलघृतपरितकां स्य पात्रत्रयया शक्तिवा तथा च सुवर्णव-
 तिसंयुक्तरौप्यं दीपं कं कां स्य पात्रसहितं दद्यात् तत्र मंत्रः रौप्यपात्रस्थितं दीपं हेमवर्त्तिसमन्वितं कांस्यपात्रेण पिहितं
 दद्यात् मित्रपूतं ये ततो धिकफलात्तये गां च दत्त्वा दशाधिकान् द्विजान् सद्भेन भोजयेदिति एवमेव माणिक्यलक्ष-
 वर्त्तिव्रतं पूर्वोक्तेन विधानेन कुर्यात्सर्वमंतं द्वितितिवामनपुराणोक्तं लक्षवर्त्तव्रतं श्रैत्रवलक्षदीपदानमुक्तं भविष्य-
 दीपानालक्षकं पर्यस्तु कुर्यात्परमघार्त्तिकः यांवलकालं प्रज्वलंति दीपास्तोलंगसन्निधौ ब्रह्मणो युगसाहस्रं दात्वा स्व-
 र्गं महीयते कौसुंभवर्त्तिसंयुक्तादीपादताः शिवालये सुरलोके चैकैलासे तिष्ठति शिवं मूर्तय इति इदमुपलक्षण-
 मिदं च सर्वदेवतानां दिवा लयेष्वपि विधेयमिति श्रथवापुराणोक्तं ब्रह्मलक्षवर्त्तव्रतं ॥ नारद उवाच ॥ श्रुतानि देवदे-
 वे शान्नानि नियमास्तथा तीर्थानि च महो देवज्ञानान्यनेकशः नास्ति मे निश्चये देवश्रामितो हलया पुनः कथ-
 यस्व महो देवयोद्रोप्यं व्रतमुत्तमं ॥ शिव उवाच ॥ शृणु नारद यत्नेन यद्रोप्यं व्रतमुत्तमं लक्षवर्त्त्य महापुण्यं सर्वोप-
 द्रवनाशनं सुखसंपादि चैव पुत्रराज्यसमृद्धिदं शंकरप्रीतिजननं शिवलोकाप्रदं शिवं स्वभर्त्रांसहसं वंधं महा

स्निहकरं परं शृणु नारदयत्नेन गिरिशोयिनतप्यति यत्कृत्वा कृतकृत्याः स्युर्देवा सुतरेश्वराः येष्वेहात्मानकुर्वति
 तत्रैषादुःखभागिनः रुद्रवत्समनास्तिवपुलोकेषु प्रव्रतं अतएव सदा कार्यव्रतमत्सुदुल्लभं मया स्यात् व्रत
 मिदं कर्मन्यच्छेत्तापिच्छसि ॥ नारद उवाच ॥ पूजाविधिचेमब्रूहि किंविधानवदस्वमे ॥ ईश्वर उवाच ॥
 शण्भ्रह्महाभागयस्व श्रेतुमिहाहसि काष्पासततुभिः कार्यादापवर्तः शिवप्रिया लक्षसंख्या चकृतव्यागं ह्य
 ज्यनपारुताः देया शिवालयनित्यभक्तियुक्तनेचेतसा अस्यविधानं तिथ्यादिकर्त्तव्यं अखिलदुरितना
 शाभीष्टसिद्धिपूर्वकारिवशोकप्राप्तिद्वारासां शिवप्रात्यर्थयथाविध्याचरितरुद्रलक्षवासे व्रतस्य सागफलस्यै
 तदुद्यापनं करिष्ये इति सकल्प्य आचार्यवरणति लिंगतोमद्रेताचकलशोपरि हेमसांवरुद्रं कद्रुद्रायेति मंत्रेण
 प्रतिष्ठाप्य पुरतो राजतच्छयमसपूज्य पुराणश्रवणादिभिरात्रिमतिवाह्य प्रातरग्निप्रतिष्ठाप्य श्रन्वाद्ध्यात् अत्र
 प्रप्रधानं सांवरुद्रं सूक्तनमः शंभवायेति मंत्रेण वा द्यूतपायसवित्स्वद्रव्यैः सहस्राहुतिभिर्महलदेवताश्चैकैक
 यज्याहुत्याद्यक्ष्येत त पीठगां च दीपचर्चुर्वाकविधिनाचार्यसपूज्यदत्त्वा एकादशाधिकान्विप्रान्सदन्ननभोजयत्
 अत्र चर्त्तित्दशां प्रातः होमं तद्दशां शदशां शतो द्विजभोजनं च होमदशां शतः साधारणं तपणं कांस्यपात्रे दीपदानं
 च पूर्ववत्कांस्यपात्रसहितं कार्यम् इति रुद्रलक्षवर्त्तिव्रतोद्यापनं अथागमोक्तं विष्णुलक्षवर्त्तिव्रतोद्यापनं ति
 थ्यादिकर्त्तव्यं अखिलपापक्षया शिवलोकप्राप्तिकामनया आचरितरुद्रलक्षवर्त्तिव्रतोद्यापनं करिष्ये आचार्यव
 रणति पीठसांवरुद्रं नमो भवायेति मंत्रेण संस्थाप्य पूजयेत् प्रातः अग्निप्रतिष्ठाप्य श्रन्वाद्ध्यात् अत्र प्रधा
 नं रुद्रं नमो भवायेति मंत्रेण तिलाज्याहुतिभिः सहस्रमहलदेवताश्चैकैकयज्याहुत्याद्यक्ष्येत ततः पीठगां च दीपं
 च दत्त्वा एकाधिकान् द्विजान् भोजयेत् होमं मंत्रश्च स्थापनोक्त एव ॥ इति रुद्रलक्षवर्त्तिविधानम् ॥

अथदीपविधानं विष्णुधर्मोत्तरे पंचायेतेनदवतानांस्वाराध्यदेवताग्रतः चातुर्मास्यथसंप्राप्तेशुभमासिचभूमिप
 प्रत्येकमेकदीपंचपीठगव्यवृतेनच तिलतैलेनवाकुर्यात्कंपूरेणसमन्वितं दीपप्रज्वाल्यविधिवत्संवकार्य्यसमं
 भुवा एकसूत्र्याद्विसूत्र्यावाविल्वार्यामणिकान्विता एवंप्रकारेणलक्षदीपदानं देवाश्रेकृत्वा कात्तिकयांउषा
 पनंकुर्यात् ॥ तद्यथा ॥ ओंमद्यतिथ्यादि कतिंनति आत्मनेविधिवपापक्षयपूर्वकाभीष्टसिद्धिद्वाराश्रीपरमेश्वर
 प्रीत्यर्थयाविध्याचरितस्यदीपदानव्रतस्यसांगतासिद्ध्यर्थतदुद्यापनं आचार्य्यवरणति सर्वतोभद्रकलशेइमं
 पुज्यदेवंतन्मन्त्रेणसस्थाप्यथोपचारैःसंपूज्य रात्रौजागरणंविधायप्रतः अग्निप्रतिष्ठाप्य अन्वाद्यथात् ॥
 अत्रप्रधानं देववृताक्तिलद्रव्येणसहस्त्राहुतिभिर्मंडलेवताश्रेकैकयाज्याहुत्यायद्ये ततःपीठंस्वर्णवार्त्तस्युकुरो
 प्यदीपंवृत्तपूरितकंस्यपात्रसाहितब्राह्मणायदत्त्वा गांचप्रतिपाद्यद्विजान्भोजयेदितिचातुर्मास्यादौविष्णुधर्मोक्तं
 लक्षदीपत्रतोद्यापनं अथमार्गादिमासेचातुर्मास्यादौचफलत्यागत्रतोद्यापनं मत्स्यपुराणे नदिकेश्वरउवाच फल
 त्यागस्यमाहात्म्यंभवेत्तच्छृणुनारद यदक्षयंपरेलोकैसर्वक्लामफलप्रदं मार्गशीर्षेशुभेमासिद्वितीयायामुनिव्रतःद्वाद
 श्यामथवाष्टम्यांचतुर्दश्यामथापिवा आरेभच्छुक्लपक्षयकृत्वाब्राह्मणवाचनं अन्येष्वपिचमासेषुपुण्येषुमनिसत्तम
 सदक्षिणंपायसेनशक्तितोभोजयेद्विजान् अष्टादशानांधान्यानामन्यत्रफलमूलक वर्जयेद्वदमेकंतुर्विनैवौषध
 कारणं सष्टपकांचनरुद्रधर्मराजंचकारयेत् कूप्यमांडमातुलुंगंचवार्त्तिकंपनसंतथा आद्यालातर्कापिगानिकालिगम
 थचारुक कर्दमंदाद्विमंशत्तयाकलधौतानिषोडश मूलकामलकंजवृत्तितिणीकरमंदकं कंकौलककुंडीकररीर
 कुटजशमी उदुंबरनारिकेलंद्राक्षाथवृहतीद्वयं रौप्यानिकारयेच्छत्स्याफलानीमानिषोडश तांधतारफलंकुड्यो
 दगस्त्यंफलमेवच पिढकंकाश्रम्यंफलतथासूरणकंदजं रत्नालुभाकलालंचचरकाश्मीरचावंटं चित्रवल्लीफलं

शतं चापि सर्वाभीष्टानवाप्नुयात् शुद्धदेशे समीभूतां मुदं मां दापयत्ततः शुद्धेन वारिणाभ्युदयसंघटयापितथापुनः
लिंगानां संख्यया कुर्व्यात्पृथक्किंपडान्यथाक्रमं पलद्दयच्चकर्तव्यं न्यूनैरेव सदैव हि अखडंतु वरालिंगां द्विविधं स्था-
वरं स्मृतं लिंगमादौ विनायाथपीठं वा कारयेत्ततः पद्मजवृंफलाकारं लिंगं कुर्व्यान्मनोहरं वस्तुं चतुरस्रं वासम
पीठं च शुभं दर्शनो देवलिङ्गस्य देवगंधर्वकिन्नराः तंक्षणं रचायेत्वाशुमुंचंति नात्र संशयः साक्षतं स्थापयेत्
स्मान्निर्माणक्षण एव तत् ॥ अथ पार्थिवं लिंगस्य पंचाधारस्थानं स्कांदैः पापाणोदाहृदं शेषाद्भास्तरितमूस्थले पु
ष्पप्रकारसंकीर्णं पाणोवोधिकास्विति सवित्वात्संप्राज्ञे वास्थापयेत्पार्थिवं शिवं मूलिहस्तकोवापिसक्षा
लितं करोपया तत्रोपवाराः पंचाष्टोडशप्रोक्तं त्रिंशदुपकारकाः अस्तुपूजयेत्तन्मया लिंगोत्रिभुवनेश्वरं स
त्पारां च्यमोक्षाणां क्षिप्रं भवति न जनेन आदौ गणेशं कृत्वा तु लिंगं कुर्व्यात्ततः परं पश्चाच्छक्तिं ततः स्कंदं ततो लिंगा
न्यथापि च पार्थिवपूजायां नाम त्रयोः पार्थिवं चिंतामणौ हरो महेश्वरः शंभुः शूलप्राणिः पिनाकधृक् शिवः पशुपति
श्रवणमहो देव इति क्रमात् मुद्रानयनसंघटप्रतिष्ठाह्वानमेव च स्नापनपूजनचैव क्षमस्वैति विसर्जनं ॥ अस्याः काम
नां परत्वेन एकादशप्रकारैः पार्थिवं चिंतामणौ ऋणमोचनकामश्चाकादशदिनपथं तत्र प्रहमे कलिं गं कृत्वा
दृहती पुष्पं घृताकं वैद्यं अचूणांश्चास्मिन्निति ऋचं १०८ अष्टोत्तरशतं जपेत् ऋणान्मुक्तो भवति इत्येकः ११
कारः १ पुत्रकामस्तु द्विशतादिनपथं तत्र स्यहं लिंगद्वयं कृत्वा पंचासृताभिषेकः मूलिकापुष्पा गुहोदननैवेद्यं
कांढात् कांढात्सरोहति इत्यष्टोत्तरशतं १०८ तत उपासनेन तत्र जोषि इत्यनेन चाष्टोत्तरशतदूर्वापेण पुत्रो भ
वति इति द्वितीयः प्रकारः १२ कन्याकामस्तु त्रिंशदिनपथं तत्र स्यहं लिंगत्रयं कृत्वा करवीरपुष्पशर्करानैवेद्य
यावीरवीकं न्येति मंत्रं षोडशशतं १०८ जपेत् पाशमेनेति दूर्वापेण कन्या भवति इति तृतीयः प्रकारः १३ द्रव्यका

मस्तु शतः शतदिनपर्यन्तं प्रत्यहं च त्वारिलिगानि पूजयेत् किंशुकपुष्पं कदलीफलनैवेद्यं श्रीसूक्तं प्रत्यहं शत
 वारं जपेत् द्रव्यागमो भवति इति चतुर्थः ४ विवाहकामस्तु पंचशतदिनानि प्रत्यहं पंचलिगानि कृत्वा पूजये
 त् चंपकपुष्पं पापसन्नेवेद्यं गौरिभिर्भायेति ऋचमष्टोत्तरशतं १०८ जपेत् विवाहो भवति इति पंचमः प्र०
 कलहनित्पुनिकामस्तु त्रिंशत्दिनपर्यन्तं षट्लिगानि प्रत्यहं पूजयेत् वकुलपुष्पं मधुयुतनैवेद्यं मुचामीतिसूक्तं प्र
 त्यहं दशधा जपेत् कलहान्मुक्ते भवति इति षष्ठः प्र० ६ तीर्थयात्राकामस्तु पंचशतदिनपर्यन्तं सप्तलिगानि
 कृत्वा शतपत्रपुष्पं दध्योदननैवेद्यं रुद्रैकदशनी जपेत् तीर्थयात्रा भवति इति सप्तमः प्र० ७ विद्याकामस्तु
 विशदंदिनपर्यन्तं प्रत्यहं षट्लिगानि कृत्वा दध्योदननैवेद्यं यष्टदसामषष्ठो विश्वरूपं इत्यनुबार्कदशधा जपेत्
 विद्यावान् भवेत् इत्यष्टमः प्र० ८ अप्तुस्युहरणकामस्तु एकशतदिनपर्यन्तं नवल्लिगानि कृत्वा धतूरपुष्पं दध्योद
 ननैवेद्यं त्र्यं कामिति मंत्रमाद्यन्तं प्रणवसाहेतमष्टोत्तरसहस्रं जपेत् अप्तुस्युनाशनं भवति ९ दूरगतमुहदागम
 कामस्तु प्रत्यहं वपमेकं दशलिगानि कृत्वा कांचनपुष्पं अपूर्णनैवेद्यं योरुद्रोऽश्राप्नाविति अष्टोत्तरशतं जपेत् दू
 रगतस्यागमनं भवति इति दशमः प्र० १० सर्वदारिद्र्यनिवृत्तिकामस्तु षण्मासपर्यन्तं प्रत्यहं मेकादशलिगानि कृत्वा
 रत्नाब्जद्रोणपुष्पं सर्वत्रनेवेद्यं गोघृताक्तं नमो हिरण्यवाहवे इति मंत्रमष्टोत्तरशतं जपेत् दारिद्र्यान्मुक्ते भवति इत्ये
 कादशप्रकारः ११ काराग्रहमोचनेन्योप्यत्र विशेषः एकांशतिदिनपर्यन्तमेकोत्तरलिगानि कृत्वा तावत्प्रत्य
 हं रुद्रैकादशान्याश्रमिपेकः पलाशपुष्पं दधि मधुघृतमिश्रितमन्ननैवेद्यं अष्टसहस्रं रुद्रं जपेत् निगडान्मुक्ते भवति
 अथ लिगसंख्याफलभेदमाह एकपापं हरलिगं द्विलिगं श्रीकरं तथा त्रिलिगं सर्वकामाप्तौ कारणं परमं मतमित्यादि
 विद्याकामे सहस्रं च त्त्रिकामिपंचशतं पुत्रकामे पंचदशायुतानि कन्याकामे अयुतत्रयं भूकामे सहस्रं सुरूपकामिनि

सहस्र राज्यकामेलक्षं मारणेसप्तसहस्रं उच्चटिस्तंभनेत्रिसहस्रं जारणाद्विसहस्रं कारागृहमोचनेऽश्रुतं निगड
मोचनेसाईभयुतं ढाकिन्यादिभयेपंचशतराजभयेऽश्रुतं दारिद्र्यमोचनेपंचसहस्रं सर्वकामसप्तश्रापुतानि । मोक्ष
कामेलक्षं परमसायुज्यकामेकोटिलिगानि अथकामनाभेदेनलिगभेदानाह । सौवर्णालिगंसौभाग्यकरं राजतं
यशस्करं ताम्रमयंतुष्टिकरं पितलमयंपुष्टिकरं कांस्यमयं कीर्तिकरं लोहमयंशत्रुमरणकरं सीसमयमायुष्करं
पाषाणमयंपुण्यकरं मुक्तामयंश्रेयस्करं काश्मीरंश्रीकरं मारकतं शांतिकरं स्फटिकंनहुस्वामित्वप्रदं इंद्रनी
लमयंपोषणकरं पारदंमर्वसिद्धिकरं चंदनजंज्वरनाशकरं कर्पूरजंशांतिकरं कस्तूरीजसौगंध्यकरं गोरो
चनजरूपकरं कर्पूरगुरुकस्तूरीकंकालंयक्षकदंमः यक्षकदंमजंप्रीतिकरं गोमयजंसर्वरोगहरं भस्मोद्भवमोक्षदं
हारिद्रंप्रीतिवद्धनं नवनीतजंकीर्तिकरं दधिजंलक्ष्मीकरं दुग्धजंसुखकरं शंकरात्थंपुत्रकरं लवणोत्थंसर्वलोक
वशकरं कृष्णतिलोद्भवंलोकप्रदं उक्तंहेतेषुलिगेषुपार्थिवंक्षिप्रसिद्धिदं कृतेमणिमयंलिंगंत्रितायहिमसंभयम्
द्वारेपरदंश्रेष्ठपार्थिवंतुक्लौयुगे इतिलिगपूजाणिषः ॥ अथपूजारंभकालः शैवागमे कार्तिके
मार्गशीर्षामाघैवशाखसंज्ञके श्रावणेवहुलेपक्षेत्रतस्यारंभणंभवेत् स्थलविशेषमाह पुण्येषुण्यनदतिरेपर्वताश्रे
शिवालये श्रीवृक्षाश्चत्तुलसीधात्रीज्वायतनेचर्वे गोष्ठगृहेवादेवाग्नि सूर्यगोविप्रसन्निधौ शिवपूजाविधातव्यापु
र्षपूर्वमहाफलं अथसमाप्तिकालःकार्तिकादिशुभमासिलिगानांचसमापनं चतुर्दशीदशयुक्ताश्रष्टमीनवमीयुता
समाप्तिस्तत्रकतंव्यारौद्रयुक्तेषुनवमौ अन्येष्वपिचकालेषुशुभेषुचसमापनम् ॥ अथपार्थिवलिगोधापन रुद्र
यामले आयातः संप्रवक्ष्यामि प्रतिष्ठांलिंगिकस्यच प्रतिष्ठापदमुधापनपरं येनयस्यविधानेननवतंसंपूर्णता
मियात् । सहस्रंवाथलक्षंवापूजापित्वाथाविधि कोटिवाथाविधानेन कामनावाप्रपूर्यते समासेतुव्रते

राजन्विनिर्नायमहेश्वरं संर्षायवित्वातुंकलशे संपूज्या ध्यादिभिः क्रमात् ॥ गंधैर्माल्यैस्तथाधूपैर्नवे
 विविधैस्तथा हिरण्यगवोवासांसिशिवायविनिवेदयेत् दंडवत्प्रणतोभूत्वास्तुत्वाथैवविशेषतः एकाग्रमा
 नसोभूत्वातोमंत्रमुदीरयेत् अगहीनमंत्रहीनांक्रियाहीनमहेश्वर पूजितोसिमयादेवक्षमस्वपरमेश्वर यज्ञो
 ध्यापहृतैः पुण्ये रशस्तभैवदूषितैः केशकीटापविद्धैश्चपूजितोसिमयाप्रभो मंत्रेणाक्षरहीनेनक्रियाहिनि
 नवाप्रभो मनोवाकायदुष्टेनपूजितोसित्रिलोचन यद्यपहृतपत्रेणकृतमध्यादिकंमया तामसेनस्वभावेनत
 त्क्षमस्वमप्रभो मंत्रेणाक्षरहीनेनपुष्पेणविकलेनवा पूजितोसिमहादेवतत्सर्वमक्षम्यता व्रतसंपूणतायात्
 फलक्षयमस्तुमे एवस्तुत्वानमस्कृत्यविसृज्यचमहेश्वरं नैवेद्यादिषतःसर्वभस्मांगायनिवेदयेत् ब्राह्म
 णान्भोजयित्वातुंदद्यातेभ्यश्चदक्षिणां यथाशक्त्याधेनुवस्त्रहिरण्यव्रतदाक्षणां अथान्यप्रकारोभविष्ये नार
 दउवाच ॥ कथमुच्चापनचास्याकिंप्रकारंमहाफलं कथमाशुमहादेवलोकानामुपकारकम् ॥ ईश्वरउवाच ॥ यः
 शिवंसमुपास्यैवाल्लगप्राप्तेमनोरथः ॥ तत्प्रमाणंतुसौवर्णयथाशक्त्याश्रद्धासुधीः ॥ रौप्यताम्रमथापिपस्यादृष्टन्याच
 महोफलं ॥ चतुर्दश्यांचभद्रायांसिमेवाथप्रयोजयेत् ॥ उद्यापयेदित्यर्थः ॥ मंडलेलिंगतोभद्रं कलशतत्रविन्यसेत्
 उपोष्यप्रयनेवाहिसंपूज्यपरमेश्वरं ॥ जातवाग्निर्निर्घोषैर्जागतत्रकारयेत् ॥ स्तोत्रैश्चाविविधैः ॥ सूक्तैः पूज
 येत्परमेश्वरं ॥ चतुर्दशदिशेषुकावाठभान्वुमीयुताः ॥ पारणतत्रकर्त्तव्यंरौद्रयुक्तेपुनर्वसौ ॥ पंचकंदशकंदाभ्या
 मधिकोदशतिः ॥ पराः ॥ चत्वारिंशच्चतुर्भिश्चब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ ॥ आत्मात्थ्यत्रयमंपूज्यब्राह्मणंशततः ॥ परं
 नशैशंचगिरीशंचपूजयेच्चविधानतः ॥ वस्त्रेणदक्षिणाभिश्चपूजयेच्छिवतत्परान् ॥ मृद्युजयेत्तन्मंत्रेणश्रद्धौहुत्वाथपायसं
 हुत्वाथशक्तितइत्यपिक्वचिष्ठाठः ॥ ॥ ॥ अस्मिन्प्रायेष्ठेवृत्तमेवद्रव्यं ॥ रुद्रेणाप्यथवाहुत्वानमोमंत्रेणवापुनः ॥ नमो

मंत्रेण नमोभवायोतिमंत्रेण रुद्रेण्यदं हिमंस्तदाप्रतिमंत्रेण यदामृत्युजयमंत्रस्तदाकृतलिंगपूजादशाशिनहो
 मः तदशाशिनतर्पणं तदशाशिनमार्जनं लिंगतत्पूजयायुक्तमाचार्यायनिवेदयेत् तत्रमंत्रः- शिवशक्त्या-
 त्मकंस्रमाज्जगदेतच्चारवं तस्मादेतेनमेसर्वकरोरुभगवान् शिवः कैलासवासिगौरीशोभगवान्भगने
 ब्रह्मा बरावरात्मकोलिंगरूपोदिशतुमेशिवं ततश्चदक्षिणादंत्वानमस्कुर्यात्पुनः पुनः सोद्यापनं व्रतं कृत्वा प्राशु
 यात्परमपदं शिदलोकं समासाद्य निवसेत्तत्रैशुवं इति पार्थिवलिंगोद्यापनं अथोद्यापनविधानप्रयोगः त
 त्रादौपुजाप्रयोगः उमद्येत्यादिदिश्यादि नतिनातिभ्रुककामनामुद्दिश्यकृतानां पार्थिवलिंगानां यथासख्यपूजा
 याः सपूर्णफलावाप्तयेतदुद्यापनं करिष्ये इति संकल्प्य पुण्याहवाचननां दीश्राद्धादिविधाय आचार्यवृत्वा ततं
 आचार्यः यदत्र संस्थितं भूतमित्यादि मंत्रपाठान्ते भूतानुत्सार्य द्वारपूजां कुर्व्यात् यतुर्द्वारोपशोभितमंडपैशां
 नभगोस्थितसदाशिवमंडपायनमः प्राग्द्वारपार्श्वयोः नादिनेनमः महाकालायनमः- चिच्छक्त्यै नमः वास्तुपु
 रुषायनमः दक्षिणद्वारपार्श्वयोः गणेशायनमः वृषभायनमः चिच्छक्त्यै नमः वास्तुपुरुषा- पश्चिमद्वारपार्श्वयोः
 भृगुरिदयेस्कंदाय- चिच्छक्त्यै- उत्तरद्वारपार्श्वयोः इंद्रिने चंडीश्वरायः चिच्छक्त्यै- द्वारश्रियेः वास्तुपु
 रुषायः- ततः पश्चिमद्वारे प्रविश्य वेदपिचिमतउपविश्य- लिंगतोमद्रे- ब्रह्मादिदेवतास्थापनपूर्वकं- कलशं
 प्रतिष्ठाप्य 'तदुपरि देवंस्थापयित्वा' तत्रादौ न्यासां कुर्व्यात्- ललाटे शिवायनमः कंठेरुद्राय- नाभौ ईशानाय-
 ज्ञान्वोः शंकराय- पादयोः सदाशिवायनमः अथयजुर्वेदोक्तान्महान्यासां कुर्व्यात्- याते रुद्रशिवातनूरघोरापापका
 शिनी- तं यानस्तन्वांशं तमयागिरिशताभिचाकशीहि शिखायां अस्मिन्मंहत्यर्णवे चंत्रतरिक्षे भवाच्च धिते पाश्र्वसहस्र
 योजने वधं न्वानितं मसि शिरसि- २- सहस्राणिसहस्रशोवाब्धोस्तव हेतयः- तांसां मीशानो भगवः- पराचीना

अस्तुरुद्ररूपेभ्यः मध्यमयोः ३ तत्पुरुपायविद्वहे महादेवायधीमहि 'तन्नोरुद्रः' प्रचोदयात् = अनामिकयोः
 ४ ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिः शिवो मे अस्तु सदा शिवो मे कनिष्ठिक-
 योः ५ नमो वः किरिकेभ्यो देवानां हृदयेभ्यो नमो विक्षन्वकेभ्यो नमः आनिर्हतेभ्यः हृदये ११५
 नमो गणेभ्यो गुणपातिभ्यश्च वीर्यमः नमो ब्राह्मणेभ्यो ब्राह्मणपातिभ्यश्च वीर्यमः ॥ ११॥ नमो गृत्सेभ्यो गृत्सपातिभ्य
 श्ववीर्यमः नमो विरूपेभ्यो विरूपेभ्यश्च वीर्यमः ॥ १६ ॥ विकिरिन्द्रविलोहितनमस्ते अस्तु भगवः । या
 स्ते सहस्रं श्छहेतयोन्निवपंतुताः उदरे ॥ १७ ॥ नमो हिरण्यवाहवे सान्येदिशाचपतेयनमः नमो हरिकेशयोपवीतिने बुक्षा
 रिकेशेभ्यः पशूनांपतेयनमः नमः शशिपजराय त्विपीमते पर्यानांपतेयनमः नमो हरिकेशयोपवीतिने बुक्षा
 णांपतेयनमः पार्श्वयोः ॥ १८ ॥ नमः शंभवाय चमयो भवाय च नमः शंकराय च मयस्कराय च नमः शिवा
 य च शिवतराय च दक्षिणकुक्षौ ॥ १९ ॥ द्रापेन्द्रधसस्पते दरिद्रनीललोहितः आसांप्रजानामिपांपशूनां मा
 भर्मरोऽचिनाकिंचनाममत्त वामकुक्षौ ॥ २० ॥ हिरण्यगर्भः समवर्तता श्रेभूतस्य जातः पतिरेक आसीत्
 सदा धारण्यैर्वीद्यामुतेनां कस्मै देवाय हाविषाविधेम नाभौ ॥ २१ ॥ मीढुष्टमशिवतमशिवो नः... सुमनाभव
 परमेवृक्षत्रायुर्धुंधंनिधाय कूर्त्तवसान आचरपिनाकं विश्रद्धा गहि कट्याम् ॥ २२ ॥ शिवो नामासि स्वधितिस्ते
 पिता नमस्ते अस्तु मामाहि स्थितिर्वर्तयाम्यायुषेनाद्याय प्रजननाय राय रूपोपाय सुप्रजास्वाय सुवीर्याय लिगे
 ॥ २३ ॥ यंभूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः तेषां सुसहस्रयोजने वधन्वानितन्मसि गुह्ये ॥ २४ ॥
 इमां द्रांयंतपसं कपर्दिनक्षयं द्वीराय प्रवरा महेमती यथानः शमसद्विपदे चतुष्पदे विश्वपुष्टमि अस्मिन्ननातुरम्
 पुंनगुह्ये ॥ २५ ॥ ॥ इत्वे जित्वा वायवस्पदे वीर्यसविता प्रापंतु श्रेष्ठतमाय कर्मणः ॥ २५ ॥ आद्याय ध्वमघ्न्या इन्द्राय

मुखाकृधिः ललाटे १३ हंसः शुचिषट्सुरतरिक्षसंज्ञोतवोदिषदतिथिदुराणसतनृपद्वरसदृतसंज्ञोमसदञ्जागो
 जाऋतजाऋजिजाऋतवृहत् शुभोर्मध्ये १४ अयं कथं जामहे सुगंधिषुष्टिवर्द्धनः ऊर्वारुं कर्मिवंधनां नृमृत्योर्मुखीय
 मांमतात् अयं कथं जामहे सुगंधिषुष्टिवर्द्धनः ऊर्वारुवाभिबंधनादितो मुक्षीय मामुतः इति त्रयोः १५ अग्नि
 ज्योतिर्योतिरग्निस्वाहा सूर्यो ज्योतिर्योतिः सूर्यः स्वाहा अग्निर्वचो ज्योतिर्वचः स्वाहा सूर्योर्वचो ज्योतिर्वचः स्वा
 हा ज्योतिः सूर्यः सूर्यो ज्योतिः स्वाहा तृतीयनेत्रे ६ नमः श्रुत्याय च पंध्याय च नमः कट्याय च नीप्याय च नमः कू
 ल्याय च संस्थाय च नमो नादेयाय च वैशंताय च कर्णयोः ७ मानस्तोके तनेयमानं आयुषि माने गोपुमाने अश्वपुरीरि
 पः मानो वीरान् रुद्रभाभि नो वर्धाहि विष्मंतः सदा मित्वाह वामहे नासिकयोः ८ श्रवतस्य धनुषं सुहस्राक्षश
 तेषु धेः निशीर्य शल्यानां मुखाः शिवो नासु मना भव मुखे ९ नमो वंचते परिवंचते स्तायूनां पतेयनमः नमो नि
 निषंगिण्डपुधिमते तस्कराणां पतेयनमः नमः सृकायिभ्यो जिघाक्षुः सस्र्वा मुष्णतां पतेयः नमः नमः सिमद्भ्यो न कंचरद्भ्यो
 विकृतानां पतेयनमः शिवायां १० ॥ नीलश्रीवाः शितिकंठादि वक्ररुद्रा उपश्रिताः तेषां सुहस्रत्रयोजनेन वधन्वा
 नितन्मसि कठेशे ११ ॥ नमस्तत्रायुधाया नातताय धृष्णवे उभाभ्यामुते तेन मोवाहुभ्यां तव धन्यने
 वाव्होः १२ यतो हेतुर्भाद्रुषु महस्तेव भूवते धनुः तया स्मान् चिभश्च तस्त्वमयक्ष्मया परिभुज उपवाव्होः १३ ये तीर्थानि
 प्रचरति सूकां हंस्तानिषंगिणः तेषां सुहस्रत्रयोजने वधन्वानिति न्मसि हस्तयोः १४ सद्योजांतप्रपद्यामि सद्योजातां
 ययै नमः भवे भवे न्नाति भवे भवस्व मां भवोद्भवाय नमः अंगुष्ठयोः १५ ॥ वामदेवाय नमः ज्येष्ठाय नमः
 श्रेष्ठाय नमः रुद्राय नमः कालाय नमः कलविकरणायः वलायः विलविकरणायः वलप्रमथनायः म
 मोन्मनायः सर्वभूतदंमनाय नमः तर्जिन्योः अघोरिभ्यो यधोरिभ्यो धोरिभ्योः सर्वेभ्यः सर्वसर्वेभ्यो नमस्ते

अस्तुरुद्ररूपेभ्यः मध्यमयोः ३ । तत्पुरुपायविद्महे महादेवायधीमहि । तन्नोरुद्रः । प्रचोदयात् । अन्नामिकयोः
 ४ ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानाब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोधिपतिः शिवोमेत्रस्तुसदाशिवोऽस्मिन् कनिष्ठिक-
 योः ५ नमोवः किरिकेभ्योऽटिवानाहृदयेभ्योनमोविचिन्वतेभ्यो नमोविक्षन्वत्केभ्यो नमन्नानिहतेभ्यः हृदये ॥ १५
 नमोगणेश्योगणपतिभ्यश्चवोनमः नमोब्राह्मणेभ्योब्राह्मणपतिभ्यश्चवोनमः ॥ १६ ॥ नमोऽगस्त्येभ्योऽगस्त्यपतिभ्य
 श्ववोनमः । नमोविरूपेभ्योविरूपेश्वरभ्यश्चवोनमः ॥ १६ ॥ विकिरिद्रविलोहितनमस्तेऽस्तुभगवः या
 स्तेसहस्रं ह्येतयोननिवंपंतुताः उदरे ॥ १७ ॥ नमोहिरण्यवाहवेसनान्येदिशांचपतयेनमः नमोऽक्षेभ्योह
 रिकेशेभ्यः । पशूनांपतयेनमः नमः शार्ङ्गजरायत्विपीमतेपर्यानांपतयेनमः नमोहारिकेशायोपवीतिनेऽक्षा
 णांपतयेनमः । पार्श्वयोः ॥ १८ ॥ नमः शंभवायचमयोभवायच नमः शकरायचमयस्करायचनमः शिवा
 यचशिवतरायच दक्षिणकुक्षौ ॥ १९ ॥ द्रापेऽश्रद्धसस्पतेदरिद्रिनीललोहितः आसांप्रजानामेषांपशूनांमा
 भेर्भारोऽबोचनार्कचनाममत्तु वामकुक्षौ ॥ २० ॥ हिरण्यगर्भं समवर्तताग्रभूतस्यजातःपतिरेकः आसीत्
 सदाधारपृथिवीधामृतेमाकस्मैदेवाहविषाविधेम नाम्भौ ॥ २१ ॥ मीढुष्टुमशिवतमाशिवोनः - सुमनाभव
 परमेवृक्षत्राघुंधानिधायकूर्तिवसान आचरपिनाकंविभ्रदः गहि कट्याम् ॥ २२ ॥ शिवोनामासिस्वधितिस्ते
 पिता ॥ नमस्तेऽस्तुमामाहिः शिसिनिवर्तयाम्यायुपेनाथायप्रजननायरायस्पोपायसुप्रजास्त्वायसुवीर्याय लिंगे
 ॥ २३ ॥ यभूतोनामधिपतयोविरिखासः कपर्दिनः तेषां ह्यसहस्रयोजनेवघन्वानितन्मसि गुह्ये ॥ २४ ॥
 इमारुद्रायतंपसेकपटिनेक्षयद्वीरायप्रवरामहेमती यथानः शमसद्विपदेचतुष्पदेविश्वपुष्टं ग्रामिः अस्मिन्ननातुरम्
 पुनर्गुह्ये ॥ २५ ॥ ॥ इपेवोर्जत्वावायवस्पदेवोवः सविताप्राप्यतुश्रेष्ठतमायकर्मणः । आप्यायध्वमन्ध्याइंद्राय

भागैर्जावितोरनमीवा अयक्षावस्तेनईशतमांघशश्लसोध्रुवांअस्मिन्गौपतौस्यांतवह्वीयजमानस्यपशून्पाहि २६
 येन्नपुविविधंयतिपात्रेषुपिवतोजनान् तेषांश्लसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मासिइतिद्वयवृषणयोः २७ जातवेतसेसुनवा
 मसोममरातयितोनिदहातिवेदः सनः पषदतिदुर्गाणिविश्वानवेर्वसिधुदुरितात्याग्निः गुदं ॥ २८ ॥
 मानोमहांतमुतमानो अर्भकंमानउक्षंतमुतमानउक्षितं मानोवधीःपितरं मौतमातरं मानःप्रियास्तन्वो
 रुद्ररीरिपः ऊर्वोः ॥ २९ ॥ एतेरुद्रभागःसहस्वस्त्रांविकया तंजुषस्वस्वहैषतेरुद्रभागश्चासुस्तेपशुः जानूनोः
 ॥ ३० ॥ नमोज्येष्ठायचकनिष्ठायच नमःपूर्वजायचापरजायचनमोमध्वायचापगल्भायच नमोजघन्यायचप्रवु
 ष्ट्यायच जंघयोः ३१ नमोह्रस्वायचवामनायच नमोवृहेतेचवर्षीयसेचनमोवृद्धायचसवृद्धेतेच नमोप्रयायचप्रय
 मायच गुल्फयोः ३२ येषांपार्थिरेक्षयएलवृदाआयुर्युधाः तेषांश्लसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मासि पादयोः ३३ अ
 ध्यवोचदधिवक्ताप्रथमोदैव्योभिपक् ऋहोश्चसर्वान्जंभयत्सर्वाश्रयातुधान्योधराचीःपरासुव कवचं ३४ नमोवि
 लिमनेचकचिनेच नमोवर्भणेचवर्भुधिनेच नमःश्रुतायचश्रुतसेनायच नमोदुन्दुभ्यायचाहनन्यायच उपकवचं
 ॥ ३५ ॥ विज्यंधनुःऋपर्दिनोविशलयोवाणवांडत अनेशन्नस्ययाइषवत्राभुरस्यनिषंगधिः धनुः ॥ ३६ ॥
 यत्रवाणाःसपतंतिकुमाराविशिखाइव तन्नइंद्रोवृहेरुपतिरदितिः शर्मयच्छतुविश्वाहाशर्मयच्छतुवाणः ॥ ३७
 विकिरिद्रविलोहितनमस्तेअस्तुभगवः यास्तेसहस्रश्लेहयोस्मिन्निवपंतुताः तासामशिनोभगवःपराचनिमुखा
 कृधि खड्गः ॥ ३८ ॥ नमोस्तुनीलश्रीनापसहस्रनाशायमीडुषे अथोयेअस्यसत्वानोहेतेभ्योकरंनमः नेत्रत्र
 यायवोपट् ॥ ३९ ॥ प्रमुंचधन्वनस्त्वमुभयोराल्पर्योर्ज्याम् याश्चेतहस्तइपवः पराताभगवोवप इत्यहं ॥ ४० ॥
 यएतावंतश्चभूयांश्लसश्चदिशोरुद्रावितस्थिरे तेषांश्लसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मासि दिश्वंधनं ॥ ४१ ॥ एवं

न्यासांवायकृत्वाशांवाहामातभावेयत् । डौनमोभगवतेरुद्रायइतिदशाक्षरमूलमंत्रेणवर्णन्यासः डौशिरासि नल
 लोटे मंतासिकायां भंमुखे गंकंठे वंदद्वि तेदक्षहस्ते हवामहस्ते द्रानामौ यजंघयोः सद्यो
 जातायपादयोः वामदेवायज्वोः अधोरायहृदि तपुरुपायमुखे ईशानायशिरासि अथसंपुटीकरणे ॥
 आतारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवेवेसुहवधुं शूरमिन्द्रमाहूयामिशक्रं पुरुहूतमिन्द्रं इतिपूर्वं तन्नोअग्नेवरुणस्यविद्वान्
 देवस्येदो अवपासिसीष्टाः यजिष्ठेवान्हितमःशोशुचानो विश्वेद्वेषांक्षिसिप्रमुग्ध्यस्मत इत्याग्नेये यमा
 यसोमंक्षसनतवमायजुहुताहविः यमयमज्ञोगच्छत्यग्निद्रुतोअरंकृतः इतियाम्ये अमुवंतमयजमानमिक्षु
 स्तेनसेत्यांतस्करस्यान्वेद्विअन्यमस्मदित्यसात् इतिनैर्ऋते तत्वायामित्रह्मणावंदमानस्तदाशास्ते । यजमा
 नोहविभिः अहदमानोवरुणोहवोध्युरुशंक्षसमानआयुःप्रमोषि इतिपश्चिमे आनोनिशुद्धिः शतनीभिर
 ध्वरंसहस्रणीभिरुपयाहियज्ञं वायोअस्मिन्हविषिमादयस्व यूयं यातःस्वस्तिभिः सदानः इतिवायव्ये
 ययंक्षुसोमत्रेतेतमनस्तनूपविध्रतः प्रजावंतःसधेमहि इत्युत्तरे तनीशानंजगतस्तस्थुस्पतिधियजिन्मवसेहू
 महैवयं पूयानोपयावेदसारक्षितापायुरदव्यःस्वस्तये इतीशाने अस्मैरुद्राःपर्वतामेहनासोरुहस्य भरहू
 तौसंजोपायसंक्षुसेस्तुवतेधविपज्ञइंज्येष्टाअस्मत्प्रवतुदेवाः इत्यूर्ध्वं स्यानाष्टयिबीनोभवानृक्षरानिवेशनी
 यच्छानःशर्मसप्रथा इत्यधस्तात् इतिसर्वतः कृतांजलिः पठेत् संपुटीकरणन्यास इतिन्यासान्विधाय ध्या
 येन्नित्यमित्यादिपठन्देवंध्यायेत् ततःअस्मिन्नूर्जमित्यनुवाकेनपेयाधारयावासुवर्णलिङ्गस्याग्न्युत्तारणंकुंध्यात् अ
 त्रलिङ्गप्रमणंतयावःप्रत्यहंक्रियते तावन्मानमद्वैवातदद्वैवासौवर्णराजंतवाकुर्यात् तंतःप्राणप्रतिष्ठां कुर्यात्
 तैःआर्हीकैर्यंलंशंयसंहंसांविशिवस्यप्राणाइहप्राणास्सतिंष्ठतुपुनः आर्हीकैमित्यादिसांविशिवस्यजी । वइह

नमो बभ्रुशायव्याधिनेऽज्ञानांपतये नमः ॥ इति नैवेद्यम् ॥ नमः पार्थ्याय चावाथ्याय च ॥ इति तैत्तिलं ॥
 नमो दुंदुभ्याय च चाह नन्याय च ॥ इति दक्षिणा ॥ नमो महिष्याय च प्रपथ्याय च नमो मीढुष्टमाय च पुमते च नमो ह
 स्वाय च वामनाय च नमो वृहेते च वर्षीयसे च इति पुष्पांजल्यष्टकं दद्यात् एष ते रुद्रभागः सह स्वस्त्राविक्रया तं जु
 पत्स्वस्वहैपते रुद्रभाग आखुस्तेपशुः इति प्रदक्षिणा नमो रुद्रेभ्य इति नमस्कारः ततः स्तोत्रपठेत् औं नम औं
 काररूपाय नमो क्षरवपुधृते नमो नाटालनेतुभ्यं नमो विदुक्कलात्मने आलिंगलिंगरूपाय रूपातीताय ते नमः त्वमा
 तासर्वलोकानां ल्यमेव जगतः पिता त्वधाता त्वमुहनित्रं त्वपिता त्वपिता महः नमस्ते भगवान् रुद्रभास्करामिते ज
 से नमो भवाय रुद्राय उमया सहिताय च शर्वाय क्षितिरूपाय सदासुरभिणे नमः पशूनांपते चैव पावकामिते जसे
 सोमापव्योमरूपाय शश्वरूपाय ते नमः महादेवाय सोमाय श्रमृताय नमो नमः उग्राय जमानाय नमस्ते कर्भयो
 गिने पार्थिवानां च लिंगानां यन्मया पूजंश्रुतं ते नमो भगवन् रुद्रो वाञ्छितार्थं प्रच्छतु इति स्तुत्वा अंगहीनक्रिया
 हीनं विधिहीनं महेश्वर पूजितोसि महो देवक्षमस्व जगतः पते इति क्षमाप्य पुराणपठनश्रवणगीतवाद्यादिभि
 र्जागरण प्रातिनित्या विधि क्षमाप्य देवं सपूज्य श्रद्धिं प्रतिश्राप्य अन्वादाभ्यात् शत्रुप्रधानं सोमशिशं कृत
 लिंगदशायिन पायसमधुशंकराघृततिलाक्षतविल्वपत्रशतपत्रद्रव्याष्टकेन केवलपायसे नवा नमः शभवाय मर्धा
 भवाय धेति मंत्राण्यं चाक्षरेण बायस्ये तथा गोरिगणेशं पण्डुमुखं चैतरेव द्रव्यैः प्रतिद्रव्यदशदशाहुतिभिः दृषभलो
 कैशान् ब्रह्मादिदेवताश्वैकैकमेकादशाहुतिभिर्द्वारे देवताश्वैकैककया ज्याहुत्यायस्ये शेषेण स्विष्टकृतमित्यादि हो
 मंसमाप्य पूर्णाहुत्यादि कर्मशेष समापयेत् ततः सकृत्विक्वहोमदशशिनतपणं तद्वशांशिनमाजंनं कृत्वा विशे
 पाकारेण पीठस्थं शिवं संपूज्य आचार्यं च संपूज्य सर्वपीठमाचार्याय दद्यात् तत्र मंत्रः पीठगृहाण भूदेव सर्वशक्त्या

पुनः श्राद्धं क्रौमित्यादि सांविशिवस्य सर्वौद्रयाणिवक्पाणिपादपाधूपस्य श्रोत्रत्वक्क्षुब्धजिह्वाप्राणादीनिःहागल्य
 ययामुखादिरितिष्ठतु एवं प्राणप्रतिष्ठाविधाय पंचामृतेनाग्निप्रेकरुत्वा नमः शंभवाय नमो भवाय च नमः शंकराय च
 मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च पंचाक्षरेण वा कलशोपरिसंस्थाप्य तद्द्वामंभगे गौरीमिमायसलिलानित
 क्षेत्येकपदीद्विपदीसाचतुस्पदीअष्टाष्टापदीनवपदीवभूषीसहस्राक्षरापरमेव्योमन्त उन्नमो भगवत्यै उमादेव्यै शिवाय
 योयै नम इत्यागममंत्रेण वा हौं गौरी तद्द्वामंभगे प्रतिष्ठाप्य दक्षिणभागे तु तत्पुरुषाय विद्महे महासेनाय धीमहि तन्नः
 पणसुखप्रचोदयात् इति मंत्रेण स्कंदप्रतिष्ठाप्य पुरतः राजतंत्रुपमं ऋषभमिति मंत्रेण संस्थाप्य परितंडूद्रादिनि
 लोकैरानसंस्थाप्य पूजयेत् ॥ अथ ध्यानं ॥ मगलाय तं देव भवकांभं मनोहर ध्यायेत्कल्पतरुमूले समासनि स हो
 मया तत सहस्राणि सहस्रशो वा ह्यौस्तव हेतयः तासामीशानो भगवः पराधीना मुखा कृषि ॥ इति ध्यात्वा ॥
 उन्नमो भगवते रुद्रायैति लिंगोपरि श्रद्धा तान्क्षिपेत् अथ पूजां कुर्यात् नमस्ताराय च इत्यासनं नमः शंभवा
 य च मयो भवाय च इति पाद्य नम शंकराय च मयस्कराय च इत्यर्घ्यं नमः शिवाय च शिवतराय च इत्यासनं
 यं नमस्तीर्थ्याय च कुल्याय च इति समस्तेन रुद्रसूक्तेन च त्तानं भवं देवतर्पयामि १ शर्वदेवत. २ रुद्रदेवत. ३
 पशुपतिदेवत. ४ उग्रदेवत. ५ महोत्तदेवत. ६ भीमदेवत. ७ ईशानदेवत. ८ मानस्तोकैतनयेमान
 श्रायुषिमानो गोपुमानो अश्वपुरीरिपः मानो वीरान् रुद्रभामिनो वीर्हा विष्मंतः सदा मिवाहवाद्देहे ॥ इति वृत्तं ॥
 नमो हिरण्यवाहे सेनान्येदिशां चिपतये नमः ॥ इति यज्ञोपवीतम् ॥ नमो वृद्धाय च सर्वद्विने च ॥ इति भूषणं ॥ नमः
 श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च नमः ॥ इति गंधम् ॥ नमः सेनाभ्यः सेनानीभ्यश्च नमः ॥ इत्यक्षताः ॥ नमः पाठ्या
 य च वाक्याय च ॥ इति पुष्पम् ॥ कर्पद्विने च व्युत्तकेशाय च ॥ इति धूपं ॥ नमः आशवे चाजिराय च ॥ इति दीपं

नमोर्वाभ्युशाप्यव्याधिनेऽन्नानांपतयेनमः ॥ इतिनैवेद्यम् ॥ नमःपार्थ्यायचावार्प्यायच ॥ इतितावूलं ॥
 नमोर्दुन्दुभ्यायचाहनन्यायच ॥ इतिदक्षिणा ॥ नमोर्हिरण्यायचप्रपथ्यायच नमोर्मीढुष्टमायचपुमतेच नमोर्ह
 स्वायचवामनायच नमोर्वृहेतेचवर्षीयसेच इतिपुष्पांजल्यष्टकंदद्यात् एषतेरुद्रभागःसहस्वस्त्राविक्रयात्तंजु
 पस्वस्वहृपैतेरुद्रभागश्चाखुस्तेपशुः इतिप्रदक्षिणा नमोर्रुद्रभ्य इतिनमस्कारः ततःस्तोत्रंपठेत् उंनमः उं
 काररूपायनमोक्षरपुष्पैते नमोनादात्मनेतुभ्यंनमोर्विदुक्कलात्मने श्रालिगालिगरूपायरूपातीतायतेनमः लंमा
 तासंबलोकानांत्वमेवंजंगतःपिता त्वंआतांत्वंमुहुन्मित्रंत्वांपितात्वंपितामहः नमस्तेभगवान् रुद्रभास्करामितेज
 सेनमोभ्रवांपंरुद्रायेउमयासांहितायच शंवायक्षितिरूपायसदासुरभिणेनमः पशुनांपतयेचवपावकामितेजसे
 सोर्माप्येयोर्मरूपंपशब्दरूपायतेनमः महादेवायसोमायश्मृतायनमोिनमः उश्राययजमानायनमस्तेकर्मयो
 गिने पांधिवांचलिगानांयन्मयापूजनंकृतं तेनमेभगवन् रुद्रोर्वाच्छितार्थंप्रच्छतु इतिस्तुत्वाअंगहीनक्रिया
 हीनंविधिहीनमहेश्वर पूजितोसिमहोदेवक्षमंस्वजगतःपते इतिक्षमाप्य पुराणपठनश्रवणगीतवाद्यादिभि
 जंगरणं प्रातर्नित्यविधिंक्षमाप्य देवंसंपूज्य श्रद्धिंप्रतिष्ठाप्य अन्वाद्दध्यात् श्रत्रप्रधानं सोमशिवं कृत
 लिगदशंशेन पायसमधुशर्कराघृततिलाक्षतिल्वपत्रशतपत्रद्रव्याष्टकेनकेवलपायसनवा नमःशंभायमर्या
 भवायचेतिमंत्रेणपंचाक्षरेणबायक्ष्ये तथागोरीरणेशंपण्मुखंतेरेवद्रव्यैः प्रतिद्रव्यंदशदशाहुतिभिः द्रुपभलो
 केशान् ब्रह्मादिदेवताश्वैकैकमेकादशाहुतिभिर्द्वारेद्वताश्वैकैककयाज्याहुत्यायक्ष्ये शेषेणस्विष्टकृतमित्यादिहो
 मंसंमप्य पूर्णाहुत्यादिकर्मशेषसंमपयेत् ततःसक्तुत्विक्होमदशशानतपणं तद्दशशानमार्जनंकृत्वा विशे
 पाकारेणपीठस्थं शिवंसंपूज्य श्रावार्थंचसंपूज्य सर्वपीठमाचार्यायदद्यात् तत्रमंत्रः पीठंघृहाणभूदेवसर्वशक्त्या

पुनः श्राद्धं क्रियेत्स्यादि सांविशिवस्य सवाँद्रेयाणि वाक्पाणिपादपायूपस्य श्रोत्रत्वक्क्षुब्धं जिह्वा प्राणादीनि इहागत्य
 यथासुखाचिरं तिष्ठतु एवं प्राणप्रतिष्ठां विधाय पंचामृतैर्नाम्निकं कृत्वा नमः शंभवाय च मयो भवाय च नमः शंकराय च
 मयस्कराय च नमः शिवाय च शिवतराय च पंचाक्षरेण वा कलशोपरि संस्थाप्य तद्द्वारं भागे गौरीमिमायसलिलानित
 क्षत्येकपदे द्विपदे त्रिपदे चत्वारिंशत्पदीनां पदीनां पदीनां सहास्रं क्षीणभूषणं सहास्रं क्षीणभूषणं सहास्रं क्षीणभूषणं सहास्रं
 यानेन मत्स्यागमत्रेण वा हेमं गौरैस्तद्द्वारं भागे प्रतिष्ठाप्य दक्षिणभागे तु तत्पुरुषाय विद्महे महासेनाय धीमहि तन्नः
 पणमुत्प्रचोदयात् इति मंत्रेण स्कंदप्रतिष्ठाप्य पुरतः राजतं वृषभं ऋषभमिति मंत्रेण संस्थाप्य परित इन्द्रादीन्
 लोकेशान् संस्थाप्य पूजयेत् ॥ अयं ध्यानं ॥ मगलाय तं देव भवं कामं मनोहरं व्यायेकल्पतरुं मूलसमासनि सहो
 मया तत सहस्राणि सहस्रशो वाहोस्तव हेतयः तासामीशानो जगवः पराधीना मुस्वाकृधि ॥ इति ध्यात्वा -- ॥
 उं नमो भगवते रुद्रायेति लिंगोपरि अक्षतान्क्षिपेत् अथ पूजां कुर्यात् नमस्ताराय च इत्यासनं नमः शंभवा
 य च मयो भवाय च इति पाद्य नमः शंकराय च मयस्कराय च इत्यर्घ्यं नमः शिवाय च शिवतराय च इत्यासनं
 पं नमस्तीर्थ्याय च कुल्याय चेति समस्तेन रुद्रसूक्तेन च स्नानं भवं देवतर्पयामि १ शर्वदेवत. २ रुद्रदेवत. ३
 पशुपतिदेवत. ४ उग्रदेवत. ५ महादेवत. ६ भ्रमदेवत. ७ ईशानदेवत. ८ मानस्तोके तनये मान
 आयुषि मानो गोपुमानो अश्वषुरीरिपः मानो वीरान् रुद्रभामिनो वधीर्हविष्मंतः सदा मिवाहवाहू ॥ इति वृत्तं ॥
 नमो हिरण्यवाहवे सेनाय्ये दिशं च पतये नमः ॥ इति यज्ञोपवीतम् ॥ नमो वृद्धाय च सवृद्धिने च ॥ इति भूषणं ॥ नमः
 श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्चो नमः ॥ इति गंधम् ॥ नमः सेनाभ्यः सेनानीभ्यश्चो नमः ॥ इत्यक्षताः ॥ नमः पाठ्यो
 यचावाग्याय च ॥ इति पुष्पम् ॥ कपर्दिने च व्युत्सके शाय च ॥ इति धूपं ॥ नमः आशुवे चाजिराय च ॥ इति दीपं

नमो बभ्रुशायव्याधिनेऽन्नानांपतये नमः ॥ इति नैवेद्यम् ॥ नमः पाठ्याय चावाध्याय्य च ॥ शततापुत्र ॥
 नमो दुंदुभ्याय चाहनन्याय च ॥ इति दक्षिणा ॥ नमो हिरण्याय च प्रथमाय च नमो मीढुष्ठमाय च पुमते च नमो ह
 स्वाय च वामनाय च नमो वृहेते च वर्षाय च इति पुष्पांजल्यष्टकं दद्यात् एष ते रुद्रभागः सहस्वस्त्राविकया तं जु
 पस्वस्वैर्हृषते रुद्रभाग आखुस्ते पशुः इति प्रदक्षिणा नमो रुद्रेभ्य इति नमस्कारः ततः स्तोत्रं पठेत् उैनमः उ
 कारूपाय नमो क्षरवपुधृते नमो नादात्मनेतुभ्यं नमो विदुक्लात्मने आलिगालं गुरूपय रूपपातीताय ते नमः लंमा
 ता सर्वलोकानां त्यमेव जगतः पिता त्वभ्राता त्वमुहूर्न्मित्रं त्वंपिता त्वं पिता महः नमस्ते भगवान् रुद्रभास्करा मिते ज
 से नमो भवाय रुद्राय उमयासाहिताय च शर्वाय क्षितिरूपाय सदासुरभिणे नमः पशूनांपतयै च वपाव कामिते जसे
 सोमापयोमरूपाय शंभूपाय ते नमः महादेवाय सोमाय अमृताय नमो नमः उग्राय यजमानाय नमस्ते रुद्रभ्यो
 गिने पार्थिवानां च लिगानां यन्मया पूजनं कृतं तेन मे भगवान् रुद्रो वांछितार्थं प्रच्छतु इति स्तुत्वा अंगहीनं क्रिया
 हीनं विधिर्हीनं महेश्वर पूजितोऽसि महादेव क्षमस्व जगतः पते इति क्षमाप्य पुराणपठनश्रवणगीतवाद्यादिभि
 र्जागरणं प्रातर्नित्याविधिं क्षमाप्य देवं संपूज्य अग्निं प्रतिष्ठाप्य अन्वाद्ध्यत् अत्र प्रधानं सोमं शिवं कृत
 लिगदशं शिन पायसमधुशर्कराघृततिलाक्षतविल्वपत्रशतपत्रद्रव्याष्टकेन केवलपायसेन वा नमः शंभवाय मर्या
 भवाय चेति मंत्रेण पंचाक्षरेण वापक्ष्ये तथा गौरीगणेशं षण्मुखं चैतरेव द्रव्यैः प्रतिद्रव्यदशदशाहुतिभिः दृपभलो
 केशान् ब्रह्मादिदेवताश्चैकैकमेकादशाहुतिभिर्द्वारे देवताश्चैकैकक्याज्याहुत्यायक्ष्ये शेषेण स्विकृतमित्यादि हो
 मं समाप्य पूर्णाहुत्यादिकर्म शेष समापयेत् ततः सत्सत्त्विक्कहोमदशं शिन तपणं तदशं शिन मार्जनं कृत्वा विशे
 पाकरेण पीठस्थं शिवं संपूज्य आचार्यैः नमं पठ्य अर्चयित्वा अर्चयित्वा तत्र मंत्रः पीठं गृह्णाण भूदेव सर्वरात्स्या

विसंयुतं वाछितार्थप्रच्छाशुदेहिमेव्रतजंफलं ततोव्रतपूर्वयोगाचदत्त्वा मार्जनदशांशेनयथाशक्तिवात्राह्मणान्सद
 भेनसंतप्यं दक्षिणांद्वाव्रतपुणंतांचवाचयित्वा आशिषोर्गृहीत्वा इष्टजनैःसहभुंजीतश्चत्रपूजनेत्रैवर्णिकानेनैवा
 धिकारःस्त्रीगद्ग्राणांतुपूर्वोक्तोद्यापनजैःसिद्धिरिति ॥ इतिशैवागमोक्तंपार्श्वचलंगानालक्षव्रतद्योद्यापनम् अथपा
 र्थिवगणेशालक्षव्रतद्योद्यापनंरुद्रयामले श्रीमहादेवउवाच यथापार्श्वचलंगंतुसर्वसिद्धिविधायकं तथाविश्वेश्वरोदेवः
 पार्थिवःसर्वकामदःनिर्विघ्नजायेतेकांध्यसर्वसिद्धिपुमान्भवेत् षट्कर्माणितथावदेश्येयशृणुष्वेकमनाभव रक्तोपचारैः
 सिद्धेरैरुक्तमाल्यांवरैस्तथा करवीरैर्जैपापुष्पैःकमलैःक्षीरपायसैः संपूज्यवश्यतायातियंत्रचिंतयतेनरः शुक्लमाल्यैः
 शुक्लपुष्पैर्भोजनैर्दधिभिश्चितैःमालतीकुसुमैर्धूपैर्दशांगैःशांतिलब्धये कवितायाःपटुल्यंचजायेतेनात्रसंशयः भोहने
 मधुभिस्तर्प्यमधुपायसमर्पयेत् असितैःकुसुमैःपूज्योदमेनेनासितागुरुं समारोप्यार्चयेद्भक्त्यात्रैलोक्यंबश्यमानयेत्
 स्तंभनेनिराययुक्तेरुपचारैःसमर्चयेत् नारणेमाहिषेचर्मण्यास्थायासितकंवलंघनूरैरर्चयेत्पुष्पैःसर्षपाक्षतमि
 श्रितैः नैवेद्यंगुडसंमिश्रमहिषीक्षीरसंयुतं भक्तशाल्युद्भवंदयंछागमांससमन्वितं अभिपेकस्तुतैलेनमहागण
 पंतेर्भवेत् धूपःइमशानजद्रोणपुष्पैःसद्यःसमर्चयेत् एवंगणधिपंकृत्वापूजेयत्पार्थिवंनरः यंयकामम्
 भिष्ययेत्तंतसर्वमवाप्नुयात् पद्मेविशेषःसहस्रंदशसाहस्रंलक्षकोटितथैवच यःकरेतिगणेशानांपार्थिवानां
 नरोत्तमसर्वसिद्धिमवाप्नोतिनात्रकार्यविचारणा अथकामनाभेदाः काराशुहमेोचनकामः एकविंशति
 दिनपर्यंतं एकोत्तरवृद्धापार्थिवगणेशान्कृत्वा वक्ष्यमाणप्रकारेणसंपूज्य पुनःद्वाविंशतिदिनपर्यंतं
 गणेशान्कृत्वा यावद्गणेशमवंतितावत्यहंगणेशार्द्धक्षीराभिपेकः - मूलमंत्रस्यापितावत्सहस्रजपः ॥ श्रीभी
 ष्मिन्तस्मिद्धिर्भवति एकविंशतिपुष्पाणि द्वाड्मिचीजटामांसीशंवरिनागचंद्रकः ॥ बृहतीचतुर्थामी

वीभृंगराजस्तथैवच मालतीकुसुमैश्चैवतुलसीमाघवीतया पारिजाततथापुष्पकुलचैकविंशति पुष्पाभिविपत्रे
 आह्यं अपृशर्करामिश्रनैवेद्यकदलीफलं नारिकेलचसिंदूरंदूर्वागुग्गुलधूपकं इदप्रत्यहसाधारणं अथसर्वसा
 धारणपूजाच्यते उभयतिथ्यादिकीर्तनानंतरंममा भीष्टसिद्धयर्थपार्थिवगणेशपूजामहंकरिष्ये इतिसंकरल्प
 अश्वथमूलजांशुद्धस्थलजांवासृष्टमानीय पृथिव्यवाधृतालोकादेविविष्णुनाधृता त्वंचधारयमादेविपवित्रंकु
 रुचासनं इत्यासनपूजाविधाय गंगेशायनमः जलसेवनं उंगैहरिभायनमः संघटनं गैधरणीधिरायनमः
 प्रतिष्ठापनं गौक्षिप्रप्रसादनायनमः चतुर्भुजामेकदंतासुंदरांमूर्त्तिकृत्वा गःसर्बसिद्धिप्रदायकायनमः गणेशो
 परिरक्ताक्षतान्दत्त्वा हृदिस्थदेवंमानसोपचरैःसंपूज्यनासारंश्रेणदेवमंजलिस्थपुष्पपाक्षतैःसंयोज्यपुनर्देवमस्तकी
 परिपुष्पादिनिधाय प्राणप्रतिष्ठांकुर्यात् अस्यश्रीगणपतिप्राणप्रतिष्ठामंत्रयत्रह्रस्व विष्णुमहेश्वराऋषयःऋग्यं
 जुःसामानिछंदांसि प्राणशक्तिर्देवता श्रावीजं द्वीशाक्ति क्रौंकीलकं श्रीमहागणपतिप्राणप्रतिष्ठांकविनियोगः
 उँआर्हूँक्रौंरंलंवंशंपसंहलंक्षंहंसः पार्थिवगणपतिःप्राणइहप्राणाः पुनःश्रीपार्थिवगणपतेः सर्वैद्रियाणिइहाग
 त्यसुखंविरेतिष्ठंतु इतिप्राणप्रतिष्ठांकृत्वा ततोमूलमंत्रेणस्वदेहन्यासान्कुमर्यात् अस्यश्रीगणपतिमंत्रस्य गणक
 ऋषि निघृत् गायत्रीछंदः गणपतिर्देवता गवीजं श्रीशक्तिः स्वाहाकीलकं गणपतिन्यासादौविनियोगः गां
 अंगुष्ठाभ्यांनमः गीतर्जनीभ्यांनमः गुंमध्यमाभ्यांनमः गँअत्रनामिकाभ्यांनमः गौंकनिष्ठिकाभ्यांनमः ग करतल
 करपृष्ठाभ्यांनमः अयध्यानं रक्तोरक्तांगरांगंशुकसकलतनुस्तुदिलश्रद्धमौलिनैर्वैयंकुलिभिर्वासनकरचरणौबी
 जपुरातनामः हस्तांत्रैःकृतपाशांकुशरद्वरदेनागवक्रोहिभूषोदेवः पद्मासनेसीवहुसुरनमितोभूतयेविघ्नराजःइ
 तिध्यात्वा मूलमंत्रेणनामंत्रेणपूजयेत् उँनमोभगवतेहंरवमदभोहितममसंकटाभिवारपनिवारपस्नाहा उँग

षेशापनमः श्रावाहनं जोगणपतये आसनं हरेनाय पाद्यं धरणीधराय अर्घ्यं महागणपतये मधुपर्कं प्रक्षे
 श्रायं श्रावनीयं क्षिप्रसादनाय मंलापकपं स्नानं श्रमोघसिद्धये पंचामृतस्नानं श्रमृताय शुद्धस्नानं रुद्रे
 णगणपत्यसूक्तेनच श्रयं शिरसामहाभिषेकः तद्यथा अग्रगणेशोपनिषत् ॥ उद्देवाह वै रुद्रमद्रुवन् कथमेतस्यो
 पासनं सस्तानुवाच रुद्रो गणकनिघृतः गायत्रीश्रीगणपतरे नमंत्राजमन्यान्यन्वाभिदात् ॥ प्राणवरूपस्यास्य पर
 मात्मानो गनिजानाति सोमृतत्वगच्छतियोधितसो धीते योजपतिसजपतिसमृत्युतरतिसपाप्मानंतरति ॥ स ब्रह्मह
 त्यांतरति ससर्वहत्यांतरति ससर्वतरति एनमंत्रराजं गणपतिः सर्वविदं नित्यं जपतिसोमिस्तं भयति ॥ सवायुस्तं
 भयति ॥ सश्रादित्यस्तं भयति ससर्वस्तं भयति सदेवास्तं भयति ॥ इत्युपनिषत् ॥ एनमंत्रराज नित्यं भयति ॥ विद्वं
 सं विद्वानाकर्षयति देवान्यक्षान् नानागान् नुष्यान् सर्वानाकर्षयति सभूलोकं जयति सभूलोकं जयति ॥ स स्व
 लोकं जयति समहलोकं जयति सजनलोकं जयति सतपोलोकं जयति ॥ ससत्यलोकं जयति ॥ सपुण्यान्यधी
 ते संकल्पान्ययति सगाथायधति सोमिष्टोमेन सोऽप्येन षोडशेन सवाजेपेयेन सोत्रिरेण ससोमपीथेन
 सर्वैः क्रतुभिर्पजेत् ॥ य एतं मंत्रराजं वेद ससववद ससर्वसमः सदेवसमः समुनिसमः सनागसमः ॥ ससूर्य
 समः सोमिसमः इत्युपनीतसममनुपनीतैवाधिकशतं ॥ गृहस्थमसमपुनीतैकाधिकशतं वातप्तस्तैः
 सनंगृहस्थैकाधिकशतं यतीनां सवानप्रस्थैकाशतं रुद्रजापकसमं यतीनामेकाधिकशतं मथर्वशिरसि शिक्षाध्यायं ए-
 कसमं रुद्रजापैकाधिकशतमनो विद्यातत्कार्यहीनस्वात्मबंधरहितो वैतरहितो ॥ निरस्ताविद्यातमो मोहांध
 कारं प्रथानमहेव सर्वोमिति संभाव्य वैश्रानं ब्रह्मण्ये जतते जामये ॥ परं ज्योतिमये ॥ सदानं ॥ दमये स्वप्रकाशो-
 सदीदितानेत्ये शुद्धे मुकं ईश्वरे परब्रह्मणि रमते ॥ ७ ॥ य एनं मुनिपदे वेद संसारं तरति चो रं तरति दुःखं-

वा पार्थिवान्गणेशान्कृत्वा श्रुतमाघादिशुभेकालैः उद्यापनं कुर्यात् । तद्यथा उद्यमद्यतिथ्यादिसंकी-
 र्णमम अमुकस्यवामुकफल कामनयाकृतानानापार्थिवगणेशानांसंपूर्णताफलावाप्तये तदुद्यापनं करिष्ये इति
 संकल्प्य आचार्यवरणं विधाय चतुर्द्वारोपशोभितमंडपवेदिकायां सर्वतोभेद्रे ब्रह्मादिदेवतास्थापनपूर्वककलशं प्र-
 तिष्ठाप्य तत्र देवस्थापनं कुर्यात् तत्रादौ पूर्वोक्तान्यासान्कृत्वा श्रस्मिन्नूर्जमित्यनुवाक्रेण पयोधारयावा प्र-
 तिमायाअग्न्युत्तारणं कुर्यात् प्रतिमाप्रमाणंतुयावन्मानं प्रत्यहं गणेशं मुदाक्रियते तावन्मानेन तदधार्धेन
 वासोवर्णैराजतं वा देवं कुर्यात् तत्र प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा गणानं त्वितिवैदिकेन मूलमंत्रेण वा प्रतिष्ठाप्य यथामि-
 लितोपचारैः संपूज्य आवरणानि पूजयेत् पूर्वोक्तक्रमेण उद्यमकृतं उद्यायनमः एकदंतायनमः गजान-
 नाय- महोदराय- विकटाय- विघ्नराजाय- धूम्रवर्णाय- हेरंवायनमः ८ तद्वाह्यैर्पूर्वादि क्रमेण ब्रा-
 ह्मणेनमः माहेश्वर्यै- वाराह्यै- इंद्रार्ण्येनमः चामुंडायै- वैनार्यैः यनमः वैष्णव्येनमः ८ तद्वा-
 ह्ये- इंद्रादिलोकेशान् ८ वज्रादिप्रहरणान् ८ संपूज्य श्रत्रपूर्वोक्त एव पूजाप्रकारः पुष्योत्तरं श्रंगपूजा
 गणनाथायनमः पादौ पूजयामि गणेशाय जानुनी पूजयामि गणप्रियाय कटिपूजयामि वक्रतुंडाय हृदयं पूज-
 यामि गजाननाय स्कंधौ पूजयामि हेरंवाय हस्तौ पूजयामि विकटाय आस्यं पूजयामि विघ्नराजाय नेत्रे पूज-
 यामि धूम्रवर्णाय शिरः पूजयामि सर्वसिद्धिप्रदायनमः सर्वांगपूजयामि ततः स्तोत्रैः स्तुत्वा पु-
 राणश्रवणादिना जागरणं विधाय प्रातरग्निं प्रतिष्ठाप्य श्रन्वाद्ध्यात् तत्र प्रधानं देवं महागणपतिं पायसतिलाल्येन
 रत्नाक्षतमोदकंपंचखाद्यशमीदूर्वाद्रव्याष्टकतिलपायसेन वा कृतपार्थिवगणेशसंख्यादशांशेन समांशेन वायुद्वये
 होमं तदेवं संपूज्य दशांशतस्तर्पणं दशशांशतो मार्जनं च कृत्वा आचार्यं संपूज्य पीठं गां च तस्मै निवेद्य एकविंशति

ब्राह्मणान्संपूज्य पक्वान्नपूरितकलशं वस्त्रयुग्मसहितंसदक्षिणंप्रत्येकंभ्यः पुष्पांजलिं चैकविंशतिनामभिर्दं
 र्वा मार्जनदशांशतोयथाशक्तिवात्राह्यणभोजनंसंकल्प्यभूयसींदत्त्वासदनेनाद्विगान्संतर्प्यव्रतसंपूर्णतांवाचयि
 त्वा इष्टजनैःसहभुंजितइतिरुद्रयामलोकंपार्ष्यवर्णेशोद्यापनं अथशौनकोक्तमश्वथयोद्यापनं शौनकउ
 वाच शौनकोहंप्रवक्ष्यामिअश्वथस्योपनायनं स्थापनादष्टमेवर्षेद्वादशैकादशेपिवा मुक्तकालास्तथाप्रोक्ताः
 कुर्युस्तस्योपनायनं तत्रोत्तरायणेश्रेष्ठगुरुशुक्रप्रकाशिते माघफाल्गुनयोःकुर्याच्चैत्रैवशाखमासयेः क्षथमासाधि
 मासेचवर्जयेन्मौजिवंधनं नकुर्याच्छेदितेष्वन्येविद्युतावाग्निनाहते उद्यापनंप्रकुर्वीतस्कंधैःपर्णीकुरान्वितैःशुक्लपक्षे
 शुभेक्षेत्रेचसुवारेतिथिलक्षके चंद्रानुकूलकुंतुश्चदिवाकुर्यात्प्रयत्नतः दंतानांधावनंकुर्यात्कुर्यात्स्नानंसचैलकंक
 त्वांचनित्यकमार्णिपूज्याचैवेष्टेदेवता नादीश्राद्धंप्रकुर्वीतगृहेपुण्याहवचनं तस्मिन्नेवदिनेकुर्याच्चान्नहेमफलादि
 भिःकृत्वाशीर्वचनंपूर्वतोगच्छेत्प्रयत्नतः तूर्यघोषैश्चविधिभिः पण्यस्त्रीभिः समन्विनः-ब्राह्मणैर्वेदघोषैश्चगीतवा
 द्भिःत्रनिःस्वनेनैः वस्त्रयज्ञोपवीतचर्मैर्जादंडाजिनादिकं पूजाद्रव्यंचहोमंचगृह्णीत्वाश्वथ्यसन्निधौ- ततःप्रक्षालितां
 घ्निश्चाचम्योपविशेद्भुवि अश्वत्येशानदिग्भगेकृत्वापुण्याहवाचनं आचार्यवरयेत्पश्चात्कुलीनवेदपारंग-त्रि
 पंचशहंस्तेनगोमेयेनोपलिप्यच धान्यापिष्टेनसमार्घ्यंगंधमाल्यादिशोभनैः वस्त्रोपवीतगंधाद्यैर्गुलायिकंकुंडलैः
 कर्तासुपूजयेद्भक्त्यावित्तशाठ्यंनकारयेत् तेनैवकारयेद्बिहानश्वत्थस्योपनायनं-कुर्यात्पंचामृतस्नानंतत्तन्मंत्रैःपृथक्
 पृथक्- अश्वत्थपूर्वदिग्भागेहोमंकुर्यात्स्वशाखया- उल्लेखनादिकंतत्रंरुतत्रप्रकल्पयेत्- वस्त्रयुग्मततोद्द्युयु
 वंवस्त्राणिमंत्रतः- यज्ञोपवीतंदद्याच्च यज्ञोपवीतमित्यपि मंखलांचत्रिविधप्रवेष्ट्यामीतिमंत्रतः- तूर्णिकृष्णा
 जिन्दंडंद्रद्यात्तुयथाक्रमंगंधपुष्पाक्षतैःशुक्लैश्चत्थस्यषषभिःचमे अश्वत्येवोनिषदनमित्युच्चापूजयेत्सुधीः- तिसृ

भिज्जुह्यादाज्यंममआयुष्यनुकमात् पुरस्तादुपरिष्ठाच्चहुत्वाव्याहृतिभिस्त्रिभिः याडोषधीयाः फलिनीरश्वत्ये
 वइतित्वथ वनस्पतेशतवस्कोद्वासुपर्णोतिमंत्रतः समिद्धिश्ररुणोपिवपालाशीभिःपृथक्पृथक् हुत्वाशदशभिः
 सम्यगोक्ताहुत्यासमाहितः अश्वत्थपश्चिमेभागेप्रादुमुखश्चोपविश्यच दक्षिणेनैवहस्तेनस्पृष्ट्वाश्वत्थंद्विजोतमः
 उंभूंभवंःपूर्वातुसांविवाविजपेदथ निरीक्षयेत्ततोश्वत्थदेवस्यत्वत्वेतिमंत्रतः आत्वेतिध्रुवसूक्तेनव्याहृतिव्रितयेनेच अ
 श्वत्थनामउच्चार्थ्यविभक्त्याचद्धितीया शलाकयासुवर्णस्यस्थापयेतिपदंवेदत् हुत्वास्विष्टकृतंपइचाद्धोमशोप
 समापयेत् गंधाक्षतैः स्वर्णेषुपैर्धूपदीपोपहारकैः भक्ष्यार्थैः फलतांवूलैस्ततोश्वत्थप्रपूजयेत् धेनुंसवत्सकां
 दद्यादाचार्य्यायसदक्षिणां अश्वत्थच्छादितंवस्त्रमाचर्य्यायप्रदापयेत् अन्येषामपिदिप्राणास्वशक्त्यापूजयेरतः
 ब्रह्मणेदक्षिणांदद्याद्धेमवित्तानुसारतः ब्राह्मणान्भोजयित्वातुभुजीतवंधुभिःसह यएवंकुरुतेतस्यवर्द्धतेश्रैरसंशयं
 कुलकोटिसमुद्भृत्यब्रह्मसायुज्यमाप्नुयात् इतिशौनकोक्तमश्वत्थोद्यापनं अथमंत्राणामृष्यादिकं युववस्त्राणीत्यस्य
 दीर्घतमाऋषिः परमात्मादेवता त्रिष्टुण्डदः यज्ञोपवीतधारणेविनियोगः माधेयामइत्यस्य अक्षऋषिः सोमोदेवता
 त्रिष्टुण्डदः मौंजीधारणेविनियोगः माधेयामव्याहृतीनांविश्वामित्रजमदग्निभरद्वाजाऋषय आग्निवायु सूर्योदेवताः
 देवीगायत्रोदेव्युष्णिक्देवीवृहत्यःछंदांसि हवनेनविनियोगःअग्निआयुंपिपवसइतितिस्टृणांशतवैषानसाऋषयः अ
 ग्निमानोदेवता गायत्रीछंदः कर्तव्यार्थेविनियोगः अश्वत्थेवोअनुष्टुप्याश्रौषधीरितिहयोस्त्रिष्टुप् बासुपर्णादी
 र्घतमाविश्वेदेवास्त्रिष्टुप् आत्वाहापंमितिपण्णांश्रुवइद्रोनुष्टुप् ततोभूरिदक्षिणाआशीर्वादः अथापवर्गोचितामणौ
 अश्वत्थोद्यापनं आरोपितस्यवृक्षस्यकुर्ष्यादुद्यापनेविधिं नांदीश्राद्धादिकर्तव्यंपिप्पलोद्यापनेविधौनवग्रहमखं
 चादौ विदधीतयथावसु सहस्रपर्णसंपत्तौ सत्यांघोधितरौध्रुव जातकर्मदिकादीनि कुर्याद्दोदानकावधि

कार्यमुद्यापनं नूनं ' ' विवाह्यविधिवन्नरैः । लक्षशाखांसमारोप्य । आलवालं
 जलक्षिप्त्वाशतकुंभमितं शुभं सशाखः सचवृक्षश्च वृक्षयुग्मेन वेष्टितः सिचयेदथ दुग्धेन माहिषेण वृतेन च तथा
 शाखान्मयान्दस्तान् चतुरः परि योजयेत् त्रिसूत्रेण त्रिवृतेन सव्यहस्तां प्रवेशयेत् ब्रह्मवर्णस्य वृक्षस्य विधिरेप
 सनातनः क्षत्रियस्य तु वृक्षस्य शरोग्रह्यः परस्परं वैश्ये प्रतोदमादद्यात् शरीयुं पृच्छवग्रहः तथा याज्ञवल्क्ये
 धर्मशास्त्रे पाणिग्रह्यः सर्वाणामृग्हीयाक्तावियशरं वैश्या प्रतोदमादद्याद्द्वन्द्वेनैव ग्रजन्मनः संयोज्य विधिवत्तौ
 तुल्यताभ्यां निवेशितौ कृत्वा त्रिवृत्तं सम्यग्जुहुयात्तिलसर्पिषी प्रधानदेवता ब्रह्मा वृक्षस्य स्यनसशयः तत्र
 मंत्राद्वासुपर्णा इति अष्टोत्तरसहस्रं तु जुहुयात्तिलसर्पिषा तथा व्याहृतिभिर्होमविदध्याच्च यथा रुचि चरुं सांख्यं
 षड्जुह्याद्द्विद्वान्स्विष्टकृतं समं समं समग्रमित्यर्थं । अथ प्रकारान्तरेणाश्वत्थोद्यापनं अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां
 राजा ब्राह्मणवर्णकः अश्वत्थः पूजितो येन सर्वं संपूजितं भवेत् अकृते मौंजिवधे तु विवाहे च तथा कृते नैवसे
 वांप्रकुर्वीत न समं वैल्कदाचन अश्वत्थरोपणं कृत्वा त्रिवर्षे वाथ पंचमे उपवीतं प्रकुर्वीत मुहूर्ते ज्योतिषां विधौ
 पुण्याहवाचनं कृतानां दीश्राद्धं समाचरेत् प्राणसंस्था विधिकुर्यादभिषेकादिपूर्वकं प्राणेंद्रियैर्जीवकला
 मनोभिः सहितो भव अपसजीवः एतस्य जीवकलाः प्राणापानव्यानोदानसमस्त- वाक्श्रोत्रत्वक्शु
 द्राणि पाणिपादोदरोपस्थगुह्येंद्रियाणि सवाणि आगत्य सुखं चिरं तिष्ठन् स्वाहा सर्वप्राणैः प्रतिष्ठितो भवेत्यश्वत्थं
 दक्षिणपाणिना स्पृष्ट्वा जपेत् अश्वत्थसर्ववृक्षोसिनारायणसमाश्रय नारायणस्वरूपेण पाहि मांसर्वतो शुभात्
 महासंसारवृक्षोसि अश्वत्थ ब्रह्मनामक महासंसारमंशं मासुद्धस्वशुभं कुरु विष्णुर्ब्रह्माशिव शुक्रः सूर्यश्चन्द्रो वृह
 स्पतिः ऋषयो वेदमंत्राश्च सर्वे त्रस्युः सदा स्थिराः इति प्राणं प्रतिष्ठाप्य जातकर्मोदिकारयेत् चैलांतनामतः कृत्वा

स्यापपेच्छोक्तिकानलं स्वगृह्याक्तविधानिनहरिद्रातैललेपनं बस्त्रयुग्मं चोपवीतदंडं कृष्णाजिनतया दत्त्वासमि
 द्भिभ्रुणातिलाभ्यैश्च पृथक् पृथक् हुत्वा व्याहृतिभिः शक्त्या ब्रह्मलोके न हीयते इत्यश्वत्थोद्यापनं । अथ प्रका
 रांतरणश्वत्थसेवनावधिः अद्भुतसारे अथर्वशास्त्रे किञ्च अश्वत्थप्रदक्षिणाव्रतकल्पः तत्रादौ उोमधेत्यादिति
 व्यादिकर्तनानंतरं अनुकाभीष्टप्राप्तिकामो विष्णुस्वरूपमश्वत्थतरुममुकसंख्याकाभिः प्रदक्षिणाभिः सेवयि
 त्वे इतिसंकरूप्य ततोऽश्वत्थतरुपसूक्तेन षोडशोपचारैः संपूज्य लक्षादिसख्यया प्रदक्षिणाः कुर्यादिति सं
 क्षेपः ॥ पिप्पलादुवाच ॥ भगवन् सर्वधर्मज्ञ सर्वशास्त्रविशारद स्त्रीणां पुत्रविहीनानां नाराणां सुखसंततैः उपा
 यंचमेवूहिसुखसिद्धिः कथं भवेत् ॥ अथर्वणउवाच ॥ पुरा ब्रह्मादयो देवा सर्वे विष्णुसमाश्रिताः अष्टच्छन्देषु
 देवेशाक्षतैः षोडशोपचारैः कथं दुःखोपशमनमुपायं ब्रूहि नः प्रभो ॥ विष्णुरुवाच अहमश्वत्थरूपेण संभवामिम
 हीतलेन समात्सर्वप्रप्लेन कुरु ध्वं तरुसेवनं तेन सर्वाणि कार्याणि भविष्यंति न संशयः विष्णुर्षट्कुक्वांस्तेभ्यस्तद्ब्र
 तेनेव दाम्यहं न दानैर्न तपोभिश्च नार्थैर्भूरिदक्षिणैः अश्वत्थसेवनादन्यत्कलौ नास्ति परा क्रिया तद्विधानं नि
 मित्तानि सरूपा कृतित्रतंतया त्रताधिकारिणस्तत्र विधानं च विशेषतः एतत्सर्वं पिप्यलादवक्ष्यामि तव सुव्रतः
 दारुणे विविधोत्पत्तिद्विष्य भो मातरिके परशक्रभये देशविह्वलेशु विग्रहे दुःस्वप्ने दुर्निमित्ते च सत्रामेद्भुतदर्शने
 मारीभये राजभये तथा चौराग्निजेभये क्षयापस्मारकुठादिप्रमेहे विविधे ज्वरे जलोदरे मूत्रकृच्छ्रे गृहस्थश्च तदेवाहि
 एतेषां सर्वनाशाय कुर्व्यादश्वत्थसेवनं त्रातरुत्याय नद्यादौ स्नात्वा सम्यक् क्रियः अश्वत्थदेशमाश्रित्य गोमये
 नोपलेपयेत् - तमश्वत्थमलंकृत्य शुद्धेणैरिकादिना पुजां क्रव्याणिं मधुपुण्याहं वाचयेत्ततः अश्वत्थदेशमाश्रित्य गोमये
 कृत्वा ततः पुजां समाचरेत् आदित्याराधयेद्दिग्बुध्यानावाहनपूर्वकं तथैवैषेप्पलतरुं नारायणमयं द्विज श्वेतगं

योगस्यनिष्पत्त्येभवतोभ्यर्थातोमया सुप्रसन्नैश्रक्तन्वप्येतत्कर्मयोदित कर्मदंविधिपूर्वकमित्यपिपाठः ततः
 स्वगृहेएवगृहमखादिविधाय ततःसंक्रुत्विवजोयजमान फलपुष्पगंधाक्षतपूजितपूर्णकलशस्तः भद्रंकर्णेभि
 रितिमेवैरणमंगलतूर्घघोषेणसह अश्वत्थमण्डपत्रादक्षिण्येन मंडपपश्चिमद्वारभागत्यत्रउमद्यदेशकालकीर्तनां
 ते तत्रधरासंपूज्यप्रविश्यकलशमश्वत्थसमीपेनिधाय निऋतिवरुणमध्येस्वासने उपविश्य ततश्चाचार्य्यः, उौ
 तेत्सदृद्यतिथ्यादिकीर्तनाते आचार्य्यकर्माहंकरिष्ये इतिसकल्प्य शरीरशुभ्यादिवैरुप सूक्तजपचकृत्वा यद
 त्रसंस्थितंभूतस्थानमानृत्यसर्वदा स्थानंत्यक्त्वातुत्सर्वैत्रस्थंतत्रगच्छतु इतिपठन्सर्पपलाजान्विकर्ष्यपचगठये
 नकुशैश्रंभ्राक्षेणकुर्ष्यात् आपोहिष्ठामयोभुव उत्तरनारायणेन ततोदेवाआयंतुयानुधानाश्रपवांतुविष्णोदेव
 धनंनरक्षस्वेति स्वस्वययनंतार्क्ष्यमरिष्ठनेमिरितिपठेत् ततोयथोक्तंमंडपाकरणे साधारणक्रमेणमंडपपूजनं
 तत्रापंक्रमः प्राग्द्वारे अमंत्रकंचूतपल्लवतोरणं १ दक्षिणे हृक्षपल्लवतोरणं २ पश्चिमेवटपल्लवतोरणं
 ३ उत्तरेश्रशोकपल्लवतोरणंघ्र्या ४ तथैवत्रागादिद्वारचतुष्टये ऋग्वेदादिक्रमेणद्वौद्वौविप्रौएकमेकंवाजा
 र्थंवाह्मणान्- ततश्चाचार्य्यश्रश्वत्थस्यहरिद्रातैलारोपणादिलौकिकाचारकुर्ष्यान् तत्रभद्रंकर्णेभिरित्यादिमंत्रपा
 ठः अश्वत्थवेदिकायां ईशानप्रदेशे सर्वतोभद्रंविलिख्य तत्रब्रह्मादिदेवतास्थापनकरिष्ये इतिसंकल्पयति
 उक्तप्रकारेणनाममंत्रैः स्थापनकुर्ष्यान् मध्ये उंब्रह्मणेनमः ब्रह्माणमावाहयामि एवमश्रेपिस्थापनप्रकारः
 पूर्वैंद्रायनम. इंद्रमा. २ आग्नेय्यां अग्नेये. अग्निमा. ३ दक्षिणायमाय. यममा. - ४ नैऋते
 निऋतये. निऋतिमा. ५ पश्चिमे वरुणाय. वरुणमा. ६ बायव्ये. वायवे. वायुमा. ७ उत्तरे
 सोमाय. सोममा. - ८ ईशाने ईशानाय. ईशानमा. ९ ईशानेन्द्र. मध्ये वसुभ्यो. वसूना. १०

इन्द्रान्मध्ये रुद्रान् ११ अग्निममध्ये आदित्यानां १२ यमनिष्कंति
 मरुपेसाध्यान् १३ निष्कतिवरुणमध्ये विश्वान्देवान् १४ वरुणवायुमध्ये साध्यान् १५ वायुसोम
 मध्ये आदिवनौ १६ सोमेशानमध्येस्कंदमा १७ ब्रह्मेशमध्ये विष्णुं १८ ब्रह्मानिमध्येगणपतिं
 १९ ब्रह्मममध्येपितृन् २० ब्रह्मनिष्कतिमध्येगंधर्वाप्सरसः २१ ब्रह्मवरुणमध्येसप्तमाहः २२
 ब्रह्मवायुमध्येसर्पान् २३ ब्रह्मसोममध्येदुर्गा २४ ब्रह्मेशानमध्येगंगादिन्धियानमः २५ ततोमंडलांतः
 ब्रह्मेशानदलादारभन्वलयग्राष्टकेषु ईशान्यां दक्षान्प्रजापतीन् २६ पूर्वपुरुषायनमः २७ आग्नेय्या
 दुर्गायै २८ दक्षिणस्यांस्वर्घायै २९ नैऋत्यांमृत्यवे ३० पश्चिमेसर्पेभ्यो ३१ वायुव्यासप्तसा
 गरेभ्यो ३२ उत्तरेमरुद्भ्यो ३३ ब्रह्मणः पादमूले गणपतये ३४ कर्णिकायां भूम्यै ३५
 तदुपरिमेरुवे ३६ परितःपूर्वादिक्रमेण ऋग्वेदाय ३७ इक्षिणे यजुर्वेदाय ३८ पश्चिमे सामवेदा
 यः ३९ उत्तरे अथर्ववेदायनमः ४० मंडलाद्वाह्ये पूर्वादिक्रमेण पूर्ववैजायनमः ४१ शक्तये ४२
 देवाय ४३ खड्गाय ४४ पाशाय ४५ अकुशाय ४६ गदायै ४७ त्रिशूलाय ४८
 पुनर्वह्निरेरावताय ४९ मेघाय ५० महिपाय ५१ प्रेताय ५२ मत्स्याय ५३ एणाय ५४
 नराय ५५ वृषभाय ५६ पुनःपूर्वादिक्रमेण गौचमाय ५७ भरद्वाजाय ५८ विश्वामित्राय ५९
 कश्यपाय ६० जमदग्नेये ६१ अत्रये ६२ वासिष्ठाय ६३ ऋधत्स्यै ६४ तद्वाह्येपूर्वादिक्रमेण आ
 दित्याय ६५ चंद्रमसे ६६ भौमाय ६७ बुधाय ६८ गुरवे ६९ शुक्राय ७० शनये ७१ राहवे
 ७२ केतवे ७३ तद्वाह्ये पूर्वादिक्रमेण ऐंघ्र्यै ७४ कौमार्यै ७५ ब्राह्म्यै ७६ वाराह्यै ७७ जाम्बव्यै ७८

वेणव्यै. ७९ माहेश्वर्यै.

८० वैनायक्येनमः वैनायकीमावाह्यामि एवसर्वत्र चतुर्थतनामभिः प्रणम्य
द्वितीयैरावाह्य पुनश्चतुर्थतनामभिः प्रत्येकसंपूज्य तत सर्वतोभद्रोपरि अक्षतपुंजे अर्च्यो प्रदेशे अग्न्युत्तारण
पूर्वकं सोवर्णीप्रतिमायां इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेयानिधेपदं समूहनस्यपाळसुरे इतिविष्णुसंपूज्य तद्दामतः अघ
स्थानोपेतमत्रेणरुकिमणीं तद्वक्षिणतः सत्यासत्यमितेत्रेणसत्यभामां ततः लक्षोदशाध्यायस्यैतिमंत्रेणसरस्वती
गणानांवा आतूनद्रेतिवाणपतिं चावाह्यपौरुषेणसूक्तेनसंपूज्य ततः अश्वत्थस्यपरित अष्टौकलशान् " क
लशस्थापनप्रकरणे सस्थाप्य तत पूर्वैकलशेशु द्वोटकं तत्रत्रापोहिष्ठेत्यादिनवर्चसूक्तं द्वितीयंगंधोदं
कं आनोभद्रेतिदशर्चसूक्तं तृतीयेशोरेदकं त्वस्तिनोमिमितिपचर्चसूक्तं यतुंयंपचगव्येनशन्नंइंद्रांशीतिप
चंदशर्चं पंचमेहरिद्रोदकं आनोभद्रेतिऋचं पष्टकलशे सर्वौपच्युदकं समुद्रज्येष्टाइतिचतसृभिः सप्तमेकुं
शोदकं यादिव्याइतिऋच अष्टमे गंधोदकं पशुपचायइतिनवर्चसूक्तं पठित्वा कलगस्थापनंपूर्वपात्रनिधाय
नांतंकेवा ततस्तेतुकलशेषु पूर्वोदिक्रमेण इंद्रादीन् तयन्मंत्रैरावाह्यपुजयेत् ततः अश्वत्थपुरुषसूक्तेन अ
ग्निराइतिपूर्वोक्तायैशिरसा वसशोच्य पंचासृताभिपेकं चत्वा कमायवस्त्रयुग्मेनावेष्म ततः पूर्वोदिकुं च
त्वारिस्थडिलानिधाय तेषुहोमार्थं वतुर आचार्यान्वृत्वा स्वंगृह्यविधिना अश्रिस्थापयेत् अत्रैकचन ईशां
नपूर्वयोर्मध्यगृहोमादिकंतुं पंचमसंधिलमिच्छतिवहवः पूर्वगृहप्रधानहे। मादिकंकुर्वीतं पूर्वमकृतेग्रहयेत् ईशान्या
वेदिकायां स्वंगृह्यप्रकरणग्रहानावाह्यसंपूज्य अन्वाद्ध्यात् तत्र पूर्वकुंडे आदि त्यादिनवग्रहान् " अमुकसख्यय
अर्कादिसमिच्चर्वज्यद्रव्यैः अग्निदेवताः प्रत्यग्निदेवता आमुकसख्ययातेरेवद्रव्यैः तत आनोभद्रेतिमंत्रेण विश्वान्दे
वान् चरुद्रव्येण अष्टोत्तरशतसंख्यया तथा दामोदरादिपीठदेवता अश्वत्थसमिच्चर्वोदिकुं यैरेतत्तरशतसंख्यया

ब्रह्मादिदेवतालोकपालाश्रककयाज्याहुत्यायक्ष्ये पंचमकुंडपक्षे आदौतत्रेशिप्रणयनं तस्मात् चतुर्पुत्रान्नि
 प्रणयनंतवग्रहहोमः दामोदरादीनांहोमः ब्रह्मादीनांपूर्वकुंडेविश्वेदेवानांलोकपालानांचहोमः श्रश्व
 त्यदक्षिणकुंडेगणपतितिलाज्यद्रव्यैः अष्टोत्तरशतसंख्ययापक्ष्ये ततउत्तरकुंडेउरारनारायणं अष्टोत्तरशतसंख्य
 यासहस्रशीर्षेतिप्रत्यृचंआज्याहुतिभिर्भक्ष्ये एवंतन्मंत्रैर्होमंपाद्य स्विष्टकृदादिवलिदानंतकृत्वा अधिवासयेत्
 पुराणश्रवणादिभिरात्रिनेयेत् केचित्तुक्पायवस्त्रदानांतकृत्वापरेशुरेवहोमादिकमिच्छति प्रातःपाठदेवतासंपूज्यं
 अष्टकलशदेवताविसृज्य अष्टभिर्ब्राह्मणैस्तान्ग्राहयित्वा ततश्चाचार्यः पवमानःसुवर्जनस्वानुवांकेनच अ
 श्वथंत्रिःपरिपिच्य किंचिदवशिष्टोदकान् पूर्वस्थानेषुस्थापयेत् ततोयजमानःआचार्योवा अश्वथपश्रिम
 स्थंडिलेक्षिसंस्कारहोमंकुर्यात् तद्यथा अश्वथस्यव्याहृतिद्वारा पुंसवनादिसमावर्तनांतान्संस्कारान्करि
 ल्ये इतिसंकल्पः अक्षिपवमानंप्रतिष्ठाप्य अन्वादध्यात् अन्नप्रधानम् अक्षिवायंसूर्यप्रजापतिंआज्य
 द्रव्येणप्रतिसंस्कारंचतुश्चतुःसंख्याकाहुतिभिर्भक्ष्ये प्रतिसंस्कारहोमांतस्खलइतिमंत्रेण अश्वथसंपृशेत् ए
 वमुपनयनपर्यंतकृत्वा यजमानश्रस्वस्याश्वथस्यचांतरालपटंधृत्वा सुमूर्हेतमंडलपाठपुरःसरदेवलन्नमितिप
 ठित्वा अतः पटंनिः सार्थ्यध्रुवसूक्तंपठित्वा येयज्ञेनेतिवर्गपंचकशाखांतमंत्रांश्रपठित्वा कौपीनयज्ञोप
 वितंकनकर्यामिखलादंडंचततन्मंत्रैर्दत्त्वा सप्रणवांसव्याहृतिकांसशिरस्कांगायत्रीमुपदिशेत् इत्युपनयनम्
 ततोमहानाम्नादिसमावर्तनांतकृत्वा कनककुंडलत्रलंकरांश्रदत्त्वा आयुष्यंब्रह्मवर्चसमितिपठित्वाभौजीवि
 सर्जनांतकृत्वा त्वमग्नेइतिसूक्तंपठेत् ततःस्विष्टकृदादिहोमशेषसमापयेत् अथविवाहः अश्वथालवाल्यवा
 स्तोशतकुंभामिशुद्धंजलंक्षिप्त्वा दुग्धमधुघृतकुंभैश्चक्षिप्त्वा वस्त्रयुग्मेनंतराश्वथस्यविवाहादिविधिकरिष्ये

इति संकल्प्य पूर्वसंस्कारहोमस्य ङिलोत्तरप्रदेशे स्थंडिलं विधाय योजकनामान्नि प्रतिष्ठाप्य
 अत्र प्रधानं द्वौ सुवर्णौ सयुजौ सखायौ समानं छक्षतरि पस्वजाति मंत्रेण अष्टोत्तरशतसंख्यया तिलाज्यद्रव्येण तथा म
 हाव्याहृतिभिस्ति लाज्यद्रव्येण अष्टोत्तरशतसंख्यया यश्चे महाव्याहृतिभिस्तुभुः अन्नये पृथगे महेते च स्वाहा भुवो
 वायवे चांतरिक्षाय च महते स्वाहा उंस्वरादित्याय दिवे च महते स्वाहा उोभूर्भुवः स्वश्चंद्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च महद्वाः
 स्वाहा एवं होमं संपाद्य तुलस्य श्वन्थयोश्चतुर शाखामयान् हस्तान् गृभ्णामीति मंत्रेण योजयेत् ततः सिचष्टकदादि हो
 मशेषं समाप्य ततोऽश्वत्थं पुरुपसूकेन षोडशोपचारैः संपूज्य अश्वत्थं तुलसी च प्रार्थयेत् अश्वत्थं जगन्नाथपुरादेव
 विनिर्मितः पापासंत्राहिने दिवपुण्यं देहि महाफलं इत्यश्वत्थं प्रार्थना मंत्रः अथ तुलसी प्रार्थना क्षीरोदधि समुद्भूते तुल
 सी हरि वल्लभे अश्वत्थे व्यापनपुण्यं मह्यं देहि श्रिये नमः तत आचार्यैः क्षेत्रपाल वलिं दत्त्वा सर्वैर्ऋत्विज आचा
 र्यैश्च स्वस्वकुंडेषु पूर्णाहुतीं दत्त्वा कर्मशेष समापयेयु ततो यजमानः पीठपूजादिवि विधु कृतस्य अश्वत्थे चाद्यापनस्य सांग
 तासि बर्थ आचार्य्यादिभ्यो दक्षिणाप्रदानमहं करिष्ये इति संकल्प्य पूजापूर्वकतेभ्यो दक्षिणां दत्त्वा आचार्य्याथ पूर्व
 स्थापित कलशो दकदूर्वापल्लवैः सपत्नीकं यजमानमभिषिच्युः तत्र मंत्रा आनो भद्रा इति दशर्चसूक्तं अस्य वामेति द्वि
 पचाशत् ऋचांसूक्तं मुंचामीति पचर्चसूक्तं परो मंत्रेति चतुर्दशर्चसूक्तं समुद्रज्येष्ठा इत्यादयः ततः पौराणिकाः
 रास्वामिभिषिंचित्वित्याद्याः एवमभिषिक्तो यजमान तिलकादिभृत्वा अग्निपीठे वतांच संपूज्य उत्तिष्ठन्न ह्यण
 स्पतेति उत्त्याप्य सोपस्करं पीठमाचार्य्यार्थं दत्त्वा कृतस्य कर्मणः संपूर्णता सिद्धये गांच दत्त्वा मष्टपंच स
 ऋत्विक्सदस्यायाचार्य्यापच दत्त्वा भूयसीं दक्षिणां दत्त्वा परमेश्वरार्पणं संपाद्य सप्ताधिकान् ब्राह्मणान् संभोज्य
 आशिषे गृहीत्वा अश्वत्थे चाद्यापनसंपूर्णतां चाचियत्वा इष्टजनैः सह भुंजते य एव कुरुते तस्य वर्धते श्रीयशः सुखं

कुलकोटिसंभृद्भिर्विष्णुलोकमहीपतेः । इति शौनिकीयेअश्वत्थोद्यापनम् । अथवटोद्यापनम् । भविष्यस्कादयोः ।
 तद्योदगयनेसुमूहूतेस्थिरलक्षेत्रेचन्द्रानुकुलयदिनेरम्यप्रदेशे नाभिमात्रगतेगृहादौप्रतिष्ठामित्रेणवटपादपारोपणंका
 र्थ्ये - तद्वदेवसर्वपादपारोपणम् । अष्टमेवर्षेद्वादशेवावर्षेशाखापत्रांकुरितेवटवृक्षेउदगयानादिशुभकालेवटोद्या
 पनं कुर्यात् । वटस्यपरितः चतुर्हस्तादृढविदिकांविधाय । वटमूलेचतुरस्रवत्तुलवाआलवालकृत्वा । तत्रकांडा
 र्कांडादिमित्रेणदूवाश्रापोपयेत् । वटपरितः चतुर्हस्तपंचहस्तंवासुदृढं । चतुर्द्वारंभंडपंकुर्यात् । सामर्थ्यसति
 वटस्यपश्चिमउत्तरेवा - यथोक्तप्रकारेणहोमार्थं । नवपंचकुंडाद्युपेतंभंडपंकुर्यात् । असामर्थ्यं । वटवेदिकायामे
 व । तत्रप्रागादिद्वारचतुष्टये । आघोदुंबरलक्षशोकपल्लवकृतानिचत्वारितोरणानि । तथाद्वारचतुष्टयेश्वेतकृष्ण
 हरितपीतवर्णाश्वत्वारोध्वजाः । वटाकाश्रवटशिरसि । सर्ववर्णध्वजः । कार्यः । एवंसमृतसंभारोयजमानः ।
 न्योतीर्षदादिष्टुमुहूर्तेप्रधानसंकल्पंकुर्यात् । तद्यथा । उमद्यतिथ्यादिकीर्तनंतिश्रात्मनः । सकलपापक्षय
 कुलकोटिसमुद्धरणएहिकामुष्मिकसुखप्राप्तिपूर्वकब्रह्मपदप्राप्तिकामोवटोद्यापनंकरिष्ये । तथाच । अग्नीष्टदात्वं
 सिद्धयर्थं सर्वप्राणिसुखनिवासार्थं यवटसंस्कारमहंकरिष्ये । स्वग्रहोक्तिविधिनानानिचकृत्वा । आचार्योदीनृष्टु
 यात् । आस्मिन्कर्मणिआचार्यत्वामहंवृणे । तदंगविहितंगणेशपूजनपुण्याहवाचन । नांदीश्राद्धआचार्यादिव
 रणंकरिष्ये । वृतोस्मीतितेनोक्तेः । एवंब्रह्माणं । सदस्यंउपद्रष्टारं च । ऋत्विजश्चसतिसंभवेमधुपकादिनासंपू
 ज्यं । प्रायेत् । अस्ययागस्यनिष्पत्तौभवंतोभ्यर्थितामया । सुप्रसन्नैश्चकर्त्तव्यं कर्मैतद्विधिपूर्वकं । ततः । सऋ
 ग्यजमानः । पूर्णकलशहस्तः । मंगलादितूर्धयेपिणसंहशाकुंतसूकंपठेत् । वटमंडपप्रादक्षिण्येनपश्चिमद्वा
 रमागत्य । तत्रमहीद्योरितिंत्रेणधरांसंपूज्यः । सुवर्णादिनिर्मितांवा । आचार्योपदत्त्वात्रविशयच । वटसमीपे

कलशनिघाय वरुणनिर्ऋतिमध्येउपविशेत् तत आचार्य्य आचार्यकर्महंकरिष्ये इतिसंकरूप्य भूतशुद्ध्या
 द्विविधाय मडपांतः गौरसर्पपलजान् वदव्रसंस्थितंभूतमित्यादिभ्रत्रेणविकीर्षं साधितपंचगव्येनकुशैः आ
 पोहिष्टेत्यादिमंत्रैः सर्वत्रप्रोक्षणकृत्वा देवाभायांतुयातुधानात्रापयातु विष्णोदेययजनंरक्षस्व ततः स्व
 स्स्ययनंताक्ष्यमरिष्ठनेमिमितिमंत्रंपठेत् ययोक्तमंडपेत् उक्तप्रकरणंनडपंभूजांकुर्यात् साधारणमंडपेत्
 तोरणपताकाध्वजशा तिसूक्तजपार्थं वेदक्रमेणद्वौद्वौएकमेकयान्नाह्राणं प्रागादिक्रमेणवृत्वायथास्थानंनिवेशयेत्
 ततोब्रह्मादिदेवतासर्वतोभेदत्रावाह्य तदुपरिअक्षतपुंजिकलशत्रयंप्रतिष्ठाप्य ततोमध्यकुंभब्रह्मयज्ञानमिति
 ब्रह्माणं तद्दक्षिणैदविष्णुरितिविष्णु तदुत्तरं व्यवकयजामहे इतिरुद्र आग्नेयादिकोणेषुगणानंत्वेतिग
 णपार्तिः जातवेदसेइतिदुर्गाः यज्ञानमितिमाहः क्षेत्रस्यपतिनाइतिक्षेत्रपालं ततः परितः लोकेशान् त
 तन्मन्त्रैरावाह्यसंपूज्य वेदिपरितः अष्टौकलशान्स्थापनक्रमेणसंस्थाप्य तत्रपूर्वादिकलशेषु पंचगव्यं
 सप्तसृदः चंदनं पचरत्नानि क्षीरं सर्षपधी गंगोदकं क्षिप्त्वा शुद्धोदकेनापूर्य्य पूर्णपात्रंप्रत्ये
 कंनिधाय तेभुद्रादीनिवाह्य संपूजयेत् हरिद्रातैलरोपणादिवत्सकृत्वावस्त्रेणवेष्टयेत् इत्याधिवासनमत्रपरेशुः
 प्रातार्णेत्यकर्मसमाप्य पीठदेवताः संपूज्य - प्रागादिद्वारचतुष्टयेपुचतुरभ्यतुरभ्यंकुमानंसंस्थाप्यतेपुउदकपचरत्नपं
 चपल्लवादिनिधायतेपुइंद्रयमवरुणसोमान् तत्तन्मन्त्रैरावाह्यसंपूज्य चतुर्वेदविदोद्दिजाः शातिसूक्तानिपठेयुः ईशान्यां
 कुंडस्थंडिलेवा-अग्निंप्रतिष्ठाप्य तदुत्तरेवेदिकायांउक्तप्रकरणग्रहानावाह्यसंपूज्य ईशान्यांकलशंसंस्थाप्यप्रति
 ष्ठाप्य अथाचार्य्यब्रह्माणचतुष्टयात् ततोद्वारस्था आचार्य्याश्चत्वारः स्वस्वकुंडे स्वस्वगृह्यविधिनेन आचार्य्यंकुंडात्
 श्रोत्रिर्थागाराद्वाअग्निंप्रणीयस्थापयेयुः कुंडचतुष्टयेप्रत्येकं ब्रह्मविष्णुरुद्रान् घृताकंदूवांज्यद्रव्येणअष्टोत्तरशतस

स्मिताहुतीभिःक्षयेः पूर्वैर्द्राद्यष्टौलोकपालान् समित्त्वर्वाज्यद्रव्यै रष्टाविंशतिसंख्यायाक्षये दक्षिणोणपार्तेदु
 र्गसप्तमाष्टः क्षेत्रपालंपृताकद्रव्येणअष्टाविंशतिसंख्याहुतिभिर्यक्षये पश्चिमकुंडेसाधिप्रत्याधिदेवतानादि
 त्यादिश्रुहानर्कोदिसमिच्चर्वाज्यतिलत्रीहिद्रव्यैरष्टाविंशतिसंख्याकाहुतिभिर्यक्षये उत्तरकुंडेसोमंघेनुमितिमंत्रेणपृ
 ताकचरुहसप्तभिर्द्रव्यैः अष्टोत्तरशताहुतिभिः ब्रह्मादिदेवताश्वैकैकयाज्याहुत्यायाक्षये एवंचरुमंत्रैर्होमंसे
 पाद्यः ततश्चाचार्यैःवटस्थहरिद्रतैलादिदत्त्वाः पंचोपचारैःसंपूज्य स्थापिताष्टकलशान् ब्राह्मणान्ग्राहयित्वा
 आपोहिष्टामयोभुवःसमुद्रज्येष्ठाः इमाआपः यतोन्विद्रमिति प्रत्येकंयजमानो वटस्याभिपेकंकुर्व्यात् ततश्चा
 चार्यैःप्रतीच्यावटस्यसंस्कारहोमार्थं स्यडिलनिर्मायसंकल्पंकुर्व्यात् जोमद्यास्यवटस्यपुंसवनादिविवाहानान्सं
 स्कारान्व्याहृतिहोमद्वाराकारुष्ये इतिसंकल्प्य श्राद्धप्रतिष्ठाप्य श्रान्वाद्घ्यात् श्रत्रप्रधानं अग्निवायुसूर्य
 प्रजापतित्राज्यद्रव्येण प्रतिसंस्कारंचतुश्चतुःसंख्याहुतिभिर्यक्षये उँभूरुद्रयेष्टथिव्येयमहतेस्वाहा उँभुवेवा
 यवेधांतरिशायमहतेस्वाहा उँस्वरादित्यायादिवेकरुतेस्वाहा उँभुर्भुवः स्वश्रुद्रमसेचनक्षेत्रस्यश्रमहतेस्वाहा
 एवंहोमंकृत्वा प्रतिसंस्कारहोमांते वनस्पतेसातेवत्वशाइतिमंत्रेणवटस्थेशत् एवमुपनयनपर्यंतंकुर्यात् ततोयजमा
 नःवटांतरालेपटंधृत्वा मुमुहूर्त्ततदेवलश्रमितिपठिते अंतर्पटंनिःसार्य्यंभ्रुवसूक्तयेयज्ञेनेतिपठित्वाकौपीनंयज्ञोपवीतं
 मेखलादंडंचतगन्मंत्रैर्दत्त्वा ब्रह्मोपदेशवतगायत्रीचदस्वाप्राणमेत् इत्युपनयनंततोमहानास्नादिसम वर्तनंतंकर्मेक
 त्वा श्रलंकारान्दत्त्वा आयुष्यंत्रह्रस्वचंसभितिमौर्जाविसर्जपेत् ततोवटंधूर्वाचदुग्धादिनासैच्य वटंधूर्वाचवस्त्रयुग्मे
 नसंवेष्टावस्त्रंकुक्कयादिआभरणानिचदत्त्वा पूर्ववत् हुत्वागृभ्णामितेहस्तिमंत्रेणवटंधूर्वयोःपल्लवमयान्हस्तान्
 योजयेत् आदित्योब्रह्मरूपायमध्यतोविष्णुरूपिणे अत्रतःशिवरूपायवटवृक्षायेतनमः अकारमूलरूपायउकारः

स्कंदरूपिणे मकारफलपुष्पायवटवृक्षायतेनमः इतिवटनमस्कृत्य दुर्वासिशतप्रवांसिशतमूलाशताशुक्रा
 शतंहरसिपापानांशतमायुःप्रवर्धते इतिवटवृक्षदूर्वाचसंप्राथ्ये ततत्राचार्यःक्षेत्रपालबलिदत्त्वा सर्वेआचार्योःस्व
 स्वकुण्डेषुपूर्णाहुतीर्दत्त्वा ततोपजमानवटोद्यापनसंपूर्णतासिद्धये आचार्य्यादिभ्योदक्षिणादास्ये इतिसंकरल्प्य
 क्रमेणसर्वेभ्योदक्षिणांदात्त्वा ततःसर्वेऋत्विजःस्वस्वकलशोदकैर्कपजमानं समुद्रज्येष्ठइत्यादिमंत्रेणाभिषिच्य
 कर्मशोधंसमोपयेयुः ततोयजमानःपीठदेवतासंपूज्य उतिष्ठत्रह्मणस्पतेइत्युथाप्ययांतुदेवगणाःसर्वेइतिविसृ
 ज्य पीठसोपस्करमाचार्य्यायसंकरल्प्यदद्यात् संभारान्द्वित्विगाचार्य्यादिभ्योविभज्यदत्त्वाशताधिकान्ब्राह्मणा
 न्भोजयिष्ये इतिभूयसीदक्षिणादानपूर्वकंकुर्यात् सद्नेनदक्षिणादिनासंतोष्य वटोद्यापनसंपूर्णतावाच
 यित्वा इष्टजनैःसहभुंजीत इतिवटोद्यापनविधिः अथदक्षसामान्योद्यापनविधिर्हेमाद्रौमात्स्ये ऋषयऊचुः
 पादपानांविधिसूतयथावहद्विस्तरात् विधिनोकेनकर्त्तव्यंपादोद्यापनंबुधैः येचलोकाःस्मृतास्तेषांतानिदा
 नीवदंस्वनः सूतउवाच पादपानांप्रतिष्ठांचतथैवोद्यानभूमिषु तद्भागविधिवत्सर्वमासाद्यजगतीश्वरः ऋत्वि
 क्मंडपसंभारमाचार्य्यश्चापितादृशः पूजयेद्ब्राह्मणांस्तद्देवमवस्त्रानुलेपनैः सर्वोपध्यादिसंसिकान्पिष्टातक
 विभूषितान् वृक्षान्माल्यैरलंकृत्यवासोभिरभिविष्टयेत् सूच्यासौवर्णयाकार्य्यसर्वेषांकर्णवेधनं अंजनंचापिदातव्यं
 तद्दक्षेमशालकया फलानिससवाष्टेवाकालधौतानिकारयेत्कालधौतानिरोप्यानि सौवर्णानिचकार्याणि प्रत्येकसर्व
 दक्षिणावेद्यांतान्यधिर्वासयेत् धूपोदगुग्गुलुःश्रेष्ठस्ताद्यपात्रैरधिष्ठितान् सर्वधान्यकृतान्कृत्वावस्त्रगंधानुलेपनैः
 कुंभान्सर्वेषुवृक्षेषुपुस्थापयित्वानरेश्वरः साहिरण्यपानशेषंस्तान्कृत्वाबलिनिवेदनं तथाचलोकपालानामिन्द्रादीनां
 विधानतः वनस्पतेरश्विद्वाद्भिर्होमःकार्योद्भिजातिभिः ततःशुक्लंवरधरोसौवर्णकृतभूषणां कांस्यदोहानुसोवर्णेश्च

गान्यामतिशालिनीं पयस्विनीवृक्षमध्यादुत्सृजन्नामुदङ्मुखीं तताभिषेकमंत्रेणवाह्यगातकमगलेः ॥ ३१ ॥ अथजुः
 साममंत्रइचवारुणरभितस्तदा तैरेवकुम्भेस्त्रपनं कुर्व्युत्सृज्यपुंगवाः स्नात्वाशुक्लंवरधरोयजमानोपिपूजयेत् गो-
 भिविभवतःसर्वानृत्विजःसुसमाहितः हेमसूत्रैःसकटकैरंगुलीयपवित्रकैः वासोभिःशयनीयेश्चतयोपस्करपादु-
 कैःक्षीराभिषेचनंद्युग्यवाद्भिनचतृष्टयं होमंश्वसापिपाकांयोयवकृष्णतिलैस्तथा पालाशयःसामिधःशस्ताश्चतु-
 र्भिःहृतयोत्सवः दक्षिणांश्वपुनस्तद्वहेयातवापिशक्तितः यद्यदिष्टतंमंकिंचित्तदद्यादमत्सरः आचाव्येद्विगु-
 णंदेवात्राणैपत्यविसर्जयेत् अनेनविधिन्यायस्तुकुर्याद्दृक्षोत्सवंबुधः सर्वान्कानानवाप्तोतिपदंचानस्यमश्रुते यश्चे-
 कर्मापराजैद्रवृक्षसंस्थोपयेन्नरः सोपिस्वर्गोवेद्व्राजन्यावादिद्रापुतवयम् भूतान्भव्यान्मुष्यांश्चतारयेन्निरयस्थि-
 तान् परमांसिद्धिमाप्नोतिपुनरावृत्तितुलभां इतिसामान्यवृक्षोद्यांपनविधिः ॥ स्वस्तिश्रीरणवीरसिंहधरणीपा-
 लोवदीन्याग्रणीः ॥ ३१ ॥ रणवीरसिंहभूषकारितेकृत्यवारिधौ लक्षपूजावृक्षपूजाकृत्यरत्नसमुच्चयः ॥ ३२ ॥
 त्रयप्रसंगादत्रतरुपुत्रकविधिः मत्स्यपुराणे दशकूपरानावापीदशावापिसिमोद्दः दशहृदसमःपुत्रोदशपुत्र
 समोद्दुमः नदिपुराणे ततःपुत्रंतुयःकुर्याद्द्विधिवद्विहिसोन्निधौ समहापातैर्युक्तःसमुद्धृत्यकुलद्वयं नरकेभ्योनरोया-
 तिस्रजापतिपुरंभोस्कंदपुराणे इत्येवरुद्रमहीधीभूमिरुहसुतस्तवंस्तुत्वापतित्रिलोकेशमिदमाहपतिव्रता देव्युवा-
 चःभृगवन्केनविधिनाविधीनांसारसागरःपुत्रप्रतिकृतिवृक्षःक्रियतेचंद्रभूषण सलीलामितिसर्वज्ञात्पृच्छतीविधिमुन-
 ममहादेवोमहादेवीमिदं वचनमब्रवीत् ॥ ईश्वर उवाच ॥ देविनागेन्द्रनासोरुनागेन्द्रमदगामिनी शृणुष्वयेनवि-
 धिनागृह्यतेवनिजःसुतः अवनिजोवृक्षः स्वपुत्रार्थंभूमिरुहं गृहीष्यानीतिपार्वतिः सोपवासाभवेन्नारिशुचि-
 वत्त्वाशुचिव्रता ततश्चैवसहस्रांशावस्तशृगंगंतनिशि उदितेविमलेचापितथेदाविदुसन्निभेः विप्रानामंत्रयेन्नारौ

पावनान्देवपारगान् विप्राजानंत्रयित्वातुशुचिवस्त्राशुचित्रता शयीतसनमस्कारासदभाभूममाश्रतो
 गमयित्वाताराविसवितर्युदितेसतिभक्ष्यभोज्यसमादयत्रेज्यत्रभवचरुः ततस्तस्त्रापिपिवातुसातप्रसभूपण
 तंतरुतुरुणीकृत्य तच्छायामनुगामिनः वयोपधन्नमन्नतद्भोजिथिस्वादिजांस्ततः पुण्येन्हिस्त्रापियित्वातुक्रुन्वि
 जश्रतुराननः तद्व्रतान्ब्राह्मणानावित्वेनाकृत्यमाम्ननः निवेद्यकृतमुद्दिश्यसद्भवेनपरेणहि त्रपुत्राभगवताह
 पुत्रप्रातेकितरु गृहीष्यानिममानुज्जाकृतुमहयसत्तमाः ततस्तेरभ्यनुज्जातंतरुतरुणाकृति भूमिदेवसमक्षेव
 गृन्हीष्यारत्रिसुत्रत्वे भूमिदेवसमक्षतुविधयत्राह्मणाग्रतः अनेनविधिनायस्तुगृहीतस्तरुपुत्रकः पितृणांनर
 कृत्यानामधुधारांसवर्धते गृहीतोविधिननिनधुभूमिरुहलजः सतसुरायभवतिविपरतिनदुःखदः सुपुत्रा
 णांशातृचापिपिनुश्रोणिपयोधरे एकोभूमिरुहः श्रेष्ठः पुत्रस्त्वकल्पितस्ततः इत्येवंतन्मादिष्टमिष्टदुष्टेनवरिणा
 यथाभूमिरुहः पुत्रोविशिष्टोप्येककः शनैः ततःशोकापहादेवैत्रितमशोकंविभावते त्रलंकृत्यसहृष्टालाह्यैः
 कारैः पृथाग्युधैः आतुपत्रंततस्त्वस्यमकांचूलभास्वरं उध्यापयमासाशरोमयुरंगरुहेनवैः नानावर्ण
 चाप्यस्य वदननसगधिना आश्रमलप्रददेवीकरपद्मानितस्ततः जावतुदनुयेश्यापि पद्मरुलविराजितैः
 सवतोभयामासतमशोकरुहसुत तस्यशाखाप्रशाखासुमुकादामानिपार्वती आवधयसतभातिनक्षत्र
 रिवभास्करैः तथासायुगोनापितमशोकगुहारशी वासयामासले कानंजुननिपुत्र शालसा ततो
 न्वगुरुणाचारुगुलुघृतमेवच समवाययुतधुपंचारयधपनांयताः ततःशखनिनादेनदेवतयैरेवणच नंद
 नात्रसमनीताब्राह्मणांब्राह्मणसमाः वाचयित्वाथपुण्याहदवागास्त्रणमेवच ततःपुण्याहघोषेतेदवाचाशोद्ध
 योरपि अनुमन्यपतिदेवीऋषीश्याप्रीणयत्तदा ब्रह्मवैवर्तेश्रीभगवानुवाच अतःपरंप्रवक्ष्यामिवृक्षस्योद्यापने

विधि सर्वपापशमनसर्वाशुभानिवहेण ॥ अत्रुत्रयापुरापर्याप्त्यामंदरावल ॥ अशोकशोकशमनः पुत्रवंप
रि कल्पतः नातकनादिकास्तस्य याः क्रियाः बुद्धिमान्किल अत्रिमनिःपुराणोकाः शृण्वेववयुधिधर
धनुर्बलाधनुर्वलातयवसुदुःखलवः शीतवातातपसहः सस्काय्यस्तुरुत्रकः स्त्रीनामाकुटकीकुंजः कीटलातः सु
कोटरः नोद्यान्यपादपः सवाशेष्ठानां यानसंमतः ॥ आलवालेसुविहितेशुभेषाघचतुष्यथे ॥ शोधयित्वातमुहेश
प्रशस्तकारयुततः ॥ ततश्चोद्यापनपर्यपादपानांप्रदिश्यते ॥ शुभाह्निवक्रयितेशहनक्षत्रसयुते ॥ पताकालं कृतं वृ
क्षपुवपुराधवासयत् ॥ पुष्पैस्ते स्नापितस्त्रणैस्वैषध्याचपादप ॥ स्थापयेत्सर्वतः कुंभाभ्युदित्क्षुविषक्षणः ॥ पताका
लकृताः सर्वकार्यास्तत्सन्निभा दुमाः ॥ मूलविन्यस्यकलशारत्नसूत्रावगुंफिताः ॥ रक्तपीतासितेश्वतचयताः
सुमनोहराः कलघातमयान्यत्रफलानिदशपंचवा ॥ ताम्रपावैसंबीजानिसरलान्यधिवासयेत् ॥ तूर्यमंगलघा
पुणचतुर्दिक्षिपेहलीः ॥ इंद्रदिलोकपालानातर्नमंत्रमंत्रविद्वरुः ॥ ततः प्रभाते विमलेकुंडकृत्वासमेखल ॥ ग्रहयज्ञ
विधेत् ॥ तिलाज्येनतुहोमः ॥ स्यात्तुष्टिपुष्टिकरः सदा ॥ मातरः स्थापयित्वातुपुजयेत्कुसुमाक्षतैः ॥ स्नापयित्वातरु
जयेत् ॥ तिलाज्येनतुहोमः ॥ स्यात्तुष्टिपुष्टिकरः सदा ॥ मातरः स्थापयित्वातुपुजयेत्कुसुमाक्षतैः ॥ स्नापयित्वातरु
सम्पक्वपयसाथपरिहृतं ॥ होमयेज्जातकर्मादिगोदानयावदेवहि ॥ पादपे स्नापयेत्त्रसंमंत्रे स्तीर्थवारिभिः ॥ जात
कुनाभिकरणमन्नप्राशनमेव च ॥ सुवर्णसूच्याकुर्वीतकणैर्विधानतः ॥ जातरूपधुरेणाथचूडाकर्मयथाक्रमं ॥ वध्ना
यात्मखलामांजिवासभ्यपरिधापयेत् ॥ कुय्यादितदशेषेणकृत्वागोदानमंगलं ॥ विवाहंकेचिदिच्छतिमालतिलतया
तराः ॥ मालस्यासहामलकयाजिंबूवाशात्मर्कविदुः ॥ संस्कृत्यैवंतुस्कारैः ॥ पादपचयथाथवत् ॥ एषप्रतिष्ठानाम्
तिमंत्रणाशोः प्रयेजयेत् ॥ यजमानस्ततस्त्रात्वाशुक्लांवरधरः शुचिः ॥ पृथ्याजलिसमादायमंत्रमनमंदारयेत् ॥ मं

त्रयथा यथाशक्तिः शिवरिणां शिरसां विभूषयेत्तदनादिषुनेषुकुतप्रतिष्ठाः युक्तमदा सुनररागकिमराणात्
 भूतस्यदुरितानिहराभवन्त एतद्विजाविषिवदत्रहुतोहताशाः परस्यत्यथाशिशिरदाधितरवरस्यः त्ववक्ष्येपुत्रप
 रिकल्पनयावृत्तौसिकल्यसदेवभवतामसपुत्रकार्थं इत्येवमुक्तातवृक्षपुत्रत्वेपरिकल्प्यच घृतपात्रेस्त्ववदन
 दृष्टशोःसंप्रयजयेत् अगादंगात्संभवसिद्धयादभिजायसेआत्मिवपुत्रनामासित्वजावशरदाशतत्राहाणानुत्था
 दयादक्षिणाहृष्टमानसैः स्थापकायशुभांधिनुदद्यात्कुर्यान्महोत्सव दानानाथजनानांभोजनवानिवारितं भूत
 रेषातदातव्यसंतुठेनसुरासवं ज्ञातिबंधुजनैःसार्धस्वयंभुंजीतकामतः तथाकर्मकराःसर्वेभोजनीयाःस्वशक्तिः
 पुत्रयाकुरुतेपाथेवृक्षाणांसुमहोत्सवं सर्वांकामानवाप्नोतिइहलोकपरत्रय पद्मपुराणे अपुत्रस्यहिपुत्रत्वपा
 दपाइहकुर्वते यच्छंतिरोपकेभ्यस्तसतीर्थतर्पणादिकं सतीर्थेषुपुत्रकृततर्पणादिजन्यदृष्ट्यादिफलरोपकस्यत्र
 यच्छतीत्यर्थः यत्नेनापिचराजैर्द्रिप्यप्यारोपणं कुरु सतुपुत्रसहस्राणामेकरकरिष्यति तर्पणादिकृत्यमिति
 शपः पूर्वैर्विनाशुभगतितर्भवेन्नराणांदुःपुत्रैकरपितयोभयलोकनाशाः एतद्विचार्य्यसुधियापरिपाल्यद्यक्षाः पुत्रा
 पुराणविधिनापरिकल्पनीयाः इतितरु

अथशिष्टपरिग्रहीतसत्यनारायणकथाविधानम् तत्रदौर्घृतनित्यक्रियोपजमानादिः सायंकालेब्राह्मणैरमात्यादि
 भिःसह देतसदेत्याद्युच्चार्ययथावर्त्तमानेदेशकालेअमुकशर्मावर्मावामनोवांछितफलावाप्तिकामोदुखदौर्गत्या
 दखिलसंकटनिवृत्तयेगणेशादिपूजापूर्वकं सत्यनारायणपूजासहितकथाश्रवणमहंकरिष्ये ततोभूशुद्धिप्राणा
 यामादिकृत्वा सामान्यार्थस्थापनंशंखस्थापनंशंखस्थापनंचविधाय त्वंपुरासागरोत्पन्नेविष्णुनाविधृतःकरे
 नमितःसर्वदेवैश्वर्यां चजल्पनमोस्तुते १ आगमार्थदेवानांगमनार्थतुराक्षसां कुर्वेघंटारवंतस्माद्वेवताऽहानलक्षण
 इतिशंखघंटायंपूज्य शंखोदकेनस्वात्मानंपूजोपकरणादिकंचाभ्युक्ष्य गणेशंशंखस्थायथाविधिसंपूज्य ततःस
 त्यनारायणस्थानं नारायणसांद्रघनवदातंचतुर्भुजपीतमहाहैवासं प्रसन्नवक्रांबुचलोचनतसनदनाद्यरूपसे
 वितभजे १ शांताकारभुजशायनं २ शुक्लांबरधरविष्णु ३ इतिव्यात्वामानसरुपचारैः संपूज्य पुनर्व्यात्वा
 शालिग्रामशिलापिठोपरिसंस्थाप्य अथवामवर्णादिप्रतिनासर्वतोभद्रस्यकलशोपरिसंस्थाप्य पुरुपसक्तनप
 चामतृप्तिपुंसहितपोडशोपचारैर्यथाशक्तिमध्यभोज्यनेवद्यत्संभूषण फलदक्षिणादिभिर्भक्तिपुरःसरंमहात्स
 वक्रवाद्योनेमभिगवतेसत्यनारायणानमः इत्यनेनसवोपचारान्स्समप्यत् तवसपादकसटकमात्रशकरावृत
 पाचितगोधूमचूर्णमयनेत्रेबंधप्रथमंदत्त्वा महान्वेद्ययथाशक्तिमहोत्सवाथयथारुचिदधात् नैवधातताविलादि
 समर्पणं बाहुकेश्राट्जनांश्चतिलकपुष्पमालादिरभ्यर्च्यलक्ष्म्यात् यथाशक्तिमूलमवमष्टोत्तरशतादिकसंख्य
 यानुत्वा कथाशुणुयात् सूतउवाच नारायणनमस्कृत्यनरचवनरात्म देवीसरस्वतीव्यासततो जयमुदीर
 येत् नवांभोजनत्रयमाग्निमपानंरुतुवाहुवाग्नीकरचोरुगात्रं जगत्राणेतुरिपुद्ध्यंतवान्हेसदानारायणदेवमिदि श्री
 रार्मलक्ष्मणसकरुणसीतापतिंसांलिकं वैदेहीमुखपद्मलक्ष्मधुपंपीलस्यसहारिणं वेदवद्यपदांबुजसुरवरभक्ता

नुकपापरैः। शत्रुघ्ननहनूनमतांचभरतेनासेवितंराघवं। कलिकलुषविवाशावाच्छिताथेप्रकाशः। सुरनरसुखदासंभूसुरैः
 शत्रुक्रांशं। विबुधवृधविलासंशास्त्रचर्यांविशेषं। दृपतिवरचरित्रंभोःशृणुष्येतिहासं। कृतत्रेताद्वापरेपुप्युतेनेक
 रूपतः। कलौत्रत्यक्षफलदः। सत्यनारायणोहरिः। कृपयाब्राह्मणद्वारेप्रकटीकृतविग्रहः। इतिहासासिमिवक्ष्ये
 सदादंहरिविप्रयोः काशीपुरंमिख्यातंत्रासीद्ब्राह्मणोत्तमः। दांतोरुहाश्रमानित्यं। भिक्षुः। कुलकलत्रवान्
 शतानंदइतिख्यातोविष्णुत्रतपरायणः। एकदापथिभिक्षार्थचरतस्तस्यश्रीप्रतिः। पीडितस्यातिशान्तस्यसंवभूवाक्षि
 गोचरः। वृद्धब्राह्मणरूपेणप्रच्छतद्विजंहरिः। कथास्यसिद्धिजअष्टवृत्तिकामेनकथ्यतां। ब्राह्मणउवाच। भि
 क्षावृत्तिरहंसौम्यकुलत्रापत्यहेतवे। याचितुधनिनाद्वारेत्रजाभिधनमास्तिनो। सत्यनारायण। भिक्षाविप्रैःसदाश्राह्यावि
 शेषेणकलौद्विजः। ममोपदेशतोषिप्रसत्यनारायणंभज। दारिद्र्यशोक्रुद्धिविधसंतपहरुणंहरिः। कुशलाःशरणंयातिनेत्रे
 विषयेषिणाः। शरणंशरणंयाहिमोक्षदंमलमोचनेः। एवंसंबोधितोविशोहरिः। शृणु। कुरुणास्यत्तापुनाप्रच्छविप्रोसोकार्त्ते
 नारायणोविभुः। सत्यनारायणउवाच।। बहुरूपयुवः। सत्यसंधः। सर्वदयापीनिरंजतः। इदानींविप्ररूपेणतवप्रत्य
 सतांगतः। दुःखोद्धाधिमन्त्रानां तरणंचरणंहरैः। आहस्वप्नुजासंभारं। इतितायुजगतोद्विजः। वृत्तः। श्रीस्तव
 कथाध्यायांस्त्वमेवप्रकटीकुरुः। इतिव्रतंविप्रौः। सोददशपुरुधोत्तमः। जलदश्यामलचारुचतुर्वाहुंगदादिसिः। णी
 तांबरेवंभोजलोषनांस्मितसुंदरं। धनमालामधुम्रातंबुबितांघ्रिसरोरुहं। निशम्यपुलकांगोसौप्रश्नणापूष्णश्रुत्यो
 चतं। स्तुवन्गद्गदयथावाचं। डवपतितोभुविः। शतानंदउवाच।। प्रणमामिजगन्नायजगत्कारणकारुण्यश्रुना
 धनांशिवदंतापत्रितयुमेचनं। नमः। सत्यनारायणाय। स्वकैत्रे। नमः। शुद्धसत्वायविश्वस्यभ्रं। करालायकाला
 त्सकायास्यहृदंनमंस्तेजुगंभंगलायातसुतं। धनयोस्म्यद्यकृतार्थोस्मिभवोद्यसफलोत्तमः। बाब्जानेगोचरोयस्तुत्तममत्र

त्यसमागतः । दिष्ट्या किंवाण्याम्यचनजनैकस्युमे फलम् । क्रियाहो नस्यमदस्यममप्रत्यक्षमगताः क्वकिंचनोहंभग
 वरुजुजतिरमापते । विविनाके नरुपया तदाज्ञापयमाविभो । हरिस्तमाहमधुसस्मितां विश्वमोचुनं पूजयामम । विप्र
 द्रलप्यसैत्वं धनं वहा । अनायासिनलब्धेन श्रेद्धामात्रेणमांभजा गतोऽग्राहोजासिलोवायसाभून्मुक्त्वधनः । विधानशृणु
 विप्रं द्रमनसाकामजं फलम् । पूजासंभृतसंभारः । कुर्व्याद्वत्तयायथाविधि । गोधूमचूर्णपादार्धसेटकादिप्रमाणतः । इ
 धेनतावतायुक्तमिश्रतंशंकरादिभिः । गंधपुष्पादिनैवैभोज्याथैश्चमनोरसैः । धूपैश्चदोषावलिभिरुत्तुश्चविवि
 धीसैः । श्रान्त्रयिष्ठान्नतंबूलैः । पूजयेद्वक्तिनत्परः । ब्राह्मणैः । स्वर्जनैश्चकवेष्टितः । श्रद्धयान्वितः । मयासाधि
 भमकर्याशुणुपात्परमादरात् । इतिहासतथाराज्ञोवणिजोखिलतः परः । कथंतेप्रणमद्वक्त्याप्रसादाविभुजेतथा
 बंधप्रसादं भुजितमाननैवविचारयेत् । द्रव्यादिभिर्नमेप्रीतिर्भक्त्याकेवल्यथाया । विधित्तानेनमानेन पूजयिष्यति
 येनरः । पुत्रपौत्रवैर्नयुक्तभुक्ताभोगान्यथेप्सितान् । श्रंतेसांनिध्यमासाद्यमोदंतेतेमयासह । ययंकारंभुक्तमय
 तेऽशुप्रसुप्तेमाचिनात् । इत्युक्तादंघीवष्णुविप्रोपिहृष्टमानसः । प्रणम्यग्राह्यथादिष्टमनसाकोतुककुलः । श्रय
 भेदयेणलब्धेनपुज्यो नशयणोमया । इतिनिश्चत्यमनसिभिक्षार्थान्तरगतः । विनदेहीतिवचनलब्धवान्विपुल
 धनं । कौतुकाविष्टमनसाजगामनिजमंदिरे । कौतुकात्सर्वमाख्यातं ब्राह्मण्यासान्वमोदत । सादरं द्रव्यसंभार
 माहरद्वन्तराज्ञया । आहूयबंधुभिर्त्राणितथासांनिध्यवासिनः । सत्यनारायणदेवजाभिस्वगुणावतः । भक्त्या
 तुतोभगवान्सत्यनारायणः स्वयं । कामदित्सुः प्रादुरासीत्कथ्यतेभक्तिवत्सलः । वेत्रेविप्रोभिलषितमिहामुत्रफलप्रद
 भक्तिपरांभगवतितथात्सर्गसगिना । सुयंकुंजामदिंरंमजुलंचहयचारुभामीकरालंकृतंच । धनंदासदासीगणंगं
 महींबलुलायसेदुग्धहरेदेहिदास्य । तथास्वित्तरिः प्राहस्वयमनुदंधेततः । विप्रोपिहृतकृत्यभूत्संबलोकाविति

स्मिरेत्प्रणश्यन्भुविकायेनप्रसादं चापुरादरातः सर्वस्वधाममयाजगुर्धन्यधनुषेतिवादिनः ॥ अथवचारततो लो
कसत्यनारायणार्चने कामसिद्धिप्रदं भुक्तिमुक्तिदं कलुषापहम् ॥ इति श्रीमद्विहिासमुच्चयेसूतशौनकसंवादे
सत्यनारायणार्चने प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ७४ ॥ ७४ ॥ ७४ ॥ ७४ ॥ ७४ ॥ ७४ ॥ ७४ ॥ ७४ ॥ ७४ ॥ ७४ ॥

सूत उवाच ॥ अथेतिहासं शृण्वानः सतु विप्रः कृतार्थितः ॥ विचरं तो वने कामं निपादाः ॥ काष्ठवाहकाः ॥ वनस्काष्ठानि
विक्रेतुं पुरीतां प्रययुः क्वचित् एकस्तृपाकुले जातो विष्णुदासाश्रमं ययौ ददर्श विपुलस्तत्र सेवितं तद्द्विजेरितं ज
रुपी स्वाविस्मिन्नेभिरसुकस्य कुतो धनम् ॥ प्राग्दृष्टो किंच नो विप्रो दृश्यते यमहाधनः ॥ इति प्रच्छं भूदं वं प्रणम्य प्रा
जलिमुदा ऐश्वर्यं ते कुतो ब्रह्मदुर्गं तस्ते कुतो गताः ॥ आह्नाप्य महाभाग श्रोतुमिच्छामि त्वत्तः ॥ शतानंद उवाच
सत्यनारायणस्वर्गोसेवया किं तु लभ्यते न किंचित् सुखमाप्नोति विना तस्यानुकंपया ॥ निषाद उवाच ॥ सत्यनाराय
णस्वर्गांसेवासायुष्यदायिनी ॥ श्रहो किमिति महात्म्यं सत्यतारायणार्चने ॥ विधानं सोपचारं त्वमुपदेष्टुं ममाह
सिद्धीं सीधूतां समर्थितानामुपकारवतां सतां ॥ इति पृष्टो विधुक् कुमितिहासमर्थी ब्रवीत् ॥ शतानंद उवाच ॥ राजा
सी बार्मिकः कश्चिदेवस्मिन्पूरुके ॥ चंद्रबुद्ध इति स्थातः प्रजापालनतत्परः ॥ शालोमधुरवाग्धोरारायणपरायणः
ममाश्रमं समायातः ॥ सत्यनारायणार्चने ॥ विधानं श्रोतुं कामोसौमामाहासादं रूचः ॥ मयापि कथितं तस्मै न त्रिविधं
निषादज ॥ असंकर्य मनसा किंसे ॥ इति कामो वज्रतः क्वचित् ॥ पूजासंभारमाहृत्य कृतं नित्यार्चनं क्रियः ॥ देवैर्बाल
भेः सुबालैर्बालैश्च पूजासंभारभेत् ॥ सायंकाले शिलास्थाय्य ॥ पूर्णकुंभसमन्वितो ॥ आचार्यैश्चैव गौतमैश्च बससाह्वयसु
हृज्जनान् ॥ गोधूमचूर्णे पादार्धसेटकादिभ्रमाणतः ॥ दुग्धेन तत्र तापुके शंकरं राज्ञ्यसमन्वितं ॥ पायसापूपसंयुतं

सादरं यागस्थानसमालोक्य प्रशस्ततमुदययो किमत्र क्रियते साभ्यामवलोक्य पूजितैः सभ्याः प्रोचुरनेनात्र-
सत्यनारायणोक्तिः पूज्यतेवधुभिः सार्धं राज्ञालोकानुक्त्वा त्वमप्यत्र क्षणतिष्ठ प्रसादं भुङ्क्ष्वसादरं क-
थाश्रुत्वा रीतिरियसत्यनारायणार्चने इति श्रुत्वा लोकमुखवाद्दिस्मयो फुल्ललोचनः साधुः प्रपच्छकरणे किंफ-
लकविधिस्तथा सभ्याः प्रोचुरमुप्यालं फलं कुर्वतु मुखः विस्तारं शृणु संक्षेपं कथयामस्तवाग्रतः निर्धनोपि
धनाढ्यः स्यादपुत्रः पुत्रवान्भवेत् अष्टराज्योलमेद्राज्यमधोपित्याः तु लोचनः मुच्यते वधनाद्द्वे निभयः स्या-
द्भयानुरः मनसा कामयेद्ये लभेत तत्स्वकामतः विधानंतुततः श्रुत्वा चैलं भवागलेवाणिकं दंडवत्प्रणिप-
त्य हिकामसभ्यान्नमोदरात् अन्नपत्योस्मि भगवन्वृथैश्वर्यो वृथो धमः पुत्रं वायदिवाक्यां लभेयत्वत्प्रसा-
दतः पताकां काचिनीरुत्वा पूजयिष्ये कृपानिधिं सभ्याः सर्वे न्वेदंतां कामनासिद्धिरस्नुमे सभ्याः प्रत्यु-
त्तरं चक्रुः त्रिभस्त्विनासादरं हरिं प्रणम्य सभ्याश्च प्रसादं वभुजन्ततः जगामस्वालयसाधुर्मनसा चिंतय-
न्हारि स्वगृहान्नागतं स्मिन्नायौ मंगलपाणयः मंगलानि विचित्राणि ययोचितं कुर्वत विवेशांतः पू-
साधुस्तदा परमकौही ऋतुस्त्रातासतीलायातीपर्यं चरत्यति गर्भधृतवतो साध्वी समये सुपुवतुसा कन्या
कनललेलादावायत्रामदिकारिणी साधुः परं मंदलेन विततारधनं बहु विप्रानाहूय वेदज्ञान्कारयामासं-
गलं लेखाप्येवाजन्मपत्रनायककलावती कलानिधिकलेवासौ वरुधेसाकलावती साधुः प्रोढानुतादृष्ट्वा वि-
वाहयं मन्वितयत् नगरे कार्पेनपरेवणिकशंखपतिः श्रुतः कुलानोरूपसपन्नः शीलोदार्यगुणान्वितः वरया-
मासतसाधुर्दुहितुः सद्भिः सह शुभलक्ष्मणवधुने मंगलरत्निसन्निधौ वेदवादि वनिनदं देवैकन्यायथाविधि मणि-
मुक्ताप्रवालानिवसनभूषणान्वितं महामोदमनाः साधुमंगलार्थं ददौ बहु प्रमृणानिवासयामास स्वतिजां मा-

तरंतः तुमनेत्रवत्साधुः सतस्यपितृवत्सुधीः अतीतबहुकालतुस्यनारायणचिंतनं विस्मृत्यसहजीमा
त्रिवाणियाययोपुनः देशाहेशतरगच्छन्दशसुमनोहरं नगरंनमदातरत्रवासचकारसः कुर्वन्क्रयविक्रय
चोचरेचसोमशोमनाः अनम्यावचपाचिवनकृतहरिसेवं तेनकर्मवपिकेनतापमापाचिराद्विण्णु ॐ एकास्मिंश्रदि
नेरज्ञागेहेरत्रातमेवने ज्ञात्वानिगतान्सर्वान् हतचैरमहाधनं मुक्तमालाश्रयविविधास्तनीताश्रद्धसोनि
भाः प्रभानेवधिथोरजापुतमगधवादिभिः प्रातःकृत्यसमास्थायसदसिराजसन्निधौ इतस्ततःसमायाताः
किंकराराजवल्लभाः प्रोचुःसर्वमहाराजभोशृणुवमहीपते चारैतःपुरगतहंतसर्वमहाधनं इतिविज्ञा
पितोरजाक्रोधानिलसन्निभः यूयंयत्वाप्रणुह्याथसचैरद्रव्यमागत नोचिद्वनिष्येसगणानितान्स
समोदिशत् इतिवाक्यसमाकर्णयप्रजग्मुराजकिंकराः धनेकुत्रापिनप्राप्तसचौरंराजकिंकराः इतानःसंग
णान् राजा किंकुर्मेन कुत सुखं अदृष्टविचरन्रात्रौदूतराजश्रंवारसः निर्देशितास्यावाणिज्येददेश
विपुलधनं मुकाहोरंगलेतस्यलुठितंवणिजस्तदा चोरोयमितितज्ञात्वासंबंधास्मरभ्रणात् सधनेसह
जानात्राज्ञातिकमुपानयत् प्रतिकूलहरोतस्मिन्राज्ञापिनविचारित धनागारेधनंनोत्वावद्वोसोतेनदुर्म
ती कारागरिलोहमयैःश्रृंखलैर्गलपादयो इतिराजाज्ञयादूतास्तथाचकुर्वन्वधनं जामात्रासाहितोसो
धुर्विल्लापोनिशंभुः हापुत्रताततेतिजामात कगतंधनं कचसावसेतेभाष्यार्थापश्यधातुर्विषयं निदेष्येनवि
धीत्रावाहेतुगन्येनछेदना निमग्नेदुःखजलधौकोवात्वास्यतिसकटात् बहुलंधातुपठ्यायनजानामिपुराकृत क्रम
णश्रविपाकोयनंजानेकस्यवाफलं समा श्वशुरजामात्रोद्वादशयुर्विधादिनोः प्रतिकूलहरोतस्मिन्धनंयतद्वह
स्पितं दिनानिवहुजातानिर्विक्रायबुभुजेकिल नास्तितत्पच्यतेकिंचितदासोऽकष्टमावहत् अथैकस्मिन्दिके

न्याकलावस्यथतत्सूः गत्वाविप्रग्रहेऽपश्यत्सत्यनारायणार्चनं प्रार्थयतीजगन्नाथं दृष्ट्वा सोऽप्रार्थयद्धरिं सत्यनारा
 यणहरेरपितामहं चिमेग्रहे ॥ आगच्छत्यथप्यामि भवतमित्युवाच ह तथस्तु ब्राह्मणैरुक्तं ततः सा स्वग्रहयथो मा
 त्रानिर्भस्तिता चेतर्कलिकुत्रस्थिताशुभे वृत्तांतकययामाससत्यनारायणार्चनं कलौ प्रत्यक्षफलदसर्वदा क्रिय
 तेनैः कर्तुमिच्छाम्यहं यातरनुज्ञातुमर्हसि देवमेयातु जनकं स्वामीचमकामदः ॥ मात्रासहेतिनिश्चिंत्याभिधा
 र्थनगरयथा ॥ अनीयासेनसंप्राप्तद्रव्यं बहुगुणान्वितं तेनसेष्टतसंभारापूजांचक्रेकलावती लीलां वतसिहंतया
 भक्त्या चक्रप्रपूजनं पूजेनविशेषेण तुष्टो नरयिणः स्वयं नर्मदातीरनगरं राज्ञ स्वप्नदं दशह ॥ रात्रौ सुप्तस्वपेऽर्धे
 कनिद्रा कुर्वति राजनि ॥ उवाच विप्ररूपेण वो धर्मैर्लक्षणागिरा ॥ उत्तिष्ठोतिष्ठराजेंद्र तौ सोऽधुं परिमोचय ॥ अंपरं
 धविना बद्धेन चिच्छं न भवेव इत्यक्तां दधे विष्णुर्विनिद्रो नृपतिस्तदा ॥ विस्मितैः सह सोत्थो यं दध्यौ ब्रह्मसर्ना
 तनुं कारिगिरितो गत्वा ददशं वाणिजातत ॥ कुत्रस्यैवाकुलं किवा वसतिः कस्य वापुरे ॥ कथमत्र समायातो केंना
 पिचदशाममा साधुप्रोचतः ॥ रत्नपुरे निवसतीर्वाणिगजातो जनिर्मम ॥ वाणिज्यार्थं महाराजं वाणिज्यजीविकां
 मम ॥ मणिमुक्तादिविक्रतुमर्गं त्विहेतुपुरे ॥ येन राज्यसमर्गनीतौ वैद्वौ चौरा विमविति ॥ आवां न चौरौ राजेंद्र तत्स्वत
 स्वविचारय ॥ प्रतिकूले विधौ कोपाद्दशार्गं मेतां समागतौ चिना पराधरजेंद्र बद्धौ मिथ्यापवादतः ॥ निवेदितं विशे
 षेण पुण्यश्लोकशिखामणे ॥ युक्तं यत्कुरुराजेंद्रे त्युक्ता तूष्णीं बभूवतः ॥ श्रुत्वा तन्निश्चयं कृत्वा तयोर्वधनमोचन ॥ कार
 यित्वा परिष्कारं कारयामासनापतेः ॥ तैलः सुरभिभिश्चक्रत्नपनतुगुणादितः ॥ भोजयित्वा सुभोज्येन राजालंकार
 वाहनैः महाहवस्त्राभरणैः पूजयामास भूपतिः ॥ अत्र वीष्णुजितोरजासं हजामादतौ मुदा ॥ सांधुरुवाच ॥ कारा
 गारबहुविधदुःखमाप्तमतः पर ॥ आज्ञापय महाराज देशं यातुं कृपां निधेः ॥ श्रुत्वा सोऽधुवच राराजा प्राह कोष्ठाधिकारिण

तरतः तस्मै पुत्रवत्सोधः सतस्यपितृवत्सुधिः अतते बहुकाले तु सत्यनारायणचिन् विस्मृत्यसहजीमा
 त्रावाण्युपाययोपुनः देशे शीतरेगच्छन्दशसुमनाहर नगरं मदातिरतत्रवासंकारसः कुर्वन्क्रयविक्रयं
 चैवैवमिदमनाः अनमावधेमाचैव न कनहरिसेवन तेनकमेवपकिंनतापमापाचिरोद्विणक् एकस्मिंश्चिदि
 नराज्ञो गहरात्रातमेवने ज्ञात्वानिज्ञागतान्सर्वान् हतचैरेमहाधनं मुक्तमालाश्चविधास्तेनीताश्चंद्रसन्नि
 भाः प्रभानेवोधिरोराजासुतमगयवादिभिः प्रात कृत्यसमास्थायसदसिराजसन्निधौ इतस्ततः समायाताः
 किकराराजवल्गभाः प्रोचुः सर्वमहाराजभो शृणुष्वमहीपते चारैरतः पुरगंतं हतसर्वमहाधनं इतिविज्ञा
 पितेराजाक्रोधानिलसन्निभः धूयंगत्वाप्रशुद्ध्याथसचौरैर्द्रव्यमोगत नोचिद्वनियेसगणानितितान्स
 समादिशत् इतिवाक्यसमाकर्षणप्रजगमुराजकिंकरा धनं कुत्रापिन प्राप्तंसचौरैराजकिंकराः हतानः संग
 णान् राजा किंकुर्मौन कुत सुखं अदृष्टविवरन्रात्रौ दूतराजश्चचारसः निर्देशितास्यावाण्येदं दर्श
 विपुलधनं मुक्ताहारंगलितस्यलुठितंवणिजस्तदा चोशेयमितितज्ञात्वास्वबंधात्संक्षणात् सधनसह
 जापत्राराज्ञातिकमुपानयत् प्रतिकूलेहरोतस्मिन् राज्ञापिनविचारितं धेनागारेधनं नीलावद्वैसतेनदुर्म
 ती कारागरेलोहमयैः शृङ्खलैर्गलपादयो इतिराजाज्ञयादूतास्त्वार्थचक्रुर्नबंधनं जामात्रासाहितासो
 धुर्विल्लापानिशंमुहुः हापुत्रतातततिजामात कगतंधनं कचसावसेतेभाय्यापश्यधनुर्विषयं निर्दयेनवि
 धात्रावहेतुर्गुपेनछजना निमशादुःखजलधौकोवात्वास्थितिसकटात् बहुलंधातुपय्यायनजानामिपुरांकृत क्रमे
 णश्रावपाकोयनजानिकस्यवाफल समा श्वशुरजामात्रोद्वादेशयुर्विषादिनोः प्रतिकूलेहरोतस्मिन् धनं यनदूह
 निवहुजातानिर्विक्रयोभुजेकिल न्नास्तितत्पच्यतेकिंचिदासौकष्टमावहतं श्रयैकस्मिन्दिनेक

स्तुत्वा लक्ष्मद्रुदंत्वा स्वात्मपुरोधसि । श्रुत्वा वाढूजगिष्ये सत्यनारायणं विभुसत्यनारायणो देवः पुनः प्रोवाच सादरं-
 पुत्रपौत्रसमायुक्तो शुक्लाभोगाननुत्तमान् । मामर्चयेत्सदा भक्त्या मत्सान्निध्यं गमिष्यति स्तोष्यते वक्तृतेनं स्तो-
 त्रेण भुवि मानवः ॥ नृष्टो हंतस्य दास्यामि कामं येनाखिलं जेत ॥ इत्युक्त्वा तर्धे विष्णुः साधुश्च स्वाश्रमं ययौ ॥ जगाम-
 नगरं ॥ अयं प्राहिणो हूतं मांश्रमं ॥ गृहमागत्य दूतोपि प्राह लीलावती प्रति- ॥ जामात्रासहितः साधुः कृतकृत्यः समागतः-
 सत्यनारायणं चार्चयिष्यतां ॥ साध्यसकन्यकाः तत्समाप्य मुदा सातुकृतकौतुकं मंगला सखीगणैः परिदृशतानौ कान्तरा-
 जितुष्यौ पातुं पतिमुखाम्भोजचक्रेरीव दिनात्यये ॥ श्रवज्ञानात्प्रसादस्य नौकासंप्रति संस्रुता निमग्ना जलमध्यतु सजामा-
 तापितक्षणात् ॥ मंत्रजामांतरं साधुर्बललापमहारवं- ॥ हाहातोस्मीतिकेनेदृकृतं मे किं विडंबनं ॥ कारागारिवहुविधदुःखं-
 तत्र समागतं ॥ संस्यं देयस्वयं तात हां ॥ किं विधिना कृतं ॥ जामातस्तागततैतिकगतो सिमहामते ॥ पुत्रहीनो यथा-
 रुयंतः पुरे वा हं विडंबितः ॥ ॥ ॥ ॥ त्वया सुतेन ससुतः हतः किं जीवितेन मे ॥ अयलीलावती तत्र गता मंगलसंपुता ॥ जामा-
 तुर्नरेण श्रुत्वा पंपातं भुवि मूर्च्छतां ॥ सुतां मालिङ्ग्य न्यलपदां हातास्मीतिवादिनी ॥ कलावती चारुकलाश्रुलावनाप्रवालह-
 स्तापि कलासुकोशलाः ॥ सेरोजनेत्राश्रुकणान्विमुचती मुक्तं ललाभिः ॥ स्तनकुकुमावती ॥ कयास्यामि कतिश्रानिकिं-
 करेमि कं पं सुखं ॥ शरणं किं करोम्यथे कोमिदुःखं यथे हति ॥ अर्धांगपुरुषस्य स्त्रीवेदवादे इति श्रुतिः ॥ तत्पुण्यं मे तस्त-
 र्नादधीणी जीवनं कथं कलावती बह्वुविधं विललापातिदुःखिता ॥ तथा लीलावती तावं साधुं प्रत्यादिशततः शुश्राववा-
 चमांशे साधे स्तव कलावती ॥ भक्त्या प्रसादं गृह्णीयात्पतिं प्राप्स्यति सत्वर ॥ इत्याकाशे वच श्रुत्वा विस्मयं प्रच-
 कारसां ॥ नृशरण्यं कृत्यं यस्तरणि स्वतंक्षणात्स्वयं ॥ उत्तरथैसाधुसहितासाधुनाति समुत्थिता ॥ जामांतरं समाहित-
 न्यं मुमुदे संगणो भूश ॥ ॥ मृतः पुनः ॥ समायाति इति लोकाविसिस्मरे ॥ तत्रैव साधुः साहादे भक्त्या यैस्मयं मुदा ॥ पूजासं-

भारमाह नैलोकांनाज्ञापयन्तः श्रानयामासविप्राग्दान्सासत्यान्मित्रबांधवान् । पूर्वस्थापितमुद्राभिः फलेनानाविधैः
 शुभैः मणिमुक्तास्त्रिपुण्यैः पद्मपंकजजातिभिः उत्सवकार्यामासुर्नानालंकारैरौघैः विमानिवहुवर्णैश्चानानारूपामर
 प्रभैः ॥ भक्ष्यभोज्यैश्चाभ्युन्नानैर्गवलिदलादिभिः । पुजापिलाविधाननपरिक्रम्यरुपाविधिः । स्तुवनं गद्गदयावाचा
 प्रणनामपुनः पुनः । संधिरुवाच । प्रणमामि संस्यसंधं सत्यनारायणं प्रभुं । ममापराधिनोमौढ्याविनाशयदयानिधि
 सुरासुरनरानांगदुराचाराकृपलवः । सर्वे त्वंगसजाताश्चापराधान्भमस्वमे । इति स्तुवाजगन्नाथं देववपति
 तौभुवि । प्रेमश्रुपूणाविमलहृष्टस्तनुरुहः प्रभु । ब्राह्मणान्भोजयेन्भक्त्या स्वजात्यामात्यबांधवान् । प्रसादं सृष्टो
 भुक्तार्थनपुत्रादिभिवृत्तः । इह लोके सुखप्राप्य त्रैतैर्गतिमुरामां । विधिननिनयोभक्त्या सत्यनारायणाचर्तः कृत्वा
 कामान्वाप्नोति विधिनाचितान्सदा । अर्पुत्रः पुत्रमाप्नोति निधनो धनमाप्नुयात् । विधवाश्रुणुयाद्भक्त्यैवैथव्ययना
 ध्यजन्मनि कुमारसंस्कारैर्वर्षभतेनात्र संशयः । वृद्धो वातरुणो वापि पूजयेत्सततं हरिं । इह भुक्तोऽखिलान्भोगा
 न्तेमोक्षं वाप्नुयात् । इतिहासमिभक्त्याश्रुणुयाद्वापियोतरः सोऽपि विष्णोः प्रियतरः काममिद्धिमवाप्नुयात् । इति
 श्रीमदितिहाससंमुच्चये स्तुतशौनिकसंवादेः सत्यनारायणार्चने साधुवैश्यवरप्रदानंचतुर्थोध्यायः ॥ ४५ ॥
 अथ सर्वकामावाप्तये हरिनामस्मरणमेव महाब्रतम् । तथा चोक्तम् । श्रीविष्णुनामरहितावाणि विदुषां नशो भते
 त्यर्थः । तन्नामसंयुताचेदधि विधा विराजते सैव । हरेनामैव नामैव नामैव नामैव नामैव नामैव नामैव नामैव नामैव
 वगतिरन्यपेत्याभियुक्तोक्तिरुक्तं नस्यंतत्तद्गवद्वंसिस्मरणं । कस्मिन्कालेकेनाधिकारिणांकयं स्मरंतं यमित्यत उक्तं हे
 माद्रिविष्णुधर्मोत्तरेदिपु । चक्रिणहलिनचैवशाङ्गिनखड्गिनिंतथा । मोक्षार्थी प्रवसंश्चैवदुःशुभं चिन्त्यादिपुस्म
 रेतुः । अच्युतं चापिनचैव सर्वसर्वेश्वरविभुं । संस्मरेत्पुरुषं भक्त्या । व्यवहारेऽपु सर्वदा । कर्मवराहं मस्य च । जलप्र

गंगाविशिष्यते कच्छाति कच्छाणितं यत्कृत्वा यं फलमाप्नोते सदा ब्राह्मण्यैव तच्छर्मा ज्ञान्ही जले। संसारीणैव ममा-
 नाभतानां शरणागताः नान्वयः शरणं देः कांश्चिदुपायो दृश्यते कश्चित् विना गंगां गंधमर्थी शरण्यं सवैदेहिनां गंगापाते
 कस्येह त्रासवतत्वात्साधिका इयं हि सर्वस्वानामिहां मुन्नं सुखप्रदाः सर्ववेदभयं गंगां परं ब्रह्मस्वरूपिणीः स्वानुभू-
 तप्रसंगाद्भिक्तिग्राह्या महेश्वरी भावानुरूपफलदा गंगा सर्वजगद्धिता सर्वज्ञानमयो देवो सर्वसंसारारिणी सर्वो-
 पकारिणी नित्यं सवतः पुण्यदायिनी ज्ञानमध्ययनहोमो ध्यानं दानं तपोमुखः सर्वमतः स्थितभक्त्या गंगायां नाव-
 संशयः अहोमहाप्रभावो गंगायाः श्रूयते सदा सिद्धयः सिद्धलिं गानिरसलिं गानि सर्वशः स्पर्शलिं गानि दि-
 ध्यानितं यो दिव्योपधानि च महारत्नमयान्येव प्रदानानि बहुभूयपि दिव्यरत्नान्यनेकानि चित्तमणिगुणास्तथा
 गंगाजलात्स्तिष्ठति निगूढानि सहस्रशः अतएव सुसंख्याकलौ गौ वैकेवलमिति महाभारते तिस्रः क्रोड्यर्थको
 दीर्घतीर्थानां वापुर्व्रवीत् सर्वदा कालिकाले तु गंगायां नात्र संशयः पाप्मे सर्वसारमयी या चत्सकीयानंदरूपिणी
 प्रीत्यैवं ललिं यथा च स्वमूर्तिप्रमेश्वरः योसौ सर्वगतो विष्णुश्चित्स्वरूपी जनार्दनः स एव ब्रह्मरूपेण गंगाभोनात्र सं-
 शयः ब्रह्मांडं कलौ तु सर्वतीर्थेषु स्वस्ववीथिस्वभावतः गंगायां प्रतिभुधंति साधुदेवी न कुत्रचित् गंगानारदं सवादे मज्ज-
 तिमं नयः सर्वत्वमेकं किन्नमज्जसि अं वत्वदृशनां मुक्तिर्न जाने स्नानजं फलं गंगा स्नानात्परं स्नानं भूतं न भविष्यति वि-
 शेषतः कलिगुणोपाहं त्रिषंजां ह्यी कौर्म्यं गंगायां च गंगायां च पापदां च पापदां न संमतं विशेषतः कलियुः गंगापिंडः प्रशस्य-
 ते भविष्यं कलौ गौवगौ वैकेवलं का कलौ मुक्तिमाप्नोति गंगासेवा विना नः अथ श्रीगंगा भगवत्यासां
 त्विकं स्वरूपं स्कांदिकेदारखंडे ऋषिभिः पृष्टो लोमहर्षिणः सूतो वसिष्ठः रुंधती संवादेनाहः अरुंधत्युवाच अक्षरं यत्परं
 ब्रह्म यस्मिन् सर्वमिदं तत् कथं तद्ज्ञायते लोको किं नाम ममतद्ददः कथं प्राप्स्यति च मे युगे विप्रादयः परं तपोभक्ति

विहीनानांकलयुगोर्गतिः ॥ वासिष्ठउवाच । योसोसनातनोदेवः परात्माजगदीश्वरः उवाचप्रकिसं
 पत्रांसारात्सार्तरप्रियां ईश्वरउवाच परात्मानिर्गुणः शांतो व्यक्ताव्यकोनिराश्रयः सर्वात्मासर्वभूतेशः स
 त्यानंदो निरंजनः एकएवत्रिलोकाल्मासत्त्वादिगुणवर्जितः इत्याद्युपक्रम्य तदेवपरमं ब्रह्मजलात्माभगवानजः
 यत्रांघुनिमहादेविश्रप्ररोचितदुर्गे ब्रह्मांडकोटयोपयस्मिन्नन्ताब्रह्मकोटयः उन्मज्जतिनिमज्जतिजलब्र
 ह्मण्यनेकशः ब्रह्मांडिप्रतिब्रह्मादित्रयोदेवाः सवासवाः इतितद्ब्रह्मविज्ञेयमनंतसर्वतोमुखंतदेवसर्वरूपेणब्रह्माडि
 पुप्रवर्तते तदेतत्परमं ब्रह्मद्रूपमहेश्वरिगंगारूप्ययापुण्यतमंपृथिव्यामागतांशवे गंगतेतिततोदेविगंगानाम
 बभूवह देव्युवाच यदैतद्ब्रह्मदितंदेवत्वया ब्रह्मांडवाह्यतः तद्ब्रह्मदेवप्रसाप्तभूमौनिरामयं किमर्थस्त्व
 संप्रासिर्देवस्य परमात्मनः ईश्वरउवाच शृणुदेविप्रवक्ष्यामियत्पृष्ठं हि न वत्सुते उत्पत्तिद्रवरूपस्य देवस्य परमात्मनः
 पुराप्रथमकेसंगं जगत्सर्वं भूयसति शय्यायां शेषसंज्ञायां सुज्वापभगवान्प्रभुः कल्पादौ पुनरेवासौ सिमसुराखिलं
 जंगतं तस्यैवं च ततो देवि च्छन्तं नार्भिमध्यतः जातं तस्मिन्महाभागे ब्रह्माजातश्चतुर्मुखः लोकांसृजसृजत्युक्तस्तमा
 हं परमेश्वरं उन्मूच्याक्षीणिकेनासौ भगवंतसनातनं ब्रह्मोवाच अहंसृष्टेस्मिन्भवतालोकं त्रक्ष्याम्यहं प्रभो स
 र्वज्ञत्वं मया लब्धं किं न्यद्वरयातिने पापिनश्चापि सृष्टव्याः पुण्यात्मानस्तथैव च तेषामुक्तिर्भवेद्यस्मात्तत्कुरुष्वम
 हाप्रभो अस्माभिरपियत्र त्वंध्वेयसि पुरुषपम भविष्यति नरालोके नयामोह न संवृताः वांतावतो निवेत्स्यंति पुण्या
 पुण्यस्वभावंतः स्वल्पेनैवाप्युपायेन तेषामुक्तवदप्रभो श्रीभगवानुवाच सम्यगुक्तं त्वया ब्रह्मन्कर्तव्यं वच-
 नंतं च श्रेदित्वांशुस्तुदक्षस्वसंभविष्यति कन्यकाः देवानां प्रियकामार्थमादित्यागर्भसंभवः इंद्रानुजो भविष्या

भिवामनत्वमुपागतः तस्मिन्नेवतदाकालेवलिनानामनुदानवः एद्रूपदसमादातुंकरिष्यतिमहामखं तस्मिन्ने
 वमहायज्ञेच्छलैरिष्याम्यहंवालं पुनरन्यनरूपेणयाचयिष्येपदत्रयं पदेनैकनजंतीहरिष्येसचरां चरीं द्वितीया
 येनक्रेणायस्वर्महर्जनतापसान् काल्वाचिर्देनेवराजमञ्जतापुण्यतेवरं विष्ण्वघ्रिणाप्रचरतां कटाहोभेदितो
 वलन्तं श्रान्तकोटिद्रह्मांडाईदृशास्त्वधिकस्तथा तरंगभंगिसिलोलाविवचरतिमहाजले तदेवद्रवरूपोहानित्यो
 स्मिन्पुरनायके तिनवनखेजतेनरध्रनसहसातुतत् इवरूपपातुद्रहांडधारात्रहसमुद्भवा आयास्यतिमहाभागे
 यास्मृता मोक्षदायिनीगंगामिष्यतिमेधाराततो गंगामिविष्यति एकन्तं द्विभ्रिगेनस्वर्गमिष्यामिपद्मज पुनः पाताल
 मारगैवृत्वाभोगवतीन्दो तदानान्नात्रिपथगां स्मरणात् पापनाशिनी तदेवमेपररूपसर्वकार्थसिद्धिदेनरा
 दर्शनमात्रेणभविष्यतिविकल्मषाः धन्यास्तएवमनुजामद्वेभक्तितपराः तेषामुक्तिमहाभागसुलभात्मकरोस्थिताः
 नयोगानाशेतनापिन्तपोभिर्नैकनचित् संजुष्यामितथात्रह्रन्थथाइतज्जलार्चनादिति विष्णुपुराणे ततः प्रव
 वृतेब्रह्मन्सर्वपापहरासरित् गंगदेवांगनांसगमनलेपनपंजरा समंताद्ब्रह्मणः पुण्यंगंगापततेवेदिवि सात
 त्रपतितादिक्षुचुथोप्रत्यपद्यत् सीतावालकनंदाचक्षुभुद्राचैकमात् महाभारते महापुण्यांगमनात्पतती
 तामहेश्वरः दधारशिरसादेवीतामेवादिविसेवते ब्रह्मपुराणेपांयत्रिपथगकाथिता षष्ठादौकृष्णपक्षेतुभूमौस
 त्रिहिताभवेत् यावत्पुनरभावांस्यादिनादिदशनित्यशः शुक्लप्रतिपदारभ्यदिनानिदशसंख्या पातालेसन्नि
 धानंहिपावनीसाकरोतिहि शुक्लैकादशिकादीनिगंगास्वर्गतरंगिणी पंचम्यतानिसादेवीसंगसान्निहिताभवते
 सान्निहितादिव्यरूपेणप्रत्यक्षाभवतीत्यर्थः देवानांपर्बतादीनानदीनामपिरूपद्वैविध्यंश्रुतिस्मृतिपुराणादिषुप्रसिद्ध
 मेवंतयाचोक्तं हिमवतंप्रातिसप्तार्षिभिः काठिन्यस्थवेरक्रयंभवतां सर्वमर्षितं इदंतुतेभक्तिनचमहंदाराधनं वपुरि

ति गंडकीशिलादिष्वश्रुत्वादिदतरुषुष्विषवादीनामि वंगंगजलेगंगायाश्रुपिब्रह्मद्रव रूपववेदितव्यम् आगमशा-
स्त्रेदेवतानारूपत्रयमुक्तम् स्थूलसूक्ष्मपरंचेतिकरचरणशिरोवदनाद्यंग-विशिष्टस्थूलसूक्ष्मंत्रादिरूपम् । परं
वासनाभयसंबगतंचेति तथाचोक्तंयोगवासिष्ठे । सामान्यपरमंचेतिद्वे रूपेविद्धिमेवमघः पाण्यादियुक्तंसामान्यं
यत्तुमूढउपासते । परंरूपमनाद्यंतयन्ममैवमनागपि ब्रह्मात्मपरंमाल्मनित्यादिशब्दस्तदूर्दीर्यते । सामान्यंदि
विधंप्रोक्तंस्फुटसूक्ष्मविभेदतःयत्तुगंगादीनां जलादिरूपंतत्स्थूलस्थूलतरवा-ब्रह्मांडांतर्वेतिब्रह्मांडतोहिब्रह्मद्रव
मेवेतितयाचान्यत्रापिब्रह्मद्विविधंसकलनिष्कलंचेति द्वेब्रह्मणीवेदितव्येपरंचापरमेवचेतिश्रुतेः तत्रपरंनिष्कलंः श्रु-
रंसकलं तच्चापिद्विविधं जगन्नियामकंजगदात्मकेचित् यतीनांमंत्रिणाथैवज्ञानिनांयोगिनमपि । ध्यानपू-
जानिभित्तिहितनूट्हातिमायया तथाच शिवशक्तिगणेशाकिंविष्णुरूपात्सईश्वरः उपासनानुसारेणभक्तानां
भोगमोक्षइति तथाच गंगाभवानीगयत्रीकालीलक्ष्मीः सरस्वती । राजराजेश्वरीवालाश्यामलालालि
तातथा कूर्मपुराणेदेवीवाक्यहिमवतंप्रति अशक्तोयदिमांध्यातुमेश्वरं परमवयं । तदामेसकलेरूपकाल्याख्ये
नंतभेदिनि यदेवरूपंमेतातमनसोगोचरंतव तन्निष्ठस्तत्परोभूस्वातदर्वनपरोभव । वतुमनिष्कलंरूपंचिन्मात्रं
केवलंशिवं ज्ञानैकेनतच्छब्दभ्यंक्षेपेनपरमंपदमिति एवंगंगास्वरूपंभक्तानामुपासनानुसारेणसकलपातकापहं
भोगमोक्षप्रदंच्चासिद्धः । मत्स्यपुराणे शितौतारयतेमर्त्यान्नागांस्तारयतेद्वयः । दिवितारयतेदेवांस्तनत्रिपथगाः
स्मृता तथाचैवमेतस्याः परब्रह्मद्रवरूपायोदेवनाथयथाकथंचिदुपास्यासर्वप्राणिजातस्यमोक्षप्राप्त्याऽकां-
डसृष्ट्युच्छेदः स्यादतो गंगाभक्तिगोपनंपुरणांतरेषूक्तं बहुदोषंमहादुःखं ज्ञात्वामानुष्यमंश्रुवन्मत्वाकलियुगंधोरगे
गाम्भक्तिस्तुगोपिता गंगाभक्तिगोपकंचांसिपुराणसंहितासुपन्यस्तानि तथाचसुब्रह्मकुमारसंहितायां । कलेदं

श्रीमुखेगिरौ तस्याः प्रवाहवेगेन खडितावहोद्रयः

पिसंप्राप्यगंगांपरमदुर्लभां मेनेकृतार्थमात्मानंप्रणामपुनः पुनः अयराजानहवाहुर्नदनाद्रिसमीपत. वासु
किप्रमुखात्रागांस्तपस्तप्तुसमागतान् तमेवार्थंचित्तमानान्शिवसन्यस्तनानसान् कीर्तयतोहिगंगेतिगंगां-
गेतिचासकृद दृढातान्चिन्त्राविष्टोगांस्तुंमनोदधे चित्तयामासबहुधाकिकर्तव्यमतपरं पातालनाग
निलयेनयिष्यंति सरिद्धरां किकर्तव्यंकुत्रगच्छेकोमेदुःखंव्यपोहति नाम्नांसहस्रमाख्यातंगंगायास्तत्रपा-
र्वति दिव्यरूपधरादेवीप्रत्यक्षंप्राहंतंचपम् ॥ गंगोवाच ॥ तुष्टास्मिसतंतवत्सतपसातवभूपते वरं-
वरयभद्रतैवराहोसिभगीरथ ॥ भगीरथउवाच ॥ कृपांहिदासेस्मिन्मचिदुःखसमाकुले नगंतव्य-
त्वपादेविपातालानिलयेभुभे विनामुक्तिप्रेषयित्वा मात्पिच्छन्कोपदग्धकान् त्वयासमग्रभावेनस्थेयंभारतव-
र्षके समग्रभावेनस्थेयंभारतखंडके समग्रभावेनपातालेगतव्यात्स्वभागसाहित्येनेत्यर्थः ॥ श्रीगंगोवाच
॥ भगीरथमहाप्राज्ञएवैवभविष्यति यावच्चद्रग्रहेशाद्यास्थायंलंवरमडले तावत्कीर्त्तिर्महाराजभवितानि-
त्रिलोकके मद्रूपाकीर्त्तिस्तवस्थैरैवभवतीत्यर्थः नामापितवचश्रुत्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते कलेर्द्वितीयपादेतुग-
भिष्यामिपुनस्तलं तदापातालमार्गैर्वभूत्वाभोगवतीनदी तत्रैवनागान्प्रति ॥ गंगोवाच ॥ भगीरथे-
नसततं कैलासाद्वेवासुके निमंत्रितास्मिभूमौहिपिच्छणामुक्तिकारणात् सांप्रतंतदवश्यहिकर्तव्यंभगवन्मया
चरभेस्मिन्पुगेभूपश्रागमिष्यामि इदानींमुंचमांशीघ्रंसमुद्रेमेमतिर्गतिः चरमेऽस्मिन्श्रागामिनि-
कलियुगे द्वितीयपादेभोगवतीनदीभूत्वासुमद्रमार्गेणागमिष्यामि नतुभूमिमार्गेण एतावतात्रैदंसंपन्नं दि
वितारयतेदेवात्नागांस्तारयतेह्यधः भूमितारयतेमर्त्यास्तेनत्रिपयगारस्तता समुद्रमार्गेणभोगवतीभूत्वापाताले

स्थभागीरथीरूपा गंगगमनमिति तस्मान्नास्तिकादियुत्तयुपन्यस्तपौराणवाक्यैः सर्वथागंगा
 तथाच स्कादिकेदारखण्डेमायापुरीगंगाद्वारनाहात्स्ये ॥ 'धन्यानांपुरुपाणांहिगंगाद्वारस्य
 र्पाकंसंक्रमेतीवपुण्यदं तत्रापिकुभराशेस्थवाक्पतोमरवदिते । इत्याद्युपक्रम्योक्तं
 स्थास्यतिप्रवरेकलो गंगाद्वारकेदरंकाशीगंगगमस्तथा' : 'गंगापिसंगतायत्रसागरे
 गापिस्थस्यतेत्रैवसत्यमेतदशिवेरितामिति । जलेविष्णुस्थलेविष्णुर्विष्णुः पर्वतमस्तके
 णुःसर्वविष्णुमयंजगत इतिगंगस्थितिनिर्णयः । । अथेकलेदंशसहस्रातिहरिस्त्यक्ष्य
 थकःकस्यांतकालउच्यते कलेदंशसहस्रातिहरिस्त्यक्ष्यतिमेदिनी । तदर्धजान्हवीतोयत-
 न्तिप्रतिगंगोवैतावतीर्थानिर्मातिच स्वस्वेस्थानेनृणांपापापावदेवहरंतिच यदैवाहइयगंग
 रत् विचार्यैवतुतीर्थानिगन्निज्यांतिघरातलात् ब्रह्मंडिकलौतुसर्वतीर्थानिस्वस्ववीर्यस्वभा
 र्मुंचंतिसानुदेवीनकुत्रचित् अथकल्पांतकालोवर्ष्यते श्रीभागवतेद्वादशस्कधे चतुर्थगस
 म्ते सकल्पोयत्रमनवश्चतुर्दशविंशति तदंतेप्रलयस्तावद्ब्रह्मीशान्तिरुदाहता । त्रयोली
 इयापहि एषनैमित्तिकःप्रोक्तःप्रलयोयत्रविश्वसूक् शैतंतासनोविश्वमात्मसात्कृत्यचा
 रेब्रह्माच तयोरेभदविविधायान्नब्रह्मणोनासत्वं ब्रह्मणोनिद्रानिमिरीकृत्यप्रवृत्तमानो
 तकप्रलयः अंडकोयास्तुसंघातोविघातउपसादिते । पर्जन्यःशतवर्षाणिभूमौशजज्ञवर्षति
 क्षमाणा क्षुधाईताः क्षयंयास्यांतिशनकैःकालेनोपडुताःप्रजाः सामुद्रंदेहिकंभोमरसंसा-
 भैःपिवतेषौरैः सर्वनैवविमुंचति ततःसर्वकोवन्दिःसंकर्षणमुखोत्थितः । दहत्यनिलवेगो-

त्यः शून्याभूविवरानुद्य उपय्यद्यः समंताच्च शिखाभिर्वन्दिहसूर्ययोः दह्यमानंविभ्रान्त्वंडदधुगोमयपिडवत्तं ततः
 प्रचंडपलनोर्षाणामधिकंशतं परं संवर्तकोवातिधूमंखंरजसावृत ततोमेधकुलान्यंगचित्रवर्णान्यनेकशः शतं
 वर्षाणवर्षीतेनदंतिरभ्रसः स्वर्नैः ततएकेदकविश्वं ब्रह्मांडविवरांतरम् ॥ तदेवगंगागमनम् ननुप्रतिति

प्ययुगमिति शिवसर्वमेवसंपन्नम् ॥

अथगंगामहात्म्यांतरम्

मुक्तभाष्टकपाल्युक्तिपुगटावलीपुमलीनिभा वन्हीलाजनिभादृशोर्मणिनिभाभोगोकरेभोगिनां नृत्यावः
 र्चविवर्तनोरितपयःसंमूर्च्छनोछालिताः खेलतोहरिमूर्ध्रियांनसततंगंगाःपयोर्विदव १ नत्वाहरिहरोद्देशो
 रणवीरहरेर्भुंद्दे हरिगंगासुरेशानांकलौमताविविच्यते २ तथाचपुराणेषु अग्निहोत्रादिकर्माणिसापाप्रानिक
 लौपुगे गंगास्तानंहरेर्नामनिरयायमिदहयम् ३ हरेर्नामवनामैवखलुपावन कलौगास्त्येवनास्त्येवनास्त्ये
 वगतिरन्यथा ४ भविष्योत्तरे ध्य नंरुतेमोक्षहेतुश्लेतायांतच्चैवतपः द्वापरेतुहयदज्ञाःकलौगैगैवकेवला ५
 कृतनुसर्वतीयांषित्रेतायांपुष्करंवरं द्वापरेतुकुरुक्षेत्रकलौगंगविशिष्यते भविष्ये कलौगैगैवगैवकलौगै
 वकेवलः कःकलौमुक्तिमापन्नोगंगासेवाविनानरः अथश्रीभगवत्यांगंगायास्तात्विकंपरब्रह्मस्वरूपमुच्यते स्कां
 देकेदारखंडे शोनकादिभिर्ऋषिभिः पृष्टः सौतिर्वसिष्ठारुंधतीसंवादेनाह ॥ अरुध्यवुवाच अक्षरंयत्परं
 ह्यस्मिन्सर्वमिदंतं कथं तदज्ञायते लोके किं नाम तदप्रभो कथं ज्ञास्यति चरमे युगे विप्रादयः परं तपोभक्तिभि

गंगा गमनं ननु भूमिस्थभागरीधीरूपा गंगा गमनमिति तस्मान्नास्ति कादियुत्सयुपन्यंस्तपोराणवाक्यैः सर्वथा गंगा
 तिरौघानंनसभाव्यं तथाच स्कान्देकेदारखंडेमायापुरीगंगाद्वारनाहात्म्ये ॥ १ ॥ धन्यानां पुरुषाणां हि गंगाद्वारस्य द्
 शानं विशेषतस्तु मेपाकं संक्रमेतीव पुण्यदं तत्रापि कुंभराशेश्चैवाकृतौ मरुद्विते ॥ इत्याद्युपक्रम्योक्तं
 क्षेत्राणां पंचकंष्टक्यां स्थास्यति प्रवरेकलो गंगाद्वारचक्रेदंकराशी गंगा गमस्तथा ॥ गंगापिसंगता यत्र सागरे
 ण महामते ॥ गंगापिस्थस्य तेनैव सत्यमेतत्त शिवेति मति ॥ जले विष्णुस्य लेविष्णुविष्णुः पर्वतमस्तुके
 ज्वालामालाकुले विष्णुः सर्वविष्णुमप्यंजत इति गंगास्यति निर्णयः ॥ अथ कलेदंशसहस्रातिहरिस्त्यक्षत्र
 तिमेदिनीमित्यप्यं समर्थकः कस्यांतकाल उच्यते कलेदंशसहस्रातिहरिस्त्यक्षयति मेदिनी ॥ तदर्धजान्हवीतोयंत
 दधैवतागणः यावन्निप्रतिगंगावेतावतीर्थानि सति च स्वस्वेस्थाने नृणां पापंतावदेवहरति च यदैवाट्टइयंगंगं
 स्यात्कोवातपापमाहरत् ॥ विचार्यैवतुतीर्थानि गच्छिष्यति घरातलात् ॥ ब्रह्मंडे कलौ तु सर्वतीर्थानि स्वस्ववर्षीर्षस्वभा
 भवतः ॥ गंगायां श्रुतिं मुंचति सा तु देवी न कुत्रचित् ॥ अथ कल्पंता काले वपुर्धते श्रीभागवते द्वादशस्कंधे चतुर्थशस
 हस्रं तु ब्रह्मणो दिनमुच्यते ॥ सकल्पे च त्रमनवश्रुतुं शशिशां पते ॥ तदेते प्रलयस्तावद्ब्राह्मीरात्रिरुदाहता ॥ त्रयो लो
 का इमे यत्र कल्प्यंते प्रलयायाहि ॥ एते नैमित्तिकः प्रोक्तः प्रलयो यत्र विश्वसृक् ॥ शेतंतास नो विश्वमात्मसात्कृत्य चा
 त्मभूः ॥ अत्रात्मभूर्हैरिंद्रह्माच ॥ तयोरेभद्विविधायाम् ब्रह्मणो नंतासनत्वं ॥ ब्रह्मणो निद्रानिमिरीकृत्य प्रयंतमानो
 लोकत्रयप्रलयो नैमित्तिकप्रलयः ॥ श्रुद्धकोशस्तु संघातो विघात उपसादिते ॥ पर्जन्यः शतवर्षाणि भूमौ राजन्नवर्षति
 तदानीं त्रेह्यन्योन्यं भक्षमाणाः क्षुधा दीताः ॥ क्षयं यास्यंति शनकैः काले नोपदुताः प्रजाः ॥ सामुद्रं देहिकं भोमं रससां-
 वीर्षिकोरविः ॥ रश्मिभिः पिवते धारैः सर्वं नैव विमुंचति ॥ ततः संवर्षको वन्हिः संकर्षणं मुखोद्विषतः ॥ दहत्यनि लवे गो-

हीनानां कपंकालियुगो गतिः वसिष्ठ उवाच यो सौ सनातनो देवः परात्मा जगदीश्वरः उवाच भक्तिसंपन्नासारा
 त्सारतरं प्रभुः ईश्वर उवाच परात्मानिर्गुणः शोतोऽव्यक्तोऽव्यक्तोऽनिराश्रयः सर्वात्मा सर्वभूतेशः सत्यानंदो
 निरंजनः एक एव त्रिलोकात्मा सत्त्वादिगुणवर्जितः इत्याद्युपक्रम्य तदेव परमं ब्रह्म जलात्मा भगवान् जः यत्ना
 बुनि महादेवि अपरोचितदुर्गे ब्रह्मांडकोटयोऽस्मिन्नंतं ब्रह्मकोटयः उन्मज्जंति निमज्जंति जलब्रह्मण्यनेकशः
 ब्रह्मांडं प्रति ब्रह्मादित्रयो देवाः सवासवाः इति तद्ब्रह्म विज्ञेयमनंतं सर्वतो मुखं तदेव सर्वरूपेण ब्रह्माडिषु प्रवर्त्तते
 तदेव परंपरं ब्रह्मद्रवरूपं महेश्वरं गंगारूपया पुण्यतमं पृथिव्यामागतं शिवे गंगेतिततो देवि गंगानामवभूवह
 ॥ देव्युवाच ॥ यदेतद्ब्रह्म तदेव त्वया ब्रह्मांडबाह्यतः तद्ब्रह्म स्वकथे देव प्रसंभूमौ निरामयं किमर्थं श्री-
 त्वसंप्राप्तिर्देवस्य परमात्मनः ॥ ईश्वर उवाच ॥ शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यत्पृच्छं हि मत्सुते उत्पत्तिर्देवरूप
 स्पदेवस्य परमात्मनः पुराप्रथमकेसर्गे जगत्वंदुमे सति शय्यायां शेषसहायां मुष्वापभगवान् प्रभुः कल्पा
 दीपुनरे वासोऽसि मृशुराखिलजगतं तस्य चितयतोऽविकमलनाभि मध्यतः जातं तस्मिन् महाभोगे ब्रह्माजातश्चतु
 मुखः लोकान्सृजं सृजंस्तु कस्तमाह परमेश्वरं उन्मृज्या क्षीणि केनासौ भगवंतं सनातनं ॥ ब्रह्मोवाच ॥
 अहं सृष्टोऽस्मि भवता लोकांस्तदक्ष्याम्यहं प्रभो सर्वज्ञत्वं मया लब्धं किमन्यद्दरया मिते पापिनश्चापि सृष्टव्याः पुण्या
 त्मानस्तथैव च तेषां मुक्तिर्भवेद्यस्मात्तत्कुरुष्व महाप्रभो अस्माभिरपियत्र त्वं ध्येयोऽसि पुरुषर्षभ भविष्यति नरा
 लोकनायामो हेन संवृताः त्वांतत्त्वतो न वेत्स्यंति पुण्यापुण्यस्वभावतः स्वल्पैर्न वाप्युपायैर्न तेषां मुक्तिवदप्रभो श्री
 भगवानुवाच सम्पुंगुं क्वया ब्रह्मन्कृतं त्वं वचनं तव श्रदि त्याद्यास्तु दक्षस्य संभविष्यंति कन्यकाः देवार्तापि
 एकानार्यमदित्यागर्भसंभवः इंद्रानुजो भविष्यामि वामतत्त्वमुपागतः तस्मिन्नेव तदा काले बलिर्नामा तु दानवः

ऐन्द्रपदसमादिस्तुः करिष्यति महामखतस्मिन्नेवमहायज्ञोल्लसिष्याम्यहं बलिः ॥ पदत्रयेयाचयिष्ये पुण्यरूपान्तरेणैव
 पदेनैकेन जगती हरिष्ये भूर्भुवास्विकां द्वितीयेन पदेनैव स्वर्गमर्हजनेन तापसान् कांत्वा चार्धेन वैराजमर्धेना पुण्यैतैव
 विष्णवत्रिणां प्रचरता कटाहो भेदितो बलात् ॥ अनेककेटिब्रह्मांडईशस्त्वधिकास्ततः तरंगभंगिसंलोलानि चरं
 तिमहानले तदेव द्रव रूपेहं चित्तोस्मिसुरनायक - तेनेमेन खजातेनुरध्रेण सहसा तु तत् - ॥ इव रूपानुब्रह्मांडयु
 रान्ब्रह्मसमुद्रवा ॥ आयास्यति महाभाग यारुता मोक्षदायिनी - गंगामिष्यति मेघारात तो गंगा भविष्यति ॥ एकेन
 तद्विभागेन स्वर्गमिष्यामि पद्मज पुनः पातालमार्गे वैभूवा भोगवती नदी ॥ तद्वानाम्नात्रिपथगारमरणान्यापन्नानि शानि
 तदेवमपरं रूपं सर्वकार्थसिद्धिदं नरादर्शनमात्रेण भविष्यति विकल्पमाः धन्यास्त एवमनुजामद्भवो भक्तिस्परः
 र्थानामुक्तिमहार्गसुलभात्संकरे स्थिताः ॥ नयोगानां शतेनापिन तपोभिर्नैच ज्यया संतुष्यामि तथा देवि यथा हंत जला
 र्धेनात् ॥ एतेन गंगायाः परब्रह्मद्रवस्वरूपत्वमुक्तः तथा च भारते ॥ योसौ विश्वं भरो देवाश्चित्स्वरूपजनां दर्शनः ॥ स
 एव द्रवरूपेण गंगां भोनात्र तं शयः ॥ अयं गंगागमः प्रस्तूयते विष्णुपुराणे ॥ ततः प्रवृत्ते ब्रह्मन्सर्वपापहरा सरित्
 गंगादेवगनासंगमनुले प्रनापैजरा ॥ संप्रता ब्रह्मणः पुरुष्यां गंगापतति वैदिवि ॥ सा तत्र पतिता दिक्षु चतुर्धा प्रत्यपधात्
 सीता चालं कनंदा च यतु भेद्रे तिवैक्रमत् ॥ महाभारते ॥ महापुण्यं च गंगनात्यर्तीतां महेश्वरः ॥ दधारा शिरसा देवी
 तामेव दिवि सेवते ॥ एवं विधाया परब्रह्मद्रवपरमार्थतत्त्वरूपायाः श्रीगंगा भगवत्या यार्थरूपत्वविज्ञानात्स्मुर
 षदर्शनपानां वर्गाहननामंत्रोच्चारणार्चनादिरूपोपस्थ्यासकजंतुनासद्यैकुंठशिवलोकादिमोक्षत्रापस्थ्याकांड
 एव सृष्ट्युच्छेदं भयात् ॥ गंगाभक्तिगोपनपुराणांतरवचनैरुक्तं तथा च बहुदोषमहादुःखं ज्ञात्वा प्राणुष्यमध्रुवं मध्या
 कलियुगं घोरं गंगाभक्तिस्तु गोपिता ॥ अतो गंगाभक्तिगोपकानि वचनानि ॥ ब्रह्मवैवर्तादिपुराणेषु पुण्यस्तानि ॥ कले

तितदा विप्रनिवासो हि हिमाचले ॥ काश्यासहकरिण्यामिसर्वतीर्थसमन्वितः ॥ अनादिसिद्धतत्स्थानं वन्दते सर्वदे-
 बहि ॥ यत्र भगीरथी गंगायुतराश्रितवाहिनी ॥ असीचवरणयत्र सन्निभाते सदैव हि ॥ काश्यां हि यानि तीर्थ-
 पिता निसर्वाणि तत्र हि ॥ वन्दते सर्वदानूनभुक्तिमुक्ति करणिव ॥ अन्येपु तीर्थराजेषु काश्यामपि द्विजोत्तमा ॥ अत्र-
 शंभुभागतो विप्रान्निवसाभिसदानघाः ॥ केदारमण्डले विप्राः साकल्येन स्थितिर्मम ॥ येन केनाप्युपायेन चरिभि-
 च्छवतत्र वै ॥ अमंगलं जीवितं तु मरणं यत्र मंगलं ॥ इतः प्रभृतिभो विप्रास्तत्रैव निवसाभ्यहं ॥ यां वतिकार्या-
 तीर्थोपितानि तत्रैव संसृतिहि ॥ बहुना किमिहो केन सामुक्तेः कारणं परं ॥ तत्र ज्ञानं विनान्यत्र मुक्तिर्नैवास्ति दुर्लभा ॥ अ-
 त्रसंप्राप्येते देहत्यागैर्नैव महाव्रताः ॥ तस्मादस्मात्पुण्यतमं स्थानं नास्ति महीतले केदारमण्डले सारात्सारे वैवपमपुरी ॥
 इयमेवं कलौ म्लेच्छजनसकुलकेध्रुवं ॥ काशीतिरुत्यां तियात्येव नान्यथा मम भाषितं ॥ कलावंतार्हिताकाशपिवनप्रव-
 लो घृता ॥ भविष्यति तदा ह्यस्यां काशां सज्ञा विमुक्तिदा ॥ इदं तत्परमं योग्यं स्थानमस्ति सुनिर्मलं ॥ पापिष्ठास्तत्र
 जानन्ति ममाया विभो हिताः ॥ धर्मज्ञाश्च सदा चाराः सुशीलाः सत्यवादिनः ॥ एतदेव परं स्थानं ज्ञानं तं तं शास्त्रनिश्चया-
 त् ॥ लोकां केशवो कोटीर्गंगायानगरं धनुः ॥ कलिर्लक्षः शरो विष्णुः शिवो धन्वी पुनातुवः ॥ १ ॥ अथ पुनर्गंगायाम्
 हिमांशुस्तूयते ॥ पुराणांतरेषु ॥ तस्यास्त्रिपथगत्वं प्रतिमासमप्युक्तं ॥ दिवितारयेते देवान्नागांस्तारयते ह्यधः ॥ भू-
 भौतां स्थेते मर्त्यांस्ते न त्रिपथगस्मृता पृथ्वा दौ कृष्णपथे तु भूमौ सन्निहिता भवेत् ॥ यावत्पुनरमावास्यादि नानि दर्शानि
 त्यशः ॥ शुंक्कप्रतिपदारभ्य दिनानि दशासंख्यया ॥ पाताले पि त्रिपथगसांनिधानं करोति हि ॥ शुंक्कादशिकादीनि
 भर्गांस्वर्गतरंगिणी ॥ पंचमं तानि सादेवी स्वर्गसांनिहिता भवेत् ॥ सामान्यसराया त्रिपथगैव विशेषसराया सन्निधा-
 नं करोतीत्यर्थः ॥ अर्धगंगया भूमावागमस्थानतये ॥ संक्षेपतो भगीरथोपाख्यानमप्युच्यते ॥ केदारखंड ॥ गंगावर्न-

सत्यतपसातोपितांशिवप्रति भगीरथउवाच । पितरोमहदेवकपिलाशिसमीलिताः । तेगच्छंतुपथास्वर्गतव
 देवप्रसादतःगंगारूपं परमं ब्रह्मवर्तति शिखरेतव । तन्मेदेहिपिच्छणाहिसमुद्धारायै प्रभो
 गच्छेयुः परमां गतिं । अन्ये कलियुगो घोरा नराः । पुण्यविवर्जिताः । दृष्टालोकान्हि गच्छंतु पुनराद्यि दुर्लभान् ।
 पीत्वामृतमयं वरिमुक्त्विमं श्वर्यमामुषुः । ईश्वर उवाच । तद्वदामितेवदानीं सर्वपापभयापहं । सर्वेषां हितकामाय
 त्वयोकं परमं वचः । स्फुरद्विदुःकलाभास्वज्जटाटव्यां विराजितां । धारात्रिलोक्यपापघ्नीं गृहाणापितृमृतये । यस्याद
 शनमात्रेण सर्वेषां तिशुभांगतिं यादधारपुरा ब्रह्माव्यापारकलशो विभुः । पुत्री गमनजं पापघ्नौ तैते मे ववारिणा । देवी
 प्रतिशिव उवाच । मयामुक्ताहेसाधारापतिता श्रीमुखिगिरौ । यस्याः प्रवाहवेगेन खंडितावहवो द्रयः । त्रिधा
 वेपतिता गत्सं ब्रह्महस्यौ घनाशानी । भगीरथोपिसंप्राप्य गंगं त्रिलोक्यपावनीं । मेनेकृतार्थमास्मानं प्रणामपुनः पुनः ।
 अथ राजामहाबाहू नंदनाद्रिसमीपतः । वासुकिप्रमुखा न्नागांस्तपस्ततुं समागतान् । तमेवार्थं चित्यमानान् शिवसंन्य
 स्तमानसान् । कीर्त्तयतो हि गंगेति गंगेति गंगेति चासकृत् । दृष्ट्वा तां चित्तयामास गंगंस्तोतुं मनोदधे । सहस्रनामभिर्गंगान्
 त्याच वपुनः पुनः । धितयामास बहुधा । किं कर्त्तव्यमतः परं । पातालनागनिलयेन चिप्यंति सरिद्राम् । किं कर्त्तव्यं कृंगंतव्यं
 को मे दुःखं व्यपोहति । नास्मांसहस्रमाख्यातं गंगायास्तत्र पावति । दिव्यरूपधरा देवी प्रत्यक्षप्राह तं च । गंगोवाच ॥
 तुष्टास्मि सततं वस्तपसातवभ्रपते । वरं वरय भद्रं ते वाराहोऽसि भगीरथ । राजोवाच । कृपां विधिं हि ददासोऽस्मि न्नपि दुःख
 समाकुलेन गंतव्यं स्वयदेद्विपतालुनिलये शुभे । विना मुक्तिं प्रेपयित्वा मत्पिच्छकोपदग्धकान् । त्वया समप्रभावेन स्थ
 यंभारत खडके । गंगोवाच ॥ भगीरथ महाभाग एवमेव भविष्यति । यावन्न द्रत्रहे शायाः । स्यास्यत्यवरमंडले
 तावत्कीर्तिं महाभाग भवितो तत्रिलोकके । नामापितवच्च भ्रुत्वा सर्वपापैः । प्रमुच्यते कलेर्द्धितीभ्रुपादेतुं गमिष्यामि पु

नस्तलं । तदापातालमगवै भूस्वाभोगवतीनदी । नागान्प्रत्युवाच । भगीरथेनस्वर्लोकादानीतास्मीहवासुके
साप्रतदवश्यं हि कर्तव्यं भगवन्मया । चरमेस्मिन् युगे भूय आगमिष्यामि ते स्थलं । इदानीं मुच्यमानं शीघ्रं सुमद्रे मे ग
तिमता । इत्यत्र कलाह्वितं तीयापदे समुद्रमार्गेण पाताल गमन स्वयमेवोक्तं । तच्च । तदर्थं जानह्वी देवोतिकलः । पंच
सहस्र वर्षात्कालेनापन्नं । कदास्याः । प्रादुर्भावकाल इति पृष्ठे । साप्यनेकधा भगवतो रामकृष्णादिवतारान्तरा
दुर्भावत्ते जायः तथा हि श्रीगंगायाः । प्रादुर्भावकालः । कल्पि लज्ञया भगीरथतपोनिमित्तको नवस्कंधे प्रसिद्धः ।
सप्तभगीरथ इति वा कुशजः । ववस्वतमन्वन्तरे वभूव । ततोपि पूर्ववस्वतमन्वन्तरे वलयज्ञालिंगस्य भगवतो वामपादांगु
ष्ठनखाग्रभिन्नब्रह्मांडकटाहविवरद्वारा ब्रह्मद्वारदिवो मूर्धन्यवतारोति भगीरथतपोनापूर्वमेव ववस्वतमन्वन्तरे अ
यते । नच दिवो मूर्धन्यवतारोति तेन विद्यद्गंगाज्ञायते । सप्तभगीरथतपोनापूर्वमुविनावतारोति वाच्यतस्याश्रुप
चमस्कंधस्य गद्यवाक्यनभुविश्रागे मनप्रसिद्धिः । तथासीताचालकनंदे । स्यारभ्य भुवं यती भारतवर्षं । दक्षिणस्यां
दिशि जलधिं प्रविशति । इत्यस्य नगधेनने कवलं ववस्वतमन्वन्तरे एतद्गंगायाभुविश्रागमनं ज्ञायते । एवं च सति प्रल
योपि । श्रीगंगायाः । स्थितिः स्तुतीयस्कंधे श्रूयते । स्वर्धुन्याद्रेः । स्वजटाकलापैरुपस्पृशतश्चरणोपाघातामिति
श्लोके । नच तस्य द्वादशदिनप्रलयत्वात् । स्वायंभुवमन्वन्तरे । श्रीगंगायाभुविप्रादुर्भावो नवासीदिति वाच्यं । चतुर्थ
पासथयज्ञानयस्य पास्तनवः । सुराः । श्लोकेनानेन पृथुकाले स्वायंभुवमन्वन्तरे निश्चयते । तदायज्ञस्यैद्भवात् । श्री
गंगाया विद्यमानत्वं । तदतत्रैव पृथुचरिते । गंगायमुनयोर्निर्धारंतराक्षित्रमावसत् । आरब्धानेव भुजे भोगान्पुण्य
जिहासया । अन्यत्र तत्रैव क्षयजातिः । तत्रैव स्थानं प्रयागे विश्वसृग्भिः । कृतमित्यपि चतुर्थस्कंधे श्रूयते । तथाच

आहुत्यावभृत्क्षानंगंगायमुत्तान्धिताः । विरजेनात्मानासंगस्वरवधानययुस्ततः । एतदपिस्वायंभुवमन्वतरएवा
 सीदितिगन्धते । एवंचसति । यद्विस्वायंभुवमन्वतरश्रीगंगायाभुविप्राहुर्भिव् । आसीत्तर्हिबेल्यज्ञे । उद्भवःकि
 मितिनिरूपितस्ततोपिपथाद्ग्रीरथद्वाराश्रीगंगायाःप्राहुर्भाषोनिरूप्यतइतिकथसंगच्छते । इतिस्देहसिद्धांतो
 त्रनिरूप्यते ॥ श्रीगंगायाःप्राहुर्भावस्तावत् भगवतःप्राहुर्भाववत्सदासस्वेपिसमुद्भायशेषकारणांतरणपुनःपुनर्व
 प्यते यथाचगालवर्णने । उपास्थोपासकभावनेनवसुखंडेपुवराहाद्या । अतारावर्णिताः तेषामेवावतारास्तत्रतत्रका
 लश्रपते । यथाचभरतखंडे ॥ उपास्थोनारायणउपासकानारदः । तथात्रन्येष्वपिखंडेषुश्रवतारांतरारास्तत्रोपास्थो
 पासकभेदाःसन्तिएवंचसतिस्वायंभुवमन्वतरे दक्षसुतायांधमात्ररनारायणोभगवतोमत्तिभेदेनवतीर्णितौचरवाय
 भुवमन्वतरेभरतखंडेपूज्यत्वेनस्थितौ । एवमन्येषामप्यंताराणांदिवभौमविलंबकुकुठेषुमत्तिभेदेनस्थिता यावत्कल्पा
 धिकारंश्रूयते । तथाचपान्ने वैकुण्ठभुवनेनित्यनिवसतिमहोज्वला । अताराःसदातत्रमस्यकूर्मादयोखिलादाना
 पावनरहितानैवप्रकृतिजाःकचित् । नचपाद्मवचनेकुकुठपदश्रवणात् । भौमोविलश्रवकुकुठोनभवतीतिवाच्ययत्रयत्रभ
 गवान्साक्षादिप्रतितत्रवैकुण्ठोस्तीत्यभिप्रायात् । वैकुण्ठपदस्योपलक्षणात् । यन्निकेत्तुनिर्गुणइत्येकादशस्क
 धेभगवद्वाक्याच्च । एवंचसति । श्रीगंगायानकेवलत्रिविक्रमपदोद्भवत्वमगीकरणव्य । तस्याःसगुणब्रह्मद्रवत्वात् । त
 द्भरणाद्भवत्त्वं । केनचिद्वेत्तुनाश्रीनृसिंहादिवदविर्भावोमंतव्यः । यंधामभगवत्तुआविर्भावनिमित्तं । तथागंगाया
 श्रद्धयाविर्भावनिमित्तस्वीकर्तव्यं । तथाचगंगायां परित्राणायसाधूनाविनाशायचतुष्कृतां । धर्मसंस्थापनार्थाय
 संभवासिपुंगुगोः ॥ इवित्तरंगंगायात्रापिज्ञातव्यं । तथाहियते कल्पारभतएवब्रह्मांडरचनासहभूतोभूगोलखगो
 लयोःप्राहुर्भावस्तासहभूतोभुविसप्तसंमुद्धानां । गंगायमुत्तान्दिन्दानांसुमेवादिप्रवतानांचरचनाज्ञेया अतश्चस्वा

यंभुवादिचतुर्दंशमन्वन्तरेपुंगुशालोकेस्थास्यत्येव केनश्चिन्निमित्तत्वेतिरोभागेज्ञाते नैवस्वतमन्वन्तरेत्रिविक्रममुच्यते
 रणावद्भूता ततोपिकेनचिद्धेतुनतिरोभूतासगरालजानुदधीपूर्वैवस्वतमन्वन्तरेभगीरयद्वाराप्रादुर्भूता तथावा
 त्रसप्रमाणिकाउपपत्तिरुपन्यस्ता जन्हुनायोगवलेनकोधात्पीता पुनरपिवैशाखशुक्लसप्तम्यांतत्कर्णरंध्राख्या
 दुर्भूता तथा अगस्त्येनंपितःक्षारसमुद्रस्तिरोहितः तत्पुनरपिप्रस्रवेदेनाविरासीत् इतितत्रपुराणांतरेपु
 श्रूयते अतःश्रीगंगायांश्रुपियथाया प्रादुर्भवेसंदेहसुधीभिर्नकार्यः इत्यलम् अथैतज्जातीयकःसंदेह
 स्तुसप्तसमुद्राणामुत्पात्तावपिभवति सप्तसमुद्रान्विनासप्तद्वापविभागोन्त्यात् अतश्चसप्तसमुद्राःकदाउत्पन्ना
 इतिविचार्यते सप्तसमुद्राणामुत्पत्तिस्तावत्प्रियव्रतरयचरणत्वात्तद्विषयचमस्कंधेप्रसिद्धा ततःपूर्वसप्तसमुद्रानांस
 त्रितिनः ततोपिपूर्वतोश्चा सन्नमेव तृतीयस्कंधेकदंमंप्रति भगवद्वाक्यं प्रजापतिसुतःसद्याट्मनुर्विख्यातमं
 गकः ब्रह्मावृत्तैयोधिवसन्शास्तिस्तप्तार्णवामहीं अतःप्रियव्रतरथत्वात्सप्तसमुद्राणामुत्पत्तिर्मुधास्यात् त
 त्पितुर्मनोरज्येपिशशास्तिस्तप्तार्णवामहीमित्युक्ते रित्येवंसंदेहेजायमाने अत्रोच्यते कल्पारंभेसप्तद्वीपाः
 ससागराएवपृथ्वीप्रजापतिसिसृक्षयाउत्पन्नेतिगंगोद्भवप्रकरणेस्थितं अत्रापि सप्रमाणिकोपपत्तिस्ताबदुच्यते
 यएपिसप्तद्वीपसप्तसागरामेदिनीकल्पारंभकालमारभ्य प्रलयपर्यंतस्थास्यत्येव तथापिमध्येअगस्त्यादि
 भिर्योगसिद्ध्यादिहृतुभिरन्येबा दृष्टप्रायैःकैश्चिद्धेतुभिस्तेषांसमुद्राणां मध्येएकस्यवातिरोधानेजातेकेनादिहेतु
 नाश्रीगंगावत् अगस्त्यादिभिःप्रियव्रतादिभ्योवातेषामुत्पत्ति स्यादेव अगस्त्यास्थानंभमहाभारतादौतत्रत्रा
 स्येव तत्रअगस्त्येनजंबूद्वीपमर्यादाविधाभकः क्षारसमुद्रएकपतस्तत्त्वातश्चसिकतात्वात्इवविलोकितः पुन
 श्क्षारसमुद्रानिःसारितः नहितादृशानांयोगिनांसमुद्रपानंतत्त्वात्पुराणयोगवलेनदुर्घटं अतश्चान्येषामपिषष्णा

समुद्राणामाविर्भावतिरोभावेप्रमाणालाभेशंकायामुपपद्यमानायां तत्राप्युत्तरमाह तथाहि स्वार्थमुवमनुरा
ज्यकालेसप्तसमुद्राणांतृतीयस्कंधेस्थितिश्रवणात् प्रियव्रतराज्यकालेतेषामुत्पत्तिस्तिस्रोभावान्यथानुपपत्त्यान
स्यात् अतोमनुराज्यान्तरंकेनचिद्भूतनातेषांतिरोधानेजतियेतिरोभूतस्तएवप्रियव्रतरथखातात्पुनरुद्धताइति
रीत्या तृतीयपंचमस्कंधयोः सप्ताणोत्पत्तौविरोधपरिहारःकृतः नचरात्रिविलोपमात्रं प्रियव्रतचरितं
स्वीकर्तव्यमितिन्न अंकवत्परिश्रमणेप्रियव्रतरथचरणस्थापिध्रुवपूर्वपाशानिमध्येनसूर्यरथस्याक्षसुरेणरुपवर्तस्यमू
र्ध्वेनकृतस्यमूर्ध्वमग्नानसोत्तरपर्वतस्योपरिउत्तरभागेस्वीकृतोप्रियव्रतरथचक्रत्वाप्यर्कवत्परिश्रमणेस्वीकृतेसप्तन
लधीनां भूमिस्थैरथचक्रंविनाउत्पत्तेरसंभवात् अतःकर्मदमविमानवत् योगमयः प्रियव्रतस्यरथतच्चक्रंभगव
देषांस्वनावलंबनसप्तसमुद्राणामाविर्भाववैवयोगनिमित्तोविज्ञेयः पूर्वस्मात्-क्षारसमुद्रकरणाद्रथचरणात् उत्तर
सप्तसमुद्रकरणावतादृशानांसमुद्राणांकरणावतादृशरथस्तच्चक्रचसमुद्धृतंअन्यथाचक्रस्यैकप्रकारेस्वीकारेपूर्वपूर्व
समादुरैरैर्द्वीपसमुद्राणांद्विगुणमानेनोत्पत्तिरसंभवतीतिभावः नचविद्वन्मालीमाहेश्वरायक्षसामरुद्रदेतेनसौ
वर्णविमानेनसंघर्षेपृष्ठतोश्रमणेनरात्रिविलोपितकर्मवत् प्रियव्रतस्यापितावन्मात्रएवकर्मनसंभवति पृष्ठतो
श्रमणाभावात् भूमिपृष्ठेनचक्रेणसंघर्षंगतितःप्रियव्रतगतरथगतैर्बपस्यात् ब्रह्मांडप्रकाशकत्वंनस्यादितिवाच्यं
संघर्षवद्दत्तेरभावेपिचंद्रवत्प्रकाशकत्वायोगप्रभावाच्च ब्रह्मांडप्रकाशकत्वेसंदेहो नकार्यः योगिनस्तावत्
दंडोदिनापिसूर्य्यशेषादेःकर्मकर्तृशक्ताः एवहि आस्वपिकामहाभारतेश्रूयते तथाहि विश्वामि

वस्तावच्चशिष्टेःशात्वासिष्टात्मानस्तपत्कृष्टप्रद्वृत्तब्रह्मणोतिकजगाम 'गत्वाचष्टवान्' 'ममतपेधिकंवासि
ष्टस्येति तच्छ्रुत्वाब्रह्मातमाह विश्वामित्रवंतावत्सूर्य्यशेषदिग्गजानवानय । तच्छ्रुत्वाविश्वामित्रो
त्वागमनार्थसूर्य्यमाह ततःसूर्य्यञ्चाह मयिगतेदिनरात्र्यदिव्यवहारो न भविष्यतीति शेषंप्रतिविश्वामित्रो
गमनायाह ततःशेषोप्याह मयिगतेधराकोधारयिष्यति तथैवतंदिग्गजाअप्युचुः - - अस्मासुगतेपुधरा
निरालंबापातालयास्यतीति ततोविश्वामित्रस्तेषामुदंतं ब्रह्माणप्रत्याह ' ततोब्रह्मास्मयन्विश्वामित्रमुवाच
वशिष्टमवानय तेन्युकेवशिष्टसमागते वशिष्टमपिब्रह्मादिग्गजादीनामानयनायदिष्टवान् तथैववसिष्ठो
पिगत्वातानुवाच तमपितेतथैवोचुः वसिष्ठोपितानाह ममकौपीनसूर्य्यकर्मकरिष्यति शेषकर्मत्रह्मदंडो दिग्ग
जानांकर्मकमंडलुश्चेति तथाकृत्वावसिष्टस्तान्सर्वान्ब्रह्मणोऽदशयत् ' ब्रह्माविश्वामित्रमाह तपसःश्रेष्ठत्वयै
वज्ञातव्यं किंप्रश्नेनोतानिरस्तोविश्वामित्रस्तूष्णींजगामेतिदिक् एवमेवाप्रियव्रतागस्त्यादीनामपियोगवले
ज्ञातव्यं किंच विराट्पुरुषब्रह्मांडपुंडरीके स्थूलदेहे इडापिंगलासुषुम्णास्थितस्त्रोनाड्यस्ताश्रंगंगायमु
नासरस्त्वस्थास्थासांबलोपःसतिब्रह्माडिकदापिनसंभवति इदानींच यथाप्रयोगेवहिदंष्ट्रःअप्रकाशापिसर
स्वतो विंदुसरोवरादौप्रगटावर्त्तेते तथाभरतखंडे वर्त्तमानायाःश्रीगंगायाः ' काश्मीरमंडलादावपिऔतश्र
वणात् ततश्चवहूनांश्रोतसामध्ये कस्याचित्त्रोतसःकालगत्याअप्रगटत्वेपि अन्यथांसत्वात् लुप्तस्या
पित्रोतसःपुनराविर्भावसंभवात् एवंभरतखंडेपिगंगायालोपेनभवतीतिसंक्षेपः गंगायाःसुषुम्णासान्येत्वन

ब्रह्माडांतरकर्मत्वेनमुक्तिप्रदत्वे वैश्वानरंयातिविहायसागतः सुपुण्ययाब्रह्मपथेनशोचिषा विधूतकल्कोथ
 हररुद्रस्ताप्रयातिचक्रंनृपशुभारामेतिद्वितयिस्कंधे तद्योकायांसुपुण्यानाड्यासाचदेहाद्ब्रह्मिहिरपिविततास्ती
 त्याह एवंब्रह्मद्रवस्वरूपांमुक्तिप्रदाश्रीगंगाभरतखंडत्यांगेनकडापिकरिष्यतीतिश्रेयोर्धिभिरास्तिकवरेःश्रद्धेय
 मितिस्त्रिंशतः गंगामुक्तिप्रदानित्यासदाध्ययामनीयिभिः लोपस्तस्थानवैजातुयत्तैवैव्रह्मरूपिणीतिमाकेत
 स्यामापतिवेद्मिदमिरीः अन्यच्च नवरंगादिभियंवेनेश्वरेरपि काशीकाशमरिादिस्थानेषुविश्वेश्वरादिदेवतामं
 दिराप्युद्धृत्यस्वराध्यागाराणियज्ञोपवीतावतारणश्लेच्छीकरणादि महंतिदुराचरणानिकलेरयुतवर्षातपंचसह
 स्त्रांतकालात्पूर्वमेवकृतानि तस्माद्यदापापस्यबाहुल्यंयवनाक्रांतभूतलमित्याद्युक्तप्रवलतरपवनोपद्रवएव न
 पठ्यंनहेतव्यंनदातव्यद्विजाःकचित् एवंयवारपद्धर्मभरीश्रेयिणसर्चतः इतिवैणाज्ञादिवत् हरिस्थिति
 गंगास्थिति काश्यादिस्थानानां दिविदिवानक्षत्रादर्शनवदंतभाव हेतुस्तथाच गंगासरस्वतीलक्ष्मीनां
 दीभाव प्राप्तिरूपभगवच्छापोद्धारहेतुररपिज्ञेयः ॥ अतश्चैवंबोधय ॥ कलिकालेपि यदायदाहिधर्म
 स्यलानिर्भवतिभारत अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहमिति भगवदुक्तैर्भगवतांशकलारूपश्रो
 तस्मान्तर्धर्मस्थापकास्तिकवरराजाद्याज्ञया यदायदाधर्मप्रवृत्तिर्जायते तदातदापुनरपिनकनक्षत्रदर्शनव
 द्भूपोपिकार्यादिक्षत्राणांहरिकर्तनगंगादिमहिमोदयोभवत्येव कलेरयुतवर्षतिहरिस्त्यदयतिमेदिनी तदर्थं
 जाह्नवीदेवीतदर्थेदेवतागण इत्यादिब्रह्मवैवर्गादिवचनानितुकलिदोषमूचनपराण्येव कलिदोषास्तुपुराणांतरेपूप्य

स्ताः प्राप्तेकालियुगे धरे । नराः पुण्याविवर्जिताः दुराचाररताः । सर्वसत्यधर्मप्रराड्मुखाः पुरापवादनिरताः परद्रव्या
 भिलाषिणः । परस्त्रीसक्तनजसः परहिंसापरायणाः । देहात्ममतयोमूढाः नास्तिकाः पशुबुद्धयः । मातृपितृकृतद्वे
 षाः कृतघ्नाः कामकिकराः । विप्रालोपग्रहस्तोदविक्रयजीविनः । धनार्जनार्थमभ्यस्तविद्यामद्विमोहिताः त्यक्त
 स्वजातिकर्मणः प्रायशः परवंचकाः । क्षत्रियाश्चतथावैश्याः स्वधर्मत्यागशीलिनः । तद्वच्छूद्राश्चयेकचिद्ब्राह्मणा
 चारतंपराः । स्त्रियश्चप्रायशो भ्रष्टाभतत्रैवज्ञानतपराः । श्वशुरद्रेहकारिण्यो भविष्यतिकलौ युगे इत्यादिवत्कलितो
 पसूचनपराण्येव ब्रह्मवैवर्चादिवर्चासिद्धयानि नतु नियमेन हरिस्थितिगंगास्थितिसमूलोच्छेदपराणि । अन्यच्च
 केदोरंखंडे यावद्ब्राह्मणजात्यस्तियावद्गंगास्तिभूतले यावद्धेदमयोद्योपस्ताचन्नविशते कलिस्त्रियुत्थैवनिश्चेतव्यं
 ब्राह्मणजातिर्वेदमयोद्योपश्चकलरंति मसंधौ कल्क्यवतारप्रादुर्भावादानुनीयते । भागवतेप्रथमस्कंधे । अथासौ युग
 संध्यादिस्थुप्रयिषुराजपु । जनिताविष्णुशशोनाम्नाकालिकर्भविष्यति । द्वादशस्कंधेपि । इत्थं कलौ गतप्राये
 जने पुस्वरंधीमिणे । धर्मत्राणाय सत्वेन भगवानवतारिष्यति । शंवलग्राममुख्यस्य ब्राह्मणस्य महात्मनः भवने
 विष्णुशसोनाम्नाकालिकर्भविष्यतीति । सर्वमास्तिकबुद्धानिश्चयविधाय हरिगंगादीनामुपास्तौ न कदाप्यश्रद्धेयं
 तर्थाचोक्तसोपणं । हरिर्भगिरीविप्राविप्राभागीरथीहरिः । भागीरथीहरिर्विप्रासारमेतज्जगत्त्रये । अतश्चेत
 दर्धे द्वाब्बायंगंगामहात्म्यसूचिकाश्चतस्र । श्रुतीराहमहादेवः ॥ स्कादिकाशीखंडे । श्रीमहादेव उवाच ॥
 श्रुतीर्निशाम्य हरिगंगामहात्म्यभाषिणी । विनिश्चितार्थां ज्ञात्वा श्रयेद्गंगानरो न घां । इरावतीमधुमतीपयस्वि

नीमसूत्ररूपामंजुस्वर्ती गंगाश्रितासास्त्रिदिवं व्रजंति इरावत्यादयः पंचनदीप्रभेदास्तदात्मिकां १ अ
 विजुष्ठां विष्णुपदीं पुराणां संपुण्यधारामनसाहिलोके सर्वात्मना जाह्नवधिप्रपन्नः स्तत्रह्रणः सदनें संप्रयाति २
 ब्रह्मणाः सदनें वैकुण्ठम् २ लोकानि मात्रयतियाजननीवपुत्रान् स्वर्गसदासर्वगुणोपपन्नान् दृष्टं पदं ब्राह्मणमभीप्समा
 नैर्गंगासैदेवात्मवशैरुपास्या ३ उच्चैर्जुष्ठां मिपती विथरूपा मिरावती जनयित्री गृहस्थशिष्टेः सेवाममृतां ब्रह्मकांतां
 गंगां श्रयेदात्मविशुद्धिकामः ४ उच्चैर्जुष्ठां तिजोमयत्वात् ५ इपतीमिच्छतीं दृष्ट्या रूपामिस्यथः इरा-
 भूवागायातद्धतीं ब्रह्मकांतां ब्राह्मणानां कांतां कमनीयामभिलषितां सावित्रीरूपां वा ६ उडमंभंगं गेयमंभंगं
 स्वतिशतदुस्तोमं सचतापरुष्या असिक्नयामसुद्धिधेवितस्तया जीर्णाय शृणुह्याशियोगमया ७
 पौराणिकाद्यार्थजोतकिं विद्वजः शिवशंकरः ८ श्रुकांशुदास्ति कप्रतीत्ये गंगासत्ता विवेचनं गंगाभक्त्यनिरंकरणय
 न्मपात्रोपकल्पितं क्षम्यंतु तच्छोधयंतु विद्वांसः ९ कर्मणा पात्राः १०
 स्वस्ति श्रीरणवैरिभंहरणीपालो वदान्वाग्रणीर्नाशास्त्रविचारसारस्सवित्सुद्धं मरुशकः धर्माधर्मविभागक
 द्रच्युपतेः पादांबुजाचरो तो जीव्याप्युत्रकलत्रमित्रसाहितः ११ संपालयनेन्यर्थाचिन्म १२ राधीरमिहं प्रपयथाका
 रितिरुत्सनागरे श्रुभूङ्गोरभोगंगाकलास्थितिविनिर्णयः १३ सडं लोविधिमेनुरुन्मवपदं च्छ्यामः प्रकाशं प्र
 नो दानोर्नंत्रतविभ्रनोत्रनकयाकल्लोचकांतरः १४ सुगंधाप्रनोः १५ सुपर्वणिमद्वदामादिकयद्रुमो भुयाद
 मंनलोचिनोरचुनेरणाकोरेऽपंतुदे १६ श्रेयकुने श्रुजनिपुडगेरुद्रुगं द्रवनात्रविर्नादिदेशान चर्दीमदायेयक
 तानितन्मरुपधानि प्रलियुक्कयकरुच १७ भावधावालिन्मं तुं गुरुगुणानां संसर्गतिशर्त्तु च्छुद्रुके प्रथितमर्माचिन
 पदे जालेति प्रनतः १८ पदं च्छुद्रुप्रतिनिजुयोऽच्छकचुषेयिपयिदं इत्युदय १९ उच्छुद्रुमुद्रुदः २० उच्छुद्रुमुद्रुदः २१ उच्छुद्रुमुद्रुदः २२ उच्छुद्रुमुद्रुदः

॥ श्रीरघुनाथोजयति ॥

॥ श्रीरामापतेयनमः ॥

उमेमेशंनमस्कृत्यदेविकायामहाफलं ऋषिभिर्बहुधागीतंसेषपाह्वर्णयाम्यहम् ॥ १ ॥ विलोक्यमद्देशी
यान्जनान्पापौघसंयुतान् तेषामुद्धारणार्थगौरीजातासरिद्धरा ॥ २ ॥ शिवोऽगादष्टमूर्तित्वकृपयाभक्तव
त्सलः पुरसंहलमध्यस्थःपुरसंहलसंज्ञकः ॥ ३ ॥ तस्मादुमात्मकंतीर्थदेविकासंज्ञितंमहत् गंगादिसर्वतीर्थानां
ज्ञानतोयःफलभवेत् ॥ ४ ॥ तत्फलंकोटिगुणितंदेविकाष्णुनिमज्जतां पानाञ्चदर्शनात्पुंसांजायतेवाञ्छितंफल
॥ ५ ॥ उपोदग्वाह्नितीर्थगयाख्यंशंभुनाकृतं गयासुरस्यपादोऽत्रस्थायितोलोकमुक्ते ॥ ६ ॥ किं गयादिपुती
र्थेषुश्राद्धदानैःसुविस्तरैः अत्रश्राद्धंप्रकुर्वाणःपिच्छंस्तारयतेक्षणत् ॥ ७ ॥ शिवोविष्णुप्रियोनित्यंविष्णुश्रेशिव
वल्लभः अतस्तन्मंदिरंकार्थसर्वेच्छितफलंप्सुभिः ॥ ८ ॥ शिवस्यमंदिरंसौधंकारयेद्योनरोत्तमः तदर्चासंप्रतिष्ठा
प्यपूजयेत्प्रणमेन्मुदा ॥ ९ ॥ राजसूयसहस्रस्यवाजिमधेशतस्यच यत्फलंवेदनिर्णीतंसतुत्फलभाग्भवेत् ॥ १० ॥
शिवेतिद्विधंक्षरंनामयस्यपापहरंपरं पुष्पोद्यानानिरम्याणिपूजायात्रोत्सवाश्रितान् क्षेत्राणपुत्राभान्दत्त्वाशिव
रूपतामियात् ॥ १२ ॥ विष्णुःसर्वात्मकोदेवोविष्णुःसर्वजनप्रियः नामसंकर्त्तनाद्विष्णोःपूजनाञ्चमहत्फलम् १३

वक्ष्ये मे हेरे ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ साधुसाधुमहार्थमिष्टोऽहं कृतिर्नन्दन ॥ ३३ ॥ देविकोत्थिमं हास्यं प्रपुण्य
 पापहरशुभ्रं एतदेवपुराष्टुः शौनकप्रहसंजः ॥ ३४ ॥ तत्तद्देहकीर्तयिष्यामिपुण्यकीर्तिविवर्धनं - ब्रह्मादयोऽपि-
 यमनतगुणप्रवाहसंजयेयति सततविधिविधस्तुवन्ति ० पूणविशुद्धमजरं परम्यस्तस्मै नमोऽस्तु भवजाय गजो नन्ना
 य ॥ ३५ ॥ लोमहर्षणजः सुतः कदाचिप्येयं नही ॥ संप्राप्यै नैमिषारण्ययज्ञोयतनमुत्तमम् ॥ ३६ ॥ शौनका
 धुमद्रूपकस्तपस्विभरलकृतं वेदाध्ययने संपन्नैः नियमव्रतकंपितैः ॥ ३७ ॥ चरितब्रह्मवयैश्चकृतकृत्वरं लो-
 पः नानाजनपदाकीर्णगतवादित्रानिस्वनेम् ॥ ३८ ॥ महामंगलभूयिष्ठमर्थमर्थिसमाकुलं - सिद्धचारणसघातैर्गंध-
 वध्वनिभंडितं ॥ ३९ ॥ संगधिहोमधूपेनपवित्रितजगत्त्रयं - विशेषसूताहर्षणत्रह्यैलोकमिवापरम् ॥ ४० ॥ -
 सप्रणम्य ऋषीन्मूर्त्तानुपविष्टान्कुशासने - आत्मानं श्रावयामास शेरसार्वनंतोभुवि ॥ ४१ ॥ - तितमूचुर्महात्मानो वि-
 कसन्नयनं विजाः तदीयवदनोद्भूतकथामृतरसोत्सुकाः ४२ स्वागतैतोद्विजं श्रेष्ठचिराद्दृष्टोऽसिसुव्रत उत्तिष्ठोत्तिष्ठभद्र-
 तपंतकोशासनभज ४३ एवं निश्म्यवाक्यानि मुनीनां भावतात्मनाः - प्रीतस्तदासनभजे प्रह्वीभूतः कृतांजलिः ४४
 तत्राहशानकः प्रीतस्तपस्विजनसेवितः शौनक उवाच - केपुकेपुचतीर्थेषु स्नातंप्येयं तांमर्ही - ४५ उषितं कुत्र भवतात्र
 तेन च समाधिना भवान्निहरमंतीर्थमतेमिसुनिपुगव ४६ मुखाद्यस्येपुशरणानिसेतिहासासनि सर्वत - पुनतिपापिनो लो-
 कान् श्रुतानिनियमायथा ४७ गंगालुसर्वशस्त्रेषु त्रिपुलकेषु विभ्रुतां - काऽन्यागंगासमापुण्यानदोते ज्ञानगोचरा ४८
 अस्तित्वानास्तिवालोक्तत्सर्वकुमर्हासि - सूत उवाच - प्रणम्यैशितिकंठांयशंकराय महात्मने ४९ अरूपवहु
 रूपाय व्यापिनोचितस्वरूपिणे परावरायां तापसर्वज्ञाया शिवाय च - ५० - सृष्टिस्थितिलयानां चकारणाय खिला
 त्मन देविकातीयमाहात्म्यं वक्ष्यामि जगतोहितम् ५१ यस्यैश्वर्यमात्रेण सर्वपापेषु यो नृणां जायते मुनिशार्दूल

सत्यसत्यं वदाम्यहम् ५२ नद्योजलावगाहेन पावयतीतराञ्जनाम् ५३ देविकादंशनस्पर्शनामसंकीर्तनेन च ५३
पानीयं दधिकं दद्रास्थघ्नपीत्वावाह्य च पापजह्यान्नरः शीघ्रं जीर्णत्वचं विरग ५४ आप्लुने देविकतेत्यै
पापं नश्यति नक्षणात् तपनातिमृतिश्चेष्टुतुगि रिवकांचनेम् ५५ तावद्भर्जति दानानि वाजिमेधादयो मखाः स्ना
तं नयां विद्विमलं देविकासलिलेनरेः ५६ चंद्रसूर्यग्रहे चैव मर्गशीर्षमहासुनेः आसंमृदासमायां तिस्नानां देविका
द्विजे ५७ तेपुदुष्कृतिभिः पुंभिः कृन्पदवगाहन तत्क्षणादेवशुभ्रं ति शुद्धायाति शिवालय ५८ सर्वतीर्थपुत्रपु
णमोमं दुस्तरस्सुच तर्फलदेविकातीर्थे स्नात्वा मपगतेरवो ५९ विनादेन नतपसा विनातीर्थे विनासखैः शिव
लोकमवाप्नोति देविकातीर्थं मज्जनात् ६० शुभशुभानां कार्याणां यदन्यत्र फलं स्मृतं ६१ तच्छुभगुणतां याति देविका
तीर्थं संगमात् ६२ यं कुर्यादेविकातीर्थं शुभवायिदवाशुभं नतस्य पुंमं रं वृत्तिः स्वर्गाद्वा निरयाञ्चवा ६३ यथा देवपु
गे विदो यथा तेजस्सुभारुकर वैगवत्सु यथा वायुयेथाब्धि सलिला शये ६३ तिलोत्तमत्वप्सरस्सुराज न्येपुशचीप
ति वेदं पुच्ययासां गार्हपत्ययाग्निपु ६४ क्षमावत्सु यथा पृथ्वी वरं देपुयेथाशिवः ६५ तथैव सर्वतीर्थे पुदेविकैव विरा
जते ६६ यं स्नातो देविकातीर्थं नित्यं नित्यमानस विमानवरमारूढो गणकोटिसमन्वितः ६६ अप्सरोरु
त्यंगोत्तम शिवलोके महीयते यावतोरोमकूपाश्च मज्जतांटा विकृतां ६७ जलेऽप्लुताश्च तां वृत्तिदिव्य वर्षपयुतानि च
शिवलोके भवेद्वासोनाऽऽत्र कार्या विचारणा तपसा पृजितं शुभ कठयपेन पुरामुने मद्राणामुपकाराय याचितस्तीर्थं धु
तंम् ६८ सर्वपापप्रशमनं सर्वतीर्थे वरोत्तमम् तच्छूरुत्वा गिरिशोरी गुणवाचपरिसंत्वयन् ७० त्वमंश
नं देभिः स्वापुनीहि निखिलां भुवम् सप्तद्वीपवतीरम्यां सप्तसागरे खलाम् ७१ मानसोत्तरमार्गेण मेरुमंदरवर्ग
नां कलासंमैत्य लोलाक्षि स्वतनुं विशशाश्वतीम् ७२ तथेतिवरमादाय भर्तुराज्ञां शुचिस्त्रिभुवत् प्रोवच विनयप्रवृत्तः

देवीदेवेंद्रवदिता ७३ श्रीपार्वत्युवाच एवंकरिष्येदेवेशं वचनं तव सर्वदा किंचिद्विज्ञप्तुमिच्छामि तवेशाविरहो
 मम ७४ भर्तृस्त्वमंशागेन मत्परिवसशंकर कर्षव्याभजमानानां कल्पपादपमंजरी ७५ भवानखण्डत्र
 ह्यांडपतिः सन्सततोद्यतः उमापतिरिति ख्यातो भवमत्कीर्तिवर्धनः ७६ तथापुरेश्वरश्चरिष्याति मे हि जगत्त्रये
 त्रिपुरघ्नत्रिलोकेशत्रिलोचनत्रिमूर्तिप ७७ तथेत्युक्त्वा शिवेनापि स्वीयांशेन सरिद्वरा कैलासाद्भुवमविश्य पाव
 यंतीवसुन्धराम् ७८ सप्तसागरपर्यंतापुनःस्वांतनुमाविशत् एषावैदेविकादेवी नदीरूपा स्थिता भुवि ॥ ७९
 पुनातिसकलां लोकांस्सर्वतीर्थवराभुने श्रीकृष्णउवाच श्रुत्वैवंशौनकः सूतमुखाचीर्षवराश्रयं ८० महिमानं
 शंकरस्य भक्त्या निर्भरमानसः प्रणम्य शिरसांशं भनोवाक्कायकर्मभिः ८१ पुनः प्रोवाच हृष्टात्मा सर्वज्ञसूतनदन
 म् शौनक उवाच साधुसाधुमहाभागपितृवन्मधुराक्षरं भापसेस्फुटमत्यर्थं पुण्यं भुवनमंगलं त्वतोऽहं श्रोतुमिच्छामि
 परमं रोमहर्षण ८२ यथा देवी शरीरत्सा प्रादुर्भूता महानदी यथा च शंभुस्ततीरे सान्निध्यमकरोद्दिभुः ८३ फल
 च शंभुपूजायास्तत्र दानादिकंच यत् क्षेत्रस्य परिमाणं च माहात्म्यमपि चानघ ८४ कुत्र तत्स्थानममलं कथं प्रादुर
 भूच्छिवा कस्मिन्दिनविशेषे तु ऋतौ मासेतिथौ क्षणे ८५ केन रूपेण देवेशः प्रादुर्भूतः सुरारिहा पार्वतीहितकृ
 ष्णभूलोकोद्धारणहेतवे ॥ ८६ ॥ एवमुक्तः शौनकेन सूतो वचनमब्रवीत् प्रणम्य देवदेवेशं शूलपाणिं हृषभ्यजं ॥ ८७ ॥
 सूत उवाच शतदुःसिं धुनद्योश्च ह्यंतरं यत्सुविस्तर मद्रदेश इति ख्यातो म्लेच्छदे शान्तरः ॥ ८८ ॥ चतुर्वर्णव्य
 वस्थां वक्ष्यामि तव शौनक विप्रामधुवृत्क्षीरलक्षालवणविक्रयैः ८९ जीवंतितत्र प्रेष्याश्च निर्वेदानिरपवपाः
 प्रतिग्रहसमर्थाश्च द्युते चोर्षचलंपटाः ॥ ९० ॥ अविचार्यैव सर्वस्माद्भूतिमदर्गाविताः संध्याव्रतविहीनाश्च स्वधा
 कारविवर्जिताः ॥ ९१ ॥ स्नानार्चनविहीनाश्च भुंजते च सदामिषं केचिद्वाणिज्यधर्मणैकेचिद्ब्रह्मण्येकचेष्टया द्यूतेन से

वृषाद्येजीवृत्तिद्विजपुंगवाः कन्याशुल्करंताश्रान्येशुद्धतिरतास्तथा - १३ कन्यायावर्धविश्याविविहाहैवकुर्वते
 अत्रियाश्रौर्धेगणप्रजारक्षारविजिताः ॥ १४ ॥ सदा मिथ्याप्रवक्तारो ब्रह्मस्वहर्षणरताः वर्णविसंति सत
 तंवृत्तिसंकरमाश्रिताः ॥ १५ ॥ कद्रुचिज्जाह्वीतीरान्निलेनसहकश्यपः नागराजेनसप्राप्तस्तदे शंस्वेच्छ
 याचरुन् ॥ १६ ॥ सदृष्टान्नलोकाकश्यधर्मविल्लवमुल्बणं चचारकृपयाविष्टस्तपःपरमदुष्करम् ॥ १७ ॥
 संपूजयन्महादेवेदं देवदं वध्वजं तुतोपतपसातस्यपिनाकीभगवाञ्छिवः ॥ १८ ॥ कृपयादर्शनेतस्थासुयं
 कोटिसंमद्युतिः उवाचपरमप्रीतः कश्यपपरिस्तां वयन् ॥ १९ ॥ वरं वृणीष्वंभद्रं ते ये ते मनसि वनंते - तच्छरु
 द्यांसहसैत्यायकश्यपोभाकिविह्वलः ॥ २० ॥ ननामदेवंगैरिशंमनोवाक्कायकर्मभिः तुष्टावगिरिशं देवं
 त्रिपुरां विलोचनं ॥ २१ ॥ सहस्रनामभिर्देवैर्ब्रह्मश्रोकैः सनातनैः प्रार्थयामासे देवं शोभंस्वरदसतमात् ॥ २२ ॥ कश्य
 पंतयच ॥ देवदेवजगन्नथसुरासुरनमस्कृत स्वच्छंदचरितशेषलोकनाथमहेश्वरः ॥ ३ ॥ परापराणां प
 रमत्रिपुरासुरमर्दन - शरणेणां प्रपन्नोऽस्मि शरण्यं भक्तवत्सल ॥ ४ ॥ प्रसीद देव देवेश लोका नुग्रहकारक दुरा
 चारप्रसक्तानां नद्रभूमिनिवासिनाम् ॥ ५ ॥ चतुर्वर्गविरक्तानां कामक्रोधवशुशामनां स्वाहास्वधावपटकारस्वा
 ध्मायविरतार्त्तनाम् ॥ ६ ॥ रौरवादिमहादुःखान्मोक्षयितयशंकर परोपकारायमया प्रार्थितोऽसि महेश्वरः ॥ ७ ॥
 एवमुक्तः कश्यपेन शिरोविन्यस्य भूतले ईश्वरः कृपया विष्टदं वचनमब्रवीत् ॥ ८ ॥ ईश्वर उवाच उत्तिष्ठ त्वं मुनि श्रेष्ठ प
 रोपकृतिनां वरं ददामि प्रीतिविन्यस्य भूतले ईश्वरः कृपया विष्टदं वचनमब्रवीत् ॥ ९ ॥ याशक्तिं भच्छरीरस्थो देवो देहाद्विधाश्रिताः सुदुर्ज्ञापर
 मासाद्यनदीभूत्वानिजांशतः ॥ १० ॥ पुनातं मद्रान्पृथिवीं सप्तसागरमेखलाम् ॥ परि वृत्त्यनिजे देहे पुनो विभ्रांति मे
 व्यति ॥ ११ ॥ दृष्ट्वा मुक्तो भवेत्सद्योजनः पुण्योदाकाक्षणात् किंपुनः स्पृशेन्नस्नानजलपानादिनामुनेः ॥ १२ ॥

तस्यास्तारिभिविष्यति मदीयोर्यतनाच्च । प्रादुर्भूतः शूलपाणिस्त्रिपुरारिः सदाशिवः ॥ १७३ ॥ ५ शुद्धिर्नाममहा
क्षेत्रं महापातकनाशनं । यत्र देवीमहागैरिप्रादुर्भूता सहस्रधा ॥ १४ ॥ ६ इन्द्रमार्गः सोमतीर्थं पुण्यं मन्त्रुनिज्जतया
सुवर्णविवचतयाममेवायतनं तथा ॥ १५ ॥ स्कंदस्यायतनं नाम सर्वपापनिर्मूलं । तस्माद्द्विरिवरं मुक्तास्थानात्रियार्थं
देविका ॥ १६ ॥ तद्गङ्गाद्वारसदशक्षेत्रं पुण्यतमं भवेत् । उमापतिरिति स्यात्तथायतनमुत्तमम् ॥ १७ ॥ स्याद्द्विद्वियोजने वि
प्रहरिनां द्विरंशुभम् । तस्य दर्शनमत्रिणं पूतो भवति न नवः ॥ १८ ॥ उमापतीति यत्रोक्तं तदेव पुनर्याकं स्वर्गद्वारं च तत्रै
वरुद्रतीर्थं तथैव च ॥ १९ ॥ पुष्पाग्रकंचतीर्थं च तत्र मुक्तिप्रदं नृणां । प्रभासेकोटितीर्थं च कामार्यं कमलापुरे ॥ २० ॥
पुष्पन्यासमृषिभैत्रैऋषिरूपं च मानदः । मणिपूरपुरे स्थानं पुण्यं हंसपद तथा ॥ २१ ॥ ॥ तीर्थेष्वेतेषु देविकयाः क्षेत्रं क्रो
शच नृपयं । तत्र कूपतडागादि सर्वतीर्थं मशेषतः ॥ २२ ॥ मामकेस्वेषु स्थानेषु यः कुर्यादभिषेचनं । देविकासालिले
शुद्धिर्मल्लोके नोदते चिरम् ॥ २३ ॥ पुष्पपत्रफलतोयं मद्गत्तयायः प्रयच्छति । मम लिंगे मुनिश्रेष्ठया त्सौ मत्सलोकताम्
॥ २४ ॥ ॥ पुरुषोद्यदिवानरि मद्भक्तिपरमामुने । उपास्ते मां च तत्र स्थालिं गुरुपधरं शिवं ॥ २५ ॥ शिवलोकमवाप्नो
ति पुनरावृत्तिर्लभः । हरिद्वारे महाक्षेत्रं यत्फलं स्नानदानयोः ॥ २६ ॥ ॥ तत्फलं देविकाद्वारे स्यादुमापतिसान्निध्यौ
यत्फलं मज्जनेऽस्य कप्रयागे मकरैरवौ ॥ २७ ॥ काश्यायन्मरणे पुण्यं मुक्तये शिवयोगतः । तदेव देविकाद्वारे स्यादु
मापतिसान्निध्यौ ॥ २८ ॥ यद्दानेन कुरुक्षेत्रे ग्रहणे पुण्यमद्भुतं । तदेव देविकाद्वारे स्यादुमापतिसान्निध्यौ ॥ २९ ॥ मा
कंदियेषु देवेषु कुरैवावृत्ते तथा । यत्पितृणां गतिः प्रोक्ता तदुमापतिसान्निध्यौ ॥ ३० ॥ ब्राह्मणक्षत्रियवैश्यः शूद्रो वा
वरवर्णजः प्रः स्नाति देविकार्थं स याति परमांगतिम् ॥ ३१ ॥ नदानेन योगेन नियमैर्विधिर्मखैः । नतः फलमवाप्नो
ति पितृणां वा देविकाजले ॥ ३२ ॥ यद्दानं तु कुरुक्षेत्रे ग्रहणे भास्करे तथा । तदेव देविकाद्वारे स्यादुमापतिसान्निध्यौ ॥ ३३ ॥

एवंसंदिशतस्तस्यशिवस्यपरमाद्भुतम् ॥ निश्चक्राममहत्तेजःशरीराद्भृगुगन्दनः ॥ ३४ ॥ चन्द्रकोटिप्रतीकाशं वि
मलंभासयन्दिशः ॥ अणाद्भूतवनीसागवयासनसंस्थिता ॥ ३५ ॥ चतुर्भुजाशखत्रक्रवङ्गखेटकधारिणीः ॥ दि
व्यांवरधरादेवीदिव्यगंधानुलेपना ॥ ३६ ॥ विकसच्चंद्रवदनादिव्याभरणभूयिता ॥ दिवोरुसस्तुतद्विष्टप्रसृज्जा
ततस्त्वैव ॥ ३७ ॥ हरिचंदनमंदारैस्तथास्तानकस्यचः कुसुमैरर्चनचक्रुर्जयशब्दपुरस्सरं ॥ ३८ ॥ जगुर्गो
र्धर्वपतयोनितृथापत्सरोगणाः ॥ ववुःपुण्यास्तथावाताजम्भैर्धैश्चह्यानकाः ॥ ३९ ॥ ऋषयस्तुष्टुःस्तुत्यंबुदमंत्र
रनेकशःतंहृष्ट्यामहदाश्रयार्थकशयपोमानिसतमः ॥ ४० ॥ तुतोपेर्वीप्रणतोभूतलेन्यस्तमस्तकः ॥ ४१ ॥ सुप्रसुप्तवाच ॥
जयदेविमहाभायेनयशंकरवल्लभे ॥ जयदेवासुरगणैर्वदितांशिसरोरुहे ॥ ४२ ॥ जयचक्रार्कनयनेजयाद्येजयसुप्र
ने ॥ त्रिजगत्सृष्टिसंहारकारणेजयमोहनि ॥ ४३ ॥ ॥ त्वंश्रीस्वामीशरीरोज्जाल्विविधाऽवंधृतिःश्रमा
त्वमग्निस्त्वंराशिश्चद्रस्त्वंष्टवीत्वंसरस्वती ॥ ४४ ॥ त्वमापस्त्वंनभोवायुस्त्वमेवपरमेश्वरी ॥ ४५ ॥ त्वंविनि
द्रात्वंपिपासाचत्वध्रुधात्वनतिर्मतिः ॥ ४६ ॥ आदिप्रकृतिरेवत्वंजगत्प्रकृतस्थितिः ॥ विश्वरूपाशिवबंधु
विश्वेशीचजगत्प्रसूः ॥ ४७ ॥ विभानुग्रहकतर्त्राविविश्वसहारकारिणी प्रसीदेवदेवदेवेशिमयिदासेयतास्मिन् ॥ ४८
लोकस्यदुष्कृतभूमौदहदर्शनवन्दिना नाशयस्त्वमहामार्येरुपयाजगदां विके ॥ ४९ ॥ सूतउवाच ॥ एवंस्तुतान
तेदेवीकश्यपेनमहात्मना रुद्रं प्रदक्षिणीकृत्यत्रैत्रांतरधीयत ॥ ५० ॥ क्षणात्सुत्राव्रसाल्लिविमलंशीतलंविभो
पतितं देवचरणजयशब्दपुरस्सरं ॥ ५१ ॥ मार्गशीर्षेसितेपक्षेचतुर्दश्यादिनोदये ॥ अष्टादशेद्वापरं प्रतिप्राड्भूतासहा
नदी ॥ ५२ ॥ देवर्षदुभयोर्निर्दिपेतुःपुष्पवृष्टयः ववौवायुस्तदाशीतःपुण्यगंधवहःशुचिः ॥ ५२ ॥ अग्रपुत्र
द्विजातीनांशान्तास्तत्रसमैषधत् ॥ ननृतुश्चाप्सरोब्रातागंधवाल्लिनजुगुः ॥ ५४ ॥ तत्कालेशंकरश्चापिलिंगरूप

धरोमुने' पातिलादुत्थितो नागः शर्पादिभिर्मुपासितः ॥ ५५ ॥ फाल्गुणिकृष्णपक्षस्य चतुर्दश्यां दिनोदये ॥ अष्टाद-
 शोऽपरिप्रादुर्भूता महानदी ॥ ५६ ॥ तद्विषोषणकृवाजांगरीशिवसन्निधौ ॥ संसारं मोहस्वप्नतिसदाजगति-
 जायति ॥ ५७ ॥ वर्षमध्वेद्विजश्रेष्ठासागान्वेदान्मभ्यसेत् लक्षगावै प्रसूतास्तुयस्तु दुद्यादिनादिने ॥ ५८ ॥
 तत्फलं देविकार्थं मुं गेभेः तुलरं वौ संक्रान्तिमुतिसृष्वन्नभूतव शिवरात्रितः ६९ ॥ स्नायाद्यो देविकार्ता येन पुनर्जन्म
 भाग्भवत् ॥ तं संस्नायात्प्रत्येन वर्षे पुनीश्वराः ॥ सर्वग्रहे च ग्रहसहो मासे विशेषतः ॥ प्रष्टितीर्थसहस्राणि ति
 स्वः कोट्येधे कोटिका ॥ ६१ ॥ ॥ आयाति देविकार्थं मार्गशीर्षे न संशयः ॥ यत्पुण्यं सर्वतथि युत्नानदानाक्रियादिजे
 ॥ ६२ ॥ ॥ तत्फलं देविकार्थं स्यादुमापतिसन्निधौ ॥ दृष्ट्वेतेजो मयलिंगं शांकरनागरादिभुः शेषो न नाम शीर्षे स्त
 सहस्रपरिसमितैः ॥ तुष्टावचमहादेव विश्वयो निरुतांजलिः ॥ ६४ ॥ ॥ अष्टवाटसु स्थाने प्रादुर्भूतं यथारविं शे
 प उवाच ॥ न मामीश्वरं शंकरं चंद्रमौलिनैत्रं त्रिलोके श्वरं शास्त्रमूर्तिम् ॥ महादेवमेकं शरण्यं वरेण्यं ॥ विभविश्वहते
 चिदानंदरूपम् ॥ ६५ ॥ ॥ लसत्संपहारं वृषाधी शवाहं च ॥ ज्ञान्देवी विचिशुभं कपदे ॥ इधानं निदानं जयस्यायुधानां
 प्रधानं त्रिशूलं पिनाकं चामरे ॥ ६६ ॥ ॥ धरां पादेषु तत्रैवोपस्थमधि विचोदं तरं कारो मकूपान् ॥ रवीं
 दूपरे लोचने देवा च त्रैकस्य रूपं विदुर्बिभ्वमूर्ते ॥ ६७ ॥ ॥ भवत्यादवासो मया देवदेवाद्भवन्मूर्तिभेदाद्भूत
 अक्रपाणेः तदेवास्तु मेनाथं गीरीश शोभो नमस्ते नमस्ते प्रसीद प्रसीद ॥ ६८ ॥ ॥ सुत उवाच ॥ एवं स्तु
 तो भूधरेण सह नागैर्महावैः ॥ तथेत्युक्त्वा विभो लिंगमा विभूतं महीतले ॥ ६९ ॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशं चंद्रकोटिसम
 प्रभं ॥ अष्टवाटसु स्थानेषु कश्यपेन महात्मना ॥ ७० ॥ दृष्टुं दिव्यलिंगेषु क्षणाच्छुभुस्तिरोदधे प्रादुर्भूतेषु लि
 गेषु तीरमाश्रित्य देविकं ॥ ७१ ॥ ॥ आत्मानं कश्यपेनेने कृतकृत्यं मुदन्वितः ॥ भक्त्या तु तोषं देवं शंभुगवंतमुमापति ७२ ॥

शिशोनिधायमेदिन्यां बहुभक्तिपुरस्सरं कश्यपो बहुभक्त्या च पूजयित्वा महेश्वरम् ॥ ७३ ॥ संपूज्य गंध
 पुष्पैर्धूपैर्दीपैर्मनोरमैः सद्भारपालो केशप्रणिपत्य ह्युमापतिं ॥ ७४ ॥ शंकरं परमेष्वा संसायुधं सविना
 यकं संकुमारं सप्रमथं स्तुतिचक्रमरीचिजः ॥ ७५ ॥ कश्यप उवाच सुरासुरशिरोल्लसन्मुकटकोटिजुष्टांघ्रि
 पकजं ह्यमुरोल्लसद्भुजगराजहारहर जटामुकुटमंडलांतरगवीचिदेवापगं भजे शिवममापतिं शशिकलाधरं शंके
 रम् ॥ ७६ ॥ गणाधिपति संस्तुतं रतिसहायः होज्वलद्विलोचनधरं च कर्तुं मविलोललोकात्रयं नगाधिपतिं नंदि
 नीचं कित्तलोचनलोकितं भजे शिवं ॥ ७७ ॥ सुगंधितादिगतरैरुचिरपारिजातद्रुम प्रसूननिचयांचिते स्फटिकशे
 लसानुस्यले विलोलनयनचलैः सुरवधूगणैः सेवित भजे शिवं ॥ ७८ ॥ सुधर्णद्विलोडनावसरजातहाला
 हलं प्रकालनमहामुद्राकुलविकासिगंडस्थलं विरिचिहिरिवासवादिभिरुपासितं व्याकुलैर्भजे शिवं ॥ ७९ ॥ रमा
 मरणपूजितं रुचिरपंकजैर्भक्तितः सहस्रपरिसम्मितैरनुदिनं वराप्रप्तये महासुरविदारणभुवनमडलीकारणं भजे
 शिवं ॥ ८० ॥ सिताश्रुचिवाहनं सितजटापगाधारिणं सिताशुवरीशखरं सितविभूतिचंचत्तनुं सिताश्रुह
 स्तितेशिवं सितजटावितानोक्तं भजे शिवं ॥ ८१ ॥ जगजननधारणं हरणलीलामानंदचिस्वरूपमाखिलार्थदं
 सदैव सदाभासकं शाश्वतम् निरंजनपदं विदुर्धम-लमहापुरुषं भजे शिवं ॥ ८२ ॥ दिवाकरसुतानुजोद्भवभयं न सं
 पीडितो महानिरयपातसंशयगदेन चोद्विजितः भवानलपरिप्लुतः शिवपदात्तये श्र्यं वकं भजे शिवमुमापतिं शशि
 कलाधरं शंकरम् ॥ ८३ ॥ इत्यभिष्टुय भूमानां शिवं शाश्वतमव्ययं निरंजनं चिदानंदं निष्कलसकलं विभुं ॥ ८४ ॥
 विश्वेश्वरं विभ्वयोर्निस्थितिं संहारकारणं कश्यपः परमप्रतीधनदस्य गिरिययी ॥ ८५ ॥ शिष्यैरनुगतैः
 मुंस्यैर्धोम्यादिभिरलोलुपैः तपश्चकार तत्रापि निःशब्दं गिरिमाश्रितः ॥ ८६ ॥ षट्पद्यैस्तु क्रोशानामष्टौ लिंगाः

प्रकीर्त्तिताः उमापतिपुरेनाम्निस्नानार्तिमुक्तिदायिनः ॥ ८७ ॥ आद्यामिद्रेश्वरनामिद्रेघाटातिविश्रुत
 इन्द्रलोकिवसन्तस्नानदानान्मुनीश्वराः ॥ ८८ ॥ उमापतिर्द्वितीयचमुख्यसर्वेपुल्लिङ्गक स्त्रापितपर्वगर्भे
 नचक्रवर्तिभवेन्नरः ॥ ८९ ॥ वीरेश्वरस्तृतीयचसदाइमशानगोचरं शूरेश्वरबहुवीर्यश्वदृष्टमात्रेणमानिवः
 एतम्भक्ततःपुण्यद्वारपालिचपूजयेत् सन्नेवधैर्भक्ष्यभोज्यैश्चन्दनेनसुगंधितैः पूजितसकलतेनत्रैलोक्यसचराचरं
 खड्गेश्वरचतुर्धचलिर्गत्रिलोक्यविश्रुतं ॥ ९० ॥ पूजयेद्विधिवच्चैनयमलोकनंपश्यति विल्वकेश्वरकंनाम
 पुराहदक्षिणदिक्स्थितं पंचामृतनसंपूज्यकोटियज्ञफलभेत पृष्ठभूतेश्वरनाम्नादेविकातीरमाश्रितं काश्यांयादृक् फल
 तत्रस्नानुरस्यापिभूतैभ्योनभयंक्वचित् काशीशैसन्यवाहिन्यादेविकातीरमाश्रितं काश्यांयादृक् फल
 तादृक्दृष्टेल्लिङ्गेनुसप्तमे गयेश्वरंहरपृष्ठमंचलिर्गत्रैलोक्यमोहनं ॥ ९१ ॥ तत्तीर्थेचगयानाम्निपिण्डंघ्राद्यथा
 क्रम स्त्रास्वात्रविधिवद्विप्रागयातोष्टगुणफलं विख्यातंत्वमरतीर्थेयत्रशक्रोद्भ्रतेस्थितः गंगायाःस्नानतःपुण्य
 तःपुण्यंस्नानतोत्रहि उत्तरेइन्द्रघाटस्यदक्षिणेचामरतीर्त्तके उमापतिमहाक्षेत्रक्रोशानांतच्चतुष्टयं ॥ ९२ ॥
 धनुर्गोत्रिंशतिःपूर्वपार्श्वमोपिचतःक्रमः अष्टस्वेतेपुल्लिङ्गेपुमुख्यंलिङ्गमुमापतिः ॥ ९३ ॥ यथाविश्वेश्वरःकाश्य
 मुमापतिस्तथापुरे सर्वत्रदेविकातीर्थक्षेत्रक्रोशचतुष्टय ॥ ९४ ॥ कृमिकोटिदृष्टतायांतेशिवलोकिसनातनं किंपुनर्मन्
 वाःपापादुराचारादुराशयः ॥ ९५ ॥ यत्रकूपतडागादिसर्वतीर्थविशेषतः वाह्लीकान्वर्वराश्रेयखशांकीराश्रम्ले
 च्छजान् ॥ ९६ ॥ शवरान्देविकादृष्टमहापाताकिनोभृशं क्रोधादंतहिंताकापिकाप्याभिभवतिस्वयं ॥ ९७ ॥
 व्यंककुवापिदययाभ्रसेयातिसागर यादृष्ट्रामनुजःपाप्मापूत संजापयेक्षणात् ॥ ९८ ॥ स्पर्शनस्नानपत्ने
 पुंकाक्याभृगुनदनं सैवगंगासमाणुष्याहरदेहसमुद्भवा ॥ ९९ ॥ तंफलदेविकाद्वारसपूर्णमुनिपुंगवाः गंगा

द्वारे चैतरेपुंयस्नानदानं जपादिभिः ॥ ५ ॥ दर्शनस्नानपानैश्च मनोवाक्कायकर्मभिः कृतं च हरते पापं यथा गंगा
 न संशयः ॥ ६ ॥ गंगायादेविकायाश्च ह्यनरनैव विद्यते भद्रं यो मन्यते मूढो रौरेवेव सति श्रुवं ॥ ७ ॥ केशानां य
 वती संख्या छिन्नानां जिह्वीते तावद्द्वर्षसहस्राणि स्वलोके महीयते ॥ ८ ॥ यावतिरोमकूप्याणि मज्जति दिवि
 के जले तावद्द्वर्षसहस्राणि स्वर्गलोके महीयते ॥ ९ ॥ यस्यास्थानि च गंगार्याशिष्येते पुण्यकर्मणः समोदते
 देवलोके पुनरावृत्तिदुर्लभे ॥ १० ॥ तथैव देविकायां च पुण्यान्ने पिचत तथा जान्हवी च महादेवदेह रूपशोभोपा
 वनी ॥ ११ ॥ देविका ह्यधिकतस्या या शिवार्धशरीरिणी चथा कनखले मुक्तिर्मुनिभिः परिकीर्तित
 तथैव देविकायां च त्रैलोक्ये हरि मंदरे यवै मुक्तिर्हैका श्यां च त्रणामणि कालके तथैव तत्र वहिन्यां देविकायां मनो
 श्रवाः फल्गुतीर्थे नरो यैव श्राद्धं कुर्याद्विधानतः ॥ १४ ॥ मुच्यते पितरस्तस्य गच्छति पितृमण्डले तथैव देवि
 कायां च ह्युदं गवाहे मुनीश्वराः काठयां यन्मरेण पुण्यं विश्वेश्वर समाधिना तपुण्यं समवाप्नोति मृतः क्षेत्रजमापतेः
 ॥ १६ ॥ स्नात्वा तु देविकातीर्थे दृष्टुं देवमुमापतिं मृतानां देविकातीर्थे सतत चाद्य कारिणां पापानि विल-
 यंतीति हि मंत्राविकरैर्यथा मृतः शिवपुर्यांति महापातकिनो नराः ॥ १८ ॥ उत्पन्ना पर्वती रूपामानसोत्तरमा
 गंतः तत्र शुद्धेश्वरं नाना देविकातीरमाश्रित ॥ १९ ॥ महापातकिनः स्नात्वा रमंतं च हरे पुरे शुद्धपंड्योज
 नैव वल्लिगंभ्रेश्वरं महत् ॥ २० ॥ तत्र स्नात्वा नरः कश्चिद्यमलोकं न पश्यति यद्दं शृणुयान्मर्त्यो यो वापि प
 रिकीर्तियत् ॥ २१ ॥ स भवदेविकानेद्याः प्रादुर्भावमुमापतेः अथ गेधादियज्ञानां दानं च ददातां तथा ॥ २२ ॥
 तत्र फलं समवाप्नोति नरः सर्वमशेषतः सर्वपापविशुद्धात्मारुद्रलोकं संगच्छति ॥ २३ ॥ श्रीकृष्ण उवाच - श्रुत्वा
 तस्मत्संगदितं मुनय शौनकादयः नमो नमः शिवायेति प्रोक्त्वा मिलितलोचनाः ॥ २४ ॥ विष्णुः शिवः परंब्रह्मचिर

किंकरसाप्लुताः ततः कथंचिदुन्मील्यलेशानि प्रसुप्तुवुः वाष्पभक्तिभराक्रांतहृदयामुनिपुंगवाः विन्यस्यमस्त
 कंभौशिवमेवपरंजगुः ॥ २६ ॥ देवेशशीघ्रसंतोषभक्तकल्पमहीरुहं ततः सूतंसमानचुःसाधुवादपुरस्सरम
 २७ ॥ इति श्रीपद्मपुराणे पातालखंडे श्रीकृष्णयुधिष्ठिरसंवादे विक्रामाहात्म्ये संपूर्णम् शुभम्

श्रयं वामनेपुराणे सप्तषट्पतमेऽध्याये प्रह्लादः तथियात्रायां धुयुयज्ञप्रस्तावेदेविकाक्षेत्रे विक्रमप्रादुर्भाववर्णनं
 यथा ॥ नारद उवाच ॥ कानि तीर्थानि विभ्रेद्रप्रह्लादोथजगामह प्रह्लादतीर्थयात्रामिसम्यग्व्याख्याख्यातुमं
 हंसि ॥ पुलस्त्य उवाच ॥ शृणुष्व कथयिष्यामि प्राक्तनीतु कथां विभो प्रह्लादतीर्थयात्रामिशुद्धं पुण्यप्रदा
 यिनी ॥ सत्यज्यमेरुं कनकाचलेंद्रं तीर्थजगामामरसंघजुष्ट ख्यातं प्रथिव्यां शुभदं हि मानसं यत्प्रस्थितो मत्स्यवपुः
 सुयां पिवन् यस्मिन् स्थीर्थे वरेस्तान्वासंतर्प्य पितृदेवताः संपूज्य च जगन्नाथमच्युतं श्रुतिभिर्भूतं उपाज्य भूयः
 संपूज्य देवर्षिपितृमानवान् जगाम कच्छपद्रष्टुकौशिक्यां पापनाशनं तस्यां स्नात्वा महामद्यांसं पूज्य च जगत्पतिं
 समुपोज्य शुचिर्भूत्वा दत्त्वा विप्रेषु दक्षिणां नः कृत्य जगन्नाथ थोकूर्मवपुर्धरं ततो जगाम कृष्णास्थे द्रष्टुं वा
 जं मुखं प्रभुं तत्र देवहूदे स्नात्वा तर्पयित्वा पितृन्सुरान् संपूज्य हरशीर्षं च जगामः जासाह्वयं तत्र देवजगन्नाथगो
 विंदं च क्रपाणिनं स्नात्वा संपूज्य विधिवज्जगाम यमुनानदीं तस्यां स्नात्वा शुचिर्भूत्वा संतर्प्य धिसुरान् पितृन् ददं
 शं देवदेवेशं लोकनाथं त्रिविक्रमं ॥ सांप्रतं भगवान्विष्णुस्त्रैलोक्याक्रमणं वपुः करिष्यति जग
 त्स्वामी बलेर्वधनमीश्वरः तत्कथं पूर्वकालेऽपि विष्णुराराती त्रिविक्रमः कस्य वा दधनविष्णुः कृत्वांस्तत्र मेव द
 ॥ पुलस्त्य उवाच ॥ श्रूयतां कथयिष्यामि ये प्रोक्तस्त्रिविक्रमः यस्मिन् काले संभव्युः पंचवचं चितवानसौ आसीद्भुधु

रिस्व्यातःकश्यपस्यारसःसुतः दनुर्गर्भसमुद्भूतोमहाबलपराक्रमः ससमाराध्यवरदं ब्रह्माणतपसासुरः अंब
 ध्रुवंसुरैःसर्वैःप्रार्थयत्सतुनारद तद्धरंतस्यचप्रादातपसापंकजोद्भवः परितुष्टःसचबलीनिर्जिगायात्रिविष्टपं चतु
 र्थस्यकलेरादौजिवादेवान्सवासवान् धंधुःशक्रत्वमकरोद्विरण्यकशिपौसति तस्मिन्कालेसबलयान्हिरण्यकाशीपु
 स्ततः चचारमंदरगिरौद्वैधुंधुःसमाश्रितः ततोसुरायथाकामंविहरंतित्रिविष्टपे ब्रह्मलोकैचत्रिदशाःसंस्थिता
 दुःखसंयुताः ततोमरान्ब्रह्मसदोनिवासिनः श्रुत्वाथंधुर्धादित्तिजानुवाचह गच्छ,मदैत्यावयमश्रजस्यसदोविजेतु-
 त्रिदशान्सुवक्रान् तेधुंधुवाक्यंतुनिशम्यदैत्याः प्रोचुर्नोविद्यतिदैत्यपाल गतिर्यथायामपि तामहाजिरंसुदुर्ग
 मोयंपरमोहिमार्गः इतःसहस्रैर्वहुयोजनास्यैर्लोकैर्महान्महार्धजुष्टः येषांहिदृष्ट्याप्रणवोदितेनदह्यतिदैत्याः
 सहस्रोत्थितेन ततःपरोयोजनकोटिनवैलोक्येनोनामवसंतियत्र गोमातरोरुणामुविनाशकारियासारंजोपी
 हमहासुरेंद्र ततःपरोयोजनकोटिमिस्तुषड्भिस्तपोनामतपस्विजुष्टः सत्याभिधानोभगवान्निवासोवरप्रदो-
 भुद्भवतोदिवोसौ यस्यवेदध्वनिंश्रुत्वविकसंतिसदासुराः संकोचंचासुरायांतियेतुपांसर्धामिणः तस्मान्मात्वमहा
 बाहोमतिमेतांसमाचर वैराजभुवनंधुंधोरुरोहंसदानुभिः तेषांवचनमाकर्ण्यंधुंधुःप्रोवाचदानवान् गंतुकामो
 रिमसदनंब्रह्मणोजितुमीश्वरं कथंतुर्कर्मणोकेनगम्यतेदानवर्षभाः कथंतत्रसहस्राक्षःसंप्राप्तःसहदैवतैः तेधुंधुना
 दानवेंद्राःपृष्ठाःप्रोचुर्ध्वेचोधिपं कर्मतन्नवर्षविद्य शुक्रस्तद्वैत्यसंशयं दैत्यानांविचनंश्रुत्वाधुंधुदैत्यपुरोहितं पंप्र
 च्छशुक्रंकिं कर्मकृत्वास्त्रष्टुःसदो गतिः ततोऽस्मैकथयामासदैत्याचार्यःकलिप्रिय शक्रस्यचरितंश्रीमत्पुराहत्तरिपो
 किल शक्रःशतंतुण्णयानांक्रतूनामयजत्पुरा दैत्यैर्द्रवाजिमैधानितिनब्रह्मसदोगतः तद्वाक्यंपदानवपतिःश्रुत्वाशु
 क्रस्यवीर्यवान् यष्टुर्नृंगमैधानांचकारभित्तुतमां श्रामंश्रचासुरगुरुंदानवांश्चाप्यनुचमान्प्रोवाचाहंयजेयज्ञैरश्व

मेषैः सदक्षिणैः तदा गच्छेद्यमवनी गच्छामो विवसुधाधिपान् जित्वा कुर्मो श्वमेधान्वेक्याकामगुणान्वितान् आहूय
 तां पतिपथश्चाज्ञाप्यतां च गृह्यकाः आमंत्र्यतां द्विजाः सर्वे प्रयागो देविका तटं सा हि पुण्यासि रच्छेष्टा सर्वसिद्धिकरी
 शिवा जलं प्राचीनमासाद्यं वाजिमैधान्यजामहे इत्थं सुरारिवचनं निशम्यां सुरयाजकः वाढमित्यब्रवीदष्टानिधानां
 संदिदेशसः ततो धुंधुर्देविकायाः प्राचीनपानाशनं भागवद्रुणशुक्रेण वाजिमैधान्यदक्षितः सदस्यां ऋत्विज
 श्रापितवा सन् भागवद्विजाः शुकस्यानुमते ब्रह्मन् शुक शिश्याश्रपडिताः यज्ञभांगभुजस्तत्र स्वर्भानु प्रमुखामुने
 कृताश्चासुरनाथेन शुकस्यानुमते सुराः ततः प्रतोयज्ञरनुसंस्तुष्टस्तथाहयः इयस्यानुययौ श्रीमानसिलोमाम
 हासुरः ततो त्रिधूमेन महीसंशैलं व्याप्ता विशखविदिशश्च पूर्णाः तेनैतन्नगधेन दिवस्पृशेन मरुद्ववो ब्रह्मलोकं मर्हये
 तं गंधमाघ्रायसुर विपण्णाजानंति धुंधुहयमेधदीक्षितं ततः शरण्यं शरणं जनादिने जग्मुः संशोक्राजगतैः परायेण
 प्रणम्य वरं देवं पद्मनाभं जनार्दनं प्रोचुः सर्वे सुरगणा भयगद्गदयागिरा भंगवन्दे देववेशराचर परार्यण - विज्ञ
 प्तिः श्रूयतां विष्णो सुराणामार्दिनाशनं धुंधुनामासुरपतिर्वैलवान् वरवृहिताः सर्वानसुरान्विनिर्जित्य वैलोक्यमंहर
 बली ऋतेपि नाकिनो देवत्राह्यास्मान्भयतोहर अतो विवृद्धिमगमद्यथाव्याधिरुप्रक्षितः सांप्रतं ब्रह्मलोकस्था
 नपि जंतुसमुधतः शुकस्य मतमास्थाय सोश्वमेधाय दीक्षितः शतं कतूनामिष्टुसौ ब्रह्मलोकं महासुराः आरोढुमि
 च्छति वशीविजंतुविदशानपि तस्मादकालहीनं तु चितय स्वजगद्गुरो उपयं मुखविध्वंसे भवामो येन निर्वृताः श्रुत्वा सु
 राणां वचनं भगवान्मधुसूदनः दत्त्वा भयं महाबाहुः प्रेषयामास शाश्वतः विसृज्य देवताः सर्वा ज्ञात्वा जेयं महासुरं वचनाय
 मतिचक्रे संधुधोरध्वरस्यैव ततः सकृत्वा भगवान् वामनरूपमीश्वरः देहं कृत्वा निरालंबं काष्ठवह्विकाले क्षणा
 न्मजस्तथोन्मजन्मुक्ते केशोपेहच्छया दृष्टो दैत्यपतिनादैत्यैश्चान्यैस्तथार्षिभिः ततः कर्मपरित्यज्य याज्ञियं ब्राह्मणो

तमाः समुत्तारायितुं विप्रं प्राद्वतसमाकुलाः सदस्ययजमानश्चक्रुर्विजोथमहोजसः निमज्जमानमुज्जुहुः सर्वे
 तेवामनद्विजः सभुत्तार्यप्रसन्नास्तेपप्रच्छुः सर्वएवहि किमर्थपतितोसिहकेनक्षितोसिनोवदेतेषामाकर्णयवचनं कपमा
 नोमुहुर्मुहुः प्राहधुंधुपुरोगांस्तान्च्छरूयतामत्रकारणं ब्राह्मणो गुणवानासीत्प्रभासइतिविश्रुत सर्वशास्त्रार्थवित्प्राज्ञो
 गोत्रतश्चापिवारुणिः तस्यपुत्रद्वयंजातमदप्रज्ञं सुदुःखितं तत्रज्येष्ठोममश्रुताकनीयानपरस्त्वहं नेत्रभासइति
 स्थितो ज्येष्ठोऽश्रुताममासुरं ममनामपिताचक्रे गतिभासतुकोतुकात् रम्यइचावसथोधोशुभ्रउचासीत्पितुर्मम त्रिवि
 ष्टपुणैर्युक्तश्चारूपो महासुरः ततः कालेन महताचावयोऽस्यपितामृतः तस्यौर्ध्वदेहिकृन्वागृहमावांसमागतौ ततो
 मयोक्त सश्रुताविभजामगृहं वयं तेनोक्तो नैव भवतो विद्यते भागइत्यहं कुञ्जवामनखंजानां श्रुष्टानां श्रिविणामपि
 उन्मत्तानां तथा धानां धानभोगो न विद्यते शय्यासनस्थानमात्रं स्वच्छयान्मभुजक्रिया एतावदीयते चैता नार्थभागहरा
 हिते एवमुक्ते मया सोक्तः किमर्थं पेटकाद्गृहान् धनार्थं भागमहर्षिनाहन्यायेन मेवद इत्युक्तवतिवाकेयसोऽश्रुतामेकोप
 संयुतः समुत्क्षिप्याक्षिपन्नद्यामस्यामामितिकारणात् ममास्यानिस्त्रागायांतुमध्येचक्षुधृतो गतः कालः सर्वस्वरस्य
 स्तुपुण्याभिरिहोद्धृतः केभवंतस्तुसंप्राप्ताः सस्नेहावांधवोपमाः कोऽयचशक्रप्रतिमो दीक्षितो वैमहाभुजः तन्मे सर्वे
 समाख्यातयाथातथ्यतपोधनाः महर्षिंसंयुताय यं सानुकंपा इच्छेमे प्रपृश तेवामनवचः श्रुत्वा भागं वा द्विजसन्माः प्रोचुर्ब
 र्थं द्विजात्रह्मन्गोत्रतश्चापि भागं वाः असावपिमहातेजाधुन्धुर्नामामहासुरः दाताभोक्ता विभक्ता च दीक्षितो यज्ञक
 र्मणि इत्येवमुक्त्वा देवं शं वामनं भागं यास्तदा प्रोचुर्देत्यपति सर्वे वामनार्थं करं वचः दीयतामस्य देस्येद्रसर्वोपस्करसं
 युतं श्रीमदावसथं दत्त्वा स्योरत्नानि विविधानि च इति द्विजानां वचनं श्रुत्वा देस्यपति वचः प्राह द्विजददामीति यावदि
 च्छसि वै धनं वा सो गृहं हिरण्यं च वाजिनः स्यं दनं गजानं प्रयच्छाम्यद्य भवतो ब्रियतामीहितं विभो तद्वाक्यं दानवपतेः

श्रुत्वादेवोथवाग्मिनः प्राहासुरपतिधुत्वाथसिद्धिकरवचः सोदरेणापिमेधात्राह्रियेतयस्यसंपदः तस्याक्षमस्य
 यद्वत्किमन्योनहारिष्यति दासीदासमलंकारगृहर्त्नपारिच्छदं समर्थेषुद्विजैन्द्रेषुप्रयच्छस्वमहाभुज ममप्रमाणमा
 लोक्यमामकंचपदत्रयं संप्रयच्छस्वदैत्यैन्द्रनाधिकंरक्षितुंक्षमः इत्येवमुक्तेवचनेमहात्मनाविहस्यदैत्याधिपतिःसक्र
 त्विजः प्रादाद्द्विजैन्द्रायपदत्रयंतदायदासनान्यंप्रग्रहाणकिंचित् क्रमत्रयंसोपिचवीक्ष्यदत्तंमहासुरैन्द्रेणविभुर्थेया
 स्त्वा चक्रेततोल्घयितुंत्रिलोकौत्रिक्रमंरूपमनंतशक्तिः कृत्वानुरूपंदिंतिजांश्रहत्वा प्रणम्यवर्षीन्प्रथमक्र
 मेण महींमहीश्रैःसहितांमहार्णवांचकाररत्नाकरपत्तनैर्युतां भुवंसनाकंत्रिदशाधिवासमृक्षार्कसौरिभिर्मंडितंतमः
 दिवंद्वितीयेनजहारेवेगात्क्रमेणैवेवप्रियमीप्सुरीश्वरः क्रमंतृतीयंनयदास्यपूरितंतदातिकोपादनुंपुंगवस्य पपा
 तष्टभगवांस्त्रिविक्रमो मेरुप्रमाणेनतुविग्रहेण पततावासुदेवेन दानवोपरिनारद त्रिशयोजनसाहस्रभूमिगं
 र्त्तंढीकृतं ततोदैत्यंसमुत्साद्यतस्मिन्प्राक्षिष्यवेगतः श्रवर्षत्सिकताद्यष्टानंचगतंमपूरयत् ततःस्वर्गसहस्रा
 क्षेवासुदेवप्रसादतः सुराश्रसर्वत्रलोक्यमवार्पुर्निरुपद्रवाः भगवानपिदैत्यैंद्रंप्रक्षिप्यसिकताणिवे कालिंदांरू
 पमाधायतत्रैवांतरधीयत एवंपुराविष्णुरभूद्विवामनोधुंधुविजितुंचत्रिविक्रमोऽभूत् यस्मिन्सदैत्यैंद्रसुतोजगाममहा
 श्रमेपुण्ययुतेसुरेषु इतिश्रीवामनपुराणेधुंधुपराजयेदेविकामाहात्म्यम् ॥ समाप्तम् ॥ शुभम्भूयात् ॥

॥ श्रीरघुनाथमुद्रायत्रालये ॥

लालाशिंभामल्लाधिकारश्रीरणवीरव्रतरत्नाकरग्रन्थस्समाप्तः

सम्बत् १९४२ आषाढ प्र. २९

प० पृ० १० सूचिपत्रम्

१ तत्रादौ भंगलाचरणम्

२ हिरण्यगर्भविर्भावादिरविशुभंशवर्णनम्

३ कलियुगेमालदेवप्रभृतिव-

४ श्रीगुलावसिंहमहाराजव-

५ श्रीमहाराजराजवीरस्यप्रतापैश्वर्यगुणव-

६ णादिवर्णनम्

७ कृत्स्ननाकरविधातार्थमाज्ञापदानादिव-

८ अथग्रन्थानुक्रमणिका

९ धर्मतिरूपं धर्मप्रमाणधर्मअणेतवचनं च

१० अतिरुमित्पुणधर्मशास्त्रशीलवर्णनं

११ धर्मकर्तृपयोऽपि परिभाषाप्रदुर्ज्ञानं

१२ प्रज्ञोपवीतविधिः

१३ प्रज्ञोपवीति नसहवच-

१४ धर्मरत्नसमुच्चयः कालरूपनिर्णय धर्म

१५ रत्नसमुद्रकुनिरूपणम्

प० पृ० १०

१ कालस्यसूक्ष्मरथूलभेदेन द्वैविध्यम्

२ तस्यैवपुनःसंवलसरादिभेदेन पाद्विध्यम्

३ संवत्सरनिर्णयः प्रभावादिपृष्टिभेदात्मकः

४ अथायननिरूपणंतत्रवसंतादिपृष्ठतव-

५ मासनिर्णयः

६ अथमलमासनिर्णयः सचद्विविधोऽधिमा

७ सःक्षयमासश्च

८ अधिमासलक्षणम्

९ क्षयमासलक्षणम्

१० अथद्विसंक्रातिकेश्चिद्विंशः

११ तत्रकर्तव्याऽऽकर्तव्यनिर्णयः

१२ अथसंक्रातिनिर्णयः

१३ तत्रपुण्यकालनिर्णयः

१४

१५

१६

१७

पं०	पं०	सूचिपत्रम्	सूचिपत्रम्
२५	३१	तत्रानदानादिकमुक्त्	पुक्षनिर्णयोदिवसनिर्णयश्च
२६	३२	तदकरणेदोषः	अथसामान्यतस्तिथिनिर्णयः
२६	३३	अयनादिसंक्रातिपुण्यकालविशेषनिर्णयः	तिथियुगमनिर्णयः
२८	३३	रात्रौस्नानदानादिनिषेधविधिनिर्णयः	खर्वदर्पहिसारूपतिथिलक्षणम्
२८	३३	वेदादीनामपिराशिसंक्रमेणुपघट्टिकानि	शुक्लरूपक्षत्र ह्यतिथिनिर्णयः
२८	३४	अथसंक्रातिपुविशेषदानानि	अथकुम्भकालनिर्णयः
२९	३४	मेपसंक्रातिपुरुपचक्रम् तुलासंक्रातिपुरु	अथतुक्कालनिर्णयः
२९	३५	पचक्र मकरसं. पुरुपु.	अथाचितकालनिर्णयः खडातिथिनिर्णयश्च
२९	३५	कर्कसं-पु. मि-कं. ध-मी-सं-पु.	तत्रत्रव्रततिथिनिर्णयः
२९	३५	शु-सिं-क संक्रातिपुरुपचक्रफलम्	अथप्रतिपदादिसामान्यनिर्णयः
२९	३५	उत्तरायणपुरुपः दक्षिणायनसंक्रातिपु.	शुक्ल-रूपप्रतिपदाद्यर्थानम्
२९	३५	पडशीतिपुरुपः विष्णुपदीपुरुपः	अथद्वितीयासामान्य निर्णयस्तद्व्यतिच
३०	३५	त्रिकोणचक्रसंक्रमणे	अथतृतीयासामान्यनिर्णयस्तृतीयाद्वय
३०	३५	चंद्रपुरुपफल	ध्यानम्
३०	३५	सूर्यादीनांगोचरफलानि दानानिच	

४३३ सूचिपत्रम्
 ४३३ चतुर्थीसामान्यनिर्णयः चतुर्थीद्वयध्यानं
 ४३४ पंचमीसामान्यनिर्णये पंचमीद्वयध्यानं
 ४३५ षष्ठीसामान्यनिर्णये षष्ठीद्वयध्यानं
 ४३६ सप्तमीसामान्यनिर्णये सप्तमीद्वयध्यानं
 ४३७ अष्टमीसामान्यनिर्णये अष्टमीद्वयध्यानं
 ४३८ नवमीसामान्यनिर्णये नवमीद्वयध्यानं
 ४३९ दशमीसामान्यनिर्णये दशमीद्वयध्यानं
 ४४० एकादशीसामान्यनिर्णये एकादशीद्वयध्यानं
 ४४१ एकादशीसामान्यनिर्णये तत्रोपवासोद्देशानिर्णयो
 ४४२ उपवासनिर्णयः तत्रविशेषः
 ४४३ अथैकादशीनिर्णयः साचशुद्धाविद्वाच
 ४४४ दशमीधेयध्विधिवः
 ४४५ तत्रारुणोदयवेधेवैष्णवविषयः

४३३ सूचिपत्रम्
 ४३३ अथकर्मपत्रतविधिः अथत्रयत्रयानि
 ४३४ तत्रवर्णानि प्रायश्चित्तकर्म
 ४३५ उपवासोद्देशानि
 ४३६ एकादश्यांश्राद्धं प्रायश्चित्तविधयः
 ४३७ अथत्रयत्रयान्याह
 ४३८ एतद्गतं सूतकेऽपि कार्यम्
 ४३९ अथप्रसंगादथैमहाहादशयः
 ४४० पंचमोरत्नसंग्रहः
 ४४१ अथद्वादशीसामान्यनिर्णय रतत्रयानं
 ४४२ त्रयोदशीसामान्यनिर्णय रतत्रयानं
 ४४३ चौदशीसामान्यनिर्णय रतत्रयानं
 ४४४ पौर्णमासीसामान्यनिर्णय रतत्रयानं
 ४४५ अमावास्यासामान्यनिर्णय रतत्रयानं
 ४४६ तिथिसामान्यप्रसंगात्कल्पादितिथयः

प०	पृ०	सूचिपत्रम्	सचिपत्रम्
७१	१	कल्पादित्थानां विशेषनिर्णयस्तत्राद्ब	अथविकृतिकालनिर्णयः
७२	२	अथमन्वादिदिथ्यादयस्तत्राद्बमुक्तं	अथपक्षादिकर्मविधिः
७३	३	युगांतद्विवासास्तत्रापिश्चाद्बमुक्तम्	अथामापितृपक्षमृतानांक्षयाहेव्यवस्था
७४	४	अथपर्वणिसमुद्रस्तानविधानम्	तत्रापिक्षयाहेपार्वणिकोद्विष्टव्यवस्था
७५	५	अथश्राद्धोपामावास्यानिर्णयते	अथग्रहणकालनिर्णयः
७६	६	तत्रश्राद्धकालनिर्णयः	तत्रस्तानदानादिमहाफलमुक्तम्
७७	७	अथप्रसंगाक्षयाहश्राद्धकालनिर्णयः	चंद्रग्रहकोटिगुणं रविग्रहे दशकोटिगुणं
७८	८	क्षयाहश्राद्धमेकोद्विष्टपार्वणच	ग्रहणेतीर्थविशेषे
७९	९	तत्रैकोद्विष्टश्राद्धकालः पार्वणश्राद्धकालः	तत्रापिमासाविशेषण विशेषः
८०	१०	एतक्षयाहश्राद्धंरविग्रहणदिनेपिकाद्भि	ग्रहणेस्तानदानंश्राद्धंवावश्यकं
८१	११	तत्रश्राद्धभोक्तृदोषादात्तश्रमहाफलः	रविवारसोमवारचतयोर्ग्रहणेषुशुद्धामणियो
८२	१२	श्रुत्यांक्षयाहश्राद्धंचेत्पार्वणकं कर्तव्यं	ग्रहणाशौचेस्तानदानानांवावश्यकं
८३	१३	श्राद्धकरणभावापिंडदानमंत्रम्	ग्रहणकालेसर्ववर्णानांसूक्तकौशौचं
८४	१४	श्राद्धपुशका उपवासः	अत्रपक्रमंत्याज्यंस्त्रैरपुक्रमंतं
८५	१५	अथेष्टिकालोनिर्णयते प्रकृतिकालनि-	जलंचकुशैरंतरितेशुद्धमेव

५०	५०	सूचिपत्रम्	५०	५०	सूचिपत्रम्
५१	५१	अत्रश्राद्धसावश्यकमकरणदोषः	५१	५१	समस्तपर्वनिर्णयस्तनसमुच्चयः
५२	५२	श्रामश्राद्धं हेमश्राद्धं च कार्यं	५२	५२	अथव्रतस्वरूपं व्रतप्रशंसं व्रतजिज्ञासा
५३	५३	जननमरणशौचापवादः	५३	५३	व्रताधिकारिणः स्त्रियोभर्त्राद्यनुमत्याधि
५४	५४	सर्वगंगासमंतोयं सर्वद्विजापात्रभूताः	५४	५४	कारिणः
५५	५५	स्पृशंशकालिदेवानां पिच्छणाचदानकालः	५५	५५	व्रतभेदः व्रताधिकारिधर्माः
५६	५६	मध्यकाले मनुष्याणां शोक्षकाले रक्षसानां	५६	५६	तेषां वर्णवर्धननिर्णयः दंतकाधनिबंधः
५७	५७	अथ भोजनं नृकार्यं मुक्तिज्ञात्वाभोजनं	५७	५७	उपवासस्वरूप आचमनं द्विराचमनं
५८	५८	बालादीनां तु यामां च पूर्वयाममात्रनिषेधः	५८	५८	दक्षिणहस्ते त्राह्मादित्यार्थानि प्रणवादिमंत्रः
५९	५९	तदन्येषां तु यामत्रयं यामस्तुष्टुचनिषेधः	५९	५९	देवकार्यं दौर्पूर्वाह्नदिकालः
६०	६०	अत्रोपवासव्रतं पुत्रवद्गृहरितन उपवासामा	६०	६०	व्रतत्यागादौ प्रायश्चित्तं व्रतारंभे संकल्पः
६१	६१	विवेधकालानि	६१	६१	व्रतारंभकालः भद्राविचारः
६२	६२	चंद्रमस्तास्वेतूरुदिने संध्या होमादीनदी	६२	६२	प्रतिमास्वरूपं कुंगपवित्रं होमाहुतिसान
६३	६३	ग्रहेण कुरुक्षेत्रादौ प्रतिग्रहे प्रासाद्यश्चित्तमुक्तं	६३	६३	द्रव्यप्रतिनिधयः देवतामंत्रविचारः
६४	६४	जन्मराश्यादौ ग्रहेण गोचरवश्यानिष्टफलं	६४	६४	व्रतोद्योपनानुक्तौ दानविभागनिर्णयः
६५	६५	तत्र शांतिविधानं नागदानं सर्वोद्योधिस्त्रा	६५	६५	कलशलक्षणं पंचरत्नानि महारत्नानि

प० १३५ १३६ १३७ १३८ १३९ १४० १४१ १४२ १४३ १४४ १४५

पृ० १४५ १४६ १४७ १४८ १४९ १५० १५१ १५२ १५३ १५४ १५५

सूचीपत्रम्

१३५ ततःशय्यादानं ततो गोदानं तिलपुत्रदानं
 १३६ अत्र पूर्णाहुतिहोमः शशिविसर्जनम्
 १३७ मंडलदेवताविसर्जनं अछिद्रग्रहणं
 १३८ इति त्रैवीणकानां सामान्योद्योधापनविधानं
 १३९ अथ शूद्रादीनामुद्यापनप्रयोगोविधीयते
 १४० शूद्रस्य धर्मकर्मधिकारनिर्णयः
 १४१ अमंत्रकोटिवपूजाधिकारः महादानाधिकाः
 १४२ शूद्रस्य ब्रह्मण्यद्वारापौराणमंत्राधिकारः
 १४३ शूद्रस्याचारानुसारेण पुण्याहवाचनं
 १४४ स्वस्तित्वाचनं मातृपूजनम्
 १४५ शूद्रस्य नदीश्राद्धं तत्रापिंडकः संक्षिप्तम्
 १४६ अथ शूद्रस्य पौराणमंत्ररूपापनप्रयोगः
 १४७ आचार्यवरणं ब्रह्मवरणं ऋत्विगादिवरणं
 १४८ स्वस्तित्वाचनं तोरणपूः सर्वतोभद्रपूः
 १४९ ग्रहस्थापनं कलशस्थापनम्

व्रताधिष्ठितदेवता पूजनं इति सर्वव्रतसाधारणपू-
 अथैकादशीव्रतोद्योधापनं देवतः पूजने विशेषः
 अथ होमविधानं पूर्णपात्रदानं
 पूर्णाहुतिरमंत्रका
 ६ गोदानं केशवादिमुर्त्तिदानं अभिषेकः
 ६ देवताविसर्जनं व्रतसंपूर्णतावाचनम्
 २ १२ इति शूद्रकर्तृकसर्वव्रतसाधारणविधानं
 २ १६ शूद्रव्रतनिष्ठा कृपयस्नसंग्रहः

पं०	पं०	सूचिपत्रम्	सूचिपत्रम्
११	२	अथचैत्रमासः	अथास्यामेवविद्याप्राप्तिव्रतंविष्णुधर्मोत्त.
१२	२	चैत्रशुक्लप्रतिपदिसंवत्सरारंभः कार्ग्यञ्च	तत्राष्टदलेपुत्रेदानांपुराणादीनांचपूजनं
१३	२	त्रयोवारः सर्वर्षेशः	गरुडपुराणोक्तविद्याप्राप्तिव्रतम्
१४	२	अत्रतैलाभ्यंगोमित्यःवर्षेशपूजासर्वर्षेशः	चैत्रशुक्लद्वितीयायांसशकिकब्रह्मपूजनं
१५	२	वांसंतनवरात्रप्रारंभः प्रपादानं धर्मघटदानं	द्वादशवर्षात्मकम्
१६	२	ब्रह्मणःपूजाअस्यां कल्पभेदेनमस्यावता.	तत्रैव उमापूजाव्रतं बालेंदुदर्शनव्रतंप्रति
१७	२	अथविशेषेणसंवत्सरारंभविधिर्निरूपितः	मासंवर्षसाध्यं
१८	२	अत्रमहाशांतिः कार्ग्या साचनिर्णीयते	सर्वासुशुक्लद्वितीयासुबंध्राध्यदानम्
१९	२	महाशांतिप्रयोगः	अत्रैवनेत्रव्रतं वर्षसाध्यं नासत्यदस्त्रयोर्मु
२०	२	अस्यांतिलकव्रत.रंभःतत्रमातुर्नामभिःपू.	र्तिपूजाच
२१	२	तिलकव्रतकथा अत्रैवारोग्यप्राप्तिव्रतं वर्षसाध्यं	चैत्रशुक्लद्वितीयायांगौरीपूजाव्रतंसौभाग्य
२२	२	अस्योद्यापनं तत्रद्वादशनामभिर्द्वादशक	गौरीपूजनं
२३	२	लक्षोषसर्षपूजा	द्वादशधेनुपूजादानंद्वादशवर्षात्मकं
२४	२		अत्रैवसौभाग्यशयनव्रतं वर्षसाध्यंशुक्ल
२५	२		द्वितीयायां

प०	पं०	सूचिपत्रम्	सूचिपत्रम्
२१	२१५	सोभाग्याष्टकदानंद्वादशनामभिः प्रत्येक तृतीयापूजनं	अत्रसौभाग्यव्रतंइदमेवमस्यपचमीव्रतं
२१	२१५	अथैकंप्राशनविधानंसौवर्णमूर्तिदानंसो द्यापनं	चैत्रशुक्लपष्ठांकुमारपूजाव्रतंइयस्कंदपथी
२२	२११	अत्रैवगौरीदालोत्सवः इयमन्वादिश्राद्धं	चैत्रशुक्लसप्तम्यामष्टदलकमलसूर्यपूजा
२२	२१२	अत्रैवश्रीरामदालोत्सवः	आग्निप्रतिष्ठाप्यसूर्यनमामभिर्होमः अस्यो द्यापनं
२३	२१५	चैत्रमाद्रपदेमाधेचशुक्लतृतीयाशौरीश्र.	हिरण्यमूर्तिगोशय्यादिदानं
२४	२१२	तृतीयात्रयप्रत्येकंविशेषविधानंअथकथा	दमनसप्तमीव्रतम् अनोदनसप्तमां व्रतं
२४	२१२	अत्रैवश्रुधनीतृतीयाव्रतंसौभाग्यवती.	नामसप्तमीव्रत विष्णुधर्मोत्तरोक्तंसूर्य.
२६	१५	अस्याःकथाउद्यापनंचवालवैधव्यनाशनं	चैत्रशुक्लपृथ्वाभवाभ्याउत्पत्तिः
२६	२१६	चैत्रशुक्लचतुर्थीवासुदेवरूपिगणेशपूजा	अशोककलिकाप्राशनलोहितनदेस्तानं
२७	१	आश्रमव्रतकांचनंवासुदेवंवाह्मणायदद्या	अस्यामेवाष्टम्यादिद्वयामहापूजाकार्यो
२७	१	चैत्रशुक्लपचम्यांतृतीयादिपचम्यंतंश्रीव्रतं	चैत्रशुक्लनवम्यारामजयंतीव्रतं
२७	१	वर्षसाध्यमपरंश्रीपंचमीव्रतं	शमनामालेखनोद्यापनंतस्यप्रयोगः
२७	१	अस्यामेवचंद्रपूजनंष्टवीपूजनंच	रामनवमीमहिमाव्रतमहिमानित्युत्कथ.

सूचिपत्रम्

प० पृ० पं०

३१	२	१२	शुद्धविद्वारामनवमीनिर्णय. वैष्णवलक्षणं
३२	१	१४	तत्राढाद्यष्टीकृत्यंनवमीकृत्यंच
३३	१	१४	श्रीरामसूक्तिं लक्षणं सर्वतोभद्र मंडलपूजासंज्ञ.
३४	१	१४	अथव्रतपद्धति. कलशस्थापनं
३५	२	१६	केशवादिमातृकान्यासः
३६	१	१६	शखस्थापन पीठयूज. सन्निधानं
३७	१	१६	सर्वोपचारपूजाविधानं रामनवमीपूजा.
३८	१	१६	अथदशमीकृत्यं तत्रहोमविधानं
३९	२	१६	श्रीरामप्रतिमादान शरणविधानंच
४०	२	१६	अकिंचनोद्यापनविधानम्
४१	१	१६	श्रीरामनामाष्टोत्तरशतस्तोत्र
४२	१	१६	अस्यांभवकालोत्तरोकंमातृकाव्रतं.
४३	१	१६	अत्रमद्रकालीव्रतं चतु. पष्टियोगिनीपूजा
४४	१	१६	चैत्रशुक्लदशम्यांघर्मराजपूजाव्रतम्

सूचिपत्रम्

प० पृ० पं०

४५	१	१६	चैत्रशुक्लकादश्यांदिलोत्सव. कार्यः
४६	१	१६	इयं कामदैकादशोत्सयाकथा
४७	१	१६	अस्यांस्त्रीभिरुक्तिमणोयात्राकार्या
४८	१	१६	अस्यांसक्षेपतोवास्तुपूजोक्त. अत्रापिदमं नोत्सव
४९	२	१६	चैत्रशुक्लकादश्यादमनोत्सवः
५०	२	१६	अत्रमननद्वादशीव्रतं भर्तृद्वादशीव्रतम्
५१	१	१६	वारहोदधरणीव्रतेपुवामनद्वादशीव्रतकथा
५२	१	१६	अत्रैवसेकल्पद्वादशीव्रतम्
५३	२	१६	चैत्रशुक्लत्रयोदश्यांचन्द्रनात्मकमदनपूजा.
५४	१	१६	अजदान इयंचोदानकल्पादिस्तत्कृत्यंच
५५	१	१६	चैत्रशुक्ल चतुर्दश्यांशिवपूजामहोत्सवः
५६	२	१६	अत्रापिदमनोत्सवः काश्यांपशुपतीश्वर्या
५७	१	१६	नृसिंहपूजाव्रतं नरसिंहस्यदोलोत्सवः
५८	१	१६	चैत्रपौर्णमासीचित्रायुतामहाचैत्र्युका

सूचिपत्रम्

प० पृ० पं०

५६	१	८	मंदाकं गुत्वारयोगे महापुण्यदोक्ता
५६	१	१०	अत्र सर्वदेवानां दमनोत्सवः इयं मन्वादि पटनवति श्राद्धगणपठितास्ति
५६	२	५	अस्यां मिद्रपूजोक्तानि कुंभयात्रा च तृणमयपिशांधं संपूज्य ब्राह्मिणाभोजयेत्
५६	२	११	महाचैत्रश्रावणश्रावणश्रावणश्रावणदानं च
५६	२	१६	अथ चैत्रमासीयशुक्लपक्षकृत्यनि.
५७	१	४	अस्यां शौरमासमिप्राथयेण. मीनसंक्रांतिपुण्यकालनिर्णयः
५७	१	१२	चैत्रशुक्लप्रतिपदायां शुभचंद्रपृष्ठास्नानं कानि
५७	२	३	न कत्रतरं भोविप्रवस्त्रशयनासनादिदिया. अत्र मसिगंधाद्यनुलेपनवस्त्रादिदानं
५७	२	८	अनंदव्रतं दधिक्षीरघृततादित्यागगौरीव्रतं नक्तभोजनं शाल्याद्यन्नदानं प्रपादानं धर्मघटदानं इयं प्रतिपदानारिसिंहकल्पा-

सूचिपत्रम्

प० पृ० पं०

५८	१	२	अत्र मल्लनटादीनां नृश्रेतास्सवदर्शनं
५८	१	३	चैत्रकृष्णद्वितीयायां त्रिपल्वेन ब्रह्मणः पूजाकार्या
५८	१	६	चैत्रकृष्णतृतीयायां सौभाग्यसुंदरीव्रतं ग त्वेन रतिनामकगौरीपूजाउदकप्राशनं चैत्रकृष्णचतुर्थीसंकष्टचतुर्थीव्रतम् चंद्रोदये अर्घ्यदानं पंचगव्यप्राशनम् चैत्रकृष्णपंचम्यां कार्शमीरदेवीरजस्वला भवति शिलामयीदेवीव्रतं अर्घ्यगंगोरसंचित्रि दिनवर्ज्यं कृष्णाष्टम्यां देवीद्विजैः स्नाप्यगंधादिभिः त्रिकोणाकारपिष्टपाकैः शालिमक्तशकैर्नै. तं त्रीवाद्यश्रवणं देवीनैवेद्यप्राशनं चैत्रकृष्णषष्ठ्यां मेकभक्तादित्रयेन भास्कर पूजाकयास्कांदि
५८	२	७	
५८	२	९	

सूचिपत्रम्

प० पृ० पं०

५८	२	१	सूचिपत्रम्
५८	२	१	अथात्रपष्ठेनात्रिकाश्यालौकिकयात्रा
५८	२	३	पुष्ट्यांपूजागुहस्यचेति
५८	२	३	चैत्रकृष्णसप्तम्यांतिथिपर्वेनसुधंपूजाव्रत
५८	२	३	चैत्रकृष्णपृष्ठम्यारविभौमनारेकाश्याभैरव
५८	२	३	दुर्गापूजांचु अत्रसौमाष्टमीव्रतसौमशिवा
५८	२	५	सर्वास्वष्टमीपुत्रशंकाष्टमीव्रत
५८	२	१०	भविष्योत्तरोत्तरेनाडेकाव्रतं अस्त्युद्यापन
५८	२	१६	विष्णुधर्मोत्तरोत्तरेकंसंतानाष्टमीव्रतम्
५९	१	१	शीतलाष्टमीव्रतकथा शीतलाष्टकस्तोत्र
५९	२	१०	चैत्रकृष्णनवम्यांवारुहजुयतीव्रतं
६०	१	९	चैत्रकृष्णदशम्यांधर्मराजपूजाव्रतम्
६०	१	१३	चैत्रकृष्णैकादशीपापमेचिनीव्रतकथा
६१	१	३	चैत्रकृष्णद्वादशीवैराजकल्पादितत्रश्राद्धं
६१	१	३	चैत्रकृष्णत्रयोदशीशतभिषानक्षत्रयुतावा
६१	१	५	शनिवारयुतामहावारुणीशुभयोगवती

६१	२	३	महामहावारुणीअत्रसप्तसागरदानप्रयोः
६२	१	२	चैत्रकृष्णचतुर्दशीपिशाचमोचनी
६२	१	२	अस्यांशिवसत्तियौम्नानभौमवारिणातिप्रशस्ता
६२	१	६	अत्रस्नुहीविटपद्भ्युतारकापताकाधवलितकलशोपरिकृतागृहोपरिस्थाप्या
६२	२	१	अस्यांनिशार्थानिकुंभपूजावल्लिदानंपुश्रुलीनृत्यदर्शनं
६२	२	१४	चैत्रामावास्यायांसारमेधेशुभ्रदानं
६२	२	१६	इयंमन्वदिभौमवारिणभौमावास्यागुरुवाजीवामावास्याशनिवारैर्मंदामावास्यासोमवारिण
६३	१	७	सोमवत्यमावास्याकथासोमवत्युद्यापनप्रयोगः
६६	२	१	अत्रव्रतं पितृव्रतं पयोव्रतम्
६६	२	१	चैत्रकृत्यरत्नसमुच्चयः

१०० पं० सुचिपत्रम्
 १०१ पं० वैशाखमासः
 १०२ पं० श्रापवैशाखमासकृत्यानिर्णयः
 १०३ पं० सप्तमैश्वर्यः पूर्वोच्यते
 १०४ पं० वैशाखधर्मघटादिदान्तियैस्तान्
 १०५ पं० तिलतण्डुलमधुसूदनपूजनं एकभक्तम्
 १०६ पं० पुष्पलवणवर्जनं नक्तभोजनं
 १०७ पं० दध्योदनदानं शोणितशयनं व्रतवर्धनं
 १०८ पं० माधवपूजनतिलहोमः
 १०९ पं० सिद्धार्थैर्होमः वैशाख्यां त्रैशत्रव्रतम्
 ११० पं० ज्ञानावाप्तिकव्रतं प्रातःस्तनं
 १११ पं० अन्नसोरोमासः श्राद्धः ग्रहः स्नानं
 ११२ पं० तस्योद्यापनं वैशाख्यां पौषिण्यां
 ११३ पं० वैशाखकृष्णप्रतिपदायास्तिथिपत्वेनव
 ११४ पं० स्तिपूजा
 ११५ पं० वैशाखकृष्णद्वितीयासमानकल्पादिः

१०० पं० सुचिपत्रम्
 १०१ पं० अत्रतिथिपुस्तकं ब्रह्मपूजाव्रतम्
 १०२ पं० वैशाखकृष्णतृतीयायां प्रोतिते देव्यापूजनं
 १०३ पं० कंकालप्राशस्तम्
 १०४ पं० वैशाखकृष्णचतुर्थ्यां संकष्टचतुर्थीव्रतशतप
 १०५ पं० त्रिशोडशकृष्णशोणितशयनं व्रतवर्धनम्
 १०६ पं० वैशाखकृष्णपंचम्यां निगुणपूजनं वर्धापय
 १०७ पं० वैशाखकृष्णषष्ठ्यां संकष्टपूजाव्रतम्
 १०८ पं० वैशाखकृष्णसप्तम्यां सूर्यपूजाव्रतम्
 १०९ पं० वैशाखकृष्णाष्टम्यां शतलारुमंत्रितंत्रे चोप
 ११० पं० वैशाखकृष्णनवम्यां चण्डीपूजाव्रतं
 १११ पं० वैशाखकृष्णदशम्यां मार्गदिनउभयदश
 ११२ पं० माव्रत
 ११३ पं० दिशापूजनधर्मं राजपूजनं च
 ११४ पं० वैशाखकृष्णैकादश्यां हरिपूजाव्रतम्
 ११५ पं० वैशाखकृष्णत्रयोदश्यां गौरीकल्प्यादियक्ष
 ११६ पं० दोषव्रतम्

१० ८० पं० १०१ सखीपूजनम्

वैशाखशुक्लपंचमदिश्यामासशिवरात्रिव्रतं

वैशाखमासास्यायांद्वादशामावास्याकृत्य

तत्रश्राद्धदानाद्यवश्यंविधियुक्तकरणेज्ञान

वायाः

वैशाखशुक्लत्रिपदायांश्रावणपूजतिपदा

घटनामकसूर्यपूजाव्रतम्

विधिपत्वेनवह्निपूजापि

वैशाखशुक्लद्वितीयायांनिललोहितकल्पा

तत्रकल्पादिकेवैतश्राद्धदानाद्विधिर्भूया

सूर्यमुखरूपसूर्यपूजाव्रतं

वैशाखशुक्लतृतीयायांगौरीव्रतीगाथेनगौ

रीव्रतं

उमादेवीपूजादधिप्राशनगोमप्राशनं

इयंतृतीयात्रितायुगादिश्रद्धित्यंकासंपुंज

श्रस्यांजनादिनंपूजांगंगान्नांगंगादिपू

१० ८१ पं० १०२

यवहोमःशरिद्वानुमोदकदानं चंदनदानं

उदककर्मदानं अक्षयतीयाव्रतंश्रावणपू

युगादिकृत्यं समुद्रस्नानं परशुरामजयंती

श्रावणतृतीयाव्रतविधानकथाभाविष्योत्तर

विषण्णमूर्तिरेव

वैशाखशुक्लचतुर्थ्यांअनिदुहपूजाव्रतं

अलविपूजादानं

वैशाखशुक्लपंचम्यांशिवपूजाव्रतम्

वैशाखशुक्लषष्ठांस्कांदपूजाव्रतमात्सोख्यं

वैशाखशुक्लसप्तम्यांशुगोत्वृत्तिगांगापूजा

दिव्रतम्

कुमलसप्तम्यांव्रतनिवसतर्भा शंकररास

समाव्रतम्

वैशाखशुक्लअष्टम्यांअप्रैर्जितादेवीपूजाव्र

वैशाखशुक्लनवम्यांवंडिकादेवीपूजाव्रतं

१० ८२ पं० १०३

१० ८३ पं० १०४

१० ८४ पं० १०५

१० ८५ पं० १०६

१० ८६ पं० १०७

१० ८७ पं० १०८

१० ८८ पं० १०९

१० ८९ पं० ११०

१० ९० पं० १११

१० ९१ पं० ११२

१० ९२ पं० ११३

१० ९३ पं० ११४

१० ९४ पं० ११५

१० ९५ पं० ११६

१० ९६ पं० ११७

१० ९७ पं० ११८

७	१	वे शाखशुक्रदशम्यां धर्मशजपूजाव्रतं वि शं पूजायाः	१	१
७	१	वे शाखशुक्रदशम्यां हिनीकथा	१	१
८	१	वे शाखशुक्रदशम्यां धरणीव्रते पुजामद ग्न्यद्वादशीव्रतं	१	२
८	२	अत्रारनक्षत्रसयोगे नवपतीपातयोगे मा धवपूजा	१	२
८	२	वे शाखशुक्रत्रयोदश्यां कामदेवपूजाव्रतं	३	१११
८	२	वे शाखशुक्रचतुर्दश्यां सिंहजयतीव्रतक-	३	१११
९	१	सोद्यापनं सिंहपूजाविधाम् उकारेश्वर यात्रागारुडकरपादिः	१	२
३	२	वे शाखपौर्णिमायै शाखस्नानव्रते ध्याप नगोदानादि	१	२
१६	२	कृष्णाजिनदानप्रयोगः ब्रह्मपुराणदानम् वैशाखकृत्तरानुसमन्वयः	१	२

अथ ज्येष्ठमासकृत्यनिर्णयः

तत्र नृपसंक्रांतीपूर्वाः षोडशानाडयः पुण्याः

अथ मासकृत्यमैकमकत्रतं श्रीप्रासिन्नं

जलस्थविष्णुपूजाव्रतं श्रीप्रासिन्नं

ज्येष्ठकृष्णप्रतिपदायां श्रीप्रासिन्नं रमः

बन्दिपूजाच

ज्येष्ठद्वितीयायां वाहिरसपूजाव्रतं

ज्येष्ठकृष्णद्वितीयायां गौरीव्रतां गत्वेन धृ
तिपूजनं

शताधरीप्राशनं

ज्येष्ठकृष्णचतुर्थ्यां आसचतुर्भिर्गणेशव्रतं

चंद्रोदये अर्घ्यदानं घृतप्राशनं

ज्येष्ठकृष्णपंचम्यां शंखपालनागपूजनं

प०	पृ०	सूचिपत्रम्	सूचिपत्रम्
१४	१४	व्येष्टकृष्णपद्यास्केदकुमारपूजाव्रतं	३२
१४	१४	व्येष्टकृष्णसप्तम्यांसूर्यपूजाव्रतं	३२
१५	१५	व्येष्टकृष्णाष्टम्यात्रिलोचनास्थशिवपूजा-	३२
१५	१५	व्येष्टकृष्णनवम्यांदुर्गासरस्वतीपूजाव्रतं	३२
१६	१६	व्येष्टकृष्णदशम्यांउभयदशमीव्रतं धर्मरा	३२
१६	१६	व्येष्टकृष्णैकादशीअपराकथा (जपूजा	३२
१७	१७	व्येष्टकृष्णद्वादश्यांहारिपूजाव्रतम्	३२
१७	१७	व्येष्टकृष्णत्रयोदश्यांवटसावित्रीव्रतारंभः	३२
१८	१८	व्येष्टकृष्णचतुर्दशीमाहेश्वरकल्पदिः	३२
१८	१८	अस्यामुमादेवीजन्मकृत्यं	३२
१९	१९	व्येष्टमावास्यायावटमावित्रीव्रतं	३२
१९	१९	रिथरसौभाग्यास्त्रीभिःकाथं	३२
२०	२०	अथव्रतविधिःसावित्रीपूजनं	३२
२०	२०	यमपूजनश्रुधर्तासंपूज्यभोजनं	३२
२१	२१	सुवासिनीपूजनंश्रवणंचासिसाधनव्रतम्	३२
२१	२१	व्येष्टसप्ताहसाध्यं अगकस्य शकस्यमा	३२
२१	२१	ससाध्यम्	३२
२१	२१	उदकभांविदान तालहंतदान चंदनदानं	३२
२१	२१	त्रिक्रिपूजनम्	३२
२१	२१	व्येष्टशुक्लप्रतिपदायाश्वारोग्यव्रतंवरुणा-	३२
२१	२१	सूर्यपूजाव्रतं करवीरव्रत दशहरागंगापू	३२
२१	२१	जारभः	३२
२१	२१	व्येष्टशुक्लद्वितीयायांभानुपूजाइयंकलिज-	३२
२१	२१	इयंसोमपदाश्रत्रवेदेाध्ययननिषेधः	३२
२१	२१	व्येष्टशुक्लतृतीयायारंभात्रतमुकं	३२
२१	२१	तस्या कथविधानंचभविष्योत्तरं	३२
२१	२१	अस्वोद्यापनं तत्रगृहदानप्रयोगः	३२
२१	२१	अस्यांसौनर्गंशयनव्रतं ललितादेवीपू-	३२
२१	२१	जुतप्राशनं मदारपुष्पाघ्राणं भद्रागौरौः	३२
२१	२१	व्येष्टशुक्लचतुर्थ्यासतीदेवीव्रतं	३२

प० पृ० पं०	सूचिपत्रम्
१०	ज्येष्ठशुक्लपंचम्यांपितृपूजनमुक्तं
११	ज्येष्ठशुक्लपष्ट्यां देननाथरविपूजनं रुद्रपू
१२	ज्येष्ठशुक्लसप्तम्यारारिविदेवद्विपूजाव्रतं
१३	ज्येष्ठशुक्लअष्टम्यांशुक्लदिवीपूजाव्रतं
१६	ज्येष्ठशुक्लनवम्यांउमादेवीपूजाव्रतं
२	ज्येष्ठशुक्लदशम्यांदशहरांगंगापूजाव्रतं
५	दशहरायोगविशेषलोकः
७	दशाविधपापानिकाशीखंडोकानि
१३	दशहरादशमीपूजाविधानं दशहरास्तोत्रं
८	अस्यांसेतुबंधरं. मन्वरप्रतिष्ठा
८	ज्येष्ठशुक्लैकादशीनिर्जलाकथाभविष्योक्त-
१३	पुराणसंग्रहं ब्रह्मवैवर्तेय
११	अश्वजलधेनुदानप्रयोगः
१२	वृत्तधेनुदानप्रयोगः (ना-
१३	धरणीव्रतेपुराषवह्नादशीव्रतं अस्यांपु

प० पृ० पं०	सूचिपत्रम्
१३	ज्येष्ठशुक्लत्रयोदश्यांदेवीर्भाग्यशामनव्रतम्
१३	ज्येष्ठशुक्लचतुर्दश्यांपंचतपार्व्यंपंचाग्निव्र-
१६	ज्येष्ठपूर्णिमासियोगविशेषेणमहाज्येष्ठी-
१४	अत्रकुम्भं वृदानं छत्रदानंतालवृत्तचंदनच
३	त्रिविक्रमप्राप्त्यैदेय
११	अथास्यांवृत्सावित्राव्रतविधानतत्रपूजा.
१५	अस्याःकथास्कांदि
१५	वर्षसाध्यसावित्राव्रतसंघापनं
२१	अस्यांपुत्रकामव्रतं विस्वत्रिरात्रव्रतं अत्र
	दानविशेषःपद्मपुराणदानम्
	इतिज्येष्ठमासकृत्यरत्नसमुच्चयः
१	आपाढनासकृत्यनिर्णयः
१	मिथुनसंक्रमेपराः षोडशघटिकाःपुण्यः
३	आपाढनासैकभक्तव्रतं
४	बृहदान्यव्रतंमासमात्रसाध्यं
६	रूपवाप्तिव्रतंभोगावाप्तिव्रतम्

सूचिपत्रम्

प० पृ० पं०

- १ आषाढकृष्णप्रतिपदायामारोग्यव्रतम् १
 २ माधवाख्यसूर्यपूजाव्रतम् १
 ३ आषाढकृष्णद्वितीयायां ब्रह्मपूजाव्रतम् १
 ४ आषाढकृष्णद्वितीयायां गौरीव्रतांगत्वे
 नसुभगगौरीपूजाइयमाग्नेयकल्पदिः १
 ५ आषाढकृष्णचतुर्थीसकटचतुर्थीव्रतम् १
 ६ हरनंदनगणपतिपूजनचंद्रार्धदानम् १
 ७ आषाढकृष्णपचम्यांनागपूजाव्रतम् १
 ८ आ. क. पश्चांश्रहनामकरकः पूजाव्रतम् १
 ९ आ. क. सप्तम्यामिक्षुभाकंसूर्यपूजा १
 १० आ. क. अष्टम्यां मासदुर्गाव्रतम् १
 ११ आ. क. नवम्यां ऐंद्रीदुर्गापूजाव्रतम् १
 १२ आ. क. दशम्यां धर्मपूजादिशंपूजाव्रतम् १
 १३ आ. कृष्णैकादश्यायोगिन्यैकादशीव्रतम् १
 १४ आस्याः कथापद्मपुराणपुंडरीकाक्षपूजनम् १

सूचिपत्रम्

प० पृ० पं०

- १ आषाढकृष्णद्वादश्यातिथिपव्त्वेनहरिपू. १
 २ आ. कृष्णत्रयोदश्यां कामपूजाव्रतम् १
 ३ आ. क. चतुर्दश्यां मासशिवरात्रिव्रतम् १
 ४ आ. मावास्यायां शूरव्रतं वर्षसाध्यम् १
 ५ पिष्टमयशूलदानब्रह्महत्यादिपापनाशन
 दारिद्र्यनाशनशिवलोकप्रदं च १
 ६ आ. शुक्लप्रतिपदायामारोग्यप्रतिपद्व्रतम् १
 ७ विद्याप्रतिव्रतांगत्वेन ब्रह्मपूजनंसूर्यपूजा १
 ८ आपा- शुक्लद्वितीयायारथयात्रोत्सवः १
 ९ पुष्पक्षसयुतायामहाराजयात्रोत्सवः सर्व
 पुरेषुकार्यः १
 १० आ. शु. तृतीयायां सांश्रीकहरेः पू- १
 ११ सश्रीकद्विजपूजनम् १
 १२ सौभाग्यसुंदरीव्रतम् १
 १३ गौरव्रतयाव्रतम् १

प० १० पं० सूचिपत्रम्

- ६. आषाढशुक्लचतुर्थीरथंतरकल्पदिः
- ६. तस्यांकल्पपादिगणोक्तश्राद्धदानादिकं
- ६. आषाढशुक्लपंचम्यांश्राष्टदिनेशपूजनं
- ७. ग्रामाद्दहिःपंचवर्षेष्वजास्थापनं
- १०. सोपवासेनभूमिशयनंकृत्वास्वप्नफलज्ञानं
- ११. तत्रचालीउत्सवोलोकप्रसिद्धः वायुपरीक्षः
- १४. आ.शुक्लपष्टांस्कंदपूजाव्रतं
- १४. शिवोमासहितस्कंदपूजनंतपवासाविधि-
- १५. आषाढशु. सप्तम्यांइंद्राक्षरविपूजाव्रतं
- १ २. तत्रापिसोपवासेनवर्तुलमंडलेसूर्यपूजा.
- २ २. श्रत्रेवविवस्वदास्यसूर्यस्यंपूजाकार्या
- २ ३. आषाढशु. ष्टम्यांमहिपद्मिचंडीपूजाव्रतं
- २ ६. श्रत्रहरिद्रातोयादिभिर्देवीपूजनंकार्यं
- २ १२. आ.शु. नवम्यांऐरावणस्थितैंद्रदेवीपूजनं
- १४. आ.शु. दशमीमन्वादित्रस्नानदानादि

प० १० पं० सूचिपत्रम्

- ४ ११५. आ.शुक्लैकादशीदेवशयनीव्रतं
- ७. अस्याःकथाभविष्येपाद्भेच श्रत्रभैत्रक्षेवा
- २ १०. सुदेवद्वादशीव्रतं
- २ १०. देवस्यशयनोत्सवःचातुर्मास्यव्रतनियमा
- १ १. स्वापनमहोत्सवप्रयोगः रामचंद्रस्तात्र
- १ २. चातुर्मास्यव्रतारंभस्यकालांतरंतत्रवर्ष्या.
- २ ११. शंखचक्रादिमुद्राधारणनिर्णयः
- १५. विभूतिद्वादशीव्रतंपुनरस्याःकथामन्वादि.
- कृत्यलवणाचलदानं
- १८. १ ५. श्रत्रानुराधायोगेपारणविचारः धारणपा
- रणव्रतम्
- १८. २ १२. आ.शु.त्रयोदश्यांउमामहेश्वरव्रतंजयापा
- वती .तम्
- २०. १ १०. आ.शु.चतुर्दश्यांशिवशयनम्
- २०. १ ११. आ.पौ. गोपद्मव्रतंकोकिलाव्रतपूजाकथा
- उयापनं

पृ० पं०	सूचिपत्रम्	सूचीपत्रम्
१ ३	आ-पौर्णिमास्यादुर्गाशिवपूजाचसन्ध्यासि	चातुर्मास्ये प्रातः सप्त नशीलारोग्यव्रतं
१ ३	नांकुत्सम्	श्रावणमासे एकमकव्रतं कृष्णप्रतिपदा
१ २	व्यासपूजाप्रयोगः गजपूजा विष्णु	द्विप्रारंभः
१ २	पुराणदानं वृतधेनुदानम्	श्रावणकृष्णद्वितीयायामशूभशयनव्रतं
१ २	इति श्रावणमासकृत्यरत्नसमुच्चयः	इदं च श्रावणादिमासवत्पुत्रयेकार्थं
१ २	श्रावणमासः	श्रावणकृष्णतृतीयायाकज्जलीव्रतं
१ २	श्रावणमासकृत्यनिर्णयः कर्मसंक्रांतिपुण्य	अस्य भवश्चावणक्षयुतायां विष्णुपूजाव्रतं
१ २	यस्यायनस्य विशेषतः पुण्यकालनिर्णयः	श्रावणकृष्णचतुर्थीसोमकृत्यादि
१ २	अन्नदीनारंजोदोयनिर्णयः तैवस्तानादि	अन्नसंकष्टचतुर्थीव्रतविधिः
१ २	निर्णयः	पार्थिवगणेशपूजाविधिश्च त्रैहमहस्तिदा
१ २	गंगादिमहानदीपुतदंपवादाः आमभोगेषु	अद्भुतवीरणपतिपूजाविधिः
१ २	पवादाः	संकष्टचतुर्थीव्रतकथा चंद्रोदयेऽध्यंदानं
१ २	श्रावणमासादिवत्पुत्रयेः घृतधेनुवादिदानं	श्रावणकृष्णपंचम्यां श्रवणव्रतम्
१ २	विशेषः	अन्नसर्वस्नानानि सप्तकालेजलेनाह ४५
१ २		प्रातर्दयानि

प० पृ० पं०	श्री. १. १	सूचिपत्रम्
११	१	श्री. शुक्लप्रतिपदायां विल्वरोटकव्रतं
१२	१	श्री. शु. द्वितीयायां विद्यकर्मक्षणं
१३	१	श्री. शु. तृतीयायां स्वर्णगौरात्रितोषापनं
१४	१	श्री. शु. चतुर्थीदूर्वागणपतिपूजनं
१५	१	श्री. शु. पंचम्यां तागपंचोत्सवः
१६	१	श्री. शु. अत्रद्वारस्थोभयत्तागोनयलिखितनगपू
१७	२	श्री. शु. अत्रश्रीशुककुंडस्नानं इत्यंमानवकल्पा.
१८	२	श्री. शु. आवणशु-पञ्चास्रं दंपूजनम्
१९	२	श्री. शु. अत्रसप्तम्यां अत्रव्यंगसप्तमीव्रतं
२०	२	श्री. शु. सप्तवाहनसूर्ध्वपूजनकार्पाससूत्रमयसूर्य

प० पृ० पं०	श्री. १. १	सूचिपत्रम्
१६	१	श्री. शु. शिवपूजाव्रतं इयंमानवकल्पादिः
१७	१	श्री. शु. अत्रैवंस्नुहेविटपेनसदादेवीपूजा
१८	१	श्री. शु. आवणकृष्णपञ्चास्रं दंपूजाव्रतम्
१९	१	श्री. शु. आवणसप्तम्यां रविपूजाव्रतम्
२०	१	श्री. शु. आवणकृष्णाष्टम्यां गतिप्रदव्रतम्
२१	१	श्री. शु. आवणकृष्णनवम्यां कौमारीपूजाव्रतम्
२२	१	श्री. शु. आवणकृष्णदशम्यां यमपूजादिशोपूजाच.
२३	१	श्री. शु. आवणकृष्णदशम्यां रोहिणीयोगे रोहिणीचंद्रपूजाव्रतम्
२४	२	श्री. शु. आवणकृष्णैकादश्यां निकामिकाकथस्त्रिभिः कार्या
२५	१	श्री. शु. अत्रश्रीधरपूजाद्वादश्यामपिकार्या
२६	१	श्री. शु. आवणकृष्णत्रयोदश्यां कामत्रयोदशीव्रतं
२७	१	श्री. शु. आवणकृष्णचतुर्दश्यां मासाशिवचतुर्दशीव्रतं
२८	१	श्री. शु. आवणमावास्यायां पितृश्राद्धानहोमा

प० पृ० पं०	सूचीपत्रम्	प० पृ० पं०	सूचीपत्रम्
१	तुलसीकर्मचं तुलसीव्रतकथा	१६	१ कृष्णजन्माष्टमीव्रतनिर्णयः जयंतीनिर्णयः
२	सिंहकैंगोप्रसवेअमृताशांतिकाट्या	२२	२ १ १ अथजन्माष्टमीव्रतेकृत्थप्रयोगः
३	भाद्रकृष्णप्रतिपदायांमधुपायसदानंलवः	२४	२ १ १ पुण्याहवाचनं मातृकापूजा नांदीश्राद्धं
४	फाणितदानम्	२५	२ १ ३ पृष्ठीपूजनं जातकर्मनामकर्मचअष्टमीकृत्यं
५	भाद्रकृष्णद्वितीयायां अशुभशयनव्रतं	२७	२ ८ पारणनिर्णयः जन्माष्टमीव्रतकथाभविष्ये
६	भाद्रकृष्णतृतीयायां विशालाक्षीयात्रा	३०	२ १ ४ पद्मपुराणोक्ताकथाभविष्यपुराणोक्तमुद्या
७	भाद्रकृष्णचतुर्थीसंकष्टचतुर्थीव्रतकथा	३४	१ १० अथस्मृतिकौस्तुभोक्तमुद्यापनम्
८	बहुलाचतुर्थीव्रतं गोपूजनदानं च	३५	१ २ जन्माष्टमीव्रतेपूजाविधानं उद्यापनविधा-
९	भाद्रकृष्णपंचम्यांनागानांपूजा	३६	२ ७ अश्विपुराणोक्तंजन्मव्रतकथाः तृकंयुः
१०	भाद्रकृष्णपक्षांशत्रयमहलपृष्ठीव्रतं	३७	१ १ ५ उद्यापनकौमुद्युक्तमुद्यापनविधानम्
११	चैत्रपृष्ठीव्रतकथा उद्यापनप्रयोगः	३८	१ १ २ अस्यामेवउमामंहेश्वरव्रतंकालाष्टमीव्रतं च
१२	भाद्रकृष्णपक्षांशतलाव्रतं कथाचः	३८	१ १ ५ भा. कृ. नवमीगोपालनवमीप्रसिद्धाः
१३	शीतलामंत्रविधानं शीतलाकवचं	३८	१ १ ५ तत्रगोर्गामशिवपूजाव्रतं दुर्गापूजनं च
१४	अस्यमेवपुत्रप्रतिव्रतम्	३८	१ १ ६ भा. कृ. दशम्यांयमपूजादिशांपूजा च
१५	भाद्रकृष्णपक्षांशतलाव्रतविधिः कथाचः	३८	२ १ भा. कृष्णैकादशी श्रजा कथा

पृ० पं० सूचिपत्रम्

- ७२ २ १६ नंदानवर्गाव्रतम्
७३ १ ७ भा. शु. इ. श्यांदाशवतारव्रतविधानं
७४ १ ७ भा. शु. कृ. कादशीपद्याख्या तस्याः कथा
७५ १ ८ अस्यामेव श्रवणयुतायां विजयैकादशीकं
७६ १ ३ श्रवणयुतायामेकादश्यां विधानावतारः
कटिदानोत्सवः
७६ १ १० वामनावतारपूजाविधानंदध्योदनदानं
७७ १ १२ वाराहधरणीव्रतैकलिकाद्वादशीव्रतम्
७७ २ ४ अत्रैव भगवतः कटिदानोत्सवः
१० भाद्रशुक्लद्वादश्यां श्रवणयोगव्रतपारणे
नियेधः तत्रायं निर्णयः त्रिधा विभक्त श्रव
णमध्यभागयोगे पारणंनकार्यमिति
७८ १ ३ अत्रैवद्वादश्यां श्रवणयोगेशक्रब्धजोत्थाप
७८ २ ८ अथ श्रवणद्वादशीव्रतनिर्णयः अत्रापिवा
मनपूजा

पृ० पं० सूचिपत्रम्

- ८० २ ९ अस्यानुधयोगेनदीसंगमस्नानमुक्तं
१३ नदीसंगमा श्रवणत्रोक्ताः भविष्योत्तरे श्रव
णद्वादशीकथा
८ ८ वामनपुराणोक्ता श्रवणद्वादशीकथा
१ १४ अन्याभविष्योत्तरोक्ता श्रवणद्वादशीकथा
१ १४ अथोद्यापन अस्य प्रयोगः
२ ३ अथाम्रयभविष्योत्तरोक्ता वामनजयंतीप
१ ११ अस्यामेव अवियोगद्वादशीव्रतम्
२ १६ अथानैवदुग्धत्यागव्रतारंभः
१ ४ अधभाद्रशुक्लत्रयोदश्यांगोत्रिरात्रव्रतम्
१ ८ गुर्जराचारप्राप्तगोत्रिरात्रव्रतं
२ ४ अस्थोद्यापनं अत्रैवाशोकात्रिरात्रव्रतम्
२ १२ भा. शु. चतुर्दश्यामनंतव्रतम्
१ ८ अनंतचतुर्दशीव्रत निर्णय अनंत पूजा
विधिः

प०	पृ०	सूचिपत्रम्	सूचिपत्रम्
१७	२	श्रान्तव्रतकथा	श्रयोद्यापनम्
१०२	१	नटदोरकप्रायाश्चित्तं	श्रथापरमन्तव्रतो
		द्यापनम्	
१०४	१	श्रयात्रैवपालाव्रतं	श्रत्रैवरंभाव्रतम्
१०६	१	श्रगस्त्याध्यदानम्	
१०८	१	श्रयभाद्रपौर्णिमासीकृत्यानि	
१०८	२	श्रत्रादौउमामहेश्वरव्रतम्	सोद्यापनंपूजा
		कथानकम्	
११२	१	अस्यामेवलोकपालपूजनंकन्यागतेर्केश.	
११२	२	अस्यामेवभाद्रपौर्णिमायांकदलीव्रतं	तत्र
११३	२	अयकथा	(पू.)
११४	२	श्रत्रैवपौर्णिमायांसुवासिन्येवदसवित्रीकु	
		वटसावित्रिव्रतकथा	
११५	१	श्रत्रैववारुणव्रतारभः	ऋन्यागतेर्ककार्यः
१	१	अस्यांभाद्रपौर्णिमायांभागवतदानम्	
११	११	श्रत्रैवमहालयश्राद्धप्रारंभः	कार्थ्यः
१११	१	तत्रसपिंडकाभ्युदयिकश्राद्धं	नांदीमुखानां
		कार्यम्	
११६	१	श्रयसपिंडकाभ्युदयिकश्राद्धप्रयोगः	
११७	२	श्रयसकल्पश्राद्धप्रयोगः	
११६	१	श्रयातिस्निष्वस्तसंकल्पप्रयोगः	
११३	२	श्रयप्रसंगात्तनित्यश्राद्धप्रयोगः	
११६	२	इतिभाद्रमासकृत्यरत्नसमुच्चयः	
१११	१	श्रयाश्रिनमासकृत्यानुक्रम	गेवस्त्रादिदा-
११२	२	कन्यासक्रमेपराः	पोडशघटिकाः
११३	२	श्रयिनोःश्रीत्वैधृतदानपद्मनाभश्रीत्वैद	
		धिताद्यायसादिदानम्	
११४	१	धान्यपर्वदानम्	
११५	१	सुवर्णवस्त्रादिदानम्	
११६	१	एकभक्तव्रतं	ग्रहणेसतिसरयूतीर्थेषु

प० पृ० पं० सूचिपत्रम्

- ८ मांसभोजनवर्जनव्रतं एवं सौरमासकृत्यम्
१० अघनहालयनिर्णयः स चाश्विनकृष्णपक्षः
११ कन्यास्याकं महापुण्यः तेन विनापि नित्यम्
१२ आपादो मारभ्य षड्चमः अधिमासे पते सप्त
१५ अत्र आद्धकरणे अत्र मावास्यांताः षट्पक्षः
१६ एषां वयस्त्थाशकाशकविषयाः
१७ मृताहतिथिपक्षो मृत्योर्ग्यावश्यकः
२० अत्र आद्धाहोदिवताः
२१ पार्थण्ये कोद्विष्ट आद्धव्यवस्था
२३ जीवित्पितृकृत्यकर्तव्यतानिर्णयः श्राद्धत
पणम्
४ अथ महालयपक्षप्रतिदिनकृत्यानि
१२ अथाश्विनऽष्णप्रतिपदायां त्रिपूजनं
१३ महालयश्राद्धं पिष्टण्डं शसहस्रकल्पतृ
सिद्धम्

प० पृ० पं०

- १४ द्वितीयायां द्वादशपूजनं श्राद्धं विंशतिकल्पस
हस्रतृप्तिदम्
३ आश्विनकृष्णव्रतयायां वृहद्वैरीव्रतम्
३ सोद्यापनं हस्तस्त्र्यैकं हस्तगौरीव्रतं चात्रैव
४ वृहद्वैरीव्रतपूजातस्याः कथा उद्यापनं च
४ आश्विनकृष्णचतुर्थीसंकष्टचतुर्थीव्रतं
अत्र श्राद्धं पिचत्वारिंशत्कल्पसहस्रतृप्ति
५ आ.कृ. षड्चम्यां पंचाशत्कल्पसहस्रतृप्ति
८ अत्र षड्चम्यां पितृरूपादेवीपूजाप्युक्ता
१० आ.कृ. षड्यां श्राद्धं षट्कल्पसहस्रतृप्तिदं
१२ अस्यां रोहिणीव्यतीपातभौमयोगे कपि
लापठीव्रतम्
८ कपिलापष्टीपूजाकथा कपिलापष्टीव्रतोद्या
१३ कपिलापष्टीव्रतोद्यापनप्रयोगः तत्पुरुषक
१२ आ.कृ. सप्तम्यां सूयंपूजाव्रतम्

सूचिपत्रम्

प० पृ० पं०	सूचीपत्रम्
११	अत्रमहालयश्राद्धं सप्ततिकल्पसहस्रतृ-
१३	श्रा. कृष्णाष्टम्यामाध्यावाहिकंश्राद्धम्
१३	गयाश्राद्धतुल्यफलदम्
२	अत्रमहालयश्राद्धंशशीतिकल्पसहस्रतृ-
३	अस्याभिवाष्टम्यां पुत्रीयव्रतम्
५	अत्रैवमहालक्ष्मीव्रतं भाद्रशुक्लाष्टम्यां प्रा-
	रंभणीयम्
१५	महालक्ष्मीव्रतनिर्णयः व्रतविधिः
१५	महालक्ष्मीव्रतकथा स्कंदपुराणे
१६	भविष्योत्तरोक्तंमहालक्ष्मीव्रतं पूजाविधिः
१९	अस्योद्यापनं व्रतोद्योपनकौमुद्याम्
१९	अथागमोक्तोमहालक्ष्मीव्रतविधिः
१०	श्रीसूक्तेनमहालक्ष्मीपूजाविधिः
११३	नारदीयपुराणोक्तं महालक्ष्मीव्रतम्
२११	अत्रैवाशोकाष्टमीव्रतं इयंशिवाष्टमीप्रोक्ता

प० पृ० पं०	सूचीपत्रम्
२३	१ आश्विनकृष्णनवम्यांरथनवमीव्रतंभवि.
१३	१३ अस्यांमहालयश्राद्धमशीतिकल्पसहस्रतृ
१४	१४ मातृनवमीश्राद्धंजीवित्पितृकेणपिकार्थ्य
३	३ अत्रसुवासिन्धोपिभोजनीयाः
	महालयश्राद्धंनवतिकल्पसहस्रतृप्ति-
९	९ अस्यामेवविल्वशाखायादेवीप्रबोधनम्
१६	१६ अत्रहस्तादित्यखंजनदर्शनम्
८	८ आश्विनकृष्णदशम्यायमपूजादिशांपूजा-
	व्रतम्
८	८ महालयश्राद्धंशतसहस्रकल्पसिद्धम्
९	९ आश्विनकृष्णपक्षेद्विद्विरेकादशत्रितम्
१३	१३ अत्रमहालयश्राद्धंद्विशतकल्पसहस्रतृप्ति
	१३ इंद्रिरेकादशिकाया
१	१ आश्विनकृष्णद्वादश्यांसंन्यासिनांमहाल-
	यश्राद्धम्

प० पृ० पं०	सूचीपत्रम्	सूचीपत्रम्
३६	श्रद्धस्यैकोद्दिष्टप्रयोगः	श्रद्धस्यैकोद्दिष्टप्रयोगः
३७	श्राद्धकालेपठनीयोरुचिस्तवः	श्राद्धकालेपठनीयोरुचिस्तवः
३८	मातृनवम्यांमातृवर्गस्यपेडशांश्राद्धक्रम	मातृनवम्यांमातृवर्गस्यपेडशांश्राद्धक्रम
४१	अमावास्यामविज्ञातिपितृमात्रानाम्	अमावास्यामविज्ञातिपितृमात्रानाम्
४१	गोत्रस्येकहापक्षमाश्रित्यापेडदानमात्रं	गोत्रस्येकहापक्षमाश्रित्यापेडदानमात्रं
४१	तच्चषोडशीक्रमेणैवकार्यं तस्यप्रयोगः	तच्चषोडशीक्रमेणैवकार्यं तस्यप्रयोगः
४२	महालयश्राद्धमहात्म्यस्यस्कंदेसेतुनाहा	महालयश्राद्धमहात्म्यस्यस्कंदेसेतुनाहा
४६	आश्विनशुक्लंप्रातिपदिमातामहस्यमहा	आश्विनशुक्लंप्रातिपदिमातामहस्यमहा
	लयश्राद्धम्	लयश्राद्धम्
	दौहित्रेणकार्यंतच्चर्जावत्पितृकेणपिकैर्ध्य-	दौहित्रेणकार्यंतच्चर्जावत्पितृकेणपिकैर्ध्य-
	इतिमहालयश्राद्धनिर्णयः समाप्तः	इतिमहालयश्राद्धनिर्णयः समाप्तः
	आश्विनशुक्लंप्रातिपदायांश्राशोकव्रतनव	आश्विनशुक्लंप्रातिपदायांश्राशोकव्रतनव
	रात्रिरंभः	रात्रिरंभः
	शशोकव्रतनारदयि भविष्योत्तरेच	शशोकव्रतनारदयि भविष्योत्तरेच
४७	अथनवररात्रनिर्णयः	अथनवररात्रनिर्णयः

प० पृ० पं०	सूचीपत्रम्	सूचीपत्रम्
११	अर्धमहालयश्राद्धं पदशतकल्पसहस्रत्त-	अर्धमहालयश्राद्धं पदशतकल्पसहस्रत्त-
१२	आश्विनकर्णव्रतयोर्दश्यांगजछायायोगः	आश्विनकर्णव्रतयोर्दश्यांगजछायायोगः
२७	अत्रमद्युक्तायात्रयोर्दश्यांपेडदानंअन्य	अत्रमद्युक्तायात्रयोर्दश्यांपेडदानंअन्य
	त्रनिषेधः	त्रनिषेधः
	महालयश्राद्धसहस्रकल्पतृप्तिदम्	महालयश्राद्धसहस्रकल्पतृप्तिदम्
२७	इयंचकल्पान्तेद्वापरयुगादिसमाप्ताता	इयंचकल्पान्तेद्वापरयुगादिसमाप्ताता
१२	अत्रपेडदाननिषेधव्यवस्थोका	अत्रपेडदाननिषेधव्यवस्थोका
२८	आश्विनकृष्णचतुर्दश्यांश्राद्धतानांश्राद्ध	आश्विनकृष्णचतुर्दश्यांश्राद्धतानांश्राद्ध
२८	तच्चैकोद्दिष्टं महालयश्राद्धलक्षकोटिकल्पे	तच्चैकोद्दिष्टं महालयश्राद्धलक्षकोटिकल्पे
	सहस्रतृप्तदम्	सहस्रतृप्तदम्
	आश्विनअमायांगजछायायोगः	आश्विनअमायांगजछायायोगः
५	अत्रमहालयश्राद्धंअनंतकल्पसहस्रतृप्ति-	अत्रमहालयश्राद्धंअनंतकल्पसहस्रतृप्ति-
१६	अथस्त्रीकर्तृकर्षार्णश्राद्धविधिः	अथस्त्रीकर्तृकर्षार्णश्राद्धविधिः
१४	अथस्त्रीकर्तृकोद्दिष्टश्राद्धविधिः	अथस्त्रीकर्तृकोद्दिष्टश्राद्धविधिः
५	श्रद्धस्यपार्वणश्राद्धप्रयोगः	श्रद्धस्यपार्वणश्राद्धप्रयोगः

प० पृ० पं०	सूचीपत्रम्	प० पृ० पं०	सूचीपत्रम्
५०	२	६५	१
५२	१	६५	१
५२	१	६५	१
५३	१	६५	२
५४	१	६५	२
५६	१	६६	१
५७	१	६७	२
५८	१	६७	२
५९	१	६८	१
६०	१	६९	१
६१	१	७०	२
६३	१	७१	१
६३	२	७१	१
		७१	२

श्रथविस्तरणनवरात्रकृत्यंतत्रदेवीपूजाप्र.
नवरात्रव्रतस्यसप्तपंचित्रिरात्रप्रक्षाः
श्रत्रोपवासैकमक्तनक्तादिप्रतिदिनव्यव.
कलशांपरिदेवीमूर्तिस्थापनंप्रतिमालक्ष.
अथपूजाविधिःगणपतिपूजादिक्रमः
कलशस्थापनंस्वास्तियाचनंदेवीध्यानं
श्रान्युधारणंप्राणप्रतिष्ठाश्रमसूक्तंपचा
दुर्गास्तुतिःसक्षिप्तपूजांश्रखडदेपदानं
चंडीपिठविधिःपुराश्रणक्रमःपाठक्रमः
शतचंडीविधानंसहस्रचंडीविधानंकुमारी
कन्यालक्षणंकन्यापूजामंत्राःवेदपारायण
वलिदानंबलिदानविधानखड्गपूजामंत्र
संक्षिप्तवलिदानविधिःमहिषवलिदानमंत्र
अथदुर्गाप्राज्ञास्त्रीव्रतेशेषःसूतकेपूजा

श्रथिनशकृद्वितीयायादानस्यानंतफलं
पंचम्यामुपांगल्लिताव्रतंसरस्वतीपूजा
श्रत्रमूलानक्षत्रेसरस्वतीपूजाश्रवणेविसं-
श्रथिनशुक्लपष्ट्याविल्वशाखायां देवीबो-
धनम
विल्वतरुबोधनक्रमः
सप्तम्यादिदिनत्रयक्रमःसप्तनीपूजावि-
श्रष्टमीकृत्यश्रपूजनंलोहाभिसारिकं
स्वातिनक्षत्रेश्रपूजनमुक्तं
वाजिनीराजनहोमप्रयोगःऋग्वेदिनमंत्रं
यजुःशाखीयमंत्राःछत्रादिपूजनमंत्राः
छत्रस्यचामरस्यखड्गमंत्राःकटारमंत्राः
छुरिकामंत्राःकवचमंत्राःचर्ममंत्राः
चापमंत्राःशक्तिमंत्राःकुंतमंत्राः
अग्निवंत्रमंत्राःपाशमंत्राःपरशुमंत्राः

निर्णयः

पं०	पृ०	सूचिपत्रम्
८७	२	१ अष्टोत्तरशतनामपूजा श्रावणपूजा
८९	१	२ विष्णुधर्मोत्तरे श्रीसूक्तविधानं श्रीसूक्तपाः
९०	१११	इतिनवरात्रविधानप्रकरणम्
९०	११४	आश्विनशुक्लपक्षावसिष्ठकृत्यम्
९०	११५	आ-शु. द्वितीयायां दानस्यानंतफलव्रतं
९०	११६	आ-शु. तृतीयायामपिवृहद्द्वैरीव्रतमुक्तं
९०	२	७ आ.शु. चतुर्थीकपर्दीशविनायकव्रतम्
९०	२१०	व्रतविधिः पूजाविधिः कथाच
९०	२	६ आ.शु. पंचम्यां उपांगललिताव्रतं
९४	१	१ श्रीसूक्तेनपूजाविधानं कथा
९७	२	१ अथास्योद्योपनप्रयोगः शान्तिपंचमीव्रतं
९८	११५	आ.शु. पक्षमूलनक्षत्रपुस्तकेपुसरस्वतीप.
९८	२	५ आ-शु. पष्ठावित्त्ववृक्षेदेवीबोधनम्
९८	२	५ तच्चनवरात्रप्रकरणे
९८	२	७ आश्विन.शु. सप्तम्यां शुभसप्तमीव्रतम्

पं०	पृ०	सूचिपत्रम्
७१	११४	१ ध्यानमंत्रः पताकामंत्रः कनकदंडमंत्रः
७१	२	८ दुहुभिर्मंत्रः शंखमंत्रः सिंहासनमंत्रः
७१	२१४	अथमंत्रांशिविकामंत्रः रथपूजामंत्रः
७२	११०	१ ग मंत्रः अष्टाचार्यत्रौबलिदानम्
७२	२	७ तत्रचतुष्पाटियोगिनीनामानामंत्राः
७३	२११	नवमीकृत्यम्
७४	२१३	नवरात्रपारणान्तमंत्रः
७५	१११	दशमीकृत्यं विसर्जनं इयमेवविजयदशमी
७६	११०	प्रस्थानविधिः शमीपूजनम्
७७	११५	अपरालितापूजाक्रमः विजयप्रस्थानेत्स-
७८	२	३ दुर्गाशतनामस्तोत्रं नवरात्रव्रतेद्योपनक्र
७९	२	४ आश्विनशुक्लप्रतिपदमारभ्यश्रीसूक्तवि.
		लक्ष्मीहृदयस्तोत्रं नारायणहृदयस्तोत्रम्
८३	११५	लक्ष्मीसूक्तपूजाविधानं आसक्तपत्रोद्धारः
८४	२	८ अथपूजाप्रयोगः पीठपूजा उपचारपूजा

पृ०	७०	पं०	सूचिपत्रम्
११२	१	३	रात्रीजगरणकोजगरत्रतकथा
११२	१	५	अथास्वोद्यापनप्रयोगः
११२	२	४	अस्यांगजनीराजनवाजिनिराजनचकार्ष्ये
११२	२	५	अस्यांनारदीयपुराणदानं सप्तधेनुदानं
११२	२	७	तुलासंक्रान्तिघृतधेनुवामनपुराणदानम्

इत्याश्विनमासकृत्यरत्नसमुच्चयः

१	१	१	कार्तिकमासकृत्यनिर्णयः
१	१	१	तुलामन्त्रेपूर्वाःपराश्रयघटिकापुण्याः
१	१	५	अत्रविष्णुव्रतप्रशसा
		८	कार्तिकस्नानंआश्विनशुक्लैकादशीमारभ्य
		९	दाक्षिणात्यमते अन्यमतेषु आश्विनीमा-
			रभ्यांकम्

पृ०	७०	पं०	सूचिपत्रम्
१	२	२	कार्तिकस्नान कुरुक्षेत्रगंगादिपुकोटिगुणं
		३	मथुरायाम तिरुल्लेभ काशीस्थविदुतीर्थेमां
		६	स्नानमंत्रःकाशीखंडे अर्घ्यमंत्रोपि
		११	मालाधारण तुलस्याः धात्र्यश्च पुष्पनि
			वेदनचातिपुण्यकरम्
		५	धात्रीतरुछायायदिवपूजनंरसधेनुदानं
		१०	द्विदलादिवर्जनव्रतानि मांसवर्जनव्रत
		१६	गगाययुनसंगमेश्रहणफलःऽपदान
			देवालयार्द्रा
		११	आकाशदोषदानंएकमक्तव्रतंकार्तिक-
		१२	जयावातिव्रत कृच्छ्रव्रतदेवीव्रत
		११	कार्तिककृष्णप्रतिपदायांकार्तिक नियम-
			धारणवन्दिहूपूजा
		१२	द्वितीयायायमपूजा तृतीयायांगौरीव्रतं
		११	कार्तिकचतुर्थ्यादिशश्वराज्ञःपूजादुर्गा-

सूचिपत्रम्

४	२१६	अस्यामेवकरकचतुर्थीव्रतंतत्रस्त्रीणांमेवाधिकारः
५	१	करकचतुर्थीकथा अस्योद्यापनम्
६	११५	का.कृ.पच-नागपूजाव्रतं षष्ठांस्कंदपूजा
६	२	का.कृ.स्त.वैकुण्ठकल्पादितत्रमूर्ध्वपूजा
६	३	का.कृष्णाष्टमंपुत्रकामव्रतंहरिगौरौ
६	४	दुर्भमयैरूपेपूजनम्
६	५	इयमपिकारकास्या चतुर्थीवदत्रापिकृत्यं
६	६	अस्यामेवश्रहोइंदीपूजाव्रतं तत्रकथावि-
७	२	का.कृ.नवभ्यांदुर्गापूजाव्रतम्
७	३	का.कृ.दशभ्यांभरजपूजादिशांपूजा.
७	४	का.कृ.षण्णैकादशोरमातस्याःकथा
७	५	का.कृ.द्वादश्यांगोवत्सपूजाकथा
११	२१४	इयंतीराजनद्वादशांश्रवगवांपूजनंतीराज
११	२१६	का.कृ.त्रयोदश्यांयमदीपदानं व्रतंपंचाह

सूचिपत्रम्

१२	११४	अस्यामेवगोत्राव्रतंतसस्त्रीककृष्णपूजनं
१२	११५	गोवर्धनपूजनं गवांगोपीनांवपूजनं
१३	१	का.कृ.चतुर्दश्यांअनर्कचतुर्दशीकृत्यं
१३	२	तत्राभ्यंगस्नानं चतुर्दश्यादिद्वितीयांतस्वातियोगेश्वर्यै
१४	१	अथस्नानविधिः यमतर्षणं
१४	२	यमायदीपदानं प्रदोषंसमयेकार्थ्यं
१४	३	प्रेतभ्यादीपदानं तत्रमंत्रः
१४	४	इयंभौमवारेचित्रायांचमहाफला
१४	५	अस्यांहनुमतोजन्मदिनकृत्यं
१४	६	का-अमावास्यायां दीपात्रालिकृत्यं
१५	१	अत्रापिस्वातियोगेश्वर्यंगस्नानं
१५	२	अथदीपावलीकृत्यकथा कौमुदीव्रतमुक्तं
१५	३	सुखसुप्तिकाकृत्यं श्रद्धेप्रदीपदीनपूर्वकं
१५	४	लक्ष्मीपूजाप्रयोगः लक्ष्मीसूक्तंपठेत्

प० पृ० पं०	सूचिपत्रम्	सूचिपत्रम्	प० पृ० पं०
१८	१	अत्रदीपश्राद्धप्रयोगः- अत्रस्वातिसपात योगः	२९
१८	२	तस्यशांतिनीराजनविधिनकार्यः	३०
१९	३	अत्रकेदारगौरीव्रतं पूजाविधानं कथाच	३१
२०	४	दीपावलीकथा मार्गपतीविधानं कौमु दीमहोत्सवः	३३
२४	५	प्रातर्धृतक्रीडनादिकं तैलाभ्यंगोपि	३४
२५	६	कार्तिकशुक्लप्रतिपदाप्रबलिपूजा गोव र्धनपूजाच	३४
२६	७	का. शु. द्वितीयायमद्वितीयाकृत्यं	३५
२८	८	का. शु. तृतीयायां विष्णुगौरीव्रतं	३६
२९	९	का- शु. च. नागव्रतं	३७
३३	१०	का. शु. प. जयापंचमीव्रतं	३८
३४	११	का- शु. प. भौमवारदेवसेनान्वित्तरकंदपू. जोत्सवः	३९
३५	१२	का. शु. स. शाकसप्तमीव्रतं	४०
३६	१३	का- शु- अ- गोपाष्ठमी तत्रगोपूजा	४१
३७	१४	का- शु- न- कृतयुगादि अत्रकूर्मांडपानं	४२
३८	१५	तुलसीकृत्यारंभः नगरप्रदक्षिणाकथा	४३
३९	१६	तुलसीविवाहप्रयोगः तुलसीविवाहकथा	४४
४०	१७	का- शु- द- सार्वभौमव्रतं राज्यावाप्तिव्रतं	४५
४१	१८	ब्रह्मावाप्तिव्रतं	४६
४२	१९	का- शु- कृष्णकालादशीहरिप्रवोधिनीकथापाद्ये	४७
४३	२०	स्कंदपुराणोक्ताकथायोगेश्वरद्वादशीव्रतं	४८
४४	२१	प्रवोधिनीकादशशकृत्यम्	४९
४५	२२	रामार्चनचंद्रिकोक्तः प्रवोधिनीप्रकारः	५०
४६	२३	प्रवोधकालनिर्णयः	५१
४७	२४	अथैकादश्यादिपूर्णिमांतं भीष्मपंचकव्रतं	५२
४८	२५	पञ्चिकात्तैकमाहात्म्यं भीष्मपंचकविधा- भविष्योत्तरोक्तं भीष्मपंचकव्रतविधानं	५३

प० पृ० पं० सूचिपत्रम्

११२ भीष्मपचकोपास्थानं समाप्तम्

११३ अन्नध्वजरोपणविधानं अथैतत्प्रयोगः

११७ भीष्मपंचकव्रतविधानप्रयोगः

११९ कार्तिकशुद्धादश्यांतीराजनविधानं

११९ अत्रापिनीराजनशांतिकथा (विधिः)

११९ चातुर्मास्यव्रतसमापनं वाराहोक्तः प्रबोध

११९ का.शु.त्रयो.शिवपूजनव्रतम् १०००

११९ अष्टोत्तरनामभिः सहस्रदीपदानं च

११९ का.शु.चतुर्विंशत्युत्तुर्दशीहरिपूजनं

११९ अन्नव्रतसूक्तं काश्याविश्वश्रयान्ना

११९ अन्नपापाणवतुर्दशीव्रतम्

११९ कार्तिकपौर्णमास्यां कार्तिकेयदर्शनं

११९ कार्तिकपौर्णिमादिपदानेन त्रिपुरोत्सवादिविधा-

११९ अन्नकाम्यं चतुर्मास्यव्रतं कल्पांतरयोम

स्तथावतारः

प० पृ० पं०

सूचिपत्रम्

११२ आचारप्राप्तंतुलसीपूजनं अथप्रयोगः

११७ तुलसीविवाहप्रयोगः तुलसीकवचपाठः

११९ अत्रैवधात्रीपूजाप्रयोगः धात्रीपूजाद्या-

११९ ध श्रीमाहात्म्यकथात्रिपुरदाहोत्सवमंत्रः

११९ अन्नकार्तिकेयदर्शनं मन्वादि

११९ क्षीरसागरदानं वृषदानम्

११९ संतानव्रतं राशिव्रतम्

११९ कृत्तिकाव्रतं मनोरथपूणिमाव्रतं सीभाग्यव्रत-

११९ कार्तिकव्रतोद्यापनं कार्तिकस्नानं पुनरत्रा-

११९ कपिदानविधानम्

११९ गोदानविधानं अत्रैवभीष्मपंचकव्रतोद्या-

पनमपि

११९ अन्नमार्कंडेयपुराणदानम्

११९ सुवर्णजदानं इतिकर्तिकोद्यापनम्

११९ एवंचातुर्मास्यव्रतोद्यापनमपिज्ञेयम्

सूचिपत्रम्

पृ० पं०

का.शु.स.शा.कसप्तमीव्रतं १ १६
 का.शु.श्र-गोपाष्टमी तत्रगोपूजा २ २९
 का.शु.न.कृतयुगादि श्रवणकृष्णानंदपानं ८
 तुलसीकृत्यारंभ. नगरप्रदक्षिणाकथा १ ३०
 तुलसीविवाहप्रयोगःतुलसीविवाहकथा १ ३१
 का.शु.द.सर्वभूमिव्रतं राज्यावाप्तिव्रतं २ ३३
 ब्रह्मावाप्तिव्रतं १ ३४
 का.शु.कैकादशीहारिप्रबोधिनीकथापाश्चि १ ३४
 स्कंदपुराणोक्ताकथायोगीश्वरद्वादशीव्रतं ८ ३५

प्रबोधिकादशकृत्यम्

रामार्चनचंद्रिकोक्तःप्रबोधिनीप्रकारः १ ३९
 प्रबोधकालनिर्णयः १ ४१
 श्रथैकादश्यादिपूर्णिमांतंभीष्मपंचकव्रतं २ ४१
 पाश्चिकार्तिकमाहात्म्यं भीष्मपंचकविधा- १ ४५
 भविष्योत्तरोक्तंभीष्मपंचकव्रतविधानं २

सूचिपत्रम्

पृ० पं०

श्रवणदीपश्राद्धप्रयोगः श्रवणस्वातिसंपात १ ५
 योगः २ ८
 तस्यशांतिनाराजनविधिनाकार्यः १ ११
 श्रवणकेदारगौरीव्रतं पूजाविधानं कथाच १ १०
 दीपावलीकथा मार्गपतिविधानं कौमु २ २४
 दीमहोत्सवः २ २५
 प्रातर्धृतक्रीडनादिक तैलाभ्यंगोपि २ २५
 कार्तिकशुक्लप्रतिपदायांबलिपूजा गोवि २ २६
 धनपूजाच २ २६
 का.शु. द्वितीयायमद्वितीयाकृत्यं १ २८
 का.शु. तृतीयायां विष्णुगौरीव्रतं १ २८
 का.शु. च. नागव्रतं १ २९
 का.शु. प. जयापंचमीव्रत १ २९
 का.शु. प. भौमवारिदेवसेना वृतरकंदपू- १ २९
 जे

प० १००	सूचीपत्रम्	प० १००	सूचीपत्रम्
११३	मार्गमायापितृपूजोक्ता	११३	अथमार्गपंचम्यांनार्गपूजोक्ता
११४	अश्रयमेवमार्गमायांगौरितोत्रम्	११४	अथमार्गशुक्लपंचम्यांश्रीपंचमीत्रितम्
११५	इदमेवमहाव्रतापरनामधेयकालिकापुरा	११५	मार्गशुक्लपष्ठ्यामच्छरिपूजोक्ता
११६	अथमार्गशुक्लप्रतिपदायांवनव्रतम्	११६	अत्रचपाषाणयोगः
११७	मार्गशुक्लद्वितीयायांश्राद्धपितृपूजनंच	११७	अत्रैवंफलपथीव्रतम्
११८	मो. शु. तृतीयायांश्राद्धेनपितृपूजनामिति	११८	मा-शु. सप्तम्यांमित्रसंतभीवत
११९	मा. शु. नृतीयाचांहरगौरित्रितम्	११९	मार्गशुक्लनवमीनेदिनीनवमी
१२०	अथहरगौरित्रितंकथा	१२०	मार्गशुक्लदशम्यांआशोऽष्टम्यदशमीव्रितम्
१२१	अस्यैमेवभविष्योत्तरपुराणोक्तमवियोग-	१२१	मार्गशुक्लैकादशीमोक्षदा
१२२	मा-शु. नृतीयायांमार्भ्यंभविष्योत्तरेशंकरं-	१२२	अस्योक्तकथा
१२३	मार्गशुक्लचतुर्थीहरिगणपतिव्रतं (भात्रत	१२३	अस्यैमेवकादश्यांवाहिरपुराणोक्तसुनामदा
१२४	अथभविष्यपुराणोक्तंगणेशचतुर्थीव्रतम्	१२४	देशीव्रतम्
१२५	अथगणपतिस्तोत्रम्	१२५	अथैकादशीव्रतोद्यापनम्
१२६	अस्यामेवमार्गशुक्लचतुर्थीकृच्छ्रचर्थाव्रतम्	१२६	अथभविष्योत्तराक्तधरणीव्रतम्
१२७	अस्यामेववचतुष्टयसाध्यसवाशसाधक	१२७	धरणीव्रतेषुमस्यद्वादशीव्रतंनारदीये
१२८	धरचतुर्थीव्रतम्	१२८	

सूचीपत्रम्

प० पृ० पं०

११३ मार्गमायापितृपूजोका
 ११४ अस्यामेवमार्गमायागौरीतपोव्रतं
 ११५ इदमेवमहाव्रतपरनामधेयकालिकापुरा
 ११६ अस्यमार्गशुक्लप्रतिपदायां धनव्रतम्
 ११७ मार्गशुक्लद्वितीयायां श्राद्धपितृपूजनं च
 ११८ मा. शु. तृतीयायां श्राद्धेनपितृपूजनामिति
 ११९ मा. शु-तृतीयायांहरगौरीव्रतम्
 १२० श्रेयहरगौरीव्रतकथा
 १२१ अस्यमिवमविष्योत्तरपुराणोक्तमवियोग-
 १२२ मा-शु-तृतीयायामारभ्यमविष्योत्तरोत्तर-
 १२३ मार्गशुक्लचतुर्थीहरिगणपतिव्रत (भाद्रत
 १२४ अस्यमविष्यपुराणोक्तं गणेशचतुर्थीव्रतं ।
 १२५ अथगणपतिस्तोत्रम्
 १२६ अस्यामेवमार्गशुक्लचतुर्थीकुलचतुर्थीव्रत
 १२७ अस्यमिववपचतुष्टयसाध्यं सर्वार्थसाधक
 १२८ वरचतुर्थीव्रतम्

प० पृ० पं०

११७ श्रेयमार्गपंचम्यां नागपूजोका
 ११८ श्रेयमार्गशुक्लपंचम्यां श्रीपंचमीव्रतं
 ११९ मार्गशुक्लषष्ठांमह्यारिपूजोका
 १२० अत्रचपापटोयोगः
 १२१ अत्रैवफलपथीव्रतम्
 १२२ मा-शु-सप्तम्यांमित्रसप्तमीव्रतं
 १२३ मार्गशुक्लनवमीनंदिनीनवमी
 १२४ मार्गशुक्लदशम्यां अशोऽश्वदशमीव्रतं
 १२५ मार्गशुक्लैकादशीमोक्षदा
 १२६ अस्यः कथा
 १२७ अस्यामेवैकादश्यां वह्निपुराणोक्तं सुनामदा
 १२८ दशमीव्रतम्
 १२९ श्रेयैकादशीव्रतेनोद्यापनम्
 १३० अस्यमविष्योत्तरां कंधरणीव्रतम्
 १३१ धरणीव्रतेपुमस्त्यद्वादशीव्रतं नारदीये

१२० २१

१२१ १२

१२२ १३

१२३ १४

१२४ १५

१२५ १६

१२६ १७

१२७ १८

१२८ १९

१२९ २०

१३० २१

१३१ २२

१३२ २३

१३३ २४

१३४ २५

१३५ २६

१३६ २७

१३७ २८

१३८ २९

प० ट० पं०

सूचीपत्रम्

इति कार्तिकासकृत्यरत्नसमुच्चयः
 १ १ १ अथमार्गमासत्रतनिरूपणम्
 १ १ ८ विष्णुपूजाव्रतम्
 १ १ १० दानविशेषनिरूपणम्
 १ १ १२ व्रतविशेषनिरूपणम्
 १ १ १४ अत्रतीर्थविशेषनिरूपणम्
 १ १ १६ अत्रकृष्णप्रतिपदायां योगविशेषनिरूपणे
 १ २ ३ अत्रतृतीचामारभ्यसौभाग्यसुंदरीव्रत
 २ १ १ नक्तत्रतमाहात्म्यनिरूपणम्
 २ १ १० उक्तत्रतस्योद्यापनविधिः
 ३ २ १५ मार्गकृ. चतुर्थीतिथिपत्वेन गणेशपूजाव्र
 तं संकटचतुर्थीविधिनाकार्यम्
 ३ २ १६ मार्गकृष्णपंचम्यां तिथिपत्वेन गणेशादयो
 नागाः पूज्याः

प० ट० पं०

सूचीपत्रम्

१ १ १ अथमार्गकृष्णपक्षासूर्यपष्टात्रतं भविष्यो.
 १ १ १६ मार्गकृष्णसप्तम्यामप्येवव्रतं कार्यम्
 १ २ १ मार्गकृष्णाष्टम्यां कालभैरवोत्पत्तिः
 १ २ २ तस्यामुपवासादिकार्यम्
 १ २ ५ अत्रपूजोपवासजागरणानि प्रधानानि
 १ २ ९ अस्यमेवाष्टम्यामनघाष्टमीव्रतम्
 १ २ १४ कृष्णाष्टम्यांवृत्तं प्राशनम्
 १ २ १६ मा-कृ-नवम्यां मानान्यनिर्णयोक्तं मार्गकृ
 ष्णैकादशीउत्पत्त्याख्यामहाभारते
 १ २ १३ अस्यमेवमार्गकृष्णैकादश्यां वैतरणीव्रतं
 १ २ १४ मार्गकृष्णद्वादश्यांकृत्यविशेषाभावादेका
 दशकृत्यमेवात्रकार्यम्
 १ २ १५ मार्गकृष्णत्रयोदश्यां त्रयोदशीप्रदोषव्रतं
 १ २ १५ मार्गकृष्णचतुर्दश्यां देविकातीर्थीव्रतं र.
 १ २ १७ अस्यमेवचतुर्दश्यां देविकायात्रा

प०	पृ०	पं०	सूचीपत्रम्	पं०	पृ०	सूचीपत्रम्
१	१३	१७	मार्गमायापितृपूजा	२	२	श्रथमार्गपंचम्यांनगंपूजोक्ता
१	१४	१८	श्रथमिवमार्गमायांगौरीतपोव्रतं	३	२	श्रथेमार्गशुक्लपंचम्यांश्रीपंचमीव्रतं
१	१५	१९	इदमेवमहाव्रतापरनामधेयकालिकापुरा	४	१	मार्गशुक्लपथ्यामच्छारिपूजोक्ता
१	१६	१९	श्रथमार्गशुक्लप्रतिपदायांवनव्रतम्	५	१	अत्रचपाषाणयोगः
१	१७	२०	मार्गशुक्लद्वितीयायांश्राद्धपितृपूजनंच	६	१	श्रत्रैवफलपथीव्रतम्
१	१८	२०	मा. शु. तृतीयायांश्राद्धेनपितृपूजनमिति	७	२	मा-शु.सप्तम्यांमित्रसप्तमीवतं
१	१९	२२	मा. शु-तृतीयायांहरगौरीव्रतम्	८	१	मार्गशुक्लनेवमीनादिनीनवमी
१	२०	२२	श्रथहरगौरीव्रतकथा	९	१	मार्गशुक्लदशम्यांआरोग्यदशमीव्रतं
१	२१	२२	श्रथमिवभविष्योत्तरपुराणोक्तमवियोग-	१०	२	मार्गशुक्लैकादशीभोक्षदा
१	२२	२२	मा-शु.तृतीयायामारभ्यभविष्योत्तरोत्तरं-	११	२	श्रथ्याकथा
१	२३	२४	मार्गशुक्लचतुर्थीहरिगणपतिव्रत (भाव्रत	१२	२	अस्यानैवैकादश्यावाहिरपुराणोक्तसुनामद
१	२४	२४	श्रथभविष्यपुराणोक्तंगणेशचतुर्थीव्रत ।	१३	२	दशीव्रतम्
१	२५	२६	श्रथगणपतिस्तोत्रम्	१४	२	श्रथैकादशीत्रयोधापनम्
१	२६	२६	श्रथमिवमार्गशुक्लचतुर्थीकुञ्जचतुर्थीव्रतं	१५	२	श्रथभविष्योत्तरांश्रयोत्तराणीव्रतम्
१	२७	२९	श्रथमिवपंचपंचपुष्टयसाध्यैसर्वार्थसाधक	१६	२	धरणीव्रतेपुमस्यद्वादशीव्रतंनारदीये
१	२८	२९	वैरचतुर्थीव्रतंम्			

प०	पृ०	सूचिपत्रम्
२९	२	द्वादश्यांमार्गशुक्लायांसाध्यव्रतम्
२९	२	इतिनारदयेमार्गशुक्लाद्दश्यांसाध्यव्रतं
		तैत्तिरीयादिष्वव्रतं अखंडद्वादशीव्रतं
३१	७	अथास्यामेवतारकद्वादशीव्रतम्
३१	२	अस्यामेवमलद्वादशीव्रतम्
३२	२	अथास्यामेवारण्यद्वादशीव्रतम्
३४	१	मार्गशुक्लत्रयोदश्यामनंगत्रयोदशीव्रतं
३६	१	अथापरमनंगत्रयोदशीव्रतं भविष्योत्तरे
३६	१	अथप्रदोषव्रतानि तत्रादौप्रदोषमहिमा
३६	२	अथास्यनिर्णयः
३६	२	अथपक्षप्रदोषविधिः
३८	२	अथकेदारखंडोक्तेशनिप्रदोषव्रतम्
४१	१	अथनिर्णयामृतस्कंदपुराणोक्तशान्वादि वारयुक्तप्रदोषव्रतम्
४१	२	सोमवारेणयुक्तायामपियस्यां कस्यांचित्

प०	पृ०	सूचिपत्रम्
४१	२	त्रयोदश्यांप्रदोषदौशिवपूजोक्ता
४१	२	अथहृत्सिंहपुराणोक्तं नृसिंहत्रयोदशीव्रतं
४१	२	अथकूर्मपुराणोक्तं त्रिलोचनत्रयोदशीव्रतं
४२	१	अथकामत्रयोदशीव्रतं हेमाद्रौ
		अथवाराहपुराणोक्तं महाबुधसंज्ञत्रयोदशीव्रतम्
४२	१	अथसौरपुराणोक्तं शिवत्रयोदशीव्रतम्
४२	१	अथमार्गशीर्षदिमासत्रयोदश्यांपर्वसाध्यमादर्शनव्रतम्
४२	२	अथमार्गशीर्षशुक्लचतुर्दश्यामारभ्यमास्यपुराणोक्तं शिवचतुर्दशीव्रतम्
४३	२	मार्गशुक्लचतुर्दश्यांप्रदोषव्रतम्
४५	१	अस्यामेवपिशाचमोचनार्थे श्राद्धमुक्तं
४४	१	अथपौर्णमास्यां लवणाढकदानमुक्तं
		अस्यांचंद्रपूजोक्ता

सूचिपत्रम्

प० पृ० पं०

७ अस्याभिवृष्टगशिरोनक्षत्रयुक्तायांसुवर्णल

वर्णचङ्घम्

१२ अस्यामिवचंद्रत्रतारंभः कार्यः

१४ अथवतिशीपौर्णमिच्छपते

७ अथपूजाविधिः

१५ अथकथा

॥ इति मार्गमासकृत्यरत्नसमुच्चयः ॥

१ पौषमासानुक्रमः बह्वर्षानादिदानम्

२ धनुःसंक्रमेः पराः षोडशघटयः पुण्याः

२ एकमकव्रतं प्रासादग्रहादिदानम्

३ शीलात्रासिब्रतं कर्नकदानं पौ. कृ. प्रतिप

३ दायम्

१० पुष्पफलादिदानं नकव्रतच नर्भदत्तानं

सूचिपत्रम्

प० पृ० पं०

१३ पौषकृष्णद्वितीयायांगुरवारयोगविधिपू.

१५ पौ. कृ. तृ. गौरीपूजाव्रतपुण्यक्षैपुण्यस्ताने

१ पौ. कृ. च. मासवतुर्थीव्रतम्

३ पौ. कृ. पं. नागपूजाव्रतम्

४ पौ. कृ. प. पूजागृहस्येति स्कदपूजाव्रतम्

५ पौ. कृ. स. भारुकंरंचेतिउययसप्तमिव्रतम्

५ पौ. कृ. अ. अष्टहाश्राद्धम्

७ अत्ररुक्मण्यष्टमिव्रतम्

८ पौ. कृ. न. न. कभोजनदुर्गापूजाव्रतम्

३ पौ. कृ. दं. मंतकस्यचेतियमपूजाव्रतं

इमंअथैस्कल्पादिः

४ पौ. कृ. ए. कादश्यांसफलैकादशैव्रतकथा

१ पौ. कृ. द्वा. स. प्रासिद्धादशीव्रतम्

१३ अस्यामिवस्वरूपाद्वादशीव्रतम्

१४ पौषकृष्णत्रयोदश्यापक्षप्रदोषव्रतम्

१५ पौ. कृ. च. चेतुर्दश्यामासशिवरात्रिव्रतम्

धूपत्रम्

- १ १ पापमोवास्यायां श्रद्धादययोगुक्तः
 २ १ सप्तपौषमाघपौषमास्योर्भध्ववति
 दर्शोभवति
 २ ७ पौ.शुक्रप्रतिपदायांभानुजाएकभक्तत्र.
 ७ ८ पौ.शु.दि.पौरीत्रतं शृंगोदकप्राशनम्
 ७ ९ बलिदुर्शनं श्रौरोग्यव्रतम्
 ७ २ १५ पौ.शु.द. ब्रह्मगौरीव्रतम्
 ८ १ १ पौ.शु.च.विघ्नरापूजाव्रतम्
 ८ १ २ पौ.शु.पं.मधुसूदनपूजाव्रतम्
 ८ १ ४ पौ.शु.प.विष्णुरूपसूर्यपूजाव्रतम्
 ८ १ ६ पौ.शु.स.उभयसप्तमीव्रतम्
 ८ १ ९ पौ.शु.कृष्ण्यादुर्गापूजाव्रतम्
 ८ १ १६ पौ.शु.न.महामायापूजाव्रतं एकभक्तं
 ८ २ १० शत्रुदुर्गास्तवराजस्तोत्रम्

सूचिपत्रम्

प० पं०

- १ २ १६ अथाच्चध्वजारोपनवमीव्रतं देवीमंदिरेश्व
 (रुपा-
 १ १ १ पौ.शु.द.विश्वेदेवानांपूजाव्रतं ईशानक
 १ १ ६ पौ.शु.कैकदशीपुत्रदकथापद्मपुराणे
 १ १ ४ इयंमन्वादिरपि
 १ १ ४ अस्यांदाक्षिणास्यानांमाघस्तानारंभः
 १ १ ८ माघस्तानविधिः
 १ २ ५ पौ.शु.द्व.सुजन्मद्वादशीव्रतम्
 १ २ ४ अस्यामेवगोविदद्वादशीव्रतम्
 १ ३ ३ पौ.शु.द्वयोदश्यां अच्युतपूजाव्रतम्
 १ ३ ४ विप्रायघृतादिदानम्
 १ ३ ६ पौ.शु.च.विरूढाक्षव्रतम्
 १ ३ ३ पौ.पू.णैमायांलक्ष्मीपूजाव्रतंपुष्यस्तानम्
 १ ३ २ १० अत्रेशानव्रतं पुष्यस्तानविधानं
 पुष्यस्तानं कालिकापुराणे वाराहसंहिता.

प० ए० पं०	सूचिपत्रम्
१४	अत्रभविष्योत्तरपुराणदानम्
१७	अत्रैवमकरसंक्रांतीकूर्मपुराणदानम्
	॥ इति पौषमासकृत्यरत्नसमुच्चयः ॥
१	अथमाघमासकृत्यानुक्रमः
१	मकरसंक्रमेपराश्रत्वारिंशत्घटिकाः पुण्यं
१	अत्रप्रित्तयेदारुदानं तिलैरेवस्नानादिक
१	तिलतैलेनर्दापदानं तिलधेनुदानं तिलहो.
१	अत्रमूलकभक्षणनिषेधः तिलदानम् (म.)
२	माघस्नानविधानं अत्रव्रतानि नक्तत्रतं
	प्रयागमा-
१०	माघ कृष्णप्रतिपदायां बह्निपूजनं व्रतारंभः
११	मा-कृ-द्वि-व्रह्मपूजाव्रतम्
१४	मा-कृ-दृ-सौभाग्यसुंबरीव्रतं गौरीपूजनं

प० ए० पं०	सूचिपत्रम्
१६	मा-कृ-च-तिलचतुर्थीव्रतम्
	संकष्टचतुर्थीव्रतकथा
२	मा-कृ-पं-नागपूजादिव्रतम्
५	मा-कृ-प-विशोकपष्टाव्रतम्
४	मा-कृ-सप्तम्यां सर्वांशिव्रतम्
८	मा-कृ-ष्णाष्टम्यां मांसिनश्राद्धम्
९	अत्रकृष्णाष्टमीव्रतम्
१०	मा-कृ-न-अश्वष्टकाश्राद्धम्
११	मा-कृ-द-उद्योतकल्पादिधर्मराजपूजनं
१२	मा-कृ-ष्णेकाशीपट्टतिलाकयाच
८	मा-कृ-ष्णातिलद्वादशीव्रतम्
६	मा-कृ-त्रयोदश्यां पक्षप्रदोषव्रतम्
७	मा-कृ-चतुर्दश्यां यमत्रपणादिकृत्यं
८	तर्पणमंत्रोक्तनामभिर्होमः कृशरान्नदानं
१३	अरुपांतरारात्रिव्रतं शिवरात्रिव्रतकथं

१४ माघमावास्यायां अर्धोदययोगः
 १५ तत्रसपायसंस्वपात्रसुवर्णादिदानं
 १६ अर्धोदयव्रतमाहात्म्यं संकटपुराणे
 १७ अर्धोदयव्रतपूजाविधानप्रयोगः हेमिविधि
 १८ अस्वसंक्षिप्तप्रयोगः तिलपर्वतत्रयस्य
 १९ देवतानवपूजा तिलपर्वतदानम्
 गोदानं शय्यादिदानम्
 २० अन्वासावित्रीसहितब्रह्मपूजाविधानम्
 २१ इयंद्वापरयुगादि अत्रयुगादिश्राद्धादिकृ.
 उन्नोपानहदानम्
 २२ माघशु. प्रतिपदायां वाग्भिरूपशिवपूजाव्र.
 २३ मा.शु. द्वि. भानुरूपप्रजापतिपूजाव्रतम्
 २४ मा.शु. तृ. सौभाग्यसुंदरीपूजाव्रतम्
 २५ अस्याविधानं भविष्योचैरे ललितातृतीया
 २६ अत्रैवरसंकल्प्याणि व्रतम्

२७ गौरीतीयाव्रतं च गुडलवणादिदानम्
 २८ मा.शु. च. कुंदचतुर्थीव्रतम्
 २९ गौरीचतुर्थीव्रतं च कुंडचतुर्थीव्रतं च
 ३० शांतिचतुर्थीव्रतं च वरदाचतुर्थीव्रत
 ३१ मा.शु. पं. श्रीपंचमीव्रतं च संतपंचमीव्रतं
 ३२ रतिकामयोः पूजा वसंतात्सवारभः
 ३३ मा.शु. प. श्रुणारुधा तस्यानरुणपूजनं
 ३४ इयंमंदारपष्टी च तत्रसूर्यपूजादिकृत्यं
 ३५ मा.शु. स. अचलास. त्रिलोचनाजयंती
 ३६ अचलासप्तमिनिर्णयः अत्रस्नानादिवि.
 ३७ अत्रतालकदानं रथदानविधानं च
 ३८ इयंमन्वादिः लोलाकस्नानं काशीखंडे
 ३९ अत्रपद्मकयोगउक्तः अचलासप्तमीव्रतक-
 ४० अचलासप्तमीविधानमुद्यापनकौमुद्याम्
 ४१ रथसप्तमीकथा रथसप्तमीविधानम्

११ २
 ११ २
 १२ २
 १२ २
 १२ २
 १३ १
 १३ १
 १३ २
 १३ २
 १४ २
 १४ २
 १४ २
 १५ २
 १६ १

प० पृ० पं०	सुविपत्रम्
१	१
४	फाल्गुनकृष्णप्रति. बन्दिपूजादिकृत्यम्।
४	द्वितीयायां ब्रह्मपूजादिकृत्यम्
४	तृतीयायां गौरीपूजादिकृत्यम्
५	फा. कृ. चतुर्थ्यां विघ्नविनायकव्रतम्
११	फा. कृ. प. नागपूजादिकृत्यम्
१२	फा. कृ. प. स्कंकेपूजादिकृत्यम्
१३	फा. कृ. सप्तम्यष्टम्योरष्टकादिकृत्यम्।
१३	फा. कृष्णाष्टम्यांपित्रादिभ्य. पिढनिर्वपण।
१	फा. कृ. न. दुर्गापूजादिकृत्यम्
२	फा. कृ. इ. इ. मंतकस्येति धर्मपूजादिकृत्यम्
३	फा. कृ. विजयैकादशौकथा
३	फा. कृ. इ. दश्यां हरिपूजादिकृत्यम्
३	फा. कृ. त्रयोदश्यां पक्षप्रज्ञोपव्रतम्
३	फा. कृ. चतुर्दश्यां शिवरात्रिव्रतम्
४	शिवरात्रिस्वरूपम्

प० पृ० पं०	सूचीपत्रम्।
४	अथ शिवरात्रिर्त्तितोद्योनेर्णयः
५	अथ पारणर्णयः।
६	अत्रावश्यकत्वेव्यतापूजापद्योगिप्रसंगः।
६	लिङ्गपूजायां फलविशेषनिर्णयः
६	पार्थिवलिङ्गसंस्थानिर्णयः।
७	पार्थिवपूजाविधाने मंत्रादिनिरूपणं
९	पंचसूत्रलिङ्गविधानम्
९	शिवपूजामधिकृत्य पंचगव्यदिक्रमः।
१०	विल्वपत्रपुष्पधूपनैवेद्यादिपूजाफलनिर्णयः
११	शिवनिर्मोत्यत्राह्याग्राह्याविचारः
११	अथ रुद्रैः क्षधारणनिर्णयः रु. मंत्रनिर्णयः
१२	अथुगिवपूजाप्रयोगः तत्र श्रीकृष्ठादिन्या.
१४	अत्र नुद्राप्रदर्शनपूर्वकमावाहनादिपू.
१५	पार्थिवपूजाविधिः।
१६	आवरणपूजानिशाया मचतुष्टयेऽर्घ्यदानम्

सूचिपत्रम्

प० पृ० पं०	१	१	१	२	२	३	४	५	६	६	७	१०	११	१२
	अथमलमासादि प्रकीर्णव्रतानामनुक्रमः	मलमासव्रतं भविष्योत्तरे मलमासव्रतोद्यापनकथा	देवीपूराणके मलमासकथानक	मलमासव्रतविधानं पद्मपुराणे	मलमासमंत्रजपविधानं पुरुषोत्तमोपाख्या	व्रतविधिः मलमासे देवालयस्त्रियत्	मलमासव्रतोद्यापनं अन्नतिथिव्यानानि	अधिमासे शुक्लैकादशिकथा	आधिमासे कृष्णैकादशिकथा मलमासव्रतोद्यापनम्	प्रकीर्णव्रते पुष्पादशकल्पः ध्वजारोपण	वपसः ध्वपंचाहैकादशव्रतं हरिपंचव्रतं	ध्वजारोपणप्रयोगः विष्णुपंचव्रतपूजावि	मासापवासव्रतविधानम्	

सूचिपत्रम्

प० पृ० पं०	१३	१५	१७	२३	२५	२६	२८	३१	३१	३१	३२	३२	३३	३३	३४
	अथैकादशव्रतमाहात्म्यम्	त्रिष्टुशैकादशीमाहात्म्यम्	निर्वैथिकादशव्रतम्	अग्निप्रियावतुर्दशव्रतम्	साधारणपूणिमाव्रतम्	प्रतिपदादितिथिकृत्यविशेषः	प्रतिपदादितिथिद्वयतापूजाभङ्ग	इति नलमासादिप्रकीर्णकृत्यरत्न	अयसक्रातिव्रतनुक्रमः	धान्यसक्रातिव्रतं १ रूपसक्रातिव्रतं २	भोगसक्रातिव्रतं ३ लवणसंक्रातिव्रतं	तेजःसक्रातिव्रतं ५ सोभाग्यसंक्रातिव्रतं	तावृत्संक्रातिद्वयं ८ मनोरथसंक्रातिव्रतं	विशोकसंक्रातिव्रतं १० आयुःसंक्रातिव्रतं	धनसक्रातिव्रतं १२ आज्ञासंक्रातिव्रतं १

प०	पृ०	पं०	सूचिपत्रम्	सूचिपत्रम्	प०	पृ०	पं०
३५	१	२	अपापसंक्रांतिव्रतं १४ कृत्तिसंक्रांतिव्रतं,	चंद्रस्तोत्रशिवप्रितिकरं सोमवारव्रतं स्कं	१०	१	१
३५	१	१६	दक्षिणायनसंक्रांती शीलव्रतं १५	दपुराणे	१०	१	१
३५	२	२	उत्तमयणसंक्रांती राज्यव्रतम् १६	वर्षसाध्यं सोमवारव्रतम्	१०	२	५
३५	५	५	उत्तरायणेषु तस्त्रयनव्रतम् १७	सोमवारनके सामान्यपू	१०	२	५
३६	१	७	वंताकस्यागव्रतं अस्योद्यापनविधिः	सोमवारव्रतोद्यापनविधि	१०	२	१५
३६	२	४	शत्रुनाशनव्रतं भोमव्रतम्	प्रभासखंडोक्तं सोद्यापनं सोमवारव्रतं	१०	२	२
३७	१	७	अथसंक्रांत्युद्यापनम्	श्रावणमसिसोमवारं केदारनाथपूजनं	१०	२	३
३९	२	८	अस्वोद्यापनप्रयोगः	अभिनवचंद्रार्घ्यदानविधिः	१०	२	५
४०	१	६	आदित्यपीडाशांतिव्रतं आदित्यवारव्रतविधिः	अथभौमवारव्रतानि भोमवारं भौमपूजा.	१०	२	१५
४२	१	६	अपरं सूर्याष्टोत्तरशतनामस्तोत्रं वनपर्वणि	भौमयंत्रोद्धारः पूजाप्रयोगः	१०	१	३
४३	१	५	आदित्यनक्षत्रविधिः	भौमवारव्रतकथा	१०	२	३
४४	१	१	सोमवारव्रतानिसोमपीडाशांतिः सोमन.	अस्योद्यापनविधिः प्रकारंतरणं भोमव्र.	१०	२	१०

तोद्यापनम्

५८ २ ७ मंगलगौरव्रतविधानं मंगलगौरिकथा

उद्यापनंच

सूचिपत्रम्

५०६	३	वृधवारव्रतं वृधशान्तिः वृधस्तोत्रम्
५१	३	गुरुवारव्रतं गुरुशान्तिः गुरुस्तोत्रम्
६०	२	शुक्रवारव्रतं शुक्रशान्तिः शुक्रस्तोत्रम्
६१	११	श्रावणेशुक्रवारं वरलक्ष्मीव्रत पूजाकथा उद्यापनं च
६२	६	शनिवारव्रतानि शनिराहुकंतूनाशान्ति-
६४	१	शनिव्रतकथा इशरथरुतशान्तिस्तोत्रम्
६६	१	शान्यष्टकं शनिनामशान्तिः
६६	२१६	शानपूजाविधानं सोद्यापनं शानिनकवि-
६७	२१५	सूर्यारुणिकं शनिपूजाविधानम्
६८	११४	राहुकेतुपूजानिधान रहुस्तोत्रकेतुस्तोत्र
६८	२१०	तिथिनक्षत्रयोगेन सूर्याद्विवाव्रतानि
६९	१	नक्षत्रदेवतानांपूजाव्रतानि नक्षत्रंपुरुषव्र-
६९	२१६	विष्णोर्नक्षत्रंपुरुषव्रतम्
७१	२१०	शैबनक्षत्रंपुरुषव्रत सौरनक्षत्रव्रतमपदिं

सूचीपत्रम्

७२	२	श्रथयांगव्रतानि एषांपूजाध्यापनादिक्रमे णैव
७२	२	व्यतीपातव्रतम्
७४	१	व्यतीपातव्रतां तरसोद्यापनम्
७५	२	व्यतीपातयोगे ब्रह्माडपुराणदानम्
७५	२	बवाटिकरणव्रतानि प्रत्येकसप्तसप्तक्रमे णोपवासादिविधिनविधायश्रष्टमत्रते उ द्यापनकार्यम्
७६	१	श्रत्रविशंपतोभद्राव्रत कथा उद्यापनं च
७७	१११	प्रकारंतरणसोद्यापनभद्राव्रतरत्नसमुच्च-
७८	१	मत्स्यपुराणोक्तानिपथिव्रतानि
८०	२	भविष्योत्तरोक्तानिपंचाशोतिव्रतानि
८४	२	विष्कुम्भादियोगेषु प्रत्येकज्ञानविधानम्
८५	१	श्रथत्रेश्याविलासिनीनां व्रतरत्नसमुच्चयः
८७	१	श्रथलक्षपूजाविधानानुक्रमः

पृ० पं०	सूचिपत्रम्	पृ० पं०	सूचिपत्रम्
८७	वायवीयसंहिनोक्तलक्षपुष्पपूजाविधानम्	९४	विष्णोर्लक्षवर्तिपूजाध्यापनप्रकारः
८८	अक्षतादिधान्यलक्षपूजाविधानम्	९६	विष्णोर्लक्षवर्तिव्रतोद्यापनम्
८८	जलादिधाराम्भियेकपूजाविधानम्	९७	लक्षद्वीपदानंश्रस्योद्यापनंलक्षवेव
८८	शैवागमोक्तलक्षपूजाविधानम्	९७	वायुपुराणोक्तलक्षवर्तिव्रतंरुद्रलक्षवर्तिव्र
८९	श्रयोद्यापनम्	९८	लक्षद्वीपव्रतोद्यापनप्रयोगः
९०	श्रमिपुराणोक्तलक्षपूजाविधानम्	९८	फलत्यागव्रतोद्यापनम्
९०	श्रयविष्णुलक्षपूजाविधानं सांघोपनम्	९८	पार्थिवलिगोद्यापनंतत्रकामनाभेदः
९१	लक्षतुलसीपूजाव्रतोद्यापनम्	९९	पार्थिवलिगपूजाधारस्थानपूजायांनामम्
९१	श्रमिपुराणोक्तलक्षपूजाप्रकारभोगः	९९	कामनापरत्वेनपूजायाएकादशप्रकारः
९२	इतिविष्णुलक्षपूजाध्यापनम्	९९	लिङ्गसंख्याफलभेदः पूजारंभकालः
९२	गणेशाधिकथोरपिलक्षपूजाध्यापनम्	१००	समाप्तिकालः पार्थिवलिगोद्यापनम्
९२	लक्षनमस्कारपूजाध्यापनंतस्यप्रयोगः	१०१	श्रयोद्यापनप्रयोगः तत्राद्यपूजाप्रयोगः
९३	लक्षप्रदक्षिणाव्रतोद्यापनम्	१०१	श्रत्रनहान्यासःयजुर्वेदमंत्रोक्तपूजा
९४	श्रथस्थलक्षप्रदक्षिणे ध्यापनम्	१०३	श्रथप्राणप्रतिष्ठापूर्वकः पूजाविधिः
९४	लक्षवर्तिव्रतोद्यापनम्	१०४	पार्थिवगणेशलक्षव्रतोद्यापनकामनाभेदः

प०	पृ०	सूचिपत्रम्	प०	पृ०	सूचिपत्रम्
१०६	१	सर्वसाधारणपूजाप्रयोगः गणेशोपनिषत्	१२२	२१४	गंगाभगवत्यासात्विकं रूपं ब्रह्माद्रवत्वस्व-
१०७	१	अथ द्योद्यापन शौनकेऽक्तप्रकरणे	१२३	२१९	गंगायाः आगमप्रस्तावः कलिकाले गंगा
१०८	१	प्रकारांतरेणाथ द्योद्यापनं सेचनप्रकारः			स्थितिनिर्णयः
१०९	२	अथ द्योद्यापनोद्यापनप्रयोगः	१३३	११०	श्रीमहाराजराजर्षी महकारितः कृत्यर
१११	२	अथ द्योद्यापनोद्यापनोद्यापनार्थे होमः			नाकरः रत्नसमुच्चयः समाप्तः
१११	२	अथ द्योद्यापनोद्यापनार्थे होमः			शुभमस्तु लेखकपाठकयोः
११२	२	अथ द्योद्यापनप्रयोगः			
११४	१	दृक्षसामान्योद्यापनविधिः तरुपुत्रकविधिः			
११६	२	सत्यनाशयणकथाविधानम्			
१२१	२	सर्वकामनाप्राप्तये हरिनामस्मरणमेव ब्रतं			
१२२	१	सर्वरोगनिवृत्तये हरिनामत्रयमंत्राः			
१२२	१	तथैव शिवनामत्रयमंत्रः कृत्यरत्नसमुच्चयः			
१२२	१	अथ समस्तकलिकालपातकशांतये हरि			
		नामस्मरणं महाव्रतम्			
१२२	२	तत्र गंगासाहिमावर्णनम्			